KER. JOGI SEMINARIUM
LELTARI SZÁM 3927-b

Kaszárum grün

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

M. KÖZGAZD. EGYETEM
Szaklelt. sz. Ja 36585/3

P
1586/3

0057

Hetilap a jog- és államtudományok köréből.

KÖZGAZDASÁGTUDOMÁNYI EGYETEM KÖNYVTÁRA

6

Kiadja a

FRANKLIN-TÁRSULAT.

HELYSZÁM
H 2102/c

TIZENÖTÖDIK ÉVFOLYAM.

M. Kir. Jogoszt. Kereskedelmi jogi Szemináriuma

BUDAPEST, 1880.

FRANKLIN-TÁRSULAT
MAGYAR IRODALMI INTÉZET ÉS KÖNYVNYOMDA.

MAGYAR KÖZGAZDASÁGTUDOMÁNYI EGYETEM
KÖNYVTÁRA

TARTALOM.

Jegyzet. A mely czikkek különböző rovatok alá tartoznak, mindenik rovat alatt föllelhetők.

Lap

Magánjog.

Az osztrák bíróságok gyakorlatából polgári ügyekben párhuzamban hazai bíróságaink gyakorlatával. — ZLINSZKY IMRE urtól ... 8
Folytatása ... 23
Folytatása ... 50
Vége ... 74
Böngészet a gyámügyi törvény tarlóján (?) — Dr. NAGY ARPÁD lőcsei ügyvéd urtól 9
Jog és tényleges állapot. — Z. I.-től ... 18
Egyik vitás örökösödési kérdéshez. — ENYICZKEY GÁBOR sátoralya-ujhelyi ügyvéd urtól ... 19
Az irói és művészi tulajdonjog tárgyában készült törvényjavaslat felett egybegyült enquete ülései. — Első ülés ... 26
Folytatása. — Második, harmadik ülés 34
Böngészet a gyámügyi törvény tarlóján. — BOSNYÁK LÁSZLÓ somogymegyei árvaszéki ülnök urtól ... 55
Vége ... 60
A polgári házasság behozatala hazánkban. — TIMON ÁKOS győri jogakadémiai tanár urtól ... 90
Folytatása ... 103
Folytatása ... 116
Folytatása ... 122
Folytatása ... 132
Folytatása ... 144
Folytatása ... 156
Folytatása ... 167
Folytatása ... 180
Vége ... 188
Megjegyzések az uzsora és a hitelügyletek szabályozását tárgyazó törvényjavaslatról. — TOLNAI ANTAL paksi ügyvéd urtól 97
Folytatása ... 102
Folytatása ... 109
Folytatása ... 113
Vége ... 121
A «műemlékek megóvása» iránti törvényjavaslat. — BONCZ FERENCZ közal. kir. főügyész urtól ... 129
A közszerzemény. — ZLINSZKY IMRE urtól 135
Folytatása ... 139
Vége ... 146
Böngészet az uzsora-kérdés tárgyában. — ZAARY JÓZSEF dunaföldvári ügyvéd urtól 142
Folytatása ... 150
Vége ... 154
Megjegyzések Stein Lőrincznek az uzsoráról irt könyvére. — TOLNAI ANTAL paksi ügyvéd urtól ... 191
Folytatása ... 198
Folytatása ... 210
Folytatása ... 215
Folytatása ... 222
Az ajándékozás. — Dr. DELL'ADAMI REZSŐ bpesti ügyvéd urtól ... 273
Folytatása ... 289
Folytatása ... 317

Polg. tvkezési rts., keresk- és váltóeljárás, bagatell-eljárás.

A választott bíróság. — Dr. VÉCSEY TAMÁS egyetemi tanár urtól ... 1
Folytatása ... 13
Folytatása ... 21
Folytatása ... 37
Vége ... 45
Böngészés a kisebb polgári peres ügyek mezején. — TERNOVSZKY BÉLA lugosi kir. trvszéki biró urtól ... 17
Folytatása ... 27
Folytatása ... 36
Folytatása ... 43
Folytatása ... 47
Folytatása ... 54
Vége ... 59
Jog és tényleges állapot. — Z. I.-től ... 18
Bekebelezett és előjegyzett tulajdonos, és árverés a tulajdonjog előjegyzése után nyert zálogjog alapján. — Dr. IMLING KONRÁD kir. trvszéki biró urtól ... 66
A semmitőszék és a váltóeljárás 30. §-a. — Dr. STERN MIKSA bpesti ügyvéd urtól ... 68
Köztisztviselők hivatalos járandóságainak behajtása birói vagy közigazgatási utra tartozik-e? SZTEHLO KORNÉL bpesti ügyvéd urtól ... 71
A telepitett váltó magyarázatához. — Dr. STERN MIKSA bpesti ügyvéd urtól ... 79
Egy nem követendő döntvény. — TOLNAI ANTAL paksi ügyvéd urtól ... 84

Lap

Észrevételek a gondnokság alá helyezésre irányuló keresetek tárgyában. — H. F.-től 88
Pár szó a magyar bíróságok itéleteinek külföldön való végrehajtása kérdéséhez. — Dr. WEISZ IGNÁCZ brassói ügyvéd urtól 95
Folytatólagos böngészés a kisebb polgári perek mezején. — TERNOVSZKY BÉLA kir. törvszéki biró urtól ... 107
Vége ... 112
Visszaélések az 1877. XX. t. cz. rendelkezéseivel. — BORS KÁROLY bir. végrehajtó urtól ... 125
A nyilvános és közvetlen szóbeliség. — ZLINSZKY IMRE urtól ... 137
Folytatása ... 141
Folytatása ... 149
Folytatása ... 153
Folytatása ... 161
Mutatványok az 1877. évi XXII. t. cz. gyakorlati alkalmazásáról annak negyedik életévében. — BERGHOFFEN VILMOS m.-szigeti ügyvéd urtól ... 151
Az örökösödési perekről. — ZLINSZKY IMRE urtól ... 159
Folytatása ... 163
Vége ... 171
Az ugynevezett beneficium novorum intézmény a közvetlen szóbeli perben. — ZLINSZKY IMRE urtól ... 165
Folytatása ... 173
Vége ... 177
Igazságszolgáltatás a kisebb polgári peres ügyekben. — TÓTH GÁSPÁR pécsi ügyvéd urtól ... 172
Vége ... 175
Egynehány kérdés a végrehajtás megszüntetésére vagy korlátozására irányzott perek köréből. — TERNOVSZKY BÉLA lugosi kir. trvszéki biró urtól ... 179
Folytatása ... 187
Folytatása ... 196
Folytatása ... 203
Folytatása ... 207
Vége ... 214
Jóhiszeműség. — Dr. IMLING KONRÁD kassai trvszéki biró urtól ... 184
Folytatása ... 192
Vége ... 199
Hátramenés a jog terén. — BORS KÁROLY bir. végrehajtó urtól ... 203
Böngészet az igazságszolgáltatás mezején. 224
Folytatása ... 228
Vége ... 234
Döntvénybirálat I. ... 243
Folytatása II. ... 248
Vége III. ... 255
Köteles-e az ügygondnok (curator absentis) a kereseti tényeket tagadni? Dr. BERKOVICS FERENCZ nváradi ügyvéd urtól ... 253
A polgári perrendtartás 2. §-ról. — Dr. NAGY ÁRPÁD lőcsei ügyvéd urtól ... 256
Vége ... 262
A jelzálogi hitelről és annak akadályairól. — SZTEHLO KORNÉL bpesti ügyvéd urtól 269
A kereskedelmi könyvek bizonyitó ereje. — Dr. JANCSÓ GYÖRGY urtól ... 302
Ismeri-e az erd. csődrendtartás a viszonkeresetet mint illetékességi okot? — Dr. SZENTKIRÁLYI GYULA urtól ... 307
Folytatása ... 315
Vége ... 322
Kötelezettség nélküli forgatmány saját rendeletre szóló váltónál. — Dr. BERKOVICS FERENCZ nváradi ügyvéd urtól ... 315
A birói egyességekről. — Dr. IMLING KONRÁD trvszéki biró urtól ... 330
Az osztrák-magyar consuláris biráskodás. — Dr. VÉCSEY TAMÁS egyet. tanár urtól ... 363

Kereskedelmi, váltó- és csődjog.

A «megrendelésről» a kereskedelmi törvényben, tekintettel a prts. 173. §-ára. — Dr. STERN MIKSA bpesti ügyvéd urtól ... 10
A vám- és kereskedelmi szövetség XX. czikke. — Dr. KÁN BÉLA bpesti ügyvéd urtól ... 99
A polgári és kereskedelmi kötelmi jog. — ZLINSZKY IMRE urtól ... 100
A fuvarozó felelőssége elveszés vagy megsérülés által okozott kárért. — Dr. NEUMANN ARMIN sz.-fehérvári ügyvéd urtól 281
Folytatása ... 325
Folytatása ... 349
Észrevételek a magyar csődtörvényjavaslatra. — HÁNRICH JÓZSEF pozsonyi trvszéki biró urtól ... 311
Folytatása ... 327
Folytatása ... 344
Folytatása ... 350

Büntetőjog és bűnvádi eljárás.

A gazdák fenyitő hatalma. — KÓKAY-tól ... 28
A horvát-szlavon büntető-törvényjavaslat. — KŐRÖSI SÁNDOR debreczeni jogtanár urtól 178
Folytatása ... 189
Folytatása ... 195
Folytatása ... 206
Vége ... 220
Tanulmányok a magyar büntetőjog köréből. — Dr. WEISS IGNÁCZ brassói ügyvéd urtól ... 219
Folytatása ... 226
Folytatása ... 230
Folytatása ... 239
Vége ... 246
Esküvel meg nem erősitett hamis tanuvallomás. — Dr. BARNAIGNÁCZ keresk. akadémiai tanár urtól ... 275
Esküvel meg nem erősitett hamis tanuvallomás. — BODOR LÁSZLÓ kolozsvári kir. alügyész urtól ... 293
Az «enyhébb intézkedés» értelme és alkalmazása. — Dr. WERNER REZSŐ kassai jogtanár urtól ... 297
Folytatása ... 305
Folytatása ... 309
Folytatása ... 333
Az életbeléptetési törvény 30. §-ához. — Dr. SIK SÁNDOR bpesti ügyvéd urtól ... 300
A feltételes szabadságra bocsátás hazánkban. — Dr. JESZENSZKY SÁNDOR főügyészségi gyakornok urtól ... 306
Adalékok a magyar büntetőtörvénykönyv magyarázatához. — BODOR LÁSZLÓ kolozsvári kir. alügyész urtól ... 319
A perrendtartás 9., 10. §§-ai szemben az uj büntető-törvénynyel. — Ifj. Dr. NEUMANN SÁNDOR bpesti ügyvéd urtól ... 321
Becsületsértés és fegyveres pandur. — TOLNAI ANTAL paksi ügyvéd urtól ... 322
Adalékok a magyar büntető-törvénykönyv magyarázatához. Esküvel meg nem erősitett hamis tanuvallomás. — Dr. JELLINEK ARTHUR bpesti ügyvéd urtól ... 328
Becsületsértés és fegyveres pandur. (Levél a szerkesztőhöz.) Dr. WLASSITS GYULA min. fogalmazó urtól ... 339
Kihágási törvényünk 53. §-a. — KŐRÖSI SÁNDOR debreczeni jogtanár urtól ... 341
Esküvel meg nem erősitett hamis tanuvallomás. — Dr. JELLINEK ARTHUR bpesti ügyvéd urtól ... 345
Adalékok a magyar büntető-törvénykönyv magyarázatához. — BODOR LÁSZLÓ kolozsv. kir. alügyész urtól ... 351
A kihágási törvény 53. §-ához. — CZÉKUS ISTVÁN superintendens urtól ... 365
A bűnpártolás. — HELMBACHER NÁNDOR bpesti kir. alügyész urtól ... 372

Törvénykezési szemle.

Böngészet a gyámügyi törvény tarlóján (?) Dr. NAGY ÁRPÁD lőcsei ügyvéd urtól ... 9
Böngészés a kisebb polgári peres ügyek mezején. — TERNOVSZKY BÉLA lugosi kir. trvszéki biró urtól ... 17
Folytatása ... 27
Folytatása ... 36
Folytatása ... 43
Folytatása ... 47
Folytatása ... 54
Vége ... 59
A törvényszékek száma, tekintettel azok teendőire. — Dr. WEISS IGNÁCZ brassói ügyvéd urtól ... 65
Egy kis törvénymagyarázat (Az 1871. XLII. t. cz. 9. §. és az 1875. IV. t. cz. 5. §.). — VOLF GYÖRGY urtól ... 77
Egy nem követendő döntvény. — TOLNAI ANTAL paksi ügyvéd urtól ... 84
Pár szó a magyar bíróságok itéleteinek külföldön való végrehajtása kérdéséhez. — Dr. WEISS IGNÁCZ brassói ügyvéd urtól 95
A vám- és kereskedelmi szövetség XX. czikke. — Dr. KÁN BÉLA bpesti ügyvéd urtól ... 99
A közszerzemény. — ZLINSZKY IMRE urtól 135
Folytatása ... 139

Lap

Vége ... 146
Az örökösödési perekről. — ZLINSZKY IMRE urtól ... 159
Folytatása ... 163
Vége ... 171
Igazságszolgáltatás a kisebb polgári peres ügyekben. — TÓTH GÁSPÁR pécsi ügyvéd urtól ... 172
Vége ... 175
Jóhiszeműség. — Dr. IMLING KONRÁD biró urtól ... 184
Folytatása ... 192
Vége ... 199
Hátramenés a jog terén. — BORS KÁROLY bir. végrehajtó urtól ... 203
A zugirászatról. — TÓTH GÁSPÁR pécsi ügyvéd urtól ... 211
Tartoznak-e a bíróságok más bíróságok megkereséseinek eleget tenni? — BORS KÁROLY bir. végrehajtó urtól ... 215
Böngészet az igazságszolgáltatás mezején ... 224
Folytatása ... 228
Vége ... 234
Döntvénybirálat I. ... 243
Folytatása II. ... 248
Vége III. ... 255
Köteles-e az ügygondnok (curator absentis) a kereseti tényeket tagadni? Dr. BERKOVICS FERENCZ n.-váradi ügyvéd urtól ... 253
A büntetőtörvénykönyv 466. §-a és a kir. közjegyzők. J—Y, S—R ... 261
Jogi szempontból indokolható-e a p. t. r. t. 459. §-ának azon jogszabálya, hogy ujabb árverésen eredményezett vételártöbblet a korábbi vevőt illesse? HUF JÓZSEF ügyvéd urtól ... 286
A semmiségi okok megörökítéséről. — S. K. ügyvéd urtól ... 295
A kereskedelmi könyvek bizonyitó ereje. — Dr. JANCSÓ GYÖRGY kir. táblai fogalmazó urtól ... 302
Ismeri-e az erd. csődrendtartás a viszonkeresetet mint illetékességi okot? — Dr. SZENTKIRÁLYI GYULA urtól ... 307
Folytatása ... 315
Vége ... 322
Kötelezettség nélküli forgatmány saját rendeletre szóló váltónál. — Dr. BERKOVICS FERENCZ n.-váradi ügyvéd urtól ... 315
A perrendtartás 9., 10. §§-ai szemben az uj büntető-törvénynyel. — Ifj. Dr. NEUMANN SÁNDOR budapesti ügyvéd urtól ... 321
A birói egyességekről. — Dr. IMLING KONRÁD kassai trvszéki biró urtól ... 330
Levél a szerkesztőhöz. — Dr. WEISS IGNÁCZ brassói ügyvéd urtól ... 348
Az óvás felvételére rendelt idő utáni forgatmányról. — Dr. STERN MIKSA bpesti ügyvéd urtól ... 359
A bűnpártolás. HELMBACHER NÁNDOR budapesti kir. alügyész urtól ... 372
Az ügyvéd visszatartási joga. Dr. JELLINEK ARTHUR bpesti ügyvéd urtól ... 374
A telekkönyvi bejegyezvények. SARLAY EDE ügyvéd urtól ... 375

Bíróság, ügyvédség, közjegyzőség.

A birói kinevezések és előléptetések. — GÜNTHER ANTAL ügyvéd urtól ... 2
Folytatása ... 14
Folytatása ... 21
Folytatása ... 29
Folytatása ... 38
Folytatása ... 49
Folytatása ... 57
Folytatása ... 61
Folytatása ... 69
Folytatása ... 73
Folytatása ... 81
Folytatása ... 89
Folytatása ... 101
Folytatása ... 114
Folytatása ... 166
Folytatása ... 194
A közjegyzők helyzete; — SZARKA LÁSZLÓ kir. járásbiró urtól ... 20
A birák fizetéséhez. — Dr. WEISS IGNÁCZ brassói ügyvéd urtól ... 25
Válasz Szarka Lászlónak. «A közjegyzők helyzeté»-re. — BLOKSAY ISTVÁN kir. közjegyző urtól ... 44
A törvényszékek száma, tekintettel azok teendőire. — Dr. WEISS IGNÁCZ brassói ügyvéd urtól ... 65
Az ügyvédek közötti collegialitás. — Dr. WEISS IGNÁCZ brassói ügyvéd urtól ... 83
A büntetőtörvénykönyv 466. §-a és a kir. közjegyzők. — Dr. J—Y. — S—R ... 261
Hátralékok a legfőbb itélőszéknél Dr. SÍK SÁNDOR budapesti ügyvéd urtól ... 265
Ügyvédi körökből. — *a* — ... 293

Nemzetközi jog.

Lap

A nemzetközi jog összeütközésének egy esetéről. — Dr. REINER EDE urtól ... 87
A nemzetközi jog összeütközésének egy esetéről. — Dr LAX ADOLF ügyvéd urtól ... 126

Államtudományok.

A germán ősalkotmány. — Dr. TIMON ÁKOS győri jogtanár urtól ... 185
Folytatása ... 193
Folytatása ... 202
Folytetása ... 205
Folytatása ... 213
Folytatása ... 217
Folytatása ... 225
Folytatása ... 229
Folytatása ... 237
Folytatása ... 245
A statisztikai eszmék történeti fejlődése. — Dr. HORINKA IMRE győri jogtanár urtól ... 227
Folytatása ... 232
Folytatása ... 240
A politikai egyletek jogrendje. — Dr. FEKETE GYULA trvszéki biró urtól ... 249
Vége ... 259
Egy kis törvénymagyarázat. (Az 1871. XLII. t. cz. 9. §. és az 1875. IV. t. cz. 5. §.). — VOLF GYÖRGY urtól ... 77
Vége ... 86

Vegyes tárgyu értekezések.

Az igazságügyi budget-vita után. — CSAPÓ SAMU ügyvéd urtól ... 131
Zlinszky Imre. — Dr. DÁRDAY SÁNDOR országgyülési képviselő urtól ... urtól 201
Az uj bélyeg-törvényjavaslat. — Dr SIK SÁNDOR bpesti ügyvéd urtól ... 325
Az igazságügyi budget-vita. — (S. S.) ... 333
A tkezési rts. novelláris módositása. — Dr. DÁRDAY SÁNDOR országgy. képviselő urtól 362

Törvényjavaslatok.

Törvényjavaslat az uzsoráról és a káros hitelügyletekről ... 11
Öröklési jog ... 278
Vége ... 283
Indokolás az általános magyar magánjogi törvénykönyv tervezetének az öröklési jogot tárgyazó örödik részéhez. — Dr. TELESZKY ISTVAN országgyülési képv. urtól 300
Folytatása ... 312
Folytatása ... 319
Folytatása ... 337
Folytatása ... 352
Törvényjavaslat a kisajátitásról. (Külön melléklet.)

Jogirodalom.

A magyar büntetőtörvénykönyv anyaggyüjteménye. — Dr. WERNER REZSŐ kassai jogakadémiai tanár urtól ... 4
Halmágyi Sándor: Az egyesbirósági rendszer és igazságügyi politikánk. — Z. I. ... 159
Dr, Lorenz von Stein: Der Wucher und sein Recht. — TOLNAI ANTAL paksi ügyvéd urtól ... 162
Folytatása ... 169
Folytatása ... 174
Vége ... 182
Dr. Herczegh Mihály: A magyar magánjog mai érvényében. — Dr. DAEMPF SÁNDOR pécsi jogakadémiai tanár urtól ... 190
Folytatása ... 197
Folytatása ... 209
Vége ... 221
Dr. Rentmeister Antal: Római jog. — Dr. VÉCSEY TAMÁS bpesti egyetemi tanár urtól ... 252
Ernst Immanuel Bekker: Das Recht des Besitzes bei den Römern. — Dr. VÉCSEY TAMÁS bpesti egyetemi tanár urtól ... 282
Dr. August von Kries: Die Rechtsmittel des Civilprocesses und des Strafprocesses nach den Bestimmungen der deutschen Reichsgesetze. — Dr. SCHREYER JAKAB bpesti ügyvéd urtól ... 294
A «Magyar Igazságügy» kritikája. — Dr. DELL'ADAMI REZSŐ bpesti ügyvéd urtól 347
Folytatása ... 353

Heti szemle.

Az uzsora-javaslat. — A gőzmalmok jogi minősége. — A magyar polgári törvénykönyv német fecskéje. — Országos jogász-egylet, — Jogirodalom ... 6
A börtönügyi javaslat. — A büntetőtörvénykönyv életbeléptetésének akadályai. — A vizi jog. — Az irói és művészi jog. — A csődtörvény és a perrendtartási javaslat álmai a képviselőházban. — A legfőbb itélőszéki tanácselnökség ... 15
A csődtörvény. — Irói és művészi jog. — Az erdőtörvény végrehajtása. — Az államszámvevőszék szervezetéről szóló törvényjavaslat. — A reciprocitás. — Drágasági pótlék. — A magyar polgári törvénykönyv tervezete. — A kir. tábla teljes tanácsülése. — A legfőbb itélőszéki tanácselnökség. — A megüresedett kir. táblai birói állomások ... 24
A közigazgatási tisztviselőktől megkivántató államvizsga. — Az ügyvédnek felével történt értekezéseért dij nem jár. — Reciprocitás. — Hirlapirói kör megalakulása. — ÖKRÖSS BÁLINT: A törvénykezés reformja a közvetlenség, nyilvánosság és szóbeliség alapján ... 41
Az ügyvédvizsgáló bizottság. — Az ügyvédi kamarák fegyelmi gyakorlatából. — Bírósági ügykimutatások. — Magyar Jogászegylet. — A büntetőtörvénykönyv életbeléptetése és a közjegyzői dijakról szóló javaslatok ... 46
A büntetőtörvénykönyv életbelépte iránti és a csődtörvényjavaslat az igazságügyi bizottságban. — Grünwald Béla javaslata. — A semmitőszéki és a közigazgatási hatóság közötti illetőségi összeütközés. — Igazolás a semmiségi panasz határidejének elmulasztása miatt. — A legfőbb itélőszék mult évi ügykimutatása ... 51
A közjegyzői dijakról szóló törvény. — A kisajátitási törvényjavaslat. — A «Magyar Themis» panasza. — A büntetőtörvénykönyv életbelépése iránti javaslat. — A reciprocitas. — Igazságügyi állapotaink. — Az ügyvédi kar bajainak orvoslási módja ... 58
A büntetőtörvénykönyv életbeléptetése. — A sajtóügyi biráskodás. — Illetőségi összeütközés. — Ferenczy Nep. János halála ... 64
A magyar jogászgyülés. — A kisajátitási enquete. — Két uj törvényjavaslat ... 69
Az ügyvédi kar sérelmének orvoslása. — *Büntetőjogtudományi szemle* II. füzete. — Végszó a Dell'Adami-féle ügyben. — Uj jogi művek. — A magyar jogászgyülés állandó bizottsága által kitüzött kérdések. — A brassói jogász-klub. A képviselőház igazságügyi bizottságának tárgyalásai. — Mozgalom a közigazgatás reformja körül ... 75
A jogügyi bizottság tárgyalásai. — A személyes szabadság kérdése a napi sajtóban. — Az uj csődtörvényjavaslat birálata. — DELL'ADAMI birálata Dr. Herczegh magánjogáról. — *Fegyházi értesitő*. — Egy a polgári törvénykönyvet tárgyazó magánmunkálat ... 82
A képviselőház jogügyi bizottsága. — A jogászok társulásai. — Az országos jogászegylet. — A nagyváradi jogászegylet. — A brassói jogászklub. — A kényszeregyezség a *Magyar Themis*-ben. — Az ügyvédi keresethiány egyik főindoka. — Herczegh *Magánjogá*-nak ujabb birálatai. — A tisztviselők nyugdijügye. — Csődügyek a váltótörvényszéknél ... 91
A kincstári ügyigazgatóság uj szervezete. — Hausner felolvalása a párbajról és sajtótörvény módositása. — Ha nincs fa, nincs igazság. — A *Magyar Themis* és ismét Herczegh magánjoga. — Dr. Neumann Sándor műve. — A képviselőház jogügybizottságából. — A Curia kitüntetése. — A telekkönyvi törvény reformja. — Legujabb semmitőszéki plenáris határozatok
Pauler állása. — A kir. táblai pótbirák intézménye. — A budapesti ügyvédi kamara évi jelentése. — A boszniai bíróságok a végrehajtható itéleteket végrehajtják. — A horvát bíróságoknak magyar alattvalóknak a háromegy királyság területén elkövetett büntett miatti kiadása iránti megkeresései ... 97
Uj törvényjavaslatok. — A *Magyar Themis*. — Dr. Bróde a biztositó társaságok fusiójáról. — Polemia az elsőbbségi részvény és kötvény közötti különbség felett. — A D-i czikkek a Pester Lloydban. — Fegyintézeti olvasmányok. — A megkegyelmezések csekély számának indoka. — A *Pesti Hirlap* igazságügyi miseriánkról. — Magyar alattvalók horvát bíróság előtt ... 105
A *Pester Lloyd*, a *Pesti Napló*, a *Pesti Hirlap*, az *Ellenőr* igazságügyi állapotokról ...
Polgári házasság. — Napi lapok az igazságügyről. — A szaklapok. — Igazságügyi budgetvita ... 171
Hodossy Imre beszéde. — Jogtanár lehet-e ügyvédjelölt ... 121

TELEKKÖNYVI KÖZLÖNY.

Értekezések.

Lap

Dr. Dárday Sándor országgyülési beszéde 126
Helyreigazitás. — Honvéd igazságszolgáltatás. — A bíróságok tisztelgései magánosok előtt. — A felsőbb birósági tanácsbeosztások. — Ovatio Hodossy Imre kamarai elnöknek. — A semmitőszék e heti plénumának tárgya. — A büntetőtörvénykönyv életbeléptetése iránti javaslat tárgyalása. ... 133
A büntetőtörvényt életbeléptető javaslat. — A gőzmalmokról és a telekkönyvi rendtartás módositásáról szóló javaslatok a jogügyi bizottságban. — A jogügyi bizottság telekkönyvi reform-inditványai. — Az igazságügyi palota és a birósági helyiségek Budapesten. — A jogászegylet közgyülése ... 138
Gr. Zichy Ferraris Viktor. — Apáthy István. — A büntetőtörvénykönyv életbeléptéről szóló javaslat ... 158
Az ügyvéd-rendtartási enquete. — A püspöki kar tanácskozásai a büntetőtörvénykönyvek életbeléptetése alkalmából. — A bpesti kir. tábla büntetőszakosztálya teljes ülése. — Az igazságügyminiszter körrendelete. — A Magyar Jogászegylet. — A franczia hivatalos jelentés az öngyilkosságról ...
Ügyvédrendtartási enquete és az ügyvédek. Büntetőjog Tára. — Magyar Jogtudományi Lexicon ... 280
A legfőbb itélőszék büntető osztályának első plenuma. — A bpesti ügyvédi kamara. — Magyar Jogászegylet. Ausztria ügyvédrendtartási reformja. — A pénztári jegyek Ausztriában ... 288
A csődtörvényjavaslat. — Az ötödik osztrák ügyvédgyülés. — Törökország jogi szaklapja ... 296
Az igazságügyi tárcza költségvetésének tárgyalása az országgyülés pénzügyi bizottsága által ... 304
A jogügyi bizottság és a kényszeregyezség. — Magyar Jogtudományi Lexicon ... 308
Pénzügyi főtörvényszék. — Büntetőtörvénykönyv és praxis. — Hodossy Imre ... 316
Büntető codex. — Fiatalkoru gonosztevők megbüntetése Angolországban ... 323
Az igazságügyminiszter készülődése a budget tárgyalására ... 332
A közigazgatási bíróság ... 340
A bpesti kereskedelmi s váltótörvényszék elnöke ... 348
A csődtörvényjavaslat ... 360
Bruns és Gide halála ... 375

Külföldi jogélet.

Lap

Olaszország: Törvénykezési szünet intézménye. — Polgári házasság. — Atyaság. megállapitása. — *Belgium:* A perrendtartás reformja. — *Francziaország:* A «Code pénal»-nak a halálbüntetés végrehajtásmódjára vonatkozó intézkedések megváltoztatása ... 8
Ausztria: Telekkönyvi okmányok hitelesitési kényszere. — Az objectiv eljárásnak a sajtóügyekben leendő eltörlése. — *Németország:* A polgári törvénykönyv kidolgozása. — *Schweiz:* A schweizi kötelmi és kereskedelmi jog ... 16
Ausztria: Az osztrák birodalmi tanács tárgyalásai. — *Belgium:* Lagrand és Fortanya elleni perben hozott semmitőszéki határozat. — *Francziaország:* A képviselőház két törvényjavaslata. — *Amerika:* Ügyvédek kimutatása ... 34
Németalföld: Az igazságszolgáltatás reformja. — Büntető törvénykönyv. — *Anglia:* Mr. Sergeant Cox meghalt. — *Francziaország:* Az igazságszolgáltatás kérdéseinek története. — *Németország:* Az uj birósági szervezet hiányai ... 42
Ausztria: Az államügyészségi functionáriusoknak községi közegek által leendő helyettesitése. — *Németország:* Wächter Károly György meghalt. — *Olaszország:* A jogi reformok. — A birák elmozdithatlansága ... 53
Mozgalmak a felsőbb oktatás reformja tárgyában Francziaországban. Dr. NAGY ERNŐ egyet. magántanár urtól ... 62
Németország: Az uj törvénykezési szervezet. — A német perrend. — A részvénytársaságról szóló német törvény reformja. — *Francziaország:* A részvénytársulatokról szóló törvény revisiója. — Az *osztrák* uzsora-törvény. — A cseh ügyvédi kamara közgyülése ... 76
Ausztria: A bécsi ügyvédi kamara kérvénye. — *Francziaország:* (Société de legislation comparée). — *Olaszország:* Hivatalos Közlöny a bíróságok és igazságügyi közegek számára ... 94
A vagyonátengedés kedvezménye Francziaországban. — Dr. ROTH ZSIGA urtól ... 242
A franczia jelzáloghivatalok ügyviteléről. — Dr. CSILLAG GYULA egyetemi magántanár urtól ... 257
Az államtudományok a franczia felső oktatás körében. — Dr. NAGY ERNŐ egyetemi magántanár urtól ... 260
A franczia államügyész a polgári perekben. Dr. ROTH ZSIGA urtól ... 266
Törvényjavaslat az ügyvédi rendtartásról Portugáliában. — Dr. NAGY DEZSŐ urtól 277
Emilie Flourens: Sur l'organisation judiciaire et administrative de la France et de la Belgique. — A birói elmozdithatlanság felfüggesztése egy évre. — Belgium: államtanács létesitése. — Zuylen Albert: De l'institution d'un conseil d'état en Belgique. — Dr. DELL'ADAMI REZSŐ bpesti ügyvéd urtól ... 329
Compensation for Disturbances Act. — Dr. Dr. DELL'ADAMI REZSŐ bpesti ügyvéd urtól ... 338
Bajorország jelzálogkönyveiről. — Dr. CSILLAG GYULA egyetemi magántanár urtól 342
Befejezés ... 364
A franczia ügyvédség. Dr. NAGY DEZSŐ urtól 366
Olaszország jogtudósai. Dr. DELL'ADAMI REZSŐ budapesti ügyvéd urtól ... 370

Különfélék.

A nagyváradi jogász-értekezlet ... 88
Kérelem a hazai jogászközönséghez. — Dr. BIERMANN MIHÁLY nagyszebeni jogtanár urtól ... 148
Dr. Löw Tóbiás † ... 164
Vajkay Károly ... 192
A büntetőjog Tára. — A XV. német jogászgyülés ... 236
Unger előadása ... 288
A hesseni ügyvédi kamara ... 296
Magyar Jogász-egylet ... 316
Magyar Jogász-egylet — A bpesti ügyvédi kamara fegyelmi bíróságának határozata SEBŐK Imre ügyvéd ügyében ... 323
A telekkönyvvezetők országos egyesületének pályázata ... 324
A 8-ik magyar jogászgyülés kérdései ... 147

Lap

Az osztrák bíróságok gyakorlatából telekkönyvi ügyekben, tekintettel a hazai joggyakorlatra ... 2
A telekkönyv aláirásának joghatálya. — ZLINSZKY Imrétől ... 5
Böngészet a szaklapokból ... 6
Telekkönyvi jogeset. — SINCERUS-tól ... 7
Észrevételek a «Telekkönyvi Közlöny» első számaihoz. — SIMON Endre lőcsei kir. törvényszéki biró urtól ... 9
Vételárfelosztás és a telekkönyvi rendtartás 57. §-a. — Dr. BERKOVITS Ferencz nagyváradi ügyvéd urtól ... 11
Az elveszett telekjegyzőkönyvek pótlásáról 11
A telekkönyvekről. — SIMON Endre lőcsei kir. törvényszéki biró urtól ... 13
Vége ... 17
A visszárverés hatálya, Z. I.-től ... 14
Telekkönyvi rendtartásunk a gyakorlat terén. — IMRIK János kir. segédtelekkönyvvezető urtól ... 15
Folytatása ... 18
Vége ... 21
Böngészet a szaklapokból. Z. I. urtól ... 19
Az elveszett telekjegyzőkönyv pótlásáról ... 21
A visszárverés kérdéséhez. — Dr. CSIPKAY István urtól ... 22
Böngészet a szaklapokból ... 23
A telekkönyvi első birtokosra nézve a rendes elbirtoklási idő 3 év-e vagy 30? — SZÁSZ Dénes kir. törvényszéki biró urtól 24
A telekkönyvekről. — STANKAY László kir. tszki telekkönyvvezető urtól ... 25
Választott birói határozat egyik vitás telekkönyvi kérdésben. — HÁNRICH József pozsonyi kir. tvszéki biró urtól ... 26
A telekkönyvi rendelet 74. §-ának alkalmazásához. — ÓTOCSKA Károly köz- és váltó ügyvéd urtól Pozsonyban ... 28
A telekkönyvi rendelet kiegészitését és módositását tárgyazó törvényjavaslat. Z. I. urtól ... 29
A visszárverés kérdéséhez. — IMRIK János kir. segédtelekkönyvvezető urtól ... 30
A németországi jelzálogrendszer, a porosz uj tkvi törvény indokai alapján ismertetve. — VIRÁGH Aladár urtól ... 33
Folytatása ... 37
Folytatása ... 41
Folytatása ... 57
Folytatása ... 61
Folytatása ... 65
Folytatása ... 73
Vége ... 78
Zálogjogszerzés az árverés megtörténte után. IMRIK János kir. segéd-telekkönyvvezető urtól ... 34
Az elveszett telekkönyvek helyreállitására vonatkozó osztrák és szász törvények. Z. I. urtól ... 35
Böngészet a szaklapokból ... 36
Még egyszer a telekkönyvi rendelet 74. §-a 39
Nehány szó az előjegyzésről. — SASS Elemér joggyakornok urtól ... 40
A telekkönyvi rendelet 74-ik §-ának gyakorlati alkalmazásáról. — Dr. LAX Adolf ügyvéd urtól ... 43
Változatlan telekkönyvi állapot. — IMRIK János kir. segéd-telekkönyvvezető urtól ... 44
Gyakorlati utmutatás a telekkönyvvezetők foglalkozása körül ... 45
Folytatása ... 49 53
Mitől függ a kifizetési sorrend megállapitása? — Dr. LAX Adolf ügyvéd urtól ... 47
A telekkönyvvezetők országos egyesülete tagjaihoz. — VOIGT Ede urtól ... 9
Mitől függ a kifizetési sorrend megállapitása? — AQUILA ... 50
Erdélyország telekkönyvi viszonyai ... 54
Folytatása és vége ... 58
Jelzálogos hitelezők meghallgatása többeket közösen, de természetben osztatlanul tulajdonjogilag illető birtoknak felosztása eseteiben. — HÁNRICH József pozsonyi kir. törvényszéki biró urtól ... 62
Folytatása és vége ... 66
A telekkönyvi rendtartás 74. §-a. IMRIK János, kir. segéd-telekkönyvvezető urtól 73
Az özvegyi jog hatálya. — IMRIK János, kir. segéd-telekkönyvvezető urtól ... 75
Döntvénybirálat. — ZLINSZKY Imrétől ... 77
Az osztrák bíróságok gyakorlatából párhuzamban hazai joggyakorlatunkkal. — ZLINSZKY Imrétől 81, Folytatása ... 85
Eltérő nézetek. — MAGYAR Élek telekkönyvvezetőtől ... 83
A telekkönyvi szolgálati viszonyokról ... 86

Egyleti ügyek.

A telekkönyvvezetők egyesületéről. — PETRÁS Gyula urtól 1, 3, 7, 12, 16, 16, 31, 51, 55, 59, 63, 67, 70.
A telekkönyvvezetők Országos Egyesülete ideiglenes választmányának jelentése ... 69
Inditvány. SZOTYORI József telekkönyvvezető urtól ... 83

Törvényjavaslatok.

Törvényjavaslat ... 30

A Curia elvi jelentőségü határozatai telekkönyvi ügyekben.

A m. kir. Curia elvi jelentőségű határozatai telekkönyvi ügyekben 47, 52, 56, 60, 64, 68, 72, 76, 79, 84, 88.

Tizenötödik évfolyam. 1. SZ. Budapest, 1880. január 2.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA: *Wesselényi-utcza 4. sz., I. em.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: egész évre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztőkhöz.

TARTALOM: A választott bíróság. Dr. Vécsey Tamás egyetemi tanár urtól. — A birói kinevezések és elöléptetések Günther Antal urtól. — Jogirodalom. Dr. Werner Rezső urtól. — Heti szemle. — Külföldi jogélet. — Az osztrák bíróságok gyakorlatából polgári ügyekben párhuzamban hazai bíróságaink gyakorlatával. Zlinszky Imre urtól. — Törvénykezési szemle: Böngészet a gyámügyi törvény tarlóján (?) Dr. Nagy Arpád ügyvéd urtól. — A «megrendelésről» a kereskedelmi törvényben. Dr. Stern urtól. — Törvényjavaslat az uzsoráról és a káros hitelügyletekről.

MELLÉKLET: Curiai határozatok.

A választott bíróság.

Tekintettel a polg. törvénykezési rendtartás tárgyában beadott 106. számu törvényjavaslatra.

Dig. IV. VIII. de receptis. DONELLUS. *Comment de iure civ.* Lib. XXVIII. c. 14. — Cod. II. 56. de receptis arbitris. — Az 1729: XXX. törvényczikk. KELEMEN. *Instit. juris Hungarici.* 1818: III. §. 53—55. — FRANK. *A közigazság törvénye Magyarhonban.* 1846: II. 381. §. II. kikezdés. 1868: LIV. t. cz. §. 495.—512. — BORELLUS. *Compromissis et arbitris.* WOLFG. Ad. LAUTERBACH. *Fr. de arbitris compromissariis.* Tubing. 1675. J. T. CARRACH. *Diss. de cauto compromissorum in arbitros usu.* Hallae. 1738. J. G. SIEGEL. *Diss. de arbitrio ex juribus Romanus et germ. illustrato.* Lipsiae 1739. VOËT *Comment. ad Pand.* Hallae 1776. P. I. p. 691. J. D. ZUFALL. *Differentiae arbitrorum Romanorum et Geamagnar.* Marburg. 1748. W. H. PUCHTA. *Das Institut der Schiedsrichter.* 1823. BETHMANN-HOLLWEG. *Römischer Civilprocess.* 1834. II. 109. s köv. lapok. ANDRÈ. *Gemeinrechtliche Grurdsätze der Schiedsgerickte.* Jena. 1860. GLÜCK. *Pandekt.* 1867. VI. §§. 475.—484. VANGEROW. *Pandekt.* 1869. §. 670. Dr. C. WEIZSÄCKER. *Das römische Schiedsrichteramt unter Vergleichung mit dem officium iudicis.* Tübingen. 1879. KUNTZE. *Cursus des römischen Rechtes.* Leipzig. 1879. §§. 707.—708. BARON. *Pandekten* Leipzig. 1879. §. 100. *Civilprocessordnung für das deutsche Reich vom 30. Jan. 1877.* §§. 851.—872. *Comment.* von G. UEBEL. *Törvényjavaslat a polgári törvénykezési rendtartás tárgyában.* 1879. febr. 22. Dr. PAULER TIVADAR. 383.—397. §§. Ezen javaslatnak indokolása. 19. .l

A választott bíróságról törvényeink jelesül az 1729: XXX. t. cz. 5. §-a és az 1868: LIV. t. cz. 495—512. §§-ai, továbbá jogtudományi iróink, névszerint: KELEMEN, FRYNKE, WENZEL és SUHAJDA *aránylag* elég részletesen szólnak, a judicatura is érdekes eseteket tartalmaz ugy az 1848. előtti valamint az 1861. utáni korból; melyekből kitünik, hogy már régóta hódolunk PAULUS ezen nézetének: compromissum ad similitudinem judiciorum redigitur et ad finiendas liteo pertinet.[1] De ezen fontos intézmény ujabb szabályozása a perrendtartás kapcsában kikerülhetetlen,[2] részint mert az eddigi szabályok hiányai pótlást követelnek, részint mert a jogorvoslati rendszer változásával összhangba kell hoznunk a választott bíróságot is. TELESZKY a perrendtartási uj törvényjavaslatnak szerzője a választott bíróság alakitását egyszerüsiti, s gondot fordit arra, hogy választott biró lemondása vagy távolmaradása segélyével ne lehessen csürni csavarni a pert. Az eljárás gyorsitása tekintetéből javasolja, hogy ha a bíróság a felekkel egyetértőleg az eljárás módját meg nem állapithatja jegyzőkönyvileg tárgyaltassék az ügy s hogy a periratok 15 nap alatt, a végirat és ellenvégirat 8 nap alatt igtatandó jegyzőkönyvbe. Kimondatik ugyanott, hogy a választott bíróság maga részére dijakat nem állapithat meg, mi által az 1869: IV. t. cz. 5. §-a mely szerint a biró *ingyen* tartozik a feleknek igazságot szolgáltatni: ide is átültettetik. A fáradság megjutalmazását, ennek *szerződésszerü* kiköthetését megengedendőnek találom, az önbiráskodás kizárását azon ban nem kifogásolom.

I. Bíróválasztási szerződés:

Senki se köteles peres ügyének eldöntését másra bizni: mint az államilag szervezett bíróságra. A választott biró csak akkor gyakorolhat perdöntő hatalmat, ha szerződésileg ruháztatik rá a birói hatalom. A biró választási szerződés azon irásba foglalt szerződés, mely által a felek a köztük fennforgó határozott polgári peres ügynek vagy köztük létező határozott jogviszonyból jövőre keletkezhető vitás magánjogi kérdésnek tárgyalását és eldöntését egy vagy több de mindég páratlan számu bíróból álló választott bíróságra ruházzák és kölcsönösen kötelezik magukat a választott bíróság itéletének elismerésére.

Ezen szerződésben már ki van tűzve a vitás kérdés és többnyire ki van jelölve az eljárás módja, helye és ideje.

A biró választási szerződés nemcsak a római jog, hanem az 1729: XXX. t. cz. 5. §-a és az 1868: LIV. t. cz. 496. §-a, valamint javaslatunk szerint is *irásba* foglalandó. A rómaiaknál mind a két fél pénzbirság fizetését igérte a másiknak (pecunia compromissa) azon esetre, ha meg nem tartaná a szerződést; innen az elnevezés: compromissum. Mindkét félnek igérete lényeges, Julianus scribit non cogendum arbitrum sententiam dicere si alter promiserit alter non.[1] A szerződés megszegője ellen a remekjog csupán birsági keresetet engedett, ex compromisso, mond Ulpianus placet exceptionem non nasci sed poenae petitionem.[2] A melyik fél okozza a szerződés meghiusulását (quominus arbitretur): fizeti a birságot.

A biró választási szerződés nem azt jelenti, hogy a felek ezen szerződés által vetnek véget a jogvitának, hanem azt, hogy a jogvita *peres* uton döntessék el, csakhogy nem a rendes biró, hanem választott biró által.

A római jog a compromissumban a biró személyének kijelölését lényegesnek találta. E szerint csak pactum de compromittendonak tekintetett azon megegyezés, hogy jogvitánkat választott biró által döntetjük el, de birót csak később választunk. Ily pactumra semmit se adtak. A német kereskedelmi judicatura is igy fogja fel a kérdést, a felet biró választásra kényszeriteni nem engedi s a választott biró *kinevezését* birói functionak nem tekinti.[3]

Ellenben a magyar jog a compromissum mellett érvényesnek ismeri a pactum de compromittendo intézményét is. Ennek teljesitésére a felet kötelezi, sőt a vonakodó felet a biró által helyettesiti. (385. §.)

A felek, a kik szerződésileg abban állapodtak meg, hogy peres ügyeik eldöntését választott bíróságra ruházzák, de a biró személyének megnevezése nélkül, vagyis nem teljes compromissum, hanem csak pactum de com-

[1] Dig. IV. VIII. 1.
[2] Lásd a 106. számu törvényjavaslat indokolásának 19-ik lapját.

[1] Dig. IV. VIII. 11. §. 4.
[2] Dig. IV. VIII. 2.
[3] Entscheidungen des R. O. H. G. B. 10. S. 6.

promittendo létesült köztük, ezen szerződésre azon sanctiot nyerik a javaslat 386. §-ban, hogy a fél, a ki a választott bíróság megalakitásához hozzájárulni szerződés ellenesen, a végrehajtó (!) vagy közjegyző felhivása után is vonakodik: a felhivó felet feljogositja, annak kérelmezésére az illetékes rendes bíróságnál, hogy ez egy választott (?) birót nevezzen ki vagy, ha ezt kérni a fél nem akarná: a választott bírósági szerződést hatálytalannak véve, igényeit rendes peruton érvényesitheti. Egyszerübb eljárás ez mint az 1868: LIV. t. cz. 499—501. §§-aiban foglalt eljárás 4—4 biró jelölésével és a recusatio jogának gyakorlásával.

A felbontás megengedése és a kártéritési igény épségben tartása mellett megengedendőnek vélem a biró választási szerződés erejének biztositását pénzbirság kikötése által is.

Ha a szerződésben meg vannak nevezve a választott birák s közülök egy vagy több meghalna, képtelenné válnék, vagy nem fogadná vagy nem fogadhatná el a birói tisztet: ez hatálytalanná teszi a biró választási szerződést. (395 §. d.)

Ellenben ha pactum de compromittendo létesült, és a birák utólag lettek megnevezve, vagy a rendes perbiróság által kinevezve, s bármi okból nem gyakorolnák a biráskodást: a bíróság isméti kiegészitésének lehet helye, tehát a fél ujabb választásra hivandó fel, illetőleg a perbirói kinevezés ujólag kéressék ki, s csak ha ez igénybe nem vétetik, válnék hatálytalanná a biró választási szerződés. Látjuk tehát, hogy ha valóságos compromissum létesült a felek közt ez a választott biró személyének áll vagy elől és igy a compromissum esetében, ha csak a szerződés mást nem tartalmaz, elfogadjuk ULPIANUS ezen nézetét: in compromissis arbitrium personae insertum personam non egreditur. [1] Ellenben a pactum de compromittendo szivósabb természetü és megtüri a bírósági személyzet változását, és igy translatio iudicii történhetik.

A felek peres ügyeik eldöntését szerződésileg *egy* vagy *több*, de mindég *páratlan számu* bíróból álló választott bíróságra ruházhatják. Tehát a választott bíróság lehet akár egyes, akár társas bíróság. De a javaslat főleg a társasbíróságot tartja szeme előtt. Ugy azonban, hogy az itélet érvényességéhez a választott birák *többségének* szavazata elegendő. Egyhanguság nem kivántatik, de a kisebbség nem határozhat. [2] Azonban a jelenlét és közremüködés valamennyi bíróra nézve elengedhetlen kötesség. [3] A harmadik birónak távolléte érvénytelenné tenné az eljárást. Hogy «többség» képződése soha ne legyen lehetetlen ezért kell, mond ULPIANUS [4], páratlan számu bíróból állni a választott bíróságnak: *Általános.* nem pedig viszonlagos többség értendő

Javaslatunk a felekre bizza azt, hogy hány tagból állitsák össze a választott bíróságot, melyre ügyök eldöntését ruházzák. Csak azt köti ki, hogy *páratlan* legyen a szám. A compromissum *egy* bíróval is meg áll, pactum de compromittendo legalább háromra gondol. Helyes, hogy mellőztetik az 1868: LIV. 498. §-a, a mely nem türt ötnél sem többet sem kevesebbet.

Dr. Vécsey Tamás,
egyetemi tanár.

(Folyt. következik.)

[1] Dig. IV. VIII. 45.

[2] Dig. IV. VIII. 17. §. 2. ULPIANUS. Si plures sunt qui arbitrium receperunt nemo unus cogendus erit senteniam dicere, sed aut omnes aut nullus.

[3] Szépen mondja CELSUS. (Dig. IV. VIII. 17. §. 7.): *Si in tres fuerit compromissum, sufficere quidem duorum consensum si praesens fuerit et tertius; alioquin absente eo, licet duo consentiant, arbitrium non valere, quia in plures fuit compromissum, et potuit praesentia eius trahere eos in ejus sententiam.*

[4] Dig. IV. VIII. 17. §. 6. In impari enim numero idcirco compromissum admittitur — quia et si dissentiant invenitur pars major, cuius arbitrio stabitur.

A birói kinevezések és előléptetések.

I.

Rövid történeti áttekintést szándékozunk nyujtani ama viszonyokról, melyek Európa kiválóbb államaiban a birói kinevezések és előléptetések tekintetében kifejlődtek s talán nem lesz érdektelen azon tanulság, melyet e vázlatból levonhatunk, tekintettel főleg a legközelebbi jogászgyülésnek e kérdésben hozott határozatára.

Nem ismételjük azon adatokat, melyek a VII. jogászgyülés «évkönyvé»-ben foglalt hason tartalmu véleményemben feltalálhatók. Célunk nehány jellemző s kevésbbé ismert vonással kiegésziteni ama képet, melyet ott csak körvonalaiban tartunk szükségesnek feltüntetni.

Franciaország birói szervezetének fejlődése kiváló mérvben vonja magára figyelmünket, ha a birói kinevezések és előléptetések rendszerét veszszük szemügyre.

A franczia büszkén tekint e birói szervezetre, mely bátran elmondhatni, az összes franczia álllamintézmények között az egyedüli, mely az államot és társadalmat felforgató viharok után, az állandóság imponáló jellegét mutatja fel. Megingott nem egyszer, a politikai és társadalmi küzdelmek többször meghamisitották legsajátabb lényegét, de azért fennáll maig régi, dicsteljes traditióival s tiszteletet parancsoló tekintélyével s még azok is, kik mint a napokban a *République Française* s előtte az ugyanazon forrásokból merítő *Nouvelle Revue*-ben DEMOMBYNES, gunyosan «arche antique»-nak nevezi a jelenlegi birói szervezetet, melyet újjá kell alakitani, rögtön kijelentik, hogy tiszteletben akarják tartani ama hagyományos, nemes szellemet, mely az institutió lényegét képezi.

A franczia társadalom, mely a hatalom és önkény ellenében s a legborzasztóbb rázkódások közepette, egyedüli reményét és biztonságát a bíróságokban kereste, féltékenyen őrködött ezen institutio fölött s évszázadokon keresztül látjuk, hogy folyton küzdött azon garantiák létesitéseért, melyek a hatalom korlátlan befolyását és uralmát a birói intézmények és különösen a birói testület felett korlátolni voltak hivatva. Csoda-e, ha e titani küzdelem a viszonyok hatalma folytán szélsőségekre is vezetett?

FLOURENS, ki pedig a végrehajtó hatalom korlátlan jogát védi kellő alkotmányos felelősség mellett, a birói kinevezésekre és előléptetésekre, az Institut által jutalmazott művében: *Organisation judiciaire et administrative de la France 1814—1875* azt mondja, hogy «a régi franczia monarchia alatt, midőn a végrehajtó hatalom nem volt felelős tetteiért, *a bíróságok önkiegészitési rendszere* hasznos ellensulyt képezett az uralkodó mindenható hatalmával szemben.[1] Ezen eszme, mond hatnók e traditio, fennmaradt napjainkig s bár nem egyszer a viszonyok befolyása következtében visszás kinövésekre vezetett, jelentkezik a legujabb reformtörekvésekben is.

Érdekes történelmi okmányt képez a franczia bíróságoknak önkiegészitési rendszerére vonatkozólag az *Etats Géneraux* 1483-ban a királyhoz intézett felirata: Legnagyobb királyaink, — igy szólnak a rendek — mint szt. Lajos, szép Fülöp, V. Károly és a dicső VII. Károly, megfontolván, hogy önmaguk nem ismerhetik oly tüzetesen alattvalóikat, hogy ne csalódnának gyakran választásukban, elrendelték, hogy valahányszor birói állás üresedik meg, azon törvényszék, hol az az

[1] Sous l'ancienne monarchie française, où le pouvoir executif n'était pas responsable de ses actes, le *recrutement de la magistrature par elle-même* apportait un util contrepoids à la toutepuissance du souverain. (50 lap.)

üresedés történt, szavazattöbbséggel három egyént választ, kiket legalkalmasabbaknak gondol azon hely betöltésére s ezeket felterjesztvén a király elé, az e három közül egyiknek adja a hivatalt. Ezen eljárási mód által a király lelkiismerete meg volt nyugtatva s az állások mindig jól töltettek be.[2]

Itt tehát a választás utján gyakorolt birói candidatiónak, illetőleg praesentatiónak legtisztább formáját látjuk érvényesülni, melynek visszaállitását a rendek, midőn egyes fejedelmek alatt mellőztetett, folyton és ismételten sürgették; s mint HENRION DE PANSEY emliti, a király praerogativája a birák kinevezésére vonatkozólag társult a biróságok kijelölési jogával, mert az uralkodó a különböző politikai cselszövényektől nem volt képes másként menekülni, «qu'en associant les magistrats eux mêmes à l'éxercise de cette branche de la prèrogative royale».

E candidationalis rendszer hosszu időn át, — alig szükséges mondanunk, hogy voltak uralkodók, kik nem respektálták a candidatio jogát, melyet azonban, mint láttuk, Francziaország legkiválóbb uralkodói tiszteletben tartottak, majd kizárólag a biróságok által, majd más testületek hozzájárulásával közmegelégedésre gyakoroltatott Szerencsétlen viszonyok közrehatása teljesen kivetkőztette e rendszert lényegéből és nemes jelentőségéből s az, a ki ismeri a 17. és 18. századbeli Franciaországot, az akkori franczia társadalmi és politikai viszonyokat, az udvari fondorlatokat, nem is fogja csodálni, hogy a birói hivatalokat majd az udvar, majd egyes hatalmas családok iparkodtak maguk számára lefoglalni, mit még inkább elősegitettek az ország pénzügyi zavarai, ugy, hogy a visszaélések ellen felállított óvrendszabályok is nagyobbára sikertelenek maradtak. De ez egyik természetes következése volt ama végletekig vitt küzdelemnek, mely az akkori franczia társadalom és az udvar között folyt. Az államhatalom és a társadalom közti összhang teljesen felbomlott, a szétválni készülő elemek szövetségeseket és dominiumot kerestek, hol hatalmukat kifejthették s igy a biróság is egy osztály intézménye lett, mely hatalmas, művelt és gazdag, s melynek uralma ép ezért annál félelmetesebb vala.

Ezek amaz excelsiv, szélsőségekben és aggasztó kinövésekben nyilvánuló jelenségek, melyek a társadalmi viharokat meg szokták előzni, melyek meghamisitják a legüdvösebb intézményeket s megrontani képesek, hacsak mulólag is, azok legüdvösebb traditióit.

De, talán épen ezért, annál nagyobb erkölcsi hatalommá váltak e traditiók, s magasztos fölényük folyton éreztette hatását, valahányszor a franczia magistratura ujjászervezéséről volt szó.

JULES FAVRE a biróságok ujjászervezéséről irt művében *(De la reforme Iudiciaire 1877.)* még napjainkban is hangoztatja ama dicső emlékeket, melyeket a rég multból sértetlenül megőriztek a franczia biróságok, melyek főleg az ancien régime alatt a hatalommal szemben fenn tudták tartani méltóságukat s lelkiismeretüknek büszkeségét (17 l. Lui ont conservé dans leur austerité les scrupules de leur dignité et les fiertés de leur conscience.) Az absolut hatalom elmélete szerinte Franciaországban sohasem alkalmaztatott a birói szervezettel szemben s a franczia biróság a 14-dik századtól kezdve külön testet képezett az államban, s e testület erejét a tudományból, az erkölcsök szigoruságából és a közbizalomból merité (prisant sa force dans la science, dans la severité des moeurs, dans la confiance publique.)

Nem tér el e tekintetben TOCQUEVILLETŐL, ki a biróságok függetlenségének egyik leghatalmasabb tényezőjét látja abban (L'ancien Regime et la Revolution), hogy a király nem rendelkezhetett kénye-kedve szerint a birák sorsával, azokat sem el nem mozdithatta, sem más helyre át nem helyezhette, sőt a leggyakrabban elő sem léptethette, szóval sem a félelem, sem a nagyravágyás eszközeivel nem hathatott reájok.[3]

S e tekintetben FAVRE még a hivatalvásárlásokkal üzött visszaélésekre sem alkalmazza ama szigoru vádat, melylyel különben másutt találkozunk s kiemeli, hogy e vásárlások a birák elmozdithatlanságának vetették meg alapját.

A helyzet azonban, mint emlitettük, a tényleg előállott sajnos visszaélések folytán, melyek megrontották ugy a társadalomnak, mint a biróságoknak szervezetét, tarthatatlanná vált a közélet minden terén s az Assemblée constituante 1790-ben azt hitte, hogy egy tollvonással megszünteti legalább a birói szervezet körében a visszás helyzetet, mit ephemer tünetnek hitt, pedig az a nemzettest elemei lázas forrongásának közeli kitörésre utaló symptomája volt.

Az Assemblée constituante érezte és tudta, hogy ama hatalmas osztály, mely a birói hivatalokra igényt tartott, a királyi hatalom hathatós ellensulya volt s ezen ellensulyt, mert abban garantiát látott a hatalommal szemben, fenn akarta tartani, ugy, hogy azt a nép egyetemére helyezte át. Ha elolvassuk ama rendkivül érdekes vitákat, melyek 1790 elején az Assembléeban folytak, látjuk, hogy a legkiválóbb szónokok egész sora szólalt fel, hogy a birói testületet a hatalomnak lehetőleg minden befolyásától függetlenitsék s a biróságok függetlenségének veszélyét látták az államfő általi kinevezésben. Tehát lényegben ugyanazon eszme uralmát szemléljük, mely a biróságok önkiegészitési rendszerét teremtette meg, de mely ezen alakban az egyensulyt vesztett erők küzdelmében szélsőségekre vezetett.

Az orvosság, fájdalom, roszabb volt magánál a bajnál. Az Assemblée constituante a helyett, hogy a rendszer káros kinövéseit igyekezett volna lenyesni, megbontotta magát ama hatalmas birói organizmust mely szélsőségei daczára is a tekintélynek és az erkölcsi erőnek az egész akkori államszervezetben majd egyedüli képviselője volt. E végzetteljes lépés irtózatosan megboszulta magát s FLOURENS-szal együtt bátran mondhatjuk, hogy a franczia forradalom rémületes bűneinek lehetőségét a szervezett és erőteljes organizmussal ellátott biróság hiányában kell nagyrészt keresnünk.

Az uj iránynak, a birói organizmus teljes megbontásának előharczosa *Mirabeau* volt. Ő, valamint elvtársai, meg voltak győződve, hogy a birói függetlenséget, tehát a szabadság alapját veszélyezteti, ha a justices seigneuriales egyszerü eltörlésével az államhatalom bárminő befolyást gyakorol a birói testületre. Ezt hirdették s ezen elvet a *„hatalmak megosztása"* czímén indokolták. Midőn *Gazates* és *Maury* az államfőnek legalább azon jogot akarták biztositani, hogy a választók által egybeállitott lajstromból nevezhesse ki a birákat, *Mirabeau* az Assembléeben felemelte hatalmát, itt-ott még napjainkban is sulylyal biró szavát s kifejtette, hogy a birói institu-

[2] HENRION DE PANSEY. *De l'autorité Judiciaire.* 45 l. «Nos plus grands rois, telsque St. Louis, Philip Le Bel, Charles Vet le glorienx Charles VII considerant quïls ne pouvaient avoir par eux-mêmes une connaisance assez exacte de leurs sujets pour n'être pas souvent exposés à se trompes dans le choix qu'ils en feraient, avaient ordonné, que toutes les fois qu'il vaqueraint une place de judicature, le tribunal où elle vaquerait élirait à la pluralité des voix les trois hommes qu'il croisait les plus capables de la bien remplir et les presenterait au roi qui confererait la place à un des trois. Par ce moyen la conscience du roi était déchargée et les places étaient toujours bien remplis.»

[3] 77. l. Il ne pouvait ni les revoquer, ni les changer de lieu, ni même le plus souvent les élever en grade, qu'en un mot il ne les tenait ni par l'ambition, ni par la peur.

tiókra vonatkozólag mi tartozik az uralkodó jogkörébe s mi az, mihez nincs semmi köze. A végrehajtó hatalom jogköre, — ugymond — ott kezdődik, hol a birói működés véget ér; *nem igaz tehát, hogy e hatalomnak joga lenne kinevezni azokat, kik itéletet mondanak.*[4]

Az Assemblée ama nagy horderejü határozatot, mely a régi birói szervezetet halomra döntötte 1790 juniusban hozta, miután 1787 augusztus 4-ikének éjjelén a feudalis intézmények összes maradványait megszüntette. A birói testületet ép oly veszedelmesnek nyilvánitotta, mint pl. az egyházi corporatiókat, melyek fennállásában s azok önkiegészitési rendszerében *Roberpierre* és *Mirabeau* (Moniteur, Seance du 30 mai 1790, 2 nov.) s különösen Mirabeau (Moniteur 1789, Seance du 2 novembre) az államra nézve veszélyt és átkot látott.

De a választási rendszer, mely nyilt tagadása volt az imperium legsajátabb jogainak, csak rövid ideig állott fenn, és csakhamar azt látjuk, hogy a szervezet állandóságának garantiáival, a stabilitás feltételeivel együtt, melyek hiánya annyi szerencsétlenséget idézett elő, a kinevezési rendszerben ismét feléledni kezdenek ama ősi traditiók, melyek megadják az imperiumnak kétségtelen jogositványait, de annak ellensulyát ismét ott keresik, hol azt feltalálni egyedül lehet, s hol azt az ősök természetes érzéke kereste: magában a birói testületben, annak erkölcsi sulyában és a nemzet közlelkiismeretére támaszkodó hatalmas arbitriumában.

Fokonként létesülnek az állandó erőteljes organismus feltételei, s helyreáll ismét ama hatalmas testület, melyet a leghirnevesebb franczia államférfiak és irók mint legujabban Taine „*Les Origines de la France contemporain*“ czimü nagy szabásu művében, a hatalom önkényének egyik legfőbb akadályának a jog és igazság védbástyájának neveznek. Az Assemblée constituante legválságosabb intézkedései, melyekkel megszüntette a hagyományos alapokon nyugvó történeti testületeket, amputálta elvont theoriák szerint legfontosabb életszerveiket s a helyett, hogy kivágta volna a szervezeten támadt természetellenes, de könnyen gyógyitható sebeket, megölte magát az egész organismust, (L'ancièn Regìme I. La Revolution 277. l.) fokonként hatályukat vesztik.

Igaz, hogy e változást, — értjük a választási rendszer megszüntetését, — a hatalom absolut uralomra törő érdeke hozta létre. A VIII-ik év brumairejének összeesküvői a birák kinevezése által korlátlan uraivá akartak lenni a bíróságoknak, melyek azonban a visszaállitott testületi szervezetben rövid idő alatt az állandóság garantiáival együtt még az uj viszonyok kisértései közepette is lassanként éreztetik erkölcsi tekintélyöket s felélesztem törekszenek régi traditióikat.

Az ország legkitünőbb birái a választási rendszer alatt ismét elfoglalták hivatalukat s a VIII. év Ventôse 27-iki (1800. márcz. 18.) törvény által az első consulra ruházott kinevezési jog alapján ismét bejutnak a birói testületbe. E kinevezési jog azonban e törvény szerint nem korlátlan. Az első consul pl. a semmitőszék tagjaira nézve csak praesentálási joggal bir s az általa kijelölt három tag közől a Senat conservateur nevezi ki a birót. A semmitőszék elnöke a birák által választatik s minden tanácsnak elnöke az illető tanács választása utján foglalja el székét. Igy lett a semmitőszék tagja Henrion de Pansey, Franciaország legkiválóbb jogászainak egyike, ismert royalista érzelmei daczára.

Lassanként megalakulnak a birói commissiók, tágkörü autonomiát nyernek a birói testületek, egy életerős szervezet bontakozik ki a romokból, s midőn a XI. év fructidor 18 és XII. fructidor 16-ikán a birói szervezet sarkpontját képező felebbviteli törvenyszékek elnökeire és a főügyészre ruháztatik a törvényszékek elnökeivel és ügyészeivel egyetemben az akkor kelt miniszteri körrendeletekben a megüresedő birói állomásokra a praesentatió, kik alapos informatiók alapján három jelöltet, — trois candidats, — terjesztenek fel az e czélra szerkesztett lajstromokon, — listes de candidats — az igazságügyminiszterhez, e kijelölésekben már egy tiszteletet parancsoló tekintélyes testület közvéleménye nyer kifejezést. S a praesentatiónak e jellege még inkább megerősödött a folytonos gyakorlat által, s fennmaradt napjainkig, ugy, hogy az 1871-iki Assemblée nationale által az igazságügyi szervezet reformja iránt javaslattételre kiküldött bizottság jelentésében, — mely a praesentatió jogát külön birói bizottságokra kivánja törvény által és pedig egyes birói állomásokra nézve a kormánynyal szemben kötelező erővel ruházni, — egyenesen utal e körülményre s Robinet de Cléry a bizottság által kidolgozott törvényjavaslatra tett megjegyzéseiben hangsulyozva utal arra, hogy az elnöki és főügyészi praesentatiók *a birói testület közvéleménye* gyanánt tekinthetők,[5] melynek e praesentatiók tolmácsai.

Erőteljes testületi szellem, ezt biztositó és fejlesztő szervezet és kellő autonomia mellett alig is lehet ez másként. Jövő czikkünkben nehány vonással megkiséreljük vázolni e szervezet legpraegnansabb vonásait s ama viszonyokat, melyek az első császárságtól kezdve egész napjainkig fejtegetéseink körébe tartoznak.

Günther Antal.

[4] Az érdekes beszédnek erre vonatkozó passusa igy hangzik: Il y a vraiment une mainère simple de distinguer dans l'ordre judiciaire, les fonctions qui appartiennent au prince, de celles auxquelles il ne peut participer en aucun sens. Les citoyens ont de differends, ils nomment leurs juges: le pruvoir executif n'a rien à dire tout que la decision n'est proféré; mais là, où finissent les functions judiciaires, le pouvoir executif commence. *Il n'est donc pas vrai que ce pouvoir ait le droit de nommer ceux qui proférent la decision.*

[5] Robinet de Cléry. *Reorganisation ieudiciaire, proposée a l'assemblée nationale* 56 l. 1871. «Comprises (les présentations) jusqu'à ce jour dans les *attributions* de prémérs présidents et des procureurs generaux elles procuraient au ministère de consciencieux renseignements. C'était *l'expression del' opinion judiciare ayant pour interprètes* ceux qui étaient les mieux en situation de comprende les besoins du service» stb.

Jogirodalom.

A magyar büntető törvénykönyv anyaggyüjteménye.

„A magyar büntetőtörvénykönyv a büntettekről és vétségekről (1878. 5. t. cz.) és teljes anyaggyüjteménye.“

Ily czim alatt jelent, illetőleg jelenik meg a pesti könyvnyomda részvénytársaság kiadásában és Zilahy S. bizományában egy két kötetes nagyobb terjedelmü mű, melyet a m. kir. igazságügyminiszterium megbizásából a *Magyar Igazságügy* jogtudományi folyóirat érdemteljes szerkesztője Dr. Löw Tóbiás kir. főügyészi helyettes ur állított össze, és mely nemcsak ujdonságánál és gazdag tartalmánál, hanem és főkép a törvény alkalmazását végtelenül könnyitő czélszerü berendezésénél fogva méltán megérdemli, hogy a közvetlenül érdekelt jogászközönség figyelmébe ajánltassék, annyival is inkább, mert annak nyilván bevallott hivatása ugy a gyakorlatias tudománynak, mint a tudományos gyakorlatnak szolgálatára lenni.

A törvények anyagának egybegyüjtése ugyan ezelőtt is előfordult, és pedig nem csupán más államokban, hanem nálunk is; de az ily egybegyüjtések, mert azok fontosságát és gyakorlati hasznát vagy nem ismerték, vagy nem méltányolták kellőleg, csak ritkák és többnyire hiányosak, mert magánszorgalom gyümölcsei voltak. Most azonban — ha azon általános mozgalomból és tevékenységből szabad itélni, mely minden müveltebb és nyilvános alkotmánynyal biró

államban ez irányban tapasztalható — az ily anyaggyüjtemények fontossága és jelentősége iránti meggyőződés és elismerés mindinkább előtérbe kezd lépni. E meggyőződésnek és elismerésnek köszönhetni nagy részben azon számos anyaggyüjteményeket, melyek legujabban ugy szólván minden államban egymást követőleg létrehozattak.

Hazánkban ezuttal legelőször jelenik meg egy oly nagyterjedelmü codexre vonatkozólag, minő a m. btkv. teljes anyaggyüjtemény, melynek fontosságát és praktikus hasznát különösen két irányban kivánom itt kiemelni.

Fontossággal bir az mindenekelőtt az *elmélet* szempontjából mindazokra nézve, kik a büntetőjoggal, mint gyakorlatias tudománynyal foglalkoznak és foglalkozni hivatva vannak. Az anyaggyüjtemény nem tan- vagy kézikönyv, se nem commentár, hanem egy gyüjtemény, mely az alkalmazandó tételes jognak anyagát foglalja magában, és mely ennél fogva ugy a commentárok, mint a kézikönyvek készitésénél nélkülözhetlen kutforrást és segédkönyvet képez. A tételes jog tudományának, tárgyaltassék az akár commentár, akár pedig tankönyv alakjában, föladata a törvényszövegében tartalmazott és ott csak általánosságban és röviden kifejezett anyagot felölelni, s ugy a tudomány elveinek mint azon indokoknak és czéloknak, melyek a törvényhozást a törvénykészítés egyes stádiumaiban vezérelték, megismertetése és kifejtése által mindenkire, de különösen az érdekelt szakközönségre nézve megközelithetővé tenni. A törvényben tartalmazott positiv jognak helyes fölfogására és megértésére nélkülözhetlen azon tudományelveknek, melyeket a törvényhozás a törvényalkotásnál követelt, valamint azon czéloknak, melyeket az szem előtt tartott, és indokoknak, melyek azt intézkedéseiben vezérelték, tüzetes ismerete, mely ismeret nélkül az alkalmazandó positiv joghoz sem commentárt, sem tankönyvet irni nem lehet. Ez ismeretnek megszerzését közvetiteni van hivatva az anyaggyüjtemény, mely egész terjedelemben, minden rövidités nélkül, mindazt magában foglalja, a mi a törvény előkészitésekor, tárgyalásakor és alkotásakor fölhozatott.

Még szembetünőbb az ily anyaggyüjteménynek haszna és fontossága a *gyakorlat* szempontjából azokra nézve, kik hivatásuknál fogva a törvény, a tételes jog alkalmazásával foglalkoznak. A birónak, ügyésznek ép ugy, mint az ügyvédnek, hogy helyesen alkalmazhassa a törvényt s ez által az igazságszolgáltatás követelményének saját körében eleget tehessen, okvetlenül tudnia kell az alkalmazandó törvény értelmét; tudnia kell különösen, hogy a törvény intézkedése mire vonatkozik, mire terjed ki vagy szoritkozik. E czélra pedig legtöbb esetben pusztán magának a törvényszövegnek szószerinti tudása és értelmezése, az u. n. interpretatio grammaticalis elégtelennek fog bizonyulni; legtöbb esetben a biró, az ügyész és az ügyvéd, hogy magának a törvényszakasz helyes értelme iránt teljes megnyugvást szerezzen, kénytelen lesz a törvénynek hátterét képező tudományelvekhez és törvényhozási intentiókhoz fordulva a tudományos, logicai magyarázatot venni igénybe, mi pedig leginkább csak az által válik lehetővé, ha az anyagyüjteményben mind együvé foglalt közvetlen és eredeti kutforrásokból ismerheti meg a törvényhozás által követett tudomány elveket és szem előtt tartott intentiókat; mert «sem a kormány indokolása, sem a parlamenti bizottságok jelentései, még kevésbbé a parlamentben tett nyilatkozatok egymagukban nem tekinthetők döntőknek, hanem mindezek összesen és együtt esen szolgáltatják az anyagot, melyből a törvény végleges értelme felismerhető.» Nagy tévedésben van az, ki azt hiszi, hogy a commentárok és tankönyvek eléggé megfelelnek a törvénymagyarázat gyakorlati czéljának, és hogy ennélfogva az ily anyaggyüjtemények használatát teljesen fölöslegessé teszik, mert egyrészt ugy a commentárok mint a kézikönyvek a törvényszakasz hátterét képező anyagot nem eredetiben és egész terjedelemben — miként az anyaggyüjtemény — hanem csak másolatban és kivonatban ugy szólván átdolgozva foglalják magukban, már pedig a törvény valódi értelmének meghatározására nézve mindig biztosabb a közvetlen, az eredeti kutforrásokhoz folyamodni, másrészt a commentárok és kézikönyvirók nem ritkán egyéni nézetöket és meggyőződésöket követve, vagy a törvényhozás intentioját félreértve a törvény valódi értelmét félremagyarázzák, minek felismerése és helyreigazitása csak az eredeti anyagot tartalmazó anyaggyüjtemény segélyével történhetik.

Nem mulaszthatom el e helyütt az ily anyaggyüjteményeknek fontosságát a *jövőre* való tekintetből is külön kiemelni. A jogtudománynak föladata nemcsak a jelen jogéletet megismertetni, és azt tudományos rendszerbe hozva azt mindenkire nézve tudatossá tenni, hanem a multnak és jelennek alapján a jogélet jövőjét is előkésziteni, a jogélet szervezésének, alakitásának és szabályozásának tökélyesbitése által a jövő törvényhozás nagy reformmunkájának utját egyengetni. E föladat teljesitésére a jogtudomány csak ugy lesz képes, ha a jogéletnek jelenlegi állapotát teljesen ismeri, mert a jogfolytonosság elve szerint a jelenből készül a jövő. Ez ismeretet pedig leghivebben közvetiti az anyaggyüjtemény; melyben a tudós hazafi, kinek nem csupán a hazai jognak tudományos ismertetése, hanem annak tudományos tovább fejlesztése is szivén fekszik, megtalálja mindazt, a miből neki kiindulnia s a mire neki épitenie kell. De ugyancsak a jövőre való tekintettel maholnap a *jogtörténésznek* is jelentékenyen meg lesz könnyitve az anyaggyüjtemény folytán a munkája, mert nem lesz kénytelen az eredmény kétes reményében egész könyvtárakat fölkutatni, miután az anyaggyüjtemény, ha az teljes, mindent, mire az illető tételes jog történetének megirására szüksége van, eléje tár s megkiméli őt a roppant fáradsággal és fejtöréssel járó kutatásoktól.

De mindazon sokoldalu fontosság és jelentőség, melyben általában minden törvény anyaggyüjteménye többé kevésbbé osztozik, még szembetünőbbé válik, ha azt a magyar büntetőtörvénykönyvnek e helyütt bemutatott anyaggyüjteményére vonatkozólag és tekintettel a büntetőjog tudományának és gyakorlati alkalmazásának hazánkban létező eddigi állapotára veszszük tekintetbe. A büntetőjog tudományos müvelése eddigelé nálunk nem részesült azon pártolásban és elismerésben, miként azt a külföldi szomszédos államokban tapasztalhatjuk, hol a büntetőjognak nemcsak commentárjai, rövidebb hosszabb kézikönyvei jelennek meg időközönként, nagy számban, hanem jeles büntetőjogi értekezéseket és közleményeket tartalmazó számos folyóiratai is vannak. Azon kitünő egyeseken kivül, kik e téren is a hazai tudományosságot emelni törekedtek, csak kevesen találkoztak, a kik érdemesnek találták volna a büntetőjognak tudományos oldalával is bővebben megismerkedni. Reméljük azonban, hogy a m. btkv. életbeléptetése és ezen anyaggyüjtemény megjelenése után a büntetőjog tudományos mivelése oly intensiv lendületet fog nyerni, mely lehetővé fogja tenni az eddigi mulasztások helyrepótlását is. Mit szóljunk eddigi büntetőjogi gyakorlatunkról, mely eddigelé határozott törvények és szabályok hiányában csaknem egészen a birák tudományára és jó akaratára támaszkodott? Igaz ugyan, hogy e téren, főleg a kir. ügyészségek szervezése óta, minden jobbra fordult, de azért még sem lehet tagadni azt, hogy a bűnügyek sok tekintetben most is mostoha gyermek sorsában részesitettnek: minek egyik okát kétségkivül abban kell keresnünk, hogy eddigelé nem volt kimeritő büntetőtörvénykönyvünk, melynek hiányát a tudománynak kellett volna pótolnia. Mindezen hiányokat megszüntetni van hivatva az e helyütt bemutatott anyaggyüjtemény, mely oly a törvényben is szentesitett büntetőjogi

*

elvek és intézkedések ismertetését foglalja magában, melyeket büntetőjogi gyakorlatunk eddigelé épenséggel nem ismert. Bizton reméljük, hogy a törvényalkalmazó ügyészek, birák és ügyvédek jóakaratán, és komoly tudományos törekvésén nem fog mulni büntető igazságszolgáltatásunknak egy jobb korszakát már a közeljövőben is elővarázsolni; mihez a szóban levő anyaggyüjteménynek szorgalmas tanulmányozása mellőzhetlen tényezőt képez.

Az anyaggyüjteménynek azonban, hogy czéljának megfeleljen, különösen e két kellékkel kell birnia: mindenekelőtt annak *teljesnek* kell lennie, azaz mindazt magában foglalnia, a mi a törvénynek létrehozatalára kezdettől fogva végig vonatkozik; továbbá az czélszerüen, azaz ugy legyen összeállitva és berendezve, hogy azt a kitüzött czélra minél könnyebben és minél több idő és fáradtság kimélésével lehessen használni.

A magy. büntetőtörvénykönyvnek itt bemutatott anyaggyüjteménye mindkét kellékkel a szó szoros értelmében bir. Ugyanis az, tekintve tartalmát, teljes és tökéletes, a mennyiben minden módositás és rövidités nélkül mindazt egész terjedelemben felöleli, a mi a törvény előkészitésekor, tárgyalásakor és alkotásakor fölhozva lőn. Névszerint magában foglalja: magának a büntetőtörvénykönyvnek szövegén kivül az összes megelőző szövegezéseket az első miniszteri javaslat szövegétől kezdve egész a törvény szövegezéséig; továbbá a terjedelmes ministeri indokolást és pedig minden kihagyás nélkül a maga eredetiségében; csak az indokoláshoz függelékképen csatolt némely forditás lett mellőzve, melynek fölvétele, miután az ugyis csak az indokolás bizonyitékául lett mellékelve s igy a törvénymagyarázatra közelebbi érdekkel nem bir, fölöslegesnek látszott; magában foglalja az igazságügyminiszter által a btkv. javaslatának átvizsgálására egybehivott értekezlet jegyzőkönyveit a hivatalos szöveg szerint; azonkivül a képviselőház igazságügyi bizottságának összes jelentéseit az előadó urnak beterjesztett hivatalos szövegezése szerint; a bizottsági tárgyalásokat pedig, melyekről jegyzőkönyv nem lőn vezetve, csak kivonatilag azon magántudósitások alapján közli, melyek annak idején a *Magyar igazságügy* jogtudományi folyóiratban lettek közzé téve, s melyeknek alaposság és hitelt érdemlősége nem lett kétségbevonva; ugy szintén a képviselőház összes tárgyalásait, az irományok, naplók és jegyzőkönyvek hivatalos kiadásai után; végre a főrendiház bizottságának összes jelentéseit és tárgyalásait is, szintén az irományok, naplók és jegyzőkönyvek hivatalos kiadásai után. A teljesség és tökéletesség tekintetében tehát semmi kivánni valót nem hagy hátra az anyaggyüjtemény.

A mi pedig az anyaggyüjtemény összeállitását illeti, erre nézve határozottan mondhatjuk, hogy az czélszerübben és tökéletesebben van rendezve mint bármely más országbeli hasonló anyaggyüjtemény. A KASERER-féle osztrák, a HAHN-féle német és a Rómában megjelent olasz (Le Fonti del codice penale italiano) anyaggyüjtemények mind a törvényre vagy törvénykönyvre vonatkozó anyagot pusztán a keletkezés ideje szerinti sorrendben foglalják magukban, mi a használatot nem csekély mértékben megnehezíti, a mennyiben az olvasó kénytelen az egyes fejezetekre és szakaszokra vonatkozó adatokat az egyes szétszórt helyeken fölkeresni, mig egy kérdésre nézve teljes fölvilágositást nyerhet. A m. büntetőtörvénykönyvnek összeállitásánál az érdemes szerkesztő a sokkal czélszerübben berendezett belgiumi NYPELS-féle anyaggyüjteményt követte (Legislativa criminelle de la Belgique III. vaskos kötet), mely a codex anyagát az általános részhez és a különös rész kilencz cziméhez képest tiz részre osztva, az ezen tiz rész mindegyikéhez tartozó anyagot külön-külön rendezve együtt közli. Az ezen tiz rész mindegyikére vonatkozó összes anyag a javaslatokból, indokolásból, parlamenti jelentésekből és tárgyalásokból egymás mellett együtt levén: azt nem kell az olvasónak az egész munkából fáradtságosan összekeresgélni mi sok idővesztéssel is jár.

De a mi anyaggyüjteményünk a Nypeli-féle belgiumit is csak nagyjában követte, mert a berendezésnél egy lépéssel meg tovább ment, a mennyiben az együvé tartozó anyagot mindenünnen összehordva, nemcsak az egyes fejezeteknél, de az egyes szakaszoknál is együttesen közli, ugy hogy a tanulmányozó az egyes fejezetekre és szakaszokra vonatkozólag minden oda vágó részletet egy helyütt talál. A ki tehát ismerni óhajtja egyik vagy másik fejezetre vagy szakaszra vonatkozó összes anyagot, ezen fejezet vagy szakasz alatt mindent együtt találhat, u. m. a különböző szövegezéseket, a miniszteri indokolást, a parlamenti jelentéseket és tárgyalásokat, és igy a fejezet vagy szakasz keletkezését kezdetétől fogva végleges megalkotásáig figyelemmel kisérheti. Hogy az ily berendezés jelentékenyen megkönnyiti annak használatát és emeli ennélfogva annak értékét, kétségbe vonni nem lehet. Czélszerübben és tökéletesebben alig lehetett volna az anyaggyüjteményt berendezve összeállitani.

A szerkesztő a mű összeállitásánál kifejtett minden lehető gondosságot, lelkiismeretességet és ügyességet, tapintatosságot, szóval megtett minden lehetőt, hogy a müvet czéljának megfelelővé és minél haszonvehetőbbé tegye; mi által a jelen és utó nemzedék háláját és elismerését érdemelte ki magának. Részünkről fogadja a tudomány érdekében köszönetünket.

Mi e művet büntető igazságszolgáltatásunk érdekében csak a legmelegebben ajánlhatjuk jogászaink figyelmébe.

Dr. Werner Rezső.

Heti szemle.

(Az uzsora-javaslat. — A gőzmalmok jogi minősége. — A magyar polgári törvénykönyv német fecskéje. — Országos jogász-egylet. — Jogirodalom.)

E rovat alatt foglalkozandunk hazai jogéletünk nevezetesebb mozgalmaival, ismertetve s birálva azokat őszintén és részrehajlatlanul.

A legközelebbi időszaknak kétségkivül főjelentőséggel biró, s nagy horderejü szüleménye *az uzsora törvényjavaslat* A naponként szaporodó áldozatok a kormányt azon meggyőződésre juttatták, hogy e téren is tenni kell valamit, követve tehát a külföld példáját, szakértői enquettet hitt egybe, melynek szülötte legközelebb látott napvilágot.

A mily általános volt az óhaj, hogy a kormány a vérszopók nyilvános garázdálkodásainak ne legyen rideg szemlélője, hanem félretéve a theoriában szépen hangzó elveket, melyek a gyakorlatban veszélyeseknek bizonyultak, lépjen nyiltan sikra e garázdálkodások megakadályozása végett, oly általános az elégületlenség, melylyel e javaslat fogadtatott. De az elégületlenek csak a negatio terén maradtak, positiv javaslattal — legalább tudtunkra — senki sem lépett ki a sikra. Persze! mert mindenki akkor érzi, ha a gáncsolás könnyü teréről lelépve, az alkotást kisérli meg, mily nehéz az, s mily darázs fészek az uzsora törvény.

Végtelen tere van a birói önkénynek, mondják sokan. Oly definitio mellett, minőt a javaslat 1. §-a foglal magában egy tőkepénzes sem lehet biztos, hogy az uzsorások nemes czégébe nem fog felavattatni. És valóban az 1. §. kerete elég tág. «A ki másnak szorultságát — mond e szakasz — könnyelmüségét vagy tapasztalatlanságát kizsákmányolva, oly feltételek alatt, a melyek a részére engedett tulságos mérvü vagyoni előnyök által az adósnak, vagy a kezesnek vagyoni romlását előadatni vagy előidézni alkalmasok, az uzsora vétségét követi el.» Tág e keret, melyet a következő szakasz még tágabbá tesz. De tessék jobbat csinálni.

Mihelyt egyszer elvül van felállitva, hogy a kamatmaximum alapján az uzsora vétségének megállapitásánál alapul nem szolgálhat, — a mint nézetünk szerint sem szolgálhat, mert ki 60% pénzen 120%-et nyer nem panaszkodhat sérelemről, — mondjuk, mihelyt e positiv alap tarthatlannak bizonyul, nincs más mód, mint vagy abban hagyni egészen, vagy igyekezni az uzsora vétség olynemü megállapitásán, mely az életben az uzsora felől uralgó nézetnek s fogalmaknak legjobban megfelel. Mi azt tartjuk, hogy a javaslat ezt körülbelül eltalálta.

Corollariuma ez iránynak ama másik intézkedése a javaslatnak, mely némelyeknél szintén nagy visszahatást keltett, hogy t. i. a biró a bizonyitékokat szabadon mérlegeli. Mi ezt oly feltétlen szükséges szabálynak tartjuk, mely nelkül a törvény irott malaszt fogna maradni.

Még igy is a vétség megtorlása legtöbb esetben a bizonyitáson fog megtörni. Az uzsorás nem ad irást, nem köti üzletét tanuk előtt, sőt legtöbb esetben nem is érintkezik közvetlenül áldozatával, azt személyesen nem is ismeri, de annál jobban tudja vagyoni helyzetét. Tessék a törvényes bizonyitási szabályok mellett ily embereken bizonyitani. Nem nevetségessé válnék-e az egész törvény ha p. o. 15—20 tisztességes ember vallja, hogy *A.* 60—100 s. a. t. kamatra kölcsönzött kizsákmányolva szorultságát, s a biró azt lenne kénytelen kimondani, hogy felperesek előadása mit sem bizonyit, vagy ha egy tanuképen hivja fel a többit, azt kellene ismét a birónak mondani, hogy azok mind külön körülményekről tanuskodnak, s igy nincs teljes bizonyiték. Számos ilyen eset lehet és van is, sőt — merem mondani — majd minden eset olyan, hogy ott a legal theoria szerint a bizonyitás lehetetlen. Elvenni tehát a bizonyitékok szabad mérlegelését, annyi mint megölni alapjában a törvényt, hasztalan erölködés lenne az, melynél minden esetben az uzsorás markába nevet.

Én megvallom ez alakjában, de általában nem várok nagy eredményt a törvénytől. Egy kis rémület lesz; az uzsorások egyelőre visszavonulnak, egy-két meghiusult panasz azonban nekik bátorságot ad, az áldozatoknak pedig a panaszkodástól kedvöket veszi, s lassankint habár tán kissé nagyobb óvatossággal, szépen folyni fog az uzsoráskodás nemes mestersége. De ha lehet eredmény, ha nem megszüntetni, legalább fékezni lehet e kórt, csakis oly elvek mellett lehet, minőket a javaslat felállitott, hol minden a konkrét eset körülményeitől függ, a biró kezét megkötni nem szabad.

No de legyen elég e szomoru dologról, s térjünk át másra. Mint biztosan értesülünk az érdeklett miniszteriumok küldöttjeiből egy bizottság alakult, mely *a gőzmalmokról,* illetve azoknak szemben a regalejoggal való jogi minőségéről dolgozott ki javaslatot. Mi már nehány hó előtt tárgyaltuk lapunkban az abból származott visszás helyzetet, hogy mig a minsztertanács a gőzmalmokat a szabad iparüzlet tárgyainak, s a regalejog alá nem tartozóknak mondotta ki, s a közigazgatási hatóságok előforduló esetekben e szabályt tartják irányadóul, több legfelsőbb birói határozatokban a gőzmalmok mint a regalejog tárgyai taksa fizetésre köteleztettek.

E visszás helyzetet kivánja orvosolni a szóban levő javaslat, melyben — mint értesülünk, — kimondatik, hogy a gőzmalmok nem tárgyai a regálejognak. És ez helyes igy. Hiszen midőn az uri jogok adományoztattak, azok nem is léteztek, de különben is az adomány levelek csakis vizi malmokról szólnak és már a száraz és a szél malmok is csak visszaéles folytán vonattak a regale körébe, s most ez irány céloztatván a gőzmalmokkal szemben is folytatni, s a fontos iparág ily középkori bilincsekkel terheltetni: a kormány csak kötelességének tesz eleget ha e veszélyes iránynak egyszer mindenkorra véget igyekezik szakitani, s nem is kételkedünk, hogy a törvényhozás ebben kész segédkezet fog nyujtani.

A törvényalkotásról szólván nem hallgathatjuk el, hogy az *Ungarische Gerichtshalle* e részben a magyar polgári törvénykönyv első fecskéjével lepi meg a jogász világot. Ugyanis arról értesit, hogy HALMOSY ENDRE legfőbb itélőszéki biró megbizásához hiven befejezte a polgári törvénykönyvnek a dologi jogra vonatkozó részét, s nevezett német szaklap lesz az első szerencsés, mely azt a szerző által authentikált *német nyelven* közölheti. Nem tudjuk gondoskodott-e róla a tisztelt szerző ur, hogy munkálata legalább egyidejüleg magyarul is közzététessék, mert ha ezt nem tette, megélnők azon hallatlan dolgot, hogy egy hivatalos megbizás folytán készitett magyar törvény-tervezet először is németül lát napvilágot. Ha ez igy lenne — mit szeretünk nem hinni — nem volna másra magyarázható, minthogy H. ur számba sem véve a magyar jogászokat, azok mellőztével egyenesen a külföldi tudósok birálatát akarja provokálni. Legyen azonban bármiként a dolog ez nem fog bennünket tartóztatni, hogy a bármely nyelven napvilágra kerülő javaslatot legalább főbb vonalaiban meg ne ismertessük lapunkban, elmondván reá birálati megjegyzéseinket addig is, mig a javaslatnak indokolásával együtt hivatalos uton leendő közzététele annak beható megbirálása lehetővé válik.

A legközelebbi napok egy további érdekes eseménye; *az országos magyar jogászegylet* megalakulása. Közöltük annak felhivását lapunk mult évi utolsó számában, és pedig — különös felkérés folytán — egész terjedelmében. Elmondottuk ez egylet alakulása felől annak idején nézeteinket is. Nem ismételjük most azokat, nehogy azzal vádoltassunk ismét, hogy magán ambitio folytán kivánjuk akadályozni a nemes czélt. Mi akkor sem a czél, hanem az eszközök ellen szólaltunk fel, s inkább mi mondhatnók, hogy ez eszköz azért választatott, mert némelyek ambitiojának kielégitése ez uton biztosabb sikert igért. Kivánjuk azonban szivünkből, hogy létesüljön és virágozzék az egylet, s ne okozza annak az első hibás lépés születése előtti halálát. Mi megvalljuk, igen tartunk tőle, hogy az egylet egyszerre sokat is karolt fel, s nem a fokonkénti haladást tüzvén céljául, ez a mai sanyaru viszonyok között létesülésének, legalább egy magyar jogászegylethez illő módon való létesülésének nehézségeket okozand. Értjük azt a 10 frt tagdij tekintetében. Ez a mai sanyaru viszonyok között sokaknak, kik szivesen vennének részt, sok pénz. Azt hiszszük, ha az egylet kezdetben szerényebb körben mozogva, üléseit valamely közintézet helyiségében tartja, melyre p. o. az akadémia, meg vagyunk róla győződve, szivesen adott volna nékiek helyiséget, s tagdijját 3—4 frtra teszi, létesülése biztos lett volna. Ekkor lett volna ideje terjeszkedni, mit a sikert látva, sokan, kik most tartózkodnak, áldozattal is előmozditottak volna. Adja isten, hogy csalódjunk; de kötelességünk elmondani nézetünket, ha az tán sokaknak nem tetszik is.

A jogászegyletről végül áttérhetünk a jogirodalom legujabb termékeire is. Ezek között kétségtelenül első helyen áll a LÖW TÓBIÁS által szerkesztett anyaggyüjteménye a magyar büntetőtörvénynek, mely szakavatott szerkesztése folytán kiváló helyet foglal el hazai jogirodalmunkban. Minthogy azonban e lap más rovatában azzal bővebben foglalkozunk, e helyütt csak felemlitésére szoritkozhatunk. Megjelent továbbá MARISKA VILMOS jogtanárnak a *Bélyeg és illeték szabályok*-ról irt müve második kiadásban. E szabályok oly rendszeresen, érthetően és áttekintően vannak e műben összeállitva, minővel eddig e téren nem találkoztunk, mi e szabályok tömkelegére tekintettel kétszeres érdem. Méltán ajánlhatjuk azt minden jogász és nem jogásznak, ki e téren tájékozást kiván szerezni. Szintén legközelebb jelent meg SCHNIERER ALADÁR budapesti egyetemi tanárnak a bün-

tetőtörvény magyarázatát tárgyazó müvének harmadik füzete. Oly szakértelemmel, olvasottsággal és az anyag lelkiismeretes feldolgozásával találkozunk e műben, mely irodalmunk méltó diszére válik, s melynek becse a füzetek lassu megjelenését bőven kárpótolja. Ez utóbbi mindkét mű a *Franklin-Társulat* kiadásában jelent meg. Ugyancsak e társulat kiadásában jelent meg e lapok szerkesztője ZLINSZKY IMRE *Magyar Magánjogának* harmadik füzete, mely a kötelmi jogot tárgyalja. Beküldetett továbbá hozzánk HOLLAKY ÁRPÁD aljárásbirónak *Törvényszéki Kézikönyv* czimü müve tartalmazva 360 rendbeli különféle jegyzőkönyv — határozat — végzés és itélet mintázatokat, a királyi törvényszékek illetékessége alá tartozó polgári peres és peren kivüli hagyatéki; váltó, kereskedelmi, csőd, királyi ügyészi, vizsgáló birói, bűnügyi s a telekkönyvi eljárásra vonatkozó ügyekben. A gyakorlat terén müködőknek sok könnyebbséget, kezdőknek utmutatást nyujt. (Ara 1 frt 50 kr.) Végül beküldetett hozzánk Dr. KOVÁTS GYULA ügyvédnek az *Irói és müvészi tulajdonjog*ról irt füzete, mely külön lenyomat a *Havi Szemlé*-ből. Szakavatottan irt munka, mely a kérdést behatóan tárgyalja, s önálló judiciummal fejtegeti benne szerző nézeteit.

No de ezzel be is fejezhetjük ezuttal szemlénket — «boldog uj évet» kivánva olvasóinknak — a viszontlátásig.

Külföldi jogélet.

Olaszország. Olaszországban eddigelé ugy mint Európa legtöbb államaiban be van hozva a törvénykezési szünet intézménye, melynek folytán két hónapon át a birák egyszerre élvezik szabadságidejüket, s ez alatt a törvénykezés szünetel, s csakis a legsürgősebb ügyek elintézésére marad a bíróságoknál az erre szükséges birói személyzet, kik azután utóbb élvezik szabadságidejüket. Nehány év előtt — mint olvasóink emlékezni fognak — nálunk is mozgalom indult meg e részben, mely a szabadságolás rendszere helyett a törvényszéki szünet behozatalát sürgette, de eddig eredmény nélkül. Olaszországban az ellenkező történik, ugyanis az olasz képviselőház egy törvényjavaslatot fogadott el, mely a törvénykezési szünetet eltörli, s helyette az egyenkénti szabadságolás rendszerét lépteti életbe. A szabadságidő tartama legalább 30 nap, de 6 hétnél több nem lehet. A szabadságot a törvényszéki tisztviselőknek az illető törvényszék elnöke, az államügyészség tagjainak a főügyész engedélyezi.

Ennél sokkal jelentékenyebb törvény is tárgyaltatott Olaszországban, jelesül a *polgári házasság* tárgyában készült javaslat, mely 152 szavazattal 102 ellenében a képviselőház által elfogadtatott, s legközelebb kerül a szenátus elé. E törvényjavaslat szerint a polgári házasság kötelező s annak az egyházi szertartást megelőzőleg kell véghez mennie, a törvény áthágóira szigoru büntetések vannak kiszabva.

Végül egy szintén igen nagyjelentőségű törvényjavaslatot terjesztett be *Salvatore Morelli* képviselő, mely a polgári törvénykönyv 189. §-ának, mely szerint az atyaság megállapitása iránti keresetnek nincs helye, eltörlését mondja ki.

Belgium. Belgiumban a polgári perrendtartás reformja van napirenden, melynek egyik előzetes kérdése az «avone»-k eltörlése vagy fentartása legközelebb döntetett el. Belgiumban ugyanis a franczia perrend mintájára a jogvédők két faja létezik: az avoné és az avocat. Az elsők a szóbeli tárgyalást előkészitő periratokat szerkesztik, mig az utóbbiak a szóbeli tárgyaláson képviselik a feleket. Az «avone»-k intézményének eltörlésére igen erős mozgalom indult meg Belgiumban, azonban minden erőfeszités daczára a kormány 8 szavazattal győzött, s ennélfogva az «avone»-k intézménye fentartatott

Komolyan foglalkoznak továbbá Belgiumban a büntető eljárás reformjával is, a képviselő kamarának egy külön bizottsága van, az e részben kellő munkálatokkal meghozva. Az irány általában az, hogy a büntető eljárás liberális elvekre fektettessék. A javaslat készitői a vádrendszert akarják teljes mérvben meghonositani s e részben a Belgiumban nagy népszerüségnek örvendő az angol törvényt veszik mintául. Mindenesetre érdemére válik *Bara* jelenlegi igazságügyminiszternek, az igazságszolgáltatás minden ágainak reformálására irányult komoly törekvése.

Franczia ország. Franczia országban a «Code pénal»-nak a halálbüntetés végrehajtás módjára vonatkozó intézkedések megváltoztatásával foglalkoznak. A code pénal ugyanis azt irja elő, hogy a halálbüntetés végrehajtása azon községnek, mely az itéletben erre kijelöltetett, valamely nyilvános helyén történik. A 13. §. szerint az, ki szülegyilkosság bűntényе miatt halálra itéltetik, ingben, meztelen lábbal, arczát sürű fekete fátyollal elföldve kisértetik ki a vesztőhelyre, s ott a vérpadra kiállittatik, mialatt a végrehajtó a közönségnek az itéletet felolvassa.

Ama botrányos jelenetek, melyeket a kivégzések e módjai legujabb időben okoztak, s mely a helyett, hogy elrettentő czélját elérte volna, valóságos spectaculumnak tekintetett, a franczia kormányt a törvény e részben leendő megváltoztatásának eszközlésére inditották, s a kormány a képviselőháznál egy törvényjavaslatot nyujtott be, melynél fogva a halálbüntetések végrehajtásánál a nyilvánosság lényegesen megszorittatik. Az eddigi eljárás helyett ugyanis a zárt helyen való kivégzés hozatik javaslatba. Az indokolásban a kormány más államok s különösen Anglia, az egyesült amerikai államok, Németország, Ausztria és Magyarország példájára utal, melyekben a zárt helyen való kivégzés van meghonositva; a franczia törvényhozás tehát e javaslat elfogadása által, más államok példáját követve, csakis a civilisatio irányában tartozó kötelességet fog teljesiteni.

A büntetés végrehajtási módját a 26. §. tárgyalja, mely szerint «a kivégzés az esküdtszék székhelyén a börtönhelyiség falai között, vagy valamely szomszédos helyiségben, mely a közönség bemenetelétől el van zárva.

Feltétlenül megkivántatik a kivégzésnél következő személyek jelenléte: 1. az esküdtszék egyik birájának, vagy ennek akadályoztatása esetében a végrehajtás helyén székelő biróság egyik tagjának; 2. az esküdtszék székhelyén levő államügyészség főnökének, vagy helyettesének; 3. az esküdtszék jegyzőjének; 4. a fegyház igazgatójának, és 5. a fegyház orvosnak.

Kötelesek részt venni a végrehajtásnál, a nélkül azonban, hogy távollétük annak érvényességére lefolyással lenne: 1. a végrehajtás helyének polgármestere, vagy annak kiküldöttje; 2. a csendőrség parancsnokló tisztje; 3. a rendőrség főnöke, hol ilyen létezik; 4, a helybeli rendőrbiztos.

Ki vannak ezután jelölve azon személyek, kik a végrehajtásnál résztvehetnek, kiknek száma azonban 20-nál több nem lehet.

Alig lehet kételkedni, hogy e javaslat a törvényhozás által el fog fogadtatni.

Az osztrák biróságok gyakorlatából polgári ügyekben párhuzamban hazai biróságaink gyakorlatával.

Valamint az összehasonlitó jogtudomány elméleti mivelésére nagy horderejü befolyást gyakorol, ugy kétségtelenül fontos a gyakorlatra különböző biróságok elvi jelentőségü határozatait megismerhetni és összehasonlitani főleg oly esetekben, hol a különböző biróságok által alkalmazott törvény alapelvei vagy épen maga a törvény azonosok.

Kereskedelmi törvényünk igen közel áll az osztrákhoz, mennyiben annak ugy mint a mienknek alapját a német

kereskedelmi törvénykönyv képezi. Ez inditott, hogy az osztrák biróságok gyakorlatát kereskedelmi ügyekben ismertessük, azokat kritikai bonczkés alá vegyük s hazai gyakorlatunkkal párhuzamba állitsuk. E kisérletünk oly kedvezőleg fogadtatott, hogy azt nemcsak folytatni határoztuk el, hanem szemlénket a polgári ügyekre is kiterjesztjük, értvén azoknak azon részét, melyre azonos a törvényünk, vagyis a melyekre nézve az osztrák törvény fenntartatott, ugy azokat, melyekben gyakorlatunk az osztrákokéval azonos elvek szerint jár el.

E szemlénk tárgyát részint egész jogintézmények, illetve az e körüli eljárás alapelveinek párhuzamos ismertetése és összehasonlitása, részint egyes jogesetek ismertetése és birálata képezendi.

E szemlék ugy a polgári mint a kereskedelmi ügyekben lapunknak a folyó évben állandó rovatát képezendik, s hiszszük, hogy azok közlésével gyakorlati jogászainknak kedves szolgálatot teszünk.

Kezdjük szemlénket egy egész s igen fontos intézménynek, *a birtokháboritási pereknek* vizsgálatán és ismertetésén.

I. *Szabályul szolgál először, hogy a birtokháboritás tényálladékához a háboritásnak önhatalmu ténye mulhatlanul megkivántatik.* Áll ez ugy Ausztriában mint nálunk. Régibb törvényeink ugyan erőszakot (violentia) kivántak meg (1802. XXII., 1807. XIII. törvczikk bevezetése). Azonban már az 1848. előtt is a gyakorlat másnemü háboritásokat a sommás visszahelyezési eljárás keretébe vonta (l. FRANK: *Közigazság törvénye* III-dik kötet 628-ik l.) Ujabb gyakorlatunk pedig általában elvül állitotta fel, hogy a sommás visszahelyezés elrendeléséhez az, hogy a birtokháboritás erőszakkal történt légyen, nem kivántatik meg. Igy kimondotta a legfőbb itélőszék, hogy «a birtoklási alap önkénytes meg változtatásával történt birtokba helyezés foglalásnak, az ez által elkövetett jogtalan cselekvény pedig erőszaknak tekintendő, melynél fogva sommás visszahelyezésnek helye van»; továbbá: minden oly tény folytán, mely által valaki bizonyos dolog birtokát önhatalmulag magához keriti, habár tényleges erőszak nem alkalmaztatott is, visszahelyezésnek van helye» (1874. november 15-én 10142. sz. alatt hozott legfőbb itélőszéki határozat. *Döntvénytár* XIV. foly., 165. sz.)

Joggyakorlatunk tehát e részben azonos elvvel áll az osztrákkal; tehát reánk is kiváló érdekkel bir az osztrák törvény az iránti felfogása, hogy mely tényt tekinti önhatalmunak. Erre vonatkozólag az osztrák legfőbb itélőszék határozatainak gyüjteményben következő fontos elvi kijelentéseket találunk.

a) ha a háztulajdonos bérlője ingóságainak zálogul való összeirása (nálunk lefoglalása) iránti törvényes lépéseket már megtette oly végből, hogy azokra nézve törvényes zálogjogát érvényesitse, nem követ el az által birtokháboritást, ha e dolgokházából való elvitelének ellenszegül, mert e cselekmény nem tekinthető *önhatalmi ténynek* (1872. évi sept. 26-án 8781. sz. alatt. — Közölve az *Augenglaser*-féle gyüjteményben 4714. sz. alatt).

b) miután a fal tulajdonosa kizárólag van jogositva azzal tetszése szerint rendelkezni, a falnak a szomszéd részéről történt áttörése birtokháboritási tényt képez 1870. nov 16-án kelt legf. itélőszéki határozat. A Glaser-Unger-féle gyüjteményben 3452. sz. a. közölve) ellenben

c) a fal tulajdonosának abbeli ténye, miszerint falát, melyben szomszédjának szöggel megerősitett léczeken felfutó szőleje volt, lebontatta, a jogbirtok megháboritása (1870. márcz. 22-én 3053. sz. a. határozat. Közölve a *Gerichts-Zeitung* 1870. évi folyamában);

d) a városi hatóság által valamely épitkezésnek, bármely indoknál fogva is történt betiltása, nem képez birtokháboritási tényt (1870. julius 27., 8513. sz. a. határozat. — Közölve az 1870. évi *Gerichtshalle*-ban); ellenben

e) a községi legelő használatának a község által történt betiltása birtokháboritási tényt képez (1869. november 10-én 12684. sz. a legf. itélőszéki határozat. Közölve Schinkovszky gyüjteményében II. k. 757. sz. a.).

Ha ez eseteket vizsgálat alá veszszük, az *a)* és *d)* alatt közlöttek helyes voltához alig fér szó. Mig a *b)* és *c)* alatti esetek igen szép ellentétben jellemzik, hogy ez ügyekben a suly a tényleges birtokra fektetendő. Mindkét esetben fenorog annak lehetősége, hogy a szomszéd a szomszéd falán szolgalmi joggal birt. De a *b)* alatti esetben nem volt annak birtokában és gyakorlatában; tehát a tényleges állapot megváltoztatása által birtokháboritást képező önhatalmu tényt követett el, a *c)* alatti esetben azonban a szomszéd tényleg szolgalmi jogot gyakorolt szomszédja falán, s ha ehhez joga nem volt is, még sem volt szabad szomszédjának megváltoztatni a fennálló tényleges állapotot, s e ténye azért lett birtokháboritásnak minősitve.

(Folztatása köv.) *Zlinszky Imre.*

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Böngészet a gyámügyi törvény tarlóján (?)

I.

Én ez alkalommal a lapunk mult évi 50-ik számában a fentebb kitett czim alatt fejtegetett kérdések első kettejére nézve akarnám szerény észrevételeimet megtenni.

Az elsőt illetőleg ZLINSZLY IMRÉtől eltér nézetem. Én ugyanis szemügyrevételével az 1877: XX. t. cz.-nek, a megszüntetett atyai hatalmat nem tartom többé feléleszthetőnek. Törvényünk ugyanis az atyai hatalom gyakorlatának kétféle akadályát ismeri. Az egyik végleges, a másik időleges. Az első az atyai hatalomnak *megszüntetése,* a második annak *felfüggesztése.* A törvény 21. §. szerint az atyai hatalom megszünik *a)* az atya vagy gyermek halálával és *b)* a gyermek teljeskoruvá váltával. Sem az egyik sem a másik esetben nem éledhet fel többé a megszünt atyai hatalom. A teljeskoruvá vált gyermek megfosztható ugyan önrendelkezési jogától, de nem kerülhet többé atyai hatalom alá; gondnok rendeltetik részére. Ha az atyai hatalom a gyermek életkora 24-ik évén tul szándékoltatik gyakorolni, annak kimondását ki kell eszközölni, mielőtt a gyermek teljeskoruvá vált (9. §.)

S ugyanazon kifejezést, mely a fentebbiek szerint az atyai hatalomnak feléleszthetlenül való elenyésztét jelenti t. i. a megszünést, használja a törvény az atyai hatalom gyakorlásának azon akadályára is, mely az ott (22. §.) megállapitott esetekben hatóságilag létesithető. Az atyai hatalom *megszüntethető,* (talán correctebb volna megszüntetendő) ha az atya gyermeke tartását és nevelését teljesen elhanyagolja, sat. S a megszüntetéssel a fel nem éleszthetőség fogalma van egybekapcsolva. Az atyai hatalom gyakorlatának csak ideig-óráig való akadályozását, habár az akadály tartama előre nem látható, habár nem tudhatni, fog-e a gondnokság alá került atya ezen gondnokság alól felmentetni — mégis csak felfüggesztésnek nevezi a törvény (23. §). Ha az atya életfogytiglani fegyházra itéltetik is, atyai hatalma nem szünik meg, csak felfüggesztetik, s ha fejedelmi kegyből visszanyeri szabadságát, atyai hatalma gyakorlatát is visszanyerheti.

Lehetetlen is feltételezni, hogy a törvény, ha e megszüntnek mondott atyai hatalmat is feléleszthetőnek akarta volna, annak feltételeit nem állapitotta volna meg, holott minden hasonló jogkorlátozásnál, a korlátozás elenyészté-

nek módjai elő vannak adva. Nevezetesen a 9-ik §-ban a kiskoruság meghosszabbitása esetén való teljes koruság kimondhatása, a 23. §-ban a felfüggesztett atyai hatalomnál az abba való visszahelyezés, és az 56. §-ban a gondnokság megszüntetésére nézve.

Az igazságügyminiszterium szintén ugy látszik felfogni a dolgot, mert 1878. évi április 20-án kiadott rendeletében a kiskoruság meghosszabbitásának megszüntetése a nagykoruak feletti gondnokság megszüntetése, tehát azok önrendelkezési jogának felélesztésére nézve megállapit ugyan eljárási szabályokat, de a megszüntetett atyai hatalom felélesztéséről, illetve az e körül követendő eljárásról nem intézkedik.

Ha de lege ferenda volna szó, teljesen igazat adnék Z. I.-nek abban, hogy az életben gyakran megtörténvén, miszerint azon okok, melyek szükségessé tették, hogy valamely atya legtermészetesebb jogai egyikétől megfosztassék, teljesen megszűnnek, az atyai hatalom határozatilag soha sem volna megszüntetendő, hanem csak felfüggesztendő, de szemben a lex lata-val azt hiszem, hogy e megszüntetett atyai hatalom mindenkorra szünt meg.

Talán inkább instinctive mint öntudatosan járt el a törvényhozó, midőn az atyai hatalmat megszüntető határozatra nézve hat forumot, három gyámhatóságit és három bíróit állapitott meg, s a bíróság elé viselt csak a magát jogaiban megsértettnek hivő atyának engedte meg?

II.

A felvetett második kérdés a gondnokság alá helyezésre vonatkozik, s e részben ugy találja Z. I., hogy a gyámügyi törvény az id. törvk. szab. 4. §-át teljesen fenntartotta.

Megvallom, hogy én, még akkor sem gondolnám azt mondhatni, miszerint a gyámügyi törvény az orsz. bir. ért. megállapodásainak idézett helyét fenntartotta, ha a két törvényhely ide vonatkozó intézkedéseit teljesen congruensseknek találnám. Az orsz. bir. ért. megállapodásai, mint czimök is mutatja, ideiglenesek, vagyis addig tartók, míg a bennök rendezett jogállapotokról formaszerű törvény nem rendelkezik. Mihelyt valamely az ideiglenes törvénykezési szabályokban rendezett jogviszonyra nézve törvény keletkezik, ezen szabályok megfelelő része azonnal kilép hatályából. Én ugyan azt tartom, hogy ezen viszony régi s uj törvény között általában áll fenn, de az id. törvk. szabályokkal szemben, tekintve azok ideiglenes jellegét, épen ecclatáns. Valamint tehát nem mondhatni, hogy a perrendtartás 560. §-nak *a) b) d)* pontja fentartotta az ideigl. trvk. szab. 163. §-ának *a) b) c)* pontjait, ugy azt sem állithatni, hogy a gyámügyi törvény érvényben tartotta volna az I. T. Sz. 4 §-át. Csupán egyforma intézkedéseket tartalmaz a régi szabály, s az uj törvény a tékozló gondnokság alá helyezésének kérelmezésére jogosult személyek megállapitása körül.

De egyenlők-e ezen szabályok a tékozlónak gondnokság alá helyezése körül egyáltalában? El is tekintve attól, hogy a gyámügyi törvény a gondnokság alá helyezésnél követendő eljárásra nézve sokkal részletesebb szabályokat állit fenn, különbséget találok a régi s uj törvény intézkedései között és pedig az utóbbinak nem épen előnyére válókat. A régi törvény öntudatosan szól, megmondja kinek érdekében történik a pazarlónak gondnokság alá helyezése, illetve vagyonának zár alá vétele, s ezzel együtt meghatározza rendelkezéseinek terjedelmét is. A zárlat «a törvényes osztályrész biztositása» végett történik. Ez képezi tehát a kitüzött czélt, s egyuttal a megszabott határt, mely felé s mely között a gondnokság alá helyezésnek mozognia kell.

Nem ugy az uj törvény. Ez tapogatódzó, s bizonytalanságot árul el. Ugyanazon személyekre szoritja a gondnokság alá helyezésre irányuló kérelem előterjesztésére való jogosultságot, mint a régi, de ezek között nem állapit meg köteles részre való igényt támaszthatás által föltételezett sorrendet. A I. T. Sz. 4. §. azt mondja, hogy zárlatot kérhetnek a lemenő örökösök, *ezek nem létében* pedig a szülők. A gyámügyi törvény 31. §. szerint a tékozlónak gondnokság alá helyezését . . . . . annak fel és lemenő ágbeli rokonai kérhetik. Ha a gondnokság alá helyezés a köteles részre jogosultak érdekeinek megóvására van rendelve, miért kérhetik azt olyanok is, kik köteles részre nem birnak igénynyel, mint lemenő ágbeli rokonok létében a felmenő ágbeliek? Ha általában az öröklési igények megóvására kellene szolgálnia, miért nem kérhetik azt az oldalági rokonok vagy a házastárs is, kik esetleg szintén öröklésre lehetnek hivatva? Ha pedig magának a tékozlónak érdekei megóvására van helye a gondnokság alá rendelésnek, miért nem kérheti azt bárki s a tiszti ügyész is?

A gyámügyi törvény 31. §-a tehát nem nyujt felvilágositást az iránt, hogy a gondnokrendelésnek czélját miféle érdekek megóvása képezi. Talán kiolvashatni azt a 33. §-ból, mely a gondnokság alá helyezett jogai korlátozásának terjedelméről szól? Koránt sem! Ezen §. utolsó bekezdése szerint a gondnokság alá helyezett gondnokának jóváhagyása nélkül magát le nem kötelezheti, jogokról le nem mondhat, de visszteherrel nem járó jogügylet által jogokat szerezhet és kötelezettségektől mentesülhet. A gondnokság alá helyezett jog korlátozása tehát *mindennemü vagyonra egyaránt* terjed ki, s nemcsak arra, melyre a gondnokság elrendelést kérni jogositottak mint *köteles részre*, tehát egyedül olyanra, mely tőlük el nem vonható — igénynyel birnak.

S itt direct lerontása is fekszik az I. T. Sz. tárgyilag szükebb korlátokat felállitó 4. §-ának.

Nézetem szerint tehát a régi törvény meg van szüntetve, de anélkül, hogy jobb lépett volna helyébe. Sőt ellenkezőleg a járt utról, melyet a formailag sokkal primitivebb régi törvény által kalauzolt gyakorlat a kitüzött czél felé tört, leszorittattunk, anélkül hogy az uj törvény nem is utat, mert ilyet törni csak a gyakorlat dolga, de legalább irány mutatót nyujtott volna helyébe.

Annyit most Z. I. böngészetére. Azon dubietásokról, melyeket saját «böngészetem» szült bennem, később.

Dr Nagy Árpád,
ügyvéd.

A „megrendelésről" a kereskedelmi törvényben, tekintettel a prts. 173. §-ára.

Kevés bizonyitási eszköz ment annyi változáson keresztül, mint a kereskedelmi könyv. Az 1840. XVI. t.-cz.-től az 1877. XXIII. t. cz.-ig, mennyi ellentétes határozat!

Nincs szándékunk a kereskedelmi könyvek bizonyitó erejének történelmi levezetését, sem azt, vajjon szükséges-e a paraphirozás vagy sem, bonczolgatni, azonban kérdésünk megvilágitására, hogy t. i. a ppts. 173. §-ának azon rendelkezése, mely szerint kereskedőknek . . . a fennálló törvényes gyakorlat szerint vezetett könyvei egymásközti ügyeikben félbizonyitó erővel birnak etc., szükségesnek tartjuk a kereskedelmi könyvek bizonnitó ereje átváltozásainak az 1840. XVI. t. cz. ideje óta összehasonlitását adni.

Az 1840-iki törvényhozás meglehetős bizalmatlan volt a kereskedők iránt; megkivánta, hogy a könyvek zsinórral keresztül vonassanak a törvényszéknél, mely a zsinór két végét pecséttel megerősité, és a lapok számát pedig feljegyzé; meghatározta a könyvek vitelének módját, hány könyv vezettessék, határozottan kijelenti, hogy a jogczim kitétessék, sanctiót mondott a szabálytalanul vezetett könyvek hitelességére nézve, kifejezte, hogy zsidóul vitt könyvek nem bizonyitanak, a bukás és más kereskedelmi catastropha esetében a következményeket kijelölte, végre még különbséget

téve a váltótszék és más bíróság előtt tett hitelesités közt, az utóbbiakat megfosztja attól, hogy a váltótszék előtt félpróbául szolgálhassanak.

Ezen alapon áll az 1868: 54. t. cz., kimondván, hogy mind ott, hol az 1840 iki XVI. t. cz. van érvényben, mind ott, hol a hivatkozott törvény érvényben nincs, félbizonyitékként szolgálnak a kereskedői könyvek kereskedők elleném.

Nagy változást tett azonban a könyvek bizonyitási erején az 1875: 37. t. cz. Bizalmat helyez a kereskedő könyvébe, de mig látszólag egyik oldalról előnyt nyujt neki, addig más oldalról megvonja azt, ellentétes intézkedések által. Ugyan előirja a törvény, hogy a kereskedelmi könyv bekötve, laponként folyó számmal ellátva és átfüzve legyen, de megtörik az, a k. t. 31. és 32. §-ain, a melyek közül a 31. §. második bekezdése a kereskedelmi könyv bizonyitó erejét individualis véleményre alapitja, mig a 32. §. tág tért nyit a szabálytalan könyvek hitelt érdemlőségének «a fennforgó körülmények» meg vagy meg nem állapitására. Ilyen «nem teljes» bizonyiték semmikép sem kielégitő, mert ugyanazon kereskedelmi könyv egyszer több, máskor kevesebb bizonyitó erővel lehet felruházva. Nem is emlitve, hogy az a törvényben hivatolt birói vélemény sem lehet mindenkor teljesen megbizható, minthogy tndvalévőleg az egyetemes könyvvitelt nem tanitják az egyetemen, pedig különösen a kereskedelmi könyv az, melynél nehéz a szabálytalanságot vagy a bizonyitó erő nagyságát megállapitani; a szakértők véleményét pedig a ppts 217. §-a sántitó bizonyitási móddá degradálja. Az 1877: XXII. t. cz. ismét visszatér a félbizonyitó erőhöz, a félbizonyitó erő alapul most már az 1875: 37. t. cz. szerint vezetett könyveken.

A ppts 173. §-a most az 1875: 37. t. cz. szövegezésében következőleg hangzik: «A bejegyzett kereskedőknek szabályszerüen vezetett könyvei, kereskedelmi ügyletekből eredő pereken, rendszerint nem teljes, eskü vagy más bizonyitási eszköz által kiegészithető bizonyitékot képeznek. Forditsunk e kérdésen és tegyük fel, hogy egyik kereskedő könyveket sem vezet. Erre azonban a k. t. 25. §-a kötelezi őt, kimondván, hogy minden kereskedő köteles könyveket vezetni. De ha nem vezet? Sanctiója a törvénynek, hogy nincs oly bizonyitási eszköz a kezében, melylyel adósa ellenében nem teljes — kiegészithető — bizonyitékkal felléphetne, ha ez pl. kifogásolná az áruk mennyiségét; eltekintve azon következményektől, melyek érik a kereskedőt bukás esetében.

És most áttérhetünk a kereskedői életben oly fontos szerepet játszó körülményre, t. i. a megrendelésre. Sok kérdésre ad ugyanis alkalmat, vajon bizonyit-e a kereskedői könyv a megrendelésre, illetve az átvételre? Azok, kik a megrendelést könyvekkel akarják bizonyitani, a perrendtartás 173. §-ára hivatkoznak, állitván, hogy ott egész világosan meg van határozva, hogy a kereskedőnek (szabályszerüen vezetett könyvei) «egymásközti ügyeikben nem teljes bizonyitó erővel birnak». Ők igy okoskodnak: a könyvek megvizsgálhatók az ellenfél kérelmére, a könyvek vagy szabályszerüeknek találtatnak, vagy nem. Ha szabályszerüeknek találtatnak, a könyvkivonat kiegészithető, bizonyitékkal a megrendelésre nézve is. De hogyan lehetséges azt megtudni, vajjon szabályszerüen vezettetnek-e, azon esetben, ha a könyvekben semmiféle rendetlenség elő nem fordul, csak az, hogy a kereskedő oly tételeket vezet be, melyek nem lettek megrendelve. Azon kereskedő ki arra vetemedik, hogy könyveiben meg nem rendelt tételeket vezet be, fog-e viszszariadni attól, hogy hamis tanukat állitson, vagy hamis pótesküt tegyen? Bizonyára nem. Igy tehát kereskedő kereskedő ellen védtelen volna, és kénytelen volna árukat venni akkor, midőn ő azokat meg nem rendelte, és akkor midőn azokra szüksége nincs, csak azért, mert a megrendelés a könyvekkel bizonyitható. És ha alperesi kereskedő, tegyük, tagadja, hogy az árut megrendelte, a megrendelést csakugyan be nem vezeti könyveibe, vagy a mint azt már fentebb felvetettük, könyveket egyáltalában nem vezet, a bíróra legyen bizva azon fontos körülmény elbirálása, hogy vajon arra nézve, *hogy történt-e megrendelés vagy sem*, egyik vagy másik könyvkivonatot vegye kisebb vagy nagyobb bizonyitó erejünek, vagy egyáltalában ne vegye semmibe? *A megrendelésre nézve a könyvkivonat még bejegyzett kereskedők közt sem bizonyit.*

Csodálkozásunkat kell kifejeznünk, hogy Dr. NEUMAN *Kereskedelmi könyv magyarázata* munkájában, a «megrendelés»-nek ugyszólván egy sort sem szentel, pedig a kereskedelmi jogéletben, oly gyakran előforduló és oly ellentétesen megoldott kérdés megérdemlette volna — bárminő nézetben is lett volna szerző — annak megvitatását.

Az a hangzatos «Treue und Glauben», melynek kereskedők közt kellene lenni, a megrendelésre nézve nem foghat helyet, nem pedig, mert a könyvkivonat csak a kereskedő saját ténye mellett szolgál bizonyitékul, a megrendelés pedig az ellenfél ténye, és igy ha tagadtatik, nem könyvkivonattal, hanem más bizonyitékkal lehet annak megtörténtét bizonyitani.

Hogy a ppt 173. §-a szerint sem bizonyit a megrendelésre nézve a kereskedelmi könyv, mutatja a ppts. 174. §-a, mely a póteskü szövegét is megállapitja, kimondván, hogy a tulajdonos vagy könyvvivő esküszik arra: «hogy tudtára a számvitelben megjelenő tételek mind jogczimökre, mind mennyiségökre nézve és ezek ára kifizetve nincs.» Csak ezen póteskü letétele esetén emelkedik a perrendtartás félbizonyitéka és a kereskedelmi törvény nem teljes bizonyitéka, teljes bizonyiték erejére.

Ámde hol van ezen póteskü szövegében az, hogy «és hogy az megrendeltetett». Miután ez nem foglaltatik benne, már ez oknál fogva sem bizonyithat a könyvkivonat a megrendelésre nézve. Ámde a k. t. 31. §-a kimondja, hogy a szabályszerüen vezetett könyvek kereskedelmi ügyletekből eredő perekben rendszerint nem teljes bizonyitékot képeznek. Ezen intézkedésből folyólag látszólag a birónak, ha semmiféle ok nem forog fen, mely az ellenkezőt kivánná meg, a szabályszerüen vezetett könyveknek a megrendelésre nézve is nem teljes bizonyitó erőt kellene tulajdonitani, annál is inkább, minthogy a k. t. 31. §-a világosan intézkedik, hogy *kereskedelmi ügyletekből eredő perekben* a könyvek nem teljes bizonyitékot képeznek. Ez azonban anyagi határozmány, az alaki jog — a perrendtartás — a már fentebb kifejtetteknél fogva ezt meg nem engedi, és igy a *megrendelésre* nézve a könyvek bizonyitékul nem szolgálnak. Egy német főtörvényszéki döntvény az ellenkezőt mondta ki 1873-ban: «betreffend . . . . ob der von der Klägerin behauptete *Abschluss* des Geschäftes erwiesen sei, so hält der Gerichtshof den Beweis der Klägerin für vollständig erbracht, das Hauptgewicht legt er auf die feststehende Thatsache, dass der Abschluss in die Handelsbücher der Klägerin eingetragen ist.» Ezen döntvényt habár Apáthy felvette kézikönyvébe (Keresk, jog 136. l.) nem magyarázza.

Mi azonban nem tartjuk feleslegesnek ezen közönségesnek látszó, de annál gyakrabban előforduló, és még gyakrabban félremagyarázott kérdéssel foglalkozni, és a kifejtettnél fogva kijelenteni, hogy a hivatolt döntvény mi nálunk nem lenne alkalmazható, és *hogy a* könyvek a megrendelésre nem szolgálnak bizonyitékul. *Dr. Stern.*

Törvényjavaslat az uzsoráról és a káros hitelügyletekről.

I. Fejezet. Az uzsora vétségéről.

1. §. Aki másnak szorultságát, könnyelmüségét vagy tapasztalatlanságát kizsákmányolva, oly feltételek alatt hite-

lez vagy ád fizetési halasztást, a melyek a részére engedett tulságos mérvü vagyoni előnyök által az adósnak vagy a kezesnek vagyoni romlását előidézni vagy elősegiteni alkalmasok: az uzsora vétségét követi el és 100 frttól 2000 frtig terjedhető pénzbüntetéssel vagy egy hónaptól hat hónapig terjedhető fogházzal büntetendő

Ezenfölül a hivatalvesztés és a politikai jogok gyakorlatának felfüggesztése is együtt vagy külön kimondható.

A ki az uzsora előnyeit szinlelt ügylet vagy váltó alakjába rejtve kötteti ki, vagy uzsorás ügyletekkel üzletszerüen foglalkozik, vagy uzsora vétsége miatt már elitéltetett: két évig terjedhető fogházzal s ezzel kapcsolatban 4000 frtig terjedhető pénzbüntetéssel, valamint hivatalvesztéssel és a politikai jogok gyakorlatának felfüggesztésével is büntetendő. Ezenfölül az elitélt, ha belföldi és nem azon községi illetőségü, a melyben az uzsora vétségét elkövette, azon községből, — ha pedig külföldi, a magyar állam területéről kiutasitható.

A politikai jogok gyakorlatának felfüggesztése 1 évtől 3 évig terjedhet.

2. §. A fentebbi szakaszban megállapitott büntetés éri azt is

1. aki uzsorás követelést (1. §.) ennek létrejötte körülményeit ismerve, másra átruház; továbbá

2. aki ugyanily követelést megszerezve, ennek uzsorás előnyeit a tényállás tudatával érvényesiti.

3. §. A valósággal adott érték után 8%-ot fölül nem haladó kamat (1877: VIII. tcz. 2. §.) kikötése vagy érvényesitése büntető eljárás alá nem esik.

4. §. Az első §-ban meghatározott büntetések alá esnek azok is, kik az ugyanott kijelölt módon a jelen törvény hatályba lépte előtt keletkezett követelést — a tényállást ismerve — s jelen törvény hatályba lépte után akár másra átruházzák, akár magok érvényesitik. Ha azonban ily követelés csak a valósággal adott érték s annak 8%-ot fölül nem haladó kamata (1877: VIII. t. cz. 2. §-a) erejéig érvényesittetik: büntető eljárásnak sem a hitelező sem jogutódja ellen helye sincs.

5. §. Az uzsora vétségét követi el s az 1. §-ban kijelölt büntetések alá esik a zálogintézet vagy üzlet azon tulajdonosa, vagy igazgatója, ki a hatóságilag meghatározott 1872: VIII. tcz. 5. §.), ezentul azonban 8 %-ot meg nem haladható kamatnál (1878: VIII. tcz. 2. §.) többet kötelezetet vagy követel.

6. §. Az uzsora vétsége felett az illető kir. törvényszék itél mint büntető bíróság.

7. §. Ha a büntető bíróság a vádlottat az uzsora vétsége miatt elitéli: itéletében semmisnek kell nyilvánitania azon ügyletet, melyben az uzsora tényálladékát ismerte fel, s egyszersmind meg kell állapitania a megsemmisités jogkövetkezményeit.

8. §. Az ügylet megsemmisitésének jogkövetkezményei a következő szabályok szerint állapitandók meg:

A hitelező visszakövetelheti azon értéket, a melyet valósággal hitelezett, és ezen érték 6%-os kamatát; és ha ezen követelései még ki nem elégittettek, megtarthatja a már létező s őt illető biztositékot; különösen érvényben tartandó az eredeti kövételés biztositásául szolgáló zálogjog a megitélt érték és 6% kamata erejéig akkor is, ha a zálogjog a telekkönyvbe be van jegyezve.

9. §. Az uzsora vétsége miatt a büntető eljárásnak csak a sértett fél inditványára van helye.

Az inditvány azonban az 1. §. harmadik bekezdésének eseteiben vissza nem vonható.

10. §. A büntető-bíróság megkeresésére a polgári bíróság azonnal felfüggeszti a bűnvizsgálat tárgyát képező követelés érvényesitésére vagy behajtására vonatkozó, előtte folyamatban levő eljárást, s ha a per a felsőbb bíróságok előtt van, azonnal felterjesztést tesz az iratok visszaküldése végett s az összes periratokat átküldi a megkereső büntető bírósághoz.

11. §. Ha a büntető eljárás más okból, mint az uzsoravétség tényálladékának vagy a bizonyitékoknak hiánya miatt nem tétethetik folyamatba, vagy szüntethetik meg: a sértett fél keresete folytán a polgári bíróság itél az ügylet érvénye felett s ha az 1. §-ban foglalt feltételek fenforgása bebizonyittatik, az ügyletet megsemmisiti és ennek jogkövetkezményeit a 8. §-ban foglalt szabályok szerint megállapitja.

Ez esetben a kisebb polgári peres ügyekben való eljárás alá tartozó ügyekben is a kir. járásbiróságok járnak el.

A kir. törvényszékek elé tartozó ügyekben a jegyzőkönyvi eljárásnak van helye.

12. §. Az előző § esetében az ott megjelölt polgári bíróság határoz az iránt is, hogy a követelés behajtása egészben felfüggesztendő-e vagy a végrehajtás csupán csak a biztositási intézkedésekig engedélyezendő.

13. §. Az ezen törvény alapján itélő büntető és polgári bíróságok a bizonyitékok bizonyitó erejét ezek megvizsgálása és mérlegezése alapján nyert szabad meggyőződésük szerint állapitják meg.

14. §. A jelen fejezet határozmányai nem alkalmazhatók oly kereskedelmi ügyletekre, a melyek bejegyzett kereskedők mint hitelt nyerők által köttetnek.

II. Fejezet. A hitelezési ügylet biztositásának tiltott módjáról.

15. §. A ki valamely hitelezési ügyletből eredő kötelezettség teljesitésére vonatkozó s a becsület zálogával becsületszóval vagy hasonló kifejezésekkel erősitett igéretet az adós ellen bármely uton felhasznál, kihágást követ el s a kir. járásbiró által 100—1000 frtig terjedhető pénzbüntetéssel s a behajthatlanság esetében megfelelő tartamu elzárással büntetendő.

Ha a kötelezettség uzsora-ügyletre vonatkozik, a törvényszék az uzsoravétségre kiszabott büntetés megállapitásánál a jelen szakaszban kijelölt kihágásra, mint ez által előállott halmazatra, tekintettel leend.

16. §. Az előző §-ban meghatározott büntetés alkalmazandó arra is, a ki ily módon biztositott követelést szerezve, az ilynemü biztositást az adó ellen a jelen törvény hatálybalépte után, bármely uton felhasznál.

III. Fejezet. A kamatokról.

17. §. A kölcsönszerződésben bármely időtartamra köttetik is az, a kamat mindig világosan évi százalékban fejezendő ki. Ha az ekként határozottan ki nem tétetik: a kikötött kamat, ha rövidebb időre köttetett is ki, egy évre megállapitottnak tekintendő.

18. §. Ha a hitelező a kamatot a kölcsönözött tőke mennyiségeig megintés nélkül hagyta növekedni: elveszti azon jogát, hogy a tőkétől további kamatot követelhessen.

A perinditás napjától kezdve azonban ismét lehet kamatot követelni.

19. §. Kamatnak kamatja nem köthető ki.

A beperesités napjától a kamattól is követelhető késedelmi kamat.

A két éves vagy régibb kamathátralékok közakarattal uj tőke gyanánt köteleztethetnek.

20. §. A 18. és 19. §§. határozmányai nem alkalmazhatók azon pénzintézetekre, melyeknek alapszabályaiban eltérő intézkedések foglaltatnak, a 19. §. határozmányai által pedig nem érintetik az 1877. XX. t. cz. 290. §-ának második bekezdésében foglalt rendelkezés.

IV. Fejezet. A kocsmai hitelről.

21. §. A vendéglőkben, kocsmákban vagy bármely italmérési helyiségekben a vendégeknek kiszolgáltatott szeszes italok ára iránti követelések be nem perelhetők, ha az adós a hitelező irányában fennálló korábbi hasonló nemü tartozását a szeszes ital kiszolgáltatása előtt nem törlesztette.

Ily követelések az adós követeléseibe való beszámitás utján sem érvényesithetők.

22. §. Érvénytelenek azon zálog- és kezességi szerződések, melyek oly követelések biztositása végett köttetnek, a melyektől az előző §-ban a beperelhetési jog elvonatott.

23. §. Aki a 21. és 22. §-ok határozatai kijátszása czéljából valamely szinlelt ügylet vagy váltó alakját használja fel: kihágást követ el és a járásbiróság által 200 frtig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő.

24. §. Szállodákban, vendéglőkben vagy kocsmákban szállóvendégek ellen a szállást adó által támasztható követelésekre a jelen fejezet határozmányai nem alkalmazandók.

25. §. Ezen fejezet szövege minden italmérési helyiségben a vendégek által könnyen látható helyen magyarul és az illető község jegyzőkönyvi nyelvén kifüggesztendő s olvasható állapotban tartandó.

Azon vendéglős, kocsmáros vagy italmerő, a ki ezen § rendeletét nem teljesiti, az illetékes közigazgatási hatóság által 50 frtig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő.

26. §. A jelen törvény végrehajtásával a belügy- és igazságügyminiszterek bizatnak meg.

Szerkesztő: **Dárdai Sándor**, üllői ut 1. szám. Felelős szerkesztő: **Zlinszky Imre**, Wesselényi utcza 4. szám.

Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat.

Tizenötödik évfolyam. 2 SZ. Budapest, 1880. január 9.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA: *Wesselényi-utcza 4. sz., I. em.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bermentve a szerkesztőkhöz.

TARTALOM: A választott bíróság. Dr. Vécsey Tamás egyetemi tanár urtól. — A birói kinevezések és előléptetések Günther Antal urtól. — Heti szemle. — Külföldi jogélet. — Törvénykezési szemle: Böngészés a kisebb polgári peres ügyek mezején. Ternovszky Béla kir. törvényszéki biró urtól. — Jog és tényleges állapot. Z. I. urtól. — Egyik vitás örökösödési kérdéshez. Enyiczkei Gábor urtól. — Különfélék.

MELLÉKLET: Telekkönyvi Közlöny. — Curiai határozatok.

A választott bíróság.

II. Bíróság elfogadási szerződés.

A választott bíróság *magánbíróság*. A választott birói tisztnek elfogadása nem közteherviselési kötelesség. Nem ugy mint az esküdtszéki tagság. Valamint *csak* az tartozik választott bíróság elébe, a ki ügyének eldöntését szerződésileg erre ruházta, ugy a választott birói tisztet is csak az köteles viselni a ki magát erre szerződésileg kötelezi. Ezért mondja az 1868: LIV. t. cz. 502. §-a, valamint javaslatunk 387. §-a, hogy a választott birák csak saját *irásbeli nyilatkozatuk* folytán köteleztethetnek a biráskodás elvállalására.

Ehez képest a választott biró oly magánember a ki irásban jogérvényesen kötelezi magát arra, hogy a felek által szerződésileg rábizott polgári pert, ha a kiegyeztetés nem sikerül itélet által végleg eldönti. A választott biró: hatalmát és erejét a felek megegyezéséből meriti. Ha ezen alapon elfogadja a birói tisztet, ekkor a felektől függetlenné lesz s mint biró felibök emelkedik. Független, felelőtlen. Itélete legyen bár igazságos vagy igazságtalan, feltétlenül kötelezi a feleket.

A ki saját irásbeli nyilatkozatában késznek nyilatkozik a biráskodás elvállalására: ha kötelezettségének meg nem felelne, az ez által okozott költséget és kárt tartozik megtériteni. Tehát a birói tiszt elfogadása alapján kártéritési igényt nyerhetnek a felek az eljárni vonakodó választott biró ellen. Itt is megengedendő, hogy a felek birságot köthessenek ki a birói tisztséget elfogadó választott birótól az elvállalt kötelesség megszegése esetére. Ez által nem lépnének le a kötelmi alapról a felek és választott birák.

Az elnököt, ha a szerződés másként nem rendelkezik, valamint a jegyzőt a megválasztott birák maguk választják; a birák egyetértésének hiányában azon bíróság nevezi ki, melynek hatásköréhez és illetősége alá a per, választott bíróság esetén kivül tartoznék. (385. és 394. §§.)

Azt óhajtom, bár javaslatunk nem mondja, hogy a választott biró maga helyett mást ki ne rendelhessen, se biró társul ne választhasson, szóval ő a maga tisztét át ne háríthassa saját választottaira. Választási jog illetheti az elnökre nézve, de társára nézve nem.

Senki se kénytelen a választott birói tisztet elfogadni quoniam haec res, mond Ulpianus [1] libera et soluta est et extra necessitatem jurisdictionis posita. De ha a biró az elfogadási nyilatkozatát a felekkel közölte, vagyis a biráskodásra magát szerződésileg kötelezte, tisztében eljárni tartozik, ubi semel quis, igy folytatja Ulpianus, in se receperit arbitrium, ad curam et sollicitudinem suam hanc rem pertinere praetor putat. [1]

A receptum vagyis a birói tisztnek elfogadása már eddigi jogunk szerint is *irásban jelentendő* ki; azt vélem azonban, hogy nem volna érvénytelenségi eset ha a biró megválasztva a választást tüstént elfogadná és irásbeli nyilatkozat tétele előtt tényleg és szabályszerüen eljárna. Elfogadási nyilatkozata azonban az iratokhoz utólag csatolandó.

A bíróság elfogadási szerződést sokan *megbizási* szerződésnek vélik.

Ez annyiban nem találó, a mennyiben a választott biró egyoldalulag nem teheti le a tisztét, csupán mind a két fél beleegyezésével léphet vissza és ha kötelezettségének eleget nem tesz, ellene nem mandati actio, hanem a költség és kár megtéritése iránti kereset engedtetik (387. §.) A receptumnak jogi magva abban rejlik, hogy a választott biró *egyoldalulag* önhatalmulag nem léphet vissza, a mandatum magvát pedig abban találjuk, hogy az idegen ügynek ingyenesen vállalt ellátását *gondosan* elvégezzük a *megbizó* érdekében. A választott biró a megbizó *érdekében* való eljárásra nem köteleztetik, hanem csak arra, hogy itéletet hozzon, a miben neki irányadóul nem a választó egyedi *érdekét*, hanem az igazságot kell tekintenie.

A választott birói tiszt teljesitése szellemi munka; de ennek átvállalása közönséges munkabér szerződésnek nem tekinthető.

Véleményem az, hogy a receptum: noha nem külön álló, de *önálló szerződés* a biró és felek közt. Nem képezi ugyan tartalmát oly szolgáltatás quae pecunia lui praestarique potest, de hiszen a magyar kötelmi jogban eddig nincs kimondva, sőt ezután se legyen kimondva, hogy ne köttethessék oly szerződés, a melynek tartalma pénzben közvetlenül nem mérlegelhető.

A birói tiszt elfogadása által a biró arra kötelezi magát, hogy itéletet hozzon. Ha meghozza az itéletet, vége van a hivatásának. A további eljáráshoz nincs joga, de többre mint itélethozatalra nem is kötelezte magát. [2] A végrehajtást se el nem rendelheti, se nem foganatosithatja (394. §.)

Itéletének tartalmaért a választott biró nem felelős. Ugyancsak Paulus [3] szavaival élve mondhatjuk qualem autem sententiam dicat arbiter ad praetorem non pertinere.

Dr. Vécsey Tamás,
egyetemi tanár.

(Folyt. következik.)

[1] Dig. IV. VIII. 3. §. 1.

[1] U. o.

[2] Dig. IV. VIII. 32. §. 16: sua sententia finem controversiae eum imponere oportet — mond Paulus.

[3] Dig. IV. VIII. 19. pr.

A birói kinevezések és előléptetések.

II.

Az első császárság absolutismusa a forradalom által szétbontott és megrettent társadalommal szemben politikai és közigazgatási tekintetben könnyen érvényesithette korlátlan uralmát a napoleoni ugynevezett «intérêt public» ürügye alatt. A forradalom szomoru romjai fölött egymásután látjuk kiemelkedni a császárság institutióit, melyek a hatalom feltétlen szolgálatában találták fel létjogukat s nagyon természetes dolog, hogy a bíróság uj szervezete is ehhez képest állapittatott meg.

A kisérlet azonban, mely a franczia bíróságot a hatalom önkényétől akarta függővé tenni, nem sikerült. TOCQUEVILLE azt mondja, hogy Francziaország politikai és adminisztrativ intézményei által absolut kormányformát nyert, de birósági intézményei által szabad nép maradt;[1] és JULES FAVRE, kinek itélete a császárság alatti viszonyokat illetőleg ismert politikai nézeteinél fogva kétszeres sulylyal bir, csodálattal emlékezik meg a császárság biráiról, kik a hatalom önkényével szemben erkölcsi tekintélyüket és függetlenségüket annyi kisértés daczára képesek voltak megőrizni.

Természetes, hogy a hatalmas badvezér, ki kardjával akarta levágni minden ügyvédnek nyelvét, a ki gáncsolni merészkedik az ő kormányzatát, (tante que j'aurai l'épée au côté, je veux pouvoir ni en servir pour couper la langue à touteavocat qui parlera mal de mon gouvernement. THIERS *La Révolution Française.* VIII.) még kevésbbé kivánt független bíróságot. A császárság birói szervezete csakugyan valóságos rendőri ellenőrzést és katonailag fegyelmezett hierarchiát alkotott s a rend kivül alacsony és fokozatosan emelkedő birói fizetések által felkelteni hitte az ingert, melyet a hatalomnak kedvében járó birák ejőléptetése élesztett. A tapasztalás azonban mást mutatott. «Siettek elismerni, igy ir FAVRE, hogy az eredmény épen nem igazolta a császár számitásait. Nem vette kellőleg számitásba a parlamentek traditióit, melyeket dicső emlékek örökitettek meg, s melyek fennmaradtak a birói testületek erkölcseiben.»[2]

S mik voltak a traditiók? A birák lelkiismeretének büszkesége, méltóságuk öntudata, melyet valódi függetlenségük érzete ébresztett lelkükben, s a közbizalom tartott fenn századokon át, mely nem egyszer elhomályositá a királyság dicsfényét is, midőn martyrokat teremtett, kik e nemes eszmékért áldozták fel magukat. Az ancien régime birája elmozdithatlan volt, beszéli TOCQUEVILLE és nem törekedett az előléptetésre; mely két dolog közől az egyik ép oly szükséges, mint a másik függetlenségéhez. Mert mi haszna, ha a birót nem lehet kényszeriteni, ha ezer eszköz van, melyekkel meglehet őt nyerni.[3]

Igaz, *a hatalmak megosztásának* annyiszor hangoztatott elvével nem lehet megegyeztetni az ancien régime bíróságainak eljárását, melyek, ha a hatalom önkényesen járt el, beleavatkoztak a kormányzat rendes menetébe s megmentették a sértett felet az imperium üldözésétől. És mi történt? A hatalmak megosztásának elve alapján kiüzték az igazságszolgáltatást a közigazgatás köréből, de ezzel egyidejüleg a kormányzatnak tág tért nyitottak, hogy belenyulhatott a biráskodás legsajátabb körébe. Mintha a hatalmak összevegyitése — mondja TOCQUEVILLE — nem volna ép oly veszedelmes ezen tekintetben, sőt még veszedelmesebb, mint más oldalról. Mert a bíróságok beavatkozása a közigazgatásba csak az ügymenetnek árthatott, mig a közigazgatás beavatkozása az igazságszolgáltatásba depravalja az embereket s arra törekszik, hogy azokat egyszerre ellenállásra és szolgaságra kényszeritse.[4]

S e meggyőződés annyira általános volt, hogy MIRABEAU, — természetesen akkor még, midőn XVI-dik Lajossal nem kezdette meg az alkudozásokat, — kortársainak zajos helyeslése között kijelenté, hogy *ha a kormányra bizatnék kizárólag a birák kinevezése, a bíróságok csakhamar kormánybiztosok bandáivá válnának.*[5]

Alig szükséges bővebben magyaráznunk, hogy a bíróságok candidationalis joga, «cette belle institution», mint HENRION DE PANSEY nevén, mely egyéb tényezők hozzájárulásával is valóságos önkiegészitési rendszerré fejlődött, képes volt a leghatalmasabb testületi szellemet megteremteni a bíróságok körében, nevelte azok önérzetét és kifejlesztette erkölcsi fölényüket s valóban lélekemelő példákban szemléljük, hogy bár e rendszer számos tagadhatatlan visszásságokat tüntet fel, mily hősi önmegtagadással védelmezték a franczia bíróságok e rendszer által teremtett függetlenségüket, jogaikat és hiven fenntartott becsületüket.

Midőn 1770-ben a párisi parlament, mely tudvalevőleg birói testület volt, megszüntettetett, azon birák, kik annak tagjai voltak, inkább elvesztették állásukat, lemondtak nagy befolyásu hatalmukról s nem volt *egyetlen egy sem* közöttük, ki meghajolt volna a király önkénye előtt. A cour des aides, melyet nem fenyegetett hasonló veszély, önkényt osztozott a parlamenti birák sorsában. Az ügyvédek, kik a parlament előtt működtek, inkább nem vállaltak el ügyeket s hallgatásra kárhoztatták magukat, lemondva jólétről és keresetről, semhogy megjelentek volna megbecstelenitett birák előtt. Mert e birói testületekben az ősi erkölcsök fölénye az uj eszmék uralma közepett is fennmaradt s e testületek hatalmas szellemükkel töltették el mindazokat, kik körükben működtek.[6]

Az eszmék uralma sokkal erősebb mint az anyagi erő hatalma. A császár vaskeze megteremthette az uj közigazgatási organizmust, mely parancsainak feltétlen végrehajtója volt. Meg voltak hozzá az elemek, melyeket az ancien régime absolutismusa e téren régóta nevelt. De azt a független birói elemet, mely még a legnagyobb önkény idejében is a jog és igazság rettenthetlen őrének bizonyult, nem volt képes eredeti jellegében megrontani, ha egy két esetben a hatalom erejével sikerült is azt rövid időre meghamisitania.

I. Napoleon azt hitte, hogy a régi szellem elpusztult, hogy elseperték azt a forradalom viharai, a választási rendszer s az ezzel egybekötött ideiglenes alkalmazás s elégnek tartotta, ha a birák kinevezési jogát kizárólag önmagának tartván fenn, ez által döntő befolyást gyakorol magára a birói testületre. Arra nem

[1] ALEXIS DE TOCQUEVILLE. IV. *L'Ancien Régime et la Révolution.* Cinqu. èd. 1866. Nous étions dévenue un pays de gouvernement absolu par nos institutions politiques et administratives, mais nous étions restés un peuple libre par nos institutions judiciaires.

[2] JULES FAVRE. *De la Reforme Judiciaire.* 1877. «Je m'empresse de reconnaître, que l'évènement n'a pas absolument justifié ses prévisions. Il n'avait pas tenu suffisamment compte des traditions parlementaires conservées par des glorieux souvenirs et restées vivantes dans les moeurs des compagnies judiciaires.

[3] TOCQUEVILLE. IV. Le magistrat était inamovible et ne cherchait pas à avancer; deux choses aussi nécessaires l'une que l'autre a son indépendance. Car qu'importe qu'on ne puisse pas le contraindre si on a mille moyens de la gagner. (171. l.)

[4] TOCQUEVILLE id. m. Comme si la confusion des pouvoirs n'était pas aussi dangereux de ce côté que de l'autre et même pire; car l'intervention de la justice dans l'administration ne nuit qu'aux affaires, tandis que l'intervention de l'administration dans la justice déprave les hommes et tend à les rendre tout à la fois revolutionnaires et serviles.

[5] «Les cours de justice ne seraient bientôt que des bandes de commissaires.»

[6] FAVRE id. m. Au sein de ces corps judiciaires et tuot autour d'eux la vigneur des anciennes moeurs se conservait au milieu des idées nouvelles.

gondolt, hogy midőn az uj szervezés folytán a bíróság ujra megkezdi működését s mint testület csak rövid ideig éreztetheti hatalmát és befolyását, akkor a nagyobb állandóság garantiáival együtt ismét természetszerüleg helyreáll a bíróságok és a nemzet közlelkiismerete között évszázadokon át fennállott erőteljes kapcsolat, mely imponáló tekintélyt állit szembe a hatalom önkényével.

És a katonacsászár, ki ép ugy megszokta a parancsosztást, mint a mennyire megkövetelte az engedelmességet, miután láttta, hogy nem képes szolgájává tenni a birói testületet s tapasztalta a visszatetszést, melyet kisérletei a glorie legragyogóbb korszakában is előidézték, meghajolt a bíróságok tekintélye előtt, ugy hogy HENRION DE PANSEY, ki felsorolja azon «nyomorult kisegitő eszközöket» — miserables expediens, — melyekkel a császár saját embereit iparkodott bevinni a birói testületbe, hogy azt kormányzata iránt kétségesebbé tegye, elismerőleg emliti fel, hogy a császári uralom alatt, midőn kizárólag a császár akarata volt döntő, e hajlithatlan, parancshoz szokott akarat is habozott a birói állások fontosságával szemben, és habár azt hitte, hogy kinevezéseiben nem szükséges a törvényes formákhoz alkalmazkodnia, mégis minden alkalommal, midőn valamely főtörvényszéknél, vagy törvényszéknél birói állás megüresedett, az igazságügyminiszter felhivta a bíróság elnökét és a főügyészt, hogy jelöljék ki azon három egyént, kiket alkalmasoknak tartanak arra, hogy ezen állásokat jól betöltik. E lajstromok a császár elé terjesztettek, ki leggyakrabban figyelembe vette azokat.[7]

Ne is lepjen meg senkit, hogy Napoleon, e semmi befolyást különben nem türő despota, ki ily ovatosan s a bíróságok köréből történt felterjesztés alapján töltötte be leggyakrabban a birói állásokat, a bíróságok iránti tisztelet tekintetében nem egyedül áll. Ott van II. Frigyes, a hatalmas porosz király, ki nála szokatlan elismeréssel hajolt meg a bíróságok előtt. Bizonyára azért, mert mindkettő ösztönszerüleg érezte, hogy nem szabad megrenditeni ama testület iránti bizalmat, mely az igazságot mindenkivel szemben részrehajlatlanul kell hogy szolgáltassa. És Napoleon nagyon jól tudta, mit HENRION DE PANSEY mond: «Celui qui dispose des juges est bien vite supçonné des disposer des jugements», hogy az, ki a birák fölött rendelkezik, csakhamar gyanuba kerül, hogy az igazságszolgáltatással is rendelkezik.

Igy álltak a dolgok Franciaországban 1814. kezdetén, vagyis Napoleon uralma végső szakában és ha az előzményeket tekintjük, meg fogunk győződni, hogy nem annyira a császár, mint inkább a birói testület érdemeül tudható be, hogy az emlitett candidatio figyelembe vétetett s a bíróságok tekintélyének erkölcsi erejét alig illustrálhatja jobban valami, mint az egyszerü elnöki felterjesztésnek Napoleon kormányzati rendszerét tekintve eme mindenesetre impozans eredménye.

Pedig mily gonosz eszközökkel iparkodott uralmának kezdetén saját czéljaira szervezni a bíróságokat! Az 1807. okt. 12-iki Senatus consulte azt rendeli, hogy a birák csak öt évi birói működés után neveztetnek ki véglegesen s a végleges kinevezés kizárólag az államfő jogai közé tartozik. Misérable expedient, mint HENRION DE PANSEY mondja, melynek czélja a birót a hatalomnak megnyerni. Ezután szerveztettek a fizetési fokozatok, külön-külön categóriák állittatván fel ugyanazon bíróságok tagjai között, hogy a megélhetés ösztönét is a hatalom szolgálatába hajtsák. És az eredmény mindennek daczára nem felelt meg a várakozásnak. Más eszközökhöz kellett nyulni; de mert a birákat nem merték nyiltan elmozditani állásuktól, megalkottatott az 1810. április 10. décret által az uj birósági szervezet s a főtörvényszék, a Cours d'appel, helyébe a Cours Imperiales léptek. Azt mondták, hogy nem a birák mozdittattak el, hanem állásuk szünt meg s minden biró elvesztette hivatalát. Az uj bíróság tagjai Conseillers de sa Majesté czímet nyertek s ismét csak bizonyos idő mulva biztosittatott számukra az elmozdithatlanság.

De mindez nem volt képes megrenditeni a franczia bíróságokat magas hivatásuk nemes és önérzetes gyakorlásában. FAVRE csodálattal és büszkeséggel emeli ki, hogy e depraváló rendszer nem hamisitotta meg a jellemeket, nem gyengithette meg a tudományos tekintélyt, nem állandósitotta a cselszövényeket s a bíróságok testületi önérzetükben sértetlenül megőrizték hivatásuk méltóságát és lelkiismeretük büszkeségét. A régi hagyományok hatalmas erején s a függetlenség magasztos traditióin megtört az önkény minden kisérlete s a franczia birói testület tiszteletre kényszeritette maga iránt a continens legerőszakosabb despotáját s a kinevezési és előléptetési rendszer erkölcstelen czélzatait meghiusitotta a bíróságok testületi szelleme, tagjaiknak ez által is erősitett jellemszilárdsága, és tiszteletet parancsoló tekintélye.

Ez volt az első császárság depraváló törekvéseinek eredménye. Hátra van, hogy Franciaországot illetőleg az 1814. utáni fejleményekről szóljunk s azon javaslatokról, melyek legujabban a bíróságok candidationális jogának törvény általi szabályozása tekintetében felmerültek.

Günther Antal.

7 HENRION DE PANSEY. *De l'autorité judiciaire en France Par Carré.* Cependant cette volonté si inflexible, si imperieuse, hésitait devant l'importance des places de judicature; et si elle ne croyoit pas devoir assujettir ses choix à des formes légales, parceque son système d'administration ne comportait aucune espèce de géne, du moins elle provoquait les renseignements et les conseils. Toutes les fois que, dans une cour ou dans une tribunal, il vaquait un place, le ministre de la justices ordonnait au président et au procureur général de cette cour de lui indiquer les trois personnes qu'ils croyaient les plus propres à la bien remplir. Ces listes étaient mises sous les yeux du chef du gouvernement: le plus souvent il suivait leur indication.

Heti szemle.

(A börtönügyi javaslat. — A büntető törvénykönyv életbeléptetésének akadályai. — A vizi jog. — Az irói és művészi jog. A csődtörvény és a perrendtartási javaslat álmai a képviselőházban. — A legfőbb itélőszéki tanácselnökség.)

A büntető törvénykönyv életbeléptetése a börtönök szabályozását is szükségessé tette. A magyar bűntető törvénykönyv 20. §-a szerint ugyanis, tudvalevőleg 4-féle szabadságbüntetés létezik. Jelesül: a fegyház, államfogház, börtön és fogház, melyek egymástól lényegesen különböznek. Hogy a törvény intentioinak a felállitott különbségekre tekintettel elég tétethessék, a *főállamügyészség egy javaslatot dolgozott ki*, melyben a fennálló fegyházak osztályoztatnak, s azoknak az uj büntetőtörvénykönyv folytán szükséges átalakitása iránt részletes intézkedés tétetik. Egyidejüleg az uj törvénynek megfelelőleg át fog dolgoztatni a kir. ügyészségek számára kiadott utasitás is, s az államügyészségek njabb teendőit képezendi a büntetéspénzek kezelése is, melyek az elbocsátott fegyenczek gyámolitására lesznek forditandók.

Nem tudjuk függővé akarják-e tenni e javaslat törvénynyé váltától az uj büntetőtörvénykönyv életbeléptetését, melyre nézve a kormány megfoghatlan ingadozást tanusit. Majd azt halljuk, hogy büntető perrendtartás nélkül nem fog a büntetőtörvénykönyv életbe léptettetni, majd ismét lázas munkálkodásról értesülünk, mely annak életbeléptetése végett az intéző körök kebelében folyik, de ezzel megszakad a tevékenység további folyama s határozott eredményt sehol sem tapasztalunk. Már hónapok óta befe-

*

jezte a büntetőtörvénykönyv életbeléptetése tárgyában összehivott enquette tanácskozásait s a javaslat ma is nyugszik. Ugy halljuk ennek oka az igazságügyminiszteriumban a kihágási ügyekben való felebbvitel körüli ingadozás. Már elfogadott megállapodás volt, hogy a kihágási ügyek a királyi táblától felebbezhetők ne legyenek, midőn egy tekintélyes befolyás az igazságszolgáltatás egyöntetüségét tolván előtérbe, melynek folytán azért, mert csekélyebb minőségü valamely ügy, abban a jogorvoslat meg nem szoritható, ismét ingadozóvá tette az irányadó köröket, s ha jól vagyunk értesülve, legujabban azon közvetités nyert elfogadást, hogy a kihágási ügyekben a felebbezés a legfőbb itélőszékhez csupán a jogkérdésben engedtessék meg. Nem tudjuk, hogy meddig fog tartani e habozás, s ennek folytán meddig leszünk büntetőtörvény nélkül, de óhajtjuk, hogy az végre valahára leküzdetvén, a kész codex ne maradjon irott malaszt.

Mint értesülünk *a vizi jog tárgyában is elkészült a törvényjavaslat*, mely legközelebb szintén szaktanácskozás tárgyát képezendi, melynek tagjai már ki vannak jelölve. Hogy mily nagy hatalom hazánkban a viz, annak fájdalmas szemtanui vagyunk naponként, s azért a vizi jog törvényhozási szabályozása nálunk égető kérdés. A közjó előtt itt háttérbe kell gyakran a magánjognak, csakhogy rendezetlen állapotok mellett a magánosok joga gyakran egészen mellőztetik, s az államhatalom belenyul azon magánjogokba is, melyek megsértését köztekintetek nem indokolják, épen azért, mert kiváló sulyt helyezünk arra, hogy a magánosok joga csak annyiban korlátoltassék, mennyiben azt a köztekintetek igénylik, fogadtuk kiváló megnyugvással, hogy az igazságügyi miniszteriumot az enquettében *Csanády György* kir. táblai biró képviselendi. A miniszterium ennél jobb választást alig tehetett volna. Csanádyban egyesül a tanulmány az éles judiciummal, melyre a vizi jog kényes kérdéseinél kiváló szükség van. A tanácskozmány folyamáról annak idején nem mulasztandjuk el olvasóinkat értesiteni.

Arról is értesülünk, hogy *az iróí és müvészi jog* tárgyában készült javaslat is legközelebb szaktanácskozás alá kerül. Bizony ideje volna már egyszer gondoskodni arról, hogy e jog — egy mivelt állam szégyenére — ne álljon teljesen védtelenül a hazában.

Mint látjuk az iránt nem lehet panasz, hogy a munka ne folyna, de az eredmény mégis oly kevés, most is azzal biztatnak a lapok, hogy az országgyülés ülésszakának hátralevő részét jóformán a budget tárgyalások veendik igénybe, s igy nagy kérdés, vajon a ház előtt fekvő igazságügyi törvényjavaslatokra reá kerül-e a sor? Ezt főleg a *csődtörvény* tekintetében sajnálnók. Erre égető szükség van, melyet naponként tapasztalunk, s megfoghatlan előttünk, hogy a kormány annak tárgyalását erélyesebben nem sürgeti, s tétlen nézi, hogy e javaslat egyik ülésszakról a másikra marad, mint ha valami közönyös dologról, melyet azért terjesztett elő a kormány: «ut aliquid fecisse videtur», lenne szó. Mily mérvben sajnáljuk azonban a csődtörvény tárgyalása körüli késedelmet, oly megnyugvással látjuk, hogy *a perrendtartási javaslatot* boldog álmaiban senki sem háborgatja. Rendszerváltozás nélkül egy ily gyökeres átalakitást határozottan hátrányosnak tartanánk az igazságszolgáltatásra nézve. Ma már a perrend hiányait a lehetőség szerint kiköszörülte a semmitőszék, teljes ülési megállapodásaival joggyakorlatot teremtett, melyen csak eldöczöghet az igazságszolgáltatás szekere. Egy uj törvény a kétes kérdések egész tömegét hozná ismét napirendre, a bizonytalanság az ellenmondó határozatok egész tömegével lepné meg az igazságot kereső közönséget, mig azután évek mulva végre bizonyos megállapodottság létesülne, mely azonban a rendszer nem változván, nem sokat fogna különbözni mai állapotainktól, s igy hányás-vetés után évek mulva jóformán ott lennénk, a hol vagyunk. Jobb hát ha a réginél megmaradunk addig, mig az indokolatlan előitélet leküzdésével megváltozik az egész rendszer, s a kormány a szóbeliség alapján készült perrenddel léphet a törvényhozás elé. Mi ha halad is, előbb-utóbb kell, hogy bekövetkezzék. Ezt mondtuk ezelőtt öt évvel, s tartjuk ma is és pedig jobban, mint valaha.

A birói körökben nagy izgalmat szült, hogy egy kir. táblai hivatalszolgától, ki több biró fizetését vette fel a pénztárból, 1000 frtot elloptak. Ugy halljuk, hogy az illető szolga jó módu egyén, ki a kárt megtériteni képes, tehát sikkasztás gyanuja nem foroghat fenn. Azonban a mi izgalmat szül, hogy e Damocles kardja minden hóban feje fölött függ minden központi tisztviselőnek. Ugyanis ugy a biróságoknál, mint a miniszteriumoknál az a gyakorlat, hogy a szolgák veszik fel a tisztviselők fizetését s azok kézbesitik az illetőnek, s ha egyik másik szolga meglopatik, vagy sikkasztást követ el, a kárt megtériteni nem tudja, azt a szegény tisztviselő viseli, ki a hó elején nem juthatván várvavárt s keserüen megszolgált nehány forintjához, a legnagyobb zavarba jut. Néhány év előtt a legfőbb itélőszék egy szolgája 4000 frttal szökött el s maig sem került kézre, számos tisztviselőt hozott zavarba e bűntény. Akkor komolyan szóba is hozatott, hogy ezen változtatni kellene, azonban mi sem történt, s maradt minden a réginél, mig az ujabb történet ismét meg nem lepte a tisztviselői kart.

Azt mondhatnák, hogy menjen a tisztviselő maga felvenni fizetését, de ki azt mondja, annak fogalma sincs a pénztáraknál a hó elején uralgó tolongásról, mi tizszerte vagy húszszorta nagyobb lenne, ha minden tisztviselő maga menne fizetéséért, ugy hogy hivatalos foglalkozás helyett két-három napot fizetése után való ácsorgásra kellene forditani.

A dolgon — nézetünk szerint — akként lehetne legczélszerübben segiteni, ha a tisztviselői fizetéseket az irodaigazgatók vennék fel, s azok szolgáltatnák át az egyeseknek. Ez által, minden kellemetlenség nélkül a baj gyökeres orvoslást nyerne.

Nem mulaszthatjuk el, hogy curiosum gyanánt meg ne emlitsük azt a hirt, mely a *Magyarország* után napi lapjaink egyrészét bejárta, hogy t. i. *Pauler* miniszterségétől visszalépés esetére a Bónis halála folytán megürült legfőbb itélőszéki tanácselnöki állomást szándékoznék elfoglalni. Mi e hirt egészen valószinütlennek tartjuk, s azt hiszszük, hogy ha *Pauler* továbbra is a közpályán kivánna maradni, nem cserélné fel megszokott tanári székét, melyen babérjait szerezte, a legfőbb itélőszéki tanácselnökség előtte szokatlan állásával. Valószinüleg oly egyén találta ki az egészet, ki nem is képzeli, hogy ily magas birói állás mással töltessék be, mint oly egyénnel, kinek ezzel a közigazgatás terén szerzett érdemei jutalmaztatnak meg, s mert hirtelen erre alkalmas más egyént nem talált, Paulert állitotta oda. Bizony szomoru, hogy ismételve történt tapasztalatok folytán, szinte valószinütlennek látszik, hogy egy magas birói állomást biró nyerhessen el. Legjobban megczáfolhatná Pauler e hirt, s eloszlathatna minden balhiedelmet és aggodalmat ha mielőbb betöltené a tanácselnöki állomást a legfőbb bíróság azon kitünő tagjával, kit erre a birói közvélemény kezdettől fogva kijelölt.

Külföldi jogélet.

Austria. Tudvalevőleg Austriában a telekkönyvi okmányokra nézve a hitelesitési kényszer van elfogadva, melynél fogva csak oly magánokmányok alapján engedtetik meg telekkönyvi bejegyzés, melyeken a felek aláirása biróilag vagy közjegyzőileg hitelesitve van. E törvény ellen minden

részről felszólalások történtek, melyek annak eltörlését követelték, mert a hitelesités költségei, főleg a székhelytől távol eső feleknél, kik azonossági tanuikkal együtt a közjegyzői székhelyre voltak fáradni kénytelenek, igen jelentékenyek voltak, főleg oly esetben, midőn az érték csekély volt.

A közvélemény e nyomásának engedve terjesztett be 1879. évi november 14-én a kormány egy javaslatot, melyben a hitelesitési kényszert némileg korlátolta. Jelesül ki van e javaslatban mondva, hogy csak azon személy aláirásának hitelesitése szükségeltetik, kinek telekkönyvi joga korlátoltatik, megszüntetik, terheltetik vagy másra átruháztatik; továbbá, hogy az oly okmányoknál, melyek valamely állami vagy országos hatóság jóváhagyásával vannak ellátva, az aláirás hitelesitése nem szükséges.

E javaslattal egyidejüleg egy másik törvényjavaslat is terjesztetett be, melyben kisebb jelentőségü telekkönyvi ügyekben, ha a bekebelezés azon törvényszéknél eszközlendő, melynek területén az okmány kiállittatott, a bejegyzés alapjául szolgáló okmányok hitelesitése nem szükséges, hanem elég ha ez okmányok két férfi tanu által vannak előttemezve. Kisebb jelentőségü a telekkönyvi ügy, ha tárgya 100 frt. értéket tul nem halad.

E közvetitő javaslatokkal azonban senki sem volt megelégedve, a kényszer emberei különösen az érték megkülönböztetését, a telekkönyvi bagatell ügyek teremtését rótták meg, mig a nagy közönség általában azért volt elégedetlen, hogy a hitelesitési kényszer nem egészen töröltetett el.

Ugy látszik ez utóbbi nézet talált a parlamenti tagok többségénél is elfogadást, legalább az első előjelek azt mutatják. Az albizottság deczember 18-án tartott ülésén ugyanis az előadó *Dr. Fuchs Viktor* előterjesztette saját javaslatát, mely szerint a hitelesitési kényszer teljes eltörlése, s a telekkönyvi törvény ez értelemben való megváltoztatása mondatik ki. Mire a kormány képviselője *Harrasovszky* udvari tanácsos kijelentette, hogy ő nincs feljogositva e javaslat tárgyalásánál részt venni, mert az oly alapelveken nyugszik, melyekhez a kormány beleegyezését nem adhatja. Erre eltávozott a kormány képviselője, és az albizottság az előadó javaslatát némely csekélyebb módositásokkal elfogadta.

A csehek klubja beleegyezését adta, hogy *Dr. Gregr,* az objectiv eljárásnak a sajtó ügyekben leendő eltörlése iránti inditványát beadhassa, s egyuttal felhatalmazta nevezett képviselőt, hogy dolgozzon ki egy törvényjavaslatot a büntető perrendtartás azon intézkedéseinek megszüntetése tárgyában, melyek folytán sajtó ügyekben az esküdtszékek delegatiója lehetségessé van téve

Németország. Németországban a polgári törvénykönyv kidolgozására összehivott bizottság szorgalmasan müködik feladata teljesitése körül, a munkálatok mai állásáról legközelebb tett a bizottság előülője a birodalmi kanczellárnak hivatalos jelentést. E jelentés szerint a bizottság következő határozatokat hozott: 1. A javaslatnak az öröklési jogra vonatkozó része felőli tanácskozmány akkorra halasztatik, midőn a javaslat többi részei feletti tanácskozások be lesznek fejezve; 2. ha a többi javaslatok beérkeztek, s kinyomtatva lesznek, a tanácskozásnál követendő eljárás módozataira ugy a tanácskozás sorrendjére nézve, — mennyiben az eddig nem történt — fog a bizottság határozni; 3. a javaslatok kétszer vétetnek tanácskozás alá. Az első tanácskozás a formális kérdések mellőzésével, a javaslat érdemét, vagyis azt, hogy abban mi foglaltatik, s mely elvek nyertek érvényt, s részletes kifejezést veszi tanácskozás alá, a nélkül, hogy már az első tanácskozásnál is a terminologia és oeconomia fontosabb kérdései ki lennének zárva. A tanácskozásoknál az illető javaslat készitői, mint előadók fognak müködni; 4. az első tanácskozás befejezte után, annak eredménye szerint egy főjavaslat, mely a polgári törvénykönyv egész anyagát felkarolja, fog készittethetni, mely tehát az egyes részjavaslatokat tartalom és alak tekintetében egy harmonikus egészszé fogja összealkotni. E javaslat azután a bizottság által ismét ugy alakilag, mint érdemleges részére vonatkozólag ujabb tanácskozás alá vétetik, s azután a szövetségi tanácsnak, mint a polgári törvénykönyv javaslata feletti első tanácskozmány (erste Lesung) eredménye bemutattatik; 5. ha 1880. évi husvétkor az egyik, vagy a másik javaslat még nem készült volna el, tartozik az előadó annak elkészitett részét az elnöknek, kinyomattatás és a tagok között leendő szétosztás végett átadni, s a főbizottság határozand azután a felett, ha vajjon a javaslat készen levő része tanácskozás alá vétessék-e? vagy a tanácskozás annak teljes elkészültéig elhalasztassék. Különben remény van, hogy a szerkesztők igéretéhez képest husvétra minden részjavaslat be lesz fejezve.

Részletesen közöltük e tervezetet, mely követésre méltó példát nyujthat hazai kodifikátorainknak is.

Schweiz. A deczember elején téli ülésszakára összeült schweizi szövetségi gyülés elé több nevezetes törvényjavaslat terjesztetett, melyek a szövetségi tanács tanácskozásain már régen keresztül mentek. E javaslatok között fontosságára nézve első helyen áll *a schweizi kötelmi és kereskedelmi jog tárgyában készült törvényjavaslat,* melyhez egy másik javaslat csatlakozik, mely *a személyes* cselekvési képességet tárgyazza. A fennforgó javaslatok a szövetségi alkotmányban 1879. január 1-én történt azon változtatás részben való végrehajtását czélozzák, melynél fogva, a személyes cselekvési képességre, továbbá mindennemü a kereskedelmi és ingó dolgok forgalmára vonatkozó jó viszonyok (a kötelmi jog, beleértve a váltó és kereskedelmi jogot is), nemkülönben az irói és művészi jogra és végre a csődtörvényre vonatkozó törvényhozás, a szövetség törvényhozása köréhez tartozónak mondatik ki. Az emlitett javaslatok szövege franczia és német nyelven van szerkesztve, mely nyelvek mindketteje a törvény interpretatiójánál egyenlő jogosultsággal bir.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Böngészés a kisebb polgári peres ügyek mezején.

Másfél éve már, hogy az 1877. évi 22. t. cz. hatályba lépett s szabályozza az életet. Elég idő arra, hogy némileg biztos alapon elmélkedjünk a felett: mennyiben felelt meg e törvény a hozzája kötött várakozásoknak, mennyiben segitett az igazságát kereső szegény ember bajain.

Különben is a bagatell- eljárás tárgyalása, kell, hogy a szaklapok állandó rovatát képezze, már csak azért is, mert az 1877. évi XXII. t. cz. teljesen decentralisálta a kisebb perekben az igazságszolgáltatást; s ha csak némi egyöntetüséget is óhajtunk e téren elérni, nem marad egyéb hátra, mint hogy az első foku biróságok tagjai az ügyvédi karral egyetemben, az érdekesebb esetek történetét s elintézésük módját időközönként közhirré tegyék. Központi birói hatóságunktól felmerülő kételyeink felvilágositását nem igen várhatjuk, ennek alig van valami befolyása a kisebb perekre. Magunkra levén tehát utalva, ne resteljük a fáradtságot tapasztalatainkat papirra tenni, fogadjuk el készségesen a közhirré tett jó eszmét, s ez által gátoljuk meg azt, hogy az igazságszolgáltatás gépezetével, s ennek rugóival ismeretlen polgártárs, csodálkozva ne legyen kénytelen észrevenni, miszerint

az egyik törvényszéknél más jog van érvényben, mint a szomszéd vagy a hurmadik törvényszék területén.

S most megkezdem a böngészést.

Az 1877. évi XXII. t. cz. azon kétségtelenül helyes elvből indult ki, hogy a kisebb értékek körül forgó perek a helyes eldöntés nagyobb biztositékait nyujtó, de egyuttal költségesebb s nehézkesebb rendes eljárás terheit meg nem birják, s hogy ennélfogva rövidebb, egyszerübb eljárást s lehetőleg könnyen elérhető bíróságokat igényelnek.

Kiindult továbbá azon feltételezésből, hogy ily perek a vitás jogviszonyok egyszerübb voltánál fogva nem kivánnak meg a bírónál oly magas jogászi müveltséget, mint a nagyobb érdekeket veszélyeztető perek helyes eldöntése.

Mindkét kiindulási pont bizonyos fokig jogosult, az élet szükségletei kényszeritik az igazságügyi politikát velük számolni. De másrészt a gyorsaság és egyszerüség követelményei nem terjedhetnek odáig, hogy kisebb vitás jogigény helyes eldöntésének lehetőségét kizárják, s főleg nem odáig, hogy a megtámadott vagy megtagadott jog érvényesitését egyenesen lehetetlenné tegyék.

A mily nagyon érdekében áll az államnak, hogy a perek minél rövidebb tartamuak legyenek, minél kevesebb gyümölcstelen munkaerő-, idő- s értékveszteséget eredményezzenek: ép oly fontos érdekét képezi, hogy mindenkinek joga megvédessék s lehető tökéletesen érvényesittessék. A jogrend megvalósitása nemcsak czélja az államnak, hanem létének indoka is. Vesse el magától jogosultságának indokát, tagadja meg tagjai kisebb vagy nagyobb zömének jogai kellő megvédését; s megölte egyuttal a sértett osztály érdekeltségét az állam fentartásában, önmaga inditotta meg felbomlásának processusát.

Nem könnyü tehát, a vázoltam szirtek közt a helyes utat megtalálni s a törvényhozó rendkivüli óvatosságára van szükség, hogy a kisebb peres eljárás határait kellően megvonja, hogy az igazságszolgáltatás gyorsaságának s olcsóságának tekintetét, a jogok hatályos megvédésének igényeivel összeegyeztesse, hogy az alaptalan perlekedés viszketegjét lehetőleg korlátozza, s mégis a jogosan perlekedő utjába legyőzhetetlen akadályokat ne görditsen.

Figyelembevéve a tapasztalat eddigi eredményeit, azt vélem az 1877. évi 22. t. cz. megalkotásával túl lőttünk a czélon, s azon ürügy alatt, hogy a szegényebb néposztálynak, vagy kisebb értékü követelésnek egyszerűbb s olcsóbb eljárást adunk, tulajdonképen részben lehetetlenné tevők a jogos igény érvényesitését, részben pedig feláldoztuk igazolhatlan mértékben a helyes eldöntés biztositékait az egyszerüségnek. Hogy ez igy van, igyekszem bebizonyitani.

I. A községi biráskodás.

E tér az, melyen az állam az igazságszolgáltatás megtagadásáig ment. Általános a panasz, hogy a községi bíróságok vonakodnak a pereket elfogadni, s különösen itéleteiket végrehajtani. Legjobban kitünteti a kötelező községi biráskodás tarthatatlanságát azon tény, hogy egy törvényszéki elnök hivatalos körutazása alkalmával a községi előljárók csapatosan járultak eléje, és kérve-kérték tőle az igazságszolgáltatás kötelezettsége aluli felmentetésük kieszközlését. Indokul azt adák elő, hogy a pervesztes boszujától kell tartaniok, s azt vélték, miszerint az állam iránti kötelezettségük nem terjedhet annyira, hogy házuk vagy gabonájuk felgyujtását, marháik lábizmainak elvágatását, s jó körülmények közt becses személyük elverettetését vagy leüttetésüket veszélyeztetni tartozzanak. Mennyiben alapos e félelem, nem tudom; de tény, hogy fenforog, bénitja az igazságszolgáltatás ezen közegeinek eljárását, megtöri erélyüket s a legjobb esetben lanyhákká teszi őket.

Megengedem, hogy ez nem mindenütt van igy, hogy némely vidékeken az erélyesebb természetü előljárók daczolnak a veszélylyel, s daczuk lefegyverzi a bosszankodó pervesztest; de hogy hason bajok másutt is előfordulhatnak, következtetnem kell az emberi természet gyengeinek megfigyeléséből. Ha oly egyén által véli az ember magát megsértettnek, kivel mindennap érintkezik, sokkal érzékenyebben veszi való vagy képzelt sérelmét, mintha azt egy tőle távolabb álló vagy épen ismeretlen embertől származtathatja. A sértőnek gyakori látása folyton emlékezetébe hozza sérelmét, folyton ingerli őt. Ellenben a tőle távolabb álló biró tényében hamarabb megnyugszik, gyorsabban feledi sérelmét, de nem is férhet oly könnyen hozzá, mint a vele egy községben lakó falusi bíróhoz. A megszokottság minden tekintélyt elkoptat, a távolság, a magasabb rang pedig még mai is emeli a tekintély hatását, ugy hogy nem minden alap nélküli a keleti fejedelmek szokása, ha tekintélyük gyarapitása végett gyéren mutatják magukat alattvalóik előtt; nem válnak mindennapiakká. Ahhoz, hogy az egyén az államhatalom szükségességét tudatosan elismerje, magát nem tetsző intézkedéseinek is önkényt alávesse, már magasabb müveltség kivántatik meg, a mely városainkban is csak ritkán található fel, kisebb községeinkben azonban még nem.

Ternovszky Béla,
kir. trvszéki biró.

(Folytatása követ.)

Jog és tényleges állapot.

A-nak házán szomszédja *B.* udvarára nyiló ablakja volt, évek hosszu során át, melyen az, a nélkül, hogy ez ellen szomszédja tiltakozott volna, a tágas udvarról levegőt és világosságot élvezett. Idő folytán *B.* eladta telkét s azon a vevő egy nagy gőzfürdőt épitett, melynek fala épen a mondott ablak elé emeltetvén, azt czéljára teljesen alkalmatlanná tette.

A. sommás visszahelyezési keresettel lépett fel a vevő (*C.*) ellen a tényleges állapot megháboritása miatt; s viszont *C.* e kereset vétele után azonnal rendes pert inditott *A.* ellen, s ebben itéletileg kimondatni kérte, hogy a szóban forgó ingatlanon *A*-t a világosság és kilátás szolgalmi joga nem illeti, s hogy az ennélfogva türni tartozik, *C.* által tett vagy teendő bármely oly épitkezést, mely által *A.* kilátása vagy világossága elvonatnék.

E két per felől akarom eszméim röviden elmondani.

Első kérdés, mely itt felmerül az, ha vajon az épület emelése által követett-e el *C. A.* jogi birtokán olynemü megháboritást, mely miatt sommás visszahelyezési pernek lenne helye?

Azok, kik e kérdésre igenlőleg válaszolnak, lényegileg következőleg érvelnek.

A hosszabb időn át gyakorolt szolgalmi jogot *B.* telkére, — ez tagadhatlan, tagadhatlan az is, hogy e szolgalmi jog gyakorlatát *B.* utóda *C.* épületének emelése által lehetetlenné tette, s igy a tényleges állapotot megváltoztatta; azon kérdés pedig, volt-e joga *A*-nak szolgalmat gyakorolni a sommás visszahelyezési perben, kérdés tárgya nem lehet, s azért *A.* annál is inkább visszahelyezendő, mennél kevésbbé szenvedhet kétséget, hogy a szolgalmi jogban történt megháboritás folytán visszahelyezésnek van helye. Igy p. o. ha valaki egy évet tulhaladó időn át más földjén keresztül ut használat birtokában van, ha a tulajdonos e használatot megakadályozza, visszahelyezésnek van helye; igy van ez a vizmerés, legeltetés s más szolgalmi jogoknál is. Az elv mindenesetre egyenlően lévén alkalmazandó, kivétel ezen esetre sem tehető.

Ez érvelés azonban nézetem szerint téves. *A.* midőn ablakot nyitott házán, csak saját tulajdonán őt megillető jogot gyakorolt, nem avatkozott *B.* jogaiba olyképen, hogy az őt attól eltiltani jogositva létt volna. Ezt az elvet következetesen alkalmazza a joggyakorlatunk, s előforduló esetekben kimondja, hogy a tulajdonjog feltétlen hatályából

kifolyólag a tulajdonosnak házán bárhol, s igy szomszédja udvarára is van joga ablakot nyitni, a nélkül, hogy erre szolgalmi joggal kellene birnia; viszont azonban a szomszéd tulajdonos is jogositva van, a nyitott ablak tekintetbe vétele nélkül emelni falat, vagy más alkotmányt ott a hol nékie tetszik (L. p. o. a *Döntvénytár* XV. folyamában 33. sz. a. közlött határozatot). Tehát valamint *A.* akkor midőn telkén ablakot nyitott csak jogával élt, épen ugy jogával élt *C.* akkor, midőn saját telkén a szomszédja által nyitott ablakra tekintet nélkül emelt épületet. A tényleges állapot megváltoztatása által tehát más jogi birtoka meg nem háborittatott.

Tagadhatlan ugyan, hogy a ténylegesen gyakorlott szolgalmi jogban a tulajdonos által történt megháboritás ellen joga van a háboritottnak visszahelyezést kérni, s ennek épen a fentebb idézett példákban helye is van. De azok az esetek a fenforgó esettől lényegileg különböznek. A ki más birtokán utat nyit, nem marad saját tulajdonjoga gyakorlatának korlátai között, hanem ez által tényleg korlátolja más tulajdonjogának kizárólagosságát. Ez esetben tehát a tényleges állapot megváltoztatása által a tulajdonos másnak az ő birtokán tényleges gyakorlatát akadályozza meg, melyet eltört annyi ideig, a melynek lefolyása után a törvény a tényleges birtokot védelme alá veszi. Az ablaknyitást eltürte, mert a tulajdonjogának gyakorlatába jogtalan beavatkozásnak tekinthető nem lévén, azt türnie kellett, az ut szolgalmat pedig eltürte, mert akadályozni nem akarta, tehát saját mulasztása adott ellenfelének tényleges állapota gyakorlatára módot és alkalmat.

Azért is mig nézetem szerint az ut szolgalom gyakorlatának megszüntetése alapul szolgál a visszahelyezési perre, a fenforgó esetben visszahelyezésnek helye nincs.

De ezek után további kérdés, ha vajon ily körülmények között van-e czélja s tárgya *C.* fentebbi keresetének, mely birtoka szorgalom mentességének kimaradására irányul? mintán az *A.* alatt folytatott gyakorlat nem tekinthető szolgalmi jog gyakorlatának.

Egy ily esetbea egyik bíróság abból a nézetből indult ki, hogy a kereset minden alapot nélkülöz; mert felperes épülete, melynek ellenében sem szerződésre, sem nyilván könyvi jogokra alapitható szolgalmi jog alperes részére megállapithatónak nem mutatkozik, — tehát jogilag már magában szolgalommentes, olyasminek, mely jogilag nem létezik, itéletileg kimondása helyt nem foghat.

Én e részben is ellenkező nézetben vagyok. A tulajdonost ugyanis a tulajdonjog kizárólagos gyakorlata illetvén, nemcsak azon oknál fogva, mert a tulajdonát képező dolog birtokától megfosztatott, hanem minden őt tulajdonjogának gyakorlatában akadályozó beavatkozás ellen joga van a tulajdonjog kizárólagossága iránti keresettel fellépni.

Minthogy pedig *A.* sommás visszahelyezési keresetének beadása által határozott kifejezést adott annak, hogy háza falán a szomszéd telekre azért nyitott ablakot, hogy e telken a kilátás és világosság szolgalmát gyakorolhassa; sőt e gyakorlatnak felperes által történt megsértése folytán folyamatba tett sommás visszahelyezési keresetének megindítása által szolgalmi jogának gyakorlatát bíróilag is érvenyesiteni kivánván, *C.* tulajdonjogát akadályozó beavatkozási czélzatának tényleg is kifejezést adott, *C.* nem zárható el attól, hogy szemben a tényleges állapottal, tulajdonjoga kizárólagos voltának bíróilag leendő kimondását követelhesse.

E jogot annál kevésbbé tudnám megvonni, mert könnyen megtörténhetnék, hogy a bíróságok a sommás visszahelyezésre nézve ellenkező álláspontot foglalván el, annak a tényleges állapotra tekintettel helyt adnának, mi a fenforgóhoz hasonló esetben tetemes anyagi hátrányt vonván maga után, csakis méltányos, hogy mód adassék, hogy a tényleges állapotra támaszkodával szemben, a jogot vitató félnek, e joga megállapitásának eszközlésére, s ez által a tényleges állapot helyreállitása által reá háramolható károsodás megelőzésére mód nyujtassék. *Z. I.*

Egyik vitás örökösödési kérdéshez.

E lapok szerkesztője által az örökösödési jog köréből felvetett több vitás kérdés közül egyhez kivánok szólani, azon kérdéshez, hogy oly esetben, midőn az örökhagyó bizonyos vagyonából hitbizomány alakitását rendeli el, meghatározván az öröklés rendét s örökösei a hitbizomány felállitására nem nyernek engedélyt, mi szolgál az öröklésre nézve szabályul?

Mielőtt azonban nézetet nyilvánitanék, egy előzetes megjegyzést kel tennem. Meg kell nevezetesen jegyeznem azt, hogy a föltett kérdésben azon kifejezés alatt, hogy az örökhagyó bizonyos vagyonából hitbizomány alakitását rendeli el, az örökhagyónak oly természetü rendelkezése van értve, a mely a törvényes fogalmak szerint végrendelkezéssel és pedig legalább külformájára nézve kifogástalan végrendelkezéssel egyértelmü.

Igy értve a kérdést, nem habozom kijelenteni, hogy én azon három felfogás közül, a melyet e lapok szerkesztője felállit, nem azt tartom helyesnek, illetőleg törvényes jogelveinkkel megegyezőnek, a melyet e lapok szerkesztője magáévá tett.

Én az első felfogást, hogy t. i. a kérdés tárgyává tett esetben az lenne a szabály, hogy a hitbizomány megszünvén, az, kit a hitbizományban való közvetlen öröklés illetett, annak korlátlan tulajdonosává válik, e lapok szerkesztőjével egyezőleg szintén elfogadhatlannak tartom — de nem oly igen helyteleunek, a minőnek ismeri azt e lapok szerkesztője. E lapok szerkesztőjének igazat adok annyiban, hogy a (jelen kérdés esetében megdőlt) hitbizományrendelés nem annyira az első hitblzományi birtokos, mint inkább a maradékok, a család javára, fönntartására czélzott s igen alapos kétely fér ahhoz, vajon az örökhagyó, — hitbizományrendelésének meghiusulását számitásba véve — a htibizományi birtok utódát szabályozására felállitott utódlási rendet tette volna-e öröklési szabálylyá? De ezen okoskodást csonkának tartanám, ha ki nem egészitjük azt annak elismerésével, hogy az örökhagyó intentiója félrenemismerhetőleg oda irányult, hogy (meghiusult) hitbizományrendelésének tárgyát, a bizonyos vagyont határozottan azon egyén nemzedéke családja nyerje s birja, a mely egyént az örökhagyó első hitbizományi birtokosul rendelt. Nézetem szerint tehát épen akkor, midőn azt felismerjük, hogy a felvett esetben az öröklés szabálya felállitásánál az örökhagyó kegyével kitüntetett család, helyesebben nemzedék érdeke figyelmen kivül nem hagyható, nem téveszthető szem elől az sem, hogy az illető nemzedék érdeke az első hitbizományi birtokosul rendelt egyén érdekétől az elsőnek a sorsa a másikétól jelen esetben el nem választható, mert ha esetleg megtörténnék az, — pedig igen könnyen beállható eset — hogy az első hitbizományi birtokosként rendelt egyén végrendeletnélküli öröklés esétében s szabálya szerint nem, hanem egy egészen más családbeli egyén örökölné, ez esetben kiesnék az öröklés rendéből ezen első hitbizományi birtokosként rendelt egyén nemzedéke a család is, melynek érdekét pedig e lapok szerkesztője még az első hitbizományi birtokos rovására is megóvni főczélul ismeri.

Épen ezért én ugy látom, hogy épen e lapok szerkesztőjének kiindulási alapja, a mint ellenmond az első felfogásnak, hogy t. i. a felvett esetben az első hitbizományi birtokosként rendelt egyén korlátlan örökössé lenne, ugy még határozottabb ellenkezésben áll a harmadik fölfogással, a melyet pedig e lapok szerkesztője magáévá tett, hogy t. i.

a felvett esetben a törvényes öröklés állana be. Én a most kiemelt szempontból nem kevésbbé, mint általános jogelvi szempontból is azon nézetben vagyok, hogy a felvett esetben, midőn föltevésem s bizonynyal e lapok szerkesztőjének föltevése szerint is a (meghiusult) hitbizományrendelés szabályos végrendelet alakjában történt, az örökhagyó intentiójának akkor lesz legnagyobb bizonyossággal elég téve, ha végrendeleti intézkedése a hitbizományalakitás meghiusult kisérletétől megtisztitva érvényesnek ismertetik csak mint egyszerü végrendelet s annyiban, a mennyiben az öröklés rendet szabályozó intézkedése az általános öröklési elvek szerint érvénynyel birhat. Vagyis én az e lapok szerkesztője által kiemelt három felfogás közül a másodikat tartom leginkább elfogadhatónak, de alapját nem azon erőtetett indokolásban keresem, a melyet e lapok szerkesztője e második felfogás támogatására szolgálás czéljából felemlit. Akár lehetetlen megszüntető, akár bekövetkezett felbontó feltételnek tekintsük a felvett végrendelkezési esetben a hitbizományrendelést, áll az, hogy e hitbizományrendelés a végrendelkezésnek nem szorosan örökösödési, hanem inkább dologbeli, jogi, sőt mondhatni közjogi elemét képezi, a mely elemtől az örökösödési elem elvonható, s a melytől a végrendelet megfosztatván, az örökösödési jogi értelmét, becsét s erejét nem veszti el, mert megmarad s tisztán felfogható a felvett végrendelkezésben az örökkagyó azon végakarata, hogy — miként ezt e lapok szerkesztője helyesen emeli ki — az örökhagyó az első hitbizományi birtokoskép kijelölt egyén családját akarta vagyonával erősbiteni. A legtermészetesebb megoldás tehát csak az lehet, hogy a vagyont az első hitbizományi birtokoskép kijelölt egyén nemzedéke, családja javára kell lehetőleg biztositani, mintán azonban ez — a hitbizományalakitás meghiusultával — csak a végrendeleti öröklés törvényes elvei alapján eszközölhető, mert a vagyont a kedvezményezett család javára minden esetben csak ezen alap biztosithatja, nem marad más fenn, mint elismerni, hogy az örökhagyó végintézkedése mint végrendelet hatályos s az abban szabályozott hitbizományi birtokutódlási rend mint hitbizo- mányi öröklési rend érvényt nyer. Vagyis, hogy a kedvezményezett család érdeke lehetőleg biztositassék, mai öröklési jogelveinkkel legjobban megegyezik nézetem szerint a feltett kérdés azon megoldása, hogy az első hitbizományi birtokoskép rendelt egyén az illető vagyont örökli, az általa öröklött vagyonban azonban addig a fokig, a meddig törvényes jogelveink a hitbizományi helyet tesitést megengedik, a végrendeletileg szabályozott hitbizományi birtokutódlás rende szerint egymásután következő nemzedékek hitbizományi helyettesités alapján örökölnek.

Enyiczkei Gábor.

Különfélék.

(**A közjegyzők helyzete.**) A *Jogtudományi Közlöny* 52-ik számában *Különfélék* rovata alatt egy kir. közjegyző siralmait tárgyazó czikkre, midőn válaszolnék, megjegyzem, hogy a madarat szólásáról, a siránkozó közjegyzőben az én kebelbarátom Bloksay István beregszászi kir. közjegyző urat ösmertem fel.

Ismerve a kir. közjegyző ur lovagias modorát, vagyoni helyzetét, a czikk elolvasása után azon gondolatra jöttem, hogy a czikket nem saját érdekében, hanem kartársai unszolása folytán, azon czélból tette közzé, hogy a magyar kormány figyelmét a kir. közjegyzők sanyaru helyzetére felhivja, s ezen nézetem annálinkább megerősödést nyert, mert a szaklapok majdnem minden száma évek óta a közjegyzők siralmaival van tele, tehát alaposan következtetem, hogy a közjegyző testület oda törekszik, hogy a magyar államot külön adófizetőjükké tegye, ezen irányu törekvések ellenében felszólalni s az érdekelt közönséget a valódi tényállással megismertetni, elengedhetlen kötelességemnek tartom.

Más tényállást nem veszek alapul, mint az 52. számú czikkben elő van terjesztve, ezen czikk szerint a kir. közjegyző ur 1875. évi augusztus 1-től a folyó év végeig kapott 1600 drb. hagyatéki ügyet, feldolgozás végett, ez 12 frt 50 krral számitva 20,000 frtnak felel meg.

Azonban az átlagosan felvett 12 frt 50 krt bátran merném 25 frtra felvenni, de a kir. közjegyző ur kedveért számitom átlagosan 16 frttal, ez 25,600 frtnak felel meg, e mellett mint a czikkben emlitve van, 409 esetben kért végrehajtást, a végrehajtási kérvény költségeit átlagosan 3 frttal számitva, ez megfelel 1212 frtnak s igy a két czimen hagyatéki ügyekből kétségen felül bevett négy és fél év alatt 26,812 frtot.

Ezen összegből kiadásai voltak Komjáthy Sándor közjegyzőjelölt részére 1875. évi augusztus 1-től egy év s 10 hóra havonkint 50 frttal, összesen 900 frt.

Várady Gyula közjegyző jelölt részére 1876. év január 1-től 1877. év junius 1-ig havonkint 30 frttal, 1877. junius 1-től 1877. deczember végeig havonkint 40 frttal, — 780 frt.

Andrásy nevü irnoka részére 2 évi dijban havonként 20 frttal — 480 frt.

1878. év folyamán Burát Kamil kir. közjegyzőjelölt részére havonként 35 frttal — 420 frt.

Cseh nevű irnoka dija a f. 1879. évi első felében 25 frttal számitva — 150 frt.

Ferenczi Lajos nevü irnoknak négy hóra 30 frttal számitva 120 frt, s igy tehát 1875. augusztus 1-től ez év végeig fizetett összesen segéd s kezelő személyzete részére 2870 frtot, melyet is leütve az általa valósággal bevett 26,812 frtból, marad saját személyére négy és fél évre 23,942 frt tisztán hagyatéki ügyekből, nem számitva a közjegyzői okmányok felvétele, váltóóvási s más minőségében teljesitett közjegyzői illetményeket, évenkint saját személyére legkevesebb 6,000 frt bevételének kell lenni. Ily jövedelemmel pedig a megyében hason képzettségü egyén, ha csak az illető nem kir. közjegyző, nem dicsekedhetik. Ehhez veszszük, hogy lakóházából saját lakásán felül 600 forint évi bért huz.

A nagyon tisztelt közjegyző urnak gyermekei, a kikre kiadása lehetne, nincsenek, szeretetre méltó nejével 6600 frt évi jövedelem s kész lakás mellett ily kis városban mint Beregszász nagyon uriasan is kijöhet.

Midőn ezeket mind elgondoltam, épen ezen körülmény vezetett arra, hogy a siralmas czikkeket Bloksay István kir. közjegyző ur, nem a saját tapasztalatából s nem a saját érdekében teszi, ugyanazért ezen siralmakat az ő siralmainak nem is tekintem.

Innen tovább füzve gondolatomat, emlékembe jutott a közjegyzőség első éveiben követelt azon gyakorlat, hogy a közjegyző urak a midőn a hagyatéki ügyek tárgyalását megkezdették, kivették az órát, s a tárgyalás megkezdésének perczét feljegyezték, irtak derüre borura mindent árkus számra, irtak olyanokat, a melyek a hagyatéki ügyre szorosan nem tartoztak, s azt kivánták, hogy a sokirásnak dijját a bíróság a felek ellenében állapitsa meg, ha ily esetben a bíróság szük markubb is volt a rendes megállapitásoknál egyedül annak tulajdonitható, hogy a felesleges olvasás idejét a közjegyző urnak számitotta be, s el is érte azon czélt, hogy most már tisztán az ügyre vonatkozó adatok vétetnek jegyzőkönyvbe, hajlandó vagyok hinni, hogy ezen praxist is nem czikkező kir. közjegyző ur, de kartársainak valamelyike fedezte fel.

Teljesen hiszem, hogy közjegyző ur a megyei árvaszék eljárásában inkább megnyugszik, a beérkezett hagyatéki iratok igazolják, hogy számláját egyszerüen összeadják s a kis és nagykoru örökösökre a számla erejéig fizetési meghagyást küldenek ki, ilyet a bíróságtól várni nem lehet, a bíróság nemcsak a munka terjedelmét, de a teljesitett munka minőségét is mérlegeli, ezen szempontból birálandók meg azok a fiatalabb és korosabb zsarnokok.

Magyarországon ilyen és ehhez hasonlók a kir. közjegyzői siralmas állapotok.

Szarka László,
kir. járásbiró.

Szerkesztő: **Dárdai Sándor,** üllői ut 1. szám. Felelős szerkesztő: **Zlinszky Imre**, Wesselényi utcza 4. szám.

Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat.

TELEKKÖNYVI KÖZLÖNY

A TELEKKÖNYVVEZETŐK ORSZÁGOS EGYLETÉNEK

HIVATALOS LAPJA.

Budapest, 1880. Melléklet a JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY 2-ik számához. **Január 9-én.**

TARTALOM: Olvasóinknak. — A telekkönyvvezetők egyesületéről. Petrás Gyula urtól. — Az osztrák bíróságok gyakorlatából telekkönyvi ügyekben, tekintettel a hazai joggyakorlatra. — Jegyzőkönyv.

Olvasóinknak.

Midőn a *Telekkönyvi Közlönyt* mint a telekkönyvvezetők országos egyletének hivatalos közlönyét megindítjuk, első sorban az egylet nemes érdekeinek kívánunk szolgálni. S azért lapunk egyik főczélját az egyleti érdekek előmozditása, s az egyleti ügyek közlése képezendi, különösen a választmányi ülések jegyzőkönyvei egész terjedelmükben közöltetni fogván, a választmány működése teljesen nyilvánossá tétetik, s minden egyleti tagnak e működésről tudomást szerezni, azt megbirálni s ellenőrizni módjában álland.

E mellett kiváló feladatának tekinti lapunk a szellemi fejlődés előmozditását, irányadó czikkek közlése által, melyek által a birósági gyakorlat megismertetik, biráltatik, s igy a helyes irány fejlesztése lehetővé tétetik. Másrészről kiváló sulyt fektetünk a telekkönyvi intézmény reformjára, melynél a gyakorlat férfiai első sorban követhetik, hogy szavuk legyen, mely az intéző körök által figyelembe vétessék.

Figyelemmel kisérendjük a külföldi telekkönyvi állapotokat és törvényhozásokat is; s különös rovatot nyitunk az osztrák biróságok gyakorlatának ismertetésére, párhuzamba állitván azt hazai joggyakorlatunkkal. Hasznosnak s tanulságosnak tartjuk ezt azért, mert tudvalevőleg az osztrák telekkönyi törvény alapját a mi telekkönyvi rendtartásunk képezvén, az intézmények e rokonsága folytán az abban foglalt alapelvek alkalmazása körüli eljárás összehasonlitása s birálása igen hatalmas tényezőként jelentkezik a helyes ut feltalálására.

Végül közlendjük a telekkönyvi hatóságot érdeklő rendeltetéseket is.

Ezek képezendik működésünk főirányát, melyet csak röviden kivánunk jelezni, mert az üres igéretek s szavak helyett tényekkel kivánunk fellépni.

A szerkesztőség.

A telekkönyvvezetők egyesületéről.

A telekkönyvi intézmény iránt érdeklődők, a hirlapokból bizonyára értesültek, miszerint a hazai telekkönyvvezetők 1879. év aug. 20-án Budapesten egy egyesületet alakitottak, melynek czélja egyrészt: a tkkvi intézmény fejlesztése, másrészt: a telekkönyvvezetők anyagi és szellemi érdekeinek előmozditása. Mióta az egyesület megalakult, azóta számtalan versio kering az egyesület czélja és törekvése felől, a valóságnak, az alapitók intentiójának azonban egyik sem felel meg. Nekem, kinek az egyesület megalkotásánál szinte egy kis részem volt, nem teszek talán fölösleges dolgot, ha röviden, pár szóval azoknak tájékozására, kik egyesületünk iránt érdeklődnek, elmondom azon indokokat és elveket, melyek bennünket az egyesület létrehozásában vezéreltek.

A nyilvánkönyvek czélját, fontosságát, szükségességét fejtegetni ma már meddő dolog volna. Nincs modern állam, melyben a nyilvánkönyv egyik vagy másik alakjában fen nem állana. Minden rendezett viszonyokkal biró államban, a vagyonbiztosságnak, a köz- és magánhitelnek, a bel- és külkereskedelemnek, a közteherviselés aránya helyes megállapitásának, garantiáját és alapját a nyilvánkönyvek képezik. Hazánk is azon államok közzé tartozik, melyben a telekkönyvi intézmény épen nem volt ismeretlen; mai alakjában azonban az 1853. évi deczember 15-én kelt igm. rendelet hozta be. Az akkori viszonyok között, — mai alakjában, — ha nem is tökéletes, de szükséget és nagy hézagot pótló intézkedés volt. Azonban ma már másképen áll a dolog. Telekkönyvi intézményünket tul élte az idő. Egy pillantást vetve a mai viszonyokra, a modern igényekre, a külföldön kifejlődött rendszerekre, a jogtudomány óriás fejlődésére, a hitelviszonyokra, mindenki meggyőződhetik, miszerint telekkönyvi intézményünk jelenlegi szervezetében nem kielégitő, sem pedig sokáig fen nem tartható.

Nem czélja e soroknak e tárgygyal tüzetesen foglalkozni, s ez okból concrét esetekre nem is hivatkozom, sem pedig alapelveinek birálatában nem bocsátkozom: azok, kiknek van alkalmok a nyilvánkönyvekbe betekinteni, tudhatják legjobban, mennyi igazat mondottam. Egyet azonban, mely kitüzött feladatommal összefügg, még sem hallgathatok el; és ez a nyilvánkönyv vezetése.

Telekkönyvi intézményünk egyetlen része ellen sem általános annyira a panasz mint azok vezetése ellen; s mely nem épen alap nélküli. Nyilvánkönyveink vezetése egymástól annyira eltérő, complicált, hogy ne mondjam furfangos, miszerint a szakember is alig, a laicus pedig épen nem igazodik el. Pedig a nyilvánkönyvek egyik sarkelve az egyszerüség és világosság; mely nem a szakemberek részére, hanem a nagy közönség részére készült. És mi ennek az oka! Mert tételes és mindenkit egyaránt kötelező szabályok nincsenek! Az erre vonatkozó igm. rendelet a telekkönyvek vezetése és kezelése tekintetében csak vázlatosan, mintegy irányt jelzőleg, — inkább a bejegyzések fajairól intézkedik, — de nem a részletekről és minden felmerülő esetekről Tételes és mindenkit egyaránt kötelező szabályok nem létében az *egyéni felfogás és jóakaratra,* — mint végső remediumra kell bizni! Mily sikamlós ezen ut, mily tág és bő alkalom nyilik ezzel a szélsőségeknek, hiányok, hibák, ingadozásoknak, tudatlanság és képtelenségeknek, csak az tudja legjobban, kinek alkalma volt nem telekkönyvi hatóság könyveibe betekinteni. És ez a tisztán a vezetésből származó hiányok és bajok sokkal, fontosabbak, mint első tekintetre látszanak, ha meggondoljuk, miszerint a nyilvánkönyv nem *forma*, melyben a jogok *nyilvántartatnak, hanem az érvényes jogszerzés egyik postulatuma, — tényezője, — oly lényeges része, miként azon kivül dologbani jogot szerezni nem lehet, mely dologbani jog a nyilvánkönyv állása,* tehát a bejegyzés *minősége* szerint itéltetik meg. Pedig mint emlitém, telekkönyveinknek ez a legnagyobb hibája, s ma már a bejegyzések a kezelés incorrectségével annyira vagyunk, miszerint ugy a hazai, mint a külföldi pénzintézetek közül

nem egy, a jelzálogra való hitelt némely vidéknek ép ez ok miatt állandóán megtagadja. Ezen állapotnak, ezen anomaliának elvégre is véget kell vetni, nem lehet türni, miszerint minden telekkönyvi hatóság nyilvánkönyveit ugy vezesse, mint azt egyesek jóakarata vagy szeszélye igényli, vagy legjobb esetben mint az szokás.

A hazai telekkönyvvezetők, e bajok orvoslásának szükséges voltától áthatva, különösen ezen állapot káros hatását a köz- és magán viszonyokra saját gyakorlatukban tapasztalva, komoly szándékkal elhatározták ezen bajok orvoslását, a tölik kitelhető módon kezdeményezni, illetve oda hatni, miszerint ezen állapot valami módon megváltoztassék. E czélból f. 1879. év aug. 20-án egy értekezletet hivtak egybe, melyben egyhangulag elfogadtatott egy telekkönyvvezetői egyesület alakitása, melynek feladata leend, ezen állapot megszüntetésének módozatait megállapitani, a tudomány s a gyakorlati igényeknek megfelelő reformokat sürgetni: másrészt ezen intézményt ápolni és fejleszteni.

Az itt előadottakon kivül vannak még más szempontok is, melyek kivánatossá tették egy egyesület szervezését. Ezek a telekkönyvvezetők anyagi és szellemi érdekeik. Az anyagi érdehekhez tartoznak a telekkönyvvezetők állása szabályozásának, a javadalmazás, és a nyugdijszabályzat kérdései. A szellemi érdekekhez: a tkkvvezetők qualificatiója, a vizsgálat és a tkkvi gyakorlat kérdése. Ezek mind oly kérdések, melyek a telekkönyvvezetők vitalis érdekeit érintik, melyeknek megoldásától egy osztály erkölcsi tekintélye, jóléte, más részt a közönség érdeke is függ. Ezek voltak főbb körvonalaiban azon indokok, melyek a telekkönyvvezetőket egy egyesület alkotásában vezérelték. Azt hiszem, ily alapokon szervezett egyesületet, ugy a nagy közönség mint a kormány szivesen üdvözölhet. A nagy közönségre csak haszon háramolhatik, ha nyilvánkönyvei, melyben vagyona fekszik, megbizhatók, világosak, tiszták és egyszerüek lesznek: a magas kormány is csak elismeréssel lehet e mozgalom iránt, melynek czélja az ő helyzetét is könnyiteni, gyüjtvén és feldolgozván az egyesület számára anyagot, melyből javaslatait megtehesse. *Petrás Gyula.*

Az osztrák bíróságok gyakorlatából telekkönyvi ügyekben, tekintettel a hazai joggyakorlatra.

1. A zálogjogszerzés feltételei. A. mint bérbeadó és *B.* mint bérbevevő között kötött bérszerződés 11. pontjában a bérbeadó a bérszerződés bekebelezésére általában jogot engedett a bérlőnek, ki ennek alapján a bérleti jog s általa a bérszerződés feltételeinek biztositása végett a bérbeadónak átadott 7000 frt biztositék erejéig a zálogjog bekebelezéséért folyamodott, mely kérelemnek az elsőbiróság helyt is adott.

E végzes ellen a bérbeadó annyiban a mennyiben a 7000 frt biztositék erejéig a zálogjog bekebeleztetett, felfolyamodással élvén: a prágai országos főtörvényszék helyt adott, s a fentebbi végzés azon részét, mely szerint a 7000 frt biztositékra nézve a zálogjog bekebeleztetett megváltoztatta; mert jóllehet a bérszerződésben 7000 frt biztositék letétele a bérlő kötelességévé tétetik is, — eltekintve attól, hogy ez összegnek valóban megtörtént letétele az okmányból ki nem derül — a bérlőnek a bérbeadó által zálogjog nem engedélyeztetett, mert a bérlési szerződés bekebelezésére adott engedély által csak a telek. rend. 19. §-ában emlitett bekebelezés értendő (az osztr. telek. rend. 19. §-a ugyanis arról szól, hogy a bérleti és haszonbérleti jog előjegyezhető vagy bekebelezhető a nélkül, hogy az esetleg származható kár legmagasabb összegének meghatározása szükséges lenne.)

A legfőbb itélőszék helybenhagyta a másodbiróság határozatát, mert az osztr. telekkönyvi rendelet 26. §-a szerint a bejegyzés alapjául szolgáló okiratoknak a jogszerzés vagy átváltozás alapjául szolgáló jogczimet magában kell foglalnia a 32. §. *b)* pontja szerint annak, ki ellen a jog bejegyzése eszközöltetni czéloztatik, erre vonatkozólag határozott nyilatkozatát kell tartalmaznia, ez pedig a mondott okmányban hiányzik, a telekkönyvi birónak pedig az okmányokban előforduló incorrect stilisatiot orvosolni nem tartozik feladatához.

E határozat tekintettel a mi telekkönyvi törvényünkre is teljesen helyes. A bérleti szerződés bekebelezésére adott engedély alatt, más mint a bérleti jog bekebelezése, a szokásos szójárás szerint sem érthető, ebből a biztositékra vonatkozó zálogjog bekebelezésére való engedély csak erőltetve magyarázható ki; s minthogy e biztositék biztositására az okmányban általános engedély sem foglaltatik; minthogy az lejárt követelést sem képez, sem más a törvényben a biztositásra nézve előirt feltételek fenn nem forognak: előjegyzésnek sem lehet helye.

2. A perfeljegyzés egy érdekes esete. A. község takarékpénztára *B.* ellen keresetet inditott, melyben az általa *B*-nek az intézet irányában fennlevő 14676 frt bekebelezett adóssága folytán fizetett 165 frt 85 kr jövedelmi adó visszatérítését kérte, s egyuttal a szóban forgó pernek a mondott ingatlanságra leendő feljegyzését is kérelmezte.

Az elsőbiróság a perfeljegyzési kérelemnek helyt adott azon indoknál fogva, mert a kereset alapjául szolgáló kötvényben alperes magát a felperes által a szóban forgó tőke után netán fizetendő adó s illetékek visszatérítésére határozottan kötelezte, s e kötelezettség biztositása végett 200 frt erejéig zálogjogot is engedett, mely zálogjog be is bekeleztetett.

Alperes felfolyamodása folytán a gráczi főtörvényszék az elsőbiróság végzését megváltoztatta, s folyamodót perfeljegyzési kérvényével elutasitotta, mert a telekkönyvi rendelet 59. §-a szerint csak a jelzálog kereset feljegyzése foglalhat helyt, e kereset azonban tekintettel annak kérelmi részére jelzálog keresetnek; s a perfeljegyzésnek más indoka sem forog fenn, mert a keresetnek tárgyát telekkönyvi jog nem képezi.

A legfőbb itélőszék azonban a másodbiróság végzésének megváltoztatásával az elsőbiróság végzését hagyta helyben, mert panaszló részére a zálogjog az általa netán fizetendő adók s illetékekre nézve 200 frt erejéig határozottan be lett a zálogjog kebelezve, s ennélfogva habár felperes csakis az általa fizetett adó erejéig támasztott alperes adós ellen személyes keresetet, kétségkivül jogositva van az ellen mint a jelzálog tulajdonosa ellen dologi végrehajtást kérni, ily körülmények között pedig a telek. rend. 59. §-a szerint a perfeljegyzésnek helye van.

Nézetünk szerint a főtörvényszék határozata áll helyes alapon, s a legfőbb itélőszéki határozat inkább az opportunitás, mint a törvény szigorának teljes alkalmazását tartja szem előtt.

A zálogjogra vonatkozólag csak a jelzálog kereset bejegyzését engedi meg a törvény. E kereset azonban nem jelzálog kereset, ellenére annak, hogy a kártéritési legmagasabb összeg be van kebelezve, mert ha az volna a kereseti követelés kifizetése után a zálogjognak is törültetnie kellene, ebbe azonban a takarékpénztár aligha beleegyeznék, mert az a kölcsön letörlesztéséig származtató további kárának biztositására is szolgál, s igy csak a fökövetelésnek, mely egyuttal nem képezte per tárgyát megszüntével enyészik el. Helyesen járt el tehát a főtörvényszék midőn a perfeljegyzést megtagadta.

Általában tapasztalhatjuk, hogy mily könnyelmüen járnak el bíróságaink a perfeljegyzés megengedése körül. Ausztriában e részben mégis több a garantia, mint nálunk,

mert ott a jelzálog kereset feljegyzését a per birája rendeli el, s igy módjában áll megvizsgálni az egész kereset tartalmát, s igy megbirálni ha vajjon az a feljegyezhető perek sorába tartozik-e? De nálunk egy egyszerü felzetet ád be felperes a telekkönyvi hatóságnál s ennek külzete alapján történik a feljegyzés, pedig lehet a kereset kérelmi része a külzet tartalmától teljesen különbözik.

Oly könnyelmüség kapott lábra e részben bíróságainknál, mint ha a perfeljegyzésnek semmi más hatása nem volna mint hogy addig, mig a per folyik, a telekkönyvben van, s ha a per lefolyt kitörültetik. Még sem gondolják, hogy egy konokságból inditott per feljegyzése tönkre teheti a tulajdonost, mert megfosztja azt hitelétől és eladhatlanná teszi birtokát. E baj egyike azoknak, melyek orvoslást igénylenek, minthogy azonban e tárgyról más alkalommal bővebben kivánunk szólani, ezuttal csak e rövid alkalmi megjegyzésre szoritkozunk.

3. A főtétben törlött egyetemleges jelzálogjog törlése a mellék betétben, mely esetben foglalhat helyt?

A. aziránt folyamodott, hogy 155., 168. és 169. szám ingatlanra — mint jelzálogra — bekebelezett zálogjog töröltessék azon az alapon, mert a hitelező 1872. évi január 14-én kiadott nyilatkozata folytán az ezen ingatlanokat terhelő 367 frt tartozás kifizetettnek elismertetett, s annak a főjelzálogról való törlése a hitelező engedélye alapján el is rendeltetett.

Az elsőbiróság e kérelemnek helyt adott, mert a zálogjog ugyanezen követelésre nézve a főjelzálogról kitörültetvén, az a mellékjelzálogról is törlendő.

A főtörvényszék azonban e végzést megváltoztatta, mert az 1872. évi január 14-én kiadott nyilatkozatból az, hogy a zálogjog törlése a mellékjelzálogról is helyt foglalhatna.

A legfőbb itélőszék azonban a másodbiróság végzését megváltoztatta és az elsőbiróság végzését hagyta helyben, mert a telekkönyvi rendelet 112. §-a szerint a főjelzálogról kitörlött zálogjog a mellékjelzálogról is törlendő, ha csak a törlésből határozottan ki nem derül, hogy az kizárólag a főjelzálogra korlátoltatott. Ez eset azonban jelenleg fenn nem forog, mert a főjelzálognál a törlés a tartozás megtörtént kifizetése alapján engedtetvén meg; ily esetben a hitelezőnek különös engedélye arra, hogy a törlés a mellékjelzálogról is eszközölhető legyen, nem igényeltetik.

E legfőbb itélőszéki határozat annál nagyobb figyelmet érdemel, mert tapasztalatom szerint e kérdéssel hazai bíróságaink sincsenek tisztában és oly esetben, midőn a hitelező nyugtatja a követelés kifizetését s annak a főjelzálogról leendő törlésére engedélyt ád, a törlést a mellékjelzálogról nem eszközlik, pedig a mi a telek. rend. 116. §-a szerint ily esetben a zálogjog a mellékbetétnél is törlendő.

4. A jelzálogjog kiterjed-e az elégett zálogtárgy fejében fizetett biztositási összegekre?

Előre bocsátjuk azt, hogy e határozatot hazai jogászainkra nézve azért tartjuk kiválólag fontosnak, mert az 1828. julius 8-án 2554. szám alatti udvari rendeletre hivatkozik; minthogy pedig a telekkönyvi rendelet, illetve az osztr. polg. törvénykönyv erre vonatkozó része minden pótrendeletekkel lett hatályában fenntartva, (ideigl. törvk. szab. 145. §.) nézetem szerint e rendelet is és pedig annál is inkább fenntartottnak tekintendő, mert ennek szelleme az anyagi igazságnak teljes mérvben megfelel.

Magára az ügy érdemére térve, mindenekelőtt meg kell emlitenünk, hogy a legfőbb itélőszék e kérdést igenlőleg oldotta meg, következő indokoknál fogva:

Az 1828. évi julius 18-án 2354. szám alatt kelt udvari rendelet azt rendeli, hogy a biztositó társulatok által fizetendő biztositási összegek rendeltetési czéljuktól sem átruházások, sem végrehajtási foglalás alá ne vétessenek, hanem azok rendeltetési czéljukra vagyis az épületek helyreállitására fordittassanak s különösen, hogy jelzálogos hitelezők rövidséget ne szenvedjenek. E rendelet által kétségkivül a polg. törvk. 8. §-a alapján a zálogjogra vonatkozólag kötelező magyarázat adatott ki, oly értelemben, hogy az ingatlanokra bekebelezett zálogjog az ezek biztositása folytán nyert összegekre is kiterjed annyiban, a mennyiben a jelzálogos hitelező engedélye nélkül a biztositási dijak más czélra, mint az épület helyreállitására nem fordithatók, miből kifolyólag az zálogjogát e pénzek mindennemü megcsonkitása ellenében érvényesiteni jogositva van. Ezen legfelsőbb elhatározásban azonban más a közjogban gyökerező czél is foglaltatik, t. i. hogy a leégett házak felépitése lehetővé tétessék, mi a mondott udvari rendelvényben szintén kifejezést talált. Habár tehát a közjog alapelvei változást szenvedtek is, ez udvari rendelvény magánjogi hatálya, mennyiben az a jelzálogjog védelmét czélozza, mindaddig érvényben fennállónak tekintendő, mig az a törvényhozás által meg nem változtattatik, vagy meg nem szüntettetik. Es minthogy a fennforgó esetben nem az forog szóban, hogy alperesek a kérdéses biztositási pénzre szereztek-e zálogjogot, hanem csakis az, hogy felperesnek az ingatlanra nyert zálogjoga kiterjed-e a biztositási dijra? vagy ebben őt mint régibb zálogos hitelezőt elsőbbségi jog illeti-e? és e kérdést tekintettel a többször idézett udvari rendeletre másként, mint igenlőleg megoldani nem lehet.

Jegyzőkönyv.

Felvétetett Budapesten, 1879. évi január 3-án *A telekkönyvvezetők országos egyesülete* állandó választmányának ülésében.

Elnök: Voigt Ede elnök.

Jegyző: Petrás Gyula titkár.

Jelen voltak: Máltás Miksa alelnök, Perczel Lajos titkár, Tihanyi Ferencz pénztárnok, Gonda Mihály ellenőr, Horony György, Tahy Elek, Károly Imre választmányi tagok.

1. Elnök megnyitván az ülést, a mult ülés jkönyve észrevétel nélkül hitelesittetik.

2. Elnök ezek után a következő előterjesztést teszi:

T. választmány! Gyöngébbnek érzem magamat, sem hogy kifejezni tudnám azon érzelmeket, melyek keblemben ébrednek e pillanatban, midőn az 1880. évben tartandó választmányi ülések elsejét megnyitom. Ha pusztán kötelességet teljesitenék, akkor feladatomat könnyebben oldanám meg; de önökkel szemben uraim, kikhez a barátság kötelékein kivül egy mindnyájunk által ápolt törekvés csatol, s nekem ki tanuja voltam és vagyok az önök buzgalmának, ki tudom, hogy ezen odaadás az önök részéről mennyi áldozatba kerül, mint emlitém a leggazdagabb tehetség is szegénynek érzi magát. Tudom, miszerint önök a magasztalásnak épen nem barátai, s ez okból csak egyszerüen, de szivemből üdvözlöm önöket ez év első választmányi ülésén; s kérem egyuttal önöket, miszerint ez évben is ápolják közös ügyünket ép oly hévvel, minővel csüggtek ez ideig; s tartsanak meg továbbra is szives jóindulatukban és barátságukban.

Engedjék meg uraim, miszerint ez alkalommal röviden visszapilantsak azon bár rövid, de eseményekben gazdag időre, mióta fiatal egyesületünk él, s röviden elmondjam és összegezzem, azon törekvéseket, melyeket egyesületünk érdekében közös erővel kifejtettünk.

Azt hiszem mindnyájunk véleményének adok kifejezést, midőn mindenek előtt kijelentem, miszerint törekvéseinkben csak egy czélt ismertünk: egyesületünk érdekét és jólétét.

Mint tudják önök, egyesületünk bár tény, hogy az 1879. aug. 20-án tartott közgyülésen megalakult, müködését azonban csak az alapszabályoknak a nagyméltóságu belügyministerium által történt megerősitése után kezdette meg.

A választmány teljességét mindjárt kerdetben veszély fenyegette, mennyiben két tagja az első napokban lemondott. E kilépés a választmányt nem kis zavarba hozta; és nem pusztán önfentartási ösztönböl, de a sikeres müködés tekintetéből is, — a közgyülés jóváhagyása reményében, — kénytelen volt magát kiegésziteni, s az egyik megüresedett választmányi tagságra Károly Imre urat kérte fel, ki szives is volt azt elfogadni, s azt jelenleg is viseli. Azóta a választmány fenakadás nélkül müködik, s büszkén mondhatom, még egyszer sem volt azon helyzetben, miszerint érvényes határozatot nem hozhatott volna. Az előttem fekvő jegyzőkönyvekből kitünik, miszerint az állandó választmány 1879. évi október 20-tól kezdve nyolcz választmányi ülést tartott és elintézett 225 ügydarabot.

Intézkedéseinek főbb pontjai a következők:

a) Az ügykezelés megállapitása.

Az alapszabályok az ügykezelést illetőleg csak az általános keret felől intézkednek. A választmány azonban megállapitotta a részleteket is.

Gondoskodott az egyesület helyiségéről a választmányi ülések idejéről, a szükséges könyvekről és nyomtatványokról.

b) A tagok felvétele. E pontban szigoruan ragaszkodott az alapszabályokhoz, a kivitelre nézve annyiban tért el, miszerint a rendes tagok felvételénél az eredeti okmányoknak bemutatását nem követelte, hanem megelégedett azzal, miszerint a jelentkező, okmánya lételét — hivatal főnöke által kérvényére vezetett bizonylattal igazolván minek alapján felvétele minden akadály nélkül eszközöltetett.

A mi a tagok számát illeti, a legnagyobb örömmel constatálhatom, miszerint az várakozásunkon felül szaporodott. Nemcsak számban, de moralis tekintélyben is emelkedett, s oly fényes állásu, tekintélyes és tudományos egyéneket is számát tagjai közé, mint kevés egyesület. 1879. év végén az arány következőleg állott:

Rendes tagul felvétetett 1879. év folyamán .	313 tag
Pártoló 1880. évtől	158 »
összesen . . .	471 tag

Társadalmi állásukat tekintve 2 törvényszéki elnök, 37 törvényszéki biró és járásbiró 1 megyei ügyész, 228 telekkönyvvezető és 76 telekkönyvvezetőjelölt. 111 ügyvéd, 11 törvénysz. jegyző és joggyakornok.

E fényes eredmény nagy részt a választmány életrevalóságának köszönhető és nem mulaszthatom el megnevezni: *Krupecz Ede* pozsonyi, — *Sperlágh Dániel* tamási, — *Wimmer János* kaposvári, — *Lovich Kálmán* zombori, — *Putnoky Rudolf* körmöczbányai, — *Popovics Milan* ó-becsei, — *Virágh Aladár* és *Sztankay László* eperjesi — *Jeszenszky Géza* balassagyarmathi *és Podhajeczky Róbert* marosvásárhelyi telekkönyvvezető urakat, kik ritka kitartással és buzgalommal a vidéken egyesületünknek valódi apostolai.

A választmány is itt a központban megtette a maga kötelességét. A birói kar — és ügyvédi kamarákhoz — egyes ügyvédek — valamint testületek — és pénzintézetekhez felhivást intézett, melyben egyesületünk pártolása — és terjesztésére hivta fel figyelmöket.

Nem mulaszthatom el azonban az érem másik oldalának megvilágitását sem. És itt mindenekelőtt szomoru kötelességet kell teljesitenem, midőn vissza idézem a tisztelt választmány emlékezetébe, miszerint egyesületünk 2 derék tagját; nevezetesen: Deli János hódmezővásárhelyi. Spindelbauer Imre szegozárdi telekkönyvvezetőt elvesztette.

A másik még leverőbb. Találkoztak e karban többen, kik adott és beküldött nyilatkozataikat ez ideig be nem váltották.

c) Az egyesület közlönye iránti intézkedés. Az egyesület közlönye 1880. január 1-től kezdve a jogász körökben előnyösen ismert *Jogtudományi Közlöny*. — A megállapodás föltételei önök előtt ismeretesek. Leglényegesebb része, miszerint minden második számában egy fél iv, esetleg egy iv mellékletet fog hozni, mely egyesületi és telekkönyvi ügyekkel foglalkozand. E mellékleten fog napvilágot látni minden, mi az egyesület körében és érdekében történik, tehát a választmányi ülések jegyzőkönyvei, a tagok felvétele, a tagdijak nyugtatványozása stb. Ezen intézkedés egy rég érzett hiányt fog pótolni, mely részünkről nem épen nagy áldozattal jár, s melyből a haszon mégis a mienk leend. Itt fekell emlitenem a kiadó társulat, különös a szerkesztőség szives jó indulatát és áldozatkészségét, melylyel ezen intézkedésünket támogatták és alkalmat veszek magamnak a tisztelt választmányt felkérni, miszerint az emlitett uraknak köszönetet szavazni sziveskedjenek.

e) A pénztári kezelést és ellenőrzést illetőleg mérvadó volt az alapszabályok 32. §. A pénztár a kettős könyvvitel elvei szerint vezettetik, valamint az ellenőrzés is. Minden választmányi ülésen a pénztár vizsgálat alá vétetett, s a legnagyobb rendben találtatott.

A pénztár forgalma a következő volt:

1879. év jun.—deczemb. félévre befolyt tagsági és beiratási dij fejében, rendes tagoktól .	326 frt 60 kr.
Pártoló tagok illetményei czimén 1880 évre .	129 »
Rendes tagoktól tagdij 1880-ra	27 »
összesen . . .	482 frt 60 kr.
Kiadás 1879. évi deczember 31-ig	359 » 97 »
Pénzállomány 1879. év decz. 31-én	122 frt 63 kr.

Ezen kivül befolyt az egyesület közlönyére 426 frt, mely a Franklin-társulatnak adatott át. Ez utóbbi czimen befolyandó összegek kezelésével ezután az elnök bizatott meg.

T. választmány! Ez volt egyesületünk müködésének vázlata, nyugodt lelkiismerettel bocsátom birálat alá. Lehet nem elégit ki minden igényeket, de ne méltóztassanak elfeledni, miszerint egyesületünk megalakulása óta a kezdet, a szervezkedés nehézségeivel küzdött. Ma már Isten segedelmével ezen is tul vagyunk, s erőnket hasznosabb és nagyobb törekvéseknek szentelhetjük. Mielőtt azonban előterjesztésemet berekeszteném, kötelességemnek ismerem kiemelni e választmány azon tagjainak nevét, kik lankadatlan szorgalom és buzgalommal, kitartással, tehetségökkel ügyünknek, illetve egyesületünknek, önzetlenül szolgáltak. Kérem ennélfogva a t. választmányt, miszerint az egyesület két derék titkárjának Petrás Gyula és Perczel Lajos, valamint buzgó pénztárnokának Tihanyi Ferencz urnak forró köszönetét és elismerését kifejezni sziveskedjék:

Éljen a haza, éljen egyesületünk!

A választmány az elnök ur előterjesztését örvendetes tudomásul vette, és azt minden részletében magáévá teszi. Az elnök ur által emlitett urak mindenikének hasznos közremüködésükért forró köszönetét kifejezni kötelességének tartja. Az elnök urnak, ki ezen egyesület eszméjét először penditette meg, s kinek törhetlen erélye tette lehetővé, miszerint az egyesület életet nyerjen, a választmány a maga részéről hasonlóan forró köszönetét és elismerését fejezi ki.

3. Elnök ur Mátyásy József pestvidéki kir. tszéki biró urat és Rácz Pál ügyvéd urakat pártoló tagokul ajánlja. Felvétetnek.

4. Sperlágh Dánial tkkv. és választmányi tag Tamásiban, pártoló tagokul ajánlja Gruber Iván kir. jbiró és Koncsics Pál ügyvéd urakat Tamásiból, valamint Grósch József ügyvéd urat Gyönkről. Felvétetnek.

5. Vibirál Dénes tkkv. Zentán, pártoló tagokat ajánlja: Nekám Gyula kir. aljbiró, Zsarkó Antal kir. közjegyző és Matkovits János ügyvéd urakat. Felvétetnek.

6. Lehoczky József tkkv. Trencsénből, ajánlja pártoló tagul Donáth Manó ügyvéd urat. Felvétetett.

7. Máltás Miksa alelnök ur ajánlja pártoló tagokul: Pápay Mór, Pajor Ferencz, Fábry Gyula, Weresmarthy Bertalan, Schmidt Géza, Horváth Jenő pestvidéki kir. törvényszéki biró urakat, valamint Dinnyés Dezső, Adám György kir. törvényszéki jegyző és Rottler Béla joggyakornok urakat. Felvétetnek.

8. Perczel Lajos titkár ajánlja pártoló tagokul: Parall Ferencz, Tóth Gyula ügyvéd, Kiss Ignácz pestmegyei árvaszéki ügyész és Kozma Kiss József joggyakornok urakat. Felvétetnek.

Több tárgy nem lévén, az elnök az ülést feloszlatja.

Kelt mint fent.

Voigt Ede, elnök. *Petrás Gyula,* titkár.

Franklin-Társulat nyomdája.

Tizenötödik évfolyam. 3. SZ. Budapest, 1880. január 16.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA: *Wesselényi-utcza 4. sz., I. em.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztőkhöz.

TARTALOM: A választott bíróság. Dr. Vécsey Tamás egyetemi tanár urtól. — A birói kinevezések és előléptetések Günther Antal urtól. — Az osztrák bíróságok gyakorlatából polgári ügyekben párhuzamban hazai bíróságaink gyakorlatával. Zlinszky Imre urtól. — Heti szemle. — Nyilt levél a szerkesztőhez. Dr. Weiss Ignácz brassai ügyvéd urtól. — Az irói és müvészi tulajdonjog tárgyában készült törvényjavaslat felett egybegyült enquete ülései. — Törvénykezési szemle: Böngészés a kisebb polgári peres ügyek mezején. Ternovszky Béla kir. törvényszéki biró urtól. — A gazdák fenyitő hatalma. Kókay urtól.

MELLÉKLET: Curiai határozatok.

A választott bíróság.

III. A bíróválasztási és bíróság elfogadási két szerződés viszonya egymáshoz.

A dolgok logikai sorrende szerint a bíróválasztási szerződés megelőzi a bíróság elfogadása iránti szerződést, hiszen a választott biráskodás elvállalása feltételezi, hogy a felek közt már előbb létesült a megegyezés, miszerint ügyöket választott bíróra bizzák. Gyakorlatilag nem lehetne receptum teljesitését követelni ott, hol compromissum nem köttetett.

Csak kivételesen fordulhat elő az az eset, hogy a bíróság elfogadási szerződés korábban köttetett, de minden esetre a bíróválasztási szerződés létrejövetelének reményében és feltétele alatt.

Az emlitett két szerződés egymást kölcsönösen kiegészíti. A kettőnek összefüggésére figyelmeztet Paulus, midőn igy szól: de officio arbitri tractantibus sciendum est omnem tractatum ex ipso compromisso sumendum, nec enim aliud illi licebit, quam quod ibi, ut efficere possit, cautum est.[1] A feleknek előbb *egymással*, aztán a *bíróval* kell tisztában lenniök. A compromissum előkészíti a receptumot és ezen két szerződés mint eszköz a pernek eldöntését czélozza. A compromissum *előkészitő* természetéből következik, hogy a kereset elévülését a compromissum kötése nem akasztja meg, hanem csak a keresetnek megindítása a receptum alapján álló birónál.[2]

IV. Hatálytalanná válás.

A bíróválasztási szerződés hatályát veszti, ha a felek az eljárás ezen nemétől kölcsönösen elállanak, még pedig ugy vélem, hogy az ügy érdemébe bocsátkozás *előtt* kell az elállás iránt a kölcsönös megegyezésnek létesülnie (395. *b.* pont).

A compromissumot a receptumnak létre nem jövése vagy meghiusulása is hatálytalanná teszi, a mennyiben ily esetről a szerződés másképen nem gondoskodott. (395. §. *d.*) Ellenben ha a pactum de compromittendo alapján történt receptum hiusulna meg, nem szünik meg a pactum, hanem a bíróság kiegészittetik, illetőleg ujból alakittatik. (395. §. utolsó kikezdés.)

A bíróság elfogadási szerződés hatályát veszti ha az alapul szolgáló bíróválasztási szerződés bármi okból meghiusul (395. *b.* és *d.* pont), tehát akkor: ha a felek az eljárás ezen nemétől elállanak. (395. §. *b.* pont.) A választott biró véleményem szerint nem köteles tisztét gyakorolni a felek isméti megegyezése esetében. A választott biró a birói tisztnek elfogadása által kötelezte ugyan magát a felek irányában, de a felek a biró irányában nem vállalkoztak arra, hogy a szerződéstől el ne állhassanak. Azonban másrészről a birót nem szabad a felek szeszélyének kitenni. Elállásuk a birót végleg mentesiti.

A receptum meg nem tartása javaslatunk 395. §-a *d.* pontja szerint a szerződés (compromissum) erejének vesztését eredményezi, ha pedig pactum de compromittendo alapján alakittatott a bíróság és valamelyik biró vonakodik: ez azt idézi elő, hogy a vonakodó helyett más birót nevez az illetékes bíróság (396. §.) Excusatio nem kivántatik. Ez által elejét veszik annak, hogy a vonakodó biró helyébe a per huzásában gyönyörködő fél ismét oly birót jelöljön, a kiről hónapok mulva a vonakodás derül ki, helyt adandó egy ujabb vonakodónak. A huza-vona hátulsó ajtóját a javaslat becsukja.

A bíróság elfogadási szerződés kötelezi a bíróságot, hogy 15 nap alatt elnököt és jegyzőt válaszszon, s egyetértés hiányában elnök és jegyző nevezés végett a birák keressék meg a rendes bíróságot. Az elnök megválasztása, illetőleg a kinevezés tudatása után 15 nap alatt alakulni s az ügy folyamatba tétele iránt intézkedni kötelesek, (388. §.). Ha ezen idő alatt meg nem alakul a bíróság, elveszti létjogát (395. §. *a.*). Ugy vélem, hogy akkor is elveszti létjogát ha a szerződésileg kitüzött idő alatt meg nem hozza az itéletet. Szükségtelenné válik a választott bíróság ha az ügy, a melyre kikötve volt akár jogerőre emelkedett itélet, akár egyezség által elintéztetett. (395. §. *c.* pont.)

Egyébiránt mindkét szerződés kell, hogy megfeleljen a köztörvények követelményeinek a szerződések tárgyában, ennélfogva a köztörvények illetőleg szokás jogunk szabályai ezen két szerződés megbirálásánál is irányadók, ugy a megkötés mint a teljesités vagy módositás és megszüntetés tekintetében.

Dr. Vécsey Tamás,
egyetemi tanár.

(Folyt. következik.)

[1] Dig. IV. VIII. 32. §. 15.
[2] Cod. II. 55. 5. §. 1.

A birói kinevezések és előléptetések.

III.

Mi sem természetesebb, minthogy a forradalom után egymást követő kormányok minél hatályosabb befolyást kivántak maguknak biztositani a bíróságokra s igy azt látjuk, hogy az átmenetet egyik kormányformából a másikra a birói testületnek ugynevezett eperatiója s az uj hatalom hiveinek tömeges kineveztetése és rohamos előléptetése kisérik.

Az első császárság notorius hiveit a birák között megfosztja hivataluktól a restauratió, ennek embereit a juliusi királyság. E példát követik a 48-iki forradalom, a második császárság és most legujabban a köztársaság.

De viszont el kell ismernünk, hogy ez az epuratió mindannyiszor a nemzeti közvélemény élénk felháboro-

dásával járt, főleg midőn csakhamar tisztába jött az iránt, hogy ennek czélja nem annyira politikailag compromittált birák elmozditása, mint inkább az, hogy az uj hatalom hivei tömegesen bejuthassanak a birói testületbe, egyszerü kiküszöbölésével azoknak, kik közől számosan épen azért nem tetszettek, mert amint a multban egyedül és kizárólag, távol a pártmozgalmaktól, az igazságszolgáltatás magasztos hivatásának éltek, ugy az uj hatalom sem várhatott tőlük saját érdekében politikailag hasznos szolgálatokat.

Az átmenetek és uj átalakulások közepette, midőn a nemzet aggodalomtelten tekintett a jövő elé, rendesen könnyen valósithatta a hatalom czéljait. De valóban lélekemelő példákban látjuk, hogy a politika eszközeiként a bíróságok kebelébe bejutott uj elemek a franczia bíróság hatalmas testületi szellemének befolyása alatt mint válnak a Iustitia önérzetes papjaivá, s mily eltünőleg csekély azok száma, kik a hatalomnak tényleg szolgálatába állottak.

Legfeltünőbben nyilvánult ez az elnöki és alelnöki állásokon kinevezett biráknál. Az uj kormány hivei rendesen gyorsan emelkedtek s midőn eljutottak azon helyekre, hol a politika tőlük szolgálatokat várhatott, a birói testület erkölcsi erejének hatása alatt, szemben a társadalomnak az átmenet bizonytalanságából ismét erőre kelt közlelkiismeretével, átérzik magasztos hivatásukat s a birói testület közmeggyőződésének képviselőiként, a pártatlan igazság rettenthetlen bajnokaiként lépnek a hatalom elé.

A második császárság alatt, daczára a kezdetben történt tömeges epuratiónak és az uj kinevezéseknek, a birói testület nem egyszer éreztette hatalmas erkölcsi erejét. III. Napoleon, midőn látta, hogy első kisérlete nem sikerült, a legravaszabb eszközökhöz folyamodott, hogy a bíróságot hatalmának feltétlen szolgálatába hajtsa.

Fenntartotta a bíróságok candidationalis jogát, mely, mint láttuk, az elnöki praesentatiókban nyilvánult, de egyuttal megbontani igyekezett a bíróság testületi organismusát, ekként remélvén, hogy az elnöki felterjesztések az ujonnan kinevezendő s főleg az előléptetendő birákra nézve előmozditani fogják uralmának érdekeit. Az ősi traditiónak ekként megtartotta külső alakját, de meghamisitani igyekezett azon szellemet, mely annak életet adott. Az 1852-ik évi jan. 14-iki alkotmány 6-ik czikke szerint a birák császári decret által neveztetnek ki. Dalloz (34. köt. 1538 lap) hozzáteszi, hogy szabályszerüleg és főleg ha magasabb állásra történik előléptetés, a jelöltek a törvényszék elnöke és az illető főügyész által szerkesztendő jelöltségi lajstromokba foglaltatnak, melyek az igazságügyminiszter elé terjesztetnek. Ha az igazságügyminiszter nem él kezdeményezési jogával, e lajstromokból választja a kinevezendő s illetőleg előléptetendő birót, kinek kinevezése az államfő elé terjesztetik. [1]

Nem szükséges talán bővebben magyaráznunk, hogy közvetlenül az államcsiny után e candidationalis jog fenntartása különös jelentőséggel bir s mutatja, hogy mennyire igyekezett a császár a birói helyek betöltésére nézve legalább szinleg megadni a bíróságoknak azon befolyást, melyet a legkiválóbb államférfiak folyton sürgettek, melynek törvényhozási szabályozása annyiszor követeltetett, s melyet a bíróságok tényleg gyakoroltak is, bár ezen befolyás az emlitett viszonyok közepette nem egyszer illusoriussá tétetett.

Csak nehány adatot kivánunk e tekintetben felsorolni.

Az 1841-ben a semmitőszék által készitett javaslat törvény által kivánja szabályoztatni azon befolyást, melyet a birói noviciatus tekintetében a birák, a jogtanárok és az ügyvédek gyakorolnak.

1848-ban a Martin de Strasbourg elnöklete alatt müködött bizottság törvényjavaslatot dolgozott ki, mely szerint a birák kinevezésének azon jelöltségi lajstromok alapján *kell* történni, mélyet az ügyészség, a jogtanárok, az ügyvédi testület meghallgatásával a törvényszékek és főtörvényszékek birái állapitanak meg [2]

Az 1850 ben *Portalis*, a semmitőszék elnökének vezetése alatt működött bizottság által kidolgozott törvényjavaslat szerint a birák kinevezése két jelöltségi lajstrom alapján történik, melyeket az alsóbb fokozatu birákra nézve maga a bíróság és a barreau készitenek.

Az elnökök és ügyérekre vonatkozó jelöltségi lajstromok a birák teljes ülésében állapittatnak meg. Egy külön lajstromot készitenek az emlitett testületek bâtoumérjei. [3] Csak mellesleg emlitjük meg, hogy *Crouseillhes* e törvényjavaslatra vonatkozólag az Assemblée elé terjesztett jelentésében az ügyvédi kar befolyását a birói kinevezésekre mellőztetni kivánta, mint mely szerinte megzavarja ama viszonyt, mely az igazságszolgáltatás e két tényezője között létezik. [4]

Mindezt annak igazolására kivántuk felhozni, hogy a franczia társadasomban folyton élénken éreztette hatását azon eszme, mely a forradalom előtti emlékekből maradt fenn a bíróságokra nézve, s mely nem engedte meg, hogy a birói kinevezésekre és előléptetésekre a hatalomnak korlátlan befolyás biztositassék.

Ily körülmények között mindenesetre egészen más világitásban tünik fel a Dalloz gyüjteményéből idézett azon kikötés, hogy a végrehajtó hatalom feje s illetőleg az igazságügyminiszter is élhet a birói kinevezések és előléptetések tekintetében kezdeményezési jogával s ez szintén bizonyitja, hogy a második császárság is menynyire iparkodott legalább mutatni, hogy e tekintetben a közvélemény előtt meghajol.

S csakugyan, a kivételek közé tartozott, midőn a kormány a kezdeményezés jogával élt. Folyton fenn akarta tartani azon látszatot, hogy a birói candidatiók alapján intézi a kinevezéseket és előléptetéseket, s hogy czélját mégis elérje, más eszközökhöz folyamodott. Fokozatosan megbontván, mint emlitettük, a birói testületi szervezetet, az elnököket kivonni igyekezett amaz erkölcsi hatás alól, melyet reá a testületileg nem nyilvánulható birói közvélemény gyakorolt s másrészről a fizetési fokozatok rendezésében erkölcstelen ingert keltett fel a hatalom kegyének keresésére nézve

Nem tehetjük, hogy ne ismertessük meg e fizetési kategóriákat, melyek czélja szemmel látható.

A második császárság alatt 5.444 biró müködött. A fizetések, eltekintve a semmitőszék 49 tagjától, — ekként voltak felosztva: 26 főtörvényszeknél alkalmaz-

[1] Le plus souvent, et particulièrement quand il s'agit d'une promotion à des fonctions plus élevées dans le ressort de la même cour impériale, il est (le candidat) porté sur une double liste de présentation, qu'envoient à la chancellerie le premier président et le procureur général de la cour dans laquelle la place est vacante. Quand le garde de Sceaux n'use pas de son initiative, il choisit sur cette double liste le candidat dont la nomination est soumise au chef de l'État.

[2] Le gouvernement doit choisir les magistrats sur des listes de candidats dressées par les facultés de droit, les membres du ministère public, le conseil de l'Ordre des avocats, la Chambre des avoués, enfin par les juges du Tribunal de première instance et d'appel.

[3] Le choix doit être fait sur deux listes de présentation dressées par la magistrature et le barreau pour les fonctions de juge suppléant, de juge et substitut.

Pour les présidents et les procureurs de la République deux listes de candidats doivent être faites: par la Cour en assemblée générale et par les batonniers du ressort, réunis au chef-lieu de la Cour.

[4] Il ne faut pas se dissimuler qu'une action même indirecte du barreau sur la nomination de magistrats dénaturerait des rapports qui dans l'ordre public comme dans la vie privée ont eu jusqu'ici tant d'avantage et de charme.

tatott: 1 elnök 25.000 fr. évi fizetéssel, 4 elnök 20.000, 21 elnök 15.000 frankkal. Ezen kivül volt 92 tanácselnök; ezek közül 7 13.500, 16 10.500, 69 7.500 frankkal A tanácsosok közül kapott 64 11.000; 100 7000; 453 5.000 frankot.

A törvényszékek tagjainak fizetése ekként osztályoztatott: Volt 359 elnök. Fizetésük: 1 20.000, 7 10.000, 142 4500, a többi 3.600 frankot, 124 alelnök közül 1 kapott 10,000, 20 6250, a többiek kategóriák szerint 4375, 3750 és 3.375 frankot.

A piges d'instruction fizetései apró kategóriákban 9.600 és 2.880 frank között váltakoznak, 763 biró között minimalis fokozatok szerint a fizetések 8000 franktól kezdve egész 2.400 frankig szállnak le.

Tehát valóságos Jakab-létra, mely arra volt hivatva, hogy a szegénységet, a megélhetést csábitgassa maga sabb és magasabb fokozatok elérésére. Ezzel kapcsolatban megszüntettek azon birói bizottságok, melyeket az 1820. október 11-iki rendelet megalkotott s melyek megállapodásai a bíróság belső munkakörére nézve az illető bíróság teljes ülése elé terjesztettek jóváhagyás végett, mi kétségtelenül nagyban erősitette a collegiális szellemet s fejlesztette a bíróság testületi önérzetét és hatalmát. És megkezdődött az 1859. augusztus 16-ikán a comissiókat eltörlő rendelet után egyesek által a legbotrányosabb hivatalvadászat ugy, hogy a felháborodott közvélemény hatása alatt az akkori franczia igazságügyminiszter is kénytelen volt ezen áramlat ellen nyilatkozni, midőn pedig önmaga a kormány nyitotta meg azon zsilipeket, melyeken a felkeltett szenvedélyek korbácsolta ár behatolt s fenyegetővé vált.

A birói testület megbontott szervezete mellett nem éreztethette egy időn át fegyelmező hatalmát; de a mi örök dicsőségére szolgál a franczia birói szellemnek, épen azok, kikre a kormány leginkább vélt számithatni s a kikre átruházta az azelőtt a birói testület által gyakorolt jogokat, ekként igyekezvén azokat kivonni a testületi közvélemény hatása alól, magasztos hivatásuk érzetében kinevezési és előléptetési javaslataikban, ha voltak is, mint ez természetes, egyes sajnos kivételek, mindig az igazságszolgáltatás szent érdekeit tartották szem előtt. A történt visszaélések nem depravalhatták ama birói közvéleményt, mely ha egyesek felbátoritott üzelmeit nem is akadályozhatta meg, az elnöki kinevezési és előléptetési praesentatiókban, mint ROBINET mondja, folyton nyilatkozott, melyek ekként a birói testület candidaciójának jellegét viselték magukon. ROBINET sem állitja, hogy egyes esetek minden kifogás felett állanak, de konstatálja, hogy a tapasztalás bizonysága szerint egy hatalmas kegyosztogatót is eljárásában a leggyakrabban hivatásának magasztos volta és az ez által reá ruházott kötelesség tudata szabályozott.

A franczia közvélemény hangosan tiltakozott a kormánynak nyilván való czélzatai ellen, ugy hogy 1870-ben az igazságügyminiszter a császárhoz intézett jelentésében kijelentette, hogy a bíróság testületi befolyásának emlitett megszüntetése a fentebb érintett, különösen a sajtó és politikai ügyekben, nagy elégedetlenséget idézett elő a birák körében, s a közönség érzi, hogy ez által a birák méltósága és függetlensége szenved csorbát. Ennek folytán 1870. február 21-ikén az előbbi testületi szervezet rendeltetett helyreállittatni, mely rendelet azonban a közbejött catastrophák folytán már nem foganatosittathatott.

A történtek után könnyen megmagyarázható, hogy a császári hatalom megbukása után a nemzeti védelem kormánya 1870. szept. 18-ikán a birói szervezet tekintetében egy bizottságot küldött ki, hogy az törvényjavaslatot dolgozzon ki. E bizottság, melynek tagjai oly férfiak voltak, mint *Crémieux, Arago, Faustin Hélie, Marc Dufraisse, Valette, Chaudey, Dareste* és *Hérold*, egyhangulag kijelentette, hogy a birák kinevezését és előléptetését nem szabad korlátlanul a végrehajtó hatalomra bizni s az előterjesztett törvényjavaslat a *birói testület* befolyását kivánja a kinevezésekre és előléptetésekre törvényhozásilag megállapittatni. Vagyis, mint a jelentés mondja, fenntartatnak az előbbi eljárás elvei, de nagyobb és czélszerübb biztositékokról történik gondoskodás. *Günther Antal.*

[6] ROBINET DE CLÉYR *id. m.* 56. C'était l'expression de l'opinion judiciaire ayant pour interprètes ceux qui étaient le mieux en situation de comprendre les besoins du service et qui en faisaient leur principale préoccupation. Ces errements traditionels seront-ils rejetés comme trop autoritaires? Sans les absoudre de tous les reproches, l'expérience a prouvé qu'un dispensateur omnipotent trouvait le plus souvent des modérateurs dans la grandeur même de sa mission et dans le sentiment des devoirs quelle lui imposait.

Az osztrák birróságok gyakorlatából polgári ügyekben párhuzamban hazai bíróságaink gyakorlatával.

II. *A második kérdés ha vajon, megkivántatik-e a háborito részéről a birtok megháboritására irányzott szándék; illetve, hogy a háboritás tényének a birtok megakadályozására kell-e irányzottnak lennie?* (L. e kérdésre RANDA: *Der Besitz nach österr. Recht* II. kiad. 115. l., ki a birtokháboritási szándékot szükségesnek nem tartja. Ellenben DERNBURG: *Das preusissche Pivatrecht* II. k. 320. l. ugy BRUNS *Besitzklagen* 64. 78. lap e szándékot a birtokháboritás tényének megállapitásához szükségesnek tartják.) Az osztrák legfőbb itélőszék gyakorlata nem következetes e részben.

Igy p. o. egy esetben midőn a birtokháboritás miatt bepörölt alperes azzal védekezett, hogy «szomszédja rétén nem azért hajtott át kocsijával, hogy azt birtokában megháboritsa, hanem csak vadászás czéljából», e védelmet döntőnek nem találta, mert az önhatalmu tény s nem a szándék, melynek az eredménye volt képezi a döntő momentumot. (Közölve az Unger-Glaser-féle gyüjteményben 25. sz. alatt); hasonlólag kimondotta más esetben, hogy a birtokháboritásra irányzott szándék nem kivántatik meg, s hogy különben is alperes ama ténye, miszerint felperest utjának használata alkalmával piszkos vizzel leöntötte és szidalmazta, nyiltan tanusitja, hogy azt joga gyakorlatában megakadályozni, vagy legalább e jog használatát megnehéziteni akarta (1872. február 7-én 116. sz. a. kelt határozat. Közölve a *Gerichts-Zeitung* 62. számában); ugyan ily elvből indult ki a legfőbb itélőszék egy határozatában, melyben a katonai kincstár ellen intézett birtokháboritási pernek helyt adott, jóllehet a per során kitünt, hogy a katonai kincstár közegei felperest a tulajdonát képező telekre való menetelben azért akadályozták meg, mert tekintettel a közelében folytatott czéllövészeti gyakorlatokra, reá könnyen veszély származhatott volna. (Közölve az 1873. évi *Gerichts Halle*ban 2. sz. alatt.) Mig más esetekben ellenkező álláspontot foglalt e legfőbb bíróság. Igy egy esetben, midőn egy erdőbirtokos más földjén gallyat szedett oly szándékkal, hogy a szedett gallyat elvigye, nem látott birtokháboritást, mert alperes szándéka nem volt a jog birtokának megháboritására irányozva. (Közölve a Glaser-Unger-féle gyüjteményben 2542. sz. alatt.) Hasonlólag nem talált birtokháboritást az emlitett legfőbb itélőszéknek egy paraszt azon tényében, melynél fogva az teheneit másnak istállójába bekötötte oly végből, hogy az alatt ökreit egy patakon átszállitsa; mert ezen ideiglenes használat nem képez oly tényt, mely által a fennálló birtokállapot veszélyeztetnék, vagy annak megváltoztatása czéloztatott volna, s az a birtoklás gyakorlatára irányzott szándék nélkül vitetett veghez. (Közölve a Glaser-Unger-féle gyüjteményben 98. sz. alatt.)

Nézetünk szerint az utóbbi álláspont a helyes, ha nincs háboritási szándék, ha csupán egy átmeneti cselekvény forog fenn, mely nem ismételtetik, ha az illető továbbra sem nem akadályozza a birtokost birtokának gyakorlásában, sem a birtokot maga gyakorolni nem kivánja, nincs is czélja a birtokháboritási pernek. E nézetünkben a fentebb közlött esetek csak megerősitenek, s mi oly kevéssé látjuk a birtokháboritás tényét azon esetekben fennforogni, melyekben azokat a legfőbb itélőszék létezőknek találta, mint azokban, melyekben a birtokháboritást a szándék hiánya folytán nem állapitotta meg.

III. Szintén vitás kérdés, hogy *fenyegetések vagy puszta tilalmak képeznek-e birtokháboritást?*

Az osztrák ujabb joggyakorlat erre következetesen igenlőleg válaszol, s a fenyegetést ugy mint a tilalmat, mely más birtokán szabad gyakorlatának megakadályozása czéljából eszközöltetett, birtokháboritásnak minősiti. Igy kimondotta a legfőbb itélőszék, hogy birtokháboritást képez, ha valaki mások napszámosainak meghagyja, hogy a földről, melyet munkáltak takarodjanak el. (Glaser-Unger-féle gyüjteményben 3514. sz. a.); továbbá ama tényt, midőn a vizjogot használni kivánó azzal fenyegettetett, hogy annak ismételt megkisértése alkalmával a fenyegető őt meg fogja verni (u. o. 656. sz. a.); szintugy birtokháboritásnak nyilvánitotta ama tényt is, midőn az egyik fél a másiktól háza kulcsainak átadását oly hozzáadással követelte, hogy ennek megtagadása esetén erőszakot alkalmazand. (U. o. 4001. sz. alatt.) A tilalomra vonatkozólag ujabban, ama régibb gyakorlatától, melynél fogva a tilalmat nem tartotta birtokháboritásnak s az ennek folytán vélt jogsérelmet felhivási per utján mondotta ki orvoslandónak. (Glaser-Unger-féle gyüjtemény 2761. sz. a.) Hasonló elv t. i., hogy a puszta tilalom nem képez birtokháboritást van kimondva az 1867. márcz. 19-én 2199. sz. a. határozatban *Gerichts-Zeitung* 1867. 44. sz. eltérve, szintén azt az elvet követi a bécsi legfőbb itélőszék, hogy a puszta tilalom is birtokháboritási tényt képez. Igy kimondotta a többi között 1875. évi junius 28-án 7318. sz. alatt hozott határozatában, hogy: «általában nem kivántatik meg a birtokháboritás tényének megállapitásához, hogy felperes tényleges ellenállást idézzen elő, mert már a gyalogut használatának ismételt tilalma által alperes határozott kifejezést adott abbeli szándékának, hogy ő az ut használatát megengedni nem akarja. (Glaser-Unger gyüjteménye 5811. sz. a.)

E gyakorlat nézetem szerint helyes is, mert a birtok megsértésével való fenyegetés már magában erőszakos beavatkozást képez idegen jogkörbe, s igen különös lenne, ha a birtokos arra kényszerittetnék, hogy a fenyegetés megvalósulását bevárni tartozzék. Igy. p. o. ha valaki azzal fenyegettetik, hogy ha egy kutból, melyből éveken át a vizmérés szolgalmát gyakorolta, még egyszer vizet mer venni, a fenyegető őt megveri, a birtokos oda utasittatnék, hogy kisértse meg az ismételt vizmérést, ha vajjon teljesitetni fog-e a fenyegetés! ellenben

IV. *Más birtokjogának tagadása, vagy puszta állitása, annak, hogy a birtok őt nem illeti,* az osztrák legfőbb itélőszéknek, nézetünk szerint, igen helyes gyakorlata folytán is nem képez birtokháboritást. Ezen elvből kifolyólag mondotta ki jelesül az osztrák legfőbb itélőszék, hogy: «nem azon nyilatkozatban, hogy a kocsi vagy annak kerekei nem képezik alperes tulajdonát, hanem ama tényben, hogy az a kocsi kerekeit megfestette, jelentkezik a birtokháboritás (1879. julius 7-én 7141. szám alatt határozat. *Gerichtshalle* 1876. évi 3. számában.)

(Folytatása köv.)

Zlinszky Imre.

Heti szemle.

(A csődtörvény. — Irói és müvészi jog. — Az erdőtörvény végrehajtása. — Az államszámvevőszék szervezetéről szóló törvényjavaslat. A reciprocitás. — Drágasági pótlék. — A magyar polgári törvénykönyv tervezete. — A kir. tábla teljes tanácsülése. — A legfőbb itélőszéki tanácselnökség. — A megüresedett kir. tábla birói állomások.)

Mult heti szemlénkben sajnálkozásunknak adtunk kifejezést, hogy a *csődtörvényjavaslat* a képviselőházban nyugodtan pihen, s ez ülésszakban leendő felvételéhez remény is alig lehet. Most oly kellemes helyzetben vagyunk, hogy e feltevésünket megczáfolhassuk, mennyiben egész biztossággal arról értesülünk, hogy a jogügyi bizottság által e javaslat előadójává választott Dr. APÁTHY ISTVÁN tanár a delegatiok folytán Bécsben töltött idejének üres óráit arra használta fel, hogy előadmányát elkészitse; s igy e javaslat már valószinüleg az e hó 20-án tartandó jogügyi bizottság ülésében tanácskozás alá fog vétetni. Igaz, hogy még ismét a házig nagy az ut, de legalább megvan a remény, hogy talán ez ülésszakban mégis tárgyalás alá fog kerülni, s elfogadása által hiteltörvényeink kodificátiója befejezésttalálanď.

Az irói és müvészi jog tárgyában megkezdettek az igazságügyminiszter személyes elnöklete alatt a tanácskozások. Az enquette igen jól megválasztott tagjai e tekintetben kiváló sikert igérnek; s különösen elismerésre méltónak tartjuk, hogy az igazságügyi miniszter azokat, kik e kérdéssel irodalmilag foglalkoztak, névszerint Herich Károly és Kováts Gyula urakat, minek hasznos volta mindjárt az első tárgyalásnál nyilvánult.

Az enquette első tanácskozmánya az igazságügyminiszteri palotában e hó 8-án tartatott meg mely tanácskozmány folyamáról alább külön közleményben bővebben szólunk, s fogunk szólani a továbbiakról is.

A földmivelés ipar- és kereskedelmi miniszteriumban *az erdőtörvény* végrehajtására kellő intézkedésekkel foglalkoznak, s e részben a miniszterium kebelében alakitott erdészeti ügyosztály az előmunkálatokat már csaknem egészben elvégezte. Eddig e miniszterium kebelében ez ügyekre külön osztály nem volt berendezve, hanem az erdőügyek mezőgazdaságiakkal egy osztályban kezeltettek. Azonban, miután az idézett törvény a véderdők kijelölése, a legfőbb erdőrendészeti hatóság gyakorlása, a legfőbb felügyelet teljesitése, a kir. erdőfelügyelők kinevezése és ellenőrzése, a beerdősitendő területek meghatározása, az erdősitési államsegélyek megállapitása, tutajozási és fausztatási engedélyek adása, az országos erdei alap kezelése stb. körül a miniszteriumra nagy számu fontos teendőt ruházott: b. Kemény Gábor földmivelés, ipar- és kereskedelmi miniszter külön erdészeti ügyosztály felállitását látta szükségesnek.

Mint értesülünk, a miniszter a törvény 28. §-a alapján az országot 14 erdőkerületre akarja felosztani, s mindegyik kerületbe egy erdőfelügyelőt s egy alerdőfelügyelőt a szükséges segédszemélyzettel akar alkalmazni. Az erdőfelügyelők törvény szerint kir. kinevezéstől függnek, hivataluk állami lesz s rendes fizetéssel, s utazási és irodai átalánynyal jár. Egyelőre azonban valószinüleg csak ideiglenes lesz alkalmaztatásuk. Az erdőtörvény végrehajtásával járó költségvetési szükséglet évenként egyelőre mintegy 100,000 frtra tétetik, mely azonban 1880-ban még egészen nem vétetik igénybe, miután a törvény csak ez év második felében fog tényleg végrehajtatni.

Ugy halljuk, hogy a miniszterelnök még ez ülésszakban az államszámvevőszék szervezetéről szóló törvényjavaslatot is a ház elé szándékozik terjeszteni. Az állami számvevőszék felállitásáról s hatásköréről szóló 1870. évi 18. tcz. ugyanis mind maig nincs teljesen végrehajtva, miután a számvevőszék ügykezeléséről, az állam összes számviteli rendszerének szabályozásáról és az államadósság ellenőrzéséről szóló törvényjavaslatok mind maig, tehát tiz év óta

sem terjesztettek a képviselő ház elé, noha az emlitett törvény 27. §-a szerint ezek 1872. végeig előterjesztendők lettek volna. Ezen itt megrendelt törvényjavaslatok közül az állam számviteli rendszerének szabályozásáról, továbbá az államadósságok ellenőrzéséről, végre a számvevőszék szervezetéről szólók már évek óta készen vannak, illetőleg a számvevőszék által elkészittettek s a miniszterelnöknek átadattak, sőt a min. tanács előtt is tárgyaltattak, azonban a képviselőháznak még mind ez ideig elő nem terjesztettek. A számviteli rendszer szabályozásáról szóló törvényjavaslat pénzügyileg is felette fontos, miután e téren jelentékeny reformok, sőt költségmegtakaritások is idézhetők elő. Az államadósságok ellenőrzésének törvény által leendő szabályozása is most már annyival fontosabb, sőt már-már égető szükség, mert 1870. óta az államadósság mintegy 600 millióval és csak néhány év alatt több mind ötödfélszáz millióval szaporodott. Már csak ez okokból is sürgős lenne az 1870. 18. t. cz. végrehajtása s az emlitett törvényjavaslatok előterjesztése, melyek közül azonban csak az államszámvevőszék szervezetéről szóló javaslat fog egyelőre előterjesztetni.

A reciprocitást némely külföldi bíróságok igen különösen magyarázzák.

Szolgáljon ennek illusztrálására a következő eset, a mely annál eklatánsabb, mert a mi bíróságunk megkeresvénye épen azon idegen bíróság megkeresvényének lett folyománya. — U. is:

A gumbinneni (poroszországi) ker. tszék Seeger F. felperes javára N. N. budapesti lakos ellen végrehajtást rendelvén, annak foganatositása végett a példányok egyszerü áttételével a budapesti V. ker. járásbíróságot kereste meg, mely azt egyszerüen foganatosittatta.

Ezen végrehajtási eljárásból folyólag X. Y. helybeli ügyvéd urnak, ki közbenjárását felperes megbizása folytán teljesitette 82 frt 31 kr költség követelése származott.

Miután felperes az ügyet beszüntette, az eljáró ügyvéd költségeinek kifizetését követelte, mi megtagadtatván, felperest beperelte.

E perből folyólag a megitélt költség tekintetében a budapesti V. kerületi járásbíróság felperes ellen végrehajtást rendelt s annak foganatositása végett, a rendszerü tolmács forditással ellátott végr. példányokat szintén megkeresvény utján áttette a gumbinneni ker. tszékhez, a honnan is a budapesti 10. ker. járásbírósághoz azon válasz érkezett, hogy az elrendelt végrehajtás nem foganatosittatik, mert porosz alattvalóra csakis porosz bíróság hozhat elmarasztalást.

Tehát a megkeresvényt épen azon idegen bíróság utasitotta el, a melynek megkeresvényét — épen azon ügyben — a mi bíróságunk végrehajtotta.

Ez eset szolgáljon bíróságainknak tanulságául, hogy más ország hatóságainak itéletét végrehajtani igen felesleges, mert hasonló kötelesség nem felel meg részükről ennek irányunkban. Az igazságügyminiszter urat pedig szivesen kérjük, hogy bíróságaink tekintélyének ily esetekben való megóvása iránt intézkedjék.

A hivatalnoki köreket legujabban a *drágasági pótlék* kérdése foglalkoztatja. Tagadhatlan, hogy hivatalnokaink sanyaru helyzetben vannak, melyet a ma uralgó általános drágaság mellett kétszerte sulyosan érzenek meg, de a drágasági pótlék, ha megadatik is, oly csekély szokott lenni, hogy mig az állam nagyobb mérvü terheltetésével jár, az egyeseken nem segit, s igy czéljának meg nem felel. A hivatalnokok fizetésének felemelése lenne a gyökeres orvoslás, melyre nézve alább egy igen érdekes levelet közlünk, melyben kifejezett óhajok mellett küzdeni mindenkor kötelességünknek tartandjuk.

A magyar polgári magánjog tervezetének a dologbeli jogokra vonatkozó részének közlése megkezdetett, még pedig nem csak németül, hanem egyidejüleg magyarul is *Themis*-ben. A mint a közlés be lesz fejezve, annak birálatos ismertetését közleni el nem mulasztandjuk.

Mult alkalommal emlitett azon eset alkalmából, hogy a királyi tábla egyik szolgájától a táblai tisztviselőknek általa a pénztárból felvett fizetését ellopták, a kir. tábla e hó 12-én tartott teljes ülésében felemlittetett, hogy ily esetek megelőzése végett jövőre a fizetések felvételének más módját kellene találni, mi végből elhatároztatott, hogy az e kérdés feletti tanácskozás és javaslattétel végett a kir. tábla elnökének elnöklete alatt egy bizottság alakittassék, melyhez a kir. tábla minden tanácsa egy-egy tagot választana.

Ugyanez ülésben sorsoltattak ki a fegyelmi bizottság tagjai, melynek eredménye szerint lettek: *Rendes tagok* Tomcsányi Mór, Travnyik Antal, Szentmihályi István, Szászy László. *Póttagok* Szabó Agoston, Orosz Antal, Papanek Sándor, Novák Imre.

Végül azon már lapunk mult számában curiosumként felemlitett hirre vonatkozólag, hogy Pauler igazságügyi miniszter miniszteri székét a legfőbb itélőszék egyik tanácselnöki székével szándékoznék felcserélni, oly helyzetben vagyunk a leghatározottabban kijelenthetni, hogy e hirnek semminemü alapja nincs és nem is volt, minek legfényesebb bizonyitéka, hogy a miniszter már fel is szólitotta a legfőbb itélőszék elnökét, hogy a megürült tanácselnöki állomásra javaslatát tegye meg.

Hasonló felhivást intézett a miniszter a kir. tábla elnökéhez is a megürült táblai, birói és pótbirói állomásokra vonatkozólag, s a mint értesülünk, a táblai tanácselnökökből álló kijelölő bizottság e részbeni javaslatának megtétele végett e hó 16-án fogja tanácskozmányát megtartani. Nem ajánlhatjuk eléggé a miniszter ur figyelmébe, hogy a kijelölés vétele után azonnal eszközölje az állomások betöltését, hogy erre mily égető szükség van, azt az évi kimutatás legjobban tanusitja. És ha már a tábla 12 biráját kénytelen nélkülözni, kik a felsőbb forumoknál kisegitőképen vannak alkalmazva, ugy hiszszük, hogy joggal követelheti, hogy a kebelében megürült állások betöltése sürgősen eszközöltessék.

Nyilt levél a szerkesztőhez.

Tisztelt szerkesztő ur!

A mint a hirlapokból értesülök, a magyar orsz. hivatalnok-egylet elhatározta, hogy tekintettel az élelmi szerek nagy drágaságára, a magyar államhivatalnokok részére drágasági pótlékot eszközöljön ki, s hogy ezen czél elérése tekintetéből egy bizottság küldetett ki, melynek hivatása lenne, a miniszteriumot s a képviselőházat támogatásra felkérni.

Ezen hir az összes hazai hirlapokban közöltetett a nélkül, hogy tudtommal valamelyik hirlap a fenti határozat mellett szót emelt volna, pedig nézetem szerint épen a sajtónak mulhatlan kötelessége lett volna, a hivatalnok-egyletet érintett eljárásában támogatni, mert a sajtónak, mely a közvéleményt képviseli, leginkább kellene tudnia azt, hogy a hivatalnok-egylet törekvése mennyire jogos és méltányos.

Köztudatu tény s mai napság már senki által sem vonható kétségbe az, hogy a hivatalnok hivatásának és kötelességének csak akkor tehet pontosan és lelkiismeretesen eleget és csak ugy lehet igazán s a szó szoros értelmében független és megvesztegethetlen, ha annyi fizetésben részesittetik az állam által, hogy abból magát és családját gond nélkül és tiszteségesen fenntarthatja, mert mindenkinek, kit józan ész vezérel, be kell látnia, hogy annak, — ki évek hosszu során át megfeszitett munka és igen-igen sokszor a legnagyobb nélkülözések közt végezte tanulmányait s ki tudományát s egész életét a közjónak szenteli, —

oly fizetésben is kell részesülnie, mely neki a gondnélküli és független munkálkodást lehetővé tegye, s egyuttal, mert a hivatalnok csakis fizetésére van utalva; ezen fizetés a hivatalnoknak a mult és a jelen fáradalmaiért oly kárpótlást kell hogy nyujtson, melyből családja jövőjét is biztositni képes legyen.

Hazánkban évek óta halljuk hangoztatni azon panaszt hogy az államhivatalnokok és különösen a jogszolgáltatás terén oly odaadással müködő biráink, valamint azon egész személyzet, mely a jogszolgáltatásnál oly szükséges, kellő fizetésben nem részesülnek, s ha ezen panaszt nem is hallanók, a törvénykezés terén annyira lábra kapott bizonytalanság, az egy és ugyanolyan nemü ügyekben hozott különféle itéletek, — a birák és a birósági személyzet ellen vezetett számos végrehajtások, az alsóbb személyek körében felmerült számos visszaélések s a birák eljárása tekintetében naponta hallható gyanusitások már magában véve elég hangosan szólanak a mellett, hogy a birák és a birósági személyek kellőleg honorálva nincsenek s hogy fizetésükből tiszteségesen meg nem élhetnek, már pedig a hol ilyen jelenségek mutatkoznak, ott az állam hivatása és kötelessége, annyival gyorsabban intézkedni és segitni, mert minden állam jólétének nélkülözhetlen alapja a jogbiztonság s a jogszolgáltatás igazságos és a megvesztegethetőség gyanujától is ment független volta.

S hogy nálunk a birák csakugyan rosszul vannak honorálva az állam által, arról legjobban meggyőződhetünk, hogy más civilizált államok hogyan honorálják hivatalnokaikat, s ha az igazságügyi budgetet figyelemre méltatjuk.

Nem akarom ezuttal az összes külföld ide vágó intézkedéseit felsorolni s nem akarok az összes államhivatalnokok fizetése tekintetében részletekbe bocsátkozni; csak a birákat illetőleg kivánom kiemelni, hogy, mig egy biró évenkénti fizetésképén Francziaországban 2000 ftot, Angliában (a járásbiró) 15,000 ftot, Spanyolországban 3500 ftot, Hollandban 2835 ftot kap, s Francziaországban jelenleg épen a fizetésfelemelés céloztatik, addig nálunk a biró fizetése 1700 frt évenkint s hogy mig az előbb felsorolt államok a jogszolgáltatásra reá fizetnek, addig nálunk — mint ezt a budget igazolja — a jogszolgáltatás még hasznot hajt; már pedig ha áll az, hogy rendezett állam jogszolgáltatás nélkül nem létezhetik, s ha áll az, hogy az államnak a jogszolgáltatást jövedelemforrásnak tekinteni nem szabad, akkor önkényt következik, hogy az államnak erkölcsi kötelessége a jogszolgáltatást még áldozatok árán is fenntartani és hogy a jogszolgáltatás következtében befolyó jövedelmet csakis a jogszolgáltatásra szabad forditania.

És hogyan jőjjön ki, éljen meg egy biró évi 1700 frttal? hisz, — ha szükségleteit részletesen tekintjük, — igen könnyen meggyőződhetünk, hogy azon fizetés elég nem lehet. Mert tekintsük csak — ugy hozzávetőleg — egy biró lehető kiadásait.

A legegyszerübb tisztességes lakás egy családos embernek (ilyet kell vennünk, mert hiszen biráinkat szüzességi fogadást nem kötvén, fel kell tételeznünk róluk, hogy vagy már nősök, vagy azok lesznek) belekerül évenkint legalább 300 ftba, az étkezés, melynek okvetlenül tisztességesnek kell lenni, naponta legalább 3 frtba kell hogy kerüljön, mi évenként 1080 ftot tesz; ruházat egy egész család részére ugyancsak feltehető 300 frtban, — s ha ehhez még hozzáveszszük a cselédfizetést évi 96 ftban, már ezen összeg 1720 ftot tesz, és miből fedeztessenek a többi kiadások, melyek a háznál előfordulnak; miből a gyermekek nevelése, miből a szellemi kiképzéshez szükséges szakkönyvek beszerzése, azon sok rendkivüli kiadás, mely naponta jelentkezik, stb. stb.

Már ezen összeállitásból is világos, hogy a drágaságtól eltekintve is, biráink a jelenlegi fizetésből magukat és családjukat fenntartani nem képesek s hogy ezen állapoton biráink és a közjó érdekében haladéktalanul változtatni kell.

A midőn tehát nézetem szerint egyrészt a sajtónak volna feladata e tekintetben a mozgalmat megindítni, addig másrészt az összes ügyvédi kamaráknak, melyek törvény szerint is a jogszolgáltatás terén mutatkozó hiányokat az igazságügyminiszteriumnak tudomására hozni s az orvoslásra vezető javaslatot tenni hivatva vannak, — erkölcsi kötelességük volna a magyar orsz. hivatalnok-egylet által szőnyegre hozott ügyet felkarolni s vállvetve felterjesztések utján oda hatni, hogy az államhivatalnokok és különösen a jogszolgáltatás sikamlós terén müködő és nehéz feladatukat oly lelkiismeretes buzgósággal teljesitő biráink és a birósági alsóbb személyzet fizetése mielőbb emeltessék

Kérem ezeknél fogva a t. szerkesztő urat, sziveskedjék t. lapja utján oda hatni, hogy a hazai sajtó és az ügyvedi kamarák — egy b. lapjában leendő felhivás következtében — a fenti mozgalmat pártolják és mindent elkövessenek, hogy a hivatalnokok fizetése emeltessék, mert ha ez megtörténik, erős meggyőződésem, hogy ekkor a jogszolgáltatás terén észlelt számtalan visszaélés meg fog szünni.

Brassó, 1880. január 5.

Dr. Weiss Ignácz,
brassói ügyvéd.

Az irói és müvészi tulajdonjog tárgyában készült törvényjavaslat felett egybegyült enquete ülései.

— Első ülés. —

Január 8.

Pauler Tivadar igazságügyminiszter elnöklete alatt a meghivottak közül a következők voltak jelen: Dr. *Alexy* igazságügyminiszteri titkár, dr. *Arany* László akadémiai tag s a törvényjavaslat szerzője, *Berczely* Jenő miniszteri tanácsos az igazságügyminiszteriumban, *Deák* Farkas igazságügyminiszteri titkár s akadémiai tag, dr. *Faschó-Moys* Sándor osztálytanácsos a belügyminiszteriumban, *Hegedüs* Candid Lajos miniszteri tanácsos a cultusminiszteriumban, dr. *Herich* Károly osztálytanácsos a kereskedelmi miniszteriumban, dr. *Kovács* Gyula budapesti ügyvéd, *Manoilovich* Emil semmitőszéki biró, dr. *Suhay* Imre legfőbb ilélőszéki biró, dr. *Teleszky* István országos képviselő és budapesti ügyvéd és *Tóth* Lőrincz semmitőszéki biró.

Pauler Tivadar igazságügyminiszter megnyitja az ülést. A tárgyalás alá veendő törvényjavaslatot mint az akadémia munkálatát mutatja be s a szerzői jog történetét hazánkban egész az országbirói értekezlet e tárgybani kijelentéseig («az ész szüleményei is oly tulajdont képeznek, mely a törvény oltalma alatt áll») ecseteli, a mit nagyon is elégtelennek talál.

Manoilovich jelzi, hogy már a törvényjavaslat czime, a mennyiben «tulajdonjog»-ról szól, nem használja a kellő kifejezést. A tulajdonjog szavának a használatát ép maguk a szerzők keserülhetnék meg a legjobban, müveik, hacsak külön megszoritó intézkedés nem vétetnék fel — minden korlát nélkül végrehajtásilag lefoglalhatók lennének.

Elnök a kérdés eldöntését akkorra halasztja, a midőn a törvényjavaslat szakaszai letárgyaltattak.

Kovács azon általános jelentőségü kérdést veti fel vajon a *fénykép-védelem* e törvény keretében találja-e a maga helyét? Akkor még, a midőn a fénykép mint egyszerüen ipari tárgy és mint müvészeti munka lett megkülönböztetve, volt a dolognak némi értelme. Igy tett p. o. az 1865. évi bajor törvény s a fénykép-védelmet müvészeti oldaláról véve, felvette a szerzői jog keretébe. De ez a distinctio ma már teljesen el van ejtve. A német birodalom is egészen külön szabályozta a fényképvédelmet, a mit a legutóbbi világkiállitás alkalmával Párisban összeült congressus is helyesnek talált. — Teleszky az inditványt pártolja.

A fényképvédelmet az enquete külön törvény keretébe utalja.

Horváth inditványozza, hogy a törvényjavaslat *eljárási* része első sorban kihagyassék s annak rendeleti uton leendő szabályozására a törvénybirák megegyezése kéressék be; a mennyiben az eljárás törvényileg szabályoztatnék, az nem mindjárt az irói müveket követőleg, hanem az egész anyagi részt, (zenemüvek, képzőmüvészet) követőleg helyeztessék el, — Manoilovich az inditvány első része iránt szólal fel. — Teleszky az inditvány első részét szintén elejtendőnek tartja, de pártolja azt, hogy az eljárás az anyagi rész után foglaltassék a törvényjavaslatba. Ezen másodsorban tett inditványt az értekezlet elfogadja.

Horváth a törvényjavaslat anyagi részére vonatkozólag inditványozza, hogy abban a törvényjavaslat egysége és rövidsége érdekében közös és együttes határozatok, melyek ugy az irói és müvészeti részt tárgyazzák, adassanak. — Teleszky az inditványt nem pártoja. Az inditvány elejtetik.

A részletes tárgyalás kezdődik meg.

Berczely az 1. §-nál azt inditványozza, hogy necsak az mondassék ki, hogy az irót a gépi munkával való többszörözés joga illeti meg, de a *közzététel* (publicatio) joga is, és pedig első sorban. Manoilovich, Teleszky, Kovács a módositást pártolják, a mi el is fogadtatott; ugyszintén Kovács abbeli módositása, hogy a szövegből a «csak» szó kihagyassék, a mi miatt a szöveg ugy veszi ki magát, mintha a fenti jogok a szerző jogutódát nem illetnék meg. A «csak» szó által zavart szöveg ugy módosittatik, hogy a «szerző *kizárolagos* (absolut) jogá»-ról lesz szó.

A 2. §-nál, a mely a következő:

«Mások irodalmi adalékaiból szerkesztett müre, mint egészre nézve, annak *kiadója* a jelen törvény által biztositott jogok tekintetében a szerzővel egyenlőnek tekintetik. Az egyes irodalmi adalékok tulajdona azok szerzőit illeti meg.»

először is Herich azon módositványa fogadtatott el, hogy a «kiadó» szava helyett a «szerkesztő» szava használtassék. Kovács felszólalására a *jogok tekintetében* helyett az mondatik: *jogvédelem tekintetében.* — Elfogadtatik még Herich következő hozzáadása:

«A szerkesztő az egész müre vonatkozó jogát harmadik személyre csakis az adalékok szerzőinek beleegyezése mellett ruházhatja át.»

Következik a 3. §.:

«A szerző joga átszáll örököseire s akár egészben, akár részben szerződés által vagy halál esetén intézkedéssel másokra is átruházható.»

Kovács inditványa oly szerkezetet javasol, a mely szerint a szerzőnek a teljes szabad rendelkezés ugy élők között mint halálesetére megadassék, tehát az is ki legyen zárva, hogy a szerző bárminemü intézkedése *köteles rész* (törvényes osztályrész) czimén megtámadtathassék. Indokul a szerzői jog természete (teremtés majdnem a semmiből) szolgál s az is, hogy a köteles rész kiadása a joggyakorlatban az egyéb vagyonnal észlelhető nehézségeket csak tetézné. Teleszky a családiasság szempontjából ellenzé az általános örökösödési jog megbontását. Hegedüs azon magyar jogi felfogásbol kiindulva, hogy a szerzemény felett ugyis szabadon lehet rendelkezni, az inditványt pártolja, ugyszintén Manoilovich, Tóth. A szavazásnál a már nevezetteken kivül az inditványt pártolják Suhay, Alexy, Deák; ellene voltak Teleszkyn kivül Berczely, Herich, Arany, Taschó-Moys. A többség az inditvány mellett volt.

A legközelebbi ülésben a 3. §: fölötti további vita folytattatni fog.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Böngészés a kisebb polgári peres ügyek mezején.

(Folytatasa,)

De tegyük fel a kérdést, vajjon olcsóbb lett-e a perelés a községi biráskodás alá tartozó ügyekben, könnyebben férhet-e a panaszos birájához, mint az előtt?

Igen, ha a peres felek ugyanegy vagy szomszédos községben laknak; de ha nagyobb a távolság, az utazásra kényszeritett alighanem szivesebben járna el a kerületi központba, a hol békebirája vagy járásbirósága székel, s hová őt a falusiak által nagyon szorgalmasan látogatott hetivásárok vonják. A kerületi székhelyre könnyen és olcsón talál alkalmatosságot, vagy ha gyalogol, könnyen egyesitheti több rendbeli teendőit s kimél ez által több időt és munkaerőt, mintha neki külön s egyedül kellene egy más oly községbe mennie, hol perén kivül sem neki sem falujabelijének rendszerint nincs egyéb dolga. Ha pedig az egyik peresfél a békebirói kerületen kivül lakik, csakugyan olcsóbban végzi el ügyét, ha a biró székhelyén megbizottat rendel, mintha kétszer, háromszor utazik. De hol találhat a falusi községekben alkalmas megbizottat?

Azon czél elérésére, hogy a biró könnyen elérhető legyen, s felkeresése ne kerüljön sok időbe, költségbe, nem épen szükséges a községi biróság; el lehet azt érni oly módon is, hogy a rendes formaszerü keresetlevelet nem igénylő ügyekben a panaszt a községi előljáróság vagy még inkább a jegyző veszi fel, beküldi a fél által a kijelölt birónak, a ki ha magát az ügy elbirálására illetékesnek véli, a legközelebbi hetivásár idejére tüzi ki a tárgyalás határidejét s küldi ki a rövid idézvényeket. Ily módon mind a két fél csak egyszer kénytelen a bióhoz menni.

Azonfelül minden idegen községbelire még egy bökkenője van a községi biráskodásnak, t. i. az, hogy legtöbbnyire nem viseltetnek bizalommal ellenfelük községi birájához, s azon többé kevésbbé alapos félelem hatása alatt állanak, hogy a községi biró nem lesz oly független választójával s községbelijével szemben, mint a milyennek lennie kellene. Az összetartozandóság érzete a falusi községek népénél még jelenleg is élénk s talán örökké az lesz. Természetes, hogy ők — nem levén Catok — saját emberüket, az idegen rovására mindig előnyözni fogják.

A birák választásának rendszere, épen mert a biró részrehajlatlanságát erősen veszélyeztette, elejtetett ott, a hol hatását nem éreztethette annyira mint a községi bióságoknál. A város, a megye mégis csak intelligensebb, tanultabb egyéneket választott, mint milyenek a községek birái; az előbbiek tudatával birtak feladatuknak s müveltségi fokuk képesitette őket, az igazság eszméjének javára felül emelkedni hajlamaikon: s mégis áldozatul kellett esniök a biró emberileg elérhető függetlenitése utáni törekvésnek.

Van-e tehát következetesség eljárásunkban, midőn a hibásnak felismert rendszert fentartjuk épen ott, a hol hiányai hatványozottan jelentkeznek, s hol a biró sokszor felfogni sem képes, hogy bűnt követ el, midőn községbelijét részrehajlásban részelteti, sőt meg van győződve arról, hogy neki mint községi birónak feladata embereit minden bajukban s minden áron védeni.

Nem különben nagy hiánya a községi biráskodásnak, hogy közegei minden szakértelmet nélkülöznek s a jogról tulajdonképen helyes fogalmuk sincsen. Nem vevők tekintetbe a tudománynak és a tapasztalatnak azon figyelmeztetését, hogy ma már a csupán józan észre s nem egyuttal szakértelemre támaszkodó biró az igazságügynek nem tehet jó szolgálatot. Végre is az igazságszolgáltatásnak feladata, a törvényeket józanul alkalmazni, nem pedig a józan ész

czége alatt többé kevésbbé czélszerüen ketté vágatni a gordiusi csomót.

Pedig erősen érvényesitők a kisebb peres eljárás terén a józan ész jogait. Minden igazságügyi miseriánk gyógyszerét találtuk abhan, ha a józan ész, bár a törvényekkel ellentétes módon, de czélszerüen oldja meg a vitás kérdést. Ez elméletileg szépen hangzanék, de gyakorlatilag hinárba visz bennünket. A világ sora már olyan, hogy törvényekre okvetetlenül szükségünk van, s ép oly kevéssé mellőzhető azoknak alkalmazásáról való gondoskodás. Ha ez áll, hogyan lehet tehát törvénybe iktatni, hogy az igazságszolgáltatás bármely ágára nézve elegendő maga a józan ész, s nem szükséges egyuttal a törvények ismerete, s hogyan lehet az igazságszolgáltatást bizni olyanokra, a kikről előre tudható, hogy a törvények ismeretét nincs módjukban elsajátitani. Nem veszszük-e észre, hogy ha teljesen qualificálatlan embereket alkalmazunk biráknak, tulajdonképen reákényszeritjük őket, hogy ne csak birák, hanem egyuttal törvényhozók is legyenek. Mert hiszen a pert valahogyan csak el kell dönteniök, s másként nem segithetnek magukon, mint esetleg józan eszük igénybevételével. Ez lesz az ő corpus jurisuk.

Nézzük csak ennek gyakorlati hatását, s képzeljük el azon zürzavart, ha egyik biró corpus jurisában a törvény igy hangzik, a másikéban meg másként.

Mihez tartsa magát a jogügyletet kötni szándékozó? S vajjon ha az egyik biró saját corpus jurisára fogja szoktatni községét, a többi biró ismét a magáéra, — mi lesz akkor az országos törvényekből?

A dilemma nem enged kitérést; vagy kell törvény, s akkor szükséges az azt ismerő qualificált biró; vagy nincs szükségünk törvényekre, s akkor ám élje világát a csupán józan eszével operáló biró.

De végre is, gondoskodott-e a törvény arról, hogy a józan ész, az az arcanum, meg is legyen mindig a községi birónál? Ugy-e nem. A törvény azt sem kivánja, hogy irni olvasni tudjon, csak válaszsza meg községe.

Ha községének bizalma benne központosult, e községbeliekre nézve még hagyján. Maguk keresték, maguk élvezzék. De az már mégis egy kissé erős, hogy a szomszéd vagy távoli községbelit, — ki semmi érdemet nem szerzett a netán a józan ész kellő adagját is nélkülöző községi biró hivatalra emelése tekintetében — kényszeritsük akarata ellenére ügyének eldöntését bizni olyanra, a kiben bizalma nem lehet, midőn még azt sem mondhatjuk neki, miként az állam mindazt megtette, a mit emberileg megtenni lehető volt, hogy ügye helyes eldöntést is nyerjen.

Ternovszky Béla,
kir. trvszéki biró.

(Folytatása követk.)

A gazdák fenyitő hatalma.

Szegénynek lenni nem bűn, nem szégyen, de azért szomoru osztaléka a sorsnak, cselédnek születni, vagy másképen azzá válni, és e nyomorult életet mások szolgálatában eltengetni.

A mostoha sorsnak e kesesü véletlene, vagy büntetése folytán, az emberiségi értelem, a felebaráti szeretet minden jóra való embernek azt parancsolja, hogy a szolgálatában állók irányában kimélettel, engedékenységgel viseltessék, azok erkölcsi, szellemi és anyagi gyarapodását ne akadályozza, mi dicséretére a kornak manap nagy részt meg is történik.

De ha ez igy van, őrizkednünk kell a tulságoktól, nehogy elérzékenyülésünkben megbódulva az árokba essünk.

Az 1876. évi cselédtörvény, a modern egyéni jog merev szempontjából indulván ki, a cseléd és gazda közti viszonyt tisztán szerződésnek tekinti, pedig szebb azon viszony, melynél a cseléd mintegy a család tagjának tekintetvén, sorsának mostohaságát annyira nem érezi, és ha a teljesitett hű szolgálatok után elhal, tisztességesen eltakarittatik a helyett, hogy a kórház rossz gebéje vonszolná ki.

Az idézett cseléd törvény egy helyen csak azt mondja, hogy a gazda cselédjét megdorgálhatja, kárát pedig a hatóságnál keresheti, pedig hiszem hogy ezen törvény nem a cselédek, hanem a gazdák panaszára keletkezett.

Az uj büntető törvény kimondja, hogy a 12 évet meg nem haladt gyermeket, bünvád alá nem vehetni.

Sem az egyik sem a másik törvény határozottan ki nem mondja, hogy a szülőket gyermekeik, a gazdákat cselédjeik irányában fenyitő hatalom megilleti, de hiszem kevesen vagy kik sem lesznek, a kik habár szabatosan alig meghatározható vonalig, a fenyitő hatalmat el nem ismernék.

A természeti ösztönökön kivül, melyek mind a szülei, — noha ennél hatványozottabb mértékben, — mind a gazdai viszonynál egyaránt megvannak, a szülők fenyitő hatalmának jogosultsága, gyermekeik szellemi és testi fejletlensége, és korlátoltságában gyökerezik.

A szülő gyermekének erkölcsi, szellemi és anyagi jólétét előmozditani köteles lévén, jogositottnak is kell lennie, hogy ezen czéljának eléréséhez kényszert, fenyitéket gyakorolhasson.

Igy van ez a gazdánál is, habár nem egészen ugyan az, de bizonyára analog okok miatt, melyekhez döntő sulylyal még mások is csatolhatók.

Igy minden szövetkezésnél, egynek vagy többeknek fölénynyel kell birnia, melyet a többiek elismerni kötelesek, ezen fölény szükségkép bizonyos foku és mérvü hatalmat, kényszert, fenyitéket enged, hogy a szövetkezés czélja elérettessék, a cselédtörvényben foglalt dorgálás mint fenyiték e czélra nem elégséges, nem elégséges pedig azért, mert a gazda és cseléd közti viszonyban nemcsak *A.*, nemcsak *B.* foglaltatnak, hanem az egész alphabetum, én e sorokat nemcsak *A.* vagy *B.*, hanem az egész alphabetum számára irom a mint is a cselédtörvény mindnyájunk számára hozatott.

Igy továbbá a viszonynak kölcsönös felmondás általi könnyü felbontása árt mind a kettőnek, gazda és cselédnek, utóbbinak aránylag többet, holott fenyiték alkalmazása mellett, a viszony folytatható, sőt javitható is.

A fenyiték csak akkor lévén igazán hatásos, ha a tettet rögtön követi, ezt a gazda a távol eső hatóságtól el sem érheti.

Végre a gazda fenyitő hatalmát el nem ismerni, annyi, mint részben legalább, és e mellékes uton is a társadalom felbomlására törekedni, mi a mostani cselédség legnagyobb részénél uralkodó könnyelmüség, pazarlás, iszákosság, erkölcstelenség miatt könnyen bekövetkezhetnék.

A fenyitő hatalom határát szabatosan megvonni igaz, hogy nem könnyü, de hasonló nehézségeket más viszonyoknál is találunk, azért leghelyesebb, ha a határvonal megjelölése a birónak tapintatára bizatik.

Hozzám is jönnek a cselédek számtalanszor panaszokkal, hogy gazdáik által megfenyitettek, a nők szenvedélyesebbek lévén, az ellenök intézett panaszok gyakoriabbak.

A panaszt én azonnal fel nem veszem, hanem a cselédet mindenekről körülményesen kikérdezvén, sőt a cseléd egyéb személyes viszonyaira is kiterjeszkedvén, csak azon esetben fogadom el panaszát, ha alaposan látom, hogy a gazda a határt tullépvén, méltatlankodott, nem felejtvén el, hogy a cseléd saját csinját vagy mulasztását enyhébben, a gazda eljárását pedig sötétebb szinekben szokta festeni.

Igy hiszem, hogy a gazdák fenyitő hatalmának elismerése, és az általam alkalmazott óvatosabb eljárás mellett, a gazda, a cseléd és a társadalom érdekei jobban megvédetnek.

Kókay.

Szerkesztő: **Dárdai Sándor,** üllői ut 1. szám. Felelős szerkesztő: **Zlinszky Imre,** Wesselényi utcza 4. szám.
Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat.

Tizenötödik évfolyam. 4. SZ. Budapest, 1880. január 23.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA: *Wesselényi-utcza 4. sz., I. em.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 « A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztőkhöz.

TARTALOM: A birói kinevezések és előléptetések Günther Antal urtól. — Heti szemle. — Az irói és művészi tulajdonjog tárgyában készült törvényjavaslat felett egybegyült enquete ülései. — Külföldi jogélet. — Törvénykezési szemle: Böngészés a kisebb polgári peres ügyek mezején. Ternovszky Béla kir. törvényszéki biró urtól.

MELLÉKLET: Telekkönyvi Közlöny. — Curiai határozatok.

A birói kinevezések és előléptetések.

IV.

Láttuk, miként gyakoroltatott a második császárság alatt a betöltendő birói állásokra nézve a candidatio s kifejtettük, hogy az elnökök által történt felterjesztésben a franczia biróságok életteljes testületi szellemének hatása alatt, magának a birói testületnek közvéleménye nyilatkozott, s ez adta meg az elnöki praesentatiónak imponáló jellegét és hatalmas erkölcsi tekintélyét.

És e tekintetben nem csupán Robinet de Clévre hivatkozhatunk, ki, mint kimutattuk, határozottan azt állitja, hogy az elnöki praesentatiók a birói testület közvéleményének voltak tolmácsai, s hogy e közvélemény hatása alatt hatalmas kegyosztogatók önkénye is meghajolt, hanem utalunk magára Jules Favrere is, ki többször idézett munkájában maga is elismeri, hogy a praesentatiók, midőn a miniszteri önkényt korlátozzák, a bíróság testületi önérzetének emelésére, az együvé tartozás tudatának kifejlődésére s a birói függetlenség erősbitésére is lényeges befolyást gyakorolnak.

És valóban nem kell csodálkoznunk, ha azt látjuk, hogy ama sok kisértés közepette, melynek a birák ki voltak téve a császárság alatt, midőn függetlenségük és hagyományos önézetük ellen egymást érték a legelvetendőbb fogásokkal gyámolitott kisérletek, midőn a hatalomnak legfőbb czélja épen a testületi szellem és együvé tartozási érzés megszüntetése volt, melyet tervei legfőbb akadályának tapasztalt: a hatalom ereje és a testületi önérzetes traditiók közt kifejlődött eme küzdelemben a franczia bíróság erejét és védelmét ott kereste, hol ezt egyedül találhatta fel: saját magában, testületi szellemének és együvé tartozási érzetének erőteljes, a küzdelem által fokozott szükségszerüleg egyoldalu fejlesztésében. A hatás ellenhatást szül s ily küzdelem az erkölcsi téren is mindig szélsőségekre vezet. Igy történt, hogy mint Favre mondja, a bíróság által gyakorolt befolyás a kinevezésekre és előléptetésekre a monopolium egy nemét alkotta meg.

«Daczára, — igy szól idézett művében — hogy a kormánynak fenn volt tartva azon jog, hogy a praesentationalis lajstromoktól eltekinthetett, mégis a kinevezések, összességüket tekintve, a kizárólagosság jellegét viselik magukon.» [1] Igaz; de e kizárólagosság egyik természetes következménye volt a birói testület küzdelmének, melyet a hatalom czélzatai ellenében folytatott saját erkölcsi értékének és sulyának fentartása érdekében és a birói corporatio ekként tényleg elzártabb testületté lett, de másrészről épen ez által óvta meg magát azon tömeges ziótól, melylyel azt a napoleoni hatalom saját érdekeinek szolgájává akarta sülyeszteni.

Általánosságban szólunk s ezen itéletünket nem döntik meg azon kivételes és csakugyan ritka esetek, melyekben a császárság egyes militans birái játszottak szerepet. És ne is téveszszenek meg senkit a legutóbbi idők eseményei. Az epuratiónak czélja ma épen az, a mi volt az első császárság, a Bourbon monarchia, a juliusi királyság, az ezt követő forradalom és a második császárság alatt. A hatalom, főleg akkor, midőn még saját uralmát sem tartja eléggé biztositottnak, bizonyos esetekben, hol politikai érdekek játszanak közre, alig irtózik valamitől inkább, mint ama sulyos erkölcsi csapástól, melyet független birói itélet mérhetne reá. III. Napoleon sohasem bocsátotta meg a franczia bíróságnak, hogy hazaárulás miatt vád alá helyezési határozatot hozott ellene s hogy kardjával volt kénytelen kikergetni a birákat, miután a határozatot tartalmazó jegyzőkönyvet csendőrök által összetépette. Pedig e bíróság kötelessé gét teljesitette.

A mai respublika vezérlő férfiai szintén gyülölettel teltek el a bíróság iránt, mely ezelőtt egy évvel *Chalemmel Lacourt,* ha jól emlékszem 40,000 franknyi kártérítésre itélte a commune alatt viselt dolgaiért. Chalemmel Lacourt, az uj politikai iránynak egyik főemberét, ki a berlini franczia nagykövetségre csak az imént candidáltatott, rögtön védelme alá vette a kormány, s ez adta meg az első alkalmat, hogy a birák «epuratiója» legyen a köztársasági párt jelszava. «Une jurisprudence dangereuse pour le gouvernement et pour la magistrature elle mème», irta akkor nyomban a *République Francaise.* Bíróságot, mely ilyen itéletet hoz a kormányzat egyik kiváló vezérférfia ellen, bármennyire feleljen is az meg a törvénynek és az igazságnak, nem türhetett a köztársaság, és hogy mily «veszedelmes volt az itélet magára a bíróságra nézve», mutatja a most folyamatban levő epuratio. Nem az a baj, hogy egy-két biró, mint állitják, elárulja a császárság iránti érzelmeit, hanem a czél az, hogy a bíróságot a hatalom irányában ha másként nem lehet, a rettentés eszközeivel, engedékenyebbé tegyék.

És csakugyan bámulattal látja az ember, mint változnak az idők és az emberek. Midőn III. Napoleon kormányzata alatt a franczia bíróság nem egyszer nyiltan felemelte szavát, s függetlensége nemes érzetében az alkuvást nem ismerő igazságot hirdette a császári hatalom ellenében is, akkor az ellenzék örömmámorban uszott s lapjaiban fennen hirdette, hogy nem halt ki a franczia birói testületből a régi parlamentek független dicsősége. Ma, midőn a köztársaság emberei uralkodnak, ez a «dicső függetlenség» kárhoztatandó «entètement»-nak qualifikáltatik s a *Journal de Dèbats* legujabb számában Bersot igy kiált fel: «A régi parlamentek meghaltak és velük együtt küzdeni kész nyakasságuk. Miért akarják, hogy valamennyi polgár között egyedül csak a birák

[1] Id. m. 50. l. Déja malgré le droit reservé au ministre de choisir en dehors des listes des présentations, l'enseble des nominations porte l'empreinet d'un esprit exclusif.

ne érezzék a viszonyok hatalmát, mely a társadalomban körülöttük működik és azt átalakitja?» [2]

Szükségesnek tartottuk ezeket előrebocsátani, mert azt hiszszük, hogy igen nagy befolyással birnak e viszonyok ama törvényjavaslat megbirálásánál, melyet az uj franczia igazságügyminiszter Cazot, a birói szervezetre nézve elő fog terjeszteni.

A császárság bukása után tudtunkkal két törvényjavaslat fordult meg a franczia törvényhozó testület előtt a bíróságok ujjászervezése tárgyában.

Az egyiket, mint emlitettük az 1870. szept. 18-ikán a nemzeti védelem kormánya által alakitott bizottság szerkesztette, mely 1871. junius 14-ikén jutott nyilvánosságra s *Arago* által terjesztetett az assemblée elé; a másikat *Béranger* javaslata alapján az assemblée egy bizottsága készitette.

A két javaslat főbb elveit a következőkben ismertetjük:

Az *Arago* által benyujtott javaslat, mint emlitettük, azon elven alapszik, melyet a bizottság egyhangulag fogadott el, hogy a birói kinevezésekre és előléptetésekre a végrehajtó hatalomnak nem szabad korlátlan befolyást engedni. A bíróságokra nézve a tiszta önkiegészitési rendszer fogadtatott el, akképen, hogy a magasabb foku birói testület nevezi ki az alsóbb foku birói testület tagjait, mig a semmitőszék a törvényhozó test. által választatik.

E törvényjavaslat szerint a békebirót a kerületi törvényszék, az első foku törvényszék biráit a felebbviteli törvényszék, ennek tagjait a semmitőszék nevezné ki, és pedig egy candidationalis lajstrom alapján, mely három jelöltet foglal magában. E candidationalis lajstromot külön bizottságok állapitják meg. E bizottság a békebiróra nézve a canton mairejeiből, az első foku és felebbviteli bíróság tagjaira nézve pedig birói és egyéb elemekből alakittatik.

Alig néhány héttel később, mint e javaslat az assemblée elé terjesztetett, *Béranger* egy uj javaslatot tett közzé, mely a *Journal Officiel* 1871. jul. 15., 16. és 17-ik számaiban jelent meg. Az assemblée ekkor egy uj bizottságot választott, melynek feladata volt a felmerült javaslatok tekintetbe vételével a bíróságok ujjászervezése iránt részletes törvényjavaslatot készitени. E bizottság tagjai magas rangu birák, jogtanárok és kiváló ügyvédek voltak, mint: Piou, (a bizottság elnöke) A. Lefèvre Pontalis (jegyző), Corne, Bidard, Delile, Tailhand, Bigot, Depeyre, Luro, Paris, Lespinasse, Leblond, Bertauld, Vente, Merveilleux-Duvignaux. E bizottság előadója, BIDARD, 1871. szept. 4-ikén terjesztette az assemblée elé munkálatát, mely, mint JULES FAVRE megjegyzi, a tényleg gyakorlatban levő eljárást vette alapul s azt a tapasztalás utmutatása szerint javitani igyekezett. Ugyanigy itéli meg a törvényjavaslatot ROBINET DE CLÉRY is. [3]

E javaslat, — tekintettel a történt visszaélésekre — a candidatióra közvetlenebb befolyást kiván biztositani a birói testületnek, melyet a bíróság eddig csak közvetve gyakorolhatott, a bíróságok elnökeire levén ruházva a candidatio joga.

Ha valamely kerületben békebirói állás üresedik meg e javaslat szerint az első f. törvényszék három jelöltet szemel ki. E kijelölés a törvényszék összes tagjai által történik, ha csak egy tanácsból áll; ha pedig több tanács létezik a törvényszék kebelében, a kijelölés egy bizottság feladata, melynek tagjai: a törvényszék elnöke, a két alelnök és egy biró, a ki minden év kezdetén a birák által titkos szavazás utján választatik. Az elnök és az ügyész a jelöltek ekként megállapitott lajstromát saját megjegyzéseik kiséretében átküldik a főtörvényszék elnökéhez és illetőleg a főügyészhez, kik a lajstromot ismét saját megjegyzéseik kiséretében felterjesztik a kormányhoz.

Ha valamely első foku vagy felebbviteli törvényszéknél áll be üresedés, a praesentatio joga egy minden évben ujra választandó külön bizottságot illet meg. E bizottság tagjai az elnök, egy tanácselnök és három biró, kik társaik által titkos szavazással választatnak. E bizottság meghivja a főügyészt és az ügyvédi kar főnökét, kiknek előterjesztései meghallgattatnak és az eljárásról jegyzőkönyv vétetik fel. A bizottság ezután megállapitja a három jelöltet magában foglaló candidationalis lajstromot, mely az igazságügyminiszterhez felterjesztetik. [4]

Ha tanácselnöki állás üresedik meg, a candidationalis lajstrom az illető bíróság *teljes ülésében* állapittatik meg titkos szavazás utján. Ezen ülésben a főügyész, hivatalának tagjai, az ügyvédi kamra főnöke és a jogi fakultás doyenje tanácskozási szavazattal birnak. [5]

Az elnöki állás betöltése alkalmával a felebbviteli törvényszékek felhivatnak, hogy titkos szavazással és a tanácsok teljes ülésben válaszszanak jelöltet, a tényleg működő birák, jogtanárok és ügyvédek közül azon határok között, melyek a szolgálati időtartamra nézve a törvényjavaslat 11-ik §-ában vannak megszabva.

A semmitőszék biráinak és elnökének állása szintén egy három jelöltet tartalmazó lajstrom alapján töltetik be. A jelölteket a semmitőszék maga választja teljes ülésében. [6]

Csak azon biró, ügyvéd, vagy jogtanár vehető fel a jelöltek lajstromába, ki a megszabott szolgálati időt betöltötte. Legalább is hat évi birói szolgálat kivántatik az első f. törvényszék elnöki és alelnöki állásaira nézve; tiz évi birói, vagy tizenkét évi ügyvédi és jogtanári müködés szükséges a felebbviteli törvényszék birói állásának elnyeréséhez; tizenöt évi szolgálat van megszabva a tanácselnöki, husz évi a felebbviteli törvényszékek elnökének és a semmitőszék tagjainak állására nézve, mely utóbbira ügyvédek és jogtanárok csak huszonöt évi müködés után birnak igénynyel.

Az ekként történt praesentatio a kormányzatra nézve kötelező erővel bir, s az nehány birói állás kivételével *senkit nem nevezhet ki bíróvá, ha a candidationalis lajstromban nem foglaltatott.* A bíróságnak joga van az ujonnan kinevezett birótól az esküre bocsátást *megtagadni,* ha a megállapitott szabályok ellenére neveztetett ki.

Midőn e törvényjavaslat az assemblée elé terjesztetett, a bizottság előadója kijelenté, hogy a törvényja-

[2] *Journal des Débats* 8 janvier 1880. Les anciens parlament sont morts el avec eux leur héroïgne entêtement. Pourquoi veut-on que seuls de tous les citoyens les magistrats ne sentent pas la force des choses qui travaille la société autour d'eux et la transforme.

[3] JULES FAVRE id. m. A bizottság munkálatáról szólna (108. l.) «Telles sout les modifications importantes proposées par la commission *au mode actuel de présentation*".

ROBINET DE CLÉRY id m. En dehors des reminiscences d'une autre époque et de hasardeuses nouveautés le plus sage parti était *dimiter l'organisation actuelle* en y introduisant de meilleurs garanties.

[4] Rapport de M. BIDARD. III. Chap. 2. §. Lorsque dans une ressort une vacance se produira parmi les magistrats de prémière instance on d'appel, *le droit de présentation* sera exercé au nom de la Cour speciale par une commission. Cette commission sera composée du premier président, d'un président de chambre et de trois conseillers élus au serutin secret par leurs collegues . . . Le bâtonnier des avocats près la cour sera également appelé et présentera oralement on par écrit une liste de candidats.

[5] 22. §. . . . Les présentations seront arretées au serutin sécret par la Cour en Assemblée; . . . le procureur général, les membres de sou parquet, le bâtonnier et la doyen de la Faculté de droit auront voix déliberative.

[6] 23. §. Lorsquil y aura lieu de pourvoir au remplacement d'un premier président, les diverses Cours d'appel seront invitées à designer au serutin sécret et en assemblée génerale des chambres parmi les magistrats, professeurs, ou avocats, remplissants les conditions indiguées à l'art. 11.

vaslat az igazságügyminiszter teljes helyeslésével találkozott az általunk idézett 23. §. kivételével, melyet előbb ismertettünk. [7]

E javaslatok azonban az assemblée által, a közbejött események miatt, nem tárgyaltathattak s azóta a franczia törvényhozó testületnek nem volt alkalma e kérdésekkel tüzetesen foglalkozni. Az ujabban felmerült tervek közül első sorban áll FAVRE-é, mely szintén a praesentatio rendszerén alapszik, s melyről jövő czikkünkben szólunk; DUFAURE-é, a volt igazságügyminiszteré, a birói szervezet reformjának kérdésével foglalkozó képviselőházi bizottság pedig csak az imént végezte be működését, s másrészről az uj igazságügyminiszter is kijelentette, hogy legközelebb elő fogja terjeszteni erre vonatkozó törvényjavaslatát.

Sokkal ismeretesebbek a legujabb politikai mozgalmak Francziaországban, semhogy külön kellene utalnunk ama viszonyokra, melyek a franczia bíróság reorganisatiójánál döntő befolyást gyakorolnak. De viszont azt is meg kell adnunk, hogy valamint az egymást eddig felváltott kormányok közől valamennyi a birói függetlenség és a szervezet állandósága mellett bátran felemelte szavát, ugy most épen azok, kik még kormányra nem jutottak, a legelvakultabb ellenszenvvel látszottak viseltetni a franczia bíróság iránt, az epuratio közepette is sietnek a bíróság iránti bizalmukat és tiszteletüket tolmácsolni, mint ezt tevé az uj igazságügyminiszter, midőn kivánatosnak tartá felélesztení a legfőbb birói testületnek ama befolyását a kormányzatra, melyet a VIII. év Ventôse 27-iki törvény biztositott ugyan, de mely csak rövid ideig gyakoroltatottt.

Két adatot kell csak e tekintetben felsorolnunk. DUFAURE a képviselőház 1875. jun. 8-iki ülésében a birák elmozdithatlansága ellen küzdő képviselőkkel szemben kijelenté, hogy a köztársaság conservalásának legjobb eszköze az, ha abban a bíróság nagy szerepet játszik. «Minden átalakulás után — igy szólt — szükségét érzik Francziaországban a bíróság elleni kitöréseknek. Igy volt ez 1848-ban, igy 1830-ban, igy 1814-ben. Mi ellen állunk e megtámadásoknak.» [7] És most ugyanazon csoport egyik tagja, mely ellen 1875-ben DUFAURE kénytelen volt ekként a bíróság védelmére kelni, midőn mint igazságügyminiszter a semmitőszék tagjait fogadja, ekként nyilatkozik:

«Engedjék meg uraim, hogy ehhez hozzá tegyem, hogy e legfőbb itélőszék kiterjeszthetné hatáskörét, évenként jelentést terjesztve a kormány elé a törvényhozás tökéletlenségei és hézagai tekintetében, melyek a gyakorlati életben észlelhetők, a mint ezt a VIII év Ventôse 27-iki törvény elrendelte. Az önök magas bölcsesége alá bocsátom ennek tekintetbevételét, mint a kormány bizalmának jelét, melylyel e bíróság tapasztalása és bölcsesége iránt viseltetik.» [8]

Szükségesnek tartottuk e jellemző adatokat előrebocsátani, mielőtt jövő czikkünkben a legujabb viszonyokról szólnánk. *Günther Antal.*

[7] «Votre commission vous soumet aujourdhui, après avoir entendu M. le garde de sceaux qui l'a pleinement approuvé, sauf une reserve de l'artide 23, son projet de loi sur les garanties de moralité et de capacité des magistrats, *sur le mode de* leur nomination, sur le régime de leur discipline et sur les conditions de leur mise à la retraite».

[7] *Journal Off.* 1875. 9 juin. Chambre des Députés. — DUFAURE dit, que le meilleur moyen de conserver la République est que la magistrature joue un grand rôle, Après chaque revolution on éprouve le besoin en France de faire explosion contre la magistrature. Ilen a été de même après 1848, 1830, 1814. Nous nous opposerons à ces attaques.

[8] *Journal des Débats* 1880 8 jan . . . . Permettez- moi d'ajouter, qu'elle pourrait étendre le sphère de son action en préfentaut toutes les aunées au gouvernement un rapport sur les imperfections et les lacunes de la legislation révélées par la pratique, ainsi que le prescrivait la loi du 27 Ventôse an VIII. Je soumets cette consideration à votre haute sagesse comme un temoigage de la confience du gouvernement dans les lumières et l'expérience de la Cour.

Heti szemle.

A mult hét a tüntetések hete volt.

Bármily szép jogi kérdések merülhettek fel ez alkalommal, hogy ez egészben véve mily bűntettet képez, s egyének, kiket a véletlen a rendőrség karmai közé keritett, mily büntetésre méltó cselekményt küvettek el, az egész nagy horderejü esemény ezuttal még kevés tápot nyujt heti szemlénknek; s egyelőre csak annyit constatálhatunk, hogy a törvényszék — igen helyesen — kezébe vette a vizsgálatot, s a szerencsétlen áldozatok bonczolása már az ügyész és a vizsgáló biró közremüködésével történt.

E hétnek szempontunkból tekintve igen sovány eseményei között kétségkivül a legérdekesebb azon hir, hogy a kormány komolyan szándékozik a közigazgatási tisztviselőket államvizsgára szoritani, s tárgyalások készülnek a *közigazgatási tisztviselőktől megkivántató államvizsga* ügyében, Trefort miniszter, ki ez ügygyel már régebben foglalkozott, ujabban felhivta a belügyminiszteriumot, hogy miután a külügyminiszterium utján már beérkeztek az adatok a külföldön e részben fennálló gyakorlatra vonatkozólag, s miután a belügyminiszteriumban előtanácskozmány is tartatott s ez ügyben már a többi miniszteriumok is nyilatkoztak, alakittassék bizottság a különböző miniszteriumok küldötteiből. E bizottság reménylhetőleg mielőbb össze fog ülni.

E hirt bizonyára mindenki kiváló örömmel fogja fogadni. Tagadhatatlan ugyanis, hogy a hazai közigazgatás és közrendészet igazán szomoru sorsra jutott. Tisztelet a kivételeknek, számos megyében a közigazgatási hivatal alig nehány osztályt végzett, de a megyei nepotismus által pártolt egyének kezébe került. Ha egy tősgyökeres megyei család valamely sarja elpusztult, ez már elég jogczim volt arra, hogy megyei hivatalt kapjon, sőt ha kissé szabadabb volt a kéz, s hivatal épen nem volt, teremtettek ilyet számára. Legjobban érezték e visszás helyzetet a megyei élet azon harczosai, kik fel tudták fogni a közigazgatás fontosságát s a közigazgatási tisztviselő hivatását. Ezeknek volt legnagyobb módjuk meggyőződni a felől, hogy alig van egy egész tiszti karban nehány egyén, ki csak egy közigazgatási tisztviselő hivatása felől tisztában lenne magával. Ha a felülről kapott rendeleteket leküldték a községnek, nyugodtak voltak, hogy megfeleltek kötelességüknek, annyira, hogy a közigazgatás jóformán a jegyző kezébe került. Tanuja, hogy ez állapot tarthatlan volta mindinkább meggyőződéssé vált, ama dicséretes mozgalom, mely e részben *Szivák Imre* inditványa folytán Pestmegyében felmerült, melynek czélja e kórállapot javitása. De fájdalom, e dicséretes példa az országban követőre sehol sem talált. A megyék vezérférfiai hallgatnak, mintha a rosz közigazgatás első sorban nem őket sujtaná. Azért helyes, hogy a kormány veszi kezébe a kezdeményezést, előbb-utóbb tenni kell, s a cselekvésnek e téren kettős haszna lesz. A főczél mellett, melyet a közigazgatásnak az által, hogy annak vezetése képzett egyének kezébe kerül, képez, eléretik az is, hogy a tanult ember nem lesz kizárólag a jogi pályára utalva. A végzett férfiak vonakodtak közigazgatási hivatalba lépni, hol jövőjük is alig volt, s hol naponként kelle meggyőződniök, mily kevés ismerettel biró emberek azok, kik felettük állanak, kiktől nekik kellene tanulniok, hogy miként kell hosszu évek során át sok tanulmánynyal és költséggel megszerzett elméleti ismereteiket a gyakorlat terén értékesiteni; s önkényt arra a gondolatra jutottak, hogy miért költöttek, sokan miért nélkülöztek és nyomorogtak s miért tanultak annyit, mikor egy familias név több nyomatékkal bir minden tanulmánynál. Tudunk esetet, hogy egy fiatal ember, midőn az egyetemen a bifurcatio létesült, látva a jogi pálya tultömöttségét, közigazgatási pályára szánta magát, s letette a közigazgatás doctoratust. Meg is választották megyéjében

szolgabirának, de közvetlen főnöke egy irni is alig tudó, helyesirásról pedig fogalommal sem biró, s e mellett arrogáns nepotismus szülött volt, hogy a fiatal ember elkedvetlenedve vett bucsut a közigazgatási pályájától, s feljött a királyi táblához dijtalan joggyakornoknak, mint ilyen letette a tudományi doctorátust, mert kényszerülve érezte magát ez uton kisérleni meg szerencséjét. Az ügyvédek száma ugy is oly nagy, hogy már megélhetésük is kérdésessé kezd válni, a birósági állomásokra a pályázók száma igen nagy, kell, hogy tért nyerjen a képzettség. A tanulmánynak, az ismeretnek jogos igénye van, s a XIX. század végén egy modern állam nem türheti, hogy a tanult osztály nyomorogjan azért, hogy más hivatatlanok az ország kárára duskálkodjanak azon téren, melyhez nem értenek, s vegyék ki azok szájából a kenyeret, kik magukat e térre képezték. Hogy e miserabilis állapotnak végre vége vettessék, arra a közigazgatási hivatalnokoktól az államvizsga követelése az első lépés; hadd tisztuljon, ki nem mer vele szembe szállani, s adja át a tért az erre jogosult elemnek. Azért ismételve üdvözöljük a kormányban e részben megindult nagyhorderejü mozgalmat.

No de tán nagyon is belemerültünk jogosult kifakadásainkba. Fejezzük be hát ezeket e téren, hogy más téren előlről kezdhessük. Bizony itt is van reá ok. A mult héten a napi lapok egymásután közölték, hogy az ügyvédek körében nagy sensatiot keltett a semmitőszék azon határozata, mely szerint *az ügyvédnek felével történt értekezéseért dij nem jár.* Mi hivatkozhatunk rá, hogy mindig azok közé tartoztunk, kik az itt ott felmerült jogosulatlan igényeit az ügyvédeknek visszautasitottak; s különösen mindig ellenei voltunk azon áramlatnak, mely a kliensek kevés voltánál fogva, a meglevőknek dupla krétával kivánta számláját felróni, s ha a bíróság ezt valódi mértékre leszállitotta, eget verő zaj lett a vége; de más részről épen, mert az igazságos eljárás harczosai vagyunk, nem birjuk eléggé megróni azt, ha a birónak ügyvédek jogosult érdekeivel szemben méltánytalanul járnak el. Az ügyvédnél az idő az, mely annak drága, s azért méltányos, hogy fele, ki azt igénybe veszi, meg is fizesse. Az ügyvéd addig, mig felével értekezik, nem csinálhat replikát, nem tárgyalhat, ügyeit nem szorgalmazhatja; szóval ez idő alatt más ügyvédi teendőket nem végezhet, hanem azokat vagy mással kell elvégeztetnie, a mi költséggel vagy magának máskor elvégzenie, a mi fáradsággal jár, már ebből is nyilvánvaló, hogy az értekezésért az ügyvéd méltán igényelhet dijt, de az az értekezés nem is oly csekély, oly mellékes dolog. Az értekezés alapja a pernek. A laikus felet valósággal ki kell vallatni az ügyvédnek, hogy tisztába hozza a dolog jogi oldalát és bizonyitékait; azért egy nagyobbszerü örökösödési vagy zálogváltó perben az értekezés a felekkel és tanukkal, a bizonyitékok összegyüjtése s. a. t. heteket vesz gyakran igénybe, s ezért nem érdemel az ügyvéd semmit? Másutt az értekezésre oly sulyt fektetnek, hogy kötelezik az ügyvédet, hogy ennek alapján tényvázlatot vegyen fel, nálunk pedig oly semminek tekintik, melyért az ügyvédnek még csak dij sem jár. E határozat azonban nem egyedül álló, méltó társul sorakozik mellé a *Magyar Jogász*-ban közlött ama határozat, mely szerint egyik fővárosi ügyvéd beperelvén felét bizonyos ügyben már megállapitott költsége iránt, s a legfőbb itélőszék a *költség végett folytatott perben* azt mondotta ki, hogy ezuttal a perköltségek azért nem voltak az ügyvéd részére megállapithatók, mert a beperesitett költségek már meg voltak állapitva. Nézetünk szerint ez fejre állitása a dolognak; azért, mert a fél, daczára annak, hogy az ügyvéd költsége irányában már meg voltak állapitva, még sem fizet, s az ügyvéd költségéért perelni kénytelen, e pert ingyen vinni, még kész kiadásait is sajátjából fedezni tartozik. Ha megforditva a felet busáson marasztalták volna el a költségben, mert a birói megállapitás ellenére sem fizetett, értenők a dolgot, de igy valóban nem vagyunk képesek felfogni a határozat logikáját.

A bíróságokról lévén szó, nem tartjuk érdektelennek felemliteni, hogy a lapunk mult számában közlött *reciprocitási esetre* vonatkozólag egy bécsi szaklapban (*Allgemeine österreichische Juristen Zeitung*) olvassuk, hogy a budapesti váltó és kereskedelmi törvényszék tekintettel arra, hogy Németország és monarchiánk között tárgyalások vannak folyamatban, az igazságügyi miniszteriumhoz előterjesztést tett, melyben a német bíróságokkal szemben e részben elfoglalandó álláspontra nézve utasitást kér. Ez alkalmat megragadjuk, hogy felemlitsük ama tájékozatlanságot, mely a külföldi államokkal a kölcsönös jogsegélyre vonatkozó szerződések tekintetében létezik. Legtöbb esetben sem az ügyvéd, sem a bíróság nem bir arról tudomással, hogy van-e egyik vagy másik állammal e részben, és ha van, mily tartalmu szerződés? Az ügyvéd gyakran utánjárás után sem szerezheti meg, mert az igazságügyi miniszteriumban ugy őrzik, mint ha titok volna; ennélfogva igen óhajtandó lenne, *ha e szerződéseket a hormány közzétenné,* igen-igen hasznos szolgálatot tenne ezzel a közügynek. Ajánljuk ezt a minden jóra oly hajlandó igazságügyi miniszter ur becses figyelmébe.

A bíróságokról szólva, nem mellőzhetjük, hogy egy reánk igen kellemes benyomást tett dologról olvasóinkat ne értesitsük. Köztudomásu dolog ugyanis, hogy főleg provinciális börtöneink sok kivánni valót hagynak fenn, s rendesen a kis zsivány tétlenségében a börtönben tétlen próbáltabb kollegái által nagy zsiványnyá képződik ki. E kórállapot megszüntetésére egyik leghathatósabb eszköz a börtönipar, mely munkásságra szoktatja az elitélteket, kik ellenesetben ha elitéltetésük előtt munkások voltak is, a munkától elszoknak. Ezért igen örömmel üdvözlünk minden a börtönipar meghonositására irányzott tevékenységet, s azért sietünk registrálni az *Abauj kassai közlöny* után a sátoraljai törvényszékre vonatkozólag e részben közlötteket.

Az ottani fogházfelügyelő: Kostein Ferencz ügybuzgalma folytán a fogházban tartózkodó rabok közül, legkevesebb tiz tótajku s több mint husz magyarajku tanult meg a mult két év folyamán magyarul irni, olvasni. E mellett az asztalos mesterséget mintegy 4, a bodnárságot 6, a kovács és lakatos mesterséget 2, az esztergályosságot mintegy 3 egyén sajátitotta el, még pedig oly mérvben, hogy ezen tanulmánya kenyérkeresetté is válhatik nála, ha a zárt falak közül kikerülend. A kosárfonásban pedig több mint 25 egyén nyert egy év alatt kellő kiképeztetést. — A rabnők mosás, mángorlás, foltozás s egyeb munka hiányában még tollfosztással is foglalkoznak. A munkás foglyok produkcziójuk után negyedrész jutalékot huznak, mig a többi haszon az államkincstárba foly. S van rá eset, hogy egy-egy rab szabaduláskor 30—40 frt készpénzzel távozik.

A hét eseményeit vizsgálva, igen fontos és nagy horderejü mozgalomnak tartjuk *a hirlapirói kör megalakulását,* mely valóságos szövetkezetként szándékoltatik alakittatni, s a nyugdijazásra is kiterjeszteni tevékenységét. Az alapszabályok ez értelemben való kidolgozására egy bizottság küldetett ki, melyben lapunk is képviselve van *Dr. Dárday Sándor* egyik szerkesztő által.

A hirlapirókról szólva, áttérünk a szakirodalomra, s e részben felemlitjük a *Magyar Jogász* után, hogy ÖKRÖSS BÁLINT kir. közjegyző, ki az irodalom terén régen nem adott jelt magától, *A törvénykezés reformja a közvetlenség, nyilvánosság és szóbeliség alapján* czimü müvet irt. E mű két részből áll, egyiket az általános indokolás, másikát a javaslat képezi. Ökröst még Horváth Boldizsár volt igazságügyminiszter bizta meg a mű kidolgozásával, mely most a változott viszonyok következtében magánuton jelenik meg. Hiszszük, hogy Ökröss átdol-

gozta munkáját, tekintettel e téren annak elkészülte után felmerült azon fontos kérdésekre, melyek a német perrend. és az osztrák javaslatban részben kifejezést nyertek, mert ha ezt nem tette, müve már születésekor elévült. Ha meg fog jelenni, nem mulasztandjuk, el bővebben szólani felőle.

A hét folytán megjelent szaklapokból kiemeljük a *Magyar Jogász* által közlött következő érdekes esetet:

A törvénykezési rendtartás értelmében panaszlott fél meg nem jelenése folytán makacsságból való elmarasztalásnak lévén helye, ily esetekben keletkezett itéletekre vonatkozólag fölebbezésnek helye nincs, hanem semmiségi panasznak.

Előfordult esetekben a makacsságból elmarasztalt alperes semmiségi panaszt s fölebbezést adott be. A semmiségi panaszban azt kivánta elismertetni, hogy makacsságból elmarasztalásnak nem volt helye, hogy ez a törvénykezési rendtartás szabályai szerint hiányos intézkedésen s eljáráson alapszik. A fölebbezésben azt panaszolta, hogy ha a makacsságbóli elmarasztalásnak helye volt is és igy az alaki szempontból megállhatna, meg nem állhat érdemileg, miután a felperes által keresetlevele mellett beperesitett okiratok a követelést egészben nemcsak nem igazolják, sőt czáfolják, tehát az elmarasztaló itélet érdemben helytelen.

E különböztetés jogilag nem kifogásolható; következetes és észszerü. A semmitőszék előfordult esetben a semmiségi panaszt elvetvén, a fölebbezés alapján az érdemben való felülvizsgálat végett áttette az iratokat a kir. itélő-táblához. Ebből azt kell következtetni, hogy a semmitőszék abból a nézetből indult ki, melyet a perorvoslattal élő fél szem előtt tartott, hogy t. i. a makacssági elmarasztó itéletnek szintugy lehetnek alaki és érdembevágó helytelenségei, mint egyéb itéleteknek.

Hogy a semmitőszéken ezen nézet uralkodik, abból is kell következtetni, miszerint számtalan oly esetben, hol a semmiségi panasz elvetése után a fölebbezés folytán a per átteendő lett volna érdembeni elbirálás végett a kir. itélő-táblához, azonban a fölebbezésnek helyét nem látta, a semmiségi panasz elvetése mellett, egyszersmind a fölebbezés hivatalbóli visszautasitását is határozatilag kimondotta, következőleg a semmitőszék nem szokta a pert áttenni a kir. táblához oly fölebbezés folytán, mely fölebbezésnek helyét a törv. rendtartás szerint nem találja.

Ily igényperben a kir. tábla helybenhagyó végzése ellen semmiségi panasz és fölebbezés adatván be; a semmiségi panasz elvetése után, a fölebbezés visszautasittatott. (25,282/879.)

De most következik a bonyolódás. A semmitőszék a makacssági itélet ellen intézett semmiségi panaszt elvetvén; a kir. itélő-tábla a hozzá áttett fölebbezésre azt határozta, hogy «a fölebbezés hivatalból visszautasitandó», mert makacsságból történt elmarasztaló itélet ellen fölebbezési perorvoslatnak helye nincsen.

A dolog mindenesetre érdekes, s osztjuk a *Magyar Jogász* azon óhaját, hogy kivánatos lenne, hogy a kir. tábla végzése ellen semmiségi panasz adatnék be, legalább ez esetben reményünk lenne megtudhatni, hogy egyszerü kérdés forog-e fenn, vagy pedig a semmitőszék eltért azon eddig következetesen folytatott gyakorlatától, melynélfogva sommás eljárásban alperes meg nem jelenése alapján hozott itélet ellen az alperes felebbezéssel nem élhet. (L. p. o. a *Döntvénytár* IV. folyamában 259. sz. a. közlött semmitőszéki határozatot.)

Ugyancsak a *Magyar Jogász*-ban olvassuk, hogy a semmitőszék 9181/879. szám alatti határozatában, elvetette a semmiségi panaszt, azon elsőbirósági elmarasztaló itéletre vonatkozólag, melylyel alperes az örökség erejéig lett elmarasztalva az örökség mivoltának meghatározása nélkül s kimondotta, hogy azon kérdés, hogy alperes az örökség erejéig elmarasztalható-e s általában az örökösi minőségnek az elmarasztalhatásra vonatkozó megállapitása az ügy érdemére tartozik.

Azonban többizben a semmitőszéken oly határozatok keletkeztek, melyek szerint az örökség erejéig elmarasztaló itéletek megsemmisittettek, azon alapon; mert ez örökség mivolta meghatározva nem levén, ily itéletek végre nem hajthatóknak tekintettek s annak kimutatását, hogy alperes örökösödött valósággal s mily vagyonban, mily értékben: a végrehajtási eljárásra utasitani nem látszott helyesnek.

E jogi nézet nem is kifogásolható, mert az örökhagyó kötelezettségeiért az örökös személyes kötelezettségben nem állván, tulajdonkép a kötelezettségnek átháramlása abból megállapitható, hogy az örökös a kötelezettségben maradt örökhagyó hagyatékát átvette és ebből, vagy ennélfogva a kötelezettséget teljesiteni köteles.

Ha azon elsőbirósági itéletet, melylyel alperes az örökség erejéig marasztaltatik, egyik fél sem fölebbezné is, semmisnek kellene azt tekinteni végrehajthatlanságánál fogva.

Reméljük azonban, hogy ez csak véletlenül történt kivételes határozat, milyenek az annyira tulterhelt forumnál, mint a semmitőszék el nem kerülhetők, és a semmitőszék továbbra is megmaradand azon igen helyes s sok zavart elháritott elvi kijelentése mellett, mely szerint oly esetben, ha alperes az örökség erejéig marasztaltatik el, az itélet semmis.

A *Magyar Themis*-ben egyszerre két czikk jelent meg azon kérdésre vonatkozólag, hogy a zsidó házasságok tárgyában keletkezett 1863. évi november 2-án kelt udvari rendelet érvényben van-e vagy sem? s a dologban az az érdekes, hogy daczára annak, hogy a két czikkező teljesen ellenkező álláspontot foglal el, mindkettőjüknek igaza van.

Az egyik czikkező SZTEHLÓ KORNÉL ugyanis a zsidó házasságról irt müvében azt vitatta, hogy a fentebbi kanczelláriai rendelet jogilag nincs hatályban, mert az egyik törvényben sem tartatott fenn, az 1867. XVII. törv. czikk 1. §-a pedig a zsidókat polgári és politikai jogok tekintetében a többi honpolgárokkal egyenlősitette; a többi honpolgárok pedig a házassági jog terén törvényhozási joggal élnek házasságaik megkötésének és felbontásának feltételeit saját hitfelekezeti szabványaik szabályozzák, az emlitett törvény 2. §-a pedig minden az 1. §-al ellenkező törvényt vagy rendeletet megszüntetett. A törvk. rendt. pedig e részben csak annyit mond, hogy az izraeliták válóperei a kir. törvényszékek illetősége alá tartoznak, ebből azonban, mint kizárólag a birói hatáskört szabályozó és az anyagi jogot nem érintő rendelkezésből a szóban forgó kanczelláriai rendelet érvényben tartása nem következik.

Ezzel szemben GRUBER LAJOS semmitőszéki és legfőbb itélőszéki döntvényekre hivatkozva, kimutatja, hogy a bíróságok e rendeletet teljesen érvényesnek tekintik s e szerint járnak el. Hivatkozik továbbá a közoktatási miniszteriumnak 1878. évi szeptember 27-én 17629. sz. a. rendeletére, melyben a fentebbi szabályrendelet megujittatik. Szóval GRUBER kétségbevonhatlanul kimutatja, hogy az emlitett rendelet *tényleg hatályban áll* s ebben igaza van.

De SZTEHLO nem is ezt, hanem azt vitatta, hogy e tényleges állapotnak nincs jogi alapja, sem a birósági határozatok, sem a közoktatási miniszter rendelete nem mondják meg, hogy miért tartják hatályban állónak az emlitett rendeletet, s e kérdést, mely a dolog lényegét képezi, az ellene polemizálók is elkerülik. Ebben meg SZTEHLOnak van igaza.

És miután ekként mindkét félnek igazat adtunk, reményeljük, hogy e salamoni itéletünkkel mindkét fél meg lesz elégedve.

Az irói és müvészi tulajdonjog tárgyában készült törvényjavaslat felett egybegyült enquete ülései.

— Második ülés. —

Január 13.

Az értekezlet *Pauler* Tivadar igazságügyminiszter személyes elnöklete alatt ült egybe.

Manoilovich Emil a már multkor letárgyalt 3. §. szövegébe aziránt is kér intézkedést felvétetni, hogy a szerzői jog mint ilyen végrehajtás tárgya ne lehessen.

Daruváry Alajos osztja azon nézetet, hogy a végrehajtás korlátolása iránt a törvényjavaslat ezen helyén történjék intézkedés, de ő csak a még ki nem adott munkára vonatkozó szerzői jogot óhajtaná a végrehajtás alól kivenni. *Sahay* Imre, *Berczelly* Jenő, *Herich* Károly, *Kováts* Gyula, *Alexi* Albert Daruváry nézetét osztja. *Tóth* Lőrincz, *Arany* Tászló, *Faschó Moys* Sándor, *Deák* Farkas, *Hegedüs* Candid Lajos Manoilovich indítványa mellett szólnak.

A többség az indítványt elfogadja.

Kováts azt indítványozza, hogy az örökösödést szabályozó 3. §. után mindjárt a 17. §. vétessék fel a 4. §. helyébe, mert az örökösödéssel rokon viszonyt szabályoz akkor, a midőn kimondja, hogy az örökösök hiányában az államkincstárt a szerzői jogra vonatkozólag a háromlási jog meg nem illeti. Az inditvány elfogadtatik. A szakasz érdemleges tárgyalása előtt Arany a 17. §-ban észlelt tollhibát, hogy t. i. nemcsak az államkincstárt, *de más jogosított személyeket is megillető* (?) háromlási jog is eltöröltetnék, kijavíttatni kéri, mert magyar jog szerint csak az államkincstárnak van háromlási joga. Tudomásul vétetik. *Kováts* felveti azon kérdést, valjon a papi szerzeményi javakra nézve fenálló külön örökösödési rendre (minő főlog a conventio Kolonichiana által szabályzott öröklés), mely szerint az *állam és egyház* örökösök létében is egy-egy harmadra joggal bír, nem-e kellene figyelemmel lenni; az államot és egyházat ezen jogáról a szerzői jogot illetőleg az örökösök javára szintén le kellene mondatni. Hegedüs megjegyzi, hogy azok a külön örökösödési rendek *csak a papi javakból* eredő szerzeményekre volnának megállapítva, a mi ellen Kováts arra fektetett súlyt, hogy teszem a Conventio Kolonichiana szerint *mindenféle, bárhonnan eredő* szerzemény a külön öröklés alá esik. *Elnök* szintén így fogja fel a dolgot, már annál fogva is, hogy a szerzemény eredetét kutatni sok nehézséggel járna s ez alapon a külön szabályzat szerzeményekről általában szól. Daruváry nem kívánja a szövegben külön kimondatni azt, hogy a pap után külön örökösödési rend a szerzői jogra nézve el nem ismertetik, de a 4. §-nak oly szerkezetet kivánna adni, hogy a szövegből bizton lehessen arra következtetni, hogy mindenütt a *közönséges* öröklési rend értetik. Az értekezlet többsége még ezt is feleslegesnek találja.

Következik a 4., illetőleg most már 5. §.:

«Irói műnek bármely gépi többszörözése, ha a jogosított (1., 2., 3. §§.) engedelme nélkül készült, bitorlásnak mondatik. Még a kézirat jogos birtokosa is csak a szerző engedélyével többszörözheti azt.

E tilalom kiterjed a műnek akár egészben, akár részbeli többszörözésére.

Gépi többszörözésnek itélhető még a leírás is, ha ez nyomtatás helyettesítésére van szánva».

Kováts a szakasznak teljes törlését inditványozza, mert tulajdonkép ismétléseket és casuistikát tartalmaz. Ezenfelül a szakasz szerkezete igen is büntető jogi szellemben van tartva. Az irói és művészi tulajdonjognak a sulypontja még is inkább a magánjog terén van. *Daruváry* a kéziratokra vonatkozó fontos intézkedés miatt pártolja a szakasz fentartását. *Berczelly* hoszabb indokolás mellett pártolja a törlési indítványt, a mit *Alexy* is helyesel. A többség a szakaszt megtartja s *Manoilovich* és *Herich* stilaris módositásai értelmében el is fogadja.

Ezzel az ülés feloszlott.

— Harmadik ülés. —

Január 15.

Az értekezlet Pauler igazságügyminiszter elnöklete alatt a törvényjavaslat folytatását az 5, illetőleg 6. §-sal kezdi meg.

«Bitorlásnak tekintendő továbbá: *a)* oktatás vagy mulatság czéljából tartott felolvasásnak vagy előadásnak a szerző engedélye nélkül kinyomatása; *b)* oly új kiadás, melyet a szerző vagy kiadó a köztök fenálló szerződés ellenére eszközöl; *c)* valamely műnek a kiadó által több példányban készítése, mint a mennyihez szerződés szerint joga van; *d)* földrajzi, térrajzi, természettudományi, mértani, *épitészeti* s más hasonló műszaki *rajzok* és ábrák lenyomatása.»

Kováts a *b)* és *c)* pontok teljes törlését inditványozza azon az alapon, mert azok a kiadói ügylet keretébe esnek, és ezen a téren is nem foglaltak magokban szerződést pótló határozatokat, hanem csak a szerződésben foglalt világos megállapodások körüli visszaéléseket sujtják. Ezek ellen nálunk elégséges a szerződés adta jogok igénybevétele. *Tóth* Lőrincz a *b)* és *c)* pont fentartása mellett szól; ugyszintén *Manoilovich*, *Herich*. *Berczelly* és *Alexy* a törlési inditványt pártolják. A többség a *b)* és *c)* pontot nem törli, hanem fentartja és végül el is fogadja.

Kováts arra tekintettel, hogy az irói és művészi jognak teljesen külön szabályozása fogadtatott el elv gyanánt a *d)* pontból az *épitészeti rajzok* iránti intézkedést kivétetni kéri azon megjegyzéssel, hogy az majd a müvészi részben volna elhelyezendő. Az értekezlet a *d)* pontot az *épitészeti rajzok* elhelyezésének függőben hagyása mellett fogadja el.

Következnének a forditási jogra vonatkozó szakaszok. Kováts egy külön szöveget jelent be, a mi kinyomatni határoztatik s ezzel az ülés szétmegy.

Külföldi jogélet.

Ausztria. Az e hó 15-én összeült osztrák birodalmi tanács legközelebbi tárgyalásait a következő igazságügyi törvényjavaslatok képezendik: *Kronawetter* képviselő inditványa a választmányi ülések nyilvánosságára vonatkozólag. *Lienbacher* képviselő javaslatának második olvasása a büntető perrendtartás módositása tárgyában. Továbbá megválasztása egy bizottságnak, mely az osztrák orvosi társulat kérvénye folytán az orvosi állás szabályozása tárgyában beadott inditványt veendi tanácskozás alá. Ez utóbbi javaslat azért birhat érdekkel a jogászvilágra is, mert az orvosi testület olyszerü szervezését czélozza, mint az ügyvédi karé, vagyis a kamarai rendszert kivánja ott is behozni. Végre tárgyalást várt *Gregor* képviselőnek már érintett javaslata az 1873. évi büntető perrendtartás tárgyában. Ez utóbbi javaslat tartalma a következő:

1. §. Valamely nyomtatvány lefoglalása annak tartalma miatt, birói rendelet nélkül, csak akkor történhetik: *a)* ha az a felségsértés tényálladékát foglalja magában; *b)* ha ez a közerkölcsiség tekintetében fennálló büntető-törvényeket sérti, *c)* ha sürgős veszélye forog fenn annak, hogy a lefoglalás halasztása által a nyomtatványban foglalt felhivás bűntényre vagy hihágásra közvetlen ténynyé válhatnék. Minden lefoglalásnál az ezt indokoló helyek az iratból a megsértett törvények megjelölésével pontosan megjelölendők. 2. §. A valamely nyomtatvány tartalma által indokolt büntetendő cselekmény fölött tartandó minden végtárgyalásnál kérdést tartozik az elnök intézni az esküdtekhez az iránt, hogy a nyomtatvány tartalma által követtetett-e el határozott büntetendő cselekmény. 3. §. Az 1873. máj. 23-i büntető perrendtartás 492. §-a hatályon kivül helyeztetik. Ha ez

esküdtek felelete meg van állapitva, hogy a nyomtatvány tartalma büntetendő cselekményt képez, ugy az esküdtszéki bíróság a törvényhez képest a büntetendőnek nyilvánitott nyomtatványnak egészben vagy részben való megsemmisitését elrendelvén, annak további terjesztését megtiltja. Ellenkező esetben a bíróság a megtörtént lefoglalást feloldja és határoz az állam részéről nyujtandó kárpótlás tekintetében. 4. §. Az 1873-ki büntető perrendtartás 493. §-ában jelzett eljárás a belföldön megjelenő nyomtatványokra nem alkalmazható. Ha az ily nyomtatvány tartalmának büntethetősége esetén határozott egyén nem üldözhető s itélhető el, az esküdtszéki tárgyalás után, az 1862. deczember 17-ki sajtótörvény 36. és 37. §§-aiban előirt intézkedéseket a bíróság önállólag megteheti. 5. §. Az időszaki nyomtatvány tartalma miatt emelt vád a nyomtatvány kiadójával is közlendő, kinek szabadságában áll, a törvények szerint sajtóügyi eljárásban meghatározott jogokat, egyedül vagy azokkal együtt, kik ellen a vád irányozva van, személyesen vagy képviselője által gyakorolni. 6. §. Eme törvény végrehajtásával a belső igazságügyminiszterek bizatnak meg.

Az *Allgemenie Juristen Zeitung* ez évi 2-ik száma a hazánkban e részben megindult mozgalmak alkalmából azon kérdéssel foglalkozik, hogy kényszer egyesség esetén czélszerü-e a minimum megállapitása? Igen elismerőleg szól a magyar csődtörvény javaslat abbeli intézkedéséről, mely kényszer egyesség esetén a bíróságot nemcsak az egyesség alaki tekintetben leendő felülvizsgálatára, hanem arra is feljogositja, hogy a kisebbség kérelme folytán azt helyben ne hagyja. És ebben elegendő garantiát is lát, s határozottan és igen nyomós érvekkel czáfolva az ellennézetet, a mininum megállapitása ellen szól.

Németország. Németországban *Bismarck* is előtérbe akarja hozni, s komolyan keresztül vinni szándékozik az általános kényszerü biztositásra vonatkozó kedvencz eszméjét, mely az állam által eszközöltetnék. A *National Zeitung* egyik legközelebbi száma egy czikket szentel e kérdésnek, melyben annak keresztülvihetlenségét, főleg az életbiztositásra tekintettel meggyőzőleg kifejti, s kiemeli, hogy az életbiztositási intézeteknek oly mélyen kell az egyesek magán és családi viszonyaiba betekinteni, hogy ennek állami közegekre való átruházása a legnagyobb absolutismusra fogna vezetni. Mindenesetre érdekes és nagy horderejü az eszme, melynek fejlődését figyelemmel kisérni el nem mulasztandjuk.

Belgium. Általános feltünést keltett annak idején Belgiumban az ottani semmitőszék által *Lagrand* és *Fortanya* elleni perben 1878. évi junius 24-én kimondott azon határozata, mely szerint azon tény, melynél fogva valamely részvény társulat igazgatósági tagjai csalási szándékból, vagy legalább oly czélból, hogy általa másoknak kár okoztassék, hamis adatokat igtatnak a mérlegbe, vagy a társulat nyereség és vesztesége kimutatása végett készült számadásokba, az okmányhamisitás bűntettét nem állapitja meg. A képviselői kamarában eziránt *Bara* igazságügyi miniszter 1878. évi deczemberben interpelláltatott is, ki erre azt felelte hogy e határozatot a semmitőszéknek csak egy tanácsa hozta, s a brüsseli főállamügyészség nem osztja, hogy továbbá Gentben hason eset merülvén fel, a lüttichi törvényszék ennek folytán elrendelte a fenyitő vizsgálatot, s ennélfogva a fentebbi körülmények között, bármily nagy sulyt fektessen is a legfelsőbb bíróság határozatára, ezen egyes s az eddigi gyakorlattól eltérő eset folytán a kormány magát jelenleg erre vonatkozó törvényjavaslat előterjesztését nem látja szükségesnek, hanem fenntartja azt arra az esetre, ha ez irányban a gyakorlat állandónak mutatkoznék.

A semmitőszék emlitett határozatának indokai lényegileg abban összpontosulnak, hogy azért nem minősithető a fentebbi eset okmányhamisitásnak, mert a mérleg egyszerüen a társulat vagyoni állását tünteti fel, mely a társulati tagoknak előterjesztetik, kiknek teljesen szabadkezük van, hogy azt elfogadják, vagy visszautasitsák. Harmadik személyek irányában azonban valamely társulat mérlege semminemü oly czimet nem képez, melynek folytán jogok vagy kötelezettségek létesülhetnének.

Ugy látszik azonban, hogy a belga igazságügyminiszter ujabban belátta, hogy elérkezett az ideje, hogy e kérdésben a törvényhozás közbelépjen, mert e határozat az ország hitelét nem kis mérvben veszélyeztette. Az igazságügyminiszter ugyanis 1879. deczember 9-én egy három szakaszból álló törvényjavaslatot tett le a ház asztalára, melyben kimondatik, hogy a mérlegek meghamisitása, vagy hamisitott mérlegek használata, a leltárok meghamisitásával egyenlő tekintet alá esik, s a Codé pénal-nak az okmány hamisitásra vonatkozó rendelkezései szerint (193., 196., 197. és 214. czikk) büntetendő. Ama kérdésre, hogy hamisitás befejezettnek a javaslat 2. czikke felel, mely szerint a hamisitás befejezettnek tekintendő, mihelyt a mérleg a részvényeseknek előterjesztetett. A javaslathoz igen kitünő indokolás van csatolva, melyben a semmitőszék határozatának indokai igen élés jogászi elmeéllel irt czáfolatot nyernek.

Franczia ország. A franczia képviselőházban mult hó 21-én két törvényjavaslatot osztottak ki a bíróságok szervezésére vonatkozolag, az egyik *Mir*, a másik *Brissones Boulard* képviselőktől ered. Az előbbi javaslat igy szól: 1. §. A semmitőszék határozatait polgári ügyekben ötös, bűnügyekben hármas tanácsban hozza. A tanácsosok száma 45-ről 20-ra szállittatik le az első elnök és három alelnökön kivül; a többi személyzet jelenlegi létszáma fentartatik. 2. §. A fölebbviteli bíróságok hármas tanácsban határozhatnak, ugy polgári, mint bűnügyekben. A fölebbezési bíróságok személyzete az első elnökön és főügyészen kivül következőleg állapittatik meg: a párisi törvényszéknél 30 tanácsos, 6 elnök, 6 főügyvéd és 10 főügyész-helyettes; a bordeauxi, lyoni, roueni, aixi és toulousei törvényszékeknél 14 tanácsos, 2 elnök, 2 főügyvéd és 2 helyettes. A többi tszékeknél 10 tanácsos, 1 elnök és 2 helyettes. 3. §. Valamennyi elsőfolyamodásu tszéknél 1 elnök, 2 biró, kik aránylag minden évben a vizsgálattal lesznek, megbizva és 1 köztársasági ügyész. A megyék székhelyein s a városokban, hol az esküdtszéki tárgyalások tartatnak, 1 bíróval s 1 köztársasági ügyészszel több alkalmaztatik. A lyoni, marseillei, bordeauxi, rouerii, lillei, toulousei, saint-etiennei törvényszékeknél 5 bíróval, 2 alelnökkel és 2 helyettessel több alkalmaztatik. 4. §. A szajnai tszék bíráinak száma 48-ra szállittatik le; az alelnökök és a köztársasági ügyészi helyettesek mostani létszáma fentartatik. 5. §. A törvényszékek és bíróságoknál az osztályok minden megkülönböztetése eltörültetik. 6. § Az előbbi törvények, és különösen a VIII. év ventos 27-ki 27., 60. és 63. s az 1810. évi április 10-ki törvény 2. §-a eltöröltetik, amennyiben a jelen törvénynyel ellenkeznek.

Brisson és *Boulard* javaslata igy szól: I. czim. Semmitőszék. 1. §. A semmitőszék személyzete: 1 elnök, 3 alelnök, 23 tanácsos, 1 főügyész, 5 főügyvéd. 2. §. A semmitőszék ötös tanácsban határoz. 3. §. A semmitőszék elnöke, alelnökei és birái hatvankilencz éves korukban léphetnek vissza. II. czim. Fölebbviteli bíróság. 4. §. A fölebbviteli bíróságok száma 26-ban állapittatnak meg. Székhelyeik a jelenlegiek maradnak. 5. §. A fölebbviteli bíróságok hármas tanácsban határozhatnak. A párisi bíróság személyzete: 1 elnök, 7 alelnök, 42 tanácsos, 1 főügyész, 7 főügyvéd, 7 helyettes. 7. §. Az aixi, bordeauxi, donai és lyoni: 1 elnök, 3 alelnök, 9 tanácsos, 1 főügyész, 1 főügyvéd, 2 helyettes. 8. §. A rennesié: 1 elnök, 2 alelnök, 9 tanácsos, 1 főügyvéd, 1 helyettes. 9. §. A montpellieri, nimesi és poòtiensi fölebbviteli tszékeké: 1 elnök, 2 alelnök, 8 tanácsos, 1 főügyész, 1 főügyvéd, 1 helyettes. 10. §. A 17 más tszéké: 1 elnök, 2 alelnök, 7 tanácsos, 1 főügyész, 1 főügyvéd s 1 helyettes.

III. czim. Az első folyamodásu bíróságokról. 11. §. A bayeuxi, ageris, mayennei, saumuri, mamersi, bourgesi, cherbourgi, valognei, argentaui, mortagne, mâconi, charollesi, douaii, dunkerquei, ville franchei, (Aveyron), largen tieri, tournoni, usèsi, marvejolsi, bayonnei, oléroni, rocheforti, la rochellei, morlaixi, aurillaci, mauriaci, dieppei, yvetoti, saint-gironsi, tarasconi, neuchàteli, meauxi, brivei, saint-maloi. rimoi, sarlati, lisieuxi, beaunei, issoirei, bonnevillei, bagnèresi, bourgoini, sant-marcellini, viennei, paup, bergeraci, aubussoni, poitiersi, saint-lôi, bar-sur-aubei, és espalioni bíróságok személyzete: 1 elnök, 2 biró, 1 köztársasági ügyész s 1 helyettes. 12. §. A d'auchi, cahorsi, dijoni, draguignani, amiensi, angersi, lavali, lons de saulnieri, vesouli, périgueuxi, châteaurouxi, neversi, coutancesi, alençoni, chaumonti, chalon-sur-saônei, saint-omeri, gapi, guéreti, bourgi, montbrisoni, carcassonei, perpignani, charlevillei, epinali, saintmihieli, privasi, mendei, carpentrasi, toursi, orléansi, troyesi, chartresi, meluni, auxerrei, mont-de-marsani, tarbesi, saintesi, niorti, la roche-sur-yoni, saint-brienci, quimperi, vannesi, moulinsi, saint-flouri, evreuxi, foixi, albii, montobani, rodezi, beauvaisi. 13. §. A saint-gaudensi, valencei és grenoblei bíróságok személyzete: 1 elnök, 1 alelnök, 4 biró, 1 köztársasági ügyész, 2 helyettes. 14. §. Az alaisi és bresti bíróságok személyzete: 1 elnök, 3 biró, 1 köztársasági ügyész, 1 helyettes. IV. czim. Átalános intézkedések. 15. §. Az igazságügyminiszter kötelességévé tétetik, hogy a jelen törvény kihirdetésétől számitva hat hónap alatt a semmitőszék, fölebbviteli és elsőfolyamodásu bíróságok tagjait ujból kinevezze. Az elmozdithatlanság elvének hatálya megszünik mindazon tényleges birákra nézve, kik az uj kinevezésben nem foglaltatnak.

Amerika. Most midőn majd az egész continensen az ügyvédek tulszaporodása ellen panaszkodnak, s az ügyvédek bizonyos számra leendő korlátolása iránti óhajok mindinkább sürübben kezdenek nyilványulni, nem lesz érdektelen az amerikai ügyvédek számáról közölni több részletes statisztikai adatot, melyekből kiderül, hogy ott mennyivel nagyobb még az ügyvédek száma, mint bárhol Európában, s azoknak mégis legnagyobb részben tisztességes élelmi forrásul szolgál hivatásuk.

Az összes egyesült államokban kerekszámban 33,000 ügyvéd müködik, melyek az Unio egyes államaiban következőleg oszlanak szét. New-York államban van 5913, Missouriban 3452, Pensylvaniában 3253, Illionoisban 2683, Ohioban 5563, Indianában 1684, Kentuckyban 1270 s. a. t.

A nagy városok között természetesen legtöbb ügyvéd van New-Yorkban, hol 1286 ügyvéd székel. Philadelphiában 992, Chicagoban 629, St. Louisben 564, San Franciskoban 443, Brooklynban 729, Bostonban 343, Washingtonban 370. Az unio minden 1180 lakosára esik egy ügyvéd. Es annál figyelemre méltóbb, hogy Amerikában nem létezik az ügyvédi kényszer, mint nálunk, melynél fogva minden nagyobb per csak ügyvédi képviselet mellett folytatható; az ügyvéd vallás teljesen a felek akaratától függ, kik azonban mindemellett rendszerint igénybe veszik az ügyvédi segélyt.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Böngészés a kisebb polgári peres ügyek mezején.

(Folytatasa,)

És minő orvoslási módot adott a törvény a sértettnek, a biró tudatlanságából eredhető sérelmek ellen? A törvény 25. §-a adja a felebbezést, a mely mellett azonban biztositás utján megfoszthatnak egy időre tulajdonom használatától, meggátolhatnak nyereséges eladásában, avagy egy kereskedőnél foglaltatnak, reárohantatják egyéb hitelezőit s csődbe keverhetik. S mindezt szenvednem kell oly bíróság határozata alapján, a mely bíróság az esetek többségében még csak megjelölni sem képes azon törvényt vagy jogszabályt, melynek alapján elitélt.

De ez még nem minden! A törvény 87-ik §-ában kimondja, hogy vétkes gondatlanságból vagy szándékosan okozott kárért vagyoni felelősséggel tartoznak a községi bíróság tagjai, sőt fegyelmi eljárás utján is büntethetők. Ez kielégitő volna a biró oly tényeinél, melyek a szándékosság bélyegét homlokukon viselik, de a tudatlanságból okozott kárt illetőleg, hol kezdődik a vétkes gondatlanság a községi birónál? Vajjon mereven alkalmaztatni akarta-e a törvényhozó azon elvet, hogy a törvény nem tudásával magát ki sem mentheti? Alig hiszem. Nehéz ott vétkes gondatlanságról szólani, hol meg vagyunk győződve, hogy a vádolt a megsértett törvényt valóban nem ismerte; s midőn ő maga mellett érvényesitheti azt, hogy a községi előljárói hivatal elvállalása nem csupán önkényétől függött, hanem azt akár képesnek érezte magát kötelességeinek teljesitésére akár nem, az 1871. évi 18. t. cz. 71. §-a szerint kénytelen vala elvállalni, vagy birságot fizetni.

Előre látható tehát, hogy a kártéritési perek s a fegyelmi eljárások legtöbbje a vádolt felmentetésével fog végződni, s józanul igy is kell végződniök, ha csak nem akarjuk a vétkes gondatlanságot a szerencsétlen előljáróra egyenesen reáfogni. Annak bebizonyitása, hogy vétkes gondatlanság az emlitett esetekben csakugyan fennforog, majdnem lehetetlen.

Nagy községekben ugyan a jegyző is rendes tagja a községi bíróságnak, de ettől sem várhatjuk a józan ész és törvényismeret uralmának biztositását, mert egyrészt sok jegyzőnek nagyon furcsa fogalma van a törvényekről és jogról, másrészt pedig az ő szava két szóval áll szemben, s a ki ismeri a falusi előljárók természetét, nem fogja a lehetetlenségek közzé számitani, hogy a jegyző, a község fizetett szolgája, leszavazásban részesülend, még pedig meglehetős gyakran.

Végül ne higyjük azt, hogy a föld népének perei oly nagyon egyszerüek, mint a milyeneknek sokan szeretik állitani. A világ nagyot haladt, s e haladás nem hagyta érintetlenül magát a legegyszerübb földmüvest sem. Ma már ő is kereskedik, hitelez, kölcsön vesz, előlegeket szed szállitandó terményeire, szóval kicsinyben mindazt ismétli, mit a nagy forgalom felszinre vett. Az adsza, nesze, már a parasztnál is divatját multa, s a jogviszony egyenlő körülmények közt egyaránt bonyolult akár 10, akár 1000 frtnyi érték körül forogjon. Sőt azt hiszem, — s a gyakorlat férfiai bizonyára igazat adnak nekem, — hogy átlag véve 100 oly jogügylet közül, melyet a müveltebb osztályok tagjai kötöttek meg egymás közt, kevesebb fog bonyolult jogkérdést eredményezni, mint 100 olyan, mely parasztok közt köttetett. Ez természetes is. A müveltebb egyén jobban ismeri a forgalom szabályait, jobban alkalmazkodik azokhoz, eljárása szabályszerübb, egyénisége némileg lecsiszolódik s inkább a lényegre gyakorolja hatását mint az alakra, miért is jogügyleteit bizonyos egyöntetüség jellemzi.

A paraszt is tanult valamit a törvényekből s a forgalom folyton változó szabályaiból, azonban csak félig, miért is az alkalmazásban egészen ferde. Rendesen oly valamit termel, a mit alig számithat ki valaki előre.

Ternovszky Béla,
kir. trvszéki biró.

(Folytatasa követ'k.)

Szerkesztő: **Dárdai Sándor,** üllői ut 1. szám. Felelős szerkesztő: **Zlinszky Imre,** Wesselényi utcza 4. szám.

Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat.

TELEKKÖNYVI KÖZLÖNY

A TELEKKÖNYVVEZETŐK ORSZÁGOS EGYLETÉNEK

HIVATALOS LAPJA.

Budapest, 1880. Melléklet a JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY 4-ik számához. Január 23-án.

TARTALOM: A telekkönyv aláírásának joghatálya. Zlinszky Imre urtól. — Böngészet a szaklapokból. — Telekkönyvi jogeset. Sincerus urtól. — Jegyzőkönyv.

A telekkönyv aláírásának joghatálya.

Tudva levő dolog, hogy az első telekkönyvi felvételek időszakában a birtokos az *A.* lap fejezetére iratott, s az, ki bemondó gyanánt szerepelt, vagy kinek ilyen gyanánt szerepelnie kellett volna, azt aláírásával, illetve kézjegyével ellátta (?) legalább majd minden telekjkönyv *A.* lapja alján látható ily aláírás, sokkal gyakrabban azonban kézjegy, melynél a néviró megnevezve sehol sincs. Legalább én, daczára annak, hogy az ország minden részeiből van igen gyakori alkalmam telekkönyveket látni, oly tjkönyvet, melyen a kézjegy tevő névirója megnevezve, illetve oda irva volna nem láttam.

Igen fontos kérdés, mi hatálya van ezen aláírásnak, illetve kézjegynek?

A legfőbb itélőszék és a kir. itélő tábla e részben homlokegyenest ellenkező álláspontot foglalnak el, vagy legalább foglaltak el hosszabb ideig több rendbeli határozataikban.

Mig ugyanis a legfőbb itélőszék a telekkönyv aláírásának a birtok tulajdonjogára nézve is oly feltétlen hatályt tulajdonit, hogy az, ki a telekkönyvön aláíróként jelentkezik, ha aláírásának hamisságát, vagy azt, hogy a tjkönyv aláírásakor tévedésbe ejtetett, be nem bizonyitja, többé a tjkönyvben foglalt tulajdonjogot meg nem támadhatja.

Például közlünk a *Döntvénytár*-ban foglalt ide vonatkozó elvi kijelentést. Jelesül:

a) «a telekkönyv aláirása nemcsak a birtokrészletnek helyes bevezetésének, hanem a helyszinelés folytán bevezetett birtokállapot helyességének az által, ki a telekkönyvet aláirta, elismeréseül tekintendő (1878. október 19-én 6964. sz. a. kelt legfőbb itélőszéki határozat. *Döntvénytár* XVI. foly. 2. szám.)

b) A ki a telekkönyvet a helyszineléskor aláirta, s azt, hogy az aláirás alkalmával az abban foglaltakra nézve tévedésbe lett volna, bebizonyitani nem tudja, a felvétel kiigazitását sikerrel abban az esetben sem kérheti, ha egyébként beigazolja azt, hogy a felvétel a helyszineléskor létezett birtokviszonyoknak nem felel meg. (1877. junius 18-án 5444. sz. a. határozat *Döntvénytár* XVIII. f. 110. sz.)

Igen fontos, hogy e részben, hogy az aláirás, illetve a kézjegy nem az illető által tétetett a bizonyitási kötelezettség a kifogásoló félre hárittatik. Igy a fentebb *a)* alatt közlött legfőbb itélőszéki határozat indokai következőleg vezettetnek be, «mert felperes *a* ./· alatt beperesitett hiteles telekkönyvi jegyzőkönyv ellenében, az annak eredetién szemlélhető névaláirásának, s illetve keze keresztvonásának valótlanságát be nem bizonyitotta».

Ez iránnyal szemben több rendbeli határozataiban ellenkező merev állást foglal el a kir. itélőtábla. Ugyanis amaz itéletében, melyre az *a)* alatt közlött legfőbb itélőszéki határozat keletkezett, a kir. tábla itéletének indokolásában következők foglaltatnak: «A telekkönyv *A.* lapjának aláirása csak a birtokrészletek helyes bevezetésének elismerésére vonatkozván . . . . az elsőbiróság itélete indokainál fogva helybenhagyatik.»

A *b)* alatti esetben pedig következőleg szól a kir. tábla itéletének indokai ide vonatkozó része: «miután végre azon körülmény, hogy felperes a telekjegyzőkönyvet sajátkezüleg aláirta, még őt abbeli jogától, hogy a tévesen egyszersmind neje nevére történt bejegyzést ki ne igazittathassa, meg nem fosztja, a mennyiben a helyszineléskor felvett jegyzőkönyvnek aláirása, a helyszinelési szabályok szerint csak arra szükséges, hogy az *A.* lapon felsorolt ingatlanok fekvése, menynyisége, térmértéke helyes, de ugyanezen aláirás a tulajdon és jogczím helyességére nem vonatkozik.»

Fontos és érdekes kérdés, hogy melyik irány helyes a mondott esetben? Mielőtt erre válaszolnánk egy rövid viszszapillantást kell vetnünk a telekkönyvi helyszinelésre, illetve a tjkönyvek ez alkalommal történt aláirására.

Tudva levő dolog, hogy főleg az első években a nép a helyszinelés iránt valóságos idegenkedéssel viseltetett, nem ismerve, s annál kevésbbé fogva fel annak czélját és hatályát, általában az a vélemény volt meg müvelt emberek között is irányadó, hogy ez által egy ujabb adó kataster létesittetik; s azért, ha hitták meg sem jelent, s ha meg jelent, is jogai védelméről nem gondoskodott, s azért a helyszinelők segitettek ugy a hogy segithettek a dolgon. A kézjegyek $^2/_3$ része a kirendelt bizottsági tag által tétetett a tjkönyv alá, még pedig minden rosszhiszem, minden sejtelme nélkül annak, hogy ennek fontos jogkövetkezményei is lehetnek, s ha maga a fél irta alá, vagy keresztezte is meg a tjkönyvet az e ténye következmányeinek tudatával sem birt.

Ily körülmények között az aláirás, illetve a kézjegynek oly nagymérvü hatályt tulajdonitani, mint azt a legfőbb itélőszék teszi, számtalan igazságtalanságok szülő anyja és pedig annyival inkább, mert nézetünk szerint teljesen áll a királyi tábla által elfoglalt álláspont, hogy t. i. aláirás által a tulajdonjogi viszonyok helyessége (legalább feltétlenül) nem ismertetik el.

Tanusitja e nézet helyességét az is, hogy az ujabb időkben felvett telekjegyzőkönyvekben a tulajdonos neve nem az *A.*, hanem a *B.* lapon foglaltatik, s annak idején is annak az *A.* lapra történt felvétele által épen annak czéloztatott kifejezés adatni, hogy az ezen lapon helyszinelt egyénnek nem tulajdonosi minősége lett megállapitva, hanem csak a tényleges állapot vétetett fel, melynek ellenében az erősebb jog kimutatása mindig helyt foglalhat.

Egy kétes puszta aláirásnak ily majdnem megdönthetlen hatályt tulajdonitani akkor, midőn az egyik fél saját jogát teljesen kimutatja, s a másik fél még csak vitatott tulajdonjogának czimét sem képes kimutatni, már csak azért is helytelen, mert ha az aláirás átruházásnak vétetik is, még az esetben sem felel meg az átruházás törvényszerü kellékének, mert a jogczím hiányzik, melyet a kedvezményezett félnek állana kötelességében kiegésziteni.

Nem merném ugyan az aláirásnak minden bizonyitó erejét feltétlenül elvitatni, lehetnek, sőt vannak is esetek, midőn az aláirás a birói meggyőződés alakultának lényeges tényezőjét képezi. Azonban ekkor megkivántatik, hogy kétségtelenné tétessék az aláirás valódisága, s ha nem is közvetlenül, legalább a fennforgó tényekből vont okszerü következtetés által bebizonyittassék, hogy az illető tudatával birt

annak, mit irt alá. Lássuk példában a dolgot. X. birtok a helyszineléskor *A.* és neje nevére vétetik fel, *A.* aláirja a telekjegyzőkönyvet s bebizonyittatik az is, hogy e felvétel *A.* saját bemondása folytán történt. *A.* mindemellett kiigazittatni kéri a tjkönyvet, s bebizonyitja, hogy e vagyont ő örökölte szüleitől, nejének tehát ahhoz semminemü joga sincs, a bemondás tehát nem volt helyes s a jogállapotnak megfelelő. Ha ennek ellenében a nő tanuival bebizonyitja, hogy férje ugy a házasságuk megkötésekor, mint utóbb is többször igéretet tett nejének, hogy vagyonában őt közös tulajdonosul fogadja, s igy kimutatja szerzési czimét is, vajon nem fogja-e ily esetben a bemondás s illetve aláirás az egész ügylet corollariumát képezni, s nem helyesen jár-e el a biró, ha a férj akarata szerint történt helyszinelést nejének tett igérete végrehajtásának tekinti.

Ilyen s más hason esetekben lehet az aláirás lényeges bizonyiték, rendszerint azonban az a tulajdonjog feltétlen bizonyitéka gyanánt nem tekinthető.

Különben, ugy látszik a legfőbb itélőszék is engedni kezd merev álláspontjából, legalább erre látszik mutatni egy ujabb időben kelt, s a mult évi *Jogtudományi Közlöny*-ben közlött határozata, melyben azon elv nyert kifejezést, hogy: «A telekkönyvben lévő aláirás magában véve nem szolgál az abban felvett tulajdonjog elismerésének bizonyitékául, hanem az is tisztába hozandó, hogy a telekkönyv az azon aláiróként jelentkező fél közbenjöttével lett felvéve, s általa valóban alá is irva» (1879. január 8-án 10428/878. sz. a. kelt határozat.)

Az ezen határozat alapjául szolgáló esetben ugyanis az elsőbiróság felperest azért utasitotta el keresetével, mert a telekkönyvet ő sajátkezüleg aláirta; a királyi tábla azonban elfoglalt álláspontjánál fogva, mely szerint a telekjegyzőköny *A.* lapjának aláirása csak a birtokrészletek helyes bevezetésének elismerésére vonatkozván, a kiigazitási eljárást még magában véve nem gátolja. A kir. Curia mint legfőbb itélőszék pedig mind két alsóbb birósági iteletet feloldotta, mert: mielőtt ez ügyben érdemleges itélet hozatnék, azon ténykörülmény kideritése szükségeltetik, hogy a buji eredeti 214. sz. tjkönyv felperes közbenjöttével és beleegyezésével vétetett fel s a felvétel aláiratott.

Ezzel az előbbi merev álláspont fel lett adva. Üdvözöljük az első lépést azon reményben, hogy azt a továbbiak követendik.

Zlinszky Imre.

Böngészet a szaklapokból.

Hogy t. olvasóink minden hazai, sőt az osztrák szaklapokban is a telekkönyvi ügyekre vonatkozó nevezetesebb közleményekről értesüljenek, a fentebbi czím alatt egy rendes rovatot nyitunk, melyben e közlemények kimeritő kivonatát közlendjük, kifejtvén a mennyire terünk engedi, saját nézeteinket is.

I. *Az elveszett telekjegyzőkönyvek* czím alatt hoz a *Magyar Themis* 2-ik száma egy érdekes közleményt Dr. VLSICS GYULA tollából, mely az elveszett telekjegyzőkönyvek miként leendő pótlásáról szól.

Szerző előre bocsátván, hogy az igazságügyi kormány, mely rendeleti uton önhatalmánál fogva e kérdés rendeleti uton leendő szabályozására magát jogositottnak nem érezte, miután az elveszett telekjegyzőkönyvek száma folyton szaporodik, felhatalmazást szándékozik kérni az országgyüléstől, az elveszett telekjegyzőkönyvek pótlásának rendeleti uton leendő szabályozása iránt. Idején van tehát azon kérdés tárgyalása, hogy mily uton pótoltassanak az elveszett telekjegyzőkönyvek.

Szerző mindenekelőtt kijelenti, hogy nézete szerint alig lehet más megoldási módot találni, minthogy az elveszett telekjegyzőkönyvek vagy a telekkönyvi hatóság rendelkezése alatt álló hivatálos adatokból, vagy azok hiányában uj helyszinelés utján pótlandók. Főforrásul szolgálhatnak e részben: 1. A telekkönyvi kivonatok; 2. más telekjegyzőkönyvek; 3. az adóföldkönyv; 4. esetleg a tagositási földkönyv és térkép. Ezen főforrások segédforrásául használandók: a telekkönyvi igtatókönyv, a napló, okiratgyüjtemény, a név és birtokrészleti lajstrom, a térvázlatok, a helyszinelési munkálatok, és csak akkor ha mindezen munkálatok nem vezetnek eredményre, lenne a helyszinelés elrendelendő.

Szükségesnek tartja továbbá, hogy a szabályrendelet a telekjegyzőkönyvek készitésére, azok közzétételére és összeállitására vonatkozó kifogások emeltetésére, ezek tárgyalására és hitelesitésére részletes szabályokat tartalmazzon.

Szabályul véli továbbá felállitani, hogy ha az elveszett telekjegyzőköny a hitelesités előtt elő kerül, a további eljárás azonnal megszüntessék, ha azonban csak a hitelesités után kerül elő, az a régi telekjegyzőkönyvhez füzendő és a további bevezetések csak az uj telekjegyzőkönyvbe eszközöltessenek.

E pontnál felveti azon mindenesetre figyelembe veendő körülményt, hogy mi történjék akkor, ha a régi és az uj telekjegyzőkönyvek között eltérés mutatkozik p. o. valamely a régi telekjegyzőkönyvbe bejegyzett zálogjog az uj telekjegyzőkönyvbe be nem vezettetett? Két megoldási mód van nézete szerint e részben. Vagy az mondatik ki, hogy a régi telekjegyzőkönyvben foglalt bejegyzés érvényben marad, vagy az uj telekjegyzőkönyvnek mondatik ki feltétlen érvénye, mely utóbbit a telekkönyvek nyilvánosságának megfelelőbb módnak tartja, mert ha mindig ki van az uj telekjegyzőkönyv alapján jogot szerző annak téve, hogy a régi telekjegyzőkönyv előkerülvén, e joga illusoriussá válhat, az uj telekjegyzőkönyvben senki sem fog bizni. De más részről az sem tagadható, hogy ily szabályozás mellett a régi telekjegyzőkönyvbe bejegyzett jog a tulajdonostól nem függő okok miatt veszthetné el hatályát. Azért is a két ellenérdeket ugy vélné legczélszerübben kiegyenlithetőnek, ha a régi telekjegyzőkönyvben foglalt jog érvényesitése bizonyos határidőhez köttetnék.

Egyelőre tartózkodunk e fontos kérdéshez oly mellékesen — mint itt erre terünk lenne, hozzá szólani, *felhivjuk azonban a gyakorlat terén működő t. olvasóinkat, hogy miután e kérdés napi rendre került, mely fontosságánál fogva, annak minden oldalról leendő megvitatását kivánatossá teszi, e részben nézeteiket e lapokban közölni sziveskedjenek, igen becses anyagul fognak azok a szóban forgó szabályrendelet készitésénél szolgálni.*

II. *Kit illet az előbbség a lefoglalt ingatlan vagyon jövedelmeire?* E kérdésre következő érdekes esetet közli a *Magyar Jogász.* Egy nagyobb terjedelmü ingatlan birtok jövedelmeit több oly hitelező vette végrehajtás alá, kiknek követeléseik már előzetesen be voltak kebelezve; több bekebelezett hitelező pedig követelésének behajtása végett semmi lépéseket sem tett.

Ez ingatlan tulajdonosa ellen utóbb csőd nyittatván, e birtok is a csődtömeghez csatoltatott, s ennek folytán a csőd előtt foglaltató hitelezők és a csődtömeg között kérdés támadt az iránt, hogy ő csőd megnyitása előtt foglalást eszközött hitelezők részéről a birtok jövedelmeire szerzett zálogjog a csődnyitás után bir-e hatálylyal vagy sem? A semmitőszék azon elvi jelentőségü határozatot mondotta ki, hogy a csődön kivül lefoglalt ingatlan jövedelme a csőd folyama alatt is a foglaltató hitelezőket illeti, s ezek előleges kielégitésére forditandó, azonban azok kielégitése nem a foglalás, hanem a bekebelezés sorrendje szerint eszközlendő. Ennélfogva a bekebelezett, de a jövedelemre foglalást nem vezetett hitelezők az ingatlan jövedelmei felosztásánál tekintetbe nem jönnek.

Helyesen jegyzi meg a *Magyar Jogász,* hogy e határo-

zat nem bir törvényes alappal, mert ha a jövedelem az ingatlan tartozékának tekintetik, a jövedelmekre foglalást nem eszközlött jelzálogos hitelezők sem mellőzhetők e jövedelmek felosztásánál, mert zálogjoguk kiterjed az ingatlan tartozékaira is, ha pedig ingóságnak tekintetik, akkor a kielégitésnek a foglalás és nem a bekebelezés sorrendje szerint kellene eszközöltetnie.

Részünkről ehhez azt a megjegyzést teszszük, hogy az ingatlan jövedelmeinek külön lefoglalása törvényellenesen rendeltetett el, mert a polg. törvk. rendt. szerint a végrehajtásnak valamely ingatlan függő terméseire csak abban az esetben van helye, ha a kérdéses jószág más hitelező részére zálogjoggal terhelve nincs; ennélfogva, ha mind a mellett megtörtént a foglalás, a függő termés vételára egyszerüen az ingatlan vagyon különleges tömegéhez csatolandó, s arra minden jelzálogos hitelezőnek egyenlő joga megállapitandó lett volna. A semmitőszék megoldása által — nézetünk szerint — a jelzálogos hitelezők többjének a tartozékra kiterjedő zálogjoga szenved sérelmet.

III. *Német Gründlichkeit.* A Bécsben megjelenő: *Zeitschrift für Notarial und freiwillige Gerichtsbarkeit* czimü szaklap következő inkább komikus, mint érdekes esetet közli. Báró St. Richard ingatlan nemesi javak és több bécsi ház tulajdonosa egy a görzi lelkészi hivatal által 1854. évi május 1-én *latin nyelven* kiállitott keresztlevél alapján kiskorusága telekkönyvi feljegyzésének törléséért folyamodott a bécsi és a linczi országos törvényszékekhez. A linczi országos törvényszék el is rendelte a kiskoruság feljegyzésének törlését, ellenben a bécsi országos törvényszék azonban megtagadta, mert a törlés alapjául szolgáló okmány nem volt hiteles forditásban mellékelve; ennélfogva az ujabban beadott kérvény mellé a keresztlevélnek egy gymnasiális tanár által eszközlött forditása is csatoltatott, melynek folytán azután a törlés elrendeltetett.

Helyesen jegyzi meg erre a mondott szaklap, hogy e határozat annál inkább feltünő, mert eddig az az általános nézet volt uralgó, hogy a birónak latinul kell tudnia, mit az tanusit, hogy latin tolmács, ki hiteles forditások eszközlésére is jogositva lenne, egy törvényszéknél sincs felállitva. Ha már egy latin keresztlevélből is ily parádét csapnak német collgeáink, nem tudjuk, hogy mit szólanának ahhoz, ha mint a magyar biráknak ivekre terjedő latin okmányokat, sőt gyakran tekintélyes kötetekre terjedő régi latin pereket, melyek az ujabb perhez csatolt döntő okmányokat képeznek, kellene tanulmányozniok.

Telekkönyvi jogeset.

Több rendbeli alsóbb és felsőbb birósági oly határozatot volt alkalmunk látni, melyekben ha egyik félnek valamely ingatlanra vonatkozó tulajdonjog megitéltetett, s az ez itélet alapján a tulajdonjog bekebelezésétől a telekkönyvi hatósghoz kérvény utján folyamodott, e kérelme megtagadtatott azért, mert a polg. törvk. rendt. 413. §-a szerint oly esetben, ha a marasztalt fél bizonyos ingatlan vagyont köteles tulajdonul átadni a végrehajtónak: a bíróság annak telekkönyvi bekebelezése iránt a végrehajtási végzésben intézkedik.

Ez áll is, s kétséget sem szenvedhet, hogy perbeli itélet alapján a tulajdonjog bekebelezését végrehajtási kérvény utján a végrehajtási bíróságnál is szorgalmazhatja. Ez legtöbb esetben előnyös is lehet reá nézve, mert nemcsak a tulajdonjog megitélése képezi rendszerint más mellékkötelezettségek is vannak a vesztes félre nézve, milyenek a birtok átadása, elvont haszon, perköltség stb. Ezen esetekben kétségkivül kettős munkája lenne a végrehajtatónak, hogy ha a tulajdonjog bekebelezése iránt a telekkönyi hatóságok más megitélt kötelezettségek teljesitése végett pedig a végrehajtó bíróságokhoz kellene folyamodnia.

Azonban ez jog, de nem kötelesség, s azon nézet, hogy a nyertes fél tartozik a végrehajtó bíróság utján eszközölni tulajdonjogának bekebeleztetését s ezt a telekkönyvi hatóságnál kérvényi uton nem eszközölhetné, határozottan ellenkezik a telekkönyvi rendtartás 84. §-ával, mely szerint a végrehajtható itéletek telekkönyvi bekebelezés alapjául szolgálhatnak.

Azt lehetne ez ellen vetni, hogy e szakasz a bekebelezésre való jogot határozza meg csupán, s nem az ügyutat, melyen az eszközlendő. Ez igaz is, csakhogy ha a tulajdonjog bekebelezése végrehajtás utján történik, a bekebelezés alapját nem a birói itélet, hanem a végrehajtási végzés képezendi, s ennélfogva a jogerejü itélet alapján nem bekebelezésnek, hanem csakis a végrehajtás elrendelésének lenne helye.

De ha ez igy állana a tulajdonjogra, igy kellene állani annak minden nyilvánkönyvi jogra, tehát a zálogjogra is, s ennek folytán, ha valakinek valamely követelés jogerejüleg megitéltetik, s az nem akar végrehajtási zálogjogot szerezni, hanem csak bekebelezés által biztosittatni kivánja követelését, ezt a fentebbiek folytán nem tehetné, hanem végrehajtási zálogjogot kellene szereznie; vagy ha valamely előjegyzett követelés a személyes bíróság által jogerejüleg megitéltetik, ez itélet alapján nem lenne a zálogjog előjegyzése igazolható, hanem ez igazolás is csak végrehajtás utján történhetnék.

Természetesen határozó az itélet tartalma, s a közvetlen kérvényi uton való bekebelezés csak akkor foglalhat helyt, ha az itéletben a tulajdonjog feltétlenül megitéltetik, mert ha p. o. ugy szól az itélet, hogy alperes tartozik a bekebelezésre kellő nyilatkozatot állitani ki, ellen esetben türni, hogy az végrehajtás utján eszközöltessék, nincs helye közvetlen folyamodásnak, mert csak az első kötelezettség nem teljesitése esetén lép előtérbe a bekebelezésre az itélet alapján való jog, azt pedig, ha teljesittetette-e az első kötelezettséget, megbirálni a végrehajtó bíróság köréhez tartozik.

Sincerus.

Jegyzőkönyv.

Felvétetett 1880. évi január 17-én «A telekkönyvvezetők országos egyesülete» állandó választmányának ülésében.

Elnök: Voigt Ede elnök.

Jegyző: Petrás Gyula titkár.

Jelen voltak: Máltás Miksa alelnök, Perczel Lajos titkár, Tihanyi Ferencz pénztárnok, Horony György, Károly Imre budapesti, Mucsi Antal szabadkai választ. tagok.

1. Elnök az ülést megnyitván, a mult ülés jegyzőkönyve felolvastatott, s észrevétel nélkül hitelesittetett.

2. Elnök bejelenti, miszerint a «Magyar földhitelintézet» igazgatóságától a következő tartalmu levelet vette: *Tek. Voigt Ede urnak mint a telekkönyvvezetők országos egyesülete elnökének Budapest. Mult évi deczember hóban érkezett felhivásukra válaszolva, van szerencsénk értesiteni, hogy a Magyar Földhitelintézet igazgatósága méltányolva az önök egylete által kitüzött czélokat, elhatározta, hogy az intézet 200 frtos alapitványnyal az alapitók sorába lép.*

Ennek folytán a négyszeres alapitványi összegnek megfelelő két darab 2822., 2823. számu 100 (egyszáz) forintos 5% záloglevelet mellékelten megküldjük. Budapesten 1880. január 10-én. Magyar földhitelintézet Lukács sk. *Arany* sk. Bemutatja egyuttal a mellékelt száz, száz frtos névértékü és 5% kamatot hozó zálogleveleket is. A választmány a Magyar földhitelintézet tek. igazgatóságának eme hazafias és az egyesületet annyira kitüntető alapitványát mély köszönettel elfogadja, s lelkesen megéljenezte.

3. Elnök előterjeszti, miszerint Glósz Tivadar segéd telekk. Löcséről rendes tagul jelentkezett. Felvétetett.

4. Bobest János tkkv. s választ. tag pártoló tagokul ajánlja: Mercz Pál, Roth Endre, Lenner Kálmán, dr. Beer Mór ügyvéd urakat Lőcséről. Felvétetnek.

5. Kántor Pál választ. tag ajánlja pártoló tagokul dr. Tuboly Gyula, Rapoch Gyula, Győrffy János, Lovák Ede ügyvéd, Plihál Ferencz kir. közjegyző, és Kovács Lajos ügyvéd urakat N.-Kanizsáról. Felvétetnek.

6. Sperlág Dániel telekkv. Tamásiból ajánlja pártoló tagokul Balogh Sámu, Csapo Samu, Blohinger Károly, Parrag Béla, Scheiber Kálmán ügyvéd urakat. Felvétetnek.

7. Tihanyi Ferencz pénztárnok bejelenti rendes tagul Imrik János segéd tkv. Keszthelyről. Felvétetik.

8. Lakosy József segéd tkkv. Keszthelyről rendes tagul felvétetik.

9. Botfy Béla tkkv. F.-Eöről rendes tagul félvétetik.

10. Elnök ajánlja pártoló tagul Zalka Gyula ügyvédet Bazinból. Felvétetik.

11. Virágh Aladár választm. tag pártoló tagul ajánlják Szesztay Károly, Kövér Miklós, Sütő József ifj. ügyvéd és Szikszay Pál megyei főügyész urakat Nyiregyházáról. Felvétetnek.

12. Incze Pál tkkv. és vál. tag Erzsébetvárosból ajánlja pártoló tagokul: Nagy Lajos törvényszéki elnök urat, továbbá Br. Apor Zoltán. Pincin János, Káplány Géza, Besán János kir. törvényszéki biró urakat, Gorové Lajos, Tatár Zachariás jegyző urakat. Avedik Simon, Weprich János ügyvéd, Istekutz Viktor ügyvédjelölt urakat. Felvétetnek.

13. Hoffenreich Ignácz paksi tkkv., napdijas, rendes tagul felvétetik.

14. Egerváry Jenő tkvvezető Lendváról ajánlja pártoló tagul Nábráczky Lajos kir. aljbiró urat. Felvétetik.

15. Máltás Miksa alelnök ajánlja pártoló tagul Polyák Gáspár pestvidéki kir. tszéki jegyzőt. Felvétetik.

16. Perczel Lajos titkár ajánlja rendes tagul Tessényi Ferencz pestvidéki kir. tszéki irnokot. Felvétetik.

17. Károly Imre vál. tag bejelenti rendes tagul Sághy Endre pestvidéki kir. tszéki napdijjast. Felvétetik.

18. Fejér István nagyszalontai tkkv. bejelenti pártoló tagokul Czeglédy Imre, Sántha István, Csorvásy István, Szikszay Lajos ügyvéd urakat. Felvétetnek.

19. Geney Lajos dévai tkkv. kéri magát rendes tagul felvétetni. Felvétetik.

20. Stärkle Gusztáv breznóbányai tkkv. kéri magát rendes tagul felvétetni. — Miután nevezett tkvvezető már 1879. aug. 20-tól kezdve rendes tagnak tekintetett, ujabbi felvételnek szüksége fen nem forog.

21. Novár Ferencz tkvvezető N.-Kállóról kéri magát rendes tagul felvétetni. Felvétetik.

22. Elnök ur előadja, miszerint a tagok felszólitandók volnának, miszerint azon esetben, ha állását egyik vagy másik tag felcserélni óhajtaná, az elnököt ezen szándékukról értesitenék, az ily értesitésnek azon prakticus haszna lenne, mivel az elnök mind a két félt értesitvén, az áthelyezés ez által tetemesen megkönnyittetnék.

Ezen helyes inditvány elfogadtatott és a jkönyvbe felvétetni határoztatott.

23. Az elnök előterjeszti továbbá, miszerint ugy a helybeli mint a vidéki tagok közül többen inditványokat küldöttek be, melyek ez ideig elintézetlenül az irattárban fekszenek. Inditványozza ennélfogva, miszerint ezen inditványok vélelmezés végett egy szükebb körü bizottságnak adassanak ki azon utasitással, miszerint véleményüket a február hó utolsó napjaiban tartandó választmányi ülésen terjesszék be.

Ezen inditvány elfogadtatott, s a szükebb körü bizottság megválasztása a jövő választmányi ülésre halasztatott.

24. Végre elnök ur előadja, miszerint közeledvén az évnegyed vége, és ezzel a lakásfelmondás ideje, kénytelen vagyok a tisztelt választmánynak azon inditványomat beterjeszteni, miszerint az egylet hivatalos helyiségének kibérlése iránt való szándékát még a mai ülésben mondja ki.

Az eddigi hivatalos helyiséget illetőleg a t. választmány azon óhajtásának, miszerint az az elnöki lakással vagy összeköttetésben álljon vagy lakásunk egy részét képezze, megfeleltem az által, hogy m. é. október 1-től számitva saját lakásomból egy szobát rendelkezésre bocsátottam és azt télen a hivataloskodásra minden d. u. el is foglaltuk.

A gyakorlat napról-napra meggyőz annak szükségéről, hogy a hivatalos helyiségnek az elnöki lakás közvetlen közelében kell lenni.

Nem természetem az öntetszelgés és igy nem sorolom fel mindazt, mi ezen állitást bizonyithatná, hanem egész bétorsággal mondhatom, hogy az egylet az összes hivatalos teendőit, — kivévén az ülési jkönyvek fogalmazását — kizárólagosan magam megalakulásunk óta végeztem, a beadványok, az egyleti és közlönyre való előfizetések az elnökséghez czimezve érkeznek és első helyen általam kezeltetnek, s arról tagtársaim közül többen s gyákran meggyőződhettek, hogy mint mondám, megalakulásunk óta alig volt hétközvagy ünnepnap, melynek egész délutánját, sokszor éjfélig, ügyünknek ne szenteltem volna.

Hogy ügyünkben ily nagy mérvü szorgalmat fejthettem ki, oka, hogy a hivataloskodás otthonomban, saját lakásomon történt, mig azon esetben, hogy ha a hivatalos helyiség lakásomtól távol lett volna, legjobb akaratom mellett sem tehettem volna,

Mindezen előadottakat figyelembe véve, tisztelettel kérem a t. választmányt, hogy oly helyiség kibérléséről sziveskedjék gondoskodni, mely czélunknak a jelenleginél jobban megfeleljen.

Kétségen kivül áll és bizton hiszem, hogy a t. választmány többsége teljesen meg van győződve arról, hogy az egylet hivatalos helyiségeinek lakásommal összekötve kell lennie, vagy pedig sziveskedjék az ügy vezetésére és a tényleges hivatalaskodásra nézve más beosztásról gondoskodni.

Én szabad időmet szivesen szentelem az egylet czéljainak és ügyeinek, hanem ha az egyleti helyiség lakásomtól távol esne, azt hiszem a t. választmány tagjai közül sem találkozna egy sem, ki tőlem jó lélekkel azt kivánhatná, hogy én jövőre is annyi szorgalmat fejtsek ki, mint eddig tényleg tanusitottam.

Szem előtt tartván az egylet érdekeit, kész vagyok jelenleg nekem különben minden irányban tökéletesen megfelelő jó lakásom odahagyni és olyannal felcserélni, melylyel a hivatalos helyiségek egészen elkülönitve, de mégis kapcsolatban legyenek saját lakásommal.

Ezen inditványom kapcsában arra is kérem a t. választmányt, hogy engem arról határozatilag biztositson, miszerint az általunk kibérelendő lakást f. é. május 1-től legalább jövő év május 1-ig a bérlet lejárata előtt 3 havi felmondási kötelezettség mellett, minden körülmények közt meg fog tartani, nehogy az egylet a lakást elhagyván, az egész, a mostaninál jóval nagyobb lakbér terhemen maradjon.

Végül kérem, tekintettel a fentemlitett körülményekre és a jövő hivatalos helyiségünk nagyságára mint ujabbi lakbérről, és egyéb költségek, mint kiszolgáltatás, fütés, világitás stb., az egy évi időszakra megállapitani, mert jelenlegi dijért egy külön álló lakást az emlitett kötelezettségekkel szemben — megszerezni nem lehet, és részemre az 1879. évi október 1-től f. évi április végéig járandó összeget ezennel kiutalványozni sziveskednék.

Ezen előterjesztéshez képest a választmány, tekintetbe véve a kérdés fontosságát, mely mélyebb discussiot igényel, — tekintettel az előre haladt időre, különösen a kérdések nagy számát, mely ezen ügy lelkiismeretes eldöntésénél felmerültek, — a végérvényes határozat hozatalát jelenleg felfüggeszti, — s azt egy e czélra összehivott rendkivüli ülésben tárgyalni határozta; megbizván az elnököt a határnap kitüzésével.

25. Tihanyi Ferencz pénztárnok pártoló tagul ajánlja Tihanyi Béla m. földhitelintézeti hivatalnok urat. Felvétetik.

26. Repászky István tkvv. Iglóról kéri magát rendes tagul felvétetni. Miután Repászky ur az egyesület által már rég tagnak tekintetett, ujabb felvételnek szüksége fenn nem forog.

27. Sperlágh Dániel vál. tag Tamásiból ajánlja pártoló tagul Kiss János kir. aljbiró urat. Felvétetik.

28. Fölker János pécsi tkkvvezető bejelenti Knapp József tkkv. urat rendes tagnak; felvétetik, s egyszersmind Fölker ur buzgalma élénken megéljeneztetett.

29. Elnök ur bejelenti, miszerint az egyesület érdekében összesen 1500 darab felhivást küldött el. Tudomásul vétetik.

Több tárgy nem levén, az elnök az ülést berekeszti.

Voigt Ede, elnök. *Petrás Gyula,* titkár.

Franklin-Társulat nyomdája.

Tizenötödik évfolyam. 5. SZ. Budapest, 1880. január 30.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA: *Wesselényi-utcza 4. sz., I. em.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre ..... 6 frt, negyedévre .. 3 « A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztőkhöz.

TARTALOM: A választott bíróság. Dr. Vécsey Tamás egyetemi tanár urtól. — A birói kinevezések és előléptetések Günther Antal urtól. — Heti szemle. — Külföldi jogélet. — Törvénykezési szemle: Böngészés a kisebb polgári peres ügyek mezején. Ternovszky Béla kir. törvényszéki biró urtól.

MELLÉKLET: Curiai határozatok.

A választott bíróság.

V. A felek. Birák. Illetőség. Hatáskör.

Választott bíróság előtt folyó perben is csak az lehet fél, a ki az illetékes rendes biró előtti perben. A kik litis contestatiora nem képesek p. o. serdületlenek, örültek, választott biró előtt sem perlekedhetnek kellő képviselet nélkül. Valamint más perben, ugy itt is áll a mit Gaius mond ipse mecum agere non possum.[1]

A compromissum mint más szerződés átszáll a szerződő felek jogutódaira is. A választott biró által hozott itélet, illetőleg az ebből eredő jogok és kötelességek átszállnak az örökösökre.

A felek a választott biró előtt is élhetnek ügyvéd segélyével, a perrendtartás és nem a bagatell-eljárás szerinti munkadij mellett.

Arra nézve, hogy ki lehet választott biró az uj törvényjavaslat 384. §-a csak ennyit mond: «az alsó vagy felsőbb bíróságok tagjai mint választott birák el nem járhatnak.» Ugy kivánom érteni ezt a mint Ulpianus értelmezte a lex Julia hasonló intézkedését: si quis index sit, arbitrium recipere *ejus rei de qua judex est*, inve se compromitti index prohitetur lege Julia.[2] Tehát a birót csak azon ügyben nem vélem képesnek a választás alapján biráskodni, a mely ügyben hatásköre és illetősége folytán eljárni joga és kötelessége, nehogy *hivatalos* birói korlátait *választott* birói minőségben tulléphesse, a *rendes* birói kötelességek alól magát kivonhassa. Ellenben nem gondolom kimondhatónak, hogy a ki a szentszéknek vagy más egyházi törvényszéknek tagja, továbbá börze vagy bagatell biró ez más ügyekben ne választathassék birává.

Miután a 387. §. szerint a választott birák csak saját irásbeli nyilatkozatuk folytán köteleztethetnek a biráskodás elvállalására, természetes, hogy a ki köztörvényileg magát érvényesen nem kötelezheti: választott biró sem lehet, tehát kizáratnak az apai hatalom, gyámság, gondnokság alá tartozók, ezeken kivül a fenyiték és csőd alatt állókat is kizárandóknak vélem. A nők előtt Iustinianus szavaival élve omne indiciale agmen (Cod. II. 56. 6.) el van zárva. Javaslatunk ezt oly természetesnek találja, hogy szót se veszteget rá. Ezt mondhatom a gazdai hatalom alá tartozókról, valamint a testileg képtelenek siketnémákról is.

Az érintett minőségek általános akadályokat képeznek. Viszonlagos akadályokat képeznek, az érdekeltség azon esetei, melyekben a rendes biró hivatalból más biró általi helyettesitendő (43. §.) Azonban a felek az érdekeltségi ok ismerete mellett, *egyetértőleg* választhatnak biróul érdekelt felet is (384. §.) Ezt megszoritólag ugy értelmezem, hogy Marcianusszal ellenkezésbe ne jőjjünk: si de re sua quis arbiter factus sit, sententiam dicere non potest,[1] a birónak *és* félnek fogalma összeférhetlen.

A választott birótól jogi képzettséget csak annyiban kiván a javaslat, a mennyiben a törvénykezési rendtartás a választott bíróság eljárásában is zsinórmértékül szolgál (397. §.). A ki a jogban járatlan emberre bizza ügyét, ám lássa az eredményt. A választott bíróság jelöltjeiről nem szerkesztünk albumot mint tették Rómában s teszszük ma is az esküdt jelöltekkel. Szabad a választás.

A választott biró tiszti esküt nem tesz.

A választott bíróság *illetőségét* a bióválasztási szerződés következtében megtörtént bíróság elfogadási szerződés állapitja meg. Ez adja a választott birónak a jogot, mely szerint a hatáskörébe tartozó ügyekben birói tekintélylyel eljárhat s ez rovja a felekre a kötelességet, hogy a választott bíróságot magok felett elismerjék.

Ellenben a választott birósági *hatáskör* a törvény által van megszoritva. A törvény jelöli ki azon eseteket, a melyekben a választott biró el nem járhat. A magyar jog csak azon eseteket emliti, a melyekben nincs helye a választott biró eljárásának.

A választott bíróság elébe *peres* ügy tartozik, a melyről nem szakvélemény, hanem *itélet* (sententia) hozandó.

A compromissumban a felek «peres ügyeik» eldöntése végett választanak birót, tehát a compromissum már *létező* jogvitát tételez fel, ellenben pactum de compromittendó a *jövőben* előfordulható jogviták eldöntése végett is köthető.

De némely jogvita eldöntése nem bocsátható választott bíróság elébe. Jelesül javaslatunk 383. §-a szerint: telekkönyvi hitbizományi házassági s általában azon ügyek, a melyek nem vagyonjogi viszonyokat tárgyaznak.

Ezen kivételekhez vélem számithatni a büntető ügyeket, és pedig nemcsak a bűntettek, hanem a vétségek és kihágások feletti itélethozatalt is, a *büntetés* kérdésében; mert hitem szerint csak magánjogi perek tartozhatnak választott bíróság elébe. Julianus-szal tartok: si per errorem de famoso delicto ad arbitrum itum est, vel de ea re, de qua publicum iudicium sit constitutum veluti de adulteriis sicariis et similibus, vetare debet praetor sententiam dicere, nec dare dictae executionem[2] A büntető ügyek eldöntése az állami igazságszolgáltatás körebe tartozik, nem pedig a szerződésileg választott bíróság elébe, ellenben ide tartozhatik a polgári utra utasitott kártéritési igény. Az 1868: LIV. t. cz. szerint olyan perekben sem itélhetett választott biró, a melyekben távollevő vagy gyámság gondnokság alatti személyek vannak érdekelve. Ezen megszoritást javaslatunk elejté. Jó. E mellett azt hiszem, hogy a kivétel kiterjesz-

[1] Gai. Iust. IV. 78.
[2] Dig. IV. VIII. 9. §. 2.

[1] Dig. IV. VIII. 51.
[2] Dig. IV. VIII. 32. §. 6.

tendő azon perekre, melyekre nézve a törvény *kizárólagos* illetőséget állapit meg (40. § *d*) pont.)

Dr. Vécsey Tamás,
egyetemi tanár.

(Folyt. következik.)

A birói kinevezések és előléptetések.

V.

Alig volt valami, mi annyira felkeltette a franczia közvélemény indignatióját, mint ama tömeges és gyors előléptetések, melyek kivált a restauratio és a juliusi királyság s főleg a második császárság első éveiben történtek.

A juliusi monarchia számos birót megfosztott állásától azon esküminta által, melyet a birákra nézve megállapitott s a hatalom kegyenczei tömegesen neveztettek ki a megürült állásokra, s az előléptetések csakugyan megbotránkoztató nyiltsággal használtattak fel politikai érdemek jutalmazására. A fokozatos előléptetésre megszabott *szolgálati idő* többé nem vétetett tekintetbe s fiatal emberek csakhamar a legmagasabb birói állásokat foglalták el.[1]

Az 1848-iki törvényhozás nem volt képes segiteni e bajon s a második császárság, mint emlitettük, szintén rohamos sietséggel igyekezett saját hiveit juttatni a legfontosabb birói állomásokra.

Az 1852. márczius 1-jén kiadott rendelet, mely kimondá, hogy minden biró, ki betöltötte hetvenedik, s illetőleg ha semmitőszéki biró volt, 75-ik évét, birói székét elhagyni köteles, megfosztotta a franczia birósági testületet legkiválóbb és legtekintélyesebb tagjaitól.[2] E rendelet, mint *Leberquier* senator mondá, halálos csapást mért a birói testületre. A biró, ugymond, csak akkor lesz azon helyzetben, hogy állandóan és alaposan tökéletesitse tanulmányait, ha a pálya, mely előtte áll, nem bir határral s azt csak a halál szakithatja félbe. . . . A birói pályán az ember mindig halad s a korral folyton emelkedik. Az élet végszakában szerzi meg teljes értékét?[3]

És midőn a birói kar kitünőségei ekként leléptek curulis székükről, megkezdődött az előléptetés, a hivatalvadászat, oly mérvben, hogy a birói testület felháborodása és a közvélemény hangos tiltakozásai közepette maga a kormány is kénytelen volt e rendszert nyiltan megtagadni s a felriadt nemzeti érzületet a birói állomásokat hajhászók rendreutasitásával megnyugtatni.

«A mint valamely birói állomás rendelkezés alá jut, — ezt mondja *Delangle* akkori igazságügyminiszter 1859. augusztus 1-jén kiadott rendeletében, — sőt gyakran *még mielőtt az illető biró halála, vagy visszavonulása által valamely állomás megüresedik*, a birák közől azok, kik arra igénynyel vélnek birni, némelyek személyesen jönnek ügyöket szorgalmazni, mások kérvényeket és ajánló leveleket küldenek. Ezen eljárás többé nem türhető; azt akarom, hogy mindenütt szem előtt tartsák, hogy előttünk kizárólag az érdem és a teljesitett szolgálat képez egyedüli alapot a figyelembe vételre s hogy az *egyedüli* ajánlat, melynek hitelt adhatok, minden ressort testületi főnökének előterjesztése.»[4]

„Megtörténhetik, — mondja továbbá a miniszteri rendelet, — és *ez a leggyakoribb eset,* hogy az igazságügyminiszteriumhoz érkezett ajánló levelek *kiváló férfiaktól* származnak, kiknek szava általában figyelmet érdemel; de *minő befolyást gyakorolhat a birák kinevezésére még a legtiszteletreméltóbb férfiak tanusitványa is, kik távol állanak az igazságszolgáltatástól,* nem ismerik annak követelményeit, susceptibilitásait és szabályait?“

Ki nem látja e mindenütt megszivlelhető rendeletben a franczia birói testület hatalmas erkölcsi erejének és tekintélyének lélekemelő diadalát, melyet a kormány politikai törekvései felett vivott ki, midőn maga a kormány volt az, mely a hivatalvadászatot felkeltette, előmozditotta és támogatta mindaddig, mig a franczia nemzetnek a birói testülettel együtt érző s a közös veszély tudatában felriadt közlelkiismerete fel nem emelte tiltakozó szavát e czélzatok ellen?

Ugy látszik azonban, hogy Franciaországban minden uj kormányforma egyik legfőbb feladatának tekinti a független biróság megrettentését s azon iparkodik, hogy az elmozdithatlanság garantiája felfüggesztetvén, lehetőleg számos uj elemet juttasson be a birói testületbe. Az ember csakugyan bámulattal olvassa, hogy a köztársaság legujabb phasisa alatt még a legmérsékeltebb politikusokat is mennyire képes elvakitani a politikai érdek s mint használják fel most ugyanazon eszközöket, melyeket a császárság alatt oly hévvel és oly igaz lelkesedéssel támadtak meg és itéltek el.

Bersot például, ellentétben a *République Française* pártjával, fenn akarja ugyan tartani a birák elmozdithatlanságát, de az előléptetés «czélszerü» intézése által véli elérhetőnek azt, hogy a köztársaság feltétlenül számithasson a birói testület szolgálatkészségére. A köztársaság férfiai előtt valósággal gyülöletesek a birósági. *Pasquier* cancellár azt mondá a korabeli kiválóbb politikusokról: «Mind ismerem őket, mert itéltem mindegyik fölött. («Je les connais tous; je les ai tous jugés») A jelenleg müködő franczia birák ugyanezt mondhatják majd valamennyi kiválóbb franczia republikanusról. Ezek ellenszenve tehát a birák irányában, kik pedig csak szigoru kötelességüket teljesitették, érthető. De minő sajnálatos revanche-ban nyilvánul most ezen ellenszenv! *Bersot*, ki egyike a legmérsékeltebbeknek, a közvéleményre utal, melynek körében veszedelmes visszahatást szülne az elmozdithatlanság elvének megsértése. A közvélemény, — ugymond, azt akarná, hogy azon férfiak,

[1] JULES FAVRE. *De la Réforme Judiciaire.* 21. l. La royauté de Juillet imita cet exemple et le serment qu'elle exigea, lui permit de remplacer par des hommes nouveaux les magistrats les plus compromis. Pendant ces deux périodes, *l'opinion publique se prononça avec une énergie croissante contre un système qui laissait aux influences politiques* une prépondérance de plus en plus abusive sur la justice. La rapidité de *certains avancements*, le succès journalier des brigues liées aux combinaisons parlementaires, la disposition, peut-être trop facile, de la presse, à interpréter d'une manière fâcheuse des jugements suivis de recompense, acquirent un grands nombre de partisans autorisés et convaincus à la cause d'une réforme radicale de la magistrature.

[2] JULES FAVRE id. m. 23 l. Le second Empire ne toucha à un ordre de choses aussi favrable à ses desseins que pour l'aggraver. La magistrature . . . renfermait des éléments qui pouvaient devenir inquiétants. On n'osa pas lesextir per oavertement; on entreprit de les neutraliser par *la brusque intrusion de dévouement assurés.* Telle fut la pensée d'où naquit le décret du 1er mars 1852 qui, sous pretexte de sauvegarder la dignité des corps judiciaires, y introduisit l'esprit de brigue et de compétition, si précieux aux gouvernements *qui placent leur force dans l'habile exploitation des mauvais côtés de la nature humaine.*

[3] *Procès-verbaux.* Séance du 12 novembre 1870. La magistrature a été frappé à mort par la loi sur la limite d'âge . . . . . Le magistrat n'étudiera d'une manière constante et complète que s'il a devant lui une carrière illimité que la mort seule peut briser. . . En limitant sa carrière, on porte une grave atteinte, non seulement à sa capacité . . . . Dans la carrière judiciaire, on gagne toujours, on s'élève constamment en vieillissant. C'est vers la fin de la vie qu'on a acquis toute sa valeur.

[4] *Journal Off.* 1859, aug. 3. Dès qu'une place devient vacante dans la magistrature, souvent même avant que la mort ou la retraite du titulaire l'ait rendue disponible, ceux des magistrats qui se croient des titres à l'obtenir, s'empressent, les uns de venir la solliciter en personne, les autres d'envoyer des demandes et *des lettres de recommandation.*

Ces démarches *ne peuvent être plus longtemps tolérées;* je veux qu'on soit partout averti, que le mérite et les services rendus sont a nos yeux *la seule raison de préférence;* que les *seules recommandations* auxquelles je veux donner crédit, *sont les recommandations des chefs hiérarchiques de chaque ressort.*

Il peut arriver et c'est le cas le plus fréquent, que les lettres de recommandations adressées à la chancellerie *émanent de personnes considérables et dont, en général, la parole mérite attention;* mais quelle influence peut exercer sur le choix de la magistrature le témoignage même des personnes les plus honorables, quand elles sont étrangères à l'administration de la justice, ignorantes de ses besoins, de ses susceptibilités, de ses règles?

kik az igazságot kiszolgáltatják, agitatióink fölött álljanak és viszályaink által ne érintessenek, és ezt csak az elmozdithatlanság által hiszi elérhetőnek.» Ezután nehány «kevésbbé nyilt» és visszatetszést szülhető eszközt sorol fel ugyanezen czél elérésére, de határozottan óv a szigorubb rendszabáiyoktól, melyeket meg lehet bocsátani a győzelem hevének első napjaiban, de melyek visszatetszők a megállapitott kormányforma második évében.» Azonban rögtön erre maga is egy ily «kevésbbé nyilt» eljárást ajánl a kormánynak. «Megtévesztetni hagyjuk magunkat, — ugymond, — az elmozdithatlanság jelentőségteljes szava által, mely az absolut függetlenséghez hasonlit. Elfeledjük, hogy vannak *több rendbeli fokozatu* törvényszékek, és mindegyikben *több osztályzat*, és hogy az előléptetés az alsóbb fokozatu bíróságtól és az alsóbb osztályzatból a magasabb fokozatu törvényszékhez és magasabb osztályzatba *a kormány kezében* van, Igaz, hogy nem lehet elmozditani a birót állásáról, de *ott lehet őt hagyni*. Azt hiszitek tehát, hogy a kormánynak nincs elég fegyver kezében?» [5]

Tehát ugyanazon eszköz ajánltatik most a köztársaság alatt, melyet a császárság alatt az ellenzék egyenesen erkölcstelennek bélyegzett, melyről PRÉVOST PARADOL, ugyancsak a *Journal des Débats*-ban, csakhogy 1867-ben, azt mondá, hogy a «törvényhozó a *destructio* magvát vetette el müvében, midőn a franczia bíróságot meghagyta az előléptetés esélyei alatt.» [6]

Mily nemes e kicsinyes fogásokkal szemben FAVRE javaslata! E javaslat czélja szintén az, hogy összhangba hozza a bíróságot a köztársasági intézményekkel, de e czélt nem a megbukott hatalmak elitélt és erkölcstelen eszközeivel, hanem a szervezet ujjá alakitásának, nyilt és határozott, bár kétségtelenül idealis módjával akarja elérni s távol van attól, hogy a hatalom pillanatnyi érdekében megdöntse azon garantiákat, melyek fennállását nagyfontosságu állami és társadalmi érdekek követelik.

Javaslatában első helyet foglal el a birói elmozdithatlanság biztositása, de másrészről épen ezen elv következményeként az eddig fennállott fokozatok és osztályzatok eltörlését kivánja, hogy ekként az elmozdithatatlan biró ne legyen és pedig egyenesen a birói szervezet által utalva arra, hogy fokozatos haladásának s illetőleg előléptetésének czéljából a hatalom kegyét legyen keresni kénytelen. Egy véleményben van e tekintetben BÉRANGER-val, ki általunk ismertetett javaslatának indokolásában nagyon veszedelmesnek nyilvánitja, hogy a biró, a mint magára ölti ruháját, legyen az elmozdithatlan, vagy a parquet tagja, teljesen a hatalomtól függ mindabban, a mi helyzetének javitását illeti és ama sokféle fokozatok következtében, melyekkel pályáját oly bölcsen elhalmozták, azon kényszerüségnek van kitéve, hogy minden negyedik és ötödik évben a kormányra tekintsen, ha nem akarja, hogy jövője igazságtalanul korlátozva legyen. [7]

Favre a birák között a rang, méltóság és fizetés tekintetében eddig fennálló különbségeket eltörölni kivánja, ugy, hogy a bíróság tagjai között egyedül a birói müködés különbözősége és semmi más, képezné a különbséget.

A birák kinevezése az igazságügyminiszterre bizatnék három jelöltet magukban foglaló lajstromok alapján. E három jelölt candidatiója egy testület hivatása volna, mely állana 1. *az illető bíróság tagjaiból,* a melynek körében a birói állomás betöltendő; 2. a bíróság területén müködő *ügyédi* testület fegyelmi tanácsából; 3. az ugyanazon törvényszéknél müködő avonék tanácsából; 4. a közjegyzők tanácsából és végre 5. a conseil général és a kerületi tanácsok delegatiójából.

A semmitőszék tagjaira nézve a candidatiónalis lajstromok készitése szintén egy választott gyülekezetre ruháztatnék, mely áll 1. *a semmitőszék biráiból;* 2. *minden* felebbviteli törvényszék *által kiküldött egy-egy bíróból;* 3. a párisi jogi fakultás tanáraiból; 4. a semmitőszékhez bosztott ügyvédek tanácsából; 5. a senatus és a képviselőház által saját kebeléből választott 9—9 tagból.

Minden törvényszék, felebbviteli törvényszék és tanács *saját maga választja elnökét három évre.* A megválasztott ujra megválasztható. [8]

Favre e javaslatát még a felebbviteli törvényszékek és a törvényszékek számának reductiójával egésziti ki, követelvén az 1852. márczius 2-iki décret eltörlését.

E javaslat czélja, mint FAVRE a köztársasági kormánynyal szemben is nyiltan kijelenti, nem egyéb, mint *korlátolni a kormány önkényét a kinevezésekben,* melyeket azonban meghagy a végrehajtó hatalom körében. Nem egyéb javaslata, mint az eddigi gyakorlat fenntartása, melyet javitani és tökéletesiteni kiván az által, hogy mig eddig a birói és ügyészi testület *főnökei* terjesztették elé javaslataikat, ezután a candidatio joga, minden visszaélés lehető kikerülése czéljából, magára az illető *testületekre* bizassék? [9] És javaslatában, megfelelőleg az

[5] *Journal des Débats* 8 janvier 1880. Il n'est donc pas étonnant que la question de l'inamovibilité se soit posée. Elle n'est pas résolue. L'opinion publique, qui a condamné les torts de la magistrature, comprend la gravité du remède qu'on propose; elle voudrait que les hommes qui rendent la justice fussent *au-dessus de nos agitations, à l'abri de nos querelles,* et elle ne voit encore pour cela que l'inamovibilité. L'investiture qui prend les uns et renvoie les autres parait une amovibilité moins franche et ne lui plaît pas; la suppression d'un certain nombre des places lui semble avoir besoin de ne pas se produire comme une mesure de circonstance et d'être justifiée par le bien de service; enfin, il y a des opérations rigoureuses qui s'excusent les premiers jours par l'entraînement de la victoire, mais qui. semblent étranges quand elles viennent après deux ans d'un régime établi

On se laisse tromper par le graud mot d'inamovibilité, qui ressemble á l'absolue indépendance. On oublie qu'il y a *plusieurs ordres de tribunaux et plusieurs classes dans chacun,* et que le passage d'un ordre et d'une classe inferieurs à un ordre et à une classe supérieurs est aux mains du gouvernement. *Il est vrai qu'on ne peut pas ôter un magistrat de sa place, mais on peut l'y laisser.* Trouvez-vous que le gouvernement ne soit pas armé? De bons esprits trouvent qu'il l'est trop.

[6] *Journal des Débats,* 23. nov. 1867. Il est vrai que le législateur avait en même temps introduit un germe *de destruction* dans son oeuvre en laissant le magistrat français soumis *aux chances d'avancement* dont il est question dans ce discuurs même; et la proudente *Belgique,* héritant de nos lois, les a heureusement corrigées sur cet article.

[7] *Journal Officiel.* 15 juillet 1871. «N'est-il pas vrai que la magistrature est ouverte à tous sans aucune condition de capacité, que le gouvernement peut y appeler qu'il veut, et qu'à son gré il peut donner indistinctement les grades les plus élévés comme les plus infimes? N'est-il pas vrai qu'une fois revêtu de le robe, le magistrat, qu'il soit inamovible ou membre du parquet, *dépend entièrement du pouvoir pour tout ce qui touche à l'amélioration de sa situation,* et que, grâce *à la multiplicité d'échelons dont la carrière a été savamment encombrée,* il est dans la *nécessité* de s'adresser tous les quatre ou cinq ans à lui, *s'il ne veut voir son avenir injustement borné?*"

[8] JULES FAVRE id. m. 78. l. Je voudrais que la réforme dont je vais essayer d'indiquer les bases principales établit un lieu intime entre la nation et la magistrature en donnant à celle-ci les plus hautes garanties de capacité, de moralité, d'indépendance. Je voudrais, que cette magistature, une fois ainsi constituée, ne relevât que de la loi, et n'eût plus rien à attendre ni à craindre des hommes.

Dans cet ordre d'idées, je demande pour elle l'inamovibilité.

L'abolition de toute distinction de classes et de grades, l'égalité absolue de rang, de dignité, de traitement.

Entre les membres de la magistrature une seule différence, celle des fonctions.

Nomination par le ministre de la justice sur une liste de trois candidats formèe par un corps électoral, composé: 1° des magistrats du siège où il s'agit d'élire le titulaire; 2° du conseil de disciplin de l'ordre des avocats attachés au siége; 3° de la chambre des avoués du même siége; 4° de la chambre des notaires; 5° d'une délégation du conseil général et des conseils d'arrondissement.

Pour la cour de cassation, par un corps électoral composé: 1° des membres de la cour de cassation; 2° d'un conseiller délégué par chaque cour d'appel; 3° des professeurs de l'école de droit de Paris; 4° du conseil de l'ordre des avocats à la Cour de cassation; 5° de neuf sénateurs et de neuf députés désignés au scrutin de liste par les bureaux de chaque assemblée.

Nomination des présidents de chaque cour, de chaque tribunal et de chaque chambre par la compagnie elle-même, pour trois ans, avec faculté de réélection.

Réduction du nombre des cours et des tribunaux suivant le tableau annexé au projet de loi préparé par la commission de 1870.

Fixation à trois du nombre de magistrats nécessaires à la validité d'un jugement ou d'un arrèt

Abrogation du décret du 1er mars 1852, sur la limite d'âge.

[9] JULES FAVRE id. m. 105. Il est difficile de concevoir comment,

*

eddigi traditióknak, a candidationalis testületekben első sorban és tulnyomólag maguk az illető *birói testület* tagjai szerepelnek.

Az *előléptetés* rendszerének eltörlése különben nemcsak Favre által hozatott szóba. A *Nouvelle Revue,* mely tudvalevőleg *Gambetta* környezetéből meriti imformatióit, 1879. okt. 1. számában *Demombynes* határozottan veszedelmesnek nyilvánitja azt, hogy az előléptetés önkényes alkalmazása által fiatal emberek, *kik az egyes fokozatokon nem működtek elég huzamos ideig arra, hogy a bíróra nézve mellőzhetlenül szükséges gyakorlatot megszerezzék,* mely csak a folytonos és huzamosabb birói működés által sajátitható el, bármily kiváló tehetséggel legyen különben felruházva az illető, gyorsan a felsőbb birói állomásokra juthassanak. «Ezek is jó birákká válhatnak — ugymond — *de a perlekedők fogják megsinleni* okulásukat.[10] Demombynes az előléptetést az angol rendszerrel kivánja helyettesittetni, mely szerint bizonyos korhoz, illetőleg müködési időtartamhoz kötve neveztetnének ki élethossziglan az egyes birói állomásokra birák, ügyvédek és jogtanárok. Hozzáteszi azonban, hogy legfőbb czélnak tartja azt, hogy a biró semmi körülmény *között ne függjön a hatalom önkényétől.*[11]

Ugyanő azonban, tekintettel az angol rendszer alkalmazásának nagy nehézségeire, szintén a candidationalis eljárás alkalmazását ajánlja. «Ha végre, — igy szól — nem akarjuk a végrehajtó hatalom szabad választására bizni a birói kinevezéseket, visszatérhetnénk a praesentationalis lajstromokra», s e tekintetben utal különösen Belgiumra, hol a bíróságok praesentalasi jogát az alkotmánytörvény biztositja.[12] Bár kijelenti, hogy elég garantiát látna a parlamenti ellenőrzésben is, mely azonban hogy ily kérdésekben minő hatálytalan, talán, főleg a felhozott példák és kivált a második császárság eljárásának ismertetése után, alig szükséges mondanunk.

Favre javaslatát 1878-ban a Senatus elé terjesztette s mint a *Cazot* igazságügyminiszter által e hó 20-ikán a franczia képviselőház elé terjesztett ujjászervezési törvényjavaslat indokolásában is emlittetik, ezen javaslat szabályszerü előzetes tárgyalás alá vétetett.[13]

A jelenlegi franczia kormánynak azonban sürgősebb dolga van, mint már most törvény által megkötni kezét a kinevezések és előléptetések tekintetében. Jelszava: a bíróság méltóságának és tekintélyének fenntartása; czélja: az epuratio.

A programmban, melyet midőn kormányra lépett, előterjesztett, hangsulyozza az erőteljes, független és becsült bíróságot, de rögtön hozzáteszi, hogy azt meg fogja tanitani a respublikai intézmények tiszteletére.[14]

És ezt követte ama törvényjavaslat, mely a bíróságok gyökeres ujjászervezésére kivánja a kormányt felhatalmaztatni. Megtörténik tehát az, mitől Bersot óva intett, hogy a köztársasági kormányforma végleges megalapitásának második évében oly eljárás javasoltatik, melyet csak az invasio következményeként lehet indokolni. «Un gouvernement ne doit pas avoir l'air l'une invasion.» Pedig az ujjászervezés gyökeres lesz, arra el lehetünk készülve. «Les électeurs désirent des places et les dèputés desirent les leur faire donner.» (Bersot, *Journal des Dèbats* 1880. jan. 8.) A választók állást, hivatalt kérnek és a képviselők azt nekik megszerezni iparkodnak és azért a benyujtott törvényjavaslat azt kivánja, hogy a törvény kihirdetésétől számitva 6 hó alatt ujjászerveztessenek az összes törvényszékek és főtörvényszékek s az uj szervezés az egész birói testületre[15] kiterjedjen.

A kinevezési és előléptetési kérdések szabályozása tehát addig, mig a törvényszékek és főtörvényszékek reductiója be nem végeztetik, nyugodni fog. Az epuratio előkészületei között csakugyan nem is tanácsos ily kérdésekkel foglalkozni.

Az emlitett törvényjavaslat indokolásában az igazságügyminiszter azon aggodalmát fejezi ki, hogy fenntartatván azon bíróságok, melyek nem igen vannak elfoglalva, munkától elszokott birák juthatnak, esetleg az *anciennitás* folytán, magasabb állásokba.[16]

A francziaországi események és pártküzdelmek tüzetes megfigyelése azonban azon meggyőződést érlelte meg bennünk, hogy sokkal kisebb hajt okozna a biráknak esetleg még az anciennitas folytán történő előléptetése is, mint amaz alapos epuratio kétségtelenül okozni fog, melyet a kormány most készit elő. A reorganisatio alapja politikai érdek, mely bizonyára kellőleg fog kizsákmányoltatni az uj szervezésben s az igazságszolgáltatás alig fogja annak oly hasznát venni, mint a politika.

avec le mode actuel de recrutement, on peut repousser l'invasion des médiocrités et mettre en ligne les sujets les plus capables. Le moindre de ses inconvénients est d'embarrasser la conscience du garde des sceaux en multipliant autour de lui les causes de perplexités et d'incertitudes au milieu desquelles la chance est à peu près égale entre un mauvais choix ou un bon, si toutefois ce dernier est possible dans de telles conditions. Ceci tient à deux pratiques absolument défectueuses. La première consiste à confier la composition de la liste des candidats aux chefs des compagnies et non aux compagnies elles-mêmes ; la seconde, à présenter plusieurs listes distinctes. Le premier président envoie la sienne, le procureur général envoie la sienne ; s'il s'agit d'un juge de prémière instance, le président du tribunal et le procureur de la République ont la leur. Nous avons en outre celle des préfets. On devine sans peine les luttes d'influence, les brigues de tout genre, les sollicitations, les intrigues, les compromis qui peuvent résulter d'un tel état des choses. Chaque candidat calcule le crédit du magistrat maître de la présentation. Que de fois n'entend-il pas cette parole : «Faites-vous, à tout prix, porter sur telle liste, elle seule peut assurer votre nomination.» Pour couper court à ces regrettables abus, dont il est superflu de signaler les conséquences, il faut élargir le cercle et associer les compagnies toutes entières à la présentation. Ce n'est pas assez cependant : il faut arriver à l'unité des listes, et pour cela provoquer une délibération commune de tous ceux qui sont chargés de les former. Alors, au lieu de douze ou quinze candidats, le garde des sceaux n'en aura plus que trois ; ses informations seront plus faciles et plus sûres. Elles le seront d'autant plus qu'en restreignant ainsi le nombre des présentés, on arrivera presque infailliblement à ne prendre que les plus méritants.

[10] *La Nouvelle Revue.* La réforme judiciaire. *Par Demombynes.* 179 l. Ils pourront devenir tels (bons magistrats), mais leur apprentissage se sera fait *aux dépens des justiciables.*

[11] Que l'avancement disparaisse et que toute place vacante soit attribuée pour la vie, *sauf une limite d'âge,* a celui qui en paraîtra le plus digne en remplissant d'ailleurs les conditions légales .... Il faut qu'en aucune occassion il ne puisse être *a la merci du pouvoir.*

[12] Si on voulait enfin ne point laisser au pouvoir exécutif *le libre choix* des magistrats, il serait possible de récourir â des *listes de présentations.* La Belgique a un système de présentation par la cour d'appel, sénat et la cour de cassation pour les membres de la cour de cassation. En Hollande, les tribunaux présentent une liste pour la nomination des juges, mais le roi reste le maître absolu de son choix.

[13] *La République Française,* 26. janvier 1880. Projet de loi relatif à la réorganisation du personnel de la magistrature. Exposé des motifs. C'est ainsi que l'Assemblée nationale, saisie de la question de la réforme judicaire, tant par le dépôt de ce projet (projet présenté par M. Arago) que par des propositions émanent de l'un de ses membres, l'honorable M. Bérenger, fut appelée en 1872 à délibérer particulièrement sur le mode de nomination des magistrats et sur les conditions d'admission dans la magistrature.

La délibération, reprise et poursuivie à diverses époques, n'abouit pas. Bien des systèmes se produisirent qui furent écartés par l'Assemblée. Un projet partiel, résultant des travaux de la commission nommée en 1872, et dont l'honorable M. Bidard était le rapporteur, dut être abandonné aprés le rejet d'une de ses dispositions principales, et plus tard une nouvelle proposition, élaborée au ministère de la justice et déposée par l'honorable M. Vente en 1875, ne fut même pas soumise à l'examen d'une commission parlementaire. L'insuccès de ces diverses tentatives n'a pourtant pas découragé les efforts. Une proposition, déposée au Senat en 1876 par l'honorable M. Jules Favre, a été de nouveau présentée par lui en 1878 et vient d'être prise en considération.

[14] *La Republique Française,* 10 janvier 1880. Déclaration du conseil : «La magistrature devra être réorganisée. Nous la voulons, avec vous, forte, honorée, indépendante et respectueuse de nos institutions.»

[15] *La R. Fr.* 26. janr. 1880. Projet de loi. Chap. II. Dispositions générales. Art. 6. Il sera procédé dans le délai de six mois, à partir de la promulgation de la présente loi, à la réconstiution générale des cours et tribunaux.

Les réductions nécessitées par l'application des règles ci-dessus établies porteront *sur l'ensemble du personnel indistinctement.*

Les magistrats qui n'auront pas été compris dans la nouvelle organisation conserveront leur titre et leur traitement jusqu'à ce qu'ils aient été replacés ou jusqu'à ce qu'ils aient été mis à la retraite.

[16] Exposé des motifs. Il y a là une situation profondément regrettable pour les magistrats, dont l'inaction diminue le prestige, et pour la magistrature elle-même, dont les rangs élevés finissent par s'ouvrir, ne fût-ce qu'en vertu de l'ancienneté, à des hommes qui, la plupart du temps, ont perdu l'habitude de travail.

Jövő czikkünkben áttérünk *Belgium* birósági szervezetére s a kinevezések és előléptetésekre nézve ott fennálló tüzetes szabályokra. *Günther Antal.*

Heti szemle.

(Az ügyvéd-vizsgáló bizottság. Az ügyvédi kamarák fegyelmi gyakorlatából. Birósági ügykimutatások. Magyar Jogászegylet. A büntetőtörvénykönyv életbeléptetése és a közjegyzői dijakról szóló javaslatok.)

Az ügyvédvizsgáló bizottság megalakult és megtartotta alakuló közgyülését. Nem igen volt e közgyülésnek érdekes mozzanata, s csakis az elnöki jelentésnek a vizsgák számának folytonos apadására vonatkozó része érdemel figyelmet, s nem kételkedünk kimondani, hogy ez apadást, az ügyvédek tulszaporodásával szemben, örvendetes jelenségnek kell konstatálnunk, mert nem tekintjük az intellegentia és az intelligens elemek fokonkénti apadásának, hanem annak jelenségeként veszszük, hogy sokan jutottak annak a meggyőződésére, hogy sok pálya áll nyitva előttük, s más téren értékesitik tanulmányaikat. Az elnöki kimutatás szerint 1875. (april—deczemberben) jelentkezett jelölt 428 1876-ban 513. 1877-ben 466 1878-ban 277, 1879-ben 249.

Az ügyvédvizsgáló bizottságról szólva, nem mulaszthatjuk el, hogy fel ne emlitsük az *Ungarische Gerichtshalle* kifakadásait az ügyvédi vizsgáló bizottság tagjaira vonatkozólag, kik közül az emlitett lap szerint sokan vannak, kik a vizsgáló biztosságra méltán megkivántató qualificatióval nem rendelkeznek. Ehhez nem kivánunk szólani, s csak annyit kivánunk megjegyezni, hogy igen sajnos eseménynek tartjuk, hogy az ügyvédi kar idősebb tagjai — alig nehány kivételével — visszavonulnak az ügyvédvizsgáló biztosi állástól, s kiválólag a fiatalabb elem foglalja el a tért. Habár e sorok irójának 5 éven át folytatott vizsgáló biztosi müködése alatt nem volt alkalma arról meggyőződni, hogy ezek a kellő képzettség hiánya miatt helyüket meg ne állnák, de tagadhatlan, hogy miután a kinevezett tagok nagyobb részét a felsőbb biróságok tagjai képezik, a bizottság két eleme között nincs meg a kellő összhang, mert mig a biráknál pályájukon megőszült férfiak foglalják el a biztosi széket, az ügyvédeknél e tért a fiatalabb elem foglalja el, mit részünkről nem tartunk helyesnek, habár — ismételjük — nem a fiatalabb elemnél mutatkozó hiánya miatt a kellő qualificatiónak.

Lapunk mult heti szemléjében lándzsát törtünk az ügyvédek mellett, melyek érdekei néhány közlött birósági határozatban méltánytalanul megsértettek, azonban ép oly hévvel kell ostromlanunk azon visszaéléseket, melyek az ügyvédi karban naponkint észlelhetők. A tulszaporodás folytán sok mindenféle elemet vetett a sors az ügyvédi kar soraiba, s a gyengébb jellemü ember nem bir küzdeni a nélkülözéssel, ha az jellemének rovására esik is. Nem is szólok az ügyvédi tisztességről. Hogy p. o. az ügyvédnek tisztességbeli kötelessége a felet, mielőtt beperli, kötelezettsége teljesitésére felhivni, azt ez urak nem ismerik, mert félnek, hogy az fizetni talál, s a perköltség elveszett, pedig ez annál sulyosabb, mennél jobb helyzetü féllel állunk szemben. Ilyenek ma mindennapi dolgokká kezdenek válni, melyek miatt a karnak — hála az égnek! — még elég nagy számu tisztességes elemei nem győznek eleget pirulni, tudván, hogy ez a közvélemény előtt édes mindnyájuk rovására esik — nem is szólunk ezekről, hanem szólunk azon hajmeresztő zsarolásokról, melyeket e kar kivető tagjai elkövetnek, s igen nagyon rosszallanunk kell, hogy üzelmeik még, ha napfényre kerülnek, az ügyvédi kamarák legtöbbje sem lép fel kellő szigorral.

Szolgáljon ennek példájául az alábbi fegyelmi eset, melyet a *Magyar Igazságügy* után közlünk:

Kármán János ujvidéki ügyvéd Bart József futaki gazdának levelet irt, melyben arról értesitette, hogy kegyelmi kérvénye az ujvidéki törvényszékhez leérkezett, s itt előadás végett J. törvényszéki birónak osztatott ki. Miután e szerint megkegyelmeztetése főleg a nevezett törvényszéki birótól függ, igen czélszerü lenne, ha annak részére Mihály testvére által mielőbb 40—50 frtot küldene.

E levelet nevezett gazda oly egyénnek adta át, kiről fel lehetett tenni, hogy az ügyet az illetékes hatóságok tudomására fogja hozni. Erről nevezett ügyvéd értesülvén, felszólitotta ezen urat, hogy a levelet 8 nap alatt küldje vissza, mert ellen esetben sikkasztás miatt panaszt fog emelni ellene.

Azonban e sorok nem tették meg a várt hatást s mind az első, mind a második levél a kir. ügyészségnek adatott át. Az ügyész 1875. május 25-én megtévén feljelentését az ügy a szabadkai ügyvédi kamaránál huzatott halasztatott, mig végre 1876. márczius 13-án az a végzés hozatott, hogy a fegyelmi eljárás meginditása nélkül, nevezett ügyvéd ezen, az ügyvédi hivatással össze nem férő cselekvény miatt megintetik és rendreutasittatik.

E végzés ellen a kir. ügyész felebbezett, mely felebbezést az ügyvédi kamara 1 év és 1 hónap mulva terjesztette fel a legfőbb itélőszékhez.

A legfőbb itélőszék 1877. julius 25-én 278. sz. alatt kelt határozatában az 1874. 34. t.-czikk 68. §. *b)* pontjában minősitett fegyelmi vétség jelenségeit látván fennforogni, s a vétség sulyosabb beszámitás alá esik sem hogy az egyszerü rendreutasitással fenyittethetnék, ennélfogva a fegyelmi vizsgálatot és eljárást elrendelte, és egyuttal helytelenitette, hogy a felebbezés felterjesztése ily késedelmesen történt.

A legf itélőszék e határozata, mely 1877. aug. 3-án lett a kamaránál beigtatva a kamarai titkár által hét hét mulva intéztetett el olyképen, hogy a fegyelmi eljárás elrendeltetett. E határozati tervezet azután 1878. márczius 27-éig hevert a titkár urnál, s a tárgyalás april 18-ára tüzetett ki, azonban ekkor nem tartatott meg, s az ügy huzódott egész október 8-áig, midőn végre október 8-án megtartatván, a kamara Kármán Jánost az 1874. 34. törvczik'e 68. §-ának *b)* pontjában minősitett fegyelmi vétségben bűnösnek mondotta ki, s ellene e vétség büntetésének 1. fokát, a dorgálást alkalmazta. Igen érdekesek e végzésben felhozott enyhitő körülmények. Ezek szerint enyhitő körülmény: *hogy a vesztegetés meg nem kisértetett,* hogy: *panaszlott a levél irását azonnal bevallotta,* hogy: *a levél tartalmából önös szándék nem tünik ki,* hanem inkább, bár helytelen módon érvényesitett, *tulbuzgó érdeklődés fele irányában* s. a. t.

A legfőbb itélőszék e végzést megváltoztatta s panaszlottat 50 frt birságra itélte 1879. junius 6-án 200. sz. a. határozatával. *És igy ért e fegyelmi ügy 4 év lefolyása után végre befejezést.*

Igen helyesen mondja a M. Ig. ez esetet *botránynak.* Ha ily ügyvédek, kik a legtiltottabb, a legvétkesebb ürügyek alatt akarnak a néptől pénzt zsarolni nem csak megtüretnek az ügyvédi kar kebelében, hanem még a kamara is ily enyhén fogja fel a dolgot, hogy abban kihágást alig talál, s igy egyesek botrányai a testület által mintegy gyámolittatnak. mely 4 évig huzván halasztván az ügyet enyhitő körülményt lát abban, mit minden józan ember a legsulyosabban itél el; a megvesztegetési szándékot a fél iránti tulbuzgó érdeklődésnek minősiti: akkor ne csodálkozzunk azon, ha az ügyvédi kar tekintélye naponként sülyed. Ily felfogás, mely a szabadkai kamarában — e határozat szerint — divni látszik, nem fogja azt a czélt előmozditani, hogy a kar tekintélye emeltessék, hanem ellenkezőleg, igen alkalmas eszköz az ügyvédek elleneinek arra, hogy egyesek bűne a kar rovására számittassék be.

A *Törvényszéki Csarnok* legujabb számában *Jogi haladásunk akadályai*-ról irt czikkében szintén az ügyvédeket rójja

meg a körükben uralgó apathiáért. A jogi reformok kiküzdésére e lap szerint első sorban az ügyvédek lennének hivatva. Azonban a szellemi küzdelem helyett a materialismus foglalt tért az ügyvédi karban, mely a nemesebb törekvéseket az anyagiság posványába elfojtja, a magasabb célokhoz vezető erőket elzsibbasztja, azon állást és függetlenséget elnyomja, mi nélkül a reform eszmék mellett küzdelem nem is képzelhető. Tagadhatlan, hogy sok való van e sorokban, azonban mentségeül szolgál az ügyvédi karnak, hogy a létért való küzdelem első sorban kell hogy következményül vonja maga után a materialis irányt, s a nélkülözés elzsibbasztja a szellemi küzdelemre kellő erőt és munkakedvet.

A mult héten adattak ki a váltótörvényszék és a budapesti kir. itélőtábla ügykimutatásai. Az elsőben aggasztó jelenség a váltóperek óriási száma, mely ez évben 12724 volt. Tanuja ez az anyagi viszonyok sulyos voltának, melynek folytán oly számosan válnak hitelképtelenné.

A kir. itélőtábla kimutatása, mely 10503 hátralékot tüntet elő, s ha figyelembe veszszük, hogy az elintézendő ügyek összege 115668 volt, ugy hiszszük meggyőződésére kell annak jutnunk, hogy e nagy hátralék nem a birákban, hanem a munkaerő elégtelenségében rejlik, miért is igen szükséges volna, ha az igazságügyminiszter ur módot tudna találni, hogy a felsőbb bíróságoknál alkalmazott 12 biró a kir. táblánál helyét mielőbb ismét elfoglalhatná.

E kimutatásból egyuttal a bagatell-törvény eredménye is körülbelül kitünik, mennyiben a mult évnél az idén 7603-mal kevesebb polgári ügy érkezett, mely kevesebblet kétségkivül főleg a bagatell-pereknek elvonása folytán állott elő. Ellenben a fenyitő ügyek száma 3119 szaporodott, mely körülmény egy ujabb büntető tanács alakitását tette szükségessé.

A mult heti *Themis* vezérczikkéből, mely a *Fogász-egyletről* szól, ugy látszik, hogy a közönség körében az egylet iránt nem nagy érdeklődés mutatkozik. Legalább oda látszik mutatni ez egylethez igen közel álló czikkiró dr. DEL' ADAMI REZSŐ-nek e czikkben foglalt kifakadása, melyből idézzük a következő passust: «Azt látjuk, hogy a kisérletet ignorálják, vagy kicsinylik, hallgatnak, vagy medizálják és — mi fő, mert legkényelmesebb — egyelőre nem támogatják. Egynek nagy a czél, másiknak kicsiny az eszköz. Egy csak kocsmai jogvitát akar, a másik nem bizik a sikerben. Egynek nem tetszik a programm irálya, másnak népszerütlen név áll elől, harmadik conspiratiot, reactiot sejt, negyedik tudni akarja, kik lesznek még ott, az ötödik meg örül, ha halva születik a gyermek, melynél nem ő volt a bába: az indifferens tömeg pedig a többiekkel nem megy.»

Mi pedig mindezt azt alakulásra nézve elhibázott első lépés természetes következményének tartjuk.

A parlamentből két registrálni való ujdonság van. Egyik, hogy az igazságügyminiszter kiadta a büntetőtörvénykönyv életbeléptetése iránti javaslatot, mely a jogügyi bizottsághoz utasittatott, a másik, hogy a szabadelvü körben a képviselőház müködésére nézve megállapitott programm szerint a közjegyzői dijakról szóló törvény legközelebb tárgyalás alá kerül.

A birói kart ujabb veszteség érte: *Hegedüs Pál* legfőbb itélőszéki biró, köztiszteletben és becsülésben álló férfiu, meghalt, Temetése a birói kar előkelőinek részvéte mellett ment végbe.

A mult alkalommal emlitettük és meg is róttuk a legfőbb itélőszék azon határozatát, melynél fogva kimondotta, hogy az ügyvédi értekezletért dij nem jár. Most a *Pesti Hirlap* közli e határozat genesisét, melyet olvasóinkkal sietünk közleni, mert általa a nagy port felvert dolog valódi értékére száltittatik le, s annak éle épen a panaszkodó ellen fordul.

A *Pesti Hirlap* ugyanis e tárgyról a következőket irja:

A «mult héten feltünést keltett ügyvédi körökben a legfőbb itélőszék azon elvi jelentőségü határozata, mely szerint az ügyvéd consultatiókért nem követelhet felétől dijat. Vajjon mi birhatta a bíróságot ilyen tulszigoru itélet meghozatalára? Nagyon sokan kiváncsiak, s nem tudják maguknak megmagyarázni, hogy ennek mi lehetett az oka. Mi majd megmondjuk. Birói körökben a napokban a következő érdekes kis históriát mesélgették egymásnak. Egy budapesti ügyvéd — nevezzük X-nek — ki arról nevezetes, hogy méregdrágán árulja a jogi tanácsokat és roppant magasra csigázza expensnotáit, egy fizetni nem akaró felét beperelte költségjegyzék alapján egyik budapesti bíróság előtt. A kereset kézbesittetett alperesnek. Ez ijedten szalad egyik kiváló legfőbb itélőszéki bíróhoz, kivel jó barátságban él, s arra kéri, hogy menjen el az ügyvédhez, talán sikerülni fog neki befolyása és a közbenjárása folytán a költségekből valamit lealkudni. A legfőbb itélőszéki biró felkeresi az ügyvédet egy fél óráig kér, rimánkodik, de ez mind nem használ semmit, az ügyvéd nem enged egy krajczárt sem. Tárgyalásra kerül a dolog, azonban mielőtt alperes elleniratát előterjesztené, feláll felperes és a kereseti követelést 25 frttal felemeli. A biró bámul, az adós pedig ájuldozik. Felemelem a kereseti követelést 25 frttal — igy kezdi nagy pathossal — mert a per meginditása után, hosszu consultatióm volt ez ügyben Y. legfőbb itélőszéki bíróval, melyért 25 forintot számitok fel.

Igy történt szóról-szóra. Most már érthető, hogy a felsőbb bíróságok miért nem itélnek meg consultatióért dijakat.»

Külföldi jogélet.

Németalföld. A németalföldi igazságszolgáltatás reformja iránt igen élénk mozgalom indult meg. Ezek között első sorban emlitendő, hogy az 1838. évi kereskedelmi törvénykönyv revisioja végett egy tekintélyes jogászokból álló tanácskozmány hivatott egybe. A revisio czélja főleg a kereskedelmi ügyletek meghatározása, az ügynökök, a váltó sat. részére terjed ki a törvénynek, melyek a haladó kor folytán a mai kereskedelmi igényeknek többé meg nem felelnek. A revisio tárgyát képezendi az egész csődtörvény is, mely mindekkoráig a kereskedelmi törvény egy részét képezi. Valószinüleg szóba kerül ez alkalommal az adóssági fogság kérdése is, mely Hollandiában mind e mai napig egész szigorral alkalmaztatik.

Továbbá folyamatban vannak s igen gyorsan haladnak elő a *büntető törvénykönyv* tárgyában készülő javaslat munkálatai. Jelenleg egy a második kamara elnöke által kinevezett bizottság foglalkozik e javaslattal, mely bizottság elnöke *Godefroy* volt igazságügyminiszter s a külföldön is tisztelt névvel biró jeles criminalista, ki által a tárgyalás megkönnyitése czéljából ajánlott ügyrendet a kamara elfogadta. — *A katonai büntetőtörvénykönyvre* vonatkozólag is örvendetes haladás jelentkezik, mennyiben a kamara legközelebb egy novellát fogadott el, melynek folytán több rendbeli szigoru büntetésnem eltörültetett.

Anglia egyik legjelesebb biráját gyászolja. *Mr. Sergeant Cox* meghalt. Cox a birói pálya mellett, melyen kitünő népszerüségnek örvendett, az irodalommal is foglalkozott. Nem kevesebb mint öt időszaki folyóirat lett általa teremtve, melyeket ő 26 éven át vezetett. *Cox* nemcsak tanult, hanem népszerüen tudott irni is, s theoretikus ismereteit a gyakorlati jogászélet felfogásával tudta napvilágra hozni. Számos hirlapi czikkeken kivül több önálló müveket is irt, s a jogi tanulmányok mellett a psychologiával, sőt a költészettel is foglalkozott, s e téren is kiváló képességének adta jelét.

Franczia ország. Az igazságszolgáltatás kérdéseinek történetéhez igen érdekes adatot szolgáltat a franczia képviselőháznak a kérvényi bizottság tárgyalásaira hozott határo-

zatai, melyeket ennélfogva közölni kiváló érdekességöknél fogva el nem mulaszthatunk. A jelentések és határozatok a következők:

«522. kérvény; benyujtotta Varambon, Rhône-i képviselő. Dussud s társai, givorsi lakosok (Rhône), e kérvény szerzői, gyermekei, azon Dussud nevezetü szerencsétlen parasztnak, a ki igazságtalanul elitéltetett tizenöt évi fegyházra oly bűntett miatt, melyet nem ő követett el, (qui fut injustement condamné à quinze ans de travaux forcés, pour un crime qu'il n'avait pas commis). Megadással kiállotta büntetését és midőn azután visszatért szülőföldjére, példás életet élt. A valódi bünös utóbb felfedeztetett és Dussud-re nézve 1872-ben a rehabilitationális eljárás foganasittatott, melynélfogva az elitélés jogkövetkezményei elenyésztettek. De ez csak akkor történt, mikor már megelőzőleg harminczkét évig viselte a becstelenitő és meggyalázó marasztalás terhét, harminczkét évig, melyek között tizenötöt a bagnoban töltött.»

«A birósági tévedés, melynek áldozatja lőn, természetesen felette szomoru következményeket vont maga után gyermekeire nézve. Becsületességök és figyelemre méltó helyzetök mellett tanuskodik kitünő képviselőtársunk Varambo, a ki a kérvényt beadta, továbbá a «Roffin frères et Dumurest» roanne-i szövőgyár igazgatója, végre Roanne város mairje, a ki nem szoritkozott arra, hogy az előbbi ajánlások aláirását hitelesitse, hanem a maga részéről is hozzácsatolta ajánlását. Dussud örökösei már most azon rokonszenvnél fogva, melyet reménliök szabad, azon kérelemmel fordulnak a képviselőházhoz, hogy kártalanitás fejében 160,000 frankban részesittessenek, mely összeget maguk között felosztanák.»

«A bizottság véleménye. A birósági szabályokkal szemben és szemben a költségvetés igényeivel nem gondoljuk, hogy lehetséges volna egy külön törvényt alkotni ezen kártérités megszavazására. Nem tehetünk tehát egyebet, mint hogy a kérvényt élénk rokonszenvünk kifejezése mellett oda utasitsuk: 1. az igazságügyminiszterhez, a ki a Dussud-perre vonatkozó iratokról rendelkezik; 2. a pénzügyminiszterhez, kinek módjában áll a Dussud-családot épen ugy kártalanitani, a mint a császárság alatt kártalanittatott Lorcam és Bosset családja, ki szintén a birói tévedés áldozatai valának.» — A képviselőház ezen jelentés értelmében határozott.

Németország. A költségvetés tárgyalása alkalmával egy figyelemre méltó esemény jött közbe. Ugyanis *Reichensperger* (kölni) képviselő az uj birósági szervezetnek, — mely közbevetőleg szólva mindössze csak három hónapja, hogy életbe lépett, — hiányait emlitette fel, s kiemelte, hogy az ahhoz ugy pénzügyi, mint más tekintetben kötött remények egyáltalán nem teljesedtek, s az uj szervezetnek még igen kevés kellemes oldala vált érezhetővé. A birói hivatalnokok fizetésének egyenlőtlen volta, a sok irás, a biráknak mechanikai dolgokra való alkalmazása, a mindinkább elterjedő formalismus, az elnökök tulterheltetése administrativ teendőkkel, s végre a kincstári illetékek magassága, mely utóljára is ügyvédi dijak rovására esik, — azon pontok, melyeket nevezett képviselő, mint az uj tervezet kiváló hiányait kiemelt. A miniszter válaszában kiemelte, hogy a törvény sokkal ujabb, semhogy hatása felett most már alaposan itélni lehetne. A mi a birósági illetékeket külön illeti, ezen, ha a hiány más uton való fedezetére módot találnak, segit a törvényhozás, azonban e részben a biróságok részéről még panasz nem emeltetett. A mi a szervezetből a birósági hivatalnokokra vonatkozó következményeit illeti, ő neki mindenesetre annyira szivén fekszik, mint az előtte szólónak, hogy azok hátrányai mindkevésbbé váljanak érezhetővé.

Miután még *Windhorst* hannoverai képviselő felszólalt, az egész debatte *Simon* képviselőnek általános derültséget keltett azon megjegyzésével ért véget, hogy igen különös, hogy az uj szervezet hiánya miatt először rajnai és hannoverai jogászok emelnek panaszt, holott Németország az uj szervezet folytán épen rajnai és hannoverai intézményekkel boldogittatott.

A szervezet ellen különben nem ez volt az első felszólalás; legközelebb egy berlini igen népszerü lap emelt panaszt e részben. Egy másik lap pedig az illetékekről szóló törvényre azon gunyos megjegyzést tette, hogy az a legjobb törvény a világon, mert minden perlekedést lehetlenné tesz.

Vigasztalhatjuk hát magunkat: Másutt is van panasz, nemcsak nálunk.

TÖRVÉNYKEZESI SZEMLE.

Böngészés a kisebb polgári peres ügyek mezején.

(Folytatása.)

Igy hogy csak egy esetet emlitsek, egy atya házassági szerződésben, ennek egyik pontjában kötelezi magát vagyonát a fiatal házasoknak hagyni. A harmadik pontban a vagyont azonnal átadja nekik, s magának csak az élethossziglani haszonélvezetet tartja fenn. A negyedik pontban elhatározzák, hogy ha a fiatal házasok gyermektelenül elhalnak, a vagyon az atyára visszaszálljon, ha pedig a házasságból gyermekek származnának, azok a *vagyonban maradjanak*. A fiatal házasok gyermekek hátrahagyásával elhalnak, az életben maradt atyát exequálják, s most azon kérdés támad, mit nyertek a házasulók? Puszta örökösödési jogot, melyet gyermekeikre át nem szállithattal, vagy pedig az atya haszonélvezeti jogával korlátozott tulajdonjogot, melyet természetesen gyermekeik örökölhettek. S ily merően ellentétes intézkedések a parasztok jogügyleteinél mindennapiak.

A mig tehát a müveltebb egyének jogügyletei, épen mert jobban alkalmazkodnak a törvényhez és az elfogadott alakhoz, gyéren ütnek el egymástól, addig a parasztéi nem nagyon hasonlók, s az alak változatossága s szabálytalansága megnehezíti az eligazodást.

Mindezekkel igyekeztem kimutatni, hogy a községi bíróságokhoz utasitott perek is igénylik a szakképzett birót, s hogy a községi biráskodás jelen alakjában sokáig fentartható nem lesz. Azzal áltattuk magunkat, hogy hazánk viszonyainak megfelelőt alkottunk, pedig épen e viszonyok fognak a községi biráskodás körének megszoritásához vezetni s kényszeriteni. Előbb-utóbb vissza kellene térnünk az 1868. évi 54. t. cz. (perrendtartás) viszonyainknak teljesen megfelelő elveihez, azoknak czélszerü kibővitése által találandjuk meg azon módot, melylyel a községi bíróságot az igazságszolgáltatás gépezetének valóban hasznos kerekévé tehetjük. — Hatásköre következőleg volna szabályozandó:

1. Ugyanegy községbeliek, vagy egy közjegyzőséghez tartozó község lakosai közt felmerülő kisebb perekben a békéltetőt képezné, ugy hogy a községi bíróság előtti egyeztetés megkisérlése nélkül a béke- vagy rendes biró a pert közvetlenül el sem fogadhatná.

E téren a községi bíróság hatásköre nevezetesen ki volna bővithető s oly ügyekre is kiterjeszthető, melyek sommás utra tartoznak. Szabadságára hagyható felperesnek bárhol lakjék, alperest ennek községi bírósága elé az egyeztetés megkisérlése végett megidéztetni.

2. Ha a békéltetés sikerre nem vezet s felperes kivánja, röviden jegyzőkönyvbe veszi panaszát s beterjeszti az általa kijelölt béke- vagy sommás biróhoz, hogy felperes ne legyen kénytelen a per birájához kétszer fáradni.

Oly esetekben, melyekben a peres felek lakhelyének távolsága miatt kényszer egyeztetésnek helye nincs, szin-

tén jegyzőkönyvbe veheti felperes panaszát, s eljuttatja a sommás vagy békebiróhoz.

3. Mint választott bíróság itél azon meghatározandó kisebb perekben, melyekben itéletének magát mind a két fél önkényt aláveti. Még pedig akkor is, ha nem csupán községbelijéről van szó, ha csak az idegen községbeli előtte önkényt megjelenik s birájának megválasztja.

Ezen esetben mindazon hiányokat, melyek a községi bíróság ellen felhozhatók, fedezi a felek bizalma; a mint különben is a választott bíróságnál más qualificátiót nem szükséges kivánnunk, mint hogy birónak mind két peres fél elfogadja. A városok természetesen kivételes állást igényelnek, ezekben egyesiteni kellene a békebirói s a községbirósági hatáskört, de egyuttal kötelezendők volnának arra, hogy a szükséges számban békebirákat állitsanak. Az, vajjon fizessék-e békebiráikat, vagy az ingyen vállalkozót ajánlják, közönyös lehet, csak legyen az ajánlott jogvégzett s egyébként qualificált. A városi békebiráknak is az igazságügyminiszter által kellene kineveztetniök, s hivataluk állandósitandó volna, ugy hogy rendes viszonyok közt az ingyen szolgálók csak a miniszter által vagy fegyelmi uton legyenek elmozdithatók, a fizetésesek pedig ezen felül oly esetben is, midőn a város alkalmas ingyen vállalkozót talál.

Önkényt értetik, hogy az ily módon szervezett békebiróságok kényszeregyeztetési köre csak a hatáskörüket felülmuló s a sommás perutra utasitott ügyekre terjedne. (S általában nem lenne talán czélszerütlen megengedni, hogy a jogügyletet kötő felek a bagatell perutat kiköthessék, vagy pedig bizonyos, a békebirák hatáskörét is felül muló ügyekben, ezekhez mint választott birákhoz fordulhassanak.)

Az ügynek ily irányu rendezése bizonyára jobban felelne meg viszonyainknak, s czélszerübben engedné a rendelkezésünkre álló erőket kihasználni.

Ternovszky Béla,
kir. trvszéki biró.

(Folytatasa következik.)

Különfélék.

Válasz Szarka László kir. járásbiró urnak. Ezen lapok f. é. 2. számában SZARKA LÁSZLÓ kir járásbiró ur a *Jogtudományi Közlöny* mult évi 52. számában *A közjegyzők helyzete* czimü névtelen és az ő személyére egy hanggal sem vonatkozó közleményre jónak látta nevem kiugratásával nemcsak engem ok nélkül siránkozó közjegyzőnek jellemezni, de az összes közjegyzőket azon törekvéssel gyanusitani, hogy azok a magyar államot külön adófizetőjükké szeretnék tenni.

Mi nevem kiugratását és a *Jogtudományi Közlöny* m. é. 52. számában foglalt adatok ellenében saját képzelete szerint összeállitott számcsoportositást illeti, arra válaszom az, hogy az 52. számban foglalt közlemény névtelen lévén és az ő személyére felismerhetőleg nem vonatkozván, semmi oka sem volt, engem a nyilvánosság elé kiugratni, és ha valójában kebelbaráti érzelemmel viseltetik irányomban, mint azt a 2. sz. közleményének elején mondja, mi szüksége volt az 52. számban felpanaszolt ténykörülmények ellenében, — hogy azok valahogy meg ne hallgattassanak, — engem ugy mutatván be, mint ki nem érdemlek meghallgatást és kit ő a kezdetben rosszul teljesitett munkák elolvasása felett érzett bosszuság és felesleges olvasás correctivumául szükebb dijjmegállapitásokkal volt kénytelen az ő inyének megfelelő munka teljesitésére kényszeriteni!?

Az 52. sz. közlemény főczélja volt, a közjegyzők mint birói biztosok munkadijjai megállapitása körül a névtelen közlő által tapasztalt türhetetlenségek elleni orvoslat lehetőségének kérelme és a törvényhozás előtt álló közjegyzői dijjszabás alkalmából az illetékes körök figyelmének felhivása arra, hogy a közjegyzők birói biztos minőségben teljesitett munkáik méltatása körül tisztán a biró önkényére vannak bizva, és ez irányban mondja az 52. sz. közlemény, hogy nem lévén orvoslat utja a rossz megállapitás ellen, a közjegyző kénytelen a sérelmet, elnyögni, nehogy magára haragitsa a fiatal vagy korosabb zsarnokot; ezen kitétel erejét vette Szarka László kir. járásbiró ur magára, mintha bizony az én müködési köröm központja egyedül a vezetése alatti járásbiróság lenne, és más birói hatóságoktól megbizásaim nem is lennének!? — és hogy bebizonyitsa, hogy ő nem zsarnokom, nemcsak kénye-kedve szerint 16 frtra becsüli a feldolgozás végett hozzám került 1600 öröklési ügy érdembe hozatalát darabonkint, de nagy fennen kimondja, hogy 26,812 frtot valósággal be is vettem s az általa 2870 frtra előirányzott segédszemélyzeti kiadás leütése után kihozza, hogy csak az öröklési ügyek tárgyalásából évenkint 6000 frt bevételemnekkell lenni.

Azon 1600 öröklési ügyből, mely 1875—1879 végeig hozzám került a Szarka László ur vezesése alatti kir. járásbiróság contingense tehető 800 darabra, a többi a kászonyi járásbiróság, kir. törvényszék és a megyei árvaszéktől került, ő tehát csak a saját ügykörébe eső darabokról szólhat; az általa ide utalt darabokból 10 százalékra tehetők az olyan ügyek, melyek nála kétszer háromszor is előfordultak, vagy vagyon hiányából voltak visszaterjesztendők; ezekkel is munka volt, sőt sokban a hely szinére kijárás leltározás végett, és a kijárás fuvarbérrel, és a segédszemélyzet napdijjal volt összekötve, és jövedelem belőle semmi volt. Az ügydarabok legalább fele leltározandó volt, ezzel mindnyájával fuvarkiadás és a segédszemélyzet napdijjai, sőt sok esetben a becsüsők dijjazása is volt összekötve. 1878 végeig a póstabérkötelezettség is fennállott, mely minthogy a vétbizonylatok rendesen bérmentetlenül küldettek vissza, azok mindig 10 krba kerültek és egy ügyben 3—4 idézés is lévén szükséges, minden ügynél e czimen is legalább 60 krra tehetők a kiadások, azután hány ügyben tesz a megállapitás 4, 5, 6 frtot, s ez mennyivel van alább az 52. sz. közleményben egyre másra 12 frt 50 krra tett átlagos megállapitásnál? végezetül az 52. sz. közleményben az panaszoltatott fel, hogy az átlag 12 frt 50 krra tett munkadijjakból is fele formán végrehajtások alatt áll, másik felére nincs a közlőnek kedve végrehajtást kérni, mert a végrehajtókat is dijjazni kell, még pedig busásan, de e helyett Szarka ur rám fogja, hogy 26,812 frtot valóságosan bevettem, hiszen ha bevettem volna, nem panaszoltatott volna fel, hogy 409 ügyben végrehajtás van, melyet Szarka ur szinte jövedelemnek mutat kt, és 300 olyan ügy, melyben a köznyomor e napjaiban nincs lelkem végrehajtásokat kérni. De Szarka urnak nincs érzéke az 52. sz. közlemény panasz tárgyainak és az az abban jelzett kérelem tárgyilagos megitélésére, s s hogy elutasitsa magától a személyére nem is vonatkozó zsarnok vádját, nevemet nyilvánosság elé hozza, siránkozó közjegyzőnek nyilvánit, önkényesen összeállitott számcsoportositással rám fogja, hogy panaszom nem lehet, mert helyzetem brillians, olyan, milyen hasonképzettségü egyénnek mint én, a megyében nincs, hacsak azon egyén nem közjegyző, hogy eleinte nem tudtam a leczkémet, most már igen, de azt is kartársaim valamelyikétől tanultam, — s hogy ezen szempontból birálandók meg az 52. sz. közleményben jelzett fiatalabbb és korosabb zsarnokok. Ő nem zsarnok, csak szót emel a közügy érdekében, hogy a jogosnak vélt panasz meg ne hallgattassék és akarata ellenére felidézi a financzia figyelmét a 6000 frtban kiszámitott évi jövedelemre.

Teljesitett munkáim becsének megitélése nagyon viszonylagos dolog; én azt hiszem, hogy kezdettől fogva alaposan dolgoztam és értettem szakmámhoz, mert azt oly korban tanultam, mikor az örökségtárgyalási intézmény nálunk behozatott és mikor a felszólaló kir. járásbiró ur az intézményt még nem ismerte, azóta ő is megismerkedett a hagyaték tárgyalási intézménynyel és hogy mily sikerrel birkózott a tárgyalások vezetésével, volt elég alkalmam megitélni a hozzám feldolgozás végett került és maig is kerülő ügydarabokból, de hát nem én vagyok az ő munkáinak birája, hanem ő birálja az enyimet, és ez elég argumentum arra, hogy ő jobban érti a dolgot mint én, s igy e részben több szavam ne legyen.

Mi közleményének azon részét illeti, hogy személyemmel foglalkozva, a közjegyzői testületet vádolja azon törekvéssel, hogy ez a magyar államot külön adófizetőjévé szeretné tenni, erre az a mondani valóm, hogy nagyban háborgathatják álmatlan éjjeleken az államférfiui ösztönök, hogy a nekem tulajdonitott 52 számbeli közlemény alkalmából a létfeltételeiben egyikünk által sem bántott társadalmat magas védelme alá vette. De hát az általa évi jövedelmül kiszámitott és valósággal befolytnak állitott 6000 frt csak az öröklési ügyekből és ezzel szemben az 52. számban felpanaszolt elégedetlenség méltán felkeverhette különben csendes epéjét és ragadtathatta erejét a sok a mi sok elve szerint azon kitörésre, hogy ezek a közjegyzők telhetetlenek, mint a pap zsákjai.

Beregszász, 1880. évi január 18-án.

Bloksay István,
kir. közjegyző.

Szerkesztő: **Dárdai Sándor**, üllői ut 1. szám. Felelős szerkesztő: **Zlinszky Imre**, Wesselényi utcza 4. szám.
Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat.

Tizenötödik évfolyam. 6. SZ. Budapest, 1880. február 6.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA: *Wesselényi-utcza 4. sz., I. em.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 „ **A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztőkhöz.**

TARTALOM: A választott bíróság. Dr. Vécsey Tamás egyetemi tanár urtól. — Heti szemle. — Törvénykezési szemle: Böngészés a kisebb polgári peres ügyek mezején. Ternovszky Béla kir. törvényszéki biró urtól.

MELLÉKLET: Telekkönyvi Közlöny. — Curiai határozatok.

A választott bíróság.

VI. Tárgyalás.

Javaslatunk megrendeli, hogy a választott bíróság eljárásában zsinórmértékül a törvénykezési rendtartás szabályai szolgálnak (397. §) mint ez már az 1868. LIV t. cz. 505 §-ban is kimondatik, azon eltéréssel, a mely a jelen fejezetben foglaltatik.

Ilyen eltérés:

a) a bíróság megalakulása;

b) az eljárás módjának megállapitása, mely jog a megalakult bíróságot illeti a felekkel egyetértőleg. (388. §.) Ha az eljárás módja iránt nem sikerül az egyetértés az ügy jegyzőkönyvileg tárgyaltatik s minden perirat leg felebb 15 nap alatt, a végirat és ellenvégirat legfelebb 8 nap alatt igtatandó be a jegyzőkönyvbe (388. §.).

c) ugy vélem, hogy az eljárás helyének és idejének megállapitása mindenekelőtt a compromissumnak képezi tárgyát, de ha ott nem volna kijelölve, ez is a fentebbi módon állapitandó meg;

d) az egyezséget vagy a hozott itéletet s ezek kiadványait a választott bíróság minden tagja köteles aláirni. Elengedhetlenül szükségesnek azonban csak a birák többségének aláirása tekintendő (392. §.);

e) a bizonyitékok a választott bíróság előtt sem mások mint a rendes perben. De ha tanuk, szakértők hallgatása vagy a feleknek megitélt eskü letétele kivántatik, az illetékes biróhoz kell fordulni (390. és 394. §§.);

f) lényeges eltérés az is, hogy a választott bíróság a végrehajtást se el nem rendelheti, se nem foganato sithatja, hanem azt a nyertes félnek azon bíróságtól kell kérnie a melynek hatásköréhez és illetősége alá a per választott bíróság esetén kivül tartoznék (394. §).

Ugy vélem, hogy az *f.* és *g.* pontok fennforgása esetére szoritandó a javaslat ezen általános rendelete: a választott bírósági eljárás befejezésével az összes per iratok, jelentés mellett, beadandók az illetékes bírósághoz. (394. §) A bélyeg és illeték tekintetében a választott bíróság épen azon pénzügyi szabályokat köteles megtartani, a melyeket a rendes bíróságok;

g) a szerződésben tanácsos megszabni az itélet ho zatalára engedhető leghosszabb határidőt (dies compromissi). Ki lehet kötni, hogy a kijelölt idő alatt hozassék meg az itélet, különben hatályát veszitse a szerződés, a késedelmes bíróság pedig tétessék felelőssé a költségekért és károkért. A régi római jog azon követelése, hogy a tárgyalás napján meghozassék az itélet, üdvös ugyan és a közvetlenség becsét biztositja, a per ujolagos áttanulmányozásának szükségét elháritja, de ellenőrizhetetlen követelmény.

A halasztás-engedés és a szünnapok megtartása iránt a felek külön egyezkedésének hiányában a per rendtartást tartom mérvadónak;[1]

h) a választott bíróság ülései nem nyilvánosok (1868: LIV. t. cz. 507. §. Javaslat 391. §.)

A választott bíróság eljárásának *helyét* a választott bírósági szerződés jelöli ki, ha e részben a szerződés hallgat, ez esetben utólagos megállapodás kisérlendő meg, ennek nem sikerülése esetében az alperes lakhelye veendő figyelembe. Ennek hiányában Ulpianus nézetét követve a szerződés megkötésének helyét a biráskodás helyeül is elfogadom[2] a mennyiben a peres felek oda mehetnek, mely utóbbi megszoritásra szükség van ha p. o. uton, hajón s. a. t. köttetett volna a szerződés.

A *helyiség* kiszemelése a választott birónak joga. A feleket saját lakására is berendelheti; de tisztességtelen helyen megjelenni nem tartoznának[3] a felek.

A választott biró a kellő helyre és időre megidézvén a feleket, ezek a perrendtartásban emlitett következmények sulya alatt megjelenni kötelesek Elmaradás esetén in eremodicio hozatik itélet.

VII. Választott bírósági itélet s ennek joghatálya.

Mind a bíróválasztásnak, mind a választás elfogadásának az a végczélja, hogy perdöntő véghatározat hozassék.

Ezen véghatározat valóságos *itélet.* Nem vélemény, nem tanács, nem egyéni nézet, hanem *végleges* valóságos eldöntése a jogvitának a feleket *kötelező* módon. Paulus mondása találó: dicere autem sententiam existimamus eum qui ea mente quid pronunciat, ut secundum id discedere eos a tota controversia velit.[4] Határozott és világos legyen az itélet s a teljesités idejét tüzze ki. Az nem szenved kétséget, hogy a szerződés tételeinek épségben tartása mellett, a választott biró, ugy mint a rendes: a törvény, szokás és törvényes rendeletek szerint tartozik itélni,[5] de az anyagi jogot saját belátása szerint alkalmazza,[6] felebbezhetetlenül.

A remekjog minden kétértelmüség kizárásával hódolt azon nézetnek, mely szerint a választott birónak itélete ép ugy felebbezhetlen mint a rendes biróé. Még a kegyes Antoninus Pius is arra inté a választott biró itélete ellen panaszolkodót: vel minus probabilem sententiam aequo animo ferre debet.[7] Ulpianus szerint: stari autem debet sententiae arbitri, quam dixerit, sive aequa sit sive iniqua; et sibi imputet, qui compromisit.[8]

Ámbár a választott biró itélete Rómában felebbez-

[1] ULPIANUS. Dig. IV. VIII. 13. §. 2. Arbiter ex compromisso his diebus non cogitur sententiam dicere, quibus index non cogitur, nisi dies compromissi exitura sit, nec proferri possit.

[2] Dig. IV. VIII. 21. §. 1. Quid ergo si non appareat de quo loco actum sit? Melius dicetur, enim locum, contineri, ubi compromissum est, et litigatore facile eo loci venire possint.

[3] Igaza van VIVIANUS-nak, midőn igy szól: sed si in aliquem locum inhonestum adesse iusserit puta in popinam vel in lupanarium — sine dubio impune ei non parebitur: Dig IV. VIII. 21. §. 11.

[4] Dig. IV. VIII. 19. §. 1.

[5] 1869: IV. t. cz. 19. §.

[6] Dig IV. VIII. 17. §. 3. — et puto .. mond ULPIANUS — tale compromissum non valere, in quo libera facultas arbitri sententiae non est futura.

[7] Dig. IV. VIII. 27. §. 2.

[8] U. o.

hetlen volt, mindazon által a választott birósági eljárás által a peres igény nem tétetett függővé a per kimenetelétől (res non deducitur in iudicium), a kereseti alap nem emésztetett fel (res non consummitur), a választott biró itélete nem bir az itélvény (res iudicata) erejével, nem szolgál itélvényi kereset (actio rei indicatae) vagy itélvényi kifogás (exceptio rei iudicatae) alapjául. Még Iustinianus 539-ben kelt Novellaja (Nov. 82. c. 11) által is csak annyi hatás biztosittatik a választott birói itéletnek a peres igényre, hogy tiltatik a pert a rendes bíróság előtt ismételni — ha ezt mégis megteszi, követeltetik tőle a poena commissa. A birság terhe alatt kötelesek a felek az itélet előtt meghajolni, arbitri pareatur sententiae, mond ULPIANUS.[1] Ezt illőnek, tisztességes dolognak tartották, de még IUSTINIANUS idézett Novellaja (Nov. 82. c. 11.) szerint se volt a választott birói itélet nem teljesitésének más hatása, mint a birság fizetése vel sententiae stent, vel si illam retractare velint, prius muletam pendant, atque ita facultatem habent, iudicato discedendi et ad alium iudicem veniendi.

Ellenben a magyar jog szerint a választott birósági itélet a rendes bíróság által végrehajtható (§. 395.) és igy az itélet minden közvetett és közvetlen hatásával bir.

Az 1729: XXX. t. cz. midőn a felebbezés ügyét szabályozza, kimondta az 5. §-ban, hogy a választott biró itéletétől felebbezésnek csak akkor van helye, ha ezt a szerződésben világosan kikötötték, egyéb esetben iudicio eius in quem compromiserunt, contentae esse debebunt.

Az 1868: LIV. t. cz. 509. §-a értelmében a választott bíróság határozata ellen felebbezésnek és perujitásnak épen nincs helye, tehát a felebbezési vagy perujitási jog szerződésileg sem köthető ki. Semmiségi panasznak is csak 8 esetben (297. §. 1., 2., 3., 8., 9, 14., 15. 16.) enged helyet. Javaslatunk sem engedi meg a választott biró itéletét az anyagi jog megsértése alapján megtámadni. Felfolyamodás, perujitás kizáratik. De enged felebbezést a választott birósági itélet ellen, az *alaki* jogsérelmek alapján (393. §. *a) g)* pontok); továbbá kimondja, hogy a választott bíróság előtt lefolyt perekben *igazolásnak és megsemmitési keresetnek* az általános szabályok szerint van helye. Ha pedig a per bűnös cselekvény következtében veszett el, a pervesztes fél a rendes polgári bíróság utján a választott bíróság itéletének *megsemmisitését* és teljes kárpótlást van jogositva követelni. (393. §. két végső kikezdése.)

Ezen jogorvoslatok ellen nem tehetek észrevételeket. Mert a választott biró az itélet kimondása által végkép «lejárja magát», tehát bármily szabálytalanságot követett volna is el, nem képes ezt megváltoztatni, hibáját jóvá tenni. Nálunk is igaz PAULUS mondása: Ceterum si condemnavit vel absolvit, dum arbiter esse desierit, mutare sententiam non posse.[2] Különben minden bíróról áll a mit ULPIANUS mond: judex posteaquam semel sententiam dixit-iudex esse desinit.[3] Nemcsak a jogorvoslatok tekintetében, melyek közül Rómában a felebbezést sokáig pótolta az exceptio doli, hanem abban is eltérünk a római jogtól, hogy mi legyen a választott biró itéletének hatálya a beperesitett jogügyletre?

A választott biró itélete a rómaiaknál nem birt *anyagi* hatálylyal, hanem csak azzal, hogy a kikötött birságot megfizeti az itéletnek nem engedő fél. Ellenben hazai jogunk szerint a választott birói itélet *anyagi* joghatályra emelkedik, tehát mind a végrehajtásnak, mind az itélvényi kifogásnak (rei iudicatae exceptio) alapjául szolgálhat. *Ma tehát nagyobb ereje van a választott biró itéletének mint az ókorban. A kétes jog kétségtelenné válik, s a mit a választott biró itél, ezt az államhatalom végrehajtatja.*

[1] Dig. IV. VII. 23. §. 2.
[2] Dig. IV. VIII. 19. §. 2.
[3] Dig. XLII. I. 55.

Dr. Vécsey Tamás,
egyetemi tanár

Heti szemle.

A büntetőtörvénykönyv életbelépte iránti és a csődtörvényjavaslat az igazságügyi bizottságban. Grünwald Béla javaslata. A semmitőszéki és közigazgatási hatóság közötti illetőségi összeütközés. Igazolás a semmiségi panasz határidejének elmulasztása miatt. A legfőbb itélőszék mult évi ügykimutatása.

A képviselőház köréből az igazságügyi törvényhozásra nézve nehány kellemes hirrel kezdhetjük meg szemlénket. A jogügyi bizottság ugyanis megválasztotta *a büntető törvénykönyv életbe léptetése tárgyában készült javaslat* előadóját *Teleszky István* személyében. E munkás férfi megválasztása a tárgyalás mielőbbi megkezdhetésére annál is inkább több reményt nyujt, mert tudvalevőleg ő a javaslat szerzője és az enquette tanácskozásaiban is élénk részt vett, s igy előadói munkálata nagyon meg van könnyitve. Ugy látszik, hogy a különböző törvénykönyv életbe léptetéséről a kormány komolyan gondolkozik, a javaslat 1. §-ában ugyanis az életbe léptetés napja május 1-ére van kitüzve. Hogy ez ténynyé váljon sietni kell a bizottságnak tárgyalásaival, mert ellenesetben a megindulandó budget vita azt a napi rendről hosszu időre leszorithatja. Azt is elhatározta az igazságügyi bizottság, hogy a javaslat tárgyalásának befejezte után azonnal megkezdi a csődtörvényjavaslat tárgyalását, s igy talán majd csak ebből is lesz végre, valahára törvény.

A hét egyik legfontosabb eseményét képezi kétségkivül *Grünwald Béla* képviselőnek a szabadelvü körben *a közigazgatás gyökeres reformjára vonatkozó inditványa.*

Mult számunkban volt épen alkalmunk közigazgatásunk nyomoruságos állapota felett panaszkodni, s azért örömmel üdvözöltük a közigazgatási államvizsga behozatalát is; de elismerjük, hogy ez még magában nem gyökeres orvoslási mód, pedig mindenek felett erre van szükség, s az inditvány ezt czélozza, kimondatni kérvén:

Jelentse ki a párt:

Hogy tekintve közigazgatásunk jelen állapotát, mely nem felel meg a magyar állam és magyar nemzet érdekeinek, mely aláássa az állam tekintélyét és méltóságát, mely elhanyagolja az állampolgárok érdekeit s nem felel meg az igazi szabadelvüség követelményeinek sem, mert nem biztositja a jog és törvény uralmát s a személyes szabadságot a közigazgatás terén; tekintve az általános és jogosult panaszt, és elégületlenséget, mely az országban emiatt nyilvánult, tekintve végre, hogy a külügyi és közjogi kérdések, melyek a törvényhozást és a kormányt mostanáig kizárólag foglalkoztatták, el vannak intézve s most már semmi sem akadályoz bennünket abban, hogy belügyeinkkel foglalkozzunk: a párt a közigazgatás gyökeres reformját halaszthatatlannak tartja s a kormányt e nagy feladat megvalósitásában egész erejével kész támogatni.

Sajnáljuk, hogy terünk nem engedi az egész javaslat közlését, melyben a fentebbi czél megvalósitására szolgáló eszközöket oly szakavatottan jelöli ki, s oly élénken festi állapotaink nyomoruságát, hogy csak elfogult ember nem ad igazat neki e részben. Ezek után következőleg fejezi be javaslatát.

A párt tehát halaszthatlannak tartja az oly közigazgatási szervezet megalkotását, mely minden izében állami és nemzeti szellemtől legyen áthatva, melynek egyes tagjai az állam kormánya által kinevezett szakképzett, megbizható, a magyar államhoz ragaszkodó egyének legyenek, kik egy határozott irányban vezetve, szilárd egy szellemtől áthatott egészszé legyenek összekötve, mely megfelelő nagy

eszköze lehessen a nagyszabásu s *tervszerü belpolitikának, melynek hiánya eddig is oly érzékeny károkat okozott a nemzetnek.*

Fájdalom, hogy e javaslat eredménye Grünwaldnak a szabadelvü körből való kilépése lett. A párt tehát vagy nem bir kellő bátorsággal, vagy nem akarja az e javaslatban foglaltak szükséges voltát felfogni. Hiába igyekeznek a kormány lapjai *A Hon* és *Ellenőr* szépiteni a dolgot azzal, hogy e javaslat oly nagy horderejü és oly különféle érdekekbe ütközik, hogy érett megfontolást igényel, mielőtt tárgyalás alá lenne vehető. Nem hiszszük, hogy Grünwald annak azonnali tárgyalását kivánta volna, s nem ez, hanem a javaslat általános fogadtatása, annak a miniszterelnök úr részéről — mondhatni — visszautasitása volt valószinüleg az indok, mely a szabadelvü párt egyik legjelesebb tagját attól való megválásra kényszeritette.

Szomoru ez országra is, melynek tehát nincs kilátása a közel jövőben arra, hogy a mostani tarthatlan állapottól végre megszabaduljon.

A közigazgatási és birói hatóságok között történt illetőségi összeütközésnek egy igen érdekes esetét közli a *Magyar Fogász.* Egy iparügyben Nagy Károly város tanácsa mint iparhatóság kielégitési végrehajtás alá vett egy cséplőgépet, melyre igény jelentetvén be, mely a nagy-károlyi kir. járásbiróságnál folyt le, s intéztetett el, s az igénynek hely adatott, mely végzés ellen a polgármester semmiségi panaszt adott be, melynek folytán kimondotta a semmitőszék, hogy *a közigazgatási hatóságoh által foganatositott végrehajtásból folyó igényperek a biróságok hatáskörébe nem tartoznak,* és pedig ez elvét a félnek e részben való panasza nélkül, mint *hivatalból észlelt semmiséget* jelentette ki.

Az igénylő ügyvéde ennek folytán kérvényt adott be a városi tanácshoz, melyben azt kérte, hogy miután itt a bíróság és közigazgatási hatóság közötti illetékességi összeütközés esete forog fenn, terjeszsze fel a tanács az 1869. IV. törv. czikk 25. §-a értelmében az iratokat a minisztertanácshoz. Ez meg is történt, és a minisztertanács f. évi január 22-én kimondotta, hogy *a közigazgatási hatoságok által foganatositott végrehajtás folytán származó igényperekben a birás-kodás a bíróságokat illeti.*

Ez annyira természetes is, hogy csodáljuk a semmitőszék ellenkező felfogását, mely a tulajdonjog kérdésének habár csak ideiglenes eldöntését a közigazgatási hatóságokra kivánja bizni. Csodáljuk ezt annál inkább, mert a törvényhozás ellenkező intentióját tanusitja az adóvégrehajtási törvény, mely szerint szintén közigazgatási közegek teljesitik a végrehajtást, azonban az igényperek tárgyalása és eldöntése mégis a bíróságokra van bizva.

Mig másutt a birói s közigazgatási hatóságok között rendszerint abból származik az illetőségi összeütközés, hogy a közigazgatás a birói hatalom rovására akarja kiterieszteni körét; nálunk megforditva áll a dolog, s ez most már második eset, midőn a minisztertanács a semmitőszék ellen a birói hatalom javára döntött. Az első eset a hagyatéknak a kiskoruak részére való átadása körül felmerült illetőségi összeütközés volt.

Ugyancsak a *Magyar Fogász* helyteleniti, hogy a semmitőszék a törvényt szó szerint magyarázván, a semmiségi panasz beadásának elmulasztása miatt nem enged igazolást. Mi azt hiszszük, hogy ez nemcsak a törvény szavainak, hanem intentiójának is helyes magyarázata. A törvény fő czélja volt a semmitőszék felállitásánál, hogy az annak körébe utalt ügyek gyors elintézést nyerjenek, s azért számitotta az igazolást csak a felebbezésre. Hogy a törvény intentiója a munka tulszaporodása folytán nem teljesült, abból nem következik az, hogy az elintézésnek még az igazolás megengedése által is ujabb akadályt gördítsünk utjába.

E héten látott napvilágot *a legfőbb itélőszék mult évi ügykimutatása is.* Ebből kiemelendőnek tartjuk, hogy a mult évben a legfőbb itélőszékhez 28128 felebbezett ügy érkezett, tehát 1302 darabbal több, mint 1878-ban. Hátralékban maradt 3147 szám, mely ugyan igen tekintélyes összeg, de a kinek módja van a legfőbb bíróság tagjainak munkásságáról meggyőződni, e hátralékot bizonyára nem a szorgalom hiányának tulajdonitandja.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Böngészés a kisebb polgári peres ügyek mezején.

(Folytatása.)

II.

Áttérek most a békebiráskodásra.

Létjogosultságát illetőleg ennek ellenese valójában alig lehet. Alapeszméje: adjatok egyszerü, rövid s olcsó eljárást a kisebb vagy egyszerü természetü pereknek, nehogy az eljárás költségei felemészszék a per nyereményét, vagy a hosszadalmasság kifáraszsza a türelmet ott is, hol a türelem próbára tétele nem feltétlenül szükséges, elméletileg megtámadásra nem is alkalmas. A kérdés csak az lehet, mely határig mehetünk a rövidség s egyszerüség valósitásában ugy, hogy az igazságszolgáltatás még *igazság* szolgáltatás maradjon.

Az eddigi tapasztalat kétségtelenné tevé, hogy a békebirákhoz utasitott perek tartama tetemesen rövidebb, elintézésük módja egyszerübb s olcsóbb mint a sommás pereké, hogy a békebiró által követendőnek előirt eljárás, ha szabályai pontosan megtartatnak, az igazság kideritésének akadályát nem képezi, s hogy öntudatos, jóakaratu s képzett biró kezében az 1877. évi 22., t. cz. valóban az áldás bőségszarujává válhatik.

De másrészt könnyen kimutatható, hogy az igazságszolgáltatás helyességének biztositékai nem elegendők; a minek okai részint a személyekben, részint a perorvoslati rendszer tulságos korlátozottságában fekszenek.

A személyeket illetőleg megjegyzem, hogy a békebirák nem csekély része (legalább azon vidéken, melyre tapasztalatom köre terjed), nem áll feladata magaslatán. Hogy ez nem puszta állitás, kitünend az alább elősorolt esetekből. A személyek megválasztása pedig kétszeres fontossággal bir épen e téren, mert bár a törvény 45. s következő szakaszai a kötött bizonyitási rendszert viszik keresztül, de valójában a békebiró teljes szabadsággal mérlegelheti a bizonyitékok erejét.

A törvény nem ad perorvoslatot az ellen, ha a biró a közokmány, vagy két tanu által igazolt tényt nem fogadja el igaznak, s igy a törvény megtartására egyedüli eszköz a fegyelmi eljárás damoklesi kardja.

Fegyelmi eljárás utján azonban csak igen durva vagy ügyetlenül álczázott törvénysértések torolhatók meg. A fegyelmi vétség rosz szándékot vagy meglehetősen sulyos mulasztást tételez fel, s ritka békebiró lesz azon helyzetben, hogy mentségére valami plausibilis indokot ne találjon.

Miután a perben előadottak tüzetesen nem constatáltatnak s a törvény 52. §. alapján a biró a *kideritett* tényállást tetszése szerint foglalhatja a jkönyvbe; maga a törvény elejti ama követelményt, hogy a jkönyv az eljárás hű tükre legyen, csak halvány vázlatát kivánja meg. Igy ha a békebiró épen roszat akar, nem nehéz oly valamit becsusztatnia, a mi nem egészen ugy áll, a mint előadatott, s ez által valószinüségét megállapitania annak, hogy a teljes bizonyiték erejét lerontotta más bizonyiték.

De ha a békebiró nem rosz akaratból, hanem csak hanyagságból vagy tudatlanságból szegte meg a törvényt,

*

akkor is rendkivüli nehéz ellene bebizonyitani a törvényszegést. A jegyzőkönyvi vázlat kevés felvilágositást adand; szemben áll tehát a vádló állitása a vádlott tagadásával, — egyéb semmi, — mert a nyertes fél nem igen fog a biró ellen vallani. Ily alap nem lesz elég az elitéltetésre.

Hasonló viszonyok forognak fen a biró kártéritési kötelezettségere nézve, s a gyakorlat kimutatta, hogy csupán a durva sérelem vagy mulasztás volt bizonyitható. Hiszen a rendes biróságok ellen inditott kártéritési per is mily ritka, pedig itt a biró határozatának alapjául szolgáló peranyag másként van állandósitva, mint a békebirónál. Alig tehető fel, hogy a rendes biróságok elégszer ne követtek volna el olyanokat, a melyek miatt, a felelősségi törvény szelleme s szavai szerint kártéritésre szorithatók. Itt ott panaszt is hallani e részben, de a per utjára nem igen vállalkozik a sértett, mivel a bizonyitás nehézségei elijesztik. A mellett még az is kérdéses lehet, kitelik-e a biró vagyonából az eljárási költség.

Hát még az anyagi jog tere! Ebben a békebiró teljesen szabadjára van hagyva. A felebbezés kizáratott, alkalmazhatja a törvényt s magyarázhatja azt a mint jónak látja.

Ezekkel azonban nem oda akarok hatni, hogy a békebiró ne birjon szabadabb mozgással. A bizonyitékok szabad méltatásának rendszere ugyis azon eszmény, a melynek megközelitésére s valósitására erélyesen törekednünk kell. A felhozattakkal csak azt törekedtem kimutatni, hogy a békebiró megválasztásában nagy óvatossággal kell eljárnunk, mert békebiráskodásban a békebiró egyénisége a minden, a törvény holt betüje pedig nagyon háttérbe szorul. És tekintettel a perorvoslati rendszer tekintetében alább felhozandókra, utalni akartam a tapasztalat azon eredményére, hogy a peres fél, a biró tévedéséből eredő sérelmek ellen valami közvetlenebb gyorsabb segélyt igényel, mint a minőt neki a biró felelőssége nyujthat. A büntetés, a kártéritési kötelezettség csak végső eszköz, helyesen csupán akkor nyerhet alkalmazást, ha a sérelem közvetlenül egyáltalában nem orvosolható.

Áttérve azon személyek categoriáira, kik a békebirói tisztet gyakorolják, viszonyaink szempontjából természetes és szükséges volt, hogy a járásbirák első sorban hivattak meg. Ezek teljes birói qualificatioval birnak, folytonos gyakorlat s gazdag tapasztalat áll szolgálatukra, különben is élénk személyes érintkezésben állanak a néppel: minélfogva általában véve ezek oldották meg leghelyesebben feladatukat. Takarékossági szempontból czélszerű lenne ugyan a járásbirákat a békebiráskodás terhe alul felmenteni s munkaerejüket a nagyobb perek számára tartogatni, de ez jelenleg nem lehetséges, mert nem rendelkezünk elegendő hivatalban nem álló és alkalmas egyénnel, kik a járásbirákat pótolni képesek lennének.

Arról, minő hatással volt a független polgárok sorából vett békebirák kinevezése az igazságügyre? — mit sem szólhatunk, mert nem sok önkéntes vállalkozót kaptunk. Én azonban azt hiszem, hogy a téren még tehetünk valamit.

Az emberek gyengesége ugy hozza magával, hogy a jót is többnyire csak kényszeritve akarják, s hogy hiuságuknak felköltése még áldozatra is lelkesitheti őket. Ha tehát igazságügyminiszterünk, nem várva be a közigazgatási bizottságok kezdeményezését, önmaga ragadná az ügyet kezeibe, bizalmas emberei által kikutattatná az alkalmas egyéneket s kerülő ut mellőzésével felhivná a kiszemelteket, a békebirói tiszt elvállalására: soknak legyőzné kényelemszeretetét, a kik ha már egyszer benne volnának, ambitióval s hiven teljesitenék kötelességeiket, az igazságügy nem csekély előnyére.

A szolgabirákat illetőleg nem akarom azon, annak idején ugy is kimeritett vitát felujitani, vajjon a szolgabiráknak a békebirói tiszttel való felruházása czélszerű-e vagy sem? egyszerüen szoritkozom azon tapasztalatom felemlitésére, miszerint náluk nagyon érezhető a jogszolgáltatással való folytonos foglalkozás hiánya. A közigazgatási tisztviselőnél, kinek mindkét keze ugy is tele van egyéb teendővel, a biráskodás mindig mellékes lesz. Sem elég időt nem vehet magának a közigazgatás szorosabb körét nem érintő törvények megtanulására, sem pedig nem lesz képes a jó birónál elengedhetlenül szükséges gazdag tapasztalatot megszerezni. Ezek nélkül a törvények alkalmazásában kapkodónak, félszegnek, önkényre hajlandónak kell lennie. Mert ha a törvényeket nem ismeri vagy csak félig ismeri, adandó alkalommal honnan meritsen? Ismét józan eszére utaljuk a szolgabirót is?

Ma már egy ember a közigazgatási szakot és az igazságszolgáltatást együttesen meg nem birhatja, s miután az élet folyama kényszerit bennünket a munkafelosztás elvét nemcsak az ipar, hanem a szellemi müködés terén is alkalmazásba venni, nem hiszem, hogy a szolgabirák még sokáig maradjanak az igazságügy polgári ágának katonái.

A mint fentebb emlitém, a békebiráskodás másik hibájául derült ki a perorvoslatok tulságos korlátozása.

Nagyon sokat beszéltek perlekedési viszketegünkről s nyakra főre való felebbezési hajlamainkról, a minek eredménye a másik véglet lett, t. i. az, hogy erővel el akarjuk nyomni a felebbezési hajlamot, szintén nyakra főre — habár az igazság érvényesülése szenved is alatta.

Azt véltük, hogy az állam előnye, a nemzetgazdászati szempont, jogosan igényelheti kevés esetben a vesztesnek áldozatát, melyet ügyének helytelen eldöntése által szenvedhet, a szükségtelen felebbezések által okozott pazarlás s huzavona megszüntetésének előnyeért.

De jobbról győzhet meg bennünket IHERING *Kampf um's Recht*-je, a melyben meggyőzően ki van mutatva, hogy az élénk perlekedési hajlam nem oly feltétlenül elvetendő, mert élénk jogérzék eredménye, s az állam czélja, a jogrend megvalósitásának nélkülözhetlen tényezője.

Az állam ezernyi Argus szemeivel s tisztviselői legióinak segitségével sem képes a jogrend megvédelmezését biztositani, ha abban polgárainak mindegyike tevékenyen nem támogatja. Szerencsére a jog sérelme a sértettet kényszeriti a feljajdulásra s teszi a sértőnek legmegvesztegethetlenebb s legszivósabb üldözőjévé. Kimutatja IHERING, hogy a perlekedőnek érdekét nem kizárólag a per nyereménye képviseli, hanem megsértett igazságérzete is keresi kielégittetését. Felhozza, hogy a legmakacsabb perlekedők rendszerint épen azok, kik a rend verejtékével szerezték vagy tartják fen vagyonukat, s kiknél az esztelen pazarlás iránti hajlam feltételezése legkevésbé jogosult. S mégis tudatosan képesek egy elfoglalt, 10 forint értékü földszegélyecske visszaszerzéseért százakat áldozni.

A helyzetet egy csatában álló sereggel hasonlitja össze. Ha egy, két, tiz ember hagyja el zászlóját, ez baj, de még nem vezet csatavesztésre. De ha a harczosok tömegesen hagyják el a csatarendet, a csatavesztés bizonyos. Igy van ez — folytatja — az életben is. Ha egy két ember mond le sértett jogának érvényesitéséről, még nem oly nagy a veszély, de ha a viszonyok nyomása alatt, a polgárok tömegesen inkább türik a jogsértést, sem hogy a per utjára lépjenek, a gazemberek s csalók világa kezdődik.

E munkácska tanulságát esetünkre alkalmazva, nem helyes a perorvoslatok korlátozásának indokát abban keresni, hogy egyik vagy másik perlekedő visszaélhet vele. Sőt czélszerübb a jogrend megvalósitásában az állam segitségére sietőt előzékenyen fogadni, s csak azt sujtani büntetéssel, kire a perorvoslati joggal való visszaélés reá bizonyult. Téves szempontból indultunk ki, természetesen téves eredményre kellett jutnunk.

Ternovszky Béla,
kir. trvszéki biró.

(Folytatása követ.)

Szerkesztő: Dárdai Sándor, üllői ut 1. szám.
Felelős szerkesztő: Zlinszky Imre, Wesselényi utcza 4. szám.
Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat.

TELEKKÖNYVI KÖZLÖNY

A TELEKKÖNYVVEZETŐK ORSZÁGOS EGYLETÉNEK

HIVATALOS LAPJA.

Budapest, 1880. Melléklet a JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY 6-ik számához. **Február 6-án.**

TARTALOM: Észrevételek a «telekkönyvi közlöny» első számaihoz. Simon Endre lőcsei kir. törvényszéki biró urtól. — Vételárfelosztás és a telekkönyvi rendtartás 57. §-a. Dr. Berkovits Ferencz nagyváradi ügyvéd urtól. — Az elveszett tjkönyvek pótlásáról. —a— Jegyzőkönyv

Észrevételek a «telekkönyvi közlöny» első számaihoz.

PETRÁS GYULA urnak «a telekkönyvvezetők egyesületéről» irt ismertetését olvasva, megillettődtem, mivel általa a nyilvánkönyvek vezetése *oly hibásnak, bizonyos mértékben fu-fangosnak* jeleztetik, hogy *azokban szakember is alig, laicus pedig épen el nem igazodhatik;* hogy *a hibás telekkönyvi bejegyzésekkel a kezelés incorrectségével annyira vagyunk, miszerint ugy a hazai, mint a külföldi pénzintézetek közül nem egy a jelzálogra valo hitelt némely vidéknek ez ok miatt állandóan megtagadja.* Sokféle panaszt hallottam, olvastam a telekkönyvek kezeléséről, de ily sulyosat még nem hallottam, nem olvastam. Ezen panasz sulyát szerintem fokozza az, hogy szakemberektől — telekkönyvvezetőktől ered, — a kiknek szakavatottabbjai szükségesnek látták, *a telekkönyvek vezetéséből származó hiányok és bajok orvoslása végett egyesülni,* czélul tüzvén *ezen bajok orvoslását tőlök kitelhető módon kezdeményezni, illetve odahatni, miszerint ezen állapot valami modon megváltoztassék.* Szép és nemes feladat és csak tiszteletteljes érzelmeket ébreszthet azok iránt, kik a kartársaik hibás eljárásának oroslására ily hathatós, de sok magánérdek és a collegiálitás némi sérelmével sikeresithető czélt tüztek ki. Mag vagyok győződve, hogy ha meg volt a bátorság a kezdet nehézségeivel megküzdeni, — leend elég kitartás, — és buzgalom a czélra vezető eszközök felhasználására is.

Részemről — hála Istennek — nem ismerem azon vidéket, azon telekkönyvi hatóságot, melynek nyilvánkönyvei annyira hibásan vezetettnek, hogy e miatt az azon hatóság területén lakó ingatlan birtokosok ingatlanaikra hitelt a mindenesetre jogász szakértő közegekkel rendelkező pénzintézetektől sem nyerhetnek.

A hivatkozott czikket olvasva, fokozott érdeklődéssel olvastam a lap további részét, azon véleményben lévén, hogy a tisztelt kezdeményező telekkönyvvezető urak, már az első számban megkezdik az egyesülés egyik főfeladatául tüzött czélnak elérésére vonatkozó közleményeiket. Sajnálattal tapasztaltam, hogy nem lehető okait fürkészni nem tüztem feladatomul. Mégis helyén levőnek véltem a nyilvános felszólalást, azért, mert én is osztom azon felfogást, hogy a nyilvánkönyvek főkelléke a világosság, és hogy az a közönség részére készült mű, de a nyilvánkönyvek főkellékéül tartom még különösen a tulajdoni és teher lapnak a valóságnak megfelelő hitelességét

A hol a nyilvánkönyvi bejegyzések oly hibásak, minőnek PETRÁS GYULA ur emlitettem czikkében felsorolja, ott hibásak első sorban az illető telekkönyvvezetők, a kik a birósági végzést nem helyesen s talán nem hiven, nem minden részleteiben jegyezték be, azok a kik a telekkönyvi rendszabály 129., 130. és következő §-ai értelmében szerkesztett birósági végzéseket nem ugy jegyezték be, mint a 130. §-a *a)* pontja rendeli, hibásak a biróságok csak annyiban lehetnek, a mennyiben az őket megillető felügyeleti jogot kellőleg nem gyakorolták. E hibát ismerték fel, azt hiszem — a telekkönyvvezetők egyesülését tervező és létesitő szakférfiak. Ezen hibákat kell szerintem első sorban a «telekkönyvi közlönynek» felderiteni. Első sorban azok orvoslása iránti és később, vagy egyidejüleg ily hibák elkövetésének megakadályozására irányitott javaslatokat nyilvánosságra hozni, megvitatás alá terjeszteni, és szerintem csak ez esetben fog a tisztelt egyesület a PETRÁS GYULA ur által körülirt egyik de legnemesebb, leghasznosabb kellemetlenséggel járható mégis leghaladatosabb feladatainak czéljának megfelelni. Szerintem feladatukká vált, ha nem nyilvánosan is, de az igazságügyi miniszteriumnak megnevezni azon telekkönyvi hatóságokat, melyekben a telekkönyvek vezetése a jelzett módon hibás, azoknak az általuk észlelt hibák kijavitása iránt kérelmezni, és egyidejüleg javaslatokat előterjeszteni. Az egyesülésök fentebb hivatkozott indokánál fogva ez, szerintem kötelességükké is vált, azért, hogy a felsorolt vádak az igen számos szakavatott férfiakkal dicsekvő telekkönyvvezetők testületétől mielőbb elhárittassanak, s a nyilvánkönyvek lehető teljes hitelességüket, a hibás telekkönyvi bejegyzés által sujtott birtokosok — hitelöket, — a telekkönyvvezetők az őket megillető becsülést és tiszteletet általánosan megnyerjék.

A hibás telekkönyvi bejegyzések kiigazitási módjára nézve az esetek különbféleségénél fogva bár javaslatokat csak az tehet, a ki az ügyállást ismeri, mindazáltal talán nem leend czéltalan, ha a legfőbb itélőszéknek, a Dr. Dárday Sándor s társai által szerkesztett döntvénytárban VII. 92. és XI. 20. közlött határozatára az illetők figyelmét felhivom. Ezek elsője szerint, a telekkönyvbe, — a telekkönyvi hatóság tévedése folytán — történt hibás bevezetések kiigazitása, a bevezetés által jogaiban sértett fél által is kérelmezhető, az ily kérelem nem a tkvi rendtartás 148., hanem 168. §-nak határozatai alá esvén, a felett a felek meghallgatása után végzésileg hozandó határozat. A második határozat szerint: a telekkönyvbe történt bevezetés alkalmával becsuszott hiba, ha ennek kiigazitásába a felek az e czélra kitüzött tárgyalásnál bele nem egyeztek is, a megtartott tárgyalás folytán a tkvi rendelet 168. §-a értelmében hozandó végzéssel lévén elintézendő: ily esetben a feleknek külön perre utasitása helyt nem foglalhat.

A tkvi rendelet 168. §-nak ezen értelmezése alapján egy ügybuzgó telekkönyvvezető által teendő hivatalos jelentések által számos hibás bejegyzés kiigazitását lehet eszközölni.

Felhasználom ez alkalmat ugyancsak a «telekkönyvi közlöny» első számában, *Az osztrák biróságok gyakorlatából telekk.önyvi ügyekben tekintettel a hazai joggyakorlatra* czim alatt felsorolt esetek 4-ikében kifejezett azon vélemény ellen tiltakozni, mely szerint az 1828. évi julius 8-án 2554. szám alatt kibocsájtott udvari rendelet az ideiglenes törv. szabályok 145. §-a szerint hazánk területén is érvényben állónak s igy a magyar biróságokra is kötelezőnek állittatik. Nézetemet nyilvánosan is közleni azért tartom szükségesnek, mivel részint lapokban, részint magánkörökben több izben tapasztaltam oly felfogást, mely az ily régi udvari rendeleteknek hazánkban jelenleg érvényességet tulajdonit. Az ily felfogást táplálja a még az ötvenes években készült telekkönyvi némely commentárok.

Az 1869. évi márczius 30-án kelt az 1868. évi LIV. t. cz. életbeléptetésére vonatkozó igazságügyminiszteri ren-

delet XIX. czikke által az id. törv. szab. 145. §. érvényben állónak mondatik ki, ugyde ezen §. szerint csak «az 1855. deczember 15-én a telekkönyvek tárgyában kiadott és eddig gyakorlatban volt rendelet, *az erre vonatkozó későbbi* pótló határozatokkal együtt az országgyülés végleges intézkedéséig hatályában fenmarad» tehát *csak a későbbi* azaz az 1855. évet követő években kibocsájtott pótló határozatok tartattak fenn, nem pedig az 1855. évet megelőzők is.

Édes hazánkban az 1848. évet megelőzőleg csak nehány nagyobb sz. kir. városokban voltak rendezett telekkönyvek, tudtom szerint e tekintetben első volt Pest városa. A jelenlegi telekkönyvek által biztositott zálogjogi elsőbbségek kitüntetésére irányitottt és némileg telekkönyvi bejegyzésekhez hasonló intézkedést az 1840. XXI. t. cz. tartalmaz, mely az adóssági követelések elsőbbsége végetti betáblázásról már sokkal kimeritőbben, s részletesebben intézkedik, mint az azt megelőző törvények. E törvény már kötelezőleg meghagyja a sz. kir. városoknak, hogy a betáblázási könyvet, a földkönyvvel, vagy telekkönyvvel összekössék, kötelezi őket, hogy a hol nincsen, két év alatt ily rendes könyvet készitsenek. Az 1848. év után az átalakitó szervezési munkálatok között a telekkönyvekre vonatkozólag első volt az 1849. évi deczember 28-án kelt telekkönyvi rendtartás és az 1850. január 14-én kelt rendelet, melyek már a sz. kir. városi birtokon tul terjeszkedve, a nem nemesi javakra vonatkozólag a járásbiróságokat telek, és betáblázási könyvek készitésére és vezetésére kötelezik. E rendeletek szerinti telekkönyvek szórványosan és meglehetős hiányosan készültek el. Az ezen rendeletek alapján megkezdett munkálat sok nehézségekkel küzdvén, már 1850. augusztus 4. és 1851. január 4-én kiadott pótló rendeletek által egybehangzóbb munkálat által vált lehetségessé. E rendelet szerint a sz. kir. városok által az 1840. XXI. t cz. intézkedése szerint készült telekkönyvek is a járásbiróságok kezelése alá adattak.

Ezután következtek az osztrák tartományokétól igen különböző és sajátságos hazai, birtokviszonyokat, s a birtok természetét nagyhorderejüleg szabályozó 1848. évi XV. t. cz. kifolyásaként az 1852. évi november 29. kelt ugynevezett ősiségi és az 1848. évi IX. t. cz. alapján az 1853. márcz. 2-án kiadott ugynevezett urbéri nyiltparancsok. Ezen két utóbbi rendelet által a nemesi és urbéri birtokviszonyok is végleg szabályoztatván, az 1853. april 18-án hivatkozva az ősiségi nyiltparancsra — kibocsájtotta Báró Krausz akkori osztrák cs. igazságügyminiszter a telek és betáblázási könyvek készitése végetti előmunkálatokra vonatkozó a nemesi birtok különös tekintetbe vételével való eljárást szabályozó rendeletét. E rendeletnek XI. fejezete már intézkedik a telekkönyvi jegyzőkönyveknek és leveleknek az urbéri, és ezzel rokon birtokviszonyok szabályozása folytáni megigazitása iránt is. E rendeletre vonatkozó több csekélyebb jelentőségü pótrendeletek után következett az 1855. évi deczember 15-én kelt s mai napig érvényben álló szabályrendelet.

Hazánkban a telekkönyvi rendszer fejlődésére vonatkozó fentebb felsoroltakat, csak azért hozom fel, miszerint kételyen kivül kimuttassam, hogy az 1828. évi s több más hasonló és 1848. évet megelőző időből származott, a telekkönyvi rendeletekre vonatkozó, azt magyarázó udvari rendeletek Magyarországon soha sem voltak, még kevésbbé vannak, és lehetnek jelenleg érvényben. Ugyanis ezen felsorolt rendeletek egyikében sem foglaltatik oly kifejezés, mely ezeket érvényben tartaná, melyből az tünnék ki, hogy Báró Krausz akkori osztrák cs. igazságügyminiszternek ily czélja lett volna. Nem is lehetett, mert az 1848-ik évet megelőző magyarországi birtokviszonyaink felette különbözők voltak az osztrák tartományokbeli birtokviszonyoktól. Az 1855-ik évi deczember 15-én kelt telekkönyvi rendelet 49. §-a a telekjegyzőkönyvek birtokrészlet. lajstromok, vázlatrajzok, és névjegyzékek belszerkezete tárgyában a helyszinelő bizottmányok számára adott utasitásokat mondja az uj telekkönyvek vezetésénél a telekkönyvi hatóságokra kötelezőknek. A birtok állási, a tulajdoni és teherlap tartalmára, az azokon eszközölhető változásokra, bejegyzésekre nem a régi udvari rendeletekre hivatkozik, hanem az 51. s következő §§-okban önállólag és esetről-esetre rendelkezik. Miután ezen telekkönyvi rendelet nálunk törvényerejü, ha ennek egyes §-ai homályosak, vagy bizonyos esetre mikénti alkalmazásuk kétessé válik, felsőbb biróságaink döntvényei lesznek ezekre is irányt adók, épen ugy, mint a magyar törvényhozás által hozott más törvényeinkre, vagy pedig a magyar miniszterium rendeletei, de semmi esetre sem a régibb keletü osztrák udvari rendeletek.

Azt sem tartom helyes állitásnak, hogy az id. törvénykezési szabályok által a telekkönyvi rendelet, illetve az osztrák polg. törvénykönyv erre vonatkozó minden pótrendeletekkel lett hatályában fenntartva. Az id. törv. szab. 21. §-a igy szól: szintugy fenntartatnak az országgyülés intézkedéséig az ausztriai polgári törvénykönyv mindazon rendeletei is, melyek az 1855-ik deczember 15-diki telekkönyvi rendelettel kapcsolatban állván, a telekkönyvek tárgyát képező valamely dolog szerzése, vagy elidegenitése módjait meghatározzák. A 155. §. az osztrák polg. perrendtartást telekkönyvi ügyekben is hatályon kivül helyezvén, a 156. §. azt rendeli «az osztrák polgári törvénykönyvnek mindazon határozatai, a melyek a telekkönyvi rendeletekkel egybefüggésben állanak, s a melyek valamely telekkönyvi jog megszerzésére vagy elenyésztetésére alapul szolgálnak az országgyülés intézkedéséig hatályukat megtartják», tehát csak az osztr. polg. törvénykönyv, nem egyszersmind a pótrendeletek is tartattak érvényben, természetesen ezek is csak annyiban, a mennyiben anyagi és alaki törvényeinkkel összhangzásban vannak. Ezen értelmezésemnek helyességét támogatják az idézett törvénynek határozott és világos szavai, az osztr. polg. törvénykönyvnek Magyarországon stb. is életbeléptetését tárgyazó császári nyiltparancs, melynek szavai szerint az 1811-iki junius 1-én kelt nyiltparancscsal közhirré tett általános polgári törvénykönyv, a hozzácsatolt függelékben foglalt, arra vonatkozó utólagos rendeletekkel együtt hatályba léptetni rendeltetik, a III. és következő czikkekben foglalt korlátozásokkal. Az id. törv. szabályokat alkotott országbirói értekezlet férfiai igen jól ismerték ezen nyiltparancs szavait, s ha ők az ált. polg. törvénykönyv függelékében s udvari rendeletekben foglalt intézkedéseknek a telekkönyvi ügyekre vonatkozó részét is érvénybe akarták volna tartani, ezen akaratukat is szintén határozott és világos szavakkal kifejezték volna.

Találkozik talán olvasóim között a ki kérdezné, melyek tehát azon pótrendeletek, melyeket az ideiglenes törvénykezési szabályok, illetőleg az 1869. márczius 30-án kelt magyar igazságügyi miniszteri rendelet XIX. czikke folytán jelenleg is érvényben állóknak tartok? . . . Felelek reá . . . Ilyenekül tartom: az 1853. aprilis 18-án kelt cs. igazságügyi miniszteri rendeletnek némely §§-ait, az 1859. évi január 18-án keltet a gyökerezett iparok telekkönyvi feljegyzése iránt; az 1859. augusztus elsején keltet, a rangsorozat telekkönyvi feljegyzése iránt; az 1860. szeptember 19-ről keltezettet, a jelzálogos követelésnek beperlése tárgyában (a jelzálogos hitelezők, és a terhelt ingatlan tulajdonosai jogainak biztositása tekintetéből); 1864. augusztus 24-én 15104. szám alatt kibocsájtott udvari rendelvényt az egyházi kegyuri jogból származó kötelezettségek iránt, az 1864. szept. 22-én 16165. szám alatt kibocsájtott udvari rendelvényt, mely szerint a tkvi rendelet 143. §-ban megállapitott harmincz napi felfolyamodási határidő ügyvédekre is alkalmazandónak mondatik ki. A telekkönyvekre vonatkozó, és az 1865/7-ki országgyülést megelőző időben még érvényben volt többi rendeletek azóta részint az alkotmányos uton hozott törvények,

részint az alkotmányos kormány rendeletei által módosittattak, illetőleg feleslegesekké, hatályon kivülivé tétettek.

E köztudomásu dolgokból talán sokat és hosszadalmasan adtam elő? bocsánat érte, de ugy vélekedem, ha csak egy pár is találkozik a tisztelt olvasók közzül, a kik az előadottak által ismeretkörüket szélesbitették, vagy az elfeledettek friss emlékezetükbe hozatván ennek folytán előforduló esetben sikeresen alkalmazzák, a munkát, időt, e becses lapban elfoglalt tért elveszettnek nem tartom.

Simon Endre,
lőcsei kir. törvényszéki biró.

Vételárfelosztás és a telekkönyvi rendtartás 57. §-a.

A. ingatlanságát, miután arra *B.* javára 1000 frt bekebeleztetett, egyenlő részben átruházza *C.* és *D.* uj tulajdonosokra. Ezek közül *C.* ugyancsak *B*-től résztulajdonának jelzálogi lekötése mellett kölcsön vesz 1000 frtot, mig *D.* ugyancsak ily föltétel mellett *E*-től kölcsönöz 1000 frtot. Ezek után *B.* első helyen bekebelezett követelésével végrehajtásilag eladatja az egész ingatlanságot 2000 frtért.

A sorrendi tárgyalás alkalmával *B.* azon kérelmet terjeszti elő, hogy első helyen az egész ingatlanságra bekebelezett követelése csupán *D.* illetőségére soroztassék, mert ő ezen követelésre nézve *C*-nek részét kiengedi a zálogjogi kapcsolatból. *B.* kérelmét azzal támogatja, hogy ezen követelése a dolog természeténél fogva egyetemleg terheli *C.* és *D.* illetőségét és ha véletlenül csak *D.* rész lett volna eladva, *ő ezen résztulajdon vételárából egész követelésének kifizetését kivánhatta volna. E.* hitelező *B.* kivánságát, mely őt követelésére eső 500 frttól megfosztaná, ellenzi és követeli, hogy a vételár csak *B.* első helyen bekebelezett követelésének sorozása után szakittassék két részre.

Nézetem szerint *B*-nek teljes igaza van az esetre, ha csak *D.* rész lett volna eladva, de a fenforgó körülmények közt kérelmének hely nem adható, mert:

a) Első helyen bekebelezett követelése nem tulajdonjogon, illetve ennek egyes részeire van egyetemleg bekebelezve, hanem magára az ingatlanságra, és igy minthogy jelen árveréssel nem tulajdoni részlet, hanem maga az ingatlan lett eladva, követelése is csak az ingatlant helyettesitő vételárra sorozandó;

b) Sorrendi tárgyalásnál csak oly hitelezői kivánat teljesithető, melyet az illető hitelező az árverés foganatositásának telekkönyvi bejelentése előtt nyilvánkönyvi bejegyzéssel is keresztül vihetett volna, már pedig ha *B.* bár kellő időben a telekkönyvi hatósághoz azon kérelmet terjeszti elő, hogy első helyen bekebelezett követelése *C.* részről kitöröltessék, ő kérelmével a telekkönyvi rendtartás 57. §-a alapján elutasittatott volna, *mert követelésének bekebelezése idején a zálogjog tulajdoni részre nem volt bejegyezhető, és a későbbi tulajdonváltozás sem kárára sem előnyére nem lehet.*

Dr. Berkovits Ferencz,
nagyváradi ügyvéd.

Az elveszett tjkönyvek pótlásáról.

Kedves kötelességemnek ismerem a *Telekkönyvi Közlöny* 4-ik számában felvetett kérdés megvitatásához szerény nézeteimmel járulni, s örömmel üdvözlöm közlönyünk derék szerkesztőségét, hogy ily gyakorlati kérdés felvetése által a telekkönyvi reform terére lépett.

Mielőtt azonban a kérdésben forgó tárgyról szerény nézeteimet elmondanám, talán helyén való dolog lesz kissé azon okokról szólanom, melyek a telekjegyzőkönyveknek gyakori eltévedését, sőt elveszését előidézik.

Részemről azt hiszem, hogy mindenek előtt s legfőképen arról szükséges gondoskodnunk, hogy telekjegyzőkönyveink az eltévedés vagy épen az elveszés veszélyeinek kitéve ne legyenek.

E veszélyt nézetem szerint következő okok idézhetik elő:

Eltévedhet a telekjkönyv akkor, ha a tudakozódó közönség oly tömegesen tódul a telekkönyvi hivatalba, hogy a hivatalos személyzet nem képes vagy elégtelen arra, hogy kellő éberséget fejtsen ki a telekkönyveket szemlélő közönség ellenőrzésére, ez pedig, legalább nálunk, szerfelett gyakori eset; ekkor állhat elő az, hogy a zaklatott hivatalnok annyira megvan zavarva, miként a felektől viszszavett telekjegyzőkönyveket sietségében nem a megfelelő csomagba helyezi el; vagy a felek valamelyike több telekjegyzőkönyvet tekintvén meg egyszerre, azok közül egyet hol a részlet sorozati-lajstromba, hol pedig a névjegyzékbe csúsztat be; hogy szándékosan-e vagy véletlenségből? — ez a dologra nézve egészen mindegy.

Másik oka a telekjegyzőkönyvek eltévedésének abban rejlik, hogy a telekkönyvi előadó uraknak hivatalos szobájuk a legtöbb helyen távol van a telekkönyvi hivataltól, s az igen gyakori bonyolult beadványok elintézésénél nem elégedhetik meg az előadó a telekkönyvvezető szemléjével, hanem szüksége van az eredeti telekjegyzőkönyvre, hogy a darabot helyesen elintézhesse. Nagyon természetes dolog hogy a telekkönyvvezető nem tagadhatja meg az előadóbirónak az eredeti telekjegyzőkönyv kiszolgáltatását: igaz, hogy csak irásbeli téritvény mellett, mely az illető csomagba helyeztetik el; de nagyon könnyen megtörténhetik, hogy a kis-lapra irott téritvény a sok mutogatás közben kiesik és elhányódik, s ismét könnyen megtörténhetik az, hogy tárgyalás alkalmával, midőn a birónak figyelme több oldalról van igénybe véve, a felek valamelyike az eredeti telekjegyzőkönyvet iratai közzé zavarhatja, s akkor azután ha érdekében fekszik a félnek, a telekjegyzőkönyvet a végmegsemmisülésnek adhatja át.

Harmadik oka lehet a telekjegyzőkönyvek eltévedése vagy elveszésének, ha a telekkönyvi iroda a telekkönyvi hivataltól távol esik. Tudvalévő dolog ugyanis, hogy a telekkönyvi irodában igen sok telekjegyzőkönyvet szükséges másolni; részint felterjesztésekhez, s legnagyobbrészt idegen hatóságok megkeresésére, különösen adó és hagyatéki ügyekben. A telekjegyzőkönyveknek ily gyakori alkalmakból felmerülő kiszedését és berakását a telekkönyvvezetőknek sok teendőik között lehetetlen mindig ellenőrizni, s igy megtörténhetik, hogy az irodai személyzet közzül valamelyik, vagy egy egészen más csomagba zavarja bele az illető telekjegyzőkönyvet mint ahová az tulajdonképen tartoznék, vagy utóvégre az is megeshetik, hogy a telekkönyvi irodában alkalmazott valamely napdijas a szigoru tilalom daczára haza viszi magával lemásolás végett, ahol valami baj érvén azt, nem meri többé a hivatalba viszsza hozni: de sőt az irodában roszakaratulag a felek valamelyike iratai közzé csaphatja azt; akkor azután örökre istenhozzádot mondhatunk az eredeti telekjegyzőkönyvnek; melyet, a legkedvezőbb körülmények között sem sikerülhet valódi alakjában hiven helyreállitani.

Arra kell tehát törekednünk, hogy az okot megszüntessük s akkor az okozat is önként elenyészik. Erre nézve pedig legczélszerübbnek vélném a telekhivatal helyiségeit akként berendezni, hogy annak minden egyes részei egy folytában legyenek. Nevezetesen: az első szoba az igtatónak, a második a foganatositóknak, a harmadik a telekkönyveknek, a negyedik a telekkönyvvezetőnek, az ötödik az irodának, a hatodik az előadónak, a hetedik pedig az irattárnak legyen szánva. A foganatositók, a telekkönyvek, a telekkönyvvezető, a telekkönyvi iroda és az előadó szobája, ha csak lehetséges egymásba nyiló legyen: ugy, hogy a telekkönyvvezetőnek mindig módjában álljon éber szemmel

őrködni a telekkönyvek felett. Nagyon természetes dolog, hogy kisebb forgalmú járásbirósági telekhivataloknál a szobák mennyisége a forgalom és személyzet aránya szerint apadást szenvedne. Mindezen helyiségek pedig oly módon lennének berendezendők, hogy a közönség a hivatalnokoktól s a hivatalos iratoktól erre alkalmas korlát által elkülönittessék. Ehez járulna, hogy oly nagy forgalmu telekhivataloknál, hol a tudakozódó közönség tömegesen és szüntelenül tódul a telekkönyvek megszemlélésére, egy hivatalnok kizárólag a mutogatással és a szükséges felvilágositások adásával foglalkozzék. Végül nagyon fontos dolog, hogy e helyiségek minden tekintetben oly módon legyenek ellátva, hogy a hivatalos okmányok semmi féle veszélynek kitéve ne legyenek. Jelesül: tökéletesen védve kell lenniök a tűzvész és betörés veszélyei ellen; szilárd épitmény, vasajtók és vas belsőtáblák, továbbá akár milyen kulcscsal fel nem nyitható erős zárak által.

Csakis ily intézkedések mellett kötelezhető a telekhivatal személyzete, hogy a reábizott okiratokat lelkiismeretesen megőrizze; mert ha a hivatalnok folytonosan kivánténe annak, hogy a közönség közvetlenül hivataloskodásának körén belől érintkezhetik vele: meghiusul minden törekvése a közönséget kellőleg ellenőrizni, mikor figyelme amugy is igen sok oldalról van igénybe véve; mert ha továbbá a hivatalos iratok könnyen hozzáférhető helyiségben őriztetnek, vagyis inkább nem őriztetnek: nem lehet a hivatalnokot joggal arra kötelezni, hogy az őrizete alá rendelt okmányok hü megőrzéseért felelősséget vállaljon.

Igaz, hogy a felhozott okoknak általam javasolt módon való megszüntetése nem csekély kiadásokkal jár; de ha tekintetbe veszszük, hogy telekkönyveink mily óriási értéket képviselnek, ha meggondoljuk, hogy telekkönyveink a közjóllét előmozditásában mily fontos szerepre hivatvák: ugy vélem, hogy nem szabad visszariadnunk, ha bár áldozatok árán is, e roppant érték kellő megőrzésére nem csak fél, de gyökeresen átalakitó rendszabályok életbeléptetésétől.

Ide vonatkozólag legyen még szabad futólag érinteni a telekkönyvi betétek beköttetésének előnyeit, habár meg kell vallani, hogy a bekötésnek hátrányos oldalai is vannak; a miről azonban ez alkalommal bővebben szólani nem lehet czélom.

Most tehát áttérek azon kérdésre, hogy az elveszett telekjegyzőkönyvek pótlása körül minő eljárást vélek követendőnek:

Azon adatokra nézve, melyekből az elveszett telekjegyzőkönyvek helyre állitandók lennének, egy véleményen vagyok Dr. VLASICS GYULA urral; azonban hozzá teszem még ez adatokhoz a telekkönyveknek az egyes községeknél meglévő másolatait is, melyeket a rendes jegyzőknek mindig evidenciába kell tartani az eredetiekkel, a mint hogy azt a rendes jegyzők cselekszik is.

A közlemény azon részét azonban, mely itt a helyszinelési munkálatokat is kivánja forrásul felhasználni, kénytelen vagyok megczáfolni, a mennyiben ily munkálatok, ha csak a község másolatait nem veszszük azoknak, nem is léteznek; hanem igen is a tagositatlan állapotból a tagositottra átalakitott telekjegyzőkönyveknél a tervezeti elaborátum igen becses adat gyanánt használható fel az elveszett telekjegyzőkönyvek pótlására nézve.

Hogy az egyik, vagy másik módon helyre állitott telekjegyzőkönyvek hitelesitésénél, nem különben az erre vonatkozó netaláni igények bejelentésére szolgáló hirdetményeknél a szükséges óvó rendszabályok megtartandók, ez fenálló telekkönyvi rendtartásunk és helyszinelési utasitásainknak, de a közhitelességi elvnek is természetes folyománya; ide vonatkozva tehát csak azon szerény nézetemnek adok kifejezést, hogy a hirdetményi határidőket lehetőleg több elveszett telekjegyzőkönyvre nézve egyszerre, és csak három havi időtartamra kellene kitüzni.

A közleménynek hosszasabb megfontolást igénylő további pontjaira nézve szerény nézeteimet következő czikkemben leszek bátor elmondani.

—*a*—

Jegyzőkönyv.

Felvétetett 1880. évi január 24-én *A telekkönyvvezetők országos egyesülete* állandó választmányának *rendkivüli* ülésében.

Elnökölt: Voigt Ede elnök.

Jegyző: Petrás Gyula titkár.

Jelen voltak: Máltás Miksa alelnök. Perczel Lajos titkár. Tihanyi Ferencz pénztárnok. Gonda Mihály ellenőr. Horony György, Tahy Elek, Károly Imre vál. tagok.

1. Elnök ur az ülést megnyitván, a mult ülés jkve felolvastatott, és észrevétel nélkül hitelesittetik.

2. Elnök ur előadja, miszerint a ma tartandó rendkivüli ülésnek első tárgya, az egyesület helyisége iránti intézkedés. Miután a választmány az elnök ur előterjesztéseit ismeri, felhivja, miszerint ezen kérdést minden oldalról megvitatni, és meggyőződése szerint határozatot hozni sziveskedjék. A választmány hosszas és a kérdést minden oldalról megvilágitó vita után, tekintettel elnök urnak a mult választmányi ülésen kifejtett indokaira és óhajtásaira 5 szavazattal (Tahy, Perczel, Petrás, Tihanyi, Károly) 3 ellenében (Máltás, Horony, Gonda) a következő határozatot hozta: «Az elnök urnak a mult ülésben tett inditványa elfogadtatik és megbizatik, miszerint a fővárosi lakbér szabályzatok értelmében az egyesület czéljainak megfelelő lakást fogadjon fel.»

3. Elnök ur előadja továbbá, miszerint az ülés második tárgya, azon szükebb körü bizottság megválasztása, melynek feladata leend az eddig beérkezett inditványokat áttanulmányozni, s arról véleményes jelentést készitени.

Ezen előadáshoz képest az emlitett szükebb körü bizottság elnökeül Máltás Miksa alelnök: tagjaiul Perczel Lajos titkár, Horony György, Tahy Elek választmányi tagok választattak meg.

4. Tihanyi Ferencz pénztárnok bejelenti, miszerint a *Magyar földhitelintézet* által tett alapitvány zálogleveleket a hazai pénzintézetek közül csupán az osztrák-magyar bank fogadja el letétül; kéri ennél fogva a választmányt, miszerint részére a szükséges meghatalmazást kiállitani sziveskedjék.

Ezen bejelentéshez képest Tihanyi Ferencz pénztárnok ur részére, a szükséges meghatalmazás kiadatik, és megbizatik, miszerint a magyar földhitelintézet által alapitványul letett zálogleveleket, az osztrák-magyar bank budapesti osztályánál őrzés végett, az egyesület nevére letéteményezze, mely meghatalmazás törvényszerü kiállitására az elnök és titkár utasittatik.

5. Elnök bejelenti és ajánlja pártoló tagokul Alzner József ügyvéd, Stispul György végrehajtó urakat Szászrégenről. Felvétetnek.

6. Lovich Kálmán vál. tag ajánlja pártoló tagokul: Gartner Ferencz kir. törvényszéki biró, dr. Alföldy Gedeon, Bodnár Imre kir. közjegyző és Kozma László ügyvéd urakat Zomborból. Felvétetnek.

7. Máltás Miksa alelnök ajánlja pártoló tagul Reischer Béla ügyvéd urat Váczról. Felvétetik.

Több tárgy nem levén az elnök az ülést berekeszti.

Voigt Ede, elnök. *Petrás Gyula,* titkár.

Franklin-Társulat nyomdája.

Tizenötödik évfolyam. 7. SZ. Budapest, 1880. február 13.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA: *Wesselényi-utcza 4. sz., I. em.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 « **A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztőkhöz.**

TARTALOM: A birói kinevezések és előléptetések. Günther Antal urtól — Az osztrák birságok gyakorlatából polgári ügyekben párhuzamban hazai bíróságaink gyakorlatával. Zlinszky Imre urtól. — Heti szemle. — Külföldi jogélet. — Törvénykezési szemle: Böngészés a kisebb polgári peres ügyek mezején. Ternovszky Béla kir. törvényszéki biró urtól. — Böngészet a gyámügyi törvény tarlóján. Bosnyák László somogymegyei árvaszéki ülnök urtól.

MELLÉKLET: Curiai határozatok.

A birói kinevezések és előléptetések.

VI.

A bécsi congressus által épitett kártyavárak egyike volt a németalföldi királyság. Belgium és Holland egyesitése egy állammá, közös institutiókkal, azonos kormányrendszerre[1], alapjában elhibázott kisérlet volt, melyet az ellentétes elemek kitört harczának vihara csakhamar elsöpört.

Az 1814-ik évi londoni jegyzőkönyv első szakasza félreismerte az államokat alkotó tényezők fokozatos fejlődésének követelményeit és a hatalmi szóval decretalt uj államalakulás csakhamar felélesztette az erkölcsi tényezők természetes reactióját, melynek a bécsi congressus által megalakitott királyság csakhamar áldozatul esett.

De a küzdelem, mely az uj királyságban a belga nép és Hollandia között kifejlődött, hasznára vált a szabadságnak és ama kiválólag alkotmányos szellemü institutiók, melyeket ma látunk sikerrel müködni Belgiumban, e küzdelem s az ez által fejlesztett nemzeti öntudat által nyertek szilárd, mert kellő erkölcsi erő által istápolt alapot.

Belgium életerős társadalmának egyik legszebb vivmánya mint Hollandiától különváltan megalapitott uj államnak 1831. február 7-ikén kelt alkotmánytörvénye, mely valóban alkotmányos kormányzatot biztositott s az egyéni szabadság és a társadalom nagymérvü politikai befolyásának biztositékait oly szerencsés összhangba tudta hozni a királyi hatalommal és az imperium jogositványaival.

Talán legtágabb körre terjedtek e biztositékok a birói hatalom gyakorlását illetőleg, sőt különösen a birói kinevezések tekintetében politikai elemek bevonása által is korlátoltatott a király felségjoga, mi ha szükségesnek mutatkozott az előbb emlitett küzdelmek következtében az ezeket közvetlenül követett korszakban, később némi részben visszásságokat is tüntetett fel, melyeket csak a belga alkotmányos élettel egybekötött erőteljes nyilvánosság és közszellem, s a nép rendkivüli gyakorlati érzéke képesek orvosolni.

Az alkotmánytörvény 99-ik czikke igy hangzik:

«A békebirák és a törvényszékek birái közvetlenül a király által neveztetnek ki.

A főtörvényszékek tanácsosai, valamint az e. f. törvényszékek elnökei és alelnökei a király által neveztetnek ki kettős lajstromok alapján, melyek egyikét ezen főtörvényszékek, másikát a tartományi tanácsok terjesztik fel.

A semmitőszék tanácsosait a király nevezi ki kettős lajstromok alapján, melyek egyikét a Senatus, másikát a semmitőszék terjeszti fel.

A felsőbb bíróságok saját körükben választják meg elnökeiket és alelnökeiket.»[1]

Ebből világos, hogy a candidatio által teremtett korlátozás a legfontosabb birói állomásokra nézve az alkotmánytörvényben mondatik ki, még pedig határozottan politikai testületeknek, a tartományi tanácsoknak s illetőleg a senatusnak bevonása által ama körbe, melyben más államokban az uralkodói felségjog vagy teljesen korlátlanul, vagy csak homogen elemeknek közremüködésével gyakoroltatik.

És az alkotmánytörvényben felállitott eme korlátozás csakugyan oly mérvü, hogy, mint Flourens állitja, mig a király kinevezési jogát a békebirákra és a törvényszék tagjaira nézve teljesen korlátlanul gyakorolja, a magasabb birói állomások betöltésénél oly korlátokhoz van a candidatio által kötve, hogy a kinevezési jog csupán látszólag van az államfő kezében, a mennyiben határozottan kötve van ahhoz, hogy csak a candidationalis lajstromokban foglalt egyének közül választhatja azt, kit kinevez.[2]

E praesentatiók jelentőségét fokozza az, hogy mindkét lajstrom a kinevezés előtt legalább 15 nappal közhirré tétetik.

A candidationalis eljárást az 1832. augusztus 4-ikén és illetőleg az 1869. junius 18-án kelt törvény szabályozza.

E szerint, ha a semmitőszéknél valamely tanácsosi állomás töltendő be, az elnök vagy hivatalból, vagy a főügyész megkeresésére a semmitőszék tagjait teljes ülésre hivja egybe s ebben állapittatnak meg az alkotmánytörvény 99-ik czikke által kivánt candidationalis lajstromok. Minden jelöltre nézve külön és pedig titkos szavazás történik s az absolut többség dönt. Ha ketszeri szavazás folytán valamelyik jelölt nem nyerte el a megkivánt absolut többséget, akkor a két legtöbb szavazatot nyert jelölt között történik a szavazás. Szavazategyenlőség esetében az idősebb lesz jelölt.

Az ülés, melyben a szavazás történik, nyilvános. Az akként megállapitott jelöltségi lajstrom a főügyész

[1] THONISSEN. *La constitution belge.* 90. §.

«Les juges de paix et les juges des tribunaux sont directement nommés par le roi.

Les conseillers des cours d'appel et les présidents et viceprésidents de tribunaux de première instance de leur ressort sont nommées par le roi sur deux listes doubles, présentées l'une par ces cours, l'autre par les conseils provinciaux.

Les conseillers de la cour de cassation sont nommés parle roi sur deux listes doubles, présentés l'une par le sénat, l'autre par la cour de cassation.

Les cours choisissent dans leur sein leurs présidents et vice-présidents.»

[2] FLOURENS. *Organisation judiciaire et administrative de la France et de la Belgique.* 1875. 49. l. «La constitution belge .... n'apporte même aucune restriction à l'exercice de cette attribution en ce qui touche les officiers du ministère public, les juges de paix et les juges de tribunaux de première instance. Mais pour les conseillers de cours d'appel, les présidents et viceprésidents de tribunaux de première instance et les conseillers à la cour de cassation, c'est à dire les représentants les plus élevés du pouvoir judiciaire inamovible, elle ne laisse au chef de l'Etat que l'apparence du droit de nomination. C'est parmi les candidats inscrits sur deux listes doubles qui peuvent contenir les mêmes noms que le roi est tenu de fixer son choix.»

által áttétetik a senatushoz, mely a maga részéről szintén megállapitja saját candidatióját. Az ekként készitett két lajstrom a főügyész és a senatus által a kormányhoz felterjesztetik.

Ha a semmitőszék elnökének állása töltendő be, akkor mindenekelőtt egy tanácsnok neveztetik ki és az akként teljesen kiegészitett semmitőszék ugyanoly módon választja meg saját elnökét, a mint candidatio történik.

Ugyanigy választatnak a főtörvényszékek elnökei és ugyanigy történik a kijelölés a főtörvényszékek tanácsosaira és az első f. elnökeire és alelnökeire nézve.

A törvény meghatározza ezenkivül azon sorrendet, mely szerint minden tartományi tanács bizonyos számu jelöltet választ, ha a belgiumi három felebbviteli törvényszék tagjai sorában üresedés áll be.

A gyakorlatban e praesentationalis rendszer, mint emlitettük, sok tekintetben visszásságokat tüntetett fel s a politikai és főleg a helyi érdekek által elfoglalt testületek befolyása nagyon is éreztette hatását, kivált azon óriási küzdelmek közepette, melyeket a katholikusok és szabadelvüek egymással folytattak. A rendszer legnagyobb árnyoldala az, hogy részben oly közegek befolyásával is történik a kinevezés, melyek távol állván a törvénykezéstől, nem ismerik az ezen téren müködő erőket. Pedig ha valahol, ugy bizonyára a birói hivatalok betöltése körül van szükség az egyének alapos ismeretére és tüzetes megfigyelésére, még pedig lehető közelről zajtalan munkájok közepette, mire a tartományi tanácsok, még ha egyéb érdekek nem is játszanának közre eljárásukban, már természetüknél fogva is képtelenek. De más részről a gépezet komplikált müködése is zavarólag hat s a befolyások változósága nem engedi meg azon nyugodt és egyöntetü irány kifejlődését, melynek főleg e téren érvényesülnie kell.

A tartományok száma ugyanis nagyobb, mint a felebbviteli törvényszékeké s ennek következtében az 1832. aug. 4-ikén kelt törvényben a tartományi tanácsoknak megfelelő és aránylagos váltakozása mellett gyakoroltatik a candidatio.

Nagyon könnyen megtörténik tehát, mint *Flourens* mondja, hogy valaki e tartományi tanácsok részéről nem a biráskodás terén szerzett érdemeinél fogva, hanem azért candidáltatik, mert esetleg flamand, antwerpeni, vagy brabant, a szerint, a mint a candidutióra e vidék lakói gyakorolnak befolyást.[3] És az ekként candidált és esetleg kinevezett birót a politikai érdek gyanuja rendesen elszokta kisérni birói székébe is, s ama nagy nyilvánosság mellett, melyet a belga alkotmány enged, felhangzanak fontosabb s ily biró közremüködésével hozott itéletek alkalmával ama reminiscentiák, melyek e biró politikai multjához vannak füzve.

Nem is szólunk a kettős candidationalis lajstromok hátrányairól, melyek az államfőt a legkellemetlenebb helyzetbe hozzák, főleg mintán e lajstromok a kinevezés előtt nyilvánosságra hozatnak, s a király okvetlenül ellentétbe hozatik a candidáló testületek egyikének közvéleményével.

Mindemellett nem igen nagy panaszok merültek fel a kettős candidatio által teremtett e félszeg helyzet ellen, mi a belga alkotmányos szellem gyakorlati érzékének köszönhető, mely lehetőleg gyengitette a szervezet tökéletlenségeit. Jövő czikkünkben azon alaki qualifikacziókról fogunk szólani, melyekhez az egyes birói állomások elnyerése kötve van.

Günther Antal.

[3] FLOURENS idézett m. 51. l. De telle sorte que l'on est proposés pour les hautes places de judicatures, non à raison de son savoir, de ses vertus, de son d'evonement, mais suivant que l'on est Flamand, Anversois ou Brabançon. Soutiendra-t-on que la majorité de ces assemblées se met au — dessus de ses considérations de cacher; mais alors quelle nègle suit-elle dans ses choix?

Az osztrák biróságok gyakorlatából polgári ügyekben párhuzamban hazai birósságaink gyakorlatával.

V. Igen fontos kérdés az is, hogy *hatósági intézkedés folytán történt megháboritása a birtoknak szolgálhat-e visszahelyezési per alapjául?* E részben kétséget nem szenvedhet, hogy oly esetben, ha a birtokháboritás tárgyát képező tény az illetékes biróság vagy közigazgatási hatóság határozata folytán hajtatott végre, sommás visszahelyezési keresetnek helye nem lehet, s még abban az esetben is, ha a végrehajtással megbizott közeg tullép megbizásának körén, nem sommás visszahelyezésnek, hanem a kiküldött elleni fegyelmi panasznak van helye. Ezt az elvet mondotta ki a bécsi legfőbb itélőszék teljes ülésileg (Spruchrepertorium Nr. 24. Közölve a *Gerichts Zeitung* 1872. évi 95. számában), mely esetben a végrehajtó a birtokost, ki nem volt azonos a végrehajtást szenvedettel, birtokából kiüzte.

Más kérdés forog fenn, van-e visszahelyezésnek helye, ha egy a végrehajtott féltől egészen külön álló harmadik személynek birtoka érintetik a végrehajtás által. Az osztrák legfőbb itélőszék gyakorlatában e kérdésre vonatkozólag egymásnak elvileg ellenmondó határozatokkal találkozunk.

Fordultak elő ugyanis esetek, melyekben a legfőbb itélőszék, a birtokost, kinek birtoklása a végrehajtási árverési vevő bevezetése által annyiban meg lett háboritva, mert a birtokos nem volt végrehajtást szenvedő, birtokháboritási keresetével elutasittatott, azon oknál fogva, «mert a birói bevezetés önhatalmu háboritást nem képez; illetve, mert a törvény csak már birtokába magán felek által történt önhatalmu beavatkozások esetén engedi meg a birtokosnak, ily önhatalmu beavatkozás által a jogrendre háruló sérelem mellőzése végett rövid útú birtokháboritási per utján, szerezni orvoslást. (Lásd a *Glaser-Unger*-féle gyüjteményben 1503. és 2124. sz. a. közlölt határozatokat.) Hasonlólag egy más esetben az ily birtokbavezetés által sérelmet szenvedett harmadik személyt birtokháboritási keresetével elutasitotta, mert az ez által szenvedett jogsérelem az ugynevezett «Excendirungs Klasse» (kihasitási kereset) utján orvoslandó. Mig más esetben, melyben a végrehajtó az árverési vevőt nem a végrehajtató, hanem egy harmadik birtokában levő ingatlanságba vezette be és pedig teljes ülési határozatban a legfőbb itélőszék azt az elvet mondotta ki és igtatta be döntvénykönyvébe, hogy: «a biró által elrendelt birtokba vezetés esetén joga van az ezen birtokba vezetés által nem érdekelt harmadik személynek, ki e birtokba vezetés által eddigi békés birtokában megháborittatott, ebbeli sérelmét rövid útú birtokháboritási per utján orvosolni» (1872. október 29-én 11121. sz. a. határozat. A Döntvénykönyvbe (Spruchrepertorium) 24. sz. alatt bevezetve. Közli a *Ger. Zeitung* 1872. évi 95. számában.)

Más esetekben, melyekben harmadik birtokosok jogai hatósági intézkedés folytán sértettek meg, a legfőbb itélőszék szintén nem adott helyet a sommás birtokháboritási keresetnek. Igy egy esetben, melyben a felsőbb hatóság által egy a község tulajdonát képező parczella haszonbérbe eladásával megbizott községelőljáró a birtokrészlet békés birtokában levő harmadik személyt, e birtokából kiüzte, a legfőbb itélőszék nem adott helyt a sommás birtokháboritási keresetnek, mert a birtokrészlet haszonbérbeadása az erre illetékes közigazgatási hatóság határozata által lett elrendelve, az illetékes közigazgatási hatóság jogerejü határozata pedig per tárgyául nem szolgálhat (1868. julius 14-én 20809. szám alatti határozat. Közli RANDA *Der Besitz* czimü müvében 210. l. 24. jegyz. alatt.) Egy más esetben, melyben a

községi biró egy községi ut javitása alkalmával az ahhoz szükseges földet a szomszéd birtokos földjéről hordatta, s ennek földjén e végből gödröket ásott, hasonló elvből kiindulva szintén elutasitotta annak birtokháboritási keresetét a legfőbb itélőszék, mert annak megbirálása, hogy a községelőljáró tullépett-e körén, nem a bíróság köréhez tartozik, az ez iránti panasz tehát az illetékes közigazgatási hatósághoz intézendő» (1879. junius 3-án 5513. szám alatti határozat. Közölve az 1874. évi *Gerichtshalle* 99. számában. Hasonló elv foglaltatik az 1870. julius 27-én 8513. sz. a. határozatban, mely szerint a városi hatóság által rendőrileg történt beállitása valamely épitkezésnek, — bármely okból történt is az, — nem képez birtokháboritást (*Gerichtshalle* 1870.)

Azonban ezen elvet sem követi következetesen a bécsi legfőbb itélőszék, a mennyiben egy más esetben azt mondotta ki, hogy: «a legelő használatának a község által történt betiltása birtokháboritási tényt képez». (Schimkovszky gyüjteményében II. k. 757. sz. a.).

Vannak többen, s köztük a méltán tekintélynek tartott RANDA is, kik a legfőbb itélőszék azon határozatait, melyekben a mondott esetekben nem adott helyt a birtokháboritási keresetnek, határozottan rosszalják, mert nem a birói határozat tárgyát képező tény (a birtokbavezetés, haszonbérbeadás s. a. t.) illetve az ehhez való jog, hanem az, hogy ez által harmadik érdektelen fél birtoka háborittatott meg, képezi a döntő kérdést, — az utóbbi esetben pedig azért nem tartja RANDA helyesnek a határozatot, mert a községi ut is a község vagyonához tartozik, s a közigazgatási hatóság birtok és tulajdonjog felett nem itélhet.

E nézetet én nem oszthatom, különösen azt a részét, mely szerint a bíróság által elrendelt visszahelyezés ellen rövid útú birtokháboritási pernek lenne helye. Ez a gyakorlatban igen visszás eredményeket fogna szülni.

Mily gyakori eset p. o. hogy a birtok megvevője nem iratja nevére a megvett birtokot, s az eladó mint még mindig telekkönyvi tulajdonos ellen végrehajtás intéztetvén, a birtok árverés utján eladatik. Már most mit tegyen a vevő, a birtokban nem a végrehajtott fél, hanem egy harmadik személy van, s az magát a bíróság által elrendelt birtokbavezetés esetén, birtokháboritási perrel védheti. Rendes tulajdonkeresetet inditson, s birtokához csak akkor juthasson, ha e per minden forumon keresztül meghurczoltatott, jóllehet az árverési feltételek részére az azonnali birtokbavételt biztositották. Ez teljesen lerontaná a birói árverések minden tekintélyét, s a tulvitteknek az lenne következménye, hogy az ingatlanok értéke a birói árverésen még jobban alászállana, mint az ma van. Mi mindenesetre oly fontos körülmény, melyet a szőrszálhasogató theoriának feláldozni nem lehet, nem szabad. De még elméletileg sem oszthatom a dolgot, nem oszthatom a birói határozat tekintélyénél fogva, melynek végrehajtása ellen megvan az orvoslás módja, s nem kell azt egy önhatalmu ténynyel egy kalap alá vonni, s a kettő ellen hason orvoslási módot kierőszakolni.

A mi a közigazgatási hatóságok határozatát illeti, RANDA e részben különösen mogrójja az osztrák bíróságokat, hogy idegenkednek bármely oly esetben, melyre az admintstratio kezeit kinyujtotta, igazságot szolgáltatni, s e részben éles ellentét jelentkezik közöttük s a franczia és német bíróságok között. Én is azt tartom, ha a közigazgatás magánjogokba nyul, ha más birtokát, — mint a község vagyonát — rendeli haszonbérbe adatni, a birói oltalomnak helye van, s nem oszthatom azért a bécsi legfőbb itélőszék ama nézetét, hogy a bíróság a felett illetékesen járt-e el a közigazgatási hatóság általában ne legyen jogositva határozni. Joga, sőt kötelessége ez a bíróságnak, ha a közigazgatási hatóság magánjogokat sért, mennyiben természetesen erre magasabb szempontoknál fogva (p. o. kisajátitásoknál) jogositva nincs. E nézetet látszik osztani a magyar legfőbb itélőszék is, legalább módunkban van egy hason elvből kiinduló határozataira hivatkozni. Igy egy határozatában kimondotta, hogy magános által czélba vett épitkezésnek a község előljáróság által történt jogtalan elutasitása birtokháboritást képez, mert a minden alap nélkül tett helységelőljárósági eltiltás, az alpereseknek a felperes békés birtoklását akadályozó tettét jogossá nem teszi (1877. május 27-én 5192. sz. a. legfőbb itélőszéki határozat. *Döntvénytár* XVIII. f. 89. sz.) Ez esetben tehát legfőbb itélőszékünk, ellenkezőleg mint a bécsi legfőbb itélőszék, határozott a felett, ha vajon illetékesen járt-e el a községi előljáróság? Hason elvből indult ki a legfőbb itélőszék egy más esetben, melyben felperest, ki a miatt inditott birtokháboritási pert, mert a község előljáróság a különlegeltetést eltiltotta, ebbeli keresetével azért utasitotta el, mert felperes alperes azon állitását, hogy a kérdéses területén a legeltetés rendje iránt időről-időre a képviselő testület intézkedik, nem tagadta (1877. junius 20-án 8856. sz. a. határozat. *Döntvénytár* XIX. f. 14. sz.); tehát itt is vizsgálat tárgyává tette, hogy a községi képviselő testület jogositva volt-e intézkedni, mert ha ehhez joga volt, a szenvedett sérelem csak annak felsőbb hatóságához intézendő panasz utján orvosolható.

(Vége köv.) *Zlinszky Imre.*

Heti szemle.

A közjegyzői dijakról szóló törvény. A kisajátitási törvényjavaslat. A *Magyar Themis* panasza. A büntető törvénykönyv életbelépése iránti javaslat. A reciprocitas, igazságügyi állapotaink. Az ügyvédi kar bajainak orvoslási módja.

A képviselőház befejezte *a közjegyzői dijakról* szóló törvény tárgyalását, melyet a jogügyi bizottság szövegezése szerint minden nagyobb változtatás nélkül elfogadott, kivéve a hagyatéki tárgyalásra vonatkozó szakaszokat, melyek *Tisza* miniszterelnök abbeli felszólalása folytán, hogy legközelebb javaslatot szándékozik előterjeszteni, melyet a szombati ülésen tényleg be is terjesztett, a gyámügyi törvénynek a hagyatéki eljárásra vonatkozó szakaszai módositása iránt, függőben hagyattak. E törvényjavaslatot méltán megelégedéssel kell fogadnunk, mert a terv alkalmas arra, hogy általa két ellentétes érdek között kiegyenlités létesüljön. Jogosult panasza volt ugyanis a közjegyzőknek, hogy a hagyatéki tárgyalások elvonása őket élelmi forrásuk legjelentékenyebb részétől fosztotta meg, de másrészről azon jogosult panaszok előtt sem lehetett szemet hunyni, melyek a hagyatéki tárgyalások költséges volta tekintetében felmerültek. A százalék is igen sulyos teher az örökösökre, s hozzá még a tárgyalási dij annál sulyosabban nehezedik a föld népére, mert a hagyatékban csak ritkán levén készpénz, az örökös számos esetben uzsorás kölcsönnel volt kénytelen segiteni magán. Ha azonban, mint a törvényjavaslat czélozza, a hagyatékok, a legkisebbeket kivéve kötelezőleg lesznek a közjegyzőkhez utasitandók, a tárgyalási dijak mérsékelten lesznek megállapithatók, s igy mindkét fél sérelme lehetőleg orvosolva lesz.

Másik érdekes esemény, hogy az uj kisajátitási törvényen igen szorgalmasan dolgoznak. A kereskedelmi miniszterium e részbeni javaslata áttétetett a közlekedési miniszteriumhoz, hol Péchy Tamás miniszter személyes elnöklete alatt összeülendő bizottságban fog tárgyaltatni. A lapok szerint ha a két érdekelt miniszterium között megállapodás jő létre, azonnal beterjesztetik a törvényjavaslat. Ezt igy alig hihetjük el, mert tagadjuk, hogy a kisajátitás törvénynél csakis a közlekedési és kereskedelmi miniszteriumok lennének érdekelve. Hát az igazságügyi miniszternek szava sem lenne ott, hol a polgárok legszentebb jogának, a tulajdonjognak köztekintetek által rendelt korlátolásáról van szó? Itt nem csupán az administrativ érdekek jöhetnek tekintetbe, hanem a magánérdekek is kellőleg számba veendők, s e

részben az igazságügyminiszternek igen fontos feladata van, melyet egyszerüen mellőzni jogállamban nem lehet, nem szabad.

A *Magyar Themis*-ben DEL'ADAMI REZSŐ siránkozásait folytatva a Magyar Jogász egylet iránt a jogász közönség részéről tanusitott közöny miatt. E lamentatioinak indokolását a többi között következőkben terjeszti elő a felfuvalkodottság hiányában szenvedő nagy tudós: «Sokakat — épen a felfuvalkodottság hiányában levő valóban buzditásra szoruló szerény s valóban tehetséges erőket — meg épen elriaszt a nagyobb erőfeszitéstől az a tudat, hogy sok évi fáradság, ritka előkészület megszerzése után létrejött munka alig talál kiadót és olvasót, hogy azt kevesen értik s kik nem értik vagy épen «gschäft»-ből rosszakarók, lehordják, hirét tönkreteszik, azon reklamos nagy akademikus férfiak dicsőségének emelésére, kik irománypéldás kommentárokat irnak, melyekben nincs absolute semmi gyakorlati utmutatás mint a törvény körülirt szövege, vagy pedig «nagy» tudományu compendiákat compillálnak németektől.» Részünkről pedig azt hiszszük, hogy nem ártana DEL'ADAMI urnak ezeket a gyakorlati munkákat egy kicsit tanulmányozni, akkor nem követne oly botlásokat, minőket ügyvédi praxisából birói körökben derültség között emlitenek, minő p. o. legközelebb is megesett rajta, hogy t. i. a pestvidéki törvényszékhez azért folyamodott, hogy egy fenyitő perben hozott itélet egyik indokát hagyják ki, mert az a tényállással meg nem egyezik s ekként az itéletet rövid uton igazitsák ki. Ez igen szép theoria lehet a braziliai kodex szerint, de nálunk nevetséges kérelem.

A büntetőtörvénykönyv életbeleptetését tárgyazó törvényjavaslat tárgyalását is megkezdette a jogügyi bizottság. Szivünkből örülünk rajta, mert tökéletesen igaza van *Pauler* miniszternek, hogy a büntetőtörvénykönyv életbeléptetését a közvélemény általában óhajtja, valamint *Teleszky*-nek is igazat adunk, hogy nem volna czélszerü az eljárási javaslat befejeztéig a büntetőtörvénykönyv életbeléptetésével várakozni már csak azért sem, mert három uj törvénynek egyszerre való életbeléptetése a gyakorlatban nagy nehézségekbe ütköznék. Igy legalább az anyagi törvényeket addig gyakorlatilag elsajátitja a jogász világ, mig az eljárás szabályoztatni fog.

Igen nagy figyelmet gerjesztett *Chorin* beszéde, melyben amaz aggályait adta elő, melyek az egyes birósági competentia tulságos kiterjesztéséből származnak. Az egyes biró két, sőt három évi szabadság büntetést róhat, mi tekintve, hogy a vádló, védő és biró egy személyben, hogy minden a collegialis bíróságoknál létező garantia nélkül itél, igen szomoru állapot.

Sok igaz van ebben, de ez nem kellő ok arra, hogy a büntetőtörvénykönyv életbeléptetése elodáztassék; mert a helyzet ma is ugyanaz, csakhogy még az a garantia sem létezik, melyet az anyagi törvény nyujt. Azonban nézetem szerint lehetne az által segiteni a dolgon, hogy meg kellene változtatni a felebbezési rendszert.

A felebbezési rendszer ugyanis akként szabályoztatott, mint azt a mult alkalommal előadtuk, hogy t. i. az egyes biráktól teljes felebbezés van megengedve a kir. táblához, s innen a jogkérdésében a legfőbb itélőszékhez. Mi ezt nem tartjuk helyesnek. A királyi tábla az egyes bíróság hézagos feljegyzései után itél, s nem áll előtte a felszerelt per, mint a törvényszéki ügyekben, s igy itéletének a tényálladék megállapitására vonatkozó része nélkülözi a helyes alapot. Azért részünkről helyesebbnek tartanók, ha az egyes biráktól az ügy a törvényszékhez felebbeztetnék, hol az ügyészség közremüködésével ujból tárgyaltatnék, igy azután ott hol a felek az első biró által megállapitott tényálladékban meg nem nyugszanak, azt társas bíróság állapitaná meg ujabban. A törvényszéktől azonban csak a jogkérdésben lenne felebbvitel megengedendő, még pedig a legfőbb itélőszékhez. Es pedig azért ide és nem a királyi táblákhoz, hogy igy legfelsőbb fokban a jogszolgáltatás egyöntetüsége megtartassék, mit minden körülmények között mellőzhetlen követelménynek tartok.

Igen érdekes volt a közigazgatási biráskodás kérdése is; a rendőri kihágások legnagyobb része ugyanis a közigazgatási tisztviselők illetékességéhez tartozik. Itt azután nem csak nincs meg a társas bíróság garantiája, hanem a jogi képzettség is hiányzik. S ez igy van a legfelsőbb forumig. E mellett az eljárásra nézve semmi szabályaik sincsenek. Akár hogy jár el tehát az a közigazgatási tisztviselő, nincs a sértett félnek semmi alapja, melyen eljárásának törvénytelenségét, vagy szabálytalanságát megtámadhatná. A szolgabirótól a felebbezés az alispánhoz megy, hol azután rendszerint valamelyik fiatal aljegyző itél szabadság és becsület felett. Ily állapot mellett a competentia kiterjesztése merénylet lenne a jogállam ellen. Pedig ugy látszik a kormánynak ez a szándéka. Midőn ugyanis *Dr. Dárday Sándor* képviselő interpellálta a minisztert, szándékozik-e a közigazgatási közegeknek a rendőri ügyekben való eljárását legalább rendeletileg szabályozni, a miniszter némi habozás után azt válaszolta, hogy azok az eddigi szabályok szerint fognak eljárni. Mire azután egy képviselő igen találóan jegyezte meg, hogy ő ugyan volt szolgabiró is, járásbiró is, de ily rendeleteket vagy szabályokat nem ismer. A mint hogy nincsenek is.

Nézetem a közigazgatási biráskodás szabályozására nézve az, hogy mint második forum egy kollegiális alispáni bíróság állittassék fel, melynek előadója a főügyész lenne, ki jogász lévén, némi garantiát nyujt, s második szavazóként a főjegyző vagy helyettese müködnék. Innét csupán a jogkérdésben a felebbvitel a legfőbb itélőszékhez történjék. Attól megfosztani a felet, kinek szabadsága, s gyakran becsülete forog koczkán, hogy birájához ne appellálhasson, hogy ellenében a törvény helytelenül alkalmaztatott, igen sulyos következményeket vonna maga után. Azt pedig, hogy e biró a legfőbb itélőszék legyen, az igazságszolgáltatás egyöntetüsége kivánja.

E mellett az eljárás kimeritő rendelet utján lenne szabályozandó.

Igy talán éle lenne véve ama hátrányoknak, melyek ellenesetben a közigazgatási biráskodásból származhatnának.

A tárgyalás eddigi folyamából azt tartjuk kiemelendőnek, hogy a törvény életbeléptetésének határnapjául julius első napja tüzetett ki. A tárgyalás egyéb folyama mellékkérdésekre szoritkozott s érdekesebb incidens eddig nem merült fel. A tárgyalás további folyamáról olvasóinkat e helyütt értesitendjük, s mihelyt a javaslat a jogügyi bizottságtól a ház elé terjesztetik, azt teljes szövegében, külön mellékletben közlendjük.

A *Magyarország* egyik legközelebbi számában szintén felveti a Németországgal való reciprocitas kérdését, s panaszkodik, hogy a német bíróságok a magyarországi bíróságok megkeresvényeit nem foganatositják. A zavar valószinüleg onnét van, hogy Németországban legközelebb uj perrendtartás lépett életbe, mely a külföldi bíróságok megkeresvényeivel szemben követendő eljárást is szabályozza. Miután e részben hozzánk is több rendbeli kérdés intéztetett, legközelebb a német perrend ide vonatkozó szakaszát szószerinti forditásban közlendjük.

A *Pester Lloyd* február 6-iki száma igen érdekes czikket közöl igazságügyünk helyzete felől, melyet egész terjedelmében mi is aláirunk. Kifejti ugyanis, hogy sürgős törvényjavaslatok mily ólom-lábon járnak, mig a ház elé kerülhetnek. Igy p. o. az 1878. évi I. törvczikk által behozott büntető törvény életbeléptetésére most két év után is még csak remény van. A csődtörvény még szomorubb képet mutat, évekig nyugodott az, mig ismét napi rendre került, s át-

menve több rendbeli enquettek retortáin, most ismét a ház asztalán nyugszik. Sürgős ügyek, a büntető perrend, az uzsoratörvény és szerzői jog még csak az előkészületi stádiumban vannak.

A perrendtartás ott fekszik a ház asztalán. Méltatlan kívánság volna — mond az emlitett czikk — azt kívánni a minisztertől, hogy azt vonja vissza, de az méltán kívánható, hogy a szóbeliség alapjára fektetett perrendtartási javaslatra szükséges előmunkálatokat kezdje meg. Ezt mi is már régebben hangoztattuk. A közvetlen szóbeliség behozatala csak idő kérdése, mely messze el nem napolható és pedig annál kevésbé, mert — mint tudjuk — a büntető perrend a szóbeliség alapjára lesz fektetve, ha az bekövetkezik, az irásbeliség a polgári perben is tarthatlan. Hogy ez idő készületlen ne találjon bennünket, előre dolgozni kell, s nem szokás szerint akkor fogni az előmunkálatokhoz, midőn már törvényre lenne szükeég, minek azután kipkedés-kapkodás és elhamarkodás szomoru következménye lenne. A perrend kidolgozása időt igényel. Az iránt meg kell hallgatni minden illetékes testületet, s ez által a jogászközönségnek magának kell a perrend alapelveivel megismerkedni, hogy az egészen uj alapelveken álló törvény egyszerre sodrából ki ne hozza. Lám tul a Lajthán ezen már régen tul vannak, az osztrák perrendjavaslat már három éve kész, s több rendbeli megbeszélés s birálat tárgyát képezte, szóval megrostáltatik s a jogászok előtt ismertté válik, mig bekövetkezik az idő, hogy az ige testté váljon.

Ezután áttér az emlitett czikk a polgári törvénykönyv kodificatiojára, és helyteleniti, hogy az egyes szerzők anélkül fogtak munkálataiba, hogy a vezérelvekre, s általában egy közös müködési programmban megállapodtak volna. Ez szerintünk is valóban baj, melynek következményei a dologi jognál közzétett javaslatban is jelentkeznek. Igy p. o. hogy többet ne emlitsünk, e javaslat a kártérités és teljes elégtétel közötti különbséget, a század elején uralgott theoria szerint, vagyis az osztrák törvény utján teljesen fentartja. Mig az, hogy *Apáthy*, a kötelmi jog szerzője mennyire elvetendőnek tartja a megkülönböztetést polgári ügyekben, annak több rendbeli müveiből nyilván kiderül.

Végül a czikk az igazságszolgáltatásra vonatkozólag igen találóan nyilatkozik. Azt mondja, hogy igazságszolgáltatási politikánk alphája és omegája abban áll, hogy az minél kevesebb pénzbe kerüljön. A mily szép ez elv, oly kevéssé alkalmas arra, hogy az igazságszolgáltatás kezelésénél vezérelvként állittassék fel. Hangosak országszerte a panaszok, melyek a bíróságoknál az irodai személyzetet illetőleg felmerülnek, ugy hogy sok helyen már oda jutottak, hogy az expeditio csak akkor lehetséges, ha a felek maguk vagy az ügyvédek irnokaikkal másoltatják le a kiadványokat, és az e czimen megszavazott összegből az igazságügyminiszter *a mult évben 50,000 frtot takaritott meg.* A megürült birói állomások hónapokig betöltetlenül maradtak, a pályázók ez idő alatt izgalmas várakozásban vannak, mi elveszi munkakedvüket, s a restancziák szaporodnak. A felsőbb bíróságok sincsenek jobb helyzetben. Csak legközelebb osztatott be a kir. táblától a legfőbb itélőszékhez 4 biró anélkül, hogy helyük másokkal pótoltatott volna, sőt még 4 más üres állás hever hosszabb idő óta betöltetlenül.

Birálja végül az igazságügyi miniszterium müködését, melynek egész tevékenysége nehány ártatlan rendelet kibocsátásában s a birósági számadások revisiójában áll. Tervszerü ellenőrzéséről vagy inspectiójáról a bíróságoknak szó sincs, minek a czikk irója ezuttal nem akarja kutatni okát, illetve, hogy ez is gazdálkodásból vagy más okból marad-e el?

Igen helyes megjegyzések mindezek, vajha elhatnának s meghallgatást találnának ott, hol e bajokon segiteni lehetne, ha igazán akarnának.

Az *Ungarische Gerichtshalle* a lajtántuli ügyvédi kamarák erélyes fellépése alkalmából panaszkodik a mi ügyvédi kamaráink tétlensége végett, melyek az ügyvédi érdekekre vonatkozó egész müködése az évi jelentésnek, mely gravamen jelentésnek nevezhető, beterjesztésében áll. Melynek azonban igy semmi nyomatéka sincs. Szükségesnek tartja a nevezett lap az együttes fellépést, mi végből országos ügyvédi gyülés egybehivását inditványoza, s egyuttal arról is tudósit, hogy a budapesti kamara elnöke, *Hodosy Imre* e kérdést a jövő tavaszszal discussio tárgyává fogja tenni.

Addig is nehány igen helyes módot ajánl azon czél elérésére, hogy az ügyvédek nyomorpanaszai nagyobb nyomatékkal birjanak, annálfogva, hogy azok nem egyes kamarák, hanem az ország összes ügyvédei panaszaként tétetnek nyilvánvalóvá. Erre ajánlja a törvényhatóságoknál divatozó körlevelek kibocsátását az egyes kamarákhoz a végből, hogy valamely fontos ügyben az egyik kamara határozatához a többiek hozzájáruljanak. Ha igy látja a kormány, hogy a baj általános s országos, hogy a panasz általános, az előtt nem oly könnyen hunyhat szemet. Másodszor ajánlja a sajtó nagyobb mérvben való igénybevételét, melynek utján helyes közvélemény alakitására kell törekedni.

Mindkét mód valóban gyakorlati pártolást érdemel.

Külföldi jogélet.

Ausztria. A képviselőház e héten *Lienbacher* két rendbeli inditványával foglalkozott, melyek tárgya az államügyészségi functionáriusoknak községi közegek által leendő helyettesitése. A tárgy már három éve, hogy napi renden áll, s ez inditvány főleg az által indokoltatik, hogy bizonyos rendőri kihágásokra vonatkozó a vádemelés és ennek folytán szükséges eljárásra vonatkozó államügyészi teendőknek a községelőljárókra leendő átruházása által 100,000 frt megtakaritás fogna eléretni. A bizottság többsége e javaslat felett napi rendre térést inditványozott. A képviselőházban élénk vita folyt e tárgy felett, melynek eredménye *Pamber* képviselő ama javaslatának elfogadása lett, hogy az egész ügy a bizottsághoz küldessék vissza oly utasitással, hogy hozzon a büntető perrendtartásra vonatkozólag oly változásokat inditványba, melyek a járásbiróságok előtti vádeljárásnál ugy az állam, mint a községi vagyon minden terheltetése nélkül eszközölhetők. Az egész inditvány érthetlen, mert miután ingyenes vádló functionariusok találkozni aligha fognak, honnan fedeztessenek a kiadások, ha ezeket sem az állam, sem a község fedezni nem tartozik?

Az alsó ausztriai ügyvédi kamara közgyülése igen élénk volt, s igen nagy érdekü kérdéssel foglalkozott, mely már előbb heteken át izgatottságba tartotta az illetőket, s vita tárgyát képezte a szaklapokban. A tárgy ugyanis az ügyvédek számának meghatározása iránt tett inditvány volt, mely igen heves vitára adott alkalmat, melynek vége az lett, hogy az ügyvédek bizonyos számra leendő korlátolása mellett küzdő párt 12 szavazattöbbséggel győzött, s ezzel a bécsi ügyvédi kamara oly szükkebblüsége nyert kifejezést, melyet a bécsi szaklapok általában a leghatározottabban elitélnek.

Németország egyik legfontosabb eseménye, mely a jogászvilágot kiváló mérvben érdekli *Wächter Károly György* halála. Wächter a német jogászok nestora volt. Irodalmi termékenysége nagyszerü, s e mellett oly alapos volt, hogy őt méltán emelte Németország első jogászi tekintélyévé. A jog minden terén jártas volt. A würtembergi magánjog rendszeréről irt müve általános feltünést okozott, s UNGER hires *Systemjé*nek, melyet az osztrák jogról irt, mintaképe gyanánt szolgált. Hasonló tudománynyal uralta a büntetőjogot is, s kitünő jeles volt mint tanár is, kit tanitványai imádtak.

Munkái egész könyvtárt képeznek, melyek tehát e he-

lyen fel sem sorolhatók. Különben annak, hogy mily tekintélye volt a jogászoknak, elegendő jellemzésére szolgál azon adat, melyet *Windscheid* Wächter felett tartott gyászbeszédében hozott fel. Ugyanis midőn a német birodalmi törvénykönyv készitése elhatároztatott, általában megegyéztek az iránt, hogy a munka több egyén között osztandó fel, mert mint a bizottság tagjai mondották, az egész anyag feldolgozására csak egy német jogász lenne képes, ha fájdalom már nem volna aggastyán. E jogász *Wächter*. Ennél szebb bizonyitvány nem kell. Béke hamvaira!

Olaszország. Az uj római igazságügyi miniszter nagy buzgalommal munkálkodik a jogi reformokon. Mint a kamarában kijelentette e részben munkálódásának első és fő tárgyát a büntetőtörvény és eljárás képezendi, s azután a kereskedelmi törvényre forditandja működését.

Ugyancsak a kamarában *Villa* jelenlegi miniszter és ennek előde *Trajáni* között, a birák elmozdithatlansága kérdésében igen érdekes szóváltás történt. *Villa* miniszter ugyanis felhozta, hogy szándékában van egy királyi bizottságot szervezni, melynek feladata lenne nékie a birák előléptetése és áthelyezése tárgyában javaslatokat tenni, hogy igy a kormány eljárásában történhető tévedések ellen lehetőleg megóvassék. *Trajani* azonban határozottan helytelenitette e tervet, mert ez csak az ügyeket hátráltatná, s különben is ily bizottság alig lehetne a miniszter parlamenti felelősségével kellő összhangba hozható. Mire a miniszter válaszában megjegyzé, hogy mig az ily bizottság a birák függetlenségének megóvására igen jótékony hatással lenne, miután az csak «votum consultativum»-mal lenne felruházva, a parlamenti felelősségbe általában nem ütköznek, s hogy ennél fogva legközelebb eszközlésbe veendi a bizottság kinevezését.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Böngészés a kisebb polgári peres ügyek mezején.

(Folytatása.)

A perorvoslatok korlátozásának egyedüli jogosult indoka tehát csak az lehet, hogy nem szabad a perorvoslatnak költséges voltánál fogva felemésztenie a perből remélhető előnyt, s különösen a sürgös elintézést igénylő ügyekben nem szabad oly hosszadalmasnak lennie, hogy a segitség akkor jőjjön, ha már késő. Az ezen korlátokat áthágó perorvoslat épen elijesztené a biró által sértést szenvedett felet, — az állam nem csekély hátrányára — joga érvényesitésétől. De másrészt a perorvoslatok joga nem szoritható oly szük korlátok közzé, hogy a legszembetünőbb igazságtalanság ellen se nyujtson gyors és közvetlen óvszert.

Hogy pedig az 1877. évi 22. t. cz. 57. §-a által engedett perorvoslat még a legfeltünőbb jogsérelmek ellen sem nyujt segitséget, gyakorlatomban felmerült esetekkel fogom megvilágitani.

Egyszer egy nagybirtokos egy földmüves ellen mezei rendőri keresetet inditott azért, mert erdejéből alperes állitólag fát lopott. Alperes védelme az volt, hogy ő a községi erdőből vitte s az erdőőrök a községi erdőben fogták el. A békebiró, annak kideritésére, vajjon azon terület, melyen alperest favágáson érték kié, — szemlét rendel el, s kötelezi alperest a szemle 30 frtnyi költségeinek előlegezésére oly hozzáadással, *hogy különben beismerőnek* vétetik. Alperes azzal válaszol, hogy szegény ember lévén, pénze nincs, s igen helyesen vitatta felperes bizonyitási kötelezettségét A biró szavának állt, s alperest mint beismerőt marasztalta. Alperes semmiségi panaszt jelent be, de mit tehetett a törvényszék? Meg kellett alperest vigasztalnia azzal, hogy az ügy a békebiró hatás — s illetőségi köréhez tartozott, a birót érdekeltnek nem is állitotta, hogy alperes önképviseletre jogosult, helyesen idéztetett, s hogy a törvényszék csak akkor segithetne rajta, ha ezek egyikének ellenkezője állana. Nemde szép vigasztalás?

Egy másik békebiró egy adósági pert tárgyal. Alperes fizetést vet ellen, kész erre megesküdni, de nem kinálja meg felperest esküvel. Más bizonyitéka nincs, s a biró mégis az 1877. évi 22. t. cz. 51. §-a ellenére alperesnek megitéli a főesküt. Felperesnek semmiségi panaszára ismét az előbbenihez hasonló válasz ment.

Egy harmadik békebiró becsületsértési perben a sértő kifejezéseket bizonyitó tanukat, anélkül hogy alperes nekik az esküt elengedte volna, az 1877. évi 22. t. cz. 50. §-át semmibe sem véve, meg nem esketi s mégis vallomásukra alapitja itéletét. Felperes ugyan élénken tiltakozik ez ellen, de semmiségi panasza ugyan oly módon küldetik vissza mint az előbbiek.

Egy negyedik esetben a községi biró oly tartozásért marasztaltatik személyesen, a melyet birósága idejében a községnek kellett volna teljesitenie. Ez ügyben sem nyerhet a semmiségi panasz kedvezőbb elintézést.

Egy ötödik esetben felperes, birói árverésen megvett ingatlan két holdját adja alperesnek haszonbérbe, s haszonbért követel. A haszonbérlő csak azzal védi magát, hogy neki is vannak felperes ellen követelései. Ellenköveteléseit azonban nem specificálja sem jogczimüket elő nem adja, felperes azoknak valódiságát tagadja. A biró hivatalból elkéri a telekkönyvi hatóságtól az árverési iratokat; az azoknál fekvő feltételek szerint a vevő az első vételári részlet lefizetése után birtokba léphet, a mint tényleg lépett is. A tulajdonjog a vevőre még át nem iratott, mert a hitelezők kifizetés végett hozzá utaltattak, s a vevő a vételár maradékának a hitelezők kezéhez való kifizetéséről a nyugtákat még be nem mutatta.

A biró elüti felperest követelésétől, mert a haszonbérbe adott ingatlan tulajdonjogát meg nem szerezte, a birtokba pedig biróilag magát be nem vezettette, s következőleg a kérdéses részletek haszonbérbeadására joggal sem birt.

Hiába panaszolta felperes, hogy birtok s haszonélvezeti joga a tulajdonjogtól független, hogy birtokjogát alperes mind a haszonbérbevétel ténye, mind a perben előadottak által kifejezetten elismerte, hogy a birtokba vezettetésre nem volt szüksége, mert békés uton érte el czélját: mind nem használt semmit, neki is meg kellett elégednie azon kijelentéssel, hogy az ügyérdemének felül birálására a törvényszék nem jogosult.

Egy hatodik esetben a biró tul terjeszkedik a kereseten s kétszer annyi föld birtokába helyezi vissza felperest mint a mennyit kért, egy hetedik esetben a biró egészen mást itél meg mint a mi kéretett, egy nyolczadik esetben egy háznak egykori bérlőjét, de a ki bebizonyitja, hogy a bérelt háznak tulajdonjogát már jóval előbb megszerezte, kidobja tulajdonából azon a czimen, hogy bérhátralékát le nem fizette, tulajdoni igenyeivel utasitja alperest a rendes utra; s mindezen esetekben a semmiségi panaszok csak ugyanazon utlevelet kaphatták, mint az előbbiek.

Egy kilenczedik esetben a békebiró alperest 40 frtnyi becsületsértési birságban marasztalja, s nem fizetés esetében 10, mond tiz napi fogság elszenvedésére itéli.

Az ügy hatásköréhez tartozott, miként itélte el, ehhez nem szólhat a törvényszék, az 57. §. 1-ső pontja nem engedi meg oly intézkedések megsemmisitését, melyekkel a biró hatáskörén tulment, csak tartozzék az *ügy* hatásköréhez. A semmiségi panaszt tehát el kellett vetni.

És igy folytathatnám az oly esetek felsorolását tovább is, melyek tanusitanák, mily kevés védelmet nyujt az 1877.

évi 22. t. cz. a birónak tévedései ellen. A törvényszékek valóban nehéz helyzetben vannak, látják a sérelmet, a békebiró rövid jegyzőkönyve és itélete is teljes világitásba helyezi, örömest segitenének a bajon, de a törvény nem engedi. Nem csoda, ha hivatásukat megtagadva *törvényszegés árán* igyekeznek az igazságtalanságot orvosolni.

Két ilyen esetet ismerek. Egyik a pestvidéki törvényszéké, melyről a hirlapokból értesültem. Ezen esetben alperes beismerte, hogy felperest egy alkalommal s egy folytában ötször illette a becsületsértő kifejezéssel. A békebiró a birságot ugyan annyiszor mérte alperesre, azaz 5-ször 100 frtot. A törvényszék ugy segitett a dolgon, hogy az 50 frton felüli összegre nézve az itéletet megsemmisité, akként okoskodván, hogy az 1877. 22. t. cz. 11. §-ának 1-sö pontja szerint a békebiró csak 50 frtig itélhet. Pedig jól tudta, hogy ugyan ezen §. 7-ik pontja a becsületsértési ügyeket, a követelt birság összegére való tekintet nélkül utalja a békebiró hatáskörébe, s hogy az bátran itélhet meg 100 frtnyi birságot, sőt 500 frtnyit is, ha öt, különböző alkalommal elkövetett becsületsértésről lehet szó.

Egy másik eset ez. Felperes egy tulajdoni igénypert veszitett, még pedig az ügy érdemének reá nézve nem egészen helyes elbirálása mellett. Baj ez is, de még tetézi a békebiró, hogy az 1868. évi 54. t. cz. 470. §-a alkalmazásával jókora birsággal sujtotta az alaptalanul igénylőnek itélt felperest. A törvényszék, abból indulván ki, hogy az 1877. évi 22. t. cz. önálló eljárási törvény, melynek keretében a prdtás intézkedései — kivévén melyeket maga a törvény 78. §-ával átvesz — nem alkalmazhatók; hangsulyozván azt, hogy a büntető határozatok különben is csak akkor és azon biró által alkalmazhatók, a mely esetekre azok kifejezetten előirattak s a mely biró a kérdéses büntetés alkalmazására kifejezett felhatalmazást nyert: kinyilvánitá, hogy a birság alkalmazására az 1877. évi 22. t. cz. által fel nem hatalmazott békebiró hatáskörén tulterjeszkedett, s itéletének birságot szabó részét megsemmisitette. Pedig e törvényszék is jól tudta, hogy a megsemmisitésre csak akkor van a törvény félreérthetlen szavai szerint felhatalmazása «ha a biró oly *ügyben* itélt, mely hatásköre alá nem tartozik, s hogy az ügynek bármily helytelen elintézése semmiségi panaszra alapot nem szolgáltat.

Mily visszás a vázolt helyzet s mennyire rontja a bíróságok reputatióját, nem kell fejtegetnem. Megérti ezt mindenki, s a ki nem akarja megérteni, megértetik azzal oly jelenségek, melyek kétségtelenné teszik, hogy a nép a békebiráskodást — daczára bizonyos kétségtelen előnyeinek — nem igen szereti. A kis összegü váltók mind sürübben jelentkeznek, sőt törvényszékemnél előfordult már több 3 és 1 frtos váltó per is. E helyzeten mielőbb segiteni kellend, a békebiráskodás erős reformálásával s különösen perorvoslati rendszerének lényeges átalakitásával.

A mi ez utóbbit illeti, meg kell alkudnunk a felebbezés engedésének eszméjével.

Nem mondom, hogy adjuk meg a szóbeli eljárás rendszerével karöltve járó, mind a tény mind a jog kérdésre, kiterjedő, a felek meghallgatásával s a bizonyitékok ujra felvételével kapcsolatos teljes felebbezést, (ámbár miután ezt az 1877. évi 22. t. cz. 25. §-a a községi biráskodás alá tartozó perekben meghonositotta, a teljes felebbezés megengedésével sem követnénk el valami nagy következetlenséget), de engedjünk legalább módot és lehetőséget a másodfoku bíróságnak és a peres feleknek, hogy a legkirivóbb sérelmeket orvosolhassák.

Ezen a teljes felebbezésnél szükebb körü s olcsóbb perorvoslat körülbelül következő szerkezettel birhatna.

Ki kellene terjednie az eljárási törvény minden oly kérdésére, melyről, kapcsolatban vizsgálva az ügy érdemével, kétségtelen, hogy az igazságos itélet akadályául szolgált. Ha tehát az eljárási törvény sértése az ügy érdemének helyes elbirálására mi befolyást sem gyakorolt, s nem gyakorolhat, az csupán azért, mert alaki sérelem, tekintetbe nem jöhet. A per formaságai azért vannak, hogy az igazság kideritését elő segitsék, de nem azért, hogy még akkor is az itélet megdöntésére felhasználtassanak, ha bizonyos, hogy azoknak megtartása nem volt szükséges.

2. Fel kellene ölelnie az anyagi jog feltünően helytelen alkalmazásának eseteit. Midőn a másodfoku bíróság az állandósitott peranyagból az ügyet eléggé felvilágositottnak látja, mind az alaki mind az anyagi jog megsértéséből eredő nehézményt azonnal orvosolja, s hozzon itéletet.

Az ellenkező esetben pedig a követendő jogszabálynak, esetleg az eljárás követendő irányának kijelölésével, a békebirót uj eljárásra utasitja, vagy pedig ha a birói függetlenség iránti tekintetből ugy kivánjuk, franczia módra, más békebiróhoz utalja az ügyet.

Ternovszky Béla,
kir. trvszéki biró.

(Vége követ.)

Böngészet a gyámügyi törvény tarlóján.

Fentebbi czim alatt e lapok mult évi 50. és folyó évi 1. számában érdekes eszmecsere fejlődött ki két szakférfiu közt azon kérdés fölött, hogy pazarlás esetén a gondnokság alá helyezés kinek az érdekében rendelhető el? hogy az 1861. évi országbirói ideigl. törvénykezési szabályok 4. §-a a gyámi törvény életbelépte után is irányadó-e? Más szavakkal, hogy csak azok érdekében rendelhető-e el a gondnokság, akik a pazarló irányában törvényes osztályrészre igénynyel birnak — avagy elrendelhető e magának a pazarlónak avagy oly rokonoknak érdekében is, a kik esetleg törvényes öröklési joggal igen, de köteles rész iránti igénynyel nem birnak, t. i. az oldalrokonok.

Zlinszky Imre ur az I. T. Sz. 4. §-át maig irányadónak állitja s abból vonja le következtetéseit, — ellenben Dr. Nagy Arpád ur ama §-t a gyámi törvény által leróttnak látja; azonban a nélkül, hogy helyette a gyámi törvény szabatos rendelkezést tartalmazna, és igy e kérdésre sem ad határozott feleletet.

Mindkét szakférfiu éles érveléssel vitatja tárgyát s önmagában mindenik képes volna meggyőzőleg hatni az olvasóra, de véleményeik egybevetve, tanulmányszerüleg összehasonlitva, csak azon meggyőződésre ébresztenek, hogy a törvényhozás e kérdés körül nagy hézagot hagyott, melyet az egyén — a család — és a közjó érdekében szabatos rendelkezéssel betölteni sürgős kötelessége.

Nem lehet czélom, hogy igénytelen nézetemnek egyik vagy másik oldalra latbavetésével akarjam tisztázni a kérdést; sőt ellenkezőleg, constatálni én azt akarom, hogy a kérdés a tételes törvényekből az által, hogy köztük akár a szerves összefüggést keressük, akár pedig egyiknek a másika által lerontását vitassuk — nem tisztázható: hogy akár egyik, akár a másik esetben csak chaosban vagyunk, melynek eloszlatását sem theoreticus fejtegetésektől, sem a bíróságok gyakorlati eljárásától nem várhatjuk — egyedül a törvényhozó pótintézkedéseitől.

A felvetett kérdés mindenesetre elég fontos, hogy annak nyomán nemcsak a kérdés megoldása czéljából, hanem általában szólhassunk ezen gondnoksági esethez; azért a tisztelt szerkesztőség szives engedelmével legyen szabad nekem is mint a közügy eme terén müködő egyik napszámosnak egyetmást elmondanom az I. T. Sz. 4. §-áról, annak értelmezéséről, annak alapján utat tört birói gyakorlatról, s végre ama §-nak a gyámi törvénynyel combinált összeségéből föltolakodó ellentétek s kételyekről.

Mindenekelőtt constatálhatni vélem, hogy alig van tér, melyen a bíróságok és a felek oly tájékozatlanságban, oly zürzavarban lettek volna mint a gondnoksági ügyek körül;

constatálhatom ezt számos a kezemen megfordult ügyiratokból.

Ugyanis a gyámi törvény életbelépte és az ideiglenes törv. szabályok előtt bármiként volt is régibb törvényeinkben meghatározva a gondnokság fogalma és annak hatálya az egyénre nézve, annyi bizonyos, hogy abban mindenkor az egyén cselekvési szabadságának korlátozását tekintették, és pedig nem csupán tárgyilagos értelemben a javakra nézve, hanem egyéb jogok gyakorlatában is. Csak a korlátozás mérve iránt lehettek eltérők a nézetek.

Ennek előrebocsájtásával vegyük figyelembe, hogy az I. T. Sz. 4. §-a csak azt mondja, miszerint «tékozlás eseteiben az egyenes leszármazó örökösök, ezek nem létében pedig a szülők törvényes osztályrészüket *zárlat* által biztosithatják»; tehát szól *a vagyon egy részére vitt zárlatról,* de egy hangot se szól *a személyre vetett gondnokságról*; és miért nem? Azért, mert a benne kifejezett czél nem az, hogy az egyén vétessék járszalagra, hanem hogy a lemenő, illetve felmenő örökös köteles része biztosittassék és ha e czélt a pazarló vagyonából kiszámitott köteles résznek lezárolásával elérte, ezentul az egyénnek minden további korlátozása tulmegy a törvényen — tehát törvénytelen.

A gondnokságnak szükségképeni követelménye, hogy az egyén vagyona zár alá vétessék, de valamely vagyon zár alá vétele még nem feltételezi az egyén személyes joggyakorlatának korlátozását, különösen nem akkor, midőn a zárlatnak is a vagyon csak egy részére van helye. Mi volt azonban ezen §. alapján a birói és gyámhatósági gyakorlat? minő volt azon járt ut, melyet Dr. NAGY ÁRPÁD szerint a régi törvény által kalauzolt gyakorlat tört a kitüzött (?) czél felé?

A helyett, hogy a tékozló vagyonából kiszámitott köteles rész lefoglaltatott volna, és a vagyon minősége (ingó, ingatlan, követelés) által igényelt módon biztosittatott volna, az ekként zár alá vett köteles rész fenntartás-gondozás-jövedelmeztetés czéljából egy zártartó — egy vagyonkezelő gondnok alá helyeztetett volna, a többi pedig a tékozló szabad rendelkezése vagy ha tetszik tékozlása alatt meghagyatott volna: mindezek helyett rendszerint zár alá vették a tékozlónak összes vagyonát, tehát a törvény világos rendelete ellenére többet mint a mennyit a törvény zár alá venni megengedett, többet mint a mennyit az örökös igénye megkivánt, s midőn ezen felül még gondnokság alá is helyezték, elvonták tőle egyéb polgári jogok gyakorlatát is — sujtották tehát kétszeresen! A gyámhatóság pedig kezeltette az egész vagyont; azt a vagyonrészt is gondnok kezelte, melynek nem csak kezelési joga, de állaga feletti szabadrendelkezés is a tulajdonost illette!

Hogy pedig az I. T. Sz. 4. §-a alapján jogéletünkben ily praxis fejlődhetett ki, már ezen körülmény élénken provocálja a törvényhozó figyelmét, mivel mintegy ösztönszerüleg nyilvánult benne és lett a nemzetben általánossá azon fölfogás, *hogy a tékozló elleni hatósági intézkedéseknek ne csak a köteles része jogosult örökös érdekében, hanem egyéb érdekek védelmére is kell hogy helye legyen,* — amire alább visszatérünk.

E közben megszületett a gyámügyi törvény, melyet sokan elkárhoztatnak, mivel talán még nem ismerhették fel, hogy hiányai mellett is sok irányban minő üdvös hatással van, és jelesen a gondnoksági ügyek körül létezett chaost is csak rendezgette. Ne igen kutassuk azt, hogy p. o. a pazarlás miatti gondnokság iránt való rendelkezéseiben mennyiben alapszik korábbi törvényen, jelesen az I. T. Sz. 4. §-án; hisz ha még annyira annak szellemét követné is, mit ér, ha a korábbi törvényt sem saját szellemében alkalmaztuk, hanem megállapitottunk attól eltérő 16 éves gyakorlatot. Ezen kutatásból csakis arról győződhetünk meg, hogy a törvényhozó az uj — a gyámügyi törvény alkotásánál épen nem járt el öntudatosan.

U. i. a sokszor idézett I. T. Sz. 4. §-a szerint a *zárlatot* kérheti az egyenes leszármazó örökös, és csak ilyennek nem létében (tehát csakis akkor) a szülő. A gyámi törvény 31. §-a szerint pedig vagy maga a gondnokság alá helyezendő, vagy a felmenő, vagy a lemenő ágbeli rokonai, és pedig az eljárást szabályozó 8476/878. sz. igazságügyminiszteri rendelet 29. §-a szerint akár együttesen, akár külön.

Mi e közt a hasonlat és mi a különbség? A hasonlat csakis az, hogy a fel- és lemenő ágbeli örökös mindkét törvény szerint kérelmezhet; különbség pedig az, hogy a gyámi törvény szerint a tékozló szülője kérelmezhet a tékozló leszármazói előtt, sőt azok mellőzésével is; továbbá kérelmezhetnek nemcsak a tékozló vagyonára zárt, hanem a tékozló személye ellen gondnokságot, és mivel ennek hatályát a vagyonra nézve a 33. §. 3. pontja akként praecisirozza, hogy a gondnokolt «magát le nem kötheti, jogokról le nem mondhat», ennélfogva a kérelem nemcsak a köteles résznek, hanem a gondnokolt összeg vagyonának zár alá vételére van irányozva.

De még szembeötlőbb a különbség, ha a gondnokságnak a személyre vonatkozó és a gyámügyi törvényben körülirt egyéb következményeit hasonlitjuk össze az I. T. Sz. 4. §-ban engedett zárlatnak észszerüleg megállapitható és fentebb már érintett következményeivel. Jelesen, ha a pazarlás miatti gondnokság czélja a gyámi törvény értelmében sem volna más, mint csupán a fel- és lemenő ágbeliek részére biztositani a köteles részt; mi által volna akkor indokolva a 33. §. 4. pontjának amaz általános intézkedése, hogy a gondnokság a gondnokoltnak cselekvési képességét korlátozza? mért nem érné be a törvény ezen korlátozásnak csupán a biztositandó köteles részre szoritásával. Mi által volna indokolva a 23. §. *a)* pontjának azon intézkedése, mely szerint a gondnokság a gondnokoltat legtermészetesebb egyik jogának, az atyai hatalom gyakorlatától, valamint számos más törvény szerint egyéb polgári jogok gyakorlatától fosztja meg? Minderre nem volna szükség, ha a gyámi törvény egyedül a köteles rész biztositására szoritkoznék, azért hát nem csatlakozhatom ZLINSZKY IMRE ur azon nézetéhez, hogy a zárlat pazarlás miatt ezentul is csak a törvényes osztályrész biztositása végett rendelhető el, — valamint nem látom igazolva azon nézetét, hogy a pazarlás miatti gondnokság alá helyezésnek magának a pazarlónak érdekében helye ezentul sem lehet; mert ugy a régibb gyakorlat szerint, valamint a gyámügyi törvény 31. §-a 1. pontja szerint maga a tékozló a nélkül is kérheti a gondnokságot, hogy köteles részre igényt tartó rokonai volnának, tehát fel kell tennünk, hogy egy józan pillanatban önmaga érdekében kéri azt. És ha már egyszer elrendeltetett, habár önkéntes is ez a gondnokság, azért föloldása nem rendelhető el föltétlenül a gondnokolt akaratnyilvánitása alapján, mert az eljárást szabályozó 8476/878. sz. igm. rendelet 48. §-a «a szükséghez képest a 34. §-ban meghatározott intézkedések megtartását» irja elő, tehát azon vizsgálatnak is helye van, hogy «esetleg vagyonát kezelni képes-e?» jeléül, hogy a törvényhozó és a végrehajtó hatalom igen is figyelembe vette magának a gondnokság alá helyezettnek saját érdekét is.

A főhiba tehát csak abban rejlik, hogy a törvényhozónak szeme előtt lebegett ugyan az I. T. Sz. 4. §-a, de a midőn nem maradt meg annak korlátai között, ujabb alkotásában nem volt öntudatos s innét a hézag; és e részben csak annyiban vagyok ellenvéleményben Dr. NAGY ÁRPÁD urral, hogy a hézag pótlását épen ugy nem várom a birói praxistól, mint a hogy fentebb érintettem birói praxist sem látom az I. T. Sz. 4. §-a szellemének megfelelőnek lenni, és ama gyakorlat által tört utat helyesnek.

Bosnyák László

somogymegyei árvaszéki ülnök.

(Vége kövtk.)

Szerkesztő: **Dárdai Sándor,** üllői ut 1. szám. Felelős szerkesztő: **Zlinszky Imre,** Wesselényi utcza 4. szám.

Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat.

Tizenötödik évfolyam. 8. SZ. Budapest, 1880. február 20.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA: *Wesselényi-utcza 4. sz., I. em.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *egyetem-utcza 4-ik szám*

Előfizetési dij: évelre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztokhöz.

TARTALOM: A birói kinevezések és előléptetések. Günther Antal urtól — Heti szemle. — Törvénykezési szemle: Böngészés a kisebb polgári peres ügyek mezején. Ternovszky Béla kir. törvényszéki biró urtól. — Böngészet a gyámügyi törvény tarlóján. Bosnyák László somogymegyei árvaszéki ülnök urtól.

MELLÉKLET: Telekkönyvi Közlöny. — Curiai határozatok.

A birói kinevezések és előléptetések.

VII.

Az 1869. évi junius 18-ikán kihirdetett birói szervezeti törvény 17-ik szakasza szerint senki sem neveztethetik ki biróvá, pótbiróvá, vagy királyi ügyészszé, ha nem töltöte be *huszonötödik* évét, ha nem jogtudor, ha nem müködött akár mint biró, akár mint ügyvéd, vagy mint jogtanár valamely állami egyetemen legalább is két éven át. [1]

Az elnöki és alelnöki állásokra betöltött 27 éves kor és öt évi gyakorlat kivántatik meg a fentebb megnevezett szakokban. [2]

A candidatióra nézve ugyanezen törvény azon rendelkezést tartalmazza, hogy ha valamely elnöki, vagy alelnöki állás üresedik meg az első foku törvényszéknél, ezen törvényszék erről a felebbviteli törvényszék elnökét értesiti, valamint a kir. ügyész a főügyészt értesiti és ugyanoly módon történik a candidatio, mint azt a tanácsokra nézve előadtuk. A praesentatiót a maga részéről azon tartományi tanács gyakorolja, melynek területén az illető hely betöltendő. [3]

Hogy mily mély gyökeret vert a candidatio elvének gyakorlati alkalmazása Belgiumban, annak igazolására elég legyen felemlitenünk, hogy az még a kezelő személyzet egyes állomásaira is kiterjed. Igy a greffier helyettesek szintén a király által neveztetnek ki, de candidationalis lajstromok alapján, melyek egyikét a bíróság elnöke, másikát a greffier terjeszti elő. [4]

Az idézett törveny a semmitőszék elnökére nézve szintén megszabja az ezen állás elnyerésére szükséges kort és azt a betöltött 35 évhez köti, mi megfelel az ezen magas állás elnyerésére megkivántató ügyvédi, vagy birói gyakorlat nagyobb tartamának.

A candidationalis jog Belgiumban ősi hagyományokon alapszik s mindenkor a legszigoruabban megtartatott és gyakoroltatott. A jury intézménye mellett, mely közelebb hozza az állampolgári társadalmat a bíróságok müködéséhez, a közvetlenség rendszere és a legtágabb körü nyilvánosság következtében, bármily complicált legyen is a candidatiónak Belgiumban gyakorolt módja, s bármily tökéletlen legyen is annak conceptiója, általában el van ismerve, hogy az 1831-iki alkotmánytörvény által megalapitott belga birósági szervezet egy félszázad leforgása alatt kielégitőleg müködött s nem igen adott panaszra okot. A belga bíróság kiváló tiszteletet vivott ki hazájában és tehetségek s kitünőségek tekintetében közbecsülésnek örvendő diszes testületet képez. Csupán néha néha merül fel a nyilvánosság terén, mi nagyon természetes, egy és más irányu megjegyzés, midőn oly egyének vannak érdekelve valamely ügyben, kik a birói helyek betöltésére nézve befolyással birnak. [5]

Szükségtelen mondanunk, hogy e körülményt magunk is a lehető legsajnosabb jelenségnek tartjuk, mert mi sem árt inkább a birói tekintélynek, mint ha a biráskodást a közvélemény nem fogadja és nem kiséri amaz erkölcsi megnyugvással, melyet a legteljesebb pártatlanság tudata éleszthet csak és tarthat fenn a polgárok kebelében. Ugy látszik azonban, hogy e tekintetben a felmerült panaszok a nyilvánosság szabad terén teljes orvoslást és megnyugtatást igértek, mert alig képzelhető, hogy alkotmányos jogaira oly féltékeny nemzet, mint a belga, nem igyekezett volna gyökerestől kiirtani oly szervezetet, mely valódi visszaélések kutforrásává vált.

Másrészről azonban nem szabad felednünk azt sem, hogy Belgiumban a politikai testületek biró-ajánlati joga régi szabadalmak maradványa, mit bizonyit azon körülmény is, hogy a mellett, hogy a tartományi tanácsoknak még napjainkban is meg van e joguk, egyes városoknak külön-külön ajánlati joguk van. Igy Antwerpennek, Brabantnak és Hannautnak joga van a brüsseli főtörvényszéknél nehány birói állásra nézve a candidatiót gyakorolni.

Ha tekintjük ama kiváló és nagy mérvü politikai befolyást, melyet Belgiumban egyes városok és különösen a tartományi tanácsok gyakorolnak, az ezek által gyakorolt birói candidatió egészen más szinben fog feltünni, mint pl. azon conceptio, melyet Favre általunk ismertetett javaslatában a franczia birói szervezetre nézve ajánlott.

Favre a birói nepotismus érvényre jutását akarja meggátolni az által, hogy a birói candidatióba politikai testületeknek is befolyást kiván engedni s azt hiszi, hogy ez által uj elemet fog érvényre juttatni a birói szervezet kiegészitése terén, mely életadólag és felfrissitőleg fogja ott éreztetni hatását. E javaslatnak nézetünk szerint egyik nagy árnyoldala az, hogy politikai

[1] *Loi sur l'organisation judiciaire* promulgée le 18 juin 1869, Bruxelles. Art. 17. Nul ne peut être nommé juge ou juge suppléant, ou procureur du roi, s'il n'est âgé de vingt-cinq ans accomplis, s'il n'est docteur en droit et s'il n'a exercé de fonctions judiciaires, ou suivi le barreau, ou enseigné le droit dans une université de l'Etat pendant au moins deux ans.

[2] Id. törvény. Art. 18.

[3] Id. törvény. Art. 19. Lorsqu'une place de président ou de vice-premier devienne vacante, le tribunal en avertit le premier président de la cour d'appel, et le procureur du roi en donne avis au procureur général. Les formes précédentes pour la présentation aux places de conseillers sont observées. La présentation appartient au conseil de la province où la place est vacante.

[4] Id. törvény. Art. 27. Greffier-adjoints sont nommés par le roi sur deux listes doubles présentées l'une par le président et l'autre par le greffier du tribunal.

[5] Emile Flourens id. m. 53. Malgré ces imperfections, l'organisation judiciaire établie par la constitution de 1831 fonctionne en Belgique depuis près d'un demi-siècle sans avoir soulevé de graves objections. La magistrature est honorée dans ce pays et présente un ensemble respectable de lumières et de talent. Parfois pourtant, ces vices se révèlent et l'on voit chez nos voisins un spectacte qui, jusqu'à ce jour, nous a été épargné. L'opinion se revolte contre des décisions judiciaires rendues dans des questions où se trouvent compromis les intérêts de personnages influents passant pour avoir en leurs mains les listes de présentation.

testületek befolyását akarja bevinni oda, honnan azt másutt lehetőleg kiküszöbölni, vagy ha már megvan, azt lehetőleg gyengiteni akarják.

Igy a magunk részéről épen abban találjuk a belga bíróságoknak adott candidationalis jog jelentőségét, hogy az az egyes politikai testületeknek adott s régóta meglevő biróküldési jog ellensulyozására és lehető gyengitésére szolgál, vagyis, hogy a politikai testületek befolyásának és ezen befolyás veszélyének paralysálására szolgál a birói testületek candidatiója, és nem megforditva.

Megerősit e feltevésünkben azon körülmény, hogy egyes városoknak birói candidalási joga maig concessióként tartatott fenn s e jog külön ordonnance-ok által adatott századok előtt a belga tartománybeli egyes városoknak is. Igy V. Károly feljogositotta a malinesi nagy tanácsot, hogy minden birói állásra erényes, jó erkölcsü, tapasztalt, alkalmas és derék három férfiut ajánljon «trois personnages vertueux, de bonnes moeurs, experts, idoines et suffisants». E jog visszanyulik a 13., 14. és 15-ik századok történelmébe s eredetét azon időből veszi, midőn a birói és közigazgatási teendők elválasztva nem voltak s a biráskodás nagy részben politikai, illetőleg közigazgatási testületek és közegek joga volt.

XII. Lajos 1499-iki édit-jének 47-ik czikkében azt mondja, hogy «a kerületi főnökök, senescalcusok és más biráink az emlitett székek senescalcusainknak és egyéb tisztjeink teljes ülésében választassanak, meghivatván a mi baillünk a szünet után 15 napon belül.[6] 1560-ban a következő rendelkezés vétetett fel az orléansi rendek sürgetésére: A mi alantabb és alsóbb foku székeket illeti, azon székünk tisztjei, melyben az illető állás megüresedik, három nap alatt összegyülnek és meghiván a *maireket,* a szabinusokat és a város tanácsosait, három egyént választanak, kiket lelkiismeretük szerint a legalkalmasabbaknak és legderekabbaknak ismernek és azokat nekünk meg fogják nevezni és elénk terjeszteni, hogy a három közöl annak kinevezése iránt intézkedjünk, kit megfelelőnek fogunk tartani.[7]

A belga alkotmány e régi traditiókat elevenitette fel, midőn meghagyta és illetőleg részben visszaállitotta egyes kiválóbb városoknak, és az ezek által gyakorolt politikai jogok compensatiojaként adta meg a tartományi tanácsoknak is a biró candidálási jogot; de másrészt kellő ellensulyt igyekezett e befolyásokkal szembe állitani akkor, midőn maguknak a birói testületeknek is biztositotta a candidatio jogát. Épen e történeti fejlődés mutatja, hogy nem a birói nepotismus esetleges kifejlődésének meggátlására adatott meg, mint sokan hinni szeretik, politikai testületeknek a candidatio joga, hanem a politikai testületeknek régi hagyományokon alapuló és természetszerüleg localis érdekek által vezetett és már létező befolyásának paralyzálására biztosittatott a bíróságoknak mint szaktestületeknek competens és csak az igazságszolgáltatás érdekét szem előtt tartó befolyása a kinevezésekre.

És a mily helytelennek tartjuk, hogy FAVRE az ő javaslatában most utólag politikai testületek közremüködését igényli a birói kinevezések tekintetében, ép oly igazoltan hivatkozhatunk Belgium alkotmánytörvényére, mely meggyőződésünk szerint épen e politikai befolyás gyengitésére és ellensulyozására biztositott a bíróságoknak a saját körükben megürülő állomások betöltésére hatályos befolyást.

Günther Antal.

[6] HENRION DE PANSEY. Nous ordonnons, que l'élection des lieutenans des baitlis, sénechaux et autres nos juges se fera en l'auditoire desdits siges, appelés nos baillis, sénechaux et autres nos officiers dedans quinze jour aprés la réaction desdits offices.

HENRION DE PANSEY. Quant aux siéges subalternes et inférieurs, nos officiers du siége où l'office sera vacant s'assembleront dedans trois jours et appelés: les *maires*, échevins, conseillers capitouls *de la ville*, éliront trois personna es qu'ils connoiteront en leur conscience les plus suffisants et capables qu'ils nous nommeront en leur conscience les plus nomination pourvoir celui des trois qu'aviseront. (Art. 39.)

Heti szemle.

(A büntetőtörvénykönyv életbeléptetése. A sajtóügyi biráskodás. Illetőségi összeütközés. Ferenczy Nep. János halála.)

A képviselőház igazságügyi bizottsága a büntetőtörvénykönyv életbeléptetése iránti javaslat tárgyalásánál a büntetőtörvénykönyv egy nem kis hibájára akadt, ugyanis oly ügyvéd, ki a büntetőtörvénykönyv szerint 10 évi börtönbüntetésre itéltetett, ha kiszabadul, ügyvédségét folytathatja; mig a fegyelmi eljárás folytán elmozditott ügyvéd ettől örökre el lenne zárva. Ez anomalia megszüntetése felett hosszabb vita fejlődött, melynek eredménye e szakasz függőben hagyása lett.

A tanácskozás további legérdekesebb mozzanatait *Dr. Dárday Sándor* két rendbeli inditványa képezte. Az elsőt a javaslat 38. és 39. §§-ai módositásaként terjesztette elő, s mely szerint a pesti dologház, mely javitó intézetként lett megalapitva, e rendeltetésének a büntetőtörvénykönyv szellemében visszaadandó, s az igazságügyminiszter felhivandó, hogy a feltételes szabadon bocsátások tárgyában két év mulva kimutatást terjeszszen elő a ház elé. A javaslat Pauler miniszter helyeslésével találkozván, elfogadtatott.

A másik még fontosabb volt, s oda irányult, hogy azon eddig az esküdtszékek hatásköréhez tartozott vétségek, melyek az uj büntetőtörvénykönyv értelmében csakis a sértett fél panaszára üldözhetők, a kir. törvényszékek hatáskörébe utaltassanak.

Dárday Sándor kiemelte azon tulenyhe és a magánbecsületnek elég biztositékot nem nyujtó eljárást, melyet az esküdtszékek a sajtó terén elkövetett sértések megtorlásánál tanusitanak, s melynek következtében egyesek a párbajhoz, mint becsületvédő eszközhöz kénytelenek menekülni. Ő szükségesnek látja, hogy a politikai természetü vétségek felett esküdtszékek itéljenek. De a magán természetü sértések megtorlása inkább bizható független, kinevezett birákra.

Chorin Ferencz a maga részéről szintén kijelenti, hogy e nagy fontosságu kérdés tüzetes tárgyalásába bocsátkozni ezuttal nem akar. De rögtön kiemeli, hogy a szóba hozott kérdés a legeminensebb politikai kérdések közé tartozik, melyek — nézete szerint — incidentaliter, a sajtótörvényekből mintegy kiszakitva, a büntetetörvénykönyv keretében helyesen meg nem oldhatók.

Ily imminens kérdésben a kezdeményezési jog helyesen nem a jogügyi bizottságot, hanem egyedül a kormányt illeti.

Ha a kormány szükségesnek és helyesnek találja a sajtószabadság megszoritását, birjon bátorsággal ezt a képviselőházban nyiltan bevallani és a kérdés keresztülviteléhez állását kötni.

A kormányelnök ugy is kijelentette az utczai zavargások tárgyalása alkalmával a képviselőházban, hogy a társadalom védelmére bizonyos megszoritásokat tartalmazó törvényjavaslatokat szándékozik beterjeszteni a háznak, melyek megszavazását bizalmi kérdésnek tekinti.

Az érdemre nézve szóló annyit jegyez meg, hogy még eddig minden reactio minden országban a sajtószabadság és az esküdtszéki competentia megszoritásával vette kezdetét.

Mindenütt a fenyegetett társadalmi érdek és a sértett magánbecsület nevében követelték a sajtószabadság megszoritását, holott a valódi indok mindig politikai tendentiákból született. És e téren csakugyan áll az a franczia közmondás, hogy az első lépés nehéz; s ha megszorittatik egy kérdésben az esküdtszék, miután a határvonal megállapitása a magánvád és a közvád közt lehetetlen, annak szükség-

képeni következménye, az esküdtszékek hatáskörének átruházása a rendes bíróságokra.

Ha miniszter, köztisztviselő vagy közmegbizatásban részesülő egyén támadtatik meg sajtó utján, ki az a ki megmondaná, hogy hol végződik a közférfiu és hol kezdődik a magánember ellen intézett becsületsértés? Ha az igy sértett felekre bizzák a competentia megállapitását, nagyon valószinü, hogy azok mindannyiszor a rendes bíróságokhoz fognak fordulni. Ha azonban inditványozó a közpályán levő magánbecsület ellen elkövetett sértéseket az esküdtszékek competentiája alatt akarja meghagyni, akkor inditványának gyakorlati értéke nincsen, mert az ilyen sértések legnagyobb része a közpályán müködő egyének ellen irányul.

Szóló az 1848-ki sajtótörvényekben megállapitott esküdtszéki competentiák minden megszoritását perhorrescálja.

A sajtó visszaéléseket követett el, de mégis a nemzeti jogok védelmének nagy tényezője, melynek megszoritását speciális politikai viszonyaink közt veszélyes hátralépésnek tartaná.

Pauler Tivadar igazságügyminiszter kijelenti, hogy nézete szerint a sajtószabadság és esküdtszéki competentia közt szükségképi kapcsolat nincsen. — Lehet nagymérvü sajtószabadság ott is, a hol azoknak elbirálása a független, elmozdithatlan birákra van bizva. Tagadhatatlan, hogy az esküdtszéki eljárás a sértett magánbecsület megvédésére eddigelé elég hatályosnak nem bizonyult. Különben, miután az inditvány tárgyalása elhalasztatott, a maga álláspontját a dolog érdemleges tárgyalása alkalmával fogja jelezni.

Dárday Sándor kijelenti, hogy inditványát, nem érintkezve sem kormánynyal, sem miniszterrel, mint képviselő tette, s ha a bizottságban kisebbségben marad, inditványát a házban megujitani fogja. Már 1873-ban a magyar jogászgyülés nagy gyülésén hasontermészetü inditványt tett, mely akkor mellőztetett. Inditványa nem veszélyezteti a sajtószabadságot, melyet legjobban igazol a német «Journalistentag» közgyüléséből a német parlament elé beterjesztett törvényjavaslat, melyben az esküdtszéki illetékesség csak a politikai természetü vétségekre kéretik kiterjesztetni. Az 1878-iki frankfurti parlamentben megállapitott javaslat a magánsértések elbirálását szintén a rendes bíróságokra ruházta. Angliában a biró utasitást ád az esküdteknek. Már pedig Anglia a sajtószabadság hazája.

Horváth Lajos ezen nagyfontosságu inditvány felett a vitát akkorra akarja halasztani, mikor annak érdemleges eldöntése kerül szőnyegre. Kéri azonban Dárdayt, hogy az inditványt irásban, szabatosan formulázva terjeszsze be, mert annak hordereje legjobban akkor fog kitünni.

Ez alkalommal felemlitendőnek tartjuk, hogy Dr. Dárday Sándornak hason irányban az *Ellenőr* hasábjain irt czikksorozata folytán *Kőrösy Sándor* tanárnak a *Hon*-ban megjelent válaszában foglalt ama passust, mely szerint e czikk mint vélemény jelent meg az 1873-iki *Magyar Jogászgyülésen*, oda magyarázza, mintha Dárday czikkét e véleményből plagizálta volna. Mi nem igy áll, mert a *Kőrösy* által emlitett véleményt Dárday maga irta, s ugy hiszszük, hogy elvhű embernek nézeteit érvényre juttatni akkor, ha annak idejét látja, mindenkor kötelessége, s ezért Dárday megrovást nem érdemelhet, sőt ellenkezőleg, hogy már 1873. évben hason nézetének adott kifejezést, tanusitja, mily alaptalan volt azok gyanusitása, kik a mondott czikkében foglalt nézeteket az utóbbi események következtében származottaknak, s illetve a kormány iránti tulbuzgó hüségének rótták fel.

Ismét illetőségi összeütközést kell konstatálnunk, mely a bíróság s közigazgatási hatóság között merült fel, s mely jelenleg eldöntés végett a minisztertanács előtt fekszik. Az eset ugyanis az, hogy betegápolási költségek az illető ingó vagyonából behajthatók nem lévén, az illető szolgabiró megkereste a járásbiróságot, hogy a végrehajtást az ingatlanokra foganatositsa. Az ügy a semmitőszékhez kerülvén, az kimondotta, hogy a gyógyitási költségek behajtása semmi esetben sem tartozik a bíróságok köréhez. Tehát ismét azon sajátlagos eset áll elő, hogy nem a közigazgatási hatóság kiván tulterjeszkedni, hanem a bíróság odáz el ügyet hatásköréből. Magára az esetre vonatkozólag egyelőre csak annyit jegyzünk meg, hogy el nem képzelhetjük, miként foganatositaná a közigazgatási hatóság az ingatlanokra a végrehajtást.

Fájdalommal kell végül registrálnunk *Ferenczy Nep. Jánosnak* a legfőbb itélőszék egyik legszorgalmasabb és legképzettebb birájának elhunytát. Ferenczy Aradon 1822. évben született. Először a közigazgatási pályán müködött, majd átlépett a birói pályára, melyen fokonként felebb haladva, 1879. évben legfőbb itélőszéki biróvá neveztetett ki, hol alig egy évi szolgálat után a halál szélhüdés folytán, mely hivatalos müködése közben, az ülés alatt érte, a birói körök nagy fájdalmára, elhunyt. Béke hamvaira!

TÖRVÉNYKEZESI SZEMLE.

Böngészés a kisebb polgári peres ügyek mezején.

(Vége.)

A másod foku bíróság határozata a békebiróra kötelező, de akár követi akár nem, második itélete felebbezéssel többé meg nem támadható; s végérvényes.

A másodfoku határozat megtartatásának garantiája az, hogy ezen esetben a békebiró ellen inditandó fegyelmi eljárásnak vagy kártéritési pernek biztos alapja lesz, s a békebiró felmentést csak oly esetben remélhet, ha kimutatja, a másodfoku bíróság határozatával szemben is, itéletének helyesebb voltát.

Szükséges pedig az emlitett korlátoló intézkedés, mivel különben a per sohasem érne véget.

A békebiró itéletének végrehajthatóságát az 1877. évi 22. t. cz. 61. §-ának korlátjai közt a felebbezés daczára is fentartandónak vélem, mert egyrészt, ha gyorsan járunk el, a végrehajtást még mindig a foglalás stádiumában találhatja a másodfoku bíróság határozata, s másrészt, mert a bérletből-haszonbérletből való kimozditás, azokba behelyezés vagy a sommás visszahelyezés iránti pereknek sürgős természete kellőleg indokolja, hogy még a reexecutió bajainak árán is előnyt adjunk az ügy haladéktalan, bár esetleg csak ideiglenes elrendezésének.

A másod bíróság feloldó határozatának oly hatály tulajdonitandó, hogy a végrehajtást azon stadiumban, a melyben találja, megakaszsza.

A semmiségi panasz utján orvoslandó esetek ugyanazok maradnának, a melyek a törvény 57. §-ában felsorolvák, s jelenleg is semmiségi panasz alapját képezik.

Ha még az ajánlottam perorvoslati rendszert is sokalnók, intézzük el legalább ugy az ügyet, hogy a pert ujitó alperes, ha kivánja, más az ugyanazon vagy a szomszéd kerületbeli békebirák közzül választandó biró előtt érvényesithesse jogát. Ez ugyan ellenére van a hagyományos szokásnak és az eddig uralgó elméletnek, mely a perujitást nem számitja az átszármaztató hatályu perorvoslatok sorába, de végre is a felebbezésnek és perujitásnak ezen keveréke gyakorlatilag mégis nyujthat némi előnyt. Nagy vivmány nem lenne, de a legkirivóbb helytelenségek sok esetben orvosoltathatnának, s már ez is előny. Az ujitott per biráját nem fogja az alapper birájának itélete annyira kötni, hogy jobb meggyőződése ellenére annál maradjon, nem lesz oly

nehezen capacitálható mint az alapper birája, s az alapperbeli itélet mégis fog annyi nyomást gyakorolni reá, hogy nagy szükség és tüzetes indokolás nélkül félre ne tegye.

Nem is lenne nagy horrendum e mód, mert ha felperes választhatja több békebiró közzül a neki tetszőt, miért ne birjon hason joggal a pert ujitó alperes is.

Megjegyzem, hogy a végrehajtás folyamában elkövethető sérelmek ellen az 1877. 22. t. cz. 78. és 79. §§-ai által adott orvoslatokkal eddig még boldogultunk.

Ezzel befejeztem volna a böngészést. Értekezésemet azon óhajjal zárom be, hogy az 1877. évi 22. t. czikk hiányain mielőbb segitve legyen. A segitség valóban sürgős, s a tárgyalt kérdésnek háttere tágabb, mintsem első pillanatra látszik. Ma már senki sem élhet csalódásban az iránt, hogy az ugynevezett socialisticus mozgalmak egy közeledő hatalmas társadalmi forradalomnak előjelei, a tizenkilenczedik század eszméinek érő gyümölcsei. E mozgalom fogja megszabni a jövő kor történetének irányát. A socialismus, mint minden történetileg fejlődő irányeszme feltartóztathatlanul fog előre rohanni, s minden utjában álló akadály daczára érvényesülésre törekedni. Ezen mozgalom természetében fekszik, miszerint harczosait épen azon néprétegekből toborzandja leginkább, melyeknek a bagatell-eljárást szántuk.

Már BODIN állitotta fel azon elvet, hogy oly társadalmi átalakulásokkal szemben, melyek feltartóztathatlanok, legbölcsebb politika az átmenetek megkönnyitése. Ezen elv kétségtelenül helyes, ez kivánja meg, hogy lehető czélszerüen rendezzük el a szegényebb sorsuak pereinek elintézési módját. Ha valahol, ugy e téren ügyeljünk arra, hogy a nép, peres viszonyainak ne csak olcsó, hanem mindenek felett igazságos eldöntését találhassa meg.

Ne vigyük odáig a dolgot, hogy a népben megrendüljön a jogérzet, midőn kétségtelenül kimutatható igazságtalanságot kénytelen elszenvedni, a nélkül hogy közvetl n s hatályos orvosszere legyen. Nem-e irigységet keltend a szegényben az, hogy neki egy foruma sincsen, mely az elsőfoku biró által szenvedett sérelem iránti panaszát meghallgassa, mig a gazdag akár kettőben válogathat.

Nem szabad tehát oly eljárási törvényt fentartanunk, mely mellett a legfeltünőbb, magának a népnek is szembeötlő jogtalanság jogerejüvé válhatik, ezt ha szükséges, még pénzáldozatok árán is köteles az állam, — jövőjére való tekintetből — elháritani.

A népnél kifejlődött élénk jogérzet, a törvények tisztelete, annak tudata, hogy mindenkinek jogai kellően védettek, lassitani s enyhiteni fogja a socialis forradalom haladását; a törvény keretén belüli érvényesülésre szoktatja azt.

Lépten-nyomon szenvedett jogsérelem, azon meggyőződés, hogy nem tisztelt s nem védett jogai veszélyeztetésével ugy sem veszthet sokat, alkalmas gyuanyagot halmoz fel a nép kedélyében, melyet az első gyujtó szikra a legrombolóbb elemmé hevithet.

Ternovszky Béla,
kir. trvszéki biró.

Böngészet a gyámügyi törvény tarlóján.

Kell tehát, hogy a hézagot maga a törvényhozó pótolja, és ha az ügynek igazán akarunk szolgálni, ne érjük be azzal, hogy összehasonlitásokból törekedjünk alkotni követendő szabályt, hanem nógassuk cselekvésre a törvényhozást.

Legyen szabad ez irányban is némelyeket elmondanom. Nézetem szerint a törvényhozó ezen munkájában az egyedül helyes kiindulás azon kérdés előleges megoldása volna, hogy a tékozlás által, az egyénhezi viszonyukból kifolyólag kik? mely oldalról? és mely mértékig vannak érdekelve? Erre pedig következőkben találom meg a választ.

Az anyagi öröklési jogot szabályozó I. T. Sz. 7. §-a a leszármazó egyenes örökösnek vagy az életben lévő szülőnek jogot ad a törvényes osztályrészre.

A további §§. szabályozzák a törvényes öröklést a felmenő-lemenő- és oldalági rokonokra nézve, valamint a hitvestárs jogait. Ezen rokonok és a hitvestárs érdekét tehát a legélénkebben érinti a rokon, illetve férj vagyoni állapotának fenntartása; és hogy érdekeik érvényesülhessenek, hogy jogaik illusoriussá ne váljanak, azok védelmére nekik az alkalmas módot megadni kell.

De a jogos-igények különbözősége már maga előirja a biztositási módok különbözőségét, és a mig p. o. a törvényes osztályrészre igényt tartók nem szorithatók egyedül a pazarlás begyőzött esetére (minthogy p. o. valamely jóindulatu maniaval üzött helytelen speculatio az egyébként zsugori embert előbb is teheti tönkre a dorbézoló tékozlásnál — az igénylőre pedig vajmi egyre megy ki, hogy ez vagy amaz okból esik-e el jogától) — odáig másrészt a törvényes örökösök ily biztositást csakis pazarlás esetén igényelhetnek, mert ezek joga a pazarló végrendelkezésétől avagy ennek elmulasztásától függ, tehát nem feltétlen; de igényelhetik a pazarlás elleni intézkedést azon okból is, mivel a törvény többszörösen rójja rájuk azon terhet, hogy a vagyontalan rokont első sorban eltartsák, gondozzák.

Az első esetben tehát a személy gondnokság alá vetésének helye sincs, utóbbiban igen.

Továbbá a községek rendezéséről szóló 1871. évi XVIII. t. cz. 131. §-a a közsegélyre szorult vagyontalanok eltartásának terhét első sorban a községre, azután a törvényhatóságra, végre az államra rójja; és figyelembe veendő még az is, hogy a pazarlás (a köznépnél rendszerint) nagymérvü iszákossággal járván, a testi elkorcsosulást is vonja maga után, és az előbbi korcsmatőteléket a kórházak tőtelékévé teszi. A nyilvános betegápolás költségeinek fedezéséről alkotott 1875. évi III. törv. cz. az ilyenek költségeinek fedezését — vagyonnal biró rokonok hiányában ismét a község — törvényhatóság — illetve az állam terhére rójja. Már pedig aki bizonyos sajnos körülmények beálltával valamely terhet viselni köteleztetik, annak *legyen* joga a teher föltételeinek beállta ellen védekezni, habár némileg az egyéni szabadság rovására is; mert az egyéni szabadság sem terjedhet odáig, hogy ferde érvényesitésének következményeiben a család — község — illetve államnak essék terhére.

Ebből kifolyólag, a társadalmi köteléknél fogva általában, valamint egyes külön törvények intézkedései folytán is, a tékozlás a családon kivül érinti a község — törvényhatóság — és az állam érdekét is, és épen azért ezeknek is megadandó a kellő befolyás a pazarlás korlátozására.

Midőn tehát a törvényes osztályrész biztositását elkülönitendőnek vélem a szorosan vett gondnoksági esetektől, a gyámi törvénynek a pazarlás miatti gondnokságra vonatkozó intézkedéseit általános vonásokban akként vélném módositandónak, illetve kiegészitendőnek, hogy a törvényes osztályrészre jogositottak az illetőnek akár pazarlása folytán, akár pedig más olynemü cselekményei folytán, melyek vagyonának tönkretételét vagy tetemes megrongálását valószinü kilátásba helyezik, a törvényes osztályrész erejéig kérhessenek zárlatot; érintetlenül hagyatván ez által a fölösleg vagyon és az egyénnek e fölötti szabad rendelkezése ugy egyéb családi és polgári jogainak gyakorlása; pazarlás esetén azonban ugyanazok a gondnokságot is kérhessék, valamint kérhessék az oldalrokonok és hitestárs, nem különben a község — törvényhatóság — és az állam (tehát a közjó) érdekében a tiszti ügyész, a fennforgó körülményekhez képest a cselekvési szabadságnak abból folyó minden korlátozásaival és az összes vagyon zár alá vételével.

Mivel pedig megeshetik, hogy valakinek semmi nemü rokona sincs és talán épen e fölötti bujában kezdi pazarolni összeszerzett 100 ezer forintját, s midőn p. o. 20 ezeret elvert, gondnoksággal sujtják, zár alá veszik még létező 80 ezer forintját, holott eltartására és a közérdek védelmére untig elég volna abból 10 ezer forint: azért a közérdek védelmére a körülményekhez képest elég volna a vagyonnak esetleg egy részének zár alá vétele, a már kieszközölt gondnokság esetén pedig az egyéni szabadság védelmére a gondnokolt által inditható zárlat korlátozási keresetnek lehetne helye, melyben a társadalmi állás, megszokott életmód és az államra nehezedhető terhek volnának a kérelem eldöntésénél irányadók.

— — — — — — — — — — — — —

Végül minthogy épen gondnokságról értekezünk, fölvetek egy kérdést a létező törvény alapján, ugyanis a gyámügyi törvény 33. § a értelmében a gondnokolt által visszteher nélkül szerzett vagyon, az egyén rendelkezési képességét illetőleg, minő tekintetek alá jön?

Bosnyák László,
somogymegyei árvaszéki ülnök.

Szerkesztő: **Dárdai Sándor,** üllői ut 1. szám. Felelős szerkesztő: **Zlinszky Imre,** Wesselényi utcza 4. szám.
Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat.

Tizenötödik évfolyam. 9. SZ. Budapest, 1880. február 27.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA: *Wesselényi-utcza 4. sz., I. em.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 „ **A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztőkhöz.**

TARTALOM: A birói kinevezések és előléptetések. Günther Antal ügyvéd urtól. — Mozgalmak a felsőbb oktatás reformja tárgyában Franczia-országban. Dr. Nagy Dezső egyetemi magán tanár urtól. — Heti szemle. — Törvénykezési szemle: A törvényszékek száma, tekintettel azok teendőire. Dr. Weiss Ignácz brassói ügyvéd urtól. — Bekebelezett és előjegyzett tulajdonos, és árverés a tulajdonjog előjegyzése után nyert zálogjog alapján. Dr. Imling Konrád, kir. törvényszéki biró urtól. — A semmitőszék és a váltóeljárás 30. §-a. Dr. Stern Miksa budapesti ügyvéd urtól.

MELLÉKLET: Curiai határozatok.

A birói kinevezések és előléptetések.

VIII.

Kiválólag érdekes felvetett kérdésünk szempontjából *Anglia* birósági szervezete, melyben az *előléptetésnek* a continens hivatali organismusában rendszerré fejlődött fogalma *teljesen ismeretlen.*

Ha végig tekintünk ama történelmi fejleményeken, melyeken Auglia birói szervezete keresztülment, csodálattal szemléljük amaz életerős szellemet, mely Anglia birói institutióit megalkotta, mely azoknak inponáló jellegét képezi. A feudális kor hagyományait az európai continensen rég elseperte az idők vihara; mig Angliában épen amaz institutiók müködnek ma is kiváló sikerrel, melyek a feudális viszonyok között vertek gyökeret a nép életében, s melyeket megnemesitett és megerősitett, de lényegökből alig vetkőztetett ki a modern haladás befolyása.

A társadalom önkormányzatában rejlő és ebben fejlődő hatalmas nemzeti közlelkiismeret nyilvánul Anglia összes intézményeiben s ebből fejlődött ki a birói szervezetben is amaz erőteljes testületi szellem, mely annak egyik legkiválóbb sajátságát képezi.

Csak a történelmi fejlődés folytonossága képes ily eredményeket létrehozni és ott, a hol ez nincs meg, vajmi bajos, sőt talán egyenesen lehetetlen azokat törvényhozási intézkedések által megalkotni.

Az angol társadalom és a bíróságok között ős idők óta fennálló kapcsolat létezik, mely a politikai hatalom megosztásában leli erejét és létokát.

Az angol biráskodás ugy legfelső, mint legalsó fokán a nemzet önkormányzatának tényezői müködnek, s mint a jogászgyülés elé terjesztett véleményemben jeleztem, a continentális viszonyok szempontjából meglepetve tapasztaljuk, hogy ama két polus, melyen Anglia birói szervezete nyugszik, az angol társadalom szervezetének is sarkpontját képezi.

Az angol biráskodás a legalsó fokon a társadalom nobile officiuma, a legfelső fokon társadalmi repraesentatió attribituma; de sem itt, sem ott nem az, a mivé a continensen vált: nem szakszerü hivatal.

A tulajdonképeni szakszerü biráskodás az igazságszolgáltatás e két rétege között fejlődött ki s igy már ezen oknál fogva is a biráskodás *összes organumain* végig vonuló hierachicus hivatalnoki szervezetről szó sem lehet. De a fizetett és kinevezett birák által gyakorolt igazságszolgáltatás körében is a continentális állapotoktól lényegesen eltérő viszonyokat találunk.

E körben is ősi traditiók éreztetik hatalmas befolyásukat, s épen e befolyások okozzák, hogy e szakszerü birói testület sem ölthette magára azon kizárólagos szervezetet, melyet a hivatalnoki hierarchia államaiban tapasztalunk.

A hivatásszerü angol birák birói müködésükben folytonos érintkezesben állanak a társadalommal, az annak körében müködő esküdtek itéleteire alkalmazzák a jogot és törvényt s midőn egyfelől igy birói müködésükben is a társadalom közremüködésére vannak utalva, másfelől szakadatlan és folytonos összeköttetésben maradnak az ügyvédi karral, melynek tagjai voltak kineveztetésök előtt, s melynek kiegészitő részeiként tudják és érzik magukat kineveztetésök után is. Ehhez járul amaz erőteljes nyilvánosság és a közvéleménynek a polgári ügyekben is működő jury által még hatályosabbá tett befolyása, s azon szükre szabott kör, melyből a fizetéses birák kineveztetnek, valamint ezen biráknak eltünőleg csekély száma, minek következtében, minden kinevezésvalósággal ritka eseményt képez, és ha előfordul, annál fokozódtabb mérvben és hatályosabban éreztetheti hatását a szakkörökben és a társadalomban nyilvánuló közmeggyőződés, sőt mondhatjuk közlelkiismeret, mely az érdemek és tehetségeknek a nyilvánosság által lehetővé tett közvetlen megitélése folytán annál határozottabban és illetékesebben nyilatkozhatik.

Ama küzdelemben, mely a feudalis jogok és a királyi hatalom között kifejlődött, absorbeálta ugyan, mint a többi államokban, Angliában is a király felségjoga a rendi biráskodás jogositványait, de ez sohasem fejlődött ama kizárólagos felségjoggá, mivé a biráskodás más államokban vált. Már I. Henrik chartájában a királyság lényeges engedményeket tesz saját jogainak hangsulyozása mellett a társadalomnak.[1] S bármily tágkörüvé lett azóta a királyok befolyása a törvénykezésré, az angol nemzeti társadalom, vagy a szakérdekeket képviselő testületek mindig a leghatályosabb ellensulyt alkották a királyi hatalom teljességével szemben. Még világosabban nyilvánultak e viszonyok azon idő óta, melyben az utazó királyi birák többé nem mint a királyi hatalom képviselői; hanem mint külön birói collegiumok kiküldöttei kezdtek szerepelni. (Edw. II. cap? Coke II. *Inst.* 419. IV. *Inst.* 152.)

A szakszerü biráskodás kifejlődésével megalakul a külön jogásztestület, létrejönnek az ügyvédek innjei és a barristerek, kik az igazságszolgáltatás szerves kiegészitő részeinek tekintetnek, a felsőbb fokozatokban, midőn Sergeants at law czimet kapnak, (servientes ad legem) tényleg is az utazó birák helyetteseivé neveztetnek ki

[1] Rymer *Fœdera I.* 12. Sciatis, quod concedo et præcipioe, ut a modo comitatus mei et hundredo in illis locis et iisdem terminio sedeant, sicut sederunt in tempore regis Edwardi, et non aliter. Ego enim, quando voluero, faciam ea satis summoneri propter mea dominica necessaria ad voluntatatem meam. Et si modo exusgat placitum de divisione terrarum, si est inter barones meos dominicos, tractetur placitum in curia mea. Et si est inter vavassores duorum dominorum, tractetur in comitatu. Et hoc duello fiat, nisi in eis remanserit. Et volo et præcipio, ut omnes de comitatu eant ad comitatus et hundreda, sicut fecerunt in tempore regis Edwardi.

az esküdtszékeknél, ugy hogy az ügyvédi testület a birói állások előcsarnokát képezi, a mennyiben az angol birák kizárólag az ügyvédek sorából neveztetnek ki. Az ily birói functiót végző ügyvédek már III. Eduard alatt külön dijazásban részesülnek és később valóságos birákká neveztetnek ki.

A barrister tehát, ki 10—15 évi gyakorlat után neveztetik ki, főleg jogásztársai által éber érdeklődéssel kisért nyilvános müködése után, a westminsteri bíróság tagjává, rendesen ezen állásban végzi be pályáját s legfőlebb azon reménye van, hogy a felsőháznak tagja lesz, hol folytatja birói müködését, mi azonban birói előléptetésnek nem tekinthető. A kinevezés pedig egyedül és kizárólag az igazságszolgáltatás terén szerzett szakérdemek figyelembe vételével és a birói testület s általában az angol jogászi kar közvéleményének élénken nyilvánuló befolyása alatt történik.

Az angol publicisták és jogászok egész sorára utalhatunk, kik az angol birói karnak napjainkig fenntartott nagy tekintélyét s páratlan prestige-ét legfőképen abban keresik, hogy a birói kinevezésektől a politikai pártbefolyást távol tartani törekedtek és a kinevezések körül követett eljárást akkép szervezték, hogy politikai érdekek abban ne érvényesülhessenek.

Az angol lordkancellár, kitől a birói kinevezések legnagyobb része függ, állásánál fogva Anglia legfőbb bíróságának, a felsőháznak elnöke s mint ilyen rendesen peer-ré neveztetik ki, s ujabban a szakszerüen és egyöntetüen szervezett főtörvényszékek körében müködve, már e collegialis szervezet folytán a birói testületben minden kinevezés alkalmával természetszerüleg nyilvánuló közvélemény ő tőle várja óhajának érvényesülését. És bár ő egyuttal a cabinat tagja, és tényleg igazságügyminiszter, s mint ilyen a kabinet körében politikai befolyásoknak lehetne kitéve kinevezési javaslataiban, épen e politikai befolyás megakadályozása czéljából ruhaztatott fel azon joggal, hogy *minisztársai minden közremüködésének kizárásával* gyakorolja a birói kinevezéseket, sőt minisztertársaival a *kinevezés megtörténte előtt a kinevezendő birák neveit soha nem közli.*

«A birák helyes irányu kinevezésének egyik további biztositékát képezi, — igy szól Brougham, — azon ujabban megállapitott dicséretes gyakorlat, hogy a lordcancellár, ki tényleg igazságügyminiszter, a Puisne-Judges és a Chief Baron kinevezésében *minisztertársaival való minden érintkezés nélkül* jár el. Ez, általában szólva, kizár minden politikai befolyást.»[2]

Szükségtelen mondanunk, hogy maga Brougham is a legnagyobb sulyt fekteti arra, hogy az angol lordcancellár a birói testület tagjainak tudja és érzi magát, mert hiszen e nélkül keveset érne az általa jelzett biztositék a politikai befolyás meggátlására, mely biztositék fősulya épen abban fekszik, hogy a *bíróságnak* a lord-cancellárban mint e bíróság tagjában érvényre jutó közvéleménye, a *minsztertanács* és *minisztertársai* befolyása által nem paralyzálható.

Günther Antal.

Mozgalmak a felsőbb oktatás reformja tárgyában Franciaországban.

Azon általános figyelem mellett, mely nálunk legujabban a felső oktatás iránt nyilvánul, azt hiszem nem lesz érdektelen megismerni azon módot, melyen itt, Franciaországban, ugyancsak e kérdés megoldására törekesznek.

A legujabb koré az érdem, hogy teljesen megértette, a közoktatás helyes szervezetének rendkivüli fontosságát az államban; övé a dicsőség, hogy e kérdés oly közérdeküvé lett, hogy nagy népszerüségében verseny társ nélkül áll; egyformán foglalkoznak vele, ugy a nagy közönség, mint a kormányok tanácskozó testületei; a legnagyobb elmék, mint a szerény iskolamester egyszerü hajlékában.

Mindezen érdeklődésnek a felső oktatásra nézve azonban eddig inkább csak negativ haszna volt. Ugyanis az emberek reá jöttek, hogy a felső oktatás mai szervezetében nem szülhet oly eredményeket, minőket szülnie kellene ugy a tudomány, mint az általános haladás érdekében; és pedig különösen azért nem, mert a felső oktatás rendje leginkább megtartá ódon köntösét, mely régente talán czélszerünek mutatkozhatott ugyan, de nem alakulva a folyton fejlődő kor igényei szerint, annak ma nem is felel meg, elmaradt tőle. Az e tapasztalat után minden irányban eszközölt javitási és ujitási kisérleteket nem igen követte a várt siker, sőt azok gyakran még tarthatatlanabbá tették az állapotokat. Ennek okát legkönnyebben azon egyoldaluságban és felületességben fogja megtalálni a kutató szem, mely a reformra irányuló eszméknek oly általános jellemvonása volt. Legnagyobb részt ugyanis vagy az egyoldalu praxison vagy *egyes idegen rendszerek tökéletlen ismeretén,* alapultak melyeknek némi előnyeiért, hiányai figyelmen kivül hagyattak.

E tényeket látva, számos franczia tanügy barát végre arra a meggyőződésre jutott, hogy e kérdés fontosabb és nehezebb sem hogy annak rövid uton való helyes megoldására csak gondolni is lehetne, s hogy a legfőbb akadályt az képezi, miszerint e kérdés tanulmányozására szükséges anyag sokkal bőségesebb, különösen pedig sokkal szétágazóbb sem hogy abban egyes emberek maguknak a kellő jártasságot megszerezhetnék. Hogy mind e nehézségekkel megküzdhessenek, mintegy két év előtt egy társulat alapitását határozták el, mely az erők egyesitése folytán hatalmasabb eszközök birtokában, a czél elérésére több reménynyel sikeresebben keresheti a felső oktatás ujjászervezésénél követendő legczélszerübb utat.

Az alapitok között találkozunk a franczia tudomány legkiválóbb embereivel: Laboulaye, Renan, Tain, Gaston Paris, Bufnoiv, Dr. Lefort, Berthetot, Boutmy, Pasteur, Fustel de Coulanges közéjük tartoznak. Nem tudom e nagy nevek vonzó ereje okozta-e, vagy a vállalat valóban időszerü volta, csak hogy elég az hozzá, alig hangzott el a társulatra felhivó szózat, midőn az egylet számos idegenen kivül más tagjai közé számitotta legnagyobb részét azoknak, a kik Franciaországban a tanügy terén névvel birnak.

Az egylet tevékenységét mindenek előtt az eredményes munkálkodásához szükséges anyag beszerzésére forditotta és forditja.

A különféle oktatási rendszerek megismerésére összeköttetésbe lépett nemcsak Európa, hanem még a másik világrész egyetemeivel, valamint legjelesebb szakembereivel is. Az egyes rendszerek tanulmányozására saját kebeléből is küld ki utazókat, hogy jelentéseikkel gazdagitsák a társulat ismereteit. A nagyobb oktatási központokon állandó levelezőket tart, hogy a létrejövő ujitásokról folyton tudomása legyen.

Fontosabb eszmék tisztázására vidéki és külföldi tagjaival a legélénkebb levelezést folytatja; továbbá a tagokat egymással szoros összeköttetésbe és gyakori szellemi érintkezésbe iparkodik hozni, hogy igy a felső oktatás kérdése iránt érdeklődők között a közös munkálkodás oly kötelékét fonja, melynek magukban könnyen szakadó vékony szálait az ügy iránti lelkesedés sodorja vastag, s ezért el nem téphető egységgé.

E nagy eszme ép oly méltó szülőhelyéhez, mint azokhoz, kiknek agyában megfogamzott, rövid két év alatt, ter-

[2] *Works of* Henry *Lord* Brougham. XI. köt. 271. l. «An additional security is taken for the pure apointment of Judges by the very proper practice now become established of the Chancellor, who is in fact the minister of Justice appointing the Puisne-Judges and the Chief Baron *without any communication with his colleagues.* This excludes, generally speaking *all political interference*".

mészetesen még nem érhette ugyan el czélját, de sebes haladása mellett már is felette sokat közeledett feléje.

Az egylet, hogy tanácskozásait eredményesebben folytathassa, a tudomány főágai szerint szakosztályokra oszlik, s külön tanácskozik a section de droit, külön a section des léttres, a section des scienecs és a section de medecine. Első sorban minden osztály a reá vonatkozó ügyekkel foglalkozik, de természetesen egyik sem tagadhathatja meg figyelmét az oly általános érdekü kérdésektől, melyek mind a négy osztályra egyformán kihatnak. A megvitatásra kitüzött kérdés, mielőtt annak érdemleges tárgyalásába bocsátkoznának, több apró kérdésre osztatik fel, melyek mint egy nagy kérdésnek csak részei egyenkint könnyebben hozzáférhetők. E kérdéssorozat, hogy az egylet minél számosabb és különfélébb nézetek birtokába juthasson, felelet nyerés végett elküldetik a vidéki facultásokhoz, s e téren irodalmilag vagy a gyakorlati alkalmazásban kitünő egyéneket. Végre a beérkezett válaszokból, valamint az ülésen jelenlevők nézeteiből — kik mindnyájan tekintélyes egyének — alakul a határozat.

A társulat, hiven internationalis szervezetéhez, müködésével nemcsak a franczia felső oktatásnak ohajt szolgálni, hanem, midőn évkönyveiben az idegen oktatási rendszereket, utazóinak és levelezőinek jelentéseit és tanácskozásainak folyamát s határozatait ismerteti, az egész mivelt világnak ad át oly anyagot, melyből mindenki, ki e kérdéssel foglalkozik, a legnagyobb hasznot huzhatja. Végre megemlitendő még, hogy az egylet nélkülöz minden állami segélyt, s egyedül tagjainak a közügyek iránti erős buzgalma által tartatik fenn.

Nekünk sem ártana, ha e jó példát követnők!

Tevékenységét ez uj évben, a jogi osztálynak f. hó 10-én tartott ülésével kezdette meg. E szakosztály tanácskozása tárgyául ismét oly általános érdekü kérdést választott, mely nemcsak a többi osztályok figyelmét képes lekötni, hanem a melynek helyes megoldása a felső oktatásra nézve mindenütt, egyenlően égető szükség. Az ülés elfogadva Dreyus-Brisac előadó véleményét, a franczia felső oktatás eredményes voltának legfőbb akadályát azon általános hanyagságban keresi, melynélfogva a tanulók legnagyobb része az előadásokat csak ritkán látogatja, ugy hogy az előadásokat csak ritkán látogatja, ugy hogy az előadások mindinkább elvesztik befolyásukat, s mellőzve őket még a legszorgalmasabbak is, csupán könyvekből igyekeznek ismereteiket megszerezni. Ennek káros következménye — eltekintve attól, hogy igy a jóformán puszta falaknak tartott előadások egészen jelentőség nélkülivé válnak — első sorban is ama rendetlen, való alapot nélkülöző, fölületes ismeretekben mutatkozik, melyekkel épen napjainkban lépten-nyomon találkozhatunk.

Az ülés e viszás állapot megszüntetésére alkalmasoknak látszó eszközöket háromféle categóriába véli sorozhatni.

Az elsőbe helyezi azokat, melyek a felső oktatás methodusának czélszerübbé változtatásán alapulnának, a másodikba, a melyek a vizsgálatok és pályázatok ujjászervezésével jönnének létre; s a harmadikba, hogy ezek végre a kényszer eszközöket, ugy azonban hogy ezek csak a végső esetben leljenek alkalmazást, ha t. i. egyébként már czélt érni nem lehetne.

Hosszas és élénk tanácskozás után, e categoriákban a következő kérdések állitattak fel, melyeket érdemeseknek gondolok a közlésre. Egyrészt ugyanis bizonyitják a tanácskozók gondos és a részletekre kiterjedő figyelmét, másrészt pedig valójában olyanok, hogy bárkit, ki e fontos ügy iránt érdekkel viseltetik, gondolkozóba ejthetik.

A tanitási mód megváltoztatását illetőleg:

Nem volna-e czélszerű a conferenceoknak egy uj nemét alkotni, melyek a tanulókra általában kötelezőkké tétessenek[1]*?*

Egyedül az agrégék vezetése alatt álljanak-e ezen conferenccok vagy a tanárok is tartsanak ilyeneket?

Conferenceok ingyenesek legyenek-e a tanulókra nézve, a vezetők az állam által dijaztatván?

Milyen legyen a conferenceokon a tanitási módszer? Csupán az előadáson hallottak, magyarázás és kérdezés által eszközölt bővebb megvilágitásából álljon-e az vagy a tanulók lassanként irásbeli munkálkodásra is vezéreltessenek?

Továbbá nem volna-e előnyös, ha a tanárok a főcollegiumok mellett mellékcollegiumokat, vagy kiegészitő cursusokat is tartanának, (cours complémentaires) minthogy az egyetemi főtárgyak a nekik szánt rendes előadási órákon semmikép sem merithetők ki teljesen?

Ha igen, a tanárokra nézve kötelező legyen-e ez vagy tetszésüktől függjön? Az állam dijazza-e ezen előadásokat, vagy csupán a tanulók tandij alakjában?[2]

A vizsgálatokra és pályázatokra vonatkozólag:

Nem serkentené-e a tanulót szorgalomra, ha a conferenceokon tett előmenetelet bizonyitványa kitüntetné?

Nem lenne-e üdvös, ha a vizsgálatok sokkal szigorubbak lennének?

Nem lenne-e továbbá annak is haszna, ha az egyes vizsgálatokról kiállitott bizonyitványok nemcsak általában tartalmaznák a tanuló képesitését, hanem a vizsgálat minden tárgyából külön, egy érdemszerinti osztályzatot is?

Végre nem volna-e helyén, a tanulók érdeklődését, több pályázat letesitése által felkelteni?

A kényszer eszközöket illetőleg:

A tanulók az iskolai év alatt kényszerittessenek-e a tanintézet székhelyén tartozkodni?[3]

Ellenőriztessék-e a tanulók szorgalma ugy az előadásokon, mint a conferenceokon?[4]

Az előadásokra csak a beirt tanulók bocsáttassanak-e és azok, kik engedélyjegygyel birnak?[5]

E kérdés sorozat érdemleges tárgyalásába a f. h. 24-ki ülés bocsátkozott; s az első kérdést eldöntötte oly formán, hogy a felső oktatás érdekében előnyösnek tartaná, ha a tanulók a conferenceokban való résztvételre közteleztetnének; és pedig különösen a római jog és a polgári törvénykönyv magyarázására alakultakban.

Én is tartózkodom jelenleg a többi kérdések vitatásától; helyesebbnek tartom ezt akkorra halasztani, ha majd az ülések fölöttük határoztak. Most még csak nehány szót az elfogadott conferenceok intézményéről.

Ezen kisebb csoportokban és beszélgetés formájában tanitás eszméje a felső oktatás körül mind nagyobb tért foglal el, és pedig méltóan, mert kiváló előnyökkel rendelkezik, ugy hogy mintegy hivatásának látszik, a mai felső oktatási rend számos hiányait pótolni. Külsejét illetőleg kétségkivül nélkülözi azt a nagyszerüséget, melylyel bir egy franczia, különösen egy párisi jogi előadás, midőn az előadó feltalározva, fején dusan aranyozott vörös tanári kalapjával, az óriási nyilvános amphithéàtiumokban a pár emeletnyi magasságra felmenő keskeny padokon festői, összevisszaságban helyett foglalt hallgatóság előtt hirdeti a tudomány

[1] E conferenceok alatt tiz egész tizenüt résztvevőből alakult tanuló csoportok összejöveteleit értik, melyeket az agrégék heti két órában a már előadottakat bővebben megmagyarázva, s oda illő kérdéseket téve, tanitanak. A résztvétel ma a tanulók kényére van bizva, s általuk a beiratáskor lefizetett 60 frankért történhetik meg.

[2] A franczia jogi iskolákban a tárgyak csakis főcollegiumokban adattatnak elő.

[3] E sajátságosan hangzó tétel abban leli magyarázatát, hogy ma a tanulók különös okokból felmentést kérhetnek, mi azután a nálunk az előtt divatozott magán tanulói minőséget eredményezi.

[4] Ma ez a vidéki facultásoknál, havonkint kétszeri névsor olvasásból áll, mely intézkedés azonban már rég megszünt Párisban.

[5] A párisi felsőbb tanintézetekben az előadások egészen nyilvánosak, s ma a legkülönfélébb osztályokhoz tartozó közönség által látogattatnak

*

igéit. Ellenkezőleg a conferenceoknak bizonyos kicsinyes, közép iskolai jellegök van; a résztvevő valóban tanulónak, s a tanár valóban tanitónak tünik fel. De ez nem válik ez intézmény hátrányára, sőt épen ebben rejlik egyik jeles előnye, mert kisebbiti az ürt, mely ma létezik a tanár és tanuló közt. Ezen sokratesi modorban tanitva továbbá, a tanár jobban megvilágithat egyes fontosabb, vagy nehezebben érthető tételeket, s figyelemmel kisérheti, valjon hallgatói azokat miként fogták fel. Csak igy lehet valóban vezetője az ifjuságnak a tudományos alap gyüjtésében. Azután meg mennyivel több alkalma nyilik egy kellő képzettségü, lelkiismeretes tanárnak, a tanulókkal igy közvetlenül érintkezve, a komoly munkát, s tudományokat megkedveltetni, fokozni a vágyat az igazi, magvas ismeret elérésére!

S végre hogy még csak egyet emlitsek fel, a tanár, ki a felső oktatásnál is hivatva van a tanulók szorgalmát, képességét és képzettségét birálni s arról itéletet mondani, e kötelességének csak is ily intézmény mellett felelhet meg nyugodt lelkiismerettel.

Hogy azonban hű maradjak az igazsághoz, nem mindenütt, hol alkalmam volt ezen tanitási methodust megfigyelni, láttam annak a fentebb leirt hatását. Ennek okát azonban sohasem az intézmény czélszerütlen voltában leltem meg, hanem vagy a tanár nem találta el a kellő modort és hangot, vagy mint különösen Németországban, hol ez órák általában ingyenesek, ugy a tanártól, mint a tanulóktól csak mellékes méltatásban részesültek.

Dr. Nagy Dezső,
egyetemi magán tanár.

Heti szemle.

(A magyar Jogászgyülés. — A kisajátitási enquette. — Két uj törvényjavaslat. — Dr. Del'Adámi Rezső és a *Magyar Themis* szerkesztője.)

A Jogászgyülés állandó bizottsága által kiküldött albizottságok a jogászgyülés tárgyalásai elé kitüzendő kérdésekre nézve beadták jelentésüket, melyek e hó 26-án estve tartandó bizottsági ülésben fognak tárgyaltatni.

Az első albizottság (magánjog) következő kérdéseket véleményezte tárgyalás alá kitüzendőknek:

1. «A vizi jog szabályozásánál, mely elvek legyenek irányadók? A magánjogi törvénykönyvben szabályoztassék-e, vagy külön törvényben?»

2. «A harmadik javára kötött szerződésből kizárólag csak a harmadikat, vagy esetleg a szerződő felet is illethesse a kereset?»

3. «Telekkönyvi intézményünk rendszerének átalakitása szempontjából nem kivánatos-e, hogy az ingatlanok átruházásánál hazánkban divatozott örökbevallásnak megfelelő eljárás emeltessék érvényre!»

4. «A főpapok hagyatékára vonatkozó törvényes és végrendeleti örökösödés kivételes szabályozása kivánatos-e vagy nem? s ha igen az alkotandó magán törvénykönyvben, vagy különös törvényben szabályoztassék-e ezen kérdés?»

5. «Az adásvevés mellékkötelezettségei között az elővásárlási és visszavásárlási jog átszálló vagy személyes jognak tekintessék-e? s ha igen, általában vagy csak a telekkönyvi ingatlanokra nézve?»

A második albizottság (hiteltörvények) következő kérdéseket véleményezett tárgyalás alá veendőknek:

«Szükséges-e törvényhozási intézkedés a takarékpénztári betevők jogainak megóvására, s ha igen, mily irányban?»

A harmadik albizottság (büntetőjog):

1. Helyes-e és megfelel-e hazai jogfelfogásunknak, régibb törvényeinknek és a Curia gyakorlatának azon rendelkezés, mely valamely büntetendő cselekmény miatt végérvényes itéletben megállapitott pénzbüntetést az erre elitéltnek halála után hagyatékából behajtatni rendeli?

2. Föltéve, hogy a bűnvádi eljárás a vádrendszeren alapul:

A) jogosan tagadhatja-e meg a kir. ügyész a bűnvádi eljárás megindit ását

a) ha a cselekmény, mely miatt az megindit andó lenne, a törvény szerint büntettet képez, azonban a vádhatóság meggyőződik, hogy oly rendkivüli enyhitő körülmények forognak fenn, melyek folytán azon cselekmenyre, illetőleg annak tettesére és valamennyi részesére csakis a vétség büntetése lenne alkalmazható;

b) ha a vétségre vonatkozólag a törvényben meghatározott elévülés esete már bekövetkezett?

B) a bűnvádi eljárás melyik stádiumában — és különösen a vádkamara vagy az itélő bíróság által mondandó-e ki: hogy a magában véve büntettet képező cselekmény, a concrét viszonyok közt — vagy a beszámitás enyhitésére nézve a törvényben különösen meghatározott eset, vagy rendkivüli enyhitő körülmények folytán vétségre változott.

3. Megegyeztethető-e a vádrendszerrel, hogy az esetben ha a bíróság a fő tárgyalás eredményből azon nézetre jut, hogy az eljárás tárgyát képező cselekmény

a) vagy más szemponttól, vagy sulyosabban büntetendő cselekményt képez, mint a melylyé a kir. ügyész inditványában minősittetik, vagy a vádlott a vádhatározatban meghatározotton felül más büntetendő cselekmény gyanujával is terheltetik: az itélethozatal felfüggesztésével, a vádnak ezen a bíróság nézetével megegyező előterjesztésére figyelmeztesse, illetőleg felhivja?

b) a tényállásnak a fentebbi irányok valamelyikében a főtárgyalás alkalmával való módosulása esetére, mely intézkedések teendők a büntető eljárást szabályozó törvénykönyvbe, azon czélból, hogy egyrészről a vád és védelem joga, másrészről az anyagi büntetőtörvénykönyv rendelkezéseinek lehetőleg megfelelve legyen.

A negyedik albizottság (polgári perrendtartás) következő kérdések kitüzését véleményezte:

1. Szükséges-e az ügyvédi rendtartás reformja, s ha igen, mily irányban s mely elvek alapján?

2. A közigazgatási biráskodás szabályozásánál, mely elvek legyenek irányadók a birói szervezet, és az eljárás tekintetében?

Valóban mind igen érdekes és napi renden lévő kérdések, elannyira, hogy szintén nehezen esik közülők a választás.

A hét egyéb eseményei elég soványok. A szerzői jog és a kisajátitási eljárás tárgyában kiküldött bizottságok szorgalmasan dolgoznak. Az utóbbira nézve lapunk mult számában kifejeztük, hogy a lapok szerint abban az igazságügyminiszterium nem vesz részt, mit rendkivül helytelennek találtunk. Mint azonban hitelesen értesülünk, ez nem áll, mert az igazságügyminiszterium részt vesz a tárgyalásoknál, s ezt ott *Zádor Gyula* miniszteri tanácsos képviseli.

Mint értesülünk az igazságügyi miniszter legközelebb Ő Felségének két törvényjavaslatot terjesztett elő helybenhagyás, illetve azoknak a törvényhozás elé leendő terjesztésének megengedése végett. Az egyik *a gőzmalmokról* szól, melyről annak idején emlitést is tettünk. E javaslat szerint a gőzmalmok nem tárgyai a regale-jognak. A másik javaslat tárgya *az erdélyi bonyolult birtokviszonyok szabályozása.* A 13. §-ból álló javaslat főczélja a birtokrendezési eljárás egyszerüsitése. Ugyanis az 1871. 53. törv. czikkben szabályozott eljárás helyett, a nyomozó eljárást rendszeresiti, melynél fogva a biró a felek kihallgatása, s a szükséges okmányoknak hivatalból megszerzése mellett, a vizsgálatot hivatalból teljesiti, s ezek nyomán a feleknek a vizsgálat eredményére alapitott végkérelmét meghallgatván, ezen eljárás alapján határoz. Továbbá az eddigi törvény azon rendelkezését, mely szerint a költségeket kizárólag a földesur tartozik viselni,

oda változtatta, hogy azok birtokaránylag mindkét fél által viselendők.

Most térjünk át egy más, igen sajátságos dologra. *Dr. Del Adámi Rezső* ur lapunk heti szemléjében tett azon megjegyzésünk alkalmából, mely szóról-szóra következőleg szól: «Részünkről pedig azt hiszszük, hogy nem ártana Del'Adámi urnak ezeket a gyakorlati munkákat egy kicsit tanulmányozni, akkor nem követne el oly botlásokat, minőket ügyvédi praxisából birói körökben derültség között emlegetnek, minő p. o. legközelebb is megesett rajta, hogy t. i. a pestvidéki törvényszékhez az iránt folyamodott, hogy egy fenyitő perben hozott itélet egyik indokát hagyják ki, mert az a tényállással meg nem egyezik, s ekként az itéletet rövid uton igazitsák ki. Ez igen szép theoria lehet a braziliai kodex szerint, de nálunk nevetséges kérelem», nyilt levelet intéz hozzám, melyben szokott durvaságai kiséretében azzal vádol, hogy én oly ügyben mondtam itéletet, melyben esetleg mint felsőbb biró itélni leszek hivatva. Miután Del'Adámi urról rossz akaratot feltételezni nem akarok, azt kell hinnem, hogy ő most sincs tisztában azzal, hogy mit tartok nevetségesnek; másként nem mondhatta volna azt, hogy én az ügyben itéletet mondtam. Ha csak egy szóval is azt mondottam volna, hogy a pestvidéki törvényszék eljárása helyes volt, hogy az itélet indokai megegyeznek a tényállással — igaza lenne. De én erről egy árva szót sem szóltam, de nem is szólhattam, mert sem a törvényszék eljárását, sem a tényállást nem is ismertem, mert azt annak constatalására, hogy Del'Adámi ur hibáson járt el, szükségesnek sem tartottam. Ha ugyanis a törvényszék helytelenül járt el, ha az itélet indokolása a tényállással meg nem egyezik, s ha igy e részben teljesen igazsága van is Del'Adámi urnak, mégis nevetségesnek tartom e hibát az itélet indokainak kiigazitása iránt beadott kérvény utján akarni orvosolni, mert a törvényszéknek saját itélete indokait megváltoztatni joga sincs. S Del'Adámi ur eljárását nyilatkozata után még nevetségesebbnek tartom, mert e nyilatkozatból tudtam meg, hogy e kiigazitást esetleg a tanu ujabb kérdezése s a vádló és vádlottak jelenletében s ujabb meghallgatása után kéri eszközöltetni. Tehát pláne egész uj tárgyalást kiván, mi bármely tényállás mellett is eljárási szabályaink szerint helyt nem foglalhat.

Másod sorban azért támad meg Del'Adámi ur, hogy én mi jogon merem ügyvédi müködését megtámadni, s ez által kenyérkeresetének ártani.

Már bocsánatot kérek, az ügyvéd müködése oly nyilvános mint biráé, ha joga van a lapoknak egyes birák müködését megtámadni, sőt az egész testületet sárral dobálni, mint azt épen a *Themis* tevé, szeretném tudni, hogy miért nem volna szabad az ügyvéd hivatalos müködését birálat tárgyává tenni. Ha ez árthat az ügyvéd kenyérkeresetének, amaz árthat a biró előmenetelének. Csak mérjünk egyenlő mértékkel.

Ezek után a dologban még legnevetségesebb, hogy Fayer László ur a *Themis* szerkesztője eljárásom olyannak tartja, melynek megtorlása az ügyvédi kart illeti. Kiváncsiak volnánk tudni, hogy minő megtorlási módot gondolhat a bölcs szerkesztő ur!

Illetékes helyről következő sorok közlésére kérettünk fel:

Az igazságügyi kormány az e. f. kir. bíróságoknál létező másolási hátralékok állásáról kimutatást kivánván, tapasztalta, hogy különösen a telekkönyvi kivonatok s a telekkönyvi ügyekre vonatkozó másolások hátralékának mérve az ügymenet érdekében sürgős intézkedéseket igényel.

Az igazságügyi kormány — tekintettel a költségvetés keretére — nem volt azon helyzetben, hogy az ügykezelés rendszeresebb menete érdekében uj állomásokat rendszeresitsen, s annál fogva arra szoritkozott, hogy a másolási hátralékok megszüntetése czéljából dijnokok felfogadására 34880 frt 40 kr összeget utalványozott, s megengedte, hogy az utalványozott pénzösszegnek a másolási hátralékok feldolgozása és kiadása után netán fennmaradt része $^{6}/_{10}$-ben azon szorgalmas hivatalnokok s dijnokok közt jutalomképen osztassék fel, kik a hivatalos órán tul a másolások mielőbbi feldolgozását elősegitették.

Az igazságügyi kormánynak a másolási hátralékok feldolgozása tárgyában tett intézkedése a legprägnansabb czáfolat több lap azon állitása ellenében, mintha az igazságügyi tárcza illető rovatánál indokolatlan megtakaritás eszközöltetett volna.

Örömmel veszszük tudomásul e hirt, mely alsóbb bíróságainknál létező egyik legnagyobb bajt orvoslandja, s örvendünk, hogy a miniszter ur belátva a panaszok alaposságát, nem késett azok gyökeres orvoslását eszközleni.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A törvényszékek száma, tekintettel azok teendőire.

A *Magyar Jogász* f. évi 36-ik számában «Komoly szó az igazságügyérhez» czimü czikkben brassói biró Bauer János ur kiemelvén azt, hogy a törvényszékek munkája mennyire csökkent, a birák létszámának leszállitása érdekében emel szót. Midőn a fentebb érintett czikk következtében magam is indittatva érzem ahhoz hozzá szólani, ezt nem azért teszem, hogy nevezett biró ur állitásai czáfolatába bocsátkozzam, ezt nem is tehetem, mert Bauer László biró urat személyesen ismerni szerencsém lévén, tudom, hogy csak való, hű tényt állit, de reflectálok czikkére azért, mert sokkal komolyabb jelentőségünek tartom czikkét, semhogy ahhoz nekünk ügyvédeknek is hozzászólani szükségesnek ne látnám. A fenn hivatolt czikkből világos, hogy a törvényszékek teendője nagyon csökkent és hogy a törvényszéki birák elegendő munkával nem birnak, mindezt azonban nemcsak a hivatolt czikkből tudjuk — mert tudjuk azt már régen — mert az köztudatott tény. Hogy miért csökkent a törvényszékek teendője, erre könnyü megadni a feleletet; csökkent, mert a mióta törvényszékeink vannak, soha a birák annyi munkával megterhelve nem voltak, hogy azt könnyen fel ne dolgozhatták volna; csökkent, mert a mióta saját törvényszékeink vannak, az országszerte divó protectiónális rendszer következtében mindig több biró lett kinevezve s igy több bióval birtunk, mint a mennyire szükség volt; csökkent, mert a rosz gazdasági viszonyok és a polgárok vállaira nehezedő tetemes adó következtében a nép nagy részben elszegényedett s igy nem perelhet s mert, ha már volna is a népnek pénze perköltségre, nem perel, mert a jogszolgáltatás hosszadalmas, költséges és rosz, a mennyiben soha oly jogbiztontalanság nem volt, mint van most, midőn a legjogtalanabb ügyet ép oly valószinüséggel lehet megnyerni, mint a mily valószinüséggel lehet a legigazságosabb ügyet elveszteni; csökkent továbbá, mert a hagyatéki ügyek a törvényszékek s illetve bíróságok hatásköréből elvonattak s mert a kereskedelmi törvény következtében számos ügy, mely az előtt rendes per volt, s periratokban tárgyaltatott, évek óta jegyzőkönyvileg tárgyaltatik; csökkent, mert a rosz pénzügyi viszonyok s a kereskedelem és ipar pangása következtében a hitel országszerte tetemesen csökkent, mert a bíróságok székhelyének s a birák létszámának megállapitásánál nem a szükséglet, hanem politikai

és protectionalis szempontok lévén mérvadók, most tünik fel a törvényhozás ebbeli hibája, és csökkent, mert a bíróságok évi ügyforgalmának kimutatásai már csak a kezelés rosz voltánál fogva sem tüntethették fel a valódi, a tényleges munkát, szóval van ok elég, mi a törvényszékek tevékenységének csökkenését igazolja. Mindezen okok és körülmények azonban nemcsak a törvényszékek, hanem a járásbíróságokra is vonatkoznak, annyival inkább, mert ezek teendője a bagatell-törvény által is legalább $^2/_3$ részben csökkentetett.

Mindez köztudatu tény s csak a törvényhozás nem látszik erről tudomással birni, noha az ügyvédek tarthatatlan helyzete és évek óta hangoztatott panasza is már erre figyelmessé kellett volna hogy tegye. S hogy a törvényhozás hibáit még tetőzni akarja, legyen elég hivatkoznom az uj törvénykezési rendtartás javaslatának 75. §-ára s annak indokolására.

A hivatolt czikk szerint ugyanis a járásbíróságok hatásköre 500 frtnyi összegü értékü ügyekre is kiterjesztetik s igy 300 frtról 500 frtra emeltetik fel a javaslat indokai szerint azért, «mert a törvényszékek száma kevesbitetett, mert a bagatell törvény által a járásbíróságok teendői apadni, a törvényszékeké pedig emelkedni fog s mert a törvényszékek területe nagy lévén a rosz utak miatt nehezen hozzáférhetők. A *Jogtudományi Közlöny* mult évi 26., 27. és 28. számában a javaslat hivatolt indokainak tarthatlanságát már kimutattam is most ismétlésekbe bocsátkoznom annyival szükségtelenebb, mert a kiindulásom alapját képező czikk irója törvényszéki biró lévén, most már a legilletékesebb helyről bírjuk annak igazolását, hogy a törvényszékek teendője — a bagatell-törvény daczára — csökkent — noha a törvényszékek száma is leszállittatott; s erős a meggyőződésem, hogy ha az igazságügyminiszter ur alaposan utána nézetne, igen könnyen reá jöhetne, hogy a munka országszerte minden bíróságnál csökkent. Én tehát Bauer Simon ur kijelentését is a köztudatu tényt alapul véve — azon nézetben vagyok, hogy a járásbíróságok eddigi hatáskörükkel fenntartassanak, számuk ne szaporittassék, és hatáskörük, illetve illetékességük se terjesztessék, hanem a törvényszékek száma szállittassék le. Ezen leszállitás miatt a törvénykezés szenvedni nem fog, mert ha a törvényszékek nagyobb területtel birnak is, ez tekintetbe nem jöhet egyrészt, mert minden törvényszék városban lévén, a városokhoz rendesen vasut vagy más jó ut szokott vezetni, s másrészt, mert a törvényszékek előtt csak az ügyvéd képviselhetvén a felet, a törvényszékekhez tartozó perekben a fél ugyis ügyvédhez kell hogy forduljon, ügyvéd pedig országszerte elég van. S hogy a törvényszékek számának leszállitása által mekkora megtakaritás eszközölhető — azt mondanom sem kell — mert az önként értetődik. Hogy pedig több törvényszékünk van, mint a mennyire szükség van, az bizonyos. Igy hogy csak Erdélyt vegyük, itt volt 1875-ig 20 törvényszék, most van 14, s ez is sok, mert egész Erdélynek elég volna 8 törvényszék s ezen reductió igen könnyen volna keresztülvihető. Nem lehet czélom részletes tervét adni elő, de a reductio mikéntjére nézve egy pár példát mégis koczkáztatok. Igy a kolozsvári és tordai kir. törvényszékek Kolozsvár székhelylyel egyesithetők, mert a két törvényszék összes népessége 260,625 lélekre megy, területe pedig 117 mértföld, egyesithető továbbá a brassói és kézdi-vásárhelyi törvényszék Brassó székhelylyel, mert a két törvényszék (a már egyesitett fogarasit is betudva) 244,515 lélekkel bir, területe pedig 113 mértföldet tesz stb. A lélek és mértföld számot kiváltképen azért emeltem ki, hogy kimutassam, miszerint az nem vehető tulságos nagynak, mert Magyarországon Máramaros-Huszt egyesitett törvényszék 167 mértföldnyi területén 220,735 lélek van, Nagy-Várad-Belényes egyesitett törvényszék 320,321 lakója 141 mértföldnyi területen él, a nyitrai, kaposvári, pécsi és soproni törvényszékekről nem is szólva.

Az eddigiek, azt hiszem, eléggé igazolják azt, hogy a törvényszékek száma leszállitandó s mivel pénzügyi helyzetünk ugyis elég rosz és tarthatlan — a reductió minél előbb s minél pontosabban volna keresztül viendő s ha ez meg lesz, remélhető, hogy az ugy megtakaritott igen nagy összegből végre valahára fog fordittatni valamicske arra is, hogy a bíróságok kezelő személyzete szaporittassék, mert hiába — habár a törvényszéki és járásbirósági fogalmazói osztálynál a munka csökkent, az expeditió — a kezelő személyzet csekely volta miatt, még mindig sok kivánni valót hagy hátra.

Dr. Weiss Ignácz,
brassói ügyvéd.

Bekebelezett és előjegyzett tulajdonos, és árverés a tulajdonjog előjegyzése után nyert zálogjog alapján.

A *Jogtud. Közl.* mult évi utolsó számaiban érdekes discussio fejlődött a következő kérdések fölött:

1. Van-e helye a végrehajtási árverés elrendelésének a tulajdonjogi előjegyzéssel terhelt ingatlanra, az előjegyzés után nyert zálogjog alapján? és ha nincs, mily módon kell a végrehajtató hitelezőnek az árverés akadályát elmozditani?

2. Ha az eladó megengedte a vevőnek a tulajdonjog előjegyzését, a bekeblezést azonban csak a vételárhátralék teljes lefizetése után; és ha azután a bekeblezett tulajdonos vételárhátraléki követelésének behajtása végett az árverés — helyesen vagy nem helyesen — elrendeltetett, elsőbbséggel bir-e a bekeblezett tulajdonos követelése az előjegyzett tulajdonos jelzálogos hitelezői irányában? és

3. mily uton intézendők el az ezek között az elsőbbség iránt felmerült ellentétes igények?

A kérdések két külön alkalommal külön jogesetekből kiindulva tétettek fel; és az ezek iránti vélemények is elkülönitve lettek előterjesztve.

Én azonban szem előtt tartván még egy harmadik lehető rokon esetet, azt t. i. hogy oly hitelező kérte az árverést, ki az *előjegyzett* tulajdonos ellen nyert zálogjogot, egybefoglalva a külön kérdéseket, fogom nézetemet röviden elmondani. Egybefoglalva pedig azért: mert az árverés elrendelhetése tekintetében lényeges különbséget találok a két esett között, és e különbséget a két esetet egymás mellé állitva, vélem legjobban feltüntethetni.

Nézetem ugyanis az: hogy a tulajdonjogi előjegyzés után bejegyzett zálogjog alapján az árverés el nem rendelhető, sem a bekeblezett, sem az előjegyzett tulajdonos ellen, ha az árverést szorgalmazó hitelező a bekeblezett vagy az előjegyzett tulajdonostól *külön személy.*

Azok után, miket *Zlinszky Imre* ur azonos véleményének indokolásául felhozott, különösen a «magyar jogász» ellenkező véleményére a *Jogt. Közl.* 47. számában tett megjegyzései után, nézetem támogatására nincs mondani valóm; és *Bölöni László* urat, ki a mult évi 51. számban hasonlóan az árverésnek a bekeblezett és előjegyzett tulajdonos közötti viszonynak függőben hagyásával való elrendelhetése mellett nyilatkozott, és főargumentumát onnan meritette, hogy a bekeblezett és az előjegyzett tulajdonos között ugy mint a *taxások* között *osztott* tulajdon létezik, csak arra figyelmeztetem, hogy előjegyzés folytán a tulajdon meg nem oszlik, hanem a *teljes* tulajdon *feltételessé* válik. A tulajdonjog koránt sem részben a bekeblezett és más részben az előjegyzett tulajdonosé, hanem egész beljében vagy az egyiké vagy a másiké. De az, hogy kié, feltételezve van az előjegyzés igazolásától vagy törlésétől.

Arra, hogy mit kell tennie s mit tehet a jelzálogos hitelező, hogy az előjegyzés igazoltassék, illetőleg hogy töröltessék s igy az árverés elrendelhetővé legyen, a *most*

érvényben lévő törvény alapján nem tudnék feleletet adni. Szerintem a törvénynek meg nem felel az előjegyzett, illetőleg a bekeblezett tulajdonosnak perre utasitása avagy kötelezése arra, hogy az előjegyzési, illetőleg a törlési eljárást megindits ák, meg nem felel, hogy ezen eljárás vagy per megindítására saját felperessége alatt a hitelező utasittassék, s szintoly kevéssé felel meg a felhivási per. Más expediens pedig alig létezik.

Hogy a hitelezők kijátszásának eleje vétessék, e tekintetben intézkedő törvény hozatala bizonyára kivánatos; de a mig ily tüzetes törvény nem létezik, a hitelező, ki zálogjogot nyert tulajdonjogi előjegyzéssel terhelt ingatlanra, vagy előjegyzett tulajdonos elleneben, bizony azon sovány vigasztalással kénytelen beérni, hogy ugy mint neki, tétlenül nézni s követelése után sóvárogni kell azon hitelezőnek is, kinek adósa tettleg vagyonnal rendelkezik és bőségben él, de a kitől követelését még sem hajthatja be, mert például ennek kereskedése nem saját, hanem nejének neve alatt folytattatik.

Tehát elrendelhetőnek nem tartom az árverést, ha a hitelező, ki az árverést kéri, a bekeblezett vagy az előjegyzett tulajdonostól külön személy.

Ellenben igenis elrendelhetőnek akkor, midőn végrehajtási árverést kér a bekeblezett tulajdonos az előjegyzett tulajdonos ellen, avagy az előjegyzett tulajdonos a bekeblezett tulajdonos ellen, az előjegyzés után nyert zálogjog alapján. Az akadályt ugyanis, mely miatt végrehajtási árverést tulajdonjogi előjegyzéssel terhelt ingatlanra az előjegyzés után bekeblezett zálogjog alapján, az adós ellen tulajdonjogilag csak előjegyzett ingatlanra pedig egyáltalában elrendelni nem lehet, egyedül az képezi, hogy az ingatlan a végrehajtást szenvedő személy feltétlen és kétségtelen tulajdonául nyilvánkönyvileg nincs bejegyezve, ellenkezőleg, hogy magából a telekkönyvből kitünik, miszerint harmadik személy a zálogjognál korábban szerzett és még érvényesithető igénynyel bir a lefoglalt ingatlanra, hogy a bekeblezett tulajdonos a végrehajtást szenvedő adós tulajdonjogi előjegyzésének kitörlését, hogy az előjegyzett tulajdonos az előjegyzésnek igazolását és a tulajdonjognak az előbbi tulajdonos ellen az előjegyzés után bekeblezett zálogjog figyelembe vétele nélkül saját javára való bekeblezését kérheti meg.

Szóval az árverésnek a végrehajtatótól és a végrehajtást szenvedő féltől külön harmadik személynek nyilvánkönyvileg biztositott joga áll utjában.

De nem látok ily akadályt akkor, midőn a bekeblezett tulajdonos az előjegyzett tulajdonos ellen, vagy viszont ez amaz ellen kéri az árverést; mert itt harmadik személy nincs, kinek jogaira a nyilvánkönyv hitelének fentartása tekintetéből a bíróság hivatalból őrködni köteles volna, illetőleg mert itt ezen harmadik személy egy az árverést kérő féllel, a ki már most két minőséget, a hitelezőnek és a végrehajtás tárgyára a telekkönyv szerint tulajdoni igényt tartónak minőségét egyesiti magában; mert az ezen két minőségből folyó jogok egymás mellett nem érvényesithetők, az egyik a másikat kizárja, vagy megtartatik az árverés és akkor az előjegyzésből avagy az előjegyzéssel terhelt jogból eredő tulajdoni igény elveszti tárgyát, vagy megállapittatik az igény és akkor az árverés megtartásáról nem lehet szó; és mert ezekből folyólag, ha a bekeblezett tulajdonos az előjegyzett tulajdonos ellen vagy viszont ez amaz ellen árverést kér, ezzel — ha nem is kifejezetten, de a mennyiben minden kérelemben észszerüséget és lehetőséget kell feltételeznünk, mégis minden kétséget kizárólag kijelenti azt, hogy saját tulajdoni igényéről lemond, azt érvényesiteni nem akarja. hogy az előjegyzést igazoltnak és az adós tulajdonjogát feltétlennek elismeri, illetőleg hogy a tulajdonjognak saját részére történt előjegyzésének igazolásáról lemond.

A. a bekeblezett *B.* az előjegyzett tulajdonos és *C.* a hitelező. *C*-nek kérelmére az árverés el nem rendelhető sem *A.* ellen, mert ekkor *B*-nek, sem *B.* ellen, mert ekkor *A*-nak joga akadályozza az árverést. De ha maga *A.* vagy maga *B.* a hitelező akár eredetileg, akár mint *C*-nek jogutódja, s maga *A.* vagy *B.* kéri az árverést, hol a harmadik személy, kinek joga az árverést gátolná?

A mint mondám, annak kijelentését kell a bekeblezett, illetőleg az előjegyzett tulajdonosnak árverési kérvényében látunk, hogy a tulajdonjog iránt támasztható igényről lemond; mert hiszen nem önkéntes árverést akar, tehát az ingatlant nem mint sajátját az ő adóssápainak törlesztése végett, hanem mint adósának tulajdonát saját követelése behajtásának czéljára akarja elárverezietni. Az árverés tehát elrendeltetik oly ingatlanra, mely kétségkivül vagy a kérvényezőnek vagy a végrehajtást szenvedő félnek, de harmadik személynek semmi esetre sem tulajdona. Az egyik maga kéri, a második elszenvedni köteles az árverést, harmadik személy a dolognál érdekelve nincs; és igy nem létezik ok az árverési kérelem megtagadására.

A feltett kérdések másodikának megfejtése a mondottak nyomán nehézséggel nem jár.

A fizetési sorrend megállapitásánál nem a követelés eredete, hanem egyedül az erre szerzett zálogjognak rangsorozata az irányadó. A telekkönyvben nyoma sincs annak, hogy azon követelés, melynek behajtására az árverés elrendeltetett, vételárhátralékból keletkezett; és az árverés közvetlenül nem is annak alapján rendeltetik el, hogy a végrehajtató félnek ilyen vagy amolyan természetü követelése van, hanem mert a követelés erejéig a végrehajtási zálogjog be van keblezve.

Ennél fogva a bekeblezett tulajdonosnak mint végrehajtatónak követelése nem vételárhátralék minőségében, hanem csupán mint zálogjogilag bekeblezett követelés jön tekintetbe a fizetési sorrend megállapitásánál, és csak ott sorozható. a hol annak erejéig a zájogjog be van keblezve.

Az árverési kérvény csak olykép értelmezhető, hogy a végrehajtató, habár ő van még tulajdonosnak bekeblezve, az előjegyzett tulajdonosnak jogát feltétlennek ismeri el, az előjegyzést önmaga igazoltnak és az ingatlant a saját követelésének fedezésére szolgáló zálognak tekinti és mint ilyent akarja árverés alá bocsáttatni. Ha pedig ezt akarja, ha az árverés elrendelését kérte, akkor ezen akaratnyilvánitásának következményeivel is kibékülni köteles, és utóbb-előbbi cselekményével ellentmondásban nem állithatja többé, hogy az ingatlan nem mint az előjegyzett személy tulajdonát, hanem mint a hátralékos vételár erejéig részben még sajátját kivánta elárvereztetni.

Mert csakugyan ezt kellene feltételeznünk, ha a bekeblezett tulajdonos vételári követelésének elsőséget akarunk adni az előjegyzett tulajdonos ellen zálogjogilag bekeblezett követelésekkel szemben: ugy kellene képzelnünk, hogy a bekeblezett és az előjegyzett tulajdonos között az ingatlannak tulajdona meg van osztva a vételárhátralék és azon összeg közötti arány szerint, melylyel az árverésen befolyt összes vételár a vételárhátralékot felülhaladja.

Igy például, ha az előjegyzett tulajdonos 1000 frttal hátralékban maradt a vételárra s az ingatlan az árverésen 1500 frtért adatik el, a végett, hogy a bekeblezett tulajdonost az előjegyzett tulajdonos jelzálogos hitelezői előtt 1000 frtnyi követelésével — csupán a követelésnek vételári minőségénél fogva — sorozzuk, azon fictiót kellene felállitanunk, hogy ő az árverés előtt az ingatlannak $^2/_3$ részbeni, az előjegyzett tulajdonos pedig $^1/_3$ részbeni tulajdonosa volt. Mert zálogjogi elsőbbsége nem lévén, csak tulajdonjog alapján részesithetnők a végrehajtatót a vételárban a jelzálogos hitelezők megelőzésével. A tulajdonjognak előjegyzése pedig a tulajdonnak nem megosztását, hanem a tulajdonjognak mint

egésznek feltételezettségét eredményezi: a tulajdon vagy az egyiké vagy a másiké, de ha az egyiké, akkor egészen az övé.

Végre a harmadik kérdést illetőleg, a *Jogt. Közl.* mult évi 49. számában az igen tisztelt szerkesztő ur bizonyára elnézésből állitotta, hogy itt a prts. 347. §-a nem volna alkalmazható, mivel ezen §. szerint csakis az adós és a jelzálogos hitelezők tehetnek kifogást a jelzálogi elsőbbség tekintetében, és perre csak ezek utasithatók; ez esetben pedig a bekeblezett tulajdonos sem nem adós, sem nem jelzálogos hitelező.

De igenis jelzálogos hitelező a végrehajtási végzésnek a prts. 359. §-ához képest történt bekeblezése alapján; sőt szerintem az árverési kérvény beadása után többé nem is tulajdonos, hanem csakis jelzálogos hitelező; és ezért az elsőbbség iránt ellentétes igények merülvén fel, perre utasitásnak volna helye s az elsőbbség kérdése per utján volna eldöntendő.

Dr. Imling Konrád,
kir. törvényszéki biró.

A semmitőszék és a váltóeljárás 30. §-a.

Utóbbi időkben nagy port vert fel azon kérdés, vajon az ugynevezett relativ jogerejüség, melyet a váltóeljárás 30. §-ában hozott be, elfogadtatik-e avagy nem. Hirlapi czikkek egész sora indult meg pro és contra, és igen sokan lehetetlennek jelentették ki azt, hogy itélet jogerőre emelkedhessék, ha az felebbeztetik.

Nem lesz felesleges a váltóeljárás 30. §-ának első — döntő — pontját ide igtatnunk: «Az eskü letételére azon naptól számitandó három nap alatt kell jelentkezni, melyen az itélet *az eskünel bizonyitó fél részére „jogerejüvé lett"*.

Ezen §. kétségkivül nagy változtatást tett a perrendtartáson, mely utóbbi csak akkor tekinti az itéletet jogerejünek, ha első- és másodbiróságilag helyben hagyatott az; de kiveszi a prts. 25. §-ában emlitett ügyeket, és a fő- vagy póteskütől feltételezett itéletet (prts. 287. §.) kimondván, hogy törvényes időben beadott felebbezés a végrehajtást, illetőleg a fő- ugy póteskü letételét meggátolja.

E napokban a semmitőszék — tudtunkkal első izben — foglalkozott a váltóeljárás 30. §-ával. Az eset következő: *A.* felperes *B.* alperes ellen váltó keresetet indit; a sommás végzés ellen kifogások adatnak be, az itélet felperesi tanu vallomásához felperesnek pótesküt itél, kimondván, «hogy tartozik felperes *jelen itélet jogerőre emelkedésétől* számitandó három nap alatt eskületét készségét bejelenteni»; alperes felebbez; felperes miután meggyőződik, hogy alperes felebbezést adott be, eskületéti készségét 3 nap alatt be nem jelenti, mire alperes *felebbezését vissza nem vonva,* kielégitési végrehajtást kér, a váltóeljárás 30. §. alapján a megitélt költségek erejéig hivatkozva arra, hogy felperes idejekorán nem adta be eskületéti készségét, s igy pervesztes lett. A budapesti váltótvszék hivatkozással a váltóeljárás 63. §-ának 2-ik pontjára, a végrehajtást el nem rendeli, ez ellen alperes semmiségi panaszszal él. A semmitőszék a nehezteit végzést megsemmisitette és utasitotta a törvényszéket, hogy a kielégitési végrehajtást elrendelje.

Indokolja pedig a határozatot azzal, hogy a váltóeljárás 2. §. a prts. forrásául fogadja el; a prts. 345. §-a azonban az eskütől feltételezett itélet alapján, ha az eskü le nem tétetett, a kielégitési végrehajtást elrendelhetőnek mondja ki, tekinlve tehát, hogy felperesre nézve az itélet jogerőre emelkedett, és ő a törvényes időben a váltóeljárás 30. §-a értelmében eskületéti készségét be nem adta, pervesztes lett, és igy a költségeket fizetni tartozik, ezt azonban nem teljesitvén, a kiel. vhjts elrendelendő.

Nem akarunk annak fejtegetésébe bocsátkozni, vajon életképes-e a 30. §., azonban czélszerüsége kétségbe nem vonható.

Elejét akarja venni azon számtalan kellemetlenségnek, mely a feleket éri *vidéki kérbesitéseknél,* melynél az ellenfél nem tudja a vevény beérkeztéig mikor válik jogerejüvé az itélet. Ha tehát akkoráig vár, a meddig a vevény beérkezik, könnyen megeshetik, hogy eskületéti készségével elkésik, mert az ellenfél nem felebbezett, és az eskü kérő fél, a vevényt már az eskületéti határnap letelte után kapja csak meg.

Vagy póteskü és tetemes költség itéltetnék meg felperesnek; alperes a póteskü ellenében nem jelent be felebbezést, hanem *csak a költségek* iránt felebbez. Felperes az iktató könyvből mást nem láthat meg, csak azt, hogy felebbezés adatott be, és eskületéti készségét nem jelenti be. Ez által evidenter mulasztást követ el, az itélet pedig az eskü le nem tétele miatt, ellene fordul, daczára annek, hogy azon hiszemben volt, hogy az egész itélet ellen lett felebbezés beadva.

Jelen ügyben kiemelendőnek tartjuk még azt, hogy az itélet, mely felperesnek esküt itélt a rendelkező részben következőleg hangzik: «tartozik tehát felperes *jelen itélet jogerőre emelkedésétől számitandó 3 nap alatt eskü letéti készségét bejelenteni.*"

Első tekintetre azt kellene hinni, hogy az itélet megváltoztatta a váltóeljárás 30. §-át, és minthogy itélet, és ellene semmiségi panasz nem emeltetett a helytelen rendelkezés miatt, az eskü letéti kérvényt csak akkor kell beadni, midőn az itélet absolute jogerejü. Ámde a semmitőszék azon elvből indul ki határozatában, hogy az itélet váltótörvényszék előtt, váltóeljárás alapján hozatott, és igy mást nem mondhat ki, mint azt, hogy a váltóeljárásban körülirt módon és időben kell az eskületéti kérvényt benyujtani.

A semmitőszék ezen határozata nem mond ki uj elvet, csak azt, a mi már a váltóeljárás 30. §-ában ki van fejezve, de igenis kimondja azt, hogy a meghozott rendeletet addig mig érvényben áll, — bármi nemü kifogások is lehetnek ellene, — érvényre kell emelni, nehogy az csak irott malaszt maradjon, hanem hussá és vérré váljék.

Dr. Stern Miksa,
budapesti ügyvéd.

A Franklin-Társulat magyar irod. intézet és könyvnyomda kiadásában (**Budapest,** egyetem-utcza 4. szám) megjelent:

BÉLYEG ÉS ILLETÉK-SZABÁLYOK.
A legujabb időig terjedő törvények és kormányrendeletek szerint. Összeállitotta *Dr. Mariska Vilmos.* Második kiadás 1879. Füzve 1 frt.

IGAZSÁGÜGYI RENDELETEK
a magyar királyi miniszterium által kibocsátott törvénykezési rendeletnek gyüjteménye betürendes tartalommal ellátva.

1874-ik évi folyam	füzve	40 kr
1875-ik évi folyam		80 kr.
1876-ik évi folyam		50 kr.
1877-ik évi folyam		50 kr.
1878-ik évi folyam		30 kr.

TÉTELES EURÓPAI NEMZETKÖZI JOG. — Irta *Dr. Apáthy István.* Füzve 3 frt 60 kr.

MAGYAR PÉNZÜGYI TÖRVÉNYISME. Folytonos vonatkozással a magyar államháztartásnak 1868-tól 1875-ig terjedő tényleges eredményeire irta *dr. Mariska Vilmos.* Második bővitett kiadás 1877. Füzve 3 frt 60 kr.

MAGYAR MAGÁNJOG MAI ÉRVÉNYÉBEN KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A GYAKORLAT IGÉNYEIRE. Irta *Zlinszky Imre.* I. füzet. A magyar magánjog általános része 1 frt 20 kr. II. füzet. A magyar magánjog különös része 1 frt 80 kr. III. füzet 1 frt.

Szerkesztő: **Dárdai Sándor,** üllői ut 1. szám. Felelős szerkesztő: **Zlinszky Imre,** Wesselényi utcza 4. szám.
Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat.

Tizenötödik évfolyam. 10. SZ. Budapest, 1880. márczius 5.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA: *Wesselényi-utcza 4. sz., I. em.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 « **A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztőkhöz.**

TARTALOM: A birói kinevezések és előléptetések. Günther Antal ügyvéd urtól. — Heti szemle. — Törvénykezési szemle: Köztisztviselők hivatalos járandóságainak behajtása birói vagy közigazgatási utra tartozik-e? Sztehlo Kornél urtól. — Szerkesztői értesités.

MELLÉKLET: Telekkönyvi Közlöny. — Curiai határozatok.

A birói kinevezések és előléptetések.

IX.

A birói testületnek teljes és a központi hatalomtól független autonomiája, kiterjedt hatásköre, nagytekintélye, az egyes birák magas rangja és azon körülmény, hogy az összes angol közigazgatás jogi ellenőrzésére az angol bíróság van hivatva, Anglia közéletében oly kiváló állást biztositanak a birói karnak, minőt másutt hasztalan keresünk.

Ehhez járul, hogy a lord cancellar maga is, mint a kabinet tagja, minisztertársai jogi tanácsadójának, a korona tanácsában a kormányzat birói ellenőrének tekintetik, mit eléggé indokol ama történelmi fejlődés, melyen a nagy pecsét őrének hivatala keresztülment és azon magas birói állás, melyet elfoglal. «E magas tisztviselő, — igy szól BROUGHAM, — alig jut azon helyzetbe, hogy politikai kérdésekben döntsön; de mint a felebbviteli főtörvényszék elnöke és saját birói körében is gyakran dönt oly kérdések fölött, melyek komolyan érintik azon uralkodó személyes érdekeit, kinek szolgál.»[1] Midőn tehát ekként lehetőleg távol tartatik a politikától és főként birói müködésének körébe van utalva, nagyon természetesnek fogjuk találni, hogy a birói kinevezések eseteiben azon gyakorlat áll fenn, hogy mielőtt a lord cancellar a korona tetszését ki nem kérte valamely általa az illető birói állásra javaslatba hozott egyénre nézve, a kinevezendő biró nevét sem közli minisztertársaival[2] Ebben BROUGHAM a párt és egyéb befolyás kizárásának egyik leghathatósabb biztositékát látja.

Az angol biró állása egyike a legterhesebb birói hivataloknak. Nehéz, fárasztó munkában tölti napjait; de viszont a birói testület közvéleménye szintén csak az érdemet, a munkaképességet és tehetséget nézi és ehhez képest nyilatkozik valamely barristernek birói kinevezetése esetében. Lord ELDON, mint CAMPBELL-ben olvasom, — egy alkalommal, midőn egy fiatal embernek valamely birói állásra kineveztetéséről volt szó, Sir Williamhoz irt levelében kijelenti, hogy nem az az utja és módja ily kinevezéseknek Angliában, hogy más pártfogása, vagy nagy lakomák által nyerhető el valamely birói hivatal. Ervényesitse tehetségeit a munkában, küzdjön és dolgozzék a többi fiatal emberekkel, kik ekként akarnak előrehaladni.[3] Champagne-i és claret itt nem használ.

[1] *Works of* H. L. BROUGHAM. XI. köt. 314. l. That high officer hat little chance of being calledupon to decide political questions, yet he may, in the capacity of President of the High Court of appeal be so called and he may and he often does in his own courts decide questions seriousby affecting the personal interests of the sovereign whom he serves.

[2] *Works of* BROUGHAM 322. To select the judges and take the king's pleasure upon their appointment *before he communicates their names to his* colleagues, is wisely and wholesomely devised.

[3] *Lives of the Lord Chancellors.* By JOHN *Lord* CAMPBELL. 5-ik kiad. X. köt. 24. l. In the sance letter refferring to an application for a place for an idle young lawer, he gives suet admirable advice: «The truth is, that upon F. there must be *impressed the necessity* of his *working for himself.* These lads who give each other great diuners, with their *claret, champagne* etc. must learu that this will not do .... must subucit to the privations, wich joung men, who are to get forward in professions.

[4] CAMPBELL id. m. X. 273. He (Lord Eldon) said himself in conversation: on occasion of a vecanug ou the Bench, by the death of one of the puisne judges the Poine minister of that day took upon himself to recommeud a certain gentlemen to the King as a very fit person to fill that vacaney: and finding there was a disposition in the King to take that recommendation. I very respectfully urged that it was on *the responsibility of the Lord Chancellor* that these judges were appointed, and that I should not consider myself worthy of holding the Great Seal if I permitted the advice of any other man to be taken, at the sance tème *hendering my resignation.*

És a birói testület közvéleményének hatása alatt még oly lord-cancellárok is, kik különösen a régibb időkben az udvar kegyét keresték, a birói kinevezések tekintetében féltékenyen őrködtek jogaik felett. Épen Lord Eldonról mondja az idézett forrás, hogy egy alkalommal a legerélyesebben utasitotta vissza a király előtt az angol *miniszterelnök* beavatkozását egy birói állás betöltését illetőleg. A king's bench egyik birája elhunyván, a miniszterelnök vállalkozott, hogy egy gentlemant ajánljon a királynak, mint a ki igen alkalmas volt az üresedés betöltésére: én látván, — (beszéli Lord Eldon) — hogy a király hajlandó ezen ajánlatot elfogadni, egész tisztelettel kijelentetem, hogy a Lord-cancellár *egyedüli felelőssége* alatt történnek a birói kinevezések és hogy én nem tartanám magamat arra érdemesnek, hogy a nagypecsét kezem között legyen, ha megengedném, hogy *bárki másnak tanácsa fogadtatnék el ily* kérdésekben. Egyidejüleg *bejelentettem lemondásomat.*[4]

Ne csodálkozzunk tehát azon, ha pl. *Eardley* felsorolja azon birák neveit, kik a közélet terén határozottan ellentétes állást foglaltak el a kormány politikájával és kiket mégis ugyanazon kormány nevezett ki, midőn valamely birói állás megüresedett, s őket jelölte ki a birói és ügyvédi kar közmeggyőződése mint leghivatottabbakat ezen állás betöltésére. És az elmondottak után sokkal érthetőbbnek fog feltünni GNEIST-nak *(Das heutige Amts und Verwaltungsrecht in England)* azon szárazon oda vetett megjegyzése, hogy a lord cancellár kizárólagos befolyásánál a birói kinevezésekre és előléptetésekre az ő *birói állása* jön főkép tekintetbe.

Günther Antal.

Heti szemle.

(Az ügyvédi kar sérelmének orvoslása. — *Büntetőjogtudományi szemle* II. füzete. — Végszó a Del' Adami-féle ügyben. — Uj jogi müvek. — A magyar jogászgyülés állandó bizottsága által kitüzött kérdések. — A brassói jogász klub a képviselőház igazságügyi bizottságának tárgyalásai. — Mozgalom a közigazgatás reformja körül.)

Az ügyvédi kamarák évi közgyüléseik alkalmából általában az ügyvédi kar nyomasztó helyzetével, ennek megszüntetésére szükséges módok iránt tanakodnak, s majdnem egyhangulag abban a véleményben vannak, hogy az ügyvédi rendtartás reformja, s ebben főleg az ügyvédi kamarák szerkezetének megváltoztatása a legégetőbb kérdések közé

TELEKKÖNYVI KÖZLÖNY

A TELEKKÖNYVVEZETŐK ORSZÁGOS EGYLETÉNEK

HIVATALOS LAPJA.

Budapest, 1880. Melléklet a JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY 8-ik számához. Február 20-án.

TARTALOM: A telekkönyvekről. Simon Endre lőcsei kir. törvényszéki biró urtól. — A visszárverés hatálya, Z. I.-től. — Telekkönyvi rendtartásunk a gyakorlat terén. Imrik János kir. segédtelekkönyvvezető. — Jegyzőkönyv. — Értesités.

A telekkönyvekről.

STANKAY LÁSZLÓ ur által *Jogtudományi Közlöny* mult évi 45. és 46. számaiban felsorolt nézetei és javaslatainak mindegyikét részemről helyeseknek és kivihetőknek nem találván, tekintve az ügy fontosságát — azokra észrevételeimet megtenni a közérdek s a telekkönyvi ügyek kezelésénél mutatkozó lényeges eltérések tisztázása tekintetéből szükségesnek tartom.

Az 1869-ik évi aprilis 8-án 2579. szám alatt, a telekkönyveknek a birtokszabályozások folytán szükségessé vált átalakitásánál követendő eljárás tárgyában kibocsájtott igazságügyi miniszteri rendelet hogy minden tekintetben nem ád részletes utasitást az átidomitással foglalkozóknak, az tény. Ezen rendeletnek az 1871. évi LIII. t. czikkben foglalt rendelkezésekkel való összhangzásba hozatala iránti nézetek ugyane szaklapnak 1879-ik évi 36., 38., 39. számaiban részletesen kifejtetvén, azon nézetben vagyok, hogy ezen szabályrendelet a jelzett és alább még felsorolandó némi kiegészitésekkel és az arra vonatkozólag kiadott későbbi rendeletekben már megtett módositással teljesen megfelel a kitüzött czélnak.

E rendelet szerint a telekkönyvi lapok átidomitásánál alap az urbéri peruton, biróságilag hitelesitett birtokszabályozási földkönyv és térkép, tehát egy oly szakértői és birósági munkálat, mely vagy jogerejü itélet, vagy jogerejü egyességnek végrehajtását tartalmazza.

Észrevételeim megtételénél lehetőleg követem a STANKAY LÁSZLÓ ur által pontokba szedett javaslatai szerinti sorrendet.

A jogczim csak tulajdonjoghozi lehet, és pedig korlátlan vagy korlátolt (telekkönyvi rendszabály 52. §.). Ha valamely birtoktestnek telekkönyvi tulajdonosa *A.*, de a birtokszabályozási földkönyv szerint *B.*, a mi számos esetekben előfordul, az átidomitásnál, a felhivott rendelet 2. §-a *b)* pontja értelmében legelsőbben azt kell fürkésznem, hogy a telekkönyvi régi birtok helyett kiosztott uj birtok ugyanaz-e? s ha erről meggyőződtem, a szabályrendelet 19. §. értelmében, tulajdonosul a földkönyvbe bejegyzett *B*-t felhivom, igazolja tulajdoni jogát, s kérelmét jegyzőkönyvbe foglalom s ahoz az általa felmutatott okiratokat mellékelem, azonban a tervezetben meghagyom tulajdonosul *A*-t, mert *B*-nek tulajdoni joga a 22. §. értelmében csak a telekkönyvi hatóságnak jogerejü végzése alapján leend bevezethető. A jogczimre a régi telekkönyv lévén irányt adó, a birtokszabályozási könyvben megjelölt tulajdonos csak a telekkönyvi rendszabálynak megfelelő okiratok és a telekkönyvi hatóság végzése alapján válhatik egyszersmind telekkönyvi tulajdonossá. E szerint a jogczimet illetőleg a felhivott szabályrendelet által minden érdekek kellőleg meg vannak óva. STANKAY LÁSZLÓ urnak azon aggodalmát, hogy a majorsági zsellérek a kik a földesuri belsőségen tulajdon felépitménynyel birnak, hogy a birtok összesitési munkálatokban kitüntetve nincsenek és hogy az ily zsellérek használatában levő összes belsőség a földesuraság belsőségi birtoka térmértékében foglaltatik, helyesnek nem tartom; mert az 1848. IX. t. cz. által az urbér és azt pótló szerződések alapján eddig gyakorlatban volt szolgálatok (robot) dézsma és pénzbeli fizetések megszüntetvén, az ennek folytán 1853. márcz. 2-án kiadott, ugynevezett urbéri patens, és az 1871. LIII. t. cz. 2. §-a szerint az urbéri kapcsolatnak az 1848. évi törvények által lett megszüntetése következtében a volt jobbágyok a kezükön lévő urbéri földbirtokban (urbéri jobbágy és zsellértelkek) teljes tulajdoni és szabályrendelkezési joggal birnak. E szerint törvény és jog szerint majorsági zsellérek nem léteznek. Jelzett aggodalmát alaposnak nem tartom: mert a telekkönyvek készitése tárgyában 1853-ik évi april 18-án kibocsájtott cs. kir. igazságügyi miniszteri rendelet 14. §-a szerint a telekkönyvi jószág csak fekvő javakból, azaz földből, *és* az azon létező épületekből állhat; — a 27. §. *g)* pontja szerint a bizonyos jószágokkal, *házakkal* egybekapcsolt különös jogok a telekkönyv tárgyát nem képezik. Ha a majorsági zsellérséget telekkönyvezni akarnók, a ház tulajdonosának nevét a telek (a föld) tulajdonosának nevével együttesen kellene a telekkönyvbe bevezetni, ugy de ily alakban az átidomitásnál a majorsági zsellérnek czimzett birtok már be nem vezettethetik, minthogy az urbéri per által a volt földesur és jobbágyok közötti viszony véglegesen rendeztetett.

Ha törvény szerint nem létezik is majorsági zsellér, de hogy a gyakorlati életben ily elnevezéssel jelölt birtok van, az igaz. Miután a majorsági zsellérségnek nevezett ingatlan birtokosai t. i. a beltelek és felépitmény tulajdonosai közötti viszony csak személyi, annál fogva a felépitmény tulajdonosa az általa használt beltelki területre személyes szolgalmi joggal (servitus) bir, melyet a telek tulajdonosa tetszése szerint megszüntethet. Ha a felépitmény tulajdonosa e szolgalmi jogát telekkönyvileg is érvényesiteni akarja, azt mint terhet a telekkönyvi rendszabályban előirt kellékekkel biró okirat alapján kérheti, s az a teherlapon lenne csak feljegyezhető, de a tulajdoni lapon többé zsellérségként fel nem vehető.

Az 1853. évi april 18-án kelt cs. kir. igazságügyi miniszteri rendelet a telekkönyvi szabályzatnak 49. §-a által érvényben tartatván, az ezen rendelet alapján készült telekkönyveknél a jogczim a 21., 22. s következő §§-ai szerint igen figyelmes nyomozat tárgyává tétetett, s ha valaki az ingatlan birtokra tulajdonosul bejegyeztetett, ez által azon ingatlan iránti dologbani jognak jogszerü birtokosává lett (ált. polg. törv. 321. §.), melyet tőle csak külön birói eljárás mellett lehetett elvonni. A telekkönyvi lapoknak birtokszabályozás utáni állapot szerinti átidomitása alkalmával e jogszerü birtok az 1869. april 8. kelt szabályrendelet 19. §-ban előirt módon s ott felsorolt okiratok mellett terveztethetik más nevére iratni, de nem a birtokszabályozási munkálatok alapján.

A birtokszabályozási munkálatok alapján szerintem a volt urbéri viszonyt feltüntető birtok- és jogczimek változtathatók meg. Ugyanis, mint igen sok telekkönyvi testnél,

kivált urbéri zsellérségeknél előfordul, hogy a telek tulajdonosaként a volt földesur, a felépitmény tulajdonosa, és a belsőség haszonélvezőjeként a volt zsellér, vagy jobbágy van bejegyezve. Ily telekkönyvi bejegyzések az átidomitásnál minden esetre az urbéri viszony rendezése szerint kiigazitandók. Ugyanis: ha a birtokszabályozási földkönyvből az tünik ki, hogy a szóban levő zsellérség urbérinek ismertetett el, erdő- és legelőilletőséggel elláttatott, a volt földesur tulajdoni joga feltétlenül és hivatalból törlendő; sőt törlendők azon netaláni zálogjogok is, melyek a volt földesuri birtoknak vélt telekkönyvi testre bekebeleztettek. Mondám hivatalból, mert azon területnek az a volt jobbágy vagy zsellér, már az 1848-ik évi IX. t. cz. által korlátlan tulajdonosává lett, s a mennyiben ezen tulajdoni joga a volt földesur által vitássá tétetett, s a birtokczim a fentebb előadott alakban jegyeztetett be, az urbéri perbeni itélet vagy egyesség által eldöntetett; és mert az 1855. deczember 15-én kiadott telekkönyvi rendszabály 4. §-a szerint, az urbéri kapcsolat, és az azzal rokon viszonyok szabályozása, a telekkönyvek szerkesztése és bejegyzése által nem szabályoztatván, az uj tulajdon vagy más dologbani jog szerzésének a 6. §-ban meghatározott és előirt módozata alól kivétetett; és igy a fentebb előadott hivatalbóli törlések által, csak az 1848. évi IX. t. cz. telekkönyvileg is lett végrehajtása eszközöltetik. A volt jobbágyok és zsellérek kezén különbféle czimen volt földek, ha a birtokszabályozási per szerint a volt földesurnak tulajdonába mentek át, azok az 1869. april 18-ki szabályrendelet 7. §. *d)* pontja szerint a volt földesur nevére *tehermentesen* átirandók; ebből folyólag, hogy ha valamely csak irtásföldekből álló s több zálogjogokkal terhelt telekkönyvi birtoktest, egészen a volt földesur birtokába ment át, ezen telekkönyvi lap a terheknek hivatalból lett törlése után megszüntetendő.

Szerintem nincs tehát szükség arra, hogy a telekkönyvek átidomitásánál a jogczim kellő figyelembe vételére külön uj szabályrendelettel tétessék intézkedés.

Az elősoroltak által egyidejüleg az is ki van mutatva, hogy a régi telekkönyvek átalakitásánál az összesitési (helyesen birtokszabályozási) munkálatok nem mellőzhetők s hogy STANKAY LÁSZLÓ urnak azon javaslata: az átalakitás csakis a telekzeti munkálatok alapján eszközöltethetnék legczélszerübben, tévedésen alapszik. Ezen állitásom bővebb indokolására még a következőket hozom fel:

A telekzeti (Catastralis) munkálat, mely az ország felső megyeiben 1864. s következő éveiben foganatositttatott; az ország alsóbb Pest-Pilis-Solt, Csanád Temes sat. megyéiben csak most van folyamatban, s még számos évet veend igénybe mig elkészülend. A birtokszabályozási urbéri perek pedig az erdélyi megyéket kivéve, csaknem mindenütt befejeztettek, vagy igen közel állanak a befejezéshez s csak szórványosan találtatnak községek, melyekben nincsen befejezve. E szerint ezek nagyobb tömegben állanak a telekkönyvi hatóságok rendelkezésére mint a telekzeti munkálatok. De ha nem igy állana is az arány, ha a telekzeti munkálatok mind be lennének is fejezve, szerény felfogásom szerint azok a telekkönyvi lapok átidomitásánál czélszerüen nem lennének használhatók, már csak azért sem, mivel azokból a volt földesur, és volt jobbágyok közötti viszonynak mikénti rendezése ki nem vehető, pedig ezeket nélkülözhetlenül ismerni kell azért, minthogy a telekkönyek szerkesztése ólta befejezett urbéri perek által érdekelt községek telekkönyvi lapjai, a tényleges birtoknak, és az 1848. évi IX. t. cz. által a volt jobbágyok részére biztositott korlátlan tulajdonjognak megfelelőleg csak ez alapon szerkeszthetnek. A telekzeti lapok szerkesztésére is igen reá illik STANKAY urnak azon kifejezése, hogy azt népünk ellenszenvvel fogadta (és fogadja most is), és hogy magok is sokat rontottak rajta, hogy a kataszteri mérnökök tulnyomó része idegen ajku és nemzetiségü volt, és részben most is az, ehez járul, hogy a kataszteri mérnökök a jogczimet nem igen fürkészik és inkább csak a tettleges birtokost keresik, s e részben egyedül a községi kiküldöttek, bizalmi férfiak előadásaik után járnak el.

Van azonban eset, a melyben a telekzeti munkálatok a hiteltelekkönyvek átalakitásánál is a kellő óvatosság, és az 1869. évi april 8-ki szabályrendeletnek a birtokváltozásoknáli eljárást szabályozó §-ainak alkalmazása mellett czélszerüen és kellő sikerrel használhatók. Ilyenekül tartom a pusztabeli (prædialis) birtokok telekkönyvezéseit, melyek birtokszabályozás alá nem jöttek, továbbá oly községekben, a hol tulnyomó a közbirtokosság, s a határbeli erdőterületek évtizedekkel ezelőtt az aránykulcs szerint felosztatván, az urbéri perben érintetlenül maradtak, vagy csak annyiban szenvedtek változást, a mennyiben egy vagy ket birtokos tulajdonából adatott ki az urbéri erdő s legelő; s az, vagy azok, a többi közbirtokos társaik által más uton módon kárpótoltattak, továbbá a szintén birtokszabályozás alá nem jött szőllőkre nézve: és végre figyelembe véve, hogy a telekkönyvek szerkesztése, különösen 1848. előtt befejezett urbéri perekben a felmérés csaknem általában egyedül a volt urbéri birtokra szorittattván, ily községekre, valamint az 1848-ik évet megelőzőleg magukat a volt földesuraságtól megváltott községekre nézve is. Ily esetekben az erdei és legelői birtoknak mind alakjára, mind terjedékére nézve, a kataszteri mérnöki munkálat a legsikeresebben felhasználható.

A javaslat második pontját, hogy t. i. az 1869-ik évi april 8-án kelt igazságügyi miniszteri rendelet 3. §-át a birtokszabályozásnál a müködő mérnök tartsa meg, tulhaladottnak, sőt az érvényben lévő rendeletek mellett kivihetetlennek is tartom. Tulhaladottnak azért, mert a birtokszabályozási perek tulnyomólag nagyobb része vagy egészen befejeztetett, vagy a végrehajtási stádiumban van; kivihetelennek azért, mert az urbéri bíróság a telekkönyvi lapokat, vázlatrajzokat nem adhatja a müködő mérnök rendelkezésére, s hogy a felhivott szabályrendelet 3. §-nak eddig sem szereztetett érvény, ennek pedig oka szintén az, mert a telekkönyvi lapok nem voltak a mérnök rendelkezése alatt.

Simon Endre,
lőcsei kir. törvényszéki biró.

A visszárverés hatálya.

A p. törvk. rendt. 459. §-a szerint oly esetben: «ha a vevő az árverési feltételeknek a kitüzött határidőben eleget nem tett, a bánatpénz elvesztésén felül, mely a hitelezők sorrend szerinti kielégitésére fog fordittatni, az illető hatóság az érdekelt felek bármelyike kérelmére, a birtok ujabb árverését elrendeli, s azt csak egy határnap kitüzése, de a 434. §-ban körülirt feltételek megtartása mellett, az előbbi becsáron alól is elárvereztetheti. Ha az ujabb árveréskor az előbbi vételárnál kevesebb jönne be, a veszteséget a korábbi vevő viseli; de viszont a netáni többlet is azt illeti.»

E szakasz rendelkezése világos, s csak az iránt vannak némelyek kétségben, hogy a régibb vevő ellen az e szakasz által engedett igény, illetve a vételárkülönbözet behajtása mily uton eszközlendő.

Sokan vannak abban a nézetben, hogy ez a jelzálogos hitelező által, vagy azok közül, kik a kielégitésre sorban lévén, a vételárnak a visszárverés folytan származott kevesebblete által közvetlen érdekelve van, az előbbi vevő ellen pert tartozik inditani; s ily perek tényleg vannak is folyamatban.

Részünkről ezt nem tartjuk szükségesnek, sőt helyesnek sem. Követelési joga a tömegnek s nem egyes hitelező vagy hitelezőknek van; azok javára a bíróság — nézetem szerint — a különbözetet közvetlen meg sem itélheti, tehát a jelzálogos hitelezők keresetjoggal sem birnak.

De nézetem szerint nem is a perutja az, melyen ez igény érvényesitendő. A pernek sem czélja sem szüksége nincs. Véleményem szerint, ha visszárverésnél kevesebb folyik be, mint a mely áron a birtok az első árverésen eladatott, a bíróság az árverés helybenhagyása alkalmával, hivatalból tartozik az első vevőt a mutatkozó hiány pótlására bizonyos záros határidő kitüzése mellett, s különbeni végrehajtás terhe alatt utasitani. Ily uton az összeg lefizettetvén vagy végrehajtás utján behajtatván, a bíróság annak a jogerőre emelkedett sorrend értelmében leendő kiutalványozása iránt intézkedik.

Legalább részemről ezt az eljárást tartanám legrövidebbnek, legczélszerübbnek, és a dolog természetének legmegfelelőbbnek. Miután azonban e részben nézeteltérések vannak, czélszerü lenne, ha olvasóink az e részben az egyes törvényszékeknél divó eljárás előadása s annak előnyei és hátrányainak kifejtése mellett nézeteiket közölni lennének szivesek, hogy e mindenesetre fontos kérdés minden oldalról vitattassék és tisztáztassék.

Z. I.

Telekkönyvi rendtartásunk a gyakorlat terén.

Nincs talán törvény hazánkban, melyre jobban rá ne illene az *„a hány ház annyi szokás"*-féle közmondás, mint épen magára a telekkönyvi törvényre.

E törvény exorbitarius rendezését tekintve, a jelzett közmondás alkalmazása igen gyakori és sok követőre talál.

S nem mondhatnám, hogy e közmondás alkalmazásának oka épen maga a telekkönyvi törvény volna. Nem, — mert e törvény, — bár édes hazánk különféle birtokviszonyait tekintőleg igen érezhető hiányokban szenved, nézetem szerint mégis elég jó arra, hogy legalább a kezelés terén egyöntetü gyakorlatot állapitson meg.

Nem maga a telekkönyvi törvény s nem annak — igaz ugyan, hogy számtalanszor tapasztalt — hiányai, hanem magának a törvénynek számtalan esetben különböző s egymással ellentétes magyarázata, s illetőleg annak alkalmazására vonatkozólag követendő gyakorlat tekintetében felmerült elágazó nézetek sokasága szülte és szüli a chaost, s idézte s idézi elő azon, telekkönyveink vezetését igen kétes világlatba helyező sajnos, — de mégis igaz — körülményt, hogy vannak hazánkban telekkönyvek, melyeknek jogállásáról nemcsak a laikus, az avatatlan, *hanem az avatott, s illetőleg maga a szakember is csak nagy nehezen tud tájékozást szerezni.*

Pedig hát telekkönyvi intézményünk a nyilvánosság jellegét viselvén magán: kivánatos volna, hogy a telekkönyvnek necsak egyesek s necsak a birósági hivatalnokok, mint szakemberek, hanem a telekkönyvi bejegyzések által érdeklődő nagy közönség számára és tájékozása végett vezettessenek.

A vagyonbiztosságra nézve szükséges jogok szerzése s ezen jogok értékesitése, illetőleg érvényesitése teszik ezt szükségessé, — nehogy a hitelmüvelet egyik kiváló tényezőjéül tekintendő: telekkönyvi intézményünk iránt a nagy közönség bizalmát elveszitse.

S kell, hogy e tekintetben a jogszolgáltatás elannyira gyors és egyszerü lenne, hogy az annak viszonyaink szerinti módszerére, illetőleg alkalmazására nézve eddigelé ugyancsak ingoványos talajon álló nézetek tömkelegeikből kibontakozva, a nyilvánosság, különlegesség és általánosság elveinek megfelelőleg: a közönségnek ez intézmény iránti bizalmát alapjában megerősitse, és azt a követendő gyakorlat határozott irányának kijelölése által örökre megingathatlanná tegye.

S továbbá kell, hogy bíróságaink akként szerveztessenek, miszerint a telekkönyvi biró ne legyen kénytelen egyuttal — és igen gyakran a telekkönyvi ügyek hátrányára fenyitő, bagatell- és hagyatéki ügyekben is eljárni; s végre, hogy a telekkönyvvezetőknek mint a gyakorlat embereinek, a telekkönyvi intézmény fejlődésére vonatkozó szavaik: *ne tekintessenek a pusztába kiáltó szavainak!*

Pár évvel ezelőtt, egyik parlamenti ülésen, szóba hozatván a telekkönyvi intézménynek, az egyes bíróságok szerinti ujjászervezése, kormányunk egyik kiváló s minden tekintetben érdemekben gazdag tagja azt mondá, hogy: telekkönyvi intézményünk ujjászervezését ezidő szerint eszközölni még annyiban nem lehet; a mennyiben nincsenek e téren szakembereink.

Hogy mennyiben volt igaza a kormány e kiváló tagjának, azt birálja el a jogász világ. Én, mint a gyakorlat egyszerü embere, erre vonatkozólag csak azt jegyzem meg: hogy az általános, s viszonyainknak megfelelő telekkönyvi jogfejlődés csak azon esetben következhetik be nálunk, ha a különlegesség elvének megfelelőleg e tekintetben a jogszolgáltatás teljesen elkülönitve: *kizárólag csak telekkönyvi ügyekben eljáró birákra ruháztatik.*

Mert nézetem szerint csak ekkor és nem más esetben, egyrészt állásuk tekintélye s az azzal összekötött felelősség, másrészt személyes ambitiojuk által sarkalva a buzgalomra és érdeklődésre — szünik meg biráink részéről a telekkönyvi intézmény iránti közönyösség, s lel tápot az e tekintetben igen óhajtandó általános jogászérdeklődés.

Mert továbbá csakis akkor lehet várni a mind jogi, mind gyakorlati tekintetben követendő egyöntetü telekkvi eljárás valósulását, s csakis akkor láthat nálunk napvilágot a gyors és egyszerü tkvi jogszolgáltatás, — s végül csakis akkor lehetnek megmentve bíróságaink az évről-évre szaporodó telekkönyvi hátralékoktól: *ha a biroban a telekkönyvi téren nemcsak a jogászt, hanem egyuttal a gyakorlat emberét is üdvözölhetjük.*

Az igaz ugyan, hogy a majdnem általános nemtörődés s ezen a vagyonbiztosságra nézve legfontosabb intézménynyel szemben uralkodó közöny felette nehézzé s terhessé teszi a különben kivánatos gyors fejlődést, s igen halvány fényü reménycsillagot enged láttatni az egyenes irány követésére; de én mégis azon édes reményben ringatom magamat, hogy a sajtó az, mely lehet és van is hivatva az eddig ez uton csak igen ritkán szellőztetett telekkönyvi rendtartásunk érdekében oda törekedni, hogy a telekkönyvi intézmény iránt az általános érdeklődést felkeltve: annak viszonyaink szerinti fejlődési iránya elvégre biztos kikötőbe juthasson, s illetőleg, hogy a törvénynek magának egyes §-ai sem a jogász, sem a gyakorlat embere által ferdén ne magyaráztassanak.

Annak bebizonyitására nézve pedig, hogy telekkönyvi rendtartásunk egyes §-aival szemben mily ellentétes, — jóllehet szerintük gyakorlati — álláspontot foglalnak el némely bíróságok: szolgáljon itt a telekkönyvi pályafutásomban feljegyzett néhány eset.

A tkvi rendt. 56. §-ának *d)* pontja szerint ugyanis oly esetben, midőn *„a tkvi jószágtest, melyből lejegyzésnek kell történnie, terhelve van, e végre a nyilvánkönyvi hitelezők beleegyezése igazolandó, kivévén, ha a lejegyzés azok biztosságára nézve sérelemmel nincs egybekapcsolva, mi fölött a bíróság a hitelezők előleges meghallgatása mellett saját belátása szerint határoz."*

Némely bíróság az átjegyzés és lejegyzés, mint két különböző fogalom eseteit meg nem különböztetve, a törvénynek imént hivatkozott szavait azon esetre is véli alkalmazandónak, midőn valamely tjkvben pl. A † 1—20. sorszám alatt felvett, s igy külön-külön egy-egy tkvi jószágtestet képező, s egy bizonyos követeléssel összesen és együttesen, azaz egyetemlegesen terhelve levő ingatlanok valamelyike képezi az eladás, illetőleg átjegyzés tárgyát.

E bíróságok véleménye szerint ugyanis az eladott jó-

ságtestet az anyatjkvből, minthogy abban több tkvi testek is fordulnak elő, le kellvén jegyezni, (!) annak eszközlése csakis a jelzálogos hitelezők beleegyezésével történhetik.

Tapasztalva azonban azt, hogy ily esetek, különösen ott, hol ugynevezett szabad, polgári és nemesi minőségü s † alatt bevezetett birtokok képezik a telekkönyv tárgyát, igen gyakran fordulnak elő, s igy a jelzálogos hitelezők meghallgatása iránti számos tárgyalások az ugyis felszaporodott hátralékok számát még csak növelnék, azon a törvénynyel szemben merőben ferde gyakorlatot követik, *hogy a mondott példa alkalmával a tulajdonjogot az anyatjkvben előjegyezvén, ennek igazolását a jelzálogos hitelezőknek a lejegyzésbe (!) leendő beleegyezésétől teszik függővé.*

Pedig a törvénynek imént hivatkozott §-a nem *átjegyzésről,* hanem *lejegyzésről,* azaz olyan esetről beszél, midőn a jószágtest, mely terhelve van: *eldaraboltatik.*

A például felhozott eset alkalmával szükségtelen a jelzálogos hitelezők meghallgatása, s illetőleg azoknak az átjegyzésbe való beleegyezésük, mert azon körülmény által, hogy az egy egész tkvi jószágtestet képező birtok az anyatjkvből s a terhek egyetemlegessége mellett egy másik tjkvbe jegyeztetik át, nézetem szerint a jelzálogos hitelezők jogaikban sérelmet egyátalán nem szenvednek. Ez által a jelzálog maga azt hiszem, tárgyilag épen semmit sem változván: a hitelezők jogai maradnak a régiek, s csupán viszonyaik változnak annyiban, a mennyiben követelésük érvényesitése esetén a jelzálog nj tulajdonosa ellen is kell fordulniok.

Különben is már magának az előjegyzésnek az anyatjkvben történt foganatositása, mint a gyakorlat terén felmerült számos esetek bizonyitják, csakis a felek félrevezetésére szolgáltat és nyujt alkalmat.

Ily gyakorlat követése által soha sem fog a törvény azon intézkedésének elég tétetni: hogy a felek *„rövid betekintés után"* szerezhessenek tájékozást a telekkönyv állásáról. Mert megtörténhetik, hogy ugyanegy tjkvben, a benne foglalt jószágtestek valamelyikére: több oly személyek részére, s egymástól különböző jogczimen jegyeztetik be a tulajdonjog, kik ellen a teherlapon is foganatosittatnak további bejegyzések.

A telekkönyveknek ilyetén való kezelése a helyett, hogy a fél bizalmát megerősitené, azt inkább alapjában megingatja, s illetőleg a bejegyzett jogok biztosságára nézve kétségessé teszi, és azonkivül chaost s kezelési nehézségeket és ennek folytán munka szaporitást idéz elő.

Imrik János,
kir. segéd-telekkönyvvezető.

(Folytatása következik.)

Jegyzőkönyv.

Felvétetett 1880. évi február hó 4-én *a telekkönyvvezetők országos egyesülete* állandó választmányának ülésében.

Elnökölt: Voigt Ede elnök.

Jegyző: Petrás Gyula titkár.

Jelen voltak: Máltás Miksa alelnök, Perczel Lajos titkár, Tihanyi Ferencz pénztárnok, Gonda Mihály ellenőr. Horony György, Tahy Elek, Károly Imre vál. tagok.

1. Elnök megnyitván az ülést, a mult ülés jkönyve felolvastatván, észrevétel nélkül hitelesittetik.

2. Elnök előadja, miszerint f. évi január hó 28-án az állandó választmány tagjai: Máltás Miksa alelnök, Horony György, Perczel Lajos, Gonda Mihály, Károly Imre urak egy irásba tett nyilatkozatot küldöttek be hozzá, melyben több halasztást nem türhető tárgy elintézése czéljából, egy választmányi ülés egybehivására kérték fel. E kérelemnek eleget teendő hivta egybe a választmányt; s kéri ennélfogva az emlitett urakat, miszerint a mai tanácskozás tárgyait előterjeszteni sziveskedjenek.

E felszólításhoz képest Máltás Miksa alelnök előadja, miszerint a f. évi január 24-én tartott választmányi ülésben, az egyesület helyiségét illetőleg a választmány figyelmét elkerülte az 1879. évi október hó 23-án kelt jkönyv azon pontja, mely a lakbérösszeget meghatározza. Miután pedig a választmány e pontban még nem határozott, s nehogy ezen körülmény félreértésre szolgáltasson alkalmat, inditványozza, miszerint mondja ki a választmány, hogy az 1879. évi október hó 23-án felvett jkv. 3-ik pontját, mely a lakbér magasságát meghatározza, irányadónak jelenben is fentartja, s a mult ülés határozatát ezzel kiegésziti.

Ezen inditványt a választmány minden oldalról megvitatván, azon hozzáadással fogadja el, miszerint az elnök felkéretik, hogy a választmánynak ezen korábbi határozatát szem előtt tartani sziveskedjék.

3. Máltás Miksa alelnök előadja továbbá, miszerint az ülés második tárgya a választmány kiegészitése.

Minthogy a választmány ez idő szerint határozatképes, s a kiegészitést csak rendkivüli esetben alkalmazza, ez ok miatt az inditvány elejtetett.

4. Alelnök ur előadja továbbá, miszerint sok ok kivánja a közgyülés napjának előre való megállapitását. Felhivja ennélfogva a választmányt, miszerint a közgyülés napját megállapitani, s a szükséges intézkedések megtételére az elnököt felszólitani sziveskedjék.

A választmány az előterjesztett indokokat figyelembe véve, az ez év folyamán tartandó közgyülés napját, tekintettel az alapszabályok 21. §-ára, augusztus hó második felére tüzi ki, s a szükséges intézkedések megtételére az elnököt utasitja.

5. A fent emlitett nyilatkozatot aláirt választmányi tagok, a tárgysorozat 4. és 5-ik pontjának tárgyalásától elállottak. Tudomásul vétetett.

6. Elnök ur ajánlja Sznamenák Sándor báró, megyei tiszti ügyész és Szabadházy Andor községi jegyző urakat. Felvétetnek.

Ezzel az ülés véget ért.

Voigt Ede,
elnök.

Petrás Gyula,
titkár.

Értesités.

«A telekkönyvvezetők országos egyesülete» t. tagjainak az állandó választmány hasznos szolgálatot vél tenni, midőn az igazságügyi kormányzat körében előforduló fontosabb mozzanatokról, a hivatalnoki kar kebelében előforduló nevezetesebb esetekről, a történt kinevezésekről, a megüresedett állomásokról, az áthelyezésekről kimeritő értesitést ad, illetve azokat közlönyében nyilvántartja. E czélból közli jelenleg is az üresedésben levő állásokat a lejárati határidőkkel együtt:

Irnoki állás ez idő szerint üresedésben van:

1. A szombathelyi kir. trvszéknél; a pályázat lejár február 25-én;

2. beszterczebányai kir. trvszéknél, lejár febr. 25-én.

3. Az alsó-lendvai kir. járásbiróságnál átalakitó dijnoki állás 1 frt 50 kr. napidijjal, lejár febr. 24-én;

4. a szent-gotthárdi kir. járásbiróságnál, lejár febr. 25-én.

A beregszászi kir. trvszéknél febr. 26-ig.

A zombori kir. trvszéknél márczius 4-ig.

A kulai kir. járásbiróságnál márczius 15-ig.

A kézdi-vásárhelyi kir. járásbiróságnál márczius 15-ig.

Budapesten, 1880. év február 17-én.

Az állandó választmány nevében:

Voigt Ede,
elnök.

Franklin-Társulat nyomdája.

tartozik. Teljesen egyetértünk e részben, habár a gyökeres javulást más uton várjuk.

Az ügyvédi kamarák közül positiv inditványnyal a marosvásárhelyi ügyvédi kamara lépett fel, egy az igazságügyminiszterhez intézett feliratában:

A föliratból kiemeljük a következő passust: A jelenleg fennálló ügyvédi rendtartás mielőbb szabadelvübb és kasztrendszertől ment átvizsgálása rendén többek között törvényhozásilag elintézendő lenne: hogy a törvényszékekhez, telekkönyvi, közigazgatási s minden közhatósághoz intézendő beadványokat kizárólag ügyvédek szerkeszthessenek s adhassanak be. Hogy sommás eljárásban 100 frton felüli ügyekben mindkét felet ügyvéd képviselje, mi által az elterjedt zugirászok üzletszerü és káros kontárkodása meggátolható lenne. Hogy az ügyvédi munkadijak biztositása végett a per tárgyára a föltétlen zálogjogi elsőbbség megadassék, illetve a behajtott összeg a munkadij kielégitéseig birói letétbe vétessék, a bíróilag vagy egyességileg megállapitott dijaknak közvetlen végrehajtás utján való behajtása; hiteles ügyvédi könyvkivonat alapján pedig telekkönyvi előjegyzés, esetleg biztositás megengedtessék.

Nem vonjuk kétségbe, hogy ezek a pillanatnyi bajon segitenének, mindaddig azonban, mig az ügyvédi karban oly tulszaporodás lesz észlelhető, minőt naponként tapasztalunk, a bajon gyökeresen segitve nem lesz.

A tulszaporodás meggátlása azonban — nézetem szerint — mesterséges eszközök által, a nélkül, hogy az e pályákra készülőkön nyilt igazságtalanság ne történjék, vagy az ügyvédi kasztrendszer meg ne honositassék, alig eszközölhető.

Önkényt kell bekövetkeznie, s az eszközök legfeljebb csak arra irányzandók, hogy mielőbb bekövetkezzék.

Ma a jogászok $^3/_4$ részénél több ügyvédi pályára lép. Volt alkalmam tapasztalni, midőn az ügyvédvizsgáló bizottsághoz az ügyvédi vizsga megengedéséért beadott kérvények referense voltam, hogy a jelöltek közül azoknak, kik a bíróságnál kezdtéik meg pályájukat $^2/_3$ része ott hagyta a bíróságot s ügyvédi praxisba lépett.

A fiatal ember ma mind ama hitben ringatja magát, hogy ha leteszi az ügyvédi vizsgát, ügyvédi irodát nyit és egyszerre ur lesz belőle. Azért már a vizsga után másnap megkezdi az önálló ügyködést.

E kórból kell ifjainknak kigyógyulni, illetve kijózazanodni, meg kell győződniök arról, ha minden jogász ügyvéd lesz, nem élhetnek egymástól, meg kell győződniök arról, hogy a müveltség terjedésével végzett embereknek kell elfoglalni olyan pályát, melyet ezelőtt ügyvédnek betölteni derogált volna.

A pénzügyi fogalmi szakban igen örömmel fogadják a végzett jogászokat, s van előmenetelük is. Isten segélyével reméljük, hogy a közigazgatás rövid időn államivá fog tétetni, hol nagy tér nyilik ifjainknak; s igy a birói pályán kivül, részint van, részint — reményljük — hogy lesz tere ifjainknak, melyen tanulmányaikat értékesithetik a nélkül, hogy ügyvédekké kellene lenniök.

Hogy azonban mielőbb lábra kapjon e meggyőződés arra az ügyvédi pályáralépés megnehezitését igen alkalmas eszköznek, s az ügyvédi rendtartást e részben lényegesen megváltoztatandónak tartjuk.

Nem kivánjuk mi ezzel azt mondani, hogy ennél ne tegyünk egyebet, hanem várjuk be nyugodtan a kór természetszerü lefolyását. Ha nem nyujthatunk oly gyógyszert, mely a beteget egyszerre talpra állitaná, abból még nem következik, hogy ott hol lehet, ne enyhitsük a bajt s e részben igen fontos és eredményt igérő lépésnek tartjuk *Hódosy Imre* urnak a budapesti ügyvédi kamara elnökének fellépését, ki az ügyvédi bajok és sérelmek orvoslási módjának megbeszélése végett egy értekezletet hivat egybe, mely egyhangulag egy országos ügyvédgyülés egybehivása mellett nyilatkozott, s az e részben kellő programm kidolgozása végett albizottságot választott, melynek ha munkálata el lesz fogadva, annak alapján megindul a nagyobb mérvü actió, melynek eredménye elől reményljük a kormány sem zárkózik el, hanem komoly megfontolás alá véve a dolgot, gyorsan segiteni törekszik, a mennyire lehet, a már veszélyessé válni kezdő állapoton.

A *Büntetőjogtudományi Szemle* II. füzete megjelent elég érdekes tartalommal. Valóban feltünő jelenség, hogy miután a mult évben a *Magyar Themis* által meginditani czélzott hason vállalat munkatársak hiányában nem sikerült, ezt az ügyes szerkesztőnek vidéken ily érdekes tartalommal sikerült összeállitani. Örömmel valljuk be, hogy e részben mi is csalódtunk, örömmel mondjuk, mert minden hasznos irodalmi vállalatot örömmel üdvözlünk.

A *Themis*-ben MÁTYÁSY törvényszéki biró Del'Adaminak multkor intézett támadására vonatkozólag nyilatkozik, szemére hányván azon indiscretiot, hogy kikürtöli, miszerint ellene Illyés biró ellen fegyelmi panaszt adott be, s a többi között azt is kijelenti — mit mi is megerősiteni merünk — hogy a dolognak sem ő általa, sem az ügyben itélő birák egyike által sem jutottunk tudomására. Erre Del'Adami válaszol. Mellőzzük e szóváltások bővebb tárgyalását, mert azt, hogy az ügyben melyik félnek van igaza, eldöntötte a kir. főügyész, ki — mint biztosan értesülünk — kimondotta, hogy Del'Adami feljelentésében a fegyelmi vizsgálat elrendelésére semmi alap sincs. Ezzel részünkről az ügyet mi is befejezettnek tekintjük.

Ujabban a jogirodalom terén igen érdekes munkák jelentek meg. Azok között kétség kivül első helyen áll *A magyar kir. bíróságok és kir. ügyészségek ügyforgalmi adatai* 1875., 1876. és 1877. évekről. A mü fontos voltát kiemeljük, alkalmul szolgált ennek kiadására az első foku bíróságok szervezéséről szóló 1875. évi XXXVI. törvényczikk 4. §-a, mely kötelességévé tette az igazságügyminiszternek, hogy az ujabb szervezés befejeztére kitüzött 3 évi határidő eltelte után minden egyes törvényszék és járásbiróság ügyforgalmáról pontos statistikai adatokat terjeszszen a törvényhozás elé, hogy azok alapján a törvényhozás a bíróságok számát, azok székhelyeit és területeik beosztását, valamint a birói létszámot végleg megállapithassa. E czélnak a nagy negyedrétben kiadott 47 ivre terjedő mü kétségtelenül megfelel. Szerkesztője mint értesülünk BERCZELLY JENŐ miniszteri tanácsos, ki e feladatának remekül megfelelt. A mü ára 3 frt és az «Eggenberger»-féle (Molnár és Hoffman) könyvkereskedésben kapható.

Megjelent továbbá ugyanazon könyvkereskedő czég kiadásában: A *Magyar Magánjog* mai érvényében az elmélet és gyakorlat igényeire való egyenlő tekintettel irta *Dr. Herczegh Mihály* egyetemi tanár. Első rész a magyar magánjog általános része. Ára 3 frt. Miután lesz alkalmunk bővebben foglalkozni e munkával, egyelőre csak annyit jegyzünk meg, hogy szerző igen gondosan, s kimeritően ölelte fel munkája tárgyát, melynél nagy irodalmi apparatust használt fel.

Továbbá ugyanott megjelent *A törvényszéki orvostan alapvonalai* irta Dr. BELKY JÁNOS a törvényszéki orvostan magán tanára. Ára 3 frt.

Végre mint érdekes müvet felemlitjük TAUFFER EMIL leploglavi fegyház igazgató következő német nyelven irt munkáját: *Der kroatische Strafgesetzentwurf im Vergleiche mit den Bestimmungen des ungarischen Strafgesetzes.* Erről is lesz alkalmunk bővebben szólani.

A *Jogászgyülés* állandó bizottsága kitüzte a jövő évi jogászgyülés elé terjesztendő kérdéseket. Jelesül: a magánjogból a következő kérdések tüzettek ki: A harmadik javára kötött szerződések minő joghatálylyal birjanak? — Vajjon telekkönyvi bejegyzések csupán okmányok és ha igen, minő

okmányok alapján, avagy szóbeli bejelentések alapján is eszközölhetők-e? — A vizi jog szabályozásánál mily elvek legyenek irányadók? A hitel és nemzetközi kérdésekből: Mily jogot uraljon az örökösödés oly ingatlanokban, melyek különböző jogterületeken feküsznek? — Szükséges-e törvényhozási intézkedés a takarékpénztári betevők jogainak megóvására és ha igen, mily irányban? — Az állami és egyéb értékpapiroknak részfizetés mellett eladása szabályzandó-e és ha igen, mily vezérelvek szerint. — A birói szervezet és eljárás köréből megemlitjük, hogy a következő két fontos kérdés tüzetett ki: Szükséges-e az ügyvédi rendtartás reformja? ha igen, mily irányban és mely elvek alapján? — A közigazgatási biráskodás szabályozásánál mely elvek legyenek irányadók, a birói szervezet, a hatáskör és az eljárás tekintetében? A büntetőjogból ugyanazok a kérdések tüzettek ki, melyeket az albizottság javaslatba hozott, s melyeket lapunk mult számában közöltünk. A jogászgyülés jövő évi tavaszszal fog tartatni.

A jogászgyülésről lévén szó nem mellőzhetjük annak megemlitését, hogy — mint örömmel értesülünk *Brassoban jogász-klub* alakult, melynek czélja időnként összejövetelek tartása, melyekben az egyes tagok által különböző szaklapok és folyóiratok tartalma felett rövid előadás tartatik, s gyakorlati jogi kérdések megvitatása által az eszmék tisztázása czéloztatik. Igen nemes czélja továbbá a jogász-klubnak, hogy egyfelől az ügyvédek, másfelől az ügyvédek és birák között a kollegialitás fenntartassék. Igen óhajtandó volna, hogy Brassó szép példája az ország nagyobb városaiban követőkre találjon.

A képviselőház jogügyi bizottsága folytatta a büntetőtörvénykönyv életbeléptetése tárgyában készült javaslat feletti tárgyalásait, melyek tárgyát a javaslat kérdéseinek egyik legfontosabbika: a felebbezési rendszer képezte.

A bíróságoknál tárgyalandó kihágási ügyekre nézve két nézet merült fel. Az egyik szerint kettős folyamodásu rendszer lenne megállapitandó, s ennélfogva a kir. táblától további felebbvitelnek nem lenne helye; a másik nézet szerint, azonban fentartandó lenne a hármas folyamodásu rendszer azonban a járásbíróságoktól a felebbvitel a törvényszékhez történnék. A többség az előbbi nézet mellett döntött, e szerint a járásbíróságoktól a kir. táblához történnék, s további felebbvitelnek helye nem lenne.

A parlamentről lévén szó, nem mellőzhetjük azon érdekes mozgalom felemlitését, mely a közigazgatás szervezete, s különösen annak államivá tétele mellett jelentkezett. A nagyobb lapok közül a *Pesti Napló* és a *Pesti Hirlap* hoztak czikkeket, melyekben határozottan s igen meggyőző érvekkel fejtegetvén a jelen helyzet tarthatlanságát, az állami közigazgatás mellett emelnek szót. De fontosabb ennél azon mozgalom, mely e kérdésben az egyesült ellenzék és a párton kivüli képviselők között, kiknek többsége határozottan az állami közigazgatás mellett, kellőleg minősitett s élethosszíglan kinevezett tisztviselők alkalmazása mellett — nyilatkozott. Azonban ez elv ily merev kimondása többeknél ellenkezésre találván, azon közvetitő javaslat fogadtatott el, mely szerint a közigazgatás olykép szervezendő ujra, *hogy a tisztviselők életfogytiglan állandositassanak*, továbbá közigazgatási bíróságok állitandók fel, melyek fele választott, fele kinevezett tisztviselőkből álljon. E programmpont ugyan még messze áll attól, mit mi óhajtunk de örvendenünk kell mégis ennek sikerültén, mert ez által napi rendre kerül a kérdés, honnan azt többé nem könnyü lesz leszoritani, s ha napirenden áll, nem kétkedünk, hogy a küzdelem vége az állami közigazgatásnak minősitett tisztviselők alkalmazása mellett leendő behozatala a rendszerének diadalával fog végződni.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Köztisztviselők hivatalos járandóságainak behajtása birói vagy közigazgatási utra tartozik-e?

Feleletül szolgáljon a következő jogeset.

Az ó . . . . i izræl. hitközség kebelében az 1878 ik év folyamában viszályok támadván, a hitközség tanitóit és kántorát minden alapos ok nélkül elbocsátotta. A kántor ellen, ki már 46 esztendőn keresztül közmegelégedésre szolgálta a hitközséget, egyéb kifogás nem volt, mint azon, jelen esetben különben közömbös állitás, hogy agg koránál fogva teendőit már ellátni nem képes.

W. A. S. kántor a hitközség által felajánlott csekély nyugdijjal beérni nem akarván, a városi tanácshoz fordult panaszszal.

A * városi tanács az ügynek közigazgatási uton történt tárgyalása után panaszost azon kérelmével, hogy előbbi állásába visszahelyeztessék, elutasitotta ugyan, de egyszersmind a hitközség keblében eddig fennállott gyakorlat és a hitközségnek előbb tett, habár határozatlan igéretei alapján tekintettel a 46 éves szolgálati időre kötelezte a hitközséget, hogy W. A. S. kántornak eddigi teljes fizetését nyugdijképen élte fogytáig továbbra is fizesse.

Ezen határozat ellen a hitközség a vallás és közoktatásügyi miniszteriumhoz felebbezéssel élt, a miniszterium azonban 1878. évi 33054. sz. a. kelt rendeletével a * városi tanács határozatát helybenhagyta és a hitközség nyugdij fizetési kötelezettségét hasonló mérvben megállapitotta.

Miután a nyugdijrészletek esedékessé válta után sem akart a hitközség a kántornak fizetni, ez az 1879. évi január, február és márczius hónapokra lejárt három részlet megvétele végett sommás keresetet inditott a b*i járásbiróságnál a hitközség ellen.

A hitközség első sorban illetékességi kifogással élt azon okból, mert ezen ügy közigazgatási utra tartozván, a járásbiróság ezen ügyben nem illetékes.

A járásbiróság illetékességét, helyesebben hatáskörét azon indoknál fogva állapitotta meg;

«mert mint a felperes által becsatolt okmányokból kitünik, hogy alperes hitközség status quo ante alapon áll, s igy tekintve, hogy a nyugdij a munkabér, illetve fizetés folyományául tekintendő, annak megitélése nem a közigazgatási hatóság, hanem ezen kir. járásbiróság hatáskörébe tartozik.»

Érdemben alperes azzal védekezett, hogy ő nem tartozik nyugdijt fizetni, mert ő ilyennek fizetésére magát nem kötelezte, a közigazgatási uton hozott határozatok pedig reá nézve nem kötelezők, *de a miniszteri rendelet a biroságot sem köti, mert az 1869. évi IV. t. cz. 19. §-a értelmében a rendeletek törvényessége felett egyes jogesetekben a biro itél, a felperes által producált rendelet pedig nyilvan törvényellenes.*

A járásbiróság ennek folytán felperest keresetével elutasitotta s itéletét következőleg indokolta:

«mert eltekintve attól, hogy felperesi követelés érvényesitése egy más hatóság előtt folyamatban van; s hogy ezen hatóság végleg ezen ügyben még nem intézkedett, felperest keresetével érdemben elutasitani kellett, miután felperes azt, hogy nyugdijat joga volna követelni, kinevezési okmányával, melyben nyugdijazását kikötötte, vagy az neki alperes által megigértetett volna, nem igazolja, s igy keresete minden jogi alapot nélkülöz, de alperesi hitközség status quo ante alapon áll s annak viszonyai csak a magán személyek viszonyai szerint birálandó el, ez esetben pedig alperesnek azon kötelezettsége, hogy hivatalnokainak nyugdijt fizessen, törvényen nem alapul.»

Ezen itélet ellen felperes felebbezéssel élt a kir. táblához, a következő indokolással:

Az eljárt bíróság már az alperes által felvetett illetékességi kérdésben is egészen téves álláspontot foglalt el, s miután az illetékességi kérdés jelen ügyben az ügy érdemével szoros kapcsolatban van, sőt azzal egészen összeesik, szükségesnek tartja felperes mindenekelőtt az eljárt bíróság álláspontjának tarthatlanságát az illetékességi kérdésben kimutatni.

A közoktatás és vallásügyminiszterium azon kérdés eldöntésére, tartozik-e az ó . . . . i izr. hitközség felperesnek nyugdijat fizetni, és mennyit, magát illetékesnek tekintvén, az eljárt bíróságnak, mint a ki nem a miniszter felett, hanem e tekintetben a miniszter mellett áll, nem volt jogositva a miniszter rendeletét ignorálni és az általa saját hatáskörében megállapitott illetőséget és az abból kifolyó határozatot semmibe sem venni.

Ez a birói hatalomnak tulemelkedése a közigazgatási hatalom felett oly téren, a melyen mind a kettő egyenjogu.

A járásbiróság jelen esetben a még csak felállitandó legfőbb közigazgatási törvényszék hatáskörét arrogálta magának! . . . . . .

Eltekintve attól, hogy a járásbiróság nem volt jogositva a miniszter rendeletét az illetékesség kérdésében ignorálni, határozottan téves is az eljárt bíróság nézete e kérdésben.

Az eljárt bíróság ugyanis azért tartja magát illetékesnek, mert az ó . . . . i izrael. hitközség status quo ante alapon áll, a mi az eljárt bíróság nézete szerint annyit jelent, hogy a hitközség «magánszemély» és hogy ezért minden jogviszonyai ugyanazon elbirálás alá esnek, mint magánszemélyeké, hogy tehát a közigazgatási hatóságok ezen hitközség mint magánszemély ügyeibe nem avatkozhatnak, s hogy ennélfogva ezen magánszemély ügyeiben csak a bíróság hozhat kötelező határozatokat.

Az eljárt bíróság ezen nézete határozottan téves, s igy tévesek az abból vont következtetések is.

A dolog egészen ellenkezőleg áll.

Minden hitközség, legyen az orthodox, autonom vagy status quo ante-n alapuló, a bizonyos hitfelekezethez tartozó hivek egyesülése által támadt közület, melynek czélja a vallás és az ez által előirt ájtatos cselekvények gyakorlata, s igy minden esetben tehát a status quo ante községnél is közczél.

A különbség a status quo anten alapuló és más hitközségek közt csak abban áll, hogy mig az utóbbiak olyformán vannak szervezve, hogy bizonyos egyházi forumoknak vannak alávetve, melyekhez községi ügyeik felebbezhetők, a status quo anten alapuló község egészen független ezen felsőbb egyházi hatóságoktól és önmaga intézi el ügyeit.

Miután azon teljesen független hitközségek nem létezhetnek, az ily status quo anten alapuló községek, mint nyilvános testületek azon ügyeikben, a melyekben különben a felsőbb egyházi hatóságoknak lennének alávetve, az eddig fennálló gyakorlat és az állam legfőbb felügyeleti jogánál fogva, a közigazgatási hatóságok alá tartoznak.

Ezekből világos, hogy az ó . . . . i izrael. hitközség közügyeiben a közigazgatási hatóságoknak van alávetve.

A kérdés második része az, ha vajjon a nyugdijazás kérdése hitközségi közügy-e, vagy pedig W. A. S. magánügye? Nem szükséges a közügy definitióját adni, hogy arról meggyőződjünk, miszerint azon kérdés, tartozik-e a hitközség a kántornak nyugdijat adni, vagy nem? a hitközségre nézve okvetlenül közügyi kérdés.

Miután pedig ezen kérdés jelen esetben sem szerződés, sem alapszabályok által rendezve nem volt, s miután a község azt maga el nem dönthette, mert akkor saját ügyében biráskodott volna, jogositva volt a * városi tanács, illetve a mtniszterium a kérdést megoldani és a hitközséget nyugdijfizetésre kötelezni. A miniszteri rendelet tehát nem törvényellenes, és az 1869. évi IV. t. cz. 19. §-ának alkalmazása mellett is megáll.

Ezen főkötelezettség mint *praejudicialis* tétel közigazgatási uton meg levén állapitva, megszünt az ügy közigazgatási érdekü lenni. A nyugdij kötelezettség megállapitása után egy *magánjogi* kötelmi viszony támadt a felek közt.

A közügyi viszonyból eredő jog *megállapitása* közigazgatási utra tartozott, a megállapitott jog *érvényesitése* mint minden más magánjogé birói utra tartozik.

Ezen indoknál fogva illetékes az eljárt bíróság a jelen perügyben és nem az általa felhozott indokokból.

A miniszterium jogositva lévén a nyugdijfizetési kötelezettséget megállapitani, s ennek megtörténte a perben bebizonyitva és beösmerve lévén, a per érdemi kérdése csak a körül foroghat, ha vajjon megfizette-e alperes az eddig lejárt részleteket, vagy nem lett-e a már megállapitott kötelezettség valamely más ujabb tény által megszüntetve?

Ezt alperes nem is állitván, a kereseti követelés és járulékaiban okvetlenül elmarasztalandó.

A budapesti kir. itélő tábla azon okból, mert nézete szerint az egész ügy nem birói, hanem közigazgatási utra tartozik, hivatalból semmiséget észlelt és áttette az iratokat a semmitőszékhez.

A semmitőszék azonban 1879. évi junius 19-én 12444. sz. a. hozott határozatával a hivatalból észlelt semmiséget nem találta fennforogni, s a kir. táblát az ügy érdemében való határozathozatalra utasitotta ezen indokból:

«mert jelen ügyben nem illetmény vagy nyugdij megállapitása, vagy a hitközség és kántorja között fennállott szolgálati viszonyból kifolyó valamely kötelezettség teljesitése forog kérdésben, hanem a legfőbb közigazgatási hatóság által a felperes részére immár megállapitott, de az alperes hitközség által megtagadott hátralékos nyugdijilletmény behajtása képezi a kereset tárgyát, az pedig az ügy jelen állásában már nem a közigazgatósági hatóságok, hanem a bíróságok hatáskörébe tartozik.»

Ezen semmitőszéki határozat természetes következménye alperes hitközség marasztalása volt, mely a kir. itélő táblai 34331/879. és legfőbb itélőszéki 10779/879. sz. egybehangzó itéletekkel kimondva lett.

Nem szükséges emlitenünk, hogy a felebbezésben kifejtett, és a semmitőszéki határozatban elősmerésre talált nézet a mi nézetünk is.

Sztehlo Kornél.

Szerkesztői értesités.

Lapunk mult számában *A felsőbb oktatás reformjáról Franciaországban* megjelent czikk szerzőjeként tévesen lett *Nagy Dezső* egyetemi m. tanár megjelölve, mert e czikk *Dr. Nagy Ernő* ur munkája s Nagy Dezső ur neve elnézésből került a mondott czikk alá.

A Franklin-Társulat magyar irod. intézet és könyvnyomda kiadásában (**Budapest,** egyetem-utcza 4. szám) megjelent:

BÉLYEG ÉS ILLETÉK-SZABÁLYOK.
A legujabb időig terjedő törvények és kormányrendeletek szerint. Összeállitotta *Dr. Mariska Vilmos.* Második kiadás 1879. Füzve 1 frt.

A MAGYAR BÜNTETŐ-TÖRVÉNY MAGYARÁZATA. Irta *Schnierer Aladár.* I. füzet 60 kr. II. füzet 80 kr. III. füzet 1 frt.

TÉTELES EUROPAI NEMZETKÖZI JOG. — Irta *Dr. Apáthy István.* Füzve 3 frt 60 kr.

Szerkesztő: **Dárdai Sándor,** üllői ut 1. szám. Felelős szerkesztő: **Zlinszky Imre,** Wesselényi utcza 4. szám.

Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat.

TELEKKÖNYVI KÖZLÖNY

A TELEKKÖNYVVEZETŐK ORSZÁGOS EGYLETÉNEK

HIVATALOS LAPJA.

Budapest, 1880. Melléklet a JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY 10-ik számához. Márczius 5-én.

TARTALOM: A telekkönyvekről. Simon Endre lőcsei kir. törvényszéki biró urtól. — Telekkönyvi rendtartásunk a gyakorlat terén. Imrik János kir. segédtelekkönyvvezető urtól. — Böngészet a szaklapokból. Z. I. urtól.

A telekkönyvekről.

(Vége.)

A javaslat 3-ik pontjára, a majorsági zsellérek tulajdonát képező felépitmények tulajdoni jogának telekkönyvi kitüntetésére vonatkozó észrevételeimet már fennebb előadtam.

A 4-ik pont szerint az összesitési munkálatok az erdőkre és pusztákra is kivétel nélküli kiterjesztése javasoltatik. Ezen javaslatnak érvényesitése uj urbéri törvény hozatalát tenné szükségessé, mert az 1871. LIII. t. cz. 44. §. szerint (de az 1853. márczius 2-án kelt urbéri nyiltparancs szerint is) a határbeli birtokok felmérését illetőleg az 1832/6. X. t. cz. 6. §. *g)* pontja az irányt adó; e szerint pedig a felperes földesurat nem lehet mindennemü birtokának felméretésére kötelezni. Mindamellett ritka község az, hogy az egész határ a szabályozási itélet vagy egyesség létre jötte előtt fel ne méretett, és a felmérés ne hitelesittetett volna.

A javaslat 5-ik pontjában foglalt kivánalmaknak teljesen megfelel az 1869-ik évi april 8-án kelt szabályrendelet 23., 24. §§-a, mert e §§-ok szerint a birtoklap, és esetleg a teherlap, teljesen az átalakitási munkálatok időpontja szerinti tényleges állapot szerint ujból szerkesztendő, de uj térkép is készitendő, sőt a 26. §. szerint az uj telekkönyv másolata a községnek is megküldendő. Nézetem szerint tehát felesleges lenne más intézkedést tenni.

A javaslat hatodik pontja, hogy t. i. szigoruan csakis a fenálló tehertételek vétessenek által az uj telekjegyzőkönyvekbe, lényeges javitás lenne. STANKAY urnak e javaslatát hajlandó vagyok magamévá tenni, de a helyes és minden érdekek megvédése melletti kivitele több aggodalmat okoz. Szerintem ez csak ugy lenne kivihető, ha az 1869-ik évi april 8-ki szabályrendelet 11-ik §. bővitettnék az által, hogy a teherlaponi változtatások, illetőleg az átnem vezetendő, valamint az átvezetendő tételek is *C.* sorszámok szerint már a tervezetbe felvétessenek, hogy igy a tervezet hitelesitése, valamint a hitelesitési eljárás után hozandó telekkönyv hatósági végzésbe is benne foglaltassanak.

Az eddig foganatositott hiteltelekkönyvi átidomitásoknál tapasztalt több rendbeli hibák és hiányok ezen szaklap 36., 38., 39. számaiban egy kir. törvényszéki biró által közlött czikksorozatban feltüntetnek; de van még gyakorlatba véve eddig e szaklapban nem szellőztetett, s szerintem oly hibás eljárás is, mely a most folyamatban levő munkálatok czélszerüségét, helyességét nem kis mértékben veszélyezteti, és ez az, hogy az átidomitási fontos és sokoldalu szakismeretet igénylő munkálatot, legnagyobb részt «az ugynevezett átidomitó dijjnokok vezetik, kezelik, keresztülviszik; sok helyütt hitelesitik, és hogy minden egyes járásbiróság, mely telekkönyvi hatósággal van felruházva e tekintetben is önállóan jár el. Miért tartom ezt az uj telekkönyvek helyességére nézve veszélyesnek? .... azért, mert tisztelet, becsület a minél kevesebb számu kivételeknek, de tény az, hogy a telekkönyvi ügyek előadásával megbizott kir. járásbiró urak minél csekélyebb számmal birnak a szükséges tárgy- és szakismerettel. És ez nem csoda, mert tulnyomólag fiatal emberek, a kiknek nem volt alkalmuk a telekkönyvi ügykezelésnél, különösen az átidomitásnál előforduló s sok esetben az 1848-ik évi időszakot megelőző időkből származott birtok- és személyviszonyokkal tüzetesebben megismerkedni, és felette kevésnek volt alkalma az e részben is tapasztalt birák vagy telekkönyvvezetők mellett gyakornokoskodni. A telekkönyvvezetők tulnyomó része szintén tapasztalatlan e részben. Átidomitó dijnokul 1 frt 50 kr, 2 frt napi dijjal kinevezett egyének legnagyobb része alig ismerős még a legegyszerübb telekkönyvi változásokkal és azok keresztülvitelével. A rendszeresen kezelt telekkönyvnél is gyakran nehéz némely hibát észrevenni, s helyre hozni; az átidomitási tervezetnél elkövetett csekély hiba felfedezése még nehezebb, kivált, ha a birtokos akár hanyagságból, akár értelmetlenségből helyesnek találja a hibát. A telekkönyvi átidomitásoknál, kivált a hol sok, volt nemesi birtokos fordul elő, gyakran oly nehéz kérdésekkel kell megküzdeni, a tervezőnek, s a hitelesitő bizottságnak, melynek a telekkönyvi hatóság elé felvilágositva, és az érdekek megvédése mellett lehető törvényes, méltányos elintézhetésre alkalmas módon való beterjesztése, sok fáradságot s több oldalu jogi ismeretet igényel, s mindenesetre tulhaladja a dijjnokságra vállalkozók tárgy ismeretét. Például felhozom: Számos telekkönyvi *A.* lapokon előfordul: *A*-nak örökösei zálogba adók, *B.* vagy *B*-nek örökösei zálogba tartók: a birtok áll egy vagy két darab földből, rétből, összesen 4—500□-öl. Az ezen zálogbirtoknak megfelelő területet hasztalan keresed elkülönitve a földkönyvben. A régi telekkönyvi szelvényekről a községi előljáróság segélyével reá jösz, hogy a birtokszabályozás előtti földkönyv és térkép szerint kinek tulajdonául lett felvéve, s akkor azt kell tapasztalnod, hogy azon tulajdonos sem *A.* vagy annak örököse, sem *B.*, hanem *C.* a ki *B*-től a birtoktagositás folyama alatt megvette, de a tulajdoni jogot telekkönyvileg nevére nem iratta, s az ő tulajdonául lett a birtokszabályozáskor kihasitva. Még némileg könnyitve van az ügy, ha az uj tulajdonosnak van irásbeli szerződése, de gyakran nincsen; szerencsés vagy, ha sikerül a zálogba adó *A.* örököseinek nevét, lakhelyét hitelesen kipuhatolni, s személyesen jegyzőkönyvileg kihallgatni. Ekkor kérdés merül fel: volt-e már *B*-nek joga eladni, lejártak-e a zálogos évek? szóval mikor köttetett a zálogszerződés? érvényére s a telekkönyvi tulajdoni jogczim megállapithatására az ősiségi patensnek 19. s következő §§-iból melyik lenne alkalmazható? Ha *A*-nak örökösei elismerik *B*-nek eladási jogát, ugyszólván se baj, de ha el nem ismerik s a sok különbféle, itt alig felsorolható változatos irányban tartható tárgyalás eredménye az, hogy *A.* örökösei kivánják a zálogos levélben fél vékás, két vékás föld, vagy egy ember vágó rétnek nevezett területnek a telekkönyvi állapotnak megfelelőleg kitüntetését; ekkor előáll azon kérdés megoldása, hogy *C*-nek több holdakból álló birtokából a 4 vagy 500□-öl terület honnan lenne kihasitandó? s ha egyesség nem létesült, annak kihasitása honnan terveztessék? s miért a tervezett helyen? s miért nem máshonnan, vagy épen a *C.* által kijelölt helyen? Az ilyféle zálog vagyonra vonat-

kozó kérdések elintézésénél tapasztalatom szerint, sok esetben teljes sikerrel lehet használni az 1850-ik évi jan. 14-én kihirdetett, a járásbíróságoknál vezetni rendelt telek és betáblázási könyveket; továbbá az ugynevezett birtokivek szerkesztése alkalmával, némely ügyvezető által a zálogbirtokokról egészen külön állóan készitett jegyzéket, ennek a használhatóságát emeli az, hogy abban feljegyeztetett a zálogos levél kelte és lejárati ideje.

Hogy a téves és a kellő szakértelem hiánya miatt hibás eljárásból eredhető zavar elkerültethessék, s a hiteltelekkönyvek hátralévő átidomitásai lehetőleg egyöntetüleg s czélszerüen eszközöltethessenek, s érdemessé legyenek a hiteltelekkönyvi czimre, akként vélném elérhetőnek, ha az átidomitási előmunkálatok különbség nélkül a kir. törvényszék egyik osztályát képező telekkönyvi hatóságnál készittetnének s azon telekkönyvi hatóság által hitelesittetnék. Ezt azért vélném czélszerünek, mert a több birói tagokból álló törvényszéki személyzet között biztosan vannak a telekkönyvi átidomitási kérdésekkel s viszonyokkal ismerős, elméletileg és gyakorlatilag tapasztalt egyének; ott lennének összpontositandók az átidomitási munkálatra felvett, a törvényszék és a testületéhez tartozó összes telekkönyvi hatóságoknál alkalmazott dijnokok. Ezen összpontositásnak még azon jó következése lenne, hogy a helyes munkabeosztás mellett a munkálat gyorsabban is haladna. Telekkönyvi átidomitáshoz dijnokul első sorban alkalmazandóknak tartanám a telekkönyvi vizsgát letett, de még állami alkalmazást nem nyert egyéneket, sőt reájuk nézve előléptetési feltételül kitüzendőnek vélném, hogy ily munkálatoknál dolgozzanak, továbbá alkalmazandók lennének a telekkönyvi vizsgát letett s már irnoknak kinevezett egyének, sőt még a czél eléréséhez helyesnek vélném, ha előléptetési feltételül tüzetnék ki az átidomitási munkálatoknál való foglalkozás. Ily segédszemélyzettel az 1869. évi april 8-ki szabályrendelet 6. §-a szerint az uj telekkönyv tervezetének szerkesztésével megbizott telekkönyvvezető, alaposabb és több munkát tenne, a munka helyessége jobban biztosittatnék, és a leendő telekkönyvvezetőkre igen jó gyakorlati tanfolyam lenne.

Az átidomitási munkálat helyessége, hitelességére nézve czélszerünek, sőt halaszthatlannak vélem az 1869. april 8-ki igazságügyi miniszteri rendeletnek a jelzett irányban leendő kiegészitését, és ezen rendelet 5. §-át, valamint az 1870. január 30-án 2152. szám alatt kibocsájtott rendeletnek egészen hatályon kivül helyezését; ámbár a gyakorlati élet és az uj adó kataszteri munkálat különben is hatályon kivül helyezte, mint a gyakorlatban szerintem kivihetetlent.

A kir. járásbíróság mint telekkönyvi hatóság területeihez tartozó telekkönyveknek, a kir. törvényszék székhelyén való átidomitása ellen egyedül azon egy, s némi figyelmet érdemlő ellenvetés tétethetnék, hogy az átidomitási munkálat folyama alatt ezen lapoknak megtekintése a feleknek nehezittetnék, és az azon lapokra vonatkozó beadványok elintézése hátráltatnék. Mindkét iránybani ellenvetés csekélylyé törpül, a már előadott előnyök mellett, s hogy a feleknek hátrányuk ne legyen, a községben jó eleve kihirdetendő lenne, miszerint a telekkönyvi lapok mikor küldetnek be a törvényszékhez, s figyelmeztetendők lennének, hogy ott tekinthetik meg. A beadványok az illetékes kir. járásbíróság mint telekkönyvi hatósághoz lennének beadandók, beiktatandók, s a kir. járásbíróság által küldené elintézés és foganatositás végett a törvényszéknél müködő telekkönyvi hatósághoz; a ki a végzést leirás és kiadmányozás végett vissza küldené. Az átalakitás folyama alatt, a tulajdonos személyére kért változás az 1869. april 8-án kelt rendelet 7. §. *b)* pontja értelmében, valamint a *C.* lapra vonatkozó bejegyzés felakadás nélkül foganatositható lenne. Az átalakitási munkálat, ha a község nem felette nagy, a nagyobb számu személyzettel, helyes munkafelosztás mellett 2—3 hónap alatt keresztülvihető, s az uj telekkönyv az illetékes telekkönyvi hatóságnak visszaadható lenne. Ezen idő pedig nem oly hosszu, hogy az érdekelteknek nagyobb kényelmetlenséget okozna.

Ezek szerény észrevételeim s javaslataim. Ha netalán némi kifogás vagy módositás férne is hozzájuk, mindazáltal véleményem szerint az intéző személyek figyelmét s még azt is megérdemlik, hogy gondolkozzanak felette, mert azok nemcsak elméleten, hanem a gyakorlati életben szerzett tapasztalataimon alapulnak.

Simon Endre,
lőcsei kir. törvényszéki biró.

Telekkönyvi rendtartásunk a gyakorlat terén.

S vannak bíróságok, — tisztelet a kivételeknek! — melyek a törvény fent hivatkozott §-ának ferde magyarázásában még tovább mennek, a mennyiben t. i. a törvény ezen szavait: *mihez képest a bíróság a hitelezők előleges meghallgatása mellett saját belátása szerint határoz*, arra magyarázzák, hogy a bíróság a hitelezők beleegyezése nélkül is rendelhet el tehermentes lejegyzést, ha a fél birtokának becsértékét teljes hitelt érdemlő okiratokkal beigazolja.

E téves felfogás által követett gyakorlat nem csak hogy határozottan ellenkezik a törvény azon intézkedésével, *hogy hivatalból a már a feleknek kézbesitett s jogerőre emelkedett határozatok alapján történt bejegyzések megváltoztatásáról intézkedni nem lehet,* hanem alapjában megsérti a törvényt magát s az ez által óvott és biztositott jogokat.

Jóllehet, hogy a jelzálog tulajdonosának méltányos azon kérelme, hogy pl. 3000 frtot érő birtokára 50 frt erejéig bekebelezett zálogjog ezen birtoknak feléről, mint eladottról töröltessék, de hogy a bíróság e tekintetben önkényüleg járjon el és fossza meg a hitelezőt törvényadta jogától, azt nézetem szerint annyival inkább sem lehet méltányosnak tekinteni; mivel az ugyis elharapódzott uzsorát tekintőleg nem első eset napjainkban, hogy egy 1500 frtot érő ingatlan 40—50 frtért kótyavetyéltetik el.

A törvénynek hivatkozott szavait nézetem szerint másként magyarázni nem lehetett és nem is lehet, mint hogy azon esetben, ha a hitelezők az eldarabolásba beleegyezni egyátalán nem akarnak, azonban a biró a felek nyilatkozatai, illetőleg az előtte lévő okiratokból meggyőződik arról, hogy az eldarabolás által a jelzálog értéke veszélyeztetve nem leend, és hogy ez által a hitelezők jogai sérelmet semmi tekintetben nem szenvednek: *az eldarabolást, illetőleg lejegyzést, a terhek egyetemleges átvitele mellett elrendelheti.*

Nem tartom továbbá helyesnek némely bíróságaink által követett azon gyakorlatot sem, hogy oly vázrajz alapján, melyből a törvény által előirt kellékek valamelyike, pl. a felek aláirása, a térmérték vagy az eldarabolt részletek telekkönyvileg kitüntetendő tört számai, hiányzik, előjegyzést rendelnek, s ily alkalommal az előjegyzést szintén az anyatjkvben foganatositják.

A tkvi rendt. 56. §-ának *c)* pontja határozottan megnevezi a kellékeket, melyekkel a vázrajznak — hogy annak alapján az eldarabolás telekkönyvileg is megtörténjék, — birnia kell.

Ebből kifolyólag tehát a vázrajznak ugy az előjegyzés, mint a bekebelezések alkalmával, s illetőleg általánosságban a törvény által előirt kellékekkel kell birnia. Ezzel azonban nincs kimondva az, hogy ha pl. a kellékek valamelyike hiányzik: a kérelem egyszerüen elutasittassék, illetőleg a tulajdonjog bekeblezése meg ne engedtessék. Ezen elv felállitásával csak az van kifejezve, hogy az eldarabolás keresztül vitelére szükséges okiratoknak hogyan kell kiállitva lenniök.

Mert nézetem szerint olyan esetben, midőn a vázrajzból, s illetőleg az azzal összekötött adásvevési szerződésből

kitünik, hogy pl. az *A* † 810. hrsz. ingatlannak fele, vagy egy-harmad része képezi az eladás tárgyát: a tulajdonjog bekebelezése, tekintet nélkül a vázrajz azon hiányára, hogy azt a felek alá nem irták, osztatlan állapotban s az egészhezi arány kifejezésével megengedhető.

Ha azonban a vázrajz oly hiányokat mutat fel, melyek az eldarabolandó részletek terjedelmére és ugyan azonosságára, s illetőleg azoknak az egészhezi arány megállapitására nézve kételyt támasztanak, nézetem szerint nemcsak a tulajdonjog bekebelezése, hanem annak még előjegyzése is megtagadandó.

Ily eset fordulhat elő pl. ha a + 810. hrsz. ingatlan három — 810/a, 810/b és 810/c — részre daraboltatik, s csak a 810/a — mint az eladónak visszamaradandó — részlet térmértéke van kitüntetve a vázrajzon, mig az eladott 810/b és 810/c hrsz. részletek térmértéke, illetőleg azoknak az egész birtokhozi aránya sem a vázrajzból, sem a szerződésből ki nem tünik.

Igen helytelen tehát azon biróságok gyakorlata, melyek ily eset alkalmával a tulajdonjog előjegyzését megengedik, s még helytelenebb, hogy ezen előjegyzést az anyatjkvben foganatositják. Mert ha már magának az előjegyzésnek megengedése által határozottan ellentétes állást foglalnak is el a tkvi rendt. 56. §-ának *a)* pontjával szemben, de mintegy az egész gyakorlatot agyonütve, s annak helytelenségét mindjobban bebizonyitva ne mennének annyira, hogy a mondott példa alkalmával az előjegyzést az anyatjkvben foganatositsák.

Több éven át vitáztak jogászaink, hogy oly esetben, midőn az előjegyzés által nem érintett több tkvi jószágtestek is fordulnak elő a tjkvben: valjon hol foganatosittassék az előjegyzés?

Némelyek az erdélyi tkvi rendt. életbeléptével megoldottnak tekintették e kérdést: a mennyiben t. i. az erdélyi tkvi rendt. 55. §-ának *c)* pontja — a maros-vásárhelyi kir. itélő tábla területét illetőleg, — csak bekeblezések alkalmával engedi meg a lejegyzés, illetőleg átjegyzés teljesitését, mig az előjegyzést ily át- illetőleg lejegyzés nélkül foganatositandónak mondja ki.

Én nem vagyok jogász, s talán nem is leszek soha és mint a gyakorlat egyszerü embere nem is érezhetem magamat eléggé képesnek a hivatkozott törvény intézkedésének elbirálására, mindazonáltal határozottan merem állitani, hogy nincs az a jogász, s nincs az a gyakorlat embere, ki a felhozott példából következtetést vonva: be ne látná az előjegyzésnek oly alkalommal az anyatjkbeni foganatositásának helytelenségét. Mert lehetetlennek képzelem, hogy a biró s a gyakorlat embere, legalább akkor, midőn már mind a bekebelezett, mind az előjegyzett tulajdonos ellen történnek további bejegyzések, észre ne venné hibáját, s meg ne változtatná téves nézetét.

A tkvi rendt. szellemének legmegfelelőbb eljárás nézetem szerint csak az lehetne, ha különösen tulajdonjogi bejegyzéseknél az előjegyzés végleg eltörültetnék. Azonban a vevő jogainak megóvása tekintetéből napjainkban ezt mindaddig mig a tkvi beadványokat számtalan esetben a törvényt nem ismerő tudatlan felek maguk, illetőleg a községi jegyzők és zugirászok készitik, keresztül vinni nem lehet.

A tulajdonjog előjegyzésének azon anyatjkvbeni foganatositására vonatkozólag felvetem a kérdést; vajjon mit tegyenek a bekeblezett tulajdonosnak az előjegyzés után zálogjogot nyert hitelezői, há követeléseiket érvényesiteni szándékoznak?

Imrik János,
kir. segéd-telekkönyvvezető.

(Vége következik.)

Böngészet a szaklapokból.

A *Magyar Themis*-ben valaki az elveszett telekjkönyvekről czikkezvén, ő is mint tisztelt munkatársunk —*a*— első sorban az arról való gondoskodást ajánlja, hogy a telekkönyvek elveszése lehetőleg megakadályoztassék. Az elveszés okait kutatva, e miatt főleg a birákat és a telekkönyvvezetőket okolja, s általában nem objectiv vizsgálóhoz illő hangon nyilatkozik, midőn igy szól:

«A hivatali helyiségek, hivatalnokok és hivatali emberek elégtelensége, illetve ügyetlensége és restsége folytán állandó zürzavar is csak némi megfejtése a rejtélynek. Tény, hogy a kényelmes, főleg korosabb és könnyelmü, főleg fiatalabb, összesen sok helyen valamennyi biró, ki, ha a hivatal messze esik vagy kályhája rosszul fül, a jegyző állitása szerint mindig «ülésen van», természetesen otthon, a perekkel, végrehajtási, vételárfelosztási stb. ügyiratokkal az eredeti telekjegyzőkönyveket is hét- és hónap-számra otthon a pipatoriumon vagy más kéznél levő helyen tartja, hogy ott ne felejtse és hogy igy néha egyik-másik tjk. elszóródik vegy mint birósági münyelven mondják *bitanggá lesz.* Ezt azután természetesen át nem vette a referens, ki nem adta a telekkönyvi igazgató, illetve a hivatalszolgáig terjedő helyetteseinek valamelyike, meg nem ette a moly az uton, hanem hivatalos, hiteles jelentés szerint: «elveszett és pótlandó, sőt pótlása — tekintettel a folyó ügyre — égető szükség», kivánatos tehát, hogy annak alkotmányos módját az igazságügyi miniszter legfölebb egy-két évtized alatt kitalálja.

Van azonban a vétkes mulasztáson kivül szándékos forrása is a tjkönyvek bitangolásának és ez nyeli el a legtöbbet. E forrás a telekkönyvi hivatalnokok, bevezetők, mutatók, szolgák zugirói és ehhez segédkező müködéséből fakad. E forrás nem is valami édes titokban csörgedez, hanem nyiltan coram publico fogja a szolga a telekkönyvet nézett parasztot, bevezeti a bevezetőhez, megalkusznak a corpus delictin stb. Megesik azután, hogy midőn a bevezetőnél sürgetjük néhány hónapos bevezetésünket, ott leljük őt cliensei között, mint valami római iurisprudens-t respondeálva és meggyőződünk arról, hogy sok igaz van a telekkönyvbevezetők országos egyletének programm állitásában, hogy hivataluk mily sokoldalu és hogy nekik mi mindent (!) kell tudniok a bevezetésen kivül, mely ahhoz képest valóságos mellékfoglalkozás. De mi köze ennek az elveszett tjkhez? Ennek csak legendáját lehet nyomtatva elmondani. Van a zugirónak is irigye, versenytársa, mint minden ragadozó állatnak ellensége. Nem élvezhet nyugodtan és csiny nélkül. Néha «téves bejegyzés» miatt Orkusba száll a tjk.; néha a versenytárs által keresett tjk., melybe bevezetést eszközölni kellene, fel nem található, hogy a iurisprudens cliensei lássák, mennyivel biztosabb, gyorsabb és olcsóbb az ő munkája, mint a fiskálisé, mire azután ott feledik a kislaki 38. sz. tjket a nagymártoni 561. tjk. háta megett, hová bedugták, hogy bitanggá legyen. Van ennek csodásan sok utja, módja, melyet szakértő bizottság vizsgálatával felderiteni kellene.

Megvan tehát a baj. Annak oka a telekjegyzőkönyvek vétkesen hanyag vagy bűnös kezelése. Ezt pontosabbá, szigorubbá tenni nem könnyü dolog, mert a rendelet, ha ezt meg azt tiltja is, mire való, ha lelkiismeretet nem lehelhet a miniszter a telekkönyvi vizsgán egyoldaluan megismertekbe?»

E szigoru birálat után a bajok orvoslási módjára mondván el nézeteit, ugy látszik annak kedvéért, hogy telekkönyvek el ne vesszenek, fel akar függeszteni minden fegyelmi törvényt s valóságos statariális eljárást kiván meghonositani, melynek mintáját ugy látszik a vasuti szabályzatokból vette. Erre vonatkozólag ugyanis következőleg nyilatkozik czikkező ur:

«Szükséges a minősités és a vizsgák szigoritása, szükséges a birósági hivatalnokok fegyelmezése egyrészt szigoruabb a anyagi felelősség, másrészt a fegyelmi hatalom átruházása által pl. a törvényszéki elnökre és igazságügyi miniszterre, végre a felelősség gyakorlati sanctióinak, bir-

ságoknak stb. szervezése által, minőket magánintézetek, vasutak, gőzhajózási társulat stb. annyi sikerrel alkalmaznak alsóbb közegeik irányában azok eljárása pontosságának biztositására, miután ilyenektől «intésre» fogékony becsületérzést feltenni lélektani képtelenség. Ily egyének — a menynyiben a telekkönyvi manipulatio körül egyáltalán mellőzhetlenek — minden csekély rendetlenségért személyesen, fizetéslevonással, ismétlés esetén elbocsátással volnának büntetendők, ha valaha fegyelmezett gépet s ennek rendes müködését birni óhajtjuk.

Hogy e czélra kivánatos volna és gyökeres reform feltételét képezi a telekkönyvi hivatalnak mint nem bíróinak külön, önálló szervezete felelős igazgató (= állomásfőnök) alatt, országos központi felsőbb tanácscsal, mint más civilizált államban, magától értetik és kérjük a miniszter urat, hogy ha már novellát csináltat, erre nézve is inditsa meg egyelőre legalább a «tanulmányozást».

Erre nézve ugy hiszszük czáfolat sem kell.

Egyetértünk azonban czikkező abbeli nézetével, hogy a tjkönyvek elvesztése megakadályozásának legczélszerübb módja lenne, ha a telekkönyvek beköttetnének. Ez volna a valódi gyökeres orvoslási mód, melynek költsége azon kárral, mely a telekkönyvek elveszéséből származhat, párhuzamba sem hozható.

A pótlás miként leendő eszközlésére nézve pedig czikkiró reflectálva a *Themis* mult számában megjelent s általunk annak idején ismertetett czikkre, következő véleményt ad elő.

«A második felvett kérdés a pótlás módja. Czikkező szerint két mód képzelhető: vagy a bíróság rendelkezésére álló adatokból történik a pótlás vagy uj helyszinelés utján. Szerintünk az első elégtelen, a másik felesleges.

A bíróságot a rendelkezésére álló okmányokra korlátozni, helytelen, mert azokon eligazodni, azok pontosságáról s teljességéről meggyőződni, pusztán ehhez jogvesztéseket kötni nálunk lelklismeretlen dolog volna. Szászországban ily esetben más hatóságok s magánszemélyek is, utóbbiak 20 tallér birság, esetleg fogságkényszer terhe alatt, kötelezhetők az elveszett telekkönyvre vonatkozó okiratok előterjesztésére (1865. jan. 9. J. M. R. 193. §.) De ez sem nyujt elegendő biztositékot.

Egyszerübb s egyöntetübb eljárás a közvetlen pótlás oly módja, mely az elvesztés óta beállott jogváltozásokat is figyelembe veszi, mi nélkül ezek runja, collisiója, a prioritas megállapithatlansága állhat be. A helyszinelés azonban erre nem szükséges, miután nem uj ingatlan felvételéről, nem ismeretlen telekről, hanem csak a bevezetések reconstructiójáról van szó. Elegendő erre oly hirdetményi eljárás, minőt az osztrák 1871. julius 25. törvény szabályoz.

Felvétetett végre a materialis jogok collisiójának esete. Kétségtelen, hogy az át nem vezetett jog hatályát veszti a telekkönyvi jog elveihez képest; szerzett magánjog feláldoztatik a forgalom s hitel biztonsága végett felállitott formális szigornak, de ez el nem kerülhető a telekkönyvi intézmény felforgatása nélkül. A telekkönyv elvesztéséért felelős közeg vagy állam nem is köteles (in theoria sem, in praxi arról ugy sem álmodunk) kártéritésre, miután a nyilvános hirdetmény folytán nem jelentkezett fél jogát hanyagsága miatt veszti el.»

Miután várjuk —*a*— munkatársunk e részben igért közleményét, egyelőre nem szólunk e tárgyhoz, majd együttesen fogjuk a külön véleményeket annak idején bonczkés alá venni.

A *Magyar Jogász*-ban egy járásbiró szólal fel az előjegyzések ellen, melyeknek nálunk oly terjedt mérvben van helye, és ebbeli nézeteit következőkben adja elő:

Tekintettel arra, hogy a telekkönyvezés vég-czélja csakis akkor érhető el, ha a jegyzőkönyvek röviden, de tisztán és minucziosus pontossággal és érthetőséggel vezettetnek: az előjegyzések ily tágterü engedélyezésének nem szabad helyt foglalnia.

Legegyszerübben illustrálja ezen állitást péld. azon eset, ha tulajdonjog egyezése egyszersmind lejegyzéssel van kapcsolatban. Ugyanis a felső bíróságoknál divatba jövén és azóta az elsőbíróságok, mint telekkönyvi hatóságoknál is elterjedt azon praxis, hogy ily esetben a lejegyzés már az előjegyzés foganatositása alkalmával történik. Nyitandó tehát uj telekjegyzőkönyv. Ebben ugy az előjegyzett, mint (bár nézetem szerint helytelenül) a régi tulajdonos ellen további bekeblezések adatnak és ha már most a minden alapot nélkülöző előjegyzés nem igazolás miatt törültetik, gyönyörü zavar áll elő ugy a visszajegyzés, valamint az időközben két telekjegyzőkönyvben foganatositott további bekeblezések és előjegyzések rangsorozata tekintetében.

Telekkönyvi rendtartásunk értelmében az előjegyzéssel föltételes jog adatik, mely 14, illetve a most divó törvénykezési szokás szerint 15 nap alatt igazolandó.

Nézete szerint tehát az előjegyzés ezen határidő leteltével törlendő volna és pedig bármely telekkönyvileg jogositott fél egyszerü kérelmére, sőt hogy annál szigoruabbak legyünk, némely esetben hivatalból is, ha a telekkönyvi iroda hivatalosan jelenti, hogy az igazolási határidő alatt az előjegyzést nyert igazolási kérvényét be nem adta vagy az igazolási pert folyamatba nem tette vagy végre indokolt halasztásért nem folyamodott. Kivételnek ez esetben csak akkor lehetvén helye, ha az előjegyzés még nem jogerejü birói itélet alapján a polgári bíróság megkeresésére adatott meg.

Mindezeknél fogva a czikkiró szerint csak a következő esetekben volna előjegyzés adható:

1-ör ha csupán külhiányok miatt tagadtatik meg a bekebelezés;

mert ezen esetben az igazolás a hiány bekeblezésre alkalmas nyilatkozattal való pótlása által 15 nap alatt eszközölhető;

2-or ha a belső kellékekkel ellátott okmány alapján csupán előjegyzés kéretik;

3-or még nem jogerejü birói itéletek alapján a per birájának megkeresésére;

mert ez esetben a per birája az itélet jogerejü volta után, ha az itélet helybenhagyatott a bekeblezésre emelést felperes, ellenben ha az itélet megváltoztatott, a törlést alperes kérelmére megkeresés utján kérelmezheti, illetve elrendelheti, mely esetben meghagyandó azonban a telekkönyvi hatóság által ugy a telekkönyvi tulajdonos, valamint az előjegyzést nyertnek, hogy az itélet jogerőre emelkedésétől számitott 15 nap alatt a bekeblezésre emelést, illetve a törlést a per birája által elrendeltetni kötelesek, mert ellenesetben a törlés, illetve bekeblezés bármely érdekelt fél kérelmére, az itélet jogerőre emelkedésének, vagy e mellett megváltoztatásának is igazolásával elrendeltetni fog.

A ma nálunk divó előjegyzést mi is monstrosus intézménynek tartjuk, de nem kezelési indokokból, melyeknek ha az intézmény különben materialiter ugy a mint van, czélszerü lenne, háttérbe kellene szorulniok, hanem czélszerütlen materialis indokokból, mert a személyes hitelt, a záloghozi minden czim, s az adós akarata nélkül realis hitellé változtatja. A személyes hitel rendszerint drágább, s azért igazságtalan azt realis hitelre változtatni, melyet ha az adós igénybe akart volna venni, olcsóbb kölcsönt kaphatott volna. Különben e kérdés sokkal messzeágazóbb sem hogy ily mellékesen kimeriteni lehetne; fenntartjuk azonban, hogy erről egy önálló czikkben adandjuk elő nézeteinket.

Z. I.

Franklin-Társulat nyomdája.

Tizenötödik évfolyam. 11 SZ. Budapest, 1880. márczius 12.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA: *Wesselényi-utcza 4. sz., I. em.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *egyetem-utcza 4-ik szám*

Előfizetési dij: ...elevre ... 6 frt, negyedévre .. 3 . A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bermentve a szerkesztokhöz.

TARTALOM: A birói kinevezések és előléptetések. Günther Antal ügyvéd urtól. — Az osztrák bíróságok gyakorlatából polgári ügyekben párhuzamban hazai bíróságaink gyakorlatával. Z. I. urtól. — Heti szemle. — Külföldi jogélet. — Törvénykezési szemle: Egy kis törvénymagyarázat. Wolf György urtól. — A telepirett váltó magyarázatához. Dr. Stern Miksa budapesti ügyvéd urtól.

MELLÉKLET: Curiai határozatok.

A birói kinevezések és előléptetések.

X.

A continens hivatalnoki szervezete valóságos torz képnek fog feltünni, ha beható figyelemmel tanulmányozzuk *Anglia* egész állami igazgatását. Az osztályérdekek és bureaucraticus szokások, a miniszteri önkényes törvénymagyarázat és a hivataloknak pártérdekek által szabályozott betöltése sajátszerüleg épen Angliában ismeretlenek, hol pedig a társadalmi osztályok uralma és az erőteljes pártviszonyok leginkább vannak kifejlődve. «Az angol államrendszer, — mondja Gneist, — alulról fel felé akként van felépitve, hogy a törvények magyarázata és a hivatalos tevékenység egyes esetekben a pártviszonyoktól függetlenné tétessék. A közigazgatási jognak minden téren és minden irányban erélyes szervezetének daczára a hivatalok pártszempontok szerinti betöltése e czélt legnagyobb részben meghiusitaná, ha a polgári szolgálat egyik főosztályzatából a másikba *előléptetés* történnék, a mi a continens «alkotmányos» kormányzatában észlelt demoralisatiónak fő forrását képezi.[1]

A birói állásokra Angliában a 15-ik század óta *kizárólag ügyvédek* neveztetnek ki és az ügyvédi gyakorlatban töltött évek száma szerint történik a kinevezés az egyes birói fokozatokra. Az 1873. évi Supreme Court of Judicature Act 8-ik pontja értelmében *tiz évi* ügyvédi gyakorlat kivántatik meg a High Court of Justice birói állásaira.[2] A Lord Justice-ekre nézve a 14 és 15 Victoria 83-ik fejezete tizenöt évi ügyvédi müködést igényel.[3]

A birák sohasem szünnek meg magukat az ügyvédi, vagy e specialis viszonyokhoz alkalmazottan jobban mondva az összes angol jogászi kar kiegészitő részeiként, annak tagjaiként tekinteni és a birák magas állásukban is tényleg a Sergeants Junn tagjai, a mint voltak előtanulmányaik alatt és maradnak akkor is, ha a Lord Cancellar hivatalát foglalják el. E testület fejleszti az angol jogászi karban az együvé tartozás erőteljes öntudatát, a legkényesebb becsületérzést, a függetlenség és jellemszilárdság nemes tulajdonait, mely még a legnagyobb állami és társadalmi zavarok közepette is az angol jogászi kar legkiválóbb ismérveit képezte.

Ezen erőteljes testületi szellem és annak imponáló nyilvánulásai gátolták meg a parlamenti befolyás érvényesülését a birói kinevezésekben és a miniszterekkel átlag egyenlő fizetésük, mely minden parlamenti megszavazás alól ki van véve, oly tekintélyes állást biztosit számukra, melyben távol ép ugy a megélhetésnek a fokozatos előléptetés által felkeltett természetes ösztönétől, mint a mesterségesen élesztett ambitiótól, függetlenségüket minden iranyban fentarthatják.

Tulajdonképeni birák, «Judges» alatt Angliában csak a lord cancellar, a Master of the Rolls, a három vice cancellar, a főtörvényszékek elnökei és birái és ezeknek megfelelőleg Skotia 13 és Irland 16 birája értetnek.[4] Ezen állásokba az angol biró ötvenes éveiben jut és, mint emlitettük, ezen állásban fejezi be pályáját. A legritkább esetek közé tartozik, hogy valamely Piusne Judge Chief Justice-szé neveztetik ki és ha történt, ezt mindannyiszor a közvélemény hangos tiltakozása követte. Inkább eltüri az angolok politikai érzéke azt, hogy Chief Justice-szé az uralkodó párt valamely kiváló embere, ha tényleg még nem biró, neveztessék ki, a mennyiben ezen állás rendszerint a felső házi tagsággal jár, semhogy a birói állásokban a fokozatos előléptetésnek bármily csekély neme érvényesüljön. Innen magyarázható, hogy az utolsó század egész folyama alatt csak öt izben történt, hogy Chief Justice-szé valamely főtörvényszéki biró neveztetett volna ki.

Szépen nyilatkozik e tekintetben Eardley Wilmot,[5] kiemelvén, hogy akárhányszor megtörtént, hogy angol conservativ kormány Chief Justice-szé is a szabadelvü párthoz tartozó ügyvédet nevezett ki az igazságszolgáltatás körül szerzett érdeménél fogva, daczára annak, hogy a szokás megengedi, hogy ezen állásra saját párthiveit politikai érdemek czimén nevezze ki. Történt pedig

[1] Gneist. *Das heutige Amts- und Verwaltungsrecht in England.* II. köt. 1350. l. Der englische Staatsbau ist vielmehr von unten auf darauf angelegt, die Auslegung der Gesetze und die Amtsthätigkeit im einzelnen Fall von Parteiwesen unabhängig zu machen. Trotz der vorsichtigen Gestaltung des Verwaltungsrechts in allen Gebieten und Richtungen würde dennoch die parteiische Besetzung der Aemter jenen Zweck grossentheils vereiteln, wenn ein solches *aufsteigen von einer Hauptklasse des Civildienstes* zu anderen stattfände, welches die Hauptquelle der Demoralisation für die «constitutionellen» Verwaltungen des Continents bildet.

[2] Wilson *Judicatour Acts.* 46. Any barrister of not less then ten years standing shall be qualified to be appointed a Judge of the said High Court of Justice.

[3] Wilson. S. i. Any person may appointed a Lord Justice who is or has been a barrister of fifteen years' standing.

[4] Foss, *The Judges of England.* IX. 216.

[5] John E. Eardley-Wilmot. *Law Reforms.* It was highly to the credit of the Whig party that on their accession to power in 1830 they broke trough the rule which had hitherto prevailed in England by appointing Lord Lyndhurst chief Baron of the Court of the Exchequer, there by raising the character aud swelling the business of the court and at once removing the impression which had prevailed and had been adveted to in Mr. Brougham Speech, namely that it was inferior to the other Courts.... the Puisne Judgeships have been conferred in very many cases solely with reference to legal attainments, or to eminence acquired as an advocate. Lord Chief Justice Erle, one of the highest ornaments of the English bench, received his appointment from a Conservative Governement; and Lord Cranworth, when Lord Chancellor, with an impartiality and discrimination that have done hum honour, selected a Crompton, a Willes aud a Bramwell, upon the sole ground that, by *the unanimous verdict of Westminster Hall, they were considered most worthy to fill the* vacancies which had occurred. He took the same course in appointing to the Judgeships of the Bankruptcy and County Courts; and if he succeeded in establishing the rule that, except only in the case of the Chief Justice ships all other legal appointments shall be hencefoward bestowed only on the ground of merit, without regard to political partizanship, he has done a special benefit to the administration of Justice and made use of his power in a manner to entitle him to the lasting gratitude of that prpfession, all the members of which can labour arduously in their own calling while few are fortunate enough to combine with that calling the advantages of a Political career, and fewer still to possess themselves of its prizes.

ily kinevezés azért, mert a *birói testület azon ügyvédet jelölte ki* mint olyant, ki *legméltóbb a megüresedett birói állás betöltésére.*

De a politikai érdemek alapján kinevezett Lord Justice is, a mint elfoglalja helyét a felsőházban, többé a politikai vitákban nem vesz részt. «Az elnökök néha, — igy szól BROUGHAM, — a lordok házának tagjai és ez bizonyos mérvben szükséges az ő birói teendőik kellő teljesitésére. De a közvélemény oly szigoruan és oly általánosan nyilatkozik a politikai pártvitákba elegyedő birák ellen, hogy alig van példa rá, hogy e magas birói méltóságok viselői résztvettek volna ily pártharczokban.[6]

Nagy és mélyreható jelentősége van azon látszólag egyszerü körülménynek, hogy a Lord Cancellarra, nézve ki állásánál fogva, mint az ország legfőbb birája, az ország legfőbb birószágának, a lordok házának elnöke, nem kivántatik meg, hogy a lordok házának tagja legyen s volt eset, hogy a Lord Cancellar peerré vagy épen nem, vagy sokkal később neveztetett ki. A legkiválóbb rendi jogositvány gyakorlatának vezetője tehát nem születés által nyert jogon, hanem mint jogász foglalja el a világ legarisztokratikusabb testületének, az angol főrendiháznak elnöki székét és, mint ujabb időben történik, az érdemekben megőszült birák mint jogászok vonulnak be kartársaik tüntető öröm nyilvánitásai között a lordok házába, hol folytatják birói müködésüket.

És hogy mennyire birónak tartja magát és tartotta mindig az angol Lord Cancellar, ki pedig egyszersmind igazságügyminiszter, mutatja HOLT, a hirneves Chief Justice példája, kit midőn Vilmos király a nagy pecsétel megkinált, igy válaszolt: «Én nagyon megtisztelve érzem magamat felséged kegyes ajánlata által; de azon egész idő alatt, melyben mint ügyvéd müködtem, mindössze egy ügyem volt a Chanceryben és ezt is elvesztettem, ugy hogy én nem tarthatom magamat alkalmasnak e nagy hivatás betöltésére.» [7]

A birói kinevezések tulnyomó része tehát, a három chiefet kivéve, ekként, mint láttnk, az angol kormány azon tagjának kezébe van letéve, kit multja, összeköttetései, nyilvános szakmüködése és állásának traditiói a birói karhoz csatolnak, kinek minisztertanácsi befolyást a kinevezésekre nem kell eltürnie, és kinek magas birói állásához, melyet a birói testület és a nyilvánosság ellenőrzése vesz körül, a pártélet hullámai nem férhetnek.

Günther Antal.

Az osztrák birószágok gyakorlatából polgári ügyekben párhuzamban hazai birószágaink gyakorlatával.

(Vége.)

VI. További kérdés tárgyát képezi, hogy *ha valaki nem saját nevében, hanem mint egy harmadik személy mandatáriusa követte el a birtokháboritást, perbe idézhető-e a megbizó vagy perbeidézhető-e saját személyében a mandatarius, ebben az esetben védekezhet-e sikerrel azzal, hogy ő a birtokháboritásnál nem saját nevében járt el?*

Az osztrák legfőbb itélőszék gyakorlata e tekintetben is ingadozik. Az ugyan nem képezi ellenmondó határozatok tárgyát, hogy a megbizó perbeidézhető, ezt következetesen kimondja a legfőbb itélőszék (lásd erre vonatkozólag a *Glaser-Unger*-féle gyüjteményben 26., 81., 289., 586., 818., 1818., 1829., 2190., 2282. és 3049. szám alatt közlött határozatokat) azonban nem ily következetes a gyakorlat arra a kérdésre vonatkozólag, hogy közvetlen a megbizott idézhető-e birtokháboritási perbe. Egyes határozatok ugyanis arra engednek következtetést, hogy a legfőbb itélőszék magának a megbizottnak perbeidézését nem tartja elegendőnek. Igy több rendbeli (az Unger-Glaser-féle gyüjtemény 26., 81., 586. sz. a. közlött) határozataiban a földbirtokosnál alkalmazott szolga-személyzet (napszámosok, csőszök s. a. t.) ellen inditott birtokháboritási kereset azért utasittatott el, mert valódi birtokháboritónak csakis a birtokháboritási tény szerzője tekinthető; mert továbbá a tettesek czélja nem volt más birtokának megháboritására irányozva; mert végre a polg. törvkönyv 1017. §-a szerint a megbizott mindennemü cselekvényeiből származó jogok és kötelezettségek nem őt illetik, hanem a kereset az ellen intézendő, kitől az előbbi állapot helyreállitása sikerrel követelhető. Végre más (az *Unger-Glaser*-féle gyüjtemény 289., 1818., 1829., 2000., 2971. és 3103. száma alatt és az 1863. évi október 27-én 7603. szám alatt kelt s az 1864. évi *Ger. Halle* 64. számában közlött) határozatok, a megbizott illetve a közvetlen birtokháboritó ellen inditott birtokháboritási keresetnek is helyt adnak. Igy különösen az emlitett gyüjteményben 2000. sz. alatt közlött határozatban a községi csősz ama védekezése, hogy a birtokháboritást a községelőljáró megbizásából követte el, a polg. törvénykönyv 339. §-ára egészen irrelevansnak mondotta ki.

Nézetem szerint ez utóbbi nézet a helyes, mert minden idegen jogkörbe való beavatkozás objective jogellenes s a törvény által tiltatik, s a sértett félnek joga van az ellen keresni védelmet, ki a jogsértést elkövette, a meghagyás vagy megbizás a tilos cselekvényeknél más polgári jogügyletekkel nem vonható hasonló szabály alá.

Ezt az elvet követi hazai joggyakorlatunk is, s különösen a semmitőszék minden oly esetben, melyben a birtokháboritó megbizójára mint szavatosra hivatkozik, az ez iránti kérelmet következetesen megtagadja: «mert a birtokháboritási esetek személyes cselekvények kifolyásai lévén, az azt elkövetők személyesen felelősek, miből önkényt következik, hogy ily esetekben szavatosságra hivatkozásnak helye nincs».

E határozat utolsó tételét ugyan nem osztjuk, mert a perbe idézett megbizott közvetlen felelőssége következményének egyáltalán nem tartjuk, hogy az abbeli jogától megfosztassék, hogy megbiróját meg nevezze, s azt védelmére felnehivja, ugy hiszszük azonban, hogy ennek a kijelentésnek, mint a birtokháboritó közvetlen felelőssége következményének főindoka perrendünk ama szerencsétlen szabálya volt, melynél fogva oly esetben, midőn a szavatosságnak hely adatik, a felek a rendes eljárásra utasitandók; valószinüleg ezt, s illetve az ebből származó visszaéléseket, melyeknél fogva e leggyorsabb eljárást igénylő pernek a rendes hosszu utjára való terelésére igen kedvező alkalom nyilt volna, akarta a semmitőszék fentebbi kijelentésével megelőzni, s e szempontból eljárása, annak czéljára tekintettel nem gáncsolható.

VII. Végül oly esetre vonatkozólag, *midőn a peres birtok haszonbérbe van adva kinek van joga birtokháboritási keresettel és ki ellen fellépni?* kell röviden megemlékeznünk.

A törvény szerint kétségtelen, hogy a birtokos az által ha birtokát haszonbérbe adja, nem szünik meg birtokos lenni, mert a haszonbérlő a birtokot nevében birlalja; s igy kétségtelen az is, hogy a birtokosnak joga van birtokháboritási keresettel fellépni abban az esetben is, ha bérlője lett a békés birtokban megháboritva.

Igen helyesen mondja ennél fogva RAUDA megfoghatlannak a bécsi legfőbb itélőszéknek 1874. évi 1404. szám.

---

[6] *Works of* H. BROUGHAM. XI. k. 274. l. The chiefs are sometimes members of the House of Lords and this is in a certain degree necessary for the perfect exercise of its judicial functions. But the feeling is so strong and so general against Judges minglings in the strife of political party, that we rarely have ane exemple of these great legal dignitaries taking part in the struggles of faction.

[7] COLE's *Memoirs*. 128. l. I feel highly honoured by your majesty's gracious offer; but all the time I was at the bar I never had more than one cause in Chancery, and *that I lost*, so that I cannot think myself qualified for so great a trusk.

alatt hozott határozatát, melyben kimondotta, hogy ily esetben csak a bérlőnek s nem a bérbeadónak is van joga birtokháboritási keresettel fellépni, mert a dolog gyümölcse a bérlőt illeti. Azonban konstatálnunk kell azt is, hogy ez nem állandó gyakorlata a legfőbb itélőszéknek, mert más esetben 1875. május 26-án 5219. szám alatt kelt határozatában ellenkező elvnek adott a legfőbb itélőszék kifejezést, s a birtokos által a haszonbéres birtok megháboritása miatt inditott birtokháboritási keresetnek helyt adott.

Ebből azonban nem következik, hogy a haszonbérlőnek ne volna joga az őt megháboritó ellen birtokháboritási keresettel fellépni. A haszonbérlő ugyan a haszonbéres dolognak csak birlalója, de birtokosa a haszonbéri jognak, s azért ha e jogában bárki — ha mindjárt maga a haszonbérbeadó által megháborittatik — joga van birtokháboritási keresettel fellépni; s azért helytelennek tartjuk a bécsi legfőbb itélőszéknek 1852. évi február 5-én 1134. sz. alatt kelt (a *Gerichtshalle* 1864. évi 29. számában közlött) ama határozatát, melyben kimondotta, hogy miután a haszonbérlő csak a bérbeadó nevében birtokol. annak nincs joga ez utóbbi ellen birtokháboritási keresettel lépni fel. Azonban konstatálnunk kell, hogy ez elvi álláspontjától az emlitett legfőbb itélőszék és pedig definitive eltérni látszik, a mennyiben 1853. évi jan. 7-én 12991. szám alatt kelt, *s itéletkönyvnek* 34. szám alatt bevezetett határozatában, fentebbi kijelentésével ellenkezőleg kimondotta, hogy a tényleges birtokban lévő haszonbérlő is jogositva van őt ebbeli jogában megháboritó tulajdonos ellen a sommás birtokháboritási eljárás megindítására.

A bécsi legfőbb itélőszéknek ez ingadozó gyakorlata ellenében megelégedéssel kell konstatálnunk, hogy legfőbb itélőszékünk, határozottan azt az elvet követi, hogy a haszonbérlőnek szemben a tulajdonossal is, azonban miután ő néki csak mint jog birtokosának van visszahelyezési joga, ki kell mutatnia, hogy midőn kimozdittatott bérleti joga még fennállott vagyis, hogy a jog birtokosa volt (1873. julius 24-én 6300. szám alatt legfőbb itélőszéki határozat. Döntvénytár X. foly. 258. sz.); szemben a tulajdonossal pedig csak akkor van visszahelyezési joga, ha a részéről a szerződési feltételeknek eleget tett, mert ha a feltételeket nem teljesiti, őt törvényünk szerint joga van a bérbeadónak kimozditani a nélkül, hogy e miatt visszahelyezési per utján orvoslást szerezhetne (1820. XXII. törvényczikk 4. §.); ily esetben azonban azt, hogy a bérlő nem tett eleget a feltételeknek, s igy a bérletből való kimozditásra ő adott okot a bérbeadó tartozik bizonyitani (1873. január 22-én 332. szam alatt legf. itél. hat. Döntvénytár IX. f. 212. sz.) Ez esetben is tehát fenn van tartva az elv, mely szerint őt szemben a tulajdonossal is megilleti a visszahelyezési jog.

Z. I.

Heti szemle.

(A jogügyi bizottság tárgyalásai. — A személyes szabadság kérdése a napi sajtóban. — Az uj csődtörvényjavaslat birálata. — *Del'Adami* birálata Dr. HERCZEGH magánjogáról. — *Fegyházi értesitő.* — Egy a polgári törvénykönyvet tárgyazó magán munkálat.)

A jogügyi bizottság végre befejezte a büntetőtörvénykönyv életbe léptetéséről szóló törvényjavaslat tárgyalását. Utolsó kérdést dr. Dárday inditványa képezte, a magán vád tárgyát képező sajtóvétségeknek a rendes bíróságokhoz utasitása iránt. Az ülésen Tisza is megjelent, s a dolog felett érdekes eszmecsere fejlődött, melyben az általános hangulat az inditvány ellen fordult, még azok is, kik elvileg nem látszanak az inditvány ellenesei lenni, mint p. o. *Emmer* s *Apáthy* nem találták annak igy mellékesen leendő megoldását helyén. A dolog vége az lett, hogy az inditvány egyhangulag elvettetett.

Legközelebb a *csődtörvényjavaslat* kerül tárgyalás alá, mert a közigazgatási hatóságok illetőségéhez tartozó hagyatékoknak a közjegyzők által eszközlendő tárgyalása, illetve az ily tárgyalásaként felszámitható dijak iránt készült javaslatra nézve a bizottság a közjegyzői kamarák nyilatkozatát kivánja meghallgatni. Örömmel kell üdvözlenünk e határozatát, mert elismeri a kamarák jogosultságát ez ügyhez hozzászólani, s e felszólalást figyelembe venni kivánja. Mi bizonyára igen jótékonyan emelendi a kamarák önérzetét és munkakedvét. Más részről örvendünk annak is, hogy a csődtörvény végre valahára tárgyalás alá kerül, igy tán reménynyünk lehet, hogy az még ez évben törvénynyé válik.

A *Pester Lloyd* az egyéni szabadság kérdéséhez szól egy czikkében, melynek irója a leghatározottabban elitéli azon könnyüséget, melylyel nálunk a vádlottat vizsgálati fogságba helyezik. Utal a statisztikai adatokra, melyek szerint majd tiz ezerre megy évenkint azok száma, kiket, bár ártatlanoknak bizonyulnak, vizsgálati fogságban sanyargatnak. Mindezen esetekben, kiált fel a *Lloyd* czikkirója, a vizsgálati fogoly és családja nem a vádlott büntette, hanem a biró törvénytudatlansága miatt szenved. Ehhez az *Ellenőr* következő megjegyzést csatol:

«Természetesen helyeseljük t. laptársunk felszólalását. Mi voltunk a sajtóban az elsők, akik a türhetetlen állapot ellen kikeltünk, s közöltük még azon törvényszékek és járásbiróságok nevét is, melyeknél a jogtalan letartóztatások eclatansabb példái szoktak előfordulni. S ugy látszik, a nyilvánosság itt is éreztette hatalmas befolyását. Ma már — s ezt örömmel constatálhatjuk — botrányosabb letartóztatások nem igen fordulnak elő, s különösen a járásbiróságok kihágás miatt csak ritkán tartóztatják le a panaszlottakat. Eddigelé pedig a kihágás miatt való letartóztatás is napirenden volt. Ezerekre és ezerekre ment azon vizsgálati foglyok száma, kik egyszerü kihágás, nem ritkán könnyü testi sértés miatt, vettettek vizsgálati fogságba!»

Nem kivánjuk kétségbe vonni, hogy e téren sok a kivánni való, de határozottan tiltakoznunk az ellen, hogy minden oly esetben, melyben a vádlott el nem itéltetik, az a biró tudatlansága miatt szedvedne. Hány eset van, hol a gyanu teljesen alapos, s a vizsgáló biró, ha még oly tudományos is, nem birhat azon isteni szikrával, hogy előre lássa a vizsgálat teljes eredményét, s előre megérezze az ez ügyben majdan itélő birák nézetét. De hány is van, hol a végtárgyalás után bensőleg mindenki meg van győződve vádlott bünössége felett, de törvényszerüleg kellő bizonyiték nincs elegendő. És végre maga a jelenleg érvényben álló szabályrendelet irja elő, hogy bizonyos esetekben a vádlott mulhatlanul letartóztassék. Ily esetek különösen: ha vádlott szökési szándéka alaposan vélemezhető, ha nem bir állandó lakással; s ha a büntett, melynek elkövetésével vádoltatik, a fennálló törvények szerint halállal, vagy a fenálló gyakorlat szerint legalább 5 évi börtönnel fenyitendő. Ha ez esetek egyikében a vádlott felmentetik, annak elfogatását csak senki sem fogja jó lélekkel a biró tudatlanságának felróhatni. Azért legyünk méltányosak, ne dobjuk magunk folyton sárral biráinkat ott, hol meg nem érdemlik. Hol hiba van, a sajtó hivatása, hogy azt megrója, de ha tul ő a czélon, szavának értéke minden szakértő szemei előtt eltörpül.

A *Pesti Naplo* január 7-iki számában igen helyes czikket közöl a legfőbb itélőszékről, melyben számokkal mutatja ki, hogy mennyire szaporodnak a legfelsőbb forumon az ügyek, s mennyire tul vannak a birák teendőkkel terhelve. Igen helyesen mondja a nevezett lap, hogy: «a legfőbb itélőszéknek nem lehet az a hivatása, hogy csak sokat és lehetőleg gyorsan, — ugy szolva gőzerővel végezzen; hiszen a legfőbb itélőszék már mint utolsó forum itél, ha annak elintézésénél elnézés vagy hiba történik, ugy az illető félen a világon semmi hatalom sem segithet többé.

Osztjuk teljesen e nézetet s részünkről hozzátehetjük,

hogy ez lehetetlen oly szervezet mellett, hogy egy biróra átalag 600 ügydarab esik. A tulterheltség nemcsak elhamarkodott munkát, hanem az ülésekben való tárgyalás felületességét is maga után vonja, mert sietni kell az ülések befejeztével, hogy a feldolgozásra is idő maradjon. E viszás állapot következményei legnagyobb részben az ellenmondó határozatok is.

Nemcsak egyesek szenvednek ily eljárás mellett hátrányt, hanem az igazságszolgáltatás közügye is. Egy legfőbb itélőszéki határozatban minden mondat, sőt minden szó komolyan mérlegelendő, mert a legfőbb itélőszék felfogását tükrözi vissza, melyből más esetre is következtetés vonható. Igy a legfőbb itélőszék feladatának meg nem felelhet, leőrli az ügyeket, de nem intézheti el ugy az egyesek, mint a közérdek megkivánná.

Teljesen osztjuk azért a *Pesti Napló* nézetét, hogy a legfőbb itélőszék birái számának szaporitása mulhatlanul szükséges. Helyesen mondja e részben a nevezett lap: «nem milliókra, vagy tán százezerekre is menő uj kiadásról van itt szó, hanem csak ezrekről, melyet hogy hazánk alapos igazságszolgáltatásának érdekében az állam el. ne birna, annál is inkább tagadnunk kell, mert az igazságszolgáltatással egybekötött költségek a befolyni szokott bélyeg és illetékekből bőven fedezhető ki.

Az ügy égető, s azért méltó lenne, ha az igazságügyminiszter ur azt komoly megfontolás alá venné, s mielőbb orvoslani igyekeznék. Mennél tovább halasztatik az orvoslás, az annál nehezebb, annál költségesebb lesz, és minden elmulasztott nap pótolhatlan hátrányokat vonhat maga után.

A *Magyar Themis*-ben BERKOVICS FERENCZ — kit lapunk olvasói is több jeles czikkéből ismernek, egy czikksorozatot kezdett a csődtörvényjavaslatról. Első czikkében igen szakavatottan védelmezi a törvény azon, — már ismételve megtámadott intézkedését, hogy a bukottnak a csőd tartama alatt saját tevékenysége által szerzett vagyona nem tárgya a csődtömegnek. Ezt mi is helyesnek tartjuk. A közgazdaság érdekében áll, hogy a bukott ne legyen szellemi halott, hogy tétlenségre ne kárhoztassék, s mód nyujtassék neki megélni s családját fentartani. Ez a csődhitelezőknek sem válik hátrányára, ha a bukott a csőd alatt nem szerezhet, ők semmit sem kapnak, igy esetleg a csőd megszünte után találhatnak vagyont a ki nem elégitettek, melyből kielégitést szerezhetnek. Ugyancsak e czikkben felveti czikkiró azt a kérdést is, hogy fentartandó-e a jelen csődtörvény azon intézkedése, hogy a tisztviselők fizetése a csődtömeg tárgyát ne képezze, s azon véleményének ád kifejezést, hogy nem méltányos, ha az mi egyes hitelezőnek szabad, megtagadtatik azok összeségétől, s azért nézete szerint a tisztviselők fizetésének lefoglalható része a csődtömeghez csatolandó. Azonhan elfeledte czikkiró ur, hogy ha hivatalnok csőd alá jut, az azonnal felfüggesztetik, s a csőd tartama alatt fizetésének csak $^1/_3$ részét huzza, tehát kevesebbet, mint a mennyi lefoglalható s a csődtömeghez csatolható lehetne.

Ugyancsak a *Magyar Themis*-ben *Dr. Del'Adami Rezső* HERCZEGH MIHÁLY tanár *Magyar magánjogi* munkáját tárgyalja, szokása szerint sértve és piszkolódva oly alakban, melytől minden finomabb érzésü ember undorral fordul el. Azt mondja, hogy HERCZEGH e munkája méltó testvére többi müveinek. Ez már csakugyan nem áll, s minden elfogulatlan egyén — HERCZEGH jelen müvének hibái és fogyatkozásai mellett is — kénytelen beismerni ama nagy különbséget, mely HERCZEGH e müve s előbbi müvei között jelentkezik. Az pedig, hogy irályát akarja nevetségessé tenni *Del'Adami ur*, épen megbotránkoztató, mert HERCZEGH oly zamatos magyarsággal ir, a melynek felfogására ugy látszik Del'Adami ur érzékkel sem bir. Különben Del'Adámi igazán bünös ember. Kimutatja, hogy mily rosz, silány sőt veszélyes müveket irnak mások, s ő még sem szabaditja meg a jogászokat ama kényszerhelyzettől, hogy e müveket használják, az által, hogy maga irna olyat, mely azután megüti a mértéket. Legalább mi irók is tanulhatnánk tőle.

Uj lap indult meg *Fegyintézeti Értesitő* czim alatt, mely egyszersmind a fegyintézeti hivatalnokok szakközlönye, s nincs nyilvánosságra szánva. Előttünk fekvő két füzete elég érdekes czikkeket közöl: a közvetitő intézetekről, a segélyalapról, a fegyház és börtönről, a szabadulók gondozásáról stb. S több érdekes statisztikai kimutatásokat. Szerkesztője Varga János váczi fegyintézeti igazgató.

Érdekes magán munka megjelenéséről értesülünk. Az egy *magyar polgári törvénykönyv* tervezete, melyet GOTTL MÓR pozsonyi kir. törvényszéki biró készitett, mely 1930 §§-ból áll, s az osztrák polgári törvénykönyv alapján készül. *Szlávy József* képviselő adta át e müvet *Dr. Pauler* miniszternek, s azt igen melegen ajánlá figyelmébe. Igen kár, hogy a szerző nem tette közzé munkáját, aligha nem több eredménye lett volna, mint igy, midőn kétséges, fog-e anyagul felhasználtatni, vagy egyszerüen az irattárba kerül.

Külföldi jogélet.

Németország. Az uj törvénykezési szervezet s illetve perrend elleni panaszok Németországban minden alkalommal felszinre kerülnek. Igy a birodalmi gyülésben az igazságügyi budget tárgyalása alkalmával ismét hangos panaszok emeltettek e részben, melyek tárgya főleg a perlekedési költségek magas összege volt. Az e részben emelt panaszoknak *Schelling* államtitkár azon nyilatkozata vetett véget, hogy a költség tariffa megváltoztatása végett statisztikai adatok gyüjtése rendeltetett el, melyek alapján a baj orvosoltatni fog.

A költség kérdése felmerült a szász országgyülésen is. Valóban nem is alaptalanok e panaszok. *Freytag* képviselő ugyanis kimutatta beszédében, hogy egy 300 markás perben maguk a törvényszéki költségek körülbelül 100 márkát tesznek; de ehhez még számos mellék költség is járult, mint a kézbesitési költségek, az itélet hiteles kiadványozásért járó költségek s. a. t. Ha eskü itéltetett, a jegyzői hivatal részéről bizonyitvány mutatandó fel, hogy az itélet jogerejüvé vált; ily bizonyitvány egy 1200—1500 márkás perben 8 márkába kerül, ezt ismét közölni kell az ellenféllel, mi ismét költségbe kerül. S ekkor még az ügyvéd munkájáért egy filler sincs felszámitva. Valóban tarthatlan állapot.

De nemcsak ez oldalról emelkednek panaszok, hanem maga a perrend ellen is, s igen sajátságos, hogy ez épen a rajnai jogászok részéről történik, hol évtizedeken keresztül a szóbeliség rendszere honolt, s ahhoz oly szivóssággal ragaszkodtak, hogy azt az irásbeliség fénykorában sem volt az államhatalomnak bátorsága megszüntetni.

Nem is a szóbeliség, hanem annak a német perrendben behozott alakja ellen emeltetnek a panaszok. A német jogászok folyton gáncsolták a franczia perrendet, s nagy pedantériával igyekeztek egy tökéletes müvet létesiteni, ámde ezek üdvös hatása nem birja a rajnai jogászokkal elfeledtetni a franczia perrendet. Egy rajnai ügyvéd a Berlinben megjelenő *Juristische Wochenschrift*-ben érdekes czikket közöl.

Először is megrójja, hogy nincs egységes törvény, számos kisebb törvények, életbeléptetési, végrehajtási, átmeneti s isten tudja mily szabályok között alig képes valaki tájékozni magát, Valóban — mond — szükség van a törvénykezési szünetre, hogy az alatt a szegény jogász e labyrinthusban tájékozni legyen képes magát.

Panaszolja továbbá annak hátrányait, hogy a perkezelést kivették a felek kezéből. A rajnai jogász a biróban szokva volt valóban itélő birát látni. A német perrend teljesen megbénitotta a szóbeliséget. A Rajna vidékén épen

az kedveltette meg a szóbeliséget, hogy az valóban szóbeliség volt, a biró a tárgyalás kezdetén nem tudott semmit arról mi fog előadatni, s ennél fogva itéletének alapjául valóban a szóbeli előadás szolgált. A német perrend szerint a tárgyalás sulypontja birói iratokra lévén fektetve, mi azután a szóbeli előadást teljesen háttérbe szoritja. A német perrend csak szinét viseli magán a szóbeliségnek, mint az naponként tapasztalható.

A német parlamentben igen sürgetik a részvénytársaságról szóló törvény reformját, mert a mostani törvény mellett egy uj *Gründer Periode* felvirágzásától lehet tartani. Az államtitkár kijelentette, hogy ez a kormány meggyőződése is, mely komolyan foglalkozik e kérdéssel, minthogy azonban nemcsak a jogi, hanem a közgazdasági szempontok is kiválólag figyelembe veendők, a szakértők meghallgatása mellőzhetlenül szükséges, mire azonban az intézkedések már megtétettek s szakértő elemekből álló bizottság alakittatott, mely szorgalmasan folytatván müködését, reményli, hogy a javaslat legközelebbi ülésszakban már elő fog terjesztethetni.

*Franczia*országban szintén a részvénytársulatokról szóló 1867. évi törvény revisiója van napi renden, mely iránt készült javaslat jelenleg az államtanács revisiója alatt áll, s legközelebb a kamarák elé fog terjesztetni. E javaslat fő rendelkezései a következők. A részvénytársulat megállapitottnak csak a részvénytőke teljes befizetése után tekintetik. A társulati tőke uj részvények kibocsátása által felebb emelhető, ha e kibocsátás a társulat számadására, s minden valamely magán egyénre vonatkozó előny vagy hátrány nélkül történik. A részvényeknek parin felüli értékben csak abban az esetben szabad nyilvános aláirásra bocsáttatniok, ha a társulat már egy éve fennáll, s a választmány ez év üzlet eredményéről számadást tett.

A társulat ügyvivői, igazgatói és választmányi tagjainak sem saját számlájukra, sem az intézet javára üzérkedniek nem szabad. Senki sem lehet egy időben két társulat ügyvivője, igazgatója vagy választmányi tagja. Kötvényeket bármely alakban a részvénytársulat csak a részvénytőke felének értékéig bocsáthat ki. Ha a társulat ingatlan vagyonnal bir, első sorban ezek szolgálnak a kötvénybeli követelés biztositásának zálogául, s erre jelzálogilag biztositandók. A hitelezők jogositva vannak egy közös meghatalmazottat választani, kik érdekeit a közgyülésen, épen oly joggal mint a milyen a részvényeseket illeti, képviselik. A közönséghez intézett felhivásban nem szabad a társulat vagyonaként többet előadni, mint a mennyi pénzben vagy árukban tényleg beszolgáltatott. A szabály áthágása 500-tól 20,000 frtig terjedő pénzbirsággal büntettetik, s dolus esetén a büntetőtörvénykönyv 405. §-a alkalmazásának van helye. A köztársaság procuratora jogositva van a részvénytársulatok, vagy a kötvénybirtokosok gyülekezetében részt venni, s ott törvényes jogait gyakorolni.

Az osztrák képviselőház uzsora-törvény-bizottságának tegnapi ülésén *Stremayr* igazságügyminiszter hosszasabb beszédben kifejtette az indokokat, melyek a kormányt arra birták, hogy a maximalis kamatláb megállapitását, mely sohasem bizonyult helyesnek, aggályosnak és rendes forgalomra akadályozónak tekintse. A hozzá intézett kérdésre a miniszter a kormány nevében azon határozott nyilatkozatot tette, hogy a kormány a bizottság javaslatát, ha az ismert alakjában emeltetnék határozattá, nem ajánlhatja szentesitésre. *Kallir* képviselő figyelmeztet a veszélyekre, melyek a kereskedelmi üzleteket fenyegetik e törvény által. *Jaques* képviselő kiemeli, hogy az ellentétes nézetek közt lehetséges a közvetités, ha a kamat-meghatározás szabadságának fenntartása mellett a 10 százalékos kamatláb oly módon vétetnék fel, hogy senki sem büntethető uzsora miatt, mig e határt át nem lépi. Az igazságügyminiszter hajlandónak nyilatkozott ily javaslatot elfogadni. *Haase* képviselő kérdést tesz, hogy ily körülmények közt tárgyalandók-e a törvény alapelvei. *Lienbacher* bizottsági elnök összegezte e tárgyalások menetét s utalt arra, hogy nemcsak a mostani inséges viszonyok kizsákmányolását kell tekintetbe venni, hanem a kis iparosok és mezőgazdákat is meg kell óvni attól, hogy az uzsora által veszélybe döntessenek. A megejtett szavazásnál csak két szavazat nyilatkozott a tárgyalások ujra felvétele mellett. *Jaques* képviselő fenntartotta jogát, hogy eshetőleg kisebbségi véleményét előterjeszthesse.

A cseh ügyvédi kamara február 27-én tartotta ügyvédi közgyülését, mely minden jelentékenyebb mozzanat nélkül folyt, s legfeljebb az birhat reánk érdekkel, hogy az ügyvédek ott is óriás mérvben szaporodnak. Az ügyvédek száma ugyanis 182-ről 493-ra szaporodott, mi 75 % szaporodásnak jelentkezik. Ebből a fővárosra, 54 a sikföldre 157 esik. Prágában magában a szaporodás 55 %-et tesz.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Egy kis törvénymagyarázat.

(Az 1871. XLII. trvcz. 9. §. és az 1875. IV. trvcz. 5. §.)

Az ügy, melyben itt fölszólalok, nemcsak egyeseket, hanem a fővárost s az országot is egyaránt érdekli. Tiz éve, hogy az utóbbi az előbbinek emelésére nagy áldozattal egy általánosan *sugárut* néven ismeretes főközlekedő vonalat nyitott. E vállalat biztos gyors fölvirágozására az ország azonfölül tetemes kedvezményt engedett s azt törvénybe is iktatta. Átlátva pedig, hogy a sugárut haladása nagy részben kétségbeejtő környékének emelkedésétől függ, ama kedvezményben nemcsak magát a sugárutat, hanem «a sugárut létesitése végett a fővárosi közmunkák tanácsa által kisajátitott» egész «területet» részesitette. Már most e szép igéret, melyhez a fővárosi közmunkatanács biztatása is járult, nem régen néhány boldogtalan halandót ama területnek oly telkeire csalt, melyek nem közvetlen a sugárut vonalába esnek, és oly épületek emelésére csábitotta, melyek csinosak ugyan, de magasságukkal nem ostromolják az eget. Szegények csakhamar megtudták, hogy amaz igéret üres szép szó. Meg vannak ugyan győződve, hogy a hiba nem a törvényben rejlik, valamint arról is, hogy nem méltó az ország törvényét czinkefogóvá alacsonyitani, de mi haszna? A fővárosi kir. adófelügyelőség hibásan magyarázva a törvényt, megtagadta tőlük azt a kedvezményt, melyet «a sugárut létesitése végett a fővárosi közmunkák tanácsa által kisajátitott területen» emelt uj épületeknek az 1875. IV. trvcz. 5. §. utórésze által meg nem változtatott, sőt előrésze által egyenesen, világosan és teljes épségében ujra megerősitett 1871. XLII. trvcz. 9. §. magasság és fekvés különbsége nélkül biztosit. Nem kutatom, hogy az adófelügyelőséget mi vezethette itéletében. Lehet, hogy valóban nem érti a törvényt; de lehet, hogy azt a meggyőződést vallja, mintha a törvény értelmét nem az igazság, hanem az ország pénzügyi állapota döntené el. Ugy hiszem azonban, hogy különösen ez esetben az állami pénztárra háramló haszon az adófelügyelőséget már csak azért sem káprázthatta el, mivel a nyereség különben sem közvetetlenül a jelenben, hanem még csak a messze jövőben igérkezik s egyébként is legalább az ország szükségéhez mérve vajmi csekély. Elég a dolog érdemére, hogy abban a fölfogásban, melynek az adófelügyelőség az 1871. XLII. trvcz. 9. §-ára és különösen az 1875. IV. trvcz. 5. §. utórészére vonatkozólag hódol, nagy tévedés rejlik. Legyen szabad ezt nehány szóval felderitenem.

Az 1871. XLII. trvcz. 8. §. «a körut mentében emelendő épitményeket» a többi közt oly feltétellel, «a mennyi-

ben legalább 48 láb magassággal birnak», abban a kedvezményben részesiti, hogy «közadózási tekintetben: 1-ször tizenöt évig mentesek ugy az állami mint az államadó után kivettetni szokott minden községi adótól, 2 szor ezen felül a tizenöt év letelte után az épitményekért még tizenöt évig államadó fejében a házbérjövedelem helyett csak egyszerü jövedelmi adó fizettetik, még pedig a ház tiszta jövedelmének 10 %-a, ugy a községi adópótlék is csak ezen jövedelmi adó után fog kivettetni.» A 9. §. még igy szól: «A 8. § ban érintett adózási kedvezmény kiterjesztetik mindazon uj épületekre is, melyek az 1870. LX. trvcz. alapján nyitandó főközlekedési sugárut létesitése végett a fővárosi közmunkák tanácsa által kisajátitott területen emeltetnek.» E §. tehát az előbbiből csak a kedvezményt veszi át, de anélkül, hogy «a körut mentében emelendő épitményeknél» követelt «legalább 48 láb magasságot» csak távolról is érintené, vagyis anélkül, hogy ezt a föltételt csak egy szóval, egyetlen egy hanggal vagy akár a legcsekélyebb jellel is kikötné. Jog és józan ész egyaránt azt hirdeti, hogy a hol valami nincs kikötve, ott az nem is föltétel. Tehát mivel «a körut mentében emelendő épitményeknél» követelt «legalább 48 láb magasság» a sugáruti területen emelteknél nincsen kikötve, nagyon természetesen következik, hogy ezeknél ama feltétel teljesitése az érintett kedvezmény elnyerésére nem szükséges.

Hogy pedig ez okoskodás nemcsak magában helyes, hanem egyszersmind a törvény czélzatának is megfelel, vagy más szóval ama bizonyos feltétel megemlitése a sugáruti terület épületeinél nem véletlenül, hanem szándékosan maradt el, arról fényesen tanuskodik az 1875. IV. trvcz. 5. §., mely azt mondja, hogy a nagy köruton, «ugyszintén a sugárut létesitése végett a fővárosi közmunkák tanácsa által az 1870-ik évi LX. törvényczikk alapján kisajátitott területen keletkező épületek adómentességére nézve az 1871. XLII. trvcz. rendeletei továbbá is érvényben maradnak, kijelentvén egyszersmind, hogy az 1871. XLII. trvcz. 8. és 9. §-aiban meghatározott adómentesség azon villákra s nyaralókra is, melyek a sugárutnak a körtér és városliget közötti legkülsőbb részén a közmunkatanács által jóváhagyott terv szerint épittetnek, oly értelemben kiterjed, hogy ezekre azon körülmény, hogy az 1871. XLII. trvcz. 8. §-ában az adómentesség feltételéül kijelelt magasságig nem emeltetnek fel, az adózási kedvezmény elnyerésében akadályt nem képez.» E §. tehát a sugáruti területre nézve az 1871. XLII. trvcz. 9. §-át ujra megerősiti, mindamellett pedig a «48 láb magasság» feltételét nemcsak hogy bele nem iktatja, hanem egyenesen kijelenti, hogy «azon körülmény», hogy «a sugárutnak a körtér és városliget közötti legkülsőbb részén a közmunkatanács által jóváhagyott terv szerint» épült «villák s nyaralók» a mondott «magasságig nem emeltetnek fel, az adózási kedvezmény elnyerésében akadályt nem képez.» Mindez szárazon kifejezve annyit tesz, hogy az 1871. XLII. trvcz. 8. §-ában kikötött magasság a 9. §-ra nem értendő, vagyis hogy adókedvezményért csakis a körut épületei tartoznak 48 lábig emelkedni, de nem egyszersmind a sugáruti területéi is.

Ezzel a sugáruti terület mellékutczai épületeinek ügye el volna döntve, ha az adófelügyelőség épen az 1875. IV. trvcz. 5. §. utórészébe nem kapaszkodnék s azt ugy nem magyarázná, mintha a sokat emlegetett kedvezmény csakis azokat a «villákat s nyaralókat» illetné, melyek magán a sugáruton épültek, s mintha ennélfogva «a fővárosi közmunkák tanácsa által a sugárut létesitése végett kisajátitott» oly telkeken emeltekre, melyek mellékutczákra néznek, nem terjedne ki. Legelőször is azonban kétségtelen, hogy ugyancsak az 1875. IV. trvcz. 5. §. eleje teljes épségében megerősiti az 1871. XLII. trvcz. 9. §-át. Ez pedig a kedvezménynek csakis magára a sugárutra szoritásáról nem szól, sőt épen ellenkezőleg a sugárut létesitése végett kisajátitott egész területet részesiti benne. Azért az adófelügyelőség magyarázatát elfogadva, az 1875. IV. trvcz. 5. §. eleje és vége szükségképen meghasonlásban volna egymással, mivel amaz az 1871. XLII. trvcz. 9. §. révén föltétlenül az egész területre, emez meg csak is a sugárutra terjesztené ki az adókedvezményt. A kérdéses épületeket ugyan még akkor sem lehetne ebből kirekeszteni, mivel az 1875. IV. trvcz. 5. §. vége ellenében ugyane §. elejére és az 1871. XLII. trvcz. egész 9. §-ára támaszkodnának, és igy egy elutasitóval két pártoló szavazatot tudnának szembe állitani. Mert ha az 1875. IV. trvcz. 5. §. két fele ellenmondó, akkor egymást lerontván, szükségképen az 1871. XLII. trvcz. 9. §. szerint kell itélni. Tehát még mindig maradna egy, még pedig erős pártolójuk. De az a meghasonlás a mondott §-ban valósággal nincs meg.

Könnyü kimutatni, hogy az a hely, melyre az adófelügyelőség támaszkodik, nem megszoritó, hanem egyszerüen magyarázó. Az 1875. IV. trvcz. 5. §. ugyanis világosan mutatja, hogy csak alkalmi, s minden vonásában rávall eredetére. Nagyon ismeretes dolog, hogy a közmunkatanács szabályzata magán a sugáruton, a mai Bajza-utczától a városligetig, tehát a körtéren tul kifelé csakis «villákat s nyaralókat» enged meg. Hozzájárul, hogy 1875-ig a sugáruti terület külső részén, tehát ott, hol a közmunkatanács nem csak hogy nem követeli, hanem az épületek nemének megszabásá által lehetetlenné teszi a 48 láb magasságot, azokon a sugárut vonalába eső «villákon s nyaralókon» kivül más uj épület egyáltalában nem volt. Azok a «villák s nyaralók» már most természetesen kérték az 1871. XLII. trvcz. 9. §-ában biztositott adókedvezményt. Az adófelügyelőség azonban ugy fogta fel a dolgot, hogy «a körut mentében emelendő épitményeknél» kikötött 48 láb magasság a sugáruti terület épületeire is vonatkozik, s határozottan azt állitotta, hogy azok a «villák s nyaralók» a törvény igérte adókedvezményre nem tarthatnak számot. A tulajdonosok azonban a többi közt hivatkozva arra is, hogy már azért sem volna igazságos őket a kedvezményből kizárni, mivel nem a maguk akaratából, hanem a közmunkatanács jóváhagyásával és kivánsága szerint nem építettek 48 láb magasra, kieszközölték joguknak törvényes megerősitését. Igy támadt az 1875. IV. trvcz. 5. §., mely annyira átlátszó, hogy a fenekén tisztán olvasható az orvoslást kérő sugáruti nyaralótulajdonosok minden panasza és bizonyitéka, s igy tisztán olvasható itt előadott története is.

E §. tehát épen az adófelügyelőség ellen van alkotva s azt akarta megmagyarázni neki, hogy nagyon téved, midőn az 1871. trvcz. 9. §-ában biztositott adókedvezményt «a sugárutnak a körtér és városliget közötti legkülsőbb részén a közmunkatanács által jóváhagyott terv szerint» épült s igy különben is a maguk hibáján kivül alacsonyabb «villákra s nyaralókra» nem vonalkoztatja, mivel az idézett törvény a sugáruti terület épületeinél ama kedvezmény elnyerése végett semmiféle magasságot nem köt ki. Minthogy pedig akkor még csak az az egy panaszeset volt, a §. is csak azt az egyet emliti, de azért czélja félreismerhetlenül az, hogy minden helytelen magyarázatnak jövőre véget vessen. Ez kitünik abból is, hogy a panasz tárgyát épen nem csekélyli, hanem olyannak nézi, melylyel szemben szükséges, hogy a sugáruti területet illetőleg nyomatékosan utaljon az 1871. XLII. trvcz. 9. §-ára s azt ujra megerősitse.

De bizonyitja a kérdéses helynek egyszerüen magyarázó és nem megszoritó voltát a kifejezésmód is. Nincs az 1875. IV. trvcz. egész 5. §-ában egyetlen egy ellenmondó, egyetlen egy korlátozó szó. Két felét nem «kijelentvén *azonban*" vagy «kijelentvén *ellenben*", hanem kijelentvén egyszersmind» füzi össze, a mi bizonyára megegyezést s nem ellenkezést fejez ki. Továbbá utórésze nem ugy mondja, hogy a

48 láb magasságig nem emelkedő épületek közül az adókedvezmény *csakis* «azon villákra s nyaralókra» terjed ki, «melyek a sugárutnak a körtér és városligeti közötti legkülsőbb részén épittetnek», hanem hogy «azon villákra s nyaralókra *is*". Végre azzal, hogy nem *kiterjesztetik*, hanem «*kiterjed*» kifejezést használ, azt az adókedvezményt nem kivételesen engedettnek, hanem az alapul vetett első részből természet szerint folyónak hirdeti. A suly tehát, mint e §-nak mind eredete mind kifejezésmódja mutatja, nem a «sugárutra», hanem a «magasságra» esik. Nem az van ott mondva, hogy a kedvezmény elnyerésében «a sugárut létesitése végett kisajátitott területen» emelt s emelendő épületek közül a *sugáruton* fekvő «villák s nyaralók» alacsonysága, hanem az, hogy a sugáruton fekvő «villák s nyaralók» *alacsonysága* «nem képez akadályt». Az egész §-nak igaz értelme világosan az, hogy ama kedvezmény, melyben a nagy köruti uj épületek csak legkevesebb 48 láb magasság föltétele alatt részesülnek, a sugáruti területen emelt uj épületeket mind kivétel nélkül illeti, s hogy ennélfogva természetes módon kiterjed «a sugárutnak a körtér és városligeti közötti legkülsőbb részén» a közmunkatanács jóváhagyásával 48 lábnál alacsonyabban épült «villákra s nyaralókra is». E §. tehát teljességgel nem alkot ujat, hanem egyszerüen csak egy bizonyos fölmerült esetre alkalmazza a már meglevő törvényt, s avval más eseteket nemcsak hogy ki nem zár, hanem példájával még épen utmutatást nyujt, hogy minden itt fölmerülhető esetben hasonlókép kell eljárni. Azért látni való, hogy e §. utórésze csakugyan egyszerüen magyarázó és nem megszoritó, sőt látni való az is, hogy a két fél közül épen az adófelügyelőség nem hivatkozhatik e helyre, mivel az nemcsak hogy nem támogatja, hanem határozottan ellene fordul. Mert ha e §. utója, mint kimutattam, nem kivételesen engedi azt a kedvezményt, akkor ennek a §. elejéből kell folynia; de ha abból folyik, akkor az 1871. XLII. t. cz. 9. §-ában a 48 láb magasság nem lehet kikötve; ha meg ez itt nincsen kikötve, akkor e föltételtől nemcsak maga a sugáruti vonal, hanem az egész sugáruti terület tiszta; ha pedig ez való, a minthogy az is, akkor a kedvezmény szükségképen és kivétel nélkül az egész terület minden uj épületére vonatkozik, tehát elvégre a mellékutczára nézőket is illeti.

Az 1875. IV. t. cz. 5. §. eleje és vége, azt tovább ugy hiszem az adófelügyelőség sem tagadhatja, igen szépen összefér, sőt a mennyiben az utóbbi megvilágitja amazt s az előbbi lehetségessé teszi emezt, egyik a másikat egyenesen gyámolitja. Kétségtelen tehát, hogy a mit az eleje rendel, azt a vége is helybenhagyja. Minthogy pedig amaz a nagy körutra s a sugáruti területre nézve ujra megerősiti «az 1871. XLII. t. cz. rendeleteit», kétségtelen az is, hogy a sugáruti terület uj épületeinek adókedvezménye alapjául mind a kettő egyaránt e törvényczikk 9. §-át jelöli ki. Ez meg ismételve egész terjedelmében idézve igy szól: «A 8. §-ban érintett adózási kedvezmény kiterjesztetik mindazon uj épületekre is, melyek az 1870. LX. t. cz. alapján nyitandó főközlekedési sugárut létesitése végett a fővárosi közmunkák tanácsa által kisajátitott területen emeltetnek». Ebből pedig, mint már előbb tüzetesen kimutattam, jog és józan ész szerint valamint az 1875. IV. t. cz. 5. §-ából folyó magyarázat alapján is az következik, hogy az emlitett kedvezmény semmi egyéb föltételhez nincsen kötve, minthogy az illető épület *a sugárut létesitése végett a fővárosi közmunkák tanácsa által kisajátitott területen* emeltessék, s igy sem a körut épitményeinél kikötött «legalább 48 láb magassággal» nem szükséges birnia, sem pedig okvetetlenül magán a sugáruton nem kell állani, sőt még csak «villa» vagy «nyaraló» sem tartozik lenni. Minthogy pedig annak a föltételnek a kérdéses uj épületek, melyek ugyan mellékutczára néznek s 48 lábnál alacsonyabbak, de tagadhatatlanul «a sugárut létesitése végett a fővárosi közmunkák tanácsa által kisajátitott területen emelkednek, ép oly teljesen eleget tesznek, mint magának a sugárutnak is akármelyik «villája», «nyaralója» vagy palotája, tehát az 1871. XLII. trvcz. 9. §-ában igért adókedvezmény csak ugy megilleti mint amazokat.

Volf György.

(Vége következik.)

A telepitett váltó magyarázatához.

Az 1876. XXVII. t. cz. nagy változtatást tett a telepitett váltó ovatolásának következményei tekintetében az 1840. XV. t. czikken.

Mig az 1840. XV. t. cz. 73. §-a az óvás felvételét csak a kibocsátó és a forgatók elleni visszkereset fentartására kivánta meg, az *elfogadó* ellenében az óvás fel nem vétele pedig semminemü joghátránynyal nem járt, addig az 1876. XXVII. t. cz. 43. §-a azon nagyfontosságu váltójogi elvet hozta be, hogy az elfogadó elleni váltókereset is elvesztetik, ha a váltó kellő időben a telepesnél nem ovatoltatott. Ezen szabály nem könnyen talált helyet a váltótörvényben. Sokan ellenezték, abból indulva ki, hogy az intézvényezett vagy saját váltó kibocsátója *meghatalmaz* valakit — a telepest — arra, hogy az, helyette máshelyen fizessen; a mi még nem indokolja, hogy oly szigoru intézkedés — a váltókereset elvesztése — törvényerejü legyen; nem pedig azért, mert a váltóbirtokosnak nem kell tekintettel lenni az intézvényezett és telepes közti meghatalmazási viszonyra, és a váltót mindkét helyen előmutathatja. Természetes, hogy ezen elv ellenzői, azt hozták föl, hogy az intézvényezett e szerint zaklatásnak volna kitéve, minthogy kétszeres fedezetet kellene fizetésre készen tartania; t. i. a telepes helyén és a saját lakhelyén. Ha pedig az intézvényezettnek megadatik azon jog, hogy telepest kijelölhessen — mint ez az 1876. XXVII. t. cz. 24. §-ában világosan meg van adva — kell sanctiot is adni ezen jognak, melynek nem volna semmi hatálya ha a váltóbirtokost, mulasztása folytán joghátrány nem érné.

E szigort enyhiti a váltótörvény 44. §-a, melynek értelmében nem kell felvenni óvást az elfogadó elleni váltókereset fentartására: 1. Ha nincs az intézvényezettől különböző személy megnevezve telepesként, vagyis

a) ha ugyanazon személy az intézvényezett és telepes,

b) ha a telepes egyáltalában nincs megnevezve és pusztán a telep van kijelölve.

2. Ha a váltóbirtokos egyszersmind telepes.

Mind a 43. §. mind a 44. §. *telepesről* szól *egyes számban*, és említést sem tesz, *hogy mi történjék akkor, ha telep helyett telepesek vannak a váltón.*

Vizsgáljuk e kérdést két szempontból t. i. ha rendesen telepitett váltóval állunk szemben, továbbá ha a váltóbirtokos a telepes egyszersmind.

Ha rendesen telepitett váltóról van szó, a magyar váltótörvény megkivánja az ovatolást a telepesnél. A telepes kijelölésénél kétféle szerződés jön létre, egyik az intézvényezett szerződése a telepessel, a másik az intézvényezett szerződése a váltóbirtokossal. Ez utóbbival szerződésre lép, hogy én elfogadó kötelezem magamat N. N. helyen N. N. urnál az összeget kifizetni.» Ha ezen szerződés létre nem jön, præsumtio juris et de jure, hogy az intézvényezett *maga* kivánja a telep helyén a fizetést teljesiteni. Nem lehetne-e azonban az intézvényezettnek a váltóbirtokossal másféle módon szerződni t. i. akként, hogy ő a telep helyén *két telepest* jelöl meg, mondván: fizetendő X. és Y. urnál?

Váltótörvényünk commentátorai Apáthy, Plósz — ez utóbbi pedig meglehetős bőven tárgyalja a telepitett váltót — nem foglalkoznak e kérdéssel, pedig az uj váltótörvény rövid uralma alatt is megfordult már ily váltó a gyakorlat tarka terén.

Mi nem habozunk kimondani, hogy jöhet ugyan az intézvényezett és váltóbirtokos közt oly szerződés létre, melynek értelmében két telepest jelölhet ki az intézvényezett, csakhogy ezen szerződés váltótörvényünk értelmében foganat nélküli. Nincs pedig váltójogi foganatja két telepes kijelölésének, minthogy a váltótörvény 24-ik §-a világosan kimondja, hogy az elfogadó, *telepest* van jogositva kijelölni, nem rendelkezik tehát *telepesekről,* ugyszintén a váltótörvény 43. §. és 44. §-ai csakis telepesről *egyes számban* intézkednek. A váltótörvény magyarázatánál a legszorosabb interpretatiónak van helye, az interpretatio grammatikális pedig okvetlenül véleményünk mellett harczol. Azt mondhatnák azonban, hogy a váltótörvény minden tényezőről csakis egyes számban szól, igy a 7. §. *a kibocsátóról,* a 8. §. *a rendelvényesről,* a 24. §. *az intézvényezetiről;* pedig kétségtelen, hogy igenis van váltójogi hatálya és hogy jogok és kötelességek keletkeznek ha pld. több kibocsátó van a váltón megnevezve.

Ezen ellenvetés meggyöngitésére hivatkozunk a váltótörvény 3. §-ának 7. pontjára, melynek utolsó pontjában ez foglaltatik: «Ha több hely van a váltón kijelölve, fizetési helynek, az első tekintetik.» A váltótörvény ez által le akarta érni azt, hogy a váltóbirtokosnak ne kelljen keresni a helyet, hogy hol kapja meg pénzét, hanem hogy fixiroztassék az elsőhely fizetési helynek, kimondván, hogy ezen helyen kell a váltóbirtokosnak jogai fentartásáról kibocsátó és forgatók ellenében gondoskodni. Illusoriussá tétetnék tehát a törvény intézkedése, ha a hely *egy* volna, de *több* volna a fizetésre kijelölt személy.

Ha a telepes egyszersmind váltóbirtokos, de kivüle még egy második telepes is van nevezve a váltón, a váltótörvény értelmében kétségtelen, hogy óvás felvétele az elfogadó elleni váltókereset felvételére nem szükséges. Ámde nem lehetne-e mondani hogy ime, mégis megvan nevezve egy harmadik egyén a váltón telepesként, tehát a váltó rendesen van telepitve, különösen akkor midőn az idegen személy van *első helyen megnevezve,* és a váltóbirtokos második helyen. Ha felveszszük azt hogy ily váltó rendesen van telepitve, és hogy az mindkét telepesnél bemutatandó, illetve ovatolandó, akkor nemcsak az elsőhelyen megnevezett idegen személynél, hanem a váltóbirtokosnál is kellene óvást felvenni, már pedig ez utóbbit, a törvény nem kivánja meg. De egyáltalában miután a telepes kijelölésének főczélja, hogy máshelyen mint a hol az intézvényezett lakik, legyen valaki a ki fizessen helyette, nehogy nem fizetés esetén ok nélkül költségek okoztassanak neki, az intézvényezettnek a ki felvett esetekben tudja, hogy *a váltóbirtokost is kijelölte telepesnek,* és igy tudja azt is, hogy nem kivántatik óvás felvétele, a váltóbirtokosnak kell beküldenie a fedezetet, nehogy pereltessék és igy kára támadjon, levén a váltótörvény 44. §-a kötelező az intézvényezettre nézve. Más volna azonban az eset, ha a kibocsátó és forgatók elleni visszkereset fentartásáról volna szó, minthogy ilyenkor az elsőhelyen megnevezett telepesnél mutatandó be a váltó a fent kifejtetteknél fogva, akár a váltóbirtokos, akár idegen személy a telepes.

Nem lehetne-e azonban azt mondani, hogy több telepes kijelölése hasonszerü a szükségbeli utalványozással, melynél a váltótörvény 61. §-a világosan előirja, hogy a váltó *a szükségbeli utalványozottaknak* fizetés végett bemutatandó. Teljes félreismerése volna ez a váltótörvénynek. Mert a szükségbeli utalványozott a fizetést saját zsebéből saját veszélyére fizeti, mig a telepes, kivül álló személy, kinek a fedezetet küldik, és a fizetés által megszünik szerepelni; a névbecsülő a fizetés által jogokat nyer, a telepes ellenben ez által semmiféle jogokat nem gyakorolhat.

A váltótörvény 100-dik §-a áll még látszólag véleményünk ellen, kimondván «hogy ha ugyanazon váltó jogi kötelezettség teljesitése több személytől követelendő, a többszöri felszólitások egy óvási oklevélbe foglalhatók.»

A k. n. vtrsz. a «váltójogi kötelezettség» helyén «Wechselrechtliche Leistung»-ról szól. A magyar váltótörvény tervezete (48. §.) nem indokolja bővebben ezen §-t, valamint APÁTHY *Anyagi és alaki váltójogában* csak futólag érinti azt. PLÓSZ *A magyar váltójog kézi könyve* müvében azt állitja, hogy a magyar váltótörvény rosszul forditotta le a n. vtrsz. «Wechselrechtliche Leistung» kifejezését, és hogy ekként, nemcsak a váltó kötelezettekre, hanem azon kivül álló személyekre is (telepes, intézvényezett, vonatkozik a magy. váltótörvény 100. §-a.

Plósz ezen állitása véleményünk szerint alappal nem bir, minthogy a 100. §. correspondál a váltótörvény 48. §-ával, itt pedig világosan ki van fejezve, hogy «ha több *váltókötelezett* ajánl fizetést, a váltóbirtokos annak ajánlatát köteles elfogadni, kinek fizetése által legtöbben felszabadulnak a *kötelezettség* alól». A törvény szavaiból tehát mást nem lehet itt kimagyarázni, mint azt, hogy *váltókötelezetteket* ismer olyanoknak, kiktől teljesités *követelhető,* és váltó cselekvényeket ért, melyeket teljesiteni kell; már pedig a telepes nem váltókötelezett és a telepes részére meghagyott fizetés nem váltójogi kötelezettség.

De még inkább kitünik a fenti állitás alaptalansága ugyancsak a 48. §. 1-ső pontjából; «minden váltókötelezettnek jogában áll, hogy neki ..... a nyugtatványozott váltó és fizetés hiánya miatt felvett óvás kiadassék». Ha a törvény olyan személyeket is értene, kiktől «Wechselrechtliche Leistung» követelhető, akkor mikép követelhetné a telepes, hogy neki a nyugtatványozott váltó és *fizetés hiánya miatti óvás kiadassék?* A telepes vagy fizet, és akkor óvás fel nem vétetik, vagy nem fizet, és akkor óvás felvétetik, de azon czélból, hogy visszkereset indittathassék a váltókötelezettek ellen; pedig ha Plósz állitása alappal birna, akkor a telepes követelhetné a nyugtatványozott váltót és a fizetés hiánya miatt felvett óvást is.

Dr. Stern Miksa,
budapesti ügyvéd.

Felelős szerkesztő: **Dardai Sándor,** üllői ut 1. szám.

A Franklin-Társulat magyar irod. intézet és könyvnyomda kiadásában (**Budapest,** egyetem-utcza 4. szám) megjelent:

BÉLYEG ÉS ILLETÉK-SZABÁLYOK.
A legujabb időig terjedő törvények és kormányrendeletek szerint. Összeállitotta *Dr. Mariska Vilmos.* Második kiadás 1879. Füzve 1 frt.

A MAGYAR BÜNTETŐ-TÖRVÉNY MAGYARAZATA. Irta *Schnierer Aladár.* I. füzet 60 kr. II. füzet 80 kr. III. füzet 1 frt.

IGAZSÁGÜGYI RENDELETEK
a magyar királyi miniszterium által kibocsátott törvénykezési rendeletnek gyüjteménye betürendes tartalommal ellátva.

1874-ik évi folyam	füzve	40 kr
1875-ik évi folyam		80 kr.
1876-ik évi folyam		50 kr.
1877-ik évi folyam		50 kr.
1878-ik évi folyam		30 kr.

MAGYAR PÉNZÜGYI TÖRVÉNYISME. Folytonos vonatkozással a magyar államháztartásnak 1868-tól 1875-ig terjedő tényleges eredményeire irta *dr. Mariska Vilmos.* Második bővitett kiadás 1877. Füzve 3 frt 60 kr.

MAGYAR MAGÁNJOG MAI ÉRVÉNYÉBEN KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A GYAKORLAT IGÉNYEIRE. Irta *Zlinszky Imre.* I. füzet. A magyar magánjog általános része 1 frt 20 kr. II. füzet. A magyar magánjog különös része 1 frt 80 kr. III. füzet 1 frt.

Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat.

Tizenötödik évfolyam. 12. SZ. Budapest, 1880. márczius 19.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA: *Wesselényi-utcza 4. sz., I. em.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 „ **A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztőkhöz.**

TARTALOM: A birói kinevezések és előléptetések. Günther Antal ügyvéd urtól. — Heti szemle. — Nyilt levél a szerkesztőhez. Dr. Weiss Ignácz brassói ügyvéd urtól. — Törvénykezési szemle: Egy nem követendő döntvény. Tolnai Antal ügyvéd urtól Pakson. — Egy kis törvénymagyarázat. Wolf György urtól. — A nemzetközi jog összeütközésének egy esetéről. Dr. Reiner Ede urtól. — Észrevételek a gondnokság alá helyezésre irányuló keresetek tárgyában. — Különfélék.

MELLÉKLET: Telekkönyvi Közlöny. — Curiai határozatok.

A birói kinevezések és előléptetések.

XI.

Az angol birák kineveztetése élethossziglan történik, a III. Will. 12. és 13-dik évének 2-ik fejezete értelmében (during good behaviour) és csak a parlament két házának felirata alapján mozdithatók el az államfő által állásuktól. Korábban minden uj uralkodó trónralépte alkalmával kineveztetési okmányaik megujittattak, mi azonban III. György óta mellőztetik, ugy, hogy a birák trónváltozás esetében is akadálytalanul folytatják müködésüket.

Ezelőtt a Common Pleas és King's Bench biráira nézve mellőzhetlen előfeltétel volt, hogy az ügyvédi testületek promoueált tagjai legyenek és szükség esetében kineveztetésük előtt ruháztattak fel a Sergeant-at-Laid czimmel. E feltétel azonban az 1873-ik évi Supreme Court of Judicature Act 8-ik czikke értelmében elesett, melyben kimondatik, hogy a High Court of Justice birájává minden barrister kinevezhető, ki mint ügyvéd (barrister) legalább tiz évig müködött.[1]

Emlitettük, hogy az ugynevezett Puisne Judges kizárólag a lord cancellar javaslatára neveztetnek ki az államfő által és csak a három Chief Justice-re nézve van meg a miniszterelnöknek, tehát a többségben levő párt vezérének azon joga, hogy közvetlenül az államfő tetszését kéri ki. Ezen körülmény indokolását azon általunk már emlitett körülményben találja, hogy a Chief-Justice-ek rendesen a főrendiház tagjaivá neveztetnek ki, s igy kineveztetésük e tekintetben kétségtelenül politikai jelleggel is bir, bár mint multkori czikkünkben Brougham nyomán kimutattuk, a birói kar hatalmas közérzülete és az angol nemzeti közvélemény befolyása alatt az ekként kinevezett chief-birák a politikai életben, daczára parlamenti állásuknak, szerepelni megszünnek s reájuk nézve is állama régi szokás, hogy a biró kineveztetése után csak egyszer mutatja magát az udvarnál, hogy kineveztetését megköszönje s daczára lovagi rangjának, illetőleg peeri méltóságának, ott többé megjelennie illendőnek nem tartatik. A Puisne és Chief Justice ek emlitett különböző állásához képest különbség van az általuk leteendő eskü szövegében is, a mennyiben a Chief-Justice-eknél a rendes birói esküminta még azon határozott kijelentéssel toldatik meg, hogy azon esetben, ha hozzájuk «leiratok érkeznek, melyek a törvénynyel ellenkeznek, ezt a királynak azonnal bejelenteni kötelesek és ezen leiratok daczára fognak tovább is igazságot szolgáltatni.[2]

A XVIII-ik század óta azonban a birói függetlenség veszélye nem is annyira az udvari befolyásban, mint inkább a parlament omnipotentiájában feküdt és e veszély legsikeresebb óvszerét az angolok gyakorlati érzéke az ügyvédi kar erőteljes testületi szervezetében, és az e testületi szervezet kiegészitő részét képező birói karnak saját belső ügykezelése, eljárási szabályai és ügyrendje autonom megállapitásában találta fel, mely mig egyrészről életre keltette és fejlesztette a birói karban a collegialis összhangot, másrészről épen ez által oly erkölcsi hatalmat biztositott ezen önmagát igazgató és fegyelmező organismusnak, mely öntudatos fölényében, tiszteletet parancsoló méltóságában az angol állami szervezetben a legelismertebb tekintélyt vivta ki magának. S e tekintetben nem is kell figyelmeztetnünk az angol biráknak a miniszterekével egyenlő fizetésére és azon körülményre, hogy az angol biró *tizenöt évi* szolgálati idő után dus illetékkel s a pártatlan és avatott igazságszolgáltatás dicsőségének emlékével vonul rendszerint nyugalomba, nem levén szüksége arra, hogy a tényleg gyakorlatban nem levő előléptetés kedveért a politikai pártok vagy az udvar érdekében igyekezzék magának érdemeket szerezni.

Csupán azt emlitjük fel, hogy valamint az igazságszolgáltatás reformja, az annak terén szükségessé vált teendők tekintetében a parlament tanácsadói első sorban a biróságok, melyek nyomatékos szava szokott dönteni ezen intézkedések meghozatalában, ugy a biróságok belső ügykezelésének megállapitása és megváltoztatása, mondhatnók kizárólag a birói testület kezébe van letéve, mely autonom hatáskörében intézkedik, és a parlamentnek csak azon joga van, hogy az ekként megállapitott szabályoknak megsemmisitését kézheti a koronánál.[3]

Ily erőteljes központi szervezet mellett ne csodálkozzunk azon, hogy voltak esetek, midőn a lord Cancellar, mint a legfőbb angol biró, a főrendiházban elnöki székéről küzdött minisztertársainak valamely az igazságügyet érintő s általa helytelennek tartott intézkedése ellen, és hogy birói kinevezések tekintetében az angol birói kar közvéleményének képviselőjeként tekintvén magát, számos lord Cancellar megtagadta a legmagasabb köröknek kivánatát valamely egyén kineveztetését illetőleg, ha azt az üredésbe jött állás betöltésére alkal-

[1] Wilson. *The Judicature Acts, Rules Forms* etc. 46. Any barrister of not less than ten years'standing shall be qualified to be appointed a Judge of the said High Court of Justice; and any person who if this Act had not passed would have been qualified by lan to be appointed a Lord Justice of the Court of Appeal in Chancery, or has been a Judge of the High Court of Justiee of not less than one years'standing, shall be qualified to be appointed an ordinary Judge of the said Court of Appeal: Provided, that no person appointed a Judge of either of the said Courts shall be henceforth be required *to take, or to have taken, the degree of Sergéant-at-Laid.*

[2] *Promissory Dathes Act*, 1868.

[3] *Supreme Court of Judicature Act*, 17. From and after the commencement of this Act, the supreme Court may at amy time, with the concurrence of a majority of the Judges thereof present at any meeting for that purpose held (of which majority the Lord Cancellor Shalle be one, alter and anunle any Rules of Court for the teine being in force, and have and exercise the same power of making Rules of Court as is by thisfection vested in Her Majesty in Council on the recommandation of the said Judges stb.

masnak nem tarthatta. Nem idézem a szilárd és állhatatos *Holt*-ot, ki királya kérelmét tagadta meg egy ügyvéd kineveztetése tekintetében, kit a birói kar közvéleménye alkalmatlannak nyilvánitott az illető állásra, hanem utalok az udvar kegyét kereső *Eldon* ra, ki midőn Jekyllnek kineveztetéséről volt szó, s azt maga a Prince Regent ajánlotta személyesen Eldon nyaralójában, hova csupán ezért ment el és két órai várakozás után végre Eldonhoz bejuthatott, igy felelt a Prince Regentnek: nagyon sajnálom, hogy kiráiyi fenséged ezt óhajtja, mert ezt nem teljesithetem,... mert véleményem szerint Jekyll teljesen képtelen ezen állás betöltésére. [4]

És ezzel az angol felsőbb birói kar kiegészitésére vonatkozó ismertetésünket befejeztük. Jövő czikkünkben néhány szóval az angol alsóbb birói szervezetről kell megemlékeznünk, s ez után áttérünk hazai viszonyaink fejtegetésére.

Günther Antal.

Heti szemle.

(A képviselőház jogügyi bizottsága. — A jogászok társulásai. — Az országos jogászegylet. — A nagyváradi jogászegylet. — A brassói jogászklub. — A kényszeregyezség a *Magyar Themis*-ben. — Az ügyvédi keresethiány egyik főindoka a *Magyar Jogász* szerint. — HERCZEGH *Magánjogának* ujabb birálatai. — A tisztviselők nyugdij ügye. — Csődügyek a váltótörvényszéknél.

A képviselőház jogügyi bizottsága tárgyalás alá vette a csődtörvényjavaslatot, melynek mindjárt 1. §-a felett igen érdekes vita fejlődött.

E szakasz valóban egyike a legfontosabbaknak, mely mintegy ismervéül szolgált a javaslat egész irányának. E szakasz szerint ugyanis a közadósnak csakis a csőd megnyitása alkalmával meglevő vagyona képezi a csődtömeget, — mit a bukott a csőd tartama alatt saját tevékenysége által szerez, az nem tartozik a csődtömeghez. Igen fontos elv van e szakaszban kimondva: a közadós a csőd alatt is bir cselekvési képességgel, nincs tétlenségre, vagy tevékenységének mások neve alatt folytatására, vagy elpalástolására szoritva, a társadalom egyik tagja nincs semmivé téve. A csőd határvonalat szab a mult és a jelen között.

E szabadelvü eszmével azonban nem birtak az igazságügyi bizottság tagjai megbarátkozni, de annak elejtésével azután circulus vitiosusba jutottak, melyből mindeddig sem voltak képesek kilábolni. Azt ugyanis eiismerték, hogy a csőd alatt szerzett vagyonból is fennhagyandó a bukottnak annyi, a mennyi családjának fenntartására szükséges, de midőn a formulázásra került a dolog, nem tudtak ez eszmének oly kifejezést adni, hogy az a gyakorlatban végrehajtható legyen. Az az eszme sem tetszett nékiek, hogy csak azon tevékenység folytán, melyet a csődnyitás alkalmával a közadós más folytatott, származott jövedelem csatoltassék a csődtömeghez, mig ha a csőd után ujabb tevékenységet kezd, az ebből származó jövedelem már ne legyen tárgya a csődnek. Ez némileg közvetitő lett és arra szolgált volna, hogy megmentessék a javaslatból a mi megmenthető, — s igy a szakasz szabatosan formuláztathatott volna, — de ez sem kellett, — s igy nem maradt más hátra, mint az 1. §. formulázását függőben hagyni.

E szakasz formulázása hosszas vajudás után a márczius 14-én tartott ülésben történt meg.

Ez ülésben ugyanis először e lapok szerkesztőjének közvetitő inditványa került szavazás alá, mely szerint: «a csődnyitás joghatálya kiterjed a közadósnak végrehajtás alá vonható összes vagyonára, melyet ez a csődnyitás idejekor bir, s mely reá a csőd tartama alatt száll, vagy a melyet a csőd tartama alattszer ez, a mennyiben ez a csődnyitás előtti hitelének is alapul szolgált.»

Hosszabb vita után e módositvány is elvettetett, végre az 1. §. következő oly szövegezéssel fogadtatott el, hogy a csőd alatt szerzett vagyon is a csődtömeghez csatolandó. Ezzel kapcsolatban az 5. §. oly értelemben módosittatott, hogy a közadósnak a csőd tartama alatt elért szerzeménye első sorban saját magának és családjának eltartására és nevelésére forditandó, a felesleg pedig a csődtömegbe kerül. Ugyan-e szakasz tárgyalásánál az a kérdés is felmerült, ha vajjon a közadós a csődtömegből követelhet-e tartást? mi nemlegesen oldatott meg.

Vita merült fel a 7. §. tárgyalásánál is, melynel *Chorin* azt az inditványt tette, hogy miután a csőd hatálya nem a csődhatározat kifüggesztése perczével, hanem azon nappal kezdődik, melyen a csődnyitási határozat hozatott, ennélfogva azt is kimondandónak véli, hogy minden jogcselekmény, mely ezen a napon a bukottra nézve eszközöltetett, hatálytalanná nyilvánittassék.

Azonban e nézet pártolásra nem talált, s a bizottság hosszabb vita után — azt az elvet fogadta el, hogy a csődnyitás közhirré tétele előtt a bukottnak jóhiszemüleg teljesitett fizetések által az adós kötelezettségétől megszabadul.

A 8. §. és 9. §. tárgyalás alá kerülvén, a bizottság oda utasitotta az előadót, hogy azon szabályra vonatkozólag, mely szerint a folyamatban levő perek a csődbirósághoz átteendők, részletes formulázást terjeszszen elő. Ez a márczius 15-én tartott ülésben történt meg, melyben a 8 és 9. §§-ok előadó fogalmazványa szerint hosszabb vita után következőleg állapittattak meg:

8. §. A csődnyitás hatályának kezdete után oly pereket, melyeknek tárgyát a csődtömeghez tartozó javak vagy jogok képezik, a közadós ellen sem meginditani, sem ellene folytatni nem lehet.

9. §. A közadós által folyamatba tett perek a tömegre azon állapotban mennek át, a melyben azok a csődnyitás idejekor voltak.

Ugyanaz áll a közadós ellen inditott azon perekre is, melyeknek tárgyát bejelentés alá nem eső követelés képezi.

Az érintett perekben a csődnyitásig le nem járt határidők a tömeggondnokra nézve a csődnyitás napjától számitandók; a kitüzött határnapok pedig ujra kitüzendők.

Ha a tömeggondnok az érintett perek folytatásától eláll, illetőleg a követelés fennállását elismeri: a felmerült perköltségek a csődtömeget mint tömegtartozások nem terhelik.

A 10. §. három alienába vonatott össze érdemleges változtatás nélkül; a 11. §. változatlanul elfogadtatott.

Igen örömmel kell konstatálnunk, hogy a jogászok között a társulás eszméje mindinkább tért kezd foglalni. Az «országos magyar jogász egylet» megkezdi tevékenységét. A választmány elhatározta, hogy legközelebb megtartandja a társulat első összejövetelét, melyen *Csemegi Károly* és *Dr. Del Adámi Rezső* tartandanak felolvasásokat. Az egyletnek eddig száznál több tagja van.

Nagyobb horderejünek tartjuk ennél a vidéki jogászok társulását, melynek üdvös gyakorlati eredményei kiszámithatlanok. Ezután történhet csak, hogy a birói és ügyvédi kar között már-már aggasztóan növekedni kezdett kasztszerü elszigeteltség falai leromboltassanak, s a társas élet légkörében a kollegialitás üdvös eszméje kölcsönösen kifejlődjek. Más részről az előadások és viták által az eszmék tisztáztatnak, az egyesek tanulásrra ösztönöztetnek, minek nem csak hasznos, hanem valóban szükséges voltát elvitatni alig lehet.

Két ily vidéki társas kör létesitéséről nyertünk eddig tudomást. Az egyik a *nagyváradi jogász-egylet*, mely f. hó

[4] *Lord* CAMPBELL. *Lives of the Lord Cancellors* X. 273. In respectfully auswered, that I deeply regretted his Royal Highness should ask that, for I could not comply. He inquised why I could not, and I told him simply because in my opinion Mr. Jekyll was tot ally unqualified discharge the duties of that office.

13-án társas vacsorával egybekötött összejövetelt tartott, melyen felolvasásokat tartának: *Dr. Sipos Árpád* akadémiai tanár azon kérdés felett, hogy szükségesek-e törvényhozási intézkedések a takarékpénztári betevők jogainak megóvása végett? s ha igen — minők? és *Berkovics Ferencz* ügyvéd azon kérdés felett, ha vajjon felveendő-e az uj csődtörvénybe a kényszeregyesség intézménye, és ha igen, minő szabályozás mellett.

A másik a brassói jogász klubb, melynek üdvös működéséről lapunk más helyén *Dr. Weisz Ignácz* ügyvéd emlékezik meg bővebben.

A *Magyar Themis*-ben *Dr. Barna Ignácz* ir a kényszer egyességről *Dr. Králik Lajos*-nak a *Magyar Igazságügyben* a csődtörvény birálatáról megjelent czikkére vonatkozólag. Kitér a csődtörvény 1. §-ára is, melynek abbeli intézkedését, hogy a bukottnak csak meglevő vagyona képezze a csődtömeg tárgyát, Králik igen élesen megtámadja. Králik ellene van a kényszer egyességnek is, s ebbeli nézeteit czáfolja a fennforgó czikk. Mindkét kérdésben osztjuk czikkiró ur nézetét, csak azt nem tudjuk, hogy miért szükséges az ellennézetet mindjárt doronggal kapaczitálni.

A *Magyar Jogász* az ügyvédek sorsának hanyatlása felett panaszkodván, azt állitja, hogy a törvénykezés teremtette meg a mostani állapotokat. Senki sem akar már perelni még legjogosabb követelése miatt sem. Elidegenittetett a közönség, mert oly igaz pere is kétes kimenetelü. Ha pedig biztos a siker, okvetlenül attól kell tartani, hogy saját követelésének perlését viselni kell, mert vagy megszüntetik a perköltség, vagy a költségek és dijak ugy állapittatnak, hogy azt sajátjából kell pótolnia. Ezért tehát inkább türelmes az illető adósa irányában sem hogy pereljen.

E sentimentalis czikkben foglaltakat maga czáfolja meg majdnem naponként, a *Magyar Jogász*. Majdnem naponként jelennek meg hasábjain panaszok, melyekben kimutattatik, hogy az ügyek évről évre mennyire szaporodnak, s a bíróság személyzete még sem szaporittatik. Igen gyakran közli a felsőbb bíróságokhoz érkezett beadványok kimutatását, melyek rendszerint azok szaporodásáról tesznek tanuságot. Hogy lehet ez, ha alig perel már valaki? azt megérteni valóban nem tudjuk.

HERCZEGH tanár magánjogi munkája felett ismét két birálat jelent meg. Az egyik az *Ungarische Gerichtshalle*-ben, mely feltétlenül elitéli e müvet. A másik *Dr. Katona Mór* győri jogakadémiai tanártól, ki körülbelül oly nézetben van-e mű felett, milyennek mi is kifejezést adtunk, t. i. hogy vannak számos hibái és fogyatkozásai, melyeket czikkező ur fel is sorol, de egészben véve, a mű inkább dicséretet, mint gáncsolást érdemel.

A hét eseményei között nem mellőzhetjük annak felemlitését, hogy a *tisztviselők nyugdij ügye* ismét szóba került az országgyülés pénzügyi bizottságának márczius 8-án tartott ülésén. A pénzügyi miniszter ugyanis kijelentette, hogy az ez iránti törvényjavaslat munkában van. A képviselőház tehát fenntartotta most is és ismételte abbeli határozatát, mely szerint a miniszter ezen törvényjavaslatokat mielőbb terjeszsze a ház elé.

A napi lapok közül felemlitendőnek tartjuk a *Magyarország* márczins 13-iki számában a *csődügyekről* irt igen érdekes s czáfolhatlan adatokkal bizonyitott czikkét, melyben kiemeli, hogy mióta *Tóth Elek* e bíróság vezetését átvette, mily kiváló gondot fordit a csődügyekre s minden iparkodását oda forditja, hogy a csődök befejezése siettessék. S ennek meg volt tényleges eredménye is. 1876-ban hátralék maradt: 179, 1877-ben 143, 1878-ban 128, 1879-ben 110. E mellett a törvényszék által az ideiglenes csődtömeggondnok kirendelésénél követett szigoru és óvatos eljárás eredménye az, hogy az egyes csődtömegek kezelése jelenleg leghelyesebben eszközölhetők ugy, hogy a csődhitelezők részéről ez irányban már évek óta nem merült fel panasz. Ezen javulásnak annál jobban kell örvendenünk, ha meggondoljuk, hogy nehány évvel ezelőtt még mennyi panaszszal kellett e részben találkoznunk.

Végül még egy érdekest kérdést kivánunk felemliteni, s mert valóban már magunk is zavarba jövünk az iránt, ha vajjon *Bosznia* belföld-e vagy külföld? azt e rovat alatt emlitjük fel. A bécsi *Gerichtshalle*, ugyanis felemliti, hogy arra a kérdésre vonatkozólag, hogy a Boszniában állomásozó hadsereg tagjai polgári peres ügyekben, mely bíróság illetősége alá tartozzanak, eltérő nézetek merültek fel a jogászok között, kiknek egyik része, támaszkodva a polg. eljárást szabályozó 1852. évi nov. 20-kán keltezett törvény 27. §-ára azt vitatja; hogy a Boszniában és Herczegovinában állomásozó seregek és osztr. katonai kincstár, ott tartózkodásuk ideje alatt is, azon biráskodásnak maradnak alávetve, a melynek az osztrák államokbani tartózkodásuk idejében alávetvék; másik része meg azt állitja, hogy az előforduló peres esetek az osztrák konzulátusi bíróságok elé tartoznának, czikkiró azon nézetben van, hogy az osztr. igazságszolgáltatási törvények értelmét és szellemét tekintve, mely a katonai biráskodást polg. peres ügyekbsn megszüntette és a katonai feleket is per esetében azon hely bíróságának veti alá, melynek területén jogügyleteiket megkötötték: a Bosznia és Herczegovinában állomásozó osztrák hadtestek és katonai kincstár peres ügyekben, az ottani uj hazai bíróságoknak alávetvék, mert, hogy ellenesetben, ha csupán a polgári fél volna az ottani bíróságok előtt perelhető, a katonai fél pedig, mint alperes, jogositva volna a birodalomnak ki tudja melyik zugában lévő különös katonai bíróságra, mint illetékesre hivatkozni, ez mindenesetre a polgári fél tetemes megkárositásával járna, de csorbitaná az ottani bíróságok tekintélyét is. Mi is teljesen osztjuk e nézetet, mely a törvény azon intentiójának, hogy polgári ügyekben a katonák felett is polgári bíróságok itéljenek, teljesen megfelel.

Nyilt levél a szerkesztőhez.

Tisztelt szerkesztő ur!

Valamint én ugy mások is becses lapjában számtalanszor panaszkodtunk egyrészt azért, hogy az ügyvédek között teljesen hiányzik a collegialitás szelleme és azon érdekközösségi érzet, mely számos bajainkon segithetne és másrészt azért, hogy a birák és ügyvédek — a jogszolgáltatás ezen nélkülözhetetlen, mert egymást kiegészitő és ellenőrző faktorai — között, nincsen meg azon collegialis érintkezés, mely e két tényezőre nézve oly szükséges, és a mely az ügyvédek és a birák között oly gyakran előforduló kellemetlenségeknek elejet venni volna hivatva.

Meg vagyok arról győződve, hogy kevés ügyvédi kamara lehet, mely a fenti hiányok elenyésztetése érdekében egyet mást meg ne kisértett volna, tudtommal azonban alig ha sikerült ez valamelyiknek annyira, mint a brassói ügyvédeknek, s mivel a brassói ügyvédeknek eljárása sikert eredményezett, nem lesz fölösleges, ha azon eljárást s eredményét pár szóban ismertetem. A brassói ügyvédek ugyanis tekintettel arra, hogy az egyes ügyvédek részint hazai, részint külföldi jogi szaklapokat járatnak — mult évi november havában elhatározták, hogy az ügyvédek gyakoribb összejövetelét előmozditandó — egy «jogász olvasó clubbot» alakitanak, melynek helyiségéül az ügyvédi kamara helyisége szemeltetvén ki, minden ügyvédi felhivatott jogi szaklapját a club helyiségében a club rendelkezése alá bocsátni, hogy ez által minden collegának módjában legyen a szakirodalmat figyelemmel kisérni és azzal foglalkozni s igy a kor kivánalmának megfelelő szinvonalon megmaradni, egyuttal azonban az oly szükséges eszmecsere lehetősitése szem-

*

pontjából — meghatároztatott, hogy minden hét péntek napján a club tagjai a kamara helyiségében jőjjenek össze és ott kiki a törvényhozás és jogszolgáltatás terén tett észleleteit — vagy egy érdekesebb jogesetet adjon elő, hogy igy az eszmecserére ok és alkalom nyiljék, egyuttal pedig mint tiszteletbeli tagok a helybeli birák és közjegyzők is meghivattak az ülésekben részt venni és a szaklapokat használni. Egy ily club életre valósága csakhamar kitünt, mert a birák és az ügyvédek annak heti üléseit szorgalmasan kezdték látogatni, s hogy az eszme nem maradt megvalósulás nélkül, bizonyára nagy részben csak annak tulajdonitható, hogy biráink és collegáink élénken érezték hiányát egy oly intézménynek, mely a birákat és az ügyvédeket — a per talaján kivül — semleges földön összehozva, az eszmecserét és ez által az eszmék tisztázását előmozditva, az egymás iránt bizodalmat és becsülést is emelje és megerősitse.

Üléseinken tudományos értekezletek vagy felolvasások nem tartatnak — noha azok kizárva nincsenek, — hanem kiki tetszése szerint bizonyos kérdést vet fel, bizonyos concret esetet ad elő vagy valamely döntvényt közöl stb. s ez aztán eszmecsere tárgyává tétetik. Igy a többek között Hintz collega és a club elnöke egy német jogi szaklapot ismertetve a Németországban tárgyalás alatt levő uzsoratörvényt hozta szóba, minek következtében valóban tanuságos és élvezetes eszmecsere fejlődött ki, érdekes volt továbbá azon eszmecsere, melyet Lengern collega azon kérdése idézett elő, hogy vajjon a cliens az ügyvédi rendtartás 55. § ában fentartott jogáról a ügyvédi rendtartás 54-dik §-a szerint, a jutalomdij tekintetében adott okmányban előlegesen és jogérvényesen lemondhat-e? s az ezen kérdés fölött támadt eszmecsere becsében annyival inkább nyert, mert a törvény magyarázata válván szükségessé, a theoria nem mellőztethetett s ez a discusiot nagy részben emelte. Habár érdekes volna mindazon kérdéseket ismertetni, melyek eddig tárgyaltattak, mert minden kérdés már magában véve is igen érdekes volt, ebbe még sem bocsátkozhatom, mert ez czélzatomon tul vezetne, mindazonáltal nem mulaszthatom el még különösen kiemelni közkedveltségü kir. járásbirónk Popp Józsefnek a kereskedelmi ügyletek meghatározása és ismertetése czéljából tartott szakavatott értekezletét s ezen értekezlet — eltekintve tárgyainak fontosságától és bonyolult voltától — annyival inkább említést érdemel, mert értekező — előadása tárgyát — beható tanulmányozása, elismert tudományos képzettsége és sok éven át szerzett praxisa segélyével nemcsak vonzóvá, de valóban tanulmányossá tudta tenni különösen az által, hogy a keresked. törvényt az eljárással viszonyitva, példák által oly mozzanatokat emelt ki, melyek a törvénynyel foglalkozók nagy részének figyelmét igen könnyen elkerülhetik, igy hogy csak egy esetet hozzak fel, értekező igen érdekesen adta elő különösen azon eseteket, melyekben az egyik fél — kire nézve az ügylet nem kereskedelmi — ellenfelét a kereskedelmi bíróságnál kénytelen perelni, mig viszont az — kire nézve az ügylet kereskedelmi, ellenfelét csak a rendes — nem kereskedelmi bíróságnál perelheti. Azt hiszem, hogy már az eddigiekből is a club eljárása s az elért eredmény kivehető, miért is közleményemet azon ohajjal fejezem be, vajha ilyen clubbok minél előbb és minél több helyen — de legalább minden városban alakittatnának, mert meg vagyok arról győződve, hogy ezen clubbok valahára az ügyvédek között a collegiálitás és az érdekközösség érzetét megteremteni és fentartani fogják, nemcsak, de más és pedig sok tekintetben az ügyvédek és az ügyvédség mai helyzetén változtatni és javitni fognak.

Remélve, hogy a tekintetes szerkesztő ur is nézetemet osztja, maradok kiváló tisztelettel

Dr. Weiss Ignácz,
brassói ügyvéd.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Egy nem követendő döntvény.

F. Á. és *Zs.* rendes keresetökben azt panaszolták: hogy szomszédjuk, *H. K.* házi kertje alsó végében majd áróknagyságu vizfolyást készitett, és azon az udvarában gyülő s kertjébe levezetett, valamint a kertjében gyülő eső-vizet az ő kertjökbe vezeti le, minek azon rájok nézve káros hatása van, hogy nagyobb esőzés idején az alperes kertjéről lefolyó viz, tetemes költséggel diszitett és fentartott, részben virágágyakból álló kertjöket rongálja, hogy továbbá, midőn kertjöket alperes kertje hosszában kőfallal akarták bekeriteni, mely a viz lefolyását megakadályozta volna, alperes a megkezdett épitkezést önhatalmulag széthányatta. Miután pedig a becsatolt telekkönyvi kivonatok szerint alperest vizlefolyás szolgalma, sem mint személyes, sem mint telki szolgalom nem illeti, és ennélfogva nekik tulajdonjoguk erejénél fogva kertjöket kőfallal bekeriteni szabad, ha mindjárt alperes vize ezen bekerités folytán többé nem folyhat is le; miután továbbá alperesnek panaszolt cselekményei vizlefolyás szolgalmának jogtalan gyakorlását képezik: arra kérték alperest kötelezni, hogy tartozik a kertjében gyülemlő viznek az ő kertjökre való levezetését abban hagyni, és hogy tartozik türni, hogy felperesnek kertjök hosszában saját telkükön falat huzzanak, ha mindjárt ennek következtében a viz alperes kertjéről felperesek kertjére többé nem folyhat is le.

Ezen ügy a rendes eljárás szabályai szerint letárgyaltatván, a törvényszék itéletet hozott. Ez felebbeztetvén, az ügy a budapesti kir. itélő táblára került.

A kir. itélő tábla hivatalból észlelendő semmiségi esetet látván fenforogni, az ügyiratokat a kir. Curiához mint semmitőszékhez terjesztette fel.

A kir. semmitőszék 1879. évi november 25-én 23,017. szám alatt következő *határozatot* hozott:

A fentebbi keletü és számu itélet a megelőző eljárással együtt a ptrdts 297. §. 2. pontja és a 304. §. alapján hivatalból *megsemmisittetik* és a felterjesztett iratok az eljáró kir. törvényszékhez leküldetnek. *Mert* a fenforgó kereset tárgyát a peres felek belső telkeit időnként elboritó csőviz lefolyásának megszüntetése, tehát oly kérdésben kivánt intézkedés képezi, mely iránt az 1874. XI. tcz. értelmében *első sorban a közigazgatási hatóság* van hivatva határozni. Minthogy pedig a keresetben a közigazgatási hatóság intézkedése s az ugyanaz ellen alkalmazható törvényes jogorvoslatok kimeritése ki nem mutattatott, ennek hiányában a prdts 8. §-a *a)* pontja ellenére indittatott meg a polgári birói eljárás és hozatott érdemi határozat, mely ennélfogva a ptrdts 297. §. 2. pontja s a 304. §. rendelknzésse alá esik.

*

Nekem ugy tetszik, hogy a kir. semmitőszéknek ezen határozata szembeötlő módon helytelen, és ha nem a kir. semmitőszék, hanem alantas hatóság határoz vala igy, azt egyszerüen felebb viszem; e helyütt azonban azzal nem foglalkozom. Azon magas tekintély azonban, melynek a kir. semmitőszék az által örvend, hogy döntvényeivel eljárási szabályaink számos egyenetlenségét kisimitotta, számos hézagát pótolta, arra késztetett, hogy ujra utána nézzek a dolognak, és ujra gondolkozzam felőle. Valószinübb lévén előttem, hogy a felek képviselői és az első folyamodásu törvényszék tévedtek, midőn az ügyet

érdemileg ellátták, mint a kir. semmitőszék, midőn az eljárást megsemmisitette.

Utánnézésem és gondolkozásom eredményét közlöm a következő igénytelen sorokban.

Lássuk először is; mily természetü a keresetben panaszolt sérelem:

§. 1. Inst. Lib. II. Tit. III. ezeket tartalmazza:

«Item urbanorum prædiorum *servitutes* sunt ..... ut stillicidium vel *flumen recipiat* quis in dedes suas, vel *in aream*" etc.

L. 20. §. 3. Digestorum Lib. VIII. Tit. II. (De servitutibus prædiorum urbanorum) igy szól; «Si *servitus stillicidii* imposita sit, *non licet* domino servientis areæ *ibi aedificare*, ubi *cassitare* coepisset *stillicidium*".

Nem idézek többet a római jog forrásaiból; mert e két hely elég világossá teszi, hogy római jog szerint azon jogositvány, mely szerint belső telekről (praedium urbanum) az eső vizét a szomszéd belső telkére vezethetjük le, vizlefolyás szolgalmát képezi, és hogy ennélfogva csak annak van joga a telkén gyülő eső-vizet a szomszéd telkére levezetni, a kit ezen szolgalom illet.

Az osztr. polg. törvénykönyv a 497. § ban hasonlóképen a szolgalmak között sorolja fel azon jogot, melynélfogva a viz a szomszéd belső telkére vezethető le.

A magyar jog régibb forrásai a dologról hallgatnak. KELEMEN szerint *(Institutiones juris hungarici privati,* Tomus III. §. 52.) «quamvis ista acceptione vocabulum servitutis nus piam, quòd sciam, in legibus nostris occurrat, materia tamen hæc, *nec infregentio usus, nec* plane *infoecunda mater processuum* est, præsertim in urbibus, ubi populi numerus major, fundi vero augustiores, et pretiosiores esse consveverunt, ut ne minimum quidem usum alter alteri facile con«cedat» etc.

FRANK *(Közigazság törvénye)* a szolgalmakról említést sem tesz.

Jogunk e tárgybani ujabb forrását kijelöli WENZEL *(Magyar és erdélyi magánjog* I. 318. §.) ezen szavakkal:

«... szolgalmak nálunk az ausztriai polg. törvénykönyv szabályozásához képest rendeztethetvén, ennek főelvei a szolgalmi jog megszerzésére és elenyésztésére nézve is e tekintetben érvénynyel birnak.»

Hasonlóképen SUHAYDA *(A magyar polgári anyagi magánjog* 196. s következő §§.) a szolgalmakat az osztr. polg. törvénykönyv határozmányainak előadásával tárgyalja.

Ezek szerint a döntvénytárban találunk is több oly határozatot, melyek hozatalánál az osztr. polg. törvénykönyv szabályai lebegnek a bíróságok előtt.

Mindezekből következik, hogy a jelenleg élő magyar magánjog szerint a szolgalmak a magánjog tárgyai és ennek szabályai szezint birálandók el átalánosan, és igy adott esetben, a vizlefolyás szolgalma is.

Lássuk már most, mely uton keresendő e tárgyban szenvedett sérelem orvoslása?

Az ez iránti peres eljárást szintén a római jogon kezdem.

Az adott esetben nem kerestetvén szolgalomnak a telekkönyvbe való bejegyzése, vagy bejegyzett szolgalom törlése, hanem szolgalom jogtalan gyakorlásának megszüntetése: a római jogban nem a jogok védelmére rendelt actiók; hanem a birtok védelmére rendelt interdictum-ok rendszerében kell a megfelelő pert keresnünk. A negatoria nem ide vág. — Szolgalom, mint testetlen dolog (res incorporalis), juris quasi possessio tárgya levén, az interdictum uti possidetis utile mutatkozik megfelelő keresetnek, melylyel felperes a szolgalom gyakorlása által szenvedett birtokháboritás ellen orvoslást kereshet. Nem tartozván ide az interdictumok eredetének vizsgálásába bocsátkozni; elegendő, ha egyszerüen a jogfejlődés azon eredményére hivatkozom, hogy az interdictumok a prætor által adattak, ugy mint az actiok és arbiterek által végeztettek be, szóval épen ugy képeztek magánjogi perközeget mint az actiók.

Az adott eset tehát római jog szerint magánjogi pert képez, és a magánjogi peres eljárás utján intézendő el.

Miképen intéztettek el hazánkban negyvennyolcz előtt hasonló perek; arról KELEMEN és WENZEL lényegesen eltérő ismertetést adnak. KELEMEN az idézett helyen azt mondja, hogy a szolgalmak joganyaga «nec plane infœcunda mater processuum». Ezen «processus» alatt, azt hiszem, csak a processus judicarius-t lehet érteni, a mi abból is következik, hogy szerzőnk megtanit arra is, miképen lehetett a római jog tételeit, a római jogfejlés által nyert külső formájokból kivetkőztetve, mint józan ész által sugalt igazságot allegálni, — mit bizonyára csak birói eljárásban lehetett tenni. — Ennek ellenében WENZEL (318. §. II.) azt tanitja, hogy városokban a szolgalmakból felmerülő kétségek és egyenetlenségek elintézése *nagyobbára* a tanács által, nem pedig birói uton történt. Midőn azonban WENZEL is ugy adná elő a a dolgot, hogy az ily ügyek elintézése csak *„nagyobbára"* történt a tanács által, és igy a birói eljárás utja szerinte is kizárva nem volt; KELEMEN pedig ezen utat ismerteti mint átalánosan használt utat; végeredménynek annyit vélek megállapitani: hogy a szolgalmak körüli perek, habár csak azok gyakorlásáról volt is szó, a bíróságok előtt folytak ugyan, városokban azonban a tanács nem mindig tartotta meg a peres eljárás formáit.

Ausztriában a legsommásabb visszahelyezési eljárást szabályozó (1849. október 27-én kelt, és a birodalmi törvénylap 12. számában közzétett) császári rendelet 2. §., valamint a bíróságok hatáskörét és illetékességét tárgyazó (1852. november 20-án kelt, és a *birodalmi törvénylap* 251. számában közzétett törvény (Civil-Jurisdictionsnorm) 55. §-a értelmében a visszahelyezési ügyek átalánosságban a birtok megzavarása után 30 napon belül legsommásabb viszhelyezési (prossessorium summarissimum) birói eljárás tárgyát képezik, azon tul az ügy rendes visszahelyezési eljárásra tartozván. Azon körülmény, hogy vizlefolyás szolgalmának jogtalan gyakorlásáról van szó, különbséget nem tesz.

Esetünk az osztrák eljárási szabályok szerint is közönséges magánjogi birtokper.

A német birodalmi perrend 25. §-a értelmében birtokperek átalában és különösen a szolgalomtól való mentességet tárgyazó perek is birói tárgyát képezik.

Magyarázatot nem igényel, hogy szolgalom jogtalani gyakorlásának megszüntetése iránti perben az itéletnek ugy kell szólnia, hogy alperes köteles bizonyos cselekvést abban hagyni, és illetve köteles türni, hogy felperes a szolgalom gyakorlását képező ténykedésnek ellene cselekedjék, azt lehetetlenné tegye.

Ily itéletek végrehajtását a német birodalmi perrend a 775. és 777. §§-ban szabályozza.

Hogy az ilyen ügyek előbb a közigazgatási hatóságok elé viendők, arról ezen törvény mitsem szól.

Hasonló perek az osztrák perrendtartási javaslat 20. §-a értelmében ugyancsak a bíróságokhoz tartoznak.

A mennyiben a dolognak az idézett a törvényekben kifejezésre jutott felfogása egyáltalában bizonyitéknak elfogadtatik, és ez által a dolog természete által javalt eljárás is kimutatottnak tekintetik; azt hiszem, ki lehet mondani, hogy a dolog természete szerint a vizlefolyás szolgalma jogtalan gyakorlásának megszüntetését tárgyazó per magánjogi per utjára tartozik a közigazgatási hatóságok teljes mellőzésével. Mindezek azonban nem kötelezik a kir. semmitőszéket, mert neki első sorban a szentesitett magyar törvények értelmében kell határoznia, csak másod sorban következik a doctrina, idegen törvények pedig épenséggel merően elméleti értékkel birnak.

Ha tehát a bevezetésben lemásolt semmitőszéki határ-

rozatban idézett hazai törvények azt jelentik, a mit a kir. semmitőszék azokból kiolvasott, akkor elhallgatok, és kárba veszett munkának tekintem, a mit eddig leirtam.

Lássuk, miről szól a kir. semmitőszék által idézett 1874 : XI. t. cz.

Ezen törvény czime: «*A belvizek* levezetése körüli eljárásról», és 1. §-a igy hangzik: „*Belvizek* nevezete alatt átalában minden *feneklő* vagy *felfakadó,* egyes földterületeket állandóan avagy időszakonként elboritó vizek értetnek».

Feneklő viz, az olyan viz, melynek medre van, rendszerint nagyobb terjedelmü, mely a tavaszi olvadáskor, vagy nagyobb esőzések alkalmával megnő, és egész kis tavat képez, nyáron békák tanyája és poshadásnak indul. Belső telken az ilyen feneklő viz közegészség szempontjából nem türhető; külső telken pedig alkalmatlan voltuknál fogva képeznek szálkát a gazda szemében, a ki, ha csak teheti, iparkodik azt megszüntetni.

A keresetben ily feneklő vizről szó sem volt; mert ilyet sem felperesek, sem alperes udvarukban vagy kertjökben meg nem türnének. Felfakadó vizről (föld árja) nem is szólok, mert az adott eset elintézésénél felfakadó vize még csak gondolni sem lehet.

Az esővizről volt itt szó, melyet felperesek panasza szerint alperes az ő kertjökre vezetett, és azzal őket kárositotta, a helyett, hogy az utczára vezette volna ki, a mi neki okozott volna költséget.

De lássuk tovább az 1874. XI. t. czikket. A 2. §. a viz *medrenek* mélyitéséről, annak idegen *határra* vagy birtokra való levezetéséről, *töltések és gátak* készitéséről, egyesekről és *társulatokról* szól, első foku hatóságnak pedig az *alispánt* vagy hasonállásu tisztviselőt jelöli meg; mig az 5-ik §. szerint a szükséges árkok és egyéb épitmények létesitése czéljából szükséges *előmunkálatokra* az *engedélyt* a közmunka és közlekedésügyi m. kir. *miniszter* adja meg.

Ezen törvénynek minden egyes szakasza, és minden egyes rendelkezése minden kétséget kizárnak az iránt, hogy itt nem a belső telkeken, udvarokban, házi kertekben gyülő esővizről, hanem a külső gazdaságnak nagyobb mérvü akadályainak és nagyobb mérvü csapásainak eltávolitásáról és megelőzéséről van szó.

De ki is képzelhet oly törvényt, mely szerint, ha két zsellérház vagy taxalista-ház birtokosa az esőviz lefolyásán összeperel, első fokban az alispán határozzon; ha pedig három udvaron keresztül kell a vizet vezetni, a minisztertől kelljen az előmunkálatokra engedélyt kérni, holott az egész «mü» egy napszámos által ásóval-kapával fél nap alatt befejezhető.

A kérdéses perben szolgalom jogtalan gyakorlásának megszüntetéséről, vagyis szenvedett magánjogi sérelem orvoslásáról van szó; az e tárgybäni eljárást pedig, a ptrdts szabályozza. Felperesek tehát keresetöket, mely sommás visszahelyezésre már nem volt alkalmas, a ptrdts 18. §. értelmében helyesen inditották a törvényszéken.

Megbocsásson a szives olvasó; de én a kir. semmitőszéknek idézett határozatában nem látok egyebet, mint egyszerü botlást, melyet a törvény ismeretének hiánya okozott. A tanulni valónak azon roppant halmaza mellett, melylyel a magyar jogásznak napjainkban meg kell birkóznia, a botlás mentségre sem szorul. Azt hiszem, kevesen fognak köztünk találkozni, a kik megrovandónak találnák az igazságügyi karnak azon tagját, a ki például a vadász-törvényben vagy az erdő-törvényben nem bir alapos jártassággal. Nem is szólaltam volna fel nyilvánosan; ha nem volnék meggyőződve, hogy a kir. semmitőszék átalánosan elismert érdeméből egyetlen hibás határozat mitsem vonhat le. Igy azonban megemlitettem a dolgot a nyilvánosság előtt azon óhajjal: vajha sikerült légyen igénytelen soraimnak a kir. semmitőszék bölcs figyelmébe ajánlani azon meglehetősen elhanyagolt szabályt, hogy közigazgatási hatóságok csak kivételesen és csak akkor lehetnek hivatva magánjogi ügyekben határozni, ha a törvény azt világosan rendeli, és hogy ott is, a hol a törvény bizonyos magánjogi ügyeket a közigazgatási hatósághoz utal, az ebbeli rendelkezés nem kiterjesztő, hanem megszoritó magyarázat szerint értelmezendő.

Ha a kir. semmitőszék közölt határozatának hozatalánál ezen elvet szem előtt tartotta volna; bizonyára figyelmesebben nézte volna át az 1874. XI. törvényczikket, és akkor nem tévesztette volna össze a belső telek vizlefolyási szolgalma körüli birtokpert a külső mezei gazdaságban előforduló vizvezetés és csatornázás körüli összeütközéssel.

Tolnai Antal,
ügyvéd Pakson.

Egy kis törvénymagyarázat.

(Az 1871. XLII. trvcz. 9. §. és az 1875. IV. trvcz. 5. §.)

(Vége.)

Ez esetben egyébiránt nemcsak az igazság, hanem más is követeli a törvény tiszteletben tartását. Nem hiába van az, hogy a kedvezmény föltétlenül az egész sugáruti területre szól. Ennek czélja nem egyéb mint a sugárut gyors fölépitését és fölvirágzását nemcsak közvetetlenül, hanem a környék emelése által közvetve is elősegiteni. Másrészt kétségtelen az is, hogy e kedvezmény nincsen nagy ok és szükség nélkül. Ismeretes, hogy a sugárut külső része a főváros legpusztább, legelhagyatottabb tájékán megy keresztül. Hozzájárul, hogy itt csak a körtértől a városligetig hever az országnak legalább egy millió értéke üres telkekben, melyek nem hogy hajtanának, hanem még emésztenek. Ezeknek gyors eladása és beépitése magára az országra nézve kettős haszonnal jár; először is igy megkerül s gyümölcsözővé lesz a beléjük fektetett, amugy egyre fogyó tőke, és másodszor a hamarabb eladott telkeken hamarabb épült házak hamarabb hajtanak adót is. Ide azonban kedvezmény kell s erre épen a mellékutczai telkek szorulnak legjobban, mivel különben vagy egyáltalában nem vagy már csak akkor fognak elkelni, mikor az ország nem hogy a tőkét, hanem a kamatokat is bajosan fogja visszanyerni. Mert kedvezmény nélkül gondolhatni-e, hogy ép eszü ember e sivatagra, távol a várostól, a világ végére épitsen, a hol a közbiztonságot magának kell fentartania, a hol nincs se kövezet, se világitas, se csatorna, se vizvezeték, a hol nincs mult, nincs jelen, hanem csak homok és talán erre épitett jövő? Minek jönne ide nyomorogni, mikor egy fillér különbség nélkül közelebb helyre is telepedhetik, a hol mind azt élvezi, a minek itt sanyaru hiával kellene lennie? Ha pedig a környék nem emelkedik, akkor maga a sugárut is hátramarad, mert még ott sincs kedve senkinek kietlen ronda szomszédságba épiteni. Itt is eladatlanok és üresek maradnak a telkek s igy elnyelik nemcsak a beléjük fektetett tőkét s ennek kamatait, hanem késleltetik, kevesbitik, fölemésztik még a jövendőbeli adót is. Helyesen cselekszik-e tehát az adófelügyelőség, midőn a mellékutczákra néző sugáruti épületektől a törvényszabta kedvezményt megtagadja? Azzal bizonyára csak hasznot akart tenni az országnak; de nem az ellenkezőt éri-e el vele? Elriasztva a vevőket megakasztja a sugárut haladását, elnyomja az egész környék emelkedését, késlelteti a tőkemésztő üres telkek értékesitését és meghiusitja uj épületek, tehát uj adótárgyak, uj jövedelemforrások keletkezését. Kell-e mondani, mily nagy kárt okoz ezzel a fővárosnak, országnak egyaránt? Mintha csak hiába viselné a «fővárosi» és «királyi» nevet! Kétségtelen tehát, hogy itt nemcsak az igazság, hanem az ország java is követeli a törvény tiszteletben tartását.

Az adófelügyelőség törvénymagyarázatában okvetetlenül vagy értelmi vagy elvi tévedés van, mert vagy igazán vagy szándékosan, de minden esetre félreérti a törvényt. De nevezetesebb ennél az, hogy az adófelügyelőségnek ezen téve

dését az igazságügyminiszterium véleménye ellenére még a pénzügyminiszterium is helybenhagyta. Nevezetes ez különösen azért, mivel e kérdésről, mely már legalább 1877. óta folyton ébren van, az 1879. novemberben szentesitett XLII. törvényczikk, mely az 1871. XLII. trvcz. 8. és 9. §-aiban biztositott adókedvezményt némileg módositva 1881. junius 10-én tul még 10 esztendőre kiterjeszti, mélyen hallgat. Pedig a pénzügyminiszteriumnak még e törvényczikk alkotása előtt kellett értesülnie a bajról, mivel ez ügyben már jóval előbb az igazságügyminiszteriumhoz fordult véleményadás végett. Ha tehát meg volt győződve, hogy a kérdéses kedvezmény a sugárut mellékutczai uj épületeit nem illeti, akkor ennek a törvényczikkben kifejezést kellett volna szereznie s a szerint, a mint az országra nézve üdvösebbnek tartja, ama kedvezménynek vagy megtagadását vagy megadását kellett volna inditványoznia. A helyett nagy későre kiadott egy rendeletet, mely nem hogy az ügyet végkép elintézné, hanem az érdekletteket, mivel az igazságügyminiszteriumon kivül még a közmunkatanács véleménye is támogatja, csak annál inkább megerősiti abban a meggyőződésben, hogy nekik van igazuk s hogy ennélfogva az adófelügyelőség akár önkénytelen akár szándékos tévedésében a magy. kir. pénzügyminiszterium is osztozik. Ebben pedig nem csekély veszedelem rejlik. Az értelmi tévedés nem emelheti a hatóság tekintélyét, az elvi tévedés nem növelheti a törvény tiszteletét. A tekintélynek erős támasza az értelmi felsőbbség s a törvénynek leginkább az szerez tiszteletet, ha végrehajtó őrei az ország egyszerü polgárának jó példát mutatnak az által, hogy a törvényt még az ország haszna kedvéért sem értik félre, hanem egyedül csak a legtisztább igazság szerint magyarázzák. Ez esetben pedig az igazság nemcsak az érdekletteknek kedvez, hanem mint előbb kimutattam, javára van az országnak is; itt tehát annál nagyobb ok van meghajolni a törvény szava előtt, mely azt a sokszor emlegetett adókedvezményt, mivel a közmunkatanács által kisajátitott egész sugáruti területnek kivétel nélkül minden uj épületére kiterjeszti, világosan és határozottan a kérdéses mellékutczaiaknak is biztositja.

Volf György.

A nemzetközi jog összeütközésének egy esetéről.

A *B.* budapesti lakos kereskedő személyes bíróságánál felhivási keresetet inditott *C. D.* brünni lakos ellen, kérvén, hogy *C. D*-nek, ki nyilvánosan azzal kérkedett, hogy *A. B.* neki 1500 frttal tartozik a ptr. 514. §-a értelmében jogának érvényesitésére bizonyos határidő tüzessék ki, s ha ez alatt keresetét be nem adná, a vitatott jog a kérkedőre nézve nyilvánittassék örökre érvénytelennek. A tvszék a felhivottnak meghagyta, hogy a kitüzött határidő alatt vagy feleljen a felhivásra vagy inditson keresetet joga érvényesitésére, mert különben a kérdéses jog reá nézve örökre érvénytelennek fog nyilvánittatni. A felhivott keresetét meg nem inditotta, a felhivásra nem felelt; ennek folytán a bíróság jogát örökre érvénytelennek mondotta ki. E végzes jogerőre emelkedett.

Ezek után *C. D.* a brünni törvényszéknél beperelte *A. B*-t; kereseti tárgya azon 1500 frt volt, melyre nézve a bpesti törvényszék jogerőre emelkedett határozatban kimondotta volt, hogy e jog örökre érvénytelen. *A. B.*, e perben alperes, ügyvédet vallott. A per Brünben lefolyt s az első bíróságnál *A. B.* pervesztes lett. E feltétlenül marasztaló itélet alapján *C. D.* a brünni törvényszéknél biztositást eszközölt ki. *A. B.* ellen, melynek foganatositása végett a brünni törvényszék ugyanazon bíróságot kereste meg, mely ez ügyben már egy izben határozott s örökre érvénytelennek mondotta ki e jogot: a bpesti kir. e. f. törvényszéket. Ausztriával szemben teljes viszonosság áll fenn; hazai bíróságaink a megkeresést minden vizsgálat nélkül foganatositani tartoznak. A megkeresett bíróság kiküldötte végrehajtóját, hogy a biztositást foganotositsa. A bíróság nem tudta, nem is sejthette, hogy itt oly követelésre nézve fog közege biztositást foganatositani, melyre nézve ő már határozott. Eddig terjedt a birói interventio; mert a biztositással fenyegetett léteért való küzdelmében kiegyezett pernyertes ellenfelével. *A. B.* tudta, hogy kereskedői hitelének vége, mihelyt ellene biztositást vezetnek. A hitelezők nem bocsátkoznak annak vizsgálatába, minő természetü a perbeli követelés, tévesen alkalmazta-e a bíróság a jogot vagy követett-e el az formahibát. Ők a rideg tényt nézik, — ez *A. B.* ellen szólt, ez tehát nem követhette a tudós IHERINS nagyhirü theoriáját, ő lemondott a jogért való küzdelemről — s megfizette *C. D*-nek a kereseti összeget.

Mentnek tudom magamat minden beteges sentimentalismustól s igy t. olvasóim sincsenek kitéve annak, hogy én ezen esemény miatt jajkiáltásokba törjek ki. Ellenkezőleg, e singularis esetet csak azért hoztam fel, hogy a nemzetközi jogok ez összeütközéséből, ha s a mennyire lehet, tanulságot vonjak le, mert Ausztriával oly élénk az összeköttetésünk, hogy hasonló eset már bizonyára előlordult s nem maradhat utódok nélkül. Generalizáljunk tehát.

Egy hazai bíróság érvénytelennek mond ki egy jogot; egy osztrák bíróság megitéli azt; mi több magyar bíróságot keres meg az iránt, hogy foganatositsa az ily itélet alapján elrendelt végrehajtást.

Quid nunc?

Első kérdés, a magyar bíróság eleget fog-e tenni e megkeresésnek? Nézetem szerint: meg kell annak felelnie. A perrend mondja, hogy Ausztriával szemben teljes viszonosság áll fenn. Nem bocsátkozhatik tehát a hazai bíróság az osztrák bíróság határozatának felülvizsgálatába. De még ez gyakran czélhoz sem vezetne. Maradjunk a fenti példánál. *A. B.* jogerőre emelkedett határozattal bir, melyben *C. D.* jogát a hazai bíróság örökre érvénytelennek nyilvánitotta. Ezek után ugyan e joga iránt beperli őt *C. D.*, *A. B.* bizván a magyar bíróság határozatában, a kitüzött tárgyalásra meg nem jelen; e miatt lesz pervesztes. Az osztrák bíróság határozata minden culpa nélküli. De fenmarad ekkor is az éles ellentét a hazai s a külföldi bíróság itélete köztt. Megfejtendő kérdés marad akkor is, vajjon a külföldi bíróság ily itélete alapján elrendelt végrehajtás folytán mi a teendő. Tehát a hazai bíróság eleget fog tenni a megkeresésnek. A végrehajtást foganatositják. Minő jogorvoslat áll *A. B.* rendelkezésére? A praxis rég megszabadnlt ama Procrusteságyból, melybe a ptr. 297. §-a lenyügözni akarta; rég megszünt a 297-ik §. a semmiségi okok taxativ felsorolása lenni. De praxisunk nem ismeri el maiglan sem a törvénynek helytelen alkalmazását semmiségi ok gyanánt. Igen helyesen. Ennek elfogadása jelenlegi törvénykezési eljárásunkat még zavarosbá tenné. Minthogy pedig alaki sértés ez esetben nem forgott fenn: nincs is semmiségi ok. Sikerrel tehát nem élhet *A. B.* semmiségi panaszszal. Ezen jogorvoslaton kivül azonban még csak egy uton támadhatók meg a végrehajtás folyamán keletkezett végzések: a végrehajtás korlátozása iránti keresettel. Jól tudom, hogy sem a ptr. 374., sem a váltóelj. 86. §. szerinti végrehajtás megszüntetési ok itt nem forog fenn. A végrehajtást megszüntető ok nem a külföldi bíróság itélete után merült fel. Igy bár okiraton alapul alperes joga a végrehajtás megszüntetéséhez; bár kellő időben adná be keresetét; kérelmével el kellene őt utasitani? Nem oszthatom e nézetet. A hazai bíróság csak a végrehajtás stadiumában lépett ez ügybe; addig az ujonnan folyamatba tett ügytől távol állt. Hozzájárul ehhez, hogy hazai bíróságaink e §-nál mindig szem előtt tartották a törvényhozó intentióját, s ezt törekedtek gyakran a törvényszavai ellenére érvényre emelni. (L. *Döntvénytár Tárgymutató* 190. l., II. folyam 89. sz. VII. foly. 553. sz.) A törvény

intentiója pedig nem lehet egyéb minthogy mindenkor a jog emelkedjék az alak fölé. A jogbiztonság ellen törne az, ki a hazai bíróság itéletét maculaturaként dobná el, mert egy külföldi itélet ellene szól. Ily esetekben a gyors segély indicált. Gyorsan s biztosan csak a végrehajtás korlátozása iránti keresettel lehet czélt érni, más módon épenséggel nem. Ime az okok, melyek engem arra inditanak, hogy a nemzetközi jog ily összeütközése esetében a végrehajtás megszüntetése iránti keresettel lépjek fel.

Nézetemet távolról sem tartom csalhatatlannak. Ez esetet fontossága miatt hoztam nyilvánosságra. Megérdemli, hogy hozzászóljanak, mert mindenkor igaz marad, hogy plures oculi plura vident.

Dr. Reiner Ede.

Észrevételek a gondnokság alá helyezésre irányuló keresetek tárgyában.

Egy elmebeteg nő gondnokság alá helyezése iránti keresetnek ezen sorok irója mint illető referens törvényszéki biró által szándékolt előadása alkalmával a jelen volt birák közt eltérő nézetek merültek fel az iránt, hogy az ily perek előadása nyilvános-e? s e szerint azok jegyzéke az előadás előtt 3 nappal kifüggesztendő-e?

A tanácsülésben megbukott nézetem szerint, nem nyilvános,

mert a polg. törvénykezési rndts. 102-ik §-a a rendes eljárás utján befejezett pereknek rendeli nyilvános előadását. A gondnokság alá helyezés iránti keresetek azonban nem a hivatkozott törvényczikk III. fejezetében szabályozott rendes eljárás utján fejeztetnek be,

mert különben is a törvénykezési rndts szabványai s a birói ügyviteli szabályok csak annyiban lehetnének itt irányadók, mennyiben a gondnokság alá helyezés stb. kérdésében követendő birósági eljárásra nézve 1878. évi április hó 20-kán 8476. szám alatt kiadott igazságügyminiszteri rendelet azokra utalna. Ámde ezen rendeletnek 15. §-a egyedül a felebbvitelről mondja, hogy «a törvénykezési eljárás erre vonatkozó intézkedései irányadók».

A jelzett alkalommal azon felfogás is merült fel, miszerint az efféle ügyek oly természetüek volnának, hogy csak erre való tekintetnél fogva is kell hogy a nyilvánosság alkalmazást nyerjen azokra vonatkozólag. Ezt nem oszthatom. Mert — nem ereszkedve annak nyomozó vizsgálgatásába, hogy a nyilvános előadós czélszerüsége mellett minő okok harczolnának — a biró a hozott törvény s törvény erejü szabályrendeletek végrehajtására, a törvény szem előtt tartott, habár az aberratiotól megóvásra nem minden esetben alkalmas korlátai közt mozgó igazságszolgáltatásra, nem pedig törvényhozói álláspontból elmélkedés folytán jelentkező irány követésére van utaltatva.

Eltérő nézetekkel találkozhatni arra nézve is, hogy a megyei tiszti ügyészt a gondnokság alá helyezés körüli eljárásnál való szabályrendeletileg kimért közremüködéseért illetik-e a gondnokolt vagyonából megtéritendő munkadijak?

A nálam levő ügyben is ott szerepel a gondosan elkészitett költségjegyzék, s kéri az illető ügyész ur irgalmatlanul felszámitott dijait a gondnokság alá helyezendő irányában megállapitani. Pedig ha kérelme a birónál óhajtott visszhangra találna, ugy a kérdés alatti szerencsétlen nő csekély kis vagyonának nagy része a tiszti ügyész ur erszényébe vándorolna.

Ehhez én segédkezet nyujtani semmi részben nem vagyok hajlandó, habár azt vitatja is a tiszti felperes, hogy az 1879. évi deczember 17-kén 33786. szám alatt kibocsátott igazságügyminiszteri körrendelet értelmében a tiszti ügyészt ily ügyekben tett munkálataiért dijazás csak az állam és törvényhatóság irányában nem illeti meg.

Véleményem szerint egyátalán nem tarthat jogos igényt munkadijakra. Mert a mennyiben a gondnokság alá helyezés körüli eljárást tárgyazó ügyek előkészitő vezetését a hivatkozott 8476. számu igazságügyminiszteri rendelet — mindenesetre köztekintetekből — a tiszti ügyész hatáskörébe utalja, ez hivatalból köteles eljárni. Ha pedig a tiszti ügyész a hivatalos körébe utalt ügyekben hivatalos állásából kifolyólag végzett munkáit is külön megfizettetheti, akkor a szép tiszti fizetés ugyan mért jár neki?!

Legyen szabad a tárgyhoz tartozó azon rövid észrevételemnek még kifejezést adni, hogy az 1877. évi XX. tcz. 33-ik §-a gyors eljárást czélzólag a gondnokság alá helyezést a hivatalos hirlapban a gondnok kirendelésének bevárása nélkül, tehát azonnal közzétenni rendeli. Ellenben nincs gondoskodva arról, hogy hirdetési dij hiánya miatt késleltető akadály elő ne álljon. Pedig hol közérdek, köztekintetek is képezik a gyors eljárás követelményeit, ott az ily előrelátható akadálynak, előleg kiszolgáltatása iránti intézkedés által — p. o. irodai átalányból — megelőzni kellett volna eshetőségét.

H. F.

Különfélék.

(**A nagyváradi jogász-értekezlet.**) A nevezett értekezletnek folyó hó 13-án tartott összejöveteléről következőkben értesitenek:

A társas vacsora bevégeztével Dr. Sipos Árpád tanár ur rendkivül érdekes szóbeli előadást tartott azon kérdés felett, hogy szükségesek-e a törvényhozási intézkedések a takarékpénztári betévők érdekeinek megvédésére és ha igen, minők?

Előadó ur azon alapeszméből indult ki, hogy a kérdés helyes megoldása nem igényli annak eldöntését, hogy a betévők minő jogviszonyban állanak az intézettel, hanem azon gyakorlati indok, hogy a fennálló állapot a betévők érdekeit veszélyeztetheti és veszélyezteti, elég indok arra nézve, hogy a törvényhozás intézkedjék. Ezen veszély pedig abban áll, hogy noha az intézet alap- és tartalék-tőkéjét szokszorosan meghaladó betéti összeggel vezeti üzletét, mégis e betevők az üzlet vezetésére semminemü befolyást nem gyakorolhatnak és egyéb garantiával nem birnak, mint melyet a részvényesek korlátolt felelőssége nyujt, holott ezeknek legfőbb érdeke abban rejlik, hogy minél nagyobb gyümölcsöztetéssel forgassák a betévők pénzét. Előadó ur törvényhozási intézkedésként tehát azt követelné, hogy tekintettel az összegyüjtött statisztikai adatokra — kimondassék, miszerint részvényekre alakult pénzintézet nem fogadhat el alap- és tartalék-tőkéjét meghaladó tizszeres betétet és ha ennek daczára azt elfogadni akarja, akkor a névre szóló betéti könyvecskék birtokosai befolyást gyakorolhassanak az üzlet vezetésébe és ellenőrzésébe.

Előadó ur után dr. Nagy Ferencz szólalt fel s azt véli, hogy további intézkedés lenne szükséges az irányban, hogy betéteket elfogadó intézetek az egyes üzlet nemeket a betéti összeg mely arányban forgattathassák. Továbbá törvényhozásilag szeretné kimondani azt, hogy a betéti könyvecskék vagy az elsőbbségi kötvények és záloglevelek szabadalmaival ruháztassanak föl és nevezetesen kiváltságos törvényes zálogjog adassék a betételt elfogadó intézet tulajdonában levő ingatlanokra.

Csanády Kálmán kir. közjegyző ur a kérdés szabályozásánál különös sulyt kiván arra fektetni, hogy átlagosan a betétek nagy része csak rövid ideig hagyatnak az intézetek birtokában, a mely körülmény nagy ovatosságot igényel azon esetleges megállapitásnál, hogy a betévők az intézet vezetésében és ellenőrzésében részesitendők.

Dr. Weisz Béla tanár ur röviden megösmerteti külföldi törvényhozások által e kérdésben foglalt állást, nem különben azon javaslatokat, melyek ez irányban az irodalom terén fölmerültek és előadó urnak valamint a két előtte szólónak nézetei egyesitéséből lefolyó következményeket kivánja megvalósitani.

Dr. Berkovits Ferencz ügyvéd ur figyelmeztet arra, hogy hazai telekkönyvi viszonyaink folytán az elsőbbségi kötvények és záloglevelek csak különleges telekkönyvi bejegyzések alapján birhatnak jelzálogi biztositékkal és a franczia javaslat ez irányu intézkedése nálunk meg nem választható, mert nyilvánkönyvi rendszerint a generalis hipothekát nem ösmeri és visszaesés nélkül el sem fogadhatta. De végre a kérdésnek oly rendezése, hogy egyik hitelező kárára a másiknak előny adassék, gazdasági és jogi alapot nélkülöz.

Ezzel az érdekes vita befejeztetvén, a kényszer egyezségnek tárgyalása april hó 1-ső szombatján tartandó összejövetelre elhalasztatott.

Felelős szerkesztő: **Dardai Sándor**, üllői ut 1. szám.

Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat.

TELEKKÖNYVI KÖZLÖNY

A TELEKKÖNYVVEZETŐK ORSZÁGOS EGYLETÉNEK

HIVATALOS LAPJA.

Budapest, 1880. Melléklet a JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY 12-ik számához. **Márczius 19-én.**

TARTALOM: Telekkönyvi rendtartásunk a gyakorlat terén. Imrik János kir. segédtelekkönyvvezető urtól. — Az elveszett telekjegyzőkönyv pótlásáról. —a— — A visszárverés kérdéséhez. Dr. Csipkay István urtól. — Böngészet a szaklapokból. — A telekkönyvi első birtokosra nézve a rendes elbirtoklási idő 3 év-e vagy 30? Szász Dénes kir. törvényszéki biró urtól.

Telekkönyvi rendtartásunk a gyakorlat terén.

(Vége.)

Hiszen ily esetben már magának a végrehajtási zálogjognak bejegyzése sem felelhet meg a törvény szellemének, tekintve hogy csak ily szavakkal foganatosittathatik: *az A + 810. hrsz. ingatlannak a B. 1. alatti előjegyzés által nem érintett részére feltétlenül, ellenben azon előjegyzés által érintett 810/b és 810/c hrsz. részére a B. 1. alatti előjegyzés nem igazolásától függő joghatálylyal.*

Nézetem szerint a zálogjognak ilyetén való bejegyzése komlokegyenest ellenkezik a törvény azon intézkedésével, hogy a zálogjog: *csak valamely meghatározott ingatlan jószágra, vagy nyilvánkönyvi jogra jegyezhető be.* De hol a fentjelzett példában a meghatározott ingatlan jószág, s hol a kétséget nem szenvedő jelzálog? Hiszen olyan fekvőség, olyan jelzálog emlittetik a teherlapi bevezetésben, mely csak eszményileg létezvén: valóságos telekkönyvi létezése csakis az előjegyzés igazolásától függ. Ily gyakorlat követése által ugy a telekkönyv, mint a tulajdonos hitelét csökkenti a bíróság, s azon kivül korlátolja jogaik érvényesitésében a bekeblezett tulajdonos hitelezőit, kik az előjegyzés megtörténte után szerezvén jogokat: arra nézve, hogy követeléseiket a különben jelzálogul lekötött ingatlanból árverés utján kielégithessék, az előjegyzést nyert fél kénye-kedvétől függnek, azaz, hogy ez igazolni fogja-e az előjegyzést, vagy nem?!

Ezen hitelezők ugyanis a tkvi rendt. 95. §-ából kifolag, illetőleg e tekintetben felsőbb bíróságaink által is követett gyakorlat szerint, még az előjegyzés törlését sem kérhetvén, telekkönyileg biztositott jogaikra nézve a *nesze semmi fogd meg jól* közmondás alkalmazható.

Fordulhat elő azonban olyan eset is, midőn nem a vázrajzból, hanem az azzal összekötött adásvevési szerződésből hiányzik az előirt kül- vagy belkellékek valamelyike.

Ily esetben nézetem szerint az eldarabolás elrendelhető, s az eldarabolt részletre a tulajdonjog — a fentiekhez képest bekövetkező zavarok elkerülése czéljából, egy uj tjkvben előjegyezhető. Mert ha a beterjesztett okiratok az eldarabolásra nézve szükséges minden törvényes kellékekkel el vannak látva, nézetem szerint csak a tulajdonjog bekeblezése, s nem az ingatlan eldarabolása képezheti az elutasitás tárgyát.

Végül még egy, a gyakorlat terén számtalanszor felmerülni szokott esetre kivánom t. kartársaimat figyelmeztetni.

Megfordulva nehány bíróságnál, tapasztaltam ugyanis, hogy oly esetben, midőn az egyetemlegesen biztositott követelés alzálogjoggal terheltetik, igen sokan azon ferde gyakorlatot követik, hogy az alzálogjogot a főjelzálogi tjkvbe bevezetvén, e körülményt a mellékjelzálogi tjkvekben csupán csak a jegyzet rovatba iktatott ezen szavakkal: *alzálog a főjelzálognál C. 5. alatt*; jegyzik meg.

E gyakorlat egyrészt bő alkalmat szolgáltat a tjkönyvek, illetőleg az azokról kivett másolatok meghamisitására; másrészt pedig kezelési nehézségeket idéz elő az által, hogy a főjelzálog esetleges elenyészése alkalmával a legközelebbi mellékjelzálogot kellvén főjelzáloggá alakitani: oda az alzálogjogot is egész terjedelmében át kell vezetni. Mig ha az alzálogjognak már első bevezetése alkalmával a mellékjelzálogoknál külön sorszám alatt azt jegyezzük meg, hogy: *„a C. 4. alatt mellékjelzálogilag bekeblezett zálogjogra a főjelzálognál C. 5. alatt Nagy István által 500 frt tőke s jár. erejéig szerzett alzálog itt feljegyeztetik"*, — megkönnyithetjük a telekkönyvek vezetését, s azon kivül nem leszünk kitéve azon igen gyakran előfordulható körülménynek, hogy esetleges birósági szervezés, vagy egy hozzánk közeli bíróságnak tkvi. hatósággal lett felruházása alkalmával a főjelzálogul szolgáló tjkönyv vezetése annak hatáskörébe menvén át, — nem tudjuk, hogy kinek javára van bejegyezve az alzálog?

Egyuttal pedig eleget teszünk a törvény azon intézkedésének, hogy: *az egyetemlegesen biztositott követelések tekintetében történt mindennemü változások, a főbetétben bevezetendők, a mellék-betétekben pedig feljegyzendők.*

Jóllehet, hogy az egyetemlegesen biztositott követelés állása, a törvény szavaival élve, a főbetétből itélendő meg, azonban nézetem szerint a törvénynek ezen intézkedése nem a kezelésre, hanem az egyetemlegesen biztositott követelésekben történt változások (pl. törlés, alzálog és átruházás) rangsorozatának megitélésére vonatkozik.

Hasonló eset fordulhat elő az egyetemleges követelések törlése és átengedményezéseinél, melyekről, s más a gyakorlat terén gyakrabban felmerülni szokott esetekről, t. szerkesztő ur kegyes engedelmével, más alkalommal fogok szólani.

Imrik János,
kir. segéd-telekkönyvvezető.

Az elveszett telekjegyzőkönyvek pótlásáról.

II.

Előrebocsátom, hogy az elveszett tjkönyvek helyreállitása körül követendő eljárást csak az e tárgyra vonatkozó közlemény szempontjából kivánom méltatni, s egyáltalában ellenkezik nézetemmel, hogy a nyilvánkönyvi intézményt sarkaiból végleg kiforgatható oly eset igazolatlanul előállhasson, mely által a törvényhozás az intézmény alapelveivel s az abban jóhiszemüleg bizók érdekeivel homlokegyenest ellenkezésbe jöhet.

Az elveszett tjkönyv helyett tervezetileg összeállitott uj tjkönyv hitelesitésénél s e hitelesitést megelőző hirdetményeknél követendő eljárást csak annyiban vélném szabályozandónak, a mennyiben a kérdésben forgó tárgynál specialis intézkedések szüksége merülne fel; mert, mint már előbb is emlitém, a többiekre nézve elégséges szabályokkal birunk fennálló tjkönyvi rendtartásunkban s főleg a kapcsolatos rendeletekben.

Ily specialis intézkedést igényelne például a közleményben felhozott azon eset, ha az eltévedt vagy elveszettnek vélt tjkönyv a hitelesités előtt avagy az után előkerülne. Az előbbi esetre nézve egy véleményen vagyok Dr. Vlasits Gyula urral, de az utóbbinál követendő eljárást illetőleg

nem lehetek egy nézeten a közleménynyel; mert ha a régi tjkönyv, habár a hitelesités után is, de mégis csak előkerül, nem látom be, miért kellene azt használaton kivül tenni, s helyette az ujonnan szerkesztett tjkönyvet a nyilvánosságnak átadni? Hiszem ha az elveszett tjkönyv nyilványkönyvi állása a közbejött változások folytán netán némi módosulásnak lenne is alávetre, azt hiszem, akkor sem áll annak semmi sem utjában, hogy e változások a hitelesitett uj tjkönyv alapján a régiben keresztül ne vitessenek; már pedig, hogy a közhitelesség érdekében az eredeti tjkönyv inkább alkalmas okmány mint egy ugy szólván csak másolati: ez, azt hiszem belátható; annak szükségességét pedig épen nem lehet vitatni, hogy a feltalált régi tjkönyv az ujjal egybefüzessék. Mire való lenne azzal a tjkönyvet szemlélő közönséget zavarba ejteni s mondhatnám kényszeriteni arra, hogy az két- egy és ugyanazon birtokra vonatkozó tjkönyvből meritsen tudomást a nyilvánkönyvi állásról? Ez csak felesleges bonyodalmat szülne, s a világos áttekintést, melyre telekkönyveink szerkezeténél törekednünk kell, nehezitené.

Én tehát abban a szerény vélekedésben vagyok, hogy az ujonnan hitelesitett tjkönyv, akkor midőn a régi, az eredeti, megkerült, a netán közbejött változásoknak a megtalált régiben keresztülvezetése után, azonnal használaton kivül és a megfelelő iratokhoz levéltárba teendő lenne. E tárgygyal szoros összefüggésben, alkalmat veszek magamnak ajánlani a tjkönyvi irattáraknak községenkénti és telekjkönyvi számszerinti kezelési módszerét. E módszer számos kitünő tulajdonain kivül, az eltévedt tjkönyvek pótlása körül is a legnagyobb s ugy szólva pótolhatatlan szolgálatokat tesz.

Hogy mi történik akkor, ha a régi és az uj tjköuyv között eltérés mutatkozik? Itt fekszik tulajdonképen a nyul a bokorban. Fájdalom! itt sem lehetek egy nézeten az igen tisztelt czikkiró urral azon javaslatát illetőleg, mely szerint ő a nyilvánossági elvből kifolyólag s annak megfelelőbb módon, az uj tjkönyvnek érvényét kivánná fentartani, ellenben a régi tjkönyvet s az abban bejegyzett jogokat, bizonyos záros határidő lejárta után erejöktől végképen megfosztani; mert hiszen épen a nyilvánossági (közhitelességi) elv elengedhetlen kivánalma, hogy a mi a tjkönyvben bejegyezve van, az mindaddig fennállónak tekintessék, a mig csak az a telekkönyvből törölve nincs; s mivé lenne ily eljárás mellett a prioritási elv? Hogyan indokolná már most czikkiró ur valamely a régi tjkönyv alapján zálogjogot nyert jelzálogos hitelező jogának egy később jött harmadik vagy negyedik előnyére való megsemmisültét, ha azon zálogjog az ujonnan szerkesztett tjkönyvből kimaradna? Talán azzal, hogy a hirdetményt, mely a hibáján kivül elveszett tjkönyv hitelesitésére s a netaláni igények érvényesitésére vonatkozott figyelemmel nem kisérte, jogait megóvni nem sietett s igy azokat elvesztette? . . . Szépen aláásnók a nyilvánkönyv hitelességét és a közhitelt, ha a hitelezőt törvényileg még arra is köteleznők, hogy egyszer már jogérvényesen bejegyzett jogait még a hibáján kivüli eseteknél is ellenőrizze, s folytonosan rettegjen attól, hogy jogérvényesnek elismert s közhiteles módon bejegyzett joga illuzoriussá válhatik . . . Ezzel azután csakugyan halálos csapást mérnénk a közhitelre s a nyilvánkönyv hitelességére!

Az uj tjkönyv alapján jogot szerzőnek joga a prioritási elvnél fogva sem állhat meg a régibb joggal biró előtt; mert bárminő óvó-rendszabályokat léptetnénk életbe az erősebb joggal biró jogainak megóvására: ez végre is csak hirdetményekben találhatna kifejezést; s a hirdetménynek a jogosult által figyelmen kivül hagyása, korántsem foszthatná meg a jogerősen nyilvánkönyvi jogot nyert szerzőt bejegyzett jogaitól, későbbi jogszerzők javára; még akkor sem, ha mint czikkiró ur javasolja: a régi tjkönyvben bejegyzett jogok érvényesitése bizonyos záros határidőhöz köttetnék. Ily eljárás csak az elévülés folytán inditható felhivási kereseteknél indokolható, de nem a jelen esetnél, melyben oly tjkönyvi jog szüntettetnék meg ugy szólván erőszakolt módon és hivatalból, mely már a jog tulajdonosát tényleg jogerősen illeti, oly további szerzők javára, kik, tegyük fel, jóhiszemüleg szerezték jogukat, de ily előnyre semmi jogosultsággal észszerüleg nem birhatnak, s ugy szólván hivatalból pottyannának bele rá nem szolgált előnyökbe.

Nem, nem, a baj orvoslása szerény felfogásom szerint nem itt keresendő. Visszatérek tehát azon állitásomra, hogy a tjkönyvek eltévedését vagy végképeni elveszését kell minden erőnkkel megakadályoznunk. Ez a fennforgó kérdésnél szerény nézetem szerint az egyedüli korrekt és a tkönyv közhitelességének legmegfelelőbb intézkedés. Nem szabad azt megengednünk, hogy a közhatóságok által kezelt nyilvánkönyv s az abban jogérvényesen bejegyzett jogok bizonytalanságnak kitéve legyenek. A közhitel s a telekkönyvi intézmény érdeke nem türi, hogy oly esetek állhassanak elő, melyekben a szerző jogerősnek vélt s törvényileg is elismert joga illuzoriussá válhatik; mert ha a törvényhozás vagy igazságügyi kormány törvényileg vagy rendeletileg ily lehetőség bekövetkeztét elismeri és intézkedései által szankczionálja, aláássa s halomra dönti a tkönyvi intézmény két legfőbb elvét: a közhitelességet és a prioritást, s igy alapjában megrenditi a nyilvánkönyv közhitelét.

—*a*—

A visszárverés kérdéséhez.

A *Jogtudományi Közlöny* f. évi 8. számában Z. I. ur a visszárverés folytán mutatkozó vételárkülönbözetnek a visszárverést szenvedett ellenébeni érvényesitési módjáról értekezvén, tekintettel arra, hogy bíróságainknál az e részbeni gyakorlat eddigelé különböző: felhivja a lap olvasóit, hogy az egyes bíróságoknál e tekintetben divó eljárást ismertessék meg.

Előttem feküdvén a semmitőszéknek egy a felvetett kérdésre vonatkozó határozata, mely fent nevezett czikkiró urnak körvonalozott nézetétől eltér, nem lesz talán érdektelen, ha azt egész terjedelmében közlöm.

A felmerült concret esetben ugyanis végrehajtató fél a visszárverést szenvedett árverési vevő ellen a visszárverés jogerőre emelkedése után a vételárkülönbözet s járulékai erejéig az eljáró bírósághoz végrehajtási kérvényt adott be, kérelmével azonban elutasittatván, az elutasitó végzés ellen semmiségi panaszszal élt. A semmitőszék a panaszt elvetette következő indokolással:

«A visszárverésnél felmerült vételárkülönbözetre nézve a panaszt el kellett vetni, mert ez még birói határozattal jogérvényesen megállapitva nincsen, s habár a végrehajtató és netán érdekelt hitelező társai nem kötelezhetők arra, hogy ezen irányban formaszerü pert inditsanak a fizetést mulasztott vevő ellen, a vételárkülönbözet kérdése mégis oly kérdés, mely a sorrendi tárgyalás körébe tartozik, és ennélfogva az ugyanazon szabályok szerint tárgyalandó s döntendő el, mint a sorrend megállapitása, a marasztalás pedig a ptrs. 450. §-ából folyólag felebbezhető végzés alakjában mondandó ki, magától értetvén, hogy a mennyiben a sorrendi végzés már meghozatott volna, ez irányban pótlólagos sorrendi tárgyalás tartandó, és annak alapján ugy a vételárkülönbözet, valamint annak mely követelések kielégitésére leendő forditásának kérdése végzésileg oldandó meg.»

Ez nézetem szerint teljesen elhibázott rendelkezés, mely egyrészt az érdekelteknek szükségtelen költséget okoz, másrészt pedig a végrehajtási eljárás folyamát és a jelzálogos hitelezők kielégittetését indokolatlanul hátráltatja. Mért miután az eredeti — és a visszárverésnél elért vételár közti különbözet a dolog természeténél fogva hivatalosan tudva

van, miután tehát ennek az érdekeltek meghallgatásával való ujabbi constatálása felesleges, és miután a trvkzsi rndts 459. §-a értelmében a korábbi vevő a mutatkozó veszteségért feltétlen felelősséggel tartozik: nem láthatom be szükségét annak, hogy ez irányban bármi tárgyalás is tartassék; de különösen czélszerütlennek tartom, hogy ily esetben a marasztalás felebbezhető végzés alakjában mondassék ki, mert az a kifizetési sorrend megállapitásával nem analog azért, minthogy a vételár felosztási terv marasztalást épen nem tartalmaz, s igy a prt. 450. §-át ezen esetre alkalmazni nem lehet.

Tekintve pedig, hogy tvkzsi rndts 294. §-a azon végzéseket, melyek ellen felebbezésnek van helye, *taxative* sorolja elő: alig igazolható intézkedés az, mely a törvénynyel ellentétben ily végzések számának szaporitását eredményezi, s ez által módot nyujt a roszlelkü adósnak, hogy a semmiségi panaszok hosszu sora által különben is évekig huzható végrehajtási eljárás befejezését s a hitelezők kielégittetését a végtelenig akadályozhassa.

Annál kevésbbé indokolt ily eljárás akkor, a midőn, mint ez a fennforgó concret esetben történt, a sorrendi végzés már meghozatott, a midőn tehát a kifizetés sorrendjére kiterjeszkedni nem is lehet, mert mindaddig mig a vételári különbözetnek behajthatlansága a visszárverést szenvedett vevő elleni végrehajtási lépések sikertelensége folytán kétségtelen módon nyilvánvalóvá nem válik, a kifizetés megállapitott sorrendje változást nem szenved s meg nem másitható. Érthetetlen ennélfogva a fenti határozat azon része, mely szerint pótlólagos sorrendi tárgyalás rendeltetik megtartatni, melynek folyamán ugy a vételári különbözet, mint *annak mely követelések kielégitésére leendő forditása megállapitando* lenne?! Hisz a vételárkülönbözet, ha befolyik, csakis azon követelések kielégitésére forditható, melyek az eredeti vételárból lettek volna kifizetendők, s igy a fenti irányban semmiféle pótintézkedésnek szüksége fenn nem forog! Mindezeknél fogva szerény nézetem szerint a semmitőszék fenti határozata sem a prtban nem leli alapját, sem czélszerüség szempontjából elismerésre nem számithat.

Ellenben minden tekintetben helyeslendő s alig találkozhatik ellenvetéssel Z. I. czikkiró ur azon véleménye, mely szerint a vételárkülönbözet behajtása tárgyában legczélszerübb a visszárverésről tett jelentésre hozott végzésben hivatalból intézkedni, mert tekintve, hogy, mint már fentebb érintém, ezen vételárkülönbözet a bíróságnak mindég hivatalos tudomására van, annak bizonyos idő alatti végrehajtás terhe melletti megfizetését a késedelmes vevőnek minden további tárgyalás mellőzésével meghagyhatja, a midőn is a határidő sikertelen elmultával a végrehajtást szinte hivatalból, vagy a mennyiben ezt a bíróság elmulasztaná, bármelyik érdekelt fél kérelmére feltétlenül elrendelendőnek tartom annál is inkább, mert ha tvkzsi rndts 459. §-a értelmében a visszárverés az érdekelt felek bármelyike kérelmére rendeltetik el, ez által ily érdekelt fél arra is tekintendő feljogositottnak, hogy a vételárkülönbözet behajtásánál közremüködhessék, illetve abba befolyhasaon. Szükséges ez azért is, mert a bíróság alig szoritható arra, hogy végrehajtási alapról hivatalból gondoskodjék, ugy hogy abban az esetben, ha ingóságok nem találtatnak, vagy ha azok értéke a különbözet fedezésére nem elegendő, csak a magán fél lehet az, ki kérvényében az előtte ismeretes netáni ingatlanokat végrehajtási alapul kijelöli. Hogy pedig ezen jog bármely hitelezőnek megadassék, már csak abban is találja indokát, hogy oly esetben, ha péld. a visszárverést kérő elsőbbséggel biró hitelező az elért vételár által követelését fedezve látván, a különbözet behajtását mint reá nézve érdek nélkülit, nem szorgalmazza, ezen különbözet a következő jelzálogos hitelezők hátrányára behajtatlan ne maradjon.

Dr. Csipkay István.

Böngészet a szaklapokból.

Az *Ungarische Gerichtshalle* a telekkönyvi rendelet 74. §-át veszi birálat alá, kiemelvén, hogy mily bonyodalmak származnak e részben. Különösen pedig helyteleniti a kir. tábla abbeli eljárását, hogy a 74. §. értelmében eszközlendő bejegyzésre nem tartja elegendőnek az örökség megnyiltának kimutatását, hanem azt is megkivánja, hogy az örökös a hagyatéki vagyont birtokba vette, vagy annak, hogy az örökséget el akarja fogadni más uton és módon kifejezést adott. Ez által alkalmat ad a vétkes adósnak, hogy az a birtokbavételt elhalaszsza.

Én ez okoskodást két oknál fogva nem oszthatom, először törvényes szempontból. A telek. rend. csak akkor enged az örökségre bejegyzést, ha annak, hogy az örökös az örökséget el akarja fogadni, az tényleges kifejezést adott. A telekrend. az osztr. törvény alapján áll, e tényleges kifejezést az örökösi nyilatkozatban mondja ki érvényesültnek. Nálunk örökösi nyilatkozat nincs, tehát az örökség elfogadása. Kifejezésének más módját kellett megállapitani s ez kétségkivül a birtokba vétel. De ellenkeznék minden jogi elvvel, ha még egy el nem fogadott örökség terheltetése megengedtetnék, s azért e részben az erdélyi telek. rendelet intézkedését határozottan elhibázottnak tartjuk. Attól pedig, hogy az örökös a birtokbavételt elmulasztja, tartani alaptalan félelem. Erre aligha volt még eset. Hogy nem iratja a birtokot nevére, ez igen gyakori eset, mert ebből tényleges haszna, hacsak hitelét nem akarja igénybe venni — nincs, de hogy ott, hol hasznot szedhet valaki, ezt elszalaszsza, az ugyan ritkán fordul elő. Különben hosszabb birói szolgálatom alatt, melynek egy része a telekkönyvi ügyekben való biráskodásra esik, e tekintetben panaszt soha sem hallottam, a birtokbavétel igazolása minden esetben, minden nehézség nélkül megtörtént, hiszen a kir. tábla egy egyszerü községi bizonyitványnyal megelégszik, melylyel e tényleges birtokbavétel igazoltatik. Kár tehát ott is nehézségeket látni, hol ilyenek nem léteznek.

A *Magyar Jogász*-ban több makói ügyvéd panaszkodik az ottani telekkönyvi hatóság személyzetének csekélysége folytán származott kalamitásokról, melyek főleg azóta nyilvánulnak teljes mérvben, mióta az ideiglenesen Makón elhelyezett szegedi törvényszék Szegedre visszahelyeztetett. Ide vonatkozó s az állapotok siralmas voltára valóban fényt vető passusa a czikknek igy szól.

A véletlen azonban, mely ugy látszik bölcs kormányzatunk mellett, a legjobb administrator Magyarországon, Szeged város elöntésével uj lendületet adott telekkönyvünknek, minthogy a szerencsétlen katastropha után, Marinkits Mihály törvényszéki elnökünk, mintegy 3000 db. restancziát dolgoztatott fel rendelkezés alatt álló birákkal s igy, hogy átalában még existálunk, első sorban tisztelt elnökünk erélyének, másod sorban Hegedüs Zsigmond járásbiránk lankadatlan szorgalmának és naponkint 10 órai munkálkodásának köszönhetjük, ki a mult évben is egyetlen segéd támogatásával 4770 érdemleges ügydarabot intézett el, még pedig a nyilvánkönyvi intézmény következményeinek megfelelő alapossággal; tekintve azonban, hogy huzamosb időn át a kimerülés veszélyén kivül, naponként 10 órán át szellemi munkával foglalkozni egyátalában nem lehet; tekintve, hogy a beadványok évről-évre növekednek, mert mig a törvényszék ideje alatt 5000., 1878-ik évben 7837., a mult évben pedig már 12120 beadvány érkezett be; tekintve végre, hogy képtelenség, miszerint a járásbiró, ki a főnöki teendőkön felül, a feloszlott makói törvényszék börtön helyiségének fiókbörtönkénti használata folytán, még az ügyészi teendők s azzal kapcsolatos számadások vitelével is megterheltetett, egymaga 8000 darab érdemleges telekkönyvi ügyet intézzen el még mielőtt ujabbi bonyodalmakba keverednénk; tekintve,

hogy több rendbeli kérelmezések és fölterjesztések, ekkoráig figyelmen kivül hagyattak, a nyilvánosság utján ismételten felkérjük igazságügyér ur a Nméltóságát, miszerint az annyi elfecsérelt idő és fáradság árán összeállitott és felérkezett statisztikai adatok nyomán, kis összehasonlitást tenni s annak folytán a tulhalmozott beadványok számarányához mért csekély munkaerőről meggyőződést szerezvén, az igazságszolgáltatás érdekében aljárásbirói állomás rendszeresitése tekintetéből a kellő lépéseket mielőbb megtenni méltóztassék.

A telekkönyvi első birtokosra nézve a rendes elbirtoklási idő 3 év-e vagy 30?

Egyik felsőbb birróság több concret esetben azt mondotta ki, hogy «a telekkönyvi első birtokos azon tényből, hogy a telekkönyvek behozatala alkalmával a telekkönyvbe birtokosul bejegyezett jogokat, különösen az *elbirtoklásra* semmi jogot nem formálhat» és pedig azért nem, «mivel az első felvétel csak a tényleges állapotot tünteti ki».

Nézetem szerint ezen elv a telekkönyvek készitését tárgyazó utasitáson alapszik, mely szerint a helyszinelés akként keresztül viendő, hogy az uj telekkönyvbe a tényleges birtokosok jőjjenek be; de nem alapszik a polgári törvénykönyvnek a nyilvánkönyvi jogok megszerzésére és átváltoztatására vonatkozó intézkedésein, legalább nem egészen. Ezen elv merev alkalmazása a telekkönyvi intézmény előtt már létezett jogszerü és jóhiszemü birtokosra joghátrányt foglal magában.

A kérdés megvitatása annál inkább megérdemel egy kis figyelmet, mivel tudomásom szerint az első birói karban számosan vannak, kik a fentebbi elv merev alkalmazását nem vélik a törvényből kellőleg indokolhatónak.

Köztudatu tény, hogy az erdélyi részekben a telekkönyv uj intézmény, alig 5–7 éves. Ezen intézmény előtt tömérdek birtok volt, mely *érvényes czimen* nyugodott. Az ily birtok birtokosa, mint jogszerü, jóhiszemü és valódi birtokos e helyszinelés alkalmával bejött az uj telekkönyvbe, az *A.* lapra, s itt folytatta birtoklását, melyet a telekkönyvi intézmény előtt évekkel, adásvevés, csere, ajándékozás, hagyomány stb. szóval a prtkönyv 316. §-nak megfelelő érvényes czimen birt.

Ezen telekkönyvi első birtokosok legalább is $^5/_8$ részben a mai napig az *A.* lapon vannak bejegyezve, azt hivén, hogy ezen «bejegyzés» az «a bejegyzés», melyről a prtkönyv 321. §-a szól, mely szerint a nevüken álló ingatlanok iránti dologbani jognak jogszerü birtokosai továbbra is ők; őket és nem mást illeti a prtkönyv 322. §-ban felállitott azon elv, «hogy a birtokjog azt illeti, ki a telekkönyvben a dolog birtokosául van «bejegyezve.»

Nem csak ezt hitték, de hitték azt is, hogy a telekkönyvi intézmény előtt már meg volt, s az uj telekkönyvben csak tovább folytatott birtok, teljesen megfelel a prtkönyv 1460. §-ban irt birtoknak, mert hiszen magát a dolgot *valósággal* birják, birtokuk *jogszerü, johiszemü és valódi.*

Bár az épen elébb hivatolt törvény az ily birtokot az elbirtoklásra alkalmasnak itéli, a főtörvényszék által felállitott elv szerint az ily birtokból nem lehet ám semmi jogot formálni, az elbirtoklásra épen nem, és pedig azért nem, mivel «az első birtokos csak a tényleges állapotnak a személyesitője».

Magam is azok közé tartozom, ki az első birtokost, bizonyos körülmények között ily erősen megszoritani nem akarom. Nem akarom e törvényből.

Min alapszik az elbirtoklás? A prtkönyv 1460. és 1465. §§-ban előirt tényleges kellékek mellett: *a tényleges, (phisihai) birtokláson* ki birtokolhat el? Épen a most hivatolt §§-ban megszabott kellékek mellett: *a birtokos* Amde a prtkönyv 321. és 322. §§-ai szerint a telekkönyvi első birtokos, kinek birtoka már a helyszinelés előtt *jogszerü, jóhiszemü és valódi* volt az *A.* lapra történt «bejegyeztése» után is birtokának előbbi minőségét el nem vesztette, ő tehát olyan *birtokos,* a ki elbirtokolhat, hiszen mellette az érvényes czim jogszerü vélelme is harczol.

A prtkönyv 1467. §-a már «bekebelezésről» szól. Ezen §. szerint már nem elég «a bejegyzett», hanem «bekebelezett» birtokos kell; az ilyen «bekebelezett» birtokos tud elbirtokolni. A «bejegyzett» nem. Ez ugyan nincs apodictice kimondva, de a «bekebelezett» és «bejegyzett» lehet két különböző dolog. Nézet dolga. Lehet ha a főtörvényszéki elv is itt baziroz.

Az első birtokos a szó ethimologiai értelmében «bejegyzett» és nem «bekebelezett» birtokos. Ekként «bekebelezett» birtokos csak az, ki a telekkönyvek közzé tétele után birói határozat alapján a *B.* lapon lett bekebelezve. Az ilyen már képes elbirtokolni, de az *A.* lapra «bejegyzett» különben már előzőleg jogszerü és jóhiszemü birtokos nem, bár a prtkönyv 1460. és 1465. §-ainak hajszálig megfelelő birtoka van. Én részemről «bejegyzett» és «bekebelezett» közt elvi különbséget nem látok.

Erit mihi magnus Appollo, ki megmagyarázza, hogy miért nem bir elbirtoklási képességgel az *A.* lapon lévő fentebbi tulajdonságu első birtokos?

Elismerem, hogy a helyszinelés a tényleges birtoklást tünteti fel. De azt gondolom, hogy az ugyan akkor «bejegyzett» birtokos, kinek korábbi birtoka jogszerü, jóhiszemü és valódi volt, s ilyen maradt az uj telekkönyvben is, a prtkönyv 1460. és 1465. §-aiban irt föltételek mellett, ha a perrendén a telekkönyvezés előtt szerzett *érvényes czim* bebizonyittatott, nem jöhet más tekintet alá az elbirtoklási jogosultságra nézve, mint a *B.* lapon később «bekebelezett» uj birtokos.

Ebből kifolyólag, a legelől ismertetett elvet csak azon első birtokosokra vélném alkalmazandónak, kik *czimet* és jogos *szerzés módot* bizonyitani nem tudnak.

Ezekre nézve a rendes elbirtoklási idő a rosszhiszemüség esetét kivéve 30 év; mig az érvényes czimmel biró többi első birtokosokra a hirdetményi határidő lejártától számitandó 3 év, ép ugy, mint a szintén érvényes czimmel biró *B.* lapon «bekebelezett» későbbi birtokosokra nézve.

Ohajtandó lenne, hogy biró társaim közül többen szóljanak e tárgyhoz.

Beszterczén, 1880. február 29.

Szász Dénes,
kir. törvényszéki biró.

A Franklin-Társulat magyar irod. intézet és könyvnyomda kiadásában (**Budapest,** egyetem-utcza 4. szám) megjelent:

BÉLYEG ÉS ILLETÉK-SZABÁLYOK.
A legujabb időig terjedő törvények és kormányrendeletek szerint. Összeállitotta *Dr. Mariska Vilmos.* Második kiadás 1879. Füzve 1 frt.

A MAGYAR BÜNTETŐ-TÖRVÉNY MAGYARÁZATA. Irta *Schnierer Aladár.* I. füzet 60 kr. II. füzet 80 kr. III. füzet 1 frt.

MAGYAR PÉNZÜGYI TÖRVÉNYISME. Folytonos vonatkozással a magyar államháztartásnak 1868-tól 1875-ig terjedő tényleges eredményeire irta *dr. Mariska Vilmos.* Második bővitett kiadás 1877. Füzve 3 frt 60 kr.

MAGYAR MAGÁNJOG MAI ÉRVÉNYÉBEN KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A GYAKORLAT IGÉNYEIRE. Irta *Zlinszky Imre.* I. füzet. A magyar magánjog általános része 1 frt 20 kr. II. füzet. A magyar magánjog különös része 1 frt 80 kr. III. füzet 1 frt.

TÉTELES EUROPAI NEMZETKÖZI JOG. — Irta *Dr. Apáthy István.* Füzve 3 frt 60 kr.

Franklin-Társulat nyomdája.

Tizenötödik évfolyam. 13. SZ. Budapest, 1880. márczius 26.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA: *Wesselényi-utcza 4. sz., I. em.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztőkhöz.

TARTALOM: A birói kinevezések és előléptetések. Günther Antal ügyvéd urtól. — A polgári házasság behozatala hazánkban. Timon Akos jogakadémiai tanár urtól. — Heti szemle. — Külföldi jogélet. — Törvénykezési szemle: Pár szó a magyar bíróságok itéleteinek külföldön való végrehajtása kérdéséhez. Dr. Weiss Ignácz brassói ügyvéd urtól. — Különfélék.

MELLÉKLET: Curiai határozatok.

Előfizetési felhivás!

Lapunk azon t. előfizetőit, kiknek előfizetési ideje e hó végével lejár, felkérjük, hogy további megrendeléseiket lehetőleg rövid időn sziveskedjenek eszközölni, nehogy a lap küldésében fennakadás történjék. *A kiadó-hivatal.*

A birói kinevezések és előléptetések.

XII.

Emlitettük az együvé tartozás ama hatalmas érzetét, mely az angol birói és ügyvédi kart áthatja s mely a bíróságok testületi szelleme mellett oly kiváló befolyást gyakorol a birói kinevezésekre, hogy alig volt lord cancellár, ki azzal ellentétbe helyezve magát, kinevezési propositióiban nem e testület közvéleménye tolmácsának tekintette volna magát. Visszatérünk e körülményre ezen alkalommal, mert az angol birói és ügyvédi kar között létező emez erkölcsi kapcsolatra nézve állitottuk, hogy az oly mérvben, mint itt tapasztalható, talán még csak Belgiumban található fel, s az *Independance Belge*-nek ma hozzánk érkezett számában egyik megható nyilvánulását látjuk a belga ügyvédi és birói kar között angol példák behatása alatt kifejlődött nemes collegiális érzelemnek. Nem mellőzhettük ennek bár csak rövid és utólagos felemlitését is, utalva az alant közlött idézet tartalmára s a kik fejtegetéseink irányát figyelemmel kisérték, bizonyára kellőleg méltányolni fogják tudni azon más viszonyok szempontjából talán sajátszerünek feltünő körülményt, hogy valamely állam legfőbb birói kara, midőn a székhelyén müködő ügyvédi testület elnökének halála tudomására jut, elhalasztja megkezdett ülését, miután előbb ezen ülésben kifejezést adott eme legfőbb bíróság elnöke azon fájdalomnak, melyet e halálozás a birói karban okozott, kiemelvén az igazságszolgáltatás terén, bár más körben szerepelt jogász-collega érdemeit. Ugyanezt tolmácsolja a főügyész, és az ügyvédi kar egyik tagja ugyancsak a bíróság ezen nyilvános ülésében mond köszönetet a rokonszenvü az elismerés és az együvétartozás ezen eclatans bizonyitékának nyilvánitásaért. [1]

Nem szükséges mondanunk, hogy mily erőteljessé válhatik ily nagytekintélyü testületnek közvéleménye, mely természetszerüleg élénken nyilatkozik minden alkalommal, valahányszor a birói és ügyvédi testület érdekeiről van szó. Főleg a kinevezések esetében. És, mert épen az idézett példát közli az emlitett belga lap legutóbbi száma, — talán nem lesz érdektelen, ha felemlitjük, hogy Angliában a jogásztestület közvéleménye a birói kinevezések tekintetében döntőleg nyilatkozott már akkor is, midőn a kinevezésekre az államfő tanácsosai együttesen befolytak, midőn a birói állások betöltése még nem volt oly féltékenyen őrzött garantiákhoz kötve, mint van ma, s midőn a nyilvánosság és az ellenőrzés még nem fejlődött ama hatalommá, melylyel az napjainkban tényleg bir.

Hozzá kell azonban tennünk azt is, hogy a kinevezések ritkaságánál fogva az angol birói és ügyvédi közvélemény nem igen jön zavarba, ha üresedés áll be, a legkiválóbb barrister kijelölése tekintetében, kinek nyilvános szereplését az igazságszolgatás terén hosszu évek során közvetlenül van alkalma szemlélnie. Igy *Holt*-ról beszéli Campbell, hogy Vilmos király minisztereivel együtt a legkiválóbb és legtanultabb jogászokat akarta a bench biráivá kinevezni, minthogy a korábbi birák corruptiója és képtelensége volt egyik legfőbb oka annak, hogy a nemzet a dynastia megváltoztatására határozta el magát. Hosszas és beható tanácskozások tartattak, s hogy minden pártfogolás lehetőleg kizárassék, elhatároztatott, hogy minden privy councillor tizenkét jelöltet állitson össze egy lajstromon, kiket legalklamasabbaknak vél a tizenkét birói állás betöltésére. Természetesen azok birtak igénynyel a kineveztetésre, kik a legtöbb szavazatot nyerendették. És csodálatos, minden privy councillor lajstromán az első helyet Holt foglalta el, mert, mint Campbell hozzáteszi, ily nagy volt jogászi reputatiója, és ily nagy becsülést volt képes magának kivivni a közélet terén. [2]

[1] *L'Indépendance Belge.* 20. Mars 1880. Une manifestation touchante a eu lieu jeudi matin à la première chambre de la cour de cassation. En ouvrant l'audience. M. le premier président De Longé s'est exprimé en ces termes: «La cour a reçu ce matin notification du décès de M. Dolez père. Comme j'ai eu l'honneur de le dire récemment, alors que nous espérions encore voir le malade se retablir, l'honorable bâtonnier a été associé à nos travaux pendant un espace de 44 ans. Dans cette enceinte, pas n'est besoin de répéter de quelle autorité jouissait sa parole. Maître Dolez, avocat savant et probe, restera l'une des grandes figures de notre barreau. La cour s'associe tout entière à la douleur qu'insprire la perte d'un tel homme. *Elle a résolu de rende témoignage de ses sentiments en levant immédiatement la séance de ce jour.* Si les avocats plaidants n'y voient pas obstacle, l'affaire qui se trouve au rôle est renvoyée au 8 avril.»

M. Faider, procureur général, qui occupait le siége du ministère public, s'est levé et a prononce les paroles suivantes: «Le parquet s'associe avec une douloureuse effusion aux nobles paroles de M. le premier président. Par la resolution qu'elle vient de prendre, la cour rend un juste hommage *à l'avocat* qui a illustré le barreau belge pendant plus de cinquante ans et qui n'a cessé de prendre la plus large part à nos travaux: elle honore l'orateur parlementaire, le président de la Chambre, le ministre d'Etat, parvenu aux plus hautes positions du pays sans vouloir se séparer un seul instant de nous, sans vouloir nous priver un seul instant du secours de sont talent, des seductions de sa parole, des charmes de son caractère. On peut dire de lui qu'il fut tout, mais avocat par-dessus tout et toujours. Pour moi, messieurs, son plus ancien et son plus fidèle ami, l'émotion m'arrête aujourd'hui. L'ayant si bien connu, j'espère pouvoir vous parler de lui comme il le mérite et *consacrer dans une de vos audiences solennelles le souvenir d'un homme* aimé de vous tous et qui vivra parmi nos gloires nationales.»

M. Orts, avocat à la cour de cassation, qui était à la barre, a demandé la parole et a remercié la cour et le parquet au nom du barreu de l'hommage qu'ils venaient du rendre à la mémoire de M. Dolez.

[2] Campbell. *The lives of the Chief Justices of England.* II. 400. l. William and his ministers were laudably to elevate to the bench the most learned and upright men that could be found in the profession of the law, the corruption and incompetency of the judges having been one

És azóta, mint Cox mondja, a kartársi approbatio előfeltétele Angliában valamely birói kinevezésnek. A birák egy igen eszélyes szabály folytán, igy szól Cox, azok közül választatnak, kik kitünőségre tettek szert a törvénykezés terén és a kik legalkalmasabbaknak jelöltetnek ki ezen állásra kartársaik approbatiója által. [3]

Az angol alsóbb birói szervezetet a county courts képezik, melyek egy bíróból állanak, ki a barristerek közől a lord cancellor által hét évi ügyvédi gyakorlat után neveztetik ki. Ezen birói állásból a központi bíróságokhoz szintén soha nem történik előléptetés. Csupán az történt meg, főleg korábban, hogy egyes tekintélyesebb ügyvédek ideiglenesen valamely county court vezetésével bizatván meg, később a westminsteri bíróságok tagjaivá neveztettek ki. De ezek rendes county-courts birák nem voltak.

A county-courts különben igen jelentéktelen szerepet játszanak az angol birói szervezetben, ha a grófsági bíróságokat azon decentralisált organismussal hasonlitjuk össze, melyet a continens birói hierarchiáiban tapasztalunk. Az angol biráskodás sulypontja tényleg a központi birói szervezetben nyugszik és eltekintve a grófsági bíróságoktól, a vidéken polgári és bűnügyekben müködő esküdtszékek a központi törvényszékek kiküldött utazó biráinak vezetése alatt állanak. Az assizeken elnöklő birákat az illető kerületekben a meghatározott időszakban a Londonban müködő ügyvédi kar egyik-másik tagja várja, kik a feleket jogügyeikben képviselik. Ekként a központi igazságügyi administratió és a helyi igazságszolgáltatás között nemcsak a kellő össze függés jön létre, hanem az igazságszolgáltatásnak oly egyöntetüsége áll elő, melyet még a legfegyelmezettebb bureaucraticus birói szervezettel ellátott államokban sem igen találunk fel. [4]

És nem a szervezetnek a minutiosátásokig kidolgozott tökélye és mechanicus együtt müködése idézi elő azon összhangot, melyet Anglia igazságszolgáltatásában tapasztalunk, hanem ősi intézményeknek hagyományos gyakorlaton alapuló és a nép jogérzetével párhuzamosan fejlődött müködése, ugy hogy mig egyfelül azt látjuk, hogy az igazságszolgáltatás gyupontját képező jogászelem a maga erkölcsi befolyását érezteti a legfelső és a legalsó birói forumok müködésében, és ezen elem által alkotott központból nyeri fényét és világát az igazságszolgáltatás társadalmi rétegek szerint szervezett legfőbb és legalsó organumainak tevékenysége: a tulajdonképeni éltetadó erő magában a társadalom e két rétegének nobile officiumként gyakorolt közremüködésében rejlik, és csak igy történhetett meg, hogy az angol biráskodás, melyet az organismus középpontján szakszerüen képzett hivatalnok birák vezetnek, legszélső két rétegében a társadalmat repraesentáló elemek attributuma maradt, és nem érvényesülhetett azon bureaucratismus, melyet más államoknak hivatalnok birák által vezetett igazságszolgáltatási szervezetében annak minden igén keresztül fokozatosan kifejlődni és megkövetelni látunk.

Günther Antal.

of the chief grounds on which the nation had resolved upon a change of dynasty Great deliberation was necessory for these purpose and fortunately there was time to devote to it. Judicial business had ben entirely suspended since the late King's flight; and durring Hilary Term, which ended on the 12 th of February, all the courts of in Westminster Hall had been closed. After many consultations, — to avoid all favouritism, the following plan was adopted: that every privy councillor should bring a list of the twelve persons, whom he deemed the fittest to be the twelve judges; and that the individuals who had the greatest number of suffrages should be appointed. It is a curions fact, that hawsœver the lists of the different privy couucillors varied, they all agreed in first presenting the name of sir John Holt; — such was his reputation for Law, and in such respect was he held for his consistent carcer in public lifa.

[3] HOMERSHAM COX. The British Commenwealth. By a rule well understood, the judges are chosen from among those, who have attained eminence at the bar and who are, for the most part, marked ont for their offices by the approbation of their professional brethren.

[4] HOMERSHAM COX. *The British Commenwealth*, 324. l. These arrangements for the administration of justice have remained nearly the same in effect to this day, and a further slep has been taken towards the dezentralizing the administration of justice by the recent establishment or rather reconstitution of County Courts, for the adjudication of causes which could nos without undne expense and delay be prosecuted in the central tribonals.

The system by which assizes are held before the judges of the highest Courts of common law. travelling from one chief town to another throughout the kingdom, is one of the many instances of the ingenuity and soundness of judgment which characterize our ancient political institutions. By the contrivance of assizes the advantage of local adjudication in combined with that of securing for the administration of justice the most eminent legal talent and experience. The judges of assize ase attended on their circuits by the counsel of the commen law bar who practise in London in term time, and thus the *practice of the local and central Courts bronght into uniformity, in a degree, which would be otherwise unattainable.*

A polgári házasság behozatala hazánkban,

tekintettel STEHLO KORNÉL-nak: *Törvényjavaslat a házasság megkötésének és felbontásának feltételeiről* irt müvére.

A polgári házasság intézménye a modern európai társadalomban a franczia forradalom szüleménye, jólehet eredetére nézve a kereszténységnél régibb, mert már az antik világ, a görögök és rómaiak ismerték azt, mennyiben a házasságot minden vallási elemtől megtisztitva, mint a magánjog körébe tartozó polgári kötést fogták fel. A római birodalom bukása a polgári házasságkötési jog bukása is. A keresztény egyház a házasság nagy jelentőségét az emberi társadalomra felismervén, szentséggé emeli azt s mint tisztán vallási ügy felett a törvényhozást és törvénykezést kizárólag magának vindikálja. Az egyház ezen törekvését csak lassan, több rendbeli akadályokba ütközve valósitja meg, de mindenesetre sokkal könnyebben Európa nyugatán, mint keletén, mert nyugaton a világi hatalom az egyházat ezen törekvésében mindjárt kezdetben készségesen támogatja. Az egyház kebelébe áttért barbár népeknél a házasság vallási intézmény s mint ilyen az egyházi hatalom körébe tartozónak tekintetik a házasságra vonatkozó törvényhozás és törvénykezés kizárólag az egyházi hatalom részéről gyakoroltatik, a világi hatalom legfeljebb csak az egyház támogatására lép fel ezen ügyben. Téves volna azonban azt hinnünk, hogy a házasságok a középkorban kizárólag egyházilag köttettek, sőt ellenkezőleg az ujabbi kutatások kétségtelenné teszik, [1] miszerint a házasságkötés polgári formája az ugynevezett világi egybekelések Laiencopulationen) az egész középkoron át divatoztak, majdnem azt mondhatni, itt-ott a szabályt képezték, és az egyház teljesen biztositva látta az ő lefolyását, ha csak ezen polgárilag kötött házasságok utóbb egyházilag is megáldattak. Oka ennek egyszerüen abban fekszik, hogy az egyház a római jog azon alapelvét consensus facit nuptius elfogadván, mindenütt, hol a házasfelek egybehangzó akarat nyilvánitása constatálható volt, a házasság érvényességét elismerni kénytelenült; a tridenti zsinatig tehát, a midőn a házasságkötés egyházi formája mint érvényességi kellék előirva lön az egyház közremüködése nélkül kötött házasságok folyton érvényeseknek tekintettek épen maga az egyház részéről. Mindennek daczára a középkorban nem lehet szó polgári házasságról, mert az szükségkép feltételezi, hogy az állam egyrészt magasztos hivatásának, feladatának tudatával birjon, másrészt tudatával birjon az egyház irányában elfoglalt állásának, vagy más szavakkal az egyház és állam feladatköre müködési tere öntudatosan elkülönitve legyen. A középkorban egyik nem volt meg. A fejletlen államélet mintegy természetszerüleg hozta magával, hogy az egyház egyszersmind állam is, állami funktiókat végez, minden erkölcsi és egyéb közérdekeknek gondozója és szabályozója, de viszont az állam az egyházat müködésében gyámolitja, az

[1] Lásd különösen: FRIEDBERG: *Das Recht der Eheschliessung*; SOHN. *Das Recht der Eheschliessung*; SCHENLL: *Die Entwickelung des kirchlichen Eheschliessungsrechtes.*

egyház ügye egyszersmind állami ügynek tekintetik. Innen az állam és egyház azon sajátos belső kapcsolata, mely a középkort annyira jellemzi, s mely lehetetlenné tevé, hogy a kettőnek feladatköre müködési tere egymástól öntudatosan elkülönittessék. A reformatióval mindez lényegesen megváltozik. Az államnak az egyházzal concurráló ethikai hivatása előtérbe nyomul. A protestans egyházak keletkezése az államnak az egyházzal addig fenálló azonosságát megszünteti, mi szükségkép a kettő közötti viszony mérlegelésére vezet.

Timon Ákos,
jogakadémiai tanár.

(Folyt. köv.)

Heti szemle.

(A kincstári ügyigazgatóság uj szervezete. — Hausner felolvasása a párbajról és sajtótörvény módositása. — Ha nincs fa, nincs igazság. — A *Magyar Themis* és ismét HERCZEGH magánjoga. — NEUMANN SÁNDOR müve. — A képviselőház jogügyi bizottságából. — A Curia kitüntetése. — A telekkönyvi törvény reformja. — Legujabb semmitőszéki plenáris határozatok.)

A hét egyik fontos eseménye, hogy a *kir. kincstári ügyigazgatás újjászervezése* elhatározott ténynyé vált. Sok volna e téren teendő, melyeket az inkább formális uj szervezés pótolni nem fog. A kik a birói pályán müködnek, naponkint fájdalommal tapasztaljuk, hogy a kir. kincstár — tisztelet a kivételeknek — mily gyönge védelemben részesül. És ennek megvan a természetes indoka. A kir. kincstári ügyigazgatóság az állam millióinak védője, annak a kipróbált legkitünőbb jogászokból kellene egybeállittatnia, s hogy azok e térre vállalkozzanak, fényesen dijaztatnia. De e helyett mi történik? hitvány fizetés, s kevés remény az előmenetelre az, mely az ügyigazgatóság hivatalnokainak sorsát jellemzi, ennek azután természetes következménye, hogy nem sok válogatni való van, s e krajczáros gazdálkodás iszonyú károkat okozhat és okoz is az államnak, mely kellő védelemben nem részesül. Az új szervezet lényege, hogy a vidéki ügyészek megszüntetnek, s az egész kezelés a központban egyesül. Ez segiteni fog a munka alaposságán, mert tagadhatlanul a vidéki ügyészek a leggyöngébbek, kik minden felügylet nélkül dolgozván, gyakran a legnagyobb szarvas hibákat követték el. De más részről a centralisatiónak igen sok és nagy árnyoldalai is vannak. A legtöbb esetben a per vitelére mulhatlanul szükséges a helyi viszonyok ismerete, szükségesek részletes adatok, a bizonyitékok beszerzése s. a. t., mi a központból, midőn még szakértő közeggel sem rendelkeznek a vidéken, kitől felvilágositást nyerhetnének, vagy ki az adatok s bizonyitékok megszerzése körül jogászi szakértelemmel eljárni képes lenne, igen nehéz feladat, s ha eddig jogkérdés felfogása körül volt a hiba, most a ténykérdés körüli hiányok fogják a perveszteséget okozni. E mellett a nyilvántartás oly roppant területen oly nehéz, s általában az egész apparatus mozgása oly nehézkes, mely mindenkinek, kinek a per viteléről, minden per egyes bonyodalmai, vagy phasisairól, a határidők számos voltáról csak fogalma van, egyszerre nyilvánvalónak tünik fel. Végre a centralisatio hátránya a kijátszás könnyüsége az adós részéről. A kir. jogvédnek nincs közege, mely az adóst e részben ellenőrizné, mely helyben lévén előre értesülve a veszélyről, mely egyes esetekben fennforog, s megtenné a kellő lépéseket, bürokratice leöröltetik az egész, s ha a kincstár nyertes lesz, nincs honnan kielégitést szereznie. Azért nézetem szerint a vidéki ügyészségekre mulhatlanul szükség van, maga e szükség adott azoknak lételt, s ennélfogva változtatott meg a Bach-korszak centralisált szervezete a vidéki ügyészségek felállitása által, s ha ez intézmény czélszerünek nem bizonyult, a hiba nem az intézményben, hanem az egyénekben rejlett, s ennek ismét oka az volt, hogy azok silányan lévén fizetve, meg nem választathattak. Adjanak csak egy vidéki ügyésznek felelőssége, munkája, s azon ismeretekhez, melyekkel birnia kell arányban álló 2500—3000 frt fizetést, s a vidéki birói s ügyvédi kar legjelesebbjei fognak vállalkozni a pályára, és a kiadási többlet nem veszteség, hanem nyereség lesz a kincstárra, mert ügye kellőleg meg lesz védve, s a védő hibája, vagy a központosittatott szervezet nehézkessége folytán nem fog oly nagy veszteségeket szenvedni, mint eddig tapasztaltuk.

Hausner Ottó képviselő Bécsben felolvasást tartott a párbajról. Röviden jelezve történetét, kiemelte, hogy az ó-kori népek nem ismerték a párbajt, mely a keresztény-germán istenitéletből keletkezett s csak a törvényhozás hibái folytán tartotta fenn magát napjainkig. Korunk kiválóbb becsületbeli kérdéseit érintve, szónok áttért az eszközökre, melyek ez átöröklött baj orvoslására alkalmasak. A törvénynek nem szabad oly büntetéssel való fenyegetést tartalmaznia, mely az uralkodó erkölcsökkel nagyon rideg ellenmondásban áll s melynek nem alkalmazása a jogérzetet a legélénkebben kárositja. A mig egy pofonütés a sértőt nem teszi ki a társadalom megvetésének, a sértett mindig az önsegélyhez fog folyamodni, mert a törvény és szokás nem védik, hanem cserben hagyják s igy maga kénytelen magán segiteni. A papok prédikáczióinak hatástalansága a párbaj körül onnan magyarázható ki, hogy ugyane papok a sokkal átkosabb tömeges párbaj, a háboru ellen, mely az állampolgárok végső erejének megfeszitésével folytattatik, nem ugyanily buzgalmat tanusitanak. A mig tehát a háboru permanensnek nyilvánittatik, a mig — mint az istenitéletnél maga az isten hivatik a «jó ügy» tanujává, a mig a hátultöltő fegyver sikerei az «isteni rendeltetés»-nek tulajdonittatnak, s a mig a templomokban azért tartanak Tedeumot, mert valamely helyen 50,000 ember lemészároltatott, — addig a papok prédikáczióinak nem lesz sikerök a párbaj ellen, mely az egyes ember harcza saját becsületeért. Az önsegély akkor szünik meg, ha majd a becsületsértés elleni törvények teljes védelmet nyujtanak. Szónok azt ajánlja, hogy becsületbiróság alakittassék a becsületsértések szigoru fenyitésére. De különösen fontos esetekben, melyek a családi élet homályából valók s a kibékülést föltétlenül kizárják, egy átmeneti időre a biróság engedélyt adhatna a párbajra. Korunknak azonban nincs képessége a törvényalkotásra, s igy a tizenkilenczedik század valószinüleg véget ér a nélkül, hogy a párbaj helyére valami jobbat tett volna. «Mérsékeljük tehát — végzi szónok beszédét — örömünket a tudomány uj vivmányai felett, ne legyünk nagyon büszkék tudásunkra és hatalmunkra, mert eddig egyetlen egy nagy társadalmi kérdést sem oldottunk meg és ott, a hol azokat, kik egymást nem gyülölik, a háboru, és azokat, kik dolgozni akarnak és birnak, az éhség fenyegeti, ott eltünik a párbaj parányi pontja az emberi nem komor felhőiben.» E felolvasás azért érdemel kiváló figyelmet, mert gyakorlati szempontból fogja fel a dolgot. A párbaj ellen bármily szigoru törvény hozatik, az végrehajtva ritkán lesz, s ha kellő szigorral végrehajtatik, a legnagyobb igazságtalanságot szüli. Legtöbb esetben tönkre teszi egy egyén, gyakran egy család existentiáját, kinek fejét a társadalmi viszonyok nyomorusága kényszeritett a fegyverhez folyamodni. Mit tegyen, polgári uton keresse becsületét? fizet ellenfele 100, esetleg 25 frtot. Egy tisztviselő, ügyvéd vagy bármely intelligens ember összehunczfutolásáért egyenlő elégtételt kap, egy minden börtönt kipróbált juhászszal, akár egyiken, akár a másikon esik meg a dolog, az igazságot egyenlő sommában mérik. S ha sajtó utján sértetik meg, kap oly fényes elégtételt, mint legközelebb kapott a székesfehérvári adófelügyelő, kiről nem mondott többet az illető czikk, mint hogy «szemérmetlenséggel követeli, hogy a megyei és városi tisztviselők fogdmegek módjára huzzák le saját honfi társaikról a foltos ruha darabokat s vegyék ki szájukból az utolsó falatot, hogy ehhez minő lélek kell, azt csak az tudná meg-

*

mondani, ki az ily gazemberek bensőjének tanulmányozását tett életczélja egyik feladatává.» S az illetőt, jóllehet az adófelügyelő ellen bizonyitani mit sem tudott, felmentették. Ez a nép szava, mondják, mely elitéli a jelen adóbehajtási rendszert, ez szolgálhat indokul felmentésre általános, bármily szigoru vádak ellen, de hogy egy ártatlan egyén szenvedjen a rendszer s mások visszaélései miatt csorbát becsületében, oly logica, mely önkénytelenül eszünkbe hozza az egyszerü magyar ember ama mondását, midőn minden érvből kifogyva mondá: «azért mégis hunczfut a német.» Azonban ugy látszik *Tisza* nem riad vissza a jogügyi bizottságban szenvedett vereség miatt s a sajtótörvény reformját minden áron keresztül kivánja vinni. Erre mutat, hogy már a javaslatot munkába is vétette, s annak készitésével *Csemegi Károly* legfőbb itélőszéki tanácselnököt bizta meg.

A napi lapokból felemlitjük az *Egyetértés* egy közleményét, mely ha valóban igaz, igen szomoru. E közlemény következő:

«Ha nincs fa — nincs igazság. Egy debreczeni ügyvéd tegnapelőtt bizonyos peres ügyben H.-Böszörménybe ment, és ott a délelőtti órákban meglátogatta a járásbiróságot; nagy meglepetésére azonban a hivatali helyiségben a szolgán kivül senkit sem talált. Ügyvédünk bátorkodott aztán azt a kérdést intézni a szolgához, hogy mikor jön hivatalba a járásbiró ur? A szolga a ki szintén épen távozni akart, röviden azt válaszolta, hogy hát mióta elfogyott a fa, a tekintetes ur nem szokott a hivatalba járni. Nem volt mást mit tenni, mint felkeresni saját lakásán a járásbiró urat, a ki őszintén csakugyan előadta, hogy a miniszterium csak bizonyos meghatározott mennyiségü tüzifát engedélyez, az pedig már február elején elfogyván, a hideg hivatali helyiségben dolgozni nem lehet. Igy esik, hogy a miniszterium bölcs intézkedése folytán H.-Böszörményben, mivelhogy nincs tűzifa — nincs «igazság» sem. A tót is azt mondta egykor: ha nincs piz, igyál viz.»

Hogy az idei páratlan hideg télen az átalányozott fa már februárban elfogyott, azt természetesnek tartjuk, de természetesnek tartjuk azt is, hogy a miniszter a hiány pótlásáról gondoskodott. Ennek igy kell lenni, különben már az ország más részéből is hallottunk volna panaszt, s igy ha Böszörményben valóban meg van a panaszolt kalamitás, annak oka csakis a járásbiró lehet, ki annak idején az e részben kellő felterjesztést megtenni elmulasztotta.

A *Magyar Themis* mult heti száma mindössze két czikkből áll. A vezérczikk APÁTHY-nak a jogügyi bizottságban tett előterjesztését tárgyalja, melyben igen szépen, alaposan és világosan vannak szem elé állitva a csődtörvény alapelvei. A másikban DEL'ADÁMI folytatja kritikáját HERCZEGH magánjoga felett, s ezuttal szerepe igen is háládatos volt, mert a codificatio történetéről szóló rész, melyet itt birál, a munka leggyöngébb része, melynek nagy részét üres phrasisok s ellenmondások egész tömege képezi, melyeket Del'Adámi kizsákmányolni nem is mulasztott el, és dicséretére legyen mondva — káromkodásait igen homeopatikus mérvben használta fel, csak ott vált tőle némileg izgatottá, midőn Hoffmann törvény tervezete felett, melyet Herczegh dicsérettel halmoz el, tör pálczát. Herczegh munkájáról lévén szó, el nem mulaszthatjuk felemliteni, hogy valamint határozottan rosszaltuk azt a kritikát, mely a müvet feltétlenül elitéli, ugy nem találjuk helyén az ilynemü reclamokat sem. Egy szaklap szerkesztőjének szük saját lapjának tere s más lapba megy reclamot csinálni. Ez ugy hiszszük a szerzőnek sem válik előnyére, kivált ha a munka dicséretes oldalai után abban olynemü kisebbnek mondott hibát fedez fel, mint Kun László ur e czikke végén, hogy ugyanis Herczegh azt állitja, hogy a hiteles helyek jelenleg is léteznek, mint ilyenek. Ez nem kis hiba, ez nagy hiba, mert az, ha főleg anár tankönyvben olyat tanit, mi a positiv törvénynyel ellenkezik, ez a legmegrovandóbb hibák egyike, pedig ez eset épen ilyen, mert a közjegyzői törvény a hiteles helyek intézményét eltörölte, s igy azon állitás, hogy azok ma is léteznek, nyiltan ellenkezik a positiv törvénynyel, pedig annyit, hogy legalább ezt tudja, tanártól, főleg ha jogi müvet ir, méltán megvárhatunk.

Igen érdekes mü jelent meg *Dr. Neumann Sándor* ügyvédtől, mely a sorsjegyek és értékpapirok elárusitásáról szól.

Szerző mindenekelőtt a járadék-tervekkel foglalkozik, melyekkel a különféle bankházak vállalkoznak, kiknek már czégük is kijátsza a törvény világos rendeletét és a közönség káprázatását czélozza. E káprázat folytatását leli a járadékpapirok kiállitásában, melyek szintén a kevésbbé beavatottak félrevezetésére vannak rikitóan összeválogatva, ugy, hogy a hatás minél nagyobb legyen és a lépre minél több madár ragadjon.

A játékterv rendszerint azt tartalmazza, hogy az alólirt bankczég késznek nyilatkozik 800 frt mint első részlet és 50 egymás után következő 70 frtos részlet fizetése mellett (tehát összesen 4300 frtért) a vevőnek 3000 frt magyar aranyjáradékot, mely adómentes kölcsön 6 %-ot kamatoz aranyban és a magyar állam által van kibocsátva és biztositva, ezenkivül pedig 3 drb (körülbelül 140 frtot érő) sorsjegyet kiszolgáltatni az összes kikötött részletek teljesitése után.

Ha tehát a járadék 95 frttal jegyeztetik, a 3000 frtos járadék valóságos értéke 2850 frt; a három sorsjegy értéke legfeljebb 140 frt, vagyis a vevőnek részletekben fizetendő 4300 frtja ellenében a neki kiszolgáltatandó érték 2990 forintra rug. A vevő tehát 1310 frttal fizet többet, mint a mennyit fizetnie kellene. Ezenkivül a járadékterv rendesen még más «előnyöket» is nyujt a bodog vevőnek. Az eladó bankház kötelezi magát 15—20 sorsjegyet (érték 1800 frt) egy husztagu társaság számára megvenni, azokat a részletfizetés 50 havi tartama alatt megtartani. Az ezekre pedig netán eső nyereményeknek huszadrészét a vevőknek kiszolgáltatni. A kimutatott 1310 frt többlet tehát azért fizettetik, hogy a vevő egy huszadrészben játszhassék az 1800 frt értékü sorsjegyekre. Az összes 20 résztvevő tehát azért, hogy 50 hónapig játszhassék a 20 sorsjegyen fizet 20-szor 1310 frtot, vagyis összesen 26,200 frtot. A föltételek, melyek mellett a sorsjegy netáni nyereménye ki- vagy ki nem szolgáltatik, széditően bonyodalmas.

A kérdésnek magánjogi szempontból való tárgyalásával is kiváló alapossággal foglalkozik szerző és számos gyakorlati példát hoz fel annak igazolására, hogy ezen ügyletek rendezését csakis speczialis törvény utján lehet rendezni és ezáltal elháritani azon veszélyeket, melyek ezen kérdés jelenlegi rendezetlen voltánál fogva a nagy közönségre háramolhatnak. Ily speciális törvények nélkül a rosszhiszemüség valóságos orgiákat ülhet, a rendesen kedvezőtlen vagyoni viszonyok között élő vevők anyagi helyzetének romjain, melyek nem egy esetben sirját képezik a szerencsétlen vevő családi boldogságának, és melyekkel együtt talán további fennlétezhetésének a sors által amugy is szüken juttatott biztositékai teljesen megsemmisittetnek.

A visszaélések orvoslására szerző a következőket javasolja:

Mindenekelőtt megengedhetlennek tartjuk azt, hogy a nyereményreménység eladása a részletügylettel kapcsolatban megengedtessék, valamint hogy bármely sorsjegy kisebb részletekben legyen forgalomba hozható, mint aminők az eredeti kibocsátás alkalmával létesittettek.

Továbbá amennyiben csupán nem helyettesitő vagy pedig helyettesithető és nem helyettesithető értékek együtt adatnak el például aranyjáradék és sorsjegyek, hogy ily esetben kell, hogy az eladó folyton tulajdonában és birtokában legyen az eladott értékeknek és hogy arról bármikor

ugy az államhatóság, mint a vevők meggyőződést szerezhessenek az értékek megtekintése által. Az eladó — az osztrák törvény is ezt rendeli — tartozik juxtakönyvet vezetni.

Ezen felül kötelezendő volna az eladó, hogy minden egyes eladott értékpapirnak árát külön-külön tegye ki az okmányba, aminek a többi közt az is volna a következménye, hogy esetleg a szerfeletti sérelem kérdése minden egyes megvett értékpapir tekintetében egyenként képezhetné a vizsgálat tárgyát.

Azt is el kellene rendelni, hogy az eddigi czégek, a mennyiben a részletüzletet folytatják; tartoznak czégük továbbvihetése tekintetében az illetékes kereskedelmi bíróságok ujabbi engedelmét kieszközölni, ugy hiszszük, hogy a jogbiztonság e téren oly szilárd alapokra volna fektetve, hogy a részletügylet fenntartásával lehetséget adnánk a solid és tényleg csak értékpapiroknak tisztességes kamatláb melletti forgalomba helyezését czélzó czégeknek, a részletügyletet folytatni, mig ellenben a szédelgő üzéreket gyökeresen kiirtottuk volna. E mellett szigoru pénzbirságokkal kellene a törvény határozatának nagyobb nyomatékot szerezni, mely birságok fedezetüket a letett biztositéki összegben találnák.

A képviselőház igazságügyi bizottsága a csődtörvényjavaslat első fejezetét letárgyalta.

A mult ülésen már elfogadott 11. §-hoz Bokross inditványára felvétetett azon második alinea; hogy a 9 dik és 10. czikkelyekben a tömeggondnok részére biztositott határidő hosszabbitások azon perekben is megadassanak, melyekben a közadós mint alperesi pertárs van érdekelve.

A 12., 13. §§. együtt tárgyaltatván, elnök ugy látja, hogy e §§-ok ismétléseket és ellentmondásokat tartalmaznak, miért is azok ujból szövegezendők.

Teleszky óhajtotta volna, hogy a telekkönyvi hitel számára nagyobb biztosság és előny adassék oly módon, hogy a csőd telekkönyvi feljegyzése előtt beadott telekkönyvi bejegyzések érvényben tartassanak. Miután azonban a bizottság az első §. feletti tanácskozásnál már kimondotta, hogy a csőd általános joghatálya a csődnyitás napjának kezdetével beáll, ennélfogva nem kivánja e hatály kérdését itt ujolag vita tárgyává tenni, hanem elfogadja a javaslat azon álláspontját, hogy a csőd megnyitása napján a telekkönyvhöz beérkezett bejegyzési kérvények hatálynélküliek legyenek. Kifogása van mindkét szakasz szövegezése ellen, mivel abban a bejegyzések és végrehajtások elrendelése és foganatositása tiltatik meg, holott a csődöt megnyitó bíróság székhelyén kivül müködő bíróságoktól, valamint a beadványokat beérkezési sorrendjük szerint elintézni köteles telekkönyvi hatóságoktól nem lehet megkövetelni, hogy azok az előttük ismeretlen vagy később tudomásukra jött csődre való tekintettel a végrehajtás vagy bejegyzés elrendelését megtagadják. Ennélfogva nem azt kell kimondani, hogy a bejegyzést és végrehajtást elrendelni vagy foganatositni nem lehet, hanem azt, hogy a csőd hatályának kezdete után foganatositott végrehajtásnak hatálya nincs. Végre inditványozza a 13. §. második és harmadik alineájának, mint itten feleslegeseknek kihagyását.

Bokross kimutatja, hogy a 12. és 13. §§. első alineái ugyanazon dispozicziót tartalmazzák s közöttük csak abban áll a különbség, hogy a 12-ik a zálog-jognak szerződési, a 13-ik pedig annak birói uton megszerzéséről akar rendelkezni, a nélkül azonban, hogy ezen különbség világosan kifejezve volna. Minthogy e két alinea képezi az elvi alapját a szóban forgó dispozicziónak, inditványozza, hogy e két alinea külön §-ként foglaltassék össze.

Hosszabb tanácskozás után, melyben az előadó, elnök, Chorin, Teleszky és Bokross vettek részt, elfogadtatott, hogy a 12-ik és 13-ik §§. első alineái külön §-ban egyesittetnek, melyben kimondatik, hogy a csődnyitás hatályának kezdete után a tömeghez tartozó javakra sem szerződési sem birói uton zálog, vagy megtartási jogot szerezni, sem zárlatot foganatositani nem lehet. A tárgyalás alatti 2. §. további részei, mint kivételes dispozicziók ismét külön §-ba fognak szövegeztetni.

A 14. §-nál Bokross inditványozza, hogy az évi járadékok is lejárottaknak tekintessenek, illetőleg a járadék iránti szerződés felbontása mondassék ki s az ily módon megszünt járadékoknak valószinüségi számitás alapján megállapitandó tőke értéke szerepeljen a csődben követelés gyanánt. Azon esetben, ha ezen elvi álláspont el nem fogadtatnék, inditványozza, hogy a járadékok kivételes kezelése csak azon járadékokra szorittassék, melyek határozott időtartamhoz kötve nincsenek, mivel ez utóbbiak egyszerüen oly követeléseknek tekinthetők, melyek fizetési határideje még le nem járt.

Teleszky és Chorin ellene mondanak a járadékok tőkesitésének s a bizottság az ez iránti inditványt elejti, ellenben a határozott időtartamu járadékoknak a kivételes elbánás alól kihagyása elfogadtatott.

A §. tovább tárgyaltatván, Chorin és Bokross felszólalására kihagyatott az első alinea utolsó tétele, melyben az foglaltatott, hogy a tömegnek jogában áll a követeléseket lejárati idejük előtt is kifizetni. E kihagyás indoka az volt, hogy a követelések lejáratának elvi kimondása helyesebb már csak azért is, mert nemcsak a tömeg nyer fizetési jogot, hanem a hitelező is követelési joghoz jut.

A §. második alineájában kifizetés helyett «számitásba vétel» és a «csődnyitás napja» helyett «a fizetési nap» fogadtattak el.

15. §. Teleszky hivatkozik arra, hogy a nem rég alkotott váltótörvény határozott rendelete szerint a csőd megnyilta az elévülést már önmagában félbeszakitja s az a csőd folyama alatt szünetel. Helyesnek tartja e dispozicziót, mert ez által meg van mentve a hitelező azon kényszerüségtől, hogy követelését az elévülés megszakitása czéljából bejelentse akkor is, ha a csődvagyon oly roszul áll, hogy nemcsak követelésének, de még a bejelentés és a csődnéli képviselet költségeit sem lehet reménye megkapni. Ezek alapján inditványozza, hogy a csőd megnyitása a közadós elleni követelések elévülését félbeszakitja és az elévülés a csőd egész tartama alatt szünetel.

Bokross elfogadja Teleszky inditványát, azonban megjegyzi, hogy miután a jelen csődjavaslat nem minden követelésnek bejelentését rendeli el, ennélfogva az elévülés félbeszakitása és szünetelése csakis a bejelentés tárgyaivá tett követelésekre mondassék ki.

A bizottság Teleszky inditványát Bokross módositásával elfogadja.

A 16. §-nál Bokross kijelenti, hogy elvileg ellenzi és kihagyatni inditványozza a §-t, mert az egy olyan elvet szándékozik érvényre juttatni, mely a csődtörvény keretén kivül esik, és melynek helyessége magánjogi codificatió esetén is felette vitás. Ugyanis e §. szövege azt tartalmazza, hogy bárkinek joga legyen valamely hitelezőnek követelését kifizetni, ezáltal annak akarata és beleegyezése s külön engedményezés nélkül a hitelező összes jogait megszerezni. Ez oly általános és korlátlan subrogatio, mely ily terjedelemben semmi tételes törvényben megadva nincs, miután arra kötelezni valamely hitelezőt, hogy ő saját jogait akarata ellen másnak átengedje, nem volna egyéb, mint a követelések szabad kisajátitásának kimondása. E rendszabály főleg veszélyes egy oly csődtörvénynyel szemben, mely a kényszeregyezséget is behozni szándékozik, mert a subrogatiónak ily korlátlan törvényesitése a hitelezők csoportosulását minden pillanatban felforgathatná s a legnagyobb visszaélésekre vezetne. Sőt miután e §. e subrogatiónak semmi korlátot sem szab, megtörténhetnék az is, hogy egy napon

A. kifizetné *B.* követelését, és ez által jogaiba lépne. Másnap *B.* visszafizetné a kapott összeget és ismét visszanyerné követelését.

Apáthy előadó kijelenti, hogy a javaslat nem akart oly subrogacziót szabályozni, melynél fogva a hitelező követelésének átengedésére kényszerittetnék, hanem a §. czélja csak az, hogy a csődhitelezőnek követelésével minden előjogok is átszálljanak az engedményesre alakszerü, külön engedmény nélkül is.

Teleszky nem ellensége a subrogatió elvének, sőt attól még hasznot is remél, ha a csődnek egyes makacs hitelezői kifizettetvén, azok a helyes kiegyezés utjából eltávolittatnak. Mindenesetre szükségesnek tartja, hogy a subrogatió joga és esetei a javaslatban szabatosabban körvonaloztassanak. — Hogy ha azonban a 16. -. annak világos szövege ellenére csak azon szándékkal foglalna a javaslatban helyet, a melyet annak az előadó most tulajdonitott, akkoi ő is a §. kihagyásához járul, mert egyátalán nem tartja szükségesnek, hogy szabály alkottassék a csődtörvény keretében arra nézve, hogy egy követelés engedélyezése minő magánjogi hatálylyal bir.

A kérdéshez szóltak még Chorin, Vécsey és Schmausz szavazás alkalmával négyen a kihagyás mellett, négyen ellene szavaztak, az elnök a §. megtartására adta döntő szavazatát, azonban oly hozzáadással, hogy uj szövegezésben világosan kifejeztessék, miszerint e §. csak oly esetről intézkedik, midőn a hitelező követelésének kielégitésébe és átengedésébe beleegyezik.

A 17. §. elfoglaltatott a javaslat szerint.

Mint örömmel értesülünk: Ő Felsége márczius 15-én kelt elhatározásával az igazságügyminisztert felhatalmazta, a Curia mindkét osztályának mult évben kifejtett tevékenységeért köszönetét kijelenteni. Méltán kiérdemlett dicséret, mert valóban a Curia mindkét osztálya a lehető legnagyobb szorgalmat s tevékenységet fejtette ki.

Értesülünk továbbá, hogy Ő felsége márczius 14-én kelt elhatározásával felhatalmazta az igazságügyi minisztert egy a *telekkönyvi rendtartást részben kiegészitő, részben pótló törvényjavaslat* beadására. E javaslat tárgyai az elveszett vagy használatlanokká lett telekkönyvek pótlása, a telekkönyvi napló megszüntetése, s a sommás vagy részletes (partialis) telekkönyvi kivonatok kiadása. E javaslat — mint az *Ungarische Gerichtshalle* értesül — 6 §-ból áll. Az 1. §. a telekkönyvek pótlása vagy a törvényszék rendelkezésére álló kezelési segédkönyvek s más adatok alapján, vagy ujabb telepszinelés folytán eszközöltetik. A 2. §. szerint a netáni kiegészitések, pótlások s egyéb bejelentésekre 45 napi határidő tüzetik ki, a 3. §. rendeli, hogy e határidő lejárta után az előbb nyert, de az uj telekkönyvbe át nem vezetett jogok vagy bárminemü bejegyzések harmadik személyek ellen nem érvényesithetők. 4. §. A telekkönyvi naplóra vonatkozó intézkedéseit a telekkönyvi rendtartásnak helyezi hatályon kivül. Az 5. §. azt engedi meg, hogy a felek vagy bíróságok kérelmére sommás vagy partialis telekkönyvi másolatok is adhatók ki; végre a 6. §. felhatalmazza az igazságügyminisztert, hogy az e részben követendő eljárást rendeleti uton szabályozza, s a törvény életbeléptetését is rendeletileg eszközölje.

A semmitőszék legközelebbi plénumában két fontos elvi jelentőségü határozatot hozott.

Az elsőben azon kérdés döntetett el, ha vajjon kisajátitási ügyekben a semmiségi panasz beadására kitüzött határidő elmulasztása miatt van e szemmiségi panasznak helye? A kérdés tagadólag oldatott meg, mely megoldást részünkről is csak helyesslni tudunk.

A második kérdés megoldásánál azonban nem oszthatjuk a semmitőszék felfogását s azt inpractikusnak tartjuk.

A kérdés ugyanis az volt, hogy az egyházi bíróság által végleg elválasztott felek között felmerült azon vitás kérdésnek, hogy a házasfelek melyike tartsa magánál a gyermeket, tekintettel az 1877. évi XX. törvczikk 13. és 14. §-ára, eldöntésére a bíróság illetékes-e? s ha igen, az iránti eljárás peres, vagy peren kivüli uton történjék-e?

A semmitőszék határozata szerint a kérdés a bíróság által peres uton döntendő el. Ezt mi nem helyeselhetjük, s a peres eljárást legkevesebbé tartjuk e kérdés tisztába hozatalára alkosnak. E kérdésben valóságos vizsgálat ntján kell a bíróságnak a határozat hozatalára szükséges minden körülményeket tisztába hozni, s azok csakis ezen az uton tisztázhatók. Annál is inkább szükséges pedig a bíróság tevékenységének minél nagyobb tért engedni, mert itt nem tisztán a peres felek joga jöhet csak tekintetbe; — fontos kihatása a lehet, annak a gyermek jövőjére is, s azért annak érdekei sem téveszthetők szem elől.

Z. I.

Külföldi jogélet.

Ausztria. A képviselőház márczius 16-án tartott ülésében nyujtatott be az alsó ausztriai (bécsi) ügyvédi kamara nagy port felvert kérvénye, az ügyvédeknek bizonyos meghatározott számra leendő korlátolása iránt. A benyujtás *Dr. Sturm Albert* ügyvéd és szerepvivő képviselő által történt, ki azon inditványt tette, hogy e kérvény miután azzal egyidejüleg a polgári perrend reformja is szorgalmaztatik, egy a ház által választandó 24 tagu bizottsághoz tétessék át, mely inditvány el is fogadtatott. Az *Allgemeine Juristische Zeitung*, mely az ügyvédség korlátolásának határozott ellensége, tiltakozik az ellen, mintha e kivételes eljárás azért történt volna, mert a parlament osztja a kérvény intentióját, hanem csakis azért, mert abban több más igazságügyi reformok is szóba hozatnak. No majd megmutatja a következés, hogy mi lesz eredménye e fontos ügynek, melynek kétségtelenül meg lesz kihatása hazánkra is.

Francziaország. Az összehasonlitó jogtudomány mivelésére alakult társulat (societe de legislation comparée) legutóbbi ülésében az elnök megnyitó beszédében visszapillantást vetvén a mult évi müködésre, egyuttal felhozta, hogy az 1880. év azért nagyobb jelentőségü a társaságra, mert ezzel fennállásának tizedik évét fejezendi be. Az egylet 1100 tagot számit, kik a jogtudomány különböző ágaiban dicséretre méltó tevékenységet fejtenek ki. A mi különösen a megkezdett forditásokat illeti, a mult évben következő törvények forditásai vétettek munkába. *Az orosz birósági szervezeti törvények,* melyek már befejeztettek és sajtó alatt vannak. *A német kereskedelmi törvény,* melynek egy része már nyomtatásban megjelent. *A 4 német nagy igazságügyi törvény,* forditása már majdnem teljesen elkészült, s megkezdetett DANESTE és MARTINET által a *magyar büntetőtörvénykönyv forditása.* MARTINET e részben már nagy érdemeket szerzett, mennyiben a társulat 1879. február 12-én tartott ülésén a *magyar büntetőtörvénykönyv felül igen alapos felolvasást tartott, s ebben e törvényről igen nagy elismeréssel nyilatkozott.*

Az 1878-ban megjelent törvényeknek részletes ismertetése képezte a társulat müködésének egyik kiváló teendőjét. A közjogi törvények között ismertetve van az *osztrák-magyar kiegyezési törvény,* mely ismertetve van Dr. STÖRK FELIX bécsi egyetemi magántanár munkája.

A bennünket közelebb érdeklő *magán- és büntető jogból* ismertetve vannak és pedig; *a magánjog köréből:* több braunschweigi kisebb jelentőségü törvény. Két németalföldi jelzálogügyi törvény (1878. junius 5-ről), s egy angol törvény, mely a fennálló házassági törvényen tesz lényeges változásokat. *A polgári perjog és birósági szervezet köréből,* két német törvénynyel találkozunk, melyek egyike a perköltségről szól, a másik pedig az ügyvédi rendtartást tárgyazza, továbbá egy a közjegyzőségről szóló német alföldi törvénynyel.

A büntetőjog köréből, MARTINET által terjedelmesen van ismertetve a magyar büntetőtörvény könyv, továbbá ide vonatkozólag az évkönyvben foglaltatik még, egy svéd törvény a feltételes szabad lábra bocsátásról, egy olasz rendelettel a kényszer munkára elitélt fegyenczekről, egy porosz törvénynyel, mely az erdő tolvajlási kihágásokkal foglalkozik végre egy orosz törvénynyel, melynek tárgyává a vasutak védelme az ezek ellen intézett merényletek ellen. *A büntető eljárás köréből* a belga büntető perrendtartás egy részével, és egy orosz törvénynyel találkozunk, melynek tárgya az állam ellen intézett büntettek esetén követendő eljárás.

Látható ebből, mily nagy terjedelmü e társaság müködése, mely felöleli az európai összes törvényhozásokat, s mily kimondhatlan hasznos annak müködése a jogtudományra ugy mint a törvényhozásra.

Olaszország. Az olasz igazságügyminiszter f. évi elejétől *Bulletin official* czim alatt inditott meg egy hivatalos közlönyt a biróságok és igazságügyi közegek számára. E közlöny első számában körvonalozza a miniszter annak czélját, kifejti hasznos voltát; a többi között különösen annak tudományos czéljára vonatkozólag következőleg szól az olasz igazságügyi miniszter: «Egy nagy tér nyittatik, melyen a csatára képesek azon kitüntetést és elismerést kivívhatják maguknak, melyre joguk van, s a birák, különösen pedig a prætorok (járásbirák), kik oly helyeken lakni vannak kényszerülve, hol minden tudományos kiképeztetéstől meg vannak fosztva, alkalmat találhatnak abban a tanulmányra, az összehasonlitásokra s a kritikai vizsgálódásokra azon a téren, melyet életpályájuknak választottak. *A birósógok ennélfogva kötelezae vannak elvi jelentőségü határozataikat még azon a napon, melyen azokat meghozták, az igazságügyi miniszternek felterjeszteni.*

Mily üdvös és hasznos intézkedés ez, s mily bő tárháza rejlik ebben az igazságszolgáltatás javitására szolgáló anyagnak, ha e határozatok hivatalosan közöltetnek, s megvitatnak. És más részről mily ösztön ez a birósógokra, hogy elvi határozataikat megrostálják s helyesen indokolják, ha tudják, hogy azok nem maradnak nehány érdekelt fél szük körében, hanem ország világ előtt közzététetnek.

A lap hivatalos részében közli a miniszter, hogy ama bizottságra vonatkozó s a királyhoz intézett jelentését, mely bizottságról annak idején bővebben szólottunk, s melynek czélja a megürült birói állomásokra nézve véleményt adni január 4-én.

A birák elmozdithatlansága — mond a miniszter e jelentésben — legerősebb s leghatályosabb biztositéka a birói függetlenségnek, ez ellen intézett minden támadás megsértése ama fennkölt jellegnek, melynek mulhatlanul ki kell oly intézményt tüntetni, mely nem arra van hivatva, hogy «instrumentum regni» legyen, hanem, hogy a polgárok szabadságának és jogainak őre gyanánt müködjék.

A miniszter azon intézkedéseért felelős, melyeket az igazságszolgáltatás érdekében tenni szükségesnek lát, azonban müködése biztosabb alapon fog mozogni, ha lelkiismeretében ama megnyugvást fogja feltalálni, hogy semmi eszközt sem mulasztott el, mely őt a lehető tévedésektől megóvta volna. Azért tartotta szükségesnek a vélemény adó bizottság fellitását. E bizottság megválasztását sem tartotta fenn a miniszter magának, hanem fenhagyta azt az ország legfőbb birósógának, a semmitőszéknek. Én ezzel — mond jelentésében a miniszter — azon megérdemlett hódolatnak akartam kifejezését adni, melylyel azon birák belátása és bölcsessége iránt viseltetem, kik szellemük nagysága és érzelmeik nemessége által a legfőbb birói polczot érdemelték ki, s ennélfogva a birói hivatal tekintélyének emelésére a legilletékesebb befolyást igényelhetik.

A *bulletin* további része az igazságügyminiszter egy körlevelet tartalmazza, melyben különböző gyakorlati intézkedéseket tesz.

A lap nem hivatalos része a polgári büntetőjog terén hozott határozatokat tartalmaz, melyek elvi jelentőségü kivonata rövid és szabatos.

E ténye Villa miniszternek maga konstatálja, mennyire képes hivatalára, s mily gyakorlati eszközöket talál igazságszolgáltatás javára. Nem szoritja háttérbe az irodalmat, hanem előtérbe tolja azt, s hivatalosan teremti meg. Az irodalmat tekinti a jogreform első eszközének, s ha az oly tekintélylyel ruháztatik fel, mint ő tette, ha az iró szavai nem maradnak kiáltó hangok a pusztában, hanem elhatnak oda, a hova kell, s ott méltánylásban is részesittetnek, ha az igazságszolgáltatás nem csak alakilag nyilvános, hanem a birósógok elvi kijelentései közzététetnek, s birálat alá bocsáttatnak, az ily intézménynek lehető legüdvösebb hatása el nem maradhat. Ez intézmény egyike a leggyakorlatiabbaknak, melyet valaha az ez által kitüzött czél elérése végett megkisértettek.

Figyelemmel kisérjük továbbá is a *Bulletin*-t, s arról időnként olvasóinkat értesiteni el nem mulasztandjuk.

Z. I.

TÖRVÉNYKEZESI SZEMLE.

Pár szó a magyar birósógok itéleteinek külföldön való végrehajtása kérdéséhez.

A *Jogtudományi Közlöny* f. évi 7-ik számában emlités tétetik arról, hogy a németországi birósógok a magyarországi birósógok megkeresvényeit nem foganatositják.

Mivel magam is több oly követelés felhajtásával bizattam meg, melyek németországi lakók és kereskedők ellen volnának érvényesitendők, igen természetes, hogy érdekemben állott a fenti kijelentés valóságát és azt megtudni, hogy vajjon hazai birósógaink itéletei Németországban végrehajtatnak-e vagy nem, s ha igen, minő feltételek vagy módozatok alatt. S mivel ez irányban a legbiztosabb és legmegbizhatóbb felvilágositást csak az igazságügyi miniszteriumtól és esetleg Berlinben székellő nagykövetünktől várhattam, mindkettőt egyidejüleg kerestem meg e tárgyban és mindkettő elismerésre méltó gyorsasággal válaszolt a legrövidebb idő alatt. A kapott felvilágositások azonban czélomhoz közelebb nem vezettek, mert mig az igazságügyi miniszteriumtól azon választ nyertem, hogy Németországgal jogsegélyezési szerződési viszonyban nem állunk, s hogy ennélfogva az osztr. magyar birósógok itéletei Németországban az ott 1879. október havában életbeléptetett uj perrendtartás szabványainak megfelelő bánásmódban részesülnek, addig Berlinben székelő nagykövetségünk megkeresésemre azt válaszolta, hogy miután Németországgal és igy Hamburg és Frankfurttal is e tekintetben jogsegélyezési szerződés fenn nem áll, a magyar birósógok itéletei eddig csak esetről-esetre a viszonosság utján foganatosittattak, miből kifolyólag arra nézve, hogy itéleteink Németországban általánosan véve végrehajtatnak-e elvileges, felvilágositás annyival kevésbbé adható, mert ujabb időben a porosz birósógok megkeresései a magyar birósógok részéről visszautasittattak s ezért, illetve ennek következtében, kétség alá sem jöhet, hogy az eddigi gyakorlat Németországban jövőre nézve változást fog szenvedni.

Ezen vett értesülésekből természetesen csak azon meggyőződést merithettem, hogy Németországgal jogsegélyezési szerződéses viszonyban nem állunk és hogy miután a magyar birósógok és németországi birósógok egymás megke-

reséseit az ujabb időben visszautasitották illetve nem foganatositották, azon egyedüli alap, mely itéleteink végrehajthatóságát biztosithatta volna, t. i. a viszonosság a reciprolitás is megszünt.

És ezen sajnos meggyőződésemet még megerősitette és fokozta maga a Németországban m. év október havában életbeléptetett perrendtartás, a mennyiben annak ide vonatkozó intézkedései is igazolják, hogy itéleteink ott végre nem hajthatók.

A németországi perrendtartás 8-ik könyvének 660. §-a ugyanis azt határozza, hogy külföldi biróságok itéletei csak akkor exequaltatnak, ha ez — a megkeresett bíróság által — végrehajthatósági itélettel (Vollstreckungsurtheil) — mely kereset utján érvényesitendő illetve eszközlendő ki, kimondatott; és a 661. §. szerint a végrehajthatósági itélet ki nem bocsátható:

1-ör ha a külföldi bíróság itélete — a németországi törvények szerint még nem jogerejü;

2-or ha a végrehajtás által oly cselekvény erőszakáltatnék (erzwungen werden würde), a mely a német törvény szerint végrehajtás tárgyát nem képezheti;

3-or ha a megkereső külföldi bíróság — a német törvény szerint — illetéktelen volt;

4-er ha alperes német alattvaló és magát a perben nem védelmezhette, a mennyiben neki a kereset vagy itélet kézbesitve nem lett és végül;

5-ör ha a viszonosság beigazolva (verbürgt) nincsen.

Az eddigiekből tehát világos, hogy itéleteink Németországban végre nem hajthatók s mert ez igy van, a németországi birák itéletei sem képezhetik nálunk executió tárgyát.

Ezen állapot mindenesetre nemcsak sajnos, mert károsan hat a forgalomra s ez által sok más tényezőinkre, de lehetősége ezen állapotnak megmagyarázhatlan is, mert külügyi hivatalunknak elodázhatlan kötelessége lett volna — már régen — legalább a szomszéd államokkal — a kölcsönös jogsegélyezés iránt szerződést kötni, illetve azon államoktól ily szerződést kieszközölni.

A mai világban — midőn a forgalom naponta növekszik és a forgalom a civilisatió terjesztésének egyik legfőbb és legbiztosabb közvetitője, minden valamire való államnak legfőbb törekvését kell hogy képezze az, hogy a szomszéd, sőt nemcsak a szomszéd, de lehetőleg a legtávolabb államokat is iparczikkeinek, terményeinek stb. megnyerje, hogy magának kiviteli piaczot teremtsen, szóval, hogy kereskedését emelje és előmozditsa, mert a kereskedés, a forgalom emelkedése mindig az illető nép és ország szellemi és anyagi tényezőinek és igy a vagyonosodás, a jólét emelését és felvirágozását is bizton eredményezi.

Ezt mint minden müvelt állam, ugy Ausztria-Magyarország kormánya is igen jól tudja és czélja elérése végett nemcsak a szomszéd államokkal — de minden — bár legtávolabbi országgal is kereskedelmi szerződéseket kötni igyekszik, azért, mert ily szerződések megkötése által véli a kereskedelmet és forgalmat előmozditni, és ez helyes is, de nem elegendő.

Nem elegendő pedig azért, mert a kereskedelmi szerződések előmozditják, könnyitik és szabályozzák ugyan a szerződő államok között magát a forgalmat — de a forgalom, a kereskedés s a két állam lakóinak egymással való érintkezéséből eredő jogviszonyokat — s azok elintézésének módját nem szabályozzák; már pedig, mindaddig, mig a kereskedelmi szerződések által és ezek utján érintkező államok polgárainak — épen a forgalom es kereskedés által létesülő jogviszonyai s a mód, mely szerint per eseten ily jogviszonyok rendezendők — a perek lejártatandók és a keletkező itéletek végrehajtandók — szabályozva nem lesznek, a kereskedelmi szerződések hiányosak lesznek és csak részben fognak a hozzájok kötött várakozásnak megfelelni. Mert hogyan legyen elég téve a forgalom kivánalmainak, hogyan bocsátkozzunk külföldiekkel kereskedelmi ügyletekbe, ha az ily ügyletek következtében keletkező követeléseinket a külföldiekkel szemben nem érvényesithetjük, mert itéleteink külföldön végre nem hajtatnak?

Mi a külföldiekkel csak akkor bocsátkozhatunk jogügyletekbe, ha tudjuk és biztosak vagyunk abban, hogy az ezen ügyletekből keletkező követeléseinket saját hazai bíróságaink előtt érvényesithetjük, és hogy a hazai bíróságaink által hozandó itéletek külföldön feltétlenül exequáltatnak és viszont a külföldiek is megkivánhatják, hogy követeléseik fölött saját bíróságuk itéljen és hogy bíróságaik itéletei nálunk feltétlenül foganatosittassanak, — ez a viszonosság; — és a mily joggal kivánhatjuk, hogy egyik állam a másik állam jogszolgáltatásának helyességét és törvényeinek jó voltát feltételezze és kétségbe ne vonja, ép oly joggal megkivánhatjuk azt is, hogy ha külföldi itteni polgárral köt jogügyletet — ezen ügylet tekintetében hazai törvényeinknek legyen alávetve s a mint mi nem bocsátkozunk a külföldi itélet törvényességének és helyességének birálatába, ugy a külföldi birróságok is feltétlenül bizzanak meg saját itéleteink helyes és törvényes voltában.

Hogy mi lehet annak oka, hogy a kormány különösen a velünk oly élénk érintkezésben levő szomszéd államokkal jogsegélyezési szerződéseket nem kötött — azt nem tudom és elképzelni sem birom, mert valamint mi, ugy más velünk összeköttetésben, illetve forgalmi viszonyban levő államok is épugy szükségelik az oly szerződéses viszonyt mint mi, tény azonban, hogy e tekintetben eddig mi sem történt s ha igen — nagyon kevés történhetett, mert hiszen ily jogsegélyezési szerződések s azok létezése tudtommal közhirré téve sincsenek és tény továbbá az is, hogy, ha már valamely állammal viszonosság áll is fenn — ez szabályozva nincsen, miért aztán ennek az a következménye, hogy mint Oláhországban is itéleteink tetszés szerint néha végrehajtatnak, legtöbbször azonban visszautasittatnak. Ideje volna tehát már, hogy kormányunk és különösen a külügyi miniszterium — melynek ez feladatát képezi — ezen irányban is mielőbb — érdekeinknek megfelelő lépéseket tegyenek, mert a jelen helyzetben — midőn jogsegélyezési szerződéseink nincsenek s a szomszéd államok — mint Németország is — oly törvényeket hoznak mint milyen a fentebb idézett perrendtartás — lehetetlen polgárainknak külföldiekkel hitelügyletekbe bocsátkozni, már pedig miután a forgalom és kereskedés többnyire hitelügyleteket hoz létre — mert már alapját is a hitel és bizalom képezi — világos, hogy a jogsegélyezési szerződések hiánya a forgalmat és kereskedést kell hogy csökkentse.

Dr. Weiss Ignácz,
brassói ügyvéd.

Különfélék.

Meghivás a budapesti ügyvédi kamara által 1880. évi márczius 30-án délutáni 3 órakor Budapesten, a kamara helyiségeiben (IV., kalap-utcza 12. sz.) tartandó rendes évi *közgyülésre.* — Napirend: 1. Az 1879. évi működésre vonatkozó választmányi jelentés. 2. Az évi számadások felülvizsgálása és a pénztár-maradvány feletti rendelkezés. 3. A költségelőirányzat és mikénti fedezésének megállapitása.

Kelt Budapesten, 1880. márczius 5-én.

Hódosi Imre,
elnök.

Az évi jelentés nyomtatott példányai a kamara irodájában f. évi márczius 24-től kezdve, a szokott hivatalos órákban, a kamara tagjainak rendelkezésére állanak.

Felelős szerkesztő: **Dárdai Sándor,** üllői ut 1. szám.

Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat.

Tizenötödik évfolyam. 14. SZ. Budapest, 1880. április 2.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA: *Wesselényi-utcza 4. sz., I. em.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: évelre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztokhöz.

TARTALOM: Megjegyzések az uzsora és a hitelügyletek szabályozását tárgyazó törvény-javaslatról. Tolnai Antal ügyvéd urtól Pakson. — Heti szemle. — Törvénykezési szemle: A vám és kereskedelmi szövetség XX. czikke. Dr. Kán Béla budapesti ügyvéd urtól. — A polgári és a kereskedelmi kötelmi jog. Zlinszky Imre urtól. — Különfélék.

MELLÉKLET: Telekkönyvi Közlöny. — Curiai határozatok.

Megjegyzések

az uzsora és a hitelügyletek szabályozását tárgyazó törvény-javaslatról.

«Dem Wuchersteuern ein Problem, mit dessen Lösung die römische Gesetzgebung und Verwaltung Jahrhunderte lang sich abmühte, ohne ihr Ziel recht zu erreichen.»

IHERING: *Geist des römischen Rechts*, II. Th. 1. Abtheilung.

E szavakat azért állitottam soraim élére, hogy azon szives olvasót, a ki netalán megfeledkezett volna róla, előre is figyelmeztessem, hogy midőn a kormány ujabban is az uzsora szabályozásához lát, oly gazdasági és jogi kérdést készül megfejteni, mely Rómának nem sikerült, Romának, mely a magánjog terén korunknak is mestere. A kérdés nehéz voltát átalánosan elismerik, én sem vonom kétségbe.

Nehéz kérdések azonban csak minden oldalról való alapos megvizsgálás és hosszas beható gondolkozás után oldhatók meg. Az alábbiakban sikerült talán kimutatnom, hogy a szóban forgó törvényjavaslat készitésénél a dolog nem minden oldalról lett alaposan megvizsgálva, a gondolkozással járó fáradságot pedig az viselte, a ki a javaslatban kifejezésre jutott irányban uttörő volt, és épen azért azt hiszem, kogy a kérdés megvilágitásához némi csekély adalékkal is járulni, hasznos dolog. Ez mentse ki soraimat, a melyek talán szintén azt mutatják, hogy erőm kisebb, mint a milyet kérdésünk igényel. Csak ugy járnék ezzel, mint javaslat szerzője, a ki pedig a hivatottság külsejével lép fel, és a kinek érdemét kisebbiteni nem akarom.

Ha tekintjük ugyanis a hazai jogi tanulmány történetét, ugy találjuk, hogy a modern szellemben való tanulmánynak még multja nincsen, az csak a jelenkor szüleménye. Nem csodálhatjuk tehát, hogy a régi emberek között kevés a modern jogi képzettséggel biró, a modern tanulmányokon képzett uj emberek pedig még nem birnak sem a magánjog, sem az igazságügyi politika és törvényalkotás terén azon tapintattal, melyet az öregeknek az ország és népének ismerete, a hosszas gyakorlat és a gondolkodás higgadtsága ad meg. Soha törvény-alkotásra nehezebb idők és visszásabb helyzet, mint jelenleg hazánkban. Meglátszik ez minden igazságügyi törvényünkön. Minden ilyen törvény alkotásánál és birálásánál egyik párt a másikat merően theoretikusnak szidalmazza, ezzel azt akarván mondani, hogy csak megemésztetlen könyvhalmazból áll minden tudománya, emez pedig a másikat merő róutiniernak kiáltja ki, ezzel azt akarván mondani, hogy tudatlan.

És mindezek daczára épen most állunk minden tekintetben a codificatió kezdetén. Teendőink halmaza e terén roppant uagy, sokkal nagyobb, hogy sem a nemzet képes lett volna minden megoldandó kérdéssel a megkivántató alapossággal foglalkozni. Ez okozza, de egyszersmind ki is menti számos törvényünk selejtességét. Ne feledjük, hogy kevés ember vállán nyugszik az igazságügyi törvény-alkotás terhe, és hogy épen ezért csak természetes, ha nem minden megoldandó kérdéssel foglalkoztak oly behatóan, mint az a tárgy természete megkivánná. Nem csoda, ha legtöbb törvényünk idegen származásu átültetés. Ily idegen származásu a kérdéses javaslat is.

Miután a tőke kamat törvényes maximuma hosszu ideig meg volt állapitva, a hatvanas években több európai törvényhozás az ebbeli korlátokon tágitott. Ez azonban hozzánk el nem hatott volna. Jogtudományunk annyira a német egyetemek, és igazságügyi törvényhozásunk annyira a német és osztrák törvényhozások vontatókötelén vannak, hogy a távolabb országok ebbeli alkotásai reánk alig hatnak, hacsak német közvetités mellett nem. De 1867 ben Poroszország is tágitott, 1868-ban Ausztria is megszüntette az uzsora korlátait. 1868. elején tehát nagyon rosz próféta volt legyen az, a ki előre meg nem mondhatta volna, hogy az uzsorát tiltó törvények nálunk is hatályon kivül fognak helyeztetni. Meg is alkottatott az 1868. XXXI. törvényczikk, mely a kamatláb meghatározását minden tekintetben a felek szabad egyezkedésére hagyta. Azt hirdették, hogy a szabad verseny a kamatlábat szabályozni fogja, és az előbb rejtve volt tőkék, az uj törvény által folyósitva, bőséget fognak teremteni, mely meg fogja akadályozni, hogy a kamatláb tulságos magasságig emelkedjék.

Tolnai Antal,
ügyvéd Pakson.

(Folyt. következik.)

Heti szemle.

A napi lapok egyáltalában telve vannak azon hirrel, hogy *Pauler* igazságügyi miniszter jelen állását a képviselő ház elnöki székével fogja felcserélni. Ez alkalommal birálják müködéseit és pedig nézetünk szerint elfogultan és igazságtalanul. Ugy tüntetik fel a dolgot, mintha Pauler minisztersége alatt mi sem történt volna az igazságügy terén. Ez pedig nem áll. Nem mondjuk, hogy nem történt mulasztás, hogy nem történt sok olyan, minek megtörténnie kellett volna, s hogy különösen az ügyvédség jogosult panaszai nem részesültek kellő figyelembe; de azért ugy tüntetni fel a dolgot, mintha semmi sem történt volna, méltatlanság mert Pauler minisztersége alatt sok történt. Meginditotta a polgári magánjog kodifikatióját, mely előde alatt csendes álmaiban pihent, s e munkálatok már igen előre haladtak. Alatta lett törvénynyé a büntető törvénykönyv, általa terjesztetett be a büntető törvény életbe léptetése iránti javaslat, ő terjeszté be a közjegyzői dijakról szóló törvényt s a most a jogügyi bizottság tárgyalásainak retortáiban kinlódó csődtörvényt, a perrendtartásról szóló javaslatot, a gőzerővel müködő malmokról, az erdélyi birtok viszonyok szabályozásáról szóló törvényjavaslatot, legfelsőbb jóváhagyással

már leérkezett s beterjesztését várja a telekkönyvi rendelet módositásáról szóló törvény; enquette tanácskozmány tárgyát képezi a szerzői jogról szóló törvény. Ezt ignorálni nem lehet, nem szabad. Hogy ott, hol rendeleti uton lehetett a dolgon segiteni, Pauler szintén nem késett intézkedni, mint azt az 1879. évi *Rendeletek tára* tanusitja. Ha tehát a bucsuzó miniszternek szemére vetjük mulasztásait, vessük mérlegbe ellenében, hogy mit tett s az elfogulatlan előtt a mérleg a miniszter javára fog dönteni. Ezt kimutatni kötelességünknek ismertük.

A napi lapokban ujabban szóba hozatott a *kir. táblai pótbirák intézménye* s kifejtetvén azok sok tekintetben visszás helyzete, azon inditvány tétetik, hogy neveztessenek ki azok táblai birákká, mit az *Ellenőr* is elfogad, hanem, hogy a dolog könnyebben sikerüljön s ne járjon financziális terheltetéssel, azt inditványozza, hogy a pótbirák mostani fizetésükkel másod osztályu kir. táblai birók legyenek. Mi részünkről mindig abnormisnak tartottuk a pótbirói intézményt, de annak a lenézett alakban való megszüntetésének módját nem ajánlhatnók. Tudjuk, hogy az első folyamodásu birák részint egyszerre kir. táblai birákká részint pótbirákká neveztettek ki; — nem kutatjuk mi alapon, csakhogy annyi bizonyos, hogyazok, kik egyszerre táblai birákká tétettek, kell, hogy emezeknél nagyobb qualifikatiával biráknak tartattak légyen. A pótbiró tehát már azért, mert pótbiró, nem tarthat feltétlenül igényt az előmenetelre, méltányos — a mint az tudomásom szerint történik is — hogy a pótbirák kiváló figyelemben részesüljenek az előléptetéseknél, de ha egyszerre tömegesen táblai birákká neveztetnének ki, sérelem történnék azon első folyamodásu birákon, kik azért nem neveztettek ki pótbirákká, mert kir. táblai birákká lettek designálva, de eddig a megürült helyek csekély száma okozta, hogy ki nem neveztethettek. Egy izben már el volt határozva a pótbirói intézmény megszüntetése, de akkor sem azok tömeges előléptetése által, hanem ugy, hogy azok elfogyasztatnak, mi történhet előléptetés, nyugdijazás vagy halálozás által. Mi ha az intézmény megszüntetése czélba vétetnék, most is ezt a módot tartanók helyesnek.

Előttünk fekszik a budapesti ügyvédi kamara évi jelentése, melyből kiemeljük a következőket;

1879. év végével az ügyvédek létszáma volt 782 (tehát 9-el kevesebb, mint 1878-ban); az ügyvédjelöltek létszáma pedig volt 832 (tehát 34-el több mint 1878-ban), ezek közül az év végén tényleges gyakorlaton volt 445 (tehát 44-el kevesebb mint 1878-ban), mig a gyakorlatból kilépett, de a lajstromból ki nem törült jelöltek száma 387-re rugott (tehát 78-al több mint 1878-ban). A kamara lajstromába bejegyzettek együttes száma eszerint az év végén 1614 volt (tehát 25-el több mint 1878-ban).

Fegyelmi panasz 137 emeltetett ügyvédek ellen és 1 panasz ügyvédjelölt ellen, ezekhez számittatván az 1878-ban érdemileg el nem intézett 27 panasz, elintézésre várt 165 panasz (tehát 16-al kevesebb mint 1878-ban), ezek közül megszüntettetett 97, áttétetett 2, rendreutasitással befejeztetett 5, más módon 7, és a fegyelmi eljárás elrendelésével 25, érdemileg elintézetlenül maradt 29 (tehát 2-vel több mint 1878-ban). — 1879-ben folyamatban volt az 1878. évből hátralékban maradtakkal 32 vizsgálat (tehát 10-el kevesebb mint 1878-ban) és ebből befejeztetett 16 (tehát 12-el kevesebb mint 1878-ban), befejezetlen maradt 16 (tehát 2-vel több mint 1878-ban).

Végtárgyalás összesen 15 tartatott (tehát ugyanannyi mint 1878-ban); ezen tárgyalások alapján 10 esetben vétkesnek és 5 esetben nem vétkesnek találtatott a vádlott; büntetésképen 2 esetben feddés, 1 esetben pénzbirság, 3 esetben ideiglenes felfüggesztés és 4 esetben elmozditás alkalmaztatott (a sulyosabb büntetések e szerint nagyobb számban alkalmaztattak mint 1878-ban.

Felfüggesztve volt 1879-ben 9 ügyvéd (tehát 6-al több mint 1878-ban).

Nagy hiányának tartjuk e jelentésnek, hogy az ügyvédek sérelmeiről és ezek orvoslása módjáról hallgat, s elégnek tartja e részben a multra hivatkozást.

Az igazságügyminiszter közlé, a törvényszékekkel, hogy a boszniai bíróságok a végrehajtható itéleteket végrehajtják. Ez magában véve helyes dolog, de egyátalán ki nem elégitő. Igen sok eset fordult már elő, hogy egyes adósok az itélet végrehajtása elől Boszniába és Herczegovinába telepedtek át s vagyonukat is oda vitték. A végrehajtás szorgalmazása felette sok bajjal járt, sőt csaknem lehetetlen volt azért, mert a bíróságok székhelyei, területi beosztásuk s az egyes városok és községek hovatartozása s az egyes bíróságok hatásköre és illetősége iránt is ügyvédeink és hazai bíróságaink szabatos értesüléssel nem birtak, sőt mind maig nem birnak; — olyan esetekben pedig, a hol már oda költözött adóst kellene megperelni, egyáltalán nem tudtak eligazodni. Mi mulhatlanul szükségesnek tartjuk, hogy e kérdésekre az igazságügyminiszter minél előbb s minél kimeritőbben értesitse a hazai bíróságokat, valamint a közönséget is.

Ezzel kapcsolatban megemlitjük, hogy egy boszniai hivatalnok fizetésére Bécsben végrehajtási kérvény adatván be, ez elutasittatott azon indokból, mert a Bosznia közigazgatása a császár királyi osztrák kormány alatt állván, az e kormány által alkalmazott hivatalnokok császár királyi osztrák hivatalnokoknak tekintendők, kiknek fizetése le nem foglalható. Kiváncsiak volnánk reá, hogy mi történnék, ha Budapest valamely bíróságánál fordulna elő hason eset? Nálunk a hivalnok fizetésének $^1/_3$ része tudvalevőleg lefoglalható, elrendelné-e a bíróság ennek erejéig a foglalást? vagy mit tenne? mert tudtunkkal az, hogy a Boszniában alkalmazott hivatalnokokra az osztrák cs. kir. hivatalnokok szolgálati pragmatikája lenne érvényes, kimondva nincs, s igy erre hivatkozólag a végrehajtási kérvény egészen elutasitható nem lenne.

A *Pesti Naplóban* s az *Ungarische Geschichtshalleban* egy hasontartalmu érdekes czikk jelent meg egyik jeles ügyvédünk *Friedman Bernát* tollából, melyben megrójja az igazságügyi miniszter azon rendeletét, melynél fogva, a horvát bíróságoknak magyar alattvalóknak a háromegy királyság területén elkövetett büntett miatti kiadása iránt a magyarországi bíróságokhoz intézett és hatóságokhoz megkeresései feltétlenül foganatositandók.

Erre az igazságügyminiszterinmtól egy czáfolat jelent meg, mely szerint ama rendeletben nem feltétlen kiadás emlittetik, hanem minden esetben a bíróságok birálják meg, hogy ha a büntett valóban a horvát-slavon területen követtetett el, hogy ennélfogva kiadandó-e az illető.

Amint helyesen jegyzi meg FRIEDMANN a *Napló*ban erre adott viszonválaszában, a dolog lényege ez által nem változik, mert a magyar polgár kiadatik a horvát bíróságnak s ott idegen törvény szerint itéltetik el.

Horvátország igazságszolgáltatás tekintetében önálló, neki más törvényei, s különösen más büntetőtörvénykönyve van, mely szerint lehet valami bűntett, mi a mi törvényünk szerint nem az, s a magyar polgár mégis elitéltetik. Ily körülmények között a büntetőjog szempontjából Horvátországnak a külfölddel kellene egy tekintet alá esnie s ennélfogva a büntetőtörvénykönyv 8. § a lenne alkalmazandó, mely szerint: «a magyar büntetőtörvény szerint bűntetendő azon magyar honos is, ki az ebben meghatározott büntettet vagy vétséget külföldön követte el.»

A *Neue Freie Presse* szerint a katonai büntető perrendtartás immár elkészült, alapjául az osztrák büntető perrendtartás szolgált, tehát az is mint ez, a szóbeliség, közvetlenség s nyilvánosság elvén áll, a tárgyalásokat azonban nem az

elnök, hanem egy magasabb rangu auditor vezeti. Igen megrovandó intézkedése a javaslatnak, hogy védő csak tiszt, vagy a katonai törvényszék lajstromában védőként bejegyzett jogtudós tartalékos tiszt lehet, továbbá, hogy az esküdtszéket altisztek képezik, kik e teendők teljesitésére meghatározott turus szerint hivatnak be. Ez utóbbi intézkedés az, mely a javaslat előterjesztését hátráltatja, mert a magyar kormány ezt határozottan ellenzi, s a katonai törvényszékeket a katonai fegyelem alatt nem álló állandó s elmozdithatlan jogtudó birákból kivánja megalakittatni. Reményljük, hogy e követeléséhez szivós kitartással ragaszkodand kormányunk, s minden áron megakadályozandja oly monstruosus intézmény alkotását, minő az altisztekből álló esküdtszék lenne, mely gunyjául szolgálna az egész szabadelvü világnak.

A *Pester Lloyd* szombati száma egy czikksorozatot kezd, melynek tárgya igazságügyi állapotaink birálata. Első czikke még csak azon nehézségek felsorolásával foglalkozik, melyekkel a kormánynak küzdenie kell, s melyeket mind számbavenni, igér, midőn mai állapotainkat elitéli. A czikknek, mely *D—i* jegy alatt jelent az ád kiváló érdekességet, hogy azt — mint a *Pesti Hirlap* irja, köztudomás szerint DARUVÁRY legfőbb itélőszéki tanácselnök irta. A czikksorozat hosszabbnak igérkezik, s azért egy részről, hogy azt félbe szakitani ne legyünk kénytelenek, más részről, hogy bővebb ismertetésére kellő terünk legyen, részleteinek ismertetését jövő számunkra vagyunk kénytelenek halasztani.

A *Magyar Tisztviselő* legutóbbi száma megemlitvén, hogy a bécsi igazságügyi tisztviselők igen szép könyvtárral birnak, megemliti, hogy nekünk az egy «nyiregyházi posta szakkönyvtár egyleten» kivül egyetlen egy ilynemü könyvtárunk sincs. Ez nem áll. A budapesti kir. itélőtáblának *Szabó Miklós* elnök buzgósága folytán igen szép jogi szakkönyvtára van, mely az ujabb jogi irodalom majdnem minden nevezetes bel- és külföldi termékeit magában foglalja.

Szerkesztőségünkhez beküldetett Dr. ROSENBERG LAJOSnak az *Ungarische Gerichtshalle* szerkesztőjének nevezett lap hasábjain megjelent ily czimü értekezése: *Der Ungarische Strafprocess und die Stellungng des Vertheidigers bei der Untersuchung und Schlussverhandlung.* E kis mű igen éles elmeéllel s gyakorlatilag veszi kritikai bonczkés alá büntető eljárásunk hiányait, s ennélfogva hasznos volta önkényt következik.

Megjelent a *Büntetőjogi Szemle* III. füzete. Tartalma Dr. ROSENBERG fentebb emlitett értekezése magyarul. Fegyház és börtön. *Varga Lajos* fegyházi igazgatótól. A sajtótörvény revisiojáról *Ráth Nándor* temesvári városi főügyésztől. Törvényterem. Vegyesek. Szaklapok szemléje. Irodalom. Külföldi mozgalmak. Végre közli a büntetőtörvénykönyv életbeléptetéséről szóló törvényjavaslatot, a jogügyi bizottság szövegezése szerint.

Végül egy szónk van a *Magyar Jogász*-hoz, melynek egyik legközelebbi számában következő tétel foglaltatik: «mi egyenesen a *Jogtudományi Közlöny*-t abbeli eljárása miatt vádolhatjuk hasonló módon és jogosan, mivel DÁRDAY főszerkesztőnek a képviselőház jogügyi bizottságában tett nagyszabásu dolgait *folytonosan dicsérőleg reprodukálja.* Igen lekötelezne a *Magyar Jogász* t. szerkesztője, ha ily dicséretes reproductiót lapunkból idézni szives lenne, mert magunk is kiváncsiak volnánk reá, hogy miben látja plane a folytonos dicsérő reproductiót?

Z. I.

TÖRVÉNYKEZESI SZEMLE.

A vám és kereskedelmi szövetség XX. czikke.

Kereskedelmi törvényünk 210—218. §§-a külföldi részvenytársaságokra vonatkozó intézkedéseket tartalmaznak.

Már volt alkalmam e lapokban annak idejében részletesebben kimutatni, hogy ezen szakasz, mely a szabad kereskedelmi forgalom postulatumainak mindenkép megfelelő liberalis intézkedéseket tartalmaz, saját gazdasági érdekeink szigoru megóvására hiányosnak bizonyult, mert hazai intézeteink nemcsak külföldön, hanem több izben az örökös tartományokban is szerfölött méltánytalan bánásmódban részesültek, a mennyiben előfordult, hogy hazai intézeteinknek a fióktelep felállitására szükséges engedélyt a külföldi kormány megtagadta, vagy az ott már tényleg müködő intézettől az engedélyt elvonta, ebbeli intézkedését mindenkor valami régi törvény v. elavult rendelettel támogatván.

Ezen visszás állapotok megszüntetésére — legalább Ausztriával szemben — a vám és kereskedelmi szövetség XX. czikkében a két állam területén fennálló biztositó intézetek, részvénytársaságok, szövetkezetek között a *teljes viszonosság* kimondatott. Az itt megállapitott jogositványra vonatkozó közelebbi határozatok az 1878: XXII. t. czikkben vannak részletesen körülirva. Ezen törvény életbelépte óta most fordult elő az első eset, hogy egy hazai intézet üzletét az örökös tartományokra akarván kiterjeszteni, az emlitett törvényre való hivatkozással czégének bejegyzéseért folyamodott és mindjárt ezen első alkalommal a törvény egy a törvényhozás kétségtelen intentiójával ellenkező interpertatiót nyert. Az eset a következő.

Az ország fővárosában ujabb időben franczia tőkével létesitett két biztositó társaság eredetileg Bécsben akart operálni, a kormány azonban, itt nem részletezhető okoknál fogva, az engedélyt megtagadta, erre az intézetek Budapestre tették át az igazgatóság székhelyét és a törvény követelményeinek megfelelőleg czégüket az illetékes törvényszéknél bejegyeztették. Az osztrák kormány nem nagy örömmel nézte a dolog ilyetén fejlődését, mert vagy sajnálta, hogy országa gazdasági érdekeinek rovására inkább mint előnyére szolgált az engedély megtagadása v. pedig félt, hogy az ott diolo concessionalis rendszer nem igen nagy nyomatékkal fog birni és más ellenőrzési appratusról fog kelleni gondoskodni, mert hasonló esetek ismét előfordulhatnak, és ha bécsi biztositási szaklapoknak hitel adható, a kormány befolyása folytán történt, hogy a magyar biztositó intézetek czégjegyzési kérvényükkel elutasittattak, miután az 1878: XXII. t. cz. 8. §.-ért. az egyik állam területén létező biztositó társaságok, melyek müködésüket a másik állam területére kiterjesztendik, kötelesek ezen bejegyzés előtt mindazon feltételeknek is megfelelni, melyekre a honi törvények a belföldi biztositó társaságokat a biztositási ügylet megkezdhetése előtt *különösen* kötelezik; ezen különös feltételek közé sorolja a bécsi kereskedelmi törvényszék *az engedély megnyerését* és miután ezen utóbbi kelléknek kérvényezők nem tettek eleget, czégjegyzési kérelmüknek a tszék helyt nem adhatott.

Az országos főtörvényszék azonban belátván, hogy az utilitas elvének kedveért a törvényt félremagyarázni, hogy a törvény intentióját egy éles casuisticának alárendelni nem lehet, a törvényszék fenti határozatát megváltoztatta és a czégjegyzést elrendelte.

Az országos főtörvényszék ebbeli határozata a vám és kereskedelmi szövetség XX. czikkén alapul, mely határozottan megállapitja, hogy a két állam területének bármelyikén jogszerüleg létesült biztositó és részvénytársaságok, közkereseti és iparszövetkezetek, jogositvák müködésüket a másik állam területére is kiterjeszteni és fiókintézeteket alapitani; hogy ily esetekben a belföldi társulatokkal s intézetekkel egyenlőknek tekintetnek és az ezen államterületen folytatott üzletre nézve azon szabályoknak alá vetendők, me-

MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

lyek a belföldi vállalatok által folytatott üzletekre nézve fennállanak. Az ezen czikk végrehajtását tárgyazó 1878. junius 27-ről kelt törvény (1878: XXII.) azt határozza, hogy az ilynemü vállalatok kötelesek üzleti tevékenységük megkezdése előtt czégüket a kereskedelmi bíróságnál bejegyeztetni, tartoznak minden telep részére meghatalmazással ellátott képviselőt rendelni, az üzletvitelről külön könyveket vezetni, kötelesek továbbá alapszabályaikat a kereskedelmi bíróságnak bemutatni s igazolni, hogy honi törvényeik szerint jogszerüen állanak fenn. Végre a 8. §. megállapitja, hogy a biztositó társaságok különösen kötelezőek mindazon feltételeknek — a fióktelep bejegyzése előtt — megfelelni, melyekre a honi törvények a belföldi biztositó társaságokat a biztositási ügylet megkezdhetése előtt különösen kötelezik s a mennyiben valamely alap tényleges befizetésének igazolásáról nem szó, a társaság székhelyen történt befizetés igazolása elégséges.

E határozmányokból látható, hogy valamely magyar biztositó intézetnek, mely az osztrák államterületén fióktelepet óhajt állitani, külön állami engedélyre szüksége nincs, mert erre már az által van jogositva, hogy annak bizonyságát szolgáltatta, miszerint Magyarországban jogszerüen fennáll és mert az engedély elnyerése Lajtán tul is nem a biztositó intézetek különös kötelezettsége, hanem minden részvénytársaságra, közkereseti társaságra és legtöbb szövetkezetre nézve érvényben van s igy e tekintetben sem az 1862. nov. 26-án kelt egyesületi törvény 2-ik §-a, sem az iparrendtartást életbeléptető 1859. decz. 20-iki törv. V. czikkére, sem az 1859. évi april 9-iki 70. szám alatt a közkereseti és gazdasági szövetkezetekről szóló törvényre hivatkozni nem lehet: Igaz ugyan, hogy az állam igazgatása a biztositó vállalatokra mindig különös figyelmet forditott és az 1865. nov. 29-iki törvényben, mely a külföldi részvénytársaságoknak Ausztriában leendő tevékenységét és azok engedélyezését rendezi, különös határozmányok foglaltatnak a biztositó intézetek tekintetében, azonban az 1873. márcz. 29-iki törvény világosan declarálja, hogy a külföldi társaságok belföldi üzlet tevékenységre való bocsáttatását tárgyazó jogszabályok a külföldi biztositó intézetekre is kiterjesztetnek, azon egyedüli megszoritással, hogy ha ily intézet a külföldön valamely biztositási ág folytatására nincs jogositva, az üzlet ezen ágát Ausztriában sem gyakorolhatja. Miután ez utóbbi megszoritás a jelen esetben gyakorlatilag fenn nem forog, mert a folyamodó társaság nem szándékozik Lajtán tul más biztositási ágakat tevékenysége körébe vonni, mint a melyeket Magyarországon folytat, minden feltétel teljesittetett, melyeket a fent hivatkozott törvények a fióktelepre vonatkozólag megszabnak és igy a czégbejegyzési kérelemnek helyt kellett adni.

Ezzel a concret eset kedvező megoldást nyert, de tartanunk kell, hogy a szándékolt feltétlen reciprocitas a törvány gyakorlati alkalmazásánál ujabb és ujabb nehézségekre fog akadni, miután a két állam között a részvénytársaságok, szövetkezetek stbit illetőleg fundamentalis egyenlőtlenség uralkodik, mig ugyanis nálunk a concessionalis rendszer teljesen mellőztetett, addig az Ausztriában minden kinövéseivel együtt teljes épségben fentartatott. Az ebből eredhető nehézségek csak ugy lesznek elhárithatók, ha a részvénytársaságok, szövetkezetekre vonatkozó törvényszakasz, de különösen a biztositási ügy mindkét államban egyforma elvek szerint lesz szabályozva.

Dr. Kán Béla,
budapesti ügyvéd.

A polgári és a kereskedelmi kötelmi jog.

A *Magyar Jogász* legközelebb figyelmeztette olvasóit, hogy helytelen azon eljárás, melynél fogva némely biróságok a kereskedelmi ügyletekre vonatkozó szabályokat más magánjogi kötelemből folyó peres kérdésekre is alkalmazzák, mert azok csakis a kereskedelmi ügyletek sajátlagos természetére tekintettel vannak igy megállapitva, s azért azok más magánjogi jogviszonyokra nem alkalmazhatók.

Ezt igy általánosságban, mint felállittatott, nem oszthatom, sőt a kereskedelmi jognak másnemü kötelmekre való alkalmazását illetőleg lényegileg ellenkező nézetben vagyok. Megkisértendem e nézetemet kifejteni.

Tagadhatlan, hogy a külföldi törvényhozások a kereskedelmi ügyletek sajátságos jellegére való tekintettel, legalább annyiban, a mennyiben ezt e jellegük folytán szükségesnek tartották, különleges jogszabályokat állitottak fel, s csak ott, s csak az esetben rendelik a polgári törvény szabályait a kereskedelmi ügyletekre alkalmazandónak, midőn sem ily különleges jogszabályok fel nem állitvák, sem kereskedelmi szokás nem létezik.

Nálunk e részben a kereskedelmi törvény alkotásánál a törvényhozásnak messzebb kellett mennie, s a kereskedelmi törvény keretébe kellett venni oly szahályokat is, melyek más országokban nemcsak a kereskedelmi ügyletekre, hanem általában alkalmaztatnak, s ott nem is a kereskedelmi törvényben, hanem az általános polgári magánjogban foglaltatnak.

Ama kérdés vitatása, ha vajjon szükséges-e, hogy kereskedelmi ügyletekre legalább részben különleges szabályok állittassanak fel, e szerény czikk körén kivül esik; de tartsuk ezt akárszük ségesnek, akár nem, hazai viszonyainkra tekintettel, melyek között nemcsak a kötelmi jogra vonatkozó szabályokat, de még megállapodott törvényes gyakorlatot is nélkülözni vagyunk kénytelenek, csakis helyeselhetjük a törvényhozásnak e részben követett eljárását, melynél fogva a kötelmi jogot, mennyiben az a kereskedelmi ügyletekre is vonatkozik, belevonta a kereskedelmi törvény keretébe tekintet nélkül arra, hogy a szabályok egy nagy része a külföldi törvények szerint nemcsak kereskedelmi ügyletekre, hanem a magánjogi kötelmek minden nemeire is alkalmazást találnak.

Más részről azonban épen azért, mert a kereskedelmi törvényben számos oly szabály foglaltatik, mely a kötelmekre, nemcsak azért, mert azok kereskedelmi ügyletek, hanem általában alkalmazandók, e törvénynek hazai kötelmi jogunk egyik forrását kell képeznie, s szabályul ott, hol más törvény nincs, első sorban a kereskedelmi törvénynek a magánjogi kötelmekre is alkalmazandó szabályai veendők figyelembe: mert habár e törvény eme szabályok kötelező erejét csakis a kereskedelmi ügyletekre korlátolta, mégis oly esetben, midőn törvény nem létében segédjogra kell szorulni, nézetem szerint első sorban a hazai törvényhez kell folyamodni, s csakis az esetben, ha ebben a fennforgó esetre vonatkozólag megfelelő jogszabály nem található fel, szabad csak a külföldi törvények, illetve a kormány által felállitott tételekhez fordulni.

Ezt tartottam szem előtt *Magyar Magánjog*-omnak a kötelmi jogra vonatkozó részének tárgyalásánál, s oly esetben, melyben a kereskedelmi jogban oly szabály foglaltatik, mely a külföldi törvényekben az általános polgári magánjogban foglal helyet, s ennélfogva annak felállitása nem a kereskedelmi ügyletek sajátlagos természetének kifolyása, hanem a kereskedelmi törvény keretébe csakis azért vétetett fel, mert arra nézve nálunk semmiféle positiv jogszabály sem létezik, — első sorban ezt ajánlottam alkalmazandónak. És azon meggyőződésben vagyok, hogy ha bíróságaink ezt követnék, hazai igazságszolgáltatásunk csak nyerni fogna általa.

Zlinszky Imre.

Különfélék.

(**Magyar Jogtudományi Lexikon.**) Ily czimü régen óhajtott s érezhető hiányt pótló vállalatot indit meg *Rautmann Frigyes* kiadó és Dr. ROSENBERG LAJOS szerkesztő, mely az őszszel fog időszakonként megjelenő füzetekben megindulni. A magyar jogra vonatkozó czikkek a legkitünőbb szakférfiak közremüködésével fognak szerkesztetni, s általában mindent elkövetendőnek igér a szerkesztő, hogy e Lexikon a magyar jogirodalomban méltó helyet foglaljon el. Őszinte örömmel üdvözöljük ez uj vállalatot, s fényes sikert kivánunk neki azon reményben, hogy a szerkesztő igéretéhez hiven fog törekedni, hogy annak belbecse megfeleljen az igényeknek.

Felelős szerkesztő: **Dárdai Sándor**, üllői ut 1. szám.
Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat.

TELEKKÖNYVI KÖZLÖNY

A TELEKKÖNYVVEZETŐK ORSZÁGOS EGYLETÉNEK

HIVATALOS LAPJA.

Budapest, 1880. Melléklet a JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY 14-ik számához. Április 2-án.

TARTALOM: A telekkönyvekről. Stankay László kir. tszki telekkönyvvezető urtól. — Választott birói határozat egyik vitás telekkönyvi kérdésben. Hánrich József, pozsonyi kir. tvszéki biró urtól. — A telekkönyvi rendelet 14. §-nak alkalmazásához. Ótocska Károly köz- és váltó ügyvéd urtól Pozsonyban. — Törvényjavaslat.

A telekkönyvekről.

Simon Endre lőcsei kir. törvényszéki biró ur szives volt a *Jogtudományi Közlöny* mult évi 45. és 46-ik számaiban megjelent és a telekkönyvi kezelés egyöntetüségét tárgyazó hat pontból álló reformjavaslataimat e hivatkozott lap folyó évi 8-ik és 10-ik számában beható figyelem alá venni, s ezekre vonatkozó egyéni nézetét a nyilvánosság elé bocsájtani.

Megtisztelve érzem magam ezen megfigyelés által, s szivesen veszem fel a nekem nyujtott keztyüt, annak tudatában, hogy javaslataimnak ujbóli megvilágitása által a telekkönyvek vezetésénél tapasztalt hibák és hiányok kiirtását elősegitendem most, midőn a telekkönyvvezetők országos egyesületének derék elnöke, Voigt Ede úr kezdeményezése folytán *ez ugyis rendszeres feladatunk.*

Más szempontból veszi fel a telekkönyvek vezetését egy biró és más szempontból egy telekkönyvvezető. A biró végzéseket hoz, sokszor meg sem gondolva annak technikai kivihetőségét és mégis csupán a telekkönyvvezetőt illeti a techikai nehézségekkel való megküzdés. A biró tisztje a törvényre vagy szabályrendeletre hivatkozni s a telekkönyvvezetőnek kötelessége azt, a mit a biró ezen hivatkozással rendel, gyakorlatilag végrehajtani.

Előbbié tehát *az elmélet*, utóbbié *a gyakorlat.*

Én a telekkönyvvezetés terén tiz év óta működöm, sok nehézségekbe ütköztem, s ütközöm mai napig is e téren; tehát én is szerényen elmondhatom, hogy nemcsak elméleten, hanem a gyakorlati téren szerzett tapasztalataimon alapuló nézeteim megérdemlik, hogy az intéző személyek messzeható figyelme ezekre is irányuljon.

Simon Endre ur azt mondja, hogy az 1869. évi ápril 8-án 2579. szám alatti a telekkönyveknek a birtokszabályozás folytán szükségessé vált átalakitásánál követendő eljárás tárgyában kibocsájtott igazságügyminiszteri rendelet az 1871. 53-ik tczikkben foglalt rendelkezésekkel az általa *felsorolni igért* (de tényleg fel nem sorolt) kiegészitésekkel s az ide vágó és vonatkozó későbbi rendeletekben már megtett módositásokkal teljesen megfelel a kitüzött czélnak.

Ezen állitását a törvényszéki biró ur maga sem hiszi; mert alább ezeket mondja, ugyancsak a 8-ik számban megjelent közleményének végén:

«Az 1869-ik évi ápril 8-án kelt igazságügyminiszteri rendelet 3-ik §-át, hogy a birtokszabályozásnál a működő mérnök tartsa meg, *túlhaladottnak*, sőt az érvényben lévő rendeletek mellett *kivihetlennek* tartom.»

Ha valamely rendelet megfelel a kor és körülmények követelményeinek, úgy ezen rendeletet teljesiteni kellene, habár valaki mérnök is, ezen rendelet nem teljesitéséből ered most azon hátrány, hogy nem lehet kitudni, mely uj birtokrészletek léptek a telekkönyveknek birtoklapjain bevezetett régi birtokrészletek helyébe, s mily más változások történtek a szabályozás folytán a korábbi birtokkal.

Ez elég lényeges körülmény, hogy az eljáró mérnök a telekkönyvben és a telekkönyvi vázlatrajzokban előforduló helyrajzi számokat megtartsa.

Itt csak némi ellenmondást akartam feltüntetni; mert ha valamely rendeletet a kitüzött czélnak, mint teljesen megfelelőt állitunk előtérbe, ugy annak egyes utasitásai szerintem határozottan teljesitendők.

De követem én is tapasztalatokon alapuló nézeteim kifejtésében a tisztelt törvényszéki biró ur sorrendjét.

Kiemeltem előbbi czikkemben, miként az urbéri peruton megejtett birtokszabályozási eljárásnál eljárt mérnök urak a földkönyvek és térképek készitésénél az 1851., 1852., 1853., 1854-ik években megejtett helyszinelésekre nem támaszkodtak; mert nem is szakmájuk. Igaz, hogy a hitelesitett földkönyv és térkép oly birósági (sokszor nem szakértői, mint S. E. ur a mostani fiatal járásbirókat állitja előtérbe) munkálat, mely itéleten vagy jogerejü egyesség végrehajtásán alapul.

Mindezen körülmény azonban nem involválja magában azt, hogy ezen hitelesitett földkönyv és térkép a valóságnak megfelelő legyen.

A biró is csak ember. Láttunk már elég birói tévedéseket és épen azért szükséges, hogy a telekkönyvek átidomitásánál, ugy a mérnöki hanyagságok, mint a birói tévedések kiigazittassanak. Épen ide és ezen hiányok pótlására vonatkozik az 1869. ápril 8-ki igazságügyminiszteri rendelet *A*, *B*, *C* pontja, melyek szerintem nem kivihetlenek, hanem épen mint a kivitelre szükségesek magasodnak ki, hacsak telekkönyveinket rendesen és a valósághoz hiven akarjuk átidomitani.

Az 1871. 53-ik tczikk 44. §-ának intézkedései s a perre utasitó végzések által nincsenek az állampolgárok érdekei kellőleg megvédve.

Ezen törvényczikkely csupán a birói illetékességről intézkedvén, kijelöli ugyan részben a birói személy által *követendő* eljárást, hogy a viszonyokhoz mérten vagy kisértse meg az egyességkötést, hallgassa meg az érdeklett feleket, vagy per esetén itéletet hozzon; de az egyesség vagy itélet technikai keresztülvihetőségéről ismét nem gondoskodik.

A perre való utasitás folytán *a jogczim és az egyéni érdekek* megóva nincsenek, legfeljebb megnehezitve. A per mindig per marad, míg itélettel el nem láttatott, ezen itélet telekkönyvi végrehajtása a teljesitett mérnöki munkálatok hiányosságánál fogva kellő pontossággal nem eszközölhető.

Igaz ugyan, hogy a jogczimre vonatkozólag a régi telekkönyvek irányadók; de miért szolgáltassunk perekre alkalmat, miért sokasitsuk az ugyis felszaporodott bajokat, ha azokon a két munkálat közötti mellőzhetlen azonositásoknál fogva *helyszinelések ediktalis hirdetmények* által könnyebben segithetünk?

Vétessék fel a jogczim az uj telekkönyveknél a régi telekjegyzőkönyvekben bejegyzett nem az *A* lapokon följegyzett (mely utóbbi a legtöbb esetben téves bemondásokon alapul) talált tényleges állapotoknak megfelelőleg és fejeztessék be ezen eljárás az idézett 1869. évi ápril 8-án kelt igazságügyminiszteri rendelet 14. §-hoz hiven *ediktalis* uton.

Mindenesetre van okom aggodalmamat kifejezni a majorsági zsellérviszonyok iránt is.

Hogy valaki ezen aggodalmakat egyénileg helyeseknek

vagy nem helyeseknek tartja, mellőzhető és mellékes dolog; legyenek azonban szavaimnak támogatói mereven a tényleges viszonyok.

Sáros vármegyében legalább is hatvan földesur van, kinek területén 10, 30, sőt 60 majorsági zsellér létezik. A majorsági zsellérek felülépitményt birván s mint olyan a tagositás utáni földkönyvbe fel nem vétetett, s e szerint nem is vezethetik be a telekkönyvbe; mert a vonatkozott terület, mint belsőség már földkönyvileg be van vezetve a földesur nevére tulajdonjogilag. Már pedig a felülépitmény még sem lenne kihagyható a telekkönyvből, mert hiszen ehhez az illető szemben az 1848-ki és az 1871-ki törvényczikkelyekkel mégis csak tulajdonjoggal bir és szabad rendelkezési joggal.

Nem tévesztem a különbséget, a volt urbéres zsellér és a majorsági zsellér között; mert ezen utóbbi nem is képezte kérdését az urbéri rendezési pernek, miután nem is volt az urbarialis tabellákba bevezetve és mint ilyen urbéri zsellérnek *az azonositási táblázatokba* fel sem vétetett s nem is urbarizáltatott; hanem a földes uraság engedelmével az uraságí telken sajátjából házat épitett, a belsőséget azonban meg nem váltotta.

Daczára ezen körülményeknek mégis kell hogy ezen majorsági zsellérnek felülépitménye (super ædificatuma) telekkönyvi tulajdont is képezzen, mert ha szolgalmi jog utjára terelnők is a dolgot, még akkor is *a szolgalmi jog és elévülés erén* az illető majorsági zsellér *örökjogot* nyert, még pedig másra is átruházhatót.

Ezen jogot a föld tulajdonosa meg nem szüntetheti, hacsak a felülépitő zsellért a felülépitményből ki nem becsülné, de ezen tény mostani törvényeinkkel szemben csakis ugy lenne eszközölhető, ha a felépitmény tulajdonosa azt megengedné.

Miután pedig az uj földadósorozati — kataszteri — munkálat az ily viszonyokat kellő tekintetek alá helyezte, kimondom: „*hogy a régi telekkönyvek átidomitásánál az uj birtokszabályozási munkálatokat mellőzni* nem lehet, nem szabad.»

Mivel pedig a catastralis munkálatoknál a külső birtokok is sokkal részletesebben s a tettleges állapot szerint vannak felvéve, mint a tagositási földkönyvben, *a műszaki munka* e tekintetben sokkal helyesebb, mint a tagositásoknál, hol az egész határ, habár kommasszáltatott is, mégis számtalan községi határnál a kateszteri és összesitési munkálat 100 hold különzetre is vezet. Eltekintve a hivatali törlésektől, melyeket a tisztelt czikkiró ur az 1848. IX. tczikk alapján kitörlendőknek vél, még nem következik, hogy a majorsági zsellérek viszonyai *jogilag tényleg* és *telekkönyvileg* rendeztettek.

Nem kivánom összezavarni a majorsági zsellérek viszonyait az 1869. április 8-ki rendelet hangsulyozott *d)* pontjával, mely maradvány, irtvány és bérföldekről szól; de igenis óhajtom, hogy ezen egyének felépitményei tulajdonjogilag és telekkönyvileg kitüntethetők legyenek.

Vegyük fel az esetet, hogy egy majorsági zsellér a földes ur nevére irt belső funduson 1000 frt értékü felépitményt csinál, 100 frt kölcsönre lévén szüksége, kivántatik tőle az érdekelt egyén vagy hitelező pénzintézet által birtokának és tulajdonának kimutatása. Kérdem, mivel fogja ő igazolni mindezeket és hitelképességét beigazolni, ha a fundus a földesur nevén áll, a felépitmény telekkönyvileg pedig nincsen kitüntetve?

Kifejtett nézeteim és indokolt állitásaim szerint az uj telekkönyveket ugy kell megalkotni, hogy azok a valóságnak, a földadósorozati lajstromoknak megfelelők legyenek. Ezen viszonylagos tényhez pedig a telekzeti munkálatokat legbiztosabb irányadónak tekinteni.

Van bizony még elég község, hol a birtokszabályozási munkálatok nincsenek befejezve, van elég pusztabeli (prædialis) birtok, mely nincsen telekkönyvezve; van elég község, hol az urbéri aránykulcs még megállapitva sincs: bizony ily körülmények között — mint czikkiró maga is beismeri, — nincs más remedium, nincs más menekvés, mint a kataszteri munkálatokra is támaszkodni, felvéve még azon körülményt, hogy a nagyobb terjedelmü erdők és pusztabirtokok még máskép felmérve sincsenek, mint *kataszterileg*. A kataszteri munkálatokban pedig ugy mint az összesitési földkönyveknél a mérnökök *a jogczimet* nem fürkészték, s csakis a tettleges birtokosok vétettek tekintetbe, önkényt következik: hogy egyik hiányosabb munkálat, mint a másik.

Ezen okokból szükséges megejteni az átalakitást megelőző előmunkálatokat helyszinelések által az idézett miniszteri rendelet 12. §-ához hiven.

A tisztelt folyó lap tavalyi évében 36., 38., 39-ik számaiban megjelent czikksorozatot figyelemmel olvastam, és ide vonatkozó nézeteim kifejtését szivesen tartom fenn.

A reformjavaslat 4-ik pontjára vonatkozólag nem tartom uj urbéri törvény behozatalát szükségesnek, de igenis kivánom, hogy habár a telekkönyv a térmértékért nem is kezeskedik, nemzetgazdászati, statisztikai, köz- és magánhiteli érdekekből az erdők és puszták pontosan mérettessenek fel. Ezen követelményt magával hozza a kulturállapot is, és megköveteli a földadósorozati beosztás. Nem vagyok épen pessimista; de annyira optimista sem lehetek, hogy a tapasztalt felmérési hiányok mellett ujabb és pontos felméréseket ne kivánjak. Ha a földesurat nem is lehet kötelezni minden birtokának felméretésére, törvény szerint kötelezi őt erre a saját érdeke, ha csak a reá szabott adó igazságosságáról és méltányszerüségéről meggyőződést akar szerezni, vagy ha igazságos bérleti jogügyletet akarna bérlőjével kötni.

Az 5-ik pontra vonatkozólag kiemelem: miként az idézett igazságügyminiszteri rendelet 23., 24., 26. §§-ai a telekkönyvvezetőkre tulságos és mellőzhető kötelmeket rónak.

Ivek hosszu sorára nyujthatnám ennek bevitatását; ki azonban ismeri a telekkönyvi átidomitási eljárást: méltányszerüleg tartozik belátni, mennyi felesleges s a könnyebb átnézetet nehezitő szabályok foglaltatnak ezen rendelet szakaszaiban.

A 6-ik pontra vonatkozólag, ha csakis tisztán a fennálló tehertételek vétessenek által az uj telekjegyzőkönyvekbe, nézeteimet a tisztelt törvényszéki biró ur osztván, további eszmecserének szükségét nem látom; szivesen kifejezem egyébiránt örömömet, hogy eszmecserére szolgáltattam alkalmat és ilyet a tisztelt törvényszéki biró ur részéről mindig tisztelettel és örömmel fogok venni.

Arról én legkevésbé sem tehetek, hogy a telekkönyvi átidomitásoknál szakértelmetlen dijnokok alkalmaztatnak; mindenesetre hátrányos gazdálkodás a magas kormány részéről a nagy fontosságu s az egyéni vagyoni biztosságot is felölelő telekkönyvi intézmény rovására.

Osztom nézetét a tisztelt törvényszéki biró urnak, hogy a telekkönyvek átidomitása az elsőfolyamodásu kir. törvényszék e czélra hivatott közegénél lenne nagyobb biztonság és szakértői felelősség mellett teljesitendő és szivesen adok kifejezést azon nézetemnek is: «Vajha adna elegendő átalányt a magas kormány, hogy szakértői kezelés mellett ne legyünk továbbra is kénytelenek a telekkönyvi ügyet, mint a magyar igazságszolgáltatási ügy mostoha gyermekét tekinteni.»

Stankay László,
kir. törvszéki telekkönyvvezető.

Választott birói határozat egyik vitás telekkönyvi kérdésben.

Azon kérdésre nézve: «ha vajjon kölcsön jogczimét és bekebelezési engedélyt magában foglaló és alakilag a telekkönyvi rendelet értelmében kiállitott kötelezvény, *melyben*

kamatok fejében föld haszonélvezete kötetett le, a telekkönyvi *bekebelezésre* alkalmatos okmány-e vagy sem?» az ily kötelezvénynyel felszerelt zálogjog bekebelezésére intézett kérvényt benyujtó ügyvéd és egy telekkönyvvezető közt támadt vita és azt követő fogadás alkalmából alulirottnak véleménye fogadtatván el választott birói határozat gyanánt, azt és indokait a következőkben közöltem az illetőkkel:

In theoria a feltett kérdésre nézve szétoszlanak a nézetek. HALMOSSY ENDRE ur, ki «telekkönyvi rendszer» czimü nagybecsü munkájában az első veti fel ezen kérdést, a zálogjogot ily szerződésben foglalt tőke biztositására bejegyezhetőnek véli, mert nézete szerint a szerződésnek csak a zálogtárgynak kamatok fejében való haszonélvezetére vonatkozó része érvénytelen és tehát csak ez nem alkalmas alapja a telekkönyvi bejegyzésnek.

Ennek ellenében mások és köztük ZLINSZKY IMRE ur is, ki *Telekkönyvi rendtartás* czimü már ismételt kiadásban megjelent jeles munkájában a telekkönyvi kérdések önálló fejtegetésében HALMOSSYnak példáját követi, az egészszerződést érvénytelennek tartják és azt, miután a telekkönyvi rendelet 69. §-a értelmében az okirat jogérvényessége a bekebelezésnek és előjegyzésnek közös kellékei közzé tartozik, sem bekebelezésre, sem előjegyzésre alkalmasnak el nem fogadják, hivatkozván az ősiségi nyiltparancs 19. §-ára, melynél fogva Magyarországban szokásban volt, oly feltételt magukban foglaló zálogszerződések, miszerint a hitelezőnek a kamatok helyett az elzálogositott jószág haszonélvezete engedtetik át, jogérvénytelenek. HALMOSSY véleményére ZLINSZKY ur még azt jegyzi meg, hogy azt, «hogy alapjában érvénytelen szerződés egyes részleteiből mily jog vagy kötelezettség származik, csak birói uton dönthető el és az ily módon kimondott kötelezettség bejegyzése nem az érvénytelen szerződés, hanem a biró e részbeni határozata alapján leszen eszközlendő.»

Az első folyamodásu bíróságoknál és a kir. táblánál követett *praxis* (a legfőbb törvényszék praxisát nem ismerem) szerint ily szerződésekre alapitott bejegyzési kérvények szintén elutasittatnak.

Én részemről HALMOSSY ur nézetét osztom és pedig következő okoknál fogva:

1. ZLINSZKY urnak HALMOSSY véleményére tett azon megjegyzését, hogy *„alapjában érvénytelen szerződés* egyes részleteiből mily jog vagy kötelezettség származik, csak birói uton (azaz peres uton) dönthető el», a telekkönyvi rendelet 69. §. rendelkezésével összeegyeztethetőnek nem találom Mert ha e §. a telekkönyvi birót a bejegyzésnek jogérvénytelen jogalapot foglaló okmány alapján való elrendelésétől eltiltja, ez által nyilván a jogalap birálgatására és a jogérvényesség meg- vagy meg nem állapitására utasitja.

És az talán nem bocsátkozik a szerződés jogérvényességének birálgatásába, ki az ily szerződésre alapitott bejegyzési kérvényt a szerződés jogérvénytelensége miatt elutasitja?

De hogy már a telekkvi birónak is el kell dönteni, mily jogok és kötelezettségek származnak a szerződés egyes részeiből, kitünik az uzsorát korlátozó 1868. XXXI. tczikkből, mely szerint a telekkvi biró elbirálni tartozik, hogy mely összegben kebelezhető be a tőke (6. §.) és hogy nem haladják-e felül a melléktartozások a megengedett 8 %-ot (3. §. és 6. §.)? és a szerződésnek csakis a törvénybe nem ütköző rendelkezést fogadja el bejegyzési alapul.

És egészen hasonló helyzetben van a telekkvi biró a felvett kérdésünk elbirálásánál, itt is elrendelheti a bejegyzést a szerződés jógérvényes intézkedései alapján, és megtagadja azt annak jogérvénytelen rendelkezései alapján.

2. A feltett kérdésben emlitett kötelező okmány tulajdonképen két egymástól szorosan megkülönböztetendő jogügyletet foglal magában, u. m. kölcsönadási jogügyletet és az adott kölcsön biztositását czélzó jogügyletet, vagyis kölcsön szerződést mint főszerződést és a zálogszerződést mint mellékszerződést. Ezen megkülönböztetés pedig az ősiségi nyilt parancsczal ugyanazon napon t. i. 1853. május 1-én érvénybe léptetett osztrák áll. polg. törvénykönyvben gyökeredzik, mert e törvénykönyv ugy a kölcsönszerződést, valamint a zálogszerződést külön-külön és pedig az előbbit 983—1001. §§-aiban, ez utóbbit 1368—1372. §§-aiban szabályozza, az 1371. §-ában mind a kettőt egymás mellett emliti, és 1343. §-ában a zálogszerződést csakis mint valamely kötelezettség biztositásának és valami jog megerősitésének azon *jogszerü módját,* melynél fogva a jogositottnak *uj jog* engedtetik, nyilvánitja.

Sőt 1372. §-ában a felek azon rendelkezését, mely szerint a hitelezőnek az elzálogositott dolog haszonélvezete engedtetik át, világosan *mellékszerződésnek* (pactum anticbreticum) nevezi és *csakis e mellékszerződést joghatálytalannak* nyilvánitja.

Minthogy pedig az ideigl. törv. szabályok 21. és 156. §§-ai által az osztr. polg. tkvnek mindazon határozatai, a melyek a telekkvi rendeletekkel egybefüggésben állanak és a telekkvek tárgyát képező jogok megszerzésének és elenyésztésének módját meghatározzák, továbbá is érvényben fentartattak, minthogy továbbá maga az ősiségi nyiltparancs és több helyütt az ált. polg. törvénykönyvre mint főforrásra utal, és minthogy végre az ősiségi nyiltparancs csakis a zálogra vonatkozó magyar ősjogszabályokat, és nem egyszersmind a vele egy napon életbeléptetendő ált. polg. törvénykönyvnek a zálogszerződésre vonatkozó szabványait megszüntetni czélozta: nyilvánvaló, hogy az ősiségi nyilt parancs 19. §-ában jogérvénytelennek nyilvánitott zálogszerződés alatt nem a kölcsönszerződés, hanem a mint ezt az ált. polg. tkv. 1372. §-a világosan kimondja, a kölcsönszerződésnek kapcsán a zálogtárgy *haszonélvezetére vonatkozó mellékszerződés csupán* értendő.

3. Ha kétségtelenül áll, hogy a tegnap kötött kölcsönszerződés azért jogerejét el nem veszti, mert ma az adós a már tegnap jelzálogul lekötött ingatlan haszonélvezetét az előbb kikötött kamat helyébe átengedi, miért kérdem, vesztené jogerejét a kölcsönszerződés akkor, ha az az imént érintett értelmü zálogszerződéssel egy napon és egy okmányba egybefoglalva köttetnék?

4. Hogy a kölcsöntőke a hitelezőnek visszajár, azt senki nem tagadja. Ha már most a fizetés ideje elérkezik és az adós nem fizet, mely jogalapra fektesse a hitelező keresetbe vett követelését, mert a polg. perrdts 64. §-a szerint *követelésének jogalapját* mulhatlanul kitenni tartozik? A mint a gyakorlat mutatja, *kölcsön* jogczimén — és a bíróságok e czimen megitélik, — nem is terhelik máskép, mert az előbbi állapot visszaállitása a szerződés jogérvénytelensége indokából lehetetlen, azért, mert a kölcsön adott pénz az átadással az adós tulajdonává vált és többi vagyonával összevegyült.

Római jogász talán azt vetné ellen, hogy a hitelező a tőkét «condictio sine causa» czimén követelheti; igen ám, de ez nem a *követelés* jogalapja a törv. rendts 64. §-a értelmében, hanem a *keresetek egyik neme* és e condictio különben is magyar jogban ismeretlen.

Minthogy ezek szerint a zálogszerződésnek egyik érvénytelen intézkedése a vele kapcsolatosan létrejött kölcsönszerződés és a zálogszerződés többi intézkedéseinek érvényét nem érinti és nem érintheti, támaszkodva azon jogelvre, hogy a felek rendelkezési tehetségüket korlátozó törvények szorosan magyarázandók, az ősiségi nyiltparancs 19. §-a és az oszt. polg. tk. 1343. és 1372. §§-ai, valamint a telekkönyvi rendelet 69., 127. és 129. §§-ai az osztr. értelmében a kérdés tárgyát képező, egyéb bekebelezésre szükséges kellékekkel biró kötelezvényben foglalt kölcsönszerződés és a zálogszerződésnek a zálogjognak a tőke erejéig leendő

bekebelezését megengedő része (bekeb. engedély) alapján a zálogjognak a *kölcsöntőke* erejéig való bekebeleztetését elrendeltetni, a kérelemnek azon részét ellenben, mely szerint a zálogjog a kölcsöntőkén tul a kamat helyett kikötött *haszonélvezet* erejéig is kiterjesztetni céloztatik, elutasittatni vélem.

Hánrich József,
pozsonyi kir. tvszéki biró.

A telekkönyvi rendelet 74. §-nak alkalmazásához.

Az *Ungarische Gerichtshalle*-t nem olvastam; de olvastam a *Jogtud. Közlöny* 12-ik számához mellékelt *Telekkönyvi Közlöny*-t, melyben a *Böngészet a szaklapokból* czimü czikkben a budapesti kir. tábla azon gyakorlata mondatik helyesnek, mely szerint ez utóbbi a telekkönyvi rendelet 74. §-a alapján eszközlendő bejegyzéshez megkivánja, hogy az örökös a hagyatéki vagyont *birtokba vette* légyen.

Az igazságszolgáltatás helyes joggyakorlati fejlődésére mit sem tartok oly ártalmasnak, mint ha szaklapokban bíróságaink, különösen a felsőbb bíróságok, sokszor nem csak helytelen, hanem a fenálló törvényekkel szemben önkényü, eljárása helyeseltetik.

Nagyon jól tudok visszaemlékezni azon időre, melyben a kir. tábla az érintett szakasz alkalmazásánál — a legfőbb itélőszékkel egyetértőleg — elegendőnek tekintette, ha az örökség *megnyilt*, a mi a telekkönyvi rendelet 74-ik szakaszának épen ugy, mint a visszahelyezett magyar magánjognak megfelelt és azért helyesen történt.

Ha vizsgáljuk a t. k. rendt. 74. §-ának czélzatát, ugy igen könnyen kitaláljuk, hogy miért teszi függővé a hitelezők jogát, az örökös örökösi nyilatkozatának beadásától?

Teszi azt, a rendelet meghozatala idejében érvényben volt osztrák általános polgári törvénykönyvre való tekintetből. Ezen törvénykönyv ugyanis, a római joggal ellentétben, *egészen* az örökös akaratjába helyezi, akar-e örökösödni vagy nem? tehát csupán önkénytes örökösöket (heredes voluntáris) ismer, kényszer örökösöket (heredes necessarios) pedig nem. Következik ebből, hogy az osztr. polg. tkönyv szerinti örökösre nézve nem elegendő az örökség megnyilta, hanem annak kinyilatkoztatnia kell, hogy az örökséget elfogadja. Csak ezen nyilatkozattal, mely a 806. §. értelmében visszavonhatlan, *szerzi* meg az örökséget.

A t. k. rendelet ezen magánjogi elvvel öszhangzásban mondotta ki az örökösi nyilatkozat szükségességét, minthogy ez uton az örökös a hagyatékhoz tartozó ingatlanokat, telekkönyvön kivül ugyan, de megszerzi, ugy, hogy azokra immár 3-ik személyek is, a 74. §. *kivételes* intézkedésének határai közt, jogokat szerezhetnek.

A magyar magánjog visszahelyezése következtében — mert az az örökösi nyilatkozatot nem ismeri — az idézett szakasz csak módositás mellett volt alkalmazható. Ezen módositás az orsz. bir. értekezletből kimaradt, és e hiányt a törvényhozás ez ideig sem pótolta; de azért a gyakorlatban a zavart ki lehetett volna kerülni, ha bíróságaink a kezdetben divott gyakorlatnál megmaradnak, mely a magyar magánjog természetéből fejlődött és a kétessé vált szakasz czélzatának is megfelelt. Ezen czélzat abban áll, hogy 3-ik személyek javára ama bizonyos fentartással, telekkönnyvi bejegyezvények megengedhetők legyenek; *ha az örökjog szerint bizonyos, hogy az örökös az örökséget megszerezte,*

A magyar magánjog szerint pedig az, hogy az örökös az örökséget megszerezte, bizonyos már az örökség *megnyiltával;* mert az örökös «necessárius kezes»-nek tekintendő, a ki az örökség megnyiltával ipso facto et jure szerzi meg az örökséget, és annak mindaddig tekintendő, mig az örökségről határozottan le nem mond. — Csak ezen határozott lemondással szünik meg azon ipso facto et jure beállott örökösi minősége, mely az osztrák örökjog szerint még *csak* az örökösi nyilatkozattal veszi kezdetét. — Ez lényeges külömbség, mely hogy fenáll, azt örökösödési intézményünk és eljárásunk bizonyitja, mely utóbbi kizárólagosan a «necessarius heres»-féle elvre van alapitva. — Ennek félreismerése okozta a gyakorlatban azon bonyodalmakat, melyekről az *Ungarische Gerichtshalle* szólhatott.

A *tényleges birtokbavétel,* mint ama pillanatnak megállapitása, melyben a t. k. r. 74 §-nak alkalmazása megengedhető, tökéletesen elhibázott álláspont; mert egészen az egyéni önkényre bizza a jogrendet, ahelyett hogy azt elvontan elvileg szabályozná, és mert örökösödési intézményünk fenti alapelvével és igy a t. k. r. 74. §-nak czélzatával is ellenkezik.

Igy az erdélyi telekk. rendelet megfelelő intézkedése a helyes, * nem pedig bíróságaink gyakorlata.

Ótocska Károly,
köz- és váltó ügyvéd Pozsonyban.

Törvényjavaslat

a részben, vagy egészen megsemmisült, használhatatlanná vált vagy elveszett telekjegyzőkönyvek pótlásáról, továbbá a telekkönyvi napló megszüntetéséről és a sommás és részleges telekkönyvi kivonatokról.

1. §. A részben vagy egészben megsemmisült, használhatatlanná vált vagy elveszett telekjegyzőkönyv (telekkönyvi betét) az illető törvényszék, mint telekkönyvi hatóság által

a) a rendelkezése alatt álló kezelési és segédkönyvek, okmányok s egyéb adatok alapján és

b) ha ezek nem elégségesek, uj helyszinelés által pótlandó.

Az uj kiállitás a telekjegyzőkönyv *A.* lapjára följegyzendó.

2. §. Az 1. §. *a)* pontja szerint ujból fölszerelt telekjegyzőkönyv kihirdetésével a tszék a netáni hibák kijavitása a kihagyottak vagy hiányos bejegyzések pótlására 45 naptól 3 hóig terjedhető felszólalási határidőt tüz ki.

Ha valamely telekjegyzőkönyv pótlása czéljából a helyszinelés megejtetett (1. §. *b)* pont) a törvényszék a külön betétek szerkezete, valamint a netáni hibák kiigazitása s a kihagyott vagy hiányos bejegyzések pótlása tekintetében az érvényben álló telekkönyvi rendtartás (I. r.) határozatait a jelenlegi pótlási eljárás természetében rejlő eltérésekkel alkalmazza.

3. §. A felszólalási és hirdetményi határidő letelte után a részben vagy egészben megsemmisült, használhatatlanná vált és az ujjáalakitással forgalmon kivül helyezett telekjegyzőkönyvbe történt följegyzések és harmadik személyeknek ezzel egybekötött jogaival szemben többé nem érvényesithetők.

4. §. Az 1855. decz. 15-ki tkönyvi rdttásnak a naplóra vonatkozó iutézkedései hatályon kivül helyeztetnek.

5. §. A telekkönyvből a felek kivánatára sommás és részleges kivonatok is kiszolgáltatandók.

Az idézett tkönyvi rdttás 144. §-a esetén, ha ez a szakasz az ügy megitélésére elégséges, a felső bíróságokhoz is hasonló kivonatok terjesztendők fel.

6. §. Az igazságügyminiszter fölhatalmaztatik, hogy a jelen törvény életbeléptetésének határideje és az eljárás részletei tekintetében rendelet utján intézkedjék.

* Ezt azonban csak az Erdélyországban is érvényben álló 1868: 54. t. cz. VII fejezetéből kiindulva lehet mondani, mely utóbbival az Erdélyben szinte érvényben álló a p. t. könyv anyagi szabványai az «örökjogról» merev ellentétben állanak, ugy hogy a bonyodalmak fölötte nagy mérveket ölthetének, ha csak Erdély képzett és gyakorlati jogászai a praxisban nem segitettek magukon.

A Franklin-Társulat magyar irod. intézet és könyvnyomda kiadásában (**Budapest,** egyetem-utcza 4. szám) megjelent:

TÉTELES EUROPAI NEMZETKÖZI JOG. — Irta *Dr. Apáthy István.* Füzve 3 frt 60 kr.

Franklin-Társulat nyomdája.

Tizenötödik évfolyam. 15. SZ. Budapest, 1880. április 9.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA: *Wesselényi-utcza 4. sz., I. em.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

TARTALOM: A birói kinevezések és előléptetések. Günther Antal ügyvéd urtól. — Megjegyzések az uzsora és a hitelügyletek szabályozását tárgyazó törvényjavaslatról. Tolnai Antal ügyvéd urtól Pakson. — A polgári házasság behozatala hazánkban. Timon Ákos jogakadémiai tanár urtól. — Heti szemle. — Törvénykezési szemle: Folytatólagos böngészés a kisebb polgári peres ügyek mezején. Ternovszky Béla, kir. törvényszéki biró urtól.

MELLÉKLET: Curiai határozatok.

A birói kinevezések és előléptetések.

XIII.

Az angol alsóbb birói szervezetben, hol az angol társadalom befolyása ép oly praegnans typust akkor, mint a birói szervezet legfőbb fokán, a felsőházban egy oly körülményre bukkanunk, melyet a continentalis modern alkotmányosság szempontjából, nem ismerve amaz életerős nemzeti szellemet, mely az angol birói szervezetet átlengi, mindenesetre meglepőnek kell tartanunk.

A közigazgatásnak elkülönitését a biráskodástól az angol alkotmány a birói szervezet legalsóbb rétegében nem ismeri, a legfelső fokon pedig szintén egy politikai testületnek attributuma a birói hatalom gyakorlása. De ennek megfelelőleg a társadalom befolyása az igazságszolgáltatásra biztositva van azon körben is, hol magát a biráskodást szakszerüen képzett és hierarchikus fokozatok szerint alkalmazott hivatalnok-birák vezetik, ugy hogy általában szólva, a legalsó és legfelső fokon a biró és a jury functiója egy személyben, illetőleg egy testületben összeolvad: ott, hol az igazságszolgáltatást nem a társadalom mandatariusai, hanem hivatalnok-birák, ez elkülönzött hierarchikus testület vezeti, ott már praedominál a jury intézménye és azon elv érvényesül, hogy ugy polgári, mint bűnügyi kérdésekben a ténykérdést, — question of fact, — a jury, tehát a polgári társadalom egyik közege állapitja meg és csak a jogkérdés megállapitása van a hivatalnok-birák jogkörébe utalva.[1]

A békebiró, a justice of the peace, önmagában egyesiti a biró és a jury functióit. Hivatala tisztán közigazgatási jelleggel bir, s ez kinevezésének módjában is nyilatkozik. Mig ugyanis a tulajdonképeni hivatalnok-birákat a lord cancellár nevezi ki, a békebirák kinevezésének joga a belügyminisztert, a Home Seiretaryt illeti meg.

A békebirák kinevezése azonban a lord cancellár, az ország legfőbb birójának közremüködésével s a grófság lord lieutenantjának javaslatára történik.

Ekként az angol igazságügyi szervezetben egy uj elemet látunk közrehatni, az angol belügyminisztert, ki tényleg a lord cancellár mellett mint második igazságügyi miniszter jelentkezik a birói szervezet azon fokozatán, hol a közigazgatás a biráskodástól elválasztva nincsen. Sőt tovább megyünk, és bátran merjük állitani, bár ezzel valószinüleg ellentétbe jövünk a nálunk eddig általában uralkodott feltevéssel, hogy a kontinentalis, ressort-miniszterek fogalma szerint a tulajdonképeni angol igazságügyminiszter maga az angol belügyminiszter.

Csak egy kissé tüzetesebben kell szemügyre vennünk az angol alkotmányos intézmények belső lényegét. A lord cancellár hivatalánál fogva az ország legfőbb birája, s mint ilyen az ország legfőbb birószágának, a főrendiháznak elnöke. És bár ő a miniszterium tagja, előbbi fejtegetéseinkből, melyeket angol források nyomán közöltünk, kiderül, hogy a cabinet körében is az ő *birói hivatala* praedominál s mint Gneist is teljes joggal mondja, a lord cancellár *birói állása* oly annyira érvényesül, hogy Angliában eddig soha nem emeltetett azon vád, hogy *politikai* szempontok vezérlik őt eljárásában. És épen ebből magyarázható meg, *miért ovakodtak eddig* reá egyéb *igazságügyminiszteri hatóságot* ruházni, nehogy kettős állását még sulyosabbá tegyék.»[2]

A tulajdonképeni igazságügyminiszteri functiókat Angliában a belügyminiszter végzi, ki az igazságügyet az angol alsóházban képviseli, mit a lord cancellár, birói hivatalánál fogva és mint a felsőház elnöke, nem tehet. És ebből magyarázható meg, hogy jelenleg az igazságügyi adminisztratio lényeges teendői, melyeket az ujabb törvényhozási alkatások szükségessé tettek, az angol belügyminiszter hatáskörébe tartoznak, ki a békebirákon kivül az ujonnan szervezett Borough-Sessions biráit is kinevezi, de e kinevezésében a lord cancellárnak hozzájárulására van utalva. A kinevezés feltétele öt évi ügyvédi gyakorlat.[3]

Ekként a selfgovernment az angol alsó birói szervezet lényeges kiegészitő részét képezi s a közigazgatás rendszeres jogi ellenőrzése Angliában épen az által lett mintaszerüvé, mert az ugyanazon személyek és hatóságokban összpontositott közigazgatás szoros értelemben vett tényleges jurisdictióvá vált, ugy, hogy a jurisdictionális jelleg az eljárásban a szabályt, a discretionárius közbelépés a gyakorlat által szigoruan körvonalozott esetekben a kivételt alkotta.

Ekként a békebirói állás, melyet a kinevezésnek minden párttekintet nélkül gyakorolt módja és a békebiró által elfoglalt társadalmi positió lehetőleg függetlenné tesz, a békebirák által alkotott commissiók, az ez által kifejlődő testületi szellem, és kölcsönös ellenőrzés, valamint a koronkénti testületi együttmüködésből fejlődött és megerősödött törvényes szokás és eljárási elvek hatása alatt valóságos birói, szakszerü hivatallá fejlődött ki, mit még inkább elősegitett azon körülmény, hogy a középkortól kezdve a békebirák eljárásának törvényes

[1] Homersham Cox. *The British Commonwealth.* 406. l. Home Office. To the Secretary of State for the Home Department belongs the maintenance of peace in Great Britain so far as the general immediate delegation of the Royal prerogative is concerned. All communissions of the peace pass through his office.

[2] Gneist. *Verwaltung, Justic, Rechtsweg nach englischen und deutschen Verhältnissen.* 538. l. Die *richterliche* Stellung des Lordkanzlers hat sich dabei soweit bewährt, das bisher der Verdacht einer Handhabung nach politischen Gesichtspunkten in England noch niemals erhoben ist. Es ergibt sich aber an diesem Punkt, warum *man Bedenken getrageu hat, dem Lordkanzler irgend welche weitere Gewalten eines Justizministers zu übertragen,* um seine Doppelstellung nicht noch schwieriger zu machen.

[3] Cox. *The british Commonwealth.* 333. l. The sole judges of such courss are Records, who have coquizance of offences in the same mamer as Courts of Quarter sessions... A recorder must be a barrister of not less than five jears' standing... He is appointed under the Royal Sign manuel.

regulatora az ország egyik főtörvényszéke a King' Bench volt, mely felügyeleti, ellenőrzési és előmozditási jogánál fogva tényleg oly bámulatra méltó összhangba hozta az összes angol helyi közigazgatást a jogi szempontok követelményeivel, minőt a continensen külön szervezett közigazgatási biráskodás organismusa soha létesiteni nem fog.

Ily ellenőrzés mellett, tekintve, hogy a békebirói állásnál előléptetésről a rendszer sajátságánál fogva szó sem lehet, azon körülmény, hogy a békebirói kinevezések a belügyminiszter hatáskörébe tartoznak, a békebirói szervezetnek szorosan igazságszolgáltatási jellegét, nem is emlitve, hogy a lord cancellár közreműködésével tör ténik a kinevezés, legkevesbbé sem alteralhatja.

Günther Antal.

Megjegyzések

az uzsora és a hitelügyletek szabályozását tárgyazó törvény-javaslatról.

Ezen föltevést a következmények megczáfolták. Megczáfolták más országban is, megczáfolták nálunk is.

Miért czáfolták meg más országban, ezt keresni, fejtegetésem körén kivül esik. Miért czáfolták meg nálunk: erre rendszerint azon választ nyerjük, hogy az uzsorások szivtelensége az oka, mely felebarátjának vagyoni rom lását mibe sem véve, a legképtelenebb kamatokat zsarolta megszorult áldozatján. Ezen indokolás megczáfolhatatlan ugyan, de korántsem meriti ki a dolgot. Látszik, hogy nem a pénzadók vagy azok osztályának tagjai kezelik a törvényhozást és az állam igazgatását, mig ellenben a kölcsönkérők mindakettőben jelentékeny részszel birnak. Innen van, hogy a hitelező *mindig* szivtelennek, az adós *mindig* szánalomra méltó áldozatnak declaráltatik. Jól van-e ez igy, és mi volna ez irányban a tennivaló, ezt fejtegetni szintén nem tartozik ide. A tényt azonban constatálnom kellett; mert ez adja magyarázatát annak, hogy a szivtelen kölcsönadó mellett nem állittatik hasonlóképen pellengérre az adós, a ki pénzt vesz kölcsön, és határidőket kötelez, a nélkül, hogy csak esze ágában is volna, miből fogja azt a kikötött határidőben visszafizetni, nem állittatik pellengérre a pazarló, a ki csak azért veri magát adósságba, hogy jövedelmét és vagyonát meghaladó fényt fejtsen ki, és megkiméltetik a szerencse-lovag, a ki a más pénzén kifejtett fény által akar a társadalom magasabb rétegébe becsempészkedni.

Az 1868: XXXI. törvényczikk alapjában téves.

A pénz értékének használata tagadhatlanul érték ugyan, és ezért a pénz használatának értéke is épen oly pontosan, vagy épen oly nehezen állapitható meg, mint más jószág értéke; de azért akkor, a mikor a forgalomban az egyes szerződő fél által a kamatláb tényleg megállapitandó, nemcsak a használati érték, hanem egész más tényezők is közremüködnek. Közremüködik itt a szorultság, a könnyelmüség, a pazarlás, az álbüszkeség és álszemérem, a zsarolás és több más oly tényező, mely más javakkal való forgalomban számitásba nem jöhet.

Az, hogy földbirtokosnak gyakran van szüksége kölcsönpénzre, épen ugy tudva van, mint az, hogy asztalára marhahus kell, és az, hogy télen meleg kabátra van szüksége. Ha tehát a pénz használatának értéke volna az egyedüli, a mi a kamatláb meghatározásánál számba jön; annak meghatározását épen ugy a szabad versenyre lehetne hagyni, mint más tárgyét.

Igen, de a földbirtokosnak nagyon közönyös dolog az, hogy a szükséges hust, mely mészárostól, és a szükséges ruhát, mely szabótól szerzi be. De nem épen ily közönyös neki, hogy váltója kinek kezén forog, és kinek zsebében van. A kitől a köznapi életben szükséges bármely czikket szerzünk be, ahhoz ezért még semmiféle emlitésreméltó viszonyban nem vagyunk. De a kinek adósai vagyunk, annak személyesen le vagyunk kötelezve, az vagyonunk egy részének, és bizonyos időben bizonyos cselekvésünknek is ura. az szabadságunk egy bizonyos része felett rendelkezik. Oly momentumok ezek, melyek a pénz használati értékén kivül, a kamatláb tényleges meghatározásánál figyelmen kivül nem hagyhatók. És miután mindezen szellemi tényezők hatása előre ki nem számitható; az sem számitható ki, hogy a kamatláb törvényes korlát hiányában az életben egyes esetekben mily összegben fog megállapittatni. Vagy más szavakkal: a kamatláb *a legnagyobb ingadozásnak* van kitéve, ha korlátozva nincs, és ezen ingadozás csak a kölcsönkérő kárára válik, mert ő a kölcsönkérés pillanatában, és a visszafizetésre kötelezett határidőben teljes cselekvési szabadsággal nem bir.

Ezen fontos momentumot az 1868: XXXI. figyelmen kivül hagyta, és pedig azért, mert mintái is figyelmen kivül hagyták.

A kamatláb meghatározása tehát a korlátoktól megszabadittatott.

Ez *egyik* oka annak, hogy a kamatláb oly magasra emelkedett, a milyennek azt mindenki tapasztalta.

De ez csak egyik oka, és a dolognak ezen oldalát tekintve hibásak a kölcsönadók, kik irgalmatlanul huzták a kölcsönkérőket, és a legnagyobb nyereséget is becsületesnek tekintették, ha mindjárt világos is volt, hogy a részökre kikötött előny minden mértéket meghaladó tulság, és hogy a kölcsönkérőnek ebbe okvetlenül bele kell buknia.

Van azonban a dolognak egy másik nem kevésbbé figyelemreméltó oldala is.

Valamely dolog megdrágulásához nem elég, hogy az, a ki árulja, sokat kérjen, hanem szükséges, hogy találkozzék, a ki azt meg is adja érte. Az a ki a nagy árt megadja, a megdrágitásnak másik hasonfontosságu tényezője.

Fájdalom, nagyon is találkoztak, a kik megadták. Háladatos munkát végezne az, a ki annak történetét irná meg: mikép emelkedett a kamatláb az 1868: XXXI. t. cz. alkotása után, mig azon magasságig emelkedett, a mely tényleg tapasztaltatott.

Érdekes volna tudni, vajjon a pénzadók emelték-e fokozatosan a kamatlábat, hogy minél több hasznuk legyen; avagy pedig a kölcsönkérők liczitáltak-e egymásra, mind nagyobb kamatot igérvén a pénzadónak, hogy csak neki és ne másnak adja kölcsön pénzét.

Több oly uzsorástól, a kiknél 20%-on alól pénz nem volt kapható, lehetett hallani, hogy ők az 1868: XXXI. t. cz. megalkotása után soha nagyobb kamatot nem kértek, mint a mennyit a kölcsönkérő ajánlott, és a kölcsönkérők ráigérése által 1870 ben már a 20%-nál állottak.

Honnét e rá liczitálás?

Ezen kérdés megfejtésére vizsgálódjunk azon kérdés felett: kik kérnek kölcsönt és mi czélból?

Kölcsönt kér először azon örökös, a ki az apai ingatlan vagyont átvévén, osztályos atyjafiait készpénzken fizeti ki.

Kölcsönt kér másodszor azon gazdálkodó, a ki jószágot vásárolván, saját megtakaritott pénze nem futja ki.

Kölcsönt kér harmadszor a gazda, a kinek a gaz-

dasági felszerelést kell bármi okból kiegésziteni, ha épen megtakaritott tőkéje nincsen.

Kölcsönt kér az iparos és kereskedő, hogy a felvett pénzt üzletében forgatva abból hasznot huzzon.

Kölcsönt kérnek esetleg ugyanezek, emlitett kölcsöneik törlesztésére.

Az emlitett czélokra pénzt felvenni rendes gazdasági cselekmény, a mely a nép életében épen oly szükségszerü, mint a házasság, a születés, a halálozás stb.

Ily kölcsönöket nyiltan, becsülettel lehet felvenni; lehet a kamatlábra alkudni, és lehet keresni, hol olcsóbb a pénz, és hol kevésbbé terhesek a kölcsön egyéb feltételei.

Nem ismerem a dolog statisztikáját, nincs is megirva; de azt hiszem, hogy az 1868: XXXI t. cz. életbeléptetése óta magánosoktól felvett kölcsönök nagyobb fele nem ezen czélokra lett fölvéve.

A negyvennyolczadiki törvényhozás több bölcs törvényt alkotott, melyek hivatva voltak az egész magyar jog-életet és társadalmat ujjáalakitani. Kimondatott a tulajdon szabadsága, a közteher-viselés és a törvény előtti egyenlőség Kimondatott nem ugy hogy a kiváltságos osztály emelkedettebb állásáról lemondott, hanem ugy, hogy a misera plebs contribuens is az alkotmány sánczaiba felvétetett. Ezen igy jogilag fogalmazott tétel a társadalmi élet nyelvére leforditva annyit jelent: hogy az urak az uraságról nem tettek le; hanem megengedtetett, hogy más ember is uri módon és uri szabadsággal éljen. A nemesség nem mondott le az öröklött fényről és nem szállott a munkás osztályok közé, hanem megengedtetett a munkás osztályoknak is fényes élet által az uri osztályhoz közeledni. Nem a munka és takarékosság megbecsülése, hanem az általános fényüzési szabadság mondatott ki. Ennek gyümölcsei meg is lőnek.

A pénzgazdaság activáltatván, ennek minden következései is életbeléptek. Ha a nemesség ezen állapotot ideje korán felfogván a kinálkozó hatalmat felhasználja, és a kereskedelem és ipar terén kinálkozó keresetforrásokat ügyesen kiaknázza; a dolgok bizonyára más fordulatot vesznek. De ez nem történt meg. A nemesség elvesztette a jobbágyság mindennemü szolgáltatásait, és ezzel elvesztette hatalmát, mely állását azelőtt fényessé tette; de azért a fényről nem tett le. Készpénzen vásárolta meg, a mit az előtt fennhatósága nyujtott. Volt ugyan az előtt is különbség a gazdag ur és szegény ur között; volt különbség a között, a kinek száz számra voltak jobbágyai, és a között, a kinek másfél vagy fél jobbágytelek adózott; de fogalmilag a szegényebb is épen olyan ura volt saját jobbágyának, mint a gazdag a magáéinak; a személyes immunitas pedig ugyanaz volt még az armalista részére is. A magyar nemesség egységes volt. « . . . . una ejusdemque libertatis praerogativa semper muniuntur. » VERBÓCZY: *Tripartitum*, Primae Nonus 7. §.

Erről a nemesség 1848 ban, midőn az uj kor szellemének részben hódolva, az ismeretes törvényeket megalkotta, nem mondott le; hanem az ország nem nemes lakosait is részeltette a szabadságban. Ebben nyert kifejezést a kornak szelleme, mely nem az volt, hogy a nemesség is részt kiván venni a polgári munkában, hanem az, hogy a polgár származása is, ha vagyonra vagy állásra emelkedik, a nemességbe fogadtatik be. A vállalkozó, az iparos, a kereskedő is, ha vagyonra és ez által függetlenségre és fényre emelkedett, a nemesség között nem ugyan mint teljesen egyenlő, de mégis mint hasonragu jelenhetett meg. Szóval a negyvennyolczadiki eszmék és a mód, melyben ezen eszmék később az életben érvényesültek, a nemesség kereset forrásait és jövedelmét nem bővitették, a munka becsét nem fokozták. Továbbra is megmaradt a nemesség a megszokott fényben, reális munkát végezni azután is sülyedésnek tekintetett, mely miatt a megszokott kört el kellett hagyni.

Mig a jobbágyi viszony fennállott; maga a földesuri hatalom megadta a fensőség tudatát. A jobbágyság megszüntetésével azonban a dolog lényegesen megváltozott. A kis birtoku nemes nem mondhatta többé, hogy oly nemes, mint dusgazdag rangtársa. A gazdagnak vagyona továbbra is megadta a fény lehetőségét, és a hatalmat, melyet egyik formában vesztett, más formában ismét birta. Jobbágyai nem voltak; de voltak, a kik különféle okokból függtek tőle. Volt befolyása kisebb és nagyobb helyeken, és ha vagyonát összetartotta, ma is olyan ur, mint volt negyvennyolcz előtt, oly független, oly hatalmas

Ettől a kisebbek sem akartak tágitani. Nem jól esett rangtársát, a kivel talán az előtt juris peres volt, a kinek birtokából egyrészt igazság szerint magáénak vallott, magánál magasabbnak elismerni. Nem látták be, hogy a ki magasabb állását kitüntető személyes tulajdonságok hiányában pusztán származásának, pusztán az örökösödés elvének köszöni, azt csak addig birja, mig az öröklött vagyon elporladván, ő is az előbbi körből kiválni kényszerül, és igy nevének öröklött fénye is a második generatióban elvész. Élt tehát ugy, mint a dusgazdag. Megerőltetéssel és törzsvagyonának megtámadásával nagy lábon élt, korteskedett gazdagabb rangtársa ellen, korteskedett hivatalért, képviselőségért stb.

Tolnai Antal,
ügyvéd Pakson.

(Folyt. következ.)

A polgári házasság behozatala hazánkban,

tekintettel STEHLO KORNÉL-nak: *Törvényjavaslat a házasság megkötésének és felbontásának feltételeiről* irt művére.

Az állam és egyház feladatkörének mint öntudatosabb elválasztása kezdetét veszi. A protestantismus a házasság szentségi jellegét elejti, Luther a házasságot világi ügynek declarálja, a házasságkötési jog tehát elvileg a világi hatalom körébe utaltatik. És mégis daczára a protestantismus ezen álláspontjának a házasság kötési jog az egyház kezében marad, vagy legalább megtartja egyházi felekezeti jellegét.

Az állam ezen a protestans egyház részéről önkényt tett concessiot visszautasitja, mert azt megbecsülni, azzal élni nem képes, az államélet és állami szervezet fejletlensége nem engedi, hogy az állam e téren az egyház örökébe lépjen. De másrészt nem is volt erre szükség, mert a protestantismus az államhatalomnak készségesen meghódol, saját lételének biztositása végett az egyházi hatalom gyakorlatát a világi hatalom birtokosaira ruházza, mi ismét a két hatalomkör összezavarását idézi elő. Ez időtől kezdve a világi hatalom szabályozza ugyan protestánsok házasságkötési jogát, de nem mint világi, hanem mint egyházi hatalom; szabályozza azt nem mint állami, hanem mint reá bizott egyházi ügyet, miért is a házasságkötési jog, valamint a házasságkötés formája továbbra is megtartja egyházi, felekezeti jellegét. Az egyedüli kivételt a continensen Hollandia képezi, hol a házasságkötés polgári formája már 1580-ban behozatik és pedig a katholikusok és dissidensekre nézve kötelezőleg, a protestansokra, az állami egyház hiveire nézve ellenben csak facultative.[1] De ez csak a házasságkötés formájára vonatkozott, maga, a lényeg, a házasságkötési jog továbbra is felekezeti jellegü marad. Ezen intézkedés czélját különben is nem a házasságkötési jog világivá tétele

[1] FRIEDBERG *Das Recht der Eheschliessung*. 482. l.

*

képezé, hanem csakis egy modus árvendi akar az lenni az állami valláshoz nem tartozó szekták házasságkötésre nézve, miután a felekezeti szükkeblüség nem akarja megengedni, hogy azok lelkészei előtt is házasságok köttessenek. Már maga ezen kiindulási pont, mely a vallási türelmetlenségből veszi eredetét, ellentmond a polgári házasság eszméjének, azért bármint iparkodnak is némelyek[2] vitatni, sem nem Hollandiáé, sem nem Angliáé[3] az érdem, hogy a polgári házasság az európai társadalomban gyökeret vert, hanem egyedül és kizárólag a franczia forradalomé. A franczia forradalom által lőnek először azon alapelvek érvényre emelve, melyeken a polgári házasság intézménye nyugszik. A franczia forradalom által lőn először komolyan foganatba véve, modern társadalmi szervezetünk azon főelve, hogy az állam és egyház müködési köre lényegesen különböző feladataikhoz képest szorosan elkülönzendő, hogy ebből kifolyólag a házasság egyházi és polgári eleme elválasztandó, a házasságkötési jog világivá teendő, a házasság mint polgári kötés s mint a társadalom alapintézménye az államhatalom részéről minden állampolgárra nézve egyformán szabályozandó, hogy a polgári házasság a lelkiismereti szabadság szükségképeni követelménye s végül, hogy a házasság azon fontos közérdekeknél fogva, melyek ahhoz füződnek, az államhatalom erre kirendelt közegei előtt kötendő,[4] ez utolsó mozzanat adja a lényeges különbséget az antik és modern polgári hazasság között.

A polgári házasság ezen alapelvekre fektetve igen gyorsan terjedt el az európailag müvelt társadalomban[5] s napjainkban már ugy jelentkezik ezen intézmény, mint az európai müveltség s az igazi társadalmi szabadság egyik jellemző ismérve, szükségképeni követelménye. Ezen kétségbe vonhatlan igazsággal szemben csak sajnálattal kell constatálnunk, hogy nálunk még annak behozatalára nézve semmi komolyabb lépés nem történt, pedig nincs Európában állam, hol a polgári házasság meghonositását a társadalmi rend és az egyéni szabadság érdeke oly sürgetőleg követelné mint hazánkban. Statisztikai igazolt tény, hogy nincs Európában állam, mely vallási tekintetben oly tarka képet mutatna mint Magyarország, s hogy ennek következtében nálunk köttetik aránylag a legtöbb vegyes házasság;[6] nincs tehát Európáhan állam, hol a házasságkötési jog felekezeti jellege oly káros hatásu volna a társadalmi rendre, oly gyakran sértené a lelkiismereti szabadságot, mint épen hazánkban. A jelenleg érvényben levő felekezeti házasságkötési jog rendszerének visszásságai köztudomásuak. Csak legujabban is élénk vita tárgyát képezték azok a jogi szaklapokban.[7] CSIKY VIKTOR kérlelhetlenül s éles logikával tárta fel azokat. Az ő állitásai és következtetései nézetünk szerint teljesen helyesek. a jelenleg fenálló jogállapot szükségképi következményei. Az 1868. 48. és 53. t. cz. szerint semmi kétség nem lehet az iránt, hogy minden állampolgárra nézve saját egyházának házasságkötési joga kötelező, s ennek folytán kinek-kinek házasságkötési képessége az ő saját egyházának házasságkötési joga szerint itélendő meg. Ez egy olyan jogelv, melyre a modern jogéletben már nem, de a középkoriban igenis találunk analogiát, midőn ugyanazon állam polgárai rendi állásukhoz képest különböző jogrendszer alatt állanak, más jog szerint él a nemes, más jog szerint a polgár és más jog szerint a paraszt. Ezen jogi maxima absolut uralma mellett minden oly házasság, melynél az egyik fél házasságkötési joga szerint érvényességi akadály forog fenn, semmis és érvénytelen. Hatalának tehát valamely katholikus nővel kötött házassága épen ugy érvénytelen, mint azon házasság, melyet valamely katholikus egyén harmadfoku protestans rokonával, felmentés nélkül kötött, mert a katholikus nő saját házasságkötési joga szerint Hatalával épen ugy nem léphet házasságra, mint harmadfoku protestáns rokonával. E két eset egészen ugyanazon szempont alá esik, mert nem létezett és nem létezik állami törvény, mely a katholikus házasságkötési jogot modósitva, a katholicismus fogalma alá vont házassági akadályokat a katholikus félre nézve megszüntette volna. A fentebb idézett törvények szerint a katholikus és protestans házasságkötési jog egyformán és minden megszoritás nélkül lőn recipiálva, s az illető felekezet tagjaira nézve állami törvénynyé emelve; miből szükségkép következik, hogy valamely vegyes házasság csak akkor tekinthető érvényesnek, ha ez mind a katholikus, mind a protestans egyház házasságkötési joga szerint érvényesen köttetett.[8] A protestáns lelkészek azonban ezen egyedül helyes s a jelenleg fennálló középkori jogállapotnak egyedül megfelelő álláspontot nem fogadják el s igy elgondolhatjuk, hogy nem csekély lehet hazánkban az érvénytelen házasságok száma. Az érem másik s talán még szomorubb oldalát az u. n. erdélyi házasságok adják, melyek ép oly hirre vergődtek már nem csak hazánkban, hanem Ausztriában[9] is, mint Angolhonban a Greetna-Green skot falu kovácsa előtt kötött házasságok. A felekezeti házasságkötési jog rendszerének minden megszoritás nélküli érvényre emelése oda vezetett, hogy egy számra nézve legjelentéktelenebb hitfelekezet az unitaria azon privilegiumot élvezi, miszerint mindazon állampolgárok házasságát felbonthassa, kik ezért hajlandók jó dijat fizetni és a hitfelekezet kebelébe belépni.[10] Hogy mennyire nem egyezik meg ez állapot a kultur állam fogalmával mennyire ellenkezik az a társadalom magasabb erkölcsi érdekeivel, s hogy mennyire erkölcsellenes dolog, midőn valakinek csak hitét kell megváltoztatnia, hogy

[2] Különösen FRIEDBERG: *Die Geschichte der Civilehe.* Berlin 1877.

[3] Az angol forradalmi törvényhozás 1653 elrendelte, hogy a házasságok a békebirák előtt köttessenek. Ezen törvény azonban igen ephemer életet élt, II. Károly trónra léptével (1660) azonnal hatályát veszté. FRIEDBERG: *Das Recht der Eheschliessung.* 325 l. és kv.

[4] Ezen alapelveket már az 1791. szept. 14-iki constitutió állitotta fel Art. 7 tit. 2: «La loi ne considère le mariage que comme contrat civit. Le pouvoir legislatif établira pour tous habitans sans distinction, le mode par lequel les maissances, mariages et décès serent constetés; et il désignera les officiers publics qui en recevront et conserveront les actes». A törvény maga 1792. szept. 20-án lett kihirdetve a következő czimmel: *Loi que determine le mode de constater l'état civil des citoyens.* A code Napoleon ugyanezen elvi álláspontot fogadta el.

[5] Lásd erre nézve: GLASSON: *Le mariage civil et le divorce dans les principaux pays de l'Europe.* Ismertetve a jelen sorok irója által a *Jogtudományi Közlöny* mult évi 37. számában.

[6] KONEK: *Magyar birodalom statisztikai kézikönyve* (1878.) 93. l. Ugyanaz: *Magyarország és egyes törvényhatóságainak népesedési mozgalma.* (Értekezések a társ. tud. köréből VI. k. 1. szám 16. lap.) Az 1876-iki adatok szerint már minden 16. vagy 17-ik házasság vegyes.

[7] CSIKY VIKTOR: *Észrevételek némely vegyes házasságok érvényességi kérdéséhez. Jogtudományi Közlöny* 27., 28. szám 1879.; JENEI VIKTOR: Ugyanazon czím ugyanott 34. szám' és báró ROSZNER ERVIN: *A katholika vallás mint házassági akadály. Magyar Igazságügy* XII. köt. II. füz.

[8] Ezen szempont szem elől tévesztése volt oka azon tévedéseknek, melyekbe báró ROSZNER az ellenkező nézet szellemes védője esett. Ő az általa fejtegetett esetekben mindig csak a protestans fél szempontjából vizsgálja a házasságot s ezen egyoldalu szempontot állami szempontnak, a protestáns házasságkötési jogot absolut érvényü állami törvénynek nyilvánitja és az azzal ellenkező katholikus jogot megszoritandónak, illetve nem «recipiált»-nak tartja. Ez határozott tévedés, a felekezetek paritását biztositó legujabb törvényekből ilyen következtetéseket levonni nem lehst. Ez határozott suprematia volna a protestans házasságkötési jog javára a katholikus felett, pedig báró ROSZNER maga mondja, hogy már az 1848. 20. t. cz. szelleme szerint nz állam egyformán tartozik őrködni minden vallásfelekezetének jogai felett s nem engedheti meg, cogy bármelyik felekezet is magának egy másik felett suprematiát vindikáljon s arra vagy annak valamely tagjára a maga hitelveit erőszakolja. A katholikus és protestans házasságkötési jog egyenlő alapon állami törvény, de mindegyik csak saját hiveire nézve bir absolut érvénynyel, ellenben a vegyes házasságoknál mindkettő egyformán figyelembe veendő. A nemzetközi magánjogra történt hivatkozás nem találó, mert ugyanazon állam polgárairól van szó, kik különböző állami törvények alatt állanak.

[9] Legujabban egy alaposan irt értekezés jelent meg dr. FUCHS VILMOS-tól a következő czimmel: *Das Ehehinderniss des bestehenden Ehehindernisses nach österreichischen Rechte und seine Umgebung,* mely világosan leirja azon módozatokat, melyek szerint ezen erdélyi házasságok a lajtántuliak által köttetni szoktak s egyszersmind igazolni törekszik, hogy ezen házasságok, bármily jogi óvatosság mellett köttettek legyen, az osztrák jog szerint érvénytelenek.

[10] Atalán ismert dolog, hogy a legnagyobb könnyüséggel és gyorsasággal a házasságok felbontásánál az unitarius egyházi bíróságok szoktak eljárni.

a legfontosabb társadalmi köteléket minden ok nélkül széjjel tépje, azt, reméljük, bővebben igazolni felesleges.

Mindezen anomaliák egyedüli biztos gyógyszere és az egyéni lelkiismereti szabadság elengedhetlen követelménye a házasságkötési jog világivá tétele, a polgári házasság behozatala. Minden oly törekvést tehát, mely ezen czél megvalósitására irányul, örömmel kell üdvözölnünk s a legmelegebb pártfogásban részesitenünk. Ezen szempont alá esik STEHLO KORNÉL ur fentidézett s általunk tüzetesebben ismertetendő javaslata. Mi is osztjuk a javaslat szerzőjének azon nézetét, hogy a házasságkötési jog szabályozásával nem szabad addig várnunk, mig a polgári törvénykönyv elkészül, ugy is beilleszthető lesz az abba majdan minden nehézség nélkül; azt azonban nem birjuk belátni, mi inditotta őt arra, hogy mintmagán ügyvéd, ki ugy látszik, sem a kormánynyal, sem aparlamenti pártok valamelyikével közelebbi összeköttésben nem áll, egy formaszerü törvényjavaslatot dolgozzon ki. Nézetünk szerint STEHLO — ha csakugyan nincs reménye, hogy munkálata mint törvényjavaslat kerül a parlament elé, — sokkal czélfelelőbben tett volna, ha egy alapos tanulmányt irt volna a házasságkötési jog felett, s abban tüzetesen kifejtette volna a modern európai törvényhozások világánál azon alapelveket, melyek szerint az hazánkban az állami törvényhozás által szabályozandó volna. Egy ilyen dolgozat sokkal maradandóbb becsü s talán magára az ügyre nézve is sokkal előnyösebb lett volna, mint a jelenlegi; sőt a kritika helyzetét is annyiban megkönnyebbitette volna, mert mig amannál csak a tartalom jött volna tekintetbe, addig a jelenleginél mint törvényjavaslatnál az alak, a formulázás is kiváló fontossággal bir.

Timon Ákos,
jogakadémiai tanár.

(Folyt. köv.)

Heti szemle.

(Uj törvényjavaslatok. — A *Magyar Themis*. — Válasz a *Magyar Jogász*-nak. — Dr. BRODE a biztositó társaságok fusiójáról. — Polemia az elsőbbségi részvény és kötvény közötti különbség felett. — A D-i czikkek a *Pester Lloyd*-ban. — Fegyintézeti olvasmányok. — A megkegyelmezések csekély számának indoka. — A *Pesti Hirlap* igazságügyi miseriáinkról. — Magyar alattvalók horvát bióság előtt.)

Az elmult héten az országgyülés s vele a jogügyi bizottság szünetelt. Azonban azért e szünet sem folyt le minden felemlitésre méltó mozzanat nélkül. Ugyanis az igazságügyminiszter beterjesztette a telekkönyvi rendelet módositásáról és pótlásáról szóló törvényjavaslatot, melyet lapunk mult számában közöltünk; továbbá beterjesztette a kultusminiszter a régi müemlékek fentartására vonatkozó igen nevezetes javaslatot, melyről egyik előkelő kiváló jogászunk tollából fogunk legközelebb birálatos ismertetést közölni. Szintugy hozzászólandunk a telekkönyvi törvényjavaslathoz is.

Szaklapjaink meglehetősen üresek. A *Magyar Themis* S. S. jegyü czikkirója közöl egy czikket az esküdtszékek hatáskörének megszoritásáról, melyben sok régi dolgot mond el, s Dr. BARNA IGNÁCZ folytatja magyarázatait a büntetőtörvény felett meglehetős unalmas hosszadalmassággal.

A *Magyar Jogász*-ban sem volt valami felemlitésre való czikk vagy közlemény. Ehhez azonban személyes kérdésben van szavunk. A nevezett lap ugyanis megismertetvén lapunk mult számában a *polgári és kereskedelmi kötelmi jog* czimü czikkünket, azt állitja, hogy mi azt mondottuk volna e czikkben, hogy én azt vitatom, hogy ott hol a polgári kötelmi jogra vonatkozólag intézkedéseket nem tartalmaz, a kereskedelmi törvény volna alkalmazandó, s erre épiti azután czáfolatának nagy horderejü bombáit. Én azt a mi itt számba adatik nem mondottam, vagy nem jól olvasta, vagy nem jól fogta fel a *Magyar Jogász* czikkemet, midőn ezt magyarázta ki belőle. Én azt mondottam, hogy miután a mi kereskedelmi jogunk, azon oknál fogva, mert kötelmi jogunk nincs, a kereskedelmi ügyletekről szóló részébe számos oly szabályokat vett fel, melyek más államokban, melyeknek kodifikált türvényük van, nem a kereskedelmi, hanem az általános kötelmi jogba foglaltatnak, e szabályok miután ezek nem a kereskedelmi ügyletek különleges minősége folytán alkotottak, lennének nálunk is a polgári ügyekben alkalmazandók, mielőtt külföldi törvényekhez folyamodnánk. Ugy hiszszük ez egészen más, mint a mit a *Magyar Jogász* czikkünkből kimagyaráz. Hogy a dolgot én igy fogom fel, meggyőződhetett volna a szerkesztő ur *Magyar Magánjogom*-ból is, melyet reménylem olvasott, miután azt volt szives mondani róla, hogy e füzet sem ér többet az elébbinél, azt pedig nem hiszszük, mit némelyek suttognak, hogy csak ugy vaktában, HERCZEGH-nek már akkor sajtó alatt lévő hason munkájának érdekében tette volna.

Egyuttal konstatáljuk, hogy azon felhivásunkra, hogy idézze azt a passust, melylyel e lapok szerkesztője lapunkban megdicsértetett, mélyen hallgat. Megvártuk volna lovagiasságától, hogy bevallja, hogy tévedett; hiszen tévedni emberi dolog.

Az *Ungarische Gerichtshalle*-ban dr. BRÓDE LIPÓT egy czikket hoz a biztositó társaságok fusiójáról, s ebben felhozza, hogy egy jogász körben azon kérdés vettetett fel, hogy az előbbi társaságnál biztositottak, kik azzal szemben nem csak nem adósak, hanem mint hitelezők is tekintetbe veendők, kötelezve vannak-e a fusiót elfogadni, s nincsenek-e jogositva maguk részéről a szerződést felbontottnak tekinteni s befizetett dijaikat visszakövetelni. Dr. BRÓDE urnak e vélemény oly különösnek tünt fel, hogy nem is akarta hinni, hogy az jogásztól komolyan származhat, csak miután látja, hogy van ily komoly vélemény határozta el magát ennek czáfolatára, s ezt hosszasabban meg is is tevén, ismételve csodálkozik az ellenvéleményen, s végül napnál világosabbnak látja, hogy azon nézetnek, hogy a régi biztositók ily esetben felbonthatnák szerződéseiket, semmi jogosultsága sincs. Ez nézet dolga. Mi elismerjük mind a két nézet jogosultságát, s csak azon csodálkozunk, hogy épen dr. BRÓDE nem akarja az ellennézetnek még csak jogosultságát sem beismeri, s e csodálkozásunknak megvan a maga oka. Ugyanis a VI. magyar jogászgyülés a többi között épen azt a kérdést tüzte ki, hogy két vagy több biztositó társulat egyesülése esetén, feljogositandók-e a megszünő társulatnál biztositottak a szerződés felbontására, s ha igen, mit követelhetnek vissza? E kérdésre egyik véleményező épen dr. BRÓDE LIPÓT lévén, szóról szóra következő inditványt terjesztette elő:

Két vagy több biztositó társaság egyesitése esetében a megszünő társulatnál biztositottak a szerződés felbontására jogositva vannak. (Lásd *Magyar Jogászgyülés évkönyvei* VI. évfolyam, I. kötet, 77. lap.)

Hasonló véleményben volt az e terén szaktekintélynek ismert dr. BECK HUGÓ is, mig a szintén tekintélynek tartott HERICH KÁROLY az ellenkező nézetet pártolta véleményében. Ugy látszik ezt már elfeledte dr. BRÓDE, azért vonja meg az ellennézettől még annak jogosultságát is.

Ugyancsak dr. BRÓDE LIPÓT és dr. ROSENBERG LAJOS az *Ungarische Gerichtshalle* szerkesztője között igen érdekes polémia folyt a *Pester Lloyd* hasábjain.

Egy részvény-társaság ugyanis elsőbbségi részvények kibocsátását határozván el, illetékes helyen azt az értesülést vette, hogy elsőbbségi részvények kibocsátására nem kap engedélyt, miután elsőbbségi részvényeket a kereskedelmi törvény nem ismer, hanem változtassa azok czimét elsőbbségi kötvényre s az engedély akadálytalanul meg fog adatni. Ugy is lőn, az elsőbbségi részvények elsőbbségi kötvény czim alatt adattak ki.

Erre dr. BRÓDE LIPÓT igen élesen kikelt s dr. ROSENBERG LAJOS felvilágositása után ismételte támadásait, hogy kötvény «causa debendi» nélkül nem lehet, hogy azt mi az

elsőbbségi kötvény és az elsőbbségi részvény közötti különbség nemcsak minden jogász, de minden laicus tudja s a kettőt azonositani akarni absurdum. Az egészet unicumnak nevezi a maga nemében s czikke is *Unicum* czím alatt szerepel.

Ezen igen is igazolatlan élességgel irt fellépésre ezután dr. ROSENBERG igenis higgadtan bizonyitotta be, hogy ujabb időben a «causa debendi» nem kereskedelmi okmányoknálsem tekintetik mellőzhetlen kelléknek, a kereskedelmi papiroknál pedig törvény szerint sem igényeltetik, mint azt a *Magyar kereskedelmi törvény* 294. és 296. §§-ára s több kitünő jogirókra hivatkozva kimutatja. A mi pedig az elsőbbségi kötvény és elsőbbségi részvényre nézve tett megjegyzéseket illeti, kijelenti, hogy e kérdés bővebb vitatása szaklapba tartozik, s lapjában meg is adandja bővebben a választ, (meg is adta a szombati számban *Ein ungarischer Lucca-Pistoja Streit* czim alatt) itt csak annyit emlit fel, hogy a legkitünőbb jogászok azonositják a kettőt, vagy legalább annyit megengednek, hogy e kérdés vitás. Ezek SAVIGNY *(Obligationsrecht* 114—115.) BECKER *(Goldschmidt* folyóiratában 19. k. 61. és 65. l.) ENDEMANN *(Das deutsche Handelsrecht* 337. l.) HAHN *(Commentar* 698. l.) RENAUD *(Das Recht der Actien-Gesellschaft* 772. lap.) STROMBACH *(Ueber Pr. Stamm-Actien* 97. l.) MEILI *(Die Lehre der Prioritäts-Actien.* 13., 20., 55. 52. l.) LÖWENTHAL *(Das Recht der Actien-Gesellschaften.* 66. l.) AUERBACH *(Das Actienwesen.* 73. l.) KUNTZE *(Die Lehre von den Inhaberpapieren.* 514. l.)

Azért foglalkoztunk kissé bővebben e tárgygyal, mert örülünk, ha alkalmunk akad nyilvánvaló példával világositani fel azon jogirodalmunkban nagyon is elterjedni kezdő irány helytelenségét, melynél fogva a polemia az illető ócsárlásával kezdődik, s minden ellennézet absurdumnak állittatik akkor is, midőn az ily hangon fellépő czikkező fáradságot sem vesz magának, meggyőződni, ha vajjon nem állanak-e az ellennézet mellett nála nagyobb s oly tekintélyek, kiknek véleménye magában biztositék arra, hogy az absurdum, vagy plane e téren unicum nem lehet.

A *Pester Lloyd*-ról szólva, megemlitendőnek tartjuk, hogy a multkor általunk felemlitett D-i jegy alatt megjelenő czikkeket nem tudjuk, hogy ki irja, de hogy az a hir, hogy azokat DARUVÁRY irná, teljesen alaptalan, bizton merjük állitani. DARUVÁRY ha akarna, sem tudna oly galimathiast összeirni, mint a mondott czikkekben foglaltatik. S azért azokat ismertetésre érdemesnek sem tartjuk.

A kiváló gonddal szerkesztett *Fegyintézeti Értesitő* 3-ik (márczius) száma megjelent, igen érdekes tartalommal, melyből kiemeljük a következőket: az igazságügyminiszter 2500 frankból álló alapot tett le, melynek aranyban 150 frankot tevő kamata fegyintézeti tisztviselők által a fegyenczek részére irandó alkalmas olvasmányok jutalmazására lesz forditandó. E hir közlője kiemeli, hogy mily kevés a fegyenczek részére alkalmas olvasmánynyal rendelkezik irodalmunk, s e hiányon a fentebbi intézkedés csak némi részben segit, felszólitja azért főleg a lelkészeket és a tanitókat, kik kizárólag a fegyenczek javitása érdekében fáradoznak, s kiknek legtöbb tapasztalata van e részben, hogy azokat ily munkák megirásával értékesitsék. Teljesen igazat adunk közlő urnak.

Ugyane lap a *megkegyelmezések statisztikájáról* szólva, azon aránytalan különbség alkalmából, mely e részben Magyarország és Ausztria között jelentkezik, s mely annak idején felszólalások és megrovásban is részesült a lapokban, e különbség s illetve a megkegyelmezések csekély számának indokát főleg abban találja, hogy a megkegyelmezési tárgyalás kezdeményezése kizárólag a miniszteri akarat kifolyása lehetett, s igy hivatalból való előterjesztésnek a legfontosabb esetekben sem volt helye. Ez meg is fejti az egészet, ha a legilletékesebb közeg, ki közvetlen szemléli a fegyencz javulását, meg van fosztva attól, hogy megkegyelmezése iránt előterjesztést tegyen, az egész megkegyelmezés egyik főczélját elveszti; mert ha a javuló fegyencz kegyelmet kap, ez nemcsak jutalom reá, hanem ösztön a többieknek is a javulásra, de azt, hogy ki javult, s ki érdemes a kegyelemre, csakis a fegyházi igazgató birálhatja meg első sorban, ennek tehát a kezdeményezési jog minden esetre megadandó lenne, mindjárt megszünnék az aránytalanság s a kegyelmezési jognak magasztos czélja szerinti gyakorlására nyujtatnék alkalom.

Ki hitte volna? Megirigyelték a magyar közjegyző sorsát, még pedig Lajtán tuli kollégáik. A *Zeitschrift für Notariat und freiwillige Gerichtsbarkeit* czimü lapban ugyanis valaki, azon lapban legközelebb megjelent közlemény alkalmából, melyben többi között egyik vidéki magyar közjegyzőnek kamarájához intézett abbeli panaszáról tesz említést, hogy egy hagyatéki tárgyalásra átlag csak 12 frt 50 kr dij esik, felsóhajt, hogy a Lajthán tuli közjegyzők ennél mennyivel hátrányosabb helyzetben vannak. Felhoz p. o. egy közjegyzőt, kinek egy hagyatékért átlag 5 frt 78 kr honorárium esett. S összesen 59 hagyatéki tárgyalása, ezek közül 10 ingyenes volt. Hoz ezen felül más példákat is fel, melyekkel bebizonyitani törekszik, hogy a magyar közjegyzők sorsa nem oly sanyaru mint ők maguk hiszik. Lám, ki hitte volna!?

A *Pesti Hirlap* igazságügyi miseriáinkról hoz egy czikket, melyeket nem abban, hogy itéletek lennének igazságtalanok, hanem az ügyek lassu elintézésében vél feltalálni. Ennek indokát pedig ismét abban találja, hogy az amugy is elégtelen személyzetben ha üresedés áll be, az több hónapig be nem töltetik, s az alsóbb birák nem ellenőriztetnek, kiket a felsőbb bíróságok ellenőrzése alá kivánná helyezni. Ez eszmét magunk is üdvösnek és életrevalónak tartjuk.

Közöltük a mult számunkban dr. FRIEDMAN BERNÁTnak azon nagyon indokolt felszóllalását, melyet azon miniszteri rendelet alkalmából tett közzé, melynél fogva a Horvátország területén elkövetett büntettekért a magyar alattvalók a horvát bíróságoknak kiszolgáltatandók.

Most e rendelet szomoru illustratiójául egy legközelebb felmerült esetet közöl a *Pesti Napló*-ban.

Egy magyar főur horvátországi birtokát eladván, egy ügynök ezen ügyletből 92,000 frt dijt követelt rajta hamisitott okmány alapján. A per a horvát bíróság előtt folyt, s a főurnak az okmány hamis voltára főeskü itéltetett, melyet az le is tett.

Most az ügynök tanukat szerezve, hamis eskü miatt fenyitő feljelentést tett a főur ellen, persze a horvát bíróságnál, mely őt vád alá helyezte, s miután a főrendi ház akkor nem ült együtt, a tárgyalásra egyszerüen megidézte. A főur védelemért folyamodott a kir. főügyészséghez, kijelentvén, hogy szivesen helyt áll hazai bírósága előtt, de tart tőle, hogy a horvát bíróság csupa fajgyülöletből is elitélendi. Persze sem itt, sem a miniszteriumnál az ismert rendelet folytán nem segithettek rajta. Nem volt tehát a főurnak mást mit tenni, mint a 92,000 frtot szépen lefizetni.

A *Magyar Jogász* ez alkalomból csodálkozását fejezi ki, hogy FRIEDMAN a magyarok s horvátok közötti kapcsot tágitani törekszik. Nem a kapocs tágitásáról van itt szó, hanem a létező helyzet gyakorlati végrehajtásáról. Ha Horvátországnak külön igazságügyi törvényhozása, külön büntető törvénykönyve van, a magyar honpolgárok által Horvátországban elkövetett büntettekre nézve csakugyan nem lehet hazánkfiai érdekében más szempontból kiindulni, mint e részben a külföldi bíróságok irányában követtetik, ellenesetben a principiumon való lovaglás sok hazánkfiának szabadságába, s becsületébe kerülhet. *Z. I.*

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Folytatólagos töngészés a kisebb polgári perek mezején.

E lapok 1880. évi 2-ik számában felhivást intéztem kartársaimhoz, s az ügyvédi kar tagjaihoz, hogy a kisebb polgári peres eljárás terén felmerülő nevezetesebb eseteket tegyük közhirré, vitassuk meg, s törekedjünk ez uton, a központi bíróság hiányát pótolni, és némileg egyöntetü gyakorlatot meghonositani. Lesz-e sikere felhivásomnak, — nem tudom, de a jó példával elől megyek.

1.

Előfordult oly eset, hogy békebiráskodási joggal felruházott szolgabiró szabadsággal eltávozott. A közigazgatási hatóság, a szomszéd kerületi szolgabirót helyettesité, ki saját kerületére nézve a békebirói hatósággal szintén fel volt ruházva. E helyettesitett szolgabiró a szabadsággal eltávozott békebiróhoz intézett keresetet elfogadta, letárgyalta, illetőleg makacssági itélettel ellátta.

A szabadsággal eltávozott szolgabiró illetékessége a szerződés teljesitésének helye alapján vétetett igénybe.

Alperes semmiségi panasza folytán felvetett kérdés tehát az vala: kiterjeszti-e a közigazgatási helyettesités a szolgabirónak békebirói területkörét is?

A törvényszék a kérdéses itéletet megsemmisité, abból indulván ki, hogy az 1877. évi 22. t. cz. 9. §-a értelmében a szolgabiró, a békebiráskodást csak azon ügyekben gyakorolhatja, melyekben illetékességét járása megállapitja. Kinevezését is csak járására nyeri, s igy a megyei hatóság helyettesitési joga csak a közigazgatási és rendőri ügyekre terjedhet ki, mint melyek a szolgabiró rendes hatásköréhez tartoznak, s melyek feletti felügyelet, esetleg intézkedési jog a megyei hatóságot megilleti. A békebiráskodásra e hatóságnak mi befolyása sem levén, e tárgyban helyettesitést sem gyakorolhat.

2.

Egy békebiró a pert a jbirósági jegyző által tárgyaltatja le, s maga nincs jelen a tárgyalásnál. Utólag néhány nap mulva itéletet hoz.

A kérdés az volt, vajjon ezen a szóbeli eljárás alapelvét megsértő szabálytalanság, vonható-e az 1877. 22. tcz. 57-ik §-ának valamelyik pontja alá? minthogy e szakasz szóértelme nem igen ad alapot a megsemmisitésre. Az *a)* pont szerint megsemmisitendő az itélet, ha a biró hatáskörébe nem tartozó ügyben itélt, a *c)* pont szerint pedig, ha oly ügyben határozott, melyre nézve illetékességgel nem birt. De hiszen maga azon békebiró itélt s határozott, a ki határozni jogositva vala, — más ily esetet csak megközelitő pont az idézett §-ban nincs.

A törvényszék az itéletet mégis megsemmisité következő indokokból:

Minden birói eljárás érvényességének alapfeltétele az, hogy a törvény által feljogositott birói személy által foganatosittassék.

A mint a birói hatósággal fel nem ruházott egyén itélete nem itélet, hanem egyszerü véleménynyilvánitás, ugy a nem jogosult egyén által felvett tárgyalási jkönyv is minden hivatalos hatályt nélkülöző iratdarab. Nem változtat a helyzeten az sem, ha a biró maga ruházta át birói hatalmát másra, mivel ezt a biró, a törvényben világosan megengedett eseteken kivül, tenni nincs jogositva, s minden ily átruházás már eredetileg semmis.

Ezek mind oly magában érthető lényeges feltételei az eljárás és itélet érvényességének, hogy ezeknek kinyilvánitására az 1877. XXII. t. czikknek nem is volt szüksége. A birói hatalom törvényellenes átruházása alapján hozott itélet nem itélet, s épen ezért minden felettes bíróságnak, külön felhatalmazás nélkül is joga van kinyilvánitani hason körülmények közt létesült itélet semmis voltát, ha ezt valamely érdekelt kivánja.

Önkényt értetik, hogy e kinyilvánitás egyáltalában szükségtelen akkor, ha a határozatot birói hatósággal nem biró egyén hozta, mert végrehajtására nincs tényleges hatalma: de nem tagadható meg oly esetben, midőn a különben meghozatalára jogosult biró, a helyes itélet külszinével ruházza fel a törvény alapján érvényes itéletnek nem tekinthető határozatát, mert ezen esetben a végrehajtás veszélye közeli, s az emlitett kinyilvánitás nem halasztható akkorra, midőn már a végrehajtás is foganatositttatik.

3.

Alperes meg nem jelenése folytán marasztaltatott, s az itélet ellen semmiségi panaszszal élt azért, mert az idézést, csak a tárgyalás napját megelőző napon kapta kézhez, holott 10 mértföldnyire lakik. Semmiségi panaszát az itélet kézbesitése utáni negyed napon nyujtotta be, a határidő harmadik napja vasárnapra esett.

Az első kérdés tehát az volt, elfogadható-e a semmiségi panasz, mivel az 1877. XXII. t. cz. 58. §-a annak, ha a határidő végnapja ünnepre esik, elhalasztó hatályt nem tulajdonit?

A tszék a panaszt mégis elfogadta, arra hivatkozván, hogy a törvénykezés minden terén általános gyakorlatként s törvényes intézkedésként el van fogadva, az ünnepnek halasztó hatályt tulajdonitani, ha az a határidő utolsó napja.*

A második kérdés az volt, tekinthető-e szabályos idézésnek, ha a békebiró székhelyétől távol lakó félnek a megjelenésre még teljes 24 óra sem jutott, bár a kérdéses esetben, a vasuti közlekedés felhasználásával, lehető volt a kellő időben való megjelenés?

A törvény egyik főczélja a legrövidebb eljárás biztositása, s az 1877. XXII. t. cz. 29. §. csak azon nagyon ruganyos szabályt állitja fel, hogy a panasz tárgyalására *lehetőleg rövid* határnap tüzendő ki.

A tszék mégis tekintetbe véve azt, hogy az idézett törvény főleg a szegényebb sorsu néposztály számára készült, mely osztály tagjainak nincsen mindig pénze kocsi fogadására s vasuti dij fizetésére; tekintetbe véve azt, hogy alperesnek védelme szervezésére, okmányai, tanui felkeresésére némi időre van szüksége: abban állapodott meg, hogy körülbelül azon időt fogja kellő időnek tekinteni, mely alatt alperes gyalog is elérhet a békebiró székhelyére, vagy ha a távolság nagyon tetemes, mely alatt megbizottat rendelni s ezt kellően informálni képes.

Ezen elv alkalmazásával a fentebb emlitett itélet, az 1877. XXII. t. cz. 57. §-ának *e)* pontja alapján megsemmisittetett.

4.

A peres felek szabályszerü idézés folytán megjelennek a békebiró előtt s ügyüket letárgyalják. A biró, ámbár bizonyitási eljárásnak szüksége fenn nem forgott, az 1877. XXII. t. cz. 43. §-ának parancsa ellenére, nem hozott azonnal itéletet, hanem néhány nap elmultával, s az itélet kihirdetésére külön megidézi a peres feleket.

* Én azt vélem, hogy e határozat a törvény szempontjából nem helyes, a mennyiben az 1877. évi XXII. t. cz. önálló eljárási törvény, melynek területén más eljárási törvények intézkedései nem alkalmazhatók. Hason határozatok, magukban véve, ugyan valami nagy bajt nem okozhatnak, de mégis némi veszélylyel járnak, mert reászoktathatnak bennünket máskor is idegen területről meriteni, s esetleg az 1877. XXII. t. cz. intézkedéseit vagy alapelveit hatályukból kivetkőztetni.

A kihirdetésre alperes nevében egy ügyvéd jelent meg, de ez alperes részéről meghatalmazást fel nem mutatott; az itéletben megnyugodott. Az itélet főeskütől tevén függővé az ügy eldöntését, az eskü kivételére ismét ujabb határnap tüzetett ki. Alperes, nyomban ezen határozat kézbesitése után (mi az itélet kihirdetése után jóval később történt), semmiségi panaszt jelentett be.

Az eldöntendő kérdés tehát az volt, vajjon hatályosan hirdettetett-e ki az itélet már az erre rendelt napon, s vajjon nem késett-e el a semmiségi panasz?

Hogy a kihirdetés nem volt szabályszerü, az kétségtelen vala. A biró kettős hibát követett el, egyiket az itélet meghozatalának elhalasztása által, másikat akkor, midőn alperes nevében oly egyénnek hirdette ki az itéletet, a ki meghatalmazással nem birt. De némileg bonyolultabbá tevé a kérdést az 53. §. azon intézkedése, hogy az itélet csak akkor kézbesitendő alperesnek, ha meg nem jelenése folytán marasztaltatott, a miből következik, hogy ha alperes a tárgyaláson megjelenik, azután tanukihallgatás vagy szemle rendeltetik el, s alperes a később meghozott itélet kihirdetésére megidéztetik, — közönyös, akár megjelenik a kihirdetésen, akár nem, az itélet mégis jogerőre emelkedik.

A tszék a semmiségi panaszt mégis elfogadta oly indokolással, hogy az 53. §-nak emlitett intézkedése feltételezi, miszerint a biró nem szegi meg a törvényt, s ha bizonyitási eljárás szüksége fel nem merül, azonnal itéletet hoz. De midőn a biró a törvényt megszegte, nem alkalmazhatók az 53. §. szigoru következményei, s alperesre nézve a semmiségi panasz bejelentésének határideje csak azon naptól kezd folyni, a mely napon az itélet tartalmáról bebizonyithatólag tudomást nyert. Jelen esetben ily napnak, csakis az eskü kivételére határidőt kitüző végzés kézbesitésének napja tekinthető, a melyen alperes semmiségi panaszának bejelentése által kitüntette azt, hogy az itélet tartalmát ismeri.

5.

Felperes két holdnyi földbirtoka iránt két külön sommás visszahelyezési pert inditott. Alperes már a tárgyalás kezdetén kifogással élt az igénynek ketté szakitása ellen, s vitatta, hogy a kérdéses keresetek elbirálása nem esik a békebiró hatáskörébe.

A békebiró a kifogást elveté, azzal indokolván határozatát, hogy az 1877. évi XXII. t. cz. 12. §-a csak a pénzkövetelések, ingóságok, munkateljesités, kamatok, életjáradékok, tartási s élelmezési kötelezettségek iránti kereseteket és a mezei rendőri ügyeket illetőleg (11. §. 1—4. pontjai) mondja ki, miszerint az ezek iránti perek még akkor sem tartoznak a békebiró hatáskörébe, ha az 50, illetőleg 100 frtot felülmuló igénynek csupán egy része vonatik kereset alá. Ebből azon következtetést vonta, hogy a 11. §. 5—9. pontjaiban felsorolt — s igy a sommás visszahelyezési esetekben — az igény részletekben is vonható kereset alá, s a békebiró hatásköre csak az egy kereset tárgyául szolgáló igény szempontjából vehető figyelembe.

A tszék alperes semmiségi panasza folytán mindkét ügyben, a hozott itéleteket megsemmisité. Határozatát arra fektette, hogy a kereseti igénynek azon czélból való szét szakitása, miszerint ez által a kereset a kisebb peres utra alkalmassá tétessék, a törvény nyilt kijátszását képezi, mely semmi körülmény közt meg nem engedhető és semmi álokoskodással nem igazolható.

De különben is a békebiró téves következtetést, vont az 1877. XXII. t. cz. 12. §-ából, a mely inkább erősiti azon elvet, hogy egy követelés két keresettel, a törvény intézkedéseinek kijátszása végett nem érvenyesithető. Az ezen szakaszból, az ellenkezőre vont következtetés legfeljebb annyiban állhat meg, hogy a 11. §. 5—9. pontjaiban felsorolt esetekben, ha az igény eredeti terjedelme a békebiró hatáskörét felülmulta ugyan, de részlettörlesztés, részletteljesités folytán leszállt oly terjedelemre, mely mellett az a békebiró hatáskörébe tartozhatik: az igénynek eredeti nagysága nem szolgálhat gátul arra nézve, hogy a maradék a békebiró előtt pereltethessék be. Például ha valaki 2 holdat foglalt, de egy holdat nyomban visszaadott, a maradékos egy hold birtokába való visszahelyezés a békebiró előtt keresheto, ámbár 2 hold iránt már a sommás bíróságnál kellett volna perelni.

6.

Felperes egy holdnyi tőle elfoglalt föld birtokába való visszahelyezés és 80 frt értékü kártéritési követelés iránt támasztott keresetet, s a kereseti igény a békebiró által teljesen megitéltetett.

Az eldöntendő kérdés az vala, vajjon a sommás visszahelyezési perekben követelt kártérités oly járuléka-e a főigénynek, hogy bármily összegü legyen is, a hatáskör meghatározásánál figyelmen kivül hagyandó — vagy pedig önálló igénynek tekintendő-e?

E kérdést illetőleg a tszék kinyilvánitá, hogy a kártéritési igény önálló igény, mely az 1877. évi XXII. t. cz. 28. §. értelmében csak akkor dönthető el a sommás visszahelyezési igénynyel együtt és egyszerre, ha 50 frtnyi értéket felül nem mul.

Indokul felhozta, hogy a rendes szóértelem s az 1877. XXII. t. cz. 11. §-a szerint a peres követelés járulékainak tulajdonképen csak a kamatok és költségek neveztetnek, melyek rendszerint külön bizonyitást nem igényelnek, mig a kártéritési igény s főleg annak összege mindig külön bizonyitást kiván meg.

Ugyanis az 1877. évi XXII. t. cz. 11. §-a önmaga meghatározza azt, mely pereknél akarja a járulékokat, a birói hatáskör meghatározásánál figyelmen kivül hagyatni. Igy a pénzköveteléseket, ingóságok átadását, munkateljesitést, kamatokat, életjáradékokat tartási s élelmezési kötelezettségeket, mezei rendőri károkat tárgyazó kereseteknél s vásári birósági ügyeknél kifejezetten felemliti a törvény, hogy a járulékok számitáson kivül maradnak («ha a követelés összege vagy értéke *a járulékokon kivül* 50—100 frtot meg nem halad»), ellenben a 11. §. 5—7. s 9. pontjai alatti eseteknél a járulékokról mit sem szól, miből következik, hogy a sommás visszahelyezési perekben felperes — ha kártéritési igénye 50 frtot felülmul — azt a békebiró előtt érvényesiteni nincs jogositva.

Ily pereknél járulék egyedül csak az 1877. XXII. tcz. 36. §-a által minden peres igény járulékának elismert perköltség lehet.

7.

Egy békebiró foganatosittatja itéletét. A lefoglalt ingók egy részére a végrehajtást szenvedettnek veje maga, s 3 más rokona nevében tulajdoni igényt jelent be.

A biró a foglalási jegyzőkönyvet tudomásul veszi, s a végrehajtás folytatása végett kiadja a végrehajtónak.

A végrehajtó az igényhirdetményt kibocsátja, s miután a kiszabott határidő alatt sem az igényét bejelentett vő, sem más tulajdoni igénykeresetet nem nyujtott be, az árverésre határnapot tüz. Ez ellen a végrehajtást szenvedett, 4 hónappal a foglalás után, de 3 nap alatt az árverési értesitvény vételétől számitva, panaszt érvényesit.

Ezen esetben kettős szabálytalanság követtetett el.

Ternovszky Béla,
kir. törvényszéki biró.

(Vége következik.)

Felelős szerkesztő: **Dárdai Sándor,** üllői ut 1. szám.
Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat.

Tizenötödik évfolyam. 16. SZ. Budapest, 1880. április 16.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA: *Wesselényi-utcza 4. sz., I. em.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: fe.évre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

TARTALOM: Megjegyzések az uzsora és a hitelügyletek szabályozását tárgyazó törvényjavaslatról. Tolnai Antal paksi ügyvéd urtól. — Heti szemle. — Törvénykezési szemle: Folytatólagos böngészés a kisebb polgári peres ügyek mezején. Ternovszky Béla, kir. törvényszéki biró urtól.

MELLÉKLET: Telekkönyvi Közlöuy. — Curiai határozatok.

Megjegyzések

az uzsora és a hitelügyletek szabályozását tárgyazó törvény-javaslatról.

Ehhez szonban pénz kellett. És miután vagyona nem pénzből állott; az pedig, ha a szükségletek fedezésére vagyona egy részét tette volna pénzzé, épen azt czáfolta volna meg, a mit költekezéseivel bizonyitani akart, nem maradt más mód, mint kölcsön-pénzhez folyamodni. És miután lehetséges volt a kölcsönpénznek kamatját is kölcsönpénzzel fizetni, mi természetesebb, mint az, hogy a mig csak lehetett, ezen mód vétetett igénybe.

Igy azután az adósság-csinálás fátumszerü következetességgel terjedt. És miután már benne voltunk, mi természetesebb, mint hogy olyanok is belesodortattak, a kik nem eszmék által vezéreltettek, hanem puszta élvvágy vagy puszta majmolás által.

Bátran el lehet mondani, hogy soha Magyarországon oly fényüzés és pazarlás nem üzetett, mint negyvennyolcz után, különösen pedig 61 után egészen a legutolsó évekig. Maga az 1867-ben végrehajtott koronázás hány előkelő nevet viselő ember vagyonának ásta meg sirját. A közép módu birtokos fényesen élt, korteskedett, vesztegette a népet, pazarolt és mindezt adósságra, és mindezt azért, hogy megmutassa, hogy ő is van olyan ur, mint gőgös szomszédja, a ki azért tartja magát oly nagyra, mert egy pár holddal több van neki, meg sem gondolván, hogy valóban a vagyon az, mely közönséges embert nagygyá vagy kicsinynyé tesz. Annyira az emlitett eszme uralma alatt állott, hogy midőn a felszaporodott adósságok törlesztése végett törzsvagyonától akár önkényt, akár kényszeritve megvált, csak egyet mentett meg: a czimet, melylyel magát feldiszitette, és néha még a fogatot és a bakon hátul ülő cselédet.

Tekintsük már most a kölcsönkérők ezen osztályát örökös pénzszükségével és azon fennhéjázó, a jobb érzést sértő hanggal, melyen ezek hitelezőjökkel, beszélnek és gondoljuk meg, hogy a ki ilyen embernek ád pénzt kölcsön, az nemcsak a pénz gazdagságban való használatának átlagos értékét kivánja jogosan kamatnak, hanem joggal kivánja megfizettetni a megaláztatás árát is, — és nem csoda, hogy midőn adósa vagyonát amugy is prédává látja lenni, maga is annyit kiván a prédából, a mennyit csak elleshet. Ily adóstól 20—30 sőt 50 % nem tulságos. Becsülettel nem lehet neki kölcsönözni, mert nem becsüli hitelezőjét, kinek le van kötelezve; tehát csak oly hitelező való neki, a ki becsülést ugyan nem kiván, de pénzzel kivánja megfizetve látni az adósától vett rugást is. Ily adósok igen lényegesen verték fel a kamatlábat annyira, a mennyire az tényleg ment.

Ha pedig a pénz az előkelők részére, a fényesebb külsővel megjelenők részére is megdrágult; igen természetes, hogy a földmives részére még drágább lett. Csak nem kivánhatott ez oly hitelt, mint hajdani ura, és a ki ezzel hasonló külsőben jelent meg. Drágitotta azonban a pénzt a földmüves részére más is. Emlékezzünk csak vissza, mennyire elterjedt volt a népben a vásárlási kedv. Nem volt annyi föld, a mennyit meg nem vett volna, ha mindjárt az első részfizetéshez is a pénzt kamatra kellett felkérni. Valóságos földkereskedés terjedt el, és minél inkább lehetett kölcsönpénz segélyével birtokot szerezni, annál többen nyultak ezen módhoz. Fizették azután a kölcsönpénz kamatait törzsvagyonukra felvett kölcsönnel, mig végre az 1873-diki gazdasági válság után az árak leszállván, az álomkép elfoszlott, és a nép azon keserü valóságra ébredt, hogy a drágán megvett föld az ősi birtokot is fölemésztette, a folytonos kölcsönkérésen töltött idő pedig a munkára elveszett.

Tolnai Antal,
ügyvéd Pakson.

(Folyt. követk.)

Heti szemle.

I. Az igazságügyi budget közeledtével a politikai napi lapok általában mind hoznak igazságügyi vezérczikkeket.

A *Pester Lloyd*-ban D—i befejezte czikksorozatát. Valóban nem értjük, hogy egy oly tekintélyes lap, mint a *Lloyd* e gyarló czikkeket hogy vehette fel. Semmi uj eszme sincs bennük, elferditve, feketére festve vannak benne igazságügyi viszonyaink, hogy ez állapotoktól a háta is borsódzik az embernek. Fel van benne hozva minden, a mi sötét szinekben láttassa a dolgot, még az is, hogy az 1861. évi országbirói értekezlet folytán mily középkori intézmények maradtak hatályban, melyek közé sorozza a kiskoruak visszavonási jogát is, nem is figyelve a gyámi törvényre, melynél fogva ez intézmény fennállásáról többé szó sem lehet. Hogy még kirivóbbá tegye a dolgot, nem irtózik valótlanságok állitásától sem. Igy p. o. azt állitja, hogy a legfőbb itélőszék egyik tanácsában az osztrák, a másikban a szász törvény szerint itélnek. Ez oly valótlanság, melynél még az igazságnak legkisebb árnya is hiányzik.

És mindezeket azon lap közli, melynek utján értesül a külföld hazai állapotainkról. PÁZMÁNDY franczia lapot alapit, hogy ellensulyozza az osztrákok ellenünk szórt rágalmait, melyek után ismer bennünket a külföld. Nem kell itt osztrák rágalmazó, akad magyar ember is, ki lepiszkol ugy a külföld előtt, hogy csodálkozik az ember, hogy ily helyzetben még egy vég vásznat is adnak hitelbe. Vagy hogy — mint találóan jegyzi meg az *Ellenőr* — csuda, hogy nem követel a külföld consuláris birószágot, mint Törökországban és más félbarbár államokban.

És e czikkeknek ült fel a *Pesti Napló*, hogy azokat DARUVÁRY legfőbb itélőszéki tanácselnök irta, csakhogy az abban lévő phrasisokat kizsákmányolja annak bebizonyitására, hogy a birák között is oppositionális szellem uralkodik.

Az *Ellenőr* már régebben észrevette, hogy kivel van dolga, s az oppositiót főleg az ügyvédek s közjegyzőkben

keresi, kiknek kenyérkeresetét támadta meg a Tisza-kormány. Evvel ugyan nincs mit dicsekedni az *Ellenőr*-nek, s e mellett a bagatell-eljárás czélszerüségére hivatkozni, melynél monstrosusabb valamit alig látott jogállam.

A *Pesti Hirlap* is hoz egy czikket az igazságügyi állapotokról, melyben az ügymenet lassusága körüli hiányok és mulasztások egyik főorvosszerét abban találná, ha az alsóbb bíróságok a felsőbbek felügyelete alá helyeztetnek. Erre azután ugyancsak a *Pesti Hirlap*-ban válaszol valaki, ugy látszik egy alsóbb biró, ki nagy ellensége a felsőbb bíróknak. Azt mondja a többi között, hogy az alsóbb biró kénytelen minden tanut, ha még oly lényegtelen is, kihallgatni, mert különben a tábla feloldja itéletét, s ha azután a tanukat kihallgatva, ujra az előbbi itélettel teljesen hasonlót hoz, ezt azután helyben hagyja a tábla. Ez oly vakmerő állitás, mely vonatkozhat egy kivételes esetre, de hogy ezt valaki mint rendszerinti dolgot merje a nyilvánosság előtt állitani, ez már durva visszaélés a közönség hiszékenységével, mert ez állitás teljesen valótlan, s azt bebizonyitani sem a czikk irója, sem senki sem fogna képes lenni.

Czikkiró különben azt érti, hogy az első bíróságnál lassu az ügymenet, de hogy a kir. táblánál, mért kell egy itélet felülvizsgálatával 3—4 hónapig tartani, azt már nem érti. Ugy látszik, hogy czikkiró, daczára, hogy czikket ir, nem igen olvas lapokat, különben ilyet nem irt volna, mert fel lenne világositva e titok indoka felől, mely egyszerüen az előadóknak a munkához aránylag csekély számában rejlik.

Ellenben érdekes az *Egyetértés*-nek *Igazságügyi politika* czím alatt e hó 10-iki lapjában megkezdett czikksorozata, a benne foglalt eszmék folytán.

«Oly téren, oly körben mozog az igazságügy — mond e czikk — a melyekben a nemzetnek teljesen szabad intézkedési joga van. A közjogi kiegyezés ebben a pontjában sérthetlen. A magyar igazságügyi hatóságok magyar lábra vannak állitva. Kabinet justiznak semmi nyoma. A magyar biró függetlensége és elmozdithatlansága az igazságügy maqna chartája, még a Bécsből eredhető befolyások védgátja gyanánt is tehet szolgálatot.»

S ez ugy is van, ezt az állapotot nem megnyirbálni, nem közigazgatási vegyülékekkel felkavarni, hanem fejleszteni kellene. Látjuk eredményét Francziaországban, hol a bíróságok minden forradalom által sértetlennek tartattak.

Igaza van azonban az *Ellenőr*-nek, midőn e czikkre következő észrevételt tesz: «érdemes megjegyezni, hogy ezt azon párt közlönye irja, mely annak idején leghevesebben harczolt a közigazgatás és biráskodás külön választása s a birák kinevezése ellen. Mindenesetre örvendetes haladás.

Ugyancsak az *Ellenór* e hó 11-iki számában *Igazságügyi reformtörekvések* czim alatt közöl egy czikket, melyben elismeri, hogy még sok a teendő, de védelme alá veszi azért a kormányt szemben a támadásokkal, s védelme alá veszi ismételve a bagatell-eljárást, melyről igy szól: «Csak ez a felfogás vezethet nálunk a bagatell-biráskodás ily heves kárhoztatására. Hivatkozik Angliára sőt még Oroszországra is, hol a fejlődés semmi esetre sem áll oly fokon mint nálunk s a községi biráskodást mégis az igazságszolgáltatás egyik alapkövévé tették. Csak nálunk nem szabad eltérni a szürke theoriák témáitól, mert ha eltérünk, akkor leromboljuk az igazságszolgáltatást s a jogot kiszolgáltatjuk a hatalomnak.» Igen ajánlanók czikkiró urnak ha lapunkban a bagatell-biráskodásról most folyó gyakorlati czikkeket szives lenne elolvasni, meg fogná látni, hogy nagyon is a praxis az, mely megutáltatta e nyomorult eljárást mindenkivel, kinek ahhoz köze volt, vagy van.

II. *Hodossy Imre* kamarai elnök az igazságügyek iránt érdeklődő képviselőket pártkülönbség nélkül értekezletre hivta össze április 9-ére.

Horváth Lajos elnöklete alatt jelenvoltak a többek közt Juhász, Hódossy, Matuska, Simon, Dárday, Szerb, Apáthy, Ugron, Vécsey, Chorin, Zay, Antal, Kajuch, Veszter, Teleszky, Mandl, Emmer Kornél képviselők. Elsőbben is Hódossy Imre emelt szót. Általánosságban vázolja az ügyvédség terén észlelhető bajokat. Szükségesnek látja az alaposabb, mélyebb elméleti előkészültséget, hosszasabb gyakorlatot, a fegyelmi eljárás szigoritását, az ügyvéd anyagi helyzetének garantirozását, az ügyvédi kötelesség szigoru teljesitését a közönség és igazságszolgáltatás tekintetében, a zugirászat kiküszöbölését, az ügyvédi képviseletet kizáró törvények módositását. Ez irányban már egy év előtt történt felterjesztés az igazságügyminiszterhez. Hódossy felhivja képviselőtársait, hogy részint a parlamentben, részint azonkivül sürgessék a miniszternél az ügyvédség panaszainak orvoslását. A jelenvolt képviselők, noha nem mind ügyvédek, de mind jogászok, köszönettel veszik az értekezlet összehivását. Teleszky az ily párt nélküli értekezleteket az igazságügy minden reformkérdésében kivánatosnak tartja. Az ügyvédség bajainak főforrását az ügyvédek felesszámában találja. Nálunk 4600 ügyvéd van, holott Francziaországban 2251, Poroszországban 2161, tehát e két országban 62 millió lakossal nincs annyi ügyvéd mint nálunk. Budapesten 680, holott Berlinben csak 132 ügyvéd müködik. Magyarországon esik egy ügyvédre négy polgári per és 6 váltóper. Hogy ne panaszkodnának tehát a megélhetés nehézsége miatt? Hódossy előterjesztését pártolja Teleszky s kivánja, hogy a szülők is lássák be, hogy más irányban neveljék fiaikat, lássák be, hogy tul van tömve az ügyvédi pálya. Nagy szigort kellene kifejteni a közép- és felsőbb iskolában. Weszter az ügyvédség bajain nem remél segithetni ügyvédi rendtartás által. Az ügyvédség szabadságát csak nyilvánosság es szóbeliség mellett helyeselheti. Irásbeliség mellett szükséges megszabni az ügyvédek létszámát; de nem ezt kell sürgetni, hanem a szóbeliség behozatalát, ennek sürgetését tartja legszükségesebbnek. Antal Gyula megkivánná, hogy az 1861—1874. közt kiadott ügyvédi diplomák revisio alá vétessenek, telekkönyvi beadványok ügyvéd által ellenjegyeztessenek. Némely vidéki birák ellen is alapos panaszok hozhatók fel.

Horváth Lajos szerint az értekezlet főczélja az érdekeltség felébresztése. Apáthy a képviselőház jogászainak tudományát s tapasztalatát elegendőnek tartja arra, hogy a justitia terén szükséges reformoknak irányt adjon, s felajánlja közremüködését. Horváth Lajos az ügyvédek számának korlátlanságában találja az ügyvédi kar bajainak forrását. De nem merné proponálni a diplomák confiscálását; ajánlja az ügyvédi vizsgának szigoritását, a gyakorlat meghosszabbitását, ügyvédek alkalmazását kinevezéstől függő hivatalokra. A szóbeliség behozatalától nem reményli az ügyvédi kar anyagi helyzetének javulását; nehány kitünő ügyvéd boldogulna, a többi kenyeret se birna keresni. Szigoru fegyelem által lehetne a kar tekintélyét emelni. Emmer konstatálja, hogy az ügyvédi kar előterjesztése felől egy nézetben van az egész értekezlet. Óhajtja, hogy párt nélküli értekezletek az igazságügyi kérdésekben jövőben is tartassanak.

Chorin az ügyvédi állás emelése érdekében szükségesnek látja a kamarák reformját; a sommás eljárásban se lehessen más képviselő mint ügyvéd; az ügyvéd legyen függetlenitve a biráktól. A szóbeliséget egy két év alatt behozhatónak nem tartja, előbb kell a királyi táblát decentrálizálni, a Curiat egyesiteni, az elnöki állásokat kitünő erőkkel ellátni. Juhász Mihály az ügyvédség terén két hiányt lát: a tekintélynek és a kenyérnek hiányát. Határozati javaslat által kivánja felhivni a minisztert az ügyvédi rendtartás revisiójára. Az ügyvédi munkára általános tarifát tart szükségesnek.

Az értekezlet az ügyvédséget mint az igazságszolgáltatás eszközét tekinti, a közönség érdekében óhajtja emelni.

Ily értelemben lesznek felszólalások az igazságügyi budgetvita alkalmával.

III. Különös jogeset. A budapesti kir. törvényszék büntető osztálya Ladstädter P. s fiai czég panaszára Ráth Károly orsz. képviselő ellen hamis eskü bűntényе miatt folyamatba tett előnyomozat tárgyában: Végzett: Az eljárás megszüntetik, jogerő után azonban összes iratok a budapesti ügyvédi kamarával közlendők.

Indokok: Panaszos czég a budapesti kir. keresk. és váltótörvényszék előtt 1879. január 18. 4977. szám alatt beperelte Ráth és társa helybeli bejegyzett czéget: 1878. év folyamában hitelre vásárolt czikkeknek 538 frt 18 kr. s járulékai erejéig hátralékban maradt vételára iránt.

A jogerőre emelkedett itéletben alperes czég részére Ráth Károly czégtag személyében eskü állapittatott meg ama tény körülményt illetőleg, hogy a kereseti számlában előtüntetett árukat meg nem rendelte és át nem vette. — Panaszlott Ráth Károly 1879. évi november 29-én esküt tett, hogy a szóban forgó árukat meg nem rendelte s át nem vette. — A kihallgatott összes tanuk egybevágó vallomásából, alperes czég felmutatott üzleti könyvének adataiból, sőt magának panaszlottnak önként előterjesztett nyilatkozatából kétségtelen, miként a kereseti áruk alperesi czég üzletében mint hitelbe vásároltak, feldolgoztattak, s hogy panaszlott Ráth Károly azok megrendelése és kiszolgáltatása felől tudomással birt, — mindezek daczára a bünfenyitő eljárás irányába meg nem inditható, mert a letett eskü mintája — az itélet czélzatával ellentétben — ugy van szövegezve, hogy annak nyelvtani értelme szerint Ráth Károly a tagadó esküt nem czége, hanem csak saját személyére vonatkozólag tette le, másrészt a kinyomozottak szerint az is bizonyos, miként Ráth Károly a szóban forgó czikkeket közvetlenül maga meg nem rendelte, azokat saját személyében át nem vette.

Világos tehát az előadottakból, hogy Ráth Károly az esküminta szövegezése körül felmerült tévedést kiaknázta, de a nyelvtanilag magyarázandó eskü tartalmába nem ütközött; — perbeli képviselője Tóth Dezsőü gyvéd azonban az 1874. évi 34. t. cz. 68. §. *b)* és 69. §. *a)* pontja alapján feleletre vonandónak mutatkozik, miután panaszlott napló 18. sz. nyilatkozata szerint a szóban forgó esküt az ő tanácsára tette le. Tartózkodunk most itéletet mondani ez eset felett, mely még felebbezésnek fogja tárgyát képezni, de ha végleg el lesz intézve, bővebben hozzászólandnuk.

IV. A brassói jogász-egylet e hó 2-án tartott összejövetelén Stiszt törvényszéki biró a büntetőtörvénykönyv három első fejezete felett tartott értékezést. Dr. Weisz Ignácz ügyvéd pedig a büntetőtörvénykönyv felosztása felett olvasta fel tanulmányát. Ez utóbbi érdekes tanulmányt legközelebb közlendjük.

V. A képviselőház igazságügyi bizottsága folytatta a magyar csődtörvényjavaslat részletes tárgyalását.

Mindenelőtt hitelesittetett a márczius 20-iki ülésben elfogadott §§-ok szövege. Erre a bizottság a közadós által kötött jogügyletekről szóló II. fejezetet vette tárgyalás alá.

A 18. §. változatlanul, a 19. §. a visszakövetelési jogra vonatkozó tétel kihagyásával, a 20. §. pedig azon változtatással fogadtatott el, hogy a tömeggondnok a határidő alatt nem jogát gyakorolni «hanem szándékára nézve nyilatkozni» tartozik.

A 21. §., mely a nyomtatás közben teljesen meg lett változtatva következő szövegben állittatott helyre: «Ha a vételi vagy szállitási szerződés oly dolgok iránt köttetett, melyek piaczi vagy tőzsdei árral birnak, és a kikötött teljesitési idő csődnyitás után jár le, ugy a tömeggondnok, valamint a másik szerződő fél nem teljesitést, hanem csak kártéritést követelhet. E kártéritési követelés a vételár és a piaczi vagy tőzsdei ár közti azon különbözet szerint állapitandó meg, mely a teljesités helyén, vagy az erre nézve irányadó kereskedelmi piaczon a csődnyitás napján keletkezett s a kikötött teljesitési időre szóló ügyletek tekintetében mutatkozik.»

A 22. §. elvileg elfogadtatott ugyan, de szabatosabbnak találtatván előadónak azon szövege, mely az enquête elé került, a szakasznak ily értelembeni megváltoztatása határoztatott el.

A 23. és 24. §§. változatlanul fogadtattak el, a 25. §. pedig olykép szövegeztetett: Azon törvények, melyek a csődnyitás joghatályát a jelen törvényben nem emlitett jogviszonyok tekintetében szabályozzák: étintetlenül maradnak.

Erre a bizottság áttért — a közadós jogcselekvényeinek megtámadásáról szóló III. fejezetre s ezt elvben vita nélkül elfogadta.

A részletes tárgyalásnál a 26. §-nál Teleszky István felveti a kérdést, vajjon a megtámadhatás nem volna-e kiterjeszthető oly adósnak hasonló nézpontok alá eső jogcselekményeire is, mely adós csőd alá azért nem kerülhet, mert csak egy hitelezője van, vagy vagyon hiánya miatt ellene a csőd el nem rendelhető.

Szilágyi Dezső utal arra, hogy ily esetben csődeljárásnak helye nem lévén, ilynemü intézkedés a csődtörvényben helyt nem foglalhat. E tárgyban vita támadt, melynek eredménye lőn, hogy a bizottság e kérdést a 87. §. tárgyalására hagyta fenn; maga a 26. §. stylaris módositásokkal elfogadtatott. A megtámadás feltételeit, felsoroló 27. §-nak teljes átszövegezése hosszabb vita után elhatároztatott. Hasonló sorsban részesült a 28. §. is.

A 29. §. stylaris módositásokkal, különösen a rosszhiszemüség határozottabb formulázásával elfogadtatik, a 30. §. Teleszky inditványára a német csődtörvény 27. §. értelmében általánosabban fogalmaztatik. A 31., 32., 33., 34. és 35. §§. styláris javitásokkal elfogadtattak.

A 36. §-ban a megtámadási keresetekre megállapitott egy esztendei elévülési idő Emmer inditványára félévi időtartamra leszállittatik, inditványozó azon érve folytán, hogy a tervezett gyors csődeljárás mellett ily hosszu elévülési időre szükség nincsen.

A 37. §-nál, mely a jogcselekvények megtámadása vagy nem tudása körüli bizonyitásra nézve a birót az alaki bizonyitási szabályok ellenében szabad meggyőződésének követésére feljogositja. — Emmer a §-nak kihagyását inditványozza, mert a bizonyitékok szabad méltánylását csak a közvetlen szóbeli eljárásnál tartja helyén s mai irásbeli és referadális rendszerünk mellett a javaslatbeli intézkedést fölötte veszélyesnek tartja.

Apáthy István előadó utal e §. kihagyásának következményeire, melyek abban állanának, hogy az egész megtámadási intézmény (actio Pauliana) hatálytalanná válnék.

Teleszky István szintén felszólal a kihagyás ellen, mert az irásbeli perben a felek csak ugy fejthetik ki az Emmer által érintett lélektani körülményeket s a tanuk vallomásai a szóbeliség rendszere mellett is csak iratokból jutnak a biró tudomására.

Pauler miniszter szintén pártolja a §-t, mire az a többség által elfogadtatik.

Bokross Elek inditványozza, hogy e helyen mondassék ki, hogy a megtámadási keresetre vonatkozó szabályok oly jogcselekményekre, melyek e törvény hatályba lépte előtt keletkeztek, visszaható erővel nem birnak.

Ezen inditvány elfogadtatik és az elévülési szakaszszal, mely a fejezet utolsó szakaszává tétetik, összeköttetik.

A beszámitást tárgyazó IV. fejezet (38—40. §§.) változatlanul elfogadtatik.

A visszakövetelési jogot tárgyazó fejezet vétetvén tárgyalás alá, a 42. §. első alineája uj §-á alakittatik át s az előbbi 43. §., mint 44-ik elfogadtatik. *Z. I.*

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Folytatólagos böngészés a kisebb polgári perek mezején.

(Vége.)

Az 1877. évi XXII. t. cz. 71. §-a szerint elég, ha a tulajdoni igény a foglalás alkalmával vagy utána 8 nap alatt bejelentetett. Igényhirdetmény kibocsátására s formaszerü keresel bejelentésére nincsen szükség, s következőleg a birónak nem volt szabad az árverés iránt intézkedéseket tenni, mig a foglalás alkalmával bejelentett tulajdoni igényt szabályszerüen le nem tárgyalta s el nem döntötte.

A második szabálytalanság abban állt, hogy a békebiró az árverés foganatositására nem maga tüzte ki a határnapot sem pedig közhirré nem tette, — mint azt az 1877. XXII. t. cz. 81. §-a szerint tennie kellett volna, — hanem mindezeket a kiküldött birósági végrehajtó teljesitette.

A tszéknek a panaszt mégis el kellett vetnie, mert az 1877. XXII. t. cz. 78. §-a értelmében a végrehajtást szenvedett, csak a foglalástól számitott 8 nap alatt s csak oly esetben használhatja a panaszt, ha a végrehajtás az itélet vagy egyezség tartalmán tul terjesztetett s ha a prdtás 395—398. §-ai s az 1876. évi XXXI. t. cz. által a foglalás alul kivett tárgyak irattak össze. Az emlitett esetben pedig a különben is elkésett panasz, egészen más körülményekre van alapitva, legalább a végrehajtást szenvedett saját szempontjából nem igen panaszkodhatnék arról, hogy a végrehajtás az itélet tartalmán tul terjesztetett.

Ezen eset azon érdekes kérdést meriti fel, vajjon hason esetben élhet-e a panasz jogával azon igénylő, kinek tulajdoni igénye a foglalás alkalmával egyszerüen bejelentetett, s mily határidő áll számára nyitva?

Az 1877. XXII. t. cz. csak a végrehajtatónak és a végrehajtást szenvedettnek ad kifejezetten jogot a panaszra s azt is legtöbbnyire 8 napi záros határidőre szoritja. Azonfelül nem is igen van a törvény 78. és 79. §-aiban oly panaszpont, melyre a panasz biztosan alapitható lenne?

Nézetem szerint még sem lehet a sértett igénylőtől a segélyt megtagadni, mert habár a törvény neki kifejezetten panaszjogot nem adott is, de egyenesen meg sem tagadta azt tőle. Az pedig, a sértett igénylő szempontjából kétségtelen, hogy a végrehajtás — mely csak a marasztaltnak vagyonán foganatositható — az itélet vagy egyezség tartalmán tul terjeszkedett, midőn oly vagyon szándékoltatik árverés alá bocsáttatni, melyről még bizonytalan, vajjon az a marasztalté vagy sem?

8.

Végül még egy esetet kell elbeszélnem, melynek eldöntése ugyan nem volt nehéz vagy kétséges, hanem igen alkalmas világot vetni az 1877. XXII. t. czikknek az életben gyakorolt hatására.

Egy földbirtokos elcsapja ispánját. Az ispán a földbirtokos ellen két rendbeli pert indit, még pedig azon községi bíróság előtt, melynek kerületében az ispán által kezelt birtok fekszik.

Az egyik keresettel előterjeszt egy 800 frton felüli bevételi s kiadási összeget kitüntető számadást s 8 frtnyi kiadási többletet vesz követelésbe.

A másik keresettel követeli tiszti fizetésének 20 frtnyi hátralékát.

A községi bíróság mindkét keresetet elfogadja.

Alperes nem lakik azon községben, melyben birtoka fekszik; különben is öreg s beteges levén, meghatalmazottat küld a tárgyalásra s általa beterjeszt a bíróságnak egy hiteles alakban kiállitott iratot, melyben kifogásolja a bíróság illetékességét, kiemeli, hogy a kérdéses perek a községi bíróság hatáskörébe nem tartoznak, sőt érdekeltségi kifogást is érvényesit. Kifogásainak elvetése esetére kéri iratát semmiségi panasznak tekinteni.

A községi bíróság elveti a kifogásokat, hivatkozik az 1877. XXII. t. cz. 14. §-ára, mely szerint 20 frtig terjedő pénzkövetelések felett ő itélhet. Illetékes voltát megállapitja azon az alapon, hogy a felperes által kezelt birtok kerületében fekszik. Az egész indokolás azon hatást teszi az olvasóra, hogy a községi bíróság bár tudatlansága folytán helytelenül, de legjobb hiszemben magyarázta a törvényt. Egyuttal az ügy érdemének tárgyalása nélkül alperest elmarasztalta, mert az a kereset állitásait nem tagadta.

Alperes az itélet ellen felebbezést jelentett be.

A felebbezés elintézésére hivatott járásbiró, alperes semmiségi panasza folytán áttette az ügyet a tszékhez.

A tszék természetesen visszaküldte a járásbirónak az iratokat a felebbezés eldöntése végett, figyelmeztetvén őt az idézett törvény 57. §-ára, mely szerint csak a békebiró eljárása ellen van semmiségi panasznak helye, ellenben a községi bíróság által tárgyalt perekben ily perorvoslat igénybe nem vehető.

Már most az a kérdés merül fel, miként segitsen magán a járásbiró s miként alperes?

A jogász előtt kétségtelen, hogy az idézett számadási per nem tartozik a községi bíróság hatásköréhez (sőt a béke — vagy járásbiró elé sem) — hanem a tszék előtt rendes peruton lett volna érvényesitendő.

A beperelt fizetési hátralék is csak része levén egy 20 frtot felülhaladó összkövetelésnek, az 1877. XXII. t. cz. 11. §-a szerint szintén nem volt a községi biró által megitélhető.

Mindkét ügyre az eljáró biró illetéktelen vala, mert alperes nem tartá kerületében rendes lakását, s oly okmány, melyből kitünnék, hogy a követelt fizetések a községi bíróság székhelyén lettek volna teljesitendők, fel nem mutattatott.

A járásbirónak valóban kényes helyzete van.

Az 1877. XXII. t. cz. 26. és 29. §-ai alapján ki kellene mondania, hogy az ügy hatósága alá nem tartozik, s elintézésére nem illetékes.

De mi történik ez esetben a községi bíróság itéletével? Megsemmisitve nincs, megváltoztatva nincs, s a törvény nem szabályozza a járásbiró emlitett határozatának hatályát. Van tehát egy itéletünk, melyre nézve kimondatott, hogy az helytelen, a törvény szempontjából meg nem állhat, s mégis létezik, Mohamed koporsójaként csüng a levegőben.

Kérdés, visszaküldje-e az iratokat a községi bíróságnak, vagy a községi bíróság itéletének végrehajthatását az által gátolja meg, hogy az iratokat visszatartja? Továbbá mi történjék a községi bíróság itélete alapján az 1877. XXII. tcz. 25. §-ának felhasználásával foganatositott biztositási végrehajtással? Meddig maradnak a lefoglalt ingók zár alatt?

Mind oly kérdések, melyekre a törvény nem igen ad biztos választ.

Azt hiszem a törvény szellemének s a helyzet követelményeinek az által felel meg a járásbiró leginkább, ha az 1877. évi XXII. t. cz. 41. §-ának kiterjesztő magyarázata alapján az illetéktelenségét kimondó határozatban az egész, tehát a községi bíróság előtti, sőt a netán foganatositott biztositási végrehajtási eljárás megszüntetését is kimondja, s felperest keresetével a béke- vagy rendes bíróhoz utasitja.

Hasonló, sőt még bonyolultabb a kérdés, ha a községi biráskodás alá tartozó esetben az eljáró bíróság csak illetéktelen. Ilyenkor a 41. §. épen nem alkalmazható, s a törvény hallgatása máskép alig magyarázható, minthogy egészen közönyösnek kivánta tekintetni, vajjon az illetékes vagy illetéktelen községi biró jár-e el, valamely, különben a községi bíróság hatáskörébe tartozó perben. Legalább annak, hogy a községi bíróság az illetékességi szabályokat meg is tartsa, semmi sanctiója nincs.

A közölt esetekben a járásbiróénál még rosszabb az elmarasztalt, a biztositás szégyenét és kellemetlenségét, esetleg kárát szenvedő fél helyzete. A bíróság felelőssége rajta keveset segit, s bár a községi bíróság tévedése a szakértő előtt szembetünő, meglehetősen vastag, mégis menthető tévedés. A közölt esetekben, mint emlitém, a községi bíróság indokolása azon hatást teszi az olvasóra, hogy a legjobb hiszemmel járt el, miért fegyelmi vagy kártéritési uton való elmarasztaltatása nem nagyon valószinü. Még csak hibájául sem lehet felrónni, hogy a törvényt félszegen alkalmazta, mert hiszen jogot, a törvény alkalmazás és magyarázat szabályait soha sem tanulta, ezek ismeretét tőle a törvény nem is kivánja meg.

Ezen eset anyagot adhat nekünk a feletti tünődésre, vajjon helyes volt-e a kötelező községi biráskodás behozatala.

Ternovszky Béla,
kir. törvényszéki biró.

Felelős szerkesztő: **Dárdai Sándor,** üllői ut 1. szám.

Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat.

TELEKKÖNYVI KÖZLÖNY

A TELEKKÖNYVVEZETŐK ORSZÁGOS EGYLETÉNEK

HIVATALOS LAPJA.

Budapest, 1880. Melléklet a JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY 16-ik számához. Április 16-án.

TARTALOM: A telekkönyvi rendelet kiegészitését és módositását tárgyazó törvényjavaslat. Z. I. urtól. — A visszárverés kérdéséhez. Imrik János kir. segédtelekkönyvvezető. — Jegyzőkönyv.

A telekkönyvi rendelet kiegészitését és módositását tárgyazó törvényjavaslat.

Közöltük mult számunkban a törvényjavaslatot. Most előttünk fekszik annak indokolása is, mely felvilágositja azon alapelveket, s előadja azon indokokat, melyeken e javaslat nyugszik. A javaslat alaposan csakis ennek ismerete mellett birálható meg.

E sorok czélja megismertetni olvasóinkat e javaslat indokaival, azonban nem szárazon azokat reprodukálva, hanem birálva, s méltányolva.

Az indokolás első részében a pótlás mi módon leendő eszközléséről szól, s a javaslat ebbeli intézkedéseit következőleg indokolja:

A pótlásnak oly következményekkel kell történni, hogy az ujonnan szerkesztett telekjegyzőkönyvekhez a közönség teljes bizalommal fordulhasson, és azon telekjegyzőkönyvek tárgyát képező ingatlanokra nézve jogügyleteket köthessen a nélkül, hogy azokból reá, az előző telekjegyzőkönyvnek netaláni megtalálása következtében hátrány származhassék.

A kérdéses jegyzőkönyvek első sorban az illető kir. bíróság mint telekkönyvi hatóság rendelkezése alatt álló kezelési és segédkönyvek, iratok és egyéb adatok alapján pótolandók, mert majdnem bizonyossággal állithatni hogy:

1. az előzőleg netán kiállitott kivonatok (másolatok) alapján, melyek kiadásáról a megrendelési lajstromból szerezhető meggyőződés;

2. más telekjegyzőkönyvekből, melyekből a kérdéses telekjegyzőkönyv tárgyát képező ingatlan, mint birtokrészlet esetleg bejegyeztetett;

3. a helyszinelési jegyzőkönyvek és a helyszinelés alkalmából a községek részére készitett telekkönyvi másolatok;

4. az adóföldkönyv;

5. vagy ha a megsemmisülést, hasznavehetlenné válást, avagy elveszést megelőzőleg az illető községben birtokszabályozás vitetett keresztül, a tagositási földkönyv és térkép alapján, valamint a telekkönyvi iktatókönyv, a telekkönyvi napló, az okiratgyüjtemény és okiratmásolatok, továbbá a név- és birtokrészlet-lajstrom, a tér-vázlatrajzok, és a helyszinelési jegyzőkönyvek hiányában, a helyszinelést teljesitett bizottmány, az illető községi előljárók, ugy az illető birtoktest volt tulajdonosa vagy jogutódának jegyzőkönyvbe veendő nyilatkozata segélyével, a részben vagy egészben megsemmisült, hasznavehetlenné vált, vagy elveszett telekjegyzőkönyv ujra szerkeszthető.

Csakis ha az 1—5. pont alatt felsorolt források, és az azok kapcsán megemlitett segédforrások nem kielégitők, szükséges azon módot igénybe venni ismét, a melyen a megsemmisült, hasznavehetlenné vált, vagy elveszett telekjegyzőkönyv szerkesztetett, t. i. a helyszinelést.

Az ujabb helyszinelést azon okból kellett a törvényjavaslatba felvenni, mert az 1855. évi telekkönyvi rendelet ilyent ném ismer, s ugy ez ujabbi helyszinelés, ha arra nézve a törvény nem intézkednék, a kérdéses telekjegyzőkönyv pótlása szempontjából nem volna teljesithető.

Az ujraszerkesztés a telekkönyv *A.* lapjára (mivel kapcsolatosan az illető község telekjegyzőkönyveinél kezelt névlajstrom, valamint a telekkönyv, nyilvántartási jegyzék, és a birtokrészletlajstrom, továbbá tér-vázlatrajzoknál is meglesznek az eljárást szabályozó rendelet alapján a szükséges bejegyzések teendők) jegyzendő be, hogy az elveszett telekjegyzőkönyv megtalálása esetében, visszaélések el ne következtethessenek, és a telekkönyvi hatóság, valamint a közönség ne hozathassék zavarba arra nézve, melyik azon telekjegyzőkönyv, a melyben foglalt bejegyzések irányadók, és a mely jegyzőkönyvbe az illető ingatlanra vonatkozó telekkönyvi bejegyzések megteendők.

Az emlitett bejegyzés azért vétetett fel a törvényjavaslatba, mert az 1855. évi telekkönyvi rendelet határozott intézkedéseket tartalmaz: hogy a telekjegyzőkönyv egyes lapjaira milyen bejegyzések tehetők, az 1. §. 2-ik bekezdésében emlitett bejegyzés pedig azok közül egyiknek keretébe sem tartozik, de a telekkönyvi bejegyzések egy ujabb nemét képezi.

A birósági kezelési és segédkönyvek stb. alapján ujra szerkesztett telekjegyzőkönyvekben előfordulható hibák kiigazitása és hiányok pótlására nézve, a kitüzendő felszólalási határidő azért volna 45 naptól 3 hóig terjedőleg meghatározható, mert az ujraszerkesztésre alapot szolgáltatott adatok olyanok, melyek a helyes ujraszerkesztést majdnem biztositják, és mert ez esetben az előző telekjegyzőkönyvben foglalt bejegyzések, az ujraszerkesztettbe hivatalból jegyzendők be, a véletlen megejtett hibák kiigazitását, és az esetleges mulasztások pótlását pedig az irt idő alatt mindegyik érdekelt fél hátrány nélkül eszközölheti.

Az uj helyszinelés befejeztével a különös betétek szerkesztését és ennek utána a netaláni hibák kiigazitását, valamint a kihagyások vagy hiányos bejegyzéseknek pótlását az eljáró bíróság, csakis az érvényben levő telekkönyvi rendelet szerint, a jelen pótlási eljárás természetében fekvő eltérésekkel eszközölheti, miután az állapot hasonszerü azzal, mely az előző helyszineléskor volt, s miután csakis oly eljárást lehet az illető felek érdekeinek megóvására alkalmasnak tekinteni.

Ezen intézkedések teljesen megfelelnek a czélnak, s ellenük — nézetem szerint — alapos kifogás nem emelhető. Helyes, hogy a helyszinelés, mely a régi állapottal szemben legkevesebb megnyugvást nyujt, csak a végső szükség esetére korlátoltatott, azonban teljesen mellőzhető még sem volt, s azért ily módon való felvételét indokolva látjuk.

Legfontosabb a javaslat 3. § a, mely az uj telekjegyzőkönyvek hatályát fogadja el.

E részben lapunkban is két eltérő nézet nyilvánult, az egyik szerint a régi telekjegyzőkönyvben történt bejegyzés az uj telekjegyzőkönyv elkészülte után harmadik személyek ellen nem lenne érvényesithető. A másik vélemény ezt igazságtalanságnak minősitette, s azon véleménynek adott kifejezést, hogy ha a régi telekjegyzőkönyv előkerül, s abba oly bejegyzés fordul elő, mely az uj telekjegyzőkönyvben nem foglaltatik a régi bejegyzés hatály a feléled. Mindkét iró a publicitásra hivatkozott, azt természetesen különböző szempontból fogván fel.

Szó sincs róla, hogy igen sulyos csapás, mely valóban

sérti a telekkönyvi publicitást, ha valaki törvényszerüleg szerzett telekkönyvi jogától elesik azért, mert a telekkönyv elveszett, s annak pótlásánál az ő bejegyzése mellőzve lett. Igaz, hogy ott volt a hirdetményi felhivás. De uram teremtőm, van-e az országban csak egy ember, ki azért, mert telekkönyvi bejegyzése van, s azon telekkönyv, melybe e bejegyzése foglaltatik, esetleg elveszhetvén, ő hirdetményileg idéztetik, végig böngészné a hivatalos lapot? Alig hiszem. Ily eset tehát kalamitás, de az egy részről, ha a telekkönyv ujra szerkesztésénél a javaslatban előirt gondossággal történik az eljárás, ez csak ritkán fog felmerülni, más részről pedig ha a javaslat e szakasza jelen szerkezetében mellőztetnék, a telekkönyv kipótlásának egész haszna illusoriussá válnék.

Igen meggyőzően indokolja ezt a javaslat a következőkben:

A 3. §-ban mulhatlanul kimondandó, hogy a hirdetményi és felszólalási határidő után, az egészben vagy részben megsemmisült hasznavehetlenné vált, vagy elveszett telekjegyzőkönyvbe nyert bejegyzések harmadik személyek ellenében nem érvényesithetők, mert ha ily irányban a törvény nem intézkednék, ugy a kitüzött czél el nem éretnék.

Az érdekelt feleken ily intézkedés nélkül ugyan is segitve nem lenne és a közhitelnek sem tétetnék szolgálat, mert az ujra szerkesztett telekjegyzőkönyv *A.* lapján foglalt bejegyzés, a minek pedig, mint emlittetett, meg kell tétetni, visszaijesztő, vagy mindenesetre intő körülményt képezne azzal szemben, ki azon ingatlanra nézve bárminemü jogügyletet óhajtana kötni, miután jogait kellőleg biztositottnak nem tekinthetné.

De az előbb szerzett bejegyzések érvényessége tekintetében felmerülhető kérdésekre nézve a birónak a határozat meghozhatására támpontot is kell adni, e czélból is szükséges tehát, hogy a kérdésben forgó esetekre a törvény határozottan intézkedjék.

És hogy ilyen anyagi természetü intézkedések a törvénybe és nem az eljárást szabályozó rendeletbe tartoznak, azt bővebben indokolni felesleges.

Igen behatóan indokoltatik a telekkönyvi napló megszüntetésének szükséges volta, azonban azt hiszszük, hogy erről minden szakember annyira megvan győződve, s maga is annyira képes lenne indokolni, hogy az erre vonatkozó indokolást — azt hiszszük — bátran mellőzhetjük.

Végül a sommás telekkönyvi kivonatok czélszerüsége, sőt szükséges volta van behatólag indokolva:

Sürgős szükségü a fennálló telekkönyvi rendeleteknek a telekkönyvi kivonatokra vonatkozó intézkedéseinek módositása is, mert a szoros értelemben vett Magyarországon érvényes telekkönyvi rendelet 172. §-a szerint, telekkönyvi kivonat csak egyféleképen, azaz: a telekkönyvi betét egész tartalma hivatalos, szóról-szóra és teljes másolatának alakjában adható, az erdélyi részekben érvényes telekkönyvi rendelet 172. §-a szerint pedig kétféle kivonat készithető t. i.:

a) a telekkönyvi betét másolata egész terjedelmében; és a

b) sommás s tulajdonképeni telekkönyvi kivonat, mely csak a fennálló tételeket és pedig egész terjedelmükben szóról-szóra leirva tartalmazza, és mely kivonatba a megszünt telekről egyedül a sorszámok vétetnek be, azon körülmény megemlitésével, hogy e szám alatt bevezetett tétel megszünt.

Ezen intézkedések több tekintetben a gyakorlati élet követelményeinek nem felelnek meg teljesen, mert számos jogügyletben nincs az egész telekjegyzőkönyvre szükség, hanem gyakori az eset, melyben a felső bíróságnak vagy a félnek csak az *A., B.* vagy *C.* lapról van hiteles kivonatra szüksége, a mennyiben a birtokállás a tulajdon, vagy a terhek igazolandók telekkönyvi kivonattal. A telekkönyvi iroda pedig a fennálló rendeletek értelmében kénytelen az egész telekjegyzőkönyvről kivonatot adni, mi nem csekély és ok nélküli időpazarlással jár, különösen a budapesti kir. tábla területén, hol néha ivekből álló oly telekjegyzőkönyveket kell lemásolni, melyekben csak egy-két tétel áll fenn.

Ezen visszásság megszüntetése czéljából inditványoztatik, és pedig az 1855. évi telekkönyvi rendelet 172. §-ának 2. bekezdése alapján, mely igy szól: «ha később sommás vagy részleges telekkönyvi kivonatok szüksége mutatkoznék, az iránt külön rendelet fog kibocsáttatni» oly intézkedés, melynek alapján egyrészt a budapesti kir. tábla területén és az erdélyi részekben érvényes telekkönyvi rendelet 172. §-ának *b)* pontja szerint kiállitandó telekkönyvi sommás kivonatok, másrészt mindkét tábla területén, a mai közszükséglet által igényelt részleges telekkönyvi kivonatok, vagyis a telekjegyzőkönyv *A., B.* vagy *C.* lapjairól másolatok, továbbá a részleges és sommás kivonatok, vagyis a telekjegyzőkönyv *A., B.* vagy *C.* lapjairól csak a fennálló tételeket, s a megszünt tételek sorszámait tartalmazó kivonatok a hatóságok és felek kivánatára kiadathassanak, és a felsőbb bíróságokhoz a telekkönyvi rendelet 144. §-ának esetében — ha az ügy megbirálásához elégséges — oly kivonatok felterjesztethessenek.

Ebből áll lényegileg a javaslat indokolása, melyet annak fontosságánál fogva olvasóinkkal, kiket az ügy igen közelről érdekel, közölni szükségesnek tartottunk.

Z. I.

A visszárverés kérdéséhez.

A késedelmes vevő által fizetendő vételárkülönbözet mikénti behajtására vonatkozólag a *Jogtudományi Közlöny* 8. számában *Z. I.* ur által felvetett kérdés, bár el kell ismernünk, hogy már akkor megoldva lőn, a midőn *Z. I.* ur e tekintetben nézeteit a kérdés felvetésével egyidejüleg elmondotta, illetőleg midőn e nézet helyességét dr. CSIPKAY ISTVÁN ur a *Jogtudományi Közlöny* 12. számában mind jobban bebizonyitotta. S bár továbbá azt is el kell ismernünk, hogy a felhozott esetre vonatkozó positiv törvény hiányában helyesebb, a dolog természetének megfelelőbb; s a felekkel szemben a gyors és olcsó jogszolgáltatást tekintőleg méltányosabb eljárást, mint a *Z. I.* ur által körvonalozottat — nemcsak *alig,* hanem *egyátalán* nem gondolhatunk ki: mindazon által, legalább részemről, nem tartom épen bűnös idővesztegetésnek megjegyezni, hogy ily különbözetek behajtására nézve a végrehajtás ne kétféleképen, azaz hivatalból, vagy amennyiben ezt a bíróság elmulasztaná a felek kérelmére, hanem *egyátalán* csakis a felek kérelmére rendeltessék el.

Mert eltekintve attól, — s a mit Dr. CSIPKAY ISTVÁN ur is elismer, — hogy a bíróság nem szorítható arra, miszerint a végrehajtási alapról is hivatalból gondoskodjék, még az is kérdés tárgyát képezi, hogy vajjon ha a bíróság a késedelmes vevő *összes ingó és ingatlanaira* (mert csakis ily általánosságban beszélhet) hivatalból elrendeli a végrehajtást: ki fogja megtériteni a költségeket azon esetre, ha a késedelmes vevőnek semmije sincs? A tömeg, illetőleg a jelzálogos hitelezők nem szorithatók arra, hogy ők viseljék a költséget akkor, midőn ők tudva, hogy a késedelmes vevőnek mije sincs; a végrehajtást nem szorgalmazták, s igy a költséget sem idézték elő.

Ennyit kivántam csak a felvetett kérdésre vonatkozólag megjegyezni.

A törv. rendt. 459. és 460. §-át tekintőleg van azonban még egy másik kérdés, melynek megoldása szintén kivánatos volna.

A törv. rendt. 460. §-a szerint ugyanis azon hitelezők, kik az elárverezett javakból kielégitést nem nyertek, követeléseik érvényesitése végett az adós egyéb vagyonára utalandók.

Kérdem: áll-e ez azon követelésekre is, melyek bár a korábbi vevő által igért vételárból a jogerőre emelkedett sorrend értelmében kifizetésre soroztattak, vagy esetleg ki is utaltattak, — de melyek mégis a korábbi vevő ellen teljesitett visszárverés folytán mutatkozó különbözet behajthatlansága miatt kielégitést nem nyertek?

Ki tekintendő ily követelésekre nézve a 460. §. szerinti *adósnak?* A végrehajtást szenvedett-e, vagy a különbözetet megtéritendő korábbi vevő-e?

Szereny nézetem szerint ily követelésekre nézve az *adós* csakis a *korábbi vevő* lehet, s igy igen helytelen azon biróságok gyakorlata, melyek ily követelésekre nézve a végrehajtást, a végrehajtást szenvedett ellen, annak ingatlanaira elrendelik.

Mert nem a végrehajtást szenvedett hibája lévén, hogy a visszárverésen a korábbi vételárnál kevesebb folyt be, nem is szoritható arra, hogy oly adósságot fizessen meg, mely az ellene lefolytatott, s jogerőre emelkedett birói cselekmények folytán elárverezett javainak vételárából kifizetésre soroztatott. Neki a visszárveréshez s különösen ahhoz, hogy ujabban mennyi a vételár, csak akkor lehet köze, ha őt az előbbi vételárból maradvány illetné.

Vele szemben csak az ellene, s nem egy harmadik személy ellen folytatott birói cselekmények lehetnek kötelezkétők, s jogsérelmeit is csak ezen cselekményekkel szemben orvosolhatja. Kitünik ez a semmitőszéknek 1879. évi 21145. sz. a. kelt határozatából is, melylyel kimondotta: *hogy a vsszárverési eljárás ellen a végrehajtást szenvedett semmiségi panasz beadására jogosultsággal nem bir.*

Jóllehet ugyan nem tartozom azok közé, kik a semmitőszéknek imént hivatkozott határozatát pártolják, de méltányosság szempontjából mégis ragaszkodom fenti nézetemhez.

Hogy pedig miért nem pártolom a semmitőszéknek hivatkozott határozatát, — ha talán már eddig nem voltam unalmas, — röviden elmondom:

A törv. rendt. 459. §-a értelmében ugyanis a visszárverés *bármelyik érdekelt fél kérelmére* elrendelhető. A végrehajtást szenvedett nézetem szerint szintén ilyen érdekelt fél lehet, s különösen akkor; midőn a netáni vételári maradvány kielégitése végett ő is a vevőhöz utaltatott. Ha tehái a vevő fizetni nem akar, neki is joga van a visszárverés-kérelmezni, s illetőleg ebből kifolyólag a visszárverés folyat mán netán felmerült s érdekeit sértő anyagi, vagy alakt hiányok miatt semmiségi panaszt emelni.

Imrik János,
kir. segéd-telekkönyvvezető.

Jegyzőkönyv.

Felvétetett Budapesten 1880. évi márczius hó 29-én *A telekkönyvvezetők országos egyesülete* állandó választmányának ülésében.

Elnök: Voigt Ede elnök.

Jegyző: Petrás Gyula titkár.

Jelen voltak: Tihanyi Ferencz pénztárnok. Tahy Elek, Károly Imre budapesti, Krupecz Ede, Kökényesdy János vidéki választmányi tagok:

1. Elnök az ülést megnyitván, előadja, miszerint a választmány kebelében, az utolsó választmányi ülés óta lényeges változás történt. Az emlitett választmányi ülésen ugyanis a folyó ügyek letárgyalásánál a tagok nem voltak mindnyájan egy véleményben, s ez okból a kérdéseket szavazás által kellett eldönteni. E körülménynek fájdalmas következménye lőn; a kisebbségben maradottak zokon vették. Nem akarja részletesen előadni, minő dolgok történtek ez idő óta, és csak azt jegyzi meg, miszerint e naptól kezdve a választmány kebelében oly válság tört ki, mely az egyesületi tevékenységet teljesen elzsibbasztá.

Az elnök ezen idő óta, a választmány tagjait ülésekre több alkalommal felszólitá, de az emlitett tagok arra megjelenni nem akartak; sőt mint az alábbiakból kitünik, lemondásukat is benyujtották.

E fájdalmas válság a további müködést lehetetlenné tette, miután az alapszabályok 16. §. értelmében, érvényes határozat hozatalhoz 6 tag jelenléte szükséges, ennyi pedig összehivható nem volt; mert a választmánynak a fővárosban több tagja nincs. Pedig, mint az előterjesztendőkből kitünik, sok fontos tárgy vár elintézésre. Nevezetesen: 41 tag felvétele, köztük egy tekintélyes pénzintézet; az egyesület helyisége, a pénztár átvizsgálása, az egyesület ügyeinek a jövőben mikénti vezetése stb. Ezek gyors és halasztást nem türő elintézést igényelnek, s a' közgyülés idejéig semmi áron el nem odázhatók.

Ily körülmények között, — figyelembe véve a felelősséget, mely az elnöki tiszttel jár, — az elnök nem talált más módot, mint e rendkivüli esetben, rendkivüli eszközökhöz nyulni; s a választmány és tisztviselői kar többi tagjával egyetértve, — az egyesület érdekében szükségesnek és nélkülözhetlennek tartotta még egy választmányi ülést összehivni, s az alapszabályok 16. §-ban rendelt, és az érvényes határozat hozatalhoz szükséges 6 tag kiegészitését két vidéki választmányi taggal eszközölni. Ezen szándékból jelentek meg a mai ülésre Krupecz Ede és Kökényesdy János választmányi tagok: kiknek a jelenlétével a választmány jelenleg határozat képes. Ezeket tartotta szükségesnek mindenek előtt a választmány tudomására hozni, s egyuttal a választmányt felkéri, miszerint tette, illetve eljárása felett határozatot hozni, s előterjesztését, — a'helyzet megvilágitása czéljaból jkvbe iktatni sziveskedjék.

A választmány az elnök ezen előterjesztését helyeslőleg tudomásul veszi, s eljárását az alapszabályok értelmében correctnek, az egyesület érdekében hasznosnak találta; — s oda adásaért s buzgalmáért, melyet az egyesület felvirágzása érdekében kifejt és kifejtett köszönetét, s bizalmát fejezi ki.

2. Elnök bejelenti, miszerint Perczel Lajos titkár, Gonda Mihály ellenőr, Horony György és Bogisich Károly választmányi tagok lemondásukat nyujtották be, s az erre vonatkozó kérvényüket felolvassa. Kéri a választmányt ezen lemondásokat tudomásul venni, s az egyesület ügyeinek a közgyülésig leendő vezetéséről valami módon intézkedni.

A választmány a dolgoknak minden oldalról történt lelkiismeretes megvitatása után a választmány kebelében dult válság felett sajnálatát fejezi ki; a lemondásokra nézve pedig Perczel Lajos titkár, Bogisich Károly és Horony György választmányi tagok lemondását tudomásul veszi.

Ellenben Gonda Mihály ellenőr lemondását fentartással veszi tudomásul, és utasitja, miszerint számadásait és munkálatait, — melyeket lemondásához nem mellékelt, — a közgyülés napjától vagyis 1879. évi augusztus 20-tól, azon időpontig, melyben lemondását benyujtotta, az elnöknek mutassa be. Az elnök pedig utasittatik ezen számadásokat a pénztár megvizsgálására kiküldendő két választmányi taggal, lelkiismeretesen átvizsgálni, a pénztári könyvvel egybe vetni, s a vizsgálat eredményét irásba foglalva, a felmentés iránti véleményökkel, a közgyülés elé terjeszteni. Ezen határozatok a lemondott tagokkal jkönyvileg közöltetni határoztatik, s erre az elnök és titkár utasittatik.

A mi az egyesület ügyeinek a közgyülés összejöveteléig leendő vezetését illeti, miután alapszabályaink ily rendkivüli esetre intézkedést nem tartalmaznak, az egyesület folyó ügyeinek vezetésével az elnököt, a titkárt, és pénztárnokot bizza meg, elvárván tőlők, miszerint müködésökről a közgyülésnek számot adandnak. E czélból a választmány szükségesnek találta, az 1879. évi október 23-án tartott ülésnek az egyesület helyiségére nézve hozott határozatát,

valamint az 1879. évi deczember 6-án tartott vál. ülésben hozott határozatát fenntartani, illetve azt megerősiteni; s felhatalmazni az elnököt, miszerint a május bezárólag augusztus, illetve 4 hóra, az egylet helyiségeért járó lakbér árát egyszerre, akár havi részletenként előre az egylet pénztárából felvehesse, valamint az egyesület részére szükséges kiadások fedezésére, az alapszabályok 29. §-ban előirt összegen felül is, a közgyülés utólagos jóváhagyásának fentartása mellett, utalványozhat; a pénztárnokot ezen értelemben az elnök utalványainak kifizetésére utasitván.

3. Elnök jelenti továbbá, miszerint a beérkezett inditványokat az 1880. évi január havában tartott választm. ülés, tanulmányozás és jelentéstétel végett, egy szükebb körü bizottságnak kiadta, minthogy azonban e bizottság tagjai közül ketten állásukról lemondtak, kéri a választmányt e tekintetben is intézkedni. A választmány az elnököt és a titkárt megbizza az inditványok áttanulmányozásával, s a jelentés elkészitésével.

4. Krupecz Ede tkkv. és választmányi tag Galantháról ajánlja pártoló tagokul: Michmay Jenő k. jbiró, Krizsanits Vincze ki. aljbiró, Kelecsényi János tkvi irnok, Horváth Gyula, Nagy István, Turoczy Ágoston, Zsigárdy Gyula ügyvéd urakat Galantháról, Petrovics Gyula kir. közjegyző urat ugyanonnan és Varga Ferencz ügyvéd urat Szeredről. Mindnyájan felvétetnek, s Krupecz Ede urnak, ki az egyesület terjesztésében, lankadást nem ismerő tevékenységet fejtett és fejt ki, a választmány meleg köszönetét fejezi ki.

5. Fájth János tkkv. Székesfehérvárott bejelenti rendes tagul Tóth Ferencz segéd tkkvvezetőt. Felvétetett.

6. Perlaky József s. tkv. M.-Szigethen ajánlja pártoló tagul Illyasevich Gusztáv tkvi irnokot. Felvétetik.

7. Horváth Ferencz tkv. bejelenti S.-Sz.-Györgyről rendes tagokul: Kelemen Imre s tkv., Mihály Elek tkkv. jelölt, E. Biró Béla k. végrehajtó és vizsg. tkkvvezetőt, pártoló tagokul: Kelemen Lajos Háromszék m. tiszti ügyész, Kovács Gábor ügyvédjelölt, dr. Albu Mózes, Kökösi Endre, dr. Veres Gyula ügyvéd, Benedek János kir. közjegyző, Móricz Károly ügyvédjelölt urakat S.-Sz.-Györgyről. Felvétetnek és Horváth Ferencz buzgalma élénken megéljeneztetett.

8. Elnök beterjeszti a «Pesti hazai első takarékpénztár egyesület» igazgatóságának átiratát, melyben az emlitett intézet, az egyesület czéljainak előmozditása végett, két alapitványnyal az egyesületbe lép. A választmány a «Pesti hazai első takarékpénztár egyesület» ezen az egyesületet kitüntető alapitványát köszönettel elfogadja, s részére a szükséges tagsági jegy kiadására az elnököt és titkárt megbizza, valamint a pénztárnokot az alapitványi összeg felvételére és gyümölcsözőleg való kezelésére utasitja.

9. Lovich Kálmán tkkv. és választm. tag Zomborból, pártoló tagokul ajánlja: Széchenyi József kir. törvényszéki elnök, Grosschmidt Gábor kir. törvényszéki biró urakat Zomborból, Bratyevacsky Titus közs. jegyző Pt.-Sz.-Iványon. Eimann Károly közs. jegyző Uj-Szivaczon, Svemlein Lörincz közs. jegyző Krusevlyan, Deák Szaniszló közs. jegyző Csonoplyán, Kaics József N.-Mileticsen. Hajnal Vilmos közbirtokos ugyanott, Radimeczky Ferencz közs. jegyző Gákován, Leovits Gedeon, dr. Vujics János, Wujewich Zakár, Kocsics Lajos, Henneberg Sándor, Wirter Károly ügyvéd urak Zomborban, Mihajlovich Mihály közs. jegyző Vajska Bogyán, Gaisz Béla közs. jegyző Doroszlón, Zsupánszky Ljubó közs. jegyző Ó-Szivaczon, Ramizsavlyevits György kir. közjegyző segéd Apatinban. Mindnyájan felvétetnek és Lovich Kálmán buzgalma megéljeneztetett.

10. Tihanyi Ferencz pénztárnok bejelenti rendes tagokul: Csik Dezső s. tkkv., Vlád Kornél s. tkkv., Zelinka Alajos tkv. irnok, Holito Kálmán tkkv. jelölt az I—III. ker. kir. járásbiróságtól Budapestről. Felvétetnek.

11. Sperlágh Dániel tkkv. s vál. tag Tamásiban ajánlja pártoló tagokul: Hesz Pál tamási város jegyzőjét és Traiber Vincze kir. törvényszéki aljegyzőt Szegzárdon. Felvétetnek.

12. Tihanyi Béla ur m. földhitelintézeti jogi előadó és egyesületi tag ajánlja pártoló tagul Farnady József urat ügyvéd, Budapesten. Felvétetik.

13. Elnök ajánlja pártoló tagul Korányi Adolf urat ügyvéd, a magy. éjszakk. vasut társulat jogi tanácsosát. Felvétetik.

14. Elnök bejelenti, miszerint Farkas Gyula pártoló tag elhalt. Részvéttel tudomásul vétetik.

15. Elnök bemutatja a «Bácska» czimü lap 1880. évi február 21-én megjelent számát, melyben Kozma László ur rokonszenves hangon ismerteti egyesületünk törekvéseit. Örvendetes tudomásul vétetik és Kozma ur szivességeért a választmányt köszönetét kifejezni az elnök megbizatik.

16. Tihanyi Ferencz pénztárnok beterjeszti a pénztári forgalomról jelentését. Ezen jelentés szerint

pénztármaradvány 1880. január 1-én	87 frt 8 kr.
Bevétel 1880. évi január 1-től 1880. évi márczius 31-ig	575 » — »
Összesen	662 frt 8 kr.
Kiadás 1880. január 1-től	369 » 37 »
Pénzállomány 1880 márczius 31-én	292 frt 71 kr.

Tudomásul vétetik.

Pénztárnok előterjeszti továbbá, miszerint ugy az 1879. évi, mint az 1880. évi tagsági dijjakal a tagok közül többen vannak hátralékban, kéri ennélfogva a választmányt, miszerint adjon neki felhatalmazást, hogy a hátralékos dijjak befizetése végett, a tagokhoz közlönyünk utján felszólitást intézhessen, s azokat a dijjak befizetésére sürgethesse. A kért felhatalmazás megadatott.

Pénztárnok előadja továbbá, miszerint az alapszabályok 19. §. *c)* pontja értelmében, minden negyed évben pénztárvizsgálat tartandó, minthogy azonban a választmány a közgyülésig ülést nem tart, kéri a bizottságot most kiküldeni. Elfogadtatik, s a pénztár vizsgálatára Tahy Elek és Károly Imre választm. tagok kiküldetnek, s a pénztár ezutáni ellenőrzésével az elnök megbizatik.

17. Elnök előadja, miszerint a két vidéki választmányi tag behivatása költségbe került, melyet fedezni, illetve megtéríteni az egyesületnek kötelessége. Inditványozza tehát, miszerint a két tag költségét a választmány megszavazni sziveskedjék. Ezen inditvány után Krupecz Ede tkkvvezető saját kiadásának visszatérítéséről az egyesület javára lemond. Kökényesdy János költségét 8 frtban felszámitván, az részére megszavaztatik, s kifizetésére a pénztárnok utasittatik.

18. Elnök inditványozza, miszerint a két vidéki választmányi tag készségeért, kik első felszólitásra azonnal megjelenni igérkeztek, különösen Krupecz Ede v. tagnak — *ki az egylet érdekében, saját költségén ezen fáradságos utat megtenni sziveskedett*, jegyzőkönyvileg köszönet szavaztassék. Elfogadtatik.

Több tárgy nem lévén, az elnök az ülést berekeszti.

Voigt Ede, elnök. *Petrás Gyula,* titkár.

A Franklin-Társulat magyar irod. intézet és könyvnyomda kiadásában (**Budapest,** egyetem-utcza 4. szám) megjelent:

MAGYAR MAGÁNJOG MAI ÉRVÉNYÉBEN KÜLÖNOS TEKINTETTEL A GYAKORLAT IGÉNYEIRE. Irta *Zlinszky Imre.* I. füzet. A magyar magánjog általános része 1 frt 20 kr. II. füzet. A magyar magánjog különös része 1 frt 80 kr. III. füzet 1 frt.

Franklin-Társulat nyomdája.

Tizenötödik évfolyam. 17. SZ. Budapest, 1880. április 23.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA: *Wesselényi-utcza 4. sz., I. em.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

TARTALOM: A birói kinevezések és előléptetések. Günther Antal ügyvéd urtól. — Megjegyzések az uzsora és a hitelügyletek szabályozását tárgyazó törvényjavaslatról. Tolnai Antal paksi ügyvéd urtól. — A polgári házasság behozatala hazánkban. Timon Ákos jogakadémiai tanár urtól. — Heti szemle. — Törvénykezési szemle: Folytatólagos böngészés a kisebb polgári peres ügyek mezején. Ternovszky Béla, kir. törvényszéki biró urtól. — Különfélék.

MELLÉKLET: Curiai határozatok.

A birói kinevezések és előléptetések.

XIV.

Legutóbbi czikkünk fejtegetései folyamában két oly körülményt constatáltunk, mely a continentalis viszonyok szempontjából mindenesetre sajátszerünek tünhetik fel.

Az egyik az, hogy az angol biráskodás legfelső és legalsó fokán az angol társadalom mandatariusai gyakorolják a birói hatalmat, mig az angol birói szervezet központjában, hol a biráskodást hivatalnok-birák vezetik, a társadalom a jury intézménye által foly be az igazságszolgáltatásba polgári és bűnügyekben egyiránt. S ennek megfelelőleg: ott, hol a társadalom mandatariusai gyakorolják az igazságszolgáltatást, a biró és a jury functiója egy személyben, illetőleg egy testületben összeolvad; ama fokozaton azonban, hol a biráskodást egy elkülönzött hivatalnok-testület vezeti, a hivatalnok birák általában csak a jogkérdést állapitják meg, a ténykérdés megállapitása a jury hatáskörébe tartozván. Ez oly praedomináló jellege az angol birói szervezetnek, hogy azt a gyakorlati kivitel által igényelt egyes eltérések lényegében semmiképen sem alterálják.

A másik feltünő körülményt abban találjuk, hogy bár a birói szervezet legalsó fokain a közigazgatás és a biráskodás egymástól szorosan elkülönitve nincsen, nem a közigazgatás befolyásolja az igazságszolgáltatást, hanem az igazságszolgáltatás elvei, a szoros értelemben vett jurisdictio követelményei szerint idomul maga a közigazgatás; ugy, hogy valamint az angol legfőbb biró, a lord cancellár a cabinet müködése jogi ellenőrének tekintetik magában a minisztertanácsban: a békebirói testületben a kölcsönös ellenőrzés alatt és az együttmüködésből kifejlődött jurisdictionális elvek és az ország egyik főtörvényszékének a Queen's Benchnek felügyeleti, elmozditási és regulativ befolyása következtében szoros igazságszolgáltatási elvek azok, melyek a közigazgatási tevékenységet szabályozzák.

Százados hagyományok életerős szelleme lüktet e hatalmas organismusban, melynek lényegéről sejtelmük sincs azoknak, kik midőn közigazgatási befolyás által akarják paralysálni az igazságszolgáltatást, Angliára mernek hivatkozni, hol a nemzeti genius dicső alkotásai ily törekvéseknek leghatározottabb negatióját képezik.

Ebből önkényt következik, hogy midőn Angliában az alantas birói közegeknek kinevezése a belügyminiszter hatáskörébe van utalva, ennek nem azon jelentősége van, hogy közigazgatási szempontok folynak be az igazságszolgáltatás menetének szabályozására, hanem ez egyik praegnans jellemvonását képezi magának az angol birói rendszernek, mely a legfelső és legalsó fokozatokon a társadalom mandatariusainak biztositván a biráskodás gyakorlatát, ezek kinevezési és személyes ügyeit azon kormányközeg hatáskörébe utalja, ki az angol *társadalom* igazságszolgáltatási *önkormányzatát* hivatásszerüleg és állásának természetéből kifolyólag egyedül képviselheti s ki mint tulajdonképeni igazságügyminiszter szerepel, minthogy a lord cancellar, mint a főrendiház elnöke, az igazságügyet az alsóházban nem repraesentálhatja.

De a belügyminiszter a békebirák és kerületi birák kinevezésénél a lord cancellár beleegyezéséhez van kötve, a kinevezés pedig a grófság lord lieutenantjának javaslatára történik. A kinevezés actusával azonban a kormány befolyása a birák személyes állására teljesen megszünik, valamint el van vonva a parlamenttől is a magasabb birói állással egybekötött fizetések és nyugdijak megszavazása. Az összes angol igazságszolgáltatás *ellenőrzése* ekként a bíróságok autonom szervezetében és azok egymáshoz való viszonyában rejlik s igy függetlenitve van a miniszteri kormányzattól ép ugy, mint a parlamenti pártoktól.

A hivatalnok-birák fizetése és nyugdija a consolidált alapokra van utalva s a képviselőház budget megszavazási joga az ujonnan alakitott bíróságok irodaszükségleteire, a commissiók kiadásaira és a bűnügyi eljárás költségeire terjed ki, s ezen összegek a budget Law and Justice rovata alatt szintén csak nagy átalány-összegekben szavaztatnak meg. A birák személyes állását az angol alkotmányosság sohasem engedte a kormányrendeletek és szabályzatok hatáskörébe vonatni, valamint a bíróságok belszervezetére és ügykezelésére maguknak a bíróságoknak engedte át a legtágabb körü autonomiát. A parlamenti control tekintetében a felsőház birói állását előbbi czikkeinkben megismertettük, az alsóház pedig, mint Todd mondja, csak ha rosszakaratu és durva törvénysértés, megvesztegetés és képtelenség esetei erre *kényszeritik*, ajánlhatja a koronának valamely biró eltávolitását.

És ekként joggal mondhatjuk, hogy Anglia igazságszolgáltatási szervezetének legkiválóbb jellege, hogy a bíróságok *közigazgatási controlját* nemcsak nem ismeri, hanem az egész organizmus ennek leghatározottabb negatióját képezi, mi a birói kinevezésekben is oly praegnansan nyilatkozik.

Jövő czikkünkben hazai viszonyainkkal foglalkozunk.

Günther Antal.

Megjegyzések

az uzsora és a hitelügyletek szabályozását tárgyazó törvény-javaslatról.

A földmives népnek is megvan a maga bűne az uzsora elterjedésében.

A midőn az elharapódzott uzsora okait keressük, azt három dologban találjuk: az előkelők pazarlásában, a földmüves urhatnámságaban és a kölcsönadók haszon-

lesésében, mely három közül erkölcsileg egyik sem jobb a másiknál, összemüködésökben pedig a társadalom jó zanabb részének kárára a kamatlábat tulságosan felszöktették. Annyira nem jobb ezen osztályok egyike a másiknál, hogy kinövéseikben a büntető törvény korlátain is egyaránt áthágtak.

A pénzadók nem ritkán csalásra és okmányhamisitásra, a pazarlók sikkasztásra és okmányhamisitásra vetemedtek.

Midőn azonban az uzsora és pazarlás orgiáinak oly emberek is áldozatul estek, a kiket a világ becsületes embereknek ismert, sőt olyanok is, a kik a közügyek terén jelentékeny érdemeket szereztek; az ország lelkiismerete végre fellázadt.

Hogy fellázadt, becsületére válik, de hogy egyedül az uzsorások ellen lázadt fel, a pazarlókat pedig hason megróvástól megkimélte; ez jele annak, hogy a kiábrándulás még nem teljes. A két főbűnös közül az egyiket elitélte, a másik bűnét a rokoni szeretet palástjával fedte el. Átalános öröm volt, mikor egy-egy olyan ember került hurokra, a ki haszonlesésből hamisitott váltót, és átalános részvét, mikor olyan ember került Themis papjainak vasmarkába, a ki pazarlásból tette ugyanazt. Szabadabban lélekzettek fel még a jobbak is; ha az igazságszolgáltatás kezeit elkerülve szerencsésen az ország határain kivül került olyan ember, a ki pazarlásból hamisitott váltót.

Annyi azonban közmeggyőződéssé vált, hogy igy tovább nem mehet; az uzsorát meg kell fékezni, mert ellenkezőleg a legkisebb bűnös adja meg legjobban az árát, a földmives osztály, a nép zöme tönkre megy.

Bekövetkezett az 1877. VIII. cz. kimondatott, hogy a törvény 8%-nál nagyobb kamatot nem véd.

Ezen törvény a képviselő-házban 1877. márczius 27-én, a főrendek házában pedig 1877. márczius 31-én hirdettetett ki, és 1877. julius 31-én életbe lépett. Azóta semmi olyan nem történt, a mi már ezen törvény alkotása előtt ismeretes nem lett volna, és igy nem látni azon kényis szeritő okot, mely a kormányt harmadfél évvel később uj törvényjavaslat előterjesztésére birta; holott tudni való, hogy harmadfél év nem elegendő idő arra, hogy igazságügyi törvény teljesen ki-fejtse hatását.

Történt azonban ezen törvény keletkezése óta olyan, a mi törvényeink szerzői előtt mindig esemény jelentőségével bir. Negyedfél hónappal a most emlitett törvény kihirdetése után 1877. julius 19-én kihirdettetett a hitel ügyletek körüli rosszlelkü eljárás elleni segedelmet tárgyazó osztrák törveny, és ezen törvény nemcsak lényegesen más alapon fekszik, mint a magyar törvény, sőt tárgyalása alkalmával felhozatott, hogy a magyar törvény nem czélszerü. De ennél több is történt. Az osztr. törvény alkotása előtt Chorinsky Károly gróf jogtudor és bécsi törvényszéki tanácsnok, könyvet irt az Ausztriában való uzsoráról, mely az osztrák törvényben kifejezésre jutott, eszmét javalta; dr. Platter Gyula csernoviczi egyetemi tanár irt a Bukovinában elterjedt uzsoráról; Reichensperger Péter, a német birodalmi gyülés tagja, pedig a kamat- és uzsora-kérdésről.

Ezeket nem követni, annyi volna, mint a kor tudományos szinvonalától elmaradni. Ezt pedig irányadó körökben meg nem engedhetik. Fődolog a legujabb német könyv szinvonalán állani.

Igaz ugyan, hogy nincs annyi fizikai időnk, hogy a törvényeket mind kellően áttanulmányozzuk, hogy a meglevő anyagot magunkba kellőképen felvegyük és feldolgozzuk; igaz ugyan, hogy biráink és ügyvédeink nagy része, még az uj váltó-törvényt, az uj kereskedelmi törvényt, az uj gyámügyi törvényt sem sajátitotta el kellően, a nemsokára életbe lépendő büntető-törvényt pedig még el sem olvasta; de ez mitsem tesz. A kor szinvonalától elmaradni nem szabad. Német nyelven uj törvény jelent meg. E mögött el nem maradhatunk.

Megkapjuk tehát a legujabb haladást. Megkapjuk az osztrák uzsora törvényt, mely azonban csak Galiczia és Bukovina számára készült.

Ezen osztrák törvény tárgyalásánál az osztrák kormány kijelentette, hogy nem uzsora-törvényt kiván alkotni; mert, ugymond, a kamatláb törvényes maximumának mellőzése a kor visszautasithatlan követelménye. Midőn azonban a javaslat törvénynyé vált, azt *Kaserer József* jogtudor és cs. kir. igazságügyminiszteri titkár az egész anyag-gyüjteménynyel együtt kiadta, és bár kormánya, mely szabadelvüségéből engedni nem akart, kijelentette, hogy nem uzsora-törvényt hoz javaslatba, a törvénynyé vált javaslatot a czimlapon mégis uzsora-törvénynek (Wuchergesetz) jelölte meg. Ugy látszik attól tartott, hogy ezen megjelölés nélkül még azok sem fogják tudni, mit tárgyaz a törvény, a kiknek ily anyaggyüjtemény tulajdonkép való. Még bizony az actio Paulianát sejti valaki benne, a mely az emlitett tartományokban szintén elkelne.

Miután Kaserer ur eképen elárulta azt, a mit kormánya nem mondott, de a mi «alta mente repostum» volt; a magyar javaslat szerzőjének is «aperuit os» felnyitotta száját, hogy a gyermeket a maga nevén nevezze meg. Több mint valószinü, hogy ha Kaserer könyvének czimlapjára oda nem teszi e szót: *Wuchergesetz,* hát a most előttünk fekvő javaslat sem lett volna «uzsora-törvény», hanem «a hitelügyletek körüli visszaélések megbüntetését tárgyazó törvény». Annyira az osztráknak másolata a szóban levő magyar javaslat.

A hirlap, melyben a javaslatot olvastam (a *Pester Lloyd* 1879. évi 282. számu esti lapja) csak a törvényjavaslatot közölte, indokolását nem. Más lapban sem láttam az indokolást. Nem is ismerem. Meg vagyok azonban győződve, hogy az indokolás csakugy másolata az osztrák törvény indokolásának, mint maga a törvényjavaslat az osztrák törvénynek; mert ellenkező esetben elmaradnánk a kor tudományos szinvonala mögött.

Van is az osztrák törvényben az az előtti uzsoratörvényekhez képest uj szempont. Ez tagadhatatlan.

Mellőzve azon kérdést, hogy a régi törvények idején mikor volt az uzsora mint büntetendő cselekmény befejezettnek tekintendő, megemlitem, hogy megkülönböztették: az egyszerü uzsorát, mely abban állott, hogy a hitelező a törvényes kamat-maximumnál nagyobbat vett, — az üzletszerü uzsorát; mely abban állott, hogy valaki az uzsoráskodással mint jövedelmi ággal foglalkozott, a rejtett uzsorát, ha az uzsorás üzlet a törvényes szabályok kijátszása végett más jogügylet, rendszerint adásvevés, alakjába burkoltatott.

Elméletileg meg volt ugyan a zsarló uzsora (konkussorischer Wucher) fogalma is; de ezen fogalomra a törvényben nem volt szükség, miután a törvényes kamat-maximumnál nagyobb kamatot szedni, uzsorának tekintetett, és mint ilyen, már magában büntetés alá esett. A zsarló uzsora nem kölön fogalomnak használtatott, hanem az azt alkotó elemek mint sulyositó körülmények vétettek számba

Midőn azonban, a mint már fentebb kimutatni iparkodtam, elég helytelenül, a törvényes kamat-maximum mellőztetett, és ezzel az uzsora fogalma is a törvényből kitörültetett, és ezt visszaállitani sem akarták ugyan, de mégis gátat akartak az uzsorának vetni; előszedték a büntető jog raktárából a zsarló uzsora (konkussorischer Wucher) fogalmát, szétbontották elemeire, és külön de-

lictummá qualificálták, ezen czim alatt: *a hitelezés körüli rosszlelkü eljárás.*

Ime fogalmilag ez az osztrák törvény genesise.

Ezen törvény első § a magyarra forditva igy szól:

«Aki hitel nyujtásánál a kölcsönvevővel oly feltételekben állapodik meg, melyekről tudja, hogy a hitelezőnek engedélyezett előnyök tulságos volta miatt a kölcsönvevőnek gazdasági romlását kell hogy maguk után vonják vagy siettessék, és (tudja) hogy a feltételek ezen minősége a kölcsönvevő által eszének gyengeségénél, tapasztalatlanságánál vagy kedélyenek felindult állapotánál fogva fel nem ismerhető, vétséget követ el, és egytől hat hónapig terjedhető fogsággal, vagy pedig pénzben 100-tól 1000 frtig büntethetik stb. stb.

Ezen §-a törvény lényege, ez állitja fel a delictumot, melynek nevet nem ad, meghagyván azt delictum «innominatum»-nak, de a mely azért a concussorius uzsora vétségének ismerhető fel.

A magyar javaslat első §-a a *Pester Lloyd* közleménye után magyarra forditva igy szól:

«A ki másnak szorult helyzetét, könnyelmüségét, kedélyének felindult állapotát, eszének gyengeségét vagy tapasztalatlanságát kiaknázva, oly feltételek alatt engedélyez hitelt, vagy már előbb engedélyezett hitelre nézve fizetési haladékot, melyek a neki nyujtott vagyoni előnyök tulságos voltánál fogva a kölcsönvevőnek vagy kezesének vagyoni romlását előidézni vagy siettetni alkalmasak: az uzsora vétségét követi el és hat hónapig terjedhető fogsággal, vagy pénzben 100 frttól 1000 frtig büntettetik.»

Ez, a dolog lényegét illetőleg, az osztrák törvénynyel egyező, lényegileg a vétségnek ugyanazon elemeit állitván fel.

Némileg azonban változtatott.

A bővebb camisticán kivül változtatás benne az, hogy a fogság minimumát nem állapitja meg.

De ennél fontosabb módositás is van benne. Az osztrák törvény szerint akkor forog fenn az általa meg nem nevezett vétség, ha a megállapitott feltételek az adós romlását maguk után *kell hogy vonják*, mig a magyar javaslat szerint ennek *lehetősége* is elegendő. Ha már az osztrák törvény a biró belátásának tulságosan tág tért nyit, a magyar javaslat végképen a biró egyéni felfogására bizza megállapitani: forog-e fenn vétség, vagy nem.

Előnye is van a javaslat 1. §ának az osztrák törvény felett, t. i. a nyiltság, melylyel a vétséget uzsorának nevezi.

Törvényes kamat-maximumot ép oly kevéssé állit ugyan fel, mint az osztrák törvény; de az 5-dik §-ban mégis kimondja, mily kamatot lát becsületesnek, 5% kamatot rendelvén a hitelezőnek megitélni, ha a kölcsönügylet uzsoráskodás okából megsemmisittetik. Ezzel a szerző mindazokra rásüti a bélyeget, a kik 5%-nál nagyobb kamatot vesznek.

Ez azonban épen olyan igazságtalanság, mint az 50 %. Nem áll, hogy Magyarországon 5 % a pénz használatának igaz értéke. Nem áll, hogy a ki 5 %-nál nagyobb kamatot vesz, uzsoráskodik: mert nem áll, hogy csak oly ember fizet 5 %-nál nagyobb kamatott, a ki szorult helyzeténél, könnyelmüségénél, kedélyének felindult állapotánál, eszének gyengeségénéi vagy tapasztalatlanságánál fogva vagyonának romlását előre látni képtelen. [1]

[1] Időközben az *Egyetértés*-ben olvastam, hogy a javaslat bizottságilag átvizsgáltatván, a 5 % helyébe 8 % tétetett. Meghagytam azért mégis e sorokat; részben mert az eredeti javaslat ellen irtam; részben pedig mert 8 %, a mint alább kifejteni iparkodom, igazságos maximum nem lehet.

A pénz használatának igaz értéket általános érvényü szabálylyal meghatározni nem lehet ugyan, és azért az uzsora kérdése mindig nehéz marad ugyan, annyi azonban bizonyos, hogy a kamatlábigazság szerint kissebb nem lehet, mint a milyen kamatot az fizet, a ki a pénzre nézve teljes biztonságot nyujt, a tőkét és kamatot pontosan visszafizeti, a becsületre annyit tart, hogy kötelezettségeinek teljesitése végett minden áldozatra képes, és mindezeknél fogva bárkitől és bármikor kaphat kölcsönt. A mennyit ez fizet, annyi a kamatláb minimuma.

Mindezen tulajdonságok legnagyobb mértékben az államóan vannak meg. Az állam a közerkölcsiség őre, féltékenyen vigyáz hitelére, pontos a kamat-fizetésében, nem várja a bepereltetést, nem kényszeriti a hitelezőt ügyvédhez; nem okozza, hogy hitelezője czéltalan igényperre költekezzék stb. stb.

A magyar államnak legjobb papirja az aranyjáradék; ez pedig 95-ön áll, papirban, a mi körülbelül 7 % kamatnak felel meg. Az aranyjáradék szelvényei adómentesek.

Megjegyzem itt, hogy az arany-járadák-kölcsön jobbára külföldön van elhelyezve, csak csekély része van belföldi kezekben, a mi azt mutatja, a mit különben is mindenki tud, hogy kevés a pénzünk, mig külföldön több van.

Ha tehát az állam, a legbiztosabb, legpontosabb, legbecsületesebb adós 7%-ot fizet a küfölldnek, mely pénzben bővelkedik; akkor 7 % alatta áll azon minimumnak, melyen belföldön magános magánosnak hitelezhet, a ki, ha a becsületességnek mintaképe is, oly biztosságot még sem nyujthat, es sohasem oly pontos, mint az állam.

Ha pedig 7 % a minimumon alól áll, akkor, hacsak krajczározni nem akarunk, a mire a dolog természete különben sem utal, 8 % mutatkozik azon minimumnak, a melyen közönséges ember közönséges embernek pénzt adhat kölcsön.

És valóban, ha tekintjük azon kamatlábat, mely az országban dívik, azt találjuk, hogy oly emberek, a kik másnak pillanatnyi zavarára sem nem számitanak, sem azt ki nem aknázzák, hanem egész becsületes nyiltsággal adják kölcsön pénzüket, és a mellett tekintélyökre és jellemök tisztaságára igen féltékenyek, 8—12 % kamatot is vesznek, és azt találjuk, hogy emberek, a kik jövedelmeiket és kiadásaikat számon tartják, gondos gazdák, iparkodók, szorgalmasak és takarékosak, 8—12 %-ot fizetnek.

Valóban csodálatos eszmezavar, mely előbb fék nélkül szabadon ereszti az uzsorát, azután 8%-ban állapitja meg a törvény védelmében részesülő kamat maximumát és végre oda jut, hogy 5 %-ot jelenti ki tulajdonképeni igazságnak.

Corruptissima republica plurimae leges.

Minél kevesebb a pénzkölcsönzés körüli becsületesség mindkét részről, annál több a kamat-törvény.

Az 1868. XXXI. t. cz. fék nélkül szabadon eresztette a kölcsönadók kapzsiságát; az előttünk fekvő javaslat pedig fék nélkül szabadon készül ereszteni azon elsülyedt adósság csinálókat, kik, ha utánozni akarják a gazdagok költekezéseit, hetet-havat igérnek, hogy pénzhez jussanak, és bűnperrel fizetnek, mikor a váltó lejár.

Az 1868. XXXI. t. cz. és az előttünk fekvő javaslat két szélsőség, melyek mindegyikében van az igazságnak egy szikrája, de melyek mindketteje az igazságtalanságnak és jellemtelenségnek előmozditója. Mindkettő törvényhozási szörnyeteg.

Mert a kamatlábat ugy megállapitani, hogy az min-

den adott esetben igazságos legyen, nem lehet; az 1868. XXXI. t. cz. kijelentette, hogy a legnagyobb kamat is igazságos; a javaslat pedig azt mondja, hogy a 8 % is bün, ha a kölcsönzőnek kárára *válhatik,* és ő ezt helyzetének szorultsága miatt meg nem gondolhatta.

Reichensperger Péter *Die Zins- und Wucherfrage* czimű dolgozatában (Berlin 1879.) a kamatláb meghatározása mellett, és illetőleg. a teljes kamat-szabadság ellen azon indokot is idézi, hogy a törvény az esetek átlaga szerint határozza meg a számokat, ott, a hol számokat kell meghatároznia. Igaz, ugymond, hogy némely ember 18 éves korában teljesen kifejlődött férfi, kit bátran szárnyára lehet ereszteni, mig más még a sváb korában is gyermek, — már 40 esztendős, még sem önálló; de azért a törvényhozás mégis a 24-dik életévet határozta meg a nagykoruság évének.

Ez áll a kamatlábra is. Igaz, hogy némely esetben a kölcsönvevő a 6%-os pénz mellett is veszt, mig más esetben a 25%-os-on is nyer; de azért a törvény mégis az átlagosat állapithatja meg igazságnak, ugy, hogy a ki ezen alól kap, kedvezményben részesül, a ki pedig többet kénytelen fizetni, méltatlanságot szenved.

Fentebb kimutattam, hogy 8% azon kamatláb, melyen csak a legjobb kölcsönvevők a legjobb kölcsönadóktól kívánhatnak igazság szerint kölcsönt. De hát a törvény nemcsak a legjobbaknak szól, és ezért nemcsak a minimumot, hanem oly kamat-maximumot is meg kell állapitani, mely a szerződő felek és a viszonyok átlagára igazságos, vagy legalább megközelitőleg igazságos.

Annyi bizonyos, hogy ily átlagos kamatláb nálunk 8%-on alul nem lehet.

Tolnai Antal,
ügyvéd Pakson.

(Folyt. követk.)

A polgári házasság behozatala hazánkban,

tekintettel Stehlo Kornél-nak: *Törvényjavaslat a házasság megkötésének és felbontásának feltételeiről* irt művére.

A javaslat kétségkivül a kor szinvonalán áll ugyan, szerzőnek alapos tárgyismeretét és ügybuzgalmát kétségbe venni nem lehet, sőt azon törekvése, hogy szabványai minél szabatosabbak és mégis könnyen érthetők és magyarosak legyenek, csak dicsérettel emelhető ki; de mindazáltal a javaslat tüzetes áttanyulmányozása arról győzött meg bennünket, hogy szerző a javaslat készitése alkalmával még az ahhoz mulhatlan megkivantató tudományos apparatussal nem rendelkezett, és a javaslat által érintett nagyfontosságu kérdéseket sem általában, sem a mi viszonyainkra való tekintettel oly alapos és beható tanulmányozása és tudományos vizsgálódása tárgyává nem tette, mint az szükséges lett volna. Az indokolás felette gyenge volta legvilágosabban elárulja ezt, s a legvilágosabban mutatja, hogy szerzőnek több lényeges kérdésre nézve még approfondirozott elvei nincsenek, a mi aztán több rendbeli ferde intézkedésnek lőn kutforrása s azt eredményezé, hogy a javaslat egyes szabványai között a kellő összhang és egyöntetüség igen gyakran hiányzik. A külföldi törvényhozások közül csak azokat tette szerző tüzetesebb tanulmánya tárgyává, a melyekre javaslatának szerkesztésében kiválólag támaszkodott s ilyenek: a szász polgári törvénykönyv és az 1875. febr. 6-iki német birodalmi törvényt;[1] ellenben a többi törvényhozások mind a szövegezésnél, mind az indokolásban egészen figyelmen kivül hagyattak. Ez mindenesetre oly mulasztás, melyet szerzőnek nem szabad lett volna elkövetnie és mely annál inkább érezhető, mert azon ujjitások és módositások, melyeket szerző az előtte fekvő törvényekkel szemben önállólag tett, nagy részint nem ütik meg a mértéket, ugy hogy a legtöbb esetben a német szöveghez való hivebb ragaszkodás a javaslatnak csak előnyére vált volna.

Miután törvényjavaslatról van szó, önkényt felmerül azon kérdés, vajjon egész általánosságban elfogadnók-e azt egy hozandó törvény tárgyalási alapjául? Erre részünkről nemmel kell felelnünk, mert a javaslat oly fundementalis hiányokban szenved, melyek e czélra lényegesebb átdolgozás nélkül alkalmatlanná teszik. Mindenekelőtt szerző sokkal kevésbbé volt áthatva a házasság magasabb ethikai természetétől s ezen alapuló jelentőségétől a társadalomra, sokkal kevésbbé törekedett annak maradandó jellegét érvényre emelni, biztositani, hogy sem szabványai ezen irányban a kellő mértéket megütnék. Ebből kifolyólag mind a házassági akadályokról szóló második, mind a házasság felbontásáról szóló ötödik fejezetet gyökeresen át kellene idomitani, uj alapelvekből kiindulva formulázni. Még inkább áll ez a házasság megkötési módjával s ezzel kapcsolatosan az anyakönyvvezetési ügygyel foglalkozó negyedik fejezetről. A javaslat ugyanis csak a házasságok megkötésére vonatkozó anyakönyvvezetésről szól, ellenben a születések és halálozások anyakönyvezéséről egy szóval sem emlékezik, tehát nyilvánvaló, hogy azt továbbra is az egyes felekezetek lelkészeinek kezében akarja hagyni. Ez megfoghatlan dolog előttünk és pedig annál inkább, mert szerző még csak azt sem tartotta szükségesnek, hogy álláspontját legalább nehány szóval indokolja, pedig reméljük, tudomása van arról, hogy minden európai államban, hol a kötelező polgári házasság behozatott, az anyakönyvvezetési ügy a felekezetek lelkészeinek kezéből teljesen kivétetett. Nem lehet vitás dolog többé, hogy a kötelező polgári házasság behozatalának szükségképi következménye az egész anyakönyvvezetési ügynek lényeges átidomitása, az állami törvényhozás általi szabályozása. Az anyakönyvvezetési ügy par exellence állami ügy és nem egy házi, annak minél tökéletesebb ellátása a közigazgatás egyik főfontosságu feladata, mert hozzá kiváló fontosságu állami és társadalmi érdekek füződnek. Az anyakönyvnek három főalkatrésze, a születések, házasságok és halálozások jegyzéke, oly szoros összefüggésben álló egészet képez, hogy annak vezetése minden észszerüség szerint ugyanazon közegekre bizandó. A kötelező polgári házasság behozatala után tehát a születések és halálozások jegyzékének vezetése semmikép sem hagyható tovább az egyházi közegek kezében, mert ez nemcsak igen bonyolulttá tenné az ügyet, de egyszersmind a legnagyobb zavarokra, a vallás és lelkiismereti szabadság folytonos megsértésére vezetne. Naponként jöhetnek létre házasságok, melyeket vagy egyik vagy másik, avagy mindkét fél lelkésze saját dogmái szerint érvényesnek el nem ismerhet és mégis kényszeritve volna azt ilyen gyanánt bevezetni, mert a születések törvényességének regisztrálása csak a házasság érvényességének elbirálása mellett lehetséges; már pedig az államhatalom nincs jogositva a vallási tanok hirdetőitől azt követelni, hogy e tanokkal ellenkező positiv működést fejtsenek ki.[2] Ebből kifolyólag a papi személyeket nemcsak a házasságkötések, de a születések és halálozások regisztrálására is alkalmatlanoknak tartjuk — a lelkiismereti szabadság minden iránybani biztositása épen ugy, mint az egyházi és világi hatalom körnek szoros elkülönzése megkivánja, hogy az állam az egész anyakönyvvezetési ügyet kezébe vegye.[3]

Nagy hiánya továbbá a javaslatnak, mint már fentebb

[1] *Reichsgesetz über die Beurkundung des Personenstandes und die Eheschliessung.*

[2] Ezen elvi álláspontunknál fogva a rendőri codex V-ik fejezetének rendelkezéseit nem helyeselhetjük ugyan, de a jelenlegi áilapotok azt mulhatlanul szükségessé teszik, mert a lelkészek, mint anyakönyvvezetők államhatalmi közegek.

[3] Szükséges ez különösen az államilag el nem ismert és külső egyházi szervezettel nem biró sekták végett is; igy a mint ismeretes, a nazarenusok szülöttjei- és halottjainak jegyzéke már nálunk is a polgári hatóság közegei által vezettetik. Lásd a vallás és közoktatásügyi miniszterium 1869. jul. 30-án 8432. szám alatt kelt rendeletét.

érintve volt, az indokolás nagymérvü felületessége. Szerző következetesen tartózkodik minden elvi jelentőségü szabvány mélyebb, behatóbb indokolásától. Igen gyakran a legfontosabb szabványoknál megelégszik annak felemlitésével, hogy melyik idegen törvénykönyvből vette át azokat, mintha már abból szükségkép következnék, hogy az illető szabványok helyesek is; ilyen indokolással, azt hiszszük, bajos volna valamely miniszternek javaslatát keresztül vinni. Ott is azonban, a hol szerző önálló indokolással lép fel, többnyire csak ugy odavetőleg mond egy két szót, a mi aztán épen nem tekinthető indokolásnak; igy pl. a házassági akadályoknál a modern törvényhozások által már elejtett egyházi osztályozás indokolására ez mondatik: «A házassági akadályoknál a különbséget a bontó és tiltó akadályok között azok elvi különbsége miatt fentartandónak vélem», igen de miért, mi alapon, micsoda indokokból? az lett volna itt bővebben kifejtendő; — avagy másutt, — hogy egy még érdekesebb példát idézzek — az anyakönyvvezetőknek a belügyminiszter általi kinevezése, tehát a kinevezési elv, breviter et confuse ekként indokoltatik: «Az anyakönyvvezető teendői közigazgatási teendők levén, ezen hivatal a belügyminiszterium hatósága alá tartozik», az, a mi itt mondatik, nagyon is plausibilis dolog, azt senki kétségbe nem vonja, de az is kétségtelen, hogy ezen indokolásból senki arról meggyőződni nem fog, mért kelljen az anyakönyvvezetőknek állami tisztviselőknek lenni és mért ne lehetnének azok megyei és községi tisztviselők, szóval önkormányzati közegek?

A javaslat öt fejezetben az egész házasságkötési jogot felöleli; az első fejezet szól: az eljegyzésről (1—10. §.), a második: a házassági akadályokról (11—24. §.), a harmadik: a köteléki perről (25—40. §.), a negyedik: a házasság megkötésének módjáról (*A.* anyakönyv-vezető hivatal 41—63. §., *B.* a házasság megkötése 64—93. §., *C.* a házassági anyakönyv vezetése 94—100. §.), az ötödik: a házasság felbontásáról (101—121.); ezek után következik még néhány szabvány (122—126. §.) mint átmeneti és életbeléptetési intézkedés. Lássuk ezen fejezetek tartamát s az azokban foglalt fontosabb intézkedéseket külön külön, a javaslat által követett sorrendben.

I. fejezet. E fejezet tartalma, a mint szerző maga is megjegyzi, nem tartozik tulajdonkép a javaslat keretébe, mert az eljegyzésnek a világi jogok szerint helyesen csakis vagyonjogi hatása lehet, és igy az a házasság megkötésének és felbontásának szabályozásával szoros összefüggésben nem áll. Már maga a katholika egyház a tridenti zsinat óta az eljegyzés lényegét illetőleg a római álláspontjára tért vissza, mely szerint az eljegyzési akarat (consensus sponsalitius) és a házassági akarat (consensus matrimonialis) között szoros különbség teendő, az eljegyzés mindenkor csak jövőben kötendő házasságra vonatkozó szerződés (pactum de contrahendo matrimonis) s mint ilyen az eljegyzés érvényes házasságot létre nem hozhat, mert az eljegyzési akarat a házassági akaratot magában nem foglalja.[4] Ebből kifolyólag már maga a katholika egyház az eljegyzés felbonthatóságának elvéből indul ki. Az eljegyzés mint egyszerü szerződés ugy a felek kölcsönös egyetértése, mint az egyik félnek alapos ok miatti visszalépése folytán felbontható. További folyománya ezen álláspontnak, hogy a csalás-, tévedés-, félelem- és kényszerre valamint a feltételekre nézve azon jog tételek nyernek alkalmazást, melyek a többi szerződésekre nézve érvényben vannak. Formailag azonban a római jog és egyház jog között azon nevezetes különbség megmaradt, hogy mig az előbbi azon alapelvet szem előtt tartva, miszerint a házasságkötésnél a felek szabadsága teljesen biztositandó nem ismer keresetet a házasság megkötésére és a kikötött birság (poena conventionalis) érvénytelen, addig az egyházjog szerint az érvényes eljegyzés alapján a házasság megkötésére kereset inditható ugyan, de minthogy az egyházjog szerint is csak annyiban engedhető meg a kényszer, a mennyiben az ok nélkül vonakodó félre egyházi fenyitékek alkalmazhatók, a dolog lényegét tekintve épen ugy, mint a római jogban direkt kényszer alkalmazásának nincs helye.

Timon Ákos,
jogakadémiai tanár.

(Folyt. köv.)

[4] Az egyházjog ellenkező álláspontjára nézve a középkorban, melyhez képest a jelenre vonatkozó eljegyzés (sponsalia de praesenti) és a jövőre vonatkozó eljegyzés is (sponsalia de futuro) ha testi közösülés járult hozzá, házasságnak tekintetett — lásd különösen SOHM és SCHEURL fentebb idézett munkáit. SOHM kitünő dialektikával és nagy tudományos apparatussal törekszik igazolni, hogy az egyházjog támaszkodva a germánjogra egész a tridenti zsinatig az eljegyzést tekintette tulajdonképeni házasságkötésnek, az eljegyzési akaratot, házassági akaratnak és az esketés (Trauung) nem volt egyéb, mint ezen akaratnak tényleges effectuálása, a felek tényleges egybekelése. Ez ellen irányul FRIEDBERG-nek *Verlobung und Trauung* czimü munkája (1876.), melyre SOHM lényegesebb állitásainak fentartása végett *Trauung und Verlobung* czim alatt válaszolt (1876.)

Heti szemle.

(Polgári házasság. — Napi lapok az igazságügyről. — A szaklapok. — Igazságügyi budgetvita.)

A mostani országgyülés egyik legnagyobb vivmánya lesz, ha beváltandja a kormány szavát, vagy helyesebben kötelességszerüleg teljesiti a ház határozatát, s oly időben nyujtja be a polgári házasság iránti törvényjavaslatot, hogy az még ez országgyülés alatt törvénynyé váljon.

Nálunk nemcsak azon általános indokoknál fogva, melyek azt, hogy a családi viszony létesülése s felbontása s az ezzel összekötött fontos kérdések az állam által kezeltessenek, s a felmerülő kérdések az állam birósági által intéztessenek el, kivánatossá, sőt szükségessé teszik, indokolt a polgári házasság behozatala mellett a küzdelem. Nálunk a létező viszonyok az állapotok oly tarthatlan tömkelegét teremtették meg, melynek utain a szakférfiak is eltévednek.

A félszeg szabadelvüség, mely valamit nyujtani kivánt, de visszariadt a gyökeres reformtól, az állandó helyzetből, bizonytalan helyzetet teremtetett, melyben mint mondtuk, szakférfiak is tévelyegnek. Igy részint lapunkban, részint a *Magyar Igazságügy*-ben az egyházjog több tanára vitatkozott a felett, vajjon az állami törvény szempontjából Hatala leánya törvényesnek tekintendő-e?

Nem hajmeresztő állapot-e, midőn az állam egyik törvényében megengedi a házasságot, azt törvényesnek mondja ki, s mégis vita tárgya lehet, hogy más, szintén törvényes szempontból tekintve, érvényes-e ez a házasság s törvényes-e az abból született gyermek.

Vegyes vallásuaknál, ha elválasztatnak, egyik fél ujra házasságra léphet, a másik nem. De ha vallást oly könnyen cserél mint szürt, s áttér a református vallásra, bátran házasodhat.

Az egyházi házassági törvények valóságos kutforrásai a vallástalanságnak, s ezzel kapcsolatban gyakran a morálnak. A házasfelek, hogy elválhassanak, kitérnek, régi vallásukat elhagyják, az ujjal meg sem igen ismerkednek, hiszen nem meggyőződés vezette őket a kitérésre, hanem a házasság felbontása.

Ilyen állapotok müvelt államban soha nem türhetők. Egyedüli orvoslási módjuk a polgári házasság, s azért üdvözöljük a ház ebbeli határozatát kiváló örömmel.

A napi lapok közül az *Ellenőr* a jogász-elem elszaporodásának hátrányaival foglalkozván, tanácsolja a magyar ifjaknak, hogy más pálya után lássanak, s miután az orvosi, tanári s technikai pálya is meglehetősen, habár nem oly nagy mérvben is, mint a jogi pálya, de mégis kelleténél jobban el van látva aspiránsokkal, a katonai, tengerészeti, s vagyonosabbaknak a diplomacziai pályát ajánlja. Szó sincs róla, hogy az ügyvédek panaszai, ha az általuk kivánt módon fognak is orvosoltatni, alig érezhető eredményeket fog-

nak szülni. Az elszaporodás a baj, s azt csak az *Ellenőr* által ajánlott mód szüntetheti meg.

A *Pesti Hirlap* a birói kinevezésekkel foglalkozik, s különösen nehezteli, hogy ügyvédek alig alkalmaztatnak. Különösen példát hoz fel: ha ugyanis — mondja — egy aljegyzői állomás megürül, s arra egy birói joggyakornok, ki csak is államvizsgákat tett, s egy jogtudor ügyvédjelölt, kinek tehát sokkal nagyobb qualifikátiója van pályáznak, a birósági joggyakornok fog kineveztetni. Ebben megvalljuk, mnem találunk oly nagy igazságtalanságot. E sorok irójának, mint az ügyvédvizsgáló bizottság több éven át volt előadójának volt módja látni, hogy majd mindegyik jelölt a bíróságnál kezdte pályáját. Alig volt azonban 1, 2, 3 hónapig, megunta a sovány 25 frt lenungot, s ügyvédhez szegődött, hol 50—60 frt fizetéssel müködött. Ha már most az a szegény joggyakornok, ki a jobb jövő reményében a bíróságnál maradt s 25 frt mellett nélkülözött, üresedés alkalmával az őt kétszeres fizetésnél is többet élvező kollegája által megelőztetik, e mód aligha lesz alkalmas arra, hogy a birósági joggyakornoki állomások elvállalására a jobb erők kecsegtessenek.

A szaklapok közleményei közül felemlitjük: a *Magyar Themis*-ben HELD KÁLMÁN közöl egy kis czikket a kisebb polgári peres ügyekben használható jogorvoslatokról, s kifejti, hogy azok a semminél többet nem igen érnek. Ez lapunkban igen találó példákkal van demonstrálva. St. J. két ellentmondó döntvényt közöl, melyek egyikében felperes azért, mert irásbeli okmánya volt követeléséről s azt a perben fel nem mutatta, keresetével elutasittatott; mig más esetben az okmány felmutatása nélkül is más bizonyitékok alapján hely adatott a keresetnek. A két eset, mint magából a czikkből kitünik, nem azonos. Az elsőben felperes keresetét feletette az irásbeli okmányra, s ez volt keresetének alapja, s azt még sem mutatta fel, mig a másik esetben nem okmány alapján perelt, hanem csak az ellenirat folytán ismerte, hogy van e követelésről egy elévült váltója; tehát itt az okmány nem szerepelt mint kereseti alap. Ez lényeges különbség, mely czikkiró figyelmét. Végre R. E. értekezik a perköltségről s azt vitatja, hogy miután a mai fogalmak szerint a perköltség azon minősitése, hogy az a perlekedésért büntetést képezne, általában elvettetett, s a mai elmélet szerint a perköltség semmi más, mint a vesztes fél által ellenfelének a perlekedéssel okozott kára megtérítése, a perköltség megszüntetésének nincs értelme. Ha mint czikkiró maga is mondja Németországban és Ausztriában is sok a panasz a perköltség megszüntetése miatt; ha ott sem tartják mellőzhetőnek, hogy akarjuk mi mellőzni? Midőn valamely ügyben 10-szer egyféleképen itélnek, s 11-szer itélnek másként, szegény felperes, ki biztosra kezdte perét a vesztésen kivül még perköltséget is fizessen? De hányszor kénytelen a biró — főleg a telekkönyvi intézmény mellett, mely mindinkább illetéktelen nyereség kizsákmányolására használtatik fel, a forma kedvéért az anyagi igazság ellen itélni, s még az a szegény ember, kit tudatlansága tett semmié, mert nem ismerte a telekkönyvet, még költséget is fizessen. Az, hogy a perköltség ma már nem büntetésnek, hanem kártéritésnek tekintetik, a dolgon mit sem változtat. Hiszen a jóhiszemü birtokos sem fizet kárt, mért ne lenne ez az elv itt is alkalmazandó?

Az *Ungarische Geriehtshallé*-ban SZTEHLO KORNÉL értekezik a házasság felbontása körül hazánkban fennálló abnormis viszonyokról, s a szerkesztő folytatja polémiáját Brodéval óriási idézeteket czitálván annak nyakára.

A *Magyar Igazságügy* april havi füzetében három nagyobb értekezés van. Az első ZSÖGÖD BENŐ-é, ki a köteles részről irt dolgozatát folytatja. A másik Dr. TAUSZIG JÁNOS-é: tanulmányok az angol jog köréből. A harmadik HALMÁGYI SÁNDOR-é az egyes birósági rendszerről. A lap legkiválóbb közleménye tagadhatlanul ez utóbbi czikk, mely az egyes birósági rendszert kárhoztatja, s a hazai törvényhozás e részbeni eljárását megrójja. Igen csodáljuk, hogy a különben oly tapintatos szerkesztő nem ezen ugy elméletileg, mint gyakorlatilag érdekes czikknek adta füzetében az első helyet.

Az igazságügyi budgetvita april 20-án megkezdődött. Az első nap — ugy szólván kizárólagos tárgya a szóbeliség volt, *Weszter Imre* volt az első, ki sikra szállott mellette, kifejtve igazságügyi miséria inkat, ezek orvoslását egyedül a szóbeliségtől várja. Lelkesülne szól a szóbeliség mellett, sőt épen az a hibája beszédjének, hogy több benne a lelkesültség, az eredmény tulbecsülése, mint a komoly érvek, mint komoly mérlegelése annak, hogy mi uton s módon, mennyi idő alatt, s mily eszközökkel reményli a szóbeliség behozatalát. Oly vérmes reményü emberek, mint szónok, rendesen csalódnak várakozásukban, kicsinylik a leküzdendő nehézségeket, s minden baj orvoslását a szóbeliségtől reménylik. Az ily beszédek képesek pillanatnyi lelkesülést felidézni, magukról beszéltetni, de komoly hatásuk ritkán van. Azért tünt ki mellette alaposságában *Teleszky István* beszéde, ki szintén a szóbeliség behozatalát óhajtja, de nem könnyelmü alkotás s rögtönzött receptio utján. Nézete szerint a szóbeliség mindenesetre javitani fogja az igazságszolgáltatást, de azt nem teendi sem egyszerübbé sem gyorsabbá, hanem alaposabbá. Statisztikai számitásokkal bizonyitja, hogy hiu remény aot gond lni, hogy a közvetlen szóbeliség egy pár ezer forint költségtöbblettel behozható, még kevésbbé, hogy az azon alapuló perrend pár év alatt életbeléptethető lenne. Szóló legalább 10 évi időtartama erre szükségesnek s állitásait érvekkel igazolja. Elhamarkodva ily nagy alkotás nem létesithető. A törvény elkészitése nagy tanulmányt, még pedig nemcsak elméleti, hanem gyakorlati tanulmányt igényel. Ha az, ki a törvény alkotásával meg lesz bizva, a külföldi intézményeket gyakorlatilag tanulmányozni nem fogja, ismerete félszeg s ő nem leend akkép tájékozva, mint azt a törvényszerkesztés fontossága megkivánná.

Hogy mennyire áll az, mit Teleszky alaposan kifejtett, legközelebbi bizonysága Németország. Midőn a német egység létesült, Németország számos államaiban uralgott már a szóbeliség. Bajorországban, Württembergben, Hannoverában, Badenben, az egész Rajna mellékén. Nem volt az uj sem elméletileg, sem gyakorlatilag. És majd 10 év kellett mig életbelépett. Két javaslat vettetett el, s ötödik évre került elő a harmadik. Ma már életben van, alig egy év óta s a panaszok ellene hangosan nyilvánulnak. Nagy lépés, nagy alkotás ez, melynek a pillanatnyi lelkesülés lángja nem adhat életet. Hosszas, komoly munka kell hozzá, hogy az alkotás maradandó legyen, s igazságügyi állapotaink javitására szolgáljon.

Hasonló alapossággal lépett a szóbeliség mellett sikra *Emmer Kornél,* ki alaposan czáfolta a szóbeliség ellen felhozott érveket, komoly tanulmány s gondolkodás vonul át egész beszédén. Javulását várja igazságügyi állapotainknak tőle, de azért nem látja oly rózsás szinben a világot mint Veszter. Nem reményl tulsokat, de kifejti, hogy azzal mi biztosan elérhető is már sok van nyerve. Szolgáljon például beszédének ama passusa, midőn arra reflektál, hogy a szóbeliséget azért tartják sokan elvetendőnek, mert hosszas az eljárás. Felteszi, hogy egy per a mai eljárás szerint hamarább ér véget, mint a szóbeliség szerint; de — mond — kutassuk azt is, hogy azon időből és azon munkából, mely a perre fordittatik, mennyi ideje vétetik igénybe az itélő birónak, mi borzasztó teher reá nézve az a sok irka, firka, a skriptoristukus munka, mely őt és szellemét megöli, mely kifáradt birót küld az itélő tanácsterembe, akkor legalább világos a nyereség azon oldala, hogy a sok irka firka megszünik, s a biráskodás méltóbb alapra fektettetik.

Végül határozati javaslatot terjeszt elő, melyben hatá-

rozatilag kimondatni kéri, hogy a szóbeliség s közvetlenségen alapuló polgári törvénykezési rendtartás elkészitésére s a kir. tábla felosztására szükséges előmunkálatokat vegye foganatba, s az e tárgyakra vonatkozó törvényjavaslatok előterjesztéseig minden javaslatnál a szóbeliségre, mint mielőbb megvalósitandó czélra illetőleg tekintettel legyen.

A vita második napján *Chorin Ferencz* szépen készült beszédben emelte ki, s rótta meg igazságszolgáltatásunk hátrányait, azonban igen nagy tulzással, mint általában ez már nálunk szokás. Kis dologból nagyot csinálunk, mert igy hatásosabb, de azzal nem gondolunk, hogy igy bemocskoljuk magunkat a külföld előtt, hanem más részről, ha a külföldön oly vélemény nyilvánult, hogy állapotaink roszszabbak az ázsiai állapotoknál, Lajtán tuli szomszédjainkat vádoljuk, hogy azok áztattak el. Emberül meg is felelt e tulzásokra *Apáthy István,* ki általános érdekeltséget kellett beszédében igen sikerülten vette védelme alá a minisztert, kiemelte különösen az oly dolgokat is, melyekben érdeme van a miniszternek, nem hogy mulasztás terhelné. Igy a csődtörvényjavaslatot ő készitette el, s annak tárgyalása utóda alatt maradt abban, és midőn Pauler ujabban miniszter lett, azonnal enquette elé terjesztette a javaslatot, s ma már közel áll ahhoz, hogy törvény legyen, s mégis azzal, hogy még nem törvény, Paulert vádolják. Hasonlóan van ez a polgári törvénykönyvvel is, melynek szintén ő inditotta meg munkálatait, melyek utóda alatt szakadtak félbe, s midőn ujra kormányra lépett, első dolgai közé tartozott, hogy a félbeszakadt munkát folyamatba tétesse. Végül igen sikerülten szállitja le *Weszter* tulzásait kellő mértékükre.

Nagyobb szabásu beszédet tartott e lapok szerkesztője *Dr. Dárday Sándor,* és az igazságügyminiszter. Minthogy azonban e beszédeket gyorsirói feljegyzések után lapunk jövő számában egész terjedelmében közlendjük, ezuttal azoknak csak puszta felemlitésére szoritkozunk. *Z. I.*

TÖRVÉNYKEZESI SZEMLE.

Folytatólagos böngészés a kisebb polgári perek mezején.

(Vége.)

9.

A beperli *B*-t és nejét *C*-t 50 frtért s járulékaiért. Az idézvény vevényét csupán a férj irja alá, arról, hogy a nő miért nem irta azt alá s kifüggesztetett-e a neki szóló idézvény, emlités téve nincs.

A tárgyaláson egyedül I-ső rendü alperes a férj jelenik meg, s védelmül, a tartozás törlesztését állitja. A fizetés igazolására kér egy tanut kihallgatni, s felperest esküvel kinálja meg. Felperes elfogadja az ajánlott főesküt.

A békebiró főesküt itél felperesnek, s letétele esetére mindkét alperest elmarasztalja a kereseti összeg s perköltség megfizetésében.

I-ső rendü alperes nyomban az itélet kihirdetése után semmiségi panaszt jelent be azért, mert tanuja ki nem hallgattatott.

Ezen ügyben a törvénysértések egész halmaza merült fel:

a) hogy a nő, II. rendü alperes, bár idézése szabálytalan vala, s bár a tárgyaláson meg sem jelent, mégis elmarasztaltatott (1877. évi 22. t. cz. 33. §.);

b) hogy a biró itéletét egy árva szóval sem indokolta, (52. §. *f)* pontja);

c) hogy az itéletben az eskü le nem tételének következményeit egyáltalában meg nem állapitotta (52. §. *d)* pontja);

d) hogy a főeskü által való bizonyitásnak helyt adott, holott először alperes tanuját kellett volna kihallgatnia, (51. §. *d)* pontja).

A *b—d* alatti törvénysértések a törvény 57. §-a szerint semmiségi panasz utján nem orvosolhatók; — az *a)* alatti sértés ugyanezen §. *e)* pontja értelmében az itélet megsemmisitésére alkalmas, csakhogy ez esetben nem a szabályellenesen idézett nő, hanem férje élt semmiségi panaszszal.

Az eldöntendő kérdés tehát az vala, vajjon jogositva van-e a törvényszék az itélet megsemmisitésére alkalmas sérelmeket hivatalból észlelni s az itéletet akkor is megsemmisiteni ha a sérelem nem a sértett panasza folytán derül ki.

Bonyolitva van a kérdés az által, hogy a törvény nem kivánja meg a semmiségi panasz indokolását s a sérelem tüzetes megjelölését, minélfogva ha a sértett semmiségi panaszát csak általában jelenti be, a törvényszék csakugyan kénytelen a semmiség valamennyi esetein átfutni, s ha csak egyik semmiségi pont igazolt, az itéletet megsemmisiteni. Sőt akkor is, ha a semmiségi ok a panaszt emelő jogát sérti, — bár semmiségi panaszát egészen eltérő indokokra fekteti, — a tüzetesen ki nem emelt semmiségi ok figyelembe veendő, mert a törvény megelégszik azzal, ha a sértett csak általában sérelmesnek jelenti ki magára nézve az itéletet, s annak, ki a semmiségi panasz jogának igénybevételét indokolni igyekszik, nem lehet rosszabb helyzete annál, ki egyáltalában nem indokol.

A törvényszék, az emlitett kérdésre nézve következő megállapodásra jutott:

Tekintettel arra, hogy az 1877. évi XXII. t. cz. kifejezetten nem rendeli, hogy a semmiségi okok bármelyike hivatalból vétessék figyelembe még akkor is, ha a sérelmet szenvedő semmiségi panaszszal nem élt, sőt ellenkezőleg, minthogy az 57. §. bekezdésének s az 58. §-nak értelméből, különösen pedig az 59. §. azon szavaiból: «semmiségi panaszok felett a törvényszék határoz» stb., épen az következik, hogy a törvényszék határozatának csak akkor van helye, ha azt a sértett kéri: oly törvénysértések, melyek bár az itélet megsemmisitésére alkalmasak, de nem a sértett által érvényesittetnek, hivatalból figyelembe nem vehetők.

Miért is I. rendü alperes semmiségi panasza elutasittatott, de egyuttal utasitva lőn a békebiró, hogy itéletét a tárgyaláson meg nem jelent II. r. alperesnek, az 1877. évi 22. t. cz. 53. §-a értelmében kézbesittesse vagy őt az itélet kihirdetésére ujolag idézze meg.

10.

Egy békebiró az 1877. évi 22. t. cz. 43. §-ának megszegésével, nem hoz a peres ügy letárgyalása után nyomban itéletet, hanem csak 2 hó mulva, s itéletét a peres feleknek kézbesitteti

Alperes pósta utján semmiségi panaszt küld be, melyet azonban a békebiró visszautasit, mivel állitólag elkésetten nyujtatott be. Alperes a visszautasitó végzés ellen ismét semmiségi panaszt nyujt be, mely a törvényszékhez fel is terjesztetik.

A semmiség okait elősoroló 57. §. nem enged az emlitett okra alapitott semmiségi panaszt; a kérdés tehát az volt, vajon az 1877. évi 22. t. cz. ad-e orvoslást a békebirónak tévedése ellen, ha az netalán helytelenül utasitaná el a semmiségi panaszt?

Az idézett törvény e kérdést egészen mellőzi s egy szót sem szól arról, vajon a békebiró vizsgálja-e meg, hogy a semmiségi panasz jókor nyujtatott-e be vagy pedig a törvényszék? Ily körülmények közt a jogelmélethez kellett a törvény éttelmezésénél fordulni.

Az elmélet általános elvül állitja fel azon tételt, hogy a perorvoslatok elfogadása felett azon bíróság határoz, mely

a perorvoslat elbirálására van hivatva, s a törvényhozó csak kivételesen tér el ezen elvtől, — csak *kivételként* enged az első foku bíróságoknak is némi hatáskört a perorvoslatok elfogadása s visszautasitása tekintetében.

Törvényhozásunk ezen elméletet szintén elfogadta, a mennyiben az általános polgári prdtásban, a kereskedelmi, a váltóperekre előirt eljárásban szükségesnek tartotta mindig kifejezetten megadni az első folyamodásu birónak azon jogot, hogy a perorvoslat jókor történt igénybevételének kérdését vizsgálat alá vehesse, s ezenfelül téves elutasitás esetére fentartotta a felső foku bíróságok azon jogát, hogy a perorvoslat elfogadhatósága felett önállóan határozhassanak.

Minthogy tehát az emlitett kivételes jog, az 1877. évi 22. t. cz. által a békebiróra nem ruháztatott át: önkényt következik, hogy ő a semmiségi panasz elfogadása kérdésében nem határozhat, hanem semmiségi panasz esetén az ügyet egyszerüen felterjeszteni tartozik a törvényszékhez.

Ezen elv alkalmazásával elhatározta a törvényszék, hogy hason esetekben, daczára a békebiró elutasitó határozatának, önmaga fogja vizsgálat alá venni azon kérdést, vajon jókor történt-e a semmiségi panasz bejelentése.

II.

Egyik peres fél ügyvédje oly kifejezést használt semmiségi panaszában, melyet az eljáró békebiró a bíróság irányában sértőnek talált, s e végett az azt használó ügyvédet az 1874. évi 34. t. cz. (ügyvédi rendtartás) 67. §-a alapján, 50 frtnyi birsággal sujtotta.

A megbirságolt ügyvéd ez ellen perorvoslattal élt, még pedig, minthogy a most idézett törvényszakasz a sujtott ügyvédnek egy foku felebbezést enged, beadványát felebbezésnek és semmiségi panasznak czimezte, az eljáró bíróra bizván annak eldöntését, vajon a kérdéses beadványt a királyi táblához, a semmitőszékhez vagy a törvényszékhez kell-e felterjesztenie.

A békebiró először a semmitőszékhez küldte fel az ügyvéd panaszát, de a semmitőszék visszaküldötte azzal, hogy neki a kisebb polgári perekben mi hatásköre sincs, s a semmiségi panasz eldöntésére csak az illetékes törvényszék van jogositva.

Elvándorolt tehát az ügy a törvényszékhez.

A törvényszéknek először vizsgálat alá kellett venni, vajon a vázolt beadványt mint felebbezést vagy mint semmiségi panaszt tárgyalja-e, illetőleg vizsgálat alá kellett vennie, vajon az 1874. évi 34. t. cz. 67. §-a alkalmazható-e a bagatell-eljárásban?

Az 1874. évi 34. t. cz. 67. §-a, — midőn az ügyvédnek, az őt birsággal sujtó határozat ellen egy foku felebbezést engedett, — kétségtelenül azon czél megvalósitására törekszik, hogy az ügyvédnek, a biró ezen természetes és szükséges ellenőrének függetlenségét és szólásszabadságát lehetőleg biztositsa.

A törvénynek ezen intézkedése tehát mind szövegezésénél mind czélzatánál fogva általános, bíróság előtt folyamatban levő mindenféle eljárásra kiterjedő hatályt igényel, s alig lehet állitani, hogy az ügyvédnek a bagatell-eljárásban kevésbbé volna szüksége az emlitett biztositékra, mint a rendes bíróságok előtti eljárásban.

Tekintettel azonban arra, hogy az 1877. évi 22. t. cz. az ügyvédet külön nem is emliti, hanem 35., 36. és 37. §§-aiban a *„meghatalmazott"* általános fogalma alá foglalja, s ez által az ügyvéd különleges jogait bármily más meghatalmazott jogaira szoritja; — tekintettel arra, hogy a most emlitett t. cz. 37. §-a a birságot kiszabó határozatot nyomban végrehajtandónak jelenti ki, s hogy e §-ban a birság legmagasabb összege 10 frtban külön megállapittatott: kétségtelenné válik, hogy az 1877. évi 22. t. cz. az 1874. évi 34. t. cz. 67. §-át a bagatel-leljárás terén hatályából kivetkőzteté, még pedig mind első részében, mely az ügyvéd ellen kiszabható birság legmagasabb összegét 100 frtban állapitá meg, mind második részében, mely a megbirságolt ügyvédnek felebbezési jogot engedett.

Az 1877. évi 22. t. cz. 37. §-a ugyancsak a tárgyalás rendjéről intézkedik s csak a tárgyalás folyamában elkövetett sértések megtorlását látszik czélozni. De minthogy a perbeli beadványok a per folyamának ép oly kiegészitő részei mint a peres felek szóbeli előadásai; minthogy a törvényhozó a birót, a felet nem hagyhatta védtelenül a beadványokban elkövetett sértések ellenében, midőn a szóval elkövetettek ellenében védelmet nyujtani szükségesnek találta: önkényt következik, hogy a 37. §. szavai sokkal kevesebbet fejeznek ki, mint a mennyit a törvényhozó kifejezni akart hogy a 37. §. kiterjesztőleg magyarázandó s a békebiró birságolási joga a beadványokban elkövetett sértések megtorlására is kiterjedőnek tekintendő. Ennélfogva az 1874. évi 34. t. cz. 67. § a az ügyvéd által beadványban elkövetett sértések tekintetében is kiemeltetett hatályából az 1877. évi 22. t. cz. 37. §-a által.

Ezen indokok folytán a törvényszék a megbirságolt ügyvéd beadványát mint semmiségi panaszt vevén vizsgálat alá, azt elfogadta s a békebirónak megtámadott határozatát az 1877. évi 22. t. cz. 57. §-ának *a)* pontja alkalmazásával megsemmisité. Mert a békebiró kifejezetten az 1874. év 34. t. cz. 67. §-a alapján sujtotta a panaszkodó ügyvédet birsággal, holott ő az 1877. évi 22. t. cz. 37. §-a folytán nincs jogositva az 1874. évi 34. t. cz. 67. §-a alapján eljárni, sem pedig az általa áthághatlan 10 frtnyi birság maximumon tul lépni. Minthogy tehát hatáskörén tul terjeszkedett, nyilvánvalóan semmis határozatot hozott.

Az 1877. évi 22. t. cz. 57. §-ának *a)* pontja ugyan kifejezetten csak akkor engedi meg a megsemmisitést, ha az ügy, melyben a biró itélt nem tartozik hatásköre alá. De bár jelen ügyben az eljáró biró 10 frtig itélhetett volna, mégis ezen körülmény nem zárhatja ki határozatának megsemmisitését, mert ő eljárásában elhagyta törvény kijelölte talaját s oly utra terelte eljárását, mely uton csak a sommás biró vagy a törvényszékek járhatnak el; és igy önmaga tette az ügyet olyanná, mely hatásköréhez nem tartozhatik.

Ternovszky Béla,
kir. törvényszéki biró.

Különfélék.

(**A belvárosi járásbiróság helyiségváltoztatása.**) A budapesti kir. törvényszék elnökétől következő értesitést vettük: a budapesti IV. kerületbeli királyi járásbiróságnak hivatalos helyiségei, folyó évi május hó 1-ső napjával, Budapest IV. kerület papnövelde utcza 8-ik szám alatt fekvő házba fognak áttétetni, és a nevezett járásbiróság iktató hivatala a jelzett ház I-ső emeletének 4-ik számu helyiségében, kiadó hivatala pedig ugyan azon emelet 6-ik számu helyiségében lesz már ugyan azon napon elhelyezve, és a felek részére nyitva tartva.

Felelős szerkesztő: **Dárdai Sándor,** üllői ut 1. szám.

A Franklin-Társulat magyar irod. intézet és könyvnyomda kiadásában (**Budapest,** egyetem-utcza 4. szám) megjelent:

MAGYAR PÉNZÜGYI TÖRVÉNYISME. Folytonos vonatkozással a magyar államháztartásnak 1868-tól 1875-ig terjedő tényleges eredményeire. Irta *dr. Mariska Vilmos.* Második bővitett kiadás 1877. Füzve 3 frt 60 kr.

TÉTELES EUROPAI NEMZETKÖZI JOG. Irta *Dr. Apáthy István.* Füzve 3 frt 60 kr.

Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat.

Tizenötödik évfolyam. 18. SZ. Budapest, 1880. április 30.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA: *Wesselényi-utcza 4. sz., I. em.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

TARTALOM: Megjegyzések az uzsora és a hitelügyletek szabályozását tárgyazó törvényjavaslatról. Tolnai Antal paksi ügyvéd urtól. — A polgári házasság behozatala hazánkban. Timon Ákos jogakadémiai tanár urtól. — Heti szemle. — Törvénykezési szemle: Visszaélések az 1877. XX. t. cz. rendelkezéseivel. Bors Károly kir. birós. végrehajtó urtól — A nemzetközi jog összeütközésének egy esetéről. Dr. Lax Adolf ügyvéd urtól. — Különfélék.

MELLÉKLET: Telekkönyvi Közlöny. — Igazságügyi rendeletek 1879. évre.

Megjegyzések

az uzsora és a hitelügyletek szabályozását tárgyazó törvény-javaslatról.

(Folytatás és vége.)

Ez volna a minimum. De a maximum?! Ennek megállapitására az adatok számszerüleg hiányzanak ugyan; de azért saját csekély tapasztalatomból is annyit mondhatok, hogy 10—12%-ot rendezett viszonyu komoly férfiak fizetnek, és igen becsületes, kiméletes emberek szednek. Nálamnál tapasztaltabb emberek meghallgatása is, azt hiszem, igazolná ezen állitásomat. 12%-on felül meg van a kiméletlenség és kapzsiság. Ezzel még nem akartam feltétlenül megbélyegzést mondani mindenkire, a ki 12%-on felül vesz. Lehetnek körülmények, melyek között, nincs benne igazságtalanság.

Átalánosságban azonban 12% ot tartom azon legmagasabb kamatlábnak, melyet a törvény megengedhet. A 12%-os határvonal mellett elegendő tér van a felek szabad egyezkedésének engedve.

Ezen tul követelni, rendszerint nem igazságos, a minthogy 8%-on alól kivánni rendszerint sikertelen lesz.

Földbirtokosok azt az ellenvetést teszik, hogy a 12%-os kamat tulságos; mert a föld 6%-nál többet nem jövedelmez, és mert ezen okból a 12%-ra kölcsönvevő birtokosnak tönkre kell menni.

Ez azonban circulus vitiosus. Hány százalékot jövedelmez a föld; attól függ: mennyi annak értéke. Ha egy 15 frtot jövedelmező hold földnek 300 forint az értéke, akkor csak 5%-ot hoz; ha 200 frt az értéke, akkor 7½%-ot; ha pedig csak 150 frt, akkor már 10%-ot hoz.

Vagy más szavakkal: a föld-értéke megforditott arányban áll a tőke-kamathoz. Minél nagyobb a tőke-kamat; annál kisebb a föld értéke. A tőke-kamat sülyedese karöltve jár a föld értékének emelkedésével.

A kamatláb meghatározása körüli harcz tehát a társadalom két fontos osztályának, a földbirtokosoknak és tőke-pénzeseknek harcza saját vagyoni előnyeikért.

Minden elfogulatlannak el kell ismerni, hogy hazánkban az állam szilárdsága első sorban a földbirtokosok helyzetének szilárdságán alapszik, és ugyanazért az államhatalomnak a földbirtokos osztálynak jogos érdekeit elő kell mozditania az igazság korlátain belül.

Midőn azonban 8%- a jogszerü minimum; akkor el kell ismerni, hogy 12% nem jogtalan maximum.

Ne feledjük, hogy a tőke gyakran hever, gyakran maga is veszendőbe megy, és ha ezeket számba veszszük, nem lehet tagadni, hogy 12%-os maximum mellett a tőkepénzes végeredményben ennyit még sem nyer. A mennyit e mellett valóban nyer, annyit körülbelül a földbirtok is jövedelmez, ha a föld értékének meghatározásánál nem a birtokosok által nem helyeselhető gyengeségből előszeretettel felállitott nagy árakat, hanem az adásvevésekben mutatkozó valóságos közép árt tekintjük.

Ezekből következik, hogy a mi viszonyaink között a becstelenités veszélyének tenni ki azt, a ki 10—12%-os kamatot vesz; a törvényhozással való visszaélés a földbirtokosok javára a tőkepénzesek ellen.

A régibb uzsora-törvények ellen közönségesen azt szokták felhozni, hogy igazságtalanság büntetéssel sujtani valakit csak azért, mert talán 1%-kal nagyobb kamatot vett a törvényes maximumnál, ha mindjárt a kölcsönvevőn még igy is szivességet tett. Ebből kifejlődött azután a laza gyakorlat, az uzsora-törvény áthágása csak annyiba vétetvén, mint hatósági árszabályzat áthágása. Ez volt leginkább oka annak, hogy az uzsora büntethetőségét megtámadták, és ez oka annak is, hogy az osztrák (lengyel) törvény és utána a magyar javaslat nem ezen álláspontón ment vissza, hanem pusztán a zsarló (concussorius) uzsorát mondotta ki büntetendőnek.

Az emlitett érv helyességét nem vonom kétségbe, hanem elismerem, hogy okvetlenül visszaélés a 12%-nál magasabb kamat, és azért a magasabb kamat kikötését büntetendő cselekménynek jelenteni ki, gyakran igazságtalanságra vezethet.

Ez egyik ok, mely miatt a büntető törvényhozás csak azon esetben volna a kérdés megoldásánál alkalmazásba veendő, ha a magánjogi törvényhozás arra módot nem nyujt.

Föntebb már iparkodtam kimutatni, hogy az uzsorakamatot fizetők, erkölcsileg nem jobbak, mint a kik kapják, hogy mindakettő erkölcsi fogyatkozásban van. Igazságtalanság volna tehát az egyiket a büntető-törvénynyel sujtani és megbélyegezni, a másiknak pedig szabad tért engedni a nem fizétésben.

Nem czáfolja ezt meg azon ellenvetés, hogy a hitelező követelését törvényes uton behajthatja, és ez által kielégitést szerezhet, mert a mint az adós vagyonát meghaladó adósságokat tett, és hitelezői által megtámadtatik, a mi pazarlóknál és rossz gazdáknál rendszerint bekövetkezik; vagyona tartozásainak törlesztésére elégtelennek bizonyul, és hitelezőinek egy része, még pedig igen gyakran a legkiméletesebb, kielegités nélkül marad. A hitelező csak itéletet nyer, pénzét azonban nem kapja meg

A büntető-törvényt egyedül a hitelezők irányában alkalmazni, az adósok irányában pedig nem, nem az igazság követelménye, hanem pusztán abban leli nem annyira tárgyilagos, mint inkább psychologiai magyarázatát, hogy a tőkepénzes hitelezők a törvényhozásban teljesen képviselet nélkül állanak, mig az adósok, az adósságcsinálók és azok rokonai nagyon is bőven vannak képviselve.

Csak igy lehetséges oly törvény-javaslat létrejötte, mely szerint az uzsora ellenében a bűnvádi eljárás viszszaállittatik. a nélkül hogy egyszersmind az adóssági fogság is visszaállittatnék.

A törvényhozásnak azonban igazságosnak és méltányosnak kell lennie. A törvényhozásnak az osztályérdeken felül kell emelkednie, és oly törvényt alkotni, mely minden jogos érdeket egyaránt megvéd, és minden erkölcsi rosszat egyenlő mértékkel bélyegez meg.

Már pedig, ha a nem fizető adósokra a becstelenség bélyege rá nem süttetik; igazságtalanság volna ezt a tulfizettető hitelezőkre rásütni. Főleg ezért képez a büntetőtörvényhozás igazságtalanságot. Ezért nem helyeselhető az előttünk fekvő javaslat.

Csak tul kell emelkedni azon, hogy némely jogintézmény megtámadhatlannak tekintetik, és minden a hitelezés körül igénybe vétetni szokott törvényt a czélnak megfelelő módon át kell alakitani, és a büntető törvény utja mellőzhető lesz.

Ne ijedjünk meg a gondolattól 12% kamatot igazságosnak jelenteni ki, habár, Franczia országban 6% a maximum, ne feledjük, hogy Franczia ország hozzánk képest dusgazdag, és hogy a franczia ember a fizetésben épen oly pontos, mint a magyar ember hanyag. Barátkozzunk meg az átalános váltóképesség eltörlésének gondolatával, habár azt eddig egy német állam sem tette, ha mindjárt ez haeresis is volna német jogi dogmatikusaink szemében.

Mivel arról szó sem lehet, hogy törvényhozásunk az adósság nem fizetését már önmagában büntetendő cselekménynek jelentse ki, s ugyanezért igazság szerint a hitelező általi tulfizettetés sem jelenthető ki büntetendő cselekménynek; ezen okból az uzsora korlátozására szolgáló törvény csak a magánjog keretében alkotható

Jelen soraimmal a javaslatot elvileg támadtam meg, és iparkodtam, annak igazságtalan voltát kimutatni. Nem bocsátkozom tehát annak fejtegetésébe, hogy ha a javaslat elvileg elfogadtatik, a részletekben, mi hiba van benne.

Tolnai Antal,
ügyvéd Pakson

A polgári házasság behozatala hazánkban,

tekintettel STEHLO KORNÉL-nak: *Törvényjavaslat a házasság megkötésének és felbontásának feltételeiről* irt művére.

Ezek azon alapelvek, melyek az eljegyzés szabályozásánál irányadókul tekintendők. A modern törvényhozásoknak egészen a római jog álláspontjára kell helyezkedni és az eljegyzést mint egyszerü szerződést szabályozni, melynek csakis vagyonjogi jelentősége van. [1]

Ezen álláspontot foglalja el a javaslat basisául szolgáló szász polgári törvénykönyv is,[2] az alapelvekre nézve tehát, melyekből szerző kiindult, nem lehet kifogásunk, de igenis egyes módositások- és kihagyásokra nézve, melyeket szerző a szász polgári törvénykönyvvel szemben tett. Már mindjárt az első §.,[3] mely az eljegyzést definiálja, nem helyes, mert azon alapelv, hogy az eljegyzés szerződés, s mint olyan a többi szerződésekkel azonos jogszabványok alatt áll, nem nyer benne határozott és kétségbe vonhatlan kifejezést, a szász polgári törvénykönyv definitióját sokkal korrektebbnek tartjuk. [4]

A harmadik §.[5] az első §. szabatos formulázása után felesleges, mert az eljegyzés kétoldalulag terhes szerződés. Az ötödik §.,[6] mely az eljegyzéstől való egyoldalu visszalépésről szól, azon álláspontnál fogva, melyet a szász polgári törvénykönyv és a javaslat a házasság felbonthatóságára nézve elfoglal, helyes ugyan, de miután mi a házasság felbontásának okait a legszükségesebh minimumra kivánjuk szoritani, az ezen §-ban adott mértéket nem alkalmazhatnók, hanem az eljegyzés egyoldalu felbontásának okait külön tartanók szükségesnek felsorolni. A 7., 8. és 9. §§-ok az eljegyzés vagyonjogi hatásának, nevezetesen az ok nélkül való visszalépés esetén beálló kártéritési igényről és a jegyajándékok visszaadásáról intézkednek. A szerző által e §§-ban felállitott elveket nem fogadhatjuk el. Mindenekelőtt nem tartjuk helyesnek, hogy a kártéritési igény nem csak magát az ártatlan felet, hanem annak «hozzátartozóit»[7] is, — a mennyiben a kötendő házasság czéljából költekezéseket tettek, — minden megszoritás nélkül illeti. Az eljegyzés habár hatásában csak vagyonjogi, belső lényegét tekintve mégis személyes jellegü, szellemerkölcsi természetü viszony; ebből kifolyólag nem engedhető meg, hogy bármely harmadik személy pusztán materialis alapon az ártatlan fél hozzájárulása nélkül, vagy épen akarata ellenére keresetet indithasson,[8] mert ez gyakran sulyos kedélyzaklatásokra s a talán már hegedő sebek minden ok nélkül való felszaggatására vezethetne ép az ártatlan félnél. Szerintünk mind a kártéritési igény mind a jegyajándékok visszakövetelési joga csak a vétlen felet magát illetheti és az örösöket is csak akkor, ha a vétlen fél a keretetet már megindította.[9] Hibás továbbá a kártérités mértékének következő meghatározása: «tartozik..... a vőlegény rangjának megfelelő költekezéseket megtériteni», mert a vétkes fél minden jogi raison szerint csak az okozott kár (damnum emergens) s nem az effektive eszközölt költekezések megtérítésére kötelezhető.[10] A javaslat 8-ik §-ában a jegyajándékok visszaadását illetőleg a közös megegyezés és a halál általi felbontás tévesen vonatik ugyanazon szempont alá.[11] A felbontás ezen két esete homlokegyenest ellenkezik egymással s azért a törvény rendelkezésének is ellenkezőnek kell lenni, amott a jegyajándékok kölcsönösen visszaadandók, emitt kölcsönösen megtartandók. Szerző ugyan azt hozza fel indokolásában, miszerint nem méltányos, hogy az elhalt jegyes örökösei a jegyajándékokban örökösödjenek, miután azok a kötendő házasságra való tekintetből adattak, igen de még kevésbé méltányos, hogy a tulélő jegyes a kötendő házasságra való tekintetből kapott ajándékokat megtarthassa, ellenben az általa adottakat visszakövetelhesse. A tulélő jegyes megtartási joga az igazság elve szerint az ő visszakövetelési jogát megszünteti.[12] E mellett tekintetbe kell vennünk, hogy halál esetén a jegyajándékok akár egy-

[1] A katholikus egyházjog ettől annyiban tér el, hogy az érvényesen fennálló eljegyzést részint tiltó, részint érvényességi akadálynak tekinti.

[2] A szász polgári törvénykönyv szerint azonban az eljegyzésnek családjogi hatása is van, mert az érvényes eljegyzés alatt nemzett vagy született gyermekek az u. n. mennyasszonyi gyermek (Brautkinder) törvényeseknek tekintetnek (1578. §.), és a zürichi törvénykönyv, ugy látszik, épen erre való tekintetből, az eljegyzést oly szerződésnek tekinti, mely családi viszonyt állapit meg. (59. §.) A javaslat szerzője csak helyesen és következetesen járt el; midőn szigoruan ragaszkodva a római jog álláspontjához, ezen családjogi hatást, mely csak az erkölcstelenségnek és zavarnak kedvez, elejtette.

[3] «Az eljegyzés két különböző nemü személy azon kölcsönös igérete, hogy egymással házasságra fognak lépni.»

[4] 1586. §. Verlobniss ist der Vertrag, durch welchen sich zwei Personen verschiedenen Geschlechtes die Eingehung der Ehe versprechen.

[5] «Nem önjogu személy eljegyzési igéretének érvényességéhez törvényes képviselőjének beleegyezése szükséges. Mig ezen beleegyezés hiányzik, az eljegyzés az önjogu félre nézve sem kötelező.

[6] Az eljegyzéstől való egyoldalu vissszalépésre mindazon okok feljogositanak, melyeknél fogva a házasság érvénytelenitése vagy felbontása kérhető, valamint a másik fél viszonyaiban történt lényeges, a visszalépést alaposan indokoló változás k.

[7] Nem tudjuk, kiket akar a javaslat «hozzátartozók» alatt érteni, mert ez nem jogi mükifejezés.

[8] A zürichi (68. §.) és porosz (112. §.) törvénykönyvekben csak a vétlen félről van szó, ellenben a szász törvénykönyv szerint (1581. §.) azokat is illeti a kártéritési igény, a kiknek beleegyezése az illető eljegyzés érvényességéhez megkivántatott.

[9] Zürichi törvk. 69. §.. porosz *Landrecht* 127. §.

[10] Igy pl. a javaslat meghatározása szerint, ha a menyasszony butorokat vásárolt, az ok nélkül visszalépő vőlegény a butorra forditott egész összeget tartoznék kifizetni, holott helyesen csak azon veszteség terheli őt, melyet a mennyasszony a butorok ujbóli eladásánál szenvedett.

[11] A jegyajándékok az eljegyzésnek kettős megegyezéssel vagy az egyik vagy mindkét jegyes halála által történt felbontása esetében kölcsönösen visszaadandók. Csak a tulélő jegyes tarthatja meg azon ajándékokat, melyeket elhalt jegyesétől kapott.

[12] Ezen elvet tartja szem előtt a porosz Landrecht, midőn a tulélő jegyes választására bizza, vajjon meg akarja-e tartani a kapott jegyajándékokat, avagy inkább visszaköveteli az általa adottakat és visszabocsátja a kapottakat. (123. §.)

oldalu, akár kölcsönös visszaszolgáltatása rendesen kellemetlenséggel, sok hercze-hurczával járna — leghelyesebb tehát a kölcsönös megtartási elv. [13] Végül a javaslat, nem tudjuk mi okból, a kár megtéritésére valamint a jegyajándékok visszaadására irányuló kereset elévüléséről nem intézkedik, holott ilyen intézkedés — és pedig igen helyesen — valamennyi ujabb törvénykönyvben található.

II. Fejezet. Szerző a kath. egyházjog álláspontjához képest a házassági akadályokat két főcsoportra osztja, bontó [14] és tiltó akadályokra. Ezen osztályozást a modern törvényhozások egyikében sem találjuk s mi sem tartjuk azt elfogadhatónak. A házassági akadályok lényegét és czélját szem előtt tartva, a világi házasságkötési jogban csak érvénytelenitő akadályokról lehet szó. Ha valamely körülmény fenforgása által a házasság szellemerkölcsi avagy physikai lényege olykép érintetik, miszerint alaposan vélelmezhető, hogy a házasság ezen körülmény fenforgása miatt annak fogalmához képest létre nem jött, az illető körülmény vagy a társadalmi rend vagy a felek érdekében házassági akadály gyanánt tekintendő. Ekként formulázható egész általánosságban azon alapelv, melyből a világi törvényhozásnak a házassági akadályok felállitásánál kiindulni kell. De ezen alapelv szerint minden akadály érvénytelenitő akadály, mert minden oly körülménynek, mely a fentebbi ismérvvel bir, szükségkép érvénytelenitő hatással kell birnia. És a házasságkötési jogban csakis ilyen akadályokról lehet szó, ellenben az olyan akadályok, melyek nem a házasság lényegéből meritvék, hanem már azzal semmi összefüggésben nem levő körülményekből, nem itt, hanem más külön törvényben állapitandók meg. Az ilyen akadályok aztán megkülönböztetésül a tulajdonképeni házassági akadályoktól tiltó akadályoknak nevezhetők, vagy talán még helyesebben házassági tilalmaknak. Ilyen tilalmak állithatók fel pl. bizonyos hivatalnokokra nézve a szolgálati pragmatikában, a hadkötelezettekre nézve a védtörvényben stb. A házassági akadályok sanctiója az érvénytelenség, a házassági tilalmaké, az illető törvényben előirt büntetés. [15]

Ezen hibás osztályozástól eltekintve a javaslat érinti mindazon akadályokat, melyekkel a modern törvényhozásokban találkozunk, s melyeket mi és az állami törvényhozás részéről figyelembe vétetni kivánunk. Csak egy akadályról nem tétetik emlités, melyet mi fentartandónak vélünk s ez a hitvesgyilkolás. A házasság erkölcsi lényege és a közrend egyként megkivánja, hogy ha az egyik házasfél egy harmadik személylyel összebeszélt a másik házasfél meggyilkolására és az összebeszélés után a gyilkolás közösen avagy az egyik összebeszélt fel által végrehajtatott, a bűntársak házasságra ne léphessenek. [16] Az életkor minimumának megállapitására vonalkozó szabványt (11. §.) helyesnek találjuk (férfiaknál 18, nőknél 15 év), épen ugy a javaslat azon tételét, hogy nem önjoguak csak törvényes képviselőjük beleegyezésével léphessenek házasságra (12. §.) Azt azonban nem helyeselhetjük, hogy csak a 20 évet betöltött férfi és a 18 évet betöltött nő indithasson keresetet a törvényes képviselő által megtagadott beleegyezésnek pótlására a bíróság részéről. Ezen megszoritás teljesen önkényes és semmiképen sem indokolható; mert ha egyszer a törvényhozás megengedi, hogy egy 18 éves férfi és egy 15 éves nő házasságra léphessen, meg kell engednie, hogy az előirt életkorral biró egyén az ok nélkül gáncsoskodó törvényes képviselő ellenében a bírósághoz fordulhasson. Egészen más ratiója van a német birodalmi törvény azon szabványának, mely elrendeli, hogy a beleegyezés bíróság általi pótlására irányuló kereset csak nagykoru gyermek által inditható. [17] Ezen szabvány szerint a kereseti jog feltételéül egész világosan a nagykoruságra iratik elő, és nem egy önkényesen megállapitott magasabb kor, mint a javaslatban; előiratik pedig azért, mert a német birodalomban a nagykoruság a 21-ik életévvel már bekövetkezik, holott a szülői beleegyezés egész a 25, illetve 24-ik életévig megkivántatik. [18]

Nem tartjuk továbbá elfogadhatónak a 17-ik § t, [19] melyben a tévedés és csalás mint érvényességi akadály formuláztatik. Alig van egy-egy nehezebb és sokat vitatottabb kérdés a házasságkötési jogban mint az: vajjon a tévedés és csalás mennyiben tekintessék érvényességi akadálynak? A katholikus egyházjog rideg álláspontja szerint egyrészt csak a személyben és a személy azonosságára kiható tulajdonságban (error qualitatis, qui involvit errorem personæ) való tévedés tekintetik érvényességi akadálynak, másrészt a csalás mint önálló házassági akadály nem szerepel, hanem mint szándékosan előidézett tévedés ez utóbbi fogalma alá vonatik. [20] A protestans házasságkötési jog ellenben a házasság szerződési természetére nagyobb sulyt helyezvén, szabadelvübb felfogást tanusit és mig egyrészt nemcsak a személyben, hanem a személynek a házasság szempontjából lényeges erkölcsi és physikai tulajdonaiban való tévedést is érvényességl akadálynak tartja; addig másrészt a csalást önálló házassági akadálynak qualifikálja. Mikor jelentkezzék már most a csalás mint önálló érvényességi akadály, arra nézve ugy a protestans egyházjogi irok, mint a positiv jogok felfogása igen eltérő; [21] azt azonban mégis általános elvként lehet tekinteni, hogy mig a tévedés csak akkor tekinthető akadálynak ha a házasság erkölcsi és physikai lényegéből folyó kellékekre vonatkozik, addig a dolus már akkor is, ha ez által az egyik fél csak esetleges a házasság lényegét nem éintő tulajdonságokra nézve hozatott tévedésbe. Ezen elvi álláspontot foglalja el a szász polg. törv. könyv is, de nem a javaslat, daczára hogy az indokolásban egyszerüen a szász codex illető §§-aira történik hivatkozás. A szász polg. törv. könyv ugyanis az 1595. és 1596-ik §§-ban elősorolván a házasság erkölcsi és physikai lényegét érintő azon tulajdonságokat, melyekre vonatkozólag a tévedés érvényességi akadályt képez, a következő 1597-ik §-ban a csalásra nézve a következőket mondja: Wegen Betruges kann eine Ehe angefochten werden, wenn der eine Ehegatte zu Eingehung der Ehe durch Täuschung des anderen Theiles über Umstände vermocht worden ist, welche ihn, wenn er dieselben gekannt hätte bei vernünftiger Ueberlegung von der Eingehung der Ehe hätten abhalten müssen. A javaslat ellenben, az előbb idézett 17-ik §. első pontjában csaknem szó szerint ezen általános formulázást használja a tévedés mint érvényességi akadály megállapitására és a második pontban a csalást kizárólag a vagyoni állapotra vonatkoztatja, még pedig minden megszoritás nélkül, ugy hogy a vagyoni állapotban való tévedés bármily lényegtelen legyen is az, ha szándékosan (dolose) idéztetett elő és a másik félnek arról

[13] Szász polg. törvkv. 1586. §.: Wird das Verlobbniss durch Tod aufgelöst, so findet ein Anspruch auf Rückgabe der Mahlschätze und Geschenke nicht statt.

[14] Ezen elnevezés a házasság felbontása és érvénytelenitése között fenforgó különbség folytán nem helyes. erre való tekintettel sokkal helyesebbnek tartjuk az «érvénytelenitő» megjelölést.

[15] A világi házasságkötési jogban az ugynevezett tiltó akadályok csak mint leges imperfectæ szerepelhetnek és épen azért mellőzendők.

[16] Az összebeszélést magát még, ha tett nem követte, nem tekintjük akadálynak.

[17] *Reichsgesetz von 6-ten Febr. 1875. über die Beurkundung*, ect. 32. §. Im Falle der Versagung der Einwilligung zur Eheschliessung stelit grossjährigen Kindern die Klage auf richterliche Ergänzung zu.

[18] Ugyanazon törvény 29. §.

[19] «Ugyszinte érvénytelen a házasság, ha tévedés történt a házasulandók személyében, vagy azok oly lényeges tulajdonságaiban, melyekről alaposan vélelmezhető, hogy azokról való tudomás esetére a tévedésben levő a házasságba bele nem egyezett volna. A vagyoni állapotra vonatkozó tévedés csak akkor érvényteleniti a házasságot, ha csalás forog fenn és a csalásban azon házastárs, kinek vagyoni viszonyaiban a tévedés történt, részes vagy arról tudomással bir.»

[20] A Code civil csak a személyben való tévedés alapján engedi megtámadni a házasságot (180. czikk.)

[21] RICHTER-DOVE: *Lehrbuch d. kath u. evang. Kirchenrechts* 778. l. 12. jegy.

tudomása volt, érvényességi akadályt képez.[22] Mindkét tétel egyaránt tarthatlan: az első, mert a tévedés fentebb adott criteriuma benne kifejezésre nem jut, a második, mert általa a házasság egyenesen vagyoni érdekü szerződéssé alacsonyittatik és a vagyoni érdek biztositása a házasság egyik főczélja gyanánt állittatik fel. A házasság fogalma- és lényegével mindkettő ellenkezik és szerző alig ha meggondolta a veszélyt, a mely a házasság ilyetén materialistikus felfogásában, materialistikus alapokra fektetésében rejlik.

De mi még tovább óhajtunk menni, mi a csalást nem fogadjuk el, mint önálló házassági akadályt, szerintünk csak a személyben vagy a személy oly tulajdonságaiban való tévedés adhat keresetet a házasság érvénytelenitésére, a mely tulajdonságok a házasság erkölcsi és physikai lényegénél fogva hallgatag feltételezettnek tekinthetők, a midőn az érvénytelenités megtagadása kényszeritené az egyik házasfelet, hogy a házasság valamely lényeges kellékéről lemondjon; minden egyéb ezen ismérvvel nem biró tulajdonságokban való tévedés a házasság szempontjából irrelevans és a csalás azt érvényességi akadálylyá nem qualifikálhatja. Szükségesnek tartjuk végül, nehogy a házasságok a tévedés alapján könnyü szerrel érvénytelenithetők legyenek, miszerint a törvényhozás taxativ sorolja fel azon erkölcsi és physikai tulajdonságokat, a melyekre vonatkozólag a tévedést érvényességi akadályul kivánja tekinteni, ugy a mint azt a szász polg. törvkönyvben találjuk.

Timon Ákos,
jogakadémiai tanár.

(Folyt. köv.)

Heti szemle.

A budgetvita további folyamában kevés érdekest nyujtott. *Hódosy Imre* beszéde volt az, melyet izgatva vártunk, mert mi Hódosyt legképzettebb jogászaink egyikének tartjuk, azonban megvalljuk, hogy beszéde nem elégitett ki. Lehet, mert sokat vártunk, s sokat mondani az elmondottak után már nem lehetett, nem tudjuk, de mi beszédét bágyadtnak találtuk, mi az ő beszédeinek épen nem szokott sajátsága lenni. Beszédének tárgya szintén a szóbeliség behozatala s az ügyvédi állapotak javitásának szükséges volta. Nagyobb beszédet tartott még *Vidliczkay,* szintén a szóbeliség mellett szólván, azonban sem ő sem a hason tárggyal s az ügyvédi kar helyzetének javitásával foglalkozó *Juhász Mihály* semmi ujat nem mondottak, ugy hogy beszédeik felett bátran napirendre térhetünk.

Constatálnunk kell azonban, hogy az egész vita, ha kivált nehány laicus (Simonyi, Almásy) idétlenségükkel elhallgattak volna, szakszerü alapossággal folyt, mely bármely parlamentben is helyt foglalhatott volna.

A napi lapok birálatainál persze főleg a pártérdek a döntő, mit tanusitanak az olyforma birálatok, melyek Veszter beszédét Teleszky, Dárday s Emmer beszédei fölé helyezik. De még a párthoz tartozás nem elég, kivált hol egy pártból sok a szónok. Mind egy formán nem lehet kidicsérni, ehhez szükséges a lap tudósitójának megnyerni jóakaratát, s erre az ügyes szónok módot is talál. Emmer például talált módot, hogy, habár hajánál fogva, beleszőjje vitájába Justusnak a *Havi Szemle*-ben irt czikkeit, hogy azok jelességét megdicsérhesse. Másnap a *Pester Lloyd* D—i jegyü czikkirója el van ragadtatva Emmer beszédének jelességétől. Ebben igy a viszonyokkal ismeretlen semmit sem lát, Emmernek tetszik Justus, D—i-nek tetszik Emmer. Ez gustus dolga. De más szint nyer a dolog, ha megsúgjuk, hogy az a *Justus* és az a *D—i* egy személy. No de nem történt igazságtalanság, Emmer beszéde megérdemli a dicséretet.

A budgetvitával vagy helyesebben ezen czim alatt az *Ungarische Gerichtshalle* is hoz egy üres czikket, melynek lényege, hogy a budgetvitával való megelégedését fejezi ki.

A Takács-féle ügy még mindig nem hagyja a szaklapokat sem nyugodni. A *Themis* pláne vezérczikkben (kár a hozzá való illustratiók nélkül) beszél el ily rémtörténeteket feltámadt akasztott emberekről, s ebből alkalmat vesz magának czikkiró a halálbüntetés ellen szólalni fel, s elmondani bombastikus frázisok kiséretében azt, mit már annyiszor halottunk.

Az *Ungarische Gerichtshalle* is foglalkozik e dologgal s kisüti, hogy miután sem Kozarek, sem az ügyész, sem dr. Sikor nem a hibás, kisüti, hogy *Pauler* a hibás (ma ez a divat) mért nem terjesztette fel Takácsot megkegyelmezésre, mert ha megkegyelmeztek volna neki, ez mind nem történt volna. Igen közel fekvő jogászi indok. Azonban ugy látszik, hogy tisztelt collegánknak nincs tudomása a semmitőszék kebelében felállitott kegyelmi tanácsról, mely a halálbüntetésre történt elitélés esetén a megkegyelmezésre véleményt ád, s igy a miniszternek nincs teljesen szabad keze. De különben is azt kivánni a minisztertől, hogy minden halálra itéltet kegyelemre terjeszszen fel, egyenlő lenne azzal, mint a fennálló törvény kijátszására ösztönözni őt. Jó-e a törvény vény vagy nem? az nem lehet kérdés, mig törvény, addig respectálni kell.

A *Magyar Themis*-ben igen érdekes kérdést vet fel valaki, t. i. hogy jogtanár lehet-e ügyvédjelölt? És pedig e kérdést egy előfordult eset alkalmából penditi meg, melyben az ügyvédi kamara egy jogtanárnak a kamarai ügyvédjelöltek lajstromába leendő felvétel iránti kérelmét elutasitotta. A kamarai választmány e végzés hozatalánál az ügyvédi rendtartás 5. §§-ának 3. bekezdéséből indult ki, mely szerint a kimutatandó joggyakorlatba csak azon idő számitandó be, mely «kizárólag» joggyakorlatban töltetett.

Czikkiró minden erővel ki akarja sütni, hogy a kizárólagos joggyakorlat nem annyit jelent, hogy minden más foglalkozás ki lenne zárva, hanem csak azt, hogy a joggyakorlat állandó legyen s az e mellett üzött foglalkozás ne legyen olyan, mely annyira elfoglalja a jelöltet hogy a joggyakorlatra nincs meg a kellő ideje.

Mi ellenkező nézetben vagyunk. Nem állitjuk ugyan azt, hogy a joggyakorlat mellett semmi más magánjellegü foglalkozást ne üzhessen az ügyvédjelölt, p. o. lehet lap munkatársa, országgyülési gyorsiró stb. Ezzel törődni senkinek joga nincs. De hogy *állandó hivatala* legyen, mely életpályájának tulajdonképi czélját képezi, s e mellett ügyvédjelölt lehessen, azt kétségbe vonni vagyunk kénytelenek. A kamara nem vizsgálja, nem is vizsgálhatja meg, hogy a jelöltet állandó hivatala elfoglalja-e annyira, hogy e mellett ideje marad-e az ügyvédjelöltség gyakorlására. Egyik tanár képzettebb, annak kevesebb idő kell a készülésre mint a másiknak. Egyik gyors felfogásu, másik nehézkes. Szóval számos oly körülmények vannak, melyek e kérdés eldöntésénél figyelembe veendők lennének, melyeknek azonban vizsgálatába az ügyvédi kamara nem bocsátkozhat.

De — ismételjük — hogy nem tartjuk döntőnek, menynyire foglalja el a jelöltet állandó foglalkozása, s csak azért tettük meg a fentebbi észrevételeket, mert czikkiró, mint apodictus valamit állitja, hogy a jogtanárnak marad kellő ideje az ügyvédjelöltség gyakorlására.

Ha valakinek oly állandó hivatala volna is, hogy az jóformán semmi dologgal nem jár, mintha az állandó életpályát képez, ilyennel az ügyvédjelöltség, melyre nézve a törvény a gyakorlat kizárólagosságát követelheti, össze nem fér.

[22] Hogy a szász polg. törvkönyv 1597-ik §-nak egészen más értelem tulajdonitandó, eltekintve magától a szövegtől, az indokolásból világosan kitünik: Dieser §. betrifft insbesondere auch den Fall einer Täuschung über Vermögensverhältnisse: Man hat jedoch dnrch die Fassung: «hätten abhalten müssen» anzudeuten beabsichtigt, dass die Vermögenstäuschung nur dann in Betracht kommt, wenn in Folge derselben die Ehegatten der Nahrungslosigkeit verfallen, namentlich aber die Täuschung wirkungslos ist, wenn der getäuschte Ehegatte selbst ein das Auskommen Beider sicherndes Vermögen besitzt.

A *Magyar Jogász*-ban valóságos szélmalom harczot vivnak egymással, Varga Nagy István aljárásbiró s Pásztor Ferencz az izraeliták válópereiben való illetőség tárgyában. Nagy István azt állitja, hogy az izraelitáknak az ágy és asztaltól való elválási pereiben a járásbiróság s a végelválás felett a törvényszék határozhat. Azonban e részben más bizonyitéka nem igen van, mint KNORR magánjoga, ki ezt a szabályt tanitja. Ennek azonban semmi alapja sincs. A perrend 36. §-a oly határozottan utasitja az izraeliták válópereit azon törvényszékhez, melynek területén a felek utolsó együttlakása volt, hogy csodáljuk, hogy KNORR tévedése még jogászokat is, kiknek a perrendet ismerniök kell, tévedésbe ejthet.

A *Magyar Jogász* april 27-iki számában Kisfaludi ügyvédtől egy mérges czikket közöl, melyben egy bizonyos vadászati ügyben két biróság itéletét kellően lerakva, borzasztó helyzetet fest, ha ezt az itéletet a legfőbb itélőszék is helybenhagyja.

E czikk először hozzánk küldetett be, de miután mi folyamatban levő ügyekben kritikát gyakorolni oly czélból, hogy egyik fél érdekében a legfőbb itélőszékre befolyás gyakoroltassék, — mert hiszen folyamatban levő ügynek főleg oly alakban, a minőben e czikk tartva van, közlésének más oka nem lehet — nemcsak nem tartjuk a szaklapok feladatának, de azzal egyenest ellentétben állónak lenni látjuk, e czikket, a fentebbiek kijelentése mellett, azzal küldöttük vissza, hogy ha a legfőbb itélőszék is határozatot hozott, szivesen közlünk a dolog felett bármely szigoru kritikát. Ugy lálszik azonban a *Magyar Jogász* más véleményben van, — min méltán csodálkozunk.

Az *országos Jogász-Egylet* május 9-én az ügyvédi kamara helyiségében tartja meg első évi rendes közgyülését. Tárgyai: *Csemegi Károly* alelnök megnyitó beszéde jogéletünk mostani állapota, és a legközelebbi jogreformok tárgyában. *Dr. Del'-Adámi Rezső* felolvasása a hatalmak felosztása az államéletben. Az elnök s többi tisztviselők megválasztása, az évi jelentés tárgyalása és a számadások felülvizsgálata.

A *Magyar Themis* laptöltelék gyanánt közölvén a *D—i* féle czikkeket, melyek a *Pesther Lloyd*-ban jelentek meg, azt mondja, hogy a *Jogtudományi Közlöny* addig, mig azt hitte, hogy e czikkeket Daruváry irta, égig dicsérte azok mélyre tekintő és meghatóan szép tartalmát. Megtudván ki a szerző, nem talál elég szót a dolgozat haszontalanságának jellemzésére. Felszólitjuk a *Magyar Themis*-t, hogy jövő számában olvassa reánk azon passusokat, melyekben a *D—i* czikkeket dicsértük; különben kénytelenek lennénk egyszerüen kijelenteni, hogy a mi rovásunkra hazugsággal traktálja olvasóit. *Z. I.*

TÖRVÉNYKEZESI SZEMLE.

Visszaélések az 1877. XX. t. cz. rendelkezéseivel.

Az 1877. XX. t. cz. 233. §-a meghatározza, hogy a hagyaték leltározásának mikor van helye, nevezetesen:

ha az örökösök közt kiskoruak vagy gondnokság alá tartozó személyek vagy méhmagzat van,

ha azok közül, kiket az örökség valószinüleg illetni fog, habár azok nagykoruak is — egyik vagy másik ismeretlen helyen távol van; végre:

ha az örökösök ismeretlenek vagy örökös átalában nem létezik.

Ez esetekben a községi jegyző hivatalból, különben a gyámhatóság vagy biróság rendelete folytán tartozik a leltárt felvenni.

A 237. §. rendeli, hogy a telekkönyvi hatóság köteles a leltározó jegyzőnek szóbeli vagy irásbeli felszólitására az örökhagyó ingatlan birtokát telekkönyvileg bejegyzett s követeléseit tárgyazó telekkönyvi hiteles kiadványt sürgősen kiszolgáltatni.

Természetesen csak akkor, ha a föntebbi 3 pont alatt meghatározott vagy a negyedik eset forog fenn, és a jegyző csakis a mondott esetekben van jogositva a telekkönyvi másolatokat kivánni s egyszersmind leltározni; és ha akkor is leltároz a mikor sem a törvény, sem a biróság, sem a gyámhatóság nem rendeli, *nemcsak jogtalan beavatkozást, visszaélést követ el, hanem a zugirászat büntetendő cselekvényét is elköveti.*

Az 1877: XX. t. cz. 240. §-a a községi jegyző részére a *leltározásért* mérsékelt dijakat rendel.

Nem czélunk birálni, valjon igazságos-e e §. intézkedése akkor, mikor a fizetéstelen birósági végrehajtóktól az idézett törvény által a leltározások joga elvonatott, *és az a rendes fizetéssel ellátott községi jegyző kezébe ugy adatott, hogy ezért* — annak daczára, hogy a leltározás alatt más hivatalos dolgot nem végezhet, mert két urnak egyszerre nem lehet szolgálni — *még külön dijt is kap;* — de a mellett hogy e becses lapok hasábjain már kimondottuk, hogy ez az intézkedés a jegyzők közigazgatási hivatalos teendőit szoritja háttérbe, és az érdekelt felekre nézve terhesebb mint volt a gyámügyi törvények megalkotása előtt — ezuttal kimondjuk: hogy a 240. §., mely a községi jegyzőknek rendes és sokhelyt nagyon szép fizetéseik mellett csak nem azzal felütő, sőt azt meghaladó mellékjövedelmet biztosit, (mert az emberi természetben fekszik, hogy mennél többje van annál többet kiván) azokat kapzsivá egyéb hivatalos teendőikre nézve pedig hanyaggá, sőt mert tudják, hogy ha a közügy marad is, és bármennyi hátralék legyen is — *mert a leltározásért külön fizetnek a felek* e mellett a rendes fizetés is kijár, oly merészszé tette: hogy sokhelyen (tisztelet a kivételt érdemlőknek) hivatlanul, minden megbizás nélkül ott is leltároznak, ahol a 233. §-nak sem egyik, sem másik pontjában meghatározott eset fenn nem áll.

A családapa vagy anya, vagy nagykoru gyermek, ha a családban haláleset áll elő: annyit már tud, hogy ha maradt az elhunyt után hagyaték, azt össze szokták irni, leltározni, — azt azonban nem tudja, hogy a községi jegyző mily esetekben van jogositva vagy kötelezve a leltározásra, hogy ha csupán ismeretes, helyben lakó nagykoruak maradtak, senkinek sincs joga a hagyaték elintézésébe beleavatkozni; a haláleset-felvétel alkalmával tehát, ha mind nagykoruak is az örökösök, kérdi a jegyző: van-e hagyaték? ha igenlő választ nyer, s ha ingatlan javak is maradtak, a helyett, hogy az illető felet az 1868: 54. t. cz. 579. vagy a következő §-ok szerinti illetékes birósághoz utasitaná a hagyatéki ügy elintéztetése végett: megkeresi a tkvi hatóságot a telekkönyvi másolatok kiadásaért és önhatalmulag leltároz, *zugirászkodik,* hogy a 240. §-ban megengedett «mérsékelt» dijt, mely gyakran 7, 8, 9, 10 frtra is felrug — felvehesse. Ez az eljárás aztán a tudatlan félre annál terhesebb, mert a jegyző az ily jogtalan beavatkozással annak csak haszontalan költséget okoz.

Legközelebb voltunk szemtanui az ily ügyetlen kontárkodásnak, mely a zugirászat körüli szemtelenségnek ujdonszült feltalálása; némely községi jegyzőnek még nem elég, hogy a telekkönyvi jogügyleteknek a felek közti megkötésével, ily beadványok szerkesztésével, szerződések, kötelezvények, bizonyitványok stb. okmányoknak *hivatalos óra alatti készitésével foglalkozik és ezért magát külön fizetteti,* hanem hogy rajta kivül senkinek se jusson semmi, mindent maga számára igyekszik kaparitani. (Nem jó lenne még egy kis keresetlevelek szerkesztése is? például sommás ügyekben!!?)

Az illető jegyző az általa minden megbizás nélkül fel-

vett leltárt a haláleset felvétellel, és — legkülönösebb! — a községi előljáróság azon bizonyitványával, hogy az elhunyt után a hátramaradt házastárson kivül sem egyenes ágon leszármazó sem oldalági örökösök nem maradtak — a kir. jár. bírósághoz beküldötte.

No persze, a bíróságnál aztán az illető okleveles jegyző ur ama bölcsességén, melynek értelmében ezt a hagyatéki eljárást meginditani — mint magát kifejezé — Pest-Kis-Kunmegye legujabban alkotott szabályrendelete alapján jónak látta: nagyot bámultak; mert a község különben igen értelmes 2. jegyzője meg, a felvett leltárnál mint becsüt szerepelt. A kik nem tudták utasitani a felet, hogy a jelen esetnél a ptrt. 579., 580., 581. vagy ha ugy tetszik az 582. §. irányadó.

Visszaélés továbbá, hogy az 1877: XX. t. cz. 246. §-a esetében a tárgyalás vezetésével megbizott községi előljáróság, helyesebben mondva a községi jegyző (mert itt is csak az viszi a főszerepet) a tárgyalásért a felektől *bizonyos dijt szed; tehát a mit a törvény teljesiteni parancsol, azt fizetésért teszi!* nem tudjuk más megyében igy van-e? de Pes-Kis-Kunmegyében ez a szokás, sőt az 1500 frt *fizetéssel ellátott szolgabiró is pénzért tárgyalja le a reábizott hagyatékokat.*

Nem egy féltől hallottuk már panaszkép emliteni, hogy a tárgyalás alkalmával a jegyzőnek, szolgabirónak ennyit amannyit fizettek, 8, 9, 10, 12, 15 frtot, holott mig a járásbiróság tárgyalt egy krajczárba sem került ez.

Hallatlan igazságtalanság, hogy fizetéses hivatalnok, a hivatalos óra alatt teljesitett és a törvény által reá rótt irásbeli munkáért, melynek teljesitése az államnak épen ugy mint a hagyatéki örökösöknek érdekében áll — külön fizetést szed.

És hogy a jegyzőknek mily kedves ez a fizetéses munka (nem ugy mint az adókivetés, előirás, nyilvántartás, számadás készités, a hivatalos levelezések stb. melyekért külön senki sem fizet) mutatja a telekkönyvi hatóságnál az ingyen kiadni tartozott telekkönyvi másolatoknak azon rohamos és szakadatlan folyamatban levő megrendelése, mely miatt a kezelő személyzetből kettő, gyakran megesik, hogy három is: folyvást a jegyző urak által a 237. §. köpönyege alatt megrendelt telekkönyvek másolásával foglalkozik; 10, 15, 20 telekkönyv megrendeléséért érkezik gyakran megkeresés majd egyik, majd másik jegyzőtől.

Sokan tán azt vélik, hogy hiszen a jegyzők ha ily rohamos megrendeléseket tesznek a telekk. másolatokból, ez csak a hagyatéki eljárások körüli nagy szorgalomra mutat; de a kik igy gondolkoznak azok csalódnak, mert csak a leltározás történik meg gyorsan, ami azután következik. az már csigamódra halad, mert itt már a tekintetes árvaszék intézkedése áll elő; és ha a leltározásért a jegyzők fizetést nem kapnának, biztosan állithatom: hogy a mai napság bejelentett haláleseteknek $^1/_{10}$-része sem volna bejelentve a legszigorubb intézkedés mellett sem; valamint hogy Fülöpszálláson egy leltározás vagy tárgyalás 1877. óta nem történt, mert ott a jegyző sokkal kényelmesebb mint sem hogy keleti kényelmét a leltározási dijakért feláldozni hajlandó lenne. És ezt a kényelmességét a jegyzőknek a hagyatéki ügyek körüli fölöttes hatósága maig sem vette észre.

Általában többhelyt magok a lélekismeretes jegyzők és a közgyámok beismerik és nyilván bevallják, hogy az 1877: XX. t. czikk az árvák sorsán nem javitott, hanem rontott, és sok visszaélés és szabálytalan eljárásra, a lélekismeretlen jegyzőknél jogtalan dijkövetelésekre adott alkalmat.

Bors Károly,
kir. Lirós. végrehajtó.

A nemzetközi jog összeütközésének egy esetéről.

Ezen felirat alatt tisztelt lapja 12. számában közölt czikk tisztelt szerkesztője felhivása folytán késztetve érzem magam az általa nyilvánitott jogvélemény tekintetében egy nehány megjegyzést koczkáztatni.

Szerkesztő ur *A. B.* kereskedő baján olyképen vél segithetni, hogy az adott esetben a foganatositott biztositási végrehajtás ellen a v. megszüntetése iránti keresetet támasztana, indokolván e nézetét azzal, hogy ily exorbitans esetben a törvény szavai ellenére is a törvényhozó intentiója érvényre juttatandó.

Feltételezve, hogy sikerülne concret esetben az eljáró birót a törvény világos szavaitól eltérő meggyőződésre birni, szivesen csatlakozom szerkesztő ur nézetéhez, a mennyiben ez uton *a czél* csakugyan leggyorsabban elérhető. Ámde száz biró közt alig találkozik egy, ki annak kedvére, hogy *A. B* baján mentől hamarább segittessék, törvényt mellőző nézetet vallana, annál kevésbé, mivel az ő határozata *az első és utolsó* s igy a felülvizsgálat correctivumától meg van fosztva.

De még jogpolitikai szempontból sem adható hely — csekély véleményem szerint — a megszüntetési keresetnek *C. D.* jogát érvénytelennek nyilvánitó végzés alapján épen tekintettel a törvényhozó intentiójára.

A kérdéses jogorvoslat, mivel a res judicata ellen van irányozva, kizárólag csak az itélet vagy azt pótló egyezség után felmerült tények tekintetében engedtetik meg és akkor is a törvény által körülményesen leirt feltételek és cautélák alatt, melyek hiányában annak ipso juro ki van zárva.

Ha pedig végrehajtott félnek megengedtetnék az itélt dolog ellen oly kifogásokkal élni, melyek az annak alapjául szolgáló itélet érvényére és hatályára vonatkoznak, mint azt szerkesztő ur az eléfekvő esetben kivánja, tág tér nyittatnék a konok perlekedésnek, mi a törvényhozó szándékának sehogy sem felel meg.

Sőt mi több, ha a biró a szóban lévő jogorvoslat alkalmazása folytán oly kérdések megbirálásába és esetleg eldöntésébe bocsátkoznék, melyek amaz keretén kivül esnek, akkor azt hatáskörének félreismerésénél egyébbnek nem tekinteném.

A mondottak szerint az eredeti kérdés, t. i. mily uton keressen *A. B.* orvoslást? vagy a mi ugyanazt jelenti, hogy kellene a hazai biróság határozatának érvényt szerezni? még mindig nyiltnak látszik, de megoldása, igénytelen nézetem szerint közel fekszik, mihelyt azon szempontra állunk, hogy a külföldi biróság itélete a hazai biróság által hozott végzéssel szemben alperesre nézve Magyarország területén kötelező erővel nem bir. Ezen álláspont helyességének feltételezve *A. B.* következésképen nem köteles azt teljesiteni, mire a külföldi itélet által köteleztetett. Ha azt mindamellett, bár végrehajtás utján teljesité, támadt neki a jog a «tartozatlanul« teljesitettet visszakövetelni s ime az indebiti solutum iránti kereset. Ennek a hazai biróság, tekintettel a hazai törvényeken alapuló, jogerejü végzésre, helyt adand s saját hatáskörében megtorolja *C. D*-n az ez által *A. B*-n elkövetett jogsértést. Ilyen módon minden állam saját törvényei és hatalmánál fogva szolgáltatja a jogot a nélkül, hogy az a másik hatalom körébe vágna.

Dr. Lax Adolf,
ügyvéd.

Különfélék.

Dr. Dárday Sándor országgyülési beszéde.

Dárday Sándor: (Halljuk!) A türelmetlenség és elkeseredés hangján szólnak igazságügyi politikánkról azok, kik a nagyszabásu jogügyi reformok keresztülvitelét nem tekintik egyébnek, mint egy nagy mű létesitésének, melyről azt hiszik, hogy csak a kellő embert kell arra megtalálni, hogy a mű létesitése biztositva legyen.

Azonban én, t. ház, ezen felfogást nem oszthatom. Nem pedig azért, mert egy nemzet jogéletének fejlesztése nem azonos egy élettelen anyagnak idomitásával. Vegyük akár közigazgatási, akár igazságügyi politikánkat szemügyre,

— a hangoztatott nagyszabásu reformokat nem lehet akkép létesiteni, hogy azokat a nemzet lényéből kifaragjuk, olykép, mint pl. a szobrász az élettelen kőből teremti legremekebb müveit.

A nemzet egy élő lény, melynek minden legcsekélyebb idomitását megérzi az egész társadalom minden izületében. Ezt nem lehet faragni sem antik római, sem modern franczia, vagy a legujabb minták szerint.

A szerves fejlődés időt igényel és e fejlődésnek akadályai igen sokszor nem függnek tőlünk. Elégséges e részben az 50-es évek erőszakos akadályára utalnom, mely, hogy mily mérvben zavarta meg szerves jogfejlődésünket, azt nem szükséges fejtegetnem.

Lehet sajnálnunk, hogy a 60-as években tabula rasa lett decretálva; de hogy pl. most az osztrák polg. törvénykönyvet recipialjuk, azt e téren oly auctoritás mint Unger — ki pedig osztrák miniszter volt — sem helyeselné, — mert nem követek el azzal indiscretiót, midőn e helyen felemlitem, hogy midőn mint jogi szaklap szerkesztője ez iránt vele értekeztem, — ő oda nyilatkozott: hogy nem hiheti, hogy a magyar nemzet a magyar örökösödési jog és az annyira lovagias magyar özvegyi jog fentartásához ne ragaszkodjék, s ő tisztelettel hajol meg ezen ragaszkodás előtt. (Tetszés.)

Én megengedem azt, hogy pártunk részéről a jó akaratunknak nem felel meg a tehetségünk; de ha önök azt hiszik, hogy önök közt van egy oly szellemi óriás, kitől egymagától kitelnék a jogügyi reformok létesitése, — merem állitani, hogy e részben ép ugy csalódnának mint a közigazgatási reform kérdésében csalódtak; mert ezeket nem egy szellemi óriás teremtheti meg, hanem a lassu organicus fejlődés.

Ime ebben rejlik annak oka, hogy mig pl. az épitészet vagy a müvészet bármely ágában méltó helyet foglalunk el a müvelt nemzetek sorában, — sőt tovább megyek s azt mondom, hogy a materialis téren is, minő vasuti, postai és távirdai hálózatunk, igaz, hogy végerők megfeszitésével óriási haladást tettünk, addig az ipar fejlesztését oly mérvben kétszeres áldozatok árán sem érhetőnek el.

És ugy tehát a mint nem lehet egy földmivelő országból egy ipar-államot létesiteni, — ugy nem lehet a jogügyi reformokat felfujni s azon államok jogintézményeihez idomitani.

Ha méltányos birálatot akarunk gyakorolni, ne hasonlitsuk össze jogfejlődésünket csupán más államok jogfejlődésével: hanem hasonlitsuk össze mostani jogállapotunkat a 48 előttivel s akkor azon meggyőződésre fogunk jutni, hogy óriási haladást tettünk s ezzel jobb szolgálatot teszünk, mintha folyton önmagunkat kicsinyitjük, önmagunkat gyalázzuk. (Tetszés.)

Valóban szomoru jelenség az uraim! hogy nekem a magyar jogfejlődést a magyar parlamentben Unger auctoritásával kell védenem, — mert magyar auctoritás «olyan nincs»!

Én teljesen igazat adok azért a t. ház conservativ érzületének, melynél fogva bizalmatlansággal viseltetik az u. n. modern juristák ellen, — de ezen igazsághoz igen közel fekszik a tévedés, mely reactióra vezet.

Egyike ezen nagy tévedéseknek az, mely helyteleniti a jogszolgáltatásnak a közigazgatástól való teljes elkülönitését, mely nagy küzdelmekbe került.

Én nem tartok attól, hogy valaha ezen nagy vivmány hazánkban még veszélyeztetve lenne, mert hiszen mai napon még a közigazgatásnak is jogszolgáltatási alapja komolyan foglalkoztatott bennünket.

Tudom, hogy sokan vannak, kik azt állitják, hogy a jogszolgáltatás azóta semmivel sem lett jobb, csak drágább. De ez egy, határozottan mondhatom, nagy tévedés, melynek ellenében biztosithatom a t. házat, hogy csak mióta, mint életpályát nyujtó szaktudomány müveltetik a jogtudomány, csak azóta képződik hazánkban egy oly jogászi kar, mely hivatva lesz e nemzetnek élő jogforrását képezni.

Ezért illik kivált a mi viszonyainkra a mit a codificatióról Savigny még Németországban is mondott, hogy t. i. a jelen korszak arra nem alkalmas, — és majdnem fontosabbnak tartom a közoktatási miniszter hatáskörét, mint az igazságügyminiszterét. Az alapos tudományos kiképzés és a tudományos müvelés a legjobb előkészitése a codificatiónak s ezért valóban sajnálom, hogy a tanárok többet foglalkoznak az actualis politikával, mint a tudománynyal, (Tetszés) — a miért azonban nem a tanári kart vádolom, hanem a kormányt, mely okot szolgáltatott azon hiedelemre, melynél fogva ma ez országban a képviselőséget tekintik azon utnak, melyen egyetemi tanársághoz lehet jutni. (Helyeslés.)

Egy részt elölte a törekvést az akadémiai tanárokban és másrészt az egyetemi tanárok hivatáskörének sulypontját a politikai küzdtérre helyezte át!

Noha azonban, mint mondám, nem féltem a reactiótól azon vivmányt, mely a közigazgatásnak a jogszolgáltatástól való különválasztásában áll — másrészt nem tartozom azok közé, kik ezt két oly idegen területnek tartják és annyira mentek a tulzásban, hogy pl. egy és ugyanazon helyen a kir. törvényszék és a törvényhatóság, vagy a kir. járásbiróság a szolgabirósággal quasi internationális diplomaticus érintkezésben állanak egymással.

Ennek következménye, hogy pl. a járásbiróság és a szolgabirónak külön-külön fogsághelyisége van, melynek mindegyike elégtelen, mert az egyik néha üres, mikor a másik tultömve van.

A járásbiróságnak két börtönőre van, a nappali és éjjeli szolgálatra, minélfogva a gyakran sulyos bűntett miatt vizsgálat alatt levők megszöknek, mig a szomszéd utczában van a megyei foglárok laktanyája; de ezeknek nem lévén semmi közük a járásbiróság fogházához, az ő feladatuk csak abban áll, hogy bottal üssék a nyomát a megszökött bűntettesnek! (Tetszés.)

E mellett az állami adminisztrácziónak valódi szörnyképét nyujtja az igazságügynek czentralizált administrácziója, mely azonfelül felette költséges.

Igy pl. minden kiralyi törvényszéknél egy kir. ügyész teljes munkaidejét veszi igénybe a fogház kezelése, a mit egy számtiszt is elvégezhetne, de talán, még arra sem volna szükség, hanem a megyei számvevőség végezhetné a kiralyi ügyészség vezetése mellett.

Mert én t. ház csak arra helyezek sulyt, hogy a jogszolgáltatás legyen elválasztva; de az ugynevezett bagatellügyi biráskodás behozatala óta sokkal inkább el van választva az igazságügyi adminisztráczió a közigazgatástól, mint maga a jogszolgáltatás.

Én abban, hogy az igazságügyi adminisztráczió hozassék szorosabb kapcsolatba a közigazgatással, — abban nem látnék reakcziót, mint talán sokan, — hanem részemről abban egy helyes és egészséges eszmét találok.

Nem szükséges és nem is czélirányos, hogy az igazságügy, mint egy idegen hatalomkör állittassék elénk.

Igy például a kormány legközelebbi munkarendjébe felvette az országos rendőrség rendezését, és ez felette fontos a jogszolgáltatás érdekében is, mert mondhatom, hogy a vidéken kétségbeejtők a vagyonbiztonsági viszonyok.

Igaz ugyan, hogy a hires rablóbandák fénykora volt az idegen csendőrség korszaka; de most annál terjedtebbek az apró betörések és lopások, a minek egyik oka az, hogy a bíróság és rendőrség közt alig van relatio.

A bíróság igen gyakran kénytelen felmenteni a bünösöket, mert a rendőrség nem állván a vizsgáló biró közvetlen rendelkezésére, nem képes a bizonyitékokat megszerezni.

Ezért figyelmeztetem a kormányt eleve, hogy az orsz. rendőrséget ne csak a közigazgatási közegeknek, hanem a bíróságoknak is közvetlenül alárendelje.

Tanuljunk e részben a praktikus angoloktól, hol a bíróság oly közvetlen relatióban áll a rendőrséggel, hogy a rendőrség egyuttal a közvádló. Ennek felette jótékony hatása abban is nyilvánul, hogy a rendőri közegek visszaélései birói control alatt állanak.

Igazságügyi adminisztratiónk még egy kiáltó hiányban szenved és ez az, hogy bíróságaink müködése nem áll ellenőrzés alatt. Az ig. miniszter idejének legnagyobb részét a parlamentben, jogügyi bizottságban, enquettekben tölti s hivatása a törvények előkészitésében állván, nem birhat a kellő adminisztratió áttekintéssel. De a miniszterium ügyosztályai sem birhatnak azzal, mert ezt irott jelentésekből nem lehet megszerezni.

Ezen czélból felette kivánatos lenne a kir. tábla decentralisatiója, mert csak az ekkép alkotandó kerületi főtörvényszékek lennének képesek ezen felügyeletet gyakorolni. (Élénk helyeslés.)

A birói ügykezelés tekintetében ezen főtörvényszékeknek tág ügykört és fegyelmi hatalmat kellene biztositani. A fegyelmi hatalom ugyan most is ott van, de én az initiativát értem, mely most nincs és nem is lehet a felsőbb bíróság kezében.

A legtöbb visszaélés a végrehajtási eljárás körül tör-

ténik; de ezen myseriákról az ig. miniszterium sejtelemmel sem birhat, mert hiszem természetszerüen soha sem lát egy aktát sem abból; sőt többet mondok, a felsőbb bíróságok sem, kivéve a semmitőszéket, mely annyira el van halmozva, hogy a panaszolt formasértéseket is alig győzi, nem hogy még adminisztrativ ellenőrzést is gyakorolhasson.

Ehhez járul még, hogy a végkielégitési actusnál a pervesztett fél többnyire jogvédő nélkül áll; mert hiszen ellenfelének ügyvéde vezeti a végrehajtást, kinek rendszerint legcsekélyebb gondja a végrehajtást szenvedőnek érdeke. Sőt igen gyakoriak azon esetek, hogy az ügyvédek ilyenkor potom áron szerzik meg a vagyont s a hitelezők is károsodnak, nem csak a végrehajtást szenvedő. (Ugy van!)

Felmerült már, itt a házban is azon eszme, hogy a kincstárnak kellene elejét venni az ilyen vagyonvesztegetésnek, de ez kivihetetlen, noha orvoslást kellene találni s ezt a franczia surenchére vagyis felül liczitátióban találnám, mely módot nyujt a kárositott hitelezőknek a birói árverés ellenében biztositott felüligéret által orvoslást szerezni. (Helyeslés.)

A helyes jogpolitikának oly sok és fontos érdeke teszi kivánatossá a kir. táblának decentralisatióját, hogy a bűnvádi eljárás megalkotása előtt is czélszerünek tartanám s valóban nem tudom, ha ahhoz kétség nem férhet, hogy ez akkor elkerülhetlenül szükséges lesz — miért ne lehetne azt már most teljesiteni.

Én nem tudom, hogy a bünvádi eljárásban fog-e s mily mérvben az esküdtszéki intézmény alapul vétetni; de azt kétségtelennek tartom, hogy a szóbeliség alapjára lesz fektetve s igy semmi esetre sem lehet a kormány azon veszélynek kitéve, hogy a decentralisatióval a netaláni szükség határán tul fogna menni.

Ugyis a büntető törvénykönyvek életbe léptetésének küszöbén állunk s ezzel az eljárás mielőbbi törvényes szabályozása oly égető szükséget képez, hogy ez képezi az igazságügyér legsürgősebb, oly annyira sürgős feladatát, hogy én egyelőre s addig szivesen felmentem a miniszter urat a szóbeliség előkészitésétől a polgári törvénykezési eljárás terén, — azon okból, mert nézetem szerint a bünvádi eljárás leend egyátalában a szóbeliség legjobb előmunkálata.

Nem tartom magam részéről szükségesnek azon kijelentést, hogy a szóbeliség alapjára fektetett reformtörekvésnek hive vagyok; de kénytelen vagyok a polgári perjog kérdésében álláspontomat annyiban jelezni, hogy legkevésbé oszthatom *Teleszky* t. barátom által contemplált azon fokozatos szóbeliséget, mely szerintem valaml neme az irásbeliségbe oltott szóbeliségnek, mely félrendszabály aligha felelne meg az itt is már uralkodó közvéleménynek.

A törvényhozási reformmunkák előkészitésének egyik hathatós eszköze különben a közvélemény vezetése. En meg vagyok győződve arról, hogy a minden elkövetett hibáiés emberi gyöngéi mellett jogügyi reformjai terén halhatatlan érdemeket szerzett Horváth Boldizsár soha sem lett volna képes ama nagy vivmányt, mely a jogszolgáltatásnak a municipálitástól való elválasztásában áll — keresztül vinni, ha nem lett volna képes a közvélemény vezetésére.

Elvitázhatlan tény, hogy Horváth Boldizsár tudott egyrészt szellemi életet ébreszteni jogászainkban és másrészt a törvényhozást kitüzött czélok megoldása felé vezéreleni.

Ma? Ma kenyérkérdésnél egyébnek nem tekintik a jogszolgáltatásban álló egyik legmagasztosabb állami czél valósitását.

Ezen sülyedés, ha szabad magamat igy kifejezni — ezen sülyedés hatása alatt szenvednek a jogszolgáltatás összes szervei; de legfőképen az ügyvédség hozatott a törvényhozás által oly ferde állásba magával a jogszolgáltatással, hogy kénytelen vagyok e tárgygyal bővebben foglalkozni s ezért a t. ház türelmét még nekány perczre kikérni.

Tehetem ezt annál inkább, mert én nem beszélek, mint Cicero pro domo. (Halljuk!)

Az ügyvédség hazánkban az 1874. 34. t. cz. alkotásáig soha sem képezett testületet, kart és még kevésbé magistratust; hanem az egyszerüen qualificatió kérdése volt, még pedig kettős irányban:

1-ször az ügyvédség iparszerü üzhetésére, mert csak iparszerü üzhetésnek nevezhetem azt, mely ugy a testületi, mint a hatósági szervezetet nélkülözte; 2-szor qualificatió kérdése volt a nem nemes emberre nézve politikai jogok gyakorolhatására.

Ebből önként következik, hogy az ügyvédségnek ugy társadalmi, mint közjogi állása lényegesen más volt. Az ügyvédi oklevél, habár nem emelte az egyént a karok és rendek tagjává, de mint honoratior felvétetvén, — létalapjának biztositását ezen rendi szervezetben találta.

Ebben találja magyarázatát is a jogászi pályára való tolulás és igy az ügyvédség tultengése a közszolgálat tekintetében nem képezett bajt, hanem szükséget a rendi szervezet idejekor.

A viszonyok azonban gyökeresen megváltoztak és a közszolgálat immár a jogászi hivatáskörön kivül egyéb ágakra is oszolván, minő a pénzügyi, hadügyi, tanügyi és az annyira kiterjedt közlekedési és forgalmi adminisztrácziő, ezzel szemben a jelen jogászi tulprodukczió számára egyedül az ügyvédség maradott fenn, melynek ennélfogva természetesen válságos helyzetbe kellett jutnia.

Ehhez járult még a 60-as évek mámora, mely mintegy jóvá akarván tenni az évtizedes elnyomatás keservét — könnyü szerrel osztogatta az ügyvédi diplomákat kántoroknak s falusi jegyzőknek, — ugy, hogy most nálunk több ügyvéd van, mint Franczia- és Németországban együttvéve.

A törvényhozás ezen calamitáson ugyan egyszerre nem segithet, de ebből nem következik, hogy a törvényhozás semmit se tegyen a baj elháritására s még kevésbé, hogy az ügyvédsg üldözésével sujtsuk ezen kar tagjait, mert az ily jogügyi politika semmiben sem különbözik azon igazságtól, mely a szülők hibáit gyermekeiben akarja büntetni.

Az ügyvédség nem oka azon válságos helyzetnek, melybe jutott.

És ha az államnak feladatához tartoznék az, ha egy 4—5000 számból álló munkás osztály válságos helyzetbe jutva, — ugy itt a törvényhozásnak s a végrehajtó hatalomnak vagyis a kormánynak vállvetve kell gondoskodni a baj orvoslásán.

Nem kenyeret kérek az ügyvédség számára, — de el kell itélnem azon igazságügyi politikát, melynek alapeszméje ugy látszik abban áll: hogy a társadalmat meg kell védeni az ügyvédek ellen.

Ez nem helyes ujta az igazságügyi politikának, melynek nem szabad sem kenyérkérdésnek lenni, sem pedig az igazság kiszolgáltatásában álló czélt alárendelni bármiféle gyámkodásnak, — a miben én az egykori patrimonialis jog politikának hagyományát (traditióját) látom érvényesülni, de azt értük el vele, hogy mig a volt parasztjobbágyot megvédeni véljük, az ügyvédek visszaélései ellen, addig a kereskedelmi forgalom érdekeit a legsulyosabban sértettük, mint ezt a kereskedelmi iparkamarák, a könyvárusok s más iparos társulat számos felterjesztései az igazságügyminiszter urhoz igazolják.

Az ügyvédek visszaéléseit s az ügyvédség helyzetéből kifolyó bajokat más uton kell orvosolni. (Halljuk!)

Ez az ügyvédség czélszerü rendezésének kérdése, melyre az első lépés megtétetett az 1874. 34. t. cz. által.

De ez hiányos! Hiányos főleg azért, mert nem biztositja az ügyvédi kamaráknak kellő mértékben a fegyelmi hatalmat; hiányos továbbá azért, mert nem függetleniti az ügyvédeket a bíróságok kegyétől.

A bíróságok, ugyszólván, kezükben tartják az ügyvédek existentiáját.

Nem akarok a részletekbe bocsátkozni, mert kétségtelenül lesz ez ügynek a házban nálamnál hivatottabb szószólója.

Én csak szoritkozom annak constatálására, hogy vannak az ügyvédségnek méltó panaszaik és méltó kivánságaik s ezek közt a legméltóbb: az ügyvédek keresete ne legyen kizárólag a bíróságok kegyétől függővé téve.

Én ugyan félremagyarázás elkerülése végett eleve is kijelentem, hogy a kamarák mai szervezete mellett azokat nem vélem felruházhatóknak az ügyvédi kereset tárgyában való biráskodással, mint ezt is sokan kivánják; de minthogy maga az igazságügyminiszter ur sem fogja kétségbe vehetni, hogy az ügyvédi rendtartás revisióra szorul, ezért e ház számos tagjának megbizásából van szerencsém a következő határozati javaslatot a t. háznak elfogadásra ajánlani. (Élénk tetszés.)

Határozati javaslat: Utasittassék az igazságügyminiszter ur, hogy az ügyvédi rendtartás tárgyában alkotott 1874. 34. t. cz. czélirányos módositása iránti javaslatát oly időben terjeszsze a képviselőház elé, hogy még ezen országgyülés tartama alatt törvényerőre emeltessék.

Felelős szerkesztő: **Dárdai Sándor**, üllői ut 1. szám.

Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat.

TELEKKÖNYVI KÖZLÖNY

A TELEKKÖNYVVEZETŐK ORSZÁGOS EGYLETÉNEK

HIVATALOS LAPJA.

Budapest, 1880. Melléklet a JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY 18-ik számához. Április 30-án.

TARTALOM: A németországi jelzálog rendszer, a porosz uj tkvi törvény indokai alapján ismertetve. Virágh Aladár urtól. — Zálogjog szerzés az árverés megtörténte után Imrik János kir. segéd-telekkönyvvezető urtol. — Az elveszett telekkönyvek helyreállitására vonatkozó osztrák és szász törvények. Z. I. urtól. — Böngészet a szaklapokból.

A németországi jelzálog rendszer, a porosz uj tkvi törvény indokai alapján ismertetve.[1]

Némely félre magyarázások kikerülése végett szükségesnek látom előrebocsátani, hogy jelen dolgozatnak, miként azt a kutforrásra való hivatkozás is mutatja, minden eszméje, érvelése és fejtegetése, a porosz uj tkönyvi törvényre vonatkozó eredeti javaslat indokaiból van meritve, ennélfogva tehát nekem e részben semmi érdemem nincs, sőt ha igénytelen munkámban itt-ott vagy több helyen is az előadás és szerkezetre nézve kellő tárgyavatottság hiánya és némi zavar mutatkoznék: kérem ezt erőim elégtelenségének tulajdonitani, és mentsen ki az, hogy jelen dolgozatommal, csekély erőmtől telhetőleg, a közügynek kivántam szolgálni. Hogy vajon ezen czélt csak távolról és csak némi részben is sikerült-e megközelitenem, készségesen elismerem, hogy e felett itéletet hozni, engem egyáltalában nem illet meg.

I.

Poroszországban, az 1872. évi május 5-én kelt telekkönyvi törvény létrejötte előtt, a jelzálog törvény mélyen beható reformja, ugy alaki mint anyagi tekintetben elodázhatatlan szükséget képezett. Innen magyarázható a porosz királyi kabinetnek 1863. február 25-én kelt azon rendelete, melylyel a jelzálogtörvény fontos reformjának sürgős létesitése rendeltetik el. Ezen rendeletben különös suly van fektetve arra, hogy a reform feletti tanácskozásokba, az érdekelt körök szakférfiai minél számosabban belevonassanak, s belátásuk és tapasztalatuk, a reformok létesitésére döntő befolyással birjon; továbbá arra, hogy a reformok iránya oda tereltessék, miként ugy az általános szempontok megállapitásánál, valamint a keresztülvitelnél is, a gyakorlati szükségek kielégitése lényegileg irányadó legyen. Eme rendelet folytán készült 1864-ben egy törvényjavaslat, mely kinyomatva közzététetett, s megbirálás végett a felsőbb törvényszékekkel, egyetemekkel és hitelintézetekkel közöltetett. Azon számtalan megtámadások, melyeket e törvényjavaslat mind elveire, mind pedig meghatározásaira nézve kiállott, nem tanácsolták, hogy az további törvényhozási fokokba vitessék át. A birálatok meggyőzőleg bizonyitották be, hogy e tekintetben a nézetek még igen elágazók és tisztázatlanok voltak.

A reformtörekvések okainak és czéljainak tárgyilagos vizsgálata másrészt arra is tanitotta a porosz törvényhozókat, hogy Poroszországban azon idő szerint, az ingatlan hitel bizonyos szük korlátok közt mozgott. A *földbirtokos,* ha az ujabbi észszerü mezei gazdászat igényeinek megfelelni s ha a mezei gazdászattal ipar s más vállalatokat egyesiteni akart, több üzlettőkét szükségelt, mint hajdan; a *tőkének* azonban, a részvénytársulatok nagy iparvállalata is más hason vállalkozások folytán, sokkal kedvezőbb alkalma volt más hasznosabb módon érvényesülni. A tőke elhelyezésnek uj alkalmai oly előnyöket nyujtának, melyeket a jelzálog nyujtani képes nem volt: magasabb kamatokat és dividendákat, s ezekhez a legtöbb esetben oly teljes sok esetben absolut biztositást, milyet az elzálogitott egyes ingatlan, melyek jövedelme elvégre is a tulajdonos jóravalóságától, a viszonyok és az időjárás kegyétől van feltételezve, soha sem nyujthatott. Ezért, a hasznos elhelyezésre törekvő tőke jelentékeny része az ingatlantól elvonatott; a nyerészkedő tőkék növekedtek, a nyugodtabb, tartósabb elhelyezést keresők száma pedig apadt, s ez által az ingatlan hitele tetemesen gyengittetett. Kétségtelen volt, hogy a földbirtoknak a tőke hiányzott, s égető szükség volt oly módokról gondoskodni, melyek képesek legyenek, a földbirtoktól megvont tőkéket ahhoz nagyobb mérvben ismét visszaterelni. Azonban a törvénykozás ez iránybani müködéséhez kötött igények tulcsigázottak lettek volna, ha a jelzálogrendszer reformjától tételeztetett volna fel ezen hatás közvetlen bekövetkezte; mert a főok abban feküdt, hogy az ingatlan hitel nagy részint felmondható tőkékben mozgott; a földbirtokos pedig a tőkefelmondásokat nem földbirtoka jövedelméből, hanem csak más módon szerzett tőkékkel fedezhette. Minden, mit a fennállott jog reformja véghez vihetett, csak az alaki akadályok és nehézségek elháritásában s a jelzálog lényegének átalakitásában nyilvánulhatott. E tekintetben már egy fontos haladást jelző képes volt, hogy a kamatkorlátozások, az ingatlan hitel terén is meg lettek szüntetve. További fontos lépés volt a jelzálog-törvény reformja.

Hogy a porosz törvényhozás az 1783. évben kelt alaki, és az 1794. évben kelt anyagi jelzálogtörvényekben helyes elveken alapult, azok által sem vonatott kétségbe, kik azt a mai forgalom igényéhez mérten elégtelennek tartották. A közhitelesség (publicitás) és különösség (specialitás) elveit a törvény kidolgozásával kiválólag szem előtt tartották, s arra törekedtek, hogy azok lehetőleg még következetesebben vitessenek keresztül. A porosz törvény ezen két szorosan összefüggő elvhez, még a legalitás (törvényszerüség) elvét, vagyis azon jogügyletek törvényes biztositékát is csatolta, melyek az ingatlanok elidegenitése és megterhelésére vonatkoztak.

Minden irányban ilyeténképen biztositva, a porosz jelzálogtörvény e téren sokáig a törvényhozás mintájának tekintetett, s védelme alatt lényegileg minden igényeket kielégitő reális ingatlan hitel fejlődött ki. Azonban Németországban a földbirtok és tőke társadalmi és jogi viszonyai, a jelen század második évtizede óta fokonként, az ötödik és hatodik évtized óta pedig rohamos fejlődéssel, s nagyon jelentékenyen változtak. Az elidegenités és szerzés régibb korlátozásaitól felszabadult, s az észszerű mezei gazdászatra nem mindig előnyös, sok esetben nagyon is rohamos adásvevési forgalom fejlődött ki a tőkék kényelmes, biztos és hasznos elhelyezésére, a rendkivül gyors módon

[1] Közleményemnek nyilvánosságra hozatalát különösen a magyar jogászgyülés által kitüzött azon kérdés, hogy: «telekkönyvi intézményünk rendszerének átalakitása szempontjából nem kivánatos-e, hogy az ingatlanok átruházásánál hazánkbau divatozott örök bevallásnak megfelelő eljárás emeltessék érvényre» idézte elő, a mennyiben a németországi uj tjkönyv törvény egyik legfőbb sarkelvét az ugynevezett «Auflassung» képezi, melylyel pedig jelen dolgozat tüzetesen foglalkozik.

Megjegyzem még, hogy Németország valamennyi tartományainak tkönyvi törvényeit, lényegben a porosz tkvönyvi törvény vezérelvei hatják át; s igy a porosz tkvi törvény indokainak ismertetése Németország jelenegi nyilvánkönyvi rendszereit is visszatükrözi.

előtérbe lépett személyes ingó hitelben, nagyszerü mértékben uj utak nyiltak. A mindezekből származó igényeket a fenállott ingatlan dologi jog ki nem elégithette, mely biztosságát lényegileg csakis bizonyos formák fentartásában találhatta fel még.

Fontosabb szempont volt, hogy a tőkéknek jelzálogokba fektetése megnehezittetett, mert az elzálogitott ingatlannak gyakori és könnyü területi változásait, kivált a kataszter hiányában, mindinkább nehezebb volt ellenőrizni, mert a jogügyletek törvényszerüségének tulszigoru vizsgálata felettébb nagy lassuságot és nehézkességet, a felekre bénitólag ható gyámkodást szült, és annál fokozottabb mértékben tünt fel terhesebbnek s nyomasztóbbnak, minél könnyebben kikerülhető volt mindez, a tőkének ingó hitelbe fektetése által. S mindezek mellett a jogügyletek törvényszerüségének hatósági vizsgálata, korán sem biztositotta a hitelezőt s ennek jogutódját a sok mindenféle megtámadások ellen, s az instrument-könyvek[2] szerkezete oly tökéletlen volt, hogy azok azon gyors forgalomhozi képességüket, mely mind határozottabban követeltetett, elveszitették.

Igy történt, hogy a közhitelesség és különösség elvei elégtelen, a törvényszerüség elve azonban nagyon is sok szolgálatot tett. A közhitelesség nem teljesitette kellő mértékben hivatását, mert a nyilvánkönyv tartalma nem volt az egyedüli ismeretforrás; az *Allgemeine Landrecht*-nek a dologi jogra vonatkozó roszhiszemüségről sajátságos tana szerint ugyanis az ingatlan szerzője vagy hitelezőjén kivül még egy harmadik személy jogának ismerete vagy tudomása is járult, mely a telekkönyvből ki nem tünt. A specialitás (különösség) nem töltötte be eléggé hivatását; *mert a fenálló jog határozatlan összegü követelések bejegyzését még mindig megengedte, mert a telekkönyv nem nyujtott biztos tudósitást a zálogtárgy mekkoraságáról,* sőt inkább bizonytalan volt, hogy vajjon a jelzálog bejegyzésekor vagy bejegyzése után, az ingatlanhoz kapcsoltattak-e hozzá kiegészitő részek vagy tartozékok, avagy ezek el lettek-e az ingatlantól választva.

A legalitás (törvényszerüség) tulszigoruan teljesitette kötelességét, mert a biró azért is felelőssé tétetett, hogy az instrumentkönyvnek szembetünő s felismerhető hiányait, azon jogviszonyra vonatkozólag, melyből a bejegyzési vagy törlési kérvény eredt, észre vegye.

Ebből magyarázhatók Poroszországban a reformtörekvések czéljai, mely reformok nem egyedül az alaki akadályok elháritására szoritkoztak, hanem magát a jelzálog lényegét kivánták átalakitani.

Mindenek előtt az ingatlan iránti kettősjog a telekkönyvben és azon kivül elodáztatni, a bejegyzések jelentősége a jogügyletek számára fokoztatni, s ez által a biztos ingatlan hitel alapja letétetni, a földbirtok iránti tulajdon szilárdittatni, s az ingatlanok mekkorasága és azonossága biztosan megállapittatni czéloztatott.

A reformtörekvések továbbá oda irányultak, hogy a jelzálog, mint dologi jog, a személyes adós viszonytól, melynek biztositására leköttetett, elválasztassék s ez által elérni reménylették, a jelzálognak mindazon megtámadások elleni megvédését, melyek az obligatióból eredhetnek, a jelzálogokmányok egyszerüsbitését s azon lehetőséget, hogy a tulajdonos saját ingatlanára önmaga részére jelzálogot jegyeztethesse be, s a jelzálogos hitelezőktől olyanokat szerezhessen; végre a követelés törvényes fennállásának megvizsgálására szolgáló törvényszerüségi elv kiküszöbölését, s annak egyszerüen csak a bejegyzési vagy törlési tényre szoritását.

Kétségbe vonhatlan, hogy ily iránybani reformok Poroszországban kivánatosak, s az ingatlanokra vonatkozó elidegenitési és jelzálog forgalomra nézve felettébb fontosak voltak, s hogy ennél fogva az állam kormánya kötelezve volt, törvényhozási uton ily reformokat létesiteni.

A panaszok, hogy az 1873-ik évi jelzálogrendtartás és az *Allgemeine Landrecht* elavultak s azok a kor kivánalmainak többé meg nem felelnek, sőt az élet és forgalom szükségleteinek akadályozólag utjában állanak, évről évre mindinkább hangosabbakká kezdtek válni. Belátták, hogy az *Allgemeine Landrecht* tana, a mennyiben az a római jog alapjaira támaszkodik, elégtelen, mert hiányzik belőle a *hitelszilárditó nyilvánosság s a rangsorozat egyszerüsége,* továbbá, hogy a porosz jelzálogjog felettébb *ellentétes* anyag, s hogy abból minden áttekinthetőség s az elvek minden egyöntetüsége hiányzott, a mit egyébiránt a jogirodalom is eléggé bebizonyitott.

Mint a hogy az általán véve a magánjog terén történt nagy törvényhozási müvek következménye, hogy azok a forgalom és tudomány tovább fejlődései megett messze elmaradnak, mert hiányzik náluk a ruganyosság és terjeszthetőség, mely a jogélet haladásának képzésére és tovább fejlesztésére megkivántatik: ugy a mult század vége felé berekesztett nagy szabásu porosz törvényhozás is, sok tekintetben elmaradt, s az uj forgalom kivánalmait már kielégiteni képtelen volt. Különösen állott ez az ingatlan dologi jog terén is.

Ha tehát Poroszországban az ingatlan dologi jog reformja czéloztatott, a nézpontoknak emelkedettebbeknek kellett lenniök, s oly reform elérésére kellett törekedni, mely képes legyen a kor követelményeinek megfelelni s egyöntetü jog alkotására alapot szolgáltatni. Ezen nézpontokból indultak ki a porosz törvényhozás férfiai, midőn az uj telekkönyvi törvényjavaslatnak készitésében fáradoztak.

Ez ujabbi törvényjavaslatot az 1869-ik évben jött létre s ugyanez évben közzé is tétetett.

II.

Mielőtt az eredeti törvényjavaslat indokainak részletesebb ismertetésébe bocsátkoznám, nem látszik feleslegesnek a részletek könnyebb áttekinthetése és megérthetése végett, kissé azon általános nézpontok ismertetésénél is időzni, melyeket a törvényjavaslat tárgyalása alkalmával Dr. Leonhardt porosz igazságügyér, és ugyanaz alkalommal dr. Förster igazságügyi tanácsos előterjesztéseikben kifejtettek. Dr. Leonhardt porosz igazságügyér a javaslat mellett következőleg érvel:

Egyátalán szükség voltra, hogy a jelzálogtörvény tökéletesen codifikáltassék. Főképen pedig, — s ez a legfontosabb — a javaslatnak teljesen szakitania kellett a törvényhozásban előforduló kasuistikus rendszerrel, s ezt meg is tette.

A törvényhozásban a kasuistika rendszere, elvitázhatlanul ellensége minden jogtudománynak, s méhében hordja a jogtudomány halálának csiráját, leszoktat nagyon is könnyen minden jogászi szerkezetről, s ép oly könnyen vezet a szavak és az alak jurisprudentiájára.

(Folyt. követk.) *Virágh Aladár.*

Zálogjog szerzés az árverés megtörténte után.

Nem ritka, sőt, mint alkalmam volt tapasztalni igen gyakori eset, hogy a hitelező akkor kérelmezi követelésének telekkönyvi bejegyzését, midőn már a jelzálogul lekötött ingatlanok elárvereztettek, s a vételár felosztás megejtve, illetőleg a sorrendi tervezet elkészülve, — esetleg jogerőre emelkedve is van.

Hallottam jogászokat, kik e tekintetben azon véleményüknek adtak kifejezést, hogy a végrehajtást szenvedett ellenében zálogjogi bejegyzések csakis az árverés jogerőre emelkedéseig foganatosithatók, s az ezután beérkezettek, mint már elkésettek, visszautasitandók; s illetőleg, hogy ezen elkésett hitelezők csakis a netáni vételári maradványnak birói lefoglalása esetére nyerhetnek a vételárból kielé-

[2] Régi porosz telekkönyvek.

gitést. A végrehajtás eseteit nem a telekkönyvi törvény, hanem a törv. rendt. szabályozván: a jelzett gyakorlat talán annyival is inkább elfogadhatónak mutatkozik, mivel jogászaink által elfogadott elv: hogy az árveréseni vevő már a legmagasabb igéret folytáni leütéskor megszerzi a tulajdonjogot, s e pillanattól kezdve ő tekintendő tulajdonosnak.

Tekintve azonban, hogy a vevőnek a leütés csak eszményi, s létezővé még csak a jövőben, azaz az árverési feltételek pontos megtartása, illetőleg a vételár teljes lefizetése után válandó tulajdonjogát állapitja meg: részemről — különösen telekkönyvi szempontból — azon talán nagyon is vakmerő véleménynek vagyok bátor kifejezést adni, hogy a zálogjog bejegyzése, a végrehajtást szenvedett tartozására nézve, s illetőleg az elárverezett ingatlanra: egész a vételárt kiutaló végzés meghozataláig elrendelhető.

Mert a tkvi. rendt. 71. §-ából kifolyólag mindaddig, mig valaki a jószág, vagy jog birtokosakép van a telekkönyvbe bejegyezve: ellene további bejegyzések is eszközölhetők. Már pedig számtalan az olyan eset, hogy a vevő nem a bíróság, hanem ennek utalványa folytán a hitelezők kezeihez fizetvén le a vételárt: az ezektől beszedett nyugták beterjesztéseig még mindig a végrehajtást szenvedett nevére van bejegyezve az elárverezett ingatlan, s igy az ellene kért további bejegyzéseket, a hivatkozott §-ust tekintve, megtagadni annyi volna, mint magát a szentesitett törvényt kötelezőnek el nem ismerni.

E körülményt figyelembe véve tehát azon kérdés merül fel, hogy:

1-ször vajjon az ily bejegyzések a végrehajtást szenvedett, mint telekkönyvileg még mindig tulajdonos, vagy a végrehajtási tömeg ellen kérelmezendők-e? — és hogy;

2-szor akár az egyik, akár a másik esetben az ily bejegyzett követelések miképen nyerjenek kielégitést a netáni vételári maradványból?

Az első kérdést tekintve, nézetem szerint a dolog természetének, s a végrehajtási eljárásra vonatkozó törvény intézkedéseinek legmegfelelőbb volna, ha az ily béjegyzések csakis a végrehajtási tömeg ellen kérelmeztetnének, s illetőleg csakis ez ellen s azon megjegyzéssel; hogy: *a zálogjog 500 frt kölcsöntőke erejéig, Nagy István javára, Fekete Péter végrehajtási tömege terhére, az elárverezett + 20. hrsz. ingatlanra bekebleztetik,* — foganatosittatnának.

Elismerem azt, hogy az ily gyakorlat a törvény szellemével szemben, lehet vakmerő, s lehet egyuttal rossz is, — de talán nagyon is gyenge tollammal harczolok mellette azért: mert a kötvényben jelzálogul lekötött ingatlanok a kérelmezés napján már elárvereztetvén; a zálogjognak az ingatlanra való bejegyzése ilyenkor már csakis a követelés rangsorozatát biztosithatja, mig a valóságos anyagi biztositás csakis a jelzálog helyébe lépett vételárban lelheti talpkövét.

A második kérdést illetőleg, ha ily eset a vételár felosztása végett kitüzött tárgyalási határnapot megelőzőleg s habár az idéző végzés meghozatala után is fordul elő, — nézetem szerint a követelés, — a mennyiben arra a kötvény telekkönyvi szempontból alkalmas, a rangsorozatra való tekintetből a telekkönyvbe bejegyzendő, s a tárgyalás alkalmával, a meg nem idézhetett, s igy meg sem jelenhetett hitelezőt képviselőleg az ügygondnok által felszámitható; s végül az érdekeltek által kifogásolható.

Részemről azonban nehezebbnek látszik a kérdés megoldása akkor, ha ily eset a sorrendi tárgyalás, illetőleg a sorrendi tervezet elkészülte és jogerőre emelkedése után; s a kiutaló végzés meghozatala előtt fordul elő.

Mert a törv. rendt. 452. §-a szerint feltétlenül csak azon követelések utalhatók ki, melyek a tárgyalás alkalmával felszámitva és sorozva lettek, s illetőleg melyek ott nem kifogásoltattak.

Már pedig az emlitettem követelés a tárgyalás után jegyeztetvén be: felszámitva és sorozva, annálkevésbbé kifogásolva nem lehetett.

Szerény, s talán nagyon is téves nézetem szerint tehát, s hogy a számtalanszor késedelmes és költséges biztositási végr. foglalástól különösen a bíróság székhelyétől messzebb lakó, s igy sokszor az árverés megtörténtéről mit sem tudó felek megmentessenek: legczélszerübb volna, ha az ily, a kiutaló végzés meghozatala előtt bejegyzett követelések a netáni vételári maradványból csak ugy és annyiban utaltatnának ki a hiteleződnek, ha és a mennyiben ezek záros határidő alatt követeléseik fennállását végrehajtható itélettel igazolandják!?

E gyakorlattal szemben azonban ismét egy kérdés merül fel, s ez az, hogy: vajjon a bíróság tartozik-e hivatalból figyelembe venni a sorrendi tárgyalás, illetőleg a sorrendi tervezet jogerőre emelkedése után bejegyzett zálogjogokat?

S e kérdésre a felelet, — legalább részemről, — annyival is inkább nehezebbnek mutatkozik, mivel a törv. rendt. imént hivatkozott §-ából kifolyólag a kiutaló végzésben csakis a tervezetben kifizetésre tervezett követelések utalhatók ki.

Azért tehát, mivel az emlitettem eset — mint alkalmam volt tapasztalni, — gyakrabban előfordul, mint a vételári maradvány birói lefoglalása, s mivel továbbá e bejegyzett zálogjogi követelések mikénti kielégitése tekintetében annyira elágazók a nézetek, hogy kivánatos volna az egyöntetü gyakorlat megállapitása: szükségesnek tartottam a jelzettem kérdést felvetni, s kérem t. kartársaimat, kik a telekkönyvi reformot tüzték ki feladatokul és biztos garantiát igértek az e tekintetbeni szellemi fejlődésre, — hogy az emlitettem esetre vonatkozó nézeteiket e becses lapok hasábjain közölni sziveskedjenek.

Imrik János,
kir. segéd-telekkönyvvezető.

Az elveszett telekkönyvek helyreállitására vonatkozó osztrák és szász törvények.

Az elveszett telekjegyzőkönyvek kipótlása iránti eljárás szabályozása most napirenden, s az ez iránti törvényjavaslat az igazságügyi miniszter által a törvényhozásnak legközelebb benyujtandó lévén, vizsgálatom tárgyává tettem, hogy e részben más országokban mily szabályok állanak fenn, azonban positiv szabályokra csak az osztrák és a szász telekkönyvi rendtartásban találtam, melyeket közleni alkalminak vélek:

Ausztriában erre vonatkozólag az 1871. évi julius 25-én kelt törvény intézkedik, mely általában a telekkönyvek felvétele, kiegészitése, helyreállitása vagy megváltoztatása esetén követendő eljárást tartalmazza.

E törvény 21. §-a szól a telekkönyvek helyreállitása, illetve kipótlásáról, s e részben következő szabályt állitja fel:

«Ha egy telekkönyv, vagy annak egy része elveszett, vagy haszonvehetetlenné vált, s e végből az ujra helyreállitandó, az esetben az ezen törvényben a telekkönyv helyreigazitására (Richtigstellung) előirt eljárás, tekintettel a helyreállitandó telekkönyv tartalmára hivatalból megindítandó. Ez esetben ugy a 6., mint a 14. §§. értelmében meghatározandó hirdetményi határidő 3 hónapra leszállitható.»

Azon eljárás, melyre itt hivatkozás történik, azon esetekre vonatkozik, midőn a telekkönyvek ujból felveendők, vagy ha a fennlevő telekkönyvek országos törvény által annyira megváltoztattak, hogy ezen változásnak a tulajdonjog és birtokviszonyokra, valamint a teherállásra lényeges befolyása van.

E szabály tehát a telekkönyvek felvétele, illetve átalakitásáról szól, s igy arról, hogy az elveszett telekkönyv helyreállitására mily adatok, segédeszközök használtassanak, az osztrák törvényben semmi intézkedés sem foglaltatik.

Az intézkedés ott veszi kezdetét, midőn a telekkönyv már elkészült. Ekkor hirdetmény bocsátandó ki, melyben egy év és hat hónapnál nem hosszabb és három hónapnál nem rövidebb határidő kitüzése mellett felszólitandók mindazok:

a) kik az ujonnan készitett telekkönyv tulajdonjogi vagy birtokviszonyaira vonatkozó bejegyzésre nézve változást kivánnak tétetni, vonatkozzék bár e változás bejegyzés, hozzájegyzés vagy átirásra, az ingatlan megjelölésének kiigazitására, vagy a telekkönyvi birtoktest alkatrészeinek összeállitására, igényeiket kitüzött határidő alatt jelentsék be;

b) azok, kik a régi tjkönyvben az ebben foglalt ingatlanra zálog vagy szolgalmi jogokat szereztek, s azok az uj tjkönyvbe át nem vezettettek.

Azon körülmény, hogy a bejelentendő jog valamely már használaton kivül helyezett nyilvánkönyvtől, valamely törvényszéki végzésből, vagy valamely erre vonatkozó kérvényéből a félnek kitünik, a bejelentési kötelezettségen mit sem változtat.

E hirdetményben egyuttal az is megemlitendő, hogy a bejelentés elmulasztása esetén az igénylők azok ellen, kik a telekkönyvbe bizva jóhiszemüleg jogokat szereztek, igényeiket többé nem érvényesithetik.

Minden bejelentés a telekkönyvbe feljegyzendő, s egyuttal tárgyalás tüzendő ki, melyre a bejelentőn és azon a félen kivül, ki ellen a bejelentés intéztetett, megidézendők mindazok, kik a telekkönyv tartalma szerint érdekelteknek lenni látszanak.

Ha e tárgyalásnál, melynél az ügy felderitése végett netán szükséges felvételek, s kihallgatások a helyszinen eszközlendők, a felek között egyesség nem jő létre, akkor azok, kik valamely bejegyzés megváltoztatását kérik, perutjára utasitandók, s erre nékiek kellő határidő tüzendő ki.

Ha ellenben a felek a telekkönyvben eszközlendő változásra nézve kiegyeztek, az foganatba veendő.

Ha a kereset beadására kitüzött határidő alatt a kereset be nem adatott, vagy az elutasittatott, a feljegyzés kitörlendő.

E szabályok teljesen czélszerütlenek, s meglátszik, hogy nem az elveszett telekkönyvek helyreállitása czéljából hozattak, s azért azoknak erre való alkalmazása szükségtelen hosszas és sok tekintetben mégis hiányos eljárást szült. Igy p. o. teljesen hiányzik e törvényből az arra vonatkozó intézkedés, hogy ha a bejelentés folytán annak helyes volta a törvényszék rendelkezésére álló adatokból kiderül. Minek ez esetben a tárgyalás, sőt esetleg a perre utasitás.

Az osztrák törvény tehát nem sok felhasználandó anyagot tartalmaz. Legfontosabb része az, hogy a hirdetményi határidő lejárta után jogok összeütközése esetén az uj törvény határoz.

A szász törvény jelesül a szász telekkönyvi rendtartás 193. §. szerint, ha telek és jelzálogkönyvek megsemmisülnek, vagy elvesznek, mindazok, kik e telekkönyvek helyreállitására iratok vagy okmányok által segédkezet nyujtani képesek felszólitani, legyenek azok magán személyek vagy hatóságok ez iratok és okmányok előterjesztésére kötelesek, s erre magánszemélyek szükség esetén 20 tallérig terjedhető pénzbirsággal, s annak eredménytelensége, vagy behajthatlansága esetén fogságbüntetéssel is szoritandók.

194. §. szerint: ha a telek s jelzálogkönyvek helyreállithatása végett nyilvános felhivás válik szükségessé, az igazságügyminiszterium fel van annak kibocsátására hatalmazva, s az van jogositva meghatározni azt is, hogy e felhivás mily következmények terhe alatt intézzen felszólitást az érdekeltekhez, s általában ő van jogositva az e részben követendő eljárás részleteit meghatározni.

Látjuk ezekből, hogy a szász törvény ugy szólván az egész eljárást, s annak joghatályát a konkrét eset körülményeire bizta.

E szerint e törvényben sincs értékesithető anyag, mindkettőnél jobb a mi törvényjavaslatunk, mely reményljük mire jövő számunk napvilágot lát, már a ház asztalán fekszik, s igy módunkban lesz azzal részletesebben foglalkozni.

Z. I.

Böngészet a szaklapokból.

A *Magyar Tisztviselő* czimü szaklap april 25-iki számában következő czikket hoz *A telekkönyvvezetők országos egyesülete* czim alatt, melyet ajánlunk az illetők figyelembe.

Lapunk 3-ik számában rövideden már megemlékeztünk a telekkönyvvezetők országos egyesületéről, melynek czélja egyrészt: a telekkönyvi intézmény fejlesztése, másrészt: a telekkönyvvezetők anyagi és szellemi érdekeinek előmozditása.

Nem tagadjuk, hogy a czél, mit magának az egylet kitüzött, ugy az érdekelt szakkörök, mint a nagy közönség részéről joggal várhatna méltatást, mert mindkettő érdeke az egyesületével közös. Mig ugyanis a közönségnek érdekében van, hogy nyilvánkönyvei, melyekben vagyona fekszik, világosak, megbizhatók legyenek, — addig másrészt a telekkönyvvezetők vitális érdekei nem egy tekintetben várnak elintézést, tán épen a telekkönyvvezetők egyesületének közremüködésével.

És mégis azt halljuk, hogy épen az egyesület választmánya kebelében történnek oly dolgok, melyek legkevésbbé sem alkalmasak arra, hogy a még fiatal egyesület végre az alkotás terére lépjen. Ez sajnos jelenség és — megvalljuk — nem biztató a jövőre nézve. Nem ismerjük az okokat, mik a választmányban az egyenetlenséget létrehozták, habár az egyesület állandó választmányának márczius hó 25-én tartott üléséről szóló jegyzőkönyv első pontjából igen sokat magyarázhat az, a ki a sorok között is tud olvasni. E pont ugyanis igy szól:

«Elnök az ülést megnyitván, előadja, miszerint a választmány kebelében, az utolsó választmányi ülés óta, lényeges változás történt. Az emlitett választmányi ülésen ugyanis a folyó ügyek letárgyalásánál a tagok nem voltak mindnyájan egy véleményben, s ez okból a kérdéseket szavazás által kellett eldönteni. E körülménynek fájdalmas következménye lőn; a kisebbségben maradottak zokon vették. Nem akarja részletesen előadni, minő dolgok történtek ez idő óta, és csak azt jegyzi meg, miszerint e naptól kezdve a választmány kebelében oly válság tört ki, mely az egyesületi tevékenységet teljesen elzsibbasztá. Az elnök ezen idő óta, a választmány tagjait ülésekre több alkalommal felszólitá, de az emlitett tagok arra megjelenni nem akartak; sőt lemondásukat is benyujtották.»

«A kisebbségben maradottak zokon vették» tehát, hogy leszavaztattak. Mi ez? Miként értsük ezt? A jegyzőkönyv nem mond sokat; de annyit világosan beszél, hogy az alig világot látott egyesület már is erős megpróbáltatáson megy keresztül. Tehát már valóban semmit sem tehetünk, semmibe sem kezdhetünk anélkül, hogy személyes kérdést ne faragjunk mindenből? Mire fog ez vezetni?

Kivánjuk az ifju egyletnek, hogy a zivatar mielőbb vonuljon el felette s anélkül, hogy érezhető nyomokat hagyjon maga után. Kár volna ily szép eszmét már csirájában elfojtani; de kár volna egyesek indolentiája, avagy egyéb, akár alappal biró, akár alaptalan személyeskedések miatt az egyenetlenség magvát elhinteni épen azok között, a kik «közös egyetértéssel» tömörültek egyletté, hogy a hazai telekkönyvvezetők érdekében müködjenek.

A választmány egy részének most jelzett eljárásában nincs köszönet és mi nem akarunk jóslók lenni, de annyit bátran allithatunk, hogy az egyenetlenség minden egyesület — hattyudala szokott lenni, ha nincs erős kéz, a ki az egyenetlenségnek idejekorán véget vet.

Kivánjuk, hogy szavaink ne hangozzanak el a pusztában.

Franklin-Társulat nyomdája.

Tizenötödik évfolyam. 19. SZ. Budapest, 1880. május 7.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA: *Wesselényi-utcza 4. sz., I. em.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

TARTALOM: A «műemlékek megóvása» iránti törvényjavaslat. Boncz Ferencz közalapitványi kir. főügyész urtól. — Az igazságügyi budget vita után. Csapó Samu ügyvéd urtól. — A polgári házasság behozatala hazánkban. Timon Ákos jogakadémiai tanár urtól. — Heti szemle. — Törvénykezési szemle: A közszerzemény.

MELLÉKLET: Curiai határozatok.

A „műemlékek megóvása" iránti törvényjavaslat.

Ezen czím alatt igen nagy fontosságu törvényjavaslatot terjesztett be a képviselőházban a vallás és közoktatási miniszter ur. Igen nagy fontosságunak jeleztem a törvényjavaslatot nemcsak azért, mert az jelentékeny culturalis érdekeket érint, s mint ilyen nem egyedül a magyar, hanem az európai törvényhozás terén is számot képez, a mennyiben tudniillik Európának müvelődési tekintetben sokkal felettünk álló több állama a megjelölt irányu törvénynyel mindeddig nem dicsekszik: hanem azért is, mert az a tulajdonjog tekintetében eddig fennálló törvényeinket közelebbről érinti, nem egyedül az által, hogy azon tulajdonosokat, kiknek birtokán műemlékek léteznek, bizonyos eddig fenn nem állott kötelezettségek teljesitésére kényszeriti; hanem az által is, hogy a törvényjavaslatban meghatározott esetekben ezen műemlékekre vonatkozólag az állam javára — kisajátithatás utján — tulajdonjog szerzést enged meg, tehát a tulajdonszerzésnek ha nem is uj módját, de mindenesetre egy uj jogczimét állapitja meg.

Ha valamely uj törvény hozatala czéloztatik: első természetes kérdés az, ha vajon annak szükségessége érezhető positiv törvényes intézkedés hiánya által elegendőleg van-e indokolva. S e kérdés jogosultsága kiváltkép előtérbe lép a jelen törvényjavaslatnál, mely — eléggé sajnos! — hazánkban most már csak ugy is nagyon ritka esetekben fog alkalmazásba vétethetni. Szándékosan emelem ki ez utolsó megjegyzést, mert bizony hazánkban nem a legnagyobb kegyelettel bántunk el az itt létezett műemlékekkel, minden korban kevés lelkiismeretességet csináltunk magunknak abból, hogy például a történeti vagy a műemlék becsével biró — egykor magasabb czélokra szolgáló — épitményekből is — nem hagyva követ kövön — nagyon alacsony rendeltetésü gazdasági épületeket emeljünk! S ez az oka, hogy müvelődés történelmi iróink most a legnagyobb adathiányban szenvednek, s nem találnak összekötő szálat, mely történelmünk hézagait egy egészszé füzhetné. Annál fontosabb pedig ez, mert habár a tatár s török pusztitás könyörtelenül dult is nem egyszer s hosszabb időn át e hazában: annyit azonban szégyenkezve bár, de mégis kénytelenek vagyunk beismerni, hogy a mit azon dulások meghagytak is, azt önmagunk siettünk vagy végkép lerombolni vagy legalább ügyetlen kezek által tökéletesen elékteleniteni, ugy hogy most már valósággal a végszükség indokolja oly törvény meghozatalát, a mely «régi dicsőségünk» még itt-ott feltalálható romjait a végső enyészettől megmentse.

Azonban a feladat, melynek megoldására a vallás és közoktatási miniszter ur vállalkozott, a midőn ezen culturalis érdekek megvédésére törvényjavaslat készitéséhez fogott, nem volt oly könnyü, a minőnek első tekintetre lenni látszik. Ugyanis Európa több államában ily részletes törvény még ekkorig meghozva nincs, tehát nem birt előképpel, a mely szerint törvényjavaslatának alakját idomithatta volna. A culturállamok egy részében pedig a műemlékeknek az enyészettőli megóvása iránti érzék annyira kifejlődött, hogy azok fentartását törvénynyel megvédeni szükségesnek nem mutatkozott, elégségesnek tartatván a felmerült egyes esetekhez képest azok tekintetében rendeleti uton intézkedni. Ismét más államokban, például Franciaországban, a létező műemlékek már annyira kinyomoztattak, leirattak és az enyészet ellen biztosittattak, hogy azoknak most már csak fentartásáról kell gondoskodni, a mi közigazgatási intézkedések által történik. Csak Svédország tartotta szükségesnek a legujabb időben az 1871-ik évi november 29-iki törvénynyel *„a mult idők műemlékeinek megőrzése tárgyában"* törvényt hozni, melyet mint e téren legujabb keletüt, czélszerünek tartok röviden ismertetni, mielőtt a tárgyaláson czéljául kitüzött törvényjavaslathoz bővebben hozzá szólnék, már csak annál fogva is, hogy a svéd törvény s a magyar törvényjavaslat közt párhuzam vonathassék.

A svéd törvény szerint «mindazon műemlékek, melyek Svédország régi lakosainak emlékére vonatkoznak, a törvény ótalma alatt állanak. Sem a telek birtokosának, sem a bérlőnek, sem senki másnak nem szabad azokat helyökről elvinni, megváltoztatni vagy elrontani.» Műemlékeknek pedig ezek tekintetnek: «minden sirdomb és egyéb temetkezési hely, — egyes vagy több bizonyos rendben felállitott kövek, — sziklák vagy kövek, melyeken rovátkos betük vannak, föliratok, emberi, állati és egyéb alakok, melyek sziklákba vannak vésve, vártornyok kőből vagy földből és régi várak, kastélyok és erősségek maradványai, elhagyatott templomok, kápolnák, kolostorok, imaházak és egyéb nyilvános épületek romjai, kőkeresztek és más emlékek, melyek a régibbi időkben vagy vallási kegyelet vagy pedig más valami esemény emlékére állittattak fel, végre egyéb az ősök által felállitott emlékek, melyek magán tulajdonul nem tekinthetők.» Ezen műemlékek tekintetében a svéd régészeti akadémia, ha előbb erről a telek birtokosát vagy bérlőjét értesitette, fel van jogositva rovátkos irásu köveket vagy más emlékeket, helyreállitani és lerajzoltatni, ásatásokat és akárminő kutatásokat eszközöltetni azon feltétel alatt, hogy ez által a birtokosnak vagy a bérlőnek okozott károk megtérittessenek. További intézkedésképp kimondja a svéd törvény, hogy a telek birtokosa vagy bérlője, ha épitkezés vagy gazdászati vagy más egyéb okból egy műemléket elmozditani, megváltoztatni vagy eltávolitani akar, köteles e szándékát a hatóságnak bejelenteni, ezen bejelentés felett azután a régészeti akadémia határoz, melynek határozata a kormányzó által adatik tudtára a kérelmezőnek, mely határozat ellen a királynál lehet panaszt emelni. Az eltávolitandó vagy megváltoztatandó műemléket is szabadságában áll a

régészeti akadémiának lerajzolni. Ha ily alkalommal elmozditható régiségeket találnak, azok megvételre a koronának ajánlandók fel. Ut, vasut vagy csatorna-épitésnél, valamint más nyilvános munkáknál talált műemlék, ha annak megcsonkitása ki nem kerülhető, akkor a műemlék tüzetesen leirandó és lerajzolandó, s a régészeti akadémiának beküldendő. Ha egy telek, melyen műemlékek vannak, szétdaraboltatik, azon telekrész, melyen a műemlék létezik, osztatlan birtokként hasitandó ki. Azok, a kik engedelem nélkül valami műemléket megsértenek, eltávolitanak vagy szétrombolnak, 5—500 tallér pénzbirsággal büntettetnek és azon felül még a műemléket is a mennyire lehetséges, saját költségökön tartoznak helyrehozni. «Régi templomokat, melyek épitészetök vagy régi épitészeti ékességök által tünnek ki, vagy valami történeti emléket tartanak fen, vagy pedig a melyeknek boltivök, tetőzetök és falaik festmények és feliratokkal vannak ellátva, nem szabad lebontani, sem megváltoztatni, vagy pedig valami más czélra felhasználni: épen ugy nincs megengedve a festményeket és feliratokat bemeszelni, hanem előbb e szándékot be kell jelenteni, s a hatóság határozza meg, hogy mit kell fentartani vagy lerajzolni és leirni belőlök az utókor számára; csak ez után tétethetik rajta változás. Ha a templom padozatában oly helyen van rovátkos irással ellátott kő, hol erről az irás elkophatik akkor azt onnan el kell távolitani és alkalmas helyen felállitani. Ha a templomban, sirboltban stb. oly elmozditható tárgyak találtatnak, melyek régi műbecscsel birnak és nem képeznek magántulajdont, mint például miseruhák, képek, szekrények, feszületek, edények, harangok, sirkövek, czimerek, lobogók, régi okmányok stb. ezek magán személyeknek el nem adhatók, mielőtt a koronának megvételre fel nem ajánltattak. Ha valamely község oly harangot, melyen felirat van, be akar olvasztatni, akkor a feliratot előbb le kell másoltatnia és a régészeti akadémiának köteles beküldeni, ha pedig a felirat rovátkos vagy középkori betükkel van irva, ha a harangon alakok vannak, ezek pontos rajza készitendő el. Ha pedig a község a harangot el akarja adni, azt előbb a koronának kell megkinálnia. Mindenki, a ki a földben, vizben, régi épületekben vagy akárhol másutt régi érmeket, fegyvereket, szerszámokat, ékszereket stb. talál, köteles azokat a koronának megvételre felajánlani, s ezeket e végből csiszolatlanul, a helynek, hol találtattak, pontos leirása mellett a korona legközelebbi hivatalnokának beküldeni. Ha a régészeti akadémia azt találja, hogy az egész lelet vagy annak egy része az államgyüjtemény számára megveendő, akkor az arany és ezüst leletnek teljes érczértéke 12½% kal magasabban, az egyéb érczleletnek pedig fémértéke annyival magasabban fizettetik meg, a mennyi tudományos becse van annak. Végre a birodalmi régész kötelessége arra felügyelni, hogy ezen törvény megtartassék, s illetőleg, hogy az azt áthágók perbe fogassanak.

Az 1828. april 17-iki törvény szerint a vas és kőrégiségek is a kormánynak voltak felajánlandók; minthogy azonban Svédország ily régiségekben oly gazdag, hogy az államgyüjteményekben minden faj képviselve van, a kő és vasrégiségekkel szabadon rendelkeznek, a találók.

Lássuk már most a mi törvényjavaslatunkat. E szerint történeti vagy műemlék becsével biró földalatti vagy földfeletti minden épitmény és tartozéka a törvény védelme s a vallás s közoktatási miniszter felügyelete alá helyeztetik. Aki ily épitményt felfedez, tartozik azt az illetékes közigazgatási hatóságnak, ez pedig a műemlékek országos bizottságának késedelem nélkül bejelenteni. A műemlék érintetlen fentartásáról időközben a közigazgatási hatóság gondoskodik, de ha a műemlékek országos bizottsága 40 nap alatt nem intézkedik, akkor megszünik a tulajdonosnak az épitmény érintetlen hagyására vonatkozó kötelezettsége.

A vallás s közoktatási miniszter a műemlékek orsz. bizottsága véleménye alapján esetről-esetre határozza meg, mely épitmények tartandók fenn, mint műemlékek, valamint az iránt is a miniszter határoz, hogy a föld alatt gyanitott történeti vagy műemlék becsével biró épitmények felfedezése vagy a részben felfedezettek feltakarása végett ásatások eszközöltessenek-e? Ily ásatások azonban a föld tulajdonosának beleegyezése, illetőleg a terület tulajdonának kisajátitása nélkül csak oly területen rendelhetők el, a melyek felett kő vagy tégla épitmény vagy más anyagból készült laképület nem áll. A fentartandónak nyilvánitott műemlék fentartásáról a tulajdonos tartozik gondoskodni, rajta átalakitásokat csak a miniszter engedélyével lehet. Ha a tulajdonos fentartási kötelezettségét nem teljesiti: a fentartást a miniszter eszközli a tulajdonos költségére. Ha azonban az elhanyagolt műemlék nem isteni tiszteletre szánt templom vagy kápolna, akkor a miniszter a műemlék kisajátitását is elrendelheti. A tulajdonos fentartási kötelezettsége akkor szünik meg, ha az egyház a műemlékek országos bizottságának bejelenti, hogy a templomot vagy kápolnát isteni tiszteletre többé nem használja, s egyébként is fentartani nem akarja; egyéb esetekben pedig, mihelyt a tulajdonos bejelenti, hogy a műemléket fentartani nem akarja. Ez utóbbi esetben a miniszter vagy feljogositja őt szabad rendelkezésre, vagy pedig a műemlék kisajátitását elrendeli. Ha a földtulajdonos bele nem egyezik abba, hogy ásatások eszközöltethessenek: akkor az illető terület az ásatások megkezdése előtt midőn kő vagy téglaépitmény vagy más anyagból készült laképület van rajta: véglegesen, midőn pedig ily épitmény nincs rajta, akkor ideiglenesen kisajátitandó. Véglegesen kisajátitható nemcsak azon terület, a melyen a fentartandónak nyilvánitott műemlék van, hanem az azt környező földterületből is annyi, a mennyi a tudományos czél elérésére szükséges és a műemlékhez juthatás végett annyi földterület, a mennyi a kocsin való közlekedést lehetősiti. A kisajátitást a vallás és közoktatási miniszter rendeli el, s ugy a végleges mint az ideiglenes kisajátitás, mely utóbbi a tulajdonos beleegyezése nélkül egy évnél tovább nem tarthat — csak teljes kártalanitás mellett engedtetik meg. A kisajátitási eljárás a törvényjavaslatban tekintettel az 1868: 55. és 1879: 19. t. cz.-re és arra, hogy a költségek lehetőleg kiméltessenek, részletesen van szabályozva. Végre a törvényjavaslat a műemlékekrei felügyeletet a műemlekek országos bizottságára ruházza, melynek szervezete szintén a törvényjavaslat által állapittatik meg.

Láthatjuk ezekből, hogy a magyar törvényjavaslat sokkal kimeritőbben intézkedik a műemlékek fentartása tekintetében, mint a svéd törvény, s hogy egyuttal a tulajdonjogi viszonyokat is szabályozza. De egyszersmind az is kitetszik belőle, hogy az magánjogunkban eddig ismeretlen intézkedéseket foglal magában, s hogy ennél fogva az polgári magánjogunkat közelebbről érinti. Ezen ujabb intézkedések a következők:

1-ször habár nincs is a törvényjavaslatban világosan kimondva, de annak szelleméből következik, hogy a fentartandónak rendelt műemlék tulajdonkép állami vagyont képez, mert azzal a föld tulajdonosa kormány engedély nélkül nem rendelkeztetik; ez kitetszik onnan is, hogy a kormány kisajátitási joggal van felruházva, a mely a tulajdonjog nagymérvü korlátozását foglalja magában, és hogy az esetleges kisajátitáskor a kisajátitás alá eső épitménynek műbecse vagy a tulajdonosnak a kisajáti-

tandó tárgy iránti különös előszeretete számitásba nem vétethetik.

Habár a tulajdonjognak ilyképeni megszoritása az absolut értelemben vett tulajdonjog fogalmával ellenkezik is, és habár ily korlátozás a «salus reipublicae suprema lex» által indokoltnak nem látszik is: mindamellett még sem lehet az ellen alapos észrevételt tenni, mert ily korlátozást nemcsak az általános culturalis szempontok igazolnak, hanem azon körülmény is, hogy a kisajátitás tulajdonkép csak akkor foganatositható, ha a területtulajdonos a műemlék fentartása iránti kötelezettségének eleget nem tesz

2-szor. Mindamellett, hogy az imént mondottaknál fogva a műemlék kisajátitás előtt is tulajdonkép az államé, mégis a fentartásról a tulajdonos tartozik gondoskodni. Ez kettős tekintetben uj és fontos intézkedés, először: mert a földtulajdonost egy uj adónemmel terheli, tudniillik a fentartási költségekkel egy oly épitmény tekintetében, a melylyel ő szabadon nem rendelkezik, sőt a mi tulajdonkép nem is az övé; mert esetleges kisajátitás esetében a műemlék műbecsi értéke soha sem jön számitásba és mert csak a kisajátitás előtt tett javitások térittetnek meg a birtokosnak, és másodszor: mivel egy idegen tulajdont s illetőleg müvelődés történelmi czélokra szolgáló közvagyont a maga területén megtürni tartozik nemcsak, hanem ahoz hozzáférhetést is engedni; mivel e nélkül a felügyelet nem gyakorolhatnék.

3-szor hogy a földtulajdonos a föld alatt gyanitott történeti vagy műemlék becsével biró épitmények felfedezése vagy a részben felfedezettek feltakarása végett ásatásokat tartozik türni.

4-szer. Hogy tehát a földbirtokon a fentebbi intézkedések által a szolgalmak egy uj neme állapittatik meg.

Mindezekből kitünik, hogy ezen — elnevezése szerint — nem nagy jelentőségünek látszó törvényjavaslat mélyebben hat be polgári magánjogunkba is, s hogy annál fogva annak készitésénél az állami culturalis érdekeknek a tulajdon szentségével kiegyeztetése nem könnyü munka volt. Mindazon által a törvényjavaslat dicséretére legyen mondva, hogy ezen egymással mereven szemben álló érdekeket elismerésre méltó kölcsönös kimélettel egyenlitette ki.

Mert a felfedezett vagy még ezentul feltárandó történeti vagy müemlék becsével biró épitményekre nem teszi rá egyenesen az államhatalom kezét, hanem azokat csak ennek felügyelete alá helyezi, mindazonáltal a történelmi kutatás érdekében kötelességévé teszi a terület tulajdonosnak azt, hogy felfedezés esetében arról a hatóságnak jelentést tegyen. A fentartandóknak nyilvánitott müemlékek fentartásáróli gondoskodásra ugyan a tulajdonost kötelezi, de ezáltal inkább a tulajdonjogot védi, mint a kötelezettséget állapitja meg, mert ezen kötelezettségtől azon bejelentéssel szabadulhat, hogy ő a műemléket fentartani nem akarja. És a tulajdonjog a törvényjavaslat által annyira becsben tartatik, hogy a müemlék szándékolt fen nem tartása esetében is nem ingyen kivánja azt a tulajdonostól, hanem kisajátitás utján, és pedig valódi és teljes pénzbeli kártalanitás mellett a felek által kinevezendő és birói szakértő alkalmazásával ugy, hogy a tárgyak értéke a becsléskor létező árak szerint határoztassék meg; ezen meghatározás alapjául a tiszta jövedelem a helybeli árak, haszonbérek és egyéb a közönséges adásvevésnél számba vétetni szokott körülmények szolgálván. A kisajátitási s illetőleg kartalanitási eljárásnak költségeivel sem terheli a műemléket tartalmazó terület tulajdonosát, hanem az államkincstárt. A kártalanitási összeg megállapitásánál pedig nemcsak a valósággal kisajátitott ingatlannak értékét rendeli számba veendőnek, hanem azon értékveszteséget is, melyet az ingatlan megcsonkitás vagy részekre szakitás által szenved, továbbá azon költségeket, a melyek megkivántatnak arra, hogy a birtok, a melyből egy rész kisajátittatott, a kisajátitás előtt gyakorolt módon továbbra is használható legyen, s végre azon költségtöbbletet, a melyet a megmaradt birtok résznek a kisajátitás utáni használata a kisajátitás előtti állapothoz hasonlitva igényel.

Ezek a törvényjavaslat főbb jogi momentumai, melyeknek szerencsés összeállitása nem csekély érdeme a javaslatnak, a mely méltatás azonban ki nem zárja azt, hogy azon óhajunkat ki ne fejezhessük, miszerint a kisajátitási kártalanitási eljárás — habáraz sok előnyel bir is rövidség tekintetében az 1868. 55. t. cz.-hez hasonlitva azon okból, mert csak kisebb, s legtöbbnyire a dolog természeténél fogva oly területek kisajátitásáról leend szó, a melyek nagyobb jövedelmezés forrásául ugy sem igen szolgálnak — még inkább egyszerüsittetett volna, a mi mind a feleknek, mind pedig az államkincstárnak javára szolgálandott. Azonban ettől eltekintve, örömmel üdvözöljük a törvényjavaslatot, mely nem csak hazai müvelődés történetünk romjainak megvédésére szolgál, hanem polgári magánjogunknak is nem lényegtelen betétét képezi, s mégcsak azon óhajunkat csatoljuk, vajha a talált *kincs s egyéb leletek* iránt is mielőbb meghozatnék a törveny, mely azután megakadályozná azt, hogy legbecsesebb történelmi és műemlékeink külföldre ne vándoroljanak

Boncz Ferencz,
közalapitványi kir. főügyész ügyigyur

Az igazságügyi budget vita után.

Az igazságügyi budget tárgyalása előtt és folyama alatt, ugy a jogi szak mint a politikai lapokban felmerült viták után, én is mint az ügyvédi karnak egyik igen szerény tagja, nehány észrevételemet koczkáztatom meg különösen azon provincialis kartársaim részéről is, kik a mostani alkalomszerü tehetőség idején, — ugy mondván — az octroyalt közönyösségből kilépve: igazságügyi administratiónk annyira kivánatos reform munkáinak előkészitését a legerősebb érvekkel gyámolithatnák. Tudva azt, hogy az igazságügyi kérdések csakugyan nem lehetnek a párt politika kérdései, pártszenvedélytől menten és szerény tehetségem szerint egész tárgyilagosan óhajtok szólani.

Fővárosi kitünő jogász társainknak, f. april hó 9-én történt értekezletük alkalmából, ismerve a *Jogtudományi Közlöny* hozta azon az ügyvédi kar érdekében megindult általános eszmei és elvi reformtörekvéseket, melyek az ügyvédség terén észlelhető bajokat a magok mezetlenségében tüntetik fel, jelesül — összevontan e bajokat — hogy szükségesnek látszik, az alaposabb-mélyebb elméleti előkészültség, hosszasabb gyakorlat, a fegyelmi eljárás szigoritása, az ügyvéd anyagi helyzetének garantirozása, az ügyvédi kötelesség szigoru teljesitése a közönség és igazságszolgáltatás tekintetében egyiránt, a zugirászat kiküszöbölése, az ügyvédi képviseletet kizáró törvények módositása, az ügyvédi rendtartás revisiója, ugy a telekkönyvi mint átalában a sommás eljárásu beadványok ügyvéd általi ellenjegyzése, az ügyvédek alkalmazása kinevezéstől függő hivatalokra, az ügyvéd függetlenitése a biráktól, az ügyvédi munkákra átalános dijszabás, a kir. táblának decentralisatiójával a szóbeliség behozatala: az ennyi sok oldalu helyes szabályozást kivánt reform-eszmék valósitása valóban kell, hogy az ügyvédi kar legmélyebb érdekeltségét ébreszsze fel, különösen hogy felébreszsze azon ügyvédekét is, kik távol a főváros zajától, és távol minden magasabb rang s állomásoktól, kiválólag

és egyedül csak az ügyvédség lelkiismeretes gyakorlatában lelik és találják egyedüli létfenntartásukat.

Bár Apáthy István ur — kinek jogász ismeretei előtt különben tisztelettel hajlunk meg — magának a képviselőház jogászainak tudományát s tapasztalatát elegendőnek tartja, hogy azok a justitia terén szükséges reformoknak irányt adjanak, talán ebbeli kijelentése még sem zárja ki azt, hogy azon ügyvédek is, kik épen a képviselőháznak nem tagjai, hanem az ügyvédi gyakorlatban amazokkal versenyre szállhatni hivatottak, és mint nem a 60-as évek mámorának teremtményei: e dologhoz hozzá ne szóljanak, főként akkor, midőn ezek felszólalása, a legméltathatóbb panasza és kívánalma egyes egyedül a gyakorlati életből meritett tapasztalatokon, és nem az eszmeiségen alapulván: inkább ugy kivánatos, hogy ezeknek az ügyvédség válságos helyzetét hűen feltüntető szavai lennének irányadók a képviselőház határozatainak.

Midőn tehát igazságügyi administratiónk oly sok kiáltó hiányban szenved, hálás örömmel vettük és olvastuk Dárday Sándor képviselő urnak a törvényhozás előtt is átalános helyeslés és tetszéssel fogadott azon határozati javaslatát, mely az ügyvédség válságos helyzetének, s ezzel karöltve a jó igazságszolgáltatásnak, épen csak ugy érvényesithető gyökeres orvoslását czélozta, és pedig annál nagyobb örömmel vettük, hogy e javaslatra az igazságügyminiszter ur az ügyvédi rendtartás reformjának eszméjét elfogadta, elfogadta azon hozzáadással, hogy még ezen országgyülés alatt terjesztessék be.

Mi provincialis ügyvédek mindenekben egyetértve Dárday ur előterjesztéseivel. ellenkezőleg — különben csak kivételesen — nem oszthatván Apáthy urnak azon nézetét, hogy «lehet-e per eminentiam ügyvédek közé sorozni azokat, kiknek egyedüli létfeltételét a bagatell-ügyek képeznék» (az enyémet ugyan nem képezte, mert csak ez év kezdetén léptem az ügyvédség önálló gyakorlatára, de vannak a kikét egyedül az képezte, mert provincián valamely perügyelőség vagy tömeggondnokság csak olyan, vagy még annál is ritkább mint a fehér holló) azon három legfőbbnek látszó óhajunkat fejezzük ki, és minden erőnkkel igyekezzünk majdan érvényesülésre juttatni hogy:

1. akkor, a midőn most az ügyvédek keresete, e vidéken kirivóan és kizárólag a bíróságok kegyétől függ, mit igazol az, hogy mig a fővárosban minden peres és peren kivüli ügyekben az ügyvédi munkadijak meghatározására, az ottani keresk. és váltótörvényszék dijszabása már is cynosuraul elfogadva van, s ezen dijszabás minden egyes kereset vagy beadványért 3—5—10 frtot, minden egyes megjelenésért is 1—2 frtot, végrehajtásoknál egész napra 8 frtot ir elő, nekünk pedig a per egész keresztülvitelénél, hozzá számitva az esetleges kétszeri felebbezést is jó szerencse ha 5—6 frt, a megjelenésekért semmi (fogd meg jól), s a végrehajtásoknál szintén egész napra 3 frt állapittatik meg, holott ha az eljáró biró önmagát küldi ki, napdija 4—5 frt s e mellett huzza még fizetését is, jóllehet hogy hivatalába nem a qualificatió, hanem csak a gyakorlat helyezte — az ügyvéd függetlenittessék a biráknak most nem korlátolt önkényétől, és ezt csakis az ügyvédi rendtartás helyes revisiója, abban az ügyvédi munkákra átalános tarifa meghatározása szülheti meg;

2. tekintve hogy a bagatell-eljárásnak épen a peres felek jogszerü érdekeit veszélyeztető orvosolhatatlanul káros szörny szülöttei, monstruosus esetei a jogászok nagyon csekély kivételével átalánosan elitélve vannak, és tekintve hogy a sommás eljárásbani nem korlátolt képviselet, ugy mint a zugirászatilag vagy községi jegyzők által készitett telekkönyvi beadványok, nagyon sokszor nemcsak hogy helytelenségök, hanem individualis értelem vagy értelmetlenség miatt a feleknek tetemes károsodásokat okoznak, s a fél az általa megfizetve szerzett bonyodalmainak legombolyithatása okáért a végső esetben is, már kétszeres munkát igénylő ügyvédi segélyhez kénytelen fordulni, és ezt ismét megfizetni: módosittassanak az ügyvédi képviseletet kizáró törvények, s ezzel kapcsolatban kötelezőleg mondassék ki, hogy sommás eljárásban is csak ügyvéd lehessen a képviselő, és hogy a telekkönyvi beadványok is ügyvéd által ellenjegyeztessenek;

3. midőn épen a sorok irása közt örvendetesen olvasom Emmer, Dárday és Lukács határozati javaslataiknak a képviselőház általi elfogadását, harmadik óhajunk: a kir. táblának decentralisatiójával a szóbeliség behozatalához ezuttal minden commentárom elesik, nem mulaszthatom el mégis megjegyezni azt, hogy ezen javaslatok majdani életbeléptetésével: az ügyvédeknek, a kinevezéstől függő hivatalokra leendő alkalmazása is, talán a javaslatok elfogadásával egyidejüleg szintén czélirányozva lett.

A fennforgó ezen reformtörekvések küszöbre állitott érrvényesitésének leghelyesb és legczélszerübb gyámolitására, siettetésére midőn tehát vidéki kartársaim hatásszerü hozzájárulásait felhivnám és felkérem — mert csak mi érezhetjük igazán a panaszlott bajokat — hangsulyoznom kell még azt, hogy habár az ismert határozati javaslatokat a tisztelt ház elfogadta is: ezek életbeléptetése még sok időt és hosszabb vajudást vehet és vesz is igénybe, mely idő és vajudás alatt, az ügyvédi kar tekintélyével, jogos és méltányos kivánalmaival a czélzott teremtmény formaszerüségeit nem csak hogy fényesre csiszolni, hanem correct müvészetü magvas alkotmánynyá idomitani erőnktől lelhetőleg meg ne szünjünk.

Csapó Samu,
ügyvéd.

A polgári házasság behozatala hazánkban,

tekintettel STEHLO KORNÉL-nak: *Törvényjavaslat a házasság megkötésének és felbontásának feltételeiről* irt művére.

Kiváló érdekkel bir a javaslat 18-ik §-a, mely a rokonsági és sógorsági viszonyból eredő akadályokkal foglalkozik. Ezen akadályok alapját a természetes szeméremérzet, a pudor naturalis, és a családi életnek azon nyugvó tisztasága és erkölcsössége képezi, ezt pedig szem előtt tartani és biztositani a világi törvényhozásnak is egyik legszentebb kötelessége. Mind az ó-testamentum,[1] mint a rómaiak[2] felfogása szerint a pudor naturalis tiltja, hogy valaki saját testéből való testtel némileg érintkezzék, miért is mindazok között, kik egymással leszármazási viszonyban állanak (egyenes ágbeli rokonok) érvényes házasság létre nem jöhet. De ugyanezen alapra, a természetes szemérem érzetre vezettetett vissza[3] az első fokú oldalrokonok — a testvérek — közötti házasság eltiltása, miután szülőik atyasága és anyasága bennük nyer közvetlen megvalósulást, közvetlen ugyanazon testből való testek; sőt ugyanezen alapra lőn vissza-

[1] Lásd különösen MÓZES III. k. 18. rész.

[2] Kétségtelen dolog, hogy valamennyi népek között csak a rómaiak házassága egyezik meg — annak általános emberi és természeti oldalát tekintve — a keresztyén felfogással. Csak a rómaik tekintik a nőt a férfival egyenlőnek, ugy mint azt az uj testamentumban találjuk, csak ők nem ismerték az adás-vevés utjáni házasságot és igy azt kezdettől fogva mint monogamiát fogták fel. Az őskeresztény egyház elismerte ezt és a rómaiak büszke utalását tökéletes emberi törvényeikre azon állitással iparkodott ellensulyozni, hogy ők azokat az isteni jogból (az ó-testamentumtól) mint régibből kölcsönözték pl. Tertullian apolog. c. 45: dum tamen sciatis ipsas quoque leges, qnæ videntur ad innocentiam pergere divina lege ut antiquiore forma mutuatas esse. Vesd össze: HUSCHKE *Die Lehre von den verbotenen Verwandsschaftsgraden der Eheschliessung* (1877.) 8. lap.

[3] MÓZES törvényei szerint csak a gudor naturalis ellen, a saját testből való testtel (scheêr bazar) kötött házasságokra szabatik halálbüntetés; a rómaiak pedig az ilyen házasságokat incestæ ac nefariæ nuptiæ-nak nevezik, miután azok mint vérfertőztetők már az ember természetében homályosan kifejezett — az emberi természettel adott — jog (fas) ellen vétenek, holott a mos romanus, — a rómaiak különös szeméremérzete — alapján felállított akadályok ellenére kötött házasságok csak az állam áltaj alkotott jogba (ius) ütköznek. Lásd HUSCHKE: i. m. 10. lap.

vezetve a nagybátya és unokahug, nagy néne és unokaöcscs és a római jog szerint egyáltalán mindazok közötti házasság eltiltására, kiknek egyike közvetlenül a közös törzsből származik, mert az unoka, kisunoka stb. törzsszülőinek atyasága és anyasága a nagybátyában, ősnagybátyában stb. nyer közvetlen megvalósulást, a leszármazási viszony közvetve fenállónak tekintetik, miért is a rómaiaknál a nagybátya, ősnagybátya stb. parentium loco sunt. A sógorsági viszonynál a pudor naturalis alapját a férfi és nőnek nemi egyesülése folytán egy testté válása képezi, melynél fogva már Mózes törvénye és a római jog szerint az egyik házasfél a másiknak egyenes ágbeli rokonaival házasságra nem léphetett, ellenben az oldalrokonokra vonatkozó sógorság a rómaiaknál egész a negyedik korszakig nem tekintetett akadálynak.[4] Ezen álláspont felel meg mind a rokonsági mind a sógorsági viszonyra nézve a modern társadalom erkölcsi érzületének, eddig és csakis eddig ismerendő el a rokonsági és sógorsági viszony mint a természetes szeméremérzeten nyugvó érvényességi akadály; miért is a modern törvényhozások igen helyesen szakitva az egyház elavult dogmáival kisebb nagyobb eltérésekkel ezen álláspontra helyezkednek. A javaslat követi ugyan a modern törvényhozásokat, de a hivatolt 18-ik §.[5] 3. és 4. pontjának formulázása egészen hibás vagy legalább is igen könnyen félremagyarázható, szerző, azt hisszük, egészen mást mond mint a mit mondani akart. A harmadik pont értelme valószinüleg az akarna lenni, hogy az egyik házasfél a másik házas félnek egyenes ágbeli rokonaival — fel- és lemenőivel — házasságra nem lépett, vagyis az egyenes ágbeli sógorságot, mint házassági akadályt állitja fel;[6] a jelen formulázás szerint azonban a vő és napa, a meny és ipa fel- és lemenői között, tehát a két házas fél rokonai között is érvényességi akadály constitualtatik, pedig, a mint köztudomásu, a két házasfél rokonai között még a kanonjog szerint sem létezik sógorsági viszony, igy pl. valaki minden nehézség nélkül elveheti fiának mostoha leányát. A negyedik pont szerintünk teljesen érthetlen, mert a nagybátyának felmenői az unokahugnak és lemenőinek is felmenői, és igy nagyon természetes, hogy a nagybátya felmenői és az unokahug lemenői, avagy a nagybátya és az unokahug felmenői között házasság létre nem jöhet. Szerző valószinüleg ezen pontban a respectus parentelæ-t, azaz azt akarta kifejezni, hogy mindazon oldalrokonok, kiknek egyike első fokon áll a közös törzshez, érvényes házasságot nem köthetnek; a jelen formulázásból azonban ezen értelmet semmikép sem lehet kihozni. Hiányos továbbá ezen §. tartalmilag is, a mennyiben csak az u. n. törvényes sógorságról tesz említést, tehát a sógorsági viszony alapjául nem a nemi egyesülést, hanem — megegyezőleg a római joggal és a német birodalmi törvénynyel — csakis az érvényes házasságot tekinti. Ezen álláspont okvetlen elejtendő, mert azon pudor naturalis alapját, melyen a sógorsági viszony mint házassági akadály gyökeredzik, nem a külső forma, nem a házasság mint jogi kötelék, hanem a belső lényeg, két különböző nemü személynek szellemerkölcsi és physikai egyesülése képezi, mely a külső forma nélkül is fennállhat és tényleg igen sok esetben fenn is áll. A modern keresztyén társadalom erkölcsi érzülete határozottan ellenzi, hogy valaki oly egyénnel házasságra léphessen, kivel valamelyik fel- vagy lemenője némileg érintkezett, határozottan ellenzi, hogy pl. valaki atyja ágyasának férjévé és igy esetleg saját testvérének mostoha apjává legyen. Ebből kifolyólag a világi törvényhozásnak is el kell ismerni a házasságon kivüli közösülést a sógorsági viszony alapja gyanánt és megtiltani, hogy valaki egyenes ágbeli törvénytelen sógoraival házasságra léphessen.[7]

A házasságtörésre vonatkozó 19-ik §-t[8] szintén nem hagyhatjuk megjegyzés nélkül. Nem birjuk megfogni, mi inditotta szerzőt arra, hogy a házasságtörést csak akkor tekintse érvényességi akadálynak, ha a biró a bűntársakat e miatt eltiltotta az egymással való egybekeléstől, vagy más szavakkal, hogy a házasságtörés érvénytelenitő hatását a biró belátásától tegye függővé. A házasságtörés annyira a házasság lényege, a családi élet békéje és tisztasága ellen irányzott bűntett, hogy az, mint olyan, a közerkölcsiség szempontjából szükségkép érvényességi akadályul ismerendő el, a mint a bíróság által constatáltatott. A házasságtörés önmagát qualifikálja érvényességi akadálylyá a birói megállapitás következtében, nem pedig a birói bölcs belátás. Nincs továbbá értelme az eddig mondottak után azon megszoritásnak, sem, hogy a házasságtörés csak akkor képezzen akadályt, ha e miatt a házasság felbontatott. Miért, mi alapon, micsoda rationál fogva tette szerző ezen megszoritást? Erre mint sok más egyébre elfelejtett felvilágositást adni az indokolásban. Szerintünk a házasságtörésben nyilvánuló erkölcstelenségnél fogva a szabálynak akként kell hangzani, hogy az, a mennyiben megelőzőleg kétségtelenné lőn téve, a bűntársak között mindenkor érvényességi akadályt képez; nem pedig ugy, mint a javaslat szól, hogy a házasságtörés csak kivételkép ismertessék el érvényességi akadálynak.

Végül azon akadályok közül, melyeket a javaslat nem érvénytelenitő, hanem csak tiltó akadályokul akar tekinteni (20., 21. 22. §§.), az örökbefogadási viszony, miután nálunk az örökbe fogadásnak nincs családjogi hatása,[9] mint a római jogban, hanem csak vagyonjogi, akadályul egyáltalán nem tekintendő;[10] ellenben a gyámsági viszony közelfekvő okokból — különösen a gyámolt beleegyezésének hiányossága miatt — érvénytelenitő akadályul betekintendő, szintugy azon tilalom, hogy a nők előbbi házasságuk megszünése után csak 10 hónap elteltével léphessenek uj házasságra.

Timon Ákos,
jogakadémiai tanár.

(Folyt. köv.)

Heti szemle.

(Helyreigazitás. — Honvéd igazságszolgáltatás. — A bíróságok tisztelgései magánosok előtt. — A felsőbb birósági tanácsbeosztások — Ovatió *Hódosy Imre* kamarai elnöknek. — A semmitőszék e heti plénumának tárgya. — A büntetőtörvénykönyv életbe léptetése iránti javaslat tárgyalása.)

Először is helyreigazitással kell kezdeni szemlénket, a mennyiben biztos tudomást vettünk arról, hogy a *Havi Szemle* Jusztusza nem azonos D-i urral; természetes, hogy ennélfogva az ehhez kötött következmények is önkényt megszünnek, mely tévedésünkért az illetőktől őszinte bocsánatot kérünk.

I. A *Magyarország*-ban JUSZTUSZ, nem kutatjuk többet hogy ki az, hanem csak egyszerüen megjegyezzük, hogy

[4] PUCHTA: *Cursus der Institutionen.* III. k. 147. l. (5-ik kiadás).

[5] «A házasság érvénytelen teklntet nélkül arra, ha vajjon a vérségi vagy sógorsági összeköttetés törvényes vagy törvénytelen nemzésen alapul: 1. fel- és lemenők között; 2. teljes és félvérü testvérek között; 3. mostoha szülők és mostoha gyermekek, a vő és napa, a meny és após és ezek fel- és lemenő rokonai között; 4. a nagybátya és unokahuga, a nagynéne és unokaöcscse s ezek fel- és lemenői között.»

[6] A német birodalmi törvény, melyet szerző alighanem félreértett, ezen akadályt a következőkép formulázza 33. §. 3. zwischen Stiefeltern und Stiefkindern (= az egyik házasfél és a másiknak lemenői). Schwiegereltern und Schwiegerkindern (= az egyik házasfél ée a másiknak felmenői) jeden Grades.

[7] Ezen álláspontot foglalja el a szász polg. törv. könyv (1613. §.) a zürichi törv. könyv (81. §.)

[8] «A házasságtörés miatt elválasztott fél és bűntársa közt érvénytelen a házasság, a mennyiben ezen személyek közt a házasság az itéletben megtiltatott. Felmentésnek van helye.»

[9] A fiusitástól eltekintve, melynek az ősiség megszüntetése óta ugy sincs értelme.

[10] Ezen nézetet vallja elvileg KONEK is (*Egyházjog* 518. l.), és helyesen jegyzi meg, hogy az ellenkező szabvány helytelen interpretatio következtében vergődött érvényre a közszokás és gyakorlat utján. Az egyház nálunk is, mint más államokban az örökbefogadásra egyszerüen alkalmazta a római jogból átvett tilalmat és semmi tekintettel nem volt arra, hogy a mi jogrendszerünkben ezen intézmény egészen más lényeggel bir, mint a római jogban. A jelenleg érvényben levő egyházi házasságkötési jog szerint tehát semmi kétség nem lehet az iránt, hogy az örökbefogadás nálunk is akadályt képez és ennyiben WENZEL ellenkező állitása (*Magyar magánjog rendszere* 2-ik kiad. II. k. 323. l.) téves; de más részt kétségtelen az is, hogy az egyházjog álláspontja a mi jogrendszerünknek meg nem felel.

igen helyes czikket közöl a *Honvéd* igazságszolgáltatásról. Már magában a legnagyobb anomália, hogy valamely bűnügyben a vádló vizsgáló, védő és itélő egy személy legyen — a hadbiró; hogy valóban meg kell ütköznie a világnak a felett, hogy ezen minősithetlen, minden felvilágosodottságot mélyen sértő eljárás egy kulturállamban türetik.

A honvédség még annyiban is hátrányosabb helyzetben van a közös hadseregnél, hogy emennél a fennálló fő- és legfőbb törvényszék fontosabb ügyekben az első bíróság eljárásának kellő ellenőrzését teszik lehetővé; de a honvédségnél még ez is ki van zárva, a mennyiben az ugynevezett ideigl. honvéd főtörvényszék, mely itt az utolsó forum, a felebbviteli bíróság szervezetének legkevesebbé sem felel meg, tagjai csak is a honvédelmi miniszteriumba beosztott igazságügyi főnökből, egy nyugalmazott — a magyar nyelvet sem biró — törzshadbiróból, és egy szolgálaton kivüli viszonyban álló — a katonai büntető törvénykönyvet nem is tudó — ezredesből van összeállitva, sőt fordultak elő oly esetek is, hogy első birósági tagok főtörvényszéki ülnököknek vezényeltetnek.

Igen helyesen sürgeti tehát czikiró, hogy addig is, mig e tarthatlan rendszer a kor követelményeinek megfelelőleg módosittatnék, legalább a honvéd főtörvényszék, még pedig haladéktalanul, kellőleg szerveztessék, és legalább az általános felebbezési jog kimondassék.

Teljesen osztjuk e felszólalást, és nem győzünk eléggé csodálkozni rajta, hogy müvelt állam hadseregében, hogy létezhet ily tarthatlan ázsiai állapot?

II. Az *Ungarische Gerichtshalle* méltán megrójja azon ujabban ismételve lábra kapni kezdett eljárást, hogy a birói kar, hivatala és hivatása körén kivül eső ovátiókban vesz részt. Igy a kalocsai törvényszék *Haynald* kalocsai érsek ő eminencziájánál testületileg tisztelgett, midőn a pápai megbizott annak a bibornoki «Biretumot» átadta. Még inkább megrovandó ennél a fehérvári törvényszék abbeli eljárása, mely szerint az *ifju Eszterházy Mór* esküvője alkalmából testületileg Mórra ment elé tisztelegni.

Ily utójára is hizelgő fellépések nem egyeznek meg a birói kar méltóságával, már annak függetlensége sem engedi meg, hogy ő mint testület, mely mint ilyen az igazságszolgáltatás felségi jogának mandatáriusa tisztelgő küldöttséggé törpüljön, birói hatalma alatt álló bármily jeles magánszemélyiség előtt is. A bíróságnak mint testületnek, külön nemes czélja, s magasztos hivatása van, azt szem elől téveszteníe, s mindennapi ovátiókba keverednie nem szabad.

Abban is osztjuk nevezett lap véleményét, hogy igen czélszerü lenne, ha erre az igazságügyi miniszter a bíróságokat figyelmeztetné.

III. A *Magyar Jogász* kiemelte, hogy a felsőbb bíróságoknál mily nagy jelentősége van a tanácsok alakitásának, felhozza, hogy a napokban is egyik felsőbb forumon az az enunciatió történt, hogy «a tanácsok alakitása, s ezeknek a közszolgálat érdekei s más körülmények folytán czélszerünek mutatkozó változtatása az itélőszékek elnökeinek kétségtelen, az ügyviteli szabályokon alapuló jogához tartozik.»

Megjegyzi a nevezett lap ezek folytán, hogy a tanácsrendezés korlátlan szabadsága által a jogbiztonság érdekei érintetnek, s ennek igazolására következőleg folytatja fejtegetéseit:

«A német államokban akárhányszor megtörtént, hogy a felsőbb forumon, midőn a közhatalom, a kincstár, vagy más hatalmasok érdekei forogtak szőnyegen, az illető tanács, legalább döntő részében, oly birákból állittatott össze, kiknek kedvező nézeteik, a fenforgó érdekek tekintetében, már ismeretesek voltak

Tudva van, mikép azelőtt Bécsben is történtek ily alakitások, s azokat, kiktől nem kedvező véleményt várhattak, természetesen kihagyták az illető tanácsból.

Mert hiszen hosszabb idejü judicaturánál jóformán meg lehet tudni, hogy p. o. ez vagy ama biró sohsem fog a kincstár ellen dolgozni s véleményezni s igy tovább.

Ily veszélyek lehetnek következményei a tanácsalakitás korlátlan szabadságának. Államunkban mi nem tartunk ilyes dolgoktól, de mégis ki kell mondanunk, hogy általában véve, az elnökök érintett jogosultságát tanácsosnak nem tarthatjuk.

A jogbiztonság érdekei az igazságszolgáltatásban, kell, hogy felülálljanak minden más érdekeken.»

Teljesen osztjuk czikkiró abbeli nézetét, hogy a tanácsok korlátlan alakitására való jog épen a felhozottak folytán az elnöknek módot nyujt hatalmával való visszaélésre, azonban az is tagadhatlan, hogy e jog ügyviteli szabályaink szerint a kir. táblánál és a legfőbb itélőszéknél lehetőleg korlátolva van.

A tanácsok félévre alakittatnak; tehát midőn konkrét kérdésről, melyben azok itélni fognak, szó sem lehet. Ez elvre oly suly van fektetve, hogy még a szabadságolások is olyképen eszközlendők, hogy a tanácsnak annyi tagja maradjon otthon, hogy azon ügyekben hozandó határozatoknál, melyek a tanács valamely tagjának osztattak ki, a tanács tagjai legyenek többségben.

Ennél nagyobb korlátolás aligha lehetséges.

IV. *Hodosy Imre* kamarai elnöknek a képviselőházban az ügyvédség érdekében mondott beszéde alkalmából ovatiót rendeztek a kamara tagjai, kik e czélból egész ünnepélyes öltözetben megjelenve, *Szedenics* alelnök tolmácsolta a kamara érzelmeit, köszönetét. *Hodosy* meghatottan válaszolt s fejezte ki köszönetét. Részünkről helyeseljük az ügyvédi kar ez ovátióját derék elnöke irányában, ki mindent elkövet az ügyvédi kar érdekeinek előmozditása végett, s kinek oroszlánrésze van abban, hogy az ügyvédi rendtartás módositásánál azt ügyvédek kivánatai kellő figyelembe fognak vétetni.

V. A semmitőszék e heti tanácsülésére következő kérdés van kitüzve: Van-e helye a törvk. rendt. IX. czim III. Fejezete által szabályozott választott birósági eljárásnak, s folyamatba tehető-e ezen eljárás oly szerződés alapján, melyben a törvk. rendt. 501. §-ának meg nem felelő számu birákból alakitott választott bíróság köttetett ki.

Az elvi jelentőség nézetünk szerint abban összpontosul, ha vajjon azon általános jogszabály, mely szerint, ha valamely szerződésben teljesithető és nem teljesithető feltételek foglaltatnak, — mely utóbbiakkal a meg nem engedett feltételek egy tekintet alá esnek, — ez utóbbiak ugy tekintendők, mintha ki sem köttettek volna, a választott birósági szerződésre is alkalmazandó-e?

VI. A képviselőház — nehány szakasz kivételével, — melyek ujabb tárgyalás és szövegezés végett a jogügyi bizottsághoz visszautasittattak, elfogadta a büntetőtörvénykönyvet életbe léptető javaslatot, minden nevezetesebb módositás nélkül. — A visszautasitott szakaszok közül a 7. §. azért, hogy a sajtó vétségeknek a sajtótörvényben szabályozott elv, a büntetőtörvénykönyvnek ettől eltérő elvi alapon álló büntető törvénykönyvvel összhangba hozassék. A 40—44. §§-ok pedig azért utasittattak vissza, hogy 1. a kir. járásbirák hatáskörének szükebb megállapitása; 2. az első birósági közigazgatási hatóság által elbirálandó kihágási ügyekre nézve a felebbezésnek a kir. törvényszékhez leendő juttatása eszközöltessék, 3. a közigazgatási hatóságok előtti eljárásnak rendeleti uton leendő szabályozására szükséges meghatalmazás megadassék. A járásbiróságok hatáskörének kérdése ezuttal nem vétetett tárgyalás alá, Chorin inditványának 2-ik és 3-ik pontját indokolta.

Tisza Kálmán mint belügyminiszter figyelmezteti a bizottságot, hogy a kihágási ügyekre nagyrészt már meg van állapitva a felebbviteli forumok sorrendje s igy Chorin

inditványának elfogadása esetében igen szükk lenne a törvényszékek felebbezési hatásköre, mig másrészről a sok féle felebbezés csak confusiot idézne elő. Ez irányban kéri tehát Chorin inditványának elvetését, ellenben az eljárás egyöntetüsége, egyszerüsége és lehető biztositékkal való ellátása szempontjából kész az igazságügyminiszterrel egyetértőleg vállalkozni, annak rendeleti uton való szabályozására, ha erre a háztól meghatalmazást nyerend.

Hosszu vita után, melyben a bizottságnak csaknem minden tagja résztvett, végül szavazásra került a dolog. Chorinnak az eljárás rendeleti uton leendő szabályozására vonatkozó inditványát egyhangulag elfogadta a bizottság. A felebbviteli kérdésben tett inditványa mellett öten, ellene öten szavaztak, ellene szavazott az elnök s igy Chorin ez inditványát a bizottság elvetette.

Z. I.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A közszerzemény.*

A közszerzeményt hazai ujabb jogiróinak általában ugy határozzák meg, hogy közszerzeménynek azon javak neveztetnek, melyeket a hitestársak a házasság megkötésétől fogva annak törvényes megszüntéig keresnek.[1]

És ez kétségtelenül helyes is, azonban ellenére annak, hogy helyes, ha a fogalom ilyképen való meghatározásaival megelégszünk, a gyakorlatban két lényegesen eltérő nézetet találunk szemben egymással, melyek mindegyike fentebbi fogalom-meghatározás alapján áll.

Az egyik nézet szerint: mindazon vagyon, mely a házasság alatt szereztetett, közszerzeményt képez, s ebből a házasság előtt megvolt, vagy a házasság tartama alatt öröklött vagyonérték csak abban az esetben vonható le, ha bebizonyittatik, hogy a szerzeményes javakba beruházatott.

Másik nézet szerint: közszerzeménynek csakis az a vagyonérték tekintendő, mely a házasság előtt megvolt, vagy a házasság tartama alatt az apai vagy anyai ágról hárult vagyon értékét felülmulja.[2]

Kérdés tehát: melyik nézet helyesebb a kettő közül.

Nézetem szerint az utóbbi, ugyanis a szerzemény fogalmát — mint fentebb az általános részben kifejtettük[3] — az országbiró értekezlet által alkotott törvénykezési szabályok elég határozottan megadták, midőn igy szólanak: «ellenben ha a hagyaték tulhaladná azon értéket, mely az apai és anyai ágról került, ezen szerzemény a hitestársra száll». Ha már most ezt az elvet a közszerzeményre alkalmazzuk, lehetetlen azon fogalommeghatározásra nem jutnunk, hogy a közszerzemény az a vagyonérték, mely a házasság előtt megvolt, vagy a házasság tartama alatt az apai vagy anyai ágról került[4] vagyonértéket felülmulja.[5]

A közszerzemény ez elvből kifolyólag csakis a szerzett vagyon bizonyos hányad része (pars aliquota), nem az abban foglalt egyes dolgok;[6] tehát az egyes dolgok szerzési időpontja nem határoz; mert valamely egyes dolog vagy jog szerzésének puszta ténye vagyonszerzést — szerzeményt — szükségképen még nem eredményez.[6] Egyik jognak szerzése egyenlő vagy nagyobb értékü másik jognak elidegenitésével, avagy kötelezettség elvállalásával járhat, és ily esetben szerzeményről, mely alatt mindig a vagyonnak gyarapodását értjük, csakugyan nem lehet szó.

A közszerzemény megállapitásánál egyes vagyonrészek honnan származásának kérdésére annál kevésbbé mehetünk vissza, mivel itt nem egyes szerzési tényről, hanem rövidebb vagy hosszabb időn át folytatott gazdálkodás és vagyonkezelés eredményéről van szó, bármily csekély mérvü és bárminemü gazdálkodás pedig mindennapi termelés és fogyasztás, szerzés és elidegenités, nyerés és vesztésnek szakadatlan lánczolatából áll.

Azon kérdést, vajjon bizonyos időszak lejárta után van-e szerzeményünk? még azért nem fogjuk igenlőleg eldönthetni annak alapján, hogy most tulajdonunkban vannak oly vagyonrészek, melyek a kérdéses időszak előtt még meg nem voltak, mert akkor szerzeményt még a legpazarlóbb egyénnél is találnánk, hanem a kérdést csakis ugy oldhatjuk meg, ha a kérdéses idő előtti összes vagyonunk értékével összehasonlitjuk jelenleg meglevő vagyonunk értékét.[7]

Házasság alatti közszerzemény tehát, melynek gyakorlati hatása csak a házasság felbontása után nyilvánul, csupán ott van, hol a meglevő vagyonérték a házasság előtt megvolt, és a házasság alatt a házastársakra az apai vagy anyai ágról hárult vagyon értékét felülmulja, és a mennyivel felülmulja, annyi a közszerzemény.

Más elvből való kiindulás a mellett, hogy a közszerzemény fogalmával teljesen ellenkeznék, a gyakorlatban is,

* Mutatvány ZLINSZKY IMRE *Magyar Magánjogá*-nak sajtó alatt levő 4. füzetéből.

[1] WENZEL i. m. 364. l. HERCZEGH *A magyar családi és öröklési jog* 33. lap. SUHAYDA *A magyar magánjog rendszere* 403. lap. KNORR *Magyar magánjog* 460. l.

[2] Ez elvet találjuk alkalmazva a legfőbb itélőszék legtöbb határozataiban. Jelesül 1875. október 7-én 6669. sz. a. határozatában kimondotta a legfőbb itélőszük, hogy csak az a vagyon tekinthető közszerzeménynek, mely a házasság előtt létezett vagyon értékét felülmulja, a nélkül, hogy a szerzés ideje, vagy a házasság tartama alatt felmerült bármely körülmények figyelembe lennének vehetők. (*Döntvénytár* XIV. f. 209. sz.) Még határozottabban szól az 1878. május 20-án 5464. sz. a. határozat, melyben kimondatik, hogy: «közszerzeménynek csak az a vagyonérték tekinthető, mely a házasság kötésekor megvolt, vagy annak tartama alatt egyik vagy másik házastárs által öröklött vagyon értékét tulhaladja. (*Döntvénytár* XXI. f. 96. sz.) Még részletesebb az 1874. majus 11-én 3230. sz. a. határozat, mely szerint: «Szerzeménynek csak az öröklött vagyon értékét tulhaladó érték lévén tekintendő, a házasság tartama alatt vásárlott vagyon még csupán azon oknál fogva, mert a házasság tartama alatt szereztetett, közszerzeménynek nem tekinthető, és ha a házastársak valamelyikének öröklött vagyonában hiány mutatkozik, mindenekelőtt a szerzeményből e hiány pótolandó s csak az öröklött vagyon értékének ekként történt kiegészitése után fenmaradó érték fogja a közszerzeményt képezni. (*Döntvénytár* XII. f. 138. sz.) Ugyanis az elv van kimondva az 1878. jul 8-án 6024. sz. a. határozatban, mely szerint: «Közszerzemény addig nem létezik, mig az adósságok törlesztve nincsenek (*Döntvénytár* XX. f. 104. sz.), valamint az 1874. május 9-én 5497. sz. a. határozatban is, mely szerint: «A szerzemény s igy a közszerzemény is nem egyes dologra, hanem az összes vagyonra vonatkozván, közszerzeménynek csak az öröklött, illetve a házasság kötésekor létezett vagyon értékét tulhaladó érték tekintendő. (*Döntvénytár* XVIII. f. 111. sz.). Vannak azonban az ellenkező alapon álló határozatok is, p. o. az 1875. évi október 7-én 885. sz. a. kelt határozat, mely szerint: «készpénzben öröklött vagyonnak a szerzeményből leendő kifizetése csak abban az esetben rendelhető el, ha az beigazoltatik, hogy az öröklött vagyon a szerzeménybe beruháztatott. (E határozat a *Jogtudományi Közlöny* 1876. évi 20. számában foglalt curiai határozatokban lett közölve).

[3] Lásd fentebb az általános részben 84. l.

[4] Határozottan sulyt kivánok arra fektetni, hogy a háramlás a házasság tartama alatt történt légyen, mert a házasság előtt hárult javak számba csak akkor vehetők, ha azok vagy értékük a házasság kötésekor tényleg megvolt, mert az ellenkező felfogás, vagyis hogy általában az öröklött vagyon értékét tulhaladó érték képezne közszerzeményt, a legnagyobb igazságtalanságra vezetne, p. o. oly esetben, midőn az egyik vagy a másik házastárs öröklött vagyonát a házasság megkötése előtt elpazarolja, s a házasság alatt vagyon szereztetik, melyben tán a másik házastárs takarékosságának van kiváló része, e vagyon nem lenne közszerzeménynek tekinthető; vagy csak abban az esetben és annyiban, a mennyiben a házasság kötése előtt őröklött s el is költött vagyon értékét felülmulja, mi nyilt igazságtalanság lenne.

[5] Ebből kifolyólag nem oszthatom a m. kir. Curia mint legfőbb itélőszéknek 1875. évi április 5-én 2308. sz. a. hozott határozatában kimondott azon elvet, hogy: «a házasság tartama alatt kifizetett adósság közszerzeménynek nem tekinthető, s ennélfogva egyik házastárs elhunyta esetén, a másik házastárs a kifizetett adósság felének megfelelő összegnek mint közszerzeménynek a hagyatékból leendő megtérítését nem követelheti. (*Döntvénytár* XI. f. 130. sz.) Nem oszthatom az elvet, mert a házassság tartama alatt kifizetett s a házasság előtti időből származott adósság törlesztése által a törzsvagyon értéke kétségkivül növekedvén, e szaporodás szerzeményt képez.

[6] Hasonló nézetben van WENCZEL i. m. 365. l. HERCZEGH i. m. 33. lap.

[7] V. ö. IMLING KONRÁD-nak a «közszerzemény kérdéséhez» czimü s az 1876. évi *Jogtudományi Közlöny* 28. számában foglalt igen érdekes fejtegetéseivel.

a mellett hogy sok nehézségeket szülne, igazságtalanságokra is vezethetne alkalmazása.[8]

E helyütt önkénytelenül felmerül azon kérdés, hogy lehet-e a házasság tartama alatt oly szerzeménye egyik vagy másik házas társnak, mely nem képez közszerzeményt? Erre feltétlenül igennel kell válaszolnunk, egyezőleg többi kommentátorainkkal és tudtommal a legfőbb itélőszék is ezt az elvet követi.[9] Ily külön szerzeményt képeznek első sorban azon dolgok, melyek egyik vagy másik házastársra idegenektől öröklés vagy ajándékozás utján hárulnak. Ezek ugyan szerzemények s az e javakban való örökösödés nem az öröklött, hanem a szerzeményi vagyonra nézve fennálló szabályok szerint történik, de nem közszerzemények, mert a másik házastárs minden hozzájárulása nélkül származtak.

E helyütt felmerül azon kérdés, hogy 1848. előtt a volt jobbágynak a földesur által a házasság tartama alatt adományozott, s 1848-ban felszabadult jobbágyi birtok közszerzeményt képez-e? A legfőbb itélőszék nemlegesen döntötte el e kérdést és kimondotta, hogy: «maga a jobbágy részére történt adományozás közös szerzeményt ezen szerzési mód fogalmából kifolyólag nem képez, és az 1840. VIII. törvényczikk 8. §-ának rendelkezése alá nem esik.»[10] Álláspontunknál fogva tekintettel a most kifejtett elvekre, teljesen osztjuk e felfogást, mert e vagyon oly uton jutott a férj kizárólagos birtoklásába, mely a házassági viszonynyal, illetve az e viszony folytán származó közszerzeményi joggal semmi összefüggésben sem áll.

Nehezebb azon kérdés, hogy a viszteher mellett szerzett javak közül melyek tekinthetők az egyik vagy a másik házasfél külön szerzeményének. Annyi kétségtelen, hogy ily vagyonra nézve a jogi vélelem a szerzemény közös volta mellett van, s habár az ellenkező nincs is kizárva, viszteher mellett szerzett javaknál az, hogy azok nem képeznek közszerzeményt, a gyakorlatban igen nehezen lenne megállapitható, főleg midőn azon elv áll fenn, melynek a legfőbb itélőszék is kifejezést adott egyik határozatában, hogy t. i. azon körülmény, hogy a házasság tartama alatt szerzett vagyon az egyik házastárs pénzével fizettetett ki, a szerzemény közös voltát ki nem zárja.[11] Ily körülmény között alig lehetne határozott elvet állitani fel arra nézve, hogy mely vagyon tekinthető a házastársak egyike külön szerzeményének, s az a ritka eset, melyben ez kimondható, a fenforgó különleges körülményektől függhet, rendszerint azonban külön szerzemény a visszteher mellett történt szerzéseknél nem fordul elő.

Az iránt is kétség merült fel, hogy az 1840. év előtt kötött házasság tartama alatt szerzett vagyon közszerzeményt képez-e? Egy előforduló esetben ugyanis a budapesti kir. itélőtábla azt mondotta ki, hogy az 1840. év előtt szerzett vagyon közszerzeményt nem képez.[12] A legfőbb itélőszék ellenben kimondotta, hogy: «az 1840. VIII. törvényczikknek a női közkeresményre vonatkozó intézkedése csak a régibb törvények ismétlése, és hogy a jobbágyok nejeiket a hármaskönyv II. része 29. czimének 2. §-a szerint sem foszthatták meg a házasság tartama alatt szerzettekben való részesitéstől», s ennélfogva nézetem szerint igen helyesen az 1840. év előtt szerzett javak közszerzemény minőségét megállapitotta.[13]

Másik kérdés, melyre nézve kétely merült fel az, hogy az osztrák törvény uralma alatt kötött házasság tartama alatt szerzett vagyon közszerzeményt képez-e?

Az 1852. évi ősiségi nyiltparancs 12. §-a szerint ugyanis az osztrák polgári törvénykönyv hatályba lépte előtt kötött házasságoknál a házasfeleknek a házasság alatti közkeresményhez való tulajdonjogát a házasság kötésekor létező törvények szerint rendelte megitélendőnek, ennélfogva az osztrák polgári törvénykönyv hatályba lépte előtt kötött házasságoknál, ha az egyik házasfél elhalálozása az osztrák törvény uralma alatt történt is, a másik fél jogositva van a közszerzeményhez való jogát érvényesiteni.[14] Ugyanezt az elvet alkalmazta a budapesti kir. itélő tábla egyik határozatában az osztrák törvény uralma alatt kötött házasságban szerzett javakra nézve s kimondotta, hogy: «hogy az a kérdés, vajjon igényelhet-e a házastárs közszerzeményt, nem az örökhagyó halálakor, hanem a házasság kötésekor érvényben volt törvények alapján birálandó meg; mert ha a házastársak vagyoni viszonyaik szabályozása iránt külön egyezménynyel nem intézkednek, azt kell feltenni, hogy a házastársak a vagyoni viszonyokra nézve a házasság kötésekor érvényben volt törvényes intézkedéseknek vetették alá magukat, s az ilykép történt megállapodás a későbbi törvény által változást nem szenvedhet». A m. kir. Curia mint legfőbb itélőszék azonban ellenkező felfogásból indult ki, kimondván, hogy «habár felperes az örökhagyóval az osztrák törvény uralma alatt lépett is házasságra, mégis a visszaállitott hazai jog szerint őt mint polgárnak nejét megillető közkeresményi jogot minden dolgokra érvényesitheti, melyek a hazai jog hatálya alatt szereztettek.»[15]

(Folyt. követk.)

[8] Ha meggondoljuk, hogy annak bizonyitása, hogy valamely vagyonérték bizonyos vagyonba beruháztatott, mily nehézségekkel van össze, kötve, a törvény ily értelmü felfogását annál kevésbbé helyeselhetjükmennél kevésbbé birjuk annak rácziójáť belátni. Ha valaki előbb elpazarolja vagyonát, melyhez kázastársa kész segédkezet nyujt, s utóbb magába szállva takarékosság által vagyont szerez, s ehhez hozzájárul a másik házastárs is, nem sokkal igazságosabb és helyesebb-e, ha előbb helyre pótoltatik az, mit közösen elköltöttek, s csak az mi fenmarad, lesz a közszerzemény, hiszen valóban csak az szereztetett; mint ha keresztet vetünk az elvert vagyonra, s a szerzett vagyon felét elveszi a tulélő házastárs a gyermekek orra elől, pedig az elhunytnak kétszer annyi vagyonát költötték el a közszerzőknek nevezett felek. Épen annál az osztálynál, melyre nézve a közszerzemény jogintézménye fennáll t. i. a volt jobbágyok és városi polgároknál fogna az ellenkező elv alkalmazása legtöbb igazságtalanságot szülni, s legnagyobb nehézségeket okozni. A polgárok nagyrésze kereskedő, vagy iparos, épen az az osztály, melynek vagyona a legnagyobb hullámzásnak van kitéve, szerencsés vagy szerencsétlen időviszonyok s más számos körülmények élete folyamán igen sok változásnak teszik ki vagyona helyzetét; ki lesz képes ily egyéneknél számos esetekben bebizonyitani, hogy vagyonuk öröklött vagy szerzett-e? vagy ha az illető szerencsétlen üzletek folytán elpusztult, s a szerzett dolgok későbbi szerencsés üzlet eredményei, melybe az öröklött vagyon be nem ruháztatott, vajjon lehet-e azért azokat közszerzeménynek jó lélekkel kimondani? A volt jobbágyok rendszerint gazdálkodással foglalkoznak. Tudjuk, hogy az időjárásnak mily befolyása van a mezei gazdaság eredményére; s ha szerencsétlen évek folytán öröklött vagyonának nagy részétől megválni kénytelen, vajjon igazságos lenne-e, ha szerencsés évek folytán más birtokot szerez, ezt már közszerzeménynek mondani ki azért, mert az öröklött vagyon ebbe be nem ruháztatott. De igazságtalan ez az elv azért is, mert egyenlő alkalmazása lehetetlen. Ha ugyanis valaki csupán pénzzel dolgozik, ennél már csak a vagyonérték határoz, mert itt beruházásról szó sem lehet; tehát szükségképen az általunk védetteknek kell alkalmazást nyerni, mig ha valaki pénzén más dolgokat szerez, már az ellenkező elv nyer alkalmazást.

[9] Igy p, o. kimondotta 1873. évi november 20-án 10045. sz. a. határozatában a legfőbb itélőszék, hogy: «a házasság tartama alatt is lévén egyik házastárs által saját pénzén vagyon szerezhető, igényperben a bizonyitás azon körülményre, hogy az egyik házastárs tartozása fejében lefoglalt dolgok a másik házastárs által szereztettek, elrendelendő, s a per annak eredménye szerint döntendő el. (*Döntvénytár* XI. foly. 62. sz.)

[10] 1874. január 9-én 21252/873. sz. a. határozat. (*Döntvénytár* VIII. folyam 37—38. lap.)

[11] 1874. julius 20-án 5841. sz. a. határozat. (*Döntvénytár* XII. f. 158. sz.) Hasonló elv van kimondva az 1875. évi szeptember 29-én 6334. sz. a. határozatban, mely szerint «a házasság tartama alatt vétel utján szerzett birtok, tekintet nélkül arra, hogy a házastársak egyike hozzájárult-e a vételhez: közszerzeménynek tekintendő. (*Döntvénytár* XV. f. 9. l.)

[12] A királyi tábla ebbeli határozatát azzal indokolta, hogy: «a kereseti ház és belsőség alperes által 1837. évben szereztetvén, a volt urbéresek örökösödéséről később rendelkező 1840. VIII. tvczikk 8. §-ának azon rendelkezése, mely szerint a házastársaknak a házasság tartama alatti szerzeményeik közszerzeményeknek megállapittattak, azon szerzeményre magának a hivatkozott 1840. VIII. tvczikk 19. §-ának világos rendeletéhez képest visszaható erővel nem bir, és igy az előbbi törvény uralma alatt alperes által kizárólagosan szerzett vagyont közszerzeményi vagyonná át nem változtatta. (*Döntvénytár* XIII. f. 5—6. l.)

[13] 1874. szeptember 22-én 7220. sz. a. határozat. (*Döntvénytár* XIII. folyam 2. sz. alatt.)

[14] 1876. szeptember 20-án 7030. sz. a. határozat. (*Döntvénytár* XVI folyam 93. sz. alatt.)

[15] 1878. szeptember 24-én 6698. sz. a. határozat. (*Döntvénytár* XIII. folyam. 1. sz. a.)

Felelős szerkesztő: **Dárdai Sándor,** üllői ut 1. szám.

Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat.

Tizenötödik évfolyam. 20. SZ. Budapest, 1880. május 14.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA: *Wesselényi-utcza 4. sz., I. em.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

TARTALOM: A nyilvános és közvetlen szóbeliség. Zlinszky Imre urtól. — Heti szemle. — Törvénykezési szemle: A közszerzemény.

MELLÉKLET: Telekkönyvi Közlöny. — Curiai határozatok.

A nyilvános és közvetlen szóbeliség

I.

Az országgyülés igen fontos eredményének tekintjük a közvetlen szóbeliség behozatala iránt az igazságügyminiszternek adott utasitást, tartjuk pedig főleg azért, mert a nemzet képviselő testülete egyhangulag a szóbeliség mellett nyilatkozott.

E határozott szinvallás, a jogi közvéleménynek e kifejezése hiányzott idáig nemcsak, hanem ellenkezőleg ugy a parlamentben, mint általában a jogász, különösen a birói körökben a szóbeliség ellenes álláspont volt uralkodó.

Azért különös, hogy sokan azért is szegény Paulert ütik, hogy minden a szóbeliségre vonatkozó előmunkálat nélkül van, de hamar elfeledik az urak a multat. Jó lesz azt felidézni emlékünkbe, akkor annál inkább belátandjuk a haladást, melyet a képviselőház fentebbi határozata jelez.

Horváth Boldizsár testtel lélekkel hive volt a szóbeliségnek, s a kormánykörökben uralkodó ellenkező áramlat daczára siettetni akarta annak behozatalát, de hogy legalább is lehetőleg biztositsa, a törvényhozást megkötni igyekezett, ez indoka, hogy minisztersége idejéből több rendbeli törvényekkel találkozunk, melyekben ki van mondva, hogy csak addig intézkedik igy a törvényhozás, mig a közvetlen szóbeliség behozatik.

Horváth Boldizsár idejében pedig kevés valódi barátja volt a szóbeliségnek, de Horváth Boldizsár tudott közvéleményt csinálni, s ez eszmének is nagy propagandát csinált, melynek első tényleges s nagyobb horderejü kifejezése az első magyar jogászgyülésen történt, egyhangulag kimondatván, hogy a perrend a közvetlen szóbeliseg elvei alapján szabályoztassék.

Ez főleg az első magyar jogászgyülés tagjai nagyszámát tekintve, fontos enuntiatio volt, azonban kevés gyakorlati horderővel birt, s a szóbeliség hatalmas ellenei az egészet eredmény nélküli komédiának tekintették.

De ezek nem voltak képesek visszariasztani *Horváth Boldizsárt* attól, hogy az általa megkezdett uton következetesen haladjon. Készittetett *Ökröss Bálint* által egy a szóbeliség alapján nyugvó perrendet, s ezt vélemény végett a semmitőszéknek kiadta, hol midőn épen a tanácskozások felette megkezdődtek — tán 1 vagy 2 ülés tartatott, megbukott Horváth Boldizsár s vele el tünt majdnem minden a szóbeliség iránt eddig jelentkezett lelkesülés A javaslat feletti tanácskozások azonnal beállittattak, s a müködés más irányban kezdődött meg, t. i. reformálni a mostani perrendet, ez lett a jelszó. És ennek meg is felelt emberül a kormány, egyik javaslatot a másik után dolgoztatta ki, s azok egymás után elejtettek. Mi ezelőtt 5 évvel megjósultuk, hogy ez lesz sorsa minden javaslatnak, mert az irásbeliség elavult elvein alapuló perrend kielégiteni ma már senkit sem fog. De ezt hinni nem akarták s forcirozták a dolgot. A szóbeliséget egyelőre meghaladott állapotnak tekintették, melynek létesülése nagyon a távol jövő dolga.

Midőn a jogászgyülés kimondott elvének folyományaként a szóbeliség egyes részeinek mikénti szabályozását tüzte ki tanácskozása tárgyául, ez eljárása általánosan gáncsoltatott, szemére lett vetve, hogy a jövő zenéjével foglalkozik, s ezért mellőzi a practikus kérdések tömegét; s ebben napi lapok szekundáltak is. Tehát odáig voltunk, hogy még tudományos testülettől is rossz néven vették, hogy a szóbeliség behozatalára uttörő kiván lenni, hogy nem hagyja pihenni a dolgot, hanem annak létesülését lehetőleg előbbre vinni törekszik.

A parlamentben is akadt egy két szónok, ki az igazságügyi budget tárgyalás alkalmával per tangentem a szóbeliséget is felemlitette beszédében, mire nem is maradt el a miniszter obligát válasza, hogy a szóbeliség az egyedüli jó rendszer, de most még behozni nem lehet.

Ez az áramlat uralgott a birói körökben is. Ott különösen a felsőbb bíróságoknál voltak a szóbeliség leghatalmasabb ellenei, a nélkül, hogy az ellenfelek legnagyobb része tudta volna, hogy annak tulajdonkép mi is a lényege. Alkotott mindenki magának egy tetszése szerinti rendszert, s abból szedte érveit, vagy ellenérveit. Az e fajta uraknak egész gondolkodásmódját legujabban jellemzik azok a czikkek, melyeket Széker Mihály az Ökröss-féle javaslatról a *Pesti Napló* ban irt, melyben birálja a javaslatot s annak egész rendszerét, de bevallja, hogy a szóbeliség lényegét nem ismeri, a mit tud felőle, azt e javaslatból, melynek, notabene, még indokolása sem volt közzétéve, tudja, és nem egy, sem tiz, hanem a jogászok nagy tömege volt, mely tömjénezte Széker czikkeit.

A felsőbb birói körökben ez időben nagy sensatiót gerjesztett *Szabó Miklós* kir. táblai tanácselnök fellépte, ki a harmadik magyar jogászgyülés állandó választmánya által az előkészitő periratok mikénti szabályozása felőli véleményadásra hivatván fel, kitünő véleményében határozottan a szóbeliség hivének vallotta magát. Ez soknak szeget ütött a fejébe, s a fumigálás és megvető nyilatkozatok a szóbeliség ellen, azon időtől kezdve, midőn *Szabó Miklós* szint vallott, sokkal lejebb szálltak, mert hiába, a tekintély csak imponál. S kétséget sem szenved, hogy *Szabó Miklós* fellépte óta a szóbeliség hivei a felsőbb bíróságoknál folyton szaporodnak, s ma már számuk tekintélyesre nőtte ki magát. De ennek sok idő kellett, épen ugy mint a parlamentnél.

Mert még alig nehány éve ugyan a parlamentben sem uralgott ám a szóbeliség iránt kedvező áramlat. 1874. évben a perrendtartási novella előadójává *Teleszky István* választatván meg, ő a jogügyi bizottsághoz beadott igen alaposan kidolgozott szép véleményében határozott kifejezést adott annak, hogy a polgári perrend végleges reformja csak a szóbeliség behozatalával lesz

betetőzve, de elismeri, hogy a szóbeliség egyszerre s egészben be nem hozható, azonban annak a sommás eljárásban leendő részleges behozatalát lehetőnek, sőt szükségesnek is tartja.

«Nézetem szerint — mond — hogy igazságszolgáltatásunk csak türhetővé váljék, elkerülhetlenül szükséges, mikép a sommás eljárás a felebbezési bíróságnál is a szóbeliség és közvetlenség alapelvére fektetve szabályoztassék; s jogorvoslati rendszerünk gyökeres átalakitása mellett, a külön semmiségi panasz rendszerének teljes mellőzésével, sommás eljárásban az első birói határozat ellen, uj bizonyitékok megengedésével s a felebbező ellenfelének csatlakozásával felebbezés, a másodbirósági itélet ellen az alaki és anyagi jog helyes alkalmazására szoritott felülvizsgálat . . . engedtessék meg.»

Ha az országgyülés nem lett volna szóbeliség ellenes érzelmekkel eltöltve, s 1874-ben elfogadja e javaslatot, mely részben hozta volna be a szóbeliséget, ma valószinüleg perrendünk a szóbeliség alapján állana. Ámde akkor még ez áramlatnak tűzzel-vassal ellent kellett állnia.

A magunk kárán kellett megtanulni, hogy az irásbeliség alapján nem lehet perrendreform; meg kellett feneklenie az ügyeknek, hogy a gyökeres reform szükségérzete általánossá váljék.

Ez csak most nyert kifejezést, s azért a nélkül, hogy tulbecsülném az elfogadott határozati javaslatot, mely pusztán elvet proklamál, melynek keresztülvitelét óhajtja, tehát semmi positiv rendelkezést nem tartalmaz, felfogom annak horderejét, mert nyilatkozott a nemzet törvényhozása, még pedig akként, hogy elődeinek elvével szakitva, határozottan a modern reform terére kiván lépni. A most előadott előzmények után én ezt is nagy vivmánynak tartom, s azért üdvözlöm a határozatot.

(Vége következ.) *Zlinszky Imre.*

Heti szemle.

(A büntető törvényt életbeléptető javaslat. — A gőzmalmokról. — A telekkönyvi rendtartás módositásáról szóló javaslatok a jogügyi bizottságban. — A jogügyi bizottság telekkönyvi reform inditványai. — Az igazságügyi palota, és a birósági helyiségek Budapesten. — A jogász-egylet közgyülése.)

I. A «Jogügyi bizottság» letárgyalta a büntetőtörvénykönyv életbeléptetése iránti javaslatnak hozzá visszautasitott szakaszait.

Azon inditványra vonatkozólag, mely a járásbiróságok hatáskörének megszoritására van czélozva, mindössze annyi éretett el, hogy a járásbirák 6 hónapon felül büntetést nem szabhatnak.

A közigazgatási hatóságok fenyitő határozatai elleni felebbvitel marad a mai gyönyörüséges állapotában.

Továbbá Hosztinszky és Chorin inditványai felett, melyek a büntetőtörvénykönyvek életbeléptetéséről szóló törvényjavaslat olynemü módositását czélozzák, mely szerint kihágási ügyekben a 3-ik birósághoz is adassék felebbvitel, Hosztinszky szerint azon esetben, ha a bűnösség kérdésében két eltérő itélet forog fenn, Chorin szerint pedig a jogegység szempontjából a jog alkalmazás kérdésében hosszabb vita fejlődött, melyben az ez alkalomból, mint inditványozó meghivott Hosztinszky, továbbá Teleszky, Chorin, Pauler miniszter, Emmer és Bokross részt vettek, mire a szavazás alkalmával mindkét inditvány mellőztetett és a javaslat eredeti szövege megtartatott.

Következett Szilágyi Dezsőnek a 7-ik §-ra vonatkozó azon hat. javaslata, mely szerint az életbeléptetési törvényben a büntetőtörvénykönyv elveivel a sajtóvétségekre nézve fentartott fokozatos felelősségi rendszer összhangba hozandó.

Az ezen kérdés fölött folytatott hosszabb vita folyamán, melyben a bizottság majdnem mindenik tagja részt vett, kiemeltetett, hogy a büntetőtörvénykönyv szerkesztésénél az átalános büntető jogi elveknek a sajtó utján elkövetett büntethető cselekményekre leendő kiterjesztése tartatott szem előtt, miután azonban a sajtórendtartás végleges szabályozásáig a fokozatos felelősségi rendszer fentartása kivántatik, a bizottság kételyek eloszlatása czéljából egy magyarázó §-nak felvételét találta szükségesnek, mely a Teleszky által előterjesztett és Szilágyi által módositott következő szövegben fogadtatott el.

«Nyomtatvány utján elkövetett bűntettek és vétségek eseteibeu az 1848. évi XVIII. t. cz. 13. és 33. §§-ai alapján felelősségre vonandó személyekre nézve, e bűntettekről és vétségekről szóló büntető törvénykönyvnek a felelősséget tárgyazó mindazon intézkedései, melyek az 1848. évi XVIII. t. cz. 13. és 33. §§-ból folyó felelősséggel ellentétben állanak; nem alkalmazandók.»

Végül Bokross Elek felvetette a kérdést, hogy miután Erdélyben s a határőrvidéken a sajtó utján elkövetett büntethető cselekményekre nézve az általános jogi elveket alkalmazó törvények vannak hatályban, s igy kérdés merülhet fel, vajjon a fokozatos felelősségi rendszer ezen életbeléptetési törvény utján nem-e helyeztetik annak helyébe, ezt nem tartja-e a bizottság különösen kiemelendőnek?

A bizottság ezen észrevételt helyeselvén, az e tárgyra vonatkozó intézkedés szövegezésével előadót megbizta.

Ugyancsak az igazságügyi bizottság szombaton tartott ülésében tárgyalta a gőzmalmokról szóló törvényjavaslatot. *Apáthy István* előadó e javaslatban megoldást talált kontroversiák ismertetésével nyitotta meg a tárgyalást.

Előadó Verbőczy hármas könyve, az urbarium az 1836. évi VI. t. cz. továbbá hazai törvényeink jelesebb commentatorai, valamint a gőzmalomipar természete alapján kifejti, hogy a gőzmalom a földesuri jogok körébe nem vonható, azért ajánlja a törvényjavaslatot, mely ezen elvet törvény erejére emeli és a kételyeket eloszlatja.

Pauler miniszter, Bokross Elek és Teleszky István hasonértelmü felszólalásai után a bizottság a törvényjavaslatot a részletes vita alapjául elfogadja s a részletes vitában a törvényjavaslat mindhárom szakaszát stylaris módositásokkal szintén elfogadja.

Következett a telekkönyvi rendeletek pótlásáról és módositásáról szóló törvényjavaslat.

Emmer Kornél előadó a javaslat indokolásául felhozza, hogy nálunk nagyrészt telekkönyvi helyiségeink szegényes berendezése miatt nem azon kegyelettel kezeltetnek a telekkönyvek, mint az más országokban tapasztalható. Ezen okból és néha elemi viszontagságoknál fogva is, előfordul, hogy telekkönyvek megrongáltatnak vagy elvesznek.

Midőn tehát előadó a javaslatot elfogadásra ajánlja, csak nehány eszmét kiván felemliteni, mely ha a bizottság helyeslésével találkozik, szintén ezen javaslat keretében találhatna helyet.

Ezek: 1. egyszerüsitése a tényleges tulajdonos bekebleztésének oly esetben, midőn sok telekkönyvön kivüli átruházás jött közbe; 2. az ügyvédi vagy közjegyzői signatura kötelezővé tétele az e téren különösen hátrányos zugirászat elkerülése czéljából; 3. a különös betétek keresztülvitele különösen ott, hol uj telekkönyv készittetik; végre 4. lehetővé tétele annak, hogy azon esetben, midőn birói árverés folytán tabula rasa keletkezik és az ingatlan uj életet kezd, a régi telekkönyv helyébe uj készittessék.

Ezen kérdések fölött érdekes vita fejlődött, melyben a bizottság mindenik tagja részt vett, a nélkül azonban, hogy ezuttal egyetértés jött volna létre, minek folytán mindenekelőtt a törvényjavaslat tárgyalása határoztatott el és annak átalánosságban történt elfogadása után a részletes vita folya-

mán a javaslat styláris javitásokban részesült. Következett tárgyalása azon inditványoknak, melyeket Emmer előadó a targyalás alkalmával a bizottságnak előterjesztett, ezek: 1. A telekkönyvön kivüli átruházások utján a telekkönyvezett ingatlan tulajdonába jött félnek könnyebb bekeblezhetése; 2. a birói árverés utján eladott s terheitől megtisztult ingatlan telekkönyvének uj szerkesztése; 3. a telekkönyvi beadványok közjegyzői vagy ügyvédi ellenjegyzése.

Chorin, Bokross és Teleszky mindhárom inditvány mellett helyeslőleg szólalnak fel.

Pauler miniszter helyesli Emmer 2-ik inditványát, az elsőt a telekkönyvi törvénynek, a 3-ikat az ügyvédi rendtartás revisiójának tartja fenn.

A bizottság ez utóbbi nézetet magáévá teszi s Emmert utasitja, hogy második inditványának ezen tvjavaslat keretébe leendő beillesztése iránt javaslatot tegyen s a kérdést Teleszky módositásával combinálva tanulmányozza.

Ezután az erdélyi birtokrendezésre vonatkozó törvényjavaslatot tárgyalták, a szakértőként meghivott Szentgyörgyi Imre legfőbb itélőszéki biró is jelen volt.

A *Pesti Hirlap* ma méltán felszólal az ellen, hogy az igazságügyminiszteriumnak palotát akarnak épiteni akkor, midőn a fővárosi birósági helyiségek legnagyobb része olyan, hogy nem örömest megy bele az ember. És ez igy is van. Szük, sötét, kényelmetlen, ronda helyiségekben tengődnek a biróságok, szégyenére a magyar igazságügyi kormányzatnak. S ez a helyett, hogy a biróságokat ez ólakból kiszabaditsa, s tisztességes helyen elhelyezze, palotát akar épiteni magának.

A *Pesti Hirlap* sorra vezet bennünket fővárosi összes birósági helyiségeken, s azokat igen találó megjegyzések kiséretében mutatja be. Ily találó és való, hogy a budai Fortuna épületben a vizsgáló biró vagy az alügyész szobája csak abban különbözik a vizsgálati fogoly szobájától, hogy ágy nincs benne.

A kereskedelmi s váltótörvényszéknél a birósági helyiségek, s magánosok lakásai egymás után vannak a folyosón, s nem ritkán megtörténik, hogy a biró nyitott ablak mellett épen akkor veszi ki a tanutól az esküt, mikor a mellette nem messze fekvő szobában valami kis lányka a «Kornevilli Harangok»-at nyekkenti végig a zongorán.

Ezek mind fájdalmas valóságok, de azért a helyett, hogy orvoslásukon gondoskodnánk, inkább igazságügyi palotát épitünk. Csak az a kérdés, hogy Pesten vagy Budán legyen-e?

A *Magyar Fogász egylet* e hó 9-én tartotta rendes közgyülését az ügyvédi egylet helyiségeiben.

Az ülést *Csemeghi Károly* alelnök megnyitván, miután Majláth visszalépése felett sajnálatát fejezte volna ki, kitünő beszédben adta elő az egylet czélját és hivatását, kimutatni igyekezett, hogy a kormány reakczionárius törekvésével szemben időszerü és szükséges volt az egylet megalakitása. Megemlékezett az 1840-es évek jogászairól: *Deákról, Eötvösről Szalayról*, kik saturálva koruk életrevaló eszméitől, megjelölték a követendő utat. Szólt Horváth Boldizsár müködéséről, ama müködésről, mely rálépett a nagy elődök mutatta ut. a, elválasztotta a jogszolgáltatást a közigazgatástól, megteremtette a birói felelősséget s előkészitette a szóbeliség uralmát.

Nagy hatásu beszédét következően fejezte be:

A jogért és ennek oltalmáért minden időben lelkesedéssel és kitartással küzdő nemzeti genius: ma az 1869. IV. t. czikk védelmében, a szóbeliség és a közvetlenség behozatalában, az egyéni szabadságnak a társadalom jogával való összhangzásba hozatalában, a vádrendszer és a védelem megcsonkitlan jogának érvényesülésében találja a müveltség mai állapotának, és a mai követelményeknek megfelelő feladatát.

Ezer éves sugalma a nemzeti geniusnak: hogy ott, a hol nincsen biztositva a jog: ott nincs erkölcs, nincs szabadság, nincs béke, nincs jóllét. Mi ezért és e mellett küzdünk, és épen ez okból a nemzeti genius által sugalt történelmi hivatásban járunk el.

E hivatást nem is hagyjuk el, ennek zászlója alá seregeltünk, ezt követjük. Vezérel hitünk a jognak győző, hóditó erejében; vezérel bizalmunk a tudomány hatalmában; vezérel annak tudata: hogy «In hoc signo vinces».

Csemegi Károly nagyszabásu s élénk tetszéssel fogadott beszéde után, számvizsgálókul dr. Gombár Tivadar. dr. Tauszig János és dr. Chorin Ferencz választatván meg, a költségvetés és tagdijak meghatározása vétettek tárgyalás alá.

Csemegi alelnök az egylet tagjainak szaporodását a tagdijak lehető legkisebb összegben leendő megszabása által remélvén elérni, inditványára az évi tagdij helybeliekre nézve 5 frtban s vidéki tagokra nézve 3 frtban állapittatik meg.

Miután Csemegi alelnök a saját, tisztviselő társai s a választmány nevében lemondásukat bejelenti, — az eredeti tárgysorozat megváltoztatásával a választások ejtettek meg.

Megválasztattak: — elnökké Csemegi Károly legfőbb itélőszéki tanácselnök. Alelnökökké Manojlovits Emil semmitőszéki biró és Dr. Környey Ede ügyvéd; választmányi tagokká: Czorda Bódog legfőbb itélőszéki biró, Daruváry Alajos legfőbb itélőszéki tanácselnök, Dr. Győry Elek ügyvéd, Dr. Herich Károly miniszteri osztálytanácsos, Hodossy Imre, a budapesti ügyvédi kamara elnöke, Szentgyörgyi Imre legfőbb itélőszéki biró, Teleszky István ügyvéd, Tóth Elek a kereskedelmi és váltótörvényszék elnöke, Dr. Vécsey Tamás egyetemi tanár. Titkárokká: Dr. Dell'Adámi Rezső és Dr. Fayer László ügyvédek. Ügyészszé: Dr. Siegmund Vilmos a budapesti ügyvédi kamara titkára. Könyvtárnokká: Dr. Tauszig János ügyvéd. Pénztárnokká: Dr. Szivák Imre ügyvéd.

A választás eredményének kihirdetése a tagok részéről éljenzéssel fogadtatván, — minthogy az idő már igen előre haladt: Dr. Dell'Adámi Rezső felolvasása *A hatalmak felosztásá*-ról más alkalomra halasztatott.

Nem mulaszthatjuk el, hogy ne emlitsük fel, hogy midőn az egylet megalakult, mi voltunk azok, kik ama lépések között, melyeket az egylet alkotása körül hibásaknak tartottunk, mint legelhibázottabbat a 10 frtnyi tagdijt emeltük ki, s azt legfeljebb 5 frtban meghatározandónak inditványoztuk. Hogy mennyire igazunk volt, annak legkiáltóbb bizonyitéka, hogy maga az egylet is ennyire szállitotta le a tagdijat, sőt azt a helyes intézkedést is tette, hogy azt a vidékiekre csak 3 frtra szabta meg.

Meglátandja, hogy ez intézkedés nem tévesztendi el hatását.

Z. I.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A közszerzemény. *

E kérdésre nézve én részemről a kir. tábla álláspontját tartom helyesnek, mert nézetem szerint az indul ki helyes jogi felfogásból. Szabály ugyanis, hogy a törvény nem bir visszaható erővel, pedig a legfőbb itélőszék határozatában az tulajdonittatik neki. A házasság kötése alkalmával, ha a vagyonjogi jogviszonyokra külön egyezkedés nem jön létre a felek között, hallgatag e viszonyokra nézve az akkor fennállott törvény rendelkezésének vetették alá magukat. A mellett a fentebbi curiai határozat egyes szerzett dolgokról szólt,

* Mutatvány ZLINSZKY IMRE *Magyar Magánjogá*-nak sajtó alatt levő 4. füzetéből.

s nem a szerzett vagyon bizonyos hányadára állapitja meg a közszerzői jogot, s igy több izben általa kimondott elvvel is határozott ellenkezésbe jő.

A közszerzeményi jog már a szerzés ténye által létesül ugyan, de annak terjedelme bizonytalan mindaddig, mig a házassági viszony tart, mert a közszerzeményi jog csak a házassági viszony felbontása után érvényesithető. Kérdés tárgyát képezi tehát, hogy kit illet a közszerzeményi javak kezelése s az azokkal való rendelkezés a házasság tartama alatt? Nézetem szerint határozottan a férjet, s e nézetem helyességének támogatására régibb és ujabb tekintélyes jogirókra hivatkozhatom.[1] Ha ugyanis áll az az elv, hogy a közszerzemény nem egyes tárgyakra, hanem csak a vagyonérték bizonyos hányadára vonatkozik, mely vagyonértékre nézve vagyonközösség létesül, a dolog alig is lenne másként megoldható, mert az, hogy létezik-e szerzemény csak a házasság felbontása után lévén megállapitható, a nő rendelkezése csakis a jogra vonatkozhatik, mert egyes tárgyak közszerzeményi minősége kétséges levén, az azokkal való rendelkezés közössége sem állapitható meg, hanem az a férjet, mint a család fejét kell hogy illesse.

Ebből kifolyólag a férjnek joga van a házasság tartama alatt szerzett vagyont a maga nevére iratni s azzal a házasság tartama alatt rendelkezni, a nélkül, hogy a nő közös tulajdonjogának bejegyzését kérni jogositva lenne, mert mily alapon kérhetné ezt a nő? csakis közszerzeményi joga alapján, de ha e jog nem vonatkozik egyes dolgokra, hanem csakis a vagyonérték bizonyos hányadára, nem lehet ennek megállapitása előtt, hogy valóban van-e szerzemény, e jog alapján már bizonyos vagyonközösséget megállapitani. Nem oszthatom tehát a legfőbb itélőszék abbeli gyakorlatát, melynél fogva azt mondja ki, hogy a házasfelek mindegyike a házasság tartama alatt is jogositva van a házasság tartama alatt szerzett, s ennél fogva közszerzeménynek vélemezendő vagyonból reá eső felerész birtoklása es használatára, még abban az esetben is, ha a kereseti ingatlanság nincs a házasfelek nevére telekkönyvezve s kizárólag az egyik fél által birtokoltatik;[2] valamint azon elvi kijelentését sem, hogy a nő ha ily vagyonra kizárólag a férj tulajdonjoga lett bekebelezve, annak felét nevére átiratni, vagy a telekkönyvnek ekként leendő kiigazitását eszközöltetni jogositva van.[3]

De más részről épen azért a férj jogositva van a közszerzeményi vagyon tulajdonjogát egyedül a maga nevére bekebeleztetni, következik, hogy az ily bejegyzésnek a közszerzeményi jog érvényesitésénél semmi hatálya sincs, vagyis a házassági viszony felbontása után a nő, illetve örökösei a férj nevére keblezett vagyonra a nő közszerzői jogát érvényesiteni jogositva vannak, s a férj a vagyonnak nevére történt bejegyzése által szerzett tulajdonjogával a közszerzeményi jog érvényesitése ellen sikerrel nem védekezhetik.[4] Ellenkezőleg akkor szenved változást a közszerzemény minősége, ha az annak tárgyát képező vagyonra nézve a tulajdonjog mindkét fél nevére lett bejegyezve.

A telekkönyvi bejegyzés folytán ugyanis mindkét fél teljes, s igy mindenki, tehát tulajdonos társa ellenében is érvényesithető dologbeli jogot nyer, melynél fogva a maga részét terhelheti, elidegenitheti, sőt a vagyonközösség megszüntetését a házasság tartama alatt is kérheti.[5] Ha tehát a házastársak a házasság tartama alatt szerzett vagyont ilyképen telekkönyveztetik, ez által a törvény rendelkezésétől eltérő szerződést kötnek, melynél fogva a közszerzeményi jog már a házasság tartama alatt tényleg érvényesittetik, s egymásnak a szerzett ingatlan bizonyos részére teljes tulajdonjogot engedtek; a házasfelek e ténye ellenében többé azon kifogásnak, hogy e vagyon nem képez közszerzeményt, többé helye nem lehet, mert ha nem képez is közszerzeményt, az a fél, melynek vagyona csorbulást szenvedett, a másik fél irányában ajándékozónak tekintendő, mert a tulajdonjog az ő akaratával ruháztatott részben a másik félre, mit öröklött javaival is megtehetett volna a nélkül, hogy e ténye más oknál, mint a törvényes osztályrész megrövidítésénél fogva meg lenne támadható, mely alapon való megtámadásnak a dolog természetéből kifolyólag a szőnyegen forgó esetben is helye van.

(Vége köv.)

[1] WENZEL *A magyar magánjog rendszere*, II. kötet 168. l. FRANK pedig a közszerzeményről szólva, következőket mondja: «némely tanitók még tovább is mentek, azt állitván, hogy a keresménynek fele már ura életében az asszonyt illeti, s azt adhatná el mi neki tetszik, de e veszedelmes állitást sem törvénynyel, sem régi levelekkel, sem szokással igazolni nem lehet. (*Közigazság törvénye*, I. k. 158. l.)

[2] L. e határozatot az 1876. évi *Jogtudományi Közlöny* 19. számában 168. lapon.

[3] 1877. május 14-én 4441. sz. a. határozat. (*Döntvénytár* XVIII. f. 75. sz.). Hasonló elv van kimondva az 1874. október 15-én 2241. sz. a. határozatban, mely szerint: «Közszerzemény czímén a házastárs a telekkönyv közigazgatását a házassági viszony fennállása alatt is követelheti». (*Döntvénytár* XII. f. 103. sz.) — Más esetben a legfőbb itélőszék a közszerzeményes vagyonra a házastárs tulajdonjogának bejegyzését az osztr. polg. tvkönyv 1236. §-ára alapitotta, mely szakasz a vagyonközösség telekkönyvi bejegyzését megengedi. Egy előfordult esetben ugyanis a házastársak között oly szerződés jött létre, melynél fogva a házasság alatti szerzemény azok közös tulajdonát képezi, ennélfogva egyik fél több, állitólag a házasság tartama alatt szerzett birtokra tulajdonjogát előjegyeztetni kérvén, a legfőbb itélőszék e kérelemnek oly értelemben adott helyt, hogy a vagyonközösségi jog előjegyzését rendelte el; mert az osztr. polg. tvkönyv 1236. §-a szerint a vagyonközösség iránti telekkönyvi jog bejegyzés tárgyát képezi, s jelen esetben nem a tulajdonjog, hanem egyedül a vagyonközösségi jog bejegyzéséről lehet szó. (1871. szeptember 4-én 8195. sz. a. kelt legf. itélőszéki határozat. *Döntvénytár* VI. folyam 53. sz.) En azonban e nézetet sem oszthatom és a vagyonközösségi jog bejegyzését sem tartom megengedhetőnek. Az osztrák polg. törvkönyv szerint ugyanis a vagyonközösség vagy az egész vagyonra vagy annak egyes részeire terjed ki, s ily feltevés mellett engedi meg, hogy az egyik házastárs tulajdonát képező ingatlanságra a vagyonközösségi jog a másik házastárs javára bekebeleztessék. Tehát vagy az egész vagyonról van szó, melyben minden ingatlan bennfoglaltatik, vagy egy bizonyos meghatározott vagyonrész forog szóban, melyre a bejegyzés megengedhető; tehát épen ellenkezőleg mint a közszerzeménynél, mely a házasság tartama alatt csak bizonyos hányadra vonatkozó eszményi jog, s ennélfogva annál kevésbbé foglalhat helyt, mert az, hogy létezik-e közszerzemény, melyre e jog érvényesittessék, csakis a házassági viszony felbontása után fog kiderülni.

[4] Téves ezek folytán az a nézet, melynek többen kifejezést adnak, hogy a telekkönyvi bejegyzés által a férj kizárólagos tulajdonjogot szerezvén, erre a nő közszerzői jogát nem érvényesitheti, mert a törvény minden házasság alatti szerzeményt közszerzeménynek jelentett ki, s a férj főszerzőnek semmi s igy a jelen esetben sem tekinthető. (V. ö. KASENSZKY. A női és özvegyi jogok a magyar törvények szerint az 1874. évi *Jogtudományi Közlöny* 52. számában.) Ezt az elvet mondotta ki a legfőbb itélőszék is 1874. szeptember 24-én 6998. sz. a. határozatában, mely szerint: «azon körülmény, hogy a házasság tartama alatt szerzett ingatlan vagyont az egyik házastárs saját nevére iratta, a másik házastárs közszerzeményi jogának érvényesitésére befolyással nincs». (*Döntvénytár* XIII. f. 1. sz.)

[5] «Tényleg el nem választott házastársnak is van joga a vagyonközösség megszüntetését kérni, mert az a körülmény, hogy a tulajdonostársak házassági viszonyban élnek, a vagyonközösség megszüntetését nem akadályozhatja» (1872. november 19-én 8658. sz. a. kelt legfőbb itélőszéki határozat. *Döntvénytár* VIII. folyam 154. sz. a.)

Helyreigazitás.

Lapunk legközelebbi számában a «Műemlékek fentartása» felől irt törvényjavaslat alá BONCZ FERENCZ ur rangja hibásan lett általunk «közalapitványi kir. főügyésznek» minősitve, miután annak hivatalos czime: «Közalapitványi kir. ügyigazgató.» Mit is ezennel helyreigazitani sietünk.

A szerkesztőség.

Felelős szerkesztő: **Dárdai Sándor,** üllői ut 1. szám.

A Franklin-Társulat magyar irod. intézet és könyvnyomda kiadásában (**Budapest,** egyetem-utcza 4. szám) megjelent:

MAGYAR PÉNZÜGYI TÖRVÉNYISME. Folytonos vonatkozással a magyar államháztartásnak 1868-tól 1875-ig terjedő tényleges eredményeire. Irta *dr. Mariska Vilmos*. Második bővitett kiadás 1877. Füzve 3 frt 60 kr.

TÉTELES EUROPAI NEMZETKÖZI JOG. Irta *Dr. Apáthy István*. Füzve 3 frt 60 kr.

Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat.

TELEKKÖNYVI KÖZLÖNY

A TELEKKÖNYVVEZETŐK ORSZÁGOS EGYLETÉNEK

HIVATALOS LAPJA.

Budapest, 1880. Melléklet a JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY 20-ik számához. Május 14-én.

TARTALOM: A németországi jelzálog rendszer, a porosz uj tkvi törvény indokai alapján ismertetve. — Még egyszer a telekkönyvi rendelet 74. §-a. — Néhány szó az előjegyzésről. Sass Elemér joggyakornok urtól.

A németországi jelzálog rendszer, a porosz uj tkvi törvény indokai alapján ismertetve.

—*a*— Az ingatlan tulajdon és ingatlan hitelre vonatkozó német jog, német jogi felfogás szerint szilárdul és biztosan nyugszik a törvényes felvallás (Auflassuug) intézményén; az ingatlan tulajdona s az arra vonatkozó dologi jogok, csak a bíróság előtt tett nyilatkozat által voltak szerezhetők. A törvényes felvallás intézménye, különösen a római jog traditiójával felfogásszerü ellentétben, csak az utolsó évtizedekben érte el kielégitő fejlődését. Ha ez előbb történik vala, az *Allgemeine Landrecht* anyagai szerint épen nem lehetne kétkedni azon, hogy a törvényszerkesztők a törvényes felvallás szabatos és egyszerü tételére támaszkodtak volna. Most azonban a törvényes felvallás helyébe, az ugynevezett jogczimigazolás (Titelberichtigung) tana lépett, oly tan, mely felettébb homályos és határozatlan. A legfelsőbb bíróság jurisprudentiája szerint, mint a hogy az jelenben általánosan elfogadtatik az ingatlan tulajdona körül, kettős tulajdon létezik; egymás mellett előfordulhat egy telekkönyvezett tulajdonos és egy másik, mely utóbbit a Landrecht mint valódi tulajdonost jelöl meg, s ekkor a jogi helyzet az, hogy az egyik átruházhat, de el nem zálogithat; ellenben a másik elzálogithat, de át nem ruházhat. Ez rendkivüli anomalia (szabálytalanság).

A jogczímigazolásnak tana semmi esetre sem correkt, sőt inkább anomalis s egyáltalán nem felel meg a nyilvánkönyv közhitelességének. A javaslat abból indul ki, hogy elhatározó legyen a törvényes felvallás cselekménye, vagy más szavakkal, hogy az önkéntes átruházásnál a tulajdon szerzése, a telekkönyvbe való bejegyzéstől tétessék függővé. Erre vonatkozólag meg kell jegyezni, hogy bár a törvényes felvallási jog Németországban általában háttérbe szorittatott, az ennek daczára egyes városokban mégis fentartotta magát, s az ingatlan hitelre nézve, a legjótékonyabb hatással volt. A törvényes felvallás elve oly ösztönt hord magában, mely képes volt magának fokonként nagy vidéket meghóditani, fenáll az például Meklenburgban, Türingiában s a bajor királyságban is, s különösen ez utóbbinak a magánjogról szóló javaslata, határozottan csatlakozik a törvényes felvallás elméletéhez.

A jelzálogrendszer elveire nézve általánosan irányadóknak tartatnak a közhitelesség, különösség és törvényszerüség alapelvei. Ezen három elv közül az előbbi kettő vajmi kevés, az utóbbi ellenben igenis sok szolgálatot tett. A javaslat abból indul ki, hogy a két előbbit élesbiteni és kiterjeszteni kell, kiválólag pedig a köz-hitelesség elvét. Meg kell azonban jegyezni, hogy a közhitelesség elvének kiterjesztése nem az elmélet kedveért, hanem csak annyiban történt meg, a mennyiben ezt a gyakorlati szükséglet kivánja és megengedi. A mi ellenben a harmadikat, vagyis a törvényszerüség elvét illeti, ez azon különös jelentőségben, mely annak tulajdonittatik, egészen mellőzve lett.

Minden további vitatáson felül áll, hogy a jelzálog acceszszori (járulékos) tulajdonsága, mint a hogy az a római jognak és Landrechtnek megfelel, teljes épségében fent nem tartható oly jelzálogrendszer mellett, mely a közhitelesség elvén alapszik. Mert hogy ha a köz-hitelesség elve azt kivánja, hogy a jelzálog csak akkor szünik meg, ha az a telekkönyvben törülve lett, ebből önként folyik, hogy a jelzálog továbbra is fenállhat, habár azon követelés, melynek biztositékául szolgál, elenyészett is. Kétségkivül lehet az ingatlan tulajdonnal önálló jogokat szervezni, s a német jog a járadékvételben birja is az ilynemü önálló jogokat. Azonban a mig csak a jelzálog oly kölcsönök biztositási módjául jelentkezik, mint a melyek felfogásszerüen a visszafizetés tekintetében állanak fent, mind addig a követelés és a jelzálog közt is teljesen szükségszerü és természetes összefüggés létezik. A dolog csak azon fordul meg, hogy mig ezelőtt a követelés a jelzálogot vonta maga után, addig jelenben a jelzálog vonja maga után a követelést.

A javaslat azonban az eddigi jogfejlődésen tul megy. Nevezetesen megengedi a tulajdonosnak, hogy az, amint az kifejeztetik, saját nevére jelzálogokat jegyeztethet be s azokat elidegenitheti. Itt tehát azon eset áll elő, melyben jelzálog jelöltetik ki, holott semmiféle követelés sem létezik, sőt értelemszerüen nem is létezhetik. Ha külső vagy belső okoknál fogva elhatároztatik ezen jog-intézménynek elismerése vagyis valamely jelzálognak elismerése, azon esetben, ha fogalmilag a követelés épen nem áll, és nem állhat fent, ekkor semmi esetre sem következetlen, sőt inkább következetes dolog kimondani, hogy valamely jelzálog származhat, habár a követelés létezik ugyan, de érvénytelen; s mihelyest ezen lépést megtettük, szükségképen ki kell mondanunk, hogy azon jogügyleteknek megvizsgálása, melyek ugy szólván a jelzálog okát képezik, többé nem szükséges; ezzel tehát elesett a törvényszerüség. Továbbá mondanunk kell, hogy ez esetben még az sem szükséges, hogy az illető jogügyletekről szóló okmányok a bizottságoknál felmutattassanak. Ezen álláspontból kiindulva tehát, az is igazolva van, s ez igen fontos, hogy a jelzálogjog, szemben a jelzálogos keresettel, mint szigoru jog állittatik fel, mint oly jog, mely még szigorubb, mint a váltójog. Ez által az ingatlan hitel elvitázhatlanul igen hatékony támaszt nyer. A javaslat e tekintetben a következőket határoz:

«A jelzálogos kereset ellenében oly kifogások, melyek a személyes adós viszony megállapitására vonatkoznak, meg nem engedhetők; másnemü kifogások pedig csak annyiban foghatnak helyt, a mennyiben azok az alperest a mindenkori felperes ellenében megilletik, vagy a mennyiben azok a nyilván-könyvből kitünnek.»

Visszatérek még röviden a tulajdonos jelzálogára. A tulajdonos jelzálogának behozatala oly értelemben, hogy ő saját javára jelzálogot rendelhet, semmi esetre sem aggálytalan, s ezen aggályok részint jogásziak, részint pedig gazdászatiak. Mindenek előtt egészen felesleges fáradság, a tulajdonosnak ezen jelzálogát jogászilag szervezni. Kibuvik az minden jogászi szerkezet alól, ellent mond minden jogászi fogalmaknak és a szigoru jogászi lelkiismeretnek nagy kinokat okozhat.

Előre is le kell tehát mondani ezen intézménynek bármely jogászi constructiójáról is.

De a tulajdonos jelzálog még gazdászati tekintetben is

fontos aggályokra szolgáltat alkalmat. Ezen intézmény következtében, a földbirtokos ingatlan birtokát a zsebében magával hordhatja, s ha nem józan gondolkodásu, vagyonára nézve nagy veszélyeknek van kitéve. Mindazon által az állam kormánya azt vélte, hogy ezen aggályoktól el kell tekintenie, mert elfogadta azon nézetet, hogy a tulajdonos ily értelembeni jelzálogát, az élet és a forgalom szükségletei követelik.

Ha tehát ezen eset forog fenn, akkor be nem látható, hogy *miért sántikáljon a törvényhozás mindig az élet és a forgalom követelményei után, miért ne kisérje az az élet és a forgalom fejlődéseit, hogy azok számára az utat egyengesse, de egyszersmind szabályozza is.*

A tulajdonos jelzáloga az eddig divott jelzálogtól igen jelentékenyen eltérő jellemmel bir. Utóbbinak czélja, tartós tőke kölcsönöket biztositan, a tulajdonos jelzáloga ellenben a forgalomnak szolgál, s e végett, jelleménél fogva, mint forgalmi jelzálog jelölhető meg. Ezen nézpontból kiindulva, az állam kormánya még egy további lépést tőn, mely magában véve szintén aggályosnak látszik. Azon kérdésről van szó: megengedtessék-e a jelzálogra vonatkozólag a blanco engedmény. Ezen pont nagy megfontolást igényel, ugy a tulajdonos, valamint a hitelezővel szemben is. Ha ilyesvalaminek keresztülvitele czéloztatnék, egyáltalában szükséges lenne, hogy közvetitő intézetek létezzenek, melyek hivatva legyenek a kamatfizetéseket és tőke felmondásokat közvetiteni. Ily intézeteket azonban a jelzálog-törvény nem teremthet, ezek ugy a jelzálog rendtartás, valamint a jelzálogtörvénytől is felettébb távol esnek. Mégis, miként mondatott, ugy vélte az állam kormánya, hogy tulajdonos jelzálogának esetében blanco átruházásokat engedélyezhet; mert feltette, hogy ez is a forgalom tekintetei által sürgősen követeltetik. A fent forgó esetben, vagyis a tulajdonos jelzálogánál, a tulajdonos semmi esetre sem panaszkodhatik, ugy szintén a hitelező is óvatos legyen. A tulajdonosnak, ha nem akarja, nem kell blanco engedménynyel élnie, s a hitelező, ha nem akarja, nincs rá kényszeritve, hogy a blanco engedményt elfogadja, mert nagyon természetes, hogy ez nem parancsolva, de csak megengedve van.

Dr. Förster igazságyi tanácsos a javaslat elveit általnosságban ekként fejtegeti előterjesztésében:

A javaslat természetével oly másnemü sajátság is egybefügg, mely talán sokaknál nem csekély aggályokra szolgáltat alkalmat. A javaslat ugyanis, kikerül mindenféle atyáskodó gyámkodást a könnyelmüség vagy elhamarkodás ellen. Eddigi törvényhozásunknál, nevezetesen pedig az allgemeine Landrechtben, ez sok zavaros rendelkezéseket szült, s amellett, hogy ez által, lehet mondani, a kivánt czél soha sem lett elérve, ez mind azokra nézve felettébb nyomasztó, kik szokva vannak, jogügyleteiket gondosan végezni, s nem akarják magukat hátráltatva látni, egy csomó formális védő rendszabályok által.

A javaslat alapját képező elvek közül azok, melyek az ingatlanok tulajdonának szerzésére vonatkoznak ujak, s eddigi jogállapotunk által legkevésbé vannak előkészitve. Bár ezt a javaslatban mintjárt legelől kitett azon tételről, mely szerint az önkénytes átruházás esetében az ingatlan tulajdoni jog csak bejegyzés által szerezhető, állitani nem lehet. Mert köztudomásulag a porosz jogirodalomban már sokszor állittatott, hogy ezen tétel, habár homályosan, mégis benfoglaltatik már ugy a jelzálog-rendtartásban mint, az allgemeine Landrechtben is, és hogy csak a jurisprudentiának ujabbi romanizáló iránya vezetett azon tévutra, hogy az ingatlanok tulajdona átadás alapján valamely jogczím nélkül is megszerezhető. Legyen bár az ezen nézet elleni polémia többé-kevésbé igazolva, annyit minden esetre reményleni lehet, hogy azon tétellel, mely szerint csak a bejegyzés, és csakis ez által szerezhető az ingatlan tulajdoni joga, leghamarább megbarátkozunk, s hogy ez nálunk leginkább czélra vezetőnek bizonyult be, mert ezen tétel elvégre is csak tökélyesbités, ha ezt igy kifejezni szabad, az utolsó lökés egy fennakadt kifejlődés befejezése felé. Sokan azt állitják, hogy a bejegyzés elmélete nem egyéb, mint a Poroszországban évtizedek óta felfüggesztett jogczímigazolás kényszer kötelezettsége, s attól tartanak, hogy ez által mindazon nehézségek, következésképen mindazon panaszok is fel fognak idéztetni, melyek ama rendelet folytán előbbi időkben fenforogtak. Nézetem szerint azonban ezen állitás teljesen félreismeri a jogczímigazolás kényszer kötelezettségének tulajdonképeni lényegét, és annak a bejegyzési elmélethez való felfogásszerü viszonyát. Ezen két tan semmi másban nem hasonlit egymáshoz, mint azon tisztán külső ténykörülményben, hogy ugy az egyik mint a másik esetnél a tulajdonos nevét a tkvbe bejegyezni kell; a többiekre nézve, lényegesen különbözik egymástól. A bejegyzés elméleténél senki sem kényszerittetik rá, hogy magát bejegyeztesse, mert hiszen arra sem lehet senkitsem kötelezni, hogy magának földbirtokot szerezzen. A ki azonban földbirtokot szerezni akar, köteles a szerzési tényt oly alakban, s oly alaki előfeltételek mellett véghez vinni, melyeket a törvény a szerzési cselekményre nézve előir. A ki tehát földbirtokot szerezni akar, annak be kell magát jegyeztetnie, hogy ezt tenni akarja-e, egészen reá bizatik; pénzbirságokról, hogy ez kényszerrel előidéztessék, szó sincs. Ezek szerint tehát azon egyén sem lesz valódi tulajdonossá, kinek valamely átruházási szerződés alapján az ingatlan átadatott, ellentétben egy más képzeleti vagy telekkönyvezett tulajdonossal, mint a hogy ez a Landrecht szerint történik. Az ugyanazon ingatlanra vonatkozó kettős tulajdon, mely szerint lehetséges volt, hogy két különböző tulajdonos, ugyanazon ingatlanra nézve ellenkező érdekekkel létezhessék egymás mellett, előre is lehetetlenné van téve.

A felvallás intézménye, valamennyi illetékes tekintélyek megegyező véleménye szerint, mindazon helyeken, hol az behozatott, felettébb czélszerünek bizonyult be, mert az a legegyszerübb, legvilágosabb és legbiztosabb módon állapitja meg, és teszi felismerhetővé az ingatlanra vonatkozó tulajdont, mert az meggátolja a római jog traditió tanába való visszaesést, s a jogügyletek törvényszerüségének gyámkodó vizsgálgatását. Ha tehát már most ezen intézmény elismertetett, önkényt folytak belőle azon további következtetések, melyeket abból a javaslat leszármaztat: az átruházási ügylet felemlitésének mellőzése, eltekintés a traditciótól, és a dologi jogban kelletén tulterjedt ugynevezett roszhiszemüségi tan megszüntetése, mint ahogy mindezeket az allgemeine Landrecht megállapitja.

Nagyobb fontossággal birnak azonban a jelzálogjogra vonatkozó harmadik fejezetnek meghatározásai. Az indokokban részletesen ki van tüntetve, hogy miben állanak a javaslatnak eltérései a fenálló joggal szemben. A midőn bátor vagyok a javaslat ama pontjaira hivatkozni, legyen szabad csak három megjegyzést általánosságban kiemelni. Először, a javaslat ama fejezetben az egyéni jelzálog jogával foglalkozik. A legujabban sok oldalról tett azon kérdés, hogy vajjon fő-telek adósságok alkothatók-e, s vajjon azok a jogrendszerbe felvehetők vagy felveendők-e, oly kérdés, mely rendkivül nagy horderővel bir, mert azon jelentősége van, hogy egy egészen uj jogot, még pedig az eddigi jog előtt teljesen ismeretlen intézményt teremt; ezért szükséges, hogy ezen kérdés minden részleteiben gondosan dogmailag kidolgoztassék. Azon kérdés tehát, hogy vajjon ilynemü telekadósságok construálhatók-e, a javaslattól távol fekszik.

Ugy látszik nekem, hogy az sem lehet helyes eljárás, hogy a javaslatba igéretek vétessenek fel arra nézve, hogy jövőben hozandó törvények ilynemü viszonyokat szabályozni fognak; mert ha ezen szabályok czélszerüeknek bizonyul-

nak, ha azok valódi szükségletet képeznek, és dogmailag igazolhatók, az esetben a törvényhozás ilynemü igéretek mellettt vagy azok nélkül is, elő fogja teremteni azokat. *Nem felelne meg egy codifikálandó törvény jellemének, ha abban azon anyagot, mely beléje tartozik, tökéletesen nem szabályoznók, s csak más még oly jövendő törvényekre biznók az anyag szabályozását, melyeknél a másnemü kérdéseknek egész halmaza még megvitatandó.*

Másodszor az ujabbi időben a fennálló jelzálog törvény elleni polémia abból származtatott le, hogy a jelzálog ugynevezett acceszszori jog.

Az accessori jognak jelenben fenálló törvényeink szerint az a fogalma, mely szerint a jelzálog nemcsak arra van rendeltetve, hogy valamely más — személyes kötelezettségből eredő igényt biztositson, s következésképen célját nem egyedül önmagában hordja, hanem valamely más — az ő körén kivül eső jogban; de hogy főképen arra van rendeltetve, miszerint érvényességét az általa biztositandó érvényességétől nyerje, hogy tehát érvényessége az igény érvényességétől függ.

Ezen, lényegileg a római jogtól kölcsönzött tan áll fent a porosz jogban s főképen ez ellen intéztetnek a támadások. E támadások jogosak, egyébiránt nem minden történelmi származtatás nélküliek is, mert a német jogfejlődés régi időktől óta más volt; bőr a jelzálognak mindig az volt a czélja, hogy a kikölcsönzött tőke visszatéritését, s az ily tőkékből származó folytonos szolgálmányokat biztositsa, mindazonáltal minden jelzálog, akárhogy szerkesztjük azt, s akár mily névvel ruházzuk azt fel, mégis mindig csak biztositási jog lesz, czélját ugyan a biztositáson kivül találja fel, de érvényességét mindig csak önmagában kell hogy hordja, a jelzálog kijelölésének ténye, kell hogy azt érvényessé tegye; s épen ez az, mit a javaslat meghatározásai által elérni törekszik.

Ha a jelzálog érvényességét önmagában hordja, akkor perelhetősége biztositva van, s akkor mindazon felvetett kérdések könnyebben megoldhatók, s mindazon kivánalmak könnyebben kielégithetők, melyek abból állottak elő, hogy a jelzálog átruházhatósága, s forgalmi képessége megkönnyebbittesék. Ez által a hitelezők és a tőkepénzesekre nézve egy nagy szükséglet nyer kielégitést, kik többé nem lesznek azon veszélynek kitéve, hogy jelzáloguk érvényesitése végett hosszadalmas perlekedésbe bonyolódjanak.

Harmadszor pedig, a földbirtokosok szükségletét is annyiban ki kellett elégiteni, amennyiben el kell ismerni, hogy a földbirtokos részére a legkönnyebb módot szükséges nyujtani arra nézve, hogy ő ingatlanának értékét, hitele érdekében kellőleg használhassa.

Poroszországban a tényleges jog, a tulajdonos ugynevezett jelzálogát már az 1824-ki nyilt parancscsal kezdeményezte. Bizzuk azt a jogászok megvitatására, hogy a tulajdonos jelzáloga tulajdonképen hogyan construálható jogászilag, hogy vajjon logikailag és jogászilag gondolható-e, hogy valaki, ki ingatlanában már a mindenre kiterjedő jogot tényleg birja, ezen kivül a természetbeni fekvőséget, még mint tőkét is szekrényében elhelyezve birhatja-e, s vajjon a tulajdonos, ha szekrényében ingatlanára vonatkozólag ily jelzálogokkal rendelkezett, e miatt még a tulajdoni jogon kivül és mellett, tényleg egy különös joggal is birhat-e.

(Folyt. követk.

Még egyszer a telekkönyvi rendelet 74. §-a.

A felett, hogy mily kellékek szükségeltetnek a telek. rend. 74-a alapján leendő bejegyzéséhez különösen az örökös öröklési jogának kimutatása végett, arról oly szakavatott czikkeket közöltünk lapunkban, hogy e kérdést bővebben szellőztetni felesleges munka lenne.

E soraim czélja a bejegyzés joghatányának vizsgálata némely előfordulható kétes esetekben.

Igy p. o. mi jogkövetkezménye van, ha az örökös az öröklési jogáról egyszerüen lemond? Ha Ótocska Károly urnak e lapok 14. számához mellékelt *Telekkönyvi Közlöny*ben foglalt, s tagadhatlanul igen alaposan indokolt véleménye fogadtatnék el a telek. rend. 74. §-a alapján eszközlendő bejegyzésekre, egyszerübb lenne kérdés, mert Ótocska ur nézete szerint maga az örökség megnyilta annak elfogadása vélelmét foglalván magában, a bejegyzésnél semmi egyéb sem mutatandó ki, mint hogy az öröklési jog megnyilt, s az részben az adóst is illeti. Az esetben ugyanis az örökös semmi jelét sem adta még annak, hogy az örökséget el akarja fogadni, s igy az arról való lemondásnál szabad keze van. Kétesebb lehet már az eset a gyakorlat szerint, mely szerint a bejegyzés csak akkor engedtetik meg, ha az örökös annak, hogy az örökséget el akarja fogadni, tényleges jeleit adta. Ez esetben már ellenvethető lenne, hogy miután az örökséget tényleg elfogadta, arról most már, midőn arra harmadik személyek jogokat szereztek, lemondani nem áll jogában. Az azonban nézetem szerint szintén nem áll. Mert mindaddig, mig valaki öröklési jogát egész teljében nem érvényesitette, hanem arra csak előkészületet tesz, melyekből a majdan leendő érvényesitésre irányzott szándék látszik kiderülni, lemondhat örökségi jogáról. S ebben a harmadik személyek által szerzett jog sem gátolja, mert azok e jogot csakis azon feltevés mellett nyerték, hogy az illető örökös lesz. De miután lemondott, nem lett az, az örökségi jogról pedig lemondani szabadságában áll mindenkinek, hogy ebben hitelezői gátolhatnák.

A lemondás folytán tehát — nézetem szerint — a hilező által a telek. rend. 74. §-a alapján szerzett feltételes zálogjog önmagától megszünik.

Egészen más eset forog fenn akkor, ha az örökös valamely meghatározott egyén javára mond le. Ez esetben ugyanis tulajdonképen az örökségi jog átruházásáról van szó. Valakinek javára lemondani az örökségről, vagy valakire az örökséget átruházni, habár nem ugyanaz is, hanem tárgyunkra tekintettel annyira azonos cselekmény, hogy erre vonatkozó jogkövetkezményeinek kell, hogy ugyanazok legyenek. Fel lehetne itt állitani a subtilis distinctiót, hogy a ki, bár más javára mondott le az örökségről azt nem fogadta el; mig mások átruházni csak elfogadott örökséget lehet. Ez azonban szőrszálhasogatás, melynek tartható alapja nincs. Ugyanis valamely személy javára való lemondás rendelkezés az öröklési joggal, mely annak elfogadását foglalja hallgatag magában. Azért én abban a véleményben vagyok, hogy ha az örökös valamely meghatározott személy javára mond le, azt a hitelezőn a telek. rend. 74. §-a értelmében szerzett jogai kötelezik, s azok érvényesitését épen ugy türni tartozott volna.

Kérdés, ha vajjon az esetben, ha többi örökösök azt, kinek jutaléka terhelve van, készpénzzel elégitik ki, s ennélfogva az ingatlan egészen az ő nevükre iratik át, jogositva vannak-e a feltételes zálogjogot egyszerüen kitörültetni?

Sokan erre igenlőleg válaszolnak; mert csak az illetőnek e birtokból esendő jutalékára nyertek zálogjogot, azt pedig, hogy adósuk azért nem nyert ez ingatlanból jutalékot, mert készpénzül elégittetett ki, sérelemként nem panaszolhatják, mert a bejegyzés is a hagyatéki tárgyalásnál előforduló igények sérelme nélkül történt. Nekik tehát nem marad más joguk fenn, mint személyes joguk a hitelező ellen.

Én magam is abban a véleményben vagyok, hogy a feltételesen szerzett zálogjog megszünik, s az az örökségi jog alapján bekebelezett tulajdonosok kérelmére kitörlendő; de hogy azok ezzel minden szavatossági kötelezettségüktől megszabadulnának, azt a nézetet nem oszthatom.

Abba ugyan, hogy miként történjék az osztály, nincs és nem is lehet a hitelezőnek beleszólása, de ha az örökösök elismerik, hogy abból a birtokból, melyből az egyik örökös jutalékára a hitelező részére feltételes zálogjog lett bejegyezve, őt valóban illeti jutalék; tehát a zálogjognak meg van a maga reális alapja, azonban önkényszerüleg a helyettt, hogy e jutalékot adnák ki, kénzpénzben elégitik ki az adós örökös társát, ezt csak saját koczkázatukra tehetik, vagyis: ha az adós nem fizet, ők a hitelezőt kárpótolni tartoznak. Én nem hiszem, nem hihetem, a hogy törvény lehetneakként magyarázható, hogy a hitelezőnek adott, amugy is csekély jog egészen illusoriussá váljon. Ennyi legkevesebb, mit a hitelező követelhet.

Tudtommal még nem volt ily eset a gyakorlatban, hanem kétszeres figyelemmel kisérendem, s ha netán előfordulna ily eset, azonnal közlendem azt e lapok olvasóival.

Z. I.

Nehány szó az előjegyzésről.

A telekkönyvi téren velem együtt többek által érzett fogyatkozások s a közérdek, melynek parányiságom is szolgálni óhajt, felboritanak, hogy az elmélet és gyakorlat nagy szakférfiainak figyelmét az alábbi – egyéni észrevételeimmel kisért, s az előjegyzés intézménye életképtelenségét kimutatni törekvő esetre felhivjam; őszinte köszönetemet már előlegesen is kifejezvén, ha vagy kulcscsal (mi előttem tökéletesen ismeretlen) vagy beható érveikkel az elméletről ezen sötét huzalt eltávolitani, a mennyiben pedig nem lehet reá a halálos itéletet kimondani az e téren érdemesült egyéneknek sikerülend.

Az apa p. o. átruházza gyermekére bizonyos ingatlan tulajdoni jogát, az okmány azonban a bekebelezésre szükséges kellékekkel nem birván, csak előjegyzést kap. Az előjegyzés évek hosszu során keresztül érintetlenül áll; sem az apa, sem a gyermek nem tekinthető tulajdonosnak — az előbbinek petitio extabulandi-ra, az utóbbinak clausula intabulandira levén erre nézve szüksége, — s a tulajdonjog elpárolog. Az apa hitelezői betábláztathatják követeléseiket, az előjegyzés igazolásától függő joghatálylyal, az előjegyzéssel terhelt ingatlanra, ha azonban követeléseik kielégitését czélozzák quid iuris? be kell-e várni az apa halálát, vagy kényszerithetik-e valami uton arra, hogy a tulajdonjogot eme bizonytalanságából vagy egyik vagy másik részre hajlitsa, vagy pedig bekövetkezett halála esetére tett végrendeletében foglalt örököseivel szemben lehet és szükséges ismét más lépéseket tenni a feltételesen biztositott zálogos hitelezőknek, bentfoglaltatván az örökösökben az örökhagyó azon joga, miszerint ugy a kitörlést kérhetik, mint clausula intabulandit adhatnak (mely körülmény a fiu helyére — példában — állitom idegen egyénre vonatkoztatva, még kérdésesebb).

Ha egyedül az apa kérheti az előjegyzés 15 napon tuli kitörlését, s bármely mely oldalon szorosan érdekeltek nem, — ugy illusoriussá válik hason körülmények közt a telekkönyv, átadhatván s meg is tarthatván tulajdoni jogunkat feltételesen, ez levén — per lonqum et latum a legjobb és legtisztességesebb ut a hitelezők és minden más jogot követelők kijátszására; s mint ilyen, annyival is inkább, mert a családi szándék, mely fent foroghat nagyon elasticus és hozzáférhetetlen, ajánlandó lenne garantia és preventiv intézkedés képen, minden birtokosnak, kinek gyermeke van, hogy az eshetőségekkel szemben biztositva legyen.

A bűnös szándék bebizonyitásának s a tett komoly következményének lehetősége ki levén zárva itt, s per analogiam — elvi jelentőségü levén a példa — hasonló esetekben, (v. legfeljebb ügyetlenségre levén az reducálható) s nem levén megengedve a szorosan s vagyonilag érdekelt jogkövetelők közül egynek sem — legalább korlátoltan — hogy az előjegyzést bizonyos határidő leforgatása után megtámadhassa: bármelyik oldalon kizárólag vett nykvi lépések az orvoslást kereső veszélyére és költségére történnek, status a quo, a logszorosabban érdekelt kötelezett fél akarata, s mondhatni nem kedvező akarata levén.

Nyilt dolog, mily könnyü előjegyzés esetében az egyik oldalon emelt bekebelezések joghatályát kámforrá változtatni, semmi büvészség nem kell hozzá! Az emlitett példában az apa hitelezői által előjegyzés igazolásáról függővé tett bekeblezések, egy általa fia javára kiállitandó cl. intab. által halva szülötteknek tekinthetők, főleg az esetben, ha a fiu is már az átruházás által nyert feltételes tulajdonjogára hasonló bekeblezések által terheket és pedig csupa providentiából annyit tett, mennyi a vagyon értékét involválja. Másik oldalára állitva a feladatot, ismétlődik az előbbi jáék. Nem a hitel gyöngitése, s in ultima analysi, nem a kijátszások utja-e igy az előjegyzés intézménye? Nem a törvény hézagossága által a jogbiztositást kereső hitelezőknek okozott damnum emargent, nem a hitelezők jogos érdekein aratott jogtalan győzelem-e a fenti a mellett, hogy a szoros értelemben vett kijátszás lólábát is láttatja a szior alól?! Szép elvek azok, hogy «volenti non fit injuria ignorantia juris non excusat s jura vigilantibus scripta sunt», de szerintem alkalmazást csak akkor nyerhetnek, ha a törvény és gyakorlat a helyes egyéni jogérzület és fogalom által megközelithető ration alapul.

Előttem világos dologna': tetszik, hogy az előjegyzés intézménye mostani állapotában — levén az emlittem példa idegenekre s különbféle variatióban kiterjeszthető — sem a tkv hitelével és természetével, sem ugy általában a helyes jogi fogalmak, mint különösen a tulajdonjog nemes eszméjével, a hitel minden oldalu szilárditására, s a határozatlanságban halászás meggátlására kifejlődő intentióval nem csak legkevésbé sem fér össze, de sokkal inkább a legnagyobb, s minden jogi alapot nélkülöző complicatiók dajkája, ratió nélküli mellék ut, melynek reformja a tkvi intézmény elodázhatlan postulatuma!

Vagy van valakinek tulajdoni joga, vagy nincs, s a mennyiben a tkv kényes természete, s a laicusok járatlansága bizonyos átmenetet is szükségessé tesz; annak rövidnek és szigoruan meghatározottnak kell lenni. Egy egyén szeszélye, esetleg jogcalan előnye nem indokolhatja többek megröviditését, főleg akkor, midőn a «czím»-mel biró előtt, az előjegyzés ismételhetése által egy tág mező nyilik.

A minek ratiója nem helyes, vagy a minek tulajdonképen egyedüli magyarázata a rá vonatkozó intézkedés hézagosságában foglaltatik, annak existentiáját biztositani s csorbáit kiköszörülni a gyakorlat ép oly kevéssé hivatott mint képes is.

A tulajdon biztositása érdekében áll fent a tkv, s mégis épen a tkv semmisiti azt meg, avagy mi az, midőn a tulajdont egyfelől fictióvá változtatja, más felől a birtokot éveken keresztül szerepelteti özvegyen, mi aztán amaz absurdumra vezet, hogy vannak tkvezett javak, melyek tulajdont nem, hanem csak birtokot képeznek, nem levén constatirozható a «kizárólagosság» ténye egyik személyben sem. Azon okoskodást — hol a jogtudomány elveiről és érdekeiről van szó — hogy t. i. annak a mumusában, kinek terhére történt az előjegyzés, az igazolási határidő lejárta, az igazolási kereset meg nem inditása, vagy a határidő meg nem hosszabbitása esetében bent foglaltatik a «kizárólagosság» s igy a tulajdonjog, főleg a tkv. jogi természetéből kiindulva elfogadnom nem lehet.

Az akarat benső, megközelithetetlen, s mig kül cselekményben nem nyilvánul, s példában mig birói figyelembe vétel folytán a tkvön kitüntetve nincs, az erkölcsi törvények szerint igen, de a tételes törvények szerint nem jöhet beszámitás alá, annyival kevésbé képezhet tulajdonjogot!!

Sass Elemér,
joggyakornok.

Franklin-Társulat nyomdája.

Tizenötödik évfolyam. 21. SZ. Budapest, 1880. május 21.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA: *Wesselényi-utcza 4. sz., I. em.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

TARTALOM: A nyilvános és közvetlen szóbeliség. Zlinszky Imre urtól. — Böngészet az uzsora-kérdés tárgyában. Zaary József, közés váltó ügyvéd urtól. — A polgári házasság behozatala hazánkban. Timon Ákos jogakadémiai tanár urtól. — Törvénykezési szemle: A közszerzemény. — A 8-ik magyar jogászgyülés. — Kérelem a hazai jogászközönséghez.

MELLÉKLET: Curiai határozatok.

A nyilvános és közvetlen szóbeliség.

II.

Azonban sokan igen nagy csalódásban ringatják magukat a szóbeliség behozatalának eredményére nézve. Ezek közé merem mindjárt első sorban sorozni annak behozatalát először oly lelkesültséggel inditványozó *Veszter Imre* képviselőt is számitani. Azt hinni, hogy a szóbeliség egyszerre tizedére redukálja a perek számát, hogy a szóbeliség szerint az igazságszolgáltatás alaposabb, a mellett gyorsabb és olcsóbb lesz, s mindemellett orvosolva lesznek az ügyvédség bajai, csak az ábrándok világába tartozik, s ki ily véleményeket komolyan táplál, az — nyiltan kimondjuk — a szóbeliség tanulmányával komolyan soha sem foglalkozott.

Azok, kik ily vérmes reményeiket, mint mulhatlanul bekövetkezendő tényeket bocsájtják világgá, nagy kárt tesznek vele a szóbeliségnek. Az ember természetében van, hogy a jót szereti elhinni, s azért az ily frázisos reklamok hatnak, azok hallgattatnak meg, s azok terjedését várja mindenki, ha a szóbeliség behozatik, mig a higgadtabbak szavait, kik a dolgot valódi értékére kivánják redukálni, meg sem hallgatják, minek eredménye azután, hogy ha a reform megtörténik, s a légvárak nagy része a levegőben marad, a sok teljesitetlen remény mellett az uj rendszer szokatlan, gyakran alkalmatlan alakszerüségei is kétszeres mérvben mutatkoznak kellemetleneknek, a nagy remény mellett az eredmény messze elmarad, lesz általános elégületlenség, a közvélemény szava gáncsolólag fog nyilvánulni, s elkeseredésében oly fekete szinben látja a dolgot, hogy elhiszi, hogy a régi állapot jobb volt emennél.

És ez annál inkább bekövetkezik, mert még azon előnyei a szóbeliségnek, melyekkel az tagadhatlanul bir, hiszen ha nem birna, nem küzdenénk behozatala mellett, sem jelentkeznek annak behozatala után azonnal.

A szóbeliség uj intézmény lévén, a bíróságoknak gyakorlatot kell benne szereznie. Erre csak a tapasztalás tanithatja meg őket. De még e tapasztalást megszerzik, bizony a botlások el nem kerülhetők. És ez már a rendszer rovására esik.

A gyakorlat hiánya s a járatlanság az intézmény gyakorlati kezelésében önkénytelenül maga után vonja, hogy a tárgyalás eleinte lassan folyik, sok kérdés, mely utóbb azonnal elintéztetik, hosszabb birói megvitatás alá kerül; szóval, hogy eleinte az ügyek lassan fognak folyni. Ez ismét a rendszer hátrányára rovatik fel.

Hogy a perek száma a szóbeliség folytán apadni fog, azon kételkedni sem lehet, de ez sem egy pár nap vagy hónap müve, a rendszernek gyökeret verni s hatni kell, hogy eredménye szembeötlőleg előtérbe lépjen.

De ezt az illetők mind nem akarják hinni, ők egy boldog állapotot várnak — mit maguk sem tudják — a szóbeliségtől, s ha az be nem következik, ha egy varázsütésre a viszonyok mindenki kénye, kedve szerint nem alakulnak, meg van az elégedetlenség a legnagyobb mérvben, mert a végső remény is meghiusult.

Azért ne fessék azok, kik tudják, miről van szó, s ennélfogva képesek az eredményt is megbirálni, tulságos virágos szinben a bekövetkezendő állapotokat, mert mennél nagyobb lesz az azokhoz kötött remény, annál nagyobb s fájdalmasabb lesz az elégületlenség, ha e remények nem teljesülnek; a mint nem is teljesülhetnek.

Az igazságszolgáltatás czéljának nem szabad sem a gyorsaságnak, sem az olcsóságnak lennie; sőt azt is kimerem mondani, hogy a nagyon gyors és nagyon olcsó igazságszolgáltatás jó nem is lehet.

Nem akarom ezzel azt mondani, hogy különös minőségü perek gyorsan és olcsón ne lennének elintézhetők p. o. a bagatell-perek, s a váltóügyek; ez kivétel; én az igazságszolgáltatásról nagyobb s általánosságban beszélek, s ez állitásom be is bizonyitandom.

A gyorsaság mulhatlanul felületességet szül. Alaposan s gyorsan dolgozni nem lehet. Élő példái ennek felsőbb bíróságaink. Ezeknél ugyan a gyors dolgozás és gyors elintézés folytán még az igazságszolgáltatás gyorsnak nem mondható, — de a gyorsaság relativ valami, s annyi bizonyos, hogy felsőbb bíróságainknál gyorsabban mennek az ügyek, mert sokkal több intéztetik el, mintha a birák ahhoz a rendes mértékhez ragaszkodnának, melyet a dolgok természetes menete szerint egy felsőbb birónak el kell intéznie.

És mi e gyorsaság következménye? Először a biró a munkahalmaztól, melyből czél, hogy mentől többet végezzen, nem ér reá a tudománynyal haladni, nem ér reá képezni magát, a mi ideje van, melyet emberi erő szerint a munkára fordithat, az mind az aktáknak megy. De az egyes esetek elintézésénél sem ér reá tanulmányokat tenni, mi főleg oly államban mint nálunk, hol kodexünk nincs, rendkivül szükséges lenne, nem ér reá az indokolás kidomboritására kellő időt forditani, mi által annak jogi becse veszt; pedig egy főbb bíróság indokolásának a tudomány terén is anyagul kellene szolgálni. Végre megy az acta az ülésbe, ott azután csak az a czél, hogy mentől több végeztessék, aránylag rövid idő alatt elmondatik az ügy s azután rendszerint elfogadtatik az előadó nézete.

Erre ugyan az az ellenvetés tétethetnék, hogy ez csak az irásbeliségnél van igy, a szóbeliségnél mindezek nincsenek meg, s azért az gyors lehet, ez ellenvetés azonban a szóbeliségre tekintettel sem bir tartható alappal. A szóbeliség czélja: az anyagi igazság kiszolgáltatása, ez az ügy alapos megvizsgálása nélkül nem eszközölhető. Ehhez pedig idő kell. Ki kell hallgatni a felet, ki kell hallgatni tanuit, szóval tisztába kell az ügyet

hozni, mi rendszerint több tárgyalást igényel. Mihelyt e részben a gyors elintézés kedveért — más mint a nyilt huzásvonás meggátlására czélzó — korlátoló intézkedéseket teszünk, szem elől tévesztettük a czélt s a rendszer czélját veszitette.

Ámde kérdem, ha a két állapotot összehasonlitva, azon eredményre jutunk, hogy egy per a szóbeliség mellett körülbelül annyi idő alatt folyik le, mint az irásbeliség mellett, nem óriási vivmány az a mit elértünk?

Az irásbeliségnél elintézik perünket felületesen; s legtöbb esetben a véletlen határoz, hogy megnyerjük, vagy elveszitsük-e azt? A szóbeliségnél alaposan vizsgálják meg. Maguk a felek, illetve képviselőik terjeszthetik elő támadásait s védveiket, a biró nincs az esetlegességi elv, s a törvényes bizonyitási elv békói közé nyügözve, a tárgyalás össz-eredménye, a közvetlen behatás folytán itél.

Ugyan, hogy sokat ne emlitsünk, csak a leggyakoribb a tanubizonyiték silányságát vegyük szemügyre, melyből a birónak itélni kell. Egy tiz soros kérdésre, melybe p. o. egy ingatlan helyrajzi számainak azonossága is konstatáltatik, reá mondja egy szűrös paraszt az igent, s megvan a teljes bizonyiték. A szóbeliségnél a biró kérdez, utána a felek intéznek kérdést ellenfeleik tanuihoz. E tanuvallomás azután dönt, s birói meggyőződést képes szülni.

Kérdem, nem elég vivmány-e ez, ha a per elintézése nem történik is gyorsabban, sőt — mint kezdetben kétséget sem szenved — több időt veend igénybe.

Szó sincs ugyan róla, hogy ha gyorsan kapok igazságot, ez kétszeresen jól esik, azonban inkább később csak igazságot kapjak, mint gyorsan és elveszitsem peremet.

Sokan aggódnak a perek nagy száma mellett a tárgyalások hosszu folyamától, s ezért hiszik, hogy lasssu lesz az eljárás. De nem szabad szem elől téveszteni, hogy a birót nem öli a scripturistika, mely idejét rabolja. Mindennap 4 órát tölthet ülésben, s e mellett délutánja szabad; azt szórakozásra s önképzésre használhatja.

Mert az önképzésre a szóbeliség rendszere mellett feltétlenül szükség van. E rendszer mellett gyenge biró, kinek gyakran kell vezetni a tárgyalást, oly kevéssé állhat meg, mint gyenge ügyvéd.

A mit a négy fal, s a nyugodt papir eltürt, az itt nyilvánosságra kerül, a közvélemény engesztelhetlen kritikája sujtja agyon a tudatlant, s annak a térről tágulnia kell, mert nem kap oly felet, ki ügyét reá bizza, mert nem kósza hir, a tények szólanak ellene, melyeket eltitkolni vagy elnémitani nem lehet.

De hogy ez igy legyen, ahhoz költség szükséges s azért az igazságszolgáltatás olcsó nem lehet. Az anyagi igazság kideritése több tárgyalást, a tanuknak a bíróság által leendő kihallgatását igényli, mindez pénzbe kerül. De az ügyvéd is, ha fáradságot, költséget, s munkát fordit arra, hogy a tudománynyal haladjon, hogy magát kellőleg kiképezve védhesse felét, meg is kivánhatja, hogy a fél fizesse meg munkáját, megkivánhatja, hogy állapitsa meg a biró tisztességesen dijait, mert tisztességes és képzett ügyvéd csak ott lehet, hol azt megfizetik, azért ennek belátására kell jutnunk.

Tehát a mellett, hogy sem gyorsabb, sem olcsóbb nem lesz az igazságszolgáltatás a szóbeliség mellett, mégis kimagas'anak annak előnyei szemben az irásbeliséggel, sokat — nagyon sokat nyer vele az igazságszolgáltatás, ha nem mindent is mit a vérmes reményüek várnak. Elég e nyereség arra, hogy tűzzel-vassal törekedjünk annak mielőbbi behozatalán. Addig ugyan mig ez testté lesz, sok akadályokat kell leküzdenünk, alapos előmunkálatokat kell tennünk, mert ha a czélt el akarjuk érni, az csak megfelelő eszköz által történhet, de hogy megfelelő legyen az eszköz, sok kérdést meg kell oldanunk, sok körülményre kell figyelemmel lennünk az uj perrend szerkesztésénél. Ezekről azonban röviden jövő czikkünkben fogunk szólani.

Zlinszky Imre.

Böngészet az uzsora-kérdés tárgyában.

«Il faudrait arriver à donner satisfaction au sentiment moral, en séparant la question du délit d'usure de la limitation du taux de l'intérêt; il faudrait concentrer le delit dans les manoeuvres frauduleuses, dans l'exploitation coupable des passions ou de la détresse d'autrui, au moyen d'un bénefice exorbitant.»

Wolowszki.

Annyiszor és oly sokoldalulag meg volt már a tárgy vitatva jogtudományi szaklapjainkban, hogy alig van mit böngészni annak tarlóján.

Nem is bátorkodtam volna felszólalni, ha Tolnai Antal ügyvéd urnak a *Jogtudományi Közlöny* f. é. 14—18-ik számaiban az uzsora és hitelügyletek szabályozását tárgyazó törvényjavaslatról közlött érdekes megjegyzései több oly állitásokat, s ezekből levont következtetéseket nem tartalmaznának, melyekhez a kétely igenis hozzá fér, s helyreigazitásuk ugyanazon szaklap hasábjain, melyekben közölve lettek, talán nemcsak megengedhető, sőt az eszmék tisztázása végett kivánatos is. Minthogy pedig mást gáncsolni, és saját nézetét elhallgatni illetlen dolog; kérem a tekintetes szerkesztőséget, hogy imént jelzett kifogásaim után becses lapjában szerény véleményem nyilvánulásának is helyt adni méltóztassék.

Tolnai Antal ügyvéd ur a szőnyegen forgó kérdés szövevényes voltát ecsetelvén, beismeri, hogy az 1868 ik évi XXXI. t. cz alkotói azt hitték, hogy a tőke szabad versenye a kamatlábot korlátozni fogja, s midőn ezen föltevésnek a következmények általi megczáfoltatását érinti, a *Jogtud. Közl.* 15-ik számában megbotránkozik azon, hogy ennek okát rendszerint az uzsorások szivtelenségéből származtatják.

«Látszik — ugymond — hogy nem a pénzadók, *vagy azok osztályának tagjai* kezelik a törvényhozást és az állam igazgatását, mig ellenben a kölcsönkérők mindkettőben jelentékeny részszel birnak. Innen van, hogy a hitelezők *mindig* szivtelenek, az adós *mindig* szánalomra méltó áldozatnak declaráltatik.»

«A tényt constatálnom kellett, — folytatja továbbá, — mert ez adja magyarázatát annak, hogy a szivtelen kölcsönadó mellett nem állittatik *pelengérre* az adós, a ki pénzt vesz kölcsön, és határidőket tüz ki a nélkül, hogy csak esze ágában is volna, miből fogja azt a kikötött időben visszafizetni stb.»

Nem tudom honnan meriti czikkező ur érvelésének azon állitmányát, hogy a törvényhozást és államigazgatást a kölcsönkérők dominálják, midőn azonban a pénzadók mellett vagylagosan azok osztályára is felhivja a figyelmet, tekintve, hogy solid tőkepénzeseink soha sem foglalkoztak és nem is gyanusittattak uzsorával, igen jó szolgálatot tenne az uzsorakérdés tanulmányozására és alapos tisztázására, ha a felháborodott közvélemény által szerinte méltánytalanul sujtott uzsorás pénzadók *osztályát* fajlagosan megismertetni sziveskednék.

Mióta hazánkban az egyenjoguság elve uralkodik, a többféle osztályokba beolvadt nemesség rangfokozatai puszta czimmé változván, ismerünk papi, katonai, birói, közhivatalnoki, földbirtokos, földmivelő, különbféle honoratiorokból álló, kereskedő, iparos, napszámos és szolgálatból élők osztályait. Ezek elseje jelentékeny részt

vesz a törvényhozásban, s a mennyiben egyik vagy másik hitfelekezeti pénzt kezel, azt 6%, 7%-tólival kamatoztatja; katona, biró, közhivatalnok örül, ha jövedelméből megélhet, földbirtokos, mezei gazda ritkán rendelkezik fölösleg pénzzel, sőt a gyér hitelintézetek azok szükségleteinek megfelelni nem képesek; kereskedelmünk forgalmára emelni kellett a bank dotatióját, s még igy sem elég; iparosaink tengődnek, a napszámosok és szolgák máról holnapra élnek.

Ezen osztályok közül 1879-ik évi költségvetést tárgyazó XII. t. cz. szerint földadóból 38.800,000 frt, házadóból 8.800,000 frt, személykereseti adókból 17.000,000 frt egyenes adó folyt be az államháztartás szükségletére, mig ugyan e czélra tőke kamat és járadékok után csak 1.640,000 frt fizettetett, melyek legnagyobb részét a káptalanok, conventek, s uzsorával nem foglalkozó magánosok tőkekamat adóján kivül többféle életjáradékok s haszonélvezetek képezik.

Hol lappang tehát a törvényhozásban és államigazgatásban mellőzött ama tiszteletre méltó pénzadók csoportja, kiket közlő ur a collectiv *osztály* elnevezés alatt megkülönböztetett? Hol vannak azon félreismert hazafiak, kik hazájuk javára alig képesek valamivel járulni, s egy évtized alatt mégis oly szomoru hirnévre jutottak apró hitelműveleteikkel!

Osztályukat nem ismerjük, el vannak ők vegyülve a társadalom rétegeiben. Nagy emberismerettel, és rendkivül kifejlett szimatoló érzékkel birnak. A gügye, könnyelmü és hiu embereket hamar felismerik; szinte gyönyörü látni, mint kinálják őket pénzzel, még kamatot sem kérnek tőlük, s ha a kiszemelt áldozat visszahozza tartozását, sajnálják, hogy pénzüket tovább nem használhatja. Bort, pálinkát hitelre ihatik, a mennyi belefér. Majd gondoskodnak róla, hogy valami előnyös vételbe bocsájtkozzék, vagy ügyesen élesztett hiuságának kielégitésére költekezzék. Erszényük rendelkezésére áll ismét. Annak jól esik a csalétek, nem iparkodik szabadulni tőle. Jő egy rosz termés, elemi csapás, vagy más szerencsétlenség. A kurta hitelező nem tehet róla, hogy neki is épen akkor vannak fizetései; mégis oly előzékeny, hogy adósát nem szoritja a pénz visszafizetésére, csak uj adóslevelet kér tőle nagyobb összegecskéről, hosszabb vagy rövidebb időre, amint az esélyek mutatják. Az adósság mindig nagyobb mérvet ölt, egy rész birtok árán még szabadulhatna tőle az adós, de a nemes keblü hitelező maga biztatja őt, hogy ne aggódjék, ád az isten jó termést, ára is lesz a gabonának, vagy hátha nyer a promessen, nem kell kétségbe esni. A remény meghiusul, de a tartozás most már kezd aggasztóvá lenni.

A jólelkü uzsorás most sem fél, mint egy mennyei gondviselés buzditja, bátoritja áldozatát. Mihály gazda becsületében, vagy a nagyságos ur lovagiasságában teljesen megbizik, hogy pénze nincs veszélyezve; mégis jól esnék ha N. N. rokona a kötelezvényt kezes képen aláirná, vagy az adós által elfogadott váltóra giróját adná.

Megtörténik ez is, következik a hajsza.

Minthogy az adós értéke tovább fokozható nyereményre kilátást nem nyujt, gyümölcstelen költekezésekre csábitó hitelezőjét megszállja a lelki furdalás, s töprengve gondoskodik róla, hogy ily módon eladósodott embertársát ősi vagyona kezelésének aggályaitól felmentse.

Eddig csak maga fáradozott a sokszorozáson, a kivonási műtétnél már megjelennek vágytársai.

Első árverésen kong a terem, nincs igéret, annál nagyobb sürgés forgás észlelhető a másodikon. *Pereg a dob, hirlapok és a fekete táblára kifüggesztett hirdetmények terjesztik a szélrózsa minden irányában*, hogy Bendeguz javai Harpagon kielégitésére elkótyavetyéltetnek.

Bendeguzra *ez nem pelengérezés,* csak kinpad. s ha lehet megis szökik tőle; de a jámbor Harpagon nem vonhatja ki magát a *pelengérezés alul.* Majd egy, majd másik vetélytársa szólitja ki őt a teremből.

Szegénynek csak ugy izzad homloka a gondtól, mig végre sikerül vágytársainak kapzsiságát egy kis *sáppal* kielégiteni; ime még anyagi áldozatoktól sem riad vissza, hogy Bendeguz javai *a szó szoros értelmében árverés alá ne kerüljenek.* Alakiság okáért egy kettő kivételével a jelentkezett venni szándékozók lassanként visszaveszik bánatpénzeiket; *igy lesz az árverésből árlejtés,* s a jó szivü Harpagon *kénytelen* adóssának összes javait gyakran *becsáron aluli* negyed sőt ennél is csekélyebb összegért megtartani. A vételár néha alig futja ki követelésének felét; s mig ily módon az adós egyszerre minden gondtól — sőt az állam — is csekely kincstári százalék árán egy adófizetőtől megszabadul; a szivtelennek vélt pénzadó követelésének tetemes részét volna kénytelen elveszteni, ha bölcs előlátásból kezesről vagy forgatmányozóról nem gondoskodott volna.

Most ez lép a fő adós helyébe; s ha készületlenül érte a változás, osztozni fog annak boldogságában.

Ez az uzsorának a mindennapi életből vázolt képlete, s nem is a kamatláb hányadában, hanem mások szorultságának és szellemi gyengéinek szándékos kiaknázásában rejlik a valódi uzsora. Tisztességes ember talál magának és tőkéjének a közemberiség javára gyümölcsöző más foglalkozást, de ily üzelmeket nem folytat.

Olyan az uzsora tőke az államra nézve, mint a pille. Alig bujt ki tojásából, már rágja a gyenge hajtásokat; mint hernyó a levelekhez simul, később befonja magát gubójába, s midőn pillévé vált elrepül.

Azért nem lehet az uzsora pénzt adó alá sem vonni; mert az egy más testbe oltott kóranyag, mely önmagát duzzasztja. Az uzsorás nem dicsekszik vele, áldozata pedig félelemből vagy álszeméremből a végletekig titkolja.

Dicséretére válik az emberiségnek, hogy ilynemü pénzadók tömjénezéseért nem bélyegzi meg azok áldozatait; hanem a szerencsétlenség iránt érzékeny szív részvétének egész melegével szánakozik rajtuk, még ha önhibájukból buktak is el.

Mielőtt az uzsora fogalmának elemzése és lehető orvoslása tárgyában szerény véleményemet nyilvánitanám, czikkező ur két tévelyére akarok még csak visszatérni.

Azt mondja többek közt: «hogy miután az 1848-ik évi törvények alkotásával az egyenjoguság *nem ugy* mondatott ki, hogy a *kiváltságolt* osztály emelkedettebb állásáról lemondott volna, *hanem ugy,* hogy a misera plebs is az alkotmány sánczaiba felvétetett, *ez a társadalmi élet nyelvén annyit tesz,* hogy az urak az uraságról nem tettek le, hanem megengedtetett, hogy más ember is uri módon és uri szabadsággal éljen. A nemesség nem mondott le az öröklött fényről, és nem szállott a munkás osztályok közé, hanem megengedtetett a munkás osztálynak is fényes élet által az uri osztályhoz közeledni. *Nem a munka és takarékosság megbecsülése, hanem az általános fényüzési szabadság mondatott ki.*"

Három dagályos körmondat, melyek önmagukat czáfolják meg.

Az tehát a bűn, hogy a jogegyenlőség kimondása alkalmával a nemesség nem mondott le emelkedettebb állásáról, hanem a haza összes polgárait az alkotmány sánczaiba felvette?

Történhetett-e ez másként? hiszen *az 1848-dik évi törvények dicső alkotói a polgári jogok kiterjesztésére, nem*

pedig azok feladására törekedtek; és lehetett volna-e ezt másképen érvényesiteni, mint hogy a mely jogok élvezetét, eddig csak ama törvényeket alkotó nemesi osztály gyakorolta, azok közössége hazánk minden benszülött vagy honositott polgáraira kiterjesztessék? vagy talán czikkező ur félreismert pénzadóinak honboldogitó *osztályát* kellett volna a jogok összegének élvezetébe ültetni? *Ez lehet jó és kedves a cosmopolitának, de visszariad tőle a hazafi.*

A társadalmi élet nyelve nem térhet itt el a jogilag fogalmazott tételtől. Köztudomásu dolog, hogy szabók, csizmadiák s más iparosok közt sok nemes ember volt már 1848. előtt található, sok szegényebb sorsu köznemes kezében az eke szarvával önmaga müvelte földjét, mind ezek személyes szabadságukra nézve még bocskoros elnevezés alatt is *egyenlőknek tartották magukat az ország első zászlósával a nélkül, hogy valaha eszükbe jutott volna kiváltságos állásuk lényegét a külső csillogás zománczában keresni.* Igy minden sorsu ember a volt kiváltságosok közt saját vagyoni állásának megfelelő állapotokat találván, a többi honfiaknak az alkotmány sánczaiba történt felvétele nem volt és nem lehetett ösztön arra, hogy a munkás osztály csak fényes élet által közeledhessék az uri osztályhoz.

Vastag hiba volt tehát Tolnai Antal ügyvéd urtól *az uzsora létokának egyik főtényezője gyanánt ugy állitani elő a magyar nemességet,* mint a mely csak az örökölött fényben találja elemét, s *a törvényhozásban és államigazgatásban az adósság csinálók osztályának többségét szaporitja;* azon nemességet, melynek *a hazán kivül nincs élete,* s mely egy évezredig *hazája szabadságával azért őrizte meg előjogait, hogy azokat* a történelemben páratlan önzéstelenséggel *édes hazájának összes polgáraival önkénytes szabad elhatározásból megoszsza.*

Még vastagabb hiba volt ezt épen most követni el, midőn előkelőink az iparmozgalmak élére állva, szóval, tettel buzditják iparosainkat és földmiveseinket a munkábani kitartó előhaladásra; s hogy egyebet ne mondjak, mult évben a közel székesfehérvári kiállitás rendezésénél láttuk hazánk egyik legvagyonosabb főnemesét fürészszel, vésővel kezében hetekig porlepte izzadtan dolgozni.

Mi ez, ha nem a munka dicsőitése? s képes-e ilyesmire mások javáért az önző uzsorás?

Épen ily téves azon állitás is: «miként bátran el lehet mondani, hogy soha Magyarországon oly fényüzés és pazarlás nem üzetett mint negyvennyolcz után, különösen pedig 61 után egész a legutolsó évekig.»

Negyvennyolcz előtt sok nemesi curiának azért nem volt kapufél fája, hogy a vendég minden órában betérhessen, s ha egy hétig nem volt látogató, fogtak ilyet csellel, hivással, a hogy lehetett.

Negyvennyolcz után a szabadságharcz véres nyomainak egyéb visszahatásait mellőzve, csak magyar bankjegyekben több száz millió forintot vesztett az ország. Érzékeny csapás volt ez a közvagyonra, de lassanként elnyögte a nemzet, s a jelenben észlelhető felbomlás jelei nem mutatkoztak. A hajdan patriarchalis vendégszerető birtokos osztály azonban csigaként kénytelen volt visszahuzódni családja körébe, *a régi gondtalan élet nem tért vissza többé.*

Néhány könnyelmü uracson kivül, a milyen mindenkor és minden országban találtatik, fényüzés és pazarlásnak nyoma sem látható. Nem vagyok bálványozója az aristocratiának, az élő egyén személyes érdeme nélkül olyan az, mint a pityóka, melynek java a föld alatt van; azonban épen azért, mert ősei fényében sütkérezik, minőségének öntudatát még a darócz ruhában is megtartva, a külfénytől távol eső gyengeségének kielégitése végett nincs szüksége a csillogásra. *Csak a gründerek és uzsorások pávaskodnak könnyen szerzett vagyonuk fitogtatásával;* és ez nagyon természetes, *a ki pénzzel valami, a nélkül pedig semmi,* szóval, a kinek egyedüli bálványa a pénz, az szereti is annak hatalmát másokkal tüntetőleg éreztetni, bámultatni.

Zaary József,
köz- és váltó ügyvéd.

(Folytatása következik.)

A polgári házasság behozatala hazánkban,

tekintettel Stehlo Kornél-nak: *Törvényjavaslat a házasság megkötésének és felbontásának feltételeiről* irt müvére.

III. fejezet. E fejezet «köteléki per» czimet visel. A czim sem a javaslat tárgykörének, sem a fejezet tartalmának meg nem felel. A czimet olvasva mindenki alaki jogot, perjogi szabványokat várna, holott ilyen csak egy fordul elő, a többi ellenben a házasság érvénytelenitésére vonatkozó kereseti jogot szabályozza; ugy hogy a tartalmat tekintve, ezen fejezet szabványai az előbbi fejezet alá lettek volna vonandók, mert az érvénytelenitési jog a házassági akadályokkal igen szoros összefüggésben áll, a kereshetőség szabályozására nézve a házassági akadályok természetében rejlő különbség irányadó. Az érvénytelenitési jog megállapitásánál ugyanis a házassági akadályok, a szerint a mint azok felállitásánál a közérdek, vagy pedig a felek magánérdeke volt határozó, két főcsoportra osztandók: absolutható (ipso jure) és relativható (ope exceptionis) akadályokra, avagy az egyházjog terminologiája szerint impedimenta publica és privata-ra. Az előbbeniekhez tartoznak feltétlenül: az elmebetegség, nem oktatott süketnémaság, kettős házasság, rokonság, sógorság, házasságtörés és hitvestársgyilkolás, feltételesen a korhiány addig, mig az előirt kor el nem éretik; az utóbbiakhoz tartoznak: a nem önjoguság, erőszak, félelem, tévedés, gyámság és a nők ujbóli férjhez menetele a kiszabott idő előtt. Az absolutható akadályok valamelyikének fenforgása esetén a házasság mindenkor hivatalból semmisitendő meg. Ezen elvből kifolyólag, ha a biróság vagy a királyi ügyész ilyen akadály ellenére kötött házasságról értesül akár a felek egyike, akár mások által, az érvénytelenitési kereset hivatalból inditandó a kir. ügyész által mindaddig, mig az ilyen érvénytelen házasság tényleg fennáll, illetve mig mindkét házasfél életben van; ha ellenben az egyik fél elhalt, az érvénytelenitési kereset megindítására ugy az életben maradt fél, mint az örökösök jogosultak. A relativható akadályoknál csak a sérelmet szenvedett fél indithat keresetet és pedig az akadály megszünte vagy a tudomásvétel után csak bizonyos idő alatt, a mely határidő, hogy rövid legyen, a házasság természete megkivánja — semmiesetre sem több hat hónapnál.[1] A sérelmet szenvedett fél elhunyta után a legközelebbi törvenyes örökösök csak az általa meginditott keresetet folytathatják, de önállólag keresetet nem indithatnak, mert az vélelmezendő, hogy az elhunyt a sérelembe belenyugodott, kereseti jogáról lemondott.

Ezek azon alapelvek, a melyek szerint a házasság érvénytelenitése a legegyszerübben és legczélfelelőbben szabályozható. Szerző ezen csekély anyagot — talán épen a külön czim kedveért — 15 §-ban szabályozza, holott a feleslegesek elhagyásával sokkal világosabban össze lehetett volna azt, foglalni 4—5 §-ba, ő azonban a helyett hogy általános elvek szerint csoportositana, felesleges részletekbe bocsátkozik, három négy §-t szentel annak, a mit egy §-ban sokkal

[1] Ezen határidő a szülői vagy gyámi beleegyezés hiányánál a házasság megkötésének tudomásul vételétől lenne számitandó és a kereset csak az önjoguság elértéig lenne inditható. A javaslat 36-ik §. az erőszak, félelem és tévedésnél a szász codex után (1025. §.) egy évet ir elő, a zürichi törvénykönyv (119. §.) hat hetet, a code civil (181. czikk) pedig hat hónapot.

szabatosabban lehetne formulázni. A leglényegesebb eltérés különben az általunk adott kifejtés és a javaslat ezen fejezete között abban nyilvánul, hogy a javaslat az absolut- és relativható akadályok között fenforgó éles különbséget nem ismeri, arra kellő sulyt nem helyez; miért is a javaslat szerint az absolutható akadályoknál az érvénytelenitési pe. majd hivatalból, majd magánkereset alapján nyerhet helyet, sőt a házastárs fellépése a hivatalbóli eljárást kizárja. Ezen álláspont az abból folyó következményekkel együtt helytelen, mert az absolutható akadályok ellenére fenálló házasságok által első sorban a közrend és erkölcsiség van megsértve, az ilyen házasságok érvénytelenitésénél tehát a kir. ügyész mindenkor actor principalis, az érvénytelenitési per hivatalból felebbezendő és mindaddig, mig az egyik fél el nem halt avagy két bíróság egybehangzólag nem itélt, abba nem hagyható.

Egészen elhibázott, sőt mondhatjuk absurdumot tartalmaz, a 35-ik §.,[2] mely a bigamiára azon kivételt teszi, hogy az ilyen bigamus házasság öt év lefolyása alatt érvényes házassággá válik és többé meg nem támadható, az előbbi házasság pedig megszüntnek tekintendő. A javaslat tehát a házasság felbontásának egy uj és igen kényelmes módját találta fel; az első házassággal meg nem elégedő fél egyszerüen más vidékre utazik, ott uj házasságot köt s ha öt évig sikerült második házasságát eltitkolni, az első házasság szépen önmagától felbomlik — ez azután igazi arkádiai állapot, a több nejüség és több férjüség indirekt utoni behozatala! A büntető jogi elévülésre való hivatkozás ezen szabvány támogatása végett csakugyan több mint nevetséges, a közerkölcsiségi szempont felemlitése pedig egyenesen merénylet a közerkölcsiség ellen. A bigamia, addig mig tényleg fenáll, absolutható akadályt képez, a második házasság mindenkor hivatalból érvénytelenitendő; ha pedig az előbbi házasfél már elhalt, relativható akadálylyá válik, csak a sérelmet szenvedett fél bir kereseti joggal, mely a tudomásvételtől számitva bizonyos idő alatt ugy mint más relativható akadálynál elévül.

Más szempont alá esik ellenben a 38-ik §., mely elrendeli, hogy a házasságtörők között kötött házasság 5 év lefolyása után ne legyen többé megtámadható. Itt már elfogadható azon argumentum, hogy ha az illetőknek a köztük fenforgó akadály daczára sikerült az előszabott formák megtartása mellett egybekelni és ennek alapján mindenki által érvényes házasságban élőknek tartatnak, ugy a közerkölcsiség, mint harmadik személyek (gyermekek) érdeke igen kivánatossá teszi, miszerint bizonyos idő lefolyása után a házasság érvénye többé meg ne támadtassék. Minden ilynemü rendelkezés a szigoru jogérzetet sérti ugyan és az akadály jelentőségét csökkenti, de ez esetben mégis a strictum ius, a méltányossággal szemben háttérbe vonulhat.

IV. fejezet. Ezen fejezet három önálló szakaszt foglal magában és pedig az első szól az anyakönyvi (a javaslat szerint anyakönyvvezető) hivatalok szervezéséről, a második a házasság megkötésének módozatairól, és a harmadik a házassági anyakönyvek vezetéséről. A fejezet czime tehát: «A házasság megkötésének módja» ép oly kevéssé felel meg a tartalomnak, mint az előbbi fejezeté; ezen czimezés csak a második szakasz tartalmára illik, de nem az elsőére és harmadikára. Szerintünk sokkal raisonszerübb lett volna ez osztályozás, ha az első szakasz külön fejezetnek vétetik, a második és harmadik szakasz pedig egy uj fejezetté alakittatik. Ennyit a külsőségre nézve, lássuk most az egyes szakaszok tartalmát külön-külön.

Az anyakönyvi ügyre vonatkozólag fentebb már jeleztük álláspontunkat a javaslattal szemben, kiemeltük a javaslat azon lényeges fogyatkozását, hogy az csak a házassági anyakönyvek vezetését kivánja szabályozni, mint olyat, mely a házasság megkötésével legközvetlenebb összefüggésben áll, ellenben a születések- és halálozásokét egészen figyelmen kivül hagyja. Ennek folytán a javaslat szerint a világi jellegü anyakönyvi hivatalok csak azon czélból lennének felállitandók, hogy a házasság polgári formája effektuálható legyen, hogy a házasságok a világi hatalom közegei előtt köthetők legyenek; holott szerintünk ezen hivatalok akként szervezendők, miszerint az anyakönyvi ügy mindhárom ágát pontosan elláthassák. A javaslat jelen fejezetének rendelkezései tehát első sorban ezen irányban volnának átidomitandók.

Az első principális kérdés, mely az anyakönyvi hivatalok szervezésénél eldöntendő az: vajjon az anyakönyvi ügy első sorban községi ügynek vagy állami ügynek tekintendő-e s vajjon ennek kapcsán az anyakönyvi hivatalok felállitásából eredő terhek első sorban a községi vagy az állami háztartást terheljék-e? Ezen kérdés eldöntésétől függ aztán meghatározása azon módnak, a mely szerint az anyakönyvi hivatalok közigazgatási szervezetünkbe beilleszthetők, ezen kérdés eldöntésével már eldöntetett azon kérdés is: vajjon az anyakönyvvezetők állami vagy községi kinevezett vagy választott tisztviselők legyenek-e? A javaslat indokolásában ezen principalis kérdés egészen érintetlenül maradt, szerző ugy látszik, nem is gondolt erre, hanem közigazgatási szervezetünk behatóbb tanulmányozása nélkül a német birodalmi törvény mintájára gyártott egy csomó §-t, melyeknek rendelkezései felette zavarosak, egymásnak ellentmondók és a mi közigazgatási szervezetünknek semmiképmeg nem felelnek. A javaslatból még az sem vehető ki tisztán, vajjon az anyakönyvvezetők állami vagy önkormányzati közegeknek tekintendők? Az indokolásban ugy odavetőleg egyes §§. rendelkezéseinek igazolására a kinevezési rendszerre történik hivatkozás, más §§-nál ismét az önkormányzati jog emlittetik mint olyan, mely az illető rendelkezést szükségessé teszi; a javaslat azonban sem a kinevezési rendszerhez nem marad hü, sem az önkormányzati jogokat és alakzatokat nem respectálja, hanem intézkedik majd igy, majd amugy minden alapelv nélkül és létrehoz egy olyan mixtum compositumot, mely ha törvénynyé válnék, egész közigazgatási szervezetünket megzavarná.

A szakasz elején a 43-ik §. egész általánosságban elrendeli, hogy az anyakönyvvezetőket a közigazgatási bizottság előterjesztése folytán a belügyminiszter nevezi ki.[3] Ezen kétségkivül igen fontos elvi jelentőségü szabvány, melyhez képest az anyakönyvvezetők mindannyian állami hivatalnokoknak tekintendők, az államhivatalnoki hierarchiába sorakoznak, mint már érintve volt, akként indokoltatik, hogy «az anyakönyvvezető teendői közigazgatási teendők levén, ezen hivatal a belügyminiszterium alá tartozik. Ezen indokoláshoz nem kell commentár, a ki a kinevezési rendszert megállapitó szabványt csak ily indokolással tudja ellátni, annak nagyon csekély ismerete lehet a közigazgatási tudomány terén. A 47. és 48-ik §§-ban azonban már a fentebbi szabvány általános érvénye lerontatik, a kinevezési rendszer csorbulást szenved és pedig mint ismét a javaslat indokolása mondja: «a törvényhatóságok önkormányzati jogának» megóvása végett. E §§-ok rendelkezései szerint ugyanis a törvényhatósági joggal biró és a rendezett tanácsu városok polgármesterei hivataluknál fogva anyakönyvvezetők, továbbá a szükségeshez képest egy vagy több tanácstag a belügyminiszter jóváhagyása mellett szintén felruházható e tisztséggel. A javaslat tehát csak

[2] «A 15. §.-ban foglalt házassági akadály (bigamia) alapján indokolható köteléki per az utóbbi házasság megkötésétől számitott 5 év alatt elévül.»

[3] Mindenesetre eddig ismeretlen módja a kinevezési jog gyakorlásának. A javaslat ezen, valamint a többi szabványai azt látszanak mutatni, hogy szerző anticipálni akarta a Szilágyi Dezső-féle autonomiával füszerezett államhivatalnoki rendszert.

a törvényhatósági önkormányzatot kivánja figyelembe venni és ez alapon, mint az 56. és 68-ik §§-ból kitünik, az anyakönyvi ügyet részint állami, részint törvényhatósági ügynek tekinti; ellenben a községi önkormányzatot, a melynek keretébe ezen ügy tulajdonkép tartoznék, egy szóval sem említi, ilyet talán szerző nem is ismer. Minthogy pedig a javaslatra nézve községi önkormányzat nem létezik a 48-ik §. azon rendelkezése is, hogy a rendezett tanácsu városok polgármesterei hivataluknál fogva anyakönyvvezetők, szerinte a törvényhatósági önkormányzat figyelembe vétele gyanánt tekintendő; ezen absurd felfogásban leli azután magyarázatát ugyan e §. azon további rendelkezése, hogy a polgármesteren kivül a többi anyakönyvvezetőket már nem a községi képviselő testület, hanem a megyei bizottság választja.[4] Mennyire félszeg e rendelkezés, azt az első pillanatra belátható. Hogyan legyen képes a megyei bizottság helyesen megitélni, vajjon valamely rendezett tanácsu városban x vagy y tanácsos képesebb-e, x vagy y tanácsosnak van-e több ideje, az anyakönyvi ügy ellátására? De ettől eltekintve is, az 1871. 18. t. cz. által biztositott községi önkormányzat nagymérvü sérelmével járna, hogy a megyei bizottság ilyen szabadon rendelkezzék a községi önkormányzat közegeivel és annak egyik vagy másik tagjára — talán a városi község akarata ellenére is — valamely hivatalt ráerőszakolhasson.

Szerintünk az anyakönyvi hivatalok szervezésének helyes kiindulási pontját csak az képezheti, hogy az anyakönyvi ügy első sorban sem nem állami, sem nem törvényhatósági, hanem községi ügy s mint ilyen a községi önkormányzat keretébe esik, terhei a községi háztartást illetik. Ezen alapelvből indul ki a németbirodalmi törvény,[5] de elég határozottan utal erre maga a javaslat is, midőn a 44. §-ban általános elvül állitja fel, hogy minden községben — odaértve az ahhoz tartozó pusztákat — legalább egy anyakönyvvezetőnek kell lenni. Ha már most ezen alaptételt elfogadjuk, felesleges többé beszélni kinevezési rendszerről, törvényhatósági önkormányzatról, belügyminiszteri megerősitésről stb.; az anyakönyvvezetők egyszerüen községi hivatalnokok, a községi hivatalnokok hierarchiájába sorakoznak, ellenőrzés és felügyelet tekintetében ugyanazon hatóságok alá tartoznak, mint a városi és tulajdonképeni községek többi tisztviselői. Az alapelvvel tisztába jövén, az anyakönyvi ügy speciális természetére való tekintetből aztán a törvényhozás által következő rendelkezések teendők: rendezett tanácsu városokban a polgármester, nagy községekben a jegyző hivatalánál fogva anyakönyvvezető,[6] kis községek anyakönyvük vezetése tekintetében a legközelebbi nagy községhez csatoltatnak s a költségekhez lélekszám arányukhoz képest hozzájárulni tartoznak; népesebb községekben (városokban) lélekszám szerint anyakönyvhivatali kerületek alakittatnak; az anyakönyvhivatali kerületek a törvényben előirtak szem előtt tartása mellett a közigazgatási bizottság felterjesztése alapján a belügyminiszterium által állapittatnak meg; a városi és egyéb községek a házasságkötésnél az anyakönyvi hivatal költségeinek fedezésére bizonyos mérsékelt dijat szedhetnek; végül a törvényhatósági joggal felruházott városokban a polgármester, rendezett tanácsu városokban az alispán és nagy községekben a szolgabiró időnként az anyakönyvi hivatalokat előleges bejelentés nélkül megvizsgálhatja és az észlelt hiányok orvoslásáról gondoskodik.[7] Ezen intézkedések mellett az anyakönyvi ügy a lehető legegyszerübben szabályozható s mint a közigazgatás egyik uj ága, minden nehézség nélkül beilleszthető igazgatási szervezetünkbe, anélkül, hogy bármelyik önkormányzati alakzat általa sérülést szenvedne. Ha ellenben a javaslat intentióját követvén, az anyakönyvi ügyet első sorban állami ügynek akarjuk tekinteni és a szervezést felülről lefelé kezdjük, akkor az — egyéb nehézségektől eltekintve — igen drága szervezés leend, mert vagy nagy kerületeket kellene alakitani takarékossági szempontból, ez azonban, mint a javaslat indokolása is megjegyzi, a közönség érdeke ellen volna, vagy kis kerületek alakittatnának, de akkor meg egy egész sereg állami hivatalnokra volna szükség, kik bizonyára nem élhetnének meg a javaslat által előirányzott 200 forint évi fizetésből (57. §.).

Timon Ákos,
jogakadémiai tanár.

(Folyt. köv.)

[4] A 48-ik §-ban ugyan «felruházásról» (?) van szó, de az 56-ik §. már «választott anyakönyvvezetők»-ről beszél, ezek pedig nem lehetnek mások, mint azon városi tanácsosok, kik a polgármesteren kivül az anyakönyvvezetéssel megbizatnak.

[5] Lásd: *Reichsgesetz über die Beurkundung des Personenstandes und der Eheschliessung.* 1—10. §§. és különösen az ezen §§. felett folyt tárgyalást a német birodalmi gyülésben.

[6] A törvényhatósági joggal felruházott városokban a polgármester állásának fontossága és nagymérvü elfoglaltsága folytán nem alkalmas az anyakönyvvezetői tisztségre.

[7] A javaslat azon rendelkezése (61. és 62. §§.), mely szerint az anyakönyvvezetők mindannyian a főispán közvetlen felügyelete alatt állanak, semmikép sem felel meg jelenleg fenálló közigazgatási szervezetünknek. A főispán jelenlegi állásával egyáltalán nem férne össze, hogy községről községre járjon az anyakönyveket vizsgálni. Ezen közvetlen felügyeletet különben a német birodalmi törvény szerint is, mely ugyan ránk nézve nem lehet irányadó, az alattas közigazgatási hatóság (untere Verwaltungsbehörde) gyakorolja. (Id. törv. 11. §.)

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A közszerzemény.*

(Vége.)

A közszerzeményi jog érvényesitésénél tehát a közszerzemény létele és mennyisége a meglevő és a házasság kötésekor volt vagyonértéknek összehasonlitása által állapitandó meg;[1] magától értetvén, hogy az ekként mutatkozó többletből a terhek levonandók.[2]

Kérdés tárgyát képezi e helyütt, hogy milyen és mely időbeli érték veendő a közszerzemény megállapitásánál alapul; és hogy a közszerzeményi javak elválasztásának mindenkor és szükségképen az értékmeghatározás alapján kell-e történnie?

Elhasználható dolgoknál a dolog természetéből kifolyólag azon érték fogadandó el, melylyel e dolgok egy részt a házasságkötés, illetve azoknak a házasfelek egyikére történt háromlása, más részt a különböző minőségü vagyon részek elkülönitése idejében birtak.

Elhasználhatlan dolgoknál azonban, ha azok természetben megvannak csupán csakis azoknak a házasságkötés, illetve a házastársak valamelyikére történt hárulásakori értéke fogadandó el, levonva a netáni beruházásokat, de tekintet nélkül arra, hogy a dolog értéke kedvező vagy kedvezőtlen viszonyok közremüködése folytán emelkedett, vagy csökkent legyen, ellenesetben megtörténhetnék, hogy közszerzemény ott is fogna találtatni, a hol a házasság alatt egyik házastársra ágáról hárult vagyonon kivül semmi vagyonszaporodás nem volt, mert e hárult vagyon értéke bizonyos körülmények, p. o. vasut létesitése folytán tetemesen növekedett. Oly esetben pedig, midőn a házasság köté-

* Mutatvány Zlinszky Imre *Magyar Magánjogá*-nak sajtó alatt levő 4. füzetéből.

[1] Erre nézve a perrend szerint történik a bizonyitás, de a közszerzeményi minőség meghatározása felfedező eskü tárgyát nem képezheti. (1878. julius 2-án 5228. sz. a. legf. itélőszéki határozat. *Döntvénytár* XXI. f. 21. sz. a.)

[2] «Közszerzemény addig nem létezik mig az adósságok törlesztve nincsenek». (1878. julius 8-án 6024. sz. a. kelt legfőbb itélőszéki határozat. *Döntvénytár* XX. f. 104. sz. Továbbá: «Közszerzeménynek a házasság kötésekor létezett vagyonértéket tulhaladó érték lévén tekintendő, a házastársak külön vagyonának ebbe beruházott értéke és igy a hozomány is levonandó». (1878. évi január 9-én 11568/878. sz. a. határozat. *Döntvénytár* XX. f. 89. sz.)

sekor megvolt, vagy a házasság alatt hárult vagyon elidegenittetett, annak az elidegenitéskor volt értéke lesz levonandó.[3]

Ez azonban csak abban az esetben foglalhat helyt, ha a közszerzeményi dolgok a többiektől el nem különithetők, mert ha ily elkülönités lehetséges, első sorban ez foganatositandó.

A közszerzőt ugyanis a szerzett dologra nézve tulajdonjog illeti, mely — mint fentebb emlitettük — már az a szerzés idejekor létezővé válik, csak tartalma bizonytalan mindaddig, mig a házassági kötelék tart, illetve mig a közszerzeményes javak el nem különittetnek, ebből folyólag oly esetben is, ha a szerzett javakba a házasság előtt megvolt vagy annak tartama alatt hárult vagyon értéke ruháztatott be, azok fele természetben illeti meg a közszerző házastársat,[4] s ő csak arra kötelezhető, hogy a másik házastársnak, illetve örököseinek a szerzeményes javakba beruházott s azt illető vagyonértéket megtéritse. Ha ellenben a közszerzeményt a nem ily minőségü vagyonba történt beruházások képezik, akkor a tulajdonjog a nem közszerzeményes vagyon tulajdonosát, illetve annak örököseit illeti, mert a beruházás által tulajdonjog nem szereztetik s az csakis a beruházott érték követelésére ád igényt.[5]

A közszerzeményes vagyon a most előadott módon csak a volt jobbágyok s a városi polgárok javaira nézve van szabályozva, a nemesekre nézve az országbirói értekezlet a régibb hazai törvényeket, melyek szerint a közszerzeményi jog eltérőleg van szabályozva a maga épségében fentartotta.[6]

E szerint általában a férj tekintendő főszerzőnek,[7] a házasság alatt örök áron szerzett ingatlan javak még azért, hogy a házasság tartama alatt szereztettek, közszerzeménynek nem tekinthetők,[8] hanem az ily vagyonra nézve ugy élők között, mint halál esetére a teljes rendelkezési jog, ugy élők között, mint halál esetére, kizárólag a férjet illeti;[9] kivételt képez e szabály alól:

a) ha a közszerzemény eredeti állapotában marad a férj haláláig, s arra nézve a férj részéről halál esetére se történt semmi további rendelkezés,[10]

b) ha a házassági szerződésben, vagy a házasság tartama alatt utóbb meg lett állapitva, hogy a házasság fennállása idején szerzett vagyon közszerzeményt képez;[11]

c) ha a szerzemény alapja a nő vagyona volt;

d) ha a szerzési okiratban a nő mint közszerző szintén be van igtatva,[12] melylyel a dolog természetéből kifolyólag hason hatálylyal bir, ha a nő a férjjel közös tulajdonosként lett a telekkönyvbe bejegyezve.

Ellenben az ingóságokra nézve, melyek a házasság alatt szereztettek, a nemes ember neje is közszerzőnek tekintetett, mert ezekről külön szerző-levelet irni nem volt szokásban.[13]

[3] Ez azonban nem feltétlenül azonos azon értékkel, melyen az ingatlan átruháztatott, vagy átruházottnak lenni állittatott, mert különböző okoknál fogva az átruházás a dolog valódi értékén alól történhet, de a szerződésbe az átruházási illeték csökkentése végett rendszerint kisebb eladási ár szerepel a valódinál, s azért annak bizonyitása, hogy a vételár nem felel meg a vagyon átruházáskori értékének, ki nem zárható.

[4] «A közszerzőt tulajdonjog illetvén, ez a közszerzemény őt illető részét természetben követelheti, s nem tartozik annak becsárával való kielégitést elfogadni (1877. julius 9-én 5497. sz. a. *Döntvénytár* XVIII. f. 111. sz. a.)

[5] «Azon tény, hogy a nő vagyonából a házasság tartama alatt a férj ingatlanaiba tetemes beruházások eszközöltettek, a közszerzeményi jog érvényesitésére önmagában véve igényt nem nyujt. A nőt ezen alapon csak azon jogosultság illeti, hogy az épitkezések és egyéb bebizonyitható befektetések értékét követelhesse. (1877. junius 13-án 4821. sz. a. legfőbb itélőszéki határozat. FAYER *Döntvények gyüjteménye* IV. kötet 185. l.

[6] «A házasság alatti közszerzeményekre nézve a korábbi magyar törvények határozatai változást nem szenvednek.» (Ideiglenes törvénykezési szabályok 13. §).

[7] Tripartitum I. rész, 18. czím.

[8] «Nemes személyek között a házasság tartama alatt szerzett vagyon, még csupán annál a körülménynél fogva, mert a házasság tartama alatt szereztetett, közszerzeményt nem képez. (1876. január 11-én 11176/878. sz. a. legf. itélőszéki határozat. *Döntvénytár* XII. f. 15. sz. a.)

[9] Tripartitum I. rész 102. czím.

[10] Dec. 5. de acquis. mobil. és Dec. 30. de divis success.

[11] Dec. 39. és 44. de divis success

[12] Dec. 58. de divis success.

[13] Tripartitum 1. r. 48. cz.

A 8-ik magyar jogászgyülés.

Az állandó bizottság ezen jogászgyülés elébe terjesztendő inditványok előkészitéséül következő kérdéseket tüzött ki.

A magánjogból.

Első kérdés: «A vizi jog szabályozásánál mily elvek legyenek irányadók? A magánjogi törvénykönyvben szabályoztassék-e az, vagy külön törvényben!»

Előadó: Dr. Dell'Adami Rezső budapesti ügyvéd.

Véleményezők: Csanádi György budapesti kir. táblai biró, Dr. Jellinek Arthur, Dr. Kosztka Antal, Dr. Szivák Imre és Zsögöd Benő budapesti ügyvédek.

Második kérdés: A harmadik javára kötött szerződéseknek mily hatály tulajdonitandó az alkotandó magyar magánjogi törvénykönyvben?

Előadó: Dr. Sághy Gyula budapesti egyetemi jogtanár.

Véleményezők: Dr. Biermann Mihály nagyszebeni jogakadémiai tanár, Dr. Bozóky Alajos nagyváradi jogakadémiai tanár, Dr. Beck Hugó budapesti ügyvéd, Dr. Kleckner Alajos kassai jogakad. tanár, Dr. Rentmeiszter Antal pozsonyi jogakadémiai tanár és Dr. Vécsey Tamás budapesti egyetemi jogtanár.

Harmadik kérdés: «A telekkönyvi szabályok átvizsgálása alkalmával fentartassék-e azon szabály, hogy telekkönyvi bejegyzések csak okiratok alapján történnek; vagy nem volna-e czélszerü, hogy a tulajdonjog átruházását czélzó bejegyzések a feleknek élő szóval tett bevallásai alapján eszközöltessenek? Minő alaki kellékek állittassanak fel e telekkönyvi bejegyzések alapjául szolgáló okiratokra nézve?»

Előadó: Zlinszky Imre budapesti kir. táblai biró.

Véleményezők: Enyiczkey Gábor sátoraljaujhelyi ügyvéd, Halmossy Endre legfőbb itélőszéki biró. Dr. Kováts Gyula budapesti ügyvéd és Szabó Albert budapesti kir. táblai biró.

A hiteltörvényekből.

Első kérdés: «Mily jogot uraljon az örökösödés oly ingatlanokban, melyek különböző jogterületen feküsznek?»

Előadó: Dr. Schnierer Gyula keresk. miniszteri osztálytanácsos.

Véleményezők: Dr. Décsei Zsigmond budapesti kir. táblai biró, Dr. Nagy Jenő és ifj. Dr. Neumann Sándor budapesti ügyvédek.

Második kérdés: «Szükséges-e törvényhozási intézkedés a takarékpénztári betevők jogainak megóvására és ha igen: mily irányban?»

Előadó: Dr. Herich Károly keresk. miniszteri osztálytanácsos.

Véleményezők: Hegedüs László budapesti váltótörvényszéki biró, Dr. Neumann Armin székesfehérvári ügyvéd, Dr. Schnierer Gyula keresk. miniszteri osztálytanácsos, Dr. Szedenics János budapesti ügyvéd és Dr. Weisz Béla nagyváradi jogakadémiai tanár.

Harmadik kérdés: «Az állami egyéb értékpapiroknak részfizetés melletti eladása szabályoztassék-e, és ha igen; mily vezérelvek szerint?»

Előadó: Dr. Apáthy István budapesti egyetemi jogtanár.

Véleményezők: Dr. Kiss József egri jogakadémiai tanár, Dr. Kern Tivadar budapesti ügyvéd, Dr. Nagy Ferencz nagyváradi jogakadémiai tanár és Dr. Weinmann Fülöp budapesti kir. közjegyző.

A büntetőjogból és eljárásból.

Első kérdés: «Megegyeztethető-e a vádrendszerrel, hogy az esetben, ha a bíróság a főtárgyalás eredményéből azon nézetre jut, hogy az eljárás tárgyát képező cselekmény

1. vagy más szempontból büntetendő, vagy sulyosabb büntetendő cselekményt képez, mint a melylyé az a vádhatározatban, illetőleg a kir. ügyész inditványában minősittetett;

vagy hogy vádlott a vádhatározatban meghatározotton fölül, még más büntetendő cselekmény gyanujával is terheltetik: az itélethozatal felfüggesztésével, a vádnak ezen a bíróság nézetével megegyező előterjesztésére figyelmeztesse, illetőleg felhivja?

2. A tényállásnak az 1-ső pontban körülirt irányok valamelyikében, a főtárgyalás alkalmával való módosulása esetére mely intézkedések vétessenek fel a bűnvádi eljárást szabályozó törvénykönyvbe azon czélból, hogy a vádrendszernek következetes alkalmazása mellett

a) egyrészről a vád és védelem joga, és nevezetesen a vádhatóságnak ezen esetben különösen figyelembejövő hatósági köre, más hatóság beavatkozásától megoltalmaztassék? és

b) másrészről az anyagi büntető-törvény rendelkezéseinek lehetőleg megfelelve legyen?»

Előadó: Dr. Löv Tóbiás budapesti kir. főügyészi helyettes.

Véleményezők: Beksits Gusztáv budapesti kir. táblai fogalmazó, Dr. Emmer Kornél, Dr. Friedmann Bernát budapesti ügyvédek, Dr. Szeghő Ignácz trencséni kir. ügyész és Dr. Székács Ferencz budapesti kir. fenyitőtörvszéki biró.

Második kérdés: «Föltéve, hogy a bűnvádi eljárás a vádrendszeren alapul, és hogy ebből kifolyólag a közvádat — mellőzve az actio popularist-t, valamint eltekintve a sértett fél, illetőleg a kárositott inditványozási jogától — kizárólag az állam által e czélra rendelt hatóság — a kir. ügyészség — oly terjedelemben képviseli, hogy az eljárás csakis az ő inditványára inditható meg, és az ő elállása esetében megszüntetendő.

1. jogosan tagadhatja-e meg a kir. ügyész a bűnvádi eljárás meginditásának inditványozását,

a) ha a cselekmény, mely miatt az meginditandó lenne, a törvény szerint bűntettet képez, azonban a vádhatóság meggyőződik, hogy az a beszámitást enyhitő a büntetőtörvénykönyvben különösen meghatározott körülmények, vagy más oly rendkivüli enyhitő körülmények mellett fordul elő, melyek folytán azon cselekményre, illetőleg annak tettesére és valamennyi részesére csakis a vétség büntetése lenne alkalmazható, és

b) ha a vétségre vonatkozólag a törvényben meghatározott elévülés esete már bekövetkezett?

Továbbá:

2. a bűnvádi eljárás melyik stadiumában és különösen a vádkamara vagy az itélő bíróság által mondandó-e ki; hogy a magábanvéve bűntettet képező cselekmény, a concret viszonyok közt — vagy

a beszámitás enyhitésére nézve a törvényben különösen meghatározott valamelyik eset vagy rendkivüli enyhitő körülmények folytán vétségre változott?»

Előadó: Dr. Szeghő Ignácz trencséni kir. ügyész.

Véleményezők: Dr. Barna Ignácz, Dr. Fayer László budapesti ügyvéd, Helmbacher Nándor pestvidéki kir. törvényszéki alügyész, Kőrösy Sándor debreczeni jogakadémiai tanár, Dr. Schick Sándor budapesti ügyvéd és Dr. Schnierer Aladár budapesti egyetemi tanár.

Harmadik kérdés: «Helyes-e és megfelel-e hazai jogfelfogásunknak, régibb törvényeinknek és a Curia gyakorlatának azon rendelkezés, mely valamely büntetendő cselekmény miatt, végérvényes itéletben megállapitott pénzbüntetést az erre itéltnek halála után, hagyatékából behajtani rendeli?»

Előadó: Sárkány József budapesti kir. táblai tanácselnök.

Véleményezők: Andrassovits Béla budapesti kir. táblai biró, Battlay Imre kalocsai kir ügyész, Dr. Murinyi Endre esztergomi ügyvéd, Dr. Werner Rezső kassai jogakadémiai tanár és Dr. Wlassits Gyula igazságügyi miniszteri fogalmazó.

A polgári eljárásból, birósági szervezetből stb.

Első kérdés: «Szükséges-e az ügyvédi rendtartás reformja; ha igen: mily irányban s mily elvek alapján?

Előadó: Dr. Siegmund Vilmos budapesti ügyvéd.

Véleményezők: Dr. Győry Elek, Dr. Králik Lajos budapesti, Petrik Gyula soproni, Dr. Tauszig János budapesti és Vizer Péter aradi ügyvédek.

Második kérdés: «A közigazgatási biráskodás szabályozásánál mely elvek legyenek irányadók a birói szervezet, a hatáskör és az eljárás tekintetében?»

Előadó: Dr. Szivák Imre budapesti ügyvéd.

Véleményezők: Dr. Concha Győző kolozsvári egyetemi jogtanár, Grünwald Béla országgyülési képviselő, Dr. Lánczy Gyula belügyminiszteri fogalmazó és Magyar János szegedi ügyvéd.

A véleményes inditványok az állandó bizottság határozatához képest 1880. évi deczember 31-ig küldendők be *Siegmund Vilmos* titkárhoz (Budapest IV. kalap-utcza 8. szám).

Kérelem a hazai jogászközönséghez.

Köztudomásu dolog, hogy a *testileg* (és pedig nemcsak függőleges, hanem vizszintes irányban: emeletek szerint, sőt minden elv nélkül: egyes lakrészek szerint) *osztott háztulajdon* valamint Németországban és az osztrák tartományokban, ugy hazánkban is található — még pedig a menynyire én tudom, leginkább régibb eredetü és német ajku lakossággal biró városainkban fordulnak élő ezen sajátszerüségek. Miután a hazai tudomány ezen viszonyt eddigelé nem méltatta figyelmére, a reá vonatkozó adatokat nem is birjuk sehol összeállitva. Egy dolgozatban, melyhez jelenleg az adatokat gyüjtögetem, az érintett kérdésre is óhajtanék kiterjeszkedni, mely czélból pontos és kimeritő adatokra volna szükségem. Ilyeneknek beszerzése azonban a magánembernek, hacsak az egész jogászközönség nem részesiti szives támogatásában, merőben lehetetlen lévén, bátor vagyok a hazai jogtudomány nevében mint annak szerény napszámosa, összes barátaihoz azon bizalmas kérelmet intézni, kegyeskedjenek engem vállalatomban támogatni, jelesül ne terheltessenek az általuk ismert helyre vagy helyekre vonatkozólag a következő kérdéseimet, bárha csak rövid válaszban is, részesiteni:

1. előfordul-e az illető helyen ilyen testileg osztott háztulajdon, és ha igen, sürün vagy csak elvétve?

2. mikép van ezen állapot a telekkönyvekben feltüntetve?

3. vajjon az osztályba bele nem foglalt, tehát közösöknek maradt házrészeknek (pl. házfedél s illetve padlás, lépcsők, folyosók, csatornák, főfalak stb.) használata és föntartása meg általában az egész viszony nem válik-e az érdekeltek között gyakran egyenetlenségeknek és pereknek forrásává?

Ha felhivásom, mint remélem, nem marad viszhang nélkül, bátor vagyok t. ügybarátaimat kérni, kegyeskedjenek a nekem szánt adatokat hozzám Szebenbe küldeni és fogadják mindnyájan, kik támogatásban részesitendnek, már előre őszinte köszönetemet.

Dr. Biermann Mihály,
nagyszebeni jogtanár.

Felelős szerkesztő: Dárdai Sándor, üllői ut 1. szám.
Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat.

Tizenötödik évfolyam. 22. SZ. Budapest, 1880. május 28.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA: *Wesselényi-utcza 4. sz., I. em.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

TARTALOM: A nyilvános és közvetlen szóbeliség. Zlinszky Imre urtól. — Böngészet az uzsora-kérdés tárgyában. Zaary József, közés váltó ügyvéd urtól. — Törvénykezési szemle: Mutatványok az 1877. évi XXII. t. cz. gyakorlati alkalmazásáról, annak negyedik életévében. Berghoffen Vilmos m.-szigeti ügyvéd urtól. — Egy aljárásbiró a vidéken. Vértessy Iván h. ügyvéd. urtól.

MELLÉKLET: Telekkönyvi Közlöny. — Curiai határozatok.

A nyilvános és közvetlen szóbeliség.

III.

Összefoglalva tehát a mult czikkben mondottakat, ha a szóbeliségnek más haszna nem lesz is,

mint hogy az alaki igazságszolgáltatás helyett a biró az anyagi igazság kinyomozására törekszik, s nem formaszerü, hanem materialis igazságot szolgáltat. A mennyire emberileg lehető, tehát az nyer, kinek igaza van, nem az, kire a forma reá passzol;

minthogy továbbá képtelen biró csak nagyon kivételesen nagy takargatás s protektio mellett, képtelen ügyvéd pedig épen nem létezhetik,

minthogy a nyilvánosság által a revolver s orgyilkos ügyvédi fogásoknak el kell némulni, mi társadalmi tekintben is rendkivül fontos vivmány fog lenni.

De ez is csak ugy lesz, ha a törvény az igényeknek meg fog felelni.

A közvetlen szóbeliségnél nem lehet egy törvényt kiválasztani mintául, s azt követni minden phásisain keresztül p. o. annál az oknál fogva, mert, hogy e törvény jó, évtizedeken át számos tanujeleit adta. Mert a szóbeliségnél oly sok függ a nép viszonyaitól, vagyonosságától. miveltségétől, közlekedési eszközeinek minőségétől, másrészről attól, hogy az ügyvédi kar nemes hivatása érzetének mily fokán áll, hogy azt szem elől téveszteni nem lehet; mert ellenesetben a behozandó perrendtartásból a legnagyobb kalamitások fognának származni.

Igy p. o. a franczia perrenddel meg vannak elégedve nemcsak Franciaországban, hanem meg voltak elégedve a Rajna mellékén is, hová pedig erőszakkal hozatott be, meg voltak elégedve elannyira, hogy ma, midőn a nagy tudományos apparátussal kidolgozott német perrend van náluk hatályban, visszakivánják a franczia perrendet. Pedig ha a franczia perrend, ugy mint van nálunk behozatnék, behozatala egyenlő lenne az igazságszolgáltatás tönkretételével. Sok hasznos anyag van, a franczia perrenddel, mely szemben a német perrendek gyakran nehézkés szabályaival, sikerrel lesz beilleszthető, de recipiálni ezt ép oly kevéssé lehet, mint más perrendet; mert a különböző viszonyok egy kalap alá nem vonhatók.

Maguk a németországi perrendek is több lényegesen különböző rendszerek szerint készittettek. Ezeket a német egység ugyan eltörölte, behozván az általános német perrendet, mely azonban hatályának első éveiben nem sok sikert mutathat fel. Alig van állam, mely a maga — szóbeliség alapján készült — perrendét ne sóhajtaná vissza.

A szóbeliség czélja az anyagi igazság kiszolgáltatása, s épen azért nehéz a czélnak megfelelő szabályok alkotása. A közvetlen szóbeliség nem czél, hanem csak eszköz a czél elérésére. A czél csakis az lehet, csakis annak szabad lennie, hogy az anyagi igazság kinyomozása lehetőleg elérhetővé váljék, és minthogy ez csak a közvetlen szóbeliség által érhető el, természetes, hogy a czél elérésére szolgáló eszközt a szóbeliségnek kell képeznie.

Ámde ez nem zárja ki azt, hogy azért az irás minden döntő befolyástól megfosztassék. A minthogy az irásnak az egyes perrendek kisebb-nagyobb tért engednek is.

E kérdésnél első sorban azon különböző rendszereknek kell szemünkbe tünnie, melyek az előkészitő periratok, s azoknak a tárgyalások további folyamára való befolyásuk tekintetében előtérbe lépnek.

Igy a franczia perrend szerint az előkészitő periratok igen alárendelt szerepre vannak utalva, azok a bíróság minden közbenjötte nélkül, az ügyészek (avue) között a birósági végrehajtó közbenjötte mellett cseréltetnek, s a perre való minden befolyás nélkül, kizárólag a feleknek az általuk használtatni kivánt bizonyitékok felőli értesitésre, s igy arra, hogy azok a szóbeli tárgyalásra lehetőleg elkészülve jelenjenek meg, számitvák.

A német perrendeknek a franczia perjogtól való egyik lényeges eltérése, mindjárt az előkészitő periratoknál jelentkezik, s a tárgyalás alapját maga a kereset képezi, az irásbeli periratok pedig kiegészitő részei a birósági ügyiratoknak, melyek a mellett, hogy a felek informatiójára szolgálnak, a birói eljárásnál — a legtöbb ujabb német perrend (igy a hannoverai, württembergi perrend; továbbá német és szász perrend javaslat) szerint oly keretnek tekintendők, melyen belül kell a szóbeli tárgyalásnak mozognia. Ez irány foglalt helyt még határozottabban az osztrák javaslatban is. *Glaser,* kinek minisztersége alatt látott tudvalevőleg napvilágot az osztrák javaslat, ugyanis az elsők közé tartozott, ki amaz irány ellen, hogy az irás a szóbeli perben minden jelentőségétől megfosztassék küzdött, s az irásnak a szóbeli perben való jelentőségét meggyőzőleg fejtegette.

Azonban az irás jelentősége nemcsak az előkészitő periratokra szoritkozik, még másutt is előtérbe lép, nevezetesen a szóbeli tárgyalásnál, hol igen fontos kérdés az, hogy a felek szóbeli előadásai irományszerüleg megállapittassanak-e és mennyiben?

A szóbeli előadások megállapitása történik némely törvények folytán a törvényben meghatározott szabályok szerint, mig más törvények ezt egészen a bíróság belátására bizzák. Egyik törvény szerint továbbá az ily irásbeli megállapitás csak a fél kérelmére, a másik szerint minden esetben hivatalból történik. Igy különbözők a megállapitás eszközei is. Lehetnek azok a felek által szerkesztett irásbeli beadványok, vagy a bíróság közbenjötte mellett felvett jegyzőkönyvek stb.

E fontos kérdés azonban nem volt a perrendekben

kellőleg szabályozva, csak ujabban foglalnak a német perrend és az osztrák javaslat e részben kimeritő szabályokat.

Mindkét perrend szerint ugyanis az ülési jegyzőkönyvbe a beismerések, lemondások, egyességek, tanu és szakértői vallomásokon kivül a szóbeli tárgyalás folyamán tett inditványok, melyek az előkészitő iratokban nem foglaltatnak, a felek által irásban adandók be, ugyane szabály tartandó szem előtt, ha az irásban tett inditványon lényeges változás történik.

Ezek kiegészitéséül szolgál az ülési jegyzőkönyv, mely képe a tárgyalás folyamának s nem kis mérvben segiti elő a közvetlenül szerzett benyomás kellő méltatását az által, hogy egyes fontos körülményeket idéz a biró emlékébe, melyek keretében a részletek annak emlékébe visszaldéztetnek.

Igaz, hogy az irásbeli feljegyzéseknek kiemelése a magán jegyzetek minőségének köréből, s hivatalos jelleggel való felruházása a szóbeliség rovására esik, de más részről azt sem szabad szem elől téveszteni, hogy ritka ügy, mely az első tárgyalásnál befejezést nyer, midőn még minden a mi történt élénken áll a biró előtt, hanem rendszerint még pedig azon ügyek is, melyekben a felek által halasztás nem vétetik igénybe, egy tárgyalás alatt nem fejeztethetnek be; mert a felek igényei legnagyobb részben nem készbizonyitékokon alapulnak, hanem tanuk, szakértők, vagy birói szemle képezik a bizonyitékot, kiknek kihallgatása rendszerint hetek mulva történik. Ki vonná kétségbe ily esetben a biztos alap szükséges voltát, mely a biró emlékező tehetségét megbizható irányban támogassa.

Ez kétségtelen, csak az a kérdés, hogy ez alap elkészitése a biróra bizassék-e, hogy ő neki engedtessék-e át feljegyezni magának annyit és azt, a mit és a menynyit arra, hogy az uj tárgyalásnál az egész ügy közvetlen benyomása visszaidéztessék emlékébe, szükségesnek tart, vagy ugy mint az ujabb törvényekben hivatalos iratok szolgáljanak a történtek constatálásául.

Fontos érvek harczolnak mindkét elv mellett. Terünk nem engedi, hogy ezek bővebb részletezésébe bocsátkozzunk, csak röviden kivánjuk megemliteni, hogy mig az első semmi garantiát sem nyujt, s az egyes birák jegyzetében mutatkozó eltérések esetén zavart idéz elő az itélethozatalnál, addig a második esetben attól lehet tartani, hogy az emberi természetben gyökerező kényelemszeretet folytán, a birák mindinkább többet biznak az irásbeli feljegyzésekre, s egyszerre csak azon veszszük magunkat észre, hogy kiválólag az irásbeli peranyag szolgál a birói itélet alapjául.

Fontos s meggondolandó kérdések ezek mind, nem oly alárendelt minőségüek, mint az irásbeli perrend egyes phásisainak alakszerüségei.

Szint oly fontos kérdés az is a szóbeli perrend szabályozásánál, hogy mily befolyás engedtessék a birónak a per vezetése körül. Egyfelől a tárgyalási alapok és a feleknek ebből folyó rendelkezési joga, másfelől az anyagi igazság lehető kideritésére czélzó irány állanak itt szemben egymással, melyek között a látszólag fennálló ellentét kiegyenlitendő.

Azon iránynak, mely a birói tevékenységet a per előkészitésénél teljesen kizárja, a franczia perjog volt teremtője, melynek e részbeli intézkedései a német bürokratus rendszerrel, mely minden tevékenységet a biró kezében összpontosit, homlokegyenes ellentétben állanak A franczia perrend különösen sajátságos e részben. A szóbeli tárgyalásnál a birónak tán tulságosan is nagy ogkört enged, azon kivül kizárja minden közremüködéet. Valamint a biró a feleknek a végrehajtó közvetitésével történt előleg iratváltásáról tudomást sem nyer, s a per folyamatban létéről csak akkor értesül, midőn a per, melynek előkészitése már tán évek előtt befejeztetett, a törvényszéki lajstromba leendő beigtatás végett bejelentetik, épen ugy megszünik a biró minden tevékenysége, ha a tárgyalás folytán közbenszóló itélet hozatott. A biró a fél kérelme nélkül sem tanuhallgatást, sem birói szemlét nem rendel el. Ha az a közbenszóló itéletben megrendeltetett is, ha a fél foganatositását évekig nem kéri, a per évekig a félbeszakadt stádiumban marad.

Ezzel ellenkezőleg a legtöbb német perrend szerint már az előkészitő periratok váltása a bíróság közbenjövetele mellett történik, s egyébként is a szóbeli tárgyaláson kivül a per felszerelésére s annak folyamára a birónak nagyobb mérvü befolyás engedtetik.

Mily homlokegyenest ellenkező két rendszer, melyek mindegyike jónak tartatik a maga hazájában; valamint általában látjuk, hogy ugyanazon elvek az egyes államok különböző perrendeiben mily különböző módon vannak szabályozva. Ennek — mint helyesen mondja *Harrasovszky* — oka az, hogy e szabályok kiválólag a czélszerüség jellegét viselik magában, s ennélfogva az eljárás szabályozásánál nemcsak az elmélet következetes keresztülvitelének kell szem előtt lebegni, hanem szem előtt kell tartani azon személyek tehetségeit is, kik az elvnek lételt adni vannak hivatva. *(Die Vorbereitung der mündlichen Verhandlung nach dem gegenwärtigen Stande der Civilprocessgesetzgebung* 190. l)

Zlinszky Imre.

Böngészet az uzsora-kérdés tárgyában.

Az uzsora tárgyában — melynek részletes megvitatására köteteket kellene irni, dióhéjba foglalt szerény véleményem szerint a pénz természetének meghatározása volna az első feladat, minthogy pénz — még pedig tőkepénz az uzsora alapjának létoka.

A pénz mint értékközvetitő az őskor kezdetleges társadalmában divott cserebere helyettesitésére lévén hivatva, kétségkivül igen fontos szerepet játszik a népek jólétében és mivelődési történetében. Nem szabad azonban felejtenünk, hogy e czélra legalkalmasabbnak talált két nemes ércz, az arany és ezüst nyers állapotukban épen oly egyszerü áruczikkek, mint bármi más; s csak miután az állam értékjelző bélyegével pénz alakot nyertek, akkor válnak az illető állam rendes értékközvetitőjévé. Minthogy pedig a forgó pénz nemes ércztartalmának pontos meghatározása és szigoru ellenőrzése a közhitel alapját képezi; azért a pénzverés gyakorlatát minden állam kizárólagos felségjogai közé sorozza, s a hamis pénzverőket a náluk talált érték figyelmen kivül hagyásával drákói szigorral sujtja

Tekintve tehát, hogy a pénz rendeltetése azon végczélban összpontosul, hogy általa az államot alkotó polgárok szükségleteiket megszerezhessék, fölöslegeiken tul adhassanak; szóval vagyonukat és munkájukat értékesithessék, és a társadalmi rend fenntartására szolgáló közadójukat leróvhassák; *joga és kötelessége minden államnak* a tőke és munka felosztására irányzott üdvös intézkedéseivel *oda törekedni, hogy a dolgok értékének az állam védpajzsa alatt álló ezen közös mértéke rendeltetésének lehetőleg megfeleljen, s egyes önző emberek vagy szövetkezetek kapzsiságának más gyengébbek tőrbeejtésére fegyverül ne szolgáljon.* Az államkormányzatnak még fokozottabb komolysággal kell ez irányban müködni, mióta a világot átkaroló kereskedelem érdekében a belértékkel biró nemes érczpénz mellett a bank- és állam-

jegyek is pénzértéket kepviselnek a forgalomban, s névleges értékükkel a valódi pénzállomány tömegét sokszorozzák.

Vég nélkül nehéz feladat ez, de megfejtését a jelen társadalom megmentése követeli. A közmivelődésben előre haladottabb tulnépes nyugoti államok már is érzik ennek hiányát, *s a szabad pórázra hagyott tőke hatalmát a socialismus ijesztő rémképe fenyegeti.*

A vagyonfelosztásra nagy gonddal őrködött régibb magyar törvényhozás sokáig megvédte nemzetünket a proletárok turbulens hadától; de annál tágabb féket eresztett arra az 1868-ik évi XXXI. t. cz.

Legnagyobb hibánk ezen törvény alkotásban az volt, hogy a nagy tőkepenzekkel rendelkező, messze elágazó kereskedelemmel, virágzó gyári és kézműiparral, s mindezek mellett tökéletesen kifejlett mezei gazdászattal biró *gazdag nyugoti nemzeteket nem utólérni, hanem velük rögtön egy szinvonalon állni törekedvén,* egyszerü földmivelő nemzet létünkre *nem vettük figyelembe azok fejlődési egymásutánját.*

Tőkepénz dolgában kétségkivül legelől áll az angol, s ime ezen óvatos, higgadtan számitó gyakorlati nemzetnél 1833-ban hatalmaztatott fel először a bank három hóra szóló váltók után a törvényesnél nagyobb kamatok vételére, 1837-ben ezen szabadalom kiterjesztetett a tizenkét hóra szóló váltókra, 1839-ben felszabaditatott a kamatláb minden üzlet tárgyában, kivéve a jelzálogos és tiz fontnál kisebb kölcsönöket, — végre a kamatok korlátozása 1854-ben lőn átalánosan megszüntetve

Olaszhon több tartományaiban, ha a törvényesnél nagyobb kamat köttetett ki, szabadságában állott az adósnak minden ellenkező kikötés daczára lejárat előtt bármikor menekülni adósságától.

(Vége következik.)

Zaary József,
köz- és váltó ügyvéd.

TÖRVENYKEZÉSI SZEMLE.

Mutatványok az 1877. évi XXII. t. cz. gyakorlati alkalmazásáról, annak negyedik életévében.

Az 1877. évi XXII. t. cz. ellen emelt panaszok tekintetében sok részben az hangzik, mint az echó vissza, hogy mindezen panaszok ügyvédek által a perköltségekre vonatkozó intézkedések, majd meg egyéb, de ismét csak ügyvédek érdekeit érintő kérdések miatt támasztatnak.

Bármily rosszul eső minden ügyvéd emberre e törvény sok tekintetben, mert anyagi oldalát tekintve a kérdésnek el nem vitatható annak hátrányos volta, legyen szabad nekem, mint a gyakorlat terén müködő ügyvédnek pár sorban a képnek másik oldalára is vetni pár pillantást, melyből beláthatja kiki, ki a gyakorlat terén nem is müködik, hogy a fenti törvényczikk alkotói tüzetesen nem foglalkoztak a kérdéssel, vagy könnyelmüen tul mentek oly dolgokra, melyeket figyelmen kivül hagyni — a gyakorlat mutatja — mily káros következményü.

Ámbár minden törvénynek a gyakorlat mutatja meg hiányát, de nézetem szerint legeclatánsabban tünik ki a törvény intézkedésének hiánya a felebbvitel kizárásában, illetve a felebbviteli jogorvoslat megengedett fajának a semmiségi panaszoknak a törvényszékre bizott felülvizsgálatában. Avagy nem elsőfoku bíróság-e mindkettő? Nem egy körben mozog-e mind a járásbíróság, mind a törvényszék? Társas vagy egyes minősége mindezen nem változtat.

Egy, a gyakorlatban megtörtént esetet legyen szabad a t. olvasó közönség figyelmébe ajánlanom. *A.* bagatell uton a kir. járásbíróságnál végrehajtást eszközöl 13 frt és 89 kr erejéig *B.* ellen, ki két mértföldnyire lakik. A végrehajtás elrendeltetvén, ki is megy annak foganatositására — 50 frt becsértékü két lovat lefoglal. Azonban a végrehajtás eszközlésekor alperes kifizet 13 frtot s a fenmaradt összeg csak 89 kr és a foganatositás alkalmából felmerült végrehajtói, becsüsi, fuvar és felperes napdijaként felszámolt összegek. Ez a jegyzőkönyvben meg is jegyeztetik s felperes a végrehajtó eljárási fuvar és napi diját a becsüsökével együtt ki is fizeti.

A végrehajtás ellen alperes semmiségi panaszt adott be, melynek indoka abban culminál, hogy a követelés egyrésze eskü letételétől feltételezetten volt megitélve s az eskü letételétől nem telt még el a kellő idő.

E semmiségi panaszra a törvényszék az ide szórólszóra szóló határozatot hozta: *A*-nak *B.* elleni 13 frt 89 kr iránti k. p. peres ügyében foganatositott végrehajtása ellen alperes által adott semmiségi panasz folytán *határoztatott:* Az alperes által beadott semmiségi panasz *elvettetik* és az iratok további eljárás végett az eljáró békebiróhoz visszaküldetnek azzal, *hogy a végrehajtó által költség czimén lefoglalt két 50 frtra értékelt ló a bírói zár alól feloldatik.* Mert jóllehet, hogy az itélet szerint követelésbe vett összegnek csakis egy része iránt volt feltétlen marasztaló itélet hozva, mig a nagyobb része eskületételtől volt függővé téve, mégis annak jogerőre emelkedése előtt foganatositatott a végrehajtás; de minthogy jelenleg az már végrehajthatóvá vált, a végrehajtás e részben érintetlenül hagyandó volt; azonban minthogy az 1877. XXII. t. cz. 85. §. értelmében a végrehajtás folyamában felmerült költségeket az eljáró biró állapitja meg, ily megállapitás pedig nem történt, ez okból a költségek czimén foganatositott végrehajtás alkalmával lefoglalt ingóságokat a zárlat alól feloldani kellett. Kelt stb.

A nélkül, hogy legkevésbbé is levonni akarnánk azon tiszteletből, melylyel bíróságaink iránt viseltetünk, mégis kellemetlenül (és a félnek azon kivül költségébe is) esik azt tudni, hogy ily határozat ellen jogorvoslatnak helye nincs.

A t. végzés szerint ugyanis a végrehajtások költségeit mindenesetre előlegesen kell az eljáró birónak megállapitani, mert előleges megállapitás nélkül a végrehajtási zárt feloldja a törvényszék, s ez ellen nincs apelláta. Hogyan van kimagyarázva ez a 85. §-ból nem tudom, de megtörtént s még hányszor fog megtörténhetni? A legcsattanósabb pedig a határozatban azon ellentét, hogy a végrehajtást szenvedett semmiségi panaszát elveti, a végrehajtás alá vett tárgyakat feloldja a zár alól, s hozzá, további eljárás végett utasitja az eljáró birót. Hogy ezen további eljárás alatt mit ért a törvényszék, nem lehet kivenni.

Ha akármelyik felebbviteli bíróságra volna a felülvizsgálat bizva, hiszem, hogy ilyféle esetek nem fordulnának elő.

A másik megjegyzésre szintén még nagyobb mérvben fontos kérdés az, hogy az idézett törvény nem ismer igényhirdetést. Rendeli, hogy a ki igényel valamit, az 8 nap alatt adja be keresetét a foglalástól; de arról nem szól, hogy lehetnek és vannak is nem helyben lakó igénylők; ezeket ki értesitse a foglalásról, hogy igényöket beadják, arról egy szó sincs.

Tekintve pedig, hogy a törvény kiterjed vidéken 200, a fővárosban pedig 400 frtig is; a törvény szerint a marasztalási összeg kétszerese erejéig zár alá venni joga van felperesnek az adós ingóságait: ennélfogva azon kár, amit egy bagatell-ügyben eszközlött végrehajtás alkalmával bárki mint különben jogos igénylő szenvedhet, számtalan és tetemes lehet és nincs ellene jogorvoslat; mert ha az igénylő 8 napon tul adja be keresetét, akár tud a foglalásról, akár nem:

a törvény 71. §. értelmében elutasittatik, s az árverés az igényelni szándékolt dolgokra is hivatalból elrendeltetik. Hogy ily esetben a restitutio in integrum el sem képzelhető, mert a vevő készpénzen vevén, a vett dolgukat el is viszi, az magától értetik, de hogy ily és hasonló hiányok orvoslása a törvény 4-ik életévében még mindig nem eszközölhető, az elszomoritó valóság.

Nagyon szép dolog volna, azonban többek közt megyénkben csak mint távol eszményi dolog ma az, amit a törvény a községi biráskodás által elérni óhajtott. Megyénk 189 községében 5 várost kivéve nincs 15 olvasni tudó biró; s azon 15 biró sem juris-penitus, az is bizonyos. S vajjon előnyösebb-e a peres félre, hogy a községi birónál kezdi meg perét, s ha ez itélt, akkor megy ha tetszik a járásbirósághoz, mint ha egyenesen kinevezett, jogász biró előtt kell eljárnia — az nem szorul vitára.

A bagatell törvényt megelőzött időből e sorok irójának van 3 olyan repositionalis alperesi képviseletü pere, melyek ma minden esetre a kisebb peres ügyek szerinti eljárás alá esnének. Mind a háromban két egyenlő birói itélet folytán házfalat lehetett volna bontani, mely tetemes költségbe került volna, s mind a háromban a nagymélt. Curia mint legfőbb itélőszék feloldó határozatot hozván, s póttárgyalást rendelvén, most már két olyan itélete van első és másod birói, melyek szerint felperes keresetével elutasittatik. Ezt csak annak jellemzéseül emlitem fel, hogy egy ember sem csalhatatlan s az 1877. XXII. t. cz. a felebbvitel kizárásával az ez ügyekben müködő járás és békebiráknak mégis csalhatatlanságot octroyált; holott mindaddig, mig polgári törvénykönyvünk nincs, nem lehet elvitatni azon közmondás igazságát: quot capita, tot sensus, melyet magyarul akként is mondhatunk: több szem, többet lét.

Ne gondolják tehát az ügyvédi kar nyilt vagy titkos ellenségei, hogy az 1877. XXII. t. cz. ellen e testület tesz panaszokat; világos azonban, hogy mi, akik a jogi élet mindennap előforduló számtalan alakzatait látjuk, vagyunk a panaszok előtolására felhiva, mert maga a fél, a legtöbb esetben — még ha ért is a kérdéshez — legfelebb elkeseredésének ad kifejezést; látható azonban csak az általam felhozott megtörtént példákból is, hogy nem a perköltség kérdése a rugo, hanem a józan észből s a körülmények egybevetéséből a törvény hiányára reá mutatni minden szakembernek kötelességében áll tehetségéhez képest, mert kinek jogérzületét ne érintené sértőleg azon körülmény, hogy osztania kell oly hatóság nézetét, mely ellen sehova sem lehet még értelmezésért sem fordulni, s mely épen e helyzete tudásában — nem állitom, de feltehető — önkénynek is tág tért engedhet bármikor.

Berghoffen Vilmos,
m. szigeti ügyvéd.

Egy aljárásbiró a vidéken.

Mindennapi a panasz, és épen most az országos törvényhozás termében is felhangzott: hogy a bíróságok feletti hiányos ellenőrködés miatt az igazságszolgáltatás már-már kétségbeejtő, mindennapi a panasz az iránt is, hogy egyes birák előtt az ügyvédnek nincs meg azon tekintélye, melyet állásánál fogva mint a peres fél jogi védője, igényelhet és követelhet.

Egyes nem türhető esetek és tulkapások ellen nézetem szerint legalkalmasabb tér a sajtó, s ha már más nem használ, szükséges, hogy tükröt tartsunk az elé, ki azt eljárásával megérdemli.

Ezt vagyok kénytelen tenni Viasz Béla tapolczai kir. aljárásbiró ur ellenében azon eset folytán, melyet alább röviden előadok.

Szi Erzse zsidi lakosnak Szi Vendel József özvegye németfalui lakos elleni ügyében mult évi april elején 2679. tkv. 79. sz. a. kelt beadványomban a németfalui 280. számu tjkvben foglalt birtok elárvereltetését kérelmezvén, s ezen ügy szerencsétlenségemre a fentczimzett aljárásbiró urnak osztatván ki, julius hó közepén kaptam a végzést, mely szerint az árverés augusztus 21-re, és (óh prts. 437. §-a!?!) október 1-re tüzetett ki. A második árverésen a birtok csakugyan eladatván, ez iránt a kiküldött végrehajtó okt. 2-án jelentését 4974. tkv. 79. sz. a. meg is tette. Most 5 hosszu hónapon át kellett szorgolnom, mig végre elértem azt, hogy f. évi február 22-én a czimzett ur meghozta a végzést, hogy az árverés jogerőre történt emelkedéséről jelentés tétessék, e jelentés pár nap alatt megtörtént 1344. tkv. 80. sz. a., s az ügy ismét az előadó asztalára került.

Felperes ügyfelem szorgolása folytán többször személyesen és levélileg kértem az aljárásbiró urat, hogy a kifizetési sorozat megállapitása végett a tárgyalásra határnapot tüzzön, hiába volt minden, siket füleknek beszéltem, s belefáradtam, mig közelebb e hó közepén egyik napon felem az ügyet nálam ismét szorgolván, utasitottam őt, hogy menjen Tapolczára, kérje meg személyesen az ügy előadóját, egyuttal támaszul egy lepecsételt levelet kézbesitettem neki az aljárásbiró urnak leendő átadás végett. Ezen vakmerőség már kivette sodrából az én — névre Viasz, de természetére kőkeményszivü — aljárásbirámat, mert nála megjelenő felemet szóra sem méltatva, kiutasitotta a szobából, azon kifejezéssel, hogy ne alkalmatlankodjék nála, mert annál kevésbbé intézi el ügyét, levelemre nézve pedig oda nyilatkozott, hogy ő nem ér reá az ügyvéd firkáit olvasgatni, ha vele az ügyvéd beszélni akar, jöjjön hozzá személyesen, ezzel nagy kegyesen kilármázván őt hivatali szentélyéből.

Hogy a czímzett aljárásbiró urnak sok dolga, illetve elintézetlen ügye van, az bizonyos, azt tudom én, és tudja minden ügyvéd, kinek nála ügye van, de fogja meg csak a dolog boldog végét, ne halmozzon hátralékot hátralékra, ne gyönyörködjék almáriomja irathalmazaiban, majd meglátja, hogy fogyni fog dolga, és lesz ideje a levélolvasásra is. Különben legjobban megtudnák a tapolczai ügyvédek mondani, mily kedves és szeretetreméltó egyéniség ez az ur, hivatalában és magán életében. Ez lehet oka, hogy az utczán jó messzire kikerüli a ki teheti.

A mi pedig azon szerény kivánságát illeti, hogy a vidéki ügyvéd, ha valamit akar, menjen el hozzá személyesen, töltsön el azért egy napot, és költsön fuvarra 5—6 frtot, már bocsásson meg a tisztelt aljárásbiró ur, ez már egy kissé erős dolog, ehhez már nem kell több, mint hogy adja ki egy ukázban, hogy az ügyvéd előtte ne gyalog, hanem lóháton jelenjék meg, és teljes salon-öltözetben.

Különben magam és kartársaim nevében figyelmeztetem a czimzett urat, hogy még nem érte el azon fokot, hol a basaság kezdődik, tehát lassabban a testtel.

Kivánatos volna, hogy ezen urat hivatal-főnöke, és az illető törvényszéki elnök eljárása, — szaktudománya — és szorgalma iránt szigoru vizsgálat alá venné, és ez alapon érdeme szerint jutalmaztatnék.

A viszontlátásig!

Vértessy Iván,
h. ügyvéd.

Felelős szerkesztő: **Dárdai Sándor,** üllői ut 1. szám.

A Franklin-Társulat magyar irod. intézet és könyvnyomda kiadásában (**Budapest,** egyetem-utcza 4. szám) megjelent:

BÉLYEG ÉS ILLETÉK-SZABÁLYOK.
A legujabb időig terjedő törvények és kormányrendeletek szerint. Összeállitotta *Dr. Mariska Vilmos.* Második kiadás 1879. Füzve 1 frt.

TÉTELES EUROPAI NEMZETKÖZI JOG. Irta *Dr. Apáthy István.* Füzve 3 frt 60 kr.

Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat.

TELEKKÖNYVI KÖZLÖNY

A TELEKKÖNYVVEZETŐK ORSZÁGOS EGYLETÉNEK

HIVATALOS LAPJA.

Budapest, 1880. Melléklet a JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY 22-ik számához. **Május 28-án.**

TARTALOM: A németországi jelzálogrendszer, a porosz uj tkvi törvény indokai alapján ismertetve. — A telekkönyvi rendelet 74-ik §-ának gyakorlati alkalmazásáról. Dr. Lax Adolf ügyvéd urtól. — Változatlan telekkönyvi állapot. Imrik János kir. segéd-telekkönyvezető urtól.

A németországi jelzálogrendszer, a porosz uj tkvi törvény indokai alapján ismertetve.

—*a*— Annyi minden esetre áll, s a tapasztalat által is kellően be van bizonyitva, hogy elhatározó szükség késztet rá, miszerint a földbirtokosnak azon lehetőség nyujtassék, hogy az, hitel szükségleteihez képest, különböző rangsorozatu jelzálogok felett rendelkezhessék.

A javaslat ezen gondolatnak rendszeresebb, és alapelveibe beleilőbb kifejlődést akar adni, az a tulajdonos jelzálogát nemcsak azon esetben fogadta el, melyben azt az eddigi jog már ismeri, hogy tudniillik valamely a tulajdonosra visszaszállott jelzálog, annak további rendelkezésére bocsáttatik, — hanem azt is megengedte, hogy a tulajdonos önmaga részére is saját nevére szóló jelzálogokat alkothat s ez által azon lehetőséget nyujtja, hogy a tulajdonos jelzálogait, előforduló hitelszükségleteihez képest, egyenként forgalomba hozhatja.

Ezek lényegesebb részei azon beszédeknek, melyeket a törvényjavaslat tárgyalása alkalmával dr. Leonhardt porosz igazságügyér, és dr. Förster igazságügyi tanácsos, a javaslat védelmére a porosz parliamentben elmondtak.

Lássunk már most a javaslat indokainak részletesebb ismertetéséhez:

III.

Az ingatlan iránti tulajdonszerzésről.

Az ingatlanok elidegenitése és megterhelése a német jog tana szerint, régi időktől óta a nyilvánosság oly jellegével birt, melylyel a jogügyleteket felruházni kellett, hogy azok harmadik személyek ellenében is teljes joghatálylyal birjanak. Önmagában sem az átruházási vagy terheltetési szerződés, sem pedig az ingatlannak ahhoz kötött átadása vagy a terhelési jognak gyakorlata, nem állapitották meg az uj tulajdont és az uj terhet. Csak a nyilvános cselekmény, mely későbbi időkben a nyilvánkönyvekbe való bejegyzés által ment végbe, még pedig egyedül csakis eme cselekmény által vált az ingatlan szerzője tulajdonossá. Ellenben a római jognak a dologi jogok származása és hatásáról tana előtt ismeretlen volt a nyilvánosság kivánalma. Valamely ok (causa), vagyis a tulajdonátruházáshoz alkalmas valamely jogalap folytán, a traditió vitte véghez a tulajdon szerzését, ugy ingó mint ingatlan dolgoknál. Németországban a római jog receptiója (elfogadása) óta a *felvallás* (Auflassung) és az *átadás* két ellentétes tana harczban állt egymással, s miként a magánjog más tájain, ugy ezen is, ezen harcz kimenetele az volt, hogy a római jog tana általános lett, a német jog ellenben helyi hatáskörre szoritatott.

A mult század vége óta azonban, azon meggyőződés foglalta el a tért, hogy a római jog tana ki nem elégitő; a törvényhozás visszafordult a német jog elméletéhez, melynek hatásköre szélesebb lett A nyilvánkönyvek intézménye általánosittatott, a bejegyzés hatálya közelebbről, habár különböző módon, lett meghatározva.

Az *Allgemeine Landrecht,* a tulajdonszerzésről szóló tanában, az akkori általános jog elméletéből indul ki, midőn a szerzési módot és czimet, s az ingó ugy mint az ingatlan dolgok szerzésénél a birtokba vételt követeli. Miután azonban az ingatlanok számára telekkönyvek készittettek vagy voltak készülőben, melyeknek félremagyarázhatlan hivatásuk volt nem pusztán zálog, de valóságos telekkönyvekké válni: ennélfogva azon meghatározás megállapitásának szüksége állott elő, hogy mely jelentőséggel birjanak a tulajdonosok bejegyzései magára a tulajdonszerzésre nézve; s mily viszonyba lépjen a bejegyzés az átadáshoz mint tulajdonképi szerzési módhoz.

Ha a jelzálog rendtartás és *Allgemeine Landrecht* szerzői kizárólag a német jognak felvallási tana mellett akartak maradni, ez esetben egyedül a bejegyzésbe, s egyedül csak ebbe kellett, hogy fektessék a szerzés hatását, s a czím alapjáni átadástól meg kellett hogy vonják eme hatást. Ha azonban a törvény-szerkesztők a római jog elmélete mellett maradnak, tehát a sulypontot az átadásba helyezik, ez esetben a bejegyzést nem ruházhatták fel a szerzési cselekmény jelentőségével, hanem csak a más módon már véghez vitt szerzési tény bizonyitásának mellékes jellegével vagy az átadás általi szerzésben magában már benfoglalt hatály fokozásának másodrendü jelentőségével.

Az *Allgemeine Landrecht* szerint bejegyzett tulajdonos, ha mellette ugyanazon ingatlanra nézve egy természeti vagy valódi tulajdonos állott, csak képzeleti volt, vagyis olyan, ki harmadik személyekkel szemben tulajdonosnak ismertetett ugyan, habár még olyanná a valóságban nem vált. Közel feküdt tehát a veszély, hogy ugyanazon ingatlanra nézve két tulajdonos állott egymással szemben; s hogy az ebből eredő viszályt elháritsa, rendelte el az *Allgemeine Landrecht,* álláspontjához következetesen, a bejegyzésnek kényszer kötelezettségét.

Midőn a német jog azon jogi tételt állitotta fel, hogy csak azok lesznek tulajdonosokká, kik mint olyanok bejegyeztettek, csak azon feltételeket rendelte el általában, melyek alatt a tényleges jog szerint a tulajdon szerzése végbe megy. Ki ezen feltételnek alája nem veti magát, nem válik tulajdonossá; hogy olyanná akar-e lenni, egészen reá bizatik. A kettős tulajdon, vagyis azon lehetőség, hogy ugyanazon ingatlanra nézve a természetes tulajdonos mellett még egy ugynevezett polgári tulajdonos létezhessék, a német jog előtt egészen ismeretlen volt; az csak akkor tünt már fel, mikor a római jog befolyása alatt, a traditiót fogták fel mint szerzési módot.

A bejegyzés kényszerkötelezettsége csakhamar nyomasztó gyámkodásnak éreztetett, s a törvényhozás, szemben a hangossá vált panaszokkal, kénytelen volt attól eltérni. Ekkor már közel voltak a felvallás (Auflassung) tanához, s az átadásba egyedül a szerződés teljesitésének jelentőségét helyezték. Később azonban ezen felfogás elejtetett, s azon nézet győzött, hogy csak a traditió által szerezhető az ingatlanok tulajdona.

A római jog átadási elmélete idő folytán sok megtámadásnak volt kitéve, s méltán; mert az átadási elmélet

megtámadóinak abban kétségtelenül igazuk volt, hogy azonban a nyilvánkönyvek létezésével össze nem egyeztethető s merő ellentétben áll azon feltétlen hitelességgel, melylyel egy nyilvánkönyvnek birnia kell; hogy egy valódi és képzeleti tulajdonos egymás melletti létezésének theoriája egyátalában tarthatatlan és egészségtelen jogállapotot képez.

A traditió nem felel meg a nyilvánosság kivánalmainak, mert az csak a birtokot adja, a tulajdonszerzés hatályát pedig csak azon czímből kell még következtetni, mely alapját képezte. Mindenesetre tehát sokkal jobb állapot, ha a czím oly szerzési mód által valósittatik meg, mely kétségtelen módon, mesterséges következtetés nélkül, egyedül önmaga által felismerhetővé tegye, hogy épen maga a *tulajdon* származott át, s mely kétségessé ne hagyja azt, ha vajjon nem egyedül a birtok ruháztatott-e át. A biztosság eme természetével egyedül az e czélra szánt nyilvánkönyvekbe való bejegyzés bir; eme sajátság az egyedül képzelhető szerzési mód, mely a tulajdon átszármazását mindenki számára s minden időben felismerhetővé teszi. Ezen szerzési módnak czime, az eddigi tulajdonosnak a felvallási nyilatkozatban kifejezett akaratán alapszik. Ha vajjon ezen akarat valamely határozott módu átruházási szerződésen, u. m. vétel-, csere vagy ajándékon alapszik-e, ennél ép oly közönyös mint a traditiónál; mert ez utóbbinál is tulajdonképen nem a vétel stb. a causa, hanem a tulajdonátruházásra az átruházási ügylet megkötésekor irányzott akarat.

Különösen, igy folytatja az indoklás, egyszerübb lesz a tulajdonszerzés rendszere, ha ez a szerzés egyedül a bejegyzéshez lesz kötve, mert ez által már eredetileg elháríttatnak azon surlódások, melyek valamely bejegyzett (képzeleti) és valamely be nem jegyzett (valódi) tulajdonos, valamint azon személyek közt támadnak, kik szerzési czimüket valamely bejegyzett vagy be nem jegyzett átruházótól származtatják; s nem lesz rá többé szükség, ily surlódások megoldására hosszadalmas és karnistikus szabályrendeleteket alkalmazni.

Az *Allgemeine Landrecht* sajátságos, nyilván messze menő módon hozta bele a dologi jog elméletébe az ugynevezett jóhiszemüséget. Az *Allgemeine Landrecht* rosszhiszemüségnek veszi, ha a szerző tudja, hogy átruházója, bár tulajdonosként bejegyezve, még sem a valódi tulajdonos. (I. 10. 10. 24. §§.) Továbbá rosszhiszemüségnek veszi, ha a szerző tudja, hogy más valakinek régibb czime van a szerzéshez, s megtagadja tőle ez utóbbi ellenében véghez vitt bejegyeztetését érvényesiteni. A bejegyzés tehát megtámadható egy a dologhoz pusztán személyes jogosultsággal biró harmadik személy által is.

A porosz joggyakorlatban a rosszhiszemüség fogalmának tulkiterjesztése sok félremagyarázásokra szolgáltatott alkalmat, különösen azon kérdés felett, mit kellessék a tudomás alatt érteni, mely időpontban kellessék annak jelentkeznie, s miként bizonyitandó ez be, miután a tudomás elvégre is csak oly lelki állapot, mely külső tények által nem nyilvánul, végre hogy vajjon a régibb és későbbi jognak egynemünek kell-e lennie, oly karnistika, mely valóban nem alkalmas arra, hogy a jogállapotot egyszerüsitse és biztossá tegye. Mindezen ellentétek kikerültettek a javaslat által, mely a felvallás elméletét következetesen vitte keresztül azon meghatározásban:

hogy csak az, ki a bejegyzett tulajdonos tulajdon felvallása alapján jegyeztetik be uj tulajdonosul, szerezte meg a tulajdont.

A felvallási és bejegyzési elmélet előnyei Németországban az ujabbi törvényhozásnál határozott elismerésben részesültek. Ezek szerint tehát Poroszországban sem lehetett kétkedni többé a felett, hogy a porosz jog javitásának nem volt szabad abban állnia, hogy a római jog traditióját entartsa és azt valamely mesterkélt módon a nyilvánkönyvek szerkesztésével kapcsolatba hozza, hanem ellenkezőleg abban, hogy a traditió elmélete egészen elejtve s a felvallási és bejegyzési tan az egyedüli elhatározó legyen.

Ezen felfogás sok támadást állott ki, melyeknek azonban egyátalán nem tulajdonitottak fontos hatást. Mindenekelőtt azon jognélküli állapot, melyben a szerző a szerződés megkötése és a bejegyzés közötti időben van, tartatott aggályosnak. Ezen időköznek azonban a rendes esetek nagy számánál nincs nagyobb jelentősége, mint a szerződés létrejötte s a tényleges átadás közöttinek. A szerződésből a fenállott jog szerint a szerzőnek kereseti joga volt az átadásra; az uj rendszer szerint is bir a szerző ily kereseti joggal a tulajdonfelvallására, s hogy a felvallás és az ezt követő bejegyzés a bizonytalanság hosszasabb időközét szülné, mint az átadás, ezt egyáltalában beismerni nem lehet.

Nagy csalódásban voltak továbbá azok, kik állitották, hogy a felvallási theoria az örökség utjáni szerzésre is alkalmaztatni czéloztatott. Ez csak átruházási esetekre, tehát élők közötti ügyletekre vonatkozhatik.

Jelentéktelen volt továbbá azon ellenvetés, hogy a tulajdoni jogok szerzési módjának egységes szabályai az uj tan által elzüllenek. Mert hogy a tulajdonszerzés feltételei és formái az ingatlanoknál mások mint az ingó dolgoknál, ez a tárgyak különböző természetéből folyik.

Ki kellett kerülni, hogy a szerző sokáig bevezetetlenül maradjon, s ha valamely ingatlan gyorsan egymásután több kézen megyen át, nem nehéz feladat a bejegyzett tulajdonostól a legutolsó szerző részére a felvallási nyilatkozatot kinyerni, s ez által a közbeeső szerzők fokozatos felemlitése épen szükségtelenné válik.

Poroszországban a jelzálogrendszer revisiója czéljából kidolgozott hivatalos és magántervezetek, azon elvhez, mely szerint a tulajdon a bejegyzés által szereztetik, többé kevésbbé közeledtek. Azonban a bejegyzés által szerzett tulajdonról sem lehet határozottan kimondani, hogy az feltétlen érvényt biztosit a jogszerzőnek; mert mint bármely más szerzési mód érvénytelenség miatt megtámadható, ugy az ingatlan tulajdonának bejegyzés általi szerzése sem állhat meg feltétlenül. A telekkönyv közhitelessége egyedül csak azt kivánja meg, *hogy a tulajdonosul bejegyzett személynek az ingatlanra vonatkozó cselekményei harmadik személyek előtt feltétlen érvénynyel birjanak.* Hogy vajjon a bejegyzés magára a bejegyzett tulajdonosra nézve érvényes-e s hogy vajjon az fentartható-e, még attól van függővé téve, hogy a bejegyzés kieszközlésénél nem müködtek-e közre oly körülmények, melyek a szerzést megsemmisithetnék vagy érvénytelenné tehetnék.

Ha elhatároztatnék, igy szól a javaslat indoklása, mint a hogy ez ajánltatott, a bejegyzés elméletét felvallás alapján, a porosz magánjog rendszerébe törvényhozási uton beleigtatni, mindenekelőtt meg kell jegyezni, hogy ez azon jelentőség mellett, melyet már maga a törvénykönyv a bejegyzésbe helyez, amaz elmélettel nem valami nagy ellentétben áll, s hogy annak keresztülvitele nem egészen uj dolgot, hanem inkább a már kifejletlenül létezőnek tökélyesbitését jelenti.

A felvallási elmélet tekinteten kivül hagyja a szerződést s a bejegyzés okát nem a szerződésbe, a vételbe, cserébe stb. helyezi, hanem egyedül és kizárólag csak a felvallási nyilatkozatba magába. Ha ugy a tényleges mint általános jogban a szóbeli szerződések kötelezők, ebből a felvallás tiszta keresztülvezetésére nézve semmi nehézség nem származhatik. A felvallási és bejegyzési elmélet nem változtat mindenekelőtt semmit a szerződések alakjára vonatkozó szabályokon. A teljesités, átadás és felvallás iránti kereset tehát csakis valamely alakilag érvényes szerződésre alapitható. *Azonban a tulajdonnak a felvallás alapján végbement bejegyzése, minden harmadik személyek előtt érvényes még akkor is, ha a szerződés alaki hiányok miatt érvénytelen volt.* A szerződő

felek ellenben a bejegyzést a felvallás érvénytelensége czimén, mely számukra a szerződés érvénytelenségéből folyik, megtámadhatják és töröltethetik, *a mennyiben a megtámadott bejegyzésből harmadik személyek jogai nem származtak volna, melyeknek minden esetre érintetlenül kell maradniok.*

A porosz jog alapelve szerint, mely e tekintetben a régibb német joghoz csatlakozik, a haláleset folytáni tulajdon azonnal az örökhagyó halála után szereztetik. Ezen alapelvet a javaslat nem akarta feladni, azonban a törvényben ezen esetek számára a bejegyzés jelentősége annyiban fokoztatott, a mennyiben az örökös stb. az elidegenithetési jogot már csak végbement bejegyeztetés után gyakorolhatja. (T. T. 5. §.)

IV.

Az ingatlanokra vonatkozó dologbeli jogok alapitásáról.

Hátra van még azon kérdés megoldása, hogy vajjon a bejegyzési elmélet, mely eddig még csak a tulajdonszerzés tekintetében méltányoltatott, az ingatlanok iránti többi dologbeli jogok szerzésére nézve is elfogadható-e?

Ezen kérdésre a válaszok igen különbözők voltak.

Az 1864. évben kinyomatott javaslatban e kérdésre határozott igennel válaszoltatik, csak oly telki szolgalmak, melyek a terhelt ingatlan jövedelmét nem csonkitják, s oly dologi jogok, melyek állami, községi, egyházi, iskolai vagy más nyilvános kötelmeken alapulnak, vétetnek ki.

A hivatalosan s más uton közzétett birálatokban különösen kiemeltetett, hogy minden bérleti és haszonbérleti jogot még sem szükséges a czélból bejegyezni, hogy a bérlő és haszonbérlő, kik birtokban vannak, harmadik személyek ellen megvédessenek, hogy oly telki szolgalmak forgalma, melyek a haszonvételt csonkitják, nagyon határozatlan, s hogy a telki szolgalmak bejegyzésének gyakorlati szüksége épen nem forog fenn.

Ezen nézetek fontosaknak látszanak. A porosz jog szerint a bérleti és haszonbérleti szerződések a birtokba vétel által nyerik a dologbeli hatályt; az általános jog azon tétele tehát, hogy a vétel megsemmisiti a bérletet, ez által elenyészik. A nagy városok bérházainál előforduló tömeges és gyors bérletváltoztatások, s hasonlóul az egyes birtokrészletek haszonbérletének gyakori s évenkinti változása mellett gyakorlatilag egyátalában kivihetlennek látszott, az ily szerződések dologbeli hatályát a bejegyzéstől tenni függővé, a bejegyzés meg nem történte esetén azokat eme hatálytól megfosztani pedig annyit tett volna, mint ismét érvényesiteni a római jog azon jogtételét, mely szerint a vétel megsemmisiti a haszonbért vagy bérletet, s evvel a társadalmi viszonyokba mélyen bevágó oly jelentékeny ujitás nyert volna szentesitést, hogy ebből a legrosszabb következmények eredhettek volna. Ezen jogok bejegyzésétől tehát el kellett állani (T. T. 12. §.) azok a birtokba vétel által nyerik a dologbeli hatályt.

Hasonló módon nem volt pártolható azon tétel, hogy a telki szolgalmak (telki jogviszonyok) bejegyzendők; továbbá a törvényes elővásárlási jogokat a porosz törvény már csak a közös tulajdon eseteiben s a kisajátitás folytán ismer.

(Folyt. követk.

A telekkönyvi rendelet 74-ik §-ának gyakorlati alkalmazásáról.

Mindennapi jelenségek közé tartozik az eset, hogy hagyatéki ingatlanokra az örökös ellen, ha ebbeli minősége kimutattatik, osztályrésze erejéig zálogjogi biztositás eszközöltetik azon fentartással, hogy az a hagyaték tárgyalásánál netán előforduló igényekre nézve sérelmes nem leend, s a hagyaték beszavatolása után csak, lép hatályba.

Ezen a netaláni igénylők részére a törvény által meghatározott jogfentartás harmadik személyek jogai okszerü védelmét jelentvén, a józan gondolkodónak eszébe sem juthat ezen intézkedést az érintett szempontból kifogásolni. Másként áll azonban a dolog, ha amaz intézkedés nem ratione legis, hanem a jóhiszemü hitelező rovására alkalmaztatik. Megesik t. i. elég sürün, hogy az örökös, kinek örökségrésze fenebbi fentartás mellett jelzálogokkal meg van terhelve, tetszés szerinti ürügy alatt társörökösei javára osztályrészéről látszólag lemond, minek következménye az, hogy az arra bejegyzett zálogjogok sorba törültetnek. A furfangos adós szakállába nevet, és a hitelezőknek marad az üres utánnézés.

Ezen általán kedvelt gyakorlatot, mely azzal szokott indokoltatni, hogy mindenki vagyonával szabadon rendelkezhetik, s igy örökségе iránt szabadon egyezkedhetvén, arról le is mondhat, merőben elhibázottnak tartom.

A szabad rendelkezési jog szentül tartassék ugyan, de csak addig, mig azt valaki saját jogkörének körületén belül gyakorolja: nem szabad azonban megengedni, hogy azzal, mások által szerzett jogok csorbitására visszaéljen.

Lehet-e e visszaélésnek elejét venni, s mi módon sikeresittessék az? Azt hiszem hogy igen, és miképen? ez iránt csekély véleményemet nyilvánitani jelen sorok czélja.

Fennálló törvényeink szerint — a prdts 560. §-ában *c)* és *d) b) a)* felsorolt esetektől eltekintve, — nagykoru örökösöknek a hagyaték tárgyalás nélkül is szavatoltatik be, s ingatlan hagyatékot illetőleg a birói közbenjárás csakis a hirdetményi eljárás megindítására szoritkozik, mely azonban csak netaláni *öröklési* igények érvényesitésére vonatkozik. Már most az a kérdés támad, vajjon ezen szabály — fentebb érintett eseteken kivül — kivétel nélkülinek tekintendő-e avagy van-e attól eltérésnek is helye? Első látszatra az utóbbi kérdésre nemmel kellene felelni, mivel a prdts erre vonatkozó intézkedései eltérésre támpontot nem nyujtanak, közelebbről tekintve azonban, jelesül a telekk. rend. kérdéselt szakaszát szem előtt tartva, ilyen lehetőségnek helyt kell engedni. Ugyanis az érintett 74. §-ban foglalt ezen intézkedés «hogy az örökös osztályrészére eszközölt jelzálogi biztositás *a hagyaték tárgyalásánál* előforduló igényekre sérelmes legyen, strictissimo sensu értelmezendő és pedig oda, hogy az oly módon eszközölt biztositás folytán a hagyaték tárgyalása okvetlenül szükségessé vált; más szavakkal, *oly hagyaték, melyre vagy mely egyes részeire tlkvi rend. 74. §-a értelmében zálogjogok bejegyeztek, magán egyezség alapján nem szavatolható be.*

Ezen előzmények helyességét feltételezve, a kivánt következményekhez nemsokára jutunk.

A hagyatéki bíróság tehát csak a beszavatolásra irányzott kérvénynek, mihelyt a becsatolt birtokivből meggyőződik, hogy a hagyaték miképi rendezésénél nyilványkönyvi hitelezők is érdekelvék, helyt nem adand, hanem a hagyaték tárgyalására határnapot tüzend ki, melyre nemcsak az érdekelt örökösök, hanem a nyilvánkönyvi hitelezők is jogaik megóvása tekintetéből megidézendők lesznek.

Ez által a hitelezőknek alkalom nyujtatik a tárgyalásban résztvenni, maguknak az egyes örökösök által előadott igények helyessége és jogosságáról a felmutatott okmányok vagy egyéb bizonyitékok nyomán meggyőződést szerezni és egyáltalában a felett őrködni, nehogy adósuk roszhiszemüsége által jogaikban csorbát szenvedjenek.

Ha a hitelezők meghallgatása mellett megejtett tárgyalás folyamán az eljáró bíróság azt találná, miszerint az eladósodott örökösnek osztályrészéről való lemondása hitelezői kijátszására van irányozva, akkor a lemondást csakis a harmadik személyek által szerzett jogok épségben tartása mellett fogja tudomásul venni és ezen záradékkal a hagyatékot a többi örökösöknek, kik javára a lemondás történt, beszavatolni, ellenkező esetben a hitelezőket igényeivel a per rendes utjára utasitandja.

Hogy ezen eljárás a törvényben is találja indokolását, hivatkozom a telekkönyvi bejegyzés analog esetére, hol hasonló gyakorlat követtetik, s hol a hitelezőre aránylag csekélyebb kár háromolhatnék. De főleg a törvény szellemében fekszik, hogy valamint egyrészről az osztály megtétele előtt valamelyik örökrészre eszközölt biztositások később felmerülendő igényeknek kárára nem válhatnak, ugy viszont a jóhiszemü hitelező álügyletek által ki ne játszassék, a hogy egyáltalában türni nem szabad, *hogy a bona fide szerzett jog fennállása az adós jóakaratától függővé tétessék.*

Dr. Lax Adolf,
ügyvéd.

Változatlan telekkönyvi állapot.

Van egy neme a telekkönyvi ügyvitelnek, melyet nem annyira a törvény, mint inkább a gyakorlat honositott meg nálunk. Ez, a telekkönyvvezetők műkifejezésével élve: *a változatlan telekkönyvi állapot* kezelése.

S noha meg vagyok győződve, hogy e törvény hiányában gyakorlatszülte kezelést eléggé ismerik e lap t. olvasói, még sem tartom épen érdektelennek azt röviden ismertetni.

Változatlan telekkönyvi állapot átvezetése ugyanis akkor fordul elő, midőn pl. valamely tjkvben *A.* + 1—20. sorsz. alatt felvett ingatlanok több, közös, osztatlan s egyenlő, avagy határozatlan arányu birtokostársak nevére vannak bejegyezve; s ezen közös birtokostársak valamelyike az *A.* + 1—20. sorsz. ingatlanok közül pl. a 11. sor 910. hrsz. a. bevezetett részletből az őt illető részt eladja. Mert ily esetben ugyanis a csak egy tkvi. testet érintő tulajdonjogi bejegyzést a több tkvi. testet magában foglaló anyatjkvben nem lehetvén foganatositani, a 910. hrsz. részlet átjegyeztetik egy másik tjkvbe, hova az anyatjkvből az összes közös birtokosok nevei, illetőleg a netáni bejegyzések is átvitetvén: ott azzal egyidejüleg az eladott jutalékra a tulajdonjog bekebleztetik.

Jóllehet, hogy e gyakorlat a kezelést igen-igen megneheziti, s a telekkönyvvezetőnek munkáját tetemesen szaporitja; különösen akkor, midőn teherlapi, avagy tulajdoni bejegyzéseket is kell átvezetni, de mivel a + alatt bevezetett birtokok mindegyike jogi tekintetben külön-külön jószágtestet képez: a tulajdonostársat azon jogában, hogy e jószágtestek valamelyikének őtet illető részét el ne adhassa, korlátolni; s illetőleg a többi tulajdonostársakat a térrajz szerinti elkülönitésre kényszeriteni nem lehetvén, addig is, mig nálunk a *betétek* napvilágot látandnak, más s helyesebb gyakorlatot, mint a jelzettet alig gondolhatunk ki.

Nem tartom azonban helyes és törvényszerü eljárásnak, hogy vannak biróságok (tisztelet a kivételeknek!) kik a kezelés ezen nemét a római I. II. alatt bevezetett birtokrészletekre vonatkozólag is kiterjesztetik; s illetőleg, hogy az ezen jegy alatt bevezetett birtokrészletek valamelyikét, a tulajdonostársak és a jelzálogos hitelezők meghallgatása, illetőleg beleegyezése nélkül is bejegyzik; s végül, hogy az ily minőségü birtok valamelyik részletére zálogjogi bejegyzést engednek.

Mert legalább nézetem szerint alig lehet azt állitani, hogy ha ily jogi tekintetben egy egész telekkönyvi testet képező birtokrészletek több birtokostárs nevére egyenlő avagy határozatlan arányban vannak bejegyezve, hogy azok mindenike külön-külön a birtokostársakat közösen és egyformán illetőleg határozatlan arányban illetné.

Nem lehet pedig azért; mert az általános birtokfelvétel alkalmával még hatályban lévő 1840. évi 4. t. cz. 9. §-a értelmében a helyszinelők hivatalból voltak kötelezve az urbéres minőségü birtokokat, habár azok netán egyesek által a természetben elkülönitve birlaltattak is; egy telekkönyvi test gyanánt bevezetni, s a mennyiben az arányt meghatározni nem lehetett; a tettleges birtokosok nevére közös, határozatlan arányban bejegyezni:

Nem valószinütlen tehát, hogy az ily római egyes alatt bevezetett birtokrészletek közül 5 részlet az egyik, 10 részlet pedig a másik birtokostárs tulajdonát képezheti.

Jóllehet ugyan, hogy a birtokállapotra nézve mindig a telekkönyv az irányadó, s illetőleg hogy a jogi vélelem is inkább a mellett harczol, hogy az ily birtokrészletek mindenike közös, mindazonáltal a magyarországi helyszinelés-sel szemben a birtokosok részéről tanusitott idegenkedést; s igen gyakran csak a kupaktanács bemondásához képest teljesitett birtokfelvételt tekintve; ezt, mint volt alkalmam tapasztalni, nem mindig lehet állitani.

Igy tudok esetet, hogy három nagykoru testvér közül kettő a hadseregnél szolgálván, a harmadik pedig a helyszinelés folyamán elhalván: a birtok a kupaktanács bölcs bemondásához képest közösen és egyenlő arányban vétetett fel akkor, midőn e három testvér atyjuknak a helyszinelést megelőzőleg történt elhaltával s a politikai hatóság engedélyével ugy osztoztak meg a birtokon, hogy a belsőség s egy darab külsőség az egyik; a többi külső telek pedig szintén elkülönitve a másik két testvéré legyen.

Történt pedig később, hogy az egyik testvér adósságba keveredvén, végrehajtás alá került, s javai elárvereztettek. Csak ekkor ámult, bámult a különben jóhiszemü birtokos testvér, kinek a ház jutott s azt időközben jó karban helyezte, hogy jogos tulajdonának $^1/_3$-dát miként kótya-vetyélik el?!

Mindezeket tekintetbe véve tehát, azon véleménynek vagyok bátor kifejezést adni, hogy ha a római egyes alatt bevezetett birtokrészletek valamelyikének az egyik birtokostárs az őtet illető részét eladja, ahhoz, hogy a vevőnek tulajdonjoga bejegyeztessék; vagy az eladott jutalékot kitüntető s a tulajdonostársak által aláirt vázrajz; vagy az osztatlan állapotot tekintőleg a tulajdonostársaknak a bejegyzést megengedő nyilatkozata kivántassék meg.

Ha pedig e két tényező hiányoznék, a bejegyzés, illetőleg eldarabolás mikénti eszközlése végett, épen ugy, mint midőn a birtok zálogjoggal van terhelve, a tulajdonostársak meghallgatása czéljából tárgyalás rendeltessék.

Ez utóbbi eljárást különösen a gyakrabban inkább jóhiszemü vevő jogainak megóvása tekintetéből vélném czélszerünek és méltányosnak; nehogy az elutasitás által rangsorozatot vesztett vevő, mig uj kérvényét beadhatja a sokszor rosszlelkü hitelezők által megelőztessék. (?!)

A mi pedig a zálogjognak az emlitettem jószágtest egyes alkatrészeit képező birtokrészletekre való bejegyzését illeti; erre nézve elmondhatom, hogy nemcsak egy bíróság van azon nézetben, hogy mivel az 1840. évi 4. t. cz. 9. §-a, az 1871. évi 53. t. cz. 55. §-a által eltörültetvén, s illetőleg ebből kifolyólag az urbéres minőségü birtokok eldarabolása megengedtetvén: az ily telkek alkatrészeire vonatkozólag a tkvi. rendt. 57. §-a hatályon kivül helyeztetett volna.

Ez pedig határozottan merem állitani, hogy nem igy van; mert a birtokfelvétel alkalmával nemcsak épen az urbéres birtokok vétettek fel római jegy alá, hanem a birtokos akaratához képest a különben ily jogi kapcsolattal nem biró szabad birtokok is.

E körülményt figyelembevéve tehát mindaddig, mig az urbéri telkes gazdák a törvény által nyujtott előnyt élvezni nem akarják; az ily urbéri telki állományok egyes alkatrészei összesen és együttvéve, egy oly, jogi tekintetben egy egész telekkönyvi jószágtestet képező ingatlannak kell, hogy tekintessenek, melyeknek egyes alkatrészeire zálogjogot a tkvi. rendt. 57. §-a értelmében szerezni nem lehet.

Imrik János,
kir. segéd-telekkönyvvezető.

Franklin-Társulat nyomdája.

Tizenötödik évfolyam. 23. SZ. Budapest, 1880. junius 4.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA:
Wesselényi-utcza 4. sz., I. em.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:
egyetem-utcza 4-ik szám.

Előfizetési dij: felévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

TARTALOM: A nyilvános és közvetlen szóbeliség. Zlinszky Imre urtól. — Böngészet az uzsora-kérdés tárgyában. Zaary József, közés váltó ügyvéd urtól. — A polgári házasság behozatala hazánkban. Timon Ákos jogakadémiai tanár urtól. — Heti szemle. — Jogirodalom. Z. I. urtól. — Törvénykezési szemle: Az örökösödési perekről. Zlinszky Imre urtól.

MELLÉKLET: Curiai határozatok.

A nyilvános és közvetlen szóbeliség.

IV.

Legnehezebb kérdését képezi a közvetlen szóbeli eljárásnak a jogorvoslatok mikénti szabálya. Ezt — nézetem szerint — kielégitőleg megoldani egyik törvényhozásnak sem sikerült.

Első s legpontosabb kérdés, ha vajjon teljes felebbezés engedtessék-e, vagy csak a ténykérdésben való felülvizsgálat, mely kérdés feletti vita nemcsak Németországban teremtett egész szakirodalmat, hanem nálunk is a magyar jogászgyülésen igen érdekes fejtegetések és viták tárgyává lőn.

A tételes törvények eddigelő mind a teljes felebbezést fogadták el, még a német perrend is, ellenére annak, hogy az 1871. mint 1872 évi javaslatokban a felebbezés a társas bíróságok itéletei ellen csak a jogkérdésre vonatkozólag engedtetett meg, s felülvizsgálat (revisio) név alatt rendszeresittetett. Főleg e javaslatok voltak, melyek e kérdést napi rendre hozták az irodalomban. A javaslat ez elve bukásának főtényezője a IX. német jogászgyülés volt, melynek többsége a felebbezés teljes mérvben való fentartása mellett nyilatkozott. Mindamellett az uj osztrák perrendtartási javaslat ismét csak a ténykérdésben való felebbvitelt engedi meg, s e kérdés ma is sokkal élesebb semhogy a német perrend hatályba léptével befejezettnek lenne tekinthető. Legalább én részemről meg vagyok győződve, hogy oldassék meg Ausztriában is a kérdés bármiképen, a szóbeliség természetes fejlődése előbb-utóbb a felülvizsgálati rendszer behozatalára fog vezetni

A ténykérdésre is kiterjedő teljes felebbezés kizárása — egyik nézet szerint, melyet én is osztok — a közvetlenség következménye, melynél fogva az első bíróságnál közvetlenül eszközlött felvétele a bizonyitékoknak a másodbíróságnál nem reprodukálható. Ha a második biró az első biró irásbeli feljegyzései után itél, az a közvetlenség hiánya miatt sokkal hátrányosabb helyzetben lesz az elsőnél, ha pedig az egész per ujból vétetik fel, az elsőbiróság működésének eredménye egészen háttérbe szorul. A másodbiróság nem kritikai felülvizsgálója lesz az elsőbiróság eljárása, illetve annak eredménye helyességének, hanem az elsőbiróság egész eljárása puszta kisérletnek tünik fel, az első biró megkisérti a per elintézését abban a reményben, hogy majd tán a felek bele nyugosznak, s ha nem nyugosznak: a másodbiró veszi át szerepét. Ő nem fogja felülvizsgálni az első biró itéletét, hanem a már egyszer végig hajtott eljárást nagyobb költséggel s idővesztéssel ujból keresztül vigye, s saját beszerzett adatai alapján hozzon ujabb itéletet.

Mig azonban némelyek igy érvelünk, egy kitünő jogászunk *(Vajkay Károly)* a revisio intézményére vonatkozólag következőleg nyilatkozik:

«Azt hiszem, hogy ez inditvány ott is, hol legalább szörnyüködés előidézése nélkül megtétethetett, valaha tartós gyakorlati jelentőségre fogna vergődhetni: annyival kevésbbé merem azt jelen viszonyaink között komoly vitatkozás tárgyává tenni, vagy épen elfogadásra ajánlani. E nézetemet, miután soraim tulnyomó többségben törvénykezésünkkel gyakorlati téren foglalkozó jogászoknak szánvák, indokolnom nem kell. Kétlem, hogy nálunk találkoznék valaki a ki in thesi kétségbe merné vonni annak szükségét, hogy az első birói határozat és intézkedesei ellenében, bármiként neveztessenek is azután azok, kell oly jogorvoslatot engedni, mely lehetővé tegye, hogy az ügyhez és pedig a tényállás megállapitása, valamint a törvénynek a tényekre alkalmazása kérdésében más biró is szólhasson. Arra nézve, hogy ily jogorvoslat minden ügyben feltétlenül engedtessék-e meg, a jogorvoslat hatályára, terjedelmére, alkalmazhatóságának időpontjára, ismétlésére s kellékeire merülhetnek fel köztünk elágazó nézetek: de a jelzett alaptétel helyességét, számitásom szerint, még most hazánkban senki nem támadandja meg.»

Másik jeles jogászunk *(Dr. Schreyer Jakab)* az általunk azon visszásságra nézve, hogy teljes felebbezés esetére a másodbiró az ügyet nem felülvizsgálja, hogy az nem felebbezési forum, hanem az elsőbiróság mellett fennálló külön biróság, azt mondja, hogy ez érv a beneficium novorum kérdésével áll szoros összefüggésben. Uj judicium ugyanis csak beneficium novorum mellett képzelhető. Hogy ajánlatos-e ez intézmény behozatala vagy nem, az vita tárgyát képezheti, de annyi tény, hogy ott, hol behozatott, ritkán vétetett oly terjedelemben igénybe, hogy másodbiróságilag az első fokban letárgyalttól lényegileg különböző, egészen uj pert eredményezett volna. De bármiként vélekedjünk is beneficium novorum kérdéséről, ha ettől a teljes felebbezés ellenzői annyira iszonyodnak, ennek nem a ténykereskedésben való felebbezés, hanem a ben. nov. kizárása lehet következménye.

De mig az egyik tudós igy beszél, a másik *(Vajkay)* azt mondja, hogy a szóbeli s közvetlen eljárás természetszerü folyománya, hogy a felebbezéssel uj tények és bizonyitékok figyelembe vétele érvényesithető, és e jog csak annyiban szenvedhet korlátolást, mennyiben az ujitás folytán az előbbi perből egy egészen uj per készittetnék, vagyis nem szabad megváltoztatni a kereset jogalapját, a kereseti kérelmet a felek által már tett rendelkezéseket u. m. beismerést és az esküt tárgyazó nyilatkozatokat.

De épen ezek a már megtörtént dolgok azok, melyek a felebbezési eljárásnál visszás helyzetet szülnek, hogy hosszas ne legyek csak az e nemben legujabb termékből a német polgári perrendből kisértem meg illustrálni a dolgot. Mig ugyanis az irásbeli perben valamely

nyilatkozat elmulasztásából származó joghátrány kihat a felebbezési bíróságra is, a német perrend szerint ily mulasztás, sőt az eskületétel megtagadása sem bir a másodbirósági eljárásra kiható jogkövetkezménynyel, ellenben a beismerés és kinált eskü elfogadása visszavonhatlan. Látható ebből, hogy a szóbeli eljárás a másodfolyamodásra való tekintettel mennyire kényszer helyzetbe jut, melynél fogva nem mérhet egyenlő mértékkel, s gyakran az elsőfolyamodást játékeszközzé kénytelen lealázni, mert lehetséges, hogy az elsőbiróság itélete arra van alapitva, hogy valamely fél nyilatkozata épen nem, vagy tökéletlenül történt, de a másodbiróság előtt e nyilatkozatot pótolja, az elsőbiróság itéletének indokai összeomlanak, mint a kártyaház, s a helyzet olybá változik, mintha elsőbiróság nem is létezett volna.

E rövid irodalmi excursio után, melylyel be akartam mutatni, hogy hazai jogirodalmunk régen foglalkozik e kérdéssel, s a jövő zenéjének csufolt müködései, rövid idő alatt mily haszonvehető anyagul fognak szolgálni, áttérek azokra a különböző rendszerek és kérdésekre, melyek ha szóbeli perrendet akarunk behozni, okvetlen megoldandók lesznek.

Az első kérdés természetesen a birói competentia, hová történjék a járásbiróságoktól a felebbvitel, hány felebbvitel engedtessék meg?

Általában ugy a járásbiróságoktól mint a törvényszékektől korlátlanul megengedtessék-e a felebbvitel, vagy az a peres ügy minőségére, vagy a peres tárgy értékére korlátoltassék?

Teljes felebbezés engedtessék-e a tény és jogkérdésben egyaránt? s ha igen, a felebbviteli forumnál az ujitások — beneficium novorum — helyt foglalhat-e? vagy pedig a felülvizsgálat az elsőbiróság előtt létesült peranyagra szoritkozik?

Hány fokozatu felebbezés legyen? miként legyen szervezve a harmadik forum mint semmitőszék, vagy mint legfőbb itélőszék-e? Mind a tény, mind a jogkérdésben, vagy csak a jogkérdésben engedtessék-e, s korlátlan, vagy korlátolt felebbezés? A legfelsőbb forum csak semmitőszéki jogot gyakoroljon, vagy egyszersmind itéljen is? Mindezek oly kérdések, melyeket az egyes perrendekben különbözőleg találunk megoldva. Ezek között választani kell, és pedig e választás lesz a legnagyobb horderejü, mert meg vagyok róla győződve, hogy a jogorvoslatok eltévesztett szabályozása fogja a szóbeliséget első sorban népszerütleniteni.

És én, daczára, hogy a kezdet kezdetének a legelején sem vagyunk még, én látván a közvéleményt, mely a jogászi köröket általában uralja, tartok tőle, hogy e szabályozás szerencsétlenül fog kiütni.

Mert a mai közvélemény után, mely azonban nem a mai nap szüleménye, hanem 1874. év óta, mióta a kérdés szóba hozatott, általában hangoztatott majdnem egyhangu nézet, a teljes felebbezés a beneficium novorummal fog megengedtetni, s itt tévesztetnek szem elől hazánk viszonyai; ez intézkedés maga elég lesz arra, hogy a szóbeliséget népszerütlenné tegye.

Nem akarok jelenleg e kérdés bővebb vitatásába bocsátkozni. Egy részről azért, mert e czikksorozat czélja csak a különböző rendszerek ismertetése volt, s kimutatása, mily sok teendő vár e téren reánk, melyhez idő kell, más részről, mert beneficium novorum intézményéről külön czikkben szándékozom szólani, s álláspontomat bővebben kifejteni.

Annyi ugy hiszem az eddigiekből is kiviláglik, hogy itt sok a teendő, annál több, mert azt tanulmányon kell kezdeni A könyvből való olvasás folytán tiszta képet csak akkor nyerünk ha az eljárást gyakorlatilag tanulmányozzuk. Ezen kell kezdeni a miniszternek a dolgot.

Nézetem szerint két szakképzett s a szóbeliség minden rendszereivel ismerős szakférfit kell először is külföldre kiküldenie a miniszternek, és pedig az egyiket Francziaország, Belgium stb., szóval a franczia perrend államaiba, a másikat a német perrendek államaiba, kik ott egy évig tanulmányoznának, s a másik éven át megforditva folytatnák, ugy hogy az, a ki a franczia rendszert tanulmányozta a németet, s emez a francziát tanulmányozná.

Szükségesnek látom két egyén kiküldetését, mert ez lehető biztos óvszer az egyoldaluság ellen, s kétségkivül a tanulmányok terjedelme is nagyobb, tartalma is bővebb, mint ha csak egy foglalkozik vele.

E kiküldötteknek azután a minutiákig kimeritő, saját nézetüket mindenütt alaposan indokoló jelentéseket kellene készitenie, melyek a miniszterium által átvizsgáltatván, ha elfogadhatóknak találtatnak, egy nem nagy számu enquette elé lennének terjesztendők, mely megalapitaná a perrend alapelveit, s ez alapon leendő kidolgozásával meg fogna bizni valakit.

Ez lenne azután még csak az első tervezet, melynek az ily tervezetek minden retortáin keresztül kellene mennie, mig törvényjavaslattá válva, letétetnék a ház asztalára.

Látni való, hogy ez ünnepélyes nap messze van, ha tán szorgalmas munka mellett nem vesz is 10 évet igénybe, de évek hosszu sora kivántatik hozzá.

De mi történjék addig? megmaradjon-e a mostani állapot, vagy reformáltassék-e és miként? ez a legközelebb fekvő, a közvetlen megoldandó kérdés, melyre vonatkozólag nézeteinket a legközelebbi s egyszersmind utolsó czikkben adandjuk elő.

Zlinszky Imre.

Böngészet az uzsora-kérdés tárgyában.

(Vége.)

A hatvanas évek közepéig Némethon némely államaiban csak a kereskedelmi téren volt eltörölve a kamat korlátozása, köztörvényi kölcsönöknél 6% kamat volt a megállapitott kamatláb, azon nehézkes intézkedéssel, hogy ennél magasabb kamatra csak hatósági engedélylyel lehetett jogérvényes kölcsönt kötni. Más német államokban, s jelesül Poroszországban is 1851 táján szünt meg a kamatláb korlátozása, oly óvintézkedéssel mégis, miként ez a szász-weimár-eisenachi törvénykönyv 286. §-ban legjobban kidomborodik, hogy a ki a kölcsönt kérőnek ismeretes szorult helyzetét, vagy könnyelmüségét kiaknázva a törvényes hat százaléknál több kamatot, vagy más előnyt csikar ki, az e képen nyert előny kétszeregétől annak tizszeregéig terjedő birsággal büntettessék. A 287. §. ugyan ezen elvet alkalmazza *a hátralékos fizetések miatti zsarolásokra,* s a 288. §. hasonló büntetéssel sujtja mindazon tekervényes módozatokat, melyek ily tények leplezésére vonatkoznak. Több német államban, ha a szerződési kamat a törvényes kamatot tulhaladja, az adós hónapról-hónapra felmondhatja a szerződést, mig a hitelező csak hat hónapi felmondásra követelheti pénzét.

A német törvényhozás vezérelvei az uzsorát illetőleg átalában e két pontban tömörült:

1-ször. *A jogvédelem megtagadtatott minden kamattól, mely a törvényes kamatlábot tulhaladja.*

2-szor. *Csak azon kapzsi vállalatokat érte a bünhödés, melyekre az adós ellenében vétkes zsarolás bebizonyittatott.*

Ily óvatosan jártak el más nemzetek az uzsoratör-

vények eltörlésével; s intézkedéseik eléggé igazolják, hogy az uzsora szabad kényére hagyva ott is burjánzik, hol pénz dolgában a legnagyobb bőség uralkodván, ennek egyedárusága szóba sem jöhet

Elhamarkodott lépésünk szomoru következményei sokkal kiáltóbban tárják fel a nemzet testén vérző nyilt sebet, mint sem hogy azt elsusmákolni, vagy kuruzsló bűvészettel behegeszteni lehetne; s vigyáznunk kell, hogy az üdült bajt az eltévesztett gyógyszer még inkább el ne mérgesitse.

Az uzsora fogalmának ellentétes értelmezése is nagyon neheziti a nézetek — s ezekből folyó irányelvek meghatározását.

Ha szabad a kölcsön tőkétől kamatot venni, s ez magában vétséget nem képez; akkor semmi erkölcsi rugót sem találunk arra, hogy az uzsora bűntettének fogalmát a kamatláb kisebb, vagy nagyobb számában határozhassuk meg; a romlott lélek és vásott sziv öntudatos gonoszságában kell tehát azt keresnünk. *Az uzsora vétsége vagy bűntette nem lehet magában önálló concrét fogalom, hanem más bűnös cselekményeknek pénz segélyével végrehajtott kapcsolatos vegyüléke. Nem lehet a tőkét büntetni, hanem a kapzsi pénzcsiszárt, ki avval embertársának megromlására aljas haszonlesésből visszaél.*

A pénz kiváltságos természeténél fogva lehet és adott viszonyaink közt kell is az államnak egy törvényes kamatlábot mint maximumot meghatározni; ezen kamatláb két oldalu önkénytes felemelése azonban, ha ahoz a kölcsön adónak a kölcsön vevő fél rossz akaratu kiaknázása hozzá nem járul, magában bűnös cselekményt nem képezhet; mert a hol bűnös akarat meg nem állapitható, ott bűnös cselekmény sem lehet.

Mi legyen ezen kamatmaximum, annak meghatározására egyedül az lehet irányadó, hogy a megtámadott szervezet mily kamatlábot bir meg a nélkül, hogy az orvosolni szándékolt betegség rajta tovább el ne harapódznék.

A tőke, és ennek czimén szereplő más követelések, milyenek a nép alsóbb rétegeit emésztő korcsmabeli tartozások, két fő ágra szakadnak; s ezen elágazásuk szerint személyi vagy dologi természetüek a szerint, a mint valamely élő személytől, vagy valakinek tulajdonát képező dologból veszik táplálékukat.

Személyhez tapadt kölcsönöknél, minthogy ezek napi keresményükből vagy rendes fizetésből élő birtoktalan egyéneket terhelnek, bátran elmondhatjuk, hogy a legcsekélyebb kamat is tulterhelő; mert ezek már a tőke megtérítését is létfenntartásukra szolgáló jövedelmükből a megélhetés problemájának kételyeivel eszközölhetik.

Dologi kölcsönöknél kizárólag a zálogjoggal terhelt fekvőség jövedelmi képessége lehet csak mérvadó.

Tolnai Antal ügyvéd ur megforditva vélekedik, s azon szempontból indulva ki, hogy igen tisztességes emberek vesznek és adnak 12%, sőt néha magasabb kamatot is, *a tőke védelmére* minimumnak 8% és maximumnak 12% kamatot ajánlja; azzal indokolván javaslatát, hogy miután maga az állam, mint legbiztosabb és legpontosabb fizető 8%, sőt ennél magasabb kamatot is fizet hitelezőinek, az állammal biztosság és pontosság tekintetében nem mérkőzhető egyesek ennél kevesebbre nem vonhatók, s többet méltán fizethetnek, mert esetleg 15%-lit jövedelmező fekvőségeikre ez nem is terhes.

Ezen javaslat azonban téves kiindulási elvénél fogva is; mert az *orvoslandó baj kutforrása a korlátlanul felszabaditott tőkének decomponaló hatásában összpontosulván*, az orvoslás czélját nem a tőke — s ennek czime alatt felszinre kerekedett kapzsi ügyletek magas kamatainak biztositása, hanem hazánk — mint kiválólag földmivelő állam földbirtokos ős lakóinak védelme, és további földönfutóvá tételük megakadályozása képezi.

De téves a javaslat indokainál fogva is; minthogy az állam közjogi hitelmüveletei magánszemélyek kötelezettségeivel párvonalba nem hozhatók egyebeket mellőzve már csak azért sem: mert a börzei árfolyammal biró állampapirok tőkeértéke ingatag, szelvényeiket pedig az állam megadóztathatván — mint néhány év előtt a lajtán tuli örökös tartományok 20% adó alá vonással tették — a hitelezőknek fizetett kamatot magának részben visszatéritheti.

A mi végre a földbirtok esetleges 15% jövedelmezhetését illeti, az a vételárhoz viszonyitva valamely kényszereladás folytán lehetséges; ámde az is csak az uzsora feltétlen eltörlésének romboló hatásáról tanuskodik, mert azóta nem jut pénz komoly ügyletekre; — ily kivételes állapotok azonban szabály alkotó támpontul soha sem szolgálhatnak.

Azt kell tehát tekintenünk, hogy a földbirtok a rajta fekvő tehernek mily százalékát viselheti el ugy, hogy ennek magasabbra emelése által maga a jelzálogos fekvőség állaga a kölcsön tőke arányán tul igénybe ne vétessék. Tekintve, hogy a földbirtok a legbiztosabb vagyon, melynek csak haszonvétele van viszontagságoknak kitéve, de maga a birtok állaga emberi fogalom szerint örökös és állandó, s mint a pénz vagy adóslevél erőszakkal el nem rabolható; — tekintve, hogy *jelzálogos bekebeleztetése által a tőke mint dologbani jog a fekvő birtok ezen szilárdságát sajátitja el a nélkül, hogy gyümölcsöztetésének esélyeit osztaná*: kétségtelen, hogy jogi és méltányossági indokokból a jelzálog rovására és a jelzálog tulajdonosnak az osztó igazsággal nyilt ellentétben álló kárával nem lehet a zálogtartó hitelezőt sem nagyobb előnyben részesiteni.

A földbirtok becsértéke az összes állami adó százszoros mennyiségében törvényileg megállapitva lévén, minthogy az állam adók a tiszta jövedelem 30%-kát képezik, könnyü meghatározni annak becsértékével viszonylagos tiszta jövedelmét. Látható ebből, hogy 100 frt becsértékü földbirtok tiszta jövedelme $3^1/_3$-százalékot tesz ki, s ha megengedjük is, hogy ez a gazda szorgalma és munkássága által fokozható, 6%-nál többre számitani nem lehet. Igazolja ezt a többek közt azon szomoru tapasztalás, hogy árverés alá került földbirtokok becsáron felül ritkán, ellenben tulnyomó számban becsáron alul, még pedig gyakran jóval alul adatnak el.

Nagy költséggel és sok koczkáztatással jár a mezei gazda birtokának használata, s ezek közt vannak olyanok, mint üszög, mézharmat, aszály, fagy, marhavész stb., melyek ellen még áldozattal sem biztositathatja magát, a kezelési költségek alul ki nem bujhatik, beruházásait kénytelen fenntartani; s ha nincs oly szerencsés helyzetben, hogy megtakaritott tőkéje volna, egy-két rossz termés — pedig tiz év óta hazánkban ugyan kevés jó volt — a legszorgalmasabb szántó-vetőt is azon kényszer állásba hozhatja, hogy birtoka becsértékének nevezetes hányada erejéig adósságba keveredjék. Mindezekhez figyelembe véve még azt is, hogy Oroszország és Amerika jutányosabban előállitható terményeivel kivitelünket évről-évre aggasztóbban veszélyezteti, Ausztrália pedig a gyapju árát már annyira lenyomta, hogy egy pár évtized előtt virágzott juhtenyészetünk alig fizeti ki magát, *ily körülmények közt a régi gyakorlat által meghonosult 6%-nál nagyobb kamat-maximumot törvényesiteni nem lehet.*

Ne téveszszük szem elől, hogy bármily kis mértékben haladja meg a kamat ezen számot, annak többlete mindig igaztalan arányban terheli a birtokot. Erre csak azon egy példát hozom fel, hogy a hol az uzsoráskodás-

*

nak gondolata sem fordul elő, u. m. árvatárak, káptalanok, s egyéb alapitványok tőkéinél is azért emelték fel a törvényes 6% kamatlábot 7%-ra, hogy képzeletivé téve magát, az államköltségvetést ne a tőke, hanem az általa terhelt földbirtok per mopsz fizesse meg annak jövedelmi adóját.

Ez nem természetes állapot; s a mennyire kerülendő a szerződő felek szabad akaratának korlátozása: épen ugy kell óvakodni a törvényhozásnak attól, hogy oly üzelmek törvényes védelemben ne részesüljenek, melyek az egyezkedők szabad elhatározási jogosultságának elvénél fogva ugyan tilalom alá nem vehetők, de *az osztó igazságban gyökerező méltányossággal ellenkeznek, politikai tekintetben pedig az államot alkotó nemzetre vészt hozók.*

Tizenkét évi szomoru tapasztalás tesz élő tanuságot arról, hogy a magyar nemzet zömét képező földmives osztályra aszály, fagy, terméketlenség, belháboru sulyos csapásai *együtt véve sem közeliték meg azon romboló hatást, melyet a kamatláb feltétlen felszabaditása tizenkét év alatt előidézett.* Birtoktalanná válik a föld népe, pang a kereskedelem, s az elszegényitett földmivelő osztály mellett foglalkozás nélkül lézengő iparosok uj tápot nyujtanak a telhetetlen uzsora garázdálkodására.

Bármily nehézségekkel járjon is a baj orvoslása, nem lehet és nem szabad előle kitérni; jótékony hatást pedig csak ugy várhatunk, ha a tisztán elméleti tételek és utopicus szenvelgések mellőzésével, lehetőleg gyorsan a gyakorlati életszükség által utalt intézkedések vétetnek foganatba.

Ilyen volna annak törvényileg leendő meghatározása: hogy a felek korlátlan szerződési szabadságának biróságon kivüli épségben hagyása mellett *zálogjog elrendelése vagy marasztaló birói itélet* tisztán kereskedelmi jogügyletek kivételével *csak 6% kamat erejéig alkalmazható,* és pedig a kereset benyujtásának napjától azon indokból; mert tapasztalás szerint kiválólag a magas kamat élvezetére irányzott hitelezéseknél a tőke különbeni felmondásának terhe mellett a kamatok fizetése rendszerint előre szokott követeltetni.

Törvényesnél magasabb kamatra szóló kötelezvények tárgyában *kötelezendő volna a hitelező arra, hogy követelését adósától lejárat előtt bármikor tartozzék fel venni.*

Korcsmabeli és az adós erkölcsi életének lenyügözését tárgyazó követelések érvényteleneknek nyilvánitandók, s az utóbbiak bűnvádi eljárás alá vonandók volnának.

A szenvedő váltóképességet nem kereskedőknél a takarékpénztárak s egyéb nyilvános számadásra kötelezett pénzintézetek üzletköréhez kellene korlátozni

Birói és általán minden árveréseknél *az árverezők versenyének bénitására szolgáló müveletek fokozott szigorral volnának büntetendők;* mert a törvény hatalma és tekintélye is megkivánja, hogy ha már az 1868-ik évi 54. tcz. 430. §-sa rendelkezik arról, hogy az árverési feltételek aképen szerkesztendők, hogy a marasztalt fél s jelzálogos hitelezők érdekei általok ne szenvedjenek, a vevők versenye pedig ne nehezittessék, fenyiteni is kell azokat, kik a törvény gunyos kijátszására közremüködnek.

Nem tekintve a kamatláb mennyiségét, *az adós szükségének, álszégyenének, félelmének, könnyelmüségének, hiuságának, vagy egyéb gyengeségének haszonleső kizsákmányolása nyilvánittassék vétkes uzsoráskodásnak,* s ily üzelmek elkövetői és bűnrészesei szigoru fenyiték alá vonassanak.

Egyszerre nem lehet megszüntetni az uzsorát, és teljesen soha el nem fojtható, de mérsékelni lehet hatását, s már ez is nyeremény.

Ne féljünk attól, hogy ily módon a tőke meg fog ritkulni hazánkban; láttuk, hogy az 1868-ik évi 31. t. cz. alkotása után sem szaporodott, sőt inkább fogyott; és az igen természetes, minél szivósabban fogunk őrködni sajátunk megtartásán, annál nagyobb bizalommal közelit hozzánk a komoly tőke, mert ezt nem az érzelem eszményképe, hanem az értelem higgadt számitása vezeti.

Én is csak átalánosságban szóltam az uzsora kérdéséhez, s midőn nézetemet boldogabb népek példájával támogatám, Wolowszki-nak — korunk egyik legszellemdusabb nemzetgazdászának a párisi szakértők kihallgatása alkalmával 1867-ben ez ügyben mondott szavaival fejezem be értekezésemet: *„Az uzsora bünkérdésének a kamatláb korlátozásától leendő elkülönitésével elégitendő ki az erkölcsi érzelem; a csalárd müveletekben, s mások szenvedélyeinek vagy szükségüknek tulságos előnyökkel való vétkes kiaknázásában kell az uzsora büntettét összpontositani.“*

Zaary József,
köz- és váltó ügyvéd.

A polgári házasság behozatala hazánkban,

tekintettel Stehlo Kornél-nak: *Törvényjavaslat a házasság megkötésének és felbontásának feltételeiről* irt müvére.

Mielőtt a következő szakasz ismertetésére áttérnénk, szükségesnek tartjuk még az első szakasz két első §-áról (41. 42.) megemlékezni, melyek tartalmukat tekintve nem ide, hanem a második szakaszba valók és az eddig fejtegetett rendelkezésekkel semmi összefüggésben nem állanak. A 41-ik §-t[1] részint feleslegesnek, részint értelem nélkülinek és hibásnak tartjuk. Feleslegesnek tartjuk azért, mert ha a javaslat indokolását figyelmen kivül hagyjuk, annak szószerinti értelme nem egyéb mint az, hogy a 91-ik §-ban előirt alakszerüségek[2] meg nem tartása a házasság érvénytelenségét vonja maga után, ez azonban önmagától értetődvén, egy külön §-ban plane előzetesen kimondani egészen fölösleges. A mennyiben pedig — mint az indokolás mondja[3] — az lenne czélja ezen §-nak, hogy abból indirekte következtethető legyen, miszerint a többi alakszerüségek meg nem tartása a házasság érvényére kihatással nem bir — hibásnak tartjuk azt, mert mi a kihirdetést ép oly lényeges alakszerüségnek kivánjuk tekinteni, mint a 91-ik §-ban előirtakat. Hogy azonban szerző maga sem bizott e §. ilyetén értelmezésében, eléggé bizonyitja azon körülmény, hogy még egy külön §-ban (67. §.) szükségesnek látta kimondani, miszerint az anyakönyvi hivatal illetékessége tekintetében elkövetett hiba a házasságot nem érvényteleniti. Más főczél lebegett tehát szerző szemei előtt e §. szerkesztésénél s ez nem egyéb, minthogy valamikép kimondassék, miszerint a lelkész előtt kötött házasság ezentul nemcsak érvénytelen házasság, hanem egyszerüen «nem házasság». Ezt azonban törvényben kimondani akarni absurdum, mert jogilag minden érvénytelen házasság nem házasság. Azon különbség, mely szerzőt tévedésbe ejtve, ezen §. szerkesztésére vezette, hogy t. i. a kötelező polgári házasság behozatala után a lelkész előtt kötött házasság önmagában semmis és érvénytelen, ellenben az anyakönyvvezető előtt kötött alakilag hiányos házasság birói itélet által érvénytelenitendő, egyszerüen onnan ered, mert az előbbi esetben az egybekelés nem az arra jogositott közeg előtt történvén, a jogszerüség-

[1] «A házassági czélra való egyesülés csak akkor tekinthető házasságnak, ha a jelen törvény 91. §-ában foglalt alakszerüségek megtartása mellett jő létre.»

[2] E §-ban a házasságkötés formája állapittatik meg, mely abban áll, hogy a felek két tanu jelenlétében az anyakönyvvezető által hozzájok intézett kérdésre igenlőleg felelnek, mire az anyakönyvvezető kimondja, hogy házasfeleknek tekintendők.

[3] «Más, a házasság megkötését megelőző, például a kihirdetésnél, az illetékesség megállapitásánál stb. előforduló alaki hibák tehát nem birnak a házasság érvényére befolyással s e tekintetben csakis a 91. §-ban előirt alakszerüségek lényegesek.» (46. l.)

nek még látszata is hiányzik, az ilyen házasság fennállása birói itélet tárgyát nem képezheti, az érvénytelenitési keresetnek alapja nincs. Ezen különbség az általán kötelező polpári házasság fogalmával adva van, a törvény azon rendelkezéséből, hogy érvényes házasság csak a polgári hatóság által kirendelt anyakönyvvezető előtt köthető (42. §.) szükségkép következik; de nem szükséges azt külön szabvány által decretálni, nem szükséges ezen különbség biztositása végett tévesen azt állitani, hogy valamely törvényben előirt formaszerüség hiánya nem akadály[4] — igenis akadály és pedig szemben a II-ik fejezetben felsorolt akadályokkal formai akadály, mely épen ugy érvénytelenné teheti a házasságot mint amazok.

A 42. §.[5] első tétele a következő szabatosabb formulázás mellett megállhat: «Érvényes házasság csak a polgári hatóság részéről kirendelt anyakönyvvezető előtt köthető». A második tételnek ellenben nincs semmi értelme, mert nem tartalmaz az egyebet mint a mi a vallás és lelkiismereti szabadságnak ugyis szükségképeni folyománya. Nem azt lesz szükség a polgári házasság kötési jogban kimondani, hogy a polgárilag egybekelt felek frigyüket egyházilag megáldathatják, ehhez a világi hatalomnak semmi köze, egy ilyen rendelkezés ott, hol a vallás és lelkiismereti szabadság csak némileg is biztositva van, egészen felesleges; hanem igenis szükséges lesz elrendelni azt, hogy az egyházi egybekelés csak a polgári uton nyerhet helyet, és szükséges lesz a törvény ezen rendelkezését ugy mint Franciaés Németországban büntetés által szentesiteni,[6] különben nálunk is be fog következni az, a mi Olaszországban bekövetkezett, hogy t. i. sokan főleg az alsóbb néposztályból, részint tudatlanságból avagy vallási fanatismusból, részint az egyik fél csalárdsága folytán csak egyházilag kelnek össze és igy a polgári házassággal egyidejüleg egy vallási alapon nyugvó ágyasság honosittatik meg, mert csupán egyházilag egybekeltek viszonya a polgári jog szerint csak ágyasság és az abból származott gyermekek törvénytelenek.[7] Ezen veszély elháritásáról a világi törvényhozásnak mindenesetre gondoskodni kell.

A második szakasz, mint már érintve lőn, a házasság megkötésének módozataival foglalkozik; szól az illetékességről, a kihirdetés alakszerüségeiről, azon jogorvoslatokról, melyekkel a felek azon esetben élhetnek, ha az anyakönyvvezető alaptalanul tagadja meg az eljárást, végül magáról a házasságkötés formájáról. Maga a tartalom s az általa uralt elvek csaknem teljesen a német birodalmi törvényből vannak átvéve, szerző jobbára csak a §§. sorrendjét és itt-ott a formulázást változtatta meg, de sem az egyik sem a másik tekintetben nem járt el szerencsésen, mert a németbirodalmi törvény §§-nak sorrendje sokkal logikusabb, formulázásai rövidebbek és mégis szabatosabbak.

Egészen uj eszme szülemény a javaslat 64. §-ának azon része,[8] mely a lakhely és tartózkodási hely ismervét állapitja meg. Ugy látszik a javaslat szerzőjének sejtelme sincs azon nagy különbségről, mely jogi szempontból a lakhely és tartózkodási hely között fennforog, mert különben ily hibás szabványt nem alkothatott volna, a mely szerint a lakhely nem egyéb mint hosszasabb tartózkodási hely. Általán ismert és megállapitott dolog, hogy lakhely domicilium alatt azon hely értendő, mely valaki jogviszonyai és gazdasági tevékenysége középpontját képezi, melyet valaki háztartása és maradandó tartózkodása székhelyeül választott.[9] Megkivántatik tehát egyrészt az épen most emlitett tényköriilmények fenforgása, másrészt a szándék az animus remanendi[10] és ha e két mozzanat megvan, az illető hely azon pillanatban lakhelylyé válik, de ha az egyik vagy másik hiányzik, lakhelyről szó nem lehet. Ebből kifolyólag mig egyrészt a puszta tartózkodás valamely helyen bármily hosszas legyen is az, ha nincs meg az animus remanendi nem teszi azt lakhelylyé, ugy másrészt valaki évekig távol lehet lakhelyétől bizonyos czélok effektuálása végett, anélkül, hogy ott lakni megszünnék, sőt lehet eset, hogy valaki soha sem tartózkodik lakhelyen pl. az olyan kiskoru, ki nem atyjánál, hanem másutt lakik. Igaz ugyan, hogy a franczia polgári törvénykönyvben a javaslatához némileg hasonló hibás rendelkezésére találunk. A 74-ik czikk ugyanis elrendeli, hogy a házasságkötés tekintetében a lakhely hat hónapi folytonos tartózkodás által állapittatik meg.[11] Ezen kétségkivül hibás rendelkezésnek azonban van mégis valami ratiója s ez nem más, minthogy a házasság minél nagyobb nyilvánosság mellett köttessék. Megeshetik — mondják a franczia code civil védői,[12] hogy valaki jogi értelemben vett lakhelyén soha sem tartózkodott, ott ugy maga, mint viszonyai teljesen ismeretlenek, már pedig a közérdek ugy kivánja, hogy a házasság oly községben köttessék, hol legalább az egyik felet ismerik, azért van ezen különös intézkedésre szükség, a mely szerint a házasság csak az egyik fél lakhelyén köthető, de ezen lakhely különbözőleg a közönséges jog szerinti lakhelytől (102. cz.), a mely helyben lakást nem igényel, hat hónapi folytonos helyben lakás által állapittatik meg, és megállapittatik az azon esetben is, ha talán az animus remanendi hiányzik — szóval ha a közönséges jog szerint nem lakhelyről, hanem csak tartózkodási helyről lehet szó. Hogy azonban a javaslat szerzőjét nem a franczia polg. törvénykönyv ezen hibás rendelkezése vezette félre, hogy ő nem az ép most kifejtett ratiót tartotta szem előtt, az az idézett 64-ik §-ból eléggé kitünik.

[4] Szükségesnek látjuk a javaslat téves álláspontjának megvilágitása végett az idevágó indokolást közölni (46. l.): «Az ezekben (t. i. az alakszerüségekben) előforduló hiány azonban nem házassági akadály, habár az a házasság érvényességére kétségtelenül kihat (?!). Az elvi különbség abban rejlik, hogy azon esetre, ha az alakszerüség hiányát házassági akadálynak vennők (Hát minek vegyük?), a lelkész előtt megkötött házasság érvénytelen lenne ugyan, de érvénytelenitése csak köteléki per utján lenne kieszközölhető. (?) Igy azonban a lelkész előtt megkötött házasság a törvény szerint egyszerüen nem házasság s épen olyan szempont alá esik, mintha két különböző nemü személy bármely más sorsu vagy rangu polgártársa előtt kijelentené, hogy egymást elvenni óhajtja, ily házasság-kötési kisérlet (mi azt hiszszük még csak nem is kisérlet) tehát még bigamiát sem involválhatna. (Mindez a kötelező polgári házasságot elrendelő szabványból, minden czifra okoskodás nélkül is önkényt következik.)

[5] «A házasság csak az állami hatóság részéről e czélra rendelt illetékes házassági anyakönyvvezető előtt köthető meg. A feleknek szabadságukban áll azonban a házasság megkötése után frigyüket lelkészük által megáldatni.»

[6] Franciaországban az olyan lelkészre, a ki az egyházi összeadást előbb eszközli, mint a házasság polgárilag megköttetett, a code pénal 199. és 200. czikke szab büntetést, Németországban pedig a többször idézett 1875. febr. 6-iki törvény 67. §-a.

[7] Az olasz törvényhozás nem vette át a franczia code pénal 199. és 200. czikkeit és igy Olaszországban meg van engedve, hogy az egyházi egybekelés a polgárit megelőzze. Ezen a lelkiismereti szabadság javára tett engedmény káros hatása csakhamar mutatkozott, igy pl. statistikai kimutatás szerint Palermoban és vidékén 1866. julius 1-jétől (a polgári házasság életbe lépési ideje) 1871. decz. 31-ig 8911 házasság közül 2859 csak egyházilag lőn kötve. Az olasz kormány több izben tervbe vette ugyan ezen kóros állapot megszüntetését, de mind ez ideig csak a tervelésnél maradt, ennek oka főleg abban fekszik, mert tekintélyes jogtudósok mint pl. BUNIVA (*Proposte per impedire la celebrazione dei matrimonii avanti il solo parroco* czimü munkájában) a franczia rendszer elfogadása ellen nyilatkozik. Lásd: GLASSON *Le mariage civil et le divorce* &c. 69. l. és kv.

[8] «Valamely helyen lakónak tekintendő az, ki a házasság megkötésére való jelentkezést megelőzőleg hat hónapon keresztül azon helyen állandóan tartózkodott. Valamely helyen rendesen tartózkodónak tekintendő az, a ki azon helyen, melyhez a házasság megkötésére való jelentkezéskor hivatása köti, a jelentkezést megelőzőleg hat héten keresztül állandóan tartózkodott.»

[9] WINDSCHEID: *Lehrbuch des Pandektenrechts* I. k. 84. l.

[10] Az animus remanendi kifejezhető nyiltan avagy concludens cselekvények és tényköriilmények által, melyek a positiv jogokban megállapitva vannak.

[11] Le mariage sera célébré dans la commne où l'an des époux aura son domicile. Ce domicile, quant au mariage, s'établira par six mois d'habitation continue dans la même commune». Ellenben a többi jogviszonyokra nézve a lakhely következőleg állapittatik meg (102. czikk): «Le domicile de tout Français, quant à l'exercice de ses droits civils, est au lieu ou il a son principal etablissement». Ezen, valamint a lakhelyre vonatkozó többi czikkek értelmezésére nézve lásd: LAURENT: *Principes de droit civil.* II. k. 91. l. és kv.

[12] LAURENT: *Principes de droit civil* II. 530. l. és kv.

A javaslat szerint ugyanis a házasság mind a lakhelyen mind a tartózkodási helyen köthető; lakhelynek vétetik azon hely, a hol valaki hat hónapon át tartózkodott, tartózkodási helynek, a hol hat hétig tartózkodott; mi legyen már most ezen jogi szempontból absurd intézkedésnek czélja, azt semmiképen sem tudtuk kitalálni, mert ha szerző, ugy mint a code civil, a helyben lakásra különös sulyt akart volna helyezni, elég lett volna a javaslatban csak annyit kimondani, hogy a házasság tekintet nélkül a különbeni lakhelyre vagy tartózkodási helyre, csak ott köthető meg, hol az egyik fél egy bizonyos ideig (pl. három hónapig)[13] tényleg csakugyan lakott. Szerintünk azonban nincs semmi alapos ok, mely szükségessé tenné, hogy a házasságkötésnél a közönséges jogtól eltérő rendelkezés tétessék,[14] mi pl. semmiképen nem tartanók helyesnek, hogy az atyai háznál nem tartózkodó fiu jogi értelemben vett lakhelyén házasságot ne köthessen. A nyilvánosság követelményének szerintünk a kihirdetés helyes szabályozása által teljesen eleget lehet tenni.

A lakhely és tartózkodási hely fogalmának teljes összezavarásában találja magyarázatát a 76-ik §. azon hibás rendelkezése, hogy a kötendő házasságra vonatkozó hirdetmény mindazon helyeken kifüggesztendő, hol az egyik vagy másik fél az utolsó hat hónap alatt hat hétnél tovább tartózkodott. E szerint pl. vándorszinészeknél — kiket szerző, mint a javaslat indokolásában olvassuk, különös figyelemre méltat — megtörténhetik, hogy nyolcz hirdetményt kell kifüggeszteni, mert egyik is másik is négy-négy helyen tölthetett hat hetet az utolsó hat hónap alatt, és kérdjük, vajjon ezen kihirdetéseknek van-e a legcsekélyebb jelentősége is, vajjon hat heti tartózkodás csak egy 10,000 lakóval biró városban is elegendő-e arra, hogy valakinek családi és egyéb körülményei ismertek legyenek? Mi e tekintetben sokkal elfogadhatóbbnak tartjuk a német birodalmi törvény (46. §.) azon rendelkezését: hogy a kihirdetésnek a házasulandók lakhelyén, és ha van, tartózkodási helyén kell történnie; ha pedig valamelyik fél az utolsó hat hét alatt lakhelyét változtatta, az előbbi lakhelyen is.

Timon Ákos,
jogakadémiai tanár.

(Folyt. köv.)

[13] Hat hetet minden körülmények között igen rövid határidőnek tartunk.

[14] Ezen álláspontot foglalja el a német birodalmi törvény is, melynek idevágó intézkedése ekként hangzik (42. §.): Zuständig ist der Standesbeamte, in dessen Bezirk einer der Verlobten seinen Wohnsitz hat oder sich gewöhnlich aufhält. Unter mehreren zuständigen Standesbeamten haben die Verlobten die Wahl.

Heti szemle.

I. *Gr. Zichy Ferraris Viktor* volt a nap hőse. Az ő tragikai sorsa volt az, mely komoly elmélkedésre buzditotta a kötelességéről kellő időben megfeledkezett journalisztikát. Ő áldozata volt a kornak, melyben élt, százan és százan sokkal több bűn mellett milliókban duskálkodnak s köztisztelet környezi őket. Neki áldozatul kellett esnie. Mily fájdalommal állja körül ravatalát ma az a közönség, mely egy évvel ez előtt nem győzte eléggé élvezni azt a gyönyört, melyet a reggeli lap egy ujabb botrány leleplezésével hozand számára.

Hiába, mi szeretjük a botrányokat. Hiszen ha csak egy állomás betöltéséről van szó, már is botrányt keresünk. Midőn *dr. Apáthy István* államtitkársága megpendittetett, egyszerre mint eredtek meg ellene a bombák, melyek szakképzettségét vonták kétségbe. Ez a legigazságtalanabb vád, melyet *Apáthy* ellen hangoztatni lehet. Apáthy elméletileg és gyakorlatilag teljesen képzett jogász, szerencsés kodifikátor, ki érthetőleg és magyarul ir. Oly igazolatlan beszéd, mint a *Magyar Jogász* szélnek ereszteni jónak látott, hogy ügyvédségi látköre szük volt, könnyen elmondható, de Apáthynál épen nem áll. Az ötvenes években az ősiség közvetlen megszünte után egész jogrendszerünket felölelő perek voltak folyamatban, melyek közül többet Apáthy is tisztességgel bevégzett.

Lehet, hogy valaki Apáthy modorával nincs kibékülve, hogy őt nem találja sympathetikus alaknak — ez gustus dolga — de azért, mert ez nem elég ok, hogy valaki államtitkár ne legyen, reá fogni, hogy nem képes reá, aligha egyeztethető össze a tisztességgel.

De e mellett még igen érdekes s korunkra jellemző dolog, hogy mily tudakozódások vannak az ily jelölt magánélete után. Tiz év előtt viselt dolgait is felhányják, s ha csak távolróli ismerőst tudnak, nem győznek eleget nyomozni, tudakozódni stb. — hátha akadna egy kis skandalum. Hiszen ma nekünk ez az élvezetünk. Bizony szomoru dolog!

II. *Az országgyülés* mégis csak keresztül hajtotta a büntetőtörvénykönyv életbe léptéről szóló javaslatot. Confusio a sajtó törvényben és soha nem hallott hatáskörrel elátott egyes birák eredményei az utolsó tárgyalásoknak.

Nálunk pedig az egyes biráknak nagy hatáskört adni kétszeresen veszélyes dolog. Tudja isten mitől, de nem eléggé higgadt ifju birói karunk. Sőt mindennap több a panasz a fiatal aljárásbirák elbizakodottsága s szemben az ügyvédekkel való pöffeszkedése miatt. Ez utóbbi hibát nem lehet eléggé megróni. Az ügyvéd és biró egyenlő közegei az igazságszolgáltatásnak, s csakis ott lehet jó az igazságszolgáltatás, hol azok ezt felfogva közösen müködnek egy czél elérésére. De a hol egy fiatal ember paczkázva kompromittálja fele előtt ügyvédjét, hogy véle ne levelezzen, hanem (4 mértföldről) ha dolga van jöjjön maga, oly idétlen és diákos henczegés, hogy abba, ki ilyenre képes, magasabb szellem minél kisebb mérvben szorulhatott.

Igen jó lenne, ha az igazságügyi miniszter ur a törvényszéki elnököket figyelmeztetné, hogy az ily urfiakat rendre utasitsák. Ilyen nehány elbizakodott ember mondhatlan kárt okoz a közügynek az által, hogy az igazságszolgáltatás közegei közötti egyetértést megzavarja.

III. Ad vocem elbizakodottság. A jogi nap mai hőse *dr. Del'Adámi Rezső*, kinek fénye mellett elhomályosodik minden mi eddig Magyarországban a jogirodalom terén produkáltatott. E fölényét érzi is ő minden szerénysége mellett, midőn HERCZEGH magánjogi munkája birálatának végén, HERCZEGH s a többi magánjogirók között következőkben méltóztatik párhuzamot vonni:

«A SUHAYDA, ÖKRÖSS, KNORR-féle irodalom, az osztrák polgári törvénykönyv transcriptiói ehhez képest sublimált tudomány, de még ZLINSZKY könyve is, mely eddig a csalhatatlan helytelenség pápája volt irodalmunkban, ezután szerző müve mellett csak kispapnak mutatkozik. SÁGHY GYULA könyve pedig égben trónon ülő isten igéje ezekhez képest.»

De nem ez, mi a nap hősévé tette, hanem az, hogy a jogászegyletben tartott felolvasásában kisütötte, hogy *Stein plagizált*, GNEIST *pedig elferditve adta elő az angol jogi viszonyokat.* Ha ily nagy emberek ellen is ilyen módon küzd, akkor mi, kik itthon vagyunk, csakugyan megköszönhetjük, ha velünk foglalkozik is, különben majd elválik még, hogy hol lukad ki a dolog!

IV. Végül a *Magyar Jogász*-hoz van egy pár komoly szónk. Lapunk felett irt legközelebbi szemléjében ugyanis azt irja, hogy én a közvetlen szóbeliségről irt czikkemben a szóbeliség behozatalára a jelenlegi birói kart nem igen tartom alkalmasnak. Elég hiba ha a lapszemlében concret esetben mondott egyéni vélemények hibásan reprodukáltatnak; de olyat reám fogni mit még csak egy szóval, egész czikkem során távolról sem penditettem, hogy birói karunkat nem találnám alkalmasnak a szóbeliség behozatalára — egy kicsit mégis több a soknál. Először reám fogja, hogy

én kompromittálom birói karunkat. Másodszor ellentétbe hoz tiz évi müködésemmel és küzdelmemmel. Én tiz év óta küzdök a szóbeliség mellett, s akkor sem angyalok, hanem a mostani hivatalnokokkal gondoltam azt behozandónak. Ma is czikksorozatomban örömmel üdvözlöm az országgyülés enunciatumát, s azt mondom, hogy azt folyton ébren kell tartani, hogy az eszme el ne aludjék. S czikkeim czélja csak az volt, hogy lehütsem a tulságos vérmes reményeket, s kimutassam, mily nagy nehézségekkel jár a közvetlen szóbeli eljárás helyes szervezése, hány s mily különböző érdekek s tekintetek vannak, melyek itt figyelembe veendők; de még arra sem terjeszkedtem ki, hogy nézetem szerint melyiket gondolnám behozandónak, nem hogy egyéneket biráltam volna. Elvárom a *Magyar Jogász* lovagiasságától, hogy az engem felette kompromittáló téves állitását helyreigazitandja.

Z. I.

Jogirodalom.

Az egyes birósági rendszer és igazságügyi politikánk. Tanulmány jogtörténelmi és jogphilosophiai szempontból. Törvényhozóink figyelmébe ajánlva irta HALMÁGYI SÁNDOR kir. törvényszéki elnök, hites ügyvéd, Krassómegye bizottsági tagja. Budapest 1880. *Zilahy Sámuel bizománya.* Ara 40 kr.

E müvecske először a *Magyar Igazságügy*-ben jelent meg, s tulajdonképen annak külön lenyomata.

Szerző czélja e müvében kimutatni az egyes birói rendszer hátrányait, s különösen hazánkban feltartóztatni azt az irányt, mely mindinkább az egyes birói rendszerre látszik a sulypontot fektetni.

Müvét a szemezéssel kezdi meg, melyben a duzzogó megyéket kielégiteni kelletvén, oly számban állitattak fel társas bíróságok, hogy e rendszer hiveit kielégitheté. Következett azonban az 1875. XXXVI. törvényczikk, mely a törvényszékek számát 102-ről 63-ra szállitotta le, mig az egyes bíróságokat 360-ról 375-re emelte. Ez idő óta az egyes birósági rendszer kiváló pártfogásban részesül, «s ha nem is áll még most — mondja a szerző — szószerinti értelemben, hogy igazságszolgáltatási rendszerünk az egyes birósági rendszerre van fektetve, de bizonyos, hogy serényen haladunk ez irányban.»

«A tudomány és az élet igényei e tekintetben nagy óvatosságot ajánlanak.»

Alkalomszerünek tartja ennélfogva egy nehány vonásban konstatálni, hogy Magyarországon tul mit tart a világ az egyes birósági rendszerről?

Először Németországon kezdené, de mint mondja, ujabb időből csak egy specialiter az egyes birósági rendszert tárgyaló ujabb munkát talált, melyet RATHMAN FRIGYES berlini főtörvényszéki tanácsos irt, s mely tűzzel-vassal az egyes bíróságok intézménye mellett kardoskodik.

Lehet, hogy az ujabb időben nincs ily munka a német jogirodalomban, minek oka, hogy a dolgot tulhaladott álláspontnak tekintik, mint azt minden ujabb német perrendtartási javaslat indokolása tanusitja. A régibb időkből azonban, midőn még e kérdés kontrovers volt Németországban, igen számos s jeles értekezésekkel találkozunk az *Archiv für die civilist. Praxis* czimü folyóiratban. MITTERMAYER *System des deutschen Privatrechts* czímü müvében pedig hosszan érintkezik az egyes s társas birói rendszer felett, s az egyes bíróság hátrányát oly meggyőző satirával, oly találó példákkal illustrálva állitja elénk, hogy én, olvastam ugyan tudományosabb, mélyebb értekezést e tárgyról, — de meggyőzőbbet nem.

Szerző ezután röviden tárgyalva a németországi egyes birósági rendszerek fejlődését, azon eredményre jut, hogy az egyes birósági rendszer Németországban megbukottnak tekinthető.

Áttér azután szerző a franczia irodalomra, mely igen nagy mérvben áll rendelkezésére s REUTHAM-tól kezdve számos irók véleményét adja igen élvezhető modorban elő, kik részben az egyes birósági rendszert pártolták, részben az ellen küzdöttek. Eredmény: hogy Franciaországban sincs sem jelene, sem jövője az egyes birósági rendszernek.

Ezután szerző hazánk multját veszi vizsgálat alá, s a történet fonalán és világánál kimutatja, hogy hazánk a legrégibb időktől fogva maig soha sem volt az egyes biróságok hazája. A legujabb időkig a szorosan vett egyes birói rendszer ismeretlen volt, s a legalsóbb fokon szolgabiró és esküdt együtt biráskodtak.

Az értekezés e része kiváló figyelmet érdemel, hazánk legrégibb történetétől kezdve a legszorgosabb kutatásokkal s igen érdekesen állitja össze a történeti adatokat, s vezeti le a legujabb időkig, s végre ismételve konstatálja, hogy «igazságszolgáltatásunkat az egyes birósági rendszerre fektetni annyi lenne, mint oly rendszert ölelni fel és tenni uralkodóvá melynek correctivuma a másik degradált rendszerben található, a társas biróságiban, melynek nincs egyéb hibája, mint az, hogy állitólag költségesebb, de nemcsak jobb és nemcsak nemesebb, hanem hazai is.»

Szerző mint látjuk igen korszerü tárgyat karolt fel s azt nem mindennapi tanulmánynyal vezeti be az olvasó elé. Irálya folyékony, könnyen érthető, nyelvezete tiszta magyaros, szóval egész előadása igen kellemes, s kétszeresen élvezetessé teszi a müvet.

Azonban nem mellőzhetjük, hogy szerzőnek egy nagy mulasztását szemére ne lobbantsunk, melyet méltán rosz néven veszünk, s vehetünk tőle, mit reménylünk, hogy maga is belátand.

Ugyanis szerző egy szóval sem emlékezik meg a kérdésnek a VII-ik «magyar jogászgyülés» en történt tárgyalásáról. E tárgyalás pedig méltó lett volna a felemlitésre.

Nem hihetjük a tudományos szerzőtől, hogy azok közé tartoznék, kik a magyar jogászgyülés érdemeit elvitatni kivánván, müködéseit mellőzni szeretik. A magyar jogászgyülésnek a magyar jogirodalom fejlesztése körüli érdeme kimondhatlan. Ő teremtette meg a tudományos magyar jogirodalmat; miután az egyes vélemények s előadmányok számosa oly kiváló munkát képezett, mely a német jogászgyülések hason terményei mögött egyáltalán nem marad.

Nem hiszszük — ismételjük — hogy e tudományos testület tanácskozmányait szándékosan mellőzte volna szerző, annál kevésbé hiszszük, mert az 1871. évi jogászgyülésen épen az ő általa felállitott kérdés forogván szóban, mellette és ellene számos elméleti és gyakorlati beszédeket és véleményeket tehetett volna tanulmánya tárgyává s dolgozhatta volna fel, mi müvének nem kis előnyére vált volna, mig igy annak becse igen sokat veszt az által, hogy mig a külföldi jogirodalomról oly alaposan emlékezik meg, hazai jogirodalmunkból azt a kevés de értékes anyagot, a mely rendelkezésére áll, sem dolgozta fel. *Z. I.*

TÖRVÉNYKEZESI SZEMLE.

Az örökösödési perekről

tekintettel a felsőbb bíróságok gyakorlatára.

Az örökös öröklési jogának elismerése, és az örökség kiadása végett kereseti joggal bir az ellen, ki magát örökösnek, az örökös örökösének, hagyományosnak, vagy az örökség élők között kötött szerződés alapján, vagy más jogczimen történt megszerzőjének lenni állitja, azt egészben, vagy részben visszatartja; valamint az ellen is, ki az örökségi vagyont egészben vagy részben birtokában tartja. Kere-

seti joggal birnak továbbá az örökös társak egymás irányában, ha a hagyatékon egyesség utján megosztozni nem tudtak.

Az örökösödési keresetek jogalapja tehát különböző lehet. Jelesül:

a) törvényes örökösödési jogczím alapján a törvényes örökös ellen;

b) törvényes örökösödési jogczím alapján a végrendeleti vagy szerződési örökös ellen, a végrendelet, vagy örökségi szerződés érvénytelenitése végett;

c) végrendelet vagy örökségi szerződés alapján a törvényes örökös ellen;

d) végrendelet alapján a szerződési örökös ellen és viszont;

e) bármely törvényszerü czím alapján;

f) a bármely más jogczímen, vagy jogczím nélküli birtokos ellen.

A kereset megindítható vagy ha az egyesség nem sikerülte folytán a felek perre utasittatnak, vagy perre utasító végzés nélkül is, mert a felek az egyességet előlegesen megkisérteni, sőt ha más igényt tartók a hivatalos beavatkozást kérték, s annak alapján az örökösödési eljárás megindittatott is, ennek eredményét bevárni nem kötelesek. [1]

Az örökösödési perek csak minden érdekelt meghallgatása mellett lévén elintézhetők, elvül szolgál, hogy minden az öröklésre igényt tartóknak fel- vagy alperesként perbe kell állania,[2] ezen elvből kifolyólag az egy jogalapon álló s felperessel egyérdekü fél is, ha felperesként fellépni nem akar, alperesként idézendő perbe.[3]

E szabály akkor is áll, ha felperes nézete szerint valamely igénynyel biró örökségi részére nézve kielégittetett, vagy arról lemondott volna, ha csak a kielégités beismerése, vagy a lemondási nyilatkozat a hagyaték tárgyalása alkalmával minden kétséget kizáró határozottsággal nem történt.

Az sem tesz e részben különbséget, hogy a kereset perre utasító végzés folytán, vagy a nélkül lett-e megindítva, ennélfogva ha a kereset perre utasító végzés folytán indittatott még, nemcsak azok, kik ellen perre lett az illető utasitva, hanem minden az örökségre igénynyel birók perbe idézendők; mert azon elv, hogy az örökösödési per csak minden az öröklésre igénynyel biró meghallgatása mellett intézhető el, ez esetben sem szenvedhet kivételt.[4]

A keresetben az örökségi igény jogalapja, tehát az örökhagyótól való leszármazás és vérségi összeköttetés, ugy az, hogy az érdeklettek mind perbe állanak, hiteles anyakönyvi kivonattal kimutatandó, még pedig abban az esetben is, ha alperes ezt nem tagadta, mert a bíróság erre hivatalból ügyelni, s a keresetet e hiány miatt elutasitani tartozik.[5]

Pontosan kijelölendő, mely vagyon, s kinek birtokában van az, melyre a kereset intéztetik és hogy az az örökhagyó tulajdona volt. Erre ingóságoknál elegendő a leltár; ingatlanoknál mulhatlanul megkivántatik a telekkönyv bemutatása, még abban az esetben is, ha alperes az e részben tett előadásokat kétségbe nem vonta.[6]

Kimutatandó továbbá az öröklési jogczím, s ha azon alapszik, hogy a vagyon ági, vagy szerzeményi vagyon, annak minősége és az erre szolgáló bizonyitékok is előadandók. Nem elég ennélfogva előadni, s illetve bizonyitani az apai ágról származott rokonnak, hogy a kereseti vagyon, mint apáról származott adatott át az örökhagyónak, hanem azt is igazolnia kell, hogy e vagyon tőle vagy ágától származott.[7]

Ha természetben való felosztás kéretik a felosztási tervezet és vázrajz csatolandó a keresethez, s általában mindazon szabályok, melyek a vagyon megszüntetése iránti keresetre nézve előirvák, szorosan szem előtt tartandók.

Ha tehát az örökhagyó többekkel együtt van a telekjegyzőkönyvben tulajdonosul bekebelezve, s az ingatlan természetben való felosztása kéretik, a többi tulajdonostársak is perbe idézendők. Ha azonban az arány meg van határozva, vagy ha nincs meghatározva, hanem sem a vagyon természetben való felosztása, sem az arány határozatlansága esetén annak megállapitása nem kéretik, hanem csak az örökhagyó jutalékára kéretik az öröklési s illetve annak alapján a tulajdonjog megitélése, a tulajdonostársak perbe idézése nem szükséges, mert ez esetben azok igényei nem érintetnek.

Az arány meghatározása idegenekkel szemben is megtörténhet tehát az örökösödési perben, s e részben elvül szolgál, hogy a részek egyenlőeknek vélelmeztetnek,[8] ki az ellenkezőt állitja, az tartozik bizonyitani.[9]

(Vége következik.) *Zlinszky Imre.*

[1] «Az örökös öröklési igényeinek perrel érvényesitése tekintetében az öröklésre más igényt tartó által megindított hagyatéki eljárás eredményének bevárására kötelezhető nem lévén: ebbeli igényét a folyamatba tett örökösödési eljárás befejezte előtt is jogositva van per utján érvényesiteni (1877. april 27-én 3107. sz. alatt kelt legf. itélőszéki határozat, *Döntvénytár* XVIII. f. 21/3. sz. a.).

[2] «Az örökösödési jog s az annak folytán felmerülhető peres kérdések csak minden örökös perbe vonása mellett intézhetők el, s ha az örökösök egyike elhalt és örökösei nem tudatnak, vagy az ismert örökösök kizárólagos öröklési joga perrendszerüleg nem igazolható, az ismeretlen örökösök részére ügygondnok kirendelése kérelmezendő» (1877. april 17-én 3107. sz. alatt kelt legf. itélőszéki határozat. *Döntvénytár* XVIII. f. 21/1. sz. a.).

«Az öröklés arányának megállapitása, kéressék az akár törvény, akár végrendelet alapján, csak minden örököstárs perbe vonása mellett eszközölhető» (1877. april 26-án 3521. sz. a. kelt legf. itélőszéki határozat. *Döntvénytár* XVIII. f. 62/4. sz. a.).

[3] «Örökösödési perek csak az öröklésre igényt tartó mindannyi fél meghallgatása mellett lévén elintézhetők, azok, kik ezek közül felperes-hez csatlakozni, s véle közösen a pert megindítani nem kivánnák, alperesként idézendők perbe» (1876. deczember 12-én 12028. sz. a. legfőbb itélőszéki határozat. *Döntvénytár* XVIII. f. 39/1. sz. a.).

[4] Ennek oka, hogy a hagyatéki vagyonhoz minden igényt tartónak van, vagy lehet valóban igénye, de hogy mily mérvü, csak meghallgatása mellett dönthető el, ellenesetben a perbe nem idézett igen nagy hátrányt szenvedhetne, mely ez által, hogy a törvény szerint járó örökségi része fentartatik, (p. o. ha 4 örökös közül 2 perel egy ellen s csak a hagyaték felét kérik maguknak megitéltetni) el nem háríttatik, mert épen annak a perbe nem idézett örökösnek tetemes beszámitásai lehetnek, s perbe hivása épen ez oknál fogva mellőztetett a többi által. Ezek s más számos okok harczolnak ez elv helyessége mellett, melyet a bíróság hivatalból is megóvni tartozik, mert az, kinek érdeke sértetnék, perbe nem áll.

[5] Ez a fentebbi elv folyománya. Ha azt az elvet elfogadjuk, hogy az örökösök mind perbe idézendők, természetes, hogy a bíróságnak arról, kiket illet az örökség, hiteles adatokból kell meggyőződnie.

[6] «Örökösödési perekben az, hogy a kereseti ingatlanok örökhagyó tulajdonát képezték, telekkönyvi kivonattal igazolandó» (1877. april 17-én 3107. sz. a. kelt legf. itélőszéki határozat. *Döntvénytár* XVIII. f. 21. sz.). Ez a dolog természetéből foly, mert csak az tartozik a hagyatékhoz s a felett lehet itélni, mi az örökhagyó tulajdonát képezte. Igy a telekkönyv felmutatásának szükséges volta mellett ugyanazok az indokok harczolnak, mint a tulajdonjog megitélése iránt inditott perben.

[7] Igy p. o. egy előfordult esetben a gyermeknek a hagyaték atyja után átadatott, s az özvegynek haszonélvezet állapittatott meg, a gyermek elhalván, az atyai oldalrokonok az átadási okirat alapján az özvegy ellen keresetet inditottak. Az anya azt veté ellen, hogy a vagyon atyjáról háramlott reá. A főbb bíróságok elutasitották az oldalrokonok keresetét, mert még abból, hogy a vagyon, mint az atya utáni hagyaték adatott át a kiskorunak, nem következik, hogy az tőlük, vagy águktól származott örökhagyó atyjára; az utóbbi körülményt pedig be nem bizonyitották.

[8] A részek meghatározásánál, vagyis arra nézve, hogy melyik tulajdonostárs része van a másikéval egyenlő arányban, illetve ugy bejegyezve, hogy az a másik részével egyenlőnek vélelmeztethessék, a bejegyzett neve mellett a telekkönyvben előforduló számok szolgálnak irányadóul. Igy p. o. ha a bejegyzés igy van.

Birtokosok határozatlan arányban:
1. Özv. Molnár Pálné.
2. Annak 1852. évben elhalt férjétől származott gyermekei:
Molnár János.
Molnár András,
Molnár Mária.

Özv. Molnár Pálné fele részben, s a három gyermek is együtt fele részben, s az utóbbiak mindegyike a fele rész 1/6 részének, vagyis az egész 1/6 részének vélelmezendők tulajdanosaiul, ha ellenben a bejegyzés igy van:
1. Özv. Molnár Pálné és gyermekei névszerint.
2. Molnár János.
3. Molnár András.
4. Molnár Mária.

A részek egyenlőknek, s mindegyik tulajdonostárs ugy az özvegy mint gyermekei 1/4 részben vélelmezendők tulajdonosoknak.

[9] Osztr. polg. törvk. 839. §. E szabály a helyszinelési felvétel folytán bejegyzett birtokosokra is alkalmazandó (1874. január 13-án kelt legf. itélőszéki határozat. *Döntvénytár* XI. f. 26. sz.)

Felelős szerkesztő: **Dárdai Sándor**, üllői ut 1. szám.

Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat.

Tizenötödik évfolyam. 24. SZ. Budapest, 1880. junius 11.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA: *Wesselényi-utcza 4. sz., I. em.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

TARTALOM: A nyilvános és közvetlen szóbeliség. Zlinszky Imre urtól. —Jogirodalom. Tolnai Antal, paksi ügyvéd urtól. — Törvénykezési szemle: Az örökösödési perekről. Zlinszky Imre urtól.
MELLÉKLET: Telekkönyvi Közlöny. — Curiai határozatok.

A nyilvános és közvetlen szóbeliség.

V.

Midőn e kérdést bolygatjuk, rögtön előttünk áll *Teleszky*-nek 770. 2., 3, 4. általános szakaszokból álló perrendtartása, s ajánlja szives szolgálatait. Az igazságügyi bizottságban ily hang lett is kiadva *Teleszky* részéről, melyet az igazságügyi miniszter is pártolt, s minélfogva a miniszter viseletéből az látszik kitünni, hogy e javaslatot végleg nem ejtette el, az csak alszik, mig a szóbeliség zaja le nem csillapul.

Nem lehet kétségbe vonni, hogy *Teleszky* perrendtartása igen sok hasznos reformot létesit, igen sok hasznos ujitást s változást tesz, ugy hogy annak behozatala szemben a mai állapottal, reform lenne, azt is megengedjük, hogy a 770. §. rendszeres perrendtartásnál nem is sok, de egy kimondott — csak nehány évre szóló provisoriumnál — e 770. szakaszos perrend oly óriási anyag, melynek törvénynyé emelését a józan igazságügyi politika egyáltalán nem tanácsolhatja.

Tapasztaltuk legközelebb mennyi idő kellett, mig a mostani perrend csak némileg kerékvágásba jött, mennyi teljes és nem teljes tanácsülésekben kellett a semmitőszéknek nyélbe ütni az egyes controvers kérdéseket, minek azután az oly emberül meg is felelt, hogy mai nap perrendtartásunk mellett meg lehet élni.

És most hozzunk be egy uj perrendet, most kavarjuk fel a viszonyokat, midőn magunk is azt mondjuk, hogy e perrend nem uttörő a jövő felé, az annak folytán szerzett tapasztalatok nem értékesithetők a jövőben. Ez csak ideiglenesség mindaddig, mig az egészen ellenkező alapon álló uj rendszer életbelép.

Csakugyan ha komolyan figyelembe veszszük ezt a helyzetet, a perrend-javaslat törvénynyé emelését komolyan nem ajánlhatjuk.

Évek során át a jogorvoslatok tömkelege áll a felsőbb birák előtt, melyek mindegyike egy-egy vitás kérdés megoldását tárgyazza, s midőn végre ugy a hogy tisztáztatott a helyzet, midőn a birószágok beletanultak szerepükbe, megszünik az egész rendszer, s ujból kezdődik a tanulás. melynél a réginek még foszlányai sem értékesithetők, a sok éveken át történt fáradozás, hogy a perrend kétes kérdései tisztáztassanak, hogy az egyöntetüség eléressék, mind kárba vesz, mint a deák gyakorlata a letett vizsga után.

Ha uj perrend hozatnék be, mely a végleges perrend alapjául kiván szolgálni, mindenkinek örömmel kellene üdvözölnie e lépést, mert a munka, mely az eszmék tisztázására s a controversiák megoldására fordittatott, hasznos mag, hasznos anyag, mely a végleges törvénynél értékesittetik. De ugy mint a helyzet ma áll — fáradság, költség, a munkaerő oktalan elprédálása lenne, melynek méltán megbotránkozást kellene gerjesztenie.

A Teleszky-féle perrend-javaslatról tehát — ha komolyan be akarjuk hozni a szóbeliséget — szó sem lehet. És igy felmerül az a másik kérdés: történjék e hát valami, s ha igen — mi történjék addig is, mig a szóbeliség behozatik?

Itt első sorban a semmitőszék léte feletti határozat lép előtérbe. Megmaradjon e a semmitőszék? vagy nem? tehát erre kiván választ a tisztelt olvasó.

Én e részben szavazatomat attól teszem függővé, ha vajjon a kir. tábla decentralisáltatik-e addig is, mig a szóbeliség behozatik, vagy nem?

Ha decentralisáltatik a tábla, a semmitőszéket, mint az alaki tekintetében összetartó kapcsát, mulhatlanul fentartandónak vélem, mert ha a semmitőszék eltöröltetik, az alaki kérdések legnagyobb része nem megy felebb a második forumnál s akkor csakugyan beáll az a gyöngyállapot: a hány kerület, annyi féle az igazság. Ez fogná megadni a kegyelemdöfést igazságszolgáltatásunknak, s oly szép chaotikus állapotot támasztana, melyről — ha oly szomoru nem lenne — oly humoros tárczákat irhatna Porzó-nál e téren sokkal kisebb notabilitás is. Azért decentralisatio esetén a semmitőszék fentartását mulhatlanul szükségesnek tartom.

Ha ellenben a tábla decentralisatiója elhalasztatik a szóbeliség behozataláig, akkor részemről is a semmitőszék megszüntetése mellett vagyok, a központositás megvéd azon bajok ellen, melyek a decentralisatio mulhatlan következményei. S ez esetben kár volna azon kitünőségeket, kik a semmitőszéknél számos apróssággal feldolgozására pazarolják idejüket, továbbra is munkára kárhoztatni. Ők dicsőségesen végezték be hivatásukat, nyélbe ütötték annyira a perrendet, hogy ezzel meg lehet élni, most más teendő vár reájuk, a szóbeliség előkészitése a legfőbb forumnál, kik a legfőbb itélőszék modern biráival egyetemben lesznek hivatva utját egyengetni az uj érának, s az anyagi jog terén is érvényt szerezni a modern jogelveknek, melyeket legfőbb itélőszékünk mai szervezetében nagyon is figyelmen kivül hagyott.

A törvénykezési rendtartáson lehető legkevesebb csak a legszükségesebb módositásokat tenném meg, ezek között kiválólag fontosnak tartom, hogy az első birószágnak is megadassék az a jog, hogy ha a per befejezte után nem látja annyira tisztába hozva azon körülményeket, hogy alaposan itélhessen, ujabb tárgyalást rendelhessen, s szükség esetén folytatólagos bizonyitási eljárást is tarthasson. Ennek szükséges volta annyiszor s oly behatóan volt már kimutatva, hogy azt most bővebben indokolni feleslegesnek tartjuk.

Azonban ezek, miket mondottunk, csak a szorosan vett perrendtartásra állanak, a végrehajtási eljárás más szempont alá esik. Ennek igen kevés összefüggése van a szóbeliséggel, s ennélfogva e téren a jelen és jövő érdekében tenni lehet valamit, ugy is elég tanulmányozni s megemészteni való lesz a szóbeliség behozatalával az eljárási szabályokkal, igen jól fog esni, ha a végrehajtási eljárásnál régibb ismerőst üdvözlünk.

Nézetem szerint a végrehajtási eljárás revisio alá

veendő. E tekintetben igen hasznos anyagot nyujtanak a semmitőszék határozatai, de igen haszonvehető *Teleszky* törvényjavaslata is, mely utóbbi lenne a tárgyalásoknál alapul veendő. Ha ekként a reformált végrehajtási eljárás életbe léptettetik, annak tökéletesbitése, a controversiák összhangba hozatala stb. hasonlókra forditott fáradsága a bíróságnak nem lesz egy-két concrét esetre alkalmazott s ezzel eltünő munka, hanem maradandó becsü lesz a jövőre, becses anyag lesz a perrendtartás e részének végleges szabályozásánál.

Ily reformnak, melylyel a jövő számára dolgozunk, nem vagyok ellensége, sőt hasznosnak és szükségesnek tartom. E részében a perrendnek mi sem tartóztat a reform munkában, dolgozzunk tehát ott a hol lehet.

Épen igy, t. i. a jelenre hasznosan, de a jövőre tekintettel gondolnám én szabályozni a bagatell-eljárást, mely — reménylem — ha bárminemü perrend reform fog is behozatni, nem fog a mai helyzetében meghagyatni.

Elborzad az ember, ha e bíróságok müködéseiről hall, vagy a bíróságok levéltáraiban olvas valamit. Oly absurdumok, mint itt napvilágot látnak, hallatlanok a történetben.

Az apelláta nélküli biráskodásnak nálunk még nem jött meg az ideje. Tessék csak megnézni az aljárásbiró urak munkáját, a mit azok, tudván hogy nincs felebbezés, összehánynak. Persze jogérzetről szó sincs. Arra, hogy épen azért kell praecise, pontosan dolgozni, az itéletben előadva az egész tényálladékot, azt pontosan megindokolni, mert felebbezés nincs, ez itéletért isten és a világ előtt őt terheli a felelősség — érzéke sincs az ifju birónak; ott pedig, hol ez érzék hiányzik, hol az apelláta nem léte a schlendrián munka egyik indoka gyanánt tekintetik, az apellátát kizárni — egyenlő az igazság megölésével; és nálunk igy áll a dolog.

Reformálnunk kell tehát a bagatell-eljárást, mely ma is a szóbeliségen alapszik, tekintettel a szóbeliségre, tekintettel a jövőre.

Én előttem elv, hogy másodbiróság csak társas biróság lehet, csak annak szabad lennie. Elég baj, hogy az egyes birát, mint szükséges rosszat, az elsőfolyamodáson türnünk kell. Állitsuk fel elvül, hogy másodbiróság, ha öt garasról van is szó, csak társas biróság lehet.

Jelesül a községi bíróságok itéletei ellen társas bíróságot fognék alakitani, mely állana a járásbiróból, mint elnökből és két esküdtből mint birákból; mint jegyző a járásbirósági jegyző müködnék.

Ugyanis minden járásbiróság székhelyén az igazságügyminiszter az értelmesebb polgárok közül nevezne ki 12 esküdt birót, mely hivatalt az illetők elfogadni tartoznak, s a gyülésről való elmaradásuk is pénzbirsággal büntettetnék, kik közül sorban kettő behivatnék. Miután felebbezési biróság hetenként egynél több ritkán tartatnék, a teher igen elviselhető lenne, s a felebbezési biróság összeállitása következetes folytatása lenne az elsőbiróságnak. Ugyanazon elemek itélnének, de nagyobb számban és szakképzettebb vezetés alatt.

Miután a jegyzőkönyv felvételére nézve a községi bíróságnál semmi lényeges változást sem szándékoznám behozni, természetes, hogy a társas békebiróságnál az ügy ujból vétetnék fel, de ez alól is lenne kivétel. Látjuk most is a sommás pereknél, miután felebbezését indokolnia nem kell, felebbez oly pert, mely beismerésével döntetett el, melyben két tanu egybehangzó vallomása alapján mozdittatott el, kik ellen sem kifogást tenni, sem más bizonyitékot felhozni sem tud, — s mégis felebbez, — hogy időt nyerjen.

Ily esetekben tehát nincs czélja az ujra felvételnek, ha p. o. elolvassák néki az itéletet, hogy két tanu vall ellene, s ő egyszerüen azt mondja, hogy ha vall, hamisan vall, azonban felhivásra sem tud sem a tanuk ellen kifogást hozni fel, sem más bizonyitékot állitani elő — ily esetben mi czélja lenne az ujra felvételnek? Elég ily esetben a jegyzőkönyvben konstatálni a tárgyalás menetét, (melynek, hogy igy történt, garantiája a társas biróság) s azután helybenhagyni az itéletet.

Persze, hogy mindezek csak kivételes esetek, szabály a tárgyalás ujra felvétele lesz, melyet a dolog természetéből kifolyólag a járásbiró vezet, jogában állván az esküdtbiráknak is kérdéseket intézni a felekhez és tanukhoz.

Ezek volnának a főalapvonalak, melyek alapján a községi bagatell-bíróságot reformálni vélnők. További részletekbe bocsátkozni terünk nem engedi: s azért áttérünk a járásbirósági bagatell-biráskodás általunk czélba vett reformjára.

Az eljárást a járásbiróságnál teljesen a közvetlen szóbeliség elvei szerint rendezném. A tárgyalás szóbeli. A jegyzőkönyvbe csak annak nevezetesebb momentumai p. o. lemondás, beismerés stb. vétetnek fel, — ellenben a tanuvallomások egész terjedelmükben jegyzőkönyvbe veendők.

A járásbiróságtól felebbezést engednék a törvényszékhez, ujitások kizárásával, a törvényszéknél az ügy szóval tárgyaltatik, a bizonyitási eljárás azonban csak akkor vétetik fel ujból, ha a felek valamelyike kivánja vagy a biróság szükségét látja.

Ezek volnának — nézetem szerint — a legközelebbi reformok, melyek javitanák a jelen helyzetet s elkészitenék a jövő utját, mert ha komolyan akarjuk a szóbeliséget, nem szabad ezt azzal kezdeni, hogy uj irásbeli perrendet alkossunk, mert a Teleszky-féle munkálat uj alkotás, melynek a kimondott czél mellett helye többé nem lehet.

Zlinszky Imre.

Jogirodalom.

Der Wucher und sein Recht. — *Ein Beitrag zum wirtschaftlichen und rechtlichen Leben unserer Zeit.* Von Prof. Dr. LORENZ v. STEIN. Wien. *Alfred Hölder*, kaisl. königl., Hof- und Universitäts-Buchhändler. 1880. Ára 2 frt 20 kr.

Számosan vannak a magyar birói és ügyvédi kar ifjabb tagjai között, kik hosszabb rövidebb ideig a bécsi egyetemen tanultak, és onnan ismerik azon magas, szikár férfiut, ki ősz fürtjeivel, finom metszésü vonásaival ott állott a tanszéken, és ott — szavak körül forgó minden vitát megvetve, és kerülve — az államtudományokat az összerü jelenségek okainak, hatásainak és összefüggésének fejtegetésével iparkodott tanitványaival megértetni. Nem a rendszerező, schematisáló, német szobatudós, hanem a gondolkozó fő ajkain csüggtek a hallgatók szemei. STEIN nem tankönyv szerinti systemába foglalt tételek elsajátitására, hanem az emberi társadalmat összetartó és mozgató nagy tényezők megértésére vezérelte hallgatóit. Mintha ott a tanszéken fogamzottak volna agyában a gondolatok, mintha tanitványaival együtt tünődött-tépelődött volna az emberi nem létében fekvő talányok megértésén. De hallgatói sem voltak azok, mint az államtudományok más tanáránál. Az ő előadásából senki sem kivánt vizsgára elkészülni; mindenki tudta, hogy STEIN előadásai után is a vizsgaszerü tananyagot könyvekből fog kelleni beszereznie, még pedig talán nem is az ő könyvéből, hanem más, kevesebb dialektikai éllel irt, de több adatot tartalmazó, chablonszerü tudós-könyvből. Minden ember gondolkozni akart tőle tanulni, az államtudományokkal való foglalkozás módszerét akarta tőle elsajátitani, és e mellett a dolgok azon felfogását akarta tőle mindenki

megismerni, melyet az ő mélyreható gondolkozása látszott megteremteni.

Már akkor mikor a jelen sorok irója még e nemes alak lábainál ült, és leste a tanár szavait, lehetett hallani, hogy a mély gondolkozó, a szeretett tanár üzleti vállalatokban jelentékeny részszel bir. Azóta egy évtizednél több mult el. Tanitványai ki tudja hány felé széledtek, az ugynevezett tudományos pálya mely ágában keresik kenyeröket, előmenetelöket, boldogulásukat. Lehetnek, sőt bizonyára vannak is olyanok, a kik a tőle elsajátitott módszeren és talán a tananyagnak tőle elsajátitott elemein tovább indulva, a tudomány előmozditásában hasznosan müködnek. A legtöbb azonban, azt hiszzm, a perrendtartás és más tételes törvények alkalmazásával keresi mindennapi kenyerét. Ez utóbbiakhoz tartozik a jelen sorok irója is, a kitől igen-igen távol van igényt tartani arra, hogy STEIN hivatott birálójának, vagy csak hivatott ismertetőjének is tekintessék. Hogy ennek daczára mégis bátorkodom a jeles tudós könyvének ismertetésére, birálatára, sőt gáncsolására is vállalkozni; az talán onnan van, mert ő tanitott meg arra, hogy nem kell a mester szavára esküdni.

A magyar uzsoratörvény-javaslatról irt megjegyzéseim már ezen lapok szerkesztőségében voltak, midőn, Budapesten járván, megtudtam, hogy a fejezetképen megnevezett munka megjelent. Ismerőseimtől és barátaimtól akkor azt is megtudtam, hogy STEIN üzleti vállalatai rosszul sikerültek, hogy uzsorás kezekbe került, és hogy vagyonát elvesztve tetemes adósságai maradtak, melyek kielégitésére már csak hátralevő napjainak keresményéből juthat, a mi jut. Ekkor tudtam meg, hogy az ellene foganatositott végrehajtások alkalmával mily szorongatásokat kellett szenvednie, köztük olyant is, a mely a magyar perrendtartás szerint nem is lehetséges, mely már Ausztriában is per desvetudinem megszüntnek kezdett tekintetni, és melyre sok ügyvéd már nem is gondolt volna, ha a cs. kir. legfőbb itélő- mint semmitőszék azt fennállónak felmerült kételyek ellenében a legutóbbi időben is ki nem mondja.

Mikor ily férfiu ir az uzsorának napirenden levő kérdéséről, ily férfiu, kinek tudományos tekintélye mély gondolkozás eredményét sejteti könyvében, és a kinek saját szenvedései árán volt módja a kérdéssel és annak minden oldalával megismerkednie, a ki ugyszólván saját szive vérével fizette meg az e tárgyban elért ismeretek árát; akkor meg vagyunk győződve, hogy oly munka fekszik előttünk, melyből a dolog megértéséhez alapos oktatást merithetünk. És csakugyan, a ki az uzsora elméletét akarja megismerni, STEIN munkájánál jobbat nem találhat. Nem tartalmazza ugyan a kérdés történetét, nincs benne irodalmi apparatus, nem tartalmaz annyi adatot, mint több más ezen kérdéssel foglalkozó könyv, de azért a dolog lényegének felfogására minden, e tárgyról megjelent, munkánál hasznosabb olvasmány. Mélyebben hat be a dolog elemzésébe mint elődjei, és sokkal kevesebb benne az elfogultság, sokkal igazságosabb a kérdésről nyujtott felfogás.

Kijelentem azonban már itten, hogy nézetem szerint STEIN munkája is csak fél munka, ő is csak az uzsorások rosszaságáról értekezik; mig az uzsora-adósok bűneiről alig tesz említést. Megkisértem előbb a könyv tartalmát ismertetni, és azután megjegyzéseimet megtenni.

STEIN 196 nagy nyolczadrét lapon át tárgyalja az uzsorát és azt, hogy nézete szerint mi volna e tárgyban igazság, az uzsorát és az ő törvényét.

A könyv a bevezetésen kivül három részből áll: I. az uzsora, II. az uzsora-üzlet és ennek jogelvei, III. az uzsora bűntény.

A bevezetés tartalma.

Az uzsora kérdése ismét föl van vetve. Adatokat gyüjtenek, értekezleteket tartanak róla, törvényjavaslatokat kivánnak és adnak. De mily ellentétes felfogásokkal találkozunk. Vannak, a kik minden jót várnak ily irányu törvénytől, mig mások egyenesen annak igazságos voltát támadják meg. Az áradat azonban megindult, és ki tudja, mennyire megy. Ismét oly korban élünk, melyben az uzsora az egyéni élet körét meghaladva jogalkotó tényezővé akar lenni. Vajjon ki lesz képes ezen áradatot feltartóztatni, gátat vetni elébe?

«Tény, hogy a mióta történet van, uzsora is volt, és törvények is voltak ellene. Ki nem hallott az uzsora-kamat elleni nagy lázadásról, az uzsora-adósságok azon nagy elengedéséről, melynek szinhelye Athén volt, ki nem hallott Solon seisachteiájáról? Ki nem tudja, hogy Rómában az első consulok idején a patriciusok ellen kitört lázadások kamat-törvény alkotásához vezettek? Ki előtt ismeretlenek a középkor sulyos törvényei a zsidók ellen, kikben a megtestesült uzsorát látták, az anyaszentegyház kamat vételi tilalmai, a mult század kamat-törvényei, különösen az osztrák uzsora-pátens és ennek Galiczia számára bár csak részben történt visszaállitása 1877-ben? Oly jelenség, mely ilyképen vonul keresztül évezredek óta a világ történetén, mely mindezen évezredekben a törvényhozás minden erőlködései daczára ismétlődik, és mely iránt a világ még ma sem tökéletesen egyértelmü, még ma sincs tisztában, annak mélyen a gazdasági élet valójában, sőt az egész emberi természetben kell feküdnie. Értelmes ember nem tagadhatja, hogy az nem lehet egyszerü, kétségbevonhatlan igazságtalanság» stb.

Oly kérdés, melyről annyi egymással homlokegyenest ellenkező nézet jutott felszinre, nem lehet oly egyszerü, mint a büntető jog bármely más tétele. Az előttünk álló *kérdés* tehát tulajdonképen ez: *„Micsoda hát tulajdonképen az uzsora?* Létezik-e ilyen? És ha létezik, *közönséges betegség-e* az, melyet orvossággal kezelek, *vagy pedig az egész közgazdaság veszedelme,* melynek elejét kell vennem, *vagy végül bűn-e melyet meg kell fenyiteni?"*

Az uzsora *fogalma* épen ugy nem egyszerü, hanem *összetett* dolog, *mint* a természetben a viz, a tűz, a föld, a gazdasági életben *a jog, a jószág, a hitel, az ipar* fogalmai. *Az uzsorát,* mint összerü jelenséget *elemeire kell bontanunk, hogy lényegét megismerjük,* hogy tudományosan használható fogalmát állapithassuk meg.

(Folytatása következik.)

Tolnai Antal,
ügyvéd, Pakson.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Az örökösödési perekről

tekintettel a felsőbb bíróságok gyakorlatára.

Ha a telekkönyvi tulajdonostársak valamelyike már nem él, annak örökösei idézendők perbe és azok örökösi minősége bizonyitandó abban az esetben is, ha az kétségbe nem vonatik is[1] továbbá ha az egyes tulajdonos társak részeire jelzálogok vannak bekebelezve, a jelzálogos hitelezők is perbe idézendők, mert azok érdeke akár a birtokarány megállapitása,[2] akár a vagyon természetben való felosztása, akár annak árverés utján leendő eladása kéretik, közelről vannak érdekelve. Ha ellenben a zálogjog az egész ingatlanra van bekebelezve, s csupán a birtokarány s örök-

[1] 1876. november 20-án kelt legf. itélőszéki határozat (*Döntvénytár* XVI. f. 66. sz.) hogy e vizsgálat hivatalból következik, mert ellenesetben perbe nem idézett hitelezők jogai szenvedhetnének sérelmet.

[2] «A tulajdoni arány megállapitása iránti perbe a jelzálogos hitelezők is mind beidézendők, mert azok jogait a tulajdoni arány kérdése közvetlenül érinti annyira, hogy meghallgatásuk nélkül felperes keresetét elbirálni nem lehet (1877. február 6-án 784. sz. a. kelt legf. itélőszéki határozat. *Döntvénytár* XVII. f. 47. sz.)

hagyó részére az öröklési s illetve ennek alapján a tulajdonjog bekebelezése kéretik, a vagyon felosztása azonban nem, nem szükséges a jelzálogos hitelezők perbe idézése, mert az egész birtokból szerezhetvén kielégitést, abból, hogy a tulajdonosok birtokaránya miként állapittatik meg, reájok semmiféle joghátrány sem származik.

A közösség megszüntetésének rendszerinti módja a vagyon természetben való felosztása, s ezen elv örökösödési perekben annál is inkább szabályul szolgál, mert minden örököstársnak joga van a maga jutalékát természetben követelni. A vagyon eladásának — a közös beleegyezés esetét kivéve — csak akkor van helye, ha a közös dolog épen nem, vagy értékének nevezetes csökkenése nélkül nem osztható meg,[3] ily esetben azonban az eladás elrendelendő, ha azt a tulajdonostársaknak egyike kivánja is.[4]

Ama szabály alól, hogy az összes örökösök perbeidézésének kimutatását nélkülöző keresetet a bíróság hivatalból elutasitani tartozik, kivétel van az esetben, midőn az örökségképen követelt vagyon alperes telekkönyvi tulajdonát képezi, mert ezzel az szabadon rendelkezhetvén, az által ha felperes illetményénél többet kap is, harmadik személyek joghátrányt nem szenvednek, alperes pedig védelmével elkövetett mulasztás hátrányait türni tartozik.

Ellenben áll ama szabály, hogy az érdeklett felek mind perbeidézendők akkor is, ha a per végrendelet érvénytelenitése miatt indittatik. Ez esetben is perbeidézendők az összes végrendeleti örökösök és hagyományosok,[5] mert abban, hogy a végrendelet érvénytelennek mondatik-e ki vagy nem? mindannyian közelről érdekelve vannak.[6]

Eltérő nézetek tárgyát képezi az az eset, hogy ha az örökségi kereset törvényes örökösödés alapján indittatik, s arról, hogy végrendelet létezik, a keresetben emlités sem tétetvén, annak érvénytelenitése sem kéretik: ha vajjon e miatt elutasitandó-e a kereset, vagy a végrendelet elleni kifogások a válaszban is megtehetők?

Megvalljuk, hogy a kereset elutasitásának ily esetben, főleg ha bebizonyittatik, hogy felperesnek a végrendeletről tudomása volt, igen sok alappal bir, de felsőbb bíróságaink a méltányosság elvét követve, a végrendelet elleni kifogásoknak a válaszban való előterjesztését megengedik.

A végrendelet ugy kül, mint belkellékei szempontjából megtámadható, csak az a kérdés, hogy melyik felet terheli e részben a bizonyitás?

Ha a végrendelet belkellékek hiánya miatt támadtatik meg, kétséget sem szenvedhet, hogy a belkellékek hiányát vitató felet terheli a bizonyitás, mert a belkellékek létezése a dolog természeténél fogva vélelmeztetik.

A perrend szabályai szerint a bizonyitás terhe a felek között olyképen oszlik meg, hogy mindegyik fél keresetének jogalapját — képezze azt a végrendelet érvényes vagy érvénytelen volta — bebizonyitani tartozik. Ha tehát az örökösödés jogalapját a végrendelet érvényes volta képezi, az erre hivatkozó fél tartozik azt, hogy a végrendelet a törvény által előirt külkellékeknek megfelel, bizonyitani, mig ha a kereset alapját a végrendeletnek külkellékek folytán való érvénytelensége képezi, az a fél tartozik annak érvénytelenségét bizonyitani, kinek ez képezi keresete jogi alapját. Ez a helyes elv, s ezt követi rendszerint a gyakorlat is, van azonban a legfőbb itélőszéknek ellenkező határozata is, melyben azt az elvet mondja ki, hogy a ki a szabályszerü alakban kiállitott végrendelet érvényét kétségbe vonja, ebbeli állitását vagy kifogását bizonyitani tartozik.[7]

Zlinszky Imre.

(Vége következik.)

[3] Osztr. polg. törvk. 843 §., mely vagyon osztható fel természetben, az a dolog természetéből kifolyólag az egyes eset körülményeitől függ. A házak értékük csökkenése nélkül rendszerint nem oszthatók fel, más ingatlanok pedig feloszthatók. E felosztás feltétele azonban, hogy minden rész alkalmas legyen arra, hogy egy önálló egészet képezzen, s igy önálló uralom tárgyául szolgálhasson. (V. ö. UNGER *System* I. k. 415. l.) Van oly vélemény, hogy nagyobb városokban a házak nem képeznek felosztható vagyont. STUBENRAUCH (*Comentar zum öster. a. b. Gesetzbuche* I. k. 1123. l.) erre vonatkozólag az osztrák judicaturából több határozatot közöl. Ennek azonban nincs jogi alapja, s nálunk a legfőbb itélőszék nem is tesz e házakra nézve kivételt. Igy kimondotta egyik határozatában: Amaz általános szabály, hogy a vagyonközösség megszüntetését, mint a tulajdon s azzal való rendelkezésből folyó jogot, minden rész tulajdonosa követelheti, a természetben fel nem osztható budapesti házakra is alkalmazandó. (1879. február 24. 14111. sz. a. hozott legfőbb itélőszéki határozat. *Döntvénytár* XXII. f. 94/1. szám alatt.)

[4] «Közös dolognak, mely vagy épen nem, vagy értékének nevezetes csökkenése nélkül fel nem osztható, árverésen való eladását s a vételár felosztását minden részestárs jogositva van kérni; nem lehet tehát a vagyonközösségben maradni nem akaró felet saját jutalékának árverés utján leendő eladására kényszeriteni; mert a polg. törvk. rendt. 422. §-a csakis a hitelező által az adós ellen intézendő végrehajtás eseteire vonatkozván, s ennélfogva az a telekkönyvi közös tulajdonostársak közös jogára alkalmazható nem lévén, ha az egyik tulajdonostárs a vagyonközösség megszüntetését óhajtja, jogositva van más alkalmas mód hiányában, nemcsak saját jutalékának, hanem az egész vagyonnak árverés utján leendő eladatását és a vételárnak a részek aránya szerint való felosztását kérni.» (1876. február 7-én 937. sz. a. kelt legfőbb itélőszéki határozat. Közölve az 1876. évi *Jogtudományi Közlöny*-ben 86. sz. a.)

[5] «Végrendelet érvénytelenitésére csak abban az esetben hozható jogerejü határozat, ha mindazon személyek, kik a vitás végrendelet által jogokat nyertek, tehát mind az örökösök, mind a hagyományosok felvagy alperesként perbe állanak» (1873. november 16-án 11856. sz. alatt hozott legfőbb itélőszéki határozat. *Döntvénytár* XXIII. f. 41. sz.)

[6] Némelyek ugyan abban a nézetben vannak, hogy nem szükséges minden érdekelt perbehivása, mert az itélet csak azok ellenében mondja ki érvénytelennek a végrendeletet, kik perben állottak. Ebből azonban a legnagyobb visszásságok származhatnának p. o. a végrendelet érvénytelenittetni kivántatván, csak a végrendeleti örökösök idéztetnek perbe, s a végrendelet ezek irányában érvénytelennek mondatik ki, tehát a hagyományosokra érvényben marad, s ezeket a törvényes örökös, ki azért lett azzá, mert a végrendelet érvénytelen, ezen érvénytelen végrendelet alapján kiszolgáltatni tartozik. De menjünk tovább. A törvényes örökös a hagyományosok ellen is pert indit, s ezek más bizonyitékokkal rendelkezvén, a végrendelet irányukban érvényesnek mondatik ki. Ezt megtudva a végrendeleti örökösök megszerzik a hagyományosok által használt bizonyitékokat, s azok alapján pert ujitanak, azt meg is nyerik, a végrendelet ismét érvényessé válik, s az előbbi állapotba való visszahelyezés eszközlendő minden komplikátioival együtt. Nem szörnyed-e el a jogérzet ily chaos előtt, mely egy egyszerü szabálylyal, mely szerint az érdeklettek mind perbeidézendők, elháritható, s elháritása által ugy az egyeseknek, mind az igazságszolgáltatásnak érdeke mozdittatik elő, mert sok zavar, költség és pernek vétetik eleje általa.

[7] «Ki az alakilag érvényes végrendeletet megtámadja, azt terheli a bizonyitás kötelezettsége arra nézve, hogy a végrendelet a törvény által előirt külkellékekkel nem bir» (1876. deczember 20-án 12544. sz. a. kelt legfőbb itélőszéki határozat. *Döntvénytár* XVII. f. 67. sz.)

Dr. LÖW TÓBIÁS

† 1880. junius 7.

Dr. LÖW TÓBIÁS kir. főügyészi helyettes s a *Magyar Igazságügy* szerkesztője e hó 7-én elhunyt.

Hosszas szenvedés után következett be már hónapok óta biztos halála, s igy nem lepett meg; de mégis a veszteség nagysága akkor tünik fel egész maga teljében, midőn az bizonyossá vál.

Löw Tóbiásban a magyar jogirodalom egy tudományosan képzett, tehetséges tagját vesztette el.

Löw Tóbiás már jogász korában foglalkozott az irodalommal, s dolgozott napi lapokba. De e mellett önállólag is munkálódott, többed magával MACKELDEY római jogát forditotta le, leforditotta MOHL encyclopediáját, átdolgozta RÉCSI közjogát stb. Legujabb müve a büntetőtörvénykönyv anyaggyüjteménye pedig minden szakértő által nagyszerünek ismertetik el.

Mennyit dolgozhatott, mennyit tehetett volna még a tudomány érdekében, s ime el kell hagyni e pályát a férfi kor javában 37-ik évben.

Nálunk kétszeres veszteség az ily korai halál, mert amugy is kevesen vagyunk, kik a tudományt müveljük. De hiába. A sors könyvébe meg volt irva, hogy menjen, s mennie kellett.

Nyugodjék békével!

Felelős szerkesztő: **Dárdai Sándor,** üllői ut 1. szám.

Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat.

TELEKKÖNYVI KÖZLÖNY

A TELEKKÖNYVVEZETŐK ORSZÁGOS EGYLETÉNEK

HIVATALOS LAPJA.

Budapest, 1880. Melléklet a JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY 24-ik számához. **Junius 11-én.**

TARTALOM: Gyakorlati utmutatás a telekkönyvvezetők foglalkozása körül. —a— — Mitől függ a kifizetési sorrend megállapitása? Dr. Lax Adolf ügyvéd urtól. — A m. kir. Curia elvi jelentőségű határozatai telekkönyvi ügyekben.

Gyakorlati utmutatás a telekkönyvvezetők foglalkozása körül.[1]

—*a*— A telekkönyvvezetők országos egyesületének egyik legfőbb föladata, hogy a gyakorlat terén a telekkönyvi eljárásban országszerte egyöntetüséget hozzon létre. Mióta az egylet fennáll, s köszönet a *Jogtudományi Közlöny* derék szerkesztőségének, szaklappal is bir, a fiatal egylet még kitüzött feladatához képest, az egyöntetüség keresztülvitele érdekében nem adott életjelt magáról. Azon okok, melyek a körülménynél szerepelnek, bár az egylet fenállására nézve kényes természetüek, mégis hallgatással nem mellőzhetők, annál kevésbbé, mert elenyésztetésük az egylet létérdekével azonos.

Sajnosan kellett tapasztalnom, hogy a központi választmány kebelében az egyenetlenség mérges növényeinek csirái fakadoznak; akkor, a midőn az egylet központi választmánya épen oly férfiakból lett megalkotva, kik gyakorlati tapasztalataik és kedvező helyzetüknél fogva leginkább képesitvék, az egylet üdvös müködéséhez irányt adni. Még inkább sajnosabban esett a központi választmány meghasonlásának történetéből azon fájdalmas tapasztalatot meriteni, hogy az egyenetlenség magvának elhintése épen azon érdemes egyéniség lehetlenitésére volt irányozva, ki az egylet létrehozásában szakadatlan, kitartó és erélyes munkássággal, mint vezérférfiu szerepelt, s majdnem emberi erőt meghaladó erőlködéssel tör kitüzött czéljaink megvalósitása felé.

Voigt Ede, egyletünk érdemes elnöke az, kit a központi választmány némely tagjainak méltatlan eljárása erőteljes haladásában megakasztott. Nem lehet elhallgatnom, hogy a központi választmány békerontó tagjait teljes mértékben kárhoztatom, nemcsak azért, hogy egyletünk létrehozója s elnöke Voigt Ede ur ellen intézik támadásaikat, de azért is, mert midőn megtámadják azon egyént, kit az egylet létrehivásának érdeme illet, egyszersmint sirt ásnak az egyletnek s meggondolatlanul feláldozzák kicsinyes ambitióiknak az egylet nemes czéljait s önön érdeküket is.

Ezen okok idézték elő azon eredménytelenséget, mely egyletünk rövid életében a vezérelvek megvalósitása körül eddigelő tapasztalható volt. A közczél elmerült a személyeskedés zavaros hullámaiban. Fájó szivvel vagyok kénytelen konstatálni ezt; de a dolgok ilyetén állása nem riaszt visszza, hogy kitüzött feladatunkhoz hiven ne kezdjem meg csekély erőmtől telhetőleg czéljaink megvalósitása felé haladni.

Fentebb hangsulyozott czélunkhoz képest tehát megkisértem a tkönyvvezető teendőire nézve e téren szerzett 16 évi tapasztalataimra támaszkodva, az egyöntetüség keresztülvezetéséhez némi utmutatással járulni.

I.

A telekkönyvi ügydarabok széljegyzése és a szemle.

A telekkönyvvezető teendői között mindenesetre egyike a legfontosabb foglalkozásoknak a széljegyzés, s legfőképen pedig a szemle teljesitése. Volt alkalmam tapasztalni, hogy e részben is az eljárás országszerte igen eltérő; s épen ezért helyén levő dolognak találom, első sorban is a széljegyzés és szemle módjával foglalkozni.

Ki a telekkönyvi téren müködik, az előtt tudva van, hogy a telekkönyvi ügydarabok beiktatásuk után haladéktalanul a telekkönyvvezetőnek adandók át, a szemle és széljegyzés megtétele végett. Ámde a telekkönyvi ügydarabok között igen gyakoriak az olyanok is, melyeknél a széljegyzés és a naplóba vezetés szükségessége egyáltalában fenn nem forog; de viszont az olyan ügydarabok is gyakoriak, melyekre nézve a kevésbé gyakorolt hivatalnok kétségben van az iránt, vajjon azok széljegyzendők-e vagy sem? s épen azért, mert utasitásainkban erre határozott rendelkezések nem foglaltatnak, szükségesnek látszik e részben a kevésbé avatottaknak tájékozást nyujtani.

Az ilyen kétséges ügydarabok közé számitom az árverési kérvényeket; a tulajdoni és jelzálogos kereseteket; a törlési kereseteket; az előjegyzés igazolása iránt benyujtott kereseteket, a felfolyamodásokat, leérkezett másod- vagy harmadbirósági határozatokat, a kisajátitási kérvényeket, a telekkönyveknek tagositás szerinti átalakitására vonatkozó beadványokat, és a szőlődézsma-váltsági tőkék bekebelezésére avagy törlésére irányzott kérvényeket.

Az árverési kérvény, minthogy az már telekkönyvileg bejegyzett jogból származik, és a tulajdonjog körül határozottan és birói cselekményekre támaszkodva változást vesz czélba, minden körülmények között mindazon betétek tulajdoni lapjain, melyekben az árverésre kijelölt ingatlanok foglalvák, széljegyzendő. Meg kell azonban jegyezni, hogy miután az árverési kérvény telekkönyvileg ilyeténképen kitüntetve lett, mindazon további cselekmények, melyek abból származnak, ugy mint semmiségi panaszok, a birósági végrehajtó által beterjesztett jelentések és jegyzőkönyvek s több effélék, telekkönyvi széljegyzést annál kevésbé igényelnek, minthogy az árverési kérvény széljegyzete a telekkönyvben mindaddig érintetlenül marad, a mig csak az árverési vevő tulajdonjogának bejegyzése el nem rendeltetik, avagy az árverési eljárás a felek kiegyezése folytán végleg be nem szüntettetik. Szükségesnek látom még itten felemliteni, hogy az illető széljegyzet mellé igen czélszerü irónnal jelzőként mellé tenni az *a, r, v* betüket.

A tulajdoni vagy jelzálogos keresetek, a mennyiben azok a tkkönyvi hatósághoz adatnak be, csak azon esetben széljegyzendők, ha a kereset feljegyzése külön kérvénynyel van kérelmezve, mert e részben a tkvi rendtartás 148. §-ának második bekezdése minden kételyt kizárólag határozottan rendelkezik. Igy tehát a puszta kereset, bár tkvileg bejegyzett jog ellen van intézve, széljegyzés tárgyát a törvény rendelkezéséhez képest nem képezheti. Ha a tulajdoni vagy jelzálogos kereset más illetékes hatóságnál nyujtatott be, s a fél a meginditott keresetnek feljegyzését, a kereset benyujtását tanusitó felzet csatolása mellett kérelmezi, ez esetben is a széljegyzésnek helye van; magától értetődvén, hogy a tkvi megjelölésnek a beadványból hiányzania nem szabad.

Az előjegyzés igazolása iránt benyujtott keresetek hasonló elbánás alá esnek, azon különbséggel, hogy itt már a kereset benyujtása elégséges arra, hogy a széljegyzet meg-

[1] Szivesen venném t. kartársaim részéről, ha nézeteiknek e téren szintén kifejezést adni sziveskednének e becses lap hasábjain; hiszen a tökély felé csak az eszmecsere segélyével haladhatunk!

tétessék, a nélkül, hogy a fél kötelezve lenne e tkvi kitüntetést külön kérelmezni; a minthogy itt már egy feltételes hatálylyal bejegyzett jognak feltétlenné váltáról avagy megszüntéről van szó, s igy tehát a nyilvánosság érdeke hozza magával, hogy a bejegyzett jog iránt folyamatban lévő cselekmény, a tkvet szemlélő közönség érdekében hivatalból is figyelembe vétessék. E nézetben vagyok az igazolási határidő meghosszabbitása iránt benyujtott kérvények tekintetében is.

Ha a felfolyamodás valamely tkvi bejegyzés ellen van intézve, a széljegyzésnek feltétlenül helye van, csakhogy megjegyzendő, hogy ha a másod- vagy harmadbiróság a felfolyamodást jogerejüleg akként birálta el, hogy a bejegyzést, mely ellen az intéztetett, épségben fentartatni itélte, az illető előadó, ki az ügyben az értesitő végzést meghozza, egyuttal figyelmeztesse a tkvi hivatalt az előadmányon, hogy a felfolyamodás széljegyzete a tkvben törlendő; s egyáltalában minden oly ügynél, hol a széljegyzet valamely bejegyzés foganatositása által nem töröltetik, s annak már a kifejlettekhez képest a tkvben többé helye nincs, igen helyesen teszi az előadó, ha a tkvi hivatalt a széljegyzet törlésére, helyesebben keresztül huzására utasitja; ez által az lesz elérve, hogy a tkvben nem fognak évek hosszu során át elintézetlen ügyeket jelző széljegyzetek figurálni, mint a hogy mostan oly széljegyzeteknek bőviben vagyunk, melyeknek egyrészt már semmi értelmük nincs, de melyek másrészt a feleknek is igen sok kellemetlenségeket és hátrányokat okoznak.

A beérkezett 2 od vagy 3-ad birósági határozatok, a mennyiben a felfolyamodás széljegyzete által a nyilvánosság követelményének elég tétetett, nem igénylenek széljegyzést.

A kisajátitási eljárás folyamatba tételének telekkönyvi kitüntetése iránt benyujtott kérvények, minthogy azok a kisajátitónak a kisajátitott területre vonatkozó tulajdoni jogát egyrészről, másrészről pedig a birtokterület czélbavett kevesbitését jelzik, s igy a betét nyilvánkönyvi állására befolyással vannak, szintén széljegyzés tárgyát képezik; magától értetődvén, hogy a mint a befejezett kisajátitás folytán a kisajátitott területek telekkönyvileg lejegyeztetnek, a széljegyzet keresztül huzandó azon tjkönyvekben is, melyekben ugyan a széljegyzés megtörtént, de melyeknek birtokállományát a kisajátitás érintetlenül hagyta.

Bár a telekkönyve'nek a tagositási állapotra való átidomitása, a birtokállási lapban lényeges változást hoz létre, mindazonáltal, minthogy ezt a bíróság az érdekelt felek kérelme nélkül is hivatalból köteles foganatositani, s igy erészben a felek által benyujtott kérvény csak mint a hatóság hivatalos eljárásának megsürgetése tekinthető, más oldalról pedig a telekkönyvileg érdekeltek amugy is tudomásával birhatnak annak, hogy azon község határa, melyben ők bejegyzett jogaik által érdekelvék, tagositás alá került: szükségtelennek látszik, hogy a tagositási átalakitás megindítására vonatkozó hivatalos jelentés, avagy az érdekelt feleknek erészbeni megsürgető kérvénye, széljegyzés tárgyát képezze.

(Folyt. követk.

Mitől függ a kifizetési sorrend megállapitása?

Ingatlanok árverés utjáni eladatásából bejött vételár felosztása a nyilvánkönyvi intézmény elveihez képest a rangsorozat megállapitását tételezvén fel, ennek eszközlésére perrendünk értelmében a bíróság és a felek egyaránt hivatvák; az előbbire nézve a telekk. törvény szabványai mérvadók, utóbbiakat a kifogásolási jog illetvén, ezek egybevetve képezzék az alapot a vételárfelosztási terv elkészitésére.

A gyakorlat azonban még más mozzanatot ismer, mely a kifizetési sorrend megállapitására befoly, és ez a nyilvánkönyvi hitelezők fogásai.

Joggal megütközik azon az ember, hogy olyasmi lehetséges, miután a bíróság mindenkinek a magáét különben is megadja; s mégis gyakran fordul elő az eset, hogy az érdekelt hitelezők közül egyik a másiktól követelését magához váltja, még valódi értékét meghaladó áron is a végett, hogy igen jól combinált coupját következő módon értékesitse:

Valamely ingatlan birtok egy házaspár nevére — tegyük a közönséges esetet — egyenlő részekben, be van vezetve.

A férj jelzálogi biztositás mellett felvesz kölcsönt, melyre nézve a nő is vagy mint kezes vagy mint adóstárs a társkötelezettséget magára vállalja, s igy a zálogjog mindkettő ellen egyetemleges kötelezettséggel az egész birtokra bekebeleztetik.

A férj aztán adósságot adósságra halmoz, melyek azonban csak az ő birtokrészére betábláztatnak.

Ha már most ez utóbbi végrehajtás alá kerül és árverésen eladatik, sürün megesik, hogy a bejött vételár, az adóhátralék, végrehajtási költség és egyéb előnyös tételek levonása után, a nyilvánkönyvi hitelezők követelései fedezésére távolról sem elegendő, hanem csak az első és második helyen bekebelezett követeléseknek, kijár talán a harmadrangu tőkekövetelés is, de a negyedik és következő tételek alatt betáblázottak a vételárból ki nem telvén, a hitelezők «adós egyéb vagyonára» utasittatnak.

Követelése elvesztésével fenyegetett hitelező azonban azon eszmével, hogy amazt adósa egyéb vagyonán keresse, nem igen tud megbarátkozni, s igy nem lehet neki rosz néven venni, ha rövidebb és biztosabb utat kutat, hogy pénzéhez jusson.

Sikerül az neki következő manipulatió által:

Megveszi adósa és ennek tulajdontársa birtokára első helyen bekebelezett és mindkettőt egyetemleg terhelő követelést, megfizetvén azt szivesen nem csak három évi, de azonfelüli hátralékos összes kamataival együtt s átruháztatja magára engedmény czimén.

A rangsorozat megállapitására kitüzött tárgyalásnál ezen hitelező az első helyen betáblázott s már most őt illető követelést fel nem számitja, hanem hagyja azt a birtok másik fele részére, mely neki egyetemleg le van kötve.

Ez által negyedrangu követelése, mely különben fedezet nélkül maradt volna, azon összeggel, mely az első helyen bekebelezett követelés fedezésére fordittatott volna, előlép, és ez által teljesen vagy legalább részben megmentetik, mi attól függ, vajjon nagyobb, akkora, avagy kisebb az első első helyen betáblázottnál.

A birtok másik fele részre átutalt első helyen betáblázott követelést az egyetemlegesség alapján azon veszi meg.

Tenyéren fekszik, hogy a rangsorozatnak ilyképen mesterkélt módositása egy harmadik személy kárával karöltve jár; vagy veszt az által a társtulajdonos, ki a helyett, hogy neki semmit vagy legfeljebb az adósság fele részét kellett volna fizetnie, most az egésznek fizetésére szorittatik, vagy a mennyiben ezen társtulajdonos is az ő birtokjutalékát terhelte volna, s neki közömbös, ki nyer kielégitést, ki nem, azon hitelező veszt, ki azon esetre, ha az első helyen betáblázott követelés vagy csak fele részben, avagy épen nem terhelné ezen birtokrészt, alábbi követeléséhez jutott volna, fennebbi manipulatió folytán azonban azzal elüttetik.

Fenmarad már most a kérdés, vajjon ezen eljárás, mely csak a jobb módu hitelezőnek hozzáférhető, mivel a szegényebb sorsu hitelező gyakran nincs abban a helyzetben, hogy az őt megelőző hitelező követelését magához váltsa, megegyezik-e a törvény intentioival, s ha nem, lehet-e azt, legalább a bíróság közbenjárása mellett eszközölt kifizetett sorrend megállapitásából kiküszöbölni?

Megkisérlendem a következőkben kimutatni, hogy a jelzett eljárás a törvnéynyel ellenkezik, s leszek oly bátor annak meghiusitására egy módust javaslatba hozni.

Kétségtelen dolog ugyan, hogy az egyetemleg kötelezett adósok bármelyikén lehet követelését érvényesiteni, s hogy e tekintetben a hitelezőnek szabad keze van. Ámde, ha az adós egyike csak kezes, ennek kötelezettsége csak feltételes, t. i. a főadós fizetési képtelenségétől függővé téve. Ez esetben tehát köteles a hitelező magát első sorban az egyenes adós vagyonából kielégittetni s csak akkor, ha ez nem volna elégséges, jogában áll a kezes vagyonát megtámadni.

Távolról sincs azonban jogositva az adósságot, illetve fizetési kötelezettséget közvetlenül a kezesre háritani, és ennek rovására a főadóst egyenes kötelezettsége alól felmenteni.

Ha mindamellett teszi, ezt csak saját veszélyére teheti, mert ha a főadóst terhelő kötelezettség teljesitésétől eláll, akkor a kezes feltételes kötelezettsége ipso jure megszünik. (a. p. t. k. 1363. §-a.)

A kif. sorrend megállapitásában eljáró telekk. hatóság köteles tehát a zálogjogi bejegyzés alapjául szolgáló okiratból vizsgálni, mi jogczimen alapszik az egyetemlegesség; annál is inkább, mert a telekk. rend. 62. §-a értelmében a bejegyzett jog közelebbi meghatározásai, melyek magából a telekkönyvből ki nem vehetők, *azon okirat tartalma szerint itélendők meg, melyek folytán a bejegyzés megengedtetett.* Az esetben tehát, ha a hitelező főadós és kezes ellen bekeblezett követelését az előbbi ellen a rangsorozat megállapitásakor fel nem számitja, a zálogjog valamint a főadós, ugy a kezes tekintetében kitörlendő lészen.

Ha pedig az egyetemlegesség a kötelezettek adóstársi minőségéből származott, s a hitelező azon adós ellen, kinek birtokrésze eladatott, követelését fel nem számitja a végből, hogy azt annak adóstársa jutalékán megvegye, akkor a hitelező ezen intézkedésével nem nyer semmit, mivel az adóstárs, kire az egész teher háramlik, a követelés fele része tekintetében a hitelező jogaiba lépvén, irányában engedményesnek tekintendő, s mint olyant megilleti őt, nemcsak a követelés felerésze, de az azzal egybekapcsolt zálogjog is (a p. t. k. 1358. §-a), mely következéskép ugyanazon elsőbbséggel, melylyel az eredeti hitelező birt, a rangsorozatban javára megállapitandó.

A fogásos hitelező ily módon a circulus vitiosusból ki nem jön, s inkább az egész cselszövéssel felhágy.

Az imént kifejtettekre talán ellenvetik, hogy a telekk. hatóság a jelzett módon hivatalból nem járhat el, jelesül nem törülhetne — az első esetben — hivatalból a rangsorozatban nem kérdéselt, kezest terhelő zálogjogot — utóbbi esetben pedig az adóstársra mint engedményesre hárult részkövetelést a rangsorozatba hivatalból fel nem vehetné.

Erre azt vélem válaszolhatni, hogy a mi a törlést illeti ez csak látszólag eszközöltetik hivatalból, mivel valóban azon esetre, ha a hitelező a főadós elleni zálogjogát fenn nem tartja, attól egyáltalában eláll, s igy a telekk. hatóság a hitelező mandatariusaként jár el, midőn kifejezett akaratával megegyezőleg a zálogjogot egész terjedelmében megszüntnek nyilvánitja.

Az adóstárs mint engedményesre hárult részkövetelésnek a kif. sorrendbe való felvételét illetőleg pedig, véleményezem, hogy a mennyiben azt az illető adóstárs maga nem kérné, fenti irányban való hivatalbóli eljárásnak van helye; mert az egyetemlegesség telekk. kitüntetése nemcsak a hitelezőnek adósai ellen, hanem ezeknek egymás irányában is nyujtja a nyilvánkönyvi biztositást, mely hasonló módon mint a telekk. rend. 130. § a *c)* pontja szerinti esetben a hátralékos vételár tekintetében az eladó részére, ugy ez esetben az adóstárs részére *hivatalból* fenntartandó.

Az előforduló esetek különfélesége mellett eszembe nem juthat, kifejtett nézetemnek csalhatatlanságot tulajdonitani, csak vázlatban akartam az irányt megjelölni, mely a rangsorozat megállapitásánál követendő volna.

Dr. Lax Adolf,
ügyvéd.

A m. kir. Curia elvi jelentőségű határozatai telekkönyvi ügyekben.

A *Telekkönyvi Közlöny* csak az évben indulván meg, lapunk olvasói nagy részének nem áll módjában azon régibb curiai határozatokról, melyek a megelőző években a szaklapokban és a *Döntvénytár*-ban közöltettek, tudomást szerezni, s igy az idei gyüjtemény igen csonka kivonatot képez.

Azért azt hiszszük, kedves szolgálatot teljesitünk olvasóinknak, midőn az elmult 10 év alatt telekkönyvi ügyekben hozott curiai döntvényeket, még pedig könnyebb áttekintés és nagyobb használhatóság végett a telekkönyvi rendelet szakaszai szerint rendezve, közöljük:

I. RÉSZ.

A telekkönyvek közzététele s annak folytán előforduló ügyek.

3. §.

A telekkönyvi állapot az által, ki a telekjegyzőkönyvet a helyszineléskor sajátkezüleg aláirta, többé meg nem támadtathatik. *(Döntvénytár* IV. 9.)

Közös tulajdonjog czimén telekkönyvi kiigazitási kereset inditható az ellen is, ki a telekkönyv szerkesztése alkalmával a kérdéses jószágtestnek tettleges birtokában volt. *(Döntvénytár* IV. 22.)

A telekkönyvileg bekebelezett jog alapján az osztr. polg. törvénykönyv 1467. §-a által engedett 3 évi elbirtoklás a helyszinelés alkalmával történt első felvételre nem alkalmazható. *(Döntvénytár* V. 35.)

Telekkönyvi kiigazitás nem egyedül a helyszineléskor fennállott tettleges birtoklás, hanem a telekkönyvi bejegyzésre alkalmas, azonban a felszólalási határidőt megelőzőleg szerzett jogok alapján is eszközölhető. *(Döntvénytár* VI. 65.)

A volt jobbágyi javak származására nézve — öröklési igények esetén — az 1836. évet megelőző időbeli birtokállapot is figyelembe veendő. *(Döntvénytár* VI. 71. 1.)

Az ősiségi nyilt parancsnak a jogok elenyésztére vonatkozó határozatai az egyenesen leszármazó örökösök öröklési igényeire nem alkalmazhatók. *(Döntvénytár* VI. 71. 2.)

Az örökjog megállapitása előtt kért telekkönyvi kiigazitás, az örökhagyó hagyatéka részére rendelendő. *(Döntvénytár* VI. 71. 3.)

A hitbér kielégitése, tekintet nélkül arra, hogy a hagyatékhoz több rendbeli birtokok tartoznak is, a hagyatékhoz tartozó bármely vagyonból követelhető. *(Döntvénytár* VI. 77.)

Telekkönyvi kiigazitás, az 1848. XXI. törvényczikk szerint betáblázást nyert hitelező által is, — azon vagyonra nézve, mely a követelés betáblázása idején adósának birtokában volt, — szorgalmazható oly végből, hogy azzal egyidejüleg a betáblázott követelés jelzálogilag átkebleztessék. *(Döntvénytár* VI. 81. 1.)

A hirdetményi határidő után kért jelzálogi átkeblezés elsőbbsége az átkeblezés iránti kérvény vagy kereset beadása napjától számitandó. *(Döntvénytár* VI. 81. 2.)

Az apa életében elhalt gyermek, atyja vagyonáról végrendelkezni nincs jogositva. *(Döntvénytár* VII. 125. 1.)

E telekkönyvi felvétel a tulajdonjogra nézve nem képez oly jogczimet, mely örökösödési perben a telekkönyvi felvétel hibás voltának beigazolása által megdönthető nem lenne. *(Döntvénytár* VII. 125. 2.)

Ha a végrendelet valódisága kétségbe vonatik, a valódiságot a végrendeletre hivatkozó fél tartozik bebizonyitani. *(Döntvénytár* VII. 125. 3.)

A telekkönyvezés előtt történt épitkezés ténye s azon körülmény, hogy az épitő fél a telekkönyvezés alkalmával az épitmény tényleges birtokában volt, nem elegendő bizonyiték arra, hogy a terület, melyen az épületek állanak, az épülettulajdonos tulajdonát is képezi; s ennélfogva oly esetben, ha a helyszineléskor a telek és épület osztott tulajdonként vétettek fel, a kiigazitást kérő épülettulajdonos tartozik a területhezi tulajdonjogát beigazolni. *(Döntvénytár* VII. 142.)

Az 1840. évi VIII. t. cz. hatályba lépte előtt a jobbágyok urbéri birtokban örökösödési joggal nem birván, arról le sem mondhattak; minélfogva az ily tartalmu lemondásnak joghatálya nincs. *(Döntvénytár* VIII. 175. 1.)

A telekkönyvi felvétel helyessége örökösödési perben is megvitatható; minélfogva az, hogy valamely ingatlanság egyik vagy másik fél nevére helyszineltetett, még magában véve a tulajdonjogot akkép, hogy annak ellenkezője a perben bebizonyitható nem lenne, meg nem állapitja. Örökóstársak által a hagyatéki tárgyalásnál tett azon állitás, hogy rajtuk kivül más örökös nincs, magában véve még ha kivülök létező s örökjogra velök egyenlő rokonsági foknál fogva igényt tartók létezését határozottan nem tagadják, végtagadásnak nem tekinthető. *(Döntvénytár* VIII. 175. 2.)

A telekkönyvi helyszinelés előtt létrejött adásvevési szerződés alapján, a telekkönyvezett ingatlan vagyonra követelt tulajdonjog érvényesitése csak kiigazitási kereset utján lévén eszközölhető, — a birtokbiróság előtt inditott tulajdonkereset, mint ily esetben helyt nem fogható, elutasitandó. *(Döntvénytár* VIII. 192.)

A végrendeletben foglalt hitbizományi helyettesités, vagyis oly intézkedés folytán, melynél fogva a közvetlen örökös halála után egy bizonyos ingatlanságra más egyén jelöltetett ki utóörökösül, a telekkönyvben az örökjogra első sorban hivatott kebelezendő be tulajdonosul, s az utóörökösödési jog megóvása végett, ezen jog a tjkönyvben pusztán kitüntetendő. *(Döntvénytár* IX. 219. 1.)

Elutasitandó tehát oly kiigazitási kereset, mely szerint az utóörökös magát tulajdonosként, s az előző — habár korlátolt joggal biró — örököst, mint haszonélvezőt kéri a tjkönyvben bejegyeztetni, s ha a közvetlen örökös lett a helyszineléskor birtokosként felvéve, a kiigazitás csak oly értelemben rendelhető el, hogy az utóörökösödési jog a telekkönyvben kitüntettessék. *(Döntvénytár* IX. 219. 2.)

A helyszineléskor felvett telekkönyvi állásban történt oly változás, mely szerint a zálogbirtokosokat helyszinelt személyek kizárólagos tulajdonosokul tüntettek ki, nem állapit meg ezek részére oly jogot, melynél fogva ellenük a telekkönyvi kiigazitás helyt ne foglalhatna. *(Döntvénytár* IX. 220.)

A telekkönyvi felvétel örökösödési perrel is megtámadható, a nélkül, hogy azt előbb kiigazitási perrel meg kellene dönteni. *(Döntvénytár* XI. 19. 2.)

Közszerzemény czimén a házastárs a telekkönyv kiigazitását a házassági viszony fennállása alatt is követelheti. *(Döntvénytár* XII. 103.)

Tekintve, hogy az 1840. XXI. törv. czikk életbe lépte előtt betáblázott követeléseknek az uj telekkönyvekbe leendő átkebelezése a telekkönyvi rendtartás szabályai által kizárva nincs, a jelzálogi átkeblezés az 1723. évi 107. törvényczikk értelmében betáblázott régi követelésekre is elrendelendő. Ebből kifolyólag a Ludoviceum-alapra adományozott összegek, miután az 1808. évi VII. törv. czikk 16. §-a szerint, az ezekről kiállitott kötvények a betáblázással hasonló elsőbbséggel birnak, jelzálogi átkeblezése szintén helyt foglalhat. *(Döntvénytár* XII. 160.)

A betáblázott régi követelésnek, a telekrend. 3. §-ában előirt hirdetményi határidő alatt elmulasztott bejelentése csak a régi betáblázás folytán nyert elsőbbség, de nem magának az átkeblezési jognak elvesztését vonja maga után. *(Döntvénytár* XIII. 32. 1.)

A jelzálogjog átkeblezése iránt inditott perben az eredeti adóslevél felmutatandó akkor is, ha az a perre utasitás folytán beadott kereset benyujtását megelőző tárgyalás alkalmával felmutattatott. *(Döntvénytár* XIII. 32. 2.)

A jelzálog-átkeblezési perben a perrend általános szabályai szolgálván irányadóul, oly okmány, mely azon perbeszédben nyujtatott be, melyre az ellenfélnek nyilatkozni alkalma már nem volt, — figyelembe nem vehető. *(Döntvénytár* XIII. 32. 3.)

A helyszinelés utján bejegyzett telekkönyvi birtokos ellen a telekkönyvi felvétel hibás volta kifogáskép nem érvényesithető, hanem az e részben csakis kiigazitási per utján orvosolható. *(Döntvénytár* XIV. 137.)

A helyszineléskor az érdekeltek által bemondott adatok későbbi kiigazitásának sem a bemondók, sem jogutódjaik kérelmére nincs helye. *(Döntvénytár* XV. 17.)

Az érvényesen eszközölt betáblázás nem veszti el jogi hatályát az által, hogy a helyszinelési felvételnél nem az adós, hanem más személy lett az adós által az ingatlan tulajdonosául bevallva. *(Döntvénytár* XV. 75.)

Birói árverésen vevő a megvett birtokra nézve az előbbi tulajdonos jogutódjaként levén tekintendő, mint ilyennek joga van a telekkönyvnek a végrehajtást szenvedett nevére leendő kiigazitását kérni oly czélból, hogy annak folytán a tulajdonjog az ő nevére bekebeleztessék. *(Dtár* XV. 122.)

Ha az, kit a helyszinelés alkalmával az ingatlan tulajdona illetett, önmaga beleegyezett abba, hogy a helyszinelés attól eltérőleg eszközöltessék, — jogutódjának nem áll jogában a telekkönyv kiigazitását szorgalmazni. *(Döntvénytár* XVI. 4.)

Az eredeti telekkönyvi felvétel kiigazitása iránt kérvény utján bejelentést eszközlő fél per utjára, s illetve keresetének bizonyos határidő alatt leendő beadására — bejelentésének különben visszautasitása terhe alatt — utasittatott, a kereset be nem adása esetén a bejelentés feljegyzésének törlése nem hivatalból, hanem csak az ellenfél meghallgatása után rendelendő el.

A telekkönyvek közzététele folytán történt bejelentések és igazolások körül alkalmazandó szabályok nem zárják ki, hogy a perre utasitott igénybejelentő a kereset beadására kiszabott határidő meghosszabbitását sikerrel ne kérhesse. *(Döntvenytár* XVII. 104.)

(Folytatása következik.)

Értesités.

A *Gyorsfutár* után a fővárosi magyar és német lapokban a telekkönyvvezetők országos egyesületéről egy ujdonság jelent meg, melyben az mondatik, miszerint az aug. hóban tartandó közgyülés idejére, a hazai vasutak egyesületünket vitelbér-leengedésben részesitették. E közlemény azonban nem egészesen correct, s csak részben áll, s részben módositanom kell. A hazai vasutak közül ugyanis egyesületünket viteldij-leengedésben ez ideig csupán, a magyar államvaspálya; a cs. kir. szab. osztr. államvasut; a cs. kir. déli vasut; a magyar éjszakkeleti vasut; a cs. kir. Kassa-Oderbergi vasut; a tiszavidéki vasut-társaság részesité. E kedvezmény annyiból áll, hogy az egyesület tagjai a vaspályán III. oszt. jegygyel II. oszt. helyen- és III. oszt. helyen II. oszt. féljegygyel utazhatnak. Azok, kik ezen kedvezményt igénybe venni óhajtják, kötelességök a szükséges utalványok, illetve igazolványokért az egyesület elnökénél legkésőbb julius 15-ig jelentkezni.

Budapest, 1880. év junius 9.

Az elnök.

Franklin-Társulat nyomdája.

Tizenötödik évfolyam. 25. SZ. Budapest, 1880. junius 18.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA: *Wesselényi-utcza 4. sz., I. em.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: {félévre .. .. .. 6 frt / negyedévre .. 3 „} A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

TARTALOM: Az ugynevezett beneficium novorum intézmény a közvetlen szóbeli perben. Zlinszky Imre urtól. — A birói kinevezések és előléptetések. Günther Antal, ügyvéd urtól. — A polgári házasság behozatala hazánkban. Timon Ákos jogakadémiai tanár urtól. — Jogirodalom. Tolnai Antal, paksi ügyvéd urtól. — Törvénykezési szemle: Az örökösödési perekről. Zlinszky Imre urtól. — Igazságszolgáltatás a kisebb polgári peres ügyekben. Tóth Gáspár köz- és váltó ügyvéd urtól. — Értesités.

MELLÉKLET: Curiai határozatok.

Az ugynevezett beneficium novorum intézmény a közvetlen szóbeli perben.[1]

I.

I. A beneficium novorum intézményét, vagyis, hogy a felek az első biró előtt nem használt ténykörülményeket és bizonyitékokat a felsőbb biró előtt érvényesiteni jogositva vannak, a szóbeli eljárás oly mellőzhetlen atributumának tekintik sokan, melyhez szó sem fér, sőt általános vélemény szerint ez intézmény a szóbeliségnek köszöni lételét.

E nézet teljesen téves; a beneficium novorum intézménye, ott hol az irásbeliség alatt gyakorlatban volt, az uj rendszerbe egyszerüen átültettetett, s ennélfogva a szóbeli rendszernek sem nem magzatja, sem nem postulatuma e rendszernek az, hogy abban a beneficium novorum helyt foglaljon.

Ez állitások és annak bebizonyitása, hogy nálunk a szóbeliséget a beneficium novorum intézményével hozni be, egyenlő lenne annak népszerütlenitésével, lesz e sorok feladata.

II. Az ujitások megengedésének a felebbezési biró előtt már a római jogban megvolt. Rómában ugyanis a szóbeli eljárás tartalma rég időktől fogva olyként hozatott a felsőbb biró tudomására, hogy az első biró az általa vezetett tárgyalás tartalmát egy jelentésbe foglalta össze s azt a peres felekkel közölte, kik jogositva voltak annak tartalmát esetleges irásbeli előterjesztések által helyre igazitani. Hogy a peres anyagnak ilyképen való tudomásul hozatala a felsőbb biró előtt kifogástalan nem lehetett, kétséget alig szenved, s az első bióság előtti eljárás hiteles állandósitásának hiánya is valószinüvé teszi, hogy a római jog ezen korszakában uj tényköriilmények és bizonyitékok érvényesitése meg volt a felső biró előtt engedve, habár erre nézve hiányoznak a tökéletesen biztos támpontok.

A beneficium novorum intézménye, vagyis az uj tények és bizonyitékoknak a felebbviteli eljárásban való érvényesithetése érintetlenül fentartotta magát a klassikus jog egész virágzó korszakában, miről a római jogforrások több helyen tesznek tanubizonyságot.

Mig a császári korszak első három századában az uj bizonyitékok érvényesitése a még mindig kiválólag szóbeli felebbviteli eljárásban meg volt engedve, a keresztyén császárok korszakában a viszony a felebbviteli eljárás és ezzel összefüggőleg a módok tekintetében lényeges változást szenvedett. A későbbi császárok alatt ugyanis, valószinüleg Constantin óta a felső biró előtti szóbeli eljárás, mely Diocletian törvénye még a polgári eljárás egyik lényeges feltételének tekintetett, az esetek legtöbbjeiben mellőzve lett, s a felsőbb biró előtt az eljárás rendszerint az első biró jelentésének s a felek ez elleni előterjesztésének átadásában állott. E változás következménye az ujitásnak a felebbviteli biró előtti kizárása volt.

III. De már midőn e változás történt az ujitások megengedése a felsőbb biró ugy a kanoni, mint a német általános perrendben elfogadást talált.

A kanoni jogban ez intézmény annál üdvözöltebb volt, mert a pápai hatalom követelményeivel összhangban állott.

A római curiának a pápai hatalom mindenhatósága emelésére czélzó irányával nem lett volna összeegyeztethető, hogy a pápai szék előtt uj bizonyitékok érvényesitése, vagy uj tények felhozása korlátolás alá esik, s azért is a római jog ide vonatkozó szabályai a kánoni jognak mindjárt első szakában (a 343. vagy 344. évben tartott sardikai zsinat alkalmával) még kiterjedtebb mérvben nyertek alkalmazást.

A német birodalmi törvények még határozottabban mint a kanoni jog mondották ki az ujitások megengedését a felebbviteli biró előtt, azonban ezt csakis a végitéletre korlátolták, a közbenszóló itéletek elleni felebbezésekben azonban az ujitásokat teljesen kizárták.

Az általános német joggyakorlat szerint különösen az ujitások terjedelmére vonatkozólag következő szabályok szolgáltak a legujabb időig — vagyis a német szóbeli perrend behozatala s ezzel az általános német perrend megszüntéig irányadóul:

1. A bizonyitó okokra vonatkozó ujabb deductiók általában megengedhetők, mert ez tényleg nem egyéb, mint a meglevő peres anyag bővebb kifejtése által, a felebbezésben emelt panasz alaposságának bebizonyitására irányzott törekvésnél;

2. hogy minden oly esetekben, melyekben uj tények felhozása megengedtetik, az ezek valódiságát igazoló uj bizonyitékok felhozása sem lehet kizárva, a dolog természetéből következik.

Jóllehet ezen elvek által a keret, melyben az ujitásoknak mozognia szabad, körvonalozva van, de hogy mindamellett e keret nem oly szabatos, hogy ne a biró meggyőződése legyen a leglényegesebb tényező az ujitások megengedése kérdésénél, — azt bővebben indokolni felesleges.

IV. Az ujitások érvényesitése a legtöbb német állam particuláris perrendjeiben már szintén elfogadást talált. A régibb perrendek közül a kalenbergi, celli és nürnbergi perrend lényegileg az általános német perjog szabályait vették át. Ugyanezt az irányt észleljük az emlitetteknél ujabb korból való particularis perjogokban is. Ezek közül főleg tág tért nyit az ujitásoknak a *porosz*

[1] Azt hiszem, hogy miután a szóbeliség behozatalára nézve a törvényhozás nyilatkozott, ezt nem szabad elaludni hagyni, s főleg a szaklapoknak áll kötelességében egyes fontosabb kérdések megvitatása által az eszméket tisztázni, s ekké nt a kodificatiót előkésziteni.

perjog, mely az irásbeliség korszakában is az anyagi igazság kinyomozását czélozta, az ujitásokat — de csak a második fokú felebbezési forumon — korlátlanul megengedi. *A mecklenburgi perrend* az ujitások felhozását csak annyiban korlátolja, mennyiben általa a kereseti alap megváltoztatása czéloztatnék. Igy meg vannak engedve az ujitások a brémai, hesseni, s hannoverai perrendekben is. Szóval ugy a német általános mint a partikuláris perrendekben az ujitások a felebbezési forumnál, már az irásbeliség korszakában is igen terjedt mérvben alkalmaztattak.

V. Más iránynyal találkozunk Ausztriában. MENGER közvetlen s nagy tanulmánynyal irt müvében szó szerint idézett források alapjában kimutatta azt, hogy Csehország kivételével, a többi osztrák államokban az ujitások a legrégibb időktől fogva ki voltak zárva. Az 1878. évi József-féle német perrend pedig az ujitások felhozását a felebbezési forumon általán tiltván, az ujitások e perrend behozatala folytán Csehországban is megszüntek.

VI. *Francziaországban* a novákra nézve hasonló helyzet mellett mint Ausztriában, a tovább fejlődés ellenkező eredményt szült. Francziaország provincialis törvényeiben ugyanis szintén két ellenkező áramlat nyert érvényt. Jelesül a római jogot elfogadott déli részekben a felebbviteli bíróságok előtt az ujitások általában helyt foglaltak, az éjszaki államokban, melyekben a cotumok joga uralkodott, a felebbviteli bíróságok előtt az ujitások ki voltak zárva. Az ellentétekből származó viszály eredménye azután — épen ellenkezőleg mint Ausztriában — az lett, hogy a másodbíróság előtt uj tények és bizonyitékok felhozatala minden korlátolás nélkül megengedtetett.

Ma ugyanis szabály Francziaországban, hogy bármely minőségü az első bíróságok határozatai ellen intézett felebbezések esetén mindkét félnek szabadságában áll a felebbezési bíróság előtt uj tényeket és bizonyitékokat érvényesiteni, még abban az esetben is, ha módjában állott volna azokat már az első bíróság előtt felhozni. Hasonló elvet állitott fel a franczia perjog mintájára szervezett genfi perrend is. És ez elvből indulnak ki általában az ujabb német perrendek és perrendtartó javaslatok is; azonban ezek az ujitások felhozását még sem minden korlátolás nélkül engedik meg. Igy általában kimondják, hogy a kereset az ujabban felhozottak által változást nem szenvedhet; kimondják, hogy az a fél, a ki az uj ténybeli alapokat csak a felebbezési eljárásban érvényesiti, ha az anyag már az alsóbb bíróság előtt is rendelkezésére állott volna, ellenfelének költségeit megtériteni tartozik.

Ezek az elvek nyertek érvényt — habár nem jelentéktelen küzdelem után — az általános német perjogban is.

VII. *A magyar perjogban* azon időtől kezdve, midőn a perfolyam bizonyos rendszer szerint nyert szabályozást, az ujitások teljesen ki voltak zárva. Kitünik ez abból, hogy VERBŐCZY a felebbezésről szólva, azt, hogy ujitások használhatók lennének, nem csak nem emliti meg, hanem a kir. városok bíróságaitól felebbezett pereknél határozottan kimondja, hogy a felek ujabb előterjesztései vagy kifogásai figyelembe nem vehetők, és a novákat a *perujitás* (novum judicium) és a *tiltás* (inhibitio) utján mondja érvényesithetőnek. KITONICH pedig, kit VERBŐCZY-től alig egy század választott el, határozottan kimondja, hogy ujitások a felebbezési forumon nem használhatók. Ezt az elvet kimondotta több rendbeli döntvényeiben a m. kir. Curia is.

Hazánkban tehát a beneficium novorum intézménye ismeretlen volt, s ismeretlen maradt mind e mai napig Mert az ujabb törvényhozás is ezt az irányt követte; az 1840. XV. törv. czikk kizárta a felebbezési forumokon az ujitások érvényesithetését, ugyanez elv van elfogadva a a polg. törvk. rendtartás, sőt annak változtatására készült minden javaslatban is.

Nálunk tehát, ha a szóbeliséggel a beneficium novorum is életet nyerne, ez nem lenne régi ismerős uj alakban, mint a franczia vagy a német perrendekben, hanem uj vendég lenne.

Van e szükségünk e vendégre? Ezt jövő czikkünkben fogjuk tárgyalni.

(Folyt. következik.) *Zlinszky Imre.*

A birói kinevezések és előléptetések.

XV.

Eddigi fejtegetéseink során igyekeztünk feltüntetni ama viszonyt, mely az államhatalom és a társadalom között Európa legkiválóbb államaiban a birói hatalom gyakorlása tekintetében s annak garantiáit illetőleg a történelmi fejleményekkel kapcsolatban létrejött. Láttuk, hogy a birói qualificatió megállapitása és a birák állásának biztositása mellett az igazságszolgáltatás függetlensége és tisztasága érdekében egyéb objectiv biztositékokat keresett az államhatalommal szemben a társadalom, s hogy e törekvések sikere a társadalom erkölcsi sulyával és jelentőségével áll mindenütt válhatlan kapcsolatban.

A jognak és igazságnak érdekei a társadalom és a birói testület között mindenütt bizonyos erkölcsi kapcsolatot hoztak létre, mely annál hatalmasabban érezteté befolyását az államhatalommal szemben, minél erőteljesebb és jelentékenyebb volt ama szerep, melyet a társadalom magának az államkormányzat körében biztositani képes volt.

Kimutattuk, hogy a birói kinevezések és előléptetések tekintetében fennálló viszonyok mondhatni symptomatikus jelentőséggel utalnak az állami élet általunk emlitett tényezői között kifejlődött viszonynak természetére s a népek életének psychologiája szempontjából nem csekély érdekü ama tanulság, melyet e viszonyok fejlődéséből levonhatunk.

És midőn immár hazai állapotaink fejtegetéséhez jutottunk, e szempontból valódi benső elégültséggel lehet birói szervezetünk történeti fejlődésére tekintenünk.

Minő ellentét tünik itt szemünk elé, összehasonlitva birói szervezetünk fejlődését azon államokéval, melyekről megelőző czikkeinkben volt alkalmunk megemlékezni! Minő typicus sajátszerüség, minő nemzeti és épen ezért eredeti specificus jelleg, melyről vajmi kár megfeledkezniök, vagy jobban mondva, melyet kár nem tanulmányozniok azoknak, kiknek folytonosan idegen példák lebegnek szemök előtt s kik nem törődnek azon nem egy izben szomoruan valósult igazsággal, hogy idegen intézmények lélek- és tartalom nélküli formákká lesznek a nemzet életében, ha azoknak a történelmi fejlődés rokonsága nem kölcsönöz lelket és erőt, mert egyedül a nemzeti életből kifejlődött, vagy azzal kapcsolatba hozható organismusok képesek kifejteni ama hatást, mely az állami életben az institutiók és a nemzeti szellem között feltétlenül szükséges erkölcsi kölcsönhatás által érhető csak el.

A magyar politikai nemzet az Árpádkori fejleményektől kezdve következetesen egész az ujabb időkig önkormányzatának egyik legjelentékenyebb factoraként tekintette és gyakorolta az igazságszolgáltatást. Azon hatalmas nemzeties birói szervezetet, melynek gyökerei a nemzetiségi rendszerbe nyulnak vissza, fentartotta ma-

gát ősi erejében a királyság megalapitása daczára századokon és századokon át s a mi méltán megragadhatja annak figyelmét, ki ismeri az angol és franczia királyi hatalom fejlődésének történelmét: még akkor is, midőn a nádori és proclamált fegyveres törvénykezés a legerőszakosabb hatalommá nőtte ki magát s magának a jogbiztonságnak vált félelmes ellenségévé, — a királyi hatalom nem volt képes még Hollós Mátyás alatt sem, midőn pedig a királyság dicsfénye kápráztatta a nemzet szemét, a maga részére lefoglalni a birói hatalom gyakorlását, mint ez másutt történt. A főnemességnek az országra nézve félelmetessé vált hatalmát a magyar király nem saját hatalmának öregbitése által nyomta el, hanem épen az által igyekezett paralysálni, hogy az 1486-ik évi 8-ik decretumban a «királyi emberek» választását rendelte el a megyék által, *s ekként nem hogy a maga javára megszoritotta volna, de a nemzet tágabb körére kiterjesztette* a birói hatalom gyakorlása tekintetében azon befolyást, melyet addig az olygarchia kizárólagosan gyakorolt.

És igy valamint legrégibb kutfőinkben olvassuk, ugy az időnként felmerült sporadicus tünetek által nem alterált későbbi történelmi fejlődés folyamán azt látjuk, hogy a mint hosszu időn át a politikai társadalom közvetlenül maga gyakorolta a biráskodást, ugy a magyar biró később, még a leghatalmasabb királyok alatt is, nem a királyi hatalomnak közege, hanem a *magyar politikai társadalomnak* mandatariusa volt.

De látunk ezzel kapcsolatban egy kiválólag érdekes lélektani processust is, mely nemzetünk állami életének fejlődése szempontjából kétszeres mértékben leköthetni figyelmünket.

Látjuk azt, hogy midőn a nemzet politikailag szereplő osztálya megszünik tagjai által személyileg és közvetlenül gyakorolni a birói hatalmat, s a társadalom választott mandatariusok által szolgáltatja az igazságot: a népes birói gyülekezeteket a biráskodás terén kifejlődő és megerősödő *collegiális rendszer* váltja fel s a birói collegium mint ilyen jogokat igényel magának és érvényesit a királyi hatalom ellenében a birói szervezet legkiválóbb kérdéseiben.

Igy a birói kinevezések eseteiben, — midőn pl. a választott birák közül egyik időközben meghalt, vagy lemondott, — majdnem egyidejüleg azzal, hogy rendszeres kinevezés szüksége egyáltalában felmerült, a király jogát látjuk ugyan előtérbe lépni; de a királyi *kinevezés mindannyiszor a választott birák collegiumának hozzájárulásával gyakoroltatott.*

Igy az 1500. 10-ik dcor. határozottan kimondja, hogy «si medio tempore aliquis eorum nutu divino ab hac luce decesserit, extunc Regia Majestas *cum caeteris electis et juratis* loco illius alium, qui videbitur, eligere valeat».

Az országos levéltárban nagy érdekkel kutattam az ide vonatkozó adatokat s állithatom, hogy a magyar collegiális birói rendszerben kifejlődött hatalmas testületi szellem és önérzet a XV-ik század végétől kezdve egészen az ujabb időkig folyton féltékenyen őrködött a birói kinevezések és előléptetések tekintetében már előbb kivivott befolyása fölött s azt *minden birói forumon*, hol kinevezés szüksége előfordult, a kinevezendők érdemeinek megvitatása, és *testületileg nyilvánitott szavazata és véleménye* utján gyakorolta.

A természetszerü fejlődés folyamatát látom az általam átkutatott okmányokban.

A magyar biró és a magyar politikai társadalom között a legrégibb idő óta benső kapcsolat fejlődik ki. A főnemesség biráskodási jogát absorbeálja a választott biró, ki a magyar politikai nemzet mandatariusa lesz; de e mandatum a választott birák által collegiumokban gyakoroltatik. A birói collegium mint a választók helyettesitője kezdi érvényesiteni befolyását azon esetekben, midőn a birói collegium kiegészitése lesz szükséges, de a választók, vagy a választó testület e jogot nem gyakorolhatják, s e collegium jelöli ki azon egyént, ki az uralkodó által kineveztetik. Tehát egyidejüleg azzal, hogy királyi kinevezés szüksége előáll, a politikai nemzet választott mandatariusai által gyakorol befolyást a királynak engedett praerogativákra. És hogy mily mélyreható politikai fontossággal és erővel birt e gyakorlat, mutatja azon körülmény, hogy midőn a felsőbb bíróságok tisztán kinevezés által szerveztetnek, a birói collegium rendszeresen és következetesen gyakorolja azon jogot, hogy uj kinevezések esetében testületi befolyását érvényesiti.

Igy látjuk, hogy gyakorolta e jogot, — mi talán kevésbbé ismeretes, — a *királyi tábla* majdnem legelső rendszeres szervezése óta; gyakorolta ép igy a hétszemélyes tábla s egyéb bíróságaink, melyeknél kinevezés szüksége egyáltalában előfordult.

Az eljárás e tekintetben az volt, hogy az üresedésbe jött birói állásokra beérkezett folyamodványok kiadattak azon bíróságnak, melynél az illető állás betöltendő volt s már a XVI-ik századtól kezdve a bíróság tagjai minden egyes esetben *hozzájuk intézett királyi leirat által szóllittattak fel*, hogy a leirattal együtt megküldött folyamodványokat átvizsgálván, a kinevezésre nézve «szavazatukat és véleményüket» a királyhoz felterjeszszék.

A formula rendszerint az volt, melyet pl. VI. Károlynak itt közlött leirata tüntet elénk:

Carolus VI. Dei gratia electus Rom. Imp. stb. Magnifice, Honorabiles, magnifici item et Egregij fideles nobis dilecti.

Posteaquam pro Assessoratu per mortem Egregij Adami Boronkay in Regia hacce nostra Judiciaria Tabula vacante, praesentibus annexae n° 8° demissae instantiae nobis exhibitae fuissent, easdem vobiscum eo fine clementer communicandas esse duximus, quatenus circa ejusmodi concurrentes *quemnam nimirum ex ijsdem pro vacante praevio modo assessoratu clementer resolvendum esse censeretis, votum et opinionem* vestram nobis quantotius demisse submittatis. Vobis in reliquo . . . Datum in civitate nostra Vienna anno Dni millmo septingtesimo trigesimo secundo. Carolus. Comes Ludovicus de Batthyany m. p. Elias Wanyeczky m. p. A czim, mely a boritékon olvasható, igy szól: Magnifico, Honorabilibus, magnificis item et Egregijs N. N. Personalis, praesentiae Nrae Regiae in judiciis Locumtenenti et Consiliario nostro, *caeterisque* Tabulae nrae Reg. judiciariae *assessoribus* etc. Fidelibus nobis dilectis.

Jövő czikkünkben tüzetesen szólunk az e téren felmerült jelentékenyebb mozzanatokról.

Günther Antal.

A polgári házasság behozatala hazánkban,

tekintettel STEHLO KORNÉL-nak: *Törvényjavaslat a házasság megkötésének és felbontásának feltételeiről* irt művére.

Legtöbb eredetiséget tanusitó részét képezi még ezen szakasznak azon hat §. (79—84.), melyekben jogorvoslat biztositttatik a feleknek azon esetre, ha a hivatalbeli eljárás az anyakönyvvezető részéről alaptalanul lett volna megtagadva. A javaslat szerint ilyen esetekben három különböző forum dönt és pedig mindenik végérvényesen: ha illetékesség hiánya miatt tagadtatott meg az eljárás a belügyminiszterhez (talán miniszteriumhoz?), ha házassági akadály fenforgása miatt a törvényszékhez, minden egyéb esetben a közigazga-

*

tási bizottság elnökéhez kell a panaszszal fordulni. A főkülönbség és egyszersmind a javaslat elvi álláspontja abban culminál, hogy bizonyos esetekben a bíróságnál, más esetekben pedig egy magasabb közigazgatási hatóságnál keresendő jogorvoslat. Szerző ezen álláspontját azzal indokolja, hogy a házassági akadály kérdésének eldöntése gyakran (?) jogi ismereteket feltételez, ellenben a többi alaki szabálytalanságoké (pl. a kihirdetés vagy az előmutatandó okmány hiányossága) nem. Mi ezen indokolást nem tartjuk találónak és elfogadhatónak, mert mindkét esetben törvénymagyarázatról, a törvény egyes szabványainak helyes alkalmazásáról van szó, már pedig ez olyan funktio, mely egyrészt jogi ismereteket okvetlen feltételez, másrészt elvileg a birói hatalom hatáskörébe tartozik. Mindazon esetekben tehát, midőn az anyakönyvvezető a törvényre hivatkozva tagadja meg az eljárást, a mennyiben a felek abban sérelmet látnak, a bíróságnál (törvényszéknél)[1] keresendő jogorvoslat, csak a bíróság lehet hivatva dönteni a felett: vajjon az illető anyakönyvvezető a törvényt helyesen alkalmazta-e vagy sem.?[2] Ellenben, ha a felek az anyakönyvvezető hanyagsága és hivatalbeli mulasztása folytán szenvednének sérelmet, akkor a dolog természetéhez képest a felsőbb közigazgatási hatósághoz kell fordulni segélyért. Szükségesnek tartjuk továbbá egyrészt az egyes törvényszékek eltérő felfogásából a felekre háromolható sérelmek megakadályozása végett, másrészt azon szempontból, hogy a törvény szabványai hason körülmények között egyenlően magyaráztassanak, — miszerint a felek[3] a törvényszék sérelmesnek talált határozata ellen a semmitőszékhez felebbezhessenek.

A harmadik szakaszra nézve, mely a házassági anyakönyvek vezetését szabályozza, röviden csak annyit jegyzünk meg, hogy annak egyes szabványai csaknem szóról-szóra a német birodalmi törvényből vannak átvéve; szerző annak az anyakönyvvezetésre vonatkozó általános szabványait egyszerüen alkalmazta a házassági anyakönyvvezetésre.[4] Sem a tartalom sem a formulázás nem esik lényegesebb kifogás alá.

V. fejezet. A javaslat utolsó fejezete a házasságkötési jog legérdekesebb, de egyszersmind legnehezebb kérdésével, a házasság felbontásával foglalkozik. Alig van kérdés, melyre az európai törvényhozások részéről oly eltérő választ nyernénk mint az: vajjon megengedendő-e a házasság felbontása, és ha igen, mily feltételek mellett? Pedig nem habozunk kimondani, hogy e kérdés képezi a polgári házasság Achilles-sarkát, e kérdés helyes megoldásától függ nagy részben annak üdvös vagy káros hatása. Minden csekélynek látszó hiba, mely az elválás szabályozásánál elkövettetik, sulyos következményeket vonhat maga után; a helyes alapelvnek szem elől tévesztése pedig, megingathatja társadalmi életünk erkölcsi alapzatát. Csak sajnálattal constatáljuk tehát, hogy ép ez utolsó fejezet képezi a javaslat leggyöngébb részét. Az egyes szabványok figyelmes átolvasása arról győzött meg bennünket, hogy Stehlo ur e fejezet szerkesztésénél kemény harczot vivott önmagával, előtte lebegtek egy részt azon liberalisnak tetsző eszmék, melyek annak idején a magyar jogászgyülést tévutra vezették[5] s melyek a mi mélyebben nem gondolkodó jogász világunkban ma napság is divatosak, másrészt józan praktikus érzékénél fogva sejteni kezdé azon veszélyt, mely a családi élet szilárdságát s általa a társadalmi rendet fenyegetné, ha ama liberalis felfogás egész terjedelemben szentesitést nyerne a törvényhozás által; és igy folytonosan ingadozva a jó és rossz között, az elválás fontos kérdésére nézve saját meggyőződése által támogatott irányeszmékre szerttenni nem tudott. Mielőtt azonban ezen állitásunkat igazolandó, a javaslat birálatába bocsátkoznánk, szükségesnek találjuk röviden jelezni az európai törvényhozások s azzal kapcsolatosan saját álláspontunkat.

A házasság felbonthatóságának elve, az elválás, szoros kapcsolatban jelentkezik ugyan a polgári házassággal, de nem képezi annak szükségképeni következményét. Valamint egyrészt a felbonthatóság elve fenállott az európai társadalomban még mielőtt a házasságkötési jog világivá tétetett, a polgári házasság eszméje érvényre emelkedett volna; ugy másrészt a latin faju népek állami törvényhozásai a polgári házasság behozatala daczára fentartották a felbonthatlanság elvét. Téves volna tehát azt hinnünk, hogy az európai társadalom a polgári házasság elvének érvényre emelése által már döntött az elválás kérdése felett, hogy a felbonthatlanság elve azzal kapcsolatosan elejtve lett. A polgári házasság és az elválás első kapcsolatba hozása annyiban a protestantismusra vezethető vissza, a mennyiben a reformatorok mig egyrészt a házasság szentségi jellegét elejtve azt a világi hatalom kö.ébe tartozó ügynek nyilváníták, másrészt a dogmatika terén a szentirás szavaira támaszkodva bizonyos okok (házasságtörés és hütlen elhagyás) miatt a házasság felbontását megengedték. Ez által az alap adva volt, hogy a házasság mint világi ügy az államhatalom részéről nyerjen szabályozást s hogy a házasság mint polgári kötés, szerződés felbonthatónak tekintessék. A franczia forradalom, mely, mint kiemeltük, a házasságkötési jog világivá tételét először vette komolyan foganatba, mely a házassági ügyet az egyház kezéből teljesen kivette s azt mint merőben állami ügyet szabályozta, habár egészen önálló alapokon, szintén a protestantismus álláspontjára helyezkedett: a házasságot mint polgári szerződést felbonthatónak nyilvánitá és pedig a lehető legnagyobb könnyüséggel mind a kölcsönös megegyezés, mind az egyoldalu ellenszenv alapján, mert a franczia forradalom felfogása szerint a házasság fenbonthatósága az egyéni szabadság szükségképeni követelménye,[6] annak minden irányban való biztositása pedig az állam első feladata. Azóta a jelen század folyamában a házasságkötési jog szabályozása Európa csaknem valamennyi államában kivétetett az egyházak kezéből, a polgári házasság eszméje általános érvényre emelkedett, de ezzel kapcsolatosan az elválás megszünt annak szükségképeni folyománya lenni, mert a tulnyomólag katholikus államok ismernek ugyan polgári házasságot és pedig részben kötelező polgári házasságot, elválást azonban nem.[7]

Szükségesnek találtuk ezeket elmondani, mert általános azon hibás felfogás, hogy a polgári házasság és az elválás együtt jár, hogy amaz ez utóbbi nélkül nem is képzelhető[8]

[1] Ha közigazgatási bíróságunk volna, ezen ügyek természetesen annak illetékességi körébe tartoznának.

[2] Lásd az 1875. febr. 6-iki német birodalmi törvény 11. §.

[3] Az anyakönyvvezető ellenben azon törvényszéki határozat ellen, mely őt az illető hivatalos cselekmény véghez vitelére utasitja, nem felebbezhet, mert az anyakönyvvezető nem mint fél, hanem mint hatóság szerepel a törvényszékkel szemben s mint ilyen a föléje rendelt hatóság utasitásait követni tartozik, a felelősség ezentul nem őt, hanem a törvényszéket terhelvén.

[4] Lásd az 1875. febr. 6-iki német birod. törv. 13—16., 54. §§-ait.

[5] Lásd: *A magyar jogászgyülés évkönyve* IV. évf. II. k. 15—60. l.

[6] A már idézett 1792. szept. 20-diki constitutio bevezetésében ezeket mondja: «Considerant combien il import de fair jouir les Français de la faculté du divorce, qui resulte de la liberté individuelle dont un engagement indissoluble serait la perte.»

[7] Nem ismeri az elválást sem a franczia, sem az olasz, sem a spanyol állami törvényhozás Mindezen államokban a világi törvényhozás részéről csak az ágy- és asztaltóli elkülönzés van megengedve, épen ugy mint a katholika egyházban.

[8] Utalunk e tekintetben a IV-ik magyar jogászgyülés I. szakosztályának első ülésére (*Évkönyv* IV. évfoly. II-ik k. 15—60. l.), hol a felbonthatlanság elve mint teljesen superált dolog szóba sem hozatott. GYŐRY ELEK pedig véleménye elején (*Evkönyv* IV. évf. 42. l. I. k. 2. l.) sajátságosnak találja, hogy épen e kérdést kivánta az állandó bizottság a magyar jogászgyülésen vitatás tárgyává tenni, mert szerinte a kötelék felbontása megengedtetett mindenütt, hol a polgári házasság akár kötelező, akár más formában behozatott, habár tulnyomólag katholikus volt is a polgárok vallása. Ezen állitás csak azt igazolja, hogy a vélemény készitőjének nem volt tudomása az európai törvényhozások akkori és jelen állásáról. Franciaországot emliti ugyan, mint egyedüli kivételt, de ez szerinte mit sem dönt, mert a házasság felbonthatóságának eltörlése 1816-ban a Bourbonok restauratioja idejében s dogmaticus szempontok befolyása alatt történt. Ebben talán lehet valami igaz, de az 1866-iki olasz törvényhozásról már semmikép sem lehet állitani, hogy oly nagyon

és sokan csak azért kardoskodnak a polgári házasság behozatala mellett, hogy a házasság felbonthatóvá tétessék. Ezen irány jellemző ugyan, de épen nem örvendetes, mert nem szabad felednünk, hogy egyrészt a házassági kötelék meglazulása, a gyakori elválások egyik szomoru jelenségét és ismertető jelét képezik a classicus kulturvilág bukásának, és másrészt, hogy azon egyház, mely oly makacsul ragaszkodott és ragaszkodik a felbonthatlanság dogmájához, egyik leghatékonyabb tényezőként szerepelt a modern cultur élet és társadalmi rend létrehozásában, hogy épen a felbonthatlansági dogma által állittatott vissza az antik világban erkölcsi jelentőségétől megfosztott házasságnak eredeti tisztasága és magasztossága, és az ez által nyert erkölcsi erő alapján regeneráltatott a nyugateurópai társadalom. Sok igaza van ugyan egyik szakavatott tudósunknak midőn a következőket mondja:[9] «azért kell a házassági kötelék felbontását a polgári házasság iránt intézkedő törvény legjelentősb mozzanata gyanánt tekinteni, mivel ez elvnek elismerése a rideg, s mozdulatlanságában kérlelhetlen szigorától egy hajszálnyit sem tágító egyházi álláspont legyőzésére irányzott, az európai nemzetek több százados eszmeharczából érlelődött jogmeggyőződésnek elutasithatlan követelménye»; de ki kell emelnünk ezen apodictikus állitással szemben, miszerint e százados eszmeharcz még koránt sincs befejezve, a felbonthatóság elvére vonatkozó jogmeggyőződés az európai társadalomban még nem kristalizálódott, a mint ezt GLASSON a párisi egyetem tanára és a franczia jogtudós világ egyik kiváló tagja elég meggyőzőleg kimutatja.[10] GLASSON maga is feltétlen hive a polgári házasságnak, de azért határozottan lándzsát tör a felbonthatlanság elve mellett.

Az európai állami törvényhozások az elválás tekintetében jelenleg három lényegesen különböző elvi álláspontot foglalnak el. Az első álláspont, mely az elválást egyáltalán nem ismeri, a házasságot épen ugy, mint a katholika egyház, felbonthatlannak tartja; a második, mely a házasság felbontását megengedi ugyan, de csak tárgyilagos, a felek önkényétől független okokból; a harmadik, mely a felbonthatlanság elvét egészen elejtve, a házasságot, mint egyszerü szerződést, nemcsak bizonyos a törvényben előirt okokból, hanem a felek kölcsönös megegyezése folytán minden további ok nélkül is felbontandónak tartja . . . Mi a második álláspont hivei közzé tartozunk, ugy azonban, hogy a követendő eszményt a felbonthatlanság elve képezze, a mely alul csak az emberi gyarlóságra való tekintetből engedtessék bizonyos esetekben kivétel. Lássuk ez álláspont kifejtését röviden.

Az állam, midőn a házasságkötés szabályozását az egyház kezéből kiveszi, nagy felelősséget vállal magára, legszentebb kötelességévé leszen, hogy azon erkölcsi erőt, mely a házasság intézményében rejlik, a társadalom javára megőrizze, biztositsa. Az állami törvényhozás által folyton szemelőtt tartandó, hogy a házasság nemcsak jogi, hanem erkölcsi intézmény, tartalmát, lényegét tekintve tulnyomólag nem a jog, hanem az erkölcsiség vidékébe tartozik.[11] A házasság a világi jog szempontjából szerződés ugyan, de ez csak a külső forma, ellenben a belső lényeg két különböző nemü személynek legbensőbb egyesülése, egy az emberiség fenmaradására rendelt erkölcsi és physikai viszony; miért is a házasság a többi közönséges szerződésekkel, melyek nemcsak kölcsönös megegyezés folytán köttetnek, hanem ugyan ugy fel is oldatnak, semmiképen nem azonositható. A házasság a családi élet básisa és igy básisa a társadalmi rendnek, általa első sorban nem anyagi, hanem szellemerkölcsi érdekek érintvék és pedig legtöbbször nemcsak maguk a felek, hanem harmadik személyek szellemerkölcsi érdekei.

Timon Ákos,
jogakadémiai tanár.

(Folyt. köv.)

hajlandó lett volna a dogmatikus szempontoknak hódolni és magát kizárólag egyházi tekintetek által vezettetni. Hogy különben mennyire felületesen szoktak egyesek az elválás kérdésével foglalkozni, eléggé igazolja DUMAS legujabb, sokat emlegetett munkája, melynek egyik passusa igy szól (*La question du divorce* 231. l.): Les seuls pays où le divorce n'existe pas dans les lois sont la France, l'Italie, l'Espagne et le Portugal; or, comme en Italie ceux, qui se marient peuvent opter entre le contrat civil et le sacrement religieux qui contient la nullité, et qu'en Espagne et en Portugal, il n'y a que le sacrament religieux qui constitue le mariage, lequel sacrament pent être frappé de nullité, il en resulte que la France et le seul pays où le mariage ne pent être dissous. DUMAS tehát, — habár még a Hottentották házasságáról is beszél, — nem tudja, hogy Olaszországban a polgári házasság általán kötelező, Spanyolországban pedig 1875. óta facultativ, azaz a feleknek meg van engedve választani az egyházi és polgári egybekelés között; az egyházilag kötött házasság azonban 8 nap alatt az anyakönyvi hivatalnoknak bejelentendő, mi ha elmulasztatik, fokozatosan 400 pesetasig emelkedő birság fizetendő. 1870—1875-ig a polgári házasság Spanyolországban kötelező volt. Lásd bővebben: GLASSON: *Le mariage civil et le divorce* 68—83. lap.

[9] Dr. RENTMEISTER ANTAL véleménye, *Évkönyv* IV. évf. I. k. 42. lap.

[10] *Le mariage civil et le divorce ect.* Paris 1879.

[11] Helyesen hangsulyozza ezt véleményében GYŐRY ELEK. Lásd: *Évkönyv* IV. foly. I. k. 4. l. kv.

Jogirodalom.

Der Wucher und sein Recht. — *Ein Beitrag zum wirtschaftlichen und rechtlicheu Leben unserer Zeit.* Von Prof. Dr. LORENZ v. STEIN. Wien. *Alfred Hölder*, kaisl. königl., Hof- und Universitäts-Buchhändler. 1880. Ára 2 frt 20 kr.

Létezik oly gazdasági és jogi fogalom, melyben sok közös vonás van az uzsorával. Ezt az uzsorával rendszerint össze is zavarják. A fogalmak ezen összezavarása akadályozza meg évezredek óta az uzsora igaz törvényének megállapitását *Az uzsora ezen iker-testvére a feltétleniil szabad kamatláb.* Ez okozta, hogy az uzsorát, a magas kamat vételétől megkülönböztetni nem tudták.

Az uzsora-törvény alkotása elleni idegenkedés onnan van; mert attól tartanak, hogy csupán törvényes kamatmaximum megállapitása lesz belőle. Mielőtt tehát az uzsora mivoltát lehetne megállapitani; a szabad kamatláb természete iránt kell tisztába jönnünk.

A feltétleniil szabad kamatláb elve, hogy a kölcsön szerződéses kamatlábának szabadsága törvény által korlátolva ne legyen, és pedig kettős értelemben: *először,* hogy a törvény ne akarja, a mire különben sem képes, a pénz használatának s a hitelnek értékét meghatározni, és hogy, *másodszor,* ne állitsa azt, a ki magas kamatot vesz, az uzsoráskodóval egy vonalba, ne akarja azt is az utóbbit illető becstelenséggel sujtani.

A kamatláb feltétlen szabadsága következőkben leli indokolását. A kölcsönvevő a kapott tőkén javakat szerezvén, ezeket feldolgozza és értékesiti. Ezen értékesitésből be kell folyni: először a feldolgozott javak beszerzésére kölcsönvett pénznek, másodszor azon haszonnak, mely a kölcsönadónak ajánlatossá teszi, hogy pénzét másnak adja át, azt más gazdasági müködésének sikeréhez kösse, és harmadszor be kell folyni azon haszonnak, mely a kölcsönvevőnek érdemessé teszi, hogy más pénzét is gazdaságában alkalmazva, a más pénzének hasznavehetőségét is biztositsa. Igen, de hát azt nem tudni előre, hogy a kölcsönvett tőke segedelmével termelt javak értéke milyen lesz, mennyi pénz fog azok értékesitéséből befolyni, és ennélfogva a tőke használatának értékét a nyerendő haszon mennyiségétől tenni függővé annyi volna, mint társnak lenni azon üzletben, a melynek folytatására a pénz kölcsönadatott. Ebből következik, hogy ha a tőke használatának ára a felek által előre meg nem határoztatik, a kölcsön megszünik létezni, és csak az üzleti társaság marad fenn. Ezen esetben azonban oly üzlet, melynek jövedelmezősége nem biztos, vagy oly üzlet, mely oly ember vállán fekszik, a ki csak ismeretekkel, ügyességgel, szellemi tőkével bir, teljesen lehetetlenné válik: mert itt a tőke biztonsága és jövedelmezősége egyedül azon ügyességtől függ, melylyel a vállalkozó bir. Tessék már most itt meghatározni, mily magasnak szabad az itt előre kikötött kamatlábnak lenni, hogy igazságosnak legyen mondható. Vagy más eset: Valakinek kelendő czikkel jövedel-

mező üzlete, vagy más jövedelmező foglalkozása van. Tetemes fizetései járnak le, és nincs pénze, de van értéke. Ilyen ember szivesen megadja a nagy kamatot, hogy csak pénzhez juthasson; mert *ha most kap pénzt, lehet, hogy a viszonyok javultával még fenntartja magát; de ha most nem sikerül pénzt kapnia, bukása már is biztos.*

Találkozik is, a ki nagy kamatra ad pénzt, gondolván magában: ha most segitve lesz az emberen; az én pénzem csak meglesz, és lesz mellette szép haszon is.

Ezen két esetben a pénz oly helyre adatott kölcsön, a hol *veszélyeztetve* volt, és adatott, a minthogy máskép adni nem is lehetett, nagy nyereségre való kilátással. Itt a kamatban nemcsak a haszonnak azon része van, mely a termelésből a tőkére esett; hanem benne van azon nyereség is, mely az embert arra birta, hogy veszélyes helyre adja pénzét, benne van a biztositási dij is, a melyet jogtalannak nevezni nem lehet.

Igen, de ha a kölcsönvevő veszt, és a kamatot mégis kénytelen megadni! Nem-e azon szinben tünik fel a dolog akkor, hogy a kölcsönadó a kölcsönvevőnek könnyelmüségét vagy szorultságát oly haszon elnyerésére aknázta ki, a melyet más ember nem nyujt, és eképen ő volt az, a ki az adóst a veszedelemből a bukásba lökte.

Igen, de azért mégis tagadhatlan, hogy a kölcsön kamatjában a jövedelemnek a tőke használatáért eső részén kivül a biztositási dijnak is benn kell foglaltatnia. Ezen biztositási dijnak pedig annál nagyobbnak kell lennie, minél nagyobb a pénz veszélyeztetése. Ezen veszélyeztetés kisebb, ha több kölcsönre oszlik el, és annál nagyobb, minél kisebb a veszélyezett kölcsönök száma; mert a hitelező valamennyit el nem veszti, és igy az elvesztett tőke, az el nem veszett tőke kamatjában tér meg. Szóval a *veszélyezett hitelügyletek iparszerü üzésében van annak garantiája, hogy az egyes veszélyezett kölcsön kamatja tulságosan magas nem lesz.*

Törvényes kamat-maximumot megállapitani, a magasabb kamat vételét eltiltani, és ezáltal a veszélyezett kölcsönöket lehetetlenné tenni, annyi volna tehát, mint hitelétől fosztani meg azt, a kinek arra épen legnagyobb szüksége van. Ezt kivinni lehetetlen; és ezért a kamat-maximum törvényeit, mióta a világ áll, mindig kijátszották. Hasztalan törekvés. Nem lehet az állam törvényeivel a közgazdaság törvényei ellen harczolni. *Nincs uzsora pusztán a kamatláb magassága által,* és ezért a kamatláb törvényes korlátozása magában véve nem helyes, de gyakorlatilag ki sem vihető.

Az uzsora-törvények eltörlése épen csak az által érthető meg, és csak azért vált szükségessé; mert lényegökben és jogi következéseiket tekintve nem uzsora-törvények voltak, hanem épen csak a kamatláb szabadságának korlátai.

De mindezek daczára mégis tudjuk, hogy az uzsora létezik, tudjuk, hogy az sok, más különben becsületes és tisztességes ember veszedelme; tudjuk, hogy alattomosan végzi be müvét, áldozatait rendszerrel kutatja fel, és azokkal jól meghatározott, már állandósult és az üzletben hagyományossá vált elvek szerint bánik el; mig bukásra érleli. Tudjuk, hogy a hatalmába keritettek hulláin táplálkozik; tudjuk, hogy saját mivoltának öntudatával bir; tudjuk, hogy daczára ennek és annak is az uzsorás neve gyalázatos név, és hogy az uzsorások egymás közt gyülölik és megvetik egymást; tudjuk, hogy a nép élénk hálával lesz oly törvény iránt, mely az uzsorát megfékezi. De ha mindezt tudjuk is; még mindig nem tudjuk azt az egyet: mi módon hozzuk jogilag a forgalom szabadságával összhangzásba azt, a mit mint uzsorát meg akarunk fékezni.

Azt, *hogy az adósságot meg is kell fizetni,* oly régi törvény, mint a világ. De ennek *alapja az, hogy az adósságra kötelezés fejében valóságos kölcsönt kaptam.* Kölcsön nélküli adósság tehát első sorban gazdasági, azután társadalmi, sőt valóságos ethikai ellentmondás. De hát hogy lehet az, hogy adós legyek, a nélkül, hogy valamit kaptam volna? Hogy lehet jóllaknom, a nélkül, hogy egyem? Hogy lehet kötelezettnek lennem, a nélkül hogy kötelező ok legyen? És ez mégis lehetséges. A törvény formája ugyanis ismer adósságot kölcsön nélkül, pusztán *a kötelezés ténye* által. Igaz ugyan, hogy a római jogban is, és mai napság is *a causa debendi* megkivántatik. De hát *a váltójog* a kötelezés tényét a kötelezés indokáról leemelte, és a kötelezettséget magára a kötelezettség létesitésének szándékával tett kötelezésre alapitja. Ennek eszköze a váltó, mely eredetileg mint kivételes intézmény lett a kereskedelmi forgalom részére teremtve. Csak a kereskedő volt váltóképes, csak ennek irányában nem kellett a pénz leszámolását bizonyitani, csak ennek irányában volt a kamatláb szabad. A tizenkilenczedik század hozta csak meg az átalános váltóképességet, és ezzel nemcsak a kamatláb szabadságát, hanem a kötelező okról leemelt és pusztán a kötelezés tényével indokolt kötelezettség lehetőségét is, a mi által ki lett játszva azon elv, hogy kötelezettség csak a kapott érték fejében állhat fenn. Ez által lett lehetséges, hogy adósság legyen kölcsön nélkül, hogy kötelezettek legyünk, a nélkül, hogy valamit kaptunk volna, teljesen függők szinleges függetlenségben, szabad emberek az államban és másnak rabszolgái saját gazdaságunkban.

Ezután szerzőnk remek dialektikával fejtegeti az alaki kötelezés feltétlen érvényessége és a gazdaság követelményei közötti ellentétet, és az e feletti értekezést következőleg fejezi be:

Az adósságnak alapja a dolog természete szerint a kölcsön. Az átalános váltóképesség által azonban lehetséges adósság, melynek megfelelő kölcsön nem adatott. «A formális jog ez által ellentétbe került saját létalapjával, a gazdasági élet törvényeivel, és kétségtelenül korunknak elodázhatlan feladatává vált ezen ellentétet uj jogképzés, uj törvényalkotás által megoldani, és már itt ugy formulázhatjuk ezen feladatot, hogy korunknak a magánjogi tartozás és követelés joga mellett az uzsora törvényét — nem a magas kamatláb külön törvényét — is meg kell alkotnia.

I.

Az uzsora.

Ha a kölcsön nélküli adósság törvényesen ugyanazon jogokat élvezi, mint a valóságos adósság; akkor igen nagy hasznot kell hajtania, hogy valaki ily adósságra kötelezze magát. Nyilvánvaló, hogy a gazdálkodás rendes folyama ily kötelezésre senkit sem visz. Kétféle oka lehet: Származhatik rendkivüli gazdálkodási viszonyokból, vagy olyanokból, melyek az adós személyes vagy társadalmi életét fenyegetik, és az ilyen viszonyokat nevezzük *szükségnek.* De lehet az ily kötelezésnek oka a kellő értelem hiánya, pillanatnyi felindulás, vagy gazdálkodási könnyelmüség is. Ezeket a *nem gazdaságos tulajdonságok* összegének nevezhetni. A ki igy keveredik kötelezettségbe, az gazdaságilag szerencsétlen. A világon senki sem mondhatja, hogy ily szerencsétlenség ellen mentesitve van.

Más ember javainak elhasználása fizetési kötelezettséget szül, melynek teljesitésére ama másik számit, kinek fizetésére ismét más számit, és igy tovább. A becsületesség pedig az ebbeli kötelesség és az ennek teljesitéseért való felelősség tudatában áll. Igen, de ha a várt határidőben nekem nem fizetnek, ha a gazdának termése nem sikerült, ha a kereskedő áruin tuladni nem tudott?

Miből fizessen? Házzal, földdel, raktárral, ékszerrel nem lehet váltót beváltani: Adhatok el valamit. De kinek, mily áron és mily veszteségre? Sok tünődés, remény és félelem közt közelg a válságos pillanat, melyben ha nem fizet, hitele meg van ingatva, becsülete iránt kétely támad. Bár akadna, a ki most kisegit, hogy a hitelező, kinek kölcsönzése a gaz-

dálkodás egyik alapja, bajomat meg ne tudja, a hitelt tőlem meg ne vonja. És akad, a ki segit, és mohón kapok a segitségen, és a bajtól, legalább pillanatnyira, meg vagyok mentve. A nemzetgazdaság törvényei alól azonban ezzel nem menekültem. Lesz kölcsön még elég. De mily feltételek alatt? Világos, hogy ezek mindig nyomasztóbbak lesznek. Nem kivántatik hozzá sem lelketlenség, sem kapzsiság; hanem ez a dolog természetében fekszik. Az adós szerencséjének tartja, hogy egyátalában kapott kölcsönt, és még egy kis hálaérzet is furakodik szivébe. A szorultság azonban mindezek által csak nyilvánvalóbb lesz. *A váltóbeli nagy kötelezettség mindinkább kisebb leolvasott összegért vállaltatik. És igy keletkezik a kölcsön nélküli adosság,* a váltó, mely csupa prolongatióból származik. Tehát ez az uzsora? Nem! Nem ez az, vagyis inkább még nem az. De már közel járunk azon fokhoz, a melyen a magas kamatláb az uzsorától elválik, és vele mégis egyesülve van. Bukás szélén állott az adós; a hitelező pénzzel segitette, azt maga is koczkáztatta; megérdemelte, hogy nyeresége legyen. Hadd legyen neki 50%-ja. Én is kivágtam magam a bajból, ismét szabad ember vagyok. *Ez még nem uzsora.*

Igen, de ezen üzlet a hitelezőnek oly hasznos volt és ez a haszon oly szép, oly könnyü, oly csábitó. Nem lehetne-e több ily üzletet is kötni? Azzal, a ki egyszer kivágta magát, bizonyára nem. De hát ha ugy rendezné be, hogy ha még egy ilyen jön, az ne tudja magát kivágni? És nem volna ebben mód? Ó igen. Csak ugy kell a kötelezést és a fizetés határidejét berendezni, hogy az adós azt soha se legyen képes megtartani. Majd igér azután többről többet, majd megduzzad a váltó summája ugy, hogy elég lesz neki a további várakozás diját fizetni. Most már megvan. Most már nemcsak az adós vagyona a hitelezőé, hanem jövedelme, munkájának gyümölcse is. Most már a haszon állandósitva van. A fizetési kötelezettség mint a kigyó nyulik és terjed egyik határidőtől a másikig, a hitelező tőkéjét háromszor, négyszer, ötször kapja meg kamat formájában, és a puszta fizetési kötelezésen alapuló adósság még mindig fennáll. Most már az adós rabszolgája a hitelezőnek; mindene ezé, vagyona, munkája, jövedelme, mindene, a hitelező adósának ura oly adósságért, melynek kölcsön nem felel meg, és lehetetlenné van téve, hogy az adós ezen rabságból valaha szabaduljon.

A forgalom szabadságának ürügye alatt csuful ki van játszva egy másik nemzetgazdasági törvény: az, hogy jövedelem munkáért jár. És mindez oly kevésbe került: csak egy kis lelketlenségbe és a jobb érzés megvetésébe.

Most már mi hát az uzsora? kérdi szerzőnk, és ezen fogalomnak hármas meghatározását adja:

1. *Gazdaságilag* az uzsora azon hitelügylet, melyben a hitelező az által keres nyereséget, hogy szándékosan létesiti az adósnak fizetési tehetetlenségét oly kötelezésért, melynek a kölcsön nem felel meg, és melynek fizetése és kamatoztatása — termelő alkalmazásba vett kölcsön gazdaságilag nem létezvén — az adóst vagy arra kényszeriti, hogy vagyonának odaadása által a tartozástól szabaduljon, vagy arra, hogy jövedelmének odaadásával fizessse a kamatokat, oly adósságért, melyet kölcsön nem vett.

2. *Ethikai fogalmak szerint* az uzsora azon hitelügylet, mely másnak szorultságát vagy nem-gazdaságos tulajdonságait felhasználja arra, hogy a gazdasági élet törvényeivel és a személyes szabadsággal ellentétben, adósát ennek puszta igérete által vagy önállóságának alapjától, a vagyontól, vagy szabadságának alkotó elemétől, a jövedelemtől foszsza meg, a nélkül, hogy megfelelő kölcsönben a felvállalt kötelezés teljesitésének gazdasági feltételét nyujtotta volna.

3. *Jogilag* az uzsora azon hitelügylet, melyben a hitelező az adósnak szorultságát vagy nem-gazdaságos tulajdonságait szántszándékosan felhasználja arra, hogy oly fizetési kötelezést teremtsen, melynek megfelelő kölcsönt nem adott, és a mely ennélfogva az adós vagyonára és jövedelmére oly jogot ad, mely nem a hitelező viszonszolgáltatásán alapul.

Tolnai Antal,
ügyvéd, Pakson.

(Folytatása következik.)

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Az örökösödési perekről

tekintettel a felsőbb bíróságok gyakorlatára.

(Vége.)

Az örökös követelheti egyuttal a néki odaitélt birtoknak az örökség megnyiltától járó hasznait is, eltekintve attól, hogy ellenfele az örökségi vagyont jó vagy rosszhiszemüleg tartotta birtokában.

Örökségi perekben minden kölcsönös beszámitásoknak helye van a nélkül, hogy e részben külön viszonkereset beadása lenne szükséges.[1]

Ennélfogva a peres beszámithatja minden a hagyaték ellen fennálló követeléseit, valamint azt is, mit a kereset meginditása előtt a hagyatékot terhelő adósságok, vagy hagyományok kifizetésére forditott. A kereset meginditása után tett ilynemü fizetéseket azonban csak akkor számithatja be, ha azok kifizetése az örökösök valódi érdekében történt, vagy a fizetésre kényszeritve volt.[2]

A beszámitások egyik fontos nemét képezi, az örökösök egyike vagy másika által előre kapott érték beszámitása. E beszámitásnál azonban — ugy a tudomány mint a nevezetesebb törvényhozások által elfogadott elv szerint csakis a törvényes örökösödésnél csakis a leszármazó örökösök ellen van helye. Ezt az elvet kimondja hazai jogunk is.[3]

Kérdés azonban, hogy az unoka, ha szüléje az örökhagyót tul nem élve, nagyszüléje után közvetlen örököl, tartozik-e osztályrészébe beszámittatni mit szüléje kapott? hazai joggyakorlatunk, melynek irányelve, hogy az unoka szüléje jogán örököl, e kérdésre igenlőleg válaszol, vagyis elvül állitja fel, hogy az unoka azt, mit szüléje kapott, osztályrészébe beszámittatni tartozik.

Igen fontos és nehezen megoldható kérdést képez az, hogy mi legyen beszámitandó? E kérdésre nézve ugy a jogtudósoknál, mint az egyes törvényhozásoknál ellenkező nézetekre találunk.

Általában elvül állitható fel, hogy mindaz betudandó, mi valamelyik leszármazónak önállóságra jutás czéljából adatott; tehát mindaz, mi a fiunak kiházasitásra, vagy a

[1] «Örökösödési perben a kölcsönös igények és beszámitások viszonkereset nélkül is érvényesithetők» (1878. január 9-én 11563. sz. a. kelt legf. itélőszéki határozat. *Döntvénytár* XX. f. 89. sz.)

[2] Ily esetben a felosztás p. o. következő lenne:

A hagyaték értéke			12300 frt
Ebből levonandó:			
Az örökös által fizetett temetési költség... ...	100	frt	
Leltározási és hagyaték tárgyalási költség ...	25	«	
X. hagyomány kifizetésére	250	«	
N. N. váltó kiegyenlitésére	500	«	875 frt
Marad tiszta hagyaték			11525 frt

[3] Ez már a hármas könyv bár homályos I. 99. cz. 45. §. és III. r. 29. cz. 7. §-ből, valamint az ezt magyarázó döntvényekből 7 et 27 de dèvis success is kitünik. Határozottan ki van pedig mondva az 1840. VIII. törvényczikk 2. §-ában.

Ebből kap *B.*			2285 frt
« « *C.*			2285 «
« « *D.*			2285 «
« « *E.*			2285 «
« « *A.*			3160 «
kijő a			12300 frt.

leánynak férjhez menetelre, továbbá mi valamely hivatal elnyerésére, üzlet vagy kereskedés megnyitására, vagy folytatására adva lőn; szintugy az is, mi a leszármazó adósságainak kifizetésére fordittatott.[4] Ellenben nem tudható be, mi egyik vagy másik gyermeknek neveltetésére, vagy iskoláztatására fordittatott.[5]

Kérdés tárgyát képezheti az is, hogy mely érték számitandó be, vajjon az-e melylyel a dolog annak átadása alkalmával, vagy melylyel az örökhagyó halálakor birt? Hazai joggyakorlatunk az utóbbit követi, vagyis az örökhagyó halálakor volt értéket mondja ki beszámitandónak.[6]

A beszámitás akképen történik, hogy az előre nyert érték a hagyatéki tömeghez hozzáadatik, s az ekként nyerendő érték felosztatván, az előre nyert összeg az illető örökösök örökségi részéből levonatik, s ez a többinek esik örökségi részük arányában javára.[7] Azonban ha valamelyik többet kapott előlegül, mint a mennyit osztályrésze tesz, a többletet visszatériteni nem tartozik.

A beszámitások felett a bíróság az örökösödési perben hozandó itéletében határoz.

Zlinszky Imre.

Igazságszolgáltatás a kisebb polgári peres ügyekben.

A rosszat üldözni kötelesség. Bármennyit irtak és beszéltek már eddig is a bagatell-ügyi eljárásról, a jó igazságszolgáltatás barátai nem pihenhetnek, nem hallgathatnak addig, mig oly törvények léteznek, melyek az igazságszolgáltatást lehetetlenné teszik.

Minden igazságszerető ember kénytelenitve érzendi magát velünk kimondani: ceterum censeo hanc legem delendam esse, ha kétségtelenül kimutattatik az, hogy a kisebb polgári peres ügyekben nincs biró, nincs igazságszolgáltatás s a mit annak neveznek existál a papiron, a törvényben; de az életben nem.

Vegyük mindenek előtt a községi biráskodást.

Az 1868. évi LIV. t. cz. elrendelte, hogy 30 frtig terjedő követelések tekintetében a peres felek kénytelenek legyenek ügyüket a községi biró elé terjeszteni; a községi biró hatásköre ily eléje terjesztett ügyekben csupán az egyeztetésre és az egyezség nem sikerülése esetén ennek bizonyitására terjedt ki s noha e törvény azon esetben, ha a felek a községi biráskodásnak magukat alá vetették, az itélethozatalra is feljogositja ezen bíróságot: mindazáltal egyetlen esetről sem birok tudomással, melyben a községi bíróság, mint itélőbíróság járt volna el és hatáskörét az egyeztetésen tul soha ki nem terjesztette.

Ezen intézkedés egészen czélszerü volt, mert számos esetben elejét vette a perlekedésnek, a birósági munkálatok szaporitásának; a felek közt ily módon létrejövő egyezségek megtartását garantirozta a nyilvánosság, mely nélkül a községi biró egyeztető eljárása nem is képzelhető.

A kisebb polgári peres ügyeknél követendő eljárásról szóló törvény megalkotásánál bizonyára figyelembe vétetett és sulylyal is birt azon indok, hogy a községi biráskodás a peres eljárás szerint eddig is fenállván, 8 évi gyakorlati alkalmazás után ezek hatásköre kiterjeszthető s az egyeztetési kisérlet megtoldható az eddigi fakultativ itélethozatali jog helyett a kötelező itélethozatali joggal is.

Egyezségnek irásba foglalása és itélethozatal között azonban a különbség óriási. Egyezséget, mely a felek akaratát tartalmazza, irásba foglalhat bárki, a ki csak középszerü fogalmazói képességgel bir: vitás kérdések eldöntésére azonban helyes itélőtehetség szükséges, mit széles Magyarország egyetlen egy községi birájánál sem találunk fel.

Ehez járul azon körülmény, hogy a peres eljárás a községi bíróság illetékessége alá csupán csak egy és ugyanazon község lakosait rendelte egymás ellenében fennálló követeléseikre nézve, a különböző lakhelylyel biró felek ügyei azonban hatáskörébe soha sem tartoztak.

Most a községi biró illetékes mindazon 20 frtig terjedő ügyekben, melyek a községében lakó alperes ellen bárki által intéztetnek.

Ezen intézkedés az adósra nézve igen kedvező, a hitelezőt azonban ok nélkül sujtja; mert mig a prts. III. fejezete szerint a felperes számos esetben jogositva van saját birósága előtt perelni, jelenleg a felperesnek ily joga csak azon esetben van, ha a fizetés helye okmányilag kiköttetett.

Tehát a bejegyzett kereskedő 1—20 frtos követelésének behajtása végett kénytelen a talán mértföldekre fekvő község birájához fordulni, ha követeléséhez akar jutni.

Tóth Gáspár,
köz- és váltó ügyvéd.

(Vége következik.)

Értesités.

Ezennel felhivom a telekk. országos egyesület tagjait, kiknek előfizetési ideje az egyleti közlönyre e hó végével lejár, további megrendeléseiket a lap kiadó-hivatalhoz (egyetem utcza 4. sz. a.) mielőbb beküldeni, nehogy a lap küldésében fennakadás történjék.

Egyszersmind felkérem a kéziratokat további értesitésig nem a szerkesztőséghez, hanem hozzám: Mária-utcza 11. sz. alatt küldeni.

Voigt Ede,
egyleti elnök.

---

[4] Törvényes vélelem szerint a szüle által gyermekeinek életében adott értéket vagy ingóságokat örökségi részébe való betudás mellett adottaknak kell venni (1877. november 21-én 12319. sz. a. kelt legfőbb itélőszéki határozat. *Döntvénytár* XIX. f. 64. sz.)

[5] V. ö. KATONA értekezésével: «a törvényes örökösödés a magyar jogban. (1872. évi *Jogtudományi Közlöny*-ben 264. l.)

[6] Nézetem szerint pedig a másik nézet a helyesebb. Minden dolog értéket képvisel, azért pénzértékkel egyenlősitendő. Ha az örökös e pénznek ahhoz képest mily értékkel az az átadás idején birt, veszi hasznát. Igy kell ennek más dologra lenni, s mert nem igy tartja a birói gyakorlat, az — nézetem szerint — igazságtalan. Lássuk példában a dolgot. Egyik gyermek kap 2000 frt készpénzt, a másik 1/4 telek földet, melynek értéke az átadás idején szintén 2000 frt. Az első gyermek a 2000 frton szintén 1/4 telek földet vásárol. Tudjuk, hogy hazánkban a jó vagy rossz termés mily ingadozóvá teszi a földbirtok értékét, hogy annak ára alig nehány év alatt kétszeresre emelkedik vagy felére száll le. Vegyük az utóbbi esetet, s tegyük fel, hogy az 1/4 telek értéke az örökhagyó halálakor 3000 frt volt. Mi az eredmény? ha az örökhagyó halálakori érték vétetik alapul, az első gyermeknek 2000 frt a másiknak 3000 frt számittatik be, pedig tényleg a szüleiktől nyert előlegen egyenlő mennyiségü és minőségü földet birnak. Épen igy áll a helyzet megforditva is, ha az ingatlan értéke alább száll; azért sokkal helyesebb lenne azt az értéket venni alapul, melyet a dolog annak átadása idején birt.

[7] E szabályt, mely kétségkivül leghelyesebb, s melyet az európai törvények általában elvként állitanak (l. porosz Landrecht I. r. 2. cz. 371. §. osztr. polg. törvk. 793. s köv. §§., zürichi polg. törvk. 1905. §., hesseni javaslat 237. czikk), hazai bíróságaink gyakran mellőzik, s az előre nyert értéket az illető örökségi részéből egyszerüen leszámitják, pedig ez az előleget nyert örökös hátrányára lényeges különbséget tüntet fel. Lássuk példában a dolgot.

A. hagyatékának értéke ... ... 2000 frt

maradt 4 gyermek:

B., *C.*, *D.* és *E.*, közül *B.* és *C.* kiházasitásra egyenként 200 frtot kaptak. Már most, ha a levonási mód alkalmaztatik, az osztály következőleg ejtetnék meg: minden gyermek kapna 500 frtot, de miután *A.* és *B.* már 200 frtot kaptak, ez levonandó lévén, kap:

B.	300	frrot
C.	700	«
D.	700	«
E.	300	«
kijő a...	2000	frt

Az általában elfogadott s általam is ajánlott helyes mód szerint, melyet felsőbb bíróságaink is követnek, az osztály következő lesz:

A hagyaték értéke	2000	frt
Ehhez hozzáadandó az *A.* és *D.* által előlegül nyert	400	«
tesz a hagyaték	2400	frtot

Ezt 4 egyenlő részre felosztva kapna mindenik örökös 600 frtot, de mert *B.* és *E.* fejenként már 200 frtot kaptak, ez levonandó és *C.* és *D.* javára számitandó lévén, kap:

B.	400	frtot
C.	600	«
D.	600	«
E.	400	«
kijő a...	2000	frt

E szerint tehát tényleg *C.* és *D.* 200 frttal, vagyis annyival kapnak többet, a mennyit *B.* és *E.* előre kikaptak. Az előbbi kulcs szerint pedig 400 frttal kapnának többet, mi az igazsággal merőben ellenkeznék.

Felelős szerkesztő: **Dárdai Sándor**, üllői ut 1. szám.

Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat.

Tizenötödik évfolyam. 26. SZ. Budapest, 1880. junius 25.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA: *Wesselényi-utcza 4. sz., I. em.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

TARTALOM: Az ugynevezett beneficium novorum intézmény a közvetlen szóbeli perben. Zlinszky Imre urtól. — Jogirodalom. Tolnai Antal, paksi ügyvéd urtól. — Törvénykezési szemle: Igazságszolgáltatás a kisebb polgári peres ügyekben. Tóth Gáspár köz- és váltóügyvéd urtól.

MELLÉKLET: Telekkönyvi Közlöny.—Törvényvényjavaslat a kisajátitásról

Előfizetési felhivás!

Lapunk azon t. előfizetőit, kiknek előfizetési ideje e hó végével lejár, felkérjük, hogy további megrendeléseiket lehetőleg rövid időn sziveskedjenek eszközölni, nehogy a lap küldésében fennakadás történjék. *A kiadó-hivatal.*

Az ugynevezett beneficium novorum intézmény a közvetlen szóbeli perben.

II.

Tekintsünk ezek után körül hazai törvénykezési állapotainkon s két, e helyütt figyelembe veendő momentumot fogunk tapasztalni: a véghetlen perlekedési viszketeget, és a jogorvoslatok igénybe vételét a meddig csak lehetséges. És ha ehhez hozzáteszszük, hogy nálunk alig van per, melyben a bizonyitékot ne tanuk vagy legalább tanuk is ne képeznék, ha nem hunyunk továbbá szemet azon tapasztalat előtt sem, hogy a már eldöntött perek igen tekintélyes része ujittatik meg uj bizonyitékok alapján, e tagadhatlan jelenségek felett elmélkedve, lehetlen sötét szinben nem látnunk azt a helyzetet, mely az ujitások megengedésével való teljes felebbezés mellett elénk tárul.

Ha a külföldi viszonyokat a mieinkkel párhuzamba állitjuk, azt fogjuk tapasztalni, hogy a német államokban főtörvényszékek népességének száma ott, hol a szóbeliség behozatott, 219 ezer és 797 ezer lélek között váltakozik; tehát középszámitás szerint 500 ezer lélekre esik egy főtörvényszék. [1] Ha ehhez figyelembe veszszük, hogy mennyivel sürübb ott a népesség, mennyivel jobbak a közlekedési eszközök, mennyivel rendezettebbek a viszonyok, és főleg mennyivel kevesebb a felebbezések száma, egyszerre be kell látnunk, hogy az a rendszer, mely ott honol, nálunk alkalmazható aligha lesz.

Hogy ez állitásom valódiságát számokból is begyőzzem, YVERNES-nek az európai igazságügyi statisztikáról a nemzetközi statisztikai kongressus megbizásából irt, tehát teljesen hiteles műve [2] után jegyzem fel, hogy (a német államokat véve fel például) mig Würtenbergben minden 3654, Szászországban minden 2448, Bajorországban minden 1907, Bádenben minden 1246 lélekre esik egy felebbezés, nálunk minden 183 lélekre esik egy, [3] tehát huszszor annyi, mint Würtenbergben s hétszer annyi mint Bádenben, melyben ez arány a legkedvezőtlenebb. Ha tehát Bádent, hol a viszonyok legkedvezőtlenebbek, veszszük irányadóul, hol 286,944 lélekre esik egy főtörvényszék, nálunk 7 annyi felebbezés mellett ez arányban minden 40,992 lélekre kellene egy főtörvényszéket állitani; ha pedig Würtenberget veszszük például hol minden 219,245 lakosra esik egy főtörvényszék, nálunk 10,962 lakosra kellene egy főtörvényszéknek esnie.

Igaz, hogy Francziaországban csak minden 1.353,655 lélekre esik egy főtörvényszék; de Francziaország e részben példányul nem szolgálhat, mert egy részről ott a felebbezés igen meg van szoritva, más részről a tanuk általi bizonyitás rendkivül korlátolva van [4] s hol meg van engedve, nem közvetlenül, hanem kiküldött által eszközöltetik s igy épen az van elháritva, mi miatt a főtörvényszék távolságának hátrányai legkirivóbban jelentkeznek. Nálunk azonban a tanuk általi bizonyitás nagyobb mérvbeni korlátolására gondolni sem lehet, ha csak az anyagi igazságszolgáltatást az előforduló esetek legnagyobb részében megsemmisiteni nem akarjuk.

Nem kivánom ugyan kétségbevonni, hogy a kisebb jelentőségü ügyek czélszerü rendezése, s általában a szóbeliség behozatala a felebbezések számát jelentékenyen apasztani fogja, s igy a fentebb felállitott arány, mely csak a viszonyok óriási különbségének feltüntetésére állittatott fel, zsinórmértékül nem szolgálhat, de a legkedvezőbb helyzetet tekintve is, a különbség mégis óriási marad. Tudjuk, hogy Ausztriában ma is irásbeliség van, s hogy a bagatell ügyeket kivéve, a felebbezés nincs megszoritva s mégis csak minden 1022 lélekre esik egy felebbezés, tehát nálunk ennél is hatszor nagyobb a felebbezések száma. Ez előtt már szemet hunyni nem lehet. És pedig annál kevésbbé fogunk szemet hunyni, ha figyelembe veszszük azt is, hogy Glaser osztrák igazságügyi minisztert a teljes felebbezés kizárására főleg a birói szervezet körül felmerülő nehézségek inditották, melyek folytán — mint ő Felségéhez tett legalázatosabb előterjesztésében mondja — vagy a felebbezés igen nagy megszoritása által a felektől jogorvoslat használata elvonatott, vagy az annyira költségessé vált, s a birák munkával annyira tulhalmoztattak volna, hogy e jogorvoslat tényleg kivihetetlenné vált volna. [5] Ha e hivatalos nyilatkozat szerint ott igy áll a helyzet, nálunk még sokkal sötétebb szinben jelentkezik.

Ugy hiszem, igen szerény mértékkel mérek, ha a fentebbiek figyelembe vétele mellett a felebbezés teljes megengedése esetén általában minden 400,000 lélekre számitok egy főtörvényszéket s igy 33—34. főtörvényszékre, vagy ha 500,000 lélekre veszünk is egy főtörvényszéket 26—27 főtörvényszéket kellene felállitanunk. Mi lenne ennek következménye?

[1] Igy Bajorországban 797,818, Szászországban 586,300, Würtenbergben 219,245, Bádenben 286,994 lélekre esik egy főtörvényszék.

[2] YVERNES EMIL *Statistique Internationale L'Administration de la Justice et commerciale en Europe.* Legislation et statistique.

[3] Csak Görögországban nagyobb a felebbezések száma mint nálunk, mert ott minden 130 lélekre esik egy felebbezés. Helyesen mondja erre vonatkozólag PISZTORY (a budapesti IX. nemzetközi statisztikai congresszusról irt értekezésében az 1876. évi *Jogtugományi Közlöny* 46. számában), hogy «ezen adatok alapján Európa a görögök után minket fog a legperlekedőbb népnek tartani, habár YVERNES elég udvarias volt ezen adatokból a perlekedésre vonatkozó tanulságot le nem vonni. A számok azonban ebben az esetben maguktól is nagyon világosan beszélnek.»

[4] A franczia polgári törvénykönyv 1343. §-a szerint ugyanis: a ki 150 frankot tulhaladó keresetet indit, annak a tanuk általi bizonyitás nem engedhető meg, még ha eredeti követelését lejebb szállitja is.

[5] Lásd az osztrák javaslat indokolását 5. l.

Eltekintve a nálunk különben döntő szerepet játszó pénzügyi oldalától a kérdésnek, ennyi felebbviteli bíróságra kellő alaposan képzett, s gyakorlati ismerettel biró jogászt kiállitani képesek nem leszünk és ha főtörvényszékeink jogi minőség tekintetében nem fognak első bíróságaink felett állani, akkor a felebbezés teljes mérvben való megengedésének legfontosabb indoka önmagában megsemmisül. De a sok apró, az ország minden félreeső zig-zugában elszórt főtörvényszékek mulhatlanul elparlagiasodnak. Nem lesz meg náluk a tudományos müveltség terjesztésére szükséges eszköz, — nem élnek abban a légkörben, mely a tudományos fejlődés előmozditására mulhatlanul megkivántatik. Az ily bíróságnak, melynek tanyája is gyakran egy sárfészek, nem lehet meg az a tekintélye, határozatainak az a hordereje, melylyel a felsőbb bíróság határozatainak birnia kell. Oly mindennapi, oly közönségessé válnék az ily másodbíróság, hogy a suly tőle elesvén, a nagyobb nimbuszszal köritett harmadbíróság felé fordulna. A sok főtörvényszék veszélyeztetné továbbá az igazságszolgáltatás egyöntetüségét, nehezitené az ellenőrzést, és selejtességénél, valamint a tekintély és bizalom hiányánál fogva eszközlője lenne, hogy minden ügy, — legalább a mennyiben lehet — a harmadbíróság elé tereltessék, s igy az munkával sokkal inkább tul fogna halmoztatni, semhogy magasztos hivatásának megfelelni képes lehetne.

Ily másodbíróság nem felelne meg annak a czélnak, melynek kedvéért felállittatott, oly kevés biztositékot nyujtana mint az első bíróság, s igy ott lennénk, a hol voltunk. Ily állapotot én legalább részemről nem óhajtok. Lehet, hogy tévedek, de a mit mondok: az hosszas és gondolkodás utján értékesitett gyakorlati tapasztalataim eredménye. Fontolja meg más, kinek módjában van behatóan ismerni állapotainkat és ha az ellenkezőről képes lesz meggyőzni: kiállok elébe, hogy dobja reám a követ. [6]

Eljutottunk ezzel a kérdés legnehezebb részéhez, midőn a negativ térről a positiv térre kell átlépnünk, hogy kifejtsük nézeteinket abban a részben, hogy miután sem a revisiot, sem a külföldi törvényekben elfogadott teljes felebbezést hazánk mai viszonyai között elfogadhatónak nem találjuk, mily rendszer lenne behozandó, melytől az igazságszolgáltatás valódi reformja lenne reménylhető.

Én az ujitások nélkül való felebbezésben találom a megoldás kulcsát, s megkisértendem ebbeli nézetem indokolását.

(Vége következik.) *Zlinszky Imre.*

Jogirodalom.

Der Wucher und sein Recht. — *Ein Beitrag zum wirtschaftlichen und rechtlichen Leben unserer Zeit.* Von Prof. Dr. LORENZ v. STEIN. Wien. *Alfred Hölder*, kais. königl., Hof- und Universitäts-Buchhändler. 1880. Ára 2 frt 20 kr.

Ezen *jogi fogalomnak* sajátja tehát, hogy *megoldhatlan ellentmondást tartalmaz.* Mert gazdaságilag szolgáltatást csak viszonszolgáltatásért lehetvén tenni; ellentmondás van abban, hogy valaki jogilag szolgáltatást tartozzék tenni viszonszolgáltatás nélkül. A midőn tehat a formalis jog ily tartozást mégis ismer; ellentétben áll a szerves jogfogalommal, mely szerint adósság kölcsönért, és kamatfizetési kötelesség más tőkéjének használatáért jár.

Fokról-fokra követvén az adós kötelezéseit és a hitelező tényked ését, szerzőnk megkülönbözteti *a magas kamatvételt, az uzsorás kölcsönzést és az uzsora-vétséget.*

A magas kamatlábra kötött hitelügyletnél a fizetési kötelezés magassága a körülmények által indokolt viszonyban áll a valósággal adott kölcsönhöz, vagyis a koczkázás fejében a hitelezőnek megfelelően nagyobb haszon nyujtatik. Az *uzsorás kölcsön* pedig a kölcsönkérőnek szorult helyzetét arra használja fel, hogy mind nagyobb fizetési igéretekre szoritsa, teszi ezt különösen a kölcsönkérő nem-gazdaságos tulajdonságainak kiaknázásával. Végre az *uzsora-vétség* az, mikor a kölcsönadó másnak tudatlanságát, könnyelmüségét vagy pillanatnyi felindulását kilesi és szántszándékosan felhasználja arra, hogy kölcsönvételre rábirja és ennek segedelmével oly fizetési kötelezésekre kényszeriti, melyeknek megfelelő kölcsönt nem adott, hogy ezáltal a kölcsönvevő vagyonát vagy jövedelmét elsajátithassa.

A két első ellen a magánjogban, az utolsó ellen a büntető-jogban kell segedelmet nyujtani.

II.

Az uzsorás üzlet és jogelvei.

A ki az uzsorát munkában látta, annak el kell ismernie, hogy ez egyik legnehezebb, nagy figyelmet, fáradhatatlan tevékenységet, éleseszü számitást igénylő jövedelmi ág, mely a legemésztőbb üzleti foglalkozástól csak abban különbözik, hogy czélját azon pillanatban téveszti el, melyben «emberi érzés» fogja el keblét. Valóban, ha az igazi uzsorások erejöknek és munkájoknak csak felét alkalmaznák tisztességes keresetre; nemcsak épen oly gazdagok volnának, hanem nyereségöket embertársaik becsülésével élvezhetnék is.

Mai napság az uzsora valóságos vállalat, épen ugy, mint a közgazdaság bármily tisztességes ágában vannak vállalatok. Van állandó és forgó tőkéje, vannak főnökök, segéd-munkások és van rendszeresitett müködés. Ezen müködés egyik főfeladata az adóst adósság csinálásra csábitani. Ennek alkalmazása mellett *az uzsorás üzlet két főága: a tőke-uzsora,* midőn a hitelező a vagyonos adósságcsinálóval szemközt ugy rendezi be a dolgot, hogy a kötelezett tőkeösszeg a vagyonból kikerüljön, vagy pedig magát a vagyont kezére keritse, és a *jövedelem-uzsora,* midőn a hitelező a kevésbbé vagyonos, de jövedelmező foglalkozással biró adósság-csinálóval szemközt ugy rendezi be a dolgot, hogy a tőke kifizetésére soha gondolni se legyen képes, és ennek segedelmével az adós jövedelmét a megfelelő eszközök alkalmazásával mindig ő huzza, az adósnak csak annyit hagyván fenn, a mennyi életének tengetésére okvetlenül szükséges, hogy igy jövedelmi forrása, már t. i. az uzsorásé, ki ne apadjon.

A jövedelem-uzsorának tehát két főelve van: az egyik az, hogy adósának csődjét, a mennyire lehet, megakadályozza, nehogy a jövedelem forrása időnek előtte kiapadjon, a másik az, hogy oly formális összegü kötelezés legyen a kezében, melynek segedelmével még a csődtömegből is, ha már a csőd el nem kerülhető, szép összeg jusson neki. «Mely ügyvéd kezén ne fordult volna meg több ily eset!»

Ebből azonban világos, hogy az uzsorát nem lehet mint egyetlen ügyletet elérni; ehhez az ügyletek egész lánczolata, az uzsora üzletszerü üzése kivántatik.

Az egyes uzsora-ügylet elleni harcz tulajdonképen nem más, mint a törvény által lehetségessé tett uzsoráskodás egyes jelenségének megtámadása. Az egyes adós, a ki uzsorás kezébe esik, gazdaságilag rendszerint már is sulyosan beteg. Látjuk küzdelmét, gazdasági szenvedéseit, gazdasági bukását és halálát; részvéttel is vagyunk iránta. De hát itt *mindig* uzsoráskodásról van-e szó? Lehet-e a gazdasági élet ezen folyamán törvények által változtatni? A pénzélet is

[6] E részben már mások sem hallgathatták el nehézségeiket. Igy az V. magyar jogászgyülésen WEISZ LAJOS fentebb emlitett véleményében az ujitásoknak kizárása mellett nyilatkozott. CANSTEIN pedig e tárgyu legujabb művében ugy a revisio mint a teljes felebbezés hátrányait fejtegetve, arra a csakis naivnak mondható véleményre jut, hogy a tárgyalás mind két, vagyis az első- és a másodfoku bíróság együttes jelenlétében történjék (i. m. 115. l.). Igaza van azonban Barnak, midőn e tervre vonatkozólag mondja, hogy arról, mily kevéssé életrevaló és kivihető az, annak szerzője fogna legjobban meggyőződni, ha megkisérlené ily kettős bíróság eljárására vonatkozó szabályokat rendszeres törvénybe szedni. — Mi is oly gyarlónak tartjuk az egész tervet, hogy rövid megemlitésére szoritkozni, elegendőnek tartjuk.

létért való küzdelem, kinek van *joga* arra, hogy ezen küzdelemben el ne bukjék? Kit lehet az egyéni szerencsétlenségért felelőssé tenni? Tartozik-e valaki más szerencsétlenségének következményeit viselni segiteni? A mig az uzsora ezen téren marad; még mindig kétes, kell-e számára külön jog. Igen, de az uzsorának, hogy megállhasson, az egész gazdasági életet át kell hatnia, szaporának kell lennie. Ez szüli az uzsorások versenyét, ez meg az uzsorások elszaporodását és ez az uzsorások munka-felosztását. A ki kezdetben, mint agens, «Strohmann», discuráló* állott — rendszerint nagyobb városban — másnak szolgálatában, az eltanulván az üzlet fogásait, később kisebb városban önállósitja magát.

Eképen az uzsora az egész *közgazdasági élet* nyilvános *veszedelme*. A midőn pedig az uzsora elszaporodott voltánál fogva a zsarlással be nem érheti; hanem kénytelen a csábitáshoz folyamodni; akkor már nemcsak a gazdasági életnek, hanem az egész *közerkölcsiségnek* valóságos *mételyévé* válik. És ha ez igy megy tovább, a mint egy ember-élet óta megy; akkor szabadságban született minden állampolgár szive aggodalommal telhetik el azon állapot iránt, melybe a városi és vidéki lakosság két-három emberkor alatt a valódi szabadság rovására sülyedni fog.

Az uzsora-üzletnek ezek szerint *három főfeladata* van: 1. az egészen vagy részben kölcsön nélküli adósságot létesiteni; 2. felhasználni azon eszközök összegét, melyeket a törvény nyujt, hogy a kamatok és tőke-részfizetés behajtása az adós jövedelméből eszközöltessék; 3. azon müvelet, mely által az uzsorás a vagyon maradványaiból kiegyezés vagy csőd esetén a kölcsön nélküli követelést másodszor vagy harmadszor is megkaphatja. Ezen müködés épen nem egyszerü, hanem sok fáradságot, nagy figyelmet és folytonos éberséget igényel, és ezek azok, a melyek az uzsora iránti gyülöletet, a közlelkiismeret immanens részévé tették. Nem részletezem ezek menetét. Kár volna szerzőnk mesteri előadását kivonatolással értékében devalválni. De ajánlom mindenkinek, a ki teheti: olvassa el a munkát magát.

Az uzsora-adósság emelkedéséről csak a szerző által felállitott képletet iktatom ide.

Tartozik — Adós X. — Követel

Hó	Nap		frt	kr.	Hó	Nap		frt	kr.
jan.	1	kölcsön kapott	20		jan.	1	Felvállalt kötelezés ... ... 30 frt		
ápr.	1	ennek április 1-ig járandó 10% kamatai		50			Ennek 10% kamatai egész évre ... ... 3 frt		
«	1	Igazi adósság	20	50					
okt.	1	Ennek 10% kamatai május, junius, julius, augustus és szeptember hónapokra ...		90			Eredeti kötelezettség ... ... 33 frt	33*	
							Uzsorás adósság	33	
«	1	Igazi adósság	21	40	apr.	1	Uzsorás nem várhat, kell a pénze, kegyelemből könyörgésre elfogad egy havi várakozásért	5*	
					máj.	1	ismét	5	
					jun.	1	«	5	
					jul.	1	«	5	
					aug.	1	«	5	
					sept.	1	«	5	
							fizetett	30	

Tehát:

1. Valóságos kölcsön és kamatai . . . . . 21 frt 40 kr.
2. Tettleg fizettetett kamat és várakozási dij . 30 «
   Kamat és várakozási illetékben a tőkén és kamatain már tulfizettetett. . . . . 8 frt 60 kr.
3. És még fennáll uzsorás tőkében tartozás . 33 «
   10% kamaton tul tiszta uzsora nyereség . 41 frt 60 kr.

Tolnai Antal,
ügyvéd, Pakson.

(Folytatása következik.)

* Szerzőnk ezt a zsidó-német nyelvből vett ezen szóval jelöli meg: «Schmuser».

* Ez természetesen csak ugy lehetséges, ha a váltó lejárata üresen hagyatik. *T. A.*

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Igazságszolgáltatás a kisebb polgári peres ügyekben.

(Vége.)

Itt előmutatja a könyvkivonatot, mely a prts. szerint részére fél bizonyitékot képez és póteskü je által teljes bizonyerőre emelhető; a községi biró azonban esküt nem itélhetvén, felperest keresetével elutasitja, ez tehát felebbezni kénytelen, mire az ügy a járásbiróság elé kerül.

Felperesnek költségei, fáradozásai meg nem itéltetnek, a sok huzavonást megunja s mintsem ily eljárást eltürjön, nem hitelez s ha hitelezett, inkább elajándékozza követelését, hogy sem magának több kellemetlenséget és kiadást okozzon, mint a mennyit követelése ér.

Más hitelező sincs kedvezőbb helyzetben s ha csak a község vagy kerület jegyzőjének jóakaratát magának nem biztositja, a község birájától itéletet ugyan soha sem kap, mert ez nem hogy itéletet hozni, de számos esetben még irni sem tud. Feltéve mégis, hogy itélet hozatott, nincs a ki az itéletet végrehajtsa; mert azon közegek, kikre a végrehajtás bizva van, hivatkozva egyéb hivatalos teendőikre, a végrehajtást soha sem foganatositják, minek oka ismét csak abban keresendő, hogy a törvény az adósnak kedvez, midőn a végrehajtási eljárást ingyen rendeli foganatositandónak.

A községi bíróság tehát ugy mint ez az 1877. évi XXII. t. czikkben szabályozva van, az igazságszolgáltatás követelményeinek legkevésbbé sem felel meg.

Nincs meg a birói képesség és képzettség abban, kire a biráskodás bizva van; hátrányára szolgál a hitelezőnek; ok nélkül kedvezményekben részesiti a késedelmes adóst s ezeknél fogva a közhitelre és közvagyonosodásra nézve is hátrányos.

Áttérve a kisebb polgári peres ügyek másik nemére, a békebirói elintézés alá eső bagatell-ügyekre, itt is csak árnyoldalokat vázolhatunk; mert az igazságszolgáltatás követelményeinek ezen eljárási mód sem felel meg.

Inquisitorius jellegénél fogva ezen eljárási mód az anyagi igazság felderitésére alkalmas, azonban a felebbezés kizárása megingatja a biró iránt köteles tiszteletet, a bíróba vetett bizalmat és a jog és igazság uralma iránti hitet.

Ha a tapasztalás lépten-nyomon nem bizonyitaná, mily gyarlók a békebiról itéletek, ha 3 évi gyakorlat nem bizonyitaná, hogy a felebbezés kizárása mellett a felek a legnagyobb önkénynek vannak kitéve: azt mondanám, hogy az intézmény talán mégis helyes; de midőn az ország minden részéről csak panaszok hallatszanak, midőn a tudomásomra jutott esetek is a mellett tanuskodnak, hogy ezen törvény alatt az igazságszolgáltatás magasztos czime alatt a zugirászat és kontárkodás üli diadalát: lehetetlen mást mondani, minthogy ezen törvény a kitüzött czélnak meg nem felel.

Mindaz, a mi a községi biráskodás ellen felhozható, áll a békebirói intézmény ellenében is azon egyetlen kivétellel, hogy itt a biró képessége és képzettsége ellen kifogás ott, hol mint békebiró a járásbiró jár el, nem tehető.

Más békebirák azonban a törvényesség álczája alatt rosszakaratból-e vagy tudatlanságból? azt nem vitatom, a legeklatansabb törvénysértést követik el s a jogorvoslat ki lévén zárva, a sérelmet szenvedett félnek módjában sem áll a sérelmes intézkedések megváltoztatását kieszközölni.

A lapok hasábjain közölt számos példa eléggé illustrálja szavaim igazságát. Legyen szabad azonban még egy példát felhoznom, melynek mását még se nem hallottam, sem nem olvastam.

A. meghalálozván, ennek ingó hagyatéka biróilag nejének adatott át. A 70 frt értékü ingó hagyatékot *B.* tartotta birtokában. *A.* neje örökösödési jogczimen követelte *B*-től az ingó hagyaték kiadását, mit *B.* megtagadván, *A.* neje az illetékes járásbiróság előtt, hivatkozva a hagyaték átadását rendelő birói okmányra, az ingó hagyaték kiadása iránt *B.* ellen pert inditott. A kir. járásbiróság *B.* alperest elmarasztalta 32 frt készpénz lefizetésére és 48 frt értékü ingó tárgyak kiadására s az itélet a kir. itélőtábla által is egész terjedelmében helybenhagyatott. *B.* a végrehajtást elkerülendő, a megitélt pénzösszeget lefizette s az odaitélt tárgyakat kiadta; ennek megtörténte után azonban ugyanazon 32 frtot, melyet birói itélet folytán fizetett, a békebiró előtt *A.* nejétől visszakövetelte, s ugyanezen összeget a békebiró neki meg is itélte.

A. neje semmiségi panaszszal élt, előadta, hogy a békebiró ezen ügy tárgyalására illetékes nem volt, mert a követelt összeg a rendes bíróságok által itéltetett neki oda s ha *B.* ezen itéletek által netán sérelmet szenvedett, sérelmét nincs jogositva a békebiró elé vinni, hanem csupán csak az eljárt járásbiróság előtt inditandó perujitással érvényesitheti képzelt jogait.

A semmiségi panasz folytán a kir. törvényszék bekövetelte a békebirói ügyiratokhoz az előbb eljárt kir. járásbiróság ügyiratait is, s noha a tényállás *A.* előadásának megfelelt, mindazáltal a semmiségi panaszt elvetette azon indokolással, mert az *A.* által tett kifogás az ügy érdemére vonatkozván, az itélet megsemmisitésére alaki hiány nem létében alapul nem szolgálhat.

A békebiró tehát tényleg hatályon kivül helyezte a járásbirósági és kir. táblai itéletet és nincs törvényes mód, mely által ily anomália ellen sikeresen küzdeni lehetne. Hol itt az igazság?

Hogy a zugirászat támogattatik ezen törvény által, az is kétségtelen; mert a gyámoltalan fél, kinek ügyét ügyvéd el nem vállalja, ahoz fordul, a ki épen keze ügyébe esik s elfogadja bárkinek tanácsát, mert hisz önmaga számtalanszor, legtöbb esetben, ügyében mozogni sem képes.

A semmiségi panasz indokolását rá bizza arra, ki neki erre késznek nyilatkozik, ügyvédhez hiába fordul; mert hisz ügyvéd által való képviseletnek bagatell-ügyekben nincs helye. Az ügyvédi dijak megállapitásának tilalma ugyanis azonos az ügyvédi képviselet kizárásával. S ezzel elértem azon ponthoz, a melyre visszavezetni szeretik az ezen törvény ellen intézett támadásokat mindazok, a kiknek ezen törvény megalkotásában részök volt.

Én a peres költségek és ügyvédi dijak kérdését ott, hol az igazságszolgáltatásról van szó, nemcsak hogy előtérbe tolni nem akarom, hanem még fontosnak sem tekintem.

A birósági szervezet, az eljárás szabályozása csupán csak egy czélt tarthat szem előtt s ez az, hogy a perlekedő felek között fenálló vitás kérdés igazságos eldöntést nyerjen — ezzel szemben minden más kérdés eltörpül.

Az előadottakból kitünik, hogy ezen czél az 1877. XXII. t. cz. által el nem érhető, tehát ezen törvény okvetlenül eltörlendő, vagy a jó igazságszolgáltatás követelményeinek megfelelőleg módositandó.

Mindazáltal lehetetlen a képviselet kérdésének némi, habár talán csak tizedrendü fontosságot nem tulajdonitani.

Szólok tehát ezen odiosus kérdésről is, hogy nem pro domo, maguk az itt előadottak tanusitják.

Számos esetben megtörtént a bagatell-törvény életbelépése előtt, hogy csekély, 10—30 frtos követelés behajtása körül a költségek magát a főkövetelést is meghaladták; kétségtelen, hogy ez az adósnak tetemes hátrányára szolgál, s ha már a törvényhozó figyelembe nem akarja venni azon körülményt, hogy a költségek felszaporodásának maga a késedelmes adós az oka, mert hisz szabadságában áll per, végrehajtás és árverés nélkül fizetni, ha mondom ez figyelembe nem vétetik és a törvényhozó jónak látja a kisebb követelések behajtási költségeit az adós érdekében minimumra redukálni és a jog kérdését humanitárius kérdéssé tenni, helyes, ám tegye! de ne ugy, hogy ebből aztán képviselő és képviselt egyaránt kárt szenvedjen s csupán a késedelmes adós huzzon előnyt.

Ám mondassék ki, hogy bagatell-ügyekben ügyvédi képviselet és közbenjárás nem szükséges; mondassék ki, hogy a képviseletből származó költségtöbblet az adóst nem terheli: de kimondani azt, hogy az ügyvéd dija saját képviseltje ellenében sem állapittathatik meg, oly megszoritás, melyből a hitelezőre sok esetben, a képviselőre pedig mindig kár háromlik.

A hitelező üzlete, magán foglalkozása, egészségi állapota nem engedi, hogy perei után maga járjon, kénytelen képviselőt vallani, ámde ki vállalkozzék a képviseletre, ha dijainak megfizetésére reménye sem lehet? Ezen intézkedés a hitelezőt számos esetben követelésétől való elállásra kényszeriti, mert megtagadja a módnak alkalmazását, mely által követeléséhez juthatna.

E tekintetben tehát az egyedüli sérelem az, hogy a hitelező követelési jogának érvényesitésében, a jogi képviselő pedig kiérdemelt dijának követelésében akadályozva van.

Ha a törvény kimondja azt, hogy az adóst a képviseletből származó költségtöbblet nem terheli, az adóst eléggé védi; fölösleges tehát a hitelező fellépésének módját még az által is megneheziteni, hogy ez jogainak érvényesitését tetszése szerinti törvényes módon eszközölje, fölösleges oly elvet sanctionálni, mely szerint a jogosan megérdemelt munkálat után dijazás nem jár.

Tény az, hogy az ügyvéd tekintélye szenved az által, ha apró cseprő dolgokkal foglalkozik s ily foglalkozásért tetemes dijazást követel; de másrészt tagadhatlan az, hogy lehetnek esetek, midőn a fél kényszeritve van, látszólag csekély ügyben is az ügyvéd közbenjárását igénybe venni, s hogy ilyenkor dijazásra igénye ne lehessen sem nem méltányos, sem nem igazságos.

Nem azért rossz e törvény, mert az ügyvédek közbenjárását kizárja, hanem azért, mert az igazságszolgáltatás általa lehetetlen s erről szólva difficile est satyram non scribere.

Bizassanak a bagatell ügyek az 1868. évi LIV. t. czikknek a községi biráskodásra vonatkozó intézkedései épségben tartása mellett a kir. bíróságokra mint ez előtt s ha a felekre nézve az ügyvédi közbenjárás ily ügyekben hátrányosnak tekintetik, mondassék ki, hogy ily ügyekben ügyvédi közbenjárás nem szükséges, és az ügyvédet valló fél ügyvédjének biróilag megállapitandó dijait minden esetben önmaga viseli.

Mig a bagatell-ügyekben való eljárás igy módositva nem leend, addig bagatell-ügyekben nincs biró, nincs igazságszolgáltatás!

Tóth Gáspár,
köz- és váltó ügyvéd.

Felelős szerkesztő: **Dárdai Sándor,** üllői ut 1. szám.

A Franklin-Társulat magyar irod. intézet és könyvnyomda kiadásában (**Budapest,** egyetem-utcza 4. szám) megjelent:

BÉLYEG ÉS ILLETÉK-SZABÁLYOK.

A legujabb időig terjedő törvények és kormányrendeletek szerint. Összeállitotta *Dr. Mariska Vilmos.* Második kiadás 1879. Füzve 1 frt.

Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat.

Törvényjavaslat a kisajátitásról.

I. FEJEZET.

Általános határozatok.

1. §. Kisajátitásnak közérdekből a következő czélok és közhasznu vállalatok érdekében van helye:

1. közutak és hidak épitésére;

2. közhasználatra szolgáló gép vagy lóerejü vasutak létesitésére;

3. hajózási, öntöző vagy árvizek levezetésére szolgáló csatornák épitésére;

4. a folyók szabályozására;

5. árvizek ellen épitendő védtöltések emelésére;

6. vizek és mocsárok lecsapolására, alagcsövezésekre és belvizek levezetésére;

7. kikötők épitésére;

8. parti rakhelyek és közraktárak készitésére;

9. futó homok meggátlására;

10. távirdák felállitására;

11. régészeti becscsel biró tárgyak fenntartására;

12. hadi erődítésekre;

13. állami épületek vagy intézetek emelésére;

14. mindazon esetekben, midőn a kisajátitást külön törvény megengedi vagy elrendeli;

15. városokban vagy községekben uj utczák nyitására, iskolák, kórházak, katonai laktanyák épitésére, vizvezetékekre s végre a köztisztaság s közegészség czéljából tervezett csatornák előállitására;

16. a fennebbi létesitmények bármelyikének nagyobbitására vagy czélszerübb berendezésére.

2. §. Budapest főváros területén az 1. §-ban felsorolt czélokon kivül kisajátitható bármely ingatlan dolog, ha az közmüvelődési, közegészségi, kereskedelmi, közlekedési, közbiztonsági, szépitési vagy bármely más városi épületek vagy közczélu épitmények előállitására szükséges.

3. §. Az 1. §-ban felsorolt közérdekü czélokra kisajátitható:

1. bármely ingatlan dolog;

2. a hid- és rév-vám jogok, az e jogok gyakorlata czéljából épitett szilárd épitményekkel együtt;

3. a vaspályák részére az italmérési jog oly czélból, hogy állomási étkező helyiségekben az utazó, vagy ott helyben fogyasztó közönség, valamint saját alkalmazottjaik részére italokat méréthessenek.

4. §. Kisajátitásnak csak akkor van helye, ha az illető vállalat a fenálló törvények vagy szabályok értelmében erre hivatott hatóság által engedélyeztetett, ha az illető munkálatnak végrehajtása, az arra illetékes hatóság által elhatároztatott.

Az 1. és 2-ik §-ban felsorolt épitkezések s létesitmények terveinek elkészitését czélzó előmunkálatok foganatositására szükséges engedélyt az 1. §-ban emlitett vállalatoknál, kivéve a csupán egy község területén helyi belforgalom czéljából létesitendő vasutakat, s az ugyane §. 14. pontjában felsorolt községi épitményeket, a közmunka és közlekedési miniszter; az utóbbiaknál, valamint a 2. §-ban felsoroltaknál az illető törvényhatóság polgármestere, illetőleg alispánja adja meg.

5. §. Az előmunkálatokra nyert engedély alapján a vonalirányok megállapitására s a vállalat tervének elkészitésére czélzó müszaki munkálatokat, lejtméréseket és anyagkutatásokat a község előleges értesitése mellett, mindenki ingyen köteles birtokán eltürni.

Ha azonban az ily előmunkálatok foganatositása alkalmával kár okoztatnék, azt az illető előmunkálatok készitői megtériteni kötelesek.

Az előmunkálatokra adott engedély alapján végrehajtandó munkálatok eszközlésével megbizottakat a közigazgatási hatóságok támogatni kötelesek.

6. §. A kisajátitást a törvényhozás vagy az illető szakminiszterekkel egyetértőleg, a közmunka- és közlekedési miniszter engedélyezi.

A 2-ik §-ban felsorolt czélokra szolgáló, a kormány részéről elhatározott munkálatok végrehajtása ellen a főváros — azon miniszterhez, a ki a munkálatokat elhatározta, az e részbeni határozat közlésétől számitott 15 nap alatt felterjesztést intézhet — mely esetben — ha a felmerült nehézségek kölcsönös felvilágositások utján meg nem szüntethetnének, az ügy a minisztertanács elhatározása alá terjesztendő.

7. §. A kisajátitás által a kisajátitott tárgynak vagy tulajdonjoga szereztetik meg, vagy a jelen törvény által meghatározott módon valamely ingatlannak vagy jognak csupán időleges haszonélvezete sajátittatik ki.

A végleg vagy ideiglenesen kisajátitott ingatlannal nem szereztetik meg az azzal kapcsolatban volt arányositási vagy egyéb, a birtok természetéből okvetlenül nem folyó jog és szolgalom tulajdon- vagy haszonélvezeti joga.

8. §. A kisajátitás csak azon területre rendelhető el, a mely az illetékes hatóság által végérvényesen jóváhagyott vállalati tervek szerint a vállalat létrehozására, átalakitására, nagyobbitására, czélszerübb berendezésére vagy fenntartására szükséges; továbbá azon területre, mely a vállalat czéljaira szükséges anyagok, u. m. kő, kavics, homok, föld, tégla, viz előállitására vagy levezetésére megkivántatik, ideértve az e területhez vezetendő utak előállitására szükséges tért is.

9. §. Birtokrészek kisajátitása akképen eszközlendő, hogy a birtoknak a tulajdonosnál megmaradt része használható, vagy legalább oly mérvben értékesithető legyen, mint volt a kisajátitás előtt, s hogy a kisajátitás alá eső feltételeknek a tulajdonosnál megmaradó része, egy önálló teleknek a fennálló községi rendszabályok által megállapitott legkisebb kiterjedésével birjon.

Ha valamely ingatlannak háromnegyedrésze kisajátitás alá esik, a tulajdonos követelheti, hogy a fenmaradó negyedrész is kisajátittassék, kivéve oly határokat, melyekben a tagositás még meg nem történt, ha csak be nem bizonyitható, hogy nem fog megtörténni, vagy a terület oly természetü, melyre a tagositás nem fog kiterjedni (pl. beltelek, szőlő s. t. eff.).

10. §. A kisajátitandó területen lévő épület, vizimü vagy más tartozék nem részletben, hanem mindig egészben tárgya a kisajátitásnak.

A hid- s révvámjog kisajátitása esetén köteles a kisajátitó, mennyiben ezt a tulajdonos kivánná, az e jog gyakorlata czéljából épitett szilárd épitményeket is kisajátitani.

11. §. A létesitendő vállalat által a szomszéd birtokosok birtokainak használata se nem akadályozható, se a szükségen tul meg nem nehezithető.

Ennélfogva köteles a kisajátitó az átjárásra s a marha áthajtására szükséges átjárókat, utakat és hidakat, valamint a vizvezetésre megkivántató árkokat, csatornákat és zsilipeket az illető községben létező többi hasonutak, hidak stb. módjára előállitani, jogában állván az e czélra szükséges területeket a kisajátitási tervbe szintén felvenni.

12. §. Az alábbi határozatokban megállapitott tűztáv-

latba eső, eme határozatoknak meg nem felelő épületek, a kisajátító által vagy a mondott határozatoknak megfelelő módon átalakitandók vagy kisajátitandók.

A tűztávlat a következő:

1. A tűzbiztos anyagból készült s ugyanoly anyaggal fedett épületeknél, melyeknek összes nyilásai, ablakok vagy ajtókkal elzárhatók, 8 méter;

2. fa vagy zsindelyes oldalu, vagy fedelü épületeknél, melyeknek nyilásai fentebbi módon szintén elzárhatók, 20 méter;

3. szalma, gyékény, sás vagy náddal fedett épületeknél s szalma, vagy szénakazalok lerakására rendesen használt szérüs kerteknél, 60 méter;

4. lobbanékony tárgyak készitésére vagy eltartására szolgáló épületeknél 100 méter.

Ezen távolságok vasutaknál a pályaszin és az épület fedelének gerincze, illetőleg a szérüskert földszine közötti magasság-különbség kétszeresével nagyobbitandók, ha az épület fedelének gerincze, illetőleg szérüskert földszine 2 méternél mélyebben fekszik a pálya szinénél.

A pálya vagy a hajózható vizfolyás felszinénél 6 méterrel magasabban fekvő épületek sem a kisajátitás, sem pedig az átalakitás tárgyát nem képezik.

13. §. A tűztávlat meghatározására vasutaknál az épület legkiállóbb pontja s a folyó pályán az e ponthoz legközelebb eső sinvágány tengelye, állomásoknál ellenben a pályasik széle, a gőzhajózás létesitése tekintetéből eszközlendő folyamszabályozások, csatorna és kikötő-épitéseknél pedig az épület legkiállóbb pontja, s az ahhoz legközelebb eső hajózható vizfolyás határvonala közti távolság veendő alapul.

14. §. A 12. §-ban megállapitott tűztávlat kisebbithető a csupán helyi érdekü vasutaknál egyáltalában, s más vasutaknál is akkor, midőn a nem tűzbiztos épületek vagy szérüskertek, tűzbiztos épületek vagy élőfák által fedeztetnek.

Ily esetekben a tüztávlatot, s a csupán helyi érdekü vasutaknál e miatt alkalmazandó elővigyázati szabályokat, a közmunka- és közlekedési miniszter szabja meg.

15. §. A vállalat épitésének megkezdése után annak a 13. §-ban körülirt pontjához 60 méter távolságon belül eső területen szérüskertek egyáltalán fel nem állithatók, épületek pedig csak az illetékes hatóság engedélyével épithetők.

Ily engedély megadása előtt az illető vállalat meghallgatandó s netaláni felfolyamodás esetében, az ügy a közmunka- és közlekedési miniszternek elhatározása alá terjesztendő.

16. §. A tűztávlatban levő más épületekről vagy szérüskertektől 500 méternél nagyobb távolságra eső, magában álló s rendesen nem lakott épületek tulajdonosai ezen épületeknek kisajátitását vagy átalakitását nem követelhetik, ha az illető vállalat azoknak ezen épületek után járó egy évi tűzbiztositási dijnak huszszoros összegét lefizeti.

A tűztávlatba eső szérüskertek kisajátitását a tulajdonos szintén nem követelheti, s köteles megelégedni azon értékveszteség megfizetésével, mely felmerül a miatt, hogy az illető területek szérüskertek gyanánt többé nem használhatók.

17. §. Budapesten a 2. §. értelmében eszközlendő kisajátitásoknál még az alábbi 18—21. §§-ban foglalt határozatok is érvényesek.

18. §. A fővárosi utczák s terek egyik házsorának szabályozása esetében, az átellenben levő oly telkek s épületek, melyek a munkálat által czélzott igényeknek meg nem felelnek, továbbá oly épületek, melyek a kitüzött uj utcza vagy tér szabályozási vonalán belül állanak, kisajátitás alá vehetők, ha tulajdonosaik a fővárosi hatóság felszólitására kiállitandó, s az illető ingatlanokra telekkönyileg feljegyzendő irásbeli nyilatkozatokban kötelezőleg ki nem jelentetik, hogy három év alatt az emlitett igényeknek megfelelő épületet fognak felállitani, illetőleg épületeket a szabályozási vonalnak megfelelőleg kiépiteni.

19. §. Ha a fővárosban kisajátitott ingatlannak a czélba vett munkálatra nem szükséges része, vagy más, az épitkezésnél felmaradt üres tér terjedelmét vagy alakját tekintve, nem alkalmas arra, hogy azon az épitési szabályoknak megfelelő épület felállittassék, joga van a kisajátitónak a szomszéd ingatlant szintén kisajátitani, s azzal egy telekké egyesiteni, ha csak a szomszédok egyike késznek nem nyilatkozik azt becsáron átvenni, telkével egyesiteni, s a 18. §. értelmében kiépiteni.

A szomszédok közül annak van elsősége, a kinek telke legkisebb utczai homlokzattal, illetőleg kiterjedéssel bir.

20. §. Ha a meghatározott három év eltelt a nélkül, hogy az illetők nyilatkozatukban foglalt kötelezettségüknek megfeleltek volna, a kisajátitás minden további halasztás nélkül foganatba vehető.

Azok ellenében, kik az ezen törvény által követelt nyilatkozatot alá nem irják, a kisajátitás azonnal foganatositható.

21. §. Az átalakitási kötelezettséggel terhelt ingatlanokon a kitüzött 3 év alatt azok értékét emelő munkálatokat vagy változtatásokat tenni nem szabad.

Az ily munkálatok vagy változtatások által előidézett több-érték, az esetleges kisajátitás alkalmával figyelmen kivül hagyandó.

II. FEJEZET.

A kisajátitási előmunkálatokról, s az azok megállapitása körüli eljárásról.

22. §. A kisajátitási eljárás megindit ását a 7. §-ban megadott engedélylyel egyidejüleg, vagy külön is — a közmunka- és közlekedési miniszter rendeli el, — minélfogva az ez iránti folyamodvány a kisajátitási előmunkálatok két példányával felszerelve, a nevezett miniszterhez nyujtandó be.

23. §. A kisajátitási előmunkálatok állanak:

A) ingatlanoknál:

1. a tervből, melyen a kisajátitási eljárás tárgyául szolgáló birtokrészletek helyszinelési vagy helyrajzi számaikkal kitüntetendők.

Ugyane terven a kisajátitandó részletek külön színnel tüntetendők elő, és az egyes alkatrészeken fekvő épületek betükkel, a szolgalmak pedig keresztalaku jegyekkel jelölendők meg.

A terv egyes szeletekre is osztható fel, de minden szeletnek egy és ugyanazon mérték szerint kell készittetni.

2. a kisajátitási összeirásból, melynek a tervvel összhangzásban kell lennie, s következő rovatokkal birnia:

a) sorszám;

b) a tulajdonos neve;

c) helyszinelési vagy helyrajzi és földadókönyvi száma azon birtokrészletnek, a melyből kisajátitás történik;

d) a városrész, utcza, esetleg dülő, a melyben az ingatlan fekszik és müvelési ága;

e) az egész birtokrészlet térfogata;

f) a kisajátitandó rész térfogata;

g) a kisajátitandó egyéb tárgyak leirása;

h) a kisajátitandó földterület és tartozékai után felajánlott kisajátitási ár tételenkint s összesen;

i) a biróilag vagy egyességileg megállapitott ár tételenkint;

k) észrevételek.

Az összeirás végén a kisajátitandó ingatlanra bejegyzett szolgalmak és a tulajdonra vonatkozó jogok tüntetendők ki.

B) jogoknál:

3. a leirásból, melyből a tulajdoni viszonyok, az illető

jog természete s szándékolt igénybe vételének mérve, valamint az igénybe veendő jog használatának módja vehető ki.

24. §. A kisajátitási összeirás elkészithetése czéljából szükséges adatokat, ugy a telekkönyvi hatóságok, mint az adóhivatalok is soronkivül kiszolgáltatni kötelesek.

A kisajátitó a kisajátitás megindítása után bármikor jogositva van, a kisajátitás elrendelésének kimutatása mellett, az elfoglalandó birtokrészletek helyszinelési számait kimutató kérvény alapján, az egyes telekjegyzőkönyvekben a feljegyzést (telekk. rendt. 104. *b)* §.) eszközöltetni oly czélból, hogy később jogokat szerzett más személyek irányában a kisajátitás kellőleg közzététessék.

25. §. A közmunka- s közlekedési miniszter a kisajátitási eljárást elrendelvén, erről az illetékes törvényhatóság közigazgatási bizottságát a 23. §-ban körülirt előmunkálatok átküldése mellett értesiti.

A közig. bizottság a közmunka- s közlek. miniszter rendeletének vételétől számitott legfeljebb 8 nap alatt egy elnökből, két tagból és egy jegyzőből álló bizottságot küld ki, s egyuttal a bizottsági eljárás határidejét tüzi ki.

A kiküldött bizottság hatásköréhez tartozik: határozni mindazon igények és észrevételek fölött, a melyeket a felek a jelen törvény I-sö fejezete alapján netalán emelnek.

26. §. A bizottság kiküldéséről, valamint a tárgyalás idejéről az érdekeltek értesitendők, és pedig oly módon, hogy a tervrajz s összeirás az illető községben legalább 8 nappal a tárgyalás előtt közszemlére tétetik ki, s erről az érdekeltek, helybeli szokáshoz képest, értesittetnek.

A kisajátitónak jogában áll kérni, mikép egyes vagy az összes telekkönyvi érdekeltek külön értesittessenek.

Az 1. §. 14-ik pontjában, valamint a 2-ik §-ban emlitett kisajátitásoknál azonban az összes telekkönyvi érdekeltek kivétel nélkül külön is értesitendők.

A hirdetmény a hivatalos hirlapban is egyszer közzé teendő.

A kihirdetés megtörténtét minden község hivatalosan bizonyitani, s ugy e bizonyitvány, mint az egyéni értesitésről szóló kézbesitési ivek is a tárgyalási iratokhoz csatolandók.

27. §. A tárgyalásnál minden telekkönyvi érdekeltnek jogában áll a kisajátitási terv s a felajánlott ár ellen felszólalni, s kifogásait jegyzőkönyvbe vétetni.

Ennek elmulasztása azon jogi következménynyel jár; hogy a nem nyilatkozóra nézve:

a) közhirdetésnél a kisajátitási terv;

b) egyéni értesitésnél pedig ugy a kisajátitási terv, mint a felajánlott ár végleg megállapitottnak s általa elfogadottnak tekintetik.

28. §. A tárgyalásra kitüzött határnapon tartozik a községnek, valamint az egyeseknek netaláni észrevételeit tartalmazó nyilatkozatokat, és a kihirdetésről szóló bizonyitványt a bizottság elnökének átadni.

Ha a községi jelentésből az tünnék ki, hogy valamely érdeklett fél távolléte miatt nem nyilatkozhatott, és ez érdembeni megbizottja az eljárás megkezdésekor sem jelentkeznék: részére az eljáró bizottság által azonnal és lehetőleg a tárgygyal megismerkedett gondnok nevezendő ki, a ki a kisajátitási terv iránt, az eljárás alkalmával távollevő képviseltje érdekében nyilatkozni köteles.

29. §. A kitüzött határnapon mindenekelőtt a községnek, azután sorszám szerint az érdekletteknek észrevételei vétetnek tárgyalás alá.

A barátságos egyezség előzetesen mindig megkisérlendő, és ha létre jő, jegyzőkönyvbe vétetik. Ha nem sikerül, az eljáró bizottság a felek kölcsönös meghallgatása és érveik megfontolása, s a hol szükségesnek látja, nyomban teljesitendő és jegyzőkönyvbe veendő szemle után érdemleges határozatot hoz, melyben határozottan megállapitja, hogy a kisajátitási tervezet mely részben hagyatik helyben s viszont mely részben s minő változást szenved.

A kisajátitási terv megállapitása fölött a bizottság, habár senki sem jelennék is meg, érdemileg határoz.

30. §. A határozat szóval rögtön kihirdettetik, ez irásba foglalva az iratokhoz csatoltatik. A meg nem elégedő félnek jogában áll a határozat ellen a közlekedési miniszterhez felfolyamodni; köteles azonban a felfolyamodást az eljáró bizottsághoz, a kihirdetéstől számitandó 3 nap alatt irásban benyujtani vagy előtte kijelenteni.

Az eljáró bizottság tartozik a felfolyamodást, vagy az erről felvett jegyzőkönyvet, az eljárásra vonatkozó összes iratokkal és térképszeletekkel együtt, további 3 nap alatt a közlekedési miniszterhez felterjeszteni, a ki a felfolyamodás tárgyát képező kérdésekben véglegesen határoz.

31. §. Ha a kisajátitási tervezetben akár a felek megállapodása, akár a bizottság intézkedése s felfolyamodás esetében a közlekedési miniszter határozata folytán változások teendők, a bizottság ezek eszközlése iránt minden késedelem nélkül intézkedik.

Az ekkép elkészült tervezetet ezen szavakkal «egyezség» vagy «végérvényes határozat folytán megállapittatott» hitelesiti.

A határozat, jogérvényre emelkedése után, az összes tárgyalási iratokkal s tervekkel stb. együtt az illetékes törvényszékhez azonnal beküldendő.

Vasutak és csatornák részére való kisajátitás esetében, a törvényszék eljárása előtt is a megállapitott kisajátitási tervben felvett területeken az épitési munkálatok azonnal megkezdhetők, ha ezt a közlekedési miniszter megengedi, azonban csak a következő feltételek alatt:

a) ezen területeken létező bármi épitmények meg nem bonthatók, mig értékük becsü utján meg nem határoztatott.

E végből a kisajátitó kérelmére az illetékes törvényszék 3 szakértőt nevez ki, kik az e czélra kiküldött birósági tag által meghiteltetvén, ennek vezetése alatt a becslést foganatositják, s leletüket, mely indokolt becsüjöket tartalmazza, a kiküldött birósági tagnak átadják, ki azt az eljárásról felvett jegyzőkönyvvel együtt a törvényszéknek bemutatja.

Ezen becslési eljárás a kérelem benyujtásától számitandó 8 nap alatt befejezendő s ahhoz a tulajdonos is meghivandó, kinek esetleges észrevételei a jegyzőkönyvbe felveendők. A törvényszék köteles e becsü felett soronkivül azonnal határozni, s határozata ellen a jelen törvény 54. §-ában szabályozott felfolyamodásnak is van helye, mely felfolyamodás azonban az épület megbontását nem akadályozza;

b) ha a kártéritési árra nézve a kisajátitó s a tulajdonos között egyesség jött létre s a kisajátitandó ingatlanon telekkönyvileg bekebelezett terhek vagy feljegyzett igények nem léteznének, a kisajátitó tartozik az egész kisajátitási árt a tulajdonosnak azonnal lefizetni:

c) ha pedig a kártalanitási árra nézve egyesség nem létezik, vagy ha egyesség van is, de a kisajátitandó ingatlan a telekkönyvben feljegyzett igényekkel vagy bekebelezett követelésekkel van terhelve, a kisajátitó köteles, mielőtt az épitési munkálatokat megkezdené, a munka alá veendő terület után vagy a felajánlott kártalanitási összeget, vagy ha ez az illető terület ez adótelekkönyvben felvett tiszta jövedelmének huszszoros összegénél kisebb lenne, ez utóbbi összeget készpénzben azon törvényszék letéti pénztárába letenni, melynek területén a kisajátitandó ingatlan fekszik.

III. FEJEZET.

A kártalanitást tárgyazó határozatok.

32. §. A kisajátitás valódi és teljes kártalanitás mellett eszközöltetik.

A kártalanitási összeg mennyiségének megállapitásánál

nemcsak a valósággal kisajátitott ingatlannak értéke veendő számitásba, hanem:

1. azon értékveszteség is, melyet az ingatlan megcsonkitás, részekre szakitás, vagy szolgalmakkal terheltetés által szenved;

2. azon költségek, a melyek megkivántatnak arra, hogy a birtok, a melyből egy rész kisajátittatott, a kisajátitás előtt gyakorolt módon továbbra is használható legyen;

3. azon költségtöbblet, a melyet a megmaradt birtokrésznek a kisajátitás utáni használata, a kisajátitás előtti állapothoz hasonlitva, igényel.

33. §. A kisajátitás alá eső ingatlanon találtató függő termés, ültetvények s egyéb elmozditható tárgyak, a kisajátitási összeg megállapitásánál számitásba nem vehetők. Ezekért a birtokos a kisajátitó ellen sommás birói eljárás utján, külön kártéritést igényelhet.

34. §. A kisajátitandó tárgyak értéke a becsléskor létező árak szerint határozandó meg. E meghatározás alapjául a tiszta jövedelem, a helybeli árak, bérek, haszonbérek és egyéb, a közönséges adásvevésnél számba vétetni szokott körülmények szolgálnak; de a tulajdonosnak a kisajátitandó tárgy iránti különös előszeretete, vagy a kisajátitandó tárgyak értékének valamely beállható változásból, vagy épen a munkában levő kisajátitás folytán létrejövendő vállalatból remélhető emelkedése számitásba nem vétethetnek, valamint azon javitások sem, melyek a birtokos által a kisajátitási terv megállapitása, vagy pedig a 18—19. §§-ban meghatározott nyilatkozat kiállitása után tétettek, hanem ha ezek nyilvánvalólag a kisajátitónak is hasznára szolgálnak.

Ha a kisajátitandó területnek állapota a foganatositott épitkezési munkálatok által oly változást szenvedett, hogy annak korábbi minősége a becsléskor fenálló állapot szerint meghatározható nem lenne, a minőség a kisajátitás után a tulajdonosnál megmaradt s hason müvelési ág alatt levő részeknek és ezek hiányában a szomszéd területeknek minősége szerint határoztatik meg. Mindkét félnek azonban jogában áll a polgári eljárásban meghatározott bizonyitékok által igazolni, hogy a kisajátitott terület a fenn megjelöltektől különböző minőségü volt.

35. §. A kártalanitási összeg rendszerint folyó készpénzben állapitandó meg, egyedüli kivételt képez azon eset, ha a kisajátitó a tulajdonosnál megmaradt területrészt azzal határos más területtel olykép ajánlkozik kiegésziteni, hogy az egy részének kisajátitása után is előbbi czéljának bebizonyithatólag meg fog felelni.

Ez utóbbi esetben tehát és ha a felek közt egyezség jő létre, a kárpótlás készpénz helyett más ingatlanban is megállapitható.

Ily esetekben mind a kisajátitandó, mind a kárpótlásul adandó ingatlanok értéke a fennebbi 34. §. határozatai szerint állapittatik meg.

Ha ez utóbbi értéke az előbbinek értékénél csekélyebb, a különbözetet a kisajátitó készpénzben tartozik ráfizetni.

Ellenben a kártalanitandó olynemü, természetben nyujtani szándékolt kárpótlást semmi esetben sem köteles elfogadni, a melynek folytán ő tartoznék felülfizetni.

36. §. A gyárak és egyéb üzletek felszereléséhez szükséges tárgyak csak azon esetben esnek kisajátitás és megtérités alá, ha elkülönitésük az épülettől jelentékeny rongáltatásuk nélkül nem eszközölhető.

Azonban a felszerelés ki és áthelyezésének költségei, és az ez által okozott netaláni értékcsökkenés az illetőnek megtéritendő.

37. §. Kisajátitás esetében az illető ingatlan vagy jog bérlője a bérlet megszüntetését csak akkor követelheti:

a) ha az egész bérleti tárgy kisajátittatik;

b) ha a bérleti tárgy egy részének kisajátitása folytán, vagy a szerződés feltételei többé nem teljesithetők, vagy a bérelt tárgy oly változást szenved, hogy előbbi rendeltetésének többé meg nem felelhet.

Azon károsszeg ellenben, melyet a bérlő a bérlet tárgyának használatában való korlátozás, vagy e használat drágábbá tétele vagy a bérszerződés megszünte miatt szenved, az esetre, ha az a kártalanitás főösszegében vagy kamatjaiban benn nem foglaltatik, külön kipuhatolandó s a kártalanitási főösszeghez hozzáadandó.

A bérlő esetleges követelései a kisajátitási árból egyenlitendők ki.

38. §. Azon időponttól kezdve, a melyben a kártéritési összeg jogérvényesen megállapittatott, vagy a mennyiben a kisajátitott tárgy a kártalanitás megállapitása előtt foglaltatott el, az elfoglalás napjától a kártalanitási összeg után — lefizetéseig, vagy letéteményezéseig 5%-os kamat is fizetendő, hacsak az előbbi tulajdonos a kártalanitási összeg megállapitása után a használatot nem folytatja, mely esetben az 5%-os kamatok csak a tényleges átvételtől folynak.

IV. FEJEZET.

A kártalanitási eljárásról.

39. §. Kártalanitási eljárásra, a mennyiben a felek közt a kártalanitás iránti egyesség létre nem jött, vagy ha egyezség létrejött is, de az ingatlan telekkönyvileg terhelve van, s a telekkönyvi érdekelt a 40. §. alapján a kártalanitási összeg birói megállapitását kéri — azon törvényszék illetékes, a mely a kisajátitandó ingatlannak vagy jognak bíróságát képezi.

40. §. Ha a kisajátitó a tulajdonossal telekkönyvileg terhelt ingatlan vételára iránt megegyezett, tartozik az adásvevési okiratot a telekkönyvi birósághoz benyujtani oly czélból, hogy arról a telekkönyvi érdekeltek saját kezükhöz értesittessenek.

Azon telekkönyvi érdekeltnek, a ki kimutatja, hogy követelése az egyezség által megállapitott vételárban fedezetét nem találja, joga van a kézbesitéstől számitott 30 nap alatt követelni, hogy a kártalanitási összeg, tekintet nélkül az egyezségre, a jelen törvényben megállapitott kártalanitási eljárás utján határoztassék meg.

41. §. A vasuti s csatorna-vállalatoknak jogában áll — az 1868: I. t. cz. szerinti eljárás előtt barátságos egyezség folytán eszközlött ingatlan beváltásoknál, a szerződések mellékelése mellett, egy közös beadvány által, az egy s ugyanazon telekkönyvi hatóság területéhez tartozó birtoktestekre vonatkozó telekjegyzőkönyvekben foglalt, s a vállalat által községenkint elkülönitve elősorolandó birtokrészletekre, s azoknak telekkönyvi tulajdonosai ellen — a kisajátitott területhez szerzett tulajdonjogának előjegyzését eszközöltetni.

42. §. Ezen előjegyzésről az érdekelt felek értesitendők.

43. §. A törvényszék, mihelyt a kisajátitási terv hozzá beérkezett, a kártalanitási eljárás megkezdésére és pedig, a mennyiben a kisajátitandó tárgy székhelyén kivül esik, a helyszinére tárgyalási határnapot tűz ki, erre a kisajátitót és az összeirásban foglalt azon tulajdonosokat, a kikkel az árra nézve egyezség nem jött létre, ugy nem különben a jelzáloggal biró hitelezőket, vagy azok törvényes vagy meghatalmazott képviselőit (gyámjait, gondnokait stb.) a 26. §-ban előirt módon megidézi, a távollevők vagy ismeretlen tartózkodásuak számára hivatalból gondnokot nevez, s ezt a hirdetménybe beiktatja. Az idézésben mindig kifejezendő, hogy az érdeklettek elmaradása, a kártalanitás fölött hozandó érdemleges határozatot nem gátolja.

(Vége következik.)

Franklin-Társulat nyomdája.

TELEKKÖNYVI KÖZLÖNY

A TELEKKÖNYVVEZETŐK ORSZÁGOS EGYLETÉNEK

HIVATALOS LAPJA.

Budapest, 1880. Melléklet a JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY 26-ik számához. **Junius 25-én.**

TARTALOM: A telekkönyvvezetők országos egyesülete tisztelt tagjaihoz! Voigt Ede urtól. — Gyakorlati utmutatás a telekkönyvvezetők foglalkozása körül. —a— Mitől függ a kifizetési sorrend megállapitása? Aquila. — Jegyzőkönyv. — A m. kir. Curia elvi jelentőségű határozatai telekkönyvi ügyekben. — Értesités.

A telekkönyvvezetők országos egyesülete tisztelt tagjaihoz!

Előre nem láthatott családi viszonyaim, és egyéb sok oldalu elfoglaltságom miatt kényszeritve érzem magamat azon tisztről, melyre kartársaim megtisztelő bizalma mult év augusztus hó 20-án tartott megalakuló közgyülés alkalmával a telekkönyvvezetők országos egyesületének élére helyezett, leköszönni, és ezen leköszönő nyilatkozatomat f. hó 19-én *Máltás Miksa* egyl. alelnök urnak további intézkedés végett át is adni.

Midőn az elnöki nehéz tisztet elhagyom, nyugodt lelkiismerettel tekintek vissza eddigi müködésemre, mivel első sorban szükségesnek tartott feladatom *„egyletünket megerősiteni"* fényesen sikerült, mert tekintetbe véve, hogy a mult évben bejelentkezett 246 tagtárs száma rövid 10 hó alatt 560-ra emelkedett, más részt *oly tekintélyeket* is szerencsések valánk az egylet részére megnyerhetni, mi *valódi erkölcsi vivmánynak tekinthető;* minélfogva kötelességemnek ismerem szivem mélyéből köszönetet mondani mindazon tisztelt kartársaimnak, kik nehéz feladatom megoldásában kitartóan és hiven segitettek.

Nem célom müködésem eredményeit egyenként felsorolni, csupán csak az elvitázhatatlan tényekre hivatkozom, melyeket kartársaim közremunkálásával szerencsésen sikerült véghez vinnem.

Nyomós okaim vannak rá, hogy az elnöki széket elhagyva azt *Máltás Miksa* pestvidéki kir. törvényszéki telekkönyvvezető és *egyleti alelnök urnak* engedjem át, s hivatalos teendőim által igénybe vett munkásságomon felül maradt szabad időmet családom érdekének szenteljem; de ez korántsem azt jelenti, *hogy az egyleti közremüködésről végképen lemondanék.* Nem, én egyedül csak a *vezérszerepet hagyom el,* de az *egylet érdekeit továbbra is erőmtől telhetőleg mint közharczos* kivánom szolgálni. Ezentul is szivemen fogom viselni *azon elvek megvalósitását, melyeket első felhivásomban hangsulyoztam, s azokért* késznek nyilatkozom, a lehetőség korlátai között áldozatokat is hozni.

Bucsu szavammal fogadják tisztelt kartársaim, s az egylet nemes alapitó és pártoló tagjai bizalmukért és közremunkálásukért forró köszönetemet! *Bucsu szavam legyen az egylet felvirágoztatásának hajnalderüje.*

Az emlék, melyet távozásommal magammal viszek, bár azt tagadhatlanul itt-ott sötét árnyak is boritják, egészben véve mindig kedves leend előttem; mert egyletünk élete sok oly rokon keblekkel füzött össze szorosabb szellemi viszonyba, melyekre mindig jól fog esni visszaemlékeznem. A küzdelmek napjai az ember jellemének próbakövei, s jól esik éreznem és tudnom hogy e rokonkeblek a tűzpróbát dicsőségesen kiállották!

A bucsuzás azoktól, kiket szeretünk és becsülünk, csak fájdalmas lehet, de én ez alkalommal csak *elnöki* minőségemben mondok bucsut, s reménylem és kérem is kartársaimtól, hogy továbbra se vonják meg tőlem most már a *közharczosok sorába lépettől* azon baráti jó indulatot és szeretetet, melylyel elnök koromban megtisztelni szivesek voltak.

Egyszersmind kérem a tiszt. tagtárs urakat szives tudomásul venni, hogy a mai naptól fogva, egyleti ügyekben *Máltás Miksa* alelnök urhoz (pestvidéki kir. törvényszék telekkönyvi osztályában, megyeházban), oly egyleti ügyekben azonban, melyek még azon időszakra vonatkoznak, midőn az egylet általam vezényeltetett s melyekben a t. tagtársak közvetlen hozzám fordultak, most is a netalán kivánandó felvilágositásokkal szivesen szolgálandok.

Végre van szerencsém a t. tagtárs urakat értesiteni — miszerint a *Telekkönyvi Közlöny* szerkesztősége által felkérettem közhirré tenni, hogy a nyári évad alatt beküldendő kéziratokat közvetlen hozzám czimezve, (VIII. kerül. Mária-utcza 11. sz.) sziveskedjenek küldeni.

„Isten vezérelje nemes czéljaiban továbbra is az egyletet."

„Éljen a telekkönyvvezetők országos egyesülete."

Budapest, 1880. junius 20-án.

Voigt Ede.

Gyakorlati utmutatás a telekkönyvvezetők foglalkozása körül.

—*a*— Másként áll ez a tervezet hitelesitése alkalmával felvett jegyzőkönyvekről; minthogy ezek részint a tervezetnek a hitelesités folytán történt kiigazitását, másrészt pedig a hitelesitő bizottságnál bejelentett birtokváltozásokat tartalmazzák. E jegyzőkönyvek tehát, a mennyiben azok elintézéséből, telekkönyvi bejegyzések származhatnak, a betét megfelelő lapjain széljegyzendők. Szükségesnek tartom itt megjegyezni, hogy a tervezet hitelesitése alkalmával felvett jegyzőkönyvek, az igtatókönyvbe külön-külön és egyenként beigtatandók; még pedig az eljárásról felvett általános tárgyalási jegyzőkönyv, a hitelesitő bizottság jelentésének kiséretében, előzi meg minden, a hitelesités alkalmával felvett jegyzőkönyvet az igtatásnál.

A szőlő dézsmaváltsági tőkéknek bekebelezését tárgyazó táblás előterjesztések, mivel azok muló jogviszony kifolyásai, de másoldalról, a váltsági tőkék az erészben fennálló szabályrendelet értelmében csak az *A.* lapon, az illető részletnél jegyzendők be, de legfőképen azért, hogy a jogügyletekbe bocsátkozó közönség előtt köztudomásu dolog, a dézsmás szőlők váltságkötelezettségének természete: az ily beadványok széljegyzése, szerintem egyáltaljában feleslegesnek látszik.

Ezek azon kétes természetü beadványok, melyekre nézve szükségesnek láttam tájékozást nyujtani.

A szemle tárgyát képező beadványokra nézve általánosan, szabályul szolgál, hogy mindazok, melyekből valamely telekkönyvi bejegyzés származik, vagy származhatik, a vonatkozó betét, illető lapján széljegyzendők. Kiveszem itt a tagadó végzések jogerőre emelkedéséről szóló hivatalos jelentéseket, melyeknek széljegyzése, a mellett, hogy szükségtelen munkaszaporitást idéz elő, sem gyakorlati, sem jogi következményekkel egybekapcsolt értelemmel nem bir.

Áttérve a szemle és széljegyzés gyakorlati oldalára, szolgáljanak erészben némi utmutatásul a következők:

Az oly beadványok, melyek valamely telekjegyzőkönyvben foglalt összes birtokrészletek tulajdoni jogának átruhá-

zására, vonatkoznak, következő módon látandók el szemlével: «Az *A.* (péld. I. 1—10.) alattira egyszerü (vagy ha a telekkönyvi tulajdonos és a kérvényező között több telekkönyvön kivüli jogszerző létezik: fokozatos) átirás». Ez jelezi, hogy a kérvény minő hivatalos ellátást igényel. Hogy vajjon a kérvény és annak mellékletei, a telekkönyv nyilvánkönyvi aláirásának megfelelnek-e vagy sem? azon körülmény, e jelzésre nézve semmi befolyással nem bir. Azon okok, melyek a kérvényt esetleg aggályossá teszik, a fentebbi jelezés után teendők ki, s utánuk az «aggályos» szó teendő, mely után a telekkönyvvezető nevének kezdő betüi aláirás képen irandók alá.

Előre kellett volna bocsátanom, hogy a szemle az illető beadvány hátlapjára, a széljegyzéssel egyidejüleg jegyzendő fel; még pedig oly módon, hogy az illető község neve, a szemle homlokára irandó, s melléje a vonatkozó telekjegyzőkönyv száma s a betét azon lapja teendő ki, melyre a beadvány vonatkozik, (péld. Lakompak: 124. *B.* vagy *C.* vagy mindakettő.)

Midőn valamely beadványnyal, egy betétben bejegyzett ingatlanságnak, egyes részlete, vagy több részleteinek átirása céloztatik, ugy hogy a telekjegyzőkönyvben az átruházó számára bizonyos részletek, vagy birtoktestek fenmaradnak, a szemlének a beadványt jelző minősége ekként fejezendő ki: «Az *A)* (péld. I. 2. 4.) alatti lejegyzése». Ha telekkönyvi aggályok léteznek, azok az «aggályos» jelzővel kiteendők, ha pedig nincsenek, e körülmény «a. n.» (aggály nincs) által jelzendő.

Hasonló elbánás alá esnek az oly beadványok, melyek bizonyos részleteknek vázlat-szerinti lejegyzését célozzák, azon különbséggel, hogy a beadvány minőségét jelző szemlében a lejegyzés helyett «vázlat szerinti lejegyzés» teendő.

Oly lejegyzéseknél és vázlatszerinti lejegyzéseknél, melyek osztályos elkülönités folytán foganatositandók, s melyeknek szemléje, daczára annak, hogy csak hoszadalmas lehet, de a birót mindazon által a beadvány mikénti elintézésére nézve mégsem tájékoztathatja kellőleg: elégséges a beadvány hátlapjára rájegyezni, hogy a telekjegyzőkönyv az előadó által megtekintendő; mert az ily bonyolult badványoknál az előadó biró, bármily hosszadalmas és kimeritő lenne is a telekkönyvvezető szemléje, még sem elégedhetik meg azzal, de szüksége van nem csak a telekkönyvre, de annak segédadataira is, hogy az előadmányt helyesen elkészithesse, s igy az ilynemü beadmányok terjedelmes szemlével való ellátása czéltalan időpazarlás lenne.

Az egyszerü átirások iránt benyujtott kérvények között olyanok is gyakoriak, melyek egy telekkönyvbe bejegyzett s több tulajdonostársat közösen illető birtoktestből csak egy vagy több tulajdonostárs hanyadrészének átirására vonatkoznak; az ily kérvények szemléje következő: «az *A.* (birtoktest telekkönyvi megjelölése) alattiból eladó, átruházó vagy örökhagyó hanyadára egyszerü, (esetleg fokozatos) átirás».

A zálogjog bejegyzése iránt benyujtott kérvényeknél a szemle a birtoktest megjelöléséhez és a kötelezett személyéhez képest a szemle akként alakul, mint azt a beadvány és a vonatkozó telekkönyv egybevetése magával hozza, például: ha a zálogjog bejegyzése egy oly telekkönyvi testre van irányozva, melynek kizárólagos tulajdonosa az adós, a szemle az előbbeniekhez képest egyszerü lészen; hasonlóul oly beadványoknál is, melyek csak valamely közös tulajdonostárs jutalékát érintik. Ezeknél tehát a szemlében csak azt kell mondanunk, hogy «az *A.* (pl. *A.* + 1—5) alattira, vagy alattiból adós avagy adósok hanyadára.» Szükségtelen kitennünk a zálogjog bejegyzését tárgyazó beadványok szemléjénél, hogy azok ilynemüek, mert azok ebbeli minősége amugy is szembeötlő.

(Folyt. követk.

Mitől függ a kifizetési sorrend megállapitása?

E becses lapnak 24. számában az idézett felirás alatt jelent meg egy a gyakorlati életnek egyik legfontosabb kérdését valóban idealisticus szellemben tárgyaló, eme kérdés ethicus oldalát visszatükröző czikk, mely épen ez oknál fogva a tárgyilagos kritikát kihijja s a «qui jure suo utitur neminem lædit» jogelvnek szempontjából czáfolatot igényel. Legyen szabad tehát 1-ször a követelésének behajthatása czéljából czikkező szerint is áldozó hitelező eljárását szintelen üvegen keresztül nézni s illetve nézetni; 2-or a czikkiró ur által hasonló eljárások lehetetlenitése czéljából ajánlott óvszert jogosság és hasznosság szempontjából vizsgálat alá venni.

A hitelező, a ki már fennálló oly követelésének megmentésére, melynek kielégittetését egyébként nem reménylheti, más valakinek követelését «még valódi értékét meghaladó áron is» magához váltja, ebbeli eljárása által senkit nem sért, senki jogain csorbát nem ejt, senkit nem károsit; legfeljebb azon vád emelhető ellene, hogy anyagi viszonyai oly drága expedienst engednek választania, melyet sok más ember hason esetben szintén szivesen megpróbálna, csakhogy nem teheti! Ép ily vád emelhető azon mellbeteg ellen is, a ki kedvező anyagi helyzete folytán a legdrágább gyógyszereket használhatja, minden orvosi rendelést pontosan teljesithet, és igy életét meghosszabbithatja, sokszor még egészségét is visszanyerheti, holott számtalan más ily beteg nyomor és inség közepette, a biztos korai halálnak martalékául esik. Ezen hitelező saját régebben már megvolt és ujdon szerzett jogait érvényesiti s ezen jogérvényesitésben még *akkor* sem lenne akadályozható, ha más valakinek képzelt vagy valóságos jogait sértené is, azaz: ha ez által egy más hitelező, a ki még kielégitést várt, ebbeli reményében keserü csalódást tapasztalni kénytelen lenne. Nem szenvedhet azonban kétséget, hogy azon hitelező, a ki azon esetre, «ha az első helyen betáblázott követelés vagy csak fele részben, avagy épen nem terhelné ezen birtokrészt (t. i. a társtulajdonosét, melyből az áldozatot hozott és ezért kárhoztatott hitelező ujdon szerzett követelését kielégitteti), alábbi követeléséhez jutott volna», jogsérelmet nem panaszolhat; mert a hitelezés, illetőleg zálogjogának nyerésekor *már tudta*, hogy azt egy más egyetemleges zálogjog már megelőzi, s igy számolni tartozott azon lehetőséggel, hogy a lekötött ingatlanrész épen az *egész,* első helyen bekebelezett követelés kielégitésére lesz alapul kiszemelve. Ne kölcsönzött volna tehát egy zálogjoggal már terhelt ingatlanra, vagy pedig vegye azt meg most maga, hogy ez által követelését egészben, vagy legalább részben megmentse! A társtulajdonos pedig, «a ki a helyett, hogy neki semmit vagy legfeljebb az adósság fele részét kellett volna fizetnie, most az egésznek fizetésére szorittatik», szintén nem panaszkodhatik, ha a főadóssal egyetemlegesen lekötelezve társtulajdonát szintén *egyetemlegesen lekötötte,* — minek lehető következményeit annak idején kellett volna meggondolnia. Vállalt volna kezességet vagy állott volna be egyenes adósnak a követelés *felerésze* erejéig, vagy nem vállalt volna általában *semmiféle* kötelezettséget; az első esetben csak a felerészt, a másikban pláne semmit nem kellene most viselnie!

Ezen merőben jogi felfogás (és pénz dolgában másnak, jelesül morális érzékenykedésnek a régi közmondás szerint helye épen nincsen) czikkiró ur fejtegetése által nem tud felforgattatni. Mihelyt *egyetemleg kötelezettekről* beszélünk (és ilyeneket hoz fel maga czikkező is), meg kell barátkoznunk az «egyetemlegesség» jogfogalmának *összes* consequentiáival! Ha az egyik adós csak «kezes», akkor csak subsidiáris kötelezettséget vállalt ugyan; de ily esetben nem lehet szó a solidaritásról sem. Ezen helytelenül választott kifejezést «kezes», tehát a correctebb kitétellel «kezes és készfizető» kell

helyettesitenünk, mert az első helyen nevezett jogi kötelezettség elvállalása a czikkező ur által feltüntetett következményeket egyáltalában nem tudja maga után vonni. Mert a «kezes»-nek módjában áll nemcsak az ellene minden esetre inditandó perben védekezni, ilyennek inditása s marasztaló itélet nélkül pedig társtulajdonát kielégitési alappá tenni egyáltalán nem is lehet, hanem sőt módjában is álland oda hatni, hogy az «egyenes adós» a vételár felosztási tárgyaláson megjelenvén, ott az ő tulajdonára első helyen bekebelezett követelésnek fennállását ismerje be s a vételárból leendő kifizettetését eszközölje. (Ha máskép nem, legalább «intvény» utján felelőssé teheti az «egyenes adóst» abból származandó káraért, hahogy az a fizetés terhét roszlelküleg ő reá átterelné.) A kezesnek az egyenes adóshozi viszonya azonban itt csak alárendelt szerepet visz és az erre vonatkozó megjegyzések csak mellékesek; fődolog az, hogy a kezes a *hitelező* ellenében teljes sikerrel fogja magát védelmezhetni, miután azon körülmény, mely szerint ez az egyenes adós társtulajdonának vételárából az első helyen bekebelezett követelés kiutalványozását *azért* nem kérte, hogy igy a sokkal távolabbi követelés fedezetet nyerjen, nem involválja s nem is igazolja a «főadós fizetési képtelenségét», mely egyedül feljogosithatja a hitelezőt, hogy a kezes ellen forduljon; hanem legfeljebb ezen hitelezőnek roszhiszemüségét constatálná, melyből az a kezes ellenében mi jogokat sem nyerhet. Ha pedig egyetemleg lekötelezett készfizetői kezesről szólunk: akkor világos, hogy a hitelező tetszése szerint *épen ennek társtulajdonát* szemelheti ki kielégitési alapul, a mint a főadósét is kiszemelhette volna, miután ez csupán a hitelező akaratától függ.

Az egyetemleg lekötelezett adóstárs hasonló szempont alá esik, mint a kezes és készfizető, s igy jogában áll a hitelezőnek *épen ezen adóstársnak tulajdonrészét* kielégitési alapul kiszemelni.

Ennyi *annak* kimutatására, hogy az adóstárs épugy mint a készfizető kezes csakis *azon* sorsban részesülnek a kárhoztatott hitelező eljárása folytán, melyet a kötelezettség elvállalása s az egyetemleges zálogjog engedése perczében — mint legrosszabbat ugyan, de minden esetre már előre várhattak, — hogy nem várt, előre nem láthatott, saját cselekvényeiből logicailag és törvény szerint nem folyó, következőleg fölötte sulyos csapás nem éri, melyet tétlenül és védelem nélkül elviselniök kellene. Ily körülmények közt pedig a hitelezőnek ecsetelt eljárását kárhoztatni egyáltalán *nem lehet;* miből önként következik, hogy nincsen bíróság, (legkevésbé azonban a vételár felosztási rendet megállapitó tkkvi hatóság), mely arra hivatva lenne, hogy ezen eljárást *hivatalból* meghiusitsa!

A tkkvi hatóságnak czikkező által javaslatba hozott hivatalbóli eljárására nézve meg kell jegyeznem, hogy az ép oly *törvényellenes* és *jogtalan,* mint *eredménytelen* és igy *impracticus* lenne.

A p. t. k. 1363. §-a a «kezes»-re állván, ide nem tartozik; ennek ellenében utalok az 1357. §-ra, mely itt kizárólag mérvadó. A tkkvi hatóságnak azon intézkedése, melylyel a «készfizetői kezes» ellenében fennálló zálogjognak törlése elrendeltetnék, nem lenne tehát egyéb, mint a törvénynek egyenes és önhatalmu megsértése, s mint ilyen gyakorlati eredményt nem szülhet. A p. t. k. 1358. §-a pedig helytelenül lett magyarázva s alkalmazva, miután abban sem kezes, sem készfizetői kezes, sem pedig adóstársról, hanem egy oly idegen személyről van szó, a ki minden előleges kötelezettség elvállalás nélkül az adósnak tartozását kifizeti. Ha az *adóstárs*, vagy a *kezes*, vagy pedig a *készfizetői kezes* a főadós tartozását kiegyenliti, akkor ez által nem *válik* a hitelezőnek *jogutódjává*, hanem csak az ezen hitelezőhezi *jogviszonya,* az ennek irányában elvállalt *kötelezettsége* szünik meg; az egyenes adós ellen ezen 3 személy *nem* a hitelező utáni *jogutódság* czimén fordulhat, hanem *egészen más jogalapon;* jelesül az adóstárs és (az 1857. §. szerint azzal egy tekintet alá eső) készfizetői kezes a 896. §. alapján, a kezes pedig az 1364. és 1365. §§ ban foglaltak szellemében egyenes jogviszonyból folyólag, mely a kezesség elvállalása által közte s az adós közt támadt. Az 1358. §. *fizető*-ről beszél s igy világos, hogy ezen kifejezés alatt a fenti 3 személyt nem érti, nem értheti. A tkkvi hatóságnak hivatalbóli beavatkozása oly jogviszonyokba, melyek elbirálása az ő hatáskörébe egyátalán nem tartozik, szintén csak a törvénynek megsértését képezné. Ezen törvényes akadálytól eltekintve már most nyilván téves czikkező azon nézete, miszerint «az adóstárs, *kire az egész teher háramlik,* a követelés fele része tekintetében a hitelező jogaiba lépvén, irányában engedményesnek tekintendő, s mint olyant megilleti őt, nemcsak a követelés felerésze, de az azzal egybekapcsolt zálogjog is, mely stb. a rangsorozatban javára megállapitandó». Kézzelfogható, hogy *akkor,* a midőn a főadós tulajdonrészének vételára tekintetében a sorrend megállapitandó vagy megállapittatik, (a midőn tehát czikkező szerint «az egész teher adóstársra áthäramlik») sem *az adóstárs* ki nem fizette még a hitelezőnek követelését, sem pedig *az adóstárs ingatlan részéből* ki nem lett még elégitve ezen követelés. Quo jure et titulo lehet-e tehát arról szó, hogy az adóstárs a hitelező jogaiba léphetne, hogy irányában engedményesnek tekintethetnék?!

Ez oly hysteron proteron, melynek a tkkvi hatóság általi megállapittatása a törvénynek legnehezebb megsértését involválná; mert csakis *teljes kielégités* (solutio plena) után állhatna be ily jogutódság, ha törvénynél fogva egyáltalán beállhat! Nem lehet tehát semmi eredménye annak, ha a tkkvi bíróság a törvény megsértésével az adóstárs részére meg is akarná állapitani az elsőbbséget, *mert nem tudni, hogy milyen összeg erejéig állapitandó az meg.* Hátha ezen oly annyira védelmezett adóstárs tulajdon részéből még az első helyen bekeblezett követelés sem kerülne ki?! hátha esetleg még ennek *felerésze* sem találna kielégittetni?! Avagy pedig azt akarja-e czikkező javasolni, hogy a főadósnak jelzálogos hitelezői várják követeléseik kielégittetését mindaddig, mig az adóstárs ingatlan része elárvereltetni fog, mig bizonyossá váland, hogy ennek vételárából az első helyen bekebelezett hitelező követelése egészben, vagy csak részben kikerül?!

Bocsássa meg t. szerkesztő ur, hogy akaratom ellenére talán tulhosszadalmas lettem; nem volt szándékom polemizálni, hanem szükségesnek tartottam: az oly megnyerő eszméket hirdető, megtámadott czikknek helytelenségét kimutatni, magokat ezen tetsző s a kedélyt megható eszmék ellen küzdeni, kifejteni: hogy az illető hitelező nem «fogásos» és hogy a megtámadott czikkbeli nézet *nem az esetek különféleségе miatt* nem tarthat számot a csalhatatlanságra, hanem mint a törvényt és az általános jogelveket sértő — önmagában hordja a tévességnek, a helytelenségnek magvát, és igy elvetendő.

Aquila.

Jegyzőkönyv.

Felvétetett a telekkönyvvezetők országos egyesülete ideiglenes választmányának Budapesten 1880. évi junius hó 21-én tartott ülésében.

Elnök: Máltás Miksa alelnök.

Jegyző: König László ideiglenes titkár.

Jelen voltak: Horony György, Herczegh Ignácz, Biró Ferencz, Fektor Ferencz, Villányi Alajos, Hlaszny Mihály, Csik Dezső, Farkas Károly, Vlád Kornél, Tessényi Ferencz, Zelinka Alajos és Kreskó Alajos.

1. Máltás Miksa alelnök, König László és Fektor Ferencz budapesti kir. törvényszéki telekkönyvvezetőknek, Farkas Károly ugyanottani segédtelekkönyvvezetőnek és Kreskó

Lajos telekkönyvvezető jelöltnek az egyesületbe történt belépésüket bejelenti:

tudomásul vétetik.

2. Továbbá beterjeszti a hozzá e hó 19-én Voigt Ede egyesületi elnök és Tihanyi Ferencz pénztárnok által beadott lemondásokat, s egyuttal tekintve azon körülményt, miszerint az állandó választmány 1880. évi márczius 29-én tartott ülésében hozott határozata értelmében az ügyek további vezetését az elnök s az egyesületi tisztviselőkre bizta, s tekintve hogy ezek állásaikról lemondottak; s végül tekintve, hogy az alapszabályok ily rendkivüli esetre intézkedést nem tartalmaznak, nehogy az egyesület hátrányt szenvedjen, azon inditványt terjeszti elő: hogy a jelenlevő egyesületi tagok mint az ideiglenes választmány tagjai az egyesület ügyei elintézésében közremüködjenek:

Voigt Ede elnök és Tihanyi Ferencz pénztárnok urak lemondása felolvastatván, az, az ideiglenes választmány által tudomásul vétetik oly kikötéssel, hogy a felmentvény megadására egyedül a közgyülés lévén jogositva, annak megadásába bele nem bocsátkozhatik; s egyuttal a jelenlevők közremüködésüket a legnagyobb készséggel felajánlván, az ideiglenes választmányba nemcsak a most jelenlevő, de a többi fővárosi egyesületi tagnak való belépése határozattá emeltetik.

3. Elnöklő alelnök a titkári teendők teljesitésére König Lászlót, pénztárnokul Fektor Ferenczet, ellenőrül pedig Villányi Alajost kéri fel:

Az illetők a kérdéses tisztségeket a legközelebbi közgyülésig elfogadván, az tudomásul vétetik, s egyuttal az elnöki és titkári iratok átvételére König László, Horony György és Hlaszny Mihály, a pénztár és a leltári czikkek átvételére pedig Fektor Ferencz, Biró Ferencz és Villányi Alajos egyesületi tagok kiküldettek, jelentésük a legközelebb tartandó ülésre elváratván. Egyuttal határozattá emeltetik: hogy jövőre a tagsági dijak egyenesen Fektor Ferencz ideiglenes pénztárnokhoz Budapest, IV. kerület, Torony-utcza 1. szám I. emelet, 10. sz. ajtó, atöbbi levelezések pedig König László ideiglenes titkárhoz ugyanoda czimeztessenek.

4. Máltás Miksa alelnök tekintettel azon eshetőségre, hogy ő több izben elfoglaltsága vagy távolléte miatt a választmányi üléseken részt nem fog vehetni, inditványozza, hogy oly esetekben az elnöki teendőket kor szerint a legidősebb ideiglenes választmányi tag végezze:

Egyhangulag elfogadtatik.

5. Herczegh Ignácz v. tag inditványozza, hogy a legközelebbi közgyülésig hetenként legalább egyszer ülés tartassék, s annak megtartására egy bizonyos nap kitüzessék:

Ezen inditvány elfogadtatván, az ülések megtartására minden szombati nap d. u. 6 órája kitüzetik.

6. Végül elnöklő jelen jegyzőkönyv hitelesitésére két tag kiküldését inditványozza:

Elfogadtatván, jelen jegyzőkönyv hitelesitésére Máltás Miksa alelnök és Farkas Károly választmányi tag kiküldetnek.

Több tárgy nem lévén, az ülés berekesztetett.

Farkas Károly, ideigl. v. tag. *Máltás Miksa,* alelnök. *König László,* ideigl. titkár.

A m. kir. Curia elvi jelentőségű határozatai telekkönyvi ügyekben.

A helyszinelési utasitás értelmében oly esetben, midőn az örökhagyó 1853. május 1-je előtt halt meg, és a birtokjog átadási okirattal nem igazoltatik, az örökhagyó ingatlanai annak hagyatéka nevére veendők fel.

A telekkönyvnek az örökhagyó hagyatéka javára leendő kiigazitását az örökösök bármelyike is kérheti, és az ily kiigazitások az öröklési jogok érvényesitését, bármely czimen alapuljanak is azok, nem gátolhatja. *(Döntvénytár* XIX. 16.)

A folyam változása által a telekkönyvek felvétele után vonatkozó telekkönyvi tulajdonjog bejegyzése nem kiigazitási kereset utján, melynek csak hibás telekkönyvi felvétel ellen van helye, hanem póthelyszinelés utján eszközlendő. *(Döntvénytár* XXII. 72.)

A zálogtartási jog a jóhiszemüleg telekkönyvi jogokat szerzett harmadik személyek ebbeli jogait nem érintheti, minélfogva, ha a zálogos birtok jelzálogos követelésekkel van terhelve, ez ugyan a kiváltást nem akadályozhatja, de a zálogos összeg kifizetése csakis a szerzett nyilvánkönyvi jogok sérelme nélkül rendelhető el. *(Döntvénytár* XVI. 6.)

4. §.

Oly jogviszony, melynél fogva bizonyos curiális telek évenkénti földbér mellett csak személyes használat végett lett átadva, nem tekinthető a volt urbéri kapcsolatból származott, vagy azzal rokon jogviszonynak, melynek a telek. rend. 4. §-a szerint a telekkönyvbe való bejegyzése helyt nem foglalhat; s azért a tulajdonos kérelmére azon korlátolás, hogy e telek haszonélvezete halála esetére reá, illetve örököseire visszaszáll, bejegyzendő. *(Döntvénytár* XXI. 167.)

A telekkönyvi rendtartás 4. §-a az urbéri viszonyokból eredő igények bejelentését a hirdetményi felszólalásokból kizárja. Azonban e szakasz csak birtokigazitás utjáni érvényesitését tiltja az ily igényeknek. De a tényleges viszonynyal ellenkező hibás telekkönyvi felvétel kiigazitásának eszközölhetését nem akadályozza. Ily esetben az elbirtoklás iránti alperesi kifogás figyelembe azért nem vehető, mert az első helyszinelési felvétel kiigazitását a telek. rend. 3. §. 1. pontja mindaddig megengedi, mig jóhiszemü harmadik személyek jogot nem szereztek. A 3 év alatti elbirtoklás csak a telek. rend. II. része szerint történt bekebelezés alapján foglalhat helyt. *(Döntvénytár* I. f. II. k.)

6. §.

1. Az átadási okmány s ennek alapján gyakorolt tényleges birtoklás ellenében a szerzési czim kimutatása nélkül pusztán a telekkönyvi bejegyzésre való hivatkozás már azért sem állhat meg, mert érvényes jogczim nélkül pusztán csak bejegyzés által tulajdont szerezni nem lehet. *(Jogtud. Közl.* 1868. 47. mellékl.)

2. Biróilag átadott s az átadási okmány alapján az illető örökös nevére telekkönyvileg is átirt hagyatéki fekvőségek kiadatása végett azon örökös, ki a hagyatéki bíróság eljárása által magát sértve érzi, csak az elbirtoklási határidő lejárta előtt indithat keresetet. Az elbirtoklási határidő ily esetben az aptk. 1467. §-a szerint állapitandó meg. *(Jogt. Közl.* 1873. 37. mkl.)

3. A ki az ingatlanok szerzéséhez a kellő jogczimet kimutatni nem tudja: az aptk. 1467. §-át, mely nyilvánkönyvi jogok elbirtoklására vonatkozik, nem érvényesitheti. *(Jogt. Közl.* 1876. 23. mkl.)

18. §.

Az 1871. évi XXXI. törv. czikk 24. §-a szerint a telekkönyvi hatósággal felruházott kir. járásbiróságok a telekkönyv kiigazitási keresetek elintézésére is illetékesek. *(Döntvénytár* VIII. 570.) Semmitőszéki teljes ülési megállapodás.

(Folytatása következik.)

Értesités.

Ezennel felhivom a «telekk. országos egyesület» tagjait, kiknek előfizetési ideje az egyleti közlönyre e hó végével lejár, további megrendeléseiket a lap kiadó-hivatalához (egyetem utcza 4. szám alatt) mielőbb beküldeni, nehogy a lap küldésében fennakadás történjék.

Egyszersmind felkérem a kéziratokat további értesitésig nem a szerkesztőséghez, hanem hozzám: Mária-utcza 11. sz. alatt küldeni.

Voigt Ede.

Franklin-Társulat nyomdája.

Tizenötödik évfolyam. 27. SZ. Budapest, 1880. julius 2.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA: *Wesselényi-utcza 4. sz., I. em.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

TARTALOM: Az ugynevezett beneficium novorum intézmény a közvetlen szóbeli perben. Zlinszky Imre urtól. — A horvát-szlavon büntető-törvény-javaslat. Kőrösi Sándor, debreczeni jogtanár urtól. — Egynehány kérdés a végrehajtás megszüntetésére vagy korlátozására irányzott perek köréből. Ternovszky Béla, kir. tszéki biró urtól. — A polgári házasság behozatala hazánkban. Timon Ákos jogakadémiai tanár urtól. — Jogirodalom. Tolnai Antal, paksi ügyvéd urtól. — Törvénykezési szemle: Jóhiszemüség. Dr. Imling Konrád kir. tszéki biró urtól.

MELLÉKLET: Curiai határozatok.

Az ugynevezett beneficium novorum intézmény a közvetlen szóbeli perben.

(Vége.)

E részben kétségkivül először is az a kérdés lép előtérbe, hogy az ujitások kizárása mily lényeges eredményt fog szülni a jogorvoslati rendszerre? Vajjon mi tekintetben reménylek e korlátolástól oly üdvös eredményt, hogy azért az ujitások érvényesitését fel lehetne áldozni.

Én abban a véleményben vagyok, hogy az ujitások kizárása folytán a másodbiróságnál a bizonyitási eljárás csak ritkán válnék szükségessé, s ezáltal az, mi a pert majdnem türhetlen költségessé tenné, mi a másodbiróságokat főleg tulterhelné, mellőzhető lenne. Nem fosztanám meg ugyan a feleket abbeli joguktól, hogy tanuknak a másodbiróság által ujból leendő kihallgatását követelhessék, de azt hiszem, hogy e jogok igénybe vételére ritkán lesz szükség.

A tanukihallgatás az elsőbiróságnál nyilvánosan történvén, ritkán merülend fel az e körül követett eljárásnál a feleknek okozott valódi sérelem; akkor pedig, ha ily sérelem nincs, a fél kétszer is meggondolja, hogy a másodbiróság előtt a nem kevés költséget okozó tanu kihallgatás ujabb eszközlését kérje. A perek legnagyobb részében ugyis nem az a panasz rendszerint, hogy a tanu nem ezt, vagy azt vallotta, hanem inkább abban az okszerü következtetésben van, melyet a biró a tanu vallomásából a tényálladék megállapitása czéljából kivon. Ez képezi a sérelem kiváló tárgyát, s képezheti épen ugy a szabad mint a törvényes bizonyitási elmélet mellett, mert annak helyessége ugy vizsgálat tárgya lehet az egyik, mint a másik esetben. Igaz ugyan, hogy a szabad bizonyitási elmélet mellett a biró törvényes szabályokhoz nem kötve mondja ki meggyőződését, de e meggyőződést nem dobja oda pusztán mint az esküdtek, mert a biró subjectiv meggyőződésének mindig objectiv okokkal kell támogatva lennie, s igy az, hogy felhozott okok folytán helyesen állapitotta-e meg a biró meggyőződését, mindig megvizsgálható.

Nem kivánom kétségbevonni, hogy ily bizonyitási rendszer a közvetlenség rovására megy. De a teljes felebbezésnél is ugyanaz a helyzet, sőt még tarkábbá válik, midőn uj bizonyitékok hozatnak fel, s igy a bizonyitás egy része közvetlen, mig a másik közvetve az iratokból jut a biró tudomására. Épen e helyzet indokolja a tény-kérdésben való felebbezés kizárásának helyes voltát, s ha annak még ma nem érkezett el az ideje, a két rossz közül válaszszuk a kevésbbé rosszat, azt, melynek behozatala reményleni engedi, hogy előkészitendi a talajt, hogy átmenet lesz csak arra a rendszerre, melyre törekednünk kell.

De vajjon megegyeztethető-e az ujitások kizárása a materialis igazság lehető kinyomozására törekvő közvetlen szóbeliség rendszerével? Azt hiszem, hogy ez által a materialis igazság, ha a rendszer helyesen szerveztetik minden részeiben, szenvedni nem fog. Az ujitások megengedése a felebbviteli eljárásban, — mint láttuk [1] — nem a szóbeli közvetlenség gyermeke. Divott az a legformálisabb irásbeliség mellett. És hogy miután a német nép ehhez századokon át hozzászokott, annak kiküszöbölése épen akkor, midőn a formalis igazságszolgáltatást a materialis igazságszolgáltatással kivánják felcserélni, nagy visszahatást szült, a dolgok rendes folyamának legtermészetesebb folyományaként jelentkezik. Nálunk azonban más a helyzet. Nálunk az ujitások felhozása soha semmiféle rendszer alatt megengedve nem volt, nálunk az, ha az ujitás meg nem engedtetik, nem lesz visszalépés, hanem csakis a fennálló rendszernek, a modern igazságszolgáltatás következményeinek megfelelő átalakitása. [2]

Különben nézetem szerint az ujitások megengedése a felebbviteli biróság előtt nem bir tartható alappal. Minek kell a felebbviteli biróságnak tulajdonképi czéljának lennie? Kétségkivül, hogy az első biró hibái, vagy tévedései ellen a felek orvoslást szerezhessenek, mindaz mi e körön tul megy, mi által más is bevonatik a felebbvitel körébe, történhet a felek érdekében vagy azok kényelme végett, de általában nem azért, hogy a felebbviteli biróság czéljának részét képezné. Ha a fél az ujitások felhozása által önmaga beismeri, hogy nem azért, vagy nem csupán azért nem nyert igazságot, mert az első biró hibázott, hanem azért, mert ő mulasztotta el valaminek érvényesitését, minek akkor az ügyet nagy költséggel és a felsőbb biróság tulterheltetésével, a másodbiróság elé hurczolni? nem czélszerübb módot adni a félnek, hogy hibáját az első biró előtt hozza helyre, mi a visszahelyezés helyes szabályozása esetén könnyen elérhető.

A tényálladék megállapitása körül a biró kétféle módon tévedhet. Vagy az által, hogy a felek által felhozott tényeket figyelembe nem veszi, az ezekre ajánlott bizonyitékokat előterjeszteni nem engedi; tehát a tény-kérdés megállapitására szolgáló peranyag egy részét jogellenesen mellőzi. E tévedés negativ természetü, mert eredménye ugyan nem az, hogy a biró hamis tényekre alapitja itéletét, de mégis az, hogy nem minden való tény-körülmények vétettek az itélet hozatalnál figyelembe. Tévedhet azonban a biró abban is, hogy a per tárgya-

[1] Lásd az I. résznek a felebbezésről szóló VII. fejezetének 2. szakaszát.

[2] E szempontot emliti GLASER is, tekintettel az e részben egészen azonos viszonyokra, az osztrák javaslat indokolásában, illetve az e részben tett legalázatosabb felterjesztésében (5. lap.)

lásánál valóban felmerült peranyagot helytelenül fogja fel, hogy tehát tényeket valóknak vagy nem valóknak mond ki, holott a tárgyalás eredménye szerint ellenkező meggyőződésre kellett volna jutnia. És itt positiv tévedéssel van dolgunk.[3]

A tévedés mindkét neme ellen engednék a félnek felebbezési jogorvoslatot; de akkor, ha nem a biró, hanem a fél téved, a jogorvoslat e nemét indokoltnak nem találom.

Felhozatik ugyan az ujitások szükségességének indokolására, hogy gyakran a fél csak az első biró itélete által jut annak felismerésére, hogy a tényállás felderitésére ujabb körülmények felhozása szükséges, vagy valamely vitás kérdés beigazolására a felhozott bizonyitékok elégtelenek. A jóhiszemüleg védekezett félnek az utóbb észrevett hiányok kiegészitése annál inkább megengedendő, mert a féltől azt, hogy magát egyenesen támadás nélkül előre minden irányban és minden eshetőség tekintetében védelmezze, hogy oly dolgok iránt, melyeket kétségbevonhatlannak hisz, előre bizonyitékokat hozzon fel, sem nem jogos, sem nem méltányos, sőt az eljárás gyorsitása tekintetéből nem is ajánlatos.[4]

Habár nem akarom ez érvet oly mereven elutasitani mint azok, kik erre egyszerüen azt válaszolják, hogy a birói határozat czélja a meglevő peranyagból meritett igazságszolgáltatás és nem a felek kitanitásában áll;[5] mert én is épen azért, hogy utójára is lehetőleg a materialis igazság arasson diadalt, az erre kellő eszközöket nem akarom elvonni a felektől, hanem ennek utját — mint fentebb is érintém — nem a felebbezésben, hanem a visszahelyezési jogorvoslat helyes szabályozásában vélem feltalálni.

Mert magam is abban a nézetben vagyok, hogy ha a fél azért lett pervesztessé, mert rendelkezésére álló bizonyitékait érvényesiteni elmulasztotta, hogy módot kell nyujtani neki, hogy e mulasztását helyrehozhassa; azonban miután az én álláspontom szerint a felsőbb bióhoz való folyamodás akkor, ha nem az első biró eljárása, hanem a fél mulasztása képezi a pervesztés indokát, nem szükségképi követelménye az anyagi igazságszolgáltatásnak, hanem az orvoslás ugyanazon biró előtt keresendő: álláspontomnál fogva a visszahelyezésnek is tágabb tért kell engedni; illetve annak egy rendkivüli nemét honositani meg.

Kimondanám ennélfogva, hogy ha a pervesztes fél a felebbezési haláridő alatt uj bizonyitékok alapján ujitja meg perét, e perujitás felfüggesztő hatálylyal bir, s az ellenfél csak biztositást kérhet.

Az ily perujitás vagy visszahelyezés alapjául a bizonyitékok bármely neme szolgálhat, akár használhatta azokat a fél az alapperben, akár nem.

Szükségesnek tartom a perujitás e nemének meghonositását, ugyanazon indokoknál fogva, melyeknél fogva mások az ujitásoknak a felebbezési biró előtt leendő érvényesitését tartják szükségesnek, s különösen azért, mert a fél gyakran csak az első bíróság itéletéből győződik meg arról, hogy más irányban kellett volna igényeit vagy védelmét érvényesiteni.

Tudtommal ez eszme uj. Lehet, hogy el fog itéltetni, hanem én, tekintettel hazánk viszonyaira, a különböző igen nyomós érdekek kiegyenlitését csakis ez uton vélném lehetőnek, s igen fogok örülni, ha eszméim, s illetve nehézségeim megvitatására alkalom nyilván, más nálam hivatottabbnak aggályaim legyőzése, vagy ennél jobb s életrevalóbb eljárási módozat feltalálása sikerülni fog.

Zlinszky Imre.

[3] V. ö. MENGER *Die Zulässigkeit des thatsächlichen Vorbringens in den höheren Instanzen* 118. lap.

[4] V. ö. MITTELSTÄDT *Bericht f. u. d. Entwurffe d. Civilprocessordnung* és KISS JÓSA fentebb idézett véleményével 243. lap.

[5] Igy maga GNEIST is IX. német jogászgyülésen (lásd évkönyveinek III. kötetét 332., 333. l.) ily álláspontot foglalt el, midőn beszéde folyamán mondja: «Das Endurtheil hat die Bestimmung das Recht zu erweisen, nicht aber die Partheien über die schwachen und starken Seiten ihrer Factums zu belehren. V. ö. BAR id. ért. 621. lap.

A horvát-szlavon büntető-törvényjavaslat.

Horvát-Szlavonország részére uj büntető-törvényjavaslat készittetett. Ezzel ismét egy uj büntető-törvénykönyv kér bebocsáttatást a müvelt nemzetek büntető-törvénykönyvei közé, hogy ezekhez sorakozva megkönnyitse a világrend fenntartását.

A testvér horvát nemzet uj büntető-törvénykönyvvel kezében jelenik meg a világ szinpadán, hogy a müvelt népek törvénykönyveiből kölcsönzött modern alapelveken nyugvó törvénykönyvvel a müvelt népek társaságában elfoglalja helyét.

Üdvözöljük az előretörekvő horvát nemzetet!

A világtörténelem folyása 1091-ben összecsatolt vele bennünket s nyolcz századon keresztül az államegység viszonyaiban éltünk együtt.

A sors, és a nemzetek viszályaiból élősködő reactió ugy akarta, hogy az államegységi viszonyt 1848-ban megszakitsuk, egymástól elváljunk és azon testvéri vitéz karok, melyek nyolcz századon át hatalmas ellenségek ellen az egységes haza védelmére együtt küzdöttek, ezután egymás ellen küzdjenek.

Az osztrák reactionarius kormány 1848-ban czélját érte.

A két testvérnemzet akkor ragadott egymás ellen fegyvert, midőn az osztrák Moloch Sz. István birodalma befalásához fogott.

Mindkettőnk szabadságának elvesztése lőn a viadal jutalma.

A világtörténelem folyása azonban elseperte az osztrák reactionáris kormányt, s mindketten visszanyerénk önrendelkezési szabadságunkat.

A magyar nemzet békére és együttélésre hivta fel a horvát nemzetet, s a békefeltételek megirására fehér lapot adott kezébe.

A horvát nemzet azt is irá e fehér lapra, hogy ő jövőre a magyar nemzettel nem államegységben, hanem csak államközösségben óhajt élni.

A magyar nemzet e feltételt elfogadta, s az államközösség jogalapjára épitett pontozatokat törvénykönyvébe, az 1868. XXX-ik czikkbe beirta.

Az ezen törvényczikkben megállapitott közös törvényhozási tárgyak közé nem vétetett fel a büntetőjogi törvényhozás, s igy a horvát nemzet most csak saját törvényes jogával él, midőn külön büntető-törvénykönyvet alkot.

Üdvözöljük a horvát nemzetet, midőn uj büntető-törvénykönyve alkotásánál vele ismét érintkezhetünk.

A büntetőjog a rendezett állami és társadalmi életre törekvő nemzetek közös ügye. Igaza van a franczia jogtudós BONNEVILLE-nek, midőn kitünő müvében ezeket mondja: *a büntetőjog áll talán egyedül a tökély azon fokán, a mely minden népet egyformán érdekel, mert mindeniknek ugyan az a czélja, a társadalmi biztonság. Ez az a tér, a melyen mindnyájan egymásnak kezet nyujtván, a fokozatos tökéletesedés utján egyenlő lépéssel haladhatnak. Hozzá adhatom, hogy ezen törekvésben mindnyájan solidaritásban vannak, azon oknál fogva, mert a nyert haladás az emberiség közös java.*[1]

[1] BONNEVILLE: De l'ameriation de la loi criminelle. II. kötet 17. l. «Le droit criminel est le seul peut-étre à la perfection du, quel tous les peuples aient le méme interes, parce qu'ils y ont le méme but, *la securité social.* C'est le terrain neutre ou tous peuvent, se donnant la main, marcher d'un pas égal dans les voies d'un perfectionnement graduel. J'ajoute, que dans cet effort syenenergique tous sont solidaires, par la raison que tout progrés obtenu est le patrimoine commune du genre humain.».

Orömünk s üdvözletünk kijelentése mellett azonban, nem mulaszthatjuk el sajnálatunk kifejezését sem azon tény felett, hogy horvát testvéreink a már szentesitett, és ez év folyamában életbelépendő magyar büntető-törvénykönyvet egyszerüen el nem fogadták, és nem igyekeztek ez alkalommal helyrehozni azon hibát, melyet az 1868. 30. t. cz. alkotói Magyar- és Horvátország kárára elkövettek.

Ha már állami közösségben kell élnünk: mindkét ország érdeke azt követelte volna, hogy a közös törvényhozás tárgyai közé a büntető-törvények alkotása is felvétessék.

Az egy állam területén élő különböző nemzetiségü népeket semmi sem képes annyira összeforrasztani, mint az ugyanazonos törvények. Főleg pedig a büntető-törvény az, mely természeténél fogva megköveteli, hogy egy állam területén egy és ugyanazon büntető-törvénykönyv legyen életben. Nincs az állami életnek oly része, nincs oly jogkör, melyre a büntetőjog ki nem hat; de épen ezen átalános természetéből következik aztán, hogy a jogélet követelményeinek csak akkor van elég téve, ha egy állam területén egy és ugyanazon büntetőtörvény védi az összes jogkört.

Ha horvát testvéreink őszintén a magyar állam tagjai akarnak lenni: ugy azon kell lenniök, hogy az államrészek erős kapcsokkal csatoltassanak egymáshoz, a mi pedig csak ugy történhetik meg, ha az összállam területén az egyéni és társadalmi szabadságot egy és ugyanazon büntetőtörvények védelmezik.

Ezen igazságtól áthatva mondá a német birodalmi büntető-törvényjavaslat tárgyalásakor a porosz igazságügyi miniszter LEONHARDT az emlékezetes szavakat: *Wir müssen den Gedanken in den Vordergrund stellen, dass für uns es sich darum handelt, in einem wichtigen Zweige des Rechtslebens Einheit in Deutschland herzustellen, und gegenüber diesem Gedanken muss alles untergeordnete, das rein juristische, in den Hintergrund treten.*

A német birodalom területén nem autonomikus joggal biró országocskák, hanem a népek nagy családjában önállással, souverain jogokkal biró országok léteznek, s ezek még sem arra törekedtek, hogy külön törvénykönyvekkel a centrifugalis erőket táplálják, hanem azon igyekeztek, hogy a nagy és egységes államot megalkossák.

Ha horvát testvéreink e nagy nemzet példáján nem akarnának okulni, s ragaszkodnának a külön büntetőtörvénykönyv megalkotása eszméjéhez: az esetben is nagyfontosságu előttünk, magyarok előtt, büntető-törvényjavaslatunk, mert ez bennünket nemcsak kulturalis, hanem állami közösségünk viszonya szempontjából is, igen közelről érdekel.

Ez okból azt hiszem, nem cselekszem helytelenül, ha a horvát büntető-törvényjavaslat némely intézkedéseit megismertetni óhajtom, s tárgyilagos birálat tárgyává teszem.

I.

A horvát büntető-törvényjavaslat ismertetésénél vezérfonalul TAUFFER EMIL jeles hazánkfia, jelenleg a lepoglavai fegyház igazgatójának ily czímü müvét használom: *Der kroatische Strafgesetzentwurf in Vergleiche mit den Bestimmungen des neuen ungarischen Strafgesetzbuches, und des österr. Strafgseetzentwnrfes,* Wien 1880.

TAUFFER EMIL nemcsak egyszerüen ismerteti e javaslatot, hanem arra terjedelmes olvasottságot, de különösen a börtönrendszerben nagy gyakorlati jártasságot tanusító észrevételeket tesz.

Bevezető beszédében előadja, hogy az uj magyar büntetőtörvény szentesitése után Horvátországra nézve is előállott annak szükségessége, hogy az elavult elveken alapuló, s a jelen müveltségi viszonyoknak többé meg nem felelő, de Horvátországban még mindig érvényben levő 1852-ik évi osztrák büntető törvénykönyv helyett uj büntető törvénykönyv alkottassék.

Elmondja, hogy mig a szükségesség iránt egy értelem jött létre: az uj törvénykönyv kivitelére nézve a vélemények háromfelé oszlottak.

Egyik véleményen levők egyszerüen el akarták fogadni a minden jogi tekintély által dicsért uj magyar büntetőtörvénykönyvet; a másik véleményen levők az osztrák bünt. törvényjavaslatot óhajtották meghonositani; a harmadik nézeten levők önálló, s idegen viszonyok figyelembe vételével nem korlátolt codificatiót kivántak.

A horvát országos kormány az utolsó véleményt fogadta el, s megbizta a horvát országos kormány igazságügyi főnökét, dr. DERENCIN MARIANT, hogy a háromegykirályság részére készitsen az itteni viszonyoknak megfelelő büntetőtörvényjavaslatot. DERENCIN a javaslatot két év alatt elkészitette, s azt kinyomatván a nyilvánosságnak azon kijelentés mellett adta át, hogy a birálatok beérkezte után a javaslat magyar és német nyelvekre is lefordittatik, s igy a még szélesebbkörü birálatoknak is tér nyittatik.

Nem fekszik tehát előttünk az egész javaslat szövege, hanem csak annak azon egyes részei, melyeket TAUFFER EMIL az átalános részből közölni jónak látott. Ezen közlött részek azonban elegendők arra, hogy a javaslat alapelveiről és büntetési rendszeréről tájékozást nyerjünk, s azokról nézetünket elmondjuk.

A javaslat — mondja TAUFFER — nagyban és egészben a magyar büntetőtörvény, és az osztrák törvényjavaslat rendelkezéseihez alkalmazkodik a nélkül, hogy egyik vagy másik másolata lenne; ehhez részemről még azt bátorkodom adni, hogy a javaslat a náluk még életben levő osztrák büntetőtörvény elavult rendelkezéseiről sem feledkezett meg, mely körülmény azonban csak hátrányául szolgál.

Kőrösi Sándor,
debreczeni jogtanár.

(Folyt. következik.)

Egynehány kérdés a végrehajtás megszüntetésére vagy korlátozására irányzott perek köréből.

Az emberiség előhaladott szelleme kiküszöbölte a bizonyitékok sorából a tűzpróbát, kitörölte a törvénykönyvekből: s mégis, ma több hasznát veszszük, mint virágzása fénykorában. A tüzet ugyan most már nem a bakó keze szolgáltatja, hanem maga az élet, mely a természettudósok állitása szerint ugy sem egyéb folytonos elégésnél, — de az élet tűzpróbája jelenleg is könyörtelenül elitéli a rosszat s kiemeli a jót. Ez mondja meg nekünk legbiztosabban, mennyit ér az egyén, mennyit műve, mennyit egyik másik jogintézmény.

Nem gyümölcstelen tehát, az élet fejleményeinek alapján, minél gyakrabban vizsgálat alá venni törvényeinket, hogy valódi értéküket s alkalmazhatóságukat kellőleg megismerhessük.

Ebből kiindulva, megkisérlem vizsgálat tárgyává tenni a végrehajtás korlátozása s megszüntetése iránti eljárásra vonatkozó törvényes intézkedéseinket, három, gyakorlatomban felmerült kérdés szempontjából.

A végrehajtás megszüntetése s korlátozása iránti perek szabályozása tudvalevőleg nem valami kimeritő, viszonyainknak megfelelő módon történt, s az alapelveknek nagyon következetes keresztülvitele az e részbeni törvények előnyéül fel nem róvható. Az élet, ez a legnagyobb casuista, keményen próbára tette a törvény megállapitotta alapelvek nyujthatóságának határát, s már a prdtás életbe léptetésének első idejében kényszerité a kir. semmitőszéket, hogy egy császárvágással tegye ruganyosabbakká a kissé merev szabályokat. Értem alatta azon esetet, midőn a kir. semmitőszék, a végrehajtás korlátozási s megszüntetési keresetek benyujtására a törvény által megállapitott 3 napos határidőt kiterjesztette.

Midőn a törvényhozó, az emlitett pereket nálunk ismét meghonositá (mert hiszen hasonló intézmény már az osztrák

*

1852. évi prdtás 445. §-ában is megvolt), egy nagyon élénken érzett szükségnek akart eleget tenni. Az országbirói értekezlet prrdtartása s a régi váltóeljárás (1840. évi XV. t. cz.) ezen intézményt nem ismerték, s könyörtelenül kiszolgáltatták az elmarasztalt felet a végrehajtató kényének. A végrehajtást szenvedett teljesen eleget tehetett az itéletben reá rótt kötelezettségnek, ha a pernyertes vissza akart élni végrehajtáshoz való jogosultságával, bátran visszaélhetett, s a végrehajtást szenvedett védelmével csak a törvény rendes utjára, valóságos eső utáni köpönyegre, volt utalva, ha ugyan a biróságok jóakarata per sundam bundam, semmiségi panasz utján nem nyujtott segitséget.

Ez különösen nálunk, hol a megyei és városi biróságok virágzása idején, a végrehajtások 10 éves tartama a rendes állapot vala, türhetetlen igazságtalanságokra vezetett. A marasztaltnak ugyan volt ideje tartozását kényelmesen lefizetni, de mi sem védte attól, hogy a végrehajtó őt másodszor is megfizettesse, esetleg vagyonát elpocsékoltassa.

Gondoskodnunk kelle tehát hason igazságtalanságok eltávolitásáról s beiktattuk prdtartásunk 374. §-ába azon elvet, hogy: ha a pernyertesnek végrehajtáshoz való jogosultsága egészben vagy részben elenyészett a végrehajtásnak megszüntetése vagy korlátozása kérhető; a végrehajtató kezébe adott éles kés, abból kicsavarható vagy legalább tompitható.

De miután igy eleget tevénk igazság- és jogérzetünknek, nyomban megijedtünk attól, hogy már most meg a végrehajtást szenvedett fog visszaélni nyert jogosultságával, s a legalaptalanabb ürügyek alatt késleltetendi a végrehajtató kielégittetését. Ugy látszik, nagyon megijedhettünk, mert a helyett, hogy a visszaélhetés ellen a viszonyoknak megfelelő óvszert adtunk volna, nagyon is gyökeres segitséget nyujtánk; a másik kézzel visszavevők annak három negyedét, a mit egyikkel nyujtottunk volt. Nemcsak hogy a prrdtás 376. §-ával csalóként rendeltük büntettetni a végrehajtást szenvedettet, ki hamis ürügy alatt eszközli ki a végrehajtás felfüggesztését, hanem a 374. §. folytatásában, a végrehajtást szenvedettnek adott jog érvényesitését, a foglalástól számitandó 3 napra korlátoltuk.

Arra nem gondoltunk, hogy a végrehajtási jogosultságával visszaélő végrehajtató, ha vagyonunkat elpocsékoltatja, s bennünket koldusbotra juttat: nem kevésbé érdemel büntetést, mint a végrehajtást legfeljebb késleltető végrehajtást szenvedett.[1] Arra nem akartunk gondolni, hogy a foglalás után is enyészhetik el a végrehajtási jogosultság, s hogy a legtöbb esetben épen a foglalás után, az árverés elháritása czéljából fizet a végrehajtást szenvedő. Vajjon ekkor nem érdemel védelmet, vagy nem lehetséges, ekkor már védelmet nyujtani, a végrehajtás megkivántató gyorsaságának feláldozása nélkül?

De megadtuk ám más részről a végrehajtást szenvedettnek a kárpótlást, még pedig a prrdtás 375. §-ában. Kimondtuk, hogy a kellő időben benyujtott végrehajtás megszüntetési vagy korlátozási kereset, ha okmányon alapul, feltétlenül felfüggeszti az árverés foganatositását, egészben vagy részben, a szerint a mint a *kereseti kérelem* megszüntetésre vagy korlátozásra irányul.

Indokolható-e ilyen engedékenység? Nem kellett-e félnünk a végrehajtás gyors befejezésének indokolatlan késleltetésétől? A végrehajtást szenvedett bármily haszontalan, az ügyre csak némileg vonatkozó okmányt vet be a perbe, s kieszközli a végrehajtás ideiglenes felfüggesztését, mert a biró fel nem hatalmaztatott előre, az ellenfél meghallgatása vagy megkisérlett megidéztetése nélkül a keresetet megbirálni s meghatározni, mely határig vagy mely összegig lehet a végrehajtást szenvedettnek méltányosan követelnie a végrehajtató jogának korlátozását, t. i. az árverésnek, mely határig való felfüggesztését. A törvény még csak hiteles alaku okmányt sem kiván, csak okmányt és kereseti kérelmet. Mihelyt a keresethez bár csak egy tanus okmányt mellékel felperes, s a végrehajtás megszüntetését kéri: a biró köteles a végrehajtás további folyamát teljesen megakasztani, habár látja, hogy felperes okmányai kérelmét épen nem vagy teljes mérvben indokolják.

Igy gyakorlatomban előfordult, hogy felperes keresetében kiegyezést állitott, előadván, hogy a végrehajtatónak, ennek beleegyezésével, lekötötte háza jövedelmét, minek ellenében a végrehajtató jogától elállott. Csatolt egy közte s házának bérlője közt létesült bérszerződést, mely szerint a bérlő kötelezte magát, bértartozását közvetlenül a végrehajtatónak fizetni, s csatolt két nyugtát, melyek szerint a végrehajtató két bérrészletet fel is vett. Kérte a végrehajtásnak teljes megszüntetését.

A tárgyaláson azután kisült, hogy a peres felek alkudoztak ugyan, de az egyezkedés soha sem vált egyezséggé, mert a végrehajtást szenvedett, az egyezség előfeltételét, egy bizonyos összegnek előre való lefizetését nem teljesité; hogy a végrehajtató a bérlő által küldött bérrészleteket egyszerü résztörlésekként fogadta el, mire teljes joga volt a nélkül, hogy ez által végrehajtási jogosultsága a nem törlesztett maradékra elenyészett volna.

Már most kérdem, nem helytelen-e ily esetben az árverés felfüggesztése, mivel már a kereseti okmányok sem igazolták a felperes által állitott egyezség létesültét?

A törvény arra utal bennünket, hogy majd megnyeri felperes a prrdtás 376. §-a alapján, mint csaló büntetését! De azt hiszem, nem jól van az igy. A jognak feladata nem a criminális esetek szaporitása, hanem inkább lehető meggátolása annak, hogy a criminális tények elkövettethessenek. A büntető jog határa csak ott kezdődik, hol a polgári jog szabványai a jogos érdek sértését, vagy a sértett jog helyreállitását közvetlen kényszerrel meggátolni, illetve biztositani nem képesek, hanem a büntető jog által nyujtott közvetett kényszerre szorulnak.

S a criminalis sanctió elkerülése az esetek többségén nem is lett volna lehetetlen.

Ternovszky Béla,
kir. tszéki biró.

(Folyt. köv.)

[1] A prrdtás 376. §-a az uj büntető törvénykönyv életbeléptetése után ugyis hatályon kivül fog helyeztetni, s helyébe a büntető törvkönyv 384. §-a lépend. Az uj büntető tkönyv azonban módot fog nyujtani azon végrehajtató megfenyittetésére is, ki másnak vagyonát elpocsékoltatja, mig jelenleg, alig hiszem, hogy hasonló ténye büntettnek minősittetett volna.

A polgári házasság behozatala hazánkban,

tekintettel STEHLO KORNÉL-nak: *Törvényjavaslat a házasság megkötésének és felbontásának feltételeiről* irt művére.

A házasság feladata és természeténél fogva életfogytiglan tartó viszony, a felbonthatlanság elve a házasság fogalmával adva van. az állami törvényhozás tehát csak életfogytiglani közösségre irányló akaratot ismerhet el házassági akaratnak. Nem találó és nem lehet döntő ezen igazságokkal szemben a franczia forradalom bölcselőinek azon érve sem, hogy az egyéni szabadság felbonthatlanul el nem idegenithető semminemü egyezség által, mert itt nem az egyéni szabadság elidegenitéséről, hanem egyszerüen olynemü korlátolásáról van szó, mely a társadalmi rend érdekében okvetlen megkivántatik.[1] Az állami törvényhozásnak is a házasság felbonthatlanságát kell felállitani követendő eszmény gyanánt, mert csak igy lehet biztositani a házasság erkölcsi méltóságát, csak igy lehet elérni azt, hogy a házasság továbbra is az maradjon az európai emberiség felfogásában a mi eddig volt: egy az emberiség fentartására és egyszersmind erkölcsi nemesitésére rendelt magasztos intézmény, vagy — ha ugy tetszik — ilyen értelemben véve

[1] Egészen más szempont alá esnek az egyházi fogadalmak, melyeket épen azért az államnak nem szabad respectálnia.

szentség. Ezen eszménytől eltérni csak végszükség esetében lehet az emberi gyarlóság szempontjától. Erre utalnak a vallásalapitó nagyjelentőségü szavai.[2] A ti szivetek keménysége miatt irta Mózes nektek e parancsolatot (t. i. az elválást). A házasság felbontása az állami törvényhozás szempontjából megengedhető ugyan, de csak akkor, ha a házasság lényege,[3] a folytonos és teljes életközösség, *az egyik fél vétke miatt megsemmisült,* erkölcsileg vagy physikailag lehetetlenné vált; tehát midőn a felbonthatlanság elvének merev alkalmazása az egyéniség teljes megsemmisitésével járna, midőn az ártatlan fél áldozatul esnék a bűnös fél javára.[4] Ennyiben és csakis ennyiben léphet előtérbe az egyéniség elve és üthet csorbát a társadalmi rend elvén, mely a felbonthatlanságot követeli. Szerintünk sem a felek önkénye és subjectiv érzelmei, sem oly ténykörülmények, melyek a házasság egyik vagy másik czéljának (pl. gyermeknemzésnek, testi közösülésnek stb.) elérését lehetetlenné teszik — nem szolgálhatnak alapul a házasság felbontására. Nem az előbbiek azért, mert a házasságot, mint a társadalom erkölcsösségének védoszlopát a felek szeszélyeinek, egyéni önkényének játékszerévé tenni nem szabad; nem az utóbbiak, mert egyes czélok el nem érhetése még nem szolgáltat teljes és kétségtelen bizonyitékot aziránt, hogy a felek benső egysége, teljes életközössége végkép megszünt, lehetetlenné vált. Mi az emberi gyarlóság előtt meghajlunk ugyan, de az elválást csak a legszigorubb korlátok között tartjuk megengedhetőnek.[5] A házasság csak a fentebb adott ismérvvel biró okok alapján bontható fel, a mely okok a törvényben szigoruan körülirva egyenként megállapitandók és azok valamelyikének fenforgása a bíróság előtt objectiv bizonyitékok által igazolandó. Melyek legyenek ezen okok, annak meghatározása nem okozhat nagyobb nehézséget; mi csak négyet tartunk feltétlenül ilyennek ugy mint: a házasságtörést, a házastárs élete elleni leselkedést, a sulyos bántalmazást és a hütlen elhagyást.[6] Továbbá tekintettel egyrészt azon általunk felállitott főelvre, hogy a házasság mindig csak valamelyik fél vétkes magaviselete folytán bontható fel, de különösen figyelembe véve azt, hogy az elválási okokkal minden megszoritások daczára visszaélések üzhetők és azok a házasság könnyelmü felbontására felhasználhatók; szükségesnek tartjuk a törvényben kimondani, hogy a vétkes fél mindaddig ujból házasságra ne léphessen, mig az ártatlan fél életben van. Ez egyrészt megérdemelt büntetés a vétkes félre nézve, és másrészt biztositék a felbonthatlansági elv javára.[7] Ezen biztositék alkalmazása folytán önkényt elesik azon különben is sophistikus érv, hogy ha csupán az egyik fél vétke miatt engedjük meg az elválást, kényszeritjük a válni kivánó felet, hogy ilyen vétkes cselekményt kövessen el. Ezzel kifejtettük saját álláspontunkat, lássuk már most a javaslatot.

Azon fentebbi állitásunk, miszerint szerző önmagával nem tudott tisztába jönni az iránt, milyen álláspontot foglaljon el az elválás kérdésével szemben, legeclatansabban igazoltatik azon ellenmondás által, mely a javaslat szövege és indokolása között fenforog: más álláspont érvényesül a szövegben és más az indokolásban. A fejezet általános indokolása gyanánt a IV-ik magyar jogászgyülés gyarló enunciatiojára történik hivatkozás, sőt annak szószerinti idézete képezi az indokolás főalkatrészét. Már pedig ezen enunciatio két fő elve az: először, hogy az elválási okok a törvényben meg nem állapitandók, hanem a biró bölcs belátása (!) szerint bármily körülményt ilyenné minősithet; másodszor, hogy a felek kölcsönös megegyezése alapján, ha a biró ahhoz hozzájárul, a házasság minden concret ok nélkül felbontható.[8] Szerző azonban sem az egyik, sem a másik elvet nem követi, mert az elválási okok a javaslatban felsorolva vannak, a felek megegyezése alapján való elválás pedig nem a biró hozzájárulásához, hanem gyermekek nemlétéhez van kötve. Absolute nem értjük tehát mi czélból történt a jogászgyülés enunciatiojának egész terjedelemben való lenyomatása, ha csak nem azért, hogy ezen jogi monstrum minél többször lásson napvilágot. Még nagyobb azonban az ellentét a 111. §. és annak indokolása között. Szerző e §. indokolása gyanánt reprodukálja a *Jogtudományi Közlöny* 1878. évi első számában megjelent czikkének egy részét, melyben dythirambusokat zeng bíróságunk azon helytelen praxisa mellett, mely az egyoldalulag nyilvánitott engesztelhetlen gyülölet miatt a protestans házasságok felbontását megengedi, még ha a másik fél ellenzi is azt; holott a hivatolt §-ban a zürichi törvénykönyv szerint felsorolt[9] egyes válási okok foglaltatnak. Igaz ugyan, hogy a javaslat azokat, mint az egyoldalu engesztelhetlen gyülölet indokait sorolja fel, de ez csak rosszul választott takaró, mert mihelyest valamely határozott ténykörülményt nevezünk meg, mint olyat, melynek fenforgása következtében a gyülölet bebizonyitottnak tekintendő és az elválás megengedendő, nem többé a gyülölet maga, hanem az illető ténykörülmény fogja a válási okot képezni. A gyülölet mint benső érzelem egyes ténykörülményekkel szükségképeni okozatos összefüggésben nem áll, ilyenek fenforgása által sem nem indokolható, sem nem bizonyitható másként, mint jogi fictio utján, erre pedig a jelen esetben épenséggel nincs szükség.[10]

Timon Ákos,
jogakadémiai tanár.

(Folyt. köv.)

[2] MÁRK. 10., 5.

[3] A házasság lényege külön substratummal biró fogalom, azt egy más fogalommal pl. a szeretettel (Lásd: GYŐRY ELEK véleményét i. m.) azonositani, tüzetesebben meghatározni nem lehet. Minden ilyen törekvés czéltalan és csak helytelen következtetésekre vezethet.

[4] Ez képezi magvát DUMAS hosszas fejtegetései- és érveléseinek. Ő is azon végeredményre jut, hogy az egyik fél vétkes magaviselete teszi mulhatlan szükségessé az elválás megengedését (*La question du divorce* 412. l.): Attendu que, si l'un des deux époux trahit, abandonne, contamine, déshonore l'autre, s'il part, s'il est enfermé pour subir une peine infamante pendant une partie de sa vie, pendant sa vie entière, l'autre conjoint perd, faute d'une loi qui lui permette de se remarier, tout ce qu'il s'était cru en droit d'obtenir du contrat qu'il avait signé; ..... que le mariage, est ainsi faussé, violé, dénaturé dans ses conditions essentielles, puisqu'il est certain et reconnu qu'il devait d'abord donner un époux à la femme .....

[5] Ékesszólóan ecseteli, az elválás veszélyeit VIDIEN: *Famille et divorce* czimü munkájában, melyre DUMAS idézett könyvét válasz gyanánt irta. Alljon itt néhány sor mutatványul (49 l.): Mais que reste-t-il de cette affection (atyai és anyai vonzalom) si le mariage n'est plus qu'une union passagère, si, à tout instant, on peut rompre un lien légitime pour en former un autre également légitime? La flamme qu'un souffle petit détruire, ce n'est point l'amour, c'est la passion, et la passion tue l'affection comme l'amour. Gouffre tonjours béant, tigre jaloux et trompeur, divinité sanguinaire et corrompue à qui, chaque jour, des pères et des mères sacrifient leurs enfants et l'honneur, la passion maîtresse de l'âme, exerce sur toute chose son redoutable empire. L'esprit de famille a baissa partout où le divorce s'est introduit dans les mœurs.

[6] Ezekhez lehetne sorolni még egy ötödiket: valamely közönséges bűntett miatti elzárást. Hogy azonban mely bűntettek vétessenek itt figyelembe s minő modalitások mellett, annak meghatározása sok nehézséget és nagy óvatosságot igényel. Egész általánosságban véve, irányadóul lehetne tekinteni, hogy a bűntett a közfelfogás szerint becstelenitő hatásu legyen s hogy a kiszabott szabadság-büntetés hosszabb ideig tartson (pl. három évig).

[7] Javaslatba hozta ezt már RENTMEISTER a IV. jogászgyülés elé terjesztett véleményében. Ezen, habár kissé rapsodice irt szellemes dolgozat sokkal nagyobb figyelmet érdemelt volna, mint a minőben részesittetett.

[8] Azt hiszszük ez akar értelme lenni ezen felülmulhatlan elasticitással szerkesztett enunciationak, mely nagyon emlékeztet a német birodalmi büntető novella kaucsuk paragraphusaira s melynek idevágó három első pontja ekként hangzik: «A kötelező polgári házasság köteléke a házastársak életében birói itélettel felbontható. Felbontandó pedig a kötelék az egyik vagy másik házasfél kérelme folytán akkor, ha a bíróság a fenforgó körülményekből és okokból azon meggyőződést meritette, hogy a házasság bensőleg megsemmisült. Valamint a házastársak kölcsönös beleegyezéséből, közös előterjesztésük alapján minden határozott ok megnevezése nélkül is felbontandó a házassági kötelék, ha annak czéltalanságáról és elviselhetlenségéről a biró a felek concret viszonyánál fogva meggyőződhetik.» Ezen nyilatkozat kétségtelen bizonyitékot szolgáltat az iránt, hogy a mindenáron való eredetiséghajhászat a legnagyobb félszegségekre vezethet. Milyen eredetiség!! A házassági kötelék a biró discretionarius hatalma alá helyeztetik, ki annak felbonthatósága felett, épen ugy mint hajdanában a római egyház inquisitorai, ex informata conscientia hoz itéletet. Vajjon az ilyen itélet ellen lehetne-e helye felebbezésnek?!

[9] Lásd: zürichi tr. k. 191., 192—196. §§.

[10] Igy pl. ha az egyik házasfél a másikat sulyosan bántalmazta, abból még szükségkép nem következik, hogy az ártatlan fél meggyülölte a bántalmazót, sőt lehetnek esetek, hogy szereti őt, de azért önfentartási ösztöne követeli, hogy tőle elváljon.

Jogirodalom.

Der Wucher und sein Recht. — *Ein Beitrag zum wirtschaftlichen und rechtlichen Leben unserer Zeit.* Von Prof. Dr. LORENZ v. STEIN. Wien. *Alfred Hölder*, kais. königl., Hof- und Universitäts-Buchhändler. 1880. Ára 2 frt 20 kr.

(Vége.)

Tehát az uzsorás már mindent megkapott, gazdaságilag fizethető tisztességes kamatot is, és még mindig jelentékeny tőke-követelése van, melyet végrehajtás utján szed be az adóstól, vagy melynek megfelelő jutalékot nyer a csődtömegből.

Nyilvánvaló, hogy a ki ilyen követelések által lett fizetésre képtelenné, nem állhat azon törvény alatt, mint az, a ki valóságos kölcsönöket nem fizetvén jut csődbe, és azért szerzőnk a csődöt mai értelmében csak a bűnös bukásokra tartja fenntartandónak; ellenben uzsorások irányában a *vagyon átengedése* («bonorum cessio») által a közadóst minden további felelősség alól felmentettnek kívánja kijelentetni. Szerzőnk már itt kifejezést ad ebbeli nézetének, hogy az *általános váltóképesség,* ugy a mint ma fennáll, tarthatatlan intézmény.

A kamatláb szabadságát szerző a koczkázatra való tekintetből megszüntethetőnek nem találja; hanem e helyett a következő érvelést állitja fel: A kötelezésnek gazdasági alapja a kapott érték. Már pedig a magánjogban el van ismerve, hogy szerződés az egyik szerződő félnek tulságos sérelme — læsio enormis — miatt megtámadható; sőt ezen jogintézmény fejleményében összerübb megállapodásra jutott, kimondatván, hogy a szerződés felén tuli sérelem — læsio ultra dimidium — miatt már megtámadható. Valamint tehát az árak meghatározva nincsenek; azonképen a kamatlábat sem kell meghatározni. De ha az adós kötelezettségének eleget tévén, kitünik, hogy a kapott kölcsönt visszafizette, és 12% kamatnál többet fizetett; akkor a kamatszerződés tulságos sérelmet tartalmazónak mondható ki, és ennélfogva a törvénynek statuálnia kellene, *hogy a mint az adós annyit fizetett,* hogy a kapott tőkét és 12% kamatait megfizette, többel nem tartozik, és ha ennél többet fizetett, a többletet törvény szokott utján visszakövetelheti. Emellett ki volna mondandó, hogy a tartozás nem annyi, mint a mennyi az adóssági okmányba iratott, hanem csak annyi, mint a mennyi kölcsön az adósnak leolvastatott. Azt javasolja továbbá szerzőnk, hogy az uzsorás követelések ellenében, a læsio enormis és exceptio non numeratæ pecuniæ, a per során ugyan ne legyen érvényesithető, hanem az árverés befejeztével a vételár felosztásánál. Ezt azzal indokolja, hogy az uzsora kifogásával visszaélés ne üzethessék. Azon ellenvetésre pedig, hogy az adósnak, mikor már koldussá van téve, mindegy, ki hogyan osztozik a prédán, mert valamennyi uzsorás követelésre ugy sem lesz képes az uzsoráskodást rá bizonyitani, azt válaszolja: hogy a vételár felosztásánál nem csak az adós, hanem ennek tisztességes hitelezői is érdekelve vannak, a kiknek majd módjukban lesz, és kedvök is lesz rá, hogy az uzsorát bebizonyitsák, saját igaz pénzöket csak igy kaphatván meg.

III.

Az uzsora-bűntény.

Az uzsora-bűntény megértéséhez a dolog elemezését a tőke gyüjtésén kell kezdeni. *Tőke-gyüjtés* alatt a gazdálkodás azon folyamát értjük, mely által az egyén munkájának jövedelméből önálló vagyont gyüjt, a mi az által történik, hogy kevesebbet fogyasztunk, mint a mennyit keresünk. Ez azonban gyakran a nehéz munkák legnehezebbike. A gyüjtött vagyon azután nem pusztán a javak bizonyos összege. Müködő erő ez, mely személyes erőnket megkétszerezi, és a munka általi keresményhez magának a vagyonnak keresményét hozzácsatolja. Enyém ez, nem csak mert birom; hanem mert vele és általa dolgozom. De ennél is több. Létem biztonsága is egyszersmind. A hol tehát a tőkegyüjtés folyama megszünik; ott társadalmi veszély támad. A ki nem képes gyüjteni, az nem képes vagyonhoz jutni. Az pedig mélyen az ember természetében fekszik, hogy lassanként beleéli magát gyülölni azon kivánatos dolgot, mely reá nézve elérhetetlen. A midőn tehát és a kinek tőkét gyüjteni és birni lehetetlen; akkor és illetve az a vagyont és a vagyonosokat gyülölni tanulja. Ezen *gyülölet* veszély az emberi társadalomra. A ki ezen veszélyt öntudatos müködése által az emberi társadalomra ráhozza, az bűntényt követ el a társadalom rendje ellen. Miután pedig fentebb már ki lett mutatva, hogy az uzsorás más munkás gazdálkodónak a tőkegyüjtést lehetetlenné teszi az által, hogy magának munka nélküli nyereséget kerit más ember munkásságának kiaknázásával; ebből következik, hogy az uzsora a társadalom rendje elleni bűntény. *Ez az uzsora-bűntény* egyik oldalról *tekintve.* Van azonban más oldala is.

Mindig érezte a világ, bár nem volt képes ezen érzést tudományosan használható módon kifejezni, hogy bizonyos jövedelem és bizonyos birtok minden ember nyilvános és társadalmi állásának egyik alapfeltétele. Ezen állás elismerését nevezzük *becsületnek.* A becsület azon szellemi kapocs, mely az egyes ember életét összeköttetésben tartja a közület életével, kifejezője azon értéknek, melylyel az egyes az összesség szemében bir. A becsület összeolvad és egyesül az ember egész öntudatával, életének koronájává lesz; vagyon ez az embernek, legdrágább kincse, mely nélkül minden többi dolog, sőt az ember maga saját szemében is értéktelennek tünik fel. Ezt mindnyájan tudjuk, és mégis a becsület nem független a vagyontól. A teljes becsület *önállóság* nélkül nem képzelhető. A teljes önállóságnak pedig a vagyon a feltétele. A vagyon által lesz még csak szellemi tőkéből szellemi szabadság.

A ki tehát a szabad embert vagyonától fosztja meg, az szabadságától, a teljes becsület alapjától fosztja meg. Ha maga fosztja meg magát; ám viselje saját cselekedetének következményeit. Ha azonban van hatalom, mely a szabad ember becsületére veszély; akkor ezen hatalom az állam magasabb ethikai rendjének is veszedelme. És ha vannak emberek, a kik ezen hatalmat ismerik, és képesek rá, hogy azt felzuditsák, és azután kiaknázzák; akkor ezen emberek gonosztevők, a kik bűntényt követnek el, midőn ilyent cselekednek. Ezen bűnténynek közönségesen *csábitás* a neve, a criminalista *bűnszerzésnek,* és a *csábitót bűnszerzőnek* nevezi, és ugy bűnteti, sőt néha szigorubban, mint a ki a bűnt végrehajtja.

A ki tehát másnak szorultságát vagy könnyelmüségét szándékosan előidézi, hogy azok felhasználása által kölcsön nélküli adóssági kötelezéseket zsarolhasson, az az *uzsora bűntényét* követi el. Hogy pedig a bűntényt meg is kell büntetni, hogy a neki megfelelő eljárást is létesiteni kell, az magától értetődik.

Az uzsora bűntényének szándéka forog fenn, mihelyest igazolva van, hogy az uzsorás az uzsora-adós fizetési tehetetlenségét ismerve a fizetési *határidőket* oly rövidre szabta, hogy nagy valószinüséggel számithat arra, hogy az adós ezen határidőket megtartani képes nem lesz, hanem kénytelen lesz ujabb fizetési igéreteket tenni a fizetési haladék elnyerése végett. Az uzsora bűnténye *be van fejezve,* a mint a kölcsön nélküli fizetési kötelezettség lérrejött.

Az uzsora-bűntény *elbirálásánál figyelemreméltó jelenségek:* ha a váltón szivességből tett aláirások vannak akár elfogadó, akár kibocsátó vagy forgató minőségben (Gefälligkeits-Accept, Gefälligkeits-Giro); ha igen rövid fizetési határidők vannak kötelezve; ha a kamat nem esztendő számra, hanem hónaponként vagy hetenként fizettetik; ha ingó javak odaadása vagy szolgálati bér, vagy pedig hivatali fizetés áten-

gedése történt; ha a termés lábán adatott el; ha kocsma-adósságból származik az adósság. Ezen utóbbi pont tekintetében szerzőnk *a magyar uzsora-törvényjavaslat* álláspontját kifogásolhatlannak jelenti ki, tökéletesen helyesnek jelentvén ki ezen törvény-javaslat azon rendelkezését, miszerint az uj kocsma-adósság érvénytelen, ha az előbbi költekezés ára még kifizetve nincsen. «Ezen rendelkezés egészen a vidéki kocsmaélet lényegéből van meritve.» «Reméljük azonban», teszi hozzá szerzőnk, «hogy azon toldás sem fog elmaradni, miszerint, ha a mezei munkás az első adósságot zálog, váltó, jelzálog vagy remélt terményeinek szinleges eladása által formális jog szerint törleszti; ezen törlesztés, mely a fentebbi felfogás szerint uj kocsma-adósságok lehetővé tételére irányul, már magában uzsorának fog tekintetni.»

Ez a *szegényekkel való uzsoráskodásra* vonatkozik; mig a *gazdagokkal való uzsoráskodás* jelenségeit képezik: ha a pénz könnyelmü költekezésre, kártyázásra vagy más hasonlóra vétetett fel, vagy pedig, ha büntetendő cselekmény elsimitására, például hamis váltó beváltására vált szükségessé.

Ha pedig *az adósnak* nem nagy vagyona, hanem csak *nagy jövedelme* van; akkor az adósság összegének fokozatos emelkedése lesz az uzsoráskodás biztos jelensége.

Azon esetben tehát, ha az adós bebizonyitja, hogy az uzsorát valószinüsitő ezen jelenségek fennforogtak; a hitelező tartozik bizonyitani, hogy az adóson követelt összeget valóságos kölcsön és ennek tisztességes kamatai képezik, és keresete csak annyiban itélendő meg, a mennyiben ezt bizonyitja. Ennyi a dolog magánjogi oldala. De ha az eljárás folyamán kitünik, hogy a hitelező az adóst adósságcsinálásra csábitotta; akkor uzsora-bűntény forog fenn, és akkor a büntető bíróság járjon el tisztében.

Sokan azt hiszik, hogy az uzsora az iparszerü üzés által válik csak büntetendő cselekménynyé.* Ebből annyi igaz: hogy mig egyes uzsora-cselekmény csak egyes ember elleni bűn; addig az iparszerü uzsora az egész közgazdaság elleni bűn. Ebből azonban csak annyi következik, hogy a büntetés mértékének kell különbözőnek lenni, és hogy az uzsora elleni harczban *a rendőrségnek* jelentékeny szerepet kell juttatni, bizonyos levén, hogy az uzsora-adósok száz okból is hallgatni fognak. Ez a rendőrségnek egyik igen fontos tere, melyen nem a megtörtént, hanem a megtörténhető bűntény ellen kell harczolnia. Az uzsora gazdasági életünknek nem csak átalánosan elterjedt, hanem egész szervezetét emésztő betegsége, melyet folyvást ujra szül ezen három tényező: az adós könnyelmüsége, az uzsorásnak hasznos, termelő foglalkozástól való irtózása, és a bukástól való félelem. És miután a törvény mostanáig az uzsorában nem látott mást, mint a magánjogilag érvényes kötelmek egy nemét, mindezeket becsületes foglalkozássá tette és törvényével szentesitette! Épen ezért szükséges a megszokolt fogalmaktól, mint egy tarthatatlan előitélettől megválni.

Az uzsora-bűntény egyes nemeire felosztva két főcsoportra oszlik: 1-ör a nem vagyonos osztály elleni uzsorára és 2-or a vagyonos osztály elleni uzsorára.

A nem vagyonos osztályokkal való uzsora ismét *feloszlik* a munkás osztály elleni uzsorára, melynek kiinduló pontja a kocsma, és a kisebb mezei gazdák elleni uzsora, mely a könnyelmüséget és főleg a mezei gazdálkodásban előforduló számos csapások által okozott szorultságot aknázza ki.

A vagyonos osztályok elleni uzsora fajai a következők:

1. A hivatalnokok elleni uzsora, midőn az uzsorás a hivatalnok fizetését sajátitván el, biztos járadékot teremt magának az által, hogy ennek abbeli szorultságát, hogy bizonyos esetben elkerülhetlen nagyobb kiadásra van szüksége, kölcsön nélküli fizetési kötelezettség zsarlására használja fel.

2-or. *A kiskoruakkal való uzsora,* midőn a kiskorunak költekezési hajlama aknáztatván ki, ez váltókötelezettségek vállalására, barátjai aláirásainak kinyerésére és nem épen ritkán tilos cselekedetek elkövetésére csábittatik, hogy szülei vagy rokonai a család jó hirnevének megkimélése végett a kiskorunak kölcsön nélküli fizetési kötelezettségeit beváltani kényszerüljenek.

3-or. *A becsületszó- vagy gavallér-uzsora,* midőn különösen katonatisztnek nőkre, mulatságra vagy kártyára szükséges költekezéseire adatik pénz, vagy az ezekre elköltött pénz pótlására adatik pénz becsület-szavának lekötése mellett, és a becsületszó ezen lekötése folytonosan emelkedő fizetési kötelezettségek kicsikarására használtatik fel.

4-er. *Az asszony-uzsora.* Majd kivétel nélkül el lehet mondani, hogy asszony maga-magáért kölcsön nélküli fizetési kötelezésekbe nem keveredik, hanem, hogy az asszony-uzsora mindig ugy keletkezik, a hol a nő, a nélkül, hogy kötelezésének horderejét megfontolná, saját gyermekét, vagy bizonyos férfi személyt akarja a bajból kisegiteni. Ha az uzsorásnak egyszer sikerült bizonyos, közelebbről meg nem határozható esetben a nő aláirását megkapni; akkor már ő a nyertes. Mit is keresi az asszony az aláirás jelentőségét, ha az, a kiért tette, háladatosan térdre borul előtte? És mily jól tudja az uzsorás, hogy a nő aláirása végre is a férj vagyonából lesz beváltva, a ki még ugy gyülölheti az uzsorát, de nem nyilatkozhatik neje ellen? Van-e a zsarlásnak ennél alávalóbb módja?

Ilyenek levén az uzsora egyes fajai, STEIN a következő javaslatokat teszi:

A kocsma-adósság érvénytelennek jelentendő ki. Kimondandó, hogy a mint a végrehajtást szenvedő hitelezője követelését uzsorás-követelésnek jelenti ki, a végrehajtó teljesitheti ugyan az ingóságok összeirását és megbecslését, de sem nem transferálhat, sem az alperes ruházatát ki nem kutathatja (Leibes-Pfändung). A visszvásárlási és zálogkölcsön-üzletek szoros rendőri felügyelet alá helyezendők. Kimondandó, hogy a mezei gazda által lábán eladott termés eladottnak nem tekintetik. Kimondandó, hogy az árverés foganatositása után az adósnak és minden hitelezőnek jogában áll minden követelést, a váltóbelit és a telekkönyvileg bekebelezettet is, megtámadni, és a hitelező többet nem kaphat, mint a valósággal leolvasott kölcsönt és ennek 12% kamatait. Kimondandó, hogy a hivatalnok vagyonának átengedése (bonorum cessio) által uzsorás hitelezőinek teljesen eleget tett, és hogy a vagyonátengedés nem jár azon következményekkel, mint a csőd. E mellett azonban azon kérdés: tiszta volt-e a hivatalnok eljárása, hivatalnokokból alakitott becsületbiróság által volna eldöntendő. A kiskoruak és nők elleni uzsora a nyilvánosság kizárásával tartandó büntető eljárás utján torlandó meg. Az adósság biztositására adott becsületszóra pedig ki kell jelenteni, hogy a becsületszó nem adottnak tekintetik, és az uzsorás, a ki a becsületszót zsarlásra használja fel, megbüntetendő.

Kiemelem itt, a mit már ismertettem, hogy szerző az adósság-csinálásra való csábitást egyátalában és tekintet nélkül az uzsora egyes fajára, büntető biróság által megtorlandó bűnténynek jelenti ki.

Fődolog marad azonban az uzsorát már a magánjogban az uzsorás-nyereségtől megfosztani. A ki az uzsorát megbünteti, igazságot szolgáltat; de a ki az uzsorás-nyereségtől fosztja meg, az azon oldalon találja, a melyen halálra sebezhető.

Ezzel a mű tartalmának ismertetését befejezvén, a jövő számban birálatára térek át.

Tolnai Antal,
ügyvéd, Pakson.

* Igy a franczia törvény is: Tout individu qui sera prévenu de se livrer *habituellement* à l'usure, sera traduit devant le tribunal correctionnel etc., mig az osztrák (lengyel) törvény, a magyar javaslat, az osztrák (átalános) javaslat és a német birodalmi javaslat az iparszerüséget sulyosító körülménynek tekintik. *T. A.*

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Jóhiszemüség.

Kedvencz szóvá lett ez törvénykezésünkben, és széltében használtatik különbnél különb tulajdonságok és minőségek megjelölésére. Hányszor olvassuk periratokban és birói határozatokban, hogy felperes jóhiszemüleg inditotta meg keresetét, vagy alperes roszhiszeműen perlekedőnek nem tekinthető; vagy *A.* jóhiszemüleg fizetett, *B.* rosszhiszemüleg vette fel a fizetést. Sőt a jó- vagy rosszhiszemü tulajdonos sem nagyon ritka kifejezés. Pedig a jó- vagy rosszhiszemüség oly értelemben, melyet a magánjog a szóba helyez, a perlekedés, a fizetés, a tulajdon minőségének meghatározására teljesen alkalmatlan.

Téves fogalmak meghonosulása a jogban nemcsak az egyes jogesetek ferde megitélését eredményezi, hanem a jogfejlődésre is káros befolyással lehet; és ezért tán nem egészen érdektelenek lesznek a következő fejtegetések.

Jóhiszeműség — legtágabb jogi értelemben — azon meggyőződés, hogy valamely cselekvényünk által az ezzel czélba vett jog, más jogának sérelme nélkül valóban megalapittatik.

Legfontosabb hatással a jóhiszemüség a birtok minősitésénél birván, itt tüzetesen a birtokosnak azon meggyőződését jelenti, hogy birtoka senki más jogainak sérelmével nem járván, a cselekvése által előidézett tényleges állapot jogos.

A jóhiszemüség azonban igy értelmezve még csak tisztán elméleti fogalom. Gyakorlati jelentőséget csak akkor nyer, jogi következményekkel csak akkor bir, s igy a *jogkérdések eldöntésénél tekintetbe csak akkor jön,* midőn az érintett meggyőződés *tévesnek* bizonyul.

Ha *A. B*-től megvásárol és átvesz oly ingatlant, melyre nyilvánkönyvileg *B*-nek tulajdonjoga be volt keblezve; ha azután a vételszerződés alapján saját tulajdonjogát telekkönyvileg bekeblezteti s ingatlant ezentul birtokban tartja, *A.* eljárásának *jellemzésére* mondhatjuk ugyan, hogy a szerzésnél jóhiszemüleg eljárt, hogy az ingatlant jóhiszemmel tartja birtokában; de miután a tulajdonjogot csakugyan elnyerte, s miután az ingatlant mint sajátját birja, a jóhiszemüségnek itt épen semmi jelentősége, semmi következménye sincsen; és a midőn itt jóhiszemüségről szólunk, jogilag épen ugy semmit sem mondtunk, mint ha *A*-ról akár azt állitanók, hogy a vételár megalkudásánál nem fukarkodott.

Abból, hogy a jóhiszemüség jogi következményekkel csak akkor bir, ha a meggyőződés tévesnek tünik fel, tehát a meggyőződés és a valóság közötti ellentétből származik azután a jóhiszemüség ellentételének, a rosszhiszemüségnek fogalma.

Ugy jó- mint rosszhiszemüségről a gyakorlatban csak ott lehet szó, hol valamely cselekmény az ezzel czélba vett jog megalapitására tényleg alkalmatlan; de a mig jóhiszemüség esetében az illető cselekvő személy a cselekmény alkalmas voltának van téves tudatában, addig a rosszhiszemüségnél *tévedésben nincs* és tudja, hogy a cselekmény alkalmatlan a czélba vett jog megalapitására, s hogy más jogának sérelmével jár.

Tüzetesen a birtoknál ugy jó- mint rosszhiszemüségről csak akkor szólhatunk, midőn valamely dolog nem a birtokosnak képezi tulajdonát, tehát az ennek cselekvése által előidézett tényleges állapot más jogának sérelmével van összekötve. A roszhiszemü birtokos *tudja* ezt; a jóhiszemü birtokos *nem tudja,* és tévesen oly meggyőződésben van, hogy a dolog az ő tulajdona.

Hogy a jóhiszemüségnek gyakorlati jelentősége a jogban csak ott kezdődik, hol a meggyőződés téves, ez a jognak az erkölcshöz való viszonyában találja magyarázatát és indokát.

Jogos a cselekmény, ha ez csak külsőleg is, hatásában az érzéki világra a törvénynyel nem ellenkezik. Azt, hogy a cselekmény ne csak külsőleg, de belsőleg is, az érzületnél fogva törvényszerüen, a törvény iránti tiszteletből következtessék el, csak az erkölcsiség kivánalma.

Addig tehát, a mig valakinek cselekménye másnak jogait nem sérti, jogi szempontból közönyös az, vajjon ama cselekmény mily meggyőződésnek kifolyása, mily szándéknak eredménye. Ennek kutatása már az erkölcstan körébe vág.

Ellenben oly esetben, midőn valamely cselekmény más jogának sérelmével jár, ezen cselekmény hatásának és következményeinek meghatározásánál a jognak is figyelembe kell venni s mérlegelnie kell a cselekvés indokait és belső rugóit; és habár arra nézve, ki a jogsérelmet szenvedte, közönyösek amaz indokok, a jog oly rideg szigorig még sem mehet, hogy mi különbséget sem tenne oly két személy között, kiknek egyike a jogsérelmet tudatosan, másika tévedésből követte el.

Mellőzvén a jóhiszemüségnek befolyását egyéb jogokra, itt csak a *jóhiszemű birtokkal* és a jóhiszemüséggel a *tulajdon szerzésénél* akarok bővebben foglalkozni.

Ismétlem, hogy *téves meggyőződés* nélkülözhetlen feltétele annak, hogy a jóhiszemüségnek jogi következmények tulajdonittassanak.

Arra, hogy ily meggyőződés az illető személyben támadjon, tárgyi alap szükséges, mely a tévedés előidézésére alkalmas. Ezen tárgyi alap képezi a tévedés indokait.

A tévedés indokai nem szükséges, hogy megdönthetlenek, apodicticusak, elég hogy *valószinűek* legyenek; de másrészt nem szabad, hogy feltünő gondatlanságból eredtek legyen. A tévedésnek tehát *kimenthetőnek* kell lennie.

Igen jellemzően mondja a szász polg. tkönyv 188. §-a: «Redlicher Besitzer einer Sache ist, welcher *glaubt,* Eigenthümer derselben zu sein». A «hit» talán legjobban fejezi ki a meggyőződés azon fokát, mely szükséges arra, hogy valakinek jóhiszeműséget tulajdonitsunk. Épen oly távol áll a tudástól («Glauben heisst nicht wissen»), mint az alaptalan, meggondolatlan vélekedéstől. A rosszhiszemüséget pedig a 267. §-ban következőleg határozza meg: «der Besitz einer Sache ist ein unredlicher, wenn dem Besitzer das seiner Eigenthumserwerbung entgegenstehende Hinderniss bei Erwerbung des Besitzes *bekannt* war, oder während der Ersitzungszeit bekannt wurde, oder wenn seine Unkenntniss des Hindernisses auf einem *nicht entschuldbaren Irrthume* beruht.»

Az ausztr. ált. polg. tkönyv körülirván a dolgot, ugyanily eredményre jut. Igy a 326. §. szerint: «ki azon dolgot, melyet bir, *valószinű okoknál fogva* magáénak tartja, az jóhiszemü birtokos. Roszhiszemü birtokos az, ki *tudja* vagy kinek a körülményekből *vélelmeznie kell,* hogy a birtokában lévő lévő dolog másé».

Hasonló értelemben intézkedik a római jog: «bonæ fidei emtor esse videtur, qui *aut ignoravit* eam rem alicuam esse, *aut putavit* eam, qui vendidit, jus vendendi habere». Másutt meg a jóhiszemüséghez *„probabilis* error-t, *tolerabilis* error-t» tart szükségesnek.

A tévedés indokai valószinüségének, a tévedés kimenthetőségének megitélésében fekszik azután concret esetekben a jóhiszemüség vagy rosszhiszemüség constatálásának nehézsége.

Dr. Imling Konrád,
kir. törvényszéki biró.

(Folytatása következik.)

Felelős szerkesztő: **Dárdai Sándor,** üllői ut 1. szám.

Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat.

Tizenötödik évfolyam. 28. SZ. Budapest, 1880. julius 9.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA: *Wesselényi-utcza 4. sz., I. em.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

TARTALOM: A germán ősalkotmány. Dr. Timon Ákos, győri jogtanár urtól. — A horvát-szlavon büntető-törvény-javaslat. Kőrösi Sándor, debreczeni jogtanár urtól. — Egynehány kérdés a végrehajtás megszüntetésére vagy korlátozására irányzott perek köréből. Ternovszky Béla, kir. tszéki biró urtól. — A polgári házasság behozatala hazánkban. Timon Ákos jogakadémiai tanár urtól. — Jogirodalom. Dr. Daempf Sándor, pécsi jogakadémiai tanár urtól. — Megjegyzések. Tolnai Antal, paksi ügyvéd urtól. — Törvénykezési szemle: Jóhiszemüség. Dr. Imling Konrád kir. tszéki biró urtól.

MELLÉKLET: Telekkönyvi Közlöny. — Curiai határozatok.

A germán ősalkotmány.

(Tanulmány az egyetemes európai jogtörténet köréből.)

1. §. A germán népelem tagolatai és a népsouverainitás.

A hatalmas germán népelem, az indogermán népcsalád egyik tekintélyes ága,[1] a nagy népvándorlást megelőző időben, midőn róla különösen CAESAR és TACITUS teljes hitelt érdemlő tudósitásai[2] alapján bővebb tudomást nyerünk, a római birodalom északi határvonalától, nevezetesen a Rajna jobb partjától és a Duna felső folyásától, egész a keleti tengerig elterülő vidékeken, sőt azon tul a skandinaviai félszigeten foglal helyet. Ezen erőteljes népelem, mely a belső erejében aláhanyatlott s erkölcsi alapjaiban megingott római világuralom darabokra törésére, és a classicus cultur világ nagyszerü romjain egy uj, erőteljesebb culturélet alkotására volt hivatva, ezen időben egy nemzeti vagy politikai összegészet, egységet, nem képezett. De nem csak semmi politikai kötelék nem füzte össze ezen időben a germánokat, hanem a nyelv, jog- és erkölcsi szokások és vallás tekintetében is igen nagy különbségek- és eltérésekre találunk.[3]

Az összetartozandóság, a közös eredet, némi homályos érzetét azonban a népben élő azon hitrege igazolja, mely az emberi nemnek istentől való származásáról szól.[4] Ezen hitrege szerint a nép törzsatyja Mannus (Mann),[5] az ember, Tuisko istentől a föld szülöttjétől származván, három gyermeket nemz, kiktől a három törzs: Ingevonok, Herminonok és Istævonok nevüket nyerik.[6]

Ezen hármas osztály történelmileg ki nem mutatható, sőt magában a hitregében is mindinkább elmosódván, helyébe valódi törzsnevek lépnek mint: Marsok Gambriviok, Svevek, Vandalok stb., melyek már, létező törzseket jeleznek.[7]

Ezen a germánok eredetegységét előtüntető hitrege csakis a déli germánokra vonatkozik, ellentétben a skandináviai vagy északi germánoktól, kik abból kizárva vannak, mi épen e két népcsoport korai elválására mutat.[8]

Azonban ezen hitregén kivül a déli germánoknál sem találunk semmi oly alakulatot, semmi oly kapcsolatot, mely magában a népben élő összetartozandósági érzetet igazolná, kifejezésre juttatná. És habár a szomszédok előtt ismeretes volt, hogy a germánok egy tiszta, minden más népek vegyülékétől ment egységes népelemet képeznek;[9] mindazáltal még egy, az egész népelemet összefoglaló, közös belföldi nevezet is hiányzik, miután a germán, germania elnevezés[10] nem belhoni, nem őseredetü elnevezés, hanem mint TACITUS mondja,[11] csak nem régiben a Gallok (Kelták) által egyik törzsre, a Thungrokra, alkalmazott megjelölés, (valószinüleg vonatkozással azok, vagy egyáltalán a germánok harczolási módjára),[12] mely név lassanként az egész népelemre, valamennyi germánfaju népekre, alkalmazást nyert.

Hogy azonban ezen elnevezés mennyire távol állott magától a germánoktól, eléggé igazolja azon kétségkivüli ténykörülmény, miszerint a római birodalom területén államot alkotó germán népek, ugy az V-ik és VI-ik század folyamában, valamint később is, más közös nevezetet, mint «barbari» még saját népjogi följegyzéseikben sem ismernek.[13]

De tovább menve, az egykoru történetirók tudósitásai szintén mind a mellett tanuskodnak, miszerint a germánoknál az egész népelemet összefoglaló mindennemü kötelék, minden közös eszmék, közös érzelmek, s ezekből eredhető közös vállalatok teljesen hiányzottak. E tudósitások szerint, mig egyrészről a germánokat egymás között folytonos harczban találjuk, ugy másrészt számtalanszor látjuk, hogy egyes törzsek vagy népségek az ellenségnek nyujtanak segélyt és a testvér népek leigázásában részt vesznek?[14]

Az összes népelem legközelebbi tagolatát már a hitrege szerint is a törzsek (Vandalok, Marsok, Svevek, Gothok stb.) képezik, de e törzskötelék, mint a véregység, a közös származás utján közelebb állók — populi eius-

[1] PICTET: *Les origines indo-européennes.* I. kötet; BRANDES: *Das etnographische Verhältniss der Kelten und Germanen.*

[2] E két római iró ránk jutott müveinek történelmi értékéről s adataik megbizhatóságáról, valamint az ősalkotmány egyéb forrásai fontosságáról és egymáshozi viszonyáról kimeritőn értekezik BAUMSTARK: *Urdeutsche Staatsalterthümer.* 1873. czimü munkájában 1—120. lapokon.

[3] WAITZ: *Deutsche Verfassungsgeschichte.* I. 7. l.

[4] TACITUS *Germania* cap. 2 Celebrant carminibus antiquis... Tuistonem, deum terra editum et filium Mannum, originem gentis conditoresque.

[5] GRIMM: *Deutsche Rechtsalterthümer.* 301—302. l.

[6] TACITUS *Germ.* c. 2 Manno tres filios assignant e quorum nominibus proximi oceano Ingævones, medii Herminones, ceteri Istævones vocentur Plinius (Historia naturalis IV. 14.) szintén emliti ugyan ezen három törzset, de még ezen kivül kettőt hoz fel: Germanorum genera quinque: Vandili... Ingævones... Istævones Herminones... Peucini. Lásd: ZEURS *Die Deutschen und die Nachbarstämme* 78., 79. 127. l. kv.

[7] TACITUS *Germ.* c. 2 Quidam, ut in licentia vetustatis, pluris deo ortos plurisque gentis appellationes, Marsos Gambrivios. Svebos. Vandilios adfirmant.

[8] WAITZ: *Deutsche Verfassungsgeschichte.* I. 6. l. Az Ingævonok, Istævonok és Herminonok mellett mint a skandináviai germánok közös neve PLINIUS (*Hist. nat.* IV. 13) szerint a Hilleviones elnevezés jelentkezik.

[9] TACITUS *Germ.* c. 2. Ipsos Germanos indigenas arediderim minimeque aliarum gentium adventibus et hospitiis mixtos.... c. 4. Ipse eorum opinioni accedo, qui Cermaniæ populos nullis (aliis) aliarum nationum connubiis infectos propriam et sinceram et tantum sui similem gentem extitisse arbitrantur.

[10] Ezen szó eredetére ugy mint jelentésére nézve igen eltérő vélemények uralkodnak, melyeknek tüzetes egybefoglalását és birálatát, lásd WAITZ-nél *Verfassungsgeschichte.* I. 24—27. l.

[11] Germ. c. 2. Ceterum Germaniæ vocabulum recens et nuper additum, quoniam qui primi Rhenum transgressi Gallos expulerint ac nunc. Tungri, tunc Germani vocati sint: ita nationis nomen in gentis evaluisse paulatim, ut omnes primum a victore ob metum mox etiam a se ipsis invento nomine Germani vocarentur.

[12] «German» a kelta gair törzstől leszármaztatva annyit jelent mint harczban kiáltó, orditó. GRIMM: *Geschichte der deutschen Sprache.* II. 786. l.

[13] FUSTEL DE COULANGES: *Histoirè des institutions politiques de l'ancienne France.* I. 284. l. EICHHORN: *Deutsche Staats- und Rechtsgeschichte.* I. 126. §.

[14] WAITZ: *Verfassungsgeschichte.* I. 8. l.

dem sanguinis [15] — foglalata, nem politikai kötelék, hanem ethikai kötelék: kifejezője a közös jogi meggyőződésnek, a közös nyelv-, vallás- és erkölcsöknek, melyek nem a népösszeségben, de az egyes törzsekben élnek, azok természeti javát képezik. [16]

Ezen kötelék külső alakot ölt s mintegy láthatóvá leszen az isteni tisztelet, az áldozatok közösségében. Minden törzsnek megvan a maga különös tiszteletben álló istensége, szenthelye, hogy ugy mondjuk: törzsistensége, törzsszentsége. [17] Igy látjuk különös tiszteletben állani a Marsoknál Tamfana templomát, [18] a tenger közelében lakó népségeknél pedig Nerthust [19] az anyaföldet (terram matrem), mig a Lygioknál, ezen törzs egyik népségénél, a Nahanarváloknál találtató szent ligetet. [20]

E kultus közösségnek további folyománya az áldozati gyülés, azaz az ugyanazon törzshöz tartozó népségeknek összejövetele küldöttek által. [21] A Semnonok szent ligetéről olvassuk TACITUS nál, [22] hogy ott bizonyos időben valamennyi vérrokon népségek küldötteik által összejönnek és az összeség, a köz javára hozott emberáldozattal pogány isteni tiszteletüket borzasztóan megnyitják. Ugyanezt olvassuk egy későbbi irónál [23] a szász törzset illetőleg. Ezen törzs népségei is évenként bizonyos időben (statuto tempore) a szász föld közepében fekvő szent berekben küldötteik által összejönnek és az ősök szokásait megtartván, először isteneiknek hozzák meg áldozataikat [24] s csak a vallási ünnepély megtartása után fognak a törzset érdeklő közügyek, a háboru és béke megbeszéléséhez. [25] A törzsgyülés tehát mint látjuk első sorban áldozati gyülés, kifolyása, manifestálása, a cultus közösségnek, a közös vallás és erkölcsi meggyőződéseknek, az áldozati gyülés alapjában véve csak ethikai és nem politikai céloknak van hivatva szolgálni. [26] De bár a törzsgyülés ezen alapjellege kétségbevonhatlan, mindazáltal tagadni nem lehet, hogy a közelebbi rokonságban álló népségek küldötteinek ezen összejövetele a közös istenség ünneplésére, igen kedvező alkalomként jelentkezett a törzset érdeklő egyéb fontos ügyek megbeszélésére. Az első, inkább nemleges irányu, eredménye volt ezen áldozati gyüléseknek, magok ezen vérrokon népek közti viszályok megszüntetése és köztük maradandó béke létrehozása; ez mintegy szükségképeni következményként jelentkezik már csak azért is, miután a szent idő, az áldozati ünnepélyek ideje alatt minden fegyveres harcznak és viszálynak nyugodni kellett. [27] Ezen nemleges eredményt azonban nem egyszer tulhaladva látjuk az egyes törzseknél, és az áldozati gyülésben résztvevőket közös czélok megvalósitására egyesülni, szövetségre lépni, szóval a pusztán ethikai köteléket politikai kötelékké alakulni. [28] Ezen jelenség azonban sem a törzsgyülekezetnek, sem a törzs köteléknek fentebb adott jellegét épenséggel nem alterálja, mert az áldozati gyülések folytán létrejött politikai kötelék csak mulólagos, bizonyos időtartamra létrejött kötelék, alapját csakis egyes hadi vállalatok czéljaból kötött szerződés képezi, [29] mint azt a Cheruskoknal [30] világosan látjuk, anélkül, hogy az az egyes népségek teljes politikai függetlenségét bármely irányban megváltoztatná. Óvakodnunk kell tehát mindvégig a törzs gyülésben politikai organismust keresni, avagy plane a képviseleti alkotmány első mintaképét látni benne. [31] Egy kifejlődött szövetségi alkotmány, avagy nagyobb terjedelmü állandó népszövetségek a közelebbi rokonságban álló népségek által alkotva, miként az különösen MÖSER [32] után több német iró [33] részéről állittatik — a germán népeknél sem a népvándorlás előtt, sem a népvándorlás idejében nem találhatók. [34] Nem a rokon népségek egymásközti szabad szövetkezetei, nem egy állandó szövetségi alkotmány létrejötte képezé a kiindulási pontot a törzsek egységes politikai egészszé alakulására, hanem a törzs egyik vagy másik népségénél kifejlődő erős központi hatalom, a monarchikus elv érvényre jutása, támogatva természetesen a törzs népségeit már korábban is közelebbhozó ethikai kötelék által.

Dr. Timon Ákos,
győri jogtanár.

(Folytatása következik.)

[15] TACITUS *Germ.* c. 39.
[16] SOHM: *Die fränkische Reichs- und Gerichtsverfassung.* 2. l.
[17] SOHM: Ugyanott.
[18] TACITUS *Ann.* I. 51. Celeberrimum illis gentibus templum quod Tamfanæ vocabunt.
[19] TACITUS *Germ.* c. 40. Nec quiquam notabile in singulis, misi quod in commune Nerthum, id est. Terram matrem colunt eamque intervenire rebus hominum, invehi populis arbitrantur.
[20] TACITUS *Germ.* c. 43... utra quod plurimæ gentes agunt, ex quilbus latissimæ patet Lygiorum nomen in plures civitates diffusum. Valentissimas nominesse sufficiet, Harios, Helveconas, Manimos, Elisios, Nahanarbalos. Apud Naharanvalos antiquæ religionis lucus ostenditur.
[21] SOHM: *Fränkische Reichs- und Gerichtsverfassung.* 2—3. l.
[22] Germ. c. 39. Vetustissimos se nobilissimosque Svebornm Semnones memorant: fides antiquitatis religione firmatur. Stato tempore in silvam auguriis patrum et prisca formidine sacram omnes euisdem sanguinis populi legationibus cœunt barbari ritus horrenda primordia.
[23] HUCBALD: *Vita S. Lebuini Mon.* S. S. II. p. 361—362.
[24] Ugyanott: Omnis itaque concionis illius multitudo, ex diversis partibus coacta, primo suorum proavorum servare contendit instituta, nominibus videlicet suis vota solvens et sacrificia.
[25] Ugyanott: Tractantes — communis commoda utilitatis iuxta placitum a se statutæ legis. Sed et si forte belli terreret, exitium, ripacis arrideret gaudium, consulebant ad hæc, quid sibi foret agendum.
[26] SOHM: *Fränkische Reichs- und Rechtsverfassung.* 3. l.
[27] GIERKE: *Das deutsche Genossenschaftsrecht.* I. 46. l.
[28] GIERKE: *Das deutsche Genossenschaftsrecht.* I. 47. l.
[29] BETHMANN-HOLLWEG: *Die Germanen vor der Völkerwanderung.* 69. lap.
[30] Igy a Fosok csatlakozásáról mondja TACITUS *Germ.* c. 36. Tracta ruina Cheruscorum et fosi contermina gens: adversarum rerum ex æquo rocii sunt, cum in secundis minores fuissent. Más népségek csatlakozásáról. Ann. II. 45.
[31] Igy különös GAUPP: *Das Recht der Sachsen.* 22—23. l.
[32] *Osnabrückische Geschichte.* 1768—80. 3. kötetben.
[33] Az ujabb német jogtörténészek közül különösen ZÖPFL védője a szövetségi alkotmány létezésének: *Deutsche Rechtsgeschichte.* II. 176. l. Somit erscheint das Bundessystem als das älteste und naturwüchsige politische System der Gesammtverfassung bei den deutschen Völkern.
[34] WAITZ: *Verfassungsgeschichte* I. 342—343. l.

A horvát-szlavon büntető-törvényjavaslat.

Alaki tekintetben a javaslat átalános része 9, a különös része 26 fejezetet, s egészben 422 §-t tartalmaz, tehát 64 §-al kevesebbet, mint a mi magyar büntetőtörvénykönyvünk.

Tauffer csak az átalános részt ismerteti; a különös részt majd csak akkor ismerhetjük meg, ha magyar és német forditásban közzététetik. A politikai bűntetteket tartalmazó §§-król, milyenek a felségárulás, felségsértés, azt mondja Tauffer, hogy azokban az államjogi egység — talán közösség? — melyben Horvát-Szlavonország Magyarországgal van, lelkiismeretesen figyelembevétetett, s a magyar bünt. törvény illető szakaszai *csaknem* szóról-szóra átvéttettek.

Ily körülmények közt a javaslatnak csak azon részeihez szólhatunk, melyek Tauffer müvében foglaltatnak, s azok közül mindenekelőtt azon rendelkezéseket elemezzük, melyek minket is közelről érdekelnek.

E rendelkezések közül kiemeljük a javaslat 9. és 7-ik §§-ait.

A 9. §. ekép van szövegezve:

„Ein nicht gehöriger dieser Königreiche, jedoch ungarischer Unterthan, wird wegen eines im Inlande begangenen Verbrechens, oder Vergehens, so auch wegen eines in anderen Ländern der ungarischen Krone begangenen Verbrechens oder Vergehens der zuständigen ungarischen Behörde übergeben."

A 7. §. ekép hangzik:

„Ein Angehöriger dieser Königreiche, der ein Verbrechen oder ein Vergehen ausserhalb des Territoriums dieser Königreiche, aber in dem Territorium der übrigen Länder der ungarischen Krone begangen hat, ist wegen Einleitung des Strafverfahrens und Zumessung der Strafe an das ungarische Gericht auszufolgen."

E szakaszok lennének tehát hivatva a magyar büntetőtörvénykönyvben a horvátok külön törvény alkotási joga által okozott hézagot pótolni.

A magyar bünt. törvénykönyv 5. §-a szerint a *magyar törvény hatálya a magyar állam egész területére kiterjed, Horvát- és Szlavonországok kivételével.* E szerint a horvát-szlavonországi honos, büntetőjogi tekintetben belföldinek nem tekinthető. De a mi törvényünk a horvátokat külföldieknek sem nyilvánitotta sehol, és igy törvényünk azon rendelkezései alá sem esnek, melyek a külföldiekre vonatkoznak.

Midőn a magyar bünt. törvényjavaslat 1874-ben megjelent: e sorok irója fejtegette először azon visszás helyzetet és büntetőjogi controversiákat, melyek a horvátok ily definiálhatlan állásából következni fognak.

E fejtegetéseimben azon nézetet nyilvánitottam akkor, hogy a bajon csak ugy lehet segiteni, ha az 1868: 30. t. cz. a horvátok beleegyezésével akép javittatik ki, hogy a büntetőtörvényhozási jog a közös törvényhozás tárgyai közé felvétetik. Ugy nyilatkoztam ekkor, hogy kormányunk legsürgősebb teendője leend a horvát kormánynyal az egyezkedést megkezdeni, s az 1868-ban elkövetett veszélyes következményü mulasztást helyrepótolni.

Midőn törvényjavaslatunk a képviselőház igazságügyi bizottságában tárgyaltatott: felderittetett annak roppant hézaga, s felmerültek az ebből keletkezhető veszélyek iránti aggodalmak, s a bizottság egy határozati javaslatot terjesztett a képviselőház elé, melyet az, valamint a felsőház is, elfogadott. E határozat szövege ez: *„Az ország és társországai közt fennálló állami közösségnél fogva szükséges, hogy a törvények hatályáról személyek tekintetében, továbbá a király és államot, nem különben a nemzetközi jogot sértő büntettek és vétségekre nézve a magyar szent korona egész területén azonos tartalmu törvényes intézkedések legyenek hatályban. Felhivatik tehát a m. kir. miniszterium, hogy az 1868: 30. t. czikknek megfelelő módon gondoskodjék arról, miszerint társországokban is lehetőleg még a jelen törvénykönyv életbeléptetése előtt az érintett tárgyakra vonatkozólag azonos tartalmu törvények alkottassanak.“* [1]

Legközelebb, az életbeléptetési törvényjavaslat tárgyalásakor, dr. *Pauler Tivadar* igazságügyi miniszter ur a képviselőházban azon nyilatkozatot tette, hogy a büntetőtörvénykönyvünkben e részben létező hiányról a horvátok alkotandó büntetőtörvénykönyvükben fogunk gondoskodni.

Lássuk tehát, az idézett két szakasz megoldja-e a köztünk létező büntetőjogi nehézséget, s a magyar bünt. törvénykönyv hézaga be lesz-e töltve, s részünkről — viszonosságnál fogva hozható-e ily tartalmu tö.vény?

Nézetünk szerint e két törvényszakasz által nem lesznek elháritva azon controversiák, melyek azon visszás helyzetből fognak keletkezni, hogy a magyar állam területén két külön büntetőtörvénykönyv törekszik a jogrendet fenntartani.

A horvát javaslat idézett szakaszaiban foglalt rendelkezés által nem lesz megvédve a magyar állam érdeke sem az állam elleni, sem a közönséges bűntettek tekintetében.

A 9. §. szerint ugyanis a nem horvát-szlavon királyságokhoz tartozó, mindamellett magyar alattvaló, a belföldön elkövetett bűntett vagy vétségért, valamint a magyar korona más országaiban elkövetett bűntett vagy vétségért is, az illetékes magyar hatóságoknak adatik ki. Ennyiben tehát rendén lenne a dolog; de mi történik azon egyénnel, ki sem a magyar államnak, sem horvát-szlavon országoknak nem honosa, ha a magyar állam területén követett el bűntettet, s Horvátország területére menekül? E szakasz értelme szerint az ily egyén a magyar bíróságoknak ki nem adható, és igy azon osztrák, orosz, porosz stb. honos, ki hazánk területén bűntettet követett el, büntetés nélkül marad. A magyar bíróságok meg nem büntethetik, mert a magyar kormány a külföldit horvát területen el nem fogathatja. A horvát bíróságok sem büntethetik meg, mert nem horvát területen követte el a bűntettet, s személyi tekintetben nem tartozik a horvát bíróságok hatásköre alá. E tekintetben tehát a horvát javaslat 9. §-a Magyarország részére biztositékot nem nyujt. Az iránt meg épen semmiképen sincs a magyar állam biztositva, hogy mi történik akkor, ha a horvát-szlavon honos e királyságok területén követ el a magyar állam ellen bűntettet. A 9. §. kizárja a horvát honos kiadatását. Erre azt mondhatnák horvát testvéreink, hogy a magyar állam elleni bűntettek elkövetése az ő törvényükben lévén tiltva, az ily bűntettesek a horvát bíróságok által fognak megbüntettetni.

Megengedem, hogy tiltja; de hátha a horvát államügyész nem tartja meginditandónak a bűnvádi eljárást? hátha a horvát bíróságok felmentik a vádlottat? Hol a biztositék, hogy azon törvények lelkiismeretesen végre is fognak hajtatni? Ily biztositékot csak egy birodalmi legfőbb törvényszék nyujthatna, mely illetékes lenne a magyar korona összes országaiból a fölebbezett bűnügyekben itélni.

A 7. §. sem oldja meg a fennforgó nehézséget. E szakasz szerint Horvát-Szlavonországok azon honosa, a ki valamely bűntettet, vagy vétséget ezen országok területén kivül, de a magyar korona többi országai területén követett el, a bűnvádi eljárás meginditása, és a büntetés kiszabása végett az illetékes magyar bíróságnak adatik ki.

E szakaszra azt jegyzi meg *Tauffer,* hogy ezzel Horvátország, Magyarország irányában az államjogi köteléknek megfelelő megelőzést tanusitott, *tehát teljes joggal lehet a viszonosságra számitani.* Hogy a viszonosság meglesz: *Tauffer* már arra hivatkozik, miszerint a budapesti kir. főügyész a legujabb időben egy körrendeletet bocsátott ki, mely ujolag hangoztatja, hogy a magyar és horvát bíróságok közötti illetőségi összeütközési esetekben mindig a *„forum delicti commissi“* tartandó szem előtt.

Kőrösi Sándor,
debreczeni jogtanár.

(Folyt. követk.)

[1] Lásd: *A magyar büntető törvkönyv anyaggyüjteménye.* Löw Tóbiás. I. köt. 163. l.

Egynehány kérdés a végrehajtás megszüntetésére vagy korlátozására irányzott perek köréből.

A végrehajtás korlátozására s megszüntetésére irányzott perek meginditásának határidejét nem kellett volna a foglalás utáni 3 napra szoritani, hanem a végrehajtási eljárás bármely stádiumában megengedni. De viszont meg kellett volna a végrehajtatótól is, ügyei elintézésében, a szükséges gondosságot követelnünk, s a keresetnek csak azon esetben adnunk felfüggesztő hatályt, ha felperes hiteles alaku okmányt mutat be, sőt ekkor is csak annyiban, a mennyiben felperes már a kereset okmányai által meggyőzi a birót, hogy a végrehajtató végrehajtási jogosultságával visszaélt.

Ily módon igazságosabbá válandottunk a végrehajtást szenvedett irányában, minden lehető védelemben részesitvén őt; nem veszélyeztettük volna a végrehajtás gyorsaságát, mert a teljesen alap nélküli felfüggesztés majdnem lehetetlenné tétetett volna; nem kerülte volna ki a végrehajtató dolusa, — a jognak ezen örökös ellensége, mely a jogot egyenesen kihivja, hogy ott sujtsa a hol éri — lehető ártalmatlanná tételét: de a mi fő, nem lett volna szükségünk a criminális esetek szaporitására, a mennyiben a feltett rendezéssel a büntető eljárásnak csakis akkor lett volna helye midőn felperes hamis vagy hamisitott okmányokat használt, a mely eset különben is már criminális eset.

No de időközben, a prdtás életbelépte óta haladtunk.

Először is a kir. semmitőszék vala kénytelen a végrehajtást szenvedetten segiteni. Tágitott a 374. §. szigorán, kinyilvánitá, hogy a végrehajtás korlátozási s megszüntetési keresetek a foglalás utáni 3 nap letelte után is benyujthatók, csakhogy ez esetben felfüggesztő hatálylyal nem birnak.

Ily tartalmu határozatainak indokai ugyan nem telje-

*

sen ismertek, mert a kir. semmitőszék, — biráinak tulságos elfoglaltsága miatt — nem képes egészen kimeritően indokolni.[1]

A mennyiben a döntvénytárakban megjelent esetekből, s a kezeimhez került semmitőszéki határozatokból kivehettem, a kir. semmitőszék abból indult ki, hogy mivel a prdtás 374. §-a nem rendeli a 3 nap elmultával benyujtott keresetek visszautasittatását: az emlitett 3 napi határidő zárhatáridőnek nem tekinthető, s elmulasztásának következménye mindössze csak annyi, hogy a 3 nap elmultával benyujtott kereset nem bir az árverést felfüggesztő hatálylyal.

A kir. semmitőszéknek indokolása, bár a törvénymagyarázat szabályainak mindenben meg nem felel is, birt belső jogosultsággal, mindenek felett pedig valódi szükségérzetnek felelt meg, s igy meghódoltak annak az elsőfolyamodásu bíróságok legtöbbjei. A melyik pedig önkényt nem hódolt, az kénytelen volt vele; mert a semmitőszék következetesen megmaradt gyakorlatánál, s igy az ellenkező nézeten levő alsó birónak nem maradt más hátra, mint önmegadás, vagy oly határozatnak meghozatala, melyről előre tudja, hogy megsemmisittetése bizonyos, s csak szükségtelenül költséget okozand felperesnek.

A kir. semmitőszék éveken át következetes maradt e téren, hozzá alkalmazkodtak a többi bíróságok s a perlekedő felek: minél fogva a kir. semmitőszék valóban szaporitotta a joganyagot egy szabálylyal, mely — legalább addig, mig a legfelsőbb bíróság gyakorlatától el nem tér — a végreh. megszüntetési s korlátozási perek tárgyalásánál s eldöntésénél figyelmen kivül nem hagyható.

A kir. semmitőszék nyujtotta joganyag azonban, minthogy alapelveiben önmagának ellentmondó törvényből indult ki, szintén kételyek támasztására vezetett. Egyrészt teljes bizonytalanságban hagyta, meddig, a végrehajtás mely stádiumáig élhet a végrehajtást szenvedett azon joggal, hogy a végrehajtás megszüntetését vagy korlátozását kérhesse, s másrészt, a törvény szerint mindig felfüggesztő hatálylyal biró megszünt, s korlátozási keresetekkel ellentétben, azoknak egy uj faját — a felfüggesztő hatálylyal nem biró kereseteket — teremtette meg, mely különbség, mint alább látandjuk, nem épen könnyen megoldható kérdéseket vet fel.

Tapasztalatainkon okulva, haladtunk ismét a váltó eljárással, még pedig a kir. semmitőszék által kijelölt irányban. A váltóeljárás 86. §-a kiterjeszté a váltóvégrehajtásokra is a prdtás intézkedéseit, de azon lényeges módositással, hogy a kereset benyujtására kiszabott 3 napos határidő, ha a végrehajtáshoz való jog csak a foglalás után felmerült tények folytán szünt meg: a tény felmerülte után foganatositott végrehajtási eljárás befejeztétől, illetve a biró vagy a kiküldött erre vonatkozó intézkedésének kézbesitésétől számitandó.

Hgy ezen §. nem volt képes a már megalkotásáig felmerült kételyeket eloszlatni, az első tekintetre feltünik. A keresetek benyujtásának végső határa most sem bizonyos, mert a váltóeljárás szavai szerint akár az ingók árverésének befejezte után is benyujthatók, midőn a végrehajtató a pénzt, a vevő, megvett tárgyát már hazavittek. Mit korlátoljunk vagy szüntessünk meg ekkor, azt alig fogja valaki megmondhatni.

Kérdés továbbá, vajjon csakugyan zárhatáridő-e a váltóeljárás által szabott 3 nap, vagy nem-e a prdtás 374. §-ának módjára magyarázandó a váltó eljárás 86. §-a? Annyi pedig bizonyos, hogy e szakasz még indokolhatlanabbul terjeszté ki a végrehajtást szenvedett fél jogát, az árverés felfüggesztéséhez, a nélkül, hogy a biró előzetes vizsgálatától tette volna függővé annak eldöntését, vajjon érdemes-e a felfüggesztést elrendelni?

Hasonló indokokból kiinduló jogorvoslatot nyujt az 1874. 35. t. cz., 113. §. *f)* pontja s következő §§-aiban, a közjegyzői okmányok alapján elrendelt végrehajtási eljárás megszüntetését s korlátozását illetőleg, de a prdtás szabályaitól némileg eltérő módon. A kereset, illetve itt a kifogás beadásának határideje a végrehajtást elrendelő végzés vételétől számitandó 8 napban állapittatott meg, (114. §.), a 116. §. a később benyujott keresetnek hivatalból való visszautasittatását rendeli el; a 117. §. a használható bizonyitékok sorába felveszi — bár csupán az eljárás alapjául szolgáló magánokmány valódiságának beigazolására — a végrehajtatónak kinálható, de ez által vissza nem utasitható esküt. A felfüggesztést illetőleg itt már az esetek különbözősége szerinti különböztetések fogadtattak el. A 120. §. *b), c)* és *d)* pontjai szerint a teljes hitelü s a kifogás alaposságát már a tárgyalás előtt valószinüvé tevő közokmánynyal támogatott kifogás folytán, vagy ha a közjegyzői okmány hamissága avagy hamis eskü miatt büntető eljárás indittatott: a végrehajtás folyama, a foglaláson tul, abban a stádiumban akasztandó meg, a melyben elérhető. Ellenben a magánokmánnyal támogatott kifogásnak csak az árverésre nézve tulajdonittatik felfüggesztő hatály. A kifogással való visszaélést a törvény már nem büntetőjogi, hanem polgári büntetéssel, 121. §-a szerint 1000 frtig terjedhető birsággal, torolja meg.

Ezen eljárás is részint nagyon megszoritja a végrehajtást szenvedett jogát, midőn őt a 8 napi határidőn tul még azon védelemben sem részesiti, melyet, idegen jogok sérelme nélkül, bátran megadhatna, másrészt ismét, ha a kifogásoló csak magánokiratot mutat fel, az eljárásnak nem eléggé indokolt felfüggesztésére ad alapot, a nélkül hogy a felfüggesztés méltányos voltát előzetes birálat tárgyává tétetné.

Ternovszky Béla,
kir. tszéki biró.

(Folyt. köv.)

[1] Kár pedig azon régi magyar gyakorlatért, mely ha másból nem lehetett, legalább: «a szerződés a szerződőknek törvényt szab», s más hason jogelvekből indult ki mindig akár periratokban, akár a határozatok indokolásában. E modor valódi okulást nyujtott, míg ma a hézagos indokolás mellett, rendesen kétségben uszunk az iránt, mért döntött így vagy ugy a biró.

A polgári házasság behozatala hazánkban,

tekintettel STEHLO KORNÉL-nak: *Törvényjavaslat a házasság megkötésének és felbontásának feltételeiről* irt művére.

(Vége.)

Igen jellemző, továbbá szerző elvi álláspontjának ingatagságára s ide-oda kapkodására nézve a 100. §. indokolása, a mely §-ban megengedtetik, hogy a házasság gyermekek nemlétében a felek egyszerü dissensusa által felbontassék. Ezen szerző előtt is igen radikalisnak látszó (!) rendelkezés következőleg indokoltatik: «akár azt engedjük, hogy a házastársak bizonyos tőlük függő, általuk előidézhető okok miatt válhatnak el, akár őszintén (!) és nyiltan (!) kimondjuk, hogy a házasfelek kölcsönös egyetértése alapján a házasság felbontható, ez a dolog lényegén mitsem változtat. Mert ám ne engedjük meg ez alapon a felbontást, mit tehetnek a házasfelek? Az egyik a másikat hütlenül elhagyja, házasságtörést követ el stb. Meg van a bontó ok». Ezen okoskodás — mint már RENTMEISTER helyesen megjegyzi[1] nagyon hasonló ahhoz midőn valaki a rablót azzal mentegeti, hogy kénytelen volt rabolni, erőszakot használni, mert az ártatlan lopás nincs megengedve. Különben, ha szerzőnek komoly meggyőződése az, mit itt mond, akkor nem értjük, mért teszi azon megszoritást, hogy csak gyermekek nem létében legyen helye a dissensus folytáni elválásnak? Avagy ha gyermek van, nem ép oly könnyen idézhetnek elő a válni kivánó felek kölcsönös megegyezés következtében való okot? Hogy azonban szerző maga sem veszi komolyan fentebbi őszinte (!) és nyilt (!) kimondását, kitünik abból, mert mindjárt folytatólag a gyermekek szempontjától való megszoritás indokolása végett kénytelen beismerni, miszerint oly tények

[1] *A magy. jogászgyülés évkönyve* IV. évf. I. k. 63. l.

bizonyitása, melyek a gyülöletet indokolttá teszik, mégis megneheziti a házasság felbontását. Hol itt a logikai következetesség?

Az egyoldalu válási okok felsorolása tekintetében a javaslat a legmesszebb menő zürichi és porosz törvénykönyveket követi, formulázásai azonban többnyire hiányosak és nem eléggé szabatosak. A 105. és 106. §§. a házasságtörésről, annak megbocsátásáról és beszámitásáról szólanak, de nem érintik sem az elévülést, sem a mi fő, a természetelleni fajtalanságot; holott az emberekkel vagy állatokkal üzött természetelleni fajtalanság az ujabb törvényhozásokban — és pedig helyesen — a házasságtöréssel egyenlőnek veendő válási ok gyanánt szerepel.[2] Nincs továbbá szó e §§-ban arról sem, hogy a tévedés folytán vagy önkivületi állapotban elkövetett házasságtörés nem képezhet válási okot, pedig ezt minden félremagyarázás elkerülése végett szükségesnek tartjuk a törvényhozás által kimondani.

A következő 107. §. szerint a malitiosa desertio megállapitottnak tekintendő, ha a távozott fél 15 nap alatt a birói megintés daczára vissza nem tér avagy ezen idő alatt távollétét nem indokolja. Mi ezen rendelkezést hibásnak és elfogadhatlannak tartjuk, mert az csak a házasság könnyelmü és gyakran czélzatos felbontására vezetne. Bizonyos rövidebb ideig tartó távollét egyáltalán nem tekinthető hütlen elhagyásnak, még akkor sem, ha a távozott fél a birói felszólitás daczára vissza nem tér vagy távollétének indokát elő nem adja. Beállhatnak oly körülmények az életben, midőn az egyik házasfél (különösen a férfi) bizonyos időre családi tűzhelyétől távozni kényszerül, anélkül, hogy tanácsos volna a másik fél előtt távozásának okát előzetesen felfedezni, és még gyakrabban megtörténhetik, mondhatjuk mindennapi esemény, hogy az egyik házasfél valamely összezörrenés következtében távozik. Nem szabad tehát azonnal a távozás után hütlen elhagyást feltételezni és nem szabad megengedni, hogy a birói segély azonnal igénybe vétessék, mert a biróság rögtöni közbelépése, a 15 napos perrendtartási határidő a legtöbbször csak káros hatással lehetne, csak elmérgesitené a felek között felmerült viszályt, melyet talán az idő önmagától elenyésztetett volna. Hütlen elhagyás alatt mind a protestans egyház házasságkötési joga, mind a világi törvényhozások olyatén czélzattal történt elhagyását értik a házasfélnek, hogy az életközösség egészen és végleg megszakittassék, lehetetlenné tétessék. Ezen czélzat constatálásánál nagy óvatossággal kell eljárni és épen ezen óvatosság szempontjából megkivántatik: először, hogy hosszabb határidő tüzessék ki (legalább egy év), melynek elteltével az elhagyott fél panaszát benyujthassa és másodszor, hogy a távozott fél több izben bióilag megintessék vagy ha tartózkodási helye nem tudatik, ediktaliter idéztessék. Csak miután a többszöri birói megintés, illetve idézés sikertelen maradt, mondható ki a hütlen elhagyás és engedhető meg annak alapján az elválás.[3]

Alapos kifogás alá esik a 108. §. második tétele is, mely a gyógyitható elme- vagy kedély-bajt, ha ismételve megujul vagy három évnél tovább tart, válási okul tekinti. A gyógyithatlan elmebetegség mint válási ok mellett azon fontos érv harczol, hogy az ilyen egyénnel az életközösség maradandólag lehetetlenné van téve: a gyógyithatlan elmebetegség szellemi halál, mely egynek vehető a physikai halállal. A gyógyitható elmebetegségről azonban ezt nem lehet állitani, azon egyedül relevans érv pedig, melyet a javaslat indokolása felhoz, hogy az elmebajok rendesen az utódokra átörökittetnek — irányadóul nem szolgálhat; mert egyrészt más bajok is átörökithetők, melyek talán sokszor még roszabbak az elmebajnál és még sem jut senkinek eszébe, hogy azokat válási ok gyanánt állitsa fel, másrészt a meggyógyult elmebeteget mi sem akadályozza, hogy ha az elválás megtörtént, ujból házasságra ne lépjen és baját akár házasságban, akár házasságon kivül másokra át ne örökitse. A házasság erkölcsi oldala pedig azt követeli, hogy a házasfelek bajaikban kölcsönösen támogassák, ápolják egymást.

A következő 109-ik §. ekként hangzik: «A házasság felbontható, ha az egyik házastárs a közösülési képességet tartósan (!) elveszti, vagy a közösülés reá vagy hitves társára nézve életveszélylyel van összekötve». A szöveg elég világos, szerző a házasság tartama alatt beálló impotentiát *minden megszoritás nélkül*[4] válási oknak kivánja tekinteni. Ezen szabvány megfelel ugyan a szerző által követett u. n. liberalis iránynak, de mi épen ezen szabványt ellenezzük a leghatározottabban. Az impotentiá-nak válási ok gyanánt felállitása által a házasság tisztán érzéki alapokra fektettetik, azon nemesebb ethikai felfogás, mely a házasságot illetőleg a keresztyén társadalomban gyökeret vert, teljesen lerontatik: a házasság megszünik a társadalmi erkölcsösség alapintézménye lenni, és épen ugy, mint a római birodalom hanyatlási korszakában, a nemi közösülés és gyermeknemzés tisztességesebb formájává alacsonyul. Nincs kétség benne, hogy a nemi ösztön, az érzéki vágyak kielégitése fontos mozzanatot képez a házasságban, de semmikép nem engedhető meg, hogy az ily módon előtérbe tolassék s hogy maga a törvényhozás részéről a házasság egyedüli főczéljának nyilvánittassék. Ezen érzéki irány ellen küzdeni kell mindannak, ki méltányolni képes azon erkölcs-fentartó és erkölcs-nemesitő erőt, mely a házasság tisztább, magasztosabb felfogásában rejlik, ki nem akarja, hogy az európai emberiség más fél ezer éves küzdelem után azon erkölcsi sülyedés felé közeledjék, mely a római birodalmat megbuktatá. És ez nem akar egy jól vagy rosszul alkalmazott frázis lenni, mert habár elismerjük azon állitás igazságát, hogy csupán helyesen alkotott jogszabályok és külső kényszereszközök által erkölcsösséget teremteni és fentartani nem lehet; de másrészt kétségtelen az is, hogy a törvényhozás egyik fontos feladata, a már meglevő erkölcsi erőt gondozni és szilárditani, az ellenkező áramlatot nem csak nem pártolni, hanem a mennyire tehetségében áll, megakadályozni.

A 111-ik §-sal már részben fentebb végeztünk. Szerző nem akarván nyiltan beismerni előbbi álláspontjának helytelenségét, midőn az egyoldalu engesztelhetlen gyülöletnek, mint válási oknak hevesen védelmére kelt, azon ujabbi hibába esett, hogy azon egyes ténykörülményeket, melyeket az ujabbi törvényhozások válási okok gyanánt állitanak fel s melyek közzül kettőt (a házastárs élete ellen törést és a sulyos bántalmazást) mi is ilyennek tartunk — mint az egyoldalu engesztelhetlen gyülölet indokait sorolja fel. Ezen ténykörülmények öt pontban vannak csoportositva,[5] csaknem mindenik pont tartalma vagy fogalmazása ellen volna

[2] Szász törvk. 1728. §., zürichi törvk. 183. §., porosz törvk. 672. §.

[3] Legmegfelelőbbnek tartjuk aránylag a zürichi törvk. rendelkezéseit. Lásd: 186—189. §§-t.

[4] A külföldi törvényhozások közzül csak a porosz Landrecht tekinti a házasság tartama alatt beálló impotentiá-t minden megszoritás nélkül válási oknak (696. és 696. §§.); habár a törvénykezési gyakorlat szerint csupán a magas kor miatt beállott impotentia nem fogadtatik el válási ok gyanánt (Lásd: KOCH *Allgemeines Landrecht für die preussischen Staaten* III. k. 231. l. 31. jegy.). Ellenben a szász törvk szerint csak akkor engedtetik meg az elválás, ha az egyik fél szándékosan tette magát képtelenné a közösülésre, vagy ha az a nőre nézve életveszélylyel jár (1734. és 1742. §§.); a zürichi törvk. szerint, ha az impotentia erkölcsi hiba (moralische Verschuldung) folytán állott be (190. §.)

[5] «A gyülölet alapos indokául tekintendők:

a) ha az egyik házastárs a másiknak élete után tör, vagy ellene oly merényletet követ el, mely az egészség sulyosabb megrongálását vonhatja maga után;

b) ha a házastárs bűntett miatt több mint egy évi szabadság büntetésre elitéltetett;

c) ha a férj nejét ismételve testileg sulyosan bántalmazza vagy a férj a rangjához és tehetségéhez mért tartást nejétől makacsul megtagadja;

d) ha az egyik házastárs saját hibája folytán undort gerjesztő betegségbe esik, melynek gyógyitása hosszabb időt igényel;

e) ha az egyik házastárs egyáltalában magaviseleténél fogva magát hitestársa becsülésére és szeretetére érdemetlenné tette».

kifogásunk, de csak az utolsó pontra akarunk reflectálni, mert ez legjobban megvilágitja a javaslat logikai gyöngeségét, s mert szerintünk ezen utolsó pont a többieket ugyis feleslegesekké teszi. Az *e)* alatti pont ekként hangzik: «A gyülölet alapos indokául tekintendő, ha az egyik házastárs egyáltalában magaviseletéénél fogva magát hitvestársa becsülésére és szeretetére érdemetlenné tette».[6] A mi logikánk szerint az olyan magaviselet, mely által valaki egy másiknak szeretete- és becsülésére magát érdemetlenné tette, alapos indokul szolgálhat ugyan a szeretet és becsülés megszünésére, de nem a gyülöletre — e kettő között pedig igen nagy különbség van. Ha már szerző lelkiismeretének megnyugtatása végett ilyen általános válási okot akart formulázni, a logika követelménye szerint a gyülölettel közvetlen kapcsolatba kellett volna hoznia pl. ilyenformán: A gyülölet alapos indokául tekintendő, ha az egyik házastárs egyáltalán magaviseletéénél fogva hitvestársa gyülöletét előidézte. Különben ha szerző csakugyan azon meggyőződésre jutott, hogy a törvényben ilyen általános, a biró bölcs (!) belátása szerint nyujtható és alkalmazható válási okra szükség van; akkor már idő és fáradság kimélés szempontjából sokkal helyesebben tett volna, ha egyszerüen ragaszkodik a IV-ik jogászgyülés idézett enunciatiojához és minden egyoldalu válási ok felsorolása nélkül a házasság felbontását a biró szabad tetszésére bizza. Itt már aztán helyesen alkalmazta volna szerző fentebbi indokolását, miszerint akár ilyen kaucsuk paragraphust illeszszünk be a törvénybe, akár nyiltan (!) és őszintén (!) kimondjuk, hogy a biró tetszése szerint bármely körülményt válási okká qualifikálhat, az a dolog lényegére nézve mindegy.

Végül még a 113. §-ra[7] akarunk két megjegyzést tenni: először, hogy az ágy- és asztaltóli elkülönzésnek az elválást minden válási oknál (kivéve a hütlen elhagyást) meg kell előznie, tehát a házasságtörésnél is; másodszor hogy ezen elkülönzés minimalis időtartama hat hónapnál kevesebb nem lehet,[8] mert csak igy lehetséges a házasság könnyelmü felbontását elkerülni és megakadályozni, nehogy a felek higgadt megfonlolás nélkül, az első felindulás befolyása alatt határozzanak e komoly lépés felett.

A 115. §-t már csak mint kuriosumot idézzük, miután szerző nem nyujt felvilágositást, az iránt, micsoda ratio vezette őt annak megalkotására: «A külföldön kötött házasság a magyar biróságok által csak akkor bontható fel, ha a házasfeleknek legalább egyike születésénél (!!) fogva magyar honpolgár».

Timon Ákos,
jogakadémiai tanár.

Jogirodalom.

A magyar magánjog mai érvényében. *Az elmélet és gyakorlat igényeire való egyenlő tekintettel.* Irta Dr. HERCZEGH MIHÁLY budapesti tudomány egyetemi nyilv. rend. jogtanár stb. I. kötet (298. l.) *A magyar magánjog általános része.* (Budapest, 1880. Az *Eggenberger*-féle könyvkereskedés kiadása.)

I.

Mentől közelebbről és erősebben hallatszik a történelmi magyar magánjog felett meghuzott lélekharang kongása, annál inkább ébredni látszik e jogkör iránt is az érdeklődés, nemcsak a szak-, hanem azon kivül álló egyéb körökben is. S e jelenséget természetesnek találjuk, daczára annak, hogy egyáltalában nem vagyunk s kivülünk is talán legtöbben nem hivei azon iránynak, mely a magánjogi rendszerekben még mai napság is nemzetfentartó elemet lát s a mely épen ezen okból nemzeti irányu codificatiót is követel, hanem inkább az a meggyőződésünk, hogy mentől kevesebb vörös-fehér-zöld színt festünk majd a megalkotandó magánjogi codexre s mentől inkább elválasztjuk és kitisztázzuk a magánjogot a közjogi elemektől, mint a melyeknek és nem a magánjognak hivatása nemzetfentartó intézkedéseket tartalmazni, annál inkább fogunk megfelelhetni egy magánjogi codex iránti igényeknek. Természetesnek tartjuk pedig e jelenséget azon oknál fogva, mert végrevalahára csak be kell látnia minden körnek, hogy szomoru egy állami élet volna az, melyben csak az állami közvetlen érdekek birnának kilátással megvalósitásra, az egyes állampolgár pedig megelégedhetni szerencséjének tartsa, ha „*tax-paying and voting cattle*" lehet, a ki a birói bölcs belátás mellett, mely ujabb időben annyira fejlődött, hogy nem a jog, hanem a méltányosság elvei szerint itél, még az iránt sem bizonyos, mit vallhat magáénak, mivel töltheti be állampolgári feladatait.

Nem közjogi törvények, nem a politikai szabadság biztositása hiányzik a hármas bércz aljában, hanem a személyi és vagyoni biztonságon sarkalló egyéni szabadság biztositása. A személyi szabadságot a büntető eljárásnak, a vagyoni biztonságot a magánjogi rendszernek kellene biztositania; s hol áll mind a kettő? Lebeg mint Mahomet koporsója az ég és föld között.

A magánjog codificálására innen-onnan már négyszáz esztendeje — hosszu idő! — törekszünk ugyan, mindazonáltal a vagyoni rend biztositásának szükségessége csak ujabb keletü.

1848-ig minden irányban kifejlett vagyoni rendszerrel birt az ország; s ha e rendszer codificálva soha nem volt is, megfelelt a vagyoni szabadság iránti akkori igényeknek, noha e jogrendszer is csak a joggal hivatásszerüen foglalkozók előtt volt és lehetett világos, s a közélet a szervezet ismerete nélkül csak hatásait érezte. S ez volt oka, hogy miért sürgettetett már 1498. óta a létező jog összeirása.

1848-ban azonban az ősiség elvének megszüntetésével s az urbéri kötelékek feloldásával megszünt a korábbi jog legnagyobb része, az, a mely a fekvő javak addigelé dominált rendszerével foglalkozott; s miután a megszünt rendszerrel a kötelmi jog is legszorosabb összefüggésben állott, ennek alakzatai is legnagyobb részt hatályból kiléptek. Daczára azonban a nemzet husába tett ezen éles vágásoknak s daczára annak, hogy e mütét a nemzeti jogélet vérét erősen megcsapolta, a magyar magánjog életmüködését teljesen megszüntetettnek mondani épenséggel nem lehetett. A korábbi jog oly elveket és szabályokat is tartalmazott, melyek az ősiség megszünte után is teljes életképességgel birtak, ámbátor nem szenved kétséget, hogy a lét és nemlét bizonytalansága az egész magánjog terén mindenkinek szükségképen szemei elé tolult. S ezen elvek és szabályok azon tételek, a melyekre támaszkodva: az idegen eredetü jog, ideiglenes határozatok, egy pár ujabb törvény, de legnagyobb részt birói szokásjog által képzett jelenlegi magánjogot magyar magánjognak lehet nevezni, oly értelemben, hogy az örököse az 1848. előtti rendszernek. Nagyon meddő dolognak látszik előttünk a fölött vitatkozni, vajjon lehet-e ezek után mai napság is egy érvényben levő specificus magyar magánjogról szólni; annyi mindenesetre áll, hogy vannak szabályok, melyek részint mint ilyenek kihirdetve lettek, részint szokásjogi uton alakultak, részint pedig ezek hiányában logikai deductio segélyével a kérdéses jogi viszony természetéből levezethetők. Ha tehát megvannak mindazon

[6] Ezen rendelkezés elasticitására és értelmére nézve nagyon hasonló a zürichî törvk. 195. §-ához, mely a következőleg szól: fortgesetzte lieblose und pflichtwidrige Behandlung des einen Ehegatten durch den andern berechtigt den unschuldigen Theil zur Scheidungsklage ect.

[7] «A 109. (impotentia), 110. (kölcsönös beleegyezés gyermekek nem létében) 111. (a gyülölet indokául szolgáló ténykörülmények) §§-okban foglalt esetekben a házasság felbontását mindig egy hat hétnél rövidebb és egy évnél hosszabb időre nem terjedhető ágy- és asztaltóli elválasztásnak kell megelőznie».

[8] Szinte csudálkozunk, hogy szerző elégnek tart hat heti minimumot, midőn az elválást megelőző ágy- és asztaltóli elkülönzés statuálásának indokolására azt hozza fel, hogy «az idő a legjobb orvos; a sebnek időt kell hagyni, hogy behegedjen». Mi ezen indokolással teljesen egyetértünk, de a hat heti időtartamot nagyon rövidnek tartjuk a seb behegedésére.

kutfők, a melyek segélyével a magánjog terén mozgó életviszonyok meghatározhatók, akkor van magyar magánjog is; s hogy ez különlegesen magyar-e vagy csak tág értelemben véve, hogy ezt a magyar *nemzet* különös istene vagy csak az egész magyarországi *nép* mint politikai egész «geniusa» alkotta-e, az a fölvetett kérdés szempontjából közömbös dolog s csak annyi fontossággal bir, mint a vallás lényegére nézve Homousion vagy Homoiusion fölött folyt bizanci vita.

Azzal egyáltalában nem segitünk az állapotokon, ha azon kétségtelenül chaotikus viszonyok mellett, melyekben a jelenlegi magánjog létezik, elégedetlenségünknek az által adunk kifejezést, hogy minden törekvést, mely e chaotikus viszonyok tisztábahozatalára irányul, lezugunk azon ürügy alatt, hogy hisz nincsen specificus magyar magánjog. Ugy hiszszük alig van valaki, a ki jobban nem szeretné, ha ezen állapotok helyett minden irányban megállapodott magánjogról szó lehetne s nem kellene minduntalan boldog emlékezetü Dobzse László korára visszaemlékeznie, a midőn a király saját szavai szerint «gyakran megtörtént, hogy a mely ügyben valaki előbb nyertes lett, ugyanabban vagy hasonlóban más valaki vesztes lett»; alig lesz valaki, a ki azt is jobban nem szeretné, hogy némely kétségtelenül specificus magyar jellegü ujabb törvénynyel szemközt magát Celsus orvos szavaival nem kellene vigasztalnia, hogy t. i. «utilis quotidianus aut altero quoque die post cibum vomitus est». A dolog elintézésének ezen módja helyett bizvást czélravezetőbb, ha az ezer évet átkaroló törvénytárban szétszórt elveket összegyüjtjük, mai használhatóságukat összevetés utján megállapitjuk, kétes értelmöket meghatározzuk, a szokásjogi elveket és szabályokat rendszerbe illesztjük, mindezek hiányában pedig a jogi elveket az életviszonyok sajátlagos természetéből levonjuk. Ezen eljárással azután oly rendszert állithatunk össze, melyre nyugodt lélekkel reá irhatjuk, hogy *„A magyar magánjog mai érvényében"*. Az iskola és gyakorlat általában — s nemcsak az ugynevezett «gyengébbek» — minden ily munkát Ariadne fonalként nemcsak köszönettel fognak fogadni, hanem szerzője iránt, a ki nem épen irigyelhető munkásságra vállalkozott, maradandó hálaérzetre is fogják magukat lekötelezve érezni. S ily munkára, mely a jog fejleményeit a legujabb időkig feltünteti, nálunk mindig szükség volt, van és lesz is; szükség van akkor is, ha mint jelenleg a magánjog codificatioja megkezdődött; szükség van nem ugyan a codificatio *végett,* hanem inkább a codificatio *miatt.*

Dr. Daempf Sándor,
pécsi jogakadémiai tanár.

(Folyt. követk.)

Megjegyzések

STEIN LŐRINCZ-nak *az uzsoráról irt könyvére.* *

Adalék a jelenkor gazdasági és jogi életéhez. Igy nevezi könyvét STEIN. Azt hiszem, hogy az uzsorát pusztán e két szempontból, a gazdaság és jog szempontjából, kimeritőn tárgyalni nem lehet. Az emberi társadalomban előforduló viszonyok szabályozása levén a jog tárgya, természetes, hogy az uzsora törvényének megalkotása is a jogtudomány feladata, bárminők legyenek is azon viszonyok, a melyek az uzsorának forrását képezik, és bárminők legyenek azon gazdasági és társadalmi bonyodalmak, a melyek az uzsorából erednek. Az uzsora azon nemének, melyet a világ közönségesen igy, t. i. uzsorának szokott nevezni, pénzkölcsön levén eszköze, a pénz pedig közgazdasági forgalmi eszköz levén, és főleg azért, mert az uzsorának közgazdasági következményei vannak, természetes, hogy az uzsora közgazdasági kérdés is. Az tehát rendjén van, hogy midőn STEIN az uzsorát tárgyalja, azt a közgazdaság és jog szempontjából vizsgálóra veszi. Az uzsorát azonban nagyobb mértékben szülik más, a gazdálkodás körén kivül eső körülmények, mint a gazdálkodás viszonyai. Ezek a *személyes szükségletek,* melyek nem a gazdálkodás folyamából, hanem más viszonyokból erednek. Melyek ezen más viszonyok, arra még visszatérek. Itt csak *egy szóval* jelölöm meg, azt mondván, hogy ezek *társadalmi viszonyok.* Ezen viszonyoknak az uzsora kérdése körüli fontosságát STEIN is érezte, és munkája folyamán érintette is azokat, de mindig csak ugy, mint ha azok a gazdálkodás elemei és folyományai volnának, nem pedig külön önálló dolgok, melyek az uzsorának fontosabb alapvető tényezői, mint a gazdálkodási viszonyok.

Hogy STEIN ezen körülmény tiszta öntudatára nem emelkedett, és hogy a társadalmi viszonyokat, mint önálló tényezőt vizsgálóra nem vette, ez müvének alaphibája, — ez akadályozza meg abban, hogy az uzsora okait teljesen kiismerje, és hogy javaslataiban is a kérdés alaposabb és igazságosabb megoldására jusson.

De talán igazságtalan is vagyok. Meglehet, hogy szerzőnk az egész kérdést minden oldalról végig gondolta és végig vizsgálta, és hogy csak azért nem vett fel müvébe mindent, nehogy a megoldandó kérdések tulságos halmazának felvétele által a kritika támadásának több, talán sebezhető oldalt nyujtva, munkájának hatását gyengitse. Vannak bizonyos kérdések, melyeknek fejtegetésétől a tudósok irtóznak, és pedig csak azért, mert e kérdések tárgyalása hosszu időn át, sőt mai nap is jórészben pamphletisták porlepte piacza levén, irtóznak hozzájok nyulni, nehogy az ellentábor pamphletistái által ezek szokott módja szerint támadtassanak meg. Azt hiszem, hogy ez téves eljárás. Végre is a tudománynak az egész emberi létet kell megvilágitania, és pamphletistának is módjában áll az emberi lét minden egyes száláról szólni, és igy elkerülhetetlen az, hogy a tudomány és a pamphlet ugyanazon dologról ne szóljanak, persze, mindenik a maga módja szerint.

Ha tehát STEIN bizonyos dolgokat csak azért nem érintett, nem fejtegetett, mert azok fejtegetése — hogy ugy mondjam — a tudományos jóizléssel ellenkezik; akkor is hibázott.

Emlitettem már, hogy nézetem szerint az uzsora első sorban társadalmi kinövésekből származik, kisebb mértékben gazdasági viszonyokból; minélfogva azt hiszem, hogy az uzsora megértéséhez e két tényező mindegyikének származását és hatását kell vizsgálni, és hogy a törvényhozásnak is mind a két térre kell figyelemmel lennie. Bizonyos társadalmi ferdeségek megszüntetéséről kell gondoskodnia, — a közgazdaság bizonyos kinövéseit kell elnyesnie, és a mi ez által még meg nem szünik, a minek létoka t. i. nem ezekben van, arra marad fenn a szorosan vett uzsora-törvény mint igazságügyi törvény. A gazdálkodás bajain és a társadalmi viszonyok kinövésein uzsora-törvénynyel vagyis igazságügyi törvénynyel akarni segiteni, lehet hiba a betegség diagnosisában, vagy ha nem ez, akkor therapeutikus hiba, de minden esetre hibás eljárás, mely gyógyitás helyett csak ujabb kórt, ujabb gazdasági, társadalmi és igazságügyi kinövéseket és bonyodalmakat szülhet.

STEIN az uzsora-üzletet abban találja, hogy a kölcsön vevőnek szorultságát, vagy nem-gazdaságos tulajdonságait arra *használja fel,* hogy kölcsön nélküli, puszta igéreten alapuló fizetési kötelezettségeket csikarjon ki, — az uzsorabűntényt pedig abban, hogy a kölcsönadó mást adósságcsinálásra *csábit* azért, hogy ily kötelezettségeket csikarhasson.

Ez azonban az eddig szokásos felfogástól csupán kifejezés dolgában különbözik, nem pedig lényegileg.

Tolnai Antal,
ügyvéd Pakson

(Folyt. követk.

* A *Jogtudományi Közlöny* 27. számában befejezett ismertetés folytatása.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Jóhiszemüség.

Nehéz ezen meghatározás, és gyakran minden körülmények szorgos megfontolását igényli annál inkább, mivel itt nem csak az objectiv ténykörülmények, hanem az illető személynek subjectiv, *értelmi* tulajdonságai s az érdeklett másik személyhez való viszonya is mérvadók; és mivel a tévedés nem csak ténykörülményekre vonatkozhatik, hanem a *jogszabályok nem ismerésében* vagy félreismerésében is állhat.

Hogy rosszhiszemü birtokos a rabló, a tolvaj, vagy ki tudva szolgalmi jogot bitorol, pl. idegen kutból vizet merit vagy marháját idegen legelőre hajtja, ez természetes. De rosszhiszemü birtokos, rosszhiszemü szerző az is, kinek *közönséges figyelem* mellett a körülményekből azon véleményre *kellett* volna jutnia, hogy az általa birtokolt dolog másé, vagy hogy nincs joga bizonyos cselekményhez, habár *feltünő gondatlanságból* nem támadott benne gyanu birtokának, cselekvésének helytelensége iránt. Római jog szerint: «neque *supina* ignorantia ferenda est factum ignorantis, nec *scrupulosa* inquisitio exigenda; scientia enim hoc modo aestimanda est, ut neque negligentia *crassa* aut *nimia* securitas satis expedita sit, ne que *dilateria curiositas* exigatur».

Ily körülmények, melyeknek fenforgása esetében rosszhiszemüséget vélelmezhetünk, a megszerzett dolog ismertető jelei, ha ez például névvel vagy czimerrel van ellátva, mely határozott személynek tulajdonára mutat; feltünően csekély ár, melyért jogositott birtokos valószinüleg tul nem adna a dolgon; az elődnek ismert személyes sajátságai, üzlete vagy más viszonyai, melyekből alapos gyanut lehetett meriteni az iránt, hogy nem jogszerü uton jutott a dologhoz (auszt. polg. tkönyv 368. §.).

De fenforoghatnak még sokféle más viszonyok, melyek általános szabály alá nem vonhatók, és melyek megitélése jogvita esetén csak a biró bölcs belátására bizható.

Ime egy példa: *A*-nak azon kérdésére, hogy tánczmulatságban miért nem vesz részt? *B.* azt feleli, hogy azért, mert az arra szükséges ruhával nem rendelkezik. Erre *A.* megkinálja őt a kellő ruhával; mit *B.* elfogad, és a ruhát *ajándékozottnak* vélvén, azt sajátjának tartja s azzal a szerint rendelkezik, holott *A.* a ruhát csak haszonkölcsönül engedte át. Azon egyén előtt, kit *B.* a ruháért küldött, *A.* határozottan ki is jelentette, mikép elvárja, hogy a ruhát legközelebb sértetlenül visszakapja; de ezen üzenet *B*-nek értésére nem adatott.

Ez esetben *B.* birtoka jó- vagy rosszhiszemüségének megitélésénél, a megkináláskor és ezt megelőzőleg történt nyilatkozatokon kivül figyelembe lesznek veendők az átadott ruhának értéke, ugy *A*-nak mint *B*-nek vagyoni körülményei (*A.* oly vagyoni helyzetben van-e, hogy feltételezhető róla, miszerint ily értékü ruhát *B*-nek ajándékoz; és viszont *B.* oly helyzetben-e, hogy ő megajándékoztatását valószinünek tartsa?); továbbá a két személy közötti viszony (*A.* rokonságban, benső barátságban van-e *B*-hez, vagy ennek lekötelezettje?), sőt *B*-nek értelmi s itélő tehetsége is; és mindezek mérlegezése után lesz csak eldönthető, vajjon *B*-nek tévedése valószinü okokon alapszik-e, vagy nem-e inkább feltünő gondatlanságnak a következménye.

A jóhiszemüséget képező tévedés, általánossá vált felfogás szerint, a jogszabályok nem ismerésében is állhat.

E részben a római jogtól eltértünk, mely azon szabálynak «juris *ignorantia* cuique nocet» következetes alkalmazásául kijelentette, hogy bona fides soha sem alapitható meg *error juris* által: «Nunquam in usucapionibus juris error possessori prodest».

Az első szabályt, mely alul egyébiránt már a római jog is kivételt engedett, a mennyiben kiskoruaknál, női személyeknél, egészen müveletlen embereknél (rustici) és katonáknál a jogi tévedést enyhébben és kedvezőbben itélte meg, az ujabb törvénykönyvek is elfogadták, a nélkül azonban, hogy eme szabály mellett a jogi tévedés jóhiszemüségként ki volna zárva.

Igy az ausztr. ált. p. tkönyv 2. §-a szerint «mihelyt valamely törvény kellően kihirdettetett, senki sem mentheti magát azzal, hogy az neki tudomására nem esett». De ezen szabály alul a 326. §. határozottan kivételt tesz, a midőn kijelenti, hogy «a tényekbeni tévedésből, vagy a *törvényes szabályok nem tudásából* lehet jogszerütlen és mégis *jóhiszemü* birtokosnak lenni».

A szász polg. tkönyv 188. és 267. §-ai szerint, melyek egész általánosságban «hit»-ről és «menthető tévedés»-ről szólnak, szintén ki nincs zárva, hogy a jognak nem tudása vagy jogi tévedés a jóhiszemüségnek alapját képezze; annál kevésbbé, mivel ezen törvényben hasonló intézkedés mint az ausztr. polg. tkönyv 2. §-ában kifejezve nincs.

Azonban nem minden és bármely jogszabálynak nem tudása alapithatja meg a jóhiszemüséget. Itt különbséget kell tenni olyanok közt, melyeknek ismerését méltán feltételezhetjük a bár müveletlen, de mégis itélő tehetséggel biró s társadalomban felnövekedett emberben, és másrészt oly jogszabályok között, melyek bizonyos törvénynek sajátságos intézkedései közé tartoznak, főleg ha ezek az előbbi törvénynyel vagy gyakorlattal ellentétben állanak.

Igy például alig fog jóhiszemüséget vitathatni a *talált* dolognak birtokosa csupán annak alapján, mert ugy volt meggyőződve, hogy a dolog a találás folytán már sajátjává vált.

Ellenben jóhiszemü birtokosnak tarthatjuk azt, ki valamely ingatlant megvett, habár a volt tulajdonos ezen ingatlant utóbb másra ruházta át, a tulajdonjog telekkönyvileg *ennek* nevére kebleztetett be, és ez az előbbi vevőnek tudomására esett. Mert tudvalévő dolog, hogy a telekkönyvi intézmény czéljának és hatályának ismerete, daczára majdnem huszonöt évi érvényének, köznépünk nagy részében gyökeret verni még mindig nem tudott.

(Vége következik.)

Dr. Imling Konrád,
kir. törvényszéki biró.

Különfélék.

(**Vajkay Károly**) a budapesti kir. itélő tábla tanácselnöke ezen főtörvényszék *alelnökévé* neveztetett ki. *Vajkay* nemcsak a birói karnak volt mindenkor egyik kiváló tagja, hanem szaktudományunk azon csekély számu müvelői közzé tartozik, kik soha sem ékeskedtek idegen kutforrások explorátiojával, hanem ép ellenkezőleg hazai jogirodalmunk ezen kórtüneteinek gáncsolása mellett az önálló szellem erejével magyar jogforrások tanulmányával igyekezett kimutatni jogfejlődésünknek solidáritását azon nemzetek jogfejlődésével, melyeknek vakbuzgó követése előtte csupán az öntudatlan másolat becsével birt. Ezért egy ideig velünk együtt egy jogtörténelmi társulat létesitésén is fáradozott; de nálunk a tudománynak ily önczélu vagyis nem kenyér után látó müvelése egyelőre termékeny talajra nem talált. Reméljük azonban hogy *Vajkay Károly*, ki eddig lapunk munkatársainak névsorát oly sokszor diszitette, ezután is magas állásában nemcsak a birói gyakorlat terén, nemcsak az ügyvédség reformálásában, hanem az exact jogtudomány müvelésében is folyton gyarapitani fogja *tudori* babérjait, melyek hogy elismerésre találnak, ép e kinevezésben leli tanuságát, mely ezért egyenlő arányban a kormánynak is dicsőségére válik.

Felelős szerkesztő: **Dárdai Sándor**, üllői ut 1. szám.

Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat.

TELEKKÖNYVI KÖZLÖNY

A TELEKKÖNYVVEZETŐK ORSZÁGOS EGYLETÉNEK

HIVATALOS LAPJA.

Budapest, 1880. Melléklet a JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY 28-ik számához. Julius 9-én.

TARTALOM: Hirdetmény. — Gyakorlati utmutatás a telekkönyvvezetők foglalkozása körül. —a— — Erdélyország telekkönyvi viszonyai. — Jegyzőkönyv. — A m. kir. Curia elvi jelentőségű határozatai telekkönyvi ügyekben. — Felhivás.

Hirdetmény.

A telekkönyvvezetők országos egyesülete

I-ső rendes közgyülésének Budapesten leendő megtartására, az ideiglenes választmány 1880. évi junius hó 26-án tartott ülésében határnapul 1880. évi augusztus hó 20-ik, az esetre pedig, ha az alapszabályok 22. §-ában előirt kellő számu tagok meg nem jelennének 1880. évi augusztus hó 21-ik napjának délelőtti 9. óráját tüzte ki.

Melyre az egyesületi tagok oly figyelmeztetéssel meghivatnak, hogy a közgyülést megelőzőleg 1880. évi augustus hó 19-én délután 6 órakor, a pestvidéki kir. törvényszék telekhivatali értesitőben előértekezlet fog tartatni, mely alkalommal a közgyülés helyiségéről is értesitést fognak nyerni.

Egyuttal felhivatnak a közgyülésen résztvenni szándékozó vidéki egyesületi tagok, miszerint ebbeli szándékukat, az engedélyezett mérsékelt áru vasuti menetjegyek iránti intézkedések megtehetése végett, a használandó vasuti vonalaknak kijelölése mellett alulirott ideigl. titkárnak (IV. kerület, torony-utcza 1. sz.) f. é. julius hó 20-ik napjáig bejelenteni sziveskedjenek.

A közgyülés tárgyai:

1. Az ideiglenes választmány jelentése;
2. Az évi számadás megvizsgálása;
3. A költségvetés elkészitése;
4. Az ideiglenes választmánynak az alapszabályok módositását czélzó előterjesztése;
5. A tagok által az alapszabályok 28. §-a értelmében benyujtandó inditványok;
6. Az igazgató választmány, a felügyelő bizottság és az egyesületi tisztviselők megválasztása.

Budapesten, 1880. évi julius hó 3-án.

Az ideiglenes választmány megbizásából:

König László,
ideigl. titkár.

Gyakorlati utmutatás a telekkönyvvezetők foglalkozása körül.

—*a*— Olyan beadványok, melyek által valamely már bejegyzett zálogjogra az alzálogjognak felülkebelezése, avagy a zálogjognak engedményezése kérelmeztetik, szemlével következendőképen látandók el:

a) az alzálogjognál: «a *C.* (bejegyzés sorszáma) alatti (bejegyzett összeg)-ra felülkebelezés vagy felülelőjegyzés»;

b) az engedményezésnél: «a *C.* (sorszám) alatti (bejegyzett összeg) engedményezésének bekebelezése avagy előjegyzése».

Ezek azon főbb beadványok, melyek általános szabályok alá esnek, minthogy azok a telekkönyv nyilvánkönyvi állásában határozott és lényeges változást idéznek elő. A többi beadványok, melyek telekkönyvi bejegyzésre irányozvák, bár nem mind másodrendü jelentőséggel birnak, mégis a telekkönyvi szemlére nézve inkább másodrendü szerep jellegét viselik mngukon. Kifeledém az elsőrendü beadványok közül a törlési kérvényeket. Ezek azonban a legegyszerübb elbánás alá esvén, ide vonatkozólag elég annyit megjegyezni, hogy azok szemléjénél a törlendő tétel sorszámára s összegére, esetleg minőségére elégséges hivatkozni. Figyelemmel kell azonban kisérni, hogy vajjon a törlendő tételre vonatkozólag nincs-e valamely oly elintézetlen beadvány, például felülkebelezési kérvény, elintézés alatt, mely a törlést akadályozhatná. Erre nézve határozott felvilágositást nyujtanak a teherlapnak elintézetlen széljegyzetei. Ennél fogva tehát, valamint minden más beadványnál is, de különösen a törlési kérvényeknél, mielőtt a telekkönyvvezető szemléjét teljesitené, szükséges, hogy magának az elintézetlen széljegyzetek tartalma felől, az igtató könyv, vagy a napló segélyével kellő tájékozást szerezzen.

A másodrendü jelentőséggel biró bejegyzéseket tárgyazó beadványok közzé sorolom a különböző feljegyzések és telekkönyvi kitüntetésekre irányult ügydarabokat. Ilyenek nevezetesen: a tulajdoni lapnál a kis koruság vagy gondnokság alá helyezés feljegyzése; a tulajdoni per folyamatban létének kitüntetése; a csőd és birói zárlat feljegyzése; az *A.* lapon bevezetett ingatlanság területkimutatásának helyesbitése vagy becsértékének kitüntetése, a határozatlan arányban bejegyzett közös tulajdonostársak tulajdoni arányának kitüntetése; a bejegyzett tulajdonos hibásan irott nevének kiigazitása, s valamely kiskorunak feltüntetett tulajdonos kiskoruságának, nemkülönben a csőd, birói zárlat és perfeljegyzések törlése.

A teherlap mellékbejegyzéseit tartalmazó beadványok, s illetőleg az azokból származó bejegyzések ekként részletezhetők, — a bejegyzett zálogjogból folyó végrehajtási jog bejegyzése, valamely jelzálogos követelésnél a részlettörlés és maradékösszeg kitüntetése, hitelező kiskoruságának törlése, egyetemlegesen bejegyzett zálogjogoknál az egyetemlegesség részbeni megszüntének kitüntetése; ily egyetemleges jelzálogos-követeléseknél valamely később keletkezett zálogtárgy feljegyzése; a főjelzálogi bejegyzésnek mellékjelzálogi s viszont a mellékjelzáloginak főjelzálogivá alakitása; a zálogjog kiterjesztése, avagy korlátozásának kitüntetése; valamely kétszer bejegyzett egy és ugyanazon zálogjog azonosságának kitüntetése; a földhitelintézeti követeléseknél a kölcsön jogi természetének feljegyzése, az *A.* lapon bevezetett ingatlanság hitbizományi minőségének feljegyzése, ugy szintén a jelzálogos kereset, nem különben a zálogjogi előjegyzés igazolási határideje meghosszabbitásának feljegyzése, s több más effélék.

E mellék bejegyzésekre irányzott ügydarabok szemléjénél a fentebbiekhez képest kell jelezni a beadvány minőségét; magától értetődik, hogy azoknak aggályos és aggálytalan volta, a betét nyilvánkönyvi állásához mérten a szemlében szintén kiteendő.[1]

[1] A szemlénél alkalmazandó műkitételeket általánosságban ekként csoportositom. A tulajdoni lapra vonatkozók: egyszerü átirás; eladó vagy eladók hanyadára egyszerü átirás; örökhagyó vagy örökhagyók hanyadára egyszerü átirás; átruházók vagy átruházó hanyadára egyszerü átirás; eladó, örökhagyó vagy átruházó hanyadára fokozatos átirás; az *A* .... alatti lejegyzése; az *A* .... alattinak itt le s a .... sz. tjkvbe átjegyzést; az *A* .... alattinak vázlat szerinti lejegyzése; az *A* .... alattiak osztályos és vázlat szerinti elkülönitése; a *B* ... alatt bejegyzett tulajdonos kiskorusága feljegyzésének törlése; a *B* .... alatt bejegyzett

Oly beadványoknál, a melyeknél vagy igen sok aggály létezik, vagy a nyilvánkönyvi állás oly bonyolult, hogy azt csak igen hosszas szemle által lehetne az előadó biró tudomására hozni, mint már fentebb is jeleztem, idő és a czéltalan munka megkimélése tekintetéből, elégséges szemle gyanánt irni, hogy «a telekjegyzőkönyv az előadó által megtekintendő». Nem lesz itt felesleges megemliteni, hogy ha oly előiratok függnek össze a szemle alatt lévő beadványnyal, melyek annak elintézésénél szükségesek, az irattárnok a felszerelés iránt mindjárt a szemlében, felötlő módon figyelmeztetendő, ugy hogy az előadó birónak, midőn a beadványt elintézni akarja, ugyanahhoz csatolva, minden szükséges adatok rendelkezésére álljanak.

Álljon még itt általánosságban a széljegyzésről nehány megjegyzés.

Tapasztalt dolog, hogy a széljegyzések különböző hatóságoknál más-más alakban tétetnek meg. Igy például némely hatóságnál az a gyakorlat, hogy a széljegyzet számát az illető lapnak tetejébe, másoknál ismét, hogy azt a lapnak oldalszélére, vagy a jegyzet vagy sorszám rovatába vagy végre a megfelelő lap aljára alkalmazzák. Részemről a legutóbb emlitett gyakorlatot tartom legpraktikusabbnak, még pedig azért, mivel a lap többi részei ez által mindenféle jegyzetektől menten, pusztán a bejegyzések számára tartatnak fenn, s ezáltal az áttekintés is tisztábbá és könnyebbé válik; más oldalról pedig a keresztül huzott széljegyzetek, ily módon a legkönnyebben ellenőrizhetők.

Végül legyen még szabad rámutatnom a magyarországi telekkönyvi rendtartás 161. szakaszának azon felettébb imtulajdonos hibásan irott nevének helyesbitése; az *A* .... alattira tulajdoni kereset feljegyzése; az *A* .... alattira csőd feljegyzése; *A* .... alattira birói zárlat feljegyzése (e kettőnél czélszerű a vonatkozó betét homlokára a «csőd» vagy «zárlat» szót irónnal feljegyezni); az *A* .... alatti területének helyesbitése; a *B* .... alatt előjegyzett tulajdoni jog bekebelezése; a *B* .... alatti bejegyzés vagy feljegyzés törlése; a *B* .... alatt bejegyzett tulajdonostársak tulajdoni arányának kitüntetése stb.

A teherlapnál: az *A* .... alattira; az *A* .... alattira haszonbéri jog bekelezése; az *A* .... alattira özvegyi jog bekebelezése; az *A* ... alattiból adós vagy adósok avagy kezesek hanyadára vagy örökségi illetőségére; a *C* .... alatti engedményezésének bekebelezése vagy előjegyzése; a *C* .... alattiból részlettörlés és maradékösszeg kitüntetése; a *C* .... alattiból folyó végrehajtási jog bejegyzése; a *C* .... alatt előjegyzett zálogjog bekebelezése; a *C* .... alatti elsőbbségi jogának a *C* .... alatti számára átengedése; a *C* .... alattinál további egyetemlegesség kitüntetése; a *C* .... alattinál az *A* .... alatti ingatlanság egyedüli jelzálogságának kitüntetése; a *C* .... alatti zálogjognak az *A* .... alattira is kiterjesztése; a *C* .... alattinál *a* .... számu betét mellékjelzálogi minősége megszüntének, vagy a *C* .... alattinál egyetemlegesség részbeni megszüntének kitüntetése; a *C* .... alattinál jelzálogos kereset feljegyzése; a *C* ... alatt bejegyzett kölcsön különös jogi természetének kitüntetése; a *C* ... alatti bejegyzés kiigazitása; a *C* .... s a *C* .... alatti azonosságának kitüntetése; a *C* .... alattinak az *A* .... alattira vagy alattiból N. hanyadára korlátozása; a *C* .... alatti .... frt. vagy haszonbéri jog stb. törlése; az *A* .... alatti hitbizományi minőségének kitüntetése; a *C* .... alattinál hitelező kiskoruságának törlése stb. (Ha a beadvány ugy a tulajdoni mint a teherlapon bejegyzést s illetve széljegyzést igényel, az illető műszavak mind a két lapra vonatkozólag kiteendők. Az *A* .... alattinál értem, hogy a birtokállási lapon bejegyzett tkönyvi test s annak azon sorszáma vagy sorszámai, melyekre a beadvány vonatkozik, kiteendők; péld. az *A*. I. 1 és 5-re, az *A*. + 1-re; a *B* .... és *C* .... alattinál értem e lapon bejegyzett azon tétel sorszámait, vagy sorszámát, mely a beadvány által érdekelve van.)

További műkitételek: a. n. (e helyett «aggály nincs»); aggályos; m. a. n. (e helyett «másként aggály nincs»), (például ha a bejegyzési kérvényt csak az gátolja, hogy a lejegyzendő részletet jelzálogos követelések terhelik); telekjegyzőkönyvi előadó által megtekintendő (bonyolult ügyeknél); lássa irattárnok felszerelés végett; igtató! előadó ur az összefüggésre figyelmeztetendő; tkvi (e helyett telekkönyvi) a. n.; (Ez ott alkalmazandó, hol a kérvény ugyan egyezik a telekkönyvi állással, de vagy az okmányban, vagy a mellékletekben valami alaki avagy a bíróra tartozó más hiány van; ez által, a nélkül, hogy a biró önérzetét sértenők, mintegy figyelmessé teszszük rá, hogy a beadványt és mellékleteit a rendesnél figyelmesebben vizsgálja át; és sok teendői miatt az előadó bizonynyal szivesen veszi figyelmének ily alakbani felébresztését.)

Az aggályos beadványoknál: Az *A* .... alattira stb. lenne, de eladó vagy adós a telekkönyvben még kiskoru; vázlat szerinti lejegyzés stb., de vázlatrajz nem mellékeltetett vagy hiányos, vagy nem szabályszerü; az *A* .... alatti lejegyzése lenne, de előadó vagy átruházó s a többin kivül N. N. is tulajdonos s ezen kivül *B* .... alatt birói zárlat feljegyezve; az *A* .... alattiból N. utáni örökségi illetőségére lenne, de az örökösösi minőség semmiféle okmánnyal beigazolva nincs, egyébként tulajdonos N. N.; az *A* .... alattira lenne, de a tjkvben nem eladó vagy adós a tulajdonos, hanem N. N. stb. stb. Általában az aggályos beadványok szemléjénél mindazon okok felsorolandók, melyek a kérelmet aggályossá teszik, még ha azok közül egy is elégséges lenne arra, hogy a kérelem elutasittassék (t. rtt. 132. §.)

praktikus rendelkezésére, melylyel a széljegyzés alá kerülő telekkönyvi beadványokat külön napló sorszámmal elláttatni és széljegyzetképen a vonatkozó betét illető lapjára e külön sorszámot alkalmaztatni rendeli. E rendelkezés oly szembeszökő nyomait viseli magán a gyakorlati érzék hiányának, hogy czéliránytalanságát indokolni teljesen feleslegesnek látszik. Mindazon által, mivel lehetnek egyes hatóságok, melyek e szakasz rendelkezéséhez ragaszkodva a napló sorszámot széljegyzik, mégis szükséges futólag kimutatni, hogy ez eljárás semmi tekintetben sem felel meg a gyakorlatiasságnak.

Mindenek előtt egészen fölösleges, hogy egy és ugyanazon beadvány egy és ugyanazon időben két iktatói számot kapjon, s ez által az ügykezelésbe bonyodalmat és zavart idézzen elő; de másrészről a telekkönyvet szemlélő közönséggel szemben is, ily eljárás valóságos mistificatió, mely nem hogy a nyilvánkönyv intentiójának felelne meg, de sőt ellenkezőleg a nyilvánosságot kétes világosságba helyezi. Csak azon egy gyakorlati példát hozom fel, hogyha valaki valamely lapnak széljegyzeteit magának kijegyzi azon jó hiszemben, hogy az az illető beadványnak igtatói száma, s arra valahol mint olyanra hivatkozik, mily bonyodalmat, de sőt kárt is okozhat az illető félnek ily félrevezettetése.

Én tehát azon nézetben vagyok, hogy a beadványok, már csak kezeléskönnyitési szempontból is, nem látandók el napló sorszámmal, s ennek folytán a betétek lapjain is nem a naplószámok, de a beadványok igtatószámai széljegyzendők, amint hogy azt az Erdély számára kibocsátott tkvi rendtartás 161. §-a is rendeli.

Erdélyország telekkönyvi viszonyai.

A telekkönyvvezetők közlönye ugyan háladatos feladatot tüzött ki magának, a midőn a telekkönyvi intézményt, e mostoha fiát a magyar igazságszolgáltatásnak, eszmecsere tárgyává teszi.

Ha valaha helyes volt azon közmondás: egy csapással a fát leütni nem lehet — ugyan ezen intézménynyel szemben való, de mennyiszer fog megkivántatni a moralis megtámadás tollal — mig e téren az immár az elviselhetetlenségig fejlődött viszonyokban bár csak egy parányi intézkedés történjék azok enyhitésére — azt nem tudjuk, de szomoru ténynek kell constatálnunk, *miszerint az alkotmányos időszak kezdetének ideje óta e téren folytonosan rontatott, de nem épittetett semmi!*

Alig van egy állam e széles világon, mely az elmélet terén oly gazdag a szóban — de nincs is egy olyan, *mely oly szegény a gyakorlati helyes tettekben,* mint a mienk, ez a szomoru és aggasztó tény, melyet különösen a telekkönyvi szakmában látunk.

Nem szükséges — a telekkönyvi intézmény fontosságát még ujból kimutatni, tudja és érzi azt mindenki, a ki a vagyonbiztonság tekintetében érdekelve volt és van, de épen ily körülmények között érzi azt is mindenki, hogy ezen intézmény beteg, még pedig igen beteg.

A szakirodalomban minden tekintetben teljesen irányadó egyének, kimeritőleg bebizonyitották, hogy jogi tekintetben ezen intézménynek egyik főbaja *az alaptörvény hiányossága, s a telekkönyvekkel kapcsolatos törvények, szabályok és rendeletek confusus minősége,* de ehez járul még egy lényeges körülmény *a rossz administratio,* és erről akarunk szólani.

Minden korszaknak vannak egyes eszméi, melyeket közönségesen különlegességeknek nevezünk, s melyek mint ilyenek kizárólag ápoltatnak és legalább elvileg első téren kezeltetnek, ezen specialitas jelenleg a «Criminalia». A magyar jogászvilág bon-tonnak tekinti, magát csakis a büntető törvénynyel és az avval kapcsolatos rendeletekkel foglalkoztatni — modern dologgá vált az emberi társaság rom-

lott részét, illetőleg a szemfényvesztőket, tolvajokat, rablókat és gyilkosokat büntetés esetén minél humanusabb törvénynyel ellátni — a humanismus már oly annyira elragadta a magyar jogászvilágot, hogy még csak a szükséges pénz hiányában a tömlöczökbe a rabok számára billiardok nem állittatnak; a fő dolog, hogy a naplopók és zsebmetszők tolvajság esetén a leghumanusabb bánásmódban részesittessenek; arra minden gond fordittatik, hogy erre kellő munkaerő legyen, *de ott hol ezer és ezerekre menő összegek hevernek a birói letétekben,* a hol a csekély munkaerő hiányában a jelzálogos hitelezők a késedelmes elintézések által *ezereket vesztenek a kamatok fejében*, arra nem gondol senki, ott nincs pénzünk!

Sokkal szomorubb igazságszolgáltatásunk, mintsem ezen már a carrikaturáig fejlődött viszonyokat élcz tárgyává tegyük. A mig törvénykezésünknek a leglényegesebb részét, azon részét, mely a hitelünk alapját képezi oly módon elhanyagolni látjuk, mint az tényleg történik, addig a külhon előtt tekintélyünk és hitelünk, melyre oly nagy szükségünk van, nem fog nőni, s nem fog változást szenvedni valjon a halálbüntetés kötéllel vagy zsebkéssel fog foganatosittatni, mely kérdés ugy látszik teljesen előtérben áll, az illetékes körökben, s mellette minden egyéb homályba borult. Adja a mindenható, hogy ezen nagy kérdés mielőbb bölcs megoldást nyerjen, hogy immár ennek után másra is legyen valami gond fordítható, ha történetesen azon kérdés vajjon az az uj büntetőtörvénykönyvhezi rendtartás szürke vagy kék papirra lesz e nyomandó, ujból hosszu időt nem fog igénybe venni.

* * *

Áttérve tulajdonképen tárgyunkra — ujabb időben azt látjuk — hogy miután a vasuti concessiok osztogatásának korszaka lejárta magát, divatos lett egyes képviselőknek jutalomképen *választókeriuletjeiket telekkönyvi hatósággal felruházni!* . . . . . e téren hihetetlen dolgok történnek.

Első pillanatban a viszonyokat nem ismerő egyéniségek abban egy nagy reformot látnak, de a ki az ügyet közelebbről ismeri, ezen állitólagos reformot igen üdvösnek nem fogja tekinteni; de mi ezen ujabbi fejszevágásokat a telekkönyv fáján, nagymérvben egyes törvényszéki elnökök mondjuk tudatlanságának tulajdonitjuk, melylyel a kormányt információikkal akarattal vagy egyes esetekben akaratuk ellen — félrevezetik; ezen információk azok, a melyeket aztán egyes képviselők kizsákmányolnak s a melyeken sonique lovagolnak, pressiot gyakorolnak.

A ki az országgyülési tárgyalásokat és hirlapokat folyton figyelemmel kiséri — meggyőződhetik arról, hogy a költségvetésbeli kiadásokban telekkönyvi ügyben *szaporodás nem mutatkozik,* sőt divatos lett minél többet megtakaritani.

Igy tehát az egyes községek, melyekben egy bíróság telekkönyvi hatósággal felruháztatik, hosszu időn át minél nagyobb ajánlatokra biztattatnak, az elnökök valóságos alkura lépnek, és sok helyen egy község majd nem többet ajánl fel mint teljesiteni alig képes.

Igy aztán a hátralékokkal megtelt hivatalok decentrálizáltatnak, a restanciak, és irattári darabok — vastagkönyvi alakban összeiratnak, az egész személyzet óriás időmennyiséggel képes az összeirást véghez vinni s addig az egész ügymenet megállt, csak az iktató müködik.

Most az uj hivatalok ismét mindent ujból iktatnak, a mi szinte borzasztó időt vesz igénybe s hosszu időn át a biró nem tesz egyebet mint az egyes darabokra azt irni, hogy «irattárba teendő»; ezt követi azon eljárás, hogy minden egyes darab (5—6.) erről szinte minden segéd lajstromba vezettetik, ezen hosszu idő alatt csak előjogban részesülő egyes nemes embernek sürgetett beadványa elláttatik, minden egyéb áll.

Nagyon téves volna gondolni azt, hogy most a decentralizált hivatalok által a személyzet szaporodott, korántsem; *az uj constellatió csak annyiban szült változást, a mennyiben előbb a dolog egy helyen nem ment s most több helyen megállt,* s ha a közvélemény kellemetlenül felzudul, s a restanczia ezerekre megy, akkor jön egy segitség egy boldogtalan fiatal aljegyző személyében, a ki az egyetemből kiszabadulása óta csak kihágásokban dolgozott valamely járásbiró mellett, *ez most telekkönyvi előadó.*

De ezen segitség megadva lévén, most már felsőbb helyen komolyan elváratik, hogy a hátralékok immár fogyjanak — azon körülmény, — hogy a járásbiró két havi szabadságot élvez időközben, s az albirói állomás hat hónapig már betöltetlen, figyelembe nem vehető, s mielőtt az elnök két hónapra a fürdőbe utazik, jónak látja megjelenni s egyik telekkönyvvezetőnek kijelenteni: miszerint *a kanikulában a restantiakat igyekezzék elintézni,* azokat *telekkönyvileg bevezetni, az okmányokat bizonylattal ellátni; a megjelenő feleknek a telekkönyveket előkeresni s a felekkel felette egy óráig felvilágositás czimen beszélgetni, a bejegyzéseket revidiálni, a beadványokat széljegyezni, a szemle-lelettel ellátni, a statisztikát vezetni, az irodai jelentéseket megirni, a dijnokok könyveit vezetni* stb. stb. . . . . s ha ezt tökéletesen nem győzi, magának főnöke által több rendbeli gorombaságot eltürni, melynek osztogatására a birák nagyobb részt az ugynevezett függetlenségnél (?) fogva szemben a hivatalnokkal magukat teljesen jogositva érzik.

(Folytatása következik.)

Jegyzőkönyv.

Felvétetett a telekkönyvvezetők országos egyesülete ideiglenes választmányának Budapesten 1880. évi junius hó 26-án tartott ülésében.

Elnök: Máltás Miksa alelnök.

Jegyző: König László ideiglenes titkár.

Jelenlevők: Biró Ferencz, Bogisich Károly, Horony György, Hlaszny Mihály, Hunkár Béla és Tessényi Ferencz.

1. Máltás Miksa alelnök Hunkár Béla és Petrás Antal pestvidéki kir. törvényszéki segédtelekkönyvvezető uraknak az egyesületbe történt belépését bejelenti. Tudomásul vétetik.

2. König László ideigl. titkár jelenti, hogy Voigt Ede volt elnök ur ez ideig csak az egyesületi pecsétet, a vasuti igazgatóságok értesitvényeit, Szotyori József és Boda János egyesületi tagok tudakozó leveleit adta át; a többi irat, a pénztár és leltári czikkek átadását családi körülményei és sokoldalu elfoglaltsága miatt nem eszközölhette. — Tudomásul vétetik. — Egyuttal határozattá emeltetett, hogy a magán tudakozó levelekre a válasz, ha egyszersmind az arra szükséges póstabélyegjegy nem mellékeltetik, bérmentetlenül küldessék.

3. Továbbá jelenti, hogy a magyar államvasutak igazgatósága összes vonalain, a magyar éjszak-keleti vasut, a tiszavidéki vasut, a kassa-oderbergi vasut igazgatóságai, nemkülönben az osztrák állam vasut igazgatósága délkeleti vonalain Marchegtől és bruck-ujszőnyi vonalain a közgyülésre Budapestre jövő egyesületi tagoknak azon kedvezményt nyujtják, hogy III-ad osztályu menetjegygyel a II-od, fél másod osztályu jegygyel a III-ad osztályu kocsikban, — a magyar gácsországi vasut igazgatósága pedig azt, hogy $1^1/_2$ harmad osztályu menetjegygyel a II-od osztályu kocsikban utazhatnak; végre a magyar nyugoti vasut igazgatósága tagjainkat a II. és III. kocsiosztály menetdijának $^1/_3$-nyi mérséklésében részesiti.

A választmány a vasuti igazgatóságok által az egyesület tagjainak nyujtott eme kedvezményeket örvendetes tudomásul vevén, az emlitett igazgatóságoknak köszönetét fejezi ki. Az egyesületi titkár pedig, a szükséges intézkedések megtételére utasittatik.

4. Máltás Miksa inditványozza, hogy az egyesületi közgyülés megtartására határnapul 1880. évi augusztus 20-ik napjának délelőtti 9 órája, azon váratlan esetre pedig, ha az, az alapszabályok 22. §-ában előirt kellő számu tagok meg nem jelenése miatt megtartható nem volna, 1880. évi augustus hó 21-ik napjának délelőtti 9 órája kitüzessék; ezt megelőzőleg 1880. évi augustus hó 19-én délután 6 órakor, a pestvidéki kir. törvényszék telekhivatali értesitőben előértekezlet tartassék.

Ezen inditvány kellő megvitatás után elfogadtatván, a titkár a közgyülés napjának lapok utjáni közhirré tételével megbizatik. A közgyülés helyisége iránti intézkedés későbbre tartatván fenn.

5. Végül a mai ülés jegyzőkönyvének hitelesitésével Biró Ferencz és Horony György urakat kiküldetni inditványozza.

Elfogadtatván, az ülés jegyzőkönyvének hitelesitésével Ferencz és Horony György urak megbizatnak.

Több tárgy nem lévén, az ülés bezáratott.

Horony György, id. v. tag. *Biró Ferencz,* id. v. tag. *König László,* ideiglenes titkár.

A m. kir. Curia elvi jelentőségű határozatai telekkönyvi ügyekben.

19. §.

1. Tekintve, hogy az 1873. évi február 5-én Erdélyre nézve kibocsátott telekkönyvi rendtartás az annak első része értelmében inditott alakszerü kereseteket illetőleg a polg. törv. rendnek a semmiségi panasz használatára vonatkozó szabályait meg nem változtatta, sőt a 19. §. 3-ik bekezdésében világosan fentartotta: a marosvásárhelyi kir. tábla területén is oly végzések ellen, melyekkel valamely telekkönyvi kiigazitási kereset illetéktelenség miatt hivatalból visszautasittatott, semmiségi panasznak van helye. (Semmitősz. hat. *Magy. I.* III. 134.)

2. Tekintve, hogy a polg. törv. rend. 18. §-a, s az abból kifolyó 353. §. szerint az ingatlan vagyonra vonatkozó jogok feletti biráskodás a végrehajtás közben is a birtokbiróság és esetleg a telekkönyvi hatóság köréhez tartozik; tekintve, hogy valamely felülépitmény azon oknál fogva, mert telekkönyvileg nincs kitüntetve, természeti tulajdonságát, mint ingatlan, el nem veszti; tekintve viszont, hogy a ptkv. 19. §-hoz képest a telekkönyvi hatóságok egyedül azon ügyek ellátására és kezelésére hivatvák, melyek a fennálló telekkönyvi rendszabályok szerint intézendők el, vagy a ptrendben kifejezetten hozzájuk utaltatnak: a telekkönyvbe be nem vezetett ujpesti házakra nézve a végrehajtási eljárás a birtokbiróság által a ptrend. VIII. czim 3. fejezetében foglalt szabályok szerint foganatositandó. (Semmitősz. hat. *Magy. I. ügy.* III. 221. l.)

3. Ha a telekkönyvi birtokkiigazitás keresetlevél utján kéretik: ily esetben a ptrendtartást életbeléptető 1869. márczius 30-ki átmeneti intézkedés XIX. czikk 4. pontja szerint nem az osztrák polg. perrendben előirt szóbeli tárgyalásnak, hanem az 1868. 54. tcz. által szabályozott rendes irásbeli eljárásnak van helye. Ennélfogva a perfölvételre a kir. törvényszék határnapot tartozik kitüzni; mert ha e helyett a pernek jegyzőkönyvi tárgyalását rendeli el, — minek csak a perrendt. 144. és 145. §§. eseteiben van helye, — semmiségre szolgáltat alkalmat. Ily esetben a jogorvoslat nem folyamodás, hanem semmiségi panasz által eszközöltetik. (Semmitősz. hat. *Törv. Csarn.* 1872. 41. sz.)

4. Mivel az 1871. 31. tcz. életbeléptetése folytán a ptr. 18. és 19. §§-ban a birtokbiróság s ennek telekkönyvi osztálya közt a birói illetőségre nézve fennállott különbség megszünt: az 1871. 31. tcz. 24. §. szerint a telekkönyvi hatóság teendői a kir. törvényszék hatásköréhez tartoznak. Azon körülmény tehát, hogy fölperes keresetét a kir. törvényszékhez, s nem annak telekkönyvi osztályához czimezte, a keresetnek hivatalbóli visszautasitására okul nem szolgálhat. (Semmitősz. hat, *Törv. Csarn.* 1872. 62. sz.)

5. A telekkönyv kiigazitási ügyek — sem a perrendt. 93. §-ban a sommás eljárásra, sem a 25. s köv. §§-ban emlitett kivételes biróságokhoz utasitva nem lévén — a rendes eljárásra tartoznak. Ily eljárásnál pedig a rendes eljárás általános szabályaitól, vagyis az ügynek pertári kezelésétől eltérőleg jegyzőkönyvi eljárásnak a perrend 144. §. szerint csak a törvényben megjelölt esetekben, illetőleg a felek kölcsönös megegyezésénél fogva van helye. Ha tehát alperes telekkönyvkiigazitási ügyben a jegyzőkönyvi eljárásba nemcsak bele nem nyugszik, hanem annak határozottan ellentmond: az eljáró kir. törvényszék semmiséget követ el, midőn az ily tárgyu keresetet nem pertárilag, hanem jegyzőkönyvileg tárgyalta le és intézte el. Az 1870. márcz. 30.— mrendl. XIX. czikk 2. pontja által fentartott ideigl. törv. szab. 12. fejezet 157. §-nak a telekkönyvi ügyek rendes szóbeli eljárás szerinti tárgyalását rendelő intézkedése jelenleg nincsen érvényben. (Semmitősz. hat. *Törv. Csarn.* 1872. 80. szám a.)

6. Tekintve, hogy az átmeneti intézkedések tárgyában 1869. márczius 30-án kelt imr. 19. cz. 2. pontja értelmében a telekkönyvekre vonatkozólag az előbbi gyakorlat továbbra is fentartatott és e szerint tisztán telekkönyvi ügyekben a semmitőszékhez tartozó perorvoslatnak helye nem levén, — annak elbirálásába sem bocsátkozhatik, vajjon a határozat hozatalánál a telekkönyvi tanács szabály szerint volt-e alakitva. (Semmitősz. hat. *Törv. Csarn.* 1872. 91. sz.)

7. Ingatlanok lefoglalása a végrehajtási végzés, illetőleg zálogjog bekebelezése által történvén, a telekkönyvi törvényszék, mint illetékes végrehajtó törvényszéknek ez iránybani teendője egyedül a bekeblezés elrendelésére, vagy a netalán fennforgó telekkönyvi akadályok tüzetes fölsorolása mellett a kérelem, vagy megkeresés megtagadására szoritkozhatik. Midőn tehát a törvényszék a fenti szabály ellenére a végrehajtási zálogjognak nem kebelezését, hanem csak előjegyzését rendeli el, holott ennek igazolása a végrehajtási eljárás folyamában nem eszközölhető, — a ptkr. 297. §. 2. pontjába ütköző semmiségi eset követtetik el. — A telekkönyvi hatóságnak a végrehajtás folyamában s a telekkönyvi rendtartás szem előtt tartásával s erre alapitva hozott határozatai ellen intézett semmiségi panaszok elbirálása a semmitőszék hatáskörébe tartozik. (Semmitősz. hat. *Törv. Csarn.* 1871. 98. sz.)

8. A telekkönyvi hatósággal felruházott járásbiróságok a maguk kerületében a telekkönyvi hatóságot mindazon ügyekben gyakorolják, melyeket a telekkönyvi rendtartás, illetőleg polgári törvénykezési rendtartás és a későbbi rendeletek a telekkönyvi hatóság körébe soroznak. (Semmitősz. hat. *Törv. Csarn.* 1872. 41. sz.)

(Folyt. következ.

Felhivás!

A telekkönyvvezetők országos egyesületének tagjai ezennel felhivatnak:

Miszerint a már lejárt és folyó év II-ik felére eső tagsági dijakat alólirotthoz (Budapest, IV. kerület, torony-utcza 1-ső szám I-ső emelet 10. ajtó) mielőtt beküldeni szivesskedjenek.

Budapest, 1880. évi julius 5-én.

Fector Ferencz, ideigl. pénztárnok.

Franklin-Társulat nyomdája.

Tizenötödik évfolyam. 29. SZ. Budapest, 1880. julius 16.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA: *Wesselényi-utcza 4. sz., I. em.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

TARTALOM: A germán ősalkotmány. Dr. Timon Ákos, győri jogtanár urtól. — A birói kinevezések és előléptetések. Günther Antal ügyvéd urtól. — A horvát-szlavon büntető-törvény-javaslat. Kőrösi Sándor, debreczeni jogtanár urtól. — Egynehány kérdés a végrehajtás megszüntetésére vagy korlátozására irányzott perek köréből. Ternovszky Béla, kir. tszéki biró urtól. — Jogirodalom. Dr. Daempf Sándor, pécsi jogakadémiai tanár urtól. — Megjegyzések. Tolnai Antal, paksi ügyvéd urtól. — Törvénykezési szemle: Jóhiszemüség. Dr. Imling Konrád kir. tszéki biró urtól.

MELLÉKLET: Curiai határozatok.

A germán ősalkotmány.

(Tanulmány az egyetemes európai jogtörténet köréből.)

A germán népelem további tagolatát a törzsek alosztályai, a népségek (Völkerschaften),[1] képezik, a római irók: nevezetesen CAESAR[2] és TACITUS,[3] által következetesen «civitas»-oknak, azaz politikai egységeknek, államoknak nevezve; ha ugyan a közélet ezen fejletlen, kezdetleges alakulatára az állam szót, annak modern fogalmához képest, alkalmazni lehet.

Ezen számra nézve igen különböző, de rendszerint csekély népcsoportokban találjuk fel a germán népek közéletének első formáját. Ezek képezik náluk a legmagasabb politikai egységeket, melyek habár, mint később látni fogjuk, magasabb állami feladatok megvalósitására nem képesek; mindazonáltal bennök mindazon mozgató eszmék és alapelvek feltalálhatók, melyek ezen hatalmas népelem politikai életében, államalkotásaiban irányadóvá lettek egész a jelen korig.[4] Területét ezen civitasoknak talán leghelyesebben s egész általánosságban vidéknek (Land, Landschaft) nevezhetjük,[5] erre utalnak a már igen régi eredetü Rugiland, Hamaland, Friesland megjelölések a Rugok, Chamavok és Friezek civitasaitól.[6] Épen igy képeztettek később: Franconolant, Sahsonolant, Svabolant[7] stb., az angol-szászoknál Cantwaraland, Northymberland stb.[8]

Az első alaptétel, mely itt kiindulási pontunkat képezi, hogy a civitas közjogi jellegü alakulat, politikai egység és pedig a legmagasabb politikai egység azaz souveraini közület, állam, s mint ilyen a főhatalom, a fenségjogok birtokosa s nem szerves tagolata, kiegészitő része más magasabb politikai egységnek.[9]

Mig a törzskötelék, mennyiben az egyes rokon népségek között fennáll, tisztán ethikai kötelék; addig a népségi kötelék, mely a civitas tagjait egy magasabb közjogi egészbe füzi, politikai kötelék; s ennek megfelelőleg, mig a törzs-gyülés áldozati gyülés, addig a népségi gyülés politikai gyülés, feladatát kizárólag politikai ügyek, állam ügyek, intézése képezi.[10]

A civitast megillető fenségjogok gyakorlatára hivatott organum a concilium,[11] azaz a civitas minden szabad fegyverképes tagjának gyülekezete.

E tételből két fontos következmény önkényt folyik: Először, hogy a civitasban, a germán ősállamban, jelentkező souverainitas, népsouverainitas, a politikailag jogozottak összeségét illető souverainitas, s hogy ehhez képest a germán ősalkotmány lényegében democratikus alkotmány,[12] a főhatalom nem egy személy vagy többek, hanem az összeség kezében van. Az állam abstract fogalma ezen időben még a germán népeknél hiányzik, az állam csakis a civitas politikailag jogozott tagjainak összeségében létezik, attól külön állólag, mint idealis egység, nem képzeltetik; az összeség akarata adja tehát szükségkép az állami akaratot — e kettő egymástól elválaszthatlan. Ennek megfelelőleg a közhatalom, az államhatalom, mint a népben immanent hatalom jelentkezik, mely egyedüli létalapját a népakarat, az összeség akaratában birja.[13] Másodszor: a germán szabadság bár személyes szabadság, melyre születni kell, mely a földbirtoktól, minthogy az ősalkotmány idejében egyéni földtulajdon nem is létezik[14] — teljesen független, attól nem föltételeztetik; mindazonáltal mégis korlátolt szabadság: szabadság nem minden szabadnak született, hanem csak azok részére, kik teljes férfi erőben vannak, fegyverre képesek. Csak az, ki a legfontosabb közkötelezettségnek, a hadkötelezettségnek, eleget tenni képes, tagja a politikailag jogozott népnek. Ezért mondja TACITUS[15] a fegyverképessé lett ifjuról: ante hoc domus pars videntur mox reipublicae. Ezért nevezik a későbbi források[16] a szabad germánt arimannus-nak, herimannus-nak, azaz Heermann-nak vagy homo exercitalis-nak. Miután pedig a politikai jogozottság alapját képezi a magánjogi, neve-

[1] A német jogtörténeti irodalomban először WAITZ GYÖRGY által lett alkalmazva mint TACITUS civitás-sának megfelelő fogalom, ma már általános elfogadásnak örvend: *Deutsche Verfassungsgeschichte.* I. köt. 138. l. kv.

[2] *De bello Callico:* IV. 6., V. 55., VI. 23.

[3] *Germania:* cap. 3., 8., 10., 12., 13., 15., 19., 25., 30., 37., 41. 43. *Annalium* I. 37. XIII. 57. STRABO az ἔθνη szót használja.

[4] Igen szépen mondja MONTESQUIEU *Esprit des lois.* XI. könyv VI. fej.: Si l'on veut lire l'admirable ouvrage de Tacite sur les mœurs des Germains, en verra que c'est d'eux que les Anglais ont tire l'idée de leur gouvernement politique. Ce beau système a été trouvé dans les bois.

[5] BETHMANN-HOLLWEG: *Die Germanen vor der Völkerwanderung.* 24. l.

[6] WAITZ: *Verfassungsgeschichte.* I. 142.

[7] GRAFF: *Althochdeutscher Sprachsatz.* II. 234. l.

[8] KEMBLE: *The Saxons in England.* I. 78. l.

[9] A német irók közül elég legyen csak a nevezetesebbeket idéznem: ROTH *Geschichte des Beneficialwesens.* 30. l. kv.; WAITZ: *Verfassungsgeschichte.* I. 138. l. kv. 315. l. kv. SOHM: *Fränkische Reichs- und Gerichtsverfassung.* 4. l. BETHMANN-HOLLWEG: *Der germanisch-romanische Civilprocess im Mittelalter.* 82. l. THUDICHUM: *Der altdeutsche Staat* stb. A franczia irók közül tudtommal csak FUSTEL DE COULANGES lát a régi germán civitasokban határozott állami alakulatot (*Histoire des institutions politiques de l'ancienne.* France, Paris 1875. 51—292. l.): Ils formaient des États (civitates), des peuples; et c'est toujours par ces moto, que CÉSAR, STRABON, TACITE designent les corps politiques, qu'ilsont vu en Germanie.

[10] SOHM: *Fränkische Reichs- und Gerichtsverfassung.* 5. l.

[11] TACITUS *Germ.* cap. 11—13. *Hist.* IV. 64. CAESAR IV. 19. VI. 23.

[12] BETHMANN-HOLLWEG: *Die Germanen vor der Völkerwanderung.* 24. l. *Der germanisch-romanische Civilprocess* 84. l.

[13] Helyesen emeli ezt ki GIERKE OTTÓ nagy munkájában: *Das deutsche Genossenschaftsrecht.* I. 45. l. kv., kinek tana különben a german ősalkotmányt illetőleg egészen téves alapokon nyugszik. Szerinte a civitas nem állami alakulat, hanem sajátos jellegü szövetkezet (Genossenschaft) azaz magánjogi jellegü egyesület.

[14] SYBEL: *Die Entstehung des deutschen Königthums.* 5. l. kv.; HAUSSEN: *Zur Geschichte der Feldsysteme in Deutschland.* 83. l.; BETHMANN-HOLLWEG: *Die Germanen vor der Völkerwanderung.* 6—18.; THUDICHUM: *Der altdeutsche Staat.* 91—135. MAURER: *Einleitung zur Geschichte der Markt-, Hof-, Dorf- und Staatverfassung.* 92. l. kv. stb. Az ellenkező nézet főképviselője WAITZ: *Verfass.* I. 93. l. előzője különösen MÖSER: *Osnabrückische Geschichte.* I. §. 5. (1768.)

[15] *Germ.* c. 13.

[16] Leges Lintprandi c. 62, Ratchis cap. 11. Lex Wisigothorum IX. c. 2. §. 9. Lásd az idevágó helyekre nézve SAVIGNY: *Geschichte des römischen Rechts im Mittelalter.* I. 193. l. GRIMM: *Deutsche Rechtsalterthümer.* 292. l.

zetesen vagyonjogi jogképességnek; csak a fegyverképes szabad germán ismertetik el valódi jogalanyként, miért is a nők, gyermekek, testileg hibásak stb., mint vagyonjogra képtelenek, mindenkor a fegyverképesek mundiuma alatt állanak. Fegyverképesség és szabadság ehhez képest azonos fogalmak.[17] A fegyver jelvénye a szabadságnak a köz- és magánjogi jogositottságnak, melynek viselése azért jog és kötelezettség.[18]

A conciliumot, mint a civitast megillető fenségjogok gyakorlatára hivatott organumot, illeti mindenekelőtt a hadfenségjog. A concilium hadigyülés,[19] a civitas fegyverképes tagjainak gyülekezete, kik az abban való részvétel által, nem csak legfontosabb politikai jogaikat gyakorolják, de egyszersmind a köz iránti legfontosabb kötelezettségüknek, a hadkötelezettségnek tesznek eleget; miért is, ki e kötelezettséget megszegi, a conciliumból kizáratik.[20] Valamint tehát szabadság és fegyverképesség, ugy hadsereg és nép lényegileg azonos fogalmak, a hadsereg nem egyéb mint maga a nép fegyverben.[21] A conciliumban mint hadi gyülésben történik a határozás a háboru és béke felett,[22] itt fogadtatnak az idegen civitas küldöttei, itt köttetik meg a béke avagy innen üzentetik meg a háboru, sőt innen, egyenesen a conciliumból történik a hadba indulás épen ugy, mint később a frank birodalomban a márcziusi és májusi hadiszemléről,[23] itt történik végül a közös hadvezér (dux) választása.[24] A concilium gyakorolja továbbá a törvénykezési fenségjogot, gyakorolja egy a rendes törvénykező gyülésekkel mindenben concurráló törvénykezés tartása által.[25] A rendes törvénykező gyülések a civitas politikai tagolatainak, a pagusok vagy hundertéknek, gyülései; de a concilium mint souverain népgyülés, mint a törvénykezési jog kutfeje, minden ügyre nézve rendes illetőséggel bir, általa minden ügy tárgyalás alá vehető.[26]

De a conciliumnak ezen, a rendes törvénykező gyülésekkel concurraló illetékessége mellett van még különös illetékessége is, t. i. azon bűntettekre nézve, melyek az összeség, a civitas, érdekei ellen irányozvák, azaz a közbűntettekre nézve, melyek megitélés végett egyedül a concilium elé tartoznak.[27] TACITUS ezen bűntetteket egyenként sorolja fel: proditores, transfugæ, ignavi, imbelles et corpore infames.[28] A négy első a civitas politikai, különösen hadi érdekei ellen irányul,[29] az ötödik a közerkölcsiség ellen.[30] A közbűntettek főbenjáró bűntettek és pedig az egyedüli főbenjáró bűntettek, miután a civitas egyes tagjai ellenében elkövetett bűntettek, mint magánsértések, csakis az illető személye ellen irányuló bűntettek, fogatnak fel, és a fenálló kiengesztelési rendszerhez (compositio) képest a sértett vagy családjának szolgáltatandó vagyoni érték mellett megszüntethetők;[31] ha ugyan a sértett fél vagy családja előnyösebbnek nem tartja magánüldési jogával (faida, Fehderecht) élni.[32]

A közbűntettek büntetése halál, mely halálbüntetés a germánoknál az isteneknek hozott áldozatként fogatik fel.[33]

A hadfenségjog és törvénykezési fenségjogból önként folyik a hivatalnok kirendelési jog. A conciliumban választatik a civitas rendkivüli magistrasa: a vezér, és a civitas politikai tagolatainak, a pagusoknak vagy hundertéknek, élén álló rendes hatóságok: a népbirák (principes)[34] A concilium ehhez képest legfőbb kormányzó gyülés, melyet a civitas összes közügyeinek intézése illet; a concilium továbbá egyedül souverain gyülés, a fenségjogok egyedüli birtokosa, melylyel szemben a pagusok gyülései csak mint törvénykezési gyülések jelentkeznek minden fenségjog nélkül.

A pagusok élén álló hatóságok a népbirák (principes) a civitas organumai, nem a pagusok authonomikus tisztviselői. A pagus tehát a civitassal szemben politikailag teljesen önállotlan, a civitas szerves kiegészitő részét képezi.[35]

Dr. Timon Ákos,
győri jogtanár.

(Folytatása következik.)

[17] KRAUT: *Die Vormundschaft nach den Grundsätzen des deutschen Rechts.* I. 31. l.

[18] TACITUS számos helyei tanuskodnak erről. *Germ.* c. 13. Nihil. nisi armati agunt. Sed arma sumere non ante cuiquam moris quem civitas suffecturum probaverit. C. 11. ut turbæ placuit considunt armati c. 22. tum ad negotia nec minus sæpe ad convivia procedunt armati c. 44 arma apud Germanos in pormiscuo c. 27 sua cuique arma quorundam et igni adjicitur *Hist.* IV. 64 viri ad arma nati. Fegyverre történik továbbá az eskü, kard vagy ländzsa jelöli a férfit: GRIMM *Rechtsalterthümer* 287. 163. l. kv.

[19] «Heris generationes»-nek nevezi a népgyülést a *lex Alamannorum.* PAETUS II. 48.

[20] TACITUS *Germ.* c. 6. Scutum reliquisse præcipium fragitium, nec aut sacris adesse aut concilium inire ignominioso fas est.

[21] GRIMM: *Deutsche Rechtsalterthümer* 292—293. l. GIERKE: *Das deutsche Genossenschaftsrecht* I. 30. l. WAITZ: *Verfassungsgeschichte* I. 149—150. l.

[22] Lásd az ide vonatkozó forrásidézeteket a királyságról szóló §-ban.

[23] WAITZ: *Verfassungsgeschichte.* II. 521. l. kv.

[24] Lásd erről bővebben a 3. §-t.

[25] SOHM: *Fränkische Reichs- und Gerichtsverfassung.* 5. l.

[26] TACITUS *Germ.* c. 12. Licet apud concilium accusave quoque et discrimen capitis intendere. Distinctio pœnarum ex delicto. Sed et levioribus delictis pro modo pœna equorum pecorumque numero convicti multantur.

[27] BAUMSTARK: *Urdeutsche Staatsalterthümer.* 435. l.

[28] *Germ.* c. 12. proditores et transfugas arboribus suspendunt; ignavos et imbelles et corpore infames cæno ac palude, iniecta insuper crate mergunt.

[29] A két előbbi (proditores, transfugæ) általán az árulókat, a két utóbbi (ignavi, imbelles) a gyávákat jelzi. Lásd: BAUMSTARK: *Urdeutsche Staatsalterthümer.* 446. l.

[30] Hogy a természetellenes fajtalankodás hasonnemüekkel a germánoknál elterjedve volt, azt TACITUS több helyéből biztosan lehet következtetni. Ann. I. 73. Cassium quendam minum corpore infamem Ann. XV. 49. Guintianus molitia corpore infamis, ezekből világos, mit akar jelenteni a corpore infamis, magát a tényt illetőleg pedig mondja TACITUS *Hist.* IV. 14: Imbubes sed forma conspicui ad stuprum trahebantur.

[31] TACITUS *Germ.* c. 12. Sed et levioribus delictis pro modo pœna. equorum pecorumque numero convicti multantur..... pars ipsi, qui vindicatur vel proprinquis eius exsolvitur c. 21. Suscipere tam inimitias seu patris seu propinqui, quam amicitias necesse est, nec inplacabiles durant: luitur enim etiam homicidium certo armentorum ac pecorum numero recipitque satisfactionem universa domus.

[32] WÄCHTER: *Beiträge zur deutschen Geschichte, insbesondere des deutschen Strafrechts.* 42. l. kv. SIEGEL: *Geschichte des deutschen Gerichtsverfahrens* 31. l. GRIMM: *Rechtsalterthümer* 288. l.

[33] Világosan kimondja ezt a lex Frisionum Addo 12... immolatur diis. Vesd össze WILDA: *Strafrecht der Germanen* 155. l. MAURER: *Beiträge zur Geschichte des germanischen Nordens.* II. 196. l. GIERKE: *Genossenschaftsrecht.* I. 32. l.

[34] CAESAR: *de bello Gallico.* VI. 23. TACITUS *Germ.* c. 12. Lásd erre nézve bővebben a 3. §-t.

[35] SOHM: *Fränkische Reichs- und Gerichtsverfasssung.* 6. l. kv.

A birói kinevezések és előléptetések.

XVI.

Hogy mily jelentősége volt a királyi tábla és a hétszemélyes tábla által gyakorolt candidatiónak, kitünik abból, hogy valamint a kinevezett birák részére kiállitott kinevezési okmányokban, ugy az illető birói testülethez intézett s a kinevezést tudató intimatumokban határozottan kiemeltetik az, hogy a *kinevezés a bíróság kijelölése alapján* történt.

Például álljon itt VI. Károlynak egy 1732-ben kelt intimatuma, mely *Paluska* Antalnak septemvirré történt kineveztetéséről szól, kinek kineveztetése, mint az okmány tartalma mondja, a hétszemélyes tábla tagjai szavazatának hozzájárulásával eszközöltetett. Az okmány igy szól:

Carolus VI. Dei gr. etc. Reverendissimi, Reverendi, Spectabiles ac magnifici item et egregii Fideles nobis dilecti!

Siquidem nos assessoratum Tabulae istius Septemviralis per mortem et ex hac vita decessum egregii quondam Nicolai Szunyogh, de eadem vacantem fideli nostro Egregio Antonio Paluska de Maróth, Tabulae nostrae Regiae judiciariae hactenus assessori, *juxta etiam votum Fidelitatum Vestrarum* clementer contulissemus.

Fidelitatibus Vestris idipsum eo fine benigne intimandum esse duximus, ut ubi antelatus Antonius Paluska cum consveto eatenus Decreto apud easdam sese insinuaverit, Ipsum ad deponendum solitum juramentum capiendamque competentem sessionem admittant. In reliquo stb.

Datum in Civitate nostra Vienna Austriae, die decima Sexta mensis Januarii, anno Dominis Millesimo septingentesimo trigesimo secundo. Carolus. Adamus Acsády Eppus Veszpr. Petrus Végh.

Rendkivül érdekesek azon jegyzőkönyvek, melyek a kir. tábla és a hétszemélyes tábla tanácskozásairól szólnak a hozzájuk megküldött folyamodványokat illetőleg s melyek tartalma a Cancellaria által az államfő elé terjesztett propositiókban, a mennyiben külön vélemények merülnek fel, szóról-szóra idéztetik, különben pedig csak az illető birói testület megállapodása jeleztetik, mint ez a magyar kir. udvari Cancellariának 1747-ből való propositiójának itt közlött bevezetéséből kiderül.

A Cancellaria humillima propositiója *Vécsey* József és *Dőry* Józsefnek a *kir. táblához* leendő kineveztetése iránt felsorolja ugyanis a megüresedett állásokra beérkezett hét folyamodványt s azután igy szól:

Horum septem Supplicantium Instantiis *Tabulae Regiae Judiciariae pro dando desuper voto* communicatis; Eadem *praehibitis super meritis et qualitatibus illorum consultationibus* recenter rescripsit et Franciscum *Döry* et Josephum *Vécsey* aeque in antelatis superioribus Regni partibus Possessionatos pro praenotato vacante Baronatus Tabulae Regiae officio prae reliquis magis idoneos esse *uniformibus votis* censeat.

Az országos főlevéltárban alig találtam egy-két esetre, melyben a birói testület megállapodásától eltérő kinevezés történt volna. VI. *Károly* a felterjesztett javaslat alá egyszerüen nevét szokta irni jóváhagyása jeleül; *Mária Terézia* majd minden propositióra külön odairja a kinevezést és pedig rendesen mindent kis betüvel; pl. pro curia nomino *bossany* et ad septem virale g. nitzky. Utána a kézjegy: egy egyszerü M.—II. *Józsefi* rendszerint a datumot irja a propositióra, mint pl. 18° 7bris s azután e két szó következik: Expediatur Josephus.

Történtek azonban kinevezések néha azon idő alatt, midőn a kir. tábla, és a hétszemélyes tábla együtt nem volt. Az erre vonatkozó cancellariai propositio ezen esetben azonban mindig külön kiemeli, hogy a folyamodványokat közölni kellett volna ugyan az illető táblával, minthogy azonban az együtt nincs, közvetlenül terjeszti fel javaslatot. «Fuisset quidem conveniens praevias instantias cum septemvirali Tabula — vagy cum Tabula reg. Judiciaria — (igy szólnak a felterjesztések ily esetben) — pro opinione communicare, cum autem haec ad praesens non consideat stb.»

A kinevezés azonban ilyen esetben, főleg Mária Terézia alatt, nem olyan könnyen megy. A királynő, ki mint az okmányokon látom, midőn a bíróság által történik a kijelölés, egy-két nap alatt elintézi az actát s odairja e szót: Nomino; — a cancellaria által közvetlenül felterjesztett propositiókra a felterjesztés után csak hetek mulva irja alá nevét, nem ugyan jóváhagyás jeléül, hanem ilyféle megjegyzéssel: «Man sol mir einen *fähigeren* vorschlagen». Ekkor azután szépen visszaadatik a propositio a Cancellariának, a Cancellaria pedig megvárja, mig «congrui usus» a folyamodványok közölhetők az illető birói testülettel, s e testület véleménye alapján megy fel az uj propositio a királynőhöz, ki azt jóváhagyja és aláirja.

Günther Antal.

A horvát-szlavon büntető-törvényjavaslat.

Ha a horvát javaslat 7-ik §-a törvényerőre emeltetnék, s a viszonosságnál fogva a magyar törvényhozás hasonló törvényt hozna: mind a magyar, mind a horvát illetőségü egyének irányában a legnagyobb igazságtalanság követtetnék el.

A legutóbbi években, 1867 óta, sok történt hazánkban, minek megtörténhetését senki sem hitte; de már azt mind a horvát törvényjavaslat készitője, mind a budapesti kir. főügyész ellenében határozottan állitom, hogy a magyar törvényhozás soha sem fog hozni oly törvényt, melyben a magyar honos kiadatása meg fog engedtetni oly ország birróságainak, melyben a magyar büntetőtörvény életben nincs.

Nincs ilyenre példa a művelt világ törvényhozásában. A mi büntetőtörvénykönyvünk 17. §-a határozottan kimondja, *hogy a magyar honos más állam hatóságának ki nem adható.* Horvátország Magyarországgal szemben, *büntetőjogi tekintetben,* a most érvényben levő törvények szerint, más állam.

A tudomány megállapitott elvei szerint a belföldi honos, habár idegen területen követett is el bűntettet, de hazájába menekült, nem adatik ki idegen bíróságoknak, hanem a belföldi bíróságok által a belföldi törvények szerint büntettetik meg. Bármely állam polgára mindaddig *subditus perpetuusa* saját államának, mig az őt oda füző kötelék fel nem oldatik; következésképp annak törvényeinek van alávetve.

Helyesen mondja e tekintetben a belga törvénykönyv nagynevü készitője HAUS, hogy a társadalom, a törvény által felállitott büntetést törvényesen nem alkalmazhatja oly bünösre, kire nézve azok nem voltak kötelezők a bűntett elkövetése perczében, bármily hasznos és igazságos legyen is magában e büntetés.[1]

Mig a magyar polgár és magyar állam közt e kötelék fennáll: addig, habár más területen követett is el bűntettet, de hazája területén létezik, más bíróságnak ki nem adható, és más büntetőtörvény, mint a magyar büntetőtörvény szerint el nem itélhető. Ugyanez áll a horvát-szlavon polgárra nézve is.

Vajjon lehetne-e képzelni nagyobb igazságtalanságot annál, mintha a magyar állam kiadná azon honosát, ki horvát területen rablással párosult emberölést követvén el, hazája területére menekült, holott hazája büntetőtörvénykönyve 349. §-a szerint életfogytig tartó fegyházzal, a horvát javaslat szerint pedig *halállal büntettetik?* A magyar állam nem adhatja ki egyik polgárát sem oly országnak, mely habár vele politikailag államközösségben van is, de azé oly törvény szerint büntetné meg, mely őt a bűnelkövetés perczében nem kötelezte, és oly büntetéssel sujtaná, melyet a magyar törvényhozás azon bűntettre alkalmazni igazságosnak nem tartott.

Azon budapesti kir. főügyészi körrendelet, melyre TAUFFER müve 12-ik lapján hivatkozik, előttem ismeretlen. De ha csakugyan kibocsáttatott ily rendelet a m. kir. igazságügyminiszterium, vagy a budapesti kir. ügyész által: ugy azt a legnagyobb hibának tartom, mert sem az egyéni szabadságot, sem az állampolgári jogot az állami közegek nem korlátolhatják, sem rendelet utján nem szabályozhatják; ez az állami törvényhozás jogkörébe tartozik. Állami közegeink által kibocsátott ily rendeletnek hazai bíróságaink és ügyészségeink engedelmeskedni nem tartoznak.

A budapesti kir. főügyész tévedett, ha körrendeletében csakugyan azt állitotta volna, hogy a magyar és horvátországi bíróságok közt előfordulható illetőségi összeütközési esetekben a *„forum delicti commissi"* tartandó szem előtt. A kir.

[1] HAUS: *Principes genereux du droit pénal.* I. köt. 155. lap. «La société ne peut legitimement appliqué la peine établie par ses lois á un malfaiseur, pour lequel ces lois n'etaient pas obligatoires au moment du crime, quelque juste en elle-méme, et quelque utile que soit d'ailleurs cette peine.»

*

főügyész felfogása szerint tehát Magyarország Horvátországgal, büntetőjogi tekintetben, egy államterületet képezne. Nehéz elhinnem e rendelet létezését, mert oly kitünő férfiakról mint az igazságügyi miniszterünk, és a budapesti királyi főügyész, nem lehet feltételezni azt, miszerint ne tudnák, hogy a *„forum delicti commissi"* csak a belföldön elkövetett bűntettek eseteiben, és csak az egy büntetőtörvénykönyvvel biró állam területén létező bíróságokra nézve szolgál irányadóul.

Akár mint legyen a dolog, ki kell jelentenem, hogy mind a tudományban, mind a külföldi ujabb törvénykönyvekben azon szabály van elfogadva, *hogy a belföldiek által idegen területen elkövetett bűntettek eseteiben az illetőséget nem a „forum delicti commissi", hanem a „forum domicilii" állapitja meg.*[2]

Például szolgálhat e tekintetben a Németbirodalom. Az 1815-iki német *Bund* idejében az egyes országok külön büntetőtörvénykönyvvel birván: a bűntettet elkövető német honost illető személyes bíróságának adták ki.

Ma midőn az államjogi viszony megváltozott, s a német birodalom területén egy és ugyanazon anyagi és alaki büntetőtörvény van életben: a különböző országok nem adják ki többé egymásnak a belföldi bűntetteseket, és az egyes országok közt birói illetőségi kérdés csak azon okból keletkezhetik, a mely okból az, az ugyanazon állam bíróságai között keletkezni szokott.[3]

Ámde Magyar- és Horvátország nem oly viszonyban van egymással, mint a Németbirodalom egyes országai. Nincs ugyanazonos büntető törvénykönyve és bűnvádi eljárása, ha e két ország egymásnak kiadná bűntettes honosait, rájuk nézve idegen büntetőtörvények szerint itéltetnének el, mely őket nem kötelezi.

Nincs a két országnak közös birodalmi törvényszéke — mint a német birodalom országainak — mely a hozzá fölebbezett perekben az igazságszolgáltatás egyformasága, és a jogegység fenntartása felett őrködnék; ez okokból, saját honosai ellen elkövetett igazságtalanság nélkül, egyik ország sem adhatja ki a másiknak saját honosait.

II.

De ha a két ország saját honosait egymásnak ki nem adhatja, mi történjék tehát a két ország között, hogy a bűntettesek büntetés nélkül ne maradjanak?

Nézetem szerint legczélszerübb lenne, ha közös egyetértéssel alkotott póttörvény utján a büntetőtörvényhozás közös törvényhozási tárgynak nyilvánittatnék, s a már szentesitett és a jelen év folyamában életbelépetendő magyar büntetőtörvénykönyv, valamint a közösen alkotandó bűnvádi eljárási törvény hatálya Horvát-Szlavon országok területére is kiterjesztetnék.

Ezt követeli mind a két ország jól felfogott érdeke.

Hagyjanak tehát fel a horvátok a külön büntetőtörvénykönyv készitésével, és léptessék életbe a magyar büntetőtörvénykönyvet. Ezzel fogják bebizonyitani, hogy ők autonomikus jogaik megtartása mellett őszintén óhajtják a magyar állam megszilárdulását.

Az állami összetartozás megszilárditásán kivül más okok is tanácsolják a magyar büntetőtörvénykönyv elfogadását; ez okok közül figyelmet érdemel a magyar büntetőtörvénykönyv kitünő volta.

Kőrösi Sándor,
debreczeni jogtanár.

(Folyt. következik.)

[2] Lásd: ZACHARIAE *Handb, d. deutschen Strafprocesses.* I. kötet 363. lap.

[3] Lásd: Dr. ULLMAN, *Handbuch des deutschen Strafprocesses v. Holtzendorff.* 1877. a 173. lapon. A német büntetőperrend 157—169. §-ai szerint: Kein Staat des Reichs einem anderen Staate gegenüber als Ausland betrachtet werden kann, und ein Streit über die Zuständigkeit unter Gerichten verschiedener Staaten nur noch aus denselben Gründen entstehen kann, aus denen er unter Gerichten desselben Staats möglich bleibt.» Ezzel — mondja ULLMAN — jelentéktelenné vált azon érv, a mi régebben meg volt, hogy a bűntettes személyi birósága és az elkövetés helyének birósága közt illetőségi vita keletkezhetik.

Az egységes anyagi és alaki büntetőtörvénykönyv életbelépte után ily vitának nem is lehet többé helye.

Egynehány kérdés a végrehajtás megszüntetésére vagy korlátozására irányzott perek köréből.

Leghelyesebben van a végrehajtás megszüntetésére vagy korlátozására irányzott eljárás a kisebb polgári peres eljárásban szabályozva. Az 1877. évi 22. t. cz. 84. §-a szerint az eljárás a végrehajtás befejeztéig meginditható, a bizonyitékok egyik neme sincs kizárva, a halasztó hatály azon esetre állapittatott meg, ha a végrehajtási jogosultság elenyésztének alapjául szolgáló tény közokirattal, vagy teljes bizonyerejü magánokirattal van *igazolva,* vagy ha a végrehajtást szenvedő a marasztalási összeget s járulékait birói kézhez leteszi.

A biró tehát nem tartozik bármily, csupán alakilag hiteles okmány alapján a végrehajtási eljárást felfüggeszteni, hanem megkivánhatja, hogy az okmány a végrehajtási jogosultság elenyésztét valóban igazolja is.

A polgári prdtás 374. §-a s a közjegyzői törvény 120. §. *c)* pontja némileg szük keretben is mozognak, a mennyiben a végrehajtás megszüntetésére s korlátozására irányzott keresetek s kifogások csak az árverést függesztik fel; kizárják tehát azon végrehajtási módokat, melyekben a végrehajtató kielégittetése nem árverés utján történik, pld. határozott tárgy átadása esetén. Pedig a végrehajtást szenvedett, ha az itéletben reárótt kötelezettségnek eleget tett, vagy másként kiegyezett a végrehajtóval, ezen esetekben is jogosan igényelhet védelmet. Gyéren lesz ugyan képes keresetét a végrehajtás foganatositása előtt benyujtani, de ez nem is lehetetlen. Ilyenkor a felfüggesztő hatály abban nyilvánulhatna, hogy a végrehajtás a biztositáson, zárgondnok kezelése alá való adáson tul ne terjedjen.

Miután igy a jog mai állását, a mennyiben arra az alább előadandó kérdések fejtegetése czéljából szükségem vala, vázlatosan összeállitottam, áttérek magukra a kérdésekre. 1. Felmerült azon kérdés, hogy egy, néhány nappal az árverés előtt benyujtott végrehajtás-megszüntetési kereset elfogadható-e, s minő hatása leend annak, ha a kereset csak az ingatlanok megtörtént elárvereztetése után döntetnék el. Vagy általában téve fel a kérdést: mely időponttól fogva s mely időpontig nyujthatók be a megszüntetési s korlátozási keresetek, illetőleg a közjegyzői törvény hason czélra irányuló kifogása?

Hogy a felvetett kérdést megfejthessük az emlitett keresetek jogi rendeltetését kell szemügyre vennünk. E rendeltetés, mint azt a kereset neve is kifejezi, abban áll, hogy az itélet — peregyezség — vagy közjegyzői okmány alapján nyert végrehajtási jogosultságával visszaélő végrehajtató, kellő korlátok közé szorittassék.

Ebből következik, hogy a végrehajtás megszüntetésére vagy korlátozására a kereseti jog nyomban megszületik, a mint a végrehajtató, végrehajtási kérelmének előterjesztésével, visszaélési szándékát bizonyossá tette.

Ezen elméletileg igazolt álláspontot, azt vélem, e részben fennálló törvényeink legtöbbjének szempontjából el is fogadhatjuk.

Igaz ugyan, hogy e következtetés szembetünő bizonyossággal csak a kisebb polgári eljárás 84. §-ából vonható le, mely nem kiván többet, mint hogy a megszüntetési kérelem a végrehajtási eljárás folyamán belül terjesztessék elő: de az abból eredő kételyek, hogy a prdtás a váltóeljárás s a köz-

jegyzői törvény a keresetet s kifogást a birói kiküldöttnél rendelik beadandónak, szintén elenyésztethetők.

Az emlitett törvények ebbeli intézkedéséből nem lehet azt következtetni, hogy a keresetnek vagy kifogásnak közvetlenül a végrehajtást foganatositttató, vagy a tárgyalására hivatott bíróságnál való benyujtását eltiltani akarták volna. A közjegyzői törvény ezt kifejezetten meg is engedi. Egyáltalában nincsen valami különös czélja annak, hogy a kereset épen csak a kiküldöttnél nyujtassék be, mikor ez nem egyéb póstánál, ki a keresetet illetékes bíróságához továbbitja. S valóban én már láttam a semmitószéknek oly határozatát is, melyben kimondotta, hogy a kereset vissza nem utasitható azért, mivel az a kiküldött mellőzésével közvetlenül a végrehajtást foganatositó bíróságnál nyujtatott be. Szóval a törvény nem szabott határidőt az által, hogy a keresetnek átvételével a birói kiküldöttet bizta meg.

Habár tehát gyéren fog előfordulni, hogy a végrehajtást szenvedett előbb nyerjen értesülést a végrehajtás kérelmezéséről, mintsem neki a kiküldött a végrehajtást elrendelő végzést kézbesité: de ezen az esetek többségére illő érvényesitési ut kijelölése, nem szolgálhat akadályául annak, hogy a kereset vagy kifogás a végrehajtási végzés kézbesitését megelőzőleg is benyujtható legyen.

Nagy önmegtagadást kivánnánk a végrehajtást szenvedettől, ki megtudja az őt fenyegető veszélyt, ha nem volna joga a veszély elháritására gyorsan cselekedni, s be kellene várnia, mig a végrehajtatónak méltóztatik neki a cselekvés utját megnyitni.

A közjegyzői törvény 113. §-a azonban a kifogás benyujtásának időpontját némileg tüzetesebben jelöli meg, a mennyiben kifogást csakis *az elrendelt* végrehajtás ellen enged. Ezen eljárásban tehát nem a végrehajtási kérvény benyujtása, hanem a végrehajtás elrendelése a kezdő pont.

Ugyancsak a végrehajtás megsz. s korlát. kereset jogi rendeltetéséből következik, hogy eme jogorvoslatnak mindaddig helye van, mig az általa elérendő czél elérhető, s mig a jogával visszaélő végrehajtató a törvényes korlátok közzé sikerrel visszaszoritható.

E határpont általában véve a végrehajtató igényének teljes kielégittetése, avagy a végrehajtási eljárásnak teljes befejezése arra nézve, a mire egyelőre kiterjeszkedett, habár a végrehajtató teljes kielégittetést nem nyert is. Ezzel a végrehajtási eljárás be van fejezve, a végrehajtás megszünt, azt tehát többé sem egészben, sem részben megszüntetni nem lehet.

E szerint az árverés megtörténte magában véve a megszüntetési vagy korlátozási kereset visszautasittatására alapul nem szolgálhat, mert a végrehajtási eljárás az árveréssel nincs mindig befejezve. Megtörténhetik, hogy a végrehajtást szenvedett épen az árverés előtti napon elégiti ki a végrehajtatót, de ez mégis megtartatja az árverést.

A végrehajtást szenvedett ilyenkor csakis a végrehajtás megszüntetésére irányzott keresettel segithet magán, már a mennyiben még segithet. Az ingatlanok vételárfelosztásánál hiában kifogásolná a végrehajtató követelését; mint már annyiszor megtörtént, arra utasittatnék, hogy tessék neki perujitással élni, mivel közte s a végrehajtató közt a viszony az itélettel már el van döntve, és ő, puszta ellentmondása által — a végrehajtató kielégittetését többé nem késleltetheti. Azután nézze békén, miként teszi a már egyszer kielégitett végrehajtató pénzét másodszor is zsebre; elégedjék meg azon reménynyel, hogy ha a végrehajtató ellen megujult perét megnyeri, talán vissza fogja kapni a tartozatlanul fizetettet, ha ugyan talál kielégitési alapot. Pedig ő képes volna rögtön kimutatni, hogy a végrehajtatónak mivel sem tartozik, csak hallgatnák meg!

Ternovszky Béla,
kir. tszéki biró.

(Folyt. köv.)

Lapunk sajtó alá adása után veszszük a szomorú hirt, hogy lapunknak hosszú időn át főmunkatársa s egyideig szerkesztője ZLINSZKY IMRE kir. táblai biró úr Balaton-Füreden meghalt.

Zlinszky már régóta betegeskedett s a jelen év tavaszán vált állapota sulyosabbra. Előbb Gleichenbergben, később Balaton-Füreden keresett enyhülést s itt ragadta el őt a magyar jogtudomány nagy kárára a halál.

Jogirodalom.

A magyar magánjog mai érvényében. *Az elmélet és gyakorlat igényeire való egyenlő tekintettel.* Irta Dr. HERCZEGH MIHÁLY budapesti tudomány egyetemi nyilv. rend. jogtanár stb. I. kötet (298 l.) *A magyar magánjog általános része.* (Budapest, 1880. Az *Eggenberger*-féle könyvkereskedés kiadása.)

A codificatio ugyanis, mely helyes uton s kellő öntudattal halad czélja felé, a történeti jog oly zagyvalékos fajára, mint a jelenleg érvényben levő magyar magánjog, nem tekinthet. Angolországra nézve elmondhatta MACAULAY, hogy «there never was a moment at which the chief part of what existed was not old» (*History of England* Chapt. I.); de elmondhatná-e ezt egy magyar MACAULAY Magyarországra nézve? Elmondhatná-é különösen akkor, miután a magyar magánjognak csak forrásait is fölületesen áttanulmányozta?

S ez okból mit nyerne vele az ország, ha az 1853. s illetve 1861. év óta kifejlődött magyar magánjogra oly tekintet fordittatnék, minőt az ugynevezett *nemzeti* codificatorok kivánnak? Vajjon azon intézkedések, melyek a törvényhozó kifejezett vagy hallgatag intentiója értelmében csak ideigleneseknek volnának tekintendők s a melyek tudvalevőleg a jelenlegi magánjog legnagyobb részét teszik, oly intézkedések-e, melyek a magyar nemzet szittya «geniusát» hordják czimerül?

Vajjon azon intézkedések, melyek a gyámságra és gondnokságra nézve a Hármaskönyvben és a törvénytárban találtatnak, s a melyek érvényét a szerencsétlen uj gyámsági és gondnoksági törvény legnagyobb részben continuálta, oly netovábbjai talán a törvényhozói bölcsességnek, hogy kedvökért a jelenlegi nemzedék mumiának álljon be? Vajjon a marhák behajtása és elhajtása oly ragyogó gyöngyei talán a magyar törvényalkotásnak, hogy feléjök csak a «jogfolytonosság» füstölő medencéjével közelithetni?

A codificatio tehát hitünk és reményünk szerint azon az ösvényen fog járni, melyet a modern életviszonyok igényei szabnak eléje s nem azon, melyet hajdanta a mieinktől különböző s 1848-ban tisztelettel félretett jogi alakzatok követtek. «En présence d'une situation nouvelle il faut se transformer et non se répéter». (E. OLLIVIER.)

Ha azonban a magyar codificatio ily müveket a jelzett értelemben használhatni nem is fog, azok tehát a codificatiot kalauzolhatni nem is fogják, azok, mint a különböző természetü történelmi források rendszertelen tömegében nyugvó jogi elvek és tételek letéteményesei, részint épen a codificatio *miatt*, részint pedig attól el is tekintve, mindig birni fognak tetemes mérvü használhatósággal.

Első szempontból annyiban, mennyiben uj törvények rendszerint visszaható erővel nem birván, az alkotandó törvénykönyv hatályba lépte előtt létrejött viszonyok a korábbi elvek és tételek értelmében lesznek megbirálandók.

Második szempontból pedig e munkák valószinüleg még igen soká fognak kénytelen kézikönyvekként közkézen forogni.

Nem akarunk azon körülményből, hogy a hazai jogélet már közel négyszáz éve várja, sürgeti és kisérli meg a magánjognak is codificatióját s mind hiába, — kedvezőtlen auspiciumot a jövőre felállitani. Annyi azonban nézetünk szerint igen bizonyosnak látszik, hogy azon eljárás mellett,

mely e részben legujabban követtetik, hogy t. i. a magánjog egyes részei egymástól tökéletesen külön és önálló részeknek tekintetnek s ennek megfelelőleg minden egyes rész codificálása külön szerkesztőre bizatik, daczára az általános óhajnak a törvénykönyv minél előbbi létrejövetele iránt — az óhaj pedig rózsás szemüvegen szokta nézni a jövőt — nem lehet a félelem és aggály bizonyos nemét elnyomni a tekintetben, hogy az uj törvénykönyv még soká, igen soká fog váratni magára s vajha csak addig várasson magára, mig a 400 év (1898.) teljes leend!

Eltekintve azonban mindezen körülményektől, már régen hiánya érzett az oly munkáknak, melyek az elméleti és gyakorlati élet igényeire, az iskolára és az életre egyenlő tekintettel vannak.

Hazai jogéletünk egyik sebhelyének tekintjük azon körülményt, hogy az elmélet és gyakorlat egymástól mereven elválasztott két oly irányt képez, melyeknek, hogy ugy szóljunk, semmi közük egymáshoz. Ennek azonban nem a methodus, nem a tárgykezelés különböző módja, az elméleti és gyakorlati szempontból való fejtegetés önmagában az oka, hanem az emberek, kik a kettőt egymással összepárositani nem képesek. Ugy hiszszük, elemi bölcsesség volna a jogtudományi tanfolyamok, mint kitünően elméleti és *gyakorlati* tárgyak folyamainak tanáraitól megkövetelni, hogy a jogi gyakorlat terén is jártassággal birjanak s ennek tanusitására megszerezzék az ügyvédi oklevelet. A jelenlegi minimalis qualificatio mellett ugyanis oly szinben tünik fel a kizárólag csak theoriával foglalkozott jogtanár, mint az orvostanár, ki soha kórházat nem látott, a festészet tanára, ki maga festeni soha nem próbált. S innen a panasz, hogy a jogi tanfolyamot végzett ifjunak az ügyvédi irodában vagy birósági hivatalos szobában à pen-près előlről ujból kell a jogot tanulnia; azt a mit addigelé tanult — sokszor csak scholasticus felosztásokat — alig levén képes némi részben hasznositani. Viszont ugyanezen okból a gyakorlat emberei kicsinyléssel s lenézéssel fogadják mindazt, a mi az iskola ködös, szürke elméletére emlékezteti őket. A dolgok ezen állapota azonban nemcsak nem természetszerü, a mit minden emelkedett álláspontu ember készséggel fog beismerni — hanem egyenesen káros, mit mondunk? nevetséges. S mig e helyzet meg nem változik, valóságos jótéteménynek kell tekintenünk minden oly munkát, mely a magánjogot az elmélet és gyakorlati élet szerves egészet képező rendszere szempontjából teszi fejtegetés tárgyává.

Ilyen HERCZEGH-nek előttünk fekvő magánjogi munkája.

Az 1853. s illetve 1861. év utáni magyar magánjogot tudvalevőleg több munka fejtegeti; ilyen WENZEL, SUHAJDA, KNORR s ZLINSZKY-nek, ez utóbbinak eddigelé még befejezetlen munkája. SUHAJDA, KNORR és ZLINSZKY munkái az inban főleg a gyakorlati életre vannak tekintettel; a mi bennök elméleti fejtegetés van is, az legtöbbször alá van rendelve a gyakorlati szempontnak. WENZEL pedig a történelmi módszer alkalmazásában tulmegy SAVIGNY-n, e módszer legkiválóbb képviselőjén s megalapitóján, a ki tudvalevőleg csak ideiglenesen kivánt a történelmi módszernek a többi módszer fölött tulsulyt biztositani; munkáján a dogmatikai fejtegetés behatóbb alkalmazásának hiánya nagyon megérzik.

Dr. Daempf Sándor,
pécsi jogakadémiai tanár.

(Folyt. követk.)

Megjegyzések

STEIN LŐRINCZ-nek *az uzsoráról irt könyvére.*

Az eddig szokásos kifejezések szerint az uzsorát oly kamatfizetésben, és illetve kamatfizetés köteleztetésében találták, mely a legnagyobb hasznot hajtó gazdálkodásban a pénz befektetése által elérhető hasznot is annyira meghaladja, hogy annak, a ki ily kötelezettségre vesz fel pénzt, vagy a felvett pénzért ily kötelezettséget vállal, okvetlenül bele kell buknia, mig a kölcsönadó oly hasznot huz a kölcsönadott pénzért, amily hasznot a pénz gazdálkodásban alkalmazva nem hajthat.

Ha nem lett volna a polgári per utja oly hosszadalmas, és a váltóper utja oly gyors, és ha nem forgott volna fenn a polgári és váltóper között azon lényeges különbség is, hogy a váltóperben ép oly kevéssé keresték a kötelezés jogalapját, mint a mily imperative a polgári perrend annak előadását rendelte; és ha nem lett volna a váltó-perben megitélt kamatláb oly humanus, amilyen inhumanusnak tünt volna ki annak a polgári perben való előadása: akkor nem használták volna a hitelezőre nézve is több kényelmetlenséggel járó váltót; hanem használták volna a kevesebb figyelmet és óvatosságot igénylő kötelezvényt, és akkor STEIN ezen mondása még formailag sem lett volna a valóságnak megfelelő, amennyiben igen is a kamatláb kitétele mellett kötelezvény, vagy közjegyzői okirat használtatott volna. Hogy ez másképen történt, és a pénz használatáért önkényt kötelezett, vagy a hitelező által zsarolt összeg tőkésitve köteleztetett, ez mitsem változtat azon, hogy ezen kötelezettség más pénzének használatáért vállaltatott, és ennélfogva ezen fizetést, vagy fizetési kötelezést kamat minőségétől sem gazdasági, sem jogi tekintetben nem fosztja meg.

A képlet is, melyet STEIN felállit annak bizonyitására, hogy az uzsora kölcsön nélküli üres fizetési kötelezést zsarol, nem mutat mást, mint gazdaságilag képtelen kamatlábat, vagy — ha ugy tetszik — az uzsorás által huzott kamatoknak minden józan, becsületes mértéket meghaladó, tulságos voltát.

Ha a képletben az adós által a tőkén tul kötelezett és fizetett összegeket kamatnak nevezzük, akkor az igy néz ki:

Tartozik — Adós X. — Követel

Hó	Nap		frt	kr.	Hó	Nap		frt	kr.
jan.	1	kölcsön kapott	20	—	jan.	1	Felvállalt váltóbeli kötelezettség 33 frt		
							Ez 20 frt tőkére kamat	13	—
					ápr.	1	Kölcsön további használatáért fizetett	5	—
					máj.	1	ismét	5	—
					jun.	1	«	5	—
					jul.	1	«	5	—
					aug.	1	«	5	—
					sept.	1	«	5	—
					okt.	1	Hitelező 33 frt váltó tőkét behajtja, ebben a január 1-én bevezetett 13 frton tul megkapja a kölcsön adott összeget	20	—
							Összeg	63	—

Kapott tehát 20 frtért 63 forintot; vagyis a 20 frtnak 10 hónapig tartott használatáért 43 frtot, a mi 258%-os kamatot tesz.

Meglehet, hogy a Turgot által emlitett párisi kofák a hétszámra való kölcsönvétel, (prêt á la petite semaine) rendszere mellett kibirják az ilyen kamatlábat; de annyi bizonyos, hogy a párisi kofák ötödrész ennyi kamatot sem fizetnek, és hogy más embernek is, ha ilyen kamatot fizet, kivált nagyobb összeg után és hosszabb ideig, okvetlenül meg kell buknia. Ez azonban nem teszi szükségessé, hogy uj terminologiát állitsunk fel, nem indokolja, hogy ezen fizetést

ne tulságos kamatnak, kanem kölcsön nélküli fizetési kötelezésnek nevezzük el.

És mennyivel válik ez által a dolog világosabbá? Mit nyertünk ez által az ügy czélszerübb elintézésére? Semmit! Sőt ellenkezőleg, ezzel csak czél nélkül bonyolitjuk a dolgot, bonyolitjuk annak felfogását; mert a mélyebben nem gondolkozó, nem kutató fej csak az uj szót fogja elsajátitani, e mellett megmarad benne a régi felfogás, minélfogva most már azután épenséggel semmit sem ért az uzsorának amugy is elég nehéz kérdéséből.

Ha tehát szerzőnk gondolatát az uj szavak helyett a szokott szavakkal fejezzük ki; akkor az uzsoraüzlet abban áll, hogy a kölcsönadó a kölcsönvevőnek szorultságát, vagy nem gazdaságos tulajdonságait arra használja fel, hogy tulságos kamatokat huzzon, mig az uzsora-bűntény abban áll, hogy a kölcsönadó mást kölcsön vételre csábit azért, hogy azután tulságos kamatokat huzhasson rajta.

Ebből látni, hogy a pénzzel való uzsoráskodás a tulságos kamatok huzásában érvényesül.

Ha tehát azt tudjuk, mikor tulságos a kamat, akkor azt is tudjuk: hol kezdődik az uzsora.

Azon remek fejtegetéshez, melyet szerzőnk a veszélyezett tőkéről, az ezt megillető biztositási dijról, és ennélfogva az ezt megillető magasabb kamatlábról ad, nincs hozzá tenni valóm, sem belőle elvenni mitsem akarok. Elismerem, hogy vannak kölcsönkérők, kiknek csak a tőke koczkáztatásával lehet kölcsön adni, és hogy minél nagyobb a koczkázat, annál nagyobbnak kell a nyereségnek lennie, hogy valaki rászánja magát, pénzét ily helyre adni. Ezek STEIN szerint nem is uzsorások. Szükséges-e azonban, hogy ily emberek kölcsönt nyerjenek, hogy a veszélyezett kölcsön létezzék, az más kérdés, melylyel alább még foglalkozni fogok. «És azért mégis tudjuk, hogy az uzsora létezik, stb., — tudjuk, hogy saját mivoltának öntudatával bir; — tudjuk, hogy az uzsorás neve gyalázatos név, és hogy az uzsorások egymás közt gyülölik és megvetik egymást», mondja STEIN.

Tolnai Antal,
ügyvéd Pakson.

(Folyt. következ.)

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Jóhiszemüség.

(Vége.)

Még igen sokan ugy vannak meggyőződve, hogy ha «öröklevelök» van, ha a megvásárolt ingatlan után «az adót ők fizetik» és főleg az adásvevési jogügyletet «megszázalékoltatták», ők az ingatlannak megtámadhatlan tulajdonosai.

De viszont még ily esetben is megszünik a jóhiszemüség akkor, a midőn a birtokosnak a tulajdonos birtokkeresete kézbesittetik; mert feltünő gondatlanság terheli már ilyenkor a birtokost, ha a keresetlevélből vagy ahoz értő embernél tett tudakozódás által tudomást nem szerzett magának arról, hogy a birtokában lévő ingatlan nem az ő tulajdona.

Még néhány megjegyzés a jóhiszemüség jelentőségéről a *tulajdonszerzésnél.*

A tulajdonjogban a dolog természeténél fogva azon jogosultság is foglaltatik, hogy a tulajdonos tulajdonát megvédhesse részint önerejével, részint törvénykezési eszközökkel. Ezeknek legfontosabbika a tulajdonképeni *tulajdoni kereset* — vindicatio — melylyel a tulajdonos letartóztatott sajátját ennek birlalójától vagy birtokosától visszakövetelheti.

A forgalom azonban, melyet a jog végre is nem rideg szabályok által neheziteni, hanem ellenkezőleg könnyiteni van hivatva, kétségtelenül előmozdittatik, ha az állampolgár megtámadhatlan tulajdonának tekintheti azt, a mit becsületes uton és oly módon szerzett, melyen az átruházónak tulajdona iránt kétely benne könnyen nem támadhatott.

Ezen tekintet birta a törvényhozásokat arra, hogy a tulajdoni keresetet többé kevésbbé megszoritsák azon birtokos ellenében, ki a *szerzés körül* jóhiszemüleg eljárt.

Az ilyen birtokos és a jóhiszemü birtokos között az a különbség, hogy amannál elégséges, ha a jóhiszemüség a *birtok szerzésének idejében* megvolt; mert a birtok szerzésével egyszersmind a *tulajdont* szerezte meg, a tulajdonosnál pedig a jó- vagy rosszhiszemüség többé kérdés alá nem jön.

Az egyes törvények a tulajdoni keresetek aluli ezen kivételek meghatározásában fölötte különböznek.

Igy a római jogban a vindicatio majdnem föltétlen, és ennek helye csak az ellen nem volt, ki a dolgot a fiscustól vagy az uralkodótól szerezte.

Hasonló irányt követ a szász polg. tkönyv, a 295. §-ban felállitott azon szabályt, mely szerint a tulajdonos tulajdoni keresettel bir saját dolgának minden birlalója ellenében, a 296. §-ban csupán azzal szoritván meg, hogy érczpénznél, papirpénznél és nyilvános, az előmutatóra szóló értékpapiroknál a tulajdoni kereset csak az ellen inditható, ki eme dolgok szerzésének idejében rosszhiszemben volt.

Ezen szigoru szabály enyhitéseül azonban a 315. §-ban viszont kötelezi a tulajdont kereső felperest, hogy a dologért fizetett árt téritse meg a birtokosnak, ki a dolgot nyilvános árverésen, vagy vásáron, kereskedésre jogositott személytől jóhiszemben szerezte.

A franczia polg. tkönyv ellenkezőleg azon elvnél fogva «en fait de meubles, la possession vaut titre» (2279. §.), ingóságok tekintetében igen kevés kivétellel (igy elveszett és lopott dolgoknál) tulajdoni keresetnek helyt egyáltalában nem ad.

Az ausztr. ált. polg. tkönyv középuton jár, a mennyiben 367. §-ában a tulajdoni kereset alul kivételt felállit a jóhiszemü birtokos javára, ha ez a dolgot közárverésen, vagy ilyféle forgalomra jogositott iparostól, vagy fizetésért oly személytől szerezte, kire azt felperes használat, őrizet végett vagy más czélból bizta; a 371. §-ban pedig azt rendeli, hogy oly dolgok, melyek azonnemü hasonló dolgoktól meg nem különböztethetők, mint más készpénzzel összekevert készpénz, vagy előmutatóra szóló adóslevelek, rendszerint egyáltalában nem tárgyai a tulajdoni keresetnek.

Hasonló irányt követ a magyar kereskedelmi törvény, midőn 299. §-ában azon árukat vagy egyéb ingóságokat, melyeket a kereskedő üzleti körében elárusitott és átadott, az esetben is a jóhiszemü vevő tulajdonának s a korábban szerzett tulajdont megszüntnek mondja, ha az eladó tulajdonos nem volt; a midőn továbbá ezen határozatot az elzálogitásra s a 300. §-ban a bemutatóra szóló és a forgatható papirokra kiterjeszti.

Bármely irányt kövessünk pedig a jelzettek vagy még más törvényekben elfogadottak közül, a tulajdoni kereset aluli, jóhiszemüség indokából való kivételek közös jellegeinek, el kell fogadnunk:

1. hogy az illető dolog *ingó* legyen. Mert az ingatlan dolgok forgalmának biztonsága végett a nyilvánkönyvek intézménye fenáll, mely könyvekből mindenki meggyőződést szerezhet azon dolog minősége iránt, melyet megszerezni akar. Azt, ki a könnyen hozzáférhető nyilvánkönyveket megtekinteni elmulasztja, vagy ki a szerzési jogügyletet telekkönyvileg be nem keblezteti, oly vastag vigyázatlanság és gondatlanság terheli, melynek következményeiért önmagának kell lakolnia a birtok elvesztése által (ausztr. polg. tkönyv 431., 432., 443. §-ai). Az ingatlan dolog telekkönyvi tulajdonosa ellenében tehát meg nem védi a birtokost akár a birtok, akár a szerzés jóhiszemüségének bizonyitása (az ausztr.

polgári törvénykönyv 367. §-a csupán ingó dolog birtokosánál tesz kivételt, — szász polgári törvénykönyv 302. §.), és a jóhiszemüségnek következményei csupán a haszonvétel, ráköltekezés, növedék és ártéritésnek mellékes kérdéseiben jelentkeznek;

2. hogy a *szerzés* jóhiszemüen történt legyen; mivel a törvény a jogtalanságot és rosszhiszemüséget nem védheti. Elég azonban, hogy a jóhiszemüség a szerzés idejében megvolt, mert a birtok megszerzésével a tulajdonnak szerzése is megtörtént;

3. hogy a szerzés *fizetésért* vagy legalább viszonszolgáltatás iránt történt legyen, mert csak az ilyen szerzést kell a törvénynek kiválóan védenie.

Lássuk most, minő álláspontot foglal el judicaturánk az ime vázolt fogalmakkal és elvekkel szemben.

Számos alkalommal kijelentették felebbviteli bíróságaink, miszerint «azon körülmény, hogy valamely *ingatlanság* megvevője *tudomásával* birt annak, hogy a birtok már előbb másnak adatott el, a későbbi vevő *rosszhiszemüségét* még meg *nem* alapitván, ha az a tulajdonjog bekeblezésével a korábbi vevőt megelőzi s illetőleg a telekkönyvi tulajdont ő szerzi meg, *tulajdonjoga* az előbbi vevő által a birtokszerzés *rosszhiszemüsége* alapján meg nem támadható, (l. dtár IX. 218., X. 279. stb.) Sőt «az ingatlannak *végrehajtási árverésen* történt eladása, ha a végrehajtás telekkönyvi feljegyzése elmulasztatott, sem szolgálhat akadályul arra, hogy az időközben *jóhiszemüleg* telekkönyvi tulajdonjogot szerzett fél e jogát az árverési vevővel szemben érvényesithesse» (dtár XV. 103.). Hasonlóan: «Azon körülmény, hogy a telekkönyvi *tulajdonosnak* harmadik személy által ugyanazon birtokra adásvétel utján szerzett tulajdonhozi czímről *tudomása* volt, a *birtok rosszhiszemüségét* azon esetben sem alapitja meg, ha a bekblezett tulajdonos szerzési czime *ajándékozáson* alapszik (dtár XII. 115., 2.)

A mily helyes az itt szóban forgott jogesetek eldöntése ugy a mint történt, épugy az indokolás és az idézett döntvényekben foglalt elvek jellemzésére — sajnálattal bár ki kell jelentenem, hogy ezek a jó- és rosszhiszemüség jogi fogalmát teljesen felforgatják.

Ime bizonyitékaim:

1. Az érintett döntvények szerint a tulajdonos is lehetne jó- vagy rosszhiszemü birtokos, és a fenforgó esetekben nem rosszhiszemü, tehát jóhiszemü birtokosnak minősittetik; holott tulajdonjog mellett jó- vagy rosszhiszemüségről egyáltalában szó sem lehet. Jó- vagy rosszhiszemü lehet a *birtok* a tulajdonjoggal szemben. A *birtokos* lehet azon téves hitben, hogy a dolgot mint sajátját birja, vagy tudhatja, hogy az általa birtokolt dolog másé; de a *tulajdonosnál* ily tévedés elő nem fordulhat, mert *ha* tulajdonos, akkor a dolog csakugyan az övé, s igy ha ennek tartja, tévedésben, tehát jóhiszemben nincs; és másrészt azon lehetőség is ki van zárva, hogy tudja, miszerint a birtokában lévő dolog másé, tehát nincs meg a rosszhiszemüségnek lehetősége, mert vagy csakugyan másé, és akkor ő nem tulajdonos, vagy tulajdonos ő, és ekkor a dolog nem másnak a sajátja.

2. Ugyanezen döntvények szerint *„a tulajdonjog a szerzés rosszhiszemüsége alapján* meg nem támadható»; holott a tulajdonjog megtámadásának esetében a szerzés körüli jó- vagy rosszhiszemüség figyelembe sem jön. A szerzés körüli jóhiszemüséget ki kell mutatnia a *birtokosnak,* ha tulajdoni keresettel megtámadtatik; de szüksége épen nincs erre a tulajdonosnak, a kinek t. i. törvényes *czím* (vétel, ajándékozás) és szerzési *mód* (a szerzési ügylet nyilvánkönyvi bekeblezése) tulajdont adott (ausztr. ált. polg. törvénykönyv 380., 424., 425., 431. §-ai).

3. Ezen döntvények jóhiszemüséget emlitenek az *ingatlan* dolog szerzése körül; holott a tulajdonjog kérdésében a jó- vagy rosszhiszemüség csak az ingó dolog szerzésénél határoz.

4. Rosszhiszemüséget nem, tehát (miután saját cselekményeknél indifferens, t. i. sem jó- sem rosszhiszemü szerzésről nem lehet szó), jóhiszemüséget találnak azon eljárásban, midőn valaki megveszi az oly ingatlant, melyről *tudja,* hogy másnak el van már adva, holott a jóhiszemüséghez, hogy jogi tényezőként egyáltalában emlittethessék, *téves* meggyőződés szükséges, a mi pedig a kérdéses esetekben fen nem forgott; és holott még csupán személyes tulajdonságképen is a jóhiszemüséghez azon tudat kell, hogy a cselekmény által másnak joga nem sértetik, a minek pedig amaz esetekben épen ellenkezője volt igazolva.

5. Végre tulajdonjoghoz vezetőnek mondják ezen döntvények a jóhiszemüséget az *ajándék* elfogadásánál, tehát viszonszolgáltatás nélküli szerzésnél is; holott ily szerzésnél a jóhiszemüség a tulajdoni kereset ellenében védelmül nem szolgál.

Szerintem mind az oly esetekben, hol valaki oly ingatlant vásárol, vagy ajándékul elfogad, melyről tudja, hogy másnak el van már adva, jóhiszemüségről szó sem lehet; de ilyennek felemlitése a fenforgott jogkérdések eldöntésének indokolására nem is szükséges. Elég az eldöntést az ausztr. ált. polg. tkönyv 431. s 440. §.-aival indokolni, melyek szerint «ingatlan dolgok tulajdonának átruházása végett szükséges, hogy a szerzési ügylet nyilvánkönyvileg bekebleztessék», és «ha a tulajdonos ugyanazon ingatlan dolgot két különböző személynek engedte át, ez azt illeti, ki a bekeblezést előbb kérte».

A törvény ezen intézkedésének alkalmazása kétségkivül sujtja azt, ki az ingatlan dolog megvétele iránt szerződött és a vételárt megfizette, de jogának biztositása tekintetében elég óvatos nem volt; ellenben vagyoni előnyt nyujt másnak, ki tán amannak mulasztását kizsákmányolja és nem mondhatni tisztességesen, de szemesen járt el.

És én azt hiszem, hogy bíróságaink a törvény ezen látszólagos méltánytalanságát leplezendők, esnek azon hibába, hogy az utóbbi vevőnek vagy a megajándékozottnak eljárását szépitvén, jóhiszemünek minősitik; holott az előbbi vevő pervesztessé lett nem a későbbi vevőnek nem is létezett jóhiszemüsége, hanem csupán saját mulasztása miatt, azért mert akár a törvényt nem ismervén, akár gondatlanságból a szerzési ügylet telekkönyvi bekeblezését nem kérte, ellenfelének eljárásában pedig *büntetendő cselekménynek jelenségei nem mutatkoznak.*

A midőn a későbbi vevőnek vagy a megajándékozottnak eljárása, miután a ptrs 10. §-ához képest a per a fenyitő bírósághoz áttétetett, ez által jogerejüleg csalásnak minősittetett, akkor — bűntényt képező cselekmény jogszerzés alapjául nem szolgálhatván — a tulajdonjog bekeblezése sem fogja őt megóvni a pervesztesség ellen. De ha csalás fenn nem forog és ennek jelenségei sem mutatkoznak, akkor megvédi őt az ausztr. polg. törvénykönyv 440. §-a, melynek alkalmazásához épen nem szükséges, hogy annak cselekvényében, ki a bekeblezést előbb kérte, *jóhiszemüséget* keressünk, elég már, ha eljárásában *csalást* nem találtunk. A kettő között pedig igen nagy a különbség; mert a rosszhiszemüség fogalma még távol áll a csalás fogalmától.

Dr. Imling Konrád,
kir. törvényszéki biró.

Felelős szerkesztő: **Dárdai Sándor,** üllői ut 1. szám.

A Franklin-Társulat magyar irod. intézet és könyvnyomda kiadásában (**Budapest,** egyetem-utcza 4. szám) megjelent:

MAGYAR PÉNZÜGYI TÖRVÉNYISME. Folytonos vonatkozással a magyar államháztartásnak 1868-tól 1875-ig terjedő tényleges eredményeire. Irta *dr. Mariska Vilmos.* Második bővitett kiadás 1877. Füzve 3 frt 60 kr.

Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat.

Tizenötödik évfolyam. 30. SZ. Budapest, 1880. julius 23.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA: *Wesselényi-utcza 4. sz., I. em.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

TARTALOM: Zlinszky Imre †. Dárday Sándor urtól. — A germán ősalkotmány. Dr. Timon Ákos, győri jogtanár urtól. — Egynehány kérdés a végrehajtás megszüntetésére vagy korlátozására irányzott perek köréből. Ternovszky Béla. kir. tszéki biró urtól. — Hátramenés a jog terén. Bors Károly kir. bir. végrehajtó.

MELLÉKLET: Telekkönyvi Közlöny. — Törvényjavaslat a kisajátitásról.

ZLINSZKY IMRE.

E név, melyet lapunk olvasói megszámlálhatlan czikksorozat végén mindannyiszor örömmel üdvözöltek, — most gyászkeretben czímirásul szolgál.

Hazánk jogirodalma egyik legtehetségesebb és kétségen kivül legtermékenyebb iróját vesztette benne. Gőzés villanyerővel haladó korunkban is *Zlinszky* Imrének mesés productivitása bámulatot gerjesztett!

Mindössze azonban csak 13 évig élt irói hivatásának, melyre a valódi ösztönt akkor nyerte, midőn a fővárosba került. Horváth Boldizsár és kik hozzá közel állottak, éber figyelemmel kisérték ugyanis a hazai szakirodalmat és mit némelyek hibául róttak fel neki, — igyekezett a felmerülő tehetségeket a fővárosban, mint a szellemi élet gyupontjában összesiteni, jól tudván azt, hogy nemes törekvésük csak itt nyerhet folyton ujabb és ujabb ösztönzést. Igy került *Zlinszky Imre* is mint a semmitőszék segédelőadója Budapestre s ezen időtől kezdve fokról-fokra növekedett látkörével és tapasztalatával párhuzamos mély tanulmányának hasznositása, mely őt nemcsak emelkedő birói hivatásában a birói kar egyik diszévé s tekintélyévé emelte, hanem bámulatos munkaereje lehetővé tette neki azonfölül oly irodalmi működés kifejtését, mely ezen lángelméjü férfiunak ugy szólván minden gondolatát s összes tapasztalatát az összes hazai jogászközönségnek közvagyonává tette. Ő nem élt az elzárkózott önképzésnek; ő nem tartozott azon önző tudósok sorába, kik szellemi fölényüket csak arra használják, hogy azt mással éreztessék, hanem hasznositani igyekezett azt a haza javára. Ő nemcsak magának, hanem hazájának is élt, és mert erre kétszeres életerőt kellett kifejtenie, — élte virágában sirba dőlt!

Zlinszky Imre, kit lapunk megindítása előtt nevéről senki sem ösmert, 1867-ben lapunk hasábjain kezdte meg irói pályáját oly szerényen, hogy felösmert tehetsége buzditásra s bátoritásra szorult, s midőn a fővárosba került azon szerencsés korszakban, melyben jogirodalmunk és jogfejlődésünk pezsgő szellemi élet kölcsönhatása alatt állott; — saját bevallása szerint egy uj szellemvilág nyilott meg előtte. *A szóbeliség és közvetlenség* elvei, melyeknek homályos sejtelméről az akkor alig alkotott perrendtartásunk eléggé tanuskodik, a magyar jogászgyülés által — melynek létesitése körül lapunk főbb érdemet vindicálhat magának, — napi rendre kerülvén, hogy mily beható tanulmányozásra vezettek, azt a jogászgyülés évkönyvei igazolhatják; de nemcsak azt, hanem egyuttal azt is, hogy e munkából mily oroszlánrész illeti meg *Zlinszky Imre* emlékét.

A jogászgyülés aerájával fölkeltett szellemek a mindennapi élet küzdelmei között csakhamar ellankadtak; a reformtörekvések minden rugékonyságukat elveszték; a törvényhozás conceptiói a bagatell-ügyek niveaujáig süllyedtek; jogirodalmunkat az általános tespedésből kifolyó hanyatlás fenyegette, — csak *Zlinszky Imre* nem fáradott bele soha az ige hirdetésébe! Lapunknak majd minden számában hirdette az üdvözitő tant, és bátran állithatjuk, hogy ő ez országban a szóbeliségnek leghivatottabb apostola volt, és annak terjesztése körül senki még csak megközelitőleg sem szerzett annyi érdemet, mint *Zlinszky Imre*.

Midőn a jogászgyülés által kijelölt irány már annyira diadalmaskodott, hogy még a magy. tud akadémia is már szükségét érezte annak, hogy a kor szellemével haladjon és pályázati kérdéseit többé nem antidiluvianus themákból szedte, hanem a modern jogtudomány által vitatott *bizonyitási elméletet*, majd ismét a *perorvoslatok jogrendszerét* tüzte ki pályázati tételekül, — e szellemi küzdtéren ott termett *Zlinszky Imre* és nemcsak a pályadijat nyerte, majd pedig hódoló dicséretet aratott, hanem meg is választották *a tud. akadémia* tagjává. Itt azonban már csak székfoglaló értekezéséből állhatott összes működése, melyben mintegy a tud. akadémia conservativ szellemének megfelelve, a magyar örökösödési jog védelmére kelt. Ez azon egyetlen tér, melyen lapunk irányával részben ellentétes állást foglalt, és mely őt a conservativ magyar jogászok azon tiszteletre méltó tagjai közé sorozza, kik a tudománynál még erőteljesebb, még magasztosabb érvet vélnek a hazafiságból meritheti, habár ezen érvelést ép jogfejlődésünk történelmi kutforrásai megmásitják.

Már az eddig ecsetelt irodalmi működés elégséges lenne arra, hogy *Zlinszky Imre* a jelenkor jogirói közt a legelsők között foglaljon helyet. Legmaradandóbb emlékét azonban egy rendszeres nagy munkája biztositja, melyet közvetlenül halála előtt befejezve hagyott reánk.

E rendszeres nagy munkája a *Magyar magánjog*, melyen évek hosszant fáradott, melyben tudományának és tapasztalatának összeségét lerakta. Frank munkája eddig a magyar jogirodalomban pótolva nem volt s kétszeresen meg volt nehezitve a részben megszünt s megváltozott, részben az osztrák polg. törv. könyv által összhang nélkül kibővitett materiának rendszeres összefoglalása, mely feladat nehézségét az összes eddigi irók, mint Suhajda stb. sikeresen megkerülték azzal, hogy megoldatlanul hagyták. Egymásra halmozták az anyagot és bölcs hallgatással az életre, a gyakorlatra, a tudományra bizták a megoldást, mely jelenleg tudvalevőleg amabilis zürzavarban áll.

Zlinszky Imre az eddigi irókkal épen ellenkezőleg, a nehézségek megoldásában kereste feladatát. Ily nagy feladatra csakis oly óriási munkaerő vállalkozhatott, minő *Zlinszky Imre* volt, ki nemcsak a magyar és osztrák jogtudomány, hanem az európai jogtudomány szinvonalán állott s roppant emlékező tehetség mellett a már 25 kötetre terjedő *Döntvénytár* ban foglalt s legna-

gyobb részben általa gyüjtött anyaggal rendelkezett. *Zlinszky Imre* magyar magánjoga ezért teljesen fogja pótolni FRANK-ot és egyuttal müvelődési történetünkben jogirodalmunk és jogfejlődésünk haladásáról fog tanuságot tenni. De ezen jelentőségétől eltekintve, megbecsülhetlen *Zlinszky Imre* e munkája a hazai gyakorlati jogászok előtt, kiknek ő mindenkor különösen kegyelt irója volt.

Igy a *Telekkönyvi rendtartás* czimü főleg gyakorlati irányu jeles munkája is oly elterjedésnek örvend, hogy rövid idő alatt két kiadást ért s méltán, mert ezen munkájának főleg második revideált s bővitett kiadása a hazánkban ritka egyhanguságggal elismert föltétlen tekintélynek örvend.

Ha még megemlitjük a *birói végrehajtók* számára és az e sorok irójával egyetemben a *kir. közjegyzők* számára irt kézikönyveit, továbbá rámutatunk az e lapok hasábjain megjelent dolgozataira és hogy azonfölül még más, sőt külföldi tekintélyes folyóiratokban is jelentek meg tőle ott is figyelmet ébresztő dolgozatok, — ugy rövid áttekintését nyujtottuk e férfiu munkásságának, kit még éltében, nem csekély bosszuságára, az ő tisztelői magyar *Mittermayer*nek nevezték el.

Valóban bámulatos munkásság, mely mint a villany ereje megfoghatlanná válik, ha meggondoljuk, hogy a mellett példás lelkiismeretességgel végezte terhes birói hivatását, sok időt töltött mint *az ügyvédi és az egyetemi birói államvizsgáló bizottságok* tagja; a társas életben pedig szikrázó szellemével s vig kedélyével a legszeretetreméltóbb emberek közé tartozott.

A halhatatlanság azonban, melyet magának kivivott, megfosztotta családját, kiskoru gyermekeit az életük támaszától. A gyenge idegzetü férfiut az emésztő munkásság megtörte, férfikora javában; nem hagyhatván családjának fényes nevén és nagy értéket képviselő, de nélküle értéktelenné vált könyvtárán kivül más örökséget, mint but és fájdalmat. Más szerencsésebb s nagyobb nemzeteknél ily férfiu, ily munkássággal vagyont szerzett volna; — nálunk ellenben nemcsak életét, hanem vagyonát is elköltötte tudományára.

Zlinszky Imre érdemeit nem nagyitva, hiven tolmácsoltuk. Ép oly való az, hogy emésztő munkásságának lett áldozatja. Reméljük ezért, hogy kormányunk pótolni fogja családjának anyagi veszteségét. Ezen compensatióval tartozik az ország annak, ki hazájának szolgálatában kétszeres munkaerő kifejtéseért szállott a korai sirba, melyen messze tul az egész ország jogászközönségének osztatlan tisztelete fogja emlékét követni!

Dárday Sándor.

A germán ősalkotmány.

(Tanulmány az egyetemes európai jogtörténet köréből.)

A conciliumot illeté továbbá a törvényhozási jog,[1] mennyiben a szokásjog uralma alatt erről szó lehet. TACITUS legalább indirect bizonyságot tesz a mellett, hogy a germánok ezen időben irott törvényeket nem ismertek,[2] hogy náluk a szokás képezett törvényt.

De másrészt tanuságot tesz a mellett is, hogy a civitasban bizonyos közérvényü szabványok nem hiányozhattak, miután a büntetések kiszabása a bűntettek minősége szerint történt,[3] sőt a barmok száma pontosan megállapitva volt,[4] melylyel egy bizonyos személy megöletése esetén a gyilkos eleget tenni tartozott, ha a magánüldést, a fehdét (mely ez esetben Blutrache-nak neveztetett) elkerülni akarta. Épen igy határozott szabvány által kellett megállapitva lenni az engesztelési dij vagy bűnhödési dij (Busse = muleta) azon részének, mely a civitasnak és ott hol a civitas élén király állott, a királynak volt fizetendő.[5]

A conciliumban, mint souverain népgyülésben történik végül a felserdült ifjunak fegyverképessé tétele, azaz a civitas jogozott tagjai közzé felvétele, mely csakis a népgyülés helyeslő itélete mellett történhetett.[6] Ezen a germán jogban sajátos jogügylet folytán, melynek valódi jelentősége és értelme csak legujabban SOHM által lőn kellő világitásba helyezve,[7] a germán ifju a fegyvernek, mint a teljes szabadság és jogképesség jelvényének átnyujtása által az atya magán hatalma alul felszabadul (emancipaltatik) a civitas egyenjogu tagjává, minden politikai jogok és kötelezettségek részesévé válik: ante hoc domus pars videtur mox reipublicae.[8]

Ugyanitt történt a későbbi jogemlékek[9] szerint a rabszolgáknak teljes jogra való szabadon bocsájtása, mely épen ugy mint a fegyverképessé tevés a magánhatalomnak végképeni megszüntetését és a politikai kötelékbe való felvételt eredményezé.[10]

Ezek volnának azon jogositványok, melyek a civitast, mint souverain közületet, megilletik, s melyek gyakorlatára ehhez képest a concilium hivatva van. E jogositványok, mint látjuk, lényegükben nemleges természetü jogositványok. A germán ősállamban a civitasban fennálló közhatalom csak védelmi hatalom, csak a kül- és belbiztonság fentartására hivatott hatalom. A conciliumot csak a hadi és törvénykezési fenségjog illeti; a többi csak annyiban, mennyiben azoknak szükségképeni folyományát képezik. A germán ősalkotmány, a germán népek tulzott individualistikus jellegéhez képest, az egyéniség, az egyéni szabadság, végtelen értékéből indul ki, feladatául inkább annak minél tágabb körben való mozoghatása biztositását, mintsem magasabb érdekek, állami vagy közérdekek szempontjából való korlátolását, tekinti. A germán ősállamban csak az együttlétezhetés első alapfeltételei vannak ugy a hogy biztositva,[11] de azontul az állam semminemü közérdekeket, közös erővel biztositandó czélokat nem ismer s ehhez képest az államhatalom semminemü positiv irányu jogositványokkal nem bir, az egyéni szabadság ezen irányban semminemü megszoritást nem tür, az egyén teljesen önmagára van hagyva létele biztositása szempontjából, teljesen szabadon használja fel erőit az önalkotta czél elérése tekintetében.

A germán ősállam tehát a classicus ókori népek, a görögök és rómaiak államával tökéletlen állam, mely magasabb feladatok megoldására képtelen. De épen azért, mert a germán individualismis kezdettől fogva ellentmondott az állami omnipotentiának, lőn a germán ősállam a classicus culturvilág romjain az antik állameszmék

[1] DANIELS: *Handbuch der deutschen Reichs- und Staaten-Rechtsgeschichte.* I. 108. BAUMSTARK: *Staatsalterthümer* 372. l. kv.

[2] *Germ.* c. 19 literarum secreta, ignorant, továbbá: plusque ibi boni mores valent quam alibi bonae leges. Az ellenkezőt állitja DAVENDOGHLON (*Législation des anciens Germains.* I. p. 19. kv.) hivatkozva a *run-irásra* és a *lex Salica* előszavára.

[3] *Germ.* c. 12. Distinctio poenarum ex delicto.

[4] TACITUS *Germ.* c. 21. Luitur enim etiam homicidium certo armentorum ac pecorum numero.

[5] TACITUS *Germ.* c. 12. Pars multae regi vel civitati — exsolvitur.

[6] TACITUS *Germ.* c. 13. Sed arma sumere non ante cuiquam moris quam civitus suffecturum probaverit.

[7] *Fränk'sche Reichs- und Gerichtsverf.* I. melléklet 545. l. kv.

[8] TACITUS *Germ.* c. 13.

[9] PARDESSUS: *Loi Salique* czimü munkájában. Lex Salica (III-ik szöveg) 26. tit. (IV. szöveg) 36. tit. Les Salica emendata 28, tit: . . in hoste . . .; PACTUS *Alamannorum* II. 48. (PERTZ *Mon.* LZ. III. p. 38.) heris generationes.

[10] Teljes jogu szabadon bocsájtást azonban, mely az illetőt a nép egyenjogu tagjává teszi, később csakis a *Frank* és *Longobard* jogok ismernek. Vesd össze ROTH: *Feudalität und Unterthanenverband* 289. l. GRIMM *Rechtsalterthümer* 331. l. kv.

[11] Hogy az együttlétezhetés első alapfeltételei is csak hiányosan voltak biztositva, eléggé tanusitja a csaknem korlátlan magánüldési jog.

behatása alatt egy sokkal tökéletesebb államélet, a modernállamélet, létrejöttének helyes kiindulási pontja. [12]

Dr. Timon Ákos,
győri jogtanár.

(Folytatása következik.)

[12] Helyesen jegyzi meg GUIZOT *(Histoire de la civilisation en France)* I. 230. Les Germains nous ont donné l'esprit de liberté, de la liberté telle que nous la concevons et la connaissons aujourd'hui, comme le droit et le bien de chaque indvidu, maître de lui même et de ses actions et de son sort, tant qu'il ne nuit à aucun autre.

Egynehány kérdés a végrehajtás megszüntetésére vagy korlátozására irányzott perek köréből.

De a vételárt felosztó bíróság nem bocsátkozhatik követelések fenállásának, okmányok bizonyitó erejének birálatába, e bíróság csak soroz és perre utasit. [1]

Egészen másként áll azonban az ügy, ha a végrehajtást szenvedett a sorrend megállapitásánál, vagy bár csak az utalványozás foganatositása előtt egy nyert megszüntetési vagy korlátozási határozatot használhat fegyverül, melyet a vételárt felosztó bíróság foganatositani tartozik. Ez esetben a rosszlelkü végrehajtató nem nyeri meg visszaélésének gyümölcsét, az vagy más hitelező követelésének fedezésére fordittatik, vagy vételár maradványként a végrehajtást szenvedettnek marad.

De másrészt az árverés azért sem lehet az a határpont, melyen tul a végrehajtás megszüntetésére s korlátozására irányzott kereset meg nem inditható, mert az árverés esetleg megsemmisithető; s furcsa volna, ha a kereset először visszautasittatnék azért, mert az árverés már megtörtént, s később ismét elfogadtatnék, mert az árverés meg nem történt. A megsemmisitett árverés t. i. meg nem történtnek tekintendő.

Ingók árverésénél is előfordulhat oly eset, hogy az árveréssel nincs a végrehajtási eljárás teljesen befejezve, nevezetesen akkor, ha elsőbbségi igények jelentettek be, s a végrehajtató ennek folytán az árverésen befolyt pénzt rögtön át nem vehette.

Az igények tárgyalásánál hiában mutatná elő a végrehajtást szenvedett nyugtáit, válaszul nyerné, hogy ez a mai eljárásnak nem tárgya, ma csak az ellentétes igények elsőbbségét vizsgáljuk. Az alatt a végrehajtató elviheti a vételárt, a pénzt elköltheti vagy eldughatja kényelmesen, s a szerencsétlen kétszer fizető esetleg majd bottal ütheti pénze nyomát, csupán azért, mert kellő időben senki sem akarta meghallgatni.

Hasonló szabály követendő a váltóeljárásban, a menynyiben annak előbb idézett 86. §-a másképen, mint az a prdtást s a kisebb polgári eljárást illetőleg, most kifejtetett, értelmezni nem lehet.

A különbség csupán abban áll, hogy a váltóvégrehajtásban a keresetnek mindig csatlakoznia kell a legközelebbi végrehajtási lépéshez, mely a fizetés, a kiegyezkedés vagy a halasztás engedélyezés után foganatosittatik, ha felfüggesztő hatályt akar nyerni. Hogy azonban a legközelebbi végrehajtási lépéstől számitandó 3 nap elteltével is lehet, bár felfüggesztő hatályt nem gyakorló keresetet inditani: e mellett épen azon indokok harczolnak, melyek a prdtás 374. §-ának kiterjesztő magyarázatát a kir. semmitőszéknek megengedték.

Egyébiránt megjegyzendő, hogy a megszüntetési s korlátozási kereset mindig valóban folyamatban levő eljárást feltételez. Azért tehát, ha például a végrehajtató, a vételár elégtelensége miatt azon tárgyakból, melyekre a végrehajtást vezette, teljes kielégitést nem nyert, csupán azon indokból, nehogy később folytatólagos végrehajtást kérhessen; vagy ha az elrendelt árverés foganatosittatásától elállt, s az ügyet aludni hagyja, azon veszély megelőzése czéljából, nehogy a végrehajtás megszakasztott fonalát ujra felvehesse, a keresetet meginditani nem lehet. A végrehajtás ily esetekben nincs folyamatban, s a mi nem létezik, az meg sem szüntethető.

Megjegyzendő továbbá, hogy a felfüggesztő hatályt nem gyakorló keresetek, habár azok alapján a végrehajtás megszüntetése vagy korlátozása ki is mondatnék, csak annyiban fognak bef lyást gyakorolni a végrehajtási eljárásra, a menynyiben ez által harmadik, a perbe be nem vont személy joga nem sértetik.

Igy ha az árverés előtt benyujtott kereset csak az árverés után nyer eldöntést, a végrehajtást szenvedettre kedvező határozat, az árverés szabályszerüségének megbirálására semmi befolyást nem gyakorolhat, s az árverés megsemmisitésére alapul fel nem használható.

Ternovszky Béla,
kir. tszéki biró.

(Folyt. köv.)

[1] A prdtás 447. §-a ugyan csak általában nyilvánitja ki, hogy a sorrendi tárgyalás alkalmával a követelések valódiságára s rangsorozatára nézve ugy az adós mint a jelzálogos hitelezők tehetnek kifogást. Ebből tehát az is kiolvasható, hogy az adós a végrehajtató követeléseit is kifogásolhatná, erre nézve a perreutasitást kieszközölhetné, s a végrehajtató követelésének fedezésére jutó összeg letétben tartását a per befejeztéig kierőszakolhatná. De a 447. §-nak ily magyarázata összeütközésbe hozná azt a prdtás más szabályaival. Ha az adós az itélet, peregyezség előtti tényekre alapitaná kifogását, s e miatt perre kellene utasittatnia, ő igényeit csak perujitás utján valósithatná. De ezen perujitás meggátolná a végrehajtató kielégittetését, daczára a prdtás 323. §-ának, mely pedig azon elvet emeli törvénynyé, hogy a perujitás az alapperbeli itélet végrehajtását nem akadályozhatja.

Ha pedig itélet, peregyezség utáni tényekre hivatkozik a kifogásoló adós, azt a sorozó telekkönyvi hatóság már azért sem vehetné figyelembe, mert a törvény ily kifogás érvényesitésére épen a végrehajtás korlátozása vagy megszüntetése iránti kereset utját irja elő, még pedig azon hozzátétellel, hogy a 3 napon tul benyujtott kereset a végrehajtató kielégittetését nem gátolhatja. Mily jogon tartathatná tehát a tkönyvi hatóság mégis letétben a végrehajtató követelését, mig a közte s ellenfele közt megujult per jogerejüleg el nem döntetik.

A prdtás 447. §-a tehát megszoritó magyarázatot igényel annyiban, hogy a végrehajtást szenvedett joga a végrehajtató ellenében, csak a követelés rangsorozatának kifogásolására terjedhet ki, ellenben valódiságára s fenállására nézve nem.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Hátramenés a jog terén.

Mikor az államban a tudományok minden ága, reális értelemben az élet fenntartásának kellékei folytonos fejlődésnek örvendenek, midőn minden józanul gondolkodó fő a tökéletesedés elvét tartja szem előtt, s létételét ez irányban igyekszik biztositani: akkor ugy látszik csak a jogélet az, mely folytonos vajudásban szenved, ujabb-ujabb rázkódásnak, ismételt felforgatásnak, foltozgatásnak, czéltalan átalakitásnak, módositásnak esik áldozatul. Ha ez a módositás tökéletes lenne, nem volna hozzá semmi szavunk, de ha áttekintjük az igazságszolgáltatás javitására a társadalom tagjai jólétének előmozditására czélzó, alkotmányos életünk fennállása óta alkotott törvényeket, alig találunk azokban olyat, mely a kor kivánalmainak, a folyton alakuló s haladó emberiség természetadta jogával egyertőleg a józan ész fogalmának átalánosságban megfelelne.

Az 1877. XX. és XXII. t.-czikk rövid fennállásuk alatt bebizonyitották, hogy nem életképesek, nem gyakorlatiak; a gyámsági törvény átalános javitás után sóvárog, a szenvedő árvák sorsa hangosan követeli az ujjáalakitást. A kisebb polg. peres eljárás a községi közegek kezébe valósággal nevetségessé teszi a szegény ember részére az igazságszolgáltatást; felvétetik a panasz; az idézés megtörténik két hónap mulva, kihallgattatnak a felek, azután kapnak itéletet 3 hónap mulva, ismerek egy községet, a hol a mult évi november hóban felvett panaszra a panaszos fél ez évi márczius hóban idéztetett meg; ha a fél év mulva kimondott itélet jogerejüvé vált, nincs ki végrehajtsa, mert a kiküldött nem ért hozzá vagy ha csakugyan nagy nógatásra nekirugtat

a végrehajtásnak: a legnagyobb szabálytalanságokat követi el, de hol is tanulta volna, mikor irni is alig tud? Fogalmazási képesség: minek volna ez? hisz a bag. törv. szerint hozott itélet végrehajtásához nem kell egyéb mint az ügyvit. szabályok 18. §. szerint egy kis irástudás.

Nem kell terhelni a birákat a bagatell követelésekre nézve a perekkel; 20 frtig itéljen a falu birája, 20 frt 1 kr iránti kereset elbirálása már a szolgabiró vagy a járásbiró dolga; s mi volt a czél? az, hogy a szegény ember gyorsabban és olcsóbban jusson pénzéhez, s a kir. járásbiróságoknál kevesebb lévén az ügyforgalom, az 50 frton fölüli pereket gyorsabban intézhetik. *Egyik sem éretett el,* mindenütt egyforma lassusággal halad minden, a sok kezelési könyv, a sok rovatos czifraság a kevés kezelő személyzet idejét elrabolja, a 20 frton felül 50 frtig terjedő ügyekről külön kezelést rendel az ügyv. szab., holott eddig egy volt a kezelés a szegény ember pénzére nézve mint a gazdagéra, mert a szegény embernek nagyobb szüksége van 20 frtra, mint a gazdagnak 100 frtos követelésére, s ha 20 frtját elveszíti a biró késedelmes léhasága, a végrehajtó tudatlansága, szabálytalan eljárása miatt — nagyobb csapást szenved, mint ha a dusgazdag 100 frtot veszitene.

Az eddig alkotott törvények sem az olcsóság, sem a gyorsaságra a helyzeten nem javitottak, és most ujra egy törvényjavaslat van készülőben.

A képviselőház igazságügyi bizottsága tárgyalás alá vette «a telekkönyvi rendeletek pótlásáról és módositásáról» szóló törvényjavaslathoz azon §-t, mely az abban foglalt kérdés részletes tanulmányozása végett függőben hagyatott. Előadó bemutatja a javaslatot, mely ugy hangzik hogy «ingatlanok birói végrehajtási árverésen való eladatása esetében, a vevő a tulajdonjog bekeblezését elrendelő végzésnek jogerőre emelkedése után, a telekkönyvi hatóságtól *kérheti,* hogy a megvett ingatlanról a megszünt tételek kihagyásával uj telekkönyv szerkesztessék. Ilyen esetben a telekkönyvi hatóság, ha a megvett ingatlanra ujabb bejegyzés nem történt, a telekkönyvezés szerkesztését elrendeli és foganatositja, minek megtörténtével e körülmény, az *A.* lapon feljegyzendő. Igy mondja ezt a szövegezés. Igy van ez az *Egyetértés*-ben; s megütközve gondolám, mi akar ez már megint lenni. Tudomás szerint ugyszólván minden birónál gyakorlatban volt ez eddig is, de auctoraik is igy magyarázzák a telekkönyvi rendtartás 55. §-át. Ennek *b)* pontja ugyanis *rendeli:* hogy ha valamely telekkönyvi jószágtest egyes részletei tulajdoni joggal más személyre ruházandók át, azokat egyidejüleg azon telekkönyvi jószágtestből, melyhez eddig tartoztak, le kell jegyezni, s vagy önálló telekkönyvi testkép bejegyezni (számunkra uj betéteket nyitni) vagy pedig ha az uj szerző már oly telekkönyvi jószágtestet bir, melylyel a vett részletek egyesithetők, ezekhez hozzájegyeztetni. Tehát akár birói árverésen vett valaki birtokot, akár szabad kézből, eddigelé a vett jószágtest, mely a tkr. 55. §-a értelmezése alá esett, ujonnan nyitott tjkvbe vitetett át *minden kérelmezés nélkül is;* azt a józan ész hozza magával, hogy a megszünt tételek az ujonnan nyitott tjkvbe át nem vitetnek, hanem kihagyatnak. Most az uj törvényjavaslat ezt csak akkor engedi meg, ha az illető fél kérelmezi, természetesen soha sem, vagy csak igen ritkán fogja kérelmezni uj telekkönyv nyitását az illető, mert a kérelmezés pénzébe kerül.

Értse a ki tudja, hogy mit akar ama javaslat ezen mondatával: «a vevő a tulajdonjog bekebleztetését elrendelő végzésnek jogerőre emelkedése után» kérelmezheti uj tkönyv nyitását.

Ne téveszszük szem elől, hogy birói árverésről van szó, és annál zavartabb az előadó szövegezése; mert: a birói árverés, ha a ptrt. 442. §. szerint semmiségi panaszszal meg nem támadtatik 3, illetve 8 nap mulva jogerejüvé válik, és semmiféle potentát által meg nem támadható; és ha a vevő az árverési feltételeknek eleget tett, vagyis a vételárt és kamatait teljesen lefizette, s erről a tkvi hatóság hivatalos tudomást szerez, a tulajdonjognak vevő nevére bekeblezése *hivatalból* eszközöltetik, még pedig figyelemmel a tkvi rendtartás 55. §-a szellemére. Most már tekintve, hogy az árverés jogerőre emelkedett, vevő az árverési feltételeknek eleget tett — és a vett ingatlanság tulajdonjoga nevére kebleztetni rendeltetik: nagyon félszeg fogalommal kellene annak vonatkozó törvényeinkről birnia, a kinek eszébe jutna, hogy a bekeblezést elrendelő végzést megtámadja; valamint tehát egyátalában nincs szükség annak várására, hogy egy az árverés megtörténte után 3, illetve 8 nap után kibocsátott árverés helybenhagyására vonatkozó végzés jogerőre emelkedjék — ugy annyival kevésbbé van szükség az *árverés jogerőre emelkedése után,* a megvett ingatlan bekeblezését rendelő végzés jogerőre emelkedése várására, nincs is gyakorlatban egyátalán biráinknál, hogy e végzésről mást is értesitsenek mint csupán a vevőt, a végrehajtató és végrehajtást szenvedettet.

Azt mondja tovább a szövegezés: «oly esetben» (t. i. ha az illető uj tkönyv nyitását kérelmezi) «a telekkönyvi hatóság ha a megvett ingatlanra ujabb bejegyzés nem történt, a telekkönyv uj szerkesztését elrendeli és foganatosittatja».

Hogy mit ért a szövegezés az ujabb bejegyzés alatt, azt csak előadó ur tudhatja, talán teherbejegyzést; tkvi rendtartásunk bekeblezést és előjegyzést, lejegyzést, hozzájegyzést, zár és perfeljegyzést ismer; ha a zálogjog bekeblezést vagy előjegyzést ért bejegyzés alatt, akkor sincs értelme a szövegezésnek, mert ha az árverés valamely fekvőségre már elrendelve van, arra ujabb terhet bekeblezni vagy előjegyezni ugyan lehet, de csak a vételár feleslegére tarthat igényt a követelő; ha pedig már a birtok eladatott, de a vételár lefizetésének határideje még el nem érkezvén, az árverési feltételeknek még a vevő eleget nem tett, nem állván vevő nevén a jószágtest, ellene sem foganatositható a szövegezés szerint semmiféle «bejegyzés», szóval: az árverésen eladott birtoknak vevő nevére eszközlött bekeblezéseig a vett birtokot illetőleg semmi néven nevezendő bejegyzés nem eszközölhető; a bekeblezett tételek sorrendi megállapitás után a vételárból kifizettetnek, a mi ki nem kerül a megvett birtokról, *hivatalból* kitörültetik, s a hitelezők végrehajtást szenvedettnek egyéb javaira utasittatnak (perrendtartás 455., 458. §-a.)

Egyátalában nincs tehát szükség a mondott értelemben szövegezett javaslatra; és ha az a telekk. rendtart. 55. §-ával szemben, mely oly világos, hogy még a laicus ember által is megérthető — elfogadtatnék, a telekkönyvi ügyek intézéseit csak bonyolitaná és nehézkesebbé, a vevőre nézve költségesebbé tenné. De különben bátran kimondhatjuk: hogy ha a képviselőház igazságügyi bizottsága telekk. rendszerünk fejlesztését több ily §-al igyekszik előmozditani: azon épen nem javit, sőt érvényben levő telekkönyvi rendtartásunkat (1855. decz. hó 15-én kelt rendelet) bonyolultabbá teszi. És itt is bebizonyul az a jó magyar példabeszéd: «A sok szakács elsózza a levest». Van nekünk igen sok jó elismert telekkönyvi biránk, e téren jeles auctoraink, ha már tkvi rendtartásunkon javitani kell: bizassanak meg ezek a javitással; ha kell uj tkvi rendtartás, illetve törvény készitésével, mert ha valaki országgyülési képviselő is, lehet egyebekben kitünő kapaczitás, de egyátalában nem következtethető: hogy a törvények készitéséhez is kellő szakképességgel birjon — s ezt kivánni nem is lehet.

Bors Károly,
kir. bir. végrehajtó.

Felelős szerkesztő: **Dárdai Sándor,** üllői ut 1. szám.

Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat.

Törvényjavaslat a kisajátitásról.

(Vége.)

44. §. A törvényszék a tárgyalás vezetésére kebeléből egy tagot s e mellé egy tollvivőt küld ki.

Mindazon esetekben, midőn a kártalanitási eljárás több községben eszközlendő, a törvényszék a szükségeshez képest több küldöttséget is nevezhet ki, a melyek ugyanazon időben külön-külön községben végzik az eljárást.

45. §. A birói küldöttség a hirdetményi határnapon a helyszinén megjelenvén, mindenekelőtt az összeirás sorrendje szerint, a kisajátitó és az érdeklett tulajdonos és jelzálogos hitelezők, vagy azok törvényszerű képviselője közt a barátságos egyezséget köteles megkisérteni. Ha az sikerül, a létrejött egyezséget az általa megnyitott jegyzőkönyvbe bevezeti s azt a felek által aláiratja.

Ezen egyeztetést folytatja mindaddig, a mig a kisérlet minden érdekelt fél irányában meg nem történt.

Mindannyi, a felek közt létrehozott egyezség ugyanazon jegyzőkönyvbe igtatandó.

46. §. Az egyeztetés befejeztével a küldöttség azon feleket, a kiket kiegyeztetni nem sikerült, felszólitja, hogy a kártalanitási összeg meghatározására szakértő becsüsöket nevezzenek.

Az épületekre, az iparművekre, a vizi s egyéb épitményekre, ugyszintén az ingatlanok külön mivelési ágaira, a a mennyiben e czélra különös szakképzettség kivántatik, külön-külön szakértők lesznek megnevezendők.

47. §. A szakértőknek a törvénykezési rendtartásban kijelölt kellékekkel szükséges birniok. Az érdeklettek, vagy azok, kik a kisajátitott területre nézve telekkönyvileg kitüntetett jogokkal vagy igényekkel birnak, mint szakértők nem alkalmazhatók.

A kisajátitónak jogában áll a becsü eszközlésénél rendesen alkalmazott szakértőit nevezni meg, a mennyiben azok a törvénykezési rendtartásban meghatározott kellékekkel birnak.

48. §. Ugyanazon község hasonérdekü birtoktulajdonosai egy-egy szakértőt együtt választanak. Ha a választás iránt megegyezni nem tudnának, vagy ha választani nem akarnának — helyettük egy szakértőt a birói kiküldött választ.

Ugyane birói kiküldött nevez ki minden szakértő bizottsághoz egy elnököt.

49. §. Ha a megnevezett szakértők ellen egyik vagy másik félnek kifogása van: azt ott rögtön tartozik előadni. Ily kifogások fölött a biró azonnal határoz, s ha szükséges, uj szakértő választását eszközli.

50. §. A biró ezután a becslőbizottságokat megalakultaknak kijelenti s felhivja a feleket, hogy az azoknak adandó utasitásra nézve kivánalmaikat szóval terjeszszék elő.

Ezen kivánalmak lényeges pontjai jegyzőkönyvbe iktattatván, a biró azok fölött nyomban határoz, az utasitást ehhez képest a becslő bizottságok számára megállapitja, a becsü teljesitésére határnapot tüz ki, s erre a szakértőket, a mulasztásnak a törvénykezési eljárásban meghatározott következményeire figyelmeztetve, szóval vagy irásban megidézi, s ennek megtörténtét a jegyzőkönyvben feljegyzi.

51. §. A becslésre kitüzött határnapon a biró a szakértőket, az 50. §-ban érintett utasitásra figyelmeztetve, azokat, a mennyiben még megesketve nincsenek, megesketi, s meghagyja nekik, hogy a becsüt az összeirás sorrendje szerint teljesitsék.

A teljesitett becsüről a szakértők indokolt leletei jegyzőkönyvbe vétetnek, s mind általok, mint a netalán jelen volt felek vagy képviselőik által aláiratnak.

Nagyobb épületeknél vagy iparmüveknél megengedtetik, hogy a szakértők leleteiket irásban nyujtsák be. Az ily szakértő-leletek a jegyzőkönyv mellé záratnak, s ez a jegyzőkönyvben megjegyeztetik.

Az érdekelt feleknek jogukban áll különben a szakértői véleményekre nézve észrevételeiket megtenni, s azoknak a jegyzőkönyvbe leendő felvételét követelni.

Mennyiben legyen a szakértői vélemény az ár meghatározására irányadó, azt a bíróság határozza meg.

Különben ugy az első folyamodásu, mint felebbezés esetén a felsőbb bíróságok bármelyike is jogositva van, ha a becsü helyes volta iránt aggodalmai merültek fel, uj becslést rendelni, mely esetben az első becslésnél müködött szakértők nem alkalmazhatók.

52. §. Mihelyt valamely községben a becslési eljárás befejeztetett, a birói küldöttség a felvett jegyzőkönyvet, a reá vonatkozó irásokkal együtt, a kiküldő törvényszék elé terjeszti, mely azt legfeljebb 8 nap alatt elintézi.

A törvényszék a kötött egyezségek és illetőleg a szakértői becsü alapján a kártalanitás kérdésében érdemileg határoz, vagy ha ez a fenforgó hiányok miatt nem volna lehetséges, az eljárást a szükséghez képest részben vagy egészben megsemmisiti s uj eljárást rendel.

E határozatról az érdekelt feleket, s ott, hol árvák vagy gondnokság alattiak is érdekelvék, a gyámhatóságot, hitbizományhoz tartozó vagyon kisajátitásánál pedig, a hitbizományi hatóságot is értesiti.

53. §. Az érdemleges intézkedést tartalmazó határozatnak magában kell foglalnia:

1. a kisajátitandó ingatlannak vagy jognak pontos körülirását;

2. a kártalanitás módjának s a kártalanitási összegnek pontos maghatározását.

54. §. A törvényszék határozata ellen nem csak az eljárási formák megsértése miatt emelhető panasz, hanem ugyanazon beadványban a kártalanitás módjára és mennyiségére nézve is felebbezésnek van helye, s mindkét tárgy felett másodbiróságilag a kir. tábla, harmadbiróságilag pedig a legfőbb itélőszék itél.

Ugy az első, mint másodbirósági itélet ellen csak a kézbesitését követő 3 nap alatt lehet felebbezni.

55. §. Ha valamely községben kisajátittatni kért minden tárgy kártalanitására nézve jogérvényes határozat keletkezett, a törvényszék az ingatlanokra nézve az összeirás azon rovatában, mely a kártalanitási összeg mennyiségének kitétele végett nyittatott, a megállapitott összegeket biróilag beiktatja, s ott, hol e kártalanitás természetben eszközöltetik, ennek módját az észrevételek rovatában kimeritően kitünteti, s az ilyképen kiegészitett táblázatot hivatalos alakban a kisajátitó részére kiszolgáltatja, a jogokat illetőleg pedig a jogérvényes határozatot ugyanannak kézbesitteti.

56. §. A kártalanitási végzés jogérvényre emelkedése után a kisajátitó, a megállapitott kisajátitási tervben felvett birtokterületeket, a mennyiben a 31. §. határozmányai folytán még nem volna azok birtokában, azonnal tettleg birtokba veheti, ugy nemkülönben a kisajátitott jog gyakorlatát megkezdheti, s ha bárki által háborgattatnék, folyamodására az illető közigazgatási hatóság közbenjárni tartozik.

A kártalanitási összeg a birói határozat jogérvényre emelkedése után azonnal lefizetendő, vagy birói kézhez teendő le. Kivételt képeznek e tekintetben a közhasználatra szolgáló vasutak és csatornák, melyeknél a kártalanitási összeg kifizetése az 1868. I. t. cz. 19. és következő §§-aiban meghatározott módon teljesitendő.

Ugyanezen törvény szerint foganatositandó a közhasználatra szolgáló vasutak és hajózási csatornák telekkönyvezése is; mig ellenben az 1. §-ban felsorolt többi vállalatok s épitkezések, a mennyiben azok a telekkönyvezés tárgyát képezik, az illető községi telekkönyvekbe veendők fel.

A 2. §-ban felsorolt épitkezések czéljaira eszközölt kisajátitás által előidézett változások telekkönyvi keresztülvitele tekintetéből, a kártalanitási eljárás befejezte után az összes iratok a törvényszék telekkönyvi osztályához hivatalból teendők át.

57. §. A telekkönyvben feljegyzett tulajdoni vagy másnemü igények, a törvény rendes utjára tartoznak, s a kisajátitás után csak a kártalanitási összegre intézhetők.

Ily tárgyu keresetek létezése esetében, vagy ha az ingatlan vagyon jelzálogos követeléssel van terhelve, a kártalanitási összeg a törvényszéknél teendő le.

58. §. Ha a kisajátitandó vagy kisajátitott tárgyak tulajdonosainak személyeiben a kisajátitási eljárás megindítása után változás történnék, a jogelődök nyilatkozatai a jogutódokra nézve is kötelezők.

59. §. A kisajátitási eljárás s illetőleg az ennek folyamán hozott birói határozat elveszti joghatályát a kisajátitóra nézve, ha a kártalanitási árt, az ez iránt hozott birói itélet jogérvényre emelkedésétől számitott hat hónap alatt le nem fizeti, vagy birói kézbe le nem teszi, a kisajátitás alá vett tárgy tulajdonosára nézve pedig, ha az itélet végrehajtását e hat hónap eltelte előtt nem követeli.

V. FEJEZET.

A közterhekről s költségekről.

60. §. A kisajátitott ingatlan vagy jog után járó közterheket, a kártalanitás iránt hozott birói itélet, vagy a létrejött egyezség jogérvényre emelkedése napjától, vagy ha az illető tárgy előbb vétetett volna birtokba — a birtokbavétel napjától kezdve a kisajátitó viseli, s azokat, a mennyiben az előbbi birtokos által már előlegeztettek volna, ennek megtériteni köteles.

61. §. A jelen törvény alapján eszközlendő kisajátitási eljárásra vonatkozó minden beadvány, terv, összeirás, leirás, egyezség, jegyzőkönyv, becslevél, bizonyitvány vagy nyilatkozat, határozat, panasz és felebbezés bélyegmentes.

Magántársulatok vagy magánfelek által eszközölt kisajátitások eseteiben azonban a fentebb felsorolt okmányok csak feltételesen, vagyis addig maradnak bélyegmentesek, mig más czélokra, mint a jelen törvényben megállapitott kisajátitási s telekkönyvezési eljárás, keresztül vitelére nem használtatnak.

Ugyszintén a birói kézhez letett kártalanitási összegek után letéti dij nem fizettetik.

62. §. A pénzügyi törvényekben s szabályokban meghatározott vagyonátruházási s telekkönyvezési illetékek a közczélokra történt kisajátitásoknál nem járnak.

A nyereségre alakult vállalatok tartoznak azonban a kisajátitás utján tulajdonukba átment földterületektől a fizetett kártalanitási összegek alapján megszabandó vagyonátruházási $4^3/_8$ %-os illetéknek felerészét fizetni.

A kisajátitás utján megvett és lebontandó épitmények megszerzéseért vagyonátruházási illeték nem jár.

A kisajátitások alapján fizetett kártalanitási összegekről szóló nyugták ellenben a II. fokozat szerint járó bélyegilletékek alá esnek.

63. §. A kisajátitási eljárás folyamában felmerült költségeket, melyekben azonban az érdeklettek magán és képviseleti költségei nem értendők, a kisajátitó köteles viselni és esetleg előlegezni.

E költségeket, a mennyiben a kisajátitási terv megállapitása körüli eljárásra vonatkoznak, azon hatóság, mely a terv megállapitására kirendelt bizottságot küldi ki, a mennyiben pedig a kártalanitási eljárás körül merültek fel, az illetékes bíróság fogja megállapitani.

VI. FEJEZET.

Az ideiglenes kisajátitásról.

64. §. Az 1. §-ban felsorolt vállalatok s épitkezések czéljaira ingatlan dolgok ideiglenesen is kisajátithatók.

65. §. Az ideiglenes kisajátitás meghatározott időre engedélyezendő s tartama a tulajdonos beleegyezése nélkül 5 éven tul nem terjedhet.

A jelen törvény hatályba lépte előtt meg nem határozott időre engedélyezett ideiglenes kisajátitások leghosszabb tartama, mennyiben a tulajdonos a meghosszabbitásba bele nem egyeznék, a jelen törvény hatálybalépte napjától számitott 5 év.

66. §. Ha a kisajátitó az ideiglenes kisajátitott területet a 65. §-ban megjelölt időtartamon tul is szükségli s a tulajdonos az ideiglenes kisajátitás meghosszabbitásába bele nem egyezik, tartozik a kisajátitó az ideiglenes kisajátitás idejének, illetőleg az 5 évi határidőnek lejárta előtt legalább 6 hónappal, a végleges kisajátitást kérni, s ha ezt elmulasztaná, a határidő lejárta, vagy ha kérelme később elutasitólag intéztetnék el, az e részbeni határozat kézbesitése után az ingatlant a tulajdonosnak visszaadni.

67. §. Az ideiglenes kisajátitás alól ki vannak zárva:

1. az épületek és iparmüvek;

2. azon területek, melyek az illető vállalat vagy épitkezés czéljaira véglegesen szükségesek;

3. a müvelés alatt álló kőbányák és kőfejtési telepek;

4. hajózható folyókban levő zátonyok.

68. §. Az ideiglenes kisajátitás csak oly vállalat vagy épitkezés czéljaira adható, a mely a 4. §. értelmében már engedélyeztetett.

Az e részbeni kérvény megfelelő tervrajzzal es a kisajátitás szükségét vagy czélszerüségét igazoló adatokkal és bizonylatokkal felszerelve, az illetékes közigazgatási bizottságnál nyujtandó be.

69. §. A közigazgatási bizottság a kérvény tárgyalására határnapot tüz ki, a tárgyalás vezetésére kebeléből egy tagot rendel ki, s erről az illető községet a kérvény és mellékleteinek átküldése mellett értesiti.

A község előljáróságának kötelessége minderről az összes érdekletteket, vagy azok törvényes képviselőit azzal tudósitani, hogy a kérvényt és mellékleteit tekintsék meg s a tárgyalásnál vagy személyesen, vagy megbizottjaik által jelenjenek meg.

70. §. A tárgyalásnál mindenekelőtt a barátságos egyezség kisérlendő meg s ennek nem sikerülte esetén minden érdekelt fél észrevételei s adatai a felveendő jegyzőkönyvbe iktatandók s ennek megtörténtével a jegyzőkönyv az összes iratokkal együtt a közigazgatási bizottságnak határozathozatal végett bemutatandó.

71. §. A közigazgatási bizottság határozata ellen felfolyamodásnak van helye.

A felfolyamodás, mely az elsőfoku határozat kézbesitésétől számitott 8 nap alatt a közigazgatási bizottságnál nyujtandó be, a közmunka- és közlekedési miniszterhez terjesztendő fel, ki a kérelem felett végérvényesen határoz.

72. §. Az ideiglenesen kisajátitott tárgyért, a kisajátitási egyezség vagy a határozat jogérvényétől, vagy ha a birtokbavétel előbb történt volna — a birtokbavétel napjától számitandó időponttól kezdve, előleges félévi részletekben, haszonbér fizetendő s azonfelül az ideiglenes kisajátitás megszünte után, az illető tárgynál beállott értékcsökkenés is megtéritendő.

73. §. Valamint az évi járulékoknak, ugy az értéknek

megállapitására nézve is azon elvek és azon alaki szabályok szerint kell eljárni, melyek a jelen törvény III. és IV. fejezeteiben meghatározottattak és ennélfogva a közigazgatási uton hozott jogérvényes határozat az összes tárgyalási iratokkal együtt szabályszerü eljárás végett az illetékes törvényszékhez teendő át.

74. §. A birtokbavétel előtt minden ideiglenesen kisajátitott tárgy értéke szakértők által megállapitandó. Hasonló érték-megállapitás történik akkor is, mikor a kisajátitás szüksége megszünvén, a kisajátitott tárgy a tulajdonos birtokába visszabocsáttatik. A két becsü összehasonlitása után mutatkozó értékkevesbedés a kisajátitó által, különbeni végrehajtás terhe alatt azonnal megtéritendő. Az értékemelkedésért azonban a kisajátitó semmit sem követelhet.

75. §. Ha az ideiglenes kisajátitás nem az állam, vagy valamely hatóság, hanem valamely vállalat vagy egyesek részére eszközöltetik, az illető tulajdonos jogositva van követelni, hogy részére a netaláni értékkevesbedésért idővel járó kártalanitásra nézve, kellő biztositék nyujtassék.

76. §. Az ideiglenesen kisajátitott ingatlan tárgy értékkevesbedéseért járó összeg mindazon esetekben, midőn az ilykép kisajátitott ingatlanok telekkönyvileg bekebelezett terhek vagy feljegyzett igények léteznek, a telekkönyvi törvényszéknél leteendő, mely erre nézve ugyanazon szabályok szerint jár el, a melyek a kártalanitási összegre nézve e tekintetben fennállanak.

77. §. Azon körülmény, hogy a vállalat, melynek czéljára az ideiglenes kisajátitás szükségeltetik, más törvényhatóság területén létezik, mint a kisajátitandó tér: az ideiglenes kisajátitást nem akadályozhatja.

78. §. Az 1. §-ban felsorolt vállalatoknak megengedtetik, hogy a czéljaikra szükséges anyagokat a tulajdonos teljes kártalanitása mellett, folyókban és patakokban termeltethessék.

VII. FEJEZET.

Különös intézkedések.

79. §. Midőn az 1. §-ban emlitett valamely vállalat létesitése csak ugy eszközölhető, hogy az más, már előbb engedélyezett vállalat területét átszelje, az utóbb emlitett vállalat tulajdonosai területükön e szolgalmat eltürni kötelesek.

Van-e ily esetben szolgalomnak helye, az iránt, barátságos egyezség létre nem jötte esetén, a közmunka- és közlekedési miniszter határoz.

Ellenben azon kérdés, van-e ily esetben kárpótlásnak helye s miből álljon az, a rendes birói utra tartozik.

80. §. Háboru vagy árviz-veszélyek idején, honvédelmi s árviz elleni biztositási szempontokból, valamint hegycsuszások, terület-sülyedések vagy árvizek által megszakitott közlekedés gyors helyreállitására sürgősen igénybe veendő területek, a közmunka- és közlekedési miniszter egyszerü engedélye alapján elfoglalhatók.

Ez esetben a terv s összeirás megállapitása s a birói eljárás utólagosan lesz eszközlendő.

Ha azonban az épitkezés egy fennálló épitmény elbontását tenné szükségessé, ennek megkezdése előtt az épitmény és tartozékainak értéke becsü utján meghatározandó.

A becsü ez esetben a jelen törvény 31. §-nak *a)* pontjában előirt módon s időben lesz foganatositandó.

Az e czélokra megengedett ideiglenes kisajátitásokra nézve a jelen törvény 65. és 66. §§. szintén érvénynyel birnak.

81. §. Az 1872. évi VIII. t. cz.-ben idézett 20. és 22. §§-ban emlitett törvények helyett jelen törvény lép életbe.

82. §. A bányászati czélokra szükséges kisajátitásokról a bányatörvény intézkedik.

Oly utak, vasutak, csatornák épitéséhez szükséges területek azonban, melyek a bányatermékeknek vagy bányászati czélokra szükséges anyagoknak s eszközöknek a bánya területéről a legközelebbi közlekedési utig, vagy viszont való szállitására épittetnek, csak a jelen törvény értelmében sajátithatók ki.

83. §. Ezen törvény által az egészségügyi 1876. XIV. t. cz. 11. és 13. §§-ai érintetlenül maradtak.

A Szeged sz. kir. város területén eszközlendő kisajátitásokról szóló 1879. évi XIX. törvényczikk a jelen törvény folytán változást nem szenved.

Hasonlóul érvényben marad az 1879. XXXVI. t. cz.; az abban hivatkozott 1868. LV. és LVI. törvényczikkek helyébe azonban a jelen törvény lép.

Ellenben az 1868. évi XV. és az ugyanazon évi LVI. t. cz. e törvény hatálybalépte napjától érvényen kivül helyeztetik.

84. §. Jelen törvény hatálya kiterjed a magyar korona összes országai területére mindazon esetekben, midőn a kisajátitás oly vállalatok vagy épitkezések czéljaira eszközlendő, melyek, az 1868. XXX. t. cz. 9. §-a értelmében a magyar korona országai közös törvényhozásának avagy kormányának hatáskörébe tartoznak.

Ily czélokra eszközlendő kisajátitások körül a közigazgatási bizottságokra ruházott jogokat:

a) Horvát- és Szlavonországok területén az illető alispáni, a határőrvidéken pedig a kerületi hatóság;

b) Fiume város és kerület területén pedig a polgármester fogja gyakorolni; a levelezést e hatóságok s a közmunka- és közlekedési miniszter közt azonban a horvát-szlavon bán, illetőleg a határőrvidéki hatóság főnöke és a fiumei kormányzó fogják közvetiteni.

85. §. Azon esetekben, midőn a jelen törvény a sommás és perbeli eljárást emliti, a nevezett társországok és Fiume területén az ott érvényes perrendtartás szabályai lesznek az eljárásnál alkalmazandók.

A kártalanitási eljárásnál felmerülő felebbezések esetében Horvát-Szlavonországok területén az ottani felsőbb birróságok itélnek.

86. §. Jelen törvény végrehajtásával a miniszterium, Horvát-Szlavonország bánja és a határőrvidéki hatóság főnöke bizatik meg.

Budapest, 1880. évi május hó 14-én.

Ordódy Pál, s. k.
m. kir. közmunka- és közlekedési miniszter.

Indokolás

„a kisajátitásról" szóló törvényjavaslathoz.

Az általános érdekü czélokra szükséges kisajátitásokról szóló 1868. LV. törvényczikkben több oly határozat foglaltatván, melyeknek hiányai e törvény létrejövetelekor előreláthatók még nem voltak, de melyeknek tarthatlanságát e törvény eddigi alkalmazása közben szerzett tapasztalatok teljesen bebizonyitották, szükségessé vált e törvényt megfelelően módositani.

E czélból már hivatali előidem megindította a tárgyalásokat s ezek eredményekép 1876. évben egy novellaris törvényjavaslat készült a vezetésem alatti miniszteriumban.

Időközben azonban a fővárosi kisajátitásokról szóló 1868. LVI. t. cz. hiányai is mindinkább kitünvén, sőt e törvényczikk módositását a leginkább érdekelt fővárosi közmunkák tanácsa is élénken sürgetvén, legczélszerübbnek találtatott az egyforma eljárás rendszeresitése s az eddig tapasztalt érdemleges és alaki nehézségek megszüntetése czéljából egy egészen uj és pedig oly irányu kisajátitási törvényjavaslatnak szerkesztését elrendelni, mely egyfelől ugy az általános, valamint a fővárosi kisajátitásokra vonatkozó intézkedéseket szabályozza, másfelől pedig kiterjeszsze a kisajátitási jogot a fővároson kivül az ezen jogot eddig nélkülözött többi városok és községekre is, oly esetekben, midőn községi érdekü, máskép végre nem hajtható létesitményekről van szó.

E törvényjavaslat elkészülvén s elődöm intézkedése folytán egy e czélra összehivott enquete bizottság által megbiráltatván, van szerencsém az abban a két törvénynyel szemben felmerült főbb eltéréseket a következőkben megjelölni:

1. Azon czélok, melyekre a kisajátitás megengedhető, e törvényjavaslatban részletesebben vannak elősorolva s præcisebben körülirva.

2. A javaslat 3. §-a szerint nemcsak ingatlanok, mint az eddigi törvények szerint, hanem bizonyos jogok is kisajátithatók, melyek közül bátor vagyok felemliteni a vasutak részére szükséges italmérési jog kisajátitását, mely intézkedést nem annyira a vállalat, mint inkább az utazó közönség érdeke megkövetel.

3. A tűztávolságok, melyek eddig a vállalat kivitelénél alig indokolható nehézségeket idéztek elő, a müszaki tudomány mai állásának s az e részben szerzett tapasztalatoknak megfelelően kiterjesztettek, a nélkül azonban, hogy ez által a tulajdonosok érdekei szem elől tévesztettek volna.

4. A kisajátitási terv megállapitása körüli eljárás határozottabban szabályoztatik s lehetővé tétetik, hogy egyes birtokosok minden alapos ok nélkül a vállalat gyors létesitését ne akadályozzák.

5. A kártalanitási ár megállapitását illetőleg, az eddiginél czélszerübb intézkedések tétetnek, a mennyiben például a bíróságok az árt illetőleg nincsenek, mint eddig, a szakértők véleményéhez kötve, továbbá a mennyiben az első bírósági itélet ellen, e javaslat szerint, a dolog érdemére nézve is van felebbezésnek helye.

6. A bélyeg- és illetékmentesség kérdése, melyre nézve a jelenleg fennálló általános kisajátitási törvényben foglalt határozatok más, e részben fennálló szabályokkal ellentétben vannak, megfelelően szabályoztatik.

7. Ideiglenes kisajátitások időhez vannak kötve s az e részbeni eljárás az eddiginél szintén határozottabban szabályoztatik.

8. Rendkivül árvizveszély és háboru idején, valamint közlekedések megszakitása esetében sürgősen szükséges területeknek rögtöni elfoglalása lehetővé tétetik.

9. A kisajátitási eljárás valamennyi kisajátitásokra nézve, miként fentebb is emliteni szerencsém volt, egyenlővé tétetvén, az által a fővárosi kisajátitási törvény azon czélszerütlennek bizonyult határozmányai, melyek a kisajátitás elrendelése körüli nehézkes eljárásra, a felszólamlásra és az esküdtszéki intézményre vonatkoznak, érvényen kivül helyeztetnek.

10. E törvényjavaslat érvényre jutása esetén kiterjedend a magyar korona összes területére azon esetekben, midőn a kisajátitás oly vállalatok vagy épitkezések czéljaira eszközlendő, melyek a magyar korona országai közös törvényhozásának avagy kormányának hatáskörébe tartoznak.

Midőn ezeket előre bocsátva végül még tisztelettel megjegyezném, hogy e törvényjavaslatra nézve a részletes felvilágositások az e részbeni tárgyalásoknál annak idején fognak megadatni, van szerencsém e törvényjavaslatot a t. háznak elfogadásra ajánlani.

Budapest, 1880. évi május 14-én.

Ordódy Pál, s. k.
m. kir. közmunka- és közlekedésügyi miniszter

Franklin-Társulat nyomdája.

TELEKKÖNYVI KÖZLÖNY

A TELEKKÖNYVVEZETŐK ORSZÁGOS EGYLETÉNEK

HIVATALOS LAPJA.

Budapest, 1880. Melléklet a JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY 30-ik számához. **Julius 23-án.**

TARTALOM: A németországi jelzálogrendszer, a porosz uj tkvi törvény indokai alapján ismertetve. —a— — Erdélyország telekkönyvi viszonyai. — Jegyzőkönyv. — A m. kir. Curia elvi jelentőségű határozatai telekkönyvi ügyekben.

A németországi jelzálogrendszer, a porosz uj tkvi törvény indokai alapján ismertetve.

(Folytatás).

Ezek az ingatlanok jogi forgalmára nézve nem birnak fontossággal, s a közös tulajdonosok elővételi joga amugy is közvetlenül azon nyilvánkönyvből látható, melyből a közös tulajdon kitünik. Ezeknek bejegyzését tehát szintén nem volt szükséges kötelezőleg előirni.

A váltsági járadékokra nézve továbbá nem látszott czélszerünek, a fenálló jogot ezen átmeneti muló jogviszony végett megváltoztatni.

Végre a bányajogban előforduló, s végrehajtás utján alapitandó dologbeli jogokat, a bejegyzés kötelezettsége alól fel kellett menteni.

Az eddigi porosz jog szerint, a telki terhek elbirtoklás utján voltak szerezhetők, s a jelzálogos hitelező vagy a telek megszerzője kénytelen volt a bejegyzetlen telki terhet elismerni, ha annak létezése előtte tudva volt. Ezen tudomás azonban a nyilvánkönyv tartalmán kivül esik, sok kétely- és bizonytalanságra szolgáltat alkalmat, s azért az ingatlan hitelre igen kedvezőtlenül hat. Az ingatlan hitel érdekében pedig felettébb kivánatos volt, hogy a nyilvánkönyv tartalma itt is az egyedüli ismeretforrásnak nyilvánittassék.

V.

A jelzálogjogról.

Azon törekvések, melyek a jelzálog anyagi jogát Poroszországban reformoknak alávetni igyekeztek, azon időben főképen azon irányt követték, hogy a jelzálogot önálló joggá alkossák, s azt a személyes adós viszonytól függetlenné tegyék. E nézet szerint a jelzálog *önálló reálobligatió.*

Ha ily uj fogalomnak, törvényhozási uton, a fennálló jogba ékelése szándékoltatik, azt logikai és jogászi megállapitása szerint, gondos és szigoru vizsgálat alá kellett venni; valamint azon gyakorlati következtetések is, melyek abból levonhatók vagy levonandók voltak, szorgos vizsgálat tárgyát kellett hogy képezzék.

Nem szorult további bizonyitgatásra, igy szól az indoklás, hogy az Allgemeine Landrecht szerint, a jelzálog ugynevezett accessori jog, vagyis, hogy az nemcsak valamely követelés kielégitésére nézve nyujt reális biztositékot, hogy tehát az valamely követelésre vonatkozólag ered, s ebben találja fel további fennállásának czélját; hanem hogy a jelzálognak érvényessége önmagában azon követelés érvényességétől függ, melynek biztositásául a jelzálog leköttetett.

A németországi s különösen a porosz jelzálogrendszer ujabbkori jogfejlődése szerint, a nyilvánkönyv szerkezete s a jelzálognak a bejegyzéshez kötöttsége, a jelzálognak a *mellett,* hogy ez az általa biztositott követelés érvényességéhez van kötve, még *alaki önállóságot* is tulajdonit;[1] mi által azon lehetőség nyujtatik, hogy a jelzálog mindaddig fennálljon, mig csak az a telekkönyvből ki nem töröltetett, még ha a személyes követelési jog kifizetés vagy más mód által megszünt is létezni. A törvényhozás felhasználta e körülményt, hogy a földbirtokos hitelének érdekében ilyen törletlen jelzálogot, melyre nézve a személyes követelési jog az általános jogelvek szerint már fenn nem állott, a földbirtokos további rendelkezésére bocsássa, s ez által azon nézet, mely szerint a porosz törvényhozás a jelzálognak az obligatiótól való elkülönitett önálló lételt akart biztositani, igazolva van.

A jelzálog önállóságának dogmája egyébiránt a mecklenburgi jogból ered. A lovagi jószágokra vonatkozó jelzálogrendtartás már magában hordja, habár még homályosan, ama gondolatot, hogy a jelzálog által csak a jószág terheltetik, és hogy a személyes jogviszonyból eredő kifogásoknak helye nem lehet.

Az egyes tartományi törvények e tekintetbeni adatainak kimeritő méltánylatába bele bocsátkozni e helyütt felesleges lenne, elég legyen kiemelni, hogy azok szerint a jelzálog önállóságának fogalma következő:

csak az ingatlan van terhelve, eme megterhelésnek nem kell szükségképen személyes kötelezettségen alapulnia. A jelzáloggal terhelt ingatlan tulajdonosa, a jelzálogra nézve nem személyes adós. A jelzálog nem csupán biztositási jog, hanem önálló dologi terheltség.

Ebből folyik:

a hitelezőnek csak az ingatlan szavatol, nem pedig a tulajdonos személye, sőt ez utóbbi önmaga is birhat saját ingatlanára jelzálogot.

Továbbá következik:

a jelzálogjognak az ingatlan ellenébeni érvényesitése, oly kifogások által, melyek személyes adósviszonyból erednek, sem meg nem akadályozható, sem pedig el nem háritható.

Ha tehát a jelzálog az eddigi felfogástól eltérőleg, mely szerint az mint valamely obligatiótól függő dologi terheltség tekintetett, a fentebbi értelemben önálló dologi terheltséggé fajul, ugy hogy az a személyes kötelezettséggel semmiféle összefüggésben ne álljon, s ily kötelezettség nélkül is alapitható legyen, ez által a jelzálog a telki terhek s a régi kihalt járadékvétel oldala mellé, mint rokon jogintézmény állitható.

(Folytatása következik.)

[1] In der neueren Rechtsentwickelung des Hypothekenwesens in Deutschland und insbesondere auch im Preussischen-Sachs gibt die Einrichtung des Hypothekenbuches und die Anknöpfung des Existenz der Hypotkek an die Eintragung derselben *neben* ihrer Gebundenheit an die Gültigkeit des durch sie gesicherten Anspruchs auf eine *formale Selbstständigkeit. (Ered. javaslat indoklás* 49. lap.)

Erdélyország telekkönyvi viszonyai.

(Folytatása és vége.)

Az erdélyi telekkönyvi hivatalok életbelépte óta az értelmiség évek óta, még pedig jogosan panaszol, hogy a kinevezéseknél szakképzettség és egyéb követelményekre kellő figyelem nem fordittatik, sőt az országgyülési tárgyalások alkalmával többször hallottuk az igazságügy első személyét oda nyilatkozni, hogy csakis haszonvehető és alkalmas egyének nagymérvü hiányában nem lehet a telekkönyvi hivatalokat kellő erővel megszaporitani, e mellett azonban

a decentralisatio folyton tágasabb téren foganatosittatik, s evvel rontatik ezen intézmény fokról-fokra, mert nem merjük hinni, hogy az irányadó körökben azon nézet volna uralkodó: *hogy a jelen rendszer „gyakorlati tisztviselőt" nevel és qualifikál!* ily ámitás rettenetes volna, mert akkor még azon reményről is le kellene mondanunk, melyet a jövőben helyezünk.

Ha az intézkedés és rendeletek hosszu sorát gyakorlati szemmel kisérjük, és elfogulatlanul figyelembe veszszük, csak azt látjuk, hogy minden külhoni majmolásunk pusztán az elméleten alapszik, jó lehet merész állitás, de való, ha kimondjuk: *hogy honunkban a gyakorlati tapasztalással biró és teljesen kipróbált embernek nincs keletje se becse, az uralgo erő egyedül a frasis és az üres szóharcz;* ez a rákbaja jelen korunknak a boldogtalan felületesség, mely veres fonalként minden téren keresztül vonul.

A gépezetet vezető jogászkörök rendszerint a telekkönyveket egy oly sablonmünek tekintik, melyet hajdanában egy irni és olvasni tudó strázsamester is elvégezhetett, maga az intézmény pedig sok mindenféle okokból nem vergődhetik a mélyen eladósodott vagyonos osztálynál népszerüségre, ilynemü positivitást az igazságszolgáltatásban számtalan ember kancsal szemmel néz, sok felső rangu embernek kinos azon öntudat, hogy ma minden parasztembernek jogában áll méltóságos urának vagyoni állását nyilvánkönyvileg betekinthetni, *'ez a fő ok, hogy telekkönyvi intézményünkben fukarkodunk,* s annyiban mégis pártolni kell ismét, mert hitelünk a nélkül megszünik.

Az absulot kormányrendszer gondosan nevelt tisztviselőket s ha valamikor, hát ezen rendszer alatt volt a szakképzettség és szorgalomnak elismerése és jutalma.

Ma lehet valaki a legszorgalmasabb és leghaszonvehetőbb hivatalnok, mint ilyen azon szép feladatban részésül, a nepostismus szüleményei (s az a nagytömeg) részére is dolgozhatni, ez tény és való.

Minden ágazatban az állam-administratióban látjuk, hogy minden szakma egy szakértő főnök felügyelete alatt áll, de nem nálunk, hanem a külhonban.

A postahivatalt p. o. a postaigazgatóság, az adóhivatalt a pénzügyi igazgatóság ellenőrzi és gyakorolja a felügyeletet, s ezen felügyeleti hatóságok rendszerint oly egyénekből vannak összeállitva, a kik a felügyeletük alatt álló hivatal gépezetét szolgálati tapasztalásból ismerik.

A távirdatiszt nyugodtan bizza hivatali tevékenységének megbirálását a távirdai igazgatóra, a pénzügyi közeg tudja, hogy felsőbb hivatalnoka képes müködését meglatolni, *de a telekkönyvi hivatalnok tevékenységét nagyon kevés elnök tudja és képes megbirálni, mert az elnök urak nem találják érdemesnek maguknak e tárgyban gyakorlati informatiót szerezni,* mindazonáltal ők képezik azon forumot, mely hivatva van ex offo informatiót adni, s mert az elnök urak mindenkor csak azt tartják szem előtt, hogy minél több takarékosságot fejtsenek ki, tudva azt, hogy evvel édes saját személyüket a legbiztosabban biztosithatják, tehát ezzel az administratió és a hivatali személyzet rovására vétkeznek kényük kedvök szerint, sajnos, de való.

Ez az első indok, miért van a fegyelem, ezen nélkülözhetlen követelmény, megingatva. Hogyan érezzen valamely hivatalnok őszinte tiszteletet főnöke iránt, mikor naponként előljáróinak méltatlan eljárását kénytelen türni; midőn látja, hogy főnöke mihez sem ért s tevékenységét szakértelem hiányában nemcsak hogy megbirálni nem képes, sőt görbe, önfejü intézkedései által az ügymenetet összezavarja s ha a gép mozdulata megállt, *elég lelkiismeretlen saját tévedéseit a felsőbbséggel szemben a hivatalnok lustaságával indokolni,* mely indokolás illetékes helyen csalhatatlan dogmául elfogadtatik.

Ezen viszonyokban foglaltatik a demorálizacció kovásza, s ha a vérig megbántott és méltán elkeseredett tisztviselő feljajdul és panaszol, jólehet, hogy száz esetben egyszer sikerül főnökének tudatlanságát bebizonyitani, akkor még sem lesz igaza, mert a főnököt nem szabad compromittálni, bár milyen szükeszü!

Mit mondjunk, ha egy telekkönyvvezető, a ki naponként 40—50 parasztal felvilágositás czimen egy fél napot tölt el, a legnagyobb szorgalommal alig képes a délutáni órákban a beadványokat széljegyezni, szemléletekkel ellátni és statisztikába venni, a bejegyzéseket egyezteti stb., kimerülve és elfáradva főnökének panaszolva azon választ nyeri, hogy ez mind semmi, nem kell a néppel annyit beszélni (ó bölcsesség! látszik, hogy egy ilyen elnöknek mennyi fogalma van arról, hogy mit tesz a pórnép, ha a telekkönyvbe jő), de ha egy részeg parasztot történetesen ki kell vezettetni, akkor már az elnök ur a népet védi, mert a népszerüségét semmivel sem lehet szebben gyámolitani mint igy! a paraszttal röviden beszélni! ki ne kaczagjon a főnök ilynemü szellemdus észrevételére!

Ha a telekkönyvvezető főnöke- és elnökével jó lábon áll, a mit elérhet, ha a legnagyobb absurditást mint kitünő nézetet elfogadja, mindenhez igent mond s baj esetén mindenről felelősséget vállal, akkor, de csak akkor élhet meg valahogyan, ellenkező esetben csak egy alternativa előtt áll s az: vagy megszokik vagy megszökik! kinevezések esetén a telekkönyvvezetőnek szava vagy véleménye nincsen, ha egy segédet kap, a kit nem használhat, dolgozzék helyette, mert a segéd protekcziónak szüleménye lévén, őtet tisztelni kell.

Ez a szolgálati viszony. A törvényben foglalt azon szabvány, hogy a telekkönyvvezető mint irodaigazgató intézkedhetik, puszta fiktió, *a járásbiró rendszerint az első basa nyolcz rendü lófarkkal* az ő szava szent, ő csalhatatlan!

De térjünk át a kezeléshez.

Az erdélybeli telekkönyvek vezetése, szemben a magyarországi telekkönyvvel, abban különbözik, hogy sokkal complikáltabb!

Egyes vidékeket kivéve mindenütt a birtoktestek + jegy alatt vannak felvéve, s a rémitő módon feldarabolt földrészletek miatt, a telekjegyzőkönyvekben sok parczella fordul elő.

Az erdélyi helyszinelés azon bölcs eljárásánál fogva, hogy a birtokivek és később a földkönyv a catastertől lett alapul véve, s tekintve a számos birtoklási viszonyokat, igen gyakran fordul elő azon eset, hogy egy birtokosnak 5—6 telekjegyzőkönyve van.

A földbirtok értékébeni árcsökkenés, mely évről-évre folyton apad, azt hozza magával, hogy a hitelezők még csekélyebb összegeknél is az egész birtokot terheltetik, gyakran még a kezesek ellen is kérnek nyilvánkönyvi biztositást s igy igen természetes, hogy már egy egyszerü zálogjognak bejegyzése minthogy terjedelmes mellékjelzálogok keletkeznek, sok munkát vesz igénybe.

A pénzügyi közegek adóhátralékok és illetékek biztositásánál hasonló módon járnak el, s evvel szemben mily arányban állanak a törlési esetek .... azt hiven mutatják az évi értékforgalmi kimutatások.

Ezen viszonyok között magától értetődik, hogy a legegyszerübb tulajdonjogi eseteknél, mindig egy egész teher lajstrom átvezetendő az átjegyzendő uj telekjegyzőkönyvbe, s ez gyakran oly complicált müvelet, hogy egy bejegyző egy napon, a legfeszitett szorgalom mellett alig képes négy-öt ügydarabot bevezetni.

Nem is kell felemliteni, hogy az örökség átruházási okmány, és a végrehajtás utjáni tulajdonjog bekeblezéseknél egy ügyes bejegyző igen gyakran egy, sőt két napot is kell hogy egy ügyre áldozzon, de mindamellett, hogy itt a gyakorlott hivatalnokot tartom szem előtt, melyek Erdélyben ritkán találhatók, a mi bölcs előljáróink azt állitják, *hogy*

egy ember átlag véve naponként 20—25 darabot bevezethet. A térvázlatok, részletlajstrom és névjegyzékek kiigazitása, a hosszu bizonylatoknak az okiratokra való vezetése nem is tekintetik munkának (?!) igy itél a főnök rendszerint a telekkönyv vezetése felett! szomoru tény, de való.

Ha egy ilyen főnöknek valamikor alkalma lett volna tapasztalásból meggyőződni arról, hogy mi egy telekkönyvnél a kiadó teendője, ha tudná azt, mi egy telekkönyvnél az irattár, hol minden egyes községről külön irattár vezetendő, ha egy főnök csak gyanithatná, mennyi időt vesz igénybe az előadó részére való akták keresése, ha figyelembe venné hány segédkönyvvel kell bibelődni, ha még megfontolná, *hogy sok helyen milynemü segédszemélyzettel van a hivatal ellátva,* ha végre szem előtt tartaná, hogy az érvényben álló letéti utasitás szerint, a pénzkezelés az adóhivatalnál mennyi időt vesz igénybe: ugyan más informatióval lépne fel, s nem állnánk ugy a hogyan tényleg állunk!

Rossz a szervezetünk — rossz a felügyeletünk, gyönge és kevés a személyzetünk — a decentralizatióval pedig az egyöntetüség még inkább elvész.

A kezelés mindinkább rosszabbul, a telekkönyvek napról-napra nagyobb mérvben elrontatnak, vannak járásbiróságok, a hol a főnöktől kezdve a dijnokig tárgyilagosan egy sem tudja mit csinál!

Szolgálhatnánk drasztikus példákkal e tekintetben, de tiltja ezt azon eskü, mely minden tisztviselőt a hivatali titok megtartására kötelez, azért bezárom soraimat, ez alkalommal legyen ebből ennyi elég.

* * *

Jegyzőkönyv.

Felvétetett a telekkönyvvezetők országos egyesülete ideiglenes választmányának Budapesten 1880. évi julius hó 10-én tartott ülésében.

Elnök: Biró Ferencz ideiglenes választmányi tag.

Jegyző: König László ideiglenes titkár.

Jelenlevők: Fektor Ferencz ideiglenes pénztárnok, Villányi Alajos ideigl. ellenőr, továbbá Bogisich Károly, Horony György, Egerváry Jenő, Farkas Károly és Hunkár Béla ideiglenes választmányi tagok.

1. Az ideiglenes titkár jelenti, hogy az egyesületi iratokat és butorokat Voigt Ede volt egyesületi elnök urtól folyó hó 8-án a kiküldött bizottság átvette, és hogy az átvett iratok közül az állandó választmánynak folyó évi márczius hó 29-én tartott üléséről felvett jegyzőkönyv hiányzik. Az átvétel iránti jelentés tudomásul vétetik. A hiányzó jegyzőkönyvnek pótlása iránt pedig az ideiglenes titkár utasittatik.

2. Továbbá kéri, hogy a butorok és iratok elszállitásáért fizetett 2 frt az egyesületi pénztárból részére kiutalványoztassék. A bemutatott nyugta ellen észrevétel fenn nem forogván, az egyesületi pénztárnok a két frt kifizetésére utasittatik.

3. Egyuttal jelenti, hogy az átvett iratok között Gerey Lajos és Répászky István kinevezési okiratai eredetben, továbbá Schwartz Lajos, Hoffenreich Ignácz, Horti Kovács Ferencz, Dietrich Antal, Mihály Elek, Biró Béla, Kelemen Imre és Strähle Gusztáv képesitési bizonyitványai hiteles másolatban, végre Matyók Vincze ügyvédi diplomái hiteles másolatban találtatnak, nehogy az ideiglenes választmány bármi tekintetben mulasztással vádoltathassék, inditványozza: hogy ezen okiratok az illetőknek pósta utján ajánlva megküldessenek, és az átküldéshez szükséglendő összeg az egyesületi pénztárból kiutalványoztassék. Az ideiglenes titkár az elősorolt okiratoknak visszaküldésére, az ideiglenes pénztárnok pedig a szükséges póstadijak kifizetésére felhatalmaztatnak; jelentésük elváratván.

4. Inditványozza továbbá, hogy a közgyülés czéljából Budapestre utazó tagok részére szükségelt vasuti igazolványok megszerezhetése tekintetéből — utólagos számadási kötelezettség mellett kezeihez 10 frt kiutalványoztassék. Ezen inditvány elfogadtatván, az ideiglenes titkár az egyesületi pénztárból a kért 10 frtnak felvételére számadási kötelezettség mellett felhatalmaztatik.

5. Több vasuti társaság az egyesület által kiállitott tagsági jegy egy példányának megküldését — az engedélyezett mérsékelt áru menetjegyek iránti intézkedések megtehetése végett — szorgalmazván, tekintettel azon körülményre hogy az eddigi tagsági jegyeink nem oly nagyságuak, hogy azok az utazó tagok által maguknál hordassanak, inditványozza: miszerint tagsági jegyek kisebb alakban beszereztessenek. Villányi Alajos és Egerváry Jenő felszólalásai után ezen inditvány elvben elfogadtatván, az ideiglenes titkár felhatalmaztatik, hogy e tekintetben a szükséges lépéseket megtehesse, s az eredményről a legközelebbi ülésben jelentést tegyen.

9. Jelenti továbbá, hogy nagyméltóságu báró Apor Károly maros-vásárhelyi kir. itélő táblai elnök, Vajna Károly s.-szentgyörgyi, Michnay Jenő galanthai kir. járásbiró, Janovits Gyula temesvári kincstári főügyész, Szecsey János zentai, Szondy Mátyás bajai kir. aljárásbiró, Mauks Gyula erzsébet-városi, Allaga Ottó, Burasits József, Drescher Ede, Hespa Gyula, Kósa Ádám, Latinovits János, Szutelly Lajos bajai, Gergits Fábian szent-gotthardi, Némethy Kálmán balassa-gyarmati ügyvéd, Boczó Gábor balassa-gyarmati kir. törvényszéki aljegyző, Fölkel Károly ugyanottani kir. törvényszéki joggyakornok, Tomis József ugyanottani kir. végrehajtó és Deutsch Ármin ugyanottani ügyvédsegéd urak mint pártoló, továbbá:

Koczó Zsigmond temesvári kir. telekkönyvvezető, Daday Kálmán nagysomkuti, végre Dolovicsényi Arthur telekkönyvvezetőjelölt urak mint rendes tagok igazolandók lennének. Az illetők az egyesület pártoló, illetve rendes tagjai sorában felvétetvén, a titkár a tagsági jegyek kiállitására és szétküldésére utasittatik.

7. Végül jelenti, hogy a pesti hazai első takarékpénztár egyesület alapitó tagsági dija ez ideig fel nem vétetvén, annak felvételére, s egyidejüleg ugyanottan gyümölcsözőleg leendő elhelyezésére Fektor Ferencz pénztárnok és Villányi Alajos ellenőr urakat kiküldetni inditványozza. Elfogadtatván az alapitó tagsági dijnak szabályszerü bélyeggel ellátandó nyugta mellett leendő felvételével és ugyanottan gyümölcsözőleg leendő elhelyezésével Fektor Ferencz pénztárnok és Villányi Alajos ellenőr jelentéstétel kötelezettsége mellett megbizatnak.

8. Fektor Ferencz pénztárnok végül jelenti, hogy a pénztár átvétele alkalmával egy 100 frtról szóló pesti hazai I-sö takarékpénztári betéti könyv, egy a magyar-osztrák bank által 2 darab egyenként 100 frtról szóló magyar földhitelintézeti záloglevélről kiállitott letéti elismervény, ezen záloglevelekhez tartozó 2 darab összesen 5 frt értékü szelvény és 40 frt 34 kr készpénz Tihanyi Ferencz volt pénztárnok urtól lett átvéve. Tudomásul vétetik. Egyuttal az ideiglenes titkár azon inditványa, hogy az egyesületi pénztárban 20 frtnál magasabb összeg készletben ne tartassék, s az ezt felülmuló összeg mindenkor a pesti hazai első takarékpénztárban gyümölcsözőleg elhelyeztessék, egyhangulag elfogadtatván, az egyesületi pénztárnok és ellenőr urak ezen határozat pontos betartására utasittatnak.

9. Ezen választmányi ülési jegyzőkönyv hitelesitésével Biró Ferencz és Egerváry Jenő urak megbizatnak.

Több tárgy nem lévén, az ülés bezáratott.

Biró Ferencz, id. v. tag

Egerváry Jenő, id. v. tag.

König László, ideiglenes titkár.

Jegyzőkönyv.

Felvétett a telekkönyvvezetők országos egyesülete ideiglenes választmányának Budapesten 1880. évi julius hó 17-én tartott ülésében.

Elnök: Biró Ferencz, ideigl. vál. tag.

Jegyző: König László, ideigl. titkár.

Jelen voltak: Fektor Ferencz id. pénztárnok, Villányi Alajos id. ellenőr, továbbá Egerváry Jenő, Farkas Károly, Hunkár Béla, Hlaszny Mihály és Tessényi Ferencz.

1. Az id. titkár Nedeczky Benő budapesti kir. törvényszéki irnok és vizsgált telekkönyvvezető urat rendes tagul bejelenti. Belépése tudomásul vétetvén, a titkár a rendes tagsági jegy kiállitására utasittatik.

2. Továbbá, saját és Fektor Ferencz nevében Dr. Krajtsik Ferencz országgyülési képviselő, Dósa Imre budapesti kir. törvényszéki biró, Steinbach István kir. közjegyző, Burián János, Meixner Emil, Dr. Glosz Ferencz, Dr. Weinek József, Dr. Fábry István, Grisza Kálmán, Hets Ödön, Dr. Wolf Vilmos, Szemenyei János, Kelemeny Gábor, Dr. Bende Ödön és Szervánszky Sándor budapesti ügyvéd és Kiss Aladár kir. közjegyzői helyettes urakat pártoló tagokul felvétetni ajánlja. A megnevezettek pártoló tagokul felvétetnek, a titkár pedig az okmányok kiállitására utasittatik.

3. A folyó évi julius hó 10-én tartott ülésben nyert megbizáshoz képest egyuttal jelenti, hogy a tagsági jegyek iránt több helybeli kereskedővel összeköttetésbe lépvén, mint legelőnyösebbet Riegler József Ede papirkereskedő czég ajánlatát — mely szerint nevezett papirkereskedő czég 500 darab tagsági jegynek a bemutatott minta szerint kiállitva 9 frtnyi árban szállitani magát kötelezi — elfogadásra ajánlja. Riegler József Ede papirkereskedő czégnek ajánlata megvitatás után elfogadtatván, a titkár a tagsági jegyeknek mondott árbani megrendelésére felhatalmaztatik. Egyuttal a titkár ugyanazon kereskedőnél a mai napon megállapitott minta szerint egy törzskönyvnek 12 frt árban leendő beszerzésére utasittatik. Egyszersmind a fenti összegek annak idejében leendő kifizetés végett folyósittatik.

4. Fektor Ferencz id. pénztárnok és Villányi Alajos ellenőr a pesti hazai első takarékpénztár egyesület 100 frtnyi alapitó tagsági dijának felvételét s ugyanottan 83122/a. sz. betéti könyvre 4% kamatozás mellett történt elhelyezését bejelentik. Tudomásul vétetik.

5. Tessényi Ferencz inditványozza, hogy az ideiglenes választmány ezentul a szükséghez képest hetenkint több izben is ülést tartson. Ezen inditvány, tekintve a közgyülés előtti elintézendők sokaságát, elfogadtatván, ezen rendkivüli ülések tartására a szerdai nap d. u. 6 órája tüzetett ki.

6. Elnöklő Biró Ferencz inditványozza, miszerint Tihanyi Ferencz volt egyesületi pénztárnok felhivassék, hogy számadásait rendesen összeállitva e hó 25-ik napjáig nyujtsa be. Ezen inditvány, tekintettel azon körülményre, hogy ezen számadás a közgyülésnek teendő jelentés összeállithatása czéljából okvetlenül szükséges — elfogadtatván, Tihanyi Ferencz volt pénztárnok ur számadásainak elnöklő Biró Ferencz urhoz f. é. julius hó 25-ig leendő beadására felhivatik.

7. Végül az id. titkár a kassa-oderbergi vasut-társaság által kiállitott 15 napi érvénynyel biró vasuti igazolványokat bemutatja. A titkár az igazolványoknak bérmentes szétküldésére felhatalmaztatik.

8. A mai ülési jegyzőkönyv hitelesitésével Biró Ferencz és Hlaszny Mihály urak megbizatnak.

Több tárgy nem lévén, az ülés berekesztetett.

Biró Ferencz, ideigl. v. tag. *Hlaszny Mihály,* id. v. tag. *König László,* ideigl. titkár.

A m. kir. Curia elvi jelentőségű határozatai telekkönyvi ügyekben.

9. Miután az 1871. 31. tcz. 24. §-ban az igazságügyminiszternek adott azon meghatalmazásra, hogy a törvényszék székhelyétől távol eső járásokban a járásbiróságokat telekkönyvi hatósággal felruházhassa, csakis a telekkönyvi ügyek s a végrehajtási eljárás közben teljesitendő dologi cselekvények gyorsabb elintézhetésének előnye szolgálhatott indokul, s az hogy csupán a telekkönyvek vezetése s kezelésének teendőivel szándékoltattak volna megbizatni, ki nem tünik: a kir. járásbiróságok, mint telekkönyvi hatóságok, a végrehajtási eljárás közben a dologi cselekmények teljesitésére is hivatottaknak tekintendők. (Semmitősz. hat. *Törv. Csarn.* 1872. 69. sz.)

10. Tekintve, hogy az 1874. 15. tcz. 1. §-a, — mind a mellett hogy a telekkönyvi hatósággal felruházott királyi járásbiróságokat telekkönyvi ügyekben is egyes biróságokká alakitotta át, — azokat az ily ügyek elintézésének a ptr. 92. §. ellenére továbbra is az 1868. 54. tcznek a rendes pörbeli eljárást szabályozó fejezetében foglalt és 145—151. §§-ban körülirt jegyzőkönyvi tárgyalás szabályai követésére kötelezi: a ptr. 85. §. *b)* pontja szerint pedig az ügyvéd általi képviseltetés kötelezettsége kifejezetten a jegyzőkönyvi tárgyalásra is kiterjed: ebből kifolyólag a kir. járásbiróságok, mint telekkönyvi hatóságok köréhez tartozó oly ügyekben, melyekben az eljárásra s fölebbvitelre nézve a ptrend. szabályai irányadók, magukat a felek a peres eljárásban kivétel nélkül, a végrehajtás folyamában alkalmazott fölebbviteli beadványoknál pedig, a mennyiben a megelőző eljárás a rendes eljárás szabályai szerint történt, ügyvéd által képviseltetni kötelesek. Miből másrészt önként foly, hogy sommás perből fölmerült végrehajtási ügyeknél az esetben is, ha a végrehajtás ingatlanokra vezettetvén, az a törvényszék, mint telekkönyvi hatóság által foganatosittatik, ügyvéd általi képviseltetésre a felek a felebbviteli beadványaik tekintetében nem kötelezhetők, (Sem. határ. *Jogt. Közl.* 1877. I. mell.)

11. Azon körülmény, hogy tisztán a polgári bíróság elé tartozó ügyben járt el a telekkönyvi hatóság, nem képez hivatalból figyelembe veendő semmiségi esetet — oly esetben, midőn ennek illetősége ellen a felek kifogást nem tettek. — A ptr. 53. §. *a)* pontja csak a telekkönyvi ügyekre szoritkozván, ki nem terjed a közönséges polgári természetü keresetekre, melyekben a telekkönyvi hatóság járt el. Ily eltérés a rendes birói illetőségtől törvény által nincsen kizárva. Annak megbirálása pedig, hogy a kérelmezett átiratás megrendelhető-e, vagy sem, s mily feltételek mellett — az ügy érdemére tartozik. (Sem. hat. *Törv. Csarn.* 1871. f. 45. sz.)

12. Telekkönyvi előjegyzések igazolása iránti perekben az előjegyzést eszközlött telekkönyvi hatóság illetőségétől eltérésnek még az esetben sincs helye, ha az igazolás házassági szerződésen alapszik. Az ily igazolási keresetet vissza — s a rendes birósághoz utasitó végzés hivatalból megsemmisitendő. (Semsz. határ. 1872. 42. sz. *Törv. Csarn.*)

13. Előjegyzés igazolásával összekapcsolt követelésbehajtási ügy a telekkönyvi hatóság előtt indittatván s ellene kellő időben illetőségi kifogás nem tétetvén, az illetékessé vált. Ily igazolással kapcsolatos követelésbehajtási ügyekben eltérés a rendes birói illetőségtől meg van engedve. (Sem. hat. *Törvsz. Csarn.* 1872. 14. sz.)

14. A polgári törvényszék előtt folyamatba tett tulajdoni pernek telekkönyvi följegyzése is a telekkönyvi hatóságnál kérelmezendő és ez által a birói határozat meghozandó. (Sem. hat. *Jogt. Közl.* 1872. 5. mellékl.)

(Folyt. követk.)

Franklin-Társulat nyomdája.

Tizenötödik évfolyam. 31. SZ. Budapest, 1880. julius 30.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA: *Wesselényi-utcza 4. sz., I. em.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .... 6 frt, negyedévre .. 3 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

TARTALOM: A germán ősalkotmány. Dr. Timon Ákos, győri jogtanár urtól. — A horvát-szlavon büntetőtörvényjavaslat. Kőrösi Sándor debreczeni jogtanár urtól. — Egynehány kérdés a végrehajtás megszüntetésére vagy korlátozására irányzott perek köréből. Ternovszky Béla, kir. tszéki biró urtól. — Jogirodalom. Dr. Daempf Sándor, pécsi jogakadémiai tanár urtól. — Megjegyzések. Tolnai Antal paksi ügyvéd urtól. — Törvénykezési szemle: A zugirászatról. Tóth Gáspár köz- és váltó-ügyvéd urtól. — Különfélék.

MELLÉKLET: Curiai határozatok.

A germán ősalkotmány.

(Tanulmány az egyetemes európai jogtörténet köréből.)

Hátra van még ezek után a concilium ügymenetéről s ezzel kapcsolatosan a germán ősalkotmány aristocraticus jellegéről szólani. A concilium bizonyos időben, rendszerint evenként egyszer, saját jogánál fogva, önmagától jön össze.[1] Minden szabad germán férfiu joga, de egyszersmind kötelessége, azon megjelenni, mely jog gyakorlatában, illetőleg kötelesség teljesitésében semmi korlátolást nem türnek: Illud ex libertate vitium, mondja Tacitus,[2] quod non simul nec ut iussi conveniunt, sed et alter et tertius dies cunctatione coeuntium absumitur. A concilium vezetése tulajdonkép maga a népnél van: ut turbae placuit considunt armati;[3] mindazáltal a rend fentartására a papok, mint az istenek hivatott szolgái, közegei, ügyelnek fel: silentium per sacerdotes — imperatur.[4] A germánok felfogása szerint ugyanis mindenütt, hol a nép együtt van, tehát ugy a hadban, mint a conciliumban, az istenek jelenlevőknek tekintetnek,[5] miért is a béke megszegése, a rend megsértése, az istenek megsértése gyanánt tekintetik;[6] csak természetes tehát, hogy annak fentartására az istenek szolgái, a papok vannak hivatva, valamint a beállott sértés esetében az istenek kiengesztelődését eszközölni, azaz a büntetéseket végrehajtani.[7] Ennyi és csakis ennyi az, a mit a papságnak a germán népek közéletére való befolyásáról mondani lehet; ennél tovább menve a puszta combinatio körébe jutunk. A papság tulajdonkép csak vallási funktiók végzésére, mint az istenek megkérdezése, áldozatok bemutatása stb, van hivatva, mely functiók azonban a közügyek intézésével némi összeköttetésben állván,[8] részére bizonyos befolyást biztositának,[9] de különben a papi rend, a papi hivatás, sem a nemesi renddel, sem a princepsek hivatalával közelebbi összeköttetésbe nem hozhatók, s egyáltalán semminemü politikai jogositványoknak, előjogoknak, alapját nem képezi.[10]

Maga a concilium azonban, mint ősválasztó gyülés,[11] mint a tömegnek gyülekezete, ezen lényeges ismérvéhez képest tanácskozásra, az előforduló ügyek tüzetes meghányására, képtelen, és igy, hogy feladatát helyesen megoldhassa, hogy életképességgel birjon, egy irányadó, vezető elemre okvetlen szüksége van. Ezen elem, mely az összabadság rovására, a tiszta democratia hátrányára, szükségszerüleg képződik, a germán ősalkotmányban az aristocratia, melyet már Tacitus korában teljes mérvben kifejlődve találunk s mely a monarchicus elem uralomra juthatását mintegy előkésziti.

A germán aristocratia tagjait általában népfőnököknek (principes) nevezhetjük, kik közé tartoznak a vezérek, népbirák (principes szükebb értelemben) s a kiséreti főnökök, sőt ott, hol király van, maga a király is, ki mint látni fogjuk ezen időben csak az aristocratia első tagja, a nép első főnöke.[12] Ezen aristocratiát illeti a civitasban a tulajdonképeni vezetés, a kormányzat, a népet csak a sanctio, a határozás. A főnökök e tekintetben, szemben az ősválasztó gyüléssel, egy külön collegiumot, külön tanácskozó testületet képeznek,[13] mely hivatva van a csekélyebb fontosságu ügyeket önállóan elintézni.[14] De a nagyobb fontosságu ügyek is, melyek eldöntése az ősalkotmány szelleméhez képest a népet illeti, a princepsek által előzetesen tárgyaltatnak, azaz mintegy a concilium eléterjesztésre elkészittetnek.[15]

Kiváló fontosságu előjogát képezi továbbá ezen aristocratiának a conciliumbani előterjesztési, szólhatási jog.

Az aristocratia tagjai, a nép előkelői, főnökei, egyedül vannak szólásra jogositva a conciliumban: őket illeti az initiativa, őket hallgatja meg a nép koruk, nemességük, harczi dicsőségük s ékesszólásukhoz képest.[16] A népet magát csak az elhatározás, a tetszés vagy nem tetszés nyilvánitása, illeti a főnökök által előadott ügy

[1] Tacitus *Germ.* c. 11. Coeunt, nisi quid fortuitum et subitum incidit, certis diebus cum aut inchoatur luna aut impletur: nam agendis rebus hoe auspicalissimum initium credunt.

[2] Ugyanott.

[3] Ugyanott.

[4] Ugyanott.

[5] Wilda: *Strafrecht der Germanen* 234. l.: Wo das Volk versammelt war, war die Gottheit näher. — Ezt különben maga Tacitus is mondja *Germ.* c. 7. sed velut deo imperante, quem adesse bellantibus credunt.

[6] Waitz: *Verfassungsgeschichte.* I. 326. l.

[7] Tacitus *Germ.* c. 7. Ceterum neque animadvertere neque vincire, ne verberare quidem nisi sacerdotibus permissum; non quasi in poenam nec ducit justa, sed velut deo imperante továbbá, l. 11.

[8] Tacitus *Germ.* c. 6. Auspicia sortes que ut maxime observant . . . si publice consultetur, sacerdos civitatis . . . interpretatur, Si prohibuerunt nulla de cadem re in eundem diem consultatis.

[9] Dahn: *Die Könige der Germanen* I. 82—84. ll. Thudichuns: *Der Altdeutsche Staat* 87. l. Bethmann-Hollweg: *Die Germanen vor der Völkerwanderung* 59. l.

[10] Igy számos régibb német iró, köztük különösen Grimm: *Rechtsalterthümer*, 270—272. 750. l.; Pillips: *Deutsche Geschichte.* I. III. l. s több helyen; Müller: *Lex Salica Alter und Heimath.* 172.: Eichhorn: *Rechtsgeschichte.* 146. §., a papi rendet majd a népbirákkal, majd egyátalán a princepsi méltósággal, majd a nemesi renddel azonositják olyképen, mintha a papi hivatás képezné lényeges alkatrészét a népbirói tisztség a princepsi méltóságnak, avagy alapját a nemesi rend előjogainak. Ezen nézetek tévességét alább egyenként fogjuk kimutatni.

[11] Ezen fogalom már magában a classicus irók által használt szóban «concilium» rejlik. Concilium ugyanis mintegy ellentétét képezi a «concilium» szónak, és ehhez képest concilium ott alkalmazandó és alkalmaztatott a római irók által, hol sokaknak, a tömegnek összejövetele az uralkodó gondolat; consilium pedig — consulotól származva — ott nyer helyes alkalmazást, hol a tanácskozás fogalma lép előtérbe. Ezért neveztetik a római senatus «consilium publicum»-nak, a népgyülés a comitiá centuriata pedig concilium maximum-nak. Vesd össze. Baumstark: *Staatsalterthümer.* 354. l. kv.

[12] Minderről tüzetesebben a későbbi §§-ban.

[13] Baumstark: *Staatsalterthümer.* 360. l. kv. Helyesen nyilatkozik még a princepsek politikai szerepléséről a civitasban Unger: *Geschichte der deutschen Landstände.* I. 36—45. l. Savigny: *Beitrag zur Rechtsgeschichte des Adels in neueren Europa.* 4. l. kv.

[14] Tacitus *Germ.* c. 11. De minoribus rebus principes consultant, de majoribus omnes, ita tamen ut ex quoque, quorum penes plebem arbitrium est, ad principes petractentur.

[15] Lásd az előbbi idézetet.

[16] Tacitus *Germ.* c. 11. Mox rex vel princeps, prout aetas cuique, prout nobilitas, prout decus bellorum, prout facundia est, audiuntur auctoritate magis quam iubendi potestate.

felett: si displacuit sententia fremitu aspernantur, sin placuit frameus concutiunt. [17]

Látjuk tehát, hogy a germán ősalkotmány alapelve ugyan a nép-souverainitas, a concilium lényeges különbséget szabad és szabad között nem ismer, a határozási jog mindenkit egyenlően illet, minden fontosabb ügy eldöntése egyenesen a nép elé tartozik [18] — szóval a nép maga souverain; mindazáltal a közügyek tulajdonképeni vezetése, a kormányzás, az aristocratia, a princepsek kezében van. Ez azonban a germán ősalkotmányt csak tökéletesebbé, a conciliumot feladatai helyes megoldására alkalmasabbá teszi, és egy erős központi kormányzat képződését lehetségesiti.

Az ősgermán respublica mindezek folytán aristocraticus respublica, benne a közhatalom gyakorlata bizonyos pontig megosztva jelentkezik: az aristocratia vezet, kormányoz, a nép határoz, sanctional. [19]

2. §. Rendek az ősalkotmányban.

Már az ősalkotmány idejében valamennyi germán népségeknél a jog részéről felállitott különbségeket, azaz jogi értelemben vett rendeket, találunk s nem csupán a tényleges társadalmi viszonyokon (gazdagság, foglalkozás stb.) alapuló, tehát a jogra nézve indifferens, társadalmi osztályokat. A jog, a törvény előtt nem minden személy, nem minden ember egyenlő, hanem köztük a születés, a származáshoz képest különbség tétetik.

Ezen különbség-tétel személy és személy között ezen időben legélesebben nyilvánul a germánoknál a büntetőjog terén. A büntetés magán büntetés levén, a vérdij (Wergeld [20] = pretium viri), mint a személy jogi értékének, azaz magában vége megbecsülhetlen, s igy egyedül a jog részéről megállapitható, idealis értéknek a kifejezése — határozottan különböző, és az illetőnek származása szerint irányul.

Ezen a büntető jog részéről tett megkülönböztetésnek megfelelőleg, mely megkülönböztetést valamennyi népjogi feljegyzésben találjuk — már TACITUS-nál [21] három egymástól szorosan külön álló rendet találunk emlitve, ugy mint: a nemesek (nobiles), szabadok (ingenui, liberti) és szolgák (servi) rendjét; ezen három rendhez járul még a legtöbb germán népeknél egy negyedik, a rabszolgák rendjéhez igen közel álló rend, a félrabszolgák (liberti, libertini) rendje.

Ezen rendi különbözet őseredetisége, régisége mellett tanuskodik azon jelenség is, hogy a skandivok hitregéje azt az emberi nem eredetére vezeti vissza. [22]

A három rend közül a közszabadok (ingenui, frilingi, [23] ceorlas [24] rendje képezi a nép magvát, a germán ősállam alapelemét. A közszabadok rendje a politikailag jogozott nép, az egyenjogu társak (Volksgenosse) összesége, kik később, mint a teljes szabadság birtokosai, a törzsek nevével jelöltetnek pl. homo francus, alamannus bajnarius stb. [25] Valamint a társadalmi lét alapját a földmüvelés képezi, ugy a szabad földmüvelők, a szabad parasztok képezik magát a civitast, az államot.

Épen a paraszti rendnek szabadsága, függetlensége képezi a germán ősalkotmány egyik fénypontját, különösen szemben a kelta népek alkotmányával, mely a paraszti rend, a tulajdonképeni nép, szolgaságából indul ki. A keltáknál a paraszti rend (plebs) csaknem minden szabadságtól meg van fosztva, a lovagok és druidák zsarnoki uralma alatt nyög. [26]

Dr. Timon Ákos,
győri jogtanár.

(Folytatása következik.)

[17] *Germ.* c. 11.

[18] TACITUS *Germ.* c. 11. de majoribus omnes . . . quorum penes plebem arbitrium est.

[19] F. DE COULANGES: *Histoire des institutions politiques de l'ancienne France.* I. 297—298. l.; BAUMSTARK: *Staatsalterthümer.* 361., 377. l. s több helyen.

[20] Wer = vir, homo; geld vagy gelt pedig = kiegyenlités, fizetés, elégtétel. Vesd össze GRIMM: *Rechtsalterthümer.* 649. l. BAUMSTARK: *Staatsalterthümer.* 425. l.

[21] *Germ.* c. 25. Liberti non multum supra servos sunt.... exceptis dumtaxat iis gentibus, quae regnantur, ibi emim et super ingenuos et super nobiles ascendunt. — c. 44. enim vero neque nobilem, neque ingenuum, ne libertinum quidem armis præponere regia utilitas est.

[22] E három rend: træl (szolga), karl (szabad), jarl (nemes). GRIMM *Deutsche Mithologie.* I. 304. l.

[23] NITHARD: *Historiarum libri quattor.* IV. c. 2. (PERTZ *Mon.* SS. p. 668.)

[24] AETHELBERHT c. 16. (SCHMID: *Geschichte der Angelsachsen.* 2. l.). Keorl egyenlő a német «Kerl», «Karl». WAITZ: *Verf.* I. 173.

[25] PARDESSUS: *Loi Salique.* 462. l. kv. WAITZ: *Verfassungsgeschichte.* II. 211. l. 5. jegy.

[26] CAESAR: *de bello Gell.* VI. 13. In omni Gallia eorum hominum qui aliquo sunt numero atque honore, genera sunt duo. Nam plebs pacue servorum habetur loco, quæ nihil audet per se, nullo adhibetur consilio.... Sed de his duobus generibus alterum est druidum, alterum equitum.

A horvát-szlavon büntető-törvényjavaslat.

A külföld legjelesebb jogásztekintélyei, legközelebb a franczia összehasonlitó jogtudományi egylet is Párisban, ugy nyilatkoztak arról, mint az ujabb időbeli európai büntetőtörvényhozás egyik legsikerültebb müvéről, mely az európai büntető igazságszolgáltatás további fejlesztésére nevezetes befolyással fog birni. [1]

Bármily szakértő és részrehajlatlan biráló hasonlitja össze a magyar büntetőtörvénykönyvet a horvát javaslattal: be fogja vallani, hogy az akár tudományos, akár humanisztikus, akár czélszerüségi tekintetben a horvát javaslat felett áll.

Részemről elismerem, hogy a horvát javaslaton is meglátszik az uj idő szelleme; nagy részben benne is alkalmazást nyertek a tudomány vivmányai; de nem képez oly kerekded, rendszeres összefüggő művet, mint a magyar büntetőtörvénykönyv.

Tökéletes nincs a nap alatt, s igy a magyar büntetőtörvénykönyvnek is vannak hiányai; e sorok irója is, *A magyar büntetőjog tankönyve* czimü müvében, több helyen ellentétes véleményt nyilvánitott a magyar bünt. törvénykönyv felfogása és rendelkezésével; de nagyban és egészben bármelyik ez időszerinti európai büntetőtörvénykönyvvel kiállja az a versenyt.

A tudomány terén vitás kérdésekben, a magyar bünt. törvénykönyv legtöbb esetben a tudósok többsége által elfoglalt álláspontot fogadta el; a horvát javaslat — tán csak hogy a magyar törvénytől különbözzék — az ellenkező, gyakran már elavult álláspontra helyezkedett. A magyar büntetőtörvénykönyvben elfogadott büntetési rendszer megfelel a humanismus követelményeinek, a nélkül, hogy az igazság, s az ez által követelt szigort figyelmen kivül hagyta volna. A horvát javaslat az elavult elveken alapuló osztrák büntetőtörvénykönyv szellemétől áthatva, nem igazolható tulszigoru büntetéseket alkalmaz, s büntetési rendszerében nagy ugrás van, amennyiben a fegyházbüntetésről mindjárt a fogságbüntetésre ugrik.

A magyar büntetőtörvénykönyv el nem fogadhatása indokaiul a horvát javaslat indokaiban felhozott érvek igen gyengék, s minden erőlködés nélkül megczáfolhatók.

Az mondatik ugyanis az indokokban:

[1] Szépen nyilatkozik erről dr. S. MAYER bécsi egyetemi tanár is *Das ungarische Strafgesetzbuch* czimű műve 8-ik lapján e szavakban: «Das vorliegende Strafgesetz hat nicht verfehlt, bereits als Entwurf im Inlande sowie im Auslande, die allgemeine Aufmerksamkeit zu erregen, nicht sowohl mit Rücksicht darauf, dass diese Codification bestimmt ist, dem auf diesem Gebiete fast unerträglich gewordenen Rechtszustande Ungarns abzuhelfen, sondern weil demselben als einem wahrhaft wissenschaftlichen Bedeutung, und von theilweisen bedeutenden Neuerungen ein wichtiger Einfluss auf die fernere Entwickelung der europäischen Strafrechtspflege nicht abzusprechen sein wird.»

1. hogy a büntetőjog Magyarországon századokon keresztül nemzeti alapon fejlődött; ellenben Horvátország katonailag szervezett ország volt, s katonatisztek által kormányozva, katonai törvények alatt állott; a katonai törvények durva szellemén csak az osztrák büntetőtörvénykönyv behozatala enyhitett valamit. — Felhozatik:

2. azon indok, hogy Horvátország müveltségi állapota egészen más, mint Magyarországé; a törvényeknek tehát e viszonyoknak és a nép jogérzetének megfelelőknek kell lenniök. Felemlittetik:

3. hogy a politikai viszonyok megváltozván, a határőrvidéknek polgárositttatnia kell. Befolyásos egyének állitják, hogy erre az ottani viszonyok még nem érettek. Az átmeneti időben tehát nem lehet minden ott fenállott elvet halomra dönteni. Ez arra utalja Horvátországot, hogy az osztrák törvényekkel folytonos érintkezésben maradjon, és oly büntetőtörvényt hozzon létre, mely esetleg ott is életbeléptethető legyen. Indokul hozatik fel:

4. hogy a magyar büntetőtörvényben felállitott szabadságvesztés büntetés sokféle fajai — fegyház, börtön, államfogház, fogság pénzügyi tekintetekből nem alkalmazhatók. Horvátország szegénysége miatt ennyiféle büntetéskiállási helyet sem nem épittethet, sem fenn nem tarthat. Ez okokból a horvát törvényhozás a magyar büntetőtörvénykönyvet egyszerüen nem recipiálhatja.

Az indokok első pontjában foglalt azon állitás, hogy a büntetőjog Magyarországon századokon keresztül nemzeti alapon fejlődött, nagy részben való; mindamellett meg kell vallanunk, hogy hazánk a büntetőjog világfejlődési processusa alól magát ki nem vonhatta; dicső őseink azon büntetőjogi intézmények nagy részét, melyek a büntetőjog terén életre keltek, nem a nyeregben hozták magukkal Ázsiából, hanem itt fogadták el az európai nemzetektől. Az európai anyajogok, a római és canonjog, épugy befolytak a magyar nemzet büntetőtörvény-alkotásába, mint a többi európai nemzetek büntető törvényeire. Őseinknek az nagy érdemük, hogy habár rendszeres büntetőtörvénykönyvet nem alkothattak is, mindamellett büntetőjogi igazságszolgáltatásukba elfogadták mindazon intézményeket, melyeket a nagyobb nemzetek haladó szelleme helyeseknek ismert fel, vagyis, hogy együtt haladtak a müvelt nemzetekkel. Uj büntető törvénykönyvünk is csak annyiban magyar, amennyiben azt a magyar törvényhozás alkotta; de az abban foglalt nagy elvek és humanisztikus rendelkezések az egyetemes emberiség haladó szellemének becses vivmányai.

Midőn *Sz.-László* királyunk 1102-ben *Bielogradban* magát Horvát-Dalmátország királyának is megkoronáztatta: ez országok hazánkkal állami egységbe jutottak, s ebben — egész a mohácsi vészig — meg is maradtak. Horvát testvéreink némi — az ország törvényeibe nem ütköző — kiváltságaik mellett, velünk egy és ugyanazon törvények alatt éltek, tehát büntetőjogi fejlődésünk is egy volt. A mohácsi vész után 1537-ben Horvátország nagyobb része török uralom alá jutott, a megmaradt kisebb rész pedig katonai végvidékké alakittatott. Ez idő óta igaz, hogy a katonai törvények nagy befolyással voltak a horvátokra; de a mennyiben a horvát báni táblától a magyar kir. Curiára történtek igazságszolgáltatási tekintetben a fölebbezések: a horvátok a magyar törvények befolyása alatt is állottak.

A multban tehát a Magyarországon fejlődött büntetőjog, horvát testvéreink joga is volt egyszersmind, s mindkettőnk jól felfogott érdeke azt kivánja, hogy legyen a jog, főleg a büntetőjog, köztünk jövőre is egységes.

A 2-ik pontban felhozott indok nem áll egészen. Magyar- és Horvátország müveltségi foka nem különbözik annyira, hogy két külön büntetőtörvénykönyv alkotását igazolhatná. Horvátország semmi esetre sem áll a műveltség alantabb fokán, mint a mi Árva, Turócz, Zólyom, Nyitra, és számtalan más megyéink; pedig e vármegyékben a magyar bünt. törvénykönyv néhány hónap mulva alkalmaztatni fog.

A 3-ik pontra megjegyzem, hogy a határőrvidék polgárositása nem akadályozhatja Horvátországot abban, hogy a müvelt népek törvénykönyveivel egy szinvonalon álló magyar büntetőtörvénykönyvet el ne fogadja. Igen furcsa dolog lenne az, ha a műveltség magasabb fokán álló Horvátország menne hátra a kevésbé művelt határőrvidék kedveért a középkorba, és nem megforditva, a határőrvidék jönne előre a civilisált korszakba. A határőrvidéki nép jogérzete soha sem fog megütközni abban, ha a megbotlott s eltévedt embertársak megbüntetésére szelidebb büntetéseket lát alkalmazni; ellenben a műveltség magasabb fokán álló nép jogérzetét sérteni fogja az, ha látni fogja, hogy a vele egy közös államot képező Magyarországban a művelt népeknél alkalmazásban levő szelidebb büntetésekkel sujtatnak az emberiség megtévedettjei; mig szükebb hazájában, Horvátországban, az osztrák bünt. törvénykönyvből kölcsönzött durva büntetések alkalmaztatnak.

Még különösebb azon erv, hogy a határőrvidékiek kedvéért Horvátországnak folytonos érintkezésben kell lenni az osztrák törvényekkel. Hát a horvátok csak mindent a határőrvidék kedvéért tesznek, és semmit sem akarnak tenni a maguk érdekében? Horvátország érdeke, államjogi viszonyainál fogva, nem azt követeli, hogy az osztrák törvényekkel legyen folytonos érintkezésben, hanem azt, hogy a vele közös államot képező Magyarország törvényeivel érintkezzék; sőt necsak érintkezzék, de ha e törvények autonomikus jogaikat nem sértik, azokat alkalmazzák is.

A 4-ik pontra megjegyzem, hogy fájdalom! Magyarország sem gazdag ország, főleg most, midőn az alkotmányos korszak első éveiben folytatott könnyelmű gazdálkodás, a kedvezőtlen gazdászati évek, az osztrák-magyar monarchia állásából kifolyó occupatiók, évről-évre emelkedő hadi kiadások, önálló vámterület hiánya, és számtalan más kiadások a magyar állam pénztárát annyira megrongálták, hogy az államháztartás a deficit sorvasztó nyavalyájában sinlik folytonosan, Magyarország pénzügyei sem állnak valami brilliánsan; mindamellett nem mondhat le a cultura igényeiről, s büntetőtörvénykönyvébe fel kellett venni mindazon büntetésnemeket, melyek alkalmasak arra, hogy a biró a büntetés kiszabásánál épen a tettnek, s a bűntettes individualitásának megfelelő büntetést alkalmazza; el kellett fogadni a *progressiv rendszert,* melyről a művelt országok kormányai azon bizonyságot teszik, hogy országaikban e rendszer alkalmazása óta, a bűntettesek száma nagy mérvben apadt. Ezen rendszer az, mely a bünössel mig egyrészről az állam büntető hatalmát érezteti, addig másrészről szelidebb bánás által azt fokozatosan javitja; e rendszert a magyar törvényhozásnak el kellett fogadnia.

Kőrösi Sándor,
debreczeni jogtanár.

(Vége következik.)

Egynehány kérdés a végrehajtás megszüntetésére vagy korlátozására irányzott perek köréből.

Ha az árverés alakilag helyesen foganatositttatott, az, daczára a nyert pernek, jogerőre fog emelkedni.[1]

A vevő nem a jogerőre emelkedés napján szerezte jogát, az eladott tárgynak, bizonyos feltételek teljesitése ellenében való megtartására s a tulajdonjognak elnyerésére, hanem

[1] A kir. semmitőszék ugy látszik nincs e nézeten, mert egy legujabban előfordult hason esetben tartózkodott az ingatlanok elárverezése ellen benyujtott semmiségi panasz eldöntésétől s elrendelte, hogy előbb a törvényszék döntse el az árverés előtt megindított, de a semmiségi panasz felterjesztéseig még el nem intézett megszüntetési pert. Felperes keresetével elutasittatott, s igy nem nyilt alkalmunk annak megfigyelésére: minő hatályt tulajdonitott volna a kir. semmitőszék a felperesre nézve kedvező megszüntetési határozatnak, s vajjon megsemmisitette volna-e az árverést?

*

az árverés napján. A jogerőre emelkedés csak a szerzett jog megtámadhatóságát enyészteti el, mindig visszahat a szerzés történtének időpontjára, miért is a megtámadás alapjának már a jogszerző tény történtének pillanatában kell hatályosnak lennie; mintegy a jogszerzés csirájában kell már a bomlás csirájának benfoglaltatnia, hogy megerősödését meggátolja.

De jogunk szerint a felfüggesztő hatálylyal nem biró keresettől ezen bomlasztó hatás lehetősége is el van véve, épen az által, hogy a *keresetnek* a végrehajtás folyamára befolyásoló erőt nem tulajdonitunk. A mi a végrehajtás megszüntetése előtt történt, az mind érvényes, s a kereset későbbi sikere alapján többé kérdésessé nem tehető.

Ezen következtetést egyébiránt azon jogi elvből is vonhatjuk le, hogy a perbeli határozat csak a perbe vont személyek s azok jogutódjai ellenében hajtható végre.

Az eddig előadottaktól eltér a közjegyzői törvény kifogása, mely a végrehajtást elrendelő végzés kézbesitésének napjától számitandó 8 napon tul egyáltalában be nem nyujtható; mivel e részben az 1874. évi 35. t. cz. 113. §-a áthághatatlan korlátokat szab.

---

2. A második kérdés az, vajjon a megszüntetési s korlátozási perekben perujitásnak, vagy a per ismétlésének van-e helye?

E kérdés tárgyalásába belevonom az igazolás megengedhetőségének kérdését is, részint mert ugyanazon érvek szólnak a perujitás kizárása mellett, melyek az igazolás lehetősége ellen harczolnak; részint pedig, mert az igazolás megengedhetőségének vagy kizárt voltának megállapitására a harmadik kérdésnél szükségem van, s azt e helyen könnyebben eszközölhetem.

A végrehajtás megszüntetésére vagy korlátozására irányzott perekben az igazolás és perujitás feltétlenül kizártnak tekintendő, s a kir. semmitőszék az igazolást illetőleg már számtalanszor határozott ily értelemben (a ZLINSZKY-DÁRDAY-féle *Döntvénytár* VI. k. 498., VII. kötet 536. sz. a. közlött esetekben).

Indokul használta: hogy a végrehajtató lehető gyors kielégittetésének tekintete nem türi meg a végrehajtásnak a felfüggesztő hatálylyal biró keresetek által sokáig való késleltetését; felhozta, hogy a prdtás 306. §-a értelmében igazolásnak itélet hozatala után csak a felebbezvény beadásának és az eskü letételének elmulasztása miatt van helye; s végül főleg arra fektetett sulyt, hogy a prdtás 374. §-a a megszüntetési s korlátozási perekben hozott véghatározat ellen minden perorvoslatot kizár, következőleg az igazolást is, melyet a prdtás VI. czimébe való beosztás által szintén perorvoslatnak tekint.

Az első és utolsó indok a perujitásnak kizárását is indokolja.

A váltóeljárás 86. §-a ezt kifejezetten szabálylyá is emeli.

A kisebb polgári ügyekben követendő eljárás szempontjából ugyanigy áll a dolog, mert az 1877. évi 22. tcz. 63. §-a perujitásnak csak itélet ellen ad helyet, ellenben a végrehajtás megszüntetése vagy korlátozása iránti kérelmet végzés által dönteti el. Igazolásnak az idézett törvényczikk 56. §-ának végpontja szerint szintén csak akkor lehet helye, ha itelet hozatott.

Minthogy az 1874. évi 35. t. cz. 112. §-a, a közjegyzői okmány alapján elrendelt végrehajtási eljárásban a prdtást rendeli követendőnek, a mennyiben a közjegyzői törvény eltérőleg nem intézkedik: ezen eljárásban sem lehet szó igazolásról vagy perujitásról.

Egészen más kérdés azonban az, vajjon szabad-e a végr. megszüntetési vagy korlátozási pert ismételni?

Nézetem szerint a polgári prdtás, a váltó s a bagatell-eljárás szabályai szerint folyó végrehajtásoknál lehet.

Épen ugy, mint a rendes per uj jogalapon, ugyanazon egy pertárgy mellett perujitás nélkül ismételhető: ismételhető a végr. korlátozási s megszüntetési per is, ha a végrehajtást szenvedett uj jogalapot, például uj egyezséget, uj halasztást vagy későbbi fizetést bizonyithat.

A közjegyzői okmány alapján elrendelt végrehajtásnak egészben vagy részben való megszüntetésére irányzott kifogás azonban, — ha a végrehajtató folytatólagos végrehajtásra nem szorul — nem ismételhető, mert ezt az 1874. évi 35. t. cz. 113. §-a csak a végrehajtás *elrendelése* ellen engedi érvényesithetni, a végrehajtás pedig csak egyszer rendeltetik el. De ha folytatólagos végrehajtás indittatik, az 1874. évi 35. t. cz. 113. §-ának *f)* pontjára alapitott kifogás érvényesitésére a jog ujra feléled, mert a folytatólagos végrehajtási eljárás ugyanazon szabályok szerint intézendő, melyek az első izben elrendelt végrehajtási eljárásra irányadók.

Folytatólagos végrehajtás vagy elévült végrehajtás felujitása esetén a végr. korlátozási s megszüntetési keresetet, a közönséges polgári s váltóeljárás szerint is lehet oly hatálylyal ismételni: hogy, ha a kereset a prdtás 374. s a váltóeljárás 86. §-ával kitüzött 3 napi határidőn belül nyujtatik be, az árverés felfüggesztendő. Még pedig ugyanazon, fentebb felhozott indoknál fogva, hogy a folytatólag vagy ismételten elrendelt végrehajtás épen oly hatálylyal bir, mintha már első izben lett volna elrendelve.

Ha tekintetbe veszszük azt, hogy a közjegyzői törvény, a kifogás érvényesitésére kiszabott határidő után fizető végrehajtást szenvedettet teljesen védelem nélkül hagyja a végrehajtató visszaélése ellen, holott a prdtás — legalább azon alakban, melyet a kir. semmitőszék magyarázata által nyert, s melyet a törvényhozó a közjegyzői törvény alkotásakor már figyelembe vehetett — a végrehajtást szenvedettnek módot nyujt sérelme ellen orvoslást keresni: önként elénk áll azon kérdés, vajjon indithatő-e végr. korlátozására vagy megszüntetésére kereset oly végrehajtás folyamában, mely közjegyzői okmány alapján rendeltetett el?

Az 1874. évi 35. t. cz. 112. §-a azt rendeli, hogy a végrehajtás elrendelése s a kifogások érvényesitése körül megállapitott külön szabályokon kivül az eljárás további folyamában a prdtás intézkedései alkalmazandók.

Ha tehát a prdtás szerint a foglalás utáni 3 napon tul a megszüntetési vagy korlátozási kereset megindithatő, megindithatónak kell annak lennie a közjegyzői okmány alapján elrendelt végrehajtás további folyamában, csakhogy természetesen az árverést e kereset sem függeszti fel.

---

3. A harmadik felmerült kérdés az, vajjon a végrehajtás megszüntetésére vagy korlátozására irányuló perekben lehet-e a peres felek egyikét vagy másikát meg nem jelenése alapján beismerőnek tekinteni, s elmarasztalni vagy sem?

A prdtás 374. §-a a végrehajtás korlátozási s megszüntetési kereset feltételeül állapitja meg, hogy az a végrehajtató végrehajtási jogának egészben vagy részben történt megszünését igazoló okmányon alapuljon. Ez által minden más bizonyiték, tehát a beismerés alkalmazhatósága is kizáratott. A végrehajtást szenvedettnek jogát a megszüntetésre vagy korlátozásra feltétlenül okmánynyal kell igazolnia.

Ily értelemben alkalmazta a kir. semmitőszék is e szakaszt, több izben kimondván, hogy tanukihallgatásnak, eskünek ezen eljárásban nincsen helye. (Lásd a ZLINSZKY-DÁRDAY-féle *Döntvénytár* I. köt. 34. és 424. számait.)

Lényegtelen e kérdés, ha felperes keresetében csakis tanubizonyitékra, szakértőkre, birói szemle által eszközlendő

kimutatásra hivatkozik, vagy esküt ajánl, mert ekkor a kereset, mint azt az idézett semmitőszéki határozatok is kimondják, azonnal és hivatalból visszautasitandó: de fontossá válik akkor, ha, mint az e czikk elején közlött esetben történt, az okmányok alakilag véve teljes hitelüek, azonban, — bár bizonyos, hogy azok a végrehajtás korlátozására alapot nyujthatnak, — a végrehajtás megszüntetése iránti jogra némi következtetést engednek, s a kérdés oda fejlődik, vajjon az okmányok által hagyott ürt kitöltheti-e alperes elmaradása?

Hasonló a helyzet például akkor is, ha felperes magasabb összeg erejéig kéri a végrehajtás korlátozását, mint a mennyit okmányai kétségtelenül igazolnak.

Hogy a kereset ily esetekben nyomban s hivatalból vissza nem utasitható, az kétségtelen, mert a törvény nem adott a birónak jogot a kereset okmányainak előzetes megbirálására.[2]

Ternovszky Béla,
kir. tszéki biró.

(Vége köv.)

[2] Ebből is kitünik, mennyire hiányzik a prdtás vonatkozó intézkedéseiben az elvek következetes keresztülvitele. A prdtás 374. §-a a kereseti jog mellőzhetlen feltételének nyilvánitja, hogy felperes oly okmány birtokában legyen, melylyel a végrehajtató végrehajtási jogának megszünését *bebizonyithassa*, s mégis 375. §-ában az árverés felfüggesztését a kérelemhez képest rendeli el, tekintet nélkül arra, ha vajjon a kereseti okmány a végrehajtási jog megszünését csakugyan *bebizonyitja-e?*

Jogirodalom.

A magyar magánjog mai érvényében. *Az elmélet és gyakorlat igényeire való egyenlő tekintettel.* Irta Dr. HERCZEGH MIHÁLY budapesti tudomány egyetemi nyilv. rend. jogtanár stb. I. kötet (298 l.) *A magyar magánjog általános része.* (Budapest, 1880. Az *Eggenberger*-féle könyvkereskedés kiadása.)

HERCZEGH munkája módszer tekintetében mindezen munkákkal szemközt határozott forduló pontot jelez.

Tárgyalási módjának «standard»-je a dogmatikai módszer, de folytonos tekintettel van nemcsak a magyar elméletre, hanem az összehasonlitó jogtudományra, különösen pedig a német, franczia s kis részben az angol irodalomra, melyeknek nevesebb képviselőit a jegyzetekben mindig figyelemmel kiséri, az önálló fejezetek élén pedig czélszerüen csoportosan idézi; e mellett tekintettel van a római jogra s az osztrák, porosz, franczia, zürichi, szász és olasz magánjogi törvénykönyvekre.

Háttérül pedig minden helyen, hol szükségesnek látszik, történelmi draperiát alkalmaz.

II.

A magánjog akár elméleti vagy gyakorlati, akár pedig mindkét szempontból való tanulmányozására nézve tagadhatatlanul főfőfontosságu egy helyesen összeállitott általános rész, mint a melybe a magánjog véghetetlen számu és különböző irányalatai mintegy csomóba összeszövődnek. Ha ennek szükségessége már egy törvénykönyvnél is jelentkezik, annál nagyobb mértékben jelentkezik az a magánjogot minden irányban feltüntetni szándékozó olyatén munkánál, mely még a kezdők igényeire is tekintettel lenni kiván. Szerző előszót ugyan még nem irt munkájához s azt sem kézikönyvnek, sem vezérfonalnak nem nevezte, mégis azonban egész kezelési módszere arra vall, hogy czélja ez is volt. Ismertetésünkben tehát e czélt is szerző által szembevettnek fogjuk feltételezni s ugy hiszszük, hogy e tekintetben részéről desavou-vel találkozni nem fogunk.

Az előttünk fekvő rész 25 lapon a bevezetéssel foglalkozik s nyolcz czikkben szól a *magyar magánjog fogalmáról, a méltányosságról, a magánjog és közjog egymás iránti viszonyáról, a magyar magánjog* (vázlatos) *jelleméről, a törvénykönyv alkotásának módjairól, a magyar magánjog irodalmáról s a czélbavett munka rendszeréről.*

Az ezután következő 272 lap, mint a tulajdonképeni általános rész, öt czimben szól egymás után a *magyar magánjog közönséges és különös kutforrásairól, a természeti ée jogi személyekről, a dolgokról, a cselekvényekről s végül a jogokról.*

Nagyon tulhaladná az általunk czélbavett feladatot s az e lapok részéről ildomosan igénybevehető tért, ha a munka minden itt feltüntetett részére kiterjesztenők figyelmünket. Azokra fogunk tehát szoritkozni, a melyek részint különös elismertetést, részint pedig szembetünő fogyatkozásaik miatt mellőzhetetlenül helyreigazitó észrevételeket igényelnek. A mivel tehát mások további észrevételeire az ut nemcsak elzárva nincs, hanem határozottan nyitva is áll, minthogy magunk is szándékosan elmellőztünk oly részeket, a melyekre észrevételeket tennünk lehetett volna.

Magyar magánjog alatt szerző szerint «azon jogelvek összegét értjük, melyek Magyarországban a személyeknek magán viszonyait szabályozzák».

Legtöbb meghatározás abban a hibában szokott szenvedni, hogy nem érinti a dolog lényegét, hanem azt csak körülirja. Ilyen szerző meghatározása is a magyar magánjogról.

Mi értendő ugyanis Magyarország alatt a *magánjog szempontjából?* WENCZEL szerint *(Magy. magánjog rendsz.* I. k. Előszó és 2. l.) értendő a közjogi Magyarország, tehát a társországok is. Szerző erről egyáltalában mit sem mond; pedig a kérdés fontos s annál is inkább megérdemelte volna a megoldást, mert WENZEL által határozottan téves válasz adatott reája. Épen az a nevezetes t. i. Magyarország jelenlegi közjogi szervezetében, hogy Horvátország és Szlavonia reánk nézve a közjogi összetartozás daczára is bizonyos tekintetben külföld, s e «bizonyos tekintet» épen a magánjog tekintete, ugy hogy magyar magánjog alatt csak azon magánjog értendő, mely a budapesti országgyülésen állapittatik meg, még pedig a társországok képviselőinek hozzájárulása nélkül (1868. 30 t. cz. 35. §.); azon magánjog pedig, mely a társországok saját külön országgyülésen állapittatik meg (1868. 30. t. cz. 9., 47. §§.), az már nem magyar magánjog, hanem horvát-szlavon-dalmát magánjog s még pedig mindazon elvek szerint, melyek az ujabbkori tudomány által (SAVIGNY) a törvények területi érvényére nézve felállittattak s jelenleg a jogélet által általában el is fogadtattak, reánk nézve magánjogi értelemben *külföldi* jog.

Hasonló határozatlanságban szenved a meghatározás azon része is, mely szerint «a magyar magánjog a személyek magán viszonyait szabályozza». Épen az a kérdés, mik értetnek *magánviszonyok* alatt? mi képezi és képezheti a magánjog vonatkozási körét *(a magánjog tárgyát általában)?*

E kérdést szerző a «magyar magánjog- és közjogról» szóló 3. §-ban sem oldja meg; nemcsak, hanem az e czikkben tett abbeli állitása, hogy «jelenleg a közjog a magánjogtól már *elválasztva levén,* egyiket a másiktól szorosan megkülönböztethetjük», először állitó részében nem való, lehetőleges részében pedig épen ezen oknál fogva nem áll meg. Az ugyanis, a ki azon kézikönyvek alapján akarná a kettőt egymástól elválasztani, a melyek mint *magánjogi* munkák lettek kiadva, ugyancsak megjárná. Mert azon HOFFMANN-féle állitás, hogy *magánjogunk közjogias, közjogunk pedig magánjogias,* még mindig áll valamennyire s áll az egész jogéletre, mert törvénykönyvünk, mely határozott szint vallott volna, még nincs.

De nem is oly könnyü dolog ezen elválasztás, hogy vele talán pár szóval végezni lehetne. Az olyan tételek pedig, mint szerző állitása, hogy «a családi jogok, mint a házassági, apai és gyám- vagy gondnoksági jogok *természetesen kivételt képeznek,* mert ezek ámbár magánjogok (?), de kötelességet is foglalnak magukban. Ez okozza (?), hogy az érdekelteknek a családi jogokat sem megváltoztatni, sem átruházni vagy elidegeniteni, sem azokról lemondani nem szabad», ily könnyedén odavetve nemcsak hogy nem oldják

meg a kérdést, hanem egészen összekuszálják azt. S nem is lehet azt mindaddig megoldani, a mig a magán- és közjog fogalmát az életviszonyokra, mint alakilag jelentkező momentumokra és nem az *érdekre,* mely lényegöket képezi, alapitjuk.

S azok után, miket szerző e részben mondott, csakugyan meglepő, hogy a legelső jegyzetben mégis azon állitást teszi, hogy «vannak a mi magánjogunkban számos oly határozatok is, melyek tulajdonképen a közjognak képeznék tárgyát». Igenis, sajnálatos, hogy vannak: de legsajnálatosabb az egész dologban mégis az, hogy a hazai jogtudomány a kérdés tisztázását csak félvállról veszi s innen azon következmény származik, hogy mindenféle dolog bepréseltetik a magánjogba.

No de nem lehet ugrás a természetben s naturam furca expellas, tamen revertet. E jelenség tehát — nem mondjuk szerzőre, hanem egész általánosságban — egészen természetes, a legujabb Dschaggernaut ugyanis, mely előtt nálunk szótlan bámulattól hanyatt-homlok elterülni szokás, IHERING különben jeles munkája *Der Zweck im Recht* még nem jelent meg egészen; nem lehet tehát még e kérdésre is mondani, hogy «autos epha». De hogy IHERING «egészen uj» iránylata hazánkban hét hóval IHERING föllépte előtt rövidebben és világosabban már megvetve lett, az megint természetesen továbbra is «non avenu» fog maradni.

Szerző folytatólag a tárgyi és alanyi jog meghatározását adja s örvendünk, hogy elhagyta az e részben követtetni szokott országutat, melyen Ivo szekere tengelyig elsülyed; azt vélnők azonban, hogy miután az általános magánjog az egész jugtudományi tanfolyam alapzatát képezi, nem lett volna fölösleges dolog ezen és az ezzel rokon tárgyakra bővebben kiterjeszkedni.

Azon rész, mely most kerül tollunk alá, azon rész, mely szerzőt és irányát leghivebben jellemzi; értjük az előttünk fekvő munkának a codificatióról szóló részét, melyben szerző már negyedszer a nemzeti irányu codificatió mellett tör pozdorjává kopját és lándzsát. Szerzőnek ugyanis már 1874-ben megjelent *Magyar családi és öröklési jog*ában is találkozunk ebbeli hitvallomásával, melynek érdekében 1877-ben a *Jogtudományi Közlöny*ben ujolag sikra lépett, a mit ismételve megtett akkor, midőn czikksorozatát 1878-ban *Codificationk hajdan és most* czimü kiadványában ujolag közzétette. Nem csodálkozunk tehát azon, hogy kedvencz eszméjével előttünk fekvő munkájában is találkozunk, az alkalom nagyon is syreni csábokkal környezte. Mi azonban elmondtuk ellenkező nézetünket már más helyen, s minthogy nem akarunk hosszas ismétlésekbe ereszkedni, jelen alkalommal csak annyit jegyzünk meg, hogy szerző, a ki ezuttal is tárgyilagosan küzd hü Rosinantejan Dulcinea szépsége mellett, le fogja ugyan fegyverezni azon tábort, a mely Cervantes tanusága nélkül is tudvalevőleg nem a legerősebb a gondolkozásban; komolyan számbavehető s szintén tárgyilagos fegyverekkel küzdő ellentábort azonban csak meg fog erősiteni korábbi positiójában. Az olyan példák ugyanis, mint a minőt a 21. l. 2. jegyzetében hoz fel, hogy t. i. «a Németországhoz visszakapcsolt rajnavidéki népek is, mint egy ember állottak talpra megvédeni a porosz, bajor és hessendarmstadti reactió ellen a franczia intézményeket. Nem törődtek s most sem törődnek azzal, hogy azokat I. Napoleon a szurony és ágyujog erejével nyomta nyakukra és hogy azon személytől származnak, ki őket dicsőségük, önállóságuk, történelmi nevük és mükincseiktől megfosztotta» — nem igen birnak meggyőző erővel. Ily példák ugyancsak csodálatosan ellentmondanak abbeli véleményének, hogy nemzeti irányu codificatió nélkül nincs üdv, nincs boldogság.

Dr. Daempf Sándor,
pécsi jogakadémiai tanár.

(Folyt. követk.)

Megjegyzések

STEIN LŐRINCZ-nek *az uzsoráról irt könyvére.*

A törvényhozásnak kétségtelenül feladata levén nem türni el olyasmit, a mi a közlelkiismeret szerint gyalázatos dolog és megbüntetni azokat, a kik oly gyalázatos dolgokat mivelnek, melyeknek gyalázatos voltáról maguk is meg vannak győződve olyannyira, hogy e miatt egymást gyülölik és megvetik; a dolog teljes méltatására szükségesnek találom a dolog történeti előzményeit vizsgálni. Ha ezeket is megtekintettük, és azután kellőképen elemeztük az uzsorás eljárását, és kikutattuk, hogy eljárásának elemei mennyiben forognak fenn a vagyonszerzés más módozataiban, és szemügyre vettük, mennyire állanak gyalázat alatt a szerzésnek azon többi módjai, melyek ugyanazon elemekkel dolgoznak: akkor inkább leszünk képesek az uzsora erkölcsi mivoltát megbirálni és kijelölni azon helyet, mely az uzsorát a jogrendszerben, az uzsorást a társadalomban megilleti.

Ezen történeti visszatekintésben a zsidó népre és a szentirásra alább még néhány szóval visszatérek; a görög történetet mellőzöm; mert ezt kérdésünk tanulmányozásánál gyakorlatinak nem tartom.

Kezdem tehát Róma történetén, melynek fejleményei a modern népekre közvetlenül hatottak, és még folyvást hatnak.

Róma törvényeit a szükség szülte. Pusztán azért, mert elvont gondolkozás valamit helyesnek talált, Róma törvényt nem alkotott. Ez csak akkor következett be, mikor az érdekeltek a törvény létesitését sürgették, kierőszakolták azoktól, kiknek érdekében állott a régi állapotokat fentartani.

Mig a nép csak földmiveléssel és harczczal foglalkozott, tőkét csak véres verejtékkel folytatott munka által lehetett gyüjteni, és életének az ellenség előtti koczkáztatásával lehetett szerezni. A ki tehát tőkéjét másnak adta használatra, az élete nehéz fáradalmainak és véres küzdelmeinek gyümölcsét adta oda. A használatnak mily dija volt ezért tulságos? Azután meg nem is volt ez olyan gyakori dolog. Nem volt tehát szükség törvényt alkotni arra, hogy mennyi fizettessék más tőkéjének használatáért. A bajtárs a bajtárson ugy is segitett; a munkás pedig tudta, hogy mennyi munkába kerül annak létesitése, a mit polgártársa neki tőkéje használata fejében fizet. A tudósok közmeggyőződése szerint a régi Rómában kamat-törvény, vagy — ha ugy tetszik — uzsora-törvény nem volt.[1] A fizetési kötelezettség azonban szigoru volt; a hitelező nem fizető adósát megkötözve hurczolta haza, és körömszakadtáig dolgoztatta le vele adósságát, csak annyi élelmet adván neki, a mennyi épen szükséges volt arra, hogy a lélek a testből ki ne menjen, hogy adósa adósságának ledolgozásától még a halál által se menekülhessen. A régi római hitelező, ki véres verejtékkel, vagy életének koczkáztatásával kereste, a mit kölcsön adott, nem ismert irgalmat azon jellemtelen ember irányá-

[1] MONTESQUIEN, *de l'esprit des lois, livre* XXII, chap. XXII: Les premiers Romains n'eurent point de lois pour régler le taux de l'usure.

PUCHTA. *Institutionen*, I. 51. §: Die verarmten *Plebejer*, die zur Erfüllung der öffentlichen Leistungen und zur Erhaltung ihres Hauswesens Anlehen nöthig hatten, fielen den von der allgemeinen Calamität am wenigsten betroffenen *Patriciern* in die Hände, *die durch unerschwingliche Zinsen ihren Ruin vollendeten.* A mi az igazságszolgáltatás közbelépése vagy közbevetése nélkül csak ugy volt lehetséges, ha a kamatláb törvény által szabályozta nem volt.

MOMMSEN, *Römische Geschichte* I. XI. azt irja ugyan, hogy: Der Schuldner hat ausser dem Capital noch den Zins zu entrichten, welcher unter gewöhnlichen Verhältnissen *wohl* für das Jahr *zehn Procent* betrug. E nézetével azonban a világhirű tudós — legalább az én csekély ismereteim szerint — elszigetelve áll, és pedig, igénytelen nézetem szerint, méltán. A secessiót a nemesség kiméletlen zsarolásai és visszaélései okozták, melyeket ugy a hatalom kezelésében, mint a pénz-kölcsön kamatoztatásában követett el. Ez utóbbi ellen pedig csak törvényes kamatmaximum hiányában kellett a végső eszközhöz, a forradalomhoz, nyulni.

ARTHUR LEGRAND. De la législation relative au prêt à intérêt: Avant la loi des douze tables le prêt était libre.

ban, a ki a más pénzét csak ugy isten nevében felveszi és elveri. Meg volt győződve, hogy gazember az olyan, a ki a másét szép szóval elkéri, elkölti, és nem fizeti vissza, kár volna az olyant kimélni.

Midőn azonban a takarékosság tőkéket növesztett, a ravaszság és irgalmatlanság pedig a pénzt halomra halmozta, az öröklés a vagyont utódokra szállitotta, és ennek következtében oly tőkések is voltak, a kik a szerzés fáradalmait nem ismerték, s minél nagyobb nyereséget kivántak tőkéjök után, hogy minél hatalmasabbak legyenek; — másrészt pedig oly adósok is voltak, a kik a pénzt hadi szerek beszerzésére vették fel, és azért nem tudták megfizetni, mert a munka idejét táborban töltvén, termelésre nem gondolhattak, és a hitelezők, kik az alatt az öröklött vagyon és öröklött befolyás által nyert tekintélynél fogva otthon előkelő állást vagy hivatalt foglaltak el, adósaikkal, midőn ezek a harczból akár győzelemittasan, akár a szenvedett kudarcztól leveretve haza érkeztek, mégis azon szabályok szerint bántak el, melyek más hitelezők és más adósok számára készültek; — mikor a hitelezők egyfelől a jogszabályok hiányosságával, másfelől a végrehajtás szigorával visszaéltek; mikor a nemesség, melynek kezén a tőkepénz volt, sem katonai érdemeket, sem polgári erényeket nem méltatva, embertelen módon uzsoráskodott, és ez által nemcsak minden vagyont saját kezére keritett, de ha ez elég nem volt, az adóst megkötözve rabságra is hurczolta: bekövetkezett a *secessio in montem sacrum.*

Ennek következménye lett *a XII táblás törvény,* mely egyebek között *a kamatlábról is* rendelkezett. Mekkora volt a XII táblás törvény által meghatározott kamat-maximum, ez iránt a vélemények eltérnek. *Unciarum foenus* volt, vagyis *egy honapra egy as-tól egy uncia.* Ezt némelyek 10%-nak, mások 12%-nak számitják; olyan tudós is van, a ki $8^1/_2$ %-ra számitja. A köznép forradalmi fellépésével többi között kamattörvényt is erőszakolt ki az uralkodó és uzsoráskodó nemességtől. Az adóssági törvény azonban maradt oly szigoru, mint volt, ha ugyan nem szigorittatott; mert hát a római nemesség nem ijedt meg, és engedményért bizonyára engedményt kivánt.

Gyökerében azonban a dolog nem változott. A vagyon, a tőkepénz és a hatalom a nemesség kezében maradt; a peres eljárást és a végrehajtás szabályait pedig ismerjük Gajus IV. könyvéből.

Azok kedveért, a kik a római jogban nem jártasok, megjegyzem itt, hogy ezen időben a *praetoria actiok, a bonae fidei aotiok* és az *in factum concepta actiok* még nem léteztek, ekkor még csak a törvényben engedélyezett kereset létezett, még *per legem agebatur,* a kereset *legis actio* volt. Ezen legis actiok egyike volt a *legis actio per manus injectionem,* mely többi között a megitélt követelésnek a marasztalt adóstól való behajtására is használtatott, mint *actio judicati,* és ez igy szólott: «Miután te marasztalva vagy, nekem X ezer sestertiumot fizetni, mely összeget rosszlelküleg meg nem fizettél a nem fizető adós rosszlelkünek tekintetett; azért én ezen megitélt X ezer sestertium erejéig letartóztatlak».[2] És az adósnak nem volt szabad magát védenie, hanem ügyének védelmére más alkalmas embert (vindex) kellett állitania, a ki a védelem felvállalásával kezessé is vált. És ha ilyent állitani nem tudott, *domum ducebatur ab actore et vinciebatur,* a hitelező haza vitte és megkötözte.

Mit jelentenek e szavak: *„in partes secare"*, és *„si plus minusve secuerint, sine fraude esto"*, nem is szólok. Csak azt constalálom, hogy a pénztelen köznép a pénzes nemességtől forradalommal csikarta ki a 10 vagy 12% kamatlábat; de kénytelen volt a a szabad ember személyiségét megsemmisitő végrehajtási eljárást törvényesiteni.

Tolnai Antal,
ügyvéd Pakson.

(Folyt. követk.)

[2] Quod tu mihi iudicatus, sive damnatus, es sestertium X millia qua dolo malo non solvisti, ob eam rem ego tibi sestertium X milium judicati manum injicio.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A zugirászatról.

Az ügyvédi rendtartás 39. §-a büntetendőknek rendeli azokat, kik a nélkül hogy ügyvédek lennének, a feleknek birróságok vagy hatóságok előtti képviseletét üzletszerüen folytatják.

Ezen törvényszakaszon kivül nincs a zugirászatról törvényeinkben sehol szó. Innen van az, hogy hatóságok és birróságok a zugirászat fogalmát, mely törvény által praecisirozva nincs, tetszésük, vagy ha jobban tetszik, belátásuk szerint állapitják meg. Ezen körülmény is hozzájárult ahhoz, hogy a zugirászatot mindeddig kiküszöbölni nem lehetett.

Egyes hatóságok ugyanis a törvény betüjéhez ragaszkodva, zugirászatnak csupán a feleknek képviseletét tekintették és tekintik. Ennek következtében szabályrendelettel határozták meg, mily dijat követelhet a kerületi jegyző a feleknek általa szerkesztett okiratokért és beadványokért?

A kerületi jegyzők a törvényhatósági szabályrendeletre hivatkozva, szabadon készitenek okiratokat és beadványokat, minek következménye, hogy kivált a telekkönyvi hatóságoknál, több egy-egy kerületi jegyző beadványa, mint a kerületbeli közjegyző és összes ügyvédek beadványai együttvéve.

Azonban ha a törvény nem is eléggé praecis, az igazságügyi miniszterium részéről kibocsátott miniszteri rendeletek eléggé tanusitják, hogy zugirászatnak tekintendő nem ügyvéd részéről nemcsak a felek képviselete, hanem a felek részére szolgáltatott okirat- vagy beadvány-készités is.

Ugyanezen nézet nyilvánul a felsőbb birróságok itéleteiben is, melyek a jogosulatlan okirat és beadványkészitést következetesen zugirászatnak minősitik.

Ezek szerint tehát zugirásznak tekintendő mindenki, a ki jogosulatlanul ügyfeleket képvisel, részükre okiratokat vagy beadványokat készit.

Azt hiszem, hogy a zugirászatnak ekként adott fogalmához alig férhet szó.

Hogy van az tehát, hogy daczára a zugirászat ily könnyü meghatározhatásának, daczára a zugirászat törvényileg kimondott büntethetőségének, a zugirászat mégis virágzik, akarom mondani burján módra tenyész?

Ennek okai visszavezethetők:

a) a prts. azon intézkedésére, hogy sommás perekben nem ügyvéd is jogositva van a feleket képviselni;

b) a telekkönyvi rendelet azon hiányosságára, hogy a beadványoknak ügyvéd vagy közjegyző általi benyujtása nem követeltetik;

c) a birróságok tulhalmozottságára s kölönösen a semmitőszék néha következetlen s elnéző eljárására;

d) a bagatell-törvény azon intézkedéseire, melyek ily ügyekben ügyvéd közbenjárását lehetetlenné teszik stb.

A prts. azon intézkedése, hogy felek képviseletét nem ügyvédnek is megengedi, még most is fenállónak tekintetik, noha ennek ellent mond azon jogi elv, hogy a későbbi törvény az előbbinek érvényét hatályon kivül helyezi.

Miután az 1874. évi XXXIV. t. cz. 39. §-a kimondotta azt, hogy azok, kik nem ügyvédek, az ügyfelek képviseletére jogositva nincsenek, kétségkivül hatályukat veszték az 1868. LIV. t. cz. azon intézkedései, melyek az utóbb hozott törvénynyel ellentétben állanak; tehát nem ügyvédnek az ügyvédi rendtartás életbeléptetése után feleket még sommás perekben sem lett volna szabad képviselni.

Daczára ennek a kir. Curia mint semmitőszék elfogadta és számos izben kimondotta már azon elvet, hogy sommás perekben a felek képviseletében nem ügyvéd is eljárhat, hogy az ingatlanokra vezetett végrehajtás alkalmával, ha a végrehajtási eljárást sommás eljárás előzte meg, a végrehajtási és árverési kérvény, sőt esetleg felebbezés vagy semmiségi panasz is, ügyvéd közbenjárás és ellenjegyzése nélkül is benyujtható.

Pedig ez határozottan téves, mert a prts. azon intézkedését, hogy a félnek joga van keresetét jegyzőkönyvileg felvétetni, joga van személyesen védekezni, nem lehet akként kiterjeszteni, hogy joga van magát oly egyén által is képviseltetni, ki az 1874. évi XXXIV. t. cz. értelmében zugirónak tekintendő és büntetendő. Hogy az itt jelzett eljárás és a törvényeknek ily téves magyarázata a zugirászat kiirtására alkalmas nem lehet, azon ugy hiszem senki sem kételkedhet.

Továbbá a telekkönyvi rendelet is tág tért hagy a zugirászatnak. Nincsen az egész rendeletben egy szó sem arról, hogy a beadványok ki által nyujtandók be; a feleknek szabadságában áll tetszés szerint eljárni. Az ügyvédi rendtartás és az igazságügyi miniszterium részéről kiadott miniszteri rendeletek következtében megtörtént ugyan, hogy egyes telekkönyvi hatóságok az ügyvéd vagy közjegyző által ellen nem jegyzett beadványokat, mint zugiró által benyujtottakat, visszaadták. A felsőbb bíróságok azonban ily esetekben mindig a beadvány érdemleges elintézését hagyták meg; tehát az egyedüli sikeres mód, melylyel a zugirászatot e téren tönkre tenni lehetett volna, a felsőbb bíróságok által nem sanctionáltatott.

Nem helytelenithetem a felsőbb bíróságok ilyetén intézkedését, mert a hiba a törvényérvényü telekkönyvi rendelet hiányosságában keresendő.

Kitünik ezekből, hogy a zugirászatnak tág müködési tere van, s hogy praeventiv intézkedésekről a törvény sehol sem gondoskodott. Kiszabja büntethetőségét és a büntetés mérvét, de nem akadályozza meg a büntetendő cselekvény elkövetését; pedig ott, hol magasabb érdekről van szó, szükséges lenne, nevezetesen ezen kérdésnél az igazságszolgáltatás magasztos érdeke megkövetelné, hogy praeventiv intézkedések tétessenek, annál inkább, mert a felsőbb bíróságok fent jelzett eljárása mellett, a tulhalmozott bíróságoknak eszükbe sem jut a zugirászatot hivatalból üldözni. Látják, hogy a zugiró beadványa érdemileg elintézendő, meggyőződtek, hogy az ügyvédi rendtartás és szigoru miniszteri rendeletek daczára nem ügyvéd is jogosultnak tekintetik a felek képviseletére, hogyan inditsanak már most vizsgálatot oly ténykedésért, melyre az illető a felsőbb forum által jogositottnak jelentetett ki?

A semmitőszék elnéző eljárását eléggé illustrálják már a fentebb előadottak, következetlen eljárására például felhozhatom az 187 . . évi . . . . számu határozatot, melyben a kir. Curia mint — semmitőszék sommás perben ügyvéd által ellenjegyzett kereset folytán az ellenjegyző ügyvéd közbenjárása mellett megtartott tárgyalást és ezután hozott itéletet a meghatalmazás becsatolásának elmulasztása miatt — megsemmisitett és a keresetet az ezt ellenjegyző ügyvédnek visszaadatni rendelte; mig ellenben 1879. évi 24292. sz. a. hozott határozatával az ügyvédi kamarába be nem jegyzett, tehát jogosulatlan egyén által benyujott és ellenjegyzett kereset folytán megtartott, de alperes kifogása folytán bíróilag beállitott tárgyalást folytatni rendelt és kimondotta, hogy a képviseletre az ügyvédi rendtartás értelmében semmi esetre sem jogositott egyén jogositva van közönséges megbizotti minőségben eljárni.

Egyik esetben, hol ügyvéd járt el, a meghatalmazás becsatolásának, talán vétlen elmulasztása indok az egész eljárás megsemmisitésére; mig a másik esetben a zugiró által tett lépések törvényeseknek ismertetnek el.

Ha még mindezekhez hozzáveszszük a bagatell-törvény azon intézkedését, hogy az ily ügyekben eljáró ügyvéd dijai megállapitásának nincs helye, s hogy a tőzsde-bíróság előtt ügyvédnek eljárni nem szabad: azt hiszem, elég bizonyitékot szolgáltattam arra nézve, hogy a zugirászat kiirtása végett eddig tett intézkedések irott malaszt, melyeknek foganatjuk csak akkor lehetne, ha a zugirászat kiirtása végett oly gyökeres intézkedések tétetnének, melyeknek életbeléptetése folytán a zugirászat önmagától megszünnék.

Ez lehetséges s nem is ütközik akadályokba.

A zugirászat gyökeres kiirtása végett mindenekelőtt szabályozandó lenne azon kérdés, ki legyen jogositva a felek között kötött jogügyletekről okiratokat szerkeszteni?

Noha a jogbiztonság azt követelné, hogy az okiratok szakértő közegek által vétessenek fel és az igazságszolgáltatás tetemesen megkönnyittetnék, ha minden okirat ahhoz értő egyén hozzájárulása mellett jönne létre, s noha ez az állam fiskális érdekei szempontjából is kivánatosnak mutatkoznék: mindazáltal e tekintetben az állampolgárokat megszoritani egyebek mellett már azért sem lenne tanácsos, mert minden jogügylet megkötése elé alaki akadály gördittetnék, a mi gazdászati szempontból hátrányos.

Megszoritás alá jöhetnének legfelebb azon okiratok, melyek telekkönyvi jogok szerzésére alkalmasaknak tekintendők.

A prts. azon intézkedésének, hogy az ügyfél jogositva van keresetét jegyzőkönyvileg felvétetni s személyesen védekezni, fentartása mellett kimondandó lenne, hogy minden esetben, midőn az ügyfél nem személyesen jár el, tartozik akár peres akár peren kivüli ügyben ügyvéd, esetleg közjegyző közbenjárását igénybe venni s végül kimondandó lenne, hogy bíróságokhoz mindennemü peres és perenkivüli beadvány ügyvéd vagy közjegyző által terjesztendő elő.

Mindaddig, mig ez törvény által kimondva nincs, a zugirászatot kiirtani nem lehet.

Az igazságszolgáltatás és az ügyfelek hátrányára burjánozni fog az tovább, kiirthatatlanul.

Tóth Gáspár,
köz- és váltóügyvéd.

Különfélék.

Felhivás! *Zlinszky Imre* emlékének szentelt szavunk nem hangzott el a pusztában. A jogászközönség részvéte a jeles tudós családjának támogatására irányult és a *Pesti Napló* szerkesztősége *Zlinszky Imre* hátrahagyott családja javára gyüjtést rendezett, melyet az *Athenaeum* irodalmi és nyomdai részvénytársulat 200 frttal nyitott meg. Reméljük, hogy a kormány is, habár csak a rideg ügymenet keretében fogja kitelhető támogatására méltatni a tevékenységének áldozatul esett férfiu családját.

Mi sem állhatunk mögötte azoknak, kik sokkal távolabb állottak hozzá s ezért a gyüjtést részünkről is 150 frttal megnyitjuk s kérjük az adományokat lapunk kiadóhivatalához küldeni, mely a befolyt összegeket lapunkban nyugtatni és rendeltetése helyére fogja juttatni.

A „Jogtud. Közlöny"
szerkesztősége.

Felelős szerkesztő: **Dárdai Sándor,** üllői ut 1. szám.

A Franklin-Társulat magyar irod. intézet és könyvnyomda kiadásában (**Budapest,** egyetem-utcza 4. szám) megjelent:

MAGYAR PÉNZÜGYI TÖRVÉNYISME. Folytonos vonatkozással a magyar államháztartásnak 1868-tól 1875-ig terjedő tényleges eredményeire. Irta *dr. Mariska Vilmos.* Második bővitett kiadás 1877. Füzve 3 frt 60 kr.

Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat.

Tizenötödik évfolyam. 32. SZ. Budapest, 1880. august. 6.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA: *Wesselényi-utcza 4. sz., I. em.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

TARTALOM: A germán ősalkotmány. Dr. Timon Ákos, győri jogtanár urtól. — Egynehány kérdés a végrehajtás megszüntetésére vagy korlátozására irányzott perek köréből. Ternovszky Béla, kir. tszéki biró urtól. — Jogirodalom. Tolnai Antal paksi ügyvéd urtól. — Törvénykezési szemle: Tartoznak-e a bíróságok más bíróságok megkeresésének eleget tenni? Bors Károly birós. végrehajtó urtól.

MELLÉKLET: Telekkönyvi Közlöny. — Curiai határozatok.

A germán ősalkotmány.

(Tanulmány az egyetemes európai jogtörténet köréből.)

A közszabadokat illeti a rendes vérdij (Wergeld), szemben a nemesekkel, kik magasabb vérdijjal, s szemben a rabszolgákkal, kik csak dologi értékkel birnak.

A szabadságra különben születni kell, a tényleges szabadon bocsájtás rendszerint — épen ugy mint kezdetben a rómaiaknál — nem elegendő. Csak a népgyülés van jogositva közelhatározással — mintegy lex specialissal — valakit kebelébe felvenni,[1] habár nem szabadnak született is; később ezen jog a souverainné lett királyra szállt által, midőn aztán király előtti szabadon bocsájtásról van szó.[2]

A születés képezi azonban a szabadság egyedüli feltételét, a földbirtok — miként már mondva volt — ezen időben annak csak következménye, de nem föltétele. Egyéni földtulajdont a germán ősalkotmány nem ismer[3] és igy nem ismerhet arra alapitott, abból kifolyó jogokat. A földbirtok res extra commercium, a község tulajdona, melyre a község minden szabad tagja egyenlően igényt tart. A foglalás, a föld birtokba vétele, — miként Tacitus világosan mondja — az összeség, a község részéről történik.[4]

A község azután az elfoglalt területet (Marken) tagjai között egyenlő részekben müvelés végett évenként kiosztja.[5] Ehhez képest a községi szervezet, gazdasági szervezet, melynek feladata egyrészt minden egyes anyagi lételet biztositani, de másrészt a vagyoni viszonyokat egy magasabb érdek, az összeség érdeke szempontjából szabályozni.[6] Ezen gazdasági szervezet és az abból folyó vagyoni egyenlőség képezé biztos alapját a paraszti rend — a közszabadok rendje — erejének; ez által lőn a socialis kérdés a közszabadság javára megoldva.

Már Tacitus emlékezik azonban egy a közszabadoktól különböző, azoknál kitünőbb, előkelőbb rendről, melynek megjelölésére mindenkor a nobilis, nobilitas szót használja,[7] melyet később a hazai kutfők «adaling»-, «edeling»-gel adnak vissza.[8] Mindkét kifejezés,[9] de különös az utóbbi (t. i. adaling) világosan utal arra, hogy itt születési rendről van szó, melynek alapját magasabb származás képezi.[10] Adaling ugyanis az «adal», «adel» (= genus prosapia)[11] törzstől származtatva, épen ugy mint a magyar «nemes» nemzetséghez tartozót, nemzetséggel birót jelent, tehát születésre alapitott különbséget jelez.

Ez kétségtelen levén, kérdés már most: először, kik voltak ezen nemesek (nobiles, adalingi), és másodszor milyen állást foglaltak el az ősalkotmányban? Ezen vitás és nehéz kérdések helyes megoldására legbiztosabb kiindulási pontul magának az adaling szónak ethymologiája kinálkozik.

Nemesek voltak azok, kik bizonyos nemzetségből származnak, kik a többinél magasabb, előkelőbb nemzetséggel birnak. Ezen fensőbb, magasabb származás azonban a germán népeknél — magától az istenektől származás. Nemesek tehát azok, kik eredetüket a nép hitregéje szerint maguk az istenekre, azaz természet feletti lényekre, vezetik vissza. Nemesek a nép elsőszülöttjei, azok, kik a nemes szó különös értelmében nemzetséggel birnak,[12] t. i. isteni nemzetséggel. Nemesek azok, kiknek származása a nép hitregéjében mythikus fénynyel vétetik körül, s kik épen azért a többieknél kitünőbbeknek tartatnak, különös tiszteletben részesülnek. Az ősnemesség eredete tehát a germánoknál sem nem jogi, sem nem gazdasági,[13] hanem egyedül mythikai motivummal bir.[14]

Ezen állitásunkat igazolja mindaz, mi az ősnemességről s annak történetéről tudomásunkra jutott.

Mindenekelőtt a kutfők tanusága szerint mindazon

[1] Lásd erre nézve fentebb a conciliumról mondottakat.

[2] *Lex Salica* 26. tit. 1. 2. *Lex Ribuariorum* LXII. 2, LVII. 1, LXI. 3. Rozière: *Recucil général des formules.* 55—58. szám.

[3] Caesar *de bello Gall.* IV. 1. Sed privati ac separati agri apud eos nihil est.

[4] *Germ.* c. 26. Agri pro numero cultorum ab universis in vices occupantur — Arva per annos mutant et superest agri. — Ennek megfelelőleg *Caesar* VI. 22. Neque quis quam agri modum certum aut fines habent proprios; sed magistratus ac principes in annos singulos gentibus cognationibusque hominum, qui una coierunt quantum et quo loco visum est agri attribuunt atque anno post alio transire cogunt.

[5] Gierke: *Das deutsche Genossenschaftsrecht.* I. 63. l. kv. Bethmann-Hollweg: *Der germanisch-romanische Civilprocess.* 79—80. l.

[6] Lásd e kérdésre nézve: Thudichum: *Die Gau und Mark verfassung;* Maurer: *Einleitung zur Geschichte der Mark-Hof-Dorf- und Stadtverfassung* és *Geschichte der Dorfverfassung;* Roscher: *Ansichten der Volkswirtschaft;* Landau: *Die Ferritorien in Bezug auf ihre Bildung und Entwickelung;* Waitz: *Verfassungsgeschichte.* I. 93. l. kv.; Hanssen: *Zur Geschichte der feldsysteme in Deutschland.*

[7] Germania c. 8., 11., 13., 14., 18., 25., 42., 44. *Ann.* I. 57. II. 11., 62. XI. 16., 17. *Hist.* IV.15., 28., 55.

[8] *Lex Anglorum et Werinorum* I. 1. Siquis Adalingum occiderit 600 solidi componat. A szászokra nézve: Edhelingi Nithard: *Hist.* IV. c. 2. (Pertz *Mon.* S. S. II. p. 668.) Vita S. Lebuini auctore Hucbalds (Pertz *Mon.* S. S. II. 361.) A longobardoknál: Lithingi, Paulus Diaconus: *Historia Longobardorum.* I. 21. Az angolszászoknál: Edward *Confess.* c. 35. A gothoknál mint tulajdonnév: Áthal, Athala, Athalaricus, az Amalok genealogiájában, Jordanis: De origine Getorum et rebus gestis c. 14.

[9] A «nobilis» szó ezen korbeli jelentésére nézve lásd Baumstark: *Staatsalterthümer.* 218—219. l.

[10] Eléggé igazolja ezt még az is, hogy Tacitus nemes ifjakról (*Germ.* c. 13.) és nemes nőkről beszél (*Germ.* c. 8. *Ann.* I. 57.)

[11] Grimm: *Rechtsalterthümer.* 265. l. kv. Graff: *Althochdeutscher Sprachsatz.* I. 141. l. kv.

[12] Miután az «adal» szó nemzetséget jelent, csak a nemesi nemzetségek tekintetnek nemzetségeknek, csak a nemesek, adalingi, birnak nemzetséggel. Vesd össze Bethmann-Hollweg: *Die Germanen vor der Völkerwanderung.* 39. l.

[13] Az ősgermán államéletnek épen ugy mint ősnemesség lényegének teljes félreismerésén alapul azon nézet, mely az ősnemességet a földbirtokkal hozza kapcsolatba. Különösen Zöpfl: *Rechtsgeschichte.* II. 7. §. 22. l.: Der Adel ist aus der Classe der grossen Grundbesitzer hervorgegangen. Továbbá Luden: *Geschichte des deutschen Volkes.* I. 494. l. Davond-Oghlou: *Législation des anciens Germains.* I. XXX. l.

[14] Ezzel azonban csak a nemesség eredetét akarjuk jelezni és legkevésbbé sem értünk egyet azokkal, kik az ősnemességben csak egy tényleges — tehát a jog részéről közömbös — magasabb, előkelőbb társadalmi osztályt akarnak látni. (Leghatározottabban Wietersheim *Geschichte der Völkerwanderung.* I. 373. l. Tacitus idejére nézve Gierke: *Genossenschaftsrecht.* I. 37. l. 38. jegy.) A nemesség szerintünk a jog részéről elismert rendet, tehát jogi értelemben vett rendet képez, miután a mythikai motivumot a jogi motivum nyomban követi.

nemes nemzetségek, különösen királyi nemzetségek, a melyek származásáról említés tétetik, eredetüket az istenekre, félistenekre, herosokra, szóval természet feletti lényekre, vezetik vissza. Igy látjuk, hogy az angolszász királyi családok,[15] kik származásukra nem egyebek mint szász, angolszász és jütlandi nemes családok — törzsfájukat egyenesen Wodanra vezetik vissza.[16] A gothoknál pedig az első nemes család, az amalok ősei, mint félistenek vannak feltüntetve.[17] Épen igy a longobardoknál a királyok ősanyja, mint walhyr tünik elő.[18] Hasonlót találunk a frankoknál, hol a Merovingok ősatyjának, Merovechnak (Meerungeheuer), származása egy tengeri szörnyetegre vitetik vissza.[19] Sőt a későbbi kort illetőleg a monda a Welfekre nézve, kik minden valószinüség szerint a régi bajor nemesség ivadékai, a természet feletti származást fentartotta.[20]

Mindezen példák azt hiszszük eléggé igazolják az ősnemességnek a nép hitregéjével, annak democratiájával való legszorosabb összefüggését; de igazolják továbbá, hogy épen ezen isteni származás képezi a nemesség lényeges ismérvét, főmotivumát. Valamint egyes népségek származásuk, régiségük folytán nagyobb nemességet vesznek igénybe más népekkel szemben,[21] épen ugy a népség ősrégi nemzetségei a közszabadokkal szemben; valamint maga a népség szabadságát, nemességét az istenektőli származásra alapitja, épen ugy megint külön annak első nemzetségei,[22] sőt a legtöbb esetben az egyes törzsek isteni eredetét épen ezen ősrégi nemzetségek, mint törzs herosok, által látjuk közvetitve.[23]

A második ezzel összefüggő történelmi tény, hogy a germán királyok — miként már TACITUS[24] mondja — mindenkor a nemes, legnemesebb, nemzetségből választatnak: reges ex nobilitate sumunt.

Dr. Timon Ákos,
győri jogtanár.

(Folytatása következik.)

Egynehány kérdés a végrehajtás megszüntetésére vagy korlátozására irányzott perek köréből.

(Vége.)

Ha a kereseti okmányok a végrehajtási jog teljes megszünésére csak némi következtetést engednek, de a részletes megszüntetésre, a végrehajtás korlátozására biztos alapot nyujtanak, a keresetet már csak azért is kell tárgyalni, mert a megszüntetés iránti kérelem magában foglalja a korlátozás iránti kérelmet. A korlátozás kevesebbje a megszüntetésnek, az egész és rész viszonyában állanak egymáshoz, a mint ezt a prdtás 374. § a kétségbevonhatlanul kifejezi következő szavaival: «ha a végrehajtást szenvedett .... bebizonyithatja, hogy a végrehajtató végrehajtási joga egészben vagy részben elenyészett».

A biró tehát nem itél mást, mint a mit felperes kért, csak a kereseti igényt szállitja lejjebb, ha a végrehajtás megszüntetése helyett korlátozást itél meg.

Ekkor, valamint ama másik esetben, ha felperes magasabb összeg erejéig kér korlátozást, mint a minőt okmányai igazolnak, megtörténhetik, hogy alperes a tárgyalásra meg nem jelenik, felperes pedig a kereset értelmében való elmarasztalását kivánandja.

Egész élességében lép tehát elénk a kérdés, makacs-e alperes, beismertnek tekintendő-e felperesnek, okmányai által nem igazolt állitása?

Azt vélem hogy nem:

A prdtás 374. §-a megkivánja, hogy felperes azon okmánynak, melylyel a végrehajtási jognak egészben vagy részben való megszünését beigazolhatja, már a kereset benyujtásakor birtokában legyen, már a keresethez mellékelje. Sőt azt is megkivánja, hogy felperes okmányai a végrehajtási jog megszünését *igazolják*, azaz önmagukban véve teljes bizonyitékot állitsanak helyre.

Ezen esetben tehát az okmány több puszta bizonyitéknál, a törvény azt a kereset s ezzel a kereseti jog alapfeltételének nyilatkoztatta ki, mely nélkül a kereseti jog nem is létezhetik.

Az magában értetődik, hogy a kereset inditásakor a kereseti jognak már mindazon kellékekkel birnia kell, melyek ahhoz szükségesek, hogy a törvény által létezőnek elismertessék, mert ha egyik vagy másik kelléke még nincs meg, a kereseti jog meg nem született, az jogilag nem létező s bióság előtt nem érvényesithető.

Minthogy pedig alperesnek vélelmezett elismerése csak a kereseti jog érvényesitése után létesülhet: a kereseti jog hiányát a kereset meginditása előtti időre visszahatólag nem pótolhatja; miért is a vélelmezett elismerés a kereset elbirálásánál figyelembe nem vehető.

De hogy a törvény alperes elmaradásának nem akarta a prdtás 111. §-ában meghatározott sulyt tulajdonitani, s hogy meg- vagy meg nem jelenését közönyösnek tekinté, kitünik abból is, miszerint az igazolást kizárta. Senki sem fogja tagadni, hogy páratlan jogi erőszak követtetnék el azon a személyen, ki elhárithatatlan akadály miatt a tárgyaláson meg nem jelenhetett, ha a törvény rendeletéből beismerőnek vélelmeztetnék, a nélkül, hogy az ellen bizonyitásra neki mód és jog adatnék. Ily szigort a végrh. megszüntetési s korlátozási per természete s feladata nem indokolhat, annál kevésbbé, mert az elmaradt alperes joga mellett a végrehajtás alapjául szolgáló itélet vagy peregyezség harczol, felperest pedig, néhány nagyon kivételes esetet nem tekintve, majdnem mindig hanyagság vádja fogja terhelni, a miért jogainak védelmére alkalmas teljes hitelü okmány megszerzéséről nem gondoskodott.

A prdtás 111. §-ának alkalmazhatósága tehát az 1868. évi 54. t. cz., s az ezen alapuló váltóeljárás alapján inditott végrehajtás megszüntetési s korlátozási perekben kizártnak tekintendő.

Ugyanez áll a közjegyzői törvény 113. §-ának *f)* pontja alapján beadott kifogásra nézve is, s az 1874. évi 35. t. cz. 117. §-a kifejezetten is hangsulyozza, hogy csupán okmányok szolgálhatnak bizonyitékul.

Ebből következik, hogy alperes meghallgatásának jelentősége csakis a netaláni ellenbizonyiték nyujtására való jogában áll.

Következik, hogy a végr. megszüntetése vagy korlátozása iránti perekben a felek nem a prdtás 111. §-ában foglalt következmények sulya alatt idézendők, hanem csak azon figyelmeztetéssel, hogy elmaradásuk a kereset érdemleges eldöntését gátolni nem fogja.

Következik, hogy felperes keresetéhez, illetőleg kifogásához okmányait eredetiben, s nem másolatban tartozik mellékelni, mert a másolatok nem bizonyitanak, s alperes elmaradása által hitelességet nem nyernek.

Következik továbbá, hogy ha viszont felperes marad

[15] Lásd erre és a következőkre nézve MAURER: *Über das Wesen des ältesten Adels der deutschen Stämme.* 206. l. BETHMANN-HOLLWEG: *Civilprocess.* 85. l.

[16] BEDA: *Historia ecclesiastica gentis Anglorum.* I. c. 15. Erant autem filii Vactqisli, cujus pater Veeta cujus pater Voden. De cujus stirpe multarum provinciarum regium genus originem duxit. Vesd össze GRIMM: *Deutsche Mythologie.* 135. l. kv. KEMBLE: *The Saxons in England.* I, 143. l.

[17] JORDANIS: *de origine Gothorum* c. 13. jam proceres suos quasi fortuna vincebant non puros honimes, sed semideos, id est anses vocare továbbá c. 14.

[18] PAULUS-DIACONUS: *Historia Longobardorum.* I. c. 3., 8., 14.

[19] WAITZ: *Verfassungsgeschichte.* II. 45., 102. l.

[20] MAURER: *Ueber das Wesen des ältesten Adels der deutschen Stämme.* 206. l.

[21] TACITUS *Germ.* c. 39. Vetustissimos se nobilissimosque Svevorum Semnones memorant c. 35. Chanei . . . populus inter Germanos nobilissimus. Jordanis de origine Gothorum c. 44. Is siquidem erat Vuarnorum stirpe genitus, longe a Gothici sanguinis seiunctus.

[22] MAURER: *Adel.* 207. l.

[23] DAHN: *Die Könige der Germanen.* I. 20.

[24] *Germania* c. 7.

el a tárgyalásról, s a megjelent alperes, felperes okmányainak daczára tagad, vagy általában az okmányok erejét tanu — s egyéb nem okmány bizonyitékkal akarja megingatni: felperes keresetével csupán elmaradása alapján el nem utasitható, sem pedig az alperes ajánlta bizonyitási eljárás el nem rendelhető; mert a peres feleknek a perben egyenlő jogokkal, egyenlő fegyverekkel kell birniok. Alperesnek sem engedhető azon visszaélésre mód, hogy felperes, halasztó hatálylyal nem biró keresetének eldöntését elodázhassa addig, mig a végrehajtást teljesen befejezte.

A vázolt szabályok azonban nem gátolhatják azt, hogy alperesnek a tárgyalás során tett nyilt beismerése, felperes javára, gyenge okmányai mellett is — értékesittessék, de ez nem is a kereset erejénél fogva történend. Ha a végrehajtató a végrehajtás folyamában, bármely kérvényben vagy végrehajtási jegyzőkönyvben igényét önkényt lejjebb szállitja, ezt a biró ugyis külön szabálynál fogva figyelembe venni köteles.

Nem gátolhatják végül azt sem, hogy a tárgyalásra meg nem jelenő alperes, ha felperes perét habár csak részben nyerte is meg, a perköltségek megfizetésében, a körülményekhez képest részben vagy egészben elmarasztaltassék, nem ugyan a prdtás 111, — hanem 251. §-a alapján.

A kisebb polgári eljárás 84. §-a a végr. megszüntetésére irányzott eljárásban a bizonyitékok alkalmazását nem korlátolja, miért is ezen eljárás folyamában, a peres felek elmaradása alapján marasztaló határozat hozható.

Ternovszky Béla,
kir. tszéki biró.

Jogirodalom.

Megjegyzések

STEIN LŐRINCZ-nek *az uzsoráról irt könyvére.*

És mi történt azután?

Megmondja TITUS LIVIUS *Historia Romana*-jában. [1] 379-dik évben ab urbe condita már ismét azt jelenti, hogy a nép alig tudta még remélni is, hogy az uzsorás eladósodási terheitől szabaduljon, mig 388-ban ab urbe condita, a nép az által keresett alkalmat a nemesség uzsoráskodása elleni némi védelemre, hogy a hivatalokat plebejusokkal iparkodott betölteni; a minek annyi haszna volt is, hogy Cajus Licinius és Lucius Sextius keresztülvittek egy törvényt a nemesség ellen, mely szerint a törvényes kamaton tul fizetett összegek a tőke-kötelezettségből levonatván, a fenmaradó összegre három évi törlesztés engedtetett. [2] És mit használt ez? Annyit, hogy a nemesség tovább uzsoráskodott, mig alig 20 évvel később, 398-dik évben ab urbe condita, M. Duilius és L. Maenius tribunusok ismét oly törvényt fogadtattak el, hogy unciarum foenus-nál (a mint föntebb már emlitettem némelyek szerint 10%, mások szerint 12%) többet nem szabad szedni. Et plebs aliquanto eam (legem) cupidius scivit, accepitque. [3]

Ez azonban mind nem használt, 10 évvel később a nép ujabb kamattörvényt sürgetett és nyert, most már 6% kamatlábbal, amire annyival is inkább rá kellett a nemességnek állani, mert a nép már megint annyira el volt adósodva, hogy ismét részletfizetéseket kellett neki engedélyezni, és igy a nemesség a kisebb kamatláb által mitsem vesztett, mert örült, ha a régi adósságokat megkapta. [4]

Hogy ezen törvények nem használtak, és hogy miért nem használtak, megmondja TACITUS. [5] Oka az volt, hogy a törvényeket mindig kijátszották, és mikor a kijátszásoknak ujabb korlátokat állitottak, bámulatos fogások által mindig ujabb és ujabb kijátszások történtek.

Caesar idejében már ismét ott állottak, hogy a panaszosok nagy tömege lépett fel azok ellen, a kik vagyonukat uzsoráskodással gyarapitották. Graechus praetor kénytelen volt az ügyet a senatus elé vinni. De a senatusnak, bár Caesar hatalma már feltétlen volt, mégis sikerült azt a dolog elsimitására rábirni. És miért tette ezt a senatus? Ime itt a felelet: trepidique patres *(neque enim quisque tali culpa vacuus)* veniam a principe petiuere. [6] Azért kért a senatus bocsánatot, és azért csititotta el a fejedelem a zajongókat; mert *az egész senatus uzsoráskodott.*

Mindig volt törvény az uzsora megfékezésére, sőt Gajus az idézett helyen azt is referálja, hogy az adós, a ki tulfizetett, per manus injectionem idézhette perbe a kielégitett hitelezőt, hogy a tulfizetett összegeket fizesse vissza.

Ez azonban mind irott malaszt maradt. A pénzt azok adták kölcsön, a kik a hatalmat kezelték. Jaj lett volna annak az adósnak, annak a szerencsétlen plebejusnak, a ki a manus injectiot valamelyik patriciuson a forumon megkisértette volna. Megboszulták volna ezek, nyakára zuditották volna az adósnak saját sorsosait, rokonait és barátait; és minden áron elhallgattatták volna. És mégis volt rá eset. És praetor is akadt, a ki a törvényt alkalmazta. Sempronius Asellio praetorról maradt fenn, hogy adott actiot a hatalmasok ellen a szegényeknek, hogy a rajtok törvény ellenére huzott kamatokat visszaszerezzék. És mi lett Sempronius Asellioból, mi lett e hajthatatlan tisztviselőből? A kölcsönadók megölték, mert tekintélyöket sérteni, becsületökben gázolni merészelt.

Nevezetesebb emberek uzsoráskodásáról felemlitem, hogy Verres a kezébe került közpénzeket saját hasznára 24%-ra adta ki; Brutus, a derék, becsületes ember, tisztességes 48 perczentre adott ki nagyobb összegeket; Cato, a szigoru erkölcsbiró, szintén 48%-os tisztes kamatlábbal dolgozott, és — korholta a rossz világot.

Tolnai Antal,
ügyvéd Pakson.

(Folyt. következik.)

[1] Dec: primae liber VI. cap. XX.

[2] Creatique tribuni C. Licinius et L. Sextius promulgare leges omnes adversus opes patriciorum, et pro commodis plebis: unam de aere alieno, ut, deducto eo de capite, quod usuris pernumeratum esset, id, quod superasset triennio aequis portionibus persolveretur etc.

[3] LIVIUS: Cit. Lib. VII. cap. X.

[4] LIVIUS. Lib. cit. cap. XIX. T. Martio Torquato, C. Plautis consulibus semuntiarum tantum ex unciario foenus factum, et in pensiones aequas in triennium, ita ut quarta praesens esset solutio aeris alieni dispensata est.

[5] ANNALES, lib. VI. cap. XVI. *multisque plebisscitis obviam itum fraudibus, quae totiens repressae miras per artes rursum oriebantur.*

[6] TACITUS, az idézett helyen.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Tartoznak-e a birósági más birósági megkeresőseinek eleget tenni?

Jogászaink s gyakorló biráink különösnek találhatják a felvetett kérdést, mert előttök ismeretes azon törvény, s több izben már kibocsátott igazságügyminiszteri rendelet, mely világosan szól, hogy ha valamely jogcselekvény más biróság területén teljesitendő, az az illetékes birósághoz intézett megkeresvény utján foganatositandó; ez esetben a megkeresésnek eleget tenni s általában a jogszolgáltatás tárgyában kölcsönösen segédkezet nyujtani minden biró köteles.

Ezt rendeli az 1868. 54. t. cz. 60., az 1869. 4-ik t. cz. 23. §-a, és tovább az 1871. évi aprilis 26-án 7189/I. M. sz. alatt kibocsátott igazságügyi miniszteri rendelet stb.

Igaz, hogy a miniszteri rendeletekkel szemben a legfőbb törvényszék elvi jelentőségü határozatokat hozhat, de másként áll a dolog a törvényhozó testület által alkotott s érvényben levő törvényekkel, azoknak azon §-aival, melyek

magyarázatot nem türnek; és mégis, előttünk áll egy jogeset, ahol a nagyméltóságu magy. kir. Curia mint semmitőszék határozatából kisugárzik azon felállitott elv, hogy valamely bíróság, más bíróság megkeresésének eleget tenni nem minden esetben tartozik.

De lássuk magát a jogesetet:

Domokos Boldizsár kecskeméti ügyvéd ur, Ballabás Lidia ugyanottani lakos ellen, ennek a fülöpszállási 32. sz. tjkben foglalt ingatlanságaira kielégitési végrehajtást eszközöltetvén, a megejtett becslés után árverési kérvényét a kun-szent-miklósi kir. tkvi hatósághoz beadta; a bíróság az árverést elrendelvén a határidőket kitüzte, melyre nézve az árverési hirdetmény hirlapilag is közzé tétetett.

Ennek megtörténte után, mikor már az első árverési határidő közelgetett, bizonyos Szalai Imre és társa, a kunszent-miklósi kir. járásbiróság fenyitő osztályához azért folyamodtak, hogy miután ők Szalai Lajostól Ballabás Lidia jogelődétől az árverés alá bocsátandó fekvőségeket már korábban megvették, és azokat mint telekkönyvön kivüli tulajdont régóta birják is: ezekre a zár, — Szalai Lajos ellen pedig, a ki a fekvőségeket Ballabás Lidiának másodszor is eladván nevére iratta — fenyitő eljárás indittassék, és ennek befejezéséig az árverés függesztessék fel.

A korábbi vétel igazolására becsatoltatott egy u. n. «Örökfelváltólevél», mint az 50-es és 60-as években, mikor még az adásvételi szerződést itt a hajdani hatalmas szabadkunok nevezték és megirása után a láda fenekére lehelyezték; ez az örökfelváltólevél ugyan hiányosan lévén kiállitva s telekkönyvi bekeblezésre nem is bir érvényességgel, hanem azért ennek alapján a kir. járásbiróság fenyitő osztálya a zárt elrendelte, és feljegyzése végett a telekkönyvi osztályt, illetve hatóságot, megkereste; — indokolván végzését: hogy «miután a fülöpszállási 32 tjkben az 1879. évi február 11-én keresztül vitt átruházásnak — (ez Szalai Lajos és Ballabás Lidia közt létrejött adásvételi szerződés) a becsatolt örökfelváltólevéllel lett egybevetése folytán alaposnak látszó gyanuokok forognak fenn arra nézve, hogy a Ballabás Lidiára tett átruházás jóhiszemüsége ellen támasztott vád iránt vizsgálat tétessék: (t. i. Szalai Lajos ellen) a fekvőségekre a zár elrendeltetik, egyszersmind a zárlat tkvi feljegyzése végett a végzés a kun-szent-miklósi kir. járásbiróság tkvi osztályához áttétetik».

A telekkönyvi hatóság aztán 87/1880. sz. végzésével a kir. járásbiróság fenyitő osztályának 1276/1879. sz. végzése alapján a zárt a kijelölt fekvőségre nézve feljegyezte, de egyszersmind kimondotta: «hogy a mennyiben ezen fekvőségekre az árverés már elrendeltetett — ezen zárlatnak a tkvi rt. 53. és 61. §-a értelmében visszaható ereje nem lehetvén, az a végrehajtás folyamatát nem gátolja».

E végzésről a kir. járásbiróság értesittetett.

Erre a kir. járásbiróság 17/1880. ftő szám alatt ujabb végzést hozott azon értelemben, hogy a Szalai Imre és társa által bejelentett csalási bűntény iránti vizsgálatnak megrendelése alkalmából egyidejüleg elrendelt zárlat csak ugy vezet czélra: «ha a tkvi hatóság által már elrendelt árverés a jóhiszemü vevők tulajdonjogának megszerzése által még nagyobb bonyolódást nem von maga után, ez okból *a zár alá vett fekvőségek elárvereztetése* a bűnügyi vizsgálat befejezéséig *beállittatni rendeltetik*".

Sajátságos ez a mi törvénykezési rendszerünk: ugyanazon bíróság fel van ruházva tkvi ügyek vezetésével, azaz kir. járásbiróság egyszersmind tkvi hatóság, nohát ez egyetlen egy bíróság; a két biró, vagy a hol van három biró, ugyszólván egy jogi személy és mégis: a fenyitő ügyeket teljesitő biró a tkvi ügyeket intéző biró végzését — a tulajdonképen saját *birósága* által hozott végzést hatályon kivül helyezi, félretétetni rendeli. Nem czélunk azonban itt vitatni, jogos-e ez vagy jogtalan, csak röviden érintjük meg: hogy a kun-szent-miklósi kir. járásbiróság fenyitő osztálya, az ugyanazon biróság telekkönyvi osztályának árverést rendelő végzését felfüggesztetni rendelte már akkor, a mikor az árverési hirdetmény a hivatalos lapban közölve volt, s az árverés első határideje alig 5—6 nap mulva elérkezett. Szerencsére nem minden birtokra volt az árverés felfüggesztve, tehát az részben megtartandó volt; különben arra vagyunk kiváncsiak, hogy a már közel időben eső árverési határidő mikép vonatott volna vissza a beszüntető biróság által, és mikép eszközölte volna, hogy a távol vidéken lakó peres felek és árverezők a helyszinére haszontalanul ne fáradjanak . . . .

No de mindegy, — az árverés beállitva lett a fenyitő biróság által, s erről a tkvi hatóság — miután 104/880. sz. végzésében kimondotta, hogy az árverés ez és ez hrsz. alatti fekvőségekre «beszüntettetik» — a végzést saját birósági végrehajtójával közlötte.

A helyszinén, az első árverési határidőben — jött ez felperesnek tudomására, a mikor az árverést némely részben beszüntető végzés vele közöltetett, — mely közlés után végrehajtató a 104/880. számu végzés ellen semmiségi panaszát beadta; nézetünk szerint inkább a kir. járásbiróság fenyitő osztályának 17/1880. számu végzése ellen lett volna a semmiségi panasz emelendő: mert az idézett törvények és miniszteri rendeletekhez képest egyik biró a másik megkeresésének vagy akár végzésének eleget tenni tartozván, a tkvi hatóság törvényszerüleg járt el, mikor a fenyitő biróság által 17/880. sz. alatt hozott árverést beállitó rendelet alapján oly értelmü végzést hozott, hogy az árverés beszüntettetik.

Azonban a nagyméltóságu Curia mint semmitőszék a dolgot nem igy fogta fel, helyt adván a semmiségi panasznak, a kir. tkvi hatóság 104/1880. számu végzését a ptrt. 297. §. 1-ső pontjánál fogva megsemmisitette, és a telekkönyvi hatóságot törvényes eljárásra utasitotta; mert ugymond:

«a fülöpszállási 32 tjkben *B.* 2. szám alatt az alperes nevére irva levő ingatlanra 1879. október 23-án elsőbbséggel a *C.* 16. alatti bejegyzéshez képest végrehajtási zálogjogot megelőző igény feljegyezve nem levén, a becslés megtörténte és feljegyzése után felperesnek a ptrt. 427. és 429. §-ai értelmében joga van az árveréshez, melynek foganatositását a ptrt. 10., 321. és 323. §-aiból folyólag nem akadályozhatja a végrehajtás folyamán tett feljelentés s meginditott bűnvádi vizsgálat».

Eddig a nagyméltóságu Curia mint semmitőszék intézkedése nagyon törvényes, s a kik az ügyet ismerték s a telekkönyvi rendszer és intézmény horderejéről fogalommal birnak, nem is hihettek mást, mint hogy a semmitőszék igy fog határozni; hanem a nagyméltóságu Curia tovább ment s igy folytatja: «a telekkönyvi hatóság a *fenyitő biróság megkeresése folytán* e szerint, az elrendelt árverést az ingatlan egyes részleteire sem függeszthette fel».

Igy állitja fel a nagyméltóságu magy. kir. Curia mint semmitőszék 1880. évi aprilis 29-én 2934/1880. sz. alatt hozott itéletével azt az elvet: hogy más bíróságok megkeresésének eleget tenni s átalában a jogszolgáltatás tárgyában kölcsönösen egymásnak segédkezet nyujtani a megkeresett birák nem mindenkor kötelesek.

Bors Károly,
birós. vhajtó.

Zlinszky Imre hátrahagyott családja számára beérkezett adományok:

Dr. B. F. Nagyváradon	5 frt
Dr. Hexner Gyula, Liptó-Sz.-Miklós	10 «
ehhez: a mult számban kimutatott	150 «
összesen . . .	165 frt

Felelős szerkesztő: **Dárdai Sándor,** üllői ut 1. szám.
Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat.

TELEKKÖNYVI KÖZLÖNY

A TELEKKÖNYVVEZETŐK ORSZÁGOS EGYLETÉNEK

HIVATALOS LAPJA.

Budapest, 1880. Melléklet a JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY 32-ik számához. August. 6-án.

TARTALOM: A németországi jelzálogrendszer, a porosz uj tkvi törvény indokai alapján ismertetve. —a— — Jelzálogos hitelezők meghallgatása többeket közösen, de természetben osztatlanul tulajdonjogilag illető birtoknak felosztása eseteiben. Hánrich József pozsonyi kir. törvényszéki biró urtól. — Jegyzőkönyv. — A m. kir. Curia elvi jelentőségű határozatai telekkönyvi ügyekben.

A németországi jelzálogrendszer, a porosz uj tkvi törvény indokai alapján ismertetve.

—*a*— A jelzálog önállóságának elve következő: ha valamely ingatlan tulajdonosa jelzálogot *enged* valamely adósság fejében, ezen engedélyben mindazon kifogásokróli lemondás is benfoglaltatik, melyek a személyes adósviszony jogérvényes származásából következtetve, a jelzálog jogérvényes fenállása ellen intéztethetnének. A jelzálog kijelölése a földbirtokos szabad akaratának nyilvánulása. Ha a tulajdonos emez akaratát érvényesitette, egyuttal mindazon következményeknek is alája vetette magát, melyeket a törvény a jelzálog engedélyhez köt, hogy tudniilllik ezen engedélybe helyeztéig mindazon kifogásokróli lemondás is benfoglaltassék, mely kifogások a jelzálogengedély által biztositott személyes viszonyból az engedély ellen merithetők lennének, s midőn a törvényhozás ekként intézkedett, semmiféle általános jogelveken csorbát nem ejtett. A jelzálog ezek szerint, bár czéljára nézve is *accesori* alapitás, de alaki rendeltetésére nézve önálló, tehát független s ugy szólván realis váltó.

Ebből fontos következtetések vonhatók.

Ha az ingatlan tulajdonosa részéről adott jelzálograi engedély a bejegyzés egyedüli jogalapja, ha a bejegyzett jelzálog többé már meg nem támadható az általa biztositott adós viszonyból meritett kifogások által: ez esetben nincs többé szükség az adósviszony felderitésére és bejegyzésére. A jelzálog jogérvényességét többé nem a követelés jogérvényességétől nyeri, hanem megforditva a jelzálog biztositja az adósság fedezését még akkor is, ha ez utóbbi kifogások által megtámadható lenne. Ezzel elesik a törvényszerüségi elv.

Továbbá nincs többé szükség az adóssági okmánynak a jelzálog okmánynyali egybekapcsolására, utóbbi tehát igen lényegesen nyerhet egyszerüségben, s ez által könynyebben válhat forgalom-képessé. Ennek szabályozása egyébiránt a jelzálogrendtartás feladata.

Az engedményes, ki a jelzálogot megszerzi, nem bir többé érdekkel azon kérdésre nézve, ha vajjon a követelés, melyért a jelzálog köttetett, érvényes vagy érvénytelen-e; ő előtte pusztán az bir érdekkel, hogy a megszerzett s bejegyzett jelzálog korlátlanul biztositva van oly megtámadások ellenében, melyeknek alapja a nyilvánkönyv tartalmán kivül fekszik, s abban határozott bejegyezve nincs. Ez fokozza a jelzálogok szorzása iránti keresletet, mert ekkor már a szerzésnél csak azon kérdés megvizsgálása jöhet tekintetbe, ha vajjon az ingatlan által nyujtott reális biztositék elégségesnek látszik-e vagy sem.

Ha a jelzálog további sorsában függetlennek gondoltatik azon kötelezettségtől, mely végett alapittatott, akkor ez a *személyes és jelzálogos kereset kölcsönös viszonyára is kihat.*

Ebben fekszik az uj jogfejlődés horogpontja; minden tehát attól függ, hogy ama két kereset kölcsönös viszonya tisztán felismertessék. Ekkor mindkettő, ugy alapitása és czélja, mint az ellene megengedhető védelemben is, élesen kiválik. A jelzálogos kereset egyedül a jelzálog bejegyeztetésén alapszik, s a kielégitést egyedül az elzálogitott ingatlanból szorgalmazza. A jelzálogos keresetnek védve kell lennie mindazon ellenvetések és megtámadások ellen, melyeknek czélja lehetne, a kereset érvénytelenségét a követelés érvénytelen eredetéből származtatni, ellenben mindazon kifogások ellenében helyt kell állnia, melyek vagy a nyilvánkönyvből tünnek ki, vagy a felperes ellenében az adósviszony megszüntét állitják. A jelzálogos keresetnek azon kifogások ellenében is helyt kell állnia, melyek által beigazolandó, hogy maga a jelzálogjog érvénytelenül eredt. Azonban azon kifogásoknál, melyek az adósviszonynak megszüntét vagy a jelzálogjog érvénytelen eredetét állitják, minden esetre szorosan ragaszkodni kell ahhoz, miszerint a nyilvánkönyv közhitele azt kivánja, hogy a jelzálog azon szerzője, ki a jelzálogot azon ténykörülmények ismerete vagy azokbai résztvevő nélkül, melyekre ama kifogások alapittatnak, szerezte, feltétlenül biztositandó. Ha azonban a jelzálogos kereset, ily terjedelmes módon, még az eredeti hitelező személyében s a személyes kötelezettségből származó kifogások alól is elvonatik, ez esetben más részről az adós is teljes mértékben megóvandó az érvénytelen vagy kifogások által megtámadható személyes keresetnek üldözésétől; fel kellett őt tehát jogositani eme kereset ellenében minden védekezési momentumokat szabadon fejleszthetni és előadni.

Mindkét kereset egyesithető, ha a felperes nemcsak jelzálogos, hanem személyes hitelező, és alperes nemcsak személyes adós, de mint az ingatlan tulajdonosa, jelzálogos adós is. Ha mindkét kereset egyesittetik, akkor a személyesnek tulsulyban kell lennie, vagyis ez az alapot adja, és a jelzálogos csak oly módozatot képez, mely már csak a végrehajtási eljárásban nyilvánitja hatályát. Alperesnek tehát mindkét kereset ilyeténképeni egyesitésével szemben teljesen szabad keze van kifogásait a személyes igény alapja ellen érvényesiteni, és következésképen a jelzálogos igényt elháritani.

Ha az eredeti hitelező csak a jelzálogot engedi át, engedményese tehát csak a jelzálogos keresetet szerezte meg, az adós, hogy a kettős fizetés veszélyétől megóvassék, az eredeti hitelező személyes keresete ellen megvédendő, vagyis utóbbi a jelzálogjog engedménye folytán el kell hogy veszitse a személyes kereseti jogot, s az adós jogositva van, az eredeti hitelező személyes keresete ellen azon kifogással élni, hogy hitelezője a jelzálogot átengedte. Az adósnak azonban még más irányban is védelmet kellett nyujtani azon hátrányok ellen, melyek a jelzálogos keresetnek a személyestőli elválasztásából részére származhattak. Ha a hitelezőnek megengedtetnék, hogy a személyes keresetet átengedje és a jelzálogot önmaga számára megtartsa, az adós szintén ki lenne téve azon veszélynek, hogy két hitelezőnek, tehát kettősen lenne kénytelen fizetni. Azért a hitelezőtől meg kellett tagadni, hogy a személyes igényt a jelzálog nélkül engedhesse át.

A jelzálog jogból származó keresetnek rendszere azonban, még azon további feladat előtt is állott, hogy a jelzálog birtokosának jogát az ingatlan valamely későbbi tulajdonosa ellenében is szabályozza.

Bár nem lehet félreismerni, igy folytatja az indokolás, hogy az által, miszerint a porosz joggyakorlat az 1835. márcz. 21-kén kelt rendelet szerint a hitelezőt az eredmény alapján jogositottnak tartja, az ingatlan uj tulajdonosa ellen közvetlenül kielégitési keresettel élni; a gyakorlati szükségnek lényegileg elég van téve; de másrészt mégsem lehet tekintet nélkül hagyni, hogy amaz engedmény elméletileg nem igazolható, hogy az csak oly mesterséges megkerülés, melynek fentartása a jelzálog törvény uj kidolgozásánál nem helyeselhető. Ehhez még gyakorlati megfontolások is járulnak, melyek azon határozat felé vezetnek, hogy az engedmény elejtessék, és a hitelezőnek e nélkül is, az adósság átvállalója ellen, a személyes kereseti jog megengedtessék.

Ha az ingatlan megvásárlója, mint a hogy ez egészen szabályszerüen történik, a jelzálog átvétele alkalmával magát eladója irányában személyesen kötelezi, hogy őt a hitelező iránti személyes kötelezettség alól felmenti, szándéka nyilván oda irányul, hogy ezentul a hitelezővel szemben nemcsak jelzálogilag, vagyis csak a jelzálog számára lekötött ingatlannal, hanem személyesen is, tehát az obligációból folyólag adós akar lenni. Ő tehát bizonnyal nem fogja magát sértettnek érezni, ha az, a mi az ő kétségtelen akarata, a törvény által mint kötelezettségének közvetlen folyománya felállittatik. Az ez ellen emelt aggályok, hogy ez által felmondások fognának felidéztetni, nem tekinthetők fontosaknak, mert ily felmondások csak akkor állanak elő, ha a hitelező előtt az uj adós nem fog biztosnak látszani, s akkor azok magukban véve is, már alaposak.

(Folytatása következik.)

Jelzálogos hitelezők meghallgatása többeket közösen, de természetben osztatlanul tulajdonjogilag illető birtoknak felosztása eseteiben.

(Adalék a telekkönyvi rendelet 56. §-a *d)* pontjának magyarázatához.)

Ha valamely ingatlanság tulajdonjoga többeket közösen, de természetben osztatlanul megilleti és ők ezen ingatlant maguk között természetben felosztván a mindegyikük részére kihasitott birtok részeire nézve tulajdonjogaiknak külön-külön telekjegyzőkönyvben leendő bejegyeztetéseért (le- és átjegyzésért) folyamodnak, ily kérelem telekkönyvi teljesithetésének elbirálása szempontjából három főeset megkülönböztetendő u. m.:

A köztulajdon tárgyát képező ingatlan birtok.

I. tehermentes;

II. annak minden részét, vagyis mindegyik tulajdonostárs illetményét, tehát az egészet az összes bejegyzett jelzálogok egyaránt terhelik;

III. az egyik vagy másik tulajdonostárs illetménye tehermentes, mig a többi társ illetményei terhelvék, vagy pedig különböző jelzálogok terhelik az egyes tulajdonostársak eszményi birtokrészeit.

Az I. pont eseteiben a szétdarabolásnak le- és átjegyzés utján telekkönyvi keresztülvitele, feltéve, hogy a szétdarabolásról készitett vázrajz a telekkönyvi rendeletnek megfelel — a telekkvi hatóság által ex primo decreto elrendelendő.

A II. és III. pontok alatt foglalt eseteiben a telekkönyvi rendelet 56. §-ának *d)* pontja alkalmazandó.

De épen, mivel a telekkvi rendelet az imént idézett pontjának magyarázatában a nézetek meg nem egyeznek és egyöntetü eljárás, ha valahol, minden esetre a telekkönyvi eljárásban kivánatos, feltettem magamban, hogy véleményem kifejezésével jeles telekkönyvisták figyelmét e pontra felhivjam, annyival inkább, mert a telekkönyvi rendelet commentatorai, kik az ide vágó kérdésekkel bővebben, (nevezetesen (HALMOSSY, ZLINSZKY) foglalkoznak, a II. és III. pont eseteit, melyek nézetem szerint lényegileg eltérnek egymástól, nem kellőleg különböztetik meg, holott a közmondás szerint «bene docet, qui bene distinguit».

Az 56. §. *d)* pontja igy szól:

«Ha a telekkönyvi jószágtest, melyből lejegyzésnek kell történnie, terhelve van, *e végre a nyilvánkönyvi hitelezők beleegyezése igazolandó; kivévén,* ha a lejegyzés azok biztosságára nézve sérelemmel nincs egybekapcsolva, mi felett a biróság a hitelezők előleges meghallgatása mellett, saját belátása szerint határoz.»

A törvénynek ezen, szerintem igen világos és határozott rendelkezése mellett mégis igen sokan azon véleményben vannak, hogy terhelt ingatlannak akár részbeni akár egészbeni feldarabolása folytán beadott lejegyzési kérvény felett, ha a jelzálogos hitelezők hozzájárulása a kérvényhez csatolt okmányok kal nem igazoltatott, azoknak meghallgatására mindenkor tárgyalás kitüzendő. Ezt én tévesnek tartom.

Ugyanis az idézett törvényszakasz figyelmes elolvasásánál még nem jogász előtt is rögtön feltünik, hogy az egy *általános szabályt* és egy attól való *kivételt* tartalmaz, még pedig azon általános szabályt, «hogy terhelt jószágból való lejegyzésnél a *jelzálogos hitelezők beleegyezése igazolandó*", és mint kivételt, — a hitelezők meghallgatásának elrendelését *ha a lejegyzés azok biztosságára nézve sérelemmel nincs egybekapcsolva.*"

És e törvényrendelkezés igy teljesen megfelel a telekkönyvi intézmény feladatának, mely szerint a telekkönyvi hatóságnak hivatása nem vitás jogigények birói elitélése és jogsérelmek orvoslása vagyis a szorosan vett itélő birói functió teljesitése és e czél elérése végett a felekkel való tárgyalások megtartása, hanem alaki valóságot kitüntető, azaz törvény szerint teljes hitelt érdemlő okmányokban foglalt ingatlanoknak és azokra vonatkozó jogoknak e czélból rendelt nyilvános könyvekbe leendő bejegyzése és nyilvántartása (a birónak átruházott hatáskörébe utalt okmányoló «beurkundende» hivatali cselekvése). Az idézett törvényszakasz tehát csak folyománya a telekkvi hatóság ekként körülirt feladatának és teljes összhangzásban áll a telekkönyvi rendeletnek szintén ugyanazon feladatnak folyományát képező 129. §-ával, mely utóbbi első kekezdésében világosan kimondatik, hogy *a telekkönyvi kérvények mindig világosan megengedendők vagy elutasitandók* (tehát a mint szokás mondani ex primo decreto elintézendők), harmadik bekezdésében pedig a telekkvi hatóság még határozottan is figyelmeztetik, hogy *a telekkönyvi rendeletben meghatározott eseteken kivül tárgyalást vagy kihallgatást nem szabad rendelni.*

Ehhez képest a lejegyzési kérvény is akképen teljesen felszerelve nyujtandó be a telekkönyvi hatósághoz, hogy az ez utóbbi által ex primo decreto legyen elintézhető. A jelzálogos hitelezők beleegyezése tehát szintén a kérvény mellett felmutatott okmányokkal igazolandó, mert e mulasztást a telekkvi hatóság az imént felhozottak szerint csak *kivételesen* az 56. §. *d)* pontjában érintett körülmények fenforgása mellett van jogositva a hitelezők birói meghallgatásuknak elrendelésével pótolni.

És ez épen azon válópont, a hol én sok birótársam által követett praxistól eltérek.

Én ugyanis azon véleményben vagyok, hogy csak ezen értekezés elején felállitott három főpont II-ika alá sorozható esetekben lehet jogositva a telekkvi hatóság a jelzálogos hitelezőket a szétdarabolásba való beleegyezésük tekintetéből hatósága elébe idézni; mig ellenben a III. pont eseteiben, ha a hitelezők beleegyezése folyamodó által okmányilag nem igazoltatott, a kérvény ex primo decreto elutasitandó. Indokaim a következők:

A telekkönyvi hatóság még tárgyalás mellett is a lejegyzést (— azon esetet kivéve, ha a tárgyalásra netán megjelent hitelezők a feldarabolásba nyilván beleegyeztek, —) csak akkor rendelheti el, ha az *belátása* szerint a hitelezők

sérelmével egybekapcsolva nincs. Ebből, tekintettel egyfelől arra, hogy a tkkvi hatóság a hitelezőket a tárgyalásra való megjelenésre nem kényszeritheti és hogy meg nem jelenésükkel a törvény sem kapcsol egybe bármely hátrányt, és tekintettel másfelől arra, hogy próbálgatásképen (azaz hátha a hitelezők a tárgyalásra megjelennek és beleegyeznek) sanctio nélkül feleket idézni, a hatóság tekintélyét sérti, — önkényt az következik, hogy tárgyalás csak akkor rendelhető el, midőn a kérvény mellett bemutatott okmányokból kivehető körülmények olyanok, hogy azok nyomán a telekkönyvi hatóság, még ha a hitelezők egyike sem jelennék meg a tárgyalásra és különben sem nyilatkoznék, bizton megállapithatja azt, miszerint a lejegyzés csakugyan a hitelezők sérelmével nem jár. Ez igenis a II. pont eseteiben történhetik, a hol a tkvi hatóság a lejegyzéssel egyidejüleg *mindenkor* (mindig csak arról szólok, ha a hitelezők beleegyezése a kérvény okmányaival igazolva nincs) egyszersmind a *terheknek egyetemleges zálogjognak megállapitása mellett a mellékjelzálogoknak megjelölendő uj birtokrészletekre leendő átvitelét is rendelheti el,* mely átvitel mellett a zálogtárgy ugyanaz maradván, több részre való felosztásával értéke csak ritkán csökken; de nem történhetik a III. pont eseteiben, a hol a terheknek egyetemlegesség melletti átvezetése nem lehetséges, más módu átvezetést pedig a tkvi hatóság a hitelezők jogainak *veszélyeztetése, sőt egyenes megsértése nélkül* azért nem rendelhet el, mert a felosztandó ingatlan *egyes természeti részeinek értékéről* biztos adatokkal nem bir és mert egyéb módu átvezetések oly telekkönyvi bonyodalmakat és zavarokat szülnek, melyek folytán a telekjegyzőkönyvek hasznavehetetlenekké válnak.

Hánrich József,
pozsonyi kir. törvényszéki bíró.

(Vége következ.)

Jegyzőkönyv.

Felvétetett a telekkönyvvezetők országos egyesülete ideiglenes választmányának Budapesten 1880. évi julius hó 21-én tartott ülésében.

Elnök: Biró Ferencz ideigl. vál. tag.

Jegyző: König László ideigl. titkár.

Jelen voltak: Fektor Ferencz ideigl pénztárnok, Villányi Alajos ideigl. ellenőr, továbbá Csik Dezső, Egerváry Jenő, Farkas Károly, Hlaszny Mihály, Tessényi Ferencz és Kreskó Lajos ideigl. vál. tagok.

1. Az ideiglenes titkár bemutatja a tiszavidéki vasut társulat által az egyesületi tagok részére kiállitott igazolványokat. Tudomásul vétetvén, a titkár azoknak bérmentes szétküldésére felhatalmaztatik.

2. Bemutatja továbbá a Riegler József Ede papirkereskedő czég által szállitott uj tagsági jegyeket. Tudomásul vétetik, s egyuttal a titkár ezen tagsági jegynek az illető vasuti társulatok igazgatóságainak és az illető tagoknak egy példánybani megküldésére utasittatik.

3. Továbbá inditványozza, hogy a törzskönyvhez okvetlenül szükségelt s bemutatott betűsoros névjegyzék 2 frt 20 krnyi árban megszereztessék. Elfogadtatván, az egyesületi pénztár a betüsoros névjegyzékért járó 2 frt 20 krnyi összegnek kifizetésére utasittatik.

4. Végül tekintve azon körülményt, miszerint a fővárosi pénzintézetek a betevőknek elhelyezett pénzeik után kamat fejében legfeljebb 4%-kot fizetnek, és tekintve, hogy hallomás szerint ezen kamatlábot is legközelebbi időben leszállitani szándékoznak, azon inditványt terjeszti elő, hogy az ideiglenes választmány egy bizottságot küldjön ki, mely az itteni tisztviselői egyletekkel magát érintkezésbe tevén, az esetleg ott elhelyezendő készpénznek elhelyezéséért magasabb kamatlábot eszközöljön ki. Ezen inditvány elfogadtatván, a bizottságba elnöklő Biró Ferencz, a titkár, pénztárnok, ellenőr és Csik Desső ideigl. vál. tag megválasztatnak oly utasitással azonban, hogy első sorban magukat az I. magy. ált. tisztviselői egylettel érintkezésbe tegyék; eljárásuk eredménye bejelentendő lészen.

5. A mai ülés jegyzőkönyvének hitelesitésével Biró Ferencz és Farkas Károly urak megbizatnak.

Több tárgy nem lévén, az ülés bezáratott.

Biró Ferencz, elnöklő id. v. tag. *Farkas Károly,* ideigl. v. tag. *König László,* ideigl. titkár.

Jegyzőkönyv.

Felvétetett a telekkönyvvezetők országos egyesülete ideiglenes választmányának Budapesten 1880. évi julius hó 31-én tartott ülésében.

Elnök: Máltás Miksa alelnök.

Jegyző: König László ideigl. titkár.

Jelen voltak: Fektor Ferencz ideigl. pénztárnok, továbbá Biró Ferencz, Bogisich Károly, Horony György, Egerváry Jenő, Farkas Károly, Hlaszny Mihály, Hunkár Béla, Tessényi Ferencz és Kreskó Lajos ideigl. vál. tagok.

1. Fejér István rendes tag Hadházy Kálmán ügyvéd és Kálnoky Mihály bir. végrehajtó urakat Nagy-Szalontáról, a bpesti kir. tszéki telekhivatali rendes tagok pedig Kugler János, Toldi József, Dr. Reich József, Dr. Artner Kálmán, Dr. Andaházy László, Dr. Mezey Sándor, Hegedüs Károly, Perlaky Kálmán, Pállfy Ferencz, Dr. Liedemann Károly, Ledniczky Márton, Dr. Szohner Lajos, Kontz Ferencz és Farkas György budapesti ügyvéd, továbbá Dr. Mannheimer Ignácz budapesti kir. közjegyző, végre Dr. Fürth Miksa és Horváth Károly budapesti kir. közjegyzői helyettes urakat pártoló tagokul ajánlják. Felvétetnek.

2. Tihanyi Ferencz volt egyesületi pénztárnok bemutatja számadását s egyuttal kéri az ideiglenes választmányt, miszerint az részére a közgyülés alkalmával a felmentvény megadását inditványba hozza. A számadások mellékleteivel együtt átvétetvén, azok az ideigl. pénztárnoknak kiadatnak, ki is azok áttekintése után netáni észrevételeit beterjeszteni köteles lészen.

3. Felolvastatik a *Magyar Tisztviselő* czimü lap szerkesztőségi és kiadó hivatalának átirata, melyben a telekkönyvvezetők országos egyesülete körében előforduló mozzanatokról magát értesittetni kéri. Ezen megkeresés örvendetes tudomásul vétetvén, a titkár utasittatik, hogy nevezett lap szerkesztőségét az egyesületben előforduló mozzanatokról koronként értesitse.

4. Biró Ferencz és Horony György ideigl. vál. tagok a *Telekkönyvi Közlöny* 1880. évi julius hó 9-ik és 23-ik napjain megjelent számaiban «az erdélyországi telekkönyvi viszonyokat» tárgyazó czikkben előforduló sértő kifejezéseket szóba hozván, inditványozzák: hogy az ideigl. választmány jelentse ki, miszerint az ideiglenes választmányt ezen közleményért felelősség és vád nem terhelheti. Ezen inditvány — tekintve, hogy a *Telekkönyvi Közlöny*-ben megjelenő czikkekért a felelősség egyedül a *Jogtudományi Közlöny* mint egyszersmind a *Telekkönyvi Közlöny* szerkesztőségét illetheti, miután annak szerkesztésébe az ideiglenes választmány befolyással nem bir, — elfogadtatván; az ideiglenes választmány kijelenti, miszerint ezen a felelős szerkesztő távolléte alatt kiadott czikknek megjelenéseért őt vád nem érheti, s e tekintetben mindennemü solidaritást visszautasit. Ez alkalomból utasittatik a titkár, hogy magát a *Jogtudományi* illetve a *Telekkönyvi Közlöny* szerkesztőségével érintkezésbe tevén, oda hatni törekedjék, hogy jövőre ily tapintatlan és sértő kifejezéseket magában foglaló közlemények az utóbb nevezett lapban helyt ne nyerjenek.

5. A mai ülési jkönyv hitelesitésével Máltás Miksa alelnök és Horony György ideigl. vál. tagok bizatnak meg.

Több tárgy nem lévén, az ülés bezáratott.

Máltás Miksa, alelnök. *Horony György,* id. v. tag. *König László,* ideiglenes titkár.

A m. kir. Curia elvi jelentőségű határozatai telekkönyvi ügyekben.

Tekintve, hogy az erdélyi telekkönyvi rendtartás szerint a telekkönyvi hatóságok előtt folyó vitás ügyekben a ptr. 144. s kv. §§-aiba szabályozott jegyzőkönyvi eljárás alkalmazandó, és mindazon végzések ellen, melyek a telek. rend. I. részének szabályai szerint hozatnak, a felebbezés a ptr. 294. és 295. §§-aira hivatkozással csak annyiban engedtetik meg, a mennyiben a ptr. szabályai szerint semmiségi panasznak helye nem lenne, ebből önként következik, hogy mindazon esetekben, melyben a ptr. szabályai jogorvoslatul a semmiségi panaszt jelölik ki, az erdélyi telek. rendt. I. részének szabályai szerint hozott végzések ellen is a semmitőszék érdemi elbirálása alá tartozó semmiségi panasznak van helye. (Semmitőszéki teljes tanácsülési megállapodás. *Döntvénytár* XXI. f. 61. l.)

25. §.

Vitás jogi kérdések birói elintézését egyedül telekkönyvi kiigazitás végett a telekkönyvi bíróság előtt inditott keresettel, mely csakis a helyszinelés alkalmával elkövetett hibák kijavitására terjedhet ki, előidézni nem lehet. *(Döntvénytár* I. és II. 2.)

A zálogvisszaváltási jog feljegyzése iránti kérelem folytán tartott tárgyalásnál az ügyállás, a bíróság által formaszerü per megengedése nélkül, tisztába hozandó lévén, ha ez nincs kellőleg tisztába hozva, a végzés feloldása mellett póttárgyalás rendelendő. (*Döntvénytár* V. 40.)

Ha telekkönyvi kiigazitási ügyben az első biró a feleket perre utasitja, a második biró azonban a perre utasitásnak helyét nem látja, nincs jogositva az ügy érdeme felett határozni, hanem az első birót kell érdemleges határozathozatalra utasitania. *(Döntvénytár* XV. 86.)

A zálogvisszaváltási jog telekkönyvi feljegyzését tárgyazó, s a telekkvi rend. I. r. 25. §. *f)* pontja szerint, formaszerü per megengedése nélkül tárgyalandó és elintézendő telekkönyvi ügyekben, az 1868. évi LIV. tcz.-ben foglalt ptr. szabályai alkalmazást nem nyerhetvén, ily ügyekben, legyenek bár kereset utján folyamatba téve, a birróságok határozatai elleni perorvoslatok a telekk. rendt. 142. és következő §-ai értelmében érvényesitendők. *(Döntvénytár* IX. 653.)

Telekkönyvi kiigazitási perekben, legyenek azok a járásbiróságok vagy törvényszékek, mint telekkönyvi hatóságok előtt megindítva, a keresetlevél beadásánál, valamint a tárgyalásnál is, a p. t. rendt. 85. §. *b)* pontja megtartandó, a felek tehát kötelesek magukat ügyvéd által képviseltetni. *(Döntvénytár* XXI. 62.)

29. §.

Ha az örökös által, az örökhagyó javára történt előjegyzés igazolása iránt inditott perben, felperes örökösödési s tekintve kereshetőségi joga kétségbe nem vonatik, a bíróság nincs jogositva az előjegyzés igazolását — azon oknál fogva, mert felperes kizárólagos örökös, tekintve az előjegyzett követeléshezi tulajdonjogot, és igy arra való jogosultságát, hogy ez előjegyzés igazolását szorgalmazhassa, ki nem mutatta, megtagadni. *(Döntvénytár* VIII. 165.)

35. §.

Kérvény alakjában történt jelzálog-átkeblezés iránti bejelentvény folytán tartott tárgyalásnak csakis az egyesség megkisértése képezheti tárgyát, s ha a felek között vitapontok keletkeznek, a bejelentő fél keresetének bizonyos záros határidő alatt leendő beadására oly hozzáadással utasitandó, hogy a kereset beadásának elmulasztása esetében a bejelentvény feljegyzése ki fog töröltetni. *(Döntvénytár* XV. 50.)

1. A jelzálogi átkeblezésnél nemcsak a régi betáblázás alapjául szolgált okirat valódisága, s a betáblázás megtörténte, joghatálya és elsőbbsége, hanem az is tárgyát képezi az átkeblezés iránt folytatott pernek, hogy a betáblázott követelés fennáll-e? Ha a követelés megszünte igazoltatik, a jelzálogi átkeblezés el nem rendelhető. *Jogt. Közl.* 1873. évf. 5. mellékl.)

2. Az oly itélet, melylyel a jelzálogi átkeblezés elrendeltetik, nem zárja ki azt, hogy a jelzálogilag átkeblezett követelés behajtása iránti perben az adós érvényes kifogást ne emelhessen azon követelés valódisága és fennállása ellen. Az ily itélet által nem a követelés valódisága, hanem csupán a betáblázás érvényének kérdése van eldöntve s az adóslevél bizonyitó ereje a bennfoglalt követelések valódisága és fennállására nézve az átkeblezés által nem fokoztatik. *(Jogt. Közl.* 1873. 45. mlk.)

3. A jelzálogi átkeblezés iránti perben az eredeti adóslevél felmutatandó még akkor is, ha az a perre utasitást megelőző tárgyalás alkalmával már előmutattatott. Az átkeblezési perben a perrend általános szabályai szolgálván irányadóul, az oly okmány figyelembe nem vehető, mely azon perbeszédben nyujtatott be, melyre az ellenfélnek nyilatkozni már nem volt alkalma. Ha a régi teher a hirdetvényi határidő alatt be nem jelentetik, ezen mulasztás csak a régi betáblázás által nyert elsőbbségnek, de nem az átkeblezési jognak is elvesztését vonja maga után. *(Jogt. Közl.* 1875. 5. mlk.)

4. Az érvényesen eszközlött betáblázás nem veszti el jogi hatályát az által, hogy a helyszinelési fölvételnél nem az adós, hanem más személy lett az adós által az ingatlan tulajdonosául bevallva. *(Jogt. Közl.* 1876. 16. mkl.)

37. §.

Jelzálog-átkeblezési ügyben hozott itélet, mely szerint a jelzálogi átkeblezés elrendeltetik, nem zárja ki, hogy a jelzálogilag átkeblezett követelés valódisága és fennállása ellen az adós ezen követelés behajtása végett inditott perben érvényes kifogást ne tehessen. *(Döntvénytár* X. 316.)

40. §.

Telekkönyvi kiigazitási per csak az eredeti (helyszinelési) hibás felvétel ellen és oly viszonyok alapján, melyek a helyszinelés előtt jöttek létre, foglalhat helyt. *(Döntvénytár* VI. 46.)

A telekkönyv a térmértékre nézve bizonyitékul nem szolgálván, az, a ki azt állitja, hogy szomszédja az ő ingatlanából foglalt, nem elég, ha erre nézve a telekkönyvben foglalt térmértékre hivatkozik, hanem az, hogy felperes ingatlanának oly térmértéket kell tartalmaznia, mint állittatik, perrendszerü bizonyitékok által igazolandó. *(Döntvénytár* XVI. f. 115.)

II. RÉSZ.

Az uj telekkönyvnek vezetését tárgyazó szabályok.

52. §.

A telekkönyvi bejegyzések azon hatályát, mely szerint azok elsőbbségét a kérvény benyujtásának időpontja határozza meg, a telekkönyv kezelése körül történt hiba el nem enyészteti. *(Döntvénytár* XV. 74.)

A telekkönyvi rendtartás szabályaival ellenkezik, hogy az illető telekkönyvnek birtoklapján kitüntettessék bizonyos tény, illetőleg fizetés, melyet valamely föld- vagy malomtulajdonos föld- vagy malombér fejében évenkint teljesiteni köteles. *(Jogt. Közl.* 1873. 29. mkl.)

A telekkönyvi rendtartás nemcsak hogy nem zárja ki az oly jogok bejegyzését, melyek bizonyos időponthoz vannak kapcsolva, sőt annak megengedhetősége nyiltan következik az 52. §. *b)* pontja és a 131. §. rendelkezéséből *(Jogt. Közl.* 875. 25. mellékl.)

(Folytatása következik.)

Franklin-Társulat nyomdája.

Tizenötödik évfolyam. 33. SZ. Budapest, 1880. august. 13.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA: *Üllői-út 2. szám, III. em.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 « A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

TARTALOM: A germán ősalkotmány. Dr. Timon Ákos, győri jogtanár urtól. — Tanulmányok a magyar büntetőjog köréből. — A horvát-szlavon büntető-törvényjavaslat. Kőrösi Sándor debreczeni jogtanár urtól. — Jogirodalom. Dr. Daempf Sándor, pécsi jogakadémiai tanár urtól. — Megjegyzések. Tolnai Antal paksi ügyvéd urtól. — Törvénykezési szemle: Büngészet az igazságszolgáltatás mezején.

MELLÉKLET: Curiai határozatok.

A germán ősalkotmány.

(Tanulmány az egyetemes európai jogtörténet köréből.)

Tacitus ezen tudósításának helyessége a későbbi források által teljesen igazolva van. Mindenütt, bármely törzset vagy népséget vegyük szemügyre, a király valamely nemes, a legnemesebb, nemzetségből való.[1] Igy a frankokról elbeszéli Gregorius Turonensis, hogy első királyaikat a legnemesebb nemzetségből választották.[2] Később mint tudjuk Chlodwig valamennyi királyi nemzetséget kiirtván,[3] velök a régi frank nemesség megszünik s csak egy nemes család marad, a Merovingoké, kik, megkülönböztetésül a közszabadoktól, egyedül viselik a nemesség, a magasabb származás, jelvényét, a hosszu fürtökben leomló hajat (reges crīniti).[4]

Ugyanigy már Tacitus nál az egyes népségeknél előforduló királyok mindannyian nemes nemzetségből valók. A Markomannoknál Marobod, a Guadoknál Tudrus,[5] a cheruskoknál Arminius[6] nemzetsége, mindannyian nemes nemzetségek. Sőt a Trevereknél Classicus[7] nemzetsége, mint királyi nemzetség, a legnemesebb nemzetségnek mondatik. A góthoknál a két királyi család közül az Amalok nemzetsége első, a Balthok nemzetsége második nemes nemzetség.[8] Ugy szintén a Vandalok királyi házának a Hasdingoknak (Astingok) nemességét emliti Cassiodor.[9] A Longobardoknál pedig azt látjuk, hogy midőn a régi királyi ház kihal, a nép közös tanácskozás folytán ismét a legnemesebbet választja királynak.[10] Az angolszászoknál, miként fentebb mondottuk, valamennyi királyi nemzetség isteni eredetü nemzetségnek tartatik és később az «edeling» elnevezés csakis a királyi család tagjait illeti.[11] Végül még a germán világ északán is a Skandinavoknál a későbbi tudósitások a királyi családról, mint nemes-, legnemesebbről, tesznek említést.[12]

Mindezen adatok eléggé igazolják, hogy mindenütt, hol a királyi méltóság létrejöttét a történelem fonalán követni képesek vagyunk, arra valamely nemes nemzetség emelkedik, s hogy ennek folytán a királyi méltóság az ősalkotmány idejében a nemesség előjogát és pedig egyedüli politikai előjogát képezé.[13]

Ezen momentum fejti meg már most a germán nemességnek ugy korábbi szerepét a régi democratiában, mint későbbi sorsát a királyságban.

Alig lehet kétség az iránt, hogy kezdetben, Tacitus korát megelőzőleg, a nemesek, mint az uralomra különösen hivatottak, arra egyedül voltak jogositva, a nép főnökeit kizárólag ők képezték[14] — innen a későbbi jogositottság a királyságra. — Két momentum azonban a nemesség ezen állását csakhamar megváltoztatja: először egyeseknek hadi dicsőség folytáni felemelkedése, másodszor a királyság, a monarchicus elv, uralomra jutása a népsouverainitás háttérbe szoritásával. Mindkét momentum, de különösen ez utóbbi először az ősnemességet háttérbe szoritja, majd azt teljesen átalakitja. Tacitus-nál látjuk ez átalakulás kezdetét, a népjogi feljegyzésekben annak további folyamatát.

A nemesség Tacitus korában, valamint később is, a közszabadoktól élesen megkülönböztetett születési rendet képez. E megkülönböztetés határozott kifejezésre jut, mint mondva volt, a magasabb vérdijban,[15] de azon kivül az eskü nagyobb értékében,[16] mely két magánjogi előny, valamint azon jelenség, hogy a nép, a civitas nemes kezesek által jobban érzi magát lekötve,[17] alap-

[1] Maurer: *Adel.* 202—203. *Kritische Ueberschau der deutchen Gesetzgebung und Rechtswissenschaft.* II. 425. Bethmann-Hollweg: *Die Germanen vor der Völkerwanderung.* 43. l. Löbell: *Gregor von Tours und seine Zeit.* 115. l. Ez vezetett többeket azon téves nézetre, hogy csak a királyi nemzetségek tekintettek nemeseknek, igy különösen Wittmann: *Das altgermanische Königthum.* 98. l. Göhrum: *Geschichtliche Darstellung der Lehre von der Ebenbürtigkeit.* 18—20. l. Thudichum: *Der altdeutsche Staat.* 82. l.

[2] *Historia Francorum.* II. c. 9. Ibique iuxta pagos vel civitates reges crinitos super se creavisse, de prima et ut ita dicam nobiliori suorum familia. — Ferunt etiam tunc Chlogionem utilem ac nobilissimum in gente sua regem francorum fuisse.

[3] Gregorius Touronensis: *Hist. Franc.* II. 42. Interfectis et aliis multis regibus et parentibus suis primis de quibus relum habebat, ne ei regnum aufferrent suum per totas Gallias dilatovit . . .

[4] A haj levágatása ehhez képest annyi volt, mint a királyi méltóságra képtelenné tenni (Gregorius Tour. *Hist. Franc,* II. 4., III. 18., VI. 24.) az illető ez által nemesi jellegét veszté és a közszabadok sorába lépett. Vesd össze Löbell: *Gregor von Tours und seine Zeit.* 167. l. Grimm: *Rechtsalterthümer.* 239—240. l.

[5] *Germania* c. 42. Marcomannis Guadisque usque ad nostram memoriam reges manserunt ex gente ipsorum, nobile Marobodni et Tudri genus Vellejus Paterculus: *Historia Romana.* II. 108. Marobodus genere nobilis.

[6] Tacitus *Ann.* XI. 16., 17.

[7] Tacitus *Hist* IV. 55. Classicus nobilitate . . . ante alios; regium illi genus et pace belloque clara origo.

[8] Jordanis: *de origine Gothorum* c. 29. ordinant (Nyugati gothok) super se regem Alaricum cui post Amalos secunda nobilitas, Balthorum ex genere origo mirifica c. 60. Amalorum nobilitas.

[9] Variarum libri duodecim IX. 1. Nam et hoc nobilitati vestræ fuisset adjectum, si inter Hasdingorum stirpem retinuissetis Amali sanguinis purpuream dignitatem. Vesd össze Jordanis c. 22.

[10] Paulus Diaconus *Hist.* Lang. II. c. 31. Longobardi vero apud Italiam, omnes communi consilio Cleph nobilissimum de suis virum in urbe Ticinensium sibi regem statuerunt.

[11] Maurer: *Kritische Ueberschau.* II. 425. l.

[12] Saxo: *Grammatica historica Danorum.* VII. (Müller-féle kiadás 354. l.) Guritha quum regiam stirpem ad se solam redactam animadverteret neminemque cui nuberet nobilitate parem haberet . . . . concubitu carere quam ex plebe maritum adsciscere satius duxit Annalium Bertinianorum pars secunda 854 év (Pertz *Mon.* S. S. I. p. 448.) ut Orico rege et ceteris cum eo interfectis regibus pene omnis nobilitas interierit.

[13] Löbell: *Gregor von Tours.* 115. l. Waitz: *Verfassungsgeschichte.* I. 194. l. Wittmann: *Das altgermanische Königthum.* 98. l.

[14] Bethmann-Hollweg: *Die Germanen vor der Völkerwanderung.* 43. l. Löbell: *Gregor von Tours.* 117. l. Ehhez hasonlólag Waitz: *Verfassungsgeschichte.* I. 208—209. l.

[15] Hogy a nemesek már Tacitus korában magasabb vérdijjal birtok, azt a népjogi feljegyzésekből (Leges Barbarorum), s azon körülményből, hogy még az északi germánoknál is mindenütt előfordul, egész biztossággal lehet következtetni. Vesd össze Wietersheim *Geschichte der Völkerwanderung.* I. 377. Barth: *Teutschlands Urgeschichte.* IV. 212. l.

[16] A Lex Frisionum I. 1., 2., 5., 68. szerint a nemes 12-ős esküje ellenében a közszabad 18, a litus 36-tal esküszik. Továbbá még az Angolszászoknál: Ime király c. 46., 54. Leges Heinrici primi c. 64. 6 és 7. §§. (Schmid): *Gesetze der Angelsachsen.)*

[17] Tacitus *Germ.* c. 8. Adeo ut efficacius obligentur animi civitatum, quibus inter obsides puellæ quoque nobiles imperantur továbbá *Hist.* IV. 28.

ját a népnek a származás iránti különös tiszteletében, hódolatában, találja.[18] A királyi méltóságra való jogositottságon kivül azonban más politikai előjogokat a nemesség részére ezen időben a kutforrások alapján megállapitani nem lehet,[19] (ép oly kevéssé azt a papi hivatallal közelebbi kapcsolatba hozni).[20] A nemesek képezik ugyan elvitázhatlanul a civitas főnökeinek kiváló részét,[21] de a születés mellett a harczi dicsőség is figyelembe vétetik, mely valószinüleg egész a vezéri méltóságig emelhet:[22] reges ex nobilitate, duces ex virtute sumunt.[23] Csak a királyi méltóság marad a közszabadokra nézve mindvégig elzárva; arra emlekedni, a népsouverainitást képviselni csak nemesnek, isteni nemzetségből származottnak lehet. De épen ezen momentum, melynél fogva a nemesség származási kitünősége folytán a királylyal egyenszülöttnek, rangban alig hátrább állónak tekinti magát — hozza létre a királyság és ősnemesség között a leghatározottabb antagonismust.[24] Mig egyrészről a király csak bennök látja vetélytársait, hatalma növekedésének legnagyobb ellenségeit; addig a nemesség a királyi hatalom növekvése által mindinkább csökkenni érzi régi fényét s azzal együtt a közügyek intézésére való befolyását.

Ezen momentum fejti meg Chlodvig eljárását,[25] ki a frankoknál valamennyi királyi nemzetség kiirtására törekszik, még saját nemzetségének távolabbi ágait sem kimélve. Ő ugyanis csak ugy láthatta trónját teljesen biztositva utódjai részére, ha valamennyi nemes nemzetséget megsemmisitvén, őket minden lehető vetélytárstól megszabaditja.

Innen Arminius megbuktatása a nemesség által, mig házának utolsó ivadéka Italicus, midőn a belharczok folytán valamennyi nemes nemzetség tönkre megy, a nép által önkényt meghivatik a királyságra.[26] Innen továbbá a longobard herczegek, vagy főnökök (dux) küzdelme a királyi hatalom, a királyi méltóság, ellen,[27] melyhez hasonló mozgalomra találunk a nyugati góthoknál, a Heruloknál[28] és Angolszászoknál.[29]

A mily mértékben emelkedik ugyanis a királyi család tekintélye, hatalma, oly mértékben szorulnak háttérbe a régi nemes nemzetségek. Ama régi mythikus fény, mely őket egykoron körül övedzte, a királyi család kiemelkedése folytán lassanként a népben elhomályosul, s azzal együtt alá hanyatlik régi hatalmuk és befolyásuk a civitasban.[30]

A király nem néz többé a születésre, hanem csak a neki tett szolgálatokra s igy midőn a királyi hatalom minden politikai jogok kutforrásává válik, vele a hatalom és befolyásnak egy uj alapja jön létre és ez a királyi hivatal, szolgálat. Egy uj előkelő társadalmi osztály jön létre, egy hivatali vagy szolgálati aristocratia[31] képződik, melynek tagjai a királyi hatalom behatása folytán, az ősnemességgel egyenlő rangban és előnyökben (igy különösen a vérdijra nézve) részesittetvén, ez által a nemesség ősi jellegéből mindinkább veszit, mig nem amabba teljesen felolvad.[32]

Ezen már nagy részben a népvándorlás utáni korszakba — tehát az ősalkotmány átalakulási korszakába — eső alakulat menetét az egyes törzseknél elég világosan szemlélhetjük. Mig a régi lakhelyeiken visszamaradt Frisek, Thüringek és Szászoknál a nemesség régi nevezetét «adelingi» megtartja,[33] mig a Bajoroknál ezen régi nemes nemzetségeket névszerint felsorolva találjuk (a dux családján kivül öt van nevezve);[34] addig az Alemannok[35] és Longobardoknál[36] a szintelen «primi», a Burgundok[37] és nyugati Góthoknál[38] az avval körülbelül egyértelmü «optimates» kifejezéseket látjuk alkalmazva, világos jeleül annak, hogy az ezen kifejezések által megjelelt rend már nemcsak az ősnemesség tagjait, de az ujonnan felemelkedett főnököket is magában foglalja.[39] Legérdekesebb azonban ezen átalakulás az angolszászoknál. Itt ugyanis az eorl-ok mint egykoron a királyi családokkal egyként nemesek, ez utóbbiak által régi fényük és hatalmukban visszaszoritva, először ősi nevezetüket vesztik és az «aedelingi» megjelölés csakis a királyi családok tagjaira nyer alkalmazást; majd később, a királyi hatalom megerősbödésével a király által bárki az eorl-ok sorába emeltethetvén, az eorl-ok rendje megszünik valóban születésen alapuló rend lenni, s inkább hivatali méltósághoz kötött renddé válik, melybe a királyi kegy bárkit felvehet.[40] Ehhez egészen hasonló alakulatot látunk különben az északi germánoknál is, hol a jarl-ok rendje kezdetben az uralomra kizárólag jogositott születési nemességet képez, mig később (Magnus Lagabätir idejében) a jarl-i méltóság eredeti jellegét elveszti és teljesen a királyi adományozástól válik függővé.[41]

Végül a frankoknál, miként fentebb már emlitettük, az ősnemesség még Chlodwig alatt kiirtatván, a társadalomban azok helyét a királyi kiséret tagjai, az antrustiok,[42] foglalják el, kiknek háromszoros vérdija tisztán a király iránti szolgálati viszonyon alapul,[43] a királyi hatalom tekintélyének, erejének, nyilvánulata, folyománya és

[18] BETHMANN-HOLLWEG: *Die Germanen vor der Völkerwanderung.* 41. l. 1. jegy. EICHHORN: *Rechtsgeschichte.* 47. §.

[19] Ezt teszik különösen a régibb német irók: PHILLIPS, EICHHORN, SAVIGNY, MÜLLER és mások; ezek ellenében lásd DAHN *Die Könige der Germanen.* 19 l.

[20] WAITZ: *Verfassungsgeschichte.* I. 211. l.

[21] Legujabban BAUMSTARK nagyon valószinünek tartja, hogy a principesi méltóságra csakis nemesek juthattak és a nemesség magasabb vérdijából más előjogok lételére következtet: *Staatsalterthümer.* 227. és 228. lap.

[22] Egész biztossággal állitja ezt GRIMM *Rechtsalterthümer.* 229. l.

[23] TACITUS *Germ.* c. 7.

[24] LÖBELL: *Gregor von Tours und seine Zeit.* 164. l.

[25] GREGORIUS TOURONENSIS: *Historia Francorum.* II. 42. fentebb idézve van.

[26] TACITUS *Ann.* II. 88. Ceterum Arminius .... regnum affectans .... dolo propinquorum cecidit XI. 16 Eodem anno Cheruscorum gens regem Roma petuit, amissis per interna bella nobilitas et uno reliquo stirpis regiæ, qui apud urbem habebatur nomine Italicus. Ezen indokolás maga eléggé igazolja a nemesi származás előjogát a királyságon.

[27] PABST: *Geschichte des longobardischen Herzogthums. (Forschungen zur deutschen Geschichte.* II. 409. l. kv.). PAULUS DIACONUS: *Hist.* Longob. II. 32.

[28] PROCOPIUS: *De bello Gothico* II. c. 14.

[29] BEDA: *Historia ecclesiastien* IV. c. 13.

[30] MAURER: *Adel.* 209. l.

[31] Sokan szoktak ezen, a királyi hatalom megerősödése, souverainné válása, folytán létrejött szolgálati aristocratiát szemben az ősnemességgel, hivatali vagy szolgálati nemességnek nevezni; ezen megjelölés azonban egész a 10-ik századig helyesen nem alkalmazható és pedig azért, mert nemesség alatt születésen alapuló, előjogozott s zárt rendet értünk, nem pedig egy személyükre nézve előjogozottakból álló osztályt.

[32] LÖBELL: *Gregor von Tours.* 156. l. kv.

[33] LÖBELL: *Gregor von Tours und seine Zeit.* 156. l. MAURER: *Adel.* 190. l.

[34] Lex Bajuvariorum II. c. 20. 1—2. §. az Agilolfingokon, azaz a vezéri családon kivül még a következő öt: Huosi, Drozza, Fagana, Hahiligga, Anniona.

[35] Lex Alamannorum: PACTUS II. 39. Si primus Alamannus fuerit 240. sol. componat.

[36] Leges Liutprandi c. 62. Érdekes, hogy a Longobardoknál a magasabb vérdij (Wergeld) kettős alapja, t. i, a régi, a fensőbb származás és az uj, a királyi szolgálat egymás mellett található. A közszabadoknak (homo exercitalis) vérdija 150, a királyi kiséret tagjaié (gasindi) 200—300 a király tetszése szerint, a születésre nézve elsőké (primi 300.) solidus.

[37] Itt azonban még az optimates, a nobilessel egyértelembeu található Lex Burgundionum II. 2.

[38] A nyugati Gothoknál ugy látszik a születés alapitott rendi különbözetek teljesen megszüntek, s helyükbe a földbirtokviszonyokon nyugvó tényleges osztálykülönbözetek léptek. Vesd össze MAURER: *Adel.* 70. l.

[39] LÖBELL: *Gregor von Tours und seine Zeit.* 157. l.

[40] LEO: *Rectitudines singularum personarum.* 163. l. MAURER: *Kritische Ueberschau.* II. 425—427. l.

[41] MAURER: *Kritische Ueberschau.* II. 427—428. Vesd össze még: DAHLMANN: *Geschichte von Dänemark* II. 304. l. MUNCH: *Det norske folks historie.* 159. l.

[42] Lásd erre nézve különösen: PARDESSUS *Loi Salique.* 486—506. l. (5-ik értekezés.)

[43] Minden alap nélkül akarja ZÖPFL a magasabb vérdijat a monarchikus alkotmány kifejlődése, a királyi hatalom megerősödése folytán létrejött ujitásnak tartani és annak feltételeül a királyi kiséréthez tartozást tekinteni: *Rechtsgeschichte.* II. 9. §.

mint ilyen a születési elsőbbségén nyugvó vérdijtől egészen különböző alappal és jelleggel bir, azzal semmi tekintetben össze nem tévesztendő.[44]

Dr. Timon Ákos,
győri jogtanár.

(Folytatása következik.)

Tanulmányok a magyar büntetőjog köréből.

I.

Valamint a törvényhozónak ugy minden büntetőtörvény szerkesztőjének legnehezebb feladatát kétségtelenül a jogtalan cselekvények mikénti felosztása képezi s ezen feladatot annyival nehezebbnek kell tekintenünk, mert a jogtudománynak még mai napig sem sikerült a jogtalan tények oly osztályozását megállapitani, mely minden lehető kifogások és ellenvetésektől menten a büntetőtörvénykönyvek alapjául elfogadható lenne.

Mindamellett nem mondhatjuk, hogy a tudományt e tekintetben hanyagság vagy hátramaradás terhelné, mert a tudomány s annak ápolói a legrégibb idők óta mindent megkisérlettek és mindent megtettek arra nézve, hogy a jogtalan cselekvényeknek, egy a tudomány és a gyakorlat szempontjából megállható helyes felosztását megállapitsák, s ha ezen törekvés mindeddig a kivánt sikert nem eredményezte, ugy az bizonyára legnagyobb részben csak a kérdés helyes megoldásának leküzdhetlen nehézségében találja okát.

S ezen nehézségek, melyek a jogtalan cselekmények helyes felosztásának utját állják, első tekintetre feltünnek, ha meggondoljuk, hogy a felosztásnak nemcsak az egyes jogtalan cselekmények által előidézett vagy előidézendő sérelem, kár, veszély és azok kisebb-nagyobb mérvén, hanem a tettest inditó érzésen a tettet előidéző rugókon is kell alapulni, szóval a helyes felosztásnál nemcsak az okozott sérelem, veszély vagy kár sulyos vagy kevésbé sulyos volta, te hát a tett maga és eredménye, hanem a tettet előidéző legbensőbb emberi érzések: az akarat, a hajlam, a szenvedély stb. is tekintetbe veendők, ez a tér pedig, az ember belső lelki világa, a tudomány és gyakorlat előtt is sokkal ismeretlenebb, sokkal titokzatosabb, semhogy azt egy helyes felosztás alapjául felhasználni lehetne.

Mindezen nehézségek daczára azonban mégis nem mondhatjuk, hogy a jogtalan cselekvények tekintetében minden felosztás és osztályozás nélkül vagyunk, mert a gyakorlat, a törvényhozás, a szükség által indittatva mindenütt kifejezetten vagy hallgatólag meghonositották azon felosztást, mely a tudományban a hármas felosztás neve alatt ismeretes, s a mely a büntetendő cselekvényeket bűntettekre, vétségekre és kihágásokra osztályozza.

Ezen felosztás alapját és kiindulási pontját rendesen a jogtalan cselekményekre meghatározott büntetések neme és mérve képezvén, az a tudomány kivánalmainak, melyet BERNER e szavakban fejez ki: «der Charakter der Strafe soll sich nach dem Charakter der Straffälle bestimmen, nicht umgekehrt» meg nem felel ugyan, mindazonáltal ha egyéb nem — a szükségesség maga eléggé indokolja a fenti felosztásnak a törvénykönyvekben való felvételét, mert kell, hogy a sulyosabb vagy kevésbé sulyos jogtalan cselekvény bizonyos határozott kifejezéssel megnevezve és megkülönböztetve legyen.

S mivel e szerint a hármas felosztás általánosan elfogadva van, a legérdekesebb kérdések egyikét képezi az, hogy a törvényhozások vagy bizonyos büntető törvények ezen felosztást miként alkalmazták, s miként igyekeztek annak hiányain segiteni.

Uj büntetőtörvénykönyveink, miként a nálunk még érvényben levő osztrák büntetőtörvénykönyv is a hármas felosztást fogadta el alapjául, mig azonban az osztrák büntetőtörvénykönyv a bűntettekről egyrészről s a vétségekről és kihágásokról külön intézkedik és minden egyes esetben határozottan kinyilvánitja, hogy a kérdéses cselekvény bűntett vagy vétség, illetve kihágást képez-e, de a felosztást egész consequentiájában keresztül nem viszi, és a felosztás hiányai megszüntetése vagy enyhitése tekintetében mit sem tett, addig uj büntetőtörvénykönyvünk a bűntények és vétségekről együttesen és nem külön intézkedik, de azért a hármas felosztást és azon elvet, hogy a jogtalan cselekményt az arra szabott büntetés qualificálja, consequentiáiban teljes diadalra juttatva, a hármas felosztás hiányain is segit, a mennyiben az előbb emlitett elv mellett azon elvet is, hogy a tett önmaga és nem a büntetés által minősül, bizonyos esetekben alapul fogadja el.

Tekintsük ezek előrebocsátása után az uj büntetőtörvény ide vonatkozó intézkedéseit részletesen és különös tekintettel arra, hogy minő szabályokat, utmutatást nyujt a törvény a birónak a bűntény vagy vétség megállapithatására.

A büntetőtörvény a hármas felosztás tekintetében általános elvül azt állitja fel 75. §-ában, *hogy bűntettet csak szándékosan elkövetett cselekmények képeznek s ez áll a vétségekre is, kivéve, ha a gondatlanságból (culpa) elkövetett cselekmény a törvény különös részében vétségnek nyilvánittatik, 1. §-ban pedig azt mondja, hogy „bűntett vagy vétséget csak azon cselekmény képez, melyet annak a törvény nyilvánit, s csak azon büntetés mérhető ki, melyet a törvény megállapitott“.*

A 75. §. egy a tudomány által megállapitott alapelvet állit fel, mi azonban mint ezt a büntetőtörvény javaslatának indokolása is mondja, teljesen fölösleges és szükségtelen nem csak azért, mert ily elvek felállitása inkább tankönyvbe mint törvénybe valók, hanem azért is, mert ily elvi kijelentésre csak akkor és ott volna szükség, a mikor és a hol a törvény minden egyes cselekvényre nézve ott, a hol azon cselekvényről intézkedik, meg nem állapitaná, hogy a kérdéses cselekmény bűntény vagy vétség-e; az uj büntetőtörvény azonban nem tartozik azok közé, melyek ezt tenni nem czélozzák, mert hiszen az 1. §. szerint határozottan kijelenti a törvény, hogy bűntettet vagy vétséget csak azon cselekmény képez, melyet a törvény annak nyilvánit s ezen kijelentésből világosan következik ha egyéb nem, legalább azon intentiója a törvénynek, hogy minden egyes esetnél külön meg fogja határozni, hogy azon kérdéses eset bűntény vagy vétség-e.

A 75. §-ban kifejezett elv tehát egymagában véve, s mert ezen elv szerint a bűntény ép ugy mint a vétség is lehet szándékosan elkövetett cselekmény eredménye — de különösen az alább felhozandóknál fogva is elegendő és kellő alapot a birói judiciumnak — a bűntény és vétség megállapitására — nyujtani nem fog.

Épen igy nem szolgáltat kellő és egyedüli zsinórmértéket a biró vagy jogásznak a bűntény vagy vétség megállapitására a büntetőtörvény 1. §-ának első része sem, mert habár abból mint fentebb emlitém, önként következnék, hogy a törvény *minden* egyes jogtalan cselekmény meghatározásánál azt is constatálni fogja, hogy azon cselekmény bűntett-e, vagy vétség — ezt a törvény sok esetben nem tette, igy a büntetőtörvény 135, 147, 148, 149, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 161, 170, 171, 172, 173, 174, 176, 179, 180, 181, 182, 184, 185, 186, 187, 195, 232, 246, 249, 360, 374, 375, 376, 384, 385, 387, 400, 410, 420, 424, 438, 441, 449, 450, 451, 452, 453, 454, 455, 456, 457, 463, 468, 469, 470, 477, 479, 482, 483. §§-aiban sehol sem mondja meg határozottan és nem nyilvánitja ki, hogy a hivatott czikkekben

[44] Hogy az antrustiokat helyesen nemesi rendnek nevezni nem lehet, alaposan kifejti PARDESSUS fentebb idézett értekezésében, téved azonban, midőn egy nemesi rend lételét a germánoknál egyáltalán tagadásba veszi és TACITUS «nobilis», «nobilitas» kitételeit «illustration», azaz személyes kitünőséggel, személyes nemességgel (notabilité personnelle) akarja forditani. Vesd össze *Loi Salique*. 498. l.

tárgyalt jogtalan cselekvények bűntényt vagy vétséget képeznek-e, holott minden más esetekben a törvény határozottan kimondja, hogy bűntény vagy vétség esete forog-e fenn.

Mig tehát az eddigiek szerint világos az, hogy a büntetőtörvénynek sem 1. §-a, sem 75. §-a, sem pedig e két czikk együtt és egyedül kellő utmutatást a bűntény és vétség megállapitására nem nyujt, önkénytelenül is azon kérdés merül fel bennünk, hogy a biró adott esetekben — de különösen a fentebb részletezett §§-ok eseteiben, melyekben a törvény maga meg nem határozza, hogy az ott tárgyalt esetekben bűntény vagy vétség forog-e fenn, hogyan és miként fogja a bűntényt vagy vétséget megállapitani, mi fog eljárásában zsinórmértékül szolgálni?

És ezen kérdést nézetem szerint egyedül csak a büntetőtörvény 20. §-a oldhatja meg, mert ezen czikk juttatja leginkább kifejezésre a büntetőtörvény azon a tudománynak ugyan meg nem felelő, de a szükségesség által teremtett alapelvét, hogy a jogtalan cselekményt az arra szabott büntetés neme és mértéke qualificálja bűnténynyé vagy vétséggé.

A 20. §. ugyanis, a mely a büntetőtörvényben előforduló büntetéseket felsorolja, azt mondja, hogy «a halálbüntetés, a fegyház és a börtönbüntetések kizárólg bűntettekre, a fogház pedig kizárólag vétségekre alkalmazandók». Ha a büntetőtörvény ezen határozott intézkedését önállóan tekintjük s különösen ha ezen formát tekintjük, melybe azon intézkedés foglaltatott, első tekintetre azt kell hinnünk, hogy azon intézkedés fölösleges, mert ha a törvény különös részben mint ezt valósággal teszi is, minden egyes jogtalan cselekményre külön-külön kimondja, hogy melyik büntetés mily mértékben alkalmazandó s igy a bűntető biró azon helyzetben sem lehet, hogy a büntetés nemét és mérvét önállóan állapitsa meg, csak szükségfelettinek tünhetik fel egy oly intézkedés, mely ugyszólva, a bíróra bizza a büntetés nemét és mérvét megállapitni; ámde ezen szükségfelettiség látszata csak a hivatolt intézkedés helytelen vagy jobban mondva elvételt fogalmazásának tulajdonitható, mert nézetem szerint azon intézkedés helyesebben ugy lett volna fogalmazandó, hogy «a halálbüntetés, fegyház és börtönbüntetések kizárólag bűntettek, a fogház pedig kizárólag vétségek esetében alkalmazandók vagy alkalmaztatnak».

Ily fogalmazás mellett kétség alá sem jöhetne, hogy a törvényhozó ezen intézkedésével épen azon fentebb részletesen hivatolt czikkekben foglalt, de sem bűntény sem vétségeknek nem nyilvánitott esetek sorsáról akart gondoskodni, s mivel a hivatolt czikk érintett intézkedésének más intentiója nem is lehetett, világos, hogy mindazon fentebb részletezett czikkek esetében, hol a minősités kimondva nincsen, de a büntetés neme és mérve meghatározva van, a szerint fegyház vagy börtön, esetleg fogházbüntetés van kimondva — a biró is a tényt bűnténynek vagy vétségnek kell hogy qualificálja.

Hogy pedig a hivatolt intézkedésnek csak formulázása elvételt, de intentiója más nem lehet, legjobban igazolja a 20. §-nak az *államfogház* büntetésre vonatkozó s az előbbit, t. i. a többi büntetésekre vonatkozót kiegészitő különös kijelentése, mely szerint *az államfogház, ha az 5 évnél rövidebb tartamra állapittatik meg, vétség — ha pedig 5 évi vagy azon fölüli tartamban állapittatik meg bűntett esetében alkalmazandó,* s ezen enunciatiója büntetőtörvényünknek combinálva a büntetőtörvénykönyv 92. §-ával, képezi nézetem szerint annak egyik legfőbb és legszebb vivmányát, mert a midőn ezen enunciatió által a törvény az osztrák büntetőtörvénynyel szemben a kor és a tudomány követelményeinek megfelelőleg szakit azon régi rendszerrel, melyet az osztr. büntetőtörvényben még megtestesülve látunk s melynek alapján a biró a büntetés csekélyebb esetében is a tényt okvetlenül bünténynek kell hogy qualificálja; uj büntetőtörvényünk egyszersmint ezen enunciatiójával ugyszólva reá mutat azon törekvésére, mely szerint általános alapelve alól kivételt is szándékszik tenni, a mennyiben bizonyos esetekben a bíróra kivánja bizni, hogy a tény qualificatióját megállapitsa, — ezen t. i. a 20. és 92. §-ban foglalt kettős intézkedése által a törvény már kibontakozik azon állapotból, melyet részére azon elv, hogy «a büntetés neme és mérve állitja meg a tett jellemét» teremtett s teljes érvényre juttatja a tudománynak BERNER által kifejezett elvét: «Der Charakter der Strafe soll sich nach dem Charakter der Straffälle bestimmen.»

Dr. Weiss Ignácz,
brassói ügyvéd.

(Folytatása következik.)

A horvát-szlavon büntető-törvényjavaslat.

(Vége.)

Más kérdés az: vajjon a magyar büntetőtörvénykönyv büntetési rendszere a törvény életbeléptetésével megvalósittatik-e azonnal? Semmiesetre sem. Nemcsak pénzügyi, de a rendszer nehézségeiből folyó egyéb okok mellett sem lesz azonnal végrehajtható a magyar törvényekben elfogadott büntetési rendszer. Törvényhozásunk jól látta ezt előre, s a bünt. törvénykönyv 52. §-ába ezen tételt igtatta: *„a szabadságvesztés büntetések addig, mig azok végrehajtására a jelen fejezet határozatainak megfelelő intézetek nem szerveztetnek: a fennálló szabályok szerint foganatosittatnak".*

A szabadságvesztés büntetéseket tehát a horvátok is fokonként ugy hajtották volna végre, a mint azt körülményeik engedték volna; ennélfogva a magyar bünt. törvénykönyv el nem fogadását szegénységükkel nem menthetik.

Már a magyar büntetőtörvényjavaslat indokaiban kimondatott előre, hogy a progressiv rendszer előnyei csak hosszabb idő elteltével lesznek elérhetők, és hogy e rendszer kiviteléhez nemcsak pénz, de idő, és képzett fegyházigazgatók is kellenek.

Magyarországban is csak lassanként fog e rendszer keresztülvitetni, s igy horvát testvéreink minden aggály nélkül fogadhatják el büntetőtörvénykönyvünk büntetéseit és börtönrendszerét.

A törvényben — igen helyesen — csak a czél tüzetett ki, mely felé a kormánynak a börtönök felállitásában törekedni kell.

Az eddig mondottakkal, azt hiszem, eléggé bebizonyitottam, miszerint mind a magyar, mind a horvát nemzet érdeke azt követeli, hogy a magyar koronához tartozó összes országok területén egy és ugyanazon anyagi és alaki büntetőtörvények tartsák fenn a jogrendet.

De ha ez horvát testvéreink féltékenysége miatt kivihető nem lenne: az esetben valamely módról kell gondoskodnunk, mely mindkét országot biztositaná, hogy se a közös állam létele, se a két ország jogrende büntetés nélkül meg ne sértessék, se a polgárokon jogtalanság el ne követtessék.

A horvát javaslat 7. és 9-ik §-ában foglalt rendelkezés e czél elérését nem biztositja. Nézetem szerint nincs más mód mint egy *közös birodalmi fölebbezési törvényszék felállitása.* Az 1868: 30. t. czikk hézaga betöltéséül a két ország törvényhozása által alkottassék egy póttörvény, melyben mondassék ki, hogy a magyar- és horvát-szlavon országok honosai által akár bel- akár külföldön követtessék el a felségsértés, királyi ház bántalmazása, hűtlenség, lázadás, és pénzhamisitás bűntette: fölebbezés utján, utolsó fokon, mindenkor a Budapesten székelő, a népesség számarányában magyar és horvát-szlavon illetőségü, Ő Felsége a király által a birói hivatalra képes egyénekből kinevezett *birodalmi törvényszék által itélendő el;* és az ekép elitéltekre a magyar büntetőtörvény illető szakaszai alkalmazandók. A közönséges bűntet-

tesek kölcsönös kiadására nézve pedig a két ország között időről-időre szerződés köttetik.

Ha már a közös állam területén csakugyan két büntetőtörvénykönyvnek kell léteznie: az esetben csak az általam ajánlott mód lehet a legigazságosabb megoldása azon büntetőjogi problemának, melyet mindkét ország kárára az 1868: 30. t. czikk állitott fel.

Legczélszerübb és leghelyesebb lenne azonban ha a horvát törvényhozás kimondaná, miszerint Horvátország büntetőjogi tekintetben a magyar korona többi országaival állami egységben óhajtván élni, utasitja a horvát kormányt, hogy a büntetőtörvénynek a közös törvényhozás tárgyai közé leendő felvétele iránt a magyar kormánynál tegye meg a szükséges lépéseket.

Ekép hozhatná helyre a horvát törvényhozás az 1868. évben elkövetett hibát.

A két nemzet törvényhozása ily módon füzhetné a két nemzetet a közös érdek kapcsával szorosabban egymáshoz; igy hozná ismét életre azon testvéri szeretetet, mely e két nemzet egymáshozi viszonyának nyolcz századon át éltető eleme volt.

Kőrösi Sándor,
debreczeni jogtanár.

Jogirodalom.

A magyar magánjog mai érvényében. *Az elmélet és gyakorlat igényeire való egyenlő tekintettel.* Irta Dr. HERCZEGH MIHÁLY budapesti tudomány egyetemi nyilv. rend. jogtanár stb. I. kötet (298 l.). *A magyar magánjog általános része.* (Budapest, 1880. Az *Eggenberger*-féle könyvkereskedés kiadása.)

(Folytatás és vége.)

A bevezetés utolsó részéhez, a munka rendszeréhez, annyiban szólunk hozzá, hogy constatáljuk, miszerint szerző a magánjogok terén jelenleg divó *tárgykört* és *felosztást* (HUGÓ, SAVIGNY, UNGER stb.) igérkezik követni. Nekünk ugyan a *tárgykörre* nézve álláspontunk ellentétes, nem tartjuk azonban szükségesnek azt e helyen ismételten körvonalozni. (*Magánjog és tárgya.* Pécs. 1877). Abbeli nézetünket azonban még sem fojthatjuk vissza szerző előtt, hogy a jogótalomról szóló rész programmba tétele e helyütt valószinüleg csak tollhibából maradt ki s hogy annak érdemleges fejtegetésével, ha az jelen részből ki is maradt, a munka további részeiben mindenesetre még találkozni fogunk.

A magyar magánjog egyik legfontosabb s a kathegorizálás szempontjából kétségtelenül nehézségekkel járó részét a forrásokról szóló tan képezi; egyuttal ez okból alig is van oly része a magyar magánjognak, mely annyi ellentétes s gyakran a magyar jog szellemével is ellentétben álló nézeteket hozott volna felszinre, mint ezen a kutfőkről szóló rész.

Ez okból csöndes megelégedéssel vettük tudomásul, hogy szerző e részt oly módon tárgyalja, mely alapjában véve saját felfogásunkkal is megegyezik.

Nem terjeszkedhetvén ki külön-külön az egyes kutfők részleges fajaira, csak azt emlitjük meg, hogy a magánjogi törvényekről, a kir. rendeletekről s a döntvényjogról szóló rész eddigi magánjogi irodalmunkban ily kimeritő és kielégitő tárgyalásra most lel először. Meglepett azonban a részletekben szerző abbeli állitása, hogy azon udvari rendeletek, melyek az 1860. évi októberi diploma után 1865-ig adattak ki, a *régi jogaiba visszahelyezett* királyi kanczellária és főkormányszékek utján, ideiglenesen kötelező erejöket mindaddig megtartják, mig határozataikban későbbi törvények vagy rendeletek változást nem tesznek. Ezen állitása szerzőnek, — a mely különben igen elterjedt téves nézet szülötte — ily alakban meg nem áll és meg nem állhat; az 1848. 2. tcz. 3. §-a ugyanis világosan rendelte, hogy ő felsége és a nádor a végrehajtó hatalmat nem udvari kanczellária, sem főkormányszékek, hanem «a törvények értelmében független magyar miniszterium által gyakorolják s *bármely* rendeleteik, parancsolataik, határozataik, kinevezéseik csak ugy érvényesek, ha a Buda-Pesten székelő miniszterek egyike által is aláiratik».

S megfelelnek a kérdéses rendeletek az érvényes törvény ezen kathegorikus intézkedésének? Nem. Következésképen tehát nem is érvényesek, hacsak a törvény értelmében alakult kormány 1867. után érvényöket nem constituálta. Ahhoz is van megjegyzésünk, hogy a magánjogi ügyekben kiadott kormányrendeletek érvényéhez az is szükséges legyen, hogy azok «hasonló esetekben ismételten alkalmazva, szokás által is elfogadtassanak». Ez soha nem kellett s mai napság sem kell. Elegendőleg mutatja ezt az 1869. 4. tcz. 19. §-ának rendelkezése.

Az egész kutfői résznek azonban előttünk legbecsesebb részét a szokásjogról s különösen annak hatályáról szóló fejtegetések képezik; nem hogy talán a szerző ujat mondana, hanem azért, mert rendszeres magánjogi munkájával módot nyit arra, hogy a szokásjog azon régi jogaiba, melyeket nálunk már ezer év óta birt gyakorlatilag, de a melyektől őt a német jogtudomány és az osztrák törvénykönyv reminiscentiái alatt álló magyar jogtudomány megfosztani törekedett, ismét visszahelyeztessék ex kathedra is. Valóban sajátságos állapot! Épen a szokásjognak a törvénynyel egyenlő erejéről szóló tan, melyet Verbőczy már negyedfélszáz évvel ezelőtt formulázott, képezte a magyar jogélet azon egyedüli kincsét, a melynek semmi körülmény között nem volna szabad elenyésznie. S mégis megtörtént, hogy, mert Németországban más elvek tanittattak, mi is félretettük azon gemmát, melyet századokkal a németeket megelőzve, szereztünk meg magunknak. Természetes azonban, hogy most, a midőn már Németországban is, főleg SAVIGNY regeneratori fejtegetései folytán (legujabban Dr. STURM ÁGOST Regierungsrath, Cassel. 1877.) széltében kezdik hirdetni a szokásjog törvénynyeli egyenlő erejét, azok sietnek majd legjobban e kincset sárból kiemelni, a kik tevékenységök által mindent megtettek arra nézve, hogy azt nemzetjogi öntudatából kitöröljék.

Hogy szerző a jogszokást a szokásjog megismerési módjának (SAVIGNY) veszi, egyéni nézet dolga, a minek practicus következménye nincs; megelégszünk tehát ennek constatálásával. Azt azonban nem hagyhatjuk szó nélkül, hogy a planum tabularéban házassági viszonyokra vonatkozó szabályok ne volnának. Ott vannak például, hogy currente calamo csak néhányat emlitsünk, az 525., 631., 699., 701., 711., 803—829. stb. decitiok (*Czövek* kiadása Budán 1825.), melyekben akárhány a házassági (vagyoni) jogot is érintő elv.

A személyekről szóló részben is osztjuk egyik sarkalatos álláspontját, azt t. i. a melynél fogva a személyiséget az ember *önczélu lényi* minőségére, és nem, mint még általában tenni szokás, *szabad akaratu lényi* minőségére vezeti viszsza (107., 109. l.). Minthogy azonban ezen elvi álláspont elfoglalásával uj irányba tért, nem véltük volna egészen fölöslegesnek, hogy ha ezen, a legujabb természettudományi vivmányokból folyó álláspontot azok kedvéért élesebben körvonalozta és bővebben indokolta volna, a kik azokkal eddigelé megismerkedni vagy nem tartották szükségesnek vagy még nem volt rája alkalmuk. Osztjuk ugyan abbeli nézetét is, melyet a 107. l. 4. jegyz.-ben érint, hogy a *jogképesség megadása minden embernek* természeti követelménye ugyan, azt azonban tettlegesen csak a positiv jog adja meg, de nem irjuk alá abbeli állitását, hogy «a rabszolga, ki magyar államterületen tartózkodik, szabadnak és a viszony, melyben addig állott, cseléd és gazda közötti viszonynak tekintetik», s *„e viszony mindaddig tart, mig vagy a vételárt, az eladás helyén szokásos bérrel számitva, le nem szolgálta vagy meg nem téritette“.* Az 1876. XIII. tcz. 13. §-ával, de általában annak egész szel-

lemével szemközt, nekünk e könnyen odavetett tétel igen aggályosnak látszik.

Ha ezen mivel sem támogatott állitás meglepett, még jobban meglepett bennünket a cselekvőképességről szóló fejezet azon helye, melyen szerző *himnőket* (androgyni) ismer, kik ép ugy mint a nősztehetetlenek házasságra nem léphetnek. Mily jogi következményekre vezethet ezen, minden eddigi tapasztalattal, mely a himnőket (nem: *csirákat)* a mesék országába számüzi, ellenkező állitás, annak fényes tanuságtétele a régi jó *Kelemen* (Institutiones Juris Privati Ungarici. 1814. 146. §. *) jegyz.), a kinél e kérdés megoldásán mindenki mosolyogni kénytelen.

Ugyane rész azon további tétele, hogy «kik szélhüdés vagy végelgyengülés miatt kezeiket nem emelhetik, vagy csonkák, ujjtalanok, irásbeli végrendeletet nem alkothatnak», akkor ha az *irásbeli* végrendelkezést jogi értelemben veszszük, téves, minthogy az 1876. 16. tcz. 6. §-a értelmében ily személyek is alkothatnak irásbeli végrendeletet; ha pedig az irást technice veszszük, akkor ép oly fölösleges kiemelni, mint azon való igazságot, hogy a kinek szárnya nincs, az nem repül s kinek dohánya nincs, az nem pipál. S nem hiszszük, hogy minden dologra áll *Rousseau* azon mondása, hogy «il faut beaucaup de philosophie pour observer ce, qu'on voit tous les jours».

A honossági résznek terjedelmes fejtegetése nem a magánjogba való; az a közjognak képezi tárgyát. Nézetünk szerint tehát elegendő lett volna csak a legszükségesebbre szoritkozni s azután azon tételt fölállitani, hogy az idegenek a honfiakkal mai napság már egyenlő jogi- és cselekvési képességgel birnak, hacsak a retorsio mást nem igényel. Ezen és hasonló részek kimeritő fejtegetése eredményezi aztán az oly panaszokat, hogy még jelenleg is magánjogunkban számos közjogi rész is foglaltatik. Egyébiránt a honosság érdemére vonatkozó azon fejtegetések, melyek szerint a honosság a honfiságot is eredményezné, az 1879. 50. tcz. által — melyet szerző a munka végén külön lenyomatban közöl — már elidősülve vannak.

A jogi személyekről adott fejtegetések elméleti részére s különösen arra nézve, vajjon e személyek fictio alapján vagy realiter léteznek, megjegyzést nem teszünk. A tudományban nincs dogma. Az azonban mindenesetre constatálandó hiba, hogy az osztatlan örökség (hæreditas jacens) az egyik lapon (166. l.) jogi személynek mondatik, a másik lapon pedig (167. l.) ebbeli minősége eldisputáltatik. Az is hiba, hogy szerző a hiteles helyek jelenlegi hatáskörének körvonalozásánál csak az 1868. 54. tcz. 557. §-át tartotta szem előtt, az 1874. 35. tcz. 214. §-át pedig elmellőzte. Hasonlóképen téves azon rész, melyben a pénzügyigazgatósági ügyészek hatásköre tüntettetik fel, miután ily ügyészségek alól a talajt az 1876. 6. tcz. 24. §-a és az 1877. 18. tczikk 1. §-a elvonta.

A dolgokról szóló fejezet nézetünk szerint nagyon is sok felosztást tartalmaz, a minek scholasticus ize van. Ez ugyan mai napság még uralkodó tárgyalási mód, de ugy hiszszük, meg fog szünni, ha a dolgok *értékök* szempontjából, mint a mely nemcsak a nemzetgazdaságnak, hanem ennek ikertestvérjének, a magánjognak is egyik sarkpontja, fognak tárgyaltatni. Ezen, az értéken nyugvó tárgyalási mód fogja aztán eredményezni, hogy azon véghetlen sok distinctio, mely csak erőltetve képes a dolgokról szóló tanra kielégitő világosságot terjeszteni, helyet fog adni e részben is a magánjog szerves tárgyalásának s létesiteni fogja az eddigelé hiába keresett szoros összeköttetést a személyek és dolgok között.

Szerző munkájának méltatását befejezve, ugy hiszszük azon megnyugvás kisérhet bennünket, hogy a tárgyilagosság terét soha el nem hagytuk ismertetésünkben. Nem is lehet ez máskép, ha — föltéve, de meg nem engedve — hajlamunk lett volna is reá, oly müvel szemközt, mely minden oldalán igazolja a legkomolyabb munkálkodást. Ha hibákra akadunk is benne, ezeket dusan felérik a munkának egyéb igen találó s nem egyszer uj fejtegetései; ha egyes tételei tudományos nézeteinktől el is térnek, ez a tudományos munkálkodás természetében fekszik; ellenkező nézet itt anathemával nem találkozhat. «I. pensieri non págano gabelle».

A munkának határozottan becse van s a hazai magánjogi munkák sorában kétségtelenül előkelő helyet foglal el; ez okból azt irodalmi nyereségnek tartjuk s reméljük, hogy további részei csakhamar követni fogják a most megjelent általános részt.

Dr. Daempf Sándor,
pécsi jogakadémiai tanár.

Megjegyzések

STEIN LŐRINCZ-nek *az uzsoráról irt könyvére.*

Ez azonban véleményem szerint az egész dolognak csak az örege. A köznapi életben ezeknél sokkal keményebb esetek fordulhattak elő. Gondoljuk csak el, hogy a gazdag patricius a toga virilist felvett fiának gyakran külön vagyont (peculium) szokott önálló gazdálkodásra kiadni. Ha az ilyen nehány ezer sestertiumot és egy pár rabszolgát kapott, csak meg is kellett mutatnia, hogy a gazdálkodásban önállóságot érdemel. És mivel mutathatta meg ezt jobban, mint azzal, hogy szerzett? És lehet-e könnyebben szerezni, mint uzsoráskodás által, különösen az olyan időben, a melyben dolgozni annyi volt, mint rabszolga módra élni, uzsoráskodni pedig annyi volt, mint kiválóan nemesi foglalkozást üzni. Mit el nem követhettek az ilyen filiusfamilias-ok?

De ez az állapot sem tartott örökké. Mikor a választások ideje következett; azoknak, a kiknek a közvagyon nem volt a kezén, és a kik szónoklattal sem győzték, saját pénzökkel kellett előállani, és azon kellett szavazatokat vásárolni. A kinek pedig készpénze nem volt, annak, ha családja pénzzel nem segitette, kölcsön kellett vennie, és attól természetesen illő kamatot is kellett fizetnie; mert annyi bizonyos, hogy senki sem volt hajlandó pénzét a választás esélyeiben koczkáztatni, azért, hogy más ember hivatalt és hatalmat kapjon a kezére. Az idők megváltoztak. Patriciusok is adósodtak el, mentek tönkre. A tönkre jutottak ezen osztályának azonban voltak hatalmas és befolyásos rokonai. Mi természetesebb, mint hogy a végrehajtási eljárás tetemesen enyhittetett, régi szigorából teljesen kivetkőztettetett.

A filius-familiasok sem voltak mindig olyanok, a milyeneknek az imént irtam. Sőt ellenkezőleg, a munkához nem szokott, előkelő ifjak, kik ugy is bizonyosak voltak abban, hogy származásuknál és rokoni összeköttetéseiknél fogva, ha kivánják, a hatalom kezelésében egy darabka hely nekik mindig jut, vagy ha nem jut is, hát legalább száll rájok a hatalom fényéből egy rész már csak az által is, hogy közel állanak azokhoz, a kiknek kezeiben a hatalom van, ezen előkelő ifjak adósságcsinálásba keveredtek. Akadt azután közöttük egy elvetemült ifju, a ki az apagyilkosságtól sem riadt vissza, hogy pénzhez juthasson, hogy a zaklató hitelezőket kifizethesse, és ujabbnál ujabb élveket hajhászhasson. *Macedo* volt e korhely neve. Ezen eset alkalmából keletkezett a *senatus consultum Macedonianum,* mely a Digesták 16-ik könyvének 6-ik czimében az 1-ső töredék előtt[1] felvétetvén, az utókorra maradt, és igy szól: «Cum inter cæteras sceleris causas Macedo, quæ illi natura administrabat, etiam æs alienum adhibuisset, et sæpe materia peccandi malis moribus præstaret, qui pecuniam (ne quid amplius diceretur) incertis nominibus crederet: placere, ne cui, qui filio-fami-

[1] L. 1. pr. Dig. 16. 6.

lias mutuam pecuniam dedisset, etiam post mortem parentis ejus, cujus in potestate fuisset, actio petitioque daretur: ut scirent, qui pessimo exemplo fœnerarent, nullius posse filii familias bonum nomen exspectata patris morte fieri.» Mely hosszu idézetnek az a rövid értelme, hogy a családfinak, vagy ha ugy tetszik kiskorunak, adott kölcsön fizetési kötelezettséget, követelési jogot nem szül.[2] Rájok mondták ugyan már az e fajta kölcsönadókra, hogy *pessimo exemplo faenerant,* hogy *legrosszabb fajta uzsorások*, de azért mással nem sujtották, mint a kereseti jog megtagadásával. Még mindig voltak előkelők, a kik uzsoráskodtak.

A későbbi császárok alatt megjött, a mi még hiányzott. A ki ur akart lenni, annak vesztegetnie kellett az alantasokat, a katonákat; de meg kellett vásárolnia az udvari hivatalnokokat is, a kik a császár előtt jó szót tettek, a kik vele vagy kegyenczeivel mulattak, a kik dőzsölés közben ejtett tréfás szóval is szerezhettek magasabb vezényletet, czimet, rangot. Fényesen kellett ezek előtt fellépni, és fényes házat kellett a kedvökért vinni. Érdemes is volt ezért koczkáztatni. Egy-egy kormányzóság, vagy fosztogatható provinciába tett sikeres hadjárat dusan jövedelmezett annak, a kinek ilyen került, és a kinek a szerencse kedvezett. De nem került mindenkinek, és ha került is, nem sikerült mindenkinek. A költség azonban meg volt téve, a sok adósság fel volt szedve, és a hitelező pénzét akarta és hasznot is hozzá. Az állapotok lényegesen megváltoztak. Nemcsak a pénzadók kezelték a hatalmat, hanem a kölcsönkérők abban tetemes részszel birtak, és voltak a hatalom kezelői közt olyanok is, a kiknek volt okuk a kölcsönkérőket a végletekig való szorongatástól megóvni, a zajt minden áron kerülni. Azok, a kik ezen korban a hangot adták, mindinkább több kiméllettel voltak az adósok, mint a hitelezők irányában. «A hajdankor egészséges szigora nem tetszett a késő kor elsatnyult puhaságának — és mint igen jellemző vonás érvényesül azon irány, mely az adós helyzetét a hitelező rovására akarta jobbitani. Azt hiszem, hogy általános szabálynak lehet felállitani ezen tételt: satnya idők jelensége az adóssal való rokonszenvezés. Erőteljes kor mindenek előtt arról gondoskodik, hogy a hitelező jusson jogához, ha mindjárt az adósnak meg is kell buknia,» mond HERING ezen korról.[3]

Ezen viszonyok szülték a pandektákba és a codexbe felvett kamat-törvényeket, és a végrehajtás oly enyhitését, hogy a hitelező a végrehajtás rendes folyamán alig tudott pénzéhez jutni. Már ezen korban ismerték és hangoztatták a szivtelen hitelezőről és a szerencsétlen adósról való nótát. Elkorcsosodott nép, melyben nem iparkodó, munkás emberek, hanem tétlen adósság-csinálók foglalják el a diszes állásokat, a kötelmi jog szabályait természetes valóságukból kivetközteti, ugy, hogy a dolog már nem ugy néz ki, hogy a mutuum tana azt tanitja, mi kötelezettség terheli az adóst, a ki a más pénzét felvette, hanem azt, mire kell a hitelezőnek, a ki a magáét odaadta, vigyáznia, hogy bajba ne keverekjék, hogy bármely korhely meg ne hurczolhassa, becsületén csorbát ne ejthessen.

De ne elmélkedjünk itt; ráérünk arra még később. Csak egyszerüen megjegyzem, hogy centesimæ usuræ, vagyis 100-tól egy hónapra egy, vagyis 12 % volt a rendes kamatláb.

Végre Justinian a kamatlábat ugy állapitotta meg, hogy illustris személyek (méltóságok) 4%-nál, kereskedők és mesteremberek 8%-nál, más közönséges ember 6%-nál magasabb kamatokat ne szedjen; a veszélyezett tőkének (fœnus nauticum, trajecticia pecunia) és más helyettesithető dolgoknak pedig 12% legyen legnagyobb, legmagasabb kamatlába.[4]

A helyettesithető dolgokkal, rendszerint gabonával, való uzsoráskodás azonban roppantul elharapódzott. A XXXII. számu novellában azon történeti tény maradt reánk, hogy a földmivesek a gabona-uzsora által földjeiktől megfosztattak, ugy hogy számosan kiköltöztek, számosan az éhhalál martalékává lettek.[5] Mire nézve Justinian ugyanezen novellában azon rendelkezést tette, hogy a kölcsön adott gabona egy nyolczadrésze legyen a gabona-kölcsön kamatlába, egyszersmind a zálogban tartott földek, a gazdasági és házi állatok, a tőke és ezen kamatok megfizetése mellett visszaadassanak.

Ugy látszik, ez nem tette meg a kivánt hatást; mert nemsokára rá a XXXIV. számu novellában e tárgyban ujabban intézkedett.

Ezzel a római jogra való visszapillantást befejezem. Láttuk, hogy Rómában más volt az igazság, mig a hatalmasok *szedték*, és más, mikor ezek eladósodtak és ők *fizették* a kamatot.

Tolnai Antal,
ügyvéd Pakson.

(Folyt kövek.)

[2] Mennyiben áll fenn *naturalis obligatio*, és mely *kivételek* állittattak fel később, azt, mint tárgyamtól távol eső dolgot, nem keresem.

[3] *Der Kampf um's Recht.* 87. köv. ll.

[4] Lex 1. Codicis IV. XXII. Super usurarum vero quantitate etiam generalem sanctionem facere necessarium esse duximus, veterem duram et gravissimam earum molem ad mediocritatem deducentes. Ideoque *jubemus illustribus quidem perpersonis sive eas præcedentibus minime licere ultra tertiam partem centesimæ usurarum* (4%) nomine in quocunque contractu vili vel maximo *stipulari. Illis vero, qui ergasteriis præsunt, vel aliquam licitam negotiationem gerunt, usque ad bessem* (12%-nak két harmada 8%) *centesimæ* usurarum nomine in quocunque contractu suam stipulationem moderati. *In trajectitiis autem contractibus, vel specierum fœnori dationibus, usque ad centesimam* (12%) *tantum modo licere stipulari*, nec eam excedere licet veteribus legibus hoc erat concessum. *Cæteras autem omnes homines dimidiam* tantummodo *centesimæ* usurarum (6%) nomine posse stipulari, et eam quantitatem usurarum etiam in aliis omnibus casibus nullo modo ampliari, in quibus citra stipulationem exigi usuræ solent. Nec liceat judici memoratam augere taxationem occasione consuetudinis in regine obtinentis. Si quis autem aliquid contra modum hujus fecerit constitutionis, nullam penitus de superfluo habeat actionem. Sed etsi acceperit, in sortem (tőke) hoc imputari compelletur. Interdicta licentia creditoribus ex pecunia fœnore dandis aliquid detrahere vel retinere siliquarum nomine vel sportularum, vel alterius cujuscunque causæ gratia. Nam si quid hujusmodi factum fuerit, principale debitum ab initio ea quantitate minuetur, ut tam ipsa minuenda pars, quam usuræ ejus exigi prohibeautur. Machinationes etiam creditorum, qui ex hac lege prohibiti majores usuras stipulari alios medios subjiciunt, quibus hoc non ita interdictum est, resecantes; jubemus, si quid tale fuerit attentatum, ita usuras computari, ut necesse esset, tanquam si ipse, qui alium interposuit, fuisset stipulatus, in quo casu sacramenti etiam illationem locum habere sancimus.

[5] Nov. cit. principio .... universam illorum terram ad se recipere (fœneratores) ut plerique ea occasione rusticorum diffugerint, plerique etiam fame pericruit etc. . .

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Böngészet az igazságszolgáltatás mezején.

(Igényperek. — A jegyesek között kötött házassági szerződés érvénye. — Forog-e fenn birtokháboritás? — Tulajdonos perelhet-e másik nem tulajdonos ellen harmadik egyén nevére telekkönyvileg bejegyzett ingatlanra? — Határozatlan arányban bekebelezett tulajdonos kérhet-e birtokbavételt? — A törvényes osztályrész megállapitásánál kiknek perben állása szükséges? — Törvényes osztályrész ajándékozás esetén miként számitandó ki? — A végrehajtási zálogjog elévülése.)

I. Valóban nem hagyható szó nélkül a kir. tábla azon eljárása, melyet *az igényperekben* követ. Ugy látszik minden igénylőben már eleve a hitelező kijátszására az adóssal szövetkezett csalót vél felismerni, s előre is e szempontból, mint megdönthetlen básisból indul ki.

E buzgalmában annyira megy, hogy nem tekintve a birói árverés hatályát, kijátszást vél felismerni ott is, hol ez nem létezik.

Ha ugyanis valaki birói árverésen megveszi a lefoglalt ingóságokat, s azokat a végrehajtást szenvedett birtokában hagyja, s ez ingók ujból lefoglaltatván, az árverési vevő igényt érvényesit reá, ezzel azt rendszerint elutasitja, hacsak határozottan nem tudja igazolni, hogy mi jogczimen kerül-

tek, illetve maradtak azok a végrehajtást szenvedett birtokában.

Hol van a törvényes alap e határozatban? Igénylő megszerezte az ingókat ez kétségtelen, azok tulajdonaivá váltak, azokkal tehát tetszése szerint rendelkezhet; hol van arra a törvény vagy bármely kötelező szabály, hogy ha a tulajdonos tulajdonát képező dolgot minden jogczim nélkül, másnak birtokába adja, annak tulajdonjoga megszünik. Hát a præcanimo nem áll a tulajdonos jogában? vagy általában, kinek mi köze ahhoz, hogy ő a tulajdonát képező dolgot pénzért, vagy ingyen, jogczím mellett, vagy jogczím nélkül bocsátja másnak birtokába.

De hiába, itt a magasabb érdekek előtt kell meghajolni a szoros jognak, s a bíróságnak oda kell törekvését irányozni, hogy a hitelezők nagyon is szokásban levő bűnös kijátszása megakadályoztassék.

Ez helyes is. De azért mert kijátszások történnek, nem szabad még a legkétségtelenebb jogi elvet is arczul csapni.

Különben jelen esetben nem tudom, hol rejtőzhetik abban a kijátszás, ha az ingóság a végrehajtást szenvedett birtokában marad. Vagy érdekében van a hitelezőnek, hogy ingóságok a harmadik vármegyébe szállittassék el, s az adós négy fal között maradjon. Akkor már megszünik a kijátszás?

Azt hiszem, ha az ingóság birói végrehajtás utján eladatik, s annak vételárát az, a kit illet, megkapja, a többi hitelezőre ép oly kevéssé származik jogsérelem, ha az a végrehajtott fél birtokában marad, mint ha az bár hová szállittatik el.

Tegyük fel azt az esetet, hogy a végrehajtást szenvedett jó barátja veszi meg az ingóságokat s csakis épen azért, hogy az legszükségesebb házi eszközeitől meg ne fosztassék; kijátszása van itt a hitelezőknek, ha ő épen ugy megfizette a butor árát, mintha idegen vette volna meg?

Hátha jogczímet kohol, már megszünik a kijátszás, jobban megnyugszik a biró lelke, ha a feleket álszerződés kötésére kényszeriti? Én részemről nem tudom, hogy mi nagy különbség van a kettő között?

Dicséretére legyen mondva a legfőbb itélőszéknek, hogy az ily határozatokat rendszerint megváltoztatja, csakhogy, miután az első bíróságok is elsajátitják a kir. tábla gyakorlatát, ily határozatok ritkán kerülnek a legfelsőbb forum elébe.

II. Az 1874. évi XXXV. törvczikk (a közjegyzői rendtartás) 554. §-ának *a)* pontja szerint: a házasfelek közötti vagyonjogi viszonyokat szabályozó szerződés érvényességéhez közjegyzői okmány kivántatik. Kérdés, ha vajjon alkalmazandó-e ez a jegyesek között kötött házassági szerződésekre is, mennyiben abban azok vagyonjogi viszonyai szabályoztatnak, feltéve, hogy a házasság létre jő, s igy a szerződés hatályossá válik.

Többen azon nézetben vannak, hogy igen, mert a vagyonjogi viszonyok szabályozása tekintettel a kötendő házasságra történik, s hatályt csak a házasság esetére nyer; tehát tulajdonképen a házastársak leendő vagyonjogi viszonyai nyernek előleges szabályozást, s nem a jegyesek közötti jogviszonyok.

Én ellenkező nézetben vagyok. És pedig először azért, mert a bizonyos okmányokra nézve behozott közjegyzői kényszer mindig kivétel az általános szabály alól, mely tehát a legszorosabban magyarázandó; de másodszor, mert azon indokok, melyek a házastársak e részben való szerződéseire nézve fennállanak, a jegyesek között nem forognak fenn. Maga a javaslat, melyet a törvényhozás e részben elfogadott, következőleg indokolja e szabályt: «Köztudomásu dolog ugyanis, hogy a jóhiszemü hitelezők kijátszása végett, házastársak között gyakran köttetnek hamis keletü és szinlelt vagyonátruházási szerződések». (L. a törvény indokolását annak 53—57. §§-aihoz.) Ez tehát indoka a jegyzői kényszernek e részben, mely a jegyeseknél fenn nem forog; s ennélfogva e körülmény is igen nyomos érvet képez a mellett, hogy a jegyesek között kötött házassági szerződés érvényéhez közjegyzői okmány nem kivántatik.

III. *A birtokháboritásnak* egy sajátságos esete, illetve egy sajátságos kérdés merült fel legközelebb, melyben az képezte kérdés tárgyát, ha vajjon forog-e fenn ez esetben birtokháboritás. Az eset röviden a következő:

A. örökhagyó még életében minden szerződés vagy jogczím nélkül átadott fiai mindegyikének, t. i. *B*-nek és *C*-nek, egy-egy darab földet használat végett, birtokának többi részét magának tartván meg. *A.* elhunyván, *C.* a *B*-nek adott föld felét elfoglalta, s müvelni kezdette, mi miatt *B.* ellene sommás visszahelyezési keresetet adott be.

A tárgyalásnál *C.* következőkkel védte magát, illetve védte őt képviselője. Az apa meghalván, annak minden birtoka kettejüké lett, melyet a törvény erejénél fogva (ipso jure) birtokba vehetnek, ő mást nem tett. Igaz, hogy a kereseti darab földnek *C.* volt használatában, de ez nem volt birtok, nem használta azt soha oly szándékkal, hogy magáénak tartsa, nem volt ehhez semmi jogczime, az atya tetszésétől függő præcarium volt, mely az atya halálával önkényt megszünt, s a birtok a hagyaték tárgyává vált. Felperes tehát nem lévén e föld birtokosa, sommás visszahelyezésre keresetjoga nincs.

Kiválólag azért hoztam fel e helyütt ez esetet, mert — mondhatom — megtetszett a fentebbi körmönfont okoskodás, mely első tekintetre valóban megkapó, mert a dolog egészen ugy áll mint ott előadatik, s ha arról volna szó, hogy *B.* e haszonélvezeti jogából az örökségi osztályra kiható jogot akar formálni, ez érvek alapján el lenne utasitandó.

De nézetem szerint más a helyzet a sommás visszahelyezési pernél, s én a fentebbi körülmények között is helyt adnék a visszahelyezésnek.

Igaz ugyan, hogy *B* nem volt a dolog birtokosa, de birtokosa volt a haszonélvezeti jognak, mi czimen, vagy meddig tartólag — az a sommás visszahelyezési per keretébe nem tartozik. Örökösödés esetén is a tényleges birtokbavételnek csak ott van helye, hol ez nem ütközik akadályba — ha akadályoztatik a birtokban levő által, legyen az örököstárs vagy ez akadály birói uton háritandó el, mert önkényes tény következménye a sommás visszahelyezésre való jog.

Ez az én nézetem, s ugy hiszem az a törvényben találja indokolását.

IV. Egy sajátságos neme a keresetnek fordulhat, s fordul is nálunk gyakran elő, melylyel bíróságaink közül többen nem látszanak tisztában lenni; azért megkoczkáztatok egy pár eszmét róla szélnek bocsátani.

(Folytatása következik.)

Zlinszky Imre hátrahagyott családja számára beérkezett adományok:

Huf József ügyvéd, Sopron	3	frt
Dr. J. W. ügyvéd, Brassón	5	«
Magay Károly ur gyüjtése Kis-Uj-Szálláson:		
Magay Károly	2	frt
Boleman Lajos	1	«
Rázsók Antal	1	«
Rázsó Lajos	1	«
Boleman Sándor	1	«
Ifju Balogh Sándor	1	«
Nagy Béla	1	«
Kálmán Géza	1	«
Kulifay Márk	1	«
összesen	10	«
Ehhez a mult számban kimutatott	165	«
összesen	183	frt

Felelős szerkesztő: **Dárdai Sándor,** üllői ut 1. szám.

Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat.

Tizenötödik évfolyam. 34. SZ. Budapest, 1880. august. 20.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA: *Üllői-út 2. szám, III. em.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

TARTALOM: A germán ősalkotmány. Dr. Timon Ákos, győri jogtanár urtól. — Tanulmányok a magyar büntetőjog köréből. Dr. Weiss Ignácz brassói ügyvéd urtól. — A statisztikai eszmék történeti fejlődése. Dr. Horinka Imre győri jogtanár urtól. — Törvénykezési szemle: Büngészet az igazságszolgáltatás mezején.

MELLÉKLET: Telekkönyvi Közlöny. — Curiai határozatok.

A germán ősalkotmány.

(Tanulmány az egyetemes európai jogtörténet köréből.)

A harmadik rendi csoportozatot a germán népeknél a rabszolgák (servi, mancipii, scalken, theowas) [1] rendje képezi. [2] Ezen rend jogi ismérvét illetőleg azt mondhatjuk, hogy annak tagjai a jog részéről személyeknek, jogalanyoknak, el nem ismertetnek, jogilag nem személyek, hanem dolgok, személyi értékkel nem, hanem csak dologi értékkel birnak. [3] A germán jog ehhez képest épen ugy ismer valódi rabszolgaságot, mint a római; e tekintetben a két nép felfogása között különbséget nem találunk. A szolgák a germán népeknél épen ugy, mint a rómaiaknál urok teljes tulajdonát képezik, ki felettök épen ugy mint más dolog felett szabadon rendelkezhetik: őket szabadon eladhatja, [4] elcserélheti, elajándékozhatja, sőt meg is ölheti. [5] Ebből kifolyólag ha valakinek szolgája megöletik, épen ugy vétetik, mint valamely dolog megsemmisitése; miért az ur csak kárpótlást, de nem vérdijat (Wergeld) követelhet, azaz követelheti a szolga értékének [6] megtérítését, vagy más hason minőségü szolgával (servus eiusdem meriti) [7] való helyettesitését.

A szolga továbbá, mint dolog, jogoknak alanya nem lehet, sem tulajdonnal, sem öröklési joggal nem birhat; mindaz, mit szerez, urának tulajdonát képezi; annál kevésbbé lehet részese politikai jogoknak, a törvénykezésből és a népgyülésből teljesen kizárva van, fegyvert nem viselhet. [8]

A szolgaság különben a germán népeknél csekély kivétellel ugyanazon okokra vezethető vissza, mint más népeknél. [9] Ilyen általános ok a háborubani legyőzetés, melyhez közvetlenül csatlakozik a születés [10] — a szolgává lettek gyermekei szintén szolgákká lesznek. Csekélyebb jelentőségü és fontosságu okok: a szolgávali házasságra lépés, az önkénytes szolgaságba adás (servus deditítius ó északnémet nyelven giaftbraell), [11] mely utóbbi a germán népeknél Tacitus szerint a játék iránti szenvedély folytán jön elő; [12] végül a büntetés, különösen ha valaki a vérdiját megfizetni nem képes. [13]

Azonban bár a jog szempontjából a szolgák állása a germánok- és rómaiaknál teljesen azonos, bár a germán jog ismeri a szolgaság legszigorubb nemét, a valódi rabszolgaságot, a személyiség teljes negatióját; mindazáltal lényeges különbség mutatkozik a társadalmi viszonyok — nevezetesen a gazdasági élet szempontjából. Mig a római rabszolgaság az uralkodó ültetvényes gazdasági rendszer folytán, az urak részéről teljesen kihasználtatik, a szolga munkájának egész eredménye az ur javára esik, a szolga mindenkor csak gazdasági eszköz, ura háztartásának önállótlan tagja — nemcsak jogilag, de gazdaságilag is teljesen önállótlan; addig a germánoknál a rabszolgák rendjének tulnyomó nagy része, miután a termelés külön külön, azaz egyénileg, történik, gazdaságilag önállósággal bir, önálló háztartást vezet, [14] urának földjét részben saját javára müveli, fáradozásainak gyümölcsét jó részben önmaga élvezi. Mindezek folytán a germán rabszolgák ezen része nem mint valódi rabszolga, mint házi szolga; hanem mint nem szabad jobbágy jelentkezik, ki urának földjét bizonyos természetbeli szolgáltatások mellett müveli; miért is igen találóan hasonlitja Tacitus ezen szolgák helyzetét az ő korabeli római colonatushoz: frumenti modum dominus aut pecoris aut vestis ut colono iniungit, et servus hactenus paret: cetera domus officia uxor ac liberi exsequuntur. [15]

De más tekintetben is enyhébb bánásmódot találunk a rabszolgákkal szemben foganatba venni, nevezetesen az ur fenyitő hatalmát illetőleg; a mi bizonyára már a nagyobb tényleges önállóságnak volt kifolyása [16] Verés, bilincsekbe tevés, kényszer munkávali büntetés, csak ritkán fordul elő a germánoknál; [17] holott a rómaiaknál ezen büntetésnemek napirenden voltak. A rabszolga megölése pedig nem szigoruság folytán, nem a fegyelem gyakorlatából kifolyólag, fordul elő; hanem csak az indulat hevében, mint sértő félé, mint ellenségé, a mi már bizonyos tekintetben szintén a személyiség elismerésére mutat. [18]

A szolgák ezen gazdasági önállósága, emancipatiója, nagy horderejüvé lőn azok további sorsára. Az önálló háztartással biró szolga tényleg urával, ki rendszerint szintén a földet müveli, egyenlő állásban, egyenlő helyzetben levőként jelentkezik: a szabad és nem szabad földmivelő között tényleg csak azon különbség létezik,

[1] Grimm: *Rechtsalterthümer*. 301. l. kv.

[2] Vajjon a szolgák rendje mily nagy részét képezte a népességnek, azt meghatározni igen bajos dolog, de hogy számos volt, kétséget alig szenvedhet. Vesd össze Eichhorn: *Rechtsgeschichte*. 15. §.

[3] Lex Salica X. 1., XLVII.; *Lex Alamannorum* c. 90. Lex Bajuvariorum XV. 1. *Lex Frisionum*. II. 11., *Additumentum*. 7. az Angolszászoknál: *Leges Aethelbirhti*. c. 86—87.

[4] Tacitus *Germ*. c. 24. Servos condicionis huius per commercia tradunt, ut se quoque pudore victoriæ exsolvant.

[5] Tacitus *Germ*. c. 25.

[6] Ezen érték az egyes népjogi feljegyzések (Leges Barbarorum) szerint különbözőleg van megszabva.

[7] *Lex Wisigothorum* IX. 1. c. 2., 5.

[8] Baumstark: *Staatsalterthümer*. 808—809. l.

[9] Tüzetesen tárgyalja ezt Grimm: *Rechtsalterthümer*.

[10] Roscher: *Nationalocekonomie*. I. 67. §.

[11] Grimm: *Rechtsalterthümer*. 327.

[12] *Germ*. c. 24. Cum omnia defecerunt extremo ac novissimo jactu de libertate ac de corpore contendunt, Victus voluntariam servitutem adit: quamvis iuvenior, quamvis robustior adligari se ac venire patitur.

[13] *Lex Bajuvariorum* l. 11.

[14] Igen világosan van a római és germán rabszolgaság közti ezen különbség feltüntetve Tacitus következő szavaiban *Germ*. c. 25. Ceteris servis non in nostrum morem discriptis per familiam ministeriis utuntur: suam quisque sedem, suos penates regit.

[15] *Germ*. c. 25.

[16] Baumstark: *Staatsalterthümer*. 809—811. l.

[15] Tacitus *Germ*. c. 25. Verberare servum ac vinculis et opere coërcere rarum.

[18] Ugyanott: occidere solent non disciplina et severitate, sed impetu et ira, ut inimicum, nisi quod impune est.

hogy az utóbbi a müvelésre átengedett földért bizonyos mérsékelt terménybeli adót fizet. [19]

Ezen gazdasági egyenlőség már most szükségkép a jogi különbség élességének megszüntetésére vezetett. A rabszolgaság kezdetleges rideg formájában sokáig fenn nem állhatott, annak gyors megszünése általa adva volt. A gazdasági önállóság, egyenlőség, a rabszolga rendet először jogi önállósághoz, jogi szabadsághoz, majd később jogi egyenlőséghez juttatta — természetesen több más tényező behatása folytán, melyekre mi itt ki nem terjeszkedhetünk.

Ez adja magyarázatát, hogy már TACITUS emlit szolgákat jobb joggal, uroktól kevésbbé függő állásban. Ő ezeket liberti, libertini-nek nevezi, bár nem egészen találóan, miután eredetük nem függ mindenütt össze a tényleges szabadon bocsájtással. [20]

Dr. Timon Ákos,
győri jogtanár.

(Folytatása következik.)

Tanulmányok a magyar büntetőjog köréből.

A 92. §. szerint ugyanis *„ha az enyhitő* körülmények annyira nyomatékosak vagy olyan nagy számmal forognak fenn, hogy a cselekményekre meghatározott büntetésnek legkisebb mértéke is aránytalanul sulyos lenne: ez esetben ugyanazon büntetési nem a legkisebb mértékig leszállitható, s ha ez is tulszigoru volna, határozott időtartamhoz kötött fegyház helyett börtön, börtön helyett fogház, fogház helyett pénzbüntetés ezen büntetési nemek legkisebb mértékeig állapitható meg».

A 92. §. tehát ugyszolva jóvá teszi, kiegyenliti azon hiányokat, melyek különben a hármas felosztás merev keresztülvitelénél elkerülhetlenek, mert mig a büntetőtörvény többi intézkedései a jogtalan cselekményt csak maga a tett és eredménye, tehát a tett által előidézett sérelem, kár vagy veszély, s ezek kisebb vagy nagyobb volta alapján qualificálják bűntény vagy vétségnek, addig a 92. §. a jogtalan cselekmény eredményén kivül fennforogható mellékkörülményeket, de különösen a tettest cselekményére inditó érzéseit, a tett rugóit, szóval a tettes személyiségéből folyó enyhitő körülményeket is tekintetbe veszi és a tény qualificatiójánál ezen enyhitő körülményeket is alapul elfogadja, s ezen intézkedés következtében a büntető biró nem mint eddig csak a tettet és eredményét vizsgálni, hanem a tettes belső lelki világának alapos megösmerésére is hivatva lévén, uj büntetőtörvényünk alapján ezután mint ezt a büntetőtörvényjavaslat indokai mondják «a biró, ha a fennforgó viszonyok megitéléséből azon meggyőződésre jut, hogy az enyhitő körülmények az enyhébb büntetési tétel alkalmazását teszik szükségessé — nem a bűntett, hanem a vétség büntetését fogja alkalmazni s *ennek folytán a cselekményt nem bűntettnek, hanem vétségnek fogja nyilvánitni*", mert «mindenik esetben, melyben a biró az igazság érdekében szükségesnek látja, hogy a cselekményre, mely tárgyi ismervei szerint bűntettet képez — a vétség büntetését rendelje — ezzel egyszersmind maga a cselekvény és vétségnek minősitéséül a vétség természetét veszi fel.

Az eddigiekből tehát önkényt foly, hogy uj büntető-törvényünk a hármas felosztás keresztülvitelével lényegesen eltért az osztr. büntetőtörvénytől, s ahhoz képest beható és életbe vágó haladást tanusit és hogy habár a büntetendő cselekményeket a büntetés neme és mérve alapján qualificálja büntény vagy vétséggé, ez csak látszólagos, mert valójában 92. §-a által teljes érvényre emeli lényegében a tudomány azon axiomáját, hogy «a tett önmaga által minősül».

Áttérve az egyes büntetésekre, ezek között első helyet foglal el mint legsulyosabb a *halálbüntetés.*

A halálbüntetés csak bűntényekre alkalmazható (20. §.) és a büntetőtörvény szerint csak a 126. §. 1. pontja és a 278. §. alatti esetekben van helye, zárt helyen kötél által bajtatik végre. (21. §.)

Nem itélhető halálra az, ki a bűntett elkövetésének idején életkorának 20-ik évét még tul nem haladta. (87. §.)

Tulnyomó enyhitő körülmények esetén a halálbüntetés életfogytig tartó fegyházra változtatandó (91. §.); a 92. §. esetében pedig, ha t. i. az enyhitő körülmények következtében a tényre meghatározott büntetés legkisebb mértéke is aránytalanul sulyos lenne, halálbüntetés helyett 15 évi fegyháznál kevesebb büntetés meg nem állapitható!

Hogy a bűnvádi eljárás megindítását az elévülés kizárja, 20 év, hogy pedig a büntetés végrehajtását zárja ki az elévülés, 25 év szükséges. (105., 120. §.)

E helyen még különösen kiemelendőnek tartom azon *egyetlen* kivételt, melyet a bünt. törvény a 66. §. azon általános szabálya alól, «hogy a kisérlet enyhébben büntetendő, mint a véghez vitt bűntett vagy vétség» tesz, akkor, mikor a 126. §. 1. pontjában körülirt tett kisérletét is halállal büntetni rendeli. (128. §.)

A halálbüntetés után a legsulyosabb büntetés a *fegyház.*

A fegyház csak bűntettekre alkalmazható és tartamára nézve lehet határozatlan vagyis életfogytig tartó, vagy határozott, és ez utóbbi esetben legrövidebb tartama 2 év, leghosszabb tartama pedig 15 évnél több nem lehet (20. §.) és mindkét esetben országos fegyintézetben hajtatik végre (28. §.)

Nem itélhető életfogytig tartó fegyházra az, ki a bűntett elkövetésének idején életkorának 20-ik évét még meg nem haladta (87. §.), valamint nem itélhetők fegyházra egyáltalán azok, kik a cselekmény bűnösségét felismerni képesek voltak ugyan, de a tett elkövetésekor 16-ik életévöket még be nem töltötték; s az ilyenek életfogytig tartó fegyházzal büntetendő bűntett miatt 2 évtől 5 évig terjedhető börtönnel: 5-től 15-ig tartó fegyházzal büntetendő bűntett miatt 2 évig terjedhető börtönnel, s minden más bűntett miatt csak 2 évig terjedhető fegyházzal büntethetők (85. §.), továbbá börtön állapitandó meg a határozott ideig tartó fegyház helyett, ha a bűnös aggkoránál vagy testi gyengeségénél fogva a fegyházbüntetés egyáltalán tulságosan sulyosnak mutatkoznék. (93. §.)

Tulnyomó enyhitő körülmények fennforgása esetén az életfogytig tartó fegyház 15 évire (91. §.), a 92. §. esetében pedig 10 evi fegyházra is leszállitható az életfogytig tartó fegyház, a határozott időtartamhoz kötött fegyház helyett a börtönbüntetés legkisebb mértéke is megállapitható.

Az elévülésre, hogy az a bűnvádi eljárása megindítását kizárja oly bűntetteknél,

melyekre	életfogytig tartó fegyházat	szab a törvény		20	év,
«	10 éven felüli	«	« « «	15	«
«	5 « «	«	« « «	10	«
«	5 évnél kevesebb	«	« « «	5	«

szükséges (106. (§.); hogy pedig az elévülés a büntetés végrehajtását kizárja oly bűntetteknél:

melyekre	életfogytig tartó fegyházat	szab az itélet		25	év,
«	10 éven felül haladó	«	« « «	20	«
«	5 és 10 év közötti	«	« « «	15	«
«	5 éven alóli	«	« « «	10	«

szükséges (120. §.).

---

[19] WAITZ: *Verfassungsgeschichte.* I. 183. l. Azon kérdés megoldása, vajjon mennyiben birt a szolgák ezen osztálya vagyoni jogokkal pl. ingókra nézve tulajdonnal — egyáltalán lehetetlen, de fölösleges is, miután egyelőre a tényleges momentum a fődolog. Leghelyesebben szól erről: ROSCHER: *Nationaloekonomie.* II. 54. §.; jóval tovább megy GRIMM: *Rechtsalterthümer.* 350. l. és WIETERSHEIM: *Geschichte der Völkerwanderung.* I. 364. l.

[20] GRIMM: *Rechtsalterthümer.* 301. l. kv. WAITZ: *Verfassungsgeschichte.* I. 179. l. GÖHRUM: *Geschichtliche Darstellung der Lehre von der Ebenbürtigkeit.* 5. l. GÚIZOT: *(Histoire de la Civilisation en France.* I. 210—211. l.) őket a meghóditott őslakók utódainak tartja: Qui ne reconnait à cette description (t. i. TACITUS *Germ.* c. 25. fentebb idézett helye), d'anciens habitants du territoire tombés le joug de conguerants?

Tartamára nézve a fegyházbüntetés a büntetőtörvény különböző zsikkeiben következőleg jelentkezik:

életfogytig tartó fegyházat rendel a tövény a 126. 2., 3. pontja, a 127. §. 3. pontja, továbbá a 142, 144, 237, 242, 280, 349, 423, 431, 435, 436. és 441. §§ aiban;

10 évtől 15 évig tartó fegyházat rendel a törvény a 129, 134, 139, 142, 143, 146, 147, 155, 213, 235, 279, 286, 299, 302, 309§ 315, 319, 320, 325, 349, 423. és 441. §§-aiban;

5-től 10 évig tartó fegyházat rendel a törvény a 145, 147, 149, 195, 204, 206, 213, 235, 281, 187, 306, 315, 318, 320, 324, 344, 345, 348, 393, 394, 398, 422, 431, 435, 436, 444, 463. és 469. §-aiban;

10 évig terjedhető fegyházat rendel a törvény a 232, 281 és 306. §-aiban; 3-tól 5-évig terjedhetőt a 309. §-ban; — 5 évig terjedhetőt a 129, 141, 143, 148, 155, 168. 195, 213, 227, 233, 236, 243, 247, 254, 286, 287, 303, 304, 305, 317, 321, 323, 340, 346, 348, 353, 372, 381, 382, 383, 392, 403, 415, 430, 434, 448, 462, 467, 468, 472. és 483. §-aiban; — 3 évig terjedhetőt a 243, 287, 476 és 478. §§-aiban.

A fegyházbüntetés után sulyosságra nézve következik a *börtön.*

A börtönbüntetés csak bűntényekre alkalmazható (20. §.); kerületi börtön vagy törvényszéki fogházban hajtatik végre (36. §.), és csak határozott időtartamu lehet, maximuma 10 év és minimuma 6 hó. (24. §.)

Dr. Weiss Ignácz,
brassói ügyvéd.

(Folytatása következik.)

A statisztikai eszmék történeti fejlődése.

A statisztika osztozik a tudományok közös sorsában, a mennyiben elveinek rendszere évtizedeken át folytatott s tévedések és visszaesések ezer meg ezer szirtjein áthatolt elmélkedési és vizsgálódási műfolyamnak szüleménye. Az erkölcsi és ipari világrend törvényei már régóta léteztek, mielőtt az ember azok létezését felismerte, a társadalmi és gazdasági tüneményeket összefüggésükben tanulmányozni kezdte, eszméit és nézeteit a népek társadalmi és populationistikai momentumaira, s gazdászati és szellem-erkölcsi életére vonatkozólag egyaránt irodalmi termékekben összefoglalva lerakni és az utókor számára megőrizni megkisérlette.

Ezen eszmefejlődésnek feltüntetése, s a statisztikai igazságoknak az irodalomban és önálló szellemtermékekben érvényre jutásának rendszeres előadása: a statisztika történetének feladata.

A statisztika története legczélszerübben két korszakra osztható, tudniillik: I. a töredékes mivelés korszakára, melyben a statisztika mint tudomány még nem létezett, és II. a rendszeres mivelés korszakára, melyben már tudományosan tárgyaltatott; az előbbi magában foglalja az ó- s középkort és az ujkor első szakát, az utóbbi kezdődik az ujkor második korszakával és tart mai napig.

I. A töredékes mivelés korszaka.

A mi a statisztika ó-korát illeti, némelyek azt tartják, hogy az régi tudomány, miután már a legrégibb korban a kinai, zsidó és perzsa népeknél, de kivált a görögök- és rómaiaknál sem hiányoztak az államéletre s egyes állami institutiók állapotára vonatkozó, tehát statisztikai jellegü ismeretek, mások ellenben azt állitják, hogy a statisztika uj tudomány.

E két ellentétes vélemény azonban a dolog lényegében megegyeztethető; mert azok, kik a statisztikát régi tudománynak állitják, az egyszerü statisztikai ismereteket értik alatta, melyek csakugyan oly régiek, mint magok az államok; a kik pedig uj tudománynak mondják, annak rendszerét értik, mely oly uj, mint nevezete a statisztikának.

A régi korban voltak ugyan már statisztikai vázlatok, de ezek rendszerből mit sem mutatnak fel; ily statisztikai részletek találhatók például: Cicero, Demosthenes beszédeiben, Xenophon, Plato, Aristoteles, Strabo, Pausanias, Thukidydes, Plutarchus, Seneka, az idősb és ifjabb Plinius s mások dolgozataiban. Rómában pedig Cæsar idejében már állam-hirlapféle adatott ki e czím alatt: «Acta diurna urbana».

Miután azonban az ó-korból oly munkánk egy sincsen, mely mai értelemben vett statisztika volna, bátran állithatjuk, hogy az ó-kor a statisztikát mint tudományt nem ismerte.

A középkor sem igen mutathat fel, tudományos szempontból tekintve, nevezetesebb eredményt, ámbár a középkorban egynéhány jeles statisztikai munkára akadunk, különösen: bölcs Leo és Constantinus Porphyrogenitus müveire keleten, és nyugoton szintén két hivatalos statisztikai dolgozatra, ugymint: az egyik nagy Károly vagyonának inventariuma: «Specimen breviarii rerum fiscalium Caroli Magni», a másik Angliából való, és egy hóditó Vilmos alatt készült telekkönyv: «Doomsdaybook». Ezen könyvek azonban csak statisztikai adatokat tartalmaznak.

Leginkább hatott a statisztikai munkálkodás kifejtésére, s statisztikai dolgozatok létrehozatalára a velenczei köztársaság, a mennyiben az egyes udvarokhoz sürü követeket küldött, kik az ottani, kivált ismeretlen népek szokásait, bel- s külviszonyait kikutatni és beterjeszteni tartoztak. Ezen kutatások ugyanis kettős czélból történtek; először kereskedelmi érdekből, hogy tudhassák, mit lehet ezen népeknél elárusitani, mit kell hozzájuk szállitani, és milyen czikkeket lehetne ott előnyösen megvásárolni; másodszor pedig hatalmi szempontból, hogy tudják, mily erőt fejthet ki ezen vagy amazon állam, és vajjon lehet-e azt szövetségesül más nemzetek ellen használniok. Ezen (követségi) beterjesztéseket azután némelyek összeállitották, ugy, hogy ez által több európai és Európán kivüli állam leirása létrejött. Statisztikai tudománynak azonban ily tárgyu állam-leirások még nem nevezhetők, mert nem voltak kimeritően tárgyalva, és előfordultak a *követségi beterjesztésekben* számos oly adatok is, melyek nem a statisztikába, hanem inkább a történet körébe vágnak.

Ezen velenczei követek beterjesztéseihez járult a XV. században két munka, melyeknek czélja már tudományos; ugyanis: az egyik AENEAS SYLVIUS PICOLOMINI, a későbbi II. Pius pápa munkája: *De ritu, situ, moribus et conditione Teutoniae descriptio,* Lipsiæ 1496.; a második pedig MOCENIGO TAMÁS müve: *A velenczei köztársaság elemeiről,* melyben a velenczei ipar, kereskedelem és miveltség van tárgyalva. Azonban e két mű sem statisztika tudományos értelemben, mert nem kimeritő, nem rendszeres, és sok oda nem valót tartalmaz.

Az ujkor kezdetén nagy szerepet játszottak a «Relazioni Universali», melyeket olaszok és velenczeiek a tartomány-kormányzók és követek által beterjesztett adatokból készitettek. Ezek közt fölemlitendő SANSOVINO FERENCZ,[1] ki az ismert államokon kivül még egy eszmény-államot (Utopia) ir le, melyben saját eszméjét az állam legczélszerübb rendezésére állitja fel; mellette fölemlitendő BOTERO számos kiadásban megjelent munkája: *Relazioni universali.*[2] De ezen munkák is a már fenebb emlitett hibákban szenvednek.

Dr. Horinka Imre,
györi jogtanár.

(Folytatása következik.)

[1] SANSOVINO 22 kötetes munkájának olasz czime: *Del governo e amministrazione di diversi regni e republiche, cosi antiche, comme moderne.* Venez. 1567. 4-to.

[2] Többféle forditásai és kiadásai közül a legsikerültebb: BOTERI *relationes de praecipuis rebus publicis ex italico latine conversae, cum notis et indic aulhorum politicorum.*

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Böngészet az igazságszolgáltatás mezején.

A kérdés az, hogy perelhet-e nem telekkönyvi tulajdonos a másik birtokban levő nem telekkönyvi tulajdonos ellen a birtok átadása végett.

Nálunk sem az osztrák törvényben erre határozott szabály nincs; mert az osztrák törvénynek a vélelmezett tulajjogról szóló 372. §-a nem egészen ez esetre vonatkozik. E szakasz szerint ugyanis:

«ha felperes a más által eltartóztatott dolog szerzését elegendőleg bebizonyitani nem képes ugyan, de az érvényes czimet és a valódi módot, melylyel annak birtokába jutott, be tudja bizonyitani, azért mégis minden más birtokos irányában, ki birtokának vagy épen semmi, vagy csak gyengébb czimét képes kimutatni, valódi tulajdonosnak tekintendő».

E szakasz tehát feltételezi, hogy felperes már birtokban lett légyen, a mi esetünknél azonban a dolog másként áll.

Elmondom a konkrét esetet, mely e sorok irására alkalmat adott.

X. gazdálkodó egy tőle meglehetős távol fekvő birtokban egyik rokonától $^1/_4$ telket öröklött. Elküldötte erre legidősebb fiát gazdálkodni. A fiu el is ment, s ott a birtok tulajdonosaként viselte magát, sőt több rossz év miatt megszorulván, a birtok felét eladta *Y*-nak, ki az árát kifizette, és birtokába is vette a nélkül, hogy a telekkönyvet megtekinteni eszébe is jutott volna.

Időközben az apa is pénzszükségbe esvén, az egész birtokot eladta a véle egy faluban lakó *Z*-nak, ki midőn az ingatlant birtokba venni akarta, tapasztalta, hogy felének *Y.* van birtokában.

Beperelte tehát ezt a birtok átadása végett, kimutatta, hogy az örökhagyó telekkönyvi tulajdonosnak az ő jogelődje *X.* a kizárólagos örököse, hogy ettől a birtokot megvette, s hogy *X.* fiának azzal semmi joga sem lévén rendelkezni, a közte s *Y.* között létrejött adásvevési szerződés érvénytelen.

A biróságok elutasitották felperest keresetével azért, mert a birtok csak a telekkönyvi tulajdonost illeti, maga a jogczim — miután a tulajdonjog megitélésére keresetét nem irányozta, sem *X*-t s a telekkönyvi tulajdonos netáni ismeretlen örököseit — az utóbbiakat ügygondnok utján — perbe nem idézte, s igy azok, kik közötte s a telekkönyvi tulajdonos közötti összeköttetést közvetitenék, a perbe nem állanak, ezek meghallgatása nélkül felperes tulajdonjoga, ha megitéltetni kéretett volna sem lett volna megitélhető, a tulajdonjog megitélésének kérelme nélkül pedig a birtok megitélése helyt nem foglalhat.

Én sem ez itéletben foglalt nézetet, sem annak érveit nem oszthatom.

Először mindjárt hibásnak tartom azt az elvet, hogy a birtok tulajdonjog nélkül követelhető nem lenne. A birtok ugyan egyike a tulajdonjogban foglalt jogositványoknak, legünnepélyesebb manifestatiója a tulajdonnak, de azért a birtok tulajdonjog és tulajdonjog birtok nélkül létezhet, a mint a jelen esetben létezik is, melyben *Y.* ül tulajdonjog nélkül a birtokban. Ha tehát valaki, kinek a tulajdonjoghoz érvényes czime van, csupán birtokot keres, nem utasitható el azért, mert keresetét a tulajdonjog megitélésére nem irányozta, mert a kinek joga van a többhez, joga van a kevesebbhez is.

Ez esetben tehát csakis az lett volna megbirálandó, hogy erősebb czíme van-e felperesnek a birtokosnál? s ez kétségkivül annak javára dőlt volna el.

A birtok megitélésénél a telekkönyvi tulajdonos tekintetben marad, mert neki mindegy akár Péter akár Pál legyen a birtokban, ő azt tulajdonjoga alapján egyiktől épen ugy visszakövetelheti, mint a másiktól.

Ennek szem elől tévesztése főleg hazánkban okozna igen sok bajt. Nálunk, mint tudjuk, a birtokok fele sem áll tulajdonosa nevén. Az elég baj ugyan, de nem ok arra, hogy a bajt még neveljük azzal, hogy a törvényben alapot sem lelő s hibás theoretizálással összezavarjuk a birtokviszonyokat is, s minden birtokot, melyet szerzője telekkönyvi akadály miatt nem tud nevére iratni, bitangolni engedjünk.

V. Valóban sajátságos felfogással találkoztam legközelebb egy legfőbb itélőszéki határozatban, melyre meg nem állhattam, hogy el ne mosolyodjam. Pedig oly egyszerü, oly természetes az eset, hogy valóban csodálkozik az ember, hogy itt eltérő nézet is legyen, s hogy plane ez eltérő nézet egy legfőbb itélőszéki határozatban nyerjen kifejezést. Az eset igen egyszerü s a következő. P. Lidia és társai Sz. György ellen ingatlan birtok átadása iránt, telekkönyvi tulajdonjoguk alapján keresetet inditván, az elsőbiróság azért utasitotta el őket ebbeli keresetükkel, mert a keresetlevélhez *A.* alatt mellékelt telekkönyvi kivonat szerint felpereseken kivül özv. P. Sándorné és P. Julianna határozatlan arányban tulajdonosokul vannak kitüntetve, az pedig, hogy ezek joga felperesekre szállott volna, igazolva nincs, és igy még ha felpereseknek a kereseti ingatlanok részben tettleges birtoklásához joguk lenne is, az aránymeghatározás a jelen perben nem kéretvén, de az valamennyi telekkönyvi tulajdonos meghallgatása nélkül nem is eszközöltethetvén, az jelen per utján el nem itélhető.

A budapesti kir. itélő tábla az elsőbiróság itéletét e részben indokainál fogva helybenhagyta.

A legfőbb itélőszék száz és száz hason esetben hasonlóan határozott. Azért mégis akadt egy bátor fiskális, a ki megappellálta a dolgot. «Százszor volt fej — gondolá meg — hátha most irásra kerül a dolog, tegyük, mintha krajczárt hajitanánk fel s annak esésétől függne a nyereség». S ugy is lőn, sikerült neki a már százszor kimondott principiumot megdönteni, s a legfőbb itélőszék kimondotta, hogy felperesek részére nézve pedig *azért, mert határozatlan részben közös tulajdonostársakként vannak bevezetve, a kereseti fekvőségek tekintetében a tulajdonjoggal járó birtokjog érvényesitésében nem akadályozhatók,* hanem más indoknál fogva utasitotta el a keresetet. (1879. szeptember 2-án 8929. sz. a. határozat.)

Hiszen az alsóbb biróságok sem mondották, hogy a ki határozatlan arányban van tulajdonosul bevezetve, részére birtoklási jogát nem érvényesithetné, hanem azt mondották, hogy arra nézve, hogy érvényesitse, először is a tulajdon arányát kell meghatározni, ez pedig csak az összes telekkönyvi tulajdonosok meghallgatása mellett eszközölhető. Ez oly világos, hogy szó sem fér hozzá. Igen óhajtottuk volna, ha fenn nem forog az a másik akadály, mely miatt a kereset elutasittatott, s a legfőbb itélőszék oly helyzetbe jutott volna, hogy határozni kellett volna néki, mert kiváncsiak lettünk volna, hogy annak, ki határozatlan arányban van bevezetve, hogy rendeli el a telekkönyvben kitüntetett részének kiadását! Vagy tán a vélelmet szabályul veszi s egyenlő arányt feltételez? A vélelem épen azért vélelem és nem szabály, mert annak ellenkezője bebizonyitható, a vélelemre alapitani tehát csak akkor lehet, ha azoknak, kik e vélelemmel ellenkezőt bizonyitani jogositva vannak, erre alkalom adatik, vagyis ha azok perbe idéztettek. Meghallgatásuk nélkül vélelemre alapitani az itéletet oly igazságszolgáltatás lenne, mely a jogérző embert kivándorlásra kényszeritené.

(Folytatása következik.)

Felelős szerkesztő: **Dárdai Sándor,** üllői ut 1. szám.

Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat.

TELEKKÖNYVI KÖZLÖNY

A TELEKKÖNYVVEZETŐK ORSZÁGOS EGYLETÉNEK

HIVATALOS LAPJA.

Budapest, 1880. Melléklet a JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY 34-ik számához. August. 20-án.

TARTALOM: A németországi jelzálogrendszer, a porosz uj tkvi törvény indokai alapján ismertetve. —a— — Jelzálogos hitelezők meghallgatása többeket közösen, de természetben osztatlanul tulajdonjogilag illető birtoknak felosztása eseteiben. Hánrich József pozsonyi kir. törvényszéki biró urtól. — Jegyzőkönyv. — A m. kir. Curia elvi jelentőségű határozatai telekkönyvi ügyekben.

A németországi jelzálogrendszer, a porosz uj tkvi törvény indokai alapján ismertetve.

A jelzálognak követelési alapjától leendő elválasztása végre még a jelzálogos kereset rendszerére nézve azon fontos kérdést szülheti, hogy vajjon a rangsorozatban utóbb következő jelzálogos hitelezők valamely megelőző jelzálog érvényességét megtámadhatják-e? Ezt azonban meg kellett tőlük tagadni, miután a jelzálog a követelési alap előadása nélkül is bejegyezhető, sőt a tulajdonos saját nevére szóló jelzáloga esetében oly alap egyátalában hiányzik, a követelési alap érvényessége vagy érvévytelensége tehát az utóbb következő hitelezőkre nézve közönyössé vált, de sőt ezek azon puszta tény által, hogy követelésük előtt valamely jelzálog jegyeztetett be, azon összeg felvételéből kizáratnak, mely a megelőző jelzálogra esik. Ezért tehát a rangsorozatban utóbb következő hitelezőktől a kereset jogát törvényhozási uton megtagadni kellett. Ez azonban csak oly jelzálogokra vonatkozhatott, melyek az uj telekkönyvi törvény hatálya alatt alapittatnak, vagy a tulajdonos által átruháztatnak.

Mint különösen fontos következtetés vonatik le a jelzálog önállóságának dogmájából, a következő jogtétel:

hogy a tulajdonos saját ingatlanára jelzálogokkal birhat, még pedig nemcsak harmadik személyeknek az ő ingatlanára nyert jelzálogait szerezheti kifizetés vagy öröklés utján, hanem még saját ingatlanára is jelzálogokat alkothat, önmaga számára.

Ezen jogintézmény gyakorlati szüksége Poroszországban csakugyan fenforgott, mely abban áll, hogy a tulajdonos hitel szükségletéhez képest azon helyzetben lehessen, miként a már bejegyzett jelzálogoknál jobb rangsorozattal birókat kiadhasson. A forgalomban ugyanis ezen szükséglet az által nyer kielégitést, hogy a tulajdonos valamely jelzálogot egy általa megnevezett határozott összeg erejéig kötendő jelzálog ügylet elsőbbségének fentartása végett engedélyez, és az elsőbbség fentartása a jelzálognál feljegyeztetik; azonban ezen módozat elvégre is azon hitelező beleegyezésétől függ, kinek részére a jelzálog engedélyezve lett, és ha ő ezt megtagadná, a tulajdonosnak hiányzanék az eszköz, hogy később jobb jelzálogot nyujthasson. A tulajdonos gyakorlati szükséglete tehát ez által még nem volt biztositva. Azért a törvény a tulajdonos jelzálogának tovább fejlesztésére következő tételeket állitott fel:

1. a tulajdonos saját nevére jegyeztethet be jelzálogokat;

2. a tulajdonos, ha a személyes igény, melynek biztositására a jelzálog leköttetett, kifizetés vagy konfuzió által megszünt, a jelzálogot továbbra is megtarthatja;

3. a jelzálogos hitelező, ha az ingatlant magához váltotta, a jelzálog tehát tulajdonképen egy személybeni egyesités által elenyészett, ezt mégis önmaga számára fenállva hagyhatja;

a 2. és 3. esetekben azon előfeltétel mellett, hogy a jelzálog nem töröltetett légyen. Itt tehát a törvény erősen ragaszkodott ahhoz, hogy a törlés a jelzálogot megsemmisiti és maga után oly üres helyet nyitva nem hagy, mely felett a tulajdonos később ismét rendelkezhetnék.

Hogy miként kellessék a tulajdonos jelzálogát elméletileg felfogni, e felett a javaslat kikerülte nyilatkozni. A tudományra kell bizni — ugy mond az indokolás — annak megvitatását, hogy a jelzálog a tulajdonos kezében mint valódi jelzálog tekintessék-e, hogy őt tulajdona mellett még az ingatlan iránti különös dologi jog illeti-e, hogy a saját ingatlanára nyert jelzálog mint ingó vagyonának alkatrésze tekintessék-e, hogy a tulajdonos egy személyben hitelező és adós is lehessen-e, hogy vajjon ezen logikai lehetetlenségek és homályos előadásokat az által ki lehet-e kerülni, ha az ingatlan annak tulajdonosával szemben önálló egyéniséggel ruháztatik fel, avagy hogy a jelzálog a tulajdonos kezében csak egy, az ő részére kiszolgáltatott alaki rendelkezési jog-e?

Hiányzanak itt a tulajdonosnak a jelzálogos hitelező lényeges jogai; ő nemcsak hogy kamatokat nem követelhet önmagától, de még a tőke kifizetését sem erőszakolhatja ki végrehajtás utján önmaga ellen, és ez által netán oly kényelmes eszközt sem érhet el, hogy az árverés folytán eleső zálogoktól megszabadulhasson. A jelzálog mindaddig, mig az ő kezében van, nyugszik; ez nem képez számára önálló vagyon tárgyat, s csak azon nemleges értéke van, hogy a tulajdonos a jelzálog tőkéje és kamataival más harmadik személynek nem adós. Ő csak puszta joggal bir és a gyakorlati szükséglet csupán azt kivánta, hogy számára megadassék: hitelének érdekében meg kellett neki engedni, hogy a jelzálogot elidegenithesse, és magának ezáltal tőkét szerezhessen, szükséges, hogy ő a jelzálog felett rendelkezhessék. Azon pillanatban, melyben a tulajdonos a jelzálogot elidegeniti és az ingatlant megtartja, jelzálogos adóssá lesz, a jelzálog ellenben szavatol a hitelezett tőke és kamatainak visszafizetéséért. Megforditva: azon pillanatban, melyben megszünik az ingatlan tulajdonosa lenni és jelzálogát megtartja, jelzálogos hitelező lesz. A tulajdonosnak a jelzálog feletti szabad rendelkezési joga a törvényben konkrét kifejezést nyert, kikerültetett azonban, a tulajdonost általában mint valódi jelzálogos hitelezőt megjelölni.

A törvény még egy meghatározást vett fel, mely ezen felfogásból ered. Mondatott a javaslatban, hogy a szükséges árverés folytáni vételárfelosztásnál, a tulajdonos jelzálogát önmaga számára tétetheti folyóvá. Ebből kétség kivül következik, hogy csődhitelezői is hasonló joggal birnak. Ezen tétel az eddigi jog szerint, a legfelsőbb bíróság judicaturája által el lett fogadva.

Csak egyeseknél tünt fel azon törekvés, a jelzálog önállóságának dogmáját azon irányban is felhasználni, hogy az egyes jelzálog mint előmutatóra szóló értékpapir is kiállitható legyen. Az észszerü törvényhozás azonban nem engedhetett ily sürgetéseknek a nélkül, hogy magát azon veszélynek ki ne tette volna, miként egy teljesen czéltalan és káros reformot szentesitett légyen. Tökéletes bizonyossággal feltehető, hogy az egyes jelzálog, au porteur kiállitva, soha árfolyamértéket nem érhet el, hogy tehát a kiállitó földbirtokos a helyett, hitelét realizálná, azt épen ellenkezőleg tönkre tenné.

Az 1864-iki javaslat elfogadta azon alapelvet, hogy a jelzálog minden egyes átruházását be kell jegyezni, és a bejegyzéstől tette függővé a jelzálog szerzését.

A fenállott jog szerint az engedmények bejegyzése nem szükséges, a be nem jegyzett engedményes csak bizonyos hátrányokat koczkáztat, melyek részéről abból eredhetnek, hogy a jelzálognak általa lett megszerzése, a bejegyzés folytán nem lett nyilvánossá téve. A javaslat itt a fenállott joghoz csatlakozott. Azon ellenvetés, mely ez ellen felhozatott, hogy tudniillik a be nem jegyzés a közhiteleségi elvvel összc nem fér, itt nem bir elhatározó sulylyal; mert a közhitelességre nézve egyedül fontos azon körülmény, hogy bizonyos jelzálog határozott elsőbbséggel bejegyezve van, nyilvánossá van téve. Az engedmények bejegyzését azonban — folytatja az indoklás — kötelezőleg előszabni, parancsolólag tiltja a forgalom gyakorlati szüksége; ez által az egyes jelzálognak gyakran kézből kézbe gyors átmenetele jelentékenyen megnehezittetnék, s a bejegyzések tömegessége a telekkönyvi hatóságok hivataloskodását rendkivül felszaporitaná. Ezért tehát a forgalom körei s azon hatóságok által, melyek azokat képviselik, egyhangulag azon kivánság terjesztetett elő, hogy az engedmények bejegyzésének szükségszerüsége tekinteten kivül hagyassék.

Azonban még egy kérdést szükséges megfejteni, azon kérdést jelesül, hogy helyesnek látszott-e a jelzálog forgalomba blanko engedményeket behozni. A javaslatban ezen kérdésre a felelet megtagadó volt, a mennyiben ellenvettetett, hogy a bejegyzett hitelező számára ily jogot nyujtani nem lehet, még pedig azért nem, mert ez által a tulajdonosnak mint adósnak helyzete, tudomásán és akaratán kivül, lényegesen megnehezittetnék. A tulajdonosnak minden ellenőrzés hiányzanék a felett, hogy ki legyen az ő hitelezője, kinek fizesse a kamatokat, s kinek mondhatja fel a tőkét? A javaslat tárgyalása alkalmával azonban ezen ellenvetések figyelmen kivül hagyattak, s a t. t. 55. §-a kimondja, hogy blanco-engedménynek helye van.

(Folytatása következik.)

Jelzálogos hitelezők meghallgatása többeket közösen, de természetben osztatlanul tulajdonjogilag illető birtoknak felosztása eseteiben.

(Vége.)

Hogy ezt kimutassam, példát hozok fel.

A dévényi 20. sz. tjben *A.* I. 1—10. sor. sz. a. foglalt urb. birtok tulajdonjoga 1. Farkas Péter, 2. Farkas János és 3. Farkas József nevére egyenlő arányban találtatik bejegyezve. A *C.* lapból kitünik, hogy

Farkas Péter illetőségét *A.* hitelező javára 1000 frt, *B.* hitelező javára 600 frt, *C.* hitelező javára 400 frt erejéig, ellenben *Farkas János* illetőségét *D.* hitelező javára 800 frt, *E.* hitelező javára 500 frt, *F.* hitelező javára 300 frt erejéig zálogjogok terhelik, mig

Farkas Jozsefnek illetménye tehermentes. E három tulajdonostárs az urb. birtoknak 2—10. sorszám alatti külsőségét természetben egyenlő mértékben, illetve egyenlő holdnyi mennyiségben osztják fel maguk között és folyamodnak a le- és átjegyzésért, a nélkül azonban, hogy az *A., B., C. D., E., F.* hitelezőknek a szétdarabolásba adott beleegyezésüket igazolnák.

Én e kérvényt ex primo decreto elutasittatni vélem, mig sokan itt is tárgyalást rendelnek el az *A—F.* hitelezők meghallgatására, de *különböző* sanctióval. Ugyanis *némelyek* oly hozzáadással idézik a hitelezőket, hogy meg nem jelenésük esetében a lejegyzéssel egyidejüleg a terheknek az összes uj birtokrészletekre egyetemleges zálogjogok megállapitásával leendő átvezetése fog elrendeltetni. Ily esetben azután a lejegyzés akként foganatosittatik, hogy a dévényi 20. sz. tjben a felosztás tárgyát nem képező 1. sorszám alatti belsőség meghagyatik, mint eddig volt, Farkas Péter, János és József nevén, de a *C.* lapon az *A., B., C., D., E.* és *F.* hitelezők javára bejegyzett zálogjogok főjelzálogoknak emeltetnek és egyszersmind a mindegyik tulajdonostárs részére ujonnan nyittatott azon tjkvek felemlittetnek, melyekben a külsőségnek felosztott és most mellékjelzálogokképen kezelendő részletei foglaltatnak.

Ezen ujonnan nyitott telekjegyzőkönyvek *A.* lapjain (birtoklapjain) bevezettetnek a külsőségnek most már az illető tulajdonostársat kizárólagosan illető birtokrészletei, illetve birtokrészletek részei; mig a *B.* lapjain (tulajdonlapjain) a dévényi 20. sz. tjkv. *A.* és *B.* lapjainak utolsó, azaz szétdarabolás előtti állapota röviditve kitüntettetik és utána a történt szétdarabolásnak emlitése mellett ez uj tjkv birtoklapján foglalt birtoknak kizárólagos tulajdonosaként az illető volt tulajdonostárs bevezettetik.

Végre *mindaháromm* ujonnan nyitott telekjegyzőkönyv *C.* (teher) lapjaira átjegyeztetnek a dévényi 20. számu (azaz az anya) tjben *C.* lapon *A., B., C., D., E.* és *F.* hitelezők javára bejegyzett és főjelzálogokká emelt zálogjogok mellékjelzálogokképen, ugy, hogy Farkas Péter részére ujonnan nyitottt telekjben a *C.* lapon nemcsak azon zálogjogok, melyek az anyatjkv *C.* lapján illetőségére nézve teherként voltak bejegyezve, t. i. az *A., B.* és *C.* hitelezők zálogjogai, hanem *D., E.* és *F.* hitelezőknek csupán Farkas János illetőségét terhelő zálogjogai is; és ismét Farkas János részére ujonnan nyitott tjkv *C.* lapján Farkas Péternek terhei is találtatnak bevezetve, mig Farkas József részére ujonnan nyitott tjkv *C.* lapján, noha az anyatjkvben illetősége tehermentesnek tünt ki, most mindkét osztálytársának terhei diszlenek!

De menjünk tovább! Farkas Péter elhal négy gyermek hátrahagyásával, kik ingatlanaira nézve még pedig a dévényi 20. sz. tjben foglalt belsőségbeli részére, valamint a külsőségbeli illetőségét tartalmazó uj tjkben (mondjuk a dévényi 250. sz. tjben) előbb a törv. rendtartás 581. §-ának engedelmével közösen határozatlan arányban jegyeztetik be magukat tulajdonosokul, később azonban, midőn már az egyiknek és a másiknak határozatlan illetménye különböző hitelezők javára zálogjogokkal lett terhelve, a közösséget megszüntetik és természetben osztják fel maguk között az atyai örökséget. Ha most ugyanazon lejegyzési mód követtetik, már eléggé vannak a telekjegyzőkönyvek összebonyolitva, pedig ez csak egy gyakori esetnek egyszerü példája. Ha még további osztások történtek, akkor még a gyakorlatban megőszült telekkönyvvezető is elénekelheti a «confusus haereo»-t.

De nem bocsátkozom a további osztásokba, hanem felteszem további például, hogy Farkas Jánosnak *D.* hitelezője javára a 800 frtnyi követelése tekintetében végrehajtási zálog lesz bejegyzendő. *D.* jelzálogos hitelező, ki a hozzájárulása nélkül eszközlött szétdarabolást nem létezőnek tekinti, végrehajtási kérvényében a végrehajtásnak a dévényi 20. sz. tjben foglalt urb. birtokból Farkas Jánost illető egy harmadrészére kérte elrendeltetni és az ekként el is rendeltetett. Hogy fogja most a telekkönyvi hatóság a végrehajtási zálogjognak bekebelezését (tulajdonképen nézetem szerint jelen esetben, tekintettel a törv. rendtartás 461. §-ára csak «feljegyzését») elrendelni, illetve azt foganatositani? Csakis a dévényi 20. sz. tjben és a Farkas János részére ujonnan nyitott 251. sz. tjben, vagy nemcsak ezekben, hanem Farkas Péter örököseinek és Farkas Józsefnek 250., 252., 364., 365. és 366. számu tjkveiben is?[1]

Mi becsültessék meg és mi bocsáttassék árverés alá? Farkas Jánosnak külsőségbeli idealis része vagy a szétdarabolás folytán osztálytársai által neki kihasitott része?

[1] A 364., 365. és 366. sz. tjkvek Farkas Péter örökösei részére ujonnan nyitottak.

Bizony itt is el lehet mondani: «Das ist der Fluch der bösen That, dass sie fortzeugend Böses muss gebären»!

Lássuk már most ismét *mások által* követett lejegyzési eljárást.

Vannak ugyanis birótársaim közül ismét némelyek, kik a III. pont eseteiben beadott lejegyzési kérvény folytán a jelzálogos hitelezőket oly hozzáadással idézik tárgyalásra, illetve hivják fel nyilatkozatra, hogy meg nem jelenésük, illetve nem nyilatkozásuk esetében az egyes tulajdonostársak illetőségeit terhelő zálogjogok csakis az azoknak kihasitott (részükre elkülönitett) birtokrészletekre, illetve birtokrészletek részeire fognak a külön-külön ujonnan nyitandó tjkvekbe átvezettetni.

Ezen eljárás nyilván veszélyezteti a jelzálogos hitelezők jogait, sőt gyakran egyenesen jogfosztást foglal magában. Vagy tán nem gyakori mostani viszonyaink között, a hol a hitelezők kijátszására minden mód megkiséreltetik, hogy az eladósodott tulajdonostársak akként osztozkodnak meg a közösben, miszerint a köztulajdon tárgyát képező ingatlan legértékesebb részeit (p. o. a földek azon részeit, hol gazdasági épületek, kőből épült pinczék, mészégető kemenczék, kutak, ásványvizforrások stb. léteznek) kéz alatt nyert kárpótlás mellett azon osztálytársuknak engedik át osztályrészeül, kinek vagy jelentéktelen vagy semmi adósságai nincsenek, mig maguk részére hasznavehetlen, terméketlen, csak nagy költséggel megmivelhető, vagy legalább csekélyebb értékkel biró földrészeket kihasittatnak. A felosztás előtt a hitelezők követelései a zálogtárgy összértéke által fedezve volt, most ez érték a roszhiszemű adós által[2] egészben vagy részben elidegenittetett és a hitelező zálogjogától, azaz abbeli jogától, hogy követelését lejártakor a zálogtárgyból kielégitheti, egészben vagy részben kijátszatott. Mert nem szabad szem elől téveszteni, *hogy a törvény* (osztr. á. p. tkv. 457. §-a) *szerint a zálogjog hatálya a zálogtárgy minden alkatrészére, tartozékaira és növedékere kiterjedvén, az a szétdarabolandó ingatlan minden egyes részét bár csak az adós tulajdonostárs eszményi illetősége erejéig egyaránt terheli.* (Én azt mondanám az ingatlannak minden atomját, minden molleculjét, parányi részecskéjét, tehát a gazdasági épület, a pincze, a présháznak minden kövét és ennek legparányi részét, terheli a zálogjog, bárcsak az adós tulajdonostársnak ideális része erejéig.) És ezen terjedelemben megszerezte a jelzálogos hitelező a zálogjogot a telekkvi rendelet 61. §-ához képest már azon időponttól kezdve, midőn bejegyzési kérvényét a telekkönyvi hatóság iktatójába benyujtotta.

Mindezekre azonban ellenfeleim ekként felelnek: Ez mind szép és igaz is. Megengedjük, hogy a tulajdonostársak a felosztásnál hitelezőit kijátszhatják, és igaz is, hogy a telekkönyvi hatóság a felosztandó ingatlanság egyes részeinek értékét nem ismeri, mert az érték a telekjkben ki nem tüntetett gazdasági épületek, malmok, pinczék, présházak, ásványvizforrások, természeti határok, (hegyek, folyók, sziklák) szolgálnak és egyéb fel sem számlálható körülményektől függ és tehát azt, hogy a felosztás nem jár-e a hitelezők sérelmével, biztosan meg sem állapithatja: de miért nem jelentkeznek a hitelezők a tárgyalásra, miért hallgatnak!

Erre ismét felelem én:

1. Ingatlanokra vonatkozó jogok szerzéséhez ép ugy, valamint azoknak akár egészbeni, akár részbeni telekkvi megszüntetéséhez a törvény világosan (a törvény által határozottan kijelölt eseteken kivül) a jogosultnak beleegyező nyilatkozatát vagy az *itélő bironak* határozatát megkivánja (oszt. polg. tkv. 424, 435, 436, 444, 449, 467—469. §§. stb. és a telekkvi rendelet 68. §. 81. §. *d)* pontja stb.) Már pedig, a mint már fenebb kiemeltem, a telekkvi hatóság nem itélő bíróság (azon kevés eset kivételével, melyekre nézve *jelen* tkvi rendelet és a törvénykezési rndts 44. §-a értelmében perbirósági hatáskörrel van felruházva, — a telekkönyvi törvény javaslata ezen eseteket is a rendes birósághoz utasitja), a telekkönyvi hatóság tehát a zálogjog hatályát és terjedelmét a jelzálogos hitelezőnek határozott beleegyezése nélkül nem csorbithatja, a zálogjogot sem egészben sem részben meg nem szüntetheti.

2. Nyilatkozatra a jogosultat csak az itélő biró a törvény rendes utján kényszeritheti, illetve megtagadott nyilatkozatát birói határozatával pótolhatja, és hallgatásra jogvesztés következményét (az ugy nevezett «makacsság» következménye mint pusztán tényeknek vélelmezett beismerése jogvesztést mindenkor még nem foglal magában) az itélő biró is előre csak a törvény által határozottan kijelölt kivételes esetekben, a milyenek a törvrrdtts 513. §-ában elősorolt felhivási peresetek, mondhatja ki. Ily joggal a telekkvi hatóság a fenforgó esetekben felruházva sehol nincsen, ha tehát jogvesztés következményeit tartalmazó sanctióval a hitelezőket maga elé idézi, ebbeli eljárása mint törvényen nem alapuló semmis.

Én tehát a mellett maradok, hogy a *III. pont eseteiben* beadott lejegyzési kérvény elintézésének nemcsak a telekkönyvezés szempontjából egyedül helyes, hanem az egyedül törvényes módja is annak ex primo decreto *elutasitása* akkor, ha a jelzálogos hitelezők beleegyezése okmányilag igazolva nincs.

Ha pedig találkoznék valaki, ki nem tudná, hogy mely módon és uton lehet a szétdarabolást és elkülönitést telekkönyvileg keresztülvinni oly esetben, ha a jelzálogos hitelezők beleegyezésüket megadni vonakodnak, azt utalom ZLINSZKY IMRE kir. táblai birónak a *Magyar Magánjog* czimü munkájában a vagyonközösségből származó perekről irt kitünő értekezésére.

Hánrich József,
pozsonyi kir. törvényszéki bíró.

[2] De lehetnek esetek, hogy az egyik tulajdonostárs az osztálynál nem is forgott roszhiszemben, hanem társai által tudtán kivül megrövidittetett.

Jegyzőkönyv.

Felvétetett a telekkönyvvezetők országos egyesülete ideiglenes választmányának Budapesten 1880. évi augusztus 7-én tartott ülésében.

Elnök: Máltás Miksa alelnök.

Jegyző: König László ideigl. titkár.

Jelen voltak: Fektor Ferencz id. pénztárnok, Biró Ferencz, Horony György, Egerváry Jenő, Hlaszny Mihály Tessényi Ferencz és Krekó Lajos ideigl. vál. tagok.

1. Traiber Vincze pártoló tagul Ágoston István szegszárdi kir. albiró urat ajánlja. Felvétetik.

2. König László ideigl. titkár a f. évi julius hó 10-én tartott ülésben vasuti igazolványokra s egyéb kisebb kiadásokra kezéhez kiutalványozott 10 frt feletti számadását bemutatja s ujabbi 10 frt kiutalványozását kéri. A bemutatott számadás a pénztárnoknak kiadatik, s egyuttal tekintve, hogy most is még több rendbeli kiadás fog előfordulni, az az ideigl. titkár kezéhez számadási kötelezettség mellett ujabbi 10 frt kiutalványoztatik.

3. Továbbá bemutatja Herczeg Ignácz ideigl. vál. tag által az évkönyvre és a telekkönyvi bevezetési segédkönyvre vonatkozó irásban beadott inditványát. A beadott inditványt az ideigl. választmány magáévá tevén, elhatározta, hogy az e hó 20-án tartandó közgyülésnek az évkönyv kiadatását és a bevezetési segédkönyvre pályadij kitüzése melletti pályázat kihirdetését javaslatba fogja hozni.

4. Végül bemutatja a módositott alapszabály-tervezetet. Az alapszabály-tervezet elfogadtatván, annak kinyomatása és szétküldése iránti intézkedések megtételével az ideiglenes titkár megbizatik.

5. Az ülési jkönyv hitelesitésével Máltás Miksa alelnök és Tessényi Ferencz ideigl. vál. tag bizatnak meg.

Több tárgy nem lévén, az ülés bezáratott.

Máltás Miksa, alelnök. *Tessényi Ferencz,* id. v. tag. *König László,* ideiglenes titkár.

Jegyzőkönyv.

Felvétetett a telekkönyvvezetők országos egyesülete ideigl. választmányának Budapesten 1880. augusztus 14-én tartott ülésében.

Elnök: Máltás Miksa alelnök.

Jegyző: König László ideigl. titkár.

Jelen voltak: Biró Ferencz, Horony György, Herczegh Ignácz, Villányi Alajos, Csik Dezső, Farkas Károly, Hlaszny Mihály, Hunkár Béla, Vlád Kornél és Tessényi Ferencz ideigl. választmányi tagok.

1. König László, ideigl. titkár bejelenti, hogy a módositott alapszabálytervezetet Buschmann F. nyomdájában 400 példányban kinyomatta, s részben már szét is küldötte; egyuttal kéri, hogy nevezett nyomdásznak a nyomatásért járó 13 frt kiutalványoztassék. Tudomásul vétetvén, a bemutatott számla szerint Buschmann F. nyomdásznak járó 13 frt az egyesületi pénztárból kiutalványoztatik.

2. Továbbá bemutatja a déli cs. kir. vaspálya budapesti üzleti igazgatóságának átiratát a vasuti igazolványok tárgyában, egyszersmind jelenti, hogy az igazolványokat «Phönix» sokszorositón elkészitvén, az illető tagoknak megküldötte. Tudomásul vétetik.

3. Herczeg Ignácz id. választmányi tag inditványozza, hogy jövő hét első napjaiban, a közgyülési teendők megállapitása végett rendkivüli választmányi ülés tartassék. Ezen inditvány elfogadtatván a legközelebb tartandó választmányi ülés napjául folyó hó 17-ke tüzetett ki, s egyuttal utasittatik a titkár, hogy azon napig a közgyülésnek beterjesztendő jelentést készitse el s mutassa be.

4. A mai ülési jegyzőkönyv hitelesitésével Máltás Miksa alelnök és Horony György ideiglenes választmányi tag bizatnak meg.

Több tárgy nem lévén, az ülés bezáratott.

Máltás Miksa, alelnök. *Horony György,* ideigl. v tag. *König László,* ideigl. titkár.

A m. kir. Curia elvi jelentőségű határozatai telekkönyvi ügyekben.

A tulajdonjog korlátozására nézve megszerzett jog a magát közvetlen kötelezett fél vagy örökösei ellen még az esetben is érvényesithető, midőn az a telekkönyvben feljegyezve nincs. *(Jogt. Közl.* 1876. 9. mkl.)

53. §.

Ha a tulajdonjog oly korlátolással van bejegyezve, hogy az ez által érintett ingatlan a bejegyzett tulajdonos halála után bizonyos megjelölt személyre szálljon át: a telekkönyvi tulajdonos azon ingatlan fölött nem rendelkezhetik, illetőleg rendelkezései alapján nyilvánkönyvi bejegyzések nem eszközölhetők. *(Jogt. Közl.* 1873. 7. mkl.)

A tulajdonjognak szerződésen alapuló korlátolása a szerződő felek által bármikor megszüntethető, habár a korlátolás a szerződő felek örököseire is kiterjesztetett. *(Magy. Igazs. ügy* 1876. IV. k. 2. r. 181. l.)

55. §.

Közös tulajdonjognak bekebelezése, valamint előjegyzése is ugyanazon telekjegyzőkönyvben, a telekkönyvi rendelet 55. §. *b)* pontja értelmében, csakis az egészhezi arányban kifejezett részre nézve engedtethetik meg. *(Döntvénytár* I. és II. 3.)

A tulajdonjog valamely telekkönyvi jószágtestre csak testileg osztatlanul jegyeztethetvén fel, ha a telki állománynak nem az egészhezi arányban kifejezett része, hanem egyes részleteknek fele adatott el, a telekk. rendt. 55. §. *b)* és *c)* pontja értelmében lejegyzés nélkül előjegyzés sem foganatositható. *(Döntvénytár* IV. 20.)

Midőn határozatlan arányban a telekkönyvbe bejegyzett több tulajdonosok egyike birtokilletőségét átruházza, az uj szerző tulajdonjoga is határozatlan arányban kebelezendő be. *(Döntvénytár* VI. 85.)

A telekkönyvi rendelet szerint közös tulajdonjogok járandóságai csak az egészhezi arányban kifejezett részekben lévén bejegyezhetők, a közös birtokon emelt egyes épületeknek egyes tulajdonostárs tulajdonképen való kitüntetése helyt nem foglalhat. *(Döntvénytár* XV. 49. 1.)

A tulajdonjog oly megosztása, hogy az egyik tulajdonost a dolog állaga, másikat annak haszonvétele, illetve felülépitmény tulajdona illesse meg, csak egész telekkönyvi jószágtestre, nem pedig annak egyes részeire nézve foglalhat helyt. *(Döntvénytár* XV. 49. 2.)

Azon körülmény, hogy a tulajdonjog aránya a tulajdonos társak között még meghatározva nincs, a ptr. 422. §. szerint a végrehajtási foglalást és becslést nem, — hanem csak az árverés elrendelését gátolja. (HERCZEGH *Cur. határ.* 161. lap.)

A közös tulajdon elárvereztetése csak minden érdekelt felek beleegyezésével, vagy a közösséget megszüntető jogérvényes birói itélet alapján rendelhető el. (U. o.)

Oly esetben, midőn többek tulajdonát képező ingatlan vagyonra nézve a végrehajtás csak az egyik tulajdonostárs ellen intéztetik, — a végrehajtót megelőzőleg azonban az egész vagyont terhelő tartozások vannak bekebelezve: az egész vagyon bocsátandó árverés alá s a tulajdonostársakat csak a közös tartozás kielégitése után részük arányában esendő vételári összeg illeti meg. *(Törvszéki Csarnok* 1870. 87. sz.)

Midőn határozatlan arányban a telekkönyvbe jegyzett több tulajdonosok egyike birtokilletőségét átruházza: az uj szerző tulajdonjoga is határozatlan arányban bekebelezendő. *(Jogt. Közl.* 1872. 27. sz.)

Midőn a telekkönyvezett ingatlan vagyon az életben levő apára s ennek elhalt nejétől, illetőleg nejeitől származott gyermekeire, mint közös birtokosokra, határozatlan arányban van bejegyezve s a gyermekek azt, hogy a kérdésben forgó ingatlan az elhalt anya hozományából szereztetett, be nem bizonyitják: a telekkönyvvezett vagyon házastársak közötti közszerzeménynek tekintetvén, a birtokarány egyik felerészben az életben levő apa, másik felében pedig fejenkénti egyenlő részekben a gyermekek javára állapittatik meg. *(Jogt. Közl.* 1869. 25. sz. hétszemélyes táblai határozat.)

A tkv. 55. §. *b)* pontja értelmében ugyanazon telekjkönyvben a közös tulajdonjognak ugy bekebelezése mint előjegyzése, a nélkül, hogy a szerzett birtokrészlet lejegyeztetnék és más tjkönyvbe átvezettetnek, — csak oly feltét alatt engedtetik meg: ha igazoltatik, hogy a telekkönyvi jószágtestből eladott rész az eladó tulajdonát képezi és ha az eladott részletnek az egész jószágtesthezi aránylagos hányadrésze kifejeztetik. (U. o.)

Ha valamely telekkönyvi jószágtest egyes részleteire nézve az uj szerző javára a tulajdonjognak csak előjegyzése rendeltetik el, ezen előjegyzés az átruházónak telekjkönyvében, tehát átjegyzés nélkül foganatositandó. *(Jogt. Közl.* 1872. 30. mkl.)

(Folyt. következ.)

Franklin-Társulat nyomdája.

Tizenötödik évfolyam. 35. SZ. Budapest, 1880. august. 27.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA: *Üllői-út 2. szám, III. em.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

TARTALOM: A germán ősalkotmány. Dr. Timon Ákos, győri jogtanár urtól. — Tanulmányok a magyar büntetőjog köréből. Dr. Weiss Ignácz brassói ügyvéd urtól. — A statisztikai eszmék történeti fejlődése. Dr. Horinka Imre győri jogtanár urtól. — Törvénykezési szemle: Böngészet az igazságszolgáltatás mezején.

MELLÉKLET: Curiai határozatok.

A germán ősalkotmány.

(Tanulmány az egyetemes európai jogtörténet köréből.)

Ezen liberti, libertini, kiknek utódjait később különböző nevezetek alatt ugy mint: liti, leti, laeti, lazzi,[1] aldiones stb. csaknem valamennyi germán törzsnél találjuk[2] — képezik a jobb helyzetben levő rabszolgák osztályát, az általunk ugynevezett félrabszolgákat.[3] A félrabszolgák a jog szempontjából tekintve szintén szolgák, miután ezen időben a germán népeknél a szabadon bocsájtásnak csak egy jogérvényes módja van, melyről már fentebb említést tettünk, t. i. a souverain nép előtt a conciliumban; a szolgai jelleg magánjogügylet folytán meg nem szüntethető, a tényleges szabadon bocsájtás a jog részéről, legalább kezdetben, teljesen figyelmen kivül hagyatik. Ezért mondja Tacitus: liberti non multum supra servos sunt, raro aliquid momentum in domo nunquam in civitate;[4] ezért forditja Nithard[5] a szászoknál a «liti» vagy «lazzi» belhoni nevezeteket egyszerüen «serviles»-sel. A félszolgák vagy függők (Hörige)[6] ennek folytán épen ugy mint a többi rabszolgák mindennemü politikai jogokból kizárva maradnak, egészen uroknak magán hatalma alatt állanak.[7] e tekintetben különbségre nem találunk félszolgák és szolgák között; sőt később is a litusnak az ur magánhatalma alóli elvonása álnok szabadon bocsájtás folytán ugy azon elvek szerint lesz megbüntetve, mintha más szolga lesz ilyen módon ura jogköréből elvonva.[8]

Egy lényeges különbség azonban mégis mutatkozik, s ez abban áll, hogy a félszolgák vagy függők, uruknak teljes tulajdonába nem állanak, hanem csak bizonyos személyes és vagyonbeli szolgáltatásra vannak kötelezve (ez a később ugynevezett litimonium);[9] az ur nem teljes tulajdonnal, hanem csak adóztatási joggal, azaz ius in re alienaval bir rajtuk, munkaerejüknek épen ugy, mint az átengedett föld hozadékának csak egy része illeti őt, azért a félrabszolgák az illető földhöz vannak kötve, csak azzal együtt idegenithetők el, de nem attól elválasztva. Mindezek folytán alig lehet kétségünk, az iránt, hogy a szolgák azon csoportja alatt, kiknek sorsát Tacitus fentebb idézett kitételében a római colonusokéhoz hasonlitja, épen a félszolgák (liberti, libertini) értendők,[10] kik urok földjét saját hasznukra önállóan müvelvén, tőle nagyobb függetlenségbe jutottak, kiknek jogállapota azonban később az egyes törzseknél a legnagyobb változatosságot mutatja, és pedig főleg azért, mert később a szabadon bocsájtásnak többféle módja jövén divatba, az a szolga rend tagjait különböző jogi állásba hozta.

3. §. A civitas alkotmányszerü hatóságai és a főnökség.

(Principes, duces.)

Fentebb szólottunk már a germán ősállamban fenálló közhatalom lényegéről, a civitast megillető fenségjogokról; lássuk ezuttal: kik által és mi módon lettek a közhatalomban foglalt eme jogositványok foganatba véve, végrehajtva? Mielőtt azonban e kérdésnek megfejtésébe bocsájtkoznánk, kiváló fontosságunak látszik a Caesar[11] és Tacitus[12] által igen gyakran használt «princeps» szó értelmének megállapitása.

A Tacitus korát, vagyis az ősalkotmánykorát illetőleg oly gazdag német jogtörténeti irodalomban alig van egy egy vitásabb kérdés mint az: kik voltak a germán princepsek, kiket akart különösen Caesar és Tacitus a princeps szó használata által jelezni?

Mig az irók egy része, nevezetesen a régibb jogtörténeti iskola fejei Eichhorn[13] és Savigny[14] a principesi vagy főnöki méltóságot a nemesség előjogának tartván, Tacitus princeps-ei által a nemesi rend tagjait azaz magát a nemességet akarják jelezve látni;[15] addig az ujabb iskola Waitz[16] és Roth tal[17] élükön, a princeps eknek a nemességhez való mindennemü vonatkozását tagadásba vevén, azt állitja, hogy a princeps szó mindenütt csakis a civitas alkotmányszerü közegeit, a conciliumban választott népbirákat, jelenti.[18]

[1] Litus vagy lazzus Grimm szerint szolgát jelent: *Rechtsalterthümer*. 308—339. l.

[2] Kivételt képez e tekintetben az angolszász törzs. Maurer: *Adel*. 123. l. kv.

[3] Igen helyesen mondja már Gourcy (*Quel fut l'état des personnes en France sous la première et la seconde race de nos rois*. 119. l.): Le lite était un esclave d'une condition plus douce et moins abjecte que le commun des esclaves, on du moins un affranchi de la plus basse condition. Ehhez hasonlólag Grimm *Rechtsalterthümer*. 331. l. kv. Gaupp *Gesetze der Thüringer*. 149. l. kv.; ellenkezőleg Pardessus: *Loi Salique* 479. l. kv. Waitz és mások.

[4] *Germania* cap. 25.

[5] *Historiarum* IV. 2. (Pertz *Mon*. S. S. II. p. 668.) Quæ gens omnis in tribus ordinibus divisa consistit: sunt enim inter illos qui edhelingi, sunt qui frilingi, sunt qui «lazzi» illorum lingua dicuntur; latina vero lingua hoc sunt: nobiles, ingenuiles et «serviles».

[6] Folyton igy nevezi őket Grimm *Rechtsalterthümer*. 300. l. kv.

[7] Vesd össze erre nézve Barth: *Teutschlands Urgeschichte*. IV. 230. l.

[8] *Lex Salica* XXVI. 1. Si quis homo ingenuus alienum letum extra consilium domini sui ante rege per dinario dimiserit et convictus fuerit — qui faciunt solidos 100 culpabilis indicetur. Res vero liti ipsius legitime reformetur. Ugyanezt mondja a szolgára nézve a 2-ik §. Továbbá ha valaki egy szolgától többet rabol mint 11 solidus, 30 solidus büntetést fizet, ugyanigy hogy ha litust rabol ki. Vesd össze *Lex Salica* XXV. 2., 4.

[9] Waitz: *Verfassungsgeschichte*. II. 180—183. l. Roth: *Feudalität und Unterthanenverband*. 299. l.

[10] Baumstark: *Staatsalterthümer*. 816. l.

[11] *De bello Gall*. I. 16. II. 4., 14. IV. 11., 13. V. 3., 54. VI. 12. VII. 38.

[12] *Germ*. cap. 5., 10., 11., 12., 15., 22., 38. *Ann*. I. 55. II. 7., 88. XI. 16. *Hist*. III. 5., 24., IV. 70. *Agricola* c. 12.

[13] *Rechtsgeschichte* 146. §.

[14] *Beiträge zur Geschichte des Adels* ect. 4—5. l.

[15] Ezen nézethez csatlakoznak kisebb nagyobb eltérésekkel: Grimm: *Rechtsalterthümer*. 752. l. Müller: *der lex Salica Alter und Heimath* 170. l. Wattevich: *de Veterum germanorum nobilitate* 8. l. kv. Phillips és mások.

[16] *Verfassungsgeschichte*. I. 220—262. l.

[17] *Geschichte des Beneficialwesens* 8. l. kv.

[18] Ezen nézetet a német jogtörténeti irodalomban csaknem uralkodónak mondhatjuk. Feltétlen hivei: Thudichum: *Der altdeutsche Staat*. 14. l. Bethmann-Hollweg: *Der germanisch-romanische Civilprocess*. 89. l. Leo: *Vorlesungen zur Geschichte des deutschen Volkes* I. 163. l. kv. Továbbá: Walter, Hillelrand, Daniels tankönyveikben.

Szerintünk mindkét nézet egyaránt téves, mert TACITUS a princeps szó alkalmazása által sem nem a nemesség, a nemesi rend tagjait, sem nem a népbirákat, a civitas alkotmányszerü organumait; hanem mint GÖHRUM,[19] LÖBELL[20] és mások[21] helyesen megjegyzik, egész általánosságban a civitas előkelőit, legbefolyásosabb tagjait, szóval a főnököket (Häuptlinge) akarja jelezni, kiknek összesége a germán ősállam fentebb érintett aristocraticus elemét képezi, mely a népbirákat, a pagusok elöljáróit, természetszerüleg magában foglalja, s mely az ősalkotmány idejében jelentékeny politikai tényezőként szerepel.

A princeps szónak ezen értelme — eltekintve annak nyelvészeti fejtegetésétől[22] — elvitázhatlanul kitünik TACITUS egyik tételéből (Ann. I. 55.): Segestes svasit Varo, ut se et Arminium et ceteros proceres vinciret, nihil asuram plebem principibus amotis; itt mint látjuk, a princeps szó a proceres-sel teljesen egyértelmüleg használtatván, csakis a nép főnökeit jelentheti magával a néppel, a plebs-sel szemben, minden vonatkozás nélkül akár a nemességre, akár a civitas hivatalnokaira.[23] De nemcsak itten, hanem CAESAR és TACITUS valamennyi fentebb idézett helyein, ugyanily értelemben, azaz proceres-sel, primores-sel egyértelmüleg találjuk a princeps szót használva;[24] kivéve azon nehány helyet, hol az csak az aristocratia tagjainak egy részét, a választott népbirákat jelenti.

Nem a népbirákat, nem a nemesi rendet, hanem a civitas előkelőit, hatalmasait (proceres primores, potentissimi), szóval egy aristocratiát látunk mindenütt a plebssel, a vulgussal ellentétbe helyezve,[25] épen ugy mint a fentebb idézett helyeken a princeps-eket, miből világosan kitünik, hogy a princeps szó minden ily esetben egész általánosságban van használva, azaz a proceres, primores-nek megfelelőleg a nép előkelőit, főnökeit jelenti és semmikép sem lehet azt a civitas választott hivatalnokaira vonatkozó műkifejezés gyanánt elfogadni.

Époly kevéssé érthetjük principes alatt a nemesi rend tagjait, azaz magát a nemességet; mert habár nincs kétség benne, hogy a főnökök legnagyobb részét az ősgermán nemesség szolgáltatta,[26] hogy talán egykoron nemesség és főnökség azonos fogalmak voltak, mindazáltal már TACITUS idejére nézve semmi bizonyitékkal nem birunk az iránt, hogy a principesi méltóság a nemesi rend kizárólagos előjogát képezte volna, s hogy ennek folytán principes alatt kizárólag a nemesi rend tagjait kellene értenünk. De még azon esetben is, ha ezen feltevés állana, mindig fenmarad azon lényeges különbség nobilitas és principatus között, hogy az előbbi velünk született, az utóbbi szerzett tulajdonságot, méltóságot jelent. Nem minden nobilis mint ilyen princeps is egyszersmind, hanem csak az, ki feltünő személyes érdemek, kiváló személyes tulajdonságok folytán a népnél különös tekintélynek, befolyásnak örvend, ki egy hatalmas kiséret élén áll,[27] melynek egy részét rendszerint a nemesség tagjai képezik,[28] kik már ennek folytán a princeps-ek, a főnökök közzé eo ipso nem tartozhatnak. Épen ezért TACITUS és a többi római irók a nemesség és a nemességhez tartozók megjelölésére megkülönböztetésül a princeps-ektől, a principesi méltóságtól, mindenütt a «nobilis» «nobilitas» szót hasznalják,[29] mely a princeps szóval egyértelmüleg soha elő nem fordul.[30]

Dr. Timon Ákos,
győri jogtanár

(Folytatása köve.k.)

Tanulmányok a magyar büntetőjog köréből.

Börtönbüntetés alkalmazandó fegyház helyett, ha a tettes 16-ik életévét még be nem töltötte és ha a cselekvényre életfogytig vagy 5-től 15 évig tartó fegyházat szab a törvény (85. §.), továbbá ha a bűnös aggkoránál vagy testi gyengeségénél fogva a fegyház büntetés sulyosnak mutatkoznék (93. §.).

Az elévülésre, hogy az a bűnvádi eljárás megindítását kizárja; ha a tettre

10 éven felüli börtönt rendel a törvény . . . . . 15 év
5 « « « « « « . . . . . 10 «
5 « alóli « « « « . . . . . 5 «

szükséges; hogy pedig az elévülés a büntetés végrehajtását kizárja: ha az itélet

5 és 10 év közötti börtönt állapit meg . . . . . 15 év
5 éven alóli börtönt állapit meg . . . . . 10 «

szükséges. (106. és 120. §.)

Tartamára nézve a börtönbüntetés a törvény különböző czikkeiben következőleg jelentkezik:

5 évig terjedhető börtönt rendel a törvény 163, 168, 181, 204, 206, 215, 218, 242, 251, 252, 281, 284, 285, 299, 302, 303, 304, 309, 340, 358, 359, 363, 370, 383, 391, 400, 452, 453, 454, 477, 482, 483. §§-aiban; — 2-től 5 évig terjedhetőt 462-ában; — 1-től 5 évig terjedhetőt 307. §-ában; — 3 évig terjedhetőt 163, 165, 176, 195, 208, 220, 222, 245, 251, 256, 283, 285, 287, 299, 302, 307, 308, 323, 331, 395, 396, 398, 402, 415, 430, 447. és 481. §§-aiban; — 1-től 3 évig terjedhetőt 419. §-ában; — 2 évig terjedhetőt 175, 179, 180, 192, 208, 220, 244, 255, 285, 288, 308, 330, 428. és 447. §§-aiban; — 1 évig terjedhetőt 216, 219, 220, 254. és 283. §§-aiban.

A mint ezen utóbbi összeállitásból kitünik, a törvény 10 évi börtönbüntetést sehol sem szab vagy állapit meg, a mint 5 éven fölüli börtönbüntetés sem fordul elő; kiemelendő azonban, hogy a büntetőtörvény javaslata szerint is 5 és 10 év közötti börtön csak egy esetre javasoltatott, t. i. a hamis tanuzásra. 5 éven felüli vagy 10 évi börtönbüntetés tehát csakis a bünt. törvény 98. és 99. §§-ai alapján bűnhalmazat esetében lesz alkalmazható.

A szabadságvesztés büntetések között sulyosságra nézt a harmadik helyet foglalja el az *államfogházbüntetés.*

Az államfogháznak bűntények és vétségek esetében is

[19] *Geschichtliche Darstellung der Lehre von der Ebenbürtigkeit.* 13. lap.

[20] *Gregor von Tours und seine Zeit.* 505. l.

[21] WIERTERSHEIM: *Geschichte der Völkerwanderung.* I. 366. l. KÖPKE: *Deutsche Forschungen.* 19. l. WEISKE: *Grundlagen der früheren Verfassung Deutschlands.* 9. l. kv. MAURER: *Adel.* 10—11. l.

[22] Lásd erre nézve különösen: BAUMSTARK *Staatsalterthümer.* 309—310. l. GRAFF *Althoch deutscher Sprachsatz.* a Fürst szónál.

[23] STRABO (rerum geographicarum VII. c. 1.) a CAESAR és TACITUS által használt princeps szó helyett ἡγεμονες szót használ, DIO CASSIUS *(Historia romana* LVI. c. 18.) pedig a πρῶτοι szót, mindkét kifejezés teljesen megfelel a princeps szó általunk elfogadott értelmének. Végül GREGORIUS TOURONENSIS *(Historia Francorum)* és BEDA *(Hist. eccl. gentis Anglorum)* a princeps szóval mindig az előkelőket jelzi.

[24] Elég legyen itt csak még CAESAR egy helyét szó szerint idézni: *De bello Gall.* IV. 13. Germani omnibus principibus majoribusque natu adhibitis ad cum in castra venerunt; tehát az aristocratia összes tagjai.

[25] *De bello Gall.* VI. 11. ne quis ex plebe contra potentiorem auxilii egeret VI. 22.: ut animi aequitate plebem contineant, cum suas quisque opes cum potentissimis aequari videat. TACITUS *Germ.* c. 10. nec ulli auspicio major fides, non solum apud plebem sed apud proceres, apud sacerdotes. Vesd össze még: *Hist.* V. 14., 25. *Ann.* II. 19.

[26] MAURER: *Adel.* 16. l.; GEFFROY: *Rome et les Barbares* 228. l. Helyesen jegyzi meg BETHMANN-HOLLWEG *(Die Germanen,* stb. 44. l. 1. jegy.), hogy nemesség és főnökség valószinüleg tényleg össze esett, miután a történelemben ismeretes főnökök mindannyian a nemesi rend tagjai: Vesd össze erre nézve WIERTERSHEIM: *Geschichte der Völkerwanderung.* I. 373.

[27] Ezen különbséget teszi a nemesség és főnökség között különösen BAUMSTARK *(Staatsalterthümer.* 286—329. l.) Ő bár a principesi méltóságra emelkedhetést a nemesség előjogának tartja mindazáltal legtöbbet tett annak kimutatására, hogy a princeps szó sem nem a nemességet, sem nem a népbirákat jelzi, hanem egy tényleges aristokratia tagjait, a főnököket, egyértelmüleg proceres, potentes, primores-sel.

[28] TACITUS *Germ.* c. 14. Si civitas in qua orti sunt longa pace et otio torpeat plerique nobilium adulescentium petunt utro eus nationes, quae tum bello aliquvel gerunt. Vesd össze evvel c. 13., hol a nemes ifjaknak a kiséretbe való felvételéről van szó.

[29] WAITZ: *Verfassungsgeschichte.* I. 223—224. l.

[30] Az egyetlen hely, hol a princeps szó a nobilis-sel egyértelmüleg látszik használva lenni: CAESAR *De bello Gall.* V. 3.

helye van és pedig, ha az államfogház 5 évnél rövidebb tartamra állapittatik meg: vétség, — ha pedig 5 évi vagy azon fölüli tartamban állapittatik meg, büntett esetében alkalmazandó. (20. §.)

Ezen szabadságvesztés büntetés országos fogházban hajtatik végre (35. §.), csak határozott tartamu lehet, maximuma 15 év, és minimuma 1 nap. (23. §.)

Mint az előbbi szabadságvesztés büntetéseknél, ugy az államfogház tekintetében is kivételt állapit meg a törvény azon tettesekre nézve, kik éltök 12-ik évét már tulhaladták, de 16-ik életévöket még be nem töltöttek, ha cselekményök bűnösségét felismerni képesek voltak; ezekre nézve ugyanis a törvény azt rendeli, hogy öt évtől 15 évig tartó államfogházzal büntetendő bűntett miatt, 2 évig terjedhető államfogházzal; 5 éven alóli államfogházzal büntetendő bűntett miatt *rendőri büntetéssel* büntetendők. (85. §.)

Az elévülésre, hogy az a bűnvádi eljárás megindítását kizárja: ha a tettre

10 éven felüli államfogházat szab a törvény . . . . . 15 év
5 « « « « « « . . . . . 10 «
5 « aluli « « « « . . . . . 3 «

szükséges. (106. §.)

Hogy pedig az elévülés a büntetés végrehajtását kizárja: ha az itélet

10 éven felüli államfogházat állapitott meg . . . . . 20 év
5 és 10 év közötti államfogházat állapitott meg. . . 15 «
5 éven alóli államfogházat állapitott meg . . . . . 5 «

szükséges. (120. §.)

Végül az államfogház tartamára nézve a törvényhozás összes czikkeiben a következőképen jelentkezik:

10-től 15 évig terjedhető államfogházat rendel a törvény 127. §. 1. és 2. pontja és a 152. §. eseteiben; — 5-től 10 évig terjedhetőt a 127, 134, 153, 154. és 283. §-aiban; — 2-től 5 évig terjedhetőt a 154, 156, 161. §-aiban; — 1-től 5 évig terjedhetőt a 283. §-ban; — 5 évig terjedhetőt 127, 133, 134, 146, 157, 173, 298, 455, 456. §-ában; — 1-től 3 évig terjedhetőt a 156. §-ban; — 3 évig terjedhetőt 135, 157. és 298. §-aiban; 6 hótól 2 évig terjedhetőt a 158. §-ban; — 2 évig terjedhetőt a 141, 153, 171, 172. és 298. §-aiban; — 1 évig terjedhetőt a 295, 296 és 479. §-aiban; — 6 hónapig terjedhetőt a 293. és 294. §-aiban.

Ezen összeállitásból, tekintettel arra, hogy az államfogház 5 éven alóli tartamban csak vétségekre állapitható meg, világos, hogy ezen szabadságvesztés büntetés majdnem egyenlő arányban van felosztva a bűntettekre és vétségekre.

A legutolsó és legenyhébb szabadságvesztést képezi végül a *fogházbüntetés.*

Ezen büntetés csak vétségekre alkalmazható (25. §.), határozott tartamu maximuma 5 év, minimuma 1 nap (25. §.) és törvényszéki vagy járásbirósági fogházban hajtatik végre. (39. §.)

A 20. §. azon általános kijelentése alól, hogy a fogházbüntetés csak vétségekre alkalmazható, egy érdekes kivételt képez a bünt. törvény 85. §-ának azon esete, mely szerint azon esetben, ha egy oly egyén, ki életkorának 12-ik évét már tulhaladta, de 16-ik életévét még be nem töltötte, s ki cselekménye bűnösségét felismerni képes volt, oly bűntettet követett el, melyre a törvény 5 éven alóli fegyház, vagy börtönt szab, 2 évig terjedhető *fogházzal* büntetendő; nézetem szerint azonban itt tulajdonképen nem kivétel forog fenn, hanem egy consequentiája a törvény azon elvének, hogy «ha a biró az igazság érdekében szükségesnek látja, hogy akár a 85. vagy 88. §., akár pedig a 92. §. alkalmazásával a cselekményre, mely tárgyi ismérvei szerint bűntettet képez, a vétség büntetését rendelje, ezzel egyszersmind maga a cselekmény is vétségnek minősitendő».

Az elévülésre, hogy a bűnvádi eljárás megindítását kizárja, három év; hogy pedig a büntetés végrehajtását kizárja, öt év szükséges.

Tartamára nézve pedig a fogházbüntetés a törvény különböző czikkeiben a következőleg jelentkezik:

5 évig terjedő fogházat rendel a törvény 320, 425, 432, 437, 445, 470, 471. és 475. §-aiban; — 2-től 5-évig terjedőt a 438. §-ban; 3 évig terjedőt a 140, 208, 230, 283, 290, 291, 299, 302, 316, 350, 351, 361, 407, 418, 420, 451, 482. §-aiban; — 1-től 3 évig terjedhetőt 170. §-ban; — 6 hótól 3 évig 204, 206. §-ban; — 2 évig terjedhetőt 140, 187, 195, 222, 243, 299, 302, 323, 370, 376, 406, 416, 439, 453, 454, 457, 465. §-aiban; — 1 évig terjedhetőt 141, 182, 190, 192, 193, 194, 199, 214, 221, 227, 229, 241, 243, 253, 259, 260, 262, 299, 302, 310, 314, 323, 339, 358, 359, 374, 375, 383, 384, 400, 402, 408, 409, 410, 412, 425, 432, 437, 445, 446, 449, 450, 464, 465, 470. §-aiban; — 3 hótól 1 évig terjedhetőt 170. §-ban; — 6 hóig terjedhetőt 174, 177, 178, 185, 191, 199, 200, 201, 208, 209, 222, 248, 257, 258, 299, 302, 326, 360, 367, 368, 411, 441, 448, 473. §-aiban; — 3 hóig terjedhetőt 186, 205, 246, 248, 249, 261, 310, 323, 327, 328, 332, 365, 413, 421, 440, 446, 452, 480, 483. §-aiban; — 1 hóig terjedhetőt 184, 196, 197. §-aiban; és — 8 napig terjedhetőt a 327. §-ban.

Az eddig előadott szabadságvesztés büntetéseken kivül a büntetőtörvény 20. §-ában még a *pénzbüntetést* sorolja fel, mint tulajdonképeni büntetést, s mivel a kártalanitás, az itélet sajtó utján való közzétételének költségei és az elkobzás is a tettest vagyonilag sujtják, ezek is itt tárgyalandók.

A mi mindenekelőtt magát a tulajdonképeni *pénzbüntetést* illeti, — a mely elbocsátott szegény foglyok segélyezésére és ifju foglyok számára rendelt javitó intézetek felállitására és fentartására forditandók (27. §.) — a pénzbüntetés mint önálló büntetés kizárólag vétségekre — s mint mellékbüntetés bűntettekre alkalmazható (20. §.) és akár mint önálló, akár mint mellékbüntetés 1 frttól 4000 frtig szabható ki. (26. §.)

Az itéletben a pénzbüntetés minden egyes tettesre nézve külön állapitandó meg s egyszersmind meghatározandó a szabadságvesztés büntetés tartama is, — melyre a pénzbüntetés behajthatlansága esetére — átváltoztatandó, és ezen meghatározásnál 1 frttól 10 frtig terjedő összeg helyett egy nap számitható. (53. §.) Ezen átváltoztatás azonban az idő tekintetében korlátozásnak van alávetve, a mennyiben oly esetben, ha a pénzbüntetés főbüntetésként állapittatott meg, a pénzbüntetést helyettesitő szabadságvesztés büntetés hat hónapot, ha pedig mellékbüntetésként szabatott ki három hónapot nem haladhat tul. (53. §.) Ezen utóbbi szabály alól kivételt csak azon eset képez, ha bűnhalmazat forog fenn és a tettes több oly cselekvényt követ el, melyekre a törvény pénzbüntetést szab, mert ezen esetben, — miután a pénzbüntetés minden cselekményre külön állapitandó meg, — ha a pénzbüntetések (több rendbeli) szabadságvesztés büntetésre változtatandók, ez, ha a pénzbüntetések főbüntetésekként állapitattak meg 12 hónál, s ha mellékbüntetésekként állapitattak meg 6 hónál többet nem tehet. (102. §.)

A mi továbbá azon kérdést illeti, hogy a pénzbüntetés behajthatlansága esetén, mely szabadságvesztés büntetés nemre változtatandó át? a törvény azt határozza, hogy ha a pénzbüntetés főbüntetésként állapittatott meg, fogházra, ha pedig mellékbüntetésként alkalmaztatott, azon nemű szabadságvesztés büntetésre változtatandó, melyre a bűnös a pénzbüntetésen felül itéltetett s e helyen megjegyzendő, hogy ha a tettes életfogytig vagy 15 évig tartó fegyház vagy hasonló tartamu államfogház büntetésen kivül még mellékbüntetésképen pénzbüntetésre is itéltetett, ez esetben a pénzbüntetés — behajthatlansága esetére — szabadságvesztés büntetésre át nem változtatható. (53. §.)

*

Hogy bűnhalmazat esetében, s ha t. i. a tettes valamely bűntényt és oly vétséget is követett el, melyre a törvény mint főbüntetést pénzbüntetés szab, a pénzbüntetés a mellékbüntetés jellemét veszi fel, önként értetődik, miért is ily esetben a pénzbüntetés azon szabadságvesztés büntetésre lesz átváltoztatandó, melyre a tettes a pénzbüntetésen felül elmarasztaltatott.

A pénzbüntetés, ha az a törvényben mint főbüntetés jelentkezik, csak mint valamely vétség büntetése fordulhat elő, miért is a bűnvádi eljárás megindítását kizáró elévülés tekintetében az áll, mit a vétségekre nézt határoz a törvény, t. i. hogy ezen elévüléshez 3 év szükséges, ha azonban a pénzbüntetés valamely itéletben mint mellékbüntetés szabatott ki, ez esetben a pénzbüntetés csak a főbüntetéssel együtt és ugyanazon idő alatt évül el, mely alatt a főbüntetés — szabadságvesztés büntetés — elévül. (106. és 122. §§.)

A pénzbüntetés a tettes vagyonából hajtandó fel, hagyatékából pedig csak azon esetben hajtható fel, ha a bűnvádi itélet még a tettes életében jogerőre emelkedett. (53. §.)

A mi a pénzbüntetésnek a törvény különböző czikkeiben összegére való jelentkezését illeti, különbség teendő a szerint, a mint az mint fő vagy mint mellékbüntetés jelentkezik.

Mint főbüntetés csak két esetben fordul elő és pedig 1000 frtnyi összegben a 336. §-ban, és 500 frtnyi összegben a 261. §-ban.

Mint mellékbüntetés pedig a pénzbüntetés a következő czikkekben a következő összegekben jelentkezik:

4000 frtnyi összegig a 161, 215, 219, 455 és 456. §-okban; — 2000 frtig s 171, 180, 262, 383, 402, 449, 451, 453, 454, 457. és 470. §-okban: — 200-tól 2000 frtig a 419. §-ban; — 100 frttól 2000 frtig a 291. §-ban; 1000 frtig a 172, 185, 190, 209, 214, 222, 227, 229, 259, 327, 328, 368, 412, 413, 425, 432, 437, 439, 446, 450, 452 és 470. §-okban; — 100 frttól 1000 frtig a 314. és 343. §-okban; — 50 frttól 1000 frtig a 418. és 420. §-okban; 500 frtig a 186, 192, 248, 258, 261, 299, 302, 310, 360, 365, 383, 402, 406. és 441. §-okban; 400 frtig a 216, 219, 222. és 308. §okban; — 200 frtig a 178, 291, 249, 299, 302, 308, 310, 411, 421. §-okban; és — 100 frtig a 184, 248, 327, 332 és 440. §-okban.

A kártalanitásról a törvény általános részében nem rendelkezik ugyan, mindazonáltal az kétséget nem szenved, hogy a kártalanitás is mellékbüntetést képez.

Kártalanitás illeti — ha kivánja — a törvényellenesen letartóztatottat (193, 194, 195, 196, 197. és 198. §§.); gyilkosság és emberölés esetében továbbá azon személyeket, kiknek tartásáról a megölt gondoskodni köteles volt (292. §.); kártalanitás illeti továbbá azt, ki jogtalanul testi sértést szenvedett (311. §.) és végül — habár a törvény ezt nem mondja is — megtéritendő a tettes által a lopás, rablás, zsarolás stb. által okozott kár is.

A mi a kártéritési összeget illeti, az a 292. és 311. §-ok esetében egyszer mindenkorra fizetendő tőke vagy évi járadék lehet; a 198. §. esetében a törvényellenesen letartóztatott részére a letartóztatás minden napjáért 5 forinttól 10 frtig terjedhető kártalanitás állapitandó meg; lopás, rablás stb. esetében pedig az okozott kár fogja a megtéritést képezni.

A kártérités elévülésére nézve a polgári törvények mérvadók (125. §.) és e helyen még megjegyzendő, hogy az eljárási és perköltségek, — melyek ugyancsak a tettest terhelik — (119. §.) szintén kártalanitást képeznek.

A tettest vagyonilag érintő büntetést képez továbbá a *büntető itéletnek sajtó utján valo közzétételéből felmerülő költség,* s erre vonatkozólag a törvény azt rendeli, hogy ha hamis vádban valaki bűnösnek itéltetik: az itélet, a sértett fél kivánatára, az elitélt költségén, sajtó utján is közzéteendő (231. §.); rágalmazás és becsületsértés esetében pedig a sértett fél kivánatára megrendelendő: hogy az itélet egész terjedelmében indokaival együtt az elitéltnek költségére azon vidéknek, hol a büntetendő cselekmény elkövettetett, valamelyik lapjában, és ha ott nem jelennék meg lap, a sértett fél által megjelölt belföldi lapban tétessék közzé, ha pedig a büntetendő cselekmény időszaki nyomtatványban követtetett el: az itélet indokaival együtt, ugyanazon nyomtatványnak a jogérvényes itélet kihirdetése vagy kézbesitése után megjelenő első száma elején teendő közzé. (277. §.)

Végül a tettest vagyonilag sujtó mellékbüntetést képez az *elkobzás,* s erre vonatkozólag azt rendeli a törvény, hogy azon tárgyak, melyek a bűntett vagy vétség által hozattak létre, ugyszintén azok, melyek a bűntett vagy vétség elkövetésére szolgáltak, a mennyiben a tettes vagy a részes tulajdonai feltétlenül, ha pedig azok birtoklása, használása vagy terjesztése különben is tiltva van, akkor is elkobzandók és megsemmisitendők, ha másnak tulajdonát képezik (61. §.), továbbá, hogy ha a büntetendő cselekmény, nyomtatvány, irat vagy képes ábrázolat közzététele vagy terjesztése által követtetett el: a szerzőnek, a nyomdásznak, az elárusitónak vagy terjesztőnek, ugyszintén a nyilvános kiállitónak birtokában levő példányok, minták vagy lemezek is elkobzandók és megsemmisitendők, s ez utóbbi esetben még akkor is, ha a bűnvádi eljárás senki ellen sem indittathatik meg. (62. §.)

Megjegyzendő, hogy a 61. és 62. §-okban megjelölt tárgyak akkor is elkobzandók, ha vádlott elitéltetése előtt elhalt (118. §.), és hogy az elkobzott tárgyak értéke — a mennyiben azok meg nem semmisittetnének — a pénzbüntetésekre nézve megállapitott czélokra forditandó. (61. §.)

Végül pedig kiemelendő, hogy a királyi kegyelem az elkobzott tárgyak visszaadására, az eljárási és perköltségek, valamint a sértett felet illető pénzbüntetés elengedésére nem terjed ki (119. §.), a mint nem terjedhet ki, habár a törvény nem intézkedik, a 231. és 277. §-ok szerinti közzététellel felmerülő költségekre sem.

Az eddigiekben a büntetőtörvény 20. §-ában felsorolt főbüntetések s részben a mellékbüntetések is előadva, illetve ismertetve lévén, hátra van még azon mellékbüntetés ismertetése, mely a törvényben *hivatalvesztés és a politikai jogok gyakorlatának ideiglenes felfüggesztése* elnevezése alatt fordul elő.

Dr. Weiss Ignácz,
brassói ügyvéd.

(Folytatása következik.)

A statisztikai eszmék történeti fejlődése.

SANSOVINO után a tudomány ezen terén olaszok, francziák és hollandok kezdtek müködni. Megjelent tudniillik: *Respublicae Elzeviricae* czimü munka 32 kötetben, melynek szerkesztésében ELZEVIER s BONAVENTURA hires könyvárusok, és LACT JÁNOS, a hollandi nyugot-ind kereskedelmi társulat igazgatója vettek részt. De ezen gyüjteményben, mely nemcsak európai, hanem ázsiai tartományokat is magában foglal, sem lőnek az előbb jelzett hibák mellőzve, minek okát a felveendő elvek határozatlanságában kell keresnünk.

A harmincz éves háboru (1618—1648.) alkalmával Németországon az első ujságok keletkeztek; ezután pedig egy német jogtanár, CONRING HERMANN 1660-ban Helmstädtben statisztikai előadásokat tartott: «de rebus publicis nostri ævi celeberrimis» czim alatt. Ezen felolvasások csakhamar más egyetemeken is tartattak,[1] és már arról is kezdtek okoskodni, melyik a legczélszerübb rendszer az államok leirására. Itt tehát a statisztika tudományának első csirájára akadunk.

[1] SCHMEITZEL tanár, erdélyi születésü tudós, 1725-ben a göttingai egyetemen egy statisztikai collegiumot hirdetett: «in quo præmissis doctrinæ principiis generalibus Europæ regna et status propinabit»; sőt tőle már 1723-ban a jenai egyetem tanrendjében egy politico-statisticum collegiummal találkozni. V. ö. WAPPAEUS *Allg. Bev. Stat.* 557. l.

A statisztikának, mint külön tudománynak, létele ugyanis ott veszi kezdetét, a hol a gyüjteményekben a szoros statisztikai adatok a geografiától, a történettől, az államjogtól, a politikától különválasztattak. Első kisérlet e tekintetben SECKENDORF-nak: *Der deutsche Fürstenstaat* czim alatt Frankfurtban 1656-ik évben kiadott munkája, melylyel mintát akart adni, hogyan kellene az egyes német fejedelemségeket leirni. Ő maga mondja, hogy nem akar politikát irni, hanem szándoka a német államok állapotát ismertetni, a mint azok rendesen kormányoztatni szoktak. Igy tehát SECKENDORF a politikától elválasztja a maga tárgyát és a jelenre szoritja. O reá alkalmaztatott először a szó: «statista».

SECKENDORF-nál határozottabban lépett fel CONRING HERMANN, helmstädti egyetemi tanár, ki valamint az államjogot, ugy a statisztikát is első vezette be az egyetemi tanszakok közé, statisztikai felolvasásaiban és két rendbeli értekezésében: *Exercitatio historico-politica de notitia singularis alicujus reipublicae* és: *Praemium examinis rerum publicarum;* különben CONRING mit sem bocsátott közre a statisztikáról, hanem különösen tanitványa OLDENBURGER FÜLÖP, később genfi tanár, szedte össze CONRING statisztikai felolvasásait, és *Thesaurus rerum publicarum* czim alatt 1675-ben Genfben CONRING akarata ellenére adta ki, mi ellen *Admonitio de thesauro rerum publicarum* czáfolatában ünnepélyesen tiltakozott is.

CONRING az államok leirását (plena cognitio alicujus reipublicæ) a földrajz, — a történelem — és a politikától élesen elválasztotta. Feladatául a jelennek megismerését tüzte ki, vezérelvül pedig az állam czélját állitotta fel, mely szerint az egyes adatok annyiban voltak felveendők, amennyiben azok az állam boldogságára vagy szerencsétlenségére befolyással birtak: «quantum in iis», mondja CONRING egy helyen, «ad felicitatem reipublicæ sit positum». Ezzel tehát CONRING a statisztika tudományos mivelését lehetségessé tette, és mint uj tudományt megállapitotta, melynek czélja volt, a létező államokat az államczél szempontjából leirni, a honnan azt ő maga is államismének nevezte. (Notitia rerum publicarum.)

CONRING után egy egész századon át nem történt semmi nevezetes fordulat a statisztika tudományos mivelődésében, mig a XVIII. században a göttingai egyetemen ki nem magaslott két jeles férfiu, t. i. ACHENWALL GOTTFRIED,[2] göttingai hirneves tanár és ennek tanitványa, meg tanárutódja SCHLÖCZER LAJOS ÁGOSTON,[3] kiknek köszönhető a statisztikának örökre való tudományos megalapitása.

A tudomány fejlődésére, különösen az alapeszmék tisztitására nagy befolyással volt ACHENWALL részint azáltal, hogy sokkal kimeritőbb és biztosabb adatokat közlött egyes államokról; és igy a statisztika tudománya hasznavehetőségét bebizonyitotta és az az iránti érdeklődést fokozta, részint pedig elméleti okoskodásai és fejtegetései által, ugy, hogy legfőbb érdeme az, hogy a statisztika tárgya és terjedelme iránti nézetárnyalatokat és különbségeket nagyrészben tisztáznia és helyesebb alapra visszavezetnie sikerült.

ACHENWALL GOTTFRIED törekvései azonban még sem határozták meg a statisztika fogalmát kellő szabatossággal, és meglehetős határozatlanság maradt még utána is. O t. i. igy határozta meg azt: «a statisztika alapos ismerete az állam valódi nevezetességeinek». Az államnak meglehetős felületes fogalma által,[4] az államnevezetességek bizonytalan és ingatag magyarázata és meghatározása által oly tággá tette a statisztika fogalmának körét, hogy ugyszólván minden beléillik. Az államnevezetességek magyarázata szerinte az, hogy nevezetes, ami több-kevesebb befolyással van az állam jólétére; s minthogy ezen tétel még a legszabatosabb volt, követői[5] erre fektették a fősulyt, különösen ACHENWALL tanitványa, SCHLÖCZER LAJOS ÁGOSTON. Minthogy pedig a XVIII. századbeli statisztikusok az állam jólétét veszik a statisztika észleges czéljául, világos, hogy lényegre nézve nem tértek el CONRING HERMANN-nak meghatározásától.

ACHENWALL definitiója ki nem elégitette a későbbi statisztikusokat, mert ugyszólván minden jelenség némi összeköttetésbe hozható az államczélokkal, és elvégre is az államnevezetességek meghatározása az egyéni nézettől függ. E hibát javitandók, más meghatározásokat állitottak fel, és pedig vagy az ACHENWALL-SCHLÖCZER-féle definitióba még egy uj ismertető jelt vettek föl, hogy ezáltal a statisztika korlátait szükebbre szabják, vagy pedig egészen más definitiókat hoztak napfényre. Az előbbiek között legismeretesebb BUTTE[6] definitiója: «a statisztika azon adatok tudományos összeállitása, melyekből bizonyos államban az államczélok létesitésének valósága valamely jelennek képzelt időszakban alaposan megismertetik». Az utóbbiak pedig vagy az államszervezet (államlétszer, alkotmány) fogalma körül forognak, vagy a jelen állapot fogalma körül. Azonban az államszervezet kifejezést nem mai közjogi értelmében használták, s nem is ugy értették, mint az igazgatásnak ellentétét, hanem mint a lényeges államintézmények (nevezetességek) összeségét.

REMER[7] statisztika alatt különböző államok szervezetének tudományát érti; HERTZBERG[8] a statisztikában az államok politikai szervezetének ismeretére helyezi a fősulyt; NIEMANN[9] szerint a statisztika az államhatalom és társadalmi élet s tevékenység hű rajza; GÖSS[10] helyes felfogása szerint a statisztika megmutatja, hogy az állam physikai és törvényalkotó ereje miként fokozódik és mozdittatik elő az alkotmány által. Ide tartoznak még: OTTO,[11] NETTELBLATT,[12] MEUSEL.[13]

Mindezen definitiókban feltünik különösen két közös nyomaték: 1. az állam fogalma, mindnyája a definitióknak ezt veszi kiindulási pontjául; 2. a jelen idő, vagy a jelennek képzelt időszak, mely szintén közös valamennyi meghatározásban. 1-ször. A statisztika definitióiban az állam fogalma szerepelvén, ezen kiindulási pontuknál fogva a statisztikusok kivált a főhatalommal, az államszervezettel, a tulajdonképeni alkotmánynyal és igazgatással, s mindazzal foglalkoztak, mi az államot erőssé vagy gyöngévé teheti; azonban épen ezen utolsó tényezőnek természeténél fogva többrendbeli társadalmi viszonyt is bevontak a statisztika vizsgálódási körébe.

Ilyen irány látszik Angliában, hol a parlamenti bizottságok[14] épén az egyes társadalmi viszonyok tanulmányozására irányzott vizsgálódásokat és buvárlatokat hozták szokásba. Igy nyilatkozik az angol iró SINCLAIR,[15] ki igy adja a statisztika definitióját: «a statisztika valamely ország állapotának vizsgá-

[2] ACHENWALL munkája legelőször 1749-ben jelent meg e czim alatt: *Abriss der Staatswissenschaft der europ. Reiche;* később 1752-ben ily czim alatt: *Staatsverfassung der heutigen vornehmeren europ. Reiche und Völker.*

[3] SCHLÖCZER dolgozatai 1776—1781-ig SCHLÖCZER'S *Briefwechsel,* 1782—93-ig *Staatsanzeiger* czimü folyóiratban jelentek meg. Önálló és mintegy uttörő munkája volt: *Theorie der Statistik.* Göttinga, 1804., mely már egész határozottsággal fejti ki a statistika fő- és vezéreszméjét, ugy mint ez utána még sok ideig a statisztikai dolgozatokban található.

[4] Állam alatt értette: «alles das, was in einer bürgerlichen Gesellschaft und inen der Lande wirklich angetroffen wird.»

[5] ACHENWALL követői közé sorolhatók: BÜSCHING, GATTERER, SCHLÖCZER, REMER, LÜDER (ki később a statisztika leghevesebb üldözői sorába állott), MEUSEL, MADER, SPRENGEL, FABRI, NIEMANN, BUTTE, ZIZIUS, KLOTZ, KASSEL, MALCHUS, KOCH-STERNFELS, HOLZGETHAN és WÖRL.

[6] BUTTE: *Statistik als Wissenschaft.* Landshut 1808.

[7] REMER: *Lehrbuch der Staatskunde.* Braunschweig, 1786.

[8] HERTZBERG: *Reflexion sur la force des États.* Berlin, 1782.

[9] NIEMANN: *Abriss der Statistik und Staatskunde.* Altona, 1807.

[10] GÖSS *Ueber den Begriff der Statistik.* Augsburg, 1804.

[11] OTTO: *Primæ lineæ notitiæ rerum publicarum in usum auditorum.* Ultrajecti, 1726.

[12] NETTELBLATT: *Erörterungeu einiger Lehren des deutschen Staatsrechtes.* Halle, 1773.

[13] MEUSEL: *Lehrbuch der Statistik.* Lipcse, 1792.

[14] Angolhonban t. i. ezelőtt minden törvény meghozatala előtt egy bizottság lőn kiküldve, melynek feladata volt, az illető törvényjavaslatra vonatkozó sociális és életviszonyokat tanulmányozni.

[15] SINCLAIR: *Statistical Accoues of Scotland.* Edinburg, 1798.

lata oly czélból, hogy felvilágosodjunk a lakosok között elterjedt jólét mennyiségéről, és a közegekről annak jövő emelésére».

Többé-kevésbbé eltérőleg ez irányban értelmezte a statisztikát az olasz CAGNAZZI,[16] ki szerint a statisztika alapos ismerete mindazon tények jelen állapotának, melyek a társadalom és egyes alkatelemeinek jóllétére vonatkoznak. Követi őt az éles látásu és kiváló szorgalmu GIOJA,[17] ki azonban már nemcsak a nép, hanem az államhatalom jólétét is szem előtt tartja. Ide sorolható még a németek közül SCHLINDEN[18] bécsi iró s kamarás gróf.

Az államczélokra való tekintet azt vonta maga után, hogy az egyes társadalmi viszonyok és állapotok hatását kezdték vizsgálni, tudniillik, azon hatást, melyet az államczélok elérésére gyakorolhatnak a különböző társadalmi s életviszonyok; és igy fejlődött ki a statisztikában az erők eszméje, melyet különösen a franczia irók, (de olaszok is) karoltak fel, kik közül mindenekelőtt PEUCHET[19] felfogása szerint a statisztika valamely állam valódi erőinek és hatalma közegeinek tudománya. Követi őt DONNANT,[20] kinek értelmezése szerint a statisztika azon tudomány, mely valamely állam természeti, erkölcsi és politikai erőiről értekezik. TAMASSIA[21] a statisztikában kivált a törvényhozási czélokra szolgáló ismeretekre kivánja a sulyt fektetni, nem különben GRABERG de HEMSÖ[22] azt tartja, hogy a statisztika hivatva van azon ismereteket és tényeket hasznositani, melyek az államczélokra befolyással birnak. A két utóbbi iró tehát a statisztikát a politikával összezavarta, mert az államczélok eléréséhez szükséges eszközök kinyomozása nem a statisztikának, hanem a politikának feladata.

A németek közül ZIZIUS,[23] bécsi egyetemi tanár, és FISCHER[24] haladtak ezen irányban. ZIZIUS szerint a statisztika tudományos összeállitása mindazon adatoknak, melyek valamely állam hatalmi állását megvilágitják; FISCHER pedig a statisztikát azon tudománynak mondja, mely az állami erők kikutatását, megbirálását és összeállitását tanitja, részint azok természetéhez, részint összefüggésük- és hasznosságukhoz képest. Ide sorolhatók még MANNERT[25] és KOCH-STERNFELS.[26]

Az államerőknek, mint a statisztika tárgyának hangsulyozásában, szembetünő haladás mutatkozik annak tudományos fejlődésében; azonban az államerők különböző értelmezése és osztályozása fonalán ez irány követői közül is többen korán felismervén, hogy az erők puszta elsősorolásával még nincsen kimutatva az államcselekvőség, mely a fenlévő erők kifejtésére irányul, sem pedig az eredmény, mely a cselekvőség által előidéztetik, és mely leginkább az elért culturfokban nyilvánul, inkább az állam bel- és külhatalmi állására fektetik a fősulyt, és ily értelemben állapitják meg a statisztika fogalmát.

2-szor. A jelen eszméje már a legrégibb idők óta meg volt a statisztikában. Igy már CONRING HERMANN előadásait «de rebus publicis ævi nostri celeberrimis» czim alatt tartá. ACHENWALL pedig azt mondá, hogy «mi nem a hajdani, hanem a mostani államot akarjuk tanulmányozni». MALCHUS szerint a statisztikában minden adat uj legyen, hasonló véleményben voltak BUTTE, GATTERER, NIEMANN és mások. SCHLÖCZER is a statisztikában a jelent különösen kiemelendőnek tartja, és a történelem és a statisztika közt a kölönbséget igy határozta meg: «a történelem folytonos statisztika, és a statisztika megállitott történelem»,[27] tudniillik, ha ott, a hol és a meddig épen akarjuk, megszakitjuk a történelem menetét, azt ugyszólván széjjel vágjuk, ezen metszvény megvilágitása, azaz, az abban találtatott államnevezetességek előadása statisztika lesz.

Azonban a jelen eszméje ellen némi ellen irány is keletkezett, mely a létező viszonyok mult okait kivánta kideriteni és feltüntetni. Igy már CONRING a statisztika főfeladatául az állam jelen állapotának teljes ismeretét jelezte ugyan, de különös tekintettel a multra és lehetőleg a jövendőre. Az állam állapotai feltüntetésében a jelen mellett tekintettel van a multra is. SCHLIE-ben,[28] ki az állapotot nemcsak a jelen, hanem a mult eredményeként tekinti. Különben ez utóbbi irányt már az előbb emlitett erők eszméje is magában foglalta; mig egy másik ezzel némileg rokon irány az együtt létező dolgoknak nem az életben egymás mellettiségét, hanem szerves összefüggését kivánta megvilágitani, s ez utóbbi irány az állapot eszméjét honositotta meg a statisztikában.

Határa a statisztikának a történelem irányában nem volt szabatosan meghatározva. A törekvés a statisztika és a történelem közti különbséget másként formulázni, mint SCHLÖCZER tette, egy uj eszmét vezetett be a statistikába, tudniillik: az állapot eszméjét. E kitétel már az előbbi irónál is előfordult, de nem azon sajátságos értelemben, melyben később használták. Előbb ugyanis a közbeszéd fogalmát értették alatta, most műkifejezés lett belőle. E szerint az állapot a történetek összetalálkozásából származik, és az egyes dolgok együttlegességéből áll; s ezen egyszerre egymás mellett levő dolgok közbenyomása oly sajátságos szinben és formában tünteti elő a történeteket, hogy e benyomés a történettől különböző tudományt alkot. Ami ezen állapot eszméjében üdvös volt, csakis az, hagy e sajátságos összbenyomását a lett dolgoknak csak ugy gondolták feltüntethetni, hogy ha ezen dolgok szerves összefüggése kimutattatik, hogy e szerint: az állapot nem egyéb, mint az együtt létező dolgoknak szerves összefüggése.

Dr. Horinka Imre,
győri jogtanár.

(Folytatása következik.)

[16] CAGNAZZI: *Elementi dell'arie statistika.* Nápoly, 1808.
[17] GIOJA: *Filosofia statistica.* Milano, 1826.
[18] SCHLINDEN: *Grundzüge der allgemeinen Statistik aus dem Gesichtspunkte der Kräfte und Bedürfnisse.* 1834.
[19] PEUCHET: *Statistique élémentaire de la France.* Paris, 1806.
[20] DONNANT: *Theorie élémentaire de la Statistique.* Paris, 1806.
[21] TAMASSIA: *Del fine delle Statistiche.* Milano, 1808.
[22] GRABERG DE HEMSÖ: *De natura et limitibus scientiæ statisticæ.* Jan., 1816.
[23] ZIZIUS: *Theoretische Vorbereitung und Einleitung zur Statistik.* Bécs, 1810., melynek második kiadását KERSBHBAUMER FERENCZ jogtanár bocsátotta közre 1828-ban.
[24] FISCHER: *Grundriss einer neuen systematischen Darstellung der Statistik als Wissenschaft.* Elberfeld, 1828.
[25] MANNERT: *Statistik der europäischen Staaten.* Bamberg, 1805.
[26] KOCH-STERNFELS: *Grundriss der allgemeinen Staatskunde.* München, 1826.
[27] Geschichte ist eine fortlaufende Statistik, und Statistik eine stillstehende Geschichte.
[28] SCHLIEBEN: *Ansichten über Zweck und Einrichtung statist. Sammlungen und Bureaus.* Halle 1830. és: *Statist. Aphorismen* Lipcse, 1837.

TÖRVÉNYKEZESI SZEMLE.

Böngészet az igazságszolgáltatás mezején.

(Folytatás és vége.)

VI. Mert már benne vagyunk, egy más esetet is idézünk, melyben a legfőbb itélőszék szintén igen különös felfogásból indult ki a tekintetben, hogy kiknek kell a végből hogy valamely ügy eldöntessék, perben állaniok.

Egy örökhagyó elhagyományozta vagyonát többeknek s egyik gyermekét végrendeletében teljesen mellőzte. Ez utóbbi törvényes osztályrésze végett keresetet inditott, azonban csak azt idézte perbe, ki a hagyaték legnagyobb részét örökölte, a többi örökösöket, illetve hagyományosokat azonban mellőzte.

A kir. tábla elutasitotta felperest keresetével azért, mert

a törvényes osztályrészhez minden örökös, illetve hagyományos, a reá hárult rész arányában járulni tartozik, azonban sem a törvényes osztályrész megállapitása, sem az, hogy ki, mely arányban tartozik ahhoz járulni, az összes érdekeltek perbe idézése nélkül el nem dönthető.

A legfőbb itélőszék azonban ez esetben is más véleményben volt, s kijelentvén, hogy miután a leltár alapján meghatározható alperes mily összeggel tartozzék a törvényes osztályrész kiegészitéséhez járulni, utasitotta a másodbiróságot, hogy hozzon érdemleges itéletet.

Főleg gyakorlat férfiai lévén, kik e lapokat olvassuk, lássuk gyakorlati példában a legfőbb itélőszék által kimondott elv következményeit.

Tegyük fel, a leltári becsü 6000 frt, alperes öröklött részének 3000 frt, felperest törvényes osztályrész fejében a hagyaték $^1/_6$ része, tehát 1000 frt illeti; alperes ehhez örökségi részének arányában fele részben, vagyis 500 frttal tartozik járulni, s ebben hiven a legfőbb itélőszék utasitásához a másodbiróság alperest el is marasztalja.

Felperes ez uton teljesen ki nem elégittetvén, ujabb perrel a többi örökösök ellen fordul, azonban ezek más alapon s keményebben védekeznek.

Először kifogást tesznek a leltári becsü ellen, s birói becsüt kérnek, mihez kétségtelen joguk van.

Másodszor bebizonyitják, hogy felperes férjhez menetelekor 300 frt kiházasitást kapott, mi törvényes osztályrészébe beszámitandó.

Az ujabb becsünél becsültetett a vagyon 5000 frtra, ehhez hozzáadván a kiházasitásul nyert 300 frt összeget, lesz az összes hagyaték 5300 frt, ennek a törvényes osztályrész fejében járó $^1/_6$ része 883 frt 33 $^1/_3$ kr lesz, ebből levonván az előre kapott 300 frtot, marad 553 frt 33 $^1/_3$ kr, ennek fele tesz 276 frt 64 $^1/_3$ krt. A többi örökösök tehát a másik fele fejében ennyit fizetnek. De itt még nincs vége a dolognak.

Az első perbeli alperes látván a többiek előnyeit, megszerzi azok bizonyitékait és pert ujit. Ennek valószinü eredménye az lesz, hogy miután a leltári becsübe önkényt bele nyugodott, ez ellen többé fel nem szólalhat, de a beszámitást uj bizonyitékai alapján érvényesitheti. Ennek eredménye tehát ez lesz, hogy a hagyaték értéke 6000 frt, hozzáadván a beszámitandó 300 frtot, lesz 6300 frt, ennek hatodrésze 1050 frt, ebből bevonva az előleg kapott 300 frtot, lesz a törvényes osztályrész 750 frt, ennek fele 375 frt, ennyit fizet tehát ujitó felperes.

Látjuk, hogy ama buzgalomból, hogy az első befejezett per elintéztessék, mennyi per, s mily galimathias származik! Pedig a példa a gyakorlati életből van meritve, s számtalan ily bonyodalmak keletkeznek, ha a bíróságok a felek felületességén magukat méltányossági szempontbol tulteszik a nélkül, hogy meggondolnák, mi származhat az ilyen dologból?

VII. Több izben volt alkalmam tapasztalni, hogy alsóbb bíróságaink nincsenek tisztában ajándékozás esetén a törvényes osztályrész mikénti megállapitásával s sokan abban a nézetben vannak, hogy ha a vagyonnak csak fele, vagy felénél kevesebb ajándékoztatott el, a törvényes osztályrész a megmaradott részből adandó ki, vagyis annak felét képezi.

E nézet azonban téves, mert igy a szükségörökösök igen könnyen megröviditethetők lennének, ha az örökhagyó végrendelet helyett ajándékozási szerződést csinál. Ez nem lehetett a törvény intentiója. Hanem ez esetben is elvül kell szolgálni, hogy az örökhagyó halálakor és az ajándékozáskor megvolt vagyon együtt véve képezi a törvényes osztályrész mennyisége kiszámitásának alapját. P. o. az ajándékozáskor volt a vagyon értéke 6000 frt, ebből elajándékoztatott 2000 frt érték, az örökhagyó halálakor volt tiszta hagyaték 3200 frt. Ha az örökhagyó végrendeletet nem hagyott, a leszármazó vagy felmenő örökösöknek nincs semmi keresetjoga, mert törvényes osztályrészük meg nem sértetett. Ha azonban az örökhagyó végrendeletet hagyott s ebben egész fenmaradó vagyonáról, vagy annak egy részéről rendelkezett, helye van a törvényes osztályrész követelésének, s ez akkép számitandó ki, hogy ugy az ajándékozott, mint a meglevő érték összeszámittatik, s a törvényes osztályrész ennek felét teendi, p. o. a fentebbi esetben:

Az elajándékozott vagyon értéke	2000 frt
Tiszta hagyaték	3200 «
összesen . . .	5200 frt

Ennek fele vagyis 2600 frt képezi a törvényes osztályrészt, melyet a végrendeleti örökös tartozik pótolni, kinek e szerint örökségi része fejében csak 600 frt marad.

Ha pedig feltéve az ajándékozáskor a vagyon értéke 6000 frt volt, s ebből örökhagyó 4000 frt értéket ajándékozott el, 2000 frtot, vagyis megmaradt vagyonát végrendelet utján elhagyományozta. A törvényes osztályrész lesz 3000 frt, melyből 2000 frtot a végrendeleti örökös, 1000 frtot a megajándékozott tartozand viselni.

Ez a törvény félreérthetlen intentiója, mely bővebb megfontolás után félre is alig magyarázható.

VIII. Egy szaklapban azon kérdés lett felvetve: ha vajjon a végrehajtási zálogjog elévül-e a végrehajtási jog elévülésére a perrendben kitüzött 3 év alatt? A nevezett szaklap — a *Magyar Jogász* — szerkesztője erre igenlőleg válaszol, s szerinte 3 év lejárta után, illetve akkor, ha a végrehajtási jog elévül, az egész végrehajtási zálogjog is elenyészik.

Erre egy névtelen czikkiró — kiben idézetei után *Herczegh Mihály* jogtanár urra vélünk ismerhetni — ellenkező nézetének ád kifejezést. Szerinte ugyanis a *végrehajtási zálogjog* lényegesen különbözik a *végrehajtási jogtól.* Amaz *anyagi jog,* ez pedig *alaki.* A t. rendt. 378. §-a ezen utóbbiról szól, midőn azt mondja, hogy a végrehajtási jog 3 év alatt elévül. A végrehajtási zálogjog tehát az anyagi törvényben szabályozott határidő alatt évül el, addig alapján az árverés mindig foganatositható.

Mi e nézetek egyikével sem érthetünk egyet.

A zálogjog maga anyagi jog, s ha az be van kebelezve, végrehajtás elrendelése esetén a végrehajtás arra vonatkozólag csak feljegyeztetik, ha ellenben még a zálogjog nem volt bekebelezve, a végrehajtási zálogjog bekebeleztetik. Ez esetben tehát két jogcselekvény egyesül, az egyik az anyagi, másik az alaki jog körébe tartozik, vagyis a végrehajtási zálogjog bekebelezése által bekebeleztetik a zálogjog s egyszersmind bejegyeztetik a végrehajtási jog is. Az első az anyagi, a második az alaki törvények szerint birálandó meg.

Ebből következik, hogy a végrehajtási jog a 378. §-ban kitüzött határidő alatt elévül, s ha a felperes a végrehajtást folytatni akarja, a végrehajtási végzést meg kell ujittatni. Ez elévülés azonban nem érinti a zálogjogot, melynek a végrehajtás elévüléséhez semmi köze.

Igen különös lenne, ha azon másik szélsőség állana, melyet a *Magyar Jogász* szerkesztője vitat, hogy t. i. a végrehajtási zálogjog elévülne. A szerződési zálogjogot, ha arra vonatkozólag a végrehajtási jog feljegyeztetik, nem alterálja az elévülés, de a birói zálog, melynek czime legerősebb, az alaki törvény szabályai alapján a 3 évi elévülés alá esnék.

Ha valaki itélete alapján nem kér végrehajtást, hanem megelégszik, hogy az itélet alapján bejegyezteti zálogjogát, ha utóbb mégis szükségessé válik a végrehajtás, s ez elrendeltetvén, feljegyeztetik, már az itélet alapján nyert zálogjog nem esik az alaki törvényben szabályozott elévülés alá. Hol itt a ratio? hol a logica?

De quid juris oly esetben, ha valakinek zálogjoga elő van jegyezve, ő a követelésért perel s a pert megnyervén, a végrehajtási zálogjog bekebeleztetik s ez által az előjegyzett zálogjog igazoltnak kimondatik.

Vajjon csak a végrehajtási zálogjog évül-e el s a nem

végrehajtás utján nyert előjegyzés ujra feléled, vagy elévül egészen, s hire sem marad semmi jogának?

Ily visszásságot teremtene az ellenkező felfogás, melynek — nézetem szerint — semmi rátiója, semmi jogosultsága sincs.

IX. Verbőczy bölcsessége a magyar ősiségi felfogásnak azon szabályával szemben, mely az elévülést nem ismerte, s ennélfogva a létező birtokállapot századok mulva is fenvolt, valamely lomtárban véletlenül feltalált okmány alapján forgatható, a tényleges birtok védelme által kivánta ellensulyozni. Nem öntudatlanul, vagy hibás felfogás folytán van megrakva a régi magyar jog a jogorvoslatok egész tömkelegével, melyek viszont alperesnek nyujtottak módot századokon át elhuzni a pert, hanem a tényleges birtok védelme volt az, mely e rendszernél Verbőczy szemei előtt lebegett.

Igy volt a zálogváltási perben is a bizonyitásra nézve. Oly bizonyitékokat, melyeket alperesnek minden nehézség nélkül módjában lenne előadni, p. o. a zálogos birtok fekvését kimutatni nagy költséggel s fáradsággal kell megszereznie, ha ugyan végre sikerül megszerezni, hogy jogát kimutassa, mi annál nehezebb, s annál gyakrabban marad minden bizonyitási eszköz sikertelenül, mennél gyakoriabbak azok az esetek, melyekben többszörös auctiok vétetvén fel, egy század előtti állapot bizonyitása forog szóban.

Alperesnek helyzete végtelen kényelmes, az ő szerepe a puszta negatió, s nincs eset, hogy a tagadásnak oly boszszantó módon és alakban lenne helye, mint épen a zálogváltó perekben.

Azonban ez igy van. A régi törvény, törvény ma is, s a szerint kell e perekben eljárni s a szerint járunk is el.

Ámde nézetem szerint tulságra van vive a dolog, ha oly esetben, midőn alperes, vagy jogelődjének szándékos ténye okozta, hogy felperes az azonosságot épen nem, vagy csak roppant utánjárással és költséggel képes bizonyitani, es arra háritttatik a bizonyitás kötelezettsége.

Ilyen eset különösen az, midőn a zálogbirtokosa tagositás alkalmával a zálogos birtokot saját birtokával egy tagban hasitotta ki. Sokan ez esetben is az általános szabályt alkalmazva, felperesre háritják a bizonyitás terhét, s tőle követelik, hogy ő mutassa ki, hogy mely birtokrészletek azok, melyek a tagositás alkalmával a zálogos birtok helyett kihasittattak. Én e nézetet nem oszthatom, mert minden méltányossági elvvel ellentétbe lenni látom azt, hogy alperes tényének felperesre ily sulyos következményei legyenek.

A legfőbb itélőszék is hason elvből indult ki egyik határozatában (1875. február 20-án 3650. sz. a. kelt legfőbb itélőszéki határozat) s kimondotta, hogy ily esetben nem kötelezhető a zálogbaadó arra, hogy kimutassa a zálogos birtok helyiségét, hanem csakis azt tartozik bizonyitani, hogy a zálogbirtok a tagositáskor legalább mennyiségileg alperes birtokához csatoltatott, s ily esetben, ha alperes nem mutatja ki, mely részletek helyettesitik a zálogbirtokot, az egész birtoktestből a zálogba adott birtoknak mennyiségileg megfelelő terület hasitandó ki. Ha pedig ily esetben felperes előadta, hogy mely birtokrészleteket tartja a zálogos birtok helyett kiosztottaknak, s alperes ezt tagadja, ő tartozik kimutatni, hogy annak nem ezen, hanem más részletek felelnek meg, ellenesetben a részletek kihasitása felperes előadása szerint eszközlendő.

Ezt tartom részemről igazságnak, s igen tulvitt szőrszálhasogatásnak tekintem, ha a helyiség kimutatása tekintetében felperesre rótt kötelezettség akkor is alkalmazandónak vétetik, ha a zálogos birtoknak más birtokkal való összevegyitése, s igy a helyiség tekintve azonosság bebizonyitása az ellenfél részéről, alperes ténye folytán nehezittetett meg, mig az alperes által minden nehézség nélkül eszközölhető.

Mily uton szerzendő orvoslás?

N. N. elleni végrehajtási ügyben az ingatlan elárverezetése után a vételárfelosztás megtartatván, a befolyt vételár nagy részét az első jelzálogos hitelező K. P. vitte el, a második hitelező M. J.-nek csekély felesleg maradván.

Azonban a vételárfelosztás után körülbelül 1½ év után M. J. kinyomozta, hogy K. P. illetéken felül vitt el 10,000 frtot bizonyos számadási hibák folytán. Megtámadta tehát K. P-t perrel, mely kereshetőségi jog hiányából elutasittatott. És valóban M. J-nek K. P. ellen nincs is kereshetőségi joga. Ők semmi jogviszonyban egymással nem állanak, ő rajta semmi követelési joga nincs, s feltéve, hogy 10,000 frt tulfizetés történt is, ő azzal nem M. J-nek, hanem a tömegnek tartozik. A tömeg szedheti be s az utalványozhatja, kinek akarja, de M. P-nek közvetlenül semmi esetben sem tartozhat fizetni.

De ez nem is K. P. és M. J. magán dolga, hanem egyaránt érdekli az összes jelzálogos hitelezőket. Tegyük fel azt az esetet, hogy M. J. követelése nem valódi, s neszét vette, hogy ezt több jelzálogos hitelezők fel szeretnék piszkálni, s azért K. P-vel, ki szintén meg van győződve, hogy 10,000 frttal többet kapott, összejátsztva, a pert lefolytatják s igazságtalan követeléseiket szépen érvényesitvén, a jóhiszemü hitelezőket kijátszák.

Ez uton tehát nem szerezhető orvoslás. Van-e tehát s mi módja az orvoslás szerzésnek? ez a kérdés.

Nézetem szerint ott kell folytatni a dolgot, hol abba maradt, t. i. a vételárfelosztásnál.

A vételárfelosztás folytatása, illetve ujabb felvételét kell kérni, melyre megidéztetvén minden jelzálogos hitelezők és érdekeltek, és azok meghallgatása után megállapittatván, ha vajjon történt-e és mennyi tulkifizetés? s ha igen: az illetőnek meghagyatik, hogy azt 15 nap s különbeni végrehajtás terhe alatt fizesse be. E végzés ellen felebbezésnek van helye. Ez nézetem szerint a dolog orvoslásának módja, de peres eljárásnak a bíróság jogerejüvé vált ténye ellenében helye nem lehet.

Kuriozumképen közöljük az alábbi esetet annak tanulságául, hogy ügyetlen tanácsadó mily szerencsétlenné tehet egy egész családot.

N. N. gyermekei törvényesitéseért folyamodott. Ez megtagadtatott. Ekkor a gyermekek örökbefogadását kérte megengedtetni. Ez is megtagadtatott, mert az iratokból kiderül, hogy folyamodó maga gyermekeinek ismerte el a most örökbefogadandókat, senki azonban saját — akár törvényes, akár törvénytelen — gyermekeit örökbe nem fogadhatja.

Ha a jogvéd a törvényt tudta volna, s igy tudta volna azt is, hogy vérfertőztetésből származott gyermeket nem törvényesitenek, és az örökbefogadáson kezdte volna a dolgot, szegény gyermekeknek atyjuk s nevük van, mig igy, daczára, hogy atyjuk társadalomi állásukat megkivánná alapitani, az illetőnek, ki az ügy vitelét magára vállalta, tudatlansága miatt, lehetetlenné, vagy csak nagyon nehezen kivihetővé vált.

Zlinszky Imre hátrahagyott családja számára beérkezett adományok:

W. A. Budapesten	3 frt
Ehhez a 33-ik számban kimutatott	183 «
összesen	186 frt

Felelős szerkesztő: Dárdai Sándor, üllői ut 1. szám.

A Franklin-Társulat magyar irod. intézet és könyvnyomda kiadásában (Budapest, egyetem-utcza 4. szám) megjelent:

BÉLYEG ÉS ILLETÉK-SZABÁLYOK.

A legujabb időig terjedő törvények és kormányrendeletek szerint. Összeállitotta *Dr. Mariska Vilmos*. Második kiadás 1879. Füzve 1 frt.

Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat.

Tizenötödik évfolyam. 36. SZ. Budapest, 1880. szeptemb. 3.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA: *Üllői-út 2. szám, III. em.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

TARTALOM: A germán ősalkotmány. Dr. Timon Ákos, győri jogtanár urtól. — Tanulmányok a magyar büntetőjog köréből. Dr. Weiss Ignácz brassói ügyvéd urtól. — A statisztikai eszmék történeti fejlődése. Dr. Horinka Imre győri jogtanár urtól. — A vagyonátengedés jogkedvezménye Franciaországban. Dr. Roth Zsiga urtól. — Törvénykezési szemle: Döntvénybirálat.

MELLÉKLET: Curiai határozatok.

A germán ősalkotmány.

(Tanulmány az egyetemes európai jogtörténet köréből.)

A princeps szó ezen valódi értelmének megállapitása kiváló fontossággal bir magának az ősgermán államéletnek helyes felfogására és ecsetelésére, nemcsak a régibb irókkal szemben, kik alatta a nemesi rend tagjait akarják érteni, hanem még inkább azon ujabb irókkal szemben, kik azt minden áron, mint a nép választott hivatalnokaira, tehát a civitas alkotmányszerü organumaira vonatkozó működfejezést akarják értelmezni. Ez által a germán ősállamban nemcsak minden aristokraticus elemnek, de minden magán köteléknek létele tagadásba vétetik és a civitas mint teljesen domocraticus alapokon nyugvó politikai közület, mint valódi modern értelemben vett állam tüntettetik fel, mely a modern államoknak megfelelőleg csakis egy az egyes felett álló, annak akaratától független közköteléket ismer, miután a kiséret tartási joggal, melylyel Tacitus szerint a princeps-ek élnek, csakis a népbirák, azaz a közhatalom alkotmányszerü közegei élhetnek, minek folytán a kiséreti kötelék, mint magán kötelék a közköteléknek alárendelve jelentkezik; a kiséret intézménye, mint a civitas hadi szervezetének kiegészitő része fogatik fel. [1]

De bármily szép legyen is a kép, mely ez által a germán ősállamról előállittatik, az sem a forrásoknak, sem a történelmi eseményeknek meg nem felelő.

Szerintünk a princeps-ek összesége egy hatalmas aristocraticus elemet képvisel, melynek tagjai azonban az ősalkotmánynyal szemben elfoglalt állásukhoz képest két főcsoportra oszthatók: először ide tartoznak a civitas alkotmányszerü közegei a vezér és a népbirák, kiknek állása, befolyása legalább részben magában az alkotmányban gyökeredzik; és másodszor a tulajdonképeni főnökök, a kiséretek fejei, kiknek állása, befolyása tisztán tényleges alapokon nyugszik, t. i. a kiváló személyes tulajdonok által szerzett tekintélyen és különösen az alább bővebben kifejtendő kiséret intézményén; miért is ezek — és bizonyos szempontból tekintve a civitas alkotmányszerü organumai is, mint kiséreti főnökök — a magán hatalom, a személyiség elvének, képviselői a nép összeségnél levő közhatalommal, a jog elvével szemben s mint ilyenek éles ellentétbe helyezkednek a democraticus alapokon nyugvó ősalkotmánynyal és azt mint fentebb kimutattuk, mintegy lényegében áthatják, módositják.

Ezen különbséget megtéve, szóljunk már most előbb a princepsek első csoportjáról a civitas alkotmányszerü közegeiről, majd utóbb röviden a főnökségről.

Caesar [2] tudósitásaiból kiindulva, a germán ősalkotmány béke idején a civitas élén álló legfőbb kormányzó közeget nem ismer, sehol sem találjuk nyomát egy külön politikai hatáskörrel ellátott legfőbb kormányhatalomnak — egy princeps civitatis ilyen értelemben véve nem létezik. [3]

Ennek folytán a civitasban a közügyek intézése, nevezetesen a jogszolgáltatási teendők ellátása egyedül az egyes kerületek vagy pagusok élén álló népbirák (principes) által történik, mig ellenben háboru esetén a civitas haderejének vezetésére egy közös vezér választatik. [4] A germán ősállamban tehát kétféle magistratust kell megkülönböztetnünk: egy rendeset, mely a közügyek intézése, nevezetesen a belbéke, a benső jogbiztonság fentartása czéljából maradandólag áll fenn, s egy rendkivülit a hadvezetés czéljából.

A civitas rendes kormányzó közegeit a nép által a conciliumban választott tisztviselők, a népbirák képezik. Ezen népbirák, kiket a római irók szintén princepseknek neveznek, a civitas alkotmányszerü közegei, azaz a jog részéről elismert és felállitott hatóságok; [5] ellentétben a kiséret fejeivel, a tulajdonképeni főnökökkel, kik ilyen alkotmányszerü állással nem birnak. Valamint a civitas politikai tekintetben, a közügyek intézése czéljából, fel van osztva kerületekre, a mely kerületek a classicus irók által pagusoknak, [6] a belhoni kutfők által hunderte-knek neveztetnek; [7] ugy minden egyes pagus élére maga a közhatalom, a civitas, részéről egy princeps állittatik, kinek feladatát képezi mindazon ügyek önjogu intézése, melyek a közhatalom elé tartozóknak tekintetnek. Minthogy azonban a civitasban fenálló közhatalom a germán államélet, a germán közszellem, fejletlenségénél fogva tisztán nemleges, azaz védelmi hatalom, melynek egyedüli feladatát a kül- és belbiztonság fentartása képezi, melyen tul a szabad germán férfi egyéni szabadságát

[1] Lásd erről bővebben az 5-ik §-t.

[2] *De bello Gallico.* VI. 23. In pace nullus est communis magistratus sed principes regionum atque pagorum inter suos ius dicunt, controversias que minuunt.

[3] Tacitus egy izben (*Germ.* c. 10.) használja ugyan ezen kifejezést ott, a hol a közhatalom organumainak az isteni tiszteletben való részvételéről szól: quos pressos sacro curru sacerdos ac rex vel princeps civitatis comitantur. Itt azonban a princeps civitatis a pagusok élén álló népbirák egyikét jelenti t. i. azt, a melyik közülök a civitas részéről az isteni tiszteletben való részvételel megbizva lett. Vesd össze: Roth: *Die Geschichte des Beneficialwesens.* 5. l. Thudichum *der altdeutsche Staat.* 23., 39., 53. l. Bethmann-Hollweg: *Die Germanen* stb. 50. l.

[4] Caesar: *De bello Gall.* VI. 23. Cum bellum civitas aut illatum defendit aut in fert, magistratus, qui ei bello præsint . . . deliguntur.

[5] Tacitus *Germ.* c. 12. Eliguntur in iisdem conciliis et principes, qui iura per pagos vicosque reddunt. Feltünően egyezik evvel Caesar fentebb idézett helye VI. 23.

[6] Caesar *de bello Gall.* I. 12., 13., 27., 37. IV. 22, VI. 11., 23. VII. 64. Tacitus *Germ.* c. 6., 12., 39. *Ann.* I. 56. *Hist.* I. 15., 16.

[7] A 2-ik jegyzetben idézett helyekből világosan kitünik, hogy a pagus szó a civitas politikai alosztályát, egyes kerületeit jelenti. A pagusokra való felosztás az egyedüli, mely az alkotmány szempontjából tekintetbe jön, miután az egyes községek, vagy határszövetségek (Markgenossenschaften) csak gazdasági, de nem politikai jelentőséggel birnak, azaz az alkotmány szempontjából tekintetbe nem vetetnek. Továbbá pagus ezen időben a Hundertschaftnak (centena a frankoknál, huntari az alamannoknál, hundari és herad a skandinavoknál, hundrede az angolszászoknál) felel meg és nem a Gau-nak. Végül regio és pagus Caesar-nál (VI. 23.), épen ugy mint vicus és pagus Tacitus-nál (c. 12.) azonos fogalmat jeleznek azaz tautologicus módon használtatnak. Vesd össze Sohm: *fränkische Reichs- und Gerichtsverfassung.* 6. l. 17. jegy. Bethmann-Hollweg: *Die Germanen.* 26. l. Ezen vitás kérdésre vonatkozó nézetek tüzetes összeállitása található Baumstark-nál: *Staatsalterthümer.* 330—354. l.

korlátolni nem engedi — ezen választott hatóságok jogkörét főleg az igazságszolgáltatás és az azzal járó rendőri tevékenység képezé, miért is ezen választott princepseket legmegfelelőbben népbiráknak nevezhetjük. [8]

A népbirák alkotmányszerü állásukat tekintve valódi magistratusok azaz imperiummal ellátott önjogu hatóságok, nem egyszerü hivatalnokok, alattas közegek. Ezen önálló rendelkezési jog azonban koránt sem jelent zsarnoki önkényt, ilyet a népszabadság elvére fektetett germán ősalkotmány, miként azt TACITUS [9] többször kiemeli, egyáltalán meg nem tür; sőt ellenkezőleg a nép élén álló magistratusok tekintélyének, befolyásának, alapját nem annyira a kezükben levő hatalom, mint inkább saját kiváló személyes tulajdonaik képezik.

A népbirák továbbá birák a germán jog értelmében azaz a törvénykezésnek csak vezetői és a nép által hozott itéletek végre hajtói. A germán népek felfogása szerint ugyanis ugy TACITUS idejében, mint még később századokon át a peres ügy eldöntése nem a biró, hanem a törvénykező gyülés, a jelenlévő nép, hatáskörébe tartozik. Maga az egyes törvénykezési kerületet (pagus) alkotó nép van hivatva minden egyes esetben a jogot megtalálni (Urtheil finden) és ez által az eléje terjesztett ügyben vég érvényesen határozni [10]; a törvénykezés élén álló birót pedig csak az ügymenet vezetése (innen a név Richter) és a nép tekintélyén alapuló itélet végrehajtása illeti. A germán népek ilyetén felfogásának megfelelőleg kell értelmeznünk TACITUS azon helyét, mely a princepsek biráskodásáról szól: Eliguntur in iisdem conciliis et principes, qui iura per pagos vicosque reddunt, centeni singulis et plebe comites consilium simul et auctoritas adsunt. Itt ugyanis a centeni et plebe comites magát a törvényszéket alkotó népet, azaz a pagus összes fegyverre jogositott tagjait; [11] a consilium simul et auctoritas pedig a népet megillető tanácskozási és határozási jogot [12] jelenti. Valamint a civitas szabad fegyverképes tagjai, mint fentebb láttuk, összegyülnek időnként a civitast megillető fenségjogok gyakorlatára, épenugy sereglenek össze bizonyos meghatározott időközökben a pagus tagjai, hogy az élükön álló princeps vezetése alatt társaik számára jogot szolgáltassanak; miért is a pagusok gyülése csakis törvénykezési gyülés, egyedüli feladata a jogszolgáltatás.

A népbirák továbbá a hadsereg egyes osztályainak, azaz saját pagusuk haderejének, hadköteles tagjainak vezetői, miután a biráskodási és hadi teendőket a germánoknál mindenkor egyesitve [13] találjuk. Csak természetes ennek folytán, hogy háboru esetében a vezér (dux) rendszerint közülök, mint a civitas csapatosztályainak vezetői közül, választatik.

Igen érdekes és sokat vitatott kérdés vajjon milyen állást foglaltak el a népbirák a vallási ügyet illetőleg? Hogy a népbirák, vagy legalább azok egyike, és ott hol király van, maga a király a vallási cselekményekben részt vesznek, vagy jobban mondva ilyen cselekvényeknél jelen vannak, az kétséget nem szenved; [14] részt vesznek azonban nem mint ezen vallási cselekmények vezetői, mert erre külön papi személyek vannak, [15] hanem részt vesznek mint a nép, mint a civitas, képviselői, mint olyanok, kiknek első sorban áll érdekükben az istenek nyilatkozatát megtudni, mely nyilatkozat azután valószinüleg épen általuk lesz a néppel közölve; köztudomására juttatva [16] Ehhez képest a vallási ügyek vezetése, azaz a tulajdonképeni papi hivatal, a népbirói tisztséggel semminemü szorsoabb összeköttetésben nem áll, a papi és a népbirói tisztség különválva jelentkezett, a vallási teendők végzésére külön papi személyek vannak rendelve, kik épen azért államügyek vezetésére közvetlen befolyást nem gyakorolnak. Mindez világosan kitünik nemcsak TACITUS ból, [17] de a későbbi történeti emlékekből [18] is. Sőt már előbb CAESAR a Galloknál korlátlanul zsarnokoskodó hierarchiát tartván szemelőtt, minthogy a germán népeknél a druidákéhoz hasonló papi uralomnak nyomát sem találta, egyenesen tagadásba veszi, hogy náluk papok volnának és isteni tiszteletek tartatnának. [19] CAESAR ezen állitása ugyan határozottan tulzott és alaptalan, mert TACITUS bővebb tudósitásai nyomán nem lehet kétségünk az iránt, hogy a germánok különös odaadással, tisztelettel viseltettek isteneik iránt és akaratjukat minden fontosabb ügyben meghallgatni kivánták; [20] miből önkényt megfejthető, hogy a papokat a conciliumban a rend fentartása felett őrködni [21] és a büntetéseket végrehajtani [22] látjuk, mert hiszen, mindkét esetben ugy lépnek fel, mint a jelenlevő istenek szolgái, sujtó karjai; mindazonáltal a papi rendnek minden közvetlen befolyását a politikai ügyek vezetésére tagadnunk kell és még inkább óvakodnunk a papi és népbirói tisztséget azonositani, különösen akként, mintha

[8] Igy nevezi őket már Ammianus Marcellinus XVII. 13., 22. Judices variis populis præsidentes — kik nem egyebek mint a jogszolgáltatásra hivatott principes pagorum. Vesd össze BETHMANN-HOLLWEG: *Die Germanen* stb. 45. l.

[9] *Germ.* c. 11 . . . audiuntur auctoritate svadendi magis quam iubendi potestate c. 7 . . et duces exemplo potius quam imperio, si prompti si conspicui, si ante aciem agunt; admivatione præsunt.

[10] A germán jognak ezen sarkalatos elve ujabb kutatások alapján már minden kétségen felül van helyezve és természetszerü megfejtését a jogélet tökéletlenségében, fejletlenségében, találja. A jog a germánoknál ezen időben még kizárólag szokásjog, mely magában a népben él, határozott szabványok által megállapitva nincs, s igy azt minden egyes esetben magából a jog ősforrásából, a népjog meggyőződéséből kell meriteni. Vesd össze erre nézve WAITZ, SOHM és BETHMANN-HOLLWEG többször idézett munkáin kivül: SIEGEL *Geschichte des deutschen Gerichtsverfahrens*, és BRUNNER három kitünő értekezését: *Wort und Form im altfranzösischen Process* (1868); *Zeugen und Inquis tionsbeweis der karolingischen Zeit* (1866); *Die Entstehung der Schwurgerichte.* (1872.) Sőt már SAVIGNY (*Geschichte d. röm. Rechts im Mittelalter.* I. 256. l. kv.) helyesen nyilatkozik erről, holott a legujabb franczia iró F. de COULANGES (*Histoire des institutions politique* 800. 447 l. kv.) egészen alaptalanul ugy a princepseket, mint a későbbi grófokat, itélő biráknak tartja.

[11] TACITUS itt (*Germ.* c. 12.) a pagus nevét mely a száztól (Hundert) van véve, összetéveszté magával a számmal. Vesd össze PARDESSUS: *Loi Salique* 576. l. SACHSE: *historische Grundlagen des deutschen Staats und Rechtslebens.* 8. l. WEISKE: *Grundlagen der früheren Verfassung Deutschlands.* 12. l. WIETERSHEIM: *Geschichte der Völkerwanderung.* I. 403. SYBEL: *Die Entstehung des deutschen Königthums.* 73. l. WAITZ, BETHMANN-HOLLWEG és mások. Némelyek azonban hibásan fogván fel TACITUS ezen helyének értelmét, majd egy külön hivatalos kiséretről beszélnek (ZÖPFL: *Rechtsgeschichte* II. 8. §.) LENDAU: *Die Ferritorien.* 244. l. GAUPP. *Das Gesetz der Thuringer.* 105. l.), mely a népbirákat illette volna; majd a későbbi scabinikhez (SCHÖLFEN) hasonlo választmányról. (DAHN: *die Könige der Germanen.* I. 75. Epen igy EICHHORN.)

[12] Leghelyesebben forditja e kitételt THUDICHUM (*der altdeutsche Staat.* 144. l.): *Zugleich Rath und Entscheidung.* Epen igy fogják fel: SOHM: *fränkische Verfassung.* 6—7. l. BETHMANN-HOLLWEG: *Die Germanen.* 47. WAITZ. *Verfassungsgeschichte.* I. 333. l.; többen azonban hibásan pl. GIERKE: *Das deutsche Genossenschaftsrecht.* I. 43. l.; SYBEL: *Die Entstehung des Königthums.* 74. l.

[13] SAVIGNY: *Geschichte des röm. Rechts im Mittelalter.* I. 265. l.

[14] TACITUS *Germ.* c. 10. quos pressos sacro curru sacerdos ac rex vel princeps civitatis comitantur himitusque ac fremitus observant.

[15] Ugyanott: Mox si publice consultetur sacerdos civitatis . . . precatus deos cœlumque suspiciens ter singulos tollit . . . interpretatur.

[16] Erre találunk példát későbbi időben. Anaskar a Svédekhez jövén prédikálni, a király megkérdezteté az isteneket, vajjon szabad-e ezt tenni Anaskarnak, s miután a sorsvetés Anaskar javára dült el, azt a legközelebbi gyülésen a nép elé terjeszti. RIMBERT: *Vita Anskarii* c. 27. (*Mon.* SS. II. 712. l.) Exeuntes igitur more ipsorum in campum. miserunt sortes ceciditque sors, quod dei voluntate christiana religio ibi funderetur.. Deinde cum dies placeti advenisset.. rex.. intimari fecit populo.

[17] Vesd össze *Germ.* c. 7., 10., 11., 40., 43. hol mindenütt külön papi személyekről: sacerdotes van szó, a kik az isteni tiszteletet vezetik, és ugy magától a néptől, mint a civitas politikai közegeitől, a princepsektől, élesen megkülönböztetve vannak.

[18] Az egyetlen kivételt képező hely Ammianus Marcellinusnál fordul elő, a mely szerint a burgundoknál a főpap mint bizonyos befolyás és hatalom birtokosa jelentkezik XXVIII. 5., 14. Sacerdos apud Burgundiones omnium maximus vocatur sinistus, et est perpetuus, obnoxius discriminibus nullis ut reges.

[19] *De bello Gallica.* VI. 21. Germani . . . neque Druides habent, qui rebus divinis praesint, neque sacrificiis student.

[20] Lásd erre nézve: *Germania* c. 8., 9., 39., 40., 43. *Hist.* IV. 61.

[21] TACITUS *Germ.* c. 11. idézve az 1. §-ban.

[22] TACITUS *Germ.* c. 7. Bővebben szólunk erről mindjárt a vezéri tisztség tárgyalásánál.

amaz képezné alapját emennek, mintha a papokat illetné a civitasban a politikai élet vezetése és a népbirói tisztség a papi hivatalnak csak mintegy szükségképi folyományát képezné;[23] sőt ellenkezőleg azt mondhatjuk, hogy ott is, hol a közhatósági és papi funktiókat szorosabb összefüggésben látjuk jelentkezni, nevezetesen az északi germánoknál,[24] ez akként fejthető meg, hogy a népbirák ebbeli hivatásuk mellett papi teendőket is végezvén, azok néha rájok maradandólag átruházva lettek és igy a két tisztség bizonyos tekintetben egyesitve lett.[25] A papok hatalma, befolyása tehát tisztán ethikai alapokon nyugszik és nem politikai jogositványokon ez a lényeges különbség köztük és a népbirák között.

Dr. Timon Ákos,
győri jogtanár.

(Folytatása köve k.)

Tanulmányok a magyar büntetőjog köréből.

A hivatalvesztés és a polit. jogok gyakorlatának felfüggesztése mindig mellékbüntetést képeznek és együtt vagy külön állapithatók meg (54. §.) tartamukra nézve pedig vétség esetében 1 évtől 3 évig, bűntény esetében 3 évtől 10 évig határozhatók meg (57. §.) s ezen tartam bűnhalmazat esetében sem lehet több (103. §.).

A hivatalvesztés büntetés abban áll, hogy az erre itélt elveszti

1. a kinevezés vagy választás utján nyert közhivatalát vagy szolgálatát; ugy szintén hatósági megerősités folytán viselt hivatalát, szolgálatát vagy állását és az ezek után járó nyug vagy kegydiját;

2. ügyvédi, közjegyzői, nyilvános tanári, vagy nyilvános tanitói állomását;

3. a gyámságot vagy gondnokságot;

4. az örökösökre át nem szálló nyilvános czimeit, belföldi rend és diszjeleit, és külföldi rend és diszjelek viselhetésének jogositványát;

5. *a* megjelölt hivatalok, szolgálatok, állások és kitüntetések elnyerésére való képességet, a bíróság által meghatározott idő tartamára. (55. és 57. §.)

A politikai jogok gyakorlatának felfüggesztése pedig abban áll, hogy az erre itélt:

1. nem lehet tagja az országgyülésnek és a törvényhatósági vagy a községi képviselőtestületnek;

2. nem lehet esküdtszéki tag;

3. nem bir választói joggal az országos képviselői, törvényhatósági vagy községi választásoknál.

A szab. vesztés és polit. jogok gyakorlatának felfüggesztését képező büntetés alkalmazása kötelező a bíróra nézve, nem büntethetők azonban ezen büntetéssel a 16-ik életévöket még be nem töltött tettesek (85. §.) és mellőzhető ezen büntetés azon esetekben, melyekben a biró által megállapitott büntetés 6 havi fogházat vagy államfogházat nem halad felül vagy ha főbüntetésül pénzbüntetés mondatott ki. (54. §.)

A hiv. vesztés és a polit. jogok gyakorlatának felfüggesztése a szabadságvesztés büntetésének tartama alatt önként értetik (59. §.), tulajdonképeni (itélet következtében való) kezdetét azonban ezen büntetés a szabadságvesztés büntetés esetleg az elévülés befejeztével veszi (57. §.) és ha a hiv. vesztés és a polit. jogok gyakorlatának felfüggesztésére itélt szabadságvesztés büntetését kiállotta, azon időtől kezdve, a melytől polit. jogait ujolag gyakorolhatja, közhivatalra, vagy közhatósági megerősitéstől függő hivatal stbre ismét alkalmazható (58. §.), a szülő pedig, ha szabadságvesztés büntetését kiállotta, gyermekei fölött a gyámság vagy gondnokságot gyakorolhatja (58. §.).

Végül megemlitendő, hogy ezen büntetés ha jogerejüleg megállapittatott, itéletileg el nem évül (123. §.) és hogy halálbüntetésnek szab. vesztés büntetésre való átváltoztatása esetén, a hiv. vesztés és a polit. jogok gyakorlata felfüggesztésének tartama is az átváltozással együtt állapitandó meg (57. §.).

A mi ezen büntetésnek a törvény egyes czikkeiben való jelentkezését illeti:

Hivatalvesztést és a polit. jogok gyakorlatának felfüggesztését rendeli a törvény a 150., 152., 155., 162., 212., 323., 324., 325., 341., 354., 358., 373., 388., 399., 415., 426., 459. és 484. §-okban; — csak hivatalvesztést rendel a törvény a 140., 162., 169., 202., 223., 227., 250., 289., 326., 359., 364., 377., 410., 416., 433. és 448. §-okban; — csak a polit. jogok felfüggesztését a 188. §-ban; — hivatalvesztést csak ha a tettes közhivatalnok a 188. §-ban; — hivatal vagy állomás elvesztését a 202., 412., 442. és 484. §-okban; — hivatás vagy foglalkozás elvesztést a 291. és 310. § okban; és képesség elvonást a 397. és 399. §-okban.

Az eddigiekben az uj büntetőtörvény büntetéseit illető tanulmányomat adván, ha tanulmányom egyebet nem is, de azt nyujtja, hogy annak fonalán az olvasó átnézetet szerez a büntetésekről s ezek kivonatát birja, czélom elérve van.

II.

A büntetőtörvény egyik legnehezebb és legérdekesebb részét továbbá a büntetések nemeinek és mérveinek megállapitása képezi, egyrészről azért, mert ha valahol, ugy különösen a büntetések nemeinek és mérveinek meghatározásánál különös kötelessége a törvényhozónak vagy a törvény szerkesztőjének a tudomány és a kor kivánalmait tekintetbe venni és ezeket a hazai viszonyokhoz alkalmazni és másrészről, mert a legtöbb esetben mi sem nehezebb mint épen a büntetések szükséges nemét és mérvét eltalálni.

Uj büntetőtörvényünk a büntetések nemének és mérvének megállapitásánál a tudomány vivmányait alapul véve és teljesen kiaknázva, hazai viszonyainkra is tekintettel volt és ritka tapintattal sikerült neki e tekintetben a kor kivánalmait hazai viszonyainkhoz alkalmazni.

A büntetések irányulataik és tárgyukra nézt csak élet, test, szabadság, vagyon és becsületbüntetések lehetnek a mint ezt Berner oly szépen kimutatja.

Berner szerint ugyanis a büntetés nem egyéb, mint kényszer a gonosz akarat ellen s mivel a kényszer a benső akaratot nem érintheti, a büntetési kényszer csak az akarat külső nyilvánulása, vagyis a tettes jogi sphärája ellen irányulhat. Ezen jogi sphära központját képezi az *élet,* mint a személyiség közvetlen képviselője és az élet nyilvánul a *testben,* a test utján pedig nyilvánul az akarat, mint egyéni *szabadság.* A test és az egyéni szabadság képezik tehát azon kettős kört, melyek az egyén jogi sphärájában az egyéniséget képviselő életet legközelebb körül veszik, és ha az ember ezen körökön tul megy és személyiségét, valamint akaratát külső tárgyakkal vagy egyénekkel szemben is érvényre és lételre juttatni akarja, akkor még két jogkör képződik a *vagyon* és a *becsület* jogköre. Ha tehát, mondja Berner, a büntetéseknek az ember jogi sphärája ellen kell irányulni, akkor csak *élet, test, szabadság, vagyon* és *becsület* büntetések lehetnek.

Uj büntetőtörvényünk a következő büntetéseket állitja fel: 1. Halálbüntetés. 2. Fegyház. 3. Államfogház. 4. Börtön. 5. Fogház és 6. pénzbüntetések, ezen kivül továbbá még 7. a hivatalvesztés és politikai jogok gyakorlatának felfüggesztését és igy az 1. alatti az élet, a 2., 3., 4. és 5.

[23] Ezt állitja különösen EICHHORN *Rechtsgeschichte.* 146. § továbbá több régibb német és franczia iró, kik közül nehányat már az 1. §-ban idéztünk.

[24] Vesd össze: MAURER: *Island.* 83. l. kv. Norvegen XII. l. kv. MUNCH: *det norske folks historie* (németül CLAUSEN-től) 200. l. kv. DAHLMANN: *Geschichte von Dänemark.* II. 117., 185. l. GRIMM *Rechtsalterthümer.* 751. l.

[25] WAITZ: *Verfassungsgeschichte.* I. 261.

alatti a szabadság, a 6. alatti a vagyon és a 7. alatti a becsületbüntetést képviseli, mig a testi büntetést bünt. törvényünk teljesen mellőzi.

Mielőtt az egyes büntetési nemekre külön áttérnék, legyen szabad a bünt. törvénynek egy pár ide vonatkozó általános intézkedésére reflectálni.

Ezen általános ide vonatkozó intézkedések között első helyen áll a büntetőtörvény 1. és 2. §-ában foglalt intézkedés.

Az 1. §. szerint «bűntett vagy vétség miatt senki sem büntethető más büntetéssel, mint a melyet arra, elkövetése előtt, a törvény megállapitott»; a 2. §. szerint pedig «ha a cselekmény elkövetésétől az itélet hozásáig terjedő időközben, egymástól különböző törvények, gyakorlat vagy szabályok léptek hatályba, ezek közül a legenyhébb intézkedés alkalmazandó».

Az idézett czikkek intézkedései következtében nálunk Erdélyben, hol még az osztrák büntetőtörvény van életben, oly esetekben, midőn a tett az osztr. büntetőtörvény hatálya alatt követtetett el, de elitéltetése csak az uj bünt. törvény életbeléptetése utáni időben fog esni, a két törvény közül az fog alkalmaztatni, mely enyhébb büntetést szab a kérdéses tényre és igy mivel az osztr. büntetőtörvény például a sulyos testi sértés bűntettére (152. §.) csak 6 hótól 1 évig terjedhető börtönt szab, az uj bünt. törvény pedig (302. §.) három évig terjedhető börtönt szab, a fenn kiemelt esetekben az osztr. büntetőtörvény lesz alkalmazandó, hogy pedig oly esetekben, midőn bizonyos tényre nézve a két törvény egyenlő tartamu börtönbüntetést szab, habár az osztr. bünt. törvény sulyos vagy csak börtönt irna elő, az uj büntető törvény lesz alkalmazandó, önként értetődik azért, mert az osztrák büntető törvény egyszerü vagy sulyos börtönbüntetése között ma már mi különbség sem áll fenn s azért a két büntető törvényben előforduló börtönbüntetés között különbség fenn nem áll.

A magyar honos vagy külföldi által itt vagy külföldön elkövetett bűntények vagy vétségek megbüntetésére vonatkozólag az uj büntető törvény elvül állitja fel, hogy a büntető törvény hatálya alatt lévő területen akár magyar honos, akár külföldi által elkövetett bűntettek és vétségek ezen törvény határozatai szerint büntettetnek (5. §.); hogy magyar honos, más állam hatóságának soha ki nem adható (17. §.); és hogy más állam hatósága által hozott büntető itélet a magyar állam területén végre nem hajtható (18. §.); továbbá hogy ha a magyar honos vagy a külföldi a 7. §. 1. és 2. pontjában körülirt bűntett miatt büntetését külföldön már kiállotta, itt mégis bűnvád alá vonandó, a külföldön kiállott büntetés azonban, a jelen törvény szerint megállapitandó büntetés kimérése, illetve meghatározásánál a *lehetőségig* számitásba veendő (7. §.) és hogy mindazon esetekben, melyekben a magyar honos vagy a külföldi a 7. §. 1. és 2. pontjaiban körülirt bűntényektől különböző bűntények vagy vétségek miatt külföldön büntetésöket már kiállották, a büntetésnek külföldön kiállott része a magyar biróságok által megállapitandó büntetésbe mindig *beszámitandó*. (13. §.)

Ezen elveken kivül, mig az uj büntető törvény a magyar honosok tekintetében rendeli, hogy azok nemcsak a külföldön elkövetett bűntett vagy vétség miatt, de az esetben is ezen törvény szerint büntettetnek, ha a tett elkövetése után más állam honosává lesznek (8. és 10. §.), továbbá hogy ha külföldön oly cselekményt követtek el, melyre ezen törvény hivatalvesztést vagy politikai jogok gyakorlatának felfüggesztését rendeli, ezen mellékbüntetés akkor is alkalmazandó, ha büntetésöket külföldön már ki is állották vagy ha büntetésök ott el is engedtetett (15. §.); a külföldiekre nézve azt határozza, hogy ezek is a jelen törvény határozatai szerint büntetendők, ha a 7. §. 1. és 2. pontjaiban körülirt bűntényektől különböző bűntényt vagy vétséget külföldön követtek el, de ez csak akkor, ha kiadásuknak a szerződések vagy eddigi gyakorlat szerint helye nincs és az igazságügyminiszter a bűnvádi eljárás megindítását elrendeli (9. §.), továbbá, hogy azon külföldire nézve, ki azután, hogy külföldön valamely bűntettet vagy vétséget követett el, magyar honos lesz, a külföldiekre megállapitott szabályok lesznek alkalmazandók (10. §.) vagyis, hogy ha a szerződések vagy az eddigi gyakorlat szerint kiadatásának helye van kiadandó, ellen esetben pedig nem.

A fentebbi esetekben meginditandó vagy megindithatő bűnvizsgálatra, valamint a kiszabandó büntetésre nézve pedig a törvény azt határozza, hogy külföldön elkövetett bűntett vagy vétség miatt (kivéve ha a 7. §. 1. és 2. pontja alatti bűntények forognak fenn), nem indittathatik meg a bűnvádi eljárás, ha a cselekmény az elkövetés helyén fennálló vagy a magyar törvény szerint nem büntethető, vagy azok egyike szerint megszünt büntethető lenni, vagy ha a büntetést az illetékes külföldi hatóság elengedte (11. §.); és hogy az uj bünt. törvény azon rendeletei, melyek szerint az abban meghatározott bizonyos bűntettek és vétségek miatt az eljárás csak a sértett fél inditványára kezdhető meg, akkor is alkalmazandók, ha azok akár magyar honos, akár külföldi által külföldön követtettek el, vagy ha a külföldön elkövetett cselekmény, az elkövetés helyén fennálló törvények szerint csak a sértett fél inditványára üldözhető (16. §) és végül, hogy ha a 8. és 9. §. eseteiben (tehát a 7. §. 1. és 2. pontja alatti esetek kivételével) a bűntény vagy vétség büntetése az elkövetés helyén (külföldön) enyhébb annál, a melyet ezen törvény megállapit; az előbbi t. i. a külföldi törvény által előszabott büntetés alkalmazandó (12. §.) és ha a külföldön elkövetett bűntett vagy vétség miatt a külföldi törvény szerint oly büntetés lenne alkalmazandó, melyet az uj bt. el nem fogadott, az az uj bt. azon büntetési nemére lesz átváltoztatandó, mely annak leginkább megfelel. (14. §.)

Dr. Weiss Ignácz,
brassói ügyvéd.

(Vége következik.)

A statisztikai eszmék történeti fejlődése.

A szerves összefüggés arra vezette az irókat, hogy az egyszerre létező dolgoknak kölcsön hatását vizsgálják. Ezen vizsgálódásnál természetesen feltűnt a különbség az állandó és mulékony dolgok közt, mert mig az elsők folytonos hatást gyakorolnak, az utóbbiak, éphémère tünemények, alig látszanak létezni. Azért is némely irók az állapot eszméjét csak azon dolgokra akarták szoritani, a melyek némi stabilitással birnak; másrészt azonban belátván, hogy a legváltozóbb jelenségek sem hagyhatók el egy állam állapotának valódi leirásánál, arra ösztönöztettek, hogy találjanak ki módot, mely szerint e szüntelen változó tüneményeket fixirozni, mintegy állandósitani, és igy az állapotok közé felvenni lehessen, például több évi népesség összeszámittatik, és ez összegből a középszám vétetik.

Az ide tartozó irók, kik a statisztikát ez irányban értelmezik, az állapot fogalmát majd a szorosan vett államra, majd a társadalomra, majd mindkettőre szoritják, és igy a főismérvet, vagyis a vezérelvet majd az egyik, majd a másik módban közelebb megállapitván, az általuk felállitott definitiókban is gyakran lényegesen eltérnek egymástól, és csak annyiban sorolhatók egy categóriába, a mennyiben mindnyájuknál mégis a főkiindulási pont az állapotoknak feltüntetése.

E felfogás annyiban mindenesetre haladást tanusit a statisztika tudományos fejlődésében, hogy itt már az állami és társadalmi viszonyok nem egyoldalulag, és nem is mint valami nevezetességek tünnek fel, hanem egy összefüggő egészben vizsgáltatnak, kölcsönhatásukhoz képest. A statisztika továbbá ez által élesebben meg lett különböztetve a történelem- és politikától.

Ide tartoznak: maga CONRING HERMANN, a statisztikának alapitója. TOZE,[1] ki igy határozza meg a statisztika fogalmát: «Die Staatskunde ist die neueste Geschichte eines Staates und die Beschreibung seines gegenwärtigen Zustandes.» LÜDER[2] meghatározása: «Statistik schildert den Zustand des Staates wie er gegenwärtig ist und in einem gewissen Zeitpunkte war.» MADER[3] szabatosabban igy adja a statisztika fogalmát: «Statistik ist die Kenntniss von dem gegenwärtigen Zustande eines Staates». Ugyanazon, vagy hasonló kifejezésekkel értelmezik a statisztikát SPRENGEL,[4] LUCA,[5] MONE,[6] KOCH-STERNFELD,[7] NIEMANN, ki a statisztikában az állami hatalom és rend, nem különben a polgári élet és tevékenység képét látja. BUTTE az államczélok mikénti megvalósitására különös tekintettel, a statisztikában az emberiség összéletét felveendőnek gondolja, mi által a statisztika köre szerfelett kitágittatnék. Ide sorolható még MALCHUS,[8] ki az állapot kifejezés mellett az állandóság (Bestand) fogalmát is hangsulyozta. HOLZGETHAN[9] szóról-szóra megtartotta BUTTE ezen definitióját: «Statistik ist die wissenschaftliche Darstellung derjenigen Daten, aus welchen das Wirkliche der Realisation des Staatszweckes gegebener Staaten in einem als Jetztzeit fixirten Moment gründlich erkannt wird.» Továbbá KLOTZ,[10] SCHULCZ, kinek nézete szerint az államerők hatálya az állapotot szüli, az állapotoknak megismertetése pedig a statisztika anyaga; a tübingai egyetem hirneves tanára FALATTI,[11] b. REDEN,[12] STEIN,[13] JONÁK,[14] MOHL,[15] a jeles nemzetgazdász ROSCHER,[16] a szellemdus német statisztikus dr. ENGEL,[17] ki ily értelmezéssel él: «Die Statistik ist sowohl die Schilderung oder Beschreibung des Zustandes menschlicher Gemeinschaften und ihrer Einrichtungen in einem gegebenen Zeitmoment, als auch die Darlegung der ununterbrochen vor sich gehenden Veränderungen dieses Zustandes und dessen Einrichtungen innerhalb bestimmter Zeitabschnitte.»

Németországon kivül e felfogást osztották még FERUSSAC,[18] ENGELSTOFT,[19] ROMAGNOSI,[20] SAMPEJO;[21] a magyar irók közül JURJEVICH,[22] és ZIMA JÁNOS,[23] ki Pozsonyban 1844-ben kiadott munkájában a statisztikának, miként mondja, fogalomrögzését igy adja: «a statisztika a jelen nyugvó álladalmi állapotok tudománya.»

A statisztika fogalmának sarkpontja az állapot eszméje lett, maga a statisztika pedig az állapotok leirása lett. Ezután az a kérdés merült fel, hogy miféle állapotok leirása? Kivált Némethonban nem tudtak azon nézettől megválni, hogy a statisztika államtudomány, és igy a német irók az állam állapotait kivánták leirni.

Megjegyzendő azonban, hogy az összes államtudományok haladásánál fogva maga az állam fogalma tágult az által, hogy a műiparnak, a kereskedésnek, főleg pedig a közlekedésnek óriási fejlődése folytán a gazdasági élet egyátalán mind nagyobb fontosságot nyervén, az államérdekek mellett mind nagyobb figyelem a társadalmi érdekekre lőn forditva, és a XVIII-ik század vége óta már nem a főhatalmat, az államszervezetet vagy a tulajdonképeni alkotmányt, a kormányt vagy igazgatást, hanem az államkötelékben foglalt egész társadalmat értették az állam alatt.

Az állapot eszméje nem szorítható csak az államra, hanem mindenféle társadalmi viszonynak, mindenféle tárgynak állapotát lehet leirni. Ez értelemben fogták fel az állapot eszméjét az olasz és angol irók; igy az olasz GIOJA azt mondja: «az állapot eszméje egyebet nem jelenthet, mint azon tulajdonságok összegét, melyek valamely dolgot azon perczben, midőn vizsgáljuk, jellemzenek». Véleménye szerint tehát egy állatnak, vagy ásványnak is lehet statisztikája. A statisztika pedig, e szerint, azon tudomány, mely valamely dolog tulajdonságainak összegét előadja.

Azonban az állapot eszméjének és a statisztikának ily értelmezése mellett, a statisztika megszünnék külön tudomány lenni, nem volna többé határozott tárgya, és merő formává, előadási móddá válnék. Azért is némely irók szükebb értelmet adnak a statisztikának; igy az angol PORTLOCK[24] felfogása szerint: «a statisztika vizsgálódás a polgárisodás, és jóllét haladása körül az embernek érzéki, szellemi és erkölcsi rendeltetéséhez képest». Tehát mint angol elődjei eltekint PORTLOCK is az állam fogalmától. Még e fokán az elméletnek a statisztika feladatául tüzetett ki, tárgyának minél hivebb lefestése, a mint azt az olasz GIOJA mondá: a «statisztikus festész, ki lerajzol titeket ugy, a hogyan azon pillanatban vagytok, midőn eléje álltok».

Miután az állapot eszméje szokásba hozta az egyes tényeket, mint egy szerves egésznek részeit tekinteni, és azoknak egymásra való hatását vizsgálni, közel volt azon eszme, hogy a jelen állapotok az előbbiekből lettek, azoknak okozatai fejlődtek ki, és hogy tehát az állapotok alapos megértéséhez szülő okaik ismerete is szükséges, és ez által szülemlett meg az okozati viszony eszméje a statisztikában. Az okozati viszony eszméjének felvétele a statisztikában annál könnyebben történt meg, mert első miveltetése óta kivánatosnak tartották némely irók, a jelennek értelmezésére, a mult okokat is felderiteni. Igy már ACHENWALL is mondja: hogy a statisztikus adatainak okait gondosan fürkészsze; továbbá mert a statisztika felvirágzásának ideje összeesett a tudományokban uralkodó, ugynevezett pragmaticismus-féle iránynyal; azért is a statisztikusok mindig megengedték ily okadatolt statisztika lehetőségét, melyet azután pragmatikainak akartak elnevezni. Csakhogy ez okadatolást kezdetben nem vették fel lényeges kellékül a statisztika fogalmában; később azonban a tényeknek nem egymás közti összefüggését, hanem azoknak származását is az előbbi állapotokból kimutatni, a statisztika kellékeül lett felállitva. Oda hatott a statisztikában a már fenebb emlitett másik eszme is, tudniillik az erők eszméje. Mindez már most szükségkép oda vezetett, hogy ezen erők eredményét megközelitőleg kiszámitsuk, hogy igy ne csak a jelen viszonyok mult okait deritsük fel, hanem egyszersmind a társadalmi élet jelenleg működő erőinek jövőbeni eredményét is vizsgáljuk, és igy az okozati viszony eszméje mind a multra, mind a jövőre nézve helyet nyerjen a statisztikában.

Minthogy a szám a leghatározottabb és legszabatosabb,

[1] TOZE: *Der gegenwärtige Zustand von Europa.* Bützow et Wismar, 1762. II. köt.
[2] LÜDER: *Einleitung in die Staatskunde.* Lipcse, 1792.
[3] MADER: *Ueber Begriff und Lehrart der Statistik.* Prága és Lipcse, 1793.
[4] SPRENGEL: *Grundriss der Staatenkunde der vornehmsten europäischen Reiche.* Halle, 1793.
[5] LUCA: *Praktische Staatskunde von Europa.* Bécs, 1796.
[6] MONE: *Theorie der Statistik.* Heidelberg, 1824.
[7] KOCH-STERNFELD: *Grundlinien zur allgemeinen Staatskunde.* München, 1826.
[8] MALCHUS: *Ueber Say's Ansichten von der Statistik etc.* (RAUS ARCHIV. I. köt.)
[9] HOLZGETHAN: *Theorie der Statistik.* Bécs, 1829.
[10] KLOTZIUS: *Theoriæ statistices part. I.* Lipcse, 1821.
[11] FALATTI: *Einl. in die Wissenschaft der Statistik.* Tübingen, 1843.
[12] b. REDEN: *Die jetzige Aufgabe der Statistik in Beziehung zur Staatsverwaltung.* Bécs, 1857. 3-ik kiad.
[13] STEIN: *System der Statistik, Populationistik u. der Volkswirthschaftslehre.* Stuttg. és Tüb. 1852.
[14] JONÁK: *Theorie der Statistik.* Bécs, 1856.
[15] MOHL: *Gesch. u. Literatur der Staatswissenschaften.* Erlang. 1838., jelesen a 19-ik fejezet: *Schriften über den Begriff der Statistik.*
[16] ROSCHER: *System der Volkswirthschaft.* Stuttgart, 1868. 7-ik kiad.
[17] ENGEL: *Zeitschrift des preuss. statist. Bureaus* egyes évfolyamaiban előforduló többrendü értekezései.
[18] FERUSSAC: *De la nécessité* stb. Paris.
[19] ENGELSTOFT: *Bemerkringen over Statistikens Begreb.* stb. Kopenhága, 1818.
[20] ROMAGNOSI: *Statistica civile.* 1835.
[21] SAMPEJO: *Elementes de la ciencia de la Estadistica.* Madrid, 1841.
[22] JURJEVICH: *Theoriæ Statisticæ.* Zagrabiae, 1825.
[23] ZIMA JÁNOS: *Statisztika elmélete.* Pozsony, 1844.
[24] PORTLOCK: *Anadresse exlpanatory of the object; and advantages of statistikal inquiries.* Belfast, 1838.

azt, a hol lehetett, mindig kellett használni, midőn valamely állapot hű és pontos leirását kivánták. A számok használata annál inkább elterjedhetett, minél inkább vonattak be az anyagi és társadalmi viszonyok is a statisztika körébe. ACHENWALL idejében csak az alkotmány állapota tárgyaltatott a statisztikában, tehát a számnak akkor még nem volt nagy szerepe; de az állam fogalma megtágultával (nemcsak a főhatalom, alkotmány, kormányzás, hanem az államkötelékben foglalt egész társadalomra) kiterjesztetve, sok anyagi és társadalmi viszony a statisztika körébe vonatván, a számok használata átalánossá lett. Miután pedig a számszerinti kitétel meghonosult, a politikai számtan hatalmába keritette az anyagot, hogy abból számolás által uj következtetéseket vonjon. Ezen időtől fogva a statisztikusok két táborra szakadtak; némelyek ugyanis ezen számadásokra fektették a fősulyt, és a számokban ki nem fejezhető adatokat a statisztikából kizárni akarták, mások ellenkezőleg épen ezen számokban ki nem fejezhető adatokra fektették a fősulyt, és a számolókat lealacsonyitó elnevezésekkel illették, kivált midőn azok táblázatok készitését ajánlották. ACHENWALL és SCHLÖCZER, meg követőik azt mondák: «a statisztikának nem szabad vázzá alacsonyittatnia, magasabb, elevenebb iránya van. A nemzeti szellem, a szabadság szeretete, a kormányférfiak lángesze és jelleme, az államnak eljárási modora, egyénisége, jellege, belső igazgatásának módja, a külpolitikának elvei stb. a statisztikus főfeladatát képezik, és azon adatok, melyek számokkal ki nem fejezhetők, képezik a magasabb statisztikát, mig az anyagi viszonyoknak számokban kifejezhető tételei az alsót teszik ki. Ezzel tehát mégis bevallották, hogy a statisztika egésze nem nélkülözheti a számkifejezést, és igy a számadást; csak abban nem egyeztek meg az irók, hogy mily mértékben használtassék a szám. Azok tudniillik, a kik számoltak, ezen ugynevezett felsőbb statisztikát ignorálták, mint olyant, a mely nem tudomány, hanem csak ismeret tárgya lehet, bizonytalan és mulékony.

Kétséget sem szenved, hogy a számolás alkalmazása nagy eredményeket szült, és valóságos haladásnak tekinthető a statisztikában, mert a pontosság, a határozottság azáltal sokat nyert, és mert ezáltal sikerült a folytonosan változó tüneményeket némileg fixirozni, és a mulékony dolgokban is némi állandóságot kimutatni. Vannak ugyanis egyes jelenségek, melyek folytonosan változván, a statisztikába való felvételt kijátszani látszanak, mint például: az esketések, a születések, a halálozások. Azonban az egyes időközök összehasonlitása, és számolás által sikerült a középszámban különösen az irányt felismerni, melyet a természet e változatokban követni törekszik; ami tehát az állandó azokban, az azután felvehető a statisztikába.

II. *A rendszeres mivelés korszaka.*

Az eddigiektől eltérő irányban haladtak, és ennélfogva egy uj iskola alapitását kezdeményezték azon irók, kik a statisztika forrását a rendszeres tömegészlelődésben, tárgyát pedig az észlelt tünemények összeségében helyezték. Ez ujabb irányu statisztikusok iskolája egyideig mathematikainak neveztetett, miután csak mathematikai bizonyosságu, számokkal kifejezhető társadalmi tények feltüntetését tekintették a statisztika feladatául, helyesebben azonban morálvagy erkölcsstatisztika iskolájának mondható, miután a statisztikai vizsgálódásokat kiválólag az emberiség szellem-erkölcsi természetére kivánja alkalmaztatni, azon elvből indulván ki, hogy az erkölcsi világrend tüneményei, épugy mint a természetiek, bizonyos állandó, és szabályszerüen müködő öröktörvények szüleményei, melyeket csak ugy ismerhetünk fel, ha hason ténykörülmények egész hosszu sorát vonjuk vizsgálat és bonczolás alá. Ez irány követői tehát a statisztikát azon tudománynak állitják, mely az erkölcsi világrendet kormányozó törvényeket az észlelt tünemények számviszonyaiból, kivált a társadalmi viszonyok számsorozataiból törekszik abstrahálni.

Dr. Horinka Imre,
győri jogtanár.

(Folytatása következik.)

A vagyonátengedés jogkedvezménye Franciaországban.

Tekintélyes nemzetgazdák még minden időben az uzsora elfojtása végett az állam törvényhozását hivták segitségül. Ritkábban történt az, hogy ezen állami beavatkozást nem annyira egyenesen az uzsora ellen kérték irányozni, hanem csak azt óhajtották, hogy az állam, ha már az uzsorát elnyomni nem birja is, legalább iparkodjék, káros hatását észszerü módon, azaz a nemzetgazdászati törvények megsértése nélkül enyhiteni. Az előbbi esetben intézkedések kérettek a hitelező ellen, az utóbbiban az adós védelmeért folyamodtak. Mindkét óhajnak egy és ugyanaz a czélja és mégis folyományai egymástól teljesen eltérő nézeteknek az uzsora törvényei és jellege tekintetében egyrészről, és az állam feladatai és eszközei a nemzet gazdászati élete tekintetében másrészről. Az előbbiek hangos kivánalmainak az állam a történelem hosszu folyama alatt sokszor szándékozott eleget tenni, de a czél elérhetetlen maradt: ereje gyöngének mutatkozott oly feladat megfejtésére, mely ugy látszik, megfejthető soha sem leend. A dolgok ily állása mellett azok, kik a sanyargatott adós védelmét kivánták az államtól, sürgetéseikkel ismét előállottak, azaz mint mondtuk, oly intézkedéseket kértek, melyek az uzsorának egyenes megtámadása nélkül, mégis káros következményeinek némiképi elháritására alkalmasak legyenek. Ilyen intézkedésként utóbbi időkben igen tekintélyes oldalról (l. STEIN: *Der Wucher und sein Recht*) a benefice de la cession de biens intézménye jelöltetett ki, ugy a mint az Franciaországban törvénynyé lett és a mint az ottani törvénytudomány által részletesen kifejtetett. Jelen tanulmány, mely ezen most emlitett intézménynyel foglalkozik, eredményében talán választ fog tartalmazni azon kérdésre, csakugyan és mennyiben alkalmas-e az a kijelölt czél sikeresitésére.

A Code Civ. 1265. §-ában a vagyonátengedés jogkedvezményét következőképen határozza meg: Az — körülbelül igy hangzik a törvény definitiója — oly jog, melynél fogva az adós egész vagyonát hitelezőjének átengedi, ha képtelen adósságait megfizetni. Omnis definitio periculosa est. Első pillanatra szembe ötlik, hogy ezen meghatározásban a jogintézmény legfontosabb jellemvonásai hiányoznak. De ha meggondoljuk, hogy a franczia polgári törvény a vagyonátengedés két egymástól teljesen eltérő faját ismeri, t. i. az önkénytest és a birói átruházást; ha továbbá megfontoljuk, hogy a törvényhozó — nehogy önönmagával ellenkezésbe kelljen jönnie — az intézmény meghatározásába csakis a két faj közös vonásait vehette fel: akkor könnyen megértjük és megbocsátjuk a törvény ebbeli hiányosságát. Mit értünk tehát az önkénytes átengedés és mit a birói vagyonátruházás jogkedvezménye alatt? Ezen kérdésekre a hivatkozott törvény 1267. és 1268. §§-ai tiszta feleletet adnak. Önkénytes vagyonátengedés — igy szól a törvény — az, melybe a hitelezők önként belenyugodnak; és a birói vagyonátengedés oly jogkedvezmény, melyet a törvény a *szerencsétlen* és *jóhiszemű* (de bonne foi) adósnak enged, kinek személyes szabadságának megóvása czéljából megengedtetik, összes vagyonát törvény utján hitelezőinek átengedni. A franczia törvény tehát azon szerencsétlen adósnak, ki adósságainak elvállalásakor jóhiszemüleg eljárt, jogkedvezményt ad, mely abból áll, hogy megengedtetik neki, személyes szabadságának megőrzése czéljából teljes vagyonát hitelezőinek átengedni olyképen, hogy ezek a vagyont eladják és ennek vételárából magukat kielégitsék. Az intézmény

czélja világos: feladata egyrészről az adós személyes szabadságát biztositani és másrészről a különbeni végrehajtás költségeit ugy az adós, mint a hitelezők érdekében megkimélni vagy legalább alábbszállitani.

Ezek után legkevesebb kétséget sem szenved, hogy itt tulajdonképen a római cessio bonorummal van dolgunk. (L. erre vonatkozólag: Tit. Dig. de cessione bonorum 42. 3.; Tit. Th. C. qui bonis ex lege Julia cedere possunt 4. 20; Tit. I. Cod. qui bonis cedere possunt 7. 71.) Nem feladatom az idevonatkozó római jogforrások fejtegetésébe bocsátkozni, de a mai franczia jog alapos megértésére mégis szükségesnek tartom azokból a következőket kiemelni: Nem kell felednünk, hogy a Quiriták régi kezdőleges joga a mai értelembeni végrehajtást nem ismeri, a nexum és az addictio ugy látszik egészen elégségeseknek mutatkoztak. De a köztársaság azok ellen, kik valamely büntető itélet hatályai alól magukat bármily módon kivonni iparkodtak, minden időben egy igen hatásos eszközt alkalmazott, mely abból állott, hogy vagyonát elfoglalta és nyilvánosan elárverezte. Ez az ugynevezett sectio bonorum. Egy Rutilius nevü egyén, kit GAJUS (IV. 35.) prætornak nevez, ezen eszközt — mikor? nem tudhatni — a polgári magánjogba is behozta, megengedvén minden hitelezőnek, hogy szökőfélben levő vagy elbujó adósa vagyonát elfoglalhassa, eladhassa és magát igy kielégithesse. Ezen, mint kitünik, a hitelező érdekében behozott jogintézményből nőtte ki magát egy inkább az adós érdekének szolgáló intézmény: a cessio bonorum. Első felemlitése a Tabula Heracleensisban történik (7. fej. 113. sor; æs neapolitanum 38 sor) miből minthogy — köztudomás szerint — az emlitett Tabula valószinüleg egy példánya a Julius Cæsar által behozott községi törvénynek, némi joggal azon következtetést vonták, hogy az intézmény Julius Cæsar idejéből való. Ezen cessio bonorum, azaz azon jogcselekmény, melylyel az adós vagyonát hitelezőinek átengedi, a római jogban kétféleképen foganatosittatott: bíróságon kivül és bíróság előtt. Bonis cedi non tantum in jure, sed etiam extra jus potest fr. 9. Dig. de cessione bon. 42. 3; in omni cessione sufficit voluntatis sola professio L. 6. §. 1. C. qui bonis cedere possunt 7. 71. Az adós, ki ezen eszközhöz folyamodott, ezáltal megszabadult a börtönbüntetés alól és megvédte becsületének tisztaságát, de hogy igénybe vehette, megkivántatott, hogy bonæ fidei legyen. Ha a hitelező és az adós között barátságos egyesség jött létre, akkor a viszony teljes megvizsgálására természetesen ez szolgált; ha ez nem történt, akkor az átengedett vagyon tulajdona nem ment át a hitelezőre, hanem ez csak fel lett hatalmazva azt eladni és abból magát kielégiteni. (Fr. 3. §. 5. D. eod.L. 2. Cod. cod.) Az adós csak a hitelezők tényleges kielégittetése erejéig szabadult, de ha később azért, mert uj vagyont szerzett, ellene ismét végrehajtás intéztetett, az in quantum facere potestféle jogkedvezménynyel élhetett. (§. 40. J. de actionibus 4. 6. Lásd: KUNZE *Excurse über das röm. Recht.* Cursus 350. §.; PUCHTA *Instit.* §. 243 – 247; MAYNZ *Cours de droit romain* 299. §. a hazai irókon kivül.)

Folyt. követk.)

Dr. Róth Zsiga.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Döntvénybirálat.

I.

«Ha a tulajdonjog valamely ingatlan bizonyos meghatározott részére kéretik megitéltetni, s igy a tulajdonjog bekebelezése csak lejegyzés utján foganatositható, a birtoktestre azonban igény bejegyezve s az jelzálogos követelésekkel terhelve van, s a telekkönyvileg érdekeltek perbe nem idéztettek, miután azok meghallgatása nélkül a lejegyzés el nem rendelhető; az érdekeltek meghallgatása póttárgyalás utján eszközlendő» (1879. május 12-én 3947. sz. a. kelt határozat. Döntvénytár XXII. f. 99. sz.)

Igen vitatott kérdés, mely különböző nézetek tárgyát képezi, hogy a jelzálogos hitelezőknek a vagyonközösség megszüntetésére inditott perbe való beidézése, mely esetben mutatkozik szükségesnek?

Nem szenvedhet kétséget, hogy ha a vagyon természetben osztandó fel, a jelzálogos hitelezők meghallgatása s igy perbe idézése mulhatlanul megkivántatik, akár minden tulajdonostárs jutalékát, akár közülök egy vagy többek jutalékának eszményi részét terhelje a zálogjog. Az első esetben azért, mert a lejegyzéshez minden esetben megkivántatik a tulajdonostárs beleegyezése, az utóbbi esetben pedig ezen kivül azért is, mert igen közelről érdekli a hitelezőt az, hogy adósának az eszményi birtok helyett tényleg menynyi és mily birtok jut?

Vitás azonban azon kérdés, hogy oly esetben, ha a közös vagyon birói árverés utján leendő eladatása által czéloztatik a vagyonközösség megszüntetni, szükséges-e a végből, hogy a birói határozatban a közös vagyon birói árverés utján leendő eladatása kimondható legyén, a jelzálogos hitelezők perbe idézése?

Én abban a véleményben voltam és vagyok, hogy azok perbe idézése nem szükséges; mert azoknak abba, hogy eladassék-e a birtok, vagy természetben osztassék fel? semmi beleszólásuk sincs, ha az eladás itéletileg kimondatik, a vételár felosztása a nélkül is a perrend szabályai szerint lévén eszközlendő, igényük sérelmet nem szenvedhet. Ezt az elvet tartották eddig s követték is főbb bíróságaink. Igy p. o. egy előfordult eset alkalmából kimondotta a legfőbb itélőszék: «hogy az ingatlanokra vonatkozó vagyonközösségnek az ingatlan eladása által eszközlendő megszüntetésével az árverés a p. törvk. rendt. 422. s köv. §§-ai, a vételárfelosztás pedig a 443. s köv. §§-ok értelmében eszközlendő».

Azonban ujabb időben ez elvi kimondásától eltért a legfőbb itélőszék s több rendbeli határozataiban kimondotta, hogy miután az árverés módozatai és árverési feltételek a perben állapitandók meg, erre nézve pedig a jelzálogos hitelezők meghallgatása igényeltetik, azok az esetben is, ha az ingatlannak árverés utján leendő eladása kéretik, perbe idézendők.

Én nem oszthatom e kijelentést. Sem jogositva nem tartom a jelzálogos hitelezőket arra, hogy kivánhassák, miszerint perbe idéztessenek, sem abból ha perbe idéztetnek reájuk nézve semmiféle előnyt sem látok, sőt talán előnyösebb a helyzetük, ha a nyilatkozatra a vételár felosztása alkalmával adatik nékiek alkalom.

Nem tartom pedig jogositva perbe idéztetésüket követelni azért, mert helyzetükre nézve az, ha vajjon egy harmadik fél — a végrehajtató — által intézett kényszerszabályok folytán, vagy a tulajdonos társak egyikének fellépése folytán, adatik el birói árverés utján, ha különben a perrendnek a birói árverésre vonatkozó szabályai megtartatnak, semmi különbséget sem tesz.

De a törvk. rendtartás szabályaiból is az következtethető, hogy oly esetben is, ha nem forog fenn harmadik személy által eszközlött végrehajtás utjáni árverés, a jelzálogos hitelezők előleges meghallgatása nem szükséges. Ez jelesül a polg. törvk. rendt. 462. §-ából következik, mely szerint: «ha valakinek javai telekkönyvi bekebelezésekkel vagy betáblázásokkal terhelvék: a tulajdonos jogositva van az illetékes dologi bíróságnál javainak birói elárvereztetését kérelmezni. Ilyen kérelem folytán is a becsüt, árverést és vételár felosztást illetőleg ugyanazon szabályok tartandók meg, melyek a jelen (az ingatlanokra vonatkozó végrehajtásról szóló) fejezetben vannak megállapitva».

A két eset a jelzálogos hitelező igényeire tekintettel teljesen azonos, mert az, hogy a birói eladás a tulajdonos-

társak önkénytes beleegyezése utján történik-e? vagy az köztük folyt per utján mondatik-e ki, a jelzálogos hitelezők, mint harmadik személyekre teljesen közömbös.

De nem is áll a jelzálogos hitelezők érdekében perbe idézésük. A jelzálogos hitelezőknek a vagyonközösség megszüntetése iránti perben általában sajátlagos szerepük van, s érdekeiket, ha alperesként perbe idéztetnek, kellőleg nem védelmezhetik, mert az alperesek periratait nem is látják, pedig lehet, hogy az azok által tett követelések ellenkeznek érdekeikkel, mig felperesnek — kivel ellenfélként állanak perben — igényei érdekeikkel azonosak, s ennélfogva sokkal inkább megvédhetik a jelzálogos hitelezők érdekeiket, ha mindkét fél előadásai előttük fekve, teszik meg arra előterjesztéseiket, mint azt perben helyzetüknél fogva tehetik.

Ezen tán nagyon is hosszadalmasnak látszó bevezetést azért tartottuk szükségesnek előrebocsátani, hogy kimutassuk azon különböző phasisokat, melyeken a vagyonközösség megszüntetése iránti perekben a jelzálogos hitelezők beavatkozása, illetve perbeidéztetésük szükséges vagy nem szükséges volta a felsőbb biróságok által felfogva lett.

A jelenleg birálat tárgyát képező döntvénynyel a dolog egészen uj stádiumba lépett, mert az ennek alapjául szolgáló legfőbb itélőszéki végzés szerint, nemcsak a jelzálogos hitelezők, hanem tulajdonjog czimén érdekelt felek perbe vonásának elmulasztása nem a kereset elutasitását vonja maga után, hanem az itélet feloldandó s az érdeklettek póttárgyalás utján leendő meghallgatás végett hivatalból beidézendők. A kérdés elég fontos arra, hogy a dolog tiszta világlatba helyezése végett a legfőbb itélőszéki végzést egész terjedelmében közöljük.

«Tekintve, hogy a kir. itélő táblának 25984. sz. alatti végzésével bemutatni rendelt nemes mileticsi 567. sz. telekjegyzőkönyvből kitünik, hogy a keresetlevélben emlitett 22 hold 1100 ölnyi ingatlanság, melyben felperes elhalt ő György Dani hagyatéka javára kér 10 holdat tulajdonul megállapittatni, nem egyedül alperesek jogelőde Ó Pál, de Ó Fábián nevére is tulajdonul van felvéve, és ugyanott P. Józsefné zálogbirtokos is kitüntetve találtatik; tekintve továbbá, hogy ugyanezen ingatlanság a kir. kincstár és A. Lajosné javára 75 frt és 753 frt zálogjoggal van terhelve; tekintve végre, hogy azon esetben, midőn valamely ingatlanból annak bizonyos része lejegyzendő, azon felek is meghivandók, kik a telekkönyv tartalma szerint érdekelteknek látszanak: mindkét alsóbb birósági itélet a p. törvk. rendt. 108. §-a alapján feloldatik, oda utasittatván az első folyamodásu bíróság, hogy a fent nevezettek beidézésével és meghallgatásával a felekkel tárgyalást tartván, a kifejtendőkhez képest hozzon uj határozatot.»

Tehát érdekelt és perbe nem idézett feleknek polgári perben hivatalból leendő beidézése és meghallgatása rendeltetett el.

Tudtommal egyik hasonló eset csak egy volt, mely az általános és állandó gyakorlattá vált. Ez a telekkönyv kiigazitása iránti perekben volt és van, melynél fogva a telek. rend. 25. §. *b)* pontja alapján, mely szerint: «a tárgyalásnál nem csupán azon személyeknek kell részt venniök, kik ellen a bejelentés intéztetett, hanem arra azon felek is meghivandók, kik az által a telekjegyzőkönyvek tartalma szerint jogosan érdekelteknek látszanak» az ily érdekeltek, ha a kiigazitás per utján czéloztatott is eszközöltetni, ha a fél által perbe nem vonattak, meghallgatás végett hivatalból megidéztetnek.

Én ezt az eljárást is határozottan perrendellenesnek tartom. A telek. rendt. 25. §-a nem a peres kiigazitásról, hanem a bejelentések peren kivül leendő ellátásának módját szabályozza, s ugyanezen szakasz *d)* pontja kimondja, hogy ha a felek között az egyesség nem sikerül, azok perre utasitandók, s ekkor már az eljárásnak a perrend általános szabályai szerint kell történnie, s igy perben a telek. rendt. 25. §. *b)* pontja alkalmazásának, illetőleg a perbe nem idézett érdekeltek hivatalból leendő beidézésének helye nem lehetne.

De ezt a hosszas gyakorlat már szentesitette, s mondhatni jó sikerrel, számos per lett általa mellőzve, s a dolog tisztába hozatott. És ma már e perbe az érdeklettek hivatalból perbeidézése oly megszokott dolog, hogy senkinek sem jut esze ágában arról gondolkodni is, hogy ez tán nem is törvényszerüen van igy.

Ugy látszik a legfőbb itélőszék — legalább a fenforgó esetben — ezt az eljárási módot a vagyonközösség megszüntetése iránti perekre is alkalmazta.

Hogy ez határozottan perrendellenes, azt vitatni nem akarom, de ha valahol indikálva van méltányosság szempontjából eltérni a perrendtől, kétségkivül a vagyonközösség megszüntetése iránti perek azok, melyekben ez indokoltnak mutatkozik, *de csakis a jelzálogos hitelezők tekintetében.*

Láttuk fentebb, hogy mennyire nincs azzal a gyakorlat tisztában, hogy a vagyonmegszüntetés iránti perekben — különösen, ha a vagyonközösség megszüntetése birói árverés utján szándékoltatik eszközöltetni — perbe idézendők-e a jelzálogos hitelezők és mikor, s igy nem csoda, ha a felek, illetve képviselőik, nem tudván tájékozni magukat, elmulasztják a perbeidézést akkor is, midőn a biró ezt szükségesnek látja, pedig más hason esetben nem látta szükségesnek. És ennélfogva gyakran egy csekély értékü tehertétel miatt, elutasittatik egy complikált s teljesen befejezett per. Kárba vesz a sok költség és a sok munka.

De a jelzálogos hitelezőkre sem származik joghátrány abból, ha ily módon hallgattatnak meg, mert a mint fentebb láttuk, helyzetük a perben igen visszás, s sokkal helyesebben nyilatkozhatnak, ha az egész per anyaga, a felek előadásai, szóval minden, mire nyilatkozatoknál szükségük lehet, előttük áll.

Én tehát nem tartanám helytelennek, ha általános gyakorlattá válnék a jelzálogos hitelezők hivatalból meghallgatása. Ha a gyakorlat a perekben is alkalmazta a telek. rendt. 25. §. *b)* pontját, épen oly joggal alkalmazhatja a telek. rend. 56. §. *d)* pontját. Annyi tény, hogy ha ezt a gyakorlat elfogadja sok előny származik belőle, s joghátrány senkinek sem okoztatik.

Ez azonban csakis a jelzálogos hitelezőkre nézve áll. De az emlitett végzés sokkal tovább ment s a tulajdonostársak egyikét is hivatalból rendelte beidéztetni. Ezt már nem oszthatom, mert az illetőre határozottan jogsérelemnek tartom. Azon birtok felosztásáról lévén szó, melynek ő egyik tulajdonosa, nékie a perben csak oly védelemhez van joga, mint a többi tulajdonostársnak. És azért az, hogy azoknak két, sőt három perbeszéd engedtessék, mig neki a per befejezte után csakis a póttárgyalásnál legyen szava, s akkor is csak annyi szava, mint itt ismét van a többinek; tehát, hogy a perben minden a törvény szerint őt megillető támadó vagy védelmi eszközöktől megfosztassék, s mint lényegtelen mellékszemély egy póttárgyalásra utaltassék, határozott jogsérelem az illetőre, s azért a fentebbi döntvény e részét határozottan helytelennek tartom, mely egyik fél valóságos jogsérelmére messze tullépi azon határokat is, melyeket a birónak a méltányosságra tekintettel néha tullépnie szabad.

(Folytatása következik.)

Értesités. A büntető törvények életbeléptetése tárgyában kibocsájtott *eljárási szabályokat* és administrativ utasitásokat, több (8—10) ivre terjedő füzetben lapunk jövő számához mellékelve közlendjük.

Felelős szerkesztő: **Dárdai Sándor**, üllői ut 2. szám.

Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat.

Tizenötödik évfolyam. 37. SZ. Budapest, 1880. szeptemb. 10.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA: *Üllői-út 2. szám, III. em.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

TARTALOM: A germán ősalkotmány. Dr. Timon Ákos, győri jogtanár urtól. — Tanulmányok a magyar büntetőjog köréből. Dr. Weiss Ignácz brassói ügyvéd urtól. — Törvénykezési szemle: Döntvénybirálat.

MELLÉKLET: Telekkönyvi Közlöny. — Igazságügyi rendeletek.

A germán ősalkotmány.

(Tanulmány az egyetemes európai jogtörténet köréből.)

A népbirák végül a közügy érdekében tett szolgálataikért évenként a civitas minden egyes tagja által önkénytesen nyujtott adományban részesülnek, mely tisztelet és jutalom egyszersmind.[1] Ugyszintén a szomszéd népek részéről többször lesznek ilyen ajándékokkal megtisztelve, melyek azonban mint látszik, sokkal gazdagabbak, tekintélyesebbek szoktak lenni s nem az egyesek, hanem az egész nép, maga a civitas által (publice) adatnak, s melyeket a princepsek különös örömmel fogadnak.[2]

A népbirákon, mint a civitas rendes magistratusain kivül, — mint már fentebb emlitve lett — háboru idején egy rendkivüli magistratust, egy az egységes vezetés czéljából megkivántató vezért (dux) látunk fellépni. Nincs semmi természetesebb, mint épen e jelenség, mely nélkül a civitas részéről önálló hadi vállalatot képzelnünk sem lehetne, miután béke idején egy központi vezető és kormányzó hatalom, mely a hadviselésnél akár támadás; akár védelem esetén elkerülhetlen, nem létezik.

A vezér épen ugy, mint a rendes kormányzó közegek, a népbirák, a nép által a conciliumban választatik és pedig hivatásához mérten, különös tekintettel vitézi tulajdonaira: duces ex virtute sumunt mondja Tacitus;[3] miből önkényt következik, hogy a vezér mindenkor a nép előkelői, a princeps-ek sorából vétetik,[4] miután ezek mielőtt már a főnökséghez, vagy épen a népbirói tisztséghez, jutottak, vitézségüknek jelét adták. A választás régi szokás szerint össze volt kötve a paizsra emeléssel,[5] épen ugy mint azt később a nép állandó vezérének, a királynak választásánál találjuk;[6] ez ünnepélyesség élénken tünteti elénk a hadvezérség czélját, rendeltetését, mely egyedül a hadbani vezetésben állott.[7]

A vezér hatalmi jogkörét illetőleg szintén nem csupán a hadsereg vezetésére választott hivatalnok, hanem a néphadnak önálló vezetője, parancsnoka s mint ilyen imperiummal és abból folyó rendkivüli büntető hatalommal bir. Világosan mondja ezt Caesar (VI. 23.): Cum bellum civitas aut inlatum defendit aut infert, magistratus, qui ei bello praesint ut vitae necisque habeant potestatem, deliguntur — Tacitus nak[8] pedig ide vonatkozó és csak látszólag eltérő nyilatkozata helyes értelmezés mellett Caesar ezen tudósitásával teljesen összhangba hozható.[9] Nevezetesen a mi a vezér imperiumát illeti, ezt Tacitus szintén világosan felemliti, habár egyuttal kiemeli, hogy a vezér épen ugy, mint minden germán magistratus, inkább kiváló személyes tulajdonai, példaadása által kormányoz és hat a népre, mint sem hatalmának szigoru foganatba vétele által: et duces exemplo potius quam imperio si promti, si conspicui, si ante aciem agant admiratione praesunt. Ugyanez áll a vezér rendkivüli büntető hatalmát tekintve.[10] Az ellenmondás, mely itt a két iró között mutatkozik, tisztán látszólagos és csakis a büntetés formájára vonatkozik, melyet Caesar figyelembe nem vett. A büntetés ugyanis bár tényleg a vezér által szabatik ki, ugy fogatik fel, mint a hadban jelenlevő istenek akarata, mely az isteni béke megsértőit sujtja; ennek folytán a büntetés csak az istenek szolgái, a papok, által hajtható végre, mi által az egész cselekmény vallási szinezetet, vallási sanctiot nyer: a bűnös már most mint az istenek haragjának engesztelésére hozott áldozat tekintetik, mely harag a hadban uralgó isteni béke megsértése által lőn előidézve; vezér büntetése ez által megszünik tulajdonkép az ő büntetése lenni, és az istenek által követelt büntetéssé, szóval isteni büntetéssé leszen.

Ámbátor a vezéri hatalom természete-, rendeltetéséhez képest ideiglenes hatalom, mintegy a civitas által a háboru tartamára adott mandatum, mely a háboru bevégeztével az alkotmány szempontjából rögtön megszünik;[11] mindazáltal hatalmas tényezőként jelentkezik az egyes népségeknél az állandó központi hatalom képződésére, sőt maga az ősgermán királyság, azt egy bizonyos oldalról tekintve alig volt egyéb mint a hadvezérség állandósitása, s ez által mintegy manisfestálása a civitas önálló hadvállalati képességének, függetlenségének.[12] A dolgok ezen fejlődési menete egészen természetszerü leszen, mihelyt meggondoljuk, hogy számos civitas egymásközt és a római birodalommal éveken keresztül háborut viselt, s hogy ennek folytán az egységes vezető hatalomra majdnem folytonosan szükség volt, mi ezen

[1] Tacitus *Germ.* c. 15. Mos est civitatibus ultro ac viritim conferre principibus vel armentorum vel frugum, quod pro honore acceptum etiam necessitatibus subvenit.

[2] Tacitus *Germ.* c. 15. Gaudent precipue finitimarum gentium donis quæ non modo a singulis sed et publice mittuntur, electi equi, magna arma, phaleræ torguesque.

[3] *Germania* c. 7.

[4] Geffroy: *Rome et les Barbares* 221. l. Waitz *Verfassungsgeschichte.* I. 251. l. Bizonyságot szolgáltat erre az, mit Beda a szászokról mond, habár másként Tacitus tudósitásával épen nem egyezik: *Hist. eccl.* V. 10. Non enim habent regem iidem antiqui Saxones, sed satrapas plurimos suae genti praepositos, qui ingruente belli articulo mittuut aequaliter sortes et quem cunque sors ostenderit hunc tempores belli ducem omnes sequuntur huic obtemperant.

[5] Tacitus *Hist. IV.* 15. Brinno .... impositus scuto more genti et sustinentium humeris vibratus dux deligitur.

[6] Cassiodorus Senator (Variarum X. 31.) (Vitigis királyról): Gothos inter procinctuales gladios more majorum scuto supposito regalem nobis contulisse dignitatem. Ugyanigy Gregorius Touronensis (*Hist. de France,* II. 40.) midőn Chlodvig a ribuari frankoknál királyul elismertetik. Vessd össze: Löbell *Gregor von Tours* 224. l. Grimm: *R. A.* 239. l.

[7] Hogy az ujonnan választott király épen mint hadvezér lesz paizsra emelve, helyesen fejti ki Barth: *Deutschlands Urgeschichte* IV. 242. l. Wittmann: *Das altgermanische Königthum,* 114. l.

[8] *Germ.* c. 7.

[9] Lásd erre nézve Baumstark (*Urdeutsche Staatsalterthümer* 246—263. l.) helyes fejtegetéseit, ki a különböző hibás nézeteket alapos birálat alá veszi.

[10] Tacitus *Germ.* c. 7. Ceterum neque animadvertere neque vincire, ne verbarare nisi sacerdotibus permissum, non quasi in poenam nec ducis iussa, sed velut deo imperante, quem adesse bellantibus credunt.

[11] Caesar fent idézett helyével (VI. 23.) teljesen összevág Bedának tudósitása a szászokról: *Hist. eccl.* V. 10 . . . hunc tempore belli ducem omnes sequuntur huic obtemperant; peracto autem bello *rursum* aequalis potentiae fiunt satrapae.

[12] Lásd erre nézve a következő §-t.

hatalomnak, miként Arminius példája a Cheruskoknál igazolja — tényleges (tehát nem alkotmányszerü) állandósitására vezetett. [13]

Mi sem természetesebb, minthogy a győzelmes háboruból visszatért hadvezér, habár rendkivüli imperiuma meg is szünt, czimét a következő, sokszor talán igen rövid, béke idő tartama alatt is megtartotta, s habár alkotmányszerü állása ezen időn át a többi népbirákéval teljesen egyenlő volt; mindazáltal a civitas foganatba veendő hadi terveinek megállapitásánál döntő befolyást gyakorolt — szóval a hadvezéri hatalom nem jogilag ugyan, de tényleg egyes kiváló egyéniségekre nézve élethosziglanná válhatott. Lehet, miszerint épen ezen okból, azaz a vezér részéről bekövetkezhető hatalmi tulsuly megakadályozása végett, [14] találjuk több alkalommal, hogy a civitasok két vezért választanak. [15] Ezen jelenség azonban más okokból is megfejthető: lehet, hogy két addig független civitas egyesült olyképen, hogy mindkettőnek vezére megtartsa ezen állását; lehet, hogy valamely kiváló tekintélynek örvendő család két alkalmas tagja lón a vezérlettel megbizva; lehet végül, hogy a civitasban fennálló pártok tusája tevé szükségessé két vezérnek választását. Mindezen esetek ama folytonos mozgalmak közepette, melyekben a germán népek azon időben éltek egyként gondolhatók, sőt magukból, a forrásokból elég biztonsággal következtethetők.

A mi végül az egyes csapat osztályok vezetőinek a princepseknek a legfőbb vezényletben való részvételi jogát illeti, mely a hadvezér (dux) imperiumának önkényszerü használása ellenében alkotmányszerü korlátot képezett volna — arról semmi biztos tudósitással nem birunk; miért is egy ilyen korlátoló hatalomnak a jog részéről való létezését tagadásba kell vennünk. A hadvezér, habár egyes esetben bizonyára meghallgatta a principeseket, az teljesen önkénytesen történt, egészen az ő tetszésétől, belátásától függött, de véleményükhöz semmi tekintetben kötve nem volt. [16]

Egy a princepsek összeségéből álló külön collegiumnak létezéséről, mely a vezér felett, vagy mellett álló hadi hatalmat képezett volna, sehol sem találunk említést téve s ennek folytán egész biztossággal állithatjuk, hogy a vezér hatalmának egyedüli korlátját magában a népben, annak souverani conciliumában birta, melytől a hadsereg vezetésére mandatumát nyerte.

Ezek után elhagyván a szoros jogi tért, áttérünk röviden a princepsek második csoportjának, a kiséreti főnököknek s azzal együtt a főnökségnek ismertetésére.

A főnökség ugyan — miként már fentebb jeleztük — tisztán tényleges intézmény, mely alapját, gyökerét nem a népies alkotmányban, hanem egy pusztán tényleges momentumban, a közkötelék mellett fennálló magán kötelékben, az általán ugy nevezett kiséret intézményében találja; mindazonáltal, minthogy ezen tényleges intézmény, a főnökség, a legnagyobb behatással birt a germán népek állami életére, sőt magát az ősalkotmányt áthatva jelentékeny mérvben módositotta, miáltal annak bizonyos tekintetben kiegészitő részévé vált, okvetlen szükséges, hogy a germán ősalkotmány ecsetelésénél vele bővebben foglalkozzunk, mert csak igy helyezhetjük helyes világitásba ugy a germán ősalkotmányt, mint a germán népek közéletet, s arra vonatkozó gondolkozásmódját. — Minthogy azonban annak megitéléséhez, milyen befolyással nés jelentőséggel birt a főnökség a germán népek államéletére és az ősalkotmányra, a kiséret intézményének alapos ismerete mulhatlanul szükséges, czélszerübbnek látszik azt evvel kapcsolatosan fejteni ki bővebben, és itt csak a főbb pontok kiemelésére szoritkozni.

Mindenek előtt szükséges ujból kiemelnünk, hogy főnökök alatt egész általánosságban a princepse-ket értjük e szó tulajdonképeni és tágabb értelmében, tehát nem csupán a tényleges főnököket, a kiséretek fejeit, hanem a népbirákat és vezéreket is beleértve, miután ez utóbbiak a tényleges főnökökkel egy szorosan összefüggő egészet képeznek, s hivatalos állásuktól eltekintve, velök teljesen azonosithatók Mindaz, mit a tényleges főnökökre nézve mondhatunk, rájok is vonatkozik; a népbiró és vezér nem csak a közhatalom alkotmányszerü közege, de egyszersmind főnök is, mindenkor egy tekintélyes kiséret élén áll, tagja azon aristocratiának, mely a magánkötelékre támaszkodva, az ősállam vezető, irányadó elemeként szerepel.

A főnökök ezen tényleges hatalmi állásukhoz képest két jogot vesznek foganatba szemben az alkotmánynyal, a népies közhatalommal. Egyike ezeknek: a főnökök joga egy állandó katonai hatalom, egy magán haderő, az ugynevezet kiséret, tartására, Ezen magán haderő a főnök korlátlan rendelkezése alatt áll, neki eszközik hűséget, s ennek folytán, mint alább látni fogjuk, eszközül szolgálhat arra, hogy vele az közérdek rovására önálló személyes politikát üzzön.

Dr. Timon Ákos,
győri jogtanár.

(Folytatása következik.)

[13] TACITUS *Ann.* II. 88. Arminius . . . Septem et triginta annos vitae duodecim potentiae explevit.

[14] WAITZ: *Verfassungsgeschichte*, I. 251. l.

[15] Két vezér emlitetik a Góthoknál (JORDANIS: *de origine Gothorum* c. 27.) Alatheus és Sálrach; ugy szintén az Astingoknál (Dio Cassius *Hist. rom.* LXXI. 12.) Mint két testvér lépnek fel a Svaboknál Nasua és Cimberius (CAESAR I. 37.). a Vandaloknál Ambri és Assi (PAULUS DIACONUS *Hist.* Lang. I. 7.), a Longobardoknál Ybor és Ajo, a Szászoknál Hengist és Horsa.

[16] Azon két helye TACITUS-nak (*Ann.* I. 68. *Hist.* IV. 76.), melyeket WAITZ (*Verfassungsgeschichte* I. 382. l.) annak bizonyitására idéz, hogy a princepsek a hadvezér akarata ellenében is döntő szavazattal birtak, csakis annyit képes igazolni, hogy a hadvezér és a princepsek között előforduló egyenetlenségek néha magára a hadi vállalat kimenet elére hátrányos következménynyel birhattak.

Tanulmányok a magyar büntetőjog köréből.

(Vége)

Az eddigiekből világos, hogy büntető bíróságaink bizonyos esetekben jöhetnek azon helyzetbe, hogy külföldi törvényt alkalmazzanak és mivel bíróságainktól kivánni sem lehet, hogy a külföldi törvényeket ismerjék, adott esetekben az illető vizsgáló biró vagy eljáró bíróság megkeresése következtében az igazságügyminiszter lesz hivatva az eljáró bíróságot azon külföldi törvénynyel ellátni, melyre szükség lesz.

Tanulmányom keretén kivül esik ugyan a netán felmerülhető érdekesebb concret eseteket ismertetni, mindazonáltal nem mulaszthatom el olvasóim figyelmébe ajánlani azon kérdést, hogy milyen nemü és mérvü büntetés lesz kimérendő azon külföldi tettesre, ki például Franczia-, Német- és Olaszországban több rendbeli bűntényt elkövetett és hozzánk menekült, ha a megnevezett államok a területükön elkövetett tényekre különböző büntetésnemeket állapitanak meg és a tettes ki nem szolgáltatandó? továbbá, hogy minő büntetési nem fog alkalmaztatni akkor, ha például egy oly tettesről van szó, ki Oroszországban oly tényt követett el, melyre deportátió vagy testi fenyiték van szabva, ha a tettes hozzánk menekül és itt lesz büntetendő?

Kiemelendők továbbá a büntetőtörvénynek azon intézkedései, melyek szerint bizonyos egyének bizonyos körülmények miatt általában nem vonhatók bűnvád alá és igy nem is büntethetők, igy nem számitható be és nem büntethető a cselekmény, ha az öntudatlan állapotban vagy olyan által követtetett el, kinek elmetehetsége meg volt zavarva és e miatt akaratának szabad elhatározási képességével nem birt (76. §.); ha a cselekmény elkövetője ellenállhatlan erő, vagy oly fenyegetés által kényszerittetett arra, a mely saját

vagy valamelyik hozzátartozójának életét vagy testi épségét közvetlenül veszélyeztette, a mennyiben a veszély máskép elháritható nem volt (77. §.); ha jogos védelem esete forog fenn, (79. §.), ha a tett végszükségben követtetett el (80. §.); ha a tettes életkorának 12-ik évét már tulhaladta, de 16-ik évét még be nem töltötte és tette bűnösségének felismerésére szükséges belátással nem birt (84. §.), az ilyen kiskoru azonban életkora 20-ik évéig javitó intézetbe helyeztethetik; és végül nem büntethetők siketnémák, ha cselekvésük bűnösségének felismerésére szükséges belátással nem birnak (88. §.).

A *kisérlet* tekintetében az uj büntetőtörvény a következő intézkedéseket tartalmazza általános részében:

A büntett kisérlete mindig — a vétségé azonban csak a törvény különös részében meghatározott esetekben büntethető, illetve büntetendő (65. §.); a kisérlet azonban enyhébben büntetendő, mint a véghez vitt bűntett vagy vétség, és büntetése a véghez vitt bűntett vagy vétségre megállapitott büntetés legkisebb mértékén alól és — sőt a megállapitottnál enyhébb büntetési nemben is kiszabható (66. §.), olyan esetekben azonban, melyekben a véghez vitt bűntettre halál- vagy életfogytig tartó fegyházbüntetést határoz a törvény, a kisérlet büntetése 5, illetve 3 évi fegyháznál kevesebb nem lehet, és ha a tettes a megkezdett bűntett vagy vétség véghez vitelétől önként elállott, vagy a bűntett vagy vétség tényálladékához tartozó eredményt — mielőtt tette felfedeztetett volna — önként elháritotta, a kisérlet nem büntethető (67. §.), de ha a kisérleti cselekmény már magában véve valamely büntetendő cselekmény tényálladékát képezi, ez büntetendő (68. §.).

A *részesség* tekintetében pedig a következő általános intézkedések emelendők ki:

A felbujtók — miként a tettesek — az elkövetett bűntett vagy vétségre határozott büntetéssel büntetendők (71. §.), a bűnsegédek pedig a kisérlet tekintetében megállapitott szabályok szerint büntetendők (72. és 66. §.); és ha a tettes vagy a bűnsegédek sulyosabb büntetés alá eső cselekményt követtek el, mint a melyre a felbujtó reábirta; a sulyosabb beszámitásu cselekmény a felbujtót nem terheli (73. §.).

Bűnhalmazat esetében, ha a cselekmény a büntetőtörvény több rendeletét sérti — ezek közül az lesz alkalmazandó, mely a legsulyosabb büntetést, illetőleg büntetési nemet állapitja meg (95. §.) és ha ugyanazon személy több büntetendő cselekményt, vagy ugyanazon büntetendő cselekményt több izben követte el, egy összbüntetés szabandó ki, és ezen összbüntetés a bűnös által elkövetett cselekményre meghatározott legsulyosabb büntetési nemben állapitandó meg (96. §.); vétségek, vagy vétségek és kihágások esetében, az azokra meghatározott legsulyosabb büntetés alkalmazandó és egy évvel felemelhető (97. §.); bűntett és más büntetendő cselekmények halmazánál, a bűntett büntetése alkalmazandó és a bűntettre megállapitott, határozott időtartamu szabadságvesztés büntetés 2 évvel felemelhető (98. §.); bűntetteknek, vagy ezeken felül más büntetendő cselekmények halmazánál pedig, az azokra megállapitott büntetések közül a legsulyosabb alkalmazandó és ha az határozott időtartamu szabadságvesztés büntetés — annak leghosszabb tartama 5 évvel felebb emelhető (99. §.). A büntetőtörvény 97., 98. és 99. §-aiban kivételeket állapitna meg a törvény 22., 23., 24. és 25. §§-ai alól, mert azon czikkek szerint lehetnének esetek, melyekben 20 évi fegyház vagy államfogház, 15 évi börtön és 6 évi fogház itélhető és ennek elkerülése végett intézkedik a törvény 100. §-ában, midőn kijelenti, hogy a 98. és 99. §§. esetében a felemelt szabadságvesztés büntetés 15 évet nem haladhat tul.

A bűnhalmazat esetében alkalmazandó büntetések mérlegelésére nézve végül azt rendeli a törvény, hogy különböző nemü szabadságvesztés büntetések között — a bűntettekre megállapitott — és ez utóbbiak között a hosszabb tartamu tekintendő sulyosabbnak, ha pedig a tartam egyenlő, ez esetben a fegyház sulyosabbnak tekintendő mint ez államfogház, az államfogház sulyosabbnak tekintendő, mint a börtön és a börtön sulyosabbnak tekintendő mint a fogház; ha azonban államfogházzal és fegyház vagy börtönnel büntetendő cselekmények halmazánál az államfogház a leghosszabb tartamu: ezen büntetés a fennforgó cselekményekre szabott és ahhoz időtartamára nézve legközelebb álló szabadságvesztés büntetés nemére és ezen nemben az államfogház tartamával arányos időtartamu büntetésre változtatandó át; és ezen eljárás vétségek, vagy vétségek és más büntetendő cselekmények halmazánál is alkalmazandók (101. §.); — a bűnhalmazat esetében minden cselekményre külön megállapitandó pénzbüntetéseknek szabadságvesztés büntetéssé való átváltoztatása esetén, a szabadságvesztés büntetés tartama — ha az főbüntetésképen állapittatott meg 12 hónál és ha mellékbüntetésképen állapittatott meg 6 hónál több nem lehet (102. §.).

Végül nem mulaszthatom el, mielőtt az egyes büntetésekre áttérnék, kiemelni a bünt. törvénynek a sulyositó és enyhitő körülmények tekintetbe vételére nézve adott utasitásait. A bünt. törvény szabályul állitja fel, hogy a büntetések kiszabásánál a bűnösség fokára befolyással biró sulyositó és enyhitő körülmények figyelembe veendők (89. §.), azonban eltérőleg az osztrák büntetőtörvénytől a sulyositó és enyhitő körülmények felsorolását mellőzi és igy a bíróság belátására bizza azt megbirálni, hogy mely körülmények lehetnek sulyositók vagy enyhitők.

A sulyositó és enyhitő körülményeknek a büntetések kimérésénél leendő mikénti alkalmazása tekintetében pedig a következő intézkedések emelendők ki: ha a sulyositó körülmények tulnyomóak: a büntetésnek az elkövetett cselekményre megállapitott legmagasabb mértéke megközelitendő vagy alkalmazandó (90. §.); ha pedig az enyhitő körülmények tulnyomóak: a cselekményre a megállapitott büntetésnek legkisebb mértéke megközelitendő vagy alkalmazandó (91. §.).

Ezen intézkedések összevetéséből tehát önkényt folyik, hogy oly esetben, ha sem sulyositó, sem enyhitő körülmények fenn nem forognak, vagy a sulyositó és enyhitő körülmények egyenlő szám és mértékben vannak meg, a cselekményre szabott büntetés közép mértéke lesz alkalmazandó, és igy a 133., 134., 146., 156., 173. stb. §§-ok eseteiben például, melyekben a tény 5 évig terjedhető államfogházzal rendeltetik büntettetni, a büntetés csak 2 ½ évi államfogház lesz.

Végül ha az enyhitő körülmények annyira nyomatékosak, vagy olyan nagy számmal forognak fenn, hogy a cselekményekre maghatározott büntetésnek legkisebb mértéke is aránytalanul sulyos lenne: ez esetben ugyanazon büntetési nem a legkisebb mértékig leszállitható és ha ez is tulszigoru volna: határozott időtartamhoz kötött fegyház helyett börtön, börtön helyett fogház, fogház helyett pénzbüntetés; ezen büntetési nemek legkisebb mértékéig állapitható meg; halálbüntetés helyett azonban 15 évi, és életfogytig tartó fegyház helyett 10 évi fegyháznál kisebb büntetés ez esetben sem állapitható meg (92. §.).

Mivel a törvény 92. §-ában foglalt intézkedése következtében kivétel állapittatik meg a 20. §. rendelkezésével szemben és ezen kivétel következtében mindazon esetekben, melyekben a biró a 92. §. alapján a tárgyi ismérvei szerint bűntettet képező cselekvényre a vétség büntetését fogja kiróvni, a tényt is vétségnek fogja minősiteni, világos, hogy minden tárgyi ismérvei szerint bűntettet képező cselekvény — azok kivételével, melyekre halálbüntetés vagy életfogytig tartó fegyházat szab a törvény — ha a 92. §. kivánalmai fennforognak — vétségeknek lesznek minősitendők.

Dr. Weiss Ignácz,
brassói ügyvéd.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Döntvénybirálat.

II.

A perujitás nem képezvén magában uj pert, hanem csak az alapper felvehetésére s ujbóli eldönthetésére megengedett jogorvoslatot: a perujitás megengedésével tehát az előbbi állapot állván helyre, azaz feléledvén az alapper s ez az ujitott perrel együttvéve mint egy egész elbirálandó: az esetben ha perujitásnak jogérvényesen hely adatott, nem lehet felperesi keresetet elutasitani azon oknál fogva, hogy az alapper megindításakor fennállott kereset joga az ujitott perbeli kereset beadásakor elenyészett. (1879. márczius 26-án 13023. szám alatt kelt legf. itélőszéki határozat. Döntvénytár XXIII. f. 26. szám alatt.

A zálogváltási pereknél évek hosszu során át, és pedig ugy az osztrák bíróságok, mint az utóbb helyreállitott magyar bíróságok által következetesen azon elv alkalmaztatott, hogy ha az anyaper kellő időben megindittatott, ez felperes által meg volt feltétlenül ujitható, a mennyiben a perujitásnak perrendszerü feltételei különben fennforogtak.

Ez eljárás honolt két évtizeden keresztül a nélkül, hogy annak helyességét megtámadni valakinek eszébe is jutott volna.

Mindenkire meglepőleg hatott tehát a magyar kir. Curia mint legfőbb itélőszék 1874. évben történt azon elvi kijelentése, hogy *„zálogváltó perekben perujitásnak csak azon esetben van helye, ha a zálogváltó per megindítására az 1852. évi november 29-én kelt nyiltparancsban kitüzött határidő az ujitott per megindításakor még nem járt le“* (1874. julius 6-án 4686. szám alatt és ugyanazon év 9762. szám alatti legfőbb itélőszéki itéletek. *Döntvénytár* XIII. f. 43. szám alatt. Idézzük e határozatok utóbbikának indokolását, mely kimeritőbb az előbbinél. E tekintetben — mond az indokolás — felpereseknek azon tény körülményre alapitott érvelésük, hogy az alappert még 1854. april 22-én, tehát annak idejében kezdték meg, s ez által az ujitott perhez való jogosultságuk — minthogy az ősiségi rendelet által a perujitás nyiltan kizárva nincs — fenntartottnak tekintendő, figyelembe nem vétethetett, minthogy az alapperbeli keresetükkel az 1858. évi april 22-én jogerejüleg elutasittatván, minthogy a zálogkiváltásra irányzott kereset érvényesitése az emlitett rendelet értelmében az elévülési időnél rövidebb, és pedig a jog elenyésztével kapcsolatos egy évi záros határidőhez van kötve, ezen záros határidő az alapper sikertelen lefolyásával meg nem szakittatott, sem a rendes elévülési időtartamig ki nem terjesztetett, következőleg felperesek elutasitásával befejezett alapper megujitása oly jogot, mely a kiszabott határidő leteltével elenyészett, fel nem éleszthet.

E határozatban foglalt elven megütközött az egész jogász világ. Husz év alatt számos zálogváltási ügy lett megnyerve, hogy értse hát meg az a laikus ember, hogy szomszédja hason pert nyert, s neki a perujitást sem engedik meg.

De az itéletben kimondott elv nem is jogos, nem is méltányos.

Nem jogos, mert itt nem elévülésről, hanem a kereset jognak elenyésztéről van szó. A kereset jog azonban kellő időben érvényesittetvén, a jog elenyészte megakadályoztatott. Az ujitott per nem uj per, annak czélja az előbbi állapotba visszahelyezés, s ha a perujitás feltételei fennforognak, az anyaperbeli helyzet éled fel.

De nem is méltányos, mert épen a zálogváltó perben kell felperesnek annyi mindent bizonyitania, s gyakran e bizonyitás oly terhes, hogy kellőleg nem sikerül. Ha valamely per tehát, bizonyára a zálogváltó per az, melyben a perujitásnak megengedése mellett igen sok indok harczol; de nem méltányos azért sem, mert nem egyenlően sujtja a feleket. Alperes mindig ujithat pert, mert a jog elenyésztének indoka ebben őt nem gátolja, csak felperes, kinek oly sulyos, oly nehéz helyzete, van a perujitástól elzárva.

No de «Roma locuta est» 4—5 éven át ez elvet állandóan alkalmazták a felsőbb bíróságok, nem volt tehát más módja a közönségnek, mint abba bele nyugodni, s a dolgot ugy venni, mint van, vagy mivé lett.

De midőn már lassanként ebbe is bele nyugodtunk volna keletkezett a czimben idézett határozat, melynek indokolásából kiemeljük a következőket:

«A legfőbb itélőszéki felülvizsgálat tárgyát tehát jelenleg csak az a kérdés képezi: elutasitható volt-e felperes keresetével a kereseti jog elévülése miatt, mindamellett, hogy a perujitásnak jogérvényesen hely lett adva?»

E kérdés megoldásánál szemügyre kell venni a perujitás jogi természetét általában. A perujitás nem magában álló uj per, hanem oly jogorvoslat, melyet a törvény bizonyos esetekben megenged a végre, hogy egy már lefolyt per — az alapper — ujból felvétessék és ujból eldöntessék. Ha tehát a biró a perujitásnak helyt ád, helyre áll az előbbi állapot, azaz feléled az alapper és az alapper s az ujitott per együttvéve mint egy egész lesz elbirálás és határozat tárgya. Ebből következik jelen esetben, hogy nem lehet elutasitani felperest azon oknál fogva, hogy a kereseti jog elévült volna, mivel a perujitási kereset a törvényes határidő után adatott be; mert a fenti fejtegetés szerint az alapperbeli kereset is tekintetbe veendő, ez pedig az ősiségi pátens 21. §-ában meghatározott határidőn belül adatott be.

Itt tehát ismét hosszasan indokolva az utóbb éveken át követett gyakorlattal homlokegyenest ellenkező elv van kimondva. Nem tudjuk egy tanács véleménye-e ez, mely nyom nélkül el fog hangzani, vagy az általános joggyakorlat megváltoztatásának ujabb fecskéje?

Szomoru a dolog legyen igy vagy amugy. Ily eljárás végkép megrenditi a népben a jogérzetet s a felsőbb bíróságok iránt oly igen szükséges tiszteletet. Minek a törvény, ha abból ma fehérnek magyaráztatik ki, mi holnap feketének mondatik. Mihez tartsák ily körülmények között magukat a felek, ügyvédek s az alsóbb bíróságok.

Az ügyvéd elvállal minden pert, mert ha hasonló százszor elveszett is, van eset reá, hogy 101-szerre megnyeri az illető. Mindent appellál, mert látja, hogy gyakran évek során át követett állandó gyakorlat megváltoztatása csak véletlen szüleménye.

Igy sorsjáték az igazságszolgáltatás, melynél a nyertesség vagy vesztesség épen oly véletlentől függ, mint az, hogy a feldobott krajczár irásra vagy fejre esik-e le?

Ez kétszerte szomoru ily fontos ügyeknél, mint a zálogváltó perek, hol rendszerint nagyobb érték forog szóban, s melyek ma még oly gyakoriak, hogy a gyakorlat ingadozó volta kétszerte szembetünő, s kétszeresen ingatja meg a bizalmat bíróságaink iránt és pedig annál is inkább, mert elvről van szó, s igy az ellenmondó határozat a konkrét eset rovására sem igazolható.

(Vége következik.)

Felelős szerkesztő: **Dardai Sándor**, üllői ut 2. szám.

A Franklin-Társulat magyar irod. intézet és könyvnyomda kiadásában (**Budapest**, egyetem-utcza 4. szám) megjelent:

MAGYAR PÉNZÜGYI TÖRVÉNYISME. Folytonos vonatkozással a magyar államháztartásnak 1868-tól 1875-ig terjedő tényleges eredményeire. Irta *dr. Mariska Vilmos*. Második bővitett kiadás 1877. Füzve 3 frt 60 kr.

A MAGYAR BÜNTETŐ-TÖRVÉNY MAGYARÁZATA. Irta *Schnierer Aladár*. I. füzet 60 kr. II. füzet 80 kr. III. füzet 1 frt.

Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat.

TELEKKÖNYVI KÖZLÖNY

A TELEKKÖNYVVEZETŐK ORSZÁGOS EGYLETÉNEK HIVATALOS LAPJA.

Budapest, 1880. Melléklet a JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY 37-ik számához. **Szeptemb. 10-én.**

TARTALOM: A Telekkönyvvezetők Országos Egyesülete ideiglenes választmányának jelentése. — Jegyzőkönyv. — A m. kir. Curia elvi jelentőségü határozatai telekkönyvi ügyekben.

A Telekkönyvvezetők Országos Egyesülete ideiglenes választmányának jelentése

az 1879. évi augusztus hó 20-tól egész 1880-ik évi junius hó végéig terjedő időre.

Tisztelt közgyülés!

Egyesületünk 1880. évi augusztus hó 20-ával fennállásának első évét tölti be.

Nem akarjuk mindazon nehézségeket, melyekkel minden kezdő intézménynek, s igy egyesületünknek is fenállása első évében küzdeni kellett, — felsorolni.

Jelenleg azon kedvező helyzetben vagyunk, hogy a tisztelt közgyülésnek jelenthetjük, miszerint egyesületünk legyőzve a kezdet nehézségeit, mindinkább szilárdabb adatokat szolgáltat életképességéről és lételének feladatát átérezve, biztos léptekkel halad kitüzött czélja felé.

Egyesületünk 1880. évi junius hó végével 326 rendes, 2 alapitó és 232 pártoló, igy tehát összesen 560 tagot számlált. — Felemlitjük egyszersmind, hogy egyesületünk mai napig 2 rendes és 46 pártoló taggal szaporodott.

Továbbá jelentjük, hogy az egyesületnek bevétele:

az 1879. év II-ik felében	484 frt 60 kr.
az 1880. év I-ső felében pedig	899 « — «
összesen tehát . . .	1383 frt 60 krny

összeget tett.

A kiadásokat pedig következőkben jelezhetjük:

az 1879. év II-ik felében	397 frt 52 kr.
az 1880. év I-ső felében pedig	624 « 74 «
e szerint a kiadás összege . . .	1022 frt 26 krt

teszen.

A fent kimutatott	1383 frt 60 krnyi
bevételből, a fenti	1022 « 26 «
kiadást levonva, a maradvány 1880. évi junius hó végével	361 frt 34 krt

tesz ki, mely összeg részint pesti hazai első takarékpénztári könyvekben, részint pedig magyar földhitelintézeti záloglevelekben van elhelyezve.

Ezen eredmény egyesületünk minden tagját nemcsak megnyugtatni, de egyuttal megörvendeztetni is alkalmas.

Kötelességünknek tartjuk egyszersmind sajnálattal felemliteni, hogy vannak egyesületi tagok, kik felszólitásunk daczára az 1880. év I-ső felére eső tagsági dijaikat mai napig sem fizették be; s találtatnak olyanok is, kik az 1879. év II-ik felére is még hátralékban vannak, és egyáltalán egy krajczárt sem fizettek be. — Az 1879. év II. és 1880. év I. felére be nem fizetett tagsági dijak 172 frt 90 krt teszsnek. — Ezen körülményeket szükségesnek tartjuk azért is felemliteni, hogy ez az illetőknek intésül és fizetési kötelezettségük buzditásául szolgáljon.

Áttérve az egyesületünk körében előfordult változásokra, sajnosan kell constatálnunk azon körülményt, hogy az egyesület választmányából több fővárosi tagnak történt kilépése az egyesület müködését megbénitotta, sőt Voigt Ede elnöknek, — ki az egyesület létesitése és megalakulása körül elvitázhatlan maradandó érdemeket szerzett, — és Tihanyi Ferencz pénztárnoknak f. é. junius hó elején történt lemondása, majdnem megakasztotta.

Ezen abnormis és előre nem látott helyzetben Máltás Miksa alelnök, a fővárosi telekkönyvi tisztviselőket folyó évi junius hó 21-én értekezletre összehiván, azokat az egyesület ügyeinek vezetésében leendő segédkezésre felhivta, s azon inditványt terjesztette elő, hogy azok, mint az ideiglenes választmány tagjai, a legközelebbi közgyülésig az egyesület ügyeit vezessék. — Mely inditványt a jelenvoltak egyhangulag elfogadván, az értekezlet nyomban ideiglenes választmánynyá alakult: mely alkalommal a titkári teendők végzésére: König László, a pénztárnokira: Fektor Ferencz budapesti, az ellenőrire pedig Villányi Alajos pestvidéki kir. törvényszéki telekkönyvvezetők felkérettek, mely tisztségeket az illetők elfogadván, az ideiglenes választmány az egyesületi ügyek vezetését át is vette; s ennek folytán az iratok és pénztár átvételére bizottságokat küldött ki; — mely bizottságok áz iratokat és pénztárt folyó évi julius hó 8-án Voigt Ede volt egyesületi elnök, illetve Tihanyi Ferencz volt pénztárnok uraktól át is vették.

Annak megbirálása, hogy az ideiglenes választmány tagjai a kényszer helyzetben helyesen cselekedtek-e? — a tisztelt közgyülés feladata.

Egyuttal felemlitjük, hogy az állandó választvány az egyesület ügyeinek elintézésére 12, az ideiglenes választmány pedig 9 ülést tartott.

Lehetetlen, hogy e helyen meg ne emlékezzünk azon tagjainkról, kiket egyesületünk fenállása első évében ragadott ki a halál soraink közül; — még pedig első helyen egy oly tagot kell emlitenünk, kiben hazánk jogirodalma egyik legtehetségesebb és kétségen kivül legtermékenyebb iróját, — egyesületünk pedig egyik alakitó s pártoló tagját vesztette. — Ezen halott az egyesületre nézve felejthetlen emlékü: Zlinszky Imre budapesti kir. itélő-táblai biró.

Ezt követték még rendes tagjaink sorából Dely János hódmezővásárhelyi, Spindlbauer Imre és Wesztergomby János szegszárdi és Martony Sándor szt.-gotthárdi kir. telekkönyvvezetők, kik az egyesület létesitése körül érdemeket szereztek.

Ezeknek előre bocsátása után kérjük a tisztelt közgyülést, miszerint:

1. Tihanyi Ferencz volt pénztárnok által bemutatott számadást mellékleteivel együtt átvizsgálás végett a megválasztandó igazgató választmánynak kiadni, s ugyanazt a felmentvény megadására felhatalmazni;

2. Voigt Ede leköszönt elnöknek és Máltás Miksa lelépő alelnöknek az egyesület létesitése és alakulása körül szerzett kiváló és maradandó érdemeikért jegyzőkönyvileg köszönetet szavazni;

3. a megválasztandó igazgató választmányt az évkönyv kiadására felhatalmazni, mely csak oly egyesületi tagoknak lesz ingyen kiszolgáltatandó, kik az ez idei tagsági dijaikat is legkésőbb 1880. évi október hó 15-ig teljesen befizették,

4. ugyanazt egy a telekkönyvi bevezetések minden faját magában foglaló példánytár — az igazgató választmány által meghatározandó feltételek mellett pályázat utjáni beszerzésére, és a legalább 5 tagból álló biráló-bizottság által legjobbnak talált példánytárt husz darab magy. kir.

aranynyal leendő jutalmazására, s ezen példánytárnak az évkönyvben leendő kiadására felhatalmazni méltóztassék.

Végül kérjük a tisztelt közgyülést, miszerint a napirendre kitüzött tárgysorozat tárgyalásába bocsátkozni, javaslatainkat elfogadni, s ezen jelentésünket jováhagyólag tudomásul venni méltóztassék.

Budapesten, 1880. évi augusztus hó 17-én.

Az ideiglenes választmány.

Jegyzőkönyv.

Felvétett a telekkönyvvezetők országos egyesülete ideiglenes választmányának Budapesten 1880. évi augusztus hó 17-én tartott ülésében:

Elnök: Máltás Miksa, alelnök.

Jegyző: König László, ideiglenes titkár.

Jelen levők: Sperlágh Dániel állandó vidéki választmányi tag, továbbá Fektor Ferencz, Villányi Alajos, Biró Ferencz, Bodányi Sándor, Herczeg Ignácz, Horony György, Egerváry Jenő, Hlaszny Mihály, Farkas Károly, Vlád Kornél, Tessényi Ferencz és Kreskó Lajos ideiglenes választmányi tagok.

1. König László ideiglenes titkár jelenti, miszerint Bittsányi István, Andrássy Sándor, Szalay Ambrus, Feje Dénes, Eremit Lajos, Denk Ferencz és Kolényi Samu urak malaczkai lakosok és dr. Schwetz Antal ur bonyhádi lakos mint pártoló tagok felveendők lennének. Nevezettek az egyesület pártoló tagjai sorába felvétetnek, s a titkár a tagsági jegyek kiállitására és szétküldésére felhatalmaztatik.

2. Sperlágh Dániel vidéki választmányi tag Frühwirth Jenő tamási joggyakornok urat pártoló tagul ajánlja. Felvétetik.

3. Továbbá Vesztergomby János szegszárdi kir. telekkönyvvezető és egyesületi rendes tag halálát bejelenti. Az ideiglenes választmány Vesztergomby János elhunyta felett sajnálatának ad kifejezést.

4. Egyuttal jelenti, hogy az általa folyó évi február 6-án pártoló tagokul ajánlott Keményffy Kornél hőgyészi ügyvéd, Asztaller Károly tamási takarékpénztári könyvvivő és Klein Lipót tamási ügyvéd urak ez ideig felvéve nem lettek. Mindnyájan pártoló tagokul felvétetnek, a titkár pedig a tagsági jegyek kiállitására utasittatik.

5. Végre König László ideiglenes titkár a közgyülésnek teendő jelentés fogalmazványát bemutatja. A felolvasott jelentés Herczeg Ignácz ideiglenes választmányi tag módositványával elfogadtatván, annak 150 példányban leendő könyomatására a titkár felhatalmaztatik, s a kivánt összeg a pénztárból kiutalványoztatik.

6. A mai ülési jegyzőkönyv hitelesitésével Sperlágh Dániel állandó és Horony György ideiglenes választmányi tag urak megbizatnak. Több tárgy nem lévén, az ülés bezáratott.

Máltás Miksa, alelnök. *König László,* ideigl. titkár.

Jegyzőkönyv.

Felvétetett a telekkönyvvezetők országos egyesülete ideiglenes választmányának 1880. évi augusztus hó 19-én Budapesten tartott ülésében.

Elnök: Máltás Miksa, alelnök.

Jegyző: König László ideigl. titkár.

Jelenlevők: Sperlágh Dániel, Levich Kálmán, Pródez József vidéki állandó választmányi tagok, továbbá Herczeg Ignácz, Biró Ferencz, Horony György, Villányi Alajos, Bogisich Károly, Bodányi Sándor, Egerváry Jenő, Hlaszny Mihály, Farkas Károly, Vlád Kornél, Tessényi Ferencz és Zelinka Alajos ideiglenes választmányi tagok.

1. König László ideiglenes titkár bemutatja Kozma Sándor pestvidéki kir. törvényszéki dijnok és telekkönyvi jelölt kérvényét, melyben az egyesület rendes tagjai közé felvétetni kéri. Kérvényező a jelzett minőségben felvétetik, s a titkár a tagsági jegy kiadására utasittatik.

2. Ezen ülési jegyzőkönyv hitelesitésével Biró Ferencz és Egerváry Jenő urak megbizatnak. Több tárgy nem lévén, az ülés bezáratott.

Máltás Miksa, alelnök. *König László,* ideigl.titkár.

Jegyzőkönyv.

Felvétetett Budapesten 1880. évi augusztus hó 20-án a telekkönyvvezetők országos egyesüléte 1-ső rendes közgyülésén.

Jelenlevők: Máltás Miksa alelnök, König László ideiglenes titkár, Horony György, Biró Ferencz, Bogisich Károly, Villányi Alajos, Hunkár Béla, Egerváry Jenő, Bodányi Sándor, Vlád Kornél, Tessényi Ferencz, Kozma Sándor, Károly Imre, Herczeg Ignácz, Csik Dezső, Tihanyi Ferencz, Petrás Antal, Petrás Gyula, Voigt Ede, Zelinka Lajos, Kreskó Lajos, Farkas Károly budapesti, Prodez József veszprémi, Rácz Gábor h.-szoboszlói, Imrik János keszthelyi, Sperlágh Dániel tamási, Ditrich József nagykikindai, Krupecz Ede és Kelecsényi József galánthai, Virágh Aladár nyiregyházi, Szotyory József kézdi-vásárhelyi, Lovich Kálmán zombori, Koczó Zsigmond temesvári, Zsák József vingai, Putnoky Rudolf körmöczbányai és Sinkó Ferencz rimaszombati rendes tagok.

1. Elnöklő Máltás Miksa egyesületi alelnök a közgyülés határozat képességét constatálván, az egybegyült tagokat üdvözli és a közgyülést megnyitottnak nyilvánitván, a könyv jegyzők vezetésére Tessényi Ferencz, a szólni kivánók feljegyzésére Egerváry Jenő, szavazatszedő bizottságba Lovich Kálmán, Virágh Aladár és Csik Dezső, a közgyülési jegyzőkönyv hitelesitésére pedig Sperlágh Dániel és Biró Ferencz urakat jelöli ki.

2. Elnöklő alelnök: König László ideiglenes titkárt a *Telekkönyvi Közlöny* folyó évi julius 9-iki számában közzétett felolvasásra felhivja.

Tárgysorozat:

1. Az ideiglenes választmány jelentése;
2. az évi számadás megvizsgálása;
3. a költségvetés elkészitése;
4. az ideiglenes választmánynak az alapszabályok módositását czélzó előterjesztése;
5. a tagok által az alapszabályok 28. §. értelmében benyujtott inditványok;
6. az igazgató választmány, az ellenőrző bizottság és az egyesületi tisztviselők megválasztása.

A tárgysorozat felolvasása után az ideiglenes titkár az ideiglenes választmánynak ide zárt évi jelentését felolvassa.

Ezzel kapcsolatosan Herczeg Ignácz az évkönyvre vonatkozó inditványát — melyet az ideiglenes választmány magáévá tőn s az évi jelentésben felvett, felolvastatni kéri. Mi megtörténvén, Ditrich József azon inditványa is, hogy az évkönyvben telekkönyvi intézményre vonatkozó rendeletek is felvétessenek, — továbbá Herczeg Ignácz azon módositványával, hogy

a) az évkönyvbe a vagyonkimutatás és az évi zárszámadás egész 1880. évi deczember hó 31-ig felvétessék, — továbbá, hogy

b) a megválasztandó igazgató választmány a volt állandó választmány által beadott számadások megvizsgálása után adhassa meg a felmentvényt, végre hogy

c) a megválasztandó igazgató választmány az évkönyv kiadására és a pályamű jutalmazására járó költségek folyóvá tételére felhatalmaztassék, elfogadtatván, az ideiglenes választ-

mány jelentése jóváhagyólag tudomásul vétetik, s az abban tett inditványok elfogadtatnak.

3. Ditrich József inditványozza, hogy a közgyülés az ideiglenes választmánynak az egyesület ügyei vezetése körül tanusitott tevékenységeért és buzgalmáért köszönetet szavazzon. Elfogadtatik.

4. A napirendre kitüzve volt második tárgyalásra az ideiglenes választmány évi jelentésében előterjesztett inditványának Herczeg Ignácz módositványával történt elfogadása által a napirendről levétetett.

5. A költségvetés elkészitésére vonatkozólag tekintve, miszerint az egylet átalakuláson megy keresztül, s igy annak bevételét még pontosan meghatározni nem lehet, König László ideiglenes titkár inditványára: a megválasztandó igazgató választmány az előforduló kiadások fedezésére a takarékosság szem előtt tartásával felhatalmaztatik.

6. A tárgysorozat 4-ik pontja értelmében a módositott alapszabály tervezet megvitatására kerül a sor. Előadja König László ideiglenes titkár. A módositott alapszabály tervezet általánosságban a részletes tárgyalás alapjául elfogadtatik. A részletes tárgyalásnál a következő módositványok adattak be:

1. §. változatlanul elfogadtatik.

2. §. Azon módositvánnyal, hogy «hivatalos nyelve» helyett «ügykezelési nyelve» tétessék.

3. §. következő alakban fogadtatik el: az egyesület fő czéljai egyrészt stb. és pályakérdések kitüzése által czélzott tudományos és korszerü fejlesztése stb. egész és szellemi érdekeinek előmozditása; mellékczélja pedig az egyesületi rendes tagoknak stb. egész végig változatlanul.

4., 5. és 6. §. változatlanul

7. *a)* pontja «jó sikerrel» elhagyásával, *b)* pontja valfozatlanul és *c)* pontja helyett «ha magukat a 14. §-ban» stb. egész végig.

8. §-ban «egyén» helyett «honpolgár» vagy jogi személy lehet, ki illetve mely, stb.

9. §. következő módositással: az alapitó, rendes és pártoló tagok felvételét az igazgató választmány eszközli, a tiszteletbeli tagokat pedig a közgyülés választja. Az alapitó stb. egész végig változatlanul fogadtatik el.

10. §-ban telekkönyvvezetői «képességét» helyett «képesitését» tétetik.

11. §. következő szövegezésben fogadtatik el:

Az egyesület alapitó, rendes és tiszteletbeli tagjai:

a) változatlanul,

b) az igazgató választmány ülésein ülési joggal birnak,

c) pártoló tagokat ajánlhatnak, az egyesület kedvezményeit és a rendes tagok segélyezését igénybe vehetik.

Az alapitó tag a fentieken felül az igazgató választmány ülésein szavazati joggal is bir, ha pedig jogi személy, törvényszerinti képviselője által gyakorolja jogait.

12. §. következő módositásokkel: s ott a 28. §. korlátai közt inditványozási és tanácskozási joggal birnak ugyan, azonban sem szavazati, sem választási joguk nincs.

13. §. változatlanul.

14. §. *b)* pontja következőleg fogadtatott el: 3 frt évi tagsági dijat minden év január és julius hó 1-én esedékes és ugyanazon hónapok 15-ig befizetendő 1 frt 50 kros részletekben fizetni.

15. §. Herczeg Ignácz inditványára következő szövegezésben fogadtattk el; «Dijfizetésre csak a rendes és pártoló tagok köteleztetnek; a dijfizetés pedig kezdődik, ha a felvétel a hó 1-ső felében történik, azon hó 1-től, ha pedig a hónap második felében történik, a következő hó 1-től és tart minden megszakitás nélkül a rendes tagra nézve a felvételtől számitandó három évig; a pártoló tag irányában pedig a reá következő naptári év végeig; ez idő alatti fel nem mondás esetében még egy évig, és igy tovább.

A szabályszerü dijak fizetésével késedelmes tagot a pénztárnok jelentése folytán az igazgató választmány levélben meginti. Ha a megintésnek a jövő igazgató választmányi ülésig sikere nincs, az egyesület jogait az illető irányában a törvény rendes utján az egyesület által szabadon választandó biróság előtt érvényesiti.»

16. §. az egyesület rendes tagjainak erkölcsi kötelessége, azon kivül stb. változatlanul.

17. § ban «kirekesztés» helyett «kizárás» fogadtatik el.

18. §. Az egyesületi rendes tag botrányos magaviselet vagy olyan ok beálltával, mely miatt az egyesület tagjai közé való tartozás megtagadtatik az egyesület köréből stb. változatlanul és «14 nap helyett 15 nap» teendő.

19. §. változatlanul.

20. §. végén hozzá tétetik: «Segélyezés azonban csak ugy és akkor fog engedélyeztetni, ha és a midőn ezen alap az 1000 frtot elérte.»

21. és 22. §§. változatlanul fogadtatnak el.

23. §. végére *d)* pont alá «az egyesület tisztviselői» tétetik.

24. §. Szótöbbséggel következő szövegezésben fogadtatik el: A közgyülés összehivására az elnök van hivatva. A közgyülés elnöke egyszersmind az egyesület elnöke. Többi tisztviselőit ad hoc választja. Tisztviselői a jegyzőkés háznagy.

25. §-ban «mint az egyesület székhelyén» kihagyatik.

26. §-ban «25» helyett «15».

27. §-ban «15» helyett 30 fogadtatott el.

28—33. §§-ok változatlanul fogadtatnak el.

34. §. *a) b) c) d) e) f) g)* pontjai változatlanul, *h)* tiszteletbeli tagok, az igazgató választmány, az ellenőrző bizottság és a tisztviselők megválasztása, *i)* az egyesület évkönyve és végre *k)* az egyesület felosztása iránti intézkedés.

35. §-ban «30 tag» helyett «25 tag» fogadtatik el.

36. §. egész folytatólagos közgyülés,» változatlanul, többi következőleg: «hivatik egybe, mely azonban a rendes közgyüléssel egyidejüleg közhirré tehető, s határideje a rendes közgyülést követő napra is kitüzhető; a midőn tekintet nélkül stb. egész végig változatlanul fogadtatik el.

37. §-ban «csak az esetben hozható érvényes» helyett «hozható érvényesen» és «36. §.» helyett «26. §.» fogadtatik el.

38. és 39. §§. változatlanul.

40. §-ban «az egyesületet hatóságok» egész «képvisel» kihagyatik.

A *a)* pont eleje következőleg fogadtatik el: «Az alapitó rendes és pártoló tagok felvétele. E tekintetben» stb. «jelentkezőt» helyett «ajánlottat» — «az elutasitást indokolni nem tartozván» helyett «az elutasitást indokolni egyik esetben sem tartozván,» és végre «14 nap» helyett «15 nap» tétetik, *b)* pontban «vagy két vidéki választmányi tagnak kiadja» közbe szuratik.

c) d) és *e)* változatlanul.

41. §-ban 2 titkár, 6 budapesti rendes és 1 év változásokkal fogadtatik.

42. §. elmarad.

43. §-ban «legalább kétszer» helyett «legalább egyszer» és «egyenlő szavazatok» helyett «a szavazatok egyenlő megoszlása esetében» fogadtatik el.

44. és 45. §§. változatlanul.

46. §. Podhajeczky Róbert és Herczeg Ignácz módositványaival következőleg fogadtatott el:

«Az igazgató választmány fővárosi tagjai az egyesületi vagyon szabályszerü kezeléséért felelősek és ebből kifolyólag joga van a kezelésben észlelt szabálytalanságok esetében azon tisztviselőt, ki a szabályellenes kezelést elkövette, tisztétől felfüggeszteni, és teendőit egy megbizhatóbb tagra ruházni.»

47. §. oly módositással fogadtatik el, hogy: az ellenőrző bizottság egy elnök és 4 rendes tagból áll stb.

48. §. következő szövegezésben fogadtatott el: «az el-

lenőrző bizottság hatásköréhez tartozik az egyesület vagyonára felügyelni, az igazgató választmány működését ellenőrizni, miért is koronkint de legalább minden hóban egyszer az egyesület könyveit és a pénztár állását stb., végén pedig hozzátoldatik: az igazgató választmánynyal egyet nem értés esetén a közgyüléshez jelentést tesz.

49. és 50. §§. változatlanul.

51. §-ban «40. §.» helyett «43. §.» teendő, a végén pedig hozzá toldatik, «határozatait pedig szótöbbséggel hozza».

Ezen szakasz után Herczeg inditványára a régi alapszabályok 29—34. §§-ai, 51—56. §§-ok alatt átvétettek.

Az 52., 53. és 54. §§-ok mint 57—59. §§-ok észrevétel nélkül elfogadtatnak.

7. Felolvastatik Nagy Alajos alsó lendvai választmányi tag inditványa, mely szerint a megválasztandó igazgató választmány utasitandó lenne, hogy az ügykezelés módját és beosztását a vidéki választmányi tagokkal is közölje. Észrevétel nélkül elfogadtatik.

8. Ezután következnek a választások.

Megválasztatott elnöknek: Horony György,

I. alelnöknek: Biró Ferencz,

II. alelnöknek: Villányi Alajos,

I. titkárnak: König László,

II. « Hlaszny Mihály,

Pénztárnoknak: Farkas Károly,

Ellenőrnek: Nedeczky Benő.

Igazgató választmányi tagoknak:

Budapestiek: Bogisich Károly, Egerváry Jenő, Herczeg Ignácz, Vlád Kornél, Tahy Elek és Fektor Ferencz.

Vidékiek: Antal József, Balassovich Gusztáv, Bátky Endre, Bellosich Gusztáv, Róbert János, Bokor Gusztáv, Dancs Gyula, Dubina János, Dworzsák Zsigmond, Fajth János, Fára Péter, Feliczides Lajos, Frauenhoffer Mátyás, Grosschmidt Pál, Halmay József, Horthy Pál, Horváth Kálmán, Incze Domokos, Incze Pál, Kántor Pál, Kaiser Sándor, Knapp József, Kőszeghváry Gyula, Krupecz Ede, Kun Gyula, Laubhaimer József, László Albert, Lovich Kálmán, Magassy Antal, Mattyók Vincze, Maurer Gusztáv, Módy Elek, Mucsy Antal, Nagy Alajos (Alsó-Lendva), Németty Ottmár, Novatsek György, Palkovics Imre, Pauliny Zsigmond, Podhajaczky Róbert, Popovits Mihály, Próder József, Putnoky Rudolf, Soltész Antal, Sperlágh Dániel, Sztankay László, Tilkovszky Fridolin, Veszelovszky Mihály, Virágh Aladár, Wimmer János és Worff Vilmos.

Póttagokul: Bodányi Sándor, Holits Kálmán és Hunkár Béla.

Az ellenőrző bizottságba:

Elnöknek: Voigt Ede, tagokká pedig: Csik Dezső, Tessényi Ferencz, Tihanyi Ferencz és Zelinka Alajos.

Továbbá tiszteletbeli tagokká megválasztattak: dr Pauler Tivadar ur m. kir. igazságügyminiszter, Majláth György ur országbiró, Fábry István ur legfőbb itélőszéki elnök, Perczel Béla ur semmitőszéki alelnök, Szabó Miklós ur budapesti, báró Apor Károly m.-vásárhelyi kir. itélő táblai elnökök, Csemegi Károly ur és Fabinyi Teofil ur legfőbb itélőszéki tanácselnökök, Halmosy Endre ugyanottani biró, Berczelly Jenő ur m. kir. igazságügyminiszteri tanácsos, Csernák Béla ur budapesti és Bogisich Lajos ur pestvidéki kit. törvényszéki elnökök, Dévány Henrik ur igazságügyminiszteri és dr. Schnierer Gyula ur keresk. miniszt. osztálytanácsosok, Széchenyi József ur zombori és Kornis Ferencz ur nyiregyházi kir. törvényszéki elnökök, dr. Herczeg Mihály ur és dr. Csillag Gyula ur egyetemi tanárok.

A választás eredményének kihirdetése után az ujonnan megválasztott igazgató választmány nevében Horony György elnök a közgyülés bizalmát megköszönvén, beszédében hangsulyozza, hogy az ujonnan megválasztott igazgató választmány az egyesület érdekeinek szem előtt tartása mellett a kitüzött czélok elérésére fog törekedni.

9. Máltás Miksa inditványozza, hogy Bogisich Lajos pestvidéki kir. törvényszéki elnök ur ő méltóságának, ki a közgyülés megtartására a telekkönyvi tárgyalási termet átengedni szives volt, jegyzőkönyvi köszönet szavaztassék. Elfogadtatván, az igazgató választmány utasittatik, hogy Bogisich Lajos ur ő méltóságának a közgyülés köszönetét küldöttségileg is fejezze ki.

10. König László titkár inditványára az igazgató-választmány felhatalmaztatik, hogy az elfogadott alapszabályokban a nagyméltóságu m. kir. belügyminiszterium által netán kivánandó módositásokat megtehesse.

11. Keletsényi József telekkönyvvezetői képesitési okmányának bemutatása mellett az egyesület rendes tagjai közé magát felvétetni kéri, — továbbá Lovich Kálmán kijelenti, hogy a zombori kereskedelmi és iparbank, és a cservenkai, ó- és uj-sziváczi takarékpénztár az egyesület alapitó tagjai sorába 50—50 frttal belépni óhajtván, nevezett intézeteket a jelzett minőségben felvétetni kéri. — Lovich Kálmán buzgalma megéljeneztetett; — tekintve azonban, hogy a rendes és alapitó tagok felvétele az igazgató-választmány hatásköréhez tartozik, ezen ügy további ellátás végett oda utasittatik.

Több tárgy nem lévén, elnöklő a közgyülést 2¼ órakor berekeszti.

Máltás Miksa, elnöklő alelnök. *Sperlágh Dániel,* *Biró Ferencz.* alelnök. *Tessenyi Ferencz,* jegyző.

A m. kir. Curia elvi jelentőségű határozatai telekkönyvi ügyekben.

Az, hogy valamely ingatlan a telekkönyvben mindkét házastárs nevére van bevezetve, nem gátolja meg annak érvényitését, hogy azon vagyon csak az egyik házastársat illeti. Ennek bizonyitására szolgál, ha az egyik házastárs a biróság előtt felvett, tehát tartalmánál fogva teljes hitelt érdemlő jegyzőkönyvben önmaga elismeri, tehát bizonyitja, hogy az ingatlan vagyon házastársának kizárólagos tulajdonát képezi. *(Törv. Csarnok* 1872. 84. 85. sz.)

Ha a megvett ingatlan jelzálogos követelésekkel van terhelve, a vevő — tekintettel az átmeneti intézkedések 19. czikkénél fogva ily esetben irányadóul szolgáló aptk. 469. §-ra is, — a bekeblezett terhek összegének megfelelő vételári hátralék lefizetésére még akkor sem kötelezhető, ha az adásvételi szerződésben a birtok tehermentes átadása ki nem köttetett. *(Fogt. Közl.* 1872. 17. mkl.)

A határozatlan arányban fölvett telekkönyvi birtokosok részei egyenlőknek vélelmezendők. *(Fogt. Közl.* 1873. 17. mkl.)

Az aptk. 1467. §. által csak a telekkönyvileg bekebelezett jog alapján engedett 3 évi elbirtoklás a helyszinelés alkalmával történt első felvételre nem alkalmazható. Azon elv, hogy a telekkönyvben határozatlan arányban fölvett birtokrészek egyenlőknek tekintendők mindaddig, mig az ellenkező be nem bizonyittatik, — a helyszinelés folytán bejegyzett birtokosokra is alkalmazandó. *(Fogt. Közl.* 1874.)

Határozatlan arányban bekeblezett telekkönyvi tulajdonos ellen is megitélhető határozott arányban a tuladonjog még oly esetben is, midőn az arány meghatározása a keresetben határozottan ugyan nem kéretett, de a per során kellőleg megvitattatott és tisztába hozatott. *(Fogt. Közl.* 1874. 16.)

A telekkönyvben határozatlan arányban álló tulajdonos tulajdonjoga megállapitását oly nyilvánkönyvi tulajdonos ellen is jogositva van kérni, kivel a kérdéses ingatlanok szerzésére nézve jogviszonyban sem volt. *(Fogt. Közl.* 1875. 18. mkl.)

(Folytatása következik.)

Franklin-Társulat nyomdája.

Tizenötödik évfolyam. 38. SZ. Budapest, 1880. szeptemb. 17.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA: *Üllői-út 2. szám, III. em.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

TARTALOM: A politikai egyletek jogrendje. Dr. Fekete Gyula, kir. törvszéki biró urtól. — A vagyonátengedés jogkedvezménye Franciaországban. Dr. Roth Zsiga urtól. — Jogirodalom. Dr. Vécsey Tamás egyet. tanár urtól. — Törvénykezési szemle: Köteles-e az ügygondnok (curator absentis) a kereseti tényeket tagadni? Dr. Berkovics Ferencz, ügyvéd urtól. — A polgári perrendtartás 11. §-ról. Dr. Nagy Arpád, ügyvéd urtól. — Döntvénybirálat. — Különfélék.

MELLÉKLET: Curiai határozatok.

A politikai egyletek jogrendje.

A politikai egyletek egy osztályát képezik a nagy egyleti összcsoportnak. De mivel amazok a többi egyletektől nekik *saját, önálló* jogrendszerök folytán — elválnak: joguk a többiekétől külön tárgyalandó. A politikai egyletek joga pedig speciális, önálló jelleget különösen azáltal nyert a tételes törvényhozásokban, hogy a *korlátozások,* melyek az associáció e nemét terhelik — sokkal *nagyobb mérvüek,* mint az egyesülés más ágainál. A nagyobb mérvü korlátozások indoka a törvényhozók azon általánosan uralkodó meggyőződésén gyökeredzik: miszerint az associáció ez ága a *legveszélyesebb.* Innét az osztályozás *politikai* és *nem politikai* egyletekre. A tételes jog alkotói ama irányához csatlakoznak a legnagyobb államjogászok is. Washington egy 1794. aug. 26-ki levelében igy nyilatkozott a democraticus egyletekről: «ich habe von Anfang an ausgesprochen, dass diese Gesellschaften die Staatsordnung *selbst in ihren Grundlagen erschüttern werden,* wenn man dieselben nicht bekämpft (freilich nicht durch Verfolgungen, wodurch sie nur neue Kräfte gewinnen) oder wenn sie nicht bald durch die Enthüllung ihres Ursprungs und ihres Zweckes in Misscredit kommen» [1]

Annak daczára azonban, hogy a politikai egyletek különvált jogrendszerrel birnak — maradnak lényeges pontok — a melyekben joguk a gyülekezeti joggal egy és ugyanazon elveken fog nyugodni. Az egylet tagjainak a gyülekezetbeni fegyverben megjelenése, a gyülések szabad ég alatti megtartása s a rendes hatósági felügyeletet illetőleg közös elvek lesznek itt és ott irányadók. A politikai egyletek létjogát s cselekvőségök körét, menetét illetőleg, hasonlag mint a nyilvános gyülekezeteknél lehetőleg széles szabadság elve követendő. Ha nagy is a befolyás, melyet a politikai egyletek az államtestre gyakorolnak — ha néha megjelenésökben közzavart is okoznak, még sem szabad az egyleti szabadság biztositásáról egyes episódot valamely nemzet életéből zsinórmértékül venni. A veszélyes szabadság élvezete — mondja Toqueville — megtanitja a népeket arra, hogy kell a szabadság veszélyeit enyhiteni. Minthogy azonban nincs emberi szabadság, melyre nézve az államigazgatás oly kiváló figyelme szükségeltetnék, mint ennél: illő *korlátozások nem* nélkülözhetők. A mai társadalom irányeszméjét e részben ekkép fejezi ki Bluntschli: «von einer Freiheit der *politischen Vereine* kann vernünftiger Weise nur in dem Sinne die Rede sein, als damit die Sicherheit und Wohlfahrt der grossen organisioten Vereinigung der Nation, die wir Staat heissen, *verträglich ist.*" [2]

E tételből következik, miszerint mindazon politikai egyletek, melyek czélját vagy eszközeit már a büntetőtörvények tiltják s melyek a közjogrendet fenyegetik: *tilalmazandók.* Az államigazgatás kötelessége a fenálló jogrendet védelmezni, ezen kötelességgel szemben azonban kell állania azon hatalmi jogosultságnak is — hogy a közrend védelméhez megkivántató *eszközökkel* is rendelkezhessék. A politikai egyletektől származó veszélyek, az igazgatás általi sikeres leküzdésének már a gyülekezeti jognál tárgyalt védeszközein kivül, szokásosak s ajánlatosak még a következő *speciális* védrendszabályok.

1. *Szervezeti szabályzatok bemutatása.* Az eddig előadottakból belátható, hogy a politikai egyleteknél *preventiv* jellegü rendszabályok jelentkeznek szükségeseknek. A betegség természetéhez kell szabni az orvosszereket. Hogy azonban a preventió *hatályos* lehessen, hogy veszélyes egyének által szított agitációk megelőztethessenek, az állam tekintélyét compromittáló tüntetések s zavargások be ne következhessenek: *nem tanácsos a politikai egyletek tényleges müködését bevárni* és aztán tilalmakkal lépni föl. Ha az egyletek müködése beváratnék, néha javithatlan bajok keletkeznének, melyek megszüntetése, mint a történelem tanusitja, *repressió* segélyével *nem mindig* sikerült. Ellenkezőleg, ha a repressió lágy — felbátorittatnak a forradalom emberei az üzelmek folytatására — ha pedig legszigorubb is, a kedvelt politikai eszme megtestesülésének martirjai fognak megszülemleni a társadalom legjobb osztályaiból — kik nyugodt lélekkel s büszke öntudattal készek fejöket a hóhér pallosa alá hajtani. Erre nagyszerü példát szolgáltat a mai orosz társadalom.

A leghelyesebb eljárás az lészen tehát, ha minden egylet — mint azt az összes continentális törvényhozások követelik — már *megalakulásakor* soroztatik valamely egyleti kathegóriába. [3] Hogy azonban ez megtörténhessék, az illetékes hatóságnak oly helyzetben kell lennie, miszerint képes lehessen az alakitandó egylet *czélját* megitélhetni s ekkép az egyletet *osztályozhatni.* Erre nézve egyik mód az egylet természetének a *statutumokbóli* meghatározása. Bemutatandók e végből tehát a szervezeti szabályzatok, melyekből az igazgatás képes lesz az egylet közelebbi czélja iránt tudomást szerezhetni. Sajnos azonban, hogy az alakitandó egylet politikai jellegének megalapitása tekintetéből a beterjesztett alapszabályok ritkán nyujtanak a hatóság részére biztos alapot. Már pedig az egylet természetének megalapitása

[1] Die Gründe, welche den Gesetzgeber bestimmt haben zwischen politischen und nichtpolitischen Vereinen zu unterscheiden und die ersteren *lästigeren* Budingungen zu unterwerfen, als die letzteren, *liegen in der grösseren Gefährlichkeit der polit. Vereine für den Staat;* sie können leichter als andere zu rechtswidrigen Zwecken missbraucht werden, und der Staat sucht sich daher eine vollständige Uebersicht über die Vereine dieser Art, über ihren Bestand und ihre Wirksamkeit zu verschaffen und sich in beständiger Kenntniss ihres Handelns zu erhalten, um je nach Umständen die nöthigen Massregeln zur Sicherung des Ansehen der Gesetze und zur Wahrung der öffentlichen Interessen treffen zu können. Pözl. id. m. 471. l. L. még Tocqueville, id. m. II. k. 143. l. Dubois, id. m. 34. l. Bluntschli, id. m. II. k. 531. l.

[2] Id. m. II. k. 532. l.

[3] L. Jäger «welche Vereine sind als politische anzuschen»? cz. ért. *Oesterr. Zeitschrift für Verwaltung.* 1870. évf. 16. sz.

csak két uton lehető, az egyik, melyről eddig volt szó az alapszabályok lényének birálata, a második az egyleti *cselekvőség* megfigyelése. Melyik ut jobb e kettő közül? Az elsőnek sok a bűne. Ha az egylet természetét az alapszabályokból akarjuk megitélni, be fog azon anomalia következhetni, hogy ily eljárás folytán egyrészt egészen ártatlan egyletek, melyeknek eszök ágában sincs politikai ügyekkel czéljuk foglalkozni, jogtalan s szükségtelen korlátozásoknak — állitólagos kétértelmü statutumaik indokából — vettetnek alá, ellenben másrészt, a legveszedelmesebb politikai egyesülések, melyek ügyesen tudták *valódi czéljukat elrejteni*, békében, mint ártatlan egyletek fognak életbelépni.[4] Mi következik tehát ezekből? Talán a gyakorlatban akképen alkalmaztassék a törvény, mely a politikai egyleteket speciális kathegóriába követeli soroltatni — hogy a statutumokkal lehető féltékenységgel járjon el az igazgatás, kutatva a legigénytelenebb kifejezésben is az egylet netaláni veszélyes intencióit? Soha, mert hiszen az egyletalakitási jogot maga a törvény biztositja és szabad népeknél nincs oka az államigazgatásnak — különösen rendes életviszonyok között saját polgáraitól félni.[5] Ámde, mint a concrét egyletek valódi életfeladatának felösmerése czéljából a *nyilvánosság* nagy törvénye folytán, még egy másik sokkal biztosabb mód is áll az igazgatás rendelkezésére: annál kevésbbé kell tartani a netaláni téves osztályozásból származó veszélyek bekövetkezésétől. Azon utolsó s legbiztosabb mód *a tényleges cselekvőség ellenőrzése*. Ez eljárás a biztonsági rendészettel megszületett ősjogon alapszik. Kell tehát, hogy a rendészet minden, tudomására jutott tényeket s körülményeket latba vesse s ezek alapján következtessen valamely adott egyesülés *léte, életfeladata s lényére* nézve. S ime itt rejlik azon egyletektől eredő veszélyek elleni legbiztosabb rendőri védelem — mely egyletek mint nem politikaiak kezdték meg alkotmányuk alapján pályafutásokat s később czéljukat *megváltoztatva*, politikai ügyekkeli foglalkozásra tértek át — miszerint, ilyenekül felösmerve a hatóság által, határozott törvény értelmében a politikai egyletekre vonatkozó megszoritások ipso facto rájok is kiterjesztetnek — esetleg, a mennnyiben életmüködésük valódi czélját a törvény kijátszásával, a közhatóság elől elpalástolták — velök mint *titkos szövetkezetekkel* fog az államigazgatás elbánni.

Dr. Fekete Gyula,
kir. törvényszéki biró.

(Vége következik.)

A vagyonátengedés jogkedvezménye Franciaországban.

(Folytatás és vége.)

Ily alakban jött át Galliába is, mint minden római tartományba, szóban levő jogintézményünk (Lex Romane Visigothorum l. 4. tit. 18.) De itt a cessio bonorum tekintetében nemsokára egészen sajátságos nézetek támadtak. Ha Rómában az volt főleg czélja, hogy az adóst az addictio és a proscriptio bonorum becsületsértő hatásaitól megóvja, itt ellenkezőleg csakhamar az lett hatálya, hogy a vele élő szegény adóst szégyenfoltokkal elhalmozta. Ugy találták, hogy az intézmény egy «miserabile auxilium» és attól tartottak, hogy a hitelezőkre nézve káros következményü leend. Igy történt, hogy a törvényhozás minden erővel elnyomni iparkodott és ennek elérésére a kor szellemének megfelelő sajátságos intézkedésekhez folyamodott. Az 1510. évi Ordonance 70. §-a ugy az 1673. Ord. szerint adósnak hitet kellett tenni arra, hogy a cessiot nem veszi igénybe csalárd czélból; ezen kivül őr kiséretében a városon át vezettetett és hangosan kihirdettetett, hogy «ezen egyén itt a cessio jogkedvezményével élt és ennélfogva figyelmeztetik mindenki, hogy ehhez tartsa magát és vele ügyleteket ne kössön.» Ezen tréfás játékban igen bölcs gondolat tétetett adósnak, hogy addig is, mig hitelezőit teljesen ki nem elégitette, zöld sapkát viseljen, szokás, mely Olaszországból terjedt át Franciaországba. Később megelégedtek különben azzal, ha adós a zöld sapkát magánál hordta, és azzal csak akkor födte be magát, ha egyik-másik hitelezőjével találkozott. Asszonyok ezen szigoru szabályok alól ki voltak véve propter pudorem et infirmitatem sexus. Az Ord. ezenkivül intézkedést tartalmazott arra nézve, hogy kik vannak jogkedvezmény élvezetétől kizárva. (L. DALLOZ: *Repertoire Obligatio* 2270. s. k.) A többiben pedig továbbá is a római joghoz alkalmazkodtak.

E közlött alakban találták a Code szerkesztői az intézményt, midőn szabályozásához fogtak. Lássuk tehát, hogyan feleltek meg ezek — mondhatni — nehéz feladatuknak.

E kérdésre a következő törvényczikkelyek adnak némi felvilágositást — mondom — némit, mert bámulatos rövidséggel tárgyaltatik az intézmény a törvénykönyvekben és annak, ki vele meg akar ismerkedni, a tudomány bő forrásaiból kell meriteni: A Code Cir. III. könyv III. tit. V. §-a, továbbá annak 631., 634., 1166. és 1946. §§-ai; a code de procedure II. rész, I. könyv, 12-ik czime és a 800. s 905. §§-ai; végre a Code de Comm. 571. §. és az uj csődtörvény néhány §§-ai. Ne felejtsük el, hogy a franczia törvények a vagyonátengedés jogkedvezményének két faját ismerik: az önkéntest és a biróit. Igaz, hogy a törvényben nyiltan el van ismerve, hogy az önkéntes vagyonátengedés csak azon hatálylyal bir, melyet a felek megegyezéseiben neki tulajdonitanak, de ennek daczára azt kell mondanunk, hogy a feleknek, kik épen ilyen vagyonátengedési szerződést akarnak kötni, nincsen szabadságukban magukat azon főelveken tultenni, melyek e szerződés természetéből folynak. Természetes, hogy a felek akarata a törvény korlátain belül korlátozva nincsen és hogy érdekeiket szabadon és függetlenül szabályozhatják, de ha a szóban levő szerződésnek a törvényben meghatározott és abból folyó elveit tiszteletben nem tartják, ugy egy bizonyos szerződést kötnek, mely saját természete szerint lesz elbirálandó, de nem kötik a vagyonátengedési szerződést és ezen esetben nem is hivatkozhatnak a törvény azon különös intézkedéseire, miket ez utóbbi tekintetében felállit.

Melyek tehát az *önkéntes* vagyonátengedés jellemvonásai és alapelvei? Ezek a következők:

1. A szerződést minden adós kötheti, még az ugynevezett commerçant failli, a vagyonbukott kereskedő, is. Kivétetnek természetesen mindazok, kik terhes szerződéseket egyáltalán nem — és azok, kik ilyent másokért nem köthetnek.

2. Minden egyes hitelezőnek kell a szerződésbe belenyugodni. Ez igen jellemző vonás, mert ez által is különbözik a szerződés az ugynevezett concordatumtól, melyet a hitelezők $^3/_8$ része köthet a franczia törvény szerint oly hatálylyal, hogy az minden hitelezőre bir érvénynyel. Igaz, hogy az adós egyes hitelezőivel is kötheti a szerződést, de akkor ez a többiekre nézve nem bir érvénynyel, miből következik, hogy annak megsemmisitését kérhetik comme ayant eu lieu en fraude de leurs droits.

3. A szerződésnek az adós minden vagyonára kell kiterjednie; ha ellenkezőleg csak egyes vagyonrészek engedtetnek át, akkor nem lehet azt vagyonátengedésnek tartani, hanem datio in solutum-nak. Ezen nézet azonban fölötte vitás; a törvény szavai az általunk közölt nézet mellett szólnak. (L. LAURENT: *Principes de droit civ.* 215. §.; AUBRY & ROY: *droit civ. fran.* 499. l. s k.)

4. Kell, hogy az tényleges vagyonátengedés legyen; semminemü zálogszerződések ilyennek nem tekinthetők.

[4] L. JÄGER. U. o. HAGELMANN nézete is ily értelmü. Id. m. 68. l.
[5] Olv. e részben HAGELMANN kitünő észrevételeit. Id. m. 63. l.

5. Mint mindennemü szerződés ugy ez is alá van vetve a szerződések általános törvényeinek és ezek szerint megbirálandó.

6. Az adós nem engedi át hitelezőinek vagyona tulajdonát, csak meghatalmazást ad nekik, azt eladni és magukat kielégiteni. Ha önkényt a tulajdoni jogot is átengedte, akkor nem vagyonátengedés, hanem ismét datio in solutum forog fenn, melynek jellemvonása épen az, hogy általa az átengedett dolog a hitelező tulajdonává lesz. A hitelezők tehát pusztán csak meghatalmazottjai az adósnak. Ezen mesterséges constructio, a viszonyt adós és hitelezők között mandatumként képzelni, mely a birói cessio-nál majdnem képtelenség, már itt is alig tartható. Bármit is mondjunk: a hitelezők viszonyát az adóshoz nem lehet tisztán csak meghatalmazási viszonyként felfogni és ekként szabályozni. Nem maradt egyéb hátra, mint azt olyannak képzelni, melyet az iskola «mandatum in rem suam»-nak nevez és melynek jellege az, hogy visszavonhatatlan, mig ellenben az egyszerü meghatalmazvány — köztudomás szerint — természeténél fogva mindig visszavonható. Ezen felfogásból pedig következik:

a) hogy az adós a szerződést önkényt fel nem bonthatja, azaz: a mandatumot, melyet hitelezőinek adott, egyoldalulag vissza nem vonhatja;

b) a tulajdonjog adósé maradván és csak a birtok szállván át a hitelezőkre, ha adós az eladás előtt kielégiti hitelezőit, ugy természetesen önkényt megszünik a meghatalmazvány is;

c) a hitelezők nemcsak jogositva, de kötelezve is vannak, a vagyont elárverezni; az adós érdeke, hogy mielőbb szabaduljon (l. LAURENT idézett h. 224. l.);

d) ha adós az eladás előtt meghal, akkor az átengedett vagyon az ő hagyatékát képezi (l. DALLOZ Repertoire);

e) a hitelezők hitelezői nem birnak azon joggal a vagyont záloggal terhelni — hiszen az adós még mindig egyedüli tulajdonosa:

f) az átengedett vagyont a hitelezők — mint meghatalmazottak — soha el nem birtokolhatják.

7. Fel vannak jogositva a hitelezők a vagyon eladása előtt, ennek esetleges gyümölcseit szedni (percevoir les fruits). Ha az átengedett ingatlanok zálogjogokkal vannak terhelve, akkor gyümölcsei tőkésittetnek és a tömeghez csatoltatnak. Addig is pedig, mig eladják, a legtöbb esetben a vagyon kezelését egy «syndicatus»-ra szokták bizni, de a hitelezők viszonya e syndicatushoz adóst nem érinti, ő ezen viszonyon kivül áll. Joggal mondatott, hogy a «syndicat» ilyetén berendezése káros hatásu, minthogy az ügyletek lebonyolitását lankasztja és a költségeket szaporitja.

8. A hitelezők a jogkedvezménynyel élt adóst többé perrel meg nem támadhatják, kivéve ha uj vagyont szerez. Vajjon ezen utóbbi esetben élhet-e ez a benef. competentiæ-vel, nincsen eldöntve. A gyakorlatban ezen beneficium a legtöbb esetben meg nem adatik.

Ezek tehát főbb vonásokban azon elvek, melyek a bíróságon kivüli vagyonátengedést szabályozzák, elvek, melyek fölött a törvény ugyan hallgat, de melyek az e tanon körül igen buzgón munkálkodott tudományban nagyobb-kisebb határozottsággal kiképeztettek és a joggyakorlatban elfogadtattak.

Vizsgáljuk már most az ugynevezett *birói* vagyonátengedést, de olvassuk csak előbb a törvényt, mely miután az általunk már közölt meghatározást felállitotta, igy szól:

§. 1269. A birói cessio nem ruházza át a vagyon tulajdonjogát a hitelezőkre, csak azon jogot adja nekik, azt javukra eladni és az eladásig a gyümölcsöket szedni.

§. 1270. A hitelezők a birói cessiot nem ellenezhetik, kivéve a törvény által meghatározott esetekben.

A börtönbüntetés alóli felmentést vonja maga után.

Ezen kivül az adóst az átengedett vagyon értéke erejéig felszabaditja és ha az nem elégséges, akkor köteles, ha uj vagyont szerez, azt is adóssága egész törlesztéseig átengedni.

A törvény meghatározásaiból és ezen itt közölt intézkedéseiből következik:

1. Nem minden adós élhet a jogkedvezménynyel, hanem csak az, ki kimutatja, hogy szerencsétlen és jóhiszemü. Nagyon természetes, hogy az irók ezen határozatlan kifejezéseket minden oldalról magyarázni iparkodtak. Kit lehet szerencsétlennek tartani? Mikor mondhatni, hogy az adós az adósságcsináláskor nem járt el jóhiszemüleg? Igen terjedelmes könyvet kellene irni annak, ki ezen kérdésekre a franczia jogtudomány fonalán kimeritő választ akarna adni. Nekünk nem szabad azonban egy folyóirat szük keretén tul terjeszkednünk és igy azt, ki ezen minden esetre érdekes kérdésekkel tisztába akar jönni, DALLOZ *Repertoire* czimü igen szép müvére utaljuk, hol egyszersmind a vonatkozó irodalommal is megismerkedhetik. E helyütt csak azt emeljük ki, hogy a tudatlanság és a merészség a franczia jogban ép oly kevéssé tartatnak szerencsétlenségnek, mint az észellenes, oktalan cselekvés, minek a másokérti ugynevezett ingyenes hátiratolás is vétetik.

Kivétetnek a jogkedvezmény alól az idegenek, nehogy mint BECQUET mondja, azoknak alkalom adassék «sucer le sang et le moëlle des Français», továbbá a stellionatusok, gyámok stb. (L. Cod. de Proced. §. 905.)

2. A Cod. Civ. 1268. és 1270. §§-ai világosan kijelentik, hogy az intézmény egyedüli czélja, a szerencsétlen és jóhiszemü adósnak személye szabadságát biztositani, pour avoir la liberté de sa personne. A törvény ezen világos intézkedéseit szem előtt tartva, a franczia jogászok majdnem egyhangulag kijelentik, hogy miután az 1867. évi julius hó 22-én kelt törvénynyel az adósságbörtön a polgári jog majdnem egész terén eltöröltetett, az intézmény is hatályon kivül van helyezve és legfölebb azon néhány esetekben áll még fönn, melyekben az még ma is alkalmaztatik. Csakugyan, ha az intézmény történelmi fejlődését szemléljük, s ha azon körülményekre tekintünk, melyek azt Franciaországban teremtették, ha továbbá a törvény betüjének és szellemének eleget teszünk és meggondoljuk, hogy a kereskedők egész osztálya a csődtörvényben különben is egészen világosan kizáratott a jogkedvezmény élvezetétől: akkor lehetetlen nem mondanunk, hogy az, mit a törvényhozó a szóban levő jogkedvezménynyel el akart érni, ma a nélkül is el van érve és hogy ennélfogva az ma Franciaországban ok- és czélnélküli.

3. Kell, hogy az átengedés az adós minden vagyonára kiterjedjen. Azon kérdés, ha vajjon azon vagyonrészek, melyek a törvény intézkedéseinél fogva (lásd Cod. de proced. 581. és 592. §§-ai) különben sem foglalhatók le, szintén átengedendők-e vagy sem, e tan egyike a legvitásabb kérdéseinek. Az irók többsége ma azon nézetben van, hogy ezek is átengedendők, valamint azok is, miket később szerez meg.

4. Minden hitelező osztozkodik a befolyt vételárban, még az is, kinek követelése még nem járt le, sőt az ugynevezett «créaucier anterieur»-nek is van követelési joga a tömeg irányában. Ilyen «créaucier antérieur» az, kinek a cessio előtt támadt joga csak később ismertetett el birói-lag, és az, kinek feltételhez kötött joga van, ha a feltétel az átengedés után teljesedik be — a feltételek visszaható erejénél fogva.

5. Az adós joga, a jogkedvezményt igénybe venni, magánszerződések által meg nem másitható (nonobstant toute stipulation contraire §. 1268.).

6. Az adós a cessio által csak a vagyonrészek értéke erejéig szabadul. Ezen elvből ugyanazon szabályok vonhatók el, miket már az önkénytes átengedésnél kifejtettünk.

*

Magától értetődik, hogy az egyetemlegesség jogviszonyán a cessio által változtatás nem történik.

7. Az irók nagy része azon nézetnek ad kifejezést, hogy az adós a cessio jogkedvezményének igénybe vétele után mindaddig nem gyakorolhat politikai jogokat, mig adósságait teljesen nem törlesztette, de véleményem szerint azokkal kell tartani, kik azon elvnél fogva, hogy favores ampliandi, odia restringenda sunt, nem csatlakoznak ezen irók nézeteihez.

8. Ha a törvényben foglalt feltételek és körülmények fennforognak, akkor a hitelezők nem ellenezhetik a vagyonátengedést; a biró akaratuk ellenére is odaitéli adósnak a jogot.

Mindezek után felesleges — ugy gondolom — kiemelni azon különbséget, mely a szóban levő intézmény és az ugynevezett «attermoiement»-féle szerződés között létezik, mely utóbbi lényege csak abból áll, hogy az adós hitelezőitől rendesen időhalasztást — moratoriumot — néha némi elengedést is nyer, de mely vagyonát nem érinti egyenesen. Hogy a csődbeli concordatumtól mennyiben különbözik, szembeötlő.

Igy kifejtvén a birói átengedésnek az anyagi jogra vonatkozó legfontosabb elveit, áttérhetünk az ugyan erre vonatkozó alaki szabályokra, és itt, minthogy a franczia perrendtartás a mieinktől lényegesen eltér, csak a kiválóbb intézkedések birnak némi érdekkel. Ezek pedig a következők:

Az adós jogát keresettel érvényesiti, melyet lakhelyének polgári bíróságánál avoué közvetitése mellett indit. Az állittatott, hogy a bíróságnak nem kell a hitelezőket a kereset tárgyalására megidézni, és hogy a kérdés fölött azok meghallgatása nélkül határoz. Ezen nézet teljesen téves. A hitelezőknek jogukban van azon kérdést, vajjon csakugyan szerencsétlen és jóhiszemü-e az adós, feszegetni és fölötte nyilt ülésben tárgyalni. Az adós kötelessége a keresettel együtt (mely alatt azonban egy a mi keresetünktől teljesen eltérő periratra kell gondolni) könyveit, mérlegét, vagyoni állapotáról kimutatást, stb. a gneffier-nél beadni. A tárgyalásra személyesen kell megjelennie, meghatalmazott által nem képviseltetheti magát, mely intézkedés igen czélszerü. Minden ilynemü kereset az államügyészszel közöltetik és az az adósra vonatkozó egyéb birói intézkedéseket fel nem függeszti. A tárgyalás sommás és azt semminemü periratok — ugynevezett conclusiók — nem előzik meg. Sőt akkor is, ha a hitelezők a csőd megnyitását kérték és a csődbiróság már azon is van, hogy a kérelem fölött határozzon, még ez esetben sem tartozik a biróság ezen határozatot bevárni és ettől eltekintve meghozza a jogkedvezmény meg- vagy meg nem adása fölötti határozatát. Az itélet kifüggesztetik. Joggal követeltetett, hogy mindennemü csalárdságok elkerülése végett ezen itélet a sajtó utján is közzététessék és csakugyan mi a régi franczia eljárásnak majdnem nevetséges alakszerüségeiben rejlik, semmi egyéb, mint ezen gondolólag a cessio jogcselekményének a lehető legnagyobb nyilvánosságot kell kölcsönözni, és igy meggátolni, hogy az adós, daczára a jogkedvezmény igénybe vételének, jogügyleteket kössön. Az átengedett vagyon elárvereztetésére adóst a franczia jog szerint nem kell megidézni, de nagyon természetes, hogy jelen lehet.

Ez tehát azon intézmény, melynek behozatalát adósnak az uzsora elleni támogatására a törvényhozástól követelik. Minden elfogulatlan be fogja ismerni, hogy itt csakugyan — mint a régi francziák más értelemben mondották — egy miserabile auxiliummal van dolgunk. Az önkénytes vagyonátengedésnek ma is helye lehet, minthogy semmiféle törvény ilyen szerződést nem tilt és a felek akarata e tekintetben korlátozva nincsen. Hogy a gyakorlati életben tényleg nem igen köttetnek, annak kettős oka van, először mert rendesen nem viseltetnek hitelezők és adós — ha a dolgok már ennyire jutottak — egymás irányában oly barátságos indulattal, hogy egyezkedésre hajlandók volnának és másodszor főleg azért nem köttetnek, mert — nyiltan bevallva — nem fizetné ki magát. Azon költségek, miket különösen azon esetben, ha többek a hitelezők és syndikatumra kell bizni a vagyon időleges kezelését, általa meg lehetne takaritani, vajmi csekélyek. De a mi a birói átengedést illeti, ugy tényleg képzelhetők esetek, mikben különösen többszörös végrehajtásoknak néha igen tetemes költségeit általa meg lehetne kimél, hogy azonban ezen czél eléressék, mindenekelőtt a syndikátust kellene okszerüen rendezni és még sok mindenfélét teremteni, mi a franczia jogban hiányzik. Egészben véve ma, midőn az adóssági börtön eltöröltetett, adóson ezen intézménynyel vajmi keveset segitünk. A segély, melyet neki hozunk, jóformán elkésett. Egyik és másik esetben is az uzsora áldozata elvesztette összes vagyonát, — hogy miképen temettetik el halála után, azzal pedig az okos ember nem igen szokott törődni.

Dr. Róth Zsiga.

Jogirodalom.

I.

Római jog. Irta dr. RENTMEISTER ANTAL, r. ny. jogtanár a kir. jog- és államtudományi karnál. Pozsonyban. Eddig megjelent 480 lap.

TACITUS 98-tól 115-ig dolgozott historiáján. SALVIUS JULIANUS 148-tól 165-ig készité digestait. RENTMEISTER is hosszabb időt szentel műve közlésének; most a gyámságot és gondnokságot tartalmazó ivet kapta meg a cupida legum iuventus. A megjelent ivekből látjuk, hogy szerzőnk a római jogelvek fokozatos fejlődésének menetét kiséri. Örömmel üdvözlöm ezen törekvést, melynek később az leend a gyümölcse, hogy tanitványaink megismerendik az ős római jogállapotokat, a specificus római nemzeti jogot és végül a bölcsészettől inspirált általános világjogot qu › iure omnes gentes utuntur. Az egyes tanok jogtörténeti fejtegetésének zárpontját szerzőnk a Justinianus által teremtett korszakra helyezi. A byzanczi jogállapotok nem képezik ugyan többé a római jog tanulmányának netovábbját, sőt inkább a Róma földén uralkodott remekjog s az ebben visszatükröződő antik szellem elsajátitása képezi az ujabb romanisták törekvését, mindamellett ezek is p. o. KUNCZE és HOFFMANN Justinianus reformjaival fejezik be műveiket. Annál több szeretettel csüng RENTMEISTER a keleti birodalom jogának hatodik századbeli codificatioján, minél nagyobb hatása volt Tribonianus compillatiójának az utóvilágra. Szerzőnk egyenesen kiemeli, hogy a római jognak tényleges érvénye s igy *gyakorlati érdekessége csak* azon alakban van, minőbe azt Justinianus hozta, igy is *csak* a német nemzet lakta területeken, a hol a középkor folytában recipiálva lett a római törvénytár. Hazánkban ilyen szerepe nem jutott ugyan neki, mégis fontossága és haszna, még ha elméleti becsét latba vetni nem akarnók is, nálunk is szembetünő, mert számtalan a jelenkori világforgalom utján nálunk is meghonosult magánjogi intézmény tisztán római jogalapokon nyugszik. (9. §.) A római jog tudományos becse mellett az előadó tanár hallgatóit nemcsak arra tanitja, hogy mi a jog, hanem feltünteti azt is, hogy miképen fejlesztették s miképen látták el oly szervezettel, a mely mellett képes volt lépést tartva haladni a társadalmi viszonyokkal.

Az institutiókat egyetemes jogi alaptan gyanánt kivánja tekinteni RENTMEISTER. Ezért, a jog fogalmára és természetére, annak keletkezésére, fejlődésére s tudományos tárgyalására, változására és megismerése módjaira vonatkozó tételeket helyezi előtérbe. Itt fejtegeti egyebek közt a jogtudomány fogalmát is. A divinarum atque humanarum rerum notitia értelmét szerzőnk bizonyára tüzetesebben megfejti *hallgatóinak* mint *olvasóinak*. A stoa bölcsészet ULPIANUS

sok nyilatkozatának magyarázatához mellőzhetlen; a tankönyvben nem lehet mindent ugy elmondani, hogy az előadás feleslegessé váljék.

IHERING a synchronisticus és chronologicus módszerek teljes elvetésével a római jog történetében tényi momentumok szerinti csoportositást ajánl s a fejlődés oknyomozó történetével tanit, mely módszernek tudományos becsét nálunk IHERING jeles tanitványa dr. KISS MÓR emelte ki először, a miniszterhez külföldről irt jelentésében. IHERING módszere a jövőé vagy helyesebben IHERING módszereé a jövő. Szerzőnk nem experimentál s követi a források történetében a bevett synchronisticus módszert; a belső jogtörténetben a chronologicus «tárgyalást» alkalmazza. Minden egyes korszakra tartozó dolgok felsorolását némely a római állam közállapotait és akkoriban történt alkotmány-változásait ismertető, néhol fellengző észrevételek előzik meg, p. o. a második korszakra vonatkozólag ezt mondja: «a folytonos hóditások és hadjáratok által keltett nemes dicsvágyat lassan-lassan a vásottság, fényüzés és szertelen kincsvágy szomoritó jelenségei válták fel, elfelejtetvén a rómaiakkal a szeplőtlen erény ama egyszerüségét és nagyságát, mely az őskor intézményeit oly ragyogó fénynyel vette körül.» Azt hiszem azonban, hogy velem egyetért szerző a principatus korszakának méltánylásában, midőn Róma oly irókat foglalkodtatott mint Tacitus, Plinius; bölcsészeket hallgatott mint Seneca, Marcus Aurelius, oly hadvezéreket követett, mint Germanicus, Trajanus, oly épületeket emelt mint a Pantheon, Colosseum, Titus diadalive, Trajanus hidja, Hadrianus mauzoleuma, főleg pedig midőn irtak és feleltek három világrészre kihatólag a remek jogászok, Labeotól Modestinusig, a kik megteremtették a minta jogtudományt. Nagy idő az, a melyben Róma a földközi tenger partjain levő országokat politikailag egyesité és polgárositá.

A forrásokból közölt eredeti idézetek az előttünk fekvő műben nem képezik mint KUNTZEnél vagy HOFFMANNnál a szövegnek kiegészitő alkatrészét. A bizonyitás czéljából mellékelt csatolmány szerepét se viszik, hanem inkább arra valók, hogy láthassa az olvasó, mily velős rövidséggel, találó szabatossággal s tiszta szép nyelven fejezték ki jogi meggyőződéseiket a rómaiak. Ezen idézetek ébresztik az önálló forrástanulmányozásnak vágyát, melyre ifjuságunkat serkenteni legsürgősebb feladatunk. A nyugot-európai nemzetek jogtudományukat azon termékenyitő hatásnak köszönhetik, a melyet az eredeti források, különösen pedig digestak szövegének olvasása és fejtegetése gyakorolt a jogtanulókra. Oda kell vezetni hallgatóinkat, hogy a remekjogászok műveit olvasva átérthessék és elsajátithassák, miképen kell a felmerülő jogesetet elemeire bontani, a rá alkalmazandó szabályt megtalálni s az alakuló uj viszonyokból a szabályokat levonni. Varázshatásu uj világ tárul fel a jogász előtt ha behatol oda, a hol Labeo Julianus, Marcellus, Papinianus, s a többi halhatatlanok osztogatják responsumaikat. Ehez természetesen a kifejlett rendszer átnézete és részleteinek megismerése kalauzol. RENTMEISTER tankönyve e czélra kiválóan alkalmas. Az eddig megjelent iveken a bevezető szakaszok után (1—20. lap) közöltetik a jogforrások története (21—102. l.), aztán előadatnak a római magánjog alaptanai és pedig az első könyvben (103—164. l.) a jog, jogszerzés, joggyakorlás és oltalom (perjog) foglal helyet. A második könyv (165—200. l.) értekezik a személyekről és a jogra való képességről. A harmadik könyvet betölti a vagyonjog (200—398. l.) Itt beszél a dolgokról és azok különféle nemeiről, aztán a dologi jogokról (iura in re); tanulságosan ismerteti a római tulajdont a különböző korszakokban, a szolgalmat, emphyteusist és superficiest, aztán a zálogjogot. A követelések és tartozások (obligationes) tárgyalását általános «tanelméleti» tételekkel kezdi, s aztán az institutiók keretének megfelelő részletességgel terjeszkedik ki a kötelmekre. A negyedik könyv a családi jogra van tervezve, s előre láthatólag az örökjogot fogjuk kapni az ötödikben, melyet érdeklődéssel várunk mint a római magánjog épületének betetőzését. RENTMEISTER a tudománynak elfogadott igazságait élénken, felfoghatóan állitja az olvasó szemei elé. Alkalmaz itt-ott oly szavakat, melyek nem mindenkinek tetszenek, p. o. fölep, házasulat, kötelezettségbeli jog; némely szavakat azonosit p. o. tárgyalási mód = modor = módszer, de ezektől eltekintve a tanulók felfogásához mért magyaros irályt használ, s a római jognak magyarországi irodalmát számottevő kiadványnyal gyarapitá.

II.

Római perjog. Irta dr. BOZÓKY ALAJOS, a római jog ny. r. tanára. Nagyvárad 1878.

A hazai jogirodalomban BOZÓKY neve a legismertebbek közé tartozik. Tőle látott napvilágot: *A Praetori jog; A börtönügy legujabb haladása;* mindkét dolgozat a pesti egyetem által koszoruzott pályamű; *Institutiok, Pandekták, A jogi személyekről, A köteles részről,* a melyet a magy. tud. akadémia dicséretre méltatott stb. A termékeny iró külön monographiában dolgozta ki a római perjogot, a legjelesebb német irók művei nyomán. «Németül olvasott, de magyarul irt.» KELLER, RUDORFF, WALSER, PUCHTA, KUNTZE, BETHMANN-HOLLWEG, KARLOVA, BEKKER, WINDSCHEID, WIEDING felhasználásával a magyar jogszigorlók igényeinek teljesen megfelelő munkát készitett.

A jog- és államtudományi karoknál müködő tanárok folyvást azon kedvezőtlen tapasztalatot teszik, hogy a gymnasiumi oktatás a latinban ki nem elégitő. Megengedem, hogy a latin mint formalis képző eszköz nem marad hatás nélkül a fogékony ifju lelkére, de a latin nyelvet csak nehány kiváló ifju sajátitja el oly mérvben, hogy a remekjog forrásait olvashassa és érthesse. BOZÓKY nem találja beváràndónak, mig a gymnasiumi reform megtermi óhajtott gyümölcsét, hanem könnyiteni kiván ifjaink helyzetén az által, hogy a műkifejezéseket és a legfontosabb forráshelyeket magyarul is adja. Az előadásnál egyszerü, világos, könnyen érthető stylusra törekszik. A magánrajz első szakaszában a régi jog szerinti per, második szakaszában pedig a Diocletianus utáni törvénykezés tárgyaltatik, oly mértékben, amint az a római magánjog kellő megértésére elkerülhetlenül szükséges, és igy szerzőnk jelen munkája, *Institutiói*-nak kiegészitésekép, hasznos szolgálatot tesz a német perjogi munkákat nélkülöző magyar jogtanulóknak.

Dr. Vécsey Tamás,
egyetemi tanár.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Köteles-e az ügygondnok (curator absentis) a kereseti* tényeket tagadni?

A feltett kérdés, melyet sokan helyesebben ugy vélnek formulázni, hogy valjon köteles-e az ügygondnok felperestől minden kereseti tény bizonyitását követelni, a gyakorlat szempontjából igen fontos, mert mint hivatalos hirlapunk igazolja, nagyon sok az eset, melyben felperes hirlapilag és ügygondnok kirendelése mellett kénytelen alperest perbe idézni és minthogy ily idézések csak elvétve eredményezik azt, hogy az idézett alperes meg is jelenjen, a felperesek és a kirendelt ügygondnokok szempontjából üdvös lenne, ha a törvényhozó akarata a fenti kérdést eldöntötte volna.

A kérdés azonban törvényeinkben határozottan eldöntve

* Ez alatt mindazon tényeket értjük, melyeker felperes a per bármely stádiumában a végből állit, hogy a kereseti kérelmet indokolttá tegye.

nincs és igy csak magyarázat utján lehet a törvényhozó akaratára kövtkeztetni, de az alapul szolgálható intézkedések oly szórványosak és bizonytalanok, hogy azokból jobbra is, balra is lehet következtetni.

Az 1840. XV. t. cz. II. r. 211. §-a azt mondja, hogy az ügygondnok kötelessége az alperes igazaira felvigyázni és mind azt, mit annak védelmére szükségesnek lát, előadni; a tett dolgok ellen felhozott puszta tagadása azonban a per folytát nem akadályozza. Ha az akkori idők sajátságos szójárásától eltekintünk, akkor e rendelkezés kétségtelenné teszi, hogy az ügygondnok csak jogi kifogásokat tehet hatálylyal, a tények elleni tagadása ellenben figyelemre nem is méltatandó, minélfogva a feltett kérdés az 1840. évi törvényhozás szempontjából olykép leli feleletét, hogy az ügygondnok nemcsak nem köteles a kereseti tényeket tagadni, de azokat hatálylyal meg sem tagadhatja.

Az 1852-ik évi ideiglenes polgári perrendtartás 86 §-a azt rendeli, hogy a gondnoknak kötelességében áll alperes tartózkodási helyét nyomozni s ha lehetséges ő tőle, vagy más uton a per tárgya iránt bővebb felvilágositást és szükséges bizonyitékokat szerezni és a pert ezekhez képest vinni. Habár a tagadás nem tekinthető bizonyitéknak és semmiesetre olyannak, melyet még beszerezni kellene, SCHUSZTER ismert commentárjában e §-ból azt következteti, hogy a gondnok kötelessége a felperesi tényeket megtagadni.

Jelenleg érvényes polgári törvénykezési rendtartásunk 268. §-a, és ezzel egyező perrendtartási javaslasunk 246. §-a csak annyit mond, hogy az ügygondnok jogai és kötelességei ugyanazok, melyek a fél által rendelt ügyvédé, a mire vonatkozólag az ügyvédi rendtartás 49. §-a azon magyarázatot adja, hogy az ügyvéd az elvállalt ügyekben köteles hiven eljárni és a képviselt fél érdekében a törvényes intézkedéseket pontosan és szorgalommal megtenni. Ha tehát a törvényes intézkedések alatt nem csupán a tagadást értjük, akkor a feltett kérdésre a hivatolt szakaszok közvetlen feleletet nem adnak, bár kétségtelen, hogy szemben az 1840. évi váltóeljárással az ügygondnokot, a kereseti tények puszta tagadására feljogositják.

Az ügygondnok ezen jogkörét a jelenleg érvényes váltóeljárás 37. §-a szükebbre veszi, mert bár elfogadja a perrendtartás 268. §-ának intézkedését, mindazonáltal folytatólag ugy rendelkezik, hogy ha az ügygondnok gondnokoltjának aláirását tagadná, tartozik egyszersmind tagadásának alapját képező adatokat és körülményeket előadni. A mint a szószerkezetből látszik, a czélzat az volt, hogy a nem indokolt (?) tagadás ne vétessék birói figyelembe, de hogy az ügygondnok, ki különben indokolás nélkül mindent megtagadhat, miért ne tagadhassa indoka előadása nélkül az aláirást? arra minthogy a váltóeljárás szabályozása tárgyában tartott értekezlet jegyzője kiadott commentárjában[1] hallgat, más feleletet nem tudunk adni, minthogy valószinüen az ügygondnokul kinevezendő ügyvédet akarta az 1868. LIV. t. cz. 171. §-ában körülirt hátránytól megóvni. (?)

A kérdés irodalmi tárgyalását csak egy helyt találtuk, u. m. WAGNERnek a *Zeitschrift fiir oest. Rechtsgelehrsamkeit und politische Gesetzkunde* 1824. évi folyamában, a hol a szerkesztő ily czimü czikkben: «Ueber die Verbindlichkeit des des Curators eines geklagten Abwesenden, die gegen diesen in dem Prozesse von dem Kläger angeführten facta zu wiedersprechen» azon eredményre jön, hogy a gondnok köteles a kereseti tényeket megtagadni.

A mi a hazai gyakorlati jogéletet illeti, az a feltett kérdés ellenében igen ingadozón viseli magát és nem egyszer láttuk példáját annak, hogy a gondnoknak kirendelt ügyvéd moralis kötelességének tartotta még a csillagok lételét is megtagadni, mig a másik moralis kötelességének tartotta felperest oly becsületes embernek tekinteni, hogy oly tényeket sem tagadott meg, melyeknek aggályossága majdnem kézzel volt fogható. Legátalánosabbnak azonban azon WAGNER által megtámadott és az 1840. évi váltóeljárás alapját képező nézetet találtuk. hogy a gondnok csak jogi kifogásokat (exceptiones juris) tartozik tenni és a tényeket sem beismerni sem megtagadni nincs jogositva, hanem ismeretlen tartózkodásu felének jogait fenntartva, az ügyet birói ellátás alá köteles bocsátani. Ezen háromféle álláspont azonban csak kettőnek tekinthető, mert kik az utolsó nézetet követik, ezek tulajdonképen azon állásponton állanak, hogy a gondnok köteles a kereseti tényeket beismerni, mert valamely tényt világosan meg nem tagadni, perrendtartásunk 159. §-a szerint annyit tesz, mint azt beismerni és az eldöntés azon része, hogy a gondnok a jogi kifogásokat megtenni köteles, nem a feltett kérdésre képezi a feleletet

Talán nem lesz érdektelen, ha WAGNER nyomán a két ellennézet indokait is megismertetjük.

Azok, kik azt vitatják, hogy az ügygondnok nincs is jogositva a kereseti tényeket megtagadni, abból indulnak ki, hogy tisztességes ember nem tagadhat oly tényt, melynek valódiságáról mitsem tud. Az ügygondnok informatio hiányában érdekkel és ennélfogva indokkal sem bir, hogy felperes által állitott valamely tényt megtagadjon, és pedig a közvetlen érdek hiányán kivül még azért sem, mert felperes jogositva van követelni, hogy jó hirnevének fentartása végett senki, ki a tényállást nem ismeri, őt alaptalan követelőnek ne tartsa. Továbbá a hirlapi idézés eléggé megnyugtathatja az ügygondnokot az iránt, hogy a tagadás elmulasztása által a gondnokoltnak hátrányt nem okoz, mert a törvény abból indul ki és igy neki is abból kell kiindulni, hogy a hirlapi idézésről köteles alperes értesülni és igy elmaradásának hátrányos következményeit alperes csak önmagának tulajdonithatja. Végre pedig kétségtelen, hogy az ügygondnok nemcsak azért neveztetik ki, hogy az ismeretlen tartózkodásu alperes érdeke óvassék meg, hanem azért is, hogy távolléte által senki ne akadályozhassa meg más valaki jogainak érvényesitését és igy az ügygondnok nincs jogositva azon szempontból kiindulni, hogy ő előtte csak alperes érdeke az egyedüli irányadó utmutató.

Mindezen indokokra azok, kik az ellennézetet követik, azt válaszolják, hogy beismerni sem szabad oly tényeket, melyeknek valódiságuk csak az érdekelt fél által állittatik. Alperesnek épen oly joga van ahhoz, hogy senki őt kötelezettségének meg nem tartásáért ne vádolja, mint a mily joga van felperesnek ahhoz, hogy róla fel ne tegyék, miszerint ő alaptalan követeléssel lép fel. A hirlapi idézés joghátránya nem mehet tovább, minthogy az annak daczára meg nem jelenő alperes az ellenbizonyitás jogától önmagát fosztja meg. Az ügygondnok tagadása senkit jogának érvényesitésében nem akadályoz, mert az ügygondnok kinevezésének puszta ténye megmenti már felperes azon jogát, hogy őt alperes távolléte jogüldözésében meg ne hátráltathassa.

Saját nézetünk a feltett kérdés ellenében abban foglalható össze, hogy mi a kérdésnek az alaki perjog szempontjából feltételét helytelennek tartjuk, mert az ügygondnokság és az abból folyó jogok és kötelességek kérdése, az anyagi magánjog körébe tartozik és azért igen helyesnek véljük, hogy az osztrák perrendtartási javaslat 163. §-a és a német birodalmi perrendtartás 186—189. §§-ai a hirlapi idézés mellett, csupán a per szempontjából az ügygondnok kirendelését elő nem irják, utóbbinak indokolása röviden és velősen jegyezvén meg, hogy a perrendtartásnak e tekintetbeni hallgatása nem érinti az anyagi jog azon rendelkezéseit, melyek szerint néha egész vagyonra és néha annak csak egyes tárgyaira curator absentis nevezendő. Tekintettel tehát arra, hogy bár polgári törvénykönyvünk nincs, de azért a gondnoksági ügyek kérdése, ugy a hogy az 1877. XX. tczikk-

[1] NÉMETH PÉTER: *A váltóeljárás*. Bpest 1877.

ben és a fenforgó gondnokság tekintetében ezen törvényczikk 28, 32, 33, 73. és 87. §§-ban rendezve van, mi is azt szeretnők, hogy a törvénykezési rendtartás tárgyalásakor a már idézett 246. §. ezen értelemben alkottassék.

Megengedjük, hogy feleletünk a feltett kérdés előli kitérésnek mondható, de nem a mi hibánk, ha az alaki perjog oly kérdésére nem tudunk feleletet adni, mely nem e joganyag körébe tartozik, de ha a kérdés ugy formuláztatnék, hogy addig is, mig de lege lata a feltett kérdés jogosultsággal bir a kereseti tények ellenében a curator absentis minő állást foglaljon el, akkor csak annyit felelhetünk, hogy az ügygondnok nem biró, a ki előtt felperes és alperes hitele bizonyos §§-hoz van kötve, hanem ő szabadon itélő férfiu, miért is az ügyvéd mint ügygondnok, mint a dologhoz értő, de becsületet tudó családapának kell a perhez nyulnia és tapintatában lelni a kulcsot, hogy mit szabad beismerni és mire nézve köteles felperestől bizonyitékot követelni.

Dr. Berkovics Ferencz,
ügyvéd.

Döntvénybirálat.

III.

Tekintve, hogy a károsodott szenvedett kára és a megszünt nyereség megtérítését, s igy teljes elégtételt csak akkor követelhet, ha a károsodás gonosz szándékból, vagy feltünő s vétkes tudatlanság által okoztatott; a bérlő a bérlemény elárvereztetésének esetén csak kártéritést, teljes elégtételt, vagyis a megszünt hasznot pedig csak akkor követelheti, ha a bérbeadó rosszhiszemüsége, vagy könnyelmü gazdálkodása adott a bérlemény megszüntetésére okot (1879. szeptember 5-én 5684. szám alatt kelt legf. itélőszéki határozat. Döntvénytár XXIII. f. 90. szám.)

A magánjogi érdek megtéritésénél (Leistung des Interesse) hazai joggyakorlatunk az osztrák törvény elavult álláspontján áll a legujabb időben is, mint az fentebbi határozatából nyilván kiderül, vagyis hogy ha meg nem engedett cselekvény által okoztatik a kár, a kártéritésnél is a vétkesség fokozata szolgál zsinórmértékül, és pedig akként, hogy szándékosság vagy nagyobb foku vétkesség esetén az illető teljes elégtételt, ellenben kisebb foku vétkesség esetén csupán kártéritést követelhet.

Mi ez eljárást helytelennek tartjuk, s azért a fentebbi határozat alkalmából megteszszük reá észrevételeinket.

Szükséges ennélfogva, hogy mindenekelőtt a vagyonjogi érdek megtéritésének lényegét röviden megemlitsük.

A vagyonjogi érdek megtéritésének kötelezettsége alatt az a kötelezettség értetik, melynél fogva valaki ama hátrány kiegyenlitésére van kötelezve, mely másnak vagyonában valamely tevőleges vagy nemleges tény folytán okoztatott; tehát az érdek megtérités kötelezettsége azon összes vagyonjogi különbözetnek kiegyenlitésére terjed ki, mely valamely személy vagyonának jelenlegi és azon állapota között jelentkezik, melyben az a károsodás be nem következte esetén volna.

A vagyoni hátrány kétféle lehet t. i. valaki a kárt okozó tény folytán vagy már létező vagyonából veszthet el valamit, vagy pedig e tény folytán csak a dolgok rendes folyama szerint várhatott vagyonjogi előny vonatik el tőle. Az első rendszerint tevőleges vagy szorosabb értelemben vett kárnak (positiv karnak), a másik nemleges (negatio) kárnak, vagy vesztett haszonnak neveztetik. Egy és ugyanazon tény folytán a kárositás mindkét neme, tehát ugy positiv, mint negativ kár okoztathatik.

Ez utóbbi eset az, mely a fentebbi döntvény alapjául szolgáló jogesetben is előfordul, s melyben a legfőbb itélőszék a kár és vesztett haszon megállapitásánál az osztrák törvény alapelvét fogadta el.

E részben az osztrák törvény álláspontja tulhaladott, s hasonló intézkedést az európai ujabb kodexek egyikében sem találunk.

Azon elv, hogy a vétkesség fokozata határozó büntetőjogi szempontból a cselekvény beszámitására nézve helyes, de magánjogi szempontból nem indokolt. A magánjogban a kártérités mérvére nézve a károsító hibája fokozatának nem szabad befolyással lennie, mert a kártérités által nem nyujtatik ez illetőnek vagyonjogi előny, hanem csak a sértett érdek állittatik helyre. Ez érdek, illetve a szenvedett vagyonjogi hátránya károsodottra azért nem válik kisebbé vagy kevésbbé érezhetővé, ha az a vétkesség kisebb foka által okoztatott, s ha ily esetben nem nyer teljes kártéritést a legigazságtalanabb sérelmet szenvedő.

Azért általában helytelen ezen gyakorlatunkban tért foglalt elv, jelenleg pedig annak alkalmazása annál kevesebb jogosultsággal bir, mert a magyar kereskk. törvényk. 272. §-a ezzel ellenkező álláspontot foglal el, a mennyiben határozottan kimondja: «a ki kártéritést igényelhet a valóságos kár és elmaradt nyereség megtéritését is követelheti». Hogy pedig ez nem csupán kereskedelmi ügyletekre alkalmazható kölönleges szabály, kitünik abból, hogy az ujabb magánjogi törvények hasonló elvet állitanak fel. (L. p. o. szász. polg. törvk. 124. §. drezdai javaslat a német kötelmi jog tárgyában 22. czikk bajor polg. magánjogi törvény javaslat II. r. 73. czikk stb.). Ha pedig egy általánosan alkalmazható jogszabály valamely hazai törvényben van felállitva, annak alkalmazása — mint azt már más alkalommal is kifejtettük — a hasonszerüség utján mindenesetré több jogosultsággal bir, mint valamely külföldi törvénynek elvileg sem helyeselhető intézkedései.

IV.

Ha valamely fél egyik perben tanuképen kihallgattatván, vallomásában bizonyos örökösödési szerződést teljesen érvényesen létrejöttnek lenni állit, e vallomás a nem szolgáltat akadályul arra, hogy e szerződés érvényét általa inditandó más perben meg ne támadhassa. (1880. jan. 12-én 9960. szám alatt kelt legfőbb itélőszéki határozat. Közölve az 1880. évi Jogtudományi Közlöny számában.)

A jelen döntvény alapjául szolgáló jogeset a következő:

Cs. Sz. Juli V. Gábor és József ellenper folytatott néhai V. Ernő utáni örökség iránt. E perben alperesek egy örökösödési szerződésre hivatkoztak, melynek valódiságát felperes kétségbe vonván, alperesek a többi között Cs. Sz, Istvánra is mint tanura hivatkoztak, ki is kihallgattatván, eskü alatt arról tett vallomást, hogy a kérdéses örökösödési szerződés tudomása szerint valódi, s nővére Sz. Eszter által elfogadtatott s aláirott.

Cs. Sz. Juli mindemellett a pert megnyervén Cs. Sz. István is részesülni akarván az örökségben pert inditott a nevezett alperesek ellen.

A perben mindkét fél az előbbi perben kivett tanuvallomásokat e perhez csatoltatni kérvén, a kir. tábla felperest keresetével azon az alapon utasitotta el, mert felperes ama perben a fentebb emlitett vallomást tette, ezen vallomása s ténye után ő azt többé a tanuk által bizonyitott azon az alapon, hogy az nem valódi, többé meg nem támadhatja.

Ellenben a legfőbb itélőszék az ügy kimenetelét felperes által arra leteendő főesküt, hogy alperes előtt soha ki nem nyilatkoztatta, hogy alperes néhai neje hagyatékából alperestől soha semmit sem fog követelni.

Felperesnek a másik perben tett tanuvallomására vonatkozólag pedig azt mondja itéletének indokolásában, hogy «felperes keresete érvényesitésének azon körülmény, hogy felperes által Cs. Sz. Juli által lefolytatott perben tanukép kihallgattatott, utjában már csak azért sem áll, mivel vallomása határozatlansága miatt az örökösödési szerződés érvényességére nem elegendő, s felperes ezen vallomásával örökségi igényéről le nem mondott.

Megvallom, hogy a felsőbb birságok nézetei közül egyiket sem osztom, s középutat találom helyesnek.

Felperesnek hit alatt tett tanuvallomása mindenesetre több a semminél s mindenesetre bir annyi értékkel, mintha azt két vagy három szomszédja előtt komolyan s határozottan mondotta volna;

de más részről a más perben tett tanuvallomásból önálló kötelezettség nem származik, hogy csupán annak alapján marasztalni illetve elutasitani lehessen, mint az a kir. tábla tette itéletében.

Felperes tanuvallomása semmi egyéb mint birságon kivüli beismerés, e jellegét azonban elvitatni, miután a birság előtt tétetett, s esküvel is megerősittetett, s igy komolyságáról kételkedni nem lehet, elvitatni sem lehet.

Szemben törvénykezési rendtartásunk ide vonatkozó szerencsétlen összeállitásával, melyből a visszavonhatlanság minden beismerésre egyaránt ki lenne magyarázható, mindig azt vitattam, s tartom ma is, hogy a birságon kivül tett beismerés visszavonható, az ellenkező véghetlen igazságtalanságoknak válhatna szülőjévé, melyek azonban itt bővebben fejtegetni tullépne a czikk czélján, s azért csak annyit konstatálok, hogy nézetem szerint a birságon kivül tett beismerés visszavonható, ha az illető annak valótlanságát képes bebizonyitani;

minthogy pedig jelen esetben a szerződést előtt emező tanuk vallomásával bebizonyittatott, hogy a kérdéses szerződés jelenlétükben Cs. Sz. Eszter által sem aláirva, sem

elfogadva nem lett, sem tudtukra fel nem olvastatott, bíróságon kivül tett beismerésének valótlansága be lett igazolva, azt visszavonni joga van, s azért annak, hogy el nem utasittatik, ennek kellett volna indokának lenni.

Igaz, hogy az eredmény egy lett volna igy is, amugy is, de a biró épen azért tartozik itéletét indokolni, hogy annak törvényszerüségét bebizonyitsa, ez pedig — nézetem szerint csakis az általam most előadott módon lett volna eszközölhető.

A polgári perrendtartás 11. §-ról.

Midőn dr. SCHUSSTER az osztr. ált. polg. törvénykönyv commentálásához fogott, a 43. §-nál abbanhagyta munkálatát, miután a törvény életbelépte óta lefolyt 8 évet nem tartotta elég hosszunak a sikeres törvénymagyarázat előkészitéséhez. Sokban igazat kell neki adnunk. De ha az általa nyilvánitott elvet sokat sanyargatott életének különben már 11-ik évét is betöltött perrendtartásunkra is alkalmazni akarnók, akkor az aligha részesülhetnea commentáltatásnak — sokszor ugyan nagyon kétes — dicsőségében, mert hisz már évek óta készülünk a halotti éneknek felette való elzengésére, rég meg van állapitva az összes temetési szertartás, s csak épen mivel a sok bába között, ha nem is veszni készül, de legalább életre kelni nem tud a várva várt utód, tartjuk még a régiben a lelket, a mig lehet.

Tehát commentáljunk, hogy el ne késsünk. Kétségtelenül van, a ki különb magyarázatot tud mondani az enyémnél, s akad talán a ki-ki is mondja; hiszen a megbeszélni kivánt viszonyoknak az uj perrendtartásban is kell megoldást találniok, származzék az TELESZKY szülöttjének a legislatura által való törvényesitéséből, avagy vallja Veszter Imre szóbeliségi utópiáját hazájának, s igy, a mi a napvilágra hozandó tudományból — elhiheti a szives olvasó, hogy itt nem czikkemre, hanem azokra gondolok, kiktől netaláni balnézeteim helyreigazitását reménylem — a mi, mondom e tudományból a lex lata alkalmazásánál el nem fogy, talán fel lesz használható a lex ferendánál.

* * *

A magyar polg. törvk. rendt. 11. §-a igy szól: «Ha az eljárás megindításákor vagy annak folyamában az tünnék ki, hogy valamelyik fél önképviseletre jogositva nincsen, akkor az eljárás azonnal félbeszakittatik, s erről mind a felek, mind a törvényes képviselő értesittetnek. Ez utóbbinak mindazáltal a megelőző cselekmények jóváhagyása s az eljárás folytatása szabadságában áll.»

A 84. §. első pontja szerint:

«olyan személyekért, kik gyámság vagy gondnokság alatt állanak, a gyám, illetőleg gondnok idézendő».

A 297. §. 14. pontja szerint semmiségi panasznak van helye:

«ha felperesi vagy alperesi minőségben önképviseletre nem jogositott fél saját személyében lépett fel vagy idéztetett s a hiba utólag sem hozatott helyre».

Végül a 298. §. *b)* pontja szerint az épen emlitett esetben

«a törvényes képviselő . . . . . az árverés foganatositása, s ha ingatlanok bocsáttattak árverés alá, az árverés helybenhagyása előtt bármikor élhet semmiségi panaszszal».

A mi az eljárás félbeszakaszthatásának első kellékét illeti, az meglehetősen világosan van kifejezve az idézett törvényszakaszokban, s e részben külön magyarázat szüksége egyáltalában nem forog fenn. «Ha valamelyik *fél* (tehát akár fel-, akár alperes) önképviseletre jogositva nincsen.» Az önképviseletre jogosulatlannak tehát vagy felperesként kell önszemélyében s önképviseletében keresettel fellépnie, vagy ugyanily módon alperesként perbe idéztetnie. Mindamellett kezemnél van a semmitőszéknek egy határozata, mely eltérő, a törvény értelmét tágitólag magyarázó felfogásból indul ki, e felfogás az indokokban kifejezve nincsen, s az önkénytelenség szinét hordja magán. A helyes törvénymagyarázat érdekében reménylem is, hogy a semmitőszék nem akarja a kérdéses határozatban nyilvánult felfogást állandósitani s elvvé emelni.

Az eset következő volt. *A.* beperli *B*-t, mint kk. *C.* gyámját. *B.* e gyámságról mit sem akar tudni, s határozottan tagadja, mintha ő a *C.* feletti gyámságot bármi czimen viselné. *A.* ezt nem is tudja igazolni. A törvényszék ennek folytán elutasitja felperest. Az ügy a kir. táblához kerül, s ez hivatalból felküldi a semmitőszékhez. Ott 1880. évi február 12-én 1430. sz. a. csakugyan megsemmisitik a törvényszék itéletét, azzal, hogy a mennyiben a gyámi minőség határozottan tagadásba vétetett,* az eljáró bíróság tartozott volna a perrendtartás 11. §-a értelmében az eljárás félbeszakitása mellett felperest a valódi gyám megnevezésére utasitani, s ennek folytán a kiskoru alperes igazolt törvényes képviselőjét meghallgatni az iránt, vajjon a megelőző cselekményeket jóváhagyja-e, vagy az eljárás folytatását kivánja-e?

Ez határozottan téves alkalmazása a prdts 11. §-nak, mert itt a kiskoru nem volt önképviseletében idézve; hogy a határozat igy meghozathassék, s egyuttal a törvénynek megfeleljen, a kérdéses §-nak igy kellene hangzania: ha kitünik, hogy valamelyik fél önképviseletre, vagy a fél helyett idézett képviselő annak képviseletére jogositva nincsen, sat.

Dr. Nagy Árpád,
ügyvéd.

(Vége következik.)

* Hát ha nem vétetett volna tagadásba a gyámi minőség, de nem is igazoltatott volna felperes részéről? az esetben sem lehetett volna *B*-t *C.* képviseletére jogositottnak tekinteni. Hiszen a képviseleti jogosultság hivatalból is vizsgálandó (prdts 304. §-a.) Tehát e részben is téves az idézett határozat.

Különfélék.

(A büntetőjog tára) czimén NÉMETH PÉTER igazságügyminiszteri fogalmazó büntetőjogi folyóiratot indit meg, mely f. é. október hó 1-jétől mint hetilap fog megjelenni és főkép a büntetőjogi *döntvények* közlésére fog gondot forditani. A kiváló tehetségü szerkesztő a hazai büntetőjog fejlődésére hasznos szolgálatot tehet s örömmel üdvözöljük ezért a vállalatot, midőn a büntető-törvények hatályba lépnek s hazánkban a büntető jogszolgáltatásra uj korszak virad. Előfizetési ára 8 frt, mely a szerkesztő nevére és lakára (Budán, szalag-utcza 3. sz. a.) küldendő.

(A XV. német jogászgyülés) ez évben Lipcsében gyült össze és érdekes tárgyalásainak eredményét a következő határozatokban közöljük:

I. szakosztály:

a) Megfelelőnek mutatkozik-e házasulással a nagykoruság jogkövetkezményeit összekapcsolni? *A határozat* igenlő és előadója *Köstlin* főállamügyész.

b) Az ingó dolgokra vonatkozó tulajdoni keresetnek a jóhiszemü szerzéshez való viszonyát illetőleg minő határozmányok veendők fel a német polgári törvénykönyvbe? *Határozat:* Czélszerünek találtatik a német polg. törvénykönyvben ingó dolgok vindikatióját a német kereskedelmi törvény elvei szerint szabályozni. Előadja: dr. *Reuling.*

c) Tulajdonittassék-e s minő feltételek alatt tulajdonittassék a «constitutum possesorium»-nak ingó dolgokra nézve birtok átruházási hatály? *Határozat:* 1. Azon elvnek következménye folytán, hogy ingó dolgok tulajdon átruházásának követelménye az átadás, a constitutum possesorium csak azon feltétel alatt birhatja az átadás hatályát, ha az eladás mellett oly külön jogügylet vagy jogviszonyon alapul, mely az eladót az eladott tárgyak birlalására jogositja vagy kötelezi. 2. A birtoklás constitutum alapján, a korábbi dologhozi jogosultak ellenében nem igényelheti azon előnyt, melyet a behozandó vindikatió rendszere jóhiszemü birtoknak biztositani fog a korábban szerzett dologhozi jog kárára. 3. Az eladónak csőd- és záloghitelezői ellenében a constitutum által való szerzésnek vindicationális joga elvileg nem tagadható meg és ép oly kevéssé bélyegezhető a szinlelés vagy csalás präsumtiójával. 4. A zálogjog megállapitására a constitutum nem elegendő.

(Folytatása következik.)

Felelős szerkesztő: **Dárdai Sándor,** üllői ut 2. szám.

Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat.

Tizenötödik évfolyam. 39. SZ. Budapest, 1880. szeptemb. 24

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA: *Üllői-út 2. szám, III. em.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 « A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

TARTALOM: A franczia jelzáloghivatalok ügyviteléről. Dr. Csillag Gyula, egyet. magántanár urtól. — A politikai egyletek jogrendje. Dr. Fekete Gyula, kir. törvszéki biró urtól. — Az államtudományok a franczia felső oktatás körében. Dr. Nagy Ernő urtól. — Törvénykezési szemle: A büntetőtörvénykönyv 466. §-a és a kir. közjegyzők. Dr. J—y. S.—r. urtól. — A polgári perrendtartás 11. §-ról. Nagy Árpád, ügyvéd urtól.

MELLÉKLET: Telekkönyvi Közlöny. — Curiai határozatok.

Előfizetési felhivás!

Lapunk azon t. előfizetőit, kiknek előfizetési ideje e hó végével lejár, felkérjük, hogy további megrendeléseiket lehetőleg rövid időn szíveskedjenek eszközölni, nehogy a lap küldésében fennakadás történjék. *A kiadó-hivatal.*

A franczia jelzáloghivatalok ügyviteléről.

(Töredék szerző 1879-iki tanulmány utjáról tett jelentéséből.)

A franczia nyilvánkönyvek kezelési és ügyviteli rendszere magában véve igen egyszerü apparatus ugyan: azonban, hogy a könnyen előállható nagy zavar kikerültessék, lehető pontosságot, szabatosságot s különösen a főmutató könyvek vezetésében még a lehető legkisebb tévedésnek is szorgos elkerülését kivánja.

A nyilvánkönyvi hivatalokban névszerint a következő főfontosságu könyvek és lajstromok vezettetnek:

I. A *főmutatókönyv (Repertoire)* személyi (alanyi) jegyzék, mely a birtokos neve alatt egyik oldalon a vagyoni, másikon a terhelési állományt tünteti fel, és e tekintetben összeállitására nézve igen hasonlit a kereskedők főkönyveihez.

A középen lévő válaszvonal különzi el (a balfélen levő) *vagyonállományt* a (jobb oldalon látható) *teherállapottól.* A vagyonállomány oldalán fordulnak elő a tulajdont érdeklő bejegyezvények, s miután a birói foglalás (saisie) ugy tekintetik mint előkészitése a tulajdonos változásnak, az arra való utalások szintén ezen oldalon vétettek fel.

E főmutatókönyvben magában nem jegyeztetik be az ügylet, hanem e bejegyzések a részletes bevezetési könyvekben *(Régistres de formalités)* történnek, a főmutatókönyv csak jelzi, hogy a bejegyzések s átiratások e könyvek melyik kötetében és melyik czikke alatt találhatók? E főmutatókönyvek tehát megmondják, hogy bizonyos egyén az illető jelzálogőr által vezetett lajstromokban mint tulajdonos, vagy mint adós, hol és mikor fordul elő?

Ily főmutatókönyv azonban csak a személyekről vezettetik, a tárgyakról nem. Ha például valamely ingatlannak katasteri számát tudom, s tudni akarom tulajdonosát is: a jelzáloghivatal erre nézve sem Franciaországban, sem Belgiumban nem nyujthat hivatalos fölvilágositást.

E tekintetben a franczia rendszer messze mögötte áll ugy a németnek, mint a hazánkban levő telekkönyvi rendszernek is.

Miután a bejegyzési kérvények mindenkor a tulajdonos *személye ellen* intéztetnek: ennélfogva a személy megjelölésben lehető szabatosság kivántatik, nehogy névcsere forduljon elő. Gyakran előforduló vezetékneveknél azért zárjel közt a házastárs neve is megemlittetik, hogy a személyazonosság kétségtelenebb legyen.

II. *A részletes bevezetési könyvek. (Registres de formalités)* vagyis azon könyvek, melyekben a jogügyletek bevezettetnek. A franczia rendszer szerint nincs az ingatlanoknak betéte (Real-folium), de személyek szerinti betétek, vagyis personál foliumok sincsenek oly értelemben, hogy valamely egyénnek először vagyoni állapota soroltatik elő, aztán az erre vonatkozó birtokváltozások, végre megterhelések is egymásután bejegyeztetnek; sőt inkább a részletes bejegyezvények az erre különösen elkészitett könyvekben teljesittetnek s miután a bevezetéseknek három főnemét különböztetjük meg; u. m.:

transcriptions = tulajdonjogi átiratásokat;

saisies = birói foglalásokat;

inscriptions = zálogjogi bejegyzéseket;

ennélfogva a részletes bevezetési könyvek is megfelelő három rendbeliek, s hogy már külsőleg is könnyen felismerhetők legyenek, más szinü boritékba vannak bekötve. Szokás a transcriptionalis könyveket *kék*, — az inscriptionalisokat *vörös*, — a foglalást tartalmazókat *zöldszinü* boritékba köttetni.

Ezen könyvekbe chronologikus sorrendben történik a bejegyzés. Minden bejegyzési actus külön számot kap, ugy a bekötött és lezárt könyv is kötetszámot nyer.

III. *Nyilvánkönyvi naplókönyv (Registre de Depôt)* körülbelől ugyanaz, mint nálunk a telekkönyvi rendtartás 158. §-a által előirt napló. Czélja a beadványokról, és pedig iktatásuk szerinti rendben chronologikus tárgyjegyzéket vezetni, mely jegyzék az irattárban elhelyeztetvén, megmutatja a jelzálogőrök irodájának egész ügyleti forgalmát. E könyvnek igen sok rovata van, még pedig a következő felirásokkal. 1. folyó sorszám; 2. a beadvány beérkezésének napja; 3. a beadott iratok száma; 4 a bejegyzést, átirást, följegyzést tárgyazó ügyletek megjelölése; 5. a közhatóságok és hivatalos személyek, kik előtt az ügyletek köttettek, a biróságok, melyek a végzést hozták; 6. az okiratok kelte; 7. vezeték és keresztneve a hitelezőknek, az eladóknak, ajándékozóknak, bérbeadóknak stb. viszont: az adósoknak, a vevőknek és engedményeseknek; 8. a zálogjogi bejegyzések, helyátengedést vagy elsőbbséget tárgyazó följegyzésekre nézve: a bevezetést tartalmazó könyvek kötete, czikke; a bejegyzett adósság összege vagy azon összeg, melyre nézve az elsőbbség átengedtetett; 9. tulajdonjogi átiratások, birói foglalások, föloldást, megsemmisitést, érvénytelenitést tárgyazó birói határozatok tekintetében: a bevezetést tartalmazó könyvek kötete, czikke; az eladási ár, vagy azon tartozási összeg, mely miatt a foglalás történt; 10. illetékek és birságok a kincstár részére, azok t. i., melyekre nézve az ellenőrzés a jelzálogőröket illeti; 11. előfordulható különös észrevételek a jogügyletek megjelölése iránt; 12. megjegyzése azon hivatalnak, hol az illetékek lefizettettek.

Ezen rovatok alatt — mint látható — a megfelelő

tételszám alatti beadványnak és az elintézésnek egész története meg van jelölve. E naplókönyv oly részletes, hogy sok más kimutatást feleslegessé tesz. E naplókönyvekből helyreállitható, — legfőlebb az érdekelteknek rövid határnap alatt leendő meghallgatása után maga a nyilvánkönyv, ha a részletes beszerzési könyvek tűzvész által vagy más módon megsemmisülnének. Erre vonatkozólag adattak ki az 1875. aug. 28., illetőleg az évi okt. 12-én kelt rendeletek, melyek rendelik, hogy a nyilvánkönyvi naplókönyvek mindenkor duplumban vezetendők és a másodpéldány a legközelebbi törvényszék greffiájához küldendő. Igy például a marseillei jelzálogőr az általa vezetett nyilvánkönyvi naplót a közellevő aixi törvényszékhez tartozik rövid időnkint (a rendeletek nem határozzák meg a határidőt) elküldeni, viszont az Aixban székelő jelzálogőr Marseilleba küldi megőrzés végett naplóinak másod példányait. Ezen rendszabály indoka nem volt egyéb, mint elővigyázat a communisták ellen; mert ha ezek egyik-másik helyen, habár csak pillanatra is, uralomra vergődnének, vagy lázadásba törnének ki, kétségkivül első sorban a tulajdon védelmét biztositó nyilvánkönyvi okmányokat pusztitanák el, mint azt Párizsban a commune alatt czélozták is.

Ha Francziaországban vagy Belgiumban valamely jelzálogőr hivatalába lépünk, inkább ügyvédi vagy közjegyzői irodában, mint hivatalban képzeljük magunkat. A jelzálogőr levén az egyetlen hivatalos személy, ki a hivatallal járó jövedelmeknek birtokosa, ki egyedül felelős kifelé is, a hivatalban foglalkozó többi egyének nem köztisztviselők, hanem a jelzálogőr által alkalmazottak, kiket ő ügyességök és használhatóságok szerint dijaz.

A hivatalba lépő felek beadványait egy segéd átnézi, és ha hiányokat észlel, ezekről az érkezőt felvilágositja, hogy a hosszas irásbeli levelezés elkerültetvén, a czél mielőbb elérhető legyen. Ha a postán érkezett beadványok tekintetében észleltetik ily hiány, az irásbeli érintkezés természetesen elkerülhetlenné válik. Rendszerint más segéd van megbizva a dijak és illetékek beszedésével; — erre nézve megjegyzendő, hogy mig Belgiumban a jelzálogőrök egyuttal recevreur-ök is, vagyis ingatlan forgalomban felmerülő az összes illetékek beszedésével is államilag meg vannak bizva: addig Francziaországban ez csak kivételesen történik meg, rendszerint ezekre külön közegek vannak megbizva. Mindazonáltal van egy különös illetéknem, melynek beszedésére minden franczia jelzálogőr kötelezve van, az u. n. bejegyzési dij. E dij beszedéseért azonban a kincstár részéről csekély jutalomban részesittetik.

A jelzálogőrök által vezetett könyvek be vannak kötve, bélyegjegygyel, lapszámmal és a törvényszék egyik tagjának névjegyével ellátva; ugyane szabály érvényes Belgiumban is. Mind Francziaországban, mind Belgiumban az elsőbbség nem a beérkezés időpontjától számittatik, mindazáltal a jelzálogőr kötelessége a beérkezett és hibátalan ügydaraboknak még az napon leendő bevezetését eszközöltetni, és a naplókönyv lezárása alkalmával mindennap önaláirásával tanusitani azt, hogy a bejegyzések megtörténtek.

A zálogjog bejegyzését tárgyazó okmányszerü kérvény «Bordereau»-nak neveztetik, és szükségkép közokiratnak kell lennie. Szerződéses zálogjognál szigoruan körülirandók a zálogtárgyak, melyeknek leköttetsége czéloztatik. Eladási szerződések azonban a törvény által engedélyezett kivételes esetekben, még az ingatlanokra nézve is magánokirat alakjában köthetők és ilyenkor átiratásuk is megengedendő. A Borderau két példányban nyujtandó be, egyik a bejegyzés után a félnek viszszaadatik, másik a jelzálogőr fedezete végett a jelzálog hivatalban visszatartatik.

Örökösödés esetén bejegyzés nem történik, mert a Code civil szerint az örökös már a törvény erejénél fogva lesz tulajdonos, és az átiratáshoz ily esetekben a törvény czimet nem ád. Még a hitelintézetek is bátran kölcsönöznek az örökös tulajdonát képező földbirtokra, habár az nevére átirva nincs. E szabály gyakorlati inconvenientiáit érzik ugyan, de eddig nem voltak hajlandók a Code civil elveitől annyira eltérő ujitást behozni. Gyakorlatilag megtörténhetik tehát, hogy harmadik örökös tulajdonát képezi már az ingatlan, de az még az eredeti örökhagyó nevére van átirva. Igy tehát, ha az örökös az ingatlant eladni akarja; nemcsak saját örökjogát, hanem elődjének tulajdonjogát is igazolni kell, mig elérkezik a nyilvánkönyvben szereplő eredeti örökhagyóig.

A jelzálogőrök téves és törvényellenes eljárásuk által okozott károkért megállapitott felelőssége nem irott malaszt itt, hanem oly gyakorlati intézkedés, melynek sanctióját a letett és a jelzálogőr halála után is még tiz évig lekötve maradó nagy biztositékok képezik. E biztositékok összegének kulcsa az 1864. junius 8-án kelt törvényben van megállapitva. A régi rendszer alapjául egyedül azon városok lakos száma szolgált, melyben a jelzálogőrök székhelye volt, és pedig akképen, hogy például Párizsra 100,000 frank, 50,000 fővel biró városra 20,000 frank stb. esett. Az idézett törvény azonban e rendszert eltörölte, s helyette azon intézkedést hozta be, hogy a jelzálogőr jövedelmét évenkint hivatalosan bejelenteni tartozik. E hivatalosan bejelentett jövedelem tiz évi átlaga szolgál a leteendő, esetleg fölemelendő vagy leszállitandó biztositék kulcsául. A biztositék egyrésze renteban teendő le, másik része az ingatlanokon jelzálogilag biztositható.

A jelzálogőr jövedelmét legnagyobb részt a felek által, törvényesen megállapitott dijszabályzat szerint fizetett dijak képezik, melyek ámbár a tételek igen alacsonyak, nagyobb városokban rendszerint nagy összegre rugnak. [1]

A franczia jelzálogőrök a jogügylet belső kellékeit mint azt a tág értelemben vett legalitási principium kivánja, nem vizsgálják; a bejegyzés alá kerülő okmányok a kevés számu tulajdonátruházási okirat kivételével, ugyis mint közjegyzők közbenjöttével állittattak ki, és igy a jelzálogőrök az okmányoknak csak külkellékeit, a kérvényezési jogosultságot és a netán fenforgó nyilvánkönyvi akadályokat veszi számba. Különös figyelmet kell azonkivül forditaniok a házas nőknek a törvény által korlátolt jog állapotára, mert ezeknek nyilvánkönyvi intézkedései, rendszerint a férj bozzájárulását igénylik A jelzáloghivatalok ügyvitelének fölvilágositásául szolgálhat a 259. lapon levő minta, mely a nyilvánkönyvi naplókönyv gyakorlati vezetését elénk tünteti:

Dr. Csillag Gyula,
egyetemi magántanár.

[1] Hivatalos adataim szerint a három jelzálogőr bevétele s biztositéka Párizsban az 1878. évben következő volt (egyuttal az óriási forgalom bizonysága):

1. *Laurans:* Bevétele dijakban: 94,600 fr., állami jutalék (jutalomilletékek beszerzéséért) 578 fr. Biztositék: készpénzben 86,100 fr., ingatlanokban: 175,000 fr.

2. *Lafond de St. Mur.* Bevétele dijakban: 142,780 fr., állami jutalék: 422 fr. Biztositék: készpénzben: 127,000 fr., ingatlanokban: 200,000 fr.

3. *Lemercier.* Bevétele dijakban: 114,790 fr., állami jutalék 317 fr. Biztositék készpénzben: 99,500 fr., ingatlanokban: 177,500 fr.

Marseilleban:

Ollivier (ki előbb osztályfőnök volt a pénzügyminiszteriumban, de ezen állását a sokkal jövedelmezőbb jelzálogőrével szivesen felcserélte). Bevétele dijakban: (1878-ban) 36,570 fr. és 266 fr. állami jutalék. Biztositék: 39,100 fr. készpénz és 112,500 fr. ingatlanokban.

A franczia nyilvánkönyvi naplókönyv (Régistre de Depót) rovatai:

Folyó szám	A beadvány beérkezésének napja	A beadott iratok száma	A bejegyzést, átírást, följegyzést tárgyazó ügyletek. Megjelölése	A közhatóságok és hivatalos személyek, kik előtt az ügyletek történtek. A bíróságok, melyek a végzést hozták	Az okiratok kelte	Vezeték és keresztneve A hitelezőknek, eladóknak, ajándékozóknak, bérbeadók stb.	Az adósoknak vevőknek, bérlőknek stb.	Zálogjogi helyátengedést vagy elsőbbséget tárgyazó feljegyzések. A bevezetést tartalmazó könyvek kötete	czikke	A bejegyzett adósság összege, vagy azon összeg, melyre nézve az elsőbbség átengedtetett	Tulajdonjogi átiratások, cserék, birói foglalások, föloldást, megsemmisitést, érvénytelenitést tárgyazó birói határozatok A bevezetést tartalmazó könyvek kötete	czikke	Az eladási ár, vagy azon tartozási összeg, mely miatt foglalás történt	Illetékek és bíróságok a kincstár részére (azok t. i. melyekre nézve az ellenőrzés a jelzálogőröket illeti	Előfordulható különös észrevételek a jogügylet megjelölése iránt. (Alt. azt 2309. sz. alatt.)	Megjegyzése azon hivatalnak, hol az illetékek lefizetve lettek.
637	1879. sept. 16.	1.	birói odaitélés	Marszeille polg. tszék	1879. jan. 29.	Deleiz Gyula	Amant Ferencz				11917	24	6600 frk			
638	u. e. nap	2.	kötvény	Gariel, dermonti közjegyző	1879. mart. 17.	Ollivier Margit	Layer Eugénia	791.	82	1500 frk				2 frk 38 cent	A kiadványba hiba csuszott; a végén megigazittatott	
639	u. e. nap	1.	foglalás	Hincy huissier	1879. sept. 2.	Clair Miklós	Octave Pál				178	16	4000 frk			

A politikai egyletek jogrendje.

(Vége)

2. *Az affiliáció tilalma.* Affiliáció alatt e helyet, *nyilvános* politikai egyletek morális, organikus egysége s az ország egyes vidékein szétszórt egyletek *függőségi* viszonylatai egy *centrális anyaegylettől.* értendő. A politikai egyletek affiliációjának legtisztább kifejezését a franczia jakobinusok klubja mint anyaegylet s a többi hatósága alá successive csatlakozott és annak szellemét s irányát utánzó egyesülések viszonyában, továbbá a németországi «nemzeti egylet» szervezetében tapasztalhatni. Egyike a legérdekesebb s legfontosabb kérdéseknek itt az, vajjon a politikai egyletek összes, *bárminemü érintkezései* egymással, vagy csak a *szervezet bizonyos formái* tilalmazandók-e? Az affiliáció tilalmának utolsó czélja a politikai egyletek cselekvősége, de egyuttal hatalmának *lokalizálása.* Mért? A törvényhozások részéről az affiliáció tilalmának megalapitásánál nemcsak az egyleti czélok jogtalansága és veszélyessége, de kiválóan az organizáció formája tekintetik az államrend és a közélet békés mozgalmának veszélyeztetőjéül — s itt rejlik az egyes törvényhozásokban e tilalom gyöke.[1] Hogy a politikai egyletek, olyan organizációja, melynek alapján az egész államterület vagy annak egy részeire terjedne ki befolyásuk, államveszélyes — nem szükséges indokolni. Minélfogva az organizáció e rendje ellen jogosan irányul a tilalom védrendszabályának szigora.

[1] So erscheint eine derartige Verbindung wie ein Staat in dem Staate, und selbst wenn der Zweck des Vereins löblich und dieser sogar der Staatsregierung befreundet sein sollte, kann die Existenz desselben doch im Widerspruch sein mit dem das ganze Volk umfassenden Staat. Die Vereinsmacht concurrirt dann mit der Staatsmacht und die Vereinsregierung ist der *Rival* der Staatsregierung oder mischt sich mit dieser so, dass diese ihren reinen Staatscharakter verliert und zu blossem parteiischen Clubregiment herabsinkt. BLUNTSCHLI id. m. II. k. 534. l. Hasonlag PÖZL. id. m. 488. l. STEIN is igy nyilatkozik: man muss den Grundsatz der *Localisirung* festhalten. Unter Localisirung ist dasjenige Recht zu verstehen, vermöge dessen die Bildung *gemeinsamer Beschlüsse* verschiedener Verbindungen an sich als gemeingefährlich anerkannt werden muss, sei es dass dieselbe durch Affiliation, sei es durch andere Verbindungsformen ausgeübt wird. Id. m. IV. k. 110. l. A bajor jog 17. art. határozottan tiltja a politikai egyletek olyatén szervezetét, mely az államszervezet mintáját követi. Az osztrák jog 33. §-ában mondja: «Pol. Vereinen ist untersagt Zweigvereine zu gründen oder sonst mit anderen Vereinen, sei es durch schriftlichen Verkehr, sei es durch Abgeordnete, in Verbindung zu treten.» A szász törv. 23., a badeni 6. §-ában követi a tilalom elvét. Az angol törvényhozás is az affiliáció ellen van, már III. György óta.

Ámde, ha nem is engedhetők meg az organizáció azon formái, miszerint oly viszony keletkeznék ezen egyletek között, hogy az egyik egylet a másik egylet közegei és határozatainak *alávetve* legyen, vagy az egyletek bizonyos száma egy *közös* organum alatt szerves *egésszé* váljék, még sem tanácsos s nem szükséges minden más formáját az egyleti összefüggésnek tilalmazni. A legtöbb német törvényhozás, minden összeköttetés rideg tilalmazásának irányát követi. Ezen irány azonban csak az absolutismus kedves elve lehet, mely az erőteljes és egészséges, minden szabad nemzetnél életszükségkép jelentkező pártalakulás és tömörülés megakadályozását czélozza.

Először is a nem politikai egyletek az affiliáció tilalma alól egészen mentve maradjanak mindaddig, mig állami jogokat nem vindikálnak. A politikai egyleteknél ellenben, habár tagadni nem lehet, miszerint épen az affiliáció folytán erejök intensivitásban növekedvén, ez alapon nemzetszerü, jótékony hatásu és nagybecsü reformok megalkotását erős pártalakulás folytán mozdithatják elő; továbbá elfogadható az is, hogy a *nyilvánosságban* hatalmas védeszköz kinálkozik a bekövetkezhető visszaélések s ezek folytáni veszélyek ellen: mégis, mivel mindazon előnyök ellenkezője is állhat elő, továbbá mivel a politikai egyletek coaliciója a nemzet politikai életére nézve még nem mulhatlanul szükséges: a *tulajdonképi* affiliáció feltétlenül tilalmazandó. Ellenben *minden más neme* az érintkezésnek magára a cselekvőségre vonatkozólag az egyletek e neménél is *megengedhető*, akár állandó vagy csupán rendkivüli, ideiglenes érintkezésről legyen szó. Nem jogos, de különben is a gyakorlatban kivihetetlen rendszabály lenne a politikai egyletektől vagy közegeiktől megvonni a szabadságot más egyletekkel *irásban* vagy közvetités *szóval* érintkezhetni s egymást az eseményekről felvilágosithatni. Ez uton a kivánatos s közhasznu, valódi értékü politikai egyletek életerős tevékenysége s a politikailag legmüveltebb s leghivatottabb férfiak részvétele azokban, biztositva marad (HAGELMANN is). Ennek ellenkezőjét fogja megszülni az affiliáció minden formájának feltétlen, de soha ki nem vihető, legtöbbször czélhoz nem vezető — tilalma.

3. *Némely társadalmi osztályok kizárása.* Hogy mely személyek nem lehetnek politikai egyletek tagjai, e kér-

*

désre vajmi könnyü a felelet, ha a politikai egyletek formájában gyakorolt egyesülési jogot a többi *szoros értelembeni* politikai jogok közzé sorozzuk — mi máskép nem is lehető. Minthogy pedig a politikai egyletek czélja befolyást gyakorolni az állam életprocessusára, ámde bizonyos osztályu személyek, milyenek a nők, továbbá kor tekintetében a kiskoruak ugy a honosság szempontjából az idegenek *mindenütt* ki vannak azon jogok gyakorlatától zárva, melyeknél fogva részvétel az államügyek intézésénél engedtetik: igen természetes és egyszerü törvény marad — miszerint az itt emlitett osztályu személyek *ezen* politikai jog gyakorlatától is kell hogy kizárattassanak. A nők és kiskoruak már a jogegyenlőség elvénél fogva *rang* és *müveltségi fokra* tekintet nélkül egyaránt zárandók ki a politikai egyletek tagsági jogától.

Minden részvételtől azonban a nevezett személyeket eltiltani nem szükséges, mert a nők és ifjak mért ne vehetnének mint puszta hallgatók részt az egyleti gyülekezetekben? Az ifjakra nézve üdvös iskola gyanánt tekintendő ama részvétel s ha a nőknél is az érdekeltség közügyek iránt ébred, sőt magas fokra emelkedik, annak csak örülni kell, mert szabad népeknél a nőknek is jut szép szerep a politikai nevelés mezején fiaikkal szemben. Ugy az idegeneket illetőleg is, miután a gyülekezetekbeni részvételtőli tilalom egyrészt kivihetetlen rendszabály, másrészt pedig szükségtelen — megengedhető, hogy mint passiv hallgatók, ezek is vehessenek részt az egyleti gyülésekben. Ha ellenben valamely egylet nem hazai, de nemzetközi politikai ügyekkel van hivatva foglalkozni — van látom be, mért ne lehetnének ily egylet *tulajdonképi* alkatelemei az idegenek is?

4. *Az állami felügyelet törvénye.* Az állambiztonsági rendészet elvitázhatlan joga, alkotmányos formára tekintet nélkül a politikai egyesülések összes fajai fölött — felügyeletét gyakorolhatni s közkötelessége őket akkép ellenőrizni, hogy részükről azon határok, melyeken belől mozogniok kell, meg ne sértessenek, az irányukba megalapitott megszoritó rendszabályoknak megfeleljenek.[2] Az ellenőrzés sikeres gyakorolhatása szempontjából pedig önként következik a rendészet azon joga, melynél fogva magát a politikai egyletek gyülésein *saját közegei által*, képviseltethesse.[3] Ezen egyletek által fognak *rendes*, az illetékes hatóság előtt már az alapszabályokból ösmert és *rendkivüli*, továbbá zárt helyeken belül és szabad ég alatti, saját tagjaikkal és általánosan meghivott részvevökkel rendezett gyülések megtartatni. Elengedhetlen követelmény azonban mlndazon gyülések tekintetében az, hogy soha és egy gyülés se maradjon a felügyeleti jogot gyakorló hatóság előtt titokban, minélfogva mindazon gyülések, melyek a hatóság előtt ösmeretlenek, *előlegesen* az előljáróság által bejelentendők s mivel a rendkivüli gyülések még inkább érdeklik a hatóságot mint a rendesek, a bejelentés kötelme azoknál annál nagyobb jelentőségü. (Pözl.)

A politikai egyletek joga, mint már a bevezetésben lőn megjegyezve, számos pontokban a gyülekezeti joggal találkozik, illetve *egy és ugyanaz*, mert az egylet, gyülekezetek békés megtartásának feltételei, a biztonsági rendészet jogai az egyleti gyülekezetek irányában a közrend védelme szempontjából, az egyleti tisztviselők jog s kötelmei a törvényes rend megőrzése mezején stb. itt csak azok lehetnek, melyek a nyilvános gyülekezetek ebbeli organumait illetik meg, a védendő társadalmi és állami érdekek ugyanazok — a fegyvereknek sem lehet fővonásaikban eltérőknek lenniök, mely körülmény azonban még mindig lehetővé és szükségessé teszi a politikai egyletek részben *különleges* jogrendezését.

Dr. Fekete Gyula,
kir. törvényszéki biró.

[2] L. Bluntschli nézetét. id. m. II. k. 534. l. Ugy Stein. id. m. IV. k. 110. l.

[3] Die Polizei kann für ihre Verordneten den *Zutritt* in den Verhandlungen fordern — mondja Bluntschli id. m. 535. l. II. k. Hasonlag Stein. id. m. IV. k. 110. l. Ugy rendelkezik a bajor jog 16. §-ban, porosz 3. és 8. §§-aiban, szász a 18-ik és a bádeni 8., 9. és 10. §§-aiban.

Az államtudományok a franczia felső oktatás körében.

Azon kiváló törekvés, melyet a franciák felső oktatásuk ujjá szervezésére kifejtenek, minden oldalról a legnagyobb elismeréssel találkozik; még a németeknél[1] is, kik pedig a dicséretet csak gyéren osztják, rajnántuli szomszédaiknak.

E különös buzgalomnak okául azt hiszem kettőt vehetünk fel különösen: egyik, hogy haladottabb viszonyaik erősebben figyelmeztetik őket, miszerint a közoktatás — ez előtt pedans, sokszor a nevetségig különcz emberek kezében csak csekély szerepet játszó — ma egy hatalommá fejlődött ki az államban, egy uj hatalommá, mely hivatva van a távozó vallási és egyházi befolyás helyét elfoglalni az emberi fejlődés vezetésében; másik, hogy a franczia oktatási rend csak ugyan elmaradt a kortól, s igy nagy átalakitást is igényel, különösen a felső oktatás, mely leginkább megtartá régi szellemét. Egy ily kortóli elmaradottságként lep meg bennünket azon csekély tekintet, melyben a jelentőségükben ma már annyira felismert politikai tudományok részesülnek az állami felső oktatás körében.

Kétséget nem szenved, hogy e tudományok itt is a jogtanulókat érdekelnék első sorban, mint kik, állami és közszolgálatra készülnek. Egész a jelenlegi közoktatásig azonban elmondhatjuk, hogy a jogi facultásokon e tudományágat nem tanitották.

Kötelező tárgyként csakis a *nemzetközi jog* adatott elő heti két órában, s a «Droit administratif cathedrá»-ja létezett, a végrehajtó hatalom szervezetének és eljárásának ismertetésére.

Ez annál feltünőbb, mert alig van fontosabb államtudományi elmélet, melynek bölcsője ne Frankhonban rengett volna, s nincs állam a continensen, hol a politikai kérdések oly visszahatással lennének a magán életre, mint ép Franciaországban. A magyarázatot csakis a történet lapjain találjuk meg, midőn olvassuk, mint forrong már a franczia nép egy század óta a politikai elméletek körül, s hogy mily számos véres drámák játszódtak le egyes közjogi kérdésekért. Ugy hogy sem a királyságnak, sem a napoleoni kormánynak nem volt különös érdekében, e tételeket még az iskola falai közé is bevinni s ott elemeztetni, az oly szabadelvüen gondolkozó ifjuságnak. Inkább meghagyták tehát a felső oktatásnak ősi formáját, mely keletkezett, midőn még a népeknek nem, csak a fejedelmeknek volt szükségük politikai ismeretekre.

Az uj köztársaság megalakulásával azonban ezen állapot teljesen tarthatatlanná vált.

Egy állam, mely az önkormányzatot birja bázisául, mely polgáraitól megkivánja, hogy a legnagyobb politikai kérdésekről ismerettel birjanak s itéletet mondjanak: mi módot sem nyujt, hogy ifjusága e kérdések felől tiszta nézeteket nyerhessen.

De alig is szabadult meg az uj kormány alakulási vajudásaitól, midőn már e téren megkezdette a reformálást azzal, hogy a nemzetgazdaságtant kötelező tárgyak közé sorozta.

Ez azonban csak kezdetnek tekinthető, mely után még soknak kell következnie, hogy a reformok szerencsésen befejezettnek mondathassanak.

Hiányzik mindenekelőtt egy cathedra, mely a szoros

[1] L. Bonna Meyer bonni tanár czikkét a *Deutsche Revue*-ben.

értelemben vett államtudomány elméletével foglalkozna. Akár fölötte elvontan bölcselkedve általános államtant tanitana, akár a kérdéseket czélszerüség szempontjából feszegetve, politikát.

De a mellett, hogy a franczia tanuló az államról általában nem nyer elégséges felvilágositást, még saját alkotmányával sincs alkalma kellőleg megismerkedni. A «Droit administratif» bevezető óráiban ugyan elmondatnak egymásután a legutolsó alkotmány főbb tételei, de minden bővebb fejtegetés nélkül. Igy azután a tanuló hallja pl. hogy a törvényhozó, a biráskodó és a végrehajtó hatalom külön kezekben van, de anélkül, hogy előtte a hatalmak megoszlásáról szóló tan valaha magyaráztatott volna; vagy megtudja, hogy a törvényhozó hatalom a «Chambre» és a «Senat» által gyakoroltatik, de az egy és a két kamarai rendszerről szóló elméleteket nem ismeri.

És igy tovább.

A tizenegy vidéki jogfacultásnál továbbá nincs tanszék, mely a franczia alkotmány száz éves történetével, annak fejlődésével és alakulásaival foglalkozna, s figyelmeztetne azon tanulságra, melyet az gyakori változásaiban oly szépen tár elénk.

Ugyan is Lajos Fülöp nagy hirü ministere Guizot, csak a párisi jogi iskolánál állitott fel egy cathedrát *Droit constitutionel* czimmel. Inkább személy, mint a tárgy kedvéért. Igy akart alkalmat nyujtani az olasz Rossinak, hogy az állam körül szerzett nagy ismereteit, a párisi ifjuságnak előadva, értékesithesse.

Ezen előadás csak mint szerény «cours complémentaire» (nem kötelezett tárgy) szerepelt, de elég volt a nagy tudós világhirü neve, hogy kötelezővé legyen az minden tanulói, s azonkivül még nagy közönségre.

Fénykor volt ez a párisi jogi iskolára, de különösen az államtudományokra. Miről legjobban meggyőződhetünk ha olvassuk Rossi előadásait, melyek összegyüjtettek, s az olasz kormány által adattak ki.[2] Nagy szelleme megsugta neki, hogy az államtudomány terén, a részek közötti szoros összefüggés folytán, csak akkor nyerhetünk tiszta fogalmakat, ha ez ismeág egész körére terjesztjük ki figyelmünket. Igy ő tulmenve előadásainak czimén, az általános részszel is foglalkozott behatólag és előadta az államtudományt oly terjedelemben, mint azt ma a haladott tudomány, bár részekre tépve, ismerteti. Előadásait az iskolai év végével nem fejezte be, csak megszakitotta, s a következő évben ujra fölvette az elhagyott fonalat.

De e nagy ember halála után, s nem kötelezett tantárgyat hirdető cathedra, fiatal agrégék által elfoglalva, mindinkább veszté jelentőségét, s ma már nem egyéb mint az 1789-ki constitutio óta keletkezett alkotmányok tételeinek felsorolása, néha-néha kis történeti draperievel a háttérben.

Statisztika általában nem tanittatik.

E viszonyokkal szemben nem csodálkozhatunk azután, ha számos jelek mutatnak a további reformok szükségére. Csak nehányat fogok felsorolni.

A párisi jogi facultás például azon viszás helyzetben van, hogy legnagyobb pályadijait a két ezer francos Rossy és az ezer francos Bastiat dijat, privát hagyomány folytán, államtudományi kérdések helyes megoldásáért osztja ki, oly kérdésekért, tehát a milyeneket tulajdonkép sohasem fejtegetnek tantermeiben.[3]

Továbbá, a nagy közönség tudományos mivelésére fennálló Collége de France-nak, jogi cathedráit elfoglaló tanárai, államtani és politikai kérdésekkel foglalkoznak nagy és hálás közönség előtt.

Igy az agg tudós FRANK, ez évben a nemzetközi jog helyett, egyik előadásában a tizenkilenczedik század kiválóbb politikai kérdéseiről, a másikban a nevezetesebb állami theoriákról értekezett. Laboulaye az összehasonlitó jogtudomány tanszékéről, a mult évben Aristoteles politikáját magyarázta.

Ezen előadások azonban, miután már érettebb közönségnek szólnak, mindig csak egyes részekre terjednek ki; miért is a tanulóknak szakadozott ismereteket nyujthatnak, a melyeknek megértésében kellő előismeretek hiánya nem egyszer akadályozandja őket.

Végre, a politikai tudományoknak ezen elhanyagolását az állami oktatás körében egy magán társaság forditotta hasznára, midőn a köztársaság, hiven a traditiokhoz, a tanitást felső oktatás körében is, polgárokat általában megillető jognak nyilvánitotta.

Egy intézetet alapitott «Ecole libre des Sciences Politiques» névvel, melyben két éves tanfolyammal kizárólag csak politikai tudományokat tanit. E vállalat időszerü voltát mi sem illustrálhatja jobban mint, hogy daczára rövid fennállásának, daczára rendkivüli drágaságának az ingyen tanitó állami facultásokkal szemben — három hónapra 150 frankot tesz ki a beiratási dij, egyes tárgyakra, heti egy óra 25 frankot — ez iskola oly virágzásnak örvend, hogy nemcsak huszonkét államtudományi irodalom terén mind hirnevet kivivott tanárt jutalmazhat dusan, de a sokszorosan felszaporodott tanulók között nagy utazási ösztöndijakat is oszthat már szét.

Megnyugtatásként szolgálhat azonban, hogy e jelekkel szemben sem a kormány, sem a közönség nem játszik passiv szerepet. A kormány részéről haladásra egy ujabb lépést képez, az oly nagy tetszéssel fogadott javaslata, egy alkotmányt magyarázó cathedra felállitására valamennyi facultás oldalán.

A tanférfiak köréből pedig még élénk hangok emelkednek oly tanszékért, melynek feladata elméleti fejtegetés lenne az államtan köréből.[4] Az állam és a közönség ezen együttes törekvésének eredményeként biztosan várhatjuk, azt hiszem már a legközelebbi jövőben, hogy a politiki tudományok is elnyerik a franczia felső oktatás körében azon helyet, melyet hogy elfoglaljanak, ép ugy érdekében áll az egyeseknek, az államnak, mint a franczia tudománynak.

Dr Nagy Ernő.

[2] ROSSY, *Cours de droit constitutionel, récueilli* par M. 9. Poréc, Paris 1866.

[3] Jelenleg kitüzött pályakérdések a Rossi dijra: «Du rôle et des attributions des ministres, dans le régime parlementaire.»

«Etudiez les diverses Constitutions de l'Europe, la division du pouvoir législatif en deux chambres et recherchez quelles ont été les attributions et l'influence de chacune d'elles.»

[4] Lásd a „*Société pour l'enseignement superieur*" nancii csoportjának jelentését, a társaság legutolsó bulletinjében.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A büntetőtörvénykönyv 466. §-a és a kir. közjegyzők.

A büntetőtörvénykönyv 461. §-a a kir. közjegyzőt *közhivatalnoknak* tekinti. Ugyanezen törvénykönyv 465. §-a azt mondja, hogy «azon közhivatalnok, a ki hivatalánál fogva teljesitendő cselekményért, vagy annak mulasztásaért ajándékot vagy jutalmat követel, elfogad, vagy az az iránt tett igéretet nem utasitja vissza: a megvesztegetés vétsége miatt (egy, esetleg két évig terjedhető fogházzal) büntetendő». Ezen §. «intézkedése nem vonatkozik — ugymond a 466. §. — a törvényen vagy szabályokon alapuló dijakra, a jutalmakra, a közjegyzőknek a dijszabályzaton felül önkényt adott jutalmakra, *kivévén, ha azok mint a bíróság megbizottjai járnak el*".

A törvény ezen imperativ intézkedése kétségtelenné teszi, hogy a kir. közjegyző, birósági megbizotti minőségén kivül, a dijszabályzatban foglalt s a felek által önként adott jutalmakat, minden jogkövetkezmény nélkül elfogadhat.

Kérdés tárgyát képezheti azonban az, hogy hagyatéki ügyek-

ben, melyekben szinten a bíróság megbizása folytán jár el, a díjszabályzaton felül, önként adott jutalmak elfogadása által, nem követ-e el a büntetőtörvénykönyv 466. §-ába ütköző cselekményt? Nézetünk szerint, *nem* követ el. Szolgáljanak állitásunk igazolására az alább kifejtendők.

Azon körülménynyel való érvelés, hogy a büntetőtörvénykönyv tiltó kifejezése kizárólagosan *„a bírósági* megbizott» teendőire vonatkozik, szemben azzal, hogy a gyámsági és gondnoksági ügyek rendezéséről szóló törvény, az árvaszékeket következetesen *hatóságoknak* nevezi, és igy a *hatósági* megbizottnak önként adott jutalmak elfogadását megengedi: a kérdés helyes megoldására nem vezet. Nem vezet már azért sem, mert valamely hagyatéki ügy elintézésével ugy a *kir. bíróság,* mint az (árvaszéki) *hatóság* megbizhatják a kir. közjegyzőt. Az pedig a törvény intenciója nem lehet, hogy egy hagyatéki ügyben például, a nagykoruak kérelme folytán, a törvényszék küldvén ki a hagyaték tárgyalására a kir. közjegyzőt, ez esetben a közjegyző *mint a bíróság megbizottja*, a büntetőtörvénykönyv 466. §-ának terhe alatt az önként adott jutalmat el ne fogadhassa; mig az árvaszéki *hatóság* megbizása folytán tett hagyatéki tárgyalásért, tehát teljesen ugyanazonos teendőért, — mert azt nem mint kir. birósági — hanem mint hatósági megbizott végezte, — jutalmat minden jogkövetkezmény nélkül elfogadhasson. A büntetőtörvény ily intézkedése sértené a legprimitivebb jogérzéket is.

A kérdés helyes megoldásához, nézetünk szerint egészen más ut vezet. Tisztába kell jönnünk első sorban a birói megbizások fogalmával. Az ilynemü megbizás nem egyéb, mint hogy a kir. közjegyző, bizonyos birói functiót, *birói joghatálylyal* végez, mely ellenében a felek a perrendtartásban foglalt jogorvoslattal élhetnek. Hogy ily ügyekben, midőn a birót egyszerüen helyettesiti, midőn a biró tisztét reá ruházza, s megszünik magánszemélylyé lenni: akkor ugyanazon tekintetek tiltják a jutalmak elfogadását, a közjegyzőtől mint a birótól.

A hagyatéki ügyekben a leltározás és a tárgyalás teendőivel, a közjegyző birói functiót nem végez, s *birói megbizottnak nem is tekinthető.* Ő csupán *előkészitője* a birói functiónak, mely mellett a biróságnak mindig fenáll azon joga, hogy a törvényszerü eljárást vagy maga folytassa, vagy a további teendőkre nézve a közjegyzőnek utasitást adjon.

Állitásunk mellett bizonyit maga a közjegyzői törvény is. E törvény XII. fejezete *a birói megbizásokról* szól, hová a hitbizományi javak és a csődtömegek leltározása és fontosabb esetekben az árverés foganatositása sorolvák. Mig ellenben, a hagyatékok körül való eljárás egy külön s nem a birói megbizások alá csatolt fejezetben tárgyaltatik; mi szóló bizonysága annak, hogy a hagyatéki eljárást a törvény sem helyezte a birói megbizás fogalma s természete alá. De végül állitásunk mellett bizonyit a közjegyzők dijairól szóló 1880. évi 51. t. cz. 25. §-a is, mely a közjegyzőnek mint birói megbizottnak dijait, összhangban állapitja meg az 1874. évi 35. t. cz. XII. fejezetében foglalt megbizásokkal.

Dr. J—y. S—r.

A polgári perrendtartás 11. §-ról.

(Vége.)

Azt mondja a 11. §.: «ha az tünnék ki»; tehát nem «ha beigazoltatnék» bár rendesen csak arra reflectál a biró, a mit a perfelek előtte beigazolnak; de az idézett kifejezésből azt vehetjük ki, hogy az önképviseleti jogosultság kideritését a törvény nem akarta a felek percselekvényeitől függővé tenni; s csakugyan vannak esetek, melyekben minden perrendtartásnak, bár mennyire idegenkedjék általában az inquisitorius eljárásnak még látszatától is, ezen eljárás felé hajolni kénytelen. Igy a 11. §. esetében is, nem hódolhat a biró azon elvnek: quod non in actis, non in mundo, hanem bármi módon «tünik ki», hogy valamelyik fél nincsen önképviseletre jogositva, alkalmazásba kell venni a 11. §-t.

* * *

Hogy kik tekintendők önképviseletre nem jogosultaknak, annak meghatározása tulajdonképen az anyagi magánjog körébe vág, de talán nem felesleges azok felsorolására is egy kis tért szánni.

E részben lényeges eltérést kell constatálnunk a gyámügyi törvény előtti és ótai állapot között. A mint alig van jogviszony, melyről azt mondhatni, hogy a corpus jurisban foglalt törvények és szabályok által kimeritő és kielégitő rendezést nyert, ugy ilyesmit bizonyára a kiskoruak cselekvési képességéről sem állithatni ugyan, annyi azonban kétségtelen, hogy a régi magyar jog (Trip. P. I. T. 111. és 126.) a tizenkét éven felüli akkor ugynevezett törvényes koruakat ügyvéd vallhatási s ez által önképviseleti joggal felruházta; e részben azonban megszoritást statuált a prdts 84. §-nak fentebb idézett első pontja, mely kivételt nem emlitve, azt mondja, hogy azok helyett, kik gyámság vagy gondnokság alatt állanak, a gyám vagy gondnok idézendő.

Valahányszor valamely törvényes vagy legalább ilyennek elismert intézkedés egy nem azonos tárgyu más törvény által módosittatik, a gyakorlatnak mindenkor ingadozását tapasztalni a két törvény összeegyeztetéséből keletkezendő uj állapot fixirozásában. Igy itt is. A gyakorlat a régi elv tág, s az uj törvény szük intézkedéseiből vegyüléket készitett magának, s azon szabálynak elismert rendelkezés alól, miszerint gyámság vagy gondnokság alatt állók helyett a gyám, illetve gondnok idézendő kivételeket állapitott meg azon perekben, melyek polgári eljárás szerint folynak ugyan, azonban anélkül, hogy vagyoni viszonyok rendezését célozzák. A *Döntvénytár* III. köt. 313. és VI. köt. 484. sz. a. közlött semmitőszéki harározatok szerint a törvényes koruak becsületsértési, kisebb hatalmaskodási és atyaság elismerése iránti perekben felperesi minőségben saját személyükben is felléphetnek. De csakis felperesi minőségben; mert ha ily per elnök mint alperesek ellen indul, mindig valamely vagyoni hátrány okozását célozza, t. i. pénzbeli marasztalást, s azért ily esetekben sem mellőzhető törvényes képviselőjük.

A gyámsági törvény életbelépte óta azonban ezen kivételek is megszünteknek tekintendők, az 1877. XX. t. cz., mely 7. §-ban kijelenti, hogy a kiskoruak cselekvési képessége tekintetében fennálló jogszabályok csak annyiban hagyatnak érvényben a mennyiben a törvény maga változást nem állapit meg, ily változást statuál az V-ik fejezet 1. részében, mely szerint a kiskorut a gyám *minden* peres és nem peres ügyeiben, melyekben a képviselet kizárva nincsen, képviseli; tehát nemcsak a perek fentebb előadott nemeinél is, hanem még házassági perekben is, bár vagyoni viszonyok körül nem is forognak. Pedig ez anomaliákra vezet; a nő, ki férjhez mentele folytán mindég nagykoruvá válik, önszemélyében lép fel, de kénytelen férjének az apját perbe fogni!

A gyámügyi törvény életbelépte óta tehát a kiskoruakat, legyenek azok akár koruk szerint kiskoruak, akár olyanok, kikre nézve a kiskoruság biróilag meghosszabbittatott, az önképviselettől feltétlenül elzártaknak kell tekintenünk.

Önképviseleti jogosultsággal nem birnak továbbá:

Az elmebetegek vagy siketnémák és magukat jelekkel megértetni nem tudók (gyám. törv. 28. §-a).

Oly gyenge elméjüek és a magukat jelekkel megértetni tudó siketnémák, kik ezen bajok egyike vagy másika miatt vagyonuk kezelésére képtelenek (u. o. *b)* pont).

Mindkettőre nézve kétségtelen, és pedig nemcsak a gyáms. törv. 87. §-a, hanem a dolog természeténél fogva is, hogy gondnokuk által képviselve kell perben szerepelniök; kétségtelen az utóbb nevezettekre nézve is, mert bár nálok *csak* a vagyoni szempont van mint a gondnokság alatt állás indoka kiemelve, bizonyos hogy gyenge elméjük, illetve siketnémaságuk cselekvési képességüket más, mint vagyoni tekintetben is korlátozza; mindkét nemüek ellenében különben a prdts 85. §-nak *a)* pontját okvetlenül alkalmazásba kellene venni.

Önképviseletre nem jogositvák továbbá a tékozlók és pedig a gyám. törv. 87. §-a szerint kivétel nélkül minden pereikben, melyek a képviseletet ki nem zárják.

De mig a gyámsági törvény 28. §. *a)* és *b)* pontjai alapján gondnokság alá helyezettekre tekintettel a 87. §. intézkedéseit a dolog természetéből folyóknak kellett elismernünk, addig a tékozlók tekintetében tett kivétel nélküli megszoritással épen ellenkezőleg vagyok. Nem birnám indokolni, hogy miért kelljen a tékozlónak különösen ha felperesként lép fel, becsületsértési, hatalmaskodási, atyasági vagy házassági perekben, gondnoka által képviselve perbe szállania! De saját rendelkezéseivel is némileg ellentétbe kerül itt a gyámsági törvény. A kiskoruság meghosszabbitása, a tékozlás miatti gondnokság alá helyezés perutján történik. Ugy az egyiknek mint a másiknak kérelmezésére a 9-ik, illetve 31. § értelmében a szülők is jogositvák, és pedig csupán szülői minőségüknél fogva, s nem mint az atyai vagy gyámi hatalom birtokosai vagy gyakorlói, mert hiszen nincsen kizárva, hogy az atya életében az anya kérhesse a kiskoruság meghosszabbitását vagy gondnokság alá helyezést. Ebbeli joguk tehát atyai vagy gyámi hatalmuknak gondnokság alá helyezés folytáni megszüntével, nem szünik meg szintén, s igy itt a gyámsági törvény maga ruházza fel a tékozlókat felperességi joggal. Természetszerübb lett volna ennélfogva a 87. §. második bekezdésébe a 28. §. *d)* és *e)* pontjai mellé a *c)* pontot is bevenni, mint olyat, melynek esetében a gondnoki képviselet a vagyon kezeléssel kapcsolatos ügyekre szoritkozik.

A távollét s börtönbüntetés miatt gondnokság alatt állók cselekvési képessége (gy. törv. 33. §. végpontja) s ennélfogva önképviseleti jogosultsága korlátozást nem szenved, ők önszemélyükben nem jogosultság, hanem lehetőség hiánya miatt nem léphetnek fel, s azért bennünket e helyütt gondnokság alatt létük daczára közelebbről nem érdekelnek.

Nem birnak végül önképviseleti joggal a csőd alatt állók, és pedig mostani csődtörvényünk életben léte idején, midőn a csőd alatt bármely módon szerzett vagyon a csődtömeghez csatoltatik, semminemü vagyoni peres kérdésekben; de a polgári eljárás szerint ellátandó azon ügyekben, melyek nem vagyoni viszonyok között forognak (lásd fentebb) kétségkivül teljes felperességi joggal birnak.

* * *

Ha «az eljárás *megindításakor,* vagy annak *folyamában*" azon képviselet ilynemü jogosulatlansága kitünnék, köteles a bíróság a megszabott eljárást követni. Itt némi fogalmi ellentét mutatkozik a törvényben; a megindítás a folyamatban lét ellentéteként lévén felhozva, világos, hogy alatta a megkérdésnek csak azon stadiuma érthető, melyben az ügy folyamatban levőnek még nem tekintethetik; de akkor hogy lehet az eljárást félbeszakasztani? A törvényszakasz bevezető szavai mindamellett oly határozottak, hogy kétséget nem szenved, miszerint a bíróság az önképviseletre nem jogosult részéről vagy ellen beadott keresetet, még ha az illetőnek abbeli minősége magában a keresetben lenne is kitüntetve, nem utasithatja vissza, hanem köteles a kereset megindításáról a félnek törvényes képviselőjét értesiteni; a kereseti példányok ez esetben irattárba helyezendők volnának, hogy a törvényes képviselő esetleg az ügy ujra felvételét kérhesse.

Bármikor veszi különben észre a bíróság a felek valamelyikénél az önképviseleti jogosultság hiányát, végzést hoz, melyben az eljárást félbeszakasztottnak jelenti ki, s erről mind a felek, mind a törvényes képviselő értesittetnek.

De hátha a törvényes képviselőt, a mi az esetek legnagyobb számában áll, nem ismeri? Ha alperes volt az önképviseletre jogosulatlan, akkor tekintettel arra, hogy senki sem kényszerithető csupán ellenfele érdekébeni per cselekvények teljesitésére, s mivel különben is kivált felperes érdekében fekszik a gyors eljárás, s ennélfogva legtermészetesebb, hogy kiválólag ő gondoskodjék annak lehetségesitéséről, nem marad egyéb hátra, mint a fenközlött semmitőszéki határozatban foglalt expedient, vagyis az eljárás végzésileg félbeszakittatván, egyuttal utasitandó felperes, hogy ellenfele törvényes képviselőjét s annak lakását kitüzendő határidő alatt jelentse be. Én különben e meghagyást még azzal hinném pótlandónak, hogy bejelentő a bejelentendőnek törvényes képviselői minőségét egyuttal igazolja, minthogy e minőség vizsgálata, mint láttuk, a bíróságnak hivatalos kötelessége.

De ha felperes az önképviseletre jogosulatlan? Az önképviseleti jogosultsággal biró alperes nem kényszerithető reá, hogy ellenfele érdekében jelentse be annak törvényes képviselőjét. Ezen esetben tehát két ut áll nyitva a bíróság előtt. Meghagyhatná az önk. nem jogosult felperesnek, kogy jelentse be saját képviselőjét, vagy pedig az árvaszékhez fordulhatna a félbeszakitást rendelő határozatnak a törvényes képviselővel való közlése végett. Az eljárás első módja azonban aggályosnak tünik fel, mert az eljárás, mely félbeszakittatott, voltaképen folytattatnék az által, hogy az önképviseletre nem jogosultnak bizonyos per cselekvények teljesitése hagyatnék meg; a mellett a nem teljesitésnek, mint látandjuk, bizonyos hátrányokkal kell egybekapcsolva lennie, a minő hátrányok jogi cselekvési képességgel nem biró egyénnek magánjogi szempontok alá eső mulasztásaival rendszerint jogszerüleg nem járhatnak.

Maradna tehát a második mód. Ha az illető perfél gyámság vagy gondnokság alatt áll, akkor az árvaszék a nála s általa vezetett lajstromokból egyuttal azt is kitudja, hogy kicsoda a törvényes képviselő. Ha pedig az önképviseletre nem jogosult a lajstromokban elő nem fordul, akkor az annak a jele, hogy atyai hatalom alatt áll, s akkor az árvaszék a határozatot «N. N. atyjának leendő kézbesités végett» kiadhatja a járás szolgabirájának.

Igaz, hogy az eljárás ezen módja sem aggálytalan. Mert először is oly inquisitorius eljárást szab a bíróságra, minőnek még látszata is gondosan kerülve van a perrendtartásban. Azonban az inquisitorius eljárás különben is lényegesen hat az anyagi igazságnak a formalismus feletti diadalra juttatására, s igy ez nem volna baj. Nagyobb baj az, hogy in praxi az árva lajstromok nem vezettetnek oly pontossággal, miként az az árvaszékek részére kiadott ügyviteli szabályokban elő van irva, s igy nagyon sokszor fogunk akadni árvákra vagy gondnokoltakra, kiknek nyoma nincsen az árva lajstromokban!

Ha az önképviseleti jog hiányának oka csőd, akkor persze nem az árvaszékhez kerül az ügy, hanem az eljárás félbeszakitásáról a perügyelő értesittetik; hogy ki a perügyelő, azt, mivel a hivatalos lapban közöltetik, s a csődhirdetmény külön is köröztetik, minden bíróságnak hivatalból kell tudnia. Megjegyzendő e helyütt, hogy az esetre, ha a kérdéses perben bukott alperesként idéztetett, nem lesz helye a per folytathatást ki nem záró félbeszakasztásának, hanem mivel bukott csak csődbíróság előtt perelhető, a mennyiben a csődtörvény 2. §-a szerinti áttétel nem történhetnék, a per beszüntnek lesz nyilvánitandó.

Miután a 11. §. csak annyit mond, hogy a törvényes képviselőnek: a megelőző cselekvények jóváhagyása s az eljárás folytatása szabadságában áll, anélkül, hogy ezen «szabadságot» időhatárhoz kötné, annak a törvény szoros magyarázatu értelme szerint addig kellene tartania, mig vagy elévül, vagy mig az a képviselőnek ebbeli képviseleti jogosultsága megszünik. De azt sokszor mások érdekeivel nem lehetne összeegyeztetni. Gyakran az ellenfélnek, ki lehet egész jóhiszemüleg lépett fel az önképviseletre jogosulatlan ellen, vagy szállott perbe ilyennek, érdekében áll az ügy lehető gyors befejezése, de hát várni kellene hosszu évekig, tetszik-e majd a törvényes képviselőnek az eljárás folytatása vagy sem; vagy pedig nagykoru, illetve önképviseletre jogosult pertársai vannak az ezen tulajdonsággal nem biróknak, s várniok kellene jogaik érvényesitésével vagy védel-

mével esetleg ad graecas calendas, t. i. addig, mig saját jogaik is elévülnek. A gyakorlat tehát itt is emancipálta magát az interpretatio grammatica alól, és a törvényes képviselőket szándékaik kijelentésénél határidőhöz köti; és pedig kétféle eljárás divik tudtommal; az egyik szerint a félbeszakasztást kimondó végzésben, erről a törvényes képviselő azzal értesittetik, hogy az eljárás folytatása, s illetve az eddigiek jóváhagyása szabadságában áll, tartozván az iránti szándékát kitüzött határidő alatt bejelenteni; a másik pedig abban áll, mely a fentközlött semmitőszéki határozatban el lett rendelve, hogy t. i. a törvényes képviselő meghallgatására határnap tüzetik ki. Én az első módozatot tartom helyesebbuek, mivel kevésbbé törvényellenes; a második még annyiban is vét a törvény ellen, hogy az ott elrendelt egyszerü értesitést meghallgatássá bőviti.

A törvényes képviselő azután a kitüzött határidőben vagy bejelenti, hogy az eljárást az eddigi cselekmények jóváhagyása mellett folytatni kivánja, vagy annak ellenkezőjét jelenti be, vagy egyáltalában nem nyilatkozik, illetve a kihallgatására kitüzött határnapon nem jelenik meg.

Az első esetben nincs fennakadás; az ügy felvétetik ott, a hol félbeszakittatott, s folytattatik ugy, mintha mindjárt kezdetben a törvényes képviselő közbenjöttével indult volna meg.

A második és harmadik eset azonosul, mivel ha a törvényes képviselő semmit sem jelent be, vagy kihallgatás végett nem jelentkezik, ez ugy tekintendő, mintha az eljárás folytatását nem kivánná.

Hogy ezen esetben mi a bíróság teendője, erre a törvény direct felvilágositást nem nyujt. De azt hiszem, hogy a bíróság semmi esetre sem elégedhetik meg azzal, miszerint az ügyet félbeszakasztottnak jelentette ki, s arról a törvényes képviselőt értesitette. Incidenst a további eljárásra különben is kap, mert vagy a sürgetési napló vezetője jelenti, hogy a törvényes képviselő a kitüzött határidőben nem adott nyilatkozatot, vagy pedig azon közeg, ki jegyzőkönyvi meghallgatás esetére a jegyzőkönyv felvétellel volt megbizva (az előadó, vagy a pertárnok) terjeszti be affelőli jelentését, hogy a kihallgatásra senki sem jelent meg. Vagy pedig magának a törvényes képviselőnek abbeli jelentése, hogy az eljárás folytatását nem kivánja, képezi az incidenst. Ezen incidens folytán, a bíróság felperest keresetével végzésileg elutasitja, s az okozott költségekben — ha csak be nem igazoltatott a per folyamában, hogy vagy saját, vagy ellenfele önképviseleti jogosultságának feltételezése körül jóhiszemüleg járt el, mely esetben a költségek kölcsönösen megszüntethetők volnának, elmarasztalja. Sőt ha alperesként lett beidézve valamely önképviseleti jogosultsággal nem biró fél, s kimutattatott, hogy magát önképviseletre jogosultnak hitelt érdemlőleg szinlelte a kereset elutasitása daczára alperes is marasztalható a költségek — megfizetésében. Ha pedig az ellenfélnek alkalma nem nyilt költségét felszámitani, akkor erre neki végzésileg határidő engedendő oly formán, mint perletétel esetében.

Anélkül különben, hogy még további causnisticá-ba bocsátkozzam, röviden oda formulázhatom nézetemet, hogy az esetre, ha a törvényes képviselő az eljárás folytatását akár hallgatag, akár kifejezetten nem kivánja, a bíróság a keresetet elutasitja, s a költségek tekintetében határoz.

A költségek tekintetébeni ezen határozathozatalnak ki kell terjednie a törvényes képviselő azon netaláni költségeire is, melyek a tőle kivánt nyilatkozat megtételével jártak, valamint azokra, melyek az önképviseletre nem jogosultnak esetleges pertársaira nézve felmerültek.

Az ily módon végzésileg befejezett pert perujitás nélkül vehetni fel ujból, azt törvényes képviselő által vagy ellen inditva meg.

Teljesen analog eljárás követendő akkor is, ha felperes vett meghagyás daczára ellenfelének törvényes képviselőjét a kitüzött időben be nem jelentette.

Kérdés tárgyává tehető még a ptrs 297. §. 14. pontjában a 11. §-ra hivatkozva megengedett semmiségi panasz használatba vételének módja.

A prts 274. §. szerint felebbvitel utján, melyhez a semmiségi panasz is tartozik, bárki kereshet orvoslást, ki magát valamely birói határozattal sértve érzi. A 298. §. *b)* pontja azt mondja, hogy a 297. §. 14-ik pontja alatti esetben a «törvényes képviselő . . . . . bármikor élhet semmiségi panaszszal». Megszoritását képezi-e az a 274. §-nak annyiban, hogy a jelzett esetben a panasz emelés joga a törvényes képviselőre van szoritva? Azt hiszem nem. Csupán a semmiségi panasz benyujtásának időpontjára nézve van a törvényes képviselő előnybe helyezve. Ha a 14-ik pont esete kivételt állapitana meg a szabály alól, akkor e kivétel a felebbvitelre jogosultakat megállapitó szabályok között találtatnék felemlitve, s nem ott, hol a semmiségi panasz beadásának határideje foglaltatik.

Semmiségi panasznak a 14-ik pont alapján való beadására jogosultnak tehát az önképviseleti joggal nem birót magát is kell tekintenünk, ha ebbeli védekezése, miszerint nincs jogositva magát képviselni, tekintetbe nem vétetik; csak hogy az ezen joga érvényesitésével a védekezését el nem fogadó határozat kézbesitésétől számitandó rendes határidőhez van kötve, mig a törvényes képviselő egészen az árverés foganatositása, illetve helybenhagyása előtt bármikor emelheti semmiségi panaszát. De a törvényes képviselőnek ezen joga is csak az esetre áll, ha a birósági eljárást directe semmiségi panaszszal támadja meg; ha más utat választva az eljáró bíróságnak bejelenti, hogy az egyik peres fél mint képviseltje önképviseletre jogositva nincsen s az eljárás félbeszakasztását kéri, kérelmének pedig hely nem adatik, csakis az ez iránti határozat kézbesitésétől számitott rendes időben élhet semmiségi panaszszal. Én legalább az egész perrendtartás szellemével ellentétben levőnek, s különben is a czélon tullövő felfogásnak találnám, ha a törvényes képviselő ilyen esetben is bár meddig jogosittatnék fel a sem. panaszszal élhetés jogával.

Akár a törvényes képviselő által emelt panasz folytán rendeltetett el a semmitőszék által az eljárás félbeszakasztása, akár a törvényes képviselő jelentése folytán látta magát az eljáró bíróság az eljárás félbeszakitására indittatva, a 11. §. mindég egész terjedelmében alkalmazandó, tehát a törv. képviselő folytathatási jogának netaláni érvényesitése végett alkalmas jelentkezési határidő kitüzése mellett az eljárás félbenszakasztásáról akkor is értesitendő lesz.

* * *

Szánjunk még nehány sort azon kérdésnek, hogy a 11. §. intézkedéseinek mily irányban való módositása mutatkozik szükségesnek.

E részben azon nézetemnek kell kifejezést adnom, hogy legcorrectebbnek tartanám a 11. §. intézkedéseinek azon esetre szoritását, ha önképviseletre nem jogosult fél felperesként lép fel; csak ily esetben van oly egyén jogai s érdekeinek megóvásáról szó, ki a törvénynek, s az azt kezelőknek különös oltalmára tarthat igényt; csak ilyenkor szükséges tehát, hogy az ezen egyén jogai megőrzésére közvetlenül rendelt személy, a törvényes képviselő képviseltje jogainak veszélyeztetéséről értesittessék.

Hogy különben ezen kérdéseket érdeklőleg tüzetes vagy épen formulázott javaslatokat tegyek, azt feladatomul annál kevésbbé tüzhettem, mivel az ily intézkedéseknek a többi eljárási szabályokkal szoros és szerves összefüggésben kell lenniök; igy tehát csak egész általánosságban jelentem ki, miszerint az uj perrendtartásban annak kifejezését tartanám szükségesnek:

1. hogy a törvényes képviselőnek netaláni folytatási szándéka bejelentésére határidő tüzendő;

2. hogy az esetre, ha az vagy kifejezetten nem akarja folytatni az eljárást, vagy folytatási szándékot be nem jelent, az ügy végzésileg beszüntetendő, s egyuttal a költségek tekintetében is határozat hozandó és;

3. hogy mi módon puhatolandó ki a törvényes képviselő kiléte, ha az a bíróság előtt ismeretlen.

Dr. Nagy Árpád,
ügyvéd.

Különfélék.

(**Uj munka.**) Dr. SCHNIERER ALADÁR egyetemi tanárnak *A magy. büntető-törvény magyarázata* czimü 628 lapra terjedő munkájának utolsó füzete jelent meg ép jókor vagyis e törvény életbeléptetésével egyidejüleg. Az érdemleges birálattal nem fogunk késni.

Felelős szerkesztő: **Dárdai Sándor,** üllői ut 2. szám.

A Franklin-Társulat magyar irod. intézet és könyvnyomda kiadásában (**Budapest,** egyetem-utcza 4. szám) megjelent:

A MAGYAR BÜNTETŐ-TÖRVÉNY (1878. V. tcz.) MAGYARÁZATA. Irta *Schnierer Aladár.* Füzve 4 frt.

Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat.

TELEKKÖNYVI KÖZLÖNY

A TELEKKÖNYVVEZETŐK ORSZÁGOS EGYLETÉNEK

HIVATALOS LAPJA.

Budapest, 1880. Melléklet a JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY 39-ik számához. **Szeptemb. 24-én.**

TARTALOM: A németországi jelzálogrendszer, a porosz uj tkvi törvény indokai alapján ismertetve. — A telekkönyvi rendtartás 74. §-a. Imrik János, kir. segéd-telekkönyvvezető urtól. — Az özvegyi jog hatálya. Imrik János, kir. segéd-telekkönyvvezető urtól. — A m. kir. Curia elvi jelentőségü határozatai telekkönyvi ügyekben.

A németországi jelzálogrendszer, a porosz uj tkvi törvény indokai alapján ismertetve.

A javaslatnak a fenebbi kérdésre vonatkozó további indokai következők:

Másképen alakult a válasz a fentebbi kérdésre, ha a tulajdonos valamely, az ő saját nevére bejegyzett jelzálogot akar forgalomba hozni. Ezen kérdésre a törvényben határozott igennel kelletett válaszolni. Erre azon megfontolások vezéreltek, hogy részint azon tapasztalatok, melyek más tartományokban, jelesül Meklenburgban tétettek, nemcsak ezen rendszabályok veszélytelenségét általánosságban, hanem a tulajdonosra nézve való hasznosságát is bebizonyitották, és hogy ha a tulajdonos önként alá akarja magát vetni azon nehézségeknek, melyek a hitelező szükségessé válandó mindenkori igazolásának megvizsgálásával járnak, nincs rá alapos ok, tőle megtagadni a lehetőséget, hogy magának jelzálogára kényelmes módon pénzt szerezhessen.

Hogy a jelzálog-rendtartásnak és az «Allgemeine Landrecht»-nek a perfeljegyzésről szóló homályos és sokat vitatott elmélete a javaslatba fel nem vétetett, ellenben hogy a jelzálog-törvényre vonatkozó ujabbkori törvényhozások mintájára csak az engedtetett meg, hogy az ilynemü előjegyzések csakis a per birájának közvetitése mellett jegyezhetők be, ez, mivel ezen pontra nézve vélemény-egység uralkodott, a javaslat indokai szerint nem helytelenithető, s ennél fogvást ezen változás további indoklást nem igényelt.

Ennyit tartalmaznak a javaslat indokainak lényegesebb részei, a fontosabb elvi eltérések igazolására vonatkozólag szemben fennállott joggal.

VI.

Az uj telekkönyvi rendtartás irányelvei.

A telekkönyvi rendtartás feladata, hogy a telekkönyvek szerkezetét és a bejegyzéseknél, átirásoknál és törléseknél szem előtt tartandó eljárást szabályozza.

A porosz telekkönyvek külszerkezete s azoknak minden egyes ingatlanra nézve külön lapok általi beosztása, czimlap és három rovattal ellátva, kiválólag czélszerünek bizonyult be. Ezen berendezés magában véve egyszerü és áttekinthető, s minden nehézség nélkül egyaránt alkalmazható nagy és kicsiny, vidéki és városi ingatlanokra.

Azon elvekből, melyek a törvényjavaslatban a tulajdon szerzése és az ingatlanok dologi terheltetésére vonatkozólag felállitva lettek, azon szükségesség folyt, hogy a jelzálog rendtartás ezen elvek szerint megváltoztattassék, azokkal öszhangba hozassék. Hogy ez novella alakjában nem történhetett, sőt inkább a tárgyat kimeritő uj törvény hozatalának előnyt kellett adni, ugyanazon okoknál fogva nyer igazolást, mint az anyagi jognak a törvényjavaslat általi codifikálása. Részint a mélyen beható elvi változtatások, részint pedig a telekkönyvi ügyek könnyü, gyors és mégis biztos elintézésénél, a törvénynek nélkülözhetetlen egyöntetüsége és áttekinthetősége nem tanácsolták a részletek puszta kiigazitását vagy megváltoztatását. Minden esetre a dolog természetében feküdt, hogy ezen codifikálásnál az eddigi jognak sok czélarányosnak bizonyult szabályait az uj rendtartásba áthozni lehetett; de ama megváltoztatott elvek folytán, mégis az uj szabályok száma nagyobb, és beértékök fontosabb.

Az uj jelzálog rendtartásnak az eddigitől eltérései részint az ingatlanok tulajdon szerzése s. a. t.-re vonatkozó törvényjavaslat által feltételeztetnek, részint pedig ettől függetlenül a forgalom szükségletei által lettek felidézve. A legfontosabbak következők:

1. a *föld- és épület-adókönyvek képezik ezentul a telekkönyv alapját, és ez által a tárgyra vonatkozólag, a különösségi elvnek következetes keresztülvitele lehetővé van téve;*

2. a telekkönyvi ügyeknek társasbiróságok általi elintézése meg van szüntetve;

3. azon elv, hogy a telekkönyvi hatóság csak kérelemre járhat el, kevés lényegtelen esetek kivételével be van hozva;

4. a tulajdonos bejegyzésénél az életbeléptetett felvallás (Auflassung) által uj rendszabályokat volt szükséges behozni;

5. a jelzálogok engedményezése, elzálogitása, a nyugták s az elsőbbségi engedélyek kiállitásának alakja lényegesen egyszerüsittetett, különösen pedig

6. a jelzálog okmányt, hogy forgalmához megkivántató lehető könnyü áttekinthetés képességével birjon, s a törvényjavaslatnak az anyagi jogra vonatkozó szabályai végett is lényegesen másként kellett alkotni, mint a hogy azt az eddigi törvény előirja.

I.

A telekkönyvek alakja és szerkezetéről.

A telekkönyveknek czélja, hogy az ingatlanok tulajdonát és terheit s a jogosultságokat megállapitsa. A törvényjavaslat általánosságban irta elő, hogy minden egyes ingatlan külön lapot nyerjen, tehát azon esetben is, midőn az telki kötelezettségekkel nem terhelhető, vagy szabad adásvevési forgalom tárgyát nem képezheti. Ezek szerint tehát a kincstári uradalmi és más államkincstári ingatlanok egyházi, iskolai és községi fekvőségek bejegyzendők, hogy a lapok készen legyenek, mihelyest azoknak elidegenitése vagy megterheltetése bekövetkezik, s ennek folytán a bejegyzett tulajdonos által az elidegenités és megterhelés a törvényjavaslatnak a tulajdonszerzésről szóló szabályához képest eszközölhető legyen. A mennyiben a földadókönyvben már minden egyes ingatlan bejegyezve vott, ennélfogva a telekkönyveknek minden egyes ingatlan számára való nyitása, semmi nehézséggel nem járt.

Azonban a javaslat tárgyalása alkalmával ez oda módosult, hogy ily ingatlanok csak akkor tjkönyvezendők, ha azok tkvi felvételét az érdekelt felek kérelmezik. (T. R. 2. §.)

Az önálló jogosultságok telekkönyvezése ugyan nem képezett tulajdonképen gyakorlati szükséget, mindazonáltal azonban nem látszott tanácsosnak a törvényhozás előtt az önálló jogosultságokat a telekkönyvből kizárni, hogy a ne-

talántán előtérbe léphető szükségletnek kielégitése, ez által az illetőktől meg ne vonassék.

A telekkönyvbe bejegyzendő ingatlanok közelebbi meghatározására tehát csakis a föld- és épület adókönyvek használhatók alapul, hogy a tárgy, melyre valamely teleklap vonatkozik, ugy a szerző, valamint annak dologi jogosultjai érdekében lehető pontosan megjelölhető legyen. Tökéletesen akkor lehetne ezen czélt elérni, ha a birtokok valamennyi alkatréssei a teleklap czimén jegyeztetnének be.

2.

A telekhivatalokról.

Azon sok panaszok közül, melyek a fenálló jelzálogrendtartás ellen felhozattak, legáltalánosabb és legélesebben kiváló volt az, hogy a bíróságok a bejegyzéseket igen lassan és felette nehézkesen intézték el.

Elmellőzhető jelenben, igy szól az eredeti javaslat indokolása, hogy vajjon ezen panasz mint szemrehányás a bíróságok szorgalma és pontossága ellen tulhajtott s ennélfogva alaptalan-e; bizonyos igazságot azonban nem lehet attól megtagadni, s ez abban keresendő, hogy a társas ügykezelés a dolog természete szerint mindig lassubb lesz, mint az egyes hivatalnoknak munkája. A járásbíróságok második osztályának társas birósági ügykezelése mindaddig hasznosnak, sőt szükségesnek védelmeztethetett és fentartathatott, a mig csak a telekbiró kötelezve volt a bejegyzendő ügyek jogérvényességét vizsgálni. A legalitási (törvényszerüségi) elv ily kiterjedtségének megszüntetése után, a jogi aggályok feletti társasbirósági tanácskozásnak minden oka elesik, ez által lehetőség nyujtatik, egyszerübb és gyorsabb bureauszerü ügykezelést behozni.

(Vége következik.)

A telekkönyvi rendtartás 74. §-a.

Nem czélom e sorokkal a tkv. rendt. 74. §.-át fejtegetni, s illetőleg birálat alá venni. Nem czélom pedig azért; mivel e §. a *Jogtudományi Közlöny* 14. 20. és 22. számaiban *Ótocska Károly, Z. I.* és *Dr. Lax Adolf* urak kitünő tollából megjelent czikkek által már ugy is eléggé, s tagadhatatlanul szakavatottan fejtegetve és elbirálva lőn.

Részemről csakis a bíróságok által e §-t, illetőleg követett különböző gyakorlatokat szándékozom ismertetni. Meglehet, hogy e gyakorlatok már részben hatályon kivül helyezett törvényeken alapulnak, de hogy mégis követtetnek, azt volt alkalmam tapasztalni.

Igy az egyik bíróság az *öröklési végzést*; másik az *örökösi nyilatkozatot;* a harmadik csak egyszerű *községi bizonyitványt,* a negyedik már pusztán esak *családi értesitőt*; míg az ötödik e két utóbbit együttesen kivánja meg a 74. §. alkalmazásával szerzendő zálogjog bejegyzésénél.

E különböző gyakorlatok mindenesetre nagyban megingatják és veszélyeztetik az jogbiztonságot, s azonkivül tetemesen csökkentik a közönségnek a telekkönyvi intézmény iránti bizalmát.

Nevezetesen tudok esetet, hogy *A*, mint két különböző tkvi. hatóság területén ingatlan javakkal biró örökhagyó örököseinek hitelezője egy adóslevél, s illetőleg az *örökhagyo elhaltát és ennek term. és törv. gyermekeit igazoló s az anyakönyvvezető által is aláirt községi bizonyítvány* alapján folyamodott egyik, főjelzálogul kijelölt tkvi. hatósághoz, hogy követelése erejéig a zálogjog jegyeztessék be. A főjelzálogi hatóság a kérelemnek helyt adván, a zálogjogot az örökségi jutalékra bekeblezte, s az iratokat további intézkedés czéljából a mellékjelzálogul kijelölt tkvi hatósághoz elküldötte. Ez utóbbi tkvi. hatóság azonban a kérelmet elutasitotta azért: *mert azon körülmény, hogy az örökös a hagyatékot tettleg birtokába vette volna; vagy hogy azt elfoglalni akarja; s illetőleg végül, hogg a hagyatéki eljárás már folyamatban volna; mivel sem igazoltatott.*

Törvénykezési rendtartásunknak a hagyatéki eljárásra vonatkozó részét tekintve (579. 580. §§.) a hitelezőtől ilyesmit kivánni annyi, mint a különben ugy is feltételes, de mégis a törvény által engedett jogszerzést, lehetetlenné tenni. Mert ott, hol az 579. §. szerinti nagykoru örökösök vannak, birói beavatkozásnak hivatalból helye nem lévén; az örökösödési eljárás megindítása az örökösök tetszésétől függ. Ilyenformán a hitelezőt évek hosszu során át bosszanthatja a roszlelkű adós az által, hogy az örökösödési eljárást folyamatba nem teszi. Jóllehet, hogy e bosszandásnak akkor is ki van téve a hitelező, ha követelése bejegyeztetett, azonban mégis ily esetben már követelésének rangsorozatára nézve biztonságban lévén, sokkal nyugodtabban várhatja az örökös nagyuri tetszésétől függő örökösödési eljárás megindítását.

A mi pedig a *birtokbavétel* igazolását illeti, erre nézve elmondhatom, hogy mint alkalmam volt tapasztalni, nemcsak egy bíróság van azon nézetben, hogy ennek igazolása mindenek felett szükséges. Mert az örökös csakis a birtokba vétel; s illetőleg e tekintetbeni szándéka által adja tanujelét annak, hogy örökölni, illetőleg örökös lenni akar.

Részemről azonban hozzá teszem, hogy oly esetben, midőn az örökös az általa kiállitott kötelezvényben a hagyatéki javaknak őtet illető jutalékát kötötte le jelzálogul: a birtokba vételnek külön okirattali igazolását szükségtelennek tartom; mert ezen tény által az örökösi fellépés már ugyis igazolva van.

Mindezeket tekintetbevéve, igen fontos kérdésnek tekinthető: *hogy vajjon a 74. §. alkalmazásával zálogjogot nyert hitelező arra nézve, hogy követelését érvényesithesse az adós, illetőleg örökös akaratától függ-e?* Tartozik-e tűrni a hitelező azon boszszantó késedelmet, melyet a törv. rendt. 579. §. szerinti örökösök a hagyatéki javak átiratása tekintetében tanusithatnak?

Volt alkalmam tapasztalni, hogy e tekintetben menynyire elágazók a nézetek. Igy a többi között hallottam kifejezni azon véleményt is, hogy mivel a hitelező teljes tudatával birhatott jogának feltételességéről már akkor, midőn az telekkönyvileg bejegyeztetett; tehát várakozni tartozik mindaddig, mig e feltétel meg nem szűnik, s illetőleg mig azon jutalékot, melyre zálogjoga szereztetett, a telekkönyvi állás ki nem mutatja.

Mások ismét azon véleményüknek adtak kifejezést, hogy mivel a tkvi. rendt. 120. §. *c)* pontja értelmében: *a hitelező az elzálogitónak bejegyzését s egyszersmind saját követelésének biztositását is kérelmezheti;* tehát ebből kifolyólag a hitelező az örökös, mint adósa nevében az örökösödési eljárás megindítását, s illetőleg a hagyatéki javaknak az örökös nevére való átiratását, annnyival is inkább joggal kérelmezheti; mivel követelése már telekkönyvileg bejegyeztetett.

Ez azonban mindenesetre csak nézet és nem alkalmazott gyakorlat, annálkevésbé pedig törvény. Részemről azonban igen örvendenék, ha e nézet a gyakorlat terén helyesléssel találkoznék; s illetőleg ha a törvény e tekintetbeni módositása keresztül vihető volna. Mert ha már a törvény dologbani jogot enged a hitelezőnek, akkor engedje meg a jognak érvényesitését is. De semmiesetre se tegye ki ugy a hitelezőt az adós szeszélyének, mint a kormány s vitorla nélküli roncsolt hajó ki van téve a tenger hullámainak. Vagy törülje el a törvény, a telekkönyv biztonságával ugy is össze nem férő feltételes jogok szerzését, vagy mint mondám engedje meg azoknak a törvény korlátai közt leendő érvényesitését. A törvénynek intentiója nem lehet az, hogy alkalmat nyujtson a roszlelkü adósnak a pökhendi kérkedésre, mint ez az örökségi jutalékra szerzett zálogjogoknál számtalanszor előfordul.

Tagadhatatlan, hogy cultur nemzet vagyunk, de — bocsánatot kérek, — mégsem haladtunk még annyira, hogy nálunk a köznép a telekkönyvi intézmény oly tudatával bir-

na, mint az az angolok, szászok; francziák és belgáknál előfordul. Ennek mindenesetre nem annyira a törvény, mint inkább a nép idegenkedése az oka. Nálnnk csak positiv s minden magyarázatot és egymással ellentétes gyakorlatokat megszüntető; s illetőleg az egyszerü és gyors eljárást irányadóul tekintő törvény alkotása viheti a népet oda, hogy a telekkönyvi intézmény iránt bizalommal viseltessék. Ha a vagyon és jogbiztonságot hirdető telekkönyvi bejegyzések pusztán csak holtbetük, s nem érvényesithető jogok; akkor a nép méltán idegenkedhetik.

Már pedig hogy különösen a tkvi. rendt. 74. §. alkalmazásával szerzett zálogjog többször csak holtbetü, mint inkább jog, azt elmondhatom; mert volt alkalmam tapasztalni.

Igy tudok esetet, hogy egy hitelezőt hét évig boszantott adósa az által, hogy a hagyatéki javakat nevére nem iratta. A kölcsön öszeg 1000 ftra rugván, az ingatlan értéke hét év alatt annyira leszállott, hogy alig nyujtott elegendő fedezetet. E körülménynek az adós teljes tudatával birván, azt ajánlotta a hitelezőnek, hogy adjon neki 300 frtot, akkor majd nevére iratja az ingatlanokat. A hitelező, hogy «veszett fejszének legalább a nyele előkerüljön», lefizette a 300 frtot, s a hagyatéki javakat az örökösödési eljárás befejeztével elárveztette 800 frért.

Tudok továbbá esetet, midőn az örökös, bár hitelezőjének jelzálogul lekötötte a hagyatéki javakat; mégis a tárgyalás folyamán örökösödési jogáról, illetőleg osztályrészéről lemondott s a hagyatéki javak a többi örökösöknek vázrajzszerinti megosztással átadatván; az osztályrészéről lemondott örökös ellenében fenntartással bekeblezett zálogjog töröltetett. Valamint tudok esetet, hogy az egyik örökös osztálytársai részéről pénzben elégittetvén ki, a hagyatéki javakból nevére mi sem iratott; s igy az ellene bekeblezett zálogjogok szintén töröltettek.

A telekkönyvi hatóság a törlésnél abból az elvből indult ki, hogy a hitelező zálogjoga a hagyaték tárgyalásánál előforduló igényekre sérelmes nem lehetvén; az osztálytársak által már a hagyatéki eljárást megelőzőleg kielégitett örökös ellenében bejegyzett zálogjogok a többi örökösöknek a hagyaték tárgyalása alkalmával előadott igényükre sérelmes nem lehet.

Részemről a törvénynek ily értelembeni magyarázását nem tarthatom helyesnek. Nem pedig azért; mert ha az örökösök osztálytársukat sajátjukból készpénzben elégitik ki, szerintem köztük adás-vevési jogviszony keletkezik. Megvásárolják osztálytársuk jutalékát, s habár e cselekmény a hagyaték tárgyalását s illetőleg a zálogjog bejegyzését megelőzőleg történt is, biróilag csak a hagyaték tárgyalása alkalmával jöhet figyelembe, mintha a vétel, illetőleg pénzbeli kielégités akkor történt volna; s igy a megvásárolt osztály illetőségre bekeblezett követelésre nézve az osztálytársak a kielégitési összeg erejéig tartoznak.

Nehezebbnek látszik azonbau a kérdés megoldása akkor, midőn pl. a bejegyzésekkel terhelt örökös a *hagyatékhoz tartozó készpénzből* nyer kielégitést?

Mi történjék ily esetben a zálogjoggal, — törültessék-e vagy nem?

Azon örökösök, kik ingatlan javakkal elégittettek ki: joggal kivánhatják a törlést, tekintve hogy azon örökös, ki ellenében a zálogjog bejegyezve van a hagyatéki ingatlanokból mit sem kapott, — ezt megtagadni alig lehet.

Azért tartom én különösen szükségesnek a zálogjog bejegyzésénél a birtokbevétel igazolását is; mert ha az örökös nem *birtokot,* hanem *készpénzt* kapott, akkor a zálogjog bejegyzése minden esetre nem történhetik meg.

Ily s az előbb felhozott esetben a hitelezőkön csak ugy lenne segitve, ha a bekivánt hiteles tkönyv állását figyelembe véve a hagyaték tárgyalására a jelzálogos hitelezők is megidéztetnének, s jogaikat a tárgyalás folyamán érvényesithetnék.

Imrik János,
kir. segéd-telekkönyvvezető.

Az özvegyi jog hatálya.

Vidéki bíróságainknál gyakran láthatunk oly telekjegyzőkönyveket, melyeknek *A.* lapján a következő bejegyzés foglaltatik: *közös birtokosok egyenlő arányban, u. m.: 1. Fekete Verona, özv. Vörös Jánosné, özvegyi joggal és 1856. évben elhalt férjétől, Vörös Jánostól származott gyermekei. 2. Vörös István, nagykoru nőtlen, 3. Vörös Sándor, nagykoru nőtlen.*

E bejegyzést illetőleg, mint volt alkalmam tapasztalni nemcsak egy bíróság van azon nézetben, hogy Fekete Verona birtokostársnak lévén tekintendő, ellene s az ő jutalékára ugy a tulajdonjog, mint a zálogjog bejegyzése elrendelhető. Mert szerintök ugyanis a birtokjog tényleges birlalást tételezvén fel. Fekete Verona is, mint a dolognak haszonélvezője s igy annak tényleges birlalója ily minőségben szintén *birtokosnak* tekintendő.

E téves felfogás által követett gyakorlat minden esetre ellenkezik a magánjogi elvek és az özvegyi jog fogalmával; (WENZEL *Magyar magánjog* II. kötet, 483. l.) s azon kivül oly hárhozatos confusiot idéz elő telekkönyveinkben, hogy általa a vagyon és jogbiztonság felette veszélyeztetve van.

Igy tudok esetet, hogy az ily özvegyi joggal bejegyzett ellenében mind a végrehajtási zálogjog bejegyzése, mind az árverés elrendeltetett, s az árverés megtörténte után a tulajdonjog (!) a vevő javára be is kebleztetett. A tulajdonosok később kiigazitási perrel támadták meg az özvegyet, illetőleg annak telekkönyvi jogutódát, az árveréseni vevőt. A pert azonban elvesztették; mert a kiigazitást a jóhiszemü és törvényes jogczimmel biró harmadik személy irányában mindenesetre csak akkor lehetett volna elrendelni, ha az összes végrehajtási eljárás megsemmisittetett volna.

Tudok továbbá esetet, midőn az özvegy másodszori férjhez menetele után elhalván, két kiskoru gyermeket hagyott hátra; kik is örökösöknek biróilag kimondatván: az örökhagyó által özvegyi joggal birt fekvőség nevökre iratott.

Mindenesetre első sorban csakis a helyszinelők hibájának lehet tulajdonitani azon körülményt, hogy telekkönyveinkben ily bejegyzések fordulnak elő; mert az ő kötelességük lett volna kitüntetni, *hogy tulajdonképen miből áll ezen özvegyi jog.*

S ha már elkövették is azt a hibát, hogy nem irták körül a jogot, ne mentek volna annyira, hogy közös birtokostársnak jegyezzék be az ily özvegyet.

Nehány erdélyországi telekkönyvet alkalmam lévén megtekinthetni, tapasztaltam, hogy ott a helyszinelők már nem a birtokostársak közé jegyezték be az ily özvegyet, hanem az *A.* lapon észrevételben azt jegyezték meg: *hogy ezen ingatlanokat terheli Nagy Anna özvegyi joga.*

Mindenesetre ez sem elég világos, hanem mégis jobb és nem szolgáltat alkalmat annyi zavarra, mint az e czikk elején emlitett.

Részemről az özvegyi jognak ilyetén való bejegyzését nem tekinthetem olyan jognak, mely terhelhető és átruházható volna. Annálkedvésbé tekinthetem pedig az özvegyet ily minőségben birtokostársnak, mivel a helyszinelők nem bocsátkoztak annak birálatába, hogy ki hogyan és mily jogczimen birlalja a birtokot. Az ő feladatuk csak a tényleges állapot kipuhatolása lévén, a jogczimet soha sem jegyezték be a telekkönyvekbe.

Az özvegyi jog, igy kifejezve s tárgyának közelebbi meghatározása nélkül: *személyi jog*, mely az özvegyet a magyar jog szabályainál fogva özvegysége tartamáig illeti, s mint ilyen a használatot tekintőleg csak azon esetben zálo-

gositható el, ha az örökösök és az özvegy között létrejött egyezség folytán az özvegyet bizonyos meghatározott haszonélvezeti jog illeti.

A dolog természetéből folyik mindenesetre, hogy maga a jog el nem adható, sem magán, sem törvényes uton; s az elzálogitás által jogot nyert hitelező követelésének érvényesitése esetén, legalább szerény nézetem szerint, nem a jog elárvereztetése, hanem e jog folyamán keletkezett jövedelmek letiltása és beszedése által nyerhet kielégitést.

Imrik János,
kir. segéd-telekkönyvvezető.

A m. kir. Curia elvi jelentőségű határozatai telekkönyvi ügyekben.

A társtulajdonosok bármelyike, ha a közös vagyon kezelése iránt megegyezni nem tudnának, kivánhatja kezelés tekintetében a bíróság határozatát, esetleg a kezelésnek egy harmadi ra, mint zárgondnokra való bizatását. Egyik telekkönyvi tulajdonos által a többiek ellen a vagyonközösség megszüntetése iránt inditott kereset a vagyon kezelésére nézve kért zárlat elrendelésére is elegendő indokul szolgál. *(Jogtud. Közl.* 1875. 18. melléklet.)

A telekkönyvileg kitüntetett társtulajdonosnak a közösség megszüntetését és a közös ingatlanoknak nyilvános árverésen való eladatását annak utján eszközölni feltétlenül joga levén: ellenében oly kifogások, melyek a tulajdonjog megtámadásra, vagy a telekkönyvi felvétel helyessége ellen irányozvák, a vagyonközösség megszüntetése végett általa inditott perben sikerrel nem érvényesithetők. *(Jogt. Közl.* 1875. 22.)

Tekintve, hogy a tkönyvi rendtartás 55. §. *b)* pontjának rendelkezéséből, mely szerint oly tulajdonostársaknál, kiknek részeik nem egyenlők, ez a telekjkönyvben az egyenetlen, vagy határozatlan arány kifejezése mellett kitüntetendő: önként következik, miszerint azon esetben, ha a tulajdonostársak az egyenlőtlen, vagy határozatlan arány kitüntetése nélkül vannak a tulajdonkönyvbe bevezetve, az ált. polg. tkönyvnek a fentebbi pontban hivatolt 839. §-a által megállapitott jogvélelem áll be s a tulajdonos társak részei egyenlőknek veendők; — miért is ily esetben a végrehajtató a polg. törv. rend. 422. §. értelmében nem köteles az árverés kérelmezhetése végett előbb a tulajdoni arány birói megállapitását kieszközölni. (Semmitőszéki határ. *Döntvénytár* XIII. 44. sz.)

Azok, kik a telekkönyvben határozatlan arányban vannak bejegyezve, az általuk tényleg birt részekre nézve mindaddig jóhiszemü birtokosoknak tekintendők, mig közöttük a tulajdoni rész aránya megállapitva nincs. Az általuk élvezett időközi haszonvételek megtéritésére tehát azon birtokrész után sem kötelezhetők, melyet az arány szerint részükre esendett birtokrészenfölül birtak. *(Jogt. Közl.* 1876. 4.)

Ha több határozatlan arányban bekeblezett tulajdonos közül az egyiknek részletére kéretik a tulajdonjog per utján megitéltetni, a nélkül, hogy a többi tulajdonostárs megidéztetnék; e miatt nem utasitható el a kereset, hanem a tulajdonostársak be nem idézésének következménye csakis az lehet, hogy felperes részére a tulajdonjog határozatlan vagyis oly arányban, mint az jogelődjét illette, itéltetik meg. *(Jogt. Közl.* 1876. 15. sz.)

Közös tulajdon jutaléka és felosztása felett csak minden telekkönyvileg érdeklett fél meghallgatása után lehetvén határozni, azoknak perbe idézése feltétlenül megkivántatik. *(Jogt. Közl.* 1876. 15. sz.)

Közös dolognak, mely vagy épen nem, vagy értékének nevezetes csökkenése nélkül természetben fel nem osztathatik, birói árverésen való eladását s a vételár felosztását mindenik részestárs kérni jogositva van. *(Jogt. Közl.* 1876. 14. sz.)

Vagyonközösség megszüntetését csak az kérheti, kinek megszerzett tulajdonjoga telekkönyvileg be van jegyezve. Ennélfogva a telekkönyvi tulajdonos joga felperesre történt átruházásának kimutatása, ha e jog telekkönyvi bejegyzés által nem érvényesittetett, a vagyonközösség megszüntetésének szorgalmazására még jogot nem ád. *(Jogt. Közl.* 1876. 19. sz.)

A tulajdonostárs abbeli jogának, mely szerint a vagyon közösség megszüntetését kérheti, gyakorlásában gátló körülménynek az ingatlanok értékének általános csökenése nem tekinthető. Az oszt. polg. törvk. 830. §-a az ingatlanok tekintetében nálunk is alkalmazandó. *(Magy. Igazsügy.* 1876. 4. sz. 451. l.)

A vevő nincs jogositva a több tulajdonosoktól megvett birtok vételárhátralékát azon okból visszatartani, mert a vétel után, de a tulajdonjognak nevére történt bekeblezése előtt, arra egyik oly tulajdonostárs ellen, — ki már vételárilletőségét megkapta s kit annálfogva a hátralék nem illet, — jelzálogi bejegyzés történt, és ennek szerződésileg elvállalt kötelezettsége körüli késedelem folytán nem lett a birtokra vonatkozó tulajdonjog az ő nevére előbb bekebelezve. (FAYER *Döntv. Gyüjt.* 1877. II. k. 89. l.)

56. §.

A tulajdonjog előjegyzése esetén nem nyitandó uj telekjegyzőkönyv, hanem az előjegyzés a régi telekjegyzőkönyvben — habár ebben az előjegyzés tárgyát képező ingatlanságon kivül más birtokok foglaltatnak — teljesitendő. *(Döntvénytár* VII. 100.)

Ha telekkönyvi kiigazitási perben a kiigazitás lejegyzés utján lenne is foganatositandó, az ezen esetben eszközlendő bejegyzésnél a telekk. rendt. II. r. 56. §-ának szabályai nem alkalmazandók. *(Döntvénytár* VII. 130.)

Valamely telekkönyvi birtoktest egyes részének lejegyzése esetén a jelzálogos hitelezőknek telekkönyvi rend. 57. §. *d)* pontja értelmében történt meghallgatása után a bíróság csakis arra nézve határozhat, ha vajjon a lejegyzésből a terhek átvitele mellett is, nem származik-e sérelem a bekeblezett hitelezőkre. Tehermentes lejegyzés azonban a jelzálogos hitelezőknek beleegyezése nélkül a bíróság által nem rendelhető el. *(Döntvénytár* IX. 227.)

Ha valamely felosztható fekvőség többeké, a tulajdonostársnak az abból őt illető aránylagos részt (jutalékot) eladni szabadságában áll. Ez által nem a közösség megszüntetése szándékoltatik, hanem csak a tulajdonostárs változik s voltaképen csak a közös tulajdonjog, vagy inkább a társtulajdonosság bekebelezése kéretik. Ez pedig megengedendő. *Törv. Csarn.* 1863. 64. l.)

Az 1869. april. 8. imr. 22. §. értelmében az urbéri szabályozás folytán foganatositott telekkönyvi átalakitás alkalmával netalán becsúszott hibás bevezetések kiigazitása iránt a telekkönyvi hatóság van hivatva végzésileg határozni. Az ily kiigazitási eljárásnak helye van az esetben is, midőn a kiigazitás nem a helyszineléskor fölvett birtokos ellen, hanem a később tulajdonjogot nyert fél által kérelmeztetik — az átalakitásnál történt sérelme folytán. *(Jogt. Közl.* 1872. 42. mkl.)

Ha a tulajdonjognak lejegyzés utján történt tehermentes bekebelezését a jelzálogos hitelező felfolyamodással megtámadja, mint olyant, mely jogaira nézve séremmel jár: a felsőbb bíróság nincs jogositva annak vizsgálatába bocsátkozni, hogy a tulajdonjog bekebelezése helyesen történt-e. Ily esetben felülvizsgálata csakis azon kérdésre terjed, hogy a bejegyzés által okoztatott-e sérelem a felfolyamodó jelzálogos hitelezőnek? Nem vélelmeztetik sérelem, ha a jelzálogos hitelező még valószinüvé sem tette, hogy a jelzálogilag biztositott követelésnek födözésére az adós nevén visszamaradandó birtok nem elegendő. *(Jogt. Közl.* 1874. 20.)

(Folytatása következik.)

Franklin-Társulat nyomdája.

Tizenötödik évfolyam. 40. SZ. Budapest, 1880. október 1.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA: *Üllői-út 2. szám, III. em.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 « A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

TARTALOM: Hátralékok a legfőbb itélőszéknél. — A franczia államügyész a polgári perekben. Dr. Roth Zsigmondtól. — A jelzálogi hitelről és annak akadályairól. Stehlo Kornéltól. — Heti szemle. — Különfélék.

MELLÉKLET: Curiai határozatok.

Örömmel értesitjük t. olvasóinkat, hogy a *Magyar Themis* lapunkkal egyesült. A *Magyar Themis* munkatársai s annak szerkesztője Dr. FAYER LÁSZLÓ mint főmunkatárs belépnek a *Jogtudományi Közlöny* szerkesztőségébe, s meg vagyunk győződve, hogy t. előfizetőink szivesen veendik a munkaerők tömörülését.

A Jogt. Közl. szerkesztősége.

A *Magyar Themis* előfizetőinek október elsejétől kezdve a Franklin társaság a *Jogtudományi Közlöny*-t fogja megküldeni. A kik vagy azért mivel mindkét lapra előfizettek, vagy pedig egyéb oknál fogva a *Jogtudományi Közlöny*-t nem hajlandók elfogadni, az általuk befizetett (október—deczember) előfizetési dijat az Athenaeum részvénytársaság hirlapkiadó-hivatalában bármikor átvehetik.

A kiadó-hivatal.

Hátralékok a legfőbb itélőszéknél.

(S. S.) A legfőbb itélőszék büntető osztályában az ügyforgalom megakadt. Egy-egy tanácsülésben 3—5 per intéztetik el. A büntető-törvény életbe lépése előtt átlag 40 érdemleges elintézés esett egy-egy tanácsülésre. Tavaly szeptember hóban 887, október hóban 1718, ez idén szeptemberben körülbelül 80 büntető ügy intéztetett el. Mindegyik előadónál szeptember elseje óta már is százakra megy a restantiák száma. A tanácsokban a tanácskozás mély mederben és lassan foly; a tanácselnök revideál, a segédhivatalok ünnepelnek, az elnök kétségbe van esve. Vége az itéletgyártásnak.

Örömmel üdvözöljük az alaposabb elintézés korszakának kezdetét.

Nincs időpont a törvénykezésben, midőn az alapos biráskodás nehezebb, a felületes elintézés károsabb hatásu volna mint uj törvénykönyv mézes heteiben. A mikor chaos és codex egymást felcserélik, annak veszélye forog fen, hogy a birói önkény helyébe a törvény önkénye lép, mert akkor rendszerint azon hiedelem szokott támadni, hogy immár csak felütni kell a törvénykönyvet. Pedig olyan törvénykönyv, melynek alkalmazása mintegy önmagától megy, ma nincs. Beccaria korának eszménye volt ez. A büntetőjogi codificatió egész fejlődésmenete oda irányul, hogy a törvény megállapitása mennél elvontabb, a birói megállapitás számára a mozgási tér mennél szabadabb legyen. A törvény fogalmakat osztályoz; a biró individualisálja a bűnesetet. A régi rómaiak az egyes bűncselekményeket külön-külön szabályozták; minden büntetendő cselekmény számára külön önálló codexet alkottak, tekintet nélkül valamennyi egyéb büntetendő cselekményekre; igy a lex de vi, de adulteriis, de sicariis, stb. A modern büntetőtörvény általános elveket állit fel, melyek valamennyi bűncselekményekre alkalmazandók, és pedig a bűnesetek bűnösségi sulyának különbözősége szerint. A biró feladatává teszi a törvény, hogy a tényálladéki mozzanatoknak és a bűnösség fokának megállapitásán felül minden egyes bűnesetre az általános rész elvi szabályzatát alkalmazza.

Büntetőtörvénykönyvünk még nehezebbé teszi a biró feladatát. A codex a correctionalisatió haladott, de szerfelett bonyodalmas rendszerén nyugszik. Nem a törvény, hanem a biró minősit. Büntett, vétség vagy kihágás forog-e fen, azt a biró a bűneset összes egyéni körülményeinek egybevetése s nem a törvény elvont tétele alapján dönti el. A codex a minőségileg hasonló bűncselekmények tömegeit csoportositja. Nehogy azonban e formai előny elölje az anyagi igazságot, magába az osztályozásba beleviszi az individualisálás rendszerét A törvényes fogalom csak hypothesist állit fel. Az elvontan megállapitott büntetés a minősités látszatát alkotja A kiszabott büntetés adja meg a cselekménynek a jelleget.

Kétszeresen fontos ennélfogva, hogy az ország legfőbb itélőszékénél a biráskodás ezen időben példaadólag alapos legyen.

Az ügyforgalom azért akadt fen, mert a meglevő erők nem elegendők. *Szükséges, hogy a birói létszám szaporittassék.* Fiscalis szükkeblüség nagyon rosz helyen volna itt. A codex szaporitja még extensive is a birói teendőket. Maguk a becsületsértési bűnperek igen tetemes munkatöbbletet képviselnek. Nálunk még kihágási ügyben is nyitva áll a felebbezés utja a legfőbb itélőszékig. Három fok dönt a ténykérdésekben. A felülvizsgálás tehát szerfeletti gondosságot igényel és nehézkes, mivel részleteknek problemája.

Ily perrend mellett a büntetőtörvénykönyvek életbelépésére való tekintettel az igazságügyminiszternek gondoskodnia kellett volna a birósági személyzet javitásáról, a hézagok kitöltéséről, a szakbeli erők pótlásáról.

Feltétlenül szükséges *törvényhozási sürgős intézkedés, hogy a legfőbb itélőszéknél még két, legalább még egy büntető tanács alakittassék.*

És közel fekszik oly segédeszköz, a mely a bajt apaszthatná, a kincstár minden ujabbi megterheltetése nélkül.

Az egyes tanácsok tagjainak létszáma leszállitandó. Vajon épen hét szavazón áll-e az igazság, és nem ötön vagy háromon? A szám nem correctivuma a tévedéseknek. Az esküdtszék határozata ellen nem azért nem engednek helyt a felebbezésnek, mert e bíróság 12 tagból áll, hanem azért, mert az intézmény szervezetében nagyobb garantiákat találnak. Azon elv, hogy minden magasabb fokban két bíróval több legyen, semmi belső indokoltsággal nem bir. A sok fő inkább hátrányos, a mennyiben nehézkesebbé teszi a tanácskozást. A felebbezés vitatott értéke nem a szavazók sokaságában rejlik, hanem a devolutiv hatályban és az ügy ujbóli tárgyalásában, vagyis hogy a tények hamis vagy helytelen megállapitása megtámadható oly birák előtt, a kiknek sze-

mélyiségei tapasztaltság és szakképzettség tekintetében nagyobb biztositékot nyujtanak. Fontos szemben a járásbirákkal, hogy a felsőbb fokok több tagu tanácsban vizsgálják felül az ügyet, mert a társas biráskodásban igenis található correctivum az egyes ember tévedései ellen. De minden más tekintetben a tagok száma lényegtelen. Elegendőnek tartanók, ha ép annyi számu birák itélnének a legfőbb itélőszéknél, mint a királyi táblánál.

Annyi kétség kivüli, miszerint a birói létszám szaporitása égető szükség. Csak akkor remélhetjük, hogy a felsőbb bíróságoknál a kényelmes gyorsaság, az előadói egyesbiráskodás eddigi rendszere örökre eltemettetik, az elintézések körül előállott nehézkesség és késedelem pedig csakis mulékony tünemény leend.

A franczia államügyész a polgári perekben.

Páris . . . .

Nem tartozom a franczia polgári perrendtartás feltétlen tisztelői közé. Tisztán elméleti képzetek mellett középkori romokat találhatni abban és sok fontos intézkedés teljesen hiányzik. De ha a rendszer mélyébe hatolunk, akkor egyes oly tünetekre akadunk, melyek nagyszerüségükben bámulatunkat idézik elő. Sőt akadunk oly tünetekre is, melyek a tökéletesség oly fokát érték el, hogy továbbfejlesztésre majdnem képtelenek: magasztos és szép gondolatoknak eszményszerü valósitásai. Ha a franczia államügyészséget pártatlanul azaz előitéletektől menten tanulmányozzuk, akkor be kell vallanunk, hogy olyan emberi művel találkoztunk, mely csodaszerüen tökéletes, mint alig egy másik. Mintha csak valami nagy művész isteni sugallat alatt álmodta és álmát mesterszerüen kivitte volna. A franczia államügyészség nemcsak ez ország mai civilisatiojának felel meg: ha ezen gyakran feldult földön a mai müveltség valaha egy magasabbnak fog tért engedni, akkor, ez meggyőződésem, ezen intézmény tisztán és majdnem változatlanul ebbe fel fog vétetni. Kivánatos volna, ha nálunk is bnzgalommal neki mennének ezen az emberi törvényhozás egyik remekének komoly és beható tanulmányozására, és ha valahára a jól szabályzott igazságügyi kormányzatnak alapfeltételeivel jönnénk tisztába. Egyike ezen lényeges alapfeltételeknek az államügyészség; nem azon csonka, beteges teremtés, mely hazánkban bottal felfegyverkezetten naponkint a büntető bíróság termeibe vánszorog és onnét haza; hanem azon életerős, egészséges teremtmény, mely folyton és mindenütt azon magasztos feladatnak él: őrködni a fölött, hogy az államban minden jogtalanság jóvá tétessék és minden jog védelmeztessék.

Jelen tanulmányban a franczia államügyésznek a polgári perekben — nem a polgári jogéletben egyáltalán — való közremüködését akarom röviden vázolni. Ilyen nagy kérdéseket a szaklapokban elég felületesen érinteni, másnemü tanulmányok feladata és czélja lévén, azokkal behatóan foglalkozni.

Hozzuk csak az összefüggés végett mindenekelőtt emlékezetünkbe, hogy a franczia polgári perrendtartásban a közvetlen és nyilvános szóbeliség rendszere ugy az első- mint a másodfoku bíróságoknál szigoruan keresztül van vive; hogy, eltekintve a békebíróságtól, itt soha sem itél egyes- hanem mindig testületi bíróság; hogy csak egy felebbezési forumok van a semmitőszéken kivül és hogy a pereknek sommás és rendes ügyekre való osztályozása itt nem azon értelemmel bir, mintha ezek különböző bíróságok által döntetnének el, hanem csak tisztán eljárási alakszerüségekre vonatkozik. Ne felejtsük el továbbá, hogy a peres feleknek a bíróságok előtti képviseltetésére két egymástól teljesen különböző közeg létezik; egy az állam felügyelete alatt álló, cautióval terhelt hivatalnok (officier public): az avoué, a pereknek felszerelésére; és egy független önkormányzati testületnek tagja, az avocat: az ügynek nyilvános ülésben való szóbeli tárgyalására; és hogy végre az avoué nélkülözhetetlen szereplő a perben, miglen az utóbbinak támogatására a felek épen nem szorulnak feltétlenül.

Ezen szükséges, rövid bevezetés után már most tulajdonképi feladatunk megfejtéséhez fogunk.

A franczia irók az államügyészséget azon nyilvános hivatalnak tartják, melynek feladata a törvények végrehajtását az államfő nevében ellenőrizni, néha teljesiteni; őrködni mindenfelett, mi a közrendet, az államfő érdekeit és azok jogait illeti, kik nem képesek önmagukat kellőképen védelmezni és végre bizonyos meghatározott peres ügyeknek a bíróságok előtti tárgyalására és eldöntésére személyes közremüködés által befolyni. Ezen intézmény történelmi eredete a jogtörténelem még meg nem oldott rejtélyei közzé tartozik. Ugy látszik, hogy Franciaországban az államügyészség a XIV-ik században már egészben véve ugyanazon alapvonásokkal birt, mint ma. Mindenki előtt ismeretesek azon nagy szolgálatok, miket az államnak az egyház elleni harczában tett. Fénykora a XVI-ik századba esik. Szervezete a mi államügyészségünk szervezetéhez hasonlit: egy összefüggő láncolat, melynek egyes gyürüi a birósági testületekhez vannak szorosan csatolva. Az államügyészség «oszthatatlansága» — ugy látszik — már régóta el van ismerve és az intézmény maga ezen elvnek megfelelőleg lett tovább képezve. Ezen elv következményei nemcsak az anyagi jogba vágó egyes fontos intézkedésekben mutatkoznak, mint pl. abban, hogy az ügyészség tagjai müködésükben bármikor helyettesittethetnek, hanem némely eljárási alakszerüségekben is, mint pl. abban, hogy a jelenlevő ügyészi hivatalnokok mind állva maradnak addig, mig egyik közülök nyilvános ülésben beszédét tartja, hogy önmagukról mindig a többes számban szólnak (nous concluons, nous esperons, stb.) és hogy az ügyiratok nem az ügyészi helyetteshez, hanem a főnökhöz czimeztetnek.

Ha már most az államügyész müködését és szerepét a polgári perekben közelebbről vizsgálat alá veszszük, akkor mindenekelőtt azon kérdésre tartozunk feleletet adni, melyik azon főelv, mely ebbeli müködésének zsinórmértékeül és irányadóul szolgál. Ezen elv a következő: a franczia államügyész a törvénynek ügyvédje. Ő nem valami törvényes meghatalmazott; feladata nem az, az egyik vagy a másik felet támogatni, az egyik vagy a másik jogát védeni: az ő feladata, a jogot védelmezni, még az állam ellenében is ha kell, ugy mint mindenki ellenében. Egy további szabály ez: az államügyészt minden polgári perben meg kell hallgatni. Eltekintve egyelőre attól, hogy szigoru kötelessége bizonyos ügyekben véleményét a bíróság előtt nyilvánitani, mindig van jogában követelni, hogy meghallgattassék. Le ministère public est entendu dans toutes les causes. Általánosan elfogadott elvként kell kiemelni, hogy a franczia államügyésznek az ügy minden tárgyalásánál jelen kell lennie. Ő a bíróság egyik kiegészitő része, nélküle az csonka és határozathozatalra képtelen. Ez a föntérintett főelv következménye. Nemcsak a peres felek küldik védőjüket a birói termekbe érdekeik megóvására, az állam, a törvény is küldi meghatalmazottját oltalmára. De jelen van ő mint a közrend és fegyelem organuma s mint őrzője annak, hogy a bíróságnak és határozatainak a kellő tisztelet mindenki által megadassék.

Vonjuk tehát a mondottakat össze. Az államügyész hivatalos minőségében minden polgári peres ügy tárgyalásánál jelen van (a kivételeket később jelezni fogjuk); kötelessége bizonyos esetekben szót emelni és az ügyet megvilágitani és minden esetben jogában van, ezt tennie. Az államügyész nem védi egyesek érdekeit, hanem a jogot; ebbeli müködésében teljesen független a bíróságtól és hivatalos körén belül minden tekintetben szabad.

Lássuk tehát, miképen jár el ezen elveknek megfelelőleg. A polgári perrendtartás 83. §-ában egyenkint felsorolja mindazon eseteket, melyek az államügyészségnek tudomására hozandók (seront communiquées) és egy uj bekezdésben hozzáteszi, hogy az elősorolt eseteken kivül is mindenkor jogában van az államügyésznek a folyó peres ügyekről magának tudomást szerezni, a mikor azt szükségesnek találja, s hogy e communication-t a bíróság is mindig elrendelheti. Ezen részletezendő esetekben a peres felek a per főszereplői, az államügyész csak mellékszemély (partie jointe). De vannak bizonyos a polgári törvénykönyvben szétszórtan felemlitett ügyek, a melyekben az államügyész nem mellékszemély, hanem főszemély (partie principale). Ezen különböztetés, melyet most tettünk, ezen tanban igen fontos és annyival is inkább kérem a t. olvasót, reá ügyelni, mert az egyik esetben egészen más szerepe van az államügyésznek a per alatt, mint a másikban, mint bőven ki fogjuk mutatni. Tartsuk tehát egyelőre szem előtt, hogy az államügyész bizonyos esetekben főszemély a perben és másokban csak mellékszemély. A szabály az: a polgári perekben az államügyész rendesen mellékszemély, csak kivételes esetekben egyik főszereplő; mig tudvalevőleg a büntető perben mindig főszemély.

Melyek tehát azon peres ügyek, melyekben az államügyész főszemély?

Főszemély azon perekben:

1. melyek államjavakra vonatkoznak, de csak ugy, ha a per vitelére a kerület főnökétől felhatalmaztatik; ezen utóbbi a litis dominus;

2. hol házasság felbontásáról van szó a törvényes akadályok áthágása miatt (Cod. civ. 184. §. stb.)

3. Ágy- és asztaltóli elválásnál, m időn arról van szó hogy a gyermekek melyik szülőnél hagyattassanak. (Cod. civ. §. 302.)

4. Házasságtörés következtében elválás esetében, midőn a házasságtörő nő fegyházba zárandó. (Cod. civ. §. 308.)

5. Az eszeveszettnek gyámság alá helyezése esetében, ha ennek szülői szegények vagy ismeretlen tartózkodásuak. (Cod. civ. §. 491.)

6. Közhaszon miatti kisajátitási perekben.

7. Akkor, midőn a polgárok személyes állásáról (état civil) van szó.

8. Midőn valakinek távollétét kell biróilag constatálni és a távollevő vagyonát gondnokság alá helyezni.

9. Ha az urafogyott hagyaték számára gondnokot kell biróilag kineveztetni.

10. Hivatalnokok elleni fegyelmi eljárásnál.

11. Mindazon esetekben, midőn az állam javára kirótt és esedékes bíróságpénzek behajtandók.

Ezek azon esetek, melyek fontosabbak és a mi jogrendszerünkben is előfordulnak, de tényleg még egyéb számos esetekben is szerepel a franczia államügyész mint főszemély a polgári perekben. Ezen perekben ő tehát a szó szoros értelmében fél, a per mintegy egyenesen érdekelt tagja. Felperes vagy alperes az eset természete szerint és mindazon jogai és kötelességei vannak mint a többi feleknek. Ellenfele irányában szabadon és függetlenül jár el, valamint ez is ő irányában. Ha felperes, kereseti joga van oly értelemben, mint ezt a franczia jog megengedi. De mindamellett mégis megjegyzendő, hogy esetleges irásos beadványokat bélyegtelen — vagyis jobban mondva: «debet-bélyeggel» ellátott papiron adja, hogy avoué-ra nem szorul, mert személyesen eljár, hogy makacssági itélet ellene nem hozattathatik, hogy személyesen sem kartéritésben, sem birságban, sem perköltségekben el nem marasztaltathatik; az utóbb nevezetteket az állam maga fizeti meg pervesztés esetében, stb. stb. — mind oly kedvezmények, melyek állásának természetéből önkényt folynak. Mellékesen emlitjük fel azt is, hogy perbeli szereplése alatt hivatalos ülésében marad és hogy mint az ügyvédek, födött fővel tartja beszédeit.

E helyen azon kérdés merül fel, ha vajjon csakis a törvényben határozottan kijelölt esetekben van-e ez államügyésznek kereseti joga, csakis ezekben játszhatja-e a főszerepet; avagy mindazon esetekben, melyekben ő ezt a közrend érdekében szükségesnek tartja? Kevés kérdés van, mely a franczia jogirodalomban oly fluctualó, folyton változó megoldást talált volna, mint ez, mely még ma is vitás. Az 1810. évi april 20-án kelt törvény 46-ik § a értelmében, véleményem szerint is, a megoldás az, hogy a törvényben határozottan megjelölt esetekben elvitázhatatlan az államügyész kereseti joga, mig egyéb esetekben a biró megitélheti, ha vajjon csakugyan a közrend is érdekelve van-e azon ügy által, melyet az államügyész a polgári bíróság elé hoz és ha ezt nem találja, ugy keresetét ezen okból vissza is utasithatja illetőleg visszautasitani köteles. (L. *Cours de Compétence et de Procédure* par A. RIDIÈRE 210. lap.)

Vizsgáljuk már most azon eseteket, melyekben a perrendtartás 83. §-ának intézkedéseinél fogva az irományok az államügyészszel közlendők, melyek tekintetében tehát nem bir kereseti joggal és hol csakis mint «partie jointe» müködik. Ezen intézkedés kora nem tudatik; ugy vélekednek, hogy régente a birák tudatlanságuk következtében kényszeritve voltak nehéz jogeseteknél azon emberek tanácsát kikérni, kik, mint az ügyészek, tanultabbak és a törvényekben járatosabbak voltak, mint ők s hogy ez szolgált volna a «communication» alkotására indokul. Mindenesetre régi intézkedés ez, minthogy a XV-ik század ordonnance-aiban mint egy már régen fenálló intézkedés emlittetik.

Az ide tartozó esetek pedig a következők:

1. Mindazon ügyek, melyek a közrendet, az államot, az államjavakat, a községeket, a nyilvános intézeteket és a szegények javára tett hagyományokat és ajándékokat illetik. A törvény ezen intézkedése nagy nehézségeket tartalmaz határozatlan fogalmazásánál fogva. Mert hogy mi értetik közrend alatt, az a gyakorlati életnek megfelelőleg nem oly könnyen megmondható, s egyes peres ügyeknél meghatározni, ha vajjon a közrendet érintik-e vagy sem, nehéz dolog. A mi az államjavakat illeti, ugy ezeknél az államügyésznek kettős szerepe van: a kerület főnökének képviseletében főszemély és hivatalos állásában mellékszemély a perben — mi mindenesetre viszás eredményeket szülhet.

2. Ügyek, melyek a felek polgári állását érintik és melyek a gyámságra vonatkoznak. Az előbbiekhez tartozik pl. az atyasági kereset, a születés törvényessége fölötti ügyek, az örökbefogadás stb., az utóbbiakhoz a gyám vagy gondnok kirendelése, helyettesitése, kizárása, stb.

3. Minden illetőségi kérdés. A közrend egyik követelménye, hogy senki törvényes birája illetősége alól el ne vonassék, s ezen elvnek érvényt szerezni, feladata az államügyésznek.

4. A birói érdekeltség kifogása fölötti tárgyalás- és a bíróküldés eseteiben.

5. Ügyek, melyek a nő hozományára vonatkoznak, ugy a kiskoruak és egyáltalán mindazoknak ügyei, kik gondnok által képviseltetnek. A törvényhozás azon nézetből indult ki, hogy az önönmagára hagyott nő nem volna képes érdekeit kellőkép megóvni. Azon sok érdekes vitapontot, mely e kérdés körül támad, mellőznöm kell, minthogy igen mélyen hatolnak az anyagi magánjogba. A mi a kiskoruakat illeti, ugy némely iró azon nézetben van, hogy a nagykorusitott ügyei is ide tartoznak.

6. Azon személyek ügyei, kik távol lenni vélelmeztetnek, és

7. Mindazon jogesetekben, midőn az államügyész közremüködését a bíróság szükségesnek találván, a közlést elrendeli.

*

De ezen eseteken kivül a törvény különös intézkedéseinél fogva még mások is közlendők az államügyészszel, mint pl. a cessio de biens jogkedvezmény esete stb. (Lásd *Cod. de Proced.* §§. 251., 359., 856. 900. stb.)

Azt, hogy az államügyész bármely ügyben magának tudomást szerezhet az ügyről, már többször emlitettük. De mindezen itt felsorolt esetekben, tehát mindazon esetekben, midőn partie jointe, felszólalni köteles, mig ez utóbbi ügyekben, tehát akkor, ha a communication-t nem a törvény, hanem ő maga kivánja, felszólalni nem tartozik; jelen van a tárgyalásnál és ha szükségesnek találja, megteszi észrevételeit. Miképen eszközöltetik a comunication? A franczia perrendtartás szellemében van, hogy a bíróságok a per felszerelésénél alig müködnek közre; azon kevés alakszerüséget, miket a perrendtartás kiván, az avouék eszközlik. A comunication-t is tehát ezek teljesitik a parquet hivatalos helyiségeiben; rendesen szóval, közvetlenül az ülés előtt avagy három nappal azelőtt, midőn végtárgyalásokról van szó. (1780. évi márczius 30-án kelt decr. 83.-cz.)

Lássuk ezek után közelebbről, melyek az államügyész jogai és kötelességei mint «partie jointe» a polgári perekben?

Jogában van — ismétlem mint partie jointe — mint perbeli mellékszemély — minden periratba betekinteni és minden bizonyitási eszközről magának tudomást szerezni. De nincsen jogában birói és szakértői szemléknél jelen lenni, hacsak a bíróság a felek kérelmére jelenlétét el nem rendeli, mely esetben a bíróság ebbeli határozatának eleget tenni tartozik. A per felszerelésére nem müködik közre: esküt nem kinálhat, a tanukhoz kérdéseket nem intézhet, sőt az elmaradó fél elmakacsoltatását sem kérheti. Az itéletet nem felebezheti, de annak megsemmisittetését a procureur général, a semmitőszék melletti főügyész, két igen érdekes esetben kérheti. Jogában van mindazon határozatokat, melyek hozatalánál a fennálló törvények megsértettek és lényeges formák meg nem tartattak, a semmitőszék elébe vinni és ott megsemmisittetésüket kérni; de ezen joga csak akkor nyilik meg, ha az ügy végképen eldöntetett és ha a felek a törvényes időn belül maguk nem kérték a határozat megsemmisittetését. Hatálya ezen eljárásának az, hogy azon esetben is, ha a semmitőszék a határozatot megsemmisiti, ez többé a feleket nem érinti, mert irányukban a a törvény (loi du 27 ventóse art. 88.) szavai szerint «a határozat egyesség természetével bir.» A másik eset pedig, hogy mindenkor, midőn a bíróság határozatának hozatalakor hivatalos hatalmi körét tullépte, kötelessége a határozatot megsemmisittetni, de csak a kormány különös rendelete következtében (loi du 27 ventóse art. 80). A felek az államügyész ellen a polgári perben kifogást emelhetnek a törvény által előirt esetekben és módon, de ezen érdekeltségi kifogás csakis a plaidoirie előtt emelhető. Természetes, hogy ő is, ha érdekeltnek véli magát, más általi helyettesittetését kérheti. Hogy halasztásokat kérhetnek, itt rendesen kétségbe nem vonatik. Perbeszédeiket a felek perbeszédei után tartják és ezeknek nincsen jogukban felelni; de ha beszédeikben okmányokra hivatkoznak, akkor a felek azokat — ha ugy akarják, — beszédük után is terjeszthetik a bíróság elé. A mai jogászok a törvénynek ezen intézkedését gáncsolják és Párisban a gyakorlati szakemberek minduntalan azon kivánságuknak adnak kifejezést, hogy az államügyész beszédére reflectálni jogukban legyen. Én az intézmény czélját tekintve, a törvény intézkedését nem tudnám elhibázottnak tartani. A bíróságnak nincsen jogában az államügyész beszédét félbeszakitani — oly kedvezmény, melylyel az ügyvédek nem dicsekedhetnek, mert irányukban meg van a bíróságnak azon joga, beszédüket megállitani, ha az ügyet kifejtettnek tartják. Igaz azonban, hogy erre külön birói határozat szükségeltetik, hogy ezen határozat hozatalához minden jelenlevő birónak hozzá kell járulnia és hogy az elsőfoku bíróságoknál tényleg igen gyéren élnek ezen jogukkal. Az államügyész feladatát tehát mindezek után röviden igy lehetne jellemezni: az üléseken jelen van, a szükséges adatokat megszerzi magának és az ugynevezett «közlendő ügyekben» perbeszédet tartani köteles, más ügyekben pedig jogosult. Ha a peres ügy birói határozat által végkép eldöntetett, s ha ezek után a végrehajtási stadiumba lép, ő vele többé nem foglalkozik, hacsak a végrehajtásnál ellenállás nem gyakoroltatik, mert ezen esetben ő gondoskodik a kellő fegyveres erőről ennek elnyomására.

Ezek feladatai az elsőfoku bíróságoknál az e mellett alkalmazott ügyészeknek, s ugyanezek teendői a Cour d'Appel- és a Cour de Cassation-nál az ezek mellett felállitott ügyészségnek.

Kitünik tehát, hogy a franczia államügyésznek a polgári perekben kettős szerepe van: másképen jár el, ha a törvény intézkedésénél fogva «partie principale» és ismét másképen ha «partie jointe». Mint főszemély kereseti joggal bir, mint mellékszemély nem; ha főszemély, a per felszerelésénél mindazt teljesiti, mit a többi felek a törvény szerint tenni tartoznak, mint mellékszemély ellenben egyéb feladata nincsen, mint a tárgyalásnál jelen lenni és a «közlendő ügyekben» szót emelni; az előbbi esetben a felek beszédére reflectálhatnak, erre felelhetnek, az utóbbiban nem; ott az itéletet felebbezheti, még saját conclusiói ellenére is, ha ugy találja, hogy tévedett; itt — t. i. mint mellékszemély — felebbezési joga nincsen; ha főszemély, a felek nem emelhetnek ellene érdekeltségi kifogást, ha mellékszemély emelhetnek (il peut êtré recusé); az előbbi esetben a végrehajtást is foganatositttatja, az utóbbiban müködése megszünik, mihelyest az itélet végkép meghozatott.

Még egy fontos kérdésre tartozunk felelettel. Vannak-e oly polgári perek, melyeknél az államügyész nem szerepel? Erre feleletünk: igen; nem szerepel sem a békebiró előtt, sem a kereskedelmi ügyekben, ha ezek a kereskedelmi bíróságok előtt tárgyaltatnak. Ki a franczia kereskedelmi bíróságoknak szervezetét ismeri; ki tudja, hogy ezek különös esküdtszékek minden birói beavatkozás nélkül, az nem fog csodálkozni azon, hogy ott, hol nincsen biró, államügyész sincsen. De ha — és ez is megtörténik — a kereskedelmi ügyek a rendes bíróságok előtt tárgyaltatnak, akkor — ugy tartja a jogászok nagy része — az ügyész is szerepel a perben, mint más pereknél.

Kifejtettem, a mennyire szük terünk engedte, nagy vonásokban a franczia államügyész müködését a polgári perekben. Bemutattam őt mint perbeli félt, mint pártot. De ezen szerepe mellett még egy ennél sokkal nehezebb is van a polgári perekben az ő számára fentartva. A franczia államügyész az állam végrehajtó hatalmának képviselője a bíróságok előtt (1790. évi május hó 8-án kelt decr.) Ezen minőségében nem mint fél áll a bíróságok előtt; ilyenkor ő a törvény és a közrend legfőbb őre és mint ilyen a bíróságok fölött áll. A birák indifferentismusa és hanyagsága valamint a felek fondorkodásai által az eljárásba lopódzó visszaéléseket a legnagyobb erélylyel ellenzi s gondoskodik arról, hogy az ügyek gyorsan lebonyolittassanak és u. n. restantiák ne maradjanak, hogy a pártoknak szabályellenes kedvezmények ne adassanak s hogy semmiféle zaklatásoknak kitéve ne legyenek, hogy egy szóval: ugy a bíróságok mint a felek részéről a törvény betüjének és szellemének mindenképen elégtétessék. Ezen minőségében jogában van a bíróságokhoz intéseket intézni, s ha ezzel czélt nem ér, kötelessége a tapasztalt visszaéléseket a miniszteriumnál bejelenteni. A franczia államügyészt ezen széleskörü tevékenységében festeni nem volt czélja ezen tanulmánynak. De arról is le kellett mondanom, hogy a nem-peres ügyekbeni müködésében őt a t. olvasónak ezennel bemutassam. Hogy miképen jár el

az államügyész — ha hasonlattal szabad élnem — mint müködő tag azon drámában, melyet pernek nevezünk, nem pedig mint rendezője a darabnak, azt akartam erőmhöz képest leirni. És csakugyan mily nagy s mily szép ebbeli szerepe is. Ott állnak a felek a bíróság előtt magánérdekeikkel és emberi gyarlóságaikkal. Mindegyik saját állitólagos jogát akarja érvényesiteni. Czivódnak, fondorkodnak, néha illetlenkednek. Ekkor feláll egy hivatalos személy; ott hol ő van, nincsenek magánérdekek, ő mindazon szenvedélyektől ment, melyek lábainál dühöngnek. Csendesen, mint az ész, mely világit, pártatlanul, mint a törvény, melyet véd, tisztán és méltóságteljesen kinyilvánitja szabad meggyőződését. Jól tudja, hogy az ő nézetei nyomni fognak a latban s hogy valószinüleg nagy lesz szavának sulyja az osztó igazság mérlegében; de épen azért megfontolással és meggondolás után cselekszik. Ismétlem, kivánatos volna, ha hazánk jogászai ezen intézményt komoly tanulmányok tárgyává tennék, mert a most sokat emlegetett «szóbeliség» is csak phrasis, ha a jól rendezett államügyészséget melléje nem állitjuk — védőjéül és támogatójául.

Dr. Róth Zsiga.

A jelzálogi hitelről és annak akadályairól.

A jelzálogi hitel nálunk = o. Megengedem ugyan, hogy néha valamivel több a semminél. Ez akkor van, ha a hitelező oly szerencsés, hogy követeléséből valamit megmentheti; néha azonban még kevesebb a semminél, mikor a hitelezőnek a helyett hogy kapna valamit, még elveszett követelésére reá kell fizetni. A plust-minust összevetve tehát megáll a felállitott egyenlet.

De mi az oka annak, hogy ez a szomoru egyenlet megáll? Annak sok oka van, s ezen okokról akarok egyetmást elmondani.

Telekkönyvi rendszerünknek sok hiánya van, de ezek mellett még el lehetne lenni. Nagy akadálya a telekkönyvi hitelnek kétségtelenül a zálogjogoknak egyetemlegessége, a hol az utóbb bekebelezett hitelező megnyugvással kénytelen türni, hogy az előtte lévő hitelező egész követelését egy ingatlanból kielégitheti, bár ennek követelése más ingatlanokra is be van kebelezve, a melyekre való megosztás esetére az utóbb bekebelezett hitelező is követeléséhez jutna; de elvégre tekintse az utóbb bekebelezett hitelező az összes előtte bekebelezett követeléseket a kérdéses ingatlant terhelőknek, a jelzálogtulajdonos hitelképessége ugyan csökkenni fog, de a hitelező nem fog csalódni és jogérzete nem lesz érzékenyen megsértve, nem is emlitve azt, hogy az utóbb bekebelezett hitelezőnek módjában áll kedvezőtlen helyzetén a jus offerendi igénybe vétele által segithetni.

A baj okait a telekkönyvi rendszeren kivül kell keresnünk.

Vegyünk szemügyre egy olyan sorrendi tárgyalást s kezdjük meg mindjárt az előnyos tételekkel. Felosztás alá kerül egy 300 frtért eladott dézsmaköteles szőlőnek vételára. *Végrehajtási* költség 150 frt. Tehát épen a vételár fele. Hah, azok az ügyvédek! Kérem, kérem, tessék várni az itélettel. Mennyi ebből a kész kiadás?

1. Végrehajtási kérvénybélyeg	1 frt	95 kr.
2. A végrehajtás foganatositásánál készkiadások:		
a) Végrehajtó fuvarbére a járásbiróság székhelyéről a végrehajtás szinhelyére	6 «	— «
b) Ennek napidija	2 «	— «
c) Eljárási és kézbesitési dij	1 «	20 «
d) Tanuk dija	1 «	— «
e) Adóbizonyitványért	1 «	— «
f) Felperes ügyvéd fuvarbére a törvényszék székhelyéről a helyszinére	8 «	42 «
g) jkvi bélyeg	— «	50 «
összesen	20 frt	12 kr.
3. Arverési kérvény bélyegei	3 «	40 «
4. *I. árverési hirdetmény iktatási dija*	16 «	87 «
5. I. árverés megkisérlésénél a készkiadás körülbelől ugyanannyi mint a foglalásnál	20 «	— «
6. II. árverési hirdetményi iktatás dija	12 «	87 «
7. II. árverés megtartásánál készkiadás ujból	20 «	— «
8. Sorrendi tárgyalásnál jkvi bélyegek	1 «	— «
összes készkiadás	96 frt	21 kr.

Mi marad tehát az ügyvédnek a 150 frtból munkadijra az egész eljárás keresztülviteléért? *43 frt 79 kr.* S e mellett neki kell legtöbb esetben a készkiadást sajátjából előlegezni, mert hiába, a felek ugy vannak hozzá szokva és a verseny nagy. A kereskedő, iparos ezen a 96 frton az alatt, mig az ügyvéd pénzét (sokszor évek mulva) visszakapja, nyert volna kétszer 96 frtot; az ügyvéd pedig nemcsak hogy kamatot pénze után nem követelhet, de még azt is riskirozza, hogy ezen általa költségre előlegezett összeg eladósodott fele tartozása fejében mint a fél részére megitélt és ezt megillető költség bíróilag lefoglaltatik. A végrehajtás költséges voltát tehát sem az ügyvéd, sem az ügyvédi munkadij nagysága nem okozza, hanem a tulságos és egészen felesleges készkiadások; feleslegesek, mert a becslés sokkal olcsóbban lenne foganatositható, ha a becsértéket igazoló okmány beszerzése egyszerüen a végrehajtató félre bizatnék, ki azt az árverési kérvényhez csatolni köteles lenne. Vagy nem e nevetséges félszegség az, ha egy szőlő vagy egy szántóföld megbecslése végett kimegy egy egész bizottság, felperesi ügyvéd, végrehajtó, tanuk, és a becslés mégis csak ugy foganatositatik, hogy a végrehajtó kiveszi a községi előljáróságtól az adóbizonyitványt, ezt a végrehajtási jegyzőkönyvhöz csatolja, és a százszoros adót beirja becsértéknek? Ugyanaz az eredmény lenne elérhető, ha felperesi ügyvéd 50 kr. beküldése mellett levélben megkeresi a községi jegyzőt, hogy neki az adóbizonyitványt megküldje. Felperesi ügyvéd eljárási diját a készkiadásokhoz hozzászámitva, meg lenne kimélve 25—26 frt költség, és az eredmény ugyanaz lenne, mert a végrehajtási zálogjog telekkvi bekeblezése által az ingatlan le van foglalva, a becsérték kiszámitása pedig egyszerü szorzási műtétel. Földadó alá nem tartozó falusi ingatlanoknál szintén elegendő lenne egy a községi előjáróság által kiállitott becslési okmány, mert in praxi most is a község házán épen jelenlevő vagy oda hivott biró és két esküdt szokta a becslést az általuk amugy is ösmert ingatlan megtekintése nélkül eszközölni.

Meg lehetne továbbá kimélni az árverési hirdetménynek 30 frtra rugó iktatási diját. Téves nézet az, hogy az árverés alá kerülő ingatlanok azért kelnek el oly olcsó áron, mert hiányzik a kellő publicitás, és még tévesebb azon nézet, hogy a publicitást előmozditja a hivatalos közlöny hasábjain eszközölt közzététel. Falusi ingatlanokat, ezekről van most szó, azok veszik, a kik a faluban vagy környékén laknak. Elég lenne tehát az árverési hirdetményt a végrehajtás helyének és a szomszéd falvak (szolgabirói járás) községházainál falragaszok utján közzétenni. A hivatalos hirlappéldányok becsatolását pótolhatná a szolgabirói hivatal azon tanusitványa, hogy az árverési hirdetmény a járásbeli községeknek közzététel végett megküldetett. A 30 frt iktatási dij meg lenne takaritva és a publicitás bizonyára nagyobb lenne, mint a jelenlegi, mert a hivatalos közlönyt bizony senki sem olvassa.

Az árverés végre bátran lenne a telekkönyvi hivatal helyiségeiben megtartható. A ki venni akar, az bizony oda is elfárad s ekként az árverésnél is legalább 30 frt. lenne megtakaritható. Ezen módon a végrehajtási költség több mint felényire leolvadna, s a kis birtok hitelképessége tetemesen emelkednék. A fiakkerek, végrehajtók és az Athenæum részvényesei persze vesztenének. De hát ezek kedvéért van az igazságszolgáltatás?

Folytassuk a sorrendi tárgyalást.

A végrehajtási költség után következik a 3 évnél nem régibb adó, mondjuk ... ... 12 frt — kr.
azután jö egy meg nem fizetett 3 éven belöli
átiratási illeték 600 frt vételár után $4^3/_8\%$ 26 « 25 «
az árverés napjáig lejárt szölödézsmaváltság és
hátralékos késedelmi kamatai ... ... 120 « — «
összesen kitesznek az előnyös tételek ... ... 308 « 25 «

Az első helyen bekebelezett hitelező tehát nemcsak hogy nem kap semmit követelésére, de még meg kell fizetnie a nem előnyös perköltséget, s az az eset áll elő, hogy a jelzálogi — biztositék = o — perköltség, daczára annak, hogy a szölő 300 frton adatott el, 100 frtos követelése pedig első helyen volt bekebelezve. Mi ebből a tanulság? Az, hogy mig nálunk egy 4 frtot érő gyürüre 2 frtot bátran lehet kölcsönözni, egy 300 frtot érő ingatlanra egy krajczárt sem lehet, mert az előnyös tételek az egész vételárt kimeritik.

Azt fogják mondani, ez csekély értékü, és különösen dézsmakötelezett szölőknél van igy. De vegyünk egy nagy városi házat; ott dézsmaváltság nincs, a végrehajtási költség pedig számba sem jön. Igazuk van, az arány a végrehajtási költség és a vételár közt nem oly kedvezőtlen; de itt megint más calamitásokkal kell küzdenünk. Ime egy gyakorlati eset. Adósunk házát árverezték. Első helyen volt bekebelezve *A.* 10.000 frttal, utána következett ügyfelem *B.* 8000 frttal. *B.* verte 19,000 frtig. Akkor kérdez, mennyire kell mennie, hogy követelése kikerüljön? Legalább 21,000-ig, mert 3000 frtot lehet számitani költségre, kamatra és adókra, válaszoltam én. — Eh, inkább veszitek 2000 frtot, mintsem hogy a ház a nyakamon maradjon. Igy a cliens, és a házat leütik 19,100 frtért. Eljött a vételár felosztás. Ügyfelem a 19,100 frtnyi vételárból 2000 frtot kapott, 1100 frt felment kamatokra és *8000 frt* költségre, adóra és átiratási illetékekre, szóval telekkönyvileg ki nem tüntetett tételekre. Kérdem, mi biztositékot nyujt a telekkönyv?

Kartársaim közül sokan, tudom még borzasztóbb dolgokat is tudnának ilyenekről mesélni, de nem hiszem, hogy sokakat közülök a következő érdekes és a nálunk uralkodó jogbizonytalanságot jellemző alternativa elé állitották volna. Egy desperát, teljesen vagyontalan ember megvesz egy nagyobb házat az arra bekebelezett adósságok fejében. Az eladó örül, hogy 300 frt foglalót készpénzben kap, mert a ház értékén tul van terhelve. A vevő jó gseftet csinál; ha csak fél évi bért sikerül neki a ház lakóitól kikapni, nyer 200%-et s a többivel nem törődik. Én, mint a 2-ik helyen bekebelezett hitelező képviselője neszét veszem a dolognak, végrehajtást intézek a házra és annak bérjövedelmeire. Ekkor szembeáll a vevő s egész cynismussal kijelenti, ha a végrehajtást be nem szüntetem, nem fogok kapni egy krajczárt sem, mert neki a házat csak *háromszor egymásután el kell adnia,* s az első helyen bekeblezett 12,000 frt s a 15,000 frttal kiszabandó átiratási illetékek ki fogják meriteni a vételárt. Tehát egy gazembernek a törvényes formák megsértése nélkül véghezvitt, büntető uton aligha megtorolható boszuja képes semmivé tenni a jelzálogi biztositékot és ezzel a nyilvánkönyvi hitelt a magas kir. kincstár érdekében. Ime hová vezet a kincstári követelések föltétlen elsőbbsége.

Régi panaszunk, hogy nálunk a jog uralma a kincstár pénzügyi érdekeinek utána áll. Mi ennek a következése? A legtisztességesebb állampolgár ellenségének tanulja megismerni az államot, akit annál elkeseredettebben fog gyülölni, mennél inkább belátja azt, hogy ezen ellenség ellen nincs védelem, támadásai elől nincs menekvés. Az állam felállitja a telekkönyvet, azt mondja polgárainak, a mi ebben van, az szentirás, ha akárki sérti jogaitokat, melyeket ebben bizva szerezni fogtok, forduljatok hozzám, én megvédelek. Az állampolgár bizik és szerez telekkönyvi jogokat. Később érvényesiteni akarja azokat. Ekkor előáll az állam, s azt mondja: hátrább az agarakkal, ez az enyém. A te adósod egy gonosz ember volt. Ujonnan épült házára, melyet te adómentesnek hittél, adómentességet nem kért, te több jogot, mint a mennyivel ő birt, nem szerezhetsz, a te jóhiszemüséged neked mitsem használ, mig nékem a te gonosz adósodnak roszhiszemüsége hasznomra van. Vagy igaz, a te adósod nékem sok adót fizetett, de én azt III. oszt. kereseti- vagy tőkekamat, adóra számitom, a házbéradó pedig nincs megfizetve. Vagy: mért nem hajtottam be az adót a házbérjövedelmekből, miért hagytam azt 3 évi összegre növekedni? Ehhez semmi közöd, ez az adóbehajtási hivatal dolga. Te ellenveted, hisz az lehetetlen, hogy ennek a háznak oly nagy lenne az évi adója, hisz ennyi bért sem jövedelmezett a ház évenkint. Az állam mephistói mosolylyal válaszol: Elhiszem, de ahhoz semmi közöm; mondom már, a te adósod gonosz ember volt, soha sem nyujtotta be a házbér-vallomást és mi hivatalból reásóztunk annyi adót, amennyi nekünk tetszett. Ő a kivetés ellen nem felebbezett, ez tehát már most az enyém. És igy megy az tovább. Az illetékeknél ugyanazon visszaélések uralkodnak. Van az 1876. évi XV. tvczikknek egy §-a (a 68-ik), amely szerint az illeték elévül, ha az 5 év alatt ki nem vettetik, vagy 5 év alatt nem szorgalmaztatik. Találkoztam már 14, 15 éves illetékekkel, de az elévülési kifogást sikeresen eddig nem birtam érvényesiteni. A kincstári kimutatásban az esedékesség napja mindig három éven belöli időre van téve, ez pedig közokmány, amely feltétlenül bizonyit. A dolgok jelen állása mellett senki sem biztos abban, hogy egy szabadkézből megvett ingatlanára egy szép reggelen be nem kebeleznek egy pár száz vagy ezer forintra rugó illetéket, melyet meg kell fizetnie. Ha azzal a kifogással jövünk, hogy hiszen mi a vétel alkalmával kérdezősködtünk az illetékszabási hivatalnál, van-e hátralékos illeték s ekkor azt mondták, hogy nincs, akkor azt felelik, hogy ez ugyan még 10 év előtti illeték, de el nem évült, mert behajtását azóta Ugocsa-, Bereg- és Mármarosmegyében «szorgalmazták», ahová az eredeti adós állitólag elköltözött. A jelenlegi tulajdonosra nézve pedig az elévülési idő a fizetési meghagyásnak néki történt kézbesitésétől számitandó, tehát azt a «tárgyilagos kezesség» alapján meg kell fizetni. Ezen, a jelzálogi hitel érdekeit mélyen sértő kincstári előjogokkal szemben méltán kérdezzük: ugyan mivel szaporitaná a kincstári közegek munkáját, ha ők a fizetési meghagyás kibocsátásakor annak egy példányát a telekkönyvi hivatalhoz küldenék az illeték előjegyzése végett, és mit vesztene az államkincstár, ha csak azon átiratási illetékek birnának elsőbbséggel és csak azok terhelnék az ingatlant a tárgyilagos kezesség alapján, amelyek mindjárt a fizetési meghagyás kibocsátásakor lettek előjegyezve? A hitelező, a vevő tudná, mihez tartsa magát és az állam biztosabban és hamarább megkapná pénzét, mert a hitelező a kölcsönadáskor, a vevő a vételár kifizetésekor lefogná az adósnak illetve eladónak az illetéket és az adóhivatalba fizetné be azt. Határozottan elejtendő azonban a kincstári követelések elsőbbsége oly telekkönyvi jogokkal szemben, melyek már a kincstári követelés keletkezése előtt léteztek, mert ezen elsőbbség szerzett jogokat sért, ezt pedig jogállamban épen az állami rend és jogbiztonság érdekében nem lehet megengedni.

Amily visszaélésekre ad alkalmat a törvény az ily lappangó illetékek behajtásánál, époly visszaélések burjánoznak az adók és illetékeknek a kincstárt képviselő közegek általi felszámitása körül.

A sorrendi tárgyalásoknál általánosan tapasztalt tény, hogy a kincstárt képviselő városi vagy megyei közegek a hátralékos adók és illetékek mennyisége, egyes bekebelezett kincstári követelések fennállása vagy megszünte iránt kellőleg tájékozva nincsenek, s ennek folytán nemcsak azon

összegeket kérik előnyös tételként soroztatni, melyeket az adóhivatal által nekik beküldött legujabbi keletü kimutatás mint hátralékot kitüntet, hanem ösmerve az adóhivataloknál uralkodó rendetlenséget, egyrészt kötelességérzetből, másrészt a felelősséget magukról elháritandók: az adóhivatal által kimutatott adó- és illetéktartozáson felül mindazon adó- és illetékköveteléseket is kérik soroztatni, melyeket, habár rég megszüntek, vagy a kimutatottakkal azonosak, a telekkönyvben bekebelezve találnak.

Ezen, a hiányos rendszer kifolyásaként jelenkező viszszaéléseknek azután az a rendes következménye, hogy az adóhivatal, midőn hónapok mulva a felesleges és jogtalanul szerzett összeget felveszi, azt egyszerüen az uj tulajdonosnak javára irja és folyó adótartozásának törlesztésére forditja, ami által ez jogtalan előnyben részesül, a jelzálogos hitelezők pedig jogtalanul kárt szenvednek.

Kivételként előfordul ugyan, hogy az érdekelt jelzáloghitelező utána jár a dolognak, s ekkor hosszu kéregetés és kunyorálás, a régi és az uj városház és a kerületi adóhivatalok valamennyi lépcsőinek ismételt megmászása után hónapok sőt évek mulva visszakaphatja ugyan pénzét, de egész összegben sohasem, mert az oly végrehajtást szenvedett mindig tartozik valamivel az államnak vagy a városnak amit ezek a vételárból meg nem kaphattak. Mindig akad valami regale, iparkamarai illeték, házbérkrajczár-tartozás és a többi. Ezt azután a város első sorban elégiti ki a kezei közé került szabad zsákmányból, a maradékot pedig, ha kerül, nagy kegyesen kiadja a hitelezőnek.

Ha ezt magános ember teszi, *csalásnak* nevezik, ha a hatósági közegek, akkor tulságos *buzgalomnak*.

Nem jelentéktelen akadályát képezi továbbá a telekkvi hitelnek a végrehajtási eljárás lassusága és a birósógok hanyagsága. Ezen panasz nálunk sajnos még mindig igen jogosult, különösen a vidéken. A fővárosi birósógok, legujabban mióta Bogisich áll ezen törvényszék élén, a pestvidéki törvényszék is e tekintetben örvendetes kivételt képeznek. De nézzünk át egy kicsit a szomszédba, mikép áll a dolog például Székesfehérváron.

Egy 1875-ben julius 29-én a vaáli kir. jb. által elrendelt végrehajtás folytán a székesfehérvári törvényszék mint telekkvi hatóság 1875. évi aug. 25-én kelt 5365. sz. végzésével kiküldte a végrehajtót a becslés foganatositására. A kiküldő végzés felperesnek Budapesten október 3-án lett kézbesitve s a végrehajtás ugyane hó 25-én lett foganatositva. A foglalást elintéző végzés deczember 7. kelt, felperes sürgetése folytán néki még deczember hóban kézbesitve is lett, ugy, hogy az árverési kérvényt még 1875. évi deczember hó 24-én 13566. sz. a. beadhatta. Ennek elintézésére épen három hónap kellett; el lett intézve egy felperes által beadott sürgető kérvény folytán 1876. évi márcz. 24-én és felperesnek kézbesitve ugyanaz évi april 15-én. Az árverési végzés sérelmes lévén, ez ellen felperes semmiségi panaszszal élt. A semmiségi panasz egy évre megakasztotta az árverési eljárást és az árverés végre 15412/876. sz. végzéssel 1877. évi april hó 24-re és május 24-re kitüzetett. A foglalástól az árverésig, melyen az ingatlan végre eladatott, elmult tehát közel 2 esztendő; de eddig még gyorsan ment, most következett csak a csigaposta. Az árverés senki által meg nem támadtatván, a sorrendi tárgyalás felperes ismételt sürgető kérvényei folytán kitüzetett 1878. évi február 21-ére, tehát csaknem egy évre az ingatlannak eladása után; a sorrendi végzés meghozatott 1876. évi márcz. 15-én, kézbesitve lett felperesnek junius 1-én. Ezen végzés ellen a megyei tisztiügyész 1878. évi junius 14-én 7549. sz. alatt felebbezéssel élt. Ezen felebbezés felperes ismételt sürgetései sőt fenyegetései folytán fel lett terjesztve *1879. évi julius 10-én, tehát egy évvel és egy hónappal annak beadása után.* A kir. tábla az ügyet még 1879-ben elintézte: indokaiból helybenhagyta az e. b. végzést és az iratokat a fehérvári törvényszékhez visszaküldötte. Ez azonban a helyett, hogy a vételárt már most a két egybehangzó végzés alapján kiutalványozta volna, f. évi május hóban egyszerüen közli a kir. táblai végzést a felekkel s utasitja a kiadót, hogy *ezen végzés jogerőre emelkedéséről jelentését annak idején megtegye.* Ugy látszik, a tek. törvényszék nem ösmeri a prdtás 295. §-át, vagy a kiadónak van oly kevés dolga, hogy ennek szaporitásáról gondoskodni kell. Denique, a végrehajtás folyamatban van 5 esztendeje, az ingatlan el van adva 3 esztendeje, a sorrendi végzés meg van hozva 2 esztendeje, jogerejü már több mint fél esztendeje s felperes még mai napig sem látott pénzt. Azt hittem, hogy csak velünk «vidékiekkel» bánnak oly mostohán a jó fehérváriak, de odavaló ügyvédek biztositottak, hogy velök még roszabbul bánnak.

Nemcsak Fehérvár van ily birósággal megáldva. A panasz a vidéki biróságokra általános, s tisztelet, becsület a kivételeknek, (ezek közé sorozom például az egri törvényszéket) csaknem mindenütt tapasztalható azon lassuság, amely különösen a jelzálogi hitelnek biztos megölője. A végrehajtási eljárás hosszu folyama alatt a jelzálog tárgya pusztul. A szőllőből szántóföld, a szántóföldből terméketlen parlag lesz, az épületek romba dölnek. Az adóhátralékok megtorlódnak ugy, hogy gyakran még a kincstár is károsodik. A hitelezők kamatokban tömérdek pénzt veszitenek, mert nemcsak hogy lejárt kamataikat nem tőkésithetik, hanem a sorrendi tárgyalástól visszaszámitva csak 3 évre kapják meg kamataikat. Ha a vételárfelosztási eljárás, aminek gyakran a biróság, de legtöbb esetben a kincstári képviselet az oka, hónapokig sőt évekig elhuzódik, az utolsó hitelező tömérdek pénzt veszit az által, hogy a vételár a letéthivatalban csak 4%-el kamatoztatik, az előtte lévő hitelezők pedig 8%-et vagy még magasabb kamatot huznak a kielégitésig.

Mindezen bajokat tetézik még a végrehajtók és biróságok által a végrehajtási eljárás folyamán elkövetett baklövések, melyeket követ azután a semmiségi panaszok belátlan raja, és hogy a zavar még nagyobb legyen, befejezésül jönnek a semmitőszéki ellentétes határozatok. Hogy ilyenek is vannak, erre hamarosan csak egy esetet hozok fel példaképen. Mikor emelkedik az árverés jogerőre? «Három illetve nyolcz nap alatt *az árverés után,* ha ezen idő alatt az árverés ténye semmiségi panaszszal meg nem támadtatik.» Ezt kimondotta a semmitőszék többi között 1879. évi november 27-én 23694. sz. a. kelt határozatával egy oly hitelező semmiségi panasza folytán, aki az árverésről csak az árverést jóváhagyó végzés kézbesitése által értesült. «Három illetve nyolcz nap alatt az *árverést jóváhagyó végzés kézbesitése után.*" Igy határozott ugyanazon semmitőszék 1880. évi február hó 13-án kelt 27810. sz. a. kelt határozatával, midőn egy oly hitelező semmiségi panaszának helyt adott, aki az árverésről szintén értesitve nem lett és csak a jóváhagyó végzés vétele után élt semmiségi panaszszal.

Az első esetben elvesztette az árverésről nem értesitett hitelező pénzét, a másodikban a vevő károsult, aki az árverésnek a telekkönyvi hatóság részéről constatált jogerejüségében bizva, időközben a megvett üres telekre házat épitett. A semmitőszéki határozatok nálam betekinthetők.

Mily nagy hátrányára van a jelzálogi hitelnek jelenlegi csődeljárásunk hiányossága s az ingatlanoknak a csődbe való belevonása, arról leginkább a mi nagyobb pénzintézeteink tudnának épületes dolgokat mesélni. Az ingatlanok már rég el vannak adva, a vételár évek óta a letéthivatalba be van fizetve. A vételár ott jövedelmez 4%-ot, és ezalatt emésztik a tömeget a tömegkezelési költség és a csőd alatt folyó magasabb kamatok. A legjobb helyen situált hitelező a tőkésithetett kamatok kamatjait kapja, az utolsó helyen lévő tőkéjét veszíti. Miért, mert talán egy hitelezőnek, akinek

azon ingatlanokhoz semmi köze, aki semmi körülmények között nem kaphat kielégitést, ugy tetszik a valódisági vagy az osztályozási itéletet az utolsó forumig megappellálgatni, vagy mert az évi dijat élvező tömeggondnok jobbnak látja a csődeljárás befejezését minden tőle kitelhető módon megakadályozni.

Reméljük, hogy ez irányban az uj csődeljárás segiteni fog.

Sztehlo Kornél.

Heti szemle.

A hét folyamában az *ügyvéd rendtartási enquête* tartotta lekötve a jogászok figyelmét. A miniszter hibát követett el, midőn az ügyvédeket oly csekély számban hivta meg. A vidéki ügyvédek teljes mellőzése pedig épen tapintatlanság. Az enquête tanácskozásai eddig azt eredményezték, hogy a miniszterium javaslatának határozmányai többnyire elejtettek és részint a fenálló ügyvédrendtartás határozmányai, részint pedig a bpesti kamara javaslatai fogadtattak el. A miniszteri javaslatnak leginkább az árt nagy mértékben, hogy annak szerkesztője nem tudott ellentállni egyes kedvencz eszméknek, melyek publicisticai eszmecserének képezhetik talán hálás tárgyát, azonban közvetlen törvényhozási feldolgozásra egyelőre alkalmatlanok. Hogy csak egy példát hozzunk fel, ott van azon határozmány, hogy az ügyvédi vizsga letétele után három évi ügyvédgyakornoki müködés legyen kötelező. Az enquête megállapodásai között egyedül egy van, mely a fenálló ügyvédrendtartással szemben nagyobb horderejü vivmányt képez, jelesül a gyakorlatnak három évről öt évre meghosszabbitása.

Evvel kapcsolatban megemlitjük, hogy a három évi gyakorlati idő is, mely jelenleg fenáll, kezdi már erősebben éreztetni hatását, a mennyiben, mint értesülünk, az ügyvédi vizsgára igen kevesen jelentkeznek s a jelentkezők száma még felét sem fogja elérni a mult évieknek.

A püspöki kar befejezte a büntetőtörvénykönyvek életbelépte alkalmából tartott tanácskozásait. Az értekezlet azon eredményre jutott, hogy valamennyi vitás kérdésekben beváarandó leszen — a judicatura. Felette sajátszerü szinben tünik fel az episcopatusnak az állami hatalmak megoszlása iránti felfogása, hogy a törvény egyes szavainak értelmezése tárgyában kérdést intézett a miniszterhez.

A budapesti kir. tábla büntető-szakosztálya teljes ülésben kimondotta, hogy az elévülés birói ügyekben mindig, tehát azon esetben is hivatalból figyelembe veendő, ha vádlott az első bíróság határozatában megnyugodott és a kir. ügyész sem felebbezett. Kivánatosnak tartottuk volna, hogy határozott kifejezés adassék annak, hogy az elévülésnek a felső biró által hivatalból való figyelembe vétele csupán a vádlott javára s nem esetleg annak hátrányára is helyt foglalhat. Igy a mint szövegeztetett a határozat, nincs kizárva, hogy a első biró hivatalból fogja az alsó biró által megállapitott elévülést fen nem forgónak kimondani.

Az igazságügyminiszter körrendeletileg ujolag figyelmeztette az ország összes törvényszékeit és járásbiróságait az 1872. évi aug. hó 7-én 22666. sz. a. kelt rendeletre, mely szerint felhivattak a tötvényszékek, hogy a hatáskörükbe utalt bünesetekben a vizsgálat vezetésével csak kivételes esetekben bizzák a székhelyen levő járásbiróságot, a székhelyen kivül előforduló vizsgálatot pedig 1871. XXXIII. t. cz. 22. §-ának szelleméhez képest a kir. ügyész közbenjöttének lehetővé tétele mellett fontosabb ügyekben szintén saját vizsgáló biráik által teljesitsék.

A Magyar Jogászegylet a nyári szünidő után ismét felvette munkálkodását. A tegnap megtartott választmányi ülés szerint itélve az egylet a téli idény alatt élénk szellemi élet központja lesz.

Érdekes adatokat tartalmaz *az öngyilkosságról* a franczia hivatalos jelentés az 1878. évi bűnügyi igazságszolgáltatásról, a mely e napokban közzététetett. Nehány év óta Franczia országban az öngyilkosok száma ijesztő arányban növekedett. 1875-ben előfordult 5472, 1876-ban 5804, 1877-ben 5922, és az előttünk fekvő 1878. évi kimutatásban már 6434-re rug az öngyilkosságok száma. Tehát körülbelül 1000 öngyilkossággal több volt mint 3 évvel előbb. A 6434 öngyilkosság között 5024 vagyis 78% esik férfiakra, és 1400 vagyis 22% nőkre. Ugy a férfiaknál mint a nőknél a legtöbb öngyilkos a 40—60 évesek közül kerül ki; a 21 éven alóli öngyilkosok a férfiaknál 3%-et, a nőknél 9%-et képeznek. A 6434 eset között 6177 esetben megállapitható volt a családi állás. Ezen nyomozások eredménye a következő volt: 2180 vagyis 35% nőtlen illetve házasságon kivüli, 1635 vagyis 26% házas és gyermekkel biró, 1332 vagyis 22% házas, de gyermek nélküli, 592 vagyis 10% özvegy és gyermekkel biró, végül 438 vagyis 7% özvegy és gyermek nélküli. Az öngyilkosság leggyakoriabb módjaként a felakasztás fordul elő. Csaknem 50%-ét képez. Sajátszerü magában véve azon tény is, hogy az öngyilkosságok statisztikája felvétetett a *bünügyi* igazságszolgáltatásról szóló kimutatásba.

Angolországban a kormány minap az iránti szándékát nyilatkoztatta ki, hogy a törvény kijavittassék oda, hogy a *fiatalkoru bűntevők ellen* csekélyebb sulyu törvényszegéseknél ismét visszaadassék a magistratusoknak a *testi megfenyités* joga, a mely jog ezeket különben megillette volt 1879-ig, a mikor a Juvenile Offenders Act megszüntetve lett. A testi büntetés mellett felhozatott, hogy fiatalkoruaknál hatályos, hogy gyors, olcsó, és hogy megóv a fogság erkölcsrontó hatásaitól. A kormány ezen nyilatkozata igen élénk eszmecserét idézett elé az angol sajtóban, és általában helyeslésre talál. Az ellenzők leghevesebben a jogerejü birói itélet alapján fogságban levők szabadonbocsájtása ellen kelnek ki.

Különfélék.

(**Értesités.**) Van szerencsém értesiteni a budapesti ügyvédi kamara t. tagjait, hogy a kamara könyvtárának lajstroma ujra kinyomatott s a kamara helyiségében átvehető.

A könyvtárnok.

Egyik előkelő budapesti ügyv. irodában alkalmazást talál egy megbizható ügyvédjelölt. Értesitést nyerhetni e lapok főmunkatársánál.

A Franklin-Társulat magyar irod. intézet és könyvnyomda kiadásában (**Budapest,** egyetem-utcza 4. szám) megjelent:

A MAGYAR BÜNTETŐ-TÖRVÉNY (1878. V. tcz.) MAGYARÁZATA. Irta *Schnierer Aladár.* Füzve 4 frt.

MAGYAR MAGÁNJOG MAI ÉRVÉNYÉBEN KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A GYAKORLAT IGÉNYEIRE. Irta *Zlinszky Imre.* Füzve 6 frt

MAGYAR PÉNZÜGYI TÖRVÉNYISME. Folytonos vonatkozással a magyar államháztartásnak 1868-tól 1875-ig terjedő tényleges eredményeire. Irta *dr. Mariska Vilmos.* Második bővitett kiadás 1877. Füzve 3 frt 60 kr.

BÉLYEG ÉS ILLETÉK-SZABÁLYOK. A legujabb időig terjedő törvények és kormányrendeletek szerint. Összeállitotta *Dr. Mariska Vilmos.* Második kiadás 1879. Füzve 1 frt.

Felelős szerkesztő: **Dárdai Sándor** (VIII. Üllői ut 2. szám). Főmunkatárs: **Dr. Fayer László** (V. Fő-ut 18. sz.).

Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat.

Tizenötödik évfolyam. 41. SZ. Budapest, 1880. október 8.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA: *Üllői-út 2. szám, III. em.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre ... 6 frt, negyedévre .. 3 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

TARTALOM: Az ajándékozás. Dr. Dell'Adami Rezső ügyvédtől. — Adalékok a magyar büntető-törvénykönyv magyarázatához. Dr. Barna Ignácztól. — Törvényjavaslat az ügyvédi rendtartásról Portugaliában. Dr. Nagy Dezsőtől. — Öröklési jog. — Heti szemle. — Különfélék.

MELLÉKLET: Curiai határozatok.

Az ajándékozás.

A. ÉLŐK KÖZÖTT.

I. ALKAT-ELEMZÉS.

1. Tételes jogok.

Ajándékozás a járatos fogalommeghatározások szerint tágabb értelemben: «minden jogügylet, melyben az egyik (ajándékozó) fél kedvezés szándékából (bőkezűség, jótékonyság indokából) bármely jogcselekmény (jogkövetkezményes mulasztás) által, melyre jogilag kötelezve nincs, a másik (megajándékozott) felet valamely vagyoni előnyben részesiti» — tehát minden ingyenes elidegenités. Némely irók szerint azonban számos ajándékozási ügylet egyáltalán nem volna jogügylet és az ajándékozás tágabb értelme annak nem jogászi értelmét vagy puszta causa-t (consideration) jelentene.

Ajándékozás szorosabb értelemben: «szerződés, melyben az ajándékozó vagyoni értéket (egész vagyont, vagyon eszmei részét, vagyoni értékü tárgyat, akár dolgot, akár jogot) elidegenit (átruház) liberalitásból a megajándékozott, részére, és melyből a megajándékozott tényleg (közvetlenül) gazdagodik (vagyonilag nyer)»

A tételes jogok kiválóan az utóbbit (ajándékozási igéretet) szabályozzák, miután azon ajándékozásoknak, melyek közvetlen átruházás utján eszközöltetnek és igy — keletkezés és teljesités egybeesvén — azonnal jogilag consummáltatnak, szabályozása gyakorlatilag alig szükséges és alig lehetséges. Hogy e distinctio bir-e benső jogosultsággal és mi tartandó azon nézetről, hogy jogilag csak ajándékozási *szerződés* létez, alantabb lesz vizsgálat tárgyává téve.

A római jogforrások legalaposabb tanulmányozói között vitás, vajjon az ajándékozás egyoldalu vagy kétoldalu és egyáltalán jogügylet-e római jogi szempontból. A legnagyobb romanisták, mint Savigny Németországban (System des Römischen Rechts IV-ik köt.) és Molitor Franciaországban (Les obligations en droit romain III-ik köt.), bármi behatóan foglalkoztak az e tárgyra vonatkozó szövegek egybevetésével és magyarázatával, teljesen megnyugtató eredményre nem juthattak, miután a római jogforrások következetes rendszerességet nem tüntetnek fel.

A pandekta-irók többsége az ajándékozást a pandekta-terminologia szempontjából kétoldalu (csak szorosabb értelemben egyoldalu) jogügyletnek tekinti; de mivel az (tágabb értelemben) minden jogviszonyokban (minden jogügylet mellett, minden jogügylet alakjában) állhat elő, az ujabb német irók csak nem kivétel nélkül a magánjogi rendszer általános részében (általános jogviszonyok) tárgyalják (Wächter, Savigny, Pucitta, Keller, Unger stb.). Némely conservativ civilista azonban, ki nem a «természetes», hanem a «római források» szerint illő helyet tartja alkalmazandónak, csak «római» fogalmakat ismer el, az ajándékozást csak mint kötelmet ismerteti (Windscheid), ámbár Iustinian institutióiban a tulajdonszerzés általános módjai közt (genera acqu.) az usucapio mellett (II. tit. 6—7.) foglal helyet.

A magánjogi törvénykönyvek a bennük követett (franczia vagy német) rendszer szerint az ajándékozást vagy a tulajdon (illetve vagyon) szerzését, átruházását tárgyazó részben (franczia, olasz p. tk.) vagy a kötelmek sorában (porosz Landrecht, osztrák, zürichi, szász p. tk.) szabályozzák, azon egynek sem kivételével, mely általános részszel pandektai értelemben egyedül bir (szász p. tk.)

A franczia p. tk. szerkesztésekor a tervezet e szavai «la donation entre-vifs est un contrat», Bonapartenak az államtanácsi tárgyaláson tett azon megjegyzése folytán, hogy szerződés (contrat) a szerződő felek kölcsönös terhelését tételezi fel, és hogy az ajándékozás ezokból nem lehet szerződés, felcseréltetett e szavakkal: «la donation entre-vifs est *un acte*» (franczia p. tk. art. 894 l. Fenet: Recueil complet des Travaux préparatoires etc. 12. k. 261. l., hasonlóan olasz p. tk. art. 1050: «... un atto» és már a Convention tervezete liv. 2. tit. 2. art. 21. §. 3: «La donation est un acte de bienfaisance. Elle est gratuite est irrévocable.») Bonaparte alig sejthette, hogy megjegyzését előtte tizennyolcz századdal megtette a legnagyobb jogászok egyike, Labeo, ki a *contractus* szót csak a kölcsönös szolgáltatással járó szerződésekre (*συναλλάγματα*) alkalmazni s a causahoz nem kötött stipulatiot *actus*-nak nevezni akará (l. 19. D. de Verbor. Significat.)

De épen a franczia p. tk. szempontjából roszul indokolt szócsere maradt az «acte» felvétele, mert a gyakorlati kérdés, mely e technikus distinctio alatt rejlik és a legnagyobb fontossággal bir, hogy t. i. szükséges-e ajándékozási jogügylet létrejöttéhez a megajándékozott fél *elfogadása* (hozzájárulás akaratnyilvánitása), a legmerevebb (kétoldalu) szerződési szempontból oldatott meg. Az elfogadás nemcsak szükséges kelléke ugyanis az ajándékozásnak, hanem azt kifejezetten (en termes exprès) és ugyanazon solennis alakiassággal (közjegyzői okiratban) kell eszközölni mint az ajándékozási igéretet. Az ajándékozó nincs kötelezve igérete által az elfogadás e kijelentéseig, (mely azonban *az ajándékozó élettartama alatt bármikor* történhetik), illetve, ha a kijelentési actus nem egyidejü az igéretével, az elfogadásra vonatkozó közjegyzői okirat közléseig. Az ajándékozás joghatálya csak ez időpontban veszi kezdetét. (art. 932: «La donation entre-vifs n'engagera le donateur, et ne produira aucun effet que du jour qu'elle aura été acceptée en termes exprès. L'acceptation pourra être faite du vivant du donateur, par un acte postérieur et authentique dont il restera minute; mais alors la donation n'aura d'effet, à l'égard du donateur, que du jour où l'acte qui con-

statera cette acceptation, lui aura été notifié.» Hasonlóan olasz p. tk. art 1057. és már franczia p. tk. art. 894: «La donation entre-vifs est un acte, par lequel le donateur se dé,pouille actuellement et irrévocablement de la chose donné, en faveur du donataire *qui accepte*» hasonlóan olasz p. tk. art. 1050: «la donazione è un atto di spontonea liberalitá, col quale il donante si spoglia attualmente ed irrevocabilmente della cosa donata in favore del donatario *che l'accetta.*»)

A jogalkalmazás birói gyakorlata (jurisprudence) és elmélete (auteurs) azonban e merev szabályt (azzal együtt, mely az ajándékozási igéret ünnepélyes alakját előirja: franczia p. tk. 931. art. és 1843. junius 21. loi art. 2. és olasz p. tk. 1056. art.) enyhiteni és az alul kivenni kénytelen volt: 1. *a kézről kézre tett*, 2. *a joglemondásban álló*, 3. a más szerződés feltételét képező (art. 1121. 1973.) ajándékozást (indokolást l. Demolombe: Cours de Code Napoléon 20. k. 50. l. Zachariae refondu par Aubry et Rau: Cours de droit civil français 5. k. 478. l. j. Demante continué par Colmet de Santerre: Cours analytique de code civil 4. k. Nr. 6. bis.); továbbá 4. a *terhes ügyletnek szinlelt* ajándékozást. Ez utóbbi vitás; a római jogra, l. 36. D. 18 1., l. 3, 9. C. 4 38., l. 46. D. 19. 2., l 6. D. 41. a 6. régi jurisprudence-ra 1731. febr. Ordonnance sur les donations, art. 1., s Furgole commentárja a forradalmi jogra, art. 26. loi 17. nivôse an II. art. 7. loi 18. pluviôse an V., a franczia p. tk.-re a contrario: art. 911., 853., 1099. és állandó birói gyakorlatra támaszkodva vitatják: Zachariae, Aubry et Rau i. m. 5. k. 481. l., Merlin: Répertoire Vo Donation sect. 2. §. 6. Vo Simulation § 5. Questions de droit Vo Donation; Toullier: Droit civil français 2. k. 474. l. 3. k. Nr. 176. Grenier, Acollas, Bayle-Mouillard stb., mig ez esetbe is az ajándékozás alaki feltételeihez kötik az érvényt: Demolombe i. m. 20. k. 101. l. Demante i. m. 4. k. Nr. 3. bis. VI. Lafontaine: Revue crit. de jurisp. 1857. 10. k. G. Demante: Rec. de l'Acad. de législ. de Toulouse I. k. 4. sk. lk. Vernet: Revue prat. de droit franç, 1863 15. k. 193. sk. lk., mihez hasonlóan rendelkezik az olasz p. tk. 1055. art. az esetre, ha a megajándékozott képtelensége forog fen. Végre 5. az *életbiztositásban* foglalt ajándékozást (Acollas: Manuel du droit civil 2. k. 452. 453. lk.)

Épen a leggyakorlatiabb és legfinomabb szellemü modern jog (a franczia-olasz) e tapasztalata bizonyitja a korlátozási szabályok keresztülvihetetlenségét, alkalmazhatlanságát a felsorolt mindennapi esetekben. A jogalkalmazók helyes tapintatára mutat, hogy az életnek concessiót tettek és inkább a fictive magyarázott szabályt aldozták fel, hogy sem ellentét maradjon a törvény és az élő jog valósága között. Fictiv magyarázat, kisegitő, azt mondani p. o. hogy tényleges átruházás solennitás nélkül megáll, mert az nem «acte» s a törvény csak az «acte-»ba foglalt (szerződéses) ajándékozásról intézkedik; pedig ily értelmezések segitségével jutottak a kivételek igazolásához.

Német jogász iskolaszelleme ily esetben a traditio s a causa donandi daczára azt mondaná, nincs jogügylet, nincs átruházás, nincs tulajdonszerzés; de midőn a tulajdon tárgyainak nagyobb része, sok ezer milliard érték, puszta átadással megy át más tulajdonába (pénz, pénzpapir etc.), akkor ily megfejtés minden hermeneutikai helyesség és elméleti következetesség mellett a jelenkori élet igényeinek s igy a jog végczéljának *(tényleg* rendezni a viszonyokat) alig felelne meg.

A tények ereje, a gyakorlati élet, melynek negatioja vagy ignorálása a jog részéről merő játék, halomra dönt minden korlátozást, illusoriussá tesz minden alakiassági követelményt az ellenőrizhetlen tényleges átruházás, egyoldalu joglemondás és nem tiltott szinlelés eseteiben. A tényleges, akár egyszerü, akar szinlelt czimbe burkolt átvételben eléggé nyilvánul az elfogadás akarata. Egyoldalu joglemondást nem köthetni elfogadás feltételéhez, mert amazt meg nem lehet akadályozni elfogadása hiányában sem, mivel senki sem kényszerithető magánjogai gyakorlására. Azt mondani, hogy az el nem fogadott joglemondás (egyoldalu liberatorius actus) nem tekintetik ajándékozásnak, ellentétet statuál a tényekkel és meg nem oldja a felmerülő jogi kérdéseket. Harmadik személyek, örökösök, hitelezők érdekeit hatálytalan praescriptiókkal megvédeni nem lehet. A dolog természete szerint ajándékozásnál az elfogadás mindég vélelmezendő volna. Meg nem gondolt, tulzott ajándékozási igéretek ellen megvédeni a polgárokat az által, hogy tényleges átruházásig vagy elfogadásig necsak visszavonhassák azokat, de ajándékozást ne is tehessenek, se nem czélszerü, se nem szükséges állami gyámszellem felfogására mutat. Az emberi természet elég biztositék arra, hogy bőkezűségi járvány a vagyoni önkifosztásokat tömegesekké tenni nem fogja.

Mindazonáltal azt kell tartani, hogy a mely tételes jogban csak szerződésként szabályoztatik az ajándékozás mint p. o. az osztrák jogban, ott az elfogadás mint a felek akaratmegegyezésének (consensus) alkotó eleme az ajándékozás létrejövetelének lényeges feltételét képezi. És ha nincs szabály az elfogadás alakjáról s időpontjáról, akkor e részben az általános szerződési szabályok alkalmazandók.

Igy az osztrák p. tk. szerint, mely csak tényleges átruházás esetein kivül, akkor is csak az ajándékozási igéretről és csak kereseti érvényesitéséhez kiván közjegyzői okiratot (943. §. 1871 julius 21. törvény 1. §. lit. a. R. G. B. Nr. 76.), az elfogadás bármi alakban nyilvánitható (883. §.), de jelenlevők közt azonnal, az igérettételkor távollevők közt, ha egy helyben vannak, az igéret vételétől 24 óra alatt, különben kettős postafordulás ideje alatt kell történnie (862. §.), mi még nevetségesebb a franczia-olasz jog korlátozásánál, mely az elfogadás kijelentését legalább az ajándékozó egész élettartama alatt engedi meg. Az ajándék igérőjét határozatlan ideig nem kötelezni, legalább lehet helyes intézkedés; a franczia-olasz jog sem kötelezi az ajándékozót. De magát az igéretet — ha vissza nem is vonatott, — rövid idő alatt «elenyésztetni» (862. §.), elfogadhatlanná tenni, mi értelemmel sem bir ajándékozásnál.

A római jog kivételesen elismerte az egyoldalu igéret kötelező erejét bizonyos a községnek (civitati, reipublicae) tett ajándékozásnál (pollicitatio l. 10. D. 50. 12.; vitás dotis dictio l. 6. C. 5 11.); de a római jog ily esettörvényeiben legkevésbbé sem nyilvánult az ügylet (ajándékozás) eltérő természetének felismerése, mely kivételesen csakugyan megengedné az egyoldalu igéret kötelezésének legszabadelvübb megállapitását, a mennyire az a jogbizonyosság és jogforgalom (harmadik személyek jogszerzése) rovására nincs. Felesleges megemliteni, hogy az egyoldalu igéret kötelező voltáról felállitott elméleti tanok, melyekre visszatérünk, a tételes jogokban eddig alig nyertek befogadást.

Az osztrák p. tk. annyira tulmegy a franczia-olasz jogon az élet carrikirozásában, hogy a joglemondást egyenesen kizárja az ajándékozások sorából, ha az a kedvezményezett elfogadása (vagy a jognak ráruházása) nélkül történt. (939. §.) Ismeretes a controversia, vajon ajándékképi adósság-elengedéshez vagy engedményezéshez kell-e külön alakias, tehát közjegyzői szerződés? Unger nézete (System des öst. Privatrechts II. k. 205.

207. lk.), hogy nem kell, mert az egyoldalu liberatorius actus, bár a törvény szövegével ellenkezik (KIRCHSTETTER: Comentar 478. l.), elfogadtatott az ujabb birói gyakorlat által, ellentétben a régivel; *szóbeli* elengedés és cessio elegendő volta mellett döntött a legfőbb itélőszék 7577/872. sz. a. és GLASER és UNGER (I. Nr. 445.), GLASER, UNGER és WALTER (III. Nr. 38.) döntvénygyüjteményeiben közölt esetekben; csupán az eredeti adóslevél átadásának kellékéhez ragaszkodott (l. GELLER értekezését erről Juristische Blätter 1874. Nr. 38)

A zürichi p. tk. ellenkezően határozottan megemliti a joglemondást (ugy a dologátadást és munkát) az «ajándékozások» sorában (1077. §.), melyeket megkülömböztet az «ajándékozási igéretektől» (1090. §.), és külön szabályoz (amazokat 1077—1089. §§., emezeket 1090—1094. §§.-ban). Mindkettőt mint az «átszolgáltatás egyoldalu követeléseinek» (einseitige Forderungen auf Hingabe) egy német tárgyalja, mely követelések a kötelmi jogban ugyan, de a szerződések mellett külön kötelmi alakként szabályoztatnak. A megajándékozott elfogadását (és irásbeli szerződést perelhetéshez tényleges átruházás hiányában 1091. §.) csak az ajándékozási igéretnél (szerződésnél) követeli (1090. §.), módját s idejét nem határozza meg.

A szász p. tk. a «szerződésekből és szerződésszerü viszonyokból eredő követelések» közt tárgyalja a hasonlóan megkülömböztetett ajándékozásokat (1049. §.), hová a joglemondást, szolgálattételt, nem tartozott adósságteljesitést, felszabaditást harmadik iránti kötelemből számitja (1050. §.), és az ajándékozási szerződéseket, melyek egyedül igényelnek elfogadást (1054. §.) s elfogadás előtt nem kötelezők (1055. §.). De önmagával ellenmondásban az adósság-elengedésnél, dologátruházásnál (mint a szolgáltatási igéretnél) mégis követel elfogadást (1054. §.)

A rendszerbeli elhelyezés és alkat kérdésének és folyományainak, az elfogadás szükségességének (gondoljunk csak hozomány igéretére!) gyakorlati jelentősége világos. A törvényhozás esetszerüen kimeritően nem szabályozhatja, mi mindent tekint és nem tekint (joglemondás fontossága!) jogilag ajándékozásnak, illetve mily ajándékozási ügyletekhez kapcsolja azon jogkövetkezményeket, melyek szabályaiban megállapittatnak. Arra az általános fogalmi, tehát az ajándékozás «nemének» meghatározása szükséges.

Nem igen nyujt támpontot e kérdésünk megoldására, ha összehasonlitásunk körébe vonjuk még az angol common law-t is, melynek épen kötelmi jogi része a római jog befolyását leginkább szenvedte és mely általánositó elvonások, elméleti rendszer irányában nem annyira fejlődött. Az irók nézetei eltérnek arra nézve, vajon az ajándékozás, a vagyoni értéknek önkénytes ingyenes átruházása, tekinthető e szerződésnek (eltekintve a specialis ajándékozási szerződéstől, contract of gift), és helyesebbnek látszik a tagadó megoldás angol jogi szempontból, miután a szerződés egyik lényeges alkatrésze (külön causa, valuable consideraton) az ajándékozásnál hiányzik s ahhoz nem is kivántatik. (D. NASMITH: The Institutes of english private law II. k. 424. l. I. k. 97. l.) A teljesitett ajándékozás mégis teljesitett *szerződésként* (as an executed *contract*) visszavonhatlan. Érvényes ajándékozáshoz szükséges tényleges átruházás (manual gift, követeléseknél [choses in action] a vonatkozó okmányok átadása) vagy solenis okmány. (deed; kimondva a Kings bench döntvényében IRONS versus SMALLPIECE esetben l. BARNEVALL and ALDESON: Reports (1818—1822.) II. 552.; hasonlóan az északamerikai államok statutes-aiban; a louisiamai codex szerint azonban a solennitás (közjegyzői okirat két tanuval) a franczia törvényével azonos.)

Az avult orosz kötelmi jog (SWOD ZAKONOF X-ik kötet 1874. kiadás) nemcsak azért nem érdemel itt figyelmet, mert már elkészült az ujnak javaslata (a franczia p. tk. alapján) és igy gyakorlati érvényének megszámlálvák napjai, hanem föleg azért sem, mert elméleti eredeti értékkel nem bir.

Mindezen példák eléggé tanusitják, hogy a tételes jogok, a római jogon kezdve, nagyon is eltérően fogják fel az ajándékozás jogalkatát, mely eltéréseket bajos volna a *tényleges* alkat vagy *nemzeti* felfogás eltéréseiből indokolni. De nemcsak eltérők, hanem határozatlanok is a törvényhozási megállapitások az «acte-»on kezdve azon expediensig, mely ajándékozást (főleg tényleges átruházás s joglemondás) és ajándékozási igéretet (szerződést) megkülönböztet, de mégis amaz (nem szerződéses) ajándékozásokat is faute de mieux a «követelések és adósságok» sorába helyezi, bár sem követelést, sem adósságot nem tartalmaznak. Azt sem csodálhatjuk, hogy azon jogelméletek, melyek ez eltérő és határozatlan tételes jogokra alapittattak, nem juthattak végleges megállapodásra. Hogy a hasztalan osztályozási törekvések oka, a mennyiben római jogalapokból indultak ki, az osztályozási rendszernek, a pandekta-schemának, a római magánjogi kategoriáknak szük és hézagos voltában keresendő, már onnét is kitünik, hogy a legélesebb elméjü civilisták végre az ajándékozást a különös részben elhelyezhetlen intézmények közös raktárába, az «általános részbe» utasitották. Ez azonban nemcsak ellenkezik az általános rész logikus fogalmával, mert az ajándékozás nem lehet általános jogelem, mint a jogalany vagy jogvédelem, hanem egyszersmind gyakorlatilag semmit mondó, mert az ajándékozás jogalkatát (kötelem vagy más) meg nem határozza.

Nem uj észlelet, csak réginek megerősitése ez, mely más tárgyban ugy jogbölcseleti (p. o. a római quasi contractus quasi delictum és hasonló semmit mondó kategoriák birálatában), mint modern tételes jogi szempontból (p. o. kereskedelmi és telekkönyvi jogi (hiteljogi) szempontból a római tulajdon és zálog kategoriáinak incongruentiája tekintetében a mai jogalkatokkal) szokszor tétetett és kifejeztetett. De bármennyire éreztetett a magánjogi alapfogalmak gyökeres revisiójának szüksége, arra sikerrel vállalkozó constructiv lángelme még nem akadt s igy jobb hiányában tovább teng a római rendszer ujabb oltványaival és foltozásaival.

A Columbus-tojás egyelőre, mig az ajándékozás civilis származása és vérrokonsága alaposabban igazoltatik, itt is csak azon kisegitő lehet, az ajándékozást sui generis ügyletnek tekinteni, mi valamennyi elméletet conciliálni szokott azon óriási előnye miatt, hogy valamennyi küzdelmének kellemes folytatását miben sem gátolja. Bizonyos, hogy az adott tételes jogi alapokon az ajándékozás jogalkata nem fixirozható. Kimutatni fogjuk ezt az eddigi elméleteken is.

(Folytatása következik.) *Dr. Dell'Adámi Rezső.*

Adalékok a magyar büntető-törvénykönyv magyarázatához.

XXVIII.[1]

Eskü vel meg nem erősitett hamis tanuvallomás.

A legfőbb itélőszék $\frac{4974}{880}$ sz. a. hozott itéletében[2] tüzetes és méltán mintául szolgálható indokolás kapcsában kimondotta, hogy bűnvádi ügyben vádlott javára tett hamis tanu-

[1] L. mai számunk mellékletében 177. sz. a.
[2] Az I—XXVII. Adalékokat l. *Magyar Themis* 1879—80. évfolyamaiban. Szerk.

vallomás, amennyiben esküvel meg nem erősittetett, sem hamis tanuzás kisérletének, sem bűnpártolásnak nem minősithető. A legfőbb itélőszék ezen elvi kijelentése csak részben helyes. Nem képezi ugyanis ma már controversia tárgyát sem, hogy a hamis tanuzás (btk. 213. §.) kisérlete, feltéve, hogy a vallomás az esküt megelőzte, csak a tulajdonképeni eskü-letételi actussal veszi kezdetét. Mielőtt az esküformulának legalább első szava el nem mondatott, a hamis tanuzás véghezvitelének megkezdéséről, tekintve, hogy a vallomásnak esküvel való megerősitése képezi a hamis tanuzás véghezviteli cselekményét, szó sem lehet. A hamis tanuzás delictuma, miként a hamis eskü (btk. 219. §.), az igazságszolgáltatás bizonyitéki rendjének egyik főoszlopa, az eskü ellen irányul. Minden, a mi a tulajdonképeni eskületételt megelőzőleg történik, mint a vallomás, az eskü felajánlása, az eskületételre való jelentkezés stb. a hamis tanuzás és hamis eskü szempontjából csupán előkészületi cselekmény. Ez iránt nincs ma nézeteltérés, noha az ujabb codexek a hamis tanuzás és hamis eskü kisérletére és perfectiójára nézve nem tartalmaznak külön megállapitásokat, mint még p. o. a szász btk., mely 22. czikkében expressis verbis kimondja: «Das Verbrechen des Meineids (hamis tanuzás és hamis eskü) ist für versucht zu erachten, sobald der Schwörende das Aussprechen der Eidesworte begonnen hat . . . . . .» De nem oszthatjuk a legfőbb itélőszék azon felfogását, hogy bűnvádi ügyben a vádlott javára tett, de esküvel meg nem erősitett hamis tanuvallomás codexünk szerint még bűnpártolásnak sem lenne minősithető. Azt tartjuk, hogy az esküvel meg nem erősitett hamis tanuvallomás, amennyiben az bűnvádi ügyben a vádlott *javára* követtetett el, *bűnpártolást* (btk. 374. §.) képez, amennyiben pedig az bűnvádi ügyben a vádlott *terhére* követtetett el, a *hamis vád* (btk. 227. §.) tényálladékát állapitja meg. Amit a legfőbb itélőszék indokolásában a bűnpártolásnak való minősités ellen felhoz, épen nem meggyőző. Első tekintetre sajátszerünek tünnék fel, hogy a legjelentéktelenebb segitség, mely valamely bűntett vagy vétség tettesének vagy részesének *biróságon kivül* a czélból nyujtatik, hogy büntetlenül maradjon, büntetendő cselekményt képezzen, a segitség pedig, mely valamely bűntett vagy vétség tettesének vagy részesének *biróság előtt* szintén a czélból nyujtatik, hogy büntetlenül maradjon, *azért mert* biróság előtt nyujtatik, ne legyen büntetendő! Sehol nem mutatkozik még nyoma sem a legfőbb itélőszék által tett azon megkülönböztetésnek, mely szerint a bűnpártolás nem biróság előtti, hanem *biróságon kivüli* cselekményt tételezne fel. A btk. 374. §-a e határvonalról mitsem tud. Egész átalánosságban bűnpártolásnak minősit minden oly cselekvést, mely szándékos segitség-nyujtás arra, hogy valamely bűntett vagy vétség tettese vagy részese büntetését kikerülje. Amennyiben a segitség-nyujtás esküvel megerősitett hamis tanuvallomás által eszközöltetik, előáll a hamis tanuzás delictuma, mely a vádlott javára menő irányában, lényegileg nem egyéb, mint a bűnpártolás egyik önállósitott esete. Abból, hogy a bűnpártolási cselekmények átalános köréből a hamis tanuzás alakjában elkövetett bűnpártolás, mint delictum sui generis kivál — kivál pedig nem csupán, mert biróság előtti müvelet, hanem főleg, mert hozzájárul a bizonyitéki rend megtámadása, az esküvel való visszaélés; nem következik, hogy a bűnpártolási cselekmények fogalomszerü köréből kiválna minden pártolási cselekmény, mely biróság előtt követtetik el; vagyis nem következik, hogy a bűnpártolás, mely sajátképeni büntetőjogi természetét tekintve, de ugyis amint annak tényálladékát a btk. 374. §-a meghatározza, átalános körzetü, minden segitségnyujtást átölelő, csak azért, mert bizonyos lényegükben pártolási cselekmények önállósitott delictumok, megszoritandó volna a biróságon kivüli segitség-nyujtásra. Helyesen mondja MERKEL (Holtzend. Handb. III. kt. 740. lpn.): «Es ist nicht nöthig, dass die begünstigende Handlung der gerichtlichen Verurtheilung vorausgehe. Sie kann sich auch auch *als eine Einflussnahme auf die Verhandlungen* darstellen . . . Die falsche Zeugenaussage zu Gunsten des Verurtheilten hat die Merkmale der Begünstigung.»

A legfőbb itélőszék azon érvelése, hogy a biróság előtti valótlan vallomásnak, ha az esküvel vagy az esküvel egyenlő hatályu nyilatkozattal nem erősittetik meg, egyáltalán nincs a birói határozatra befolyása, s ennélfogva az ily teljesen hatálynélküli nyilatkozat az igazságszolgáltatást sem nem veszélyezteti, sem nem akadályozza, nem birhat sulylyal, mikor arról van szó, hogy az esküvel meg nem erősitett hamis tanuvallomás bünpártolásnak minősithető-e vagy sem. A bűnpártolás ugyanis a. btk. 374. §-a szerint nem tételez fel egyebet, mint segitség-nyujtást *arra, hogy* a tettes vagy részes büntetlenül maradjon, nem tételez fel tehát egyebet, mint az erre irányzott *czélzatot*. Nem kivántatik meg azonban, hogy a czélzat tényleg megvalósuljon, hogy a segitség-nyujtás a pártolt tettes vagy részes büntetlenül maradását valóban eredményezze. Vagyis objective feltételeztetik ugyan oly cselekvés, mely magában hordja a czélbavett eredmény bekövetkezésének *lehetőségét*, de nem tételeztetik fel az eredmény bekövetkezése. Szükséges a «segitség» nyujtás, de nem az «előmozditás» szoros értelemben, (btk. 69.§§. 2. p) nem a tényleges előbbrevitel. Még a minden hatály nélküli segély is, amennyiben az egyáltalán segitség-nyujtásnak tekinthető és a megkivántató dolus specialis fenforog, bűnpártolást képez. A tettes elrejtése, noha azt a rendőr rögtön észrevette, bűnpártolás. «Vollendung tritt mit dem Acte der Begünstigung ein, *selbst wenn die Absicht nicht erreicht wird* z. B. die kürzeste Dauer der Aufenthaltsgewährung, oder Aufbewahrung der Sachen; *es genügt jeder Act zur Vollendung*" *(Schwartze)*. Feltéve tehát, hogy az esküvel meg nem erősitett hamis tanuvallomás teljesen hatály nélküli nyilatkozatnak tekintendő, mert a birói határozat elemét nem képezheti, még akkor is nem áll ez utjában, hogy az esküvel meg nem erősitett hamis *tanuvallomást* bűnpártolásnak minősitsük, mert a bűnpártoláshoz a pártolási cselekmény hatályossága nem kivántatik. A kedvező tanuvallomás magában segitség-nyujtás, ámbár nem járul is hozzá az eskü, a birói határozat befolyásolhatása, és noha ennélfogva nem vonja is maga után a felmentő itéletet, vagyis a czélbavett eredményt. Sőt mint SCHNIERER *(Commentar,* 324. l.) helyesen megjegyzi, még a 213. §. 2. bekezdésének alkalmazhatósága sem függ attól, hogy a hamis tanubizonyság és a vádlott elitéltetése között kimutatható *okbeli* kapcsolat létezzék. Büntettetik a hamis tanuzás, mert a hamis vallomás a birói határozat elemét *képezhette*, mert az igazságszolgáltatás czéljára káros befolyást gyakorolhatott, de nem kivántatik meg annak megállapitása, hogy adott esetben a hamis vallomás a birói határozat elemét valóban képezte, hogy tehát az igazságszolgáltatás czéljára káros befolyást tényleg gyakorolt. «Eine solche ursachliche Beziehung (dass die Verurtheilung auf das falsche Zeugniss gestützt und durch dasselbe herbeigeführt worden) wird sich bei der *freien* Beweisführung schwerlich herstellen lassen. Das Gesetz verlangt daher nur, dass das Zeugniss zum Nachtheile des Angeschuldigten, d. h. zu seiner Belastung abgegeben worden ist, und findet den Grund der erhöhten Strafe lediglich in der besonderen Schwere des hier sich kundgebenden dolus.» (SCHWARTZE *Commentar* 429 l.) Szabad bizonyitási rendszer mellett még az esküvel meg nem erősitett hamis tanuvallomás is esetleg képezheti a birói határozat egyik elemét. Nem is minden esetben áll az, hogy a biróság a tanut azért nem bocsátotta esküre, mert vallomását nem tartotta elfogadhatónak. Meglehet, hogy mert 2—3 tanu már meg lett

esketve, a bíróság a többi tanunak ugyanazon tényekre való megesketését feleslegesnek tartotta.

Még kevésbbé alapos a legfőbb itélőszék a részbeni érvelése, hogy ha bűnpártolásnak vétetnék a bíróság által elfogadhatónak nem tartott vallomás az esetben, melyben az a vádlottnak kedvező, *minthogy a cselekmény elemeiben nincs különbség*, szintén bűnpártolásnak kellene venni, a bíróság által el nem fogadhatónak nyilvánitott vallomást azon esetben is, melyben a vádlottakat terheli.

Maga a legfőbb itélőszék észreveszi e következtetés helytfoghatlanságát, a midőn hozzáteszi, hogy ez a bünpártolási cselekmény fogalmával és eszméjével ellenkeznék. Nem tekinthetjük logikai érvelésnek, olykép okoskodni, hogy mert az esküvel meg nem erősitett hamis tanuvallomás, a mennyiben az vádlottat terheli, nem képezhet bűnpártolást, *hogy azért* az esküvel meg nem erősitett hamis tanuvallomás, mely vádlottnak kedvező, *sem* képezhet bünpártolást! A cselekmény elemeiben igenis van, még pedig jelentékeny különbség. Felesleges bizonyitani, hogy jelentékeny különbség van a hamis vallomás között, mely oda megy, hogy vádlott büntetlenül maradjon, és a hamis vallomás között, mely oda megy, hogy vádlott bűntettessék. Csak darabig ugyanaz a cselekmény, ugyanis annyiban, a mennyiben mindkét esetben tanuvallomásról van szó, de lényegileg eltérnek a kérdéses cselekmények intentiójukra nézve; a tanuvallomás végczéljának különbözősége nyilvánvaló különbséget visz be a cselekmény elemeibe. Nem tekinthető tehát különösnek, ha részünkről az esküvel meg nem erősitett hamis tanuvallomást, a vallomás végczéljához képest eltérően minősitjük, ugyanis a szerint, a mint a vallomás vádlott javára vagy terhére tétetett, bünpártolásnak vagy hamis vádnak. A vádlott terhére tett hamis, de esküvel meg nem erősitett tanuvallomás mindenben feltünteti a hamis vád tényálladékának ismérveit, a mint azokat a btk. 227. §.-a meghatározza. A vádlott terhére hamisan valló tanu: mást hatóság előtt büntetendő cselekmény elkövetésével tudva hamisan vádol. A «vádolás» nem esik össze fogalmilag a feljelentéssel, a büntetési magáninditvánnyal, vagy a technikai értelemben vett magánváddal, következve nem tételez fel a vádló részéről *kezdeményező* fellépést.

A mi pedig a legfőbb itélőszék azon indokát illeti, hogy az esküvel meg nem erősitett tanuvallomás, azért, mert az illető bűnvádi ügyben lefolytatott vizsgálat eredményével ellenkezik, még nem szükségképen *hamis* tanuvallomás, az igaz ugyan, de csak oda vezet, hogy «az esküvel meg nem erősitett hamis tanuvallomás» felett itélő biró a tanuvallomás *„hamisságát"*, valótlanságát *önállóan*, az előbbi bünvádi ügy eredményét függetlenül tartozik vizsgálni és az ujabbi bizonyitási eljárás fejleményeihez képest méltatni. Az előbbi bünvádi ügyben hozott felmentö vagy elitélő itélet mngában véve még nem egyszersmind *res judicata* az esküvel meg nem erősitett tanuvallomásra nézve. A mint ez áll a hamis tanuzás és a hamis vád tekintetében különben is.

Az esküvel meg nem erősitett hamis tanuvallomást bűnpártolásnak illetőleg hamis vádnak minősitette a *szász* legf. itélőszék 1872. évi szept. 27-iki itéletében.

Dr. Barna Ignácz.

Törvényjavaslat az ügyvédi rendtartásról Portugaliában.[1]

Portugalia! — az nagyon messzire van — gondolja a tisztelt olvasó, nem is érdemes tudomást venni arról, a mi ott történik. Nekem sem jutott volna eszembe e közleményt megirni, ha jogi életünk legfontosabb mozzanatát épen most nem az uj ügyvédrendtartási javaslat képezné. Ily viszonyok közt nemcsak érdemes, de szükséges is minden hasonnemü mozgalomról tudomást szerezni, mint a hogy azt Európa többi mivelt államai teszik, hol az összehasonlitó jogtudomány mindig nagyobb és nagyobb tért hódit magának. Annyival inkább szükséges pedig ez, hogy belátthassuk, mily retrográd lépést teszünk, ha az uj ügyvédi rendtartás valaha életbe lép. Ha ez megtörténik — azt hiszem — unicum lesz az egész Európában, mert igazságügyi politikánk kapkodó mivoltát soha semmi nem tünteti fel rikitóbb szinben, mint az enquête előtt fekvő javaslat. Olyan rendszerhez akar az visszavezetni bennünket, a melylyel Ausztria csak nem rég félig meddig, más államok pedig már egy század óta teljesen szakitottak. A szabad szellem elnyomása, a középszerü és gyenge tehetségek existentiájának biztositása, lappangó proletariatus teremtése és állami gyámkodás jellemzik az uj javaslatot. Nem is lehet csodálni, a jó akarat megvan. Csak hogy nem jó helyen kezdték a dolgot. Mindennek nyitja: a *szóbeliség*; ennek meghonositásáig minden ügyvédi rendtartási javaslat csak arra való lesz, hogy rendre elbukjék.

Ha csak futólagos pillantást vetünk is arra, a mint az ügyvédség a nyugot-európai államokban szervezve van, lehetetlen a fentebb mondottak igazságáról meg nem győződni. Az ügyvédség (avocat) mondhatni mindenütt a franczia mintára van szervezve. Erre felé már mi is megtettük az első lépést, midőn az ügyvédi kamrákat behoztuk, ámbár korántsem közelitettük meg azt, a mennyire más nemzetek az utánzásban haladtak. Különösen két pont az, melyben oly messzire hátra állunk a franczia mintától: *a szabad verseny* és az ügyvédi kar *önállósága*.

«Kétféle elemet lehet az ügyvédi foglalkozás gyakorlatában megkülönböztetni» mondja *David* párisi ügyvéd:[1] «az első, a mit én *„külső"*-nek (externe) neveznék, a mely a peres eljárásra vonatkozik, és kijelöli, hogy az ügyvédi képviselet mely esetekben legyen kényszeritő, és mi a viszonyuk a bírósággal és egyéb hatóságokkal szemben. Itt a közhatalomnak, a törvényhozónak, közbe kell lépni.

De van egy másik elem is, a *„belső"* (interne), a mely az ügyvédeknek egymás közti viszonyait szabályozza, meghatározza a kötelességeket, melyeket egymás iránt a collegialitas (confraternité) szempontjából teljesiteniök kell, a büntetéseket, melyekkel a fegyelmi vétségek sujtandók, a választás megejtése végett összehivott gyüléseket, azok idejét, az elnök és a tanács választás módját stb. Mindezen pontokat a szokásra és hagyományokra kell bizni; itt még irott szabályzatokra sincs szükség, annál kevésbbé törvényhozási beavatkozásra, mint a hogy ez Párisban van, melynek ügyvédi kar mindenki tiszteletét es bámulatát birja.» «Az ügyvédi foglalkozás a *legteljesebb függetlenséget követeli meg* — folytatja tovább *David*; kell, *hogy maga az ügyvédi rend legyen ura a maga kamarájának, hogy oly eljárást kövessen és oly módositásokat tegyen belső szervezetében, a melyeket legjobbnak vél.* Tartozik-e ő változtatások helybenhagyása végett a törvényhozó testülethez folyamodni? Nem; ez ellentétben volna az ügyvédség eszméjével és intézményével.»

Ez eszmék lengik át a portugal ügyvédi rendtartás javaslatát is, ambár nem éri el azon eszményi magaslatot az autonomia tekintetében, a melyet *David* követel; mindamellett az egész mű olyannak nevezhető, mely a modern szabadabb iránynak teljesen megfelel. A javaslatot Francisco *Beirao* képviselő mutatta be a képviselő-háznak f. évi april 16-án. Mielőtt a tervezet részletes ismertetésére átmennék, szükséges lesz nehány történeti adatot a könnyebb megérthetés végett előre bocsátani.

Az iberiai félszigeten az ügyvédi rend, melynek statutumai Castilla tanácsa által erősittettek meg, II. *Fülöp* ural-

[1] A fentnevezett ügyvédnek a párisi «Société de Legisl. comp.» f. évi junius 9-iki ülésében tartott értekezése után közöljük ez előttünk jelenleg oly érdekestörvény javaslat ismertetését.

ma alatt alakult. Az 1617. évtől kezdve csak az folytathatott ügyvédséget Madridban, ki a kamránál be volt jegyezve. A franczia forradalmi eszmék az ibériai félsziget politikai és társadalmi világában sem maradtak viszhang nélkül. Az 1807-ik évben akartak hozzáfogni a reformokhoz, midőn a franczia hóditó minden megkérdezés nélkül rájuk erőszakolta az uj rendszert, melyet ép e miatt egész erővel repudeáltak. Csak 1820-ban kezdtek ujra foglalkozni e tárgygyal, mig végre 1845., 1847. és 1850-ben királyi rendeletekkel és 1877-ben törvényhozásilag rendeztetett az ügyvédség.

A javaslat kellő tekintettel van az uj német-birodalmi, továbbá az olasz 1874. jun. 8-iki és a genfi 1878. jun. 22-iki ügyvédi rendtartásokra is.

A tervezet szerint az ügyvédi rend székhelye Lissabon, mely két kerületre oszlik, a lissabonira és açores-ire. Ügyvédséget csak az folytathat, ki e két kamra valamelyikénél be van jegyezve. A kamrák élén mindkét kerületben (Lissabon és Açores) a közgyülés által választott elnök és kellő számu rendes és póttagokból álló fegyelmi tanács áll. A két elnök és fegyelmi tanács a *főelnöknek* (bàtonnier) van alá vetve, ki az egész ügyvédi rendnek egyedüli feje és képviselője; választható csak az, ki legalább 15 évi ügyvédi gyakorlattal bir és a fővárosban székel. A főelnök helyettesitésére két pótelnök választatik.

A két kamra fegyelmi tanácsa fölé mint felebbezési hatóság az *„ügyvédi rend tanácsa"* (conseil de l'ordre) van helyezve, mely a főelnökkel (bâtonnier) élén négy szavazóból u. m. a két kamrai elnökből és a rend pótelnökeiből van összeállitva. E tanács székhelye a főváros.

Időszakonként mindkét kamra a fő vagy kamrai elnök elnöklete alatt conferentiákat (conférences) tart, a hol nyilvános ülésben az ügyvédek, kormány és magánosok consultálása folytán feltett kérdések vitattatnak meg, és pedig ez utóbbiak a gyülés által meghatározott honorarium mellett és a két első a nélkül.

A II. rész az ügyvédjelöltekkel (stagiaires) foglalkozik, kik hasonlókép kötelezve vannak magukat a kamránál bejegyeztetni, a mihez két feltétel kivántatik: a honosság Portugaliában és a Coimbra-ban székelő egyetemtől kiszolgáltatott baccalauréatusi oklevél. A gyakorlati idő egy év, melyet az illető valamelyik bejegyzett ügyvéd irodájában tartozik kitölteni; köteles ezen kivül a fent emlitett conferentiákon részt venni és a kamra által kiosztott kérdésekre felelni. Azon baccalaureratus. ki Coimbra-ban a jogi facultáson tanári, vagy valamely bióságnál birói, avoué vagy végrehajtói tisztet visel, az egy évi gyakorlat alól fel van mentve.

A III. rész a fegyelmi tanács, az elnök az ügyvédi rend tanácsa és a főelnök hatáskörét tárgyalja. A fegyelmi tanács administrativ és fegyelmi birósági teendőket végez; különösen utóbbi hatóságánál fogva hivatva van itéletet mondani az ügyvédeknek és ügyvédjelölteknek a szabályok és ügyvédi tisztesség elleni vétségeikben. Fegyelmi büntetések: 1. magános megintés, 2. nyilvános roszalás, 3. egy évre való felfüggesztés. E két utóbbi büntetés esetében felebbezés van az ügyvédi rend tanácsához.

A főelnök (bâtonnier) szabályozza a fegyelmi tanácsok eljárását, szükség esetén figyelmezteti őket kötelességük teljesitésére, a nem helyes (répréhensible) magaviseletü ügyvédeket és jelölteket atyailag magánosan meginti.

Minde szabályok igen alkalmatosak arra, hogy az ügyvédi tekintély és becsület maguk az ügyvédek ellen, továbbá a nagy közönséggel és bióságokkal szemben megvédessék. De van ezen kivül egy rendelkezés, melyben a javaslat valóban excellál, s melyet nem tudunk nálunk is eléggé ajánlani az elfogadásra; ez azon eljárás, melylyel az ügyvédek ellen a magánosok és bióságok által elkövetett sértések megtoroltatnak, melyhez analog intézkedéseket találunk az uj magyar javaslatban is, de korántsem oly hathatósat és szigoruan praecisirozottat.[2] A portugal javaslat szerint ugyanis, ha valamely ügyvéd vagy jelölt valamely magánszemély, biró vagy törvényszék által sértve érzi magát és elégtételt kiván, irásbeli jelentést tesz a fegyelmi tanácshoz, ki azt szoros vissgálat alá veszi, és ha megengedhetőnek találja, az ügyet a főelnökhöz teszi át, ki az ország összes ügyvédeinek nevében, az egész testület tekintélyét latba vetve, a megtorlást rendes per utján szorgalmazza. Ha a tanács a kérelmet visszautasitja, az illetőnek egyéni belátására bizatik, hogy akar-e és mely uton magának elégtételt szerezni. Vajmi gyenge ehhez képest a magyar javaslat idézett §-a, mely a választmánynak jogot ád a sérelmeket a hatóság főnökével *„közölni"*, tehát árulkodó szerepet játszani. Ezt törvény nélkül is megtehetnék, ha akarnák; de ha lesz is ily §., azt hiszem nem fognak vele élni.

Az IV. rész a kamarák és az ügyvédi rend közgyüléseit szabályozza. Ez utóbbin a «bâtonnier» elnököl, és teendőihez tartozik az rendi bevételek és kiadások megszavazása. Megvitatja a hozzája tett előterjesztéseket és azokat, melyek az ügyvédi rend általános kifejlődését érdeklik; választja az elnököt.

Az V. rész intézkedései nálunk teljesen feleslegesek volnának,amennyiben oly esetről szólanak, hogy ha valamely helyen nem volnának elegendő számu ügyvédek, a mikor is az illető hatóság az előirt módozatok mellett ügyvédet nevezhet ki. Paradicsomi állapotok, gondolják bizonyára sokan.

A VI. és utolsó rész az átmeneti intézkedésekkel foglalkozik.

Csak pár főbb vonásban ismertetve és jellemezve e törvénytervezetet, mindenesetre sokkal felette állónak mondható Európa ama légszélső nyugoti kis országnak ügyvéd rendtartási javaslatát a mienknél, mely a rabulistikus fogások, a paragraphusok és részletek tömegében vész el; mig az első rövid de velős intézkedésekben a szabad és önkénytes egyesülés magasztos eszméjét juttatja diadalra, a mely egyedül képes a tulkapó hatalomnak támadásai ellenében azon rend függetlenségét megvédeni, «melynek nagysága vagy esése bátran nevezhető valamely államban a szabadság hévmérőjének.»

Dr. Nagy Dezső.

[2] Ertjük itt a magyar ügyvéd rendts. javaslat 39. §-át, mely a választmány hatáskörét szabályozván, a 16. pontban igy szól: «a kamra tagjai által hivatásuk gyakorlásában tapasztalt sérelmeknek nyilvántartása és ennek alapján részletes adatok beszerzése, valamint ezeknek inditvány mellett a szükséges intézkedések megtehetése végett az illető hatóság főnökével közlése, vagy a szakminiszterhez előterjesztése.» Ehhez csatlakozik az 59. §. 7. pontja, mely a kamrai ügyész teendői közzé sorolja: «az elnök, illetve választmány vagy közgyülés figyelmét a hatóságok ,mindazon intézkedéseire felhivni, a melyek nézete szerint a kamra vagy az ügyvédi kar hátrányára szolgálnak.»

Öröklési jog.*

I. CZIM.

Általános határozatok.

1. §.

A vagyonjogi viszonyokat tárgyazó jogok és kötelezettségek a jogositott és kötelezett halála által, a mennyiben a törvényben világos kivétel megállapitva nincs, meg nem szünnek; hanem az elhalt személyről (örökhagyóról:) annak örököseire vagy hagyományosaira szállanak át.

Az örökös a hagyatékot mint egészet, vagy annak az egészre való tekintettel megállapiott hányadát örökli.

A hagyaték mint egész vagy annak az egészre vonatkozó hányada, hagyomány tárgyául nem szolgálhat.

* A polgári törvénykönyv tervezetének V-ik részét, az öröklési jogot Dr. Teleszky István teljesen elkészitte; öt czimből és 467 szakaszból áll. A tervezet e részének indokolása is részint már elkészült, részint pedig jelenben áll munka alatt. Közöljük ez alkalommal a tervezet e részének I. és II. czimét, minek befejezése után nyomban e két czimnek kimeritő indokolását fogjuk közölni. Szerk.

2. §.

Az öröklési jog rendszerint az örökhagyó halálával nyilik meg.

Az öröklési jog megnyiltára vonatkozó eltérő intézkedéseket a 154., 155. és 371. §§. tartalmazzák.

3. §.

Öröklési joggal rendszerint csak az bir, a ki az öröklési jog megnyiltával életben van.

A méhmagzat, ha az örökhagyó halálakor már fogantatott és élve születik, ugy tekintetik, mintha az örökhagyó halálakor már élt volna.

4. §.

Öröklési képességgel általában mindenki bir, a kinek szerzési képessége van.

Az öröklési képesség az öröklési jog megnyiltának időpontja szerint itélendő meg; az örökség megszerzéséhez azonban szükséges, hogy az örökös az örökség elfogadásáig öröklési képességgel birjon.

5. §.

Az öröklési jogból, mint érdemetlen ki van zárva:

1. a ki az örökhagyó ellen gyilkosságot vagy szándékos embe.ölést követett el, vagy kisérlett meg, avagy ezen büntettek elkövetésénél mint büntárs közreműködött.

2. a ki testi erőszak vagy jogtalan fenyegetés által előidézett vagy felhasznált tévedés által az örökhagyót végintézkedés tételére vagy megváltoztatására birta, avagy ezek valamenyikében megakadályozta;

3. a ki az örökhagyónak irásbeli végrendeletét vagy szóbeli végrendelkezéséről kiállitott okiratot valamely harmadik személy kárára elsikkasztja, meghamisitja, bizonyitó erejétől megfosztja, avagy ilyen cselekmények elkövetésénél közreműködik.

6. §.

Az előbbi szakaszban foglalt érdemetlenségi esetek hivatalból figyelembe nem vétetnek s hatálytalanokká válnak akkor, ha az illető bebizonyitja, hogy az örökhagyó az öröklési érdemetlenséget eredményező cselekmény tudomására jutása után neki megbocsátott.

7. §.

Azon örökös vagy hagyományos, a ki öröklési képességgel nem bir, vagy az öröklésre érdemetlen, az öröklés kérdésének szabályozásánál ugy tekintetik, mintha az örökhagyót megelőzőleg halt volna el.

8. §.

Az öröklési igény a törvény rendelkezésén, végrendeleten vagy öröklési szerződésen alapul.

Ezen különböző alapokon nyugvó igények egymás mellett is megállhatnak.

II. CZIM.

A törvényes örökösödésről.

I. FEJEZET.

Általános határozatok.

9. §.

Ha évényes végrendelet vagy öröklési szerződés nem létezik, vagy ha az érvényes végrendelet vagy öröklési szerződés hatályba nem lép: az egész hagyatékra nézve a törvényes örökösödés áll be.

Ha az örökhagyó hagyatékáról végrendelet illetőleg öröklési szerződés által csak részben intézkedett, vagy ha az intézkedés csak részben lép hatályba: a hagyatéknak fent maradt része törvényes örökösödésnek képezi tárgyát.

Mennyiben van az örökhagyó halálakor még nem élő örökösnek nevezése, továbbá feltételes vagy időponthoz kötött örökös nevezés esetében törvényes örökösödésnek helye, a 154., 155., 172., 173. és 210. §§.-ban határoztatik meg.

10. §.

Ha részben törvényes, részben végrendeleti örökösödés esete áll be: a végrendeleti örököst, ha egyszersmind törvényes örökös is, a mennyiben az örökhagyó kifejezetten másként nem intézkedett, a végrendeleti örökségen kivül a törvényes örökösödési hányad csak akkor illeti, ha végrendeleti örökrésze kevesebb, mint a mennyit végrendelet nem létezése esetében kapott volna.

11. §.

Az örökhagyóval kettős vagy többes rokonsági összeköttetésben levőt, valamint azt is, a ki mint rokon és mint házastárs bir törvényes örökösödési joggal, a törvényben megállapitott örökösödési hányadok mindenike megilleti.

A 28. és 29. §§. eseteiben azonban a kettős vagy többes rokonság figyelembe nem vétetik.

12. §.

A nemi különbség, továbbá az 59. — 63. §§.-ban megállapitott törvényes utó-örökösödés esetein kivül a vagyonok eredete és minősége a törvényes örökösödésre befolyással nem bir.

II. FEJEZET.

A rokonok törvényes örökösödése.

13. §.

Törvényes örökösödés alapjául azon rokoni kapcsolat szolgál, a mely törvényes házasságból való születések által van összekötve.

Az utólagos házasság által törvényesitett gyermek és valamely nőnek házasságon kivül született gyermeke ezen rokonsági összeköttetés megállapitásánál ugy tekintetnek, mintha törvényes házasságból születtek volna.

14. §.

Az utólagos házasság által törvényesitett gyermek, ugy saját örökösödési jogára, mint a hagyatékában való örökösödésre nézve is a törvényes házasságból született gyermekkel egyenlőnek tekintendő.

15. §.

Királyi leirat által törvényesitetteket, szülőiknek és ezek leszármazóinak, továbbá az anyai ágon való rokonoknak, és a törvényesitésbe beleegyező atyai ági rokonoknak, ugy utóbbiak leszármazóinak hagyatékában azon módon illeti az örökösödés, mintha törvényes házasságból születtek volna. Ezen örökösödési jogosultság az ily módon törvényesitettek leszármazóit is megilleti.

Királyi leirat által törvényesitettnek s az ettől leszármazónak hagyatékában viszont azok birnak örökösödési joggal, a kik után a törvényesitett illetőleg leszármazója esetleg törvényes örökösödési joggal birt volna.

16. §.

Örökbe fogadott gyermekeket és ezek leszármazóit az örökbefogadó hagyatékára nézve azon mérvben illeti örökösödési jog, mintha az örökbefogadott az örökbefogadónak törvényes házasságából született leszármazója lenne.

Az örökbe fogadás az örökbe fogadott és ennek vérszerint való rokonai között a törvényes örökösödési jogosultság tekintetében változást nem szül.

Az örökbe fogadó és rokonai az örökbe fogadott után törvényes örökösödési joggal nem birnak.

17. §.

Érvénytelen házasságból született gyermekek, ha a házas feleknek legalább egyike a házasság megkötésekor jó hiszemben volt, az anya és az anyai rokonok utáni örökösödési jogon felül (18. §.) az atya után is örökösödési joggal birnak.

Ezen örökösödési jogosultság a vélt házasságból született gyermek leszármazóit is megilleti.

Vélt házasságból született gyermeknek és ezek leszármazóinak hagyatékában a vélt házasságból született gyermek atyja törvényes örökösödési joggal csak akkor bir, ha a házasság megkötésekor jó hiszemben volt.

18. §.

Az anya és anyai rokonok hagyatékában a házasságon kivül született gyermekeket és ezek leszármazóit s viszont a törvénytelen gyermek hagyatékában az anyát és az anyai rokonokat azon mérvben illeti a törvényes örökösödési jog, mintha a házasságon kivül született gyermek törvényes házasságból született volna.

19. §.

Az örökösödés első sorban az örökhagyótól leszármazó rokonokat illeti.

Ha csak egy gyermek van, ez kapja az egész hagyatékot. Több gyermek közt a hagyaték egyenlő részekre osztatik.

20. §.

Unokák és távolabbi leszármazók akkor örökösödnek, ha azok, a kiknek közvetitésével ők az örökhagyótól származnak, meghaltak (7. §.), vagy az örökséget el nem fogadják.

Azon esetben, ha unokák gyermekekkel együtt, vagy különböző gyermekektől származó unokák örökösödnek, törzs szerinti osztálynak van helye.

Ugyanazon gyermekektől származó unokák közt, ha egyedül örökösödnek, az egész hagyaték, ellenkező esetben pedig a törzsosztályrész egyenlően osztatik meg.

Az unokákra vonatkozólag megállapitott ezen törzs s illetőleg fej szerint való osztály a távolabbi leszármazókra megfelelően alkalmazandó.

21. §.

Ha az örökhagyónak leszármazó örökösei nincsenek: a hagyaték fele részben az atyára, vagy az atyától leszármazó oldal rokonokra, — másik fele részben pedig az anyára, vagy az anyától leszármazó oldal rokonokra száll.

22. §.

A hagyatéknak az atyai ágat illető fele részében első sorban az atya, az anyai ágat illető másik felében pedig az anya örökösödik.

Ha az atya elhalt: a hagyatéknak felét a tőle leszármazó oldalrokonok, az örökhagyónak ugyanazon apától származott testvérei és ezen testvérek leszármazói kapják.

Ha pedig az anya halt el: a hagyatéknak őt illetendett fele a tőle leszármazó oldalrokonokat, az örökhagyónak ugyanazon anyától származó testvéreit és ezen testvérek leszármazóit illeti.

Az örökhagyó testvéreinek és ezen testvérek leszármazóinak örökösödésére a 20. §. intézkedései megfelelő alkalmazást nyernek.

23. §.

Ha az atya nem él, s tőle leszármazó oldalrokonok sincsenek: az egész hagyatékban az anya, illetőleg a tőle leszármazó oldalrokonok örökösödnek.

Viszont ha az anya s tőle leszármazó oldalrokonok nincsenek: az egész hagyatékban az atya, illetőleg a tőle leszármazó oldalrokonok örökösödnek.

24. §.

Ha az örökhagyó atyja és anyja is leszármazó utódok nélkül haltak el: az örökség az örökhagyó nagyszülőire és az ezektől leszármazó oldalrokonokra száll.

Az örökség ezen esetben két egyenlő részre osztatván: egyik fele az örökhagyó atyai nagyszülőit és illetve ezek leszármazóit, másik fele pedig az örökhagyó anyai nagyszülőit és illetve ezek leszármazóit illeti.

25. §.

Ugy az atyai, mint az anyai ágon, ha a nagyszülők mind ketten élnek. vagy tőlük leszármazó oldalrokonok vannak, a hagyaték illető fele része két részre osztatván, az egyik fele az egyik nagy szülőt s illetve annak leszármazóit, másik fele pedig a másik nagy szülőt, illetve ennek leszármazóit illeti.

A nagyszülők leszármazóinak örökösödésére nézve a 20. és 22. §§. intézkedései alkalmazandók.

(Folytatása következik.)

Heti szemle.

Illetékes helyről felkérettünk annak közlésére, hogy a vidéki ügyvédek közül azért nem hivatott meg senki az ügyvédrendtartási enquetebe, mivel a vidéki ügyvédi kamarák az alkotandó uj ügyvédrendtartás tárgyában nyilatkozattételre amugy is felszólittattak és számos kamara be is küldte előterjesztését. Ezzel azonban multkor tett megjegyzésünk megerőtlenitve nincs. Nyilatkozatra felszólittatott és azt be is terjesztette nemcsak a vidék, hanem a Curia, a budapesti a kir. tábla, ügyvédi kamara, a és mindezek tagjai azért mégis meghivattak az enquêtebe. A vidék meghallgatása annál inkább lett volna indokolva, mert a vidéki gyakorlat viszonyai lényegileg különböznek a fővárosiaktól és mert a törvényjavaslat oly dolgokat is tartalmaz, a melyek egyetlen kamara előterjesztésében sem lettek megpenditve.

A legfőbb itélőszék 6532. 1880. sz. a.* hozott itéletében *egy tizennégy éves leányt* egy évi fogházra itélt. Az eset érdemével nem akarunk foglalkozni. Csak a részbeni aggodalmunknak adunk kifejezést, hogy a legfőbb itélőszék nem tartotta szükségesnek az alsóbb biróságok itéleteit feloldani azon ténykörülménynek minden kétségen felül való helyezése végett, ha vajon az első és másodsokilag elitélt leány a cselekmény bünösségének felismerésére szükséges belátással birt-e. A mikor az eljárás folyamában szakértők kihallgatva nem lettek avagy egyébként a megállapitott ténykörülményekből a 16 éven aluli kiskorunak teljes beszámithatósága biztonsággal constatálva nincs, szükségesnek tartjuk a feloldást. Mert a codex 85. §.-a szerint, mely az eddigi gyakorlattal szemben kétségtelen az enyhébb, feltétlenül megkivántatik, hogy a bíróság által, mielőtt a büneset érdemébe menne, előzetesen megállapittassék, vajon az ily vádlott cselekménye bünösségének felismerésére szükséges belátással birt-e.

A *Büntetőjog tára* czimü büntetőjogi folyóirat első száma kiadatott. Felesleges kiemelnünk, mily jelentőséggel bir jelenleg a felsőbb biróságok büntető itéleteinek hü, megbizható közléset és hogy ennélfogva mennyire időszerü és 7. érdekelt birói és ügyészi és ügyvédi körök részéről mennyire támogatásra méltó az emlitett vállalat.

Dr. Nagy Ferencz nagyváradi jogtanár a *„Magyar Jogtudományi Lexicon“* szerkesztőségétől visszalépett. Ezzel a vállalat, mely Dr. Nagy Ferencznek a szerkesztőségbe történt belépése folytán reményeket ébresztett, ugy hiszszük el van temetve.

* L. mai számunk mellékletében 175. sz. a.

Különfélék.

A budapesti VIII—X. kerületbeli királyi járásbiróságnak hivatalos helyiségei, folyó évi október hó 25-ik napjával, a Budapest VIII. kerület statió utcza 13. számu házba, fognak áthelyeztetni, és a nevezett járásbiróság iktató, kiadó és irattári hivatala és irodája a jelen ház első emeletének 6, 7, 8 és 9. számu helyiségeiben lesznek már ugyan azon napon elhelyezve, és a felek részére nyitva tartva.

Felelős szerkesztő: Dárdai Sándor (VIII. Üllői ut 2. szám). Főmunkatárs: Dr. Fayer László (V. Fő-ut 18. sz.).

Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat.

Tizenötödik évfolyam. 42. SZ. Budapest, 1880. október 15.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA: *Üllői-út 2. szám, III. em.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 « A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

TARTALOM: A fuvarozó felelőssége elveszés vagy megsérülés által okozott kárért. Dr. Neumann Armin szfehérvári ügyvédtől. — Jogirodalom. dr. Vécsey Tamás egyet. tanártól. — Öröklési jog. — Törvénykezési szemle: Jogi szempontból indokolható-e a p. t. r. t. 459. §-ának azon jogszabálya, hogy ujabb árverésen eredményezett vételártöbblet a korábbi vevőt illesse? Huf József ügyvédtől. — Heti szemle. — Különfélék.

MELLÉKLETEK: Telekkönyvi Közlöny. — Curiai határozatok.

A fuvarozó felelőssége elveszés vagy megsérülés által okozott kárért.

(Adalékok a kereskед. törvény 398. §-ának értelmezéséhez.)

A kereskedelmi törvény 398. §-a a fuvarozó felelősségét az áru elveszése és megsérülése esetére szabályozza és tekintve a feltétlen és közvetlen felelősséget, melynek kifejezést ád, a fuvarozási ügyletekre vonatkozó, törvényes intézkedések (k. t. II. r. 5-ik cz.) sulypontjának tekinthető. A k. t. 398. §-a következőleg hangzik:

«A fuvarozó minden kárért, mely az áruban az átvételtől a kiszolgáltatásig elveszés vagy megsérülés által történik, felelős, a mennyiben igazolni nem képes, hogy a kárt erő-hatalom, vagy az áru természetes minősége, különösen belső megromlás, beszáradás, rendes csurgás vagy a begöngyölésnek kivülről fel nem ismerhető hiányai okozták»

«Drágaságok, pénzek vagy értékpapirokért a fuvarozó csak akkor felelős, ha a tárgyak ezen minősége vagy értéke neki kijelentve lett.»

Apáthy terv. 443. cz. Ért. Jegyz. 343 l. á. n. k. + 395 cz. N. P. 793—795, 1229, 4692—4699, 4703—4708, 4716—4719, 4730, 5094, s. k. l. Monita 438—441., 456.

I. *A fuvarozó felelős*... A fuvarozási szerződés tárgyát nem az egyes fuvarozási cselekmények mint olyanok képezik, hanem ezen cselekmények eredménye, vagyis maga a fuvarozás, az opus mint olyan képezi; a fuvarozási szerződés tehát nem locatio conductio operarum, hanem locatio conductio operis. Ez a közönséges magánjog szempontjából alig képez kétséget: azon kitételek, melyeket a római jog ide vonatkozólag használ, a locatio cond. operis és nem a l. c. operarum jelzésére szolgálnak: fr. II. §. 3. D. (19. 2): «Qui vinum de Campania transportandum *conduxisset*", fr. 13. pr. cod. ex locato esse cum (visiarium) actionem; §. 1 codem: si naviculario onus Minturnas vehendum *conduxerit*." Noha azonban a l. c. operis az egész intézmény alapját képezi, mégis a fuvarozási szerződés minden jelenségére elégtelen, mert a kereskedelmi törvény, különösen a fuvarozó felelősségét tekintve, sokkal szigorubb felfogásnak hódol, mint az ex locato féle felelősségből deducálni lehetne, *és épen a felelősség ezen szigora tünteti fel a fuvarozási szerződést egy egészen sajátszerü modern képzeménynek, mely a l. c. operis alapjellegének fentartása mellett a receptum elveinek megfelelő felelősséggel van felruházva.*

Ex locato a fuvarozó csupán a diligens paterfamilias gondosságáért felelős; tartozik minden vétkességért szavatolni (l. 25. §. 7. D. [19. 2.] l. 3. §. 1. D. [4. 9.]): *ex recepto* minden az átvett tárgyat érő kárért felelős, amennyiben az nem lett valamely természeti esemény vagy ellenállhatlan erőszak — vis major, casus fortuitus, damnum fatale — által előidézve (l. 3. §. 1.; — l. 5. §. 1. D. [4 9.]). Ezen kitágitott felelősség a receptumnál a hallgatag még különösen átvállalt periculum custodiae következményének tekinthető, mely a recipienst akkor is felelőssé teszi, ha minden, akár rendkivüli elővigyázati intézkedések is, melyek szükségesek voltak és alkalmasak volnának, foganatba nem vétettek az őrzendő tárgy elveszését vagy megsérülését akadályozni. Ex locato a conductor nem felelős feltétlenül segédszemélyzetéért, hanem csak akkor, ha culpa in eligendo forog fen részéről, ellenben ex recepto a fuvarozó a saját vétkességén tulmenő felelősséggel tartozik, különösen pedig feltétlen felelősséggel tartozik a saját személyzete által okozott kárért. Ebből látni tehát, hogy sok oly körülmény, mely a locatio conductio operis-nál casus-nak tekintendő, és melyért a conductor nem felelős, a receptum elvei szerint föltétlen felelősségre kötelez.

Az uralkodó nézet az általános magánjog terén odairányul, hogy a receptum körüli intézkedések a szárazföldi fuvarozásra ki nem terjeszthetők (l. Sintenis: *gem. Civilrecht* II. k. 658. l. Wangerow: *Pandekten* III. k. 439. l. 2. j.), mert a rómaiak által is anomaliának tekintett intézményt analog módon kiterjeszteni nem lehet. Az egész receptum intézménye a vendéglősök és hajósok erkölcstelenségére van állapitva («et nisi hoc esset statutum, materia daretur cum furibus, adversus eos, quos recipiunt cocundi, cum ne nunc quidem abstineant huiusmodi fraudibus.» L. 1. §. 1. [4. 9.]), és azért, mint lex singularis (odiosa) más esetre ki nem terjeszthető (L. Müller: *de recepto actio* 42. l. Koch: *Eisenbahnen* II. k. 23. l. Goldschmidt: *Zeitschrift* III. k. 350. sk. ll. Brinckmann-Endemann: *Lehrb. d. Handelsrechts* 114. § 3. j. Heise: *Handelsrecht* 79. l.)

Azonban a modern fuvarozási ügyletnél pusztán a locatio-conductio operis elveivel beérni nem lehet; ezen ügylet a kereskedelem lüktető erejévé vált, és minden forgalom megakadna, ha a fuvarozó felelőssége oly módon nem szabályoztatik, hogy a fuvarozás lehetőleg legtökéletesebb biztositást nyer. (Grünhut: *Archiv f. Wechselr. Neue Folge* IV. k. 114. s köv. ll.), és azért a receptum, ezen «ipso jure beálló biztositási kötelezettség (salvum fore recipere)» — mint Goldschmidt (id m. 62. l.) nevezi, — legalkalmasabbnak mutatkozott a fuvarozó fokozott felelősségének mértékül és czélul szolgálni. Azért ugy a theoriában, mint a praxisban a receptum elvei a fuvar-szerződésre is alkalmaztattak s némely törvénykönyvekben is érvényt nyert ezen — a forgalmi szükségletek által támogatott nézet. Igy az *osztrák* polg. törvk. a hajósokat, korcsmárosokat és fuvarosokat a 970., 961., 964. és 1316. §§-ban egyenlő elvek szerint szabályozza, és noha ezen törvénykönyv a receptum elveit nem fogadta el egész terjedelmében, mégis ezen intézményből a legfontosabb gyakorlati következtetést vonta le, t. i. a fuvarozó feltétlen felelősségét személyzetéért. A *porosz* általános *Landrecht* II. 8. 2452—2464. §§-ai a fuvarozókat egyáltalán a loc. cond. elveinek veti

alá, mégis azonban különbséget téve a magán és nyilvános fuvarosok között; — az elsőket a 2459. §-ban szolgaszemélyzetük által okozott kárért is felelőssé teszi (mint kivételt az I. 6. 60. §-ban foglalt ellenkező elv alól), az utóbbiakat pedig a hajósokkal egyenlősiti.

A franczia törvény egyáltalán felelőssé teszi a gazdát és committenst a reábizott ügyekben szolga-személyzete által elkövetett károkért. Ezen általános elvnek ugy a Code civil, mint a Code de commerce ád kifejezést; igy a Code civil 1784. czikke: «Ils (t. i. a fuvarozók) sont responsables de la perte et des avaries des choses qui leur sont confiées, à moins qu'ils ne prouvent qu'elles ont été perdues et avariées par cas fortuit ou force majeure» és a Code de commerce 103. czikke: «le voiturier est garant de la perte des objets à transporter, hors les cas de la force majeure. Il est garant des avaries autres que celles qui proviennent du vice propre de la chose, ou de la force majeure.» A franczia törvény intézkedéseivel megegyeznek az *olasz* Codice civile 1627., 1629., 1631., 1866., 1867., 1868. §§-ai és a Codice di commercio 82. és 83. §§.

Az *angol* jog szerint a közönséges fuvarozó (common carrier) minden a reábizott javakon történt veszteségért vagy sérülésért felelős, hacsak az valamely isteni csapás (except the acts of God), pl. vihar, vizözön, földrengés, háboru (except the king's enemies) által nem okoztatott és az 1830. julius 23-iki törvény (II. Geo. IV. és Will. IV. c. 68.) 8. czikke szerint a nyilvános fuvarozási vállalkozó nincs felmentve az elveszés és sérülés iránti felelősség alól az okból. mert azt személyzete vagy egy a fuvarozással megbizott harmadik idézte elő (l. Ulrich: *Englisches Handelsrecht in Bezug auf den Transport von Gütern* 5—6. l.)

Még tovább megy a *zürichi* törvk. 1653. §-a, mely a fuvarozót nemcsak *minden kárért* felelőssé teszi, hanem még a vis major esetét sem tartja mentő oknak, ha azt kellő vigyázat mellett elkerülni lehetett volna, (ez különben a vis major interpretatiójaként jelentkezik, mire később visszatérünk.)

Ebből láthatni, hogy a német és magyar törvény csupán egy, már több izben kifejezésre juttatott törvényhozási szükségletnek tett eleget, midőn a fuvarozó felelősségét a hajósra nézve mérvadó római ex recepto jogelvek szerint szabályozta, sőt a l. 3. §. 1. D. 49. nautae, caupones, stabularii intézkedését majdnem szóról szóra átvette «at hoc edicto omnimodo, qui recepit, tenetur, etiamsi si sine culpa eius res periit vel damnum datum est, nisi quid damno fatali contingit» stb. A német keresk. törvény 395. czikk (m. t. 398. §) intézkedése pedig a legujabb törvénytervezetekbe is felvételre talált, igy a Munzinger-féle javaslat 291. czikkébe (jobb szerkezet és egyszerüsités mellett l. alább), az «Entwurf eines Reichseisenbahn-Gesetzes» 53. §-ába, a *schweiczi* kötelmi és kereskedelmi jog 1879 iki tervezet 465. czikkébe, a genfi nemzetközi szerződés tervezetének (1878) 30. czikkébe, (az 1840. t. cz. XX. 6. §-a csak az időhatár elmulasztásánál emeli ki a vis major esetét mint a büntetés alóli exculpatiót.)

Daczára mindennek a német törvény előmunkálataiban bizonyos habozásra és határozatlanságra akadunk, mi által ezen anyag a törvény magyarázatára igen kétes becscsel birónak tünik fel. Ugyanis a porosz tervezet 310. czikke a fuvarozót akkor is felmenti a felelősség alól, ha bebizonyitja, hogy az «elveszést vagy sérülést *egy rendes fuvarozó gondosságával* sem hárithatta volna el.» Igaz ugyan, hogy a tervezet indokai (171. l.) kiemelik, miszerint a gyakorlati szükségletet csakis az actio de recepto elveinek megfelelő felelősség elégitheti ki, és hogy tehát a fuvarozót minden, a javakon történt elveszésért és sérülésért kell felelőssé tenni, hacsak azok nem valamely erőhatalom «höhere Gewalt» vagy maguk a javak hiányainak kifolyásai. Azonban a tervezet szövege nem felel meg ezen indokolásnak, és abban csupán a locatio conductio operis-féle felelősségnek lett kifejezés adva azon látszólagos kivétellel, hogy a gondosság alkalmazásának bebizonyitása a fuvarozót illeti meg. Az első olvasás alkalmával a conferentia többsége a prätori edictumban nyilvánult indokokból (l. f.) a porosz tervezet enyhe szövegezésének mellőzésével az ex recepto-féle felelősséget fogadta el és attól a fuvarost csak akkor mentetté fel «sofern er nicht beweist, dass det Verlust oder die Beschädigung durch *unabwendbare höhere Gewalt* oder durch *inueren Verderb* oder durch äusserlich nicht erkennbare Mängel der Verpakkung entstanden ist» (335. cz. I-ső olv.). A második olvasásnál ezen kitétel «unabwendbar», mert félreértésekre és a bizonyitási teher iránti vitára adhatna alkalmat, kihagyatott és egyszersmind a «höhere Gewalt» mellé ezen kitétel «vis major» parenthesis-ben hozzá toldatott. (l. N. Pr. 1229. l.) A harmadik olvasásnál azonban Würtenberg (l. N. Pr. 4698. l.) ismét visszatért a porosz tervezet szövegére, mert drácói szigort involvál a fuvarozót csupán a vis major esetén a felelősségtől feloldani; más oldalról pedig a würtenbergi inditvány mellett felhozatott, hogy czélja nem más, mint azon «homályt felvilágositani», mely ezen kitételt «vis major» környezi. Ugyanis a vis major esete, mint mentő ok, nem csak akkor fordul elő, *ha annak elháritása absolut lehetetlen volt, hanem már akkor is, ha tekintettel azon erőkre, melyek felhasználandók volnának, vagyis tekintettel a concrét viszonyokra, kivihetlen volt;* azért oda kell hajolni, hogy a fuvarozó nem köteles egyáltalán emberi hatalomban álló erőt kifejteni, hanem csak annyit mennyit hasonló körülmények között egy rendes fuvarozó kifejtene, ezen tul (ha péld. gondossága daczára véghezvitt lopásért is felelőssé akarnák tenni,) a fuvarozó ellen kelletlen szigor statuáltatnék. Ez ellnnében azonban a többség a törvény jelen szerkezetét tartotta fen, mert azt a forgalomra nézve nélkülözhetlennek tartotta; a feladó nem kiséri és nem kisérheti a küldeményt éjjel-nappal, hogy magának a fuvarozó ellen ellenbizonyitékokat teremtsen és azért a fuvarozónak meg sem engedhető annak bizonyitása, hogy a kellő gondossággal járt el. A fuvarozó a javakat a forgalom igényei szerint csak ugy veszi át, hogy azokat sértetlenül kiszolgáltatandja (rem salvam fore), ez azonban ki nem zárja, hogy *a fuvarozó csak valami lehetőségre vállalkozik, és tehát olyasmiért felelősséget nem vállal, minek emberi erő ellent nem állhat (vis cui resisti von potest), ha tehát ily körülményt bizonyit, akkor a felelősség alól fel van mentve.* Ily érvelések mellett, és miután még különféle nézetek nyilvánultak az iránt, vajon a lopás a «vis major» esetei közé sorolható-e, a würtenbergi inditvány mellőzésével a II-ik és III-ik olvasásnál hozott határozat lett lényegtelen modificatiókkal elfogadva (l. N. Pr. 4697., 4703., 4708., 4716., 4719., 4730., 5094. és Monita 438., 441., 456.)

Dr. Neumann Ármin,
szfehérvári ügyvéd.

(Folytatása következik.)

Jogirodalom.

Das Recht des Besitzes bei den Römern. Festgabe an Johann Gaspar Bluntschli zum Doctorjubilæum von Ernst Immanuel Bekker. Leipzig. 1880. 417. lap. 12 mrk.

Savigny müvei közt legtöbb figyelemben részesül első müve: *Das Recht des Besitzes.*[1] Ezen műnek *módszere* még

[1] *Das Recht des Besitzes*, irá Puchta, steht hoch über den anderen Darstellungen, die sie im Ganzen antiquirt hat.

azoknál is méltánylásra talál, a kik SAVIGNY kutatásainak *eredményével* nem értenek egyet. A nagy mesternek emlitett művét a tudomány minden ága iránt melegen érdeklődő EÖTVÖS, a monografiák mintája gyanánt adta kezembe. Tanulmányozása vonzólag hatott rám. Örömmel látogattam meg tanáromat Récsy Emilt beható eszmecsere végett. A korán (1864-ben) elhunyt Récsy genialitását nem is sejté az, ki őt csak a tanteremben *hallgatta.* DONELLUS-t hozta elő, a kitől SAVIGNY többet kölcsönzött mint hittem volna; ugyanakkor hallottam kifogásokat is a hires civilista elméletének egyes tételei ellen. Ezeket a szellemesen támadó IHERING ugy megingatta 1868-ban, hogy azokhoz *ma már egész kiterjedésökben* RUDORFF hüséges védelmezései után sem ragaszkodik számbavehető iró. Be kell ismerni, hogy a birtok történeti fejlődésének felderitésében és a birtoktan gyakorlatilag használható eredményeinek felmutatásában tulszárnyalta a világ első romanistáját BRUNS-t s az osztrák jog szempontjából, mely közvetve minket közelről érdekel, RANDA. Az ujabb irodalom nem tudott elzárkózni IHERING következtetései elől, és nem ütközik meg BEKKER nyilatkozatai felett. Az ut azonban, a melyen SAVIGNY helyesbitői haladnak, épen az, a melyet a történeti iskola alapitója jelölt meg és ez általa jelzett resultatumon alapul az ujabb jogtudomány. Ez a dicsőség mutatja a jelentőséget, melyet BEKKER se tagad: «SAVIGNY's kolossale Bedeutung.» Nagy szó ez BEKKER-től, a ki előttünk fekvő művében (351. l.) az állitja, bár nem bizonyitja, hogy a birtok problemáinak megoldásánál hajótörést szenvedett a római jogászok tudománya.[2] Előttünk fekvő könyvében a jogbölcsészeket se kiméli BEKKER. Az ő vélekedése szerint a birtoklás soha és sehol nem mutatkozott oly általános alakban, miszerint annak bölcsészeti alapja kimutatható lenne; tagadja, hogy philosophiai alapja lenne akár a Preussisches Landrecht-ben, mely az észjog «vivmánya,» akár a szász polgári törvényben, akár a római jogban elfogadott possessionak, és gunyosan mutat több specialitásra, minők a fur és dejiciensnek birtoklása, a fugitivusnak birtokban tartása, a kincs birtoklásának a helyből való kimozditással kezdődése, némely birlalónak interdictummal való védekezhetése, az exceptio vitiorum megengedése, az exceptio tituli és justi dominii megtagadása. Ezek láttára BEKKER lemond a reményről, hogy a birtoklás bölcsészeti alapokra legyen visszavezethető. (357. l.) Ha ezen lemondást LERMINIER-től hallottuk volna, aki nem tesz mást mint magasztalja a római jogot és elfogadja a római jognak minden tételét, tehát JULIANUS eme szavait is: non omnium quæ a majoribus constituta sunt ratio reddi potest Dig. 1., 3., 20.), nem csodálkoznánk; de BEKKER-től, a ki a római jog *által* a római jogon *felül* akar emelkedni, JULIANUS idézett mondásának követése meglepő. Kikel BEKKER azon elterjedt tan ellen, mely hirdeti, hogy a birtoklás noha *nem jog,* hanem *tény,* mégis bir jogi következményekkel s ezen formulázást ajánlja: possessio als Thatbestand ist *res facti,* possessio als Summe von Rechtsfolgen ist *res iuris.* (360. l.) Ehhez képest a birtoktan mai dogmája érdekében a birtoklásnak *ténye* megkülönböztetendő a birtoklásnak *jogkövetkezményeitől.* Ezen jogkövetkezmények forgalmi értéke teszi a birtoklást a vagyon alkatrészévé. Érdekes BEKKER művének azon része (366—379. lap), a hol SEUFFERT döntvénytárának segélyével, a birtoktannak mai tényleges állapotát a német birodalmi iudicaturából mutatja ki. *Birtokszerzés.* A factura átvétele nem nyujtja az áru birtoklását; a készlet egy részének elvitele az egésznek birtokbavételét jelenti; a vőlegény a lakásában levő zongorához vezeti mennyasszonyát s igy szól, mivel én nem játszom, neked ajándékozom e zongorát, a mennyasszony megköszönte s bár a helyén hagyta a hangszert, ezt mégis birtokbavettnek tekintették; longa manu traditio-hoz nem csak a közvetlen közelség és rámutatás, hanem az is elegendő, ha a szerző minden időben ráléphet a telekre s erre hatást gyakorolhat; valaki megrendelt 44 zsák lisztet, távollétében házához szállitották, s távolléte alatt csődöt nyitottak ellene, nem szerezte meg a birtoklást, és igy a ki nem fizetett 44 zsák nem csatoltatik a tömeghez. *A birtoklás bizonyitása.* A birtoklás mint tényállás bizonyitásra szorul; a korábbiból nem következik a későbbinek kétségtelensége, de a birtoklás jogkövetkezményeinek kérdésében, ha bebizonyittatik a possessio kezdete, az fennállónak vélelmeztetik, mig megszünését a másik fél be nem bizonyitja; a bonæ fidei possessióhoz elegendő-e a bona fides *létezése* vagy kell-e annak *igazolása?* A törvényhozásnak azt ajánlja BEKKER, hogy az ingatlanokra nézve pontosan vezetett jó telekkönyvek mellett mondassék ki, hogy a telekkönyvi jogállással szemben nincs elévülés, nincs elbirtoklás, nincs non usus, nincs Publiciana in rem actio. A telekkönyv terjesztessék ki a folyók, utak, terek nyilvánosságának igazolására is; másrészt nem kiván a telekre vonatkozó minden jogot p. o. a szomszédjogot is a telekkönyvezéstől tenni függővé. A puszta detentio csupán a büntetőjog által védelmeztessék lopás, rablás, hatalmaskodás stb. ellen. A birtoklásnak több foka ismertessék el; mondassék ki, hogy a képviseltnek birtoklása jobb, mint a megbizotté; az erőszakkal vagy alattomosan (vi, clam) megszakitott birtoklás jobb mint az erőszakkal vagy alattomosan szerzett birtoklás; két azonos birtoklás közül jobb az, a melyik hosszabb tartamu.

Nemcsak a törvényhozónak, hanem a birónak is ad jó tanácsot BEKKER. A biró nem utasithatja el a pert magától non liquet alapján. A controvers tételek közt választania kell, részben a méltányosságra is tartozik tekintettel lenni. A biró a törvény hiányait pótolja, és legyen kisegitője a törvényhozásnak, fejlesztője a jognak. Teremtő hivatását gyakorolja. Legszebb lapjai a bemutatott műnek azok, a melyeken a jogtudomány, a biráskodás és a törvényhozás harmoniája fejtegettetik.

Dr. Vécsey Tamás.

[2] Alles in allem: Recht und Lehre von der possessio, wie die erhaltenen Quellen diese auf uns gebracht, werden wir begreifen, und darum verzeihen, aber nicht billigen und noch weniger festhalten dürfen. U. o. 352. l.

Öröklési jog.*

26. §.

Ha valamelyik ágon a nagyszülők egyike már nem élne, s leszármazó örököst sem hagyott volna hátra: ezen ágnak egész örökrészét az ezen ágbeli életben levő másik nagyszülő, vagy ennek leszármazói kapják.

27. §.

Ha az atyai ágon mindkét nagyszülő elhalt, és az örökhagyónak oly oldalrokona sem maradt, ki az atyai nagyszülők valamelyikétől származott le: akkor az egész hagyaték az anyai nagyszülőket, illetőleg ezeknek leszármazóit illeti.

Viszont, ha az anyai ágon mindkét nagyszülő elhalt s az örökhagyónak oly oldalrokona sem maradt, ki az anyai nagyszülők valamelyikétől származott le: az egész hagyatékban az atyai nagyszülők, illetőleg ezeknek leszármazói örökösödnek.

Az örökösödés rendére nézve a 20. 22. 25. és 26. §§. intézkedései ez esetben is alkalmazandók.

28. §.

Ha nagyszülők vagy ezektől leszármazott oldalrokonok sem az atyai sem az anyai ágon nem lennének: a távolabbi felmenők hivatvák az örökösödésre. Ezek között az atyai és anyai ágra való tekintet nélkül a közelebbi izben

* A törvényjavaslat első részét l. a mult heti számban. Szerk.

rokon a távolabbit megelőzi; és ha ugyanazon iz-távolságban több felmenő van, ezek egyenlően megosztva örökösödnek.

29. §.

Ha az előbbi szakaszban emlitett felmenő örökösök sincsenek: az ősszülőktől és ezek szülőitől, a dédek és üköktől leszármazó oldalrokonokra száll az örökség.

A törvényes örökösök ezen csoportozatában az atyai vagy anyai ágra való tekintet nélkül az iz szerint közelebbi oldalrokon a távolabbit kizárja, az egyenlő iz-távolságban levő oldalrokonokat pedig az örökösödési jog egyenlő részben illeti.

30. §.

A dédek és üköknél távolabb álló felmenőktől leszármazó oldalrokonok törvényes örökösödési joggal nem birnak.

III. FEJEZET.

A házastársak örökösödése.

31. §.

Ha az örökhagyónak törvényes, törvényesitett, vélt házasságból született, vagy házasságon kivül született, de a 18. §. szerint örhkösödési joggal biró gyermeke, vagy ezektől leszármazó örököse van, a tulélő házastárs a gyermekekhez hozzászámittatván, egy gyermekrészt kap. Azonban osztályrésze a hagyaték egy negyedrészénél több nem lehet.

32. §.

Ezen felül a házastárs a hagyaték azon részét, mely saját gyermekeinek jut, holtáig, illetőleg ujabb házasságra lépéseig haszonélvezetül kapja; tartozik azonban gyermekeinek tartásáról és neveltetéséről gondoskodni.

Ezen esetben a gyermekek, ha nagykoruakká válnak, és a közös háztartásból kilépni kivánnak, saját osztályrészük kiadatását akkor is követelhetik, ha a szülő haszonélvezeti joga különben még meg nem szünt volna, s azt a szülő három havi felmondásra kiadni köteles.

33. §.

Ha a tulélő házastárs az örökhagyó szülőivel vagy ezektől leszármazó oldalrokonokkal jő össze: a hagyaték egy harmadrészét, ha pedig nagyszülőkkel vagy ezek leszármazóival együtt örökösödik, a hagyaték felét kapja.

34. §.

Midőn a 28. és 29. §§-ban emlitett rokonokat illeti az örökösödési jog: a tulélő házastárs a hagyatéknak két harmadrészét kapja.

35. §.

Midőn az örökhagyónak csupán örökbe fogadott gyermeke vagy ettől leszármazó örököse van: a hagyaték felerészben a házastársat, másik felerészben az örökbfefogadott gyermeket, vagy ennek leszármazóit illeti. Ha több örökbefogadott gyermek van, ezek az illető fél részben egyenlően, leszármazóik pedig törzs szerint osztoznak.

36. §.

Ha senki sincsen, a ki ezen czim II-ik fejezete értelmében örökösödési joggal birna, vagy a létezők közül az örökséget elfogadni senki sem akarja: a tulélő házastárs mint egyedüli örökös az egész hagyatékban örökösödik.

37. §.

Érvénytelen házasság esetében a tulélő házastársat csak akkor illeti örökösödési jog, ha ő a vélt házasság megkötésekor jó hiszemben volt.

Jogérvényes birói határozat által végleg elválasztott házastársat örökösödési jog nem illet.

IV. FEJEZET.

A házásságon kivül született gyermekeknek s ezek rokonainak rendkivüli örökösödése.

38. §.

Az atya hagyatékában a házasságon kivül született gyermeket a 39—41. §§-ban megállapitott mérvben törvényes örökösödési jog csupán leszármazó örökösök, vagy örökösödésre hivatott szülők avagy házastárs nem létében, s ez esetben is csak akkor illeti, ha az atyaság az e végből rendelt születési lajstromba való szabályszerü beigtatással, vagy az atyának közokiratba, avagy az irásbeli magánvégrendeletek alaki kellékeivel ellátott magánokiratba foglalt beismerésével van igazolva.

39. §.

Az előző szakasz előfeltétele alatt, ha az örökhagyó szülőinek leszármazói hivatvák az örökösödésre, ezeket a törvényes örökösödés két harmadrészben, a házasságon kivül született gyermeket pedig egy harmad részben illeti.

Ha pedig a nagyszülői törzshöz tartozó rokonok a legközelebbi örökösök: a most emlitett rokonokat felerészben, a házasságon kivül született gyermeket szintén fele, részben illeti az örökség.

40. §.

Ha még távolabbi felmenő vagy oldalági rokonokkal együtt hivatik a házasságon kivül született gyermek törvényes örökösül: a hagyaték egy harmadrészben a felmenő vagy oldalági rokont, két harmadrészben pedig a házasságon kívül született gyermeket illeti.

41. §.

Midőn ezen czím II-ik fejezete szerint örökösödési joggal biró rokonok, ugy a III-ik fejezet szerint örökösödési joggal biró házastárs nincsen: a házasságon kivül született gyermek kapja az egész örökséget.

42. §.

Az atya által elismert több, házasságon kivül született gyermek a 39. és 40. §§-ban megállapitott hányadokban, illetőleg a 41. §. esetében az egész örökségben egyenlően osztoznak.

43. §.

Ha a házasságon kivül született gyermek atyját megelőzőleg hal el: a neki jutandott osztályrészben törvényes, törvényesitett és vélt házasságból született leszármazói, és ha az elhalt házasságon kivül született gyermek nő volt, ennek házasságon kivül született leszármazói is örökösödnek.

44. §.

Házasságon kivül született gyermek hagyatékában az atyát örökösödési jog csak akkor illeti, ha az atyaság az e végből rendelt születési lajstromba való szabályszerü beigtatás által van igazolva; s egyszersmind az örökhagyónak örökösödésre hivatott leszármazói, anyja vagy házastársa nincsen.

45. §.

Az előző szakasz feltétele alatt az atyát, ha az örökhagyó anyjának leszármazói hivatvák az örökösödésre, az örökség egy harmad része, ha a nagyszülői törzshöz tartozó rokonok a legközelebbi örökösök, az örökség fele, végre ha még távolabbi felmenő vagy oldalági rokonokkal együtt hivatik az örökösödésre, az örökségnek két harmadrésze illeti.

46. §.

Ha a házasságon kivül született gyermeknek sem örökléskére hivatott leszármazói, sem anyai ágon való örökléské-

pes rokona, sem házastársa nincsen: az atyát az egész örökség illeti.

47. §.

A házasságon kivül született gyermek atyja által a 38. §. értelmében elismert többi házasságon kivül született gyermekek, ha nem ugyanazon anyától születettek, házasságon kivüli testvérük után annyiban birnak öröklési joggal, hogy ha atyjuk az örökhagyó előtt halt el, a 45. §. szerint az atyát illetendett osztályrészt, illetőleg a 46. §. esetében az egész hagyatékot kapják.

A 43. §. intézkedése ezen örökösök leszármazóira is alkalmazandó.

48. §.

A 47. §. eseteit kivéve, a házasságon kivül született gyermekek az atyai rokonok hagyatékában, és az atyai rokonok a házasságon kivül született gyermek hagyatékában nem örökösödnek.

V. FEJEZET.

A törvényes örökösödési részbe való betudásról.

49. §.

Törvényes örökösödés esetében az örökhagyó leszármazó örököseinek osztályrészébe betudás tárgyát képezi az, a mit a leszármazó örökösök az örökhagyótól ennek életében kiházasitásul, önálló háztartás berendezésére, önálló üzlet alapitására vagy folytatására vagy hivatali állás elfoglalására kaptak.

50. §.

Másnemű ajándékozások betudás tárgyául csak akkor szolgálnak, ha az ilyen ajándékozásokat az örökhagyó leszármazójának azon kifejezett kijelentéssel adta, hogy az a törvényes örökösödési részbe betudandó legyen.

51. §.

Azok irányában, a kik az örökbefogadás és törvényesités következtében nyertek törvényes örökösödési jogot, a 49. és 50. §§. szerinti adományozások akkor is betudás tárgyát képezik, ha az adományokat az örökbefogadás vagy törvényesités előtt kapták.

52. §.

Távolabbi leszármazók irányában a 49. és 50. §§. rendelkezéseinek megfelelően általok kapott adományozások betudás tárgyát csak annyiban képezik, a mennyiben ezen adományozásokat az örökhagyóval való rokonságukat közvetitő közelebbi leszármazónak elhalálozása, az örökségről való lemondása vagy az öröklésre képtelenné válta után vették kezeikhez.

53. §.

A távolabbi leszármazóknak örökrészébe betudandó az is, a mi az örökhagyóval való rokonságukat közvetitő közelebbi leszármazó irányában betudás tárgyát képezte volna.

Ha a közelebbi leszármazó örökségéről kiegyenlitési érték megkapása mellett mondott le: az ő leszármazóinak örökösödési részébe ezen kiegyenlitési érték is betudandó.

Azon körülmény, hogy a távolabbi leszármazó a közelebbi leszármazó után nem örökösödött, a betudás kérdésére nézve különbséget nem tesz.

54. §.

A betudás akként történik, hogy az előre kapott összeg és az előre kapott tárgyak értéke a hagyatékhoz hozzá számittatik, és a megfelelő összeg vagy érték a betudásra köteles örökös osztályrészébe beszámittatik.

Az adománytárgyak, tekintet nélkül arra, vajon még természetben megvannak-e vagy nem, az adomány kézhezvételekor való érték szerint tudatnak be.

Az előre kapott összeg vagy érték után az örökhagyó halálától számitott 6 % kamatok szintén betudás tárgyát képezik.

Ha valamely örökös osztályrésze kevesebb, mint az őt terhelő betudási összeg vagy érték: a többletet a hagyatéknak megtériteni akkor sem köteles, ha az örökséget elfogadta.

55. §.

A leszármazó örökösökön kívül minden más törvényes örökös osztályrészébe csak azt tartozik betudni, a mit az örökhagyótól a betudási kötelezettség kikötését tartalmazó irásbeli elismervény mellett vett kezeihez.

Az 54. §. intézkedései a betudás ezen eseteiben is alkalmazandók.

56. §.

A leszármazók osztályrészébe betudandó összeg vagy érték csupán a többi leszármazók osztályrészének megállapitásánál veendő számitásba.

Ha a leszármazó örökösökkel együtt az örökhagyó házastársa is örökösödik, ennek törvényes örökösödési része a betudási összegek és értékek figyelembe vétele nélkül, a tényleg létező hagyatéki vagyonok szerint, s illetőleg az 55. §. esetében az ellenében betudás tárgyát képező összegnek vagy értéknek a hagyatéki vagyonokhoz való hozzászámitása mellett állapitandó meg.

57. §.

Betudásnak a törvény rendelkezése alapján csupán a törvényes örökösödés esetében van helye.

Végrendeleti vagy öröklési szerződési örökösödés esetében betudásnak csak annyiban és oly módon van helye, a mennyiben és a mint azt az örökhagyó a végrendeletben vagy öröklési szerződésben kifejezetten megállapitotta.

Ha részben törvényes, részben pedig végrendeleti örökösödés esete forog fen, és az örökhagyó ettől eltérően nem intézkedett: a betudási kölcsönös jognak és kötelezettségnek csak a törvényes örökösök közt van helye.

VI. FEJEZET.

A törvényes utóörökösödésről.

58. §.

Az örökhagyónak azon gyermekeit, kik a törvényes örökösödés rende szerint együtt örökösödtek, azon esetre, ha közülök egy vagy többen leszármazó örökösök nélkül haltak el és érvényes végrendeletet nem tettek: a reájok a közös apa vagy anya hagyatékából szállott érték erejéig egymás között törvényes utóörökösödési jog illeti: a törvényes utóörökösödésre hivatott több ily testvér között egyenlő osztálynak lévén helye.

Ezen törvényes utóörökösödés kiterjed azon értékre is, melyet az együtt örökösödő testvérek egymástól a törvényes utóörökösödés alapján örököltek.

59. §.

Ha az örökhagyónak valamely gyermeke a 49. és következő §§. szerint betudás tárgyát képező adományokon felül a hagyatékból mit sem kap: testvérei az ő hagyatékára nézve törvényes utóörökösödési joggal nem birnak; viszont azonban testvérei hagyatékára nézve őt sem illeti törvényes utóörökösödési jog.

Midőn azonban az örökhagyó gyermekének törvényes örökösödési része a betudás tárgyát képező adományokon felül a hagyatékból egészittetik ki: a törvényes utóörökösödésnek tárgyát nem csupán a kiegészitési érték, hanem a betudás tárgyát képező adományok értéke is képezi.

60. §.

Azon esetben, ha a törvényes örökösödésre hivatott testvérek valamelyike az utóörökösödés megnyilta előtt leszármazók hátrahagyásával halt el: az őt illetendett törvényes utóörökösödési jog leszármazóira száll át; ezen leszármazók után azonban törvényes utóörökösödésnek helye nincsen.

61. §.

Ha az elhalt testvér hásastársat hagyott maga után: ez a 33. §. szerint őt megillető egy harmadrészt mint törvényes örökösödési részt a törvényes utóörökösödésre való tekintet nélkül az egész hagyatékból követelheti. Ezen esetben tehát a törvényes utóörökösödésre hivatottak az öröklött tiszta örökrésznek két harmadrészét öröklik.

62. §.

A törvényes utóörökösödés az osztályos testvéreket sem az élők közötti, sem a halálesetre szóló rendelkezésben nem korlátozza, s ennélfogva, ha a törvényes örökösödés tárgyát ingatlanok képezik, a törvényes utóörökösödés telekkönyvi kitüntetésének helye nincsen.

A törvényes utóörökösödésre hivatottaknak csupán azon joguk van, hogy a hagyatéktárgyalás során megállapitását kérhetik azon örökösödési rész tiszta értékének, mely esetleg az utóörökösödés tárgyát képezendi.

63. §.

A mennyiben a törvényes utóörökösödés esete beállt: e czimen a törvényes utóörökösödésre hivatottak csupán az előző örökösödés alkalmávali hagyatéki tiszta értéknek megfelelő készpénzbeli kielégitést követelhetnek, és ha ezen érték az előző hagyatéktárgyalás során még meg nem állapittatott: a bizonyitási kötelezettség őket terheli.

Ha azonban az utóörökösödésre hivatottak és elhalt volt örököstársuk valamely hagyatéki vagyont még osztatlanul közösen birtak: ezen közös vagyonnak az örökhagyót illetett hányadát az utóörökösödésre jogositottak természetben követelhetik; tartoznak azonban a korábbi hagyaték azon terheit, melyek a természetben nekik jutandó hagyatéki vagyont terhelték, visszatériteni, és a 61. §. esetében az örökhagyó házastársát ezen vagyonból megillető osztályrész értékére nézve kielégiteni.

A törvényes örökösök és a törvényes utóörökösödési joggal birók közötti jogviszony megállapitásánál egyébiránt a törvényes utóörökösödésre hivatottak a törvényes örökösökkel szemben a hagyományosok jogaival és kötelezettségeivel bíróknak tekintendők.

VII. FEJEZET.

Az örökségről való lemondásról.

64. §.

Az örökségről való lemondás tárgyában az örökség megnyilta előtt kötött szerződés csak akkor bir hatályval, ha az örökhagyó és oly egyén közt köttetett, a ki vagy feltétlenül, vagy netaláni közelebbi rokonok örökösödési igényének elenyészése esetére a törvényes örökösödésre, vagy az 58—63. §§. értelmében törvényes utóörökösödésre lenne hivatva.

65. §.

Az örökségről való lemondás tárgyában kötött szerződés érvényességéhez megkivántatik:

a) hogy a lemondó teljes cselekvési képességgel birjon;

b) hogy a szerződés irásba foglaltassék.

A házastársak közötti lemondási szerződés érvényességéhez közjegyzői okirat szükséges.

Atyai hatalom, gyámság vagy gondnokság alatt állók a saját felmenő ági rokonaik után illető örökösödési jogról való lemondást tárgyazó szerződést gyámhatósági jóváhagyás mellett sem köthetnek. Egyéb esetekben a törvényes képviselő által kötött lemondási szerződés érvényességéhez gyámhatósági jóváhagyás szükséges.

66. §.

Az örökösödésről való lemondás tárgyában kötött szerződés által a lemondó elveszti

a) a törvényes örökösödéshez való igényét;

b) a köteles rész követeléséhez való jogosultságát és pedig utóbbit akkor is, ha a szerződésben erről különösen le nem mondott volna is.

Ha a szerződő fél kifejezetten csak a köteles részhez való jogáról mond is le: törvényes örökösödési igénye mégis elenyészettnek tekintendő, ha csak ezt világosan fenn nem tartotta.

67. §.

Az örökségről való lemondás tárgyában kötött szerződés a lemondónak leszármazóit nem kötelezi. (53. §.)

68. §.

Az örökségről való lemondás tárgyában kötött szerződés hatályát veszti, ha azok, a kiknek javára a lemondás történt, időközben elhalnak, vagy törvényes örökösödési igényöket elvesztik.

Ha az örökhagyónak valamely leszármazója mond le az örökségről, a lemondás kifejezett rendelkezés nem léte esetében az örökhagyó felmenő vagy oldalági rokonai és házastársa javára történtnek csak akkor tekintendő, ha a lemondási szerződés kötésekor az örökhagyónak más leszármazója nem volt.

69. §.

Ha az örökhagyó leszármazóinak egyike mond le örökségéről, a mennyiben az ellenkező a lemondási szerződésben kifejezve nincsen, a lemondás nem bir hatálylyal azon törvényes örökösödési részre és a köteles rész azon hányadára, mely a lemondóra azon oknál fogva szállt, mivel a szerződés megkötésekor érvényben volt leszármazók egy része időközben meghalt vagy törvényes örökösödési igényét elvesztette.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Jogi szempontból indokolható-e a p. t. r. t. 459. §-ának azon jogszabálya, hogy ujabb árverésen eredményezett vételártöbblet a korábbi vevőt illesse?

Ezen kérdés felvetésére indokul szolgált következő jogeset. Ingatlan birtok végrehajtási árverés utján eladatván, a vevő a fizetési határidőket meg nem tartotta, minek folytán egy olyan jelzálogos hitelező, kinek követelése a sorrend-megállapitási tervezet értelmében a vételárból kielégitést nem nyer, ujabbi árverésért folyamodott. A telekkönyvi hatóság kérelmezőt elutasitotta azon indokból, mivel a p. t. r. t. 459. §-a értelmében csak valamely érdekelt fél van feljogositva ujabbi árverést kérelmezni, folyamodó pedig követelésére nézve kielégitést nem nyer, tehát érdekelt félnek nem tekinthető.

Ha ezen indokolás megdöbbenti is az olvasót, mégis helyesnek kell nyilvánitanunk, mert a p. t. r. t. fentidézett szakasza világosan rendeli, miszerint azon esetben, ha az ujabbi árverésen az előbbi vételárnál kevesebb jönne be, a veszteséget a korábbi vevő viseli; de hozzá teszi, hogy a netaláni többlet is a korábbi vevőt illeti.

A törvény eme rendelkezéséből következik, hogy csak

azon jelzálogos hitelező, kinek követelése a sorrend-megállapitási tervezet szerint az előbbi árverés folytán befolyandó vételárból kielégitést nyer, érdekelt félnek tekintendő és hogy csak ilyen érdekelt fél van feljogositva ujabbi árverést kérelmezni.

Hogy a törvény ezen rendelkezése igazságtalan is, vita tárgyát nem képezheti, ha figyelembe veszszük, miszerint végrehajtási árverés esetében a vevő kötelezi magát a vele közlött árverési feltételekben foglalt határozmányoknak eleget tenni; ha eleget tesz, megszerzi a tulajdonjogot a megvett ingatlanra nézve, ha pedig eleget nem tesz, elveszti ugyan a bánatpénzt, de viszont megkapja jutalmazásául a törvény rendelete folytán az ujabbi árverésen netalán eredményezett vételártöbbletet, meggazdagodik másnak hátrányára idegen vagyonnal, a sorrend-megállapitási tervezet szerint kielégitést nem nyerő hitelezőnek pedig megelégednie kell azon vigasztalással, hogy többé nem tartozik jövedelmi adót fizetni olyan követelés után, mely talán már egynehány év óta nem is jövedelmezett. Minthogy fel nem tehető, miszerint a törvényhozó azon szándékban alkotta volna az idézett rendszabályt, hogy szerződés-szegőt vagyoni előnyben részesitsen, azért más okot kell keresnünk, mely őt e rendszabály alkotására indithatta. Ezen indokot abban vélem feltalálni, hogy a törvényhozó azon szempontból indult ki, miszerint árverésen a vevő tulajdonjogot nyer a birói leütés folytán. Ezen feltevés helytelenségét alább fogom kimutatni.

Általános tapasztalás szerint ritkán fordul ugyan elő eset, hogy valamely ingatlan ujabbi árverésen magasabb áron adatik el, de mégis előadhatja magát olyan eset különösen a jelenleg uralkodó gazdasági viszonyok közt, melyekben a földbirtok ára folyvást változásnak van kitéve.

Nézetem szerint jogilag nem indokolható, hogy az előbbi vevőt az ujabbi árverésen netalán eredményezett vételártöbblet illesse, mivel ő végrehajtási árverésen a leütés puszta ténye által az anyagi jog értelmében csak birtokjogot nyer, nem pedig tulajdonjogot; ép ugy mint az, ki valamely ingatlant megvesz, annak birtokába behelyezi is magát, de a tulajdonjogot nevére telekkönyvileg be nem jegyezteti.

Birói árveréseknél tehát az adásvevési szerződés iránt felállitott rendszabályok alkalmazandók (oszt. p. t. k. 1089. §-a), a birói leütés jelenti az adásvevési szerződésnek létrejöttét, mely által a vevő csak igényt nyer a megvett ingatlanra, a tulajdonjogot annak átadása folytán nyeri (oszt. p. t. k. 1053. §-a), s minthogy ingatlanokra nézve a telekkönyvi bejegyzés helyettesiti az átadást, tehát birói árverés alapján csak személyes igényt nyer a vevő a megvett ingatlanra, a tulajdonjogot pedig annak telekkönyvi bekebeleztetése által (oszt. p. t. k. 431. §-a.).

Ezek szerint mondhatjuk, hogy ingatlanokra nézve a birói árverés semmi más mint a bíróság közbenjárása mellett létesült adásvevés, melynek értelmében az elárverezett ingatlan a vevőre halasztó feltétel mellett ruháztatik, a vevő részéről igényelhető tulajdonjog pedig a vételár lefizetésétől tétetik függővé.

Minden félreértés elháritása végett szükségesnek tartom megjegyezni, miszerint a kérdésben forgó birói árverés fogalmának meghatározását csak a tételes jog szempotjából kisérlettem meg felállitani, tekintet nélkül az ajánlat és igéret közt létező különbség és a birói árverésnél előforduló leütés foganatjáról az elméletben uralkodó jogelvekre.

Ugyanezen eredményre jutunk, ha a vitás kérdés megoldására az árverési feltételeket veszszük kiindulási pontul; ezek értelmében a vevő rendszerint az árverés jogerőre emelkedésével a megvett ingatlan birtokába lép, a tulajdonjog pedig csak azon feltétel alatt kebeleztetik be az ő javára, hogy a vételárt lefizette, illetőleg hogy a kielégitést nyerő jelzálogos hitelezőkkel kiegyezett.

Tekintettel a most mondottakra állithatjuk, hogy az, ki birói árverésen valamely ingatlant vesz, arra több jogot nem igényelhet, mint a mennyi és a minő az árverési feltételek értelmében őt illeti, azaz a vevő az árverés jogerőre emelkedésével igényelhet birtokjogot a megvett ingatlanra, de a tulajdonjogot illetőleg az abból folyó jogositványokat nem gyakorolhatja annak bekebeleztetése előtt.

Vannak pedig tekintélyes jogászok, kik az ellennézetet vallják,[1] t. i. hogy a vevő azonnal megszerzi a tulajdonjogot az ingatlanra, mihelyt ez az árverésen nevére leüttetett. Ezen nézetüket következő érvekkel támogatják: ha az ingatlan vagy annak egyes része más birtokába kerül, azt tulajdonkereset utján csak a vevő és nem a végrehajtást szenvedett fél követelheti vissza; vagy ha a tulajdonjog gyakorlata korlátoltatik, a tulajdon kizárólagossága iránti kereset megindítására csak a vevő s nem a végrehajtást szenvedett fél bir kereseti joggal; a végrehajtást szenvedett fél nem gyakorolhat a tulajdonjogból folyó valamely jogositványt, tehát tulajdonosnak többé nem tekinthető, s minthogy az ingatlan uratlanná nem vált, csak a vevő lehet annak tulajdonosa; végre felhozzák, hogy a végrehajtást szenvedett fél is kérheti a visszárverést, az pedig, hogy valaki saját tulajdonára harmadik fél ellen kérjen végrehajtást, jogi képtelenség.

Ezek az érvek, ugy vélem, nézetemet nem döntik meg; mert a mint már kimutattam, a vevő birtokjogot nyer a megvett ingatlanra nézve s mihelyt magát behelyezte annak birtoklásába, birtokjogánál fogva sommás visszahelyezési per utján védelmezheti magát az ingatlan birtokában;[2] abból pedig, hogy a vevő, ha az ingatlan vagy annak egyes része más birtokába kerül, azt tulajdonkereset utján visszakövetelheti és hogy akkor, midőn a tulajdonjog gyakorlata korlátoltatik, a tulajdon kizárólagossága iránti kereset megindítására csak ő bir kereseti joggal, még korántsem következik, miszerint tulajdonosnak tekintendő, mert a jogszerü birtokos is fel van jogositva mind a két kereset megindítására vélelmezett tulajdonjoga alapján,[3] ha megengedem is, hogy a végrehajtást szenvedett fél a tulajdonjogból folyó jogositványokat nem gyakorolhatja, ezen körülmény még nem bizonyiték arra, miszerint tulajdonosnak nem tekinthető, mert a mint az, a kinek ingatlanán a csőd vagy pazarlás miatt a zárlat van feljegyezve és ezen oknál fogva a tulajdonjogból folyó jogositványok egyikét sem gyakorolhatja, mindamellett tulajdonos marad, ép ugy marad tulajdonos a végrehajtást szenvedett fél is mindaddig, mig a tulajdonjog a vevő javára be nem kebeleztetik; végre, ha igaz is, hogy a végrehajtást szenvedett fél, még pedig a jelenleg érvényes perrendtartás értelmében csak azon esetben, midőn a sorrend-megállapitási tervezet szerint a vételárból ő is kap, visszárverést — helyesebben ujabbi árverést — kérhet, még nem következik abból, hogy az jogi képtelenség; mert az ellennézet védői, ugy látszik, arra fektetik főképen a sulyt, miszerint jogi képtelenség, hogy valaki saját tulajdonára harmadik személy ellen kérjen árverést, de minthogy a törvény sehol sem irja elő, hogy ki ellen kell kérni az ujabbi árverést, nézetem szerint azok leginkább járnak el a p. t. r. t. 459. §-a értelmében, kik csak az elárverezett ingatlannak ujabbi elárvereztetését kérik és ezen kérvényüket az emlitett törvényszakasz szerint azzal indokolják, hogy a vevő az árverési feltételeknek eleget nem tett.

Hogy pedig a vevő ellen egyáltalában ujabbi árverést

[1] V. ö. ZLINSZKY, *Magyar magánjog* 238. lap.

[2] L. 1876. évi október 30-án 11839. sz. a. kelt legf. itélőszéki hat. és az oszt. p. t. k. 339. és 346. §§-ait.

[3] L. ZLINSZKY *Magánjog* 168. és 257. lap, valamint az osztrák p. t. k. 372. §-át.

sem kérni sem elrendelni nem lehet, az ujabbi árverés fogalmából kitünik. Azt tartom, hogy senki sem fogja kétségbe vonni, miszerint ujabbi árverés csak olyan személy ellen kérhető, a ki ellen árverés legalább már egyszer lett foganatositva vagy elrendelve, minthogy pedig a vevő ellen árverés még nem volt foganatositva vagy elrendelve, tehát az ujabbi árverés is nem a vevő ellen, hanem csak az elárverezett ingatlanra rendelhető el, abban pedig, hogy az adós mint érdekelt fél és az eladott ingatlannak ujabbi elárvereztetését kérheti, jogi képtelenséget ép oly kevéssé találok, mint azon esetben sem, ha önkénytes árverés esetében a tulajdonos a vevő mulasztása miatt az eladott ingatlannak ujabbi elárvereztetését kéri. A perrendtartás ezen most fejtegetett rendelkezéséből következik, miszerint az adós tekintendő tulajdonosnak; ezen szakasz másik bekezdésében foglalt jogszabályból pedig következik, hogy a vevő tekintendő tulajdonosnak, tehát ellentétet tartalmaz a p. t. r. t. 459. §-a. S minthogy kimutattam, hogy a tulajdonjog szerzése iránt érvényes jogszabályok értelmében a vevő árverésen a leütés puszta ténye által a megvett ingatlanra nézve a tulajdonjogot nem szerzi meg, a törvény azon rendelkezését, hogy az ujabbi árverésen netalán eredményezett vételártöbblet a korábbi vevőt illesse, elhibázottnak és jogilag nem indokolhatónak tartom.

Csak ugy magyarázhatom magamnak a bíróságok azon gyakorlatát, miszerint az árverés jogerőre emelkedése után a tulajdonjogot a vevő részére hivatalból előjegyeztetik, hogy ők is azon nézetben vannak, miszerint a vevő a puszta leütés által tulajdonjogot nyer. Én ezen eljárást törvényellenesnek tartom, mivel minden jogalap hiányzik arra és a törvény sehol sem irja elő, hogy a tulajdonjog hivatalból előjegyzendő. Czélszerüségi szempontból sem szükségeltetik, mert a vevőt veszély nem érheti el, ha az árverésnek foganatositása a telekkönyvben feljegyeztetett (p. t. r. t. 461. §-a.)

Ha valaki ellenvetné, hogy a jelenleg érvényes perrendtartás életbeléptetése iránt kiadott igazságügyminiszteri rendelet XIX. czikkének második pontja által az országbirói értekezlet XII. fejezetének 149. §-a, mely következőleg hangzik: a puszta adásvevési jog nem szolgálhat ugyan sem bekebelezés sem előjegyzés tárgyául, mindazonáltal a vevő oly szerződés alapján, a melyben a tulajdonjog részére leendő átruházása a feltételek teljesitésétől van felfüggesetve, a tulajdonjogot önjavára előjegyeztetheti, hatályban tartatott fen, annak válaszolnám, hogy tekintettel ezen rendszabályra sem helyeselhető a tulajdonjog-előjegyzésnek hivatalbóli elrendelése, mivel az idézett törvényszakasz értelmében a vevő csak jogositva van az előjegyzést kérelmezni.

Fentebb már érintettem, miszerint végrehajtási árverés esetében akkor, midőn a vevő a fizetési határidőket pontosan meg nem tartja, nem visszárverés — a mint az általános szokás szerint kéretik és elrendeltetik — hanem ujabbi árverésnek van helye; mert «visszárverés» kifejezésének semmi értelme nincsen. Ami elárvereztetett, azt nem lehet többé visszárvereztetni; azért egész helyesen különböztet polgári perrendtartásunk visszvégrehajtás és ujabbi árverés közt; visszvégrehajtásról szól a végrehajtás iránt intézkedő általános határozatokban, és ha nem is határozza meg annak fogalmát, az könnyen magyarázható a törvény ez iránti világos rendelkezéséből. Visszvégrehajtásnak esete fordulhat elő, ha p. o. felperesnek két egybehangzó itélettel a tulajdonjog valamely ingatlan vagy ingó dologra, avagy valamely pénzbeli követelés megitéltetik és ő ezen itéletek alapján a végrehajtást foganatosittatja, tehát a tulajdonjog javára végrehajtásilag bekebeleztetik, az ingó dolog neki végrehajtásilag átadatik, vagy a megitélt követelés törlesztésére az eladott tárgyakból befolyt vételár neki kiszolgáltatott, és alperes az alsóbb birósági itéletek ellen felebbezvén, a harmadfoku bíróság előtt nyertes lesz; ily esetben visszakövetelheti alperes visszvégrehajtás utján felperestől az ingatlan vagy ingó dolgot avagy annak értékét.

Ujabbi árverésnek tehát egészen más jelentősége van mint visszvégrehajtásnak, s minthogy fentebb kimutattam, hogy ujabb árverést a vevő ellen nem lehet elrendelni és hogy azért tulajdonosnak sem tekinthető — a mely nézetem mellett a tulajdonjog szerzése iránt érvényes jogszabályok is harczolnak: annál fogva a p. t. r. t. 459. §-ában foglalt azon rendelkezés: hogy az ujabbi árverésen eredményezett vételártöbblet a korábbi vevőt illesse, jogilag nem indokolható.

E soraim irására csak azon szándék inditott, hogy a törvényhozást az uj perrendtartás alkotásánál ezen elhibázott rendelkezésre figyelmeztessem.

Huf József,
ügyvéd.

Heti szemle.

A legfőbb itélőszék büntető osztálya az első plenumot megtartotta. Kimondta, miszerint oly esetekben, midőn az alsó bíróságok az eddigi gyakorlat alapján hat hónál rövidebb tartamu börtönt szabtak ki, ha azért mert az ügyész nem élt fölebbvitellel vagy egyébként a büntetés fel nem emelhető: a börtön fogházra, a büntett vétségre változtatandó át. A tanácskozás a correctionalisatio körül forgott. Tudvalevő, hogy a magyar B. T. K. a correctionalisatio álláspontjának elfogadásával lényeges haladást tett szemben csaknem minden eddigi törvénykönyvvel. Ezen rendszer, mely a törvény uralmát összeegyezteti a törvényalkalmazás szabadságával, codexünk disze. A németek, a kik bizalmatlanul tekintettek a belga praxis felé, mely a correctionalisatiót félénken foganatba vette, feltétlen elismeréssel hajolnak meg a magyar büntetőtörvénykönyv előtt, a mely az elvet következetesen keresztülvitte. Őszintén örülünk, hogy a legfőbb itélőszék, példaadólag és átértve a törvénykönyv szellemét, a fenforgott eset alkalmából érvényre emelte a correctionalisatio elvét minden fentartás nélkül.

A budapesti ügyvédi kamara bizottsága a kir. tábla decentralisatiója iránt azon véleményben állapodott meg, hogy a szétosztás csak akkor fog szükségessé válni, midőn a bünvádi eljárás be fog hozatni.

A Magyar Jogászegylet választmánya elhatározta, hogy külön bizottságot alakit, melynek tagjai ki fogják dolgozni a szóbeliség elvén alapuló polgári perrendtartás rendszerét és elveit.

Ausztriában az igazságügyminiszter az *ügyvédrendtartás reformja* tárgyában mint hirlik, a numerus clausus-t tartalmazó törvényjavaslatot szándékozik a birodalmi gyülés elé terjeszteni.

A *pénztári jegyek* (check) intézményének rendezése tárgyában báró Streit osztrák igazságügyminiszter enquête-tet hivott össze tulnyomóan a banküzlet szaktekintélyei közül.

Különfélék.

Unger az 1880/81. évi első félévre e héten előadási cursust nyitott a bécsi egyetem jogi karánál. Egy órai collegiumot tart a magánjog köréből. Előadásának tárgya az ausztr. polg. törvkv. 30. fejezete: a kártérités és kártalanitás jogáról.

(**Megjelent.**) *A hatásköri összeütközés ügye.* Irta dr. Wlassics Gyula. Az érdekes füzetre visszatérünk.

Egy vidéki közjegyzői irodába felvétetik egy segéd 30—40 frt havi fizetéssel. Másik ugyancsak közjegyzői irodában 60 frt fizetéssel. Értesitést ad e lapok főmunkatársa.

Felelős szerkesztő: **Dárdai Sándor** (VIII. Üllői ut 2. szám). Főmunkatárs: **Dr. Fayer László** (V. Fő-ut 18. sz.).

Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat.

TELEKKÖNYVI KÖZLÖNY

A TELEKKÖNYVVEZETŐK ORSZÁGOS EGYLETÉNEK

HIVATALOS LAPJA.

Budapest, 1880. Melléklet a JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY 42-ik számához. Október 15-én.

TARTALOM: Döntvénybirálat. Zlinszky Imrétől. — A németországi jelzálogrendszer, a porosz uj tkvi törvény indokai alapján ismertetve. — A m. kir. Curia elvi jelentőségü határozatai telekkönyvi ügyekben.

Döntvénybirálat. *

I.

1. A jelzálogos hitelező jogositva van a végrehajtás utján szerzett zálogjogának elnézésből történt törlését a telek. rend. 148. §-a alapján inditandó törlési perrel eszközölni. — 2. Azon kereseti kérelem, hogy a tévedésből kitörölt zálogjog helyreállitassék, hallgatag magában foglalja azon kérelmet is, hogy a téves törlés bekebelezése töröltessék (1879. november 7-én 13289. sz. a. kelt legfőbb itélőszéki határozat.)

E határozat azért érdemel figyelmet, mert a kir. táblával a legfőbb itélőszék homlokegyenest ellenkező álláspontot foglalt el; minthogy pedig én a kir. táblának határozatában foglalt nézetet osztom, sőt a legfőbb itélőszék kijelentését a törvénynyel nyiltan ellenkezőnek találom, azért megkisérlem ebbeli nézeteimet kifejteni.

A döntvény csak legközelebb közöltetett, s azért az olvasóink előtt ismert lévén, tartózkodom annak hosszabb ismertetésébe bocsátkozni; csak röviden emlitem fel, amennyiben az alább előadandókra nézve mulhatlanul szükséges, a tényállást: a per során magának alperesnek beismerése folytán is kiderült, hogy egy telekkönyvi ingatlanra alperes tulajdonjoga felperes zálogjogának épségben tartásával kebeleztetett be, azonban a végrehajtási végzésben tévedésből annak kitörlése eszközöltetett.

Annyi tehát kétségtelen, hogy a zálogjog kitörlése tévesen történt, hogy tehát e sérelem orvoslásának kell módjának lennie s csak az a kérdés, ha vajon helyes-e a felperes által választott mód?

Mielőtt erre felelnénk, előre kivánjuk bocsátani, hogy a telekkönyvi intézménynek élete s éltető eleme a forma. Itt a forma érvényesül az anyagi jog ellen. Minden a telekkönyvi intézmény illetve rendelet által felállitott formális szabály mellőzése a telekkönyvi intézmény lényét és czélját támadja meg.

A telekk. rend. 128. §-a szerint: *„a biró a kérelemhez annyiban kötve van, mennyiben ő a kérelmező javára többet mint amennyi kéretett, még akkor sem engedhet, ha a kérelmező felmutatott okiratai szerint, többnek kérésére volna jogositva.“*

E törvény oly világosan szól, hogy ahhoz kétség sem fér; ha tehát a fél kitörlött zálogjogának helyreállitását kéri, s a biró, hogy ezt elrendelhesse, elrendel olyat is, a mi nem kéretett, t. i. ama kitörlés bekebelezését, melylyel e zálogjog töröltetett, nyilván megsérti a törvényt.

Telekkönyvi ügyekben ki nem fejezett kérelmeknek a kereseti kérelemben való hallgatólagos bennfoglalását vélelmezni nem szabad. Ily elv ha nem is épen a jelen esetben, hanem más esetekben igen veszélyes következményeket szülhetne.

A törvénynyel ellenkezőnek tartom tehát a legfőbb itélőszék határozatát ezen indoknál fogva.

De ellenkezőnek tartom a törvénynyel azért is, mert azt mondotta ki, hogy: «bár való is, hogy felperes az ez irányban hozott végzés ellen felfolyamodás utján illetve a telek. rend. 168. §-a szerinti eljárás mellett sérelmét orvosolhatta volna, de ez nem zárja ki azt, hogy az ellenfél terheltetése nélkül per utján is eszközölhesse.

Az érvénytelen bekebelezés törlésére és az előbbi telekkönyvi állapot helyreállitására nincs más peres ut, mint a telekk. rend. 148. §-ában szabályozott törlési per; ha tehát a törlést per utján eszközölheti, azt csak e szakasz értelmében tehetné?

Kérdés tehát, van-e törlési per megindítására joga jelen esetben felperesnek, s ha határozottan törlési perrel érvényesitette volna igényét, helyt lehetett volna-e adni annak?

Nézetem szerint: nem. Mit mond ugyanis e részben a telekk. rend. 148. §-a? Ez szóról-szóra igy szól.

«Ha a bekeblezés által jogaiban sértett fél azt eredeti érvénytelenség miatt megtámadni, s ez által az előbbi telekkönyvi állapot helyreállitását elnyerni akarja, ugy a telekkönyvi hatóságnál benyujtandó keresettel a bekebelezés törlését kérheti, *a mennyiben ilyen kereset a polgári perrendt. 443. §-a által kizárva nincs.*“

A telekk. rendeletben természetesen az akkor hazánkban érvényben volt 1852. évi osztrák perrendtartás 443. §-ára történik hivatkozás, mely szerint: «Az első biró végrehajtási határozata ellen azon felek, kik magukat ez által terhelve érzik, a felsőbb birósághoz felfolyamodhatnak. Oly keresetek, melyeknek tárgyát a végrehajtási határozatok semmiségének kimondása, vagy azok visszavonása képezi, ennélfogva az első biró által hivatalból visszautasitandók.»

Tehát e szerint esetünkben már a kereset hivatalból vissza lett volna utasitandó.

Ámde e perrend hatályon kivül helyeztetett s annak intézkedései többé nem alkalmazhatók. Ez igy áll, de abból nem az következik, hogy ez eset egyszerüen mellőztessék, s a végrehajtáson kivül, vagy végrehajtás utján eszközlött bekebelezések között semmi különbség se tétessék.

A polgári perrendtartás életbeléptetése tárgyában kiadott rendelet XIX. czikke szerint ugyanis: «a hol ezen (a telekkönyvekre vonatkozó) intézkedésekben, valamint fentartott korábbi törvények és rendeletekben akár az osztr. polg. perrendtartásra, akár az ideigl. törvk. szabályokra történik hivatkozás, az 1868. 54. törvényczikk szabályai alkalmazandók.»

A polg. törvk. rendt. sem ismer a végrehajtó biró által elkövetett sérelmek ellen más jogorvoslatot, mint a semmiségi panaszt, s senki sem fogja kétségbe vonni, hogy az ez uton szenvedett sérelmek per utján nem orvosolhatók.

Alapelve tehát e részben ugyanaz, mint az osztrák perrendé, s igy ha annak szabályait alkalmazzuk emennek intézkedései helyett, azonos eredményre jutunk.

Ezt tartotta eddig a legfőbb itélőszék is; igy p. o. egy fenforgó esetben kimondotta, hogy a végrehajtási eljárás folytán szenvedett sérelmek csak a perrendben előirt jogorvoslatok utján lévén orvosolhatók, oly kereset, mely a végrehajtás megsemmisitésére irányul, helyt nem foglalhat (1874. február 25-én 1201. szám alatt kelt határozat. Döntvénytár XI. f. 63. szám.)

Csak hogy az a baj nálunk, hogy arra mi egyszer kimondatott, más hason esetben nincs kellő tekintet.

* Zlinszky Imre hátrahagyott iratai között találtunk több nagybecsü dolgozatot, melyeknek közlését ezennel megkezdjük. Szerk.

II.

A haszonélvezeti jog bejegyzése nem szolgálhat akadályul arra, hogy a telekkönyvi tulajdonos, kimutatván azt, hogy a bejegyzés helytelenül történt, a bejegyzett haszonélvezőtől a birtok átadását követelhesse, a nélkül, hogy keresetét egyuttal a haszonélvezeti jog bejegyzésének törlésére kellene irányoznia (1879. julius 16-án 6366. sz. a. kelt legfőbb itélőszéki határozat. Döntvénytár XXI. f. 62. sz. a.)

Ez ügyben a tényállás röviden következő. A sárosi 6. sz. telekjegyzőkönyvben foglalt birtok tulajdonjoga hagyaték-átadási végzéssel felperesek javára bekebeleztetett, s ezzel egyidejüleg a holtiglani haszonélvezeti jog alperes javára bekebeleztetett.

A tulajdonosok telekkönyvi jogukra hivatkozva, birtokba adást kérnek, minek ellenében alperes szintén bekebelezett haszonélvezeti jogára hivatkozván, ez ellen felperesek azt vetik ellen, hogy az mint jogellenesen létrejött cselekmény kifolyása érvénytelen lévén, ez a birtokba adást nem gátolhatja.

A kir. tábla nézetem szerint igen helyesen elutasitotta felpereseket, mert azok a birtokba adást telekkönyvi tulajdonjoguk alapján kérik, az általuk becsatolt telekjegyzőkönyvből azonban az tünik ki, hogy tulajdonjogukkal egyidejüleg alperes javára az életfogytiglani haszonélvezeti jog is be lőn kebelezve, mindaddig tehát mig alperesnek ezen joga maga utján nem töröltetik, felperesek a birtoklást jogszerüen nem igényelhetik.

Az érvénytelenségre vonatkozó kifogást pedig azért nem vette birói figyelembe a kir. tábla, mert felperesek keresetüket nem ezen bejegyzés törlésére, hanem egyedül a birtokba adásra irányozták.

A legfőbb itélőszék határozata szerint azonban azon körülmény, hogy a tulajdonjog bekebelezésével egyidejüleg alperes javára a holtiglani haszonélvezeti jog is bekebeleztetett, s ezen bekebelezés eddig törülve nincsen, nem akadályozhatja felpereseket, hogy alperes ellenében az illető birói beszavatolásból származó erősebb jogukat ne érvényesithessék, és minthogy a hagyatéki bíróság által 1856. évi február 16-án felvett tárgyalási jegyzőkönyv szerint alperesnek a birtok haszonvétele csak ideiglenesen, mig egyik gyermek át nem veheti, adatott át, a birtoknak további haszonélvezetére jogositva nincs.

Ez egész érvelés teljesen elhibázott, mert szem elől téveszti azt a mellőzhetlen általános szabályt, mely szerint a birót a kereset szabályozza.

A kir. tábla helyesen indokolt itéletében nem mondotta azt, hogy azon körülmény, hogy alperes haszonélvezeti joga törülve nincs, felperest akadályozná ezzel szemben erősebb joga érvényesitésében, de ez erősebb jog érvényesitése csak a gyengébb jog érvénytelenitése által történhet, s ezt felperesek nem kérték, ők sem alperes bekebelezésének érvényességét, sem telekkönyvi jogát meg nem támadták, hanem egyszerüen telekkönyvi jogukra hivatkoztak, minek ellenében alperes szintén telekkönyvi jogára hivatkozván, az mint felperesek tulajdonjogát korlátoló nem érvényes.

Vagyis a legfőbb itélőszék oly alapon itélte meg a keresetet, mely annak tárgyát nem képezte, s közvetve kimondotta az alperesi bekebelezés érvénytelenségét is, mert ennek folytán itélte meg felpereseknek a birtokot. Elitélt előre olyat, a mi nem is kéretett s a mi a per tárgyát sem képezte. Az tán mégis kissé nagy jogsérelem alperesre, ki a bekebelezés érvényét, mely keresetileg meg nem támadtatott, védeni sem tartozott, s mégis ily praejudiummal kell előre vonatkozólag a legfőbb bíróság itéletében találkoznia.

Zlinszky Imre.

A németországi jelzálogrendszer, a porosz uj tkvi törvény indokai alapján ismertetve.

(Vége.)

Ha tehát, igy folytatja tovább az indokolás, a gyorsabb elintézés elérésére irányzott törekvésre nézve magában véve elégségesnek látszik a társasbirósági müködést megszüntetni s helyébe az egyes hivatalnok általi ügykezelést behozni, azon további kérdés áll elő, ha vajon szükséges-e, hogy ezen hivatalnok és alárendelt közeg egy, a bíróságokkal semmiféle összefüggésben nem álló hatósággá szervezendő. Az uj pommeraniai jelzálog-törvényben ez megtörtént; azonban ha ezt a jelen törvény is behozná, az esetben a telekkönyvi hivatalnokokat ki kellene venni a bíróságok etat-jából, s miután azok ez által a fokozatos előléptetést elveszitenék, szükséges lenne számukra eleitől fogva magasabb fizetést biztositani, annál is inkább, mivel a dolog érdekében feküdnék, hogy a hivatalnokok gyakori változásainak s azon igyekezetnek az, hogy azok magasabb fizetés elérésére törekedjének, ez által eleje vétessék.

Miután a telekhivatalok a telekkönyvi ügyek önálló feldolgozására köteleztetnek, csakis a birósági főnök hivatalos felügyelete alá tartoznak. Az utóbbi kötelezve van, időszaki akadályoztatása esetére, maga helyett helyettest nevezni.

A magánokiratokra nézve csak hatósági vagy közjegyzői hitelesités bir érvénynyel; a hitelesitésre nézve azonban könnyebb módozatok lettek életbeléptetve a törvény 33. §-a szerint. A javaslat tehát ezen pontra nézve eltér az uj pommerániai jelzálog-törvény 46. §-ától, amely az aláirások hitelesitésével más bizonyos helyi hitelességgel felruházott egyéneket is megbiz. Oly fontos nyilatkozatok, mint például a felvallásról vagy az ingatlan elzálogitásáról szólónak hitelesitését azonban ily mértékben kiterjeszteni felette aggályosnak látszott, mely aggálylyal szemben a közönség nagyobb kényelme nem lehetett elhatározó tekintet. Mindazon más személyek, kiknek hitelesitése a fenebb idézett törvény szerint elégségesnek itéltetik, hijával vannak épen ezen cselekményhez megkivántató hivatalos kötelességérzetnek, s attól lehet tartani, hogy oly esetek állhatnak elő, melyeknél a nevezett hitelesitő személyek nem lesznek képesek elegendő szigort alkalmazni a megvizsgálásnál, melynek tulajdonképen az aláirók rendelkezési képességére is ki kell terjednie, főképen pedig kisebb helyeken, hol azok a felekkel igen közeli viszonyban állanak.

3.

A tulajdonos bejegyzése.

Oly tulajdonosnak bejegyzése, ki az ingatlant az eddig bejegyzett tulajdonostól átruházási ügylet folytán szerezte, a telekkönyvi törvénynek az anyagi jogra vonatkozó 1., 2. §-ai szerint a felvallás alapján megy végbe, a nélkül hogy szükséges lenne a telekkönyvi hatóság előtt az átruházási szerződést felmutatni vagy az átruházási ügyletet megnevezni. Ennélfogva a szerzési czim sem jegyeztetik be, ha csak ezt az érdekeltek határozottan nem kivánják. E szerint a telekbiró müködése igen egyszerü, s csupán arra szoritkozik, hogy azon személyeknek, kik a felvallásban részt vesznek, *azonosságát*, rendelkezési képességét és jogosultságát vizsgálja.

Ami a törlések alakját illeti, e tekintetben a jelzálogos hitelezőre egészen közönyös, ha vajon a törlés a főjognak végleges megszüntén vagy a dologhozi igény feladásán alapszik-e. Ez oknál fogva tehát minden előforduló esetben csak a törlés ténye, részlettörléseknél az összeg kitevése mellett, jegyzendő be.

4.

A telekkönyvi bejegyzésekről szóló hivatalos okmányok alkotásáról.

A jelzálog-törvénynek az alaki jogra vonatkozó reformjánál egyike a legfontosabb pontozatoknak azon rendszer megállapitása, mely szerint a jelzálog-okmányok alkotandók; mert ezen alkotástól függ lényegileg a jelzálogok for-

galmi képessége. Elvitázhatlanul megkönnyittetik az, ha az okmányok lehető egyszerüen, röviden s gyors áttekinthetőséggel szerkesztetnek, egyuttal azonban szabatosan előadva tartalmazzák azon adatokat, melyeknek megtudása a jelzálog értékének mérlegelésénél fontossággal bir.

Az okmányok egyszerüsitését mindenesetre be kellett tehát hozni, ha, mint a hogy az a javaslatnak az anyagi jogra vonatkozó részében történt, a jelzálog a személyes adós viszonytól elválasztatott, annak törvényes perelhetése a személyes igénytől külön választatott, s utóbbit a bejegyzési bizonylatban felemliteni szükségtelen. Ezentul tehát nem volt szükség rá, hogy az adásvétel a jelzálog-okmánynyal egybefoglaltassék; mert a törvényhozók mindent, mi felesleges, kerülni akartak.

A mi a jelzálog-okmánynak a telekkönyvből kiirott tudósitásait illeti, erre nézve a javaslat ellentétben a T. R. 127. §-ával különös megállapitást szükségesnek nem tartott; minden oda tartozik, mi a jelzálog biztosságának megitélésére nézve fontossággal bir. A kiállitási záradékban különösen kiemelni azt, hogy az okmány a bejegyzett tételnek adás- és bizonyitó okmánya gyanánt szolgál, nem szükséges, mert ezen hatály magából a törvényből folyik. Hogy továbbá a megállapodás odament ki, hogy a megelőző tételek kamatlábuk kitüntetése mellett, a mennyiben azok az 5%-os kamatlábot meghaladják, egyenként s nem összesitve teendők ki, azon megfontolásnál fogva nyeri igazolását, hogy a kamattételek külön-nemüsége csak ezen mód által tüntethető ki szabatosan.

Annak gyakorlati szüksége ellenben egyátalán fen nem forgott, hogy a tulajdon bejegyzéséről külön telekokmányok, vagy a második osztály bejegyzéseiről, melyek a forgalomra nézve fontosság nélküliek, vagy az előjegyzésekről, mint a melyek csak átmeneti jelentőséggel birnak, végre a felülkebelezésekről különös okmányok állittassanak ki. Mindezen eseteknél elégséges az érdekelteknek a bejegyzés megtörténtéről értesittetése, a tulajdonos érdeke pedig minden időben kielégithető az által, miszerint megengedtetik neki, az egész lapnak vagy részeinek hiteles másolatát kérni s a telekhivatalból kivenni.

A jelzálogokmány megujitása, mely mindig a telekhivatal által veendő eszközlésbe, s különösen akkor szükséges, ha az okmány hivatalos jegyzetekkel megtelt, s rajta további bejegyzések számára hely nincs, vagy ha az piszkos és rongált. Hely nyerése tekintetéből kihagyhatók az uj okmányból mindazon tudósitások és jegyzetek, melyek a megujitás idejekor az utolsó szerző jogának s a jelzálog biztosságának megvizsgálására nézve fontosság nélkülivé váltak.

—*a*—

A m. kir. Curia elvi jelentőségű határozatai telekkönyvi ügyekben.

57. §.

Ha egy harmadik személy az eredeti adós helyett a fizetési kötelezettséget magára vállalta és ez átvállalásról irásbeli nyilatkozatot is állitott ki: ennek alapján azon harmadik személy vagyonára a zálogjog csak azon föltét alatt szereztethetik meg, ha a nyilatkozatot tartalmazó okmány a bekeblezés, vagy előjegyzésre szükséges kellékekkel el van látva. (*Jogt. Közl.* 1872. 15. mlk.)

A telekkönyvezett ingatlanokra bekeblezett zálogjog harmadik bejegyzett tulajdonos ellen per utján is teljes joghatálylyal érvényesithető, de csak az esetben, ha a jelzálogos követelés tulajdonosa telekkönyvi bejegyzés által igazolva van. Ha az engedmény a telekkönyvben kitüntetve nincs: az engedvényes hitelező a bekebelezett követelésre nézve jelzálogos hitelezőnek nem tekintethetik, következőleg a jelzáloggal terhelt ingatlanok későbbi telekkönyvi tulajdonosai ellen az engedvény által nyert jogait nem érvényesitheti. (SIEGMUND *Dönt. gyüjt.* I. köt. 177. l.)

Ha jelzálog az adós által más személyre átruháztatik: a hitelező az uj tulajdonos ellen nem az elmarasztalást, hanem csak azt van jogositva kérni, hogy annak türésére köteleztessék, miszerint bekebelezett követelése a jelzálogból annak értékeig végrehajtás utján kielégittessék. (*Jogt. Közl.* 1874. 20. sz.)

Az ingatlan vagyon függő termésének tulajdoni átruházása törvény által kizárva nincs. Ez az átruházónak csak oly hitelezői ellen nem érvényesithető, kik az illető ingatlanra jelzáloggal — mely törvény szerint a még el nem választott termésre is kiterjed — birnak. (*Jogt. Közl.* 1874. 32. sz.)

Ha a közös telekkönyvi jognak azon részére, mely az egyik tulajdonost illeti, zálogjog van bejegyezve: a tulajdoni arány megállapitása, mint a szerzett zálogjog fedezését illető kérdés, a jelzálogos hitelező meghallgatása nélkül helyt nem foglalhat. (*Jogt. Közl.* 1875. 23.)

A követeléssel járó zálogjog bekeblezése az aptk. 1480. §-ban megállapitott elévülést nem gátolja. (FAYER *Döntv. Gyüjt.* II. k. 24. l.)

A telekkönyvszerü zálogjoggal biró hitelezőnek, követelését akár az egyenes adós, akár a zálogbirtokos ellen érvényesiteni egyaránt jogában áll ugyan, azonban a zálogbirtokos tagadása ellenében is tartozik a követelés valódiságát bebizonyitani. (FAYER *Döntv. gyüjt.* II. k. 193. l.)

A jelzálog tulajdonosa, ha nem egyenes adós is egyszersmind, a jelzálogilag biztositott követelés behajtása végett inditott perben nem marasztalható el a tartozási összeg megfizetésében; hanem csakis arra kötelezhető, hogy türni tartozzék, miszerint felperes magát a bekebelezett tőke és kamatai erejéig a jelzálogilag lekötött birtokból végrehajtás utján kielégithesse. (*Jogt. Közl.* 1877. 6. mellékl.)

A telek. rend. 57. §. azon szabályának, hogy zálogjog csak egész telekkönyvi jószágtestre, s nem annak egyes részeire vezethető át, birói itéletben történt figyelmen kivül hagyása hivatalból figyelembe veendő semmiséget képez. (Semmitőszéki határozat. *Döntvénytár* XXII. f. 62. sz. alatt.)

58. §.

Az engedményes az engedményező jogaiba lépvén, az átengedett jelzálogi követelés iránt mindaddig, mig a zálogjog a telekkönyvből ki nem törültetett, jogait érvényesitheti azon esetben is, ha az engedmény telekkönyvileg be nem jegyeztetett. (*Jogt. Közl.* 1876. 14. mellékl.)

Ha a jelzáloggal terhelt ingatlan átruháztatik, a jelzálogos hitelező jogositva van a jelzálog uj tulajdonosa ellen intézendő keresettel a jelzálogból leendő kielégitését követelni, a nélkül, hogy előbb vagy egyidejüleg az egyenes adóst is perbe idézni tartoznék. (U. o.)

Határozatlan arányban bekebelezett tulajdonos terhére eszközölt zálogjogi bekebelezés — ámbár a biztositékul szolgáló rész mennyisége és igy értéke is bizonytalan — mégsem szolgál akadályul arra nézve, hogy e bekebelezett követelésre, ha a biztositás törvényes feltételei különben megvannak, biztositás eszközöltessék. (*Jogtud. Közl.* 1876. 18. m.)

Az eladó az eladott ingatlanságra bekebelezett terhekért szavatossággal tartozik ugyan, mindamellett a vevő, mielőtt a betáblázott követeléseket kifizette volna, az eladó ellen — ha csak más kikötés nem történt — csak biztositást kérhet. (*Jogt. Közl.* 1876. 20. m.)

61. §.

A telekkönyvi bejegyzések azon hatályát, mely szerint azok elsőbbségét a kérvény benyujtásának időpontja határozza meg, a telekkönyv kezelése körül történt hiba el nem enyészteti. (*Dtár* XV. 74.)

62. §.

A telekkönyvi bejegyzés hatálya a telekkönyvbe történt bevezetés szerint birálandó meg, s ha a bejegyzés az okirattal ellentétben áll, a bejegyzés tartalma határoz; mert az okirat tartalma szerint a bejegyzett jognak csak azon közelebbi meghatározásai birálandók meg, melyek magából a telekkönyvből ki nem tünnek. (*Dtár* XII. 117. 3.)

A bekebelezett tulajdonos mellett az érvényes jogczim vélelme harczolván, ennek jogai a nyilvánkönyvön kivüli birtokos javára kétségessé nem tehetők mindaddig, mig előbbinek tulajdonjoga bejegyezve van, ez utóbbi pedig állitólag erősebb tulajdoni jogát egy általa inditandó perben nem érvényesiti. (SIEGM. *Döntvénytár gyüjt.* I. k. 105. l.)

A közlegelő részeknek vevőjét az 1869. april 8-án kelt miniszteri rendelet értelmébeni eljárásra utasitani nem lehet akkor, midőn a tjegyzőkönyvben a legelő az összes telkes gazdák és zsellérek nevére át van irva s vevő igazolja, hogy a bejegyzett részleteket az összes telkes gazdák és zsellérek hozzájárulásával közhatóságilag hitelesitett földkönyvben és térképen kitüntetett tulajdonosoktól szerezte meg. (SIEGMUND. *Döntvénytár gyüjt.* II. évf. I. k. 41. l.)

A telekkönyvi birtokos birtokczimét s illetőleg azt, hogy mi uton jutott a peres vagyon birtokába, igazolni az esetben sem tartozik, midőn fölperesek az általuk érvényesitett pört öröködési osztály czimen inditották. (*Jogt. Közl.* 1873. 7. m.)

Ámbár birtokjoga csak a telekkönyvi tulajdonosnak van, mindamellett, hogy nem ez, hanem egy harmadik van az ingatlan birtokában, a birtoklás roszhiszemüségét még magában véve meg nem állapitja, ha a perben föl nem hozatnak oly ténykörülmények, melyek a roszhiszemüségre engednek következtetést vonni. (*Jogt. Közl.* 1873. 9. mkl.)

Azon körülmény, hogy a második vevő tudomással birt arról, hogy ugyanazon ingatlan már előbb másnak eladatott és birtokába is bocsáttatott, önmagában véve a második, illetőleg későbbi vevő roszhiszemüségét meg nem állapitja. (*Jogt. Közl.* 1873. 31. m.)

Az előbbi eladás tudomása a későbbi vevő roszhiszemüségét önmagában véve még meg nem alapitja. S ha valamely ingatlan egymás után több különböző személynek adatott el, a tulajdonjog azt illeti, ki a telekkönyvi bekebelezést előbb kérte. Ha a későbbi szerző a korábbi vevőt az átiratásban megelőzi: ez amannak nyilvánkönyvileg is kitüntetett tulajdonjogát a birtokszerzés roszhiszemüsége alapján meg nem támadhatja. (*Jogt. Közl.* 1873. 38. m.)

A telekkönyvi tulajdonos által támasztott tulajdoni kereset ellen egy harmadik személylyel létrejött szerződésből folyó jog kifogás utján nem érvényesithető. (*Jogt. Közl.* 1874. 19 m.)

A nyilvánkönyvi tulajdonos még azon esetben is követelheti az ingatlan átadását, midőn jogczime ajándékozáson, a nyilvánkönyvön kivüli birtokosé pedig ugyanazon előzővel és pedig korábban kötött adásvevési szerződésen alapszik. Azon körülmény, hogy a nyilvánkönyvi tulajdonosnak a korábban történt eladásról tudomása volt, más bizonyiték hiányában annak roszhiszemüségét még az esetben sem állapitja meg, ha szerzési czime ajándékozáson alapul. (*Jogt. Közl.* 1874. 20. m.)

A telekkönyvi kiigazitási pernek meginditása nem akadályozhatja a nyilvánkönyvi tulajdonos javára az általa inditott birtokátadás iránti kereset megitélését. Mert a nyilvánkönyvi tulajdonosnak addig, mig a telekkönyvi felvétel jogérvényesen megváltoztatva nincs, a birtok átadása iránti jogát megtagadni nem lehet. (*Jogt. Közl.* 1874. 29. m.)

Az aptk. 440. §-nak hatályban tartott azon szabálya, — mely szerint oly esetben, midőn a birtokos ingatlanát egymás után két személyre ruházta át, a tulajdonjog azt illeti, ki annak bejegyzéséért előbb folyamodott, — még akkor is alkalmazandó, midőn az utóbbi szerző, ki azonban az ingatlant előbb kebeleztette a maga nevére, azt viszteher nélkül szerezte és az előbbi vevővel korábban létrejött eladási szerződésről tudomással birt. Ezen tudomás őt még roszhiszemünek nem tünteti fel. A korábban megkötött szerződés bekeblezés hiányában az első szerzőnek csak jogczimet adott, tulajdonosnak tehát továbbra is ugyanazon eladó volt tekintendő. (*Jogt. Közl.* 1875. 8. m.)

A telekkönyvi tulajdonosnak az ingatlan birtoklása és haszonélvezéséhez kizárólagos joga van. Ezen jogában nem korlátoltathatik még az által sem, hogy a kiadatni követelt telken alperes épitkezéseket tett. A más telkén teljesitett épitkezések alperesnek sem tulajdoni, sem használati jogot nem állapithatnak meg, hanem legfőlebb is csak külön pör utján érvényesithető igényt adhatnak a teljesitett beruházások megtéritésére. (*Jogt. Közl.* 1875. 15. m.)

Midőn a telekkönyvi tulajdonos ellen inditott perben fölperes kérelme csakis arra irányul, hogy alperes a kereseti ingatlan kiadására kötelezteссék — a nélkül hogy a telekkönyv kiigazitását, vagy a tulajdonjog megitélését is kivánná; azon kérelemnek még akkor sem adható hely, midőn fölperes a tulajdonjoghoz való czimét kétségtelenül beigazolta. A tényleges birtok annak telekkönyvi tulajdonosát illeti. Fölperesnek ily esetben előbb alperes tulajdonjogát kell megdönteni, illetőleg a tulajdonjognak részére leendő megitélését kérni, hogy annak folytán a birtok mint a tulajdonjog járuléka, is megitéltessék részére. (*Jogt. Közl.* 1875. 17. melk.)

A telekkönyvi tulajdonos csak akkor nem követelheti a tulajdonjoggal törvény szerint járó tényleges birtoklást, ha ellenfelének birtoka a tulajdonos saját tényén alapul. (*Jogt. Közl.* 1875. 23.)

A telekkönyvek nyilvánossága mellett azok megtekintésének elmulasztása akkor, mikor a bejegyzett jog átruházása forog kérdésben, a gondatlanság oly mérvét foglalja magában, melynél fogva azon alapon, hogy a szerződés tartalma a telekkönyvi állapottal meg nem egyez — történt tévedés a szerződés semmiségét nem vonja maga után. (*Jogt. Közl.* 1876. 2. sz. a.)

63. §.

Házastársak között a vagyonközösség iránt létrejött szerződés folytán a vagyonközösségi jog telekkönyvi bejegyzés tárgyát képezi. (*Dtár* VI. 53.)

A haszonbéri szerződés csak akkor kebelezhető be, ha erre nézve a szerződésben a bérbeadó által engedély adatik, vagy a bérlet veszélyeztetése kimutattatik. (*Dtár* VI. 83.)

A telekkönyvileg feljegyzett zálogvisszaváltási jogra további telekkönyvi bejegyzések eszközölhetők, s azok elsőbbsége és hatálya más telekkönyvi jogokkal egyenlő birálat alá esik. (*Dtár* XIV. 150. l.)

A köteles rész nem tartozik azon jogok közé, melyek a tkv. 63. §-ban kijelölve vannak, és a melyek előjegyzés tárgyai lehetnének. A köteles rész iránt támasztott per nem tekintethetik oly dologbani jogot tárgyazó pernek, melynek följegyzése megengedhető lenne. (HERCZEGH *Curiai határozatok* I. köt. 204.)

Halál esetére történt vagyonátruházási okirat alapján az utóöröködési jog az utóörökös javára be nem jegyezhető, s ha mégis előjegyeztetett, igazolása nem tartozik a telekkönyvi hatóság hatáskörébe. Ily esetben a vagyonátruházásból származó, és az örökhagyó halálával megnyilt utóöröködési jog az illető hagyatéki bíróságnál érvényesitendő. (*Jogtud. Közl.* 1872. 14. mkl.)

(Folytatasa következik.)

Franklin-Társulat nyomdája.

Tizenötödik évfolyam. 43. SZ. Budapest, 1880. október 22.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA: *Üllői-út 2. szám, III. em.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 « A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

TARTALOM: Az ajándékozás. Dr. Dell'Adami Rezső ügyvédtől. — Adalékok a magyar büntetőtörvénykönyv magyarázatához. Bodor László, kolozsvári kir. alügyésztől. — Jogirodalom. Dr. Schreyer Jakabtól. — Törvénykezési szemle: A semmiségi okok megörökitéséről. S. K. ügyvédtől. — Heti szemle. — Különfélék.

MELLÉKLETEK: Curiai határozatok.

Az ajándékozás.

A. ÉLŐK KÖZÖTT.

I. ALKAT-ELEMZÉS.

2. Tételes jogi elméletek.

Kiemeltük már, hogy magának azon rendszernek, melyet a németek szerint HUGO szellemében, tényleg DONELLUS első rendszeres müvéből felépitett SAVIGNY és vele PUCHTA, egyik archimedesi pontját képezi az ajándékozás, melyből az egész rendszer sarkaiból kiforgatható. Szoros vonatkozásban áll e kérdés magának a szerződésnek, kötelemnek, jogügyletnek és az összes pandekta-kategoriáknak kérdésével és birálatával, eléggé érdekes tehát arra, hogy behatóbb vizsgálat tárgyává tegyük.

A justiniani institutiók, mint emlitők, a tulajdonszerzésmódok között tárgyalták az ajándékozást, mi csak oly korra nézve birhatna értelemmel, midőn egyedül tulajdon átruházására szolgálhat, mint ez eleinte Rómában a dono datió-nál tényleg igy volt, vagy oly kiterjesztő magyarázat mellett, hogy tulajdon minden vagyonjogot jelent (franczia-olasz rendszer) és hogy *maga a jog ruháztatik át*, mely észjogi felfogást az ujabb német civilisták tudvalevően mint képtelent perhorreskálnak, bár ugyanők p. o. a «szabadság, mint joganyag, elidegenitését a kötelemben», igen észszerü, érthető magyarázatnak tartani képesek.

PUCHTA (System des gemeinen Civilrechts 1832. §. 35.) első helyezte az ajándékozást a rendszer általános részébe, a jogügylet tanába, mit utána SAVIGNY általános elismerésre juttatott, követtetvén SINTENIS, VANGEROV, ARNDTS, KELLER, BRINZ, UNGER stb. által.

SAVIGNY indokolását azonban (System IV. köt. 3. l), hogy az ajándékozás «*nem* egyes *jogügylet*, hanem *általános jelleg*, melyet a legkülönfélébb jogügyletek magukra ölthetnek», még egyes követője is megtámadott.

Igy BRINZ (Pandekten §. 350. p, 1542. §. 349.) megjegyzé, hogy az ajándékozás «maga is — mindég *concrét ügylet*, mint a vétel, bérlés, haszonkölcsön stb. Nem létez csak concrét ügylet. Mindazonáltal *mozgékony* ügyletnek tekinthető az ajándékozás, mint némely más ügylet is.» (Hasonlóan BÖCKING, ARNDTS, von SALPIUS, LOTMAR, KARLOWA, von BOTHMER.)

WINDSCHEID (Pandekten 1879. II. k. 384. sk. lk. N. 18.) visszatért a PUCHTA-SAVIGNY előtti beosztáshoz s a kötelemszülő jogügyletek sorában tárgyalja az ajándékozást, kiemelve, hogy ép oly sok oldalu mint az ajándékozás más ügylet is p. o. a vétel, az egyesség (§. 413. N. 13.) és hogy mindezek teljesen correct elhelyezése csak oly jogrészben volna lehetséges, mely a concrét tényeket, melyeken a *vagyonmozgás* alapszik, mint *olyanokat*, eltekintve attól, hogy kötelmeket szülnek-e vagy sem, tárgyalná. Ily rész alkotását már von MEYERFELD ajánlá.[1] WINDSCHEID azonban nem tartja azt czélszerünek, mert tulnyomóan mégis csak kötelmeket tartalmazhatna.[2] Ő tehát inkább, bár a helytelenség tudatával, kötelmül tekinti az ajándékozást.

UNGER (System 1876. II. 200. sk. lk. Anm.) egyaránt helytelennek mondja azon régibb két rendszert, melyek egyike az ajándékozást mint datiót a tulajdonszerzés,[3] másika pedig mint promissiót a kötelem tanába[4] helyezé, holott az ajándékozásnak csak egyik faja a közvetlen vagyonátruházás, másika a kötelmet szülő ajándékozási igéret (hasonlóan BÖCKING, ARNDTS). S ámbár az osztrák p. tk. (§. 938.) a nyugat-galiczia p. tk. (III. r. II. f. 50. §.) s a prosz Landrecht (I. r. II. cz. 1037. sk. §§.) nyomán a kötelmi jogban a kötelmi szerződések sorába helyezi azt, mégis a datio és prommissio abban is előforduló s természetes megkülönböztetése folytán helytelennek vitatja azon nézetet, mely[5] osztrák jogi szempontból minden ajándékozást kötelmi szerződésnek tekint.[6] Dolog (vagy jog) azonnali *átadása* (alapitása), vagy ennek *igérete* lehet az ajándékozás. Igy különböztet meg ujabban a hesseni javaslat, a szász és zürichi p. tk., a dresdai javaslat (497. sk. §§.) is, melyek tehát az egységnek áldozatot hoznak és helytelenül osztják be, midőn egészben mégis a kötelmi jogi szerződésekhez számitják az ajándékozást.[7] Az első esetben (datio) az ajándékozás mint *traditio* = szerzésmód (modus acquirendi), a másodikban mint igéret = *szerzési czim* (titulus acquirendi) az osztrák p. tk. szerzői, a régi jogtan szerint. E sokat gunyolt tant ujabban igen tekintélyes irók felélesztették ugyan, mint VOIGT, ZIEBARTH és FÖRSTER; de UNGER szemében ily «téves» alapon egyszerüen nem állhat megkülönböztetés, ő is az általános részbe helyezi az ajándékozást, anélkül, hogy az ennek képtelenségét igazoló érvek czáfolatát csak meg is kisérelné.

Mindezekből ismételten azon negativ eredményt vonták le, kik sem az «általános jelleg», sem a «mozgékony ügylet», «kettős természet» stb., sem a «nem mindig kötelmi kötelem» formuláiban nem képesek megnyugodni, hogy az ajándékozás — mint némely más jogintézmény — «szervesen» egyáltalán el *nem* helyezhető azon szép rendszerben, melyet «teljesen» felépitett PUCHTA, a történeti iskola hegelianus dialektikusa és romantikusa, és SAVIGNY, kinek gyakorlati szelleme annyira hajlott a törvényhozási tudományra, a ratio legis megállapitására. E szomoru hézagot bevallották, constatálták p. o

[1] *Die Lehre von den Schenkungen nach römischem Recht.* 1835. I. k. 1837. II. k. I. r., az egyetlen német monographia e tárgyról, 89—92. lapok.

[2] V. ö. NEUNER: *Wesen und Arten der Privatrechtsverhältuisse.* 103. sk. lk.

[3] HÖPFNER, WIENER HEINECCIUS etc.

[4] HEISE, THIBAUT, MACKELDEY, MÜHLENBRUCH, GÖSCHEN, SEUFFERT, SCHILLING, ujabban WINDSCHEID.

[5] STUBENRAUCH: *Commentar.* III. k. 123. l. Nr. 5.

[6] V. ö. UNGER mellett DIERL: *Jurist.* XV. 302. 303. lk.

[7] L. *Motive zum hessischen Entwurf.* IV. r. II. k. 39. 40. lk. és SINTENIS: *Zur Frage von den Gesetzbüchern.* 120. sk. lk.

FITTING,[8] MANDRY,[9] FRANZ HOFMANN[10] és M. VOIGT[11] Az ajándékozásnak, a mennyiben az nem ajándékozási igéret, téves elhelyezését a kötelmek sorába annak tulajdoniták, hogy kellően meg nem különböztettettek *dologi jogi* és kötelmi jogi *szerződések*, hogy minden tulajdonátruházáshoz (traditio) szükségesnek tartatott valamely objectiv ügylet (justa causa), valami kötelem.[12]

Ugyancsak a causa tanából kiindulva HARTMANN (Begriff der Vermächtnisse 1872. 41., 44. lk.) az ajándékozásban a formál-ügyletet képező hagyományhoz a *causa hiánya* által rokon, *elvont* ügyletet lát,[13] melynek lényege jogilag abban állna, hogy az ajándékozás önmaga célját képezi.[14]

FITTING azon eredményre jut (i. h. 393. l.), hogy «*helyes rendszerben* a jogügyleti jellegek (beosztási alapok) *kettős* sora volna megkülönböztetendő: 1. a specif. jogi ügyletjellegek sora (mancip. stipul . . .), és 2. a *gazdasági* természetü ügyletjellegek sora (vétel, csere, ajándékozás . . . .).» Mi ezt a jogalak és joganyag szerinti osztályozásnak neveznők.

Mint FITTING ugy F. HOFMANN is idézett két monographiájában constatálja a jelen rendszer hiányait s a jogügyletek ujabb osztályozását ajánlja.[15] Kiindulási alapja lényegileg az ügyletek *jogi hatásának* (p. o. tulajdonátruházás, kötelemalapitás, kötelemmegszüntetés) és *céljának* (fizetés, gazdagitás stb.) megkülönböztetése. A *czél* alanyilag (indokkép) az animus (donandi, solvendi etc.), tárgyilag a causa (donationis, solutionis), mely utóbbi maga is jogi hatás, kivéve az ajándékozásnál, mert a gazdagitás nem jogi hatás. *Minden* ügylet e két szempont alá esik, ennyiben kétoldalu. Az ajándékozás (dos, cessio etc.) e szerint nem ügyletfaj, hanem ügyletelem. Az *elvont* szerződésnek is, mint minden ügyletnek, van concrét czélja *(causa)*, mert czéltalan cselekvés nem létez.[16] A *causa* lényeges elem; hol nincs kifejezve az ügyletben *(stipulatio, váltó* etc.), ott a *forma*, mint legislatio értékü kellék pótolja azt.[17] A *causa obligationis (contractus, delictum* etc.) természetesen más mint a *causa promittendi (= c. trad.: solvendi, donandi* etc.), kivéve a *realis* obligatióknál, hol egybeesnek, mert a *res* nemcsak alak (mint *verb. litt.)* hanem jogalapitó tény (kötelem mellett vindicatio alapja) önmagában is. A forgalmi élet számtalan ügyleteit nem lehet jogalakokra *(typus)* visszavezetni, de lehet elemzés utján általános jogelemekre bontani, melyekből alkotva, combinálva vannak. Tehát *két osztályozás* szükséges; az egyik eredménye az egyes jogok s kötelezettségek; a másiké *a jogügyletek causajának tana* (vagyonjog általános előtana) volna. A tévedések főforrása abban volt, hogy szem előtt tévesztetett a *szerződés* általános jellege, mely nem csak kötelmet (hitelező követelését, adós tartozását,) alapithat meg, hanem dologi, családi, öröklési jogi, sőt közjogi, nemzetközi viszonyokban is jogalapitó tény. A másik kutfeje a tévedéseknek a szerződés és *jogátruházás* természetjogi azonositása volt, holott jogászilag nem jogátruházás, hanem jogkeletkezés (és megszünés, módositás) közvetitetik szerződés utján.

Igy vezet e kérdés a szerződés lényegének, ebben az elfogadás szükségességének, az egyoldalu igéret kötelezésének kérdéséhez, melyre nézve F. HOFMANN (Die Entstehungsgründe der Obligationen) SIEGEL nézeteit elfogadja. Alkalmilag megjegyzi, hogy a *joglemondás* tana is alapos revisiót igényel, de ez eszme összefüggését az egyoldalu ügyletével tovább nem követi, csak kétesnek találja, szükséges-e liberatorius actusnál az elfogadás (97. l.), melyet ő csak ex re és ex testamento eredő kötelmeknél s mint «nem irrationalis kivételt» a SIEGEL által felállitott egyoldalu kötelező igéreteknél tart mellőzhetőnek.

SIEGEL hires könyvében (Das Versprechen als Verpflichtungsgrund im heutigen Recht Berlin 1873.), melyet ép oly hévvel dicsőitettek,[18] mint megtámadtak,[19] *germán-jogi* alapra állt.

Már előtte vitatva volt, hogy a germán jog a szerződések tekintetében is a solennitások mellőzése által lényegileg különbözött legyen a római jogtól. Ebben is a magssabb germán erkölcsiség jelét tisztelte a germán nemzeti geniusnak mindent (az igazságot is) feláldozó müvében C. A. SCHMIDT[20] s nyomában a régibb hires germanisták.[21] Ujabban mélyebb forrástanulmányok elfogulatlan reproductiójában kimutatta azonban SOHM, hogy a régi német jogban a formalismus ép oly kifejlett volt mint a római (és hozzátehetjük, minden őskori) jogban és hogy azon elv «pacta servanda sunt,» a nem solennis szerződések is köteleznek, a kánonjogból eredt és csak az olasz praktikusok tanaival recipiáltatott Németországban.[22]

Ennek daczára a germanisták mai napig élnek azon kellemes szabadsággal, minden tételt, melyet bármely őskori obscurus localis jogkönyv vagy ismét a legmodernebb német codexek, kereskedelmi jogtankönyvek stb. valamelyike tartalmaz, német jogi, germán szellemü productumnak tekinteni s azon ép oly nyugodt lélekkel épiteni további tételeket és rendszereket, mint a pandekta-irók a nagy római corpus juris bármely tétele alapján, tehát szinte sokféle kor és forrás conglomeratumán, nem kevésbbé sokféle tételeket és rendszereket

[8] *Archiv f. civ. Prax.* 1860. XLII. 394. l.

[9] *Krit. Vjschft.* XIV. 377. l.

[10] *Die Lehre von titulus und modus acquirendi und von der iusta causa traditionis.* 1873. 80. l. és *Die Entstehungsgründe der Obligationen insbesondere der Vertrag.* 1874.

[11] *Ueber die conditiones ob causam und causa und titulus im Allgemeinen.* 1862. 426. l. N. 368.

[12] Obligatio mint titulus; ebből (W. v. BRÜNNECK: *Ueber den Ursprung des sogenannten ius ad rem Berlin.* 1869. szerint a *sala* nevü german dologi szerződésből) eredt a ius ad rem fogalma, mely tényleg re libera ius in personam. (STREMPEL: *Ueber die iusta causa bei der Tradition.* 1856. LOTMAR: *Ueber causa im römischen Recht.* 1875.) Miután a római jog forrásai nem ismerik e fogalmat, de azokban a ius in rem sem bir a mai értelemmel, hanem sokszor személyi jogot is jelent (l. 30. D. 9. 4. — l. 19. D. 39. 2. §. 22. l. 2. D. 47. 8. — l. 20. D. 32. 3. — §. 5. l. 71. D. 20. 1. — §. 1. l. 8. C. 7. 39.), valamint az actio in rem s actio in personam sem jelenti azt, mit ma értünk alatta, a római forrásokban: nincs kétség, hogy a középkori scholasticismus barbar alkotása a ius ad rem kategoriája is, melyet már a Brachyogusban (l. 4. t. 19. in fin. t. 23. §. 8.), utóbb a corpus iuris canonici-ban találunk (VIII. Bonifácz XIII. századbeli decretumaiban: Sexti 3, 4, 40, 3, 7, 8. V. Kelemen s XXII. János XIV. századbeli decretumaiban: Clem. 2, 6, Extravag. 4, 1.) V. ö. J. ORTOLAN *Legislation romaine.* II. kiad. Paris, 1880. I. 640. 641. lk. 3, 4, 5, 1. jegyzet.

A iusta causa positiv értelmét vitatták FITTING (i. h. 1868. 1869. *Wesen des Titels bei der Ersitzung)* M. VOIGT (i. m.), LEIST *(Mancipation nnd Eigenthumstradition.* 1865.), STEPH. KAISER *(De iusta c. trad.* 1870.), O. MAYER *(Die iusta c. bei der Trad. und Usucapiön.* 1871.), mig azt csak negativ ügyleti kelléknek, akadály, törvény szerint tilos ügylet *nem* létének vitatják F. HOFMAN i. h. s AD EXNER *(Die Lehre vom Rechtserwerb durch Tradition* 1867.)

[13] Quasi nudum pactum, WINDSCHEID: *reiner Vertrag.*

[14] E nézet ellenében F. HOFMAN megjegyzé, hogy a külön czél itt is megvan: a gazdagitás, a causa pedig, mely positiv értelemben csak subiectiv, itt az *animus donandi* (i. h. 85. 87. lk.) V. ö. BARON: *Pandekten.* 279. l. SCHEURL: *Beiträgc.* I. 190. l. BECHMANN: *Dotalrecht.* I. 198. 199. lk. BÄHR: *Anerkennung.* 12. l. O. MAYER: *Die iusta causa etc.* 20. sk. lk.

[15] L. kül. *Die Lehre von titulus etc.* §. 6.

[16] Utóbbit lélektani alapon vitatta VOIGT: *Die condictiones ob causam.* 1862. 510. l. ellene már WITTE: *Bereicherungsklagen.* 53. l. SCHLOSSMANN: *Zur Lehre von der causa oblig. Verträge.* 1868. 34. 35. lapok.

[17] Hasonlóan KUNTZE: *Wechselrecht.* II. 285. l. GNEIST: *Formelle Verträge.* 226. sk. lk.

[18] UNGER: GRÜNHUT *Ztschft.* I. BEKKER: JENAER *Lit. Ztg.* 1874. Nr. 2. p. 26., HARRASOWSKY: *Ztschft f. Notariat in Oesterreich* 1874. Nr. 14. 57. sk. lk. F. HOFMAN i. m.

[19] GAREIS: *Ztschft f. deutsche Gesetzgebung.* VIII. 180—186. lk. SCHLOSSMANN: *Der Vertrag.* 1876. 88. l.

[20] *Der principielle Unterschied zwischen dem römischen uud germanischen Rechte.* 1853. 251. sk. lk.

[21] BESELER: *System.* 1853. II. 284. l. STOBBE: *Zur Geschichte des deutschen Vertragsrechts.* 12. 25. lk.

[22] Eltekintve ismert munkáitól l. GRÜNHUT *Ztschft.* I. 246. l.

legyőzhetlenül, mert egyenlő joggal (szöveg tekintélyén) vitatnak és alkotnak, mint a fenti, kevésbbé szellemes mint confusus nézetkoszoru is tanusitá.

SIEGEL azon állitásból indul ki, hogy a szerződés, a kereslet és kinálat eredménye,[23] a római jogban (stipulatio) inkább a hitelező kötelező akaratán, (:) a germán jogban ellenben inkább az adós igéretén sarkal, miből az igéret *elfogadásának* lényegtelensége folyik. A természetjogászok elfogadták, de elvontották e tant az által, hogy szerintük az igéret *jogot ruházna át*,[24] melyet az *elfogadó* átvesz. Az elfogadás fogalma az igéretnél divott solennitásból eredt[25] s azért volt szükséges *kétoldalu* szerződésnél, mivel ez *kölcsönös igéretet* tartalmaz. De hogy a kötelezés nem függ az elfogadástól, bizonyitja p. o. a harmadik javára tett igéret; ugyanez mutatja annak szükségét is, hogy a szóhoz kötöttség (igéret megtartása) megkülönböztessék a rajta alapuló, de más személyre irányulható tulajdonképi (obligatorius) kötelezettségtől (igéret teljesitése.)[26]

Hogy már maga az igéret kötelez és hogy az elfogadás csak annyiban szükséges, mennyiben mintegy a perfectio akadályát eltávolitja, mert *senki jogi sphaerájába akarata ellenére behatni nem lehet*, észjogi alapon már F, Ch. Fr. MEISTER, ACHENWALL tanitványa, vitatta volt KANT ellen[27]

A formál-ügylet és kötelező ajánlat tanaiban pedig némely civilista is már korábban Siegel utján járt volt.[28]

Szokott szellemes, káprázтató módon állitotta volt fel különösen KUNTZE, IHERING «szellemi» előzője, a három mivelődési korszak tanát, melyek elsejében a szerző akarat,[29] a másodikban a *consensus,* a harmadikban a tulajdon souverainitása, az egyén autonomiája folytán az adós egyoldalu akarata *teremt* miként végrendeletet ugy kötelmet.[30] — SIEGEL kiemeli az igéret nagyobb fontosságának demonstrálására, hogy vannak szerződések, hol *az igéret alakhoz kötött*, az *elfogadás pedig nem.*[31] Ilyen porosz jog szerint az ajándékozás. A porosz Landrecht ismer hallgatólagos (I. 14. §§. 204., 205.) és vélelmezett elfogadást (I. 5. §. 81.); az ajándékozásnál is követel eifogadást (I. 11. §. 1058.), de azt rendeli, hogy *kétség esetében az ajándékozás elfogadását* kell *vélelmezni* (u. o. 1059. §.). Ez a gyakorlatban körülbelül ugyanoda vezetett, mintha mindjárt az lett volna kimondva, mi sok okból helyesebb lenne, hogy az ajándékozás elfogadás nélkül is érvényes, természetesen lemondhatván róla a megajándékozott.[32] Az insinuatio porosz jog szerint csak az ajándékozási igéretnél szükséges,[33] nem az elfogadásnál, mely bármi alakban eszközölhető.[34]

A casuisticában mintaszerü porosz codex főszerkesztője, SUAREZ előadásában a végleges revisióról azzal indokolja az ajándékozási *igéret* korlátozását az insinuatio solennitása által, hogy lehetőleg megelőzni kellett az emberek meggondolatlan, elhamarkodott, könnyelmü igéreteiből eredő bajokat és igy alaktalan igéret alapján a teljesitési keresetet megtagadni. E ratio legis az elfogadásra nem alkalmazható, különben pedig mintája azon rendőrállami gyámszellemnek, mely a legtöbb hasonló solennitást mai napig fentartá.

Hogy az ajándékozási igéret elfogadás nélkül is *ajánlatkép* kötelezzen, némely civilista római jogi alapon vitatta.[35] Már GROTIUS (i. m. l. 2. c. 11. §. 15.) «promissis mere liberalibus» esetében az igérő akaratát ugy magyárázza: «volo ut valeat si acceptetur» azaz ha az igéret vissza nem utasittatik, mig más esetben: «volo ut valeat, si *acceptatum intellexero*» tehát csak itt szükséges *az igérőnek kijelentendő* elfogadás. Ellenben a római jog valódi «*odium donationis*» folytán — mint F. HOFMANN nevezé — csak Iustinian alatt ismerte el a formátlan *donatio* érvényét; sőt a *favor dotis* daczára a formátlan dos-ét is csak Theodosius alatt.

SIEGEL az egyoldalu kötelező igéretek sorába az ajándékozását nem vette fel, nem találván reá «germán» forrást.

Tény az, hogy a mai forgalmi élet, nem az «erkölcsi» kötelem oltalma, eredményezte a formátlan szerződések (nuda pacta), sőt némely egyoldalu igéret kötelező erejének elismerését a jogéletben, miután előbb rendszerint fél érvényt («kereseti jog» nélkül) nyertek.[36]

A római formalismust még a realszerződésnél is megtörte a mai «alaktalan» jogforgalom, melyben p. o. a kamatos kölcsön valóságos tőkebérlés;[37] s a hol a római jog csak mesterkélt kötelmi surrogatumat adhatott, ma egyenes kötelmet ismerünk el[38] a dologi, családi, öröklési jogban «secundär» kötelmek támadtak és kiterjedt a kötelmek objectiv alapja.[39]

A tételes jog tehát, ha a forgalom kivánja, egyoldalu igéretet is kötelezővé tehet és tett, de az elfogadást elengedheti akkor is, ha az önmagában az ügylet természete folytán valószinü. Az elfogadás szüksége levonatott a szerződés kötelező erejének okából[40] vagy a

[23] Pactum, egyesség, pax: IHERING: *Geist d. röm. Rechts.* I. §. 11-a Nr. 45. §. 15. MÜLLER: *Institutionen.* 98. l.

[24] HUGO GROTIUS: *de iure belli et pacis* l. II. c. 11. §. 14. squ. utána PUFENDORF, LEIBNITZ, THOMASIUS, WOLFF, KANT. oszt. p. tk. 861. 864. §§. porosz Landrecht I. 5. §. 78. squ.

[25] Handschlag l. DANZ: *Der sacrale Schutz.* 135. sk. lk. KUNTZE: *Institutionen.* II. 476. l. eskü el nem tagadásra stb. HOMEYER: *Register.* 404. l. WITTE: *Ztschft f. Rechtsgesch.* VI. 469. sk. lk.

[26] Hasonlóan már BRINZ: *Haftung und Schuld* l. *Pandekten* és *Der Begriff Obligatio* GRÜNHUT I. 11. sk. lk. ellene SCHLOSSMANN: *Der Vertrag.*

[27] *Lehrbuch des Naturrechts* 1808. 238. 239. lk. hasonlóan RÖDER: *Grundzüge des Naturrechts* II. kiad. I. 379. 380. lk. SCHILLING: *Lehrb. d. Naturrechts* 1859. I. 180. l.

[28] LIEBE: *Die Stipulation und das einfache Versprechen* 1840. GNEIST: *Die formellen Verträge etc.* 1845. GIRTANNER: *Die Stipulation und ihr Verhältniss zum Wesen der Vertragsobligation* 1859.

[29] Occupatio, ennek mintájára *mancipatio, in iure cessio, stipulatio.*

[30] Creationstheorie l. *Lehre von den Inhaberpapieren.* 344. 346. 351. 355. 358. lk. *Deutsches Wechselrecht* (1862.) 47. l. Rokon nézetüek IHERING, UNGER, BEKKER, KÖPPEN, legujabban — de a kötelezés obiectiv okát nem az akaratba helyezve RÖVER: *Ueber die Bedeutung des Willens bei Willenserklärungen* 1874. A valódi különbség a régi római s germán jog szerződéstana között az volt, hogy a római jogban a meghatározott consensualis szerződéseken kivül előszolgáltatás *(res)* vagy solennis alak *(stipulatio)* kellett kereshető követelés *(actio)* a germán jogban solennis alak eltagadhatlan és zálogolással *(manusiniectio* módjára) érvényesithető követelés keletkezéséhez. (SIEGEL.: *Gesch. des deutschen Gerichtsverfahrens* 1857. I. 40. l.) A realszerződés (visszaadás *in specie)* a dolog természete szerint mindenütt hasonló *(iuris gentium);* mint mindenütt *innominat contractusok, arrha (ius pœnitendi)* etc. voltak.

[31] Ilyen volt mint kifejtők, 1871-ig Ausztriában az ajándékozás; az 1871. jul. 25. közjegyzőségi törvény (Rg. B. Nr. 76. 205. l.) azonban az elfogadást az igérettel ugyanegy közokiratba foglaltatni rendelé.

[32] SIEGEL: i. h. 14. l. 15. N. FÖRSTER: *Preuss. Privatrecht.* II. 13. l. N. 37. 14. l.

[33] *Landrecht.* I. 11. 1063. §. ellenkezőn szász p. tk. 1054. 1056. §§.

[34] Arg. ex 1058. 1059. §§. KOCH: *Comm. zuu a. preuss. Landrecht* I. 925. l. N. 32. FÖRSTER: i. m. II. 20. l.

[35] L. 10. D. 39. 5. REGELSBERGER: *Civil Erörterungen* 1868. I. 94. l. KÖPPEN: *Jahrb. f. Dogmat.* XI. 368. l. ellenök SCHOTT: *Der obligat. Vertrag uuter Abwesenden* 1873. 90. sk. lk. HASENÖHRL: *Das österr. Obligationenrecht* I. 2. 1881. 601. l. N. 8.

[36] SCHWANERT: *Naturalobligation.* SCHLESINGER: *Formalcontracte.* BEKKER: *Aktionen* etc.

[37] WINDSCHEID: i. m. II. 312. §. N. 5. 377. §. N. 3. 384. §. N. 7. 371. §. N. 6. UNGER: *Jahrb. f. Dogm.* VIII. 1. sk. lk.

[38] P. o. az idegen dolog birlalásából eredő: jó karban tartani stb.; római: stipulatio, cautio.

[39] Ős alap: delictum, kár; *neg. gestionál* idegen *haszon; gazdasági tény:* GIRTANNER szerint i. m. ellene («csak az akarat kötelmi alap») WINDSCHEID: *Krit. Vjschft* I. 427—437. lk. V. ö. MARSSON: *Die Natur der Vertragsofferte* 1879. KOHLER: Annahme und Annahmevertrag. *Jahrb. f. Damatik.* XVII. 4. 5.

[40] Más bizalma, hüség kötelme, mi két fél viszonyát, akarategyességet tételez fel. Az irodalma l. F. HOFMAN: *Die Entstehungsgründe der Obligation.* 90. sk. lk. WITTE: *die bindende Kraft des Willens etc. Krit, Vjschft.* II. 330. sk. lk. Az uralkodó tan az akaratelméleté. (WINDSCHEID: *Wille und Willensrklärung;* BEKKER: *Aktionen.* I. 133. KÖPPEN: *Jahrb. f. Dogm.* XI. 334. GERBER: *System.* (1875.) 430. l. BINIING: *Normen.* I. 221. l. L. STEIN: *Gegenwart und Zukuuft der Rechts- und Staatswissenschaft in Deutschland.* 243. sk. lk. BURCKHARDT: *Die civilistischen Präsumtionen etc.)* ellene S. SCHLOSSMANN *(Der Vertrag)* némileg J. KOHLER (l. p. o. *Jahrb. f. Dogm.*

szerződés lényegéből.[41] De egyik sem áll ma ugy, mint az előtt vélték. A kötelem és szerződés fogalma megváltozott, a forgalmi életnek s az egyén erkölcsi felfogásának és méltatásának változásával.[42]

Az orthodox historiai iskola, mely nem a jelenkor igényeiből, hanem kizárólag a római jogtételek elveiből indult ki, legnagyobb fiait renegatokká nevelte, mint valamikor az orthodox theologia és philosophia. Ismét a haladás oly spiralis fordulatát szemléljük, minő a renaissance korában a scholastikus glossa ellen reactiót szült és találóan jellemeztetett Rabelais által (Pantagruel l. 2. ch. 5.): «Au monde n'y ha livres tant beaulx, tant aornez, tant elegans comme sont les textes des Pandectes; mais la bordure d'iceulx, c'est assavoir la Glose de Accurse, est tant salle, tant infame et punaise, que ce n'est qu'ordure et villennie.»

És visszatértek a könyvhez, mint Luther a bibliához, és ez volt a jogtudomány első reformatiója, az olasz-franczia-németalföldi humanismus diadala a jog terén is, az ujkori positiv jogbölcsészet kezdete.

És mikor a német civilisták e század elején restaurálták a könyv tanait és lemosták róla az ujabb glossa ordurejét, a német észjog platitudejeit, a Wolff szellemü foliansok trivialitásait, akkor ők maguk még nagyobb és kettős tévedésbe estek. Az első tévedésük volt, e német észjogot, mely római jogi félreértett tételeken épitett, azonositani az észjoggal általában; oly tévedés, melybe p. o. a francziák soha sem estek, kik szakadatlanul tisztelék az észjogot, Grotius és Montesquien hitét, de kiknek akadt Savigny-jök is már évszázadok előtt Donellus-ban, ki a római jog elferditéseit, oly nevetséges észjogot, minő a német volt, lehetetlenné tevé.

A másik tévedés volt, a német észjoggal, mely ezer lapos syllogismusba szötte s velük bizonyitotta azt, mi magától értetik, ha valaki nem bolond, és a német bölcsészettel, mely az iskolákban élt s aristotelesi kategoriákon rágodott, ez «alanyi», «idealis» bölcsészettel azonositani *minden philosophiát*, s igy reactióba menni a XVIII. század felvilágosodása ellen is, mely persze nem német talajon eredt.

A német civilisták visszatérése a hazátlan ősrómai joghoz a jogtudomány zárdajellegét, a német jogérzület megrontását és sülyedését vonta maga után.

Ma az iskola legjobbjai burkolt vagy nyilt lázadásban folytatják azt, mit a nemzeti genius vagy modern gazdaság nevében a germanisták némelyei s a kereskedelmi jogászok legjobbjai megkezdtek.

«A római jogon át a római jog *fölé*» mond Ihering (Geist der röm. Rechts I. 14. l.) és müködése ma tisztán jogbölcsészeti lett (Der Zweck im Recht.)

El kell vetni a római nemzeti jellegü, bár náluk uralkodott elveket s a bárcsak csirázó világpolgári szellemü *kivételeket* ma *szabálylyá* kell tenni, ha ez életszükséglet, mond Unger, és törvényjavaslatot szövegez Trendelenburg bölcsésznek logikus definitióiból[43]

És e római nemzeti és világpolgári elemek elválasztásának óriási tudományos munkájára vállalkozott is német romanista M. Voigt: «Das jus naturale, aequum et bonum und jus gentium der Römer» czimü nagy müvében, melynek egyik excursusát fentebb többször idéztük (Condictiones ob causam XVI. 849. lk.)

M. Voigt az itt tárgyalt s vele összefüggő jogügyleti kérdésben sokkal messzebb ment mint Fitting s F. Hofmann közölt osztályozási kisérleteikben; ő hármas osztályozási alapot állit fel, ezek egyike általában az *ingyenes* és *terhes* jelleg (i. m. 55. §.) De nála, mint a nevezetteknél, mint Girtanner-nél, Siegel-nél, Windscheid-nél, mint a legkülönbözőbb álláspontón küzdő jogászoknál mindinkább kiemelkedik egy uj, érvényesül a «*gazdasági*» elem.

Végre Siegmund Schlossmann a corpus juris teljesen szabad méltatása mellett, nyiltan az uralkodó iskola ellen és jogbölcsészeti szellemben lépett fel.[44]

Mig «Zur Lehre vom Zwange» (1874.) czimü monographiában csak az ügyletek semmiségének és feloldhatóságának tanát, addig nagyobb, idézett müvében (Der Vertrag (1876.), melyben inductiv bölcsészeti módszerét nemcsak alkalmazza, hanem ki is fejti[45] az uralkodó magánjogi alaptanokat az akarat kötelező erejéről, a szerződés kötelezésének okáról, dologi jog létéről stb. halomra dönti. A scholastikus grammatikában találja a jogügylet és szerződés dogmáinak forrását. A kötelezés alapja delictum.[46] Az alanyi jog divó fogalommeghatározásainak (Iheking, Windscheid definitiónak) tarthatlanságát bizonyitja, pedig ezen áll a magánjogi rendszer s az egész ctvilistikns «tudományos» müködés (Ihering-nél «logikus elem») ép csak definitiók, kategoriák, classificatio szóval technikus alapok felállitása volt. Az eddigi módszernek haszontalanságát igazolja tehát, midőn még biztos definitióra sem vezetett. Visszatérni a jog valódi alapjaira, erkölcsi, (jogérzület, jogöntudat) lélektani, gazdasági elemeire, a jelenkori jogtudomány elutasithatlan követelménye lett. És e positivistikus jogbölcsész mind e merénylettel be nem érve, még azt is vitatta, hogy a római jog receptiója Némethonban tényleg meg sem történt, tehát az alaki gátak is elesnek, *positiv* jogot szabadon kutatni! Képzelhetni a vihart az igazhitüek táborában, midőn egyszerre egyaránt frondirozva lett a Windscheid, Köppen-ek; a Siegel, Gerber-ek; Binding stb. jogtudománya, midőn egy romanista tulment a nemzetgazdászok[47] radikalismusán és a Kuntze-féle jogspiritualismus kinyilatkoztatásait mellőzve a jog feladatát egyszerüen az igazságosság eszméjének kiterjesztésében látja. A jelennek élő, rendszert rendszerre faló Saturnus, a «többség» kitagadta a jövő szellemének ez apostolát, kinek sok tétele lehetett hamis, de kiindulási pontja kétségtelenül helyes volt.

De ha az idők jeleit figyelmesen tekintjük és látjuk, hogy a hivatottak, meghallgatottak, a legjobbak sorra kiválnak a régi szöveghitből, nem lehet kétségünk, hogy a német pandektatudomány átváltozása is már csak idő kérdése lett, csak az emlitett uj constructio alapvetésétől függ. Akkor elfogulatlanul aláirják a német jogászok is cum grano salis egy franczia Schlossmann, Émile Acollas szavait (i. m. I. LVIII. N. l.): «Le droit romain a deux sortes d'admirateurs, les uns qui ne le savent pas et qui le citent à tout prospos, n'ayant rien tant à coeur que de paraitre ornés d'une comaissance dont ils sont totalement dépourvus; les autres, en trés-petit nombre, gens d'étude,

XVI. 106. l.) léptek fel; előbbit czáfolja a jog lélektani alapjait kifejtő müvében dr. E. Zitelmann (*Irrthum und Rechtsgeschäft* 1879. p. o. 210. sk. lk.)

[41] *Jogátruházás, szabadságelidegenités*, mi elfogadást ugy tételezzen fel, mint occupatio birtokbavételt, traditio apprehensiot. A mai realis jogtan más alapon indul. L. Paul Müller: *Die Elemente der Rechtsbildung und des Rechts* 1877.

[42] L. Laband: *Jtsthft f. Handelsrecht.* X. Nr. 4. 186. l. Arnold: *Cultur uud Recht der Römer* 1868. 322. sk. lk. Thon: *Rechtsnorm und subiectives Recht* 1878.

[43] *Verträge zu Gunsten Dritter.* 57—61. 109. lk. Előbb már: Leist *Ueber die dogmatische Aualyse röm. Rechtsinstitute* 1854.

[44] Előtte Merkel: *Ueber das Verhältniss der Rechtsphilosophie zur positiaen Rechtswissenschaft* Grünhut's *Ztschft* I. 1. sk. lk. És uj módszerről Brinz és Bekker.

[45] II. Buch. *Ueber die Aufgabe und Methode der Wissenschaft des Vermögensrechtes.* 171—356. lk.

[46] Binding: *Normen* megforditva delictum is ex qunsi contractu. A kötelem alapjául venni a vagyonjogsértést közeledes Schopenhauerhoz: a Recht alapja, a prius az Unrecht.

[47] Stein Lörincz: *Geganwart und Zuknnft der Rechts- und Staatswissenschaft. in Deutschland.*

d'incessant labeur, qui, aprés avoir pâli quinze ou vingt ans sur le Corpus juris civiis, ou n'ont pas le désintéressement d'avouer qu'il y a un mieux emploi à faire de l'activité intellectuelle, ou arrivent de bonne foi, ce qui est plus fréquent, à prendre les textes du Digeste pour le dernier mot de la sagesse humaine.»

(Folytatása következik.) *Dr. Dell'Adami Rezső.*

Adalékok a magyar büntető-törvénykönyv magyarázatához.

XXIX.

Eskü̈vel meg nem erősitett hamis tanuvallomás.

A *Jogtudományi Közlöny* idei 41-ik számában dr. BARNA IGNÁCZ bonczkés alá vette a legfőbb itélőszék idei 4974. számu itéletét, melyben az van kimondva, hogy bünvádi ügyben vádlott *javára* tett hamis tanuvallomás, mennyiben esküvel meg nem erősittetett, sem hamis tanuzás kisérletének, sem bünpártolásnak nem minősithető.

Biráló nem helyesli a legfőbb itétőszéknek fennebbi elvi jelentőségü döntvényét, mert ő azt tartja, hogy az esküvel meg nem erősitett tanuvallomás, a mennyiben az bünvádi ügyben vádlott javára *követtetett el,* bünpártolást (btk. 374. §.) képez, a mennyiben pedig a bünvádi ügyben a vádlott *terhére* követtetett el, a hamis vád tényálladékát (btk. 227. §.) állapitja meg.

Mi nem osztjuk dr. BARNA nézetét. Véleményünk szerint állitásának egyik tétele sem nyugszik büntetőtörvénykönyvünk helyes felfogásának alapján. A hamis vád és a hamis tanuzás között igen élénk elkülönitő határvonalat látunk a törvényben. A hamis tanuzásnál fő-kriterium, hogy az ügynek *valamely lényeges körülményére* tétessék hamis tanuvallomás. A hamis vádnál: *tények* kell hogy koholtassanak, melyek ha be lennének bizonyitva, valamely büntetendő cselekmény *alkatelemeit képeznék.* Hamis tanuzás ténye csak már *megindított* nyomozatban követhető el, a hamis vád alapján pedig *megindul a nyomozat.* Hamis vád tehát a vizsgálat folyamában el sem követhető, hacsak nem vonatkozik valamely a vizsgálattól különálló büncselekményre.

Biráló véleménye szerint a vádlott terhére tett hamis tanu-vallomás, ha nem erősittetik meg esküvel, átváltozik *hamis váddá.* Ez a metamorphosis jogilag érthetetlen és egyáltalában logikailag nem elemezhető. Mert a tanu-vallomás (ha az csupán az ügynek valamely lényeges körülményére vonatkozik), esküvel meg nem erősités esetén is csak tanuvallomás marad és az eskü pecsétjének hiánya miatt semmi más büncselekménynyé át nem változhatik. Ha például lopási esetnél *A.* a bíróság előtt esküvel nem erősitett hamis tanu-vallomást tesz, hogy *B*-t a lopás idején a tett helyén látta, ez a vallomás csak azért terhelő *B*-re, mert loptak valakitől, és a tett helyén jelenlét gyanuok. Kétségkivüli az is, hogy lényeges körülményre tétetett hamis tanuvallomás, mert hasonló gyanuokok a bizonyitás alkatrészét képezhetik. De ha ugyanezt a vallomást jelentés alakjában önállóan juttatja bírósághoz, midőn annak egyáltalában lopásról még nincs tudomása, káros nem jelentkezett, a nyomozat senki ellen meginditva nincs, nem hogy megállapitaná a hamis vád tényálladékát, de még csak birói figyelemre sem fog méltattatni.

Bünpártolássá sem minősülhet a hamis tanuzás, ha ha vádlott javára tétetett és esküvel nem lett erősitve.

A btk. 374. §-a e büntény minősitésénél feltételül szabta, miszerint a tettesnek vagy részesnek *segitség* nyujtassék, hogy a hatóság üldözése elől meneküljön.

Büntető törvénykönyvünkben azt az elvet látjuk érvényesitve, és a legfőbb itélőszék is igen helyesen erre alapitotta itéletét, hogy esküvel meg nem erősitett vallomás a bizonyitás összeállitásánál ennek alkatelemeiből ki van zárva, a birói határozatra nincs befolyása. Nem arról van tehát szó, hogy a bíróság előtt nyujtott segitség mért ne jöhetne ép olyan imputatió alá, mint a bíróságon kivüli, hanem arról, hogy egyátalában minősül-e a tény segély-nyujtássá?

Nézetünk szerint a bünpártolásnál sem elegendő a qualificatióhoz a czélzat. Bár egyetértünk abban, hogy nem kivántatik meg, miszerint a czél megvalósuljon, de az okvetlen feltétele a delictumnak, hogy a kivitel *lehetőségét* alkalmas eszköz támogassa. Ha például valaki az üldözés alá fogott tolvajnak fonalat ád kezébe, hogy annak segélyével az emeletből ereszkedjék le, és meneküljön, bár czélzata volt a segélynyujtásra, ténye nem minősülhet bünpártolássá, még annak kisérlete sem lehet, mert oly eszközt használt arra, mely kizárja a befejezés lehetőségét. Ehhez hasonlónak tekintjük az esküvel nem erősitett, vádlott javára tett tanuvallomást. Ha ez nem tartozik a bizonyitás elemeihez, nem kötelezi a birót: nem alkalmas eszköz a segélynyujtásra, sem mint nem alkalmas például a nedves tapló a gyujtásra, egy czérnaszál a gyilkosságra. Nem hasonló tehát a biráló által felhozott példa az esküvel nem erősitett vádlott *javára tett* vallomáshoz. A tettes elrejtése, noha a rendőr rögtön észre vette, kétségkivül bünpártolás, vagy annak kisérlete, mert a czél, hogy tettes a bünvádi üldözés alól meneküljön, az elrejtés által volt előmozditva vagy legalább előmozditható volt. Az elrejtés alkalmas eszköz a czél érvényesitésére, és csak a tettes akaratán kivül véletlennek tulajdonitható, hogy a szándékba vett siker elérve nem lett. Az esküvel nem erősitett hamis tanu-vallomástól a siker egyáltalában nem várható, s bár tettes hitte, hogy az be fog következni: cselekménye még sem minősülhet bünpártolássá.

Maga a biráló akként nyilatkozik, hogy oly cselekvény feltételeztetik, mely magában hordja a czélba vett eredmény bekövetkezésének *lehetőségét.* Csodálkoznunk kell, ha e kijelentéssel ellentétben bünpártolássá akar minősitni oly cselekvényt, mely absolut nem alkalmas a czélba vett eredmény elérésére.

Hogy törvénykönyvünknek az az intézkedése, melyben mintegy anticipative igen nagy horderejü alaki jogi elv is érvényesül, a büntető perrend megalkotása avagy a létező átalakitása előtt minő eredményeket szülhet, jelenleg nem kérdés tárgya. Erre vonatkozólag más helyen nyilvánoságra hoztuk szerény vélekedésünket; annyit azonban itt is megjegyzünk, hogy miután a törvényes gyakorlat, és az erdélyi részekben a még érvényben álló ausztriai büntető perrendtartás 140. §. 3-ik pontja értelmében az esküvel nem erősitett tanuvallomás mint *nem teljes bizonyitás* a birói eldöntés *alapjául vehető,* az esküvel nem erősitett tanuvallomások is még ez idő szerint oly intézkedéseket tesznek szükségessé, mint az igazságszolgáltatás biztosságának más garantiái és e nélkül az esküvel nem erősitett tanuvallomások büntetlensége horderejében veszélyes eredményeket idézhet elő.

Bodor László.
kolozsvári kir. alügyész.

Ügyvédi körökből a következő sorokat vettük:

Más osztálynál, legyen az biró, levélhordó, kis iparos, vagy nemzeti szinész, *anyagi* kérdésről beszélnek. Ügyvédnél ez *kenyér*-kérdés a szó meztelen, megvető koldus hangsulyával. Valahányszor az hallatszik a forumon, hogy jelen igazságügyi kormányunk az «*ügyvédi kérdéssel*» foglalkozik, méltán remegés támad az ujból «*rendezendő*» karban, mely jól tudja, hogy e szük látköréről nevezetes kormány a jogvédelem szabadságát és méltóságát oly rendőrapai szemmel nézi, milyennel másutt gyanus áruk kalmárainak üzelmeit tekintik, és e «szellemben» (lucus a non lucendo) kiván «*reformálni*».

És fokozza ez aggályokat azon szomoru tapasztalat, hogy a honi patres et conscripti e kérdésben még «minisz-

teriebbek» a miniszterekнél. Tudjuk, mint önték el igazságügyi politikai bölcseségük saharai homokával Horváth Boldizsár tervezetének kevés szabadelvü oasisát az 1874. 34. t. cz. alkotásakor. Tudjuk, mint nyilatkozott a ház tetszésére Miklós István, a szélbal *demokratia* bajnoka az idei budgettárgyaláskor az «*ügyvédek és felek érdekeiről.*» Azt kellett volna hinni, hogy nálunk mint ős Rómában privilégiált patriciusok az ügyvédek, kik egy védelemért 400,000 sestertia előleget zsarolhatnak ki, hogy ilyesmiért ismét valami kifosztott cliens, mint egykor Samius lovag kardjába ölte magát saját ügyvédének házában.

Resignáltak, desperáltak a karnak legjobbjai. A mi mozgalom megindult volt országos ügyvédi önsegélyszervezet, országos ügyvédgyülés stb. tárgyában, nem jobb létre ugyan, de elszenderült. E helyett jött «*kormányjavaslat*» és «*enquete*». A kormánytervezetet komolyba senki sem vette. Nevetséges, bureaukratikus ügyviteli szabályok, melyek törvénybe nem valók, lealjasitó birságok általános detektive-rendszer a collegialitas moráljául, ezek beleoltva a régi törvény odvas törzsébe képezzék az uj autonomia igéret-földjét! Mindebből praktikus, bár alig igazságos *1.* §. *novella: a praxis meghoszabbitása.* A paragraphusok holt tengerén evező enquête azonban még két eltévedt édes cseppre bukkant. Az ügyvédi költségek biztositására *visszatartási jog* és *privilegiált forum* szolgáljon.

Ajánlunk efféle szöveget:

1. §. Az ügyvéd visszatartási joggal bir költségei erejéig. 2. §. Ha több költséget számitott fel, mint a biró utóbb megállapit, e többlet fedezetére visszatartott összeg *elsikkasztásának* tekintetvén, hat havi börtön, stb. (mint most.)

Még jobban eltalálná a t. ház intentióit ily formulázás:

1. §. Ügyvédi költségperben mindenkor meghallgatandó a kir. ügyész, ki az ügyvéd minden állitását tagadni s a legfőbb itélőszékig felebbezni tartozik, ha az ügyvéd teljesen el nem utasittatnék. 2. §. A legfőbb itélőszék, ha az ügyvédnek valamit megitélni kénytelen, hivatalból átteszi az ügyet a semmitőszékhez, hogy ez, ha lehet, semmisitse meg, etc.

Ha pedig komolyan gyors eljárást akarnak, adjanak biztositást *megállapitott, fizetési meghagyást pontos tételekben felszámitott egyéb költségekre* is, a mely ellen kifogásokat adhat a fél.

Legyen *csak egy instantia,* de *vegyes bíróság ügyvéd-ülnökkel,* ki megértesse az ügyvédi munka «*igaz árát.*»

Ha a mai korban — mint tényleg van — az állam sem ismer el ügyvédi honorariumot (aes *honoris),* hanem csak munkabért, ha az ügyvédség nem igazságszolgáltatási közeg többé, hanem jogforgalmi iparos osztály, akkor a munkabér oltalma és ipar szabadsága is ehhez legyen mérve, akkor az ügyvéd ne legyen eltiltva más ipartól, más állástól, ne legyen felelősebb más iparosnál, ne legyen különös rendőri felügyelet alatt.

Tehát vagy őszintén restaurálni némi patriciatust, vagy őszintén acceptálni a munka-szabadság rendszerét.

De officiumban patricius és beneficiumban hordár az ügyvéd sem lehet, ha 12 évi jelölt-praxis szoktatja is nyomorhoz. Miből bizonyos egy: hogy a kormányjavaslat *orvossága* semmi esetre sem kell a magyar ügyvédségnek, mely a nélkül is meg tud halni.

—*a*—

Jogirodalom.

Dr. AUGUST *von* KRIES: *Die Rechtsmittel des Civilprocesses und des Strafprocesses nach den Bestimmungen der deutschen Reichsgesetze.* (Breslau 1880. Verlag von *Wilhelm Koebner* 517. l.)

KRIES göttingeni magántanárnak munkája a különböző folyóiratokban megjelent többé-kevésbbé beható értekezésektől eltekintve, tudtunkkal a német birod. törvények egyes nagy részeinek első önálló monografikus feldolgozása. A német birod. törvények 1879. évi október hó 1-én lettek életbe léptetve. Ezzel szemben akaratlanul előtérbe nyomul a kérdés, hogy időszerü-e a törvény alig egy évi életben léte után azt akár egészben, akár pedig egyes részeiben önállóan és rendszeresen feldolgozni. A kérdésre Endemannal «nem»-mel felelünk.

«Zu einer systematischen Darstellung des neuen Processes ist schwerlich schon die rechte Zeit gekommen .... Mit einiger Sicherheit wird sich der Inhalt derselben *zu einem abgerundeten System* erst verarbeiten lassen, *nachdem die Praxis über die Auslegung und Anwendung sich entscheiden,* namentlich das Reichsgericht ein entseheidendes Wort geredet haben wird.» Der deutschte Civilprocess. 1878. I. kötet előszó.)

A német birod. törvények a gyakorlat tüzpróbáját még ki nem állották. Egy évi gyakorlat egy oly eljárásnál, mely az évszázadokon át megszokott pertől lényegileg eltérő alapokon nyugszik, sokkal rövidebb idő, sem hogy a peres eljárás rendszeres feldolgozására anyagot szolgáltatni képes lenne. Abban is igaza van tehát Endemannak, hogy a német perjog-irodalom egyedüli tere ez idő szerint még az egyébként is megkedvelt «Kommentár» alakja, vagyis a törvény gondos értelmezése és magyarázata.

KRIES e munka által megczáfolhatlan bizonyságát adta annak, hogy más nézeten van. A per legfontosabb és legnagyobb részének, a «perorvoslatok»-nak, rendszeres feldolgozására vállalkozott. A tárgy fontossága kiválólag megérdemli a figyelmet és jogos igénynyel bir arra, hogy a könyv előitélettől menten vétessék kritikai bonczkés alá. Ha szerző müve még sem elégit ki, akkor ezen összbenyomásban az előitéletnek része nincs, mert — habár a rendszeres feldolgozás idejét még eljöttnek nem hiszszük — az előttünk fekvő müvet ebbeli meggyőződésünktől függetlenül igyekeztünk tanulmányazni.

Szerző a polgári és büntető eljárás perorvoslatait együttesen tárgyalja. Mint bevezetésében mondja, ehhez annak a meggondolása vezérelte, hogy mindkét eljárás perorvoslatainak ugyanazon feladatot kell megoldaniok, minek ugyanazon megoldáshoz kellett vezetni, és szerinte tényleg vezetett is.

Nem tagadjuk, hogy a két eljárás perorvoslatai között számos a találkozási pont. De másrészt a kettő között annyi az eltérés, hogy szerencsétlen kisérletnek tekintjük mindkét eljárás perorvoslatainak együttes tárgyalását. Szerző az együttes fejtegetés álláspontját nem is volt képes fentartani, mert külön fejezetekben tárgyalja a büntető, és külön a polgári eljárás perorvoslatát. Az együttes tárgyalás tehát csupán technikai, amennyiben mindkét eljárás perorvoslatai *ugyanazon könyvben* fejtegettetnek, a nélkül hogy az illető fejezetek egymással tartalmi összefüggésben lennének. Kries bátran bocsájthatta volna könyvét mint két önálló müvet napvilágra, egyiket mint a polgári, másikat mint a büntető eljárás perorvoslatait, a nélkül, hogy az illető fejezeteken valamit változtatnia kellett volna. Legfelebb azon rövid fejezetek lettek volna mellőzendők (211—215., 355—360; 405—411. és 512—517. ll.), melyekben az egyes perorvoslatokra való vonatkozásban a büntető és polgári eljárás perorvoslatait találkozási pontjaikban és eltéréseikben összehasonlitja. Szerző ezen összehasonlitásai legszembeötlőbb bizonyitékai annak, hogy a két eljárás perorvoslatai egymással *szerves* összefüggésbe nem hozhatók. A polgári és büntető per intézményei különböző alapelvekre fektetvék, és következve egymással csupán *alaki* összeköttetésbe hozhatók. BONNIER mégérdemlett hirnévnek örvendő munkájában «Traité théoretique et pratique des preuves en droit civil et en droit criminel» (IV. kiadás. Paris 1873.) a polgári és büntető per bizonyitékainak tanát tárgyalja együttesen, a nél-

kül hogy a két eljárás bizonyitékait és azok elméletét más mint alaki összeköttetésbe hozni képes lett volna.

Szerző a perorvoslatok tanát a német birod. törvények rendelkezései alapján óhajtja tárgyalni.

A német birod. perrend minden kétséget kizárólag megmondja, hogy mit tekint perorvoslatnak és mit nem. «Unter Rechtsmitteln werden procesualische Rechtsbehelfe verstanden, wodurch Entscheidungen, welche *die Rechtskraft noch nicht beschritten haben,* vor einem *höheren Richter* angefochten werden. Damit scheiden aus der Reihe der Rechtsmittel die Wiedereinsetzung in den vorigen Stand, der Einspruch, die Nichtigkeitsklage, und die Restitutionsklage..... ..... Als Rechtsmittel kommen in Betracht die *Berufung*, die *Revision* und die *Beschwerde.*" (Lásd javaslat általános indokolása 11. §. és «Perorvoslatok Rendszere» czimü munkámat 6. l.). A törvény ily világos rendelkezése mellett azt lehetne hinni, hogy ahhoz, hogy a német birod. perrend szerint mi perorvoslat és mi nem az, kétség már csak azért sem fér, mert eltekintve az alapul szolgált javaslat indokolásától, maga a törvény «Rechtsmittel» felirattal ellátott harmadik könyvében három fejezetben csupán a felebbezést (Berufung), felülvizsgálatot (Revision) és panaszt (Beschwerde) tárgyalja (lásd német birod. perrend 472—540. §§.) mint perorvoslatokat, mig az eljárás ujbóli felvételére vonatkozó rendelkezések (semmiségi kereset és visszahelyezési kereset) önálló külön könyvben (541—554. §§.), az ellenmondásra vonatkozók pedig (Einspruch, opposition) az első biróság előtti eljárást szabályzó II. könyv harmadik fejezetében (295—312. §§.) vannak felvéve.

Ahhoz, hogy helyesen cselekedett-e a törvény akkor, midőn a perorvoslatok fogalmának meghatározása alá csupán az átszármaztató hatályt gyakorló orvoslási módokat vette, sok szó fér. De oly műnek, mely a perorvoslatok rendszerét egy positiv törvény alapján tárgyalja, a törvény meghatározásától eltérni nem szabad. Kries tehát nyilván tévtant hirdet, midőn a német birod. perrend alapján rendes (ordentliche) és rendkivüli (ausserordentliche) perorvoslatokat különböztet meg, és ez utóbbi genus alatt az eljárás ujbóli felvételének eseteit mint perorvoslatokat fejtegeti. Ez által ellenkezésbe helyezkedik a törvénynyel és feléleszti mindazon zavarokat, mik a «rendkivüli» perorvoslatok elmaradhatlan követői. Különben el kell ismernünk, hogy nem szerzőnk az első, ki a törvény egyszerü és világos rendelkezésével meg nem elégedve, contra legem a rendkivüli perorvoslatokat restituálni megkisérlette. Egy különben jeles perjogirót Bolgiano müncheni tanárt illeti a felfedezés kétséges dicsősége, hogy a «rendkivüli» perorvoslatok létezni meg nem szüntek, mit «Begriff des Rechtsmittels und der Rechtskraft» czimü az *Archiv für die civilistische Praxis*-ban (59. kötet 3. füzet) megjelent értekezésében az életbeléptetési törvény alapján igyekezett kimutatni. És ámbátor Hinschius Bolgiano felfogásának helytelen voltát kimutatta (Ueber den Begriff des Rechtsmittels nach deutschem Reichscivilprocessrecht. A Busch által kiadott Zeitschrift für deutschen Civilprocess I. kötet I. füzetében), Bolgiano továbbra is fentartotta nézetét («lásd: «Zur Abwehr». Busch-féle Zeitschrift II. köt. 1. füzet) és Kries személyében követőre talált.

Kries müvének részletei, amennyiben a polgári perre vonatkoznak, a behatóbb figyelembe vételre alig érdemesek. Hogy mennyiben üti meg a tudomány mértékét a büntető eljárást tárgyazó részével, ennek megitélését a büntetőjogban avatottabbakra bizom. Irmodorát, ha középszerünek mondjuk, hizelegtünk. Nyelvezetének feltünő pongyolasága siettetett munkát árul el.

Dr. Schreyer Jakab.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A semmiségi okok megörökitéséről.

Horváth István és János felperesek Horváth György és elhunyt Horváth Gábor kk. gyermekei alperesek ellen 546 frt. 66 kr. nagyanyai örökség kiadása iránt 1876. évben a szegszárdi kir. törvényszék előtt pert inditottak. A perfelvételre, noha mindegyik alperes megidéztetett, csak a kiskoruak részére kinevezett pergondnok jelent meg. A pertári kezelés mellett sok viszontagság után végre 1879. évben meghozatott az alpereseket 360 frt. tőke és ennek 1860. évtől járó 6% kamataiban marasztaló itélet, mely jogerőre emelkedvén, a végrehajtást kértem és foganatositottam.

Ekkor eszébe jutott a perfelvételre meg nem jelent és igy magát nem védelmezett I. r. alperes Horváth Györgynek semmiségi panaszszal élni azon alapon, mert 1. perfelvételre megidézve nem volt, 2. mert az itélet neki nem kézbesittetett, 3. mert a marasztalás nem levén egyetemleges, mégis a foglalás nagyobb összeg erejéig teljesittetett mint a mekkora a reá esendő összeg (180 frt. és ennek 1860-tóli 6 % kamatai). Ezen állitásokból ugyan egy szó sem volt igaz, mert I. r. alperes valamint a perfelvételre ugy a megejtett szakértői becsüre meg lett idézve, az itélet is kellő módon kézbesittetett neki, a végrehajtás is csak mintegy 60 frt. értékü ingóságok erejéig teljesittetett, mégis a semmitőszék I. r. alperes Horváth Györgyöt illetőleg az egész eljárást megsemmisitette és uj perfelvételi határnap kitüzését rendelte el, nem a semmiségi panaszban felhozott okok alapján, hanem mert a községi kézbesitő a keresztlevél II. példányának kézbesitéséről kiállitott kézbesitési ivre nem irta oda, hogy a végzés tartalma alperesnek megmagyaráztatott. Most tehát ott vagyunk, a hol négy év előtt kezdtük, vagy talán ott sem.

Nem akarom a semmitőszék ezen határozatát gáncsolni, sőt elismerem, hogy az a ppts. 262. §-a értelmében egészen correct, azonban nem mulaszthatom el azon meggyőződésemet kifejezni, hogy ezen semmitőszéki határozat egy ujabb semmiségi esetnek magvát rejti magában, mely csak akkor fog kikelni, ha a per ismét az itélet stadiámában leend; ugyanis a törvényszék hivatalból ujabbi perfelvételi határnapot tüzött ki, és arra alperest végzésileg megidézte. A ppts. 129. §-a azt mondja: «felperes irásban tartozik keresetét a mellékletek másolatával együtt annyi példányban beadni, hogy mind a percsomóhoz, mind minden alperesnél egy egy példány jusson» stb. A percsomónál ott van az I. példány, azonban alperesnél nincs, mert a II. példány 1876. év óta miután hoszabb ideig szalonna-takaróul szolgált alperesnek, bizonyosan régen felbomlott ős elemeire, és igy alperes nem tudja, legalább nem tartozik tudni, hogy felperesek mit követelnek ellene, és ha most megsemmisittetett az egész eljárás, mert az idéző végzés meg nem magyaráztatott, nehány hónap vagy év mulva valószinüleg megsemmisittetik azon okból, mert alperes nem törvényszerüen idéztetett meg. Igy aztán ezen per sohasem juthat befejezésre.

Ki fogja felperesekkel elhitetni tudni, hogy a semmitőszék eljárása törvényben gyökeredzik, és midőn az eddigi peres eljárást megsemmisitette, csak a szigoru törvényt,

alkalmazta? Senki; s nem lehet csodálni, ha a perlekedő felek méltó elkeseredettségökben szidják a fiskálist, birót, törvényt, sőt még azt az istenben boldogultat is, a ki reájuk örökséget hagyott, melyet azonban megfogni nem tudnak.

Szomoru jelenségek biz ezek, de hát nem segithetünk rajtok mindaddig mig a jelenlegi hozzadalmas eljárás életben marad. Azért csak üdvözölnünk kell minden törekvést, mely bennünket, habár csak egy lépéssel is, közelelebb visz a szóbeliséghez.

S. K.
ügyvéd.

Heti szemle.

A képviselőház igazságügyi bizottsága f. hó 18-án felvette a *csődtörvényjavaslat* folytatólagos tárgyalását. A bizottság elvetette a javaslat azon intézkedését, mely az eddigi rendszer fentartásával a végleges tömeggondnok választását továbbra is a hitelezőkre hagyta. A bizottság ezzel ellentétben abban állapodott meg, hogy a tömeggondnokot a bíróság a csődnyitás alkalmával véglegesen és pedig a hatósági területen gyakorló ügyvédek sorából nevezi ki. Orvendetes a bizottság ezen megállapitása, mert kellő figyelemmel van arra, hogy a csődnyitással felhivott szétfutó érdekekkel szemben a csődtömegnek az első percztől fogva mindvégig egységes és stabilis képviselője és gondviselője legyen.

New-Yorkban egy fiatal magyar születésü keresztény nő *polgári uton* férjhez ment egy zsidóhoz. A házaspár Budapestre jött lakni. Itt az asszony családi egyenetlenségek miatt válási pört inditott férje ellen. A hivaltalból kirendelt védő a panaszt tárgytalannak tüntette fel, mert polgári házasság magyar állampolpárnál, főleg pedig zsidó és keresztény közt, érvénytelen. Az első bíróság mindazonáltal a párt szétválasztotta azon indokolással, hogy a házasság amerikai törvény szerint Amerikában érvényesen köttetett, s igy a szétválasztásra szolgáló föltételek magyar törvény szerint megvannak. A királyi tábla visszautasitotta a panaszlót, miután a házasság nem volt törvényszerü. *A legfőbb itélőszék* a polgári házasság utján történt házassági viszonyt és házassági köteléket föloldotta. Evvel megoldást nyeregy nagyfontosságu kérdés, mely a sajtóban élénk vita tárgyát képezte. Százakra megy hazánkban azon családok száma, a melyeket a házassági kötelék érvényessége és a születés törvényessége körüli kételyek folytonos bizonytalanságban tartanak. Ezekbe a legfőbb itélőszék e heti határozatával, ha a következetességre remény van, a nyugalom ismét viszatérithette.

A napokban tartatott meg Salzbugban *az ötödik osztrák ügyvédgyülés,* melyen, daczára a kedvező időszaknak és szép helynek *csak 60 tag* jelent meg.

A hozott határozatok a következők:

1. A kártéritésre vonatkozó törvényes szabályok anyagi és alaki tekintetben módositást igényelnek.

2. A polg. perrendt. javaslat 115. §-ában foglalt azon elv, hogy a szegényjog engedélyezése a bíróságokat illeti, nem helyeslendő, hanem a hol ügyvédi kényszernek van helye, a kamaráknál hagyandó az engedelyezés.

3. Az ügyvédgyülés a kar becsületbeli kötelességének jelenti ki, hogy az ügyvéd az általa megbizott helyettesnek, az ezen helyettesités folytán és a vett megbizás keretén belül felmerült költségeiért (munkadij és kiadás) szavataljon; kivéve, ha a helyettes a megbizás alkalmával világosan elutasitotta azok iránt a szavatosságot.

4. Az ügyvédgyülés a kar tagjai kötelességének jelenti ki azt, hogy csak oly ügyvédjelölteket vezettessenek a lajstromba, kiket kizárólag az irodában akarnak gyakorlatilag foglalkoztatni, azokat pedig, kik nem kizárólag és nem kellően foglalkoznak gyakorlatilag, töröltessék.

5. Az ügyvédgyülés czélszerünek találja, hogy tekintettel a magyar korona országaiban érvényben levő 1874. évi ügyvédrendtartás 94. §-ában foglalt intézkedésre, a Reichsrath-ban képviselt országok részére is oly törvényes szabály alkottassék, mely szerint az ügyvédi kamara választmánya vagy fegyelmi tanács által az ügyvéd vagy ügyvédjelölt ellen benyujtott panaszok, a mennyiben valótlan állitásokon vagy elferditett ténykörülményeken alapulnak, az ügyvédi kamara székhelyén levő cs. kir. törvényszékhez tétessenek át, mely utóbbi panaszost 300 frt pénzbüntetésre itélheti. Ha a birság behajtható nem volna, az szabadságbüntetésre változtandó át, és minden 5 forintért egy napi fogság számitandó.

6. Az ügyvédgyülés czélszerünek tartja, hogy az ügyvéd elköltözése esetében a kamarai választmánynak, és ha az ügyvéd más kamara területére költözik, mindkét kamarai választmánynak jogában álljon, az ügyvédnek különös tekintetre méltó esetekben megengedni, hogy működését uj lakhelyén azonnal, vagy 3 hónap előtt megkezdhesse.

Ellenben *elvetette* a gyülés a következő inditványt:

«A kar érdekében szükségesnek ismertetik, hogy az egyes kamarai kerületekben a tagok évi járulékaiból alapok létesitessenek oly kamarai tagok segélyezésére, kik hibájukon kivül szorultak gyámolitásra. Ezen évi járulék a kamarai illetékkel szedettessék be, s annak felét meg nem haladhatja. Az alap kezeléséről a választmány tartozik gondoskodni.»

Törökországnak is van már jogi szaklapja. Franczia nyelven jelenik meg hetenként. Czime «Annales judiciaires de l'Empire Ottoman. Revue hebdomadaire de la jurisprudence, de la législation et des débats judiciaires.» Az első szám szeptember 25-én adatott ki.

Különfélék.

(**A Magyar Jogászegylet**) f. h. 23-án (szombaton) d. u. 6 órakor az ügyvédi kamarában teljes-ülést tart, melyen vita alá fog bocsáttatni Dr. DELL'ADAMI REZSŐ-nek az államhatalmak megosztásáról tartott előadása.

(**A hesseni ügyvédi kamara**) folyó hó 2-án Mainz városában tartott közgyülésén az 1880—1881. esztendőre az évi kamarai tagsági dijat *3 márkára* szállitotta le.

A Franklin-Társulat magyar irod. intézet és könyvnyomda kiadásában (**Budapest,** egyetem-utcza 4. szám) megjelent:

A MAGYAR BÜNTETŐ-TÖRVÉNY (1878. V. tcz.) MAGYARÁZATA. Irta *Schnierer Aladár.* Füzve 4 frt.

MAGYAR MAGÁNJOG MAI ÉVRÉNYÉBEN KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A GYAKORLAT IGÉNYEIRE. Irta *Zlinszky Imre.* Füzve 6 frt

MAGYAR PÉNZÜGYI TÖRVÉNYISME. Folytonos vonatkozással a magyar államháztartásnak 1868-tól 1875-ig terjedő tényleges eredményeire. Irta *dr. Marisa Vilmos.* Második bővitett kiadás 1877. Füzve 3 frt 60 kr.

BÉLYEG ÉS ILLETÉK-SZABÁLYOK. A legujabb időig terjedő törvények és kormányrendeletek szerint. Összeállitotta *Dr. Mariska Vilmos.* Második kiadás 1879. Füzve 1 frt.

TÉTELES EUROPAI NEMZETKÖZI JOG. Irta *Dr. Apáthy István.* Füzve 3 frt 60 kr.

Felelős szerkesztő: **Dárdai Sándor** (VIII. Üllői ut 2. szám.) Főmunkatárs: **Dr. Fayer László** (V. Fő-ut 18. sz.)

Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat.

Tizenötödik évfolyam. 44. SZ. Budapest, 1880. október 29.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA: *Üllői-út 2. szám, III. em.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

TARTALOM: Az enyhébb intézkedés értelme és alkalmazása. Dr. Werner Rezső kassai jogakadémiai tanártól. — Adalékok a magyar büntetőtörvénykönyv magyarázatához. Dr. Sík Sándor ügyvédtől. — Indokolás az általános magyar magánjogi törvénykönyv tervezetének az öröklési jogot tárgyazó ötödik részéhez. — Törvénykezési szemle: A kereskedelmi könyvek bizonyitó ereje. Dr. Jancsó György kir. táblai fogalmazótól. — Heti szemle.

MELLÉKLET: Curiai határozatok.

Az „enyhébb intézkedés“ értelme és alkalmazása.

(Az 1878. 5. t. cz. 2. §-ához.)

I.

Folyó évi szeptember elsejétől kezdve a büntetőjogi gyakorlat terén ezt közvetlenül érdeklő nagyfontosságu változás állott be, a mennyiben az eddigi csaknem egyedüli kutforrásként szereplő «birói bölcs belátás» helyébe, mely a helyes és helytelen egyéni nézetek, felfogások és birói meggyőződések eltérése következtében nemzeti jogéletünk körében egységet és egyöntetűséget nem hozhatott létre, a nem rég nagy nehezen megalkotott btkvek lettek életbe léptetve. Magyarországra nézve ez oly esemény, mely korszakot alkotó jelentőséggel bir. A törvény nélküli állapotot a törvényes állapot váltja föl, mely az eddigi csupán önmagára támaszkodó büntetőjogi gyakorlatot törvényes rendszabályokhoz kötve s a kényelmes de bizonytalan birói bölcs belátást részint teljesen kizárva, részint jelentékenyen megszoritva, a hazai büntető igazságszolgáltatást nemcsak más irányba terelni, hanem abban az annyira kivánatos egyöntetüséget, rendet, biztosságot és consolidatiót is eredményezni fogja.

Minden uj, főleg szerves törvény életbeléptetése a jogalkalmazás azon körében, melyre az vonatkozik, és azon határig, a meddig az valóban uj intézkedéseket magában foglaló törvényt képez, mellőzhetlenül *átmeneti* stádiumot szokott előidézni, mely ugyan rendszerint csak addig tart, mig oly jogesetek fognak a jogalkalmazás terén fölmerülni s akár az alsó bíróságoknál, akár pedig a fölebbviteli stádiumban elbirálás alá kerülni, melyek még az uj törvény életbelépte előtt lettek elkövetve, de mely főleg kezdetben, midőn az elbirálandó jogeseteknek nagy többsége az uj törvény életbelépte előtti időből származik, a jogalkalmazókra nézve sok nehézséggel, complicatiókkal van összekötve. Tapasztaljuk ezt az uj btkvek életbeléptetésénél is, — min annyival kevésbbé csodálkozhatni, mivel az eddigi törvény nélküli állapot megszokását levetni s az uj törvényes állapothoz hozzászokni nem oly egyszerü s könnyü dolog, mint a milyennek az első tekintetre látszik.

Addig, mig u. n. régi jogesetek, illetőleg bünesetek elbirálandók lesznek, legtöbb nehézséget fog okozni a m. btkv. 2. §ának alkalmazása, mely közvetlenül a jogalkalmazásra magára vonatkozólag ekkép intézkedik:

«Ha a cselekmény elkövetésétől az itélethozásig terjedő időközben egymástól különböző törvények, gyakorlat vagy szabályok léptek hatályba: ezek közül a *legenyhébb* intézkedés alkalmazandó.»

Vajon és mennyiben helyes a törvénynek ezen intézkedése s megfelel-e a §. szövegezése a törvényrendelkezés belső okának és czéljának (ratio), az mint a jogalkalmazásra nézve csupán másodrendü kérdés, itt kutatás tárgyát nem fogja képezni. Ezen inkább csak a törvényhozást érdeklő kérdésekkel más alkalommal fogok foglalkozni. Az, a mi a jogalkalmazást, a joggyakorlat embereit ezen §-ban közvetlenül érdekli, az *„enyhébb intézkedés“* értelme és alkalmazása.

A jogalkalmazásra nézve ez most a legégetőbb és legfontosabb kérdés; miért is jó szolgálatot vélek teljesiteni, midőn ama kérdés megvilágitásához én is némi adalékkal járulni s a gyakorlati alkalmazás nehéz munkáját ez által megkönnyiteni törekszem.

A legelső kérdés, mely itt fölmerül: mi értendő az *enyhébb intézkedés* alatt?

II.

Az egyes államok tételes törvényhozásai, noha a büneset elkövetésétől az itélethozásig terjedő időközben hatályba lépett törvények alkalmazására nézve elvben egyetértenek, mégis ezt különbözőleg szokták kifejezni. E különbség a kifejezésben főleg abban nyilvánul, hogy mig egy részök *enyhébb törvényről* szól, addig más részök csak *enyhébb intézkedést* emleget. Az előbbire nézve elég fölhozni például a német btkvet, mely a 2. §-ban ide vonatkozólag kijelenti: «Bei Verschiedenheit der Gesetze von der Zeit der begangenen Handlung bis zu deren Aburtheilung, ist das *mildeste Gesetz* anzuwenden.» Az utóbbira nézve pedig a hazai btkvet, mely egyébként a német törvény imént idézett intézkedésével csaknem szóról-szóra megegyezik.

Hogy ezen szavak: «legenyhébb törvény» és «legenyhébb intézkedés» nem csupán különböző kifejezések, de különböző fogalmak is, azt csak az tagadhatja, ki a *törvény* és ennek *intézkedése* közt semmi fogalmi különbséget nem lát. A törvény és intézkedés közt az a különbség létezik, a mi az egész és rész közt; mert a törvény mindig az intézkedések összeségét magában foglaló egészet jelenti, mig az intézkedés alatt csak az egyes benne tartalmazott intézkedések egyenkint értetnek.

Vajon e fogalmi különbség a törvényalkalmazás terén bir-e fontossággal, és ha az nem közömbös, melyik helyesebb kifejezés, és egyátalán mikép értendő a m. btkv. 2. §-ában foglalt eme kifejezés: *„a legenyhébb intézkedés alkalmazandó“* — ez fogja képezni fejtegetésem tárgyát. E végből legczélszerübbnek találom az összes itt gondolható és számbavehető eshetőségeket fölsorolni. Ha mindegyik szóba jöhető törvény az elbirálandó büneset re vonatkozólag csak *egyetlen* intézkedést foglalna magában, ez esetben a törvény és intézkedés közti különbség nem okozna semmi nehézséget, mert itt a legenyhébb intézkedést magában foglaló törvény volna a legenyhébb törvény is, vagyis a legenyhébb intézkedés fogalma tényleg a gyakorlatban összeesnék a legenyhébb törvény fogalmával; tehát a kettő közti különbségnek nem volna az alkalmazásnál semmi jelentősége. Ugyanez állana az esetben is, ha ugyan az illető törvények a fönforgó bünesetre vonatkozólag *több* intézkedést foglalnak magukban, de ezek *egynek kivételével* mind egyenlők, azaz csak *egy* intézkedésre nézve *térnek* el egymás-

tól; mert ily esetben szintén azonnal világos, hogy az *egyetlen enyhébb* intézkedést magában foglaló törvény lesz a legenyhébb törvény is, azaz az enyhébb intézkedés és enyhébb törvény fogalma itt is összeesik.

Az enyhébb intézkedés és enyhébb törvény közti fogalmi különbségnek gyakorlati jelentősége tehát csak akkor tünik elő, midőn az alkalmazást illetőleg szóba jöhető törvények *több intézkedésekre* nézve *térnek* el egymástól. Itt ismét két eset lehetséges: vagy az egyik törvénynek egyes eltérő intézkedései [1] egyenkint és összesen *mind enyhébbek* a másik törvény (hasonszerü) intézkedéseinél; vagy pedig az összes eltérő intézkedések közül nem *csupán az egyik, hanem a másik* törvény is foglal magában *enyhébb* intézkedéseket, ugy hogy részben az egyik, részben pedig a másik törvény tekintendő enyhébb törvénynek. Első esetben ismét kétségtelen, hogy miután az összes enyhébb intézkedéseket magában tartalmazó (akár régi, akár uj) törvény nyer alkalmazást és ez az enyhébb törvény is, és igy az «enyhébb intézkedés» és «enyhébb törvény» fogalma összeesik, e kettő közti különbség gyakorlati jelentőség nélküli. A másik esetben azonban ezt már nem lehet mondani: mert itt nem csak az egyik, hanem a másik, szóval mindegyik alkalmazásba jöhető törvény foglal magában több kevesebb számu enyhébb intézkedéseket. Kérdés tehát: vajon ez esetben melyik nyerjen alkalmazást, az enyhébb *intézkedés-e*, vagy pedig az enyhébb *törvény*?

Ha az mondatik: az enyhébb *törvény* alkalmazandó, ez esetben, minthogy mindegyik alkalmazásba jöhető törvény tartalmaz enyhébb intézkedéseket és mégis csak egyik törvény alkalmazandó, szükségkép előáll ama megfejtendő kérdés: *melyik az enyhébb törvény?* E kérdést kétségkivül másképp megoldani nem lehet, mint csak az illető törvények összes enyhébb intézkedéseinek egybevetése illetőleg mérlegelése által. Az enyhébb törvénynek ilyetén meghatározására nézve pedig két mód van, s ennélfogva két nézet lehetséges.

Az *egyik*, mely azt tartja, hogy az tekintendő enyhébb törvénynek, mely az adott bünesetre vonatkozólag *legtöbb* enyhébb intézkedést foglal magában, vagyis más szóval a *mennyiségileg* (quantitative) enyhébb vagy enyhébben intézkedő törvény. E nézet az enyhébb intézkedéseket összegezve, ugy az egyik mint a másik részen azoknak nagyobb számából indul ki és kivánja meghatározni az enyhébb törvényt. E szerint a birónak minden egyes esetben, melynek eldöntésénél több különböző időben életbeléptetett törvény alkalmazása jöhet szóba, kötelessége volna ugy az egyik mint a másik törvényből mindazon (általános és különös) intézkedéseket, főleg pedig az egymástól eltérő, vagy az egyikben meglevő, de a másikban hiányzó intézkedéseket fölkeresni s mindkét részről külön-külön összeállitani, melyek az általa elbirálandó esetre vonatkoznak; ezekből aztán ugy az egyik, mint a másik részen kiszemelni a (minőségileg) enyhébb intézkedéseket, és ezeket mindkét részről összegezve, az enyhitő intézkedések többsége, nagyobb száma szerint határozni meg: melyik az enyhébb törvény, melyet neki adott esetben alkalmazni kell.

De helyes-e e nézet? A nézet helyességét vagy helytelenségét azon következményekből lehet megitélni, melyek annak összszerü alkalmazásából származnak; ha e következmények helyesek, akkor helyes, különben pedig helytelennek tartandó. Ha a biró az enyhébb intézkedések minőségi (qualitativ tartalmi) különbségét teljesen ignorálva, csupán azoknak nagyobb száma szerint itélné meg és alkalmazná az enyhébb törvényt, ebből az esetek különféleségéhez képest számos félszeg és helytelen következmények származnának. Mindenekelőtt ugyanis megtörténhetik, hogy a fönforgó s a biró által elbirálandó büneset a legtöbb enyhébb intézkedést magában foglaló, tehát quantitative legenyhébb törvény szerint, mely az imént jelzett elmélet szerint egyedül és kizárólag alkalmazandó, *büntetendő esetet képez*, ellenben a másik vagy a többi törvény szerint, melyeknek mint kevesebb enyhébb intézkedést magukban foglaló törvényeknek alkalmazásáról szó nem lehet, az *büntetendő cselekményt nem képez*, mert hiányzik benne a büntetendőségnek egyik vagy másik (igenleges vagy nemleges) kelléke. Ennek aztán az itt jelzett elmélet szerint az a következménye, hogy a biró köteles a bünesetet megbüntetni, daczára hogy a másik törvény szerint az nem volna büntetendő, csupán azon oknál fogva, mert azt az itt egyedül és kizárólag alkalmazandó quantitative enyhébb törvény követeli. E következményt bizonyára senki sem fogja helyeselni, de nem is lehet. Tovább megyek: föltéve azt, hogy az elbirálandó büneset mindegyik reá nézve alkalmazásba jöhető törvény szerint — a büntetendőségnek összes ismérveit magában foglalván — büntetendő cselekményt képez, megtörténhetik mégis, hogy az az alkalmazandó quantitative enyhébb törvény szerint még mindig *büntethető*, mert büntethetőségének ugy igenleges mint nemleges föltételei léteznek, holott a másik vagy többi törvény szerint az ugyanazon föltételek egyikének vagy másikának hiánya következtében *megszünt már büntethető* lenni. Itt ismét a fönebbi elméletből a törvényalkalmazást illetőleg szükségkép következik, hogy a birónak a fönforgó bünesetre a megfelelő büntetést okvetlenül alkalmaznia kell egyedül csak azon oknál fogva, mert azt az itt egyedül alkalmazandó törvény ugy követeli, noha a másik, illetőleg többi törvény szerint, mely azonban itt alkalmazást nem nyerhet, azt nem volna szabad alkalmaznia. Ily félszeg és helytelen következmények folynak a quantitative enyhébb törvény alkalmazásából, kétségtelen bizonyitékául annak, hogy az arra alapitott elv és elmélet egészben véve helytelen. Miként is lehetne egy oly elméletet helyesnek mondani, mely ellenmondást foglal magában, a mennyiben épen megforditva azon törvényt tartja legenyhébbnek és igy alkalmazandónak, mely szerint a birónak a büntetést alkalmaznia kell, illetőleg lehet, nem pedig azt, mely szerint a büntetést alkalmaznia nem szabad, illetőleg nem lehet.

Ezen elméletnek alap-hibája tulajdonkép ott rejlik, hogy az egyes enyhébb intézkedéseknek tartalmi minőségét és jelentőségét teljesen ignorálva, azokat ezen szempontból mind *egyenlőknek* tekinti és ennélfogva azoknak tisztán mennyiségéből indul ki. A büntetőjogi intézkedések — eltekintve azok enyhébb jellegétől — *tartalmukra* és *jelentőségökre* nézve *különbözők;* némelyek közülök ugyanis általában és különösen a büncselekmény *absolut büntetendőségére*, mások annak csak *büntethetőségére* és ismét mások annak csak *relativ büntetendőségére* vonatkoznak. A büntetőjogi intézkedéseknek innen származó hármas különbségét a jogalkalmazás és különösen az enyhébb törvény alkalmazásánál nem lehet és nem szabad ignorálni, mert különben oly következmények állnak elő, melyeket a józan és rendszeres criminalisticai gondolkodás nem helyeselhet.

Miért is helyesebb ama másik lehető nézet, mely nem az enyhébb intézkedések számából, hanem azok *tartalmi jelentőségének*, illetőleg különbségének gondolatából indul ki s ezen szempontból azon törvényt tartja legenyhébb törvénynek, mely a *tartalmi jelentőségökre*

[1] Ezek alatt itt nemcsak a mindkét törvényben meglevő eltérő intézkedések, hanem azok is értendők, melyek netán az egyikben megvannak, de a másikban hiányoznak.

nézve legenyhébb intézkedéseket foglalja magában, nem tekintve ezek nagyobb vagy kisebb számarányát; szóval mely a *minőségileg* (qualitative) *enyhébb* törvényt véli egyedül és kizárólag alkalmazandónak összes intézkedéseivel. E nézet szerint ugyanis a birónak minden egyes ide tartozó bünesetben kötelessége volna az enyhébb intézkedések fontosabb, jelentékenyebb voltát szem előtt tartva valamennyi alkalmazásba jöhető törvényből mindenekelőtt azon intézkedéseket figyelembe venni, melyek a büneset *büntetendőségére* vonatkoznak, mert a cselekmény büntetendősége vagy inkább a büntetendő cselekmény öszszerü létele alapföltétele azon cselekmény büntethetőségének; a hol nincs büntetendő cselekmény, ott a megbüntetés lehetősége vagyis a büntetés alkalmazhatása már eleve absolute ki van zárva. E szerint tehát azon törvény lesz legelső sorban a legenyhébb törvény és mint ilyen alkalmazandó, melynek a büneset büntetendőségét illetőleg számbavehető és számbaveendő összes intézkedései szerint adott esetben *nem létezik büntetendő cselekmény*. E mellett aztán a törvényeknek az eset büntethetőségére vagy relativ büntetendőségére vonatkozó intézkedései szóba se jöhetnek; mert hiszen az enyhébb törvény szerint adott esetben nem létezvén büntetendő cselekmény, nincs mit büntetni, a büntetés alkalmazása ennélfogva büntetendő tárgy hiányában — absolute lehetetlen. De föltéve azt, hogy a fönforgó büneset mindegyik törvény szerint büntetendő cselekményt képez, másod sorban kötelessége a birónak mindegyik törvénynek azon intézkedéseit venni figyelembe, melyek az illető bünesetre általában és különösen vonatkoznak s annak *büntethetőségét* illetik. Ez esetben aztán azon törvényt fogja a biró legenyhébb s igy az adott esetre alkalmazandó törvénynek itélni, melynek a büneset büntethetőségét érdeklő összes általános és különös intézkedései számbavételével azt találja, hogy a különben büntetendő cselekmény *nem büntethető többé,* mert bármily okból (büntethetőségi föltétel hiánya) annak büntethetősége megszünt. E mellett aztán a törvényeknek a büneset *relativ büntetendőségére* (büntetés mértéke) vonatkozó intézkedései szóba sem jönnek, mert a hol büntetendő cselekmény létezik ugyan, de ez adott esetben egyik vagy másik (legenyhébb) törvény szerint nem büntethető, szóval a hol a büntetést — büntethetőségi föltétel hiányánál fogva — nem lehet alkalmazni, ott a büntetés-mérték öszszerü kiszabásának kérdése végkép elesik. Csak ha a fönforgó elbirálandó büneset mindegyik érdekelt törvény szerint nem csupán büntetendő, hanem még *büntethető* is, jöhetnek és jönnek szóba a törvényeknek többi, a büneset *relativ büntetendőségét* (a büntetés mértékét) meghatározó intézkedései azon kérdés eldöntésénél: melyik a legenyhébb törvény?

Ha a büncselekmények megbüntetésére vonatkozó intézkedések közt különbség van és pedig ugy, hogy a *büntetendőségre* vonatkozók mindenkor és mindenütt megelőzik a *büntethetőségre* vonatkozókat, ezek ismét a *büntetés mértékét* meghatározókat, — mit csak az tagadhat, ki a büntetőjog alapfogalmaival nincs tisztában, — akkor a legenyhébb törvényt csakis ezen különbségnek szem előtt tartásával és számbavételével lehet és kell meghatározni; miből következik, hogy a *minőségileg legenyhébben intézkedő törvény* lesz a legenyhébb és ennélfogva egyedül alkalmazandó törvény. Egy szóval a *qualitative legenyhébb törvény elmélete* a leghelyesebb elmélet. Vajon ezen elmélet az alkalmazás terén keresztülvihető-e, nem ütközik-e az nehézségekbe, ezt alantabb fogjuk látni. Itt még hátra van szólani a fönebb jelzett «enyhébb intézkedés» elméletéről.

Sokan azon nézetben vannak, hogy adott esetben nem a legenyhébb törvény, hanem a *legenyhébb intézkedés* alkalmazandó. Lássuk, mennyiben igaz ez és mi az értelme? Hogy az esetben, ha a különböző idejü törvényeknek a bünesetre vonatkozó intézkedései közt csak *egy* legenyhébb intézkedés létezik, vagy ha a *több* legenyhébb intézkedés mind ugyanazon törvényben van foglalva, a «legenyhébb törvény» és legenyhébb intézkedés» közti különbség semmi jelentőséggel nem bir, ez már fönebb volt mondva; mert hisz ez esetben mindegy: akár az mondatik, hogy a legenyhébb intézkedés, akár pedig az, hogy a legenyhébb törvény alkalmazandó; mindkét esetben a legenyhébb intézkedéssel egyuttal a legenyhébb törvény és viszont nyer alkalmazást. De ha a legenyhébb intézkedéseknek egy része az egyik törvényben, más része pedig a másik törvényben van, a legenyhébb intézkedés kérdésének jelentősége azonnal előtérbe lép. Itt ismét több nézet lehetséges. Egyik nézet szerint ez esetben az egyik vagy a másik részen levő enyhébb intézkedések *nagyobb száma* volna határozó; ez azonban nem egyéb, mint a *mennyiségileg* enyhébb törvény elmélete, melynek helytelensége fönebb lőn kimutatva. Másik nézet szerint pedig ugy az egyik, mint a másik részen levő enyhébb intézkedések *fontossága* volna a döntő; mi ismét nem egyéb, mint a *minőségileg* enyhébb törvény elmélete, mely imént lőn tárgyalva. Végre egy harmadik nézet szerint ugy *az egyik mint a másik törvénynek enyhébb intézkedései* különbségtétel nélkül *együttesen* volnának alkalmazandók a bünesetre; de ez tulajdonkép nem jelent mást, mint adott esetben mind a két, illetőleg valameneyi szóba jövő törvénynek alkalmazását, vagyis inkább, miként azt egy német criminalista (Schütze) helyesen jegyezte meg, oly törvénynek alkalmazását, mely tulajdonkép nem is létezik. De lehet-e, illetőleg szabad-e a két törvényt, vagyis ezek enyhébb intézkedéseit a fönforgó bünesetre együttesen, egymás mellett alkalmazni? Erre nézve az alkalmazás különböző eshetőségeit kell számba venni. Ha az elbirálandó büneset az egyik törvénynek enyhébb intézkedése szerint *nem büntetendő,* a másiknak intézkedése szerint pedig az ugyan, de mig az előbbi törvény intézkedése szerint ugyanazon eset — eltekintve a büntetendőség lételétől vagy nem lételétől — *büntethető,* addig a másiknak ez esetben enyhébb intézkedése szerint *nem büntethető,* lehet-e itt mindkét törvénynek és pedig az előbbi törvénynek a „*nem büntetendőség*"-re vonatkozó, az utóbbi törvénynek pedig a «nem büntethetőség»-re vonatkozó enyhébb intézkedéseit együttesen alkalmazni? Bizonyára nem, mert a büntetendőség előföltétele levén a büntethetőségnek, s igy annak hiánya eo ipso kizárván ez utóbbit, a fönebbi esetben a büntethetőség kérdése szóba sem jöhet: a büneset tehát a *büntetendőség* és *nem a büntethetőség hiányánál* fogva válik nem-büntethetővé. Jelen esetben tehát csak azon enyhébb intézkedés, vagy mi egyre megy, azon ezt magában foglaló törvény fog *egyedül* alkalmazást nyerni, mely szerint a büneset *nem büntetendő.* Ha pedig a büneset mindkét törvény intézkedése szerint büntetendő ugyan, de az egyiknek enyhébb intézkedése szerint az *nem büntethető,* mig a másiknak, mely azt büntethetőnek tartja, enyhébb intézkedései szerint *kevésbbé büntetendő,* ily esetben szintén kétségtelen, hogy a két törvény enyhébb intézkedései egymás mellett alkalmazást nem nyerhetnek, mert a büntethetőség hiánya eo ipso kizárván a büntetés alkalmazását, a kiszabandó büntetés mértéke szóba sem jöhet, s igy az erre vonatkozó enyhébb intézkedés vagy ezt tartalmazó törvény alkalmazása is elesik, és egyedül csak azon enyhébb intézkedés, illetőleg ezt magában foglaló törvény fog alkalmaztatni, mely szerint a büneset nem büntethető.

*

A harmadik eshetőség az, midőn a büneset mindkét törvény intézkedése szerint nemcsak büntetendő, de büntetethető is és azonkivül a *büntetés mértékére* (relativ büntetendőségre) nézve is *mindegyik* törvényben találhatók *enyhébb intézkedések.* Vajon ez esetben lehet-e mindegyik enyhébb intézkedést, illetőleg mindegyik enyhébben intézkedő törvényt együttesen alkalmazni? E kérdéssel egy másik czikkben fogok foglalkozni, melynek föladata lesz a qualitative legenyhébb törvény alkalmazását lehetőleg egész körében kimutatni.

Dr. Werner Rezső.

Adalékok a magyar büntető-törvénykönyv magyarázatához.

XXX.

Az életbeléptetési törvény 30. §-ához.

A könnyü testi sértés az eddigi gyakorlat szerint hivatalból üldöztetett. A btk. szerint tudvalevőleg inditványi vétséget képez.

X. vádlott ellen a btk. életbe lépte előtt könnyü testi sértés miatt hivatalból megindittatott az eljárás; a két alsó fok vétkesnek mondotta ki; vádlott felebbezett. Időközben életbelépett az uj btk. S a legfőbb itélőszék felmentette azon okból, mert a sértett fél inditványt nem terjesztett elő.*

A legfőbb itélőszék ezzel implicite azon elvet mondotta ki, hogy mindazok, a kik ellen hivatalból inditott bűnper van a felső bíróság előtt folyamatban oly cselekmény miatt, mely a btk. szerint csak a sértett fél inditványára üldözhető, felmentendők inditvány hiánya miatt.

Ha első birósági itélet még nem hozatott, akkor az életbeléptetési törvény 30. §-a értelmében itélethozatal előtt a sértett fél felhivandó nyilatkozattételre. De ha első birósági itélet már hozatott, akkor a legfőbb itélőszék szerint a vádlott egyszerüen felmentendő. Ez a logikának felforgatása. A ki az első foku, avagy mind a két alsó foku bíróság által már bünösnek itéltetett, kedvezőbb helyzetben legyen, mert hiszen a sértett fél meghallgatása nélkül felmentendő: mint az, a ki még bünösnek nem itéltetett, mert hiszen ez ellen hivatalból megkisérlendő az inditvány beszerzése. Felmentessék akkor, midőn a sértett félre nézve teljes lehetetlen az inditvány előterjesztése, azon okból, mert a sértett fél inditványt nem terjesztett elő.

Az életbeléptetési törvény 30. §-a azt rendeli, hogy a btk. szerint inditványivá átminősült büncselekmények miatt hivatalból megindított eljárás *azon esetben, ha első birósági itélet még nem hozatott,* félbeszakitandó s az inditványra jogosultak felhivandók nyilatkozattételre, vajon az eljárás folytatását és esetleg vádlott megbüntetését kivánják-e. Ebből a legfőbb itélőszék azt hozta ki, hogy azon esetben, ha első birósági itelet már van, miután ekkor már az inditványra jogosultak nyilatkozatra nem hivandók fel: a vádlott pure et simple felmentendő. Már pedig abból épen ellenkezőleg az következik, hogy miután a hozott itélet fel nem oldható a sértett fél meghallgatása végett, az eljárás: pure et simple hivatalból folytatandó. A btk. 116. §-a szerint az inditvány csak az első foku itélet kihirdetéséig vonható vissza. Ha első foku itélet már hozatott, akkor az eljárás hivatalból folytatandó még azon esetben is, ha a sértett fél inditványát visszavonná. Ez mutatja, hogy az inditványi büncselekmény, ha egyszer a felső forum elé kerül, a hivatalból üldözendő cselekmény jellegét veszi fel. Az elétbelépt. törvény id. §-a, a midőn az inditvány pótlagozását csakis az elsőbirósági itélet hozataláig engedi meg, összhangban van tehát a btk. 116. §-ával. Világosan kifejezésre hozza a törvényhozónak azon intentióját, hogy a hivatalból üldözött büncselekményeknek inditványi büncselekményekké való, különben is privilegialis természetü, átváltoztatása a felső fokoknál már helyt ne foghasson.

A legfőbb itélőszéket ugy látszik a következő okoskodás vezette tévutra. Az id. §. az első foku bíróságnak két szabályt állit fel. Ha a sértett fél feljelentése folytán inditttatott meg az eljárás: folytassa hivatalból. Ha e nélkül: hivja fel nyilatkozattételre a sértett felet. A legfőbb itélőszék ezt ugy magyarázta, hogy a felső birónak az egyik szabály szól, a másik nem. Nem neki szól, hanem csak az első foku birónak, hogy nyilatkozatra felhivandó a sértett fél, szószerint kizárván ezt a §. szövege. De neki is szól azon szabály, hogy ha a feljelentés a sértett fél által történt, az eljárás hivatalból folytatandó, és pedig e szabály ugy olvasva, hogy *csak* azon esetben, ha a feljelentés a sértett fél által történt, *folytatandó* hivatalból az eljárás. Következésképen ha ily feljelentés nem történt, az eljárás hivatalból nem folytatandó, hanem a vádlott *felmentendő* inditvány hiánya miatt. Ezen okoskodás nyilvánvalón a §. félreértésén alapszik. A 30. §. *először* rendeli, hogy elegendő az eljárásnak hivatalbóli folytatására, ha inditvány ugyan nincs, de az eljárás a sértett fél feljelentése folytán indittatott meg. *Másodszor* rendeli, hogy a mennyiben azonban a sértett fél részéről még feljelentés sem történt, az ugyan felhivandó nyilatkozatra, de csak azon esetben, ha első birósági itélet még nem hozatott. A két rendelkezés pedig összevetve azt tartalmazza, hogy az esetben, ha az ügy az első fokban már itéletileg befejeztetett, az inditvány hiánya daczára a további eljárás hivatalból folytatandó, és nem azt, hogy a további eljárás inditvány hiánya miatt hivatalból beszüntetendő.

Gyakorlati eredményében oda vezet a legfőbb itélőszék határozata, hogy a körülbelül harmincz inditványi büncselekmény jelenleg félebbezés alatt levő valamennyi eseteiben a vádlottak az elő nem terjesztett magáninditvány elő nem terjesztése miatt felmentetnek.

Dr. Sik Sándor.

Indokolás

az általános magyar magánjogi törvénykönyv tervezetének az öröklési jogot tárgyazó ötödik részéhez.

Dr. TELESZKY ISTVÁN-tól.

A jogok és kötelezettségek alanyainak elhalálozása, a nélkül hogy a jogrendben a legnagyobb bizonytalanságot előidéző chaos létesüljön, az elhaltnak jogait és kötelezettségeit meg nem szüntetheti. A jogok és kötelezettségekben a halál-esetre való utódlás, az öröklési jog, a magánjog rendszerének betetőzése, mely s jogokat és kötelezettségeket a halandó jogalanytól függetleniti, s a halál által elragadott egyénnek vagyonjogi viszonyait érvényben tartja; megállapitván a jogutódlás azon rendét és szabályait, mely az elhalt jogalany érvényben tardandó vagyonjogi viszonyaira uj alanyt, a jogositottat és kötelezettet teremt.

Az öröklési jog történeti fejlődésében egymással éles ellentétben levő két alapra lőn fektetve. Egyik a családi kapocs jogos igénye, mely az öröklési jogot az elhunyt családjának javára kivánja biztositani, másik az örökhagyó egyéni akaratának tiszteletben tartása, mely az elhunytnak halálesetre vonatkozó rendelkezéseit vagyonjogi viszonyaira nézve érvényben tartandónak jelöli meg.

Az öröklési jog törvényhozási szabályozásánál e két ellentétes irány egyike sem tarthat igényt arra, hogy kizárólag érvényre emeltessék; hanem czélszerü megosztás és kiegyenlités mellett kell mindkettő részére a megfelelő tért biztositani.

Midőn az örökhagyó érvényesen nem rendelkezett vagy nem is rendelkezhetett: az öröklési jog belső természetéből folyik az általános jogérzet azon követelménye, hogy az öröklési jog az örökhagyó családjának javára biztosittassék. A jogtörténelem és az érvényben levő tételes törvények egyaránt mutatják, hogy a család örökösödési igénye ezen irányban általánosan elismertetett, és elismertetik ma is minden törvényhozás által. A törvényes örökösödés mindenütt a család javára van fentartva, az eltérések tarka vegyüléke csak azon irányban mutatkozván, hogy a családtagok minő sorrendben hivassanak az öröklésre.

A család részére biztositott törvényes örökösödési jog azonban a magánjog azon általános elvével, mely a szabad tulajdon és a szabad rendelkezésben nyer kifejezést, merev ellentétbe nem helyezhető; hanem egész azon határig, a hol a legszorosabb családi érdek sértetnék meg, az örökhagyónak kellő alakszerüséggel nyilvánított akaratát kell az öröklési jog alapjául elfogadni; mert az örökhagyó kinyilvánitott akaratának megfelelő öröklés érvényre emelése, mint a takarékosságnak s a tőkegyüjtésnek egyik hatalmas emelty ője, az egyént az életben megillető szabad rendelkezési jognak azon teljes betetőzését képezi, melyet korlátozni, és az örökhagyó kinyilvánitott akarata ellenére a családi öröklést megóvni csak ott mutatkozik szükségesnek, a hol

* L. a *Büntetőjog Tára* 4. szám.

* A törvényjavaslat szövegét l. a 40., 41. és 42. számokban.

az örökhagyónak ellentétes önkényszerü íntézkedése által a legszorosabb családi kapocs erkölcsi momentuma töretnék meg.

A fentebbi vezérelvek uralták és uralják nagyban és egészben eddig is hazai törvényhozásunkat, s természetesen a részletes kivitelben nagy fontosságu eltérésekkel ezen elveket látjuk érvényre emelve azon törvényhozásokban, melyeket magánjogi törvénykönyvünk megalkotásánál figyelmen kivül hagynunk nem lehet.

Az ezen elveken alapuló öröklési jognak s illetve a magánjogi törvénykönyv ezt tárgyazó ötödik részének rendszere és beosztása inkább a gyakorlati czélszerüség, mint merev elméleti szempontok alapján állapitandó meg.

Némi általános jellegü intézkedések előrebocsátása után (I. czim) első sorban a törvényes örökösödés szábályoztatik, a mit azon kivül, hogy a tapasztalás mutatja, miszerint az örökösödési esetek nagyobb száma nyer a törvényes örökösödés szabályai szerint megoldást, indokol azon körülmény, hogy ez által a törvényes örökösödés kiváló fontossága és a törvényes örökösödésben érvényesülő család erkölcsi momentum hordereje méltányoltatik. És ezután részben a tárgy fontossága által indokolva, részben a helyes egymásután elvéből kiindulva, az örökhagyó akaratának megfelelő örökösödés korlátozását képező köteles rész (III. czim), majd az örökhagyó kinyilvánitott akarata szerinti öröklés (IV. czim), végre az örökség és a hagyomány megszerzése s ezzel kapcsolatos jogviszonyok (V. czim) szabályoztatnak.

A tervezet nem terjeszkedik ki a családi hitbizományoknak és a főpapok utáni örökösödésnek szabályozására. E kivételes kérdések törvényhozási szabályozásánál a közjogi és politikai momentumok lévén főleg mérvadók, s épen e miatt e jogviszonyok szabályozása időnkénti módositásoknak avagy pótlásoknak is inkább alávetve lévén: czélszerünek mutatkozik e jogviszonyok szabályozását külön törvényeknek tartani fen. Addig mig e kérdés tágyában külön törvények alkottatnak, jelenbeni jogszabályaink az életbe léptetésitörvény által meghatározandó módozatban az uj törvénynyel összhangzásba hozva fentartandók lesznek.

I. CZIM.

Általános határozatok.

1. §. Ezen szakaszban mindenek előtt az öröklési jog tárgyi terjedelme van megállapitva. A tisztán személyes jellegü családi jogok és kötelezettségek a jogositott és kötelezett halála által belső természetükből folyólag megszünvén, öröklés tárgyát csak a vagyonjogi viszonyokat tárgyazó jogok és kötelezettségek képezik, ezek közül is azonban kivétetvén azok, a melyek a törvény különös kifejezett rendelkezése szerint a jogositott vagy kötelezett halála által megszünnek.

Az öröklés tárgyát képező jogok és kötelezettségek átháromlásának két különálló módozata a szoros értelemben vett örökösödés, mint általános utódlás, és a hagyomány utján való különös utódlás, megfelelő kifejezést nyer az 1. §. második és harmadik bekezdésében. Általános utódlásnak, tulajdonképení örökösödésnek tárgyát a hagyaték (az öröklés tárgyát képező jogok és kötelezettségek összege) mint egész, avagy annak az egészre való vonatkozással megállapitott hányada képezi; tehát mellőzve van a heredis institutio ex certa re, mely az öröklési jogot minden gyakorlati haszon nélkül bonyolitja.

Az 1. §. rendelkezései, bár ez iránt határozott törvényünk nem volt, eddigi örökösödési jogunkban is elismert jogelveknek tekintettek.

A 2. §. intézkedik azon időpont általános megállapitása tárgyában, a melyben az örökösök és hagyományosok öröklési joga kezdetét veszi, azaz a mikor az öröklési jog megnyilik. Fontos ezen időpont meghatározása, mert a 3. §. azon rendelkezésén felül, hogy az öröklésre hivatottnak ezen időpontot meg kell élnie, az öröklési képesség és a még meg nem szerzett öröklési jognak az öröklésre hivatottnak saját örököseire való átszármaztatása (transmissio) az öröklés megnyiltának időpontja szerint állapitandó meg.

Tekintettel arra, hogy az öröklésre hivatott az elhalt örökhagyónak jogaiba és kötelezettségeibe lép: az öröklési jog megnyiltának rendszerinti időpontjául az örökhagyó halálának ideje van megállapitva.

Holttá nyilvánitás esetében a tervezet általános részének 33. és 34. §§-ban meg van határozva, hogy mely időpont tekintendő az elhalálozási időpontnak; a miért is ezen esetre a jelen, ugy a következő 3-ik §-ban külön intézkedést felvenni felesleges volt.

Valamely feltételnek bekövetkezésétől függő örökösödések eseteiben, valamint azon esetben is, ha valaki azon ok miatt folytatólag nyer jogosultságot az öröklésre, mert az, akit az öröklési jog, őt megelőzőleg közvetlenül illet, az öröklést el nem fogadja: a megfelelő külön intézkedések a 154., 155. és 371. §§-ban vannak megállapitva.

3. §. Az öröklés által a jogok és kötelezettségek a halálesetre szállván át: ebből önként folyik, hogy öröklési joggal csak az birhat, a ki az elhalt örökhagyót tuléli, rendszerint megköveteltetvén, hogy az, aki az öröklésre hivatva van, az örökhagyó halálakor már éljen, és még éljen.

Minthogy azonban az öröklési jog nem minden esetben az örökhagyó halálakor nyilik meg: a 3. §-ban az öröklési jog feltétele gyanánt az van megállapitva, hogy az öröklésre hivatott az öröklési jog megnyiltakor életben legyen.

A 3. §. második kikezdésében gyakorlati alkalmazást nyer azon jogelv, hogy a méhmagzat, ha élve születik, a mennyiben az ő jogosultságáról van szó, ugy tekintetik, mintha már fogantatáskor született volna. Ezen nálunk eddig is irányadó szabálynak érvényre emelése szükséges, mert különben az örökhagyó azon rokonai, a kik az örökhagyó elhalálozásakor már fogantatva voltak, de még meg nem születtek, és igy esetleg az örökhagyónak saját utószülött gyermekei is az öröklési jogból feltétlenül kizárva lennének.

A tervezet azonban azon kedvezményt, hogy a méhmagzat, ha élve jő a világra, ugy tekintendő, mintha a fogantatáskor született volna, azokra szoritja, a kik az örökhagyó halálakor már fogantattak; minek indokolásául szolgál az, hogy az öröklési jog megnyiltának rendszerinti időpontja ugy is az örökhagyó elhalálozásának napja; s hogy azon kivételes esetekben, a midőn valamely feltételnek bekövetkeztétől függő öröklés esetében vagy azon esetben, ha valaki azon ok miatt folytatólag nyer jogosultságot az öröklésre, mert az, a kit az öröklési jog őt megelőzőleg közvetlenül illet, az örökséget el nem fogadja, ezen kedvezménynek fentartása az öröklési kérdés megoldását szükség nélkül odázná el. A kedvezménynek ezen kiterjesztése annál inkább mellőztetett, mivel ha az örökhagyó hagyatékában oly egyéneket kiván részesiteni, a kik az ő halála után fogantatnak, e czikk megfelelő végrendeleti intézkedéssel ugy is elérhető.

4. §. Az ezen szakaszban és a tervezet további részében használt *öröklési jog* és *öröklés* a halálesetrei jogutódlást általában fejezi ki, és igy magában foglalja ugy a halálesetrei általános jogutódlást, mely megkülönböztetésül *örökösödési jognak, örökösödésnek* neveztetik; valamint a hagyomány utján való jogutódlást is.

E szakaszban az általános öröklési képességre nézve azon elv van kimondva, hogy öröklési képességgel bir mindenki, a ki szerzésképes. Nincs elegendő indok, mely a mellett szólana, hogy az öröklési képesség bizonyos esetekben, például jogtalan kivándorlókra, katonai szökevényekre, stb. az általános szerzési képesség kivánalmain tullépve korlátoltassék. A külföldiek öröklési képességének a viszonosság figyelembe vételével való korlátozása azért mellőztetett, mert ez idő szerint a külföldi törvényhozásokban majdnem kivétel nélkül e tekintetben minden megszoritó rendelkezés mellőzve van; s mivel e részben az öröklési jog korlátozása belső jogi indokra nem vezethető vissza. Ha esetleg netalán valamely államnak szükkeblü törvényhozási intézkedésével szemben a viszonosság elve, a megtorlás szükségesnek mutatkoznék, ezt bátran lehet külön törvényhozási intézkedés tárgyául fentartani.

Az öröklési képesség megbirálásának időpontjául a tervezet az öröklési jog megnyiltának időpontját veszi, azon előnyösebb felfogás felé hajolva, hogy az öröklési jog megnyiltának időpontját megelőző öröklési képtelenség nem jő figyelembe, ha az illető akkor a mikor az öröklés megnyilik, az öröklésre képes. Minthogy azonban az örökös az örökséget a tervezet szerint nem ipso jure, hanem elfogadási nyilatkozattal szerzi meg (360. §.), meg kellett állapitani, hogy az örökösnek az öröklési jog megnyiltától az örökség elfogadásaig folyvást öröklési képességgel kell birni, mert a mely perczben azon örökös, ki az örökséget még el nem fogadta, öröklési képességét elveszti, nincs többé azon helyzetben, hogy az örökséget elfogadhassa, s ezen percztől fogva az utána következő egyéneknek, a helyettesitett örösöknek, a törvényes örökösöknek, esetleg az ő utána következő

távolabbi törvényes örökösöknek öröklési joga nyilik meg. A hagyomány elfogadási nyilatkozat nélkül szereztetvén meg, (378. §.), e részben további intézkedés nem szükséges.

5. és 6. §§. Az öröklési képesség általános hiányán kivül vannak bizonyos esetek, melyekben az öröklésre hivatottaknak valamely meghatározott örökhagyó után való öröklésből kizárását a jogrend követelményének kell tekinteni. Ezek képezik az ugynevezett viszonylagos öröklési képtelenségi eseteket, melyek egyszerüség és czélszerü megkülönböztetés szempontjából a tervezetben érdemetlenségi eseteknek neveztetnek.

Az érdemetlenségi esetek megállapitása szoros összefüggésben áll a kitagadás eseteivel. Utóbbi esetekben a köteles részre jogositott örökös azon cselekvények által, melyek a kitagadási okokat képezik, sem örökösödési jogát, sem a köteles részhez való igényét el nem veszti: hanem csupán az örökhagyó nyer jogot arra, hogy végrendeleti intézkedés által a köteles részre jogositott örököst kizárhassa; de ha az örökhagyó nem élt ezen jogával, a kitagadási okok az örökösödésnek akadályaul nem szolgálhatnak. Az érdemetlenségi okok ellenben már önmagukban azt eredményezik, hogy az illető az öröklésből kizáratik.

Vannak törvényhozások, melyek a tulajdonképeni kitagadási okokat nem, hanem csupán érdemetlenségi eseteket ismernek. Ilyenek a franczia polgári törvénykönyv és az annak mintájára készült olasz polgári törvénykönyv. Ezen törvénykönyvekben az érdemetlenségi esetek tágabb köre indokolva van épen az által, mert azon felül kitagadási okok nem léteznek.

Figyelembe véve azonban egyfelől, hogy hazai jogunk eddig a tulajdonképeni érdemetlenségi eseteket nem, hanem csupán a kitagadási okokat ismerte, de különösen tekintetbe véve azt, miszerint az esetek különfélesége eléggé indokolja azon eltérést, miszerint a sulyosabb beszámitás alá esők és jelesen azok, a melyek az örökhagyó valódi végakarata érvényre emelésének meghiusitására vezetnek vagy vezethetnek, már önmagukban is az öröklési jog elvonásával sujtassanak, mig a többiek csak az örökségből való kizárásra jogositsák fel az örökhagyót: czélszerübbnek mutatkozott az osztrák és szász polg. törvénykönyvek példájára az érdemetlenségi eseteket és a kitagadási okokat elkülönitve megállapitani, mi által a végrendeleti szabadság előnyére lehetővé válik a kitagadási okok közé oly eseteket is felvenni, melyek az érdemetlenségi esetek közé épen nem lennének sorozhatók. A fent jelzett okokból azonban az 5. §-ban érdemetlenségi esetekül csak azok lőnek megállapitva, a melyek az örökhagyó ellen kiválóan sulyos jogsértést tartalmaznak, és a melyek ellenében az örökhagyó valódi rendelkezésének megfelelő öröklés érvényesülését a végrendelkezési szabadság és a kitagadási jogosultság kellően meg nem védi. A 6. §-ba a dolog természetéből folyólag felvétetett, hogy az érdemetlenségi esetek hivatalból nem vétetnek figyelembe, s hogy hatályuk megszünik, ha az illető bizonyitja, hogy az örökhagyó az érdemetlenséget okozó tudomására jutott cselekvényt megbocsátotta. Az érdemetlenségből folyó jogkövetkezménynek az érdekeltek akarata ellenére való érvényesitése tulszigoru lenne, valamint igazságtalanságra vezetne, ha az érdemetlenségi okok akkor is hatályban maradnának, ha az örökhagyó megbocsátott.

7. §. Ezen szakaszban általános szabály van felállitva az öröklési kérdés szabályozására akkor, ha az öröklésre hivatottak közül némelyek öröklési képtelenség vagy érdemetlenség miatt az öröklésből kizáratnak. Ezen általános szabályból, azon kivül, hogy valamely öröklésre képtelen vagy érdemetlen részére rendelt hagyomány is megszüntnek tekintendő: azon nagyfontosságu következmény is folyik, hogy az öröklésre képtelennek vagy érdemetlennek leszármazói, felmenőik fogyatkozása vagy büne miatt az öröklésből ki nem záratnak. Utóbbit mint a 7. §. szükségszerü folyományát a törvényjavaslatban kifejezetten kimondani felesleges.

8. §. Ezen szakaszban az öröklési igény jogalapja eddigi jogunknak megfelelően van felsorolva, és érvényre emelve azon helyes elv, hogy a különböző alapokon nyugvó öröklési igények egymás mellett is megállhatnak, nem követtetvén a római jognak azon helytelen rendelkezése: «nemo pro parte testatus, pro parte intestatus decedere potest».

(Folytatasa következik.)

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A kereskedelmi könyvek bizonyitó ereje.

A kereskedelmi ügyletekből eredő perek tetemes részében a kereset megállapitására bizonyitási eszközül kereskedelmi könyvkivonat használtatik, rendszerint kapcsolatban a prdts. 174. §-ában szabályozott esküvel.

Az okoskodás számos ily esetben az, hogy miután a kereskedelmi törvény a kereskedelmi könyveknek, feltéve, hogy bejegyzett kereskedő által s szabályszerüen vezettetnek, rendszerint nem teljes, eskü vagy más bizonyitási eszköz által kiegészithető bizonyiték-erőt tulajdonit, a prdts. pedig a teljes bizonyitékot előállitható esküt idézett szakaszában szabályozza: mindent megtett felperes, hogy keresete megdönthetlen legyen, ha szabályszerü könyvkivonata mellé a prdtsban szabályozott esküt felajánlja.

E téves felfogásból ered, hogy felperes kellő bizonyitás hiányában oly gyakran elutasittatik keresetével, holott alperes a kereskedelmi könyv szabályszerüségét tagadásba nem is vette, s igy az eskü alkasmazását sem akadályozta.

Mert ha a keresk. tv. 31. §-át és 174 §-át egybe vetjük, azonnal szembe ötlik, hogy e törvényszakaszokban szabályozott bizonyitási eszközök csak az ügylet *jogczimére*, a könyv egyes tételeinek *mennyiségére* s az ár *ki nem fizetésére* állitanak elő teljes bizonyitékot. Ily támadással szemben alperes sikeresen azzal szokott védekezni, hogy egyszerüen tagadja az áru megrendelését vagy kézhez vételét vagy együttesen mind a kettőt.

A kereskedelmi törvény ugyanis daczára hogy a kereskedelmi könyvek bizonyiték-erejét meghatározza (nem teljes bizonyiték), nyitva hagyta azon kérdést, hogy *mely tényekre* nézve képezzék azok a kérdéses bizonyitékot?

S e gyakorlatilag oly nagyfontosságu kérdésre hiába keresünk utbaigazitást a törvény indokolásában. Felszinre sincs az vetve.[1] Ugy látszik, hogy törvényhozóink legalább hallgatag a polgári peres eljárásnak tarták fen e kérdés szabályozását.

Amde láttuk, hogy a prdts. e tekintetben hiányos.

A gyakorlatnak volt tehát feladata a hézagot pótolni, s ez azt meg is tette, midőn felsőbb bióságaink ismételve kimondották, s ma már jogszokásnak vehetjük, *hogy a kereskedelmi könyvek az áru megrendelése és kézhez vétele tényére nézve nem képeznek részbizonyitékot.*[2]

[1] A német kereskedelmi törvény megalkotói ismételve behatóan megvitatták a kereskedelmi könyvek bizonyitó erejét. Mindazáltal a nürnbergi tanácskozmány jegyzőkönyveiben azon kérdésnek, hogy mely tényekre képezzenek a kereskedelmi könyvek bizonyitékot, eldöntése nincs. Pedig a tanácskozmány erre egyenesen fel volt hiva már az alapul szolgált törvénytervezetek egyike t. i. az osztrák miniszterium javaslata által. Ennek 66. §-a ugyanis igy hangzik: Die Beweiskraft der Handelsbücher erstreckt sich auf alle in Handlungsgeschäften empfangenen oder entrichteten Leistungen, auf deren Rechtsgrund und übrigen *thatsächlichen* Bestimmungen, es mögen Forderungen oder Verbindlichkeiten des Handelsmannes dadurch begründet, abgeändert oder aufgehoben werden. A «revidirter Entwurf 67. §-a e kérdést következőleg tartalmazza: «Die Beweiskraft der Handelsbücher erstreckt sich auf alle darin enthaltenen, in die Handlungsbücher gehörigen, den Handelsbetrieb betreffenden Eintragungen.» A porosz, valamint az ált. német keresk. törvénykönyvi javaslat e kérdést nem érintik. Dr. Schindler osztrák küldött a nürnbergi tanácskozmány 1857. évi január 29-kén tartott ülésében utóbb idézett szövegezésben e kérdést javaslatként ujból előterjeszti. Egy ugyanez év január 30-kán tett javaslat ekként szól: Der Erfüllungseid hat die Richtigkeit der bestrittenen Thatsachen zu umfassen.» Az október 5-kén tartott ülésben tett javaslat azonos a Dr. Schindler-évei. Az értekezlet azonban csak abban állapodott meg, hogy a könyvek bizonyitó ereje *részbizonyiték* s hogy eskü vagy más bizonyitási eszközök által kiegészithető legyen. Ellenben aggályosnak tartatott a nézet, hogy az eskü csak a könyv szabályszerü vezetésére vonatkozzék (ordnungsmässige Buchführung), valamint az is, hogy a bevezetett tények valóságára (auf die Wahrheit der gebuchten Thatsachen) tétessék le. A kérdést tehát itt is a particularis törvénykezési eljárásoknak tarták fen. Hogy mily elveket követ e tekintetben a német judicatura, nyomára a «Reichs-Ober-Handelsgericht» döntvényeinek 1—8 kötetében nem akadni. Ugy látszik azonban, hogy a mi gyakorlatunknál épen nem enyhébb. Legalább Puchelt «Commentar zum allgemeinen deutschen Handelsgesetzbuch» (II. kiadás, Lipcse 1876.) czimü müve 78. lapján döntvényekre való utalással azt mondja: «Der vereinbarte Kaufpreis oder die Legitimation des Bestellers und die contraktmässige Qualität der Waare kann aus dem Buche des Verkäufers nicht entnommen werden. Továbbá «die in allgemein üblicher Form Belastung mit dem Preisegeschehene Eintragung den Abschluss eines Kaufes nicht beweise.» Dr. Neumann Armin «A kereskedelmi törvény magyarázata» czimü müve 105. lapján tisztán felveti a kérdést, anélkül hogy megoldaná.

[2] Kir. it. tábla 4347/78. sz. itélete: Aruk megrendelését s átvéte-

Az már most a kérdés, helyes-e gyakorlatunk?

Én egészen helyesnek tartom s nem vélem, hogy a kereskedelmi könyveknek akár törvényszerü rendeltetésök által meghatározott jogi természetével ellentétben álljon, akár a gyakorlatban azon becses biztositékot veszélyeztesse vagy épen le rontsa, melyet a törvény a kereskedőnek követeléseire vonotkozólag könyveiben nyujtani kivánt.

Felhozathatik ugyan, hogy a kereskedő működési körének nagy távolságokra való kiterjedésénél s különösen üzleti élete mozgékonyságánál fogva alig teheti s ennélfogva nem is szokásos, hogy ügyletei biztositásául oly bizonyitási eszközökről gondoskodjék, mint a közönséges életben törvény szerint megkivántatik. Ennélfogva a kereskedelmi élet veszélyeztetésének elkerülése végett kivánatos, sőt szükséges, hogy a rendszeresen vezetett kereskedelmi könyv a megrendelés mellett feltétlenül részbizonyitékot képezzen. Mert a kereskedelmi könyvek czélja s rendeltetése az, hogy bennök a kereskedő oly eszközöket birjon, melyek segélyével ügyleteit és egész vagyoni állását mindenkor teljes világlatban lássa, hogy lássa s legyen bár üzlete még oly kiterjedt is, rövid idő alatt s aránylag csekély fáradsággal, vajon ügyleteit akként köti-e, üzletviszonyait akként folytatja-e, hogy azok a kereskedés életelemét képező hűségnek és bizalomnak meg felelnek?

Tehát a *hű*, vagy a törvény szavaival a *szabályszerü* vezetés az, a mi a kereskedelmi könyveknek bizonyitékerőt kölcsönöz; s e szabályszerü vezetésnek törvény szerinti kriteruma az, hogy azok akként vezettessenek, miszerint a kereskedő ügyleteit s vagyoni állását teljesen feltüntessék.

Ámde a könyv rendszeres vezetésének, a vagyoni állás hű feltüntetésének lehetősége lerontatnék, mihelyest a kereskedő tényleg meg nem történt megrendeléseket vezetne könyveibe, mert az által vagyona alkatrészeként tüntetné fel oly áruk árát, melyek árukészletét tényleg nem csökkenték. Ez által a kereskedő önmaga rontaná meg könyveiben kereskedelmi élete becses hévmérőjét s legfelebb csak önmagát hozná zavarba. E zavart ugyan kikerülhetné s vagyoni állásáról mindamellett biztos tudomást szerezhetne az által, ha hamisan vezetett nyilvános könyvei mellett saját tájékozására titokban helyes könyveket vezet. Azonban nem hihető, hogy ily eljárásra még oly roszlelkü kereskedő is vetemedjék, ha tekintjük, hogy anyagi előnyre, vagy is arra, hogy fictiv megrendelésnek elkönyvelése alapján az áru értékét per utján megvegye, egyáltalán nem számithat, gátolván őt ebben gyakorlatunk második tételének, az átvételnek, bizonyitási kötelezettsége, mit pedig bizonyitania nem fog sikerülni, mert az árut tényleg ki nem adta. Továbbá ha tekintetbe veszszük, nem is szólva a titkos könyv vezetőjének terheiről, miszerint a kereskedő minden oly perben, melyet valóban nem történt megrendelés alapján támasztana, ki van téve a veszélynek, hogy az állitólag megrendelő annak bizonyitása végett, hogy a kereskedő könyveit nem vezeti hiven, több vagyont tüntetvén fel, mint a mivel tényleg bir, a kereskedő vagyonának s összes könyveinek átvizsgálása helybeni szemle által felderitését kérheti: ily lehetőség mellett nem hihetni, hogy bármely kereskedő ki fogná magát tenni a csaknem elkerülhetlenül bebizonyitható csalási eljárás következményeinek.

Ha tehát lehetőség ugyan fenforog, de a sok visszatartó indok alapján alig tehető fel. hogy a kereskedő könyveibe tényleg nem történt megrendelést vezessen be: tulhajtott szigor s a kereskedő osztály ellen mivel sem indokolt bizalmatlanság azon elv felállitása, hogy a kereskedelmi könyv a megrendelés ténye mellett részbizonyitékot nem képezhet.

S miután ezen elv egész általánosságban állittatik fel, tehát tekintet nélkül arra, vajon a kereskedelmi könyv ugyancsak kereskedő vagy más nem kereskedő személyek ellen használtatik-e bizonyitékul: hatályon kivül helyezi a perrendtartás 173. §-ának azon intézkedését, mely szerint a kereskedelmi könyvek kereskedők között feltétlenül fél bizonyitékot képeznek. Összeütközik tehát a perrendtartás határozott intézkedésével; de össze a keresk. törvény intentiojával is, mert lehetetlen feltenni, hogy a törvényhozás a kereskedelmi könyvek bizonyitó erejét alábbszállitani akarta volna, holott azoknak félbizonyitéknál nagyobb, esetleg teljes *(rendszerint* nem teljes) bizonyiték-erőt kölcsönzött.

A gyakorlatban pedig rendkivül káros e judicatura, mert mindazon esetekben, melyekben a kereskedő a megrendelést ennek rendszerinti eszközeivel, a megrendelő levelekkel vagy tanukkal, bizonyitani nem képes, p. o. ha a megrendelés szóval s nem tanuk előtt történik, kényszeritve van a kereskedő a megrendelés bizonyitása czéljából az ultima ratio-hoz fordulni, tagadó ellenfelének a főesküt felajánlani, s ez által gyakran egész kereskedése fenállására kiható érdekeit a vevő lelkiismeretétől függővé tenni. —

Azonban a mellett, hogy a kereskedelmi könyvek a megrendelés tényére részbizonyitékot képezzenek, felhozott mindezen érvek vajmi gyengék, ha figyelembe veszszük a gyakorlati kereskedelmi életet.

Mert az, hogy a kereskedő nem történt megrendelést vezessen be könyveibe s ezen felül az árut se szolgáltassa ki, nem szokott előfordulni; de előjön, hogy a kereskedő megrendelés nélkül is árut küld egyeseknek, s gyakori, hogy két-három annyi árut küld, mint a mennyi valóban megrendeltetett.

Ha már most a kereskedőnek biztosittatnék a jog, hogy a megrendelés tényének megdönthetlen beigazolása feltétlenül tőle függjön, a gyors meggazdagodásnak vágya sokakat arra birna, hogy a nagy közönséget aruikkal megrendelés nélkül is eláraszszák, miután azok árát az állitólagos vevőn per utján minden esetben biztosan megvehetnék. Ez nagyon kézenfekvő dolog, mert ha birna a kereskedő azon joggal, hogy könyvei a megrendelés mellett részbizonyitékot képezzenek, biztosittatnék ez által részére azon jog is, hogy a teljes bizonyiték előállitására szükséges pótesküt letehesse, s ebben őt az állitólagos vevő meg ne akadályozhassa. E joggal szemben hiába tagadná alperes a megrendelést, sőt még ellenbizonyitékot sem szolgáltathatna a meg *nem* rendelés mellett, nemcsak azért, mert nemleges körülményt bizonyitani nem lehet, de azért is, mert felperes kereskedő részbizonyitékkal birván, a megrendelés mellett az ennek hiányában alperesnek kinálandó főeskü általi bizonyitásnak helye egyáltalán nem lehetne.

Ily körülmények között az *áru át nem vétele* sem óvná meg a közönséget a kapzsi kereskedő zaklatása és kizsákmányolásától, mert ha egyszer bizonyitja a kereskedő a megrendelést, pedig ezt tenni minden esetben joga s módjában állana, rögtön előáll a ker. tv. 345. §-a, melynek értelmében vevő köteles az árut átvenni. Sőt még csak azon kifogással sem élhetne a terhelt vevő, hogy az áru nem felel meg a kikötött kelléknek, mert hisz megrendelés nem lévén, az áru minősége iránti egyezmény sem létezhetik. Ekként elesnék az állitólagos vevő a *rendelkezésre bocsátás* jogosultságától is, feltéve hogy a speculans kereskedő legalább közép minőségü árut küld s a megzaklatott közönség nemcsak venni, de közép minőségü árut venni köteleztetnék. A mi pedig azt illeti, hogy a kereskedő egészen a vevő lelkiismeretességétől függ akkor, midőn szóbelileg s tanuk nélkül történik a megrendelés, ily igen ritkán előfordulható esetre azt mondhatni, hogy ne küldjön a kereskedő irásbeli vagy tanuk előtti megrendelés hiányában árut oly egyéneknek, kiknek becsületességében nem bizik. Különben is egész kiszámitás kell ahhoz, hogy valaki a megrendelést bizonyitható minden formalitas gondos kikerülése mellett rendeljen árut s aztán azt át ne vegye, csak hogy a kereskedőt bosszantsa és kárositsa, s vajmi ritkán fordulhat elő, hogy az óvatos kereskedő figyelmen kivül hagyja a biztositékot nyujtó szabályokat. A vevő puszta szeszélye pedig formális megrendelés mellett nem lehet veszélyes a kereskedőre, ha szerződés- vagy törvényszerüleg jár el.

Látni a mondottakból, hogy a kereskedelmi könyveknek a megrendelés ténye melletti részbizonyiték ereje által a kereskedőknek veszedelmes privilegium biztosittatnék, mely a nagy közönséget kötött kézzel szolgáltatná át a kereskedői birvágynak s ezenfelül ellentétben állna a keresk. törvény határozott rendelkezéseivel.

Azért csak helyeselni lehet, ha felsőbb bíróságaink oly jogszokást teremtenek, mely a mellett, hogy a kereskedelmi életet nem veszélyezteti, nagyon veszélyes visszaéléseknek ép a kereskedés érdekében utját vágják, s csak méltányolni, ha a visszásságot nemcsak a *nem*-kereskedők, de a *kereskedők* ellenében is lehetlenné teszik, ha mindjárt utóbbi czélt egy helytelen törvényszabvány igen erőszakolt magyarázata mellett valósitják is meg.

Ép ily helyes gyakorlatunk azon második tétele is,

lét illetőleg a könyvkivonat bizonyitékot nem képez; különösen nem akkor, ha peres felek egymással rendes üzleti összeköttetésben nem állottak.

Legfőbb itélőszék 4210/78. sz. döntvénye: Kereskedői könyvekre alapitott perben az átadás és átvétel ténye felperes által külön bizonyitandó.»

hogy a kereskedelmi könyvek az *átvétel ténye mellett sem képeznek részbizonyitékot.*

Mert ellenesetben mi sem volna egyszerübb, mint a megrendelt árut meg nem küldeni, mindamellett a vevőt a vételárért beperelni. A pert biztosan megnyerné a kereskedő, ha lelkiismerete elég tág és a pótesküt leteszi.

Mindaz tehát, mi fenebbiek szerint ellene szól a ker. könyv megrendelés melletti, ellene van az átvétel lénye melletti bizonyitó erejének is.

Sőt a kereskedelmi könyvnek az átvétel melletti részbizonyiték ereje annyival veszélyesebb volna, hogy nemcsak a roszlelkü kereskedőnek nyujtana eszközt a hamis eskü árán gazdagodásra, hanem a legbecsületesebb kereskedőnek is alkalmat adhatna valótlan tényre való esküvésre.

A kereskedő ugyanis a megrendelt árut megküldheti s egyezményezett árát követelheti, mégis megeshetik, hogy a megrendelő teljes joggal állithatja, hogy nem tartozik, miután az árut át nem vette. Miért? Mert az átadás és átvétel ténye között, ha csak az magok az adó-vevő felek között kézről-kézre nem történik, szükségkép létezik a kettőt *közvetitő cselekvény* (az áru elküldése, szállitása), melyet a kereskedő nem személyesen, hanem mások által szokott eszközölni. E mechanikai functiót azonban meghiusithatja az, ki annak teljesitésével meg van bizva.

Ha már most a kereskedő előtt az, hogy az áru a megrendelő vevőnek át nem adatott, be nem bizonyittathatik, p. o. ha az áru elvitelével megbizott háziszolga vagy fuvaros az árut elsikkasztja, és kérdőre vonatván, bizonyitja, hogy ő az az árut vevőnek átadta, minden oly esetben, melyben akár szerződés akár a törvény értelmében az átadás illetve átszállitás tényénél beállható veszély nem a vevőt, hanem az eladót éri, a becsületes kereskedőnek sem lesznek lelkiismereti aggályai, hogy az átvétel tényére könyveiben birt részbizonyiték kiegészitéséül a pótesküt letegye.

De nemcsak az anyagi igazság, hanem a bizonyitási elmélet szempontjából is helyes gyakorlatunk, midőn a kereskedelmi könyveknek sem a megrendelés, sem az átvétel tényére nézve bizonyiték-erőt nem tulajdonit.

Mert láttuk, hogy ha a kereskedelmi könyvek, melyek mint propria scripturák már azáltal, hogy a kiállitó mellett egyáltalán bizonyithatnak, az általános bizonyitási szabályok alól kivételt képeznek, sőt nagyon is kiváltságoltatnak, midőn prdtsunk értelmében (174. §.) biztositják a kereskedő részére a jogügylet czimének, a jogügylet tárgyát képező áru és ára mennyiségének, ugy értéke ki nem fizesének esküje által való bizonyithatását, a megrendelés és átvétel ténye mellett részbizonyitékot képeznének, a teljes bizonyiték előállitása rendszerint eskü által történnék. A kereskedő, mint bárki más is, nem igyekeznék azon, hogy okirat vagy tanu által bizonyitson, ha esküje által biztosabban s rövidebb idő alatt czélt érhet.

Kérdés tárgyát képezhetné még, vajon ha a kereskedő a megrendelés és átvétel ténye mellett részbizonyitékot állitott elő, az e tények tekintetében teljes bizonyiték előállitása végett szükséges póteskü összekapcsolható-e a prdts. 174. §-ában szabályozott esküvel, avagy utóbbi csak az ott felsorolt ténykörülményekre itélhető-e meg?

Én azt hiszem, hogy a prdts. 174. §-ában foglalt eskü a megrendelés és átvétel tényeire is kiterjedhető, sőt kiterjesztendő, még pedig a felek ajánlatától függetlenül, vagy is hivatalból. Mert a prdts. 174. §-ban szabályozott eskü póteskünek lévén nyilvánitva, a póteskü pedig a biró belátásától függő szabad formulázást s mindazon ténykörölményekre való kiterjesztését, melyek mellett fél bizonyiték előállitatott, megtürvén, nem tekinthetem a prdts. 174. §-ában foglalt pótesküt akként formulázottnak, hogy azt a biró változatlanul s csak a benne foglalt körülményekre vonatkozólag volna köteles megitélni.

E mellett szól nemcsak a póteskü törvényes fogalma, hanem azon czélszerüségi szempont is, hogy az eskük száma lehetőleg kevesbitessék.

Hogy pedig az egyesités illetve a prdts. 174. §-beli eskünek a megrendelés és átvétel tényére is kiterjesztése hivatalból eszközlendő, szintén a póteskü fogalmában leli magyarázatát.

Dr. Jancsó György.

Heti szemle.

Az országgyülés pénzügyi bizottsága két és fél óra alatt letárgyalta az igazságügyi tárcza költségvetését, és ez előrelátható volt, mert a midőn oly *Sparmeister* áll az igazságügy élén, minő *Dr. Pauler,* majdnem fölöslegessé válik a pénzügyi bizottság, mely tudvalevőleg az igazságszolgáltatást pénzügyi szempontból mérlegeli, s ha valamely tétel felemelését szándékolná, azon fölül még a pénzügyminiszter szokott a «veto» jogával élni. A napi lapok vázlatos közlései a pénzügyi bizottság tárgyalásairól rejtelmes eszmecserére engednek következtetést vonni; mert velünk együtt mások is aligha tudták elképzelni, mit érthetett az előadó a bíróságok és az igazságügyi miniszterium közti «konkret viszony» alatt? Értesülésünk szerint a megpendített eszme abban állott, hogy az igazságügyminiszteriumnak legalább azon ügyosztálya, mely a bíróságok ügykezelésének vezetésével van megbizva, a bíróságokkal egy conkretal statust képezzen, minthogy jelenleg a legfőbb administrativ közeg és a bíróságok közt minden kapocs hiányzik, mely más országban abból áll, hogy a felsőbb bíróságok gyakorolhatják a felügyeletet az alsóbb bíróságok felett. Nálunk nemcsak ez lehetetlen a felsőbb bíróságok centralisatiója folytán, hanem annak következménye egyuttal, hogy oly bureaukraták vezetik az igazságügy administratióját, kik a gyakorlati törvénykezést és birósági ügykezelést nem ösmerik. Az előadó hivatkozott arra, hogy a honvédelmi miniszteriumban tényleges szolgálatban álló honvédtisztek vezetik a katonai szolgálat administratióját, s szükségesnek vélte, hogy a birósági ügykezelés vezetésére szervezett szakosztály is a bíróságok létszámával egy concretal-statust képezzen, hogy igy az igazságügyi kormányzat a birósági ügykezelés vezetésére és ellenőrzésére a bíróságok személyzetét is hasznositha ssa. Ez törvényhozási intézkedést igényel ugyan; de az igazságügyi administratio érdekében felette kivánatos volna. Az igazságügyminiszter ezen reformot, mely a már megcsontosodott bureaukratiát zavarhatná, elháritotta azon kijelentéssel, hogy a kir. tábla decentralisátiója amugy is már előmunkálati stadiumban van! Ez előmunkálat azonban tudvalevőleg csak annyiban áll, hogy vélemények kérettek be az ügyvédi kamaráktól, ut aliquid fecisse videatur.

Vélemények eltérése nyilvánult továbbá a büntetőtörvények alapján kiszabandó *pénzbüntetések* kezelése iránt. A miniszter ur ezen pénzeket mint alapot véli kezelendőnek, mig az előadó szerint a bünt. törv. 27. §-a meghatározta a czélokat, melyekre azon összegek forditandók, s igy azon pénzbüntetések nem képezhetnek alapot, hanem terv szerint a meghatározott czélokra forditandók. A kérdés egyelőre nyitva marad, minthogy amugy is az igazságügyi bizottság inditványa folytán a képviselőház részéről utasitást nyert az igazságügyi miniszter az iránt, hogy a bünt. törvény életbeléptetése után 2 évvel jelentést tegyen a feltételes szabadon bocsájtás eredményéről s a javitó intézetek és közvetitő intézetek fokozatos felállitása tárgyában tett intézkedésekről.

Egyedüli örvendetes eredménye volt a pénzügyi bizottság tárgyalásának, hogy az előadó szám szerint kimutatta, mily roppant összegek fizettetnek házbér fejében igazságügyi czélokra Budapesten. Ez összeg ugyanis 92,405 frt évenkint, mely több egy harmad részénél az egész ország területén fizetett bérösszegnek. Ily óriási összeg fizettetik, hogy a bíróságok nyomorultan legyenek elhelyezve. Az előadó utalt az angol bíróságok méltóságára és arra, hogy a franczia birák s ügyvédek csak talárban hivataloskodhatnak, sőt a franczia semmitőszék birái bibor talárban jelennek meg. Az állam jogszolgáltatási fenségével ellenkezik ami bíróságaink elhelyezése, s főleg az alsóbb bíróságoké botrányos, s itt sürgősebb még az az intézkedés, mert az első foku bíróságok sokkal sürübb összeköttetésben állanak a közönséggel. A bizottság egyhangulag elhatározta, hogy a ház elé terjesztendő jelentésben különösen az első bíróságoknak mielőbb középületekben leendő elhelyezésére utasitandja a kormányt. Az igazságügyminiszter nyilatkozata szerint több rendbeli ajánlat iránt már folynak is a tárgyalások, s igy kilátásunk lehet, hogy a calamitáson talán mégis valahára segitve lesz.

Az igazságügyminiszter azonfölül utalt a telekkönyvi rendtartás és a központi telekkönyvezés módositásáról szóló törvényjavaslatokra; továbbá a rabtartási és bünvádi eljárási költségtéritmények behajtásáról és a polg. határőrvidéki házközösségek megszüntetéséről törvényjavaslatok előterjesztését helyezte kilátásba; végre kijelentette, hogy a magánjogi törvénykönyv általános része már sajtó alatt van. S ha tekintbe veszszük az ügyvédi és közjegyzői rendtartások módositását tárgyazó ép folyamatban levő tárgyalásokat, lehetetlen el nem ösmernünk, hogy a kormány minden irányban fokozott tevékenységet fejt ki.

Felelős szerkesztő: **Dárdai Sándor** (VIII. Üllői ut 2. szám.) Főmunkatárs: **Dr. Fayer László** (V. Fő-ut 18. sz.)
Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat.

Tizenötödik évfolyam. 45. SZ. Budapest, 1880. november 5.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA: *Üllői-út 2. szám, III. em.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre ... ... 6 frt, negyedévre .. 3 « A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

TARTALOM: Az enyhébb intézkedés értelme és alkalmazása. Dr. Werner Rezső kassai jogakadémiai tanártól. — A feltételes szabadságra bocsátás hazánkban. Dr. Jeszenszky Sándor kir. főügyészségi joggyakornoktól. — Törvénykezési szemle: Ismeri-e az erd. csődrendtartás a viszontkeresetet mint illetékességi okot? Dr. Szentkirályi Gyulától. — Heti szemle. — Különfélék.

MELLÉKLETEK: Telekkönyvi Közlöny. — Curiai határozatok.

Az „enyhébb intézkedés" értelme és alkalmazása.

(Az 1878. 5. t. cz. 2. §-ához.)

III.

Az eddigi fejtegetések eredményeit a következőkbe lehet összefoglalni. 1. Azon kérdés eldöntésénél, melyik az «enyhébb intézkedés» vagy «enyhébb törvény» — tekintve az egyes törvényes intézkedések közt létező tartalmi különbséget — az adott esetben alkalmazásba jöhető törvények egyikében vagy másikában levő enyhébb intézkedések *nagyobb kisebb száma* nem lehet határozó. 2. Továbbá ugyanazon tekintetből a részben az egyik és részben a másik törvényben foglalt enyhébb intézkedések együttes alkalkalmazása szintén lehetetlen. 3. Ennélfogva az enyhébb intézkedés vagy enyhébb törvény alkalmazásának kérdését csak ugy lehet eldönteni, ha az enyhébb intézkedések *tartalmi különbsége* tartatik szemelőtt. 4. Végre ez esetben mindegy: akár az mondatik, hogy az «enyhébb intézkedés», akár pedig az, hogy az «enyhébb törvény» alkalmazandó; szóval ez esetben leghelyesebb azt mondani: a legenyhébben intézkedő törvény alkalmazandó.

Hogy ez igy van és hogy ennek igy kell lennie, ezt óhajtom és törekszem további fejtegetésemben igenlegesen is kimutatni.

Minthogy az itt szóban forgó kérdés eldöntetésénél általam egyedül helyesnek és ennélfogva kizárólag alkalmazandónak itélt elmélet alapját az egyes törvényes intézkedések *tartalmi különbsége* képezi, innen szükségesnek találom ezt közelebbről szem elé állitani, annyival is inkább, mivel sokan ugy látszik erre nem is reflectáltak, vagy tán azzal tisztában sincsenek.

Az u. n. anyagi büntetőjog és btkv. (ellentétben a bünvádi eljárással vagy büntető perjoggal) a büncselekmények megbüntetésére közvetlenül vonatkozó általános és különös intézkedéseket foglalja magában. Senki sem fogja tagadni, hogy ezen büntetőjogi intézkedések közt tartalomra nézve lényeges különbség létezik. Eltekintve a részletesebb különbségektől itt csupán e különbségek nek *három* főkategoriáját tartom kiemelendőnek, melyekre az összes büntetőjogi intézkedéseket visszavezetni lehet. Ezek ugyanis: *a)* vagy olyanok, melyek a kérdésben forgó büncselekmény *absolut büntetendőségét* (ellentétben a nem büntetendőséggel), tényálladékát illetik; *b)* vagy olyanok, melyek annak csak *büntethetőségére* (ellentétben a nem büntethetőséggel) vonatkoznak; *c)* vagy végre olyanok, melyek annak csupán *relativ büntetendőségét* (más büncselekmények büntetendőségéhez viszonyitva) határozzák meg. Minthogy ezen fogalmak vagyis inkább csak elnevezések még eddigelé nem igen voltak forgalomban, és igy némileg ujak és szakatlanok, ennek következtében kötelességemnek tartom azoknak azon értelmét közelebbről megvilágitani, melyet én nekik tulajdonitok, hozzájuk kötök.

A biró által elbirálandó büncselekmény (büneset) *büntetendősége* alatt általában (absolute, in abstracto) az illető cselekménynek azon belső tulajdonsága, jellege értendő, melynél fogva a birónak nem csak szabad, de kötelessége is azt megbüntetni; büntetlenül azt nem szabad hagynia. De miből ismeri, illetőleg ismerheti meg a biró azt, hogy büntetendő cselekmény (genus), és pedig ilyen vagy olyan büntetendő cselekmény (species) létezik? Bizonyára nem másból, mint azon ismérvekből, a melyekhez a törvényhozás (tételes törvény) a cselekménynek leendő megbüntetését kötötte s a melyeknek ennélfogva az elbirálandó bünesetben, ha ez valóban az, megvalósitva létezniök kell, mert különben a büntetendő cselekmény, mint ilyen, nem létezőnek tekintendő. Ez ismérveket, mivel a büntetendő cselekmény létele és megállapitása tőlük függ, *büntetendőségi* ismérveknek (Binding szerint: *Normwidrigkeitsmerkmale)*, vagy mivel azok a büncselekmény fogalmi létéhez, tényálladikához tartoznak, u. m. a btkv. 82. §-ának megfelelőleg *tényálladéki* ismérveknek lehet sőt kell mondani. Minthogy adott esetben a büntetendő cselekményt, illetőleg ennek tényálladékát kétféle szempontból lehet és kell tekinteni: mint büntetendő cselekményt általában (genus) és mint az általában büntetendő cselekménynek egy különös faját, innen a büntetendőségi vagy tényálladéki ismérvek is kétfélék: *általánosak* és *különösek;* amazok minden büncselekménynek, legyen ez bármilyen faju, emezek pedig csak bizonyos büncselekmény fajnak (ölés, rablás, lopás, csalás) büntetendőségéhez, tényállakékához tartoznak; amazoknak, illetőleg amazok egyikének vagy másikának hiánya a büntetendő cselekmény létét egyátalán; emezeknek vagy csak egyiköknek is hiánya egy bizonyos büncselekményfajnak lételét zárja ki. A hol adott esetben hiányzik a bünös akarat (mert azt pl. a fönforgó vétlen tévedés kizárta), vagy az ezt ténylegesitő, causalis-sá tevő tevékenység (mert pl. ellenállhatlan erőszakkal való kényszerités esete forog fön); vagy pl. alkalmas eszköz avagy tárgy, illetőleg causalis nexus hiányában nem létezik büntetőjog-ellenes tény; vagy végre fenyegetés, végszükség, szükségvédelem sat. következtében a cselekménynek különben böntető jogellenes jellege ki van zárva, ott nemcsak egy bizonyos meghatározott büncselekményfajnak, hanem egyátalán semmiféle büntetendő cselekménynek lételétől sem szólhatni; ily esetben a büntetendő cselekménynek nemi fogalma (genus) levén kizárva, együtt annak minden speciese is ki van zárva. A hol pedig a büncselekmény általános (nemi) fogalma (tényálladéka összes ismérveivel (általános büntetendőségi ismérvek) létezik ugyan: igy pl. az ölésnél megvan a bünös akarat (mely lehet szándékos vagy csak vétkes), az alkalmas eszközökkel (tőr, fejsze, lőfegyver, méreg) véghezvitt ölési tevékenység és az ez által alkalmas tárgyon (élő ember) okozott halál (tény), de hiányzik egy bizonyos büncselekményfajnak egyik vagy másik

büntetendőségi vagy tényálladéki ismérve (különös büntetendőségi ismérv), igy pl. az ölésnél hiányzik az előre meggondolás vagy egyátalán az ölési szándék; ott csak azon büncselekményfajnak (gyilkosságnak vagy szándékos emberölésnek) fogalma és léte van kizárva, a melynek különös tényálladéki ismérve (előre meggondolt szándékosság, illetőleg ölési szándék) adott esetben hiányzik. Az általános büntetendőségi vagy tényálladéki ismérvek lételétől függ tehát a büntetendő cselekménynek egyátalán, a különös büntetendőségi ismérvek lételétől pedig függ egy bizonyos büncselekményfajnak léte. A különös büntetendőségi ismérvek vagy a büntetőjog-ellenes ténynek, vagy a tevékenységnek, vagy végre a bünös akaratnak különös minőségében, tulajdonságában nyilvánulnak.

A cselekmény büntetendőségétől, mely a büncselekmény létét jelenti, megkülönböztetendő ennek *büntethetősége*, mely amannak lételét föltételezi; a hol nincs mit büntetni, ott nem szabad és nem lehet büntetni; a hol pedig büntetendő cselekmény (mindig egy bizonyos fajában) létezik, ott büntetni kell, de csak ugy, ha lehet, azaz, ha nem forognak fön oly ténykörülmények és okok, melyeknek lételétől vagy nem lételétől a törvény a *büntetésnek alkalmazhatását,* tehát a különben büntetendő cselekménynek büntethetőségét függővé tette. Ezen föltételek vagy okok vagy *igenlegesek,* ha azoknak lételétől, bekövetkezésétől, vagy *nemlegesek,* ha azoknak nem lételétől, be nem következtétől függ a büntetés alkalmazhatása, a büntetendő cselekmény büntethetősége; továbbá azok *általánosak,* melyektől minden, vagy *különösek,* melyektől csak bizonyos büncselekmény vagy büncselekmények büntethetősége van függővé téve. A büntethetőség *általános* föltételeihez szoktak tartozni: a büntevő halálának be nem következése, a megkegyelmezés hiánya, az elévülési idő el nem telése, továbbá de csak a bünkisérletnél: az önkéntes vissza nem lépés, és a tettleges meg nem bánás; a büntethetőség *különös* föltételei pedig az egyes büncselekményeknél külön szoktak megjelöltetni; ide tartozik névszerint a magán inditvány előterjesztése is, továbbá a btkv. 270—271. §§. eseteiben a felhatalmazás; a 272. §. esetében a külállam, követ vagy ügyviselő diplomatiai uton kijelentett kivánata; az erőszakos nemi közösülés, a szemérem elleni erőszak és megfertőztetés esetében (232., 233., 236. §§.) a tettes és a sértett nőszemély közti házasság létre nem jötte; a hamis tanuzásnál és eskünél a kellő vissza nem vonás; az önkéntes vissza nem lépés számos esetekben (136., 137, 151, 159., 160., 297. sat.), a rágalmazás és becsületsértés esetében az exceptio veritatis-nak nem érvényesitése (263. §.), a kellő időben történő följelentés (174. és 183. §§.) sat. A büntethetőségnek különös föltételei megelőzik az általános föltételeket; hol a különös föltétel hiánya következtében a büncselekmény nem büntethető, ott az általános föltétel létele vagy nem létele szóba sem jöhet; csak ha a különös föltételek léteznek, lehet szó az általános föltételek hiánya következtében a büncselekmény büntethetőségének megszüntéről, és viszont.

Végre a cselekménynek ugy absolut büntetendőségétől, mint büntethetőségétől meg kell különböztetni a büntetendő és büntethető cselekménynek *viszonylagos büntetendőségét,* mely a büntetés kiszabására, a büntetésmérték meghatározására bir befolyással. Ez nemcsak egyik büncselekményfajnak kisebb nagyobb büntetendőségét jelenti más büncselekményfajhoz viszonyitva, hanem és leginkább — mert ez érdekli a birót — ugyanazon büncselekményfaj egyik esetének kisebb-nagyobb büntetésre méltóságát is ugyanannak másik esetéhez hasonlitva. A büncselekményfaj relativ büntetendősége a törvényhozót érdekli, ki a büntetést minőségileg és mennyiségileg az egyes büncselekményekre ezek relativ büntetendősége szerint állapitja meg; a *bünesetek* relativ büntetendősége pedig a törvényalkalmazót érdekli, mert az ő dolga a törvényszabta határok és korlátok közt a büntetés összerü mértékét minden egyes esetben kiszabni. Itt tulajdonkép a büntetésnek vagy büntetésmértéknek birói kiszabásáról van szó a fönforgó bünesetre; minél fogva ezzel kapcsolatban mindazon viszonyok és körülmények figyelembe veendők, melyek akár a törvény intézkedése szerint akár pedig különben azon belül a büntetésmérték kiszabására befolyással birnak. A büntetésmérték kiszabásánál tehát a büntetés tényleges alkalmazásánál a birót a következő dolgok fogják leginkább érdekelni: az általa elbirálandó büncselekményfajra törvényesen megállapitott *büntetésmérték* (ennek minősége és mennyisége); ez lehet teljesen határozatlan, teljesen határozott, vagy csak viszonylag határozott; lehet vagylagos vagy kapcsolatos büntetés is. Továbbá a büncselekmény büntetendőségét *sulyositó* és *enyhitő okok,* melyek mindenkor a törvényben vannak meghatározva és részint általánosak, részint csak különösek. Ugy szintén az enyhitő és sulyositó körülmények, sat. sat.

A büntetendőség, büntethetőség és relativ büntetendőség nem különálló fogalmak, hanem ugyanazon büncselekményre vonatkozólag egymással összefüggő, sőt egymástól függő, egymást föltételező fogalmak. A büntetendőségtől függ a büncselekmény léte, a büntethetőségtől a büntetés alkalmazhatása, a relativ büntetendőségtől a büntetés kisebb nagyobb mértéke; valamint a büntetés alkalmazhatása fölteszi a büncselekmény lételét, a büntetésmérték kiszabása pedig a büntetés alkalmazhatását: akként a büntethetőség is fölteszi a büntetendőséget, a relativ büntetendőség pedig a büntethetőséget. Ugyanezen viszony áll fön az ezekre vonatkozó különböző büntetőjogi intézkedések közt is, melyek ennélfogva nem egyenranguak, hanem a büntetendőséget illető intézkedések *megelőzik* szükségkép a büntethetőségre vonatkozókat, ezek ismét a relativ büntetendőségre vonatkozó intézkedéseket De az esetben is, ha a vádlott szempontjából vagyis inkább azon szempontból tekintetnek e büntetőjogi intézkedések, mely szerint legenyhébb intézkedés az, mely vádlottra nézve *legkedvezőbb,* azt kell mondani: hogy első sorban azon intézkedés a legenyhébb, mely szerint a vádlott cselekménye *nem büntetendőnek,* s másod sorban az, mely szerint az *nem büntethetőnek* és csak harmad sorban az, melyben az *enyhébben büntetendőnek* itélendő.

Dr. Werner Rezső.

A feltételes szabadságra bocsátás hazánkban.

A büntetőtörvénykönyvek életbelépte előtt nehány nappal kibocsátott organikus rendeletek közül a magyar jogászközönség figyelmét kétségkivül *a feltételes szabadságra bocsátás* tárgyában kiadott miniszteri utasitás vonta első sorban magára. Joggal igényli e különös figyelmet azon körülmény, hogy jogszolgáltatásunk epochális napján, a törvény életbeléptekor, a büntetések végrehajtása körül ez az egyetlen szerves ujitás.

A fegyház-igazgatók londoni congressusa óta (1872.) az ir börtönrendszer hivének vallja magát a szakférfiak tulnyomó része. E rendszer meglepő vivmányainak egyik harczosául szegődött igazságügyi kormányunk is, és életbeléptette a feltételes szabadságra bocsátás intézményét.

Az ir börtönrendszer elvei szerint a büntetés első stádiumát a szigoru magán elzárás, másodikát a közösmunka, harmadikát a közvetitő intézetek és csak az utolsót s mindannyinak fokozatos következményét képezi a feltételes szabadságra bocsátás, a ticket of leave átnyujtása. A czélt, a fegyencz javitását, Msr. *Crofton* is csak ezen stádiumok fokozatos — progressiv — kitöltése után helyezte kilátásba.

De mit tettünk mi? Hogy kezdjük meghonositani az ir rendszert? Ugy, hogy kezdjük a végén; polgárositjuk a szabadon bocsátást; élvezzük azon rendszer gyümölcseit, melynek megérlelésére semmit sem tettünk.

Külországok példája mutatja, hogy a feltételes szabadságra bocsátás intézményéhez kötött vérmes remények sehol sem teljesültek, hol a progressiv rendszer előző stádiumai lelkiismeretesen végre nem hajtattak. Az ir rendszer lényegében a javulás lélektani processusán alapul. Első sorban az elszigetelt magány contemplátióra késztet, melyben az elzárt önmagát teszi elvont szabadságáért felelőssé; később a nehéz közös munka, a fogoly testi erejére és kitartó erélyének fejlesztésére irányul; midőn a fogolynak a közösség, a társaságban való lét, már magában is jótétemény. Csak a belső erkölcsi megjavulás és a magány folytán már zsibbadó személyes tevékenység felrázása után van helye a szabadságra való tulajdonképeni előkészités stádiumának, a *közvetitő intézetnek,* a hol a fogoly már többé nem fogoly, hanem munkás; hol nem egyenruhába öltözik; hol nem a fegyőr szigoru őrködése, de a munkavezető jóakaratu oktatása alatt áll. Csupán e fokozatok sikeres kiállása után van a feltételes szabadon bocsátásnak helye. Minden egyes stádium szoros összefüggésben áll a másikával. Az utóbbi sikeres hatása feltétele az előbbinek. Az ir rendszer a legnagyobb szigortól kezdve, fokozatosan és tervszerüen készíti elő a fegyenczet a szabadságra.

Köztudomásu a nagy *Organ-nak* azon nyilatkozata, hogy minden büntető rendszer elvetendő, a mely nem gondoskodik a fogoly szigoru elzárása és teljes szabadsága közötti közvetitő intézetről. A statistika kimutatta, hogy Angliában nagy számmal haladja felül a ticket of leave-vel vissaaesők száma az irlandiakat. Irlandban a közvetitő intézetekből kibocsátott visszaesők száma alig 7%. Viszont a tapasztalás az angol közvéleményt már arra tanitotta, hogy a szabadságra bocsátottakban veszedelmesebb egyéneket lásson mint a tényleg fogságban levőkben. Megszokta már a közvélemény, hogy a bünök tetteseit első sorban a szabadságoltak között keresse.

Közelebb fekvő példa Németország. A feltételes szabadságra bocsátás intézménye, közvetitő intézetek nélkül, itt sem eredményezett mi jót sem.

Hazánkban a következmény csak ugyanaz lehet, mi Németországban. Sőt előreláthatólag még kedvezőtlenebb kimenetelüvé teendi az intézmény sikerét azon körülmény, hogy a vidéken, a szó komoly értelmében *rendőrséggel nem birunk.* Hol vannak azon közegek, melyek figyelemmel kisérjék a szabadságolt egyén lépéseit? A lelkész? A községi biró? A szolgabiró? Az első különben is csak subsidiarie hivatott ez officium teljesitésére; az utóbbiak, már ha egyéb oknál fogva nem is, de a reájuk rovott kötelességek halmazánál és sokoldalúságánál fogva sem felelhetnek meg a reájuk váró feladatnak helyesen és komolyan.

A feltételes szabadságra bocsátás engedélyezésénél döntő szava van a *felügyelő bizottságnak,* mely a törvényszék elnöke, a kir. ügyész, az intézeti hivatalnokok és a megyei közigazgatási bizottság két választott tagjából áll. Hogy mit várjunk ezen bizottságok müködéséről, arra már előzőleg megadta a választ a németországi fegyintézetek igazgatóinak Stuttgartban 1877-ben tartott nagygyülése: *hogy az feltétlenül elvetendő.* Németországban szintén hasonló alapokon van szervezve a felügyelő bizottság. Nemcsak nehézkes apparátus; de czéltalan is. A bizottság hivatásszerü tenorja a kir. ügyész vagy a fegyintézeti igazgató. Csak ezen egyének valamelyike van hivatva arra, hogy alapos véleményt mondhasson a szabadon bocsátandó valódi javulásáról; csak ő az, ki figyelemmel kisérheti s igy meg is itélheti a gyakori érintkezés alapján, vajon — előreláthatólag — javult-e a fegyencz annyira, kogy a törvénynyel ujabb összeütközésbe nem jön?

A bizottságnak ily vegyes elemekből való alakitása tehát felesleges arra, hogy a kir. ügyész egyedül hivatott előadását magerősitse; de másrészt, ha a kir. ügyész véleményét elveti, veszedelmes is; mert oly alapra lép, melyen véleményadásra helyesen nem is jogosult.

Egyébként a feltételes szabadságra bocsátás egy okszerü büntetés végrehajtásának zárköve, nem pedig kezdete. A hol épitünk — ha jól akarunk épiteni — ott alapnak is kell lenni. A feltételes szabadságra bocsátás ma, midőn a fogoly alapos javitására egy lépést sem tettünk, nem egyéb egy többe-kevésbbé indokolatlan s egy jobb jövő reményében adott kedvezménynél.

Jól tudjuk, hogy Magyarország pénzügyi viszonyainál fogva oly helyzetben van, miszerint börtönügyének javitása és emelése czéljából nagyobb összegeket nem áldozhat; tudjuk azt is, hogy Magyarország börtöneinek a törvénykönyv kivánta felállitása körülbelől 11 milliót igényel s igy ez óriási összegnek csak egy parányi részét lehet a kivánt czélra forditani. Nem beszélünk mi s nem is beszélhetünk ujabb áldozatokról; hanem helyes börtönügyi politikáról, a létező s itt-ott kedvező viszonyok kiaknázásáról: Kevés azon hely Magyarországon (B.-Gyarmat, N.-Várad), hol a büntetés a magánelzárás stádiumában is végrehajtható. Ezen letartóztatási helyek által nyujtott előnyöket kellett volna felhasználni s oly intézeteket alakitani, hol a kellő számu magánzárkák meg lévén, a főhiányon segitve van, s itt kevés költséggel a progressiv rendszer minden stádiuma valósitható volna. Nem a viszonyokkal megalkudni kénytelen experimentátió, hanem a progressiv rendszer szerves és annak minden stádiumát szigoruan végrehajtani képes intézet felállitását sürgetjük. Magyarországban ma a büntetés rendszere a progressiv rendszer; és Magyarországnak nincs egyetlen egy oly letartóztatási helye sem, a hol a büntetés az elfogadott rendszer elvei mellett hajtatnék végre. Az uj rendszernek ily alakban való életbeléptetése valóban csak elszomoritólag hathat azokra, kik börtönügyünk felvirágoztatása körül, évek hosszu során át, annyit fáradoztak.

Dr. Jeszenszky Sándor,
kir. főügyészségi joggyakornok.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Ismeri-e az erd. csődrendtartás a viszontkeresetet mint illetékességi okot?

A *Jogt. Közl.* 1880. évi 23-ik száma, a legfőbb itélőszék által hozott következő döntvényt közölt:

Csődtömeg elleni perben alperesi csődtömeg visszkövetelése, tekintve azt, hogy a csődtörv. 65-ik §-a szerint a csődbiróság illetékessége nem terjed ki a csődtömeg activ pereire is, az itélet együttes tárgyát nem képezheti. (1880. év márczius 8. 16/V. sz. a.)

A döntvény egy a jogéletben igen fontos kérdésre, t. i. az ellenkövetelésnek a csődügyekben minő alakban való beszámitására vonatkozik, nevezetesen 1. ki bir ellenkövetelés beszámitási jogosultsággal és hol; 2. ezen ellenkövetelés beszámitása minő alakban érvényesitendő?

E tekintetben mondhatni általános nézet, hogy:

1. valamely concret esetben az ellenkövetelés beszámitása iránti jogosultság megilleti ugy felperest mint alperest, és ezen jog gyakorolható minden civilis perben, legyen az akár szoros értelemben vett polgári, akár csődper. (Vita csakis az iránt van, ha vajon *felperest* feltétlenül megilleti-e ezen jog. Ezt kétségbe vonják pl. WINDSCHEID, SINTENIS, PUCHTA); 2. az ellenkövetelést alperes akár *kifogás (beszámitási kifogás),* akár *kereset (viszontkereset)* alakjában érvényesitheti.

Félreértést kikerülendő megjegyezni kivánjuk, hogy itt a beszámitás és a viszonkereset közötti különbség feltüntetésébe nem bocsátkozunk. Részünkről feltétlenül elismerjük a kettő közötti lényeges különbséget; minthogy azonban kérdés tárgyává csak az tétetett, ha vajon az erd. csődrtdrs ismeri-e a viszonkeresetet mint illetékességi okot, a kettő közötti különbség fejtegetése irrelevans; e helyt mindenkor azon feltevésből indulunk ki, hogy az ellenkövetelés bir mindazon kellékekkel, melyek azt viszontkeresetre alkalmassá teszik, azaz itt a viszontkeresetet csak processualis értelemben tárgyaljuk.

A viszontkeresetnek processualis értelemben véve kettős jelentése van: jelent 1. a viszonkereset illetékességi okot (forum reconventionis), mely a főper alperesének jogot ad ellenkövetelését viszontkeresettel azon bíróság elé vinni, mely előtt ő beperesittetett (tágabb értelemben vett viszonkereset); 2. jelent a viszontkereset kereset-halmazatot, melynél fogva a viszontkereset a főper birájánál nemcsak meginditható, hanem azzal egyesithető is, és igy a két kereseti követelés együttes tárgyalás és itélet tárgyát képezheti

(szorosabb értelemben vett viszontkeresetet). Ez utóbbi megint vagy *szerződéses* vagy *kényszerü*, a szerint a mint a fenálló törvények szerint a főper felperesének beleegyezése kivántatik meg arra nézve, hogy a visszkövetelés az itélet együttes tárgyát képezhesse vagy nem.

Az Erdélyben 1852-ik év november 1 én hatályba lépett ideiglenes, és amaz érvényben levő perrendtartás között e tekintetben lényeges különbséget látunk.

Az 1852-iki perdtrs szabály szerint csak a tágasabb értelemben vett viszontkeresetet ismerte, (Wenn der Beklagte berechtigt zu sein glaubte, wider den Kläger zu klagen, so darf er diese Widerklage nicht mit der Einrede vermengen. 27. §.) Két esetben volt csak kivétel ezen szabály alól:

1. ha az ellenkövetelés egyuttal beszámitásra is alkalmas volt, mert ekkor alperes ellenkövetelését beszámitási kifogás alakjában az elleniratban érvényesithette. (13. §.); 2. ha felperes a viszontkeresetnek az elleniratban való előterjesztése ellen nem tiltakozott, illetőleg abba beleegyezett, ekkor mindkét követelés az itélet együttes tárgyát képezhette. (27. §.) Ezen két eseten kivül alperesnek joga csak arra terjedt, hogy mindaddig, mig a kereset felett jogérvényes itélet nem hozatott viszonkeresetét ugyanazon bíróság elé vihette, mely előtt ő bepereltetett.

A most érvényben levő prdtrs ettől eltérő és helyesebb álláspontot foglal el. Ismeri ugyanis 1. a viszontkeresetet mint illetékességi okot, midőn a 77-ik §-ban kimondja, hogy a viszontkereset ugyanazon bíróság elé vihető, mely előtt alperes bepereltetett; ismeri 2. a viszontkeresetet mint keresethalmazatot, még pedig annak mindkét nemét; t. i. a szerződésit, midőn alperesnek jogot ad a viszonkereset megindítására, ha felperes abba beleegyezik (76. §. *d)* pont) és a kényszerűt, t. i. midőn az esetben ha az ellenkövetelés felperesi követeléssel ugyanazon jogalapból származik, jogot ad alperesnek felperesi beleegyezés nélkül is viszonkeresetet inditani (76. §. *a)* pont).

A fenti döntvény midőn kimondja, hogy a csődbukott alperes a csődhitelező követelésével szemben ellenkövetelését oly viszontkeresettel, mely az itélet együttes tárgyát képezze, nem érvényesitheti, miben közvetve az is benfoglaltatik, hogy ezen jog gyakorolhatása tekintetében különbség teendő csőd és nem csődperek között, kettős irányban foglal magában ellentétes kijelentést, holott az egyike sem nyerhet alapat törvényeinkben. A döntvény az erdélyi csődrendtartás 65-ik §-ára van alapitva, mely igy szól: *a csődtömegnek adósai elleni kereseteire a csődbiróság illetősége nem terjed ki, hanem azok az illető biró előtt inditvndók meg vagy folytatandók.* A kérdés nézetünk szerint tehát csak a körül forog, ha vajon az erd. csődtrtdrs 65. §-a mellett fennállhat-e a polgári törvénykezési rendtartás 76. és 77. §-a, mint illetőségi ok, illetőleg az erd. csődrtdrs 65. §-a mellett, ismeri-e a polg. rtdrsban szabályozott viszonkeresetet vagy nem? Mert ha az erd. csődrtdrs 65. §-a nem zárja ki csődperekben (u. n. passiv perekben) a polg. törv. rtdrs 76. és 77-ik §-ában felállitott illetékességi okot, akkor tekintettel arra, hogy ezen illetékességi ok nemcsak arra ád jogot a főper alperesének, hogy ellenkövetelését upyanazon bíróság elé vihesse, hanem feljogositja egyuttal arra is, hogy ellenkövetelése az itélet együttes tárgyát képezhesse — szükségkép következik: 1. hogy alperes csődtömegnek ellenkövetelésére, ha viszontkeresetre alkalmas, a csődbiróság illetékessége kiterjedhet; nemcsak, hanem 2. hogy ezen ellenkövetelés, ha kellő időben és helyen terjesztetett elő, a főkeresettel kapcsolatba hozható, és igy a főkereset követelésével az itélet együttes tárgyát képezheti, ép ugy mint bármely más polgári perben.

Az osztrák ptkönyv 1438—1443., a keresk. törv. 95, 96, 97, 143, 239-ik, a váltó törv. 94., az erd. csődrtdrs 111. §-ait tekintetbe véve, azt látjuk, hogy az ellenkövetelés beszámitásának mérvére lényeges befolyást gyakorol ugyan a jogviszonynak jellege, az egymással szemben álló követelések jogi természete, mert ezektől függ, hogy maga a beszámitási jog kiszélesbülést vagy korlátozást nyerjen, de törvényeinkben egyetlen §. sem létezik, mely ezen jogot valakinek megadja, de annak gyakorolhatását attól tegye függővé, hogy ama vitás magánjogviszony minő bíróság elé vitetett perbe, és hogy minő eljárás szerint leszen eldöntendő; — miből következik, hogy az ellenkövetelés beszámitásának, ha jelen vannak az előirt feltételek és kellékek és nem létezik tiltó szabály, egyáltalában minden polgári perben helyadandó tekintet nélkül arra, ha vajon egy általános (csődbeesés) vagy pedig csakis egy hitelező iránti kötelezettség nem teljesitése idézte elő a kereset beadását, mely ellenében az ellenkövetelés beszámitására alkalom nyilt.

Feltéve tehát, hogy valamely concret esetben jelen vannak mindazon feltételek, melyeket a törvények előirnak az ellenkövetelésnek viszontkereset utján való beszámitására, akkor az erd. csődrtdrs 65. §-a alapján alperes csődtömeg nem kényszerithető csak beszámitási kifogásra (ha t. i. ellenkövetelése erre is alkalmas), hanem jogositva leend a viszonkereset megindítására is, és a maga részéről igényelheti, hogy ellenkövetelése a főügygyel együttes itélet tárgyává tétessék, mert semmi jogalap sem létezik arra, hogy valamely alperestől — csak azért mert ő csődbukott — megvonassék azon jog, mely őt, ha nem volna csődbukott, feltétlenül megilletné.

Ennek csak az esetben volna elfogadható oka, ha a csödbeesés annyira befolyásolná a csödbukott személyiségét, hogy a jogok és kötelezettségek, követelések és adósságok már nem a csődbukottat, hanem a csődtömeget attól különválva illetnék, holott nyilvánvaló, hogy a csőd ténye csak is a rendelkezési jogot vonja el, s habár a csőd megrenditi ugyan a bukott, hitelezői és adósai közötti jogviszonyokat, de azért a jogok és kötelezettségek, adósságok és követelések a csődbeesés után is a csődbukottat illetik.

(Befejezése köv.) *Dr. Szentkirályi Gyula.*

Heti szemle.

A jogügyi bizottság tagjai kényszeregyezségre léptek egymással a kényszeregyezség tárgyában. Elfogadták az elvet, és gondoskodtak arról, hogy foganatja ne legyen. A hol a csődnek formaszerinti lebonyolitása átlag alig eredményez 10—15%-ot, ott a 40%-nyi minimalis quota, melyet csődnyitáskor is alig ér el egy csődtömeg, oly feltünően aránytalán, hogy az védgát nem a kényszeregyezség körüli visszaélések, hanem maga a kényszeregyezség ellen. A jogügyi bizottság szerint továbbá a kényszeregyezségi megállapodások feltétlenül teljesitendők egy év alatt. A kényszeregyezség tudvalevőleg ma mindenütt kettős jelentőségü: kényszerelengedés és kényszermoratorium. Egyenrangu fontossággal bir a kényszeregyezség akkor is, ha a vagyonbukott nem akar leengedést, hanem 100%-et fizet, de több évre terjedő moratoriumot kér. Az egy évi határidő megállapitásával a kényszeregyezség ezen egészségesebb faja, a kényszermoratorium, csaknem teljesen kizáratott a bizottság által. Az európai áramlat tehát kicsikarta tőlük az intézményt; de oly védbástyákkal vették körül a szüz bukást, hogy létre jött egy alkotás, a minőnek párja nincs egyetlen ujabb csődtörvényben.

A *Magyar Jogtudományi Lexikon* targyában Dr. Nagy Ferencz a «Magyar Igazságügy» novemberi füzetében hosszu választ közöl Dr. Rosenberg Lajos egy röpivére, melyben szerződésszegés, idegen dolog eltulajdonitása és irodalmi botrány keltése miatt vádoltatott. Azt hiszszük, hogy ez izetlen vádakra oly részletesen felelni nem volt érdemes. Irodalmi botrány volt nem Dr. Nagy Ferencz visszalépése, hanem a Rosenberg-féle vállalat kezdeményezése, alpbabeticuma és a röpiv.

Különfélék.

(A „Magyar Jogászegylet") f. h. 6-án (szombaton) d. u. 6 órakor teljes-ülést tart az ügyvédi kamarában.

A Franklin-Társulat magyar irod. intézet és könyvnyomda kiadásában (**Budapest,** egyetem-utcza 4. szám) megjelent:

A MAGYAR BÜNTETŐ-TÖRVÉNY (1878. V. tcz.) MAGYARÁZATA. Irta *Schnierer Aladár.* Füzve 4 frt.

TÉTELES EUROPAI NEMZETKÖZI JOG. Irta *Dr. Apáthy István.* Füzve 3 frt 60 kr.

Felelős szerkesztő: **Dárdai Sándor** (VIII. Üllői ut 2. szám.) Főmunkatárs: **Dr. Fayer László** (V. Fő-ut 18. sz.)

Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat.

TELEKKÖNYVI KÖZLÖNY

A TELEKKÖNYVVEZETŐK ORSZÁGOS EGYLETÉNEK

HIVATALOS LAPJA.

Budapest, 1880. Melléklet a JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY 45-ik számához. November 5-én.

TARTALOM: Az osztrák bíróságok gyakorlatából párhuzamban hazai joggyakorlatunkkal. Zlinszky Imrétől. — Inditvány. Szotyori József telekkönyvvezetőtől. — Eltérő nézetek. Magyar Elek telekkönyvvezetőtől. — A m. kir. Curia elvi jelentőségü határozatai telekkönyvi ügyekben.

Az osztrák bíróságok gyakorlatából párhuzamban hazai joggyakorlatunkkal.

Zlinszky Imre hátrahagyott irataiból.

I.

(A telekkönyvi bírónak nem szabad mást megitélni, mint a mi a felek által kérve lett.)

E szabálynak, melyet a bíróságok oly gyakran szem elől tevésztenek, egy igen érdekes esetét közli a bécsi «Gerichtshalle». Az eset következő:

A krakkói csász. kir. országost örvényszéknek 1878. évi október 31-én 29067. sz. a. végzésével néhai P. Magdolnát illetett ingatlanság örökösödés utján G. Károlyra bekebeleztetett. Ennek utána a mondott telekjegyzőkönyv teherlapján G. Károly javára 8000 frt erejéig bekebelezett zálogjogra az alzálogjog 10,000 frt erejéig G. Willibáld javára előjegyeztetett.

Az országos törvényszék e határozata a főtörvényszék által akként változtattatott meg, hogy a zálogjognak 10,000 frt s jár. erejéig G. Károlyt illető ingatlanra engedtetett meg előjegyeztetni, azonban annak ugyanannak javára bekebelezett 8000 frtra nézve a zálogjognak kért előjegyzése megtagadtatott, és pedig azon indoknál fogva, mert P. Magdolna ugyanazon okmányban, melyben a mondott ingatlant G. Károlynak ajándékozta, annak kötelességévé tette, hogy ez ingatlanból P. Willibáldnak két év alatt 10,000 frtot fizessen ki, a kötelezettség a telekk. rend. 36. §-a szerint a kérdéses ingatlanra vonatkozólag a zálogjoghoz való czimet tartalmazván, a zálogjognak előjegyzését ezen ingatlanra kellett elrendelni.

A legfőbb törvényszék a másodbiróság végzését semmisnek mondotta ki, s az előjegyzést kitöröltetni rendelte:

Mert a telekk. rend. 96. §-a szerint a telekkönyvi biró a fél kérelméhez van kötve, s különösen nem szabad nékie mást, mint a mit a fél kért, megitélnie. G. Willibald a 10,000 frtot G. Károly javára bekebelezett 8000 frtra kérte bejegyeztetni, s ha a főtörvényszék e bejegyzést megtagadta, nem volt jogositva mást, mint a mi kéretett, megitélni.

—

E helyes szabályt hazai bíróságaink is gyakran tévesztik szem elől, s szeretnek olyan hallgatag kérelmeket benn látni a kérvényben, a mik nem lettek kérve. Igy legközelebb hozott a *Jogtudományi Közlöny* egy döntvényt, mely szerint a kérvényben valaki tévesen kitörölt zálogjogát kérte helyreállittatni, s a kir. tábla elutasitotta, mert a helyreállitás csak ugy lenne eszközölhető, ha az e tételre vonatkozó törlés bekebelezése kitörültetnék, ez azonban nem kéretett. A legfőbb törvényszék azonban más nézetben volt, ezt azzal indokolván, hogy azon kérelem, miszerint a zálogjog helyreállitassék, az erre vonatkozó törlés bekebelezése iránti kérelmet is magában foglalja, s azért elrendelte a törlés bekebelezésének törlését, mi kérelem tárgyát sem képezte.

Ezen eset nem egyedül áll, de például elég lesz egy eset közlése is.

II.

(Ha végrehajtott fél a vételár-felosztásnál a bekebelezett követelés valódisága ellen panaszt emel, nem ő tartozik annak valótlanságát bizonyitani, hanem a hitelező tartozik annak megitélése iránt keresettel fellépni.)

H. Mártont illetett s birói árverésen eladott korcsma vételárának felosztása tárgyában felvett jegyzőkönyv elintézéséül hozott végzésben a *C.* 16. alatt S. Tamás és Anna házastársak javára zálogjogilag bekeblezett 200 frt ugyan a vevőnél az emlitett hitelezők részére kifizetés végett utalványoztatott, azonban oly megjegyzéssel, hogy miután H. Márton hagyatéki gondnoka a követelés valódiságát kétségbe vonta, e követelés csak akkor lesz kifizethető, *ha e tehertétel* megszünte nem igazoltatnék. Egyuttal a gondnoknak keresete beadására záros határidő tüzetett ki.

E határozat ellen a gondnok felebbezett, s a főtörvényszék meg is változtatta az első bíróság végzését s kimondotta, hogy a követelés csak akkor fizetendő ki a tömegből, ha a hitelező házastársak annak valódiságát az adós hagyatéka ellen inditandó perben bebizonyitandják: mert a telekjegyzőkönyvben bekebelezett zálogjog a valódi tartozástól egészen különböző, s nem mondható, hogy a zálogjog birtokosa birtokosa a követelési jognak is, miután a hitelező a zálogjognak jogos módon lehet birtokában, mi alatt a követelés, melyre a zálogjog vonatkozik, soha sem volt érvényes, a vagy már megszünt fenállása. Minthogy a hagyatéki gondnok a követelés valódiságát kétségbe vonta, a hitelezőnek kell azt az adós, illetve annak hagyatéki tömege ellen inditandó perben jogerejüleg megitéltetni.

A legfőbb törvényszék a másodbiróság végzését helybenhagyta, mert e követelés valódisága eddig sem itélet sem birói egyezség által megállapitva nincs, s azon követelések, melyek ily módon még megitélve nincsenek, vagy kétségbe vonatnak, valódisága mellett semmi jogvédelem sem harczol, ha mindjárt azok be vannak is kebelezve; mert továbbá az, ki valamely követelés kifizetését igényli, annak valódiságát, ha az mint jelen esetben, a végrehajtott fél által kétségbe vonatik, bebizonyitani tartozik, s jelenleg nem az a kérdés forog szóban, hogy a jelzálog tulajdonosa a tehertétel törlését a polg. törvénykönyv 469. §-ára tekintettel miként eszközlendi.

—

Ez helyes elv, melyet tudtommal nálunk is követnek. Azonban nálunk czifrább az a kérdés, mely törvényk. rendtartásunk azon minden helyes alapot nélkülöző intézkedése folytán, hogy az egyik jelzálogos hitelező is tehet a másik követelésének valódisága folytán kifogást, felmerül. Ez esetben már csakugyan nem utasitható a hitelező perre; az adós ellen azért nem, mert az nem kifogásolta követelését, s igy ezzel nincs mit perlekednie; a kifogásoló hitelező ellen azért nem, mert azzal szemben nem tartozik követelésének valódiságát igazolni. Ez esetben tehát a kifogásoló hitelezőnek kell fellépni keresettel s bebizonyitani, hogy a követelés nem valódi, vagy fen nem áll. Bizony nehéz helyet, de visszás intézkedésnek csak visszás következménye lehet.

III.

(Feljegyezhető-e a vagyonközösségnek birói árverés utján megszüntetését kimondó itélet alapján az osztály eszközölhetése végett megengedett birói árverés ?)

E kérdést az osztrák bíróságok különböző szempontokból fogták fel. Az elsö bíróság megengedte. A második bíróság pedig megtagadta a feljegyzést következő indokoknál fogva: Teklntve, hogy ez esetben nem személyes viszonyoknak a telekk. rend. 20. §. 6. pontja értelmében való kitüntetése forog fen, telekkönyvi feljegyzésnek pedig csak bizónyos a polg. perrendtartás vagy a telekk. rendtartás szerint azzal összekötött jogkövetkezmények fentartása végett van helye; tekintve továbbá, hogy N. Franciska által az iránt kért telekkönyvi feljegyzés, hogy a vagyonközösségnek közte s a másik tulajdonostárs között leendő megszüntetése birói itélettel megengedtetett, a perrend szerint semmi meghatározott jogkövetkezményt sem von maga után, ezek szerint a telekkönyvi feljegyzésnek törvényes esete fen nem forog.

A legfőbb törvényszék azonban megváltoztatta a főtörvényszék fentebbi itéletét: mert ama jogerejü határozat, melynek folytán N. Franciska és férje N. Ferencz közös tulajdonát képező ingatlanságokra a vagyonközösség megszüntetése kimondatott, s N. Franciskának jog adatott ez ingatlanságok birói árverés utján leendő eladatását szorgalmazni, ama jogkövetkezménynyel van összekötve, hogy a nyilvánkönyvből kitünő vagyonközösség s annak jogi következményei megszüntek létezni; továbbá, mert kétségtelen, hogy N. Franciska a jogerejü itélet alapján végrehajtást kérhet, s annak a telekk. rend. 20. §-ának szelleme szerint azon joggal is kell birnia, hogy ezen a fentebbi ingatlanokra vonatkozó birói határozatot jogainak megóvása végett, s hogy azok férjének netáni jogutóda ellen is hatályosak legyenek, feljegyzés által nyilvánvalóvá tenni, mi nélkül a férj az őt illető fél birtokrész eladása által nejének engedett jogokat kijátszhatná, s az ő javára hozott határozatot illusoriussá tehetné.

—

Minden esetre meggyőző indokolás, melyből nem csak azt tanulhatjuk meg, hogy hason itéletek feljegyzése megengedendő; hanem azt is, hogy mily sulyos következményei lehetnek a feljegyzés elmulasztásának. Tudtunkkal arra még nem fordult elő eset, hogy ilynemü határozat feljegyeztetett volna; senki sem tartotta szükségesnek. No de nem is csoda, ha a gráczi főtörvényszék sem tudta elképzelni, hogy mily jogkövetkezményei lehetnek az ily feljegyzésnek.

IV.

(Valamely ingatlanságnak a vagyonközösség megszüntetése végett eszközlendő végrehajtási elárverezése esetén a végrehajtás első fokának vagyis a bekebelezésnek foganatositása nem szükséges. Ily árverés költségei a felek által közösen viselendők.)

B. Jeremiás keresete folytán a közte és B. Blume között a krakkói 107. számu ingatlanságra nézve fenállott vagyonközösségnek birói árverés utján leendő megszüntetése kimondatott.

Ez itélet alapján B. Jeremiás végrehajtási kérvényt adott be, melyben a mondott ingatlanságnak bíróilag leendő megbecslését kérte, mely kérelemnek az első bíróság helyt adott, s egyuttal kérelmező részére 5 frt 60 kr. költséget állapitott meg.

B. Blume felfolyamodása folytán az országos főtörvényszék megváltoztatta az első bíróság végzését és B. Jeremiás végrehajtási kérelmét elutasitotta, és pedig azon indoknál fogva, mert valamely ingatlanság végrehajtási megbecslése a végrehajtás második fokát képezi, s kérelmező nem igazolja, hogy a végrehajtás első fokát kieszközölte, jelesül hogy az itélet alapján a kereseti ingatlanság elárverezéséhez való jogát a telekkönyvbe feljegyeztette volna.

E határozat ellen B. Jeremiás rendkivüli felülvizsgálati jogorvoslattal élt, melynél fogva a legfőbb törvényszék a főtörvényszék határozatának megváltoztatásával az első bíróság határozatát hagyta helyben, és a becslési kérvényért megállapitott költséget felére szállitotta le, következő indokoknál fogva:

Fenforgó esetben nem valamely pénzkövetelés behajtása forog szóban, mely végre felperes kielégitésének alapjául szolgáló ingatlanság előbb realizálandó, hanem egy a vagyonközösségnek birói árverés utján leendő megszüntetését tárgyazó itélet végrehajtása, mely által felperesnek sem dologi jog nem itéltetett, sem alperesre semmi szolgáltatás nem rovatott, hanem ez utóbbi csakis arra köteleztetett, hogy a közös ingatlan elárverezését türni tartozzék.

Ez esetben, melyben különös végrehajtási szabályzat előirva a perrendben nincs, annak 404. és 428. §§-ai, melyek nyilvánvalólag valamaly dologbeli jog megitélése vagy pénzbeli követelés behajtására vonatkoznak, alkalmazást nem találhatnak, s a becslési kérvény ez esetben nem bir a végrehajtási fokozat minőségével, hanem egyedüli czélja a kikiáltási ár gyanánt szolgáló becsár megállapitása.

A becslési költségek azért lettek felére leszállitva, mert itt közös czél forog szóban, melyhez költségeit az érdeklett tulajdonostársak közösen járulni tartoznak.

—

E határozat nincs a fentebbivel ellenmondásban; a kettő igenis összeegyeztethető olyképen, hogy az érdeklett fél érdekeinek megóvása végett a feljegyzést az itélet alapján ugyan kérheti, de ha maga nem kéri, arra a vegrehajtás foganatositása tekintetétől semmi szükség sincs.

V.

(A zálogjog előjegyzése, mint biztositási végrehajtás, az itéletre nézve kiszabott felebbezési határidő lejárta után is helyt foglalhat.)

S. Ferdinand kérelmére a . . i járásbíróság 4233. szám alatti itélete alapján a zálogjog előjegyzését B. Jánost tulajdonjogilag illető lakházra 100 frt s jár. erejéig elrendelte.

A prágai főtörvényszék e végzést megváltoztatta, mert az itélet által dologbeli jog nem lett megitélve, biztositási végrehajtás azonban nem kéretett; de ha kéretett volna, sem lett volna elrendelhető, mert a fentebbi itélet az ellenfélnek csak 1879. május24-én kézbesittetett, tehát a május 23-án beadott kérvény időelőttinek tekintendő.

A legfőbb törvényszék azonban megváltoztatta a másodbíróság végzését és az első bíróság végzését hagyta helyben:

mert ha a zálogjog előjegyzése egy még jogerejüvé nem vált itélet alapján kéretik, ha az nem fejeztetik is ki határozottan, hogy ez mint biztositási kérelmeztetik is, tekintve a kérvény czélját, másként mint biztositási végrehajtásként nem is kérelmeztethetett; s miután az 1845. évi október 24-én kelt udvari rendelvény szerint a biztositás elrendelendő, ha a vesztes fél a marasztaló első vagy másodbirósági itélet ellen felebbezéssel élt, ebből önkényt következik, hogy az megengedendő az esetben is, ha a felebbezési határidő még nem járt le.

—

Az ezen esetben fenforgó elv reánk is érdekkel bir, mert ugyanazon szabály áll fen e részben nálunk is; ugyanis a p. törvk. rendt. 338. §§. szerint «itélethozatal után helye van a biztositásnak, midőn a feltétlenül marasztaló itélet ellen a marasztalt fél törvényes idő alatt felebbvitellel élt.» E szakasznak ugyan közvetlenül az ingatlanokra nincs kihatása, mert biztositásnak csak ingóságokra van helye, azonban a telekk. rendelet 85. §. 3. pontja értelmében oly esetben, ha a törvény valamely hitelezőnek biztositásra jogot enged, zálogjog előjegyzésének is helye lévén, kétséget sem szenved, hogy ha a 338. §. feltételei fenforognak, helye van a zálogjog előjegyzésének.

Azonban nem oszthatom a bécsi legfőbb törvényszék ama

kijelentését, hogy biztositást lehet kérni az esetben is, ha a felebbezési haláridő még nem járt le; mert abból, hogy oly esetben, ha a feltétlenül marasztaló itélet ellen a marasztalt fél felebbezéssel él, biztositásnak van helye, nem tudom azt következtetni, hogy e biztositás a felebbezési határidő lejárta, tehát az előtt, mielőtt még tudni lehetne, ha él-e az illető felebbvitellel, is helyt foglalhatna.

Ellenkezőleg, én azt tartom, hogy az itéletben a kötelezettség teljesitésére kitüzött határidőig van a marasztaltnak joga tartozását kiegyenliteni, s mig e határidő le nem járt, sem ő avval, hogy felebbezett, ama szándékának, hogy tartozását kiegyenliteni nem akarja, kifejezést nem adott, ellene biztositás sem rendelhető el, mert mig a teljesitési határidő be nem következett, erre indok sem forog fen.

Ennélfogva az én nézetem szerint a biztositási s illetve előjegyzési kérvény, ha kérelmező ki nem mutatja, hogy a marasztalt fél a feltétlenül marasztaló itélet ellen felebbezéssel élt, visszautasitandó.

VI.

(A még le nem járt tartási szolgálmányok nem tárgyai a forgalomnak; ennélfogva nem tárgyai telekkönyvi bejegyzésnek vagy átruházásnak sem.)

Egy járásbiróság N. Anna részére a *B*-ben fekvő 9. sz. a. ingatlanra bekebelezett életjáradéknak, mennyiben az a legközelebbi 3 év alatt esedékessé váland, E. Ferencz javára telekkönyvileg leendő átruházását megengedte.

Az életjáradék szolgáltatására kötelezett N. Vincze felfolyamodása folytán a prágai főtörvényszék A. Ferencznek az életjáradék átruházása iránti kérelmét elutasitotta, mert csak már lejárt életjáradék képezheti a telekkönyvi átruházás tárgyát, a fenforgó esetben azonban az átruházott életjáradéki szolgálmányok még nem jártak le, ennélfogva magára az életjáradékra jogositottnak sem állott jogában a még le nem járt életjáradékot másra ruházni.

E. Ferencznek e végzés ellen beadott felülvizsgálati kérvényét a legfőbb törvényszék visszautasitotta, és pedig tekintettel arra, hogy egy bizonyos időre járó életjáradéki szolgálmányok, minthogy az azokra vonatkozó jog attól van függővé téve, hogy az életjáradék szedésére jogosult a lejárat napján még életben legyen, csak a lejárat után képezhetik forgalom tárgyát, s ennélfogva egy vagy több még le nem járt részletek telekkönyvi bejegyzésnek tárgyát nem képezhetik, s mindaddig, mig az ily életjáradéki részletek telekkönyvileg be nem jegyezvék, telekkönyvi átruházás tárgyául sem szolgálhatnak.

Inditvány.

Mondja ki a közgyülés, hogy az előjegyzések és különösen a tulajdonjogi előjegyzéseknél olyan törvényes intézkedésnek, mely az igazolásnak jelenleg történő végnélküli elhalasztását jövőre nézve lehetetlenné teszi, — a telekkönyvi állapot világossága érdekében — szükségét látja; miért is a magas miniszteriumnál lépést teszen olyan törvényes intézkedés életbeléptetéséért, mely szerint vagy az előjegyzések igazolása szükebb korlátok közé szorittatik, vagy mindennemü előjegyzés egy bizonyos határidőn tul hivatalból töröltetik.

Indokok:

Azon telekkönyvi hatóságnál is, hol a helyszinelés alig néhány éve történt, előjegyzések tekintélyes számmal eszközöltetnek, a mint a nép előtt annak ismerete mindinkább terjed. Az a közöny, melyet az érdekeltek az előjegyzések igazolása körül tanusitanak, valóban bámulatos. Ugy látszik, hogy különösen a vevőnek a tulajdonjog előjegyzésénél a legkisebb gondja is nagyobb ennél. Azt hinné az ember, hogy tán tudatlanságból ered e közöny, de saját tapasztalásomból állithatom, hogy többeket világositottam fel ez ügyben s mégis egyátalán nem sietnek előjegyzett tulajdonjogukat igazolni. Hogy tudatlanság is ne forogna fen sokszor, azt nem állithatom; de a legtöbbször az érdekelteknek saját ügyeik iránti hanyagsága s az a körülmény szolgál indokul, hogy az igazolás is némi költekezéssel jár. Az értesitések, felvilágositások megadásánál nem mondhatni egyebet mint igazat, hogy t. i. előjegyzett jogaik biztositva vannak feltételesen. S ugy látszik, hogy a felek egy bekövetkezhető veszélynek inkább kiteszik magokat, mintsem egy kis ujabb költséget megtegyenek.

Marad tehát az előjegyzés igazolatlanul, sőt sokszor az ujabbi vevő sem törődik e körülménynyel, mert a mint mondja, eladója, kitől t. i. ő vett s annak előzői, mind becsületes emberek, kik őt nem fogják megkárositani, s most ha a bekebelezést a maga részére megnyeri, előzője majd igazolja előjegyzett tulajdonjogát. Később beáll az érdekeltek között egy haláleset, kitör egy viszálkodás, s a hiány, mely előbb olyan könnyen kiegészithető volt, könnyü szerrel pótolható lenni megszünik. A beállott nehézségek még inkább viszatartják az igazolástól.

Függnek tehát az előjegyzés gyenge vagy legalább is kétes erejü szálán a további bekebelezések s előjegyzések az első tulajdonos telekjegyzőkönyvében, mint egy idegen köpűbe betódult méhraj, egymásba fogódzva; mert a mint tudva van, a tulajdonjog előjegyzésénél az érdekelt ingatlan az igazolás bekövetkeztéig az eladó telekjegyzőkönyvében hagyatik.

Ilyen igazolatlan tulajdonjogok az alig néhány éve született telekkönyvi élet mellett is szép számmal vannak, s mire lesz még kilátás az ilyen uj életü helyeken is, annak csak egy olyan telekkönyvvezető a megmondhatója, ki az ötvenes években szerkesztett telekkönyvek mellett működik.

Szükségtelennek tartom hosszasan szólni arról, hogy ilyen előjegyzések s rá bekebelezések egész lánczolatával beaggatott tömkelegben, — midőn pl. mind az eredeti tulajdonos, mind az előjegyzett tulajdonos, vagy még későbbi tulajdonosok ellen megterheltetések következnek — milyen fokozott figyelem szükséges mind a széljegyzésnél, mind a mások által bevezetett — foganatositott bejegyzések felülvizsgálásánál, s mennyi időpazarlással van összekötve mind a referens, mind a telekkönyvvezetőre nézve. Csekély nézetem szerint a telekkönyvi intézmény eredeti rendeltetésével, mely szerint az az ingatlanok létviszonyainak tiszta világlatban tartására van hivatva, annyira ellenkező végeredményre vezető s igen sokszor az érdekeltek hanyagságából — annyira nehezen betekinthető telekkönyvi állapotot előidéző tulajdonjogi előjegyzéseket, nem mondom, hogy egészen elenyésztetni, de minden esetre azok igazolását bizonyos az eddigieknél szükebb korlátok közé kellene szoritani. Ha egy feltétlenül megszerzett jog, egy bizonyos időn tul bizonyos körülmények bekövetkeztével teljesen és végkép elenyészik, a mint történik ez minden elévülésnél, miért ne lehetne ezen jogot is — mely ugy is csak feltételes — egy bizonyos időn tul elenyészésnek tenni ki, annál is inkább, mert a megszoritás által, t. i. az előjegyzés hivatalból való törlése által nem egészben enyésznek el, csupán absolut minőségét veszitené el. S a mi a tulajdonjogi előjegyzésre mondva van, kevés különbséggel a zálogjogi előjegyzésre is talál.

Szotyori József,
telekkönyvvezető a kézdi-vásárhelyi kir. törvényszéknél.

Eltérő nézetek.

I.

S. S. két kisebb darab ingatlant vásárol meg K. Zs.-től a nélkül, hogy a telekkönyvben utána nézne vajon tehermentes-e, s nyerhet-e reá tulajdonjog-bekeblezést avagy nem? s ezt csak akkor tette, midőn már a kialkudott vétel

árt eladó félnek ki is fizette, s minthogy ugy az eladott birtok, mint eladó félnek többi birtoka is tetemesen volt zálogjogi bekeblezések' el terhelve, egy ideiglenes adásvevési szerződést kötöttek, vevő részéről azon reményben, hogy eladó fél a bekeblezett adósságait rövid időn letörlesztendi s akkor egy ujabban kiállitandó adásvevési szerződés alapján a tulajdonjogot vevő a megvett ingatlanokra a maga javára bekebelezteti. Azonban eladó fél nem hogy a fent lévő tartozásait törlesztette volna, sőt adósságai — igy a zálogjogi bekeblezések is — szaporodtak. Vevő a helyett, hogy akkor midőn még eladó fél vagyonára kevesebb adósság volt zálogjogilag bekebelezve s mikor még a bekeblezett adósságokat a megvett ingatlanokon felüli fekvőségek fedezték, a megvetteket akár teherreli átirással, akár tulajdonjog előjegyzéssel a későbbi zálogjogi bekeblezések ellenében biztositotta volna, vevő látva, hogy vétele megsemmisül, eladót a kifizetett vételár visszafizetése iránt perbe fogja; az ideiglenes szerződés és egy a per megindit ását igazoló felzet becsatolása mellett a vételár erejéig alperes ellen zálogjogi előjegyzést kér, s az részére a pernek itélettel leendő eldöntéséig tartó igazolási kötelezettséggel megadatik.

Szerény nézetem szerint a zálogjogi előjegyzés nem lett volna megadható, mert bármennyire igazoltnak látszik is vevő — most már felperesnek — azon törekvése, hogy az általa kifizetett vételárt maga részére biztositsa, mint vigyázatlan vevő önmaga kereste maga károsodását; de mivel az ideiglenes adásvevési szerződésben a vételárnak zálogjogi bekeblezés vagy előjegyzés általi biztositása megengedve nincs, azt elrendelni sem lehet.

II.

M. Gy. felperes keresetet indit S. M. alperesnő ugy is mint kiskoru gyermekei törv. és term. gyámja ellen 69 frt 51 kr. tőke s jár. erejéig. Alperes a kereseti öszveg s jár. megfizetésében feltétlenül elmarasztaltatik. Alperesnő az itélet ellen felebbezéssel él. Most felperes a feltétlenül marasztaló, de felebbezett itélet alapján alperesnő ellen biztositási végrehajtást kér, még pedig alperesek ingó és ingatlan javaira, a biztositási végrehajtás foganatositása végett. Minthogy az ingatlanra is lett elrendelve, az ügy a telekkönyvi hatósághoz tétetik át, a telekkönyvi hatóság a biztositási végrehajtás foganatositására t. i. az ingók összeirására végrehajtót küld ki, s a követelést zálogjogilag előjegyeztetni rendeli.

Ezen esetnél ismét eltérő nézetben vagyok, mert habár jogában áll is nyertes felperesnek a megitélt követelést zálogjogi előjegyzés által a felebbezett itélet alapján a maga javára biztositani, azt külön kérvénynyel igenis kérheti, de biztositási végrehajtás utján soha, annyival inkább, mert a perrendtartás. Biztositásról szóló II-ik fejezete is csak egyedül ingóra engedi meg a biztositási végrehajtást, igy annak alapján a zálogjog előjegyzés semmiképen sem lett volna elrendelhető.

Magyar Elek,
telekkönyvvezető.

A m. kir. Curia elvi jelentőségű határozatai telekkönyvi ügyekben.

Az aptk. 1236. §. szerint, — mely jelen esetben az átm. intézk. XIX. czikkének 2. pontjában az ideigl. törv. szab. I. 12. fejezetéből tovább is fentartatott 156. §. értelmében zsinórmértékül veendő, — házastársak közötti vagyonközösség iránti jog, házassági szerződés alapján telekkönyvi bejegyzés tárgyát képezi. *(Jogt. Közl.* 1872. 12. mkl.)

Ha a tulajdonos a bérszerződésben csak arra jogositotta fel a bérbevevőt, hogy a bérleti jogot a bérleményi ingatlanokra bekebeleztethesse: ezen engedély nem ad egyszersmind jogot arra is, hogy annak alapján az előre fizetett bér vagy más kötelezettségek biztositására zálogjogot szerezhessen. *(Jogt. Közl.* 1872. 52. mkl.)

A haszonélvezeti szolgalom értékesithető lévén, zálogtárgyat is képez, miért is arra a felülkeblezés elrendelendő. Azon körülmény, hogy az ingatlan a felülkeblezési kérvény után eladatott, mint későbbi tény, tekintetbe nem vehető és azon kérdés, hogy az eladás ezen bekeblezésre mi hatálylyal bir, ez uton el nem birálható. (SIEGMUND. *Döntvények gyüjt.* II. évf. I. k. 67. l.)

A tulajdoni perben hozandó itélet csak felperes tulajdonjogának kimondására, vagyis arra szoritkozhatik, hogy alperes felperes tulajdoni jogát elismerni tartozik. De a tulajdonjognak telekkönyvi bekebelezését a polgári törvényszék a tulajdoni perben illetékesen el nem rendelheti. *(Jogt. Közl.* 1873. 3. mkl.)

A telki szolgalmi jog megszerzésére, ha e jog nincs telekkönyvileg kitüntetve, a hosszabb idő alatti folytonos gyakorlat jogczimül nem szolgál. Hosszas gyakorlat utján csak akkor szereztetik meg, ha az elbirtoklás törvényes kellékei fenforognak. Az elbirtoklás törvényes jogczim és szerzési módnak tekintetik. *(Jogt. Közl.* 1873. 42. mkl.)

Ha a kölcsönös örökösödést biztositó szerződés folytán származott jog telekkönyvileg bejegyezve nem lett: azon mulasztásnak más következménye nem lehet, mint az, hogy e jog azon harmadik személyek ellen, kik nyilvánkönyvi jogokat a hagyatéki ingatlanokhoz netalán időközben jóhiszemüleg szereztek, nem érvényesithető. E mulasztás azonban a szerződő felek egymás közötti jogviszonyára befolyással nem lehet, és nem vonhatja maga után azon következményt, hogy az egyik fél elhalta esetére a másik fél szerződésszerü igényeit az elhunyt végrendelete ellenében is annak örökösei irányában ne érvényesitse. *(Jogt. Közl.* 1875. 22. mkl.)

A telekkönyvileg szerzett jog per utján leendő érvényesitését nem gátolhatja, illetve felperesnek erre irányzott keresete mint idő előtti el nem utasitható azért, mert e jog, illetve az annak alapjául szolgáló jogügylet a kereset a beadását megelőzőleg perrel megtámadtatott, még abban az esetben sem, ha e per feljegyeztetik. *(Dvtár* XVI. f. 103. sz.)

66. §.

Ha a bérleményi jószág tulajdona másra ruháztatik, ezen uj tulajdonost a bérszerződés nem kötelezi és a bérlő ennek a bérleményt átadni tartozik, de csak a kellő felmondás megtörténte és felmondási idő lefolyta után. *(Törvsz. Csarnok* 1872. 48. sz.)

A haszonbéri szerződés csak akkor keblezhető be, ha erre nézve a szerződésben a bérbeadó által engedély adatik, vagy a haszonbéri jognak a bérbeadó ellen foganatositott végrehajtások általi veszélyeztetése kimutattatik. *(Jogt. Közl.* 1872. 24. mkl.)

A bérleti jog telekkönyvi bekeblezésére nézve a tulajdonos által adott engedély nem ád jogot a bérlőnek arra, hogy annak alapján az előfizetett bér vagy más kötelezettség biztositására zálogjogot szerezhessen. *(Jogt. Közl.* 1872. 15. mkl.)

Ha a bérleményi jószág csőd esetében a csődbiróság által lett elárverezve és a haszonbérbeadó esik csőd alá: ekkor daczára a birói eladásnak a haszonbéri szerződés érvényben marad mindaddig, mig a kikötött bérletidő le nem foly. Ezen joghatályhoz azonban megkivántatik, hogy a haszonbéri szerződés *a)* jóhiszemmel, *b)* törvényes bizonyság, jelenleg pedig a járásbiró vagy két hitelt érdemlő tanu előtt köttessék, *c)* törvényes átadással megerősittessék s végre *d)* hogy az illető törvényhatóságnak bemutattssék, vagyis jelenleg a csőd megnyitása előtt a telekkönyvbe bejegyeztessék. (Hétszemélyes táblai határozat. (*Jogt. Közl.* 1866. év 34. sz.)

Franklin-Társulat nyomdája.

Tizenötödik évfolyam. 46. SZ. Budapest, 1880. november 12.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA: *Üllői-út 2. szám, III. em.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 « A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

TARTALOM: Az enyhébb intézkedés értelme és alkalmazása. Dr. Werner Rezső kassai jogakadémiai tanártól. — Észrevételek a magyar csődjavaslatra. Hánrich Jozsef pozsonyi kir. törvényszéki birótól. — Indokolás az általános magyar magánjogi törvénykönyv tervezetének az öröklési jogot tárgyazó ötödik részéhez. — Törvénykezési szemle: Kötelezettség nélküli forgatmány saját rendeletre szóló váltónál. Dr. Berkovits Ferencz ügyvédtől. — Ismeri-e az erd. csődrendtartás a viszontkeresetet mint illetékességi okot? Dr. Szentkirályi Gyulától. — Heti szemle. — Különfélék.

MELLÉKLET: Curiai határozatok.

Az „enyhébb intézkedés" értelme és alkalmazása.

(Az 1878. 5. t. cz. 2. §-ához.)

IV.

A büntetőjogi intézkedéseknek imént megismertetett különbsége, még pedig azon sorrendben, melyet a cselekmény büntetendősége, a büntetendő cselekmény büntethetősége és a büntethető büncselekmény relativ büntetendősége, illetőleg büntetésmértéke ily egymásutánban szab meg, mint már emlitve volt, határozólag foly be azon kérdés eldöntésére: melyik az enyhébb intézkedés vagy enyhébb törvény, illetőleg enyhébben intézkedő törvény,

Ezen különbség és sorrend következtében a biró, ki az adott esetben általa alkalmazandó enybébb intézkedést vagy törvényt keresi, ennek megitélésére nézve mindenekelőtt és első sorban mindegyik alkalmazásba jöhető törvényből kizárólag csak azon intézkedéseket fogja figyelembe venni, melyek az általa elbirálandó eset *büntetendőségére* általában és különösen vonatkoznak. Ezen mentalis operatio vagy kutatás eredménye aztán a következő lehet:

1. Első sorban lehetséges, hogy a biró az összerü esetet sem az egyik sem a másik törvény ide vágó intézkedései szerint *nem találja büntetendőnek*, és ugyan részint azért, mivel a büntetendő cselekménynek igenleges ismérvei, kellékei hiányoznak, részint pedig azért, mert oly okok forognak fön, melyek a büntetendő cselekményt, illetve a cselekmény büntetendőségét kizárják. Ide tartozik pl. a csalásnak azon esete, mely a csalási büncselekmény büntetendőségi ismérveit sem az egyik sem a másik törvény szerint nem foglalja magában, mely tehát tisztán civiljogi csalást képez és csupán kártéritésre ad igényt; ide tartozik a saját jószágnak önhatalmi visszavétele oly birtokostól, kinek semmi joga, mely a tnlajdonost is kötné, nincs azon dologra; ide tartozik a vis major vagy vis absoluta (ellenálhatlan erőszak) következtében avagy gyermekkorban, öntudatlan állapotban, végszükségben, önvédelemben elkövetett ölés, stb. Ily esetben a büntetendőség és nem büntetendőség szempontjából, mely itt egyedül jó tekintetbe és egyedül irányadó, nem lehet az enyhébb intézkedés vagy törvény kérdését eldönteni, mert hiszen a cselekmény egyik törvény szerint sem büntetendő; azon eshetőleg előforduló körülmény pedig, hogy a cselekmény az egyik törvény szerint sem büntetendő, azon eshetőleg előforduló körülmény pedig, hogy a cselekmény az egyik törvény szerint ezen a másik törvény szerint pedig más oknál fogva, vagy az egyik törvény szerint csak egy oknál, a másik törvény szerint pedig több oknál, az egyik törvény szerint általános, a másik törvény szerint pedig csak különös oknál fogva nem büntetendő, a dolog lényegére nézve semmi különbséget nem tesz. De másrészt ily esetben azon kérdésnek: melyik az enyhébb intézkedés vagy törvény, nincs is jelentősége, mert hiszen a cselekmény mindegyik törvény szerint *nem büntetendő.*

2. De lehetséges az is, hogy a biró az elbirálandó esetet az egyik törvény intézkedései szerint *büntetendőnek*, a másik törvény intézkedései szerint pedig *nem büntetendőnek* találja. Ez eshetőség többféle alakban fordulhat elő. Egyik eset az, midőn a kérdésben forgó jogsértő cselekmény az egyik törvény szerint azért nem képez büntetendő cselekményt, mert azt intézkedései körébe, a büncselekmények kategoriájába, föl sem vette, mig a másik törvény szerint ugyanazon jogsértő cselekmény a büncselekmények körébe levén fölvéve, büntetendő cselekményt képez. Ez esetnek egyik példáját nyujtja a *becsületsértés* és a *hatalmaskodás.* Ezek előbbi törvényeink és törvényes gyakorlatunk szerint csak magánjogi sértéseknek tekintendők, melyek mint ilyenek polgári eljárás alá tartoztak; ellenben Erdélyben és a határőrvidéken érvényben volt osztrák btkv. szerint azok büntetendő cselekmények, és az uj btkv. szerint is azok. Ez esetben tehát azon elv szerint «az enyhébb intézkedés alkalmazandó» legalább a szükebb Magyarhonban (anyaország) az előbbi törvény volna minden az uj btkv. hatályba lépte előtt elkövetett becsületsértés és hatalmaskodás esetében alkalmazandó, ha az életbeléptetési törvény máskép nem intézkedett volna, mely a 33. §-ban kijelenti: hogy «a polgári eljárás alá tartozó és a magyar btkvek hatályba lépte előtt megindított becsületsértési és hatalmaskodási ügyek az eddigi törvények szerint folytatandók és döntendők el» ugyan, «de a magyar btkvek hatályba lépte után a korábban elkövetett becsületsértési és hatalmaskodási ügyek .... az *illetékes büntető bíróság* előtt teendők .... folyamatba. ....» Ellenben Erdélyben és a határőrvidéken ez intézkedés nélkül is büntetendők a becsületsértések. Ide tartozik továbbá az *amerikai párbaj* is, melyet az uj btkv. a büncselekmények sorába kifejezetten fölvett (283. §.), mig azt sem a régi magyar törvényekben és törvényes gyakorlatban, sem pedig az osztrák btkvben megbüntetve nem találjuk, minek oka hihetőleg abban fekszik, hogy eddigelé az amerikai párbaj az öngyilkosság egy sajátszerü esetének tekintetett, azt pedig ma már egyik törvény sem bünteti. Ugy szintén az *öngyilkosságra való fölbujtás* vagy *annak segétyezése,* mely eddigelé azon elv szerint, hogy az öngyilkosság nem levén büntetendő cselekmény, az abban való részvétel sem lehet az, büntetendő cselekményt nem képezett, de melyet az uj btkv. büntetendő cselekménynek nyilvánitott (283. §.) Ide tartoznak a büntettekről és vétségekről szóló btkv. 222., 224., 230., 245. §§-aiban sat. emlitett büncselekmények is, melyeket az eddigi törvény és gyakorlat nem ismert. Mindezen esetekben az előbbi (régi) törvény levén enyhébb, az volna alkalmazandó. De viszont fordulhatnak elő oly korábban elkövetetett esetek is, melyek az előbbi tör-

vény szerint ugyan büntetendők lennének, de az uj btkv. szerint nem azok. Ide tartoznak névszerint a hütlenségnek (nota infidelitatis) régibb esetei, melyek az ujabb btkv. intézkedései közt nem fordulnak elő; ugy szintén a hamis bukásnak (1840. 22 t. cz.) azon esetei, melyek az uj btkvbe nincsenek fölvéve, sat. sat.

A másik eset az, midőn a kérdésben forgó cselekmény *specialis büntetendőségi kellékeit és ismérveit* tekintve, az egyik törvény szerint büntetendő cselekményt képez, mert benne a törvény követelte összes büntetendőségi kellékek és ismérvek megvannak, a másik törvény szerint pedig nem büntetendő, mert az ez által követelt büntetendőségi kellékek vagy ismérvek közül egyik vagy másik hiányzik. A meglevő vagy hiányzó törvényes kellékek és ismérvek a kérdéses cselekménynél vagy az ennek alkatelemét képező *tényt,* vagy a *tevékenységet,* vagy végre a *bünös akaratot* illetik. Ugyanis gyakran megtörténik, hogy az egyik tőrvény valamely cselekmény büntetendőségéhez elegendőnek tartja az egyszerü jogellenes tény létesülését, mig a másik törvény ugyanannak büntetendőségéhez azonkivül a ténynek oly különös tulajdonságát, kellékét is követeli, mely a büncselekmény fogalmát szükebb körre szoritja. Ez előfordul pl. a hamis eskünél, melynek tényálladékához a régi törvény és törvényes gyakorlat nem követelte azt, hogy az esküvel megerősitett hamis állitás döntő befolyással birjon a perben, mig azt az uj btkv. helyes értelmezés szerint (219. §.) büntetendőségi ismérvnek tekinti; (ily értelemben itélt legujabban a kir. Curia is a hamis eskü egy esetében l. Büntetőjog Tára. 5. füz. 68. skl.), ugy hogy a régi törvény szerint gondolható hamis eskü ott is, a hol az uj btkv. szerint nincs. Továbbá a *vérfertőztetésnél*, melynek fogalmára nézve a rokonsági kötelék megszoritása vagy kiterjesztése határozó. Mig az uj btkv. a vérfertőztetést csak a felmenő és lemenő ágbeli rokonok és a testvérek közt bünteti (243—4. §§.), addig az eddigelé érvényben volt magyar törvény és praxis a vérfertőztetést távolabbi rokonok közt is büntette. Ide tartozik az *istenkáromlás* is, melyet az ujabb btkv. a 190. §-hoz képest csak akkor tart büntetendőnek, ha az *közbotrányt okoz,* illetőleg kisérlet esetében közbotrányt *okozhat;* ellenben az eddigi törvényes gyakorlat azt ezen különös qualificatio nélkül is büntette. Továbbá megtörténik, hogy az egyik törvény a cselekményt egyszerü tevékenységgel elkövetve is büntetendőnek tartja, pl. az orgazdaságot egyszeri elkövetés után is, a rágalmazást nyilvánosság nélkül is; ellenben a másik törvény ugyanazon cselekmény büntetendőségéhez a tevékenységnek még különös qualificatióját is követeli pl. üzletszerüség, iparszerüség, nyilvánosság; mi által a büncselekmény fogalma jelentékeny megszoritást szenved. (1879. 407-ik czim 79. és 85-ik §§-ai.) Ide tartozik azon eset is, midőn az egyik törvény azon büncselekményeknél, melyek csak erőszakkal vagy *fenyegetéssel* követhetők el (pl. erőszakos nemi közösülés), e nélkül pedig büntetendő cselekményt nem képeznek, a *fenyegetést tágabb*, a másik törvény pedig *szükebb* értelemben veszi, mi által a büntetendő cselekmény fogalma is szükebb körre szorittatik. Végre az is előfordul, hogy ugyan a tényt és tevékenységet illetőleg a törvényeknek a fenforgó cselekmény büntetendőségére vonatkozó intézkedései közt semmi lényeges eltérés nem létezik, de lényegesen eltérnek a *bünös akaratra* nézve. Lehetséges ugyanis, hogy az egyik törvény intézkedése szerint ugyanazon cselekménynek nem csupán *szándékos*, *de vétkes* elkövetése is büntetendőnek van nyilvánitva, mig a másik törvény azt csupán akkor tartja büntetendőnek, ha az *szándékosan* lőn elkövetve, föltéve ez esetben azt, hogy az elbirálandó cselekmény tisztán *vétkes gondatlanságból* lőn elkövetve. Erre nézve példaképen fölhozható a *gondatlanságból* elkövetett hamis tanuzás, szakértői nyilatkozat vagy forditás, ugyszintén a gondatlanságból tett hamis eskü, melyet a m. btkv. (225. §.) büntetendőnek nyilvánit, mig azt az eddigi törvény és törvényes gyakorlat nem büntette. De lehetséges az is, hogy a kérdéses jogellenes cselekmény mindegyik törvény szerint csak szándékosan elkövetve képez büntetendő cselekményt, de az egyik törvény ezt még nem tartja elegendőnek a büntetendőségre, hanem ehhez azonkivül *különös czélzatot* vagy *különös indokot* is követel, mig a másik törvény szerint ez csak sulyositó okot vagy körülményt képez, az elbirálandó bünesetnél pedig ama különös czélzat vagy indok hiányzik. Ez előfordul pl. ha az egyik törvény az orgazdaságot csak akkor tartja büntetendőnek, ha az *vagyoni haszon szerzése* végett követtetik el, (a magyar btkv. 370. §.), a másik törvény pedig azt e nélkül is bünteti. Minden ily esetben aztán kétségkivül az lesz az enyhébben intézkedő törvény, mely a cselekmény büntetendőségét több ismérvhez, föltételhez kötve, ez által annak fogalmát megszoritja; mert hiszen a minus (szükebb fogalma) mindenkor benfoglaltatik a plusban (tágabb fogalma a büncselekménynek), minek adott esetben aztán az a következménye, hogy az egyik törvény szerint létezik a büntetendő cselekmény, a másik szerint pedig nem.

Végre ide tartozó eset az is, midőn azt tapasztalja a biró, hogy az általa elbirálandó büncselekmény az egyik törvény szerint ugyan *büntetendő,* mert nemcsak a törvénykövetelte összes igenleges ismérvek és kellékek megvannak, hanem semmiféle oly törvényes ok sem forog fenn, mely annak büntetendőségét adott esetben kizárná; de a másik törvény szerint *nem büntetendő*, mert habár a törvénykövetelte igenleges ismérvek és kellékek megvannak is, de oly törvényes ok forog fön, mely a cselekmény büntetendőségét kizárja. Itt mindenekelőtt a beszámitást, helyesebben szólva a büntetendő cselekményt kizáró általános okok közül csak a *fenyegetést* és a *jogos védelmet* hozom föl. Lehetséges ugyanis, hogy az egyik törvény a fenyegetést nem is tekinti beszámitást kizáró oknak, a másik szerint pedig az; ez esetben ez utóbbi lesz az enyhébb intézkedés vagy törvény, mert mig az előbbi törvény szerint a fenyegetés mellett elkövetett büncselekmény büntetendő marad a történt fenyegetés daczára is, addig az utóbbi törvény szerint az az alkalmazott fenyegetés következtében nem büntetendő. De lehetséges az is, hogy az egyik törvény a fenyegetés fogalmát *tágabb*, a másik törvény pedig *szükebb* értelemben veszi; igy pl. az egyik a fenyegetést csak akkor tartja a beszámitást kizáró oknak, ha az a cselekvőnek csupán *saját* életére vagy testi épségére nézve közvetlen és máskép el nem hárithatő veszélylyel van összekötve; a másik pedig akkor is, ha az a cselekvő *hozzátartozóinak* életét vagy testi épségét közvetlenül veszélyezteti, vagy az egyik törvény a hozzátartozók fogalmát kitágitja, a másik megszoritja; az egyik a fenyegetés fogalomkörébe nem csak az életveszélyt és a testi épség veszélyeztetését, hanem a becsület közvetlen megtámadását is belevonja, a másik pedig ezt nem teszi. Ugyanez előfordulhat a jogos védelemre nézve; lehetséges, hogy az egyik törvény annak fogalmát *tágabb* értelemben veszi s azt ily tág értelemben tekinti beszámitást kizáró oknak, mennyiben jogos védelemnek nem csupán azt tartja, mely a megtámadottnak vagy hozzátartozóinak hanem azt is, mely *bárki másnak* és pedig nemcsak személye, hanem *vagyona* ellen intézett jogtalan és közvetlen megtámadás elháritására szükséges; a másik ellenben annak fogalmát megszoritott értelemben veszi, a mennyiben a jogos vé-

delmet, vagy csak az önvédelmet, vagy a hozzátartozóknak is védelmére szoritja; vagy ha azt ez irányban ki is terjeszti, de más oldalról a támadás szempontjából szoritja meg annak fogalmát pl. az által, hogy csak a személy elleni támadás esetében ad helyt jogos védelemnek. Ily esetekben aztán azon törvény intézkedése lesz enyhébb, mely az ily kizáró okoknak fogalmát jobban kitágitja, mivel a tágabb értelmü kizáró okok jóval több esetben (tágabb körben) eredményezik a cselekmény büntetlenségét, mint a szükebb értelmüek; és mert a tágabb körü kizáró ok következtében a cselekmény lehet nem büntetendő, mig a szükebb körü kizáró ok nem forogván fön, az büntetendő, ellenben a hol a cselekmény büntetendősége szükebb értelmü ok következtében ki van zárva, ott a tágabb értelmü ok szerint is ki van zárva, szóval a hol a szükebb értelmü kizáró ok létezik, ott a tágabb értelmü is létezik, de a hol a tágabb értelmü ok létezik, ott még nem létezik a szükebb értelmü. Itt a szükebb értelem a plus, a tágabb értelem a minus. De lehetnek oly esetek is, midőn a büntetendőséget kizáró általános okok nem forognak fön és az illető büneset még sem tekinthető törvény szerint büntetendőnek, mivel a törvény értelmében oly *különös* ok létezik, melynek következtében a kérdéses büneset büntetendősége ki van zárva. Ennek eseteit láthatni a felségsértés föl nem jelentésénél, hol az uj btkv. szerint a tettes vagy részes hozzátartozói a följelentés elmulasztása miatt nem büntettetnek (135. §.); hasonlóan a bünpártolásnál (378. §.), mely nem büntettetik, ha a bünpártoló valamely hozzátartozójának érdekében követte el a bünpártolást. Ide tartoznak azonkivül a btkv. 224, 266., 300. és 329. §§. esetei. Ez esetekben mindenütt az uj törvény alkalmazandó.

3. Végre a harmadik lehetőség az, midőn a biró a fönforgó bünesetet ugy az egyik, mint a másik törvény intézkedései szerint *büntetendőnek* találja, mert abban a büntetendőségnek összes törvényes kellékei és ismérvei megvannak, s nem forog fön, semmiféle törvényes ok, mely annak büntetendőségét akár az egyik, akár a másik törvény szerint kizárná. Ez esetben, minthogy a büneset mindegyik törvény szerint büntetendő, magukból a büntetendőségre vonatkozó intézkedésekből nem lehet megitélni, melyik az enyhébb intézkedés, illetőleg enyhébben intézkedő törvény. Lehetséges ugyan, hogy az egyik törvény az illető büncselekményfajnak, melynek az adott büneset csak egyik esetét képezi, tágabb értelmet tulajdonit mint a másik törvény, mely azt csak azon megszoritott értelemben tekinti büntetendőnek, melyben az adott esetben megvalósitva létezik, de ezen a két törvény intézkedése közt a büncselekményfaj fogalmára, tényálladékára nézve létező (extensiv) különbség itt az öszszerü büneset elbirálásánál számitásba nem jöhet, miután egyedül és kizárólag csak arról van és lehet szó, vajon a fönforgó büneset mindegyik törvény szerint büntetendő-e vagy nem. Az eltérés ily esetben nem fogalmi, nem tényálladéki, hanem a relativ büntetendőség körébe tartozik. Ugy szintén az sem tesz különbséget, ha az illető elbirálandó s mindegyik törvény szerint büntetendő eset egyik törvényben ezen, a másik törvényben pedig *más elnevezés* alatt fordul elő, miként ezt az eddigi hazai törvények és törvényes gyakorlat szerint *birói zártörésnek* nevezett büncselekménynél látjuk, melyet az uj btkv. a sikkasztás körébe utalt (359. §.). Hason értelemben döntött a német főtörvényszéki gyakorlat is: «Eine Handlung, welche nach dem früheren Rechte strafbar war, aber unter eine andere Kategorie von strafbaren Handlungen gehörte, als nach dem R.-Str. gb., wird nach letzterem bestraft, wenn nur die Handlung identisch ist und der Thatbestand, welchen das R.-Str. gb. für das betreffende Vergehen verlangt, vorhanden ist, mag er auch ein von demjenigen, welchen das frühere Recht für das, nach seinen Bestimmungen vorhandene Vergehen aufgestellt hat, verschiedener sein. (PESOLD: Die deutsche Strafrechtspraxis. 1877. I. skl. Gerichtssaal 24. k. 298. l.)

Dr. Werner Rezső.

Észrevételek a magyar csődtörvényjavaslatra.

Észrevételek a csődtörvényjavaslatra? Most, miután azt már az országgyülés jogügyi bizottsága letárgyalta és törvényre emelése közel kilátásban van? Igen, tisztelt szerkesztő ur! (mert hogy e lapok szerkesztője igy kérdi, midőn jelen értekezésem czimét olvassa, ezt bizonyosnak tartom,) igen csak most jövök, de meg is mondom, miért késtem. Mert vártam, hogy azon sok birótársam közül valamelyik, kik éveken át csődügyekben mint előadók eljártak és kik nem csak a magyar csődtörvény, hanem már az osztrák ideigl. csődtörvény uralma alatt is e szakmában dús tapasztalatokat szereztek, jelen csődtörvényjavaslathoz hozzászólandanak. Minthogy azonban reményem meghiusult, nekibátorkodom és koczkáztatom rövid öt évi csődügyi praxisomból meritett ezen pár szerény észrevételt, és pedig csupán azon czélból, hogy ha netán mégis akkor, a midőn majd a törvényjavaslat az országgyülés tárgyalása alá kerül, sikerülne észrevételeim által keltett eszmetársitás folytán valamelyik buzgó honatyát a javaslat czélszerü módositása avagy kiegészitése czéljából gyakorlati értékkel biró inditvány megtételére reábirnom.

Egyébként a t. szerkesztő urat azzal vigasztalom, hogy a mint tudja, már sok törvényjavaslat ment keresztül az országgyülési bizottság tárgyalásain a nélkül hogy az — törvénynyé vált volna.

Annak előrebocsátása után, hogy az országgyülési jogügyi bizottság tárgyalásairól bővebb tudomást szereznem nem sikerült, megyek in medias res.

I. RÉSZ.

A 7. §. első bekezdésében előforduló nyelvtani hiba «a teljesitések ..... *beszolgáltattak*» — már bizonyosan a jogügyi bizottságban kijavittatott, valamint egyéb a javaslatban itt-ott előforduló germanismus.

A 9. §. szerint a tömeggondnok *fel van jogositva* a közadós ellen inditott azon pereket átvenni, melyeknek tárgyát a csődtömegből visszakövetelt dolog vagy elkülönitett kielégités, vagy a tömegtartozásnak tekintendő követelés képezi. Ha az ily pert át nem veszi, a kereseti követelés elismertnek tekintendő.

Itt hozzáadandó volna, hogy tömeggondnoknak e feletti nyilatkozat adása végett, felperes kérelmére, az illető per bíróság által határidő szabandó ki; mert a bejelentés alá nem eső ezen követeléseket tárgyazó pereknek befejezését a tömeggondnok önkényére hagyni nem lehet.

A 12. §. első bekezdése szerint «a csődtömegvagyonra a csődnyitás után sem zálog-, sem megtartási jogot nem lehet szerezni.»

Erre nézve a törvényjavaslat indokolásában megjegyeztetik, hogy e tilalom egyedül a személyes igényekre vonatkozik és a *jus*-t *ad rem* nem érinti, miért is pl. a bérbeadó zálogjogát ad invecta et illata a csődnyitás daczára is érvényesitheti.

Én az indokokban érintett ezen kivételt a törvényben *határozottan* kifejeztetni óhajtanám, nehogy balmagyarázatokra feleslegesen okok szolgáltassanak.

A 26. §. szerint a közadósnak a csőd előtt keletkezett jogcselekvényei a 27. és következő §§-okban foglalt feltételek mellett bármelyik csődhitelező által támadhatók meg.

*

En megtagadnám a megtámadási jogot azon csődhitelezőtől, ki követelésének keletkezése előtt a közadósnak vagyon-elidegenitési jog-cselekményéről tudomással birt, ezen utóbbi jog-cselekvényre nézve. Mert már befejezett jogügyletek megtámadása mindenesetre a forgalom biztonságát veszélyezteti; ily jogot tehát csak óvatosan szabad engedni harmadik személyeknek. Már pedig épen semmi ok nincs, miért kellene ezen joggal oly hitelezőt felruházni, ki látva, hogy az adós vagyonát csökkenti és a kielégitési alapot hitelezőitől elvonja, mégis hitelez. Gondatlanságot, különösen pedig könnyelmü hitelesért, pártfogolni nem szabad.

A 60. §. 1. pontja szerint a közadós háztartásában, gazdaságában vagy iparüzletében állandóan alkalmazva volt *gyermekeinek* egy évre hátralévő fizetései és munkabérei is tartoznak a személyes követelések I. osztályába.

Aggályaim vannak, hogy ezen intézkedés által a jóhiszemü hitelezők kijátszatnak. Nem lesz csőd, a hol a közadósnak gyermekei csődhitelezőkként fel nem lépnének. És a bizonyitás, a dolog természeténél fogva, a szolgálati bér mennyiségére valamint a kijárásnak idejére nézve is rendszerint eskü által lévén eszközlendő, magas bérek és nagy hátralékok fognak követeltetni.

Ezért én a gyermekeknél csakis legfelebb három hónapra hátralevő szolgálati és munkabért illetve fizetést soroznám az I. osztályba.

Egyébként azt vélem, hogy «fizetések és munkabérek» helyett «fizetések, *szolgálati* és munkabérek»-et kellene a törvényben substituálni; mert munkabérek és szolgálati bérek között mégis egy kis különbség létezik, és a törvényjavaslat mind a kettőt első osztályba czélozza soroztatni.

II. RÉSZ.

A 72. §. szerint a csődeljárásra azon törvényszék illetékes, melynek területén a közadósnak *rendes lakása van.* Ehhez még hozzátenném: «Ha pedig külföldre tette át rendes lakását, vagy a csőd hagyatékára nézve kérelmeztetik, a hol a közadós utolsó rendes lakhelylyel birt».

Ezen toldalék nem igényel bővebb indokolást és correct törvény-szövégezés czéljából nem felesleges.

A 76. §., mely a határozatok kézbesitéséről, illetve a csődben érdekelt felek értesitésének módjáról intézkedik, ekként volna kiegészitendő:

«A csődbiróság területén nem lakó felek tartoznak a biróság székhelyén lakó megbizottat nevezni, különben veszélyükre és költségükre gondnok rendeltetik ki, kinek kezéhez történt kézbesitések ugy tekintetnek, mintha azok a felek saját kezeihez történtek volna».

Azon okok között, melyeknél fogva a csődügyek eddig csak évtizedek során voltak befejezhetők, első helyen szerepelnek a határozatok kézbesitése körül felmerülő nehézségek különösen azon feleknél, kik a biróság székhelyén nem laknak.

A törvényjavaslat ezen nehézségeket azáltal czélozza megszüntettetni, hogy kijelenti, miszerint a feleknek a hivatalos lap utján történt értesitése akkor is érvényes kézbesitésnek tekintetik, midőn a törvény a kézbesitést külön megrendeli.

Ez a bíróságra nézve tagadhatatlanul igen kényelmes módja az értesitésnek, de a felekre nézve csak annyi practicus haszonnal jár, mint a *Budapesti Közlöny* hivatalos lapba törvényeink által beiktattatni rendelt egyéb hirdetések, azaz épen semmi haszonnal részvényeseitől.

Ki olvassa a hivatalos lapot? A hivatalnok, itt-ott az ügyvéd és talán az árverező compániák tagjai. A kereskedő, az iparos, a földmives, tehát azok, kik a csődöknél leginkább érdekelvék, a külömben is az előfizetési dijak magassága miatt hozzáférhetetlen hivatalos lapot nem olvassák.

És mi lesz ennek a végeredménye? A biróság minden fontosabb határozatát (és mely határozat, nem fontos?!) a hivatalos lapba fogja iktattatni, és a tömeg költségei a hirdetési dijakkal napról-napra jobban fognak szaporodni; de a birói letétek is fognak szaporodni, mert p. o. egy külföldi hitelező által bejelentett és a felszámoláskor valódinak elismert követelésre a tömeg felosztásánál esett hányadrész birói letétbe fog helyeztetni; mivel a biróság a tömegfelosztás tárgyában a javaslat 181. §.-a értelmében hozott határozatát inkább a hivatalos lapba iktatandja, mintsem hogy azt a külföldi hitelezőnek netalán a miniszterium közvetitésének sok irka-firkával járó kényelmetlen igénybe vétele mellett kézbesittetné.

A hivatalos lapbani közzététel tehát ott, a hol nem közjogi, hanem magánjogi érdekek forognak kérdésben, mint bureaukratikus comoedia mellőzendő.

(Folytatása következik).

Hánrich József,
pozsonyi kir. törvényszéki biró.

Indokolás

az általános magyar magánjogi törvénykönyv tervezetének az öröklési jogot tárgyazó ötödik részéhez. *

Dr. TELESZKY ISTVÁN-tól.

II. CZIM.

A törvényes örökösödésről.

I. FEJEZET.

Általános határozatok.

9. §. A törvényes örökösödést szabályozó törvény a tervezet álláspontjából kiindulva dispositiv törvény jellegével bir, vagyis akkor és annyiban lép hatályba, mikor és a mennyiben az örökösödést érvényes végrendelet vagy öröklési szerződés nem szabályozza. A köteles részhez való jogosultság, mely intézkedéseiben a törvényes örökösödés szabályozására támaszkodik, a tervezet értelmében a végrendelkezési jogosultságnak kötelező törvény erejével bíró korlátozását képezi, de ezen korláton túl a tervezetben az örökhagyó rendelkezési jogosultsága van elismerve, s ennek ellenében a törvényes örökösödés csak mint dispositiv jellegü szabályozás tünik fel.

A tervezet 9. §-ában ennek megfelelően vannak részint tüzetesen elősorolva, részint a tervezet későbbi rendelkezéseire való utalással jelezve azon esetek, a melyekben a törvényes örökösödés szabályai alkalmazandók.

Azon esetek, a melyekben a 9. §-ban tüzetesen felsorolva vannak, a törvényes örökösödésnek rendszerinti eseteit képezik. Ezen esetek a dolog természetéből folyólag és eddigi jogunknak is megfelelően akkor állanak be, ha nincs érvényes végintézkedés, ha a végintézkedés nem meriti ki a hagyatékot, vagy ha van ugyan intézkedés, de ez hatályba nem léphet, például azért, mert az örökös nem bir öröklési képességgel, vagy az öröklésre érdemetlen, vagy nem akarja az örökséget elfogadni, vagy a végrendeleti örökös az örökhagyó előtt halt el.

A törvényes örökösödés ezen rendszerinti esetein kivül helye van a törvényes örökösödésnek akkor is, ha az örökhagyó halálakor még nem élő örököst nevezett az örökhagyó, mely esetben az örökösnevezés tulajdonképen a törvényes örökösökkel szemben történt helyettesitésnek tekintendő; továbbá feltételes vagy időponthoz kötött örökösnevezés esetében, a mennyiben felfüggesztő feltétel vagy kezdeti időpont esetében a feltétel beálltáig, illetve a kezdeti időpontig, felbontó feltétel, vagy végződési időpont esetében pedig a feltétel beálltától, illetve a végződési időponttól kezdve, a törvényes örökösödésnek van helye; természe-

* Lásd az előbbi közleményeket 41., 42. és 44-ik számokban.

sen azonban csak annyiban, a mennyiben az örökhagyó ezen esetekre másként nem rendelkezett.

A törvényes örökösödésnek a 9. §-ban csupán jelzett ezen esetei a tervezet megfelelő helyein (154, 155, 172, 173. és 213. §§.) szabályoztatnak.

10. §. Azon esetben, ha részben törvényes, részben végrendeleti örökösödésnek van helye és a végrendeleti örökös törvényes örökösödési joggal is bir: szabályozást igényel azon kérdés, hogy a végrendeleti örökös a végrendeleti örökösödési jogán felül a törvényes örökösödés szerint őt illető jogot érvényesitheti-e avagy nem. E tekintetben a 10-ik §-ban felállitott dispositiv jellegü rendelkezés az örökhagyó szándékának leginkább látszik megfelelni; mert ha például egy örökhagyó, a kinek három testvére volna legközelebbi törvényes örököse, végrendeletében csupán annyi intézkedést teszen, hogy egyik testvérét hagyatékának felerészére örökösnek nevezi, nem valószinü, hogy az lett volna szándéka, miszerint ezen testvére a hagyaték másik felének is $^1/_3$ részét törvényes örökösödés czimén megkapja; ellenben ha a feltett esetben a végrendelet csak annyit tartalmaz, hogy egyik testvér a hagyaték $^1/_6$ részére nézve neveztetik örökösnek, nem valószinü, hogy az örökhagyó ezen, a törvényes örökösödési résznél csekélyebb örökrész juttatása által ezen örökösét a hagyaték további $^5/_6$ részében a törvényes örökösödési czimen való osztozásból kizárni akarta volna.

11. §. A törvényes örökösödés rendén az örökhagyónak rokonait és házastársát illetvén az örökösödési jog, miután megtörténhetik, hogy valaki az örökhagyóval kettős vagy többes rokonságban van, vagy az örökhagyónak rokona is és házastársa is egyszersmind, ezen esetek a törvényben okvetlen szabályozandók. Az utóbbi emlitett esetre nézve nem szenved kétséget, hogy azon rokon, ki házastárs egyszersmind, mindkét minőségben birjon, kell hogy birjon törvényes örökösödési joggal, mert az által, hogy az örökhagyó házastársa lőn, nem lépett ki azon rokoni kötelékből, melyben az előtt is állott, s igy igazságtalanság lenne tőle megvonni azon örökösödési jogot, mely őt a házasságra lépés előtti családi kapcsolatnál fogva már megillette.

A kettős vagy többes rokonságra nézve az dönt, hogy a rokonok törvényes örökösödésének rendjében melyik rendszer, a parentalis avagy a gradualis fogadtatik el?

A parentalis rendszer a rokoni leágazást nyomonkint követve osztván meg a vagyont, igen világos, hogy itten a kettős rokonság mindenike jogosit a törvényes örökösödésre. Ellenkezően a gradualis rendszernél csupán a rokonsági fok közelségére lévén a suly fektetve: itten a kettős vagy többes rokonság nem jöhet figyelembe, mert azért, hogy valaki az örökhagyóval két oldalról is áll 5-öd izigleni rokonságban, a rokonság mindig csak ötödizigleni marad; mig ha egy felől 5-öd iziglen, másfelől pedig 6-od iziglen lenne rokon, utóbbi rokonsága a gradualis örökösödési rendből kifolyólag már eo ipso nem jöhetne figyelembe. Minthogy a tervezet az alább tüzetesen kifejtendő indokokból a törvényes örökösödésre nézve vegyes rendszert követ, jelesen a 28. és 29. §§. eseteiben a távolabbi rokonok örökösödésére nézve a gradualis rendszert, egyébként pedig a közelebbi rokonok örökösödésére nézve a parentalis rendszert fogadja el: ez által a 11. §. ide vohatkozó megkülönböztetése, mint a dolog tezmészetéből folyó, indokolva van.

12. §. Ezen szakasznak azon rendelkezése, mely szerint a nemi különbség a törvényes örökösödésre befolyással nem bir, jelenben érvényben levő jogunknak megfelel s a jogegyenlőség követelménye által eléggé indokoltatik. Régi jogunknak az adományrendszerrel kapcsolatos azon rendelkezése, mely szerint az adománylevél záradéka által csupán a fiutódokra szabályozott adományi javakban a leányág kizárásával a fiág örökösödött, az ősiségi nyilt parancs által hatályon kivül helyeztetvén, az id. t. szabályok I. r. 3. §-ban is kimondatott, hogy a fi-és leányági javak közötti különbség az 1848. 15. törvényczikk szellemében megszüntnek tekintendő.

Ezen szakasz továbbá azon nagyfontosságu rendelkezést állapitja meg, hogy az 59—63. §§-ban szabályozott törvényes utóörökösödés esetein kivül a vagyonok eredete és minősége a törvényes örökösödésre befolyással nem bir.

Azon törvényhozási kérdés, ha vajon a törvényes örökösödés szabályozásánál az öröklött és szerzett javak közötti különbség fentartandó-e vagy nem? az országbirói értekezlet óta, melynek I. rész 10—12. §§-ban a most érvényben levő ági örökösödési rend megállapittatott, jogi szakközönségünket élénken foglalkoztatta. Tárgyaltatott e kérdés a II-ik magyar jogászgyülésen, melynek nagy többsége a vagyonok eredetére vonatkozó különbség fentartása ellen nyilatkozott. A magyar tudományos Akadémia a kérdést pályakérdésül tűzte ki, s ennek folytán jogi irodalmunk e kérdéssel behatólag foglalkozott; a vagyonok eredetére vonatkozó megkülönböztetés fentartására vagy elejtésére vonatkozó érveket és ellenérveket tüzetesen kifejtette.

A tervezet átalában mellőzendőnek véli a vagyonok eredetére és minőségére vonatkozó megkülönböztetést, s azon szükebb kereten kivül, melyet a 59—63. §§-ban szabályozott törvényes utóörökösödés betölt, a törvényes örökösödést az öröklött és szerzettt javakra való tekintet nélkül szabályozza.

A kérdésnek jogirodalmi fejtegetése kellően megvilágitotta, hogy a «paterna paternis,» «materna maternis» elven alapuló ugynevezett ági örökösödési rend nem magyar intézmény, hanem a középkori hűbéri intézményekhez idomitott germán jog körében fejlődött s e forrásokból lőn hazai törvényhozásunkba átültetve. Az ezen elven alapuló örökösödési rend európaszerte igen nagy kiterjedésben emelkedett érvényre; az ujabb codificatio azonban rendszerint ott is, hol előbb az örökösödési jog ezen alapon nyugodott, annak mellőzését tünteti elő.

A tervezet, midőn azon álláspontot foglalja el, hogy az örökösödési jog modern felfogásához csatlakozva, a törvényes örökösödést átalában az öröklött és szerzett vagyonokra való tekintet nélkül szabályozza: irányadóul vette a következőket:

A visszaháramlás elvére (paterna paternis, materna maternis) fektetett, vagy hazai műnyelvünkön szólva az ági örökösödési rend a középkori hűbérszerű jogfogalmaknak átalában s ezzel kétségtelenül rokon természetü hazai ősiségi jogviszonyainknak megfelelt. E jogfogalmak szerint a tulajdon jóformán családi jellegü volt, a mindenkori tulajdonosnak a család érdekében korlátolt joga jóformán a haszonélvezetre szorittatott. A családtag absorbeálta az egyént; az egyén jogosultsága, rendelkezési joga a család érdekében lehető szük korlátok közé volt szoritva. E jogrendszerben, mely a családi vagyonra nézve nemcsak a halálesetre vonatkozó rendelkezési jogot zárta ki egészen, de sőt az élők közötti rendelkezési jogosultságot is a legszükebb korlátok közé szoritotta, az az ági örökösödés a rendszernek helyes betetőzését képezte. A családtag kimultával belépett a jogok élvezetébe a másik családtag, ki jogosultságát nem az őt közvetlen megelőzött családtagtól, hanem az első szerzőtől deriválta; belépett azon virtualis jogba, a mely őt e minőségben már közvetlen elődjének életében is illette, a melyet a közvetlen elöd végrendeleti intézkedésekkel legkevésbbé sem csonkithatott meg, a mely az élők közötti rendelkezés által való megtámadás ellenében is a törvény nyujtotta védelemben részesittetett. A törvény ezen rendelkezése moralis alapját találta a család azon nagy fontosságában, melylyel ez a középkorban birt, a midőn az egyén nem önjelentőségében, hanem mint a fontos tényezőt képező családnak tagja jött számitásba.

Ma már a helyzet változott; a család elvesztette középkori nagy jelentőségét s természetes rendeltetésének szük körébe visszavonulva a középkorban tulnyomólag uralt tért az egyénnek engedte át. Ma már főleg az egyéni tulajdonságok, az egyéni érdem és hibák emelnek és sülyesztenek. Ma már nem az a feladat, hogy a család ingatlan törzsvagyona megtartassék, hanem hogy az egyéni szakképzettség, a munka és szorgalom uj vagyont, a mindinkább fontos tényezővé váló ingó vagyont gyarapitson és szerezzen. Ma már az államnak nem az képezi legfontosabb érdekét, hogy az ingatlan vagyon a kiváltságolt rendhez tartozók családjában fentartassék; hanem hogy az állam összes polgárainak egyéni vagyonosodása és jóléte minél nagyobb mérvben emeltessék.

Ezen változott körülményeknek okszerü következménye, hogy a vagyon, a mint másutt, ugy nálunk is a hűbérszerü családi békóból, az ősiség bilincseiből felszabadittatott. Az 1848. évi XV. t. czikk, midőn rok küzdelem után a nagyjelentőségü reform terére lépve az ősiség megszüntetését elvileg elhatározta, az addig családi jellegü vagyont egyénivé tette. A diadalra emelt ezen reformelvnek szükségszerü következménye az egyénnek szabad rendelkezési jogosultsága; és igy csek természetesnek találhatjuk, hogy az országbirói értekezlet, midőn a magyar törvények visszaálli-

tását kimondotta, az egyénnek nemcsak élők közötti szabad rendelkezési jogosultságát nem korlátozta, de sőt, s ez az országbirói értekezlet kiváló érdeme, — a szabad rendelkezési jogosultságot a vagyon eredetére való tekintet nélkül a halálesetre is kiterjesztette.

A dolog mai állásában, midőn az egyént vagyonának eredetére, kutforrására való tekintet nélkül egyenlő szabad rendelkezési jogosultság illeti, mely jogosultságnak akár az élők közötti, akár a halálesetre való rendelkezés tekintetében való megkötése az öröklött vagyonnal való rendelkezési jogosultságnak szükebb korlátok közé való szoritása ugy jogfogalmainkkal, mint jól felfogott nemzetgazdasági érdekeinkkel ellenkezik; midőn tehát a vagyonnak a család részére való fentartását czélzó, bár az ősiség merev uralma alatt is elégteleneknek bizonyult biztositékok elestek: a törvényes örökösödési rend szabályozásánál az öröklött és szerzett vagyonok közötti megkülönböztetést általános kiindulási pontul elfogadni nem lehet.

Ezen megkülünböztetésen alapuló örökösödési rend az elfogulatlan jogérzetbe ütköző kiáltó igazságtalanságra vezet akkor, midőn a végrendelet hátrahagyása nélkül elhalt gyermek hagyatékában való örökösödésre nem az őt túlélő szerető szülőt, hanem az előbb elhalt másik szülő oldaláról talán oly távoli oldalrokont hiv a törvényes örökösödésre, a kit az elhalt gyermek talán nem is ismert.

A törvényes örökösödés szabályozásánál az öröklött és szerzett vagyonnak megkülönböztetése, az élők közötti és halálesetrei szabad rendelkezési jogosultság nélkül legtávolabbról sem biztosítja azt, a mi hajdan általa elérni czéloztatott, hogy t. i. a vagyon a családban megtartassék. Eltekintve attól, hogy a történelem kétségbe vonhatatlan adatai igazolják, miszerint a merev ősiség és a végrendelkezési jogosultságot kizáró merev ági örökösödés sem volt képes ezen czélt elegendően biztositani, s épen ezért az 1687. évi IX. törvényczikkben hazai törvényhozásunk «ad avertendam Magnatorum et Procerorum Regni ruinam» a hitbizományi intézmény életbeléptetését elkerülhetlennek tartotta: ma már az ősiség és fiágiság korlátainak ledőlte után s a meg nem szoritható végrendelkezési jogosultság mellett e czél a legtávolabbról sem érhető el, sőt az ági örökösödés szerint való törvényes örökösödés rendén is a legkönnyebben megtörténhetik, hogy az oldalági leányrokonokra s illetőleg erről egészen idegen családtagokra száll át az örökség. Megtörténhetik ugyanez a leszármazók örökösödési esetében is, mert a fiági örökösödési rend hatályon kivül helyezése után az örökhagyó fiaival az ági vagyonban ma is egyenlően örökösödnek a leányok és igy a leány férjhez menetele esetére a vagyonnak más családba való átmenetele kivált az élők közötti és halálesetrei szabad rendelkezési jogosultságot figyelembe véve akadálytalanul megtörténhetik.

De mellőzendőnek mutatkozik az öröklött és szerzett vagyon közötti megkülönböztetésen alapuló törvényes örökösödés azért is, mert e mellett az öröklés kérdésének a concret esetekben való rendezése nagymérvü bonyodalmakkal jár, s a vagyon eredetének kutatása és bizonyitása, a különnemű vagyonokat terhelő adósságok igazolása és megosztása bonyodalmas pereknek képezi gazdag kutforrását. Állana ez kivált akkor, ha az ági örökösödés az intézmény kivánalmainak következetesen megfelelőleg akként szabályoztatnék, hogy a törvényes örökösödés nem csupán attól tétetnék függővé, ha vajon az örökhagyóra a vagyon apjáról vagy anyjáról szállott-e, hanem a mennyiben további felmenők, avagy ezektől leszármazó oldalrokonok örökösödnének, az is vizsgálandó és bizonyitandó lenne, hogy az örökhagyó apja és anyja s illetve a további felmenőknek mindenike mit örökölt a saját apai és mit a saját anyai ágáról, és mindenike mit szerzett. Igy ha az örökhagyó legközelebbi rokonai csak a nagyszülőktől származnak le, s mindenik (atyai és anyai) oldalon csak egyetlen örökös van, a ki más atyától vagy más anyától való a végből, hogy az ági örökösödés rendén a törvényes örökösödés rende megállapitathassék, a következő ténykérdéseket kell tisztába hozni:

1. Mit örökölt az örökhagyó atyjáról?
2. Mit szerzett az örökhagyó anyjáról?
3. Mit örökölt az örökhagyó?
4. Mit örökölt az örökhagyó atyja saját atyjától?
5. Mit örökölt az örökhagyó atyja saját anyjától?
6. Mit szerzett az örökhagyó atyja?
7. Mit örökölt az örökhagyó anyja saját atyjától?
8. Mit örökölt az örökhagyó anyja saját anyjától?
9. Mit szerzett a örökhagyó anyja?

Ha pedig a nagyszülőknél még feljebb álló törzstől leszármazó oldalrokonok örökösödéséről van szó: akkor a tisztázandó ténykérdések fokozott mértékben gyarapodnak, mert a fentebbieken kivül kutatandó, hogy a nagyszülő mindenike mit örökölt saját atyjáról, mit örökölt saját anyjáról és mit szerzett mindenik. Vagyis vissza kell menni a nyolcz ősszülő hagyatékának felkutatásáig.

Az ezen ténykérdések tisztázása körül felmerülő bonyodalmak tetemesen növekednek az által, hogy a szabad forgalom és szabad rendelkezés mellett a vagyon időközben több izben is elidegenittetik, elcseréltetik, átalakittatik és javittatik, mi által, figyelembe véve a terhek különböző minőségének kutatását is, az ági örökösödésből a legelkeseredettebb és bonyodalmasabb örökösödési perek keletkeznek, mig az örökhagyó tulajdonos, mint családi központ kiindulási pontjára támaszkodó és a vagyon eredetének különbségeit figyelmen kivül hagyó törvényes örökösödés e bonyodalmak teljes mellőzésével a családi leszármazás egyszerű tényezőjében adja azon biztos alapot, a mely szerint a törvényes örökösödés minden vita nélkül tisztázható.

Habár a fentebbiek szerint a tervezet a törvényes örökösödés szabályozásánál átalában mellőzi az öröklött és szerzett vagyonok közötti megkülönböztetést, mindamellett az 59—63. §§-ban szabályozott törvényes utóörökösödés megállapitása által kivételesen figyelembe veszi a vagyon leszármazását ott, a hol az örökhagyó után ennek több gyermeke a törvényes örökösödés rendén örökösödött, a mennyiben ezen örökös-társ testvérek között az együtt öröklött érték erejéig törvényes utóörökösödési jogot állapit meg, mely azonban sem az élők közötti, sem a halálesetre szóló rendelkezési jogosultságot nem korlátozza.

Ezen korlátok közé szoritva a vagyon eredetét figyelembe vevő törvényes utóörökösödési rend megállapitása az igazság és czélszerüség követelményeivel összeegyeztethetően képezi azon határvonalat, a meddig az átalános magánjogi törvénykönyv megalkotásánál a jelenbeni törvényes örökösödési rend megszokottságából eredő jognézet részleges érvényre emelésére engedményt tenni lehet. Ezen korlátok között a vagyon eredetének figyelembe vételével megállapitott törvényes örökösödési rend nem vezet merev igazságtalanságra, mert csupán az együtt örökösödő testvéreknek és illetve az ezek helyébe lépő leszármazóinak ad a másik szülő s illetve ennek más házasságból született gyermekei, tehát az együtt örökösödő osztályos testvéreknek félvértestvérei és ezeknek leszármazói ellenében öröklési elsőséget azon érték erejéig, mely a közvetlen megelőző közös örökösödésnek tárgyát képezte. Ez kivált azon részletes szabályozás mellett, melyet a tervezet 58—63. §§-ai megállapitanak, nagyobb mérvü bonyadalmakra nem vezet, mert azon érték, melyet az együtt örökösödő testvérek atyjok vagy anyjokról törvényes örökösödés utján örököltek, az előző örökösödés közösségénél és közvetlenségénél fogva könnyen tisztázható.

Ezekhez járul, miszerint alig vonható kétségbe, hogy ezen szük korlátok közé szoritva a vagyon eredetének a törvényes örökösödés szabályozásánál való figyelembe vétele belső jogosultsággal bir, a mennyiben a családiasság követelményének megfelel, hogy ha valamely örökhagyó elhalt és utána gyermekei örökösödtek, miután házastársa már hagyatékából örökösödési osztályrészét kikapta, az együtt örökösödő gyermekek valamelyikének végrendelet és leszármazó örökösök nélkül való elhalálozása esetére az ő örökrészében a másik szülő esetleg annak egy más házasságból való leszármazói ne örökösödjenek, hanem ezen örökrész kizárólag az együtt örökösödött testvéreket, illetőleg az ezek helyébe lépő leszármazókat illesse. Ez által élét veszti az ági örökösödés kiterjetebb fentartása mellett felhozott azon érv, hogy az egyik szülő vagyona gyermekei valamelyikének halála esetére a másik szülőre s illetőleg ennek révén egész idegen családra megyen át.

A törvényes utóörökösödés egyébiránt a tervezetben egész önállóan és külön fejezetben szabályoztatván, ha esetleg az mint az ági örökösödés méltányos figyelembe vételének véghatára elfogadhatónak nem találtatnék: e fejezet a tervezetből könnyen kihagyható leszen a nélkül, hogy a törvényes örökösödésnek megállapitott átalános szabályozása változtatást igényelne.

(Folytatása következik.)

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Kötelezettség nélküli forgatmány saját rendeletre szóló váltónál.

Vajon a saját rendeletre szóló váltó kibocsátója felszabadul-e kibocsátói kötelezettsége alól, ha mint hátiró a váltót kötelezettség nélkül forgatta? mai napig is controvers kérdést képez.

Hazai bíróságaink e kérdésben tudtunk szerint csak kétszer határoztak és pedig mig a jelen váltótörvény ide vonható rendelkezéseivel azonos 1840. XV. t. cz. uralma alatt a bupapesti kir. itélő tábla az első bírósággal egyezőleg, és igy mint utolsó forum 1244/874. sz. a. azon nézetnek adott kifejezést, hogy ily esetben a kibocsátó felszabadul kötelezettsége alól, addig a legfőbb itélőszék 426/879. sz. alatti itéletében az ellenkező álláspontot fogadta el.

A kir. Curia idézett döntvénye meggyőző támogatásra talált Dr. BECK HUGÓ urnak a *Magyar Igazságügy* 12-ik kötetében közlött ismertetésében. De minthogy a mindennapi életben, magukat gyakorlati embereknek nevezőktől még mindig támadó szavakat hallunk, mi is alkalmat veszünk magunknak a legfőbb itélőszék álláspontját nehány igénytelen érvvel megvilágitani.

Nézetünk szerint a saját rendeletre szóló váltón a kibocsátó, midőn hátirattal á váltót tovább adja, ugyanazon elbirálás alá veendő, mint a nem saját rendeletre szóló váltó kibocsátója, midőn a váltót forgatmány utján megszerezve, azt isméti hátirattal másra ruházza át. Mindkét esetben ha a kibocsátó a váltót tovább nem adja, nincsen senkinek sem kötelezve, de ha mégis tovább adja, akkor mindkét esetben a kibocsátó mint ilyen a kibocsátótól mint forgatótól megkülönböztetendő és e megkülönböztetésből folyó váltókötelezettségek önálló elbirálás alá veendők. Lehet, hogy a józan észre (?) hivatkozó gyakorlati emberek ezen okoskodást is subtilitásnak fogják mondani és azon következtetést vitatni, hogy ha a nem saját rendeletre szóló váltó kibocsátója a visszforgatás utján tulajdonába jött váltót tovább forgatja, akkor azok ellenében, kik a váltó tulajdonát a kibocsátó forgatása által és után szerzik meg, a kibocsátó jogviszonya azon feltétel alatt birálandó meg, mint ez a váltón kitett forgatmányból következik, mert a kibocsátó a váltó forgatása előtt senki irányában kötelezettségben nem állott és azt csak akkor vállalta volna magára, a mikor a váltót tovább forgatja, de minthogy ő e hátiratban a kötelezettséget magától elháritotta, ebbeli nyilatkozatával a váltót megszerző forgatmányosok ellene váltói jogokat többé nem érvényesithetnek.

Hogy azonban e nézet minden tetszetős volta mellett mennyire téves, azt egy másik esettel azonnal illustrálni fogjuk. Ha áll ugyanis elleneink fenti okoskodása, akkor állania kell annak akkor is, ha a kibocsátó a forgatmányban más nyilatkozatot tesz, — mert hisz az az indok, hogy a váltó forgatása előtt a kibocsátó nem volt kötelezve és igy ha ő a hátiratban bizonyos nyilatkozattal a váltót tovább forgatja, akkor e nyilatkozattal a váltót megszerző forgatmányosok, a nyilatkozat tartalmát a kibocsátó ellen elfogadni kötelesek, csak lényegtelen variatiója az obligo nélküli forgatásra nézve fentebb mondott indokolásnak.

Tegyük fel most, hogy a nem saját rendeletre szóló váltó kibocsátója a váltót forgatmány utján megszerezvén, azt szükségbeli utalványozott kijelölése mellett forgatja *X*-re, *X*. azonban a váltót a szükségbeli utalványozottnak be nem mutatja, hanem megelégedve azzal, hogy az elfogadó ellen a váltót megóvatoltatta, beperli a kibocsátót és az összes hátirókat.

Elleneink okoskodása szerint a kibocsátótól mit sem követelhet, mert a kibocsátó a váltó forgatása előtt *X*-nek kötelezve nem volt, midőn pedig a váltót *X*-re ruházta, forgatmányához azon feltételt csatolta, hogy a váltó szükség esetén a szükségbeli utalványozottnak bemutattassék, de minthogy *X*. e feltételnek nem tett eleget, ellene minden váltói jogokat elveszitett. Nem hiszszük, hogy elleneink igy okoskodnának, de ha ezt teszik, akkor e kifogással a forgató intézvényes mint legelső forgató is élhetni fog, mert a váltótörvény 61. §-a szerint, ha a váltóbirtokos a szükségbeli utalványozottnak a váltót be nem mutatja, ő nemcsak az utalványozó, hanem követői ellen is elveszíti viszkereseti jogát; ha pedig a törvény ezen §-a folytán X. elveszitette viszkereseti jogát a kibocsátó ellen, akkor elvesztette azt a forgató intézvényes ellen is. Ha erre elleneink azzal fognak replicázni, hogy különbség teendő a kibocsátó mint ilyen és a kibocsátó mint forgató közt, akkor mi csak köszönettel duplicázhatunk azért, hogy álláspontunkat helyesnek ismerték el.

Az elmondottakon kivül eminens gyakorlati érdeknek tartjuk azon elvnek kimondását, hogy a saját rendeletre szóló váltó kibocsátója azon kötelezettsége alól fel nem szabadul azért, hogy a váltót kötelezettség nélkül forgatta. Ezen gyakorlati érdek pedig az, hogy az üres hátirat intézménye meg ne semmisittessék. Az ellenkező felfogás pedig ezt könnyen megsemmisitheti, mert óvatos embernek nem leend szabad oly saját rendeletre szóló váltót, melyet a kibocsátó üres hátirattal látott el, üres hátirattal tovább adni, hacsak azon veszélynek nem akarja magát kitenni, hogy a kötelezettségének biztositékát képező kibocsátó kötelezettségét, valamely későbbi forgatmányos akár érdekből akár a kibocsátó iránti szivességből meg nem szünteti az által, hogy a kibocsátó üres hátiratát kötelezettség nélkül tölti ki. Ezt pedig szabad igy kitölteni, mert a forgatmányos azt látszólag saját kárára teszi, de ha nem is szabad, mit fog a dologhoz mondani, ha a váltót oly jóhiszemü harmadik perli be, ki azt nem láthatta, hogy a kibocsátó üres hátirata már nem eredetileg volt kötelezettség nélkül kitöltve, hisz ez ellen az exceptió doli-val élni sem lehet! A gyakorlatból tudunk esetet, melyben a saját rendeletre szóló váltó kibocsátója az üres hátirattal ellátott váltóra egy üzletti barátja üres forgatmányát csupán baráti szivességből szerezte meg és azután a lejárat előtt a váltót beváltván, saját hátiratát kötelezettség nélkül töltötte ki és üzleti barátja üres forgatmányát egy más ily üzletre is találkozó barátjával bepereltette és midőn azután az ártatlanul fizetett üzleti barát a váltót a kibocsátó ellen akarta perelni, ez azzal felelt, hogy nincs kötelezve, mert a váltót obligo nélkül forgatta.

Dr. Berkovics Ferencz.

Ismeri-e az erd. csődrendtartás a viszontkeresetet mint illetékességi okot?

A tárgyalt döntvény alperesi csődtömeget egyenesen megfosztja a viszontkereset megindithatásának jogától. A viszontkeresetnek processualis értelemben lényege ugyanis épen abban van, hogy az alperes ellenkövetelését egyfelől a főper bírósága elé viheti, másfelől kérheti, hogy ellenkövetelése az itélet együttes tárgyát képezhesse (perrendtartás 76., 77. §.)

Ez okból, midőn a döntvény azt mondja, hogy a visszkövetelés az itélet együttes tárgyát azért nem képezheti, mert a csődbiróság illetékessége a viszonkövetelésre mint activ perre nem terjed ki, egyenesen azt foglalja magában, hogy alperes csődtömeg viszontkeresettel nem élhet.

Igénytelen nézetünk szerint azonban az erd. csődrtdrs 65-ik §-ának — mely az u. n. activ követeléseket felperes illetékes bíróságához utalja — nem lehet azon *absolut tiltó rendelkezést magában foglaló* értelmet tulajdonitani, hogy a csődbukott activ pereire a csődbiróság *feltétleniil illetéktelen.*

A fentebb szószerint idézett 65-ik §-ból első tekintetre kitünik, hogy abban a csődbiróság ezen absolut illetéktelensége nincs kimondva, mert ezen czikkben a lényeg nem az első, hanem a második mondatban fekszik.

A 65. §. mellett ugyanis még mindig ismeretlen előttünk hogy valamely concret esetben melyik az *illetékes bíróság.*

Ezen czikk szükségképi kifolyása a csődrtdrs 64. §-ának, valódi értelme tehát ezen czikkel való egybevetése utján hozható ki.

A 64-ik §., ide vonatkozó része igy szól: *„a csőd megnyitása által a közadós ellen vagyona tekintetében folyamatban levő minden perek félbeszakadnak s a további tárgyalások a csődbirósághoz tétetnek át. . . .“*

Általános szabály, hogy polgári peres eljárásnál az illetékességet alperesnek kényszerü alávetettsége állapitja meg, mely természetesen különböző lehet.

Oka feküdhet a törvényben, midőn a törvény már előre és kizárólag kijeleli, hogy az esetleg peressé válandó jogviszony eldöntésére melyik biróság lesz illetékes; további okul szolgálhat, ha a peressé tett jogviszony létesitésekor

már előre kijeltetett a felek által az illetékes bíróság, vagy ha annak megválasztása már akkor valamelyik fél (felperes) választására bizatott.

Szóval a kényszerü alávetettség oka igen különböző lehet, és mivel azon körülmény, hogy az ugyanazon hatósággal ellátott bíróságok közül a concret esetben melyik legyen ép jogositva a vitássá tett magánjogviszony elbirálására, az államhatalmi jogát stb. nem sérti, indokolva van, hogy a kellő korlátok megvonása mellett rendszerint a felek dispositiójára van bizva az illetékesség megválasztása, és hogy a törvény e tekintetben rendszerint csak pótlólag intézkedik.

Ez az oka, hogy a törvény csak kevés esetekben állapit meg már előre kizárólagos és a felek egybehangzó megegyezésével sem változtatható illetőséget.

Ily kivételes és egyuttal kényszerü helyzettel bir a csőd.

Csődbeesés által a vagyonbukottal kötött jogviszonyok jelentékenyen megrendittetnek, melyek a perek egész halmazát vonják magok után, melyek között a szerves összefüggés ugyan legtöbb esetben hiányzik, de tekintettel arra, hogy azok mindnyájan ugyanazon közös czéllal birnak, t. i. kielégitést nyerni a csődvagyonból, és tekintettel különösen arra, hogy a vagyonbukott viszonyai rendezését, és illetőleg megtámadásai ellenében védekezését sikerrel csakis a peressé vált jogviszonyok kapcsolatos és kellő áttekintése által eszközölhetni, és végre tekintettel arra, hogy magok a csődhitelezők is igényük kielégitésénél egymással bizonyos viszonyba hozatnak, egyaránt indokolják, hogy a csőd a rendes eljárástól eltérő szabályok által rendeztessék, és legközelebbről, hogy a csődbukottra nézve — a mennyiben a kielégités a csődvagyonból igényeltetik — a csődbiróság kizárólagosan illetékes bíróságnak jelentessék ki.

Midőn azonban a csődrtdrs 64-ik §-a akár a már folyamatban levő, akár az ezután meginditandó oly pereket, melyek a csődvagyonból való kielégitést czélozzák, kizárólag a csődbirósághoz utasitja, ez által a felek dispositióját ugy a jövendőre, mint a multra, nem ritkán megsemmisiti; mert lehetséges, hogy a felek a perrendtartásban megengedett joguknál fogva, akár a már folyamatba tett, akár csak a csődmegnyitás miatt meginditani kellető peres jogviszonyok eldöntésénél az egymással concurráló illetékességi okok közül olyant választhattak, vagy választhatnak, melynél fogva reájuk nézve nem a csődbiróság, hanem más biróság fogott volna illetékes lenni.

A csődrtdrs 64-ik §-a tehát a csődtömeg elleni perekben kizárólag a csődbiróságot rendeli illetékesnek, tekintet nélkül a csődbeesést megelőzőleg a felek egyező akaratával létrejött megállapodásra.

Annak feltüntetésére, hogy ezen exclusiv illetékességi ok csak a csődtömegre mint alperesre vonatkozik, hogy tehát akkor midőn a csődtömeg activ pert folytat, ő a felperes, a csőd előtti jogviszonyok és igy az illetékességre vonatkozó általános szabályok vagy a felek megegyezése, épségben és érintetlenül fenmaradnak, szükség volt a 65-ik §-ra.

Ezen 65-ik §., midőn kimondja, hogy a csődtömegnek adósai elleni kereseteire a csődbiróság illetékessége nem terjed ki, hanem azok az illető biró előtt inditandók meg vagy folytatandók, a kifejtettek szerint tehát koránt sem azt jelenti, hogy a csődbiróság absolute nem lehet illetékes bírósága a tömeg adósának, hanem ezen 65-ik §-nak, szemben a 64-ik §-al, valódi értelme csak az, hogy azon körülmény, hogy alperes egy csődtömeg, nem teszi eo ipso illetékessé a tömeg adósára nézve a csődbiróságot, *azaz a csőd a tömeg adóssára nézve nem illetékességi ok, de azért a csődbiróság reája nézve nem absolute illetéktelen.*

A csődrtdrs 65-ik §-ának szövegezése egyenesen utal ezen értelmezésre, mert mig egyrészről kimondja, hogy a csőd a tömeg adósára nézve nem illetékességi ok, addig másfelől ez ellenében csak azon kijelentéssel él, hogy a tömeg adósai az illető biróság előtt perelendők be, de ki ezen illetékes biróság, arra utasitást nem ad.

A 65-ik §. második része e szerint egészen nyitott, és midőn nem határozza meg sem ezen §., sem a csődrtdrsnak más czikke, hogy mely biróság tekintendő a tömeg adósai illetékes bíróságának, egyenesen utal a mindenkor érvényben levő törvénykezési rendtartás azon részére, melyben egyenként megállapitvák az illetékességi okok.

Perrendtartásunk tudvalevőleg számos ily illetékességi okokat ismer (forum domicilii, f. contractus, f. solutionis, f. conventionale, f. legale stb.), melyek folytán már kézdetben oly biróság lett illetékes, mely a később beállott csődügy elintézésére *is* illetékessé vált, és minthogy a 65. §-ban épen az van kimondva, hogy a csődtömeg részéről fotytatott u. n. activ per esetén a tömeg adóssára nézve a csőd nem illetékességi ok, hanem a csőd előtt is illetékes biróság illetékes marad a csőd után is, ép ezen §. alapján nincsen kizárva a lehetőség, hogy ugyanazon egy biróság illetékes lehet a vagyonbukott alperesre valamint a tömeg adósára. *Röviden, azon körülmény, hogy a csőd a tömeg adósára nézve nem illetékességi ok, nem zárja ki azt, hogy ugyanazon biróság más ok miatt ne lehessen illetékes.*

A perrendtartás 76. és 77-ik §-ai alapján ily illetékességi okot állapit meg azon körülmény, hogy felperes oly követeléssel lépett fel, mely követelés ellenében alperes csődtömegnek szintén ugyanazon jogalapon nyugvó követelése van, és minthogy ezen illetékességi ok a fentiek szerint a csődügyben is létezik, és minthogy processuális értelemben a viszontkereset azt jelenti, hogy a viszontkeresettel érvényesithető ellenkövetelés elbirálására a főper birósága kérethetik fel, nem csak hanem a mennyiben ezt a perrendtartás megengedi, a viszonkeresettel érvényesitett ellenkövetelés a főkövetéléssel együttes itélet tárgyává is tehető, következik;

1-ször *hogy a csődbiróság illetékessége alperes csődtömeg visszkövetelésére kiterjedhet, és*

2-szor *hogy ezen visszkövetelés az itélet együttes tárgyát képezheti.*

(Befejezése következik.) *Dr. Szentkirályi Gyula.*

Heti szemle.

A politikai lapok azon hirt közlik, hogy a kormány *pénzügyi főtörvényszéket* szándékozik felállitani. Szemben azon ténynyel, hogy utóbbi időben visszamentünk 1869. mögé, hogy egymásután administrativ bagatell-birót, municipalis hagyatéki eljárást, rendőri birót, administrativ kegyelmi forumot stb. alkottunk, felette örvendetes jelét a jobbra fordulásnak látjuk a kormány által szándékolt ujitásban. Részünkről annál, hogy egyes igazságügyi dolgok felett ismét közigazgatási közegek biráskodnak, még leverőbb ténynek tartjuk, hogy a közigazgatási ügyeknek nálunk egyáltalán nincsen birája. A közigazgatási biráskodás legfontosabb tere a pénzügy, a mely ágazatában az administratiónak a fiscus és a közönség közti érdekellentét legélesebb és leggyakoriabb. Ennélfogva őszinte örömmel üdvözöljük a kormány tervét. A szándékolt biróság felállitásában habár csak részleges, de mégis lényeges haladást látnánk a jogreform terén.

A «N. P. J.» f. hó 9. számában figyelemreméltó czikk jelent meg «Büntetőtrövénykönyv és praxis» czim alatt. Utóbbi időben egyik-másik birói és ügyvédi oldalról panasz emeltetett a btk. gyakorlati alkalmatlansága miatt. A czikk ezen váddal szemben kifejti, hogy a codex, mely complicált elméleti alapon nyugszik és melyben mindegyik tétel összefügg az egészszel, sok fáradságot, beható tanulmányt és a codex tudományos rendszerének teljes felismerését igényli arra, hogy bármelyik intézkedését helyesen felfogni és alkalmazni lehessen.

A budapesti ügyvédi kar nagyszámu képviselete átnyujtotta *Hodossy Imre* urnak az elismerés és kartársi vonzalom jeléül készitett albumot.

Különfélék.

(A „Magyar Jogászegylet") utóbbi ülésében tárgyaltatott Dr. Dell' Adami Rezső előadása a hatalmak megosztása tárgyában. A kérdéshez hozzászóltak Dr. Lánczy Gyula, Dr. Pártos Béla és az előadó. Minthogy még többen, nevezetesen Csemegi Károly, Dr. Szivák Imre és mások, voltak szólásra feljegyezve, a vita folytatása a legközelebbi ülésre halasztatott. Tagokká felvétettek: Dr. Schmausz Endre és Illejasevits Jenő országgyülési képviselők, Dr. Plósz Sándor egyetemi tanár, Dr. Neumann Armin, Báttaszéky Lajos, Hazucha Lajos ügyvédek, Spitz Izidor ügyvédjelölt.

(A „Magyar Jogászegylet") f. h. 13-án (szombaton) d. u. 6 órakor az ügyvédi kamarában teljes-ülést tart, melyben folytattatni fog a Dr. *Dell'Adami Rezső* által tartott előadás feletti vita.

Felelős szerkesztő: Dárdai Sándor (VIII. Üllői ut 2. szám.) Főmunkatárs: Dr. Fayer László (V. Fő-ut 18. sz.)
Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat.

Tizenötödik évfolyam. 47. SZ. Budapest, 1880. november 19.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA: *Üllői-út 2. szám, III. em.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

TARTALOM: Az ajándékozás. Dr. Dell'Adami Rezső ügyvédtől. — Adalékok a magyar büntető-törvénykönyv magyarázatához. Bodor László kir. alügyésztől. — Indokolás az általános magyar magánjogi törvénykönyv tervezetének az öröklési jogot tárgyazó ötödik részéhez. — Törvénykezési szemle: A perrendtartás 9. 10. §§-ai szemben az uj büntető-törvénynyel. Ifj. Dr. Neumann Sándor ügyvédtől. — Becsületsértés és fegyveres pandur. Tolnai Antal ügyvédtől. — Ismeri-e az erd. csődrendtartás a viszontkeresetet mint illetékességi okot? Dr. Szentkirályi Gyulától. — Heti szemle. — Különfélék.

MELLÉKLET: Curiai határozatok.

Az ajándékozás.

A. ÉLŐK KÖZÖTT.

I. ALKAT-ELEMZÉS.

3. Jogbölcseleti eredmények.

a) Excursus: Alap és módszer, az uj jogtudomány általában.

A római jogászok classicus munkássága nem volt rendszeres, nem volt elméleti, nem volt bölcseleti. Veszélyesnek ismerték az általános fogalommeghatározásokat, az elvont elvek felállitását, mert a *deductio* azokból, az alkalmazás a gyakorlati élet eseteire sokszor igazságtalan, képtelen eredményekre vezet.

A classicus római jurisprudentia *esetjogot* mivelt, casuistikában remekelt. Éles eszü elemzés, a folyományok előrelátása, *indirect* bizonyitás, *inductio* az élet szükségleteiből képezik *gyakorlati czélu és eszközü* munkásságuk jellemvonásait, fény- és árnyoldalait.

Közös sajátja ez különben minden gyakorlati ismeretnek. Előbb van épitészet mint mértan, előbb orvostan mint élettan, szóval előbb müvészet, mint tudomány. Előbb létez és fejlődik minden isme ugyszólva *öntudatlanul*, mint sem kezdetét vehetné öntudatos *elvi elemzés és synthesis, rendszeres constructio,* az inductio *eredményeinek fixirozása u. n. tudományos törvényekben*, melyek azután deductiv alkalmazást nyerhetnek.

A nagy római jogászok helyes erkölcsi érzékü, okos és praktikus emberek voltak, de nem tudósok a szó magasabb értelmében, mi nemcsak valamely tüneményfajnak p. o. a jogéletnek beható ismeretét, hanem azzal összefüggésben az annak alapját képező összes emberi ismereteknek bizonyos általános áttekintését tételezi fel. Ők ily értelmü tudományt egyáltalán nem ismerhettek még, a jogét sem. A mit a görög bölcsészet, a sophisták, Aristoteles, a Stoa, az alexandrini iskola e részben kezdeményeztek, Bacon s követői ezer év után folytattak, az csak száz év óta válik ki concret alakban jogtudományi alapul.

Nevelésük, tanulmányaik, foglalkozásuk, minden a gyakorlati élet folyásába állitotta a római jogászokat, kik *ember- és életismeret által* tündököltek, mint koruk nagy történészei, erkölcsbölcsészei, költői. Tisztán intuitiv, empirikus volt ez ismeret is, teljesen független a logika és lélektan elveinek ismeretétől tudományos értelemben, mely disciplinák ma sincsenek teljesen megállapodva, a metaphysikai tévelyektől megszabaditva.

A hol a római nemzeti intézményekhez, a jus civile őselveihez jobban kötve maradtak, mint kivált a ma ugynevezett személyi, családi, dologi és öröklési jogban, azaz a nem tiszta, a közjoggal vegyes magánjogban, melyeknek alapelveit a keresztény korszakban is áthatották még a primitiv és pogány idők intézményeinek emlékei, ott helyesen nem vehetők többé alapul ma, teljesen megváltozott társadalmi viszonyok és feltételek mellett, ott egészen uj alapon kell épitenünk, és csak bizonyos jogászi módszert tanulhatunk a rómaiaktól, ezt is csak törvényhozási és jogalkalmazási, nem jogtudományi tekintetben.

A hol ellenben fejlettebb munka-megosztás és bizonyos nemzetközi forgalom igényeit szabadabban méltathatták, ott a jeles gyakorlati jogászok évszázados munkával aránylag állandó eredményeket és változatlan jogtételeket, *ma is alapul vehető és veendő tapasztalati joganyagot állapitottak meg.* Igy a kötelmi jogban, a tiszta magánjogban, különösen egyes ügyletekben, mint az adásvétel és hasonló, egyáltalán a *javak cseréjének* ügyleteiben, melyekbe a jus civile traditioi be nem folytak ugy, mint befolytak p. o. a mandatum, locatio conductio operis és hasonló, részben a régi személyi joggal összefüggő ügyletekbe, ott a modern törvényhozások is a római jogtételekből levonható elveket mai napig sokban méltán követik.

A mi *rendszert* azonban a rómaiak irataikban mégis alkalmaztak *didacticus* és gyakorlati tekintetből, az époly helytelen mai *tudományos* szempontból, a mint egészen empirikus, nem elvek tudatán, hanem *tapintaton* sarkaló müködésük folytán maguk jogi fejtegetéseik a mai tudományosság szempontjából mindig egyoldaluak és hiányosak, sokszor tévesek.

Remekelnek p. o. az egész forgalmi jogban az *akarat* magyarázatában, vélelmezésében, ezek folyományainak jogi fixirozásában. De mert nem birnak tudományos lélektani ismeretekkel s ennélfogva nemcsak szabatos alapelvek, hanem elegendő lélektani distinctió ismerete felett sem rendelkeznek, annak következtében ugy a büntetőjogban, mint a magánjogban a *lélektani kategoriák* alkalmazásában, a szándék, félelem és tévedés befolyásának *(dolus, vis ac metus, error)* tanaiban néha óriási tévedésekbe esnek, melyeket a mai tudományos lélektani ismeretek alapján rectificálni kell. [1]

A mi pedig egyetlen római *vagyonjogi* tételnek változatlan, vizsgálat nélkül, törvényhozási átvételét sem engedi meg, az a jogélet egyik alapjának, a vagyonjog legfontosabb alkatelemének, *a gazdásági érdekeknek és gazdasági életnek* változott felfogása és ismerete, melyre nézve ma nem szorulunk többé empirikus *tapintat véletlen szerencséjére,* hanem *a nemzetgazdaságtannak tudományos bizonyosságu elveiből* indulhatunk ki, melyek e jogelemzésben, a ratio legis criticájában és constructiójában, a vagyonjog terén egyedül szolgálhatnak helyes vezérelvekül.

[1] L. Schlossmann: *Zur Lehre vom Zwange.* Zitelmann: *Irrthum und Rechtsgeschäft.*

Nem lehet tehát csodálnunk, hogy a római jog azon ethice szabadabb, összehasonlitó és critikai feldolgozása is, melylyel Grotius Hugo és Domat megvetették a magánjog bölcseletének alapjait, és melyen az u. n. *észjog* sarkalt, nem vezethettek állandó, tudományos eredményekre, nemcsak azért, mert hibás volt rendszerint módszere, *deductio a prioristikus tételekből,* nem verifikált praemissákból, hanem főleg azért, mert positiv alapja, a római jog, maga sem volt alkalmas egyetemes *rendszer* constructiójára, maga sem fejlődött a nemzetgazdasági elvek öntudatos alkalmazásával, és mert ezen elveket a leglángelmübb természetjogi bölcsészek, mint Locke, Leibnitz, Vico, Kant stb maguk sem ismerték. Csak egyéni mulandó vélemények, a legkülönbözőbb rendszerek létesülhettek e tudomány — alap hiányában, mert a magánjog helyes technikájának, *a jog elemein* való classificationak és definitioknak (analysis) és rendszer — constructionak (synthesis) kulcsa és alapja, a nemzetgazdasági ismeret, hiányzott.

A jogtörténeti kutatás nem pótolhatta ez alapot, csak felismerésére vezethetett. Az osztályozás és rendszeresités kisérleteihez azonban önmagában még kevesebbet segithetett, mint az empirikus törvényhozási vagy didacticus szempont, a kiindulás az u. n. *jogintézményekből,* melyek a társadalmi élet szembeötlő érdek-köreinek szervezetét, rendjét képezik. A ma még uralkodó és *természetesnek* vélt magánjogi rendszer: személyi, dologi, kötelmi, családi és örökjogi kategoriáival, tudományos szempontból tényleg önkényü, helytelen, tarthatatlan. Nem engedi biztosan elhelyezni a legfontosabb intézményeket: a birtokot, a zálogjogot stb., kétes egyes részeinek határaiban és közelebbi rokonságában. Csak olyan, mint a Linné-féle botanikus rendszer volt. Követi *az egyén életrendjét,* holott a magánjog *társadalmi productum* lévén, csak *socialis szemponton* lelheti természetes osztályozásának és synthesisének alapját.

Ezért nincs is egyetértés a legnagyobb civilisták között még oly alaptételekre nézve sem, minő az, ha vajon a kötelmi jog a dologi joggal mint vagyonjog, vagy a személyi joggal párositandó-e; vajon bizonyos személyi jogok és a birtok jogok-e általában; vajon a családi és örökjog bizonyos részei nem-e közjogiak coercitiv jellegük folytán stb, egészen eltekintve *a köz- és magánjog, büntető és magánjog teljes szétszakitásának elméleti helytelenségétől, gyakorlati veszedelmétől.*

E rendszerek és kisérletek egyike sem győzhette meg a többieket, egyik sem válhatott általánossá, épen mert a *római intézmények* kategoriáin vagy ezek scholastikus feldolgozásán nyugszanak, mely intézmények *maguk természetes alapon construálva és elválasztva nincsenek, hanem a történeti fejlődés véletlenének és empirikus osztályozásnak eredményei.*

Természetes, hogy ily nagy horderejü igazság, mely a mai *jograjzzal* szemben a jövő *jogtudományát* uj alapokon mutatja, mely ellenkezik a szakjogászok nagy seregének érzelmeivel, érdekeivel és traditióival, még ma is távol áll általános elismerésétől és inkább csak közvetve, burkolt alakban érvényesül közöttük, mint ezt tárgyunkra nézve a civilisták vajudásain demonstráltuk. A gazdasági elem, uj módszer, lélektani alap, szabad kutatás stb. jelszavak alatt indul meg álszégyenben, félénken és félszerüen az uj jogbölcsészet a szakjogászok között. Szabadabban járnak el természetesen a mivelődés történészei, a positiv bölcsészet sociologusai, a nemzetgazdászok, midőn a joggal foglalkoznak.

Egy nagy mozgalom ez, melyről be kell ismernünk, hogy még csak negativ irányban aratott teljes diadalt: az eddigi alapok tarthatlanságának kimutatásában, mig a positiv alkotás dolgában csak az alapeszméket jelölte meg a nélkül, hogy azok teljes keresztülvitele befejeztetett, kielégitő egyetemes constructio sikerült volna, mi nemis lehet egy embernek, egy korszaknak feladata. Sok előitélet, megrögzött tévely, bevett distinctio is állja ennek útját. Hivatkozunk csak a rómaiaktól vett közjogi és magánjogi kategoriákra, melyek, a mint felállitva vannak, kétségkivül helytelenek és főleg azáltal, hogy a közjognak *állampolitikai,* a magánjognak *egyéni* principiumot adnak, a közjognak és számos magánjogi intézménynek (jogi személyek!) helyes felfogását lehetetlenné teszik. *A jog alapfogalmai revisiójának* lesz fentartva a közös elemet a köz- és magánjogban, a salus publicának substituálandó *korlátolt* társadalmi érdeket, annak hatalomszervezeti, közgazdasági és közerkölcsiségi momentumait meghatározni és abból kiindulva uj osztályozást eszközölni, mely az eddig római mintára magánjogiaknak vett intézmények elhelyezése tekintetében lényeges változásokat fog eredményezni.

Törvényhozási szempontból nagyobb szabásu terv, mely kiválóan gazdasági alapokra fektette a magánjog reformját, tudtunkra csak azon egy létesült, melyet kitünő franczia jogászok és nemzetgazdászok egy magántársasága kidolgozni kezdett, midőn a code civil gyökeres reformjáról értekezett.

Ez értekezletek 1866. május 7-től 1867. január 14-ig *Jules Favre*-nél tartattak *Jules Simon, Vacherot, Frédéric Morin, Joseph Garnier, Courcelle-Seneuil, Ch. Lemonnier, André Cochut, Hérold, Clamageran, Jozon, Jules Ferry, Floquet, Paul Boiteau, Henri Brisson, E. Acollas* és *dr. Clavel* részvétele mellett.

A nyolcz ülés közül ötnek jegyzőkönyvét, háromnak csak eredményeit *E. Acollas* közli idézett müvében. (I. LXXX—XCVII. lk.) Az általános tervezetben, melyet *Acollas és Hérold* készitettek, a szerződések elveinek egyszerüsitése oly irányban, hogy kevésbbé elvont, az életnek inkább megfelelő alapra fektettessenek, továbbá a szándék és szabadság irányelveinek teljes uralma, a szerzésmódok gyökeres reformja, de az ajándékozás csak érintőleg, emlittetnek.

A franczia-olasz törvényhozástudományi irodalomban egyáltalán szokásossá vált három évtized óta a jogi kérdéseket mindég nemzetgazdasági alapjuk oldaláról is tárgyalni, mire a socialistikus mozgalom szolgáltatott kiváló ösztönzést. Hasonló összefüggést az angol irók között inkább csak a nemzetgazdászat és társadalomtudomány müvelői tüntetnek fel. Németországban *Stein, Roscher, Knies* ismert uttörő küzdelmei daczára ez irány elszigetelt maradt a legujabb időkig. *Kierulff* óta, ki a magánjogtan elégtelenségét problémái megoldására oly helyes érzékkel fejtette ki (*Theorie des gemeinen Civilrechts. Allg. Einleitung* 1839.), egyetlen számba veendő civilista, *H. Dankwardt* rostoki ügyvéd, vált ki lángelmü kisérletei [2] által, a római magánjog magyarázatát és criticáját, a magánjog elméletét és elemzését első sorban nemzetgazdasági alapon adni, mi az igazhitű civilistikus professionalisták közt azonban csak ellenszenvet szült és némely felvilágosodott iró némi reservált elismerése mellett (Fitting, Dworzak) csak polemikus visszautasitásra (Kuntze) talált. *A jog jogi philosophusai, kik jogtörténetet a jogon bclül, jog önfejlódését stb. ugy hiszik, mint a theologusok bármely teremtési mysteriumot,* az uj irányt *materialismusról* vádolták, mely rosszabb lenne a történeti iskola Hegel-Puchta-féle spiritualismusánál. A gyanusitás, de főleg az *agyonhallgatás* sikerült a német

[2] H. Dankwardt: *Nationalökonomie und Jurisprudenz.* Rostock 1859. IV. füzet. *Nationalökonomisch-civilistische Studien.* Leipzig I. 1862. II. 1869. *Die locatio conductio operis.* Jena 1874.

jogtudomány nagy hátramaradására, mely a magánjog terén maig is alig haladt Savigny-n tul. A dolog állása csak legujabban változik. A mióta a *természettudományok* függetlenek lettek a theologizáló metaphysikától s óriási haladásuk, vivmányaik folytán áthatották a szellemi, κατ' ἐξόχην fejlődési tudományokat is, főleg természetes alapjukban, a *történetben* (Buckle), a mióta a *kereskedelmi jog* természetes, *nemzetgazdászati* alapjain mindinkább válik azon sarjjá (Thöl, Endemann, Goldschmidt), mely a magánjog legnagyobb és legfontosabb részében, a kötelmi jog, e tulajdonképi, tiszta magánjog terén (vétel, megbizás, társaság) a jövőnek *általános* magánjoga leend; a mióta a *nemzetközi és összehasonlító jogtudomány* elméleti fontossága első helyet vivott ki magának, Németország magánjogtana sem maradhat azon kellemes, hozzánk is átszármazott állapotában, mely csak német-római irodalmat compilálni, ugyanegy anyagot ujra és ujra specificálni és annak mennyiségi növekedését fejlődésnek hinni szokta. Itt sem fogják már soká egyedül idézethalmon mérni a nagyságot és értéket, itt is valósulni fog Victor Hugo «âne»-jának tapasztalata, hogy a kis könyvek ölték meg mindig a nagyokat, a reformszellemek uttörő eszmesugarai diadalt aratván a megrögzött, ősi tekintély nagy birodalmai felett.

Nem volna helyén itt, egy speciális tanulmány keretében, részletesebben foglalkozni az uj tanok fejlődésével. Némely eredmény vonatkoztatásával kérdésünkre be kell érnünk, közvetett czélunk, a figyelem irányzása a jogtudományt átalakitó mozgalmakra, ugyis el levén érve azokkal szemben, kik a pandekta-járszalagot nálunk is feltétlenül, de bona fide dicsőitik. Nem türhető többé hazai jogirodalmunkban sem azon egyoldalu jogmiveltség bevett szokása, mely a német pandekta tant a magánjog *tudományának* fogalmával azonositja. A mily indokolt lehet a megállapodott traditiók conservativ receptiója a törvényhozó által, ki még ingatag, uj alapra nem állhat, oly indokolatlan a tudós részéről; az irodalom terén pedig épen sajnos oly kizárólagosság, mely nem is — öntudatos.

Dr. Dell'Adami Rezső.

Adalékok a magyar büntető-törvénykönyv magyarázatához.

XXXI.

A btk. 106. §. 4. pontja értelmében büntetteknél, melyekre öt évnél nem több büntetés van törvénykönyvünkben megállapitva, az elévülés kizárja a bünvádi eljárás megindităsát öt év elteltével, a vétség pedig három év alatt évül el.

Oly büntettért, melyre a törvény öt évi maximalis börtön büntetést rendel, a tettes *négy év* mulva lesz bünvádi kereset alá fogva. A bíróság ennek személye és az elkövetett cselekmény közötti kapcsolatot perrendszerüleg megállapitottnak tartja; ez okból a büntettben bünösnek volna itélendő. Ugyde: annyi enyhitő körülmény csoportosul vádlott mellett, hogy a cselekményre meghatározott büntetés legkisebb mértéke is aránytalanul sulyos lenne. Ez alapon a bíróság törvénykönyvünk 92. §-át alkalmazza és csak négy havi szabadságvesztést tartana arányosnak az elkövetett cselekménynyel szemben. A szabadságvesztés ily időtartamban kizárólag fogházbüntetésben állapitható meg, és igy a btk. 20. §. rendelkezéséhez képest, kisebb foku beszámitás alá eső cselekményért kellene elitélni vádlottat, mint a minőért a vizsgálat alá lett vonva.

Minthogy ekként a tettesben rejlő subjectiv okok és a cselekmény más körülményeinál fogva a büncselekmény vétséggé változott: kérdés támadhat az iránt, ha vajon a bíróság nem köteles-e ez esetben hivatalból figyelembe venni, hogy a vétség elévülésére megszabott 3 év, idő a cselekmény elkövetése idejétől fogva már lejárt?

Véleményünk szerint köteles. Az elévülés körülményei hivatalból figyelendők meg, mert elévülés esetében hiányzik a büntető itélet alanya. Fenebbi esetben a *büntett* elévülésére meghatározott idő ugyan még be nem következett, de a bíróság nem is lát a cselekményben büntettet, hanem *vétséget*. Ha a büntett átváltoztatható vétséggé, akkor az elévülés körülményei is a szerint mérlegelendők, mint a törvény *a vétségekre* rendelkezett. S mert minden vétség elévül 3 év alatt, el kell évülni annak is, mely *büntettből lesz azzá* tettes subjectiv viszonyai és a ténykörülményeknél fogva. És a mint a bíróság arra a tapasztalatra jön, hogy fenebbi esetben a btk. 92. §-át kell alkalmaznia, a cselekmény vétséggé minősül, ki kell mondania egyidejüleg, hogy vádlott, a neki hibául tudható vétség vádja alól, a btk. 106. §-a alapján felmentetik.

Bodor László.

Teljesen igazat adunk t. munkatársunknak; a büntető codex 106. §-ára a correctionalisatio épugy alkalmazandó, mint a codex minden egyéb részeire. Már a törvényjavaslattal szemben három évvel ezelőtt ugyanezen kérdést felvetette e lapok főmunkatársa a *M. Themis*-ben. Az általa elfoglalt álláspont több oldalról megtámadtatott; nevezetesen Dr. Steinbach Gusztáv (*M. Igazságügy* 1878. nov.) Dr. Werner Rezső (*Jogt. Közlöny* 1879. 1.3. 4.) Dr. Schnierer Aladár (*Büntetőtörvénykönyv Magyarázata*) által. Örvendünk, hogy a praxis nyomása által most már utat tör magának a codex szellemének megfelelő felfogás.

Indokolás

az általános magyar magánjogi törvénykönyv tervezetének az öröklési jogot tárgyazó ötödik részéhez.

Dr. Teleszky István-tól.

II. FEJEZET.

A rokonok törvényes örökösödése.

13—18. §§. A törvényes örökösödéshez való jog első sorban és kiválóan az örökhagyó rokonait illeti meg. Ugy hazai jogunk mint a külföldi törvényhozások, habár a törvényes örökösödés szabályozása tárgyában a részletekben igen eltérő intézkedést tartalmaznak, megegyeznek abban, hogy az örökhagyó rokonainak adják meg kiválóan az örökösödési jogosultságot. A tervezet is ezen álláspontot foglalja el s az örökhagyó rokonai mellett, az alább előterjesztendő okokból, az örökhagyó házastársának ad örökösödési jogot.

A rokonok törvényes örökösödési jogának tüzetes szabályozása szükségessé teszi, miszerint szabatosan körvonaloztassék azon rokonsági összeköttetés, mely a törvényes örökösödéshez való jogosultságot megadja. Az e részben szükségesnek mutatkozó intézkedéseket a tervezet 13—18. §§-ai foglalják magukban, melyek annak idejében a törvénykönyv IV. czimének a családjognak megfelelő intézkedéseivel lesznek összhangzásba hozandók.

A 13. §. első bekezdése felállitja azon főszabályt, miszerint a törvényes örökösödés alapjául azon rokoni kapcsolat szolgál, a mely törvényes házasságból való születések által van összekötve. E főszabály a házasság jogintézményének a családerkölcsi szempontból való kellő méltatásán gyökerezik. E szempont nem engedheti, hogy a törvényhozó a törvényes örökösödési jogosultság megállapitásánál a házasságon kivül való születéseket a törvényes házasságból való születésekkel egyenlőnek tekintse.

A törvényes házasságból való születéssel feltétlenül egyenjogunak a tervezet csupán az utólagos házasság által törvényesitett gyermekeket tekinti, s e tekintetben, a midőn eddigi jogunk okszerü rendelkezését továbbra is fentartja, nem ejt csorbát a házasság jogintézményén, sőt ellenkezően épen az utólagosan megkötendő házasságot állitja oda mint olyat, a melynek segélyével azok, a kik házasságon kivül nemzettek gyermekeket, e gyermekeket és azoknak utódait a családba a törvényes születés minden jogkövetkezményeivel bevihetik.

A törvényesitésnek másik elismert módja a kir. leirat

*

által való törvényesités az örökösödési jogosultság tekintetében nem vehető az utólagos házasság által való törvényesitéssel teljesen egyenlőnek. Az utólagos házasság azon akadályt, mely a családba való belépésnek utjában állott, épen a hiányzó házasságnak utólagosan való megkötése által teljesen elenyészteti, mig a kir. leirat által való törvényesités csakis kiváltság jellegével bir, s ennélfogva nem lenne igazságos, hogy ezen alapon a törvényesitettek oly egyének után is törvényes örökösödési joggal ruháztassanak fel, a kik a törvényesitésbe bele nem egyeztek.

A mi a házasságon kivül született gyermekeket illeti, ezeknek a tervezet az alább előadandó indokokból és az ott kifejtendő feltételek mellett az atya és atyai rokonok hagyatékában csupán kivételes örökösödési jogot ad akkor, ha az örökhagyónak köteles részre jogositott örököse, tehát sem leszármazója, sem felmenője, sem házastársa nincsen, de ekkor is ugy, hogy a házasságon kivül született gyermekeket az örökhagyó oldal-ági rokonaival együttes enilleti az örökösödési jog. Az anya és az anyai rokonok hagyatékában a házasságon kivül született gyermeket, s viszont ezek hagyatékában az anyát és az anyai rokonokat a tervezet szerint a törvényes rokonokkal teljesen egyenlő örökösödési jog illeti meg; e részben tehát a tervezet nem ragaszkodik hazai jogunknak eddigi álláspontjához; tulmegy az osztrák polgári törvénykönyvnek rendelkezésén, a mely a 754. és 756. §§-aiban csak az anya s nem egyszersmind az anyai rokonok után ad a törvénytelen gyermeknek és viszont örökösödési jogot; nem követi a franczia polgári törvénykönyvnek irányát, mely a 756. és következő szakaszokban a természetes gyermeknek csak a törvényes elismerés esetében, s ekkor is csak az elismerő apa vagy az elismerő anya után ad a törvényes rokonokkal concurráló örökösödési jogot, mig a szülők rokonainak vagyonából még az elismerés esetében is teljesen kizárja, hanem elfogadja a római jognak, a zürichi polgári törvénykönyvnek (1941. §.) és a szász polgári törvénykönyvnek (2019. §.) álláspontját, mely szerint a törvénytelen gyermekeket anyjok és anyai rokonaik hagyatékában és viszont épen olyan örökösödési jog illeti, mintha törvényes házasságból születtek volna.

A házasságnak magasztos jelentősége a törvényes örökösödés törvényhozási szabályozásánál elég méltatást nyer az által, ha a házasságon kivül született gyermekek az atyai rokonok után való örökösödésből feltétlenül kizáratnak s az elismerő atya után is csak kivételes örökösödési jogosultsággal ruháztatnak fel. Az anya után, a kinek a házasságon kivül született gyermek épen olyan kétségtelen vére, mint a törvényes gyermek, előbbinek örökösödési jogát korlátozni nem lenne igazságos, és ha a házasságon kivül született gyermeknek az anya hagyatékában egyenlő örökösödési jogot adunk, a törvényes gyermekekkel akkor, ha következetesek akarunk lenni, ki kell ezt terjeszteni az anyai rokonok után való örökösödésre is; mert ha az anya és házasságon kivül született gyermeke közötti vérségi összeköttetést a közöttök való kölcsönös örökösödés kérdésében egyenlőnek tekintjük az anya és törvényes gyermeke közötti vérségi összeköttetéssel: akkor nincs elegendő indok arra, hogy az egyszer már azonosnak elfogadott vérségi összeköttetés az anyai rokonokkal szemben nem azonosnak tekintessék. Hiszen az anyai rokonok hagyatékában az anya leszármazóit az örökösödési jog azért illeti, mert az őket megelőző anya helyébe lépnek; nem lehet tehát ezen esetben igazságosan kizárni az anyának házasságon kivül született gyermekét akkor, ha ennek az anya utáni örökösödés tekintetében a törvényes gyermekkel teljesen egyenlő jogosultság adatik, nem annál kevésbé, mivel a házasságon kivül született gyermeket az anyához közvetve, tehát az anyai rokonokhoz is épen olyan természetes és erkölcsi kötelék füzi, mint a törvényes házasságból született gyermekeket, és mivel az anyaság kérdése a házasságon kivüli születéseknél ép oly biztosan állapitható meg mint a törvényes gyermekeknél. Megemlitendő azonban már itten, miszerint a tervezet, bár a házasságon kivül született gyermekeknek az anyai rokonok hagyatékában a törvényes gyermekekkel teljesen azonos örökösödési jogosultságot ad, mindamellett az anyai ágon való további felmenők után részökre köteles részhez való jogosultságot nem állapit meg, mi által a házasság fontossága s az ebből eredő rokonsági kapcsolatnak a házasságon kivüli rokoni kapcsolat feletti előnyözése eléggé méltatva van.

Azon házasságon kivül született gyermekek örökösödésére nézve, a kik alakszerüen megkötött, de érvénytelen házasságból születtek, figyelembe véve egyfelől azt, hogy ezeknél az atyaság épen olyan biztosan megállapitható mint az érvényes házasságból születetteknél, és másfelől azt, hogy méltányossági szempontból kivánatos, miszerint ezek örökösödési jogának szabályozásánál a kedvezmény lehető kiterjesztésének elve fogadtassék el: a tervezet azon álláspontot foglalja el, hogy ha a házasság megkötésekor a házas feleknek legalább egyike jóhiszemben volt, az ilyen vélt házasságból született gyermekek nem csupán az anya és az anyai rokonok hagyatékában, hanem az apa hagyatékában is törvényes örökösödési joggal birjanak. A tervezet az ilyen vélt házasságból született gyermekeknek örökösödési jogát az atyai rokonok hagyatékára még azon esetben sem terjeszti ki, ha a szülők egyike a házasság megkötésekor jóhiszemben volt, mert arra, hogy az ilyen házasságból született gyermekek az érvényes házasságból születettekkel teljesen egyenlő örökösödési joggal ruháztassanak fel, elegendő indokok nem forognak fen. A vélt házasságból született gyermekek hagyatékában az atyának a tervezet csak azon esetben ad viszonos örökösödési jogot, ha a házasság megkötésekor az atya jóhiszemben volt, mert nem látszik igazságosnak, hogy az, a ki tudva érvénytelen házasságra lépett, tehát a házasság megkötése által rosszhiszemű visszaélést követett el, ezen cselekménye által örökösödési előnynek váljék részesévé.

Az örökbe fogadott gyermekeknek és természetesen ezek leszármazóinak is a tervezet az érvényes házasságból született leszármazókkal egyenlő örökösödési jogot ad, de csupán az örökbe fogadó szülő hagyatékára nézve; viszont azonban az örökbe fogadott gyermek hagyatékában az örökbe fogadó szülőket és ezek rokonait örökösödési jogban nem részesiti. E rendelkezésnél kiindulási pontul szolgált azon feltevés, hogy a családi jogban az örökbe fogadás megszoritó feltételei akként fognak megállapittatni, hogy a törvényes leszármazókkal birók, valamint azok, akiknek életkorukat tekintve még valószinüen lehet törvényes leszármazójok, örökbe ne fogadhassanak; miért is az örökbe fogadottaknak a törvényes leszármazókkal egyenlő örökösödési jog azért volt megadható, mert ez által az örökbe fogadáskor életben levő leszármazók törvényes örökösödési joga nem szenvedhet csorbulást, sőt nem valószinű, hogy ez által az örökbe fogadás után netalán születendő gyermekek rövidséget szenvedjenek. Viszont az örökbefogadó szülőnek örökösödési jog azért nem adható, mert ez által az örökbe fogadott felmenő vagy oldal-ági vérszerinti rokonainak törvényes örökösödési igénye lenne megtámadva.

Azon rendelkezés, hogy az örökbefogadás az örökbefogadott és ennek vér szerint való rokonai között a törvényes örökösödési jogosultság tekintetében változást nem szül, abban találja indokolását, mert az örökbefogadásnak nem lehet oly hatályt tulajdonitani, hogy ez által az örökbefogadott és vér szerint való rokonai a saját családi összeköttetésökön alapuló törvényes örökösödési jogosultságukat egészben vagy részben elveszitsék.

A tervezet 13—18. §§-nak rendelkezése a fentebb kifejtettekben találván támpontját, csupán a tervezet 13. §. második bekezdésének indokolásaul szükséges még megjegyezni, hogy ezen intézkedés felvétele azért mutatkozott szükségesnek, miszerint a lehető kétely elháritva legyen az iránt, hogy az utólagos házasság által törvényesitett gyermekek és valamely nőnek házasságon kivül született gyermeke nem csak akkor tekintendők a törvényes házasságból születettekkel egyenlőknek, ha ők vagy mint örökhagyók, vagy mint örökösök jelentkeznek; hanem akkor, is ha azon rokonsági lánczolatban, mely az örökhagyót és az örököst egybefüzi, közbeesnek. Igy a NB. alatti ábra szerint *K.* örökhagyó után *H.* és *I.* másodunokatestvéreit a törvényes örökösödési jog megilleti akkor is, ha *H*-nak atyja *E.* édes anyjának *B*-nek törvénytelen gyermeke volt, és ha *F*-nek atyja *C*-nek utólagos házasság által törvényesitett gyermeke volt. Egyébiránt természetes, hogy az utólagos házasság által vagy a kir. leirat által törvényesitett, ugy a vélt házasságból született gyermekek örökösödésére vonatkozó rendelkezéseknek összhangban kell lenni a családi jog megfelelő rendelkezésével

NB.

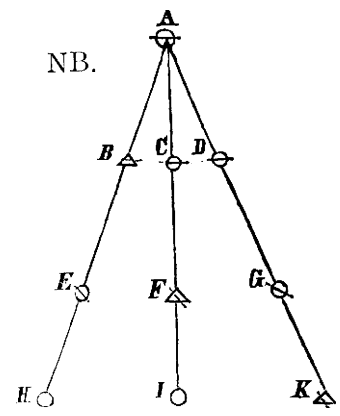

miért is, ha a családi jognak ide vonatkozó rendelkezései a feltételezettektől eltérő megoldást nyernének, a 13. és következő szakaszok rendelkezései is megfelelően lennének módositandók.

19. 20. §§. Az törvényes örökösödésre hivatott rokonok között az örökösödési jog első sorban és a felmenőágbeli, ugy az oldalágbeli rokonok teljes kizárásával az örökhagyó leszármazó rokonait, azokat illeti, a kik hozzá legközelebb állanak. E részben a tervezet azon általános álláspontot foglalja el, mely egyértelműen van elfogadva hazai jogunkban és a külföldi törvénykönyvekben is. Az örökhagyó gyermekeit az örökösödési jog egyenlően illeti meg, minél fogva, mig ha csak egy gyermek van, ez az egész hagyatékban örökösödik; több gyermek között egyenlő osztálynak van helye.

Ezen egyenlő osztály megállapitásánál a tervezet eltér a zürichi polgári törvénykönyv rendelkezésétől, mely a fiuknak az atyai kagyatékban levő ingatlanoknak a valódi érték $^1/_6$ részétől $^1/_3$ részeig terjedő leszámitás mellett mérsékelt becsértékben, az anyai hagyatékhoz tartozó ingatlanoknak pedig a teljes értékben való készpénzbeli megváltásához, nem különben az atyai üzlethez tartozó ingóságoknak a valódi értékben való megváltásához előjogot ad, s ezen felül azt rendeli, hogy az atya ruházata, fegyverzete, pecsétje feltétlenül, továbbá könyvtára és egyéb gyüjteményei, emléktárgyai, órája és óraláncza, gyürüi és egyéb viselésre szánt ékszerei, ha a hagyatéki tiszta érték ötszáztóliját meg nem haladják ingyen, egyébként pedig az ötszáztólit meghaladó érték megtéritése mellett a fiukat, ellenben az anyai ruházat, fehérnemüi, dologeszközei és könyvei feltétlenül, ékszerei és drágaságai és megtakaritott vagyona (Spargut, Sparhafen) pedig, ha a hagyatéki érték ötszáztóliját meg nem haladják, ingyen, ellenesetben pedig az ötszáztólit meghaladó érték megtéritése mellett a leányokat illesse. Bárha a fentebbieknek megfelelő előnyözés első tekintetre tetszetősnek mutatkozik, s bárha nem vonható kétségbe, hogy a fiuknak előnyözése és különösen azon törekvés, miszerint az ingatlan vagyon a fiué maradjon, népünknél is nem ritkán nyilvánul: mindamellett a tervezet jelenbeni örökösödési jogunknak, továbbá a római jognak, az osztrák (732. §.), a szász (2034. 2035. §§.), franczia (745. §.), olasz (736. §.) stb. polgári törvénykönyveknek megfelelően a fiuknak és leányoknak a nemi különbségre való tekintet nélkül teljesen egyenlő örökösödési jogosultságát állapitja meg, mert a jogegyenlőség követelményének egyedül ez felel meg, s mert különösen a fiuknak előnyözése szemben a leányokkal méltánytalannak mutatkozik azért, mivel a fiuk, bármely társadalmi osztályhoz tartozzanak, szerzési képességöket sokkal inkább érvényesithetik, önfentartásukról sokkal könnyebben gondoskodhatnak mint a leányok. Hozzájárul ezekhez, hogy a mennyiben egyes esetekben czélszerűnek mutatkozik, hogy a fiuk a leányok felett előnyöztessenek, például a hagyatéki ingatlanokat egészben vagy részben a fiuk kapják, e tekintetben eltekintve attól, hogy az utóbbi igen gyakran a testvérek közötti osztályos egyesség utján is elérhető, a szülők a köteles rész korlátai között őket megillető végrendelkezési jogosultság felhasználása mellett az adott concret esetnek megfelelően sokkal czélszerübben intézkedhetnek; mig a törvénynek chablonszerü átalános intézkedése nem ritkán igazságtalanságra vezethetne és ferde következményeket szülhetne; például a hagyatéki ingatlant a szorgalmas és takarékos gazdálkodó férjjel és fiugyermekkel biró leánytól egészen elvonná és azon fiunak juttatná osztályrészébe, a ki gyermektelen s a ki talán épen e miatt avagy különben is könnyelmüségénél fogva az öröklött ingatlan vagyonon igen hamar tul fog adni.

Azon rendelkezés, hogy az elhalt vagy ezzel egyenlőnek tekintendő gyermeknek unokái s esetleg a további leszármazók az élő gyermekekkel esetleg az unokákkal együtt örökösödnek, hogy unokák vagy távolabbi leszármazók örökösödése esetében törzs szerinti, s az ugyanazon törzshöz tartozó leszármazók között azután fej szerinti osztálynak van helye, elannyira a dolog természetében fekszik, elannyira megfelel az általános jogérzetnek, hogy ezen örökösödési rendet, mely a vagyon megosztásánál a vér megoszlás mintaképét követi s mely ugy jelenben érvényben levő hazai jogunknak, mint fentebb hivatolt és több külföldi törvénykönyvek rendelkezéseinek megfelel, bővebben indokolni felesleges. A nem codificált angol jognak azon különleges rendelkezése, hogy ha csupán unokák örökösödnek, az ingó vagyonban, de csakis ebben fejszerinti osztálynak van helye, mint tartható jogi alapot nélkülöző, utánzási vonzerővel nem bir.

(Folytatása következik.)

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A perrendtartás 9. 10. §§-ai szemben az uj büntető-törvénynyel.

Időszerünek sőt gyakorlati szempontból feltétlenül szükségesnek tartjuk azon kérdést mérlegelni, hogy az uj büntető törvénykönyv folytán szenved-e változást a pts. 9. és 10. §§-ainak* alkalmazása és ha igen, mi irányban és mily mértékben.

Kétségtelennek tartjuk, hogy a hivatalból üldözendő büntények tekintetében a polgári per birája alkalmazhatja ezentul a prdts idézett §§-ait ugy mint eddigelé.

Másként áll azonban a kérdés azon büntényekkel szemben, melyek miatt csak a sértett fél inditványára inditható meg a bünvádi eljárás; mert ezeknél a büntető törvénykönyv azon intentiója, hogy bizonyos büntettek csak a sértett fél inditványára legyenek üldözhetők, meg volna hiusitva az által, ha a polgári biró ily büntettekre nézve is tovább élhetne azon joggal, mely őt eddigelé a prdts idézett §§-ai alapján kétségtelenül megillette, és ily módon a sértett fél helyett hivatalból tenne inditványt a bünvádi eljárás tekintetében.

Nézetünk szerint tehát az ugynevezett inditvány büntettek tekintetében a polgári biró a prdts idézett határozatait nem fogja alkalmazhatni, és a mennyiben mégis alkalmazná, a fenyitő birósságok nem volnának jogositva a polgári birósságok inditványára az eljárást meginditani, és pedig nemcsak a sértett fél okvetlen megkivántató inditványának hiánya miatt, hanem még azért sem, mert a bünvádi eljárásnak oly neme, mely egyedüli tekintettel az elkövetett büntett magánjogi következményeire büntetési czélzat nélkül csakis a büncselekmény alanyi és tárgyi fenforgását döntené el egyáltalán nem képzelhető.

Egyébként nem vélünk tévedni, ha e kérdést a btkv. 485. §-a értelmében, mely szerint a btkv. életbeléptével az azzal ellenkező törvények, szabályok és gyakorlat hatályon kivül helyeztetnek, a mi értelmünkben véljük megoldottnak.

Ezzel azonban a kérdés teljesen megfejtve még nincs, minthogy most már azt kell mérlegelnünk vajon mit tevő legyen a polgári biró, ha azt hiszi, hogy a polgári pert bünvádi eljárás nélkül nem birálhatja el, mit hinni, támaszkodva a prdts idézett határozataira, jogositva látszik lenni, minthogy a btkv idézett 385. §-a meggátolja ugyan azt, hogy a sértett fél inditványa hiányában ezentul bünvádi eljárás meg ne indittassék, de nem gátolhatja meg esetleg azt, hogy a polgári per birája ne ragaszkodjék azon nézethez, hogy valamnly per bünvádi eljárás nélkül nem birálható el, minthogy a reá mérvadó prdts ily eset fenforgásának lehetőségét nyiltan concedálja.

* 9. Jogügyek, a melyeknek eldöntése a büntető törvények által tiltott cselekmény bebizonyitásától és beszámitásától függ: mindaddig folyamatba nem tétethetnek, mig azok iránt a büntető bíróság jogévényesen nem határozott.

10. Ha a polgári per folyama alatt merülnek csak fel valamely büntetésre méltó cseeklmény jelenleges. és azon cselekmény elitélése nélkül a polgári kereset tárgya felett határozatot hozni egyáltaláhan nem lehetné ez esetben a per a polgári eljárás felfüggesztése melett, a bünős cselekmény előzete, kideritése és elitélése végett, hivatalból tétetik át az illető bünvádi birőságról.

Ha ellenben a per ily előzetes bűnvádi eljárás nélkül is elintézhető: a per folyamában felmerült bűnös cselekmény kérdése a polgári biróságot se az eljárásban, se a határozathozatalban nem akadályozza; a hozott határozat jogerőre emelkedése után azonban az össze, iratok a büntető birósághoz hivatalból átteendők.

Lesz-e tehát joga a polgári bíróságnak a keresetet felperesnek azzal adni vissza, hogyha és a mennyiben annak elbirálását kivánja, elébb inditsa meg a bünvádi eljárást és igazolja ennek eredményét?

Szerintünk a polgári bíróságok ily határozatot nem hozhatnak, mert eltekintve attól, hogy ez a btkv intentióival ellenkezőleg mintegy pressiót képezne a sértett fél irányában, hogy a bünvádi eljárást inditsa meg czen felül még az esetre, ha a sértett fél a pressiónak eleget téve, a feljelentést megteszi és az alaptalannak tünnék fel oly annyira, hogy a vádlott a btkv 258. és következő §§-ai alapján rágalmazási feljelentést tenne, a polgári biróság fentjelzett értelemben hozott határozata által elkövette volna mindazt, a mit a btkv 69. §-a a bünrészesség tényálladékának megállapitására szükségesnek mond.

Ily határozat azonban felesleges is volna, mert őszintén megvalliva, nem is képzelhetünk oly polgári pert, mely bünvádi eljárás hiányán elbirálható ne lenne.

Vagy fog ugyanis felperes oly jogalapon perelni, mely valamely elkövetett büntettet feltételez, mint p. o. csalási jogalapon, vagy pedig magánjogilag érvényesithető jogalapon.

Minthogy pedig felperes kereseti állitásait bizonyitani tartozik, — hogy a példánál maradjunk — a csalás tényét pedig a polgári per birája az előtte kifejtett bizonyitékok alapján nem állapithatja meg, s igy előtte ez csakis jogerős büntető birósági határozattal bizonyittathatnék, azt fogja nézni, ily jogerős határozat praesentáltatott-e vagy sem s az utóbbi esetben felperest keresetével el fogja utasitani.

Ha pedig magánjogilag érvényesitendő jogalapon nyugszik a kereset, akkor meg hiszen az elbirálásnak ugy sem áll semmi utjában.

Nem tudjuk, helyeslésben fog-e nézetünk részesülni, de különös tekintettel arra a körülményre, hogy épen az inditványi büntettekből folyólag szokott leginkább polgári per fejlődni, tartottuk szükségesnek a figyelmet e kérdésre terelni.

Iff. Dr. Neumann Sándor.

Becsületsértés és fegyveres pandur.

A királyi járásbiróságok hatásköréhez utalt vétségek és kihágások eseteiben követendő eljárás tárgyában 2265./I. M. E. 1880. szám alatt kelt rendelet 69. §-a igy szól:

«A vétséggel vádolt egyén, köteles személyesen a tárgyalásra megjelenni. Ha kellő idézés daczára sem jelent meg, elővezetendő.»

A rendelet ezen átalános szabály alól kivételt nem tesz. Ha tehát valaki becsületsértésről (B T. 261. §.) vádoltatván, az idéző végzést megkapta, és személyesen meg nem jelenik, elővezetendő.

Nem tudom feltenni, hogy a rendelet szerzője az idézett 69. §. megirásánál a becsületsértésre is gondolt, és valóban kivánta, hogy a becsületsértésről vádolt, de személyesen meg nem jelent fél elővezetendő. Sokkal nagyobb tisztelettel viseltetem a kir. igazságügyi miniszterium iránt, semhogy ezt fel tudnám tenni. Azt hiszem, hogy nem gondolt kifejezetten a becsületsértésre, és azért állitott fel kivételt nem ismerő oly átalános szabályt, mely a becsületsértésre nem illik.

1876 ban még magánjogi sérelem gyanánt tárgyaltuk a becsületsértéseket, és szépen felappellálgattuk a legfőbb itélőszékig. 1877-ben kitünt, hogy a becsületsértés oly csekélység, hogy az e tárgyban hozott járásbirósági itélet ellen a felebbezés meg nem engedhető. Három évvel később, 1880 ban, pedig kitűnik, hogy a becsületsértés oly fontos vétség, hogy vádlott annak tárgyalására személyesen tartozik megjelenni, s erre, ha szép szóra meg nem jelenik, fegyveres erővel is elővezetendő.

Ezt az utolsót azonban nem hiszem, hogy öntudatosan történt. Meg vagyok győződve, hogy a nagy sietségben a becsületsértésre nem gondoltak, s azért nem tettek e tárgyban kivételt, a mint azt a dolog természete megkivánja.

Teljes tisztelettel kérem a kir. igazságügyi miniszteriumot, hogy a becsületsértésről vádolt egyének elővezetését haladéktalanul tiltsa meg, még mielőtt valakit csuffá tettek.

Tolnai Antal,
ügyvéd Pakson.

Ismeri-e az erd. csődrendtartás a viszontkeresetet mint illetékességi okot?

(Befejezés.)

De fontos gyakorlati jelentőséggel is bir fenti döntvény, melynek következményei szintén a mellett harczolnak, hogy a viszontkereset ismertessék el illetékességi oknak, azaz alperes csődtömegnek adassék meg a jog, ellenkövetelését viszontkeresettel, tehát a csőd bíróságánál és esetleg a főperrel kapcsolatosan érvényesiteni.

Laicusok részéről vádként hangzó általános panasz, hogy a csődügy lejártatása, az arra hivatottak részéről rendszerint késleltetni szokott, minek káros következménye különösen abban nyilvánul, hogy a csődkezelés és a perköltségek nem ritkán felemésztik a csődvagyont, mi egyenes megkárositása a csődhitelezőknek.

Legkevésbbé sem szándékszunk ezen kérdésnél időzni, mely vád talán egyes esetben jogosult, de legtöbbször alaptalan.

Azt azonban fel kell emlitenünk, hogy a ki csődügyekben némi jártassággal bir, tudni fogja, hogy nagyon sokszor oly körülmények játszanak közre a csődügy gyors lebonyolitása ellenében, melyek az arra hivatott közegek akaratától, ténykedéseitől függetlenek.

A csődügyekben jártas azt is jól tudja, hogy a csőd gyors lebonyolitását, befejezését rendesen az u. n. activ perek késleltetik, mert mig ezek le nem jártatnak, nem lehet tudni mi a csődvagyon, mi kerül felosztásra, és igy a csődügyet befejezni nem lehet.

A beszámitási kifogás és a viszontkereset két kiválóan alkalmas tényező a csődügy gyors lebonyolitására; mert lehet mondani, hogy minden egyes beszámitási kifogás és viszontkereset apasztja az activ perek számát, minek haszna egyfelől a csőd lejártatására szükséges időtartam megrövidültében, másfelől a csődvagyon érdekében nyilvánul.

Viszonkeresetre különösen biztositó társaságok csődügyében nyilik alkalom.

Utóbbi esetben a passiv perek számának jelentékeny %-át azon perek képezik, melyek a biztositó társaság mint ilyen és volt külszervei (ügynökök) közötti üzleti összeköttetésből eredvén, ugyanazon jogalappal birnak (számla követelések).

A passiv perek — a záros bejelentési határidő miatt — hamarabb indittatnak meg, minek következtében az ugyanazon számlára alapitott activ per megindításával várni kell a passiv per befejeztéig.

Miféle jogi, czélszerüségi avagy méltányossági ok kényszeritse alperes csődtömeget, hogy azon hitelező ellenében, ki ellen ugyanazon alapon, melyen az követel, szintén követelése van, csakis védelemre szorittassék, azért mert a csődrtdts 65-ik §-a azt mondja, hogy a csőd adósai saját illetékes bíróságuk előtt perelendők be, holott a csődtömeg követelése viszonkeresetre alkalmas, és igy ezen ok megalapitani képes a csődbiróság illetékességét.

Miért szorittassék alperes csődtömeg csak védelemre — mely neki legfelebb a beszámitási kifogás használatát engedi meg — akkor, midőn támadásra is van jogalapja, és arra el is van készülve; holott a tapasztalat mutatja, hogy ugyanazon védelmi eszközök, bizonyitékok, melyek a csődhitelezők elutasitását — beszámitási kifogás folytán — vonták maguk után a passiv perben: az ennek lejártatása után a volt csődhitelező ellen meginditott activ perben, a viszontkeresetileg érvényesiteni meg nem engedett ellenkövetelésnek megitélésére és igy a volt felperes elmarasztalására is alkalmasak voltak.

Különösnek tünik fel, de mégis ugy van, hogy egyet-

len viszontkereset, ha ez nem érvényesithető a csődbiróság előtt, és ha nem vonható a főperrel együttes itélet alá — egymagára évekig megakadályozni képes az összes csődügy befejezését.

Miféle jogi, czélszerüségi és méltányossági ok legyen az, mely alperes csődtömegnek csak azt engedje meg, hogy a csődhitelező 4000 frtos követelése ellenében, a saját, ugyanazon jogalapon nyugvó ellenkövetelését, legfelebb 4000 frt erejéig érvényesithesse beszámitási kifogással, de azt már ne engedje meg, hogy a fenmaradó 6000 frt erejéig viszontkeresettel élhessen akkor, midön ellenkövetelése viszontkeresetre alkalmas, és igy ezen körülmény a csődbiróságra illetékességi ok.

Ellenkezőleg jogi, czélszerüségi és méltányossági okok egyaránt kivánatossá teszik, hogy a viszontkereset illetékességi oknak ismertessék el csődügyekben is, és hogy ennek alapján a visszkövetelés az itélet együttes tárgyává tétethessék.

Pomponiusnak és Paulusnak mondása «interest nostra melius non solvere quam solutum repetere» l. 3. h. t. (16. 2.); «dolo facit, qui petit quod redditurus est» l. 173. §. 3. de J. (50. 17.), ha jelen vannak a törvények által megkivánt feltételek, ép oly meggyőző érvül szolgálhatnak a viszonkeresetnek mint illetékességi oknak általában, és különösen a főügygyel közös itélet alá terjesztésének megengedésére csődügyekben is, mint a mily alkalmas volt a necessaria compensationalis kifogás használhatásának megengedésére. A czélszerüség, méltányosság mint ok: mindkettőben ugyanaz.

A passiv per megindítása által ugyanis, a csődhitelezőnek már fel kellett keresnie a csődbiróságot, habár talán más szerződéses illetékes biróság volt már előre kikötve, vagy felperes választására bizva; a csődhitelező felperes bejelentett követelése megitélése czéljából szükségkép bármily oldalról jövő megtámadások ellen a kellő bizonyitékok birtokába van; ezért ha nem csak az egyéb civilis perekben, hanem a csődperekben a viszonkeresetet illetékességi oknak véve, ez alapon alperes csődtömeg ellenkövetelése megitélését ugyanazon biróság elé viszi, mely előtt ő támadtatott meg, semmiféle jogsérelem a volt felperesen nem követtetik el, nem csak, hanem annak meg nem engedése ugy a csődhitelezőnek, mint a csődtömegnek határozott kárára, illetve hátrányára vezet.

A passiv per lejártatása ugyanis külön költségbe kerül a csődtömegnek, külön a csődhitelezőnek; az activ per ugy a csődtömeg — mint a most már alperessé lett csődhitelező részéről megint uj költséget igényel, holott a két keresetnek viszonkeresettel való egyesitése által, nem csak a kettős anyagi kiadás egyszeresittetik, hanem e mellett azon időtartam is, mely alatt a két per külön-külön lejártattatnék, legkisebb számitással felére szállittatik le.

Ezen okokból talán nem térünk el a valóságtól, midőn azon kijelentéssel élünk, hogy minden egyes viszontkereset, mely a főperrel együttes itélet-hozatal alá bocsáttatik, apasztja az activ csődperek számát, megkiméli a csődvagyont, a viszontkereset meg nem engedése miatt külön meginditani szükséges activ perrel kapcsolatos költségtől, gyorsitja és előmozditja a csődügy lejártatását; és mindezek folytán a csődvagyon hosszasabb kezelésével kapcsolatos kiadást jelentősen apasztja.

Igénytelen nézetünk szerint tehát az erdélyi csődrendtartás 65-ik §-ának sem elméleti, sem gyakorlati okokból, nem lehet oly értelmet tulajdonitani, hogy abban a csődtömeg activ pereire a csődbiróság absolut illetéktelensége van kimondva, és ezért alperes csődtömeg visszkövetelése, (nem terjedhetvén ki arra a csődbiróság illetékessége) az itélet együttes tárgyát semmi esetre sem képezheti.

Dr. Szentkirályi Gyula.

Heti szemle.

Az *Ellenőr* «egy kiváló szakférfiutól» czikket közöl, a mely elismerésre méltó melegséggel lándzsát tör a büntető codex mellett. Egyidejüleg azzal vádolja a szakirodalmat, hogy roszakarattal viseltetik a codex iránt. Nem tudjuk, hogy czikkező tulajdonképen hol keresi a szakirodalmat? Részünkről elismertük és kimondtuk számos alkalommal, miszerint a codex felette nagy haladást képez igazságszolgáltatásunk terén.

A fiatalkoru gonosztevők megbüntetése körül Angolországban megindult reformmozgalom élénk megbeszélés tárgyát képezi ismét az angol sajtóban. A lapok sürgetik, hogy e kérdés napirendre tüzessék a parliament legközelebbi ülésszakában. A *Home Secretary* tisztában van — a negativum iránt. Elzárni, azt mondja, az nem a helyes mód, elbánni gyerekekkel. De kérdezi, mit helyettesiteni, a mi fájdalmas hatással lenne elerkölcstelenitő hatás nélkül, a mi a tömlöcz minden előnyeivel birna annak minden hátrányai nélkül? Körrendeletet bocsátott ki e kérdésre nézve valamennyi birósághoz, körleveleket magánosokhoz, sürgős véleményadásra szólitott fel füt-fát, és törvényhozási actiót helyezett közel kilátásba. Azóta minden Quarter Session, egyetlen egynek kivételével, és számnélküli magánegyének beterjesztették véleményeiket. S a Home Secretary: mintha elfelejtette vagy elejtette volna, a mit oly hévvel felkarolt volt. A «herculesi» problema tanulmányozása czimén — nem tesz semmit. Tout comme chez nous. S időközben a magistratusok szerteszét a birodalomban, tudva hogy a Home Secretary szeme rajtuk csügg, inkább büntetlenül eresztik el rendre a fiatalkoru vádlottakat, semhogy magukat hivatalos rendreutasitásoknak kitegyék. Valóságos interregrum állott be. Minden héten körülbelül 70 fiatalkoru vádlott bocsáttatik el minden büntetés nélkül, a kik néhány hónappal ezelőtt bezárattak volna.

Különfélék.

(**A Magyar Jogászegylet**) folytatólag tárgyalta Dell'-Adami Rezső előadását a hatalmak megosztása tárgyában. Szóltak ezuttal a tárgyhoz Szivák Imre, Lánczy Gyula és Csemegi Károly. Tagokul az egyletbe fölvétettek: Vavrik Antal járásbiró, Németh Péter és Wlassits Gyula igazságügyminiszteri fogalmazók. A legközelebbi ülésben (nov. 27.) Dr. Nagy *D*ezső tart előadást a franczia ügyvédségről.

(**A budapesti ügyvédi kamara fegyelmi birósága**) a budapesti kir. keresk. és vtörvényszéknek, S. I. ügyvéd elleni feljelentése tárgyában az elrendelt fegyelmi eljárás és vizsgálat megejtése után következő *határozatot* hozott:

S. I. ügyvéd az 1874. 34. t. cz. 68-ik §. *b)* pontja alapján vád alá helyeztetik.

Indokok: A vizsgálat folyamában hit alatt kihallgatott tanuk, jelesül: Dr. G. A.-nak G. alatti és Zs. F.-nének, eme tanu vallomását részben megerősitő M. alatti vallomása szerint, S. I. ügyvéd Dr. G. A.-nak 1876. évi január havában egy 200 frt erejéig elfogadott váltóra a törvényesnél jóval nagyobb kamatu pénzt kölcsönzött.

Ezen 200 frtos váltó alapján 1876. október 11-én a G. alatti vallomáshoz csatolt kereseti példány szerint, P. I. neve alatt Dr. G. A., S. I. ügyvéd által be is pereltetett, a perlés azonban, mely Dr. G. A. első nejének halálos betegségével épen összeesett, csak nagyobb kamat kicsikarására használtatott fel, melyet adós, szorult helyzetében, mindenkor pontosan teljesiteni képtelen lévén, végre 1878. évi julius havában akként rendeztetett eme kölcsönügylet, hogy a fizetetlen maradt kamatok hozzászámitásával Dr. G. A. és második neje egy 600 frtról szóló váltót fogadtak el.

S. I. a vizsgálat folyamán azt állitja ugyan, hogy eme 600 frtos váltó egy ujabb kölcsönön alapult, melyet Dr. G. akkor vett fel, midőn másodszor nősülni készült.

Tekintve azonban, miszerint ezen állitásának ellenében azt mondja, miszerint biztosan nem emlékezik, egyszer vagy kétszer adott-e kölcsönt Dr. G.-nek, hogy továbbá arra sem emlékezik, mennyi kamat köttetett ki, s csak azt állitja, hogy 15—20%-nál több nem fizettetett; de tekintve, hogy a G. alatti vallomáshoz 3/. alatt csatolt kereseti példányon látható váltómásolat, hol Dr. G. A. jelenlegi neje mint elfogadó szerepel, S. I. állitását meg is czáfolja, P. I. pedig,

kinek nevében a váltó pereltetett és S. I. állitásaként a kölcsönügylet is köttetett, arról, hogy Dr. G. A. az ő pénzéből kapott volna és mily kölcsönt, mit sem tud, S. I.-nek fenti védekezése figyelembe vehető nem lévén, a két tanu vallomása alapján ama körülményt, hogy a 600 frtos váltó csakugyan a 200 frtos kölcsönügylet rendezése czéljából fogadtatott el, s hogy ezen magas kamatu kölcsönügylet szerzője S. I. volt, a vád alapjául elfogadni kellett.

Az ekkép keletkezett 600 frtos váltót P. I. nevében 1878. október havában beperelvén, eme váltóügyben a Dr. G. A. 707/879. számu nyilatkozatához ·/. alá zárt végzés tanuságaként oly egyezséget kötött özv. Zs. F.-nővel, melynek értelmében ez a 600 frtnak 1879. évi február 2-tól kezdve, 60 frtos havonkénti részletekbeni törlesztését magára vállalván, kamatok fejében havonként 26 forintot kötelezett fizetni, mely kamat, az eredeti 200 frtos tartozást vévén alapul, 156%-nak felel meg.

Hogy eme uzsora kamatfizetés ellepleztessék, egy közjegyzői okiratba foglalt bérleti szerződés köttetett, melynek értelmében özvegy Zs. F.-né saját tulajdonát képező butorait havonkénti 26 frt bérfizetés mellett birta.

Ezen egyesség daczára s hogy a 26 frtnál még magasabb kamatot csikarjon ki S. I. már másnap folytatólagos végrehajtást kért és azt csupán G. A. erélyes fellépése következtében hagyta foganatosittatlanul, mit maga is beismer.

Kitüzette továbbá ugyancsak az egyesség tárgyát képező ingókra a már fenthivatkozott ·/. alatti végzés tanuságaként az árverést is, mely azonban alperes végrehajtás megszüntetési keresete folytán hatályon kivül helyeztetett.

Meghiusulván ekkép a kartársa és ennek neje ellen megkisérlett zaklatási lépései, más tervet főzött ki.

Megtudván ugyanis, hogy H. J., Dr. G. A. és neje ellen 180 frt hátralékos váltókövetelés erejéig 1879. évi február 27-ikére árverést tüzetett ki, egy nappal előbb estve ezen követelést megvette és már fenyegetésekkel jelentkezett T. J. végrehajtónál. Február 27-én aztán megjelenvén a helyszinén, miután értesittetett, hogy február 1-e óta a lakás, melyben előbb alperes G. A.-né lakott, özv. Zs. F.-néé, nagy lárma közt követelte az idegen lakásba való behatolást és kutatást, mi a végrehajtó által megtagadtatván, ezzel a kikiáltóval, végrehajtást szenvedettel és az árverésre megjelentekkel a házmesternő lakásába vonult, hol megjelenvén a háztulajdonos is, miután ez a házmesternővel s az időközben szinte lehivott özv. Zs. F.-nővel egyetemben constatálták, hogy alperesnő nem lakik a kijelölt helyen, — sőt a lefoglalt ingókat, többnyire fehérnemüeket is magával vitte — panaszlott az összes kihallgatott tanuk egybehangzó vallomásaként szitkozódásokba tört ki, s midőn a háztulajdonos őt csillapitani igyekezvén, kijelentette, hogy követelése ki leszen fizetve, ingerülten többször ismételte, hogy neki nem pénz kell, hanem boszu, és hogy össze fogja G. váltóit vásárolni, hogy őt tönkre tegye.

Midőn pedig G. A. — kit panaszlott lármázás közben nejével egyetemben több izben tolvajnak nevezett — felszólitá, hogy nejét kimélje és sértegetéseit vonja vissza, durván folytatta sértegetéseit és ez által dulakodásra adván okot, illetlen magaviselete által közbotrányt idézett elő.

Tetézte ezen magaviseletét az által, hogy másnap a végrehajtó ellen fegyelmi feljelentést tett, melynek több állitását a fegyelmi vizsgálat folytán maga czáfolta meg.

Hogy továbbá a lefoglalt ingókra áthelyezést kérvén, özv. Zs.-né lakásáról oly butorokat vitetett el, melyek általa le nem foglaltattak és melyeket épen ez okon visszahelyezni kényszerült.

Végre midőn a kamara fegyelmi birósága által nyilatkozatra felhivatott, nem átallott másik kartársát Dr. G. J.-et valótlan bizonyitvány kiállitásával vádolni s azt állitani, hogy ő özv. Zs.-né lakásán G. A.-né ellen ugyanazon ingókat foglalta le 1879. april 21-én, melyeknek elárverezésében panaszlottat 1879. február 27-én megakadályozta, holott tudta, hogy ez valótlan.

Ezen tényállásból kiderülvén, hogy S. I. uzsoráskodás, kartársa s annak neje elleni kérlelhetlen érzéketlenség, valamint közbotrányt okozó eljárása által is oly magaviseletet tanusitott, mely sem az erkölcsi érzettel, sem az ügyvédi kar tekintélyével és az állása által követelt tisztességgel össze nem fér, ellene az idézett törvényszakasz alapján fegyelmi vád volt elrendelendő.

Vádlott ügyvédnek felebbezése folytán a magyar kir. Curia mint legfőbb itélőszék fegyelmi osztálya 1880. évi október hó 8-án 414. sz. a. következő *határozatot* hozott:

A budapesti ügyvédi kamara fegyelmi biróságának határozáta indokaiból helybenhagyatik.

(Az amerikai egyesült államokban) szaporodnak az ügyvédi kar női tagjai. 1871. évben sikerült Miss Phebé-nek, hogy az ügyvédi gyakorlatra engedélyt nyerjen; 1877 évben egy Mrs. Metra Lockword, miután mint ügyvéd jó hirnevet szerzett volt magának, folyamodott az iránt, hogy az egyesült államok legfőbb itélőszékének ügyvédjei közé felvétessék. Folyamodványával visszautasittatott. Ekkor kérésével a congressushoz fordult. S ez Mrs Lockword folyamodványára hozott egy bill-t, mely szerint a tanulmányaikra nézve kellően qualificált nők a kerületi törvényszékek és a lefőbb itélőszék ügyvédjei közé felvehetők. 1879. márczius óta Mrs Lockword praktisált a legfőbb itélőszék mellett Washingtonban és ezen minőségében mennyire elterjedt jó hirnévre tett szert. Ez idő szerint az egyesült államokban több mint negyven nő müködik már önállóan az ügyvédi gyakorlat terén.

Pályázat.

A telekkönyvvezetők országos egyesülete 1880. évi augusztus hó 20-án tartott közgyülésében a gyakorlati életben előforduló telekkönyvi bejegyzések minden faját és több összhangzatos telekjegyzőkönyvet (fő- és mellékbetétel) is magában foglaló mintatárra 20 az az: husz darab magyar királyi aranyból álló pályadijat tüzött ki, mely a biráló bizottság által legjobbnak itélt mü szerzőjének mindenesetre ki fog szolgáltatni.

Felhivatnak ennélfogva mindazok, kik a kitüzött pályadij elnyeréséért müveikkel pályázni szándékoznak, hogy idegen kézzel tisztán és olvashatóan irott, s jeligével ellátott müveiket, a szerző nevét magában rejtő és lepecsételt jeligés levél kiséretében 1881. évi május hó 1-ső napjáig a telekkönyvvezetők országos egyesületéhez (Budapest, IV. kerület megyeház) annál bizonyosabban beküldjék, mert a később beérkezendő kéziratok a pályázatból kizárvák.

Egyuttal megjegyeztetik, hogy a pályanyertes mü az egyesület által az évkönyvben ki fog adatni; a többi müvek szerzői kéziratait pedig 1881. évi augusztus hó 31-ig viszszavehetik.

Budapesten, 1880. évi november hó 13-án.

Az igazgató választmány nevében:

König László, titkár. *Biró Ferencz*, alelnök.

Egy ügyvédjelölt, ki már hosszabb idő óta gyakorlaton van, szerény feltételek mellett alkalmazást keres.

A Franklin-Társulat magyar irod. intézet és könyvnyomda kiadásában (**Budapest,** egyetem-utcza 4. szám) megjelent:

A MAGYAR BÜNTETŐ-TÖRVÉNY (1878. V. tcz.) MAGYARÁZATA. Irta *Schnierer Aladár*. Füzve 4 frt.

Felelős szerkesztő: **Dárdai Sándor** (VIII. Üllői ut 2. szám.) Főmunkatárs: **Dr. Fayer László** (V. Fő-ut 18. sz.)

Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat.

Tizenötödik évfolyam. 48. SZ. Budapest, 1880. november 26.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA: *Üllői-út 2. szám, III. em.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

TARTALOM: Az uj bélyeg-törvényjavaslat. Dr. Sík Sándor ügyvédtől. — A fuvarozó felelőssége elveszés vagy megsérülés által okozott kárért. Dr. Neumann Armin ügyvédtől. — Észrevételek a magyar csődtörvényjavaslatra. Hánrich József, pozsonyi kir. törvényszéki birótól. — Adalékok a magyar büntető-törvénykönyv magyarázatához. Dr. Jellinek Arthur ügyvédtől. — Külföldi jogélet. Dr. Dell'Adami Rezső ügyvédtől, — Törvénykezési szemle: A birói egyességekről. Dr. Imling Konrád kir. tvszéki birótól. — Heti szemle. — Különfélék.

MELLÉKLETEK: Telekkönyvi Közlöny. — Curiai határozatok.

Az uj bélyeg-törvényjavaslat.

A jogügyletek joghatályának feltétele a bélyeg. A váltó kilenczedik kelléket nyer. Minden okirat érvényesithetése attól függ, ha vajon a kiállitó annyira ezermester volt-e a bélyeg kiszámitásában és átirásában, hogy hiányt senki sem találhasson. Minden közhivatalnok qualificatiójának első kelléke az, hogy a bélyeg- és illetéktörvényeket ex asse ismerje, mert minden egyes hivatalos cselekménynél a bélyegkérdés elbirálása előzetes teendő. A ki pedig jogot keres, ugy ismerje ki magát a pénzügyi törvények, rendeletek, és utasitások zürzavarában, hogy biztositsa magának a lehetetlent, hogy ne legyen ezen országban bármelyik hatóságnál ember, a kinek eltérő nézete lehessen a bélyeg iránt; az irnokoknak sem, a kiké a birságpénz harmada.

Bélyeghiányos okiratok alapján birói, vagy bármely hatósági cselekménynek csak akkor van helye, ha előbb a bélyegilleték és a meghatározott birság lefizettetett. Ahhoz, hogy a meghatározott birság lefizettessék, szükséges előbb, hogy a birság meghatároztassék. A birság meghatározására van külön forum, rendezett eljárással, szabályszerü jogorvoslatokkal. Ennélfogva felperes sorsa a perben alperestől függ. Alperes bármily iratot producál mint ellenbizonyitekot, melyen nincs bélyeg, vagy van rajta bélyeg, de egy krajczár hiányával. Elegendő arra, hogy a justitia kereke megálljon. A biró ugyanis a perrend szerint a producált bizonyiték ok nélküli mellőzésével nem hozhat itéletet, de a javaslat szerint azt figyelembe nem veheti a mig a hiányzó bélyeg és a birság kifizetésének megtörténte előtte nem igazoltatik. Mindaddig köteles az eljárást «felfüggeszteni.» Ezt, mert más módja nincs, csakis végzésileg teheti, a mely ellen, mint minden végzés ellen a fél semmiségi panaszszal élhet. Előbb tehát felmegy az iratcsomó a semmitőszékhez. Határozzon az, alaposan történt-e a krajczárnyi bélyeghiány miatt a perfolyam megakasztása. E határozat visszaérkezte után — alperes a pénzügyi hatóság elé megyen a birság kérdésében, a melyben kimeritheti a törvényengedte jogorvoslatokat. És ha majdan a pénzügyminiszter is jogerejüleg döntött a krajczárkérdés felett, akkor azután a per érdeme folyhat tovább — a meddig alperesnek ismét tetszik bélyeghiányos iratot producálni. Egy kis perrendtartási pótcodex mindenesetre nagyon szükséges volna.

A pénzügyminiszter urnak vannak még egyéb kivánalmai is. A 17. §. szerint *bélyegtelen beadvány egyáltalán nem tárgyalható* (kivéve a rendes per *folyamában* és biztositási kérvénynél). A váltóhitelező, a ki a váltókeresetet benyujtotta, sommás fizetési meghagyás helyett egy hó mulva majd visszakapja beadványát, mivelhogy azon, vagy valamely mellékleten bélyeghiány volt, már t. i. az illető jegyző vagy irnok nézete szerint. Időközben elvesztheti ugyan követelését és azzal vagyonát, de a bélyeg kiegészitése iránt megtörtént az erélyes actio.

A 23. §. megoldja az ügyvédi kérdést. Bélyegrövidítések ismétlése *jövedéki kihágást* képez, mely a *törvényszékek elé tartozó büntető eljárás utján* az 1876. XV. t. cz. 76. §-ában meghatározott, (a btk. életbelépt. törv. 9. 13. §§-ai értelmében) *elzárás, illetve fogházra átváltoztatható* pénzbüntetéssel megtorlandó. Vagyis az ügyvédi kar kiirtandó criminalis uton. Olyan ügyvéd nincs, a ki ellen minden évben számos lelet nem vétetnek fel. Az ügyész tehát minden évben bármelyik naptár ügyvédi névjegyzéke alapján bátran procedálhat majd alphabeticus sorrend szerint.

A 6. §. végbekezdése szerint az, a ki szabályszerü bélyeggel el nem látott számlát vagy «ehhez hasonló iratot» (akár levél alakban) elfogad, a kihágásban bünrészessé válik, a szabadságvesztésre átváltoztatható pénzbüntetés iránt szintén felelős. A gyakorlati elmélet e szőrnytanának szintén a pénzügyminiszter ur a felfedezője.

Szégyeljük ezen törvényjavaslatot. Az érdekelt félnek, a fiscusnak mint félnek műve. Nem szólunk ellene, hogy bélyeghiány miatt sok esetben az összeg 50-szeresével sujt. Büntessen a fiscus, ha ugy találja üdvösnek, dracói szigorral. De tiltakozunk az ellen, hogy durva kézzel benyuljon a jog sphaerajába.

Ennyit *jogi* szempontból.

A *pénzügyi* oldalt tekintve pedig az eredmény az lesz, hogy a magyar forgalom az ausztriai fiscusnak lesz bő jövedelmi forrása, mert a váltók és egyéb kereskedelmi okiratok többnyire osztrák bélyeggel Ausztriára lesznek kiállitva, telepitve és ott perelve hol ily szigor nincs. A pénzügyminiszter ur pedig tudathatja majd a törvényhozással, hogy a bélyegröviditések hazánkban örvendetesen fogynak. *Dr. Sík Sándor.*

A fuvarozó felelőssége elveszés vagy megsérülés által okozott kárért.*

(Adalékok a keresked. törvény 398. §-ának értelmezéséhez.)

A nürnbergi Conferentia többsége, mint a multkor jelzett tárgyalásaiból kitünik, a német törvény III-ik olvasásánál önönmagával jött ellentétbe akkor, midőn egyrészről a vis major-t akként magyarázza, hogy a felelősség csak oly cselekményekért van kizárva, melyeknek emberi erő *egyáltalán* ellent nem állhat, másrészről pedig az első olvasásnál használt «unabwendbare» kitételt azért eliminálta, mert tulszigoruságot involválna; ezzel pedig a Conferentia sajátképen kimondta, hogy a concret eset körülményeire kell tekintettel lenni. (Ugyanigy Koch: id. m. 427. l. és Eger id. m. 195. skl.)

Mindebből kitünik, hogy a német törvény előmun-

* Az első közleményt l. a 42. számban.

kálatait csak a legnagyobb óvatossággal lehet a törvény interpretatiójánál használni; miután pedig mindenesetre kétségtelen, hogy ugy a porosz tervezet, mint a nürnbergi Conferentia a fuvarozó felelősségének jogi construálásánál azon elvekre volt figyelemmel, melyeket elmélet és gyakorlat a receptum nautarum tekintetében felállitott, ezzel magával becses vezérfonalat nyujtottak a fuvarozó felelőssége mérvének tisztába hozására.

A receptum iránt fenállott régibb theoria szerint, a nauta stb. felelősségére vonatkozó elvek tökéletlenek és vitásak voltak, csak GOLDSCHMIDT nak sikerült azokat kevéssel a német ker. törvény életbeléptetése előtt kellő világosságba hozni és tisztázni (l. *Zeitschr.* III. k. 58—118. és 331—385. ll.).

Kiindulva azon kétségtelen tételből, hogy a nauta stb. nem csupán vétkességéért, hanem a véletlenért is felelős — «etiamsi sine culpa eius res periit, vel dam num datum est» — hogy azonban *bizonyos körülmények* mellett ezen felelősség elesik, ami iránt in concreto a véletlen módja határoz, megállapitotta GOLDSCHMIDT történelmi-dogmaticai uton azon kriteriumokat, melyek szerint a casus különféle módjai elkülönitendők és meghatározandók, és ezen operatio folytán a nauta felelőssége tekintetében a következő egyszerü tételekhez jut:

1. A szolgaszemélyzet cselekményei a recipiens saját cselekményeivel egyenlők. Ő tehát nem csupán saját vétkességéért (ide tartoznak üzleti eszközeinek hiányai is), hanem közvetlenül *minden* kárositásért és elvesztésért, melyet ő előidéz, vagy ezen személyek előidéznek, felelős (*belső* elháritható véletlen);

2. nem szavatol azonban a recipiens természeti eseményekért és más, mint az 1. alatt emlitett személyek cselekményeiért, melyeket bármiképen lehetséges és a körülmények által indicált elővigyázat által is, sem elháritani, sem káros következményeikben kikerülni nem lehetett *(külső* elháritható véletlen).

Ezen két alaptétel a mai theoriában is általános elfogadásnak örvend (l. WINDSCHEID: *Pandekt.* II. k. 437. l. 7—9. j., KRÄWEL: *Busch. Archiv* II. k. 425. s. k. ll, GRÜNHUT: *Archiv f. Wr. Neue Folge* IV. k. 119. l, EGER: id. m. 197. l., HAHN: id. m. II. köt. 428. sk. ll., ANSCHÜTZ és VÖLDERNDORF: III. k. 432. s. k. ll.). Ezen tételekből pedig a fuvarozó felelősségére nézve következő következtetéseket lehet levonni:

Az elveszés vagy sérülés *puszta ténye* által a kártéritési kereset meg van állapitva. A károsult beér ezen puszta tényekre való hivatkozással anélkül, hogy a fuvarozó vétkességét igazolni tartoznék. Ha a fuvarozó ezen tények ellenében felelőssége alól menekülni akar, akkor a rem salvam fore kötelezettsége folytán neki kell bizonyitani, hogy a kár oly tényből ered, melyért a törvény értelmében nem felelős, ezen tények azonban a receptum fent előadott vis major esetére szoritkoznak és azon kifogásra, hogy *a feladó vétkessége maga okozta a kárt*, azon általános jogszabály szerint, hogy *senki saját vétkességéből egy másik ellen kártéritési igényt nem formálhat.*

Ezen elvek a törvény 398. §-ban lényegükben el vannak ismerve és csupán az utolsó elv, t. i. a feladó saját vétkessége nem talált abban kellő kifejezésre, mert e tekintetben csakis az önvétkesség egy módját: «a begöngyölésnek kivülről fel nem ismerhető hiányait» ismeri el az exculpatio okául, és azért a törvény szerkezete kétségessé teszi, vajon az önhibának más módja is feljogositja-e a fuvarozót, a kártéritési kereset ellen kifogással élni. Igaz ugyan, hogy a nürnbergi tárgyalások ezen kételynek elejét akarják venni, a mennyiben az önhiba esetén a fuvarozó exculpatióját magától értetődőnek, és azért erre vonatkozó intézkedés felvételét fölöslegesnek mondják, és kiemelik, hogy a «kivülről fel nem ismerhető hiányok» felemlitése azért vált szükségessé, nehogy az általános elvre támaszkodva, a fuvarozó akkor is meneküljön a felelősségtől, ha a hiányok kivülről felismerhetők voltak és ezen hibával együtt saját vigyázatlansága concurrál (l. N. Pr. 4704. l., PUCHELT: id. m. II. k. 359. 362. ll., HAHN: id. m. II. 432. l.); igaz az is, hogy ily külsőleg felismerhető hiánynál a bona fides követelménye, miszerint a fuvarozó a feladót a hiányokra figyelmeztesse, és ha azt nem teszi, akkor ellene az exceptio dolival lehet élni; mindamellett tagadhatlan, hogy épen ezen speciális eset fölvétele által a törvény akaratlanul is az általános elvet, hogy a fuvarozó az önvétkesség kifogásával feltétlenül élhet — elhomályositotta.

Sokkal correctebbnek tartjuk ennélfogva a *Code de commerce* 103. czikk, a *zürichi* tvkv: 1646. §. és MUNZINGER tervezetének 291. czikkében foglalt azon világos intézkedést, hogy az önhibája a feladónak egyáltalán mentő ok a fuvarozó részéről, és helyesen jegyzi meg e tekintetben MUNZINGER a német (és magyar) törvény intézkedésére: «Wir halten diesen Grund für richtig, den Ausdruck aber für zu speciell. Der Code de commerce erwähnt dieses Grundes gar nicht, indem er ihn wohl für selbstverständlich ansieht. Ist er aber einmal der Vollständigkeit willen zu erwähnen, so wählen wir dafür nicht einen einzelnen Fall, sondern einen allgemeinen Satz, der in den Händen eines einsichtigen Richters zu grosser und wohlthätiger Bedeutung gelangen kann» (l. *Motive* 290. l.).

Azonban ettől eltekintve, a receptum elvei lényegükben a német és magyar törvényben elfogadásra találtak.

Elemezve már most a fuvarozó felelősségének terjedelmét *positiv* oldaláról, a következő eredményekhez jutunk:

1. *A fuvarozó felelős saját cselekményeiért feltétlenül.* Ezen tétel ugy a locatio conductio operis, mint a receptum elveiből folyik. A fuvar-szerződés tárgyát nem az egyes vitelezési cselekmények, hanem az egész fuvarozás mint olyan, az *opus* képezi; az egyes cselekmények kivitele a fuvarozó dolga, azért azok iránt a felelősség is terheli (HAHN id. m. 428. és 429. l. 2. és 3. j.).

2. *A fuvarozó felelős emberei cselekményeiért* (l. 3. §. 3. D. 4., 9.), tekintet nélkül arra, vajon azok hivatalnokok vagy munkások, vajon kárttevő cselekményeik gondatlanságban, czélzatban, vagy véletlenségben gyökereznek. Ezen tétel, tekintettel fontosságára és azon controversiákra, melyekre a k. törvény életbeléptetése előtt alkalmat nyujtott, a k. t. 402. §-ban különösen kiemeltetett és ismételt kifejezést nyert. A fuvarozó — akár egyes személy, akár társulat — nem csupán a culpa in eligendo vagy inspiciendo-ért (l. Dr. NEUMANN kereskedelmi törvény magyarázata cz. m. II. k. 528. skl.) felelős, hanem felelős emberei minden cselekményeiért és az azokat érő véletlenért is. E felelősség csupán az erőhatalom által beállott vagy a feladó önhibája által okozott elveszésben és sérülésben találja határát. Vajon ezen személyzetért a fuvarozó csupán akkor felelős-e, midőn *a kár azok által hivatalos, illetve szolgálati ténykedésük alatt* vagy annak kifolyásaként okoztatott, különben pedig nem, s hogy tehát ily ténykedésen kivül ezen személyek oly harmadik személyekhez hasonlók, melyekért a fuvarozó szavatolni nem tartozik: ezen kérdésekre alább V. alatt visszatérünk.

3. *A fuvarozó felelős fuvarozási és üzleti eszközeinek functióiért* és pedig ugyanazon mérvben, mint emberei cselekményeiért, tehát akkor is, ha azok hiányairól sem ő sem emberei tudomással nem birtak (l. porosz

Obertrib. 1867. október 17-iki határozatát BUSCH: Archiv 18. k. 3. l.); ő a fuvarozási eszközök és organumok tökéletességéért, legyenek azok akár emberek, akár dolgok — felelős; mindkettő a felelősség tekintetében elválaszthatlan egésznek tekintendő, itt a fuvarozó a casusért is felelős.

4. *A fuvarozó felelős harmadik személyek cselekményeiért.* A károsultra nézve mindegy, vajon a kár a fuvarozó személyzete által a fuvarozás eszközlése alkalmával okoztatott, vagy pedig egy érdektelen harmadik személy által; kétségkivül áll azonban, hogy a fuvarozónak kevesebb lehetősége van az árukat egy harmadik személy ellen is ugy védeni, mint saját emberei ellen, sőt hogy sokszor ezen oltalom keresztülvihetlen; ha tehát bebizonyithatja, hogy a *lehető elővigyázat* daczára, hogy daczára *a legpontosabb kötelességteljesitésnek az ő és szolgaszemélyzete részéről és a fuvarozási eszközök strikt tevékenysége* mellett sem lehetett a harmadik károsító tevékenységét akadályozni, akkor ezen körülmény a vis major esetének fog tekintetni, mely a fuvarozót a felelősségtől felmenti (l. erről alább többet).

5. *A fuvarozó végre a természeti események behatásáért is felelős.* A mennyiben a fuvarozó az árukat természeti behatások (esőzés, hó, szél) ellen oltalmazhatja, arra köteles is; ezen intézkedések elmulasztásáért felelős; ha azonban ezen események olyanok, melyeket akadályozni s következményeikben káros hatásaiktól megszabaditani nem lehet (pl. földrengés, villám stb.), akkor a vis major esete forog fen, melyekért a fuvarozó szavatolni nem tartozik (l. HAHN: id. m. II. k. 431. l. 2. j. A vis major esetének fenforgásáról l. többet alább V. alatt.)

A törvény nem tartalmaz az iránt intézkedést, mily viszonyban áll a fuvarozó kártéritési kötelezettsége egyéb kártéritésre kötelezettekéhez, hogy vajon a fuvarozó kötelezettsége megelőzi-e a többiek kötelezettségét, vagy egészen függetlenül amazokétól áll-e fen, vajon ki ellen kell a károsultnak első sorban fordulni, vajon lehet-e ellene a beneficium divisionis- és excussionis-szal élni, és hogy bir-e a fuvarozó regressussal más kötelezettek ellen, vagy megforditva.

Miután a fuvarozó felelőssége, mint ex recepto eredő nem valamely vétkességnek a kifolyása, hanem mint olyan önálló, ez okból a fuvarozó a károsultnak *első sorban* és önállóan felelős. A fuvarozó felelőssége, legalább a károsult irányában más vétkes kárositóval semmi solidaritásban sem áll, az egészen más jogczimből tartozik felelősséggel, azért az előzetes beperlés vagy a követelés felosztásának kifogása helyt nem foglalhat; a károsult tetszése szerinti sorozatban perelheti a kárositókat; ha ezek egy jogczim alapján felelősek, akkor mint egyetemleges kötelezettek a k. t. 270. §. szerint szinte nem élhetnek a fenti kifogásokkal. Az első sorban felelős fuvarozó ex jure cesso regressussal élhet a közvetlen károsító ellen, ellenben az első sorban peresitett közvetlen károsító nem fordulhat a fuvarozó ellen regressussal, mert a fuvarozó csakis a károsultnak felelős első sorban és tekintet nélkül netáni egyéb kárositókra, de nem más a kárositást okozóknak is; ha tehát a károsult ezek ellen fordul első sorban, ezek a jelen §. alapján nem fordulhatnak a fuvarozó ellen. (L. EGER: id. m. 203. és következő ll.)

Dr. Neumann Ármin
sz fehérvári ügyvéd.

(Folytatása következik.)

Észrevételek a magyar csődtörvényjavaslatra.*

A II. rész 1. czimének első fejezetében foglalt általános határozatokban még következő kérdések volnának megoldandók:

1. A tárgyalások mely eljárási szabályok szerint és ki által tartandók meg?

A csődtörvényjavaslat az eljárás módját csak a vitásokká vált követelésekre nézve szabályozza, rendelvén a 145. §-ban, hogy ily követelések a kereskedelmi eljárás szabályainak megfelelő keresettel érvényesitendők és ugyanezen eljárás utján a csődbiróság előtt letárgyalandók.

Több rendbeli tárgyalás megtartása a csődbiztosra bizatik.

Egyéb tárgyalások mikénti megtartásáról a javaslat nem szól, pedig itt az általános részben erről is kellene intézkedni.

Én erre nézve a következő intézkedést inditványoznám:

«A csődeljárás folyama alatt szükségesekké vált tárgyalások, a mennyiben azok a törvény által nyilván birói tagra vagy a csődbiztosra bizva nincsenek, avagy a törvény azoknak miként leendő megtartásáról egyáltalán nem intézkedik, a törvényszék pertárában a pertárnok által tartandók meg, szabadságukban állván a feleknek előadásaikat a pertárnok által nyitandó jegyzőkönyvbe sajátkezüleg beiktatni. Fontosabb esetekben azonban a csődbiróság a tárgyalás vezetésével egyik birói tagját is megbizhatja. Egyébként ily esetekben az eljárás a kereskedelmi perenkivüli eljárás szabályai szerint történik.»

Ez nem felesleges intézkedés, mivel erre nézve a csupán a peres eljárást szabályozó polg. perrendtartás nem alkalmazható kisegitőül.

2. A csődbiztos szerepelhet-e a reábizott csődügyben előadó vagy szavazó bíróként?

Ez fontos kérdés, mert sok törvényszéki elnök van, a ki az ügyeknek a birák közötti felosztásánál a törvény és az ügyviteli szabály szavaihoz mereven ragaszkodván, a mi világosan tiltva nincs, azt mind megengedhetőnek tartja, mit sem törödvén a felek érdekeivel.

Ennélfogva, tekintve, hogy a csődbiztos határozatokat is hoz, melyek ellen a felek a csődbirósághoz előterjesztéssel is élhetnek (81. §.), és tekintve, hogy a csődbiróság a csődbiztos eljárását különben is ellenőrizni tartozik (94. §.), világosan mondassék ki, hogy

«a csődbiztos a reá bizott csődügyben sem mint előadó, sem mint szavazó részt nem vehet.»

Csődnyitás.

A 82. §., mely azon esetről intézkedik, midőn a közadós maga kérelmezi a csődnyitást, még a csődkérvényezés módja iránti intézkedéssel volna kiegészitendő.

Ugyanis jelen csődtörvényünk illetve a gyakorlat szerint az adós személyesen is jelentkezhetett, sőt némelyek szerint köteles volt személyesen jelentkezni a csődbiróságnál csődelrendelési kérelmének előterjesztése végett. Most az ebbeli gyakorlatot vagy meg kell szüntetni vagy világosan továbbra is megengedni. Én ez utóbbi mellett vagyok és mindenesetre, ha az adós személyesen a csődbiróságnál nem jelentkezik, megkivánnám, hogy kérvényét hiteles alakban nyujtsa be, mert nyilvánvaló dolog, hogy a csődelrendelésnek az egyén existentiájára sokkal nagyobb következményei vannak mint egy telekkönyvi bejegyzés elrendelésének, és ez utóbbi hiteles alakban kiállitott okmány, illetve kérvény nélkül helyt nem foglalhat.

Szükséges tehát a közadósnak nem csak a személy ugyanazonosságát, hanem a csődnyitásra czélzó komoly akaratát is előlegesen megállapitani.

Ez után saját praxisomból mondhatom, hogy némelykor oly egyének is jelentkeznek csőd elrendelése végett a bíróságnál, kik ellen a törvény szerint a csőd el sem rendelhető. Inditványozom tehát hogy a 82. §. ekként egészittessék ki:

«A csődkérvény, a mennyiben a közadós a csődbiró-

*

* Az első közleményt l. a 46. számban.

ságnál személyesen nem jelentkeznék, hiteles alakban nyujtandó be. Ha pedig az adós a csődbirósánál személyesen megjelenik, kérelme a törvényszéki elnök által kirendelt birói tag által jegyzőkönyvbe veendő.»

Ez által sok alaptalan vagy hiányos kérvény visszautasitása lesz mellőzendő.

A 83—85. §§-ra következő észrevételeim vannak:

A hitelezőnek csődnyitási kérvénye folytán kitüzött tárgyalásra idéző végzésnek kézbesitésére nézve a 76. §. értelmében a perrendtartásnak az első végzés kézbesitését szabályozó intézkedései alkalmazandók. Minthogy azonban a perrendtartásban nincs intézkedés arra nézve, hogy ki és miképen idézendő a tárgyalásra, azon igen gyakori esetben, ha a hitelezők bizonyos hagyatékra nézve a csődöt kérelmezik, de az örökösöket, kik a tárgyalásra beidézendők volnának, nem ismerik, avagy épen hiteles okmányokkal azon körülményt is, miszerint az örökhagyó törvényes és végrendeleti örökösök nélkül halt el, igazolják, ennélfogva a 85. §-ban még ki volna mondandó, hogy:

«ha a csődnyitás valamely hagyatékra nézve kérelmeztetik, és az örökösök ismeretlenek, ily esetben az utóbbiak a részükre kinevezett gondnok kezéhez ugyanazon módon és uton legalább 30 napra kitüzendő tárgyalásra idézendők, a mint ez a perrendtartásban az ismeretlen tartózkodásu alperes idézésére nézve elő van irva.

Ha pedig a hitelező már csődnyitási kérvényéhez mellékelt okmányokkal hitelesen igazolja, hogy az örökhagyó törvényes örökösök és végrendelet nélkül halt el: ez utóbbi esetben a legalább 15 napra kitüzendő tárgyalásra hirlapi idézésnek mellőzésével a korona ügyésze (a k. kincstári jog ügyek igazgatósága) beidézendő.»

Hogy ily esetek igen gyakoriak, az, ki hagyatéki ügyekkel foglalkozik, tapasztalatából tudja.

Sőt a törvényjavaslat által elfogadott azon elvtől, miképen a csőd csak a közadós vagy hitelezőjének kérelmére rendelhető el, eltérésnek vélnék helyt adni azon egyedüli esetben, a midőn az örökhagyó törvényes örökösök és végrendelet nélkül elhalálozván, az adóságokkal tulterhelt hagyatéknak szállományképen átvételét a korona ügyésze megtagadja. Egy ilyen hagyaték épen jelenleg létezik a pozsonyi k. törvényszéknél, csakhogy még az által van complicálva, hogy a hagyatékot képező vagyonra, mely csupán ingatlanokból áll, egy harmadik személy tulajdonjogi igényt támasztott.

Ki ellen intézzék itt a hitelezők csődnyitási kérvényüket? Örökös a hirlapi idézés folytán nem jelentkezett, a kincstári jogügyek igazgatósága pedig a hagyatéknak szállományképen átvételét megtagadta, mert adósságokkal tul van terhelve, és az igénylők tulajdoni joga per alatt van.

Ki kellene tehát mondani, hogy hasonló esetben a hagyatéki bíróság a hagyatéki iratokat csődnek *hivatalból* leendő elrendelése végett a csődbirósághoz tegye át.

Magára a *csődtárgyalásra* nézve világosan vélném kimondatni, hogy annál eskü, tanuk vagy szakértők által eszközlendő bizonyitás ki van zárva, és pedig hasonló indokokból a mint a váltóeljárásban is ezen bizonyitási eszközök alkalmazásakor látoztatott.

Továbbá, mivelhogy a törvényjavaslat az osztrák csődtörvénytől eltérőleg a csődnyitási tárgyalásnak a *hitelezők beleegyezése* nélkül is fontos okokból leendő *elhalasztását* megengedi, illetve az e feletti határozatot a bíróságra bizza: ki kellene mondani, hogy a halasztási kérelem megtagadása miatt *külön* felfolyamodásnak helye nincs, mert különben a csődnyitást hónapokon át el lehet odázni, mint jelenleg.

Hánrich József,
pozsonyi kir. törvényszéki biró.

(Folytatása következik).

Adalékok a magyar büntető-törvénykönyv magyarázatához.

XXXII.

Eskü̈vel meg nem erősitett hamis tanuvallomás.

Dr. Barna Ignácz e lapok 41. számában a legf. itélőszéknek azon elvi jelentőségü itéletét, hogy a valótlan tanuvallomás, ha esküvel meg nem erősittetik, sem a hamis tanuzás büntettének kisérletét, sem pedig ha vádlott javára czéloz, bünpártolást magában nem foglal, beható birálat alá vevén, azon eredményre jut, hogy az itéletben kifejezett elv a büntető törvénykön 374. §. téves magyarázata, a mennyiben a fenforgó eset bünpártolás, az esetre pedig ha a valótlan vallomás vádlott terhére követtetett el, a büntető trkv. 222. §-ában foglalt tényálladék forog fen.

A két ellentétes nézet mellett felhozott érvek egymással szembe való állitása, s annak vizsgálata, vajon a helyes vagy nem helyes törvénymagyarázat elemeit magukban foglalják, törvénymagyarázati kisérlet volna, kerülő uton; miért is a felvetett kérdést ugy az itélet indokaitól mint Dr. B. ur érvelésétől függetlenül megfejteni megkisértjük, méltatva az a mellett s az ellen felhozott érveket.

A 213. §-a hamis tanuzás büntettének tényálladékát a hamis eskűtől függetlenül állapitja meg, s az első kérdés tehát, mely e szakasz értelmezésénél felmerül az, vajon ez elkülönités és önállósitás a rendszerben a magyarázatnál utmutatásul szolgál-e?

A cselekmény két részre oszlik: hamis vallomás és eskü.

Az eskü által válik a hamis vallomás hamis tanuzássá, az eskü tehát perficiálja a büntettet. A bevégzett büntettre nézve kétely sem merülhet fel s csak a kisérlet kérdése az, mely különösen e büntettnél a legkülönfélébb felfogásra és magyarázatokra alkalmat nyujt.

A biróság előtti tanuzás eskü letétele és vallomás előterjesztése: avagy vallomástétel és utólagos eskü által történhetik. A 213. §. értelmében a hamis tanuzás büntette csakis az utóbbi módon követhető el. A mint a tanu az ügy valamely lényeges körülményére hamis vallomást tesz, e cselekményével a tényálladék egyik döntő mozzanata létesül. A hamis tanuzás véghezvitelére irányuló cselekmény elemei a vallomásban rejlenek s az eskü utólagos letétele által a büntett formai befejezést nyer, mely befejezés azonban nem egy czélba vett eredmény létesülésével áll kapcsolatban, hanem a megtámadott obiectum szempontjából az igazságszolgáltatás ellen irányáló alaki merénylet, mely az anyagi behatás lehetőségét magába zárja.

A hamis tanuzásnál nem az eskü· hamis, hanem a vallomás; e megkülönböztetés a hamis eskü és hamis tanuzás kisérleténél a döntő.

Magában foglalja-e a hamis vallomás mindazon feltételeket, melyek a kisérlet fogalommeghatározásához szükségesek?

A hamis vallomás előterjesztése legyen szándékos. Ez büntett, melynek végrehajtási eszköze a szó, az pedig mint a gondolkodás eredménye és kifejezése, öntudatosságot tételez fel. Az öntudatos állapotban való tanu szándékosan vall s a büntettre irányuló akarat az öntudatos és a valónak meg nem felelő előterjesztésben jut kifejezésre.

A hamis tanuzásnál a szándék azon tudatban áll, hogy a tanu saját észleletén alapulót állit, mit nem észlelt, vagy észleletével ellenkezőt állit, vagyis a szándék a vallomás obiectiv valótlanságának tudata. E szándék valósitásának megfelelő tett maga a vallomás.

A hamis vallomás előterjesztése a hamis tanuzás véghezvitelére irányuló cselekmény, mert ha meghatározzuk, hogy e büntett véghezvitele mily cselekménynyel kezdődik, ugy kétségtelen, hogy a hamis vallomás csak oly egyén által terjeszthető elő, ki mint tanu felhivatott. A hamis tanunak biróság előtti

megjelenése, az.általános kérdésekre adott igaz feleletei ugyancsak a tanuzásnak kezdetét képezik, de a kérdéses büntettre nézve előkészületi cselekmény jellegével nem birnak, mert csakis az ügy lényeges körülményére tett hamis vallomás megkezdése a büntettnek, melynek be nem végzése a büntettes akaratán kivül álló körülmény folytán akadályoztatik meg; a mennyiben a bíróság által, lett légyen bármi okból, esküre nem bocsáttatik.

Az érvek, melyek a kisérlet fogalommeghatározási kellékeit a fenforgó esetre megállapiták és a hamis tanuzás kisérletének constructiójához vezettek, mindmegannyi ellenérv figyelembe vételét megkivánják, melyek a kisérlet fogalmát a kérdéses büntettnél kizárják.

A 213. §. hamis tanuzás alatt csakis az esküvel megerősitett hamis vallomást érti. Az eskü tahát a tanuvallomás lényeges kelléke, mely által egy immorál is cselekmény, milyen a hazug vallomás, büntetőjogi cselekménynyé, hamis tanuzássá idomul át. Igy mondja Benz a zürichi btkvhöz irt commentárjában. „(103. l. «Ist dies nicht der Fall, so hat das Zeugniss mag es wahr oder falsch sein keine Wirkung und man kann daher wohl von einer schlechten Handlung nicht aber von einem strafbaren falschen Zeugniss sprechen.»

Téves azon nézet, hogy a hamis tanuzás tényálladékát alkotó cselekmény oly értelemben lenne szétoszthatő, hogy a hamis vallomás és az eskü mint egymástól független elemek jetentkezhetnének; ellenkezőleg csakis együttes fenforgásuk bir büntetőjogi hatálylyal. Ha az eskü nem a bünvádi eljárásban előirt formában vétetik ki a tanutól, ezen körülmény a különböző bünvádi eljárások szerint nemcsak az eskü semmiségét, hanem az eljárás megsemmisitését is vonja maga után (Code. instr. crim 317. osztr. bünv. elj. 247. 281. §.) Ezen esetekben tehát ámbátor a hamis tanu a maga részéről mindent elkövet, a mi a büntett véghezvitelére részéről történhetik, mégsem létesül kisérlet, mert a cselekmény jogi jelentőséggel egyáltalán nem is bir. (Lásd Dochow Holtzendorf Hb. sk. 234 és Nypels I. k. 536).

A hamis tanuzásnak a hamis eskütől való megkülönböztetése által legkevésbé sem nyer kifejezést az, hogy az eskü az előbbi esetben más szempont alá essék mint a szoros értelemben vett hamis eskü büntetténél. A btkönyv a hamis tanuzást és hamis esküt egy fejezet alá foglalván, mindkét büntett obiectumát közösen állapitja meg, a mennyiben «aki a hatóság vagy bíróság eljárásának tárgyát képező ügyben mint tanu hamis tanuságot tesz, vagy mint fél hamisan esküszik, azon garántiákat hamisitja meg, melyekkel az állam törvényei az igazságot biztositják. (Indokolás II. k. 91.)

Amennyiben tehát mindkét büntettnek lényeges kelléke a jogszerü alakban letett eskü, amaz pedig mint oszthathatlan egységes ünnepélyes alakiság vagy létezik vagy pedig jogilag nem létezik, magának az eskünek kisérlete nem képzelhető. Az esküt alkotó egyes szavak kiejtése sem képez kisérletet, amennyiben mint egyes szavak jogi jelentőséget nélkülöznek. Ezek szerint a hamis tanuzásnál, hol az eskü a döntő, kisérletről szó sem lehet. A német btkv. szempontjából a hamis eskü kisérlete elismertetik. SCHWARZE 426. l. KIRCHMANN. 103. l. RÜDORFF. 153. §. 5. N. 154. §. 8. N.

A magyar büntető törvénykönyvön kivül a Code penal 361. art- és a belga btkönyv 115. Art a hamis tanuzást «faux témoignage» a hamis eskütől megkülönböztetve annélkül, hogy annak fogalommeghatározását adták volna. Mindkét törvény a gyakorlatban oly értelmezést nyert, hogy a hamis tanuzásnak nincs kisérletje s Nypels i. d. 546. No. 14. mondja «il est évident que le crime de faux témoignage n'admet pas le tentative (L. m. Chauveau et Hélie Theorie du code pénal nor 3097—3086.) Az esküvel meg nem erősitett hamis vallomásra pedig megjegyzi: «Le cour de cassation de France a décidé que si des declaration fausses non assermentées ne peuvent donner lieu à l'application des peines du faux temoignage». A német btkv. szempontjából az esküvel meg nem erősitett tanuvallomást büntetlennek tartja DOCHOW id. h. 233. j.-2. az ott idézett HEINZE *Das Verhältniss des Reichsstaatsrechtes zum Landesstrafrecht. X.* fejezet.

Ha a hamis vallomás előterjesztésében kisérlet rejlene, ugy a vizsgálat folyamán tett vallomás is kisérletnek volna veendő, holott az még a végtárgyaláskor is módositható.

Ez ellenérvek alapján elismerjük azt, hogy a magyar btkönyv a hamis tanuzás kisérletét nem ismeri. Vizsgálnunk kell még, vajon Dr. B. ur érvelése, mely az esetnek megfelelően majd a bünpártolás majd a hamis vád tényálladékát látja fenforogni, helyt foglalhat-e vagy sem?

Dr. Jellinek Arthur.

Külföldi jogélet.*

EMILE FLOURENS a franczia erkölcstudományi akadémia által 1873-ban méltán megkoszoruzott pályaművében: *Sur l'organisation judiciaire et administrative de la France et de la Belgique*, melyet a belga kritika *(Leemans)* hasonlóan méltatott, a két ország igazságügyi szervezetét belső rokonságában, haladásukat párhuzamban tüntethette fel; e párhuzam most mindinkább elválik divergens fejlődéssé. A franczia képviselőház a bírósági reformról szóló törvényjavaslat sarktételeit, a bírósági elnökök kinevezését *öt évre* s a birói *elmozdithatlanság felfüggesztését egy évre* elfogadta, a senatus pedig csak oly oppositiót fejthet ki a szabadság e zsarnoksága ellen, mely elhatározott kivégeztesését siettetheti, de egyébre «auctor fieri» nequit. A radikalis respublika kényszerhelyzete, önvédelmi állása a legitimista magistratura passiv és activ resistentiája ellenében oly indokolttá teszi ez intézkedést mint 1793-ban, mint a Convention hasonló eljárása a royalista parlamentekkel szemben volt. Nemcsak igazságtalan, hanem együgyü is volna tehát politikai és socialis forrongások ily alkotmányválságát szokott jogelméleti szemponton mérni és elitélni, vagy megforditva, abból következtetni a normalis jogelvek czélszerütlenségére. Belátták Franciaországban, hogy a köztársaság conserválása lehetetlen a régi administrativ és juridikai közegek megtartásával, — elejtették tehát ezeket ugy a hogy lehetett, elvestől együtt. A salus rei publicæ elnyelte a liberalismus sok vivmányát és dictaturát alkotott, mely a jogot is ostromállapotba helyezi, és ROUSSEAU eszményeit MACCHIAVELLI eszközeivel valósitja meg, ha szükséges. Hogy megállitható lesz-e a felszabaditott szellemek vad árja a reorganisatió után, visszaállithatók-e a garantiák és korlátok, melyek nélkül társadalmi szervezet biztonságban és állandóan fen nem állhat, és nem-e fognak ujra összecsapni a féktelenitett hullámok a köztársaság felett és azt eltemetni a commune által faragott imperatori trón alatt, ezek már történet kérdései.

A szerencsésebb Belgium ez alatt nyugodtan fejleszti az egyedül szabadság birtokában lehető jó igazságügyi kormányat intézményeit. Ez évben ismét, mint már 1832—1834., 1844. s 1855-ben felmerült a közigazgatási biráskodás betetőzésének kérdése független *államtanács* létesitése által a *bíroi, ügyvédi és tanári kar tudományos kitűnőségeiből.*

Időszerünek tartjuk e mozgalom által felvetett némely eszme és érv ismertetését most, midőn nálunk a közigazga-

* E rovat alatt egyik belmunkatársunk vállalkozott a külföldi jogéletnek ugy elméleti mint gyakorlati tüneményeire nézve fontosabb törvényhozási, biráskodási, irodalmi mutatványok és szemelvények által olvasóinkat au courant helyezni. Ha a hely szüke nem is enged teljes, rendszeres ismertetést, mi külön szaklapot igényelne, már az utalást a megismerésre méltó eseményekre s a források megjelölését is hálás feladatnak tekintjük. Szerk.

tási enquête questionoaireje és discussiói nem egy mesés lényt szülnek, melyre Schiller buvárjának szavai illenek.

A legalaposabb indokolások egyikét *van Zuylen Albert*, az antwerpeni barreau diszének ez idei discours de rentréejében találjuk. *(De l'institution d'un conseil d'état en Belgique Bruxelles* 1880. Különlenyomat a *Belgique judiçiaire* czimü szaklapból.)

Erdekes már a szerzőnek kiinduláspontja.

Eddig Belgiumban a szabadság veszélyeztetésének tartották az absolutismus királyi tanácsából vált államtanácsot bevenni, melyet Francziaországban az első szabad mozgalom 1789-ben eltörölni, a napoleoni consulatus (an VIII.) visszaállitani sietett. Az aggályok ez irányban oly erősek voltak, hogy a legalaposabb reformkövetelményeket elnémiták. A legkitünőbb jogászok, mint LAURENT, hasztalan küzdöttek az önmagában helyesnek elismert intézmény honositása mellett.

Most azonban. ugy vélik *van Zuylen* és elvtársai, az alkotmányos szabadság oly mély gyökereket vert már, hogy attól nem kell tartani, hogy a reactio visszaélései az államtanácsi intézményt annak felforgatására vagy aláásására sikeresen felhasználhassák. Nem kell tehát többé a bizalmatlanság qui vive-jén lenni, a mult politikai iskolájának negativ álláspontján megmaradni; bátran létesithetők a jó administratio és iustítia intézményei. *Szabad államban,* mond v. ZUYLEN, *kevésbé a kormányhatalomnak mint a pártoknak zsarnoksága veszélyes.* Ennek korlátozására kitünő szolgálatot tehet az államtanács intezménye, melyre a *legfontosabb közügyeket, tartományi, községi, közintézeti s alapitványi ügyeket érintő közigazgatási rendeletek szerkesztése és határozatok hozatala* ruházandó volna, hogy ez ügyek ne a változó pártpolitika szerint hanem a *közérdeknek és természetüknek megfelelő állandósággal* kormányoztassanak. Igy a felelős miniszterek azokkal szemben, kik őket hatalomra emelték, hatályosabban gyakorolhatnának ellenállást, megtagadást, halasztást, védve volnának pártjuk számos visszaélése, ostromlása, tulzott igénye ellen. (Mily tér nyilnék nálunk ily — ellenállásra!)

Az adminisztrativ iustitia tekintetében, melyet most részben a kormány királyi határozatok utján, részben a tartománytanácsok állandó bizottsága gyakorol utolsó forumban, ez intézmény nagy haladást képezne. A birói hatalom bármely kiterjesztése mellett a «force des choses,» mint euphemistice mondja, mindig administrativ ügyek közé tereli a contentieux nagy részét, sok jogkérdést tart fen az administratiónak. Ezekben p. o. nyugdij, kinevezések stb. *bár törvény által szabályozott* ügyekben, most miniszteri előterjesztésre a király határoz (arrête alakjában) és nincs jogsérelem esetén más orvoslat, mint kérelmezés a kormányhoz. Francziaországban az államtanács mint specialis birószág és oly hatóság, mely nem fél és biró, törvénytelen, igazságtalan administrativ intézkedések ellen biztositékot nyujtott.

A tartományi tanácsok állandó bizottságai függetlenek ugyan, de az administrativ jogkérdések eldöntésére alkalmatlan, mert jogismeretekben hiányt szenvedő és időnkint teljesen változó testületek. (Mit szóljunk a mi közigazgatási bizottságainkról?)

Már *Thonissen* kérdezte, van-e jó igazságszolgáltatás biztositéka ott, hol csak a belügyminiszter dönt a községi választások érvénye felett.

V. Zuylen nem is haboz az összes emlitett ügyeket, melyekben most a király illetve kormány vagy a jelzett bizottságok döntenek, ugy az egyenes adóknak, választó listák készitésének, választások érvényének, hadszolgálatnak, veszélyes gyártelepeknek, a szegénytartási kötelezettséget megállapitó domiciliumnak stb. cententiosus ügyeit a létesitendő államtanács mint legfőbb közigazgatási itélőszék competentiájába utalni.

Végre a törvényszerkesztést, codificationalis müködést akarja e tudós testületre ruházni, melynek tagjai azon törvények megvitatásakor a parlamenti discussióban részt vehetnének. Igy a most már oly szétágazó, óriási terjedelmü törvényalkotás azon mellőzhetlen egységet, összefüggést, állandó terminologiát stb. nyerné, melyben most Belgiumban is szükölködik, mint ezt példák a belga állampolgársági, váltó-, biztositási stb. jogból illustrálják.

Belgiumban eddig ellenszenves volt az államtanács intézménye már azért is, mert az an VIII. alkotása az I. Napoleoni uralom egyik iraugurálása volt. Most a sors ironiája ugy akarja, hogy a radikális franczia köztársaság a réforme judiciaire egyik sarktételét — az öt évi elnököket — az an VIII. organisatiójával is mint praecedenssel igazolja.

Dr. Dell'Adami Rezső.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A birói egyességekről.

Polgári törvénykezési rendtartásunk hiányairól és hibáiról nehéz már valami ujat mondani, és ez feleslegesnek is látszik, mert végre is kell, hogy ezen törvényt egy másik, tökéletesebb, az elméletnek és a gyakorlati igényeknek inkább megfelelő törvény váltsa fel. De én pessimista létemre azt tartom, hogy törvénykezési eljárásunkat gyökeresen átalakitó ily törvény még jó sokáig fog magára váratni; és azért nem egészen meddő munkát vélek végezni, a midőn a ptrsnak egy kirivó s következményeiben fölötte káros hiányára rámutatok.

Kezdem pedig néhány statistikai összeállitással.

A magyar kir. bíróságoknak az 1875., 1876. és 1877. évekbeni ügyforgalmát feltüntető, a kir. igazságügyminiszterium által közzétett kimutatások szerint közpolgári per a magyar és erdélyi elsőfolyamodásu bíróságoknál elintéztetett és pedig

a jár. s. bíróságoknál	összesen	itélet által	végzés által	egyesség által
1875-ben	485,763	222,850 = 45·8%	130,810 = 26·9%	132,103 = 27·3%
1876-ban	472,756	215,937 = 45·6 «	134,528 = 28·4 «	122,291 = 26 «
1877-ben	488,984	222,756 = 45·5 «	139,721 = 28·5 «	126,507 = 26· «
mind három évben	1.447,503	661,543 = 45·6 %	405,059 = 27·9%	380,901 = 26·5%

a törvényszékeknél	összesen	itélet által	végzés által	egyesség által
1875-ben	19,276	13,905 = 72·1%	4,257 = 22 %	1,114 = 5·9%
1876-ban	17,908	13,109 = 73·2 «	3,942 = 22 «	857 = 4·8 «
1877-ben	18,306	13,703 = 74·8 «	3,785 = 20·6 «	818 = 4·6 «
mind három évben	55,490	40,717 = 73·3%	11,984 = 21·6%	2.789 = 5·1%

Vagyis a mig a járásbíróságoknál minden 100 perben 26—27, addig a törvényszékeknél 100—100 perben csak 5, tehát aránylag csak $^1/_5$ annyi egyesség jött létre.

Nem akarok számokkal kápráztatni, s azért még egy összeállitást teszek, mely a törvényszékek előtt perlekedő feleknek békülékenységét némileg kedvezőbb szinben tünteti fel.

A végzések ugyanis, melyekkel a perek elintéztetnek, alapulhatnak a ptrs 8., 10., 11., 13., 69., 70., 71., 98., 99., 468., 516., 519. §§-aiban; de tán az esetek fele részében a 113. §. alapján hozatnak, a midőn t. i. a tárgyalásra, illetőleg a per felvételére az egyik fél sem jelent meg. Ezen meg nem jelenésnek oka pedig ismét kevés eset kivételével az, hogy a perfelek a tárgyalás, a perfelvétel előtt ügyöket biróságon kivül kiegyenlitették.

Feltehetjük tehát, hogy a végzés által elintézett pereknek körülbelül fele szintén egyesség, de biróságon kivüli egyesség, vagy — a mi a következő összeállitás czéljára

nézve ugyanaz — a kereseti követelés kielégitése által nyert elintézést.

Ha már most a végzés által elintézett perek felét azokhoz számitjuk, melyekben birói egyesség köttetett, ellenben a másik felét azokhoz, melyek itélettel lettek eldöntve, akkor elintéztetett

		a felek közötti vitás — ha nem is érdembeli tény- vagy jogkérdés birói eldöntése által	a feleknek bíróság előtti vagy bíróságon kiviili kiegyezése által
a járásbíróságoknál	1875-ben	288,255 = 59·4%	197,508 = 40·6%
	1876-ban	283,201 = 60 «	189,555 = 40 «
	1877-ben	292,616 = 59·9 «	196,368 = 40·1 «
	mindhárom évben	864,072 = 59·8%	583,431 = 40·2%
a törvényszékeknél	1875-ben	16,033 = 83·2%	3,243 = 16·8%
	1876-ban	15,080 = 84·3 «	2,828 = 15·7 «
	1877-ben	15,595 = 85·2 «	2,711 = 14·8 «
	mindhárom évben	46,708 = 84·2%	8,782 = 15·8%

Mondom, kedvezőbb szinben tűnik fel ilykép a törvényszékek előtt perlekedő felek békülékenysége; de másrészt kitünik az is, hogy ha a felek a törvényszékek előtt inditott perekben kiegyeznek, a legkevesebb esetben történik ez a törvényszék közreműködése folytán, mig ellenkezőleg a járásbíróságok előtt folyamatba tett pereknek egyesség általi befejezését legtöbb esetben a bíróság mozditja elő. Mert ismét a fenebbi feltevés alatt, hogy azon pereknek, melyek végzés által elintézettekként szerepelnek, sok bíróságon kivüli egyesség vagy kielégités által nyert befejezést, akkor kiegyezés által befejeztetett.

		összesen	és pedig bíróságon kivüli kiegyezés által	birói egyesség által
a járásbíróságoknál	1875-ben	197,508	65,405 = 33·1%	132,103 = 66·9%
	1876-ban	189,555	67,264 = 35·4 «	122,291 = 64·6 «
	1877-ben	196,368	69,861 = 35·5 «	126,507 = 64·5 «
	mind három évben	583,431	202,530 = 34·7%	380,901 = 65·3%
a törvényszékeknél	1875-ben	3,243	2,129 = 65·7%	1,114 = 34·3%
	1876-ban	2,828	1,971 = 69·7 «	857 = 30·3 «
	1877-ben	2,711	1,893 = 69·9 «	818 = 30·1 «
	mind három évben	8,782	5,993 = 68·4%	2,789 = 31·6%

Ismétlem, hogy az utóbbi két összeállitás részben feltevésen alapszik, mert a mi kár — a ptrs. 113. §-ánál fogva végzésileg megszünteknek nyilvánitott perek az ügyforgalmi kimutatásokban külön feltüntetve nincsenek. De akkor sem javul a törvényszékek előtt kötött egyességek számaránya, ha azon pereknek, melyek mint végzés által elintézettek szerepelnek, felénél akár kevesebb, akár több szünt meg a feleknek bíróságon kivüli kiegyezése folytán. Mert ha valósággal kisebb ezeknek a száma, akkor a járásbíróságoknál kisebb mérvben fog fogyni az összes bíróság előtti s bíróságon kivüli egyességek százaléka, mint a törvényszékeknél (ugy ha például az elintéző végzéseknek nem felét, hanem csak $^1/_4$-ét veszszük a ptrs. 113. §-a alá tartozóknak, a járásbíróságoknál befejezett perekbeni összes kiegyezésen még mindig 33·3% — 40·2 irányában, a törvényszékeknél pedig már csak 10·4%—15·8 irányában), és minél kisebb ama szám, annál inkább megközeliti az arány az első összeállitás eredményét, mely szerint a járásbíróságoknál aránylag 5 ször annyi egyesség köttetik, mint a törvényszékeknél. Ha pedig valósággal nagyobb a bíróságon kivüli egyességek száma, akkor ismét a bíróság előtti egyességek százaléka a bíróságon kivülieékhez képest nagyobb mérvben emelkedik a járásbíróságoknál, mint a törvényszékeknél; (igy ha a végzések $^3/_4$-e tartozik a ptrs. 113. §-a alá, akkor a járásbíróságoknál a birói egyességek az összes kiegyezéseknek már 82·7 %-át, ellenben a törvényszékeknél csak 34 %-át teszik).

Hogy perlekedésünk drága, főleg hogy drága az ügyvédi kényszerrel járó rendes eljárásban, hol a dologhoz nem tartozó dolgokkal ivekre menő periratokat megtölteni, kölcsönösen adott halasztások végett egy perben a pertárban huszszor is megjelenni, felebbvitellel minden és mindennemü birói határozat ellen élni lehet, — az kétségtelen, és kétségtelen az is, hogy rendes pereink nagy, de igen nagy részében a per tárgyának értéke semmi arányban sem áll a per vitelére s befejezésére szükséges költségekhez. Gondoljunk csak a rendes pereknek tán tulnyomó részét képező, földmivelő népünk között folyó birtokperekre, melyeknek tárgyát $^1/_{16}$—$^1/_8$ s ha már sok, $^1/_4$ urbéri telek vagy ezeknek egy osztatlan hányada, de nem ritkán csak néhány forintnyi értékü egy birtokrészlet képezi. Hány száz meg száz szerencsétlen ember tönkre jut azért, mert birtokának csak kis részét perelték el ugyan tőle, de a többi részt â perbeli s végrehajtási költségek és saját képviselőjének költségei nyelték el; és hány száz meg száz siratja meg a perlekedést, a ki könnyelmüen perbe keveredvén, keresetének elutasitása mellett a rengeteg költséget viselni köteles, vagy a ki pernyertes lett ugyan, de ugy, hogy nincs köszönet benne, mivel a részére megitélt követelés behajthatlan, a minél fogva győztes létére a hadi költséget mégis ő köteles viselni, vagy mivel a nyert tárgynak értékét a kölcsönösen megszüntetett perköltségek avagy az ellenfél ellenében meg nem állapitott felebbezési, levelezési, utánjárási, tanácskozási stb. stb.-féle költségek jóval meghaladják.

Ide járul még az az elkeseredés, sokszor egész családokra terjedő s nemzedékekre kiható ellenségeskedés, az a mindenképen demoralizáló hatás, mely az ily elkeseredetten folytatott és az egyik vagy mindkét félre nézve szerencsétlenül végződött pernek kiséretében jár.

Mindezt látva, szükségesnek mutatkozik kutatni az okok után, melyek eredményezik azon feltünő jelenséget, hogy a törvényszékek előtt oly kevés számu birói egyesség jön létre, melyeknek folytán a perlekedésnek emlitett káros következményei elenyésztethetők, vagy legalább enyhithetők.

Erre talán azt a feleletet kapom: ezen jelenség oka egyszerüen először az, mert a törvényszékek előtti rendes eljárásban *nagyobb értékü* dolgokra, nagyobb összegü követelésekre vonatkozó perek tárgyaltatnak, ilyenekben pedig ugy az egyik mint a másik fél, hacsak bármi csekély reménye van a per megnyerésére, nehezen hajlandó ezen reményről is peregyesség kötése által lemondani. A felek mintegy a nyertességnek valószinüségét számtanilag törtszám alakjában kifejezve, ezt szorozzák a per tárgyának értékével, és ha ezen mütétnek eredménye nagyobb a per elvesztének esetére fenyegető költségeknél, akkor egyességre nem lépnek.

A második ok pedig az, hogy a rendes eljárásban tárgyalt *jogkérdések rendszerint bonyolódottak,* a per kimenetele tehát kétes, a minél fogva itélet nélkül az egyik fél sem győzhető meg álláspontjának tarthatlanságáról, a mi ismét az egyesség létesitésének akadálya. Az egyesség oly szerződés lévén, mely által két fél a valamely igény tekintetében közöttök létező bizonytalanságot kölcsönös engedés utján megszüntetik: minél nagyobb ama bizonytalanság, annál kisebb a kilátás az egyesség létrehozására.

Kétségtelen, hogy a rendes eljárás utján nagyobb érték iránti több per döntetik el, mint a sommás eljárásban; de — a mint már emlitettem — van azután ezek mellett egész serege az oly pereknek, melyeknek tárgyértéke a sommás perek tárgyának középértékénél is jóval alább áll, ugy hogy ha lehetséges volna a pertárgy értékének középszámát, ugy a rendes mint a sommás perekben megállapitani, ezt amaz valószinüleg felülhaladná, de sokkal alig, és megközelitőleg sem oly arányban, a mely arányban megforditva áll a törvényszékek előtt létrejött egyességek száma a járásbíróságok előtti egyességek számához.

A mi pedig a törvényszékek előtti perek bonyolódottságát illeti, ez némelynemü, s ritkábban előforduló perek kivételével szerintem átlag nem nagyobb, mint a sommás eljárás utján tárgyalt perekben. A pénzbeli követeléseknél csupán az összeg jelöli meg a határvonalat a sommás eljárásra s a rendes eljárásra tartozó perek között, és itt való-

ban nehezen volna érthető, miért járjon nehezebb megoldással a 301 frt iránti per, mint egy másik per 300 frtnyi követelés iránt, mely követelés amazzal egyenlő jogalapból és egyenlő körülmények között keletkezett. Az ingatlanok iránti perekben többnyire a telekkönyv a döntő. A öröködési kérdésekben pedig a törvény hézagait a judicatura meglehetősen kitöltötte már.

Azután meg — és erre nagy sulyt fektetek — ne feledjük, hogy a jogigényeket, s igy a perek kimenetelét kétessé tán a legtöbb esetben teszi nem a jogkérdésnek, hanem a *ténykérdésnek bizonytalansága,* mely a bizonyitási eljárást teszi szükségessé; ezen eljárás pedig a bizonyitási eszközökkel együtt lényegileg ugyanaz a rendes és a sommás perben. Ha tehát kétes a pernek kimenetele azért, mert bizonytalan, vajon az egyik vagy a másik félnek sikerülend-e állitásait bebizonyitani, akkor a kétség semmivel sem nagyobb a rendes mint a sommás eljárásban; és akkor a törvényszék előtt meginditott perben époly sok vagy époly kevés ok harczol a pernek egyesség általi kiegyenlitése mellett, mint a járásbiróság előtt folyamatba tett perben.

Szükséges lesz tehát még más valamiben keresnünk az emlitett aránytalanság okát; és én ezt abban vélem találni: hogy *ptrsunk a rendes eljárás szerint inditott perben birói egyesség létesitésére vonatkozólag semmi, de semmi intézkedést sem tartalmaz.* Annyira nem, hogy még azt is kétségbe lehet vonni, hogy a rendes eljárásu perekben a pertárben elvétve létrejönni szokott egyességek a végrehajtható birói egyesség jellegével birnak. Mert a ptrs. 345. §-ának *f)* pontja csupán «a per folyamában *az ügy birája előtt* létrejött egyességet» jelöli meg olyannak, melynek alapján végrehajtásnak van helye; a pertárnoki teendőket végző jegyzőre pedig épen nem illik az «ügy birájának» attributuma. Igy tehát azon körülmény, hogy a pertárban biró közbenjötte nélkül kötött egyességek is tényleg végrehajthatóknak elfogadtatnak, csak abban találja magyarázatát, hogy a gyakorlat a törvény hiányát annyira kirivónak, a törvényt e tekintetben a jogkereső felek érdekét annyira figyelmen kivül hagyónak ismerte fel, hogy tultennie kellett magát a törvény szószerinti értelmén.

A mig sommás eljárásban a ptrs 117. §-a kötelességévé teszi a birónak, hogy a kereset fölötti tárgyalás megkezdése előtt a felek között az egyeztetést kisérelje meg, a mi a tapintatos és hivatását helyesen felfogó birónak sokszor oly esetben is sikerül, midőn a felek az egyezkedésre legkisebb hajlam nélkül léptek birói széke elé, addig a rendes eljárásban a feleknek még alkalom sem adatik birói egyességet kötni, akkor sem, midőn szándékuk van arra; sőt gyakran akaratjukon kivül a perlekedésbe besodortatnak.

Már a rendes keresetre hozott végzés meghagyja alperesnek, hogy a per felvételére «meghatalmazott ügyvéd által» jelenjen meg a pertárban. Előre értésére adatik, hogy személyes megjelenése, a kereseti követelésnek tán részbeni beismerése, melylyel felperes megelégednék, mit sem ér. Vagy ügyvédhez fordul tehát azonnal, és ekkor már az egyesség megkötése igen sok esetben kérdésessé lett, vagy ellenére az idézésben nyert meghagyásnak személyesen jelentkezik a perfelvételkor, és ekkor a 87. §-hoz képest a pertárnok mint «törvénytelenül» megjelent felet elküldi őt és ujabb határidőt tüz a «törvényes» megjelenésre. Alperes előadása, hogy az ügy megbeszélése s a perkérdés tisztázása után egyezkedésre is hajlandó, keveset használ neki; mert a pertárnok hivatásához nem tartozik az egyességek léiesitése, mert nem bir sem az erre szükséges gyakorlottsággal, sem idővel, némileg nagyobb forgalmu törvényszéknél gyakran 15—20 megjelenés lévén a pertárban egy napra kitüzve; és mert sokszor a perfelvételhez nem maga a felperesi ügyvéd, hanem ennek helyettese vagy ügyvédjelölt jelenik meg, ki előtt az ügy állása teljesen ismeretlen és a ki ezért egyességi ajánlat elfogadására képtelen, vagy tán erre meghalmazványnyal sem bir. Alperes tehát ügyvédet megbiz ügyének vitelével — és az egyesség létesitése iránti valószinüség tetemesen csökkent már, vagy az ujabban kitüzött határidőről egészen elmarad — és kész a makacssági itélet, mely a végrehajtást egyrészről, s másrészről a perujitásnak, tehát még egy második pernek szükségét vonja maga után.

Az sem ritka eset, hogy alperes a perfelvételhez oly okmánynyal felfegyverkezve jelent meg, melynek megtekintése után a felperesi képviselőnek meg kell győződnie a kereseti követelés egészben vagy részbeni alaptalanságáról. Mi sem volna tehát természetesebb, mint hogy erre felperes a pert azonnal letegye vagy hogy egyességet kössön. De ennek ismét az áll utjában, hogy a felperesi ügyvédnek helyettese jelent meg a perfelvételhez. Alperes tehát kénytelen ügyvédet fogadni, ez a legközelebbi határnapon beadja az elleniratot, és a per ismét kész.

Csak egyet kivánok még kiemelni. Számtalan esetben azonnal a per meginditásakor, a felek meghallgatása után bizonyossággal kijelenthető, hogy a per csak főeskü segélyével lesz eldönthető; a mennyiben a jogkérdésben ellentétes állást nem foglalnak el a perfelek, a ténykérdésben pedig a döntő körülmény tekintetében a főeskün kivül más bizonyitási eszköz rendelkezésre nem áll. Ily esetben mi sem volna egyszerübb, mint eskü iránti egyességet kötni s ebben az eskü le- vagy le nem tételének következményeit megállapitani épen ugy mint ez az itéletben történik (ptrs 228. §-a). És mégis mily kevés olynemü egyesség köttetik a rendes eljárásban (a sok évi birói praxisom alatt előttem megfordult perekben egy sem), és mily sokszor halmoztatnak egymásra a periratok és pazaroltatik munka s költség, holott a per eskü iránti rövid egyességgel gyorsan, könnyen és olcsón be lett volna fejezhető.

Ha majd jelenlegi ptrsunk helyét gyökeresen változtatott, hihetőleg a szóbeliség elvén alapuló perrend foglalandja el, akkor más ily perrendek módjára kétségtelenül gondoskodva lesz arról, hogy a birói egyességek kötésére ne csak alkalom és mód adassék, hanem hogy a bíróság előtti kiegyezések előmozdittassanak és könnyittessenek. De addig is tenni kellene valamit ez irányban, és tenni lehetne annál inkább, mivel ehhez talán nem is törvényhozási intézkedés, hanem csupán a birói ügyviteli szabályok némi pótlása volna szükséges annyiban: hogy a perfelvétel az előadó tszéki biró közbenjötte mellett történjék, kinek kötelessége a megjelent felek között az egyeztetést megkisérleni.

Ha ily rendszabály folytán csak néhány százalékkal szaporodnék a törvényszékek előtt kötött egyességek száma, már ez által is a jogkereső közönségre nézve sok volna nyerve; a birák munkája pedig alig szaporodnék ez által, mivel a perfelvétel körüli uj munkájokat — kivált czélszerü beosztás mellett — az itéletek megkevesbedése miatti munkafogyás ellensulyozná.

Dr. Imling Konrád
kir. tvszéki biró.

Heti szemle.

Az igazságügyminiszter ur készül az igazságügyi budget tárgyalására. Beterjesztetett magához dr. Emmer Kornél által egy előleges jelentést ennek a szóbeliség tárgyában tett utazásáról. A végleges jelentést a jövő évi budgettárgyalás alkalmára tartotta fen magának.

A fontos eseményéről, a *bélyegtörvényjavaslatról,* első czikkünk szól. A *birói szervezet felforgatását* tárgyazó törvényjavaslattal legközelebb szintén külön czikkben foglalkozunk.

Különfélék.

A (Magyar Jogászegylet) f. hó 27-én (szombaton) délután 6 órakor az ügyvédi kamarában teljes ülést tart, melynek tárgya dr. *Nagy* Dezső előadása a franczia ügyvédségről.

Felelős szerkesztő: **Dárdai Sándor** (VIII. Üllői ut 2. szám.) Főmunkatárs: **Dr. Fayer László** (V. Fő-ut 18. sz.)
Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat.

TELEKKÖNYVI KÖZLÖNY

A TELEKKÖNYVVEZETŐK ORSZÁGOS EGYLETÉNEK

HIVATALOS LAPJA.

Budapest, 1880. Melléklet a JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY 48-ik számához. November 26-én.

TARTALOM: Pályázat. — Az osztrák bíróságok gyakorlatából párhuzamban hazai joggyakorlatunkkal. Zlinszky Imrétől. — A telekkönyvi szolgálati viszonyokról. — A m. kir. Curia elvi jelentőségü határozatai telekkönyvi ügyekben.

Pályázat.

A telekkönyvvezetők országos egyesülete 1880. évi augusztus hó 20-án tartott közgyülésében a gyakorlati életben előforduló telekkönyvi bejegyzések minden faját és több összhangzatos telekjegyzőkönyvet (fő- és mellékbetétel) is magában foglaló mintatárra 20 azaz: husz darab magyar királyi aranyból álló pályadijat tüzött ki, mely a biráló bizottság által legjobbnak itélt mü szerzőjének mindenesetre ki fog szolgáltatni.

Felhivatnak ennélfogva mindazok, kik a kitüzött pályadij elnyeréséért müveikkel pályázni szándékoznak, hogy idegen kézzel tisztán és olvashatóan irott, s jeligével ellátott müveiket, a szerző nevét magában rejtő és lepecsételt jeligés levél kiséretében 1881. évi május hó 1-ső napjáig a telekkönyvvezetők országos egyesületéhez (Budapest, IV. kerület megyeház) annál bizonyosabban beküldjék, mert a később beérkezendő kéziratok a pályázatból kizárvák.

Egyuttal megjegyeztetik, hogy a pályanyertes mü az egyesület által az évkönyvben ki fog adatni; a többi müvek szerzői kézirataikat pedig 1881. évi augusztus hó 31-ig viszszavehetik.

Budapesten, 1880. évi november hó 13-án.

Az igazgató választmány nevében:

König László, titkár. — *Biró Ferencz*, alelnök.

Az osztrák bíróságok gyakorlatából párhuzamban hazai joggyakorlatunkkal.

Zlinszky Imre hátrahagyott irataiból.

VII.

Egy jelzálogilag biztositott követelés engedményese, mely követelésnél az engedményezéskor a törlési per már fel volt jegyezve, a végrehajtási törlés költségeit is viselni tartozik.

S. János és Eleonora ingatlanságán T. Wenczel javára egy 135 frtos követelés volt bekebelezve. A követelésre eredetileg P. Antonia részére 55 frt összeg volt biztositva, mely később, miután e hitelnél a törlési kereset feljegyeztetett, engedmény utján N. Wenczelre ment át.

A jelzálog tulajdonosai S. János és Eleonora kérelmére, a felmutatott jogerejü itélet alapján Wenczel T. 135 frt bekebelezett követelésére eredetileg P. Antonia részére biztositott jelzálogos követelés kitörlése N. Wenczel engedményes ellen megengedhetett, s az utóbbinak 11 frt 71 kr végrehajtási költség megfizetése is meghagyatott.

N. Wenczel felfolyamodására a prágai főtörvényszék az első bíróság végzésének a költségre vonatkozó részét megváltoztatta,

mert felfolyamodó nem végrehajtott fél, hanem annak jogutódja, s mint ilyen az engedményezett követelés kitörlését ugyan türni tartozik, de a végrehajtási költségek megfizetésére nem kötelezhető.

S. János és Eleonora házastársak felfolyamodása folytán, a főtörvényszéki itélet megváltoztatásával a telekkönyvi törvény 61. §-a értelmében a helyes alapon álló elsőbiróság végzését hagyta helyben, s egyuttal N. Wenczelt 4 frt felülvizsgálati költség megfizetésére is kötelezte.

VIII.

Ha az adásvevési szerződésben a tulajdonjog bekebelezésével egyidejüleg a telekkönyvi törvény 97. §-a értelmében a hátralevő vételár bekebelezése is kiköttetik, a vevő nincs jogositva a vételár-hátralék bejegyzésével egyidejüleg, egy harmadik személy javára külön zálogjog bejegyzését kérni.

A g—i járásbiróság P. Mária kérvényét, melyben az iránt folyamodott, hogy a kérvényben közelebb leirt ingatlanokra a tulajdonjog az ő javára, és egyuttal P. Ferenczнek 450 frt vételár hátraléka javára a zálogjog, továbbá a kérvényező s P. Ferencz között létrejött adásvevési szerződés IV. pontjában meghatározott kikötmény mint dologbeli jog P. Ferencz javára s egyidejüleg kérelmező P. Mária által kiállitott zálogjog-bekebelezési engedély alapján a zálogjog A. Salamon részére 600 frt legmagasabb biztositéki összeg erejéig bekebeleztessék, elutasitotta:

mert az 1879. évi szeptember 23-án kelt adásvevési szerződésből kitünik, hogy P. Ferencz részére lakási szolgalom egyik házban s a másik ház haszonélvezete, továbbá természetben teljesitendő szolgálmányok köttettek ki, a kérvényben pedig csak a kikötmény, mint dologbeli jog bekebelezése kéretik.

P. Mária és A. Salamon felfolyamodása folytán a prágai főtörvényszék az első bíróság fentebbi végzését megváltoztatta s a kérvényben kért bekebelezések eszközlését elrendelte:

mert a kérvényben a bevezetendő jogok és dolgok pontosan s határozottan, ugy mint azok a telekkönyvbe foglaltatnak, előadattak, s P. részére az adásvevési szerződés 4. pontjában meghatározott kikötmények bekebelezése is kéretett; minél fogva a telekkönyvi törvény 85. és 97. §§-aiból meritett elutasitási indokok fen nem forognak.

P. Ferencznek felülvizsgálati kérvénye folytán a legfőbb itélőszék:

tekintve, hogy csak a telekkönyvi tulajdonos van jogositva egy harmadiknak zálogjogot engedélyezni birtokára, hogy tehát P. Mária részére eszközlendő tulajdonjog bekebelezésnek A. Salamon javára eszközlendő jelzálogjog bekebelezését meg kell előznie;

és tekintve, hogy felfolyamodónak a szerződésből származott s a telekkönyvi törvény 97. §-ában biztositott azon joga, mely szerint a tulajdonjog bekebelezésével egyidejüleg a vételár-hátralék erejéig a zálogjoga és szolgalmi joga is P. Mária tulajdonjogának bevezetésével egyidejüleg bekebeleztessék, az által nem csonkittathatik meg, hogy hasonló elsőbbséggel egy egészen más okmány alapján A. Salamon javára a zálogjog szintén bekebeleztessék:

A másodbiróság végzését akként változtatta meg, hogy A. Salamon zálogjoga csak P. Ferencz zálog- s szolgalmi joga után való rangsorozattal kebelezendő be.

—

Ez teljesen helyes és korrekt itélet, a vételár-hátralékнak maga a törvény ad elsőbbséget; illetve nálunk a telekkönyvi rendtartás. A felett tehát, hogy a törvény intentiója meg ne sértessék, a birónak hivatalból kötelessége őrködni.

IX.

A vagyonátruházási illetékekre nézve megállapitott 3 évi elévülési határidő, sem politikai uton az adós ingó vagyonára eszközlött végrehajtási lépések, sem az e hatóság által adott fizetési haladékok által félbe nem szakittatik.

1879. évi szeptember 29-én a nachodi fuvógyár-részvénytársaság tulajdonához tartozó Babi mellett fekvő 35. szám alatti ingatlan az angol-osztrák bank által megvásároltatott, s a nevezett bank megbizottja által az ellen, hogy a vagyonátruházási illeték 13,482 frtnyi része a banknak X. 214,527 frt 88 kr. s jár. tevő követelése előtt, mint előnyös tétel fizettessék ki, óvást emelt, s ebbeli óvását következőleg indokolta:

A mint a telekkönyvi kivonatból kiderül, a bank követelése a szóban forgó ingatlanra 1861. évben lett bekebelezve, mig a kincstárnak 17,500 frtot tevő illetékei csak 1872. évi február 10-én kelt fizetési meghagyás alapján kebeleztettek be.

A vételár-felosztás körül eljáró járásbiróság ezen óvást mint alaptalant elutasitotta, s az illetéket az előnyös tételek közé sorozta:

mert a jogi illetékek az illeték-törvény 72. §-a szerint törvényes előjoggal birnak minden más követelések felett. Ez előjog a követelést magára a dologra már a törvény erejénél fogva illeti, a nélkül, hogy az telekkönyvileg bekebeleztetnék. Ha a követelés telekkönyvi biztositása elmulasztatik, s különben sem forognak más az elévülést gátló feltételek fen, akkor kétségkivül beáll az elévülés, és a kifizetés is csak a zálogjog rangsorozatában foglalhat helyt. Jelen esetben azonban elévülés helyt nem foglal; mert hogy elévülés helyt foglalhasson, annak meg kell kezdetnie; minthogy azonban az előbbi tulajdonosnak számos halasztások engedtettek, sőt a közigazgatási uton foganatositott végrehajtás folytán az elévülés meg nem kezdődhetett, az be sem fejeztethetett.

Az angol-osztrák bank e végzés ellen felfolyamodván, azt a prágai főtörvényszék visszautasitotta; mert az elévülése az illetékeknek azok fizetési határnapjától, tehát jelen esetben az adott halasztások folytán csak 1878. évi január 1-től, mint a pénzügyminiszterium által engedett utolsó fizetési határnaptól veszi kezdetét, ettől számitva pedig a három év még nem járt le.

A legfőbb itélőszék mindkét alsóbb birósági végzést megváltoztatta, és a 13482 frtot az előjogos tételek közül törültetni rendelte:

mert az illeték-törvény szerint az illeték elévülése a fizetési meghagyáson a fizetésre kitüzött határidő lejártával veszi kezdetét. Ez pedig — miután a fizetési meghagyás a nachodi adóhivatal által 1872. évifebruár 10-én kézbesittetett, a kézbesitéstől számitandó 30 nap, vagyis 1872. évi márcz. 12-e, mely naptól számitandó az elévülés. Ezen elévülést a fizetési halasztások félbe nem szakitják; valamint a bécsi városi tanács megkeresése folytán a gyár igazgatósági székhelyén teljesitett azon foglalás, melynél fogva alig 200 frt értékü ingóságok lefoglaltattak, sem tekinthető oly, a törvényben meghatározott vegrehajtási eljárásnak, mely az elévülést félbeszakitaná.

X.

Az uj telekkönyvek felvétele körüli eljáráshoz. Bebizonyitása és bejegyzése egy még be nem jegyzett reális szolgalomnak a szolgáló jószág teher lapján.

P. község több házas zsellérei az iránt folyamodtak az ottani járásbirósághoz, hogy házaik után a közös legeltetési jog mint reális szolgalom elbirtoklás jogczimén bekebeleztessék. Az elbirtoklás bebizonyitása végett a zsellérek csatoltak kérvényükhez egy örök emlékül felvett tanuvallomási jegyzőkönyvet, melyben a tanuk vallomásai által az elbirtoklás bebizonyitottnak tünt fel.

A járásbiróság mindamellett elutasitotta a kérvényt, mert az annak alapjául szolgáló okmány a telekkönyvi törvény 31., 32. és 35. §§-ainak meg nem felel.

E végzés ellen a zsellérek felfolyamodván, a prágai cs. kir. törvényszék a kért kitüntetést P. község uj telekjegyzőkönyvében teljesittetni rendelte, s egyuttal a szolgalom elbirtoklásának megállapitása végett tárgyalás kitüzését rendelte el; mert a törvény szerint a telekkönyv kiigazitásának akkor is van helye, ha országos tö.vény folytán a telekkönyvek ujból vétetnek fel; mert továbbá Csehországban az 1874. évi deczember 5-én kelt törvény folytán uj telekkönyvek felvétele rendeltetett, és a főtörvényszék által kitüzött bejelentési határidő még nem járt le, és miután a fenálló szabályok szerint oly esetben, ha a felek között a jog bejegyzésére egyetértés nem jő létre, ennek eszközlése végett tárgyalás tartandó; mert végre oly szolgalomról van szó, melyet felfolyamodók állitásuk szerint a mondott ingatlanságra még az uj telekkönyvek felvétele előtt megszereztek, s jelenleg annak a szolgáló jószág teherállományába leendő bejegyzését kérik. E jogra való igény nem az általános telekkönyvi rendtartás, hanem az 1875. évi febr. 5-én kelt, s a telekkönyvek kiigazitásáról szóló törvény szerint birálandó meg; mert végre a bejelentés elévülésre van alapitva, okmányok pedig csak akkor ha kéznél vannak csatolandók a bejelentéshez.

A legfőbb itélőszék a másodbiróságnak végzését az iratoknak és az illető törvényeknek megfelelő indokolásánál fogva helyben hagyta.

A telekkönyvi szolgálati viszonyokról.

Az utolsó időben egy igazságügyi mtniszteri rendelet tétetett közzé, melyben a biróságok vezetőjének meghagyatott: miszerint a telekkönyvi hivatalnokokat csak azon esetben bizzák meg fogalmazványok elkészitésével, ha azok a törvény által előirt rendes teendőiknek megfelelnek.

Ezen körrendelet mindenesetre általános elismerésben részesül a telekkönyvi tiszti karban, legalább Erdélyben, mert habár ugyan későn, de mégis megérkezett végre valahára azon idő, hogy illetékes helyen is gyökeret vert azon nézet, *hogy e tekintetben a biroi kényelem erőszakoskodik.*

A szolgálati utasitás azon szabványa, mely szerint a telekkönyvi hivatalnok az előadó biró részére fogalmazni köteles, csakis oly módon lévén interpretálható mint azt az idézett körrendelet kimondja; de a gyakorlati terén ezen interpretatió soha sem volt képes érvényre jutni s nagyon is divatba jött a perek és keresetek kivételével, melyek aránylag kevés számban merülnek fel, a többi összes beadványokat a telekkönyvvezető által elintéztetni és tárgyaltatni, s igy az előadó csak kegyes signaturájával szerencsélteti meg a kész előadmányt. Igen természetes, hogy ha egy terjedelmes mennyisége az ügyeknek ily módon elláttatott, a bíróság vezetője oly jószivű a telekkönyvvezetőt ideiglenesen az elintézéstől felmenteni, mely utóbbi most izzadhatik bele, míg az általa elintézett ügyeket nyilvánkönyvileg bejegyezheti. s ha kellő szorgalommal ezt teljesitette, *jutalomképen ujból a biró urnak dolgozhatik. Ez igy megy évek óta, az irodai teendők rovására, melyek majdnem mindenütt az előirt rendet nélkülözik.*

De ez még nem elég, van még egy usus, mely figyelmet érdemel.

Általánosan tudva van, hogy a hivatalok a takarékosság kérlelhetlen szükségénél fogva, a legcsekélyebb minőségben vannak segédszemélyzettel ellátva, mindazonáltal a bíróság vezetőjének jogában áll a telekkönyvvezető és a hol van, annak segédje kivétetével a többi személyzettel kénye kedve szerint intézkedni. Hogy ezen jog miképen gyakoroltatik, mutatja a tény. A birságoknál kevés kivétellel *a telekkönyvi osztály az utolsó categoriában áll,* s azért első rendben a bíróság vezetője a polgári ügyekben, rendesen kellő

személyzetet vesz igénybe, mert azok a járásbiró saját referádája lévén, azokat tehát oly módon kell ellátni, hogy annak kényelmes tevékenység mellett az évenkinti hat heti s esetleg több idei szabadság élvezete kikerüljön olyként az igen tisztelt főnök számára, hogy az által saját teendőiben hátralék ne keletkezzék.

Ha az albiró főnökével barátságos viszonyban él (a mi sok helyen nem ugy van), akkor előbbi hason beneficiumban részesül s ugy történik, hogy az albiró ur csak diktál, és dolgozík mikor kedve van.

A járásbirák nagyobb része arra tekint, hogy irodájuk a személyzetnek legjobb részével legyen ellátva s a legkisebb scrupulozitás nem éri őket, midőn a telekkönyvi hivatalnál rendszeresitett irnokok és dijnokok nagyobb részét a hihágásos ügyek és tyukperek kezelésére elvonják; hogy a telekkönyvvezető segédjével az ügyek halmazában mit csinál, az az ő dolga, bibelődjék dijnokokkal ha van, kinlódjék, miért nem lett püspök! Ez semmi tulzás.

Innét ered a telekkönyvi hivatalokban a rendetlenség és a hátralék, a mit a jelzett körrendelet is elfogad; de még nem elegendő az orvoslás ily adagban, hanem hogy ö vőre jobban menjen, nélkülözhetlen szükséges azon intézkedés, *hogy a telekkönyvi hivataloknál az amugy is csak csekély számban rendszeresitett irnokok és dijnokok a bíróság vezetői által kényók és kedvők szerint elvonatni ne engedtessenek, hanem rendeltetésők helyén hagyassanak.* Mert a telekkönyvi hivatalokban az irnokok ritkán használtatnak a lemásolásra, hanem általuk vezettetnek *az iktató könyvek, a tűrgymutatók,* ők látják el a a beadványokat a csatolmányos számokkal, ők mint *kiadók* és *levéltárnokok* szerepelnek, s a kik közülök a telekkönyvvezetői szigorlatot jó sikerrel letették, *telekkönyvi bejegyzőkként* is használtatnak, sőt egyes helyeken persze illetéktelenül *a biráknak refárádákat is csinálnak.* Már pedig azt egy laikus ember is felfogja, hogy arra kellő idő kell, mig egy irnokot a jelzett kezelésbe be lehet gyakorolni s haszonvehetővé tenni, s midőn azon fokon van az irnok, hogy a kezelésben kellő jártassággal bir, rendszerint elvétetik és evvel rontják el a bíróság vezetői a telekkönyvi hivataloknál az ügyek helyes és rendes menetét.

Helytelen nálunk a személybeosztás, hiányos és rosz a szolgálati utasitás minden szabványa, nincs ellenőrizet, a kimutatások nagyok a mennyiségben, de czélszerütlen azok szerkezeti módja és összeállitása. Ebből következik, *hogy illetékes helyen soha sem birnak helyes és pontos informátiót az ügyek valódi állásáról és egyes közegek tényleges tevékenységéről, onnét crednek a ferde intézkedések, mert hozzá a commentár is rendesen rosz.* Ily körülmények között a szorgalmas és szakképzett hivatalnok nem képes minden erőmegfeszités mellett a követelményeknek megfelelni, jogorvoslatot nem találhat, *utoljára eltompul és elveszti minden erelyét.*

A telekkönyvvezetők az igazságszolgáltatás szervezetében gyakorlatilag a birák által ugy tekintetnek mint a hadseregben a kapitányok a strázsamestereket nézik. Ez hajdan nem ugy volt, ez az uj aerának müve, s akkor kezdődött, a mikor az a szerencsétlen rendszer hozatott be, hogy az egyes birósagok telekkönyvi hatósággal felruháztatnak, *evvel rontatott s rontatik maga az intézmény is fokozatosan,* mert ilyen kicsiny hivatalok soha közelitőleg sem birnak kellő személyzettel, egy fiatal aljegyzőcske lévén az előadó albirói felügyelet alatt és egy fiatal segédecske a telelekkönyvvezető, vezetvén mindketten egy telekkönyvet, mely ugyan szánalmas dolog ..... de olcsó! s az a fő. Hogy a vagyonbiztosság ily módon mily alapra van fektetve, avval senki sem törődik, ez a tényleges haladás, melyet elértünk. *Elég szomoru.* Ez az elmélet és a phrasís szüleménye, ez a jelenlegi constellatió, mely egyébiránt nem egyedül a telekkönyvezés terén, hanem elég fájdalom egyéb szakmákban is észlelhető.

Hogy a telekkönyvi intézmény mélyebbre ne sülyedjen, a telekkönyvi egyesületnek első rendben oda kell törekedni, *hogy egy helyesebb kinevezési rendszer létesitessék, melyben az érdem és szakképzettség legyen irányadó, nem pedig a protektio. Hogy ez eléretheséssék, az egyéni munkakimutatás legyen az alapja, nem pedig azon candidatió, mely a komaságon és atyafiságon alapul, azon létra, a melyen a kegyenczek minden érdem és képzettség mellőzésével felmászhatnak.* Ha egyszer ez eléretik, akkor a magyar tisztikar tekintélye ismét emelkedni fog; azon tekintély, mely minden államban gondosan neveltetik és őriztetik, s avval a rendszerrel egy jó minőségü tisztikart is fog az állam idővel nyerni.

Az egyesületnek továbbá oda kell törekednie, hogy a telekkönyvi hivatalok tevékenységük tekintetében tökéletesen megbizható szakemberek felügyelete alá helyeztessenek, a kik az ügyeket és munkanemeket kellően ismerik és megbirálni képesek, a kik megitélni tudják azt, hogy nem mindig a szám mennyisége tünteti fel valamely tevékenységnek valódi eredményét, mert p. o. a telekkönyvi bejegyzéseknél felmerülhet, hogy valaki egy szám alatt többet dolgozott, mint a ki máskor ötvenet dolgozott fel, s mert az ügyek minősége irányadó mindenkor, tehát a személybeosztás is csak ily alapon lehet helyes. Nem kaczagni való, hogy némely blróságnál a hol 4—5000 beadvány van egy évben, egy telekkönyvvezető és egy segéd vagy két irnok van rendszeresitve, holott más bíróságnál hol 6000 beadvány van egy évben, egy vezető 3—4 segéddel működik, azonban egy 800 beadványnyal biró telekkönyvi hivatal egy segédirnok és két dijnokkal volt ellátva, és épen annyival egy telekkönyvi hivatal, melynek 1600 beadványa van. Hol van itt az arány? az elv? .....

Bámulatos merőben, hogy e téren semmisem történik, bár általánosan tudva van, hogy bizony vékonyan mennek az ügyek minden tekintetben; nem hihető, hogy már oly annyira elszegényedtünk volna, hogy egy oly komoly ügy, oly életbe vágó intézmény mint a telekkönyv egy szerény anyagi áldozatot ne nyerhessen.

* * *

Az országgyülés pénzügyi bizottságának nem rég tartott egyik tárgyalásából köztudomásra jutott, hogy egy uj telekkönyvi rendtartásnak nézünk elébe. Tudomásunk szerint csak egy erre vonatkozó javaslat készittetett s tétetett közzé, mely felett azonban *a jogászvilág már pálczát tört.* Minthogy egy más javaslatról tudomásunk nincsen, vélelmeznünk kell, hogy ezen javaslat, jóllehet némi módositással vagy megváltoztatással fog a parlamentnek előterjesztetni. Bármily javaslat terjesztessék is fel az országgyüléshez, annyi mindenesetre reánk nézve figyelemre méltó és fontos, *hogy egy uj telekkönyvi rendtartásnak életbe való léptetése czéloztatik,* mert avval kapcsolatban vagy később a télekkönyvi hivatali kezelési reformnak és szervezetének is következnie kell.

Az egyesületnek tehát ezen fontos körülmény figyelmét nem kellene hogy kerülje s kivánatos volna, hogyha a kezelés és szervezet tekintetében a kellő időben valamiben megállapodnék, és még annak idején az illetékes körökre hatni igyekeznék; ezen ohaj csak az ügynek, melynek szolgálunk, hasznára válhat, s egy egyesület, mely annyi tekintélyes és irányadó egyéniségeket a jogászvilágból pártoló tagul bir mint a telekkönyvi hivatalnokok egyesülete, minden confidentia nélkül igényt is tarthat, arra hogy véleménye is meghallgattassék.

Hogy anyagi segélyt ez idők szerint várhatnánk, alig hihető a jelenlegi pénzügyi viszonyok között, *de szellemi támogatást a telekkönyvi tisztikar jogosan várhat, sőt kötelessége minden engedhető eszközökkel oda hatni: hogy szolgálati viszonyai rendeztessenek, hogy mindenekelőtt a birói önkény és birói erőszak alol emancipáltassék, hogy a telekkönyvi hivatalnok a birói karnak*

segitségére legyen ugyan, de nem annak munkája és igás rabszolgája legyen!

Nem méltánytalanság az, ha még a legfiatalabb aljegyző is időnkint szabadságot élvezhet; a szolgálatba bele vénült telekkönyvvezető azonban a járásbirónak majd nem kezét kell csókolnia, hogy elnőkének egy pár heti szabadságérti kérvényét pártolólag terjeszsze fel?

Nem szégyenitő dolog, midőn az elnöknek valamit hazudnia kell a kérvényben ily esetben, mert az hogy a hivatalnok egész éven át nyomorult testét majdnem a görbülésig nyuzza, indokul el nem fogadtatik! Hát a hivatalnok nem ember? Ő nem tarthat igényt egy évben négy heti kipihenésre, holott a birónak hat heti szabadság jár minden költség nélkül, holott a hivatalnoknak nyomorult fizetése mellett 50 kros bélyeggel ellátott kérelemmel hazudni és kóldulnia kell! Ne fussa el a hivatalnok arczát a szégyenpir, midőn a hivatalszolgával egy forum előtt kell állnia, ha főnökének tetszik ellene egy kis fegyelmi sekaturát inscenirozni? nem satyra az, ha egy hivatalnok felett az első foku bíróság itél, melynek tagjai között élvén s hivatalos összeköttetésben állván, azok részhajlatlanságára számítson! *Nevetséges.*

Ma ugy állunk, hogy a becsületes hivatalnok egy valóságos rab; neki szabadságidő nem jár, neki betegnek lenni soha nem szabad, főnöke egyuttal birája is vétség esetén, s evvel akarjuk a hivatalnok tekintélyét emelni! Keserü élcz. Egy ilyen szolgálati viszonyt müvelt államok nem ismernek, még a hirneves Bachrendszer is alig ismert. Reform és mindig reform legyen az egyesület jelszava, nem kiváltság kell — hanem igazság és méltányosság! Legyen ez máskép mint a hogyan van. ? ?

A m. kir. Curia elvi jelentőségű határozatai telekkönyvi ügyekben.

A haszonbérleti jog előjegyzését igazoló kereset nem inditható meg azon személy ellen, ki az illető ingatlanra vonatkozó tulajdonjogot időközben telekkönyvi átiratással harmadik személyre ruházza át. Ily esetben az igazolási kereset ezen harmadik személy, mint uj tulajdonos ellen, inditandó meg. Az átiratás megtörténte után az előbbi tulajdonos az uj szerző sérelmére és ezt kötelezőleg bekeblezési engedélyt nem adhat. (*Jogt. Közl,* 1871. 1. mkl.)

A kinek az örökhagyó halála után valamely ingatlanra nézve a tulajdonjog odaitéltetett s az már nevére is kebleztetett: annak joga van az ingatlan előbbi haszonbérlője ellen ennek vagyonára zálogjogi előjegyzést eszközöltetni — a fizetéstelenül maradt haszonbér hátralék biztositására. Azon körülmény, hogy a tulajdonjog iránt lefolyt perekben a jószággal együtt nem lettek egyszersmind megitélve annak az örökhagyó halála napjától járó haszonvételei is, — az előjegyzés elrendelését nem gátolhatja. (*Törvszéki Csarnok* 1872. 39. sz.)

67. §.

A telekkönyvi rendelet 67. §-ának azon rendelkezése, mely szerint telekkönyvi bekebelezés vagy előjegyzés csak eredeti okirat alapján engedhető meg, a sommás perben hozott itéletekre is alkalmazandó. (*Döntvénytár* VI. 48.)

A telekkönyvi rendelet 67. §-ában emlitett hatóságok alatt a bíróságok is értendők lévén, az oly okmányok, melyek az azt kiállitó vagy annak helyébe lépett bíróság által hitelesittetnek, a telekkönyvi jogszerzésre nézve e tekintetben alakszerüleg kifogástalan s az eredetit pótoló okmányoknak tekintendők. (*Dtár* X. 301.)

68. §.

A tulajdonjog telekkönyvi bevezetése csak oly itéletek alapján rendelhető el, melyekben a bekeblezendő jog világosan odaitéltetett, oly esetben tehát, midőn a telekkönyvi tulajdonos tulajdonjoga elismeréséért inditott keresettel elutasittatik, az itélet alapján a nyertes alperes felperes tulajdonjogának kitörlését és saját tulajdonjogának bekeblezését nem eszközölheti. (*Dtár* VI. 56.)

A bérleti jog telekkönyvi bekebelezésére nézve a tulajdonos által adott engedély nem ád jogot a bérlőnek arra, hogy annak alapján az előre fizetett bér vagy más kötelezettségek biztositására zálogjogot szerezhessen. (*Dtár* VI. 60.)

Azon jognak, melynek telekkönyvi bekeblezése valamely iétlet alapján kéretik, az itélet rendelkező részében határozottan megemlitve, s ezen itélet jogerejüvé váltának igazolva kell lenni. Az itélet indokolása birói határozat erejével nem bir, és birói figyelembe nem vehető. (*Jogt. Közl.* 1872. 9. mkl.)

69. §.

Hagyatéki tárgyalásnál a hagyatékot terhelő adósságokra a hitelezővel, a gyám közbejöttével történt kiegyezés, ha az gyámhatóságilag jóvá nem hagyatik, nem bir a kiskoru örökösökre kötelező erővel s ezen kifogás a követelés behajtása végett inditott perben is érvényesithető. (*Jogt. Közl.* 1872. 28. mkl.)

Egyházak és egyházi személyek a hatályban még mindig fennálló régibb hazai törvények (különösen az 1647: 17 és 1715. 16 tcz. 4, 5. §§.) szerint világi ingatlan javak szerzése csak fejedelmi jóvahagyás mellett levén jogositva, — oly hagyományokat, melyek ingatlan javakat tárgyaznak, az azok elfogadását megengedő fejedelmi jóváhagyás nélkül per utján sem követelhetnek. (*Jogt. Közl.* 1872. 28. mkl.)

A szerzetes rend által megvett telekkönyvi ingatlanra nézve a tulajdonjog a létrejött adásvevési szerződés alapján a szerzet nevére és javára bekeblezendő, — azon fenntartással, hogy annak megitélése, vajjon a szerzetes rend birtokképes-e, ezen (telekkönyvi eljárási) uton jogi vizsgálat és megitélés tárgyául nem szolgálhat. (*Törvszéki Csarnok* 1869. 71. sz.)

70. §.

A polgári törv. rendtartásban azon esetek, melyek szerint valamely beadvány hivatalból visszautasitandó, tüzetesen fel lévén sorolva, a ptr. 64. s 65. §§-ban előszabott külkellékek hiánya, vagy azon körülmény, hogy valamely beadvány nem a törvényszabta nyelven szerkesztve nyujtatott be, — az ily szabálytalan beadvány hivatalbóli visszautasitására alapul nem szolgálhat, hanem egyedül annak zárhatáridő alatti esetleges kijavitása czéljából leendő visszaadatását indokolhatja. Minélfogva az ezzel ellenkező s az igazságszolgáltatás folyamát akadályozó birói határozatok a ptr. 297. §. 1. pontja alapján megsemmisitendők. Egyébként pedig annak elhatározása, mily nyelven történjék a perirat beadása, első vonalban az eljáró bíróságot illeti ugyan, — miután azonban a perbeli beadványoknál használandó nyelv kérdése nem a perrendtartás, hanem a közjogi természetü 1868: 44. tcz.-ben van szabályozva: ennélfogva a nyelv kérdésére vonatkozó és természeténél fogva inkább közigazgatási jellegü intézkedés által netalán okozott sérelem a perrendtartásban szabályozott jogorvoslatok tárgyát nem képezheti. (Semmitőszéki határozat. *Törvsz. Csarnok* 1872. 86. sz.

71. §.

Az adós helyett harmadik személy által elvállalt fizetési kötelezettséget tartalmazó okirat alapján zálogjog csak akkor szerezhető, ha ezen okmány a telekkönyvi bekebelezés vagy előjegyzésre szükséges kellékekkel el van látva. (*Dtár* VI. 63.)

(Folyt. követk.)

Franklin-Társulat nyomdája.

Tizenötödik évfolyam. 49. SZ. Budapest, 1880. deczember 3.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA: *Üllői-út 2. szám, III. em.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

TARTALOM: Az igazságügyi budget-vita. (S. S.) — Az „enyhébb intézkedés" értelme és alkalmazása. Dr. Werner Rezső kassai jogakadémiai tanártól. — Indokolás az általános magyar magánjogi törvénykönyv tervezetének az öröklési jogot tárgyazó ötödik részéhez. — Külföldi jogélet. Dr. Dell'Adami Rezső ügyvédtől. — Törvénykezési szemle: Becsületsértés és fegyveres pandur. Dr. Wlassits Gyula igazságügym. fogalmazótól. — Heti szemle.

MELLÉKLET: Curiai határozatok.

Az igazságügyi budget-vita.

(S. S.) Meglátszott a házon, hogy ez időben nem köti le az érdeklődést, a mi nem pénzügy. Semmi kedv sem mutatkozott belemenni a jogreform kérdéseibe. Egy-két szónok iparkodott ugyan hangulatot előidézni, de még saját pártjuk is cserben hagyta őket. Igy a vita halvány maradt és gyorsan folyt le. Az ellenzék jogászai végig futottak az igazságügyi miseriák ismeretes állomásain. Támadásaik egyedüli visszhangja a miniszter hivatalos válasza volt.

A vita tárgyai között kiemelkedett a kisegitő birákról szóló törvényjavaslat, a mely már előrevetette volt árnyékát a sajtóban.

Annyi nálunk a per, minden perben a birósági irkafirka, és minden irás ellen a jogorvoslat, hogy végre is teljesen megakadt a felső fokokban az ügyforgalom. A kisegités módja kézenfekvő. Nem elemi csapás, hanem emberanyag hiánya oka a fenakadásnak. Vagy a baj forrását kell tehát betemetni modern eljárás behozatalával, vagy megküzdeni a természetszerü folyományokkal a birói személyzet szaporitása által. Utóbbi irányban utaltunk már egy expediensre, mely nyitva áll: *a tanácstagok létszámának leszállitására* Az eddigi létszám elpazarlása a birói erőknek. Az igazságügyminiszter azonban sem az egyik, sem a másik eszközt nem akarja, hanem a fenálló birói szervezetet fejére állitja és az orvoslandó bajt még inkább fokozza.

A felett, hogy a rokkant justitia rokkantakkal felsegittessék, a komoly vitát kizártnak tartjuk.

A birói létszám szaporitását a miniszter nem tartja helyén valónak. Annyi biró marad tehát, a mennyi van. Változás történik egyedül a birák elhelyezésében. A hierarchicus lajtorja felforgattatik. Alsóbb foku birák itéljenek a magasabb fokban; ez a tervezet arcanuma. Egyszerre el akarják vitatni, a mit mindez ideig a felebbezési rendszer főelőnyekép felhoztak, hogy a felsőbb foku birák tapasztaltabbak, szakképzettebbek mint az alsófoku birák.

A különböző foku biráknak össze-vissza elhelyezése *denaturalisálni fogja minden forum jellegét. Mindegyik forum szinvonala alászáll.* Elhiszszük, hogy a biráskodás ilyképen gyorsulni fog. De ez megboszulja magát azzal, hogy a perek szaporodni fognak. Mennél alaposabb, annál egyöntetübb a judicatura, és mennél egyöntetübb az, annál inkább apad a perlekedők száma. Megforditva, a gyors biráskodás mennél felületesebb, annál ellentétesebb lesz a judicatura, annál inkább válik kockajátékká a perlekedés, annál nagyobb mérvben szaporodnak a perek, és különösen a felebbezések.

Hozzájárul ehhez, hogy a kormány terve a birói függetlenség ellen vét. A fővárosban magasabb állásban lenni mégis csak kellemesebb, mint a vidéken élni alsóbb állásban. Az által tehát, hogy a kormány alsóbb foku birákat tömegesen felrendel a táblához és innen a curiához, veszélyes mérvben nő a birák függősége a kormánytól. E veszély még fenyegetőbbnek mutatkozik, ha tekintetbe veszszük a felrendelés ideiglenességét és a táblának közel kilátásba helyezett szétbontását.

Az igazságügyi sérelmek felsorolásánál egyet kifejlejtettek. Azt a kivont kardot nem látták, a melyet a pénzügyminiszter villogtat az igazságügy feje felett. Mialatt a ház jogászai Pauler részleges intézkedesei ellen állást foglalnak, az alatt a pénzügyminiszter felforgatja a jogrendet. Mult heti czikkünkben tárgyaltuk az uj bélyeg javaslatot, a mely a meztelen kincstári érdek nevében statárium alá helyezi az igazságszolgáltatást. Előttünk fekszik a pénzügyminiszter egy másik törvényjavaslata, *a közadók kezeléséről.* Csak egyetlen szakasznak egy mondatát idézzük belőle. A 67. §. 5. bekezdése szerint *ingóságoknak birói elárverezése esetében alperes két évi adó- és két évi bélyeg- és illeték-tartozásai a vételárból minden más követelés előtt elégitendők ki.* Tehát nem a foglaltató felperes, hanem a kincstár kapja az árverésnél befolyt pénzt. A hitelezőn a legnagyobb óvatosság sem segithet. Meggyőződhetik ő a hitelügylet megkötése előtt, hogy a kölcsönvevő a kincstár iránt semminemü tartozásban nincs; adót, bélyegtartozást, illetéket, birságot utólag kivethettek. A kincstár láthatlan követelesei felfüggesztenek minden magánjogot. A ki perel, viszi a per költségeit, a pénzt a fiscus viszi. A hitelforgalom egyszerüen megsemmisittetik.

Mi részünkről felelősnek tartjuk az igazságügyminisztert azon pusztitásokért is, a melyeket a fiscus végbez visz a jog terén.

Az „enyhébb intézkedés" értelme és alkalmazása.*

(Az 1878. 5. t. cz. 2. §-ához.)

V.

Az elbirálandó büneset mindegyik törvény intézkedése szerint büntetendő levén, s e szempontból az «enyhébb intézkedés» vagy «enyhébb törvény» kérdését eldönteni nem lehetvén, az alkalmazandó enyhébb intézkedés, vagy törvény megitélésére nézve másod sorban közvetlenül a *büntethetőségre* vonatkozó intézkedések veendők tekintetbe. A biró ez intézkedéseket az összerü büneseteire alkalmazva s ennek büntethetőségét ugy az egyik mint a másik törvény szerint kutatva, szintén a következő eredményekre juthat.

1. Itt is mindenekelőtt lehetséges, hogy a biró az összerü büneseteket egyik törvény szerint *sem* találja *büntethetőnek*, mert mindegyik törvény szerint oly ok

* Az előbbi közleményeket l. a 44., 45. és 46. számokban. Szerk.

vagy okok forognak fen, melyek következtében a büntetés alkalmazhatása ki van zárva Igy pl. a büntevő meghalt, vagy pertörlés esete forog fön, az elévülési idő az adott bünesetre nézve mindegyik törvény szerint már eltelt, vagy a magáninditvány előterjesztése a törvényes határidőben mindegyik törvény szerint elmulasztva lőn. Ily esetben a büntethetőségi intézkedések alapján nem lehet eldönteni az enyhébb intézkedés vagy törvény kérdését, mert hiszen a büneset ugy az egyik mint a másik törvény intézkedései szerint *nem büntethető*. Itt sem tesz különbséget, vajon a büneset az egyik törvény szerint ezen okból (pl. magáninditványtétel elmulasztása), a másik törvény szerint pedig más okból (pl. az elévülési idő eltelése), vagy az egyik törvény szerint csak egy okból (pl. a magáninditványtétel elmulasztása), a másik törvény szerint pedig több oknál fogva (pl. magáninditványtétel elmulasztása és az elévülési idő eltelése), az egyik törvény szerint *általános* oknál (pl. elévülési idő eltelése), a másik törvény szerint pedig *különös* oknál fogva (pl. reális bánat) nem büntethető. De az enyhébb intézkedés és törvény alkalmazásának kérdése itt nem is bir gyakorlati jelentőséggel; annak megitélésére és alkalmazására nincs szükség.

2. A másik lehetőség az, midőn a biró azt tapasztalja, hogy a kérdéses büneset az egyik törvény szerint *büntethető*, mert szerinte semmi oly ok nem forog fön, mely a büntetés alkalmazhatását kizárná; a másik törvény szerint pedig *nem büntethető*, mert szerinte a büntetés alkalmazhatását kizáró ok létezik. Itt természetesen csak azon, a büneset büntethetőségét kizáró, akár *általános*, akár *különös* okokról lehet szó, melyekre nézve a törvények intézkedései lényegesen *eltérhetnek* egymástól, nem pedig azokról is, melyek mindegyik törvényben csak egyenlők (pl a büntevő halála, pertörlés, sat.) lehet nek és egyenlőkép megvannak. Mindenekelőtt a büntethetőségnek *különös* feltételei, vagyis inkább a büntetés alkalmazhatását kizáró, a cselekmény büntethetőségét megszüntető különös okok veendők figyelembe. Ezek csupán az egyes büncselekményeknél szoktak előfordulni s az uj btkvben nagy számban találhatók; az uj btkv. alkalmazásának legbővebb terét tehát ezek nyujtják. Ide tartoznak különösen azon büncselekmények, melyeknél az *önkénytes visszalépés*, elállás vagy *tettleges bánat* még a büncselekmény befejezett elkövetése után is megszünteti az uj btkv. szerint a büncselekmény büntethetőségét, mig az előbbi törvények és törvényes gyakorlat az önkénytes visszalépésnek és tettleges bánatnak ezen hatályát az illető büncselekményeknél nem ismerték. Igy pl. tegyük föl, hogy még az uj btkvek hatályba lépte előtt lőn elkövetve egy oly felségsértési eset, vagy felségsértési bünszövetség, mely ugy az előbbi, mint az uj btkv. szerint mint olyan büntetendő és most kerül elbirálás alá, de egyuttal tegyük föl azt is, hogy az önkéntes visszalépésnek oly esete is létezik az adott esetben, mely az uj btkv. 136. illetőleg 137. §§. rendelkezéseinek megfelel. Ez esetben az uj törvény volna mint enyhébben intézkedő törvény alkalmazandó; mivel e szerint a büneset nem büntethető, mig az előbbi törvény és törvényes gyakorlat szerint, mely az önkéntes visszalépést a fönnebbi esetekben nem ismerte, az büntethető. Hasonlóan — az önkéntes visszalépés törvényes kellékü esetének lételét föltételezve — az uj btkv. volna alkalmazandó, mint enyhébben intézkedő törvény a hütlenségnél (151. §.), a lázadásnál (159. 160. §§.), a hamis tanuzásnál és eskünél (225. §.) sat. sat. egyszerüen azon oknál fogva, mert az uj törvény szerint az eset nem büntethető, a régi szerint pedig az volna. Vagy pl. gyujtogatás esete forog fön, mely még az előbbi törvény uralma alatt lett elkövetve; ez mind a régi mind az uj törvény szerint büntetendő; de azt constatálja a biró, hogy *tettleges bánat* is létezik, még pedig az uj btkv. 427. §. rendelkezésének megfelelőleg, minek következtében az uj btkv. értelmében büntetés nem alkalmazható. Ez esetben is az uj törvény intézkedése fog alkalmazást nyerni, mivel a régi törvény és gyakorlat a tettleges bánat daczára is büntette a gyujtogatást, a tettleges bánatot csupán enyhitő körülménynek tekintvén. Ellenben ha az elkövetett *lopásnál* az osztrák btkv. 187—8. §§. rendelkezésének megfelelő tettleges bánat fordul elő, minthogy az uj btkv. szerint ez csak enyhitő körülményt képez, ellenben az osztrák btkv. idézett §§-ai szerint a büntethetőséget megszünteti, az osztrák btkv. intézkedése levén enyhébb, ez alkalmazandó. Vagy tegyük föl, hogy az elbirálandó régi büneset *erőszakos nemi közösülést* képez s mindegyik törvény szerint egyaránt büntetendő, de a tettes és a sértett nő közt még a bünvádi itélet kihirdetése előtt házasság jött létre. A régi törvény és gyakorlat szerint ez esetet meg kellene büntetni, mert az utólagos házasság nem tekintetett az eset büntethetőségét megszüntető oknak; ellenben az uj törvény szerint, mely azt annak veszi (240. §.), nem lehet megbüntetni. Innen ez esetben is az uj btkv. nyerne alkalmazást. Vagy például hozom föl a *rágalmazás* és *becsületsértés* eseteit, mennyiben az egyik törvény föltétlenül vagy föltételesen bizonyos megszoritásokkal exceptio veritatisnak ad helyt, a másik törvény pedig ezt teljességgel nem ismeri. A mi régi törvényünk és törvényes gyakorlatunk nem engedte meg az igazságnak bebizonyithatását, illetőleg az igaznak bebizonyitását nem tekintette a büntethetőséget megszüntető oknak; ellenben az uj btkv. az exceptio veritatist, habár némi kivételekhez kötve (264. §.) megengedi, de csak bizonyos esetekben (263. §.); innen mindazon korábban elkövetett rágalmazási, vagy becsületsértési esetekben, hol az uj btkv. intézkedései szerint az exceptio veritatis érvényesithető s ennélfogva adott esetben a vádlott részéről valóban érvényesittetik is, az uj törvény levén enyhébben intézkedő törvény, ez alkalmazandó. Azonban minden ily esetben szükségképi föltétel, hogy a vádlott éljen törvényes jogával és hogy a rágalom vagy becsületsértés tartalmát, anyagát képező állitás vagy tény valóságát, igaz voltát bebizonyitsa; mert csak ez esetben válik a rágalmazás vagy becsületsértés büntethetlenné; különben pedig, ha a vádlott nem él a neki adott kifogási joggal, vagy él ugyan, de neki nem sikerül bebizonyitani állitásának igaz voltát — a büntethetőséget megszüntető ok az uj törvény szerint sem létezvén — s igy az eset mindegyik törvény szerint büntethető levén, az uj törvényt ezen, a büntethetőségre vonatkozólag tett speciális intézkedése alapján azért nem lehet enyhébb és ennélfogva adott esetben alkalmazandó törvénynek mondani, mert hiszen a törvénynek azon enyhébb intézkedése itt alkalmazást nem nyer, mert nem is nyerhet. E tekintetben az életbeléptetési törvény szerint (7. §.) a sajtóvétségek sem képeznek kivételt. Azon esetben, ha a két törvény közül az egyik föltétlenül, a másik pedig csak föltételesen ad helyt az exceptio veritatisnak, mindig az előbbi törvény tekintendő a büntethetőség szempontjából enyhébbnek, föltéve, hogy adott esetben a megengedett exceptio veritatis sikerrel érvényesittetik; ha pedig mindegyik törvény csak föltételesen és kivételekkel engedi meg az exceptio veritatist, ez esetben minden a föltételek és kivételek minőségétől, terjedelmétől és számától függ; minél tágabb tért enged a törvény az exceptio veritatis érvényesithetésének, annál több esetben lesz a rágalmazás vagy becsületsértés az exceptio veritatis sikeres érvényesitése

esetében büntethetlen, s igy ez lesz az enyhébb törvény. Ide a büntethetőséget adott esetben kizáró okok közé tartozik a *magáninditvány* is, melynek előterjesztésétől törvény szerint egyik-másik büncselekmény hüntethetősége függővé van téve. Meglehet, hogy a fenforgó s mindegyik törvény szerint egyaránt büntetendő eset az egyik törvény szerint *hivatalból* üldözendő, a másik törvény szerint pedig csak akkor vehető bünvádi eljárás alá, ha a *magáninditványtételre* jogositott fél az ebbeli jogával él. Ez esetben a kérdéses büneset az egyik törvény szerint *büntethető*, a másik törvény szerint pedig *nem büntethető* csak akkor lesz, ha a jogositott magánfél *elmulasztja* a törvényes határidőben magáninditványát előterjeszteni. Itt tehát föltételeztetik azon körülmény, hogy a magáninditvány annak idején való előterjesztése el lőn mulasztva. Semmi kétség, hogy ez esetben is azon törvény fog alkalmazást nyerni, mint enyhébben intézkedő törvény, melynek intézkedése szerint a magáninditványtétel elmulasztása következtében a büneset nem büntethető, illetőleg ellene a bünvádi eljárás meg nem inditható. Különben ezt az életbeléptetési törvény is kifejezetten kijelenti a 29. §-ban, midőn mondja: «Azon büntetendő cselekmények miatt, melyekre vonatkozólag a magyar büntetőtörvénykönyvek szerint csak a sértett fél inditványára inditható meg a bünvádi eljárás: ezen törvénykönyvek hatályba lépte után az eljárás megindításának csak a sértett fél inditványára van helye, habár a cselekmény előbb követtetett is el.» De az esetben is, ha a fenforgó büncselekmény ugy az egyik mint a másik törvény szerint *magáninditványu* büncselekményt képez, megtörténhetik, hogy az az egyik törvény szerint büntethető, a másik szerint pedig nem büntethető. Ez akkor fordul elő, midőn az egyik törvény a magáninditvány előterjesztésére *rövidebb* határidőt állapitott meg mint a másik, az inditvány pedig a rövidebb határidő eltelése után ugyan, de a másik törvény által kiszabott hosszabb határidőn belől lőn előterjesztve. Ily esetben azon törvény vagy törvényes intézkedés lesz a legenyhébb, mely szerint a büncselekmény a rövidebb határidő eltelése következtében büntethetlenné válik. Végre a büntethetőséget megszüntető általános okok közül itt még csak a bünkisérletnél előforduló *tettleges bánatot* és az u. n. *pertörlő elévülést* emlitem meg. Az előbbit illetőleg: ha bármily büncselekménynek kisérlete forog fön (teljes bünkisérlet), melynél a büntevőnek tettleges bánata — megfelelőleg az uj btkv. intézkedésének (67. §. 2. b. a 68. §. esetének kizárásával) — létezőnek ismertetik föl, ez esetben, minthogy az előbbi törvény és törvényes gyakorlat a tettleges bánatot nem a büntethetőséget megszüntető, hanem a büntetendőséget enyhitő körülménynek tekintette csupán, mindig az uj btkv. intézkedése fog, mint enyhébb intézkedés alkalmaztatni, mivel szerinte az ily bünkisérlet nem büntethető. Ami pedig a *pertörlő elévülést* illeti, erre nézve két eshetőség különböztetendő meg: mindenekelőtt lehetséges, hogy az egyik törvény az elévülést vagy egyátalán nem vagy csak a fönforgó büncselekményre nézve nem ismeri el a bünvádi eljárás megindítását s ennélfogva a büntetés alkalmazhatását kizáró oknak, mig a másik törvény azt akár általában, akár pedig csak a fönforgó büncselekményt illetőleg annak ismeri el. Ezen állapotban vagyunk mi a sajtóvétségek tekintetében, Erdély és a volt határőrvidék kivételével, hol az osztrák btkv. volt eddig érvényben, mely az elévülésre vonatkozólag szintén intézkedik. Ez esetben tehát semmi kétség, hogy ha a büneset a reá alkalmazandó törvényes határidő eltelése után kerül bünvádi eljárás, illetőleg elbirálás alá, mindig az uj btkv. intézkedései nyernek alkalmazást, melyek szerint az illető büneset nem büntethetőnek nyilvánitandó. Igy intézkedik különben az életbeléptetési törvény is a 32. §-ban. A másik eshetőség az, midőn mindegyik törvény, ha nem is általánosan, de mindenesetre a fenforgó bünesetre nézve ismeri az elévülést, mint a büntető pert, illetőleg a büntetés alkalmazhatását megszüntető okot. Ez esetben aztán azon törvény lesz az alkalmazandó enyhébb törvény, mely szerint — a fenforgó bünesetre vonatkozólag *rövidebb* határidőt szabván ki — a büneset *hamarább évül el*, mint a másik szerint, mely ugyanazon bünesetre alkalmazólag, hosszabb határidőt állapitott meg; föltéve, hogy akkor, midőn a kérdéses büneset eljárás és elbirálás alá került, az előbbi törvény szerinti rövidebb elévülési idő már eltelt, az utóbbi törvény szerinti hosszabb idő pedig nem telt el. Ez eshetőség előfordulhat a sajtóvétségeknél s valamennyi büntetendő cselekményre nézve Erdélyben és a volt határőrvidéki részekben. Különben hasonló értelemben intézkedik az életbeléptetési törvény is a 32. §-ban, hol mondja: «A m. btkvek hatálybalépte előtt elkövetett büntetendő cselekmények büntethetősége az ezen törvénykönyvekben meghatározott idő alatt évül el, amennyiben a *korábbi jogszabályok rövidebb határidőt nem állapitottak meg*"

3. Végre a törvényeknek a büntetendő cselekmény büntethetőségére vonatkozó intézkedéseit tekintve, a bíróra nézve a harmadik eshetőség az, midőn azt tapasztalja, hogy, mivel adott esetben azt kizáró ok egyik törvény szerint sem forog fön, a büneset *mindegyik törvény szerint büntethető*. Igy pl. a büntevő elhunyt, vagy megkegyelmezést nyert, az elévülési idő mindegyik törvény szerint már eltelt. Ez eset előfordulhat akkor is, ha a két törvénynek a kérdéses büneset büntethetőségére vonatkozó intezkedései különben eltérők egymástól. Ide tartozik különösen, ha az egyik törvény az adott bünesetre vonatkozólag hosszabb elévülési határidőt szab ugyan ki mint a másik, de a bünvádi eljárás megindítása előtt már ezen hosszabb határidő is eltelt, ugy hogy a büneset büntethetősége a hosszabb elévülési időt megállapitó törvény szerint is elévültnek tekintendő. Fölemlitendőnek tartom a házasságtörést, az erőszakos nemi közösülés s a rágalmazás és becsületsértés eseteit is, melyeknek büntethetőségét az uj btkv. jónak látta különös föltételhez kötni, mit az eddigi törvények nem ismertek. *A házasságtörést* ugyanis az uj btkv. csak akkor tekinti büntethetőnek (fönnebb hibásan mondottam e föltételt büntetendőségi ismérvnek), ha a miatt a házasságfelbontás vagy az elválás jogerejü itélet által kimondatott (246. §.), mig az ez előtti törvények e föltételt nem ismerik. A házasságtörés tehát — eltekintve itt most a magáninditványtól — akkor lesz mindkét törvény szerint büntethető, ha az uj btkv. követelte föltétel bekövetkezik, azaz: ha a házasságtörés miatt a házasságnak felbontása, vagy az elválás jogerejü itélet által kimondva lőn. Hasonlóan az erőszakos nemi közösülést is csak akkor tartja a m. btkv. büntethetőnek, ha a tettes és a sértett nő között a bünvádi itélet kihirdetése előtt házasság nem jött létre (240. §.), mig a régi törvények és törvényes gyakorlat azt föltétlenül büntethetőnek tekintették. Innen az erőszakos nemi közösülés — eltekintve itt is a magáninditványtól — mindkét törvény szerint csak akkor válik büntethetővé, ha a tettes és a sértett nő között az utólagos házasság a bünvádi itélet kihirdetése előtt nem jött létre. Ami pedig a *rágalmazást és becsületsértést* illeti, melyeknél bizonyos esetekben is föltételek mellett az uj btkv. exceptio veritatisnak ad helyt, mig a régi törvény ezt nem ismeri, ezek azon esetekben, melyekben az uj btkv. az exceptio veritatist megengedi — eltekintve a magáninditványtól — mindkét

törvény szerint akkor válnak büntethetőkké, ha a vádlott a neki engedélyezett exceptio veritatis jogával nem él, vagy ha él is, nem sikerül neki adott esetben az illető állitást vagy tényt bebizonyitani. Továbbá azon büncselekmények, melyeknek büntethetősége az egyik (uj) törvény szerint *magáninditványtól* van függővé téve, a másik törvény szerint pedig hivatalból üldözendő, csak akkor válnak mindkét törvény szerint büntethetőkké, ha a jogositott magánfél inditványát a törvényes határidőn belül terjesztette elő. Végre vannak oly büncselekmények is, melyeknek büntethetősége az uj törvény szerint nem egy, hanem *több föltételtől* függ, mig a régi törvény ezeket nem ismeri; ilyenek a házasságtörés, az erőszakos nemi közösülés, a rágalmazás és becsületsértés sat., melyeknek büntethetősége a már fönnebb emlitett föltételen kivül *magáninditványtól* is függ. Ez esetben ahhoz, hogy a büncselekmény mindegyik törvény szerint büntethető legyen, nem elég csak az egyik vagy a másik föltételnek létele, hanem okvetlenül mindegyiknek léteznie kell. Ha pedig a büncselekmény büntethetősége az egyik törvény szerint ezen, a másik törvény szerint pedig más föltételtől függ, az csak akkor lesz mindkét törvény szerint büntethető, ha a büntethetőségi föltételek mindkét részről valóban léteznek. Végre a büncselekmény olyan is lehet, mely az egyik törvény szerint tisztán hivatalból üldözendő, a másik törvény szerint pedig részben hivatalból üldözendő és részben magáninditványu; ily esetben aztán az csak annyiban lesz mindkét törvény részéről büntethető, amennyiben a büntethetőségi föltételek mindkét részről valóban existálnak. Annak aztán, hogy mindezen itt elősorolt esetekben, az összerü büneset mindegyik reá vonatkozólag alkalmazásba jöhető törvény szerint *büntethető*, az a következménye, hogy e szempontból a legenyhébb intézkedés vagy törvény kérdését, melynek gyakorlati jelentősége itt nincs kizárva (mert a büntetés alkalmazhatása fönforogván, az alkalmazandó), eldönteni uem lehet. Ezt azonban sokan nem akarják elismerni és azon nézetben vannak, hogy azon esetben, ha a kérdéses büneset az egyik törvény szerint *magáninditványu*, a másik törvény szerint pedig annak büntethetősége más föltételtől van függővé téve, vagy ha büntethetősége föltétlen is, de a büntetés mértékére nézve enyhébb intézkedéseket tartalmaz magában az előbbinél, *mindkét törvény enyhébb intézkedései* fognak alkalmazást nyerni. Azonban e nézet, közelebbről szemlélve, hamis fölfogásból indul ki, félreismerve a magán inditvány és az erre vonatkozó intézkedés jelentőségét. Ugyanis eltekintve azon esettől, midőn a büneset az egyik törvény szerint, mert a föltétel létezik, büntethető, a másik törvény szerint pedig, mert a föltétel nem létezik, nem büntethető, mely esetben az enyhébb intézkedés vagy törvény kérdése el van döntve — ha az fordul elő, hogy a büneset *mindkét törvény szerint büntethető*, ép oly kevéssé lehet megitélni, melyik az enyhébb intézkedés vagy törvény a fönforgó bünesetre nézve — mert ez a döntő itt, — mint nem lehet megitélni akkor, ha az mindkét törvény szerint nem büntethető; mert az, hogy az egyik törvény szerint ezen, a másik törvény szerint pedig más, amaz szerint egy, emez szerint pedig több okból, amaz szerint általános, emez szerint pedig különös okból büntethető a büneset, itt semmi különbséget nem tesz; itt enyhébb intézkedésről szó sincs, mert hiszen vádlottra nézve a törvények intézkedései egyenlő eredményüek (büntetőséget eredményeznek), következésképen ezen szempontból egyiket sem lehet enyhébbnek mondani a másiknál. De hibásnak tartom ama másik nézetet is, mely szerint ha a büneset az egyik törvény szerint *magáninditványu*, a másik szerint pedig nem az ugyan, de *enyhébben büntetendő*, mindkét törvény enyhébb intézkedésének volna helye. Nem is emlitve azon esetet, midőn az egyik törvény szerint a magáninditványnak elmulasztása következtében a büntetés alkalmazhatása ki levén zárva, a másik törvénynek a büntetésmértékre vonatkozólag tett intézkedései szóba se jöhetnek — itt csak azon esetet tartom szem előtt, midőn az egyik törvény szerinti magáninditvány kellő módon és időben előterjesztetvén, a büneset e szempontból büntethetővé s igy a másik törvény enyhébb intézkedései alkalmazhatókká válnak. Itt, ha ez utóbbi intézkedések alkalmaztatnak is, két törvény intézkedésének alkalmazásáról azért nem lehet szó, mert hiszen a magáninditvány nem mint igenleges, hanem csak mint *nemleges* föltétele a büntethetőségnek, vagyis mint ezt kizáró ok foglal helyet és bir jelentőséggel a törvény intézkedései közt; a közinditvány és magáninditvány közti különbség főleg abban fekszik, hogy amannak nem szabad elmaradnia; emez pedig el is maradhat, és igy előbbi esetben a büneset mindig büntethető, utóbbi esetben pedig az nem büntethető is lehet. A magáninditvány mint igenleges föltétele a büntethetőségnek csak processuális jelentőséggel bir, s igy az az eljárás körébe tartozik. Továbbá a magáninditványra vonatkozólag tett intézkedés a vádlott szempontjából csak akkor és addig tekinthető enyhébb intézkedésnek, ha és meddig az előterjesztve nincs, illetőleg annak előterjesztése el lőn mulasztva, nem pedig az előterjesztés után is, mely a bünvádi eljárás megindítását eredményezi; vádlottra nézve ez esetben mindegy: hivatalból vagy magáninditvány folytán lőn ellene a bünvádi eljárás megindítva. Egy szóval, a magáninditvány nem mint positiv, hanem csak *mint negativ föltétele a büntethetőségnek*, azaz nem positiv, hanem csak *negativ hatályában mondható vádlottra nézve enyhébbnek*. Azt mondani, hogy mégis ez utóbbinál fönforog a magánfél részéről legalább az itélet kihirdetéséig a visszavonás lehetősége, minek következtében a büneset büntetlen maradhat s igy ebből a szempontból a magáninditványra vonatkozólag tett intézkedés még az inditvány előterjesztése esetén is enyhébb marad — puszta illusio, mert itt az enyhébb intézkedés megitélésénél csak azon intézkedések jöhetnek és jönnek tekintetbe, melyek tényleg alkalmazást nyerendők, nem pedig a csupán eshetőleg alkalmazást nyerhető intézkedések is; itt nem a lehetőség, hanem a valóság határoz. Egyébiránt a magáninditványnak tulajdonképi ratiója is oda mutat, hogy az csak negativ hatályában érdekli az anyagi büntetőjogot, mert legtöbb esetben azért tétetik függővé a büncselekmény büntethetősége a magáninditványtól, hogy a magánfélnek módja és alkalma legyen a bünvádi eljárás mellőzésével (tehát a magáninditvány elmulasztása által) fontos érdekeit megóvni. Végre ha a fönebbi nézetet elfogadnók, akkor el kellene fogadni azt a nézetet is, hogy rágalmazás és becsületsértés esetében, ha vádlott a neki engedélyezett veritatis exceptióval adott esetben nem is él, noha élhetne, vagy ha él is vele, de a bizonyitás nem sikerül és ennek következtében az büntethetővé válik, a törvénynek az exceptio veritatisra vonatkozólag tett intézkedése mégis alkalmazást nyer; holott tényleg az nem is alkalmaztatik, és ép azért, mert nem alkalmaztatik, válik büntethetővé a rágalmazási vagy becsületsértési eset. Ugyanez áll a magáninditványra nézve is; ha ezt az arra jogositott fél, törvényes jogával élve, előterjeszti, az azt engedélyező törvény megszünik enyhébb lenni és ennek következtében az mint olyan alkalmazást nem nyer a büncselekmény megbüntetésénél. Mindezekből kitünik, hogy ha a büneset mindegyik törvény intézkedései szerint — legyenek bár ezek eltérők — büntethető, e szempontból az

enyhébb intézkedés vagy törvény kérdése és alkalmazása szóba nem jöhet.

Dr. Werner Rezső.

Indokolás

az általános magyar magánjogi törvénykönyv tervezetének az öröklési jogot tárgyazó ötödik részéhez.

Dr. TELESZKY ISTVÁN-tól.

21—30. §§. A felmenő és oldalági rokonok örökösödési rendének szabályozásánál a külföldi törvényhozásokban lényeges eltérésekkel találkozunk, mely eltérések leginkább a római jogban megállapitott iz-(gradualis) s a germán jogban gyökerező s az osztrák polgári törvénykönyvben következetesen keresztülvitt törzs — parentalis — örökösödési rendben jelentkeznek.

A római jog — azon alakjában, melyet Justiniánnak ide vonatkozó nagy horderejü novellái eszközöltek s mely alakban e classicus jog érvénye még ma is részben fenmaradt, részben az ujabb codificatio csatornáin átszivárgott. A törvényes örökösök első osztályához tartozó leszármazók nem léte esetében a törvényes örökösök II. osztályában a felmenenőket, továbbá az örökhagyónak egész vértestvéreit és e testvérek gyermekeit együttesen hivja az örökösödésre. A felmenők közül a közelebbi rokonsági izben álló a távolabbit megelőzi, egyenlő izben állók között, ha részben az apai, részben az anyai ághoz tartoznak s csupán felmenők, nem egyszersmind testvérek vagy testvérgyermekek is örökösödnek, mindenik ág egyenlő részt kap és ezen egyenlő részt az ugyanazon ágbeliek magok között ismét egyenlően osztják meg. A testvérek, ha csupán magok örökösödnek, egyenlő osztályrészben kapják a hagyatékot, ha pedig valamely elhalt testvér gyermekeivel együtt jőnek össze, akkor utóbbiak együttvéve azon részt kapják, mely az elhalt testvérnek jutott volna. Ha a felmenők testvérekkel vagy testvérek leszármazóival együtt örökösödnek, akkor fejenkénti osztálynak van helye, ugy azonban, hogy az ugyanazon testvértől származó testvérgyermekek együtt csak egy osztályrészt kapnak. Ha ezen II-ik osztályhoz tartozó örökös sincsen, akkor rendben következik a harmadik osztály, melybe az örökhagyó félvértestvérei s ezek gyermekei tartoznak, kik ugyanazon módozat szerint örökösödnek, mint a II. osztályban az egészvértestvérekre s ezek leszármazóira megállapitva van. Ha ezen III-ik osztályban sincs örökös, akkor az örökhagyónak többi rokonai következnek a IV-ik osztályban, úgy, hogy minden más körülményre való tekintet nélkül csupán a rokonsági iz közelsége határoz; az egyenlő rokonsági izben levők között a hagyaték egyenlően osztatik meg, a közelebbi rokonsági izben levő a távolabbit természetesen megelőzvén.

Az osztrák polgári törvénykönyv, melynek szerzői utasitásukhoz képest is a római jog intézkedéseit kiváló kútforrásként használták, a felmenő és oldalági rokonok törvényes örökösödésének szabályozásánál a római jognak most érintett szabványait nem fogadta el kiindulási pontul, hanem a Horten által szerkesztett 1786. május 11-ki örökösödési nyilt parancsnak, mint egészen különálló törvénynek ide vonatkozó szabványait (3—22. §§.) majdnem szó szerint vették fel a törvénykönyvbe. Ezen törvénykönyvnek nálunk is átalában ismert intézkedései szerint az I-ső osztályban hivatott leszármazó örökösök nem-léte esetében a felmenő és oldalági rokonokk további öt osztályban (II. szülők, III. nagyszülők, IV. ősszülők, V. dédek és ükök, VI. dédősök és ükösök osztálya) akként hivatvák az örökösödésre, hogy mindenik osztály nemcsak az illető felmenő törzsrokont, hanem az attól leszármazó összes oldalrokonságot, a rokonsági távolságra való minden tekintet nélkül tartalmazza s a közelebbi osztály a távolabbit feltétlenül s a rokonsági közelség vagy távolságra való minden tekintet nélkül kizárja. Mindenik osztályban vagy törzsben ismét a családi származásnak megfelelően s nem fejenként történik az örökösödés, nem még akkor sem, ha az ugyanazon törzsbeli rokonok egyszersmind ugyanazon rokonsági távolságban lennének. A második osztályban a hagyaték fele az apát, másik fele az anyát illeti s ha ezek közül egyik vagy másik nem élne, az őt illetendett fél részben leszármazói, még pedig gyermekei (az örökhagyó testvérei) fejenként a távolabbi leszármazók pedig törzsönként örökösödnek. Ha a szülők egyike meghalt s leszármazói sincsenek, az egész hagyaték a másik szülőt s leszármazóit illeti s csak akkor megy át a III-ik osztálybeli rokonokra, ha egyik szülő sem él s egyiknek sincsenek leszármazói. A III. osztályban a hagyaték azon fele, mely az atyát illette volna, fele részben (1/4) az atyai nagyatyát, másik fele részben (1/4) az atyai nagyanyát illeti s ha ezek már elhaltak, a tőlök leszármazó oldalrokonok ugyanazon elv szerint örökösödnek, mint a II-ik osztályban. A hagyatéknak az anyát illetendett fele az anyai nagyatya, illetőleg leszármazói és az anyai nagyanya, illetőleg leszármazói közt szinte egyenlően oszlik meg, ugy hogy ezek mindenike a hagyaték 1/4 részében örökösödik. Ha a nagyszülők valamelyike meghalt s leszármazói nincsenek, akkor az őt illetendett 1/4 nem a többi három nagyszülőt vagy leszármazóit, hanem csupán azon nagyszülőt vagy tőle leszármazó oldalrokonokat illeti, akik vele ugyanazon (atyai vagy anyai oldalon) állanak. E szerint az apai nagyatyai rész az atyai nagyanyai törzsre, az anyai nagyatyai rész az anyai nagyanyai törzsre száll át és viszont; s csak ha egyik (atyai vagy anyai oldalon) egyik nagyszülő sem él s leszármazói sincsenek, megy át a hagyaték a másik oldalbeli nagyszülőkre vagy leszármazóira. Ugyanezen elvnek következetes és tüzetes keresztülvitelét látjuk a további IV., V. és VI. osztályokban, mely szerint a IV. osztályban a hagyaték már nyolcz törzs-részre, az V. osztályban tizenhatra és a VI. osztályban harminczkettőre oszlik fel, s a rokonsági lánczolat tüzetes szem előtt tartásával ezen felmenő törzsek mindenikénél alkalmaztatik azon elv, hogy a hagyaték a törzsek szerint osztandó fel, hogy a törzs osztályrészét, ha a törzs-felmenő már nem él, a tőle leszármazó oldalrokonok kapják, s ha valamely törzstől leszármazó oldalrokonok nincsenek, az ezeknek jutandott részt az ugyanazon osztálybeli törzsek közül az, vagy azok kapják, akik a rokonsági elágazásban legközelebbi összekapcsolást tüntetnek fel.

A porosz Landrecht közönséges törvényes örökösödési joga igen kevésben tér él a római jog ismertetett rendelkezésétől. Leszármazók nem-létében az életben levő apa és anya örökösödnek, kik az egész vértestvért is kizárják. Ha mindkét szülő él, ezek a hagyatékon egyenlően osztoznak, ha pedig közülök valamelyik elhalt, bár gyermekek maradtak is utána, az életben levő másik szülő kapja az egész örökséget. Szülők nem-létében a további felmenő rokonok az örökhagyó egészvértestvérei vagy ezek leszármazói által megelőztetnek; de az örökhagyó félvértestvérei, vagy ezek leszármazói csak a további felmenőkkel együtt s csupán egészvértestvéreknek s ezektől leszármazóknak nem-léte esetében hivatnak az örökösödésre; még pedig úgy, hogy az ilyen távolabbi felmenők a hagyaték felében, a félvértestvérek s ezek leszármazói pedig a hagyaték másik felében örökösödnek; ha azonban a csoportok egyikében nincs örökös, vagyis csupán felmenők, vagy csupán félvértestvérek s ezek leszármazói vannak: ezek az egész hagyatékban örökösödnek. A felmenők közül a közelebbi izben rokon a távolabbit kizárja, az egyenlő iztávolságban állók egyenlő részt kapnak. Testvérek egymás közt fejenként osztoznak, de ha testvérek leszármazói is örökösödnek, akkor törzs szerinti osztálynak van helye. Ha sem felmenők, sem félvértestvérek s leszármazói nincsenek, akkor a távolabbi oldalrokonok örökösödnek. — Ezek között is a közelebbi rokonsági izben álló a távolabbit kizárja, az egyenlő távolságban állók között pedig egyenlő osztálynak van helye.

A Code Napoleon törvényes örökösödési joga, bár sokban hasonlit a római jog törvényes örökösödési rendéhez, még is attól lényegesen tér el. Leszármazók nem-létében azon vezérelv uralja az örökösödési rendet, hogy a hagyaték fele az apai rokonokat, másik fele pedig az anyai rokonokat illeti, s az anyai rész az apai rokonokra s viszont csak akkor száll át, ha az illető oldalon örökösödési joggal biró rokon épen nincsen. Mindenekelőtt örökösödnek az öröhagyó szülei, továbbá testvérei és ezek leszármazói, még pedig ugy, hogy ha mindkét szülő él, ezek a hagyaték felét, a testvérek vagy leszármazói pedig másik felét kapják, ha pedig csak egyik szülő él, akkor ez a hagyaték egy negyedét, a testvérek és leszármazói pedig 3/4 részét kapják. Ha a szülők egyike sem él, akkor a testvérek és leszármazói a további felmenő, vagy oldalági rokonokat az egész örökségre nézve megelőzik; azok, akik az örökhagyóval csupán az atyáról testvérek s leszármazóik csak a hagyatéknak az atyai ágat illető felében, azok pedig, a kik csupán anyáról testvérek, valamint leszármazóik csak a hagyatéknak az anyai ágat illető felében örökösödnek, és pedig akként, hogy az elhalt testvérek helyébe jure repraesenta-

tionis a testvérek leszármazói jönnek. Ha az elhunytnak testvére s testvérének maradékai nincsenek, akkor a hagyaték fele-részben az atyai oldalon levő felmenőket illeti, kik között az izben közelebb álló mindenik oldalon kizárja az ugyanazon oldalon távolabb izben állót, az egyenlő izben állók pedig egyenlően osztoznak. Ha valamelyik (atyai vagy anyai) oldalon nincsen felmenő rokon, akkor a hagyaték illető fele-része az azon oldalon levő legközelebbi oldalrokonra száll; több egyenlő izben oldalrokon fejenként osztozik. Tizenkettedik iznél távolabb álló rokonok nem örökösödnek. Ha egyik (atyai vagy anyai) oldalon örökségképes izben álló rokonok nincsenek, akkor az egész hagyatékot a másik oldalbeli örökléskéges rokonok öröklik.

Ugyanezen elvek alapján van az örökösödési jog szabályozva azon törvénykönyvekben, melyek kiindulási pontul a Code Napoleont fogadták el; ilyen például a valaisi code civile és az olasz codice civile; utóbbi azonban azon nevezetes eltérést tünteti elő, hogy a felmenőknél az örökség az atyai és anyai ág között csak akkor oszlik meg, ha a két ágon egyenlő iztávolságbeli örökösök vannak; az oldalági rokonok között pedig a közelebbi izben állók a távolabbiakat az atyai és anyai ágra való minden tekintet nélkül megelőzik.

A zürichi codex az osztrák polgári törvénykönyvben érvényre emelt törzs- (parentel) rendszer alapján, azonban mégis azon eltérésekkel szabályozta, hogy ha csupán unokatestvérnél távolabb álló oldalrokonok örökösödnek, ezek, a mennyiben egyenlő rokonsági fokon állanak, fej szerint osztják meg a hagyatékot, és hogy az ősszülők és leszármazói csoportjában a hagyaték törzs szerint nem osztatik fel s a képviselet teljesen ki van zárva, hanem a közelebbi rokonsági izben álló örökös a távolabbit egészen kizárja, ősszülők és leszármazóikon tul a távolabbi felmenők és a tőlök leszármazók pedig örökösödési joggal nem birnak.

A szász polgári törvénykönyv törvényes örökösödési rendének mintaképeül leginkább a római jog szolgált, de a részletekben nem jelentéktelen ujitásoknak akadunk nyomára. Leszármazók nem-létében első sorban a felmenő ág örökösödik. Ha mindkét szülő él, ezek a hagyatékot egyenlő részben kapják; ha csak egyik van életben, ezt illeti az egész örökség. Ha mindkét szülő elhalt, akkor a távolabbi felmenők örökösödnek, ugy hogy a közelebbi izbeliek a távolabbi izbelieket, még ha különböző (atyai vagy anyai) oldalról valók is, feltétlenül megelőzik; az egyenlő izbelek, ha egy oldalról valók, fejenként osztoznak, ha különböző oldalról, akkor a hagyaték fele az atyai oldalon levőket, másik fele ez anyai oldalon levőket illeti, egymás között azonban mindenik oldalon levők a reájok eső fél részt egyenlően osztják meg. Ha például az apai nagyatya és anyai nagyatya és anyai nagyanya élnek, előbbi az örökség felét, utóbbiak egy-egy negyedrészét kapják; ha pedig az apai nagyatya is elhalt: akkor, bár az atyai oldalról való ősszülők élnének is, az anyai oldalon levő nagyszülők mint közelebbi izbeliek kizárólag örökösödnek. Az örökhagyó testvérei csak akkor örökösödnek, ha felmenők sincsenek. Ezek egymásközt egyenlően osztoznak, az egészvértestvér azonban kétszerannyi osztályrészt kap mint a félvértestvér. Az elhalt testvér osztályrészét ezek leszármazói kapják, s ez esetben törzsszerinti osztálynak van helye. — Ha testvérek s ezek leszármazói nincsenek, akkor a távolabbi oldalrokonok örökösödnek, ugy azonban, hogy az örökhagyóval közelebbi közös törzstől származók a távolabbi közös törzstől származókat feltétlenül megelőzik; az ugyanazon közös törzstől származók között a közelebbi izbeli rokon kizárja a távolabbit, ugyanazon izbeliek pedig egyenlően osztoznak; de ha az egészvérrokon félvérrokonnal együtt találkozik, előbbi két személynek számittatván, kétszer akkora osztályrészt kap, mint a félvérrokon.

Ezen törvényeknek fentebb vázlatosan ismertetett örökösödési rendje a felmenő és az oldalági rokonok törvényes örökösödése tárgyában fenforgó igen nagy horderejű eltéréseket világosan kitünteti. A római jognak ugynevezett iz (gradualis) törvényes örökösödési rendjét a rokonsági iz közelsége uralja, melytől azonban nem csak a leszármazók törvényes örökösödési rendje képez eltérést, minthogy itt a gyermekekkel együtt az elhalt gyermektől származó unokák s esetleg a további leszármazók is örökösödnek, hanem eltérést képez az is, hogy az apával és anyával (1-ső iz) együtt a testvér (2-ik iz), a testvérrel (2-ik iz) együtt az ősszülők (3-ik iz) és dédek s ükök (4-ik iz) stb. örökösödnek; hogy a 2-ik, 3-ik és további izbeli felmenő rokonok a 2-ik izbeli félvértestvért az egész örökségben feltétlenül megelőzik.

Ezzel legmerevebb ellentétben az osztrák polgári törvénykönyv törzsörökösödési rende (Parentel-Ordnung) áll, mely a rokonsági iz közelségére való minden tekintet nélkül a közelebbi törzstől leszármazónak adja az örökösödési igényt, mindenik törzsben a leszármazók feltétlen képviseleti jogosultságát ismeri el s a hagyatékot minden esetben a családi elágazást legszigorúbban követve, osztja meg. A porosz Landrecht és a szász polgári törvénykönyv inkább a római jog izrendszeréhez simulnak, bár az utóbbi a törzsrendszer követelményeinek hajolt meg akkor, midőn azt rendelte, hogy az oldalági rokonok között a közelebbi közös törzstől leszármazó a távolabbi közös törzstől leszármazót feltétlenül, tehát akkor is megelőzze, ha utóbbi közelebbi izben rokon. A zürichi magánjogi törvénykönyv örökösödési rendének alapja a törzsrendszer (Parentel-Ordnung); ámde itt megforditva az izrendszer elveihez való közeledést látunk azon intézkedésben, mely a nagyszülői törzsben a törzsszerinti osztályt feltétlenül csak az unokatestvérekig bezárólag tartja fen, az ősszülők törzsében pedig a lemenők képviseleti jogát és a törzs osztályrendszert egészen elejtve, az örökösödési jogosultságot pusztán a rokonsági iz közelségétől teszi függővé.

(Folytatása következik.)

Külföldi jogélet.

A mire a continentalis politikai és társadalmi forrongások áthatása 1793 óta képtelen, ismét belső viszály, polgárháboru erjesztő hatalma létesiti azt: az aristokratikus, conservativ Albiont a radikalis demokratia haladásába sodorni. Nem ismerünk példát, mely érdekesebben és elevenebben fejtené fel a társadalmi s állami átalakulások természettörvényeit, mint azt, melyet Angolország vajudásai nyujtanak, hol a jelen gazdasági és arra alapitott jogi rendszer ellentétei és problemái a legélénkebben mutatkoznak. Mióta *Gladstone*, a szabadság nyolczvanéves fanatikusa, visszanyerte a kormányhatalmat, mióta socialista meggyőződésü férfiak ülnek a korona tanácsában, a haza *„alávetett"* népének emancipatiója, az *„irlandi kérdés"* ismét előtérbe lépett. E kérdés pedig nemcsak nemzetiségi és vallási türelmesség kérdése, hanem társadalmi osztály és tulajdon kérdése első sorban, nem a politikai hatalom, hanem a socialis jog problemája. És e kérdéssel szorosan összefügg az angol hűbérkori jogrendszer végleges átalakulása is. A kérdés maga létezik, mióta *II. Henrik* meghóditá a kelta Erint; akuttá vált az 1662-iki *Act of Settlement* óta, mely a *Cromwell* irtó háborujában a lázadó irek ellen végzett földbirtokelkobzásokat jóváhagyta s a puritán katonák jogutódjait, azon spekulativ angolokat, kik tömegesen összevásárolták a kinált hadzsákmányt, birtokban megerősitette. *II. Jakab* alatt *Tyrconnell* e confiscatiót a parlamentben nyiltan rablásnak, az ir földet az irek tulajdonának declarálta, s ha a katholikus *Stuart*-dynastia uralma fenmarad, bizonyára visszaadták volna az «elrabolt» földeket eredeti tulajdonosaiknak. E helyett *III. Vilmos* alatt a régi rendszabályok megujitása a *Renewal of the Act of Settlement* következett be a limericki kötés után. A protestantismus — melyet *Gladstone* Irland méregfájának, *Upas-tree*nek, nevezett — zsarnok uralomban maradt, mely azon satyrát merészelte, hogy az ir parlament visszaállittatott, de abban csak protestánsok, tehát csak angolok ülhettek. Az irlandi ipar és kereskedelem mesterségesen elfojtatott; nehogy az angol irányában versenyképessé legyen, a *Navigation Act, Woollen Act* stb. *„hazafias"* angol törvényhozási intézkedések által. Irland kifosztott, kegyetlenül kiszivott gyarmattá lett. Az angol földbirtokosok *(landlords)* az országon kivül *(absenteism)* költék el az ir bérlők *(tenant)* helyesebben *jobbágyok* által termelt jövedéket *(rent)*. Angol birák angol jog szerint, a *common law* teljes szigorával itéltek az irlandi jobbágyok felett, kik a bérfizetés képtelensége esetén birtokból kivetve, falvaikból kiüzve lettek és koldusokká, haramiákká váltak, éhen haltak vagy kivándoroltak. Sokkal kegyetlenebb intézkedések, mint a minők p. o. nálunk a pórlázadás után II. Ulászló alatt tétettek, állandó gyakorlatban voltak. Igy maradtak a dolgok századokon át, napjainkig. A legfelvilágosodottabb angol férfiak sporadikus felszólalása, mint p. o. *John Stuart Mill*-é, hasztalan volt. Ugyanazon végzetes makacsság vezette e kérdésben az angol államférfiakat ugy a whig mint a tory párton, a mely egykor az északamerikai gyarmatok elszakadását eredményezte.

Igy találta a viszonyokat *Gladstone* korábbi kormánya. Csak félrendszabályt tehetett, mely a formalis jognak megfelelt; az 1870. évi *Land Bill* a *tenant* birtokjogát bérfizetési képességétől tételezi fel és csak az esetre biztositja neki beruházásai megtérítését, ha földbirtokos ura őt kitenni akarja, noha bérét rendesen fizeti. Szóval kibecsülést, kiváltást statuál, minőt mi is ismertünk az irtványokra nézve. De e bill-ben is rejlett már azon bátoritó alapeszme, hogy *Gladstone* az angol politika hagyományos tévedéseivel és igazságtalanságával szakitani óhajt, hogy ő jogosultnak tartja a *repeal of the acte of Settlement,* az alaptörvény visszavonásának követelményét, és a *fenianism* mozgalmát, mely *„rablás"* jóvátételét, végső sorban az irlandi függetlenség visszaállitását tüzte ki czéljául.

Gladstone „forradalmi" tervei meghiusultak azonban bukásával. A conservativek erősen remélték, hogy lord *Beaconsfield* 1874-ben e kérdést is *„megoldja"*; de neki sem volt arkanuma.

Az irlandi *Encumbered Estates Court,* az eladósodott, tulterhelt földbirtokok rendezésére hivatott törvényszék ragaszkodott törvényes küldetése betüihez, nem gyakorolt emberiességet a bérlők iránt, kik az utolsó fejlődés szerint tényleg egyévesek lettek, kiknek sorsa a jó termés nagy sorsjátékától függött. A nyomor borzasztó fokáról meggyőz p. o. a *Davon commission* leirása.

Gladstone ujabb kormányrajutásakor saját szavai szerint *„a polgárháborut megmérhető távolban"* találta. *Forster* irlandi minister 1880. évi *Compensation for Disturbances Act*-je azonban, mely a kivetett jobbágynak is kártéritést biztosit a *bérszerződés ellenére,* fegyverben találta nemcsak a conservativ, hanem a nem radikalis liberalis tábort is. Azt mondták, hogy Irlandban rosz a föld, sok a nép, kevés a tőke, de utóbbi investiálására senki sem kényszerithető, az irlandi hitelt nem érdemel, csak ő fog üzlethez, bérlethez, mielőtt ahhoz tőkét megtakaritott volna, ő maga okozza nyomorult állapotát. A földesur nem kényszerithető kölcsönre, vagy nem kötelezett megtérítésre, mi *szerzett jog* sértése *ex post facto lex* volna. A törvény szerződést és tulajdont oltalmazni, nem sérteni hivatott. A parasztnak beruházása nincs biztositva, de a földesur bérjövedelme sem biztositható.

Blackstone bizonyitá már, hogy a *common law* magában is mindig elég volt a megzavart rend helyreállitására. De ha gyilkosokat felment irlandi esküdtszék, fel kell függeszteni az esküdtszéki eljárást. Nem kell igazságtalan szigor: egész kerület büntetése egyesek vétkeért vagy a bünösök feljelentését nem kivánhatni, mikor az a feljelentő meggyilkoltatását vonná maga után. De másrészt *öngyilkos őrültség* ilyenkor concessiót tenni, a forradalmi mozgalmak s izgalmak között, tehát a legalkalmatlanabb időpontban, nagy reformhoz fogni. A béke helyreállitása után lehet *„józan"* reformra gondolni; *Gladstone* radikalismusa csak fokozná a bajt. A legnagyobb szerencsétlenség volna, ha az ir városi tőkések válnának földbirtokosokká, kiknek a *„felszabaditott"* parasztok zsákmányul esnének, ha az állam javukra kisajátitaná is a földbirtokot, mert e közeli számos zsarnok kegyetlenebb volna a kevés angol főurnál. Az irlandi paraszt vagy felelős lény, vagy gondnokság alá helyezendő; mindkét positio előnyeit nem élvezheti. Meg van támadva a javasolt törvény által a *tulajdon,* és nem tudhatni, hol állapodhatik meg e mozgalom, mert az állam nem fog eleget tehetni, ha egyszer oly igényeket elismert, melyek jogtalanok, sőt jogellenesek, melyek a *„sic utere tuo ut neminem laedas"* aphorismáját arra forditják: *„sic utere alieno ut tuum facias"*. A törvény inkább igazságtalan mint bizonytalan lehet, nem szabad tehát uj törvénynek visszahatni: *misera est servitus ubi jus est vagum aut incertum*

Nagy chorus, régi dal. Mintha csak hallanók *Jules Simont* a sénatban az oktatási szabadság, vagy *Ribot* urat az assembléeben a birói függetlenség mellett meggyőzően szónokolni. Elméletileg meg nem czáfolható, néha nemeslelkü igazságok ezek, melyek azonban bizonyos esetekben a harcztért kiszolgáltatják a nemtelen ellenfélnek és a helyes czélt feláldozzák az eszközökben való válogatás miatt.

Különben vannak, kik azt hiszik, hogy *Gladstone* nem kevésbé számitó *„opportunista"*, mint *Gambetta. Tudta, hogy a a földbirtokosok, főleg a klerus, mely sem a „protestans Upas-tree-t", sem az atheista Bradlaugh tanulságát nem felejtette el, az emlitett billt a lordok házában meg fogja buktatni, a mint ez be is következett. Manning* bibornok hires: *An Englishmans Protest*-je nem hangzott el pusztában. *Gladstone akarta ujra demonstrálni a két ház ellentétét, helytelen rendszerét.* Mert a radikális párt nem akarja fentartani a lordok házát, ez *„anachromismust"*, mint nem akarnak a franczia radikálisok többé *senatust. Akarta* a *landtenure* kérdését általánossá tenni, mert az angol socialisták otthon is várják megoldását. És e radikális, socialista párt nagy és erős *a parlamenten kivül.* A legnagyobb s legnemesebb férfiak állnak élén. Övé a jövő. *A conservativek mondták, hogy a földbirtok nem lehet oly tulajdon, mint a forgó ingó vagyon, nem mehet egészen szabadon kézről-kézre.*

A radikalisok elfogadják a tételt, csak alkalmazását módositják: az állam legyen a tulajdonos, a földbirtokos csak annak felhatalmazottja.

Nagy szellemmel és tudománynyal küzdenek mindkét párton az eszmék harczterén, mely a tényleges viszonyok hátterét és lenyomatát képezi.

Az angol irodalom — napi, időszaki, politikai, tudományos sajtó — a pamphletek átláthatlan árját vetette fel e kérdés tárgyában. Ha csak a *Nineteenth Century*, e jelenleg legelőkelőbb folyóirat, utolsó *négy* havi füzetét lapozzuk át, őt értekezést a bill és radikális politika ellen, *hármat* a reform mellett találunk.

Nem hiszszük oly biztosnak a progressiv párt győzelmét, mint némely irója, p. o. *Duke of Somerset (Monarchy and Democracy; Phases of modern politics* London 1880.), ki már komolyba sem veszi a conservativ intézményeket. De constatáljuk az angol és franczia radikalismus párhuzamos *„opportunismusát."* A szabadság országát is hatalommal kezdik épiteni, *Voltaire* páratlan bonmotja szerint, ki azt mondá *Nagy Frigyes Anti-Macchiavelljé*-ről: «Il crache sur le plât pour endégoûter *les autres.*» A valódi conservativ a rádikalis reform, mely maradandót hoz létre.

Mi pedig ez alatt a porosz *reactio* törvényeit másoljuk: cselédtörvényt, melyben csak a botbüntetés hiányzik, uzsoratörvényt, erdőtörvényt, — mely örök köztulajdont is megszüntet.

Dr. Dell'Adami Rezső.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Becsületsértés és fegyveres pandur.

(Levél a szerkesztőhöz.)

Ily czim alatt olvastam becses lapja legutóbbi számában egy közleményt, melyre szükségesnek tartok néhány megjegyzést tenni.

A czikk szerzője panaszkodik a kir. járásbiróságok hatásköréhez utalt vétségek és kihágások eseteiben követendő eljárás tárgyában 2265/I. M. E. 80. sz. alatt kiadott rendelet 69. §-ának azon drakói szigora miatt, hogy ennek értelmében a becsületsértés vétségével vádolt egyén is köteles személyesen a tárgyalásra megjelenni, s ha kellő idézés daczára sem jelent meg, elővezetendő, miután a rendelet a becsületsértés vétségét nem vette ki az általános szabály alul, már pedig az — ugymond — a becsületsértésre nem illik.

Nem is teszi fel czikkiró ur, hogy a rendelet szerzője az idézett 69. §. megirásánál a becsületsértésre is gondolt és valóban kivánta, hogy a becsületsértésről vádolt, de személyesen meg nem jelent fél elővezetendő. Sokkal nagyobb tisztelettel viseltetik czikkiró ur az igazságügyminiszterium iránt, semhogy ezt fel tudná tenni.

Én czikkiró urral tökéletesen ellentétes nézetben vagyok és sokkal nagyobb tisztelettel viseltetem mind a rendelet szerzője, mind az azért felelős igazságügyminiszter ur iránt, hogy azt tudnám feltenni, mintha a becsületsértés vétségére nézve külön eljárási szabályokat akart volna statuálni.

Kérdezem, mi lett volna ennek indoka?

Talán az, mit czikkiró ur felhoz, hogy «1876-ban még magánjogi sérelem gyanánt tárgyaltuk a becsületsértéseket és szépen felappellalgattuk a legfőbb itélőszékig; 1877-ben kitünt, hogy a becsületsértés oly csekélység, hogy az e tárgyban hozott járásbirósági itélet ellen a felebbezés meg nem engedhető.»

Ilyen indokolásra nem lehet oly kivánságot alapitani, mivel czikkiró ur előállt.

Nem lehet pedig azért, mert azon sok anomalia között, mi még hazai vizzonyainkon rágódik — legalább az én cse-

kély nézetem szerint egy sem volt oly szembetünő, mint az, hogy a természeténél és jellegénél fogva a büntetendő cselekmények categoriájába tartozó becsületsértés magánjogi utra tartozott. Egy darab volt ez a középkorból. Különbség volt a nemes és a nem nemes emberen elkövetett becsületsértés között és a becsületében sértettnek csak annyi joga volt, mint mikor kölcsönadott pénzét az adóstól visszakövetteli.

Hogy az 1877-diki törvényhozás oly mostohán bánt el a becsületsértéssel s azt bagatell-polgári ügynek jelentette ki, az mindenesetre ép oly sajnos körülmény, mint a milyen sajnálatra méltó volt az 1877. előtti jogállapot. De az, hogy az 1877-iki törvény továbbra is magánjogi uton hagyta a becsületsértést: épen nem indok arra, hogy akkor, midőn az 1878-diki törvényhozás a becsületsértéseket a magánjogi térről rendeltetésök helyére, a büntettekről s vétségekről szóló büntetőtörvénybe iktatta, a becsületsértés a járásbiróságok elé utalt vétségek között kisebb jelentőséggel birjon mint egyéb vétségek.

Ezen történelmi előzmény, melyet bátran az antiquált jognézet egy maradványának lehet tekinteni, figyelembe sem jöhet azon indokok ereje mellett, melyek a becsületsértés vétségének ép oly szigoru eljárási szabályok szerinti megtorlását követelik, mint bármely a kir. járásbiróságok elé utasitott vétségnek.

Vagy czikkiró ur az egyén becsületét nem akarja oly hatályos védelemben részesiteni, mint a tulajdon ellen elkövetett apró vétségeket?

Én nem tudom: nem sulyosabb jellegü-e, ha valaki becsületében támadtatik meg, mint ha néhány forintját lopják el? Az ember veleszületett joga, hogy polgári becsülete s emberi méltósága elismertessék — s nem lehet az államra nézve közönyös, hogy a polgári társaság tagjának egymás közti viszonya ezen irányban minő fokon van — s épen ezért ma már nincs Európában törvényhozás, mely a becsületsértéseket mind anyagi, mind alaki tekintetben kellő szigorral ne sujtaná.

Higyje el a czikkiró ur, hogy alig van büntetendő cselekmény, mely fölött élesebb vitákat vivott volna a büntető-jogtudomány s törvényhozás, mint az iniuria s calumnia fölött. A *becsület* meghatározásán ma is vitatkoznak. A belga büntetőtörvény tárgyalása alkalmából a «mépris public», az «estime» s a considération fölött keserü harczok keletkeztek.

A német birodalmi büntetőtörvény tárgyalása alkalmával még arról is vitatkoztak, vajon a roszaló kritika nem képez-e becsületsértést — de a fölött nem vitatkozik senki, hogy a becsületsértés mint vétség kivétessék-e a többi, ugyanazon bíróság elé utalt vétségek sorából s enyhébb eljárási szabályok alkalmaztassanak, mint a többire?

Ellenkező nisusra inkább akadni. S épen a széltében burjánzó párbajdivat hangosan követeli is, hogy a becsületsértés megtorlása iránt a büntető hatalom szigoru legyen. Az állam csak akkor követelheti jogosan a társadalomtól, hogy szakitson a középkori-ordaliák e barbár maradványával, ha az egyén becsületét a támadások ellen hatályosan megvédeni tudja.

Nem volt nevetségesebb mint küzdeni a párbajok ellen és bagatell-polgári ügynek declarálni a becsületsértést.

S czikkiró ur mégis ezen szerencsétlen történelmi előzményből akarja levonni azt, hogy a becsületsértés vétségére enyhébb eljárási szabályok alkalmaztassanak, mint a többi vétségekre, melyek a kir. járásbiróságok hatásköréhez vannak utasitva.

Végül még egyet. Beszéljünk határozottan. Föl kell tennem, hogy czikkiró urat közleménye irására azon viszonyok vezették, melyeket közvetlen tapasztalatai nyujtottak.

Czikkiró ur, mint gyakorló vidéki ügyvéd legtöbbnyire oly becsületsértéseket lát, melyeket az alsóbb osztályokhoz, s mondjuk ki határozottan a becsület iránt kevesebb érzékkel biró nepposztályhoz tartozók követnek el. Egyik asszony a másikat illetlen szavakkal illeti, s panaszra megy; már most czikkiró ur azt gondolja: igazságos e ily kicsiségért, ha panaszlott idézés daczára meg nem jelenik, az elővezetést elrendelni.

Csak ez vezethette czikkiró urat a közlemény irására.

Azért mutattam rá az érem másik oldalára is, s nem gondolnám, hogy kormányzati hiba volna az, ha a viszonyok minden oldalról figyelembe vétetnek.

De én még a becsület iránt kevésbbé érzékeny nepposztályok között sem tartom a becsületsértést oly kis dolognak, hogy azzal az elővezetés össze nem férhet. Nem tartozom azok közé, kik összetévesztik a jogot a morállal, sőt annak határozott elválasztását követelem.

Az elrettentési elméletet elhibázottnak tartom, de nem zárkózhatom el azon jótékony hatás elől sem, melyet okvetlenül ébreszteni fog a becsület iránti fogalom tisztázására, ha eddig az egymás iránti becsülés iránt közönynyel viseltető néposztály is látni fogja, hogy az államhatalom a becsületet is részesiti legalább oly védelemben, mint az apró lopást.

Ugy gondolom tehát, hogy a javaslat szerzője *„öntudatosan"* cselekedett, midőn a becsületsértésre nézve nem állapitott meg enyhébb eljárási szabályokat, s én részemről csak akkor tudtam volna oly erőteljes vádat emelni, ha ellenkezőleg cselekszik.

Dr. Wlassits Gyula.

Heti szemle.

A *közigazgatási bíróság* kérdése végre valahára nálunk is *actuális* kérdéssé vált. A közigazgatási *enquête* egyhangulag nyilvánitá nemcsak annak szükségét, hanem halaszthatatlanságát; mert csakis abban találja a joguralom biztositékát a most uralkodó önkény és részrehajlás ellen, melynek fékezését pártkormánytól várni sem lehet, mint némelyek kifejtették, még akkor sem, ha a tisztviselők kinevezése által a pártkormány hatalma fokoztatnék. Mi is a *közigazgatási biráskodás* intézményében leljük a reformok sulypontját, ha azt is nem fogja a kormány lényéből kivetköztetni, mint ezt a tervezett *pénzügyi főtörvényszékkel* szándékolni látszik; mert egy miniszteri tanácsosokból alkotott ily bíróság csak arra alkalmas, hogy a miniszteri felelősség még illusoriusabbá tétessék. Pedig hát az már magában is eléggé tág köpenyeg.

Örömmel constatáljuk még, hogy az enquête majdnem kivétel nélkül az u. n. *osztrák* közigazgatási bíróság rendszere ellen nyilatkozott, mely csupán cassatorius hatáskörrel bir és azon feltételhez van kötve, hogy a vitás ügy előbb az összes administrativ forumok által véglegesen elintézve legyen. Ily intézmény csak centralisatio mellett a megcsontosodott bureaukratia ellenében birhat némi becscsel, mint a törvényes jog helyes vagyis jogászi interpretatiojának és alkalmazásának biztositéka; de gyakorlati haszna vajmi kevés. Nálunk a közigazgatás reformjának sokkal mélyebbre hatónak kell lenni, semhogy ily eszményi és elméleti hatáskörrel felruházott közigazgatási bírósággal beérhetnők. Mi fejlettebb közélettel dicsekedhetünk, semhogy alkotmányi garantiát keresnénk a közigazgatási bíróság intézményében. Nekünk ezen intézményre egészen más szempontból van szükségünk, t. i. azon szempontból, hogy maga a közigazgatás részrehajlatlan vagyis igazságos legyen. Ezért a közigazgatási biráskodásnak a közigazgatásnak kiegészitő részét kell képeznie és erre a mi önkormányzati rendszerünk ugy mint *Angliában* a kellő alapot is nyujtja. Angliában a közigazgatás teljes jogszolgáltatás alakjában gyakoroltatik és ezen mintát követte a *porosz-rendszer* elnevezése alatt az enquêteben hangsulyozott és elfogadásra ajánlott rendszer. A német irodalom *Gneist* vezérlete alatt az angol önkormányzatot és az arra fektetett közigazgatási biráskodást plántálta át Poroszországba, és habár nálunk a német literatura szolgál közvetitő eszközül, még is helyesebb, ha azon rendszert *angolnak* nevezzük el.

A kormány természetesen nálunk is, ugy mint másutt attól tart, hogy a közigazgatás hatálytalanná tétetik, ha mintegy biráskodásnak leend alávetve. Kétségtelenül nehéz a feladat megoldása és attól függ, hogy helyesen határoltassék el az intéző közigazgatás imperiuma a közigazgatási bíróság jurisdictiójától.

Az olasz rendszer, mely a közigazgatást a rendes bíróságoknak alárendeli, de a bíróságok döntéseit sem cassatorius és még kevésbbé végrehajtó hatálylyal nem ruházza fel, alig talált az enquête-ben említésre.

Felhivjuk t. munkatársainkat és nevezetesen a nem csekély számmal levő jeles szaktanárokat — kik annak idején a *„Közigazgatási Lapok"*-ban oly buzgón terjesztették ezen tudományág ösmeretét — hirdessék tanaikat más szakközlöny hiányában e lapban, mert mint emlitettük, *actuális* kérdéssé vált a közigazgatási biráskodás, és ennek sikeres megoldására közreműködni ők vannak első sorban hivatva.

D.

Felelős szerkesztő: **Dárdai Sándor** (VIII. Üllői ut 2. szám.) Főmunkatárs: **Dr. Fayer László** (V. Fő-ut 18. sz.)

Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat.

Tizenötödik évfolyam. 50. SZ. Budapest, 1880. deczember 10.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA: *Üllői-út 2. szám, III. em.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt, negyedévre .. 3 « A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

TARTALOM: Kihágási törvényünk (1879: XL. t. cz.) 53. §-a. Kőrösi Sándor debreczeni jogakadémiai tanártól. — Bajorország jelzálogkönyveiről. Dr. Csillag Gyula egyetemi magántanártól. — Észrevételek a magyar csődtörvényjavaslatra. Hánrich József kir. törvényszéki birótól. — Adalékok a magyar büntetőtörvénykönyv magyarázatához. Esküvel meg nem erősitett hamis tanuvallomás. Dr. Jellinek Arthur budapesti ügyvédtől. — A «Magyar Igazságügy» kritikája. Dr. Dell'-Adami Rezső budapesti ügyvédtől. Törvénykezési szemle: Levél a szerkesztőhez: Dr. Weiss Ignácz brassói ügyvédtől. — Heti szemle.
MELLÉKLET: Curiai határozatok.

Kihágási tövényünk 53. §-a.

Büntető-törvénykönyveink határozmányai közül egy sem vert fel nagyobb port, mint a kihágásokról rendelkező törvény 53. §-a.

Mint a vallásfelekezetek egymáshozi viszonyát érintő szabvány: mozgásba hozta a különféle hitfelekezetek egyházi férfiait. Az életbeléptetés után azonnal összeült a róm. kath. főpapság, és az idézett törvényszakaszt tanácskozása tárgyává tette. Nem tudván annak kétségbevonhatlan értelme iránt megállapodni: átiratot intézett a m. kir. igazságügyi miniszterhez, s azt az idézett törvényszakasz magyarázatára felhivta.

Az igazságügyi miniszter nem lévén hiteles törvénymagyarázó közeg, a kért magyarázatot megtagadta, s a majdan kifejlendő judicatura magyarázatára utalt.

Kevéssel ezután az ágostai hitv. bányai kerületének közgyülése tanácskozott e törvényszakasz értelme felett, és — nem helyesen — azon határozatot hozta, hogy lelkészei tartózkodjanak más keresztyén hitfelekezetbeli szülőktől származott gyermekek megkeresztelésétől, nehogy az 53. §. szerint fogság- és pénzbüntetéssel sujtassanak.

Azóta egyházi körökben e törvényszakasz értelmezése folytonosan napirenden van, többfélekép magyaráztatik, s a lelkészek legnagyobb részénél alaptalanul, de mégis aggályt szült.[1]

Ily helyzetben nekünk jogászoknak is, azt hiszem, hozzá kell szólnunk e tárgyhoz, mert ez nemcsak az egyházak férfiait, de a törvény végrehajtóit és alkalmazóit, biráinkat, is érdeklik.

Sajnálatos eljárás az, mit kormányaink 1867 óta a a törvények alkotása körül követnek. Az az eljárás vétetett nevezetesen gyakorlatba, hogy a miniszterek a törvényjavaslatokat vagy egyenesen a képviselőház asztalára teszik le, vagy ha valami külső mázt akarnak annak adni, az illető miniszter meghivja egy nehány budapesti barátját, s azokból *„enquête"*-et alakitván, velük megbeszéli a törvényjavaslatot, és hogy valami történjék, megenged nekik némi irályjavitást. Igy a törvényjavaslatok elvonatnak a szakértők és a nagy közönség birálata alól; elvonatnak még oly törvényjavaslatok is, melyek a társadalom minden tagját közvetlenül és szorosan érdeklik.

Más országokban épen ellenkező eljárás történik. A törvényjavaslatok nemcsak alkalmas időben hozatnak nyilvánosságra, de a főiskoláknak azzal a felhivással küldetnek meg, hogy arra véleményt adjanak, s azt az illető miniszterhez küldjék be. Ezt az eljárást követi még a kis Horvát-Szlavonország is, mely megküldvén a büntetőtörvénykönyv javaslatát a zágrábi egyetemnek, azt véleményadásra hivta fel. Ugyan van-e arra eset 1867 óta, hogy a magyar kormány valamely törvényjavaslatot megküldött volna az egyetemek és jogakadémiák tanári karainak véleményadás végett? Nincs egy sem; sőt ugy látszik, a magyar kormány a tudomány embereit nem sokra becsüli, s azokat ily véleményadásra hivatottaknak sem tartja.

Meg is látszik ez eljárás eredménye. Alakilag ujabb törvényeink nyakatekert magyarsággal vannak fogalmazva, tartalmuk hiányos, hézagos, rendszertelen, homályos értelmü, sőt gyakran érthetetlen.

Mikor már valamely törvény szentesittetett és életbeléptettetett: a szakértők és a nagy közönség tudomására csak ekkor jut; ekkor kezdődik meg aztán azok felett a vita és a tudományos birálat, s ekkor jönnek napfényre annak árnyoldalai. Ez eljárás aztán azt eredményezi, hogy törvényünkön még meg sem száradt a nyomdafesték, már póttörvénynyel kell a hiányokon segiteni.

Ez előzmények elmondása után kiséreljük meg az 1879: XL. t. cz. 53. §-ának értelmezését tudományos uton, mert a hiteles magyarázat az 1790/1. XII. t. cz. szerint a törvényhozást illeti.

Az idézett törvényszakasz igy van fogalmazva:

„A ki életkorának tizennyolczadik évét még be nem töltött kiskoru egyént az 1868: LIII-ik t. cz. rendelkezése ellenére más vallásfelekezetbe felvesz, két hónapig terjedhető elzárással és háromszáz forintig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő."

E törvény szavaiból kitünik:

1) hogy e bünös cselekmény *alanya* oly személy lehet, ki saját hitfelekezete egyházi szervezete szerint más vallásfelekezetbelieknek saját hitfelekezete tagjai közé való felvételére jogositva van. Kitünik:

2) hogy e törvénysértés *tárgyát* különböző hitfelekezeteknek az 1868: LIII. törv. czikkben foglalt jogai képezik. Kitünik:

3) hogy e törvény megsértésénél *a büntetendő cselekmény* abban áll, miszerint a más hitfelekezetbeliek *felvételére* jogositott személy az 1868: LIII. t. cz. rendelkezése ellenére oly személyt vesz fel saját egyházába, ki még élete 18-ik évét be nem töltötte.

Ezek képezik a szóban levő törvényszakaszban foglalt tiltott cselekmény tényálladéki ismérveit.

Az itt körülirt ismérvekből tehát világos, hogy oly lelkész, ki az 1868: LIII. t. czikk rendelkezései ellenére oly más hitfelekezetbeli egyént vesz fel saját egyházába, ki élete 18-ik évét már betöltötte, az 1879: XL. t. czikk 53. §-ában meghatározott büntetés alá nem esik.

Az 1868: LIII. t. czikk az áttérést csak oly egyéneknek engedi meg, kik életök 18. évét már betöltötték és az ezen törvényben megállapitott alakiságokat meg-

[1] Sopronban már birói eljárás tárgyát is képezte egy idevágó eset. Az első foku biróság a kath. papot, ki vegyes házasságban élő protestans apa gyermekét az apa beleegyezésével megkeresztelte és az anyakönyvbe bevezette, 50 frt pénzbirsággal büntette. Szerk.

tartják. Ámde ezen törvénycikk nem szabott büntetést azon lelkészekre, kik e formák megtartása nélkül is más hitfelekezetbeli egyéneket sajat egyházukba felvesznek. És ez nagy hiánya ezen törv. czikknek, mert a tiltó törvények büntetőjogi sanctio nélkül semmit sem érnek. E hiányt az 1879: XL. törv. czikkben kellett volna kipótolni, és az 53. §-t akép fogalmazni. hogy az ott kiszabott büntetés azon lelkészekre is alkalmaztatott volna, kik 18 éven felül levő más hitfelekezetbeli egyént de a törvényben meghatározott formák meg nem tartásával vesznek fel saját egyházukba. De ez nem történt.

A kérdéses 53. §. föntebbi körülirásunk szerint eléggé világos és érthető. Kétessé, aggályossá csak az által vált, hogy az egyházi férfiak felvetették azon kérdést: *„vajon az 53. §. ezen kifejezése alatt „más vallásfelekezetbe felvesz", kizárólag más hitfelekezetbeli egyénnek szabályszerü áttérés utjáni felvételét lehet-e érteni, vagy a felvétel alatt más hitvallásu, 18 éven alóli egyén megkeresztelése is értendő?"*

Nézetem szerint más vallásfelekezetbeli 18 éven alól levő egyénnek a saját egyházba való felvétele csak akkor képez büntetendő cselekményt, ha valamely egyház lelkésze annak az áttérést az 1868: LIII. t. czikk ellenére megengedi, és azt saját egyházi tagjai közé felveszi.

Más *keresztyén vallásfelekezethez tartozó* egyénnek *megkeresztelése* által — ha a megkereszteltet saját anyakönyvébe be nem vezeti — a lelkész az 1879: XL. t. cz. 53. §-át meg nem sérti, és igy az ott kiszabott büntetés alá nem eshetik.

E nézetemet támogatja először is az 1868: LIII. t. cz. E t. czikk a más vallásu egyén felvétele módjául csak a szabályszerü áttérést emliti. Arról, hogy a más vallásu egyén felvétele keresztelés által is megtörténhetnék, egy árva szót sem szól. Az 1879: XL. t. cz. 53. §-a pedig a felvételi módozat tekintetében az 1868: LIII. t. czikkre hivatkozik, és csak azt mondja büntetendőnek, ki ezen törvény rendelkezése ellenére vesz fel más vallásfelekezetbeli 18 éven alól levő egyént. E rendelkezések közt nem foglaltatván a megkeresztelés tilalma: az nem is büntethető.

Nézetemet támogatja másodszor azon körülmény, hogy a keresztyén vallásfelekezetek közt a más keresztyén vallásu szülőktől született gyermekek megkeresztelése nem tekintetik tiltott cselekménynek, és ezt a keresztyén hitfelekezetek hitelvei megengedik.

Már a keresztyénség harmadik századában felvetetett azon kérdés: vajon az eretnekek és szakadárok keresztelése érvényes-e? És e kérdés *Cyprián* kezdeményezése folytán — Kis-Ázsiában — tagadólag döntetett el. *István* római pápa ellenben a római egyház hagyományos tanát védelmezte, mely szerint az eretnekek keresztelése, ha a három isteni személy nevében szolgáltatott ki, érvényes, és azt rendelte, hogy a felekezetektől az egyház közösségébe térőknek bánat és engesztelődés jeléül csupán a kezek tétessenek fel. [2]

Ez idő óta a róm. kath. egyház a protestans lelkészek által teljesitett keresztelést érvényesnek ismeri, és a kölcsönös keresztelés hazánkban folytonosan gyakorlatban volt A keresztelés által azonban a megkeresztelt egyén az egyetemes keresztyén egyház tagjává, és nem azon különös keresztyén egyház tagjává vétetik fel, melynek lelkésze által megkereszteltetett; például: ha a róm. kath. lelkész megkereszteli a protestans szülők gyermekét: a keresztelés ténye által nem veszi fel a r. kath: egyház kebelébe, hanem a szülei vállását fogja az követni; ugyanez áll megforditva is, ha t. i. protestans lelkész keresztel meg r. kath. szülőktől származott gyermeket. Az anyakönyvbe leendő bejegyzés azonban az illető lelkész jogai és kötelességei közé tartozik.

A keresztelés nem egyéb, mint a kereszténységre való felszentelés és eljegyzés, s alapul Jézus azon mondatán, mit Nikodemusnak mondott: *„Nisi quis renatus fuerit, ex aqua et Spiritu Sancto, non potest introire in Regnum Dei."*

Maga a tény, hogy a gyermek keresztyén szülöktől született: megállapitja annak keresztyéni minőségét; a házasság csak külsőleg jelzi e minőséget.

Hodge Károly, amerikai nagyhirü hittudós, a róm. kath. egyház felfogásáról azt mondja: *„Az egyház lényegében külsőleg szervezett társaság. Mindazok, kik kebelében születnek, „ipso facto" tagok, és jogositvák minden szabadalmaira. Jogczimmel birnak az egyház sacramentumai és szabványaira, nem jellemük, hanem születésük okából.* [3]

A keresztyén egyház mindenik hitfelekezete hitelvei és felfogása szerint tehát a keresztyén szüléktől származott gyermek már születésénél fogva keresztyén, és azon hitfelekezet tagja, melyhez szülei tartoznak. Vallasát a keresztelés meg nem változtatja, hanem megváltoztathatja önmaga, ha 18 ik életévét betöltötte.

E felfogáson alapul az 1868: LIII. t. czikk 12. §-ának ezen rendelkezése is: *„A vegyes házasságokból származott gyermekek közül a fiak atyjoknak, a leányok anyjuknak vallását követik."* A törvény e határozatát a keresztelés ténye meg nem változtathatja.

Ha a vegyes házasságokból származott gyermekek szüleik vallását követik: annyival inkább azt követik az *egy* vallásfelekezethez tartozó szülék gyermekei, s azok vallása más keresztyén vallásfelekezetbeli lelkész keresztelési ténye miatt nem változik.

Az előadottakból tehát világosan kitünik, hogy az 1879: XL. t. cz. 53. §-ának ezen kifejezése alatt *„más vallásfelekezetbe felvesz"*, kizárólag csak más vallásfelekezetbeli 18 évet be nem töltött egyénnek az 1868: LIII. t. cz. rendelkezései ellenére áttérés utjáni felvétele értendő; a keresztelés ténye felvételt nem képezvén s törvénynyel tiltva nem lévén: büntethető cselekményt nem képez.

Körösi Sándor,
debreczeni jogtanár.

[2] Lásd: Dr. MARTIN: «A kath. Religio tankönyve» 317. lapján.

[3] Lásd: CHARLES HODGE: «Systematic Theology» III. k. 543. lapján.

«The Church according to them is essentially an externally Society. All born within its pale are «ipso facto» members, and entitled to all its privilegies. They are entitled to all its sacraments and ordinances, not in virtue of their character, but in virtue *of their birth right*.

Bajorország jelzálogkönyveiről.

(Töredék szerző 1879. évi tanulmányutjáról tett jelentéséből)

Bajorországban a jelzálogi rendszer áll fen, vagyis a nyilvánkönyvek czélja ott csakis a jelzálogi hitel biztositása.

Mig a telekkönyvi rendszer az ingatlanok valamenynyi jogviszonyairól hiteles fölvilágositást nyujt vagy legalább is azt tüzi ki feladatául: addig a Bajorországban érvényes jelzálogi rendszer csak arra törekszik, hogy az ingatlanokra nyujtott hitel biztosittassék s a jóhiszemü hitelezők megvédessenek.

A nyilvánkönyvek intézménye ott a nagynevü *Gönner* államtanácsos által szerkesztett s 1822. junius 1-én kihirdetett jelzálog-törvényen alapszik, melyhez járulnak még az 1851. nov. 10-én kelt közjegyzői és birósági-szervezési törvények és az 1869. april 29-iki törvénykezési rendtartás. E törvénykezési rendtartás az ujonnan életbelépett német birodalmi perrendtartás mellett is megtartotta némileg jelentőségét, a mennyiben az ingatla-

nokra vezetett végrehajtásoknál ezután is az egyes államok eljárási szabályai lesznek szem előtt tartandók.

Tekintve, hogy a jelzálogkönyvek ott tisztán csak a jelzálogok biztositására törekszenek: a jelzálogkönyvekbe eszközölt bejegyzések csak a jelzálogokra és ezeknek további változtatásaira nézve nyujtanak teljes jogbiztositékokat. Hogy ezt közelebbről beigazoljuk, tekintsük az ingatlanokra vonatkozó tulajdonjogszerzést. A tulajdonjog Bajorországban az ingatlanokra nézve nem a nyilvánkönyvben szereztetik, hanem a magánjogi elvek alapján véghezment jogügyletek által; az emlitett közjegyzői törvény 14-ik §-a kikötı ugyan, hogy a közjegyzők az átruházási szerződéseket a jelzálogi hatóságokkal közölni tartoznak; de a tulajdonosok kitüntetése a jelzálogkönyvben mást nem eredményez, mint azt, hogy *egyedül az itt kitüntetett tulajdonos* engedélyezhet a birtokra jelzálogi bejegyzéseket.

A jelzálogkönyvben tartalmazott és az ingatlanra, a tulajdonosra, a megterhelésre vonatkozó bejegyezvények mind azt veszik kiindulási pontul, hogy a jelzálogkönyv az ingatlanokra vonatkozó jogviszonyokról oly lehetőleg teljes és hű adatokat nyujtson, minőket a jelzáloghitel érdekei megkivánnak. Egyes dologbeli jogok kitüntetései mégis hiányoznak a nyilvánkönyvekből, mint például a reál-szolgalmaké és a nem magánjogi czimen nyugvó reál terheké.

A jelzálogkönyvek vezetése külön jelzálogi hivatalok köréhez tartozik; minden hivatalhoz egy vagy több jelzálog-kerület (Hypotheken District) tartozik és e hivatalban vezettetik a jelzálogkönyv.

A jelzálogkönyvek *kötött* alakban vezettetnek és pedig következő módon. Minden kerületnek egy vagy több kötetre terjedő jelzálogkönyve van. Hogy a kötetek teljes volta megőriztessék és egyes jelzáloglapoknak *(foliumok)* elveszésére könnyebben rájöhessenek, elrendeltetett, [1] hogy minden kötetnek valamennyi, ugy beirt mint üres lapjai folyó számozással látandók el és minden kötet végén a lapszámok mennyisége is kifejeztessék. A foliumok vagyis a jelzáloglapok számai ellenben minden egyes kötet czimlapján, tehát elől vannak előtüntetve. Ekként a jelzáloglapokat — foliumokat — meg kell különböztetni a lapoktól, mert egy foliumnak gyakran több lapja van, mig az ellenkező eset ritkán fordul elő.

A jelzálogkönyv kiegészitésére két jegyzék szolgál, nevezetesen a fekvőségek jegyzéke *(Sachregister)* valamint a tulajdonosoké *(Personenregister)*.

E két jegyzék kiinduláspontjára és czéljára nézve hasonlit a hazai telekkönyvi rendtartásunk szerint vezetendő *birtokrészlet-lajstromokhoz* és *névjegyzékekhez*.

A tárgy-jegyzék kezdetben a fekvőségek elnevezése után lett volna vezetendő; de később e tervvel abbahagytak s azóta a földadó-kataszteri munkálatokból vett térképi számok sorrendje irányadó a tárgyjegyzékben és e mellett kitüntetendők ott a müvelési ág valamint a terület is. Minden változás, mely akár a fekvőséget, akár a tulajdonos személyét illeti, a jegyzékekben azonnal kitüntetendő. A névjegyzékekben kitüntetendők továbbá a tulajdonos lakhelyét illető változások is. Ha a tulajdonos birtokát másra átruházta: neve áthuzatik és az uj tulajdonos kitüntettetik.

A jelzáloglapoknak, Hypotheken-foliumoknak, három főlapja van. Az *első* lap (melynek külön czime nincs és egyedül a folium folyó sorszámával láttatik el) a birtokot magát, annak tartozékait, a birtokkal összekapcsolt reál-jogokat, (Grundgerechtigkeiten) az igazolt becsárt és a tüzkár-biztositási összeget, valamint az ingatlannak különös és állandó jogi megszoritásait (hűbér, vagy hitbizományi minőség) és az ugynevezett dologbeli terhek (reálterhek) közül csak azokat tartalmazza, melyek különös magánjogi czimen alapulnak. Ez utóbbiak közé sorolja a törvény az öntözési társulatoknak fizetendő járulékot is. [2]

A birtokállományra valamint a kitüntetett körülményekre vonatkozó összes változások szintén az első lapon jegyeztetnek be; tehát a lejegyzések, eldarabolások is, [3] a becsértékben, térmértékben és tüzkár-biztositási összegben beállott változások is.

A második lap, mint czime is mutatja, *„a tulajdonost, a tulajdoni czimet és a rendelkezési megszoritásokat"* tünteti elénk; tehát itt kitüntetendők: *a)* a tulajdonos és pedig nevének, állásának megjelölése mellett, akként, hogy a személyazonosságra nézve kétely ne fordulhasson elő. Hitbizományi birtokoknál e minőség az első lapon lévén kitüntetendő, a tulajdoni lapon semmi bejegyezvény nem fordul elő. Közös tulajdon esetén a birtoklási arány mindenkor bejegyzendő, ha a társtulajdonos jutalékát külön megterhelni kivánná. Czélszerü intézkedés, mely egyébiránt a telekkönyvi specialitás elvéből is foly. Mindenesetre czélszerübb, mert ugy a hitelezőkre valamint a nem kötelezett feleknek jogbiztosságára megnyugtatóbb s a végrehajtási eljárásra is előnyösebb, ha a birtoklási arány már eleve meg van állapitva, mintha az mint nálunk is igen gyakran történik, csak a végrehajtás folyamán állapittatik meg.

A tulajdonosok nevei mellett a második lapon kitüntetendő *b)* a szerzési jogalap (adásvétel, örökösödési osztály stb.) röviden, a jogügylet keltére való hivatkozással, továbbá *c)* a tulajdonban beállott változások. E pontnál két fontos körülményt kell fölemliteni. A bajor közjegyzői törvény 14-ik czikkelye kötelezőleg előszabja, hogy az ingatlanokról kötött jogügyletek közjegyzői okiratba foglalandók s a közjegyzők a jogügyletnek a jelzálogi hatóságnál bemutatására kötelesek. [4] A jelzálogi hatóságok pedig az átiratást nem eszközölhetik mindaddig, mig a törvényes átruházási illetéknek lefizetése igazolva nincs. [5]

További bejegyzések a második lapon *d)* a lakás, használat, haszonélvezet személyes szolgalmának bejegyjegyzése *e)* a tulajdonos rendelkezési joga megszoritásainak kitüntetése. Itt jegyeztetnek be az ugynevezett ovások is *(protestatiók)*, melyek czélja: a zálogjogot kivéve valamely dologbeli jognak előleges biztositása pl. valamely tulajdoni igénye, *f)* a visszavásárlási, elővételi jog és megterhelési tilalom *g)* végre az e bejegyzésekre vonatkozó törlések.

A harmadik lap felirata *„jelzálogok, engedmények és törlések"*. A bajor nyilvánkönyv eredeti rendeltetéséhez képest e lap a legfontosabb s a többi lapok csak arra szolgálnak, hogy alapot szolgáltassanak az e lapra eszközlendő bejegyzésekhez. A jelzálogok bejegyzéseinél a következők tartandók szem előtt. Kifejezendők: a hitelező neve; kivételesen előmutatóra szóló kötvények is bekebelezhetők, — a követelési összeg — kikötményeknél az összeg előadása nem kivántatik, követelési jogalap (causa debendi), röviden jelezve, hogy az pl. kölcsön vagy vételárhátralék-e? E lapra jegyzendők továbbá: az engedmények, a jelzálogi követelések további elzálogositásai (alzálogjogok), egyes részleteknek feloldásai, rangsorozati elsőbbségek följegyzései, a jel-

[1] Lásd: Királyi rendelet 1823. márcz. 12-éről. (Utasitás a jelzálog törvény életbeléptetése tárgyában.)

[2] 1852. máj. 28-iki bajor törvény az öntözési és vizmentesitési társulatokról.

[3] Ezek nálunk tudvalevőleg a tulajdoni lapon jegyeztetnek be.

[4] Közjegyzői törvény 15-ik §.

[5] 1852. máj. 28-án kelt illeték-törvény.

zálogi előjegyzések, melyeknél az összegek előadása nem kivántatik, elégséges levén az, ha az előjegyzett követelés összegének megnevezése későbbre tartatik fen; óvások (protestatiók), melyek valamely jelzálog bejegyzése ellen irányulnak; végre mindezen bejegyezvények törlései.

(Befejezése következik.)

Dr. Csillag Gyula,
egyetemi magántanár.

Észrevételek a magyar csődtörvényjavaslatra.*

A 86. §. második bekezdésének abbeli rendelkezését, hogy a csőd elrendelése ellen beadott felfolyamodás felfüggesztő hatálylyal nem bir, és hogy azon esetben, ha a felsőbb bíróság a csődnyitási határozatot megváltoztatja vagy feloldja, a foganatositott biztositási intézkedések mindaddig hatályban maradnak, mig a csődnyitás kérdése jogérvényesen el nem döntetik, kielégitőnek nem találom.

Ugyanis ez által nincs megoldva azon kérdés, hogy a csődnyitó végzés meghozatala és annak jogerőre emelkedése közötti időben elrendelt és foganatositott biztositások, végrehajtások és telekkönyvi bejegyzések birnak-e joghatálylyal?

A 13. §. szerint ugyan *a csődnyitás után* a tömeghez tartozó vagyonra biztositást, zárlatot vagy végrehajtást sem elrendelni, sem az elrendeltet foganatositani nem lehet. De itt a csődnyitás alatt csak, a mint hiszem, a jogerőre emelkedett csődrendelés értendő, mert ha a törvény máskép nem rendeli, minden birósági határozat csak jogerőre emelkedése után foganatositható, és mert egyáltalán nincs ok, hogy miért kellene a biztositások vagy végrehajtások elrendelését és foganatositását feltartóztatni oly esetben, a midőn a csődrendelő végzés közadós által felfolyamodással megtámadtatván, az még jogerőre nem emelkedett. Másrészt nem szabad elfelejteni, hogy a biztositások és végrehajtások nem csak a csődbirósági hatáskörrel felruházott törvényszéknél, hanem más birságoknál is, melyek a csődnyitásról csak a csődnyitási határozat jogerőre emelkedése után értesülnek, kérelmeztetnek.

E kérdést tehát már egyszer tisztába kellene hozni, és pedig szerény nézetem szerint akkép, hogy kimondatnék, miszerint:

«a csődöt rendelő határozatnak meghozatala után, de annak jogerőre emelkedése előtt elrendelt és foganatositott avagy csak foganatositott biztositások, végrehajtások és a csődhitelezők sérelmére eszközlött telekkönyvi bejegyzések, ha a csődrendelő határozat jogerőre emelkedik, joghatálytalanokká válnak.»

Kell-e ezen intézkedést még bővebben indokolnom? Azt hiszem, elégséges leend, ha a fenebb felhozottakon felül még megérintem, hogy a közadós részéről felfolyamodással megtámadott csődrendelő végzés alapján foganatositott zár alá vétel és leltározás (mert ezek a törvényjavaslat szerinti biztositási intézkedések) a csődhitelezőknek igen keveset fognak használni, ha az egyidejüleg foganatositott végrehajtások érvényben maradnak.

A 87. §. szerint, «ha a csődnyitási kérvény elintézésekor az tünnék ki, hogy a vagyon az eljárási költségek fedezésére sem elegendő, a csőd csak akkor rendelhető el, ha a hitelezők a csődeljárási költségek viselésére készeknek nyilatkoznak.» Itt a «viselésére» és «készeknek» szavak közé beszurandó «magában a kérvényben.»

A 91. §-ban megnevezett azon hatóságok illetve intézetek száma, melyekkel a csődnyitási határozat közlendő, még a következőkkel bővitendő, u. m.: a csődbiróság területén levő *összes k. bíróságok,* (a nálok folyamatban levő vagy netán folyamatba teendő ügyek tekintetéből), a *kir. adófelügyelő* és a *k. kincstári jogügyek igazgatósága*, mint a k. kincstár képviselői az adók, illetékek és kincstári egyéb követelések tekintetéből, és végre *a közigazgatási helyhatóság* (politikai jogok gyakorlásának, községi és egyéb tiszteletbeli hivatalok ellenőrzése stb. tekintetéből) mert a közadósnak a javaslatban emlitett felettes hatósága nem azonos a helyhatósággal.

Kereskedői csőd elrendeléséről a kereskedelmi és iparkamarát is kellene értesiteni.

96. §. Ideiglenes tömeggondnok kirendelése. A mint hallottam, az országgyülésnek jogügyi bizottságában elfogadott inditvány szerint a tömeggondnok mindenkor az ügyvédek sorából nevezendő ki. Ezt én teljesen helyeslem, mert midőn a csődtömeg ellen bejelentett követelések valódiságának elbirálása első sorban a tömeggondnokra bizatik, mulhatlanul szükséges, hogy a tömeggondnok jogi ismeretekkel birjon.

Ép ugy helyeslem azt is, hogy az ideigl. tőmeggondnok kinevezésénél a hitelezők meghallgatása, melyet a jelenlegi csődtörvény rendelt, mely azonban csak kevés bíróságnál foganatosittatott, mellőztetik, mert nem csak hogy ez a gyakorlatban sok nehézséggel jár (a birónak ki kell puhatolni, kik a közadós hitelezői), hanem rendesen csak arra szolgált, hogy egy ügyvéd több rendbeli állitólagos hitelezőtől megbizásokat szerezvén, önmagát vagy embereit hozta a tömeggondnoki tisztre javaslatba.

A választási joggal tehát helyesen a csődbiróság ruháztatott fel. Csak az a kérdés, hogy nem kellene-e tekintettel azon számos panaszokra, mely az ügyvédi kar részéről a csődbiróságoknak tömeggondnoki kinevezései ellen naponkint — és talán némelykor nem merően alaptalanul — emeltetnek, a csődbiróság választási jogát legalább némileg korlátozni? És igazság- és méltányossági érzetem azt sugalja, hogy igenis, de csak olyképen, hogy többrendbeli csőd egy ügyvéd kezében ne összpontositassék, hanem a csődbiróság lelkiismeretesen oszsza ki a csődügyeket a területén működő egyes ügyvédek között.

Nehéz ugyan itt a bíróságra nézve általánosan kötelező választási módot kijelölni, mert sem a bukottak neveinek kezdőbetűje sem az ügyvédek «abc» sorrendje szerinti kinevezése nem felel meg a czélnak, mert tagadhatatlan, nem minden ügyvéd bizható meg sikeresen mindegyik csőd kezelésével. Hogy lehetne p. o. egy kereskedelmi szövetkezetnek csődjét egy ügyvédre bizni, ki a kereskedelmi ügyekben nem szokott dolgozni.

A csődbiróság tehát szabadon válaszszon az ügyvédek között, lévén tekintettel tudományukra, képességükre, megbizhatóságukra és azt hiszem méltán családi és vagyoni viszonyaikra is, de ne pártfogoljon egyeseket. Azért 96. §-t ezen intézkedéssel megtoldatni vélem:

«A csődbiróság minden egyes csődügyben más-más ügyvédet köteles tömeggondnokul kinevezni, és valamely még folyamatban lévő csődügyben tömeggondnokként működő ügyvédet uj csődügyben csak akkor nevezhet ki tömeggondnokul, ha a területén gyakorló ügyvédek névsorát már teljesen kimeritette.»

«Ennek ellenőrzése czéljából tartozik a csődbiróság minden év elején az elmult év folyama alatt kinevezett tömeggondnokok *névjegyzékét a csód vagyonértékének kitétele mellett* az igazságügyi miniszteriumnak bemutatni.»

A tömeggondnok kinevezésének általam javaslatba hozott módja még azon felette nagy előnynyel jár, hogy minden tömeggondnok iparkodni fog csődügyét minél előbb lebonyolittatni illetve befejezését siettetni, mert előre tudja, hogy mindaddig, mig csődügye be nem fejeztetik, más csődügyben tömeggondnokul kirendeltetni nem fog.

Ennél tovább, azt hiszem, menni nem lehet.

A 98. §-ra, mely a végleges csődválasztmány választásáról, és a 144. §-ra nézve, mely a perre utasitandó hitelezőknek a választásoknál adandó szavazati jogról intézkedik, csak azon megjegyzésem volna, miszerint világosan

* Az előbbi közleményeket l. a 46. és 48. számokban. *Szerk.*

(legjobb a 144. §-nál) kimondassék, hogy valamelyik csődhitelezőnek mások által kifogásolt szavazati joga iránt a csődbiróság nem *külön*, hanem a választási actus jóváhagyásakor *együttesen* határoz, nehogy a választási határnap azért, hogy az egyes hitelezők szavazati joga kifogásoltatott, elhalasztassék.

A tömeggondnok dijairól intézkedő 105. §-t még különösen oly dijakra nézve vonatkozó intézkedéssel óhajtanám megtoldatni, mely dijak a 145. §. értelmében azon csődhitelezők által, kiknek követelései a tömeggondnok által valódiaknak el nem ismertetnek, meginditandó perekben felmerülnek.

Hánrich József,
pozsonyi kir. törvényszéki biró.

(Folytatása következik).

Adalékok a magyar büntető-törvénykönyv magyarázatához.

*Eskü̈vel meg nem erősitett hamis tanuvallomás.**

XXXII.

Az idézett itélet indoka e kérdést azzal véli megoldani, hogy a bűnpártolás biróságon kivüli cselekményt tételez fel. Ez a Code pénale art. 247 és a belga btkönyv art. 339 szempontjából helyes, de a m. btkönyv 374. §. szerint bűnpártolás biróság előtti cselekmény által is elkövethető, amennyiben valaki önnönmagát valótlanul egy büntett elkövetésével vádolhatja, sőt el is itélhető, s e cselekménye kétségtelenül segélynyujtás arra, hogy a tettes vagy időközben a hatóság üldözése elől meneküljön vagy pedig büntetlenül maradjon.

A 213. §-ban három elv jut kifejezésre:

1) A hamis vallomás, az ügy lényeges körülményére, ha esküvel megerősittetik, mint hamis tanuzás büntetendő.

2) A hamis vallomás az ügy nem lényeges körülményeire, ha esküvel meg is erősittetik, nem büntetendő.

3) A hamis vallomás eskü nélkül a büntetőjog körén kivül eső cselekmény.

Ha a hivatkozott szakaszban lefektetett három elvet a felvetett kérdés megoldásánál szem előtt tartjuk, ugy az kérdésként sem szerepelhet, mert a törvényhozó akarata oly világos és kétségtelen kifejezést nyer, hogy még az esetre, ha elismertetnék, hogy a hamis vallomás a bűnpártolás ismérveit magában rejti, sem lehetne büntetéssel sujtani, mert a törvényhozó elfogadva az ellentétes álláspontot, a bűnpártólás elkövetésének ezen speciális esetét büntetéssel sujtani nem akarta. E nem-akarás nem egy törvényhozói elnézés, hanem öntudatos czélba vett cselekmény, melynek indokai részint jogiak részint jogpolitikaiak s azon nagy elvnek folyományát képezik, hogy a büntetőjog keretén belül bizonyos jogpolitikai kivánalmakból beálló ellentétek, a midőn azok kikerülhetlenek, a lehető legkisebb térre szoritassanak.

A büntetőtörvénykönyv indokai megismertetik velünk azon okokat, melyek a törvényhozót szükségszerüleg arra birták, hogy a hamis tanuzás bűntettét, *mely tagadhatlanul bűnpártolási czélzattal is birhat, ezen czélzattól függetlenitse* és a bűntett obiectumaként magát az állam igazságszolgáltatási hatalmát tüntesse fel, s ez által megjelölt oly határvonalat, mely a hamis tanuzás és bűnpártolás összetévesztését kizárja. A hazugság, a valótlanság s minden az igazzal ellenkező s ennek valósitására irányuló cselekmény az ethica körébe tartozik.

Bűneszközzé válhatik, de bűntetté vagy vétséggé csak akkor lesz, ha a törvényhozó által az ethica köréből kivéve, különösen mint büntetőjogi cselekmény ismertetik el. Ezt pedig a törvény a hazug vallomás tekintetében nemcsak hogy nem tette, hanem ellenkezőjét határozottan ki is fejezte.[1]

Dr. B. ur nézete szerint a bűnpártolás a vádlott javára czélzó hamis vallomás előterjesztésével be van fejezve. Igy tehát obiectivisálva volna azon cselekmény, mely a 272. §-t sérti. Ezen befejezett bűntetthez hozzájárul egy ujabb cselekvény, az eskü, mert Dr. B. ur nézete szerint: «a vallomásnak esküvel való megerősitése képezi a hamis tanuzás véghezviteli cselekményét»; igy tehát két cselekmény forogna fen, vagyis a 96. §. értelmében a hamis tanuzás a reális concurrentia esetét képezné.

E nézet consequentiája a következőkben nyilvánulna.

A vizsgáló biró előtt tett hamis vallomás, bűnpártolás; tehát büntetendő a tanu még az esetre is, ha végtárgyalás alkalmával vallomását a valónak megfelelően módositja.

Büntetendő az, ki hamis vallomását esküvel megerősité, de az eskü nem a törvényes formában tétetvén le, semmisnek mondatik ki, igy tehát esküvel meg nem erősitett hamis vallomás vagyis bűnpártolás forog fen.

Hasonlókép mint bűnpártoló büntetendő az, ki még ha hamis tanuzást követett is volna el, de hamis tanuzását illetve esküjét visszavonván, a 225. §. értelmében büntetlen maradna, mert mint Dr. B. ur a bűnpártolásra nézve helyesen jegyzi meg, «nem kivántatik meg, hogy a czélzat tényleg megvalósuljon. Még a minden hatály nélküli segély is . . . bűnpártolást képez.»

E nézetből folyólag daczára a bttvkönyv 224. §-ának, mely szerint: «Nem büntettetik az ezen fejezetben meghatározott cselekvények miatt:

* Az előbbi czikket l. a 48. számban. Szerk.

[1] Régibbbüntető jogunk a hamis eskü és hamis tanuzás közt különbséget ismert, mit igazol KÁLMÁN *Decrtm. Lib.* I. caput 27., hol e kifejezések «de falsis testibus» és «falsum testimonium» fordulnak elő. E büntettnek kettős jellege mint a vallást megsértő s mint az igazságot meghamisitó az 1486: 10. §. 8 kifejezést nyer, a hol a hamis tanu büntettetik «tamquam periurii et falsarii.» VERBŐCZY *Hk.* II. R. XXX. fej. a büntett kettős jellegét határozottan kiemeli, de a büntett körét szükebb határokra szoritja, amennyiben a 7. §-ban foglalt meghatározásból «periurium dicitur: mendacium iuramento firmatum, in fraudem et periclitationem iurium cuiuspiam malitiose commissum.» Folyólag, büntetőügyekben hamis tanuzásról csak akkor lehetett szó, *ha az vádlott terhére követtetett el.* KITONICH *Directio met. process. iudiciarii.* cap. IX. Quest 25. §. 4. a vallási szempontot elejtve, a büntett lényegét a csalásban látja. A büntett kellékei nézete szerint: eskü, valótlanság, csalási szándékkal és tényleges jogcsorbitás. A praxis criminalis II. R. Art. 91. a tudva letett hamis esküt feltétlenül büntetéssel sujtja. Eltér VERBŐCZY fogalommeghatározásától s kétséget enged arra nézve, vajon a vádlott javára elkövetett hamis tanuzás szintén büntethető-e. A theoria szempontjából érdekes, *hogy a vádlott terhére elkövetett hamis tanuzást a periurium fogalmából kiveszi s azt hamis vádnak minősiti.* (l. id. h. sententia finalis.)

HUSZTY *Jurisprudentia practica* L. III. Tit. XXXI. a «falsum» fogalommeghatározását adva, annak három elkövetési módját ismeri, ezek közt első helyen a «periuriumot».

BODÓ *Jurisprudentia criminalis* Artic. XVII., XLI., XLII. az előbbi álláspontot foglalja el. Az 1791-ki javaslat «Codex de delictis eorumque poenis Art. XVI. §. 2. a büntett fogalmát következőképen állapitja meg: «Est autem falsus testis, quicunque iuramento firmato coram iure mendacio alium damnificaverit aut damnificare voluerit.» A büntett jellege e javaslatban kiválólag az igazság megtámadásában áll.

VUCHETICH *Inst. iur. crim.* 297. sk. l. a hamis tanuzás büntettét sokkal tágabban fogja fel, amennyiben a hamis esküt a czélba vett jogcsorbitástól függetleniti. Az eskü nélküli hamis vallomást büntetlennek mondja, az esküvel megerősitett hamis de veszélyt nem okozó vallomást mint az Isten nevével való visszaélést büntetéssel sujtandónak tartja. Az 1843-ki javaslat a hamis tanuzás büntettét polgári s bünügyekben szabályozván, az egyes felmerülhető eseteket a sulyosító vagy enyhitő körülmények szerint külön emeli ki. *E javaslat szerint az esküvel meg nem erősitett hamis vallomás, ha vádlott javára czéloz, büntetlen, mig a vádlott terhére elkövetett eskü nélküli vallomás, a javaslat 263. §-ában büntetéssel van sujtva.*

A mi a hamis tanuzás kisérletének kérdését régibb jogunk szempontjából illeti, mindenekelőtt megjegyzendő, hogy a tanu az esküt a vallomástétel előtt tette le, (KÁLMÁN D. L. I. C. 26., 1486: 10. §. 7. és VERBŐCZY Hk. II. R. Pr.) miért is régibb iróink a kisérlet kérdésével nem is foglalkoztak. A fenti idézetekből kétségtelen, hogy a büntett befejezéséhez a tényleges megkárositás megkivántatott. Ellenkezőleg a praxis criminalis, mely szerint ez esetben csak kisebb büntetésnek van helye és az 1791-ki Jav., mely XVI. Art. §. 4. még az előkészületi cselekvényeket is befejezett büntettnek veszi, amennyiben «Ceterum sola voluntas ad delictum istud sufficit.» A törvényszéki gyakorlat az *authenticatióig kisérletet nem ismert,* amennyiben a tanu vallomását módosithatta s polgári ügyekben a «collateralis inquisitio,» egész terjedelemben büntetlenül visszavonható volt (L. Frank II. R. 428.). Az 1843-ki jav. 240-ik §-ában a hamis tanuzás consummatióját az illető per itélet általi megoldásával hozza kapcsolatba.

1) A ki a valónak megvallása által önmagát büntetendő cselekménynyel vádolná;

2) A ki büntető vagy fegyelmi ügyben jogositva volt a tanuzást vagy véleményadást megtagadni, de ezen jogára a bíróság által figyelmeztetve nem lett» az illetők hamis vallomásuk által bűnpártolást követnének el, miután a hivatkozott §. a 378. §-ban nem foglaltatik.

Feltehető-e egy törvényhozóról, a ki mellett, mint egy büntetőjogi iró megjegyezte, «azt kell præsumálnunk, hogy a logika elvei szerint jár el», a hamis tanuzást büntetlennek nyilvánitaná bizonyos esetekben, a hamis vallomást pedig büntetéssel sujtaná? Ez ellenmondást a törvényhozó nem akarhatta, kizárván az ily értelmezésnek lehetőségét is.

Hogy a bttkönyv a hamis vallomást büntetéssel sujtani nem akarja, kitünik onnét is, hogy kihágási és fegyelmi ügyekben bűnpártolásról szó sem lehetvén, ez esetekben a hamisan valló tanu büntetlen maradna s a trvkönyvben egy okadatlan ellenmondás volna előidézve a jelzett irányban megkisérlett magyarázat által.

Dr. B. ur nézetét kifejezi e szavakban: «Azt tartjuk, hogy az esküvel meg nem erősitett hamis tanuvallomás, a mennyiben az bűnvádi ügyben a vádlott javára követtetett el, bűnpártolást képez.» Az ezen alakban kifejezett elv egyáltalán fen nem állhat, mert a hamis tanuzás csak *bűnügyet*, a bűnpártolás pedig *büntettet* tételez fel, mert a két büntetthez megkivántatott dolus egymástól lényegesen eltér, de a hamis vallomás gondatlanságból elkövetett cselekmény is lehet. A hamis tanuzás *commissive* és *omissive*, a bűnpártolás *csak commissive* követhető el, — igy tehát, ha a hamis vallomás abban rejlik, hogy vádlottat terhelő ténykörülmények hallgattattak el, bűnpártolásról szó sem lehet. (MERKEL Holtzendorf Hb. II. köt. 740. l.: «Es gelten hier die allgemeinen Grundsätze hinsichtlich der Erfordernisse der commissiv Delicte im Gegensatz zu denjenigen der omissiv Delicte». Ellenkező nézet SCHWARTZE *Comment.* 346. l.).

Az itt czáfolt nézet bűnpártolás tényálladékát látja, mert a hamis vallomás segitségnyujtás arra, hogy a tettes büntetlenül maradjon.

A német bttkönyv 257. §-ában a m. btkönyv 374. §-ának megfelelően ezen kifejezés «Um denselben der Bestrafung zu entziehn» fordul elő. Daczára annak DOCHOW, HEINTZE, JOHN és SCHWARTZE az esküvel meg nem erősitett vallomást egyáltalán büntetlennek tartják. *A német birodalmi törvénykönyv szempontjából ez eset bűnpártolást nem képez,* s a kérdés Németországban csak az volt, vajon a bevezető törvény 5. §. alapján az esküvel meg nem erősitett vallomás az egyes szövetséges államok törvényhozása által egyáltalán büntethető-e. SCHWARTZE e kérdésre vonatkozólag megjegyzi: Es ist bekanntlich bestritten worden, ob neben den Bestimmungen des Rstsgb. die Gesetzgebung des einzelnen Bundesstaates befugt sei, die nichteidliche falsche Aussage zu bestrafen. Insbesondere war diese Frage im Königreich Sachsen, wo selbst die nichteidliche falsche Aussage mit einer Kriminalstrafe bedroht war, lebhaft diskutirt, auch von der dasigen Gesetzgebung bejaht, dagegen von dem obersten Gerichtshofe, als ein gegen eine solche Strafe aussprechendes Erkentniss Nichtigkeits-Beschwerde erhoben wurde, verneint und dieses Erkenntniss kassirt worden.»[2]

Dr. B. ur a vádlott terhére elkövetett hamis vallomásban a büntetőtörvénykönyv 327. §. foglalt tényálladékot látja fenforogni, amennyiben nézete szerint a hamis vallomás a tudva hamis bünjelnek koholását magában foglalja. Eltekintve azon érvektől, a melyeket a bünpártolás tekintetében felsoroltunk s mely érvek e helyütt is a felvetett kérdés nemleges megoldását eredményeznék, megkisérlendjük ettől függetlenül a törvénykönyv indokolásából és a 227. §-al kapcsolatban álló czikkekből a vitatott nézet tarthatlanságát kimutatni.

A bünjel vagy bizonyiték-koholás mint a hamis vád elkövetésének egyik módja a szóval vagy irásban előterjesztett vádtól csakis az alak tekintetében különbözik, s miután egy és ugyanazon büntett tényálladékát állapitja meg, kell hogy minden ismérv közös legyen.

Az indokolás (II. R. 105.) csakis egy módját a büntett elkövetésének ismeri: «Az elkövetés módját illetőleg világosan kifejeztetik: hogy a hamis vád mint büntett vagy vétség *egyedül a hatóság előtt emelt vád által követhető el.*» A *hamis bűnjelnek vagy hamis bizonyitéknak vád alakjában kell hogy a hatóságnak tudomására hozassék.* A tanu vallomása, akármily kiterjedt értelemben vétessék is a vád fogalma, az alá egyáltalán nem sorolható. A hamis vád szándékának arra kell irányulnia, *hogy a vád, hamis bünjel, bizonyiték, alkalmas legyen arra, hogy egy bizonyos egyén ellen vizsgálat tétessék folyamatba.* Igy DOCHOW (Holtzendorf Hb. II. k. 258.) és SCHWARTZE (id. h. 444. l.) «Die falsche Anzeige setzt die Absicht das Einschreiten der Behörde zu veranlassen voraus; andere Gesetzbücher sagen dies ausdrücklich.» *A hamis vallomás már megindított eljárást feltételez; igy tehát a hamis vádhoz szükséges szándék fen sem foroghat.*

De hogy a hamis vallomás nem tekinthető hamis vádnak, kitünik a büntetőtörvénykönyv 228. és 229. §§-ból. Mert hivatalból a hamis vád csak akkor üldözhető, ha *ennek alapján* a büntető eljárás már megindittatott. A hamis bünjelnek és bizonyitéknak a büntető eljárással causalis nexusban kell állania; az előbbi eredményezi az utóbbit. *A tanuvallomás már megindított eljárást tételez fel; igy tehát az hivatalból üldözhető cselekményt nem képezne.* Hasonlókép ki van zárva annak büntetése a 229. §. alapján, mert itt hamis vádról, esetleg tehát hamis vallomásról van szó a nélkül, hogy bünvádi eljárás ennek alapján megindittatott volna, vagyis oly esetről, mely a hamis vallomást mint a hamis vád elkövetésének egyik módját, határozottan kizárja.

El kell ismernünk azonban Dr. B. ur amaz érvelésének helyességét, hogy az esküvel meg nem erősitett vallomás is a birói határozatra befolyással lehet. Szabad bizonyitási rendszer mellett a biró meggyőződését ily vallomásokból is meritheti, s ámbátor itéletében köteles a tényeket s az általa levezetett okszerü következtetéseket feltüntetni, arra nézve, hogy miért tartott valamit valónak, bizonyitási szabályhoz kötve nincs. Még nagyobb jelentőséggel bir az esküvel meg nem erősitett vallomás az esküdtszéki eljárásban, a melyben minden criterium hiányzik arra nézve, vajon mely bizonyiték és mily mérvben járult az esküdt meggyőződéséhez.

Figyelembe veendő továbbá, hogy bizonyos tanukra nézve már eleve ismeretes lehet a bíróság előtt, hogy azok eskü alatt ki nem hallgathatók, de a kiknek vallomása az ügy körülményei szerint egyedül is döntő lehet.

Az esküvel meg nem erősitett vallomás a vizsgálat folyamán vád- vagy beszüntető határozat hozatalát eredményezheti; hamis vallomások vizsgálati fogságot is idézhetnek elő, s igy alkalmas eszközök arra, hogy a birói határozatot befolyásolják s az igazságszolgáltatást veszélyeztetik.

Az esküvel meg nem erősitett vallomásnak büntetéssel való

[2] A régibb német büntetőjogi irók, Quistorp, Tittmann, Martin, Feuerbach, Mittermaier, a hamis tanuzást, mint a «crimen falsum» specialis esetét fogták fel. *Martin* Lehrbuch des d. Crml. R. a vádlott terhére elkövetett hamis vallomást hamis eskünek veszi. (195. §.) A vádlott javára czélzó, esküvel meg nem erősitett vallomást bünpártolásnak tartja. Hänfler: «Als diese Art von positiver Begünstigung eines Verbrechens wird heutigen Tags diejenige vorkommen, welche durch absichtliche Vorenthaltung oder Entstellung der Wahrheit *zu Gunsten* eines Angeschuldigten, von Personen verübt wird, die gerichtlich um Thatsachen befragt sind.» *Rosshirt* «Geschichte und System des d. Strfr.» III. k. 16. l., minden. bár esküvel meg nem erősitett vallomást, mint falsitast, büntetendőnek tart. Feuerbach, Mittermaier, az esküvel meg nem erősitett vallomás büntethetősége ellen nyilatkozik: «Die blosse wörtliche Lüge, wenn nicht eine andere Veranstaltung hinzukömmt, oder *ein Bruch des Eides* da ist, enthält keinen Betrug.» (Lehrbuch des P. R. 13. kiad. 412. §. N. II.)

sujtása szükséges, csakhogy ez külön büntettet képez; hamis vallomást, melyre nézve a hamis tanuzásnál elfogadott elvek irányadók legyenek. Helyesen jegyzi meg SCHWARTZE: «Das practische Bedürfniss nach einer derartigen Strafbestimmung lässt sich nicht in Abrede stellen, sobald in der Processordnung die nichteidliche Abhörung von Zeugen nachgelassen, ja in der Voruntersuchung als Regel vorgeschrieben ist, und wichtige Entscheidungen z. B. am Schlusse der Voruntersuchung Einstellungs-Erkenntnisse wohl selbst bei voller freier Beweiswürdigung Enderkenntnisse auf solche Aussagen gestützt werden». A belga büntetőtörvénykönyv 217. Art. az esküvel meg nem erősitett hamis vallomást mint «fausse déclaration»-t bünteti s Nypels (id. h. 550. skl.) azon czáfolhatlan érveket közli, melyek az ily szabály felállitását szemben a szabad bizonyitási elvvel követelik.

Hasonlókép az 1868. évi rev. szász büntétőtörvénykönyv 229. §. és a bajor büntetőtörvénykönyv 200. §. s az osztr. büntetőtörvénykönyv-jav. 164. s 165. §-ban az esküvel meg nem erősitett vallomást mint «falsche Aussage» büntetéssel sujtja. (L. Bericht d. Strgtz-Ausschusses 43. skl.)

Dr. Jellinek Arthur.

A „Magyar Igazságügy" kritikája.

I.

A Magyar Jogászegylet választmányának *megbizásából* igazságszolgáltatásunk és közigazgatásunk elválasztásáról a hatalmak megosztása szerint f. é. május 9-én a Jogászegylet teljes-ülésén az első előadást tartottam.

Egy legfölebb két órai felolvasás kimért szük keretében kifejteni mindazt, mi e kérdéssel összefügg, lehetetlen lett volna. A felveendő anyag kiválasztásában az egylet *tudományos és propagatorius* czéljának kivántam megfelelni. Vázoltam tehát egyrészt Montesquieu doctrináját, *önállóan* méltatván módszerét, mintáját, eredményeit; vázoltam a modern *liberalismus* fejlődését és utolsó gyakorlati követelményeit, az állam egész tevékenységének, igazgatásának alávetését a törvény uralma s az azt biztositó rendes birói hatalom alá. Felemlitém a doctrina támadóit és az azzal történt visszaéléseket. Megczáfoltam *Stein* és *Gneist* azon állitását, hogy e doctrinát az angolok és francziák elejtették volna; kimutattam, hogy e két német iró, kinek *után- és kiirásából* áll nagyobbrészt vonatkozó hazai irodalmunk, nem méltó minta; hogy az elsőnek alaptana téves, hogy mindkettő — szakitva a korábbi német doctrinair iránynyal — meghaladott álláspontón áll még a német irodalom, Rössler, Schmitt, Maurus stb. szempontjából is; hogy Gneist hamisan adja elő a *jelenkori* angol alkotmányt; hogy a porosz rendszer helyett törvényhozásunk az olaszt kövesse inkább, mely a legelőrehaladottabb a közjogok oltalmában; hogy *Stein Rossit plagiálta*, stb.; kimutattam szóval számos legalább is nem chablonszerü dolgot, melyről azt hittem, hogy felvetésük irodalmunknak s a jogügynek hasznára válhatik.

Tekintettel levén hazai viszonyainkra, melyek fejlesztése *helyes irányban* az egylet czélja, épen ezen nálunk meglehetősen isolált és legtöb irónk előtt természetes okokból népszerütlen álláspontomra és *eredeti* birálatra helyeztem sulyt, sok egyebekben kénytelen levén odavetett aphorismákra, aperçukre vagy ismert nevek felemlitésére szoritkozni. Tudtam, hogy ezek, mert sokban idegenszerüek, szinte bővebb indokolásra szorulnának, nehogy félreértessem, de *essayt* mondva, nem lehetett *könyvet* irnom; miért is az, hogy szokatlan modorom különösen német irányu némely professorunk szemében valami vétkes novis rebus studens censuráját fogja provokálni, nem lehetett döntő rám nézve.

Vázoltam másrészt a hazai jogfejlődést némely uj forrás bemutatásával. Biráltam a reactio jelen rendszerét, mely a hatalmak felosztásától még a magánjogi biráskodásban is visszalépett és képtelen reformot tervez a közjogi iustitia dolgában. Szándékosan, czélzatosan hivatkoztam a jogászok egyetértésére a jogállam követelményei iránt.

Ily előadással szemben az ügyön lenditeni óhajtó és jóhiszemü irodalmi birálat szerepe csak az lehet, helyeselni vagy megtámadni az alaptant és a conclussiókat, nem pedig gáncsolni azt, hogy nem foglaltatik benne több és annyi részlet, a mennyinek előadásához nem egy, hanem száz este sem volna elegendő.

Az egylet is igy fogta fel. *Kinyomatni* határozta és *ismételt beható vita* tárgyává tette azt, a midőn alkalma volt több kitünő tagnak és magamnak két nagyobb beszédben előadásom vázlatát kiegészitени s annak helyes alapjait megerősiteni. E viták is ki fognak nyomatni.

Ezen ekként kinyomatott, 32 lapra terjedő *előadásnak* birálatát hozza a «Magyar Igazságügy» f. é. deczemberi füzete *6 lapon*, tehát igen *terjedelmesen*. Birálónak *Dr. Concha Győző* kolozsvári jogtanár van nevezve; az irályon — mindkettőét ismervén — észrevehető Dr. *Tauszig János* szerkesztő szerető gonddal végzett *átszövegezése*. Mindannyi kiváló figyelem által lekötelező körülmény.

E birálat helyesli eredményeimet, kételyt hagyván fen az iránt, hogy helyesli-e egyszersmind indokolásuk alapját, a hatalmak megosztását vagy mivel helyettesitené azt. Helyesli az irodalmi idézetek teljességét, egyetlen szerzőt sem nevezhetvén, kit nem ismertem, s inkább azzal vádolván, hogy nem elsőrendü irókat is idéztem volna. Megtámad azonban a tanok kifejtésére nézve lényeges hézagok, tulzások, tévedések miatt. Ezek inter pares discutiálható dolgok. Megtámad továbbá valótlanságok, ferditések, tudatlanság és állitólag közvetett forrásidézés miatt is. Ezek, mint be fogom bizonyitani, merő iniuriák, melyek csak személyes indulatból eredhetnek.

Én nem szoktam kiméletet sem adni, sem kérni, mert magam is azt tartom, hogy irodalmunkban Herkules tisztitó munkája még elvégzendő, hogy abban indokolt a bizalmatlanság, természetes a kicsinylő előitélet.

De tudom azt is, hogy a szükséges epuratiónak alapfeltétele az, a mi anarchikus irodalmi álláspontainkban még annyira hiányzik: a jónak, a komoly és önálló munkának tisztelete. És azt tartom, hogy az, ki ezt támadja meg, nem többé személyt, hanem közös jó ügyet sért, a haladás tényezőit compromittálja, a harcztért a közös ellenfélnek, a tudatlan routine-nak, a jogtalan és nem igaz diadalának szolgáltatja ki. Ez lebegett szemünk előtt a Jogászegyletnek alakitásakor, inkább socialis mint akadémikus czél, homogen elemek csoportositása, a jó ügy felfegyverzése. Concha Győző pedig alaptalan gyanusitással, hamis váddal és gorombasággal támad meg nem csak engem, hanem a Magyar Jogászegyletet is, midőn azt mondja, hogy «a 32 lapból 26-ot kihagyni kellett volna, akkor jó de felesleges védbeszéd maradt volna a valótlanságok, tulzások, felületességek virágos kertjéből, hol csak nevekkel vagdalódzom, hogy az előadás *tanuskodik a papir és a Jogászegylet türelméről*".

Én a müködés sulypontját, a birálatra jogositást a positiv alkotásban látom, magam is abban kerestem sok évi emésztő tanulmány után, és a kik ismernek, mint p. o. Tauszig János ur, azok tudhatják, mily minősités alá esik velem szemben afféle odavetett gyanusitás, hogy oly irókat, mint Aristoteles, Plato, Hobbes, Spinoza, Montesquieu, Rousseau, Spencer stb. — nem olvastam, nem ismerem, mint ezt Concha csodálatos logikával *azért hiszi*, mert *nem* chabloneszerü epithetonnal emlitem fel neveiket. És van jogom hinni, hogy a magyar szakértő közönség előtt eddigi munkásságomban elég alapot nyujtottam arra, hogy annak becsületessége felett általános itéletet képezhessen magának, a mely felmentene az alul, hogy Concha-féle becsmérlő támadások ellen vitatkozó önvédelemre keljek. Vagy azt

hiszi Concha ur, hogy munkásságomnak és előadásomnak megbirálhatása végett a Magyar Jogászegylet az ő utmutatására szorult? Vagy csak botrányt hajhász? Nem szorul védelemre a Magyar Jogászegylet, melyet compromittáltnak, megcsalt csalónak tüntet fel ezen u. n. birálata oly embernek, kinek munkájában (A közigazgatási biráskodás stb. Budapest 1877.) eredetit nem találtam Arany János versein kivül.

Nem azért szólalok tehát fel, hogy világosabbá tegyem azt, mi ugy is világos, hogy itélhessen a szakközönség a felett, hogy a «felszines», «tudatlan», «roszhiszemü» stb. jelző rám vagy birálóimra illik-e; nemis azért, hogy Concha uron óvó példa statuáltassék alaptalan és roszhiszemü sértés miatt és irodalmunk emlitett epuratiója a jó ügyre veszélyes fajtól ekkép rajta is végeztessék, hanem azért tartom kötelességemnek érdemén felül méltatni e támadást, mivel az a *Magyar Igazságügy* támadása, tehát perfidia.

A *Magyar Igazságügynek ugyanis két állandó támogatója a Magyar Jogászegylet elnöke és alelnöke, szerkesztője pedig a Magyar Jogászegylet választmányi tagja.* Oly birálat felvétele tehát, melynek egyedüli világos tendentiája, az egyletet ildomtalanul megtámadni, irodalmi botrány. Ha valaki rajtam akart bosszut állni, ugy hiszem, folytonosan elég anyagot bocsátok a birálat rendelkezésére. De hogy egy diszes, jogéletünk jövőjére fontos társulat ekkép, mintegy önmaga által, compromittáltassék, megbocsáthatlan.

Ugyanezért irodalmi szokás ellenére nem védekezhetem a *Magyar Igazságügyben,* azok előtt, kikkel «irodalmi tájékozásul» nem előadásom, hanem csak annak jelzett minőségü birálata közöltetett. Ha ismét lesz *vezetése* ama szaklapnak, talán jóváteszi egyoldaluságát jelen felelet közlése által. A mig azonban jelen szerkesztője marad élén, a történtek után részemről az irói tisztességgel összeférhetlennek tartom, abba irni.

Dr. Dell'Adami Rezső.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Tekintetes szerkesztő ur!

Becses lapja a jogtudomány terén felmerülő minden érdekes esetnek felvételére hivatva lévén, engedje meg, hogy ügyvédi gyakorlatom terén a legujabb időben jelenkezett egy igen érdekes esetet ösmertessek; egyrészt azért, mert maga az eset a praxis terén egyikét képezi a legritkábbaknak és legérdekesebbeknek, és másrészt, hogy maga az eset felett egy kis eszmecsere fejlődhessék.

Az eset maga röviden a következő.

A mult hó egyik napján megjelenik nálam A. E. 22 éves leányzó és előadja, hogy vele K. J. és M. F. közösülvén, f. évi augusztus 16-án ikreket és pedig két fiut szült, kik János és Ferencz nevekre kereszteltettek, és felkért, hogy K. J. és M. F. ellen még pedig egyetemlegesen lépjek fel atyasági keresettel, és mivel ő azt meg nem mondhatja, hogy melyik gyermeknek melyik az atyja az alperesek közül, itéletileg, azt kérjem kimondatni, hogy K. J. és M. F. egyetemlegesen kötelesek elösmerni, hogy ők János és Ferencz nevü fiuknak az atyjuk.

A nálunk Erdélyben még most is érvényben lévő osztrák polgári törvénykönyv alapján meg van ugyan adva a lehetőség arra, hogy a nő előbb egyik és azután — ha ezzel szemben netán pervesztes lett — a másik férfit, kikkel közösült, perelhesse, de arra, hogy a nő egyszerre és egy keresetben két férfit pereljen be egy és ugyanazon gyermekre nézve, erre lehetőséget a törvény nem nyujt; már pedig jelen esetben a perre nézve csak két mód jelenkezik: vagy mindkét férfi mindkét gyermekre nézve in solidum pereltetik, vagy mindenik férfi csak egy-egy gyermekre nézve pereltetik külön-külön; bármely esetet is vegyük azonban, nézetem szerint a nő könnyen pervesztes lehet, mert az első esetben, ha mindkét férfi mindkét gyermekre nézve együttesen és egyszerre pereltetik, mindegyik alperes azon kifogást fogja érvényesiteni, hogy itéletileg nem mondható ki az, hogy K. J. és M. F. alperesek János és Ferencz gyermekeknek atyjai, mert hiszen ekkor — ha mindkét gyermeknek együtt — akkor mindegyik gyermeknek külön is két apja lesz, ezt pedig az eddig megfigyelt természeti törvény kizárja; a második esetben pedig, ha t. i. mindenik alperes külön-külön és mindegyik csak egy gyermekre nézve pereltetik, mindenik alperes méltán érvényesithetné azon kérdést, hogy miért pereltetik épen ő az egyik és a másik a másik gyermekre nézve, mikor nincsen kizárva annak lehetősége, hogy ő épen a másik gyermeknek az atyja, mig viszont a másik alperes tán épen azon gyermeknek az atyja, melyért ő pereltetik.

Van ugyan a beperesitésnek egy harmadik módja is nálunk Erdélyben, hol az osztr. polg. törvény alapján bármely alperest egyedül is lehet mindkét gyermekre nézve beperesiteni és ez a legegyszerübb is volna, mert a hivatolt törvény szerint a nő jogosult ezt tenni, és alperes a »többekkel való közösülés» kifogását sem érvényesithetné, nemcsak, de az orvosi tudomány is egy ilyen keresetre elegendő okot és alapot nyujt, a mennyiben constatálva van, hogy ikrek *egy* közösülési actus eredménye is lehetnek; ámde egy ily kereset részint méltánytalan volna, a mennyiben egyik apát netáni gyermekétől s viszont egyik gyermeket netáni apjától fosztja meg; másrészt hátrányos is, mert két apa többet adhat a gyermekek nevelésére stb., mint egy, és végül jogtalan is volna, mert miután János előbb jött a világra mint Ferencz és az is tény, hogy János több fejlettséget mutat fel mint Ferencz, de másrészt az is bizonyos, hogy K. J. előbb közösült A. E. felperes nővel, mint M. F., nem lehetséges-e az, hogy János K. J-nek és Ferencz M. F-nek a gyermeke? nem mutat-e arra már csak a gyermekek fejlettsége is?

Ez volna röviden az eset, melyhez hozzászólni a jogász és orvos urakat felkérem.

Dr. Weiss Ignácz,
brasói ügyvéd.

Heti szemle.

A budapesti kereskedelmi és váltótörvényszék elnökének kinevezése táblai tanácselnökké a magyar jogászvilág általános helyeslésével találkozik. *Tóth* Elek azon időben vált ki a curiai birák köréből, hogy élére álljon a budapesti kereskedelmi és váltótörvényszéknek, a mikor az uj kereskedelmi és váltótörvénykönyvek életbeléptek. Nagy mérvben az ő jogászi éles felfogásának és erélyének köszönhető az, hogy ezen törvényszéknél teljesen szakavatott biráskodás lépett, hogy egyöntetü judicatura fejlődött, és hogy ezen törvényszék nehány év alatt oly tekintélyre emelkedett, miszerint állitható, hogy annak határozatai ma már befolyásolják az ország többi törvényszékeinek kereskedelmi és váltójogi judicaturáját. A mint ennnélfogva sajnálnunk kell, hogy a budapesti kereskedelmi és váltótörvényszék elveszti őt, ugy más oldalról a jogszolgáltatás nagy előnyére lesz, hogy a kir. tábla ily kitünő tanácselnökkel erősbittetik.

Egy ügyvédjelölt, ki már hosszabb idő óta gyakorlaton van, szerény feltélelek mellett alkalmazást keres a fővárosban vagy a vidéken. Bővebb tudósitást ad a szerkesztőség

Felelős szerkesztő: **Dárdai Sándor** (VIII. Üllői ut 2. szám.) Főmunkatárs: **Dr. Fayer László** (V. Fő-ut 18. sz.)
Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat.

Tizenötödik évfolyam. 51. SZ. Budapest, 1880. deczember 17.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA: *Üllői-út 2. szám, III. em.*

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL: *egyetem-utcza 4-ik szám.*

Előfizetési dij: félévre ..... 6 frt, negyedévre .. 3 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

TARTALOM: A fuvarozó felelőssége elveszés vagy megsérülés által okozott kárért Dr. Neumann Ármin ügyvédtől. — Észrevételek a magyar csődtörvényjavaslatra. Hánrich József, pozsonyi kir. törvényszéki birótól. — Adalékok a magyar büntető-törvénykönyv magyarázatához. Bodor László kir. alügyésztől. — Indokolás az általános magyar magánjogi törvénykönyv terve zetének az öröklési jogot tárgyazó ötödik részéhez — A «Magyar Igazságügy» kritikája. Dr. Dell'Adami Rezső ügyvédtől. — Törvénykezési szemle: Az óvás felvételére rendelt idő utáni forgatmányról. Dr. Stern Miksa ügyvédtől. — Heti szemle. — Különfélék.

MELLÉKLET: Telekkönyvi Közlöny. — Curiai határozatok.

A fuvarozó felelőssége elveszés vagy megsérülés által okozott kárért.*

(Adalékok a keresked. törvény 398. §-ának értelmezéséhez.)

Fontos kérdés merült fel, hogy vajon azon esetre, ha az áruk biztositva vannak, az első sorban igénybe vett fuvarozó fordulhat-e a biztositó társulat ellen, vagy ha ez utóbbi vétetett első sorban igénybe, vajon fordulhat-e ez a fuvarozó ellen regressus-sal? Az első kérdésre a praxis a következő érveléssel nemmel felel: A biztositó társulat szerződés teljesitésének nincs tiszta kártéritési teljesitési jellege, hanem a károsult előzetes, különös és vagyonából eszközölt teljesitései (dijfizetés) által szereztetik meg. A társulat nem kárositás miatti kártéritést eszközöl, hanem ezen kárositás által csupán egy vagyoni igény érvényesittetik, melyet a károsult a biztositó ellenében károsulás esetére szerzett. A fuvarozó felelőssége és a biztositó társulat kártalanitási kötelezettsége e szerint két egészen független, egymás mellett parallel futó kötelezettségnek jelentkezik, melyek egymást nem érintik és melyek egyik résznek sem engednek regressust a másik ellen, és azért ezen regressus csak akkor érvényesithető, ha a károsultnak egyik vagy másik elleni jogai az egyik vagy másikra átruháztatnak. A károsult ugy a fuvarozó, mint a biztositó ellen önállóan léphet fel, és a fuvarozó nem élhet azon kifogással, hogy a biztositó által már kárára nézve ki lett elégitve. «Die Verpflichtung des Transport-Unternehmers zum Werthersatze der von ihm zum Transport oder durch Brand untergangenen Waaren erlischt nicht durch die gleichzeitig bestehende vertragsmässige Verpflichtung einer Transportversicherungs-Anstalt, dem Befrachter oder Destinatar für den aus dem Brandverlust entstandenen Schaden aufzukommen, vielmehr besteht die Verbindlichkeit des Transportunternehmers aus dem Frachtvertrage fort, wenn auch die Versicherungsgesellschaft ihre Verbindlichkeit aus dem Frachtvertrage bereits erfüllt hat.» — «In Erwägung, dass beide Verträge ihrem Inhalte wie ihrem Gegenstande nach *ganz getrennte* Rechtsverhältnisse begründet haben, und ein jedes derselben seine Erfüllung forderte, dass demnach die Zahlung des Versicherungswerthes der verbrannten Waaren, welche die Gesellschaft im eigenen Namen zur Erfüllung den von *ihr* gegen der Absender in Folge des *Versicherungsvertrages* für die von ihm gezahlten Prämien in Empfang genommen worden ist nicht statt derjenigen Zahlung gelten kann, welche der Eisenbahn aus ihrem *Frachtvertrage* mit dem Absender nach den Art. 395. u. 423. f. obliegt, dass letztere Verbindlichkeit insofern, als sie durch das Verbrennen der Waare den cit. Artikeln eingetreten ist, demnach noch fortbesteht, ohne von der Zahlung, welche Transportversicherungsgesellschaft dem Absender geleistet haben mag, berührt, oder gar getilgt worden zu sein . . .» (l. a porosz Obertrib. 1868. junius 16-án hozott határozatát, Busch: Archiv 18. k. 1. l.)

Ugyanezt kimondotta a lipcsei legfőbb ker. törvényszék 1874. junius 9-iki határozatával *(Entscheidungen* XIII. k. 426 l.). Ugyanezen törvényszék kimondotta azt is, hogy a biztositó társulat, mely egy vasutat minden az érdekelt feladókat érhető kárra nézve biztositott, azon kifogással nem élhet, hogy a kár a vasuti személyzet vigyázatlansága által lett okozva, mert a vasut ex recepto csak a feladó ellenében felelős személyzete cselekményeiért (l. *Entscheid.* X. k. 39. l.). Ha azonban a kárositott kártérités czimén léphet fel több fuvarozó ellen, miután ezektől csupán kárát követelheti, az esetre, ha egyiktől kártéritést nyert, a másiktól kárának megtéritését többé nem követelheti.

Máskép áll azonban a dolog, ha a feladó elébb a fuvarozó ellen fordul és tőle kártéritést nyer: ez esetben tekintet nélkül arra, vajon a biztositó elleni igénye más jogalapból ered-e mint a fuvarozó elleni igénye, kára megszünt létezni és miután a biztositás lényege és czélja a biztositottat vagyoni hátrányok ellen megóvni, de vagyoni gazdagodáshoz a tudomány eddigi álláspontja szerint nem vezethet, a biztositó kártéritési kötelezettsége megszünik, ha pedig a biztositó nyujt elébb kártéritést, akkor a k. t. 483 §. értelmében cessio legis alapján a feladó, illetve biztositott összes jogaiba lép a fuvarozó ellen.

Az itt elemezett felelőssége a fuvarozónak szerződésileg korlátoztathatik, vagy egészen kizárathatik. A fuvarozási szerződés természetéből folyik, hogy az, ki a fuvarozást elvállalja, megszabhatja a feltételeket, melyek alatt azt eszközölni akarja. Ezzel a római jognak ugy a receptumra mint a l. c. operis-ra vonatkozó elvei nem ellenkeznek (l. az elsőre nézve l. 23. D. de regul. juris (50. 17.) a másodikra pedig l. 7. pr. D. (4. 7.). Ezek szerint a fuvarozó kiköthetí, hogy a fuvarozásra átvett áruk elveszése vagy megsérüléseért vagy épen nem, vagy csak részben felelős, hacsak a kár dolus vagy culpa lata által nem okoztatik, mert ily esetben a felelősség megszoritása a jó erkölcsök ellen vétne, és tehát hatálylyal nem bir «pacta, quae contra leges constitutionesque, vel contra bonos mores sunt, nullam vim habere indubitati juris est» l. 6. C. (2. 3.) (l. még l. 27. §. 3. D. de pact. (2. 14.) l. 27. §. 4. D. cod., l. 17. pr D. (13. 6.); l. 32. D. (16. 3.) l. 1. § 7. D. (16. 3,) és Glück: *Pandektencomm.* IV. R. 349. l. 69. j.)

Kivételt e tekintetben a vasutak képeznek, melyek a k. t. 424. §. értelmében (ide nem értve a 425—433. §§-ban érintett eseteket) a fuvarozók kártéritési kötelezettségeire vonatkozó határozatait a jelen törvény 398.,

* Az előbbi közleményt l. a 42., 48. számokban. Szerk.

399., 400., 402., 403., 410. és 423. §§-ainak «sem a kötelezettség keletkezése, terjedelme és tartama, sem a bizonyitási teher tekintetében saját előnyükre, szerződések, szabályok vagy külön megállapodások által nem módosithatják.» Az ily szerződések és megállapodások joghatályylyal nem birnak. E tekintetben tehát a *vasutak* felelőssége még szigorubb, mint az ex recepto eredő és a rómaiaknál is ismert felelősség.

A fuvarozó felelőssége továbbá korlátozást szenved a dolog természetében fekvő okból azáltal is, hogy ha a feladó bizonyos határozott intézkedéseinek tett eleget, vagy ha a feladó bizonyos biztositási intézkedéseket maga vállalt át, vagy vesz foganatba (l. Nürnbergi Oberappellationsg. 1871. május 12-iki határozatát GOLDSCHMIDT: *Zeitschrift.* XIX. k. 569. l.). «Gesetzlich gilt der Schiffer als Vertreter der Ladungsinteressenten, zunächst des Absenders. In dieser Stellung ist er zu selbstständigem Handeln für die Sicherung des Frachtguts berufen, und die erschwerte Haftpflicht trifft ihn hauptsächlich desshalb, weil der Absender in der Regel ausser Stande ist «seine Thätigkeit, Sorgfalt und Wachsamkeit zu controlliren und den Beweis seiner Nachlässigkeit oder Sorglosigkeit zu erbringen. (N. Pr. 4695, 794. ll.) Allein weil der Schiffer in Ansehung der Sicherungsmassregeln, namentlich in Nothfällen nur Vertreter der Ladungsinteressenten ist, so muss er ihren Anweisungen in dieser Richtung, soweit es thunlich, gehorsamen (vgl. Art. 404., 504., 505., 634. H. G. B. v. HAHN: *Comm.* II. Bd. S. 467.); und wie die *besondere* Haftung ex recepto von vorn herein vertragsmässig ausgeschlossen werden kann (l. 7. princ. D. nautae etc. IV. 9.), so kann auch nach eingetretenem Nothfalle der Absender den Schiffer «von selbstständigem Handeln entbinden, und die Sicherung des Frachtguts selbst in die Hand nehmen», findet letzteres statt, bestellt der Absender einen an Ort und Stelle anwesenden Mandatar zur Sicherung, Löschung oder Bergung, ist er also nunmehr nicht nur in der Lage, den Schiffer zu überwachen, sondern der allein Handelnde und Anordnende, so wird zwar bloss dadurch der Schiffer, der aus der *Obhut* des Guts (so lange diese dauert) entspringenden Verantwortung nicht frei, wohl aber lehnt er alsdann mit Recht das Einstehen für die Art und den Erfolg von Sicherheitsmassregeln ab, die er nicht angeordnet und deren Gelingen entweder Ungeschik oder Nachlässigkeit des vom Absender bestellten Mandatars oder gar ein Zufall vereitelt hat . . . . Allerdings sind Fälle möglich, in denen die Haftpflicht des Schiffers ex recepto ungeachtet solcher Dispositionen besteht, namentlich dann, wenn er die Nothlage dem Absender zu spät anzeigt, oder nothwendige, vorläufige Sicherungsmassregeln unterlassen hat; er kann auch gegen die *Pflichten eines ordentlichen Frachtführers* dadurch *verstossen*, dass er, falls der Mandatar des Absenders offenbar Ungehöriges oder Unzureichendes vornehme, richtige und ergänzende Vorkehrungen unterliesse, oder anderseits die angemesseneren und genügenden Weisungen desselben nicht befolgte . . . . .» (l. *Entscheid.* XII. k. 108—110. ll. L. ellenben *Entscheid.* XII. k. 200. lapon mondottakat is, melyek nem egészen vágnak össze az itt mondottakkal.)

A fuvarozó közvetlenül csak annak felelős, kivel a szerződést megkötötte, vagyis csak a feladónak, tekintet nélkül arra, hogy ez mily viszonyban áll a destinatariushoz, hogy vajon tulajdonosa-e az áruknak vagy nem. Cak a feladó, és nem az elküldő van jogositva és kötelezve a fuvarozási szerződésből, hacsak a feladó jogait a fuvarszerződésből az elküldőre át nem ruházta, mely körülmény formalis cessio nélkül is a levelezésből vagy a fuvarlevél birtokából következtethető. (L. az osztrák legfőbb itélőszék 1873. november hó 19-én és 1874. márczius 3-án hozott határozatait, EPSTEIN: *Oberstgerichtliche Entscheidungen in Eisenbahnsachen* 246. és k. ll. továbbá BUSCH: *Archiv.* 34. k. 350. l.). A feladó továbbá az átvevőnek is felelős, ki a fuvarozási szerződésbe a k. t. 404., 407., 408. §§-hoz képest belépett és a fuvarozónak a rendeltetési helyre való érkezése után a szerződésből eredő jogait kötelezettségeinek teljesitése mellett saját nevében érvényesiteni jogositva van. (L. *Entscheid.* II. k. 416. l. IV. k. 361. l.)

Harmadik személyeknek a. fuvarozó csak annyiban felelős, mennyiben azokra akár a feladótól, akár az átvevőtől a szerződésből jogérvényesen jogok átszármaztattak. Megjegyzendő végre, hogy a fuvarozóra nem a rendeltetési hely, hanem a szerződéskötési hely, illetve az áruk átvételi helyének törvényei mérvádók. (L. *Entsch.* XII. 414. l. VIII. k. 10. l. és GOLDSCHMIDT: *Zeitschr.* X. k. 110. l.)

Dr. Neumann Ármin
sz.-fehérvári ügyvéd.

(Folytatása következik.)

Észrevételek a magyar csődtörvényjavaslatra.

A 121.—124. §§-okra még a következő észrevételeim vannak:

Kimondandó, hogy a vagyonbukott közadós letartóztatásáról a k. ügyész mindenkor azonnal értesitendő. Mert a k. ügyésznek feladatához tartozik nemcsak a felett őrködni, hogy vagyonbukott ellen a törvény szigora alkalmaztassék, hanem a felett is, hogy a személyes szabadság alaptalanul ne korlátoltassék.

Ugyszinte a csődbiróság által elrendelendő letartóztatás miképen leendő foganatositása iránt is világos intézkedés a törvénybe foglalandó, és kimondandó, hogy a letartóztatni rendelt vagyonbukott rendszerint a törvényszéki fogházban elzárandó, a hol ugyanazon elbánás alá esik, a mely a bünvádi eljárás alatt előlegesen letartóztatottakra és vizsgálati foglyokra nézve az (1880. évi 2106. sz. a kelt igazságügyminiszteri rendeletben) illető törvényes rendeletekben elő van irva.

A 132. §-ban érintett tömeggondnok által a bejelentett követelésekről készitendő kimutatás 3. rovatában nemcsak a bejelentő neve, de netáni képviselőjének neve is kiteendő, és végre a 6. rovaton felül még egy rovat nyitandó annak megjegyzésére, hogy az illető követelés egyszersmind külön tömeg ellen is be lett-e jelentve.

Mivel ugy értesültem, hogy a jogügyi bizottságban elfogadott inditvány szerint csődbiztosokul csak birói tagok lesznek alkalmazandók, nehogy az utóbbiak ez által egyéb birói teendők teljesitésében tulságosan gátolva legyenek, inditványoznám, hogy legalább a 114. §. oda módosittassék, miszerint «a *csődleltározás* foganatositását a csődbiztosok k. közjegyzőkre vagy csekélyebb tömegeknél birói végrehajtókra is bizhatják.»

Továbbá, miután tapasztaltam, hogy még a k. közjegyzők sem szerkesztik mindenkor helyesen a leltárakat, a leltár miként leendő szerkesztéséről volna a törvényben utasitás adandó.

Végül az eddigi csődtörvénynek azon rendelkezése, hogy a leltár másodlata tömeggondnoknak kiadandó, mint czélszerü tovább is fentartandó.

A 143. §-ban, mely a bejelentési határidő után jelentkező csődhitelezőkről szól, és őket az ujabbi felszámolási határnap kitüzése és megtartása körül felmerült költségek viselésére kötelezi, még határozottan ki kellene tenni, hogy az uj felszámolási határnapra a «Nachzügler»-eken kivül nemcsak a tömeggondnok, hanem az *összes* csődhitelezők is beidézendők, mert minden egyes hitelezőnek jogában áll a másiknak követelését kifogásolni. (139. §)

A tömeggondnok *számadásáról* szóló VIII. fejezetben nincs mondva, hogy a számolni vonakodó tömeggondnok miképen szoritandó számadásainak beadására. Pedig igen gyakori eset, hogy a tömeggondnok számadásait beadni nem akarja.

Kellene-e pénzbirsággal szoritani? Ha szegény, ennek csak nevet. Fegyelmi ut mindenesetre nyitva áll, mert a tömeggondnok ügyvéd és mert csak azért, hogy ügyvéd, lett tömeggondnokul kinevezve. Ügyvédi kötelességének meg-

szegése tehát mindenesetre fentorog és az ügyvédi rendtartás fegyelmi rendelkezései reá alkalmazandók. De ha ez uton sem lehet őt a számadások beterjesztésére birni? vagy pedig végleges tömeggondnokul nem ügyvéd választatott volna? quid tunc? Számadási pert ellene inditani? Ki inditja meg a pert ellene, hol?

Sziveskedjenek az igen tisztelt honatyák ezekre is becses figyelmüket forditani.

Jó volna a törvényben kimondani azt is, hogy a csődhitelezők által a tömeggondnok vagy a csődválasztmány ellen a tömeg kezeléséből folyólag támasztott kártéritési keresetek a csődbiróságnál tárgyalandók és döntendők el, mert ez az ügyről már amugy is informálva van.

A csőd befejezéséről szóló IX. fejezetnél szeretném azon igen gyakorlati kérdést megoldatni, ha vajon lehet-e a csődbeszüntetést a bukott ellen folyamatba tett fenyitő vizsgálat eredményétől függővé tenni, a mint ez rendesen olyan csődügyekben, a hol a közadós vagyona a csődnyitás előtt végrehajtásilag rokonai és barátjai javára lefoglaltatott, vagy pedig kir. közjegyző assistentiája mellett ez utóbbiakra átruháztatott, a csődhitelezők által kérelmeztetik? Én nyilván kimondanám, hogy «nem»; és pedig nemcsak azért, mert ily vizsgálatok rendesen sok éven át folyván, az elintézetlen csődügyek egész rakásai a birságok levéltáraiban összehalmozódnak, hanem már azért sem, mert ha a bűnvizsgálat folytán az álátruházások és végrehajtások megdöntetnek, a csődhitelezőknek amugy is jogában áll, a törvényjavaslat 199. és következő §§-aiban előirt uton kielégitésöket keresni, esetleg a közadós ellen ismét csőd elrendelését is kérelmezni.

Utólag még kifejezést kell adnom a törvényjavaslatnak a 143. §-ba foglalt azon rendelkezése feletti aggályaimnak, miszerint a hitelezők igényeiket a 195. §-ban megállapitott joghátrány mellett a kitüzött bejelentési határidő után is bejelenthetik.

A 195. §. szerint ezen joghátrány abban áll, hogy az imént emlitett hitelezők *a formaszerü felosztási terv alapján már foganatositott* felosztásból kizáratnak.

Itt először azt kérdem, miért záratnak azok csak a *formaszerü felosztási terv* alapján foganatositott felosztásból ki, és nem egyszersmind a tömeggondnok által a csődbiztos jóváhagyásával formaszerü *felosztási tervezet nélkül* a 181. §. szerint eszközlendő felosztásból is? Ha a törvényben világosan ki nem mondatik, hogy azon csődhitelezők, kik igényeiket a bejelentési határidő után jelentik be, a tömeggondnok által formaszerü felosztási terv nélkül javaslatba hozott és *már a csődbiztos által is jóváhagyott felosztásból is kizáratnak*, az emlitett csődhitelezők a felosztás tényleges foganatositását mindenkor meggátolhatják.

Különben ajánlom az országgyülés becses figyelmébe az osztrák igazságügyi miniszteriumnak 1876. máj. 31-én 5433. sz. a. kelt leiratában foglalt statisztikai adatokat, melyek szerint a bejelentési határidőn tul bejelentett követelések száma az összes bejelentéseknek:

a lembergi országos törvényszéknél	23 %-át
a bécsi és trieszti törvényszékeknél	22 « át
a brünni és gráczi törvényszékeknél	18 « át
a prágai törvényszéknél	14 « át

képezte.

Viszonyaink között fog nálunk, arra mernék fogadni, elkésett bejelentések százaléka legalább is 25 %-ot tenni.

Inditványozom tehát a 195. §. első bekezdésének következő módositását:

«Azon hitelezők, kik követeléseiket a 89. §. értelmében kitüzött határidő eltelte után jelentik be, csak azon tömegvagyon felosztásában vehetnek részt, melynek felosztása a csődbiztos által a 181. §. első bekezdése értelmében avagy a csődbiróság által ugyanazon §. második bekezdése értelmében még jóváhagyva, illetve a melyre nézve a tömeggondnok által a formaszerü felosztási tervezet a 181. és 184. §§-hoz képest a csődbiztosnak még átadva nem lett.»

Hánrich József,
pozsonyi kir. törvényszéki biró.

(Befejezése következik.)

Adalékok a magyar büntető-törvénykönyv magyarázatához.

XXXIII.

Az erdélyi részekben még érvényben levő ausztriai büntető perrendtartás 313. §. valamint az igazságügyminiszternek 1874. évi 696. sz. börtönkezelési rendtartást módositó 2106. számu rendelete 75. §. értelmében, felebbezés esetén, ha vádlott le van tartóztatva, és ő vagy hozzátartozója fölebbezett, ha az alsóbirói itélet *vádlott javára* lett megváltoztatva és a felsőbb biróság büntető itéletében rendelkezés nincs az iránt, hogy a vizsgálati fogság mennyiben számittassék be a büntetésbe, a közbeneső idő a büntetésbe beszámitandó.

A kolozsvári kir. törvényszék M. S.-t, még a magyar büntetőtörvénykönyv életbe előtt, sulyos testi sértés bünténeyért az ausztr. btk. 155. §. végtétele értelmében 6 havi *sulyos börtön*-büntetésre itélte. Vizsgálati fogságban levő vádlott fölebbezett a kir. itélő táblához. A másodbiróság az elsőbirói itéletet *indokainál fogva helybenhagyta,* avval a *„módositással"*, hogy *sulyos börtön* helyett *börtön* büntetés alkalmazandó.

Kérdés támadt az iránt: vajon az elsőbirói itélet *vádlott javára megváltoztatottnak* tekinthető-e, és a 6 havi börtönbüntetés, a másod- avagy az elsőbirói itélet kihirdetése napján veszi-e kezdetét?

A kir. törvényszék a másodbirói változtatást olyannak tekintette, minőt a bprt. 313. §. végtétele igényel és az iránt határozott, hogy a közbeneső vizsgálati fogság a büntetésidőbe beszámitandó.

Véleményünk szerint, midőn a másodbiróság kimondotta, hogy *sulyos börtön*-büntetés helyett *börtön* lesz alkalmazandó, nem tett egyebet, mint követte az életbeléptetési törvény 16-ik §-ban foglalt rendelkezését. A magyar btk. értelmében *sulyos börtön*-büntetésnek helye nem lévén: alkalmazta az annak megfelelő *börtön*-büntetést. Nem arról van tehát szó, hogy a másodbiróság az elsőbirói itéletet tulszigorunak tartotta, azért szükségesnek látta vádlott javára kedvezőbb irányt létesiteni az elkövetett rossz és az azt sujtó büntetés között. Már pedig az itélet csak abban az esetben tekinthető vádlott *javára* megváltoztatottnak. A törvényhozásnak sem lehetett más intentiója a bpr. idézett 313. §. szerkesztésénél, mint hogy méltatlanul sujtja vádlottat a közbeneső vizsgálati fogság, ha a felsőbiróság az alsóbiróságilag hozott itéletet tulszigorunak tartja; tehát mintegy kártalanitani kell őt az által, hogy vizsgálati fogsága számittassék be büntetésébe. Különben a büntetésnek, a felsőbb birságok általi mérséklése, főleg ha rövidebb időre szoritkozik, illusoriussá válnék, mert a közbeneső idő számos esetben hosszabb volna, mint a lejebb szállitott büntetés időtartama. Ez okból vétetett be a 2106. számu pótrendelet 75. §-ába a fentebbi intézkedés, mely különben nem is a börtönkezelési rendtartás, hanem a büntető alakjog keretébe tartozó rendelkezés.

Ez esetben nem vélelmezhető, hogy a másodbiróság tulszigorunak tartotta az elsőbirói itéletet. Mert nem tett egyebet, mint a büntetés nemének a törvényre alapitott helyes megjelölése iránt intézkedett, minthogy az előbbi megnevezés annak rendelkezéseivel nem egyezett. Ha például olyan bünöset forogna kérdésben, melyért az első biróság az ausztr. btk. alkalmazásával 15 évi sulyos börtöbnüntetést szabott, és azt a másodbiróság 15 évi*fegyház*-büntetésre változtatja, nem lehetne következtetni, hogy a másodbiróság *sulyositotta* az elsőbirói itéletet, mert a fegyházbüntetés sulyosabb a börtönbüntetésnél. Ez esetben sem tenne egyebet a felsőbb biróság, mint hogy a btk. 22. és a kihirdetési törvény 16. §. rendelkezését követné. Mert az ausztriai btk. 14., 15. és 16. §§-ban irt *börtön* és *sulyos börtön*nek, mennyiben a m. btk. 22. §. irt időtartamon alul van kiszabva, a magyar btk. 24. §. szerinti *börtön*büntetés felel meg és más büntetessel senki sem sujtható, mint a minőt a tételes törvények rendelnek.

Fentebbiek szerint tehát még az a kifogás sem döntheti meg érveinket, hogy az ausztr. btk. egyszerü és sulyos börtönbüntetéseket rendel, s midőn a biróság ez utóbbit alkalmazta, több szenvedéssel akart hatni a büntettesre, mint a mennyit a *börtön*büntetés eredményez, és igy a felsőbb biróság *megváltoztató* itéletével a szenvedés mennyiségét is csökkentette. Annyival inkább nem döntheti meg, mert az itélet hozatala idejében az ausztr. btk. fentebb idézett §§-ban megkülönböztetett börtönbüntetések inkább nyelvészeti különbséget tartalmaztak, minthogy a *sulyos börtön*büntetéssel egybekötött nagyobb szenvedés lényege ugyszólva csak a *láncbilincs* alkalmazásában volt, ez pedig felsőbb rendelettel mint sulyositási nem eltöröltetett.

Bodor László.

Indokolás

az általános magyar magánjogi törvénykönyv tervezetének az öröklési jogot tárgyazó ötödik részéhez. *

Dr. TELESZKY ISTVÁN-tól.

Ha már most a fentebbi örökösödési rendszereknek, az iz- és törzs-örökösödési rendnek (Gradual- und Parentel-Ordnung) előnyeit és hátrányait vizsgálat tárgyává teszszük, azon eredményre fogunk jutni, hogy feltétlen előnynyel ezen rendszerek egyike sem bir, s hogy az örökösödés egész vonalában merevül egyik sem alkalmazható.

Nem szenved kétséget, hogy a törzsrendszer, ugy a mint azt az osztrák polgári törvénykönyvben mereven keresztülvive látjuk, az elfoglalt elvi álláspontot a legnagyobb következetességgel s a legtökéletesebben viszi keresztül. Ezen rendszer a családi összeköttetésre, a leszármazás lánczolatára és a véröröklésre van alapitva. Első sorban örökösödnek azok, a kik magától az örökhagyótól származtak le. Az örökhagyó gyermekei egyenlően osztoznak, az elhalt gyermekek helyébe ennek leszármazói jőnek, s akár gyermekek unokákkal akár csupán unokák és ősunokák és igy tovább örökösödnek, törzsszerinti osztálynak van helye. Ezután következnek az örökhagyó szülői, és ha a szülők vagy ezek egyike nem él, helyébe jőnek azok, a kik tőle leszármaztak. A hagyaték az apa és anya, illetőleg az apai és anyai ágon leszármazók között két egyenlő részre oszlik. Az apától és anyától leszármazók fejenkint s illetőleg törzsönkint épen oly módon hivatnak a hagyatékban, illetőleg a hagyaték megfelelő részében való örökösödésre, mintha az előbb elhalt szülő hagyatékáról lenne szó. Ha vagy az apai vagy az anyai oldalon nincsen örökös, az egész örökséget a másik oldal kapja. A 3-ik törzsre, a nagyszülők törzsére csak akkor kerül a sor, ha a szülők törzséből nincsen örökös. Ez esetben az atyát illetendett fél hagyatékban az atyai nagyszülők és illetőleg leszármazói, az anyát illetendett fél hagyatékban az anyai nagyszülők és leszármazóik épen oly módon örökösödnek, minha az atya, illetőleg az anya hagyatékáról lenne szó, s ha az atyai vagy anyai nagyszülők törzséből nincs örökös, az egész hagyatékban a másik törzs örökösödik. Igy megyen az örökösödési igény fokozatosan tovább az ősszülők, a dédek s ükök és végre a dédősök és ükősök törzsére a családi összeköttetés és leszármazási elágazás folytonos figyelembentartásával s érvényre emelésével azon elvnek, hogy a közelebbi izbeli törzs a távolabbit egészen kizárja, hogy az ugyanazon izbeli több törzs közt a hagyaték nem fejenkint, hanem felmenő ágon való elágazásnak megfelelően törzsönkint osztatik meg, és hogy mindenik törzsnél a leszármazó oldalrokonok minden korlátozó határ megállapitása nélkül lépnek annak helyébe, a kitől származnak.

Ha azonban e szép elméleti alappal biró örökösödési rendet közelebbről vizsgáljuk s a gyakorlati alkalmazásából felmerülő következményeket figyelembe veszszük: akkor látni fogjuk, hogy ezen örökösödési rend a távolabbi izben álló felmenő és oldalági rokonok törvényes örökösödésére igazságosan nem alkalmazható. A közelrokonság körében, a hol a családi összeköttetés mindenik lánczszeme a rokonok élénk emlékezetébe van bevésve, igen helyesnek fogjuk találni ezen örökösödési rendet, s bizonyára senki sem fog megütközni azon, hanem igen természetesnek találandja, hogy az életben levő egyik szülővel együttesen az elhalt másik szülő leszármazói, az örökhagyó testvérei s az örökhagyó testvérének gyermekei, tehát azok örökösödnek, akikre a vagyon közvetve ugy is átszállandott volna, ha az illető szülő előbb meg nem hal; érteni fogja, hogy az egyik nagyszülő ki nem zárja a többi elhalt nagyszülőtől leszármazó s az örökhagyó közeli rokonsági köréhez tartozó rokonokat; nem fog megütközni, ha látja, hogy az örökhagyó nagybátyjával vagy nagynénjével együtt az örökhagyó azon unokatestvérei is örökösödnek, kik valamely korábban elhalt nagybátyától és nagynénétől származnak; sőt még azt is természetesnek fogja találni, hogyha például az örökhagyónak az apai nagyszülőktől leszármazó két unokatestvére s az anyai nagyszülőktől leszármazó hat unokatestvére van, a törzsöröklési rendnek megfelelően az előbbiek egyenkint a hagyatéknak egy-egy negyedrészét, utóbbiak pedig ismét egyenkint a hagyatéknak egy-egy tizenkettedrészét kapják. Mindez igen könnyen megérthető leszen; mert a családi leszármazás közeli elágazásai képezik azon mintát, mely az öröklési rend megállapitásának alapjául szolgál, s mert ugyanazon anyagi eredmény fogott volna bekövetkezni azon nem lehetetlen esetben, ha az örökhagyót az illető felmenő ágbeli rokonok, a szülők és nagyszülők túlélték volna s aztán végrendelet hátrahagyása nélkül haltak volna el. De a további felmenők törzsénél már oly kirivó eltérések mutatkoznak, hogy itt, a hol a felmenő ágon épen ugy mint a felmenő ágak mindenik törzsének leszármazási vonalán a rokonsági elágazás mindinkább nagyobb körre terjed ki, a törzsöröklési rend fentartása egyfelől szembeszökő aránytalanságokra, másfelől az itt már nagyon feltünő rokonsági izkülönbség figyelembevételével méltánytalanságra vezet; de még azt is eredményezi, hogy az örökség igen apró részekre forgácsoltatik el: miért is a rokonság e távolabbi körében ezen öröklési rend czélszerüen nem alkalmazható. Vegyük csak például az ősszülők törzsét. Itten feltéve azon igen valószinü esetet, hogy az ősszülők mindenike az örökhagyó előtt halt el, ha például az apai ágon mind a négy ősszülőnek vannak leszármazói, mig az anyai ágon például csak egy ősszülőnek van egyetlen leszármazója, például egy dédunokája: akkor az, a ki az örökhagyóhoz 7-ed izigleni rokonságban van, kapni fogja a hagyaték felét, mig ha az apai ágon levő valamelyik ősszülőnek például négy gyermeke van, ezek habár az örökhagyóval 4-ed izigleni rokonságban állanak, fejenkint csakis a hagyatéknak egy harminczkettedrészében örökösödnek. A további felmenők, a dédek és ükök, a dédősök és ükősök törzsénél majdnem hihetetlen mérvben nagyobbodik az aránytalanság lehetősége. Ha például az örökhagyó után a dédősök és ükősök törzsére kerül a sor, és az anyai oldalon a többi törzseknek magtalan kihalása folytán csupán egy ükunokagyermek van életben: akkor ez, ki az örökhagyóval 11-ed izigleni rokonságban van, örökösödik a hagyaték felében; holott az atyai ágon, ha feltéve mindenik dédősnek vannak leszármazói, s ezen dédősök egyikének négy gyermeke volt, s ezen gyermekek valamelyike öt élő gyermek hátrahagyásával halt el: akkor ezen 5 gyermek mindenike, bár az örökhagyóval csak hetedizben rokon, fejenkint a hagyatéknak $^1/_{640}$-edrészében fog örökösödni.

Ha már most az izrendszer törvényes örökösödési rendét veszszük birálat alá, akkor azt fogjuk találni, hogy előbbi vizsgálódásunk eredményével ellentétesen ezen örökösödési rend a közelebbi rokonok örökösödésére mutatkozik helytelennek, igazságtalannak és méltánytalannak.

Az izörökösödési rend szerint, ha ez oly mereven alkalmaztatik, mint például ezt fentebb a szász polgári törvénykönyv ismertetésénél láttuk, leszármazók nemlétében első sorban az örökhagyó szülői, még pedig akként hivatnak az örökösödésre, hogy ha az egyik szülő már nem él, a másik szülő kapja az egész örökséget még akkor is, ha az elhalt szülőnek gyermekei maradtak. Azon intézkedés, miszerint a szülők csak akkor örökösödnek, ha leszármazók nincsenek, már magában véve sem felel meg azon elméletnek, hogy az örökösödési igény a rokonság közelségére alapittassék; mert ha csak a rokonsági közelség vétetnék alapul, a szülőknek az örökhagyó gyermekeivel együtt s ugyanannak unokáit megelőzőleg kellene örökösödni. Ime tehát itt már a törzsrendszer diadalát látjuk az izrendszer felett, mert az utóbbinak elvére alapitott törvénykönyvek is a leszármazók egész törzsét a rokonság közelségére való tekintet nélkül feltétlenül elébe helyezik a felmenő és oldalági rokonoknak, szóval e tekintetben a törzsrendszernek hódolnak meg, és ezt igen helyesen cselekszik. Ámde azon intézkedés, mely szerint, ha egyik szülő nem él, a másik szülő az egyedüli örökös akkor is, ha az elhalt szülőnek gyermekei maradtak más szóval az izrendszernek a szülői törzsnél való alkalmazása az igazságos, méltányos és czélszerü törvényhozás követelményeivel nem egyeztethető össze. Azon alapon, a melyen a gyermekekkel az elhalt gyermek unokái, sőt esetleg a további leszármazók is együtt örökösödnek, kell, hogy az örökhagyó testvéreivel együtt az elhalt testvérek gyermekei, az örökhagyó nagybátyjával vagy nagynénjével együtt az elhalt nagybátya vagy nagynéne helyébe lépő unokatestvérek örökösödjenek; mert hiszen mindezek az oldalági rokonságot közvetitő közös törzs hagyatékában is ily módon együttesen hivatvák az öröklésre. Nálunk különösen, a hol eddig az ági örökösödés mellett a parentalis örökösödési rend alkalmazása volt érvényben, az izöröklési rendnek a közeli rokonság körében a szülői és a nagyszülői törzshöz tartozó rokonok örökösödésére való behozatala alig volna indokolható.

Az izörökösödési rend elveihez ragaszkodó római jog

* Az előbbi közleményeket l. a 40., 41., 42., 44., 46., 47., 49. számokban. Szerk.

a fentebbi felismert helytelenségen az által vélt segithetni, hogy az egészvértestvéreket a felmenőkkel együtt hivta örökösökül. Ámde eltekintve attól, hogy ez által az izrendszer alapján, a rokonsági közelségnek kizárólagos méltánylásán, ismét a legérzékenyebb rés üttetik, ezzel a bajon nemcsak segitve nincsen, de sőt ebből ujabb helytelenségek következnek, mert eg felől azon testvér is örökösödik, a kinek szülője életben lévén, szintén örökösödési joggal bir; másfelől pedig az örökhagyót megelőzőleg elhalt szülőnek azon leszármazója, a ki az örökhagyóval épen az elhalt szülő oldaláról áll félvérrokonságban, az életben levő másik szülő és az egészvértestvérek által igazságtalanul teljesen kizáratik az örökségből. A felismert bajon tehát nem ily módon, hanem csak az által lehet segiteni, ha megállapittatik, hogy az elhalt szülő és nagyszülő helyébe a tőle leszárm.azó rokonok lépnek, szóval ha az örökösök e csoportjaiban is a törzsrendszer alkalmaztatik. Alkalma zandó pedig e rendszer annál inkább, mert a fentebbieken kivül az izörökösödési rendnek azon helytelen következménye is lenne, hogy az örökhagyó életben levő nagyszülői az örökhagyó testvérével együtt örökösödnének, s fejenkint osztozkodva, ha például mindenik nagyszülő élne s egyetlen testvére lenne az örökhagyónak, ez csak egy ötödrészét kapná a hagyatéknak. Sőt ha az izrendszer mereven alkalmaztatnék, az következnék, hogy az örökhagyónak életben levő nagyszülője (2-ik iz) az örökhagyó szülőinek unokáit (3-ik iz) egészen kizárná az örökségből, az örökhagyó ősszülői az örökhagyó nagybátyjával és nagynénjével együtt örökösödnének, az örökhagyó unokatestvéreit pedig feltétlenül megelőznék. Azon eltérő rend szerint pedig, melyet a római jog követ, az egészvértestvér az összes felmenőkkel együtt, a félvértestvér pedig az összes felmenők után birván örökösödési joggal, keletkeznek azon helytelenségek, hogy az életben levő ősszülők az egésztestvérrel fejenkint osztoznak, a félvértestvér, ugy az örökhagyó nagybátyja és nagynénje elől pedig az egész hagyatékot elviszik.

Ime, ezek azon helytelenségek, melyek az izöröklési rendszerből következnek, s melyeket sem a római jog eredeti eltérései, sem a fentebb ismertetett porosz Landrecht és szász polgári törvénykönyv ujitásai megszüntetni nem tudtak, sőt részben uj helytelenségeket teremtettek. A szász polgári törvénykönyv azon rendelkezése például, mely szerint a testvérek csak akkor örökösödnek, ha felmenő ágbeli rokon épen nincsen, azon kirivó helytelenségre vezet, hogy nemcsak a nagyszülők (2-ik iz), hanem az ősszülők is (3-ik iz) egészen kizárják az örökhagyó testvéreit (2-ik iz), tehát azokat, a kiket a czélszerű törvényhozás igényei szerint méltán az első izbeli szülőt képviselő, helyesebben annak helyébe lépő örökösnek kell tekinteni. Mindezekből világos, hogy azon helytelenségeken, melyek az izrendszer alkalmazásából következnének, nem egyes, egyfelől javitó, másfelől azonban rontó ujitásokkal, hanem csak az által lehet segiteni, ha a rokonság közelebbi körében a családi elágazást szorosan követő törzsörökösödési rendszer fogadtatik el, mely szerint az oldalági rokonok az örökhagyóval való rokonságukat közvetitő felmenő törzs helyébe lépnek s az örökségi hányadok a törzsosztálynak megfelelően állapittatnak meg.

A fentebb kifejtettekből az következik, hogy a felmenő és az oldalági rokonok törvényes örökösödési rendének szabályozásánál az igazságos és méltányos törvényhozási szempontból birálva sem az iz- (gradual) sem a törzs (parentel) örökösödési rend nem bir igénynyel arra, hogy kizárólag alkalmaztassék, hanem hogy azon irányban haladva, a melyet a szász és a zürichi polgári törvénykönyvek elfoglaltak, akkor a midőn előbbi a törvényes örökösödési rend szabályozásánál az izöröklési rendet fogadva el kiindulási pontul, a törzsöröklési rendnek tett megfelelő engedményeket, utóbbi pedig megforditva a törzsöröklési rendből kiindulva, az örökösödésre hivatottak távolabbi vonalán az izöröklési rend felé hajolt: a törvényes örökösödés szabályozásánál a rokonság közelebbi körében az itt igazságos törzsörökösödési rendet, a rokonság távolabbi körében pedig az izörökösödési rendet kell alkalmazni.

A tervezet e vegyes rendszert fogadta el, a távoli és a közeli rokonság válaszvonalát akként állapitván meg, hogy a közelebbi rokonság keretébe a gyakorlat i élet utmutatását követve a szülői és nagyszülői törzstől, azaz a szülőket, a nagyszülőket, a testvéreket és ezek leszármazóit, a nagybátyákat és nagynénéket és ezek leszármazóit vonta be. Ez rendesen azon határvonal, a melyen belül kiki saját rokonsági összeköttetését s az abban előforduló változásokat rendszerint figyelemben szokta tartani; ezek között a rokoni érintkezés rendszerint fenáll, holott az ősszülőktől leszármazó vagy még messzebb álló oldalrokonokat már az élet viszonyai is a távolabbi rokonok körébe sorozzák.

A tervezet által elfogadott vegyes rendszernek részleteiben igen tiszta és egyszerü s ennélfogva kételyekre okot nem szolgáltató örökösödési rendje az, hogy a szülői és nagyszülői törzsben tisztán és minden eltérés nélkül a törzsöröklési rend, a távolabbi rokonság körében pedig ismét tisztán és minden eltérés nélkül az izöröklési rend nyerjen alkalmazást.

A tervezet 21—29. §§-nak részletes rendelkezései a fent kifejtetteknek képezvén folyományait, csupán a 30. §. azon rendelkezése igényel külön indokolást, hogy a dédek és ükök (az ősszülők szülőinél) távolabb álló felmenőktől leszármazó oldalrokonok törvényes örökösödési joggal nem birnak. Hazai jogunk a rokonság távolságára való minden tekintet nélkül megadja az örökösödési jogosultságot, valamint megadja az ujabb törvénykönyvek közül a szász polgári törvénykönyv is. A franczia polgári törvénykönyv a tizenkettedik iznél távolabbi rokont kizárja a törvényes öröklési jogból, mit az ezen törvénykönyv alapján készült olasz polgári törvénykönyv a tizedik iznél távolabbi rokonra, a valaisi p. tkv. pedig a 8. iznél távolabbi rokonokra korlátozva alkalmazott. Az osztrák polgári törvénykönyv az öröklésképes rokonok körét a dédősök és az ükősöknek törzsével zárja be. A zürichi polgári törvénykönyv az öröklési jogot az ősszülőkre és ezek leszármazóira korlátozván, már az ősszülők szüleinek s ezek leszármazóinak örökösödési jogot nem ad.

Tekintettel arra, hogy az életben felette ritkán adja magát elő olyan eset, hogy valakinek valamennyi dédje és üke, tehát a 8 ősszülőnek 16 szülője közül mindenik leszármazó örökös nélkül halt volna el, s tekintve azt is, hogy a dédek és ükök törzsénél távolabb álló rokonsági összeköttetést az élet ugyszólván egészen elmossa s a rokonság távolságára való tekintet nélküli örökösödési jogot megállapitó jelenbeni hazai jogunk uralma alatt alig lennénk képesek csak egyetlen esetet is felkutatni, a melyben a dédek és ükök törzsénél feljebb álló törzstől leszármazó oldalrokonok valósággal örökösödtek: a tervezet 30. §-ának módositása czélszerünek mutatkozik különösen azért is, hogy ez által az igen távoli rokonsági összeköttetés és ebből kifolyó örökösödési igény kutatásának költséges és fáradságos, eredményre azonban mégis rendszerint nem vezető munkájával a hasznosabbra forditható erő elpazarlására alkalom nem nyujtatik.

(Folyt. követk.)

A „Magyar Igazságügy“ kritikája.

II.

Az első concret és egyszersmind legsulyosabb vád, melyet Concha ur ellenem emel, az, hogy Montesquieu tanának «teljes értelmét nem ismerem», mert «nem szólok semmit arról 1) hogy *„Montesquieu maga* elejti *eredeti felosztását (törvényhozó, végrehajtó és birói hatalmat), mert, mint mondja, a birói hatalom bizonyos tekintetben* jelentéktelen *(des trois puissances..... celle de juger est en quelque façon nulle);“* sem arról, 2) hogy *„a hatalmak elválasztását a törvényhozásnak két, különböző elemekből álló kamarára* váltában s a *velük szembe állitott végrehajtó hatalomban* látja». Ez utóbbi, *kettős felosztás* (törvényhozó és végrehajtó hatalomra) *Montesquieu tanának „histologikus“*, az *elejtett hármas felosztás „functionalis“ része.* Az elsőt mellőzvén az *1791. alkotmány, mert főrendi házat nem állitott fel,* hanem csak egy törvényhozó kamrát, «épen *Montesquieu*nek a hatalmak megosztásáról szóló *tanával jött ellentétbe.* A nagy szólam tehát, melylyel dr. Dell'Adami Montesquieu tanának méltatását csattanósan befejezi, csakis hiányos ismereteket bizonyit.»

Én előadásomban (Igazságszolgáltatásunk és közigazgatásunk reformja az államhatalmak megosztása szempontjából. Budapest 1880. 2. 3. lap) szóról-szóra leforditottam Montesquieu előadását az államhatalmak *hármas* megosztásának (törvényhozó, végrehajtó és birói hatalomra) szükségességéről, *a mely nelkül a polgári szababság nem létezhet.* A ki csak egyszer életében gondolkodva olvasta Montesquieu szavait: *„akkor sincs szabadság, ha a birói hatalom nincs elvá-*

asztva a törvényhozó és végrehajto hatalomtol" stb. (De l'Esprit des Loix, az általam mindig használt 1761. amsterdami kiadás I. k. 346. 347. lk.); a ki olvasta támadói vagy védői valamelyikét; a ki olvasott bármely franczia, angol, olasz, német stb. vonatkozó munkában «séparation des pouvoirs« alatt *mindig hármas, törvényhozó, végrehajtó és birói hatalomról mint Montesquieu tanáról*, az oly könnyen nem koczkáztatott volna oly állitást, hogy Montesquieu *e tant elejtette* volna. Hogy Montesquieu a törvényhozó hatalom *további* felosztásáról is beszél, a mint hiszen beszél a végrehajtó és birói hatalom további korlátozásáról is, és beszél angol mintája nyomán sok intézményről, mely *a hatalmak hármas felosztásán kivül szintén* a szabadság biztositékát képezi, minő a törvényhozás *népképviseleti* rendszere (u. o. 351—354. lk.), a bíróság *esküdtszéki* szervezete (349. 350. lk.), a *királyi* hatalom szervezete (363. sk. lk.) stb.: mindez legkevésbbé sem enged következtetni arra, hogy ő *sarkalatos doctrináját e részletes kifejtés által elejtette,* hogy a *hármas* felosztás nem volna a szabadság *alapfeltétele.*

A mi Concha urat félrevezeti, a miből ő azt vonja le, hogy Montesquieu a hármas felosztást elejtette, e szavak: des trois puissances «celle de juger est *en quelque façon* nulle.»

Ha Concha ur tudja, hogy e szavak ugyancsak az általam részben leforditott XI. könyv VI. fejezetében «az angol alkotmányról» (355. l.) állanak, talán mégis kételkedett volna azon, hogy azok figyelmemet elkerülték, hogy én azokat nem ismerem. És e kétely nagy szolgálatot tehetett volna neki, ha ösztönözve általa *ez egész fejezetet* és talán legalább némely következőnek *czimét* elolvasván, meggyőződött volna, hogy Montesquieu a 343—347. lapokon a szabadság alapfeltételéül felállitott *hármas* hatalommegosztási tant a 355. lapon el *nem* ejtette, hogy az *„en quelque façon* nulle» értelme nem ez volt.

Pótoljuk tehát, mit Concha ur mulasztott. Hallgassuk, mint vélekedik maga Montesquieu, a legilletékesebb biró e vitában, szavainak értelméről

Feltünő, hogy Concha ur a fenti, merőben a tételt ismétlő helyet idézte és nem azt, melyben ugyanaz már előbb, először, indokolva és még prägnansabban van kifejezve, mit Concha ur azért értett félre, *mert a vele összefüggésben mondottakat mellözi.*

Már a 349. lapon találta volna (még sujtóbb rám nézve, ha még a 347. lapot leforditom s már a 349-et nem ismerem!): *„De cette façon*, la puissance de juger,..... devient, pour ainsi dire, *invisible est nulle."*

Nem «jelentéktelen», hanem láthatlan, *semmi* hatalom: Concha ur enyhitő forditása téves volt.

Hogy *mit értett* azonban Montesquieu e *„nulle"* alatt, *itt* mondja meg; *itt* magyarázza, mi az a *„quelque façon"*, mit Concha ur elég figyelemre nem méltatott, mi neki fel nem tünt, bár a magyarázat kulcsát adja; itt igazolja Montesquieu, hogy *esze ágában sincs, a hármas felosztást elejteni.*

Ugyanis itt, mint minden egyes, ugy a *birói hatalomnak* is részletes *szervezetét* tárgyalván, kifejti, hogy annak *esküdtszékinek kell lennie* de az itélet törvényességének biztositása mellett; és hogy annak kizárólagosnak kell lennie, ugy hogy csakis titkos államelleni összeesküvés esetében engedhető meg, hogy a törvényhozó hatalom — birói eljárás előtt — a végrehajtó hatalom által valakit előzetesen letartóztatni rendelhessen stb. (348—351. lk.) *Csak e tekintetben lesz* a birói hatalom *semmivé*, azaz *veszélytelenné*, mert önmagában az *„nettenetes."* Azt mondja Montesquieu:

«La puissance de juger *ne doit* pas être donnée à un *senat permanent,* mais exercée par *des personnes tirées du corps du peuple, dans certains temps* de l'année, de la maniére prescrite par la loi, pour formér *un tribunal qui né dure* qu'autant que la nécessité le requiert.

„De cette façón, la puissance de juger, si terrible parmi les hommes, n'étant attachée. ni à un certain état, ni à une certaine profession, devient, pour ainsi dire, invisible et nulle. On n'a *point* continuellement *des juges* devant les yeux et *l'on craint la magistrature* et *non* pas *le magistrat"*

«Il faut même que, *dans les grandes accusations, le criminel,* concurremment avec la loi, *se choisisse des juges;* ou du moins qu'il en puisse recuser un si grand nombré, que ceux qui restent, soient censés être de son choix.

«Les **deux autres pouvoirs** *pourroient plutôt ètre donnés à des magistrats ou à des corps permanens; parcequ'ils ne s'exercent sur aucun particulier, n'étant l'un, que la volonté générale de l'état et l'autre, que l'exécution de cette volonté générale.*

«Mais, si les tribunaux ne doivent pas être fixes, les *jugements* doivent l'être à un tel point qu'ils ne soient jamais qu'un *texte précis de la loi.* Sils etsient une opinion particulière du juge, on vivroit dans la société, sans savoir précisément les engagemens que l'on y contracte.

«Il faut méme que *les juges* soient *de la condition de l'accusé, ou ses pairs,* pour qu'il ne puisse pas se mettre dans l'esprit qu'il soit tombé entre les mains de gens portés a lui faire violence.» (349. 350. lk.) Montesquieu tehát a *semmivé tett* birói hatalmat nagyon is *fentartja* a két más, szerinte attól *leglényegesebben különböző* hatalom mellett.

Ha Concha ur ezeket olvassa, nem koczkáztatta volna azon állitását sem, hogy Montesquieu elejtett *functionalis* hármas felosztást, és felvett *histologikus* kettős osztályozást, kijelölvén a két kamarai szervezetet a végrehajtó hatalommal szemben. Mert, mint fentiek mutatják, Montesquieu nem ejtette el osztályozását, hanem kijelölte a *birói hatalom „histologiáját," szervezetét is.* Functio és organum, physologia és anatomia különben is correlativ fogalmak Concha ur logikáján kivül. Montesquieu pedig *mindenütt* épen a realitásból, az *emberekből, a szervezetből* indul ki. Midőn a *hármas osztályt* állitja fel, azt mondja, hogy **más embereknek kell törvényt hozni, végrehajtani, biráskodni és nem azt, hogy az államhatalom e hármas functiója csak mintegy elvontan megkülönböztethető, mit Montesquieu támadói állitottak az egységes, osztatlan souverainitás nevében, az absolutismus érdekében.**

Montesquieu a szabadság alapkövetelményét nem ejti el az által, hogy a birói hatalom törvényes gyakorlatát akarja biztositani; mert különben Concha ur logikájával ugyanannyi joggal azt lehetne mondani, hogy Montesquieu, miután *ő minden hatalmat magában is tovább* korlátoz, *elejté valamennyit*, a törvényhozó és végrehajtó hatalom is *„en quelque façon* nulle» lesz nála, vagyis, hogy ő semmit sem allitott, mi absurdum.

A törvényhozás kétkamrás szervezete nem zárja ki az alapdoctrinát, *nem alterálja a hármas felosztás lényegét.* Hogy a kétkamrai rendszer *nem „époly lényeges"* mint a hármas felosztás, ezt velem Concha ur ellen mindenki tartani fogja, ki elismeri azon mathematikai, logikai igazságot, hogy *a rész nem oly fontos mint az egész.* Ugyanannyi «histologiai» joggal mondhatta volna Concha ur bármely részletről, hogy a nélkül Montesquieu alaptana sem áll, hogy p. o. esküdtszék nélkül, monarchia nélkül, az executivának törvényhozási vetőjoga nélkül megdől a szabadság. Montesquieu mondja, hogy a felső ház adótörvényhozásban csak a megtagadás, nem pedig a rendelés jogával ruházandó fel (355. 356. lk.); hogy a *végrehajtó* hatalomnak *király* kezében kell lennie (356. l.); hogy ennek *törvényhozó hatalommal* kell birnia (358.) stb.; de eddig még nem jutott senki eszébe azt mondani, hogy e kiviteli részletek módositása az alaptant megváltoztatná, megszüntetné.

Nekem tehát nemcsak jogom, hanem kötelességem volt, ezekről egy szót sem szólni, *mert én nem értekeztem sem a törvényhozás és végrehajtás elválasztásáról, sem a törvényhozó vagy akármelyik hatalom részletes szervezésmódjáról,* hanem csakis a iustitia és administratió elválasztásáról és ebből folyó postulatumokról, ennek pedig doctrinair alapja Montesquieu tanában van a hatalmak hármas felosztásáról, miként ezt minden liberalis szellemü munka a birói hatalom szervezetéről bizonyitja. Vagy áll a hármas osztály, vagy a biráskodás az administratio ágává alacsonyittatik le.

A birói hatalom épen azért, mert *bizonyos tekintetben* semmi hatalom, mert gyakorlása a birói szervezet és törvénykezési formák: nyilvános, szóbeli, és contradictorius eljárás, független ügyvédség közbenjárása, itélet indokolása, felebbezés suspensiv hatálylyal stb. által korlátozható, mert szellemi, erkölcsi hatalom, mely az államerők felett nem rendelkezik, épen azért rendelhető veszély nélkül a törvények őrzésében és oltalmában az administratio fölé. Nem kell tartani attól, hogy zsarnok, kizáró uralomra törekedni fog e szellemi hatalom; a dolog természete, a történeti tapasztalat kizárják ez aggodalmat. A veszély e részben mindig az administratio részéről fenyeget, mely igazgatási intézkedésével sokszor *itél és végrehajt*, mely a *physikai hatalom* birtokában van, mely *oly formák* által nem korlátozható, mint a birói hatalom. Az tehát, mit Concha ur érvnek vett a doctrina elejtése mellett, ellenkezőn épen annak helyességét, alkalmazásának veszélytelenségét igazolja.

A ki azt állitja, hogy Montesquieu idézett mondatával elejtette alaptanát, az soha nem láthatta Benjamin Constant, Jules Simon stb. egyetlen munkáját. De nem láthatta Mon-

tesquieu könyvét sem. Mert a következő fejezetek címei is már felvilágositották volna tévedéséről: XI. könyv 12. fejezet: «Du gouvernement des *rois de Rome*, et comment les trois pouvoirs y furent distribués.»

U. o. 14. fejezet: «Comment *la distribution des* trois pouvoirs commença à changer, aprés l'expulsion des rois.»

U. o. 16. fejezet: «De la *puissance legislative* dans la république Romaine.»

U. o. 17. fejezet; »De *la puissance exécutrice*, dans la même république.»

U. o. 18. fejezet: «De la puissance de juger, dans le gouvernement de Rome.»

U. o. 20. fejezet: «Fin de ce livre.» «Je voudrais rechercher *dans tous les gouvernemens modérés que* nous connoissons, quelle est *la distribution des* trois pouvoirs, et *calculer par lâ les degrés de liberté* dont chacun d'eux peut jouir. Mais il ne faut pas toujours tellement épuiser un sujet, qu'on ne laisse rien à faire au lecteur. *Il ne s'agit pas de faire lire, mais de faire penser.*" Az utolsó mondat Concha urnak is szól; természetesen gondolkodás előtt — olvasni kell. Ezt pedig ugy, mint *d'Alembert* mondja az Encyclopédie V-ik kötete elejére tett Eloge de Montesquieuben: «Rempli et pénétré de son objet, l' auteur de l'esprit des loix y embrasse un si grand nombre de matiéres et les traite avec tant de briéveté et de profondeur, qu'une *lecture assidue et méditee* peut seule faire sentir le mérite de ce livre.» Ugy mint a század egyik legnagyobb bölcsésze, Auguste Comte és legnagyobb történésze, Th. Chr. Buckle, olvasták és méltatták Montesquieu e könyvét.

Ezek után nem volna szükséges az 1791-iki alkotmányról igazolnom, hogy az elfogadta a hatalmak hármas felosztásával Montesquieu tanát, bár akkor pairek kamráját felállitani nem lehetett.

Én a hármas felosztás tanáról beszéltem, mely 1791-ben megvalósult, és nem a Concha ur által tévesen annak helyébe escamotirozott, «histologikus» osztály-tanáról, mely teljesen nem valósult meg. Teljesen Montesquieu után fogalmaztattak ez alkotmány vonatkozó sarktételei, a 3-ik czim 3—5. articulusai:

Le pouvoir legislatif est déleguée à une *Assemblée nationale*, composée de représentants temporaires, librement élus par le peuple, pour être exercé par elle, avec *la sanction du Roi;*

«Le gouvernement est *monarchique*, le *pouvoir executif* est delegué *au Roi*, pour être exercé sous son autorité, par des ministres et agents responsables;

«Le *pouvoir judiciaire* est délégué à des *juges élus* à temps par le peuple.»

Ugy ennek mint a hasonló későbbi constitutióknak s a pairek kamráját is létesitő 1814. 1830. chartáknak szerzői és magyarázói: *Lameth, Barnave, Duport, Mounier, Bergasse, Lally-Tollendal; Royer-Collard, Guizot, Thiers* stb. egyaránt Montesquieu tanát vallották alapnak. Hogy Concha ur ma, Stuart Mill utáni korban, midőn a felső házak megszüntetése minden progressiv államban már csak idő kérdése, azokban látja a szabadságtan lényegét, csak saját ismeretére nézve jellemző.

Valóban szégyenlem, hogy hazámban ily dolgok vita tárgyát képezhetik. Német plágiáló, (nemcsak az alapeszme Rossié!) hamisitó munka sem megy ennyire. Stein bevallja p. o. *(Die vollziehende Gewalt* I. 17. l. a II-ik 1869. kiadásban): «Das sechste Kapitel des XI. Buchs des Esprit des lois ist vielleicht das, was *von allem im 18. Jahrhundert geschriebenen den dauerndsten Einfluss auf Europa* gehabt hat; — weil er die *Freiheit der Staaten zuerst in der Unabhängigkeit der Gewalten von einander gegeben sah*, — und dann weil er eben *auf diese Grundlage die „Constitution"* (auch das Wort gehört Montesquieu) *von England als Muster* aller Verfassungen hinstellte. Damit drückte er der *gesammten öffentlichen Rechtsbildung*, die wir die *verfassungsmässige* nennen, den *Stempel seines Geistes* auf. — *Jene „unabhängigen Staatsgewalten"* erscheinen daher *seit der ersten französischen Verfassung 1791 fast in allen romanischen bis auf die neueste Zeit — zum Theil auch in den deutschen,* wenigstens *in der Bestimmung der gesetzgebenden und vollziehenden.* — Die Constitution von 1848 wiederholt — fast wörtlich — den Satz Montesquieu's: «la séparation des pouvoirs est la première condition d'un libre gouvernement.» Dabei ist stets der König die *vollziehende*, die Volksvertretung die *gesetzgebende* und das Gericht die *richterliche* Gewalt.» etc.

Tehát Stein Lőrincz is *Concha ur ellen* a hatalmak felosztását *nem* látja elejtettnek, *benne* találja az 1791. alkotmányban, *nem tartja* sarkpontjának a pairek kamráját, *sőt a tant elismeri oly alkotmányban is, mely ennél sokkal fontosabb „histologikus" részt, a monarchikus hatalmat, ennek részvétét a törvényhozásban elejtette. Pedig ezen törvényhozó vetojoggal felruházott királyi hatalommal, nem pedig a „végrehajtó hatalommal" szembesiti Montesquieu a kétkamrai törvényhozást.* Concha ur még ezen általa *lényegesnek* kanonisált *részlet leirásában* is szerencsétlen volt!

Ugy hiszem, hogy további igazolásom e pontra nézve felesleges. Concha ur az igazságot, még pedig a lényeges általánosan elismert igazságot támadta meg tudatlanság vádjával. Hős öngyilkosságot követett el. Minden állitása nemcsak valótlan, téves, hanem oly *elemi ismeretbe* ütköző, minőt tanitványtól, nem tanártól követelünk. Ha ő valaha átlapozza azon irókat, kiknek nem-ismeretéről *engem* vádolt, sem e birálatot. sem emlitett kőnyvét el nem követte volna, *a mely könyvben semmi nyoma a hatalmak megosztásának vagy más elvi alapnak*, melyben *Montesquieu, Benjamin Constant stb. nevei vagy szelleme ismeretlenek, melyben Gneist és Stein nyomán a „németföldi jogállam," mint legfőbb bölcseség, ködképei közt tévelyeg Concha ur,* kinek interpretáló s biráló képességét a fentiek kellő világosságba helyezik.

III.

A legmulatságosabb, miket Concha ur mint «bölcsész» mond. Csodálkozik, hogy *Plato* és *Artstoteles* együtt, és utóbbi mint socialista emlittetett. Azt hiszi valószinüen, hogy az «állam» és a «politika» szerzői évszázadok által elválasztva, egymáshoz oly idegenek voltak, mint ő hozzá, és hogy azért, mert Pauler encyclopaediájában azt tanulják, hogy Raffael képén az egyik égnek, a másik földre tekint, nem állít fel mindegyik ideált, bár a speculatio és sophismák különböző arányu segitségével. *Grote, Ritter* stb. tévedtek. És habár az ókori állameszme, mely az egyént s társadalmat absorbeálja, feltünő azonosságban tükröződik vissza mindkét munkán, ugy hogy ki csak egyszer olvasta mindkettőt, rögtön megütközik e tüneményen; és habár Proudhon és társai a «socialista» fogalmat helyesen látják oly gyökeres reformok hirdetésében, melyek az állam társadalmi alapjait, családi szervezetet, egyéni életet stb. ís érintik; és habár Aristoteles ily értelemben socialista volt: Concha ur ezt nevetségesnek találja, talán mert a «socialista» idea nála csak magyar asztalos-strike stb. ideákkal van associálva. *Spinoza* nála *„Montesquien előzője,* a *demokratikus* képviseleti *rendszer — kiváló védője"!*

Spinoza, ki csak monarchikus és aristokratikus alkotmányt ismer jónak az észellenes szenvedélyek által vezérelt állatszerü emberek megfékezésére, ki mint Hobbes azt tanitja, hogy *„a hatalom más felett jogot is ad felette,"* hogy *„a hatalom nincs kötve igéreteihez,"* hogy e *hatalom „az állam lelke"* (Tractatus politikus c. i. c. 2. §. 9. c. 4. §. 17. c. 5. §. 1.), mely *egyedül tehet változtatást az alkotmányon* (c. 4. §. 6.); hogy e hatalmat *király és aristokratikus testület* vagy csak utóbbi viselje ugy, hogy *ugyanazon* testület törvényeket hozzon, kormányozzon s az itéleteket felülvizsgálja (c. 6. §. 18. 26. és c. 8. §§. 4. 33. 37.); nagyszámu patriciatus legyen, hogy fentartsa hatalmi kormányát a nép felett (c. 8. §. 40.); ki Macchiavelli nyomán helyesli a dictaturát (c. 10.) s az aristokratia *főlényét* a monarchiával szemben abban látja, hogy amaz *korlátlanabb* (c. 8.), ki csak a *létező* politikát vette alapul (c. 1. §. 4.) s a demokratiáról alig nyilatkozott (c. 11. §§. 1—4.) — ez Concha ur szabadságbajnoka és Montesquieu előzője!!

Spinozával együtt a szabadság bajnoka *Hobbes*, «kinek főtörekvése *az isteni jogot számüzni az államból.*"

Hobbes, ki a *korlátlan monarchia isteni jogi alapját első kifejtette;* ki a szabadságban a rossz uralmát (De Cive lib. 1. Libertas), annak megszüntetésében a kormányrendet (l. 2. Imperium) látja, melyet a vallás is követel (l. 3. Religio); ki csak önző versenyt, ártani vágyat és ölési képességben egyenlőséget lát az embereknél (l. 1. c. 1. s. I. IV. III.); ki *észszerü* jogot abban lát, alávetett gyengét ki nem bocsátani a hatalomból (s. VII.) és kinél a czél az eszközt szentesiti (s. IX.); ki azt mondja: lex naturalis eadem cum morali; lex naturalis non est proprie lex *nisi quatenus traditur in scriptura sancta;* quod lex naturalis est *lex divina* (l. 1. c. 3. s. 31. 33. c. 4.) és *minden tant a szentirásból igazol (c. 4. 11.);* ki az *oszthatlan* summum imperium folytán *egyéni tulajdont sem* ismer (c. 7. s. 4. c. 6. s. 1.) és legjobbnak *korlátlan* monarchiát (c. 10.); ki a politika sulypontját az egységes kirá-

lyi hatalom oly szervezetében látja, hogy a *szellemi hatalmat is gyakorolja,* melylyel egykor a pápa birt, s *kiirtsa* a sátán (pápa) és lemurok *(philosophusok) tévtanait* (Leviathan sive de materia, forma et potestate civitatis ecclesiasticae et civilis Pars IV. De regno tenebrarum. Míndig az 1668. amsterdami rarissima editiot: «Opera philosophica quae latine scripsit omnia» használom).

Herder és *Göthe* nem lehetnek Concha ur szerint antidemokraták, mert humanus költők, Benjamin Constant nem II. Voltaire, mert jelleme nem eléggé erényes Concha urnak. E szerint Mirabeau sem lehet forradalmár, Bacon nem lehet nagy bölcsész, Burke nem lehet reactionarius, mert amazok kevésbbé-többé jellemtelenek, emez humanus volt. Herder pedig nem volt Göthe barátja, mint C. ur talán Riedl Szende német irodalmi tankönyvéből Gervinus és Julian Schmitt ellenére hiszi, hanem előbb protectora, utóbb ellensége.

Vico-ról nagyon diplomatice nyilatkozván C.ur, ezt most mellőzzük. Hegel fejlődésmenetéről jó lesz munkáin kivül elolvasni Gervinust (Gesch. d. XIX. Jahrhunderts) és Brandest (Die Hauptströmungen der Litteratur des XIX. Jahrhunderts), tanait pedig az óhegelianusoknál s a történeti iskola bölcsészeinél is jobban megismerni.

Bluntschli nem «játszik» a szervességgel, mint C. ur hiszi, hanem komolyan veszi tanait; *Schäffle* Karsten után irja le a növénysejtet, mint Virchow után az állatsejtet (Bau u. Leben des socialen Körpers Tübingen 1875. I. 33. sk. lk.), de alaptana az integratio és differentiatio törvényéről (p. 32.) nem egyéb mint Herbert *Spencer* evolution-tana (First principles és Principles of sociology a bölcsészet synthetikus rendszerének I. s VI. kötetei); Concha ur azon állitása tehát, hogy Schäffle a Karstenféle sejt-*elmélet* (!) alapján épiti fel munkáját, körülbelül olyan, mintha azt mondaná, hogy ő *Grotius és Hobbes* alapján irta könyvét a közigazgatási biráskodásról, mivel e kettőről (szép associatio!) mondja, hogy *alkotmány* fictiojukra nekünk nincs szükségünk, nekünk Magyarországon meg van oly *szabad* alkotmányunk («hazánkban — — az állam — — tényleg azon nyugszik, a mit Grotius és Hobbes csak elméletileg találnak fel.» i. m. 24. l.

H. Spencerről, kit C. ur szerint a szervességtan gúnyával megtagadtam, ugy beszélni, mintha *A. Comte* alapján megallapitott fejlődéstana *azonos* lenne a németek (Schelling-Hegel-féle) szervességtanával, annyit tesz, mint szavakat fogalmaknak substituálni. Spencernél a *hyper*organikus társadalomban a polgári törvények keletkezési alapja nem titkos, mesés, *szerves* növés, hanem *rationalistice* lélektani: az élőktőli *félelem* (Principles of sociology 209. §.), a polgári rend *alkotott intézményeken* nyugszik (210. §.) és a fejlődés vagyis haladás egyensulyhoz (First principles 170. §.), a társadalomban *nem spontan,* honem alapja az *alkalmazkodás* a természeti és socialis viszonyokhoz, a Darwini selection. (Principles of biology cap. 13, 371—376. §§.)

Ha tehát olvasta korábbi munkámat, melyre céloz, C. ur consequensnek fog találni, mert *a német szervességtan* satyrikus criticáját és a positivista bölcsészet helyes socialis alaptanát ott ép ily értelemben kifejtettem.

Értekezni külnöben C. urral teleologikus organikus és mechanikus-organikus világfelfogásról, Claude Bernard és Robin physiologiájáról, valóban időpazarlás volna. Ő azon megütközik, hogy szerintem Rousseau tana — csakugy mint Cartesius bölcsészete — mathematikus, mechanikus-organikus, mi nála — talán Trendelenburg tankönyve nyomán — contradictio in adiecto.

Rousseau Du Contrat social (ou principes du droit politique Oeuvres complétes 1793 párisi kiadás II. k.) czimü munkáját jellemzi a visszatérés *az ókori* demokratikus mintákhoz; a souverain nép hatalma *oszthatlan* (liv. 2. chap. 2.), a közakaratnak az egyén teljesen alá van vetve (liv. 1. chap. 6.), az assemblée első határozata „*tetszik-e*" az eddigi kormány fentartása (liv. 3. chap. 18.) — egészen a mint azt Robespierre s a Convention megvalósitották. S a mint Rousseau consequenter kénytelen a dictaturát elismerni (liv. 4. chap. 6.), ugy a forradalom ahhoz vezetett. Ennyiben szóltam Rousseauról is Montesquieuvel szemben mint reactionariusról. A demos tyrannisa csak olyan, mint absolut principieé; a polgári szabadság alkotmánya a kettő között, a hatalmak megosztásában van és szakitást követel a római téves distinctióval ius publicum és privatum között, melytől a németek és C. ur (i. m. 39. 40. lk.) nem szabadulhattak, s mely a birói közjogi védelem elméleti indokolását lehetetlenné teszi.

C. ur nem értett engem, midőn Bährrel *ellenkezést,* az igazságszolgáltatás hatáskörének meg *nem* állapitását imputálja nekem, ki világosan utóbbinak vindikáltam *minden jog* oltalmát, a közigazgatástól elvontam *minden itélést,* mert mint Bähr mondja: «Recht und Gesetz können nur da wahre Bedeutung und Macht gewinnen, wo sie einen Richterspruch zu ihrer Verwirklichung bereit finden.» (Der Rechtsstaat. 1864, p. 12.)

Az *érdek* oltalma ellenben nem lehet birói, mert *nem fixirozható.* De *jog* rendeletből is származhat, szokásjogból is. E két lényeges tétel folytán eltérek abban Gneisttől, ebben Steintől. *Hogy mi* **minden** *jog, ezt sem törvényekkel kimeriteni sem ugy definiálni nem lehet, hogy kételyt fen ne hagyjon. Ezt a tudomány és iudicatura határolja el kétes pontjain;* absurdum tehát, közigazgatási biráskodást függővé tenni kimeritő codificatiótól (Tisza programmpont), midőn ép a iudicatura fogja kifejleszteni a közjog tételeit és rendszerét, mint a rómaiaknál kifejlesztette a magánjogét. Ennélfogva mindig elő fog állhatni a competentiae conflictus a tiszta administratio és iurisdictio között; döntő fontosságu tehát a tribunal des conflits *birói* szervezete, oly dolog, melyről C. ur «munkájában», melyről a birálatban annyit beszél, hallgat.

Gneist tanának azon részét, melyben az érdek aequitás oltalmát is követeli, a társadalmi autonomia által pedig az osztályconflictust megszüntetni akarja, merő utopiának tartom; azon részét, melyben a jogászoknak azt imputálja, hogy *csak* magánjogot oltalmazni kivánnak, valótlannak, a közjog s közjogi bíróság *külön* államhatalmi jellegét és szervezetét *reactionariusnak.*

Veszélyes, minél szellemesebb, tudományosabb a doctrinája. Németországban ugyis, mint a Der Rechtsstaat und die Verwaltungsgerichte in Deutschland 1879-iki kiadásában egész tanának resuméjét kifejté, hidegen hagyott, nálunk hóditott. Ezt nem carrikiroztam, hanem hiven kivonatoltam. Vártam, hogy azért is megtámadnak, hogy *Gneistet* rectifikálni merem, a mint taval *Brunst* s egy német jogászgyülést a köteles rész tanának egy részére nézve rectificáltam. Gneist nem fogná beismerni, hogy tévedett, mert ő jóhiszemün téved s a tétel complicált. Szerencsémre előadásom megtartása óta hatalmas szövetségesem akadt a legnagyobb angol jogászok egyikében.

Sheldon Amos: Fifty years of the english constitution (1830—1880. London 1880) azt mondja:

«Vannak némelyek, kik történeti érzékkel, *s nem regényes érzékenység nélkül a pittoresk és antik iránt,* hajlandók a brit alkotmány sulypontját inkább a kerületben, grófságban és városban mint a parliamentben találni. E személyek nemcsak szeretve csüggnek mindenen, mi még él oly intézményekből, melyek *egykor* a kormány közegei voltak, a mennyiben az a nép életét s jólétét közvetlenül érinté, hanem sajnálják is *azon intézmények legfossilisáltabb részeinek* eltünését is és a helyi önkormányzat absorptióját a központi kormány á'tal» stb. *Idézve „Gneist's Selfgovernement in England"* (p. 137.)

A nagy angol iró, ki a legujabb nagy változtatásokat, a *brit alkotmány közeledését a continentális mintákhoz,* leirja, igazolja egyszersmind, hogy Gneist a mult és a muló középkori, feudalis Anglia apologetáje, melynek intézményei ott is eltünnek, hol «szervesen» támadtak, melyeket *korunkban mintává tenni és átültetni, a XIX. század társadalmát s korszellemét azokkal átalakitani akarni, vagy naiv anachronismus vagy absolutistikus hypokrisis.* In dubio mitius.

Elviselhető tehát C. ur magashangu itélete. Annyit ér mint a biráló, ki oly hősiesen itél az egész franczia népről is, melynek közjogát birálatában is ostorozza (természetesen ebben is az én tudatlanságomon megbotránkozva), midőn Gneist nyomán idézett művében (53. l.) mondja: «a *franczia* állam nem birta a társadalmi érdek-ellentéteket kiegyenliteni, — — a társadalom azonban a benne ható érdeknél fogva örökké teljes alávetést kiván. Innét *Francziaországban* az egyén precarius állása a közigazgatással szemben», stb. «A közérzület *Francziaországban* mindig egy-egy osztálynak érzületét jelenti», stb. naivságokat.

«Rosseau *megigazitja* a szabadság gondolatát — s nagy gondolata termékeny földre talált *Németországban!*" (27. l.) Utóbb megint egy administrativ jogreformról iró franczia, a «bátor Poitou» azért téved, mert «a közérdek Rosseau-i fogalma, — hiába! annyira *összenőtt* a franczia'k *vérével*", stb. (87. l.)

Ellenben a «németföldi» jogállam a többi nép rendőrállamából kiválik, Hegelnél *culturállammá lesz,* «ugy hogy a jogiállam — *kizárólagossága* jórészt *háttérbe* szorult volna, ha azt Mohl Robert ujra *forgalomba* nem hozza». (29. l.)

«Az egész mozgalmat végre Dr. Bähr O. vezeti.» (35. l.) Ezek az «egetverő nagyságok». Kimutatja szerző, hogy sok német iró jogállam alatt ugyanannyifélét s egészen ellenkezőt ért. Tehát ez kell elméleti alapul (hatalmak megosztása, Montesquieu s hason lappalia ott nem jő szóba.) Csak jól kell választani a szálakat, azaz azt, mit ép akar valaki; választja tehát azt a jogállamfogalmat, mely a közjog birói védelmének jelszava. (35. és 36. l.)

Lapidaris simplicitások keveréke az egész könyv, melyből Concha ur jogot merit ily kritikához. Szolgáljon méltatásul még két mutatvány (az egész könyv ilyen):

«Az államnak, mint az egyszerü moralis vagy jogi vonatkozásnál magasabb erkölcsi viszonynak jelleme miben sem mutatkozik jobban, mint abban, hogy élete legfőbb külső szabályozójának, a közjognak ép oly védelme által, a minőt a magánjog élvez, — a hazaszeretet, a közérzület nem szenved.» (93. l.) »Különös árnyalatot nyer a közjogi biráskodás, az állam mai parlamentaris alakja, e nagyszerü közvetités által, a melyben *az állam egyidejüleg a társadalomhoz* levontnak s az *örökletes* monarchia által *föléje helyezettnek is* mutatkozik.» (121. l.) Igy néz ki Gneist magyarul a carrikirozó aesthetika nélkül. Rút. Bölcsészem jobban cselekedett volna, ha sem azt, sem birálatát nem irja meg.

IV.

Azon vádak közül, melyek a tételes jogok nem tudására vonatkoznak, csak némelyik bir concret, czáfolható alakkal. Ezekre felelek.

Igy Concha ur megnyugtatására mondhatom, hogy a *tribunal des conflits* története előttem nem ismeretlen. Concha ur nagy könyvében a közigazgatási biráskodásról hallgat ugyan róla s most is azt vitatja, hogy annak kevés volt a jelentősége, de nézetét, bármily tudatlannak tart azért engem s implicite a nézetemet osztó *összes franczia szakirókat,* fentartom. Igenis a contentieux administratif Cormenin által tudománynyá emelt jognak fejlődésében az fontos stadium, nagy vivmány, haladás a végczél felé. «Azon rendszer, mely a *közvélemény* követelményeinek megfelel és ezentul a *legnagyobb biztositékot* nyujtja azon mindig annyira *tövises nehézségek megoldása* iránt, melyek a bíróságok és közigazgatási hatóságok *illetékessége és hatásköre* tekintetében felmerülnek.» Igy üdvözlé azt 1848. október 18-iki képviselőházi beszédében alkotásának egyik főtényezője, Concha ur előtt talán tudatlan, mások szerint első rangu tudós: *Dupin.* A beszéd külön is megjelent, Dalloz-nál is emlittetik (Répertoire Vo. Conflit N. 193.), felteszem, hogy Concha ur ismeri.

Igaz, hogy III. Napoléon 1852. január 25. decretummal visszaállitá és eltorzitá még az 1845-iki törvényt is, megszüntette a tribunal des conflits-t, de még az államtanács döntvényeit is megfosztotta kötelező erejüktől, bár azokat azontul is közzétenni kellett a Moniteur-ben s a Bulletin des Loisban; az államtanácsnak mindenkor elmozditható tagjai közvetlenül ő alája rendeltettek, és «administrativ diktaturájának arsenal»-ja lett az alkotmányos monarchiában relative jótevő intézmény, mint ezt történetileg oly szépen kifejté egy szellemes iró, kit Concha ur bizonyosan ismer, mert nem idéz, *Vivien* (Etudes administratives ch. 3. 6.)

Azonban az 1852-iki államcsiny, I. Napoléon traditióinak felélesztése, ez nem része azon franczia közjognak, melyet én a szabadság jogául üdvözöltem s igenis a német jog fölé helyezek. Az 1848. november 4. alkotmány filiatióban van az 1791-ikivel, nem a caesari reactio 1852—1871. Az 1791-iki alkotmány pedig abban is, mi Montesquieu szellemével megegyez, abban is, mi a conservativ aristokratikus intézmények elejtésében az angol mintával ellenkezett, Európa politikai emancipatiójának ébresztője volt. Concha ur könyvében ezt «németföldi jogállami» iskolaködlátkörből megvetően mellőzhette, én a világtörténeti igazságnak adtam kifejezést. Én jeleztem a Napoléonok reactióját, jeleztem a III-ik köztársaság visszatérését a 89-es elvekhez.

De csak 4 évig állt fen a tribunal des conflits, mondja Concha ur. Mondhatnám: tévedés, mert 1872—1880. ismét 8 évi fenállás korszaka. Nem mondom.

Azt hiszi Concha ur, hogy az 1848-iki hazai törvények a jogtörténészre nézve jelentéktelenek, mert csak 1 évig álltak fen s 1849—1867. fen nem álltak?

Pedig ama 4 évi fenállás mély nyomokat hagyott még a reactio korszakára is a contentieux administratif alapproblemája, az *elhatárolás* tekintetében. A cours de cassation és a conseil d'État annak négy évi döntvényeit követték megszünése után is, mint ezt Concha ur az általa tévesen idézett Batbie nagyobb munkájából bizonyosan tudni fogja.

S ezzel érintve van a belga jog kérdése is, melyet a tanár ur könyvében oly diplomatice irt le azon fentartással: «*ha csak tudtomon kivül* az ujabb időkben közjoguk változáson nem ment keresztül.» (84. l.) Kiemeltem az 1846-iki törvényt, melyet *Nypels* az alkotmány fontos kiegészitésének mondott, s a mely a semmitőszékre, tehát a bíróságra ruházta a döntő biráskodást, annak elhatározását, mi jogügy, mi administrativ ügy. Concha ur a conflictus *alapproblemájáról, mint ilyenről,* mely körül az egész ujabb franczia s olasz irodalom forog, természetesen *hallgat* könyvében. És mégis, hacsak nem szintén «tudtán kivül» azt mondja, hogy «Németország jár elől — *Belgium pedig naiv elfogultságban él,* vagy *legalább soká élt alkotmányosságának mintaszerüsége iránt.*" (84. l.) »És mégis a belgák büszkék», s a francziák irigylik, mert nincs administrativ justitiájuk, minőt a franczia «schematizáló logika» alkotott (!! 82—85. l.), tehát nincs *magánjog* a közigazgatásnak alávetve, mint Franciaországban? (86. l.) De a belga jog főlényei között (83. l.) *a legléynyegesebb hiányzik,* melynek jelentőségét kiemeltem: *a jog fejlettsége tudományos iudicatura alapján.* És ha Concha ur nem gondolna magyar joglexikonra, nem becsmérelné *Tielemans* és *Brouckere* (nem Bronchère) urakat, mert oly nagyszerü tudományos apparatussal inditották meg a belga közigazgatási jog lexiconját, mint a Merlin, Dalloz, Pacifici-Mazzoni stb. repertoriumai, melyek a Concha ur által kegyelettel használt és védett Bluntschli, Holtzendorff stb. felett ugy állnak, mint teszem a liégei egyetem repertoireja a kolozsvári felett; ha ehhez képest e repertoire «compétence» részét, a legfontosabb részt kegyes figyelmére méltatja vala: azon *elvek kimeritősege és szabatossága* meglepte volna, a melyeket a belga jurisprudence a iustitia és administratio *limitatójára* nézve kifejtett. Ezt Concha ur könyvében a «bátor *Poitou*» által közvetitett *de Fooz* egyetlen forrásából nem vehette át, bár ő a liègei tanár könyvét (1859), annyira tulemeli a répertoire szerkesztésén és — tanulmányán. Ne gondolja máskor Concha ur, ki hiszen közvetve még a *Block* dictionnairejét is idézte, hogy csak alárendelt emberek irnak répertoireba, nagy emberek csak — tankönyvbe.

Annyira ment a tiszta, activ administratio és a iustitia eseteinek, kategoriáinak ez elválasztása, hogy a conflictust némely iró lehetetlennek mondotta Belgiumra nézve már *Havard* előtt, ki ez «utopiát» czáfolja. (Élements de droit administratif en Belgique.)

A conflictus *lehetősége* mellett a specialis contentieux administratif megszüntetése, vagyis az administrativ jognak a rendes birósági hatáskörbe utalása után nyilatkoztak a belgák közöl még *Bivort* (Commentaire sur la Constitution, art. 106.), *I. Britz* La Constitution belge et les lois organiques; Bruxelles 1860) és *de Pinto* (Nederlandsche Staatswetlen, Hága 1857) és *de Bosch Kemper* amsterdami tanár (Nederlandsche Staatsregt) általam idézett elsőrendü hollandi szaktudósok is. *Barras* jóslata, melyet a Belgique judiciaire-ban olvastam, s melyet Concha ur — talán kolozsvári dementi folytán — kétségbe von, Belgiumra vonatkozott, Concha ur tehát *ferdit,* midőn annak *általános* czélzást substituál, hogy azt mutathassa ki, hogy *én* nem tudok semmit az utolsó 15 évről, mert 15 év előtt az 1865. olasz törvény *már* megvalósitá e jóslatot.

Szeretem, hogy Olaszországról is beszélhetek. Szeretem irodalmát, szeretem magát e félhazámat. Sajnálom, hogy nálunk nem ismerik, még Kolozsvárott sem. Politikai radikalismusát nem magyarázom most, melyet Concha ur nem értett, mert nem ismeri politikai történetét sem, még kevésbbé mást. Concha ur 1877-ben megjelent könyvében futólag idézi Poitou után az 1865-iki törvényt s «Tiepolo» munkája czimét. (98. l.) A főirók szakmunkáit, *Mantellini, Lucchini, Mamiani, Manna, Gianquinto* stb. czímről sem ismeri. Pedig hacsak egyetlenegyet ismerne, hacsak a «bátor Poitou» helyett törvényforrásul a Société de législation comparée 1873-iki bulletinjeit használja s *Aucoc* volt államtanácselnök és irói szakkitünőség és *Ernest Dubois* nancyi jogtanár ott viselt dolgairól tudomást szerez, megmenthette volna irói becsületét.

Concha ur ezeket nem tudván, röviden elmondunk neki egyetmást.

Concha ur azt hitte — minek nemtudását gorombán

szememre hányja, — hogy 1848-ig csak a *magánjog* birói oltalmát kivánták, «elemi» alkotmányosságot; csak azóta nyilt meg szemük s az *administratio jogsérelmeit* is birói retorsio utján akarják orvosolni, Deutschland voran. Ez áll némely német iróról s Concha urról; a világ többi részén merő phantasma. A belga constitutióban foglalt hatalmi elválasztás máris azt jelenti, hogy *minden jogsérelem*, specialis kivételeket leszámitva, tehát ha az administratio formalis illetékes eljárása okozza is, birói uton orvosoltatik. Ezt nem tudni, annyit tesz, mint a belga jogról semmit sem tudni; *Fooz* törvény- és iróidézeteit jó lett volna a répertoireból értelmezni!

Már most az olasz *1865. márczius 20-iki törvény sul Contenzioso amministrativo bevallottan a belga jog, a belga çonstitutio nyomán készült.* A contentieux administratif specialis birósági bizonyos kivételekkel megszüntetve lettek. Rendes biró itél *minden jog* felett, csak a tiszta administratio jár el *érdek* esetében. (Igy derivalódik a belga, hollandi s némely svájczi jogból Stein ideája.) Különösen a legfontosabb rész, a conflictus tekintetében azonban fentartotta (art. 13.) illetve egész Olaszországra kiterjesztette a *sardiniai 1859. november 20. törvényt sui* Conflitti (No 3780.), mely maga *az 1828. junius 1. franczia ordonnance copiája*, melyről Concha ur a «bátor Poitou» közvetitésével csak *Broglie* nyilatkozatát ismeri.

Tehát a naiv s nyomorult belga-franczia jog s az olasz ideál sokban egybeesnek s mit *Barras* jósolt, az is volna, mi nemcsak 15 év előtt Olaszországban, hanem 24 év előtt Belgiumban existált, Barras őrült lehetett, mint a jósok néha szoktak.

Hogy van még bizonyos contentieux administratif Belgiumban, bár Concha egy idézett belga irója de *Fooz* leirja (Le droit administratif belge I. köt. 1. könyv IV. czim. 5. §. a politikai jogok feletti biráskodásról), Concha ur nem tudja. Hogy van Olaszországban s hogy az idézett törvény kiegészitő része az 1865. márczius 20. törvény sul *Consiglio del Stato* és ennek 1865. junius 5-iki *Regolamento interno*-ja, Concha ur nem tudja. De ő e törvény reformjairól sem tud, valamint nem tud a franczia reformjavaslatokról.

A valódi tényállást 1865. után legjobban némely részlet világositja fel.

Az országos képviselői választó és választatási képességnek mint legfontosabb alanyi jognak sérelme a rendes birói uton orvosoltatik. Ellenben a községi és tartományi választások tekintetében a választó képesség felett itél első fokon a községi tanács, második fokon a főtörvényszék (1865. márcz. 20. községi törvény 75. art. s 1865. junius 8. 2321. sz. Regolamento 36. art.), a választás *formalis érvénye*, ritualis lefolyása felett pedig, mely nem tárgyaz alanyi jogot, első fokon a községi tanács (consiglio communale), másodikon a tartományi (kerületi, nálunk = megyei) bizottság (deputazione provinciale, ez is belga mintára). Az Annali di Giurisprudenza tanuskodnak arról, hogy mennyi elvi eltérés volt a községi törvények e részének magyarázatára nézve a főtörvényszékek, semmitőszékek és az államtanács között. Ismét a Competenza rovatot ajánljuk Concha ur figyelmébe. (Annali vol. 1. par. 2. pag. 389, 433, 540. vol. 2. par. 1. sez. 1. pag. 124. par. 2. pag. 454. etc. s *Giavanni de Gioannis Gianquinto* pisai egyetemi tanár etc. Nuovi Studi sul Diritto communale e provinciale vigente in Italia cap. VI.)

Az adók tekintetében expresse az *egyenes* adók feletti biráskodás van a rendes biróságokra ruházva (1865. márcz. 20. törv. 6. art.), bár azért az előző recursus az administrativ hatóságokhoz és kereseti, jövedelmi adó tekintetében (imposta sulla *richezza mobile*) az adókivető és felszólamlási (községi és kerületi) bizottságokhoz nincs kizárva. Már most szó lehet *adótörlés és leszállitás* kérelméről *(esonerazione, discarico* és *riduzione)*, mert az illető kirótt adónak nincs semmi alapja (p. o. valaki nem birja az illető ingatlant, nem űzi az illető kereseti ágat stb.) vagy mert adója a *törvényes* mértéken felül lett kiróva; ez *jogkérelem*, contentiosus ügy, a rendes bíróság elé tartozik. Ellenben az *elengedés* és *mérséklés* kérelme *(remissione, moderazione)* az alapon, mert az illetőt p. o. baleset egészen vagy részben megfosztotta a vonatkozó adótárgy jövedelmeitől, az *érdek és méltányosság* kérelme, «graziosa», discretionarius, kegyelmi ügy, tisztán az administrativ hatósághoz tartozik (utolsó fokon pénzügyi miniszter). De még a jogesetekben (1865. márczius 20. törv. 2, 3, 4. art.) is (bármely adóra nézve) vannak kivételek, vannak fontos administrativ *praeiudiciumok*. Igy p. o. a bizonytalan jövedelem *igazságtalan megbecslése* miatt a iudicatura nem ad jogorvoslatot, (bár ez az egész kereseti adónál (richezza mobile) főfontosságu), mert az egyhangu döntvények szerint becslés *arbitrium* tárgya, a kivető községi s tartományi bizottságok megállapitása *eskiidtek* souverain verdiktje (1864. jul. 14. 1831. sz. törv. 24. art. alin. 1. 2. — 1865. máj. 31. regolamento) s mert a birói, *jogi vizsgálat* és határozat ily esetben *lehetetlen.* (Annali v. 1. par. 1. sez. 1. pag. 284—288., v. 2. pag. 384. etc.)

Az állami kártérités *(indennità)* számos vitáinak illetékessége hasonlókép *controvers* kérdés. (l. *Gianquinto:* Proposte di riforme intorno al sistema organico de'Conflitti di attribuzione Bologna 1873. és *Giuseppe Mantellini* kincstári főügyésztől: *Lo stato e il codice civile.* Roma 1880. I. részét.)

Az *államtanács itél recursus* alapján a *számvevőszék* határozatai felett és *államhiteli, bányászati stb.* specialisált controvers ügyekben. Controvers volt a *conflictus támaszthatásának időpontja.* (Francziaországban hires vita, *Duvergier, Foucher, Carré, Foucart, Solon* és *Cormenin, Serrigny, Chauveau, Dufour* közt. *Dalloz:* Rép. Vo Conflit N. 81, 94, 95, 96. squ. Sokkal jogszerübben eldöntve Olaszországban l. Annal. di Giurisprud. vol. 1. p. 1. s. 1. pag. 278. vol. 4. p. 1. s. 1. pag. 65, 190. vol. 7. p. 1. s. 1. pag. 66—68. etc.)

Mindebből világos, hogy a *competentiae* conflictus 1865 után is a legnagyobb fontossággal birt. Ki a felett itél, fenforog-e jog s igy birói hatáskörbe tartozik-e az ügy, az nemcsak az illetékesség, hanem a meritum felett is itél, mondá helyesen *Giovanni Manna* (Partizioni teoretiche di diritto amminastrativo.) Az érdek és jog megkülönböztetése bölcsészetileg alapos, de gyakorlatilag nehéz, s ennyiben az olasz tv. fölénye a franczia jog felett kétségbevonatott *(Mantellini* államtanácsos: I conflitti di attribuzione tra le Autorità giudiziaria ed amministrativa in Italia 1871. pp. 140. 141. 145. *Gianquinto:* Trattato teorico-pratico del contenzioso és I conflitti di attribuzioni 1873. Bulletin de la société de législation comparée 1873 mai. N. 5. p. 276. 277 s külön Ernest *Dubois:* Le contentieux administratif en Italie et la loi du 20 mars 1865, étudiés à l'ocasion des projets de suppression des conseils de préfecture actuellement soumis à l'assemblée nationale etc. Paris 1873.)

Belgiumban ily conflictus az emlitett kifejlett iudicatura folytán igen ritka lett; Francziaországban száma átlag évi 20 volt a köztársaságig, jelen szaporodásuk oka ismeretes; Olaszországban 1866-tól progressive emelkedett számuk évi 70-ig. A zavart fokozta, hogy az államtanácstól eltekintve a négy semmitőszék (Róma, Nápoly, Florencz, Turin) is eltérőn határozott, ugy, hogy egységes, legfőbb itélőszék vagy semmitőszék felállitása sürgettetett. Baldassare *Paoli:* Studii di giurisprudenza italiana comparata Firenze 1873. F. *Sclopis:* Dell autorità giudiziarià. Giuseppe *Manno:* Quaesiti sopra i publici ufficiali).

Az 1865. márt. 20. törvény javaslatának 6-ik czikke azt tartalmazta volt: «se insorgeranno conflitti, dessi saranno elevati e giudicati conformamemente alla legge» (ha conflictus támad, *törvény szerint* támasztandó és elbirálandó). Ez a képviselőház 1864. junius 20. ülésén hevesen megtámadtatott. *Borgatti* előadó segitségére jött *P. S. Mancini*, ki a junius 22. ülésen az art. 13. felvételét proponálta s keresztülvitte, mely az 1859. sardiniai conflictustörvényt fentartotta s illetve az egész királyságra kiterjesztette.

Utóbb az államtanács e conflictus-biráskodása heves támadások tárgya volt l. *Lucchini:* La questione dei conflitti di attribuzione etc. Ann. della Giurisprud. ital. V. 1871. Rivista. 1872, 1873 Rivista etc.). Mások, mint *Mantellini* és *Gianquinto* védelmezték, hivatkozván arra, hogy minden, mi törvényen alapszik, mint p. o. királyi praerogativa, képviselőházi s senatusi competentia etc. etc. nem vethető alá a birói hatalomnak. (L. ily szellemben már az államtanácsi törvényjavaslat előadójának, *Piroli* államtanácsos hires előadását: Relazione della commissione alla camera dei deputati nelle tornata del 18 aprile 1864 sulla istituzione del consiglio di stato.)

Hivatkoztak arra, hogy a legliberalisabb franczia irók is helyeseltek neutralis conflict-bíróságot; *(Cormenin:* Droit administratif t. 1. Introd. IX. — *Hello* semmitőszéki tanácsos: Du régime constitutionnel p. 2., t. 1., ch. 3., §. 6.) hogy e nézetet vallotta *a két hatalom elválasztását annyira előmozditó, nagy Gian Domenico Romagnosi is.* (La scienza delle costituzioni Milano 1849. I., cap. 7., §. 49.: *„un' intermedia Autorita moderatrice,* che non avendo parte attivà, nè nella legislazione, nè nell'amministrazione, nè nella giudicatura ordinaria», etc. II., lib. 3., tit. 2., pag. 557—558 s ily neutralis conflict-tribunalnak a senatus birói tanácsát ajánlja; hasonlóan a

Principii fondamentali del diritto amministrativo Append. IV.-ban.

Mindazonáltal az első olasz jogászgyülésen 1872-ben Rómában VI-ik kérdés «lo istituto dei conflitti di attribuzioni» levén, a fenálló rendszer elitéltetett és *P. S. Mancini* előadó fényesen indokolt határozati javaslata, mint az olasz bíróságok postulatuma, elfogadtatott, mely szerint:

«A gyülés 1. a hatásköri összeütközések jelen szervezetét Olaszországban összeférhetlennek tekinti alkotmányos rendszer alapelveivel, a birói kar függetlenségével és a polgárok törvényen alapuló jogainak hatályos biztositásával; és azt tartja, hogy ily intézmény megszüntethető nemcsak inconvenientia nélkül, hanem a közérdek előnyére.» 2. Helyette véleménye szerint ez összeütközések eldöntése a *legfőbb rendes bíróságra* ruházandó stb. (l. Relazione sulla thesi VI. etc.).

Ennek megfelelő törvényjavaslatot mutattak be 1873. május 30-án a képviselőháznak *Mancini* és *Peruzzi* képviselők, mely 4 czikkből állott; ezek lényeges tartalma: art. 1. eltörli az államtanácsi 1865. márcz. 20. törvény 10. art. 1. n.-t, a közigazgatási jogi hasonkeltü törvény 13. art. és az 1859. nov. 20. összeütközési törvényt; art. 2. szerint az administratio hatásköri összeütközését, ha perbeli fél, elsőbirósági végitélet hozataláig, ha nem perbeli fél, bármely stadiumban emelhet, de nem a birói illetékesség jogerőre emelkedett megállapitása *után*; art. 3. a praefectus indokolt határozatával támasztatik a conflictus, mely közöltetvén a perbirósággal, ez csak biztositási intézkedést tehet, de érdembeni eljárását felfüggeszti egy hóra, hacsak nem veszi időközben a conflictus-biróság előzetes határozatát, hogy eljárását mindaddig függeszsze fel, mig a conflictus kérdései végleg eldöntve lesz; art. 4. itél a conflictus felett a semmitőszék, soron kivül, nyilvános tárgyalás alapján etc., határozata jogerejü.

E javaslat kiindulási pontja lett azon mozgalomnak, mely az annak alapelveit is megvalósitó 1875. deczember 12. törvényben, s vonatkozó 1875. deczember 23. kir. rendeletben végződött, mikről máskor bővebben. Azóta a római semmitőszék teljes ülése határoz a hatásköri összeütközések felett, s már nehány kötet döntvényt ismerne Concha ur, ha mindezen dolgokról, mint tanárhoz és szaktudóshoz illenék, tudomást szerzett volna.

A vegyes hatósági rendszer, melyet követ a franczia tribunal des conflits, melyet az 1848. constitutio 89. art. először, az 1872. május 24. törvény ujra szervezett, e szerint meg van haladva 1875 óta Olaszországban is, miként meg volt haladva Hollandiában az 1844. május 22. kir. rendelet óta, mely a semmitőszéket első tette conflictus-bírósággá, mit már 1846. Belgium követett.

A legjobbat követte és javitotta Olaszország, a radikális politika és valódi jogállam ösvényén haladó birodalom. Ez ösvényen szeretném látni hazánkat, első sorban jogászait, tudósait, iróit.

És ezért kivánom, hogy az együttmüködésre hivatott, komolyan törekvők között mindinkább terjedjen az olasz jogtudomány jelenkori Platójának azon szép nyilatkozatában foglalt igazság, hogy mi sem hat buzditóbban tanulmányra *őszinte, mérlegelt* és *nyugodt* discussiónál, melynek egyrészt az *igazság szent szeretete* szelid tüzet, másrészt *a jóakarás* és *udvariasság* nemes tartózkodást kölcsönöz. (*Terenzio Mamiani*: Fondamenti della filosofia del diritto l. I.)

Dr. Dell'Adami Rezső.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Az óvás felvételére rendelt idő utáni forgatmányról.

Az 1876. 27. t. cz. sok tekintetben több szabadságot enged a váltóbirtokosnak mint az 1840. XV. t. czikk; szembeötlik ez különösen a forgatmánynál. Mily óriási a haladás, csak ha az 1840. XV. t. cz. 31. §-át veszszük, mely a továbbforgathatást csak akkor engedi meg, ha a váltó «rendelményezve» van, mig az uj váltótörvény 8. §-a csak határozott tilalom esetén fosztja meg a forgatmányt váltójogi hatályától.

Az 1876-ki törvény sok oly ujitást hozott be, mely a forgalom követelményeinek ma már megfelel, de melyet 1840-ben meg sem értettek volna: igy a lejárat utáni forgathatást.

A váltó-tervezet 34. czime megkülönböztetést tesz az óvás felvétele, és óvás fel nem vétele közt a lejárat utáni forgatás esetében. A tervezet szerint akkor, ha a váltó forgatás előtt, fizetés hiánya miatt óvatoltatott, a forgatmányos *saját előzőjének* az elfogadó, és az óvatolás felvételéig forgatók elleni jogaiba lép, maga az előző pedig váltójogilag kötelezve nincs, mig ha az óvás fel nem vétetett, a forgatmányos csak az elfogadó ez azon forgatók ellen fordulhat, kik a váltót *lejárat után* forgatták. Ez a k. n. v. rendszabály forditása. Sok szó fért volna hozzá, ha ily alakban lett volna elfogadva; azonban a magyar váltótörvény 14. §-a egész más formában intézkedik a lejárat utáni forgatásról, az óvás felvétele és fel nem vételéről pedig egyáltalában nem szól: «Ha váltó a fizetés hiánya miatti óvás felvételére rendelt határidő eltelte után forgattatik, a forgatmányos a forgatónak jogaiba lép. Maga a forgató ezen esetben váltójogilag kötelezve nincsen.»

Sok kérdés és pedig vitás kérdés merül fel ezen §-nál. A fő azonban annak eldöntése, vajon ezen *utóforgatmány* csakugyan forgatmánynak vagy pedig *engedménynek* tekintendő e? Nézetünk szerint engedménynek kell tekinteni, mert a törvény az utóforgatmánynál nem intézkedik arról, hogy miként kell eljárni az utóforgatmányok, illetőleg *utólagos forgatók* elleni «viszkereset» fentartásáról. Már pedig a váltótörvény 41. §-a szerint fizetés hiánya miatt a kibocsátó és *forgatók* ellen érvényesithető viszkereset fentartására szükséges 1. hogy a váltó fizetés végett bemutattassék, 2. hogy ezen bemutatás és a fizetés nem teljesitése *kellő időben* felvett óvással igazoltassék. És kimondja, hogy a «kellő idő» legkésőbb a fizetés napját követő második köznap.

Most tegyük fel, hogy a fizetés napja október 12-ike; fel kell tehát vétetni az óvásnak október 14-én (ha köznap), ámde az utóforgatmányok csak október 14-e után következnek, hogy lehessen tehát ezen forgatókat perelni, ha az utolsó forgatót nem is lehet perbe vonni? Viszkeresetet nem lehet inditani, mert a *forgatók* ellen csak akkor van helye ezen keresetnek, ha óvás vétetett fel; ha pedig óvás fel nem vétetett, akkor köztörvényileg sem fordulhatna az utóforgatók ellen.

Már pedig a váltótörvény nem akarta 14. §-ával elérni azt, hogy az utóforgatók egyszerüen kötelezve ne legyenek; ezek kötelezettsége pedig csak ugy érhető el, ha az utóforgatók ugy tekintetnek, mint engedményezők, kik ellen, ha váltói uton nem is, de köztörvényileg lehet fordulni. A váltótörvény 16. §-a különben eléggé utal arra, hogy a *magyar* váltótörvény olykép akarta az utóforgatmányt szabályozni, miként az engedményt. Itt az *engedményező* megfelel a 14. §-beli forgatónak, sem ez sem amaz *váltójogilag* kötelezve nincsen. De hogy a törvény utalni akart arra, hogy ezen utóforgatmány quasi engedménynek tekintessék, mutatja 16. §-ának második bekezdése, mely kimondja, hogy az engedményt ép ugy mint a *hátiratot* a váltó hátára . . . . . kell vezetni.

Apáthy «anyagi és alaki váltójogában» ezen kérdésben csak annyit emlit meg, a mit a törvény mond, mig Plósz: «A magyar váltójog kézikönyve» müvében bővebben tárgyalja e kérdést, többek között a német váltórendszabályt hivja segitségül annak bizonyitására, hogy az utóforgatmány nem engedmény, indokolva ezt azzal, hogy Thöl is azt állitja, és hogy a n. v. szabály szerkesztése alkalmával az engedmény kifejezés ép azért mellőztetett, hogy az utóforgatmány azzal össze ne zavartassék. Plósz szem elől téveszti azonban, hogy a magyar váltótörvény egészen másként intézkedik a lejárat utani forgatmányról, mint azt a n. vrsz. teszi, mert az utóbbi különbséget téve óvás felvétele és fel nem vétele közt, akkor, ha óvás nem vétetett, intézkedik, hogy az: «Indossatar erlangt das Recht und Regressrechte gegen diejenigen, welche den Wechsel nach Ablauf dieser Frist indossirt haben.» Az pedig, hogy ha óvás felvétetett, miért ne legyenek a lejárat utáni forgatók is egyszersmind, ha nem is váltójogilag kötelezve, indokolni még a n. vrsz. szerint sem lehetne. Hogy a magyar váltótörvény a *forgatót* váltójogilag nem kötelezi, hanem ennek jogaiba engedi lépni a forgatmányost, utal arra, hogy ex persona indossantis lehet a forgatmányos ellen ugyanazon kifogásokat felhozni, a mit a forgató ellen fel lehetett volna hozni; már pedig ez az engedményre vall, hol az engedményes ellen lehet az engedményező elleni kifogásokat érvényesiteni.

Plósz idézett művében kimondja, hogy az utóforgatót

tehát nemcsak váltójogilag, hanem köztörvényileg sem lehet kötelezni. Erre alább térünk vissza; nem hallgathatjuk el azonban csodálkozásunkat a felett, hogy Plósz azon nézetben van, «hogy az utóforgatmányok lejárata nem lehet alapváltóéval azonos« s hogy *ezen* forgatmányok *látra szólóknak* tekintethetnek.»

Ezen felfogás tévességének bizonyitására nem kell egyébre mint a váltótörvény 3-ik §-ának 4-ik pontjára hivatkozni, mely kimondja, hogy a fizetés ideje az egész váltóösszegre *csak egy és ugyanaz* lehet. Egyszersmind meghatározza, hogy milyen lehet ezen idő, *vagylagosan.* Hogy pedig látra szólóknak egyáltalában nem tekinthetők, épen a váltótörvény 31. §-a igazolja, mert ez intézkedik, hogy: «ily váltókat a forgatók és a kibocsátó elleni viszkereset elvesztésének terhe alatt a váltóban foglalt különös meghagyáshoz képest, ilyennek nem létében pedig a *kiállitástól* számitandó *két év* alatt kell fizetés végett bemutatni.» Tegyük fel, hogy intézkedés nem történt a váltóban, és kiállittatott a váltó 1877. jan. 1-én, lejárata esik 1879. január 1-re, időközben forgattatik, végre 1879. január 3-án a második köznap eltelte után *utóforgattatik*, mily intézkedés alapján volna képes az utóforgatót perelni, ki 1879. január 1-én a váltótörvény 31. §-a értelmében mindennemü kötelezettségtől megszabadult? Nincs tehát más mód, mint az utóforgatmányt engedménynek venni, melynek elévülési ideje a váltótörv. 86. §-ában van meghatározva.

Át kell térnünk most már az óvatolt és nem óvatolt váltók kérdésére a váltótörvény 14. § a értelmében.

A törvény nem intézkedik e tekintetben, és igy a fenn kifejtettekhez képest következő eredményre lehet jutni.

«A forgatmányos a forgató jogaiba lép.» Ha tehát óvatoltatott a váltó, akkor a forgatmányosnak joga van az elfogadó, kibocsátó és az előforgatók ellen fellépni, az utóforgató vagy *utóforgatók váltójogilag* kötelezve nincsenek. Ha a váltó nem óvatoltatott, a forgatmányosnak csak az elfogadó (illetve saját váltó kibocsátója) ellen van keresete, az utóforgatók pedig szintugy nincsenek kötelezve váltójogilag, mint az óvatolt váltónál.

Az utóforgatmány bizonyitása tekintetében daczára annak, hogy a törvény az *óvási határidőt* és nem az *óvást* mondja döntőnek, — nézetünk szerint — az óvás befolyással bir. Mert ha az óvás felvétetett, akkor a *váltóbirtokos* tartozik igazolni azt, hogy az utóforgatmány, előforgatmány, vagyis, hogy az óvási határidőn belül lett a forgatmány a váltóra vezetve, a mely bizonyitási kötelezettség az utóforgatóra nehezül, ha datum tétetik ki a forgatmánynál. Ha pedig óvás fel nem vétetett, a bizonyitási kötelezettség az *utóforgatmányra* nézve a váltóbirtokost terheli.

Vissza kell azonban térnünk azon felvetett kérdésünkre, vajon az utóforgatók *köztörvényileg* kötelezve lehetnek-e?

E kérdésre azon uton, melyen igazoltuk azt, hogy az utóforgatmány engedménynek tekintendő, *igennel* kell felelnünk. Ámde nem áll-e utjában ezen felfogásnak a váltótörvény 90. §-a?

E helyen tünik ki leginkább, hogy tulajdonképeni forgatóknak a törvény nem tekintheti az utóforgatókat, mert nem adja meg a jogot, hogy viszkeresetet indithasson ellenök a váltóbirtokos; már pedig a törvénynek csak kellett gondoskodni azon esetről, midőn önhibáján kivül nem érvényesitheti a váltóbirtokos jogait váltói uton. A váltótörvény 90. §-ának a forgatókra vonatkozó része igy hangzik: «A forgatók ellen, kiknek váltókötelezettsége megszünt, *ily* keresetnek helye nincsen.»

Tehát gazdagodási keresetnek a forgatók ellen helye nincsen. Ámde ezen §-nak első bekezdése azon elvből indul ki, hogy a váltókötelezettség *elévülés* vagy a *váltójogok fentartására szükséges cselekmények elmulasztása által* kell hogy megszünjék arra nézve, hogy gazdagodási kereset indittathassék, tehát a forgatókra nézve ezen §. igy hangzanék: «A forgatók ellen, kiknek váltókötelezettsége elévülés vagy az által, hogy a váltójogok fentartására szükséges cselekmények elmulasztattak, megszünik, ily keresetnek (t. i. gazdagodási keresetnek) helye nincsen.

De hol lehet az utóforgatmánynál szó mulasztásról? Hiszen a törvény maga kizárja a váltójog fentartására szükséges cselekmények alkalmazását, minthogy az *óvatolási határidő* eltelte után, ha forgatás történik, a váltóbirtokos semmiféleképen nem orvosoltathatja már a kezei közt levő váltót. De a váltótörvény 14. §-a egészen határozottan kijelenti, hogy a *forgató* ez esetben *váltójogilag* kötelezve nincsen; ha pedig a forgató váltójogilag nem kötelezhető, a 90. §. szerint gazdagodási keresetnek helye ellene nincsen. Tekintve azonban, hogy az óvatolási határidő utáni forgatók ellenében a váltójogok fentartására szükséges cselekmények el nem mulasztathatnak, ennélfogva ezen forgatók köztörvényileg kötelezhetők lesznek.

Dr. Stern Miksa,
budapesti ügyvéd.

Heti szemle.

A *csődtörvényjavaslatnak* a jogügyi bizottság által megállapitott szövege kiosztatott a képviselőházban. A jogügyi bizottság több tekintetben elvi jelentőségü, nem egy részben alapos kifogás alá vehető módositásait érdemileg tüzetesebben méltatnunk e helyen nem lehet. Két megjegyzést azonban nem nyomhatunk el. A javaslat 196. § a szerint, összefüggésben a 198. §-al, a végfelosztás előbb nem foganatosittatik, ennek folytán a csőd előbb megszüntnek nem nyilvánittatik, *semmint az ismert csődvagyon teljesen nem értékesittetett s a peres követelések véglegesen el nem intéztettek.* Nem elég, hogy a jogügyi bizottság módositása szerint a közadós ugy is a csődtömegnek kénytelen keresni, fokozza ezt még az, hogy a csődalatti szerzemény zár alá vétele mindaddig tart, mig csak valamennyi peres csődkövetelés véglegesen el nem intéztetett. A német birodalmi csődrend szerint a végfelosztás foganatositandó, mihelyt a csődvagyon értékesitve van. Ezt követi azonnal a csőd formai megszüntetése. Azon körülmény, hogy a külön perre utasitott csődkövetelések még el nem intéztettek, a végfelosztásnak s ezzel a csőd formai megszüntetésének elhalasztására indokul nem szolgálhat. Nem merjük hinni, bár felette óhajtjuk, hogy a képviselőház azt az indokolatlan szigoru álláspontot, melyre a jogügyi bizottság a csődalatti szerzemény kérdésében helyezkedett, az utolsó pillanatban el fogja ejteni. De ha már nem szabadittatik is fel a csődalatti szerzemény, az irányban mindenesetre kell provideálni, hogy legalább ne legyen a csődalatti szerzemény s ezzel a vagyonbukott hitel- és szerzőképessége, *valamennyi külön csődper lefolytáig* zár alá véve. A csőd formai megszüntetése függetlenitendő a peres csődkövetelések sorsától.

A kényszeregyezség tárgyában oly tétel csuszott be, a mely messze túlló a czélon. A rokonok a kényszeregyezség iránti szavazók közül ki vannak zárva. Értjük azt, hogy az összejátszások gyakorisága miatt a rokonok szavazata nem dönthet az egyezség mellett. Az emlitett intézkedés szerint azonban az egyezség ellen sem szavazhatnak. Pedig a rokonok követelései sok esetben valódiak. Teljesen indokolatlan tehát, őket megszoritani akkor is, a mikor a bukott ellen lépnek fel. Az ily jogfosztás oda vezet, hogy oly bukott, kinek hitelezői tulnyomólag rokonok, ezen hitelezőit könnyü szerrel kedvezőtlen egyezség elfogadására szoritathatja kevés idegen hitelezőinek kedvezményezése utján, és igy a törvényjavaslat azon czélzata, hogy a követeléseknek összegileg tulnyomó része döntsön a kényszeregyesség felett, sok esetben épen az ellenkezőt fogja eredményezni, azt, hogy a kisebbség dönt a többbség ellenében.

Különfélék.

Az *„Ungarische Gerichtshalle"* 1881 évi január elsején mint önálló lap megszünik, és megjelenik ezentul ugyancsak Dr. Rosenberg Lajos szerkesztése alatt Bécsben mint az «Allgemeine Juristen-Zeitung» melléklapja.

—

Egy ügyvédjelölt, ki már hosszabb idő óta gyakorlaton van, szerény feltételek mellett alkalmazást keres a fővárosban vagy a vidéken. Bővebb tudósitást ad a szerkesztőség.

A Franklin-Társulat magyar irod. intézet és könyvnyomda kiadásában (**Budapest,** egyetem-utcza 4. szám) megjelent:

A MAGYAR BÜNTETŐ-TÖRVÉNY (1878, V. tcz.) MAGYARÁZATA. Irta *Schnierer Aladár.* Füzve 4 frt.

Felelős szerkesztő: **Dárdai Sándor** (VIII. Üllői ut 2. szám.) Főmunkatárs: **Dr. Fayer László** (V. Fő-ut 18. sz).

Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat.

TELEKKÖNYVI KÖZLÖNY

A TELEKKÖNYVVEZETŐK ORSZÁGOS EGYLETÉNEK

HIVATALOS LAPJA.

Budapest, 1880. Melléklet a JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY 51-ik számához. **Deczember 17-én.**

TARTALOM: Telekkönyvi helyszinelés az eredeti tulajdonszerzés utján szerzett ingatlanokra. Zlinszky Imrétől. — Váltóvégrehajtás ingókra és ingatlanokra. Bors Károlytól. — A m. kir. Curia elvi jelentőségü határozatai telekkönyvi ügyekben.

Telekkönyvi helyszinelés az eredeti tulajdonszerzés utján szerzett ingatlanokra.

Zlinszky Imre hátrahagyott irataiból.

A tulajdonszerzés vagy eredeti vagy átszármazott. Az eredeti szerzés vagy független a tulajdonos eddigi tulajdonától, vagy azzal összefüggésben áll.

Független szerzési módok: 1. Az uratlan dolgok birtokbavétele (occupatio). 2. Valamely dolog átalakitása (specificatio).

Az eddigi tulajdonnal összefüggő szerzesi módok: 1. Saját dolga növedékének megszerzése. 2. Saját dolgának idegen dologgal való összevegyitése. 3. A birtok növekedése a folyam medrének változtatása folytán.

Szabadon álló ingatlan dolgok ma hazánkban nem léteznek, s azért azok szerzésére vonatkozó szabályok nem birnak semmi gyakorlati jelentőséggel s ennélfogva az elsajátitás általi szerzést mellőzve, áttérünk a növedék általi szerzésre, mennyiben az tárgyunknál fogva jelentőséggel bir.

Mielőtt azonban a kérdés részleteibe bocsátkoznánk, azon kérdést kell felvetnünk, vajon a közvetlen szerzésre nézve a magyar vagy az osztrák törvény szabályai alkalmazandók-e? illetve az eredeti vagyis közvetlen szerzésre vonatkozó szabályok azok közé tartoznak-e, melyek az ideigl. törvk. szabályok 21. §-a által fentartattak?

Az ideigl. törvk. szabályok 21. §-a az ausztriai polg. törvénykönyv mindazon rendeleteit mondja ki fentartottaknak, melyek a telekkönyvi rendelettel kapcsolatban állván, a telekkönyvek tárgyát képező valamely dolog szerzése, elidegenitése módjait meghatározzák. Azonban a közvetlen szerzésnél nem a telekkönyvi bekebelezés képezi a szerzési módot, hanem a tulajdonosnak a növedékhez való joga s illetve birtokbavétel, a telekkönyvi bekebelezés által csak a szerzett tulajdonjog korlátlan gyakorolhatása éretik el, a szerzésre nézve nem az osztrák, hanem a hazai törvények és törvényes gyakorlat szolgálnak irányadóul.

Ezek után áttérhetünk az egyes részletes szerzési módokra.

I. *Szigetek támadása által.*

A szigetek támadása által származó természetszerü növedék akkor áll elő, ha valamely folyó közepén sziget támad

Ez esetre vonatkozólag az osztrák törvény szabályai annyiban összhangban állanak a magyar törvény rendeleteivel, mennyiben mindkét törvény abból az elvből indul ki, hogy ily esetben a két part hosszában levő tulajdonosoknak van joguk azt földjük hosszuságához képest maguk között felosztatni. Ha pedig a sziget a folyó egyik felén támad, csakis az azon parton levő földbirtokosoknak van hozzá joga.

A magyar gyakorlat szerint ily esetben a folyó közepe szolgál határul, melyre az egyes birtokok széléről egyenes vonalak huzatnak, minek folytán megtörténhetik, hogy gyakran a sokkal nagyobb birtokra az uj szigetnek sokkal kisebb része jut, mint a kevésbé nagyra.

Igen fontos kérdés, ha vajon az ily sziget tulajdona ipso jure, vagyis magának a törvénynek erejénél fogva szereztetik-e meg, vagy ehhez tényleg birtokbavétel igényeltetik? Az osztrák jogászok általában abban a nézetben vannak, hogy tényleges birtok mulhatlanul szükséges. A római jog e részben ellenkező álláspontón áll, melyet a szász törvény is követ. E törvények szerint a tulajdonjog minden birtokbavétel nélkül magának a törvénynek erejénél fogva szereztetik meg. A szabály czélszerübb is és gyakorlatiabb is az osztrák törvény szabályánál, melyből származó nehézségeket az osztrák jogászok maig sem voltak képesek megoldani. Ilyen esetek akkor származnak, ha valaki nem veszi birtokba a maga szigetrészét, p. o. messze lakik, birtoka haszonbérbe van adva s bérlője nem értesiti abban a reményben, hogy ő majd ingyen használja. Ily esetben az osztrák jogászok egy része azt véli, hogy azt bárki elfoglalhatja mint uratlan dolgot, másik, hogy csak az elévülési határidő után foglalhatja el. Azonban sem egyik, sem másik nézetet nem birták kellőleg indokolni.

Részemről azt tartom, hogy miután — mint fentebb kifejtettük — az osztrák törvény e részben nálunk nincs hatályában fentartva, mi sem akadályozza a birót abban, hogy a római jog sokkal helyesebb szabályát fogadja el s kimondja, hogy a tulajdonjog a sziget támadása által ipso jure szereztetik.

Fontos ez telekkönyvi szempontból is, mert mily zavart okozna a helyszinelésnél az ily birtokba nem vett föld, mely jogilag senki tulajdonát sem képezvén, senki nevére sem lenne helyszinelhető.

Már most kérdés, miként kell az ily szigetek helyszinelésénél eljárni. Kétséget sem szenved, hogy előbb beváradó a tényleges felosztás s az annak alapján készült mérnöki munkálat, mert ez a helyszinelés egyik segédeszközét fogja képezni; különösen a térmérték tekintetében és annyiban, hogy melyik birtok után mily területü föld lett kihasitva; mert a helyszinelő a mérnöki munkálatot csak a birtokos, nem a tulajdonos személyére vonatkozólag veheti figyelembe.

Az ujonnan támadt szigetek ugyanis nem veendők fel külön telekjegyzőkönyvbe, hanem épen ugy mint a közlegelő a régi birtokhoz hozzáirandók. Oka ennek, hogy a sziget — törvényünk szerint — növedéke az ingatlannak, már pedig a növedék a fődolog kiegészitő része s annak mint ilyennek az anyabirtokhoz leendő hozzájegyzése már csak azért is feltétlenül szükséges, mert a zálogjog az ingatlan növedékére is kiterjed, s igy a jelzálogos hitelezőnek az kielégitési alapul szolgál.

Ez ugyan különösnek látszik első tekintetre, hogy a jelzálogos hitelező kielégitési alapot nyerjen abból, a mire nem is számithatott, midőn kölcsönt adott. Pedig nincs semmi különös rajta. E szaporodás épen ugy véletlen előnyére válik, mint véletlen kárára vált volna, ha valamely, a jelzálogga terhelt birtokhoz tartozó sziget elsülyedt volna. De sokkal nagyobb mérvben növekszik a kielégitési alap a tulajdonos akarata folytán p. o. ha az épületet emel ingatlanára. Ha az mint növedék a birtok terheiért szavatol, szeretnők tudni, hogy a sziget, mint szintén növedék, miért sem esnék hason tekintet alá.

Ez is a mellett harczol, hogy a sziget támadása által a birtokos a tulajdonjogot ipso jure szerzi meg, s a helyszinelés is ez elv szem előtt tartása mellett eszközlendő.

Kérdés, szükséges-e az ily póthelyszineléshez hirdetmény kibocsátása, miután az vettethetnék ellent hogy erre régibb igények nem létezhetnek.

Ez ugyan igaz, ha a helyszinelés annak rendje szerint eszközöltetik. De ha p. o. a mérnöki felvétel vétetik alapul a helyszinelésnél, mit mi — mint fentebb kifejtettük — helyesnek nem tartunk, de valamelyik birósságnak ez a véleménye. E felosztás bizonyára épen ugy, mint a legelő-elkülönitésnél a tényleges birtoklást veendi alapul, s ha valaki megvásárolta szomszédjának birtokát, az ezután járó, s a tulajdonost eredetileg illetett, tehát mindakét szigetrészt az uj birtokos nevére veszi fel. Ha a helyszinelő ezt követi munkálatában, méltó ok van a reclamatióra.

Szóval szükséges a hirdetmény minden körülmények között, mert mig a dolgokat emberek végezik, ezek hibázhatnak is, hibáznak is; e hiba ellen kell lehető óvszert nyujtani, mely jelen esetben más mint a hirdetmény nem lehet. Különben a törvény is rendeli annak kibocsátását s igy az nem lenne mellőzhető, ha nem volna is ily közelfekvő indoka; igy pedig kétszeres nyugodtsággal bocsáthatjuk ki azt, miután szükséges volta nyilvánvaló.

II. *Az elhagyott mederről.*

Ha valamely viz medrét elhagyja, mindenekelőtt a viznek uj folyása által kárositott földbirtokosoknak van joguk az elhagyott mederből vagy annak értékéből kárpótlást szerezni. Erre vonatkozólag következő esetek merülhetnek fel:

a) a folyó teljesen megszünik létezni; vagy

b) más irányt vesz, mely esetben ama fontos kérdés lép előtérbe, ha vajon az uj irány által elfoglalt földnek értéke nagyobb-e, mint annak, mely a folyó medrének elhagyása által vizmentessé válik.

Ha ugyanis a folyó teljesen megszünik, az az annak mentében fekvő birtokosokat fogja illetni, s e részben ugyanazok a szabályok szolgálnak irányadóul mint a szigeteknél. Az elhagyott meder által vizmentessé lett földrész épen ugy növedékét fogja képezni a birtoknak, mint a sziget. Erről tehát bővebben szólani felesleges lenne.

Nem oly tiszta a dolog abban az esetben, midőn a folyó más irányt vesz. Ha a vizzel elboritott s a vizmentessé vált földek értéke között nincs különbség, vagy ha az elfoglalt földek értéke a szabaddá vált földek értékét tulhaladja, akkor az elhagyott meder egészen a megkárositott tulajdonosokat illeti. Ennél azonban többet azok nem követelhetnek, mert ha a mederváltozás által csekélyebb értékü földet nyernek is, mint a birtokukban volt s a folyó uj folyása által elfoglalt földrész, azért nincs a ki kárpótlásukra kötelezett lenne. A folyó mentén fekvő birtokosok nem nyertek, hanem vesztettek a viz elszármazása folytán, s igy azokat kárpótlási kötelezettség nem terhelheti, már pedig nincs, kire e részben gondolni is lehetne; tehát a véletlen eset következményei a tulajdonost terhelik; más azonban a helyzet, ha az elhagyott meder által szabaddá vált föld értéke nagyobb az elfoglalt föld értékénél. Az esetben ugyanis az értékkülönbözet a parti birtokosokat illetendi. Ennek természetes magyarázata az, hogy az egész elhagyott mederhez a parti birtokosoknak lenne joguk, s csak azért nincs, mert a viz folyásának megváltozása által azoknak kár okoztatott, többet tehát mint hogy káruk megtéritessék, azok nem követelhetnek; a mi ezen felül marad, az a parti birtokosokat illeti.

Ily esetben — mint látható — majd minden egyes kérdés vitapontot képez, melyek felett a birróság dönt s a helyszinelésnél annak határozata szolgál alapul. Ez esetben is azonban az elhagyott meder által a kárositott birtokosoknak jutott föld azok régi telekjegyzőkönyvébe veendő fel, mert az helyettesiti a viz által elvesztett földrészt. Ez elvileg kétséget sem szenvedhet s ha a két birtok egy község határában fekszik, nehézség nélkül eszközölhető is. De mi történjék akkor, ha az elhagyott meder más község határában fekszik, mint az a birtok, a mely felé a viz folyását vette? Erre nehéz volna a törvénynyel indokolható véleményt mondani. Itt a gyakorlatnak kell segiteni, s részemről leghelyesebbnek tartanám, ha a lejegyzésre vonatkozó szabályok alkalmaztatnának olyképen, hogy a vizzel boritott birtok a község telekkönyvéből lejegyeztetnék, illetve a telekkönyvben oly záradék igtattatnék be, hogy e földet a viz elboritván, azt N. N. község ujonnan nyitott X. számu telekjegyzőkönyvében foglalt birtok helyettesiti. A másik községben uj telekjegyzőkönyv nyittatnék s a terhek mint mellékjelzálogra arra átvezettetnének. Én részemről más megoldási módot nem tudnék.

Kérdés tárgya lehet még, ha a parti birtokosok a viz folyása által kárositott birtokosokkal egyességre lépnek s azokat készpénzzel kifizetvén, a meder az ő tulajdonukká válik, miként eszközlendő e meder helyszinelése?

Ezen igen egyszerünek látszó kérdés számos bonyodalmakat okozhat. Itt ugyanis nem forog fen közvetlen szerzés, hanem átruházás; a parti birtokosoknak az elhagyott meder, nem mint növedék jut birtokukba, hanem azt azoktól, kiknek mint jövedék jutott, szerezték.

A helyszinelésnek tehát a kárositott birtokosok nevére kell történnie, s a parti birtokosok azután annak nevükre leendő átiratasáért annak rendje s módja szerint folyamodni tartoznának, mely utóbbi ténynek a helyszineléssel semmi köz sincs.

Ez ellen azt vethetné valaki, hogy az átruházás a helyszinelés előtt történvén, az a telekkönyvi rendszabályok értelmében a helyszineléskor volt tényleges birtokos nevére veendő fel.

Ez állt az eredeti felvételnél, midőn tabula rasa állott előttünk. Itt azonban oly birtok átruházásáról van szó, mely más birtok alkatrészét képezi, melyet annak terhei is terhelnek. Itt nem lehet a jelzálogos hitelezők jogát a hirdetményi bejelentéstől tenni függővé. S azért az általános helyszinelésre vonatkozó azon szabály, hogy a helyszineléskor volt tényleges birtokos nevére eszközlendő, ez esetben nem alkalmazható.

E kérdések mind igen nehezek, igen vitásak. Igaz, hogy ritkán fordulnak elő, de épen azért hozzuk szóba, mert a kommentárok általános hibája is az, hogy ritkán előforduló kérdésekkel nem foglalkoznak s ha ilyenek felmerülnek, az illetőnek semmi kiindulási pontja sincs, mely további elmélkedéseinek alapjául is szolgálhatna.

Azért van szakközlönyünk, hogy beszéljünk meg minden kérdést, s azért czélszerü lenne, ha a gyakorlat szakavatott férfiai ehhez is hozzászólanának, legalább az eszmék tisztázva volnának és előf rduló esetben az illetők nem állanának minden tájékozás nélkül egy nehéz kérdés előtt.

III. *Az áradvány és az elsodrott földrész.*

Az a föld, melyet a viz észrevétlenül a parthoz hord, a part tulajdonosai, és annak a telekkönyvi birtoknak, melyhez sodortatott, képezendi alkatrészét, ez az *áradvány.* Az áradvány telekkönyvi felvételének helye nem lehet, mert ha a parthoz hordott földrész észrevehető mennyiséget képez, nem áradvány többé, hanem *elsodort földrész*, mely egészen más tekintetek alá esik.

Ha ugyanis a folyó ereje által észrevehető földrész sodortatik az idegen parthoz, az előbbi birtokos csak abban az esetben veszti el az arra nézve öt megillető jogot, ha egy év alatt nem gyakorolja.

Egy évig tehát, valamint azután, ha igénybe veszi tulajdonjogának gyakorlatát, az elsodrott földrész épen ugy kiegészitő része marad a birtoknak, mint volt. De mi történjék a telekkönyvvel, a helyrajzi sorkönyvvel és a térképpel, ha a birtok egy része a harmadik, vagy mint gyakran megesik, a tizedik határ partjára lett vetve.

Erre a törvény semmi intézkedést sem tartalmaz, pedig a telekkönyvi publicitás kivánja, hogy ez a változás kitüntessék. E nélkül rövidséget szenvedhet a jelzálogos hitelező, s csalódhatik a vevő, azt hivén, hogy az a birtokrész is a tkönyvben van, mely a folyó ereje által elsodortatott. Kisebb területeknél inkább mellékes dolog, de gyakran megtörténik, hogy nagyobb területek sodortatnak el, a folyó változása folytán.

Én azt hiszem, hogy legczélszerübb lenne ily esetben az anyatkönyvbe az *A.* lapon megjegyezni, hogy az X. X. helyr. sz. részletből e birtok kiegészitő részét képező XX. földterület elsodortatott N. N. község XX. számu telekjegyzőkönyvében *Y.* tulajdonát képező birtok *X.* helyr. száma mellé. S az utóbbi birtoknál hason megjegyzés teendő, mert itt uj helyszinelésnek helye nem lehet. Természetes azonban, hogy e bejegyzés csak a jog elévülésére kitüzött egy év lejárta előtt lenne eszközlendő.

Ha azonban az illető jogát egy év alatt nem érvényesiti, az elsodrott földrész lejegyzésének a telekkönyvi nyilvánosság érdekében szintén meg kell történnie, azonban akkor csak egyszerüen akként, hogy az N. N. birtokból XX. terület a viz ereje által elsodortatván, annak kiterjedése vize kiigazittatott.

Hogy ily esetben, vagyis ha az, kinek birtokából a terület elsodrása történt, azt egy év alatt nem érvényesiti, kit illet a terület, erről nem szól határozottan a törvény. Az osztrák kommentátorok a törvényt mind oda magyarázzák, hogy a parti birtokosé lesz, s e részben igazuk is van annyiban, hogy ez a törvény ide vonatkozó két szakaszának, összeköttetésbe hozatala által valóban kimagyarázható.

A 411. §. ugyanis azt mondja, hogy oly földrész, melyet a viz a parthoz észrevétlenül hord, a part tulajdonosáé a 411. §. pedig következőleg folytatja a felvett thémát: «ha azonban a folyó ereje által észrevehető földrész sodortatik az idegen parthoz, az előbbi birtokos csak abban az esetben veszti el arra nézve az öt megillető tulajdonjogot, ha azt egy esztendő alatt nem gyakorolja;» tehát az «azonban» szó fejezi ki, hogy az utóbbi esetben is a parti birtokosé lesz a tulajdonjog, csakhogy csak az esetben, ha a tulajdonos jogát egy év alatt nem gyakorolja.

E földrész épen ugy növedékét képezendi a birtoknak mint az áradvány, s azért külön telekkönyvi kitüntetésére nincs is szükség.

IV. *Az egyesités általi tulajdonszerzés.*

Az egyesités általi tulajdonszerzésnél tárgyunknál fogva főleg az épületek emelése által származó egyesités bir érdek-

kel. E részben hazai törvényeink nem intézkednek, s azért a gyakorlat az osztrák törvény ide vonatkozó szabályait fogadta el irányadóul. Ezek szerint:

a) ha valaki tulajdon földén épületet emel s ahhoz idegen anyagszereket használ, az épület tulajdona marad ugyan, azonban még a jóhiszemü épitkező is tartozik az anyagszereket megfizetni;

b) ha valaki saját anyagszereivel a tulajdonos tudta és akarata nélkül idegen földre épitett, az épület a föld tulajdonosáé marad. A jóhiszemü épitkező követelheti a szükséges és hasznos költségek megtérítését, a rosszhiszemü ellenben csak akkor követelheti az épitkezésre forditott költségek megtérítését, ha a tulajdonos haszna eljárása folytán nyilvánvaló. De ha a tulnyomó haszon nem nyilvánvaló, a rosszhiszemü épitkező költségei megtérítését sem követelheti, sőt ha az valamely idegen dolgon önhatalmulag oly nevezetes változásokat tett, hogy a dolog a másiknak arra a czélra, melyre addig használta, haszonvehetetlenné lesz, akkor az átalakitott dolog birtokosa a dolognak előbbi állapotba leendő visszahelyezését, vagy ha ez nem lehetséges, teljes kártérités követelhet.

Ha azonban a földtulajdonosnak tudomása volt az uj épitkezés felől, s attól a jóhiszemü épitkezőt azonnal eltiltotta, az osztrák törvény szerint csak a földnek közönséges értékét követelheti, ellenben a legfőbb itélőszék más elvből indulván ki, azt mondotta ki, hogy: «a telekkönyvi tulajdonost a tényleges birtok abban az esetben is megilleti, ha az a birtokló által azért tartatik vissza, mivel a követelt telken lévő épületet ő felperessel közösen emeltette, *mert más telkén teljesitett épitkezés sem tulajdon- sem használati jogot nem ád, hanem legfeljebb a teljesitett beruházások megtérítésére nyujthat igényt*" (1875. január 26-án 406. sz. a. kelt legf. itélőszéki határozat. Döntvénytár XIII. f. 95. sz.);

c) ha az épület idegen földön idegen anyagszerekkel épült, annak tulajdona ez esetben is a földtulajdonost illeti.

Természetesen e vitás kérdések folytán a telekkönyvi bejegyzés kérvényi uton csak abban az esetben lenne eszközölhető, ha a vitás kérdésekre a felek között egyesség jött létre, s az telekkönyvszerü alakban kiállitva mutattatik be. Mert a telekkönyvi hatóság csak szerzett jogoknak, melyek szerzése czime szabályszerü okmányokkal igazoltatik, bekebelezését eszközölheti, de a jogok felett nem biráskodhatik; tehát ez esetben csak itélet vagy egyesség alapján eszközöltetheti a bejegyzést.

Ha a bekebelezés egyesség alapján történik, mindenekelőtt figyelembe veendő, ha vajon az épület a föld tulajdonosáé marad-e, vagy annak tulajdona az épitkezőé.

Első esetben mindenekelőtt az uj épületek telekkönyvi kitüntetésére nézve az 1859. évi május 25-én 7159. szám alatt kelt minlszteri rendeletben előirt, s ma is fenálló általános szabályok tartandók szem előtt, melyek szerint az uj épületek kitüntetése iránt beadott folyamodványhoz csatolandó az épitkezésekre felügyelő politikai hatóságnak abbeli bizonyitványa, hogy az épités valóban megtörtént, továbbá kiteendő e bizonyitványban az épület száma, illetőleg a házszám és az épület minősége t. i. lakház, gyári épület, raktár stb-e? Továbbá csatolandó a vázrajz a kérvényhez, melyen mind a részlet, melyre az épület emeltetett, mind az épület fekvése kimutatandó. Ha az uj épület becsértéke kitétetni czéloztatik, annak becsára szabályszerü birói becsiési okmánynyal igazolandó.

Ily módon azután vagy az épület kitüntetése, vagy azon teleknek, mely egyesség szerint az uj épülethez adatott, lejegyzése s egy nyitandó uj telekjegyzőkönyvbe átvitele mellett az épületnek ezen telekben való kitüntetése eszközlendő ahhoz képest, mint az egyesség egyik vagy másik módon jött létre.

Váltóvégrehajtás ingókra és ingatlanokra.

A váltóeljárást szabályozó igazságügyminiszteri rendelet 70. §-a következőkép rendelkezik:

«Ha a végrehajtás ingókra és ingatlanokra kéretik: az mindenkor elrendelendő s a végrehajtási eljárás vagy együtt vagy külön foganatositható. Az ingatlanok végrehajtásánál kivétel nélkül az 1868: 54-ik t. cz. idevonatkozó rendelkezései követendők.»

E most idézett törvény 353. §-a rendeli, hogy: «Bíróságok, melyek dologi törvényhatóságot nem gyakorolhatnak, ha valamely ingatlan vagyonra rendelik el a végrehajtást, ennek foganatositása végett a végrehajtási iratok átküldése mellett, *mindig az illető dologi bíróságot tartoznak megkeresni.*"

«A d birósologi ág teljesiti a végrehajtást az ingókra nézve is, ha ugyanazon végzésben ingók és ingatlanokra egyidejüleg rendeltetett az el.»

Ha már most a mondott miniszteri rendelet szem előtt tartása mellett jogositva van az illető végrehajtató, hogy ingók és igatlanokra egyidejüleg elrendelt végrehajtásnál az eljárást vagy együtt vagy külön foganatosithatja, lássuk, hogy a kir. keresk. és váltótörvényszéknek törvényes-e, helyes-e a végrehajtást szenvedettek ellen azon mostanában szokásba vett eljárása — helyesebben intézkedése, hogy ingók és ingatlanokra együttesen elrendelt végrehajtásoknál, a végrehajtató ügyvéd által hozzá beadott végrehajtási példányok különválasztásával, az ingókra eszközlendő végrehajtás foganatositása iránt külön a járásbiróságot, ingatlanokra vezetendő végrehajtások iránt pedig külön a járásbiróság telekkönyvi osztályát keresi meg.

A kir. keresk. és váltótörvényszék olyatén intézkedése hogy ingók és ingatlanokra kért végrehajtásoknál az ügyvéd által beadott kérvényre hozott végzésénél külön keresi meg a járásbiróságot az ingók lefoglalása, és külön a telekkönyvi hatóságot — mely a járásbirósággal egy és ugyanaz — az ingatlanokra vezetendő végrehajtások iránt: nem találja alapját sem a prttartás intézkedéseiben sem a miniszteri rendeletben.

Tisztázzuk csak a dolgot. A hivatolt miniszteri rendelet 70-ik §-a nem azt mondja, hogy ha végrehajtás ingókra és ingatlanokra kéretik, az mindezekre *különkülön rendelendő el*, és ennek foganatositása végett külön a járásbiróság és ismét ez mint telekkönyvi hatóság külön keresendő meg, hanem helyesen értelmezve azt: hogy ha a végrehajtatónak ugy tetszik, az ingók és ingatlanokra a dologi bíróság által foganatosittatni rendelt végrehajtást, vagy az ingókra vagy az ingatlanokra különböző időkben teljesitheti, — vagyis végrehajtást szenvedettnek természetesen előbb ingóságait lefeglaltathatja, elárvereztetheti; s ha követelése ki nem kerül, az ingatlanokra később is kiterjesztheti a végrehajtást, illetve az ingatlanok tartozékai s szerelvényei összeirathatását felbecsültetését foganatba veheti; mert hiszen a telekkönyvi jószágtestekre a végrehajtás csakis a végrehajtási zálogjog bekeblezése által eszközöltetik.

Az ily intézkedéssel végrehajtást szenvedett kétszeresen zaklattatik s a végrehajtási eljárásból felmerült költség kétszeresen sujtja; mert a jbiróság polg. osztálya semmi tudomással sem bir arról, hogy később vagy korábban ugyanazon összeg behajtása iránt az ő telekkönyvi osztálya — viszont ez arról mit sem tud, hogy a kir. jbiróság polg. osztálya a végrehajtási kérvények kétfelé osztása mellett már korábban vagy később megkerestetett. Vagy ha a végzésből látják is, hogy az ingókra vezetendő végrehajtás iránt a jbiróság — és ingatlanokra a tkvi osztály kerestetett meg, nem tartozik a dologra, hogy egyik vagy másik mikor adja ki az iratokat foganatositás végett az illető kiküldöttnek, rendszerint a bir. végrehajtónak; s ha most már ez az ingóságokra vonatkozó kiküldetést kezébe veszi s a végrehajtás hivatalból foganatositandó, azt 24 óra alatt teljesiteni tartozik. Megtörténvén a foglalás, az ingók a törvényes határidőben elárvereztetnek, s elsőbben is a költségek kifizettetvén, ha a kamatok és tőkére marad valami: jó, ha nem marad: következik az ingatlanok eladatása. Először is tehát a tartozékok, szerelvények összeirása és felbecsültetése eszközöltetik természetesen ujabb költséggel, és itt a kiküldött nem kutatja, de nem is kutathatja, hogy a már az ingókra foganatositott végrehajtás ugyanezen összeg iránt történt-e, mely később vagy korábban a telekkönyvi hatóságtól kiadott végrehajtási iratok szerint behajtandó, és igy nemcsak a tőke és kamatok, hanem a végzésben kitüntetett per- és kérvényezési költségek is ujra számitásba vétetnek.

Még inkább és végtelenül szaporodik a költség, ha ügyvéd közbejöttével történik a végrehajtási eljárás; — de ki tudná egy lélekzettel elmondani mindazon absurdumokat, melyek a kir. keresk. és váltótörvényszék emlitettem eljárásából származhatnak, hogy ha amaz egy végrehajtást szenvedő ellen ugyanazon összeg behajtása iránt két külön birósági szakosztályból adatnak ki az iratok különböző időben különböző szám alatt a birósági végrehajtónak, mint kiküldöttnek, — s ki állhat jót: hogy a végrehajtás mind a járásbiróság előtt az ingókra, mind a tkvi hatóság előtt az ingatlanokra keresztül nem hajtatik? Hiszen ez az eljárás annyira összebonyolitja, zavarja az ügyet, hogy első

pillanatra még a szakember sem tudná magát tájékozni, ha mind a két rendbeli ügy kezébe kerülne, hogy ott a követelés egy és ugyanaz, — annál kevésbé a tudatlan végrehajtást szenvedett.

A telekkönyvi ingatlanra ugyanezen egy ügynek keresztülhajtása iránt külön megkeresés mellett az iratok beérkezvén: a végrehajtási zálogjog feljegyeztetik a per- és kérvényezési költségekkel együtt. A becslési eljárás megejtetvén, a felszámított költség megállapittatik, s a jogcselekvény telekkönyvileg ismét feljegyeztetik a megállapitott költséggel. Az árveréssel ujabb költség merül fel. Elérkezvén a vételár-felosztási sorrend megállapitása, azok a költségek is, a melyek már valószinüleg az ingókra vezetett végrehajtás és árverezésnél mind kifizettettek, ujra felszámittatván sorrendbe hozatnak, mert hiszen a telekkönyvi hatósághoz küldött példányokra vezetett végzés azok fenállását igazolja. Igaz, hogy a váltóra tett feljegyzés, ha például az ingókból történt valami fizetés, a telekkönyvnél tett felszámitás ellen érvül szolgálhatna; de a szabályos feljegyzés szerint kijelölni kellendett végrehajtó bíróság végzésének száma azt tünteti ki, hogy nem azon végzésről van szó, mely a telekkönyvi hatóságnál szerepel; a telekkönyvi biró, — annál kevésbbé az érdekelt felek, hitelezők, a gyakran illetve legtöbbnyire jelen sem levő végrehajtást szenvedett nem tudják, hogy a már fizetett és feljegyzett költség egy és ugyanaz azon költséggel, mely itt ujolag per- és kérvényezési költség czimén sorrendbe állittatik; a mindkét birósági szakosztályhoz külön tett bir. végrehajtói jelentés sem tüntetheti ezt fel.

De továbbbá: feltéve, hogy az ingóságok vételárából a követelés teljesen kikerül, sőt még marad is végrehajtást szenvedett részére visszaadandó pénzösszeg: a már ekkor bizonyára az ingatlanságok tartozékai, szerelvényei felbecsültetése által felmerült, és a tkvi hatóságnál megállapitott költségek is, melyek pedig — rendesen ügyvéd közbejöttével történvén, az eljárás, jelentékeny összegre rugnak: az ingók vételárából fizettetnek ki.

Most már rendben lévén minden, a telekkönyvi ingatlanság eladatására szükség nincs; ha végrehajtást szenvedettnek tetszik: szaladgálhat az ingók vételárából kifizetett, a föntebb elmondott eljárás utján bekeblezve levő tőke kamatok, költségek és feljegyzett végrehajtási becsü törlésének eszközöltetése után, azzal ugyan felperes többé mit sem törődik; költekezzék arra ujra alperes, ha nem akarja, hogy az a tulajdonát tevő telekkönyvi jószágtesteken hosszu évek során át diszeskedjék.

Ily bekeblezett végrehajtási zálogjogok, becslési és árverés elrendelése iránti feljegyzések, különösen az 50—60-as évekből, az akkori kunsági, mindenható és végletekig itélő subás törvényszékek világából telekkönyveinkben csak ugy hemzsegnek; melyek a subagallér alatt s disznóhájas csizmában elevenek és holtak felett határozó u. n. városi törvényszékek fenállása idejéből, mint telekkönyvi csufságok fenmaradván, megrendithetlen akadályul mereszkednek szemben egy oly, telekkönyvet betekintő hitelezővel, a ki talán egy ujabb végrehajtás keresztülviteléhez készülődik. Ily telekkönyvi bonyodalmak megteremtője tehát a végrehajtást szenvedett zaklatásán tul azon intézkedés, mikor a járásbiróság külön és a tkvi hatóság külön kerestetik meg ugyanazon alperes ellen ugyanazon összegre tartozó végrehajtás foganatositása iránt. És minthogy ez sem ptrtásunkban, sem a váltóeljárást szabályozó igazságügyminiszteri rendeletben alapját épen nem találja: mint a végrehajtást szenvedettet jogtalanul zaklató s a költségekkel kétszeresen sujtó intézkedés jövőre a keresk. és váltótörvényszék által beszüntetendő lenne; mert az ily, végrehajtást szenvedettet két oldalról nyeső metszőkésnek csak akkor van helye, ha annak ingóságai más, és viszont telekkönyvi ingatlanságai szintén más bíróság területén találtatnak.

Bors Károly.

A m. kir. Curia elvi jelentőségü határozatai telekkönyvi ügyekben.

Ha a tulajdonjog oly korlátolással van bejegyezve, hogy az a telekkönyvileg bejegyzett tulajdonos halála után bizonyos megnevezett személyekre szálljon át, a telekkönyvi tulajdonos ezen ingatlanok felett nincs jogositva intézkedni, s illetőleg intézkedései folytán telekkönyvi bejegyzések nem eszközölhetők. (*Dtár* VIII. 173.)

Hitbizományi helyettesitéssel terhelt ingatlan vagyonra is engedhetők a haszonélvező tulajdonos ellen telekkönyvi bejegyzések, azonban mindig azon határozott kijelentéssel, hogy ezek a várományosok jogainak sérelmére nem szolgálhatnak. (*Dtár* VIII. 183.)

Midőn a tulajdonjogi előjegyzés valamely birtokra elrendeltetett és foganatosittatott, s ugyanazon birtokra másik fél által a tulajdonjog bekeblezése kéretik, ezen utóbbi kérelem tekintet nélkül arra, hogy az előjegyzés igazolása iránti kérvény be lett-e adva és mikor? teljesitendő ugyan, de csak azon hozzáadással, hogy az utóbbi bekebelezés érvénye, az előbb előjegyzett tulajdonjog igazolásától tétetik függővé. (*Dtár* IX. 200.)

A birói végrehajtás telekkönyvi följegyzése a telekkönyvi rendtartás 71. §-hoz képést el nem rendelhető oly ingatlanra, mely a telekkönyv tanusága szerint nem áll a végrehajtást szenvedő alperes neve alatt. El nem rendelhető még akkor sem, midőn igazoltatik, hogy az alperesnek községileg érvényesen odaajándokozva lett s ez alapon neve a tagositás folytán szerkesztett földkönyvben már elő is fordul. (HERCZEGH *Curiai határozatok.* 13. l.)

Azok, kik a telekkönyvi ingatlant nyilvánkönyvön kivüli birtokostól szerezték, e jogukat a nyilvánkönyvi tulajdonos által inditott perben nem érvényesithetik. Az oly felek, kik a telekkönyvezett ingatlanhoz való jogczimüket a telekkönyvben nem álló harmadik személytől szerezték, ha a tulajdonjogot derrel óhajtják megitéltetni, perbe idézni tartoznak közvetlen jogelődjeiket is, kik által a telekkönyvi tulajdonossal összeköttetésben állanak. (*Jogt. Közl.* 1875. 17. mkl.)

Ingatlan birtokra betáblázott követelés iránti végrehajtás az illető ingatlanra a perben nem állott uj tulajdonos ellen is minden akadály nélkül foganatositható, ha tulajdonjog átruházása a per megindítása után történt. *Dtár* II. e, k. 225. (I. és II. u. k. 170.)

72. §.

Az örökhagyó hitelezőjének jogában áll az adós örökösei közül — az örökhagyó tartozása miatt — bármelyiket kereset alá venni. Ezen tartozásért mindenik örökös felelős a neki jutott örökség erejéig. Az örökhagyó adósság aránylagos felosztása nem a hitelező és örökös, hanem maguk az örökösök közt elintézendő kérdés tárgyát képezi. (*Törvsz. Csarnok.* 1872. 41. sz.)

A helyszinelés alkalmával alperes nevére lett telekkönyvezés nem harczolhat, semmit sem bizonyithat alperes mellett és felperes törvényes örökösödési joga ellen, ha alperes részéről erősebb jogczim, mely a helyszinelés alkalmávali telekkönyvezésnek jogosan és igazságosan való eszközöltetését támogatná, fel nem hozathatik. (*Törvsz. Csarnok* 1872. 12. sz.)

A helyszinelés után örökjogot nyert fél ugyan jogositva van az örökhagyó hagyatéka nevében, ki után az öiöjog őt illeti, a telekkönyv kiigazitását szorgalmazni; — e kiigazitás azonban csak a hagyaték nevére eszközölhető s abbeli kérelem, hogy a tulajdonjog egyuttal a felperesként föllépő örökös nevére kebleztessék be, mint nem a helyszinelési hibás felvételből eredett, a kiigazitási perben nem érvényesithető. (*Jogt. Közl.* 1872. 21. mkl.)

A tekkönyvezés előtt megnyilt örökösödési igények alapján a telekkönyv kiigazitásának — habár az örökösök a hagyaték tettleges birtokában nem voltak is, helye levén, az ily igények a kiigazitási perben megvitathatók s a határozatnál alapul veendők. (*U. o.*)

Semmiségi esetet képez, ha a végrehajtás az örökhagyó nevén álló ingatlanra annak — bár a perben nem állott s igy el sem marasztalt — örökössei ellen kérelmeztetvén, az albiróság által megtagadtatott. (*Törvsz. Csarnok.* 1872. 3. sz.)

Az örökhagyó által fizetendett illeték biztositása végett a hagyatékot képező ingatlan jószágra a 72. §. szerint a zálogjog azon esetben is elrendelendő, ha a vagyon a megkeresvény benyujtásakor már nem az örökhagyó, hanem örököseire van tulajdonjogilag bekebelezve. Azon ok, hogy a bekeblezés nem az örökösök ellen kéretett, akadályul nem szolgálhat. (*Jogt. Közl.* 1872. 30. mkl.)

Az örökösök ellen, hagyatéki adósság miatt hozott, s e szerint azokat az örökség erejéig elmarasztaló itélet alapján, még az örökhagyó nevén álló ingatlanra, a végrehajtási végzés bekeblezésének, illetőleg előjegyzésének csakis a telekk. rendelet 74. §-ában előirt fentartással lehet helye. (*Dtár* VI. 503.)

Franklin-Társulat nyomdája.

Tizenötödik évfolyam. 52. SZ. Budapest, 1880. deczember 24.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐI IRODA:
Üllői-út 2. szám, III. em.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:
egyetem-utcza 4-ik szám.

Előfizetési dij: félévre .. .. .. 6 frt
negyedévre .. 3 «

A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

TARTALOM: A polg. törvkezési rendtartás novelláris módositása. Dr. Dárday Sándor országgyülési képviselőtől. — A magyar-osztrák consuláris biráskodás. Dr. Vécsey Tamás egyet. tanártól. — Bajorország jelzálogkönyveiről. Dr. Csillag Gyula egyetemi magántanártól. — A kihágási törvény 53. §-ához. Czékus István superintendenstől. — A franczia ügyvédség. Dr. Nagy Dezsőtől. — Külföldi jogélet. Dr. Dell'Adami Rezső ügyvédtől — Törvénykezési szemle: A bünpártolás 376. §-a. Helmbacher Nándor kir. alügyésztől. — Az ügyvéd visszatartási joga. Dr. Jellinek Arthur ügyvédtől. — Telekkönyvi kérvény hitelesitett másolat alapján. Sarlay Ede ügyvédtől. — A jelzálogos hitelezők nyilvántartásáról. Mihály Elek ügyvédtől. — Heti szemle. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A polg. törvkezési rendtartás novelláris módositása.

A polgári törvénykezési rendtartás életbeléptetése óta folyton napirenden állott módositásának szüksége, mig végre a már kezdetben inaugurált, de ez évben hathatóan sürgetett gyökeres rendszerváltoztatással a szóbeliségre fektetendő uj perrendtartás alkotása iránti előmunkálatok — egyelőre tanulmányok, hivatalosan is meg lettek inditva.

Az előmunkálatok megindításával jutott még csak igazán a kormány s vele a törvényhozás szakbizottsága a kitüzött czél távolságának öntudatára, ugy hogy ezzel a polg. törvkezési rendtartásnak módositása még inkább halaszthatatlan égető szükségként tünt fel. Nem akarjuk most e kérdést vitatni, mert hiszen eltekintve az irásbeli rendszer kárhoztatott alapjától, magának perrendtartásunk hiányainak feltüntetésével lapunk mindenkor megfelelt nem annyira az érdem aspiratiójának, mint inkább a szomoru kötelesség teljesitésének. De azért még sem járultunk és nem járulhatunk ma sem ösztönzéssel a perrendtartás módositása iránt; mert szerintünk az irásbeliség alapjának fentartásával alig gondolható oly javitás, melynek előnye felérjen az alaki jog állandóságának előnyével.

Már 1873-ban komoly kisérlet tétetett a perrendtartás novelláris módositása iránt. Az akkori javaslat szerzője bölcs tartózkodással legnagyobb részben oly helyes módositásokat czélzott, melyeknek kivitele törvénykezési rendtartásunk belszervezetének felforgatása nélkül lehetséges lett volna. E kisérlet azonban meghiusult a nélkül hogy okát adhatnók. Valószinüleg kormányváltozás és törvényhozási szünet bekövetkezte folytán egyszerüen valahol elrekedt; annyi bizonyos, hogy törvényhozási tárgyalás alá nem került. E javaslat feledékenységbe ment; de vele együtt a panaszok nem tüntek el, s igy folyton kényszeritve érzé magát a kormány a hiányok orvoslására irányuló tevékenység kifejtésére. Egymást érték hol az örökösödési eljárást, hol a végrehajtási eljárást szabályozó egyes javaslatok, mig végre egy egészen uj szerves perrendtartás készült, mely mint Saturnus előbbi gyermekeit felfalta, hogy ismét egy novellát szüljön. Ez a circulus vitiosus, melyben gomba módra teremnek a javaslatok, s ezek közt a most szönyegen forgó javaslat a szó szorosabb értelmében is a cryptogamaek sorába tartozik, mert a képviselőház jogügyi bizottságának tárgyalásai által fogantatva, a nagy-közönség sőt a szaklapok sem ösmerik azt, s igy egyelőre még azt sem határozhatjuk meg: vajon a mérges vagy az élvezhető fajtához tartozik-e?

A jogügyi bizottság jelenleg szorgalmasan tárgyalja a kérdéses novellát, s igy bizonyos, hogy törvényesitéséhez egy lépéssel közelebb áll mint az előbbi javaslatok bármelyike. Noha azonban nagy szerényen csak novellának jeleztetik, mégis a leggyökeresebb átalakitásokat tervezi az eddigi javaslatok közt

A semmitőszéket péld. megszünteti, s pedig oly könyedén kitörli élő intézményeink sorából, mintha csupán egy zászlóalj katonaság áthelyezése fölött disponálna.

Mi elleneztük annak idejében az irásbeliség mellett a külön semmitőszék felállitását; de most midőn *tizenkét év* folyama alatt a jogkereső közönség beleélte magát abba, hogy az eljárási szabályok sérelme semmiségi panaszszal orvoslandó, most a semmiségi panasz közvetlenségét megszüntetni ismét nagy hibának tartanók.

Nem ösmerjük ugyan a novellának jogorvoslati rendszerét; de alig hihetjük, hogy midőn most a per kezdetén elkövetett alaki törvénysértés azonnal orvosolható, az jövőre csak az egész későbbi eljárás megsemmisitésével legyen eszközölhető Mennyi idő és költség fog veszendőbe menni, ha a perkészités stádiumában támadt jogsérelmek orvoslása kizárólag a fokozatos felebbezésre lenne utasitva.

Igaz ugyan, hogy felette visszás helyzet az, hogy jelenleg a perlekedő fél semmiségi panaszszal élhet az első, másod és harmad biroság itélete ellen, ugy hogy ugyanazon egy per, mielőtt a benne hozott itélet jogerőre emelkedhetik, mindannyi felebbviteli biróságot és ezek közül a semmitőszéket háromszor bejárhatja. De ezen baj orvosolható azzal, ha a fölebbezhető birósági véghatározatok ellen külön semmiségi panasznak hely nem adatik. Midőn az ügy amugy is felebbviteli forum revisiója alá kerül, csak huzavonára szolgáltat alkalmat a külön semmiségi panasz, mely itt teljesen felesleges.

Egyelőre a jogügyi bizottság csak a külön semmitőszéki intézményt törölte el, s nekünk nem lesz okunk azt megsiratni, ha a perkészités stadiumában támadt jogsérelmek orvoslását vagyis a semmiségi panasz közvetlenségét más alakban fogja fentartani. E nélkül azonban perrendtartásunk rendszere is halomra döntetnék, s egy már-már megtört utat elhagyva, ujabb rögös pályán térnénk vissza az 1868: LIV. törvényczikk kiindulási pontjához.

Ennyit szükségesnek tartottunk elmondani mielőtt a jogügyi bizottság a külön semmitőszéki intézmény eltörlése mellett a jogorvoslatok tárgyalásába bocsátkozott.

A jogügyi bizottság által czélzott még több lényeges módositásról tehetünk egyuttal emlitést, melyek valószinüleg a jogászközönség osztatlan helyeslésével fognak találkozni. Ilyen az, hogy *az egyesbirói* sommás eljárás hatásköre 500 frtnyi összegre lett kiterjesztve. Eltekintve

a czélszerüségi indokoktól, melyek a jogkereső közönség érdekköréből merithetők, mi egyáltalán csakis a biró tevékeny közremüködése mellett várjuk a valódi vagyis az anyagi igazságszolgaltatást, melyet egyelőre csakis az ugynevezett sommás eljárásnál látnánk teljesen biztositva, ha az következetesen lenne kivihető a felebbviteli forumoknál. Ezért nem nagy bajt láttunk volna abban, ha az első foku kir. törvényszékek lettek volna felebbviteli forumoknak kijelölve, ha ezzel egyuttal a felebbvitel is a teljes közvetlenség és szóbeliség alapjára fektetett volna. Ez a szóbeliségnek habár csak részben, de e részben teljes életbeléptetésének kisérlete lehetett volna; mig ellenben a novellának azon, szerencsére már a jogügyi bizottság által is elejtett terve, mely a felek felszólamlási jogának engedélyezésével az irásbeli előadmány rendszeri kiegészitését czélozta, — a két rendszernek ily összezavarásával képes lett volna a szóbeliség elrettentő példáját statuálni.

Az eszme ugyan nem uj; mert már az 1825-iki *bajor* és a későbbi *porosz* törvénykezési eljárásban megkiséreltetett a két rendszer összesitése, mely szóbeli végtárgyalás rendelésében állott. Hasonló kisérletek történtek a *pápai* államokban (1834.) és *Schweiz* több cantonaiban, sőt mi több nálunk is felmerült már az 1868: 54. t. cz. alkotásakor, miről mindenki meggyőződhetik a *Jogtud. Közlöny* és *Jogtud. Hetilap* 1867 diki évfolyamainak áttekintésével.

Hogy azzal, a mi már máshol sikertelen kisérletnek bizonyult, ujból experimentáljunk, ezen szerencsétlenségtől megóvta az országot a jogügyi bizottság.

Örvendünk azonban, hogy e kérdésnek beható tárgyalása, a perek előadásának fölületessége ellenében, egy nem kicsinylendő *garantia* létesitésére vezetett. Ezen garantia a felek részére biztositott azon jogban áll: hogy az előadás kiegészitéseül fontosabb okmányok s periratok felolvasását kérhetik. Nem osztjuk azon aggodalmat, hogy a felek ezen részükre biztositott joggal netán visszaélhetnének; de kétségtelen, hogy a perek előadásának *nyilvánosságában* keresett biztositék ezzel hatályosabbá fog válni.

Ajánljuk a jogügyi bizottság további tárgyalásait is a jogászközönség figyelmébe és beható eszmecsere megindítására. Nem kételkedünk abban, hogy az alapos észrevételek ugy a kormány, mint a jogügyi bizottság kitünő szakelőadója részéről kellő figyelemre méltattatnak.

Dárday Sándor.

A magyar-osztrák consuláris biráskodás.

Néhány hónap mulva épen száz éve, hogy megjelent József császár perrendtartása, 1781. május 1. napján. Ez az u. n. Josephinische Gerichtsordnung hódolt az eventual-elvnek, szabályozta a litiscontestatiot és a bizonyitási terhet, a felebbezést, felfolyamodást, semmiségi panaszt s előbbi állapotba való visszahelyezést A 437. §-hoz csakhamar annyi bővitő, felvilágositó, helyesbitő, módositó, változtató és pótló rendelet adatott, hogy már II. Lipót kénytelen volt uj és bővitett kiadást formálni a rendszertelen tömegből. A tervezetet a jogi facultások, törvényszékek és bizottságok összevissza tárgyalták és az igazi opus desperatum kisérletképen életbeléptettetett nyugoti Galicziában 1797. május 1-én. A hanákok, morlákok, mazurok, gorálok és Wasserpolakok pereiben próbálta meg az óvatos törvényhozó Ferencz császár, hogy ugyan hol és miben kell még javitani a remek művön, azt gondolva: hadd tanuljon a cseh-német jogászság a szegény lengyelek kárán. Tiz évi experimentum után kiterjesztették a Westg. Ger. O-t. Bukovinára, apródonkint egész Ausztriára, sőt a consuláris biráskodásban is ezt alkalmazták *és alkalmazzák még most is*, mind az osztrák, mind a *magyar honpolgárokra*. Az anyagi jognak szabályait is tisztán osztrák forrásokból meritik consuláris birságaink rendszertelenül, önkényesen hivatkozva az Ausztriában is már rég eltörölt pátensekre és edictumokra. Elavult czopfos szabályokhoz menekülve intézik a közigazgatási kérdéseket. A gyülekezési és egyesülési jogot, pedig a 20.000 lelket számitó konstantinápolyi coloniában ezen jog nem jelentéktelen, akadályozzák — nem a törökök, hanem a Metternich korabeli policzáj szellemü consuli hivatalnokaink.

A keleten élő magyar honpolgár még a személyes jogképesség tekintetében is az osztrák ius vetus mértéke alá vettetik. Az eltörölt osztrák törvények a consulátusainknál kinlódnak, mint bűnös lelkek a purgatoriumban. A consuláris hatóság tevékenységének ellenőrzéséről nincs gondoskodva. A dragomanok zsarolása és titkos informatiói ellen nincs orvosság. Az olasz és franczia consulátusok mintaszerüek, el lévén bennök különitve a biráskodás a közigazgatástól. A mi consulátusaink osztatlanul kezelik az administratiót és jurisdictiót. A hatalmak megosztásának gondolatát se ismerik. A kinek *az isten* hivatalt ad, észt is ad hozzá; de kinek a külügyminiszter ad consuláris hivatalt, ki ad hozzá jogtudományt? Gyakori a panasz, hogy a consulátusnál oly hivatalnokok is biráskodnak, a kik a kereskedelmi, váltó- és tengerészeti jognak elemeit se tudják. De a jogtudomány hiányánál még veszedelmesebb deficit a részrehajlatlanság fogyatkozása. Bizonyos lakatosnak perében hozott itélet fekszik a képviselőház előtt. Az angol örökjog előnyeit egy örökösödési jogesetből szokták demonstrálni. A képviselőház elé került panaszból consuláris birságunk nyomorultsága derül ki.

Az itéletet olvasva azt hittem, hogy azt valami lakatos fogalmazta, pedig hát a lakatos szegény a perveszteles fél. Ő a gazdag vasuti vállalkozók szolgálatában állt. Éjjel ért a mozdonynyal a csavarókorongra, ott parancsolták, hogy ugorjon le és igazitsa meg a gép előtti lámpát. A társulat be nem fedette a korong nyilását, koromsötét levén, ebbe zuhant alá a kötelességét teljesitő, a veszélyt nem sejtő lakatos és a 3 méter mélységbe esve eltört a karja s munkaképtelenné vált. A beteg panaszlótól *a szegényjog alapján* kért képviseltetést megtagadták; ijesztgették, hogy a hatalmas vasut ellen hiába perlekedik és keresetlevelét csak azután fogadták el, midőn bejelenté, hogy különben panaszt tesz a consulátus ellen a magyar kormánynál. A beadott keresetre a gazdag vasuti vállalkozók nyilt határidőben nem adtak elleniratot. A szegény sebesült lakatos becsomózási kérvényében a makacs alperes elmaraszaltatását kérte. Megsugták ezt a gazdag alperesnek és a kézbesitési iv meghamisitásával a határidő letelte *után* elfogadták tőle az elleniratot; a beteg felperes tanuit ki nem hallgatták, keresetével elutasitották, s őt marasztalták el 45 aranyforint perköltségben! A jegyzőkönyvet, noha felperes csak magyarul és németül tud: az osztrák-magyar consulátus *olasz* nyelven vezette, a mely nyelvet felperes se nem érti se nem tartozik érteni.

No de vigasztalódjék a *magyar* alattvaló felperes, miután őt keresetével «Im Namen Seiner Majestät des Kaisers auf Grund § 12 und 13 der *West-Galizischen Gerichts-Ordnung* und *Patent vom 29. November 1784* Nr. 371 Justiz-Gesetz-Sammlung» elutasitották, és «gemäss des Gesetzes vom 16. Mai 1874. *Reichsgesetzblatt Nr. 69. § 24.*» a perköltségekben elmarasztalták, megvan az a satisfactiója, hogy felebbezhet a cs kir. főtörvényszékhez

téritvények és törvénytelen keresztelések miatt a kormány naponkint ki volt téve, még nagyobb ajtót tárjon s jövőben a törvényszékeknek nehezitse meg pöreivel munkáját?

Az-e, hogy bár minden hitfelekezetre nézve az alkotmányos egyenjoguság és viszonosság igtattatott törvénybe, legyen egy hitfelekezet, mely más hitfelekezetek jogait büntetlenül lábbal tiporja?

Ezt én sem nem teszem fel, sem nem hiszem, hanem szilárd meggyőződésem igenis az: miszerint hozatott a törvény azért, hogy a vegyes házasságokból származó viszályok, visszaélések, jogsérelmek és kellemetlenségek kutforrása végleg betemettessék, minden hitfelekezet élvezze jogait és szabadságát, az egyenjoguság, a viszonosság korlátain belül szabadon. És ha ez volt a czél, mi akkor a hitfelekezeti béke érdekében kivánatos? Az, hogy a törvény betü szerint hajtassék végre; minden lelkész, ki egyházába más hitfelekezet tagját akár törvénytelen keresztelés, akár törvénytelen áttéritési által felvesz, legszigorubban büntettessék, és akkor meg fog szünni a viszály, meg lesznek óva ugy a kormány mint a törvényszékek a szünetnélküli zaklatástól és kellemetlenségektől, s élvezni fogjuk mindnyájan a béke áldását.

Czékus István,
superintendens.

A franczia ügyvédség.*

Franciaországban az eljárás két főrészre oszlik, az *irásbeli* és a *szóbelire*. Az elsőt az „*avoué*" végzi, a másodikat az „*avocat*". Az avoué készíti a keresetet és gondoskodik arról, hogy az az ellenfélnek kézbesittessék s hogy egy másolat benyujtása által a bíróság e ténykörülményről értesittessék. Az ellenfél tartozik a maga részéről makacsság terhe mellett «avoué»-t nevezni, ki felperesi «avoué»-t erről értesitvén (constitution d'avoué), az irásbeli eljárás a váltott ellenirat (défense) és válasz (réponse) után be van fejezve. Erre a szorgalmasabb fél képviselője a másikét az ugynevezett „*avenir*" által meghivja az audientiára (audience), hogy az ügy nyilvános ülésben a bíróság előtt szóbelileg tárgyaltassék, mely a váltott periratoknak, az ugynevezett «conclusions»-nak az avouék által való felolvastatása által kezdődik, mivel az avouék functiója egyszersmind végződik s következik a tulajdonképeni szóbeli tárgyalás vagyis az „*avocat*", a tulajdonképeni ügyvéd functiója.

Az avoué az ugynevezett „*Officier ministériel*" osztályába tartozik, melyet magyarul leghelyesebben ugy lehetne leforditani «birósági segédhivatalnok», quasi expositura, mert nem a bíróság kebelében, hanem azon kivül s attól függetlenül dolgozik. Ezen osztályba tartoznak még a törvényszéki irnok (greffier), végrehajtó (huissier), becsüsök (commissaires-priseurs), közjegyzők (notaires) stb. Mindezek minden törvényszék előtt csak meghatározott számban lehetnek, állásukat az államfő jóváhagyása után foglalhatják el, tehát nyilvános jelleggel vannak felruházva, monopoljuk van, s midőn törvényes módon kéretnek fel, szolgálatukat senkitől meg nem tagadhatják. Mind e functiók adás-vevés, öröklés, szóval a forgalom tárgyát képezik, az az «charges vénales». Ilyen eladható hivatal körülbelől 24,000 van jelenleg Franciaországban, melyeknek ára 5000 és 500,000 frank közt ingadozik. Párisban az előkelőbb avouék irodáinak (étude) ára 300-tól 500 ezer frank. A párisi elsőfolyamodási törvényszéknél a greffier — irnoki — charge az 50-es években 700,000 frankon, mig ugyanoly állomás a párisi kereskedelmi törvényszéknél egy millió frankon kelt el. E hivatalok jelenleg 500 millió frank fictiv tökét képviselnek, mi semmiesetre sem szolgál az igazságszolgáltatás olcsóságának előnyére.

Az officier ministeriel vagy a felek vagy a bíróság segédkezésére van hivatva, az avoué az előbbi osztályhoz tartozik, az az a feleknek peres ügyekben való képviseletére van hivatva. Főkötelessége a per formáinak szigoru megtartásában áll. Ezért semmi magasabb elméleti, hanem inkább gyakorlati képzettséget követelnek tőle. A periratokat (conclusions) a lehető rövidséggel és szabatossággal tartozik szerkeszteni, minden jogi deductiókat mellőzve egyedül a ténykörülmények és bizonyitékok felsorolására és a petitum előterjesztésére kénytelen szoritkozni.

Egy és ugyanazon bíróság mellett létező avouék testületet képeznek. Mindegyik avoué csak egy meghatározott bíróság előtt, melynek székhelyén köteles tartózkodni, fungálhat; e szerint a hol felebbezési törvényszékek vannak, az avouék-nek is két faját lehet megkülönböztetni, ugy mint: «avoués prés le tribunal de premiére instance» és «avoués prés la Cour d'Appel.» A testület élén mint fegyelmi és igazgató tanács az avouék kamrája, a «Chambre des avoués» áll, élén az elnökkel (président.)

Az avouékat a mi álláspontunkból kiindulva egyenesen ügyvédeknek nevezhetjük, miután ugyanazon functiókat végzik mint a mi ügyvédeink, sőt abban is egyeznek, hogy az iratoknak beterjesztésével müködésük megszakad, melynek fonalát csak a végrehajtásnál veszik fel ujra. Sőt miután nálunk az igazi szóbeli eljárás teljesen hiányzik, *nekünk* a plaidirozó franczia avocat-nak megfelelő igazi ügyvédségünk nincs, vagy jobban mondva, ez az avoué functiójában mosódik el, az az a lényeg elvész a formában. Igazi ügyvédség csakis a szóbeli eljárás mellett fejlődik ki; az irásbeliség a szabad foglalkozások e legmagasztosabbikát is kiforgatá a maga lényegéből, eredeti rendeltetéséből, az avocat-t, az ügy- és jogvédőt egyszerü birói segédhivatallá degradálta, melynek nincs egyéb czélja mint a biró munkáját megkönnyiteni.

Az ügyvédek avocats a *per szóbeli tárgyalásával* vannak megbizva.

Az idők folyamában több és több privilegiumra tettek szert, s a rend oly erkölcsi és szellemi magaslatra emelkedett, melyre minden ügyvédi karnak szüksége van, ha hivatásának valójában meg akar felelni.

A franczia jogászok közt igen élénk megbeszélés tárgyát képezé az avoué és védencze, továbbá az avocat és védencze közti viszony jogi természete. E viták rendkivül érdekesek, mert élénk világot vetnek ama felfogásra, mely náluk az ügyvédség mivoltára nézve uralkodik. Felvetették azon eszmét, hogy e jogi viszony a Code Nap. 1779. czikke alapján nem volna-e tekinthető egyszerü munkabér-szerződésnek? (louage d'ouvrage) *Troplong, Pothier, Mollot* határozottan visszautasitják e felfogást. *Troplong* ezt az industrialismus legnagyobb tulságig vitt képtelenségének mondja, mely fanatismusában csak azt tekinti productiónak, mi pénzben megbecsülhető. *Pothier* az avocat-t az orvossal és a tanárral egy sorba állitván, őket egyszerüen *mandatariusok*-nak nevezi. *Troplong* e nézettel szemben nem foglal el határozott álláspontot, mig *Mollot* azt határozottan és pedig igen helyesen visszautasitja. Azon kötelességek ugyanis, melyekkel a mandatarius terhelve van, az avocat-ra nemcsak hogy ráróva nincsenek, sőt olyanokat elvállalni egyenesen tiltva van neki a törvények és a szokásjog által az ügyvédek jegyzékéből való kitörültetés terhe alatt. Egész máskép van az avoué és cliense közt fenálló jogviszony, mely egyszerüen mandatumnak tekintendő; az avoué kötelessége a felet a bíróság előtt képviselni; az avouét terhelik mindazon kötelességek s illetik mindazon jogok, melyek a mandatariust. Ő a bíróság *segéde*, functiója ennélfogva *kötelező*. Az *avocat — az védenczének csupán tanácsadója, patronusa*. Ime a franczia felfogás és ennek értelmében az ügyvéd — avocat — essentiája. Ez azon áthidalhatlan ür, mely az avoué és az avocat közt létezik. Az ügyvéd functiója: «a tárgyalási termen kivül a társadalmi transactiókban tudománya és tapasztalata világával védenczét támogatni, vezérelni; a tárgyalási teremben a törvényes eszközök felhasználásával szóval és irásban védelmezni.» Egy nagy eszme van ebben kifejezve: az ügyvéd nem a bíróságokért, hanem a felekért létezik; nem a biró munkájának könnyitése a czél, hanem a jogos igények diadalra jutása; vagy más szóval kifejezve: nem a törvényszékért vannak a felek, hanem a felekért a törvényszékek.

Hatalmas, mélyreható következményei vannak e felfogásnak.

Az avocat functiója nem nélkülözhetetlen; mint a fél tanácsadójának és patronusának nincs szüksége irásbeli meghatalmazványra s nem tartozik ilyet a bíróság előtt producálni. Az avocat-nak tiltva van a maga részére honorariumot kikötni, ilyet per utján követelni s annak felvételéről nyugtát kiállitani. A mit felétől kap, az csak a hála és elismerés jeléül adott jutalomnak tekinthető. Hasonlókép tiltva van az átvett iratokról téritvényt kiállitani.

Ez az eszmény, mely a franczia ügyvédi kart minden cselekvésében vezérli; most nézzük egy kissé, hogy van ez a gyakorlatban.

Az ügyvédi hivatás (avocat) sem nyilvános hivatal jel-

* Dr. *Nagy Dezsőnek* a «Magyar Jogászegylet»-ben tartott előadásából.

legével nem bir, sem privilegiumot nem képez. Az első nem, mert az államfőtől semminemü investiturát nem kap; de privilegium még kevésbbé, mert e pálya mindenki előtt nyitva van, ki bizonyos feltételeknek megfelel. Ezt már az ügyvédség természete hozza magával.

Az «avocat»-k nem képeznek egymás között testületet. Őket együvé csupán az egymás iránti kölcsönös becsülés és azon tudat füzi, hogy ugyanazon hivatást gyakorolják. Hát a francziáknál nincsenek ügyvédi kamrák? — fogják bizonyára kérdezni, — hisz mi onnan vettük a mintát! Ez utóbbi igaz, csakhogy mi félreértettük a franczia intézményt, mert oly *czéh*-félét véltünk az alatt lappangani; különben honnan merülnének fel minduntalan azon tervek, hogy mi mindenféle módon lenne megnehezithető az ujabb nemzedék számára az ügyvédi corporatióba való belépés.

Minden tribunal, illetőleg minden Cour d'Appel székhelyén egy ugynevezett „*Tableau*" készittetik, hova minden müködő avocat bevezettetik. E czélra minden év november havában az elnöklő ügyvéd „*batonnier*" egy öt tagból álló bizottságot nevez, mely a «tableau» szerkesztésében eljár, tartozik azt január 1-ig elkésziteni s a tribunal-nál, illetőleg a Cour d'Appel-nél benyujtani.

Hogy valaki a «tableau»-ba bevezethető legyen, meghatározott elméleti és gyakorlati folyam kivántatik meg. Kell, hogy az illető «licencié en droit» legyen, a mit az «École de droit»-n három évi hallgatás és meghatározott vizsgák letétele után lehet elérni. A gyakorlati tanfolyam, az ugynevezett „*stage*", három évből áll, s ide csak az vétetik fel, kinek licenciatusi diplomája van; ezek azok, kiket francziául „*avocats stagiaires*"-nek neveznek. Állásuk ugyanaz, mint a Tableau ba bevezetett avocat-é; a mint ezek, önállóan saját joguknál fogva plaidirozhatnak. A különbség egyedül abban áll, hogy a tárgyalások alkalmával jelen lenni s azokat figyelemmel kisérni tartoznak, mi egy arra szánt könyvbe vezetett névaláirással igazolandó. Ezen kivül minden szombaton a batonnier elnöklete alatt conférence-okat tartanak, hol magukat az ékesszólásban gyakorolják.

Helyiségül a Palais de Justice tárgyalási termei szolgálnak. Tárgyként rendesen valamely nevezetesebb politikai vagy jogi kérdés szolgál; pro és contra egy-egy személy vállalkozik, kik bizonyos ideig tartó tanulmány után az elnök vezetése alatt vitatkoznak.

Az, ki a Tableau-ba akar felvétetni, a fenti elméleti és gyakorlati cursuson kivül tartozik igazolni 1. erkölcsi viseletét és 2. az illető helyen való állandó tartózkodását. Ez alatt azonban nem valami bureaucratikus igazolásmódot kell érteni; ilyen képtelenség nem jut a francziák eszébe. Az elv az, hogy a rend *föltétlen ura a maga Tableau-jának* (le conseil est maître de son tableau); a tanács által minden indokolás nélkül megadhatja vagy megtagadhatja a felvételt, a mit a legfelsőbb helyig megfelebbezett határozatok is megerősitettek. Ez egyik legféltékenyebben őrzött joga a franczia ügyvédi rendnek, s ez oly természetes az ő felfogásuk szerint, hogy eddigelé soha semminemü panasz nem merült fel netaláni visszaélések ellen. Csakis e módon képes az ügyvédi kar magát, a neki oly féltett tulajdonát képező erkölcsi magaslaton fentartani, ha feltétlen jog adatik neki az iránt, hogy kit bocsásson be kebelébe. Minden felvételnél egy referens — rapporteur — neveztetik ki, kinek kötelessége az illető jelöltnek ugy családi körülményeiről, mint magaviseletéről, a stage alatt üzött mellékfoglalkozásairól pontos adatokat beszerezni, a jelöltet lakásán meglátogatni s meggyőződni, hogy saját butoraiban (dans ses meubles) lakik-e, van-e oly lakása, hol a clienseket illendően fogadhatja, stb. A tanács e beterjesztett adatok alapján első és utolsó forumban határoz a tableau-ba való felvétel iránt.

Az ügyvédi rend élén, kik t. i. ugyanazon egy tableauban vannak beirva, az ezek által választott tanács, a „*Conseil de l'ordre*" áll, melyet az ujabb rendeletek, «Conseil de disciplin»-nek neveznek. A legnagyobb tévedés volna a Conseil alatt valami szorosabb értelemben vett és §-ok által szigoruan körvonalozott hatáskörrel felruházott hatóságot érteni. Itt már sem a törvény, sem a rendeletek nem rendelkeznek. Az ő hatásköre az ügyvédség belső ügyeiben, annak szentélyében mozog, hol nincs többé szükség casuisticus jogszabályokra. A *Conseil* nem egyéb mint a tableau-ba beirt ügyvédek delegatusainak, kik kartársaik feltétlen bizalmát birják, egyesülése. *Ők a rend élő lelkiismeretét képezik*, egy jury ez, mely határozatát indokolni nem köteles, mert minden tettük czélja az ügyvédi rend szellemi és erkölcsi erejének emelése. S valóban a Conseil több esetben oly nagyszerü magatartást tanusitott, mely páratlan a történelemben. Lesz alkalmunk közülök egy párt röviden megismertetni.

A Conseil ülésein a tableauba beirt tagok által absolut szótöbbséggel választott „*bâtonnier*" elnököl.

Az elnök bizonyos atyai hatalmat gyakorol a rend tagjai felett. Atyailag figyelmezteti azokat, kiknél kötelességmulasztást vagy rendetlenséget tapasztal. A fegyelmi hatalom, mondhatni, az ő kezében culminál. A párisi ügyvédi rend tanácsának gyakorlata minden áron oda tendál, hogy elébe minél kevesebb fegyelmi ügy kerüljön; jól tudják, hogy egy jóakaratu atyai intésnek sokkal nagyobb hatása van, sokkal több haszonnal jár, mint a számtalan zaklatással és merev szabályokkal egybekötött fegyelmi eljárás. Sőt maga a tanács sem ismer eljárásában megkötő merev szabályokat, a törvényhozó egy sorral sem avatkozott az ügyvédi testület e *legbelsőbb, legdelicatabb ügyébe;* hogy a kar a szükséges erkölcsi és szellemi szinvonalon megmaradjon, ezt csak a kar érdeke követeli; bizott bennük, de bizhatott is, mert az ügyvédi rendnek Franciaországban ambitiója és hagyományai vannak.

A törvényhozó csakis annak általános meghatározására szoritkozott, hogy mely fegyelmi vétségek megfenyitése tartozik a tanács hatáskörébe.

A tanács által alkalmazott fegyelmi büntetések a következők:

1. Figyelmeztetés (Avertissement.)
2. Dorgálás (Réprimande.)
3. Felfüggesztés (Suspension), mely egy évnél tovább nem terjedhet.
4. A tableau-ból való kitörlés (Radiation.)

A mi az eljárást illetőleg a felebbezést illeti, lényeges különbség van a két első és két utolsó közt. A mennyiben a figyelmeztetés vagy dorgálás alkalmaztatik fegyelmi büntetésül, a tanács határozata végérvényes, mig a felfüggesztés és a tableauból való kitörlés az illető első- vagy másodfolyamodásu törvényszékhez felebbezhető.

Ezt hallva, bizonyára megczáfolva látják az elébb kifejtett elvet, hogy a tanács feltétlen ura a maga tableaujának, hogy a fegyelmi büntetések alkalmazása az ő legbelsőbb és legdiscrétebb hatalmát képezi. Ez azonban a franczia judicatura felfogásának közvetlen kifolyása.

A franczia főbb biróságok szerint az ügyvédi professio az illető személynek, ki azt gyakorolni jogositva van, tulajdonát képezi s igy attól a rend tanácsa fegyelmi büntetés utján senkit sem ideiglenesen sem végkép jogérvényesen meg nem foszthat; mint egy 1861. évi (julius 3.) semmitőszéki határozat mondá: «ez már nem csupán a belső rendet érdeklő mérték, melyről a tanács souverainitással rendelkezik» (n'est plus l'une de ces mesures d'ordre intérieur que le conseil peut rendre *souverainement*), hanem *szerzett jog* (droit acquis), a mely már a közönséges jog (droit commun) birodalmába tartozik, a melytől az illető egyén birói tárgyalás illetőleg felebbezés nélkül meg nem fosztható.

Melyek tehát a fegyelmi vétségek? Mi nálunk ezt a törvényhozó határozza meg: ügyvédi rendtartásunk öt, a javaslat tizenöt esetet sorol fel. Nálunk tehát más mondja meg, hogy ha ezt és ezt elköveted, nem vagy tisztességes ügyvéd; nem valami nagy bizalom, s bizonyára az önérzetet sem növeli. Francziaországban maga az ügyvéd határozza meg, hogy mi a tisztességes magaviselet, mi nem az; nem a §-ok tömege, hanem saját lelkiismerete áll őrt cselekvéseiben. Mint *Regnard* mondja: «Az ügyvédeknek nincsenek egymás közt irott szabályzataik, az ő *magaviseletük* a rend dicső hagyományai, a legszigorubb lelkiismeret sugallata és a legdelikátabb érzelmek által vannak kijelölve.» (De l'organ. jud. en France, 81. l.) A szóbeli eljárásnál az ügyvéd szemtől szemben áll birójával és még az ennél is nagyobb bíróval, a nagy közönséggel. Nyilvános szereplésre van hivatva, kell, hogy szavának döntő sulya legyen, mi legfőkép attól függ, kitől jön. A legcsekélyebb mocsok letörölhetetlen foltot hagy az ügyvéden. Egyetlen egynek tisztességellenes magaviselete fataliter visszahat az egész rendre. Ez az alapja a tanács emlitett discrét hatalmának. Egyetlen tagnak megsértése az egész rendet sérti; innen van azon ritka *erély*, melylyel a *rend* egyetlen tagjának legcsekélyebb megsértése esetén is az elégtételt követeli.

Mint látjuk, igen bajos volna előszámlálni, hogy mit kell és mit nem szabad egy franczia ügyvédnek tenni. Huzamosabb ideig volt szerencsém körükben tartózkodni s velük mind a tárgyalási termekben mind azonkivül érintkezni, de

arra, hogy paragraphusokba szedjem azon tényeket, melyek náluk fegyelmi vétséget képeznek, nem mernék vállalkozni; egy emberélet tapasztalata sem volna erre elegendő; hű képet csakis a századok óta gyüjtött praecedensek szolgáltatnak. Megkisérlem ezek nyomán egy pár főbb vonást a franczia ügyvéd életéből lehető hiven bemutatni.

A franczia ügyvéd első sorban — szónok. *Mollot* szerint ha a styl az ember, a becsületesség az ügyvéd. Az ő missiója első sorban meggyőzni; ki pedig maga nem becsületes, mást meg nem győzhet; s nem azt a közönséges becsületességet kell érteni, hanem azt, mely a legkényesebb igényeket kielégiti. — Egy ügyvéd egy irat, illetőleg terv készitésével vádoltatott, mely által fele részére X. urtól bizonyos pénzadományt kivánt kieszközölni. A tanács daczára annak, hogy az ügyvéd amaz irat szerzőjeül be nem bizonyult, de miután a tervet, melynek foganatositásánál nem tisztességes eszközök lettek volna felhasználandók, kötelességéhez képest vissza nem utasitotta, hanem X. urral közölte, s igy az ügyvédi delicatesse-ről megfeledkezett: a tanács egy évi felfüggesztéssel büntette. (1840. május 17-iki határozat).

A becsületesség közvetlen kifolyása az *igazmondás* (vérité). Az ügyvéd ez erénye csakis a szóbeli eljárásnál érvényesülhet a maga teljében. Az, a kire a hazugság nyilvános tárgyalás alkalmával egyszer kisült, mind a bíróság mind a közönség előtt elveszti tekintélyét. A szabad bizonyitási rendszerben egy valódi jellemes ügyvéd szava sokszor több sulylyal bir, mint tiz tanu vallomása. Vége szakad azon kényelmes lelkiismeretlen tagadásnak, melylyel az irásbeli eljárásban minden lépten-nyomon találkozunk. Számos tárgyalást végig hallgattam a párisi Palais de justice termeiben. Legelső alkalommal nagy kiváncsisággal vártam, hogy ugy fog-e kezdődni alperes plaidoyer-ja, mint a mi ellenirataink, az az tagadással? Csalódtam; talán a végére hagyják gondolám — s ujra csalódtam. Sőt ama féktelen tagadást, még az avoué által szerkesztett periratokban sem volt szerencsém fellelni. Valakinek kartársát roszhiszemüséggel vádolni — fegyelmi vétséget képez.

Becsületesség, igazmondás, önzetlenség tekintélyt és ezzel együtt *függetlenséget* biztositanak az ügyvéd számára.

A franczia ügyvédi kar legféltettebb kincsét a függetlenség képezi, e nélkül e rend elvesztené létjogát, nélküle nem lehetne védencze patronusa s az elnyomott jog védője. Hogy a franczia ügyvédek e tekintetben mily erélylyel, észszerüséggel érvényesitették függetlenségüket, valóban meglepő példáit találjuk a barreau annales-ében. Megengedik, ha felfrissitem emlékezetét ama nevezetes pörnek, melyben a hires *Dupin* e század elején mint Desgravier lovag ügyvédje örökségi adósságok megfizetése végett XVIII. Lajos uralkodó király ellen plaidirozott. Ekkor veté fel a bíróság előtt azt a kérdést, hogy a király trónra lépte által Capitis diminutió t szenvedett talán, «mert az igaz — mondá tovább — hogy ez által személyi állapota változást szenvedett, de csakis egy irányban, hogy személye sérthetetlen lőn. A trónralépés félisteneket csinál ugyan, de a királyság lealázása volna, ha azon gyalázatos privilegiumot is megadná, hogy kötelezettségeiket semmibe se vegyék. XVIII. Lajos egykori történetirója bizonyára el fogja róla mondani, hogy ő a fejedelmek legnemesbike, legszabadabb elvübbike volt. Önök azonban, uraim, mint birók gondoskodjanak, hogy hozzá ne tegye: —— de —— adósságait meg nem fizette!» Ily bátor, de egyszersmind ily finom hang csak is egy franczia ügyvéd szájából kerül ki.

E függetlenség az ügyvédet mindenfelé elkiséri, el a társadalmi életbe, a tárgyalási terembe, s még saját védencze ellenében is tartozik azt sértetlenül megőrizni.

Az ügyvéd az igazságügyi szervezet (organisation judiciaire) integrans része; ő ép ugy közremüködik az igazság kideritésében és diadalra juttatásában, mint a biró, kit az állam ruházott fel az igazságmondás magasztos hivatalával. A biró független, de ép oly független az ügyvéd is mint igazságszolgáltatási organum. Az állam a bíróéhoz hasonló bizalommal tiszteli meg az ügyvédeket. *Mollot* a 16-ik századból több királyi rendeletet idéz (1519, 1535, 1539. stb. évekből), melyeknek értelmében az ügyvédek (avocats) bizonyos esetekben *egyes* birák sőt magának az *egész bíróságnak helyettesitésére* (à remplacer ou supplées) meghivhatók valának. E régi szokást több ujabb törvények is megerősitették (13. germinal, an V.; 22. ventóse, an XII. art. 30. a code de procédure civile 118. és 468-iki czikkei; az 1808-iki decretum 49-ik czikke.) Általában két esetet lehet megkülönböztetni, 1. ha a szavazatok egyenlően oszlottak meg, 2. ha valamely biró érdekeltség vagy más akadály miatt akadályozva van hivatása gyakorlásában. Ilyenkor mind az elsőfolyamodásu, mind a felebbezési törvényszékeknél első sorban a pótbirók (juges suppléants), ha ilyenek nem volnának, vagy nem elegendő számban, *ügyvédek* (avocats) hivandók meg döntő szavazattal a birói tanács kiegészitésére (pour compléter); ez esetben az ügyvédnek mindazon tulajdonságokkal kell birnia, mint a birónak (25 éves kor, ne legyen érdekelt stb.). A mi azonban a legnevezetesebb, a helyettesitésre való meghivatás alkalmával ujabb esküt tenni nem kötelesek, ügyvédi esküjök teljesen elegendő.*

Hogy e rendelkezés mennyire emeli az ügyvédi kar erkölcsi érzetét, nem szükséges fejtegetni. Ez méltán mondható az ügyvédi compatibilitás és incompatibilitás magas szempontból való szabályozásának.

Legyen az ügyvéd független *védenczei* irányában. Ez egyike a legkényesebb pontoknak a franczia ügyvéd életében; a tanács a legnagyobb delicatesse-t követeli meg, a legcsekélyebb megfeledkezés a legszigorubb fenyitéket vonja maga után. E nélkül a franczia ügyvéd megszünnék az lenni a mi, t. i. fele tanácsadója és patronusa. Nem a patronus keresi a védenczet, hanem ez a patronust. Az ügyvédnek irodáján kivül keresni feleket bármely módon is, tiltva van, neki cabinetjében kell bevárni, hogy jöjjenek hozzá a felek. Itt számtalan praecedens van (Arrêt du 21. juin 1837. 7. mai 1839. stb.) S ennek megvan a maga oka, mert e szabály szerfelett megnehezíti a fiatal ügyvéd boldogulását. Ez azon életküzdelem, melyben a fiatal ügyvédeknek több mint fele hull el, mielőtt igazi ügyvéddé lehetne. De hát hogyan kap a franczia ügyvéd clienst, mikor neki sem ujságban nem szabad magát hirdetni, sem táblát a kapu alá kifüggeszteni? Ennek legegyszerübb módja valamely nevezetes perben egy kitünő plaidoyer által *föltünni*. A föltünés, főleg Párisban nem nehéz, csak *tehetséggel* kell birni. Hogy mint jusson valaki valamely nevezetes pör birtokába, annak két módja van: a cselszövények és a tudományos munkálkodás. Az első könnyebb, de felette veszedelmes, a második nehéz, de biztos mód. A fiatal nemzedék egy része főleg az «avocat stagiaire»-ek rendesen összeköttetésbe lépnek a börtönfelügyelőkkel, kiknek közvetitésével őket a vádlott védőkül kivánja. Számos fiatal embernek kellett már ez eszköz felhasználása miatt az ügyvédi pályától megválni. A második módszer, hogy a fiatal ember komoly tanulmányai által tünteti ki magát s nyeri meg az idősebbek becsülését. Erre elegendő alkalmat nyujtanak a már ismertetett Conference-ok, s legfőkép az irodalmi munkásság.

A franczia nagyszámu jogi folyóiratok folytonosan temérdek czikkektől vannak elárasztva, hol minden fiatal ügyvéd epedve várja dolgozatainak megjelenését, a mely örömben a nagy verseny miatt csak a legtehetségesebbek részesülnek. Ott van a hatalmas «Société de Legislation Comparée» nagyszerü vállalata, mely jelenleg az egész világ codexeinek és törvényeinek francziára való fordítására vállalkozott. Nálunk is általános bámulatot keltett, honnan veszik amaz óriás munkaerőt és pénzt. Pénz nem szükséges, mert a munkaerő a sok ifju ügyvédben ingyen a legjobb minőségben kinálkozik, kik semmi fáradságot nem kimélnek, kik hogy dolgozhassanak, képesek két-három idegen nyelvet megtanulni. Hogy e nemes verseny mi jótékonyan hat az ügyvédi kar szellemi erejének emelésére, nem szükséges kifejtenem, de azt hiszem, hogy a leghatalmasabb eszköz is az ügyvédi proletariatus elterjedését megakadályozni. A ki szellemi proletár, már eo ipso nem lehet ügyvéd.

Cliense irányában az ügyvéd függetlenségének megőrzése mellett is türelmet és jóakaratot tartozik tanusitani. Főleg a honorarium tekintetében a legnagyobb mérsékletet és kényes vigyázatot ajánlják a Conseil praecedensei. Itt meg kell jegyeznem, hogy az itéletben a pervesztes fél ellen csakis az officier ministériel u. m. avoué, huissier és törvényszéki irnok dijai itéltetnek meg. Az avocat honorariuma csakis az ő és fele magánügyét képezi. Hogy e felfogásnak mi az alapja, azt már szerencsém volt kifejteni. A fél kötelezettsége ügyvéde ellenében csakis naturalis

* Lehetetlen itt emlités nélkül hagynom a code de procédure civile 495. czikkét, melynek értelmében, ha valaki „*requête civile*.“-t (semmiségi keresetet) akar inditani, legalább *10 év óta működő három ügyvédet kell consultálnia*, kik ha a semmiségi keresetnek helyét látják, erről bizonyitványt állitanak ki, ennek hiányában a kérelmező fél hivatalból visszautasitandó.

obligatiót képez. Ügyvédnek a honoráriumról kötelező levelet venni, ha felvette arról nyugtát adni, az ügyvédkedéstől való elmozditás terhe alatt tilos. Ennek következtében az ügyvédek némelykor keserü hálátlanságnak vannak kitéve; a mit másrészt erősen ellensulyoz azon körülmény, hogy a per elvállalásánál teljes szabadságuk van. Ujabb időben rendesen előre fizettetik le a honorariumot, a mi a régi szokásoknak nem épen megfelelő eljárás ugyan, de a mely iránt a Conseil elnézéssel van.

E szokásnak legjobb hatása van a bíróságokkal szemben az ügyvédi tekintély és függetlenség megóvására. Hogy az az ügyvéd, ki a biró előtt szava tekintélyével lép fel fele érdekeit védelmezni, azután pedig ugyanazon biró elébe menjen könyörögni, hogy most meg már felemet itéld el, mert szavamnak hatása volt: ez a franczia felfogás szerint merő képtelenség volna. (Vége követk.)

Külföldi jogélet.

Azon ország, melynek tudományos és gyakorlati jogfejlődése figyelmünket a legnagyobb mértékben érdemli, és melyet mégis legkevésbbé ismerünk: Olaszország.

Nehezen határozhatjuk el magunkat, min kezdjük tehát az olasz jogélet annyira hálás ismertetését.

Talán legérdekesebb, ha egyes jelenkori jogtudósok munkásságát megismertetjük, kik a tudománynak irányt adtak.

A magánjogi dusgazdag irodalomban, mely dogmatikai, történeti, bölcseleti, törvényhozási irányban egyaránt kifejlett, mely a római jogot s a jelen század olasz törvénykönyveit (siciliai, parmai, estei, albertini, sardiniai, egyesült olasz királysági) alapul vette, a jelenkor egyik kimagasló alakja *Emidio Pacifici-Mazzoni* volt (szül. 1834. deczember 13. Ascoli-Picenoban, meghalt 1880. augusztus 15. Genzanoban) *36 éves* korában a világhirét restauráló *bolognai* egyetem jogtanára, egy *Mancini, Mamiani, Bonghi* kartársa lett; *42 éves* korában az ország első birósságának, a *római semmitőszéknek*, tanácsosa lőn. *45 éves* korában uj nagy müvek tervezése közben meghalt. Az ifjukor a szellemi muukának is virág- és gyümölcskora; ő csak ezt élte meg, de mégis kevésre illett jobban a horáczi «non omnis moriar» mint reá; az örökre törekvő szellem megtörte a physikai egyensulyt: a szellemi harcz halottja ő.

Mint egészen fiatal ember, a camerinoi egyetem laureatusa, egy jelentéktelen, gyakorlati római szaklapocskát *(Giornale del Foros)*, melynek mukatársa volt, értekezései által egész Olaszországban tekintélyessé tett; utóbb a legelőkelőbb szaklapok *(Legge* és *Archivio giuridico)* szerkesztőtársa 1874 óta a valamennyi felett álló, 1848—49 ben *Bettini* által alapitott *Giurisprudenza italiana* (raccolta generale periodica e critica di giurisprudenza, legislazione e dottrina in materia civile, commerciale, penale, amministrativa e di diritto publico e rivista di giurisprudenza straniera) igazgató szerkesztője volt, *Carrara* (büntetőjogi) és *Gabba* (jogbölcsészeti) pisai és *Maurizi* (kereskedelmi jogi) római egyetemi tanárok és legkiválóbb tudósok társaságában.

Mint fiatal iró inditá meg a legnagyobb tudományos vállalatok egyikét, joglexicont *(Dizionario de legislazione e giurisprudenza civile, commerciale e penale* 60 füzet), melyet be is fejezett, támogatva főleg *Maurizi, Córtesi, Pagani, Ruffini* és különösen kedvencz tanitványa *Majerini* által, ki még mestere előtt 30 éves korában szállt sirba, hátrahagyván a maga nemében utól nem ért, *Chardon* és *Bédarride* hasontárgyu franczia mintamüvek fölé helyezett munkát a civilis dolusról, vagyis actio paulianaról *(Della revoca degli atti fraudolenti fatti dal debitore in pregiudizio dei creditori*, Firenze 1874).

Mint modenai egyetemi tanár 1866—1870 irta hatkötetes kitünő munkáját, az olasz polgári törvénykönyv legjobb commentárját, mely egészben második, egyes részben ötödik kiadást ért eddig *(Istituzione di diritto civile italiano;* tartalma nagyjában I. kötet: Általános rész, a tárgyilagos jogról; II. kötet: Személyjog; III. kötet: Dolgok és dologi jogok; IV. kötet: Örökjog s ajándékozás; V. kötet: Kötelmi jog általános része, különös rész kezdete; VI. k.: Kötelmi jog különös része, kisajátitás stb.).

Mint bolognai és utóbb római egyetemi tanár, (mely állást mint semmitőszéki biró megtartott) 1870—1879 a magánjog egyes részeit külön kezdte kidolgozni; megjelentek mintaszerü tractatusai a dolgokról (Della distinzione dei boni; 2-ik kiadás, 1870), a törvényes szolgalmakról *(Delle servitu legali;* 3-ik kiadás, 1874), a magánfelek által alkotott telki szolgalmakról *(Delle servitu prediali* stabilite per fatto dell' uomo, con Appendice concernente la legge sui consorze d'irrigazione; 2-ik kiadás, 1874), a bérletről *(Trattato delle locazioni;* 2-ik kiadás, 1872), az adásvételről *(Trattato della vendita)*, az örökjogról *(Delle successione*, 7 kötet), és az első kötet a jelzálogról *(Dei Privilegi e delle Ipoteche.)*.

Azonkivül két nagy gyüjtemény vezérszerkesztője volt 1874 óta; egyik a *Repertorio generale di giurisprudenza* (haláláig 68 füzet). az *összes* szaklapokban megjelent, 1866—1875 vagyis az egységes királyság első évtizedében mind a négy semmitőszéken hozott magán-, kereskedelmi, büntető- és közigazgatási jogi döntvények betürendes gyüjteménye, a másik az olasz specialis törvények és nemzetközi szerződések gyüjtemenye *Raccolta delle leggi speciali e convenzioni internazionali del regno d'Italia);* emez 23 munkatárssal, az előbbi összeköttetésben a Giurisprudenza italianaval, melynek a nevezett szerkesztőkön kivül 36 munkatársa van, természetesen valamennyien a legkitünőbb jogtudósok közül.

Alkalmi iratai közül hiresekké lettek a kormány felhivására adott jogvéleménye a római kérdésről *(Question romana)*, nyilt levele a polgári házasságról *(matrimonio civile)* és 1870. szeptember 20-iki római felolvasása: *Della scienzae della liberta, redentrici degli uomini e delle nazioni*, mert eleven érzéke, magasabb látköre, mint egyéb kitünő jogász honfitársait, ugy őt is élénken foglalkoztatta hazája és kora socialis és politikai problemáival, óriási positiv munkásságát igy mindig magasabb szempontok vezérelték.

Van bizonyos egészséges gyakorlati érzékiség a román népekben, mely a legelvontabb tárgyakkal foglalkozó tudósaikat sem engedi puszta szoba- és könyv-látkörre sülyedni.

A mi pedig jogászatra praedestinálja az olaszokat, amaz eleven erkölcsi érzék és szabadsági pathos (ars aequi et boni) és praktikus józan iudicium mellett, az éleseszüség rendkivüli foka, a logikai, átlátszó nyelv s a stylus elegantiája, részben velük született, részben oly tulajdonságok, melyek elsajátitására mindegyik a legnagyobb gondot forditja.

Természetes, hogy kiválóan ékeskedett mindezen tulajdonságokkal, magában egyesité azokat *Pacifici-Mazzoni* is, mint egyéb nagytekintélyü kartársai. Az itélet szabatossága és élessége, a tárgy feletti teljes uralomból és szilárd gondolkodásból eredő világosság kitüntették minden, bármily szövevényesen vagy elvontan tudományos müvét, a melyek minél sürübb használatát jogászainknak nem eléggé melegen ajánlhatjuk.

Valami nemzeti jellegünkkel rokonszenves van a román népek tudományos irodalmának is büszke, nemes és érzelmes caracterében, a szellemi nagyravágyás és verseny impulsusaiban. Olaszország nem hasztalanul küzdött egyetlen czélért: önmaga felszabaditásáért az idegen uralom alul. Nem hiába élt ez eszme legmélyebben minden nagy fiában, az ujkor első nagy államtudósától, Macchiavellitől kezdve jelenkori legnagyobb költőjéig Giosuè Carducci-ig. Midőn évszázadok után önállóvá lett, valóban uj impulsust nyert a müvészetek és tudományok nagy restauratiójában is és bizonyára az emberi haladás nem egy eszményének megvalósitását várhatjuk még e nemzettől, mely a legalsóbb rétegekig nagy czélért lelkesedni képes.

Dr. Dell'Adami Rezső.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A bűnpártolás 376 §-a.

«A ki a bűnpártolást azon czélból követte el, hogy magának vagy másnak vagyoni hasznot szerezzen, két évig terjedhető fogházzal büntetendő.»

Ezen szakasz az igazságügyi bizottságban keletkezett; objectiv helyessége kétségbe nem vonható.

A törvényjavaslat eredetileg más álláspontot foglalt el.

E szakasz sem az eredeti sem a módositott szövegben elő nem fordulván, az általános indokokban nem csak hogy nem nyert méltánylást, hanem az indokok az álláspontoknak már jelzett különbözőségénél fogva e szakaszszal homlokegyenes ellentétben állanak, és minthogy szövegezése általánosan van tartva és egy utószakasz által sem kapott magyarázatot, mint ez a németországi törvényben (258. §.) történt, a biró könnyen zavarba fog jönni, nem tudván sok esetben, vajon a 370. vagy a 376. §-t alkalmazza-e, a mi már azért is elég fontosnak mutatkozik, mert a 370. §-ban jelölt orgazdaság *öt évig terjedhető börtönnel*, a 376. §-ban pedig a bűnpártolás *két évig terjedhető fogházzal* rendeltetik büntetni.

A 376. §. szigoritása a 374. és 375. §§-ban körülirt bűnpártolásnak.

Büntetőtörvényünk 374. és 375. §§-ai szerint bűnpártolást követ el, a ki valamely bűntett vagy vétség tettesének vagy részesének segitséget nyujt arra, hogy a hatóság üldözése elől meneküljön: a büntető eljárás sikerét meghiusitsa, vagy büntetlenül maradjon, ha ez iránt vele nem a bűntett vagy vétség elkövetése előtt egyezett meg.....»

«A ki a nélkül, hogy a bűntett vagy vétség elkövetése előtt a tettessel vagy részessel az iránt megegyezett volna, a bűntettből vagy vétségből *származó előny* biztositására közreműködik.»

A 374. §. általánoságban határozza meg a bűnpártolást s intézkedése kiterjed minden criminalistikus cselekményre, legyen az büntetőtörvényünk különös részében bűntettnek vagy vétségnek minősitve, még pedig akár a befejezési, akár a kisérleti stadiumban, ugy annak tettesére mint részesére.

A 375. §. azon ismérvnél fogva, hogy «a pártolásnak a bűntettből vagy vétségből származó előny biztositásához való közreműködésére» irányozva lennie kell, — *az előny* alatt itt helyül csak vagyoni előny érthető lévén — egyedül csak azon bűntetteknél és vétségeknél találja alkalmazását, a melyeknek véghezvitele jogtalan vagyoni haszonszerzéssel jár. Ide tartoznak jelesen: a 8. fejezetnek a polgárok választási joga ellen elkövetett bűntettek és vétségek 185. §.; a 9. fejezetnek a pénzhamisitásról szóló 203. §. (ha a hamis pénz a készitő által forgalomba hozatott is), 206. §. 1. pontja, 207., 209., 210. és 211. §§.; a 12. fejezetnek a hamis eskűről szóló 219. §-a; a 26. fejezetnek a lopásról szóló 333., 334., 335., 336., 337. és 338. §§-ai; a 27. fejezetnek a rablás és zsarolásról szóló 344., 345., 346., 349, 350., 351. és 353. §§-ai; a 28. fejezetnek a sikkasztás, zártörés és hűtlen kezelésről szóló 355., 357., 359. és 363. §§-ai; a 29. fejezetnek a jogtalan elsajátitásról szóló 365., 366., 367. és 368. §§-ai; a 30. fejezetnek az orgazdaságról szóló 370, 371. és 372. §§-ai; a 31. fejezetnek a csalásról szóló 379., 381., 382., 384., 385., 386. és 387. §§-ai; a 32. fejezetnek az okirathamisitás 391. és 400. §§-ai; a 34. fejezetnek a bélyeghamisitásról szóló 412. §-nak egyes esetei; a 35. fejezetnek a csalárd bukásról szóló 414. §-nak 1-ső pontja és végre a 42. fejezetnek a hivatali és ügyvédi bűntettek és vétségekről szóló 465., 467., 468., 469. és 483. §§-ai.

A 375. szakasz a bűntettből vagy vétségből származó előny biztositásáról szólván, csak a befejezett bűntett és vétségeknél és nem a kisérleteknél alkalmazható.

A 376. §. azon általános bekezdésénél fogva: «a ki a bűnpártolást azon czélból követte el», következtetést engedni látszik arra, mintha ezen szakasz nem csak a bűnpártolásnak a 374. §-ban körülirt nemére, hanem a 375. §. körülirt bűnpártolásra, azaz a fent kiemelt szakaszokban jelölt minden bűntett és vétségnél is alkalmazható volna.

Ez azonban tévedés.

A 376. §-nak ismérveként kiemelt vagyoni haszonszerzésnél különbséget kell tennünk a vagyoni hasznokra nézve a szerint, a mint azok „*magának* avagy *másnak* szereztetnek.

Ha a vagyoni haszon *másnak* szereztetik, ugy a 376. §, mind a 374. §., mind a 375. §-ban körülirt bűnpártolásra, azaz a büntetőtörvényünkben bűntett vagy vétségnek minősitett cselekmények minden tettesei- vagy részeseire találja alkalmazását. Itt nem jő összeütközésbe más büntetendő cselekmény minősitésével és illetőleg az ily esetekben a bűnös cselekmény másnak mint bűnpártolásnak minősithető nem lesz. Egészen másképen áll a dolog, ha a vagyoni haszon „*magának*“ szereztetik; ily esetben a 376. §. intézkedése összeütközésbe jő az orgazdaságról szóló 370. §-al, de csak annyiban, a mennyiben a 375. §-ban foglalt bűnpártolásra — «a bűntettből vagy vétségből származó előny biztositásában közreműködésre» — vonatkozik; koránsem azon esetre, ha a bűnpártolásnak a 374. §. körülirt nemei fenforognak. És ezt azért tartottam szükségesnek itt kiemelni, mert törvényjavaslatunknak a bűnpártolásról szóló indokolása 190. lapján a 4. bekezdésben azt mondja: «ha valaki vagyoni haszon végett rejt el lopott, rabolt, zsarolt, sikkasztott dolgot, *lett légyen czélja a bűnös megmentése*, nem pártoló, hanem orgazda.»

Igaz ugyan, hogy a törvényjavaslat a bűnpártolásná más elméletet követett, de ezen általa követett elmélet szempontjából sem tartom helyesnek, hogy akkor, midőn a bűnpártoló egyedüli czélja a bűnös megmentésére van irányozva, ha ezt vagyoni haszon mellett teszi, tettét orgazdaságnak lehessen minősiteni, mert itt a bűnpártolás tisztán *alanyinak* mutatkozik, ily esetekben pedig nem a bűntettből vagy vétségből származó haszon, hanem a bűnös személy biztonságba hozatala lép előtérbe. De ellenkezett ezen felfogás a törvényjavaslatnak az orgazdaságról szóló 352. §. tényezőivel is, minthogy ott egyenesen megkivántatott, — és azt törvényünk 370. §. is megkivánja, hogy a dolog vagyoni haszon végett elrejtetett légyen, ha tehát vagyoni haszon végett nem a *dolog*, hanem a bűnös *személy* rejtetik el, ugy bűnpártolás és nem orgazdaság forog fen.

A 375. §. azt mondja: „*a ki . . . . . a bűntettből vagy vétségből származó előny biztositására közreműködik*“, — az orgazdaságról szóló 370. §. ismét azt: «a ki olyan dolgot . . . . . vagyoni haszon végett megszerez, *elrejt vagy annak elidegenitésére közreműködik* . . . . . .»

E két szakasz idézett mondatai az értelemre nézve egyet és ugyanazt fejezik ki; ki az elrejtésnél vagy az elidegenitésnél közreműködik, az biztositja az előnyt is; büntetőtörvényünkben használt ezen kifejezések értelmének határvonalai meg nem jelölhetők, és azért más értelmezést a nyelvész sem adhat nekik, már azért sem, mert az az általános felfogással ellenkeznék; ha pedig az értelem egy és ugyanaz, ugy e két szakasznál a criteriumok találkozván, — egyéb utmutatás hiányában, concret esetekben a biró nem fogja tudni egész biztonsággal, vajon a 370. vagy a 376. §-t alkalmazza-e, mi által az önkénynek is némi tér engedtetik, a mi törvényünknek czélja bizonyosan nem volt.

Lássuk példában: *A.* 1000 frtot lop, tetten éretvén, üldözőbe vétetik; futása közben találkozik *B*-vel, kinek elmondja, hogy 1000 frtot lopott s a miatt üldöztetik és egyuttal felhivja *B*-t, venné át az ellopott 1000 frtot; *B.* vagyoni haszon mellett késznek nyilatkozik az ellopott pénzt átvenni és azt át is veszi és elteszi. Bizonyos idő után *A. B*-nél jelentkezik s az átadott pénzt visszaköveteli, *B.* az ellopott pénzt hiánytalanul kiadja és ekkor *A. B*-nek 500 frtot ád. Ezen példa szerint *B.* a pénznek átvétele által az *A*-nak büntettéből származó előny biztositására vagyoni haszonból közremüködött, ezen közremüködés azonban csak a pénznek elrejtése által volt foganatositható, és ezen elrejtés által *B.* vagyoni haszonból az ellopott pénznek elidegenitésére is közremüködött. A btk. mely szakasza szerint büntetendő *B*-nek cselekménye? a 370. §. vagy a 376. §. szerint? Mindakét szakasznak criteriumai e példában feltalálhatók.

Azt hiszem azonban, hogy nem tévedek, midőn azt állitom, hogy törvényünk intentiója — a vagyon elleni bűntetteknél és vétségeknél követett szigoru álláspontnál, ugy a tett aljas motivumánál fogva is — az, hogy ha a bűntett vagy vétségből származó előny biztositása vagyoni haszon végett eszközöltetik, ugy nem bűnpártolás, hanem orgazdaság bűntette és illetőleg vétsége forog fen, de csakis az esetben, ha a biztositásbani közremüködés a közremüködő saját haszna végett történik; és ebből kifolyólag a 376. §., ha a bűnpártolás saját haszon végett követtetik el, vonatkozással a bűnpártolásnak a 375. §-ban körülirt esetére, alkalmazást nem találhat büntetőtörvénykönyvünknek a lopásról szóló 333., 334., 335., 336., 337. és 338. §§-nál; a rablás és zsarolásról szóló 344., 345., 346., 349., 350. és 353. §§-ainál; a sikkasztásról szóló 355., 357. és 359. §§ nál, és végre a jogtalan elsajátitásról szóló 365. és 367. §§-nál.

Minden félreértés elkerülése végett czélszerünek mutatkozott volna a 375. §. után második bekezdésképen kiemelni, hogy ha az előny biztositásbani közremüködés saját vagyoni haszon végett eszközöltetik, a 370. §. nyer alkalmazást.

Az elmélet és a gyakorlat terén másutt elfogadott fent fejtegetett álláspontnak nálunk leendő érvényesitésére judicaturánk lesz hivatva.

Helmbacher Nándor,
kir. alügyész.

Az ügyvéd visszatartási joga.

Az ügyvédi rendtartás 48. §-a az ügyvéd kezéhez a megbizás folytán befolyt pénzek és értéktárgyak tekintetében kettős kötelezettséget állapit meg: értesitési és kiadási kötelezettséget. Az utóbbi a hivatkozott §-ban a feltétlen kötelezettség jellegével bir, a melynek megsértése mint a fél utasitása vagy kivánata ellenére megtagadott kiadás, egyértelmünek vétetvén a más czélra való forditással, e tényálladék büntetőjogi sanctióval ellátva, a törvényhozó által sikkasztásnak minősittetett.

Az 1874: XXXIV. t. cz. életbelépte előtt annak 48. §-ában foglalt cselekmény az érvényben levő jog szempontjából büntetendő cselekménynek avagy sikkasztásnak különösen minősithető nem volt, s igy a törvényhozónak a midőn egy a magánjog szerint megengedett jogi cselekményt jogellenes cselekménynyé akart átváltoztatni, ezt határozottan ki kellett fejeznie és a sikkasztás fogalmának kiterjesztését szándékba vévén, e kiterjesztést határozott alakban kijelenteni.

Az ügyvédi sikkasztás büntettének vagy vétségének ezen különleges esete az ügyvédi rendtartás 48. §-ának hatálybaléptével vette kezdetét s e szakasz hatályon kivül helyezésével érte végét.

A magyar büntetőtörvénykönyvet életbeléptető 1880: XXVII. t. cz. 2. §-ban hatályon kivül helyezte ama törvényeket, melyek a magyar büntetőtörvénykönyv intézkedésének tárgyát képező cselekményre vagy mulasztásra büntetést határoznak, és 3. §-ában hatályon kivül helyezte azokat, a melyek a magyar büntetőtörvénykönyv intézkedéseinek tárgyát nem képező cselekmény vagy mulasztásra büntetést állapitanak meg.

E két §. az ügyvédrendtartás 48. §-át hatályon kivül helyezte s ebből folyólag az ügyvédnek a kezéhez befolyt pénzek és értéktárgyak tekintetében fenforgó jogai és kötelességei megállapitásánál mérvadó lesz egyrészről a magyar büntetőtörvénykönyv, másrészről azon magánjogi szerződés, mely a fél s a megbizott ügyvéd közt létrejött.

A büntetőtörvénykönyv XLII. fejezetében az ügyvédi büntetteket és vétségeket a hivatali büntettekkel kapcsolatba hozza, s az ügyvédnek az ügyvédi minőségből folyó büntetendő cselekményeit a közönséges büntetendő cselekmények köréből kivéve, azokat a 482. és 483. §§-ban egyenként felsorolván és meghatározván, a sikkasztást fel nem emliti, a mi által a törvényhozó azon kétségtelen szándékának adott kifejezést, hogy az ügyvédi rendtartás 48. §-ában foglalt speciális ügyvédi sikkasztást perhorrescálja s hogy az ügyvéd sikkasztással csak akkor vadolható, ha a 355. §-ban foglalt tényálladék fenforog.

A kérdés, melynek megoldása előttünk fekszik, az, vajon jogositott-e az ügyvéd a befolyt értékeket kiadásai és költsége erejéig visszatartani mindaddig, mig azok kiegyenlitve nem lettek.

Az ügyvédi rendtartás a fél és ügyvéd közt létrejött szerződést megbizási szerződésnek veszi, s a midőn e szerződési viszonyt egyes részleteiben specialiter szabályozza, érvényben hagyja a magánjognak mindazon intézkedéseit, a melyek a szerződés e nemére vonatkoznak s melyek a különleges intézkedések által megváltoztatva nem lettek.

A megbizott ügyvéd s a megbizó fél közt a megbizási viszonyból folyólag, amennyiben a megbizás tárgya pénz vagy értékek behajtására irányul, számadási viszony keletkezik, s a számadási kötelezettség az ügyvédet terheli. E számadás két részből áll. Az egyik rész a végrehajtott megbizás folytán a felet illető érték; a másik rész a megbizás folytán a fél érdekében tett kiadás és általa megtéritendő munkadij.

A számadási kötelezettség megállapitja az ügyvéd javára a compensatio jogosultságát, és a bevétel és kiadás tételei közt aránylagos kiegyenlités áll be. Az ügyvéd tehát csakis a számla-egyenleg kiadására köteles s nyugodtan bevárhatja a megbizónak a költség erejéig visszatartott érték kiadására irányuló keresetét, a midőn kiadásait és munkadiját a megbizási szerződésből folyólag compensatio jogczimén viszonkereset alakjában érvényesitheti.

A megbizási szerződés az ügyvédnek mint minden megbizottnak retentióra való jogot ad: in rem versio, impensae és expensae czimén, mely jogot birói uton érvényesitvén, az itéletileg meghatározott költség erejéig magát a visszatartott értékből kielégitheti.

A büntetőtörvénykönyv 355. §-ban a sikkasztás constitutiv elemét a jogtalan eltulajdonitás vagy jogtalan elzálogositásban fejezi ki. Jogtalan az eltulajdonitás, midőn az a magánjog elveivel ellenkezik. Már pedig a megbizottnak a compensatio jogából folyó és a jog folytán ipso jure beálló kielégitése a sikkasztást határozottan kizárja.

Még kevésbé lehet sikkasztásról akkor szó, a midőn a megbizott a birlalatában lévő és a megbizó tulajdonát képező dolgot retineálja, mert ez esetben a megbizó tulajdonjoga a retentor által elismertetik s csak a kiadás jogos indokból tagadtatik meg.

Ebből folyólag még az alaptalan retentio is kizárja a sikkasztás fogalmát és kölönösen a sikkasztási dolust. A retentio jogos vagy nem jogos volta felett egyedül a polgári biró mondhat csak itéletet.

Az ügyvédi rendtartás 48. §. kettős meghatározást rejt magában. Megállapitja egy büntetendő cselekménynek és egy fegyelmi vétségnek tényálladékát.

Ámbátor a 48. §. egész terjedelmében hatályon kivül lett helyezve, szükségesnek tartjuk ama netán érvényesülő nézetre, hogy a fegyelmi vétség tényálladéka hatályon kivül helyezve nem lett, megjegyezni, miszerint e nézet meg nem állhat, mert ez sértése volna jogos magánjogi igényeknek s mert a törvényhozó amaz intentiója, hogy a fegyelmi vétség tényálladéka nexusban álljon egy büntetendő cselekménynyel, megszünik ott, hol e cselekmény jogilag engedettnek tünik fel. A 48-dik §. értelme szerint a kiadás és munkadij erejéig visszatartott összeg csak annyiban volt fegyelmi uton büntethető: a mennyiben a sikkasztás büntető uton megállapitható nem volt. Amennyiben tehát a törvény e cselekménynek fenyitő uton való megtorlását határozottan kizárja, megszüntette egyuttal a fegyelmi vétség alapfeltételét. Az itt jelzett tényálladék előzetes minősitése, a 66. §. szerint a polgári törvényszéket illette, mely ahhoz képest, a mint büntetendő cselekmény vagy fegyelmi vétség fennforgását vélte, majd a büntető bíróság, majd az ügyvédi kamarához tette át az iratokat. A törvényszék ezen hatásköre a büntetőtörvénykönyv hatálybaléptével megszünt, miután a cselekmény vagylagos minősitésének eshetősége elesett.

A cselekmény minősitése tehát csak a 68. §. alapján történhetik, de az annak *a)* és *b)* pontjában foglalt feltételek ez esetben fen nem forognak.

Az ügyvéd önkielégitési joga meg van állapitva és eltüntek a megbélyegzésnek ama szégyenitő nyomai, melyek az ügyvédi rendtartás 48. §-ában Magyarország ügyvédi karára háromoltak.

Kivánjuk a jog alkalmazását, nem többet, nem kevesebbet.

Dr. Jellinek Arthur.

Telekkönyvi kérvény hitelesitett másolat alapján.

Számos bíróságnál azon gyakorlat fejlődött, hogy a telekkönyvi rendelet 125. §. értelmében hitelesitett másolat alapján bekeblezés vagy előjegyzés iránt benyujtott kérvények *elutasittatnak*, azon indokolással: mert a rendelet 67. §. szerint bekeblezések és előjegyzések csak eredeti okiratok alapján történnek.

A telekkvi rendelet 125. §-ának igénybevétele köztudomásilag különösen akkor szokásos, a mikor valamely váltókövetelés veszélyezettnek mutatkozik, és a váltóhitelező a váltókereset beadása mellett erre hivatkozással egyidejüleg a váltó közjegyzői másolata alapján a telekkönyvi hatóságnál előjegyzés iránt folyamodik. A 125. §. 5. bekezdése szerint az ily kérvény, ha a bekeblezésnek vagy előjegyzésnek az eredeti beérkezte után hely lesz adható, a rangsorozat kimutatása végett tüstént feljegyzendő. E rendelkezésből következik ugyan az, hogy a bekeblezés vagy előjegyzés az eredeti beérkezte előtt el nem rendelhető, hanem hogy addig csak a rangsorozat miatti feljegyzés megadandó: de épenséggel nem következik az, hogy az ily kérvényre a rangsorozat miatti feljegyzés sem rendelhető el, ha annak kérelme egyenesen arra irányul, a mi tüstént meg nem engedhető, t. i. bekeblezésre vagy előjegyzésre. A 125. §. érintett rendelkezése semmi támpontot sem nyujt arra, hogy a hitelesitett másolat alapján benyujtott telekkönyvi kérvény azért, mert az közvetlenül csakis a rangsorozat miatti feljegyzésre alkalmas, még *erre* sem volna alkalmas, hanem egyszerüen visszautasitandó, ha annak czime, illetőleg kérelmi része nem erre irányul, hanem ezen tulterjedve egyenesen a bekeblezés vagy előjegyzés iránti kérelmet tartalmazza.

A telekkönyvi rendelet azon elvnek hódol, hogy a kérvény czime nem dönt a kérvény elbirálásánál. A biró a kevesebbet megengedni tartozik, ha erre a jogi alap megvan, ha a kérvény a többre is irányulna, melynek megengedésére a jogi alap nincsen meg. Ezen elv kifejezésre jutott a 87. §-ban. E szerint azon esetben, ha a bekeblezés valamely magánokirat alapján megengedtetik azért, mivel az a bekeblezésre szükséges kellékekkél ellátva nincs, mindazáltal megengedendő az előjegyzés, ha az okirat az előjegyzésre szükséges kellékekkel bir. Általános szabály alakjában találjuk ugyanezen elvet a 128. §-ban. A biró a kérelemhez csak annyiban van kötve, a mennyiben a kérelmező javára többet, mint a mennyi kéretett, még akkor sem engedhet, ha a kérelmező a felmutatott okirat szerint többnek kérésére volna jogositva. Áll tehát a contrario az, hogy a biró a kérelmező javára kevesebbet, mint a mennyi kéretett, még akkor is engedhet, tehát engedni köteles, ha a kérelmező a kevesebbet, a melyre jogositva van, nem kérte, hanem a többet, a melyre jogositva nincs. Már pedig kétségen felüli az, hogy a rangsorozat miatti feljegyzés szemben a bekeblezéssel és az előjegyzéssel a plus-minus-nak, nem pedig a különböző jogi minőségnek arányában áll. Nem képez jogilag más természetü cselekményt. A telekkönyvi bejegyezvények egyik faja, a mely annak másik két fajától csakis feltételeinek szempontjából eltérő. Igazolja ezt a telekkvi rendelet 59. § a. Kifejezetten pedig ki van mondva az a rendelet 128. §-nak 2. bekezdésében: «Ha *csak* följegyzés kéretett, a bekeblezés nem rendeltetik, még ha az megengedhető volna is.» Ezen bekezdés nem egyéb, mint ugyanezen §. fenebb id. első bekezdésében foglalt azon elvnek, hogy a biró *többet*, mint a mennyi kéretett, nem engedhet, példázgatólag declarativ magyarázata. Tehát egyben ki van mondva az is, hogy a feljegyzéssel szemben a bekeblezés és az előjegyzés a *több*. Miután, a mint fentebb kimutattuk, a többre irányuló kérvény alapján a kevesebb megengedendő, ha erre a jogalap megvan, a 125. §. rendelkezése szerint pedig a más hatóságnál levő eredeti okirat hitelesitett másolatára alapitott kérvényben megvan a jogi alap a rangsorozat miatti feljegyzésre: ennélfogva nem szolgálhat azon körülmény, hogy az ily kérvény czime vagy petituma bekeblezés vagy előjegyzés iránt szól, indokul annak elutasitására, hanem a feljegyzés rendelendő el.

De maga a vonatkozó 125. §. is utal felfogásunk helyességére. Mily kérvényről van szó? Megmondja ezt a rá következő bekezdés. «Ha *a kért bekeblezést vagy előjegyzést* még azon esetre sem lehetne megengedni, ha az eredeti okirat előterjesztetett volna, ugy a kérvény tüstént visszautasitandó». Szó van tehát kért bekeblezésről, kért előjegyzésről. Nem pedig «rangsorozat miatti feljegyzés» iránti kérvényekről. S csak azon esetre rendeli a §. a kérvény visszautasitását, ha a benne foglalt kérelemnek a hitelesitett másolat eredetijének alapján sem lehetend helyt adni, ellenkező esetben pedig a feljegyzést rendeli megengedendőnek. Ha tehát a bekeblezés vagy előjegyzés iránt benyujtott kérvény, mihelyt az nem alapittatott eredeti okiratra, visszautasitandó volna a 67. §-ban foglalt azon általános szabálynál fogva, hogy bekeblezés és előjegyzés csak eredeti okirat alapján történik: akkor a 125. §. mind az öt bekezdésének épenséggel semmi értelme sem volna. Hozzájárul ehhez, hogy ily felfogás szerint az, a ki kérvényét a 125. §. szerint benyujtja, az előjegyzés vagy bekeblezés elnyerése miatt minden esetben kénytelen volna *kétszer* folyamodni. Egyszer «a rangsorozat miatti feljegyzés» iránt. Azután az eredeti beérkeztével külön a bekeblezés vagy előjegyzés iránt. Ez nyiltan ütközik a 125. §. világos intentiójába, mert hiszen «az eredeti beérkeztéig» rendeli a feljegyzést, sőt kifejezetten rendeli, hogy a másolaton nyugvó kérvény elbirálandó az irányban is, vajon lesz-e *ennek* alapján, ha az eredeti beérkezik, megadható a bekeblezés vagy előjegyzés vagy sem.

Ezeknél fogva nézetünk oda terjed, hogy bekeblezésre vagy előjegyzésre alkalmas okirat hitelesitett másolata alapján benyujtott telekkönyvi kérvény folytán a rangsorozat miatti feljegyzés elrendelendő, tekintet nélkül arra, hogy a kérvény czime és kérelmi része rangsorozat miatti feljegyzésre, előjegyzésre vagy bekeblezésre irányul-e.

Sarlay Ede

A jelzálogos hitelezők nyilvántartásáról.

Gyakran előfordúl azon eset, hogy egyes jelzálogos hitelezők harmadik személyeknek adósai lesznek, fizetési kötelezettségüket nem teljesitik, s fekvő vagyonnal nem birván, hitelezőjük nem tudhatja, valjon bir-e adósa valamely tjkvben jelzálogilag biztositott követelést s ha netalán ily követelés léteznék is, kellő nyilvántartás hiányában arról magának biztos tudomást nem szerezhet és arra a kellő időben fölülkebelezést nem eszközölhet. Mert egy telekkönyvi hatóságnál, hol 60—100 sőt még több községek telekjegyzőkönyvei is vezettetnek, honnan tudhatja meg e hitelező, hogy mely telekjegyzőkönyvben bir adósa bekebelezett követelést?

A jelzálog tulajdonosa a fekvőségeire bekebelezve lévő követelést időközben jelzálogos hitelezőjének kifizeti, a zálogjogot kitörölteti s igy mi természetesebb, mint hogy a második hitelező — nem szerezhetvén a bekebelezett követelésre kellő időben alzálogjogot — kárral fog maradni.

E baj — nézetem szerint — legkönnyebben orvosolható ugy lenne, ha mindenik telekkönyvi hatóság évről-évre, vezetne egy oly betüsoros nyilvántartási jegyzéket, a melyben az egyes telekjegyzőkönyvekben bekebelezve vagy előjegyezve lévő követelések tulajdonosainak nevei és azon telekjegyzőkönyvek száma, egyetemleges zálogoknál pedig a főjelzálog telekjegyzőkönyvének száma benne foglaltassék s midőn a zálogjog törlése bekebeleztetik, ezen nyilvántartási napló jegyzet rovatában, azon körülmény, hogy a követelés már törölve van, följegyeztessék.

Mihály Elek.

A bajor jelzálog-könyvek rovatai.

(Dr. CSILLAG GYULA fenebbi czikkéhez.)

Würzburg városi jelzálog-könyv

I. kötet

6-ik számu birtoklap (folium).

Sor-számok	6-ik szám	Jegyzetek
1	Ház a király-úton 16. sz. a., 2 ár 24 □méter, ehhez tartozik *a)* kert a ház mögött 214 térképi sz., 1 ár 22 □méter. L. 2. sz. *b)* kocsiszin, a kert közepén 26 □méter részben fából Birói becsérték 1859. sept. 16-áról 19,000 frt = tizenkilenczezer frt., a ház biztositva van 10,000 frt = tizezer forinttal.	Jegyzőkönyvek I. kötet 62. l.
2	1867. aug. 6-án az 1. sz. *a)* alatt emlitett kertből 26 □méter terület 214/a megjelöléssel a hitelezők beleegyezésével lejegyeztetett és I. kötet, 812. számu birtoklap tartozékául bejegyeztetett (lásd mai kel tü tárgyalást).	Jegyzőkönyvek II. köt. 320. l. sz. alatt ad 2. sz.

Sor-számok	Tulajdonos, tulajdoni czim és rendelkezési megszorítások	Jegyzetek
1	1828. aug. 7. Schäffer Antal 1822. jul. 15-iki birói osztály alapján tulajdonos	Jegyzőkönyvek II. 15. l.
2	1849. jul. 6-án Reisler István a mai napon kelt adásvevési szerződés értelmében	Jegyzőkönyvek II. 420. l.
3	1851. sept. 8-án Leitner Mihály óvást emel Reisler István tulajdona ellen	Jegyzőkönyvek III. 28. l. törlés 4. sz. a.
4	1853. aug. 2-án közös megegyezés folytán a 3 alatt előjegyzett óvás töröltetik	ad 3. sz. a. Jegyzőkönyvek III. 59. l.

Sor-számok	Jelzálogok, engedményeik s törlések	Összeg	Jegyzetek
1 I. töröltetett	1848. sept. 6 án. Mai napon kelt kötvény alapján kétezer frt és 4% kamat Wald Ernő ulmi lakos javára	2000 frt	Jegyzőkönyvek II. 215. l. törlés 7. sz. a.
2	1856. aug. 4-én. Mai napon kelt kötvény alapján egyezer ötszáz frt és 5% kamat Weiler Lajos ulmi lakos javára	1500 frt	Jegyzőkönyvek II. 12. l. sz. elzálogositva 3. sz. a.
3	1860. aug. 10-én. Mai napon kelt kötvény alapján a 2. sz. a. bejegyzett követelés Lorenz József ulmi lakosnak 200 frt követelése erejeig elzálogosittatott		Jegyzőkönyvek II. 228. l. ad 2. sz.
4	1867. jul. 7-én az 1. sz. a. Wald Ernő javára bejegyzett 2000 frt és járul. kifizetés folytán töröltetett		Jegyzőkönyvek II. 310. l. ad 1. sz. a.

Legközelebbi csődbejelentési határidők: *(Deczember 28-tól, 1881. évi jan. 4-ig.) Schwarcz* József miskolczi tsz. decz. 28., 29., 30. (234). — *Jovanovits* Sztoján ujvidéki tsz. decz. 28., 29., 30. (237). — *Berger* Miksa ujvidéki tsz. decz. 28., 29., 30. (248). — *Freund* Em. ujvidéki tsz. decz. 28., 29., 30. (253). — *Neuman* Herman nyiregyházi tsz. decz. 28., 29., 30. (252). — *Reiner* Imre Henrik n.-kanizsai tsz. decz. 28., 29., 30. (270). — *Weisz* József debreczeni tsz. 28., 29., 30. (284). — *Schlesinger* Sámuel b.-gyulai tsz. decz. 29., 30., 31. (281). — *Holcsy* Arnold debreczeni tsz. decz. 29., 30., 31. (284). — *Friedman* Izidor miskolczi tsz. jan. 3., 4., 5. (261).

Heti szemle.

A napokban meghalt Bruns és Gide. Bruns Németországnak, Gide Francziaországnak legnagyobb romanistája volt. Bruns a római jog terén oly tekintélyre emelkedett, mint előtte kevés ember. Forrásfelfedezései örök nevet szereznek neki. A birtokról itt munkája alapvető jelentőségü. Azon körülbelül 100 lapra terjedő értekezésről, a melyet a Holtzendorff-féle joglexiconba irt, Ihering azt mondá, miszerint az a pandectajog világirodalmának gyöngye, a legremekebb mű, a mely eddigelé a római jogról iratott. Egyes, az Ihering-Unger-féle «Jahrbücher für Dogmatik des römischen Rechts» és más jogtudományi folyóiratokban elszórtan megjelent értekezései egy egész irodalmat képeznek. Gide a párisi Faculté de Droit-ban a római jog rendes tanára, a párisi Société de Législation comparée elnöke volt. A római jognak általa irt tankönyve a franczia jogiskolákban általában használtatik. Beható dolgozatot irt a *dos* jogi természetéről Hires volt a német jogtudomány iránti rokonszenvéről és arról, hogy a franczia-német háboru utáni időben is, a legerősebb német-ellenes áramlat alatt, hallgatóinak mindig melegen ajánlotta a német jogirodalom tanulmányozását. Forditott is egyes német munkákat, melyekből kiemeljük Ihering «Geist des Römischen Rechts» cz. munkáját.

Kivonat a „Budapesti Közlöny"-ből.

Pályázatok: Kolozsvári tsznél *aljegyző;* bh. 1881. jan. 18. e tsz. elnökéhez (290). — Nagyszalontai jbsgnál *albiró;* bh. 1881. jan. 16. rimaszombati tsz. elnökéhez (289). — Lugosi tszéknél *II-od oszt. jegyző;* bh. 1881. jan. 20. e tsz. elnökéhez (292). — Szamosujvári jbsgnál *joggyakornok;* bh. 1881. jan. 20. déesi tsz. elnökéhez (292) — Pestv. tsznél *biró;* bh. 1881. jan. 20. e tsz. elnökéhez (292). — Debreczeni tsznél *aljegyző;* bh. 1881. jan. 20. e tsz. elnökéhez (292). — Szombathelyi tsznél *I. oszt. jegyző* és esetleg *II-odoszt. jegyző;* bh. 1881. jan. 19. e tsz. elnökéhez (291). — Komáromi, fehértemplomi, nagy-kanizsai és nagyváradi ügyészségnél *alügyész;* bh. 1881. jan. 19. bpesti kir. főügyészhez (291). — Muraszombati jbsgnál *irnok;* bh. 1881. jan. 14. szombathelyi tsz. elnökéhez (287). — Tekei jbsgnál *aljegyző;* bh. 1881. jan. 14. kolozsvári tsz. elnökéhez (287). — Girálti jbsgnál *bir. végrehajtó;* bh. 1881. jan. 14. eperjesi tsz. elnökéhez (287). — Kalocsai tsznél *II. oszt. jegyző;* bh. 1881. jan. 14. e tsz. elnökéhez (287).

Felelős szerkesztő: **Dárdai Sándor** (VIII. Üllői ut 2. szám.) Főmunkatárs: **Dr. Fayer László** (V. Fő-ut 18. sz).

Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat.